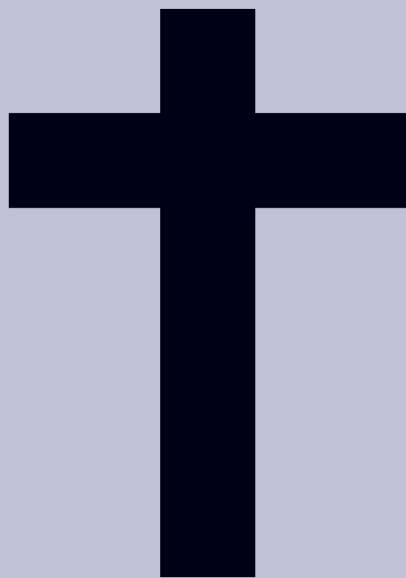

Bibeli Gusunon Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also
called the Bariba language

Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8

Contents

Torubu	1
Yaribu	53
Sāarun Wooda	98
Gbaburu	129
Sōsiru	170
Yosue	207
Kparobu	232
Rutu	257
Samuēli I	261
Samuēli II	295
Sinambu I	325
Sinambu II	360
Bandun Gari I	394
Bandun Gari II	427
Esidarasi	464
Nēēmi	475
Esitēē	492
Yoobu	500
Womusu	534
Mōnnu	614
Waasu kowo	639
Womu Duro	647
Esai	653
Yeremi	719
Swīi	785
Esekiēli	792
Daniēli	843
Osee	859
Yoēli	870
Amōsu	874
Abudiasi	883
Yonasi	885
Misee	888
Nahumu	895
Habakuku	898
Sofoni	901
Asee	905
Sakari	907
Malasi	918

NT

Mateu	921
Maaku	959
Luku	984
Yohanu	1023
Gərobun Kookoosu	1053
Romu	1090
Korinti I	1106
Korinti II	1121
Galati	1131
Efesu	1137
Filipi	1143

Kolose	1147
Tēsalonika I	1151
Tēsalonika II	1155
Timōte I	1157
Timōte II	1162
Titu	1166
Filemōō	1169
Heberu	1171
Yakōbu	1183
Piēē I	1187
Piēē II	1192
Yohanu I	1195
Yohanu II	1199
Yohanu III	1200
Yudu	1201
Kāsiru	1203

HANDUNIAN TORUBU

Bibelin tire gbiikira ba sokumɔ Handunian Torubu. Tera ta sun sɔ̃sɔ̃mɔ nge mɛ ba ka handunia ka tɔnu taka kua, ka nge mɛ durum ka wahala ya ka torua handunia sɔ̃. Tera ta maa sun Isireliban sikadoban gari sɔ̃mɔ. Sikado ben gbiikoowa Aburhamu wi u yĩsiru yara win naanɛ dokebun sɔ̃ ka win mɛm nɔ̃ɔ̃bun sɔ̃. Tera ta maa sun win bii Isakin gari sɔ̃mɔ ka sere maa win debubu Yakɔbu wi u bibu wɔkura yiru mara.

Bibu wɔkura yiru yen turo u kua nɛnɛm. Win yĩsira Yosefu. Wiya u win tundo ka win maabu ka win wɔnɔbu faaba kua Egibitiɔ gɔ̃ɔrun saa sɔ̃.

Tire ten kpunaa

1. Handunian torubu, wiru 1n di sere wiru 11.
2. Aburhamun gari, wiru 12n di sere wiru 25:18.
3. Isakin gari, wiru 25:19n di sere wiru 26:35.
4. Yakɔbun gari, wiru 27n di sere wiru 36.
5. Yosefun gari, wiru 37n di sere wiru 50.

GĀANU KPURON TORE

Nge mɛ Gusunɔ u ka handunia taka kua

¹ Sanam mɛ Gusunɔ u handunia torua, u wɔllu ka tem taka kua.

² Tem daa wāawa bitam. Gāanu kun wāa mɛ sɔ̃. Mɛn temɔ wɔru bɔkɔwɔ ga wāa mi, ma yam wɔkura gu wukiri. Ma nim mu tɛrie tem mɛn wɔllu gia. Nim mɛn wɔllɔwa Gusunɔn Hunde ra n bellimɔ. ³ Yera Gusunɔ u nɛɛ, yam bururam mu kooro. Ye u gerua mɛ, ma mu kooro. ⁴ Ma yam bururam mɛ, mu nùn wēre. Saa yera u mu wunana ka yam wɔkuru. ⁵ Ma u yam bururam soka sɔ̃ sɔ̃, yam wɔkuru maa wɔkuru. Ma sɔ̃ sɔ̃ ge ka wɔku te, n swĩina ma n kua tɔ̃ gbiikiru.

⁶ Ma Gusunɔ u nɛɛ, gāanu nu tɛrio wɔllɔ nge gɔna kpa mu n nim bɔnu sãa.

⁷ Ye u gerua mɛ, ma wom mu tɛria mu nim mɛ bɔnu kua. Sukum wāa

nim wɔllɔ, sukum maa wāa temɔ. ⁸ Ma u gāa ni soka wɔllu. Saa ye u yeba mɔ, sɔ̃ sɔ̃ ka wɔkuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru yiruse.

⁹ Ma Gusunɔ u nɛɛ, nim mɛ mu wāa wom dirum temɔ mu subenu koowo kpa tem gbebum mu tera.

Ye u gerua mɛ, ma n kooro. ¹⁰ Ma u tem gbebum mɛ soka tem, ma u maa nim sube nin baatere soka nim wɔku. Ma n nùn wēre.

¹¹ Yera u nɛɛ, tem mu gāa dabinu kp̃iyo, ka yaka si su ko n binu marumɔ ka dāa binugii bwese bweseka ni nu nin bweseru mɔ nin marum sɔ̃.

Ye u gerua mɛ, ma n kooro. ¹² Tem mu gāa dabinu kp̃ia, ka yaka bwese bweseka si su binu marumɔ, ka dāa binugii bwese bweseka ni nu bweseru mɔ nin marum sɔ̃. Ma n nùn wēre. ¹³ Ye u yeba mɔ, sɔ̃ sɔ̃ ka wɔkuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru itase.

¹⁴ Ma Gusunɔ u nɛɛ, fitilanu nu kooro wom dirum sɔ̃ kpa nu sɔ̃ sɔ̃ ka wɔkuru wunana, kpa nu n sɔ̃sɔ̃mɔ saa ye wɔsu ka tɔ̃ bakanu koo tore. ¹⁵ Kpa nu n sãa fitilanu wom dirum sɔ̃ nu ka tem yam bururasia.

Ye u gerua mɛ, ma n kooro. ¹⁶ U fitila bakanu yiru kua, niya sɔ̃ ka suru. U maa kperi kua. U sɔ̃ kuawa u n ka bandu dii sɔ̃ sɔ̃, ma u suru kua u n ka bandu dii wɔkuru. ¹⁷ Ma u ni kpuro doke wɔllɔ nu n ka tem yam bururasie, ¹⁸ kpa nu n sãa sɔ̃ sɔ̃ ka wɔkurun sunɔ, kpa nu n yam bururam ka yam wɔkuru wunanɛ. Ma n nùn wēre. ¹⁹ Saa ye u yeba mɔ, sɔ̃ sɔ̃ ka wɔkuru n swĩina ma n kua tɔ̃ru nnɛse.

²⁰ Ma Gusunɔ u nɛɛ, nim mu de hunde koniba dabi dabinu nu kooro mɛ sɔ̃, kpa gunɔsu su n yɔ̃mɔ wom dirum sɔ̃.

²¹ Yera u swēɛ bɛkɛ taka kua ka yɛɛ kpuro yi yi sĩimɔ yi yiba nim mɛ sɔ̃ bwese bweseka. U maa gunɔsu kua bwese bweseka. Ma n nùn wēre.

²² Yen biru u yi domaru kua u nɛɛ, yi kɔwaro yi dabiya yi yibu nim wɔkun nim sɔ̃ kpa gunɔsu su dabiya handunia sɔ̃.

²³ Saa ye u yeba m̀, s̀ s̀ ka ẁkuru n swĩna ma n kua t̀ru ǹbuse.

²⁴ Ma Gusuǹ u n̄, ȳ bwese bweseka yi maruro tem s̀. Yiya kpaaku ȳ ka gbeeku ȳ ka ȳ yi ra kabiri, yi kpuro bwese bweseka.

Ye u gerua m̄, ma n koor̄. ²⁵ U gbeeku ȳ kua bwese bweseka ka kpaaku ȳ ka ȳ yi ra kabiri. Ma n ǹ w̄re.

²⁶ Yen biru Gusuǹ u n̄, kon t̀nu taka ko u n s̄a n̄n weenasii mam mam, kpa u n s̄a ye na taka kua kpuron wirugii. Yeya tem kpuro ka sw̄e ka gun̄su ka kpaaku ȳ ka ȳ yi ra kabiri tem̄ kpuro.

²⁷ Ye u gerua m̄, ma u t̀nu taka kua u ka ǹn ween̄ mam mam. U bu kuawa dur̄ ka kur̄.

²⁸ Ma u bu domaru kua u n̄, i maruro i dabia i handunia yibu ya n s̄a b̄egia kpa i n ȳ kpuro n̄ma sikerene. Yiya sw̄e ka gun̄su ka ȳ yi s̄im̄ tem̄ kpuro.

²⁹ U maa n̄, wee ye i ko n da di. Yeya yak̄ bweseru baatere tem s̀ kpuro te ta ra binu ma, ka d̄a binugiru baatere te ta ten bweseru m̄ ten marum s̀. ³⁰ Ma u maa handunian ȳ kpuro yi yi hunde m̄ yi s̄im̄ tem̄ ka gun̄su kpuro s̀wa u n̄, na b̄e yak̄ beku baagere w̄ i n da di.

Ye u gerua m̄, ma n koor̄. ³¹ Yera u m̄era kpuro ye u kua, ma n ǹ w̄re gem gem. Saa ye u yeba m̀, s̀ s̀ ka ẁkuru n swĩna ma n kua t̀ru ǹba tiase.

2

¹ Nge m̄ya Gusuǹ u ka w̄llu ka tem ka kpuro ye ya w̄a s̀ taka kua u wiru go. ² T̀ru ǹba tiase s̄ra u win s̄ma ye u kua kpuro wiru go ma u w̄ra t̀ru ǹba yiruse. ³ Ma u ǹba yiruse te yi n̄n̄m win s̄, u tu domaru kua ȳn̄ s̄ te s̄ra u w̄ra ye u kpuro taka kua u kpa.

Gusuǹ u t̀nu doke gbaa te ba sokum̄ Edenī

⁴ Sanam m̄ Yinni Gusuǹ u w̄llu ka tem taka kua, ⁵ d̄aru gara kun

gina kpia tem s̀, yakasu gasu kun maa kpia domi Yinni Gusuǹ kun gina gura n̄esie sanam m̄. T̀nu maa sari wi u koo tem m̄ wuku. ⁶ Adama kakoru garu ta ra se tem di tu tem m̄ nikererasia kpuro.

⁷ Yen biruwa Yinni Gusuǹ u t̀nu m̄ma ka tem u ǹn w̄arun wom w̄sie win w̄r̄, ma t̀nu kua waso. ⁸ Ma Yinni Gusuǹ u gbaaru kua Edenī s̀ yari yerun bera, ma u t̀nu wi u kua mi sua u doke s̀. ⁹ Ma u d̄a bwese bweseka kpiisia te s̀, ni nu waabu w̄ ka ni nu dim do, ka sere d̄a t̄n binu nu koo t̀nu w̄aru w̄, ka maa t̄n binu nu koo t̀nu gea ka k̄sa giasia. D̄anu yiru ye, nu w̄awa gbaa ten suunu s̀.

¹⁰ Daaru gara w̄a gbaa te s̀, te ta tu nike nikeru s̄a. Min diya ta yara ma ta k̄ri kua n̄. ¹¹ Gbiikaan ȳsira Pisoni. Yeya ya tem m̄ ba m̀ Hafila sikerene. ¹² Tem m̄ s̄ra wura gea w̄a. Turare nubu durorugia maa w̄a mi, ka kpee gobiginu. ¹³ K̄ra yirusen ȳsira maa Gihoni. Yeya ya tem m̄ ba m̀ Kusi sikerene. ¹⁴ K̄ra itasewa maa Tigiri. Yeya ya kokum̄ tem m̄ ba m̀ Asirin s̀ yari yeru gia. K̄ra n̄esewa maa Efarati.

¹⁵ Ye Yinni Gusuǹ u gbaa te s̄ru kua u kpa Edenī, yera u t̀nu wi sua u doke s̀ u ka tu wuku kpa u n tu k̄su. ¹⁶ Ma u ǹn wooda yen̄ w̄ u n̄, kaa kp̄ a gbaa ten d̄anu kpuron binu di. ¹⁷ Adama d̄a t̄n binu nu koo t̀nu gea ka k̄sa giasia, a ku ra ten binu di, domi d̄ma te a nu di, kaa gbiwa.

¹⁸⁻²⁰ Ka tema Yinni Gusuǹ u gbeeku ȳ kpuro kua ka gun̄su kpuro, ma u ka ye kpuro na t̀nu win mi, u ka wa m̄ u koo ye ȳsiru k̄. Ma t̀nu wi, u yaa sabenu kpuro ka gun̄su ka gbeeku ȳ kpuro ȳsa k̄. Ȳsi te t̀nu wi, u maa yaa baayere k̄ teya ba ka ye sokum̄. Adama ye kpuro s̀, sari ye ya ka ǹn ween̄ ye ya koo ǹn somi. Yen s̄na Yinni Gusuǹ u n̄, n n̄ w̄ t̀nu u n̄ w̄a wi turo. Kon ǹn goo kua u n̄ s̄a nge wi, wi u koo ǹn somi.

²¹ Yera Yinni Gusuǹ u t̀nu wi dom m̄n bakaru kp̄e u dweeya. Ma u win ȳsan kuku teeru wuna ma u ȳsa ye

kərua ka yaa baasi. ²² Ma u tən kurə taka kua ka tən durən kuku te, te u wuna. Ma u ka nùn na tən durə win mi. ²³ Yera durə wi, u nɛɛ, wee tɛ, wini u wasi mə nge nɛgii mam mam.

Ba koo nùn sokuwa tən kurə, domi tən durən min diya u yara.

²⁴ Yen sōna durə u koo win tundo ka win mero deri kpa wi ka win kurə ba n manine, kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.

²⁵ Saa ye sɔɔ, durə wi ka win kurə terera ba wāa. Sekura kun maa ben goo mɔ.

Gusunə u win taka koora kpuro bōrusi

3

¹ N deema waa ya bwisi bo gbeeku yɛɛ kpuro sɔɔ yi Yinni Gusunə u taka kua. Yera ya na kurə win mi, ya nùn bikia ya nɛɛ, ka gem Gusunə u nɛɛ, i ku gbaa tenin dāa binu kpuro di?

² Ma kurə wi, u ye wisa u nɛɛ, sa ra gbaa ten dāa binu di ni, ³ ma n kun mə te ta wāa suunu sɔɔ. Tera u nɛɛ, su ku mam ten binu baba su sere di su ku ka gbɪn sɔ.

⁴ Yera waa ye, ya kurə wi wisa ya nɛɛ, i n gbimə pai! ⁵ Domi Gusunə u yɛ dōma te i ten binu di, bɛɛn nōni koo wukiarawa kpa i n sāa nge win tii, i n gea ka kōsa yɛ.

⁶ Ma kurə wi, u wa dāa te, ta ka dii dobu weenɛ ta waabu wā, ta koo maa kpī tu nùn ko bwisigii. Ma u ten bii ni sɔra u di. U maa win durə wɛ ka wi ba wāasine, ma wi, u maa di. ⁷ Yera be yiru kpuron nōni wukiara ba gia ma terera ba wāa. Ma ba da ba dāa te ba mɔ figien wuru bakasu bura ba swɛɛna ba ka tii gandi.

⁸ Ye ba Yinni Gusunən nɔɔ nua u bɔsu gbaa te sɔɔ yoka, yera ba da ba nùn kukue gbaa ten dānun suunu sɔɔ.

⁹ Adama Yinni Gusunə u durə wi soka u nɛɛ, mana a wāa.

¹⁰ Durə wi, u wisa u nɛɛ, ye na wunen nɔɔ nua gbaaru sɔɔ, bɛrum man mwa domi terera na wāa, ma na kukua.

¹¹ Gusunə u nɛɛ, wara nun sɔɔwa ma terera a wāa. Nge a dāa ten binu diwa te na nɛɛ, a ku di.

¹² Durə wi, u nɛɛ, kurə wi a man wɛ u n ka man wāa wiya man dāa ten binu wɛ ma na di.

¹³ Ma Yinni Gusunə u kurə wi bikia u nɛɛ, mban sōna a kua mɛ.

Ma u wisa u nɛɛ, waa ya man kəkura na ka di.

¹⁴ Yinni Gusunə u waa ye sɔɔwa u nɛɛ, yèn sɔ a kua mɛ, a kua bōrura n yɛɛ kpuro kere.

Wunen nukura kaa n da ka kabiri.

Tema kaa n da di sere ka wunen wāarun nɔɔ.

¹⁵ Na kon maa yiberɛ tɛru doke

wunɛ ka kurə win baa sɔɔ, ka maa wunen bweseru ka win bweserun baa sɔɔ.

Win bweserun goo u koo nun wiru kɔra,

kaa maa win naa tokuru mɛɛra ko.

¹⁶ Yera u maa kurə wi sɔɔwa u nɛɛ, kon wunen guran wahala sosi.

Kaa n da mawa ka nōni swāaru.

Wunen kīru kpuro ta ko n wāawa wunen durə sɔɔ,

wiya ko n maa sāa wunen wirugii.

¹⁷⁻¹⁹ U maa durə wi sɔɔwa u nɛɛ, yèn sɔ a wunen kurən gari wura, ma a dāa ten binu di te na nɛɛ, a ku di, na tem bōrusi wunen sɔ.

Sākunɔ ka awīya mu koo nun kpīiya, wunen wāaru kpuro sɔɔ,

nɔwiawa kaa n da ko

kpa a wɛnya a sere wunen dīanu wa gberə.

Yen biru kaa gbi

kpa bu nun sike temə,

domi tema na ka nun kua.

Kaa maa wura a ko tem mɛ.

²⁰ Ma Adamu u win kurə yīsiru kā Efa, domi wiya u sāa tɔmbu kpuron mero. ²¹ Ma Yinni Gusunə u Adamu ka win kurə yaa gɔnan yabenu kua u bu sebusia.

²² Ma Yinni Gusunə u nɛɛ, wee tɔnu wi, u kua nge mɛ na sāa, u gea ka kōsa gia. Tɛ na n kon de u dāa bii ni nu koo nùn wāaru wɛ sɔri u di u n ka wāa ka baadommaɔ.

²³ Yera u nùn gira Edenin gbaa ten min di u da u tem wuku mɛ u ka nùn mɔma. ²⁴ Nge mɛya u ka Adamu gira ma u wɔllun kōsobu doke Edenin gbaa

ten kɔnnɔwɔ, ge ga wāa sɔɔ yari yerun bera gia. Ba takobi nɛni ba ye fīamɔ ma ya ballimɔ sɔɔ sɔɔ nge dɔɔ yara, ba ka dāa tɛn binu nu koo tɔnu wāaru wɛ kɔsu.

Kaeni ka Abeli

4

¹ Yen biru Adamu ka win kurɔ Efa ba mɛnna ma Efa u gura sua u Kaeni mara. Ma u nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn somira na tɔnu taka kua.

² Ma u maa gura sua u Abeli, Kaenin wɔnɔ mara.

Abeli wiya u ra yāanu kpare, Kaeni maa kua gbee wuko. ³ Sɔɔ mɛɛrun biru, Kaeni u ka win kɛru na Yinni Gusunɔn mi, te ta sāa win gberun dīanu. ⁴ Ma Abeli maa ka wigiru na te u gɔsa saa win yaa sabenun bii gbiikinun di ni nu bɔɔru. Yinni Gusunɔ u ka Abeli nɔni geu mɛɛra ma u win kɛru mwa. ⁵ Adama u n ka Kaeni nɔnu geu mɛɛra, u n maa win kɛru mwɛ. Ma Kaeni u mɔru bara sere win wuswaa burisina. ⁶ Yera Yinni Gusunɔ u Kaeni bikia u nɛɛ, mban sɔna a mɔru bare, mban sɔna wunɛn wuswaa burisine. ⁷ Geema, a n gea mɔ, wunɛn bwɛra ko n kpī. N n maa kɔsan na a mɔ, durum ya kpī wunɛn dii kɔnnɔwɔ nge yaa gɔba ya nun mara. Adama a de a ye kamia.

⁸ Sɔɔ teeru Kaeni u win wɔnɔ Abeli sɔɔwa u nɛɛ, su da gberɔ.

Sanam mɛ ba wāa mi, yera u win wɔnɔ wi sɛre u go.

⁹ Ma Yinni Gusunɔ u da Kaenin mi, u nɔn bikia u nɛɛ, mana wunɛn wɔnɔ Abeli u wāa.

U wisa u nɛɛ, na yɛ ro? Nɛna na nɛn wɔnɔn kɔso?

¹⁰ Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, mba a kua mi. Wunɛn wɔnɔn yɛm mɛ mu yari temɔ, mu nɛn laakari seeye.

¹¹ Tɛ kaa ko bɔruro n kere tem mɛ a dera mu wunɛn wɔnɔ win yɛm nɔra.

¹² A n tem mɛ wuka, mu n maa nun dīanu kuammɛ sāa sāa. Kaa n sāawa kpiko ka yaayaare kowo handunia sɔɔ.

¹³ Yera Kaeni u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, wee, a man sɛɛyasiamɔ bi bu man kere. ¹⁴ A man gire gisɔ tem mɛn di. Na dɔɔ na n kukua mi n toma wunɛn min di, kpa na n sāa kpiko na n

yaayaare mɔ handunia sɔɔ. Wi u man wa kpuro, kpa u man go.

¹⁵ Adama Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, aawo, n n mɛ. Goo u n nun go, kon yɛro mɔru kɔsiawa tia tian nɔn nɔɔba yiru.

Ma u Kaeni yīreru koosi, wi u nɔn wa u ku ka nɔn gon sɔ. ¹⁶ Ma Kaeni u doona n toma Yinni Gusunɔn min di, u da u sina Edɛnin sɔɔ yari yerun bera gia, Nɔduɔ. Yīsi ten tubusiana yaayaaren tem.

Kaenin bibun bweseru

¹⁷ Yen biru Kaeni ka win kurɔ ba mɛnna ma kurɔ wi, u gura sua u Enɔku mara. Ma Kaeni u wuu gagu bana u gu soka Enɔku nge win biin yīsiru. ¹⁸ Enɔku wi, u Iradi mara, Iradi maa Mɛhuyaɛli mara. Mɛhuyaɛli u Mɛtusaɛli mara ma Mɛtusaɛli u Lemɛki mara.

¹⁹ Lemɛki wi, u kurɔbu yiru sua. Turon yīsira Ada, turogira maa Sila.

²⁰ Ada u Yabali mara. Wiya u sāa be ba wāa kunɔ ba yaa sabenu kparamɔn baaba. ²¹ Win wɔnɔn yīsira Yubali. Wiya maa sāa be ba ra mɔrɔkunu ka guunu so kpuron baaba. ²² Sila wi maa, u Tubali Kaeni mara wi u ra dendi yānu kpuro seku ye n sāa sisu ka sii gandu. Win sesun yīsira Naama.

²³ Yera Lemɛki u win kurɔbu sɔɔwa u nɛɛ,

i man swaa dakio,

bɛɛ nɛn kurɔbu, Ada ka Sila.

Na tɔnu go bɛɛn sɔ

yɛn sɔ u man mɛɛra kua.

²⁴ Bā n wi u Kaeni go mɔru kɔsia nɔn nɔɔba yiru,

ba koo nɛ Lemɛki mɔru kɔsia nɔn wata ka wɔkura nɔɔbu ka yiru.

²⁵ Adamu ka win kurɔ Efa ba mɛnna kpam, ma Efa u gura sua u bii tɔn durɔ mara u nɔn yīsiru kɔ Seti. U nɛɛ, domi Yinni Gusunɔ u kpam man bii tɔn durɔ kɔ u kua Abɛlin kɔsire, wi Kaeni u go.

²⁶ Setin tii, u bii tɔn durɔ mara ma u nɔn yīsiru kɔ Enɔsi. Sanam mɛ sɔɔra tɔmba Yinni Gusunɔ sāaru torua.

Adamun bibun bweseru

5

¹ Wee nge me ba Adamun bweserun yīsa yorua. Dōma te Gusunō u tōn durō ka tōn kurōbu takā kua u bu kuawa win weenasibu. ² U bu soka tōmbu ma u bu domaru kua.

³ Ye Adamu u kua wōō wunaa teeru ka wākuru (130) u bii tōn durō mara wi u ka nūn weene mam mam. Ma u nūn yīsiru kā Seti. ⁴ Setin marubun biru Adamu wi, u bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō nene (800). ⁵ U kuawa wōō nene ka wunaa teeru ka wākuru (930) ma u kpuna u gu.

⁶ Ye Seti u kua wōō wunōbu ka nōōbu (105), yera u Enōsi mara. ⁷ Enōsin marubun biru, Seti wi, u bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō nene ka nōōba yiru (807). ⁸ U kuawa wōō nene ka wunōbu ka wākura yiru (912) ma u kpuna u gu.

⁹ Ye Enōsi u kua wōō wene ka wākuru, yera u Kenani mara. ¹⁰ Kenanin marubun biru Enōsi wi, u bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō nene ka wākura nōōbu (815). ¹¹ U kuawa wōō nene ka wunōbu ka nōōbu (905) ma u kpuna u gu.

¹² Ye Kenani u kua wōō wata ka wākuru, yera u Mahalalēeli mara. ¹³ Mahalalēelin marubun biru Kenani wi, u bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō nene ka weeru (840). ¹⁴ U kuawa wōō nene ka wunōbu ka wākuru (910) ma u kpuna u gu.

¹⁵ Ye Mahalalēeli u kua wōō wata ka nōōbu, yera u Yerēdi mara. ¹⁶ Yerēdin marubun biru Mahalalēeli wi, u bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō nene ka tēna (830). ¹⁷ U kuawa wōō nene ka wene ka wākura nōōbu (895) ma u kpuna u gu.

¹⁸ Ye Yerēdi u kua wōō wunaa wata ka yiru (162), yera u Enōku mara. ¹⁹ Enōkun marubun biru Yerēdi wi, u bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō nene (800). ²⁰ U kuawa wōō nene ka wunaa wata ka yiru (962) ma u kpuna u gu.

²¹ Ye Enōku u kua wōō wata ka nōōbu, yera u Metusela mara.

²² Metuselan marubun biru Enōku wi, u ka Gusunō swīina. U bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō gooba wunōbu (300). ²³ U kuawa wōō gooba wunōbu ka wata ka nōōbu (365). ²⁴ U ka Gusunō swīina, yen biru u doona wōō, domi Gusunō u nūn suawa wasiru.

²⁵ Ye Metusela u kua wōō wunaa wene ka nōōba yiru (187), yera u Lemeki mara. ²⁶ Lemekin marubun biru Metusela wi, u bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō nata ka wunaa wene ka yiru (782). ²⁷ U kuawa wōō nene ka wunaa wata ka nōōba nne (969) ma u kpuna u gu.

²⁸ Ye Lemeki u kua wōō wunaa wene ka yiru (182), u bii tōn durō mara. ²⁹ Ma u nūn yīsiru kā Nōwe, u nee, winiwa koo sun somi besen wasiraru ka besen sōm sēsōgia sō ye sa mō yēn sō Yinni Gusunō u tem bōrusi.

³⁰ Nōwen marubun biru Lemeki wi, u maa bii tōn durōbu ka tōn kurōbu marumō sere n ka kua wōō neera wunōbu ka wene ka wākura nōōbu (595). ³¹ U kuawa wōō nata ka wunaa wata ka wākura nōōbu ka yiru (777) ma u kpuna u gu.

³² Ye Nōwe u kua wōō neera wunōbu (500), yera u Semu ka Kamu ka Yafeti mara.

Tōmbun daa kōsa

6

¹ Sanam me tōmba kōwarabu torua handunia sō ma ba bii tōn kurōbu marumō, ² Wōllun tōmbu * gaba na ba wa ma tōmbun bii tōn kurōbu ba wā ma ba tii kurōbu gōsia. ³⁻⁴ Ma ba ka bu mēna ba bibu mara. Bii beya ba kua durō gbebunu handunia sō, ni nu raa yīsiru yara yellu. Ma Yinni Gusunō u nee, nen hunde kun ko n wāa tōmbu sō ka baadomma domi ba sāawa be ba koo gbi. Ka me, kon de ba n gina wāa wōō wunaa teeru.

⁵ Domi u wa tōmbun daa kōsa kpēa handunia sō. Ben gōrun bwisikunu nu ra n wāawa kōsa sō baadomma. ⁶ Ma win gōru ga sankira yēn sō u tōmbu takā kua handunia. Ya nūn dua too sere win nukurō. ⁷ Ma u nee, wi, u koo kpuro kpeerasiawa

* **6:2** wōllun tōmbu - Ka Heberum ba yorua, Gusunōn bii tōn durōbu. Gaba tamaa yen tubusiana wōllun tōmbu. Gaba maa tamaa ba sāa Setin bweseru. Gaba maa tamaa ba sāawa sina bibu.

handunia sɔɔn di, saa tɔnɔn min di n ka girari yɛyɛ yi yi ra sɪ ka yi yi ra kabiri ka gunɔsu. Domi win nukura sankira yɛn sɔ u yeba kpuro taka kua.

Ye Gusunɔ u Nɔwɛ yiire

⁸ Adama Gusunɔ u ka Nɔwɛ nɔnu geu mɛɛra ⁹⁻¹⁰ domi u win woodaba mɛm nɔɔwa. U n taare mɔ win waati ye sɔɔ, ma u ka Gusunɔ swɪina. Bii tɔn durɔbu itawa u mara. Ben yɪsa wee, Sɛmu ka Kamu ka Yafeti.

¹¹ Saa ye sɔɔ, handunian kɔsa kpɛa Gusunɔn wuswaaɔ ma ya gɔba banda.

¹² Yera u handunia mɛɛrima u wa yen kɔsa kpɛa domi hunde koni baayere ya yen daa sanku. ¹³ Ma u Nɔwɛ sɔɔwa u nɛɛ, na gɔru doke n hunde koniba kpuro kpeerasia, domi ba dera handunian gɔba banda. Kon bu kpeerasia, be ka tem sannu. ¹⁴ Adama wunɛ Nɔwɛ, a tii kpakoro bakaru kuo ka dɔa damgia, ta n dii sɔsu mɔ, kpa a tu dɔa fiifinu tɛni ten sɔɔwɔ ka tɔɔwɔ. ¹⁵ Amɛniwa kaa tu koosina. A de ten dɛɛbu bu n sɔa gɔm soonu gooba wunɔbu (300) kpa ten yasum mu n sɔa gɔm soonu weeraakuru, kpa ten gunum mu n sɔa gɔm soonu tɛna. ¹⁶ A de ta n kpɛɛru mɔ wɔllɔ. Kpɛɛ te sɔɔ, kpa a fɛnɛnti ko yen dɛɛbu ka yasum mu n sɔa gɔm soo teeru. Kpa a kɔnnɔ yaba ten yɛsɔɔ, a kɛnutiru doke. A de ta n sɔa gidambisa ita. ¹⁷ Wee, kon de nim yibu bakaru tu na tem sɔɔ, tu hunde koni baayere kpeerasia handunia sɔɔ. Ye ya wɔa tem sɔɔ kpuro ya koo gbiwa. ¹⁸ Adama wuna kon wure n ka nɛn arukawani bɔke. Kaa du kpakoro te sɔɔ, wunɛ ka wunɛn kurɔ ka wunɛn bibu ka ben kurɔbu sannu. ¹⁹ Hunde koni baayere, yen yiruwɔa kaa maa duusia dwaa ka nia kpakoro te sɔɔ ka wunɛ sannu. ²⁰ Gunɔsu ka yɛɛ yi yi ra kabiri, ye kpuron bwese bweseka sɔɔ, yiru yiruwɔa ya koo na wunɛn mi, a ka ye faaba ko. ²¹ A maa dɪa ni ba ra di kpuro mɛnnɔ a yi kpa nu ko wunɛ ka yɛɛ yin dɪanu. ²² Ma Nɔwɛ u kua kpuro ye Gusunɔ u nɔn yiire.

Nɔwɛ u yɔɔwa u dua kpakoro te sɔɔ

7

¹ Yen biruwɔa Yinni Gusunɔ u Nɔwɛ sɔɔwa u nɛɛ, wuna na wa a man mɛm nɔɔwammɛ saa yenin tɔmbu sɔɔ. Yen sɔ, i duo kpakoro te sɔɔ, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu kpuro. ² Kpa a ka yɛɛ yi kaa ka yɔkuru ko du yiru yirun wasi nɔɔba yiru dwaa ka nia, ka maa yɛɛ yi yi tien yiru yiru dwaa ka nia, ³ ka maa gunɔsu yiru yirun wasi nɔɔba yiru dɔɔ ka niu su ka wa su bweseru tiara handunia sɔɔ. ⁴ Domi sɔɔ nɔɔba yirun biru kon de gura yu nɛ sɔɔ sɔɔ weeru ka wɔkuru weeru kpa n hunde koni baayere kam koosia ye na taka kua.

⁵ Ma Nɔwɛ u kua kpuro ye Yinni Gusunɔ u nɔn yiire.

Handunia gira ya nim diira

⁶ Sanam mɛ nim yibu bakara tunuma, Nɔwɛ u mɔwa wɔɔ nata (600).

⁷ Ma u dua kpakoro te sɔɔ ka win kurɔ ka win bibu ka ben kurɔbu bu ka wa bu nim yibu baka te suuri. ⁸ Yɛɛ yi ba koo ka yɔkuru ko ka yi yi tie ka gunɔsu ka yɛɛ kpuro yi yi kabirimɔ temɔ, ⁹ yen baayere ya dua kpakoro te sɔɔ yiru yiru dwaa ka nia ka Nɔwɛ sannu nge mɛ Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. ¹⁰ Sɔɔ nɔɔba yirun biru nim yibu baka te, ta tunuma tem sɔɔ.

¹¹ Nɔwɛn wɔɔ natesen suru yirusen sɔɔ wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ, yera n sɔare nge ba wɔru bɔkɔ kɔria ma nim mu kurama ka dam tem di, ma gura nɛmɔ nge wɔlla gɛɛra. ¹² Gura ye, ya nawa tem sɔɔ sɔɔ sɔɔ weeru ka wɔkuru weeru. ¹³ Tɔɔ te sɔara Nɔwɛ dua kpakoro te sɔɔ, wi ka win kurɔ ka win bibu ita be, Sɛmu ka Kamu ka Yafeti, ka maa ben kurɔbu ita, ¹⁴ be ka gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu ka yɛɛ yi yi ra kabiri ka gunɔsu ka sere ye ya kasa mɔ, ye kpuro bwese bweseka.

¹⁵⁻¹⁶ Hunde koni baayere kpuro gesi, ya duawa ka Nɔwɛ sannu goo ge sɔɔ yiru yiru dwaa ka nia, nge mɛ Gusunɔ u Nɔwɛ sɔɔwa. Ma Yinni Gusunɔ u nɔn kɛnusi.

¹⁷⁻¹⁸ Gura nɛmɔ ma nim mu kpɛamɔ tem sɔɔ sere sɔɔ weeru, mu tɛriamɔ mu kpakoro te yɪiya ma ta seewa tem di ta gerua mɛn wɔllɔ. ¹⁹ Ma

mu kpɛamɔ mu sosimɔ sere mu guu bakanu kpuro mwɛ tem sɔɔ. ²⁰ Mu kpam gunia guunun wɔllun di sere gɔm soonu wɔkura nɔɔbu. ²¹ Ma hunde koni baayere handunia sɔɔ ya gu, saa tɔmbu sere ka yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ka ye ya kabirimɔ temɔ kpuro. ²² Ye ya wɛsiamɔ tem dira sɔɔ kpuro gesi ya guwa. ²³ Hunde koniba kpuro handuniaɔ ba kam kuawa, saa tɔnu sere yɛɛ naasu nnegii ka yi yi ra kabiri ka gunɔsu. Kpurowa n kam kua, ma n kun mɔ Nɔwɛ turo ka sere win tɔmbu ka yɛɛ yi yi wɔa kpakoro te sɔɔ.

Nim bakam mɛ, mu gbera

²⁴ Ma nim mɛ, mu tɛrie handunia sɔɔ sɔɔ wunaa weeru ka wɔkuru.

8

¹ Adama Gusunɔ kun Nɔwɛ duari ka gbeeku yɛɛ kpuro ka yaa sabe ni kpuro yi yi ka nɔn wɔa kpakoro te sɔɔ. Ma u dera woo ga kua tem sɔɔ ma nim mɛ, mu kaaram torua. ² Nim mɛ mu kuramɔ tem di mu yɔra, wɔlla maa kɛnuwa, gura yɔra. ³ Nim mu doonamɔ fiiko fiiko. Sɔɔ wunaa weeru ka wɔkurun biru ma mu kaara. ⁴ Suru nɔɔba yirusen sɔɔ wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ, yera kpakoro te, ta da ta yɔra guu te ba mɔ Araratin wɔllo. ⁵ Nim mu kaaramɔ sere n ka kua suru wɔkuruse. Suru win tɔɔ gbiikuru sɔɔra guunun wii wɔlla tera.

⁶ Ye n maa kua sɔɔ weeru, ma Nɔwɛ u kpakoro ten fɛnɛnti wukia. ⁷ U gbanamgbaaru yɔsu ta n ka yaayaare mɔ ta n daamɔ ta n wuramamɔ sere nim mu ka gbera temɔ. ⁸ Yen biru u totoberɛru yɔsu u ka wa nim mɔ n kaara temɔ. ⁹ Adama totoberɛ te, ta n ayeru wa mi ta koo sura. Ma ta wura win mi, kpakoro te sɔɔ, yɛn sɔ nim gina tie tem sɔɔ kpuro. Ma Nɔwɛ u nɔmu demia u tu mwa u doke kpakororu sɔɔ. ¹⁰ U maa mara n kua sɔɔ nɔɔba yiru u sere maa totoberɛ te yɔsu. ¹¹ Ta wurama win mi yoka ta dɔa wuru beku nɔɔ bɛri. Ma Nɔwɛ u gia ma nim mu kaarawa temɔ. ¹² Ma u maa mara sɔɔ nɔɔba yiru, u kpam totoberɛ te yɔsu. Ta n maa wuramɛ win mi.

¹³ Yen dɔma tera n kua Nɔwɛn wɔɔ nata ka tiasen (601) suru gbiikoon tɔɔ gbiikuru. Ma u kpakoro te kpɛɛya u deema wee, nim mu kpa tem mu gberama. ¹⁴ Ye n kua suru yirusen sɔɔ yɛnda nɔɔbu ka yiru, yera u deema wee, tem mu gbera mam mam.

¹⁵ Yera Gusunɔ u Nɔwɛ sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁶ i yario kpakororun di wunɛ ka wunɛn kurɔ ka wunɛn bibu ka ben kurɔbu. ¹⁷ I ka yɛɛ bwese bweseka kpuro yario saa gunɔsu sere yɛɛ naasu nnegii ka yɛɛ yi yi ra kabiri temɔ, kpa yi marura yi dabia kpa yi tɛria temɔ.

¹⁸ Ma Nɔwɛ u yara wi ka win kurɔ ka win bibu ka ben kurɔbu. ¹⁹ Ma yɛɛ yi yi naasu nne mɔ kpuro ka yi yi ra kabiri ka gunɔsu kpuro, yaa baayere gesi ye ya wɔa temɔ kpurowa ya yara goon di, baayere ka yen bweseru.

²⁰ Saa yera Nɔwɛ u yaku yeru bana mi u koo Yinni Gusunɔ sɔ. Ma u yɛɛ ka gunɔsu gɔsa bweseru baatere sɔɔ te ba ra ka yakuru ko. Ma u ka yaku dɔɔ mwaararuginu kua yaku yee ten wɔllo. ²¹ Ma Yinni Gusunɔ u yaku ni mwa ma u tii sɔɔwa u nɛɛ, na n kon maa tem bɔrusi tɔnun sɔ. Domi tɔnun gɔrun bwisikunu sɔawa kɔsunu saa win birun di. Na n maa hunde koniba kpuro kpeerasiamɔ nge mɛ na kua.

²² Sere dunia yu ka kpe, duurubu ka gɛɛbun saa ka wooru ka yam susurun saa ka sɔɔ sɔrɛru ka wuburun saa, ka sere maa sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru, yen gaa kun kpeemɔ.

Arukawani ye Gusunɔ u ka Nɔwɛ bɔkua

9

¹ Yen biru Gusunɔ u Nɔwɛ ka win bibu domaru kua u nɛɛ, i maruro i dabia kpa i yibu tem sɔɔ. ² Handunian yaa baayere ka gunɔ baagere ka ye ya kabirimɔ temɔ ka swɔa baayere nim wɔku sɔɔ ya ko n bɛɛn bɛrum mɔ, domi na bɛɛ ye kpuro nɔmu sɔndia. ³ Ye ya sɔimɔ ya wasi kpuro, ya ko n sɔawa bɛɛn dɔanu nge mɛ na raa bɛɛ dɔa binu ka yaka bii wɛ, mɛya na maa bɛɛ ye kpuro wɛemɔ. ⁴ Adama i ku yaa tem ka yen yem sannu, i kun ye sake, domi

yen yema mu dera ya wāa. ⁵ In maa yē ma hunde koni baayere ye ya tōnu go, kon ye win yem kāsire bikia.

⁶ Wi u tōnun yem yari, tōnuwa koo maa yēron yem yari, domi na tōnu taka kuawa nēn weenasii.

⁷ Adama i n maruramō i n dabiamō kpa i tēria tem sōo.

⁸ Gusunō u kpam Nōwē ka win bibu sōōwa u nēē, ⁹ wee, na wure na ka bēē nēn arukawani bōkumō ka bēēn bwese te ta koo marura bēēn min di, ¹⁰ ka sere hunde koni baayere ye ya ka bēē wāa, saa gunōsu sere yaa sabenu ka gbeeku yēē yi yi ka bēē yara kpakoro ten di kpuro gesi. ¹¹ Arukawani yera, nim yiburu ta n maa hunde koniba kpuro kam koosiamō, mēya ta n maa handunia kpeesiamō. ¹² Arukawani ye na wure na bōkumō ka bēē ka hunde koni baayere sere ka baadommaō, yen yīreru wee. ¹³ Tera guru waa ye na dokemō wōllō. ¹⁴ Nā n guru winu doke wōllō, guru waa ye, ya koo sōōsira ni sōo, ¹⁵ kpa n nēn arukawani yaaya ye na ka bēē bōkua ka hunde koni baayere, kpa nim mu ku maa yibu mu sere baayere kam koosia ye ya wasi. ¹⁶ Guru waa ye, ya koo sōōsira guru wiru sōo. Nā n ye mēera kpa n arukawani nōru sarigia ye yaaya ye ya wāa nē Gusunō ka hunde koni baayeren baa sōo. ¹⁷ Nēn arukawani yen yīrera mi.

Nōwē ka win bibun gari

¹⁸ Nōwēn bibu ita be ba raa dua kpakoro te sōo ba yara, bera Sēmu ka Kamu ka Yafeti. Kamu sāawa Kananin tundo. ¹⁹ Be ita beya ba sāa Nōwēn bibu. Ben min diya handuniagiba tēriara kpuro.

²⁰ Sanam mēya Nōwē u wukubu torua u dāa bii ni ba mō resēm duura. ²¹ Sōo teeru u nin tam nōra ya nūn goomō, ma u da win kurō u kpuna tereru. ²² Ye Kamu Kananin tundo u win baan tere te wa u da tōōwō u win mōō ka wōnō, Sēmu ka Yafeti sōōwa. ²³ Yera ba na ba kumbooro sua ba sōndi ben senō ba ka birum birum sīa ba ben tundon tereru wukiri. Ba

n tu wa yēn sō ba ben wuswaa sīiyē.

²⁴ Sanam mē Nōwēn tam mu kpallā, yera u nua ye win bii yiruse u nūn kua. ²⁵ Ma u nēē, kam koorewa Kanani.

U koo kowa win maabu ka win wōnōbun yoo.

²⁶ U maa nēē, bu Gusunō siaro wi u sāa Sēmun Yinni.

Wiya u koo Kanani ko Sēmun yoo,

²⁷ kpa u maa Yafeti dukia sosia, u de wi ka Sēmu ba n wāa sannu, kpa Kanani u ko ben yoo.

²⁸ Nim yibu baka ten biru Nōwē u kua wōō gooba wunōbu ka weeraakuru (350). ²⁹ Win wōō kpuro ga kuawa nēnē ka wunaa weeru ka wōkuru (950) ma u kpuna u gu.

10

Nōwēn bibun bweseru

(I maa mēerio Bandun Gari I, 1:5-23)

¹ Nōwēn bibu Sēmu ka Kamu ka Yafeti ben bweseru wee. Be ita kpuro ba bibu mara nim yibu baka ten biru.

² Be Yafeti u mara be wee, Gomēē ka Magōgu ka Madai ka Yafani ka Tubali ka Mēseki ka Tirasi. ³ Ma Gomēē u seewa u maa Asikenasi ka Rifati ka Togaama mara. ⁴ Yafaniwa u maa Elisa ka Taasisi ka Kitimu ka Dodanimu mara. ⁵ Yafetin bwese tera ta da ta sina nim wōkun bōkua ka tem burenō. Miya ba marura ma ben baawure u da u sina yam tem ka win bwese kēra, ba ben barum gerumō.

⁶ Be ba maa sāa Kamun bibu, be wee, Kusi ka Misiraimu ka Puti ka Kanani. ⁷ Kusi u seewa ma u Saba ka Hafila ka Sabuta mara ka Raema ka Sabuteka. Raema u maa seewa u Seba ka Dedani mara. ⁸ Kusi u maa bii mara wi ba sokumō Nimurodu. Wiya u gbia u kua wōrugō damgii handunia sōo. ⁹ Yinni Gusunō u dera u kua taaso geon tii tii. Yen sōna ba ra mōndu garu ko bu nēē, Yinni Gusunō u nun ko taaso geo nge Nimurodu. ¹⁰ Nimurodu wi, u gina gbia u bandu di Babeliō ka Erekio ka Akadio ka Kalineō Sinean temō. ¹¹ Tem min diya u yara u da Asirin temō. Ma u wuu sini bana si ba mō Ninifu ka Rehobōtuhiro ka Kalasi, ¹² ka maa Reseni, Ninifu

ka Kalasin baa sɔɔ. Wuu si kpuro su kuawa wuu bɔkɔ teu.

¹³ Misiraimu wiya u Ludiba mara ka Ananiba ka Lehabuba ka Nafituba ¹⁴ ka Paturusigibu ka Kafitorigibu ka Kasulugibu mɛn di Filisitiban bwesera yarima.

¹⁵ Kanani u maa Sidoni mara. Wiya u sɔa win bii gbiikoo. Ma u maa Hɛti mara. ¹⁶ Win bibun gaba ba kua Yebusiba ka Amɔreba ka Girigasiba ¹⁷ ka Hefiba ka Aakiba ka Siniba ¹⁸ ka maa Aafadiba ka Semarigibu ka Hamatiba. Yen biru Kananin bwese keri yi, yi yarina. ¹⁹ Yi da da Sidoniɔ, Geran bera gia sere ka Gasɔɔ ka maa Sodomuɔ ka Gomɔra gia ka Adima ka Seboimuɔ n ka girari Lesɔɔ. ²⁰ Beya ba sɔa Kamun bibu. Ma ben baawure u da u sina yam tem ka win bwese kera, ba ben barum gerumɔ.

²¹ Be ba maa sɔa Sɛmu, Yafetin mɔn bibun bweseru beya Heberuba. ²² Ben yisa wee, Elamu ka Asuri ka Aapasadi ka Ludi ka Aramu. ²³ Ma Aramu u seewa u maa Usi ka Uli mara ka Getɛɛ ka Masi. ²⁴ Aapasadi u maa Sela mara. Ma Sela u maa Heberu mara. ²⁵ Ma Heberu u bii tɔn durɔbu yiru mara. Turowa ba sokumɔ Pelegi, yɛn sɔ win waati sɔra duniagiba tem bɔnu kua. Win wɔnɔn yisira maa Yokutani. ²⁶ Ma Yokutani wi, u maa Alimɔdadi mara ka Selefua ka Hasamafeti ka Yeraa ²⁷ ka Hadoramu ka Usali ka Dikila ²⁸ ka Obali ka Abimaɛli ka Saba ²⁹ ka Ofiri ka Hafila ka Yobabu. Be kpurowa ba sɔa Yokutanin bibu. ³⁰ Ba sinawa saa Mɛsan di sere ka guu te ta wɔa sɔɔ yari yeru gia te ba mɔ Sefaa. ³¹ Be ba sɔa Sɛmun bibu bera mi. Ma ben baawure u da u sina yam tem ka win bwese kera, ba ben barum gerumɔ.

³² Nge mɛ Nɔwɛn bibun bweserun keri yi sɔa ka sere maa tem mi ba da ba wɔa wɔa ka barum mɛ kera baayere ya ra gere, mɛya mi. Ben min diya handunian bweseru baatere ta yara nim yibu baka ten biru.

Ba gidambisa bana Babeliɔ

11

¹ N deema yellu handunia kpuro sɔɔ, barum tema ba ra gere mam mam.

² Ma ba seewa ba doona saa sɔɔ yari yerun di ba batuma deema Sinean temɔ ma ba sin yeru kua mi. ³ Yera ba geruna ba nɛɛ, too, i de su biriki mura su ye wɔ yu gbera.

Ma ba ka biriki ye bana kua yɛn sɔ ba n kpenu mɔ. Ma ba kɔntaa kua ben simaa. ⁴ Ba kpam nɛɛ, i de su wuu swi kpa su gidambisa bani yɛn wii kpiira koo wɔllu girari, kpa su yisira yari kpa su ku yarina handunia kpuro sɔɔ.

⁵ Yera Yinni Gusunɔ u sarama u ka wuu ge ka gidambisa ye mɛeri ye tɔmba banimɔ mi. ⁶ Ma u nɛɛ, be wee, ba sɔa bwese teeru ba maa barum tem gerumɔ ma ba bwisika bu yeni ko. Saa tɛn di gɔanɔ kun bu yinarimɔ bu ka ko ye ba bwisika kpuro. ⁷ Yen sɔ, kon sara n da n ben barum burisina kpa bu ku maa nɔsina.

⁸ Yera Yinni Gusunɔ u bu yarinasia n toma min di, ba wuu gen bana deri ba da ba pusa tem kpuro sɔɔ. ⁹ Yen sɔna ba wuu ge soka Babeli, domi miya Yinni Gusunɔ u barum burisina. Min diya u maa tɔmbu kpuro yarinasia ba pusa handunia kpuro sɔɔ.

Sɛmun bibun bweseru n ka Aburamu girari

¹⁰ Sɛmun bibun bweseru wee. Nim yibu baka ten biru n kua wɔɔ yiru yera u Aapasadi mara. N deema saa ye sɔra u mɔ wɔɔ wunɔbu (100).

¹¹ Aapasadin marubun biru Sɛmu u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ nɛɛra wunɔbu (500).

¹² Ye Aapasadi u kua wɔɔ tɛna ka nɔɔbu ma u Sela mara. ¹³ Selan marubun biru Aapasadi u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ nɛɛru ka ita (403).

¹⁴ Ye Sela u kua wɔɔ tɛna ma u Heberu mara. ¹⁵ Heberun marubun biru Sela u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ nɛɛru ka ita (403).

¹⁶ Heberu u kua wɔɔ tɛna ka nɛɛ ma u Pelegi mara. ¹⁷ Pelegin marubun biru Heberu u maa bii tɔn durɔbu ka

tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ nɛɛru ka tɛna (430).

¹⁸ Pelɛgi u kua wɔɔ tɛna ma u Rehu mara. ¹⁹ Rehun marubun biru Pelɛgi u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ goobu ka nɔɔba nne (209).

²⁰ Rehu u kua wɔɔ tɛna ka yiru ma u Serugu mara. ²¹ Serugun marubun biru Rehu u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ goobu ka nɔɔba yiru (207).

²² Ye Serugu u kua wɔɔ tɛna ma u Nakori mara. ²³ Nakorin marubun biru Serugu u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ goobu (200).

²⁴ Ye Nakori u kua wɔɔ tɛna tia sari ma u Tera mara. ²⁵ Teran marubun biru Nakori u maa bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marumɔ sere n ka kua wɔɔ wunaa teeru tia sari (119).

²⁶ Tera u kua wɔɔ wata ka wɔkuru ma u Aburamu ka Nakori ka Harani mara.

²⁷ Teran bibun bweseru wee. Tera u Aburamu mara ka Nakori ka Harani. Ma Harani u seewa u Lotu mara.

²⁸ Harani wi, u gu ben wuu Uru sɔɔ, Kaladen temɔ mi ba nɔn mara, win tundo Tera u sɔ. ²⁹ Aburamu ka Nakori ba kurɔbu sua. Aburamun kurɔn yɛsira Saaraɪ, Nakorigiin yɛsira maa Milika. Wi ka Yisika ba sɔawa Haranin bibu. ³⁰ Saaraɪ u sɔawa wɛro, u n bii mara.

³¹ Yen biru Tera u win bii Aburamu sua ka Saaraɪ Aburamun kurɔ ka Lotu Haranin bii, ba seewa ba yara sannu Urn di Kaladen temɔ ba dɔɔ Kananin temɔ. Ye ba tura wuu ge ba mɔ Karaniɔ ma ba sina mi. ³² Ye Tera u kua wɔɔ goobu ka nɔɔbu (205) ma u kpuna u gu Harani mi.

ABURAHAMU

Gusunɔ u Aburamu gɔsa nenem

12

¹ Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Aburamu sɔɔwa u nɛɛ, a seewo wunen tem di a wunen wuu deri ka wunen tundon yɛnu a da tem gam mi kon nun sɔɔsi. ² Wunen min diya kon de bwese bakaru tu yari. Kon nun domaru kua kpa wunen yɛsiru tu kpɛa kpa a ko domarun nuuru. ³ Baawure wi u nun

domaru kua, kon maa yɛro domaru kua. Wi u maa nun bɔrusi, kon yɛro bɔrusi. Wunen min diya handunian tɔmbu kpuro ba koo domaru wa.

⁴ Yera Aburamu u swaa wɔri nge mɛ Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa ma ba da sannu ka Lotu. Sanam mɛ ba yara Haranin di, Aburamu u mɔwa wɔɔ wata ka wɔkura nɔɔbu. ⁵ U win kurɔ Saaraɪ sua ka Lotu win wɔnɔn bii ka ben arumani ye ba mɔ kpuro ka sɔm kowo be ba wa Haraniɔ. Be kpurowa ba swaa wɔri ma ba tura Kananin temɔ.

Aburamu u Egibiti da saa Kananin di

⁶ Ye ba tura mi, ma Aburamu u tem mɛ bukiana sere u ka tura Sikemuɔ mi dɔa sɔɔ ga wɔa ge ba mɔ Mɔre. Kananiba maa wɔa tem mɛ sɔɔ, saa ye.

⁷ Sɔɔ teeru yera Yinni Gusunɔ u Aburamu kure u nɛɛ, wunen bibun bwesera kon tem mɛ wɛ.

Ma u yaku yeru bana u ka Yinni Gusunɔ sɔ wi u nɔn kure mi. ⁸ Yen biruwa u seewa min di u da guuru garun bera gia Betelin sɔɔ yari yerɔ u win dii bekuruginu gira. U Beteli mɛɛra sɔɔ kpee yeru gia, Ayi maa sɔɔ yari yerɔ. Miya u maa yaku yeru bana u Yinni Gusunɔ sɔwa. ⁹ Ma u maa seewa u win sanum wɔri u dɔɔ sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia Nɛgebɔ.

¹⁰ Ye Aburamu u tura mi, yera gɔɔra tunuma tem mɛ sɔɔ. Ma u seewa u da Egibitin temɔ u sina mi, domi gɔɔ te, ta kpɛa win tem mi. ¹¹ Sanam mɛ ba Egibitin tem turuku kua, Aburamu u win kurɔ Saaraɪ sɔɔwa u nɛɛ, wee wunɛ kurɔ burɔwa. ¹² Egibitigibu bɔ n nun wa ba koo nɛɛ, a sɔa nen kurɔ kpa bu man go bu nun deri. ¹³ Na nun kanamɔ, a nɛɛ, wunɛ nen sesuwa kpa bu ku man wahala ko wunen sɔ, kpa a wa a nen wiru dwe.

¹⁴ Ye ba tura Egibitiɔ, Egibitigiba wa ma kurɔ wi, u wɔ gem gem. ¹⁵ Egibiti sunɔn bwɔaba nɔn wa ma ba na ba sunɔ kurɔ win buram gari saaria, ma sunɔ u dera ba ka nɔn na win mi. ¹⁶ Ma u Aburamu gea kua gem gem kurɔ win sɔ. U nɔn yɔanu kɔ ka nɛɛ ka ketɛkunu ka ketɛku mɛrobu ka yooyoosu ka yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. ¹⁷ Adama Yinni Gusunɔ

u suno wi ka win yenugibu kpuro wahala baka doke Saarai, Aburamun kuron so. ¹⁸ Yera u Aburamu soka u nee, mban sōna a man kua me. Mban sōna a n man sōwa ma wunen kurōwa. ¹⁹ Ma a nee, wunen sesuwa, a dera na nūn sua kurō. Tē wunen kurō wee, a nūn suo a ka doona.

²⁰ Ma u wooda wē bu de u doona ka win kurō ka win ye u mō kpuro.

13

¹ Ma Aburamu u seewa Egibitin di u wura Negebu gia wi ka win kurō ka ye u mō kpuro ka Lotu sannu.

Aburamu ka Lotu ba karana

² Aburamu u sāawa dukiagii. U yaa sabenu mō ka sii geesu ka wura. ³ Ma u sanum so Negebun di u da Beteli gia u tura mi u raa win dii bekuruginu gira Beteli ka Ayin baa sō. ⁴ Miya u Yinni Gusunō sāwa mi u raa yāku yeru bana.

⁵ N deema Lotu u maa yāanu mō ka nee ka dii bekuruginu u ka Aburamu swīi. ⁶ Ben arumani ye, ya kpā sere yam mi ba wāa mu n tura ba n ka wāa mi sannu. ⁷ Yen sōna sannō ga dua Aburamun kparobu ka Lotugibun suunu sō. N deema Kananiba ka Feresiba ba wāa tem me sō sanam me. ⁸ Yera Aburamu u Lotu sōwa u nee, na nun kanamō, a ku de sikirinō ga n wāa ne ka wunen suunu sō, n kun me nen kparobu ka wunegibun suunu sō. Domi beše dusina. ⁹ A n tem waamō kpuro wunen wuswaa? A de su kabana. A n da nōm dwarō, kon da nōm geuō, n n maa nōm geu gian na a da, kon da nōm dwarō.

¹⁰ Ma Lotu u nōni seeya u Yuudenin daarun bera mēera sere n ka da wuu ge ba mō Soari. U wa tem mu gea sāa mu nike nikeru mō nge gbaa te Yinni Gusunō u kua Edenio, n kun me Egibitin tem. N deema Yinni Gusunō kun gina Sodomu ka Gomōra kpeerasie. ¹¹ Yera Lotu u Yuudenin wōwa ye kpuro tii gosia ma u da sō yari yeru gia. Mēya n kua ba ka karana. ¹² Aburamu u sina Kananin temō, Lotu u maa da u sina wōwa yen wusun bōkuō ma u ka win dii bekuruginu susimō sere ka

Sodomuō. ¹³ Sodomugibu wee, tōn kōsoba. Ba sāawa durumgibu mam mam Gusunōn wuswaa.

¹⁴ Ye Lotu ka Aburamu ba karana ba kpa, yera Yinni Gusunō u Aburamu sōwa u nee, a nōni seeyo kpa a sō yari yeru ka duu yeru mēeri n toma ka sō yēsi yēsika. ¹⁵ Domi tem me a waamō mi kpuro, wunē ka wunen bibun bwesera kon mu wē ka baadommaa. ¹⁶ Kon wunen bibun bweseru dabilitas nge yanim. Wi u koo kpī u yanim gari wiya u koo maa kpī u wunen bibun bweseru gari. ¹⁷ A seewo a tem me bōsu kpa a mēn kpāaru wa nge me mu ne. Domi wuna kon mu wē.

¹⁸ Ma Aburamu u win dii bekuruginu kparenu kua u da u sina Manden sōwō, wuu ge ba mō Heboronin bōkuō. Ma u yāku yeru bana u ka Yinni Gusunō sā mi.

Aburamu u Lotu wōra

14

¹ Sanam me Amurafeli u sāa Sinean sunō, ma Ariōku sāa Elasan sunō, ma Kedolamee sāa Elamun sunō, ma Tideali sāa Goyimun sunō, ² sanam mēya sinam be, ba tabu kua ka Bera, Sodomun sunō, ka Birisa, Gomōran sunō, ka Sineabu, Adiman sunō, ka Semebēē, Seboimun sunō, ka Belan sunō ye ba maa sokumō Soari. ³ Beni kpurowa ba mēna nim wōku bōruguu ge ba maa sokumō Sidimu, gen wōwaa. ⁴ N deema wō wōkura yiruwa ba Kedolamee yoru diiya, adama wō wōkura itase sō ba seewa ba ka tii yina. ⁵ Yera wō wōkura nnese, Kedolamee ka sinam be ba wāa ka wi, ba tabu da ma ba Refaba tabu di Asiterōtu Kaanaimuō, ma ba Susiba tabu di Hamuō, ma ba Emiba tabu di Safe Kiriataimuō. ⁶ Ba maa Horiba tabu di ben guu te ba mō Seirio sere Paranin sōwō ge ga wāa gbaburun bera. ⁷ Yen biru ba gosirama ba da Eni Misipatio, ye ba maa sokumō Kadēsi. Miya ba Amalekiba tabu wōri ba kamia ben tem kpuro sō ka Amōreba be ba terie Hasasōntamaa. ⁸ Yera Sodomun sunō seewa ka Gomōran sunō ka Adiman

sunə ka Seboimun sunə ka Belan sunə ye ba maa sokumə Soari, ba da ba ka sinam be tabu yinna Sidimun wəwəa. ⁹ Sinam beya Kedolamə, Elamun sunə, ka Tideali, Goyimun sunə, ka Amurafeli, Sinean sunə, ka Ariəku, Elasan sunə. Sinambu nne be, ba ka nəəbu be tabu mə. ¹⁰ Sidimun wəwa miya kəntaan wərusu wāa nge dəkəba. Yera Sodomun sunə ka Goməran sunə ba duki sua ba da ba wəriki si sə. Be ba tie ba maa duki doona guunu gia. ¹¹ Be ba bu tabu di, ba Sodomu ka Goməragibun dukia gura ka ben dīanu kpuro ba ka doona. ¹² Ba maa Aburamun wənən bii Lətu mwa wi u wāa Sodomu ka win dukia kpuro ba ka doona.

¹³ Yera durə goo wi u kpikuru sua Sodomun di u na u Aburamu, Heberu wi səwə. N deemə Aburamu u sə Manden səwə. Mande sāawa Aməren bweseru, Esikoli ka Anəen wənə, be ba arukawani bəkua ka Aburamu. ¹⁴ Ye Aburamu u nua ma ba win wənən bii yoru mwa, yera u win səm kowo wərugəba gəsa gooba wunəbu ka wəkura nəəbu ka ita (318) be ba mara win yenuə u bu tabu yānu wē. Ma u ka sinam be naa gira sere Danuə. ¹⁵ Ma u win təmbu bənu kua u ka bu wəri wəkuru, wi ka win səm kowobu. U bu tabu di ma u bu naa swīi sere Kobə, ye ya wāa Damasīn sə yēsən nəm geu gia. ¹⁶ U dukia ye kpuro wərama ma u win wənən bii Lətu wərama ka win ye u mə ka sere maa tən be ba raa mwēera ka ben kurəbu.

Aburamu u ka Məekisideki ka Sodomun sunə yinna

¹⁷ Ye Aburamu u Kedolamə ka sinam be ba wāa ka wi tabu diima u wee, Sodomun sunə u nūn sennə da Safen wəwəa ye ba maa sokumə sunən wəwəa.

¹⁸ Ma Məekisideki, Salemun sunə u ka pēe na mi ka tam. Durə wi sāawa Wərukoon yāku kowo. ¹⁹ U Aburamu domaru kua u nē, Gusunə, wi, wi u kpuro kere, u maa wəllu ka tem taka kua, u koo nun domaru kua. ²⁰ Wigia siarabu domi u nun wunen wərbu nōmu beria.

Ma Aburamu u ye u waama kpuron wəkuru baateren wəllə tia tia sua u Məekisideki wi wē.

²¹ Yen biru Sodomun sunə u Aburamu səwə u nē, a man təmbu wēeyə kpa a dukia sua yu ko wunəgia.

²² Aburamu u Sodomun sunə wisa u nē, na nōmu sua wəllə na bōrua ka Gusunən yīsiru, wi, wi u kpuro kere u maa wəllu ka tem taka kua, ²³ ma na n gāanu ganu suamə ni nu sāa wunəginu baa wēe siira, baa bara wēru kpa a ku ra ka nē, wuna a man kua dukiagii. Na n gāanu ganu suamə, ²⁴ ma n kun mə ye nēn aluwəasiba ba di. Adama a de Anəe ka Esikoli ka Mande be ba ka man da bu ben bənu sua.

Arukawani ye Gusunə u ka Aburamu bəkua

15

¹ Yeniba kpuron biru Yinni Gusunə u ka Aburamu gari kua kāsiru sə u nē, Aburamu, a ku bərum ko, nēna na wunen tərər, wunen are ko n kpā gem.

² Aburamu nūn wisa u nē, Yinni Gusunə, mba kaa maa man wē. Wee na gə də bii sari kpa Eliesee Damasigii u ko nēn tubi dio. ³ Yēn sə a n man bii kā, nēn yoo Eliesee wi ba mara nēn yenuə wiya koo nēn tubi di.

⁴ Yera Yinni Gusunə u Aburamu səwə u nē, n n wi, u koo ko wunen tubi dio. Wunen ti tiin biiwa u koo wunen tubi di.

⁵ Ma Gusunə u ka nūn da təwə u nē, a wəllu mēerio kpa a kperi gari, a n kaa kpī. Nge mēya wunen bwesera koo dabiru nēra.

⁶ Ma Aburamu u Yinni Gusunə naanə kua. Yen sōna Gusunə u nūn garisi gemgii. ⁷ Ma u kpam nūn səwə u nē, nēna na Yinni Gusunə, nē wi na nun yarama saa Urun di Kaladen temə kpa n ka nun tem menī wē.

⁸ Adama u wisa u nē, Yinni Gusunə, aməna ko na n ka yē ma tem menī mu koo ko nēgim.

⁹ Ma Yinni Gusunə u nē, a naa gbiiba wə itagia tama ka boo niu wə itagu, ka yāa kineru wə itagiru ka kparuko ka totobere buu kpa a man ye goowa a yi.

¹⁰ Yera Aburamu u yee yi kpuro mena u yi go u berana yiru u yin besi yi u karinasia, adama u n gunasu bere si. ¹¹ Yaberekunu nu sarama yaa goo ni soo, ma Aburamu u nu gira.

¹² Ye soo duo, dom man bakara Aburamu wari ma berum nun mwa yam woku te soo. ¹³ Yera Yinni Gusuno u nun sowa u nee, a n ye ma wunen bibun bwesera ta koo tem tukuma sina mi ba koo bu yoru diisia kpa bu bu noni so sere woo neeru (400). ¹⁴⁻¹⁶ Adama kon tem men tambu siri be ba koo bu yoo te diisia. Woo dabirun biru ba koo yari tem min di ka dukia baka kpa bu kpam gosirama mini, domi Amoreban durum kun gina yiba n ka bu kpeerasia. Adama wune kaa tako kowa ko ko kpa a da a wunen baababa deema ka alafia.

¹⁷ Ye soo kpa yam tira niki niki, yera Gusuno u kurama yaa besi yin kpoo kpooka soo. U saa nge dso bokon wiisu ka dso yari. ¹⁸ Nge meya u ka Aburamu arukawani bakua to te soo u nee, wunen bwesera kon tem meni we saa daa piibu ge ga wa Egibitin tem no bura yerun di sere daa baka ten mi, te ba mo Efarati. ¹⁹ Tem me, mu saawa Keniban tem ka Kenisibagim ka Kadim nibagim ²⁰ ka Hetibagim ka Feresibagim ka Refaban tem, ²¹ ka Amoreban tem ka Kananiban tem ka Girigasiban tem ka Yebusiban tem.

Agaa u Aburamu Isimeeli marua

16

¹ Aburamu ka win kur Soarai ba n bii mara. Wee Soarai wi, u yoo ton kur goo mo wi u saa Egibitigii. Win yisira Agaa. ² Ma Soarai u win dur soowa u nee, wee, Yinni Gusuno u man kua wiro. Na nun kanamo, a ka nen yoo duo. Sorokudo kon bibu wa saa win min di.

M a Aburamu u win kuron gari wura. ³ Saa ye soora Soarai u win yoo Agaa wi sua u win dur ka kur. N deema ba woo wakuru kua ka Kananin tem. ⁴ Ma Aburamu u ka Agaa mena ma Agaa u gura sua. Ye u wa u gura mo,

yera u win yinni Soarai gendu wari. ⁵ Ma Soarai u Aburamu soowa u nee, nen wamburu tu wari wune soo. Na nun nen yoo ka kur, adama ye u wa ma u gura mo, yera u man gendu wari. Yinni Gusunowa koo sun siria ne ka wune.

⁶ Aburamu u Soarai wisa u nee, wuna a wunen yoo mo, a ka nun koowo nge me a ki.

Saa yera u Agaa noni meni ma Agaa u duka sua win min di. ⁷ Yinni Gusunon gorado* u nun wa gbabur bwia gaan bokuo Surin swaaw. ⁸ U nee, Agaa, Soarain yoo, man diya a wee. Mana a dso.

Agaa u nee, na duka suowa nen yinni Soarain min di.

⁹ Ma gorado wi, u nun sowa u nee, a gosiwo wunen yinnin mi, kpa a nun wiru kpia. ¹⁰ Kon wunen bweseru dabisia sere goo kun kpe u tu gari. ¹¹ Wee a gura mo, kaa bii ton dur ma kpa a nun yisuru ke Isimeeli. Domi Yinni Gusuno u wunen no nua noni swaaw te soo. ¹² Bii wi, u ko n saawa nge keteku gbeeku. U ko n ka tambu kpuro no gomunu mo. Tambu kpuro ba koo maa ka nun no gomunu ko. U ko n ka win dusibu tondine.

¹³ Ye Yinni Gusuno u ka Agaa gari yi kua u kpa, ma Agaa u nun yisuru ka u nee, wuna Yinni wi u waaw. Domi u tii bikia u nee, ka gem na Gusuno wa ka noni, ma na wa na n gu? ¹⁴ Yen sna ba doko ye soka Gusuno u man waaw. Doko ye, ya waawa Kadesi ka Baradin baa soo.

¹⁵ Yen biru Agaa u Aburamu bii ton dur marua, ma Aburamu u bii wi yisuru ka Isimeeli. ¹⁶ Aburamun woo ga saawa wene ka noba tia sanam me ba Isimeeli mara.

Bango saawa Gusunon arukawani yen yireru

17

¹ Ye Aburamu kua woo wunobu tia sari yera Yinni Gusuno u nun kure u nee, nena na Gusuno Dam kpurogii. A n siimo nen wuswaaw kpa a kun taare

* **16:7** Yinni Gusunon gorado - Isireliba ba ku ra ka bu Gusunon yisuru sia. Yen sna u n bu kurema ba ra nee, Gusunon goradowa.

mā. ² Kon ka nun arukawani bōke kpa n wunen bweseru dabiasia gem gem.

³ Yera Aburamu u yiira mii mii u wuswaa tem girari. Ma Gusunō u kpam ka nūn gari kua u nēē, ⁴ nēn arukawani wee, ye na ka nun bōkumō. Kon nun kowa bwese dabinun baaba. ⁵ Ba n koo maa nun soku Aburamu, ba koo nun sokuwa Aburhamu, ye ya gerumō bwese dabinun baaba. ⁶ Kon de wunen bibu bu marura bu sosi sere ba n garirō, kpa bwesenu ka sinambu bu kōwara wunen min di. ⁷ Kon wure n ka bēē nēn arukawani bōke, wunē ka wunen bibu ka ben bweseru kpuro kpa na n sāa wunen Yinni ka wunen bweserun Yinni sere ka baadommaō. ⁸ Kpa n wunē ka wunen bibun bweseru Kananin tem mē wē, mē sōō a wāa mi, a sōru dimō. Mē kpuro mu koo ko begin sere ka baadommaō kpa na n sāa ben Yinni.

⁹ Ma u kpam Aburhamu sōōwa u nēē, i nēn arukawani nēnuō, wunē ka wunen bibun bweseru. A ku de bu ye duari wunen bweserō. ¹⁰ Arukawani ye wee, ye na ka bēē bōkumō, ye i ko nēnē wunē ka wunen bibun bweseru. I ko i tōn durō baawure bango kua wi u wāa bēēn suunu sōō. ¹¹ Kpa ya n sāa arukawani yen yīreru ye ya wāa nē ka bēēn suunu sōō. ¹² I n dā bii tōn durō baawure bango kue ū n sōō nōōba ita tura. N n mā be ba mara bēēn yēnuō tōna, ka maa be i ka gobi dwawa tōn tukobun mi. ¹³ I ko be kpuro bango kuawa kpa nēn arukawani yen yīreru ta n wāa bēēn wasi sōō sere ka baadommaō. ¹⁴ Tōn durō wi ba n bango kue, i ko i nūn wunawa wigibun min di i go. Domi u nēn arukawani sankā.

¹⁵ Gusunō u kpam Aburhamu sōōwa u nēē, a ku maa wunen kurō soku Saaraī. Saaraawa kaa n dā nūn soku. ¹⁶ Kon nūn domaru kua kpa u nun bii tōn durō marua. Nēn doma ten saabu bwese dabinu ka sinambu ba koo kōwara win min di.

¹⁷ Yera Aburhamu u Gusunō yiira mii mii u siriru tem girari u yēē ma u gerua win tii sōō u nēē, ba koo maa tōnu wōō wunōbugii bii marua? Saaraa wi u kua wōō wēnē ka wōkuru mini, u koo bii mā? ¹⁸ Yera u Gusunō

sōōwa u nēē, a de Isimēelin sanu sanusu su nun wēre kpa u nēn tubi di.

¹⁹ Ma Gusunō u nēē, aawo, wunen kurō Saaraawa koo nun bii tōn durō marua kam kam, kpa a nūn yīsiru kē Isaki. Wiya kon wure n ka nēn arukawani bōke ye ya n kpeemō win bweserō. ²⁰ Mēya na wunen kanaru nua te a kua Isimēelin sō. Wee, kon maa nūn domaru kua kpa u marura, win bibu bu dabiā sere ba n garirō. U koo bibu wōkura yiru mā, kpa bii be, bu ko bwese bakarun keri wōkura yirun nuuru. ²¹ Adama nēn arukawani ye, ya ko n wāawa Isakin mi, wi Saaraa koo nun marua gasōku amadaare.

²² Ye Gusunō u ka Aburhamu gari kua u kpa, u nūn deri u doona wōlō. ²³ Yen biru Aburhamu u Isimēeli sua ka yobu kpuro be ba mara win yēnuō ka be u ka gobi dwa, tōn durō be ba wāa win yēnuō kpuro gesi, ma u bu bango kua dōma te, nge mē Gusunō u nūn sōōwa. ²⁴ Aburhamu u mōwa wōō wunōbu tia sari sanam mē u bango kua. ²⁵ Win bii Isimēeli u maa mōwa wōō wōkura ita. ²⁶ Sōō tee tera ba Aburhamu ka win bii Isimēeli bango kua. ²⁷ Tōn durōbu kpuro be ba mara win yēnuō ka be u dwa tōn tukobun mi, ba bu bango kuawa ka wi sannu.

Ba Aburhamu biin nōō mwēru kua

18

¹ Sōō teeru Yinni Gusunō u Aburhamu kure Manden sōōwō ye u sō win dii bekurugirun kōnnōwō sōō sōō gbāara. ² U nōni seeya u mēera. Wee tōn durōbu ita ba yō saruō. Ye u bu wa yera u seewa u duka dā ben mi, u yiira ben wuswaaō. ³ Ma u ben tōnwero sōōwa u nēē, Yinni, à n wura, a yōro, a ku man sarari a doona. ⁴ I de bu nim tama i ka bēēn kōri kpakia kpa i wēra dāa saaru mini. ⁵ Kon dā n dīanu tama fiiko kpa i di i ka dam wa. Yen biru kpa i sere swaa wōri i doona. Bēēn naa te, ta bēere kua. Yen sō, i de i nēn yaare di.

Ma ba nēē, a koowo nge mē a gerua.

⁶ Yera Aburhamu u gōsira ka sendaru win dii bekurugirō Saaraan

mi. U nùn sɔ̃wa u nɛɛ, a wasi suo a som sakakun nɔ̃ ita sua a buri kpa a kiraru sɔ̃mɛ.

⁷ Ma Aburhamu u duka da win naa gɔ̃wɔ u naa kinɛ kpɛmbu ge ga wã mwa u win sɔ̃m kowo turo wẽ. Ma u gu go u sawa fuuku. ⁸ Aburhamu u naa bogum sua ka bom ka yaa saara ye, u ka da u yi tɔn ben wuswaaɔ. Win tii u da u sina bee tia dãa ten saarɔ sanam mɛ ba dimɔ nge mɛ ben komaru. ⁹ Yera ba nùn bikia ba nɛɛ, mana wunen kurɔ Saaraa u wãa.

Ma u nɛɛ, u wãa dirɔ.

¹⁰ Ma ben turon min di Gusunɔ u nɛɛ, gasɔku amadaare kon wurama wunen mi. Saa ye sɔ̃, wee, wunen kurɔ Saaraa u koo bii tɔn durɔ ma.

N deema Saaraa u yɔ̃ u gari yi swaa daki dii kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔ̃ win biruɔ. ¹¹ Aburhamu ka Saaraa ba maa bukura gem gem. Saaraa kun sãa wi u koo bii ma. ¹² Ma u tii yẽɛ u nɛɛ, tẽ ye na tɔkɔ kua na kpa, nɛn durɔn tii maa tɔkɔ kua, yera sa ko maa kpĩ su mennabun nuku dobu wa?

¹³ Ma Yinni Gusunɔ u Aburhamu sɔ̃wa u nɛɛ, mban sɔ̃na Saaraa u yẽɛ u nɛɛ, u koo bii mawa mi ka gem? Wi, wi u tɔkɔ kua u kpa? ¹⁴ Gãanu ganu wãa ni nu ka man sɛ? Nge mɛ na yi, suru nɔ̃ba nnɛn biru kon wurama kpa Saaraa u bii tɔn durɔ ma.

¹⁵ Ma Saaraa u siki u nɛɛ, na n̄ yẽɛ. Domi berum nùn mwa.

Adama Yinni Gusunɔ u nɛɛ, weesa, a yẽɛ.

Aburhamu u Gusunɔ suuru kana Sodomun sɔ̃

¹⁶ Ma tɔn be, ba seewa ba doonɔ. Ba wuswaa t̃i Sodomun bera gia. Ma Aburhamu u bu swaa yɔ̃ra. ¹⁷ Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ye kon ko, n weenɛ n ye Aburhamu berua? ¹⁸ N n̄ gãanun sɔ̃, Aburhamun bwesera koo kpɛa kpa ta n dam mɔ. Win min diya handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa. ¹⁹ Domi wiya na gɔsa u ka win bibu ka ben bweseru wooda wẽ bu nɛn swaa swĩi kpa ba n s̃imɔ dee dee ba n nɛn k̃iru mɔ, kpa n nɛn nɔ̃ mwɛɛnu yibia ni na nùn kua.

²⁰ Ma u nɛɛ, tɔmbun weeweenu kpɛa Sodomu ka Gomɔragibun daa

kɔ̃san sɔ̃. Ben durum ya banda. ²¹ Yen sɔ̃na kon sara kpa n wa bà n mɔ ka gem nge mɛ na nɔ̃mɔ. N kun mɛ, kpa na n yẽ.

²² Tɔn ben yiru ba ben swaa wɔ̃ri ba doonɔ Sodomun bera gia. Adama Yinni Gusunɔ u gina yɔ̃ra ka Aburhamu. ²³ Ma Aburhamu u nùn susi u nɛɛ, ka gem kaa tɔn geobu ka tɔn kɔ̃sobu go sannu? ²⁴ Sɔ̃rɔkudo tɔn geobu weeraakuru ba ko n wãa wuu ge sɔ̃, be ba wunen k̃iru mɔ. N n man na, kaa maa bu gowa? A n̄ wuu gen tɔmbu suuru kuammɛ tɔmbu weeraaku ten sɔ̃? ²⁵ N n̄ weenɛ a tɔn geobu ka tɔn kɔ̃sobu kpeerasia sannu kpa be kpuro bu are tee wa. Yen bwesera kun ka nun weenɛ. Wunɛ wi kaa handunia kpuro siri, a n̄ kaa ko ye n wã?

²⁶ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nà n tɔn geobu weeraakuru wa Sodomun nukuru sɔ̃, kon wuu ge kpuro suuru kua ben sɔ̃.

²⁷ Aburhamu u kpam gari sua u nɛɛ, wee, na kãka na ka nɛn Yinni gari kua, nɛ wi na sãa tua ka torom dirum. ²⁸ Sɔ̃rɔkudo tɔnu weeraaku te sɔ̃, nɔ̃bu koo kaara. Nɔ̃bu yen sarirun sɔ̃ kaa wuu ge kpeerasia?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na n̄ gu kpeerasiamɔ nà n tɔn geobu weeru ka nɔ̃bu wa ge sɔ̃.

²⁹ Aburhamu u kpam nùn sɔ̃wa u nɛɛ, sɔ̃rɔkudo tɔn geobu weeruwa ba ko n wãa mi.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon wuu ge deri gen tɔnu weeru yen sɔ̃.

³⁰ Aburhamu u nɛɛ, a ku ka man wasira. Kon kpam gari gere. N n tɔn geobu tenan na ya wãa mi maa ni?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na n̄ gu kam koosiamɔ nà n tɛna ye wa mi.

³¹ Ma Aburhamu u nɛɛ, Yinni, wee na kãka na ka nun gari mɔ. N n tɔn geobu yɛndun na ta maa wãa mi ni?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na n̄ gu kpeerasiamɔ nà n yɛn te wa.

³² Aburhamu u kpam nɛɛ, a suuru koowo, nɔn tee teniwa kon gari gere. Baa n̄ n wɔkurun na ta wãa mi ni?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, na n̄ gu kpeerasiamɔ nà n wɔku te wa.

³³ Yen biru Yinni Gusunɔ u doona ye u ka Aburhamu gari kua u kpa. Aburhamu u maa gɔsira u da win yenuɔ.

Lɔtu u yara Sodomun di

19

¹ Tɔmbu yiru be ba raa Sodomun swaa wɔri ba tura mi yoka. N deema ba sɔawa Gusunɔn gɔradoba. Wee, saa ye sɔɔ, Lɔtu u sɔ wuun gb̃ara kɔnnɔwɔ mi wuun wirugibu ba ra sinɛ. Ye u bu wa u seewa ² u bu sennɔ da u yiira ben wuswaɔ u nɛɛ, i dam kooma nɛn yinnibu, i de su da nɛn yenuɔ i bɛɛn kɔri kpakia i kpuna mi. Bururu kpa i yellu se i bɛɛn swaa wɔri.

Ba nɛɛ, aawo, tɔɔwɔwa sa ko kpuna.

³ Adama Lɔtu u bu nɔɔ gɛɛ ba sere wura ba dua win yenuɔ. U tɔɔ baka dim kua ka pɛɛ ye ba kun seeyatia doke ma ba di.

⁴ Ba n̄ gina kpunam kpa Sodomugibu ba ka yenu ge tarusi saa bukurobun di sere ka aluwaasi yākaminɔ, wuu gen tɔn durɔbu kpuro gesi. ⁵ Ma ba Lɔtu soka ba nɛɛ, mana durɔ be, ba wɔa be ba sɔbia wunen yenuɔ yoka ye. A bu yarama su ka bu kpuna nge tɔn kurɔbu.

⁶ Ma Lɔtu u yara u bu deema yenu kɔnnɔwɔ, u gambo kɛnuɔ birum birum. ⁷ U nɛɛ, kpaasibu, i suuru koowo i ku daa kɔsa ko mɛ. ⁸ Wee, na bii wɔndiaba yiru mɔ be ba kun gina durɔ yɛ. I de n bɛɛ bu yarama kpa i ka bu ko nge mɛ n bɛɛ wɛre. Adama durɔ beni, i man bu derio domi sɔba.

⁹ Ba nɛɛ, wunɛ sɔɔwa, ma a kī a sun siri? A tii gawo min di, n̄ kun mɛ, ye sa ko nun kua ya koo begia kera.

Ma ba Lɔtu b̄arikia ka dam sere ba kī bu win gambo kɔra. ¹⁰ Saa yera sɔɔ be, ba Lɔtu gawa ba sure yenuɔ ba gambo kɛnuɔ. ¹¹ Ma ba tɔn be kpuro wɔkoru kpɛɛ be ba yɔ yenu gen kɔnnɔwɔ saa aluwaasi yākaminun di sere ka bukurobɔ. Yera ba babi babi ba n̄ kɔnnɔ ge wa.

¹² Sɔɔ be, ba Lɔtu bikia ba nɛɛ, wara a mɔ mini maa. Wunen bibun durɔbu ka wunen bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Be ba sɔa wunɛgibu

kpuro gesi, a bu mɛnnɔ i yari minin di. ¹³ Domi sa ko wuu ge kpeerasia tɛ yɛn sɔ tɔmbun weeweenu kpɛa ni ba Gusunɔ koosimɔ gen tɔmbun daa kɔsan sɔ. Yen sɔna u sun gɔrima su ka gu kam koosia.

¹⁴ Ma Lɔtu u yara u da u win bibun durɔ kɛɛrobu sɔɔwa bu seewo bu yari min di domi Yinni Gusunɔ u koo wuu ge kam koosia.

Adama ba gari yi atafiiru kua.

¹⁵ Buru buru yam s̄areru gɔrado be, ba Lɔtu nɔɔ gɛɛ ba mɔ, a seewo a wunen kurɔ sua ka wunen bii wɔndiaba yiru be ba wɔa mini kpa i ku ra kam ko b̄a n wuu ge kpeerasiamɔ.

¹⁶ Ye ba wa ma Lɔtu u tɛɛmɔ, ba wi ka win kurɔ ka win bii wɔndiaba yiru yen n̄mu n̄nuɔ ba gawa ba ka yara sere wuun biruɔ, domi Yinni Gusunɔ u ben wɔnwɔndu wa.

¹⁷ Ye ba bu yara ba kpa ben turo u nɛɛ, a ka wunen hunde dukao, a ku ra s̄ira, a ku ra maa yɔra batuma mi. A duka doo guunun bera gia kpa a ku ra kam ko.

¹⁸ Ma Lɔtu u nɛɛ, aawo, yinni.

¹⁹ Wee, a man durom kua, a maa man wunen wɔnwɔndun kp̄aru sɔɔsi ye a ka nɛn hunde faaba kua. Adama na n̄ kpɛ n duka turi guu ten mi, wahala ye, ya kun ka man babe kpa n kam ko. ²⁰ Wuu geni wee, ga wɔa turuku, ga n̄ maa kp̄a. A de n da n kuke mi, kpa n faaba wa. Ye u wa gɔrado wi, u n̄ wisa, ma u nɛɛ, nge ga n̄ piibu s̄a ro?

²¹ Ma gɔrado wi, u nɛɛ, kon kpam nun durom kua. Wuu gɛn gari a mɔ mi, na n̄ gu kpeerasiamɔ. ²² A hania koowo a da a kuke mi, domi na n̄ kpɛ n ḡaanu ganu ko ma n kun mɔ a tura mi.

Yen sɔna ba wuu ge ȳisiru k̄a Soari. Yen tubusiana wuu piibu.

²³ N deema sɔɔ yarima Lɔtu u sere dua Soariɔ. ²⁴ Yera Yinni Gusunɔ u sɔɔ bisu ka d̄ɔɔ nɛesia saa wɔllun di Sodomu ka Gomɔra sɔɔ. ²⁵ U wuu si kpeerasia ka sin tɔmbu kpuro ka sin batuma ka ye ya kpia mi kpuro. ²⁶ Adama suaru sɔɔ Lɔtun kurɔ u s̄ira, ma u gɔsira b̄ɔɔ kperu.

²⁷ Ye n kua buru buru yellu, yera Aburhamu u da u yɔra mi u raa ka

Yinni Gusunɔ gari kua. ²⁸ Ye u mɛɛra Sodomu ka Gomɔran bera ka batuma yen mi gia, u wa wee, dɔɔ wiira seemɔ nge gbee burɔn dɔɔ wiiru.

²⁹ Sanam mɛ Gusunɔ u batuma yen wusu kpeerasiamɔ, u Aburhamu yaaye ma u Lotu yara kam koo bin min di.

Min di Mɔabuba ka Amɔniban bwesera yara

³⁰ Yen biru Lotu u yara Soarin di u da u sina guuru garun kpee wɔru sɔɔ ka win bii wɔndiaba yiru ye sannu, domi u bɛrum bara u sina Soariɔ.

³¹ Yera win bii yeruma u win wɔnɔ sɔɔwa u nɛɛ, bɛsɛn tundo wee, u tɔkɔ kua. Tɔn durɔ goo maa sari bera mi, wi u koo sun sua nge mɛ siba mɔ tem baama. ³² A na su bɛsɛn tundo tam nɔrusia mu n kpɔ kpa su de u ka sun kpuna kpa win bweseru tu ku gbi.

³³ Wɔku te, ba ben tundo tam nɔrusia, ma yeruma u da u win tundo kpunɛ, adama Lotu kun yɛ saa ye bii wi, u na u kpuna ka saa ye u seewa.

³⁴ Yen sisiru yeruma wi, u win wɔnɔ sɔɔwa u nɛɛ, wee, gɔa wɔkuru na dera bɛsɛn tundo ka man kpuna. Su kpam nɔn tam nɔrusia wɔku te, kpa wunɛ a maa da u ka nun kpuna kpa win bweseru tu ku gbi.

³⁵ Ma ba wure ba ben tundo tam nɔrusia wɔku te, ma wɔnɔ da u nɔn kpunɛ. Tundo kun yɛ saa ye bii wi, u na u kpuna ka saa ye u seewa.

³⁶ Ma Lotun bii tɔn kurɔbu yiru ye, ba win guri sua. ³⁷ Bii yeruma wi, u mara tɔn durɔ ma u nɔn yɛsiru kɔ Mɔabu. Yen tubusiana nɛn tondon bii. Win min diya Mɔabuban bwesera yara. ³⁸ Wɔnɔ wi, u maa mara tɔn durɔ, ma u nɔn yɛsiru kɔ Beni Ami. Yen tubusiana nɛn dusin bii. Win min diya Amɔniban bwesera maa yara.

Aburhamu ka Abimeleki

20

¹ Yeniban biru Aburhamu u seewa Manden di, ma u da sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia Nɛgebuɔ Kadɛsi ka Surin baa sɔɔ, u da u wɔa wuu ge ba mɔ Geraɔ. ² Gera miya u ra n win kurɔ Saaraa sokumɔ win sesu. Ye Geran

sunɔ Abimeleki u nua mɛ, yera u Saaraa sua kurɔ u yɛnu doke. ³ Adama Yinni Gusunɔ u Abimeleki sɔɔwa dosu sɔɔ wɔkuru u nɛɛ, wee, kaa gbi tɛ kurɔ win sɔ wi a sua mi, domi wi ka win durɔwa ba wɔa mi.

⁴ N deema Abimeleki u n gina ka Saaraa mɛnnare. Yera u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, kaa tɔnu go wi u kun taare gaa mɔ? ⁵ N n win tiwa u man sɔɔwa ma win sesuwa? Ma kurɔ win tii u maa gerua mɛ. N n mɛn na, na n kɔsa bwisika nɛn gɔruɔ n sere mam nɛɛ, na durum kua ka nɛn nɔma.

⁶ Ma Yinni Gusunɔ u nɔn wisa u nɛɛ, geema na yɛ ma a n taare gaa mɔ wunen gɔruɔ sanam mɛ a yeni kua. Yen sɔna na n dere a nɔn baba kpa a ku ra durum ko. ⁷ N n mɛn na, a durɔ wi nɔn win kurɔ wesio tɛ, domi nɛn sɔmɔwa u sɔa. U koo maa nun kanaru kua kpa a ku gbi. A n maa yina a nɔn kurɔ wi wesia, i ko gbiwa wunɛ ka wunen tɔmbu kpuro.

⁸ Yera Abimeleki u seewa buru buru yellu u win bwɔabu kpuro mɛnna u bu Yinni Gusunɔn gari yi saaria. Ma bɛrum bwɔa be mwa gem gem. ⁹ Saa ye sɔra Abimeleki u Aburhamu bikia u nɛɛ, amɔna a ka sun kua mɛ. Mba na nun torari a ka sun durum baka yenin bweseru sɔbi nɛ ka nɛn tɔmbu. A man gɔanu kua ni nu n weenɛ bu tɔnu kua. ¹⁰ Mba a bwisika a ka yenin bweseru kua.

¹¹ Ma Aburhamu u wisa u nɛɛ, na raa tamɔa ba n Gusunɔn bɛrum mɔwa tem mini, kpa bu man go nɛn kurɔn sɔ.

¹² Adama ka yen de kpuro u sɔawa nɛn sesu tundo turosi, sa n sɔa mero turo. Ma na nɔn sua kurɔ. ¹³ Yen sɔ, saa min di Gusunɔ u man yara nɛn yɛnun di na bɔsu, na nɔn sɔɔwa na nɛɛ, u man biru wukirio. Mi sa dua kpuro u n da nɛɛ, u sɔawa nɛn sesu.

¹⁴ Yera Abimeleki u nɔn win kurɔ Saaraa wesia. Ma u maa nɔn yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu wɛ ka yɔanu ka keteba. ¹⁵ Ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, nɛna na tem mɛ mɔ. A gɔsio mɛ sɔɔ, bera mi a kɔ a n wɔa.

¹⁶ Ma u maa Saaraa sɔɔwa u nɛɛ, wee wi a sokumɔ wunen sesu mi, na nɔn sii geesun gobi nɔrɔbu (1.000) wɛmɔ.

Yeni ya koo wunen tumbu sōsi ma a dēere, kpa ba n yē ma a n kōsa gaa kue.

¹⁷⁻¹⁸ N deema Gusunō u raa Abimeleki ka win kurō ka win yobu bararu kpē te ta n derimō bu ma, ye u ka Saaraa mwan sō. Yen sōna ye u Saaraa wesia, Aburhamu u Gusunō kana, ma u bu bekia bu ka kpī bu ma.

Isakin marubu

21

¹ Yinni Gusunō u yaaye ye u raa Saaraa sōwa. U maa win nō mwēru yibia. ² Saaraa u gura sua ma u Aburhamu bii tən durō marua win tōkōru sō, saa ye Gusunō u raa nūn bura. ³ Aburhamu u bii wi yīsiru kā Isaki. ⁴ Ye Isaki kua sō nōba ita u nūn bango kua nge mē Gusunō u raa nūn wooda wē. ⁵ Aburhamu mōwa wō wunōbu (100) sanam mē ba win bii Isaki mara. ⁶ Saa ye sōra Saaraa nē, Gusunō u man yēsu go. Be ba maa nua kpuro ba koo ka man yēwa.

⁷ U kpam nē, wara koo raa Aburhamu sō ma nē Saaraa kon bii bōm kē. Wee tē na nūn bii tən durō marua win tōkōru sō.

Aburhamu u Agaa ka Isimeeli gira

⁸ Bii wi, u kpēa ma ba nūn bōm kara. Yera Aburhamu u yaa dii bakabu kua dōma te.

⁹ Ye Saaraa wa ma bii wi Agaa Egibitigii wi, u Aburhamu marua u Isaki yēmō, ¹⁰ yera u Aburhamu sōwa u nē, a yoo wi giro ka win bii, domi win bii kun tubi dimō ka nēn bii sannu.

¹¹ Gari yi, yi Aburhamu dua gem gem win bii Isimeelin sō. ¹² Adama Gusunō u Aburhamu sōwa u nē, a ku gari yi gōburu wa wunen yoo wi ka win biin sō. A Saaraa kuo ye u nun bikia kpuro. Domi Isakin min diya bwese baka tēn nō mwēru na nun kua ta koo yari. ¹³ Kon maa de wunen yoo win bii u ko bweseru garun nuuru, domi wunen biiwa u sāa.

¹⁴ Ye n kua sisiru Aburhamu u seewa buru buru yellu u dīanu ka nim bwāaru sua u Agaa wē. U maa nūn bii wi nōmu beria u nē, bu doo. Ma ba doona ba da ba tora ghaburō te ba ra soku Beri Seba. ¹⁵ Ye bwāa ten nim

mu kpa, yera u bii wi deri dāa piibu gagun saarō. ¹⁶ Ma u da u sina n dēsiere n tura mi bà n sēu toba ga koo wen saka. Domi u nē, u n kpē u n win bii mēra u n gbimō. Mi u sō mi, ma u wura takana u swī.

¹⁷ Gusunō u bii win nō nua ma win gōrado u Agaa soka wōllun di u nē, mba n nun mō, Agaa. A ku nanda, domi Gusunō u bii win nō nua mi u wāa. ¹⁸ A seewo a da a nūn sua a kākiri domi kon nūn ko bwese bakarun nuuru.

¹⁹ Saa yera Gusunō u kurō win nōni wukia ma u dōkō gaa wa mi. U da u bwāa te nim yibia u bii wē u nōra.

²⁰⁻²¹ Gusunō u wāa ka bii wi, sanam mē u kpēamō. U wāa ghaburō te ba mō Parani, ma u kua tēn towō. Win mero maa nūn kurō sua Egibitin tem di.

Aburhamu u ka Abimeleki arukawani bōkua

²² Saa ye sōra Abimeleki ka win tabu sunō wi ba mō Pikoli ba na Aburhamun mi. Ba nūn sōwa ba nē, sa wa ma Gusunō u wāa ka wunē ye a mō kpuro sō. ²³ Yen sō, a bōruo ka win yīsiru ma a nē ka nēn bibu ka nēn debuminu bōrō kō kom kuammē, kpa a nē ka nēn tem megibu durom kua nge mē na nun kua.

²⁴ Ma Aburhamu u nē, na wura, kon bōre.

²⁵ Adama u Abimeleki gerusi dōkō gaan sō ye Abimelekin yobu ba nūn mwaari. ²⁶ Abimeleki u nē, na n yē wi u yen bweseru kua. Mēya wunen ti, a n maa man sōre ma n kun mō gisō.

²⁷ Ma Aburhamu u yāanu ka keteba sua u Abimeleki wē, be yiru ba ka arukawani bōkua. ²⁸ Ma Aburhamu u maa yāa gbiibi gōsa nōba yiru u yi nēnem.

²⁹ Yera Abimeleki u nūn bikia u nē, mba kaa ka yāa gbiibi nōba yiru yeni ko.

³⁰ Aburhamu u nūn wisa u nē, a nu mō kpa nu n sāa seeda ma nēna na dōkō yeni gba.

³¹ Yen sōna ba yam mi soka Beri Seba domi miya ba arukawani bōkua ka bōri. Yīsi ten tubusiana dōkō yēn nuurō ba bōrua.

³² Ye ba arukawani bøkua ba kpa, yera Abimeleki ka win tabu suno Pikoli ba gosira ba wura ben wuuo Filisitiban temo.

³³ Yen biru Aburhamu u dāru garu duura Beri Seba mi, ni nu ra saa bakaru ko. Ma u Yinni Gusuno sāwa mi. Yinni Gusuno wi, u ko n wāawa ka baadommao. ³⁴ Aburhamu u sina Filisitiban tem mi, u te.

Gusuno u nee, Aburhamu s2 u ka Isaki yākuru koowo

22

¹ Yeniba kpuron biruwa Gusuno u Aburhamun laakari meera u nun soka u nee, Aburhamu.

Ma Aburhamu u wura u nee, ne wee, Yinni.

² Ma u nee, a Isaki wunen bii teere te suo wi a ki mi, a ka da Mōriyan temo kpa a ka nun yaku dō mwaararugiru ko guuru garun wollo te kon nun sōsi.

³ Yera Aburhamu u seewa buru buru yellu u win keteku gaari bøkua ma u win som kowo aluwaasiba yiru sua ka win bii Isaki sannu. U yaku dāa besuka. Yen biru ba swaa wōri ba dō mi Gusuno u nun sōwa. ⁴ Ba sanum so sō yiru, yen itasera Aburhamu u yam mi wa sarun di ye u nōni seeya. ⁵ Ma u win som kowo be sōwa u nee, i yōro mini ka keteku. Ne ka nen bii sa dō guu teonon mi, su sāaru ko kpa su wurama su bee deema.

⁶ Ma Aburhamu u yaku dāa ye sua u win bii Isaki sobi. Win tii u dō ka woburu sua u neni ma be yiru ba swiine. ⁷ Yera Isaki u nun bikia u nee, baaba.

Aburhamu u nee, ne wee, nen bii.

Isaki nee, dō ka dāa wee, adama mana yaku yāara wāa.

⁸ Aburhamu nun wisa u nee, nen bii, Gusuno u koo tii win yaku yāaru wāawa.

Ma be yiru ye, ba n dō. ⁹ Ye ba tura mi Gusuno u raa nun yīreru kua, Aburhamu u yaku yeru kua u yaku dāa ye teria ten wollo, ma u win bii Isaki bøkua u sōndi mi. ¹⁰ Yen biru Aburhamu u woburu sua u ka win bii Isaki saka. ¹¹ Yera Yinni Gusunon

gorado * u nun soka wollun di u nee, Aburhamu, Aburhamu.

Ma u nee, ne wee, Yinni.

¹² Ma gorado wi, u nee, a ku ra bii wi baba, a ku nun gāanu ganu kua. Domi na gia tē ma a man nasie, a n maa ka man wunen bii teere te yinari.

¹³ Yera Aburhamu u nōni seeya u sīra u yāa kineru wa tēn kōba tōki tēke ta yō. Ma u da u tu mwa u ka yaku dō mwaararugii te kua win biin ayerō. ¹⁴ Ma u yam mi yīsiru kā, Yinni Gusuno u koo bukata wunana. Yen sōna ba ra mōndu ko ka gisō bu nee, Yinni Gusunon guurō bukata ya koo wunana.

¹⁵ Yinni Gusuno u kpam Aburhamu soka nōn meeruse wollun di u nee, ¹⁶ yēn sō a kua mē, ma a n ka man wunen bii teere te yinari, ne, Yinni Gusuno na bōrumō ka nen tiin yīsiru ¹⁷ kon nun domaru kua ka gem kpa n wunen bweseru dabiasia nge wollun kperi, n kun mē nge yani seeri yi yi wāa nim wōkun goorō, kpa ba n ben yibereba taare. ¹⁸ Bwesenu kpuro handunia sō nu koo domaru wa saa wunen bweserun min di, yēn sō a nen gari mēm nōwa.

¹⁹ Ma Aburhamu u gosirama u na u win som kowo be deema ba wōma yenuo Beri Seba.

Nakorin bibun bweseru

²⁰ Yeniban biruwa Aburhamu u nua ma Milika u maa ka win wōnō Nakori bibu mara. ²¹ Win bii gbiikoon yīsira Usi. Usin wōnōba Busi ka Kemueli wi u sāa Aramun tundo, ²² ka Kesedi ka Haso ka Pilidasi ka Yidilafu ka Betueli. ²³ Betueliwa u Rebeka mara. Bibu nōba ita ye Milika u Aburhamun wōnō Nakori marua, bera mi. ²⁴ Nakorin kurō goo wi ba mō Reuma u maa nun bibu marua. Bera Tebaki ka Gahamu ka Tahasi ka Maaka.

Saaraa u gu. Aburhamu u tem dwa mi u koo nun sike

23

¹ Saaraa u kuawa wō wunaa teeru ka nōba yiru (127) u sere gu.

* **22:11** Yinni Gusunon gorado - I wiru 16:7n tubusianu meerio.

² Heboroniɔwa u gu Kananin temɔ ma Aburhamu u na u win gɔɔ swĩ. ³ N deema u n win gɔɔ te sikum kpa. Yera u seewa u da Hetiban mi, u bu sɔɔwa u nɛɛ, ⁴ bɛɛn tii i yɛ ma nɛ sɔɔwa bɛɛn tem mi. Yen sɔ, i man tem dɔreo mi ko na n da nɛn tɔmbu sike kpa n da n nɛn kurɔ sike mi tɛ, na kun win goru mɛɛra mɛ.

⁵ Ma Heti be, ba Aburhamu wisa ba nɛɛ, ⁶ yinni, a bɛɛn gari swaa dakio. Gusunɔ u nun kuawa sina bii bɛɛn suunu sɔɔ. A wunɛn kurɔ sikuo bɛɛn win siki wɔru ga nun wɛre sɔɔ. Goo kun ka nun gu yinarimɔ.

⁷ Yera Aburhamu u tɔn be yiira u bu bɛɛre wɛ. ⁸ U nɛɛ, i n kĩ n nɛn kurɔ sike kpa na kun win goru mɛɛra, i Eforoni Sokaan bii sɔɔwɔ yɛn bukata na mɔ, ⁹ kpa u man Makpelan kpee wɔru ge ga wɔa win gbee goorɔ deria kpa n nɛn gobi kɔsia nge mɛn nɔɔ u gerua, kpa gu ko nɛn siku yeru bɛɛn suunu sɔɔ.

¹⁰ N deema Eforoni Heti wi, u sɔ ka wuun wirugibu gbɔra kɔnnɔwɔ mi ba ra sinɛ. Ma u Aburhamu wisa Heti be ka be ba dumɔ min nɔni biru u nɛɛ, ¹¹ aawo, nɛn yinni, na nun gbee te kɔwa ka kpee wɔru ge ga wɔa mi. A gu mɔɔ nɛn tɔmbu kpuron nɔni birɔ. A doo a wunɛn kurɔ sike mi.

¹² Ma Aburhamu u yiira tɔn ben wuswaɔɔ ¹³ u Eforoni sɔɔwa u nɛɛ, a maa nɛgii swaa dakio. Kon nun gbee ten gobi kɔsiawa. A yi mɔɔ kpa n nɛn kurɔ sike mi.

¹⁴ Adama Eforoni u Aburhamu sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁵ nɛn yinni, a swaa dakio a nɔ. Mba sii geesun gobi nɛɛru (400) ya tura nɛ ka wunɛn baa sɔɔ. A wunɛn kurɔ sikuo kperu mi.

¹⁶ Aburhamu u Eforonin gari yi wura, ma u sii geesun gobi nɛɛ te sua u Eforoni wɛ Hetiba kpuron nɔni biru. Sii geesun gobi yira tenkuba ba ra ka kiaru dwe saa ye sɔɔ. ¹⁷ Nge mɛya Eforonin gbee te ka ten kpee wɔru ge ka ten dɔa ni nu wɔa mi kpuro ¹⁸ ya kua Aburhamugia Hetiba kpuron nɔni biru ka sere be ba maa dumɔ gbɔra kɔnnɔn min di.

¹⁹ Yen biruwa Aburhamu u win kurɔ Saaraa sikua Makpelan kpee

wɔru ge sɔɔ Manden deedeeru Heboroniɔ Kananin temɔ. ²⁰ Nge mɛya gbee te Aburhamu u dwa Heti win mi, ka kpee wɔru ge, n ka kua win tɔmbun siku yeru.

Ba Isaki kurɔ kasua

24

¹ Aburhamu wee, u tɔkɔ kua gem gem. Yinni Gusunɔ u maa nɛn domaru kua yabu baayere kpuro sɔɔ. ² Sɔɔ teeru u win yobun tɔnwero wi u win yɛnun dukia kpuro nɔmu sɔndia sɔɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a wunɛn nɔma dokeo nɛn tɔbuɔ, ³ kpa a bɔre ka Yinni Gusunɔn yĩsiru wi u sɔa wɔllu ka tem Yinni, ma a n kaa nɛn bii kurɔ sua Kananin bii wɔndiaba sɔɔ bɛn suunu sɔɔ sa wɔa mini. ⁴ Adama kaa da nɛn temɔ sere nɛn wuuɔ a nɛn bii Isaki kurɔ kasuama.

⁵ Yoo wi, u nɛn wisa u nɛɛ, à ku tuba kurɔ wi, u n kɔ n kĩ u man swĩima sere tem mini. N weenɛ n ka wunɛn bii da tem min di a yarima?

⁶ Aburhamu u nɛɛ, aawo, a laakari ko a ku ra ka nɛn bii da mi. ⁷ Gusunɔ, wɔllun Yinni, wi u man yarama nɛn baan yenu ka nɛn tem di, u ka man gari kua u bɔrua u nɛɛ, nɛn bibun bwesera u koo tem mɛ wɛ. Wiya u koo de win gɔrado u nun gbiiya kpa a ka nɛn bii kurɔ kasuama min di. ⁸ Kurɔ wi, u kun kĩ u nun swĩima a dibu yara bɔri yin min di. Adama a ku ra ka nɛn bii da tem mi.

⁹ Yera yoo wi, u win nɔma doke win yinni Aburhamun tɔbuɔ u ka bɔrua ma u koo ye kpuro ko mam mam. ¹⁰ Yen biru u yooyoosu wɔkuru wuna saa win yinnin yooyoosu sɔɔn di, domi win yinnin arumani kpuro wɔawa win nɔmaɔ. Ma u seewa u swaa wɔri u da Aburhamun wɔnɔ Nakorin wuuɔ Mesopotamin temɔ.

¹¹ Ye u tura wuu gen bɔkuɔ u win yooyoosu yĩrasia su ka wɛra dɔkɔ gaan bɔkuɔ yoka, saa ye tɔn kurɔba ra nim takam nɛ. ¹² Yera u nɛɛ, Gusunɔ, wunɛ wi a sɔa nɛn yinni Aburhamu Yinni, na nun kanamɔ, a Aburhamu durom kuo, a de ye na kaso na n ye wa gisɔ. ¹³ Wee na wɔa dɔkɔ yɛn bɔkuɔ mi wuu gen wɔndiaba ba koo yarima

bu nim takiri. ¹⁴ Ben wi kon nim n̄ruram kana n n̄, kpa u win tooru sika u n̄, n n̄ruo, kpa u maa n̄n yooyoosu k̄, a de w̄ndia wi, u n s̄a wi a wun̄n b̄ō Isaki ḡsia. À n kua m̄, ko na n ȳ ma a n̄n yinni durom kuawa.

¹⁵ U ka gari yi gere u kpe, wee Rebeka u yarima ka tooru. Rebeka wi, win tundowa B̄tueli, Nakorin bii wi Milika u n̄n marua. ¹⁶ W̄ndia wi, kur̄ bur̄n tii tiiwa. M̄ya u n̄ dur̄ ȳ. U dua bwiā u nim taka ma u kpam makama. ¹⁷ Yera yoo wi, u duka da u ka n̄n yinna u n̄n bikia u n̄, kaa wura a man nim k̄ n n̄ fiiko wun̄n tooru min di?

¹⁸ U n̄, oo.

Ma u too te s̄bia u n̄n mu k̄. ¹⁹ Sanam m̄ u dur̄ wi nim m̄ k̄ u kpa u n̄, kon maa wun̄n yooyoosu takiriama su n̄ su debu.

²⁰ Yera u nim m̄ mu tie wisi ka sendaru mi ȳ ra nim n̄ ma u duka wura bwiā u yooyoo si kpuro takiria.

²¹ Dur̄ wi, u n̄n m̄era ka biti, adama u mari u ka wa Yinni Gusun̄ u n̄ win sanum m̄ dorasiām̄n na. ²² Sanam m̄ yooyoo si, su nim n̄ra su kpa, dur̄ wi, u wuran taabu yarama ge ga gea * s̄a ka wuran sum beke yiru yi yi bunu † u n̄n w̄. ²³ Ma u n̄, waran biiwa a s̄a. A gem m̄, a man s̄ōw̄, ayera w̄a wun̄n baan yenū n ka s̄bia mi?

²⁴ Rebeka u n̄n wisa u n̄, n̄n baawa B̄tueli wi Milika u Nakori marua. ²⁵ B̄sen yenū yakasu ka taka kpuro yibawa, ayera maa w̄a mi kaa s̄bia.

²⁶ Ma dur̄ wi, u yiira u Yinni Gusun̄ siara u n̄, ²⁷ Gusun̄gia siarabu wi u s̄a n̄n yinni Aburahamun Yinni, wi u kun dere win w̄nw̄ndu ka win b̄r̄kiniru tu n̄n desirari. Ma u man kpara u ka da sere win w̄nbun yenū.

²⁸ Ma Rebeka u duka da u win m̄eron ȳnugibu ye kpuro saaria. ²⁹ N deema u sesu goo m̄, win ȳsira Labani. ³⁰ Labani wi, u taabu ge ka sumi yi wa win sesu Rebekan n̄mā,

u maa win gere kpuro nua ye u n̄, m̄suma dur̄ wi, u n̄n s̄ōw̄a. Yera u yara ka duka u dur̄ wi senn̄ da mi u w̄a ka win yooyoosu bwian b̄kū.

³¹ Ye u tura mi, u n̄, a seewo su da yenū, wun̄ wi Yinni Gusun̄ u domaru kua. Mban s̄na kaa n̄ ȳ t̄ōw̄. W̄ō, na nun ayeru kua yenū ka wun̄n yooyoosugiru kpuro.

³² Ye dur̄ wi, u tura ȳnu mi, Labani u dera ba yooyoosun s̄munu kusia ma u su yakasu ka taka w̄ su di. Ma u nim tama m̄ dur̄ wi ka wigibu ba koo ka k̄ri kpakia. ³³ Ma ba n̄n d̄ianu ȳiya. Adama u n̄, na n̄ gina dim̄ ma n̄ kun m̄ na gari yi na ka s̄im̄ gerua na kpa.

Ma Labani u n̄, a geruo.

³⁴ Yera u n̄, na s̄awa Aburahamun yoo. ³⁵ Yinni Gusun̄ u n̄n yinni wi domaru kua gem gem ma u kua gobigii kpoko. U n̄n ȳanu k̄ ka keteba ka yooyoosu ka ketekunu ka sii geesu ka wura ka yoo t̄n dur̄bu ka t̄n kur̄bu. ³⁶ Win kur̄ Saaraa u maa n̄n bii t̄n dur̄ marua win t̄k̄ru s̄ō, ma u bii wi ye u m̄ kpuro w̄. ³⁷ U maa man b̄rusia sanam m̄ u n̄, n̄ ku ra win bii wi kur̄ sua Kananin w̄ndiaba s̄ō, b̄n tem̄ u w̄a mi. ³⁸ Adama n̄ doo win dusibun mi, n̄ n̄n kur̄ kasua. ³⁹ Na n̄n s̄ōw̄a na n̄, kur̄ wi, u kun k̄ u man sw̄ima maa ni? ⁴⁰ Ma u man wisa u n̄, Yinni Gusun̄ wi u s̄am̄ u koo win ḡrado ḡrima u ka man da kpa u n̄n sanum dorasia kpa n̄ win bii kur̄ suama win dusibun min di. ⁴¹ N̄ n̄ wura na da win dusibun mi, na dibu yara n̄n b̄rin di. N̄ n̄ maa tura mi, ma ba kun man goo w̄, ka m̄, na dibu yara n̄n b̄rin di. ⁴² Ye na tunuma bwiā ḡis̄ na n̄, Gusun̄, wun̄ wi a s̄a n̄n yinni Aburahamun Yinni, a man n̄n sanum m̄ dorasio. ⁴³ Wee, na w̄a bwia ȳn b̄kū. Bii w̄ndia wi u koo nim takam na, ma na n̄n kana na n̄, u man nim k̄ n̄ win toorun di, ⁴⁴ kpa u man wisi u n̄, n̄ n̄ruo kpa u maa n̄n yooyoosu taka, a de w̄ndia

* **24:22** gea - Ka Heberum ba n̄, taabu gen bunum mu s̄awa sikilin b̄nu, ye ya s̄a garamu n̄ba ita.

† **24:22** bunu - Ka Heberum ba n̄, sumi yin bunum mu s̄awa sikili w̄kuru, ye ya s̄a garamu wunaa wata ka n̄bu (165).

wi, u n sãa kurɔ wi a nɛn yinnin bii gɔsia. ⁴⁵ N ka nɛn gɔruɔ gari yi gere n kpe, ma Rebeka u yarima ka win tooru. Ma u dua bwiaɔ u nim takama. Ma na nɔn kana na nɛɛ, u man nim kɛ n nɔ. ⁴⁶ U win tooru sɔbia fuuku u nɛɛ, n nɔruo. Yen biru u koo maa nɛn yooyoosu takirama su nɔ. Na nɔra ma u maa su kã su nɔra. ⁴⁷ Na nɔn bikia na nɛɛ, waran biiwa u sãa. U wisa u nɛɛ, Betueliwa u sãa win tundo wi Nakori ka Milika ba mara. Ma na nɔn taabu dokea wɛrɔ. Ma na sumi doke win nɔmaɔ. ⁴⁸ Yera na Yinni Gusunɔ kpuna wi u sãa nɛn yinni Aburahamun Yinni. Ma na nɔn siara yɛn sɔ u man kpura ka bɔrɔkiniru n ka na n nɛn yinnin wɔnɔn debubu win bii sua. ⁴⁹ Tɛ, i n kɪ i nɛn yinni durom ka bɔrɔkiniru kua, i man sɔwɔ. I kun maa mɔ, i man sɔwɔ, kpa n da gam.

⁵⁰ Labani ka Betueli ba wisa ba nɛɛ, Yinni Gusunɔn min diya yeni kpuro ya wee. Sa n kpɛ su yen gea n kun mɛ yen kɔsa gere. ⁵¹ Rebeka wee wunɛn wuswaaɔ. A nɔn suo a ka da u n sãa wunɛn yinnin biin kurɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

⁵² Ye Aburahamun yoo wi, u ben gari yi nua, ma u Yinni Gusunɔ kpuna. ⁵³ Yen biru u sii geesu ka wuraba yarama ka beka u Rebeka kã. U maa win sesu ka win mɛro gãa geenu kã. ⁵⁴ Yenin biru durɔ wi ka win tɔmbu ba di ba nɔra ma ba kpuna.

Ye ba seewa bururu, yoo wi, u nɛɛ, i de n gɔsira n wura nɛn yinnin mi.

⁵⁵ Adama Rebekan sesu ka win mɛro ba nɛɛ, a de wɔndia wi, u ka sun sina saa fiiko nge sɔw wɔkurun saka kpa a sere doona.

⁵⁶ U bu wisa u nɛɛ, i ku maa de n tɛ, domi Yinni Gusunɔ u nɛn sanum dɔrasia. Yen sɔ, i man karo n da nɛn yinnin mi.

⁵⁷ Yera ba nɛɛ, su wɔndia win tii soku su nɔ ye u koo gere.

⁵⁸ Ma ba Rebeka soka ba nɔn bikia ba nɛɛ, a wura a ka durɔ wi da?

Ma u nɛɛ, oo, kon da.

⁵⁹ Ma ba ben sesu Rebeka ka yoo wi u nɔn nɔri win birun di nɔw kana ba doona ka Aburahamun yoo wi ka

tɔn be ba nɔn yɔsirima. ⁶⁰ Ba Rebeka domaru kua ba nɛɛ, wuna bɛsɛn sesu, Gusunɔ u de a ko tɔn dabinun mɛro, kpa wunɛn bibun bweseru tu ten yibɛrɛba taare tu ben wusu mwɛɛri.

⁶¹ Rebeka ka win yoo tɔn kurɔbu ba seewa ba yooyoosu sɔni ba durɔ wi swi ba n doona.

⁶² N deema Isaki u wurama dɔkɔn di ye ba mɔ Gusunɔ u man waama, ma u da u wãa gɔbaburɔ Nɛgebuɔ. ⁶³ Sɔw teeru u yara yoka u swaa gawa u ka bwisiku. Yera u nɔni seeya u mɛɛra saruɔ u yooyoosu wa su wee.

⁶⁴ Rebekan tii u maa nɔni seeya u mɛɛra u Isaki wa ma u sara yooyoon di ⁶⁵ u yoo wi bikia u nɛɛ, durɔ wara u sisi yakasun di u ka sun yinna mini.

Yoo wi, u nɛɛ, nɛn yinniwa.

Yera Rebeka u sɔnditia sua u tii wukiri nge mɛ ben komaru. ⁶⁶ Ye ba ka Isaki yinna, yoo wi, u nɔn gari yi kpuro saaria ye u kua. ⁶⁷ Ma Isaki u ka Rebeka da win mɛro Saaraan kuu bekurugirɔ. Ma u nɔn sua win kurɔ. U nɔn kãa gem gem. Nge mɛya Isakin nukura ka yɛmia win mɛron gɔɔn biru.

Aburahamun bibu gabu

25

¹ Saaraan gɔɔn biru Aburahamu u maa kurɔ sua. Kurɔ win yɔsira Ketura.

² Kurɔ wi, u Aburahamu bibu nɔɔba tia marua. Bera Simurani ka Yokusani ka Mɛdani ka Madiani ka Yisibaku ka Sua. ³ Ma Yokusani u seewa u Seba ka Dedani mara. Dedanin bibun bwesera Asuriba ka Letusiba ka Lumiba. ⁴ Madiani u maa seewa u bibu mara. Bera Efa ka Efɛɛ ka Enɔku ka Abida ka Elida. Beni kpurowa ba sãa Keturan bibu ka win nikurɔminu.

⁵ Adama ye Aburahamu u mɔ kpuro, Isaki turowa u wɛ. ⁶ Ma u win kurɔ be ba tien bibu kɛnu kã kã. Yen biru u bu gira Isakin min di, ba da sɔw yari yerun bera gia.

Aburahamu u gu, ba nɔn sikua

⁷⁻⁸ Aburahamu u tɔkɔ kua kɔw kɔw, u kuawa wɔw wunaa wata ka wɔkura nɔɔbu (175) ma u kpuna u gu. ⁹ Yera

win bibu Isaki ka Isimɛeli ba na ba nùn sikua Makpelan kpee wɔruɔ Eforoni Sokaan biin gberɔ, Manden deedeeru. Eforoni wi, u sãawa Hɛti. ¹⁰ Aburahamun tiɔwa u gbee te dwa Hɛtiban mi. N deema miya ba raa win kurɔ Saaraa sikua. ¹¹ Aburahamun gɔɔn biru Gusunɔ u win bii Isaki domaru kua. Saa ye sɔɔ, u wãawa dɔkɔn bɔkuɔ ye ba mò Gusunɔ u man waamɔ.

Isimɛelin bibun bweseru

¹² Isimɛelin bibun bweseru wee. Isimɛeli u sãawa Aburahamun bii wi u ka Agaa Egibitigii mara. Agaa wi, u sãawa Saaraan yoo wi u Aburhamu wɛ kurɔ. ¹³ Isimɛeli wiya u seewa u bibu mara. Ben yĩsa wee nge mɛ ba bɔm wɛɛna. Nɛbayɔtuwa u sãa win bii gbiikoo. Nɛbayɔtun wɔnɔba Kedaa ka Adibeli ka Mibusamu ¹⁴ ka Mikima ka Duma ka Masa ¹⁵ ka Hadadi ka Tema ka Yeturi ka Nafisi ka Kɛdima. ¹⁶ Ma be wɔkura yiru yen baawure u kua win bwese kɛran wirugii. Ben tiin yĩsa ba ben wusu kã ka ben gberu kpaaneba. ¹⁷ Isimɛeli u kuawa wɔɔ wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbu ka yiru. Yen biru u kpuna u gu u win baababa deema gɔriɔ. ¹⁸ Win bibu ba wãawa nenem ba ka Aburahamun bii be ba tie tondine. Ba da ba sina Hafila ka Surin tem baa sɔɔ Egibitin tem sɔɔ yari yeru gia, Asirin swaaɔ.

YAKOBU

Esau ka Yakɔbu

¹⁹ Aburahamun bii Isakin bibun bweseru wee. ²⁰ Ye Isaki u kua wɔɔ weeru yera u Rebeka sua kurɔ. Rebeka u sãawa Labanin sesu. Ben baawa Betuɛli Aramugii. Ben wuuwa maa Padanaramu. ²¹ Isaki u Yinni Gusunɔ kana win kurɔn sɔ domi u kua wĩro. Gusunɔ u win kanaru mwa, ma win kurɔ Rebeka u gura sua. ²² Yera biba kuru karanamɔ win nukurɔ. Ma u nɛɛ, mban sɔna yenin bwesera man deema.

Ma u Gusunɔ bikia, mba yenin tubusianu.

²³ Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa u nɛɛ,

bwesenu yiruwa nu wãa wunen nukurɔ.

Bwese ni, nu koo kabana sanam mɛ nu yara wunen nukurun di. Nin teera koo tensim dam kera.

Mɔɔ * wiya u koo win wɔnɔ wiru kpĩiya.

²⁴ Ye kurɔ win maru suru yiba, wee sikabara ba wãa win nukurɔ.

²⁵ Gbiikoo u yara ma win wasi sansu yiba, ma ba nùn yĩsiru kã Esau †. ²⁶ Yen biru yiruse maa yarima. Win nɔma Esaun naa tokuru neni. Ma ba nùn yĩsiru kã Yakɔbu †. Isaki u mɔwa wɔɔ wata sanam mɛ ba bu mara.

²⁷ Bii be, ba seewa ba kpɛa. Esau u kua taasɔ geo, u ra n wãawa yakasɔ. Adama Yakɔbu u kuawa tɔn sɛɛ wi u ra n wãa yenuɔ. ²⁸ Isaki u Esau kĩru bo, domi u ra win taasorun yaa tem. Ma Rebeka u maa Yakɔbu kĩru bo.

²⁹ Sɔɔ teeru nge mɛ Yakɔbu u agbaara ye ya swɛri mò, yera Esau u wurama taasɔ gberun di ka wasira bakaru. ³⁰ Yera u Yakɔbu sɔɔwa u nɛɛ, a man yabu swãa ye sɔko n nɔ, domi na wasira too.

Yen sɔna ba Esau soka Edomu. Yen tubusiana tɔn swãɔ.

³¹ Ma Yakɔbu u nɛɛ, a gina man wunen bii yerumarun tubi dɔreo.

³² Esau u nɛɛ, n wee na gɔɔ dɔɔ. Mba nen yerumarun arufaani.

³³ Ma Yakɔbu nɛɛ, a bɔruo gina.

Ma u bɔrua ma u win yerumaru Yakɔbu dɔre. ³⁴ Saa yera Yakɔbu u pɛɛ ka agbaara yè sɔɔ u swii doke sua u Esau wɛ. Esau u di u nɔra ma u wigiru doona. Nge mɛya n kua u ka win yerumaru gema.

Isaki u da u wãa Gerao

26

¹ Gɔɔra kpam dua tem mɛ sɔɔ, nge mɛ ta raa kua Aburahamun waati. Ma Isaki u da u wãa Abimeleki Filisitiban sina bokon mi Gerao. ² Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u Isaki kure u ka nùn gari kua u nɛɛ, a ku ra da Egibitiɔ. A de a sina tem mɛ kon nun sɔɔsi sɔɔ. ³ A ku doona tem minin di. Ko na n wãa ka

* **25:23** mɔɔ - Yuuban mi, sika wi ba gbia ba mara, wiya tɔnwero. † **25:25** Esau - Yĩsi ten tubusiana, wi u sansu mɔ. † **25:26** Yakɔbu - Yĩsi ten tubusiana, wi u goon ayeru mwa.

wunε kpa n nun domaru kua. Domi wunen bibun bwesera kon tem me wε. Mesuma kon ka nen nɔɔ mwεeru yibia te na wunen tundo Aburhamu kua. ⁴ Kon de wunen bibun bweseru tu dabia nge wallun kperi. Beya kon maa tem me kpuro wε. Ben min diya handunian bwesenu nu koo domaru wa. ⁵ Domi Aburhamu u nen gere mem nɔɔwa, u maa nen woodaba swi ye na nun sɔɔwa kpuro.

⁶ Yera n dera Isaki u sina Gerɔɔ. ⁷ Ye u waa mi, tumbu ba n nun win kurɔn gari bikia, u ra nεε, win sesuwa yɛn sɔ u berum mɔ bu ku raa nun go u n nεε win kurɔwa. Domi Rebeka u sɔawa kurɔ burɔ.

⁸ Nge me u tεemɔ wuu mi, yera sɔɔ teeru Abimεleki Filisitiban sunɔ wi, u mεerima saa win dirun fenɛntin di u wa wee, Isaki ka Rebeka ba bɔnda mɔ. ⁹ Ma u Isaki sokusia. Ye u na, u nun bikia u nεε, ase wunen kurɔwa Rebeka. Ma a sun weesu kua a nεε, wunen sesuwa?

Isaki u nun wisa u nεε, na n kɔ bu man gowa. Yen sɔna na ka gerua me.

¹⁰ Abimεleki u nun sɔɔwa u nεε, mban bwesera a sun kua me. Wee, n daa tie fiiko goo u ka wunen kurɔ wi kpuna, kpa a ra de sa n sɔa taaregibu.

¹¹ Saa yera u kpara u nεε, wi u Isaki n kun me win kurɔ baba ba koo yεro gowa.

¹² Yeniba kpuron biru Isaki u gberu kua tem mi. Ma win dɔanu gea kua wɔɔ ge sɔɔ. Nu kuawa ye u duuran nɔn wunɔbu (100) yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u nun domaru kua. ¹³ Nge mɛya Isakin dukia ya ka kuuramɔ ya dɔɔ. Ma u kua gobigii kpoko. ¹⁴ U yaa nu ka keteba mɔ ka yoo dabinu.

Isaki u ka Abimεleki arukawani bɔkua

Yera n dera Filisitiba ba ka nun nisinu seewa. ¹⁵ Ma ba dɔkɔ be win tundo Aburhamun yoba raa gba kpuro kɔrua ka tem. ¹⁶ Yera Abimεleki u nεε, a doonɔ besen min di, domi a sun dam kere.

¹⁷ Ma Isaki u doona ben min di u da u waa daru wɔwa gaan mi, Geran tem me sɔɔ. ¹⁸ U win tundo Aburhamun dɔkɔba wia ye Filisitiba ba raa kɔrua win gɔɔn biru. Ma u dɔkɔ be yɔsa kɔ

kɔ nge me win tundo u ra raa bu soku.

¹⁹ Ma Isakin yoo be, ba dɔkɔ gba wɔwa ye sɔɔ, ba nim gem kame. ²⁰ Ka me, Geragibun naa kparoba na ba Isakin naa kparobu sannɔ nɔɔ kuura ba nεε, ben dɔkɔwa.

Ma Isaki u dɔkɔ ye yɔsiru kɔ Sikirinɔsu. ²¹ Yera Isakin yoo be, ba kpam dɔkɔ gaa gba, ma Geragibun naa kparo be, ba kpam na ba ka bu sanna dɔkɔ yen sɔ. Ma Isaki u dɔkɔ ye yɔsiru kɔ Yibere. ²² Ma u win kuru wuka saa min di u da u sina gam gia. Ma u kpam dɔkɔ gba mi. Adama ba n maa ka nun sannε. Ma u yam mi yɔsiru kɔ Tii mɔru.

²³ Yen biru Isaki u doona saa min di ma u da Beri Sebaɔ. ²⁴ Yera Yinni Gusunɔ u nun kure wɔku te, u nεε, nena na Gusunɔ wunen tundo Aburhamun Yinni. A ku berum ko. Ko na n waa ka wunε. Kon nun domaru kua kpa n de wunen bweseru tu dabia nen bɔɔ Aburhamun sɔ.

²⁵ Ma Isaki u yaku yeru bana Beri Seba mi, u Yinni Gusunɔ sɔwa. U win kuu bekuruginu gira, ma win yoba dɔkɔ gba mi.

²⁶ Saa yera Abimεleki ka win bɔro Ahusati ka sere maa win tabu sunɔ Pikoli ba seewa Geran di ba Isaki beram da. ²⁷ Ye ba tura mi, yera u bu bikia u nεε, mban sɔna i maa man naa swi. Domi bεεya i man tusa i gira bεen suunu sɔɔn di.

²⁸ Ma ba nun wisa ba nεε, sa yε ma Yinni Gusunɔ u waa ka wunε. Yen sɔna sa na a ka sun arukawani bɔke. ²⁹ N n mɛn na, a bɔruo ma a n kaa sun kɔsa gaa kua nge me sa nun gea kua sa dera a doona ka bɔri yendu besen min di. Wee tε Yinni Gusunɔ u nun domaru kua.

³⁰ Ma Isaki u bu yaare kua, ba di ba nɔra ma ba kpuna mi. ³¹ Yera ba seewa buru buru yellu ba arukawani ye bɔkua ka bɔri. Ma Isaki u dera ba doona ka alafia.

³² Yen tɔɔ tera Isakin yobu ba na ba nun sɔɔwa ba nεε ba nim wa dɔkɔ ye ba gba sɔɔ.

³³ Ma u dɔkɔ ye yɔsiru kɔ Seba. Yen tubusiana Nɔɔ mwεeru. Yen sɔna ba ka wuu ge sokumɔ Beri Seba sere

ka gisən gisə. Yen tubusiana nɔw mweɛrun dɔkɔ.

Esau u bwese tukunu sua kurəbu

³⁴ Esau u mɔwa wɔw weeru u ka kurəbu yiru sua. Bera Yuditi, Berin bii, ka Basimati, Elonin bii. Be kpuro ba sɔawa Hɛtiba. ³⁵ Adama kurə be, ba Isaki ka Rebeka nuki sankɔ to.

Yakəbu u Esaun domaru mwa

27

¹ Sanam mɛ Isaki u tɔkɔ kua, win nɔni dam dwiiya, u n maa yam waamɔ, ma u win bii yeruma soka u nɛɛ, Esau.

Esau u nɛɛ, nɛ wee.

² Ma Isaki u nɛɛ, wee na tɔkɔ kua, na n maa nɛn gɔɔn tɔru yɛ. ³ Yen sɔ, na nun kanamɔ tɛ, a seewo a wunen sɛɛ bwāaru ka wunen tendu sua a da yakasɔ a man yaa goowama. ⁴ Kpa a ka man ye yaa dibu kua nge mɛ na ra kɔ a ka man naawa n di kpa n nun domaru kua n sere ghi.

⁵ Ma Esau u seewa u da yakasɔ u ka gbeeku yaa ye gooma. N deema Rebeka u nɔwɔ ye Isaki u win bii Esau sɔwɔ. ⁶ Yera u win bii Yakəbu sɔwɔ u nɛɛ, wee na nua wunen baa u wunen mɔw Esau sɔwɔ u nɛɛ, ⁷ u doo u nɔn yaa goowama kpa u ka nɔn ye yaa dibu kua u di kpa u nɔn domaru kua Yinni Gusunɔn wuswaɔ u sere ghi. ⁸ Tɛ nɛn bii, a nɛn gari nɔwɔ yi kon nun sɔ. ⁹ A doo boo gɔrɔ a man boo binu yiru tama ni nu wɔ kpa n nu wunen baaba kua nge mɛ u ra kɔ, ¹⁰ kpa a ka nɔn daawa u di, kpa u nun domaru kua u sere ghi.

¹¹ Yakəbu u win mero wisa u nɛɛ, wee, nɛn mɔw u sansu mɔ adama nɛna kun mɔ. ¹² À ku tuba, nɛn baaba koo man baba kpa n ko wee kowo win mi. Kpa doma te na kɔ mi, tu ko bɔri.

¹³ Win mero nɔn sɔwɔ u nɛɛ, nɛn bii, a de bɔri yi, yi wɔri nɛn wirɔ. A gesi nɛn gari nɔwɔ kpa a man boo ni tama.

¹⁴ Ma Yakəbu u da u ka boo ni na u win mero wɛ. U ka yaa dibu kua bi Isaki u ra kɔ. ¹⁵ Yen biru u win bii gbiiikoo Esaun tɔw baka yānu sua ni nu wāa dirɔ u nu Yakəbu sebusia. ¹⁶ Ma u nɔn boo bii nin gɔni tɛkusi win

nɔmɔw ka win wɔirɔ, domi u n sansu mɔ. ¹⁷ Ma u dɔa duro ni ka pɛɛ ye u kua win bii Yakəbu nɔmu beria. ¹⁸ Saa yera Yakəbu u ka nu da win tondon mi, u nɛɛ, baaba.

Ma tundo u wura u nɛɛ, nɛ wee, wuna were nɛn bii.

¹⁹ Yakəbu u win tundo wisa u nɛɛ, nɛna Esau, wunen bii yeruma. Wee, na kua nge mɛ a gerua. A seewo a sina a nɛn taasorun yaa tem, kpa a man doma te kua.

²⁰ Ma Isaki u nɔn bikia u nɛɛ, amɔna a ka ye wa fuuku mɛ, nɛn bii.

Yakəbu u nɔn wisa u nɛɛ, Gusunɔ wunen Yinniwa u man ye gawama.

²¹ Ma Isaki u nɛɛ, n n mɛn na, a susima nɛn bii, n nun baba n wa à n sɔa Esaun na ka gem.

²² Yakəbu u susi win baaba Isakin mi, ma u nɔn baba u nɛɛ, Yakəbun nɔwɔ na nɔwɔ, adama Esaun nɔma na baba.

²³ U n nɔn tuba yɛn sɔ win nɔma sansu mɔ nge Esaugia. Adama ye u kɔ u nɔn domaru kua, ²⁴ u gina nɛɛ, wuna nɛn bii Esau ka gem?

U wisa u nɛɛ, oo, nɛna.

²⁵ Isaki u nɛɛ, a ka susima n wunen taasorun yaa tem kpa n nun domaru kua.

Yakəbu u ka susi win mi, ma u di. U maa tam sua u nɔn wɛ ma u nɔra. ²⁶ Yen biru Isaki u nɔn sɔwɔ u nɛɛ, a susima a man sɔsu, nɛn bii.

²⁷ Yakəbu u susi u nɔn sɔsu. Isaki u win yānun nuburu nua ma u nɔn domaru kua u nɛɛ, wee nɛn biin nubura ka gberun nuburu weenɛ te Yinni Gusunɔ u domaru kua.

²⁸ Gusunɔ u de gura ya n da nun nɛɛye tem barukagim sɔw,

kpa a alikama ka resɛm wa n kpɛa n banda.

²⁹ Tɔn dabinu nu nun wiru kpɛiya, kpa bwese dabinu nu nun yiira. Kpa a ko wunen mero bisibun yinni, kpa ben tii bu nun yiira.

Wi u nun bɔrusi u koo bɔri wa.

Wi u maa nun domaru kua, yɛro koo domaru wa.

³⁰ Ye Isaki u Yakəbu domaru kua u kpa, sanam mɛ Yakəbu u doona kese, yera win mɔw Esau u wurama taasorun di. ³¹ Ma u dɔanu kua u ka

da win tondon mi, u nùn sǝwa u nɛɛ, baaba, a seewo a nɛn taasorun yaa tem kpa a man doma te kua.

³² Win tundo Isaki u nùn bikia u nɛɛ, wuna were.

U nɛɛ, nɛna Esau wunen bii yeruma.

³³ Ma Isaki u diira gem gem u nɛɛ, n n mɛn na, wara u man gbeeku yaa tama na tema a sere tunuma, na maa nùn domaru kua. Yǝro koo maa baruka ko.

³⁴ Ye Esau u gari yi nua win tondon nǝn di, yera u wura kua ka nuku sankira bakanu, ma u win tundo sǝwa u nɛɛ, baaba, a maa nɛn tii domaru kuo.

³⁵ Isaki u nɛɛ, wunen wǝnǝ u na u wunen domaru mwa ka bwisi.

³⁶ Esau u nɛɛ, wee u man taki di nǝn yiru nge mɛ win yǝsiru. U man nɛn yerumaru mwaari. Gisǝ u maa nɛn domaru mwa. A n maa domaru garu mǝ a man kua?

³⁷ Isaki u nùn wisa u nɛɛ, wee na nùn kua wunen yinni, na maa nùn win mero bisibu kpuro wǝ bu ko win yobu. Na maa sii dǝanu ka dǝa bii ni ba ra ka tam ko kpuron domaru kua. N n mɛn na, mba kon kpǝ n maa nun kua, nɛn bii.

³⁸ Esau u nɛɛ, n n mɛn na, doma teni tǝnawa a mǝ, baaba? A maa man domaru kuo.

Ma u wura nǝ kpǝɛ u swǝ. ³⁹ Win tundo Isaki u nùn sǝwa u nɛɛ, wee ye kon nun sǝ.

Wunen tem kun baruka wasi. Mɛya gura kun maa nɛmǝ wunen mi. Wunen takobin areya kaa n dimǝ a n ka wǝa.

⁴⁰ Kaa maa ko wunen wǝnǝn yoo. Adama à n da ka tii yina, kaa win yoru yari nge mɛ ketɛ ya ra yen sugu fǝre yu kǝ.

Yakabu u da Labanin mi

⁴¹ Saa dǝma ten diya Esau u Yakabu tusa doma te ben tundo nùn kuan sǝ. Ma u gerua win tii sǝ u nɛɛ, nɛn baaban gǝ turuku kua. Win gǝ ghabu sindun biruwa kon nɛn wǝnǝ go.

⁴² Ba Rebeka gari yi dǝmɛya yi win bii gbiikoo Esau u gerua. Ma u win bii dǝako Yakabu sokusia u nùn sǝwa u nɛɛ, n wee, wunen mǝ u kǝ u

win mǝru kǝsia u nun go. ⁴³ Tǝ nɛn bii, a nɛn gari swaa dakio. A seewo a kpikiru da nɛn sesu Labanin mi Haraniǝ. ⁴⁴ Kpa a sina mi sǝ mǝɛru gaa sere wunen mǝn bwǝra yà n kpuna. ⁴⁵ Win mǝru yà n sara wunen min di, u koo duari ye a nùn kua. Sanam mɛya kon de a gǝsiramǝ. Domi na n kǝ n bɛɛ yiru kpuro bia sǝ teeru.

⁴⁶ Yera Rebeka u da u Isaki sǝwa u nɛɛ, na ka nɛn wǝaru wasira Esaun kurǝ benin daan sǝ, be ba sǝa Hɛtiba. Yakabu u n maa kurǝ sua tem mini nge be, mban wǝara ko na n maa wǝa.

28

¹ Yera Isaki u Yakabu soka u nùn domaru kua, ma u nùn sǝwa u nɛɛ, a ku ra ko a Kanani minin kurǝ sua. ² Yen sǝ, a seewo a da Padanaramuǝ, Betueli wunen mɛron baaban yenuǝ kpa a kurǝ sua mi, Labani wunen dwaanin bibu sǝ. ³ Kpa Gusunǝ Dam kpurogii u nun domaru kua, a marura a teria a ka ko bwese dabinun nuuru. ⁴ Kpa u nun domaru kua wunɛ ka wunen bibun bweseru nge mɛ u Aburahamu kua, kpa tem mɛ, mu ko wunegim mi a sǝru dimǝ, mɛ Gusunǝ u Aburahamu kǝ.

⁵ Isaki u dera Yakabu u da Padanaramu gia Labanin mi, wi u sǝa Betueli Aramugiin bii, Yakabu ka Esaun dwaani.

⁶ Esau u wa ma Isaki u Yakabu domaru kua ma u nùn gǝra Padanaramu gia u win kurǝ kasu. U maa nua ma saa ye u nùn domaru kuammɛ u nɛɛ, u ku raa kurǝ sue Kananin bii tǝn kurǝbu sǝ. ⁷ U maa wa ma Yakabu u win baa ka win mɛron gari nua ma u doona Padanaramu gia. ⁸ Yera u gia ma Kananin bii tǝn kurǝbun daa ya n win baa wǝremǝ. ⁹ Ma u seewa u da Isimɛlin mi, u win bii Mahalati, Nɛbayɛtun sesu sua kurǝ u doke kurǝ be u raa mǝ sǝ. Isimɛli wi, u sǝawa Aburahamun bii.

Yakabu u dosa Beteli

¹⁰ Yakabu u seewa saa Beri Seban di u doona Harani gia. ¹¹ U tura yam gam. Miya u sǝ domi sǝ u dua. Ye u kpunamǝ u kperu garu sua u

tu wiru kpīiri. ¹² Yera u dosa u wa wee, sera gaa ya yō temo ma yen wira wōllu girari, ma u Gusunon garadoba wa ba yōmo ba saramamo ka sera ye. ¹³ Yinni Gusunon tii u yō yen wōllo ma u ka nūn gari kua u nēē, nēna Gusunō, Aburhamu wunen debun Yinni ka Isakin Yinni. Tem mi a kpī mi, wuna kon mu wē ka sere maa wunen bibun bweseru. ¹⁴ Wunen bibun bwese te, ta koo kowa nge yani sēeri kpa tu tēria tem mēn goonu nne kpuro sōo. Wune ka wunen bibun bweserun min diya handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa. ¹⁵ Wee na wāa ka wune, ko na n maa nun kōsu yam kpuro mi a dōo kpa n maa ka nun wurama tem mē sōo. Domi na n nun derimo sere n ka ko nge mē na nun sōowa.

¹⁶ Yakabu u dom yanda ma u nēē, Yinni Gusunō u wāa mini ka gem. Na n daa maa yē mē.

¹⁷ Yera berum nūn mwa ma u nēē, n wā bu sūnu mi nasia. Gusunon yenuwa mini ka maa wōllun duu yeru.

¹⁸ Ma u seewa buru buru yellu u kpee te sua te u wiru kpīiri mi, u gira temo tu ka ko yīreru. Ma u ten wōllo gum wisi. ¹⁹ U yam mi yīsiru kā Beteli. Yen tubusiana Gusunon wāa yeru. Adama wuu ge ga wāa mi, ba ra raa gu sokuwa Lusi. ²⁰ Yen biru u nōo mwēeru kara u nēē, Gusunō ù n ka man wāa, ma u man kōsu nen sanum mē sōo, ma u man dīanu wē ka yāa ni kon sebe, ²¹ kpa n gōsira nen baaban yenuo ka alafia, wiya ko n sāa nen Yinni. ²² Kpee te na gira mini, ta kua yīreru ma miya n ko n ko win wāa yeru. Ye u maa man wē kpuron wōkuru baateren wōllo kon nūn tia tia wesia.

Yakabu u tura Labanin mi

29

¹ Ma Yakabu u seewa u win sanum wōri u da sōo yari yeru gia. ² Ye u Harani turuku tia, yera u mēera u dōko gaa wa yakaso. U wa wee, yāa gōsu gasu ita ya kpī ya wēramo dōko yen bōkuo, domi miya ba ra yaa sabenu nim kē nu nō. Kpee te ba maa ka

dōko yen nōo wukiri ta kpā. ³ Miya yaa sabenu kpuro ra mēnne, kpa bu kpee te swēnya dōkon nōon di bu nu nim kē, kpa bu kpam wure bu dōko ye wukiri ka kpee te. ⁴ Yakabu u yāa nin kparobu bikia u nēē, kpaasibu, saa man diya i na.

Ba nūn wisa ba nēē, bese Haranigiba.

⁵ U bu bikia u nēē, i Labani Nakorin bii yē?

Ba nēē, oo, sa nūn yē.

⁶ Ma u nēē, u sere bwāa do?

Ba nēē, oo, u alafia mō. A n mam win bii Raseli wa u wee mini ka win yāanu?

⁷ Yakabu u nēē, wee sōo kpā, saa kun tura gina i ka yaa sabenu mēnna. I nu nim kēeyo kpa i kpam da i nu kpara.

⁸ Ba nūn wisa ba nēē, sa n kpē sere yāa gōsu kpuro sū n mēnna. Sanam mēya sa ra kpee te swēnye dōkon nōon di su sere yāanu nim kē.

⁹ Saa ye u ka bu gari mō mi, yera Raseli u tunuma ka win tondon yāanu, domi wiya u sāa nin kparo.

¹⁰ Ye Yakabu u win dwaani Labanin bii Raseli wa ka win yāa gōo, u susi u kpee te swēnya dōkon nōon di ma u yāa ni nim kā. ¹¹ Ma u Raseli tōbura u nūn sōsu. Ma durō wura nōo kpēē u swī nuku dobun sō. ¹² U Raseli sōowa u nēē, sa sāawa dusinu. Domi nē Rebekan biiwa.

Ma Raseli u duka da u win tundo gari yi sōowa. ¹³ Ye Labani u win dwaanibu Yakabun labaari nua, u duka na u nūn senna. U nūn tōbura u nūn bōkasi u sōsu, ma u ka nūn da yenuo. Ma Yakabu u Labani sōowa kpuro ye u ka sīmo.

¹⁴ Yera Labani u nēē, ka gem nē ka wunē yem tema.

Ma Yakabu u sina Labanin mi suru tia.

Yakabu u Labani sōmburu kua Raseli ka Lean sō

¹⁵ Yen biru Labani u Yakabu sōowa u nēē, kaa man sōmburu kua kam yēn sō a sāa nen dusi? A man sōowō nyen na kaa man mwaari.

¹⁶ N deema Labani u bii tōn kurōbu yiru mō. Gbiikoon yīsira Lea, wōnōgira maa Raseli. ¹⁷ Lean nōni kun dam mō, adama Raseli kurō burōwa,

win wasi ka win wuswaa ya girima ma. ¹⁸ Yakabu u Raseli ki. Ma u Labani sɔɔwa u nee, kon nun samburu kua sere wɔɔ nɔɔba yiru wunen bii Raselin sɔ.

¹⁹ Ma Labani u nee, ya wã. N buram bo n nun wi kɛ, ye kon ka nɔn durɔ goo kɛ. N n men na, a ka man sinɔ.

²⁰ Yera n dera Yakabu u samburu kua wɔɔ nɔɔba yiru Labanin mi. Ma n nɔn kua nge sɔɔ yiru yɛn sɔ u Raseli ki. ²¹ Yen biru u Labani sɔɔwa u nee, a man nen kurɔ wɛɛyɔ kpa n nɔn yenu doke, domi nen tɔra yiba.

²² Yera Labani u win wɔɔ beran tumbu menna kpuro ma u tɔɔ baka dim kua. ²³ Ye n kua yoka, u win bii Lea sua u Yakabu duusia ma ba menna. ²⁴ Ma u win yoo tɔn kurɔ Silipa sua u win bii Lea wɛ. ²⁵ Sisiru bururu, wee Yakabu deema Leawa. Ma u Labani sɔɔwa u nee, mban bwesera a man kua meni. N n Raselin sɔna na nun sɔwa ro? Mban sɔna a man weesu kua.

²⁶ Labani u nee, n n besen komaru bu wɔnɔ kurɔ kpaaru sua kpa mɔɔ u n wãa. ²⁷ A gina kurɔ kpaarun sɔɔ nɔɔba yiru dakuro ka Lea. Yen biru sa ko maa nun wiɔnɔ wɛ. Kpa a kpam man samburu kua wɔɔ nɔɔba yiru win sɔ.

²⁸ Ma Yakabu u kua nge mɛ. U sɔɔ nɔɔba yiru ye dakura ka Lea. Yen biru Labani u nɔn win bii Raseli kã kurɔ. ²⁹ Ma u maa win yoo tɔn kurɔ Biliha sua u win bii Raseli wɛ. ³⁰ Yakabu u ka Raseli menna, u nɔn kã n kere Lea. Ma u kpam Labani samburu kua wɔɔ nɔɔba yiru.

Yakabun bibu

³¹ Ye Yinni Gusunɔ u wa ma Yakabu u n Lea ki, ma u dera Raseli u kua wiro ma u Lea kua bii mero. ³² U gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nɔn yisiru kã Rubeni, u nee, Yinni Gusunɔ u wa ma ba man gema. Tɛ nen durɔ u koo man kãa.

³³ Yen biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nee, Yinni Gusunɔ u nua ma ba n man ki. Yera u ka kpam man wini kã.

Yera ba nɔn yisiru kã Simeɔ. ³⁴ Simeɔn biru u maa gura sua u bii tɔn

durɔ mara, ma ba nɔn yisiru kã Lefi. Yera u nee, tɛra nen durɔ u koo man tii gawe, domi na nɔn bii tɔn durɔbu ita marua.

³⁵ Lefin biru u maa gura sua u bii tɔn durɔ mara, ma u nee, tɛ kon Yinni Gusunɔ siara. Yen sɔna u bii wi yisiru kã Yuda.

Yen biru u gina marubu yɔra.

30

¹ Ye Raseli u deema u n ka Yakabu marumɔ, yera u ka win mɔɔ nisinu seewa. Ma u Yakabu sɔɔwa u nee, a de n ka nun ma. Ma n kun mɛ, kon gbi.

² Yera Yakabu u ka Raseli mɔru besira u nɔn sɔɔwa u nee, nena Gusunɔ n ka nun yinari a ma?

³ Raseli u nee, too, ya n taare, nen yoo Biliha wee, a ka duo kpa n bibu wa saa win min di n taaru sɔndi, kpa sa n wãasinɛ.

⁴ Ma u win yoo Biliha sua u Yakabu wɛ kurɔ. Yakabu u ka nɔn menna, ⁵ yera u gura sua u Yakabu bii tɔn durɔ marua. ⁶ Raseli u nee, Gusunɔ u nen kanaru nua ma u man siria ma u man bii tɔn durɔ kã.

Yen sɔna u bii wi yisiru kã Danu. ⁷ Danun biru Biliha u maa gura sua ma u Yakabu bii tɔn durɔ marua. ⁸ Raseli u nee, na ka nen mɔɔ gabirina gem gem na nɔn kamia.

Ma u bii wi yisiru kã Nefitali.

⁹ Saa ye Lea u deema u marubu yɔra, yera u win yoo Silipa sua u Yakabu wɛ kurɔ. ¹⁰ Ma Silipa u gura sua u Yakabu bii tɔn durɔ marua. ¹¹ Lea u nee, anna a nen wii dobu wa!

Ma u nɔn yisiru kã Gadi. ¹² Gadin biru Silipa u kpam gura sua u Yakabu bii tɔn durɔ marua. ¹³ Yera Lea u nee, doo nɔɔrugliwa na sãa, domi tɔn kurɔbu ba koo man soku doo nɔɔruglii.

Ma u nɔn yisiru kã Aseɛ.

¹⁴ Sɔɔ teeru doo gɛɛrun saa sɔɔ, yera Rubeni u seewa u da yakasɔ u dãa te ba sokumɔ mandaragoren * binu sɔrima u ka win mero Lea wɔma. Saa yera Raseli u Lea sɔɔwa u nee, a suuru koowo, a man wunen biin dãa bii ni soko.

* **30:14** mandaragore - Ba nee, dãa ten binu nu koo kpĩ nu tɔn kurɔ ko bii mero.

¹⁵ Lea u nùn wisa u nɛɛ, ye a man nɛn durɔ mwaari n n̄ nun tura? Yera a kpam kī a man nɛn biin dāa binu mwaari?

Raseli nɛɛ, a suuru koowo, kon de bɛsɛn durɔ u ka nun du yoka ye, wunɛn biin dāa bii n̄n sɔ̄.

¹⁶ Ye n kua yoka Yakɔbu u gberun di wee, yera Lea u seewa u da u ka nùn yinna ma u nɛɛ, nɛna kaa ka du gisɔ, domi nɛn biin mandaragoren bina na ka nun dwa.

Ma Yakɔbu u ka nùn dua dɔma te. ¹⁷ Ma Gusunɔ u Lean kanaru mwa, u gura sua u Yakɔbu bii tɔn durɔ nɔɔbuse marua. ¹⁸ Yera u nɛɛ, Gusunɔ u man nɛn are wē, yèn sɔ̄ na dera nɛn durɔ u nɛn yoo sua kurɔ.

Ma u bii wi yīsiru kǎ Isakari. ¹⁹ Isakarin biru Lea u kpam gura sua u Yakɔbu bii tɔn durɔ nɔɔba tiase marua. ²⁰ Ma u nɛɛ, Gusunɔ u man kēɛ geeru kǎ. Tē nɛn durɔ u koo man tii gawe u man bɛɛɛ doke yèn sɔ̄ na nùn bii tɔn durɔbu nɔɔba tia marua.

Ma u bii wi yīsiru kǎ Sabuloni. ²¹ Yen biru u bii tɔn kurɔ mara ma u nùn soka Dina.

²² Gusunɔ u maa Raselin tii yaaye u win kanaru mwa ma u nùn kua bii mɛro. ²³ U gura sua u bii tɔn durɔ mara ma u nɛɛ, Gusunɔ u man sekuru yara.

²⁴ Yera u bii wi yīsiru kǎ Yosefu. U nɛɛ, kpa Yinni Gusunɔ u kpam man bii tɔn durɔ sosia.

Yakɔbu u kī Labani u nùn kara

²⁵ Saa ye Raseli u Yosefu mara, yen biruwa Yakɔbu u Labani sɔ̄wa u nɛɛ, a den man karo mɛ, n we nɛn temɔ. ²⁶ Kpa a de n ka nɛn kurɔbu ka nɛn bibu da bèn sɔ̄ na nun sǎwa. A maa yē kɔ̄ mèn nɔ̄ na nun sɔmburu kua.

²⁷ Ma Labani u nùn wisa u nɛɛ, a suuru koowo, a de a yōra gina. Domi na wa ma wunɛn sɔ̄na Gusunɔ u man domaru kua. ²⁸ Yen sɔ̄, a man sɔ̄wɔ nyen na n weenɛ n nun kɔsia, kpa n nun wē.

²⁹ Yera Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a yē nge mèn nɔ̄ na nun sǎwa. A maa wa nge mèn nɔ̄ wunɛn yāa gɔ̄ ga kuura nɛn nɔmaɔ. ³⁰ Domi yāa gɔ̄ piibuwa a raa mɔ n sere tunuma wunɛn mi. Adama ye na

tunuma, Yinni Gusunɔ u nun domaru kua ma ga kpēa. N n mɛn na, saa yerà kaa den man yōsu n nɛn tiin sɔmburu ko.

³¹ Ma Labani u nùn wisa u nɛɛ, mba kon nun wē.

Yakɔbu u nɛɛ, na n̄ kī a man gāanu ganu wē. Ye kon nun sɔ̄ wee. À n wura, a de n kpam wunɛn yāa gɔ̄ ge sua n kpara. ³² Gisɔ kon du wunɛn sabenu sɔ̄ n mɛeri mɛeri n wa yāanu ka bonu ni nu bausu mɔ ka yāa n̄n sansu tīri. Niya kon gɔsi nɛnɛm nu n sǎa nɛn kɔsiaru. ³³ Siara gem mu koo sɔ̄sira sanam mɛ a na a ka nɛn kɔsiaru wa. Domi boo ni nu n̄ bausu mɔ ka yāa ni nu n̄ tīri n̄ n wāa nɛginu sɔ̄, a man garisio gbɛnɔ.

³⁴ Labani u nùn wisa u nɛɛ, n kooro nge mɛ a gerua.

³⁵ Yen tɔ̄ te, Labani wi, u bonu ka yāa ni nu bausu mɔ ka ni nu tīri wuna u yi nɛnɛm ma u nu win bibu nɔmu bɛria. ³⁶ Yen biru u dera ba ka sabe ni tonda saa Yakɔbun min di nge sɔ̄ itan sanum saka.

Ma Yakɔbu u ni nu tie kparamɔ. ³⁷ Sanam mɛ u nu kparamɔ, yera u dānu ganun kǎasi beki bura u yin koro wɔrukisu yorua yorua nge mɛ ba ra kaaru yore. ³⁸ Ma u dāa kǎasi yi sua u doke mi sabenu ra nim nɔ, domi miya nu ra n yɔɔnamɔ. ³⁹ Sanam mɛ, n̄ n yɔɔna dāa kǎasi yin bɔkuɔ, nu ra binu mawa ni nu bausu mɔ.

⁴⁰ Yen biru Yakɔbu u ni nu tīri ka ni nu bausu mɔ wunamɔ nɛnɛm u yiimɔ bee tia nu ko wiginu. ⁴¹ U n deema yāa damgina nu yɔɔnamɔ, u ra dāa kǎasi yi kōwa nin wuswaaɔ. ⁴² Adama ù n wa ni nu n̄ gea sǎa, niya nu yɔɔnamɔ, u ra yi suewa min di kpa ni, nu n sǎa Labaniginu.

Yakɔbu u duka sua saa Labanin min di

⁴³ Mɛya Yakɔbu u kua u ka dukia wa ya kpā. U yāanu ka bonu ka yooyoosu ka ketekunu ka yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu mɔ.

31

¹ Sɔ̄ teeru Yakɔbu u nua Labanin bibu ba gerumɔ ba mɔ, Yakɔbu u bɛsɛn

tundon arumani kpuro gura ma u kua dukiagii. ² Yen biru u wa ma Labani kun maa nùn mɛɛra nge yellu. ³ Saa yera Yinni Gusunɔ u Yakɔbu sɔɔwa u nɛɛ, a gɔsiro wunen baaban temɔ mi ba nùn mara. Ko na n ka nun wãa.

⁴ Ma Yakɔbu u win kurɔbu Lea ka Raseli sokusia bu na win mi kpura gberɔ. ⁵ U bu sɔɔwa u nɛɛ, na wa bɛɛn baaba kun maa man mɛɛra nge yellu. Adama Gusunɔ, nen baaban Yinni, u ka man wãa. ⁶ Bɛɛn tii i maa wa nge mɛ na bɛɛn baaba sɔmburu kua ka nen dam kpuro. ⁷ Wee tɛ, u man kam mɛɛra, u nen kɔsiarun gari kɔsa sere nɔn wɔkuru. Adama Gusunɔ kun dere u man kɔsa kua. ⁸ Domi bɛɛn tundo wi, ù n nɛɛ, sabe ni nu bau bakasu mɔ niya nu ko n sãa nɛginu, ni kpurowa nu ra bau si ko. U n maa nɛɛ, ni nu bau piiminu mɔ, ni kpurowa nu ra ko mɛ. ⁹ Nge mɛya Gusunɔ u ka bɛɛn tundon yãa gɔɔ wɔra u man wɛ. ¹⁰ Saa ye sabe ni, nu yɔɔnamɔ na dosa. Dosu ge sɔɔ, na nɔni seeya wɔllɔ na wa nin dwanu kpuro bausu mɔwa. ¹¹ Ma Yinni Gusunɔn gɔrado u man soka u nɛɛ, Yakɔbu! Yera na wura na nɛɛ, nɛ wee. ¹²⁻¹³ Ma u nɛɛ, wiya Gusunɔ, wi, wi u man kure Beteliɔ mi na kperu gira na gum wisi ta n ka sãa yireru. Miya na maa nùn nɔɔ mwɛɛru kua. Tɛ, n nɔni seeyo kpa n wa ma sabe nin dwanu kpuro bausu mɔwa. Domi u wa ye Labani u man kua. Kpa n se tem minin di n wura tem mi ba man mara.

¹⁴ Raseli ka Lea ba nùn wisa ba nɛɛ, sa n maa bɔnu gaa mɔ bɛɛn tundon mi. ¹⁵ U sun mɛɛra nge sɔbu domi u sun dɔra u bɛɛn gobi di. ¹⁶ Arumani ye Gusunɔ u nùn wɔrari ya maa kua bɛɛ ka bɛɛn bibugia. N n mɛn na, a koowo ye Gusunɔ u nun sɔɔwa.

¹⁷ Yen biru Yakɔbu u seewa u win kurɔbu ka win bibu yooyoosu sɔndi. ¹⁸ Ma u win dukia kpuro sua ka win sabe ni u wa Padanaramuɔ. U swaa wɔri u dɔɔ win tundo Isakin mi, Kananin temɔ. ¹⁹ Ye ba doonɔ, yera Raseli u da u win tundo Labanin bũu wi ba mɔ Terafimu gbɛna. N deema saa ye sɔɔ, Labani u win yãanun sansu bɔɔrimɔ. ²⁰ Nge mɛya Yakɔbu u ka

Labani nɔni wɔkua u doona, u n maa nùn gãanu sɔɔwa. ²¹ U win ye u mɔ kpuro gura. Ma u da u daa te ba mɔ Efarati tɔbura u doona Galadin guunu gia.

²² Ye Yakɔbu u doona, yen sɔɔ itasera ba na ba Labani sɔɔwa ma Yakɔbu u duka sua. ²³ Ma Labani u win tɔmbu sua ba Yakɔbu naa gira. Sɔɔ nɔɔba yiruwa ba kua swaa sɔɔ ba sere nùn naamwɛ Galadin guunɔ. ²⁴ N deema Gusunɔ u Labani sɔɔwa dosu sɔɔ wɔkuru u nɛɛ, a tii laakari ko, a ku ra Yakɔbu gãanu ganu sɔ.

²⁵ Ye u Yakɔbu naamwɛ mɛ, u deema wee, u win kuu bekuruginu gire Galadin guu nin mi. Yera ba maa beginu gira mi, wi ka win tɔmbu. ²⁶ Yen biruwa u Yakɔbu bikia u nɛɛ, mban sɔna a man kua mɛ. A man kam mɛɛra a ka nen bibu doonama nge yoo be a mwɛɛrima tabu gberun di. ²⁷ Mban sɔna a duka sua asiri sɔɔ, a n man nɔɔ kanɛ. À n daa man sɔɔwa, kon de a doona ka nuku dobu ba n womusu mɔ, kpa ba n mɔrɔkunu ka gãasu soomɔ. ²⁸ Wee, a yina n nen bibu ka nen debuminu nɔɔ kana n bu bɔkasi a sere doona. Anna a ka gari bakaruru kua mɛ! ²⁹ Na yiiko mɔ n ka nun kɔsa kua, adama Gusunɔ, wunen baaban Yinni, u man sɔɔwa gĩa u nɛɛ, n laakari ko n ku ra nun gãanu ganu sɔ. ³⁰ Wee a doonɔ wunen baaban yenuɔ gèn beke a ra n mɔ, a n maa wee mini. Adama mban sɔna a nen bũu kpɛɛru gbɛna.

³¹ Ma Yakɔbu u Labani wisa u nɛɛ, na n yɛ à n kaa ra man wunen bibu wɔrari. Yen sɔna na kua mɛ. ³² Adama a bũurio bɛɛn sɔmunu sɔɔ tɔn benɔ kpuron wuswaaɔ. À n wunen gãanu wa mi, kpa a sua. Win mi a wunen bũu kpɛɛru wa, kpa bu yɛro go.

N deema Yakɔbu kun yɛ ma win kurɔ Raseliwa u bũu kpɛɛ te gbɛna u nɛni.

³³ Ma Labani u dua Yakɔbun kuu bekurugirɔ ka Bilihagirɔ ka Silipagirɔ ka sere maa Leagirɔ, adama u n gãanu wa. Ye u yara Lean kurun di, ma u dua Raseligirɔ. ³⁴ Ma u kuu te bũura u n gãanu wa. N deema Raseli u bũu

kpɛɛ te sua u doke win yooyoon gaarin kəkərɔ u sinari. ³⁵ Yera u win tundo sɔɔwa u nɛɛ, a ku ka man mɔru ko, na n̄ kpɛ n se domi na nɔma nɛni.

Labani u win bũu kpɛɛ te kasu kuu te sɔɔ kpuro u n̄ wa. ³⁶ Saa yera Yakɔbu u mɔru besira ma u ka Labani sannɔ wɔri u nɛɛ, toraru mba na nun torari mɛ, n̄ kun mɛ kɔsa yerà na nun kua mɛ, a ka man naa gire ka dam. ³⁷ Sanam mɛ a besen yānu bũura mba a wa mi, ye ya sãa wunen yenun gāanu. A man ye sɔɔsio nen tumbu ka wunegibun wuswaaɔ, kpa ba n sãa besen seeda. ³⁸ Wee wɔɔ yenda na kua wunen mi. Wunen yāanu n̄ kun mɛ wunen bonu yen gaa kun nukuru yarire nen nɔma sɔɔ. Mɛya na n̄ maa wunen yāa gɔɔn di yāa kinɛru garu suare n tem. ³⁹ Gbeeku yaa yān wunen saberu garu go, na ku ra ka nun tu naawɛ. Nɛna na ra ten kɔsire wɛ. Ten te ba maa gbena wɔkuru n̄ kun mɛ sɔɔ sɔɔ, a ra man ten kɔsire bikiewa. ⁴⁰ Mɛya na ra n sɔɔ soore kpaa gberɔ, kpa wɔkuru na n wooru nɔrure, na n̄ dweeyamɔ. ⁴¹ Nge mɛya na kua sere wɔɔ yendu, na nun sɔmburu kuawa wɔɔ wɔkura n̄nɛ wunen bii tɔn kurɔbun s̄, ma na maa kua wɔɔ nɔɔba tia yāa ni ka boo nin s̄. Ka mɛ, a nen kɔsiarun gari gɔsiawa sere nɔn wɔkuru. ⁴² Gusunɔ, wi, wi Aburhamu ka nen baaba Isaki ba nasie ù kun daa ka man wāa, kaa man deriwa nɔm dira. Wee, u nen wɔnwɔndu wa ka nen wahala ye na kua. Yen sɔna u man siria gĩa.

⁴³ Yera Labani u n̄n wisa u nɛɛ, wunen kurɔ be, ba sãawa nen bibu. Bii beni ba maa sãawa nen debuminu. Yāa gɔɔ sin̄i, su maa sãawa negisu. Ye a gesi wa mini kpuro negia. Adama na n̄ kpɛ n nen bibu ka nen debumii ni nɛnɛ. ⁴⁴ Yen s̄ tɛ, a de nɛ ka wunɛ su arukawani bɔke kpa su yĩreru doke ta n sãa yen seeda.

⁴⁵ Ma Yakɔbu u kperu sua u gira yam mi, ta n ka sãa yĩreru. ⁴⁶ Ma u win tumbu sɔɔwa u nɛɛ, i kpenu gurama. Ma ba nu gurama ba suba. Yen biru ba sina ba di nin bɔkuɔ. ⁴⁷⁻⁴⁸ Labani u nɛɛ, kpee sube teni, ta sãawa besen seeda nɛ ka wunɛ.

Yen sɔna ben baawure u yam mi yĩsiru kã ka win barum, Seeda yeru. ⁴⁹ Ba maa yam mi soka Misipa domi Labani u Yakɔbu sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u besen baawure gbara su ku ka wɔrina sà n yarina minin di. ⁵⁰ À n nen bibu nɔni sɔmɔ, n̄ kun mɛ à n kurɔ kpao sua, n̄ n̄ tɔnu koo sun siria, Gusunɔwa koo sun siria nɛ ka wunɛ. Yen s̄, a laakari ko. ⁵¹⁻⁵² Kpee sube teni ka kpee te a gira mi, nu kua seeda nɛ ka wunen baa sɔɔ. Mɛya na n̄ kpee ni saramɔ n̄ nun wɔri. A ku ra maa nu sara a man wɔrima. ⁵³ Sà n kua mɛ, Gusunɔ, Aburhamu ka Nakorin Yinni, u koo sun siria.

Ma Yakɔbu u maa bɔrua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru, wi, wi win tundo Isaki u nasie. ⁵⁴ Saa yera u yākuru kua guuru wɔllu mi, ma u win tumbu menna ba di sannu. Yen biru ba kpuna mi wɔku te.

32

¹ Ye n kua buru buru yellu, Labani u seewa u win bibu ka win debu-minu nɔɔ kana u bu bɔkasi, ma u ben baawure domaru kua. Yen biru u gɔsira u wura win yenuɔ.

Yakɔbun sɔɔru bu sere yinna ka Esau

² Yakɔbu u swaa mɔ u doonɔ, yera Gusunɔn gɔradoba ba ka n̄n yinna. ³ Ye Yakɔbu u gɔrado be wa, yera u nɛɛ, Gusunɔn tabu kowoba beni.

Ma u yam mi yĩsiru kã Mahanaimu. Yĩsi ten tubusiana, sansani yiru.

⁴ Yera u sɔmɔbu gɔra win mɔɔ Esaun mi, Edɔmun temɔ mɛ ba maa mɔ Seiri.

⁵ U bu wooda wɛ u nɛɛ, ameniwa i ko nen tɔnwero Esau s̄ i nɛɛ, nɛ Yakɔbu win bɔɔ, na da na sina Labanin mi sere n ka kua giso. ⁶ Na nɛɛ mɔ ka ketekunu ka yāanu ka yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Yera na n̄n nɔɔsiamɔ u ka man nɔnu geu mɛeri, wi, wi u sãa nen tɔnwero.

⁷ Sɔmɔ be, ba da ba wurama Yakɔbun mi, ba nɛɛ, sa tura wunen mɔɔ Esaun mi, u maa sun sennɔ sisi ka tabu kowobu tumbu nɛeru (400).

⁸ Yera berum Yakɔbu mwa u nanda gem gem. Ma u tɔn be ba wāa ka wi bɔnu kua wuunu yiru ka win yāanu ka ketɛba ka yooyoosu. ⁹ Ma u nɛɛ, baa

Esau ù n na u sube teeru wəri u tu kamia, te ta tie ta koo yari baani.

¹⁰ Ma u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, nɛn baaba Aburhamu ka nɛn tundo Isakin Yinni, a man sɔɔwa n wuro nɛn temɔ mi ba man mara. Gea tɔnawa kaa man kua. ¹¹ Na n tura n ka wunɛn durom bakam ka wunɛn bɔrakiniru kpuro wa te a man sɔɔsi, nɛ wi na sɔa wunɛn bɔɔ. Domi na Yuudenɛni yenɛ tɔburawa ka nɛn dɛka tɔna. Adama tɛ nɛn tɔmbu ka nɛn sabenu kua wuunu yiru. ¹² Na nun kanamɔ a man wɔro saa nɛn mɔɔ Esau nɔmun di. Domi na bɛrum mɔ u ku raa sun wɔrima u go ka nɛn kurɔbu ka bibu sannu. ¹³ Wuna a maa gerua kaa man durom kua kpa a nɛn bibun bweseru dabiasia nge nim wɔkun yanim mɛ goo kun kpɛ u gari.

¹⁴ Yam miya Yakɔbu u sɔbia u kpuna. Ma u win yaa sabenun sukum sua u ka win mɔɔ Esau kɛ. ¹⁵ Sabe niya boo ninu goobu (200) ka boo kinɛnu yɛndu ka yɔa ninu goobu ka yɔa kinɛnu yɛndu ¹⁶ ka naa mɛrobu weeru ka naa kinɛnu wɔkuru ka kɛteku mɛrobu yɛndu ka kɛteku dwanu wɔkuru, ka mam yooyoo mɛrobu tɛna ka sin bii ni nu bom nɔrumɔ. ¹⁷ U ye kpuro sua u win yobu nɔmu bɛria gɔɔ ka gɔɔ nɛnnɛnka. Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i n gbia nɛn wuswaa kpa i de gɔɔ si, su n swĩnɛ dandankuru.

¹⁸ Ma u gbiikoo sɔɔwa u nɛɛ, Esau nɛn mɔɔ ù n ka nun yinna, ù n nun bikia weren min diya a wee, mana a dɔɔ, weren sabena a gbiisie, ¹⁹ a nùn wisio a nɛɛ, win bɔɔ Yakɔbugina. Nu sɔawa kɛɛ te na wi, nɛn tɔnwero mɔrisiama. Nɛn tii na wee biruɔ.

²⁰ Gari teeya u yiruse sɔɔwa ka itase. Mɛya u be kpuro sɔɔwa be ba sabe ni kpare gesi. ²¹ Ma Yakɔbu u maa nɛɛ, i geruo i nɛɛ, wee, nɛ win bɔɔ na wee bɛɛn biruɔ.

Domi u bwisika win tii sɔɔ u nɛɛ, Esau ù n kɛɛ te na gbiisie wa, win mɔru koo sure. Yen biru nɛ ka wi sa ko waana nɔni ka nɔni. Sɔrɔkudo u koo man dam koosia ka nuku dobu. ²² Kɛɛ te, ta gbia ma u yɔra u kpuna mi, wɔku te.

Durɔ goo u ka Yakɔbu gabirina Peniɛli

²³ Yakɔbu u seewa wɔku te, u win kurɔbu yiru ka win yoo tɔn kurɔbu yiru ka win bibu wɔkura tia sua u da u ka bu Yabɔkun daaru tɔbura. ²⁴ Ye u bu tɔburasia u kpa, ma u wura u maa ye u mɔ kpuro tɔburasia. ²⁵ Yakɔbu u tia wi turo. Yera durɔ goo u na u ka nùn gabirina sere yam ka sara. ²⁶ Ye durɔ wi, u wa ma u n kpɛ u Yakɔbu sura, ma u win gɔa kpɔɔ so, ga sɔsiara ye ba wəri mɔ. ²⁷ Yen biru durɔ wi, u nɛɛ, a de n doona, domi yam sɔrera wee.

Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, na n nun derimɔ a doona ma n kun mɔ a man domaru kua.

²⁸ Yera durɔ wi, u bikia u nɛɛ, amɔna wunɛn yĩsiru.

U wisa u nɛɛ, Yakɔbu.

²⁹ Durɔ wi, u maa nɛɛ, ba n maa nun sokumɔ Yakɔbu. Isireliwa ba koo nun soku yɛn sɔ a ka Gusunɔ gabirina ka maa tɔnu, ma a kamia.

³⁰ Yera Yakɔbu u nɛɛ, a gem mɔ, a man wunɛn yĩsiru sɔɔwɔ.

U nùn wisa u nɛɛ, mban sɔna a nɛn yĩsiru bikiamɔ.

Ma u nùn domaru kua. ³¹ Yakɔbu u yam mi yĩsiru kɔ Peniɛli. Yisi ten tubusiana, Gusunɔn wuswaa. U nɛɛ, na Gusunɔ wa nɔni ka nɔni, nɛn hunde maa faaba waara.

³² Ye u Peniɛli tɔbura, ma sɔɔ u n yarimɔ. Saa dɔma ten diya u killimɔ ka gɔa te. ³³ Yen sɔna sere ka giso Isireliba ba ku ra yaan sĩiru tem te ta ka gɔaru sɔrine, yɛn sɔ sĩiru miya Gusunɔ u Yakɔbu so u ka kua gɔarugii.

Yakɔbu u ka Esau yinna

33

¹ Yeniban biru Yakɔbu u nɔni seeya u wa wee, Esau u wee ka win tabu kowobu tɔnu nɛɛ te. Yera Yakɔbu u win bibu bɔnu kua u Lea nùn wigibu wɛ. Ma u maa Raseli wigii wɛ. Ma u maa win yoo tɔn kurɔbu yiru begibu wɛ. ² Ma u win yoo tɔn kurɔ be gbiisia ka ben bibu, ma u dera Lea ka win bibu ba bu swĩi, yen biru Raseli ka win bii Yosefu ba swĩi. ³ Ma Yakɔbu u besira u bu gbiya u da u yiira nɔn

nɔɔba yiru win mɔɔn wuswaaɔ. ⁴Yera Esaun tii u maa duka na u Yakɔbu gaba wĩrɔ ba bɔkasina ba sɔsuna. Ma be yiru kpuro ba swĩ. ⁵Ye Esau u nɔni seeya u Yakɔbun kurɔ be ka bii be wa, yera u nɛɛ, berà beni.

Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, bii be Gusunɔ u man kã win durom saabu, bera mi.

⁶Yera yoo be, ba na Esaun wuswaaɔ ba yiira. ⁷Ma Lea ka wigibu ba na ba yiira. Yen biru Raseli ka Yosefu ba maa na ba yiira. ⁸Ma Esau u maa Yakɔbu bikia u nɛɛ, mban sɔna a tɔn be ka sabe ni gbiisama nen mi.

Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, na nun ye kpuro mɔrisiawa kpa a ka man nɔnu geu mɛɛrin sɔ.

⁹Ma Esau u nɛɛ, nen wɔnɔ, sabe ni na mɔ nen tii nu man tura, a wunɛginu nɛnuɔ.

¹⁰Yera Yakɔbu u nɛɛ, aawo, à n ka man nɔnu geu mɛɛra, a nen kɛɛ te mɔɔ. Domi ye a man dam koosia ka nuku dobu na wunɛn wuswaa waasinawa nge Gusunɔgia. ¹¹N n mɛn na, a nen kɛɛ te mɔɔ. Domi Gusunɔ u man durom kua u man wɛ kpuro yèn bukata na mɔ.

Ma u Esau suuru kana gem gem u sere kɛɛ te mwa. ¹²Ma u nɛɛ, a seewo su doona kpa na n nun swaa gbiye.

¹³Yakɔbu u nùn wisa u nɛɛ, nen tɔnwero, a yɛ ma na bibu mɔ be ba kun gina dam mɔ, ka yãa binu ka ketɛ binu ni nu bom nɔrumɔ. Yen sɔ, sà n dera ba sãa too baa sɔɔ teeru, sabe ni kpuro nu koo gbisuku. ¹⁴Yen sɔ, a n gbia, kpa nɛ ka bii be ka sabe ni, sa n wunɛn yira swĩi kpure kpure sere su ka tunuma Seirio mi a wãa.

¹⁵Ma Esau u nùn sɔɔwa u nɛɛ, to, kon nun nen tɔmbu gabu deria.

Yakɔbu u nɛɛ, aawo, tɔnwero, n de gesi durom wa wunɛn min di.

¹⁶Yen dɔma tera Esau u gɔsira u doona Seirio. ¹⁷Adama Yakɔbu u da Sukɔtuɔ. Ye u tura mi, u diru bana ma u win sabenu kunu kua. Yen sɔna ba yam mi soka Sukɔtu. Yen tubusiana, kunu.

Yakɔbu u win sansani gira Sikemun bɔkuɔ

¹⁸Yen biru u seewa min di u tura ka alafia Kananin temɔ min di u raa da Padanaramuɔ. Ma u win kunu gira wuu ge ba mɔ Sikemun bɔkuɔ.

¹⁹Tem mi u nu gira mi, ma u mu dwa ka sii geesun gobi wunɔbu (100) Hamarin bibun mi. Ben turon yĩsira Sikemu. ²⁰Yera u yãku yeru kua mi, u tu yĩsiru kã u nɛɛ, Gusunɔwa u sãa Isirelin Yinni.

Sikemu u Dina gaba

34

¹Sanam mɛ ba wãa Sikemu mi, yera Dina, Lean bii tɔn kurɔ, wi u Yakɔbu marua, u da win wɔndia kpaasibun mi, be ba sãa tem migibu. ²Ma Sikemu wi u sãa Hamari, tem min sunɔn bii u Dina wa. Ma u nùn gaba u sɛre u ka kpuna. N deema Hamari wi, u sãawa Hefi. ³Sikemu wi, u Dina kĩa gem gem sere u ka nùn gari kua u wa u ka win gõru sĩiye win mi. ⁴Yen biruwa u win tundo sɔɔwa u nɛɛ, a man wɔndia wini kasuo n sua kurɔ.

⁵Saa ye sɔɔra Yakɔbu u maa nua ma ba ka win bii Dina kpuna ka dam. Yera u mari u n gãanu gerua sere ye win biba wɔma kpara gberun di.

⁶⁻⁷Ye ba gari yi nua, ma be kpuro ba mɔru besira ye Sikemu u ka Isirelin bweserun yĩsiru sanku u ka ben sesu Dina kpuna. Domi n n weene bu yen bweseru ko ben suunu sɔɔ.

Yen biru Hamari, Sikemun tundo wi, u seewa u da Yakɔbun mi, u ka nùn gari yi ko. ⁸Sanam mɛ u tunuma u nɛɛ, nen bii Sikemu u wunɛn bii wɔndia wi ba mɔ Dinan gɔɔ gbimɔ kĩrun sɔ. Yen sɔ, a suuru koowo a nùn wɔndia wi kɛɛyo u sua kurɔ. ⁹Domi besen bibu bà n suana sa ko ko tia besɛ ka besɛ. Yen sɔ, i sun besen wɔndiaba wɛɛma kpa su maa besegibu besɛ wɛ. ¹⁰Yen biru i ko n wãa besen tem mɛ sɔɔ, i n mɔ ye i kĩ, i n tenkuru mɔ kpa i dukia wa.

¹¹Yera Sikemun tii u maa Yakɔbu ka win bii be ba tie sɔɔwa u nɛɛ, kon ko kpuro ye i man sɔɔwa kpa i ka man nɔnu geu mɛɛri. ¹²Yen sɔ, i man dokiri gobi bekɛ bureo ka kɛɛ dabinu nge mɛn nɔɔ i kĩ. Kon ye kpuro wɛ i n ko gesi man bii wi kɛ n sua kurɔ.

¹³ Adama yèn sō Sikemu u Dina sankā, yen sōna Yakōbun bii be, ba wi ka win tundo Hamōri wisa ka bwisi ba nēē, ¹⁴ n n̄ koorō su bēsen sesu bango sari wē, domi bēsen mi, seku bakara. ¹⁵ Ye sa bikiamō tōna, yera bēen tōn durō baawure u bango ko nge bēē. ¹⁶ Saa yera sa ko bēsen wōndiaba bēē kē kurōbu kpa i maa sun bēegibu wē kurōbu kpa sa n wāa sannu su ko bwese teeru. ¹⁷ Adama i n yina i bango ye ko, sa ko bēsen wōndia mwawa kpa su doona minin di.

¹⁸ Gari yi, yi ka Sikemu ka win tundo naawa. ¹⁹ N n̄ maa tē Sikemu ka yi mēm nōwa domi u Yakōbun bii wōndia wi kī too. N deema wiya u bēere bo win baaban yenuō. ²⁰ Ma wi ka win tundo Hamōri ba da wuun gbāra kōnnōwō mi bukurobu ba ra siri, ba bu sōwa ba nēē, ²¹ tōn beni ba ka sun do. Yen sō, su de ba n wāa bēsen tem mē sō ba n tenkuru mō. Domi tem mē, mu kpā. Kpa su ben wōndiaba sua kurōbu, kpa be, bu maa bēegibu sua kurōbu ²² kpa su ko bwese teeru. Yu ka koorā mē, sere bēsen tōn durō baawure u bango ko nge mē ben tii ba sāa. ²³ Yā n koorā mē, berā ba ben sabe ni mō ka ben dukia. I de su ko mē kpa bu wa bu sina ka bēse sannu.

²⁴ Be ba wāa gbāra kōnnōwō kpuro ba Hamōri ka win biin gari yi nōmō, ma tōn durōbu be ba yi nua ba da ba bango ye kua. ²⁵ Ye tōn be, ba bango ye kua ba wāa wahala sō gina, ba tamaa goo kun bu wōrimō, yen sō itasera Yakōbun bibu Simēō ka Lefi, Dinan sesubu, ba ben takobiba sua ba wuu ge wōri ba gen tōn durōbu kpuro go. ²⁶ Mēya ba maa Hamōri ka win bii Sikemu go. Ma ba ben sesu Dina yara Sikemun yenun di.

²⁷ Ma Yakōbun bii be ba tie ba da ba wuu ge wōri ba gen yānu gurama yèn sō ba ben sesu sankā. ²⁸ Ba ben yāanu ka keteba gura ka ben ketekunu ka yaa sabe ni nu wāa ben gberu kpaanēō ²⁹ ka ben arumani kpuro ka ben bibu ka ben kurōbu. Ye tōn be, ba mō gesi yenuso kpuro ba gurawa.

³⁰ Yera Yakōbu u win bibu Lefi ka

Simēō sōwa u nēē, wahala baka i ka man kasu mi. I dera nēn bwēra kun kpī. Domi Kananiba ka Feresiba ba koo man tusi. Yen biru bā n da nōō tia kua ba man wōrima ba koo sun kpeerasiawa mam mam, domi nēn tōmba kun dabi.

³¹ Ma ba Yakōbu wisa ba nēē, sa ko dewa ba n bēsen sesu garisi kurō tano?

Gusunō u Yakōbu domaru kua Beteliō

35

¹ Yeniban biru Gusunō u Yakōbu sōwa u nēē, a seewo a da Beteliō kpa a n wāa mi, kpa a man yāku yeru kua mi na raa nun kure sanam mē a wunen mōō duka suurimō.

² Yakōbu u win tōmbu sōwa u nēē, būu ni i raa mō, i nu wunō bēen suunu sōon di, kpa i tii dēerasia i bēen yānu tea. ³ Domi sa ko se su da Beteliō. Miya kon Gusunō yāku yeru kua domi wiya u man somi sanam mē na wāa wahala sōō. Mēya u maa ka man wāa nēn sanum kpuro sōō.

⁴ Ma be kpuro ba ben būu kpēē ni ba wa saa tōn tukobun min di gura ba Yakōbu wē ka maa ben swaa tonkunu. Ma u ye kpuro sua u sikua dāa bakaru garun nuurō Sikemu mi. ⁵ Yen biru ba seewa ba doona min di. Ma Gusunō u dera tōn be ba ka bu sikerene mi, ba berum soora. Yen sōna ba n̄ bu swaa naamwē.

⁶ Yakōbu u tunuma, wi ka win tōn be, Lusio ye ba maa sokumō Beteli, Kananin temō. ⁷ Yera u Yinni Gusunō yāku yee te bania ma u tu yīsira kā Gusunō u wāa Beteliō. Domi miya u nūn kure sanam mē u win mōō duka suurimō.

⁸ Yam miya Debora wi u Rebeka nōōri birun di u gu. Ma ba nūn sikua Betelin guurun nuurō dāa bakaru garun korō. Yen sōna ba dāa te soka gōō wurin dāru.

⁹ Yen biru Gusunō u kpam Yakōbu kure Beteliō ma u nūn domaru kua, sanam mē u wurama Padanaramun di. ¹⁰ U nēē, wunen yīsira Yakōbu, adama ba n̄ koo maa ka nun tu soku. Isireliwa ba ko n da nun soku.

¹¹ U maa nēē, nē Gusunō na sāawa Dam kpurogii. A maruro kpa wunen

bibu bu kɔwara kpa bwese dabinu ka sinambu bu marura wunen min di. ¹² Wunɛ ka wunen bibun bwesera i ko n tem mɛ mɔ mɛ na Aburhamu ka Isaki wɛ.

¹³ Ye Gusunɔ u gari yi gerua u kpa, u doona wɔllo u Yakɔbu deri. ¹⁴ Ma Yakɔbu u kperu sua u gira ba n ka yaaye ma miya Yinni Gusunɔ u ka nɔn gari kua. Ma u tu tam ka gum wisi kpa ta n ka sɔa Gusunɔgiru. ¹⁵ Yera u yam mi soka Beteli, domi miya Gusunɔ u ka nɔn gari kua.

Raselin gɔɔ

¹⁶ Yen biru Yakɔbu ka win tɔmbu ba seewa Betelin di ba dɔɔ Efarataɔ. Ye ba Efarata turuku kua, yera Raseli u yiira u mara swaa ye sɔɔ. Kurɔ wi, u wahala kua win maru bi sɔɔ. ¹⁷ Sanam mɛ u wahala mɔ, yera marusio u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku nanda, bii tɔn durɔwa a maa wa.

¹⁸ Ye u mara u kpa u gɔɔ dɔɔ, yera u win bii wi yisuru kɔ Beni Oni. Yen tubusiana, bii wi na mara ka wahala. Adama win tundo u nɔn soka Benyamɛɛ. Yen tubusiana maa, nɛn nɔm geun bii *.

¹⁹ Ma Raseli u kpuna u gu. Ba nɔn sika Efaratan swaaɔ ye ba maa sokumɔ Betelehemu. ²⁰ Yera Yakɔbu u kperu garu sua u gira Raselin siki ten mi, ba n ka nɔn yaaye. Kpee te, ta wɔa mi sere ka gisɔn gisɔ.

²¹ Min diya u seewa u da u win kuu bekurugiru gira Migidali Edɛɛɔ. ²² Sanam mɛ ba wɔa Migidali Edɛɛ mi, yera ben turo Rubeni u da u ka win tondon kurɔ Biliha kpuna. Ma tundo wi, u ye nua.

Yakɔbun bii tɔn durɔbu ba sɔawa wɔkura yiru. ²³ Bibu wɔkura yiru ye sɔɔ, Leagiba Rubeni wi, wi u sɔa Yakɔbun bii gbiikoo, ka Simɛɔ ka Lefi ka Yuda ka Isakari ka Sabuloni. ²⁴ Be ba maa sɔa Raseligibu, bera Yosefu ka Benyamɛɛ. ²⁵ Be ba sɔa Biliha, Raselin yoon bibu, bera Danu ka Nɛfitali. ²⁶ Silipa wi u sɔa Lean yoo, wigiba maa Gadi ka Aseɛ. Bii be ba Yakɔbu marua Padanaramuɔ bera mi.

²⁷ Yen biru Yakɔbu u tura win tundo Isakin mi, Mandeɔ, Kiriati Ariban bɔkuɔ ye ba maa mɔ Heboroni. Miya Aburhamu ka Isaki ba sɔru di. ²⁸⁻²⁹ Isaki u tɔkɔ kua gem gem u kuawa wɔɔ wunɔbu ka wɛnɛ (180), ma u kpuna u gu u da u win baababa deema. Win bibu Esau ka Yakɔbu ba na ba nɔn sika.

Esau u sina Edɔmun temɔ

36

¹ Esau wi ba maa sokumɔ Edɔmu win bibun bweseru wee. ² U kurɔbu sua Kananiban bweseru sɔɔ. Kurɔ ben yisa wee, Ada, Eloni Hɛtin bii, ka Oholibama, Anan bii, Sibeoni Hefin debubu, ³ ka Basimati, Isimɛɛlin bii, Nebayɔtun sesu. ⁴ Ada u Esau Elifasi marua. Ma Basimati u Reweli mara. ⁵ Ma Oholibama u Yeusi mara ka Yalamu ka Kore. Bii be Esau u mara Kananin temɔ, bera mi.

⁶ Ma u win kurɔbu sua ka bii be kpuro ka win tɔn be u mɔ kpuro, ka win yaa sabenu ka win dukia ye u wa Kananin tem mi kpuro, ma u seewa u da tem gam u ka win wɔnɔ Yakɔbu tonda. ⁷ Domi ben yaa sabenu dabi sere ayera kun bu turi bu ka nu kpura. Yen sɔ, ba n kpɛ ba n wɔa yam tem. ⁸ Ma Esau u da u wɔa Seirin guunun bera gia. Esau wiya ba ra maa soku Edɔmu.

Esaun bibun bweseru

⁹ Bii be u mara, bera ba kua Edɔmuba. Ma ba sina Seirin guunu gia. Ben bweseru wee. ¹⁰⁻¹³ Elifasi, Adan bii u seewa u Temani mara ka Omaa ka Sefo ka Gatamu ka Kenasi.

Ma win kurɔ wi ba mɔ Tinna u nɔn Amaleki marua.

Reweli, Basimatin bii u maa seewa u Nahati ka Seraki ka Sama ka Misa mara. Bera ba kua Rewelin bweseru.

¹⁴ Be ba maa sɔa Oholibaman bibu, bera Yeusi ka Yalamu ka Kore.

¹⁵ Be ba sɔa Esaun bibun bweserun tore, bera mini. Esaun bii gbiikoo Elifasi wiya u sɔa bwese ninin sikado, Temanigibu ka Omaagibu ka Sefogibu ka Kenasigibu ¹⁶ ka Koreba

* **35:18** nɛn nɔm geun bii - Heberuban mi, ba nɔm geu garisiwa gɔa geenu n kere nɔm dwaa.

ka Gatamugibu ka Amalekiba. Bera ba sãa Adan bibu.

¹⁷ Reweliwa u maa sãa benin sikado, Nahatigibu ka Serakiba ka Samagibu ka Misagibu. Be kpurowa ba sãa Basimatin bibun bweseru.

¹⁸ Be ba maa sãa Oholibaman bibun bweserun nuuru, bera Yeusi ka Yalamu ka Kore.

¹⁹ Saa Esaun min diya bwese ni kpuro nu marura.

²⁰ Seiri Horin bweserun diya tɔn beni ba yara. Ma ba kua win bwese ten kerin nuuru. Beya Lotani ka Sobali ka Sibeoni ka Ana ²¹ ka Disoni ka Esee ka Disani. Bera ba kua Horiban sikadoba be ba wãa Edmun temo saa yellun di. ²² Ye Lotani u seewa ma u Hori mara ka Hemamu. N deema Lotani wi, u sesu goo mo wi ba mo Tinna. ²³ Ma Sobali u maa seewa u Alifani mara ka Manahati ka Ebali ka Sefo ka Onamu. ²⁴ Ma Sibeoni u maa bibu yiru mara, Aya ka Ana. Ana wiya u bwii wa yin min di nim sum mu yarimo saa ye u win tondon ketekunu kparamo gburu. ²⁵ Wiya u Disoni ka win sesu Oholibama mara. ²⁶ Be ba maa sãa Disonigibu, bera Hemudani ka Esibani ka Yitirani ka Kerani. ²⁷ Be ba maa sãa Esegibu, bera Bilani ka Safani ka Akani. ²⁸ Ma Disani u maa Usi ka Arani mara.

²⁹⁻³⁰ Beniwa ba kua Horiban bwese kerin wirugibu Edmun temo, Lotani ka Sobali ka Sibeoni ka Ana ka Disoni ka Esee ka Disani.

³¹ Sinam be ba bandu di di Edmuo Isireliba bu sere maa bandu swi ben temo, be wee. ³² Bela, Beorin bii, win wuun yisira Dinaba. ³³ Ye Bela u gu ma Yobabu, Serakin bii, Botisiragii u gona kasire kua. ³⁴ Ye Yobabu u gu ma Husamu Temanigii u gona kasire kua. ³⁵ Ye Husamu u gu ma Hadadi, Bedadin bii u gona kasire kua. Wiya u Madianiba go Mabun baru kpaano. Win wuuwa Afiti. ³⁶ Ye Hadadi u gu ma Samula Masirekagii u gona kasire kua. ³⁷ Ye Samula u gu ma Soolu u gona kasire kua. Soolu wi, u sawa Rehobotugii. Wu ge, ga wawa daa te ba mo Efaratin gooro. ³⁸ Ye Soolu

u gu ma Baali Hanani, Akaborin bii, u gona kasire kua. ³⁹ Ye Baali Hanani u gu ma Hadari Paugii u gona kasire kua. Win kuron yisira Mehetabeli, Matiredin bii, Mesaabun debubu.

⁴⁰ Be ba maa sãa Esaun bweserun sikadoba ba ka wãa Edmuo, be wee, Tinna ka Alifa ka Yeteti ⁴¹ ka Oholibama ka Ela ka Pinoni ⁴² ka Kenasi ka Temani ka Mibisaa ⁴³ ka Madieli ka Iramu. Tem mi ben baawure u sina, win yisira ba ra ka mu soku.

Be kpuro ba marurawa saa Esaun min di.

YOSUFU

Yosefu ka win maabu

37

¹ Yakabu u sina Kananin temo mi win tundo u raa sina. ² Win bibun gari wee. Ye Yosefu u kua wo wakura nobu ka yiru, u yaa sabenu kparamo ka win maabu. U ra n wawa ka win tundo turosibu, Biliha ka Silipan bibu sannu. Yera u ra ben tundo domeye daa kosa ye win maa be, ba mo.

³ N deema Yakabu wi ba maa mo Isireli u Yosefu ki n win bii be ba tie kpuro kere, yen so takaru sora u nun mara. Ma u nun tako * noni bwese bwesekagia kua. ⁴ Ye win maaba wa ben tundo u nun ki n be kpuro kere, yera ba nun tusiru seewa. Ba ku ra kpi bu ka nun kiru gari so.

⁵⁻⁷ So teeru Yosefu u dosa. Yera u win maabu dosu ge saaria. U bu sawa u nee, i swaa dakio n bee nen dosu so. Doo baka sa bokumo gbero, yera nen doo bokuru ta seewa ta yora, ma beeginu na nu tu sikerena nu tu kpunamme.

Ye ba win gari nua yera ba nun tusiru sosi ⁸ ba nee, wuna a tamaa kaa ko besen suno kpa a n sun kpare?

Ma ba kpa n n tusa ba sosi win dosu ka win garin so.

⁹ Yen biru u kpa dosu gagu kua u gu win maabu saaria u nee, wee na kpa dosa na wa so ka suru ka kperi wakura tia man kpunamme.

* **37:3** tako - Yabe te ba ka ya mini ta sawa te sina bokon bibu ba ra doke.

¹⁰ U maa gu win tundo sɔ̃wa. Ma win tundo u nùn gerusi u nɛɛ, mba wunen dosu genin tubusianu. Nɛ ka wunen mero ka wunen maabu sa ko na su nun kpunawa?

¹¹ Win maaba ka nùn nisinu nɛni, adama win tundo u ye kpuro lasabu mò win gɔ̃ruo.

Ba Yosefu dwa ba ka doona Egibitiɔ

¹² Sɔ̃ teeru Yosefun maaba ka ben tondon sabenu kɔ̃sɔ̃ru da Sikemuɔ.

¹³ Ma Isireli u Yosefu sɔ̃wa u nɛɛ, n n̄ Sikemu gia wunen maaba kɔ̃sɔ̃ru da? A na n nun gɔ̃ri ben mi.

Yosefu u nɛɛ, too.

¹⁴ Ma Isireli u nɛɛ, a doo a mɛɛri b̄a n bw̄a do kpa a wa sabenu n̄ n maa alafia m̄o, kpa a wurama a man s̄o.

Nge mɛya u ka Yosefu gɔ̃ra Sikemuɔ saa Heboronin di. ¹⁵ Sanam mɛ u sirenɛ ghabu te sɔ̃, yera dur̄o goo u ka nùn yinna u nùn bikia u nɛɛ, mba a kasu.

¹⁶ Yosefu u nɛɛ, nɛn maaba na kasu. A gem m̄o a man sɔ̃w̄o mi ba ben sabenu kparam̄o.

¹⁷ Dur̄o wi, u nɛɛ, ba doona minin di. Domi na nua ba nɛɛ, bu doona Dotania.

Ma Yosefu u win maabu naa gira u bu deema Dotania. ¹⁸ Ye ba nùn wa sarun di, u sere turi ben mi, ba wesiana k̄o bu ka nùn go. ¹⁹ Ba sɔ̃na ba nɛɛ, bɛsɛn dosusugii wee u sisi. ²⁰ I de su nùn go t̄ɛ su kp̄ɛɛ d̄ak̄o kp̄iri ninin teeru sɔ̃, kpa su nɛɛ, yaa k̄ɔ̃sa gaa ya nùn tema, kpa su wa mɛ win dosu si, su koo ka koora.

²¹ Ye Rubeni u nua mɛ, u kasu u nùn faaba ko. Ma u nɛɛ, i ku de su nùn go. ²² I nùn kp̄ɛɛȳo d̄ak̄o kp̄iri teni sɔ̃ ghaburu mi. Adama i ku nùn noma doke.

N deema Rubeni u bwisikum̄o u nùn w̄ora ben noman di kpa u nùn gɔ̃sia ben tondon mi.

²³ Saa ye Yosefu u tunuma ben mi, ba nùn win tako n̄ni bwese bwese-
sekagia ye potari. ²⁴ Ma ba nùn sua ba kp̄ɛɛ d̄ak̄o kp̄iri te sɔ̃, te ta n̄ nim m̄o. ²⁵ Yen biru ba sina ba dim̄o. Ye ba n̄ni seeya ba tenku wuuru garu wa be ba s̄a Isimɛliba ba sw̄inɛ ba wee Galadin di ba ben yooyoosu turare ka

gum sawaram ka tim mɛ ba ra soku miru s̄abi ba ka d̄o Egibiti gia. ²⁶ Ma Yuda u win maabu ka w̄on̄bu sɔ̃wa u nɛɛ, arufaani yer̄a sa ko wa s̄a n bɛsɛn w̄on̄o go sa tii marisi. ²⁷ I na su da su nùn Isimɛliba d̄ore, su ku nùn noma doke. U s̄awa bɛsɛn yem domi bɛsɛn w̄on̄wa.

Ma ba win gari wura. ²⁸ Ye Isimɛli be, be ba s̄a Madianin temgibu, ba sar̄o, yera Yosefun maaba nùn gawa ba yara d̄ak̄o kp̄iri ten min di ba nùn Isimɛli be d̄ore ka sii geesun gobi yendu, ma ba ka nùn doona Egibitiɔ.

²⁹ Ma Rubeni u wurama d̄ak̄o kp̄iri ten mi, u deema wee, Yosefu kun maa w̄a mi. Yera u win tiin yaberu n̄nua u karana nuku sankiranun s̄o. ³⁰ Ma u ḡsira u wigibu deema u nɛɛ, bii wi kun maa w̄a mi ni! Nɛn w̄aru! Mana kon du!

³¹ Sanam mɛya ba boo kin̄eru go ma ba Yosefun yaberu sua ba ka tu boo gen yem t̄ɛra. ³² Yera ba goo gɔ̃ra ben tondon mi ka tako n̄ni bwese bwese-
sekagia ye, u nùn s̄o u nɛɛ, u m̄erio ye ba wa. Win biin yabera mi? Nge n̄ te.

³³ Ye u tura mi, Yakabu u yabe te tuba. Ma u nɛɛ, nɛn biin yabera mi. Gbeeku yaa ya nùn kasuka ya tema.

³⁴ Yera u win tiin yaberu n̄nua u karana ma u saaki sua u deewa nuku sankiranun s̄o. U win biin ḡo wooru sina s̄o dabi dabinu. ³⁵ Win bii t̄on dur̄abu ka t̄on kur̄abu kpuro ba na bu ka nùn nukuru yemiasia, adama u yina u ben goon gari n̄o. U nɛɛ, u koo win biin ḡo sw̄iwa sere u ka nùn naamwɛ ḡorio. Ma u ḡo wi sw̄i n̄ ka t̄e.

³⁶ Saa ye sɔ̃, Madiani be, ba tura Egibitiɔ, ma ba Yosefu Potifaa dore wi u s̄a Egibiti sun̄on sina kpaa k̄sobun wirugii.

Yuda ka Tamaa

38

¹ Yen biru Yuda u win maabu ka w̄on̄bu deri u da Hiran mi, Adulamuɔ. ² Miya u Kananin w̄andia bii goo wa win tundo ba mò Sua. Ma u nùn sua kur̄o, ba m̄enna. ³ Kur̄o wi, u gura sua u bii t̄on dur̄o mara, ma ba bii wi ȳisuru k̄a Eru. ⁴ U maa wure u gura

sua u bii tən durə mara, ma ba nùn yĩsiru kã Onani. ⁵ Ye u Onani sarasia, u kpam wure u gura sua u bii tən durə mara, ma ba nùn yĩsiru kã Sela. Saa yè sɔɔ kurə wi, u Sela mara, Yuda u n wāa mi. U da u wāawa Kisibuə.

⁶ Eri, Yudan bii gbiikoo wi, u kpēa ma win tundo u nùn kurə kasua. Kurə win yĩsira Tamaa. ⁷ Ye Yinni Gusunə u wa ma Eri u sãa tən kōso, ma u dera u gu. ⁸ Saa ye sɔɔra Yuda u Onani sɔɔwa u nɛɛ, a wunen mɔɔn kurə suo a yenu doke kpa a nùn bweseru kasua nge mɛ wooda ya gerumə.

⁹ Onani u wa ma kurə wi, u n mara, bii be, ba n ko n sãa wigibu. Yera u n ka nùn mɛnnamə u ku ra wure u tii wa kurə wi sɔɔ, u ku ka win mɔɔ bibu maruan sɔ. ¹⁰ Ye Onani u mɔ mi, ya n Yinni Gusunə dore. Yen sɔna u maa dera u gu. ¹¹ Yera Yuda u Tamaa sɔɔwa u nɛɛ, a doo a gominiru di sere nɛn bii Sela u n kpēa.

Domi u tii sɔɔwa u nɛɛ, Sela u n kurə wi sua, u koo ra maa gbi nge win maabu.

Ma Tamaa u doona u da u wāa win tundon yenuə.

¹² Sanam dɔɔ sanam wee, Yudan kurə Suan bii u gu. Ye Yuda u yen gominiru di u kpa, win bwēra wurama, yera ba da Tinnaə wi ka win bɔrə Hira Adulamugii wi. Miya ba Yudan yāanun sansu bɔərimə. ¹³ Yera goo u da u Tamaa sɔɔwa u nɛɛ, wee wunen dwaa tundo u dɔɔ Tinnaə u ka win yāanun sansu bɔəri. ¹⁴ Ye u nua mɛ, yera u win gomini yānu pota, ma u tii sɔnditia wukiri nge kurə tanə, u da u sina wuu ge ba mɔ Enaimun kənnəwə Tinnan swaaə. Domi u wa Sela u kpēa, ba n maa nùn wi wē durə.

¹⁵ Ye Yuda u sarə u nùn wa u sɔ mi, ma u nùn garisi kurə tanə yèn sɔ u win wuswaa sɔnditia wukiri. ¹⁶ Ma u susi win bəkuə u ka nùn gari kua u nɛɛ, su da wunen yenuə n ka nun kpuna.

Domi u n yē win biigii kurəwa. Ma kurə wi, u nùn wisa u nɛɛ, mba kaa man kē a n ka man kpuna.

¹⁷ Ma Yuda u nɛɛ, kon de bu ka nun boo kpemu naawa.

Kurə wi, u nɛɛ, n n mɛn na, a man gāanu təruba yiiyo sere a n boo ge mɔrisiama.

¹⁸⁻¹⁹ Yuda u nùn wisa u nɛɛ, mba a kī n nun təruba yiiya.

Ma u nɛɛ, a man wunen taabu ge ga wunen yĩreru mɔ ka gen wēɛ ka dɛka ye a nɛni wēɛma.

Yera u ye kpuro kurə wi wē, ma u da u ka nùn kpuna. Yen biru kurə wi, u seewa u doona. U da u sɔnditia ye wuna ma u maa win gomini yāa ni doke. Amɛn biru u deema wee, u gura mɔ. ²⁰ Yuda u win bɔrə Hira Adulamugii wi gɔra u ka boo ge kurə wi daawa, kpa u win yāa ni u təruba yii mi mwaama. Adama ye u tura mi, u n kurə wi wa. ²¹ Yera u yam min tambu bikia u nɛɛ, mana kurə tanə wi u raa wāa Enaimun kənnəwə swaa sɔɔ mini.

Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, kurə tanə goo sari mini.

²² Yera u gɔsira Yudan mi, u nɛɛ, na n kurə wi wa. Yam min tambu ba maa nɛɛ, kurə tanə goo sari ben wuu mi.

²³ Yuda u nɛɛ, n n mɛn na, u nenuə, ye u wa kə. Wee, na ka nun boo kpemu ge gɔra win mi, a n maa nùn wa. Yen sɔ, su ku de bu sun yēɛ.

²⁴ Suru itan biru ba na ba Yuda sɔɔwa ba nɛɛ, wunen biigii kurə Tamaa u kurə tanaru dimə sere u mam ten gura sua.

Ma Yuda u nɛɛ, bu nùn yaro wuun di bu dɔɔ mɛni.

²⁵ Sanam mɛ ba ka nùn yariə wuun di, yera u gɔra bu Yuda taabu ge ka gen wēɛ yi ka dɛka ye sɔɔsi, kpa bu nùn sɔ ma wi u ye kpuro mɔ, yēron gura u mɔ.

²⁶ Ye ba ka yāa ni tura, Yuda u nu gia ma u nɛɛ, kurə wi, u man gem kere, domi na yina n nùn nɛn bii Sela wē durə.

Yen biru Yuda kun maa ka nùn mɛnnare.

²⁷ Sanam mɛ kurə wi, u marubu tura yera ba wa ma sikabara ba wāa win nukurə. ²⁸ Ye u yiire, yera bii ben turo u nɔma yarama, ma marusio u nɔmu ge sɔɔ wēɛ wunəmgii gbini si u nɛɛ, winiwa koo gbi u yarima.

²⁹ Adama u nɔmu ge wesia, ma wi u kun daa nɔma yare mi, u gbia u

yarima. Yera marusio u nɛɛ, anna a ka tii swaa kenia mɛ!

Yen sɔna ba nùn yĩsiru kã Peresi. Yen tubusiana, swaa kenia. ³⁰ Yen biruwa wi ba wɛɛ wunɔmgii gbinisi mi, u yarima. Ma ba nùn yĩsiru kã Seraki.

Yosefu u wãa Potifaa mi

39

¹ Isimɛliba ba ka Yosefu da Egibitiɔ. Ma Potifaa Egibitigii u nùn dwa ben mi. Potifaa wi, u sãawa Egibiti sunɔn sina kpaa kɔsobun wirugii. ² Yinni Gusunɔ u wãa ka Yosefu, ma u nùn kua tɔn barukagii. U wãa win yinni Egibitigiin yɛnuɔ. ³ Yinni wi, u wa ma Yinni Gusunɔ u ka nùn wãa, ma u maa nùn swaa kusiammɛ yabu baayere sɔɔ ye u mɔ. ⁴ Yen sã, u ka nùn nɔnu geu mɛɛra u nùn kua win yɛnun sɔm kowobu kpuron wirugii, ma win ye u mɔ kpuro u nùn nɔmu sɔndia. ⁵ Saa mìn di u Yosefu kua win yɛnun sɔm kowobu kpuron wirugii ma u nùn ye u mɔ kpuro nɔmu sɔndia, Yinni Gusunɔ u win yɛnu ge domaru kua ka ye u mɔ kpuro yɛnuɔ ka gberɔ. ⁶ Potifaa wi, u ye u mɔ kpuro deri Yosefun nɔma sɔɔ. U n̄ maa yen gaan gari yɛ ma n̄ kun mɔ win dĩa ni u koo doke nɔwɔ baasi.

Yosefu ka Potifaa kura

N wee Yosefu durɔ burɔwa. Win wasi ka win wuswaa girima mɔ. ⁷ Yera sɔɔ teeru win yinnin kurɔ u nùn nɔni girari ma u nɛɛ, a de a ka man kpuna.

⁸ Adama Yosefu u yina. U kurɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, n wee, nɛn yinni u n̄ yɛnun gāanun gari yɛ. Win ye u mɔ kpuro, nɛna u nɔmu sɔndia. ⁹ U n̄ man dam kere yɛnu ge sɔɔ, u n̄ maa man gāanu yinari ma n̄ kun mɔ wune tɔna yèn sã a sãa win kurɔ. Yera kon gāa ninin bweseru ko kpa n̄ Gusunɔ torari?

¹⁰ Baadommawa kurɔ wi, u ra n̄ ka nùn gari yi mɔ. Ka mɛ, Yosefu u yina u ka nùn kpuna. U ku ra mam kã ba n̄ wãa sannu.

¹¹ Sɔɔ teeru Yosefu u dua dirɔ u ka win sɔmburu ko. N deema yɛnu gen tɔnu goo sari turuku. ¹² Yera kurɔ wi,

u Yosefun bekuru nɛnuɔ u nɛɛ, a ka man kpunɔ.

Yosefu u nùn beku te deria u duka yara tɔwɔ. ¹³ Ye kurɔ wi, u wa ma u nùn beku te deria u duka yara tɔwɔ, ¹⁴ yera u win yɛnugibu soka u nɛɛ, i na i wa. Heberu wi nɛn durɔ ka na u sun kam mɛɛra. U kī u ka man kpuna adama na wura kua tãa tãa. ¹⁵ Ye u nua na wura kua mɛ, u man win bekuru deria u duka yara tɔwɔ.

¹⁶ Ma kurɔ wi, u beku te yii yeru kua sere win yinni u ka wurama yɛnuɔ. ¹⁷ Sanam mɛ u wurama mi, kurɔ wi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, yoo Heberu wi a ka sun naawa mi, u man duwi u ka man sanku. ¹⁸ Ye na wura kua, yera u man win bekuru deria u duka yara tɔwɔ.

¹⁹ Ye durɔ wi, u win kurɔn gari yi nua, yera u mɔru besira. ²⁰ Ma u Yosefu sua u doke pirisɔm dirɔ mi ba ra sunɔn pirisɔmba doke.

Ba Yosefu pirisɔm kpɛɛ

Miya u wãa. ²¹ Adama Yinni Gusunɔ u wãa ka wi. U maa nùn domaru kua u dera u kī geeru wa pirisɔm kɔsobun wirugiin mi. ²² Ma wirugii wi, u nùn pirisɔm be ba wãa mi kpuro nɔmu sɔndia. Ye ba koo ko kpuro, wiya ra yen wooda wɛ. ²³ Wirugii wi, u ku ra mɛeri ye Yosefu u mɔ domi Yinni Gusunɔ u wãa ka wi. Ma u dera win ye u kua kpuro ya wɛra.

40

¹ Yeba kpuron biru Egibiti sunɔn sɔm kowobun wirugibu yiru ba nùn torari. Turo u sãa pɛɛ kowobun wirugii, turo maa wi u ra nùn nɔra wɛ. ² Ma u ka be yiru ye mɔru bara. ³ U bu doke pirisɔm kɔsobun wirugiin dirɔ mi ba Yosefu kɛnuɔ. ⁴ Pirisɔm kɔsobun wirugii wi, u bu Yosefu nɔmu sɔndia u n̄ bu sɔmburu kuammɛ. Ma ba sɔɔ mɛɛru kua pirisɔm diru mi.

Yosefu u dosusu tubusia pirisɔm dirɔ

⁵ Yera wɔkuru garu be yiru ye, ba dosa pirisɔm diru mi. Ben baawure ka wiguu ka gen tubusianu nɛnɛm. ⁶ Ye Yosefu u na ben mi bururu u bu mɛɛra, yera u deema ben nuki

sankire. ⁷ Ma u bu bikia u nɛɛ, amɔna bɛɛn wuswaa ka burisine mɛ giso.

⁸ Ba nùn wisa ba nɛɛ, sa dosawa. Goo maa sari wi u koo sun dosu si tubusia.

Yosefu u bu sɔɔwa u nɛɛ, n n Gusunɔwa u ra n gāanu kpuron tubusianu yɛ? N n mɛn na, i man bɛɛn dosu si saario.

⁹⁻¹⁰ Ma wi u ra Egibiti sunɔ tam nɔra wɛ, u win dosu Yosefu saaria u nɛɛ, nɛn dosu sɔɔ wee, na resɛm dāru wa nɛn wuswaa ta kpia. Dāa te, ta kāsasi ita mɔ. Ma ta wɛsu kua ta binu mara nu ye. ¹¹ N deema na Egibiti sunɔn nɔra nɛni nɛn nɔmuɔ. Na resɛm ye wɔka na game nɔra ye sɔɔ. Ma na ye sua na nùn wɛ.

¹² Ma Yosefu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, dosu gen tubusianu wee. Kāsasi ita ye, sɔɔ itawa mi. ¹³ N tie sɔɔ ita sunɔ u ka nun yara pirisɔm di kpa u nun wesia wunɛn sɔmburu sɔɔ. Kaa kpam nùn win nɔra wɛ nge mɛ a ra raa ko sanam mɛ a sāa win sɔm kowo. ¹⁴ Adama a n man yaaye sanam mɛ a doo nɔɔru wɔri. Na nun kanamɔ, a man durom kuo a sunɔ nɛn gari sɔ kpa a man yara dii tenin di. ¹⁵ Domi ba man gbɛnawa saa Heberuban tem di, ba ka man na mini. Yen biru na n maa gāanu kue ba ka man kpɛɛma pirisɔm diru mi.

¹⁶ Ye pɛɛ kowobun wirugii wi, u wa ma Yosefu u wiɔnɔn dosu ge tubusia n dora, yera u nɛɛ, wee, nɛn dosu sɔɔ, nɛna maa birenu ita sɔɔwa nì sɔɔ ba ra pɛɛ doke. ¹⁷ Bire te ta wāa wɔllo, kira bwese bwesekawa wāa mi, ye ba yeesia pɛɛ doo sɔɔ. Ma gunɔsu kira ni dimɔ bire te sɔɔ, nɛn wiru wɔllo.

¹⁸ Yosefu nùn wisa u nɛɛ, gen tubusianu wee. Birenu ita ye, sɔɔ itawa mi. ¹⁹ N tie sɔɔ ita sunɔ u ka wunɛn wiru bura kpa bu nun sāarusia dāa wɔllo, gunɔsu su wunɛn yaa di.

²⁰ Ye n kua sɔɔ ita ye, Egibiti sunɔ u win marubun tɔɔ bakaru kua. Ma u sɔm kowobu yiru ye yara pirisɔm di, u bu yōrasia win sɔm kowo be ba tien wuswaa. ²¹ Ma wi u ra nùn nɔra wɛ mi, u nùn wesia win sɔmburu sɔɔ. ²² Adama ba pɛɛ kowobun wirugii wi sāarusia nge mɛ Yosefu u raa bu tubusia. ²³ Yen biru sunɔn nɔri wɛɔ wi, u Yosefu duari.

Egibiti sunɔ u dosa

41

¹ Wɔɔ yirun biru Egibiti sunɔn tii u dosa. Wee u yɔ daru bɔɔwɔ. ² Yera naa mero bure nɔɔba yiru yi yi bɔɔru yi yarima daarun di yi dimɔ daru bɔɔwɔ.

³ Ma nɛɛ nɔɔba yiru gɛɛ maa yarima daarun di yi yi woore yi n waabu wā, yi yōra yiɔnɔn bɔkuɔ daru bɔɔ mi. ⁴ Ma yi nɛɛ bure yi yi bɔɔru mwɛ. Ma u dom yanda.

⁵ U kpam dweeya ma u dosa nɔn mɛɛruse. Wee, doo gāa teeru sɔɔ, u doo wii geenu nɔɔba yiru wa ni nu bɛm mɔ swɛɛ swɛɛ. ⁶ Ma doo winu nɔɔba yiru ganu nu maa yara niɔnɔn temɔ, ni nu sakosu sāa nu gbere sɔɔ ka woon sɔ. ⁷ Doo wii sako si, su doo wii geenu mwɛ mwɛ. Ma u dom yanda u deema u dosawa.

⁸ Ye n kua bururu win bwɛra kun kpunɛ. U sɔrobu ka bwisigibu kpuro soka be ba wāa Egibitiɔ. U bu win dosu si kpuro saaria. Adama baa ben turo kun kpia u nùn dosu si tubusie.

⁹ Saa ye sɔɔra win nɔri wɛɔ wi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, gisɔra na yaaya ma na tora. ¹⁰ Sanam mɛ a mɔru kua ka bɛsɛ wunɛn sɔm kowobu, maa dera ba sun kpɛɛ nɛ ka pɛɛ kowobun wirugii pirisɔm kɔsobun wirugiin dirɔ, ¹¹ bɛsɛ yiru ye, sa dosa wɔku teeru. Ma bɛsɛn baawure u win dosun tubusianu nua nge mɛ u dosa. ¹² N deema bɛsɛ ka Heberu bii goowa sa wāa mi, wi u sāa pirisɔm kɔsobun wirugiin yoo. Ye sa nùn bɛsɛn dosu si saaria, yera u sun si tubusia. ¹³ Ma n kua nge mɛ u baawure tubusia. A man wesia nɛn sɔmburu sɔɔ, ma a dera ba pɛɛ kowobun wirugii wi sāarusia.

Yosefu u Egibiti sunɔn dosusu tubusia

¹⁴ Ye Egibiti sunɔ u nua mɛ, u Yosefu sokusia. Mii mii ba nùn yarama pirisɔm dirun di, u win toburu kɔna ka win baa sansu u yānu kɔsa, ma u seewa u da sunɔ win mi. ¹⁵ Sunɔ u nùn sɔɔwa u nɛɛ, na dosa. Goo kun kpia u man dosu ge tubusie. Na maa nua a ra dosu tubusie bà n nun gu sɔɔwa.

¹⁶ Ma Yosefu u nùn wisa u nɛɛ, n nɛ, Gusunɔwa u koo nun ge tubusia n dora.

¹⁷ Ma sunɔ u nɛɛ, wee, nɛn dosu sɔɔ na yɔ daru bɔɔwɔ. ¹⁸ Yera naa mero bure nɔɔba yiru yi yi bɔɔru yi yarima daarun di yi dimɔ daru bɔɔwɔ. ¹⁹ Ma nɛɛ nɔɔba yiru gee maa yarima daarun di yi yi woore yi n waabu wɔ. Na n naa kɔsimii nin bweseru waare Egibitin tem kpuro sɔɔ. ²⁰ Nɛɛ yi, yi nɛɛ gbiikii nɔɔba yiru yi yi bɔɔru mi mwɛ. ²¹ Adama ye yi yi mwɛ mɛ, a n kaa n mam yɛ nge yi gɔanu mwɛ. Domi mɛ yi woore yellun di, mɛya yi woore mi. Ma na dom yanda. ²² Yen biru na kpam dosa na doo gɔa teeru sɔɔ doo wii geenu nɔɔba yiru wa ni nu bɛm mɔ swɛɛ swɛɛ. ²³ Ma doo winu nɔɔba yiru ganu nu maa yara nɔɔnɔn temɔ ni nu sakosu sɔa nu ghere sɔɔ ka woon sɔ. ²⁴ Doo wii sako si, su doo wii gee ni mwɛ mwɛ. Na dosu ge nɛn sɔrobu saaria adama ben goo kun man gu tubusie.

²⁵ Yosefu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, gɔa teenaa dosa. Gusunɔwa u nun sɔɔsi ye u koo ko. ²⁶ Naa mero bure nɔɔba yiru ye, ka doo wii geenu nɔɔba yiru ye, wɔɔ nɔɔba yiruwa. Ye kpuro ya sɔawa dosu teu. ²⁷ Nɛɛ nɔɔba yiru yi yi woore yi n waabu wɔ mi, yi yi yara yɔnɔn biruɔ, ka doo wii sakosu nɔɔba yiru si su ghere sɔɔ ka woon sɔ mi, nu sɔawa wɔɔ nɔɔba yiru yɛ sɔɔ gɔɔra ko n wɔa. ²⁸ Gusunɔwa nun sɔɔsi ye u koo ko nge mɛ na raa nun sɔɔwa, sunɔ. ²⁹ N wee, wɔɔ nɔɔba yiru sɔɔ, debura ko n wɔa Egibitin tem kpuro sɔɔ. ³⁰⁻³¹ Adama yen biru gɔɔra koo tem mɛ kpuro wɔri wɔɔ nɔɔba yiru kpa tu kpɛa gem ka tia sere ba n koo maa debu ten yira wa. ³² Ye a ka dosu ge kua nɔn mɛɛru, Gusunɔ u kɔ a n yɛ ma ya koo koorawa ya n maa tɛmɔ. ³³ Tɛ, sunɔ, n weene a bwisigii goo kasu wi u lasabu mɔ, kpa a nùn ko Egibitin wirugii. ³⁴ Kpa a maa tɔmbu gabu wuna be ba koo deburun saan dɔanu kpuro bɔnu ko suba nɔɔbu kpa bu nin sube teeru mwa baawuren mi. ³⁵ Kpa bu dɔa ni kpuro mɛnna ka wunen yiiko bu doo bɔkunu bere

biranu sɔɔ wuu baageren sɔ kpa ba n nu kɔsu. ³⁶ Niya nu ko n berua tɔmbun sɔ ba n ka gɔɔrun wɔɔ nɔɔba yiru ye mara ye ya wee tem mɛ sɔɔ, kpa tu ku raa ka tɔmbu kpuro go.

Ba Yosefu kua Egibitin wirugii

³⁷ Ma Yosefun gari yi, yi Egibiti sunɔ dore ka win sina asakpɔbu kpuro. ³⁸ Yera u bu bikia u nɛɛ, mana sa ko maa tɔnu wa wi u Gusunɔn Hunde mɔ nge wini.

³⁹ Ma u Yosefu sɔɔwa u nɛɛ, nge mɛ Gusunɔ u nun ye kpuro sɔɔsi, goo maa sari wi u bwisi ka lasabu mɔ nge wunɛ. ⁴⁰ Kon nun ko nɛn yɛnu yɛro. Nɛn tɔmbu kpuro ba koo wunen gari mɛm nɔɔwa. Nɛn sina gɔna tɔnawa ko na n ka nun kere. ⁴¹ U maa nɛɛ, wee, na nun kua Egibitin tem kpuron wirugii.

⁴² Yera u win taabu ge ga win yɔreru mɔ pota win nɔmun di u Yosefu dokea win nɔmuɔ. Ma u nùn yɔa buranu sebusia. Yen biru u nùn yɔni wuragii dokea wɔirɔ. ⁴³ Ma u dera ba nùn yɔɔsia kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe ya wigia swɔi. Gaba nùn gbiie ba mɔ, i yiiri i yiiri. Nge mɛya Egibiti sunɔ u ka Yosefu kua tem mɛ kpuron wirugii.

⁴⁴ Ma u kpam nùn sɔɔwa u nɛɛ, nɛ Egibiti sunɔ, nɛna na gerua, Egibitin tem kpuro sɔɔ, goo kun kpɛ u gɔanu ko ma n kun mɔ ka wunen wooda.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ma u Yosefu yɔsiru kɔ Safenati Paniaki te ta sɔa be Egibitigibun yɔsiru. Ma u nùn Potiferan bii Asinati kɔ kurɔ. Potifera wi, u sɔawa wuu ge ba mɔ Onin yɔku kowo. Yosefu u mɔwa wɔɔ tena sanam mɛ Egibiti sunɔ u nùn kua wirugii.

Ma Yosefu u doona u da u Egibitin tem kpuro bera. ⁴⁷ Deburun wɔɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, tem mu dɔanu kua gem gem. ⁴⁸ Yera Yosefu u wuu baageren gbean dɔanu mɛnna wɔɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, u nu berua wuu gen biranu sɔɔ. ⁴⁹ Dɔa ni u mɛnna mi, nin kpɔara banda sere ba n kpɛ bu nin geeru gia. Nu sɔawa nge yani sɛeri.

⁵⁰ Gɔɔ ten saa yu sere na, Asinati, Potiferan bii u Yosefu bii tɔn durɔbu yiru marua. ⁵¹ Yen gbiikoowa Yosefu u yɔsiru kɔ Manase, u nɛɛ, domi Gusunɔ

u dera na nen wahala kpuro duari ka maa nen baan yenu kpuro. ⁵² Ma u yiruse yĩsiru kã Efaraimu, u nɛɛ, domi Gusunɔ u dera na mara tem mi na nɔni swãaru wa.

⁵³ Sanam dɔɔ sanam wee, debu baka ten wɔɔ nɔɔba yiru yen baa doona Egibitin temɔ. ⁵⁴ Ma wɔɔ nɔɔba yiru gɔɔrugia ya tunuma nge mɛ Yosefu u raa gerua. Gɔɔ te, ta tem baama kpuro nɛnua, ma n kun mɔ Egibitin tem tɔna sɔɔ mi dīanu wãa. ⁵⁵ Adama ye gɔɔra ra dua mi, tɔmba Egibiti sunɔ wuri koosimɔ bu ka dīanu wan sɔ. Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, bu doo Yosefun mi, kpa bu ko ye u koo bu sɔ. ⁵⁶ Ye Yosefu u wa gɔɔra tem mɛ kpuro nɛnua, yera u bira ni kpuro wukia u tɔmbu dīanu dɔremɔ. Gɔɔ te, ta kpɛamɔ. ⁵⁷ Ma tɔmba naamɔ Egibitiɔ tem kpuron di bu ka dīanu dwe Yosefun mi, domi gɔɔ te, ta tem kpuro nɛni gem gem.

Yosefun maaba dīanu dwebu da Egibitiɔ

42

¹ Ye Yakɔbu u nua dīanu wãa Egibitiɔ, yera u win bibu bikia u nɛɛ, mban sɔna i mɛerine i n gãanu mɔ. ² Na nua ma Egibitiɔ dīanu wãa. N n mɛn na, i seewo i da i sun nu dwiama kpa su wa sa n ka wãa.

³ Ma Yosefun maabu wɔkuru ba seewa ba da Egibitiɔ bu ka dīanu dwe. ⁴ Adama Yakɔbu kun wure Yosefun wɔnɔ Benyamɛɛ u ka bu da domi u nɛɛ, wahala gaa ya koo ra nɔn deema. ⁵ Ma ba dīa ni dwem da Egibitiɔ ka Kananiba gabu. Domi gɔɔra wãa Kananin tem kpuro sɔɔ.

Yosefu u win maabu buku buku kua

⁶ Saa ye sɔɔ, Yosefuwa u Egibitin tem kparamɔ. Wiya u tem min tɔmbu dīanu dɔrasiamɔ. Ye win maa be, ba tura mi, ba nɔn yiira ba wiru tem girari. ⁷ Ye u bu wa u bu gia, adama u kua nge u n bu yɛ. Ma u bu gerusi ka dam u nɛɛ, man diya i na.

Ba nɔn wisa ba nɛɛ, saa Kananin tem diya sa na su ka dīanu dwe.

⁸ Adama ka mɛ, ba n nɔn tuba. ⁹ Saa yera u yaaya dosu ge u raa kua ben sɔ.

Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i nawa i ka bɛsɛn tem saria mɛeri kpa i wa mi sa dam kɔmiɛ.

¹⁰ Ba nɔn wisa ba nɛɛ, aawo, yinni, sa nawa su ka dīanu dwe. ¹¹ Tɔn turowa u bɛsɛ kpuro mara. Gema sa gerumɔ, sa n sãa be ba tem saria mɛerim na.

¹² Adama Yosefu u bu wisa u nɛɛ, weesa, i nawa i ka wa mi sa dam kɔmiɛ.

¹³ Ba kpam nɔn wisa ba nɛɛ, yinni, sa sãawa bɛsɛ tɔnu wɔkura yiru. Tɔn turowa u sun mara Kananin temɔ. Bɛsɛn wi u piiburu bo, wiya sa deri yenuɔ ka bɛsɛn tundo, ma turo u sariru kua.

¹⁴ Yosefu kpam bu wisa u nɛɛ, weesa i mɔ. I nawa i ka bɛsɛn tem saria mɛeri. ¹⁵ Wee nge mɛ kon ka bɛɛn laakari mɛeri. I kun ka bɛɛn wɔnɔ wi u wãa yenuɔ mi nɛ, sere ka Egibiti sunɔn yĩsiru i n yariɔ minin di. ¹⁶ Yen sɔ, i bɛɛn turo gɔrio u da u ka nɔn na. Bɛɛ be i tie, bu bɛɛ doke pirisɔm dirɔ. Saa ye sɔɔra sa ko wa n n gem na i gerumɔ. Ma n kun mɛ, sere ka Egibiti sunɔn yĩsiru, i nawa i ka tem saria mɛeri.

¹⁷ Ma u bu kɛnusi pirisɔm dirɔ sɔɔ ita. ¹⁸ Sɔɔ itase tera u bu sɔɔwa u nɛɛ, na Gusunɔ nasie. Yen sɔ, i koowo mɛni kpa i wa i n ka wãa. ¹⁹ I n sãan na tɔn geobu, i bɛɛn turo derio diru mini. Bɛɛ be i tie kpa i ka bɛɛn tɔmbu dīanu daawa gɔɔ ten sɔ. ²⁰ Kpa i ka man bɛɛn wɔnɔ dãako wi naawa. Saa yera kon gia ma gema i gerumɔ, kpa su bɛɛ deri i n wãa.

Ba wura mɛ, ²¹ ma ba sɔɔna ba nɛɛ, kɔsa ye sa bɛsɛn wɔnɔ Yosefu kua yera ya sun kɔsiemɔ tɛ, domi sa win nuku sankiranu wa. Ye u sun suuru kana sa n wure.

²² Rubɛni u bu sɔɔwa u nɛɛ, na n daa bɛɛ sɔɔwa na nɛɛ, i ku bii wi kɔsa gaa kua? Adama i n nɛn gari wure. Wee, tɛ Gusunɔ u sun win yem bikiamɔ.

²³ Sanam mɛ ba gari yi mɔ, ba n yɛ Yosefu u ben barum nɔɔmɔ. Domi goowa u ra bu gari tusie. ²⁴ Ma Yosefu u bu dɛsirari gina u da u swi.

Yosefun maaba gɔsira Kananin temɔ

Yen biru u wura u ka bu gari kua. Ma u be sɔɔ Simɛɔ gɔsa u dera ba ka

nùn yóni bákua be kpuron nóni biru. ²⁵Yen biru u wooda wē u nēē, bu ben saakiba sō dīanu yibio kpa bu ben baawuren gobi wesia win saaki sō, kpa bu be dīanu kusenu kua ni ba koo di swaa sō. Ma ba kua mē. ²⁶Ma ba ben dīa ni ketekunu sōbi ba doona.

²⁷Swaa sō mi ba wēre, yera ben turo u win saaki kusia u ka win keteku dīanu kē. Ma u deema gobi wee saaki ye sō. ²⁸Ma u be ba tie sōwa u nēē, ba man nēn gobi wesia. Yi wee nēn saakiō.

Yera ba nanda ba geruna ba nēē, mba Gusunō u sun kua yeni.

²⁹Ma ba wure ba swaa wōri ba tura ben tondon mi Kananin temō. Ba nùn sōwa kpuro ye n bu deema. ³⁰Ba nēē, durō wi u sãa Egibitigibun wirugii u sun gerusi u nēē, sa nawa su ka ben tem saria mēeri. ³¹Ma sa nùn wisa sa nēē, sa sãawa tōn geobu. Sa n nē su ka ben tem saria mēeri. ³²Sa kpam nùn sōwa sa nēē, sa sãawa tōn turon bibu, bese wākura yiruwā a mara. Besen turo sariru kua. Wi u piiburu bo, u maa wāa yenuō ka wunē. ³³Yera u sun wisa u nēē, su nùn besen turo derio. Bese be sa tie, kpa su ka besen tōmbu dīanu naawa ni nu koo bu turi gō ten sō, ³⁴kpa su ka nùn besen wōnō wi u wāa yenuō mi naawa. Nge mēya u koo be ka gia ma sa sãa tōn geobu, sa n weesu mō, sa n maa sãa be ba ben tem saria mēerim na. Kpa u sun besen turo wi wesia. Mēya u koo be maa de su tenkuru ko ben tem mi.

³⁵Ye ba gari yi gerua ba kpa, yera ben baawure u win saaki kusia. Be ka ben tundo ba wa wee, ben baawuren gobi yi u kōsia yi wāa win saakiō. Ma berum be kpuro mwa. ³⁶Yera Yakōbu u nēē, i ko de n nēn bibu kpuro biawa. Domi wee, Yosefu u sariru kua, na maa Simēō bia, tē i kī i Benyamēē sua. Ye kpuro nē sōra ya wōrimō.

³⁷Rubenī u ben tundo wisa u nēē, a gesi man Benyamēē nōmu sōndio. Nā kun ka nùn wuramē, nēn bibu yiru wee, a bu goowo.

³⁸Yakōbu u bu wisa u nēē, nēn bii u n ka bēē dō. Domi win mō u gu, wi turowa u man tie. Yen sō, wahala gaa yā n seewa ya nùn deema gbaburu

sō, nuku sankiraru ta koo ra man go, domi na tōkō kua.

Yosefun maabu ba ka Benyamēē da Egibitiō

43

¹Sanam dō sanam wee, gōra dam mō Kananin temō ta dō. ²Ye Yakōbu ka win bibu ba dīa ni di ba kpa, ni ba raa dweema Egibitin di mi, yera u bu sōwa u nēē, i maa wuro Egibiti mi, i sun dīanu fiiko dwiama.

³Yuda u nùn sōwa u nēē, Egibitin wirugii wi, u sun sōwa u sirewa u nēē, su ku na win wuswaaō ma sa n besen wōnō Benyamēē nēni. ⁴N n mēn na, à n wura u sun swīi, sa ko da su nun dīanu dwiama. ⁵À n maa yina, sa n dō. Domi durō wi, u nēē, su ku ra nē win wuswaaō ma n kun ka besen wōnō wi.

⁶Ma Yakōbu wi ba maa sokumō Isireli, u bu sōwa u nēē, gari kōsi yiren bwesera i man kua mē, ye i nēē, i maa wōnō mō u bēē tie.

⁷Ba nùn wisa ba nēē, durō wi, u sun bikia u sirewa u nēē, amōna sa sãa. Wara sun mara. Besen tundo u wāa hunde sō? Sa maa wōnō goo mō? Ma sa nùn wisa ye u sun bikia kpuro. Amōna sa ko n ka yē ma u koo nēewa su ka besen wōnō na.

⁸Yuda u win tundo Isireli sōwa u nēē, a de besen wōnō wi, u ka man da kpa su doona kpa bese kpuro su ku ra gbi, bese ka wunē ka besen bibu. ⁹Ye n nùn deema kpuro nēna kon ye sōbe kpa na n sãa taaregii wunen mi, nā kun ka nùn wuramē. ¹⁰Wunen tii a wa saa mīn di sa gari yi mō, sà n dōn na, sa n gōsirame nōn mēeruse.

¹¹Isireli u gerua u nēē, n n mēn na, yā n kua tilasi, i gāa buranu suo ni nu sãa besen tem miginu ni nu n wāa Egibitiō i ka durō wi daawa, nge gum sawaram ka tim fiiko ka turare fiiko ka dāa marum fiiko ka tii bi ba ra soku miru. ¹²Kpa i n gobi nēni nge mē i raa ka dan nōn yiru. I n tura mi, kpa i bu yionō wesia yi sa deema bēen saakiba sō. À ku tuba, ba yi duariwa.

¹³Yen biru i bēen wōnō wi suo kpa i da. ¹⁴Gusunō Dam kpurogii u koo de durō wi, u bēen wōnwōndu wa kpa u de i

wurama ka Simeō ka Benyamēē. Nà n kon maa bibu bian na, to, kpa n bia.

Yosefu u ka win maabu gari m̀

¹⁵ Ma bii be, ba kēē ni sua ka gobi yi ba raa ka dan nən yiru ka Benyamēē sannu. Ma ba seewa ba swaa wəri ba da Egibitiō. Ye ba tura mi, ba da Yosefun mi. ¹⁶ Sanam mē Yosefu u bu wa ka Benyamēē sannu, u win sām kowobun wirugii sōwa u nēē, a tən be duusio nən dirō. Yen biru a doo a yaa go. Domi sanna sa ko di sō sō ge nē ka be.

¹⁷ Ma sām kowo wi, u kua nge mē Yosefu u nūn sōwa. U ka bu da diru mi. ¹⁸ Ye ba wāa diru mi, yera berum bu mwa ba tii sōwa ba nēē, gobi yi ba wesia besen saakiba sō, yin sōna ba ka sun na mini, kpa bu sun mwa ka dam ka besen ketekunu, kpa su ko ben yobu.

¹⁹ Yera saa Yosefun dii kənnən di ba sām kowo wi sōwa ba nēē, ²⁰ yinni, a sun suuru kuo. Ye sa gbia sa na mini sa dīanu dwa, ²¹ saa ye sa ka nu dō yenuō, sa yōra swaa su ka wēra. Yera sa besen saakiba kusia ma sa deema gobi yi sa kōsia kpuro wee, yi wāa besen baawuren saaki sō. Yi wee, sa ka wurama. ²² Domi sa n̄ yē wi u yi wesia besen saakiba sō. Mēya sa maa ka gobi na su ka wure su dīanu dwe.

²³ Sām kowo wi, u bu wisa u nēē, i ku nanda, i ku wurura. Gusunō, bēēn baaban Yinniwa u bēē yi k̄a. Na raa bēēn gobi yi mwa.

Yen biru u bu Simeō yarama. ²⁴ Ma u bu duusia Yosefun yenuō u dera ba ben kōri kpakia, u maa ben ketekunu taka wē. ²⁵ Ma Yosefun maa be, ba ben kēnu sōru m̀ sere u ka tunuma sō sō, domi ba nua ma sanna ba koo di ka wi. ²⁶ Ye Yosefu u tunuma yera ba da ba yiira ba nūn kēē ni wē. ²⁷ Ma u ben alafia bikia u nēē, bēēn durō tōkō wīn gari i gerua mi, u bwāa do? U wāa hunde sō sere ka tē?

²⁸ Ba nūn wisa ba nēē, besen tundo, wunen bōō u wāa hunde sō, u bwāa do.

Ma ba kpam nūn yiira. ²⁹ Ye Yosefu u nōni seeya u win wōnō Benyamēē wa,

yera u bikia u nēē, bēēn wōnō wīn gari i man sōwa mi, wiya mini?

Ma u Benyamēē domaru kua u nēē, Gusunō u nun durom kua nən bii.

³⁰ Ma u seewa fia u bu deri u da u swī dii sōwō, domi wīn wōnōn kīra nūn nēnua too too. ³¹ Ye u swī u kpa, u wuba ma u yarima. Ka mē, u maa tii dam k̄awa u ku ka swī ben wuswaaō. Ma u wooda wē bu ka dīa ni na. ³² Ma u sina nēnem, wīn maabu ka wōnō maa nēnem, Egibitigii be ba ra maa ka nūn di, be maa nēnem. Domi Egibitigibu ba ku ra k̄a bu ka Heberuba di sannu yēn sō ba bu garisi disigibu. ³³ Yosefu u win maa be sinasia nge mē ba ka kerane saa gbiikoon di sere ka d̄akowō. Ma ba mērina ka biti ye u ka bu sinasia. ³⁴ Ma ba bu dīa ni wēemō ni nu wāa Yosefun tabulu wōllo, adama Benyamēēginu nu s̄awa beginun nən nōbu. Ma ba di ba nōra ba nuku do bu kua.

Yosefu u win maabu yina beria ka win nōra

44

¹ Yosefu u win yenun sām kowobun wirugii sōwa u nēē, a tən ben saakiba yibio nge mē ben baawure u koo kpī u sōbe, kpa a ben baawuren gobi wesia win saakio. ² Kpa a nən nōra ye ba kua ka sii geesu doke ben yākabun saakio ka sere maa win dīanun gobi.

Sām kowo wi, u kua kpuro nge mē Yosefu u nūn sōwa. ³ Bururu yam s̄areru ba bu kara ba doona ka ben ketekunu. ⁴ Ye ba swaa wəri n̄ tē, yera Yosefu u win sām kowo wi sōwa u nēē, a tən be naa swīyō kpa a bu sō a nēē, mban sōna ba bu gea kua ma ba kōsa wesia. ⁵ Ba n̄ yē ma nōra yera nē wunen yinni na ra ka tam nō, kpa n ka wa ye ya wee sia? Mban sōna ba kōsa yenin bweseru kua.

⁶ Ma sām kowo wi, u bu naa swīi. Ye u bu naamwē, u bu gari yi sōwa.

⁷ Ba nūn wisa ba nēē, mban sōna a gari yinin bweseru gerua. Sere ka Gusunō wi sa s̄amōn yīsiru, sa n̄ yenin bweseru kue. ⁸ Bēē be sa ka nun gobi yi a duari besen saakiba sō naawa saa Kananin di, besera sa ko maa sii geesu

n̄ kun m̄ wura gb̄ni wunen yinnin dirun di? ⁹ Yen s̄, w̄n mi a n̄ra ye wa, ȳero u gbi, kpa b̄s̄e be sa tie, su ko wunen yobu.

¹⁰ Ma s̄m kowo wi, u bu wisa u n̄e, ya w̄a ye i gerua. Adama w̄n mi na n̄ra ye wa, wi turowa u koo ko n̄n yoo. B̄e be i tie, kpa i doona.

¹¹ Ma ben baawure u win saaki yi tem̄ ka sendaru u kusia. ¹² Ma s̄m kowo wi, u na u saaki be m̄era m̄era saa bukurogian min di n ka girari ben ȳakabugia. Ma u n̄ra ye wa B̄enyam̄en saakio. ¹³ Ma ba ben tiin yabenu n̄nua ba kasuka nuku sankiranun s̄. Yera ba maa ben ketekunu s̄munu s̄bi ba wura wuu.

Yuda u suuru kanam̄ B̄enyam̄en s̄

¹⁴ Yuda ka wigibu ba tunuma Yosefun ȳenu ba deema u n̄ gina yara. Ma ba yiira win wuswaa. ¹⁵ Yosefu u bu s̄wa u n̄e, mban bwesera i kua m̄. I n̄ ȳe ma t̄nu nge n̄e u koo kp̄i u wa ye ya wee sia?

¹⁶ Ma Yuda n̄n wisa u n̄e, yinni, yen yer̄a kon maa gere su ka yari taaren di. Domi Gusun̄ u sun wa ma sa s̄a taaregibu. T̄e a sun m̄o su ko wunen yobu, b̄s̄e ka w̄n mi ba n̄ra ye wa.

¹⁷ Yera Yosefu u n̄e, su ku wa m̄e bu n̄e, n̄na na yen bweseru kua. Adama w̄n mi ba n̄ra ye wa, wiya u koo ko n̄n yoo. N n m̄en na, b̄e be i tie, i ḡsiro ȳenu ka b̄ri ȳendu i b̄en tundo deema.

¹⁸ Ma Yuda u maa Yosefu susi u n̄e, a suuru koowo yinni, n̄ n maa ḡanu gerua, a ku m̄ru ko, domi a s̄awa nge Egibitin sun̄. ¹⁹ Yinni, wuna a sun bikia a n̄e, sa tundo m̄? Sa w̄n m̄? ²⁰ Ma sa nun wisa sa n̄e, sa tundo m̄ u t̄k̄ kua, ka w̄n turo wi ba mara t̄k̄ru s̄. Bii win m̄o u gu, wi turowa u tie win m̄eron bera gia. B̄en tundo wi, u maa n̄n k̄i too. ²¹ Ye sa yeni gerua, yinni, ma a n̄e, su ka n̄n na wunen mi, a n̄n wa ka n̄ni. ²² Ma sa wisa sa n̄e, n n̄ koor̄ bii wi, u b̄en tundo deri, domi ù n n̄n deri, tundo wi, u koo gbi. ²³ Ma a sun s̄wa a n̄e, s̄a kun ka n̄n sisi, su ku ra n̄e wunen mi. ²⁴ Saa ye sa tura

b̄en tondon mi, sa wunen gari yi n̄n s̄wa. ²⁵ S̄o m̄erun biru ma u n̄e, su ḡsira mini su ka maa n̄n d̄ianu dwia fiiko. ²⁶ Yera sa n̄n wisa sa n̄e, sa n̄ d̄o ma n kun m̄ ka b̄en w̄n sannu, domi sa n̄ kp̄e su na wunen wuswaa n kun ka wi. ²⁷ Ma b̄en tundo u sun s̄wa u n̄e, sa ȳe ma bibu yiruw̄a win kur̄ Raseli u n̄n marua. ²⁸ Ben turo u yara yenun di, u n̄ maa n̄n wa sere ka gis̄. U ȳiȳe ma gbeeku yaa ya n̄n s̄re ya kasuka. ²⁹ Yen s̄, s̄a n maa n̄n yiruse wi suari, ù n nua wahala gaa ya n̄n deema, nuku sankiranu koo be n̄n go, domi u t̄k̄ kua. ³⁰⁻³¹ Yen s̄ t̄e, yinni, n̄ n wura b̄en tondon mi, bii wi sari, sa ko de dur̄ t̄k̄ te, tu gbi ka nuku sankiranu bii win k̄run s̄. ³² Yen biru n̄e wi na gari m̄ mini, n̄na na tii bii wi s̄bi, domi na n̄e, n̄a kun ka n̄n wuram̄, n kua n̄n s̄munu sere ka baadom̄. ³³ Yen s̄ t̄e, na nun kanam̄ a man koowo yoo bii win ayer̄, kpa wi ka be ba tie bu ḡsira ȳenu. ³⁴ Domi na n̄ ȳe am̄na kon b̄en tundo tusia n̄ n s̄a bii wi sari. Gusun̄ u ku de n̄n n̄ni yi wa k̄sa ye ya koo dur̄ t̄k̄ te deema.

Yosefu u tii win maabu tusia

45

¹ Yosefu u den kpana u tii n̄n Egibitigii be ba w̄a mi kpuron wuswaa. Yera u wooda w̄e u n̄e, bu yario min di.

Ma be kpuro ba yara ba bu deri wi ka win maabu u ka tii bu tusia. ² U wura kua sere Egibitigii be ba w̄a turuku mi, ba ye nua, ma ba ye sun̄n ȳenugibu s̄wa. ³ Yosefu u win maabu ka w̄n wi s̄wa u n̄e, n̄na Yosefu. B̄en baaba u w̄a hunde s̄?

Adama ba kpana bu n̄n wisi domi b̄erum bu mwa win wuswaa. ⁴ Ma u n̄e, i suuru koowo i susima n̄n b̄ku.

Ye ba n̄n susi, yera u bu s̄wa u n̄e, n̄na b̄en w̄n Yosefu wi i d̄ra ba ka na Egibiti mini. ⁵ T̄e, i ku nuki sankira, i ku maa taare w̄ena ye i ka man d̄ra. Domi Gusun̄wa u dera na na mini n ka b̄e faaba ko. ⁶ Wee, ḡo ten w̄o yirusewa sa d̄o mini. N maa tie w̄o n̄bu ȳe s̄o goo kun kp̄e

u duure u sere gẽ. ⁷ Gusunɔn sinara na ka na tem mini n ka bɛɛ dīanu berua kpa n bɛɛ yara gɔɔ ten di n bɛɛn bweseru faaba ko. ⁸ N n bɛɛ i dera na na mini. Gusunɔwa u dera na na, ma u man kua Egibiti sunɔn yenu yẽro ka win ye u mɔ kpuron wirugii ka sere maa tem mɛn wirugii. ⁹ Yen sɔ, i gɔsiro fuuku bɛɛn tundon mi, i nɔn sɔ i nɛɛ, ameniwa nɛ win bii Yosefu na gerua, Gusunɔ u man kua Egibitin tem wirugii, u de u na fuuku. ¹⁰ U n na kon de u sina Goseniɔ kpa u n wɔa nɛn bɔkuɔ, wi ka win bibu ka win debuminu ka win yāanu ka win ketɛba ka win ye u mɔ kpuro gesi. ¹¹ Yɛn bukata u mɔ kpuro kon nɔn wɛ, domi gɔɔra maa tie wɔɔ nɔɔbu. U n wɔa nɛn bɔkuɔ, gɔɔ te, ta n maa bu goomɔ ka win yɛnugibu ka win ye u mɔ kpuro. ¹² Bɛɛ kpuro ka wunen tii Benyamɛɛ, i wa ka nɔni ma nɛna Yosefu, nɛ wi na ka bɛɛ gari mɔ mini. ¹³ N n mɛn na, i doo i bɛɛn tundo sɔ nge mɛ nɛn yiiko ya nɛ Egibitiɔ ka ye i wa mini kpuro. I doo fuuku i nɔn tama.

¹⁴ Yen biru Yosefu u win wɔnɔ Benyamɛɛ nɛnua u bɔkasi wīirɔ, ma u swī. Benyamɛɛn tii u maa swī mi ba bɔkasine. ¹⁵ Ye u Benyamɛɛ yɔsu, yera u win maa ben baawure bɔkasi u sɔsu u ka swīisimɔ. Yen biruwa ba ka nɔn gari kua.

Egibiti sunɔ u Yakɔbu sokusia u na Egibitiɔ

¹⁶ Ye Egibiti sunɔn yɛnugiba nua ma Yosefun maaba tunuma, yera ya sunɔn tii ka win tɔmbu dore. ¹⁷ Ma u Yosefu sɔɔwa u nɛɛ, a wunen maa be sɔɔwɔ bu ben ketɛkunu sɔmunu sɔbiɔ bu da Kananin temɔ ¹⁸ bu ka bɛɛn tundo ka bɛɛn yɛnugibu na nɛn turuku. Kon bu tem gem wɛ kpa ba n dīa geenu mɔ ba n dimɔ. ¹⁹ A maa bu sɔɔwɔ bu Egibitin sarɛtiba suo bu ka da bu bɛɛn tundo ka ben kurɔbu ka ben bibu suama. ²⁰ Bu ku wurura ben ye ba koo derin sɔ, domi gɔa ni nu gea sɔa Egibiti mini, niya nu koo ko beginu.

²¹ Ma Isirelin bii be, ba kua mɛ. Yosefu u bu sarɛtiba wɛ ma u bu dīanu kusenu kua ni ba koo di swaaɔ nge

mɛ sunɔ u gerua. ²² U ben baawure yabe kpaaru kɔ. Adama yabe kpaanu nɔɔbuwa u Benyamɛɛ kɔ ka sii geesun gobi gooba wunɔbu (300). ²³ Ma u ben tundo Egibitin gɔa geenu mɔrisia u nu ketɛkunu wɔkuru sɔbi. U dīanu sua u bu wɛ ka kuse ni ba koo di swaaɔ bɔ n wee Egibitiɔ. Ma u maa ni ketɛku nɔn wɔkuru sɔbi. ²⁴ Yen biru u dera win maa be, ba swaa wɔri. Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i suuru koowo, i ku ra sanna swaaɔ.

²⁵ Ma ba doonama saa Egibitin di ba na ben tundo Yakɔbun mi Kananio. ²⁶ Ye ba tura, ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, Yosefu kun gu, u wasi. Wiya u mam Egibitin tem kpuro kpare.

Ye Yakɔbu u nua mɛ, u kpana u bu wisi, domi u n naane kue ye ba nɔn sɔɔmɔ. ²⁷ Adama ye ba nɔn kpuro saaria ye Yosefu u bu sɔɔwa, ma u sarɛti be wa be u mɔrisiama bu ka nɔn suama, yera win bwɛra den yemia ma win dam wurama. ²⁸ Yera u nɛɛ, wee tɛ, nɛn bii Yosefu u wɔa hunde sɔɔ, nɛn bwɛra kpuna tɛ. Kon da n nɔn wa n sere gbi.

Yakɔbu ka win tɔmbu ba da Egibitiɔ

46

¹ Yakɔbu wi ba mɔ Isireli u seewa u swaa wɔri ka ye u mɔ kpuro u tura Beri Sebaɔ. Miya u Gusunɔ yɔkuru kua nge mɛ win tundo Isaki u ra raa ko. ² Yera wɔkuru Gusunɔ u ka nɔn gari kua kɔsiru sɔɔ u nɛɛ, Yakɔbu, Yakɔbu.

Ma u wura u nɛɛ, nɛ wee.

³ Ma Gusunɔ u nɛɛ, nɛna Gusunɔ, wunen tundon Yinni. A ku bɛrum ko, a doo Egibiti mi, domi miya kon nun ko bwese bakarun nuuru. ⁴ Nɛn tii kon ka nun da kpa n maa ka nun wurama. Yosefun nɔmu sɔɔra kaa gbi.

⁵⁻⁶ Yakɔbu ka win tɔmbu kpuro ba seewa Beri Seban di, ma win biba nɔn doke sarɛti sɔɔ ka ben tiin bibu ka ben kurɔbu. Sarɛti be, Egibiti sunɔwa u bu mɔrisiama bu ka bu sua. Yen biru ba ben yaa sabenu gura ka ben dukia ye ba wa Kananin temɔ. Ma ba doona Egibitiɔ, ⁷ wi ka win bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka maa win debuminu, win yɛnugibu kpuro gesi.

Yakɔbun tɔmbu

⁸ Be ba sɔa Yakɔbun bweseru be ba na Egibitiɔ, ben yɔsa wee.

Rubenɔ, win bii gbiikoo, ⁹ ka win bibu Enɔku ka Paalu ka Hɛsironi ka Kaami.

¹⁰ Simɛɔ ka win bibu Yɛmuɛli ka Yamini ka Ohadi ka Yakini ka Sokaa ka sere Sɔolu win mero u sɔa Kananigii.

¹¹ Lefi maa ka wigibu Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari.

¹² Yuda ka wigibu Eri ka Onani ka Sela ka Perɛsi ka Seraki. Adama Eri ka Onani ba gu Kananin temɔ. Ma ben wɔnɔ Perɛsi wi, u Hɛsironi mara ka Hamulu.

¹³ Isakari ka maa wigibu Tola ka Pufa ka Yoobu ka Simuroni.

¹⁴ Sabuloni maa ka wigibu Serɛdi ka Eloni ka Yalɛɛli.

¹⁵ Beni ka sere win bii tɔn kurɔ Dina ba sɔa Lean bibu be u Yakɔbu marua Padanaramuɔ. Be ka ben bibu ba sɔawa mi tɔnu tɛna ka ita.

¹⁶ Gadi ka maa wigibu Sifioni ka Hagi ka Suni ka Esiboni ka Eri ka Arodi ka Areli.

¹⁷ Aɛɛ ka maa wigibu Yimina ka Yisifa ka Yisifi ka Beria ka ben sesu Seraki. Ma Beria u Heberu mara ka Maakiɛli.

¹⁸ Bera ba sɔa Yakɔbun bweseru be ba maa marura Silipan min di. Be kpuro ba sɔawa tɔnu wɔkura nɔɔbu ka tia. Silipa wi, u sɔawa Lean yoo wi Labani win tundo u nɔn wɛ.

¹⁹ Yosefu ka Benyamɛɛwa ba sɔa Raselin bibu. ²⁰ Yosefu u wɔawa Egibitiɔ u ka Manase ka Efaraimu mara. Bii ben meron yɔsira Asinati. U sɔawa Potifera, Onin yɔku kowon bii.

²¹ Ma Benyamɛɛ u seewa u Bela mara ka Bekɛɛ ka Asibeli ka Gera ka Namani ka Ehi ka Rɔsi ka Mupimu ka Hupimu ka Aadu. ²² Be ba sɔa Yakɔbun bweseru be ba maa marura Raselin min di, bera mi. Be kpuro ba kuawa tɔnu wɔkura nɛɛ.

²³ Biliha u bibu yiru mara, beya Danu ka Nɛfitali. Danu u seewa u Husimu mara.

²⁴ Nɛfitali u maa seewa u Yasɛɛli ka Guni ka Yesɛɛ ka Silɛmu mara.

²⁵ Bera ba sɔa Yakɔbun bweseru be ba maa marura Bilihan min di. Be kpuro ba sɔawa mi tɔmbu nɔɔba yiru. Biliha wi, u sɔawa Raselin yoo wi Labani win tundo u nɔn wɛ.

²⁶ Tɔn be ba ka Yakɔbu da Egibitiɔ be ba sɔa win tiin yem, ba sɔawa tɔnu wata ka nɔɔba tia, win bibun kurɔbu baasi. ²⁷ N deema Yosefu u maa bibu yiru mara Egibiti mi. Ma Yakɔbun tɔmbu be ba sɔa win yem ba ka wɔa Egibitiɔ, ben geera kua tɔnu wata ka wɔkuru.

Yakɔbu ka win tɔmbu Egibitiɔ

²⁸ Ye ba sisi mi, yera Yakɔbu u Yuda gɔra u da u Yosefu sɔ ma u dɔɔ Gosɛni gia. ²⁹ Ma Yosefu u win kɛkɛ ye dumi gawe dua u ka da Gosɛniɔ u ka win tundo Isireli yinna. Ye ba yinna u nɔn gaba wɔirɔ u bɔkasi ma u swɔisi n ka tɛ. ³⁰ Ma Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, u Yosefu sɔɔwa u nɛɛ, baa nɔ n gu gisɔ, ya n taare, domi na wunen wuswaa wa, na maa wa ma a wɔa hunde sɔɔ.

³¹ Yera Yosefu u win maabu ka sere maa win tondon yɛnugii be ba tie sɔɔwa u nɛɛ, na kon da n sunɔ nɔɔsia ma bɛɛ nɛn tondon yɛnugibu i tunuma, bɛɛ be i raa wɔa Kananin temɔ. ³² Kon nɔn sɔ ma yaa sabenun sɔmbura i ra ko. I maa ka bɛɛn yɔanu ka bɛɛn ketɛba na, ka sere bɛɛn ye i mɔ kpuro. ³³ Yen sɔ, u n da bɛɛ bikia u nɛɛ, ³⁴ sɔmbu terɔ i ra ko, i nɔn wisio i nɛɛ, yaa sabenun nɔariba bu sɔa bɛɛn sɔmburu saa bɛɛn birun di sere ka gisɔ, bɛɛ ka bɛɛn baababa. Nge mɛya i ko wa i ka sina Gosɛnin temɔ, domi Egibitigiba ku ra sabe kparobu kɔ.

47

¹⁻² Yen biruwa Yosefu u win maa ben nɔɔbu sua ba da Egibiti sunɔn mi. Ma Yosefu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, nɛn maabu ka nɛn tundo ba na saa Kananin tem di ka ben yɔanu ka ben ketɛba ka ben ye ba mɔ kpuro. Wee, ba wɔa Gosɛnin temɔ.

Ma u win maa be Egibiti sunɔ tusia. ³ Sunɔ wi, u bu bikia u nɛɛ, sɔmbu terɔ i ra ko.

Ba nɔn wisa ba nɛɛ, yaa sabena sa ra kpare, yinni. Mɛya maa bɛɛn baababan tii. ⁴ Ba maa nɛɛ, sa nawa su ka sina tem mi, domi yaka bekusu sari si bɛɛn yaa sabenu koo di, yɛn sɔ gɔɔ te, ta Kananin tem nɛni. Yen sɔna

sa nun kanamō a de su sina Gosenin temō.

⁵ Yera sunō wi, u Yosefu sōōwa u nēē, wee, wunen tundo ka wunen maabu ba wōma wunen mi. ⁶ Egibitin tem kpuro wee wunen nōmuō. A de bu sina Goseniō, domi min tema mu gea sāa. À n maa yē gaba kparabun hania mō be sōō, a bu nēn yaa sabenu nōmu sōndio.

⁷ Yen biru Yosefu u ka win tundo Yakōbu da Egibiti sunōn mi, ba tōbirina. Ma Yakōbu u sunō wi domaru kua. ⁸ Yera sunō u nūn bikia u nēē, wunen wōō nyewa mini.

⁹ Yakōbu u nūn wisa u nēē, nēn wōō wunaa teeru ka wōkura mi, mīn di na handunia dua, na maa sirenēwa. Nēn wōō ga n̄ dabi, ga n̄ maa nuku dobu mō, mēya ga n̄ maa nēn baababaguu tura ge ba kua sanam mē ba wāa hunde sōō.

¹⁰ Ma Yakōbu u kpam sunō domaru kua ba sere yara win min di.

¹¹ Yosefu u win tundo ka win maabu sin yeru kua, u bu tem wē Ramusesin bera gia mi n gea bo Egibitin tem sōō, nge mē sunō u raa nūn sōōwa u ko.

¹² Ma u win tondon yēnugii be kpuro dīanu wē nge mē ben geera nē.

Gōō bakaru

¹³ Sanam dōō sanam wee, gōōra kpēa tem mē sōō. Baa dīa bura kun maa wāa. Egibitigibu ka Kananiba ba wururawa kpuro gōō ten sō. ¹⁴ Ba ka ben gobi kpuro dīanu dwa. Ma Yosefu u gobi yi mēnna u yi sunōn yēnuō. ¹⁵ Sanam mē gobi kpa Egibitiō ka Kananiō, Egibitigibu kpuro ba na ba Yosefu deema ba nēē, a sun dīanu wēema. Mban sōna sa ko gbi a n sun mēera, domi besen gobi kpa.

¹⁶ Yosefu u bu sōōwa u nēē, i kun gobi mō, i man bēen yaa sabenu wēema kpa n bēē dīanu wē.

¹⁷ Ba ka ben dumi ka yāanu ka bonu ka nēē ka ketekunu Yosefu naawa. Ma u ka ye kpuro bu dīanu kāsina. Nge mēya ba ka ben sabenu kpuro dīanu kāsina wōō ge. ¹⁸ Ye wōō ge, ga doona, ba kpam na Yosefun mi, ba nēē, yinni, sa n̄ kpē su nun gāanu berua. Besen gobi kpa, besen yaa sabenu kpuro maa wāa wunen mi. A yē ma gāanu kun

maa sun tie ma n kun mō besen wasi ka besen gbea. ¹⁹ Mban sōna kaa n sun mēera sa n gbiō, kpa besen gbea yu kam ko. Yen sō, a ka sun dīanu kāsina kpa besen gbea yu ko sunōgia kpa su ko win yobu. A sun dīa bweseru wēeyō su duure ni sa ko ra di sa n ka wāa, kpa gbea ye, yu ku ko gbee diinu.

²⁰ Ma Yosefu u Egibitigibun gbea kpuro sunō dwia, domi gōōra dera ba nūn ye dōre. Yera tem mē kpuro mu kua sunōgim. ²¹ Ma Yosefu u tōmbu kpuro yarinasia u bu yoo sōmburu koosia Egibitin tem kpuro sōō. ²² Adama u n̄ yāku kowobun gbea dwa, domi Egibiti sunō u wooda gaa mō ye ya dera u ra bu dīanu wē. Yen sōna ba n̄ ben gbea dōre.

²³ Ma Yosefu u tōmbu sōōwa u nēē, gisō na bēē dwa bēē ka bēēn gbea i kua sunōn yobu. Wee, na bēē dīa bweseru wēemō i ka duure gbea ye sōō.

²⁴ Sanam mē dīanu ra ye, i nu bōnu koowo suba nōōbu, i sunō sube teeru wē kpa i suba nne tii yīiya. Mi sōōra ko i bweseru wuna i ka duure kpa i ye ya tie di, bēē ka bēēn tōmbu.

²⁵ Ma ba nēē, wunen durom mē, mu sun faaba kua. Tē sa ko ko sunōn yobu.

²⁶ Nge mēya Yosefu u ka wooda yeni yi, ye ya nēē, ba n da Egibitin gbean dīanu bōnu ko suba nōōbu kpa sube teeru tu ko sunōgiru. Wooda ye, ya wāa sere ka gisō. Yāku kowobun gbea tōnawa ya n̄ kue wigia.

Ye Yakōbu u kī bu nūn kua ù n gu

²⁷ Yakōbu wi ba maa sokumō Isireli ka wigibu ba sina Egibitin temō Gosenin bera gia. Ba dukia kpaasinamō mi, ba maruramō ba dabiamō. ²⁸ Yakōbu u kua wōō wōkura nōōbu ka yiru Egibitin temō. Ma win wāarun sanam kpuro mu kua wōō wunaa weeru ka nōōba yiru.

²⁹ Ye win gōō turuku kua, u win bii Yosefu soka u nūn sōōwa u nēē, nà n wunen kīi geeru wa, na nun kanamō, a wunen nōmu dokeo nēn tōbuō a ka bōre ma a n̄ man sikumō Egibitin tem mini. ³⁰ Sanam mē kon kpuna n gbi n nēn baababa deema, a nēn goru suo

a ka yari Egibitin di kpa a tu sike ben sikaɔ.

Yosefu u nùn wisa u nɛɛ, kon ko nge mɛ a gerua.

³¹ Yakɔbu nɛɛ, a bɔruo.

Ma Yosefu u bɔrua. Yen biru Yakɔbu u yiira win kpin yerun wiru gia u Gusunɔ siara.

Yakɔbu u Efaraimu ka Manase domaru kua

48

¹ Yeniba kpuron biru ba na ba Yosefu sɔɔwa ma win tundo kun bwāa do. Yera u win bibu yiru Manase ka Efaraimu sua ba da mi. ² Ye ba Yakɔbu nɔɔsia ma win bii Yosefu u na win mi, yera u kookari kua u seewa u sina win kpinu wɔllɔ. ³ Ma u Yosefu sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔ Dam kpurogii u man kure Lusio Kananin temɔ ma u man domaru kua. ⁴ U nɛɛ, kon marura n dabia kpa n ko bwese dabirun nuuru kpa u nɛn bibun bweseru tem mɛ wɛ ba n mu mɔ sere ka baadommaɔ. ⁵ Tɛ, Yosefu, wunen bibu yiru beni, Manase ka Efaraimu be ba nun marua Egibitin tem mini n ka sere nun swiima mi, ba kua negibu. Na bu mɛɛra nge Rubeni ka Simeɔ. ⁶ Adama bii be a mara benin biru, bera ba ko n sãa wunegibu. Ben maabun yiisa ba koo ka tubi di. ⁷ Na yeni mɔwa yɛn sɔ na wunen mɛro Raseli kɛ. Ye sa wee Padanin di u man gbiiriwa swaaɔ Kananin temɔ ye n tie fiiko su ka Efarata du. Miya na nùn sika. Efarata yera ba mɔ Betelehemu.

⁸ Ma Isireli u Yosefun bibu mɛɛra u nɛɛ, berà mini.

⁹ Yosefu u win tundo wisa u nɛɛ, nɛn biba mi, be Gusunɔ u man kã.

Ma Isireli u nɛɛ, a de bu susima nɛn bɔkuɔ kpa n bu domaru kua.

¹⁰ N deema Isirelin nɔni dam dwiia tɔkɔrun sɔ. U nɛn maa kpɛ u yam wa sãa sãa. Yen sɔna Yosefu u bu susisia win bɔkuɔ. Ma Isireli u ben baawure bɔkasi u sɔsu. ¹¹ U Yosefu sɔɔwa u nɛɛ, na nɛn daa maa yiia nɛn wa. N wee, sere ka wunen bibɔ Gusunɔ u dera na wa.

¹² Ma Yosefu u bii be seeya saa win tundon taarun kɔkɔrun di, ma win

tii u yiira win wuswaaɔ u siriru tem tura. ¹³ Yen biru u Efaraimu yɔrasia Isirelin nɔm dwarɔ, Manase maa win nɔm geuɔ. ¹⁴ Adama Isireli u win nɔm geu demia u sɔndi Efaraimun wirɔ wi u sãa yãkabu. Ma u win nɔm dwaru sɔndi Manasen wirɔ. N deema Isireli u yɛ sãa sãa ye u mɔ. U yɛ ma Manasewa u sãa yeruma. ¹⁵ Ma u Yosefu domaru kua u nɛɛ,

Gusunɔ win wuswaaɔ nɛn baababa Aburahamu ka Isaki ba ben wãaru di,

wiya u man kpara saa nɛn marubun di sere ka gisɔ.

¹⁶ Win gɔrado u maa man wɔra kɔsa kpuron di.

Gusunɔ wiya u koo wunen bii beni domaru kua.

Nɛn yiisuru ka nɛn baababa Aburahamu ka Isakin yiisina ba koo ka bu soku,

kpa bu marura bu dabia.

¹⁷ Sanam mɛ Yosefu u wa ma win tundo u win nɔm geu sɔndi Efaraimun wirɔ, win nukura kun dore, yera u nɔmu ge nɛnua u gawa Efaraimun wirun di u sɔndi Manasen wirɔ. ¹⁸ Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, n nɛ mɛ baaba, domi winiwa u sãa yeruma. A wunen nɔm geu sɔndio win wirɔ.

¹⁹ Adama u yina u nɛɛ, na yɛ mɛ, nɛn bii, na yɛ. Win tii u koo maa ko bwese bakarun nuuru. Adama win wɔnɔ koo nùn kera. Wiya u koo ko bwese dabinun nuuru.

²⁰ U bu domaru kua dɔma te, u nɛɛ, Isireliba ba n domaru mɔ, bɛɛn yiisa ba koo ka ko bu nɛɛ, Gusunɔ u nun koo wo nge Efaraimu ka Manase.

Nge mɛya u ka Efaraimu gbiisia.

²¹ Ma Isireli u Yosefu sɔɔwa u nɛɛ, wee, na gɔɔ turuku kua. Adama Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wãa kpa u ka bɛɛ wura bɛɛn baababan temɔ. ²² Miya kon nun tem gam sosia mɛ na nɛn wunen maabu ka wɔnɔ wɛɛmɔ. Tem mɛ, mu sãawa mɛ na mwa Amɔreban nɔman di ka takobi ka tendu.

Yakɔbun gari dãaki

49

¹ Yen biru Yakɔbu u win bibu soka u nɛɛ,

i mennama kpa n bæe sō
 ye n koo bæe deema amæn biru.
² I na i nō nēn bibu, i man swaa dakio.
³ Rubēni, wunε nēn bii yeruma, a
 sāawa nēn dam.
 Wuna na mara nēn aluwaasiru sō.
 Wuna a yiiko ka dam bo nēn bibu sō.
⁴ Adama a sāawa nge nim tora, a n̄ gaya
 mō.
 Yen sōna a n̄ kaa ko wunεn wōnōbun
 wirugii.
 Domi a ka nēn kurō Biliha kpuna,
 a nēn kpin yeru disi doke.
⁵ Wunε Simēō ka Lefi, daa tia i mō.
 I ra bæen takobi suewa ka gbana i ka
 kōsa ko.
⁶ Bæen mōrun sō i tōmbu go.
 Bæen nuku kōsurun sō
 i ketε kinēnun naa sīinu bōra.
 Yen sō, nēn gōru gu ku raa du
 bæen kankam wesianō sō.
 Nēn bwēra yu ku raa ka bæe mēnnε.
⁷ Bæen mōru yu ko bōrura yēn sō ya sāa
 gbanagia.
 Mēya maa ka bæen nuku gbisibu yēn sō
 bu n̄ wōnwōndu mō.
 I ko n yarinεwa bæen tem kpuro sō.
⁸ Wunε maa Yuda, wunεn maabu ka
 wōnōbu ba koo nun siara.
 Kaa wunεn yiberēban wīinu taare.
 Wunεn tundo bisibu ba koo nun
 yiirawa.
⁹ Yuda nēn bii, a sāawa nge gbee sunō
 kpembu,
 ge ga yaa gooma ga wee,
 kpa gu kpam wura gu yaa sākiria.
 A sē nge gbee sunō mero.
 Wara koo kaku u nun besu.
¹⁰ Banda kun doonō wunεn bweserun
 di.
 Sina bōra kun kisiramō wunεn nōmun
 di,
 sere Silo ù n tunuma,
 kpa bwesenu kpuro nu n̄n mēm
 nōowa.
¹¹ Wunεn resēm ya koo kuura
 sere a wunεn ketεku ka gen buu sōri
 mi.
 Yen marum mu koo nun tam wē mu n
 kpā
 sere a ka mu wunεn yānu tea nge nim.
¹² Kpa wunεn nōni yi n sōri tam mēn
 sō.
 Kpa wunεn donnu nu n buriri bom
 bekum sō.

¹³ Wunε maa Sabuloni, kaa n wāawa
 nim wōkun goorō mi goo
 nimkusu ra yōre.
 Wunεn tem mu ko n tēriewa sere
 Sidoni gia.
¹⁴ Isakari, wunε a sāawa nge ketεku
 damguu.
 A ra kā a n wāa tem nōo bura yenun
 baaba sō.
¹⁵ A wa ma mi a wēre n wā.
 Tem mε, mu maa gea sāa.
 Yen sōna a wura a sōmunu sua kpa a
 yoo sōmburu ko.
¹⁶ Wunε maa Danu, wuna kaa n da
 wunεn bweserun gari wunane
 Isireliban suunu sō.
¹⁷ Kaa n sāawa nge surākōru swaa sō,
 te ta dumin naa sīinu dwēemō,
 maasōbu bu ka fukura yin wōllun di.
¹⁸ Yinni Gusunō, na wunεn faaba yīiyō.
¹⁹ Wunε maa Gadi, wērō dabira ta koo
 nun wōri,
 adama kaa bu kamia a gira.
²⁰ A sēε, wunε maa, wunεn tem mu ko
 n dīa geenu mō.
 Sina dima kaa n da di.
²¹ Wunε maa Nefitali, a sāawa nge gina
 ye ya tii mōru kī,
 ya maa bii buranu marumō.
²² Wunε Yosefu, a sāawa nge ketεku
 gbeeku ge ga wāa bwian bōkuo.
 A sāawa nge ketεku buu ge ga wāa
 guurun gāarō.
²³ Yiberēba ba nun nōo kuura,
 ba nun wōri ka mōru,
 ba nun sēenu twee.
²⁴ Adama wunεn tēnda kun wurure
 yēn sō nēn Yinni, Gusunō Dam
 kpurogii, u wunεn nōma dam
 kāa.
 Wi, wi u Isireliba kpare,
 u bu ganua nge kpee bakaru,
²⁵ wiya u koo nun somi u nun domaru
 kua,
 kpa gura yu nun nēya,
 kpa nim mu n yiba bwiiyō yi a mō
 wunεn tem sō.
 U koo maa wunεn kurōbu ko bii
 mērobu,
 kpa wunεn sabenu nu ma.
²⁶ Wunεn domaru ta koo wunεn
 baababagiru kera.
 Ta kpā ta guunu kpuro kere.
 Doma te, ta ko n nun wāasiwa, Yosefu,

wunε wi a sãa nenεm wunen maabu sɔɔ.

²⁷ Wunε maa Benyamεε, a sãawa nge demaku ge ga ra n yaa goomɔ bururu ka yoka ga n temmɔ.

²⁸ Nge mɛya Isireli u ka win bibu domaru kua nennεnka. Ye u maa bu sɔɔwa, yera mi. Bii beya ba kua win bwese keri wɔkura yiru ye.

Yakɔbun gɔɔ

²⁹ Yen biru Yakɔbu u win bibu yiire u nεε, na dɔɔ n nen tɔmbu deema gɔriɔ. I man sikuo nen baababan sikirɔ, kpee wɔru sɔɔ ge ga wãa Eforoni Hεtin gberɔ. ³⁰ Kpee wɔru gera ga wãa Makpelan gberɔ, Manden deedeeru Kananin temɔ. Gbee tera Aburhamu u dwa Eforoni Hεtin mi, tu ka ko win tɔmbun siku yeru. ³¹ Miya ba Aburhamu sikua ka win kurɔ Saaraa, ka maa Isaki ka win kurɔ Rebeka. Miya na maa Lea sikua. ³² Ba gbee te ka ten kpee wɔru ge dwawa Hεtiban mi.

³³ Sanam mε Yakɔbu u win bibu gari yi sɔɔwa u kpa, yera u win naasu sua u sɔndi kpin yeru wɔllɔ ma u gu u da u win baababa deema.

Yakɔbun sikubu

50

¹ Yera Yosefu u da u win tundo sɛre u swĩisimɔ. ² Ma u win tiin dokotoroba yiire bu win tondon goru tim sawa tu ku ka kɔsi. Ma ba tu tim mε sawamɔ ³ n ka kua sɔɔ weeru. Egibitigiba gɔɔ wooru sina sere sɔɔ wata ka wɔkuru.

⁴ Sanam mε ba gɔɔ woo ten baa kpa, Yosefu u Egibiti sunɔn yenugibu sɔɔwa u nεε, i suuru koowo, nà n kɔi geeru wa bεen mi, na kɔi i man sunɔ sɔɔwa i nεε, ⁵ nen tundo u ka man arukawani bakua u nεε, wee, u koo gbi. Ma u man bɔrusia u nεε, ù n gu, n ka nùn doo n sike siki te u gba sɔɔ Kananin temɔ. Yen sɔna na kɔi n da mi, n nùn sike, kpa n gɔsirama.

⁶ Yera sunɔ u nùn wisa u nεε, a seewo a da a wunen tundo sike nge mε u nun bɔrusia. ⁷ Yosefu u seewa u da u ka win tundo sike. Egibiti sunɔn sɔm kowobu kpuro ba nùn swĩi ka win yenun wirugibu ka Egibitin wirugibu

⁸ ka Yosefun yenugibu ka win maabu ka wɔnɔ, win tondon yenugibu kpuro gesi. Bibu ka yãanu ka ketɛba tɔnawa ba deri Gosenɔ. ⁹ Kεkε be dumi gawe ka maasɔbu ba maa Yosefu swĩi sere tɔn wɔru ge, ga kpɛa n banda.

¹⁰ Ye ba tura doo soo yerɔ te ba ra soku Atadi, Yuudenin daarun guruɔ, miya ba nɔɔgiru sua tãa tãa ba gɔɔ wuri mɔ. Ma Yosefu u win tondon gɔɔ wooru sina mi, sɔɔ nɔɔba yiru.

¹¹ Kananin temgibu ba gɔɔ woo te wa Atadin doo soo yeru mi, ma ba nεε, wee, Egibitigibu ba ko n damgii goon gɔɔ mɔ.

Yen sɔna ba doo soo yee te soka Abeli Misiraimu ka ben barum. Ta wãawa Yuudenin daarun guruɔ.

¹² Nge mɛya Yakɔbun biba kua ye u bu yiire. ¹³ Ba win goru sua ba ka da Kananin temɔ ba sikua kpee wɔru sɔɔ Makpelaɔ. Kpee wɔru ge, ga wãa gberu garu sɔɔ Manden deedeeru te Aburhamu u dwa Eforoni Hεtin mi, tu ka ko win tɔmbun siku yeru.

¹⁴ Ye Yosefu u win tundo sikua u kpa, u gɔsirama Egibitiɔ ka win maabu ka be ba ka nùn da kpuro.

Yosefu ka win maabu Yakɔbun gɔɔn biru

¹⁵ Ye Yosefun maaba wa ben tundo u gu, yera ba nεε, sɔrɔkudo Yosefu koo sun tusi kpa u sun kɔsa kpuro kɔsie ye sa raa nùn kua. ¹⁶ Ma ba nùn gɔria ba nεε, besen tundo u sere gbi u sun wooda yeni wɛ ¹⁷ u nεε, su nun gari yini sɔ, a be gem mɔ, a ka sun suuru koowo a besen durum ye kpuron gari wunɔ wunen gɔrun di, domi sa nun torari. Yen sɔ, a sun suuru kuo besε be sa Gusunɔ, wunen baababan Yinni sãamɔ.

Sanam mε Yosefu u gari yini nua u swĩ. ¹⁸ Yera win maa ben tii ba da ba yiira win wuswaaɔ ba nεε, a sun garisio wunen yobu.

¹⁹ Ma Yosefu u bu sɔɔwa u nεε, i ku berum ko, na n Gusunɔ. ²⁰ Kɔsa i raa bwisika i man kua, adama Gusunɔ u kɔsa ye gɔsia gea u ka tɔn dabinu faaba kua nge mε sa waamɔ gisɔ. ²¹ N n mɛn na, i ku berum ko, kon bεε ka bεen bibu nɔɔri.

Ma u bu nukuru yemiasia ka gari dori.

²² Yosefu u sina Egibitia wi ka win tondon yenugibu. Win wāarun sanam kpuro kuawa wō wunabu ka wākuru (110). ²³ U Efaraimun bibu wa sere ka win debuminō. Mēya u maa Manasen bii Makirin bibu wa u sōndi win taarō.

²⁴ Yen biru u win maabu sōwa u nēē, na kon gbi adama Gusunō u koo na u bēē yara tem mēn di, kpa u ka bēē da tem mē sō, mēn nō mweēru u Aburhamu ka Isaki ka Yakabu kua.

²⁵ Ma u bu sōwa u nēē, i bōruo ma Gusunō ù n na u bēē yara mi n toma minin di, i ko nēn kukunu sua i ka doona.

²⁶ Yosefu u kuawa wō wunabu ka wākuru u ka kpuna u gu. Yera ba win goru tim sawa ba doke kpakororu sō Egibitia.

ISIRELIBAN YARIBU YORUN DI

Ba tire te soka Yaribu yèn sã tera ta sun sãomã nge mɛ Gusunã u ka Isireliba yara Egibitin di mi ba yoru dimã. N deema gãara ta ka Isireliba da Egibiti mi. Gão ten biru, ba sina mi, ba marura. Adama amen biru Egibitin sunã u bu yoru diisia, ma Gusunã u ben weeweenu nua. Yera u kparo goo gosa be sã, u ka bu yara yoo ten di. Kparo wiya Mawisi. Nani swãa dabira Yinni Gusunã u Egibitigibu kpɛɛ ba sere wura ba Isireli be yõsu. Ma ba yara Egibitin min di. Ba da ba wãa ghaburã. Miya u wure u gerua u sire ma ba ko n sãa win tãmbu. Adama ba nùn mɛm nã sariru koosi nãn dabinu. Sanam mɛ Mawisi u yãwa Sinain guurã Yinni Gusunã u nùn woodaba wɛ ka sere maa win kuu bekurugirun kpunaa. Tire ten wii goberu ta ka kuu bekurugii ten sãmburu yã.

Tire ten kpunaa

1. Mawisin marubu ka win sokuru Gusunã sãmburu sã, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Gusunã u Isireliba yara yorun di, wiru 5n di sere wiru 18.
3. Gusunã u ka Isireliba arukawani bakua, wiru 19n di sere wiru 31.
4. Isireliba ba mɛm nãbu sariru kua, wiru 32n di sere wiru 33:6.
5. Gusunã u wãa Isireliban suunu sã, wiru 33:7n di sere wiru 34.
6. Swaa ye Isireliba ba koo swã bu ka ben toranun suuru wa, wiru 35n di sere wiru 40.

GUSUNã U ISIRELIBA YARA EGIBITIN DI

Isireliba ba yoru dimã Egibitiã

¹ Yakabu wi ba maa sokumã Isireli, win bibun yĩsa wee, be ba ka nùn na Egibitiã, ben baawure ka win kurã ka bibu. ² Beya Rubeni ka Simeã ka Lefi ka Yuda ³ ka Isakari ka Sabuloni ka Benyamɛ ⁴ ka Danu ka Nefitali ka Gadi ka Asɛɛ. ⁵ Yakabun bibu ka win debumii ni, ba sãawa tãnu wata ka wãkuru. N deema Yosefu, wi, u wãa

Egibitiã sanam mɛ. ⁶ Sanam dã sanam wure Yosefu ka win maabu ka be ba wãa win waati sã kpuro ba gu. ⁷ Ma Isirelin bii be, ba marura ba dabia ba teria ba yiba tem mɛ sã ba kua damgibu.

⁸ Yen biru sunã kpao u bandu di wi u kun Yosefun wãarun gari gɛɛ yɛ. ⁹ Yera u win tãmbu sãwa u nɛɛ, Isireliba wee, ba sun dabiru kere ba maa sun dam kere. N n mɛn na, kari baka sa tii derie. ¹⁰ Tabu bù n da seewa ba koo besɛn werãbu somi bu ka sun tabu ko. Bà n kpa bu sere sun kisirari bu doona. Yen sã, i de su bu bwisi gɛɛ kasua su ka ben marubu yãrasia kpa bu ku maa dabiru sosi.

¹¹ Ma ba bu sãman wirugibu gãsia be ba koo bu yoo sãm sɛsãginu koosia. Nge mɛya ba kua ba ka wuu marosu bana si ba sokumã Pitomu ka Ramusɛsi, si su kua Egibiti sunãn dukia beru yenu. ¹² Adama nge mɛ ba bu nani sãomã, nge mɛya ba maa dabiamã ba sosimã. Ma Egibitigibu ba bu tusa n banda. ¹³ Ma ba bu yoo sãmburu doke. ¹⁴ Ba birikiba muramã ka sãndu, ba maa gbee sãma baayere mɛ. Ma ben wãara sɛsia domi ka nuku kãsurã ba ka bu sãma ye kpuro koosiamã.

Egibiti sunã u Isireliba nani sãomã

¹⁵ Ma Egibiti sunã u Heberuban marusio beni, Sifira ka Pua sãwa u nɛɛ, ¹⁶ i n Heberuban kurãbu marusiamã, i n wa bii tãn durãwa ba mara, i nùn goowo. N n tãn kurãn na, i nùn derio u n wãa.

¹⁷ Adama marusio be, ba Gusunã nasie. Yen sãna ba n kue nge mɛ sunã wi, u bu yiire. Ba bii be kpuro deriwa. ¹⁸ Ma u bu soka u nɛɛ, mban sãna i ka kua mɛ, i dera bii be, ba wãa.

¹⁹ Marusio be, ba nùn wisa ba nɛɛ, Heberuban kurãbu ba n sãa nge Egibitigibu. Ben wasi yi sãu. Ba ra mawa su sere tunuma.

²⁰⁻²¹ Ma Gusunã u marusio be durom kua u ben tii bibu kã yèn sã ba nùn nasie. Mɛya maa Heberu be, ba dabiamã ba dam sosimã. ²² Ma Egibiti sunã u win tãmbu kpuro wooda wɛ u nɛɛ, i Heberuban bii wɛ tãn durãbu

kpuro kpɛɛyɔ daa baka te ba mɔ Nilu sɔɔ, kpa i bii wɛɛ tɔn kurɔbu deri.

Mɔwisi marubu

2

¹ Durɔ goo wɔa Lefin bweseru sɔɔ, win kurɔ maa sɔa win bwese te. ² Yera saa ye sɔɔ, ye ba mɛnna ka kurɔ wi, ma kurɔ wi, u gura sua u mara bii tɔn durɔ. U wa ma bii wi, u wɔa, ma u nɔn berua suru ita. ³ Saa ye bii wi kun maa berurɔ, u kpakoro bwɔigiru kua u tu kɔntaa ka dɔa swi swiinu tɛni, nim mu ku ka du mi, ma u bii wi sua u kpɛɛ sɔɔ. U da u tu yi naa yarin suunu sɔɔ daa baka ten goorɔ. ⁴ Ma bii win sesu u da mi, u yɔ n dɛsire u ka mɛera u wa ye n koo bii wi deema.

⁵ Saa ye sɔra Egibiti sunɔn bii tɔn kurɔ u na daaru mi, u ka wobure. Ma win yoba bɔsu daa ten bɔwɔ. Ye u kpakoro bwɔigii te wa, ma u yoo ben turo gɔra u ka tu na. ⁶ Yera u tu wukia u deema bii wɛera ta wɔa mi, tɔn durɔ, ta sumɔ. Ma wɔnwɔnda nɔn mwa u nɛɛ, Heberuban biiwa.

⁷ Yera bii win sesu besirama u sunɔn bii wi sɔwɔa u nɛɛ, a kɔ n da n nun goo kasuama Heberuban kurɔbu sɔɔ wi u koo nun bii wi nɔria?

⁸ Ma sunɔn bii wi, u nɛɛ, oo, a doo.

Yera wɔndia wi, u da u bii wɛɛ ten mɛro sokuma. ⁹ Ye u na, yera sunɔn bii wi, u nɛɛ, a bii wi mɔ a man nɔria, kon da nun yen kɔsiaru wɛ.

Kurɔ wi, u bii wɛɛ te sua u ka da u nɔri.

¹⁰ Sanam mɛ bii wi, u bɔm karabu tura, yera u ka nɔn wura, ma sunɔn bii wi, u nɔn kua nge win tiin bii maruro. U tii sɔwɔa u nɛɛ, na nɔn yaramawa nim di. Yen sɔ, win yɔsira Mɔwisi.

Mɔwisi u yakura u da Madiani

¹¹ Sanam dɔɔ sanam wure, Mɔwisi u kpɛa. Yera u win mɛro bisibu Heberuba beram da, u wa ba sɔm sɛsɔginu mɔ. Ma u mam Egibitigii goo wa u ben turo soomɔ u kɔ u go. ¹² Yera Mɔwisi u mɛera gee ka gɔ, u nɔn goo wa. Ma u Egibitigii wi so u go. U nɔn sikua yani sɛeri sɔɔ. ¹³ Yen sisiru u kpam wura mi. Yera u deema Heberuba yiru ba sannamɔ. Ma u bu yakiana u

wi u kun gem mɔ sɔwɔa u nɛɛ, mban sɔna a wunɛn beruse soomɔ.

¹⁴ Ma durɔ wi, u Mɔwisi wisa u nɛɛ, wara nun kua bɛsɛn wirugii a ka sun siri. A kɔ a man gowa nge mɛ a Egibitigii wi go?

Ye Mɔwisi u nua mɛ, bɛrum nɔn mwa. U nɛɛ, n n mɛn na, tɔmbu kpuro ba gari yi nua. ¹⁵ Saa ye Egibiti sunɔ u nua ye ya koorɔ yera u swaa kasu u ka Mɔwisi go. Adama Mɔwisi u yakura u doona min di u da u wɔa Madianin temɔ.

Sɔɔ teeru u da u sɔ dɔkɔ gaan bɔkuɔ.

¹⁶ Yera Madianin yɔku kowon bii wɔndiaba nɔɔba yiru ba nim takam na dɔkɔ mi, ma ba nim yibia sabenu nim nɔru yerɔ ben baaban sabenu nu ka nɔ. ¹⁷ Ma kparobu gaba na ba bu gire. Adama Mɔwisi u seewa u bu sanna u ben sabenu nim kɔ. ¹⁸ Saa ye ba gɔsira yɛnuɔ, ben tundo Rewelin mi, wi ba maa mɔ Yetoro, u nɛɛ, amɔna i ka yellu wɔma mɛ gɔsɔ.

¹⁹ Ba nɔn wisa ba nɛɛ, Egibitigii goowa u ka sun yina ye kparɔ be, ba sun gire, sere u mam sun nim taka u bɛsɛn sabenu kɔ.

²⁰ Yera u win bii be bikia u nɛɛ, mana durɔ wi, u sere wɔa. Mban sɔna i nɔ ka nɔn nɛ. I doo i nɔn sokuma u na u di.

²¹ Ye Mɔwisi u na u di ma u wura u ka sina durɔ win mi. Ma u nɔn bii ben turo kɔ kurɔ, wi ba mɔ Sefora.

²² Kurɔ wi, u gura sua u Mɔwisi bii tɔn durɔ marua. Yera Mɔwisi u nɔn yɔsiru kɔ ka win barum Gɛsɔmu, yen tubusiana, sɔɔ, domi u nɛɛ, u sɔawa sɔɔ tem tukumɔ.

Gusunɔ u Mɔwisi soka u ka Isireliba wɔra

²³ Sanam dɔɔ sanam wure, Egibiti sunɔ wi, u gu. Saa ye sɔɔ, Isireliba ba weeweenu mɔ ba wuri mɔ ben yoo sɔma yen sɔ. Ben wuri yi, yi Gusunɔ girari, ²⁴ ma u ben weeweenu nua. N deema u nɔ win arukawani duari ye u ka ben baababa Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu bɔkuɔ. ²⁵ Yera u bu mɛrima u ben wɔnwɔndu wa.

3

¹ Saa ye sɔɔ, Mɔwisi u win dokiri Yetoro, Madianin yɔku kowon sabenu

kpare. U ka nu da yakasō sōo duu yeru gia. Ma u tura sere guu te ba mō Horebuo te ba maa sokumō Sinai te Gusunō u tii gōsia. ² Yera Yinni Gusunōn gōrado * u ka nūn gari kua dōo yarin di yi yi wāa awīi gēen suunū. Mōwisi u mēera u wa wee, awīi yi kpuro yi dōo mō, adama yi n dōo mwaaramō. ³ Ma u nēē, kon gēra n kāsī baka te wawa, kpa n wa yēn sō awīi yi, yi n dōo mwaaramō.

⁴ Ye Yinni Gusunō u wa ma u gēra u ka wa, yera u nūn soka saa awīi yin suunu sōon di u nēē, Mōwisi, Mōwisi.

Ma Mōwisi u wura u nēē, nē wee.

⁵ Gusunō u nēē, a ku susima mini. A wunen salubata ye poto domi nēna na wāa mini, ⁶ nē wi na sāa wunen sikadoba Aburhamu ka Isaki ka Yakōbun Yinni.

Ma Mōwisi u win wuswaa berua domi berum nūn mō u ka Gusunō mēeri.

⁷ Yinni Gusunō u kpam nēē, na nēn tōmbun nōni swāaru wa be ba wāa Egibitiō. Na maa ben weeweenu nua dam mē ba bu dōremōn sō. Na ben nuku sankiranu yē. ⁸ Yera na sarama n ka bu wōra Egibitigibun nōman di, kpa n ka bu da tem bakam gam sō mē mu gea sāa mu tim ka bom yiba. Tem mē sōra Kananiba ka Hetiba ka Amōreba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba ba wāa. ⁹ Wee, na Isireliban weeweenu nua. Na maa dam mē wa mē Egibitigiba bu dōremō. ¹⁰ A doo n nun gōri tē Egibiti sunōn mi, a nēn tōmbu Isireliba yarama win tem di.

Gusunō u win yīsiru Mōwisi tubusia

¹¹ Mōwisi u nūn wisa u nēē, wara ra n nē n ka da Egibiti sunōn mi, n Isireliba yara win tem di.

¹² Gusunō u nēē, ko na n ka nun wāa. Sanam mē a tōn be yarama Egibitin di, guu tenin miya i ko na i man sā. Yenīwa ya ko n sāa yīreru a n ka yē ma nēna na nun gōra.

¹³ Mōwisi u Gusunō sōowa u nēē, n n mēn na, kon da Isireliban mi, n bu sō n nēē, bēen sikadoban Yinniwa u

man gōrima ben mi. Adama bā n man bikia, amōna win yīsiru, mba kon gere.

¹⁴ Gusunō u nūn wisa u nēē, nēna wi na ra n wāa. A Isireliba wisio a nēē, wi u tii sokumō Wi u ra n wāa, wiya u nun gōrima ben mi. ¹⁵ Mēniwa nēn yīsiru sere ka baadommaō. Mēya ba ko n da man soku sere ka ben bweserun bibō. Ma u kpam Mōwisi sōowa u nēē, amēniwa kaa Isireliba sō a nēē, nē wi na ra n wāa na sāa bēen sikadoba Aburhamu ka Isaki ka Yakōbun Yinni, na maa nun gōrima ben mi. ¹⁶ A doo a Isireliban guro gurobu mēnna a bu sō a nēē, nē wi na ra n wāa, na sāa bēen sikadoba Aburhamu ka Isaki ka Yakōbun Yinni, na maa nun kure na ka nun gari kua na nēē, na bu wa, na maa wa ye ba bu kuamme Egibitiō. ¹⁷ Ma na nēē, kon bu yara Egibitin di mi ba nōni swāaru waamō. Kpa n ka bu da Kananiba ka Hetiba ka Amōreba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiban temō mē mu tim ka bom yiba. ¹⁸ Ba koo wunen gari wura kpa wunē ka Isireliban guro gurobu i da Egibiti sunōn mi, i nēē, nē wi na ra n wāa na sāa bēē Heberuban Yinni, na maa ka bēē gari kua. U de i da ghaburō i tonda nge sōo itan sanum saka kpa i nē bēen Yinni yākuru kua mi. ¹⁹ Na yē ma Egibiti sunō u n nua mē, u n wuramō i da ma n kun mō na nūn nēn dam sōosi. ²⁰ Yen sō, kon nēn nōmu demia kpa n sōm maamaaki bwese bweseka dabinu ko Egibitiō. Yen biru ba koo bēē gira i doona. ²¹ Sanam mē ba koo doona ba n doonō nōm dira. Domi kon de nēn tōmbu bu kīi geeru wa Egibitigibun mi. ²² Bēen tōn kuro baawurewa u koo win beruse n kun mē ka wi ba wāa yēnu teu sōo bura yāa ni ba kua ka wura ka sii geesu kana, ka maa beka kpa bu ye kpuro ben bibu dokea. Nge mēya i ko ka Egibitigibun arumani gura.

Mōwisi u kī u Gusunōn sokuru yina

4

¹ Ma Mōwisi u wisa u nēē, na tōn be yē. Ba n koo man naanē ko. Ba n gari yi

* **3:2** Yinni Gusunōn gōrado - Heberuba ba ku ra kā bu Gusunōn yīsiru soku. Yen sōna ba yorua Yinni Gusunōn gōrado. N deema Gusunōn tii tiwa u ka nūn gari kua.

swaa dakimɔ. Ba koo nɛɛ, wunɛ Yinni Gusunɔ a n̄ man kure a ka man gari kue.

² Yinni Gusunɔ u n̄n bikia u nɛɛ, mba a n̄ni wunen n̄muɔ mi.

Mɔwisi u nɛɛ, dɛka.

³ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a ye kɔwɔ temɔ. Ma u ye kɔ temɔ, ma ya gɔsia waa. Yera Mɔwisi u duka sua yen min di. ⁴ Yinni Gusunɔ u kpam n̄n sɔwa u nɛɛ, a wunen n̄mu demia kpa a yen siru n̄nɛ a sua.

Ma u win n̄mu demia u yen sii te n̄nua u sua, ma ya kpam gɔsia dɛka win n̄muɔ. ⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, yenywa kaa ko, kpa bu gia ma n̄ wi na ra n waa na ka nun gari kua, n̄ wi na s̄a ben baababa Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni.

⁶ Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, a wunen n̄mu dokeo wunen yaberun sɔwɔ tororɔ.

Ma u doke, yen biru u wuna. Wee ga burura nge w̄su, ga bara disigiru wa. ⁷ Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ, a maa wunen n̄mu ge wesio mi.

U wesia, ma u ge wuna. Ma ga kpam kua nge m̄ ga raa s̄a. ⁸ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, b̄a kun nun naan̄e kue, b̄a kun ȳre gbiikiru wure, ba koo yiruseru wura. ⁹ B̄a kun maa wure baa m̄ b̄a ȳrenu yiru ye wa, b̄a n wunen gari yina, a daa baka ten nim s̄oko a yari temɔ. Nim m̄ a s̄oka mi, mu koo gɔsiawa yem temɔ.

Gusunɔ u Aroni gɔsa u ka Mɔwisi somi

¹⁰ Yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, Yinni, gari gerubu bu ra n ka man s̄e yellun di, baa ka t̄e ye a ka man gari m̄, domi n̄n yara bunu.

¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u n̄n sɔwa u nɛɛ, wara t̄onun n̄o kua. Wara ra t̄onu ko soso. Wara ra yam waasie. Wara ra t̄onu ko w̄ko. N̄ n̄ n̄, Yinni Gusunɔ wi ro? ¹² N̄ n̄ m̄n na, a doo t̄e. Kon nun somi. Kon nun s̄ɔsi ye kaa gere.

¹³ Adama Mɔwisi u nɛɛ, aawo, a goo gɔsio a gari.

¹⁴ Saa yera Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi m̄ru kua. Ma u nɛɛ, n̄ n̄ Aroni Lefi u s̄a wunen m̄ɔ? Na ȳ ma gari gerubu kun ka n̄n s̄e. Win tii wee, u nun sennɔ sisi. U n̄ nun wa,

win nukura koo dora. ¹⁵ A ka n̄n gari koowo, kpa a n̄n s̄o ye u koo gere. N̄na kon wunen n̄o ka win n̄o dendi, kpa n̄ b̄e s̄ɔsi ye i ko ko. ¹⁶ Wiya u koo t̄ambu wunen gari tusia. U ko n̄ s̄a nge wunen n̄o, kpa a n̄ s̄a n̄n k̄sire win s̄o. ¹⁷ T̄e, a dɛka ye suo ye kaa ka ȳreru ko, kpa a n̄ ye n̄ni wunen n̄muɔ.

Mɔwisi u gɔsira Egibiti

¹⁸ Yen biru Mɔwisi u doona min di. U gɔsira u da win dokiri Yetoron mi. Ye u tura mi, u n̄n sɔwa u nɛɛ, a de n̄ da n̄ n̄n d̄usibu wa m̄ ba ka w̄a Egibiti.

Ma Yetoro u n̄n sɔwa u nɛɛ, a doo ka b̄ari yendu.

¹⁹⁻²⁰ Ma Mɔwisi u win kurɔ ka win bibu sua u bu ketekunu ȳɔsia ba da Egibiti temɔ. U maa dɛka ye sua ye Gusunɔ u n̄n sɔwa u n̄ n̄ni mi. Domi Yinni Gusunɔ u raa n̄n sɔwa u nɛɛ, be ba raa kasu bu n̄n go, be kpuro ba gu. Yen s̄o, u ḡsiro u da Egibiti.

²¹ Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔwa u nɛɛ, t̄e, a doo Egibiti mi, kpa a n̄ yaaye ȳre ni na nun n̄mu beria, a ka nu ko Egibiti sun̄n wuswaa. Adama kon win ḡru b̄ɔbiasia. U n̄ wuram̄ u t̄on be deri bu doona. ²² Kpa a n̄n s̄o a nɛɛ, am̄niwa n̄, Yinni Gusunɔ na gerua, Isirelin bweseru ta s̄awa nge n̄n bii yeruma. ²³ Yen s̄o, u de n̄n bii wi, u doona u ka man s̄a. U n̄ maa yina, kon win bii yeruma go.

²⁴ Swaa s̄o mi Mɔwisi u ȳra u kpuna, miya Yinni Gusunɔ u n̄n s̄ere, u k̄i u n̄n go. ²⁵ Ma Sefora u kpee n̄o durorugiru sua u win bii bango kua, ma u win sen sarusu sua u ka M̄wisin tiin t̄on dur̄ru baba u nɛɛ, wee, na wunen woro yemgiru kua. ²⁶ Bango yen s̄ona u gerua m̄. Sanam m̄ s̄ora Yinni Gusunɔ u Mɔwisi deri.

²⁷ N̄ deema Yinni Gusunɔ u raa Aroni sɔwa u nɛɛ, a seewo a Mɔwisi sennɔ da ḡbaburɔ.

Aroni u seewa u da ma u ka Mɔwisi yinna guu ten mi, te Gusunɔ u tii gɔsia. Ma ba gabana ba b̄kasina nuku do bun s̄o. ²⁸ Yen biru Mɔwisi u Aroni saaria kpuro ye Yinni Gusunɔ u ka

nùn gərɪma, ka yĩre ni u nùn sɔɔwa u ko. ²⁹ Ma Mɔwisi ka Aroni ba gurena ba da Egibiti, ba Isireliban guro gurobu mɛnna. ³⁰ Ma Aroni u bu gari yi kpuro saaria yi Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa mi. Ma Mɔwisi u tɔn be yĩre ni kua. ³¹ Yera, ba naane doke. Ba gia ma Yinni Gusunɔ u wa nge mɛ ba bu nɔni sɔɔmɔ. Tɛ u kɪ u bu faaba ko. Ma ba yiira ba nùn sɔɔwa.

Mɔwisi ka Aroni ba da Egibiti sunɔn mi

5

¹ Yen biru Mɔwisi ka Aroni ba seewa ba da Egibiti sunɔn mi ba nɛɛ, amɛniwa Isireliban Yinni wi ba mɔ Wi u ra n wɔa, u gerua. U nɛɛ, a de win tɔmbu bu da gɔburɔ bu sɔaru ko.

² Ma Egibiti sunɔ u nɛɛ, wara ba mɔ Wi u ra n wɔa, n ka sere nùn mɛm nɔɔwa, n de bɛɛ Isireliba i doona. Na n nùn yɛ. Na n maa derimɔ i doona.

³ Yera ba nɛɛ, bɛɛ Heberuban Yinniwa u sun kure u ka sun gari kua. Yen sɔ, a de su da gɔburɔ nge sɔ itan sanum saka su ka nùn yɔkuru kua, kpa u ku raa sun bara bakaru kpɛɛ su gbi, n kun mɛ u de bu sun go tabu sɔ.

⁴ Ma Egibiti sunɔ u bu sɔɔwa u nɛɛ, wunɛ Mɔwisi ka Aroni, mban sɔna i tɔn be sɔmburu yɔrasia. I doo i bɛɛn sɔma ko. ⁵ Wee, ye tɔn be, ba marura ba dabia tɛ tem mɛni sɔ, yera i kɪ i ben sɔmburu yɔrasia?

Ba Isireliba sɔmburu sosia

⁶ Dɔma teya Egibiti sunɔ u wigii be ba tɔn be kpɛre sɔma ye sɔ, ka Isireliban swaa gɔibu sɔɔwa u nɛɛ, ⁷ i ku ra maa tɔn be taka nɔ wɛ nge yellu bu ka birikiba ko. I de ben tii bu da bu taka nɔ kasu. ⁸ Ka mɛ, i ku ben birikiban geeru kawa mɛ ba ra raa ko yellu. Domi yikura ta bu mɔ. Yen sɔna ba weeweenu mɔ ba mɔ, bu da bu ben Yinni yɔkuru kua. ⁹ I de tɔn ben sɔmburu tu sɛsɔ sosi, kpa ba n tu mɔ. Sanam mɛ, ba n koo maa weesu swaa daki.

¹⁰ Ma be ba tɔn be kpɛre sɔma ye sɔ mi, ka Isireliban swaa gɔibu ba na ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, amɛniwa Egibiti sunɔ u gerua. U nɛɛ, u n maa bɛɛ taka nɔ

wɛɛmɔ. ¹¹ N n mɛn na, i doo i bɛɛn taka nɔ kasu mi i ko wa. Adama ka mɛ, sa n gɔanu kawamɔ bɛɛn sɔma sɔ.

¹² Ma tɔn be, ba yarina baama Egibitin tem sɔ, ba yakasu kasu bu ka taka nɔ ko. ¹³ Be ba bu kpɛre sɔma ye sɔ, ba bu baasi ba mɔ, i bɛɛn sɔma yibio tɔru baatere nge mɛ i ra raa ko, sanam mɛ ba bɛɛ taka nɔ wɛɛmɔ. ¹⁴ Ma ba Isireliban swaa gɔbu be Egibiti sunɔn tɔmba wuna soomɔ ba bu bikiamɔ, mban sɔna i n bɛɛn birikiban geeru yibie gɪa ka gisɔ nge mɛ i ra raa ko.

¹⁵ Sanam mɛ sɔra Isireliban swaa gɔbu be, ba da ba Egibiti sunɔ wuri koosimɔ ba mɔ, mba n kua, yinni, a ka sun yenin bweseru kuammɛ. ¹⁶ Ba ku ra maa sun taka nɔ wɛ. Kpa ba n mɔ su birikiba muro. Yen biru sɔ kun kue, kpa ba n sun soomɔ. N sere deema, wunen tɔmbun taarɛwa.

¹⁷ Ma Egibiti sunɔ u bu wisa u nɛɛ, yikurobu bɛɛ, i n garu kobu kɪ. Yen sɔna i gerumɔ, n de i da i Yinni Gusunɔ yɔkuru kua. ¹⁸ I doo tɛn tɛ ge i bɛɛn sɔmburu ko. Goo kun maa bɛɛ taka nɔ wɛɛmɔ. Adama birikiban gee tee tera i ko n muramɔ mi.

¹⁹ Isireliban swaa gɔbu be, ba wa ma ben wahala ya sosimɔwa domi ba nɛɛ, bu ku raa ben birikiban geeru kawe. Tɔru baatere ka ten sɔmbura. ²⁰ Ye tɔn be, ba yarima Egibiti sunɔn min di, ba Mɔwisi ka Aroni deema ba yɔ ba bu mɔra. ²¹ Yera ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u bɛɛ waamɔ. U koo maa bɛɛ siri. Bɛɛya i sun tusiru kasua Egibiti sunɔ ka win tɔmbun mi. Wee, i takobi doke ben nɔmuɔ bu ka sun go.

²² Ma Mɔwisi u wura Yinni Gusunɔn mi, u nɛɛ, Yinni, mba n dera a tɔn be kɔsa kuammɛ. Mban sɔna a man gərɪma ben mi. ²³ Saa min di na da Egibiti sunɔn mi, na ka wunen yĩsiru nùn gari sɔɔwa, u wunen tɔmbu gɔba kuammɛwa, a n maa bu wɔre sere ka tɛ.

6

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, tɛ kaa wa ye kon Egibiti sunɔ kua. Kon nùn tilasi ko u ka bu yɔsu bu

doona. U koo mam bu girawa win tem di.

Gusunɔ u kpam ka Mɔwisi gari kua

² Ma Gusunɔ u kpam ka Mɔwisi gari kua u nɛɛ, nɛna Wi u ra n wāa. ³ Na Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbu kure na ka bu gari kua. Ba maa gia ma nɛna na sãa Gusunɔ Dam kpurogii. Adama ba n tuba ma nɛn yĩsira Wi u ra n wāa. ⁴ Na maa ka bu arukawani bɔkua ma kon bu Kananin tem wɛ mu ko begim mɛ sɔɔ ba sina nge sɔbu. ⁵ Na Isireliban weeweenu nua mi ba yoru dimɔ Egibitigibun mi, na maa nɛn arukawani ye yaaye. ⁶ Yen sɔ, a Isireliba sɔɔwɔ a nɛɛ, nɛna Wi u ra n wāa, na kon maa bu wɔra saa wahala ye Egibitigiba bu koosiamɔn di. Kon bu yakia ben yorun di, kpa n nɛn dam sɔɔsi n Egibitigibu wahala doke, kpa n nɛn tɔmbu faaba ko. ⁷ Kon bu mwa bu ko nɛn tɔmbu, kpa n ko ben Yinni, kpa bu gia ma nɛna Wi u ra n wāa, na maa sãawa ben Yinni nɛ wi na bu yakiamɔ ben yoo sɔma ye Egibitigiba bu koosiamɔn di. ⁸ Na kon bu duusia tem mɛ sɔɔ, mɛ na Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua na nɛɛ, kon bu wɛ ba n mɔ. Nɛ wi na ra n wāa nɛna na gerua mɛ.

⁹ Yera Mɔwisi u da u Isireliba gari yi sɔɔwa. Adama ba n nɔn swaa daki, domi ben yoo sɔm sɛsɔgii ni, nu kpɛa sere ba mwia kpanamɔ.

¹⁰ Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹¹ a seewo a da a Egibiti sunɔ sɔ u be de Isireliba bu doona win tem di.

¹² Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, wee Isireliba ba n nɛn gari swaa daki. Amɔna Egibiti sunɔ u koo ka man swaa daki. Na n daa nun sɔɔwa ma gari gerubu ra n ka man sɛ?

¹³ Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni wooda wɛ ye ba koo Isireliba ka Egibiti sunɔ sɔ kpa bu ka Isireliba yara Egibitin di.

Mɔwisi ka Aronin bwese kɛra Isireliba sɔɔ

¹⁴ Isirelin bii gbiikoo wi ba mɔ Rubɛni, win bibun yĩsa wee, Enɔku ka Paalu ka Hɛsironi ka Kaami. Ben min diya Rubɛnin bwese kɛri marura.

¹⁵ Be ba maa sãa Simɛɔba, beya Yɛmueli ka Yamini ka Ohadi ka Yakini

ka Sokaa ka Sɔɔlu win mɛro sãa Kananigii. Ben min diya Simɛɔn bwese kɛri marura.

¹⁶ Be ba maa sãa Lefin bibu, beya Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari. Ben min diya Lefin bwese kɛri maa marura. Ben baaba Lefi wi, u kuawa wɔɔ wunaa weeru ita sari u sere gu. ¹⁷ Ma Gɛɛsɔni u seewa u bii tɔn durɔbu yiru mara. Beya Libini ka Simɛi. Ma ba marura ba kua Gɛɛsɔnin bweseru. ¹⁸ Be ba maa sãa Kehatiba, beya Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli. Ma ben baaba Kehati wi, u kua wɔɔ wunaa teeru ka wɔkura ita u sere kpuna u gu. ¹⁹ Be ba maa sãa Mɛrariba, beya Makili ka Musi. Beni kpurowa ba kua Lefin bwese kɛri.

²⁰ Amuramu u win tiɔ Yokebedi sua kurɔ. Wiya u ka Aroni ka Mɔwisi mara. Amuramu wi, u kuawa wɔɔ wunaa weeru ita sari u sere kpuna u gu.

²¹ Be ba maa sãa Yiseharin bibu, beya Kore ka Nɛfɛgi ka Sikiri. ²² Be ba maa sãa Usiɛlin bibu, beya Mikali ka Elisafani ka Sitiri.

²³ Aroni u Eliseba, Abinadabun bii sua kurɔ. Kurɔ wi, u sãawa Nasonin sesu. Ma u ka Aroni bibu mara. Bera Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa.

²⁴ Be ba maa sãa Koren bibu, beya Asiri ka Elikana ka Abiasafu. Ben min diya Koren bwesera marura.

²⁵ Ma Eleasaa, Aronin bii wi, u Putiɛlin bii wɔndia turo sua kurɔ. U ka nɔn bii tɔn durɔ mara. Bii win yĩsira Finɛsi. Be sa wa mi kpuro, beya ba sãa Lefin bwese kɛrin wirugibu.

²⁶ Be sɔɔra Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni gɔsa bu ka Isireliba yara saa Egibitin di. U nɛɛ, bɔ n yariɔ bu de ba n swĩine bweseru ka bweseru ba n sɔka sãa swɛɛ swɛɛ. ²⁷ Ma Mɔwisi wi ka Aroni wi, ba wura ba da ba Egibitin sina boko wi kana u de Isireliba bu yari win tem di.

Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire

²⁸ Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua Egibitiɔ, ²⁹ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, nɛna Wi u ra n wāa. A Egibiti sunɔ sɔɔwɔ kpuro ye na nun sɔɔmɔ mini.

³⁰ Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, wee, gari gerubu ra n ka man sɛ.

Egibiti suno u koo wura u man swaa daki?

7

¹ Yinni Gusuno u Mowisi sowa u nee, wee, na nun kua nen kasire Egibiti sunon so. Wunen mao Aroni u ko n maa saa wunen gari gero. ² Wuna kaa nun so ye na nun somo kpuro. Wiya u koo maa Egibiti suno so, kpa u de Isireliba bu doona win tem di. ³⁻⁴ Kon de Egibiti sunon goru gu babia sere u n bee swaa dakimo, baa me kon yire nanumgii dabinu ko win temo. Yen so, na kon nun nen dam soosi n win tambu wahala doke, kpa n nen tambu Isireliba yara win tem di, ba n soka saa swee swee nge tabu kowobu. ⁵ Sanam me na nen dam soosi tem mi, ma na Isireliba yara min di, sanam meya Egibitigiba koo gia ma nena Yinni Gusuno.

⁶ Ma Mowisi ka Aroni ba kua mam mam nge me Yinni Gusuno u bu sowa. ⁷ Sanam me ba ka Egibiti suno gari yiba mo, Mowisi u mowa wo wene, ma Aroni u mo wo wene ka ita.

Egibiti suno u yina u Mowisi ka Aroni swaa daki

⁸ Yen biru Yinni Gusuno u Mowisi ka Aroni sowa u nee, ⁹ Egibiti suno u n bee sowa u nee, i nun yireru kuo te ta soosi ma nena na bee gorima, saa ye soora wune Mowisi kaa Aroni so u win deka suo u ye ko suno win wuswaa. Ya koo gasia waa.

¹⁰ Ma ba seewa ba da Egibiti sunon mi, ba kua ye Yinni Gusuno u bu sowa. Aroni u win deka ye ko suno wi ka win bwabun wuswaa. Ma ya gasia waa. ¹¹⁻¹² Yera Egibiti suno u win bwisigibu ka win timgibu ka win sorobu soka. Ben baawure u dobo dobo kua, u win deka ko ma ya gasia waa. Adama Aronigia ya begii mweekei. ¹³ Ka me, Egibiti sunon goru ga babia, u n maa Mowisi ka Aronin gere swaa daki, nge me Yinni Gusuno u raa gerua.

Wahala gbiikaa ye Gusuno u Egibitigibu doke, yem

¹⁴ Yinni Gusuno u kpam Mowisi sowa u nee, Egibiti sunon goru ga

babia. U yina ton be, bu doona. ¹⁵ Wee u koo da daaro buru buru yellu. A doo a ka nun yinna daarun gooro kpa a n deka ye neni, ye ya raa gasia waa mi. ¹⁶ Kpa a nun so a nee, ne Gusuno Heberuban Yinniwa na nun gorima win mi. U de nen tambu bu da bu man sa ghaburo. Na wa ma sere ka te u n gari yi swaa sue. ¹⁷ Yen so u nee, u n man ye, yen sōna na nee, ameniwa u koo ka man gia, ne wi na ra n waa. A daa ten nim soowo ka deka ye a neni mi, kpa n nim me gasia yem. ¹⁸ Swee yi yi waa daa te so, kpa yi gbi, kpa daa ten nim mu sankira sere Egibitigibu bu kpana bu mu na.

¹⁹ Yera Yinni Gusuno u Mowisi sowa u nee, a Aroni sowa u win deka suo u ye tii Egibitin nim kpuron wollo me mu waa daano ka yeruso ka sere kotoso ka wekeno. Mi nim mu waa kpuro gesi mu koo gasiawa yem, kpa yem mu n waa Egibitin tem kpuro so.

²⁰ Ma Mowisi ka Aroni ba kua nge me Yinni Gusuno u bu sowa. Aroni u win deka ye sua, ma u daa ten nim so Egibiti suno ka win bwabun wuswaa. Ma mu gasia yem. ²¹ Swee yi yi waa daa te so, yi gu. Ma daa ten nim mu sankira. Egibitigiba kpana bu mu na. Ma nim me mu waa tem me kpuro so mu kua yem.

²² Adama Egibitin sorobu ba maa kua me ka ben dobo dobo. Ye Egibiti suno u wa me, ma win goru ga babia, u n Mowisi ka Aronin gari swaa daki nge me Yinni Gusuno u raa gerua. ²³ Egibiti suno u gasira win yenuo. Gari yi, yi n mam nun nande. ²⁴ Ma Egibitigibu kpuro ba tem gba gba daa ten gooro bu ka nim wa bu na, domi ba n kpe bu daa ten nim na.

²⁵ Ma daa ten nim me, mu gasire yem n ka kua so naba yiru saa doma ten di Yinni Gusuno u dera ba mu so.

Wahala yiruse, surenu

²⁶ Yen biru Yinni Gusuno u kpam Mowisi sowa u nee, a doo Egibiti sunon mi, a nun so a nee, ne Yinni Gusuno na nee, u de nen tambu bu da bu man sa. ²⁷ U n maa yina u bu kara bu doona, kon de surenu yibu

nu wahala doke win tem sɔɔ kpuro.
²⁸ Surenu koo marura daa baka ten di, kpa nu gasirima sere win yenuɔ ka win dii sɔɔwɔ ka win kpinu wɔllɔ n ka da win bwāabu ka win tɔmbun diaɔ. Nu koo mam du sere doo koo yeno ka sonɔ. ²⁹ Sure ni, nu ko nu n kabirimɔ kpa nu win tii ka win tɔmbu ka win bwāabu makiri.

8

¹ Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a Aroni sɔ u doo u win nɔmu demia u dɛka ye tii daanu ka yerusun wɔllɔ kpa surenu nu gasirima nu na nu n wāa Egibitin tem sɔɔ.

² Yera Aroni u win nɔma demia Egibitin daanu gia, ma surenu nu gasirima nu Egibitin tem wukiri.

³ Adama Egibiti sunɔn sɔro be, ba maa kua mɛ, ka ben dobo dobo. Ba dera surenu nu gasirima Egibitin temɔ.

⁴ Ma Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni soka u nɛɛ, i Yinni Gusunɔ kanɔ u sure ni doonasia nɛ ka nen tɔmbun min di, kpa n de tɔn be, bu doona bu nɔn yākuru kua.

⁵ Sanam mɛya Mɔwisi u Egibiti sunɔ sɔɔwa u nɛɛ, na wunen gere mara, a man sɔ saa yerà dim dim kon Yinni Gusunɔ kana wunɛ ka wunen tɔmbu ka wunen bwāabun sɔ, u ka de sure ni, nu tonda bɛɛ ka bɛɛn yenusun di, kpa nu kun maa tie ma n kun mɔ daa bakaru sɔɔ.

⁶ U wisa u nɛɛ, sia.

Ma Mɔwisi u nɛɛ, n koo koorɔ mɛ, kpa a gia ma goo sari wi u sãa nge Gusunɔ bɛɛn Yinni. ⁷ Sure ni, nu koo ka nun tonda nu gɛɛra wunen bwāabu ka wunen tɔmbu ka bɛɛn yenusun di. Daa bakaru tɔna sɔɔra nu ko nu n tie.

⁸ Yen biru Mɔwisi ka Aroni ba yara Egibiti sunɔn min di. Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ nɔɔgiri sue u sure ni gira ni u Egibiti sunɔ wisi mi. ⁹ Ma Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ Mɔwisi u bikia. Yera sure ni, nu gbisuka diaɔ ka yenu yaariɔ ka gbeaɔ. ¹⁰ Ba nu gura ba menna menna. Ma nin nubura yiba tem mɛ sɔɔ.

¹¹ Ye Egibiti sunɔ u wa ma wahala ya dwiia yera u kpam win gɔru bɔbiasia.

U n maa Mɔwisi ka Aroni swaa daki, nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala itase, gaanikunu

¹² Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, u Aroni sɔɔwɔ u win dɛka suo u tem so, kpa tua yu gɔsia gaanikunu Egibitin tem kpuro sɔɔ.

¹³ Ma ba kua nge mɛ. Tua kpuro ya gɔsia gaanikunu tem mɛ kpuro sɔɔ. Gaanikuu ni, nu dua tɔmbu ka yaa sabenu sɔɔ. ¹⁴ Ma sɔrobu ba dobo dobo kua bu ka maa gaanikunu ko. Adama ba kpana. Gaanikuu ni, nu wāawa baama. ¹⁵ Yera sɔro be, ba Egibiti sunɔ sɔɔwa ba nɛɛ, Gusunɔn tiin dama mini.

Adama ka mɛ, Egibiti sunɔn gɔru ga bɔɔbu. U n Mɔwisi ka Aronin gari swaa daki nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

Wahala nnese, gbabu swɛɛ

¹⁶ Yen biru Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a seewo buru buru yellu a da a ka Egibiti sunɔ yinna sanam mɛ u dɔɔ daarɔ, kpa a nɔn sɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ na gerua. U de nen tɔmbu bu da bu man sã. ¹⁷ U n maa yina nen tɔmbu bu doona kon nɔn gbabu swɛɛ surema yi yi koo wi ka win bwāabu ka win tɔmbu kuni. Egibitigibun yenusu kpurowa su ko n gbabu swɛɛ yiba kpa yi tem wukiri. ¹⁸ Adama dɔma te, na n derimɔ gbabu swɛɛ yi da Gosɛniɔ mi nen tɔmba wāa, kpa u gia ma nɛ, Yinni Gusunɔ na wāa tem mɛ sɔɔ. ¹⁹ Kon nen tɔmbu ka win tɔmbu wunana. Siawa yire te, ta koo sɔɔsira.

²⁰ Yinni Gusunɔ u kua nge mɛ. Gbabu swɛɛ wuuru ta Egibiti sunɔ ka win bwāabun yenusu wɔri. Ma Egibitin tem kpuro mu sankira gbabu swɛɛ yin saabu. ²¹ Yera Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni sokusia u nɛɛ, i doo i bɛɛn Yinni yāku te kua tem mɛ sɔɔ, i ku yari.

²² Adama Mɔwisi u wisa u nɛɛ, n n koorɔ mɛ domi bɛɛn yākunu ko n sãa taare Egibitigibun nɔni sɔɔ. Sà n maa yāku taareginu kua ben nɔni biru, ba n koo sun kpenu kasuku? ²³ Yen sɔ, sa ko dawa gbaburɔ mi n toma nge sɔɔ

itan sanum saka su ka Gusunɔ besen Yinni yākuru kua, nge me u sun sɔɔwa su ko.

²⁴ Egibiti sunɔ u neɛ, kon de i da i Gusunɔ besen Yinni yākuru kua gɓaburɔ, adama i ku tonda. Yen sɔ, i kanaru koowo nen sɔ.

²⁵ Ma Mɔwisi u nɔn wisa u neɛ, wee, na doonɔ wunen min di, n ka Yinni Gusunɔ kana wunen sɔ. Sia gɓabu swɛɛ yi, yi koo doona wune ka wunen bwāabu ka wunen tɔmbun min di. Adama a ku maa sun yaakoru ko a yina su da su Gusunɔ besen Yinni yākuru kua.

²⁶ Yera Mɔwisi u yara Egibiti sunɔn min di, u da u Yinni Gusunɔ suuru kana. ²⁷ Ma Yinni Gusunɔ u kua nge me Mɔwisi u nɔn bikia. Gɓabu swɛɛ yi, yi tonda Egibiti sunɔ ka win bwāabu ka win tɔmbun min di. Yi n maa tie mi, baa tia. ²⁸ Adama ka me kpuro, Egibiti sunɔn gɔru ga bɔbia kpam maa, ma u yina tɔn be, bu doona.

Wahala nɔɔbuse, yaa sabenun gɔɔ

9

¹ Yen biru kpam Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u neɛ, a doo Egibiti sunɔn mi kpa a nɔn sɔ a neɛ, ameniwa ne Heberuban Yinni Wi u ra n wāa na gerua. Na neɛ, u de nen tɔmbu bu doona bu man sɔ. ² Adama ù kun bu yɔsu, ma u yen yina yinaminu mɔ kpam, ³ wee, kon nen nɔm damguu doke win dumi ka ketekunu ka yooy-oosu ka ketɛba ka yāanu sɔɔ, win yaa sabenu kpuro gesi ni ba kparamɔ gɓerɔ. Adumgbeku baka ya koo nu wɔri. ⁴ Saa ye sɔɔ, kon Isireliban sabenu ka Egibitiginu wunana. Ye ya sɔa Isireliban sabenu, yen gaa kun gɓimɔ.

⁵ Ma Yinni Gusunɔ u tɔru yi u neɛ, ù kun bu yɔsu, siawa kon yabu ye ko tem me sɔɔ.

⁶ Yen sisiru Yinni Gusunɔ u kua me. Egibitigibun sabenu gɓisuka kpuro, adama Isireliban sabenu sɔɔ, baa teeru ta n gu. ⁷ Egibiti sunɔ u ye ya kooran labaari bikia. U nua ma Isireliban sabenu sɔɔ baa teeru ta n gu.

Ka me, win gɔru ga kpam bɔbia, u n wure tɔn be, bu doona.

Wahala nɔɔba tiase, bwisinu

⁸ Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa u neɛ, i torom sɔko doowɔ i n neni, kpa Mɔwisi u me yɛka wɔlɔ Egibiti sunɔn wuswaaɔ. ⁹ Torom me, mu koo gɔsia nge tua, kpa mu Egibitin tem kpuro wukiri. Mu koo bwisinu wisi tɔmbu ka sabenu sɔɔ, kpa nu boo-boosu ko.

¹⁰ Yera ba torom me sɔka ba da Egibiti sunɔn wuswaaɔ. Ma Mɔwisi u torom me yɛkana wɔlɔ, ma mu kua bwisinu tɔmbu ka sabenun wasi sɔɔ.

¹¹ Saa ye sɔɔ, sɔroba kpana bu yarima Mɔwisin wuswaaɔ bwisi nin sɔ. Domi nu ben tii wisiwa nge Egibitigii be ba tie. ¹² Egibiti sunɔ u n Mɔwisi ka Aronin gari swaa daki. Yinni Gusunɔ u dera win gɔru ga bɔbia ga sosi nge me u raa Mɔwisi sɔɔwa.

Wahala nɔɔba yiruse, guru kpenu

¹³ Yera Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔɔwa u neɛ, a seewo buru buru yellu a da Egibiti sunɔn mi, kpa a nɔn sɔ a neɛ, ameniwa ne Gusunɔ Heberuban Yinni ne wi na ra n wāa na gerua. U de nen tɔmbu bu doona bu man sɔ. ¹⁴ Domi tɛ, n n mɔ win bwāabu ka win tɔmbu tɔna kon wahala doke ye ya koo nen dam bakam sɔɔsi. Ka win tiiwa kpa u gia ma goo sari nge ne handunia sɔɔ. ¹⁵ N n daa nen nɔm damguu demia na wi ka win tɔmbu bara kɔsuru kpɛɛ, u n ko n daa maa wāa handuniaɔ. ¹⁶ Adama na dera u wāa u ka nen dam wan sɔ, kpa nen yisiru tu ka nɔra handunia kpuro sɔɔ. ¹⁷ Wee u ka nen tɔmbu seewa sere ka tɛ. U n dere bu doona. ¹⁸ Yen sɔ, sia amadaare kon de guru kpenu nu neɛra ka dam nɔn bweseru nu n koore Egibitin temɔ saa yen toren di sere n ka gisɔ girari. ¹⁹ N n men na, a de bu win yaa sabenu kuku yeru kua, ka yabu ye u mɔ kpuro gɓerɔ. Domi guru kpee ni, nu koo tɔmbu kpuro so gbeaɔ ka yaa sabenu kpuro ni nu n kuku yeru wa, kpa sabe ni, ka tɔn be, bu kam ko.

²⁰ Yera Egibiti sunɔn bwāabu gabu be ba Yinni Gusunɔn gari nasie, ba

dera ben yobu ba ka ben sabenu wōma yēnuō fuuku fuuku. ²¹ Be ba kun maa Yinni Gusunōn gari gara, ba ben yobu ka yaa sabenu deri gbeaō.

²² Ma Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nēē, a wunen nōma suo wōlō kpa guru kpenu nu yēkama Egibitin tem kpuro sō, tōmbu ka sabenu ka ye ya kpia gbeaō kpuron wōlō.

²³ Yera Mōwisi u win dēka sua u tii wōlō, ma Yinni Gusunō u dera guru kpenu nēmō. Guru maakinu mō nu girarimō sere temō. ²⁴ Gura yen bwesera kun nēere Egibitin tem sō saa yen toren di. ²⁵ Ma guru kpee ni, nu baayere kpuro so nu go ye ya wāa gbeaō Egibitin tem sō, saa tōmbu sere ka sabenu ka ye ya kpia kpuro. Ma dānu kpuro nu bēsikira. ²⁶ Gosēnin bera mi Isireliba ba wāa tōnawa guru kpee ni, nu n̄ na. ²⁷ Yera Egibiti sunō u Mōwisi ka Aroni sokusia u nēē, na wa ma nēna na tora. Gusunō wi u ra n wāa u gem mō. Nē ka nēn tōmbu sa taare kua. ²⁸ A Yinni Gusunō kanō domi guru gbāsuku ni, ka guru kpee ni, nu den tura. Kon de i doona, na n̄ maa bēē nēnumō.

²⁹ Ma Mōwisi u nūn wisa u nēē, nā n̄ yara wuun di kon nēn nōma sua wōlō n̄ Yinni Gusunō kana, kpa guru gbāsukunu ka guru kpenu nu mari a ka gia ma wiya handunia mō. ³⁰ Adama na yē ma wunē ka wunen bwāabu i n̄ Yinni Gusunō nasiam kpa.

³¹ Saa ye gura ye, ya na, wēsu ka ɔsu kam kua yēn sō ɔsu ya nō kusia, wēsu maa wēsu sāa. ³² Adama alikama ya n̄ kam kue yēn sō ya n̄ sanam mē kpā.

³³ Yen biru Mōwisi u yara Egibiti sunōn min di u da wuun biruō. Ma u win nōma sua wōlō u Yinni Gusunō kana, ma guru gbāsukunu ka guru kpee ni, nu mari. Gura kun maa nēmō.

³⁴ Ye Egibiti sunō u wa mē, u win toraru sosi. Wi ka win bwāaba ben gōrusu bōbiasia. ³⁵ U n̄ wure Isireliba bu doona nge mē Yinni Gusunō u raa gerua saa Mōwisin nōn di.

Wahala nōba itase, twee

10

¹⁻² Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōwa u nēē, na dera Egibiti sunō ka win bwāabun gōrusu bōbia, kpa n̄ ka nēn yīre ni sōsi ben suunu sō. Kpa wunen tii a ka wunen bibu ka wunen debuminu sō nge mē na ka Egibitigibu yaakoru kua, ka yīre ni na sōsi ben suunu sō kpa i n̄ ka yē ma nēna Gusunō wi u ra n̄ wāa. N̄ n̄ mēn na, a doo Egibiti sunōn mi.

³ Mōwisi ka Aroni ba da sunō win mi, ba nēē, amēniwa bēse Heberuban Gusunō wi u ra n̄ wāa u gerua. U nēē, sere domma kaa n̄ yīnē a tii kawa win wuswāa. A dē win tōmbu bu doona bu nūn sā. ⁴ A n̄ maa yina a bu kara, wee, sia u koo de twee yi na wunen tem kpuro sō. ⁵ Yi koo tēria yi tem wukiri. Baa tem bau ba n̄ wasi. Yi koo dīa ni nu tie di ni guru kpenu kun sankā, kpa yi bēēn gbean dāa wurusu kpuro di. ⁶ Yi koo wunē ka wunen bwāabu ka Egibitigibu kpuron dia duuri yi yibu. Wunen baababa ka wunen sikadoba ba n̄ yen bweseru waare saa mīn di ba wāa handunia sō sere ka gisō.

Ma Mōwisi u seewa u yara Egibiti sunōn min di. ⁷ Yera Egibiti sunōn bwāaba nūn bikia ba nēē, sere domma durō wini u ko n̄ sun wahala mō. A dē tōn bē, bu doona bu da bu Gusunō ben Yinni sā. A n̄ wa ma bēēn tem mu kam kobu dō?

⁸ Ma ba dera Mōwisi ka Aroni ba wurama Egibiti sunōn mi. Ye ba tura mi, yera u bu sōwa u nēē, i doo i Gusunō bēēn Yinni sā, adama bēē sō berā ba koo da.

⁹ Mōwisi u wisa u nēē, bēse kpurowa, bibu ka bukurobu ka bēēn yaa sabenu. Sanna sa ko da. Domi tō bakara sa ko Yinni Gusunō kua.

¹⁰ Ma Egibiti sunō u bu yaakoru kua u nēē, Yinni Gusunō u ka bēē da baani, nā n̄ dera i da ka bēēn kurōbu ka bibu. Domi gāa kōsuna i bwisikumō.

¹¹ Adama bēē tōn durōbu tōnawa i ko da. Domi mēya i bikia.

Yera u dera ba bu gira win min di.

¹² Ma Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nēē, a wunen dēka suo a tii Egibitin tem sō kpa twee yi na yi tem mē

wukiri, yi kpuro di ye ya kpia mi, ye guru kpenu nu deri.

¹³ Yera Mawisi u win dɛka ye sua u t̄i mi. Ma Yinni Gusunɔ u dera woo gaga seema saa s̄ɔ yari yerun di tem mɛ s̄ɔ. Woo ge, ga kuawa saa s̄ɔ s̄ɔn di sere ka w̄kuru kpuro. Sisi bururu ba deema twee wee yam kpuro yi woo ge, ga ka na. ¹⁴ Twee yi, yi na wuunu ka wuunu yi pusa Egibitin tem baama. Yi dabia yi sara yi ba raa waare. Mɛya ba n̄ maa yin bweseru wasi. ¹⁵ Tem kpuro mu t̄ira twee yin saabu. Ma yi yakasu ka d̄aa binu kpuro di, ni guru kpenu kun daa sanku. Wuru gaga kun maa tie Egibitin tem s̄ɔ d̄aa ka d̄aa kikis̄ɔ.

¹⁶ Yera Egibiti sunɔ u Mawisi ka Aroni sokusia fuuku u n̄ɛ, na Gusunɔ b̄ɛn Yinni tora, mɛya, na maa b̄ɛn tii tora. ¹⁷ T̄ɛ, i man suuru kuo n̄n tee teni kpa i Gusunɔ b̄ɛn Yinni kana u man wahala ḡɔgia yeni wunari.

¹⁸ Ma Mawisi u yara min di u da u Yinni Gusunɔ suuru kana. ¹⁹ Yera Yinni Gusunɔ u dera woo damguu ga seema saa s̄ɔ duu yerun di ga ka twee yi doona ga gure nim w̄ku s̄ɔ ge ba m̄ Naa yari. Baa yin tia kun tiare tem mɛ kpuro s̄ɔ. ²⁰ Adama Yinni Gusunɔ u kpam dera Egibiti sunɔn ḡɔru ga b̄ɔbia, u n̄ wure Isireliba bu doona.

Wahala n̄ɔba n̄ɛse, yam w̄kuru

²¹ Yen biru Yinni Gusunɔ u Mawisi s̄ɔwa u n̄ɛ, a wunen d̄ɛka t̄iyo w̄llɔ kpa yam w̄ku sinumgiri tu Egibitin tem wukiri, sere bu tu baba.

²² Yera Mawisi u win d̄ɛka ye t̄i w̄llɔ ma yam w̄kura kua Egibitin tem kpuro s̄ɔ s̄ɔ ita. ²³ Egibitigiba kun waanam̄, goo kun seere win yenun di sere s̄ɔ ita ye. Adama mi Isireliba ba w̄a kpuro, yam bururam mu w̄awa. ²⁴ Egibiti sunɔ u Mawisi sokusia u n̄ɛ, i doo i Yinni Gusunɔ s̄a ka b̄ɛn kur̄bu ka bibu sannu. Adama i ku ka b̄ɛn yaa sabenu da.

²⁵ Mawisi u wisa u n̄ɛ, n̄ n m̄n na, a sun yaa sabenu w̄ɛyo domi n̄ n̄ koo kora sa kun nu m̄ su ka Gusunɔ b̄ɛn Yinni ȳaku d̄ɔ mwaararuginu ka ȳakunu ganu kua. ²⁶ Yen s̄ɔ, sa ko ka

b̄ɛn yaa sabenu dawa, baa samu sa n̄ derim̄. Domi miya sa ko ḡɔsi ye sa ko ka n̄n s̄a. Sa n̄ maa gina yen geeru ȳɛ ka yen ye sa ko ḡɔsi sere s̄a n̄ tura mi.

²⁷ Adama Yinni Gusunɔ u dera Egibiti sunɔn ḡɔru ga b̄ɔbia, u n̄ wure bu doona. ²⁸ Ma sunɔ wi, u Mawisi s̄ɔwa u n̄ɛ, a gesiro n̄n b̄ɔkun di. A ku ra maa na n̄n wuswaa, domi d̄ama te na maa nun wa, a guwa.

²⁹ Mawisi u n̄ɛ, too, ya w̄a, a n̄ maa man wasi.

Mawisi u wahala w̄kurusen gari m̄

11

¹ N deema Yinni Gusunɔ u raa Mawisi s̄ɔwa u n̄ɛ, n tie wahala tia ye kon Egibitigibu ka ben sunɔ doke. Yera ya koo de u b̄ɛ ȳɔsu. U koo mam b̄ɛ girawa minin di ka dam. ² A t̄ɔn dur̄ ka t̄ɔn kur̄ baawure s̄ɔwa u bura ȳa wuraginu ka sii geesuginu kana win beruse Egibitigiin mi.

³ N deema Yinni Gusunɔ u dera Egibitigibu ba ka Isireliba n̄nu geu m̄ɛra. Mawisi u maa s̄a t̄ɔn boko sunɔn bw̄abu ka Egibitigii be ba tien n̄ni s̄ɔ.

⁴ Mawisi u sere doona Egibiti sunɔn min di, u n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, am̄niwa Yinni Gusunɔ u gerua. W̄kurun b̄ɔnun sakawa u koo Egibitin tem bukiana. ⁵ Bii yerumaba kpuro ba koo gbi, saa wunen bii yeruman di, wi u koo wunen sina ḡɔna tubi di sere ka yoo t̄ɔn kur̄n bii t̄ɔn dur̄ gbiikoow̄. Yaa sabenun bii gbiikii dwanu nu koo maa gbi. ⁶ Wuri b̄ɛɛ yi ko n̄ w̄a Egibitin tem kpuro s̄ɔ d̄ama te, ȳin bweseru yi n̄ koore. Mɛya yi n̄ koo maa wure yi ko. ⁷ Adama b̄ɛɛ Isireliban mi, baa b̄ɔ ga n̄ sun worim̄ sere ka b̄ɛn yaa saben̄, kpa i n̄ ka ȳɛ ma Yinni Gusunɔ u sun wunane ka b̄ɛɛ Egibitigibu. ⁸ Ma Mawisi u kpam n̄ɛ, wunen bw̄abu kpuro ba koo na bu kpuna n̄n wuswaa bu man s̄ɔ bu n̄ɛ, n̄ yario ka n̄n t̄ambu kpuro be ba man sw̄i. Yen biru na kon den yari n̄ doona.

Ye u gari yi gerua u kpa, ma u yara Egibiti sunɔn min di ka m̄ru baka.

⁹ Yinni Gusunɔ u raa nùn sɔɔwa u nɛɛ, Egibiti sunɔ kun wunen gari swaa dakimɔ. Yera ya koo de n maa sɔm maamaakiginu ganu ko Egibitin temɔ.

¹⁰ Mɔwisi ka Aroni ba sɔm maamaakigii ni kpuro kua Egibiti sunɔn wuswaaɔ adama Yinni Gusunɔ dera win gɔru ga bɔbia ma u n wure Isireliba bu doona win tem di.

Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru

12

¹ Mɔwisi ka Aroni bu sere yari Egibitin di Yinni Gusunɔ u bu sɔɔwa u nɛɛ, ² suru winiwa u koo ko bɛɛn suru gbiikoo wɔɔ sɔɔ. ³ I Isireliba kpuro sɔɔwɔ i nɛɛ, suru winin sɔɔ wɔkuru, ben yenu yɛro baawure u yaa kinɛ kpendu gɔsi win yenun sɔ. ⁴ Yenu yɛro win tɔmba kun dabiru tura bu ka yaa giriru tem, wi ka win beruse bu yaaaru gɔsio te begiba koo kpɪ bu tem bu kpe. ⁵ I ko kpɪ i yaaaru n kun mɛ boɔ gɔsi, adama i de ya n sɔa kinɛru te ta wɔɔ tia mɔ, kpa ta kun alebu mɔ. ⁶ I ko nu berewa sere suru win sɔɔ wɔkura nɛɛ, kpa bɛɛ Isireliba kpuro i nu go dɔma ten yoka kpaa. ⁷ I ko nin yem sua i tɛɛniwa dinu mi i ko nin yaa tem kɔnnɔsun beri berika ka sin wɔllɔ. ⁸ Wɔku tera ba koo yaa ye wɔ kpa bu ye di ka pɛɛ ye ba n seeyatia doke ka kpee wuru si su sosu sannu. ⁹ I ku yen gɔma tem, n kun mɛ ye ba yikua. I ye wɔɔwɔ girum girum ka yen wiru ka taanu ka bɔsɔ yānu. ¹⁰ Yā n maa tiara i ko ye wisiwa dɔɔ sɔɔ. I ku de yen gaa yu yam sara. ¹¹ Wee mɛ i ko i n sɔa i ka ye di. I n sɔɔru sɔa i ka swaa wɔri, i n gɔbaburun yānu doke, i n bokunu nɛni, kpa i di ka wasi kasanu, domi ya sɔawa tɔɔ bakaru te i ko man diiya Gɔɔ sararibun sɔ.

¹² Wɔku tera kon Egibitin tem bukiana kpa n bii tɔn durɔ gbiikoo baawure go, tɔmbun bibu ka yaa sabenun binu. Mɛya kon ka sɔɔsi ma Egibitigibun bɪnu nu n dam mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon ye ko. ¹³ Yem mɛya mu koo ko yɪreru te ta yɛnusu sɔɔsimɔ mi i wɔa. Nā n yem mɛ wa, kon bɛɛ sarariwa. Kɛsi te, ta n bɛɛ babamɔ te kon ka Egibitigibu wahala ko.

¹⁴ I ko i n da tɔɔ te yaayewa wɔɔ ka wɔɔ, kpa i man tɔɔ bakaru diiya. Bɛɛn bibun bweseru ba ko n da maa tu yaayewa sere ka baadommaaɔ.

Pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakaru

¹⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, i ko kowa sɔɔ nɔɔba yiru i ku pɛɛ di ye ba seeya. Tɔɔ gbiikiru i ko pɛɛ seeyatia yara bɛɛn yɛnusun di. Domi bɛɛn goo u n gāanu di ni nu seeyatia mɔ sɔɔ nɔɔba yiru ye, yu sere yibu, ba koo yɛro gowa. ¹⁶ Tɔɔ gbiikiru ka tɔru nɔɔba yiruse, i ko mennawa i man sɔ. I ku ra sɔmburu garu ko tɔnu yiru ye sɔɔ, ma n kun mɔ bɛɛn dɪa ni i ko din kobu.

¹⁷ I ko n da pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakaru di, domi tɔɔ te sɔɔra na bɛɛn bweseru kpuro yara Egibitin tem di. Yen sɔ, bɛɛn bibun bweseru ba ko n da tɔɔ bakaru diwa tɔɔ te sɔɔ, sere ka baadommaaɔ. ¹⁸ Suru gbiikoon sɔɔ wɔkura nɛɛsen yokan di, pɛɛ ye ba n seeyatia dokewa i ko i n dimɔ sere ka win sɔɔ yɛnda tiasen yokaaɔ. ¹⁹ Sɔɔ nɔɔba yiru yen baa sɔɔ, bu ku raa pɛɛ seeyatia wa bɛɛn yɛnusu. Domi wi u gāanu di ni ba seeyatia doke, ba koo yɛro gowa, baa u n sɔɔn na. ²⁰ N n mɛn na, bɛɛn yɛnusu kpuro sɔɔ, i ku ra gāanu di ni ba seeyatia doke.

Gɔɔ sararibun torubu

²¹ Yen biru Mɔwisi u Isireliban guro gurobu sokusia u nɛɛ, i yaa kinɛ kpennu gɔsio nge mɛ bɛɛn yɛnusu nɛ, kpa i nu go gɔɔ u ka bɛɛ sarari. ²² Kpa bɛɛn baawure u dāa kiku ge ba mɔ isɔpu sua u wasi yaa yem sɔɔ mɛ mu ko n wāa gbɛɛrɔ, kpa u tɛɛni win dii kɔnnɔn beri berikaɔ ka gen wɔllɔ. Bɛɛn goo u ku raa yari dirun di ma n kun mɔ yam sara mam mam. ²³ Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo tem mɛ bukiana u ka Egibitigibu go, u koo yem mɛ wa bɛɛn dii kɔnnɔsun beri berikaɔ ka sin wɔllɔ, kpa u bɛɛn dia sarari. U n wuramɔ gɔɔn gɔrado u du u bɛɛ go. ²⁴ Bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru, mɛya i ko i n da tɔɔ baka te di sere ka baadommaaɔ. ²⁵ Sanam mɛ i tem mɛ dua, mɛ Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɛ nge mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua, i de tɔɔ baka

te, tu ko bɛɛn wororu. ²⁶ Bɛɛn bibu bā n bɛɛ woro ten tubusianu bikia, ²⁷ i ko bu wisi i nɛɛ, Gɔɔ sararibun yākura te sa ka Yinni Gusunɔ sāmɔ, domi u bɛɛ Isireliban dia sarari, u n sun go sanam mɛ u Egibitigibu goomɔ.

Yen biru Isireliba ba yiira ba Gusunɔ sāwa. ²⁸ Ma ba da ba kua dee dee ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa.

Bii gbiikobun gɔɔ

²⁹ Ye n kua wɔkurun bɔnu, Yinni Gusunɔ u bii gbiikobu kpuro go Egibitin temɔ, saa Egibiti sunɔn tiin bii gbiikoon di wi u koo win sina gɔna tubi di, sere ka be ba wāa pirisɔm sɔɔn bii gbiikobu, n ka da yaa sabenun bii gbiikinɔ. ³⁰ Egibiti sunɔ ka win bwāabu ka tɔn be ba tie Egibiti ye sɔɔ kpuro, ba seewa wɔkuru ba wuri bɛkɛ kua domi yɛnu gagu sari gɛn mi tɔn tia tia kun gu. ³¹ Wɔku tee te sɔɔ, Egibiti sunɔ u Mɔwisi ka Aroni soka, u nɛɛ, i seewo i doona nɛn tɔmbun min di, bɛɛ ka bɛɛn tɔmbu Isireliba. I doo i Yinni Gusunɔ sā nge mɛ i gerua. ³² I ka bɛɛn yāanu ka bɛɛn ketɛba doo nge mɛ i gerua, kpa i maa man domaru kana bɛɛn Yinnin mi.

³³ Ma Egibitigiba Isireliba baasi bu ka yari ben tem di fuuku, ba nɛɛ, domi sa ko gbi su kpe. ³⁴ Ma Isireli be, ba ben pɛɛ kpɛi te ta n seeyatia mɔ sua gbɛa sɔɔ ba tu beka wukiri ba sɔɔwa.

³⁵ N deema Isireliba ba raa kua nge mɛ Mɔwisi u gerua, ba Egibitigibu bura yāa ni ba kua ka wura ka sii geesu kana, ka maa beka. ³⁶ Yinni Gusunɔ u maa dera tɔn be, ba kɛi geeru wa Egibitigii ben mi. Ma ba bu wɛ ye ba bikia kpuro. Nge mɛya ba ka Egibitigibun yānu wa ba gura.

Isireliba ba yara Egibitin di

³⁷ Isireliba ba swaa wɔri ka naasu saa Ramusɛsin di ba dɔɔ Sukɔtuɔ. Ben geera sāa nɔrɔbun suba natan saka (600.000), tɔn kurɔbu ka bibu ka durɔ tɔkɔnu baasi. ³⁸ Ma ba ka ben yaa sabenu da dabi dabinu, ketɛba ka yāanu ka bonu. Tɔn tuko dabira maa bu swii. ³⁹ Ba pɛɛ kua ka pɛɛ kpɛi te ba n seeyatia doke, domi ba bu girawa

Egibitin di ba yara ka sendaru. Ba n maa fɛɛ wa bu dīa kusenu sua.

⁴⁰⁻⁴¹ Gusunɔn tɔmbu Isireliba ba kuawa Egibitiɔ wɔɔ nɛɛru ka tɛna (430). Dɔma te wɔɔ nɛɛru ka tɛna ye, ya yiba, yera be kpuro ba yara Egibitin di. ⁴² Wɔku te sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Isireliba kɔsu ba ka yara Egibitin di. Yen sɔna wɔɔ ka wɔɔ Isireliba ba ko n da dom se wɔku te. Kpa bu Yinni Gusunɔ tɔɔ bakaru diiya, be ka ben bibun bweseru sere ka baadommaɔ.

Gɔɔ sararibun tɔɔ bakarun yaa dibun wooda

⁴³ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa u nɛɛ, wooda ye na bɛɛ wɛɛmɔ Gɔɔ sararibun tɔɔ bakarun sɔ wee. Sɔɔ goo u ku raa ten yaa dibu di.

⁴⁴ Adama yoo tɔn tuko be i dwa ka gobi, ma i bu bango kua, ba koo kpɛi bu di.

⁴⁵ Sɔɔ wi u sarɔ, n kun mɛ tɔn tuko goo wi u sɔmburu mɔ bɛɛn mi, u ka gobi wa, be yiru yen goo kun yaa dii bi dimɔ.

⁴⁶ Dirɔwa i ko tɔɔ baka ten yaa dibu di. I ku ra ka yen yaa yari tɔɔwɔ.

Baa yen yaa kuku teeru i ku ra kɔra.

⁴⁷ Isireliba kpurowa ba koo tɔɔ baka te di.

⁴⁸ Sɔɔ goo ù n tem yarima u wāa bɛɛn mi, ù n kɛi u tɔɔ baka ten yaa dibu di, i nɔn bango koowo ka win yɛnun tɔn durɔbu kpuro i sere yaa dii bi di ka wi sannu. Domi u n ko n maa sāa nge sɔɔ. Adama bango sarirugii goo kun bu dimɔ.

⁴⁹ Wooda tia ye, ya ka bɛɛ kpuro yā, bɛɛ Isireliba ka sere sɔɔ be ba wāa bɛɛn mi.

⁵⁰ Ma Isireliba ba kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa.

⁵¹ Yen tɔɔ tera u maa Isireliba yara Egibitin di bwese kɛra ka bwese kɛra.

Gɔɔ sararibun tɔɔ bakarun woodaba

13

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a de Isireliba bu ben bii tɔn durɔ gbiikobu ka ben yaa sabenun bii gbiikii dwanu wuna nɛnɛm kpa ye kpuro ya n sāa nɛgia.

³ Mɔwisi u Isireliba sɔɔwa u nɛɛ, i n da tɔɔ te yaaye tɛ sɔɔ Gusunɔ u

bɛɛ yarama ka win dam bakam saa Egibitin di, mi i yoru di. Yen sã, i n tã ten yaa dibu dimã, i ku ra pɛɛ ye ba seeyatia doke di. ⁴ Suru wì sã ba ra gɛɛbu tore, wi ba mɔ Abibu, win tã gbiikiru sãra i yara. ⁵ Yinni Gusunɔ u bɛɛn baababa nã mwɛɛru kua ka bõri sannu u nɛɛ, u koo bu tem gem wɛ mi tim ka bom yiba. Tem miya Kananiba ka Hɛtiba ka Amɔreba ka Hefiba ka Yebusiba ba wãa. U n ka bɛɛ tura tem mi, i n da tã baka teni di i ka nùn sã suru win tã gbiikiru sã. ⁶ Sã nãba yirun baa sãra i ko pɛɛ di ye ba n seeyatia doke. Yen nãba yirusen tii sãra i ko Yinni Gusunɔ tã bakaru diiya. ⁷ Sã nãba yiru ye sã, i ku maa de pɛɛ ye ya seeyatia mɔ n kun mɛ seeyatia gaa ya n wãa bɛɛn suunu sã tem mɛ kpuro sã. ⁸ Dɔma te i tã baka te mɔ, i bɛɛn bibu sãwɔ i nɛɛ, sa yeni mɔwa su ka yaaya ye Yinni Gusunɔ u sun kua sanam mɛ sa yara Egibitin di. ⁹ Yeni ya ko n sãawa nge yĩre te ba yorua nãmaɔ, n kun mɛ sirikanaɔ, kpa i n Yinni Gusunɔn woodaba yaayamɔ bɛɛn faagi sã. Domi wiya u bɛɛ yarama ka win dam bakam Egibitin di. ¹⁰ Yen sãna n weenɛ i tã baka ten wooda yibia wã baagere, ten saa yà n tura.

¹¹ Saa ye Yinni Gusunɔ u dera bɛɛ Isireliba i dua Kananin temɔ, mɛ u bɛɛ ka bɛɛn baababa nã mwɛɛru kua ka bõri ma u bɛɛ mu wɛ, ¹² i ko nùn bɛɛn bii tɔn durɔ gbiikobu ka bɛɛn yaa sabenun bii gbiikii dwanu yiyawa nenem n sãa wigia. ¹³ Adama bɛɛn goo ù n kī u win keteku buu gbiikuu nenɛ, u koo gu yakiawa ka yãa buu. U kun maa kue mɛ, u koo gen wīi suma buawa u go. I ko maa bɛɛn bii tɔn durɔ gbiikoo baawure yakiawa ka gobi. ¹⁴ Baa sia bɛɛn bibu bà n da bɛɛ bikia ba nɛɛ, mba yenin tubusianu, kpa i bu wisi i nɛɛ, tã te Yinni Gusunɔ u sun yarama ka win dam bakam Egibitin di, mi sa raa yoru di, tera sa yaayamɔ mi. ¹⁵ Domi saa ye Egibiti sunɔ u yina mam mam su yari tem min di, yera Yinni Gusunɔ u dera tem min bii tɔn durɔ gbiikoba gu gu ka maa yaa sabenun bii gbiikii dwanu. Yen sãna

sa ra ka bɛɛn yaa sabenun bii gbiikii dwanu Yinni Gusunɔ yākuru kue, kpa su bɛɛn bii tɔn durɔ gbiikobu yakia. ¹⁶ Yeni ya ko n sãawa nge yĩre te ba yorua nãmaɔ ka sirikanaɔ kpa ta n sun yaayasie ma dam bakama Yinni Gusunɔ u ka sun yara saa Egibitin di.

Yinni Gusunɔ u dera guru wii wurora Isireliba kpare

¹⁷ Sanam mɛ Egibiti sunɔ u dera Isireliba ba doona, Yinni Gusunɔ u n wure bu kpe ka swaa ye ya dã Filisitiban temɔ, baa mɛ ya turuku bo. Domi u nɛɛ, u n kī bu gõru gɔsia bu wura Egibiti sanam mɛ ba bu tabu wõri. ¹⁸ Yen sãna u ka bu gɔbaburun swaa bɛɛri nim wõkun bera gia, ge ba mɔ Naa yari. Tɔn be, ba yarawa Egibitin di ka tabun sãru. ¹⁹ Ma Mawisi u Yosefun goru sua ba ka da, nge mɛ Yosefu u raa Isireliba bõrusia bu ko. U nɛɛ, bu de bu ka win goru yari sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo bu yakia.

²⁰ Isireliba ba doona Sukɔtun di ba da ba ben sansani kua Etamɔ gɔbabu dirirun nãwɔ. ²¹ Yinni Gusunɔ u bu swaa gbiie guru wii wuroru sã sã sã ka wõkuru. Wõkuru kpa ta n sã nge dã yari bakaru ta n ka bu yam bururasie. ²² Sã sã ka wõkuru guru wii wuro te, ta ku ra biare tɔn ben wuswaaɔ.

Ba nim wõku ge ba mɔ Naa yari tɔbura

14

¹ Yen biru Yinni Gusunɔ u Mawisi sãwɔa u nɛɛ, ² a Isireliba sãwɔ bu wuro Piha Hirotun bera gia bu ben sansani gira Migidoli ka nim wõkun baa sã, Baali Sefonin deedeeru. Miya i ko gina yõra nim wõkun bõkuɔ, ³ kpa Egibiti sunɔ u n tamaa bɛɛ Isireliba i kãrawa tem mɛ sã, mi gɔbaburu ta bɛɛ sikerene, ⁴ kpa n win gõru bɔbiasia u bɛɛ naa swī. Adama kon wi ka win tabu kowobu dendi n ka nen yiiko sãsi kpa Egibitigibu bu ka gia ma nana Yinni Gusunɔ.

Ma Isireliba ba kua mɛ.

⁵ Sanam me ba Egibiti suno sowa ma ton be, ba yakurawa, yera wi ka win bwabu ba ben himba gasia. Ba nee, mban bwesera sa kua mini. Domi sa dera Isireliba ba besen yoru yara ba doona. ⁶ Ma Egibiti suno u win tabu keke soro kua ka win tabu kowobu sannu. ⁷ U tabu keke nata (600) sua yi yi gia saa ka sere Egibitin tabu kekeba kpuro, yen baayere ka yen tabu kowo damgii. ⁸ Saa yera Yinni Gusuno u suno win goru babiasia, ma u Isireliba naa gira baa me u ye ma Yinni Gusunawa u bu yara. ⁹ Egibitigibun tabu kowobu ka ben maasabu ka dumi, ka tabu kekeba ba bu naa gira ma ba bu naamwe mi ba yora nim woku boku ba ben sansani gira Piha Hirotun bera gia Baali Se- fonin deedeeru.

¹⁰ Sanam me Egibiti suno u turuku kua, Isireliba ba noni seeya ba wa wee, Egibitigiba kekua ba wee. Ma berum bu mwa gem gem, ma ba Yinni Gusuno nagiru sue. ¹¹ Ba Mowisi sowa ba nee, siku yeru sariwa Egibiti? Yen sone a ka sun na su gbi gbaburu mini? A wa ye a ka sun deema ye a sun yarama Egibitin di? ¹² Sa n daa nun sowa me Egibiti sa nee, a sun derio su Egibitigibu yoru diya? Domi sa kiru bo su bu yoru diya ka sere ye sa ko gbi gbaburu mini.

¹³ Yera Mowisi u ton be wisa u nee, i ku berum ko, i yoro see, kpa i wa nge me Yinni Gusuno u koo bee faaba ko giso. Domi Egibitigii be i waama mini, i n maa bu wasi sere ka baadommao. ¹⁴ I yoro see, Yinni Gusunawa u koo bee sanna.

Yinni Gusuno u nim woku burana

¹⁵ Ma Yinni Gusuno u Mowisi bikia u nee, mban sone i man nagiru mo. A Isireliba sowa bu seewo bu da wuswaa. ¹⁶ Wune maa, a wunen deka suo a tii nim woku wallo kpa gu bonu ko yiru Isireliba bu ka du bu tabura ge soro, ga n tem ghere. ¹⁷ Nena kon Egibitigibun gorusu babiasia bu ka bu swi mi. Kpa n ben suno kamia ka win tabu kowobu ka win tabu kekeba ka win maasabu, kpa bu nen yiiko wa.

¹⁸ Saa ye sora ba koo gia ma nena na Yinni Gusuno.

¹⁹ Sanam me soro, Gusunan gorado wi u Isireliba gbiiye u gasira ben biru gia ma guru wii wuro te, te ta raa bu gbiiye, ta maa wurama biru.

²⁰ Ma ta da Egibitigibu ka Isireliban sansani yiru yen baa soro. Ta yam tiri Egibitigibun bera gia ma ta yam buriri Isireliban mi gia. Ma Isireliba ka Egibitigibu ba n susine woku te kpuro.

²¹ Ye ba tura nim woku gen mi, yera Mowisi u win deka tii gen wallo ma Yinni Gusuno u woo damguu seeya soro yari yerun di woku giriru soro, ga dera nim woku gen nim mu bonu kua yiru, ma gen suunu soro mi, n gbera.

²² Nim mu kpaasine bera ka bera ben nam geu ka nam dwaro. Ma Isireliba ba sia tem gbebum soro, ba tabura.

²³ Egibitigibu ba bu naa swi ba dua nim woku gen suunu soro, ka ben sunon dumi ka win tabu kekeba ka win maasabu. ²⁴ Ye n kua buru buru yellu, ma Yinni Gusuno u bu merima saa guru wii wuro ten min di, ma u bu nandasia. Be kpuro ba yosuna. ²⁵ U dera ben kekeban naasu worama, ba kpana bu si fuuku. Ma ba nee, su duki gasira Isireliban min di, domi Yinni Gusuno u ka sun sannamawa ben so.

²⁶ Ma Yinni Gusuno u kpan Mowisi sowa u nee, a wunen deka tiiyo nim woku mi, kpa nim me, mu wurama mu Egibitigibu ka ben tabu kekeba ka maasabu wukiri.

²⁷ Mowisi u win deka ye tii nim woku gen mi. Ye n kua yam sareru, ma nim me, mu wurama nge me mu raa saa. Egibitigibu ba ki bu nim me suuri, adama Yinni Gusuno u bu sure men suunu soro. ²⁸ Nim me, mu wurama mu Egibiti sunon tabu kekeba ka win maasabu ka tabu kowobu kpuro wukiri be ba Isireliba naamwem da nim woku gen suunu soro. Baa ben turo, u n yara. ²⁹ Adama Isireliba ba sia tem gbebum soro nim woku gen suunu. Domi nim mu kpaasinewa bera ka bera ben nam geu ka non dwaro.

30-31 Ye Isireliba ba sɔm damgiru wa te Yinni Gusunɔ u Egibitigibu koosi ma ba ben gonu wa nim wɔ̄kun goorɔ, yera ba gia ma Yinni Gusunɔwa u bu faaba kua dɔma te, saa Egibitigibun nɔman di. Ma ba nɔn nasia ba sosi, ba nɔn naanɛ kua ka maa win gɔro Mɔwisi.

Mɔwisi ka Isireliban womu

15

1 Saa yera Mɔwisi ka Isireliba ba Yinni Gusunɔ siarabun womu kua. Ba nɛɛ,
kon Yinni Gusunɔ tɔma ka womu domi u win wɛrɔbu tabu di.
U dumi ka yin maasɔbu sure nim wɔ̄ku sɔɔ.
2 Yinni Gusunɔwa nɛn dam,
wiya na siaramɔ ka nɛn womu.
Wiya u man faaba kua.
Wiya nɛn Yinni, kon nɔn bɛɛrɛ wɛ.
Wiya nɛn baaban Yinni, kon nɔn wɔlle sua.
3 U sɔawa tabu kowo ka gem.
Win yɛsira Yinni Gusunɔ.
4 U Egibiti sunɔn tabu kɛkɛba ka win tabu kowo damgibu sure nim wɔ̄ku sɔɔ ge ba mɔ Naa yari.
Win tabu kowo gisonkoba ba nim diira.
5 Nim mɛ, mu bu wukiri,
ma ba numa temɔ nge kperu.
6 Yinni Gusunɔ, wunɛn nɔm geu ga dam yikogim mɔ.
Geya ga wunɛn wɛrɔbu munka muku muku.
7 Wunɛn sinandun kpɔaru ta ra wunɛn wɛrɔbu taare.
Wunɛn mɔru yà n seewa,
a ra de bu dɔɔ mwaarewa nge wɛi.
8 A wɛru wura ma nim mu kpaasina mu sinum kua bera ka bera nge gbɔraru.
9 Wɛrɔ u nɛɛ, u koo bu naa swɛi kpa u bu naamwɛ.
U koo mɔru kɔsia be sɔɔ nge mɛ u kɛi,
kpa u takobi woma u bu go ka win nɔma,
kpa u ben dukia bɔnu ko.
10 Adama a wunɛn wom wɛsia,
ma nim mu bu wukiri.
Ba numa ba kpuna nge dɔɔ kpenu mi nim mu duku.

11 Yinni Gusunɔ, mba n ka nun weenɛ ye tɔmba sɔamɔ kpuro sɔɔ.
Mba n ka nun dɛɛraru nɛ, wunɛ wi a nanum mɔ.
Mba n ka nun weenɛ, wunɛ wi ba koo siara.
Mba n ka nun weenɛ, wunɛ wi a ra sɔm maamaakiginu ko.
12 Domi a wunɛn dam sɔɔsi, ma tem bu mwɛ.
13 Wunɛn wɔnwɔndu sɔara
a wunɛn tɔmbu swaa sɔɔsi be a yakia.
A maa bu kparama ka wunɛn dam a ka dɔɔ sere wɔa yee te a bu nɔɔ mwɛɛru kua sɔɔ.
14 Tɔn tukobu ba ye nua, ma ba di-irumɔ.
Filisitiba ba bɛrum soora.
15 Edɔmun sinambun toronu kara.
Ma Mɔabun tabu durɔbu ba diirumɔ.
Kananiba kpuro, ben wasi dwiia.
16 Bɛrum ka nandabu koo bu deema subaru sɔɔ.
Wunɛn dam saabu ba koo mari sɔɔ sɔɔ nge kperu.
Sere wunɛn tɔn be a yakia yorun di bu ka nim wɔ̄ku tɔbura, Yinni Gusunɔ.
17 Kaa ka bu da kpa a bu tɔsisia wunɛn tiin guuru wɔlle,
mi a wunɛn wɔa yeru sɔɔru kua.
Tera ta sɔa wunɛn sɔa yeru te a tii kua.
18 Wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa n bandu diiwa ka baadommaɔ.
19 Sanam mɛ Egibiti sunɔn dumi ka win tabu kɛkɛba ka maasɔbu ba dua nim wɔ̄ku sɔɔ, Yinni Gusunɔ u dera nim mu wurama mu bu wukiri.
Adama u dera tem mu gbera nim wɔ̄ku gen suunu sɔɔ, ma Isireliba ba tɔbura.
20 Yen biruwa Aronin sesu Mariamu wi u sɔa Gusunɔn sɔmɔ, u bara kpɔru sua ma tɔn kurɔbu kpuro ba nɔn swɛi ba bara kpɔnu soomɔ ba yaamɔ.
21 Mariamu u bu womu geni kua u nɛɛ,
i Yinni Gusunɔ tɔmɔ ka womu,
domi u nasara wa ka win yiiko.
Dumi ka yin maasɔbu u sure nim wɔ̄ku sɔɔ.
**ISIRELIBAN SANUM
GBABURɔ**
Nim sosuram
22 Yen biru Mɔwisi u Isireliba kpaa saa nim wɔ̄ku ge ba mɔ Naa yarin di ba

da gɓaburɔ te ba mɔ Suri. Sɔɔ itawa ba sɔa gɓabu te sɔɔ ba n̄ nim wa. ²³ Ma ba tura Maraɔ adama nim mɛ ba wa mi, mu sosu, ba n̄ kpɔa bu nɔ. Yen sɔna ba yam mi soka Mara. Yen tubusiana sosura. ²⁴ Ma tɔn be, ba Mɔwisi wɔkisi ba nɛɛ, mba sa ko nɔ. ²⁵ Mɔwisi u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue. Ma Yinni Gusunɔ u n̄n dɛka gaa sɔɔsi. Ye u dɛka ye sua u kare nim mɛ sɔɔ, ma mu dora.

Miya Yinni Gusunɔ u win tɔmbu woodaba wɛ ka woronu. Miya u maa ben laakari mɛɛra. ²⁶ U nɛɛ, i n nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere nua sɔa sɔa, ma i mɔ ye n man wɛre ma i nɛn woodaba mɛm nɔɔwa, na n̄ ka bɛɛ bara ni sɛɛyasiamɔ ni na Egibitigibu kpɛɛ. Nɛna Yinni Gusunɔ nɛ wi na ra n bɛɛ bekiamɔ.

²⁷ Yen biru ba tura Elimuɔ mi nim bwii wɔkura yiru ya wɔa ka kpakpa bɛɛ wɔta ka wɔkuru. Ma ba ben sansani gira bwii yin bɔkuɔ.

Manna ka kusunu

16

¹ Ma Isireliban wuu te kpuro ta seewa Elimun di ta da gɓaburɔ te ba mɔ Sini te ta wɔa Elimu ka Sinain baa sɔɔ. Saa dɔma tɛn di ba doona Egibitin di, ba kuawa suru tia ka sɔɔ wɔkura nɔɔbu ba sere tura mi. ² Ma be kpuro ba Mɔwisi ka Aroni wɔkisim wɔri gɓaburu mi. ³ Ba nɛɛ, n daa sanɔ bo Yinni Gusunɔ u sun go Egibitiɔ mi sa ra raa sine su dɔanu di ni sa kɔ ka yaa. Adama wee, i ka sun na gɓabu teni sɔɔ gɔɔru tu ka sun go bɛɛ kpuro.

⁴ Yen biru Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, tɛ kon de dɔanu nu nɛɛra wɔllun di nge gura bɛɛ kpuron sɔ, kpa tɔmbu ba n da yari bu gure baadomma mɛn bukata ba mɔ tɔɔ te. Nge mɛya kon ka ben laakari mɛɛri n wa bɔ n koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwa. ⁵ Sɔɔ nɔɔba tiase, mɛ ba ra guren nɔn yiruwa ba koo gura kpa bu yen sɔmburu ko.

⁶ Ma Mɔwisi ka Aroni ba Isireliba kpuro sɔɔwa ba nɛɛ, yoka ye, i ko gia ma Yinni Gusunɔwa u bɛɛ yarama Egibitin di. ⁷⁻⁸ Domi u koo bɛɛ yaa wɛ i tem yɛn sɔ u nua i n̄n wɔkisimɔ. I n yɛ ma wiya i wɔkisimɔ, n n̄ mɔ bɛɛ.

Sia bururu u koo maa bɛɛ dɔanu wɛ i di i debu, kpa i win yiiko wa.

⁹ Ma Mɔwisi u Aroni sɔɔwa u nɛɛ, a Isireliban wuuru kpuro sɔɔwa a nɛɛ, bu susima Yinni Gusunɔ mi, yɛn sɔ u ben wɔkinu nua.

¹⁰ Saa ye Aroni u ka Isireliban wuu te gari mɔ, ba sɔira gɓaburu gia ba wa wee, Yinni Gusunɔn yiikon girima sɔɔsira guru wii wuro te sɔɔ. ¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹² na Isireliban weeweenu nua. A bu sɔɔwa ma yoki yam bere berebu ba koo yaa tem kpa sia bururu bu dɔanu di bu debu kpa bu gia ma nɛna na Gusunɔ ben Yinni.

¹³ Ye n kua yoka yera kusu wuu bakara na ta tɛria sansani ye kpuro sɔɔ. Sisiru bururu ma tem kpuro mu kakoru sɔa. ¹⁴ Saa ye kako te, ta gbera gɔa piiminu tɛrie temɔ nge dɔa bimi. N sɔa nge guru kpenu nu tem wukiri. ¹⁵ Ye Isireliba ba ye wa, ba sɔɔna ba nɛɛ, mba yenɔ. Domi ba n̄ ye yɛ.

Mɔwisi u bu sɔɔwa u nɛɛ, yenɔwa dɔa ni Yinni Gusunɔ u bɛɛ wɛɛma i di. ¹⁶ U nɛɛ, yɛnu yɛro baawure u koo gurawa mɛn nɔɔ win yɛnugibu ba koo di sɔɔ teeru nge mɛ ben geera nɛ.

¹⁷ Ma Isireliba ba kua mɛ. Gaba gura n kpɔ n kere gabu. ¹⁸ Yen biru ba ye yɔira. Ma ba deema wi u gura n kpɔ u n̄ saka sare. Wi u maa gura fiiko u n̄ saka kɔmiɛ. Baawure u wa dee dee nge mɛn nɔɔ u koo di.

Mannan wooda

¹⁹ Mɔwisi u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn goo u ku de yu tiara sere sisiru bururu.

²⁰ Adama ba n̄ Mɔwisigia nua. Ben gaba dera ya tiara sere sisiru bururu ma ya kɔsa ya kɔkɔnu kua. Yera Mɔwisi u ka bu mɔru bara. ²¹ Bururu baatere ba ra gurewa mɛn nɔɔ ba koo di, adama sɔɔ u n̄ ye, ya ra yandewa.

²² Alusuman sɔɔ nɔɔba tiase, ben sɔɔ yirun dim sakawa ba gura. Ben guro gurobu kpuro ba na ba Mɔwisi sɔɔwa ba nɛɛ, ba kua mɛ. ²³ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, sia tɔɔ wɛrarugira te sa ra n̄n derie, i sɔnwɔ ye i kɔ i sɔmɛ, kpa i yike ye i kɔ i yike. Kpa i sukum yi sere sia bururu.

24 Ba ye yi sere sisiru bururu nge me Mowisi u gerua. Ya n̄ maa k̄sa, yu sere k̄kanu ko. 25 Mowisi u n̄e, i ye dio domi t̄o w̄rarugira te i ko Yinni Gusun̄o deria. Gis̄o i n̄ ye wasi tem̄o. 26 S̄o n̄oba tia i ko n̄ da ye gure. Adama s̄o n̄oba yiruse, t̄o w̄rarugira. Te s̄ora i n̄ ko ye wa i gura.

27 Ka me, s̄o n̄oba yiruse te, t̄n ben gaba yara bu wa bu ka gura adama ba n̄ ḡanu wa. 28 Yera Yinni Gusun̄o u Mowisi s̄owa u n̄e, sere domma i ko i n̄ n̄n gere ka n̄n woodaba yinam̄o. 29 I yaayo ma n̄e, Yinni Gusun̄o na b̄e t̄o w̄rarugiru w̄. Yen s̄na na ra b̄e s̄o yirun d̄ianu w̄ s̄o n̄oba tiase. I de b̄en baawure u sina u ku yari win w̄a yerun di u s̄amburu ko s̄o n̄oba yiruse te s̄o.

30 Ma t̄n be, ba w̄ra t̄o te s̄o.

31 Isireliba ba d̄ia ni soka ka ben barum manna. Yen tubusiana, mba yen. Ya s̄awa nge d̄ia bima kpika piibu. A n̄ denda, ya dowa nge kira te ba kua ka tim.

32 S̄o teeru Mowisi u n̄e, wooda wee ye Yinni Gusun̄o u b̄e w̄em̄o. I manna beruo, s̄o teerun dim saka b̄en bibun bweserun s̄o bu ka wa d̄ia ni u b̄e w̄ i di ḡabur̄o sanam me u b̄e yarama Egibitin di.

33 Mowisi u maa Aroni s̄owa u n̄e, a wekeru garu tama a manna doke s̄o teerun dim saka, kpa a tu yi Yinni Gusun̄on s̄a yer̄o, kpa ya n̄ berua b̄en bibun bweserun s̄o.

34 Ma Aroni u ye sua u yi woodan kpakororun wuswaa kpa ya n̄ berua nge me Yinni Gusun̄o u Mowisi wooda w̄ u ko.

35 Isireliba ba manna ye diwa w̄o weeru, sere ba ka tura Kananin tem n̄o bura yer̄o, tem m̄e s̄o ba koo du ba n̄ w̄a.

36 Mannan s̄o teerun dim sakawa ba ra soku omeri. Omeri ye, ya s̄awa ditiri n̄n̄n saka. Omeri w̄kurun sakawa ba ra soku efa.

Nim mu yara kperun di

17

1 Isireliban wuu te kpuro ta s̄ima saa ḡaburun di te ba m̄ Sini, ta ka ten sanum d̄o nge me Yinni Gusun̄o u bu s̄owa. Ye ba tura Refidim̄o ma ba ben sansani gira, adama ba n̄ nim wa mi, bu n̄o. 2 Miya ba Mowisi n̄o kuurim w̄ri ba n̄e, a sun nim w̄eyo su n̄o.

Mowisi u bu s̄owa u n̄e, mban s̄na i ka man n̄o kuurim̄o. Nge mba n̄ kua i ka Yinni Gusun̄on laakari m̄erim̄o.

3 Adama nim n̄ru ga t̄n be baasi gia ma ba Mowisi w̄kisim̄o ba m̄, mban s̄na a sun yarama Egibitin di. Kaa ka de nim n̄ru gu sun go, b̄e ka b̄en bibu ka b̄en yaa sabenu.

4 Ma Mowisi u Yinni Gusun̄o n̄ogiru sue u n̄e, mba kon t̄n beni kua. Wee, ba k̄i bu man kpenu kasuku.

5 Yinni Gusun̄o u n̄n s̄owa u n̄e, i saro i da i n̄ t̄n be gbiiye wun̄e ka ben guro gurobu sannu, kpa a n̄ wun̄en d̄eka ye n̄ni ȳe a ka daa ten nim so. 6 Wee, kon ȳra wun̄en wuswaa kperu garun w̄llo Hor̄ebun guur̄o, te ba maa sokum̄o Sinai, kpa a kpee te so. Nim mu koo yari min di t̄n be, bu ka n̄o.

Ma Mowisi u kua me, Isireliban guro gurobun wuswaa.

7 Yera u yam mi ȳsinu yiru k̄ Teera Masa domi miya Isireliba ba n̄n n̄o kuura. Yiruse maa Meriba domi miya ba Yinni Gusun̄on laakari m̄era ba n̄e, Yinni Gusun̄o u w̄a b̄en suunu s̄o? Nge u sari.

Isireliba ba ka Amalekiba tabu kua

8 Sanam me s̄ora Amalekiba ba na ba Isireliba tabu w̄ri Refidim̄o. 9 Yera Mowisi u Yosue s̄owa u n̄e, a dur̄bu gabu ḡasio kpa i yari i da i ka Amalekiba tabu ko sia. N̄n t̄i kon da n̄ ȳo guuru w̄llo na n̄ d̄eka ye sue w̄llo ye Gusun̄o u n̄e, na n̄ n̄ni.

10 Yosue u Amalekiba tabu w̄ri nge me Mowisi u n̄n s̄owa. Ma Mowisi ka Aroni ka Huri ba da guu ten w̄llo.

11 Mowisi u n̄ win n̄ma sue w̄llo, Isireliba ba ra n̄ kamiam̄o, adama u n̄ ye sura tem̄o, Amalekibara ba ra n̄ bu kamiam̄o. 12 Mowisin n̄ma ya m̄nya ma ba kperu garu sua ba yi win k̄k̄r̄o ma u tu sinari. Ma Aroni ka

Huri ba win noma sue wallo, turo nom geu, turo maa nom dwaro. Ma win noma suare wallo dim dim sere so ka dua. ¹³ Ma Yosue u Amaleki ka win tambu kamia mam mam.

¹⁴ Ma Yinni Gusuno u Mowisi so wa u nee, a yeni yoruo tireru so i ka ye yaaya, kpa a Yosue so ma kon de bu Amalekiba duari mam mam handunia so.

¹⁵ Yen biru Mowisi u yaku yeru gira ma u tu yisuru ka Yinni Gusunowa nen tuuta. Domi wiya u bu nasara we. ¹⁶ U nee, yen so Amalekiba ba Yinni Gusuno seesi, yen sna u koo ka bu tabu ko sere ka baadomma.

Yetoro u Mowisi beram da

18

¹ Saa ye so, Yetoro Madianiban yaku kowo, wi u saa Mowisin dokiri, u nua kpuro ye Yinni Gusuno u Mowisi ka win tambu Isireliba kua sanam me u bu yarama Egibitin di. ²⁻³ Ma u seewa u da Mowisin mi ka Mowisin kuro Sefora ka win bibu yiru be u raa deri wi, Yetoron mi. N deema, ye Mowisi u bii be mara, u turo yisuru ka Geesamu yen so u waa tem tukumo u ka nun mara. ⁴ Ma u yiruse yisuru ka Eliesee yen so Gusuno win baaban Yinniwa u nun somi u nun wera Egibiti sunon nomun di.

⁵ Ma Yetoro ka Mowisin kuro ka win bii be, ba tura mi Isireliba ba ben sansani gire guu te ba mo Sinaio. ⁶ Saa yera Yetoro u Mowisi goria u nee, bu nun so wee, u ka nun win kuro naawa ka win bibu yiru ye. ⁷ Ye Mowisi u nua me, yera u yara u win dokiri senna da. Ye u tura mi, ma u yiira win wuswaa. Yen biru u seewa ba bakasina ba tabirina. Ma Mowisi u ka nun da win dii bekurugiro. ⁸ Ma u win dokiri wi saaria kpuro ye Yinni Gusuno u Egibitigibu ka ben suno kua be Isireliban so, ka sere noni swaa te ba wa swaa so, ka nge me Yinni Gusuno u bu yara te soon di. ⁹ Durom me Yinni Gusuno u Isireliba kua mi, sanam me u bu yara Egibitigibun noman di, ya Yetoro dore. ¹⁰ Yera u nee, na Yinni Gusuno siara wi u bee wera saa Egibiti suno ka win tambun yorun di. ¹¹ Te na

gia ma wiya u bunu kpuro kere. Domi u dera Egibitigibun nuku kosura wari ben tii so.

¹² Ma u Gusuno yaku do mwaararugiru kua ka yakunu ganu. Yera Aroni ka Isireliban guro gurobu ba na ba di ka Mowisin dokiri wi sannu ba ka Gusuno sawa.

Yetoro u Mowisi bwisi ka

¹³ Yen sisiru bururu yera Mowisi u sina u ka Isireliba siria, ma tan be, ba yo win wuswaa saa bururun di sere ka yoka. ¹⁴ Ye Yetoro u wa me, yera u Mowisi so wa u nee, mba a tan be kuamm me. Mban sna a so wune turo a bu siriamme saa bururun di sere ka yoka.

¹⁵ Ma Mowisi u nun so wa u nee, tan be, ba naamawa nen mi, n ka bu Gusuno bikia ye u ki bu ko. ¹⁶ Ba n maa gari gee mo ben tii tiine so kpa n bu siria n bu so si ye Yinni Gusuno u ki.

¹⁷ Yera win dokiri wi, u nee, ye a mo mi, ya n wa. ¹⁸ Kaa ra tii meera kowa mi, ka sere maa tan be ba nun sikerene mini. Domi sambu te, ta kpa. A n kpe a tu ko wune turo. ¹⁹ Te a nen gari no wo, kpa Gusuno u nun somi. Bwisi yi kon nun ke wee. A koowo tan ben wirugii Gusunan wuswaa, kpa a n da ka ben gari de win mi. ²⁰ Kpa a bu Gusunan woodaba tubusia ka swaa ye ba koo swii, ka soma ye ba koo ko. ²¹ Kpa a gabu gosi be so, be ba koo kpi bu bu kpara kpa yero ba n saa be ba Gusuno nasie, ba gem swii, ba ku ra nom biran kenu mwe. Kpa a ben gabu ko tambu norobun (1.000) wirugibu, gabu maa wunobun (100) wirugibu, gabu weeraakurun wirugibu, gabu maa wakurun wirugibu. ²² Beya ba ko n da tan be sirie baadomma kpa ba n da ka gari yi yi se ne wunen mi. A de bu nun wunen somunu kawa, kpa bu ka nun saba. ²³ A n kua me, ma Gusuno u nun kpare swaa ye so, kaa kura, kpa tan be, bu maa turi mi ba do ka bori yendu.

²⁴ Mowisi u win dokirin gere wura u kua kpuro nge me u nun so wa. ²⁵ U tan be gosa Isireliba so be ba koo sambu te kpi. Ma u ben gabu kua tambu norobun (1.000) wirugibu,

gabu maa wunɔbun (100) wirugibu, gabu weeraakurun wirugibu, gabu maa wɔkurun wirugibu. ²⁶ Bera ba ra gari yi yi n sɛ siri. Yi yi sɛ kpa bu ka Mɔwisi daawa.

²⁷ Yen biru win dokiri u nɔn nɔɔ kana ma u doona u da win temɔ.

GUSUNɔ U KA ISIRELIBA ARUKAWANI BɔKUA

Isireliba ba wɔa Sinain guurun nuurɔ

19

¹⁻² Yen biru Isireliba ba doona Refidimun di. Ye n kua suru itasen tɔɔ gbiikuru saa min di ba yara Egibitin di, yera ba tura Sinain gɔbaburɔ. Ma ba ben sansani gira guu te ba mɔ Sinain nuurɔ. ³ Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi soka guu ten wɔllɔ u ka nɔn gari ko.

Ye u yɔɔwa mi, yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ameniwa kaa Yakɔbun bibu Isireliban bwese keri sɔ a nɛɛ, ⁴ i wa ye na Egibitigibu kua ka nge mɛ na bɛɛ tii gawe na sua ka nen nɔm damguu nge mɛ gunɔ bakeru ta ra ten binu sue. ⁵ Tɛ, i n nen gere nua, i kun nen arukawani kusie, i ko ko nen tiin tɔmbu n tɔmbu kpuro kere. Handunia kpuro sɔawa negia, ⁶ adama bɛɛ i ko n sɔawa nen tɔn be na gɔsa na tii yiiye, kpa i n sɔa nen yɔku kowobu tɔn be ba tien sɔ. Gari yi kaa Isireliba sɔwa mi.

⁷ Yen biru Mɔwisi u sarama u tɔn ben guro gurobu sokusia u bu sɔɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ u bu sɔ.

⁸ Ma tɔn be kpuro ba wura ba nɛɛ, ye Yinni Gusunɔ u gerua kpuro, yeya sa ko ko.

Ma Mɔwisi u maa ka tɔn ben gere wura Yinni Gusunɔn mi. ⁹ Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, wee, kon na wunen mi guru wii wuro te ta sinum mɔ sɔɔ, kpa tɔn be, bu nɔ sanam mɛ na ka nun gari mɔ, kpa ba n da n nun naane sɔa.

Saa ye sɔɔra Mɔwisi u den Yinni Gusunɔ tɔn ben gari yi tusia.

Gusunɔ u ka Mɔwisi yinna Sinain guuru wɔllɔ

¹⁰ Yera Yinni Gusunɔ u kpam nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a doo a tɔn be deema a bu sɔ bu ben beka teo bu tii dɛɛrasia

gisɔ ka sia, ¹¹ kpa ba n sɔɔru sɔa ba n ka sɔɔ itase mara. Domi sɔɔ itase te sɔɔra nɛ, Yinni Gusunɔ kon sarama Sinain guurɔ be kpuro bu ka man wa. ¹² Kaa tɔn be yireru kua mi ba koo yɔra guu ten bɔkuɔ, kpa a bu sɔ ba n tii sɛ bu ku raa guu te yɔ, bu ku mam susi ten gɔarɔ bu tu bɛsu. Ben wi u tu bɛsu, yɛro koo gbiwa. ¹³ Ba n nɔn sɛremɔ ka nɔma, kpena ba koo nɔn kasuku, n kun mɛ bu nɔn sɛɛnu twee bu ka go. Baa n n yaa saberun na, mɛya ba koo ka tu go. Kɔba yɔ n swiwa ba koo susi guu ten bɔkuɔ.

¹⁴ Ma Mɔwisi u sarama guu ten min di, u tɔn be sɔɔwa u nɛɛ, bu tii dɛɛrasio bu ka Gusunɔ sɔ. Ma ba ben beka tea. ¹⁵ U kpam bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku ra ka bɛɛn kurɔbu bakuna i n sɔɔru sɔa i n ka sɔɔ itase te mara.

¹⁶ Sɔɔ itase ten bururu ba guru kukiribu nua, ma ba guru maakinu ka guru wii wuro te ta sinum mɔ wa guu ten wɔllɔ. Ma kɔba ya sumɔ tɔa tɔa sere tɔn be ba wɔa sansani ye sɔɔ kpuro berum bu mwa ba diira. ¹⁷ Yera Mɔwisi u tɔn be yarama ben sansanin di bu da bu ka Gusunɔ yinna, ma ba yɔra guu ten nuurɔ.

¹⁸ Wiisu Sinain guu te wukiri, domi Yinni Gusunɔ u sarama ka dɔɔ u wɔa ten wɔllɔ. Wii si, su yɔɔmɔ nge dɔɔ bokon wiisu. Ma guu te, ta yirumɔ ka dam. ¹⁹ Kɔba yen swi maa sosimɔ. Yera Mɔwisi u gari gerua, ma Gusunɔ u nɔn wisa ka nɔɔgii te ta sɔa nge guru kukiribu.

²⁰ Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka sarama guu ten wɔllɔ, ma u Mɔwisi soka. Yera Mɔwisi u yɔɔwa u da mi.

²¹ Ma Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a saro a tɔn be kirɔ ko gem gem bu ku raa susima bu yire te sara bu man mɛɛri, kpa ben dabiru tu ku raa kam ko. ²² Mɛya yɔku kowobun tii, be ba ra man susi, bu de bu tii dɛɛrasia kpa n ku ra ben gabu go.

²³ Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, tɔn be, ba n yɔɔmɔ guuru wɔllu mi. Domi a sun kirɔ kua gem gem a nɛɛ n bu yireru kuo guu ten bɔkuɔ mi ba koo yɔra. Kpa su tu garisi guu te a tii yiiye.

²⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a saro a da kpa wunɛ ka Aroni i yɔɔma, adama yāku kowobu ka tɔn be ba tie, bu ku raa yīre te sara bu man mɛeri, kpa n ku ra ben gabu go.

²⁵ Ma Mɔwisi u sara u da u tɔn be gari yī sɔɔwa.

20

Wooda waku te Gusunɔ u Isireliba wɛ

(I maa mɛerio Wooda Yiruse 5:6-21)

¹ Yen biru Gusunɔ u gari yini kpuro gerua u nɛɛ. ² Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni wi u ra n wāa nɛ wi na bɛɛ yarama Egibitin tem di, na bɛɛ yakia saa yorun di.

³ Yen sɔ, i n ko i gāanu ganu sã nɛ baasi.

⁴ I ku ra tii bwāarokunu kua ni nu sãa gāanun weenasinu ni nu wāa wɔllɔ, n kun mɛ temɔ, n kun mɛ nim sɔɔwɔ. ⁵ I ku ra yiira i bwāaroku gagu sã, domi nɛna bɛɛn Yinni wi u ra n wāa. Nɛ, Yinni nisinugiiwa, nɛ wi na ra baababan durum mɔɔru mwɛ ben bibun mi be ba man tusan suunu sɔɔ sere ka ben sikadominun bibɔ. ⁶ Adama be ba man kī, ma ba nɛn wooda nasie, na ra ben bibun bweseru wɔnwɔndu kue sere ka baadommaɔ.

⁷ Nɛna bɛɛn Yinni wi u ra n wāa. I ku ra nɛn yīsiru soku kam. Wi u tu soka kam, kon yēro sɛɛyasia.

⁸ I wɛro tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, kpa i tu garisi te na yi nɛnɛm nɛn sɔ. ⁹ Sɔɔ nɔɔba tia i ko n da bɛɛn sɔma kpuro ko. ¹⁰ Adama sɔɔ nɔɔba yirusera ta sãa tɔɔ wɛrarugiru te i nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni derie. Tɔɔ te sɔɔ, i ku ra sɔmburu garu ko, bɛɛ ka bɛɛn bibu, n kun mɛ bɛɛn yobu, n kun mɛ bɛɛn yaa sabenu, n kun mɛ sɔɔ be ba wāa bɛɛn yenusɔ. ¹¹ Domi sɔɔ nɔɔba tian baa sɔɔra na ka wɔllu ka tem ka nim wɔku kua ka baayere kpuro ye ya wāa mi sɔɔ. Ma na wɛra sɔɔ nɔɔba yiruse. Yen sɔna na sɔɔ nɔɔba yiruse te domaru kua na tu yi nɛnɛm nɛn sɔ.

¹² I bɛɛn tundo ka mero bɛɛrɛ wɛɛyɔ kpa bɛɛn hunde yu wa yu daka da tem mɛ na bɛɛ wɛ sɔɔ.

¹³ I ku ra tɔnu go.

¹⁴ I ku ra sakararu ko.

¹⁵ I ku ra gbɛni.

¹⁶ I ku ra goo gari mani.

¹⁷ I ku ra bɛɛn tɔnusin diru bine ko, n kun mɛ win kurɔ, n kun mɛ win yobu, n kun mɛ win yaa sabenu, ye n sãa wunen tɔnusin gāanu kpuro gesi.

¹⁸ Yen biru tɔn be kpuro ba guru kukiribu ka kɔban swī nua ma ba guru maakinu wa guu ten wɔllɔ te wiisu wukiri. Yera ba diira ba da ba yōra n desire. ¹⁹ Ba Mɔwisi sɔɔwa ba nɛɛ, wunen tii, à n ka sun gari kua, sa ko nun swaa daki. Adama a ku de Gusunɔ u ka sun gari ko, kpa su ku ra gbi.

²⁰ Ma Mɔwisi u tɔn be sɔɔwa u nɛɛ i ku bɛrum ko. Domi Yinni Gusunɔ u nawa u ka bɛɛn laakari mɛeri kpa i n nùn nasie, i ku ra maa ka durum ko.

²¹ Ma tɔn be, ba yō n desire saa ye Mɔwisi u guru wii sinumgii te susi mi Gusunɔ u wāa.

Yaku yerun wooda

²² Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a Isireliba sɔɔwɔ a nɛɛ, bɛɛn tii i wa ma wɔllun diya na ka bu gari kua.

²³ Yen sɔ, i ku ra maa tii bwāaroku gagu kua ka wura, n kun mɛ ka sii geesu, kpa i gu ko bɛɛn būu. ²⁴ Adama i ko man yāku yeru bania ka tem. Kpa i bɛɛn yaa sabenu gɔsi i ka man yāku dɔɔ mwaararuginu ka siarabun yākunu kua ten wɔllɔ. Yam kpuro mi na gɔsa i ka man sã, ko na n wāa mi, kpa n bɛɛ domaru kua. ²⁵ I n man yāku yeru baniammɛ ka kpenu, i ku tu bani ka kpee ni i dāka. Domi i n kpee ni dāka, i nu disi dokewa mi. ²⁶ I ku ra de ta n yɔɔtia mɔ, kpa bu ku raa ka bɛɛn tereru wa i n yɔɔmɔ mi.

Wooda ye Yinni Gusunɔ u Isireliba wɛ yobun sɔ

21

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a Isireliba wooda yeni wɛɛyɔ.

² Ben goo ù n win Isirelisi dwa yoo, yoo wi, u koo win yinni sãwa wɔɔ nɔɔba tia, nɔɔba yiruse u koo yariwa yoo ten di u kun gāanu kɔsie. ³ U kun kurɔ mɔ u ka dua yoo te sɔɔ, wi turowa u koo yari. U n maa kurɔ mɔ

ba ka nùn dwa, sanna ba koo yari. ⁴ N n win yinnin na, u nùn kurɔ wɛ, ma u ka kurɔ wi bibu mara, dɔma te u yariɔ yorun di, u koo kurɔ ka win bibu win yinni deriawa kpa u yari wi turo. ⁵ Adama yoo wi, ù n gerua batuma sɔɔ u nɛɛ, u win yinni kɪ ka maa win kurɔ wi, ka win bibu, yen sɔ, u n yariɔ, ⁶ saa yera yinni wi, u koo ka nùn da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. Miya u koo nùn seririsia sɔa yee ten gamboɔ, u nùn swaa yaba ka sɔkura. Kpa n sɔa yireru ma yoo wi, u sɔawa win yoo sere ka baadommaɔ.

⁷ Goo ù n maa win bii tɔn kurɔ dɔra yoo, ba n nùn yakiamɔ nge mɛ ba ra yoo tɔn durɔbu yakie. ⁸ Win yinni ù n nùn sua kurɔ, ma u wa dɔkuru ya n ka nùn naawɛ u koo kpɪ u nùn win tɔmbu yakie. Adama u ku raa nùn tɔn tuko yakie. Domi durɔ wi, u kua naanɛ sarirugii. ⁹ Goo ù n yoo tɔn kurɔ dwa u ka win bii tɔn durɔ wɛ, u nùn kuo nge mɛ ba ra bii wɔndia kue bɔ n nùn suamɔ. ¹⁰ Goo ù n yoo sua kurɔ, yen biru ù n maa kurɔ kpao sua, u ku raa yoo win dɪanu ka win yɔa ni u ra raa nùn wɛ kawa. Mɛya maa ben wɔasinɔa sɔɔ, u ku raa de gɔanu ganu kɔsi. ¹¹ U kun maa nùn gɔanu ita yenin gaa kuammɛ, u de kurɔ wi, u yari yorun di u kun gɔanu kɔsie.

Daa kɔsa ye tɔnu ù n kua ba koo nùn go

¹² Wi u tɔnu so u go, ba koo yɛron tii gowa. ¹³ Adama wi u kun kɪ u ka tɔnu go samba sɔɔ, nɛ Yinni Gusunɔ kon yam gam gɔsi mi u koo kpikiru da u kuke. ¹⁴ Wi u win winsim mwa u go nuku kɔsurun sɔ ka bwisi, bu yɛro mɔɔ bu go, baa ù n dua nen sɔa yerɔ u yaku yeru nɛnuu u ka bɔre.

¹⁵ Wi u win tundo so, n kun mɛ win mɛro, ba koo yɛro mwa bu gowa.

¹⁶ Wi u tɔnun tii gbɛna u dɔra, n kun mɛ u nùn kua win yoo, ba koo yɛro mwa bu gowa.

¹⁷ Wi u win mɛro, n kun mɛ win tundo kɔsa gerusi, ba koo yɛro gowa.

Wooda ye Gusunɔ u yi be ba tɔmbu mɛera kuan sɔ

¹⁸ Saa ye tɔmbu yiru ba sannamɔ ma ben turo u win winsim so ka nɔm kuseru, n kun mɛ u nùn kara ka kperu u mɛera kua, ma ya kun nùn go, ba n wi u nùn so mi goomɔ. Yà n nùn kpɪ, ¹⁹ ma u ra sanɔ kua u ka dɛka sɪimɔ, wi u nùn mɛera kua mi, ba n nùn gɔanu kuammɛ. Adama durɔ win sɔmbu te u koo raa ko ù n bwɔa do, wi u nùn mɛera kua mi, wiya u koo tu ko, kpa u maa mɛera yen nɔribun gobi kɔsia.

²⁰ Goo ù n win yoo so ka bokuru u go mii mii ba koo yɛro gowa. ²¹ Adama yoo wi, ù n kua tɔɔ giriru n kun mɛ sɔɔ gira yiru u sere gu, ba n maa win yinni gɔanu kuammɛ, domi yoo wi, u sɔawa win gobi.

²² Tɔn durɔbu gabu bɔ n sannamɔ, ma ba guragii wɔri sere win nukura ka yara, ma win gam kun mɛera wa, yen mɛ kurɔ win durɔ u tɔn be bure, mɛya ba koo kɔsia siri kowobun wuswaaɔ. ²³ Adama kurɔ wi, ù n mɛera gaa wa, mɛera yen bwesera ba koo maa bu ko. U n maa gun na, ba koo bu gowa. ²⁴ N n win nɔnin na ba wuna ba koo maa begii wunawa. N n win dondun na ba bua, ba koo maa beginu buawa. N n win nɔman na ba bua, ba koo maa begia buawa. N n win naasun na ba bua, ba koo maa begisu buawa. ²⁵ N n maa dɔɔn na ba nùn mɛni, ba koo maa be dɔɔ mɛniwa. Mɛera yɛn bweseru ba nùn kua gesi, yen bwesera ba koo maa bu ko.

²⁶ Goo ù n win yoo tɔn durɔ, n kun mɛ tɔn kurɔn nɔnu kɔra, u koo yoo wi karawa u doona nɔnu gen sɔ. ²⁷ N n maa win dondun na u wuna, u koo nùn karawa u doona don ten sɔ.

²⁸ Ketɛ yà n tɔnu kɔba so ya go, ba koo yen tii kpenu kasuku bu gowa, ba n yen yaa temmɔ. Yen biru ba n maa yen yinni gɔanu kuammɛ. ²⁹ Adama ketɛ ye, yà n daa goo kɔba sɔkure ma ba yen yinni sɔɔwa ma u n ka ye gɔanu kue, ba koo win tii gowa ka ketɛ ye sannu. ³⁰ Bɔ n maa nùn gɔanu buren na u wa u ka win wɔaru yakia, u koo ni kpuro kɔsiawa nge mɛ ba gerua. ³¹ Ketɛ yen bweseru yà n bii goo kɔba sɔka, siri tee biya ba koo ye kua mi, ka yen yɛro. ³² Adama ketɛ ye, yà n goon

yoo so ya go, sii geesun gobi tena yen yinni u koo yoo win yinni wē, kpa bu ketē ye kpenu kasuku bu go.

³³ Goo ù n dākō mō, n̄ kun mē u wōru gagu gba u deri u n̄ wukiri, ma goon yaa sabera wōri mi, ta gu, ³⁴ wi u dākō ye mō n̄ kun mē wōru ge, u koo sabe ten kōsire wēwa kpa u sabe goo te sua.

³⁵ Goon ketē yā n googia mēera kua ya go, ba koo ketē wasa ye dārawa bu yen gobi bōnu ko. Kpa bu maa ye ya gu min yaa bōnu ko. ³⁶ Ketē ye, yā n daa gē mēera koore, ma yen yēro u yē adama u n̄ gāanu kue, u koo ye ya gu min kōsire wēwa kpa wi, u goo te sua.

Yaa sabenun gbēnan wooda

³⁷ Goo ù n ketē gbēna u go, n̄ kun mē u ye dōra, ketē nōobuwa u koo kōsia tia yen wōllō. N n maa yāarun na, yāanu nnēwa u koo kōsia tee ten wōllō.

22

¹⁻³ Ye u gbēna mi, bā n ye wa win nōma sō, n̄ n ketē na, n̄ kun mē ketēku, n̄ kun mē yāaru, ma ya gesi wasi, yen yiruwa u koo wē. U kun maa gāanu mō, ba koo win tii dārawa.

Goo ù n gbēna da wōkuru, bā n n̄n mwa wōku te, ba so ba go, ba n̄ goo win yem bikiamō. Adama yam mū n sāra ba sere n̄n go, be ba n̄n go mi, ba koo bu win yem bikia.

Goon gāa ni ba suan woodaba

⁴ Bēen goo ù n win sabenu sure win winsim gberō, n̄ kun mē win dāa gbaarō, ma nū dīanu asōrō kua, win gberun dīa geena u koo yēro kōsire wē, n̄ kun mē win dāa marum.

⁵ Goo ù n dō menima, dō wi, ù n dua goon gberō, ma yēron dīanu kpuro dō mwaara, wi u dō meni mi, u koo dīa ni nu dō mwaaran kōsire wēwa.

⁶ Goo ù n win winsim gobi, n̄ kun mē gāanu berusia, ma ba nu gbēna mi u berua mi, bā n gbēnō wi wa ye u sua min n̄n yiruwa u koo kōsia. ⁷ Bā kun maa n̄n wa, w̄n mi ba gāa ni gbēna u koo dawa Gusunōn sāa yerō u nōma sua wōllō u bōre u nē, u n̄ gāanu ganu sue ni ba n̄n berusia mi sō. ⁸ Tōmbu yiru bā n gāanu sikirinēmō, n̄ n yaa

saberun na, n̄ kun mē yānu, n̄ kun mē gāa ni nu kōrō, be kpuro ba koo dawa Gusunōn sāa yerō u bu siria. Ben wi u kun gem mō, ye ba sikirine min wasi yiruwa u koo kōsia.

⁹ Goo ù n win winsim yaa saberu garu sabusia, ma ta bōra n̄ kun mē ta gu n̄ kun mē ba tu sēre ba mwa goo kun wa, ¹⁰ wi ba tu sabusia mi, u koo dawa Gusunōn sāa yerō u bōre u nē, u n̄ tu babe. Sanam mēya, wi u sabe te mō mi, u koo durō win gere wura kpa wi ba sabe te sabusia u ku maa gāanu ganu kōsia. ¹¹ Adama bā n sabe te gbēnan na win yēnuō, u koo ten kōsire wēwa. ¹² N n maa gbeeku yaan na ya tu mwa ya kasuka, u ka ten seeda na u sōsi. Saa ye, u n̄ maa ten kōsire wēemō.

¹³ Goo ù n maa win winsim yaa saberu bōkura, ma ta bōra n̄ kun mē ta gu sanam mē wi u tu mō u n̄ wāa mi, ba koo n̄n ten kōsire wēwa. ¹⁴ Adama ù n wāa mi, ba n̄ maa n̄n kōsire wēemō. Bā n maa tu due kuan na, ten due gobi yi, yi tura.

Tōmbun wāasinaan wooda ka sārugia

¹⁵ Goo ù n wōndia kōkura u n̄n bekuru doke, ma ba n̄ daa wōndia wi durō kā, wi u n̄n bekuru doke mi, u koo dokiriru kpuro kowa nge mē ba ra ko, kpa u wōndia wi sua kurō. ¹⁶ Baa wōndia win tundo ù n yina bu suana, ka mē, durō wi, u koo dokiriru kpuro kowa nge mē ba ra ko bu ka wōndia sua.

¹⁷ Tōn kurō sōro ù n wāa bēen suunu sō, i n̄n goowo.

¹⁸ Wi u maa ka yaa saberu kpuna, i yēro goowo.

¹⁹ Nē, Yinni Gusunō turowa i ko sā. Wi u yina u būu goo sāmō, i yēro goowo.

²⁰ I ku sō goo nōni sō. I ku maa n̄n taki di. I yaayo ma bēen tii i raa sōru di Egibitin temō. ²¹ I ku gōmini goo nōni sō, n̄ kun mē gobeku goo. ²² Wi u bu nōni sōmō ma ba man somiru kana, ka geema na bēe sōmō, kon bu somi. ²³ Kpa n de nēn mōru yu se bu bēe go tabu gberō, bēen kurōbu bu maa

ko gəminibu kpa bɛɛn bibu bu maa ko gobekuba.

²⁴ Bɛɛ Isireliba sɔɔ, bɛɛn wi u sɔaro gobi bəkura, u ku raa yi nim dokea nge mɛ bwese tukunu nu ra ko.

²⁵ I n goon bekuru təruba mwa, i nùn tu wesia sɔɔ u sere du. ²⁶ Domi beku tee tera u mɔ mi, u ka win wasi wukiri. Yen sɔ, à n tu nɛni mba u koo wukiri wəkuru. Sanam mɛ sɔɔ, ù n man wuri koosima, kon nùn wənwəndu kua, n nùn swaa daki.

²⁷ I ku ra man kɔsa gerusi, i ku ra maa bɛɛn wirugii bɔre.

²⁸ I n bɛɛn dĩa gbiikinu gā i ku de n tɛ i sere ka nɛginu na.

I ku maa tɛ i ka bɛɛn bii tən durɔ gbiikobu yakia domi ba sɔawa nɛgibu.

²⁹ Mɛya i ko maa man bɛɛn yaa sabenun bii gbiikinu yiiya nɛnɛm adama i ko de nu gina bɔm nɔwa sɔɔ nɔɔba yiru, nɔɔba itase i sere ka man nu yākuru kua.

³⁰ Bɛɛn tii maa, i ko n wɔawa nɛnɛm nɛn sɔ, i n dɛere. Yen sɔ, i ku yaa gaa tem ye gbeku yaa ya go ya deri. I ye bɔnu wɛɛyɔ domi ba n ye sake.

In da bwɛɛbwɛɛbu sirie dee dee

23

¹ I ku labaari weesugia kpara. I ku maa tən kɔso seeda weesugia diiya u ka yari. ² Bɛɛn goo u ku raa tən dabinun gere swii u ka kɔsa ko. Mɛya u ku maa bu swii bà n gem siiyamɔ siribu sɔɔ. ³ I ku goo siri ka wənwəndu baa ù n sɔa bwɛɛbwɛɛ.

⁴ I n bɛɛn wɛrɔbun saberu garu wa ta kɔɔrɔ, ketɛwa? N kun mɛ ketɛku? I tu mɔɔ i ka nùn wurama. ⁵ I n maa win ketɛku wa ga wɔrumɛ ka sɔmunu, i ku doona i nùn deri. I nùn somiɔ i ka gu seeya.

⁶ Siribu sɔɔ, i ku wi u gem mɔ gem bira win bwɛɛbwɛɛrun sɔ. ⁷ I ku seeda weesugia wura. I ku maa goo go wi u kun taarɛ gaa kue. Domi wi u kua mɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon yɛro sɛɛyasia. ⁸ I ku nɔm biran kɛnu mwa domi nu ra tɔnu nɔni wɔkewa gem swaa sɔɔ kpa u kpana u mu gere.

⁹ I ku wi u sɔru dimɔ bɛɛn suunu sɔɔ nɔni sɔ. Domi bɛɛn tii i yɛ nge

mɛ u bwisikumɔ, yèn sɔ i raa sɔru di Egibitiɔ.

Wɔɔ wɛraruguu ka tɔɔ wɛrarugiru

¹⁰ Wɔɔ nɔɔba tian baa sɔɔra i ko i n da bɛɛn gberun dīanu duure, kpa i nu gɛ.

¹¹ Adama wɔɔ nɔɔba yiruse, i ko i bɛɛn gbean tem kpuro deriwa mu wɛra, ka bɛɛn dɔa gbaanɔ. Kpa i de be ba sɔa sɔarobu bu da bu dīanu kunɔnu ko be ka yaa sabenu.

¹² Mɛya maa sɔɔ nɔɔba tian baa sɔɔra i ko i bɛɛn sɔma kpuro ko. Adama nɔɔba yiruse i ko wɛrawa ka bɛɛn yobu ka sɔɔ be ba sɔmburu mɔ bɛɛn mi, ka sere bɛɛn yaa sabe ni i ra ka sɔmburu ko.

¹³ Ye na bɛɛ sɔɔwa kpuro, i ye mɛm nɔwɔ mam mam. Kpa i ku ra bũnu ganun yĩsiru sia i sere nɛɛ, ko i nu sɔ.

Tɔɔ bakanu ita ni nu kpāaru bo

¹⁴ Wɔɔ baagere nɔn itawa i ko i n da man tɔɔ bakaru kue. ¹⁵ Pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakara i ko gbi i ko. Sɔɔ nɔɔba yiruwɔ i ko pɛɛ di ye ya kun seeyatia mɔ nge mɛ na raa bɛɛ yen wooda wɛ, wɔɔn suru gbiikoo wi ba mɔ Abibu sɔɔ, domi saa yera i yara Egibitin di. I n kanaru mɔ, goo u ku raa na nɛn wuswaaɔ u kun kɛru nɛni.

¹⁶ Yiruse kpa i maa bɛɛn gbean dĩa gbiikininun yaa kpaabun tɔɔ bakaru di. Yen biru i n bɛɛn gberun dīanu kpuro gā kpa i maa yen tɔɔ bakaru di, i n wɔa kunu sɔɔ. ¹⁷ Nge mɛya wɔɔ baagere bɛɛ tən durɔbu i ko i n da ka mɛnnɛ nɔn ita nɛn sɔa yerɔ.

¹⁸ I n man yākuru kua, i ten yaa gum dɔɔ mɛniɔ dɔma te. I n maa ten yaa dimɔ, i ku ye mɛnna ka pɛɛ ye ba seeyatia doke. ¹⁹ I n da ka man bɛɛn gberun dĩa gbiikii ni nu gea sɔa naawɛ nɛn sɔa yerɔ. Domi nɛna na sɔa Gusunɔ bɛɛn Yinni. I ku boo buu yike ka gen mɛron bom.

Sɔɔsinu ganu ka nɔɔ mwɛɛnu

²⁰ Yeniba kpuron biru Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ nɛn gɔrado gɔriama u ka bɛɛ kpara kpa u n bɛɛ kɔsu bɛɛn sanum sɔɔ. U koo ka bɛɛ da tem mɛ na bɛɛ sɔɔru kua sɔɔ. ²¹ Yen sɔ, i de i n tii sɛ kpa i nùn

mɛm nɔɔwa, kpa i ku nɔn nuki sanku. Domi u n da bɛɛ suuru kuammɛ i n tora, yɛn sɔ nɛn yiiko ya waa wi sɔɔ. ²² Adama i n nɔn mɛm nɔɔwa mam mam, ma i mɔ dee dee ye na bɛɛ yiire, nɛna kon ka bɛɛn wɛrɔbu kpuro sanna.

²³ Nɛn gɔrado wi, u koo bɛɛ swaa gbiiya u ka bɛɛ turi sere tem mi Amɔreba ka Hɛtiba ka Feresiba ka Kananiba ka Hefiba ka sere Yebusiba ba waa. Kpa n be kpuro go bɛɛn sɔ. ²⁴ Adama i n tura mi, i ku ra ben bɔnu sɔ, i ku maa ben komanu saari. I ben bɔu turanu suririo kpa i ben bwaaɔokunu kɔsuku muku muku. ²⁵ Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa i ko i sɔ kpa n bɛɛ domaru kua, i n dɔanu mɔ ka nim. Mɛya na kon maa bɛɛ baranu gbara. ²⁶ Na n maa derimɔ tɔn kurɔ goon nukuru tu yari, mɛya bɛɛn goo kun maa mɔ wiro. Kon maa de bɛɛn hunde yu dɛɛya.

²⁷ Ye kon maa wure n ko wee. Be ba nua i duɔ ben temɔ kpuro, kon de bu nanda, kpa bu yari bu doona bɛɛn sɔ. ²⁸ Kon Hefi be, ka Kanani be, ka Hɛti be susunu kpare, kpa bu yari bu doona tem min di. ²⁹ Adama na n be kpuro giramɔ wɔɔ tian baa sɔɔ, tem mɛ, mu ku raa ka ko bansu, kpa gbɛeku yɛɛ yi bɛɛ yibusi. ³⁰ Fiiko fiikowa kon de ba n doonamɔ min di, sere i ka dɔbia i tɛria i sina tem mɛ kpuro sɔɔ. ³¹ Tem mɛ kon bɛɛ wɛ mi, mɛn nɔɔ bura yera ko n waaawa saa nim wɔku ge ba mɔ Naa yarin di sere n ka girari Filisitiban nim wɔkuɔ, ka maa saa Sinain gɔbaburun di, sere n ka girari daa te ba mɔ Efaratiɔ. Tɔn be ba waa tem mi kpuro, kon bɛɛ bu nɔmu bɛriawa kpa i bu gira. ³² I ku ra ka bu arukawani gaa bɔke. I ku maa ben bɔu goo sɔ. ³³ I n ben bɔnu sɔamɔ, nu ko n sɔawa bɛɛn yina. Yen sɔ, i ku de ben goo u n waa bɛɛn suunu sɔɔ kpa u ku raa bɛɛ torasia nɛn swaa sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire

24

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, i yɔɔma Sinain guuru mini, nɛn mi, wunɛ ka Aroni ka Nadabu ka Abihu ka Isireliban guro gurobu wata

ka wɔkuru, kpa i man kpuna sarun di. ² Wunɛ Mɔwisi, kaa man susima wunɛ turo. Be ba ka nun yɔɔma bu yɔro mi ba waa mi. Tɔn be ba maa tie, bu ku raa yɔɔma mini.

³ Ma Mɔwisi u da u tɔn be Yinni Gusunɔn gari ka win woodaba kpuro sɔɔwa. Ma be kpuro ba wura ka gɔru teu ba nɛɛ, sa ko ko ye Yinni Gusunɔ u gerua kpuro.

⁴ Mɔwisi u Yinni Gusunɔn gari yi kpuro yorua ma u seewa buru buru u yaku yeru bana guu ten nuurɔ. U maa kpenu wɔkura yiru gira nge mɛ Isireliban bwese kɛrin geera nɛ. ⁵ Ma u Isireliban aluwaasiba gabu gɔra bu ka Yinni Gusunɔ yaku dɔɔ mwaararuginu kua kpa bu naa kinɛnu go bu ka siarabun yakunu ko. ⁶ Mɔwisi u yaa yem mɛn bɔnu sua u doke gbɛa sɔɔ. Ma u sukum mɛ n tie yɛka yaku yee ten wɔlɔ. ⁷ Ma u woodan tire te sua u tu gara tɔn ben wuswaaɔ. Ma ba nɛɛ, sa ko Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwa kpa su ko kpuro ye u gerua.

⁸ Ma Mɔwisi u yem mɛ sua u yɛka tɔn ben wɔlɔ u nɛɛ, yem mɛ wee, mɛ mu Yinni Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru siremɔ te u bɛɛ kua sanam mɛ u bɛɛ wooda yeniba kpuro wɛ.

⁹ Ma Mɔwisi ka Aroni ka Nadabu ka Abihu ka Isireliban guro gurobu wata ka wɔku te, ba guu te yɔɔwa. ¹⁰ Ma ba Gusunɔ, be Isireliban Yinni wi wa. N sɔare nge u yɔ turaru garun wɔlɔ te ba kua ka kpee boogu ni nu baalimɔ weenɛ. Nu dɛɛrewa nge wɔllu te ta kun guru wiru mɔ. ¹¹ Gusunɔ u n Isireliban guro guro be kɔsa gaa kue. Ba nɔn wa ma ba di ba nɔra.

Mɔwisi u yɔɔwa Sinain guuru

¹² Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a yɔɔma a yɔra guuru mini. Kon nun kpee bɛsi wɛ mɔ sɔɔ na wooda kpuro yorua, tɔn be ka ben bibun bweseru ba n ka ye mɛɛrimɔ baadomma.

¹³ Ma Mɔwisi u seewa ka win bɔɔ Yosue. Adama u sere guu te yɔ, ¹⁴ u guro guro be sɔɔwa u nɛɛ, i yɔro mini, i sun ma sere su ka wurama bɛɛn mi. Wee Aroni ka Huri ba waa ka

bɛɛ. Bɛɛn goo ù n gari giri gɛɛ mɔ, u na ben mi. ¹⁵ Yen biru u yɔɔwa guu ten wɔllɔ, ma guru wii wurora tu wukiri. ¹⁶⁻¹⁷ Yera Yinni Gusunɔn yɔikon girima ya sɔɔsira mi. Isireliba ba ye wa, ya sɔa nge dɔɔ boko. Ma guru wii wuro te, ta Sinain guu te wukiri sere sɔɔ nɔɔba tia. Sɔɔ nɔɔba yiruse Yinni Gusunɔ u Mɔwisi soka saa guru wii wuro ten min di. ¹⁸ Yera Mɔwisi u dua guru wii ten sɔɔwɔ ma u yɔɔwa guu ten wɔllɔ. Miya u wɔa sɔɔ sɔɔ weeru ka wɔkuru weeru.

YINNI GUSUNɔN KUU BEKURUGIRUN KPUNAA

Kɛɛ ni Isireliba ba koo wɛ bu ka Yinni Gusunɔn sɔa yeru ko

25

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a Isireliba sɔɔwɔ bu ka man kɛnu naawa. Ye ba wɛ ka nuku tia kpuro, a mɔɔ. ³ Kɛɛ ni ba koo wɛ, niya, wura ka sii geesu ka sii gandu, ⁴ ka ana bekunu ni ba wɔkua ka bura, ka maa gaadura ka ni ba swɛrasia ka sɛɛsu, ka ni ba wesa ka wɛɛ damgii ka yaa sansun beka, ⁵ ka yɔa gɔni yi ba swɛrasia ka sɛɛsu, ka gɔni sinumgii, ka dɔa damgia, ⁶ ka gum mɛ ba ra ka fitila sɔre ka gum mɛ mu turare mɔ mɛ ba ra kpuro tɔre bu ka sɔɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare ye ba ra dɔɔ doke, ⁷ ka kpee gobiginu nɛn nɔni sɔa bɛrɔ wuru ka kpee gobiginu bwese bweseka ka ni ba koo doke yɔku kowo tɔnweron yabe tarakpe sɔɔ ka sere maa win bɔɔ baran wɔllɔ. ⁸ Yen biru i ka man ye kpuro kuu bekurugiru kuo na n ka wɔa bɛɛn suunu sɔɔ. ⁹ I ko tu kowa ka ten dendi yɔnu kpuro nge mɛ kon bɛɛ sɔɔsi.

Yinni Gusunɔn woodan kpakororu

¹⁰ Ba koo kpakororu ko ka dɔa damgia. Ten dɛɛbu bu ko n sɔawa gɔm soonu yiru ka bɔnu. Ten yasum mu ko n maa sɔawa gɔm soo teeru ka bɔnu kpa ten gunum mu n sɔa gɔm soo teeru ka bɔnu. ¹¹ Kpa a tu wura pote ten sɔɔwɔ ka tɔɔwɔ. Kpa a ten goonu nɛn kpuro nɔɔ bɔka kua ka wura. ¹² Kpa a wuran sumi ko

wasi nɛn a doke ten goo gookan yinna yenu sɔɔ, yiru ya n mɛɛrinɛ bee tia, yiru yen i ya n maa mɛɛrinɛ bee tia. ¹³ Yen biru a dɔa pɔɔsi kasu yiru a yi wura pote. ¹⁴ Kpa a yi wasi kpakoro ten sumi sɔɔ beri berika, yi n sɔa ten nɛnutii. ¹⁵ Sumi yi sɔɔra dɔa pɔɔsi yi, yi ko n da n wɔa. Ba n yi wunamɔ min di. ¹⁶ Yen biru kaa woodan kpee bɛsi yi kon nun wɛ doke kpakoro te sɔɔ.

¹⁷ Kpa a kpakoro te wukiritia kua ka wura ya n ka tu saka nɛ. ¹⁸⁻¹⁹ Kpa a wɔllun kɔsobu yirun weenasibu ko ka wura a mani wukiritia yen goo piiminun wɔllɔ gee ka gee. ²⁰ Kpa yi n kpakoro ten wukiritia ye kasa wukiri mam mam. Yi ko n wuswaa kisinɛwa yi n mɛɛrinɛ. ²¹ Kaa woodan kpee bɛsi yi doke kpakoro te sɔɔ, a sere ten wukiritia ye doke. ²² Yen wɔllɔwa ko na n da ka nun yinnɛ kɔsobu yiru yen baa sɔɔ, kpa n nun nɛn woodaba kpuro wɛ Isireliban sɔ.

Tabulu yɛn mi ba koo pɛɛ yi, ye ba ka Gusunɔ naawa

²³ Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, kaa tabulu ko ka dɔa damgia. Yen dɛɛbu ko n sɔawa gɔm soonu yiru, yen yasum mu ko n maa sɔa gɔm soo teeru, kpa yen gunum mu n sɔa gɔm soo teeru ka bɔnu. ²⁴ Kpa a ye kpuro wura pote, kpa a maa yen goo gooka nɔɔ bɔka kua ka wura. ²⁵ Yen biru kpa a dɔa bɛsi piiminu gore yen goo gooka mi, ni nu ka nɔm tararu yasum nɛ, a ka sikerena, kpa a nin tii wura pote. ²⁶ Kpa a maa sumi nɛn ko ka wura a doke tabulu yen goo gooka mi yen naasu gire gire. ²⁷ Mi ba dɔa bɛsi piimii ni goren bɔku bɔkuka sɔɔra sumi yi, yi ko n wɔa, kpa bu dɔa pɔɔsi wasi yi sɔɔ, ba n da ka tabulu ye sue. ²⁸ Dɔa pɔɔsi yi, yi ko n sɔawa dɔa damgia kpa a yi wura pote. ²⁹ Yen biru kaa gbɛa ko ka nɔri ka pɛrɛntiba ka gbɛɛ yorukunu, ye kpuro ya n sɔa wuragia kpa ba n da ka dendi ba n yɔku tam wisimɔ. ³⁰ Kpa a pɛɛ ye ba ka man naawa sɔndi tabulu yen wɔllɔ. A ku ra de pɛɛ ye, yu biara mi. A de ya n da n wɔa nɛn wuswaa baadomma.

Fitilan dabu

³¹⁻³² Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, kaa dabu ko ka wura gea, ga n kãasi mɔ nɔɔba tia, gen yɛsi yɛsikaa ita ita. Kpa gen yɔratia ka gen pɔtura ka gen kãasi ka gen bura te ta ka dãa marum ka biibii weenɛ, ye kpuro ya n sãa bɔri tia.

³³ A de kãasi nɔɔba tia yen baayere ya n buranu ita ita mɔ ni nu ka biibii weenɛ. ³⁴ Kpa dabu gen pɔturan tii ya n buranu nɛ mɔ ni nu ka dãa marum weenɛ. ³⁵ Mi kãasi yiru yiru yi gbinne ka pɔtura, kaa nin temɔ buraru koosiwa te ta ka dãa marum weenɛ. ³⁶ Bura te, ka kãasi yi, ye kpuro ya n sãa wuran bɔri tia. ³⁷ Yen biru kaa fitilanu nɔɔba yiru ko, kpa a nu sɔndi sɔndi dabu gen wɔllɔ ka gen tiin wii kpiirɔ. Kpa ba n nu sɔre nu n yam bururasie. ³⁸ Baku piibu ge ba ko n da ka fitila nin dɔɔ sɔmɛ ka mɔ sɔɔ nin torom mu ko n da wɔriki, kaa ye kpuro kowa ka wura gea. ³⁹ Dabu ge, ka gen dendi yãnu kpuro, wuran kilo tenan sakawa kaa ka ye ko. ⁴⁰ Wunɛ Mɔwisi, a de a n sɔmbu te nɔni doke kpa a kuu te ko ta n sãa nge te na nun sɔɔsi guuru wɔllɔ.

*Kuu bekurugii tɛn mi ba ra ka Yinni Gusunɔ yinne***26**

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a bekunu wɔkuru wesio ka wɛɛ damgii ka wɛɛ yi ba wɔkua ka bura ka maa gaadura, ka maa wɛɛ wunɔmgii, kpa a beka ye buraru dokea ta n sãa wɔllun kɔsobun weenasibu. Kpa a ka man kuu bekurugiru kua. ² Beka ye kpuro ya ko n nɛwa. Yen dɛɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu tɛna yiru sari. Yen yasum maa gɔm soonu nɛ. ³ Beka yen nɔɔbu nɔɔbuwa ba koo sua bu swɛɛna. ⁴ Yen biru kpa a yen baayeren goo baka teerɔ wɛri doke ka wɛɛ yi ba wɔkua ka bura, yi ba koo ra ka ye sɔrena. ⁵ Wɛri weeraakuukuubuwa kaa doke beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka teerɔ yi n nɔɔ kisine. ⁶ Yen biru kaa sɔretinu weeraakuru ko ka wura bu

ka beka ye kpuro sɔrena, kpa yu ko beku teeru kuu ten sɔ.

⁷ Kpa a maa bekunu wɔkura tia wesi ka boo sansu ni ba koo kuu bekurugii te wukiri. ⁸ Beka ye kpuro ya ko n nɛwa. Yen dɛɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu tɛna. Yen yasum maa gɔm soonu nɛ. ⁹ Beka yen nɔɔbuwa ba koo gbi bu swɛɛna kpa bu maa nɔɔba tia yeni swɛɛna. Kpa bu nɔɔba tiase ten sukum bue kuu ten wɔllɔ wuswaa gia. ¹⁰ Kpa a wɛri weeraakuukuubu doke beka ye ba swɛɛnan baayeren goo baka teerɔ. ¹¹ Yen biru kaa sɔretinu weeraakuru ko ka sii gandu, kpa a nu doke beka yen wɛri yi sɔɔ, a ka ye sɔrena, yu ko beku teeru. ¹² Ba n ka tu kuu te wukiri, beku te ta kuu te sare mi, a de ta n sãare kuu ten biru. ¹³ Kuu ten yasum gia, beka ye ya maa tiara, a de ya n sãare beri berika gɔm soo teeru. ¹⁴ Kaa bekunu yiru ko bu ka kuu te wukiri, teeru ka yãa kinɛnun gɔni, yi ba swɛɛrasia, teeru maa ka yaa gɔni sinumgii, te ta ko n wãa kpuron wɔllɔ.

¹⁵ Akasian dãa bɛsiya kaa gira a ka kuu te ko. ¹⁶⁻¹⁷ Dãa bɛsi yi, yi ko n nɛwa. Yin dɛɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu wɔkuru kpa yin yasum mu n sãa gɔm soo teeru ka bɔnu. Kpa a yin baayere sɔretinu yiru dokea yi n ka sɔrene. ¹⁸ Kuu ten sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia dãa bɛsi yɛnda kaa gira. ¹⁹ Kpa a yi yɔratii kua weeru ka sii geesu a doke yiru yiru, yin tia sɔɔ temɔ, yi n ka sɔretii ni nɛni. ²⁰ Ten sɔɔ yɛsan nɔm geu gia bɛsi yɛnda kaa maa ko. ²¹ Kpa a maa yi yɔratii weeru kua ka sii geesu bu doke yiru yiru yin tia sɔɔ. ²² Ten sɔɔ duu yeru gia dãa bɛsi nɔɔba tia kaa gira. ²³ Dãa bɛsi yiru yiruwa kaa doke ten goo gɔmkinu yiru biru gia. ²⁴ Dãa bɛsi yi, yi ko n maninɛwa yiru yiru saa tem di sere ka wɔllɔ. Kpa a sumi doke yi n ka sɔrene wɔllɔ. Mɛsuma kaa goo gɔmkinu yiru yen dãa bɛsi yiru yiru ye kua. ²⁵ Kpa yi kpuro yi n sãa dãa bɛsi nɔɔba ita. Kpa a yen baayere sɔɔ yɔratii doke yiru yiru yi ba kua ka sii geesu.

26-27 Yen biru kpa a ten yēsi ita akasian dāa nāabu nāabu kare. 28 Dāa karetiya ye ya wāa yēsa baayeren sunu sō mi, yen nāo ga koo yārawa dāa gāmkinō. 29 Kpa a maa dāa bēsi yi ka dāa karetiyi wura pote. Kpa a maa wuran sumi ko yi sō ba koo dāa karetiyi wasi wasi. 30 À n yeniba kpuro mēna a kpa, saa yera kaa den kuu bekurugii te gira ta n sāa nge te na nun sōsi guu te ba mō Sinain wōllo.

31 Kpa a maa beku kareru ko ka wēē damgii ka wēē ye ba wōkua ka bura ka maa gaadura ka wēē wunāmgii. Kpa a wōllun kōsobun weenasibu ko beku te sō, kpa ya n sāa buraru. 32 Kaa akasian dāa bēsi sinumgii nne ko a wura pote kpa a sōretii wuragii doke yi sō, yi ka beku kare te gaba. Kpa a dāa bēsi yi yōratii doke ya ba kua ka sii geesu. 33-34 Kpa a beku kare te bwē te ta ko n dii sō ge ga dēere gem gem ka adērō ge ga dēere bōnu sāa.

À n beku kare te bwē a kpa, ten sōwōwa kaa ka kpakoro te da a yi tē sō woodan kpee bēsi yiru ye, ya wāa. Kpa a kpakoro te wukiritia doke dii te ta dēere gem gem sō mi. 35 Kaa tabulu ye yiwa nām geu gia adērō ge sō à n duō kuu ten mi, kpa a dabu ge yi nām dwaru gia, tabulu ye ka dabu ge, nu n mēerine.

36 A kuu ten beku kenutiru wesio ka wēē yi ba wōkua ka bura ka maa gaadura ka wēē wunāmgii ka wēē damgii, kpa a beku te sōma doke. 37 Kpa a akasian dāa bēsi sinumgii nāabu wura pote kpa a yin baayere yōratia kua ka sii gandu. Yen biru kpa a sōretii wuragii doke yin baayere sō bu ka beku kenutii te bwē.

Yāku yeru

27

1 Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōwa u nēē, kaa yāku yeru ko ka akasian dāa. A de ten goonu nne kpuro nu n nē, nu n sāa gām soonu nāabu nāabu, kpa ten gunum mu n sāa gām soonu ita. 2 Kpa a ten wōllun goo gāmkinō kāanu doke kpa a nu sii gandu pote. 3 Kaa yāku yee ten

dendi yānu kpuro kowa ka sii gandu. Niya gbēē ni ba koo ka torom gura, ka kaatonu ka kaato donnuginu, ka gbēē nī sō ba koo yaa yem doke bu ka yēka, ka dōo guratii. 4 Kpa a kākōsō ko ka sii gandu kpa a yen goo gāmkinō sii gandun sumi doke. 5 Yen biru kpa a ye sua a doke yāku yee ten kākōrō kpa yen nāo gu seema wōllo yāku yee ten suunu suunukāo. 6 Kpa a tu suatii yiru kua ka akasian dāa pōosi a yi sii gandu pote. 7 Kaa dāa pōosi yi wasi sumi yi sō ba n da ka yāku yee te sue. 8 Kaa yāku yee te kowa ka dāa bēsi ta n wōru mō, nge te na nun sōsi.

Kuu ten kara

9 Yeniba kpuron biru Yinni Gusunō u maa Mōwisi sōwa u nēē, a kuu bekurugii te kara koosio. Yen sō yēsan nām dwaru gia kpa a bekunu kare ni ba wesa ka wēē damgii. Bā n ni kpuro swēena, nu ko gām soonu wunōbu (100). 10 Ba koo beka ye sōrewa dāa bēsi sinumgii yendu sō ka sōretii ka sii dēki yi ba kua ka sii geesu. Kpa dāa bēsi yin yōratii yi n sāa sii gandu. 11 Nge mēya ya ko n maa sāa sō yēsan nām geu gia, kpa ye yiru ye, ya n dēebu nē. 12 Kara yen sō duu yeru gia kaa bekunu kare dāa bēsi sinumgii wākuru sō yi ba yōratii kua. Kara yen yasum mu ko n sāawa gām soonu weeraakuru. 13 Mēya yen sō yari yeru gia yen yasum ko n maa sāawa gām soonu weeraakuru. 14-15 Yen sunu sō kaa kōnnō wīa ga n sāa gām soonu yendu. Kpa a kōnnō gen beri berikāo beka kare gām soonu wākura nāabu nāabu dāa bēsi sinumgii ita ita sō. Dāa bēsi yin baayere ya ko n yōratia mō. 16 Kara yen kōnnōn tii sō, kaa beku kenutiru doke, tēn yasum ko n sāa gām soonu yendu. Wēē damgiiya kaa ka tu ko kpa a tu buraru kua ka wēē wunāmgii ka yi ba wōkua ka bura ka maa gaadura. Kpa a maa tu gaba kua ka dāa bēsi sinumgii nne yi yi yōratii mō. 17 Kara yen beku sōretii ka yen sii dēki yi, yi sō ba koo beku ni sōresi, ye kpuro ya ko n sāawa sii geesu, kpa yen dāa bēsi sinumgii yin yōratii yi n

sāa sii gandu. ¹⁸ Kara yen dēbu bu ko n sāawa gəm soonu wunəbu (100) kpa yen yasum mu n maa sāa gəm soonu weeraakuru, kpa yen gunum mu n sāa gəm soonu nāabu. Ba koo yen beka wesiwa ka wēe damgii kpa bu sii pōsi yin yōratii ko ka sii gandu. ¹⁹ Kuu bekurugii ten dendi yānu kpuro, sii ganda ba koo ka nu ko. Mēya kuu te ka kara yen gabatian kurum kpuro ya ko n sāawa sii gandu.

Fitila gen gum

²⁰ Yera Yinni Gusunə u kpam Məwisi sōwa u nē, a de Isireliba bu dāa ye ba mō olifin binun gum ko mē mu gea sāa, ba n da ka kuu ten fitila sōre baadomma. ²¹ Kuu bekurugii ten adērə ge sōra Aroni ka win bibu ba koo da bu fitila ni yi yi, beku kare ten biruə te ta woodan kpakororu berua. Mēya fitila ni, nu ko n da n sōre saa yokan di sere ka bururu. Isireliba ba koo wooda yen nēnēwa sere ka baadomma.

Yaku kowobun sāa yānu

28

¹ Yinni Gusunə u kpam Məwisi sōwa u nē, a wunen mō Aroni ka win bibu nne ye wunə nēnē Isireliban suunu sōn di kpa ba n sāa nēn yāku kowobu. Bii bera Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa. ² A de bu wunen mō Aroni wi sāa yānu kua ni nu koo win yiiko ka win girima sōsi. ³ Yen sō, be na yen bwisi wē, a bu wooda wēyō bu ka nūn yāa ni kua ni u koo doke dōma te ba koo nūn tusia tōmbun wuswaa ka sanam mē u win sōmburu mō. ⁴ Yāa ni ba koo ko wee, bōo bara ye u koo doke win tororun wōllo, ka yabe tarakpe, ka yaberu ka tako ye ba sōma kua ka dawani ka sere maa sēkatia. Yeniba kpuro ya ko n sāawa yāa ni Aroni ka win bibu ba ko n da doke bā n yākurun sōmburu mō. ⁵ Ba koo yāa ni kpuro kowa ka beku ni ba wōkua ka bura ka maa gaadura ka ni ba wunəm doke, ka ni ba kua ka wēe damgii ka wuran wēe siiri.

Yabe tarakpe

⁶ Yinni Gusunə u maa Məwisi sōwa u nē, kaa yabe tarakpe kowa ka beku te ba kua ka wēe damgii kpa a ge buraru kua ka wēe wunəmgii ka yi ba wōkua ka bura ka maa gaadura ka wuran wēe siiri. ⁷ Kpa a gu sari kua yi ba koo ka gen senu sōrena. ⁸ Kpa a sēkatia ko ya n sāa beku nōni tee ka yabe tarakpe ge. Kpa ya n yinusi ge sō. ⁹ Yen biru a kpee gobiginu yiru suo nūn nōni sāa bēro wuru, kpa a Isirelin bibu wōkura yiru yen yīsa yore ni sō. ¹⁰ Teerō ben nōba tian yīsa. Teerō maa nōba tia benin yīsa. Kaa ye kpuro yorewa nge mēsum ba keranē. ¹¹ Kaa yīsa ye yorewa kpee ni sō, nge mē ba ra yore sisō. A n ye yorua a kpa, kpa a kpee ni wura gore a ka sikerena. ¹² Kpa a nu mani tarakpe gen sari sō. Aroni ū n nu doke win senə, niya nu koo sōsi ma ka Isireliban yīsina u dua nēn sāa yerə, kpa nē, Yinni Gusunə na n ka bu yaaye. ¹³ Mi ba kpee ni gore mu ko n sāawa wura, ¹⁴ kpa a yōni wuragii yiru tari a yi sōre wura ye sō.

Bōo bara

¹⁵ Kaa bōo bara ko ye Aroni u ko n da doke win tororə, u ka nē, Yinni Gusunə kīru bikia. Ye ka tarakpe ge, ya ko n sāawa beku nōni tee, ka bura teeru.

¹⁶ Bōo bara yen goonu nne kpuro nu ko n nēwa, nu n sāa gəm soonun bōnu bōnu. ¹⁷ Kpa a bōo bara ye sō kpee gobigii bwese bweseka mani yu ko sīa nne. Kpee nin nōni wee. Sīi gbiikaa sō, swāaru ka dām buuru, ka wuru beku. ¹⁸ Yiruse sō maa, swāaru ka boogu ka sō tiro. ¹⁹ Itase sō, dām buuru ka nōni bwese bweseka ka gaadura. ²⁰ Nnēse sō, wuru beku ka bēro wuru, ka nōni bwese bweseka. Kpa a ni kpuro wura gore gore. ²¹ Kpee bwese bweseka wōkura yiru yen baatere sōra kaa Isirelin bibun yīsina yore tia tia. Kaa nu yorewa nge mē ba ra yore sisō.

²² Kaa yōni wuragii yiru ko bōo bara ye sō. ²³ Kpa a taaminu yiru ko ka wura, a sōre bōo bara yen sō wōrikisō. ²⁴ Taaminu yiru ye sōra ba koo yōni yi

sɔre sɔre. ²⁵ Kpa a bɔɔ bara yen yɔni yi gbinisi tarakpe gen sario. ²⁶ Yen biru kaa maa taaminu yiru ko ka wura, a nu doke bɔɔ bara yen soo temkiso si su yabe tarakpe ge girari. ²⁷ Kpa a taaminu yiru ko a doke yabe tarakpe gen sarin nɔɔwɔ wuswaaɔ, sɛkatia yen wɔllu gia. ²⁸ Yen biru kaa bɔɔ bara yen taamii ni sɔɔ wɛɛ gaaduragii doke kpa a yi gbine yabe tarakpe gen taaminu sɔɔ. Nge mɛya kaa ka ye sɔre yabe tarakpe ge sɔɔ, kpa yu ku ka b̃ari.

²⁹ Saa ye Aroni u duɔ kuu bekurugii ten mi, u ko n bɔɔ bara ye dokewa win tororɔ yɛ sɔɔ ba Isireliban bwese kerɔ wɔkura yiru yen ỹsa yorua, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n ka bɛɛ yaaye baadomma. ³⁰ Kaa maa urimu ka tumimu doke bɔɔ bara ye sɔɔ, kpa ya n w̃aa Aronin tororɔ saa kpuro ye u duɔ nɛn s̃aa yerɔ, kpa u ka gia ye na k̃i Isireliban s̃ɔ.

S̃aa ỹaa ni nu tie

³¹ Yinni Gusunɔ u kpam M̃owisi s̃ɔɔwa u nɛɛ, yabe tɛn wɔllɔ ỹaku kowo u koo yabe tarakpe ge s̃andi, kaa tu kowa ka beku gaaduragiru. ³² Kpa a ten w̃irɔ s̃oma doke a sinum koosia tu ku raa ka g̃ɛra. W̃i ten min diya u koo wiru wasi ù n yabe te sebumɔ. ³³ Kpa a maa ten temɔ tusanu doke nu n ka d̃aa marum gam weene ni ba kua ka w̃ɛɛ yi ba w̃kua ka bura ka maa gaadura ka w̃ɛɛ wunɔmgii, ka sere maa yangire piiminu wuraguɔ a ka sikerena. ³⁴ Kpa a de d̃aa marum weenasim mɛ ka yangire ni, nu n kpasa s̃aa. ³⁵ Yabe tera Aroni ko n da n sebua ù n s̃amburu m̃ɔ kuu bekurugii te sɔɔ. M̃ɛn ñɔɔ u duɔ, ka m̃ɛn ñɔɔ u yariɔ na kon da n yangire nin w̃akinu ñɔɔm̃ɔwa, kpa n ku ñun go kuu bekurugii te sɔɔ.

³⁶ Kpa a maa wuran batani ko a yore ye sɔɔ, wini s̃aawa Yinni Gusunɔgii. Kaa ye yorewa nge mɛ ba ra yore sisɔ. ³⁷ Kpa a batani ye s̃oresi Aronin dawanin wuswaaɔ ka w̃ɛɛ gaaduragii. ³⁸ U ko n ye dokewa baadomma ù n d̃ɔɔ nɛn s̃aa yerɔ, kpa nɛ, Yinni Gusunɔ n ka Isireliban ỹakunu mwa baa bà n toranu ganu kua saa ye ba ỹaku ni m̃ɔ.

³⁹ Kpa a maa tako ka dawani ko ka w̃ɛɛ damgii, ka s̃ekatia ye ba s̃oma doke.

⁴⁰ Kaa maa Aronin bibu takoba kua ka maa s̃ekatii ka furɔsu, ya n s̃aa ben buraru te ta ben girima s̃ɔɔsimɔ.

⁴¹ Yen biru kaa Aroni ka win bibu ỹaa ni sebusia, kpa a bu gum t̃are wirɔ a ka s̃ɔɔsi ma na bu g̃ɔsa ba n s̃aa nɛn ỹaku kowobu. ⁴² A bu sokoto kpirinu kuo kpa bu ku ka ben tereru wan s̃ɔ. Kaa ye kpuro kowa ka w̃ɛɛ damgii. ⁴³ Aroni ka win bibu ba ko n nu dokewa bà n d̃ɔɔ kuu bekurugii te sɔɔ, ñ kun mɛ bà n susiɔ ỹaku yerɔ bu ka ben s̃amburu ko. Yera ya koo de na kun bu go nɛn s̃aa yerɔ, domi ba ñ w̃aa mi tereru. Yeni ya ko n s̃aawa wooda sere ka baadommaɔ Aroni ka win bibun bweserun s̃ɔ.

Nge mɛ ba koo ka s̃ɔɔsi ma Yinni Gusunɔ

u ỹaku kowobu g̃ɔsa

29

¹ Yinni Gusunɔ u kpam M̃owisi s̃ɔɔwa u nɛɛ, wee nge mɛ kaa koosina a ka s̃ɔɔsi ma na Aroni ka win bibu g̃ɔsa na yi nɛnɛm bu ka ko ỹaku kowobu nɛn s̃aa yerɔ.

A naa kinɛ kpɛndu suo ka ỹaa kinɛnu yiru. A ku de yen gaa ya n alebu m̃ɔ. ² Kpa a p̃ɛɛ ko ka alikaman som, a ku seeyatia doke, kpa a maa kira w̃ɔɔranu ko ñin somɔ ba ñ seeyatia doke, ka kira ñin som ba ka gum burina. ³ Kpa a nu doke bireru sɔɔ a ka da ỹaku yerɔ ka naa kinɛ kpɛn te, ka ỹaa kinɛnu yiru ye, kpa a ka ye kpuro ỹakuru ko.

⁴ Kpa a de Aroni ka win bibu bu na kuu ten k̃ɔnñɔwɔ mi nɛ, Yinni Gusunɔ na ra ka Isireliba yinne, kpa a bu wobure ka nim. ⁵ Kpa a Aroni ñun win s̃aa ỹaa ni sebusia. Niya tako ye, ka yabe boogugii te, ka yabe tarakpe ge, ka bɔɔ bara ye. Kpa a s̃ekatia ye s̃ɛke yabe tarakpe gen wɔllɔ. ⁶ Kpa a maa dawani sua a doke win wirɔ, kpa a wuran batani ye sua yɛ sɔɔ ba yorua, wini s̃aawa Yinni Gusunɔgii, a doke win dawani yen wuswaaɔ. ⁷ Yen biru

kpa a maa gum sua a täre win wirö a ka sōsi ma na nūn gōsa na yi u n sāa nēn yāku kowo. ⁸ Kpa a maa win bibu soku a bu tako be sebusia, ⁹ a bu ben sēkatii sēkea kpa a bu ben furōsu dokea nge mē a Aronin tii kua. Saa dōma ten diya ba koo ko yāku kowobu sere ka baadommao.

Yeniba kpuron biru, amēniwa kaa de bu ka sōmbu te tore.

¹⁰ Naa kinē te a gōsa mi, kaa ka tu nawa kuu ten kōnnōwō, kpa Aroni ka win bibu bu ben nōma sōndi naa yen wiru wōlō. ¹¹ Kpa a ye saka nēn wuswaa kuu ten kōnnō mi. ¹² Kpa a yen yem dēka ka niki bia a tēni yāku yee ten kāanō. Mē mu tie kpa a yēka ten temō. ¹³ Kpa a yen bōsōnūn gum sua ka yen worun bēsi baka ka yen gabu swii ka yen gum sannu, kpa a ye kpuro mēnna a dōo doke yāku yee ten wōlō. ¹⁴ Adama naa kinē ten yaa ka ten gōna ka ten bōsō bisu, ye kpurowa kaa dōo doke bēen sansanin biruō. Yāku te, ta ko n sāawa te ta koo ben durum wukiri.

¹⁵ Yen biru ba koo ka yāa kinē nin teeru na, kpa Aroni ka win bibu bu ben nōma sōndi ten wiru wōlō. ¹⁶ Bā n kua mē ba kpa, yera kaa tu saka kpa a ten yem sua a yēka yāku yee ten goo gookaō. ¹⁷ Kpa a ten yaa bōori bōori a yi ka ten wiru sannu, kpa a maa ten bōsōnu tea ka ten kōri kpa a ye kpuro sōndi wii te ka ye a bōora min wōlō. ¹⁸ Ā n kua mē a kpa, kpa a ye kpuro dōo sōre yāku yee ten wōlō. Ya ko n sāawa yāku dōo mwaararugiru tēn nubura koo nē, Yinni Gusunō dore.

¹⁹ Kpa a maa yāa kinēru yiruse teni sua. Kpa Aroni ka win bibu bu kpam ben nōma sōndi ten wirō. ²⁰ Yen biru, kpa a tu saka a ten yem sua a tēni Aronin soo nām geuguuō, ka win bibun soo nām geugisō, ka ben nām geun niki bii bakanō, ka sere ben nām geun naa niki bii bakanō. Yem mē mu tie, kpa a mu yēka yāku yee ten goo gookaō. ²¹ Kpa a maa yem mē mu wāa yāku yee ten wōlō sua a mēnna ka gum mē ba ra kpuro täre ye Gusunō u gōsa nēnēn kpa a mu wisi Aroni ka win bibun sāa yāa ni ba sebuān wōlō.

Nge mēya Aroni ka win bii be, ka ben sāa yāa ni kpuro, ba ko n sāa nēnēn nēn sō. ²² Kpa a yāa ten gum sua ka ten siru ka ten bōsōnūn gum ka ten worun bēsi baka, ka ten gabu swii yiru ka yin gum sannu, ka ten nām geun nōmu. Domi yāa kinē te, ta ko n sāawa te ba ka sōsi ma na Aroni ka win bibu gōsa nēnēn nēn sō. ²³ Kpa a maa pēē tia sua ye ba n seeyatia doke, ka kira wōora teeru ka kira teeru tēn som ba ka gum burina, saa birerun di te ta yii sāa yerō. ²⁴ Kpa a ye kpuro Aroni ka win bibu nōmu beria kpa a ben nōma sua a ka sōsi beri berika nē, Yinni Gusunōn wuswaaō. ²⁵ Yen biru kpa a ye kpuro mwa ben nōman di a ye sōndi yāku dōo mwaara ten wōlō kpa a dōo doke kpa ya n sāa yāku dōo mwaararugii te ta man nuburu dore. ²⁶ Kpa a maa yāa kinē te ba ka sōsi ma na Aroni ka win bibu gōsa nēnēn min guroguroru sua a sōsi beri berika nēn wuswaaō. Ā n kua mē a kpa, yaa ye, ya ko n sāawa wunēgia.

²⁷ Kpa a yāa kinē ten nōmu sua a yiiya wōlō nēn wuswaaō. Nge mēya kaa ka sōsi ma guroguro te ka nōmu ge, ya sāawa nēgia. ²⁸ Mēya maa Isireliba bā n siarabun yākuu mō ba ko n da yaan guroguroru ka yen nām geun nōmu wunē nēnēn nēn sō kpa bu ye Aroni ka win bibun bweseru wē kpa ya n sāa wooda sere ka baadommao.

²⁹ Aroni ù n maa gu, win bibun bweseru sōora ba koo turo wuna bu sāa yāa ni sebusia bu nūn gum täre wirō dōma te ba koo sōsi ma u sāa win kōsire. ³⁰ Wi, wi u kua Aronin kōsire mi, u ko n yāa ni dokewa sere sōo nōba yiru. Wiya u ko n da du kuu ten mi, mi Yinni Gusunō u ra ka Isireliba yinne kpa u sōmburu ko adērō ge ga dēere sōo.

³¹ Kaa yāa kinē te ba ka sōsi ma na Aroni ka win bibu gōsa nēnēn yaa sua a yike sāa yerō. ³² Kuu ten kōnnōwōra Aroni ka win bibu ba koo yaa ye ka pēē ye ya wāa bireru sōo mi mēnna bu tem. ³³ Be tōnawa ba koo yāku dīa ni di, ni ba ka ben durum wukiri sanam mē ba sōsi ma na bu gōsa nēnēn nēn

sõ. Tõn tuko goo u ku raa nu di, domi nu sãawa dĩa ni ba wuna nenem nen sã. ³⁴ Nũ n tiara sere sisiru bu ku maa nu di. Bu nu wisio dõõ sõõ nu dõõ mwaara.

³⁵ A Aroni ka win bibu kuo mam mam nge me na nun sõõwa. Sõõ nõõba yiruwaa kaa bu yen yãku yãki kua a ka sõõsi ma na bu gõsa nenem nen sã.

³⁶ A n da naa kineru go yen tõõ baatere yãku yee ten wõllo, yen yem mu ka tãmbun durum wukiri. Yãku niya nu koo yãku yee te disi wõka. Yen biru kpa a gum tãre ten wõllo a ka sõõsi ma ta wãa nenem nen sãarun sã. ³⁷ Meya kaa n da ko sere sõõ nõõba yiru ye, yu ka yibu, kpa yãku yee te, ta n sãa nenem ta n dẽere. Yen sã, ye n koo tu ture kpuro, baa n n tãnun na, u de u n dẽere.

Yãku ni ba ko n da ko tõõ baatere

³⁸ Yinni Gusunõ u Mõwisi sõõwa u nẽẽ, wee ye kaa n da ko baadomma. Kaa ka yãa kinẽ kpemminu yiru wõõ tiaginu yãkuru ko tõõ baatere, ³⁹ teeru bururu, teeru maa yoka. ⁴⁰⁻⁴¹ Bururu ka yokan yãku nin baateren wõllowa kaa som kilo ita ye ya ka olifin binun gum yarum ditiri tia ka bõnu burinẽ doke, ka maa tam ditiri tia ka bõnu, kpa a ye kpuro dõõ doke. Yen nubura koo nẽ, Yinni Gusunõ dore. ⁴² Yãku dõõ mwaararugii tera bẽen bibun bweseru ba ko n da ko kuu bekurugii ten kãnnõwõ nen wuswaaõ sere ka baadommaõ. Miya bẽẽ Isireliba i ko ka man yinna, kpa n ka nun gari ko.

⁴³ Kpa yam mi, mu n sãa nenem mu n dẽere nen yikon sã. ⁴⁴ Nẽn tiiwa kon kuu te dẽerasia ka yãku yee te, n yi nenem ka sere maa Aroni ka win bibu ba n ka sãa nen yãku kowobu. ⁴⁵ Kpa na n wãa bẽẽ Isireliban suunu sõõ i n man sãamõ. ⁴⁶ Kpa i n yẽ ma nẽna na sãa Gusunõ bẽen Yinni nẽ wi na bẽẽ yarama Egibitin di. Kpa na n ka bẽẽ wãa.

Nẽna Gusunõ bẽen Yinni.

Kpakoro tẽn wõllo ba ko n da turare dõõ doke

30

¹ Yinni Gusunõ u kpam Mõwisi sõõwa u nẽẽ, kaa kpakororu garu ko tẽn wõllo ba ko n da turare dõõ doke. Kaa tu kowa ka akasian dãa. ² Ten dẽebu ka ten yasum mu ko n nẽwa, mẽ kpuro mu n sãa gõm sooru tia tia, kpa ten gunum mu n sãa gõm soonu yiru. Kpa a de ten goo gõmkinu nnẽn dãa yu nõõ yari nge kãanu. ³ Kpa a ten baama kpuro wura pote sere ka ten kãanõ. Kpa a ten goonu nne nõõ bõka kua ka wura a ka sikerena. ⁴ Kpa a maa ten goo gõmkinõ wuran sumi doke ten nõõ bõkan temõ, kpa ba n da dãa wasi yi sõõ, bu ka tu sua. ⁵ Dãa ye kaa wasi sumi yi sõõ, ya ko n sãawa akasian dãa ye ba wura pote. ⁶ À n kua mẽ a kpa, kpa a kpakoro te sua a yi adẽrõ ge sõõ beku kare ten deedeeru te ta nẽ, Yinni Gusunõn woodan kpakororu berua dii sõõ ge ga dẽere gem gem sõõwõ. Miya ko na n da ka nun yinne. ⁷⁻⁸ Bururu baatere saa ye Aroni u fitilanu gum dokemõ ka yoka baayere saa ye u nu sãramõ, u ko n da turare dõõ dokewa kpakoro ten wõllo. Nge meya wi ka win bibun bweseru ba ko n da ko sere ka baadommaõ. ⁹ Adama i n ko turare tuka dõõ doke kpakoro ten wõllo. Meya i n maa yãku dõõ mwaararuginu mõ mi, n kun mẽ i dĩanu ganu sãndi mi, n kun mẽ i tam wisi mi, i ka yãkuru ko. ¹⁰ Wõõ ka wõõwa Aroni u ko n da ten kãa ni sõõ yãku yem tẽnĩ mẽ ba ra ka durum wukiri u ka tu disi wõka. Nge meya wi ka win bibun bweseru ba ko n da ko sere ka baadommaõ, kpa ta n yii nenem nen sã.

Gobi yi ba koo wẽ kuu bekurugii ten sã

¹¹ Yinni Gusunõ u kpam Mõwisi sõõwa u nẽẽ, ¹² a Isireliba gario. Be ba wõõ yendu turan diya kaa gari kpa a de ben baawure u gobi gẽẽ wẽ u ka win wãaru yakia. Kpa n de wahala yu bu suuri saa ye a bu garimõ mi. ¹³ Wi ba gara, sii geesun bõri piibuwa u koo wẽ. Yi kpuro yi ko n nẽwa. Gobi yi, yi ko n sãawa nge mẽ ba ra sãa yerun gobi di. ¹⁴ Be ba wõõ yendu tura ka be ba kere mẽ, beya ba koo gobi yi

wē. ¹⁵ Gee tee tera baawure u koo wē. Gobigii kun wēemā n sāaro kere, u ka win wāaru yakia. Domi hunde tia be kpuro ba mā. ¹⁶ Gobi yiya kaa n da ka kuu bekurugii ten sāmburu ko. Nge mēya kon ka yaaya ma Isireliba ba ben wāaru yakia.

Boo gèn mi ba ko n da sãa yerun nim take

¹⁷ Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōōwa u nēē, ¹⁸ kaa boo ko ka gen sōwaritia, ye kpuro ya n sãa sii gandu. À n gu kua a kpa, a gu yiiyo yāku yeru ka kuu bekurugii ten baa sōō kpa bu gu nim take. ¹⁹ Nim mēya Aroni ka win bibu ba ko n da ka ben nōma ka naasu kpakie bu ka dēera, ²⁰ bu sere du kuu ten mi, bu ka ben sāmburu ko, n kun mē bu sere susi yāku yerō bu ka yākuru ko kpa bu ku raa gbi. ²¹ Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaō bēen bibun bweseru sōō.

Gum mē ba kua sãarun sō

²² Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōōwa u nēē, ²³ a turare bwese bwese-ka ye ya nuburu do suo, miru kilo nōōbu, ka sinamōmu kilo yiru ka bōnu, ka kanēli kilo yiru ka bōnu ²⁴ ka kasi kilo nōōbu, ka sere olifin gum ditiri nōōba tia. ²⁵ Ye kpurowa kaa de wi u turare kobu yē u mēnna u ka gum ko mē ba ko n da kpuro tāre bu ka sōōsi ma na ye gōsa nēnēm. ²⁶ Gum mēya kaa kuu te yēka, ka nēn woodan kpakoro te, ²⁷ ka tabulu ye, ka yen dendi yānu, ka dabu ge, ka gen dendi yānu, ka sere kpakoro tēn wōllō ba ra turare dōō doke, ²⁸ ka yāku yee tēn mi ba ko n da yāku dōō mwaararuginu ko, ka ten dendi yānu, ka boo ge, ka gen sōwaritia. ²⁹ Nge mēya kaa ka sãa yāa ni kpuro dēerasia kpa nu n yii nēn sō. Ye n koo nu bēsu kpuro, a de ya n dēere. ³⁰ Kpa a maa Aroni ka win bibu gum mē tāre ba n ka sãa nēn yāku kowobu.

³¹ Mēya kaa Isireliba sō a nēē, gum mē, mu ko n sãawa dēeram mē ba ko n da kpuro tāre bu ka sōōsi ma ya wāa nēnēm nēn sãarun sō. Yeni ya ko n sãawa wooda bēē sōō sere ka baadommaō. ³² Goo u ku raa mu sawa.

Goo u ku raa maa mēn bweseru ko. I ko nu yiwa nēnēm nēn sãarun sō. ³³ Yen sō, goo ù n yina u mēn bweseru kua, n kun mē u tēn diro goo mu tēni, ba koo yēro wunawa bēen suunu sōōn di.

Turare ye ba koo dōō doke sãa yerō

³⁴ Yera Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōōwa u nēē, a turare bwesenu ita kasuo ye ya nuburu do, ka maa turare ye ba mō ansam, ye kpuro ya n saka nē. ³⁵ Wi u turaren kobu yē kpa u ye kpuro mēnna u bōru doke yu ko turare dēera ye ba kua nēnēm nēn sãarun sō. ³⁶ Kpa a yen sukum buuru wuna, a da a yi kuu bekurugii te sōō, woodan kpakoro ten wuswaaō mi ko na n da ka nun yinnē. Kpa i ye yi nēnēm nēn sãarun sō. ³⁷ Yen sō, goo u ku raa turare yen bweseru ko win tiin sō. I ko ye yiwa nēnēm nēn sãarun sō. ³⁸ Wi u yina, u yen bweseru kua win tiin sō, ba koo yēro wunawa bēen suunu sōōn di.

Kuu bekurugii ten sām kowobu

31

¹ Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōōwa u nēē, ² wee na Bēsalēli, Urin bii, Hurin debubu gōsa Yudan bweseru sōō. ³ Na nūn nēn Hunde yibie u n ka sām bwese bwese-kan bwisi mā, kpa u n yen asansi kpuro yē. ⁴ U koo kpī u yen kpunaaba yi. U wuran sāmburu yē, ka sii geesu ka sii gandu. ⁵ Ka nge mē ba ra kpēe gobiginu sōō yore ni ba koo gore, ka sere maa dāa dākubu, ye kpuro gesi ye n sãa burarun sāmburu. ⁶ Ma na nūn Oholiabu, Ahisamakin bii wi u sãa Danun bweseru nōmu sōndia u ka nūn somi. Yen biru na maa gabu bwisi kā be ba sāmibu te yē. Be kpurowa ba koo mēnna bu sāmibu te kō te na nun sōōwa mi. ⁷ Tera kuu bekurugii te, ka nēn woodan kpakoro te, ka ten wukiritia, ka sere maa kuu ten dendi yāa ni nu tie, ⁸ ka tabulu ye, ka yen dendi yānu, ka dabu wuraguū ge, ka gen dendi yānu, ka kpakoro tēn wōllō ba ko n da turare dōō doke, ⁹ ka yāku yee te, ka ten dendi yānu, ka boo ge, ka gen sōwaritia, ¹⁰ ka sere yāa ni

Aroni ka win bibu ba ko n da sebe bu ka yākurun sām̄buru ko, ¹¹ ka gum mē ba ko n da gāanu yēke bu ka sōsi ma ya wāa nēnem nēn sāarun sō, ka sere turare nubu durorugia ye. Ye kpurowa ba koo ko nge mē na nun sōwa.

Tō wērarugiru

¹² Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōwa u nē, ¹³ a Isireliba sōwō a nē, i ko tō wērarugirun wooda mēm nōwawa mam mam. Domi ta ko n sāawa nēn arukawanin yīreru ye na bākua ka bēe sere ka baadomma. Yīre tera ta koo sōsi ma nēna na bēe gōsa na yi nēnem nēn sō. ¹⁴ I n da wēre tō wērarugii te sō. I ku tu garisi nge sanam dirum. Wi u yina ma u sām̄buru kua te sō, ba koo yēro wunawa bēen suunu sōn di bu go. ¹⁵ Yen sō, alusuma tia sō, sō nōba tia i ko n da sām̄buru ko, adama nōba yiruse te, ta ko n sāawa tō wērarugiru te na yi nēnem nēn sō. Bēen wi u sām̄buru kua tō te sō, ba koo yēro gowa. ¹⁶ A de bēe Isireliba i n tō wērarugii ten wooda mēm nōwammē, sere ka bēen bibun bweserō, domi arukawani ye, ya ko n wāawa sere ka baadomma. ¹⁷ Tō te, ta sāawa yīreru te ta ko n wāa nē ka bēen suunu sō. Domi sō nōba tia sōra na wōllu ka tem taka kua na kpa. Nōba yiruse ma na sām̄buru deri na wēra.

¹⁸ Ye Yinni Gusunō u ka Mōwisi gari yi kua guu te ba mō Sinaio u kpa, yera u nūn kpee bēsi yiru wē yi sō win tii u woodaba yorua.

ISIRELIBA BA GUSUNON ARUKAWANI KUSIA

Ba naa buu wuragu kua ba sāwa

32

¹ Sanam mē tōn be, ba wa Mōwisi u tēmō u n saramē saa guu ten wōllun di, ba da ba mēnna Aronin mi, ba nūn sōwa ba nē, a seewo a sun yinni kua wi u ko n sun swaa gbiiye. Domi Mōwisi wi u sun yarama Egibitin tem di, sa n yē ye n nūn deema.

² Yera Aroni u bu sōwa u nē, i bēen kurābun swaa tonku wuraginu potirima ka bēen bibuginu i ka na.

³ Ma be kpuro ba ben swaa tonku wuraginu potira ba ka Aroni naawa. ⁴ U nu mwa u yania ma u kuura kua ye ya ka naa buu weenē, u wura ye wisi mi, ma ya kua bwāaroku.

Ma ba nē, bēen yinni wee, wi u sun yarama saa Egibitin di.

⁵ Ye Aroni u ye wa, yera u yāku yeru gira bwāaroku gen wuswaa. Ma u kpāra u nē, sia sa ko Yinni Gusunō tō bakaru kua.

⁶ Yen sisiru, ba seewa buru buru yellu ma ba yāku dō mwaararuginu kua ka siarabun yākunu. Tōn be, ba sina ba di ba nōra, ma ba seewa ba kom bēretekē mō.

⁷ Saa yera Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nē, a saro fuuku domi wunēn tōn be a yarama Egibitin di mi, wee ba disu duura. ⁸ Ba swaa ye deri kō ye na nē bu swī. Wee ba tii wuran bwāaroku kua ge ga ka naa buu weenē. Ma ba yiira ba gu yāku koosi. Ba nē, geya ga ben yinni wi u bu yarama saa Egibitin di. ⁹ Ma u kpam nē, na tōn be wa, ben swaa tau, ba n kī bu wiru kpī. ¹⁰ Tē nēn mōru ya seewa. A de n bu kam koosia. Adama wunē, kon de wunēn tōmbu bu ko bwese bakaru.

¹¹ Mōwisi u Gusunō win Yinni suuru kana u nē, Yinni, mban sōna a ka wunēn tōmbu mōru mō be a yarama Egibitin di ka wunēn dam bakam.

¹² Mban sōna kaa de Egibitigibu bu gere bu nē, kōsa a kī a wunēn tōmbu kua. Yen sōna a ka bu yarama kpa a bu go guunun bera gia, a bu kpeerasia ba kun maa wāa handunia. A wunēn mōru ye suresio, a ku maa kōsa ye ko, ye a kī a bu kua mi. ¹³ A wunēn bwāabu Aburhamu ka Isaki ka Yakabu yaayo be a nō mwēeru kua ka bōri a nē, kaa de ben bibun bweseru tu dābia nge wōllun kperi, kpa a bu tem mē kpuro wē mēn gari a ka bu kua, ba n ka mu mō ka baadomma.

¹⁴ Ma Yinni Gusunō u kōsa ye deri ye u raa nē u koo win tōmbu kua mi.

¹⁵ Saa yera Mawisi u sarama guu ten wallun di u woodan kpee besi yiru ye neni yèn beri yiru yiru kpuro ba yorua. ¹⁶ Kpee besi yi, yi sãawa yi Gusunon tii u kua. Win tiiwa u maa yorua yi sã. ¹⁷ Ye ba saram wee, Yosue u tãmbun wurenu nua nge me ba ghisimã. U Mawisi sãwa u nẽ, tabun wurenu wãa sansaniã.

¹⁸ Mawisi u nẽ, n n be ba nasara suan wurenu mi. N n maa mã be ba desiru mwẽeraginũ. Be ba womusu mñn wurena na nãomã.

¹⁹ Ye Mawisi u sansani ye turuku kua, u naa buu wuragu ge wa ka tñn be ba yaamã, ma u m̃ru besira u kpee besi yi sura u k̃suka guu ten nuurã.

²⁰ Ma u naa buu ge sua u d̃ã m̃ni. Ma u ge munia muku muku u wisi nim sã. Ma u d̃era ba nim me ñra. ²¹ Ma u Aroni bikia u nẽ, mba tñn be, ba nun kua a ka bu durum baka yen bweseru koosia.

²² Aroni u ñn wisa u nẽ, a ku de wunen m̃ru yu kp̃ã. A yẽ ma tñn be, ba ra n b̃ k̃san kobu sã. ²³ Ba m̃n sãwa ba nẽ, n bu yinni kuo wi u ko n bu swaa gbiiye, domi wunẽ wi a bu yarama Egibitin tem di, ba n yẽ ye n nun deema. ²⁴ Ma na bu sãwa na nẽ, ben wi u wuran g̃anu m̃ u nu tama. Ye ba ka na, ma na nu kp̃ẽ d̃ã sã. Yera naa buu wuragu ge, ga yarima.

Ba Isireliba s̃eyasia

²⁵ Mawisi u wa ma Aroni u kpana u tñn be ñni doke, ma u d̃era ba m̃ ye ba k̃i. Yera n d̃era ben yiber̃ba ba bu yaa kasikimã. ²⁶ Sanam m̃ya u ỹra sansani yen duu yerã u nẽ, baawure wi u ka Yinni Gusunã ỹ, u na ñn bera gia.

Ma Lefiba kpuro ba m̃nna win mi.

²⁷ Ma u nẽ, am̃niwa Yinni Gusunã u gerua. B̃en baawure u win takobi suo u n ñni, kpa u n sirene sansani ye sã duu yee teerun di sere ten tensim mi. Kpa u win dusi ka win beruse ka win kpaasi go.

²⁸ Ma Lefi be, ba kua nge me Mawisi u bu yiire. Be ba gu d̃ama te, ben suunu sã, ba tura t̃nu ñr̃bun suba itan saka (3000). ²⁹ Yera Mawisi u nẽ, gis̃ra i b̃en tii Yinni Gusunã w̃ mam

mam, ye b̃en baawure u ka win bii tñn durã ka win dusi seesi. Yen sã, u b̃ẽ domaru kua gis̃.

Mawisin kanaru

³⁰ Yen sisiru u tñn be sãwa u nẽ, wee, i durum baka kua. Yen sã, kon yã guu ten mi, n Yinni Gusunã suuru kana b̃en durum yen saabu.

³¹ Yera u g̃sira u da Yinni Gusunon mi, u nẽ, kuku, tñn be, ba durum baka kua. Ba tii bw̃aroku kua ka wurã.

³² Na nun kanamã a bu suuru kuo. A kun maa suuru m̃, a ñn ỹsiru wunã tire te s̃on di, t̃n mi a wunen t̃mbun ỹsa yorua.

³³ Yinni Gusunã u Mawisi wisa u nẽ, wi u m̃n torari, ỹron ỹsira kon wuna ñn tireru s̃on di. ³⁴ Yen sã, a doo a tñn be kp̃ara i da sere yam mi na nun sãwa. Wee ñn g̃rado u ko n nun gbiiye mi. Adama saa ya sisi ỹẽ sã kon tñn be ñma doke n bu s̃eyasia ben durum sã.

³⁵ Yen biru u tñn be baranu kp̃ẽ ỹn sã ba d̃era Aroni u bu naa buu ge kua.

Yinni Gusunã u Isireliba wooda w̃ bu ka doona Sinain guurun di

33

¹ Yinni Gusunã u kpam Mawisi sãwa u nẽ, i seewo i doona minin di, wunẽ ka tñn be a yarama Egibitin di, kpa i da tem mi, m̃n ñã mw̃eru na kua ka b̃ri na nẽ, kon mu Aburamu ka Isaki ka Yak̃bu ka ben bibun bweseru w̃. ² Kon ñn g̃rado goo g̃ri u n nun gbiiye kpa n nun Kananiba ka Am̃reba ka Hetiba, ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba gira. ³ I doo tem me sã. Tim ka bom yiba mi. Adama na ñ ka b̃ẽ d̃ã. Kpa n ku ra b̃ẽ kam koosia swaa, domi b̃en swaa tau.

⁴ Ye tñn be, ba labaari k̃sa ye nua, ben wasi dwiia. Ba ñ maa ben bura ỹanu ganu doke nuku sankiranun sã.

⁵ Yinni Gusunã u Mawisi sãwa u nẽ, a Isireliba sãwa a nẽ, ben swaa tau. Ña n ka bu s̃imã ñni kpaki teeru sã mam, kon bu kam koosia. Bu ben bura ỹanu potirio t̃, kpa n wa ye kon bu kua. ⁶ Ma ba ñ maa ben bura ỹaa

ni doke saa min di ba doona Horebun guu ten di.

Yinni Gusunon kuru

⁷ Mi Isireliba ba ben sansani gira kpuro, Mawisi u ra ka kuu bekurugii te dewa u gira mi n ka sansani ye desire. U tu soka Yinni Gusunon kuru. Be ba ki bu Yinni Gusunon gaanu bikia bera ba ra yari sansanin di bu da kuu ten mi. ⁸ Mawisi u n yari u doo kuu ten mi, ton be kpuro ba ra sewa bu yora ben kunun kannowa ba n Mawisi meara sere u ka du kuu te soo. ⁹ U n dua mi, saa yera guru wii wuro te, ta ra sarama tu yora kuu ten kannowa kpa Yinni Gusunon u ka nun gari ko. ¹⁰ Ton be kpurowa ba ra guru wii wuro te wa, ta yo kuu ten kannowa. Kpa ben baawure u yiira win kurun kannowa. ¹¹ Yinni Gusunon u ra ka Mawisi gari kowa noni ka noni nge me tonu u ra ka win boro gari ko. Yen biru Mawisi u ra gosirame u na sansani. Adama win bo aluwaasi Yosue, Nunin bii, u ku ra yari kuu ten min di.

Yinni Gusunon u win tambu na mweeru kua ma u ko n ka bu wa

¹² Mawisi u Yinni Gusunon soowa u nee, wee, a nee, n ka ton be doo tem me soo. Meya a maa nee, a man ye saa saa. Kaa n ka man nonu geu meara. Adama a n man soowa wi u koo man yisiri. ¹³ N n men na, te, a man wunen himba soosio kpa n nun gia, kpa n kpam wunen durom wa. A yaayo ma ton be, ba sawa wunen ton be a gosa.

¹⁴ Ma Yinni Gusunon u nee, nen tii kon ka nun da kpa n nun nasara we.

¹⁵ Mawisi u wisa u nee, a kun ka sun doo wunen tii, a ku de su doona minin di. ¹⁶ Amona ba koo ka tubu ma sa wunen kii geeru wa, ne ka wunen tambu, ma n kun ma a ka sun da. A n ka sun da, saa yera sa ko n saa nenem handunian ton be ba tie soo.

¹⁷ Yinni Gusunon u Mawisi soowa u nee, kon ko nge me a man bikia. Domi na nun ye saa saa, a maa nen kii geeru wa.

¹⁸ Mawisi u nee, a man wunen yikon girima soosio.

¹⁹ Yinni Gusunon u wisa u nee, kon na n sara wunen wuswaa ka nen girima

kpuro, kpa n nun nen yisuru so, ne, Yinni Gusunon. Be na ki n durom kua, beya na ra durom kue. Be na maa ki n wonwandu kua, kpa n bu wonwandu kua. ²⁰ Adama na n derima a nen wuswaa wa, domi goo sari wi u koo nen wuswaa wa kpa u n wa. ²¹ Yen so, ayeru garu wee nen bokuo kpee baa soo, mi kaa kpi a n wa. ²² Sanam me na sara ka nen yikon girima, kon nun nen nama wukiri kpee baa ye soo. ²³ Yen biru kon nen nama wuna kpa a nen biru wa, adama a n nen wuswaa wasi.

Kpee besi yiru yen kasire

34

¹ Yinni Gusunon u Mawisi soowa u nee, a kpee besi yiru mena a daku nge yion. Kon kpam gari yi yore mi, yi yi raa wa kpee besi yi soo, yi a kasuka.

² A saaru koowo sia bururu yellu, a yoma Sinain guuru mi, kpa a yora nen wuswaa ten wallo. ³ A ku de goo u ka nun yoma mi. A ku ra maa de n goo wa guu ten gam gum. Meya a ku maa de keteba ka yaanu, yen gaa yu yakasu di guu ten turuku.

⁴ Ma Mawisi u kpee besi yiru mena u daka nge yion. U seewa buru buru yellu u yoma Sinain guuru u kpee besi yiru ye nen nge me Yinni Gusunon u nun soowa. ⁵ Yera Yinni Gusunon u sarama guru wii wuroru soo u yora win bokuo. Ma u win tiin yisuru gerua u nee, nena na Yinni Gusunon. ⁶ Ma u sara Mawisin wuswaa u naogiru sua u nee, nena Yinni Gusunon durom ka wonwandugii. Na ra saku n sere maru ko. Nen ton geeru ka nen borakiniru ta kpa. ⁷ Na ra tambu nen kiru soosi sere ka baadomma. Na ra ton be ba kosa kua bu ben durum suuru kue, adama na ku ra taaragii garisi deero. Na ra baababan durum maru mwe ben bibun mi sere ka ben sikadominun bibo.

⁸ Yera Mawisi u yiira fuuku u nun sawa. ⁹ Ma u nee, Yinni, a n ka man nonu geu meara, na nun kanama, a de a ka sun da. Wee, ton be, swaa taoba. Adama a sun besen daa kosa ka

bɛsɛn durum suuru kuo kpa a sun ko wunɛgibu.

Gusunɔ u wure u ka Isireliba arukawani bɔkua

¹⁰ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, na ka bɛɛ arukawani bɔkumɔ. Kon sɔm maamaakigia ko wunen tɔn be kpuron wuswaaɔ, yɛn bweseru goo kun koore tem gam. Tɔn be kpuro bɛn suunu sɔɔ i wɔa, ba koo nɛ, Yinni Gusunɔn sɔmburu wa. Domi gɔa nanumgina kon bɛɛ kua.

¹¹ Wooda ye na bɛɛ wɛɛmɔ mi gisɔ, i ye mɛm nɔɔwɔ. Wee, kon Amɔreba ka Kananiba ka Hɛtiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba gira bɛɛn wuswaan di. ¹² Wunɛ, Mɔwisi, a n tii sɛ, kpa a ku ra ka tem min tɔmbu arukawani bɔke, mi i ko i du kpa bu ku raa ko bɛɛn yina. ¹³ Adama i ko ben yɔku yenu sura kpa i ben bɔu wi ba mɔ Asitaaten sɔa yerun dɔnu wukiri, kpa i win bwɔarokunu kɔsuku. ¹⁴ I ku ra bɔu goo sɔa domi nɛn yɔsira nisinugii. Na ku ra wure bu maa yinni goo sɔa. ¹⁵ A n tii sɛ kpa a ku ra ka tem min tɔmbu arukawani bɔke. Domi bɔa n ben bɔnu gasirimɔ ba sɔamɔ ba yɔkunu mɔ, ba koo bɛɛ soku i ka bu ko. Kpa ben yɔku yaa yu bɛɛ bine ko i di. ¹⁶ Sɔrɔkudo i ko bɛɛn bii tɔn durɔbu kurɔbu sua ben bii wɔndiaba sɔɔ, kpa kurɔ be, bu de bɛɛn bii be, bu nɛn sɔaru deri bu tɔn ben bɔnu sɔa.

¹⁷ I ku ra sisu sua i ka tii bwɔaroku kua i sɔa.

¹⁸ I n da pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakaru ko saa ye na yi, suru wi ba mɔ Abibu sɔɔ. Kpa i pɛɛ ye di sɔɔ nɔɔba yiru nge mɛ na bɛɛ yiire. Domi suru wi sɔara i yarima Egibitin di.

¹⁹ Bii gbiikoo tɔn durɔ baawure u ko n sɔawa nɛgii, mɛya maa yaa sabenu kpuron bii gbiikii dwanu, n n keten na, n n maa yɔarun na, n kun mɛ boo. ²⁰ N n ketekun na, i ka gen buu gbiikuu yɔa buu kɔsinɔ kpa gu ko yɔku yɔaru. I kun maa kue mɛ, i gen wɔi suma buo i go. I ko bii gbiikoo tɔn durɔ baawure yakiawa ka gobi.

I ku de goo u na nɛn wuswaaɔ u kun kɛru nɛni.

²¹ Alusuma sɔɔ, sɔɔ nɔɔba tia i ko sɔmburu ko, kpa i wɛra sɔɔ nɔɔba yiruse, baa n n duurbun saan na, n kun mɛ gɛɛbun saa.

²² I n da gɛɛbun tɔɔ bakaru ko sanam mɛ i alikama yɛ ya gbia ya ye gɛɛbu torua, kpa i Kunun tɔɔ bakaru ko sanam mɛ i bɛɛn dɔa binu sɔrimɔ, wɔɔ gɔa n kpeeyɔ.

²³ Wɔɔ tia sɔɔ, nɔn itawa tɔn durɔ baawure u koo na nɛ Gusunɔ, Isireliba Yinnin sɔa yerɔ. ²⁴ I ku bɛrum ko. Kon bwese ni gira bɛɛn wuswaan di, kpa n bɛɛn tem yasiaasia. Goo kun kɔkɔ u mu bine ko sanam mɛ i man tɔɔ bakaru diiyammɛ nɔn ita ye, wɔɔ ka wɔɔ.

²⁵ I ku man yɔku yaan yɛm wɛ ka pɛɛ ye ba seeyatia doke sannu. I n Gɔa sararibun tɔɔ bakaru mɔ, i ku de ten yaa yu tiara sere sisiru bururu. ²⁶ Wɔɔ ka wɔɔ i n da ka bɛɛn gbean dɔa gbiikinu nɛ, nɛ, Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ.

I ku ra boo buu yike ka gen mɛron bom.

²⁷ Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a gari yi yoruo domi yiya nɛn arukawanin wiru ye na ka bɛɛ bɔkumɔ, wunɛ ka Isireliba.

²⁸ Mɔwisi u wɔa mi ka Yinni Gusunɔ sɔɔ sɔɔ weeru ka wɔkuru weeru. U n dɔanu di, u n maa nim nɔra. Ma Yinni Gusunɔ u arukawani yen gari yorua kpee bɛsi yi sɔɔ, yiya wooda wɔku te.

Mɔwisi u sarama Sinain guurun di

²⁹ Ye Mɔwisi u ka Yinni Gusunɔ gari kua u kpa, u sarama Sinain guurun di u woodan kpee bɛsi yiru ye nɛni, win wuswaa ya ballimɔ. Adama win tii u n yɛ mɛ. ³⁰ Aroni ka Isireliba kpuro ba nɔn mɛera ba wa wee, win wuswaa ballimɔ ma ba bɛrum bara bu nɔn susi. ³¹ Adama u bu soka, ma Aroni ka Isireliban guro gurobu ba na win mi, u ka bu gari kua. ³² Yen biru Isireliba kpuro ba nɔn susi, ma u bu wooda ye kpuro saaria ye Yinni Gusunɔ u nɔn wɛ Sinain guuru wɔllu mi.

³³ Ye u ka bu gari kua u kpa, u win wuswaa sɔnditia wukiri. ³⁴ U n da Yinni Gusunɔn kuu ten mi u ka nɔn gari ko, u ra sɔnditia ye wunewa sere

ù n kpam yarima. U n yarima min di, yera u ra Isireliba sã ye Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa. ³⁵ Kpa bu win wuswaa wa ya ballimɔ. Yen biruwa u ra ye sɔnditia wukiri sere ù n kpam duɔ u ka Yinni Gusunɔ gari ko.

YINNI GUSUNɔN KURUN SɔMBURU

Tɔɔ wɛrarugiru

35

¹ Mɔwisi u Isireliba kpuro mɛnna u bu sɔɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u sun sɔɔwa su ko. ² Alusuma tia sɔɔ, sɔɔ nɔɔba tia sa ko n da bɛsɛn sɔma kpuro ko. Adama sɔɔ nɔɔba yiruse ya ko n sãawa tɔɔ wɛrarugiru te sa ko Yinni Gusunɔ deria. Yen sɔ, bɛsɛn wi u sɔmburu kua te sɔɔ, ba koo yɛro gowa. ³ Baa dɔɔ i ku ra sɔre tɔɔ te sɔɔ, bɛɛn yɛnuso.

Kɛɛ ni ba koo ka na Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten sɔ

⁴ Mɔwisi u kpam Isireliba sɔɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ yiire. ⁵ U nɛɛ, i ka nùn kɛnu naawa ka nuku tia bɛɛn ye i mɔ sɔɔ. Kɛɛ nìn bweseru i ko i ka na wee. Niya wura ka sii geesu ka sii gandu, ⁶ ka beka ye ba wɔkua ka bura ka maa gaadura, ka beku wunɔmginu ka maa ni ba wesa ka wɛɛ damgii ka sere ye ba kua ka boo sansu, ⁷ ka yãa kinɛnun gɔni yi ba sɛɛsu doke ka gɔni damgii ka akasian dɔɔ, ⁸ ka gum mɛ ba koo ka fitilanu sɔra, ka gãa nubu duroruginu ni ba ko n da doke gum sɔɔ mɛ ba ra kpuro tãre bu ka sɔɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm, ka turare sɔɔ ye ba ra dɔɔ doke ⁹ ka kpee gobiginu nìn nɔni sãa bɛro wuru ni ba koo doke yabe tarakpe ge sɔɔ, ka ni ba koo doke bɔɔ bara yen wɔllɔ. ¹⁰ Bɛɛn baawure wi u maa sɔmbu ten bwisi mɔ, u na u tu ko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, ¹¹ ye u nɛɛ, su kuu bekurugiru koowo mi sa ko n da nùn sã, kpa su ten wukiritii ko yi ba kua ka boo sansu ka yaa gɔni, ka sɔretii ni, ka dɔɔ bɛsi yi, ka dɔɔ kareti yi, ka ten dɔɔ bɛsi sinumgii ka yin yɔratii, ¹² ka woodan kpakororu

ka ten wukiritia ka ten dɔɔ pɔɔsi yi ba ko n da ka tu sue, ka beku kare te ta ko n tu berua dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ, ¹³ ka tabulu ye, ka yen dendi yãnu kpuro, ka sere dɔɔ pɔɔsi yi ba ko n da ka ye sue, ka pɛɛ ye ba koo yi yen wɔllɔ, ¹⁴ ka dabu ge, ka gen dendi yãnu kpuro, ka gen fitilanu, ka nin gum, ¹⁵ ka kpakoro tɛn wɔllɔ ba ko n da turare dɔɔ doke, ka sere ten dɔɔ pɔɔsi yi ba ko n da ka tu sue, ka gum mɛ ba ko n da kpuro tãre bu ka sɔɔsi ma Gusunɔ u ye gɔsa nɛnɛm ka turare ye ba ko n da dɔɔ doke, ka beku kɛnutii te ba koo doke kuu ten kɔnnɔwɔ, ¹⁶ ka yãku yeru ka ten kɔkɔsɔ ye ba koo ko ka sii gandu, ka ten dɔɔ pɔɔsi yi ba ko n da ka tu sue ka ten dendi yãnu, ka boo ge, ka gen sɔwaritia, ¹⁷ ka kuu ten karan bekunu, ka yen sii pɔɔsi ka yin yɔratii ka sere maa kara yen kɔnnɔn beku kɛnutiru ¹⁸ ka kuu ten gabatian kurumba ka ten wɛɛ, ¹⁹ ka beka ye ba koo ka kuu ten dendi yãnu kpuro bɔke, ka sere sãa yãa ni Aroni ka win bibu ba ko n da doke bu ka sɔmburu ko kuu ten mi.

²⁰ Ye Mɔwisi u gari yi gerua u kpa ma Isireliba kpuro ba doona win min di. ²¹ Yen biru, be ba gari yi gɔru doke, ba ka kɛɛ ni na ka nuku tia bu ka Yinni Gusunɔn kuu te ko, ka ten dendi yãnu kpuro ka yãa ni yãku kowobu ba ko n da doke bu ka sɔmburu ko kuu ten mi. ²² Tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu be ba gɔru doke bu ka Yinni Gusunɔ kɛru naawa, ba ka swaa tonkunu ka sumi ka taaminu ka sɛɛnin bataniba, ye ya sãa wuran gãanu kpuro gesi, ben baawure u ka na ma u yi ka kɛɛ wɛɛbun wororu. ²³ Be ba maa beka mɔ ye ba wɔkua ka bura ka maa gaadura, ka beku wunɔmginu ka maa ni ba wesa ka wɛɛ damgii ka sere maa ye ba kua ka boo sansu, ka yãa kinɛnun gɔni yi ba sɛɛsu doke, ka gɔni damgii, ye kpurowa ba ka na Yinni Gusunɔn kuu ten sɔ. ²⁴ Be ba maa sii geesu mɔ, ka sii gandu, ba ka na ba yi ka kɛɛ wɛɛbun wororu. Be ba maa akasian dɔɔ mɔ ba ka na sɔmbu ten sɔ. ²⁵ Tɔn kurɔ be ba maa wɛɛ taribu yɛ, ba wɛɛ bwese bweseka tara, gaaduragii, ka boogugii

ka wunəmgii, ka wēe damgii, ba ka na.
²⁶ Ma ben gabu be ba sambu ten yēru ka ten kīru mā, ba boo sansun wēe tara.
²⁷ Be ba maa sāa wirugibu ba ka kpee gobiginu nīn nōni sāa bēro wuru na bu ka yabe tarakpe ge ka boo bara ye buraru koosi. ²⁸ Ma gaba ka gum na mē ba koo ka fitilanu sāra, ka gāa nubu duroruginu ni ba ko n da doke gum sōo mē ba ra kpuro tāre bu ka sōosi ma Gusunō u ye gōsa nēnem, ka turare sōo ye ba ra dōo doke. ²⁹ Isireliba sōo, be ba tii wē bu ka somi sambu te sōo, te Yinni Gusunō u Mōwisi sōowa mi, ba ka ben kēe ni nawa ka nuku tia.

Besaleli ka Oholiabu ba sambu te torua

³⁰ Mōwisi u kpam Isireliba sōowa u nēe, wee, Yinni Gusunō u Besaleli Urin bii gōsa wi u sāa Hurin debubu Yudan bweseru sōo. ³¹ Ma u nūn win Hunde yibia u bwisi ka laakari ka yēru wa u ka sām bwese bweseka ko. ³² U koo kpī u sambu ten baayeren kpunaa yi. Ye u koo ko, yera wura ka sii geesu ka sii gandun samburu, ³³ ka kpee gobiginun dākubu ka nin gorebu ka dānun dākubu, sāa yee ten bura yānu baaniren samburu gesi. ³⁴ Yen biru Gusunō u maa bu bwisi kā, wi ka Oholiabu wi u sāa Ahisamakin bii Danun bweseru sōo, bu ka gabu sambu te sōosi. ³⁵ Bera u yēru wē bu ka sāa yee ten bura yānu ko kpa bu beka ye kpuro buraru kua. U bu yēe te wēwa sāa yee ten sōma baayere kpuron sō.

36

¹ Besaleli ka Oholiabu ka tōn be Yinni Gusunō u bwisi ka yēru ka laakari wē bu ka kuu ten samburu kpuro ko, ba koo tu kowa nge mē u gerua.

² Ma Mōwisi u Besaleli ka Oholiabu sokusia ka sere be Yinni Gusunō u maa sambu ten bwisi ka yēru kā ma ba tii wē ka nuku tia. ³ Ma ba kēe ni mwēera Mōwisi min di, ni Isireliba ba wē Yinni Gusunōn kuu ten sō. Adama bururu baatere ba ra n maa ka kēe ni naamōwa Mōwisi mi ka kīru. ⁴ Ma tōn be ba sambu te mō mi, ben baawure u gina win samburu deri,

⁵ ma ba na Mōwisi mi, ba nūn sōowa ba nēe, tōmba ka kēnu naamō n kere mēn bukata sa mō su ka sambu te ko te Yinni Gusunō u gerua.

⁶ Yera Mōwisi u dera ba kpura ba nēe, gōo u ku maa ka kēnu na kuu ten sō. Mēsuma u kua u ka kēe ni yōrasia. ⁷ Domi ni ba wē ka nu koo turi nu tiara.

Ba kuu ten sōma mō

⁸ Tōn be ba sambu ten yēru mō mi, ba kuu te kua ka beka waku te ba wesa ka wēe damgii ka wēe yi ba wōkua ka bura ka maa gaadura, ka wēe wunəmgii. Ma ba wōllun kōsobun weenasibu kua ya kua buraru beka ye sōo. ⁹ Beku nīn teerun dēebu bu sāawa gōm soonu tēna yiru sari. Ten yasum maa gōm soonu nēe. ¹⁰ Yen biru ba beka yen nōbu sua ba swēena. Nge mēya ba maa kua ka nōbu ye ya tie. ¹¹ Ma ba yen baayeren gōo baka teerō wēri doke ka wēe yi ba wōkua ka bura, yi ba koo ra ka ye sōrena. ¹² Wēri weeraakuukuubuwa ba doke beka ye ba swēenan baayeren gōo baka teerō yi n nōo kisine. ¹³ Yen biru ba sōretinu weeraakuru kua ka wura ba ka beka ye kpuro sōrena ma ya kua beku teeru kuu ten sō.

¹⁴ Ba maa bekunu wākura tia wesa ka boo sansu bu ka kuu bekurugii te wukiri. ¹⁵ Beku nīn baateren dēebu bu sāawa gōm soonu tēna, ten yasum gōm soonu nēe. ¹⁶ Ma ba beka yen nōbu sua ba swēena. Ma ba maa nōba tia ye ya tie swēena nēnem. ¹⁷ Ma ba wēri weeraakuukuubu doke beka ye ba swēenan baayeren gōo baka teerō. ¹⁸ Ma ba sōretii kua weeraakuru ka sii gandu bu ka beka ye kpuro sōrena, kpa bekunu wākura tia ye, yu ko beku teeru. ¹⁹ Ma ba yāa kinēnun gōni swērasia ba swēena bu ka kuu te wukiri. Ma ba maa yāa gōni sinumgii gēe swēena yi ba koo sōndi ye kpuron wōllo.

²⁰ Yen biru ba akasian dāa besi kasu yi ba koo gira yi ka ko kuu ten dāa. ²¹ Dāa besi yin dēebu bu sāawa gōm soonu wākuru, yin yasum maa gōm soo teeru ka bōnu. ²² Ma ba yi sōretii dokea yiru yiru yi biru kisine. ²³ Dāa besi yēnda ba kua bu ka gira kuu ten

sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. ²⁴ Ma ba yen baayere yɔratii yiru kua ka sii geesu. Ma ba yi doke mi sɔretii yi, yi wɔa. ²⁵ Ma ba maa dɔa bɛsi yɛndu kua bu ka gira ten sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. ²⁶ Ma ba yen baayere yɔratii yiru dokea yi ba kua ka sii geesu. ²⁷ Dɔa bɛsi nɔɔba tia ba kua bu ka gira ten biruɔ sɔɔ duu yeru gia. ²⁸ Ba maa dɔa bɛsi yiru kua bu ka doke tia tia ten goo gɔmkinɔ biru gia, ²⁹ yi n ka yɔnɔ maninɛ saa tem di sere ka wɔlɔ ma ba yi sumi wasi wɔlɔ. Mɛsuma ba goo gɔmkinu yiru ye kpuro kua. ³⁰ Nge mɛya ba dɔa bɛsi nɔɔba ita kua bu ka gira kuu ten biru gia, yin baayere ka yen yɔratii yiru yi ba kua ka sii geesu. Ma yi kua yɔratii wɔkura nɔɔbu ka tia.

³¹⁻³² Yen biru ba ten yɛsi itaɔ akasian dɔa nɔɔbu nɔɔbu kare. Ma ba sɔɔ yari yerugia deri. ³³ Dɔa karetia ye ya wɔa yɛsa baayeren suunu sɔɔ mi, yen nɔɔ ga yɔra dɔa gɔmkinɔ. ³⁴ Ma ba dɔa bɛsi yi ka dɔa karetii yi wura pote. Ma ba wuran sumi kua yi sɔɔ ba koo dɔa karetii yi wasi wasi.

³⁵ Ma ba beku kareru kua ka wɛɛ damgii ka wɛɛ yi ba wɔkua ka bura ka maa gaadura, ka wɛɛ wunɔmgii. Ma ba wɔllun kɔsobun weenasibu kua beku te sɔɔ, ya kua ten buraru. ³⁶ Yen biru ba dɔa bɛsi sinumgii nɛ kua ba wura pote, ma ba sɔretii wuragii doke yi sɔɔ yi ka beku kare te gaba. Ma ba dɔa bɛsi yi yɔratii dokea yi ba kua ka sii geesu.

³⁷ Ma ba kuu ten beku kɛnutiru wesa ka wɛɛ damgii ka wɛɛ yi ba wɔkua ka bura ka maa gaadura, ka wɛɛ wunɔmgii ma ba beku te sɔma dokea.

³⁸ Ba akasian dɔa bɛsi sinumgii nɔɔbu kua bu ka beku kɛnutii te bwɛ, ka sɔretii yi yi koo tu gaba, ma ba dɔa bɛsi yi furɔsu ka sii dɛki kua ba ye kpuro wura pote. Ma ba yin baayere yɔratia kua ka sii gandu.

Woodan kpakororu

37

¹ Bɛsalɛli u Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te kua ka akasian dɔa. Ten dɛɛbu bu sɔawa gɔm soonu yiru ka bɔnu. Ten yasum ka ten gunum mu

nɛwa, ye kpuro gɔm soo teeru ka bɔnu bɔnu. ² Ma u tu wura pote ten sɔɔwɔ ka tɔɔwɔ. Ma u ten goonu nɛ ye, nɔɔ bɔka kua ka wura. ³ Ma u wuran sumi kua wasi nɛ u doke ten goo gookan yinna yenu sɔɔ, yiru ya mɛɛrinɛ bee tia, yiru yeni ya maa mɛɛrinɛ bee tia. ⁴ Ma u dɔa pɔɔsi kua yiru u yi wura pote. ⁵ Ma u yi wasi kpakoro ten sumi yi sɔɔ beri berika. Yiya ba ko n da ka tu sue.

⁶ Yen biru u kpakoro te wukiritia kua ka wura. Wukiritia yen dɛɛbu bu sɔawa gɔm soonu yiru ka bɔnu, yen yasum maa gɔm soo teeru ka bɔnu. ⁷⁻⁸ Ma u wɔllun kɔsobun weenasibu yiru kua ka wura u mani wukiritia yen goo piiminun wɔlɔ gee ka gee. ⁹ Ma yi kpakoro ten wukiritia ye kasa wukiri mam mam. Yi wuswaa kisinɛwa yi mɛɛrinɛ.

Tabulu mi ba ra pɛɛ yi

¹⁰ U tabulu ye kua ka akasian dɔa. Yen dɛɛbu bu sɔawa gɔm soonu yiru, yen yasum maa gɔm soo teeru. Ma yen gunum maa sɔa gɔm soo teeru ka bɔnu. ¹¹ U ye kpuro wura pote ma u ye nɔɔ bɔka kua ka wura. ¹² Ma u dɔa bɛsi piiminu gore yen goo gooka mi, ni nu ka nɔm tararun yasum nɛ u ka sikerena ma u maa nin tii wura pote. ¹³ Ma u sumi nɛ kua ka wura u doke yen goo gookaɔ mi yen naasu gire gire. ¹⁴ Sumi yi, yi wɔa mi ba dɔa bɛsi piimii ni goren bɔku bɔkukaɔ. Yi sɔɔra ba koo dɔa pɔɔsi wasi bu ka tabulu ye sua. ¹⁵ Ma u dɔa pɔɔsi yiru kua u wura pote. ¹⁶ Yen biru u tabulu yen dendi yɔnu kua. Niya pɛrentiba ka nɔri ka gbɛa ka gbɛɛ yorukunu nɛ sɔɔ ba ko n da tam doke bu ka yɔkunu ko. U ye kpuro kuawa ka wura.

Fitilan dabu

¹⁷ Ma ba dabu ge seka ka wura. Gen yɔratia ka gen pɔtura ka gen kɔasi ka gen bura te ta ka dɔa marum ka biibii weenɛ, ye kpuro ya sɔawa bɔri tia. ¹⁸ Kɔasi nɔɔba tia ga mɔ. Gen yɛsi yɛsikaɔ kɔasi ita ita. ¹⁹ Gen kɔasa baayere, buranu itawa ya mɔ. Nu ka dɔa marum ka biibii weenɛ. ²⁰ Dabu gen pɔturan tii ya buranu nɛ mɔ ni

nu ka dāa marum ka biibii weene. ²¹ Mi kāasi yiru yiru yi gbinne ka patura, u min temo buraru koosiwa te ta ka dāa marum weene. ²² Bura ni ka kāasi yi, ye kpuro ya sāawa wuran bari tia. ²³ Yen biru ba fitila nōba yiru ye kua ka nin baku ka mi torom mu ko n da wōriki. Ye kpurowa ba kua ka wura. ²⁴ Wura ye ba ka dabu ge ka gen dendi yānu kpuro kua, ya sāawa kilo tena.

Kpakoro tèn wallo ba ko n da turare dōo doke

²⁵ Yen biru ba maa kpakororū kua tèn wallo ba ko n da turare dōo doke. Ten dēebu bu sāawa gōm soo teeru. Ten yasum maa gōm soo teeru. Ten goonu nne ye, ya nēwa. Ten gunum maa gōm soonu yiru. Ma ba dera ten goo gōmkinu nne dāa ya nōo yara nge kāanu. ²⁶ Ma ba kpakoro te kpuro wura pote, sere ka ten kāano ma ba tu nōo bōka kua ka wura ba ka sikerena. ²⁷ Ma ba sumi nne kua ka wura ba doke ten goo gōmkinu nōo bōka yen temo yi mēerine yiru yiru. Sumi yi sōra ba koo dāa pōosi yiru wasi beri berika yi ba ko n da ka tu sue. ²⁸ Ma ba dāa pōosi yi kua ka akasian dāa ba yi wura pote.

²⁹ Yen biru be ba ra turare ko ba gum mē kua mē ba ko n da kpuro tāre bu ka sōsi ma Gusunō u ye gōsa nenem, ka sere maa turare ye ba ko n da dōo doke.

Yāku yeru ka boo sii ganduguu

38

¹ Ma ba yāku yee te kua ka akasian dāa. Ten goonu nne ye kpuro ya nēwa. Ya sāa gōm soonu nōbu nōbu. Ten gunum maa gōm soonu ita. ² Ma ba dera kāanu nu yara ten wallun goo gōmkinu ma ba yāku yee te kpuro sii gandu pote. ³ Ma ba ten dendi yānu kpuro kua ka sii gandu. Niya gbēē ni ba koo ka torom gura, ka kaatonu, ka kaato donnuginu, ka gbēē nī sōo ba koo yaa yem doke bu ka yēka, ka dōo guratii. ⁴ Ma ba kākōsō kua ka sii gandu, ba ye sua ba doke yāku yee ten kākōrō ma yen nōo ga seema wallo yāku yee ten suunu suunukao. ⁵ Ma

ba yen goo gookao sumi doke yi sōo ba koo dāa pōosi wasi. ⁶ Ma ba akasian dāa pōosi yiru kua ba sii gandu pote. ⁷ Ma ba dāa pōosi yi wasi sumi yi sōo beri berika yi ba ko n da ka yāku yee te sue. Ba tu kuawa ka dāa besi ma ta wōru mō.

⁸ Ma ba boo ge kua ka gen sōwaritia, ye kpuro ya sāawa sii gandu. Ba nu mwēerawa tən kurōbun mi be ba ra sine sāa yee ten kōnnōwō. N deema sii gan niya nu ra n sāa ben digi.

Kuu ten kara

⁹ Ba kuu te kara koosi ka beku damginu. Yen sōo yēsan nōm dwaru gia yen dēebu bu sāawa gōm soonu wunōbu (100). ¹⁰ Ma ba dāa besi sinumgii yendu sua yi kua kara yen dāa. Ma ba yin yōratii kua ka sii gandu. Yen biru ba maa yin beku sōretinu kua ka sii geesu. Ma ba sii geesun dēki kua bu ka beka ye taare. ¹¹ Kara yen sōo yēsan nōm geu gia, yen beku-nun dēebu sāawa gōm soonu wunōbu (100). Ma ba nu sōre kara dāa sōo nge mē ba sōo yēsan nōm dwarugii ni kua. ¹² Sōo duu yeru gia kara yen bekunun dēebu sāawa gōm soonu weeraakuru. Ma ba nu sōre kara dānu wākuru sōo ye ya sōretii mō nge mē ba sōo yēsan nōm dwarugii ni kua. ¹³ Yen sōo yari yeru gia maa, yen dēebu bu sāawa gōm soonu weeraakuru. ¹⁴⁻¹⁵ Kara beku ni nu wāa kara yen kōnnōn beri berikao, nin dēebu bu sāawa gōm soonu wākura nōbu nōbu. Ma ba nu kara dānu kua ita ita, ten baatere ka ten yōratia.

¹⁶ Ba kara yen beku kpuro kuawa ka wēē damgii. ¹⁷ Kara dāa nin yōratii, sii ganda ba ka yi kua. Yen sōretii nī nu wāa dāa ye sōo, ka sii dēki yi, ye kpuro ya sāawa sii geesu. Ma ba dāa nin wallo sii geesu pote. Dāa nī kpuro nu sōrenēwa ka sii dēki yi. ¹⁸ Ba kara kōnnō gen beku kenutii te kuawa ka wēē damgii ma ba tu buraru kua ka wēē wunōmgii ka yi ba wākua ka bura ka maa gaadura. Ten yasum sāawa gōm soonu yendu, ten gunum maa gōm soonu nōbu nge mē kuu ten beku teera yasum nē. ¹⁹ Dāa

bɛsi sinumgii nɛ sɔra ba beku kare te sɔre, ma ba yin yɔratii kua ka sii gandu. Ba yin wii wɔllɔ sii geesu pote nge furɔ. Ma ba yin sɔretinu ka sere yin sii dɛki yi kua ka sii geesu. ²⁰ Kuu bekurugii te, ka kara yen gabatian kurum kpuro ya sɔawa sii gandu.

Sii si kuu bekurugii te, ta di

²¹ Mɔwisi u Lefiba sɔwa bu sisun dooru ko si kuu bekurugii te, ta di, tɛ sɔ ba koo Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te doke. Itamaa, Aroni yaku kowon biiwa u sɔa ben wirugii. ²² Bɛsaleli, Urin bii, Hurin debubu, Yudan bweseru sɔ, u kuu ten sɔmburu kua kpuro te Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔwa u ko. ²³ Oholiabu, Ahisamakin bii, Danun bweseru sɔ, wiya u Bɛsaleli somi u ka sɔmbu te kua. Wiya u gɔa dabinu kua kua. U sɔman kpunaaba kua, u kpee gobiginu dɔka, ma u bekunu buraru kua ka wɛɛ wunɔmgii ka yi ba wɔkua ka bura ka maa gaadura.

²⁴ Wura ye Isireliba ba wɛ ba ka kuu bekurugii te, ka ten dendi yɔnu kpuro kua ya sɔawa kilo nɛnɛ ka wata ka wɔkura nɔɔbu ka yirun (875) saka. Ba ye yɔirawa ka ben sɔa yerun sakaku.

²⁵ Sii gee si Isireliba ba maa wɛ sanam mɛ ba bu garimɔ, su kuawa kilo nɔɔbun suba ita ka wɔkura nɔɔbu ka yirun (3.017) saka. Ba su yɔirawa ka ben sɔa yerun sakaku. ²⁶ Tɔn be ba sii gee si wɛ, ben geera sɔawa tɔnu nɔɔbun suba nata ka ita, ka nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (603.550). N deema be ba wɔɔ yɛndu tura, ka be ba kere mɛ, bera ba gara. Ben baawure u wɛwa garamu nɔɔbu. ²⁷ Sii geesun kilo nɔɔbun suba itawa (3.000) ba ka kuu bekurugii te ka ten beku kare ten dɔa bɛsin yɔratii wunɔbu (100) kua. Yen baayere, kilo tɛna. ²⁸ Ma ba maa ka sii geesun kilo wɔkura nɔɔbu ka ita ye ya tie sɔretii ni, ka dɔa bɛsi yin furɔsu, ka sii dɛki yi kua.

²⁹ Sii gan ni Isireliba ba maa mɛnna, nu kuawa kilo nɔɔbun suba yiru ka wunaa teeru ka nɛ (2.124). ³⁰ Sii gan niya ba ka kuu ten kɔnnɔn dɔa bɛsi sinumgiin yɔratii kua ka yaku yee te,

ka ten kɔkɔsɔ ye, ka ten dendi yɔnu. ³¹ Ka niya ba maa kuu ten kara dɔnun yɔratii, ka yen kɔnnɔn pɔasin yɔratii ka sere kuu te, ka kara yen gabatian kurum kpuro kua.

Yaku kowon yabe tarakpe

39

¹ Ba yaku kowobun yɔa ni kua ka yɔa sansun beku ni ba wɔkua ka bura ka maa gaadura ka ni ba wunɔm doke. Ma Mɔwisi u dera ba Aronin sɔa yɔa ni kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

² Ba yabe tarakpe ge kua ka beku te ba kua ka wɛɛ damgii, ma ba ge buraru kua ka wɛɛ yi ba wɔkua ka bura ka maa gaadura ka wɛɛ wunɔmgii ka wura. ³ Ba wura ye bɛsukawa teere teere ba doke doke yabe tarakpe gen bekuru sɔ. ⁴ Ma ba gu sari yiru kua bu ka gen senu sɔrena. ⁵ Yabe tarakpe ge ka gen sɛkatia ya sɔawa beku nɔni tee, ma ba sɛkatia ye yinusi yabe te sɔ. Ba ye kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔwa u ko. ⁶ Ma ba kpee gobiginu yiru nɔn nɔni sɔa bɛrɔ wuru wura gore ni sɔ ba Isireli bibun yɔsa yorusi nge mɛ ba ra yore sisɔ. ⁷ Ma ba nu mani sari yi sɔ nu ka sɔsi ma Isirelin bwesenu kpuron yɔsa Aroni u sɔwa sanam mɛ u duɔ sɔa yee ten mi. Mɛya ba ye kpuro kua nge mɛ Mɔwisi u gerua.

Yaku kowon bɔɔ bara

⁸ Ba maa bɔɔ bara ye kua. Ye ka yabe tarakpe ge, ya sɔawa beku nɔni tee ka bura teeru. ⁹ Bɔɔ bara yen yasum ka yen dɛɛbu mu nɛwa. Ye kpuro gɔm soonun bɔnu bɔnu. ¹⁰ Ma ba ye kpee gobiginu bwese bweseka mani sɔa nɛ. Kpee nin nɔni wee. Sii gbiikaa sɔ, swɔaru ka dɔm buuru ka wuru beku. ¹¹ Yiruse sɔ maa, swɔaru ka boogu ka sɔ tiro. ¹² Itase sɔ, dɔm buuru ka nɔni bwese bweseka ka gaadura. ¹³ Nnɛse sɔ, wuru beku ka bɛrɔ wuru ka nɔni bwese bweseka. Ba ye kpuro wura gore gorewa ba sere mani bɔɔ bara ye sɔ. ¹⁴ Ma ba nin baatere sɔ Isirelin bibun yɔsinu yorua tia tia, domi ben baawuren

yĩsiru ta s̄aawa Isireliban bwese kera tian yĩsiru.

¹⁵ Ma ba b̄ōo bara ye wuran ȳoni yiru kua. ¹⁶ Ma ba taaminu yiru ka s̄oretinu yiru kua ka wura, ma ba taamii ni doke b̄ōo bara yen soo w̄arikis̄o. ¹⁷ Taaminu yiru ye s̄ōra ba wuran ȳoni yiru ye s̄are. ¹⁸ Ma ba b̄ōo bara yen ȳoni yi gbinisi yabe tarakpe gen sarīo mi wuran s̄oretii ni, nu w̄āa, kpa ya n ka s̄ondi tororu w̄oll̄o. ¹⁹ Ma ba maa wuran taaminu yiru kua ba doke b̄ōo bara yen soo temkis̄o si su yabe tarakpe ge girari. ²⁰ Ma ba maa taaminu yiru kua ka wura ba nu doke yabe tarakpe gen sarin n̄ōw̄o wuswāa s̄ekatia yen w̄ollu gia. ²¹ Yen biru ba b̄ōo bara yen taamii ni s̄ō w̄ē gaaduragii doke ba yi gbinua yabe tarakpe gen taaminu s̄ō. Nge m̄eya ba ka ye s̄ore yabe tarakpe ge s̄ō yu ku ka b̄āari. Ba ye kuawa nge m̄e Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa.

Ȳaku kowon s̄āa ȳāa ni nu tie

²² Yabe t̄en w̄oll̄o ba yabe tarakpe ge s̄ondi, ba tu wesawa ka w̄ē gaaduragii. ²³ Ma ba ten w̄ir̄o s̄oma doke ba sinum koosia kpa tu ku raa ka ḡēra. ²⁴ Ma ba ten tem̄o tusanu doke ni nu ka d̄āa marum gam ween̄e. Ba nu kua ka w̄ē damgii ka yi ba w̄ōkua ka bura ka maa gaadura ka w̄ē wun̄omgii. ²⁵ Ma ba maa wuran yangire piiminu kua ba nu doke ba ka s̄ikerena, nu kpasa s̄āa ka tusa ni. ²⁶ Ba ye kuawa nge m̄e Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa.

²⁷ Ma ba Aroni ka win bibu takoba kua ka w̄ē damgii. ²⁸ M̄eya ba maa dawani ye kua ka fur̄osu si su s̄āa ben buraru te ta ben girima s̄ōsim̄o, ka sokoto kpirinu. Ba ye kpuro kua ka w̄ē damgii. ²⁹ Ba maa s̄ekatia ye wesa ka w̄ē damgii ba buraru koosi ka w̄ē yi ba w̄ōkua ka bura ka maa gaadura ka w̄ē wun̄omgii. M̄eya ba ye kpuro kua nge m̄e Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa.

³⁰ Ba batani wuragia ye kua ba yorua ye s̄ō, wini s̄āawa Yinni Gusun̄ogii. Ba ye yoruawa nge m̄e ba ra yore sis̄o. ³¹ Ma ba ye s̄oresi dawani

yen w̄oll̄o ka w̄ē gaaduragii nge m̄e Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa.

Ba Yinni Gusun̄on kuu bekurugii ten s̄amburu kua ba kpa

³² Isireliba ba Yinni Gusun̄on kuu bekurugii te kua ba kpa. Ba ye kpuro kuawa nge m̄e Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa.

³³ Ma ba ka M̄owisi ten ȳānu kpuro naawa.

Niya beka ye ka yen s̄oretinu ka d̄āa bes̄i yi ka d̄āa karetii yi ka d̄āa bes̄i sinumgii yi ka yin ȳoratii

³⁴ ka ȳāa kin̄enun ḡoni yi ba sw̄ērasia ka yaa ḡoni sinumgii yi ka beku kare te

³⁵ ka Yinni Gusun̄on woodan kpakoro te ka ten n̄enutii ka ten wukiritia,

³⁶ ka tabulu ye ka yen dendi ȳānu ka p̄ē ye ba ra yi yen w̄oll̄o,

³⁷ ka dabu wuragu ge ka gen fitilanu ka nin dendi ȳānu ka nin gum,

³⁸ ka kpakoro wuragiru t̄en w̄oll̄o ba ko n da turare d̄ō doke, ka gum m̄e ba ko n da kpuro t̄are bu ka s̄ōsi ma Gusun̄o u ye ḡosa n̄en̄em, ka turare nubu durorugia ye

ka kuu ten k̄ann̄on beku k̄enutiru,

³⁹ ka ȳaku yee te ba kua ka sii gandu ka ten k̄ak̄s̄o sii gandugia ka ten n̄enutii ka sere ten dendi ȳānu kpuro

ka maa boo ge ka gen s̄owaritia,

⁴⁰ ka kuu ten karan bekunu ka yen d̄ānu ka nin ȳoratii ka yen k̄ann̄on beku k̄enutiru ka yen w̄ē ka yen gabatian kurumba,

ka sere s̄āarun dendi ȳānu kpuro ni ba koo dendi kuu te s̄ō,

⁴¹ ka s̄āa ȳāa ni Aroni ka win bibu ba ko n da doke b̄a n s̄amburu m̄o s̄āa yee ten mi. Niya nu koo ben girima s̄ōsi.

⁴² Isireliba ba s̄ambu te kuawa mam mam nge m̄e Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa. ⁴³ Ye M̄owisi u ȳāa ni m̄ēra u kpa, yera u wa ba nu kuawa nge m̄e Yinni Gusun̄o u gerua. Ma u bu domaru kua.

⁴⁴ Ma ba m̄e Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa u kuu te giro

Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa u kuu te giro

40

¹ Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa u n̄ē, ² suru gbiikoon t̄ō gbiikiru s̄ōra

kaa nen kuu te gira. ³ À n tu gira a kpa, kpa a woodan kpakoro te sua a doke te sɔɔ, kpa a tu gandi ka beku kare te. ⁴ Kpa a tabulu ye duusia ka yen dendi yānu, ka maa dabu ge, kpa a gen fitilanu doke nin ayenɔ. ⁵ Kaa maa de bu kpakoro wuragiru tèn mi ba ko n da turare dɔɔ doke yi woodan kpakororun deedeeru. Kpa a maa beku kenutiru doke kuu ten kɔnnɔwɔ. ⁶ Kpa a ma yāku yee te yi ten ayerɔ kuu ten kɔnnɔn deedeeru. ⁷ Kpa a boo ge yi yāku yee te ka kuu ten baa sɔɔ kpa a gu nim yibia. ⁸ Kpa a kuu ten kara ye gira a ka sikerena, kpa a yen kɔnnɔn beku kenutiru doke.

Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u kuu te gum yēka ta n ka sãa nenem

⁹ Yen biru kaa gum yēka kuu te sɔɔ ka ten dendi yānu kpuro sɔɔ. Nge mɛya kaa ka sɔɔsi ma ta sãa sãarugiru. ¹⁰ Mɛya kaa maa yāku yee te gum mɛ yēka ka ten dendi yānu. Nge mɛya kaa ka sɔɔsi ma ta sãa sãarugiru. ¹¹ Kaa maa boo gen tii ka gen sɔwaritia gum mɛ yēka a ka sɔɔsi ma ga sãa sãaruguu. ¹² Yen biru kaa ka Aroni ka win bibu na kuu ten kɔnnɔwɔ, kpa a bu wobure ka nim dirum. ¹³ Kpa a Aroni sãa yāa ni sebusia a nùn gum mɛ täre a ka sɔɔsi ma u sãa nen yāku kowo. ¹⁴ Mɛya kaa maa win bibu sɔ bu susima kpa a bu tako be sebusia. ¹⁵ Yen biru kpa a maa bu gum mɛ täre nge mɛ a ben tundo kua. Nge mɛya kaa ka sɔɔsi ma ba sãa nen yāku kowobu, be ka ben bibun bweseru sere ka baadommaɔ.

Mɔwisi u kuu te gira

¹⁶ Mɔwisi u kua kpuro nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa. ¹⁷ Ye n kua wɔɔ yirusen suru gbiikoon tɔɔ gbiikuru saa mìn di ba yarima Egibitin di, yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu te gira.

¹⁸ U gbia u dāa besi yin yɔratii gira ma u dāa besi yi doke sɔɔ, ma u yi dāa kare. Ma u dāa besi sinumgii gira. Ma u beka ye wukiri yin wɔllɔ. ¹⁹ Ma u boo sansun beka ye sɔndi beka yen wɔllɔ. Ma u yaa gɔni yi sua u ka ye kpuro wukiri nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa.

²⁰ Ma u woodan kpee besi yi sua u doke yin kpakoro te sɔɔ. Ma u dāa pɔɔsi yi ba ra ka tu sue wasi yin bɛri yenɔ. Ma u ten wukiritia doke. ²¹ Ma u ka kpakoro te na u yi kuu ten dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ, ma u beku kare te doke u ka kpakoro te gandi nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa.

²² Ma u tabulu ye doke nɔm geu gia adɛrɔ ge sɔɔ, à n duɔ kuu ten mi. ²³ Ma u pɛɛ ye yorua tabulu wɔllɔ mam mam, ye ba ka Yinni Gusunɔ naawa, nge mɛ u nùn sɔɔwa.

²⁴ Ma u dabu ge doke nɔm dwaru gia tabulun deedeeru. ²⁵ Ma u gu fitilanu sɔndi u sɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ u nùn sɔɔwa.

²⁶ Ma u kpakoro wuragii te doke adɛrɔ ge sɔɔ beku kare ten bɔkuɔ te ta woodan kpakoro te gandi. ²⁷ Ma u turare dɔɔ doke ten wɔllɔ, nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa.

²⁸ Ma u beku kenutiru doke kuu ten kɔnnɔwɔ. ²⁹ Ma u yāku yee te yi kuu ten kɔnnɔwɔ. Ma u yāku dɔɔ mwaararugiru ka abɔru garu kua mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa.

³⁰ Ma u boo ge doke yāku yee te ka kuu ten baa sɔɔ. Ma u gu nim yibia, mɛ ba koo ka tii dɛɛrasia sãarun sɔ. ³¹ Mɛya Mɔwisi ka Aroni ka win bii tɔn durɔbu ba ra ka ben nɔma ka naasu kpakie, ³² bà n duɔ kuu ten mi, n̄ kun mɛ bà n yāku yee te susiɔ, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa.

³³ Ma Mɔwisi u kuu te ka yāku yee te kara koosi. Ma u beku kenutiru doke yen kɔnnɔwɔ. Nge mɛya u ka sɔmbu te wiru go.

Guru wii wuro te, ta yɔra kuu ten wɔllɔ

³⁴ Sanam mɛya guru wii wuro te, ta kuu te wukiri ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya tu yiba. ³⁵ Mɔwisi u n̄ maa kpīa u kuu te du yèn sɔ guru wii wuro te, ta yɔ ten wɔllɔ ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ye, ya yiba te sɔɔ.

³⁶ Saa ye Isireliba ba wāa gɔbaburɔ, guru wii wuro te, tà n seewa kuu ten wɔllun di yera ba ra se bu swaa wɔri. ³⁷ Adama tà kun seewe, ba ku ra swaa wɔri.

³⁸ Isireliban sanum mε kpuro sɔɔ,
Yinni Gusunɔn guru wii wuro te, ta ra
n wãawa win kuu ten wɔllɔ sɔɔ sɔɔ. N
n kua wɔkuru, dɔɔwa ta ra n ka weenε.

SĀARUN WOODA

Sāarun Woodan tirerun gari sun sōmō wooda ye Isireliba ba swīi ba ka Gusunō sāwa. Yāku kowoba ba tumbu wooda ye sōsi. Wooda ye, ya bu sōsimōwa gāa ni nu disi mō ka ni nu n̄ disi mō. Ya maa nēē, n weenē Isireliba ba n dēere bu sere Gusunō susi.

Tire ten kpunaa

1. Yākunun wooda, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Wooda ye ba yi yāku kowobun sō, wiru 8n di sere wiru 10.
3. Ye ya disi mō ka ye ya n̄ disi mō, wiru 11n di sere wiru 15.
4. Toranun yākunu, wiru 16.
5. Dēerasiabu ka sāarun wooda, wiru 17n di sere wiru 27.

YĀKU NI ISIRELIBA BA KOO KO

Yāku dō mwaararuginu

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi soka saa win kuu bekurugii tēn mi ba ra nūn sān di. ² U nūn sōwa u nēē, a Isireliba sōwō a nēē, ben goo ù n kī u nē, Yinni Gusunō yākuru kua, u koo kpī u ketē go, n̄ kun mē yāaru.

³ N n yāku dō mwaararugira yēro u mō ka ketē, ketē ye, ya ko n sāawa ketē kinēru te ta n̄ alebu gaa mō. U koo yāku te kowa nēn sāa yerun kōnnōwō, kpa u ka nē, Yinni Gusunōn durom wa. ⁴ U koo win nōma sōndiwa ketē yen wiru wōlō ye nē Gusunō na wura yu ka win durum wukiri. ⁵ U koo ketē ye gowa nē, Yinni Gusunōn wuswaa nēn kuu ten kōnnōwō. Aronin bibu be ba sāa yāku kowobu, beya ba koo yen yēm sua kpa bu mu yēka bu ka yāku yee ten nō bōka sikerena. ⁶ Yen biru ba koo sabe te kokuwa kpa bu ten yaa bōtiri. ⁷ Yāku kowo bera ba koo yāku dāa yi yi kpa bu dō doke. ⁸ Dō wi sōra ba koo ye kpuro doke ka yen wiru ka yen gum. ⁹ Ba koo yen bōsō yānu ka yen wōbunu kpuro teawa kpa yāku kowobu bu ye kpuro dō doke. Ya ko n sāawa yāku dō

mwaararuginu n̄n nubura koo nē, Yinni Gusunō dore.

¹⁰ Goo ù n maa yāku dō mwaararugiru mō ka yāaru, n̄ kun mē ka boo, yāa kinēra u koo go, n̄ kun mē boo kinēru te ta n̄ alebu gaa mō. ¹¹ U koo tu sakawa yāku yerun sō yēsān nōm geu gia Yinni Gusunōn wuswaa kpa yāku kowobu bu ten yēm sua bu yēka yēka bu ka yāku yerun nō bōka sikerena. ¹² U koo yaa ye bōtiriwa kpa u kpēē yāku dō sō ka yen wiru ka yen gum sannu. ¹³ U koo yen bōsō yānu ka yen wōbunu sua u teawa, kpa yāku kowo u ye kpuro sua u dō doke, yu dō mwaara mam mam. Ya ko n sāawa yāku dō mwaararugiru tēn nubura koo nē, Yinni Gusunō dore.

¹⁴ Goo ù n yāku dō mwaararugiru mō ka gunōsu, kparukona u koo ka tu ko, n̄ kun mē totoberenu. ¹⁵ Yāku kowo u koo ka gunō ge na yāku yerō. Kpa u gen wiru bura kpa u gen yēm yēka yēka yāku yee ten yēsā. ¹⁶ U koo gen sansu wukiriwa kpa u gen yōru wīa u kō yāku yerun sō yari yeru gia mi ba ra torom wisi. ¹⁷ Kpa u gu bera besi yiru u kun sōsianē. Yen biruwa u koo gu dō kpēē, kpa gu dō mwaara. Ya ko n sāawa yāku dō mwaararugiru tēn nuburu ta koo nē Yinni Gusunō dore.

Yāku ni ba kua ka dīa binnu

2

¹ Goo ù n kī u Yinni Gusunō yākuru kua ka win dīa binnu, soma u koo sua, u mu burina ka gum ka sere turare ye ba ra dō doke yāku yerō. ² U koo ka ye dawa Aronin bibun mi be ba sāa yāku kowobu. Ben turowa u koo som mēn nōm wōo teeru sōka u doke yāku yerun wōlō ka turare ye kpuro kpa u dō doke. Yera ya koo de Gusunō u n yēro yaaye. Ya ko n sāawa yāku dō mwaararugiru tēn nubura koo Yinni Gusunō dore. ³ Som mē mu tie mu ko n sāawa Aronin ka win bibugim. Mu kuawa mi dīa dēranu, domi ba ka nu Yinni Gusunō yākuru kua.

⁴ À n Yinni Gusunō yākuru kuamme ka kira ni ba wōwa, kaa nu kowa ka

som me ba gum yēka n̄ kun me me ba ka gum burina ba n̄ seeyatia doke.

⁵ Bā n̄ koo yāku te kon na ka kira ni ba sōnwa, ba koo nu kowa ka som buu te ba burina ka gum, seeyatia sari.

⁶ Yen biru ba koo nu muririwa kpa bu gum yēka nin wǎllō. Ya ko n̄ sāawa yākuru.

⁷ Bā n̄ koo yāku te kon na, ka kira te ba koo wǎ, ba koo tu kowa ka som buuru te ba burina ka gum.

⁸ Ba koo ka yāku kira te dawa Yinni Gusun̄n sǎa yerō. Kpa u tu yāku kowo wē u ka tu da yāku yerō. ⁹ U koo ten garu mura te ta koo de Yinni Gusun̄n u n̄ yēro yaaye kpa u tu dō doke yāku yee ten mi, kpa tu dō mwaara. Ta ko n̄ sāawa yāku dō mwaararugiru tēn nubura koo Yinni Gusun̄n dore. ¹⁰ Kira ni nu tie, Aroni ka win biba ba ni mō. Nu kuawa mi dīa dēeranu domi ba ka nu Gusun̄n yāku dō mwaararugiru kua.

¹¹ Kira ni ba koo ka yāku dō mwaararugiru ko kpuro, bu ku raa nu seeyatia doke, bu ku raa maa nu tim doke. ¹² Kaa kpī a ka wunen dīa gbiikinu Yinni Gusun̄n naawa. Adama a n̄ ka nu yāku dō mwaararuginu mō yāku yerō.

¹³ Dīa ni a ka yākuru mō kpuro, kaa nu bōru dokewa. A ku duari a kun tu doke. Domi bōru ta sāawa wun̄e ka Gusun̄n arukawanin yīreru. Yen sōna ba ko n̄ da tu doke yākuru baatere sō.

¹⁴ I n̄ kī i ka bēen gberun dīa gbiikinu na Yinni Gusun̄n mi, i ko i nu sōmewa kpa i nu nam i sere ka na.

¹⁵ Kpa i ka nu gum burina, i turare sōndi nin wǎllō. Ya ko n̄ sāawa yākuru.

¹⁶ Yāku kowowa u koo som me mu sǎa Gusun̄n gim dō doke ka sere maa turare ye. Yera ya koo de Gusun̄n u n̄ yēro yaaye. Ya ko n̄ sāawa yāku dō mwaararugiru Yinni Gusun̄n sō.

Siarabun yākunu

3

¹ Goo ù n̄ siarabun yākuru mō Yinni Gusun̄n mi ka ket̄e kin̄eru, n̄ kun me ka ket̄e nia, yen ye u wa kpurowa u koo ka na, ya kun gesi alebu mō. ² U

koo win nōmu sōndiwa ket̄e yen wiru wǎllō kpa u ye saka kuu ten kōnnōwō mi ba ra Yinni Gusun̄n sǎ. Kpa yāku kowo Aronin bibu bu yen yem yēka bu ka sǎa yerun nō bōka sikerena. ³ Wee ye ba koo Yinni Gusun̄n dō doke, yera gum me mu bōsō yānu tēke, ⁴ ka gabu swii yiru ka yin gum me mu yi tēke yēsi yēsika, ka yen buro ge ga yen woru wukiri. Ba koo gu wīawa ka gabu swii sannu. ⁵ Yāku kowoba ba koo ye kpuro dō doke yu dō mwaara ka yāku dō mwaararugiru sannu. Ya ko n̄ sāawa yāku tēn nubura koo Yinni Gusun̄n dore.

⁶ Goo ù n̄ siarabun yākuru mō ka yāaru, yāa te u wa kpurowa u koo ka na, baa n̄ n̄ nirun na, ta kun gesi alebu mō. ⁷ N n̄ yāa kpendun na, u koo ka tu dawa Yinni Gusun̄n wuswaa. ⁸ Kpa u win nōma sōndi ten wiru wǎllō u sere tu saka Yinni Gusun̄n kurun kōnnōwō. Saa yera yāku kowobu ba koo ten yem sua bu yēka bu ka yāku yee ten nō bōka sikerena. ⁹ Wee ye ba koo Yinni Gusun̄n dō doke, yera ten gum, ka ten siru kpuro te ba koo bura saa ten gabu wāan di, ka gum me mu bōsōnu wukiri, ¹⁰ ka ten gabu swii, ka ten gum me mu wāa yēsā ka ten buro ge ga woru wukiri, ge ba koo wīa ka gabu swii sannu. ¹¹ Yāku kowo u koo ye kpuro dō dokewa yāku yerō, kpa ya n̄ sǎa yāku dō mwaararugiru Yinni Gusun̄n sō.

¹² Goo ù n̄ maa ka boo yākuru mō, u koo ka gu dawa Yinni Gusun̄n wuswaa. ¹³ U koo win nōma sōndiwa boo gen wiru wǎllō kuu ten kōnnōwō, kpa u sere gu saka. Kpa yāku kowobu bu gen yem sua bu yēka yāku yerun nō bōka bu ka sikerena. ¹⁴ Wee ye ba koo Yinni Gusun̄n dō doke, yera gum me mu gen bōsō yānu tēke, ¹⁵ ka gabu swii yiru ka gum me mu yi tēke ka gen buro ge ga woru wukiri, ge ba koo wīa ka gabu swii sannu. ¹⁶ Yāku kowowa u koo ye kpuro dō doke mu dō mwaara. Kpa ya n̄ sǎa yāku dō mwaararugiru tēn nubura koo Yinni Gusun̄n dore.

Yen gum kpuro mu ko n̄ sāawa

Yinni Gusunəgim. ¹⁷ Yen sōna baa n̄n saa yeren na, mi i wāa kpuro, i wooda yeni m̄m n̄əw̄ə sere ka baadommaə, yera i ku yaa gum di, i ku maa yen yem di.

Toranun yāku

1. Yāku kowo t̄nweron toranun yākuru

4

¹ Yinni Gusunə u M̄wisi s̄əw̄a u n̄e, ² a Isireliba wooda yeniba s̄əw̄a a n̄e, goo ù n Yinni Gusunən wooda gaa tora u kun yē, wee ye u koo ko.

³ N n yāku kowon na u tora, ma win tora te, ta Isireliba kpuro torasia, u koo ka ket̄e kin̄e kp̄embu nawa ge ga n̄ alebu gaa m̄ə, u go u ka win tora ten suuru wa. ⁴ U koo ka ket̄e ye dawa Yinni Gusunən kurun k̄ənn̄əw̄ə, kpa u win n̄əma s̄əndi yen wiru w̄əll̄ə u sere ye saka Yinni Gusunən wuswaaə. ⁵ Yen biru kpa u yen yem sua u ka da kuu ten s̄əw̄ə. ⁶ U koo ka mu win niki bia d̄ekawa, kpa u mu yēka n̄ən n̄əba yiru kuu ten beku kare ten bera gia Yinni Gusunən wuswaaə. ⁷ Yen biru u koo yem m̄e yēka kpakoro t̄ən mi ba ra turare d̄ə doken k̄ān̄ə te ta wāa kuu ten s̄əw̄ə, kpa u m̄en sukum wisi yāku yerun tem̄ə te ta wāa kuu ten k̄ənn̄əw̄ə. ⁸ U koo yaa yen gum kpuro wuna m̄e mu wāa b̄ə s̄ə yānu s̄ə, ⁹ ka yen gabu swii, ka gum m̄e mu gabu swii yi wukiri yēsi yēsik̄ə, ka buro ge ga woru wukiri, ge ba koo wīa ka gabu swii sannu. ¹⁰ Ye ba ra wīe b̄a n siarabun yākuru m̄ə gesi, yera ba koo maa wīa yeni s̄ə. Yen biru yāku kowo t̄nwerowa u koo ye d̄ə doke yāku yerun w̄əll̄ə. ¹¹⁻¹² U koo ye ya tie kpuro gurawa u ka da sansanin biruə mi ba ḡəsa ba n da yāku d̄ə mwaararuginun torom kube. Miya u koo yen ḡəna ka yaa ye ya tie kpuro d̄ə doke torom m̄en w̄əll̄ə, ka yen wiru ka yen w̄əbunu ka yen b̄ə s̄ə yānu.

2. Yāku te ba koo ko Isireliba kpuron torarun s̄ə

¹³ Isireliba kpuro b̄a n Gusunən wooda gaa sara ba n̄ ka baaru, ba torawa mi. ¹⁴ Adama b̄a n tuba

ma ba torawa mi, ba koo naa kin̄e kp̄embu gowa bu ka ben tora ten suuru kana. Ba koo ka naa kin̄e te dawa Yinni Gusunən kurun k̄ənn̄əw̄ə. ¹⁵ Kpa Isireliban wirugibu bu ben n̄əma s̄əndi naa yen wiru w̄əll̄ə kpa ben turo u ye saka Yinni Gusunən wuswaaə. ¹⁶ Yāku kowo t̄nwerowa u koo yen yem fiiko sua u ka da kuu ten mi. ¹⁷ Saa ye s̄əra u koo yem m̄e d̄eka ka win niki bia kpa u mu yēka n̄ən n̄əba yiru kuu ten beku kare ten deedeeru. ¹⁸ Yen biru, kpa u maa kpakoro t̄ən mi u ra turare d̄ə doken k̄ānu yem yēka. Yem m̄e mu tie, kpa u mu wisi yāku yerun tem̄ə te ta wāa kuu ten k̄ənn̄əw̄ə. ¹⁹ Yen biru u koo yaa yen gum kpuro sua u d̄ə doke yāku yerun w̄əll̄ə. ²⁰ Nge m̄e u raa kua win tiin torarun s̄ə, nge m̄eya u koo ko Isireliba kpuron tora ten s̄ə kpa Gusunə u sere bu suuru kua. ²¹ Yen biru kpa u ka yaa ye ya tie da sansanin biruə kpa bu ye doke d̄ə s̄ə nge m̄e ba raa kua wi, yāku kowon torarun s̄ə. Yāku te, ta s̄əawa Isireliba kpuro bu ka ben torarun suuru wa.

3. Yāku te Isireliban wirugii u koo ko win torarun s̄ə

²² Isireliban wirugii goo ù n Gusunən wooda gaa sara u n̄ ka baaru, u torawa mi. ²³ Adama ù n tuba ma u tora, boo kin̄era u koo go te ta n̄ alebu gaa m̄ə u ka yākuru ko. Kpa Gusunə u n̄n win tora te suuru kua. ²⁴ U n̄ ka boo ge na, u koo win n̄əma s̄əndiwa boo gen w̄əll̄ə kpa u gu saka mi ba ra yāku d̄ə mwaararuginun yaa sake. Yāku te, ta s̄əawa torarun suurugiru. ²⁵ Yāku kowo wi, u koo ka win niki bia yem m̄e d̄ekawa kpa u mu yēka yāku yerun k̄ānu s̄ə. Yem m̄e mu tie, kpa u mu wisi yāku yee ten tem̄ə. ²⁶ U koo yaa yen gum kpuro suawa u d̄ə doke nge m̄e ba ra siarabun yākuru ko. Nge m̄eya yāku kowo t̄nwerow wi, u koo ko u ka wirugii win torarun suuru kana. Saa ye s̄ə, Gusunə u koo n̄n tu suuru kua.

4. Yāku te ba koo ko t̄n diron torarun s̄ə

²⁷ T̄n diro goo ù n Gusunən wooda gaa sara u n̄ ka baaru, u torawa mi.

28 Adama ù n tuba ma u torawa, boo niu ge ga ù alebu gaa mawa u koo ka yāku ko Gusunə u ka nùn win toraru suuru kua. 29 U koo win noma sɔndiwa boo gen wiru wallo kpa u gu saka mi ba ra yāku dɔɔ mwaararugirun yaa sake. 30 Yen biru, yāku kowo u koo na u yem mɛ dɛka ka win niki bia, kpa u mu yēka yāku yerun kaaanə, kpa u yem mɛ mu tie wisi yāku yee ten temə. 31 Yen biru, ba koo yaa yen gum kpuro wɪawa nge mɛ ba ra siarabun yākurugim wɪɛ. Kpa yāku kowo u mu dɔɔ mɛni, kpa mɛn nuburu tu Yinni Gusunə dore. Nge mɛya yāku kowo wi, u koo ka toro wi suuru kana. Saa ye sɔɔ, Gusunə u koo nùn suuru kua.

32 Toro wi, ù n maa kɪn na, u ka yāa kpendu yāku ko, yāa nira u koo ka na u go, te ta ù alebu mɔ, u ka win torarun suuru wa. 33 U n kɪ u tu go, u koo win noma sɔndiwa ten wiru wallo kpa u tu saka mi ba ra yāku dɔɔ mwaararugirun yaa go. 34 Yen biru yāku kowo u koo yem mɛ dɛka ka win niki bia u mu yēka yāku yerun kaaanə. Yem mɛ mu tie kpa u mu wisi sɔa yee ten temə. 35 Yen biru u koo yen gum wɪawa nge mɛ ba ra siarabun yākurugim wɪɛ. Yāku kowowa u koo mɛ kpuro dɔɔ doke ka yāku dɔɔ mwaararugiru sannu. Nge mɛya yāku kowo wi, u koo ko u ka toro wi suuru kana. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunə u koo nùn win tora te suuru kua.

5. Tora bwese bwesekan yāku

5

1 Su tɛ nɛɛ, goo u bɔrua ma u koo seeda di gaa ni u wan sɔ, adama u ñ gerua ye u wa, ñ kun mɛ ye u yē. Saa ye sɔɔ, yēro u torawa mi.

2 Su tɛ kpam nɛɛ, goo u gāanu baba ye ya disi mɔ u kun ka baaru, aa, yaa sabe te ba ku ra din gora? N kun mɛ gbeeku yaa ye ba ku ra din gora? N kun mɛ yaa ye ya ra kabirin gora? Saa ye sɔɔ, yēro u disi duurawa mi.

3 Su maa tɛ nɛɛ, goo ù n win winsim baba wi u disi geɛ mɔ yi yi koo nùn tia,

n deema u ñ yē, ma u ra ye tuba, yēro u torawa mi.

4 Toraru garu wee maa. Su tɛ nɛɛ, goo u bɔrua u win winsim kɔsa kua ñ kun mɛ u nùn gea kua, u ñ bwisika, ù n deema gari yi, gari giriya u gerua, yēro u torawa mi.

5 Goo ù n tora nin garu kua, u koo yen tuuba kowa. 6 Adama u sere tora ten suuru wa, u koo yāa niru ñ kun mɛ boo niu gowa u ka Yinni Gusunə yāku ko. Yen biru yāku kowo u koo nùn suuru kanabun wororu koosi, kpa u sere win torarun suuru wa.

6. Bwɛɛbwɛɛbun toranun yāku

7 Goo ù kun kpɛ u yāa niru ñ kun mɛ boo niu wa u ka torarun yāku ko, u koo kpɪ u kparukonu yiru ñ kun mɛ totoberenu yiru kasu. Gunə gen teuwa ba koo ka torarun yāku ko. Kpa bu maa ka teu geni yāku dɔɔ mwaararugiru ko. 8 Ba koo gina yāku kowo wi gunə ge wɛwa ge ba ka torarun suuru kanabu na mi, kpa u gen wɪru bua u kun sɔsie. 9 Kpa u gen yem dɛka u yēke yāku yerun nɔɔ bɔkaɔ, mɛ mu tie kpa u wisi ten temə. Ya ko n sɔawa torarun yāku. 10 Yen biru yāku kowo u koo gunə yiruse sua nge mɛ wooda ya gerua u ka yāku dɔɔ mwaararugiru garu ko. Kpa u nùn suuru kanabun wororu koosi. Nge mɛya Gusunə u koo ka yēro suuru kua.

11 Goo ù kun kpɛ u kparukonu yiru ye wa, ñ kun mɛ totoberenu yiru ye, u ka som buuru kilo nne na u ka yāku ko kpa u ka win torarun suuru wa. Adama u ku mu gum doke, u ku maa mu turare doke, domi u ka mu nawa u ka win torarun suuru wa. 12 U koo ka som mɛ dawa yāku kowon mi kpa yāku kowo wi, u mɛn nɔm kure teeru sɔka u dɔɔ doke mi ba ra yāku dɔɔ mwaararugiru ko. Som nɔm kure tee te, ta koo de Yinni Gusunə u n yēro yaaye. Yāku tera ta koo de u win torarun suuru wa. 13 Saa ye sɔɔ, yāku kowo wi, u koo wi u tora suuru kanabun wororu koosi. Kpa Gusunə u nùn win torarun suuru kua.

Kpa yāku kowo u mε mu tie sua win tiin sō, nge gberun dīanun yākunu.

Yāku ni ba ra ka toranu sōmε

¹⁴ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nεε, ¹⁵ goo ù n gāanu nēni nī n weenε u Yinni Gusunōn wē, ma u n yē ma Yinni Gusunōgina, wee ye u koo ko win tora ten sō. Kaa nūn yāa kineru te ta n alebu gaa mōn geeru burawa te u koo kasu u ka na u ka torarun sōmbun yākuru ko. Kaa ten gee te burawa ka sii geesun gobi yi ba ra di Yinni Gusunōn kuu bekurugirō. ¹⁶ Kpa u ka gāa ni u nēni mi na. Yen biruwa u koo maa ka nin bōnu nōbusen tia na. Yāku kowowa u koo ye wē. Yāku kowo wiya u koo nūn torarun yākuru kua, kpa u sere suuru wa.

¹⁷ Goo ù n Yinni Gusunōn wooda gaa sara, baa u kun yē, u torawa mi. Yen torara ko n nūn wāasiwa. ¹⁸ Yen sō, u koo ka yāa kineru te ta n alebu gaa mō dawa yāku kowon mi, win tora ten sō nge mε n weenε u kōsia. Kpa yāku kowo u nūn suuru kanabun wororu koosi. Saa ye sōra Gusunō u koo nūn suuru kua. ¹⁹ Ya ko n sāawa torarun sōmbun yākuru. Domi yēro u Yinni Gusunō torariwa.

²⁰ Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōwa u nεε, ²¹ goo ù n win winsim weesu kua gāa ni u nūn berusie sō, n kun mε u bōkura, n kun mε u gbena, n kun mε u kawa, ²² n kun mε u gāanu dōba ma u siki, n kun mε u bōri weesugii kua, ²³ tōnu win bweseru u Yinni Gusunō torariwa mi. U koo gāa ni u gbena mi wesia, n kun mε ni u kawa mi, n kun mε ye ba nūn berusia mi, n kun mε ye u dōba ma u siki, ²⁴ n kun mε yēn bōri u kua mi. Adama n n mō ye tōna u koo wesia. U koo maa yen bōnu nōbusen tia kōsiawa dōma te u koo win torarun sōmbun yākuru ko. ²⁵ U koo ka yāa kineru dawa yāku kowon mi, te ta gāa nin gobin saka tura bu ka ye Yinni Gusunō yākuru kua. ²⁶ Yinni Gusunōn wuswaaōra yāku kowo u koo nūn suuru kanabun wororu koosi. Yen biru Gusunō u koo yēro suuru kua, baa n n mēren na win torara nε.

Yākunun woodaba

1. Yāku dō mwaararugii te yāku kowobu ba ko n da ko

6

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nεε, ² a Aroni ka win bibu wooda yen wēeyō a nεε, wee ye ya sāa yāku dō mwaararugirun wooda.

Ten yāku yaa ya ko n wāawa dō sō wōku giriru, kpa bu ku de dō wi, u gbi sere yam mu ka sāra. ³ Yen biru yāku kowo u koo win tako sebewa ka win sokoto kpiriru kpa u yāku dō mwaararugii ten torom gura u yi yāku yee ten bōkuō. ⁴ Yen biruwa u koo win yāa ni pota kpa u kpaanu doke u sere torom mε sua u ka yari sansanin di. Kpa u ka mu da yam mi ba gōsa mēn sō u yi mi. ⁵ Dō wi u mwaaramō yāku yee ten mi, ba n koo de u gbi pai! Bururu baatere yāku kowo u ko n da tu dāa dokewa. Yen wōllōwa u koo yāku yaa sōndi ka sere siarabun yāku gum. ⁶ Dō u ko n wāawa yāku yee te sō sere ka baadommaō, ba n koo de u gbi.

2. Yākuru te ba ra ko ka gberun dīanu

⁷ Yāku te ba ra ko ka gberun dīanun wooda wee.

Aronin biba ba ko n da ka tu de yāku yerō Yinni Gusunōn wuswaaō. ⁸ Kpa ben wi u yākuru mō dōma te, u som nōm kure teeru sōka mε ba ka yākuru na mε ba gum wisi, ka turare kpuro, kpa bu ye kpuro mēna bu dō doke kpa ten nuburu tu Gusunō dore kpa u n yēro yaaye. ⁹⁻¹⁰ Som mε mu tiara Aroni ka win biba ba koo mε di. Yera ya ko n sāa begia yāku dō mwaararugiru sō. Adama ba koo mu diwa Yinni Gusunōn kuu bekurugirun yaaraō. Ba n mε pēe seeyatia dokemō. Ya sāawa nēnem nge yāku te ba kua bu ka torarun suuru wan dīanu, n kun mε te ba ra ka toraru sōmēn dīanu. ¹¹ Aronin bii tōn durō baawurewa u koo dīa ni di. Yen ya ko n sāawa wooda win bibun bweseru sō sere ka baadommaō. Tōn tuko wi u koo nu baba kpuro u koo gbiwa.

¹² Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, yāku te Aroni ka win bibu ba koo Yinni Gusunɔ kua wee.

¹³ Bā n Aroni ka win bibu tusia ma ba kua nɛn yāku kowobu, saa dɔma ten diya ba ko n da som kilo ita ka yāku ko tɔɔ baatere, tia ka bɔnu bururu, yoka maa tia ka bɔnu. ¹⁴ Ba koo som mɛ mɔmwa buturu buturu, kpa bu mɛ sɔmɛ siru sɔɔ ka gum, kpa mɛn nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore.

¹⁵ Yāku kowo wi ba gum tāre ba gɔsa Aronin bibu sɔɔ u ka nɔn kɔsire ko, win tii u koo tu kowa. Ya ko n sāawa wooda sere ka baadomɔ nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ. Ba koo som mɛ dɔɔ dokewa kpuro. ¹⁶ Yāku te yāku kowon tii u kua, ba koo de tu dɔɔ mwaarawa mam mam, ba n koo tu di.

3. *Yāku te ba koo ko bu ka suuru kana*

¹⁷ Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁸ a Aroni ka win bibu sɔɔwa a nɛɛ, yāku te ba koo ko bu ka suuru kanan wooda wee.

Yam mi ba ra yāku dɔɔ mwaararugirun yāku yaa sake, miya ba koo yāku tenin yaa saka. Ya ko n sāawa gāa dɛranu. ¹⁹ Yāku kowo wi u koo yāku te ko wiya u koo ye di. U koo ye diwa yam dɛramɔ, kuu ten yaaraɔ. ²⁰ Tɔn tuko wi u koo yāku yaa ye baba kpuro u koo gbiwa. Yāku yaa yen yɛm mɔn n wisi win yaberɔ u koo tu teawa yam dɛram mi. ²¹ Bā n tu sawa wekeru sɔɔ te ba kua ka sɔndu, ba koo weke te kɔrawa. N n maa weke te ba kua ka sii gandun na, ba koo tu teawa sāa sāa ka nim. ²² Yāku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo kpī u tu di domi ta sāawa dīa dɛranu. ²³ Adama ba n koo torarun yāku yaa tem tɛn yɛm ba ka dua sāa yerɔ. Ba koo ye dɔɔ dokewa yu dɔɔ mwaara mam mam.

4. *Yāku te ba ra ko bu ka toraru sɔmɛ*

7

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, yāku te ba ra ko bu ka toraru sɔmɛn wooda wee.

Yāku te, ta ko n sāawa yāku dɛraru. ² Mi ba ra yāku dɔɔ mwaararugirun yaa sake, miya ba koo maa ten yaa saka, kpa bu yaa yen yɛm yēka yāku

yerun nɔɔ bɔkaɔ bu ka sikerena.

³ Yaa mi ba koo ka Yinni Gusunɔ yāku kua wee, yera yen gum kpuro, ka yen siru ka bɔsɔ yānun gum, ⁴ ka yen gabu swii yiru, ka gum mɛ mu yi tēke yēsi yēsika, ka yen buro ge ga woru wukiri. ⁵ Yāku kowo u koo ye kpuro dɔɔ dokewa yāku yerɔ Yinni Gusunɔn sɔ. Yāku te, ta sāawa te ta koo toraru sɔmɛ. ⁶ Yāku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo tu di. Ba koo tu diwa yam dɛramɔ domi ta sāawa dīa dɛranu. ⁷ Yen wooda ye, ya sāawa tia ka torarun yākurugia. Yāku kowo wi u yāku te kua, wiya u yen yaa mɔ.

5. *Ye ya ko n sāa yāku kowobugia*

⁸ Goo ù n yāku dɔɔ mwaararugiru kua, yāku kowo wi u nɔn tu kua wiya u ten gɔna mɔ. ⁹ Yāku te ba kua ka gberun dīanu ba wɔɔwawa? Aawo, ba sɔnwawa? Yāku kowo wi u tu kua wiya u tu mɔ. ¹⁰ Adama ni ba ka gum burina ka ni ba n yeesie, ba koo nu Aronin bibu bɔnu kuawa.

6. *Siarabun yāku*

¹¹ Siarabun yākurun wooda wee.

¹² Goo ù n siarabun yāku mɔ, u koo kira bwesenu ita kowa. U koo gbiikinu ko ka gum nu kun seeyatia mɔ, kpa u yirusenun som gum yēka nu kun seeyatia mɔ, kpa u itasenun som burina ka gum u sɔmɛ. ¹³ Kira nin biru, u koo pɛɛ ye ba seeyatia doke sosi mi, ka sere win siarabun yākunun yaa. ¹⁴ Ba koo yāku dīa nin baaniren sukum suawa wɔlɔ bu Yinni Gusunɔ sɔɔsi. Yera ya ko n sāa wi u yɛm yēkaginu. ¹⁵ Dɔma te ba siara bin yāku kua, yen dɔma tera ba koo ten yaa di, ba n koo de ten yaa yu yam sāra.

¹⁶ Adama goo ù n yāku kua u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia n kun mɛ win tii ù n gɔru doke u ka nɛ, Yinni Gusunɔ kɛru wɛ, u koo kpī u ten yaan sukum di yen tɔɔ te, kpa u sukum yi sere sisiru. ¹⁷ Adama yà n maa wure ya tiara sɔɔ itaseru ba koo ye dɔɔ meniwa. ¹⁸ Goo ù n siarabun yāku yaa ye ya tiara sere sɔɔ ita tema, Gusunɔ kun maa yēron yāku te mwaamɔ. U win yāku garisiwa mi kam domi yaa ye,

ya disi duura. Wi u maa ye tema, yēro u torawa mi. ¹⁹ Mēya bà n maa ka yāku yaa gāanu baba ni nu disi mō, ba koo ye dōō meniwa, ba n ye dimō.

Wi u kun disi mō, wiya koo yāku yaa tem, ²⁰ adama goo ù n wāa disi gēē sōō u ka siarabun yāku dimō te ba Yinni Gusunō kua, ba koo yēro girawa win tōmbun suunu sōōn di. ²¹ Goo ù n maa tōnu baba wi u disi mō, n kun mē yaa gaa ye ya sāa seseru, n kun mē gāanu ganu ni nu disi mō, ma u ka siarabun yāku di te ba Yinni Gusunō kua ba koo yēro girawa win tōmbun suunu sōōn di.

Wooda Isireliban sō

²² Yinni Gusunō u maa Mōwisi sōōwa u nēē, ²³ a Isireliba sōōwō a nēē, bu ku yaa gaan gum di nge yāaru n kun mē ketē, n kun mē boo. Bu ku yen gaan gum di. ²⁴ Sabe te gbeeku yaa ya go, n kun mē te ta gu, i ko i kpī i ka ten gum gāanu ko. Adama i n mu dimō. ²⁵ Goo ù n yākurun yaan gum di mē ba ka Yinni Gusunō yāku dōō mwaararugiru kua, ba koo yēro girawa wigibun suunu sōōn di. ²⁶ I ku gunō gagun yem di n kun mē yaa gaa, baa mi i da kpuro. ²⁷ Wi u mu di, ba koo yēro girawa win tōmbun suunu sōōn di.

²⁸ Yinni Gusunō u Mōwisi sōōwa u nēē, ²⁹ a Isireliba wooda yeni wēēyō a nēē, goo ù n nē Yinni Gusunō siarabun yāku kuammē, u koo wunawa ye ya sāa nēgia. ³⁰ Win tiīwa u koo ka nē, Yinni Gusunō yen gum ka yen guro guro ru naawa u kpara nēn wuswaa. ³¹ Yāku kowowa u koo yen gum mē dōō doke yāku yerō. Adama yaa guro guro te, ta ko n sāawa Aroni ka win bibugiru. ³² Yāku yaa yen nōmu nōm geuguu ga ko n maa sāawa Aroni ka win bibuguu. ³³ Yaa nōmu ge, ga ko n sāawa Aronin biiguu wi u yem yēka ma u yaa gum mē doke yāku yerō. ³⁴ Yaa nōmu ge, ge ba man sōōsi, ka yen guro guro te ba kpara nēn wuswaa sanam mē ba siarabun yāku mō mi, yera ya ko n da n sāa Aroni ka win bibugia sere ka baadomma.

³⁵ Yāku dōō mwaararuginu sōō, yeniwa ya ko n sāa Aroni ka win bibugia dōma tēn di ba koo bu gum tāre bu ka ko yāku kowobu. ³⁶ Wooda yera Yinni Gusunō u Isireliba wēēmō bu ka Aroni ka win bibu yaa ye wē saa dōma tēn di ba bu gum tāre bu ka ko yāku kowobu. Ba ko n da bu ye kuewa sere ka ben bibun bweserō.

³⁷ Nge mēya ba ko n da ko bà n yāku dōō mwaararugiru mō, n kun mē bà n yāku mō ka gberun dīanu, n kun mē bà n torarun yāku mō, n kun mē bà n yāku mō te ba ra ka toraru sōmē, n kun mē te ba ra ko bu ka tōnu gum tāre u sere sōmburu tore, n kun mē bà n siarabun yāku mō. ³⁸ Yinni Gusunōwa u Mōwisi wooda yeni wē ghaburō, Sinain guurō, tōō te u bu wooda wē bu ka nūn yāku kua.

BA YĀKU KOWO GBIIBU TUSIA KA WORORU

*Woro te ba koo ko yāku kowobun sō
bu sere sōmburu tore*

8

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōōwa u nēē, ²⁻³ a Aroni ka win bibu sokuo Yinni Gusunōn kurun kōnnōwō. Kpa a de bu ka ben yāku yānu na ka gum mē ba ra gāanu tāre bu ka nu gōsi Yinni Gusunōn sō ka naa kinē te ba koo ka torarun yāku ko ka yāa kinēnu yiru ka bire te ta pēē mō ye ba n seeyatia doke. A maa Isireliba kpuro mēnnō mi.

⁴ Ma Mōwisi u Yinni Gusunōn gari yi wura u Isireliba kpuro mēnna sāa yee ten kōnnō mi. ⁵ Ma u bu sōōwa u nēē, wee ye Yinni Gusunō u gerua su ko. ⁶ Ma u dera Aroni ka win bibu ba na u bu wobura. ⁷ Ma u Aroni win tako sebusia ka sēkatia ye, ka yabe boogugii te, ka yabe tarakpe ge, ge u gbinisi yabe boogugii te sōō ka gen sēkatia. ⁸ Ma u bōō bara ye sōndi win tororu wōllo. Ma u urimu ka tumimu doke bōō bara yen sōōwō. ⁹ Ma u dawani ye bōkua win wirō. Ma u wuran batani ye mani nge mē Yinni Gusunō u nūn sōōwa.

¹⁰ Məwisi u gum me sua u sāa yee te yēka ka ten dendi yānu kpuro, ma ta kua nenem Yinni Gusunən sō. ¹¹ Ma u mu yēka nən nōba yiru yāku yerun wollo, ka ten dendi yāno ka boo sii ganduguu ge, ka gen yōratiiyo, ye kpuro ya n ka sāa Gusunən kuu bekurugirugia. ¹² Ma u Aroni gum me tāre wirō u ka nūn wuna nenem u ko yāku kowo. ¹³ Yen biru Məwisi u maa Aronin bibu soka u bu takoba dokea ka sēkatii ka furōsu nge me Yinni Gusunō u nūn sōwa.

¹⁴ Məwisi u maa ka naa kineru na te ba koo ka torarun yākuru ko. Ma Aroni ka win bibu ba ben nōma sōndi naa kinē ten wiru wollo. ¹⁵ Ma Məwisi u ye saka u yen yem dēka ka win niki bia u tēni yāku yerun kāanu wollo ka sere maa ten nōo bōka u ka sikerena. Nge mēya u ka kuu te dērasia. Ma u maa yem yēka kuu ten temō. Nge mēya u ka kuu te kua nenem tēn mi ba ko n da toranun yākuru ko. ¹⁶ Ma u yen gum me sua me mu bōsō yānu tēke ka yen buro ge ga woru wukiri ka yen gabu swii yiru ye, ka yin gum sannu. Ye kpurowa u dōo doke yāku yerun wollo. ¹⁷ Adama u naa kinē ten tii ka ten bisu ka ten gōna yarawa tōwō u dōo doke nge me Yinni Gusunō u nūn sōwa.

¹⁸ U maa ka yāa kineru na yāku dōo mwaararugirun sō. Ma Aroni ka win bibu ba ben nōma sōndi yāa ten wiru wollo. ¹⁹ Ma Məwisi u tu saka u ten yem yēka u ka yāku yee ten nōo bōka sikerena. ²⁰ Ma u yāa ten yaa bōra, yen biru u ten wiru dōo doke ka ten gum ka yaa ye u murura mi. ²¹ Ma u ten nuki ka ten kōri tea ka nim. Ma u yāa kinē ten yaa doke dōo sōo yāku yeru wollo u ka yāku dōo mwaararugiru kua nge me Yinni Gusunō u gerua. Ma yāku ten nubura Yinni Gusunō dore.

²² Yen biru u maa ka yāa kineru yiruse na te ba koo ka Aroni ka win bibu tusia ma ba sāa yāku kowobu. Aroni ka win bibu ba ben nōma sōndi yāa ten wiru wollo. ²³ Ma Məwisi u tu saka, u ten yem sua u tēni Aronin soo nām geuguu ka nām geun niki bii bakao ka maa win nōo nām geuguun

niki bii bakao. ²⁴ Ma u maa Aronin bibu soka u bu yaa yem me tēni ben soo nām geugisō, ka maa nām geun niki bii bakanō ka ben naa nām geugisun niki bii bakanō. Ma u yem me mu tie yēka yāku yee ten nōo bōka. ²⁵ Ma u yen gum sua ka yen siru ka yen nukin gum ka yen buro ka yen gabu swii ka sere yen nām geu. ²⁶ Ma u pēe sua bireru sōo ye ba n seeyatia doke ka kira te ba kua ka gum ka sere maa kira sōndanu. Ma u ye kpuro sōndi yaa gum mēn wollo ka yāa nōmu gen wollo. ²⁷ Yen biru u ye Aroni ka win bibu wē. Ma u nēe, bu ye Yinni Gusunō wēeyō. Kpa bu ye sōosi beri berika. ²⁸ Yen biru u ye kpuro mwa ben nōman di u dōo mēni yāku dōo mwaararugii ten wollo. Ma yen nubura Yinni Gusunō dore. Nge mēya ba ka Aroni ka win bibu wuna nenem. ²⁹ Ma Məwisi u yāa ten guro gururu sua u tu sōosi beri berika Yinni Gusunən wuswaa. Ma ta kua Məwisigiru nge me Yinni Gusunō u nūn sōwa.

³⁰ Məwisi u gum me sua ka yem fiiko me mu wāa yāku yeru wollo, ma u mu Aroni yēka ka win sāa yāno ka sere maa win bibun wollo ka ben sāa yānu sōo. Nge mēya u ka ye kpuro dērasia u yi nenem.

³¹ Ma Məwisi u Aroni ka win bibu sōwa u nēe, i yāku yaa ye saawo Yinni Gusunən wuswaa. Miya i ko i ye di ka pēe ye ya wāa bire te sōo. Bēya i ko ye di nge me Yinni Gusunō u gerua. ³² Yaa ka pēe ye ya tiara, i ko ye kpuro dokewa dōo sōo yu dōo mwaara. ³³ I ko i n wāawa kuu ten kōnnō mi sere sōo nōba yiru. I n yariō min di. Domi sōo nōba yiruwā i ko i ko ba n bēe tusiamō. ³⁴ Yinni Gusunōwa u yenin wooda wē i n da ko nge me i wa sa kua gisō i ka bēen toranun suuru wa. ³⁵ N n mēn na, i ko i sinawa kuu ten kōnnō mi sere sōo nōba yiru, wōkuru ka sōo sōo. Kpa i win woodaba mēm nōowa i ku ra ka gbin sō. Wooda be Yinni Gusunō u man wē bera mi.

³⁶ Ma Aroni ka win bibu kpuro ba kua ye Yinni Gusunō u bu yiire saa Məwisin min di.

*Aroni ka win bibu ba sɔmburu torua***9**

¹ Sɔɔ nɔɔba itase, Mɔwisi u Aroni ka win bibu soka ka sere Isireliban guro gurobu. ² U Aroni sɔɔwa u nɛɛ, a naa kinɛ kpendu suo a ka yākuru ko wunen torarun sɔ, kpa a yāa kinɛru kasu a ka yāku dɔɔ mwaararugiru ko. A n̄ kaa de yen gaa ya n alebu m̄. Kpa a ka ye kpuro Yinni Gusunɔ yākuru kua s̄a yerɔ. ³ Yen biru kaa Isireliba s̄a a nɛɛ, bu boo kinɛru suo ben torarun yākurun s̄a ka naa buu ka yāaru ye kpuro ya n wɔɔ tia tia m̄, kpa ya kun alebu gaa m̄. Ba koo ka ye yāku dɔɔ mwaararugiru kowa. ⁴ Kpa a maa ka naa kinɛru ka yāa kinɛru na bu ka siarabun yākuru ko Yinni Gusunɔ mi, ka som mɛ ba bura ka gum. Domi Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ kure mi gisɔ.

⁵ Ba ka ye kpuro na kuu ten mi ye Mɔwisi u bikia. Ma be kpuro ba na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ⁶ Mɔwisi u nɛɛ, i koowo ye Yinni Gusunɔ u gerua. Kpa u de win yiiko yu bɛɛ kure.

⁷ Mɔwisi u Aroni sɔɔwa u nɛɛ, a susima yāku yeru mini, kpa a wunen tiin torarun yākuru ko ka yāku dɔɔ mwaararugiru. Yen biru kpa a maa wunen tɔmbu Isireliban toranun yākuru ko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

⁸ Ma Aroni u susi yāku yee ten b̄kuɔ. Ma u naa kinɛ kpɛm te go win torarun s̄a. ⁹ Ma win biba n̄n yen yɛm wɛ. Ma u mu dɛka ka niki bia u tɛɛni s̄a yerun k̄anu s̄ɔɔ, ma u mɛ mu tie wisi yāku yee ten temɔ. ¹⁰ Yen biru u yaa yen gum sua u dɔɔ doke ka yen gabu swii yiru ka yen buro ge ga woru wukiri nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. ¹¹ Adama yen yaa ka yen gɔna, tɔɔwɔwa u da u ye dɔɔ doke.

¹² Yen biru Aroni u yāa te saka bu ka yāku dɔɔ mwaararugiru ko. Ma win biba ten yɛm sua ba n̄n wɛ. Ma u mu yɛka u ka yāku yee ten n̄ɔ b̄ka sikerena. ¹³ Yen biru ba yāa ten yaa b̄ɔra ba Aroni wɛ ka ten wiru. Ma u ye kpuro dɔɔ doke. ¹⁴ U ten nuki tea ka ten k̄ori u s̄andi yāku dɔɔ mwaararugii ten wɔlɔ u dɔɔ doke.

¹⁵ Yen biru u Isireliban yākunu kua. U boo ge saka ge ba koo ka yākuru ko tɔmbun toranun s̄a ma u kua nge mɛ u raa yāku gbiikii te kua ka naa kinɛ kpɛmbu ge. ¹⁶ Yen biru u yāku dɔɔ mwaararugiru kua nge mɛ wooda ya gerua. ¹⁷ Ma u gberun d̄ianu sua u ka yākuru kua. U som n̄m kureru sua u dɔɔ doke yāku yerun wɔlɔ bururu baateren yāku dɔɔ mwaararugii te baasi. ¹⁸ U ketɛ ye ka yāa kinɛ te saka ba ka siarabun yākuru kua Isireliban s̄a. Ma win bibu ba n̄n yen yɛm wɛ u ka mu yɛka yāku yerun n̄ɔ b̄kaɔ u ka sikerena. ¹⁹ Ma ba maa n̄n ketɛ yen gum wɛ ka yāa ten siru ka maa ten gum mɛ mu ten b̄ɔɔ yānu t̄ke ka sere maa ten gabu swii ka maa ten buro ge ga woru wukiri. ²⁰ Ma u yaa yen gum s̄andi yen guro gurorun wɔlɔ. Yen biru u gum mɛ dɔɔ doke yāku yeru wɔlɔ. ²¹ Ma Aroni u yaa yen guro guro ni sua ka yen n̄m geu ge, u s̄ɔɔsi beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ Mɔwisi u gerua.

²² Sanam mɛ Aroni u toranun yākunu ka yāku dɔɔ mwaararuginu ka siarabun yākunu kua u kpa, yera u n̄ma sua wɔlɔ u Isireliba domaru kua. Yen biru u sara yāku yerun di.

²³ Mɔwisi ka Aroni ba dua kuu ten mi. Ye ba yara, ma ba tɔmbu domaru kua. Saa yera Yinni Gusunɔ u bu win yiikon girima s̄ɔɔsi. ²⁴ Ma dɔɔ yari yara win wuswaan di yi da yi yāku dɔɔ mwaararugii te mwa ka yāku ni nu tien yaa gum mɛ. Ma Isireliba kpuro ba ye wa. Ma ba nuku dobun kuuki w̄ori ba yiira sere temɔ.

*Aronin biba dɔɔ mwaara***10**

¹ Aronin bibu Nadabu ka Abihu ben baawure u win dɔɔ guratia sua ba dɔɔ gure, ma ba turare doke mi. Yen biru ba ka Yinni Gusunɔ daawa kuu bekurugirɔ. Nge mɛya ba ka dɔɔ tuko da kuu ten mi. N deema Yinni Gusunɔ u bu ye yinari. ² Yera u dera dɔɔ u yara u bu di ma ba gu mi. ³ Ma Mɔwisi u Aroni sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u n̄ daa bɛɛ sɔɔwa u nɛɛ,

u kīwa be ba nūn susimō bu win
deerarū nasīa,
kpa bu nūn bēere wē tambu kpuron
wuswaaō?

Ma Aroni u win nōō mari.

⁴ Ma Mōwisi u Misaeli ka Elisafani
Usielin bibu soka. Usieli wi, u sāawa
Aronin tondon wōnōn bii. Mōwisi u
bu sōōwa u nēē, i na i bēēn wōnōbun
gonu sua kuu ten min di i ka nu da
sansanin biruō. ⁵ Ma ba na ba goo
ni sua ka nin takoba sannu ba ka
da sansanin biruō nge mē Mōwisi u
gerua. ⁶ Ma Mōwisi u Aroni ka win
bibu yiru be ba tie Eleasaa ka Itamaa
sōōwa u nēē, i ku bēēn winu deri di-
inu, i ku maa bēēn yānu gēeku nuku
sankiranun sō kpa Gusunō u ku raa
bēē go kpa u ka Isireliba mōru ko.
Adama i de bēēn mero bisibu Isireliba
bu swī be dōō u din sō. ⁷ Bēēn tii i ku
doona kuu ten kōnnōn di kpa i ku ra
ka gbin sō. Domi gum mē ba bēē tāre
mi, mu bēē kuawa mi Yinni Gusunōn
yāku kowobu.

Ma Aroni ka win bii be, ba kua ye
Mōwisi u gerua.

*Gusunō u yāku kowobu yinari bu
tam nō*

⁸ Yinni Gusunō u Aroni sōōwa u
nēē, ⁹⁻¹¹ a n kaa tam bōōbōm gam nō
wunē ka wunen bibu i n dōō nēn kuu
bekurugirō, kpa i ku ra ka gbin sō. Kpa
i ka kpī i wunana ye ya sāa sāarugia ka
ye ya n sāa sāarugia. Mēya i ko i maa
kpī i wunana ye ya dēere ka ye ya n
dēere. Mēya i ko i maa kpī i Isireliba
Gusunōn woodaba kpuro sōōsi ye u
Mōwisi wē. Yenī ya ko n sāawa wooda
sere ka bēēn bibun bweserō.

Wooda ye ba yi yāku dīanun sō

¹² Mōwisi u Aroni ka win bibu yiru
be ba nūn tie, Eleasaa ka Itamaa sōōwa
u nēē, i som mē suo mē ba ka yāku
kua mu tiara. Kpa i ka mu pēē ko ye
i kun seeyatia doke. Kpa i ye di yāku
yerun bōkuō. Domi nu kuawa mi dīa
dēeranu. ¹³ I ko ye diwa yam dēeram
sōō. Yera ya ko n sāa wunē ka wunen
bibugia nge mē Yinni Gusunō u man
sōōwa. ¹⁴ Mēya wunē ka wunen bii
tōn durōbu ka tōn kurōbu i ko i yaa

nōmu ge ba kpara mi di ka guro guro
te ba sōōsi beri berika Yinni Gusunōn
wuswaaō. Yera ya ko n sāa wunē ka
wunen bibugia Isireliba bā n siarabun
yāku kua. ¹⁵ Isireliba ba ko n da
ka yen nōmu ge ka guro guro te nēwa
ka sere maa yaa gum mē ba ra dōō
doke yāku yerun wōllu mi. Bā n ye
kpuro sōōsi beri berika ba kpa, ya koo
kowa wunē ka wunen bibugia. Ya ko n
sāawa wooda sere ka baadommaō nge
mē Yinni Gusunō u gerua.

¹⁶ Yera Mōwisi u torarun yāku boo
ge bikia. Adama u deema ba gu dōō
mēni. Yera u ka Aronin bibu yiru
Eleasaa ka Itamaa mōru bara u nēē,
¹⁷ mban sōna i n boo gen yaa temē
Yinni Gusunōn kuru mini. Domi ga
sāawa dīa dēeranu. Yinni Gusunō u
bēē gu wēwa i ka Isireliba kpuron
toranun yāku ko. ¹⁸ Adama i n ka
gen yem duumē Yinni Gusunōn kuu
ten sōōwō. N deema i ko i raa gen
yaa temwa kuu ten mi nge mē Yinni
Gusunō u man sōōwa.

¹⁹ Aroni u Mōwisi sōōwa u nēē, a
yē ye n man deema sanam mē Isire-
liba ba Yinni Gusunō yāku kua
ben toranun sō ka maa yāku dōō
mwaararugiru. Yen dōma te, nā n
torarun suurun yāku ten yaa di, ya
koo Gusunō dore? Aawo! Ya n Gusunō
doremō.

²⁰ Ma Aronin wisi bi, bu Mōwisi
dore.

**YE YA DĒERE KA YE YA N
DĒERE**

Yaa ye ya sāa seseru

11

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi ka Aroni
sōōwa u nēē, ² bu Isireliba sōōwō bu
nēē, yēē yi ba koo kpī bu di wee. ³ Ba
koo kpī bu yaa di ye ya naa kaburosu
mō ma ya ra tuka ko. ⁴ Adama ba n yēē
dimō yi yi ra tuka ko tōna ma yi n naa
kaburosu mō. Nge mēya ba n yooyoo
temmō yēn sō ga n naa kaburosu mō
baa mē ga ra tuka ko. Ba koo gu
garisiwa yaa disigia. ⁵ Ba n koo yaa
ye ba mō damaa * tem baa mē ya ra

* 11:5 damaa - Damaa ye, ya ka saataburu weene.

tuka ko yèn sǎ ya ñ naa kaburosu mǎ. ⁶ Mɛya ba ñ koo maa wukun yaa tem domi ga ñ naa kaburosu mǎ baa mɛ ga ra tuka ko. Ba koo gu garisiwa yaa disigia. ⁷ Mɛya ba ñ koo maa kurusǎ di. Ga naa kaburosu mǎ adama ga ku ra tuka ko. Ba koo gu garisiwa yaa disigia. ⁸ Bu ku yɛɛ yi di, bu ku maa yin gonu baba. Ba koo yi garisiwa disigii.

⁹ Yɛɛ yi yi maa wǎa daanǎ ka nim wǎku, yi yi wǎa nim sǎa gesi kpuro yi ba koo di wee. Yiya yi yi kɛɛritii mǎ ka kokosu sannu. ¹⁰ Adama yi yi kun kɛɛritii mǎ ka kokosu sannu, ba koo yi garisiwa disigii. ¹¹ Ba ñ koo yi di. Mɛya bu ku maa yin gonu baba. ¹² Yɛɛ yi yi gesi wǎa nim wǎku sǎa, ka daanǎ, ma yi ñ kɛɛritii ka koko si mǎ, ba koo yi garisiwa disigii.

¹³ Gunǎsu sǎa, si ba koo garisi disigisu wee, siya gunǎ bakeru ka sere maa si su ra swɛɛ di ka si su ra yaa di. ¹⁴ Ka yaberekunu ka sere si su ka nu weenɛ ¹⁵ ka gbanamgbaanu ka maa si su ka nu weenɛ ¹⁶ ka taataanu ka booro ka sere si su ka su weenɛ ka kasa ka si su ka ye weenɛ, ¹⁷ ka booro bweseru garu ka nim kpakpayɛ, ka booro dǎa kǎoru ¹⁸ ka gunǎ gbanmbayaku ka gunǎ si su ra swɛɛ din bweseru ¹⁹ ka swǎa wǎaku ka si su ka ye weenɛ ka kǎa.

²⁰ I ku maa kǎkǎmii ni nu kasa ka naasu mǎ di. ²¹ Adama ni sǎa, i ko i kpǎi di ni nu ra yǎaku tem sǎa ²² nge twea ka gbǎa ka ni nu ka ye weenɛ. ²³ Adama ni nu tie nu kasa ka naasu mǎ mi, i ku nu di.

Ye ya ra tǎnu ko disigii

²⁴ Yɛɛ gɛɛ wǎa yin goru tǎnu ù n baba u koo ko disigii. U ko n disisi mǎwa sere ka tǎa ten yokaǎ. ²⁵ Wi u yin goru sǎawa, u koo win yǎnu teawa. Kpa u n wǎa disisi sǎa sere ka yokaǎ. ²⁶⁻²⁸ Yɛɛ yi i ko i garisi disigii yi wee. Yiya yi yi ñ naa kaburosu mǎ ka yi yi ku ra tuka ko ka sere yi yi naasu nne mǎ yi sǎimǎ ka naa sǣnu. Wi u yin gaa baba u disisi duurawa mi sere ka tǎa ten yokaǎ. Wi u maa yin goru sǎawa u koo win yǎnu teawa kpa u n disisi mǎ sere ka tǎa ten yokaǎ.

²⁹ Yɛɛ yi yi kabirimǎ sǎa wee yi i ko i garisi disigii. Yiya gunǎ yantaru ka gunǎ kiikiiru ka dɛba ka ye ya ka ye weenɛ kpuro ³⁰ ka duurubɛɛku ka sureru ka korombǎuru ka sokoro ka sunǎ naki. ³¹ Yi kpurowa i ko i garisi disigii yɛɛ yi yi kabirimǎ sǎa. Wi u yin gaan goru baba u ko n disisi mǎwa sere ka tǎa ten yokaǎ. ³² Yin gaan goru tǎ n wǎri dendi yǎnu sǎa ni ba kua ka dǎa ñ kun mɛ ka bekuru ñ kun mɛ ka gǎna ñ kun mɛ ka saaki, dendi yǎa ni, nu disisi duurawa mi. Ba koo nu dokewa nim sǎa sere ka tǎa ten yokaǎ. Yen biru nu sere dɛɛra. ³³ Yen gaa yǎ n wekeru garu wǎri te ba kua ka sǣndu, ye ya wǎa mi sǎa kpuro ya disisi duurawa mi. Ba koo weke te kǎrawa. Bǎ n nim doke weke te sǎa, ma nim mɛ, mu tǎra dǎanu sǎa ñ kun mɛ nǎrura gaa sǎa, ba koo ye kpuro garisiwa disisi. ³⁴ Bǎ n nim doke weke te sǎa, ma nim mɛ, mu dǎare dǎanu sǎa ñ kun mɛ nǎrura gaa sǎa, ba koo ye kpuro garisiwa disisi baa ñ n weke tere sǎan na ya wǎa. ³⁵ Mi yaa yen goru ta wǎri kpuro gesi, doo koo yerǎ ñ kun mɛ pɛɛ wǎa yerǎ, ba koo ye kpuro kǎsukuwa. Domi ye kpuro ya disisi duurawa mi. ³⁶ Yaa goo te, tǎ n wǎri dǎkǎ sǎa ñ kun mɛ daarǎ, i ñ ko i nim mɛ garisi disisi. Adama wi u tu baba u disisi duurawa. ³⁷ Tǎ n wǎri dǎa bwese te ba koo duure sǎa, dǎa bwese te, ta ñ disisi duure. ³⁸ Adama bǎ n dǎa dǎa bwese te wasan na bu ka di, ta disisi duurawa mi.

³⁹ Yaa ye ba ra di yǎ n ka tii gu, wi u yen goru baba, yǣro u disisi duurawa mi sere n ka ko tǎa ten yoka. ⁴⁰ Wi u yen yaa tema ñ kun mɛ u yen goru sǎawa, u koo win yǎnu teawa kpa u n disisi mǎ sere ka tǎa ten yokaǎ.

⁴¹ I ku yɛɛ yi yi kabirimǎn yaa tem ⁴² ka yi yi ra ka nukuru sǎi ka yi yi kabirimǎ ka naasu nne ñ kun mɛ yi yi naa dabinu mǎ. I ko ye kpuro deriwa mam mam. ⁴³ I ku de yɛɛ yin bweseru yi bɛɛ ko disigibu. ⁴⁴ Domi nɛ Gusunǎ na sǎawa bɛɛn Yinni. I ko i tii dɛɛrasia kpa i n dɛɛre. Domi na sǎawa Dɛɛro. Yen sǣna i ñ ko i tii disisi doke ka yɛɛ yi yi kabirimǎ. ⁴⁵ Nɛna na bɛɛ yarama Egibitin di na n ka sǎa bɛɛn Yinni. Yen

sō, i de i n dēere. Domi na dēere.

⁴⁶ Wooda yeni kpurowa na yi yēē kpuron sō ka gunōsu ka yēē yi yi wāa nimō ka sere yi yi kabirimō. ⁴⁷ Yera ya koo de i n da yaa wunanē ye ba koo ka yākuru ko ka ye ba n ka yākuru mō. Mēya maa ya koo bēē sōsi yaa ye i ko i di ka ye i n dimō.

Tōn kurō ù n maran wororu

12

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi wooda wē u nēē, ² a Isireliba sōwō a nēē, tōn kurō ù n gura sua ma u bii tōn durō mara, u ko n disi mōwa sō nōba yiru nge sanam mē u yasa mō. ³ Sō nōba itase, kpa bu win bii wi bango kua. ⁴ Adama kurō wi, u ko n wāawa disi sō sō tēna ka ita kpam u sere dēera yem mē u yarin sō marubun saa. U ku raa sāa yānu ganu baba, u ku raa maa da Gusunōn kuu bekurugirō sere tō te, tu ka turi.

⁵ N n maa tōn kurōn na u mara, u ko n wāawa disi sō alusuma yiru. Ya ko n sāawa nge sanam mē u yasa mō. Yen biru u koo kowa sō wata ka nōba tia u sere dēera win yem mē mu yarin sō marubun saa.

⁶ Tōn kurō wi u mara, win dēerasiabun saa yā n tura, u koo ka yāaru wōō tiagiru nawa u ka yāku dō mwaararugiru ko. Kpa u totobereru n kun mē kparuko sua u ka win torarun yākuru ko. ⁷ Yāku kowowa u koo ka ye yākuru ko. Kpa u nūn win torarun suuru kana. Saa ye sōra u koo dēera win yem mē mu yarin sō.

Wooda yeniwa nē, Yinni Gusunō na wēemō tōn kurō wi u bii maran sō.

⁸ U kun yāaru wa, u koo totoberenu yiru n kun mē kparukonu yiru kasu. Nin teuwa u koo ka yāku dō mwaararugiru ko kpa u maa ka teu geni torarun yākuru ko. Yāku kowowa u koo nūn yāku te kua. Saa ye sōra u koo dēera.

Gōnan bararun wooda

13

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi ka Aroni sōwa u nēē, ² goo ù n mōsiru mō wasi sō, n kun mē debu, n kun mē bau

kpiku ge ga ka bara disigiru weenē, ba koo ka yēro dawa yāku kowo Aronin mi n kun mē win bibun turon mi. ³ Yāku kowo wiya u koo bara te mēeri. U n deema bau ge, ga san kpikisu mō, ma ga wōru mō, saa ye sōra u koo gere ma yēro u bara disigiru barō. ⁴ U n maa bau kpiku gagu mō ma ga n wōru mō, ma gen sansu kun buriri, yāku kowo u koo ka yēro dawa diru garu sō u kēnusi sō nōba yiru. ⁵ Sō nōba yiruse, yāku kowo ù n wa bau ge, ga n yabi, u koo maa nūn kēnusiwa sō nōba yiru. ⁶ Sō nōba yiruse te, yāku kowo u koo maa nūn yarawa u mēeri. U n deema ga n yabi baama, u koo yēro sōwa ma u dēere, ya sāawa debu, kpa u win yānu tea u dēera. ⁷ Amēn biru, debu ye, yā n yabi gōna ye sō, yēro u koo maa wurawa yāku kowo u nūn mēeri. ⁸ Yāku kowo wi, ù n nūn mēera ma u deema ya yabi win gōna sō, u koo yēro sōwa ma u n dēere, u bara disigiru mōwa.

⁹ Goo ù n bara disigiru barō, ba koo ka nūn dawa yāku kowon mi. ¹⁰ Yāku kowo wiya u koo nūn mēeri. U n bau kpiku wa mi, ma bau gen sansu buriri, ma gōna ye, ya boo kua, ¹¹ ya sāawa bara disigii te ta torumō yēron gōna sō. Yāku kowo u koo yēro garisiwa disigii. U n maa nūn kēnusiwa. ¹² Adama yāku kowo ù n mōsi mōsiminu wa nu yabi yēron gōna kpuro sō, saa win wirun di sere ka naasō, ¹³ u koo yēro garisiwa u dēere, domi win wasi kpuro yi burura. ¹⁴ Adama dōma te ba boo swāo wa win wasi sō, ba koo nūn garisiwa disigii. ¹⁵ Yāku kowon tiwa u koo nūn mēeri. U n deema boo swāo u wāa mi, u koo nūn garisiwa disigii, domi ya sāawa bara disigiru. ¹⁶ Adama win wasi yi, yi n kōsa, ma yi burura kpuro, u koo maa dawa u yāku kowo wa. ¹⁷ Yen biru, yāku kowo u koo ye mēeriwa. U n wa ya burura, saa ye sō, u koo yēro garisiwa u dēere.

¹⁸ Goo ù n win bwisi kpaka sō ¹⁹ mōsiru garu wa, ma u deema ta buriri, n kun mē ta sōri, yēro u koo dawa u tii sōsi yāku kowon mi.

20 Yāku kowo wi, u koo nùn mēeriwa. U n deema mōsi te, ta wōru mō, ma win wasin sansu su burura, saa ye sōra yāku kowo u koo nùn garisi disigii. Bara disigira ta yarimō saa bwisi kpaka yen min di. 21 Adama yāku kowo ù n wa ma san kpikisu sari mōsi ten wāllo, yen biru mōsi te, ta n wōru mō, ma ta buriri fiiko, u koo durō wi kenusiwa dirō sōo nōba yiru. 22 Mōsi te, tã n gōna yabi, yāku kowo u koo nùn garisiwa disigii domi bara disigira ta nùn deema. 23 Adama mōsi te, ta kun yabi, ta sāawa bwisi kpaka. Saa ye sōo, yāku kowo u koo gere ma yēro kun disi mō.

24 Goo ù n dōo mwaara ma yen boo kpaka sōo bau kpiku ga yara, n kun mē bau sōo, yāku kowo u koo yēro mēeriwa. 25 Gen sansu sùn n kua kpikisu ma wōru ga sōosire gōna ye sōo, saa ye sōo bara disigira ta sōosira mi. Yāku kowo u koo nùn garisiwa disigii. 26 Adama yāku kowo ù n wa ma san kpikisu sari bau ge sōo, ga n maa wōru mō, ma ga buriri fiiko, u koo yēro kenusiwa dirō sōo nōba yiru. 27 Sōo nōba yiruse te, u koo nùn mēeri. U n wa bau ge, ga yabi win gōna sōo, u koo nùn garisiwa disigii. Ta sāawa bara disigiru. 28 Adama bau ge, ga kun yabi, ma ga burura fem fem, dōo mwaara kpaka yera. Saa ye sōo, yāku kowo u koo nùn garisiwa u dēere.

29 Tōn durō n kun mē tōn kurō ù n bau gagu mō win wirō, n kun mē win tonkurorō, 30 yāku kowo u koo gu mēeriwa. Gā n wōru mō ma gen sansu su n sinum mō, ma su swērāma nge dōm buuru, yāku kowo u koo yēro garisiwa disigii. Ya sāawa wii kpaka ye ya wāa wirō, n kun mē tonkurorō. 31 Yāku kowo wi, ù n wa ya wōru mō, ma san wōkusu sari, u koo yēro kenusiwa dirō sōo nōba yiru. 32 Sōo nōba yiruse te, u koo maa yēro mēeriwa. U n deema wii kpaka ye, ya n yabi ma ya sansu mō si su ka dōm buuru weene, ma su n wōru mō, 33 yēro u koo win sansu kōniwa. Adama u n kpaka ye kōnimō. Yen biruwa yāku kowo u koo maa nùn kenusi dirō sōo

nōba yiru. 34 Sōo nōba yiruse te, u koo ye mēeriwa. Wii kpaka ye, yā kun yabi, ma ya n tīre ya gōna kere, yāku kowo u koo nùn garisiwa u dēere. U koo win yānu tea. Saa ye sōo, u dēerawa mi. 35 Adama wii kpaka ye, yā n dākuru yabi, yāku kowo u koo maa nùn mēeriwa. 36 U n wa ya yabi gōna ye sōo, yāku kowo u n maa kasumō yēro ù n san dōm buuru mō. U koo nùn garisiwa disigii. 37 Wii kpaka ye, yā kun yabi, ma yen sansu tīra, yēro u bekurawa mi. U n maa disi mō. Yāku kowowa u koo gere ma u dēere.

38 Tōn durō goo n kun mē tōn kurō goo ù n win gōna sōo bau kpikisu wa, 39 yāku kowowa u koo nùn mēeri. U n bausu gasu wa si su n buriri sāa sāa, bau si, su n sē. U koo yēro garisiwa u dēere.

40 Goo ù kun seri mō wirō, wii kpararugiiwa ba koo yēro garisi. U dēerewa mi. 41 N n wuswaa gian na u n seri mō, yēro u sāawa wii kpararugii. Ka mē, yēro u dēerewa. 42 Adama wii kpara te sōo, bau gagu gā n sōosira ga sōri, bara disigira ta torumō mi. 43 Yāku kowowa u koo gu mēeri. U n deema wii kpara te, ta bau kpikisu mō su ka bara disigiru weene, wi u su mō mi, u bara disigiru barōwa mi. U n dēere. 44 Yāku kowo u koo nùn garisiwa disigii win wii bau gen sō.

45 Wi u bara disigiru mō kpuro, u koo yānu dokewa ni nu gēere, u ku furō doke, kpa u win wuswaa wukiri kpa u n nōgiru sue u n mō, disigii, disigii. 46 U ko n sāawa disigii sere win bara disigii te, tu ka kpe. Yen sōna u ko n wāa yeru mō bee tīa u n ka tōmbu dēsire.

Disi gōmi yānu sōo

47-49 Bā n disi gōmi gē wa yi sōri n kun mē yi sāa nge wuru biresu yānu ganu sōo, ni ba kua ka yāa sansu n kun mē kīa si ba kua ka wēe damgii n kun mē yaa gōna, bau ge, yāku kowo u koo gu mēeriwa. 50 Yāku kowo wi, ù n yāa ni mēera u koo nu yiwa sōo nōba yiru. 51 Yen sōo nōba yiruse te, u koo wure u maa yāa ni mēeriwa. U n deema disi gōmi yi, yi yabi baama, ma ba n

kpē bu yi wīa, saa ye sōo, u koo nu garisiwa yāa disiginu. ⁵² Saa ye sōora yāku kowo u koo yāa ni dōo mēni. Baa bā n nu kua ka wēsu n kun mē ka wēē damgii n kun mē ka yāa sansun wēē n kun mē ka mam gōna, ka mē, ba koo ye kpuro dōo mēniwa. Domi ba n kpē bu disi gōmi yi wīa. Dōowa u koo ye go. ⁵³ Adama yāku kowo u n wa gōmi yi, yi n yabi yāa ni sōo, ⁵⁴ u koo de bu nu teawa kpa bu maa nu diru kēnusi sōo nōoba yiru. ⁵⁵ Sōo nōoba yiruse te, u koo wure u maa nu mēeriwa. U n deema disi gōmi yi n kōsa, yi n maa yabi, ba koo yāa ni garisiwa disiginu kpa bu nu dōo doke. Domi disi gōmi yi, yi nu di biruō n kun mē wuswaa. ⁵⁶ Adama yāku kowo u n deema disi gōmi yi, yi burura, u koo ye wōkawa yāa nin min di. ⁵⁷ Yen biru yi n maa wurama yāa ni sōo, yi ko n sāawa disi gōmi. Ba koo yāa ni dōo mēniwa.

⁵⁸ Bā n yānu ganu tea ni nu disi gōmi kpia, ma disi gōmi yi, yi wīara, ba koo wure bu maa nu teawa bu sere nu garisi nu dēere.

⁵⁹ Yeniwa ya sāa disi gōmin wooda yi yi ra kpi yānu sōo ye ba kua ka wēsu n kun mē ka wēē damgii n kun mē ka gōna. Wooda yera ya koo sōosi yāa ni nu dēere ka ni nu kun dēere.

Wi u raa bara disigiru mən dēerasiabu

14

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōowa u nēē, ² wee nge mē ba koo ka tōnu dēerasia wi u raa bara disigiru mō. Ba koo ka nūn dawa yāku kowon mi, ³ kpa yāku kowo u ka nūn yari sansanin di u nūn mēeri. U n deema u bekura, ⁴ yāku kowo u koo nūn sōwa ye ba koo ka nūn dēerasia. U koo gunōminu yiru sua ni ba ra ka yākuru ko ka sere dāa ye ba mō sēduru ka wēē wunōmgii ka dāa kiku gagun kāasa ge ba mō isōpu. ⁵ Yāku kowo u koo de bu gunō gen teu sakawa wekeru sōo te ba kua ka sōndu te ta nim gem mō. ⁶ Yen biru u koo gunō ge ga wasi mi, ka sēdurun dāa ye, ka wēē wunōmgii yi, ka isōpun kāasa ye dokewa yem mē

sōo, mē ba wisi nim sōo mi. ⁷ U koo ye yēkawa nōn nōoba yiru wi ba koo dēerasian wōllo. Yen biru u koo nūn garisiwa u dēere kpa u gunō ge yōsu gu doona. ⁸ Wi u koo tii dēerasia, u koo win yānu teawa kpa u win sansu kōni, kpa u wobure nim sōo. Saa ye sōora ba koo nūn garisi u dēere. Yen biru, u koo kpī u wurama sansaniō. Adama u koo kowa sōo nōoba yiru tōowō u kun due win kuu bekurugirō. ⁹ Sōo nōoba yiruse te, u koo win sansu kōniwa ka win seri ka win toburu ka win nōni burosu. Ye ya sāa sansu kpuro gesi, u koo kōniwa. U koo maa win yānu teawa kpa u wobure u dēera.

¹⁰ Sōo nōoba itase, u koo yāanu yiru sua ni nu n alebu mō ka yāa nii teeru wōo tiagiru ka som kilo nōoba nne mē ba burina ka gum ka sere maa gum litirin bōnu. ¹¹ Yāku kowo wi u koo tōnu wi dēerasia u koo nūn tusia Yinni Gusunōn wuswaa kuu ten kōnnōwō ka maa win yāku dīanu. ¹² Yāku kowo u koo yāa nin teeru suawa kpa u ka tu yākuru ko te ba ra ka toraru sōmē ka sere gum litirin bōnu ye, kpa u ye kpuro sōosi beri berika Yinni Gusunōn wuswaa. ¹³ Kpa u tu saka yam dēeram mi, mi ba ra torarun yākuru ka yāku dōo mwaararugirun yaa sake. Domi torarun yāku yaa ka ye ba ra ka toranu sōmegia ya sāawa dīa dēeranu ni nu koo ko yāku kowoginu. ¹⁴ Yāku kowo u koo torarun yāku yaa yen yem sua u tēni wi u dēerasiamōn soo nōm geuguuō ka win nōm geun niki bia bakao ka sere win nōo nōm geuguun niki bia bakao. ¹⁵ Yāku kowo u koo maa gum litirin bōnu ye wisiwa win nōm dwardun nōm wōōrō. ¹⁶ Kpa u ka win nōm geun niki bia gum mē dēka u mu yēka nōn nōoba yiru Yinni Gusunōn wuswaa. ¹⁷ Yen biru, kpa u gum mē mu tie tēni wi u dēerasiamōn soo nōm geuguuō ka maa win nōm geun niki bia bakao ka win nōo nōm geuguun niki bia bakao. U koo mu tēniwa mi u raa yem mē doke. ¹⁸ Kpa u maa mē mu tie win nōma sōo doke yēron wiru wōllo kpa u nūn dēerasiabun wororu koosi Yinni Gusunōn wuswaa. ¹⁹ Kpa u

nùn torarun yākuru kua. Nge mēya u koo ka nùn dēerasia. Yen biruwa u koo yāku dō mwaararugirun yaa go. ²⁰ Kpa u ye dō doke yāku yerō ka kēnu. Nge mēya u koo ka yēro torarun yākuru kua kpa u dēera.

Bwēbwē wi u raa bara disigiru mən dēerasiabu

²¹ Wi u bara disigiru mō ma u n̄ dam mō u ka yāku yaa saberu wa, yāa teera u koo kasu u ka yākuru ko te ta sāa torarun s̄mbugiru. Yāku kowo u koo ka tu suuru kanabun wororu ko Yinni Gusun̄n wuswaa. Yen biru durō wi, u koo som kilo ita wē mē ba bura ka gum ka sere maa gum litirin b̄nu. ²² U koo maa ka kparukonu yiru na n̄ kun mē totoberenu yiru nge mē win waara nē. Ba koo gen teu go win torarun suurun s̄. Kpa bu maa ka teu ge ga tie yāku dō mwaararugiru ko. ²³ Win dēerasiabun s̄o itasera u koo ka ye kpuro yāku kowo naawa sāa yerun k̄nnōwō Yinni Gusun̄n wuswaa. ²⁴ Yāku kowo wi, u koo yāa te mwa ka gum litirin b̄nu ye, kpa u ye kpuro s̄ōsi beri berika Yinni Gusun̄n wuswaa. ²⁵ Yen biru u koo yāa te saka kpa u ten yēm sua u tēni wi u raa bara disigiru mən soo n̄m geuguuō ka win n̄m geun niki bia bakao ka sere maa win n̄o n̄m geuguun niki bia bakao. ²⁶ Yen biru yāku kowo wi, u koo gum mē wie win n̄m dwarun n̄m wōrō. ²⁷ Kpa u ka win n̄m geun niki bia gum mē dēka u yēka n̄n nōba yiru Yinni Gusun̄n wuswaa. ²⁸ U koo maa gum mē tēni wi u raa bara disigiru mən soo n̄m geuguuō ka win n̄m geun niki bia bakao ka sere win n̄o n̄m geuguun niki bia bakao. U koo mu dokewa mi u raa gesi yēm tēni. ²⁹ Yen biru gum mē mu tie win n̄maa, u koo mu wisiwa wi u raa bara disigiru mən wirō u sere nùn dēerasiabun wororu kua Yinni Gusun̄n wuswaa. ³⁰ Yen biru, u koo gunō gen teu go, gēn bweseru u wa. ³¹ Ba koo ka gen teu torarun suurun yākuru ko. Teu maa yāku dō mwaararugiru ka som mē, ka gum mē. Kpa yāku kowo wi, u wi u raa bara

disigiru mō dēerasiabun wororu kua Yinni Gusun̄n wuswaa.

³² Wooda yeniwa wi u bara disigiru mō ma u n̄ dam mō u koo swīi u ka dēerasiabun yākuru ko.

Disi gōmi dirun gani sō

³³ Yinni Gusun̄n u Mōwisi ka Aroni s̄ōwa u nē, ³⁴ sanam mē i ko i du Kananin temō mē kon bē wē, n̄a n dera disigōmi yi kpia diru garu sō tē sō i wāa, ³⁵ wi u dii te mō, u koo dawa u yāku kowo s̄ u nē, wee u gāanu waamō win dirō nge disigōmi. ³⁶ Yāku kowo wi, u sere du u ka dii te mēri, u koo dewa bu ten yānu kpuro yara kpa yāa nin tii nu ku raa disigōmi. Yen biru u koo du kpa u disigōmi yi mēri. ³⁷ U n deema gōmi yi s̄a nge wuru bekusu, n̄ kun mē yi s̄ri, kpa yi n̄ s̄a nge wōru gana ye sō, ³⁸ u koo yariwa kpa u dii te kēne s̄o nōba yiru. ³⁹ S̄o nōba yiruse, yāku kowo u koo wura diru mi. U n deema disigōmi yi yabi dii ten gani sō, ⁴⁰ u koo de bu dii ten kpenu wōriwa n̄n mi disigōmi yi, yi kpia bu ka nu yari wuun di bu kō mi n̄ kun dēere. ⁴¹ U koo dewa bu dii ten s̄ōwō kpuro kera kpa bu yanim mē ba kera mi yari wuun biruō mi n̄ kun dēere. ⁴² Yen biru kpa bu kpee kpaanu k̄sire ko. Kpa bu wure bu dii tē tāwa.

⁴³ Amēn biru, disigōmi yi, yi n̄ maa wurama dii te sō, ⁴⁴ yāku kowo u koo maa sewa u da u tu mēri. U n deema disigōmi yi, yi maa kpia dii ten gani sō, saa ye sō, n̄ n̄ maa koorō bu yi wīa min di. Dii te, ta disigōmi duurawa mi. ⁴⁵ Ba koo tu surawa kpa bu ten kpenu ka dāa ka tem gura bu ka da wuun biruō mi n̄ kun dēere.

⁴⁶ Wi u dua diru mi sanam mē ba tu kēnusi, u disigōmi duurawa mi sere ka yokao. ⁴⁷ Wi u kpuna mi, n̄ kun mē u gāanu di mi, u koo win yānu teawa.

⁴⁸ Sanam mē ba dii te s̄nwa ba kpa, yāku kowo u n̄ wura u ka tu mēri, ma u deema disigōmi yi sari, u koo dii te garisiwa ta dēere. Domi disigōmi yi, yi doona.

⁴⁹ Bu ka dii ten dēerasiabun woronu ko, ba koo gunōsu yiru kasuwa ka dāa ye ba mō s̄eduru ka kiku ge ba mō

isɔpu ka wɛɛ wunɔmgii. ⁵⁰ U koo gunɔ gen teu sakawa wekeru sɔɔ te ba kua ka sɔndu ta nim gem mɔ. ⁵¹ Yen biru, u koo ge ga wasi sua ka sɛduru ye, ka isɔpu ye, ka wɛɛ wunɔmgii yi, kpa u ye kpuro doke gunɔ ge ba sakan yem mɛ sɔɔ, mɛ ba wisi nim sɔɔ mi, kpa u mu yɛka nɔn nɔɔba yiru dii te sɔɔ. ⁵² U koo ka gunɔ gen yem mɛ ba wisi nim sɔɔ mi, disi wɔka ka gunɔ ge ga wasi ka sɛduru ye, ka isɔpu ka wɛɛ wunɔmgii yi. ⁵³ Kpa u gunɔ ge ga wasi yɔsu gu doona yakasɔ. Saa ye sɔɔra u koo dii te dɛɛrasiabun wororu koosi kpa tu dɛɛra.

⁵⁴ Wooda yenibara ba ko n da swɛi bara disigiru ka wii kpakin sɔ ⁵⁵⁻⁵⁶ ka mɔsiru ka debu ka disi gɔmi yi yi ra kpi yānu sɔɔ ka dia sɔɔ. ⁵⁷ Wooda yera ya koo sɔɔsi gāa ni nu dɛɛre ka ni nu kun dɛɛre.

Tɔn durɔrun disi

15

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa u nɛɛ, ² i Isireliba sɔɔwɔ i nɛɛ, ben goo ù n kentu kpika mɔ, u kuawa mi disigii. ³ Ya ra wɛi? Ya ku ra wɛi? Ka mɛ, u kuawa mi disigii. ⁴ Kpin yee tɛ sɔɔ u kpuna kpuro, ta disi duurawa mi, ka sere maa gāa ni u sinari kpuro. ⁵ Wi u maa kpin yee te baba kpuro u koo win yānu teawa kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ, yɛro u ko n disi mɔwa sere ka yokaa. ⁶ Wi u maa sina mi barɔ wi, u sina, u koo win yānu teawa kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ, u ko n sɔawa disigii sere ka yokaa. ⁷ Wi u barɔ wi baba, u koo win yānu teawa kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ, u ko n sɔawa disigii sere ka yokaa. ⁸ Barɔ wi, ù n goo yāatam sie, yɛro u koo win yānu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n sɔawa disigii sere ka yokaa. ⁹ Gāa ni barɔ wi, u sɔni kpuro, nu kuawa mi disiginu. ¹⁰ Gāa ni u sakusi kpuro, wi u nu baba yɛro u kuawa mi disigii sere ka yokaa. Wi u maa nu sɔɔwa yɛro u koo win yānu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaa. ¹¹ Wi u dera barɔ wi, u nùn baba, ma

u n̄ n̄ɛ, u koo win yānu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, yɛro u ko n disi mɔwa sere ka yokaa. ¹² Barɔ wi, ù n dendi yānu baba ni ba kua ka sɔndu ba koo nu kɔsukuwa. Nù n maa sāan na ni ba kua ka dāa, ba koo nu teawa.

¹³ Sanam mɛ kentu ye, ya wɛibu yɔra, u koo kowa sɔɔ nɔɔba yiru u sere dɛɛra. U koo win yānu tea kpa u wobure ka nim. Saa ye sɔɔ, u dɛɛrawa mi. ¹⁴ Sɔɔ nɔɔba itase u koo kparukonu yiru n̄ kun mɛ totoberɛnu yiru sua u ka da Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ kpa u nu yāku kowo wɛ. ¹⁵ Yāku kowo u koo nin teu gowa torarun sɔ. Kpa u ka teu geni yāku dɔɔ mwaararugiru ko kpa u nùn dɛɛrasiabun wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaa kpa u dɛɛra.

¹⁶ Goon sen nim mù n yari, u koo woburewa. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaa. ¹⁷ Mù n yānu ganu tāre, n̄ kun mɛ gɔna ye ba ra wukiri, ba koo ye teawa ka nim. Adama ka mɛ, ya ko n disi mɔwa sere ka yokaa.

¹⁸ Kurɔ ka durɔ bà n mɛnna, be kpuro ba koo woburewa ka nim. Adama ka mɛ, ba koo bu garisiwa disigibu sere ka yokaa.

Tɔn kurɔrun disi

¹⁹ Tɔn kurɔ ù n yasa mɔ, ba koo nùn garisiwa disigii sɔɔ nɔɔba yiru. Wi u nùn baba kpuro u kuawa mi disigii sere ka yokaa. ²⁰ Kpin yee tɛ sɔɔ u kpuna kpuro, ta kuawa mi disigiru. Ye u maa sinari kpuro ya kuawa mi disigia. ²¹ Wi u maa kurɔ win kpin yeru baba, u koo win yānu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n sɔawa disigii sere ka yokaa. ²² Goo ù n baba ye kurɔ wi, u sinari, yɛro u koo win yānu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaa. ²³ Gāa ni nu wāa win kpin yee ten wɔllɔ n̄ kun mɛ ye u sinarin wɔllɔ, wi u yen gaa baba, u kuawa mi disigii sere ka yokaa. ²⁴ Tɔn durɔ goo ù n ka nùn mɛnna, ma win yem mu nùn tāre, durɔ wi, u kuawa mi disigii sere sɔɔ nɔɔba yiru. Kpin yee tɛ sɔɔ u gesi kpuna ta maa disi duurawa mi.

²⁵ Tɔn kurɔ wi u yɛm wĩimɔ, win yasan saa baasi, n̄ kun mɛ, mu wĩimɔ mu win yasan saa kera, ba koo n̄n garisowa disigii yɛm wĩi bin saa kpuro sɔɔ nge win yasan saa. ²⁶ Kpin yee tɛ sɔɔ u kpuna kpuro ka ye u sinari kpuro, ya kuawa mi disigia nge sanam mɛ u win yasa mɔ. ²⁷ Wi u kpin yee te baba, n̄ kun mɛ sin yee te, u koo win yānu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u kuawa mi disigii sere ka yokaa.

²⁸ Sanam mɛ yɛm mɛ, mu yōra u koo kowa sɔɔ nɔɔba yiru bu sere n̄n garisowa wi u dɛɛre. ²⁹ Yen sɔɔ nɔɔba itase sɔɔra u koo kparukonu yiru n̄ kun mɛ totoberɛnu yiru kasu kpa u ka yāku kowo daawa Gusunɔn kuu ten kɔnnɔwɔ. ³⁰ Kpa yāku kowo u nin teu sua u ka torarun suurun yākuru ko kpa u maa teu geni sua u ka yāku dɔɔ mwaararugiru ko. Yen biruwa u koo kurɔ wi dɛɛrasiabun wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u dɛɛra.

³¹ Yinni Gusunɔ u kpm Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa u nɛɛ, i Isireliba sɔɔwɔ i nɛɛ, bu de bu ka nɛn kuu te ta wāa ben suunu sɔɔ tonda sanam mɛ ba disa mɔ kpa bu ku raa gbi.

³² Wooda yeni ya wāawa kentugibun sɔ ka win sen nim mu yari ³³ ka tɔn kurɔ wi u yasa mɔ ka tɔn durɔ wi u yɛm wĩimɔ win tɔn durɔrun di ka tɔn kurɔ wi yɛm wĩimɔ win tɔn kurɔrun di ka maa tɔn durɔ wi u ka tɔn kurɔ disigii kpuna.

Wɔɔ ka wɔɔn yāku te ba ra ko Isireliba kpuron toranun sɔ

16

¹ Aronin bii be ba gu Yinni Gusunɔn kurɔ yɛn sɔ ba ka turare tuka da mi, ben gɔɔn biruwa Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a wunen mɔɔ Aroni sɔɔwɔ a nɛɛ, u kun da du kiri kiri kuu ten dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ mi woodan kpakorora wāa ka ten wukiritia kpa u ku raa gbin sɔ. Domi kpakoro ten wukiritian wɔllɔwa kon tii sɔɔsi guru wii wuroru sɔɔ.

³ Dɔma te u duɔ mi, u koo ketɛ kinɛ kpendu kasuwa u ka win torarun

yākuru ko. Kpa u maa yāa kinɛru kasu u ka yāku dɔɔ mwaararugiru ko.

⁴ Yen biru u koo win tako doke kpa u sokoto kpiribu doke ka sɛkatia. Ye kpuro ya ko n sāawa ye ba kua ka wɛɛ damgii kpa u dawani bɔke. U koo woburewa u sere yāa ni kpuro doke. ⁵ Isireliba ba koo maa boo kinɛnu yiru wɛ u ka ben toranun yākunu ko kpa bu n̄n yāa kinɛru wɛ u ka yāku dɔɔ mwaararugiru ko.

⁶ U n koo yākuru tore, u koo gina win tii ka win yɛnugibun toranun yākuru kowa ka ketɛ kinɛ te. ⁷ Yen biru kpa u boo kinɛnu yiru ye sua u ka da Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu ten kɔnnɔwɔ. ⁸ Kpa u nu tubu tubu koosi u ka wa ge ga sāa Yinni Gusunɔguu ka ge ba koo yōsu gbaburɔ. ⁹ Boo ge ga sāa Yinni Gusunɔguu, gera u koo ka torarun yākuru ko. ¹⁰ Ge ba koo maa yōsu gbaburɔ, gera ba koo ka torarun suurun wororu ko. Wasira ba koo ka gu na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu sere gu yōsu gu doona gbaburɔ.

¹¹ Aroni u koo gina gbiwa u win tiin ketɛ kinɛ te go win toranun sɔ ka sere maa win yɛnugibuginun sɔ. ¹² Kpa u dɔɔ gɛɛ gura saa yāku yerun di yi ba yibie dɔɔ guratii sɔɔ kpa u turare buuru sɔka n̄m kurenu yiru kpa u ka ye kpuro du dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ. ¹³ U koo turare ye doke dɔɔ gɛɛ yi sɔɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa yen wiisu su woodan kpakoro ten wukiritia wukiri kpa u ku raa ka gbin sɔ. ¹⁴ Yen biru kpa u ketɛ yen yɛm sua u dɛka ka win niki bia kpa u mu yɛka kpakoro ten wukiritia sɔɔ sɔɔ yari yeru gia. Kpa u maa ko mɛ kpakoro ten wuswaaɔ n̄n nɔɔba yiru. ¹⁵ Yen biruwa u koo maa boo ge ga sāa Yinni Gusunɔguu mi go Isireliba kpuron toranun sɔ kpa u gen yɛm sua u ka da dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ kpa u mu yɛka woodan kpakoro ten wukiritia wɔllɔ ka maa ten wuswaaɔ nge mɛ u kua ka ketɛ yen yɛm. ¹⁶ Kpa u dii te ta dɛɛre gem gem dɛɛrasiabun wororu koosi u ka ten disa wɔka yi ta duura Isireliban toranu ka ben mɛm nɔɔbu sarirun sɔ. Nge mɛya u koo ko u ka dii dɛɛra

ten disi wāka, domi ta wāa disigibun suunu sɔɔ. ¹⁷ Goo kun ko n wāa dii ten sɔɔwɔ sanam mɛ Aroni u koo du mi, u ka toranun yākuru ko sere u da u ka yarima. U koo win tii ka win yɛnugibun toranun yākuru ko. Yen biru kpa u maa Isireliba kpurogiru ko. ¹⁸ U n yariɔ, u koo dawa yāku yerɔ kpa u tu dɛɛrasiabun wororu koosi. Yen biru kpa u ketɛ ye, ka boo gen yem sua u tɛɛni yāku yerun kāanu nɛɛ yen baayere sɔɔ. ¹⁹ U koo yem mɛ dɛkawā ka win niki bia u yēka nɔn nɔɔba yiru yāku yee ten wɔllɔ. Nge mɛya u koo ka tu dɛɛrasia Isireliban toranun di kpa u tu yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ.

²⁰ Sanam mɛ u dii te ta dɛere gem gem dɛɛrasia u kpa, ka dii dɛera te, ka yāku yeru, u koo de bu ka boo ge ga wasi mi nawa. ²¹ Aroni u koo win nɔma kpuro sɔndiwa boo gen wiru wɔllɔ kpa u Isireliban toranu kpuro tuuba ko ka mɛm nɔɔbu sari te ba kua kpuro. Kpa u boo ge tora ni kpuro sɔbi kpa u de goo u gu gira u ka da gɓaburɔ. ²² Nge mɛya boo ge, ga koo ka Isireliba kpuron toranu sɔbe gu ka doona gɓaburɔ mi goo kun wāa.

²³ Yen biru u koo wura kuu ten mi, kpa u win sāa yāa ni u doke potiri u nu yi mi. ²⁴ Kpa u wobure yam dɛɛramɔ kpa u win tiin yānu doke. Yen biru kpa u yari u na u yāku dɔɔ mwaararugiru ko win tiin sɔ ka sere maa Isireliban sɔ. Yen biru kpa u torarun yākuru ko win tiin sɔ ka sere Isireliban sɔ. Kpa u suuru kanabun woronu ko win tii ka Isireliban sɔ. ²⁵ Yen biru kpa u yaa yen gum dɔɔ doke yāku yerɔ ye ba ka torarun yākuru kua mi.

²⁶ Wi u boo ge gira u ka da gɓaburɔ u koo win yānu teawa kpa u wobure u sere du sansaniɔ. ²⁷ Ketɛ ye, ka boo gen yem mɛ ba ka da dii te ta dɛere gem gem sɔɔ toranun sɔ, ba koo yen yaa ka yen ɔni ka yen bisu yarawa ben sansanin di bu dɔɔ doke. ²⁸ Wi u ye kpuro dɔɔ mɛni u koo win yānu teawa kpa u wobure u sere wurama sansaniɔ.

²⁹ Yeni ya ko n sāawa wooda sere ka baadommaɔ. Suru nɔɔba yirusen

sɔɔ wɔkuruse, i nɔɔ bɔkuo kpa i bɛɛn sɔma deri sere ka sɔbɔ be ba wāa bɛɛn suunu sɔɔ. ³⁰ Domi tɔɔ te sɔɔra ba koo bɛɛ torarun yākuru kua bu ka bɛɛ dɛɛrasia. Nge mɛya i ko i ka dɛera bɛɛn durum kpuron di Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ³¹ Tɔɔ te, ta koo kowa tɔɔ wɛrarugiru kpa i n da nɔɔ bɔke. Kpa ya n sāa wooda sere ka baadommaɔ.

³² Amɛn biru yāku kowo wi ba gum tāre ba ɔsa u ka ko yāku kowo tɔnwero win baaban kɔsire, wiya u koo sāa yāa ni doke ni ba kua ka wɛɛ damgii. ³³ Wiya u ko n da yākuru ko u ka dii te ta dɛere gem gem dɛɛrasia ka sere dii dɛera te, ka yāku yee te, ka yāku kowobu ka sere maa Isireliba kpuro.

³⁴ Yeni ya ko n sāawa wooda sere ka baadommaɔ. Wɔɔ tia sɔɔ, ba ko n da yākuru kowa Isireliba kpuron toranun sɔ nɔn teeru.

Ma Aroni u kua kpuro ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa.

NGE Mɛ ISIRELIBA BA KO N KA DɛERE

Gusunɔ u yina bu yem di

17

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a Aroni ka win bibu ka sere Isireliba kpuro sɔɔwɔ a nɛɛ, wooda wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na wɛɛmɔ.

³ Isireliba sɔɔ goo ù n kī u saberu garu saka sansaniɔ ñ kun mɛ mi u wāa kpuro, u koo gina ka tu nawa nɛn kuu bekurugirun kɔnnɔwɔ u ka tu yākuru ko nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ⁴ Yɛro u kun kue mɛ, ba koo nɔn sɔbe ten yem bikiawa domi u yem yariwa mi. Saa ye sɔɔ, ba koo yɛro yarawa Isireliban suunu sɔɔn di. ⁵ Wooda yeni ya koo dewa Isireliba bu ka ben yaa sabenu na yāku kowon mi nɛn kuu ten kɔnnɔwɔ bu go nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kpa bu ku raa tu go mi ba tura. Kpa ta n sāa siarabun yākuru. ⁶ Yāku kowowa u koo ten yem mɛ yēka yāku yerɔ kuu ten kɔnnɔwɔ. Kpa u ten gum dɔɔ doke mɛn nuburu ta koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore. ⁷ Nge mɛya Isireliba ba ñ maa ka būnu yākuru kuamme

nin bwāarokunu nu ka bonu weene. Yeni ya ko n wāawa ben tiin sō ka ben bibun bibun sō sere ka baadommaa.

⁸ N n men na, Isireli goo, n kun me sō goo wi u wāa ben suunu sō, u n yāku dō mwaararugiru mō, n kun me yākunu ganu, ⁹ ma u n ka nu ne ne, Yinni Gusunon kurun kōnnōwō u ka nin yaa go, ba koo yēro yarawa ben suunu sōn di.

¹⁰ Wee wooda ye ne, Yinni Gusunō na maa wēemō. Isireli goo, n kun me sō goo wi u wāa ben suunu sō u n yem di, baa n n meren na mu sāa, ne, Yinni Gusunōwa kon yēro wōrima n nūn yara win tōmbun suunu sōn di.

¹¹ Domi yem sōra hunde koni kpuron wāara wāa. Na dera i yem dendimō yāku yerō i ka been toranun suuru wa. Yem meya mu ra de tōnu u win torarun suuru wa. ¹² Yen sōna na nee, Isireliban goo n kun me sō goo been suunu sō u n yem dimō.

¹³ Bee Isireliban goo n kun me sō goo wi u wāa been suunu sō, u n yaa gaa mwa taasoru sō n kun me gunō gagu ge ba ra di, u koo yaa ye, n kun me gunō gen yem yariwa kpa u mu yanim wukiri. ¹⁴ Domi hunde koni ye ya wasi kpuro, yen wāara wāawa yen yem sō. Yen sōna na nee, i ku hunde koni gaan yem di. Domi yem sōra wāara wāa. Wi u maa yina u mu di, ba koo yēro wunawa wigibun suunu sōn di.

¹⁵ Bee Isireliban goo, n kun me sō goo wi u wāa been suunu sō, u n yaa goru di n kun me yaa ye gbeeku yaa ya go, yēro u koo win yānu teawa kpa u wobure. Adama ka me, u ko n sāawa disigii sere ka tō ten yokō u sere dēera. ¹⁶ U kun win yāa ni teye, ma u n wobura, u koo win torarun are mwa.

Kōō menna bi bu n beere mō

18

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwā u nee, ² a Isireliba sōwō a nee, nena na Gusunō been Yinni. ³ I ku ra ko ye ba ra ko Egibitiō mi i raa sina. I ku maa ko ye Kananiba mō mi na ka bee dō. I ku ben komanu swī. ⁴ Adama i nen woodaba ka nen yiirebu mem

nōwō kpa i ye swī. Domi nena na sāa Gusunō been Yinni.

⁵ N n men na, i nen gere ka nen woodaba mem nōwō. Wi u ye mem nōwā u ko n wāawa yen sō. Ne Yinni Gusunōwa na yeni gerumō.

⁶ Nena na wooda yeniba wēemō. Na nee, been goo u ku raa ka win dusi tōn kurō kōō menna.

⁷ I ku been tundo sekuru doke i ka been mero kōō menna. Domi u sāawa been mero.

⁸ I ku ka been meron nisi goo kōō menna, domi i n kua me, i been tundo sekuru dokewa mi.

⁹ I ku ka been sesu tundo turosi n kun me mero turosi kōō menna baa bā kun bee seeye yenu teu sō.

¹⁰ I ku ka been nikurōbu kōō menna baa u n sāan na tōn durōn bii, n kun me tōn kurōn bii. Domi wi u kua me, u tii sekuru dokewa mi.

¹¹ I ku ka been tondon kurō goon bii kōō menna domi u sāawa been sesu.

¹² I ku ka been tiō kōō menna, domi u sāawa been tondon dusi.

¹³ I ku maa ka been meron wōnō n kun me win mō kōō menna. Domi u sāawa been meron dusi.

¹⁴ I ku maa been tondon wōnō n kun me win mō sekuru doke i ka win kurō kōō menna. Domi kurō wi, u sāawa nge been tiin mero.

¹⁵ I ku ka been bigii kurō kōō menna, domi u sāawa been biin kurō.

¹⁶ I ku ka been wōnō n kun me been mōn kurō kōō menna. I n kua me, i nūn sekuru dokewa.

¹⁷ I ku ka tōn kurō kōō menna kpa i maa ka win bii kōō menna, n kun me win nikurōbu, domi ba sāawa mi dusinu. I n kua me, ya sāawa mi tora bakaru.

¹⁸ I ku been kurōn wōnō n kun me win mō sua kurō sanam me kurō win tii u wāa wāaru sō. Domi ya koo nisinu ma.

¹⁹ I ku ka tōn kurō menna sanam me u yasa mō, domi u sāawa disigii.

²⁰ I ku ka been winsim kurō kōō menna. I n kua me, i tii disi koosiwa mi.

²¹ I ku ka been bii yākuru ko būu wi ba mō Mōlōkun mi. Domi i n kua me, ne, Yinni Gusunōn yīsira i sankā mi. I n yē ma nena na sāa Gusunō been Yinni.

²² I ku ka bēen tən durəsi kǎo mēnna nge mē i ra ka tən kurǎ ko. Domi ya sāawa seku bakaru.

²³ I ku ka yaa saberu kǎo mēnna nge tən kurǎ. Domi i n kua mē, i tii disi dokewa. Nge mēya maa tən kurǎ goo u ku raa de yaa saberu tu ka nūn mēnna. Ya sāawa seku bakaru.

²⁴ I ku de koma ninin bweseru nu bēe ko disigibu. Domi niya bwese tuku nini nu ra ko ni kon gira bēen suunu sǎon di. ²⁵ Ba tem mēn tii disi doke, ma na mu sēyasia ma mu mēn tǎmbu yarinasia.

²⁶ Bēe Isireliba ka bēe sǎbu bēe be i wǎa Isireliba sǎo, i nēn gere ka nēn wooda ye mēm nǎowa. Kpa i bwese nin koma sekurugii ni deri. ²⁷ Be ba raa sina tem mē sǎo i sere na, ba koma ni kua ma tem mē, mu disi duura. ²⁸ N n mēn na, bēen tii i ku mu disi doke kpa mu ku raa maa bēe yarinasia nge yellugibu. ²⁹ Domi be ba koma nin garu saara Isireliba kpuro sǎo, ba koo bu wunawa ben tǎmbun suunu sǎon di.

³⁰ Nēna Gusunǎ bēen Yinni. I de i nēn gere ka nēn wooda ye mēm nǎowa mam mam. Kpa i ku bwese tuku nin komanu swīi ni ba ra ko i sere tunuma mini. Kpa i ku ra tii disi doke.

Nge mē n weenē bu Gusunǎ sǎ

19

¹ Yinni Gusunǎ u Mǎwisi sǎowa u nēe, ² Isireliba kpuro sǎowa a nēe, i de i n dēere, domi nē Gusunǎ bēen Yinni na dēere.

³ Yen sǎ, bēen baawure u win tundo ka win mēro bēere wēyǎo kpa u n da wēre tǎo wērarugiru sǎo. Nēna Gusunǎ bēen Yinni.

⁴ I ku tii būnu wē, i ku ra maa bwāaroku gagu seku.

⁵ I n nē, Yinni Gusunǎ siarabun yākuru kuammē, i tu koowo nge mē ta koo ka man wēre. ⁶ I ko ten yaa diwa dǎma te i ka ye yākuru kua n kun mē sisiru. Adama ye ya tiara sǎo itase, i ko ye dǎo mēniwa. ⁷ I n ye di sǎo itase, na n yāku te mwaamǎ. Domi yaa ye, ya disi duurawa mi. ⁸ Wi u ye di u koo win torarun are wa, domi u n ye

garisi nēgia. Ba koo yēro wunawa bēen suunu sǎon di.

⁹ I n bēen dīanu gēemǎ, i ku gē ye ya wǎa gbee goorǎ. I ku maa bēen gberun dīanu kunǎnu ko. ¹⁰ Mēya i ku maa resēm gberu sǎo resēm kunǎnu ko ka maa resēm ye ya wǎruma. I ko ye deriwa sǎarobu ka sǎbun sǎ. Nē Gusunǎ bēen Yinniwa na yeni gerua.

¹¹ I ku gbēni, i ku maa bēen winsim weesu kua n kun mē i nūn nǎni wǎke. ¹² I ku bǎri weesugii ko ka nēn yīsiru. Domi i n kua mē, i nēn yīsiru sankawa. Nē Gusunǎ bēen Yinniwa na yeni gerua.

¹³ I ku bēen winsim dam dǎre. I ku maa nūn gǎanu mwaari ka dam. I ku bēen sǎm kowon kǎsiaru nēnē sere yam mu ka sǎra. ¹⁴ I ku soso wǎmē. I ku maa gǎanu yi wǎkon wuswaa ni nu koo nūn sura. I de bēen daa yu sǎosi ma i man nasie nē Gusunǎ bēen Yinni.

¹⁵ I ku murafitiru ko siribu sǎo. I ku goon bwēebwēeru n kun mē win dam mēeri i ka nūn siri. Adama i ko i bu siriwa nge mē baawuren gem mu nē. ¹⁶ I ku gari weesugii kpura bēen tǎnusin sǎ. I ku maa nūn gari mani yi yi koo nūn go.

¹⁷ I ku bēen winsim tusi gǎrua. Adama i nūn gerusio kpa i ku ra tii durum sǎbi win sǎ. ¹⁸ I ku bēen winsim mǎru kǎsie. I ku maa ka goo mǎru nēnē. I bēen tǎnusi kǎo nge bēen tii. Nē Yinni Gusunǎwa na yeni gerua.

¹⁹ I de i nēn wooda yeniba mēm nǎowa. I ku de yēe bwese bweseka yu yǎna. I ku dīa bwesenu yiru duure gbee teeru sǎo. I ku yǎnu doke ni ba kua ka wēe bwesenu yiru.

²⁰ Goo ù n ka yoo tən kurǎ kǎo mēnna wi ba durǎ kǎ, adama ba n gina nūn yakie win yorun di, yēro u koo yen gobi kǎsiawa, adama ba n bu goomǎ. Domi kurǎ wi, u gina sǎa yoo. ²¹ Durǎ win torarun sǎ, u koo ka yǎa kinēru na Yinni Gusunǎn wuswaa win kurun kǎnnǎwa u ka torarun sǎmbun yākuru ko. ²² Kpa yāku kowo u nūn torarun suurun wororu koosi nē Yinni Gusunǎn wuswaa. Saa ye sǎora u koo win torarun suuru wa.

²³ Sanam mē i dua Kananin temǎ i kpa, ma i dǎa bwese bweseka duura,

i ko yen marum garisiwa disigim, wōō ita. I n̄ mu dimō. ²⁴ Wōō nn̄esen marum m̄e ya koo mā, mu ko n̄ sāawa n̄e Yinni Gusunōgim, i ka man siara tōō bakarun saa. ²⁵ Saa wōō n̄ōobusen diya b̄een tii i ko i n̄ da dāa marum m̄e s̄ori i di. N̄e Gusunō b̄een Yinniwa na yeni gerua.

²⁶ I ku gāanu ganu di ka yem. I ku w̄ee n̄ kun m̄e guru wiru m̄eeri i ka bikiaru ko. ²⁷ I ku b̄een wirun goo gookan seri k̄oni bw̄eer̄ek̄e. I ku maa b̄een toburun ber̄i ber̄ika k̄oni. ²⁸ I ku b̄een wasi muriri goon ḡōon s̄ō. I ku maa b̄een wasi yore. N̄e, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

²⁹ I ku b̄een bii w̄ōndiaba sekuru doke i bu kurō tanaru kp̄ēē sāaru garun s̄ō, kpa sakararu ka sekuru sariru tu ku raa yibu tem m̄e s̄ō. ³⁰ I n̄ da tōō w̄ērarugiru yaaye kpa i n̄en kuu bekurugiru b̄eer̄e w̄ē. N̄e, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

³¹ I ku da be ba ra ḡoribu sokun mi n̄ kun m̄e s̄orobun mi kpa i ku ra ka tii disi doke. Domi n̄ena na s̄āa Gusunō b̄een Yinni.

³² I wi u seri kpiki m̄ō kpuro kpunō kpa i durō t̄ōk̄ō b̄eer̄e w̄ē. I maa n̄e, Yinni Gusunō nasio. Domi n̄ena na s̄āa b̄een Yinni.

³³ S̄ōō goo ù n̄ w̄āa b̄een tem s̄ōō, i ku n̄n̄ dam d̄ōre. ³⁴ I ko i n̄n̄ kuawa nge kpaa ȳēro, kpa i n̄n̄ k̄iā nge b̄een tii. Domi b̄een tii i raa s̄ōru di Egibit̄iō. N̄e Gusunō b̄een Yinniwa na yeni gerua.

³⁵ I ku murafitiru ko siribu s̄ōō, ka ḡāa ȳirubu s̄ōō, ka kiloba s̄ōō ka sakakunu s̄ōō. ³⁶ I de b̄een kiloba ka b̄een sakakunu ye kpuro ya n̄ s̄āa dee dee. N̄e Gusunō b̄een Yinniwa na ye gerua, n̄e wi na b̄ee yara Egibitin di.

³⁷ I n̄en woodaba kpuro m̄em n̄ōōw̄ō kpa i ye sw̄i. N̄e, Yinni Gusunōwa na ye gerua.

Sāa ni Gusunō u yina

20

¹ Yinni Gusunō u M̄ōwisi s̄ōōwa u n̄eē, ² Isireliba s̄ōōw̄ō a n̄eē, ben goo n̄ kun m̄e s̄ōō wi u w̄āa be s̄ōō ù n̄ win bii sua u ka b̄ūu wi ba m̄ō M̄ōlōku ȳākuru kua, ba koo n̄n̄ kasukuwa bu go. ³ N̄e,

Yinni Gusunōwa kon n̄n̄ w̄ōri kpa n̄ n̄n̄ wuna n̄en t̄ōmbun suunu s̄ōōn di ȳēn s̄ō u ka win bii M̄ōlōku ȳākuru kua ma u n̄en kuru disi doke u n̄en ȳīsi d̄ēeraru sank̄a. ⁴ Isireliba b̄ā n̄ yina bu durō win bweseru go, ma ba n̄n̄ m̄eera u daa yen bweseru m̄ō, ⁵ n̄en tiiwa kon n̄n̄ w̄ōri wi ka win ȳenugibu kpuro kpa n̄ n̄n̄ yara win t̄ōmbun suunu s̄ōōn di ka sere be ba maa M̄ōlōku ye s̄āam̄ō.

⁶ Goo ù n̄ bikiaru da ḡōri sokobun mi n̄ kun m̄e s̄orobun mi, kon n̄n̄ w̄ōriwa kpa n̄ n̄n̄ wuna win t̄ōmbun suunu s̄ōōn di.

⁷ I de i n̄ d̄ēere, domi n̄en tii na d̄ēere. N̄e Gusunō b̄een Yinniwa na ye gerua.

K̄ōō m̄enna bi Gusunō u yina

⁸ N̄ena Yinni Gusunō wi u b̄ee ḡōsa i n̄ ka d̄ēere. I ko i n̄en woodaba m̄em n̄ōōwawa kpa i s̄i ye s̄ōō.

⁹ Goo ù n̄ win tundo n̄ kun m̄e win m̄ero b̄ōrusi, ba koo ȳēro gowa kpa win yem mu w̄ōri win tii s̄ōō.

¹⁰ Goo ù n̄ ka goon kurō kpuna, ba koo kurō wi ka durō wi gowa.

¹¹ Goo ù n̄ ka win tundon kurō kpuna, u win tundo sekuru dokewa. Ba koo ȳēro gowa ka kurō wi sannu kpa ben yem mu w̄ōri ben tii s̄ōō.

¹² Goo ù n̄ ka win biin kurō kpuna, ba koo ȳēro gowa ka kurō wi sannu. Domi seku bakara ba kua mi. Ben yem mu koo w̄ōriwa ben tii s̄ōō.

¹³ T̄ōn durō ù n̄ ka win t̄ōn durōsi kpuna nge m̄e ba ra ka t̄ōn kurō m̄enn̄e, ba koo be yiru ye kpuro gowa. Domi ḡāa k̄ōsuna ba kua mi. Ben yem mu koo w̄ōriwa ben tii s̄ōō.

¹⁴ Goo ù n̄ bii ka m̄ero sua kurō, tora bakara mi. Ba koo be kpuro d̄ōō m̄eniwa. Kpa yen bweseru ya kun w̄āa b̄een suunu s̄ōō.

¹⁵ Goo ù n̄ maa ka yaa saberu m̄enna nge m̄e ba ra ka t̄ōn kurō m̄enn̄e, ba koo ȳēro gowa ka yaa sabe ten tii.

¹⁶ T̄ōn kurō ù n̄ maa ka yaa saberu m̄enna nge m̄e ba ra ka t̄ōn durō m̄enn̄e, ba koo n̄n̄ gowa ka yaa sabe ten tii. Kpa ben yem mu w̄ōri ben tii s̄ōō.

¹⁷ Goo ù n̄ win sesu tundo turosi n̄ kun m̄e m̄ero turosi sua kurō u ka kpuna, ba tii sekuru dokewa mi. Ba

koo bu wunawa ben tɔmbun suunu sɔɔn di. Durɔ wi, u koo win torarun are sɔbewa. Domi u ka win sesu kpuna.

¹⁸ Goo ù n ka tɔn kurɔ mɛnna wi u yasa mɔ, ma yen yɛm mɛ mu yara u mu wa, ba koo be yiru ye yarawa Isireliban suunu sɔɔn di.

¹⁹ I ku ka bɛɛn mɛron wɔnɔ n kun mɛ win mɔɔ n kun mɛ bɛɛn tiɔ kɔɔ mɛnna. Domi i sɔawa dusinu. Wi u kua mɛ, u koo yen are wa.

²⁰ Goo ù n ka win tondon wɔnɔ n kun mɛ tondon mɔɔn kurɔ kpuna, u bu sekuru dokewa. Kurɔ wi, ka durɔ wi, ba koo ben toranun are wa. Ba n bii marumɔ sere bu ka gbi.

²¹ Goo ù n win wɔnɔ n kun mɛ win mɔɔn kurɔ sua, u torawa mi. U win wɔnɔ n kun mɛ win mɔɔ wi sekuru dokewa mi. Kurɔ wi, ka durɔ wi, ba n bibu marumɔ.

²² I de i nɛn woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nɔɔwa kpa i ka ye sɔmburu ko, kpa tem mi na ka bɛɛ dɔɔ mu ku raa bɛɛ yarinasia. ²³ I ku bwese nin komanu swi ni na kon bɛɛ gira. Domi koma niya ba kua na ka bu yina. ²⁴ Na bɛɛ sɔɔwa na nɛɛ, bɛɛya i ko i n ben tem mɛ mɔ. Nɛna kon bɛɛ mu wɛ. Tem mɛ, mu tim ka bom yiba.

Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni nɛ wi na bɛɛ wuna saa bwese ni nu tien di. ²⁵ Yen sɔna i ko i wunana yaa ye i ko i di ka ye i kun dimɔ ka sere maa gunɔ si i ko i di ka si i n dimɔ kpa i ku ra bɛɛn tɔmbu disi doke yɛɛ yi, ka gunɔ sin sɔ ye na gesi nɛɛ, i ku di mi.

²⁶ I de i n dɛɛre i n wɔa nɛn sɔ, domi na dɛɛre. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ wuna nɛnɛm bwese ni nu tien suunu sɔɔn di i n ka sɔa nɛgibu.

²⁷ Goo ù n wɔa bɛɛn suunu sɔɔ, tɔn kurɔ n kun mɛ tɔn durɔ ma u ra gɔribu soku n kun mɛ u ra sɔroru ko, ba koo yɛro kpenu kasukuwa kpa win yɛm mu wɔri win tii sɔɔ.

Yaku kowobun woodaba

1. Wooda ye ya ka yaku kowon tii ya

21

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a Aroni ka win bibu sɔɔwɔ a nɛɛ, yaku kowo u ku raa tii disi doke

u wigii goon goru baba ² ma n kun mɔ win mɛro ka win tondon goru ka win tiin biigiru ka win wɔnɔ ka win mɔɔgiru ³ ka sere win sesu wi u kun durɔ yɛgiru wi ba n gina sue. ⁴ Isireliban suunu sɔɔ, yaku kowo wi, u sɔawa ben guro guro. Yen sɔ, u n koo tii disi doke ka ben goon goru.

⁵ Goo ù n gu, yaku kowobu bu ku raa ben wii suunun seri kɔni, bu ku raa maa ben toburun beri berika kɔni. ⁶ Mɛya bu ku raa maa tii muriri wasi sɔɔ. Ba ko n wɔawa nɛ Gusunɔ ben Yinnin sɔ. Ba n nɛn yisiru sankumɔ. Domi beya ba ko n da man yɔkunu kue ni nu sɔa nɛn dɔanu. Yen sɔ, ba ko n dɛɛrewa.

⁷ Ba n koo kurɔ tanɔ n kun mɛ wi ba gaba ba ka kpuna sua kurɔ. Ba n maa kurɔ wi u win durɔ yina suamɔ. Domi ba ko n dɛɛrewa ba n wɔa nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ. ⁸ Isireli baawurewa u koo yaku kowo garisi tɔn dɛɛro. Domi wiya u ra ka bɛɛn yɔkunu nɛ, nɛ, Yinni Gusunɔn mi. Yen sɔ, ba ko n dɛɛrewa, domi nɛ, Yinni Gusunɔ na dɛɛre. Nɛna na bɛɛ gɔsa i n ka maa dɛɛre.

⁹ Yaku kowo goon bii wɔndia ù n tii sekuru dokemɔ u kurɔ tanaru dimɔ, win tundowa u sekuru dokemɔ. Ba koo bii wɔndia wi dɔɔ mɛniwa.

¹⁰ Yaku kowo wi ba gum tare wirɔ u kua yaku kowo tɔnwero, ma ba nɔn sɔa yɔnu dokea, u ku maa win seri sanku goon gɔɔn sɔ. Mɛya u ku maa win yɔnu gɛɛku. ¹¹ U ku raa goru garu susi u tii disi doke, baa n n win tundo n kun mɛ win mɛron gorun na. ¹² U n maa yariɔ nɛn kurun di goon gorun sɔ, u ku ka kuu te disi doken sɔ. Domi ba nɔn gum tare u n ka sɔa nɛnɛm. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.

¹³ Wɔndia wi u kun durɔ yɛwa yaku kowo tɔnwero u koo sua kurɔ. ¹⁴ U n koo gɔmini goo sua kurɔ n kun mɛ kurɔ wi ba yina n kun mɛ kurɔ wi ba gaba ba ka kpuna n kun mɛ kurɔ tanɔ. Adama wɔndia wi u kun durɔ yɛwa u koo sua win dusibu sɔɔ. ¹⁵ Kpa u ku raa bwese tukuru doke win bweseru sɔɔ. Nɛ Yinni Gusunɔwa na nɔn gɔsa u n ka dɛɛre.

2. Wi u kun kpɛ u ko yaku kowo

16 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁷ a Aroni ka win bibu sɔɔwa a nɛɛ, baa ka win bibun bweserɔ goo ù n alebu gaa mɔ win wasi sɔɔ, yɛro kun kpɛ u da nɛn kuu te sɔɔ u nɛ, Yinni Gusunɔ dīanu ganu yākuru kua. ¹⁸ Alebugii goo kun kpɛ u nɛn sɔmbu te ko, aa wɔkowa? Aa kōri barɔwa? N kun mɛ yɛron wuswaa ya kɔsikirewa? ¹⁹ N kun mɛ yɛron naasu n kun mɛ win gāsera bɔɔrewa? ²⁰ N kun mɛ yɛro u kundu kpiawa? N kun mɛ u sāawa tɔn kɔmiakubu? N kun mɛ yɛron nɔni kpiawa? N kun mɛ yɛro taataaru n kun mɛ debu mɔwa? N kun mɛ win tīa bii kɔsikira? ²¹ Wi u alebu gaa mɔ wasi sɔɔ gesi Aronin bweseru sɔɔ, u n kpɛ u nɛ, Yinni Gusunɔ yākuru kua. U n maa kpɛ u ka dīanu ganu na u ka yākuru ko nɛn kuu te sɔɔ. ²² Adama u koo kpɛ u nɛ, Yinni Gusunɔn dīa dɛɛranu di. ²³ Win alebun sɔna u n kpɛ u susi yāku yerɔ ka kuu ten beku kare ten mi. Kpa u ku raa nɛn kuu te disi doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ra yāku kowobu gɔsi ba n ka dɛɛre.

²⁴ Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu ka Isireliba kpuro gari yi sɔɔwa.

3. Be ba koo yāku dīanu di

22

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a Aroni ka win bibu sɔɔwa a nɛɛ, ba n tii sɛ dīa ni Isireliba ba ka man naawammɛ sɔɔ, kpa bu ku raa nɛn yīsi dɛɛra te sanku. Nɛna na sāa Yinni Gusunɔ.

³ Ben bweseru sɔɔ, goo ù n nu susi, ma u disi gɛɛ mɔ, ba koo yɛro yarawa nɛn sɔmburun di. ⁴ Aronin bweseru sɔɔ, goo ù n bara disigiru mɔ, n kun mɛ ù n kentu kpika mɔ, u n yāku dīa ni dimɔ sere ù n dɛɛra, ⁵ ka sere wi u goru baba n kun mɛ win sen nim mu wīa n kun mɛ wi u yaa gaa baba ye ya disi mɔ n kun mɛ wi u goo baba wi u disi mɔ. ⁶ Wi u yen gaa baba gesi, u disi duurawa mi sere ka yokaa. U n kpɛ u yāku dīa ni di ma n kun mɔ u wobura mam mam. ⁷ U n wobura, yokan di u dɛɛra, u koo kpɛ u nɛn dīa ni di. Domi niya nu sāa win dīanu. ⁸ Meya yāku kowo goo kun yaa goru

temmɔ n kun mɛ yaa ye gbeeku yaa gaa ya go u ku raa ka tii disi doken sɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁹ Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwawa domi bā n nɛn dīanu disi doke, ba koo ben torarun are sɔbe kpa bu gbi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu gɔsa ba n ka dɛɛre.

¹⁰ Tɔn diro kun yāku dīa ni dimɔ baa yāku kowon sɔm kowo n kun mɛ win sɔɔ. Yɛro kun yāku dīa ni dimɔ.

¹¹ Adama yoo wi yāku kowo u dwa ka wi ba mara win yɛnuɔ, ba koo kpɛ bu dīa ni di. ¹² Yāku kowon bii tɔn kurɔ ù n tɔn diro sua durɔ, ù ku raa yāku dīa ni di. ¹³ Adama bii wi, ù n sāa gɔmini n kun mɛ win durɔ u nɔn yina, ma u n ka durɔ wi mara, ma u gɔsira win tundon yɛnuɔ u sɔ nge sanam mɛ u n durɔ sue, u koo kpɛ u dīa ni di. Ma n kun mɛ, tɔn diro u ku dīa ni di.

¹⁴ Tɔn tuko goo ù n nu di u n ka baaru, u koo nin kɔsire yāku kowo wɛwa. Yen biru kpa u nɔn nin bɔnu nɔɔbun tia sosia.

¹⁵ Yāku kowobu bu ku raa dīa ni disi doke n Isireliba ba ka yākuru kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ¹⁶ Bā n nu di sanam mɛ n n weenɛ bu nu di, ba Isireliba toranu sɔbimɔwa. Nɛna Yinni Gusunɔ, nɛ wi na ra yāku nu dɛɛrasie.

Sabe te ba koo ka yākuru ko

¹⁷ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁸ a Aroni ka win bibu ka Isireliba kpuro sɔɔwa a nɛɛ, goo be sɔɔ n kun mɛ sɔɔ goo wi u wāa ben suunu sɔɔ, ù n kī u yāku dɔɔ mwaararugiru ko ka kīru, n kun mɛ u ka nɔɔ mwɛɛru garu yibia, ¹⁹ nɛ, Yinni Gusunɔ n sere tu mwa, yaa sabe dɔɔ ge ga n alebu mɔ gera u koo ka na, naa, n kun mɛ yāaru, n kun mɛ boo, ya n gesi sāa dwa. ²⁰ U n koo ka yaa saberu na te ta alebu gaa mɔ. Domi ù n ka tu yākuru kua, na n mwaamɔ. ²¹ Goo ù n siarabun yākuru mɔ ka kīru n kun mɛ u ka nɔɔ mwɛɛru garu yibia, u koo tu kowa ka sabe te ta n alebu gaa mɔ n sere win yāku te mwa. ²² N n mɛn na, bu ku ka sabe wɔko na, n kun mɛ te ta kōri bɔɔre, n kun mɛ te ba so ba kɔsiki, n kun mɛ te ta boo boosu n kun mɛ taataaru mɔ gɔnaɔ. Bu ku ka yen gaa yāku dɔɔ

mwaararugiru ko. ²³ Ba koo kpī bu ka yaa sabe tèn wasin bee tia kpāaru bo kērun yākuru ko. Adama bu ku ka tu nɔ mwēerugiru ko. ²⁴ Bu ku raa ka yaa sabe tèn tīara kōra n̄ kun mē ba wīa nē, Yinni Gusunɔ yākuru kua. Bu ku maa yen bweseru yaa saberu garu kua bā n dua ben temɔ. ²⁵ Bu ku ka nē, Yinni Gusunɔ sabe ten bweseru yākuru kua te ba wa sɔbun mi. Domi sabe tèn wasi ba mēera kua, ta sāawa nge sabe te ta alebu mɔ. Nē, Yinni Gusunɔ, na n̄ yāku ten bweseru mwaamɔ.

²⁶ Yinni Gusunɔ u Mawisi sɔɔwa u nē, ²⁷ bā n ketē buu mara n̄ kun mē yāaru n̄ kun mē boo, ga koo kowa sɔɔ nɔɔba yiru ka gen mēro. Adama saa sɔɔ nɔɔba itasen di, ba koo kpī bu ka gu yāku dɔɔ mwaararugiru ko. ²⁸ Bu ku raa yaa saberu garu go ka ten buu sɔɔ teeru.

²⁹ Bā n nē, Yinni Gusunɔ siarabun yākuru kuammē, bu tu koowo nge mē kon ka tu mwa. ³⁰ Yen dɔma tera ba koo ten yaa di. Ba n̄ yen gaa tiamɔ sere sisiru.

³¹ Ba koo nēn wooda ye mēm nɔɔwawa kpa bu ye swīi. ³² Bu ku raa nēn yīsiru sanku kpa bu wa bu man bēere wē ben suunu sɔɔ. Nena na Yinni Gusunɔ wi u bēe gɔsa i n ka dēere. ³³ Nena na bēe yara saa Egibitin di na n ka sāa Gusunɔ bēen Yinni.

Tɔɔ baka bwese bweseka

23

¹⁻² Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔɔwa saa Mawisin nɔɔn di u nē, tɔɔ baka n̄ sɔɔ i ko i n da mēnne i man sã, ni wee.

Tɔɔ wērarugiru

³ Alusuma tia sɔɔ, sɔɔ nɔɔba tia i ko i n da sɔmburu ko, sɔɔ nɔɔba yiruse, i ko i wēra kpa i mēna i ka man sã. Yen tɔɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. I ko i tu diwa nēn sɔ baa mi i wāa kpuro gesi.

⁴ Tɔɔ baka ni nu maa tie, n̄ sɔɔ i ko i mēna i ka man sã, nin tɔnu wee.

Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru

⁵ Yinni Gusunɔ u nē, wɔɔn suru gbiikoon sɔɔ wɔkura n̄n̄sen yokan di, i Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru dio nē, Yinni Gusunɔn sɔ.

⁶ Yen sɔɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra i ko i pēe ye ba kun seeyatia doken tɔɔ bakaru tore. I ko i kowa sɔɔ nɔɔba yiru i n pēe dimɔ ye ba kun seeyatia doke. ⁷ Alusuma yen tɔɔ gbiikiru sɔɔra i ko i mēna i man sã. Yen tɔɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. ⁸ Alusuma yen tɔɔ baatere i ko i n da man yāku dɔɔ mwaararugiru kuewa. Sɔɔ nɔɔba yiruse, i ko i kpam mēna i man sã. Yen tɔɔ te, i ku sɔmburu garu ko.

Gberun dīa gbiikinun tɔɔ bakaru

⁹⁻¹⁰ Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sɔɔwa saa Mawisin nɔɔn di u nē, i n dua tem mē kon bēe wē sɔɔ, ma i dīanu gā, i ko i ka dīa gbiikii ni i gā mi yāku kowo daawawa. ¹¹ Kpa yāku kowon tii u man nu tusia tɔɔ wērarugirun sisiru kpa n wa n ka bēe nɔnu geu mēeri. ¹² Yen tɔɔ te, i ko i man yāku dɔɔ mwaararugiru kua ka yāaru wɔɔ tiagiru te ta n̄ alebu gaa mɔ. ¹³ I ko i maa som kilo nɔɔba tia mē i ka gum burina sɔndi kpa ye kpuron nuburu tu nē, Yinni Gusunɔ dore. Yen biru kpa i tam litiri tia ka bɔnu tāre som mēn wɔllɔ. ¹⁴ I n̄ ko i dīa gbiikii nin pēe di n̄ kun mē nin bima ye ba sɔnwa n̄ kun mē ye ba kɔsuka sere dɔma te i ka nē, Yinni Gusunɔgia na. I ko wooda yeni mēm nɔɔwawa mi i wāa kpuro sere ka baadommaa.

Gēebun tɔɔ bakaru

¹⁵ Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sɔɔwa saa Mawisin nɔɔn di u nē, i ko i maa alusuma gariwa nɔɔba yiru saa tɔɔ wērarugirun sisirun di dɔma tèn di i ka bēen dīa gbiikii ni, nē, Yinni Gusunɔ naawa. ¹⁶ I ko i gariwa sɔɔ weeraakuru sere n ka ko tɔɔ wērarugiru nɔɔba yirusen sisiru. Kpa i maa nē, Yinni Gusunɔ yākuru kua. ¹⁷ I ko i ka pēe yiru na saa bēen yenun di yèn baayere ba kua ka som kilo ita ka pēe seeyatia. Bēen gberun dīa gbiikii niya i ko i ka yen som mē ko, kpa yāku kowo u ye sɔɔsi beri berika. ¹⁸ Yen biru, i ko i nē, Yinni Gusunɔ yāku dɔɔ mwaararugiru kua ka yāanu nɔɔba yiru ni nu wɔɔ tia tia mɔ kpa nu kun alebu gaa mɔ ka maa ketē kinē kpem teeru ka yāa kinenu yiru ka sere tam. Kpa ye kpuron

nuburu tu ne, Yinni Gusunɔ dore. ¹⁹ I ko i maa boo go been toranun yākurun sɔ ka maa yāanu yiru ni nu wɔɔ tia tia mɔ siarabun yākurun sɔ ²⁰ ka pɛɛ ye sannu. Yāku kowo u koo ka ye kpuro Yinni Gusunɔ daawawa u nu tusingun wororu koosi. Kpa ye kpuro ya n sɔa ne, Yinni Gusunɔgia. Ye kpuron biru, yaa ye kpuro ya koo kowa yāku kowogia. ²¹ Yen tɔɔ te, i ko mennawa bee kpuro i man sɔ. I n maa sɔmburu mɔ dɔma te. Mi i wɔa kpuro, i ko i wooda yeni mem nɔwawa sere ka baadommaɔ.

²² I n been gberun dīanu gɛɛmɔ, i ku ni nu wɔa been gbee gooro gɛ. Yen biru i ku maa nu kunɔnu ko. I ko i nu sārɔbu ka sɔbu deriawa. Ne Gusunɔ been Yinniwa na ye gerua.

Tɔɔ baka tɛ sɔɔ ba ra kabi wure

²³⁻²⁴ Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔɔwa saa Mɔwisin nɔn di u neɛ, wɔɔn suru nɔɔba yirusen tɔɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i wɛrawa kpa i kabi so Gusunɔ u ka bee yaaya. Tɔɔ te, i ko i mennawa kpa i man sɔ. ²⁵ I ku ra sɔmburu garu ko. Kpa i man yāku dɔɔ mwaararuginu kua.

Torarin suurun tɔɔ bakaru

²⁶ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u neɛ, ²⁷ wɔɔn suru nɔɔba yirusen sɔɔ wɔkurusewa i ko i yāku ko been toranun suurun sɔ. I ko i mennawa kpa i nɔɔ bɔke kpa i man sɔ. Kpa i man yāku dɔɔ mwaararuginu kua. ²⁸ I ku ra sɔmburu garu ko tɔɔ te sɔɔ. Domi tɔɔ te sɔɔra ba koo bee toranun suuru kobun woronu koosi Gusunɔ been Yinnin wuswaaɔ. ²⁹ Wi u kun nɔɔ bɔkue yen tɔɔ te, ba koo nɔn wunawa win tɔmbun suunu sɔɔn di. ³⁰ Wi u maa sɔmburu kua tɔɔ te sɔɔ, kon de bu yɛro gowa. ³¹ I ku ra sɔmburu garu ko tɔɔ te. Ya ko n sɔa wa wooda ka baadommaɔ ka been bibun bwesero. Mi i wɔa kpuro, i ko ye mem nɔwawa. ³² Ya ko n sɔa wa nge tɔɔ wɛrarugiru kpa i nɔɔ bɔke. I ko i wɛrawa saa surun sɔɔ nɔɔba nɛn yokan di sere ka yen sisirun yokaa.

Kunun tɔɔ bakaru

³³⁻³⁴ Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔɔwa saa Mɔwisin nɔn di u neɛ, saa wɔɔn suru nɔɔba yirusen sɔɔ wɔkura

nɔɔbun di, i ko i Kunun tɔɔ bakaru diwa sɔɔ nɔɔba yiru i ka ne, Yinni Gusunɔ sɔ. ³⁵ Yen tɔɔ gbiikiru, i ko i mennawa i man sɔ. I ku ra sɔmburu garu ko tɔɔ te. ³⁶ Tɔɔ baatere i ko i n da man yāku dɔɔ mwaararugiru kuwa sere n ka ko sɔɔ nɔɔba yiru ye. Yen sɔɔ nɔɔba itase, i ko i kpam mennawa i man sɔ kpa i man yāku dɔɔ mwaararuginu kua. Tɔɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. Ta sɔa wa gaa girinu.

³⁷ Yeniba kpuro ya sɔa wa tɔɔ baka ni i ko i di ne Yinni Gusunɔn sɔ. Kpa i man yāku dɔɔ mwaararuginu kua ka been gberun dīanu ka siarabun yāku ka tam. Yāku baatere ka ten tɔru. ³⁸ Mɛya i ku maa tɔɔ wɛrarugiru duari ka yāku ni i ra man kue ka sere maa kɛɛ ni i ra ka ne ka maa nɔɔ mwɛrun yāku.

³⁹ Suru nɔɔba yirusen sɔɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, i n been gberun dīanu gɔ, i ko i tɔɔ bakaru diwa sɔɔ nɔɔba yiru i ka man beere wɛ. Yen tɔɔ gbiikiru ka yen tɔru nɔɔba itase, i ko i wɛrawa i ku sɔmburu garu ko. ⁴⁰ Yen tɔɔ gbiikii te, i ko i dɔa marum buram sua ka kpakpa wurusu ka dɔa wuru bakasu si su ra n wɔa daaro kpa i n nuku dobu mɔ nɛn wuswaaɔ sɔɔ nɔɔba yiru ye. ⁴¹ Wɔɔ baagere i ko i n da tɔɔ baka te diwa i ka man beere wɛ suru nɔɔba yiruse ye sɔɔ. Ya ko n sɔa wa wooda sere ka baadommaɔ. ⁴² Bee Isireliba kpurowa i ko i n wɔa kunu sɔɔ sere sɔɔ nɔɔba yiru. ⁴³ Kpa been bibun bweseru tu ka gia ma na ben sikadoba sinasia kunu sɔɔ sanam mɛ na bu yarama Egibitin di. Ne Gusunɔ been Yinniwa na ye gerua.

⁴⁴ Nge mɛya Mɔwisi u Isireliba tɔɔ baka ni sɔɔwa ni ba ko n da di bu ka Yinni Gusunɔ beere wɛ.

Gusunɔn kuu bekurugirun dabu

24

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u neɛ, ² a Isireliba sɔɔwa a neɛ, bu nɔn olifin gum kasuo mɛ mu gea bo kpa fitilanu nu n ka sɔre yoka baayere. ³ Aroni u koo ka gum mɛ dawa ne, Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten mi, beku kare ten wuswaaɔ te ta woodan

kpakoro te ganua. Kpa u de fitila ni, nu n sōre yokan di sere yam mu ka sāra. Yeni ya ko n sāawa wooda sere ka ben bibun bweserɔ. ⁴ Aroni u koo fitila ni sɔndiwa dabu wuraguun wɔlɔ kpa nu n sōre wɔkuru baatere sere yam mu ka sāra.

Pɛɛ ye ba ra Yinni Gusunɔ wɛ

⁵ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a pɛɛ wɔkura yiru wɔɔwɔ yen baayere ya n sāa kilo nɔɔba tia. ⁶ Kaa ye yorewa nɛn wuswaaɔ tabulu wuragia yen wɔlɔ sīa yiru, yen baayere sɔɔ pɛɛ nɔɔba tia. ⁷ Sīa baayeren wɔlɔ kaa turare gea sɔndi kpa bu ye dɔɔ mɛni nɛn sɔ pɛɛ yen ayerɔ kpa n bɛɛ yaaya.

⁸ Tɔɔ wɛrarugiru baatere, ba ko n da man pɛɛ yen bweseru yiyewa kpa ya n yii mi baadomma. Ya ko n sāawa wooda bɛɛn bibun bweseru sɔɔ sere ka baadommaɔ. ⁹ Pɛɛ ye ba kɔsire kua mi, ya ko n sāawa Aroni ka win bibugia. Ba koo ye diwa yam dɛeramɔ. Pɛɛ ye, ya sāawa nɛnɛm domi nɛna ba ye wɛ sanam mɛ ba yāku dɔɔ mwaararugiru mɔ. Aronin bwesera ta ko n da ye di sere ka baadommaɔ.

Wi u Gusunɔ gari kam gerusin sɛɛyasiabu

¹⁰⁻¹¹ Sɔɔ teeru Isireliban goo ka Egibitigii goon bii wɔ u ka Isireli tɔn kurɔ mara ba sanna. Kurɔ Isireli win yīsira Selomiti, Debirin bii, Danun bweseru sɔɔ. Selomitin bii wɔ, u Gusunɔn yīsiru gari kam gerusimɔ u bɔrusimɔ. Yera yande ba ka nɔn da Mɔwisin mi. ¹² Ma ba nɔn yii ba ka mara bu wa ye Yinni Gusunɔ u koo gere.

¹³ Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁴ i ka durɔ wi yario sansanin di. Be ba maa nua u nɛ Yinni Gusunɔ gari kam gerusi mi, kpa bu ben nɔma sɔndi win wirɔ bu ka seeda di kpa Isireliba kpuro bu nɔn kpenu kasuku bu go. ¹⁵ Yen biru wooda yeniwa kaa Isireliba wɛ a nɛɛ, wi u nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi, yɛro u koo yen are wa. ¹⁶ Wi u gesi nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi, ba koo yɛro gowa. Isireliba kpurowa ba koo nɔn

kpenu kasuku bu go. Baa u n sāan na sɔɔ, ba koo nɔn gowa yɛn sɔ u nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi.

¹⁷ Goo u n win winsim go, ba koo maa yɛro gowa. ¹⁸ Goo u n win winsim yaa saberu go, u koo ten kɔsire wɛwa wasiru. Hundewa ya hunden kɔsire.

¹⁹ Goo u n maa win winsim mɛɛra kua, mɛɛra yen bwesera ba koo yɛro ko. ²⁰ Wi u goo bua, ba koo maa yɛro buawa. Wi u goon nɔni wīa, ba koo maa yɛron nɔni wīawa. Wi u goon dondu bua, ba koo maa yɛrogiru buawa. Kɔsa ye tɔnu u win tɔnusi kua kpuro, yera ba koo maa nɔn kɔsie.

²¹ Wi u yaa saberu go, u koo ten kɔsire wɛwa. Wi u maa tɔnu go, ba koo maa yɛro gowa.

²² Wooda tia yera ba koo ka bɛɛ ka bɛɛn sɔbu siri. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yin-niwa na ye gerua.

²³ Ma Mɔwisi u Isireliba kpuro ye sɔɔwa. Ma ba durɔ wi u Yinni Gusunɔ gari kam gerusi mi yara sansanin di ba nɔn kpenu kasuka ba go. Nge mɛya ba ka kua ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa.

Tem wɛrasiabu

25

¹⁻² Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua guu te ba mɔ Sinain wɔlɔ u nɛɛ, bɛɛ Isireliba i n dua tem mɛ sɔɔ, mɛ kon bɛɛ wɛ mi, i ko i dewa bɛɛn gbean tem mu wɛra nɛn sɔ. ³ Wɔɔ nɔɔba tia sɔɔra i ko i bɛɛn gbea duure kpa i bɛɛn resɛm gbaanu sɔmɛ i nin dānu kɔni. Kpa i yen marum sɔri. ⁴ Adama wɔɔ nɔɔba yiruse, ya ko n sāawa wɔɔ wɛraruguu Yinni Gusunɔn sɔ. Bɛɛn gbenu nu koo wɛrawa mam mam. I ku ra nu dīanu duure, i n ko i maa bɛɛn resɛm kɔni. ⁵ Baa dīa ni nu wɔruma sanam mɛ i gɛɛmɔ ma nu kpia ka tii, i n nu gɛɛmɔ. I n maa resɛm sɔrimɔ ye ya ka tii mara. Domi bɛɛn gbea ya koo wɛrawa mam mam wɔɔ ge sɔɔ. ⁶ Adama wɔɔ wɛraruguu ge sɔɔ, ye ya kpia ka tii, yera i ko i di bɛɛ ka bɛɛn sɔm kowobu ka bɛɛn yobu ka sere maa sɔɔ be ba wāa bɛɛn suunu sɔɔ ⁷ ka bɛɛn yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ. Ye tem mɛ, mu koo kpi yera i ko i di.

Yakiabun wō

⁸ I ko i wō nōba yirun suba nōba yiru deriwa yu doona. Ye kpuro ya sāawa mi, wō weeraakuru tia sari. ⁹ Yen wō dāakun suru nōba yirusen sō wōkuru, tō te ba torarun yākuru kua mi, i ko i kōbi wurawa ka kuuki tem me kpuro sō. ¹⁰ Wō weeraakurusen wō ge, ga ko n sāawa nenem ne, Yinni Gusunōn sō. Kpa i kpura ma baawure u tii mō. Wō ge sō, ba koo gbee te goo u raa dōra n kun me te ba nūn mwaari wesiawa tu ko wigiru. Wi u raa maa yoru dimō, u koo yakia u wura win yenuō. ¹¹ Nge meya i ko n da wō weeraakuru baateren yakiabun tō bakaru di. I ko i wērawa wō ge sō. I n dīanu ganu duurumō. I n maa dīanu ganu gēmō ni nu ka tii kpia. Meya i n maa resem sōrimō ye ya mara resem gbaarō te ba n sōnwa. ¹² Domi nuku dobun wōwa ge i ko i wuna nenem ne Yinni Gusunōn sō. Adama bēen gbean dīana i ko i di.

¹³ Wō ge sō, baawure u koo win tem mwawa me ba raa nūn mwaari. ¹⁴ In tem dōramō, n kun me i n dwemō, bēen goo u ku raa win winsim nōni wōke. ¹⁵ Wi u kī u win gberu dōra, u koo gina lasabu kowa u wa mēn nō ta koo dīanu ma sere wō weeraaku te, tu ka yibu tē sō ba ra yakiabun tō bakaru ko tē sō yēro u koo tu wesia. ¹⁶ Nge me wōsu su dabiru ne, nge meya gbee ten gobi yi ko n kpāaru ne. Wōsun sukum me mu tie mū kun dabi sere wō weeraaku te, tu ka yibu, ten gobi yi n ko yi n kpā. Domi ye ba koo gē gbee te sō, yera u dōramō. ¹⁷ Bēen goo u ku raa win winsim nōni wōke. I ko i man nasiawa domi nena na sāa Gusunō bēen Yinni. ¹⁸ I nen woodaba mem nōwō kpa i sī ye sō. Saa ye sōra i ko i sina tem me sō ka bōri yendu. ¹⁹ Tem me, mu koo dīanu ko ni nu koo bēe turi kpa i n ka wāa bōri yendu sō.

²⁰ Sōrōkudo i ko i tii bikia i nē, mba i ko i di wō nōba yiruse te. Domi i n wō ge sō dīanu duurumō, i n maa gēmō. ²¹ Kon bēe domaru kua wō nōba tiase kpa bēen gbea yu wō itan

dīanu ma. ²² Wō nōba itase sō, i ko i dīanu duure kpa bēen dīa gurunu nu n tie sere i ka wō nōba nnesen dīanu gē.

Tem ka dian yakiabu

²³ Goo kun tōnu tem dōremō kpa yēro u n mu mō sere ka baadommaō, domi ne, Yinni Gusunōwa na tem mō, i maa wāawa nen mi nge sōbu. ²⁴ Yen sōna mi i sina kpuro, i ko i tem yakiabun wooda ye mem nōwawa.

²⁵ Bēe sō, goo ù n kua sāaro, ma u win tem sukum dōra, win dusi goo ù n gobi mō, u koo kpī u mu yakia. ²⁶ Yēro ù kun maa dusi goo mō wi u koo mu yakia, win tii u koo kookari kowa u ka mu yakia. ²⁷ U koo wōsu gariwa si su tie wō weeraaku te, tu ka sere yibu kpa u si kpuron gobi kōsia kpa tem me, mu ko wigim. ²⁸ U kun gobi wa u ka mu yakia, u koo mu wi u tem me dwa deria sere yakiabun tō bakaru tu ka turi. Yen biru u koo kpī u wura tem me sō.

²⁹ Yinni Gusunō u nē, goo ù n win diru dōra te ta wāa wuu gbāraruguu sō, wō tia u mō u ka tu yakia. ³⁰ Yēro ù n kpāna u dii te yakia wō tia yen baa sō, ta koo kowa wi u tu dwagiru sere ka baadommaō. U n maa tu wesiamō baa yakiabun tō bakaru tā n tunuma. ³¹ Adama dii te ta wāa wuu ge ga n gbāraru mō sō, ba koo tu yakiawa nge me ba ra tem yakie. Baa n n mēren na, wi u raa dii te mō, ba koo nūn tu wesiawa yakiabun tō bakaru sō.

³² Adama Lefiban wusu ka ben dia, ba ko n da kpī bu ye yakie saa kpuro. ³³ Wi u Lefiban goon diru dwa, yakiabun tō bakaru tā n tunuma, u koo yariwa dii ten min di ka wuu gen min di. Lefiban dia ya sāawa ben tiiginu Isirelibaginun su-unu sō. ³⁴ Gbee ni nu maa ka ben wusu sikerene, ben goo kun kpē u nu dōra. Domi bera ba nu mō sere ka baadommaō.

Bakurabun wooda

³⁵ Yinni Gusunō u nē, wunen Isirelisi ù n sāaru duura, ma u n kpē u tii nōri, a de a nūn somi u ka win wāaru di. Nge meya kaa maa

sɔɔ kua kpa u wa u sina tem mɛ sɔɔ wunɛn bɔkuɔ. ³⁶ Ǻ n nùn gāanu bɔkura, a ku nùn are kasusi. A de a nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni nasia, kpa wunɛn winsim u wa u n wāa wunɛn bɔkuɔ. ³⁷ Ǻ n nùn gobi bɔkura n kun mɛ dīanu, a ku nim doke. ³⁸ Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua. Nɛna na bɛɛ yara saa Egibitin dī n ka bɛɛ Kananin tem wɛ kpa na n sāa bɛɛn Yinni.

Yorun wooda

³⁹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn Isirelisi ù n sāaru duura ma u nun tii dɔre, a ku nùn yoo sɔma koosia. ⁴⁰ U ko n sāawa wunɛn sɔm kowo, u n wāa wunɛn yenuɔ sere yakiabun tɔɔ bakaru tu ka na. ⁴¹ Yakiabun tɔɔ baka te, tǻ n tunuma, kaa nùn yakiawa wi ka win bibu kpa u wura u win yenugibu deema, u win sikadoban gbea tubi dī. ⁴² Domi ba sāawa nɛn yobu be na yarama Egibitin dī. Ba n koo bu dɔra nge mɛ ba ra yobu dɔre. ⁴³ A ku nùn dam dɔre. A sɔɔsio ma a nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni nasie.

⁴⁴ Ǻ n yobu kī, bwese tuku ni nu ka nun sikerɛnɛwa kaa yoru mwɛɛri ba n sāa wunɛgibu. ⁴⁵ Kaa kpī a sɔbun bibu dwe be ba wāa wunɛn yenuɔ ka sere be ba mara bɛɛn tem sɔɔ. Ǻ n bu dwa, ba ko n sāawa wunɛgibu. ⁴⁶ Wunɛn bibun bweseru ta koo kpī tu bu tubi dī sere ka baadommaɔ. Adama goo u ku raa win Isirelisi dam dɔre.

⁴⁷ Sɔɔ goo ù n wāa wunɛn yenuɔ, ma u kua gobigii, ma Isireli goo u sāaru duura, ma u tii sɔɔ wi dɔre, n kun mɛ sɔɔ win dusi goo, ⁴⁸ Isireli wi, u koo kpī u tii yakia n kun mɛ win dusi goo u nùn yakia ⁴⁹ n kun mɛ win baan mɔɔ n kun mɛ win baan wɔnɔ n kun mɛ ben bii goo n kun mɛ win dusi goo gesi. Wi u maa tii dɔra mi, ù n dam wa u ka tii yakia, u koo kpī u tii yakia. ⁵⁰ Ba koo wɔsun geeru gariwa wi ka wi u nùn dwa saa mìn dī u tii dɔra sere yakiabun tɔɔ bakaru tu ka turi. Win yakiabun gobin geeru ta ko n sāawa nge gobi yi ba koo sɔm kowo kɔsia wɔɔ si sɔɔ. ⁵¹ Wɔsu sù n maa tie su kpā yakiabun tɔɔ bakaru tu sere turi, u koo win yakiabun gobi kɔsiawa

nge mɛ wɔɔ sin geera nɛ. ⁵² Wɔsu sù kun maa dabi sere yakiabun tɔɔ bakaru tu ka turi, u koo win yakiabun gobi kɔsiawa nge mɛ wɔɔ sin geera nɛ. ⁵³ U n wāa win yinnin mi, yinni wi, u koo nùn kowa nge mɛ ba ra sɔm kowo kue. U n koo nùn dam dɔre. ⁵⁴ U kun kpīa u tii yakie ka swaa yen gaa, u koo yakiara wi ka win bibu yakiabun tɔɔ bakaru sɔɔ.

Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni

⁵⁵ Isireliba ba sāawa nɛ, Yinni Gusunɔn yobu be na yara Egibitin dī. Nɛ Gusunɔ na sāawa ben Yinni.

26

¹ Na nɛɛ, i ku bwāaroku gagu sā. I ku ra maa gāanu ganun weenasinu ko. I ku maa kperu garu gira te ba gāanu ganun weenasinu koosi kpa i yiira i sā. Domi nɛna na Gusunɔ bɛɛn Yinni.

² I tɔɔ wɛrarugiru yaayo kpa i nɛn kuu bekurugiru bɛɛɛ wɛ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.

Domanu

³ I n nɛn woodaba mɛm nɔɔwa ma i ye swīi, ⁴ kon de gura yu nɛ yen saa sɔɔ kpa tem mu dīanu wɛ kpa dānu nu binu ma. ⁵ I ko n dīanu gɛɛmɔwa sere bɛɛn resɛm yu ka sɔribu turi. Kpa resɛm ye, ya n maa wāa duurubun saa. I ko i dī i debu kpa i n wāa ka bɔri yendu bɛɛn tem sɔɔ. ⁶ Kon de alafia ya n wāa tem mɛ sɔɔ. Goo kun bɛɛ baasimɔ i n dɔ. Kon de yɛɛ gobi yi doona. Mɛya tabu kun maa duɔ tem mɛ sɔɔ. ⁷ I ko i bɛɛn yibɛɛba naa girawa kpa i bu takobi sɔkiri i kamia. ⁸ Bɛɛn nɔɔbu ba koo kpī bu tɔmbu wunɔbu (100) naa swīi bu go. Kpa bɛɛn wunɔbu bu tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) naa swīi bu go ka takobi. ⁹ Kon ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri kpa n de i marura i kɔwara kpa n de nɛn arukawani ya n wāa sere ka bɛɛn bibun bibɔ. ¹⁰ I ko i bɛɛn dīa gurunu dī sere nu tiara kpa i kpaanu kɔsire ko bɛɛn biranɔ. ¹¹ Kon de bu nɛn wāa yeru gira bɛɛn suunu sɔɔ. Na n maa bɛɛ biru kisimɔ. ¹² Na kon sīimɔwa bɛɛn suunu sɔɔ kpa na n sāa bɛɛn Yinni kpa i n maa sāa nɛn tɔmbu. ¹³ Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni, nɛ wi na

bɛɛ yara saa yorun di Egibitiɔ. Nɛna na Egibitigibun dam dɔrebu kpeerasia. Tɛ i ko i kpɪ i sɪ n kun ka sekuru.

Bɔri

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i kun nɛn woodaba mɛm nɔwɛ, ma i n sɪmɔ ye sɔɔ, ¹⁵ ma i nɛn arukawani yina, i nɛn woodaba biru kisi, i n ka bu sɔmburu kue, ¹⁶ wee ye kon bɛɛ kua.

Kon bɛɛ bɛrum tia kpa n de wasi sun bakaru tu bɛɛ wɔri i woorɔ sere bɛɛn nɔni yi tonda kpa i n wahala mɔ. Kam sɔɔra i ko i bɛɛn dɪanu duure. Domi bɛɛn yiberɛbara ba koo nu di. ¹⁷ Kon bɛɛ biru kisi kpa bɛɛn yiberɛba bu bɛɛ kamia. Kpa be ba bɛɛ tusa bu bɛɛ dam dɔre. I ko i duki yakikirawa baa bɔ kun bɛɛ naa gire.

¹⁸ Yeniba kpuron biru, i kun man mɛm nɔwɛ, kon bɛɛ sɛɛyasia too too bɛɛn torarun sɔ. ¹⁹ Kon bɛɛn dam bua mɛn sɔ i tii sue. Kon de wɔllu tu bɔbia nge sisu kpa gura yu ku nɛ. Kpa tem mu bɔbia nge sii gandu. ²⁰ I ko i bɛɛn dam dɔrawa kam sɔɔ. Domi tem mu n dɪanu mɔ. Mɛya dɔnu nu n maa marumɔ.

²¹ I n man seesimɔ, kon bɛɛ sɛɛyasia too too bɛɛn toranun sɔ. ²² Kon bɛɛ gbɛeku yɛɛ surema yi bɛɛn bibu go sere ka bɛɛn yaa sabɛnɔ kpa i kun maa dabi kpa bɛɛn swɛɛ yi gbi.

²³ Sɛɛyasia bini bɔ kun maa dere i gɔru gɔsie, ma i man seesimɔ, ²⁴ nɛn tii kon bɛɛ seesi kpa n maa bɛɛ sɛɛyasia too too n kere yellu bɛɛn toranun sɔ. ²⁵ Kon de tabu bu bɛɛ wɔri yɛn sɔ i nɛn arukawani kusia. I n mɛnna i kukua bɛɛn wusɔ, kon de bararu tu bɛɛ wɔri kpa yiberɛba bu bɛɛ nɔma turi. ²⁶ Kon de gɔɔru tu na. Saa ye sɔɔ, tɔn kurɔbu wɔkuru ba koo pɛɛ wɔwa doo teu sɔɔ kpa bu ka bɛɛ naawa ye ya n bɛɛ debumɔ.

²⁷ Yeniban biru i kun man mɛm nɔwɛ, ma i man seesimɔ, ²⁸ nɛn tii kon bɛɛ seesi ka mɔru kpa n bɛɛ sɛɛyasia nɔn nɔɔba yiru n kere yellu bɛɛn toranun sɔ. ²⁹ I ko i gɔɔru wa sere i bɛɛn bibu tem. ³⁰ Kon bɛɛ tusi sere n bɛɛ gunguu nɪn mi i ra yɔkuru ko kɔsuku ka bwɔarokunu ni i ra ka sɔɔ sɔ. Kon bɛɛn gonu sɔndi

bwɔaroku nin kɛkin wɔllɔ. ³¹ Kon bɛɛn wusu gɔsia bansu kpa n bɛɛn sɔa yenu kɔsuku. Na n maa bɛɛn yɔkunu mwaamɔ. ³² Kon bɛɛn tem kam koosia. Bɛɛn yiberɛ be, ba koo na bu sina mi, kpa biti yu bu mwa. ³³ Kon de bu bɛɛ tabu wɔri kpa i yarina i da tem tukumɔ. Kpa bɛɛn wusu su ko bansu.

³⁴⁻³⁵ Saa yɛ sɔɔ i ko i n wɔa tem tukum mi, bɛɛn tem mɛ, mu koo wɛra, wɛra bi i n daa mu wɛɛre.

³⁶ Be ba koo tiara ba n wɔa yiberɛban temɔ, kon de bu nuki sankira. Baa wuru kokosun damu, ga koo de bu duka yakurawa. Ba koo yakurawa nge be ba yiberɛba wa ba tabu yɔnu nɛni ba ka bu naa gire. Ba koo wɔrukuwa baa goo u kun bu naa swɪi. ³⁷ Ba koo wɔrikinawa nge be ba goonamɔ tabu sɔɔ ka takobi. Ba n kpɛ bu yɔra bu ben yiberɛba ma. ³⁸ Ba koo gbiwa bwese tukunun suunu sɔɔ. Kpa yiberɛba bu bu kam koosia. ³⁹ Be ba koo tiara yiberɛban tem mi, ba koo woorawa ka nuku sankiranu ben toranun sɔ ka ben baababaginun sɔ.

Gusunɔ u koo win arukawani yaaya

⁴⁰ Isireli be ba tiara, ba koo ben toranu tuuba ko ka ben baababaginu ni ba kua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaɔɔ ka sere seesi bi ba man seesi. ⁴¹ Ba koo gia ma nɛna na bu seesi ma na ka bu da tem tukumɔ ben yiberɛban mi. Saa ye sɔɔra ba koo tii kawa ben naanɛ sarirun sɔ kpa bu gia ma nɛna na bu sɛɛyasiamɔ ben toranun sɔ. ⁴² Saa ye sɔɔ, kon nɛn arukawaniba yaaya ye na bɔkua ka ben baababa. Bera Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbu. Kon maa nɛn nɔɔ mwɛɛru yaaya te na kua ben tem sɔ. ⁴³ Ben biru, tem mɛ, mu koo wɛra. Saa ye sɔɔra ba koo sɛɛyasiabu wa yɛn sɔ ba nɛn woodaba deri. ⁴⁴ Adama baa bɔ n wɔa tem tukumɔ ben yiberɛban mi, na n bu derimɔ mam mam. Na n bu biru kisimɔ, na n maa bu kpeerasiamɔ. Na n nɛn arukawani ye kusiamɔ. Domi na sɔawa Gusunɔ ben Yinni. ⁴⁵ Ben arufaanin sɔ kon arukawani ye yaaya ye na ka ben baababa bɔkua mi, ye

ya dera na bu yara Egibitin di bwe-senu kpuron nani biru, ma na kua ben Yinni. Nena Yinni Gusunə.

⁴⁶ Wooda ka sɔsi niniwa Yinni Gusunə u Mawisi wɛ Sinaɪn guurə u ka Isireliba sɔ.

Nɔɔ mwɛnɛnun yibiabu

27

¹ Yinni Gusunə u Mawisi sɔwa u nɛɛ, ² a Isireliba wooda yeni sɔwa a nɛɛ, goo ù n nɔɔ mwɛru kua u nɛɛ, u koo nɛ, Yinni Gusunə tɔnu kɛ, u koo kpɪ u gobi kɔsia tɔnu win ayerə nge mɛni u ka win nɔɔ mwɛru yibia.

³ Saa tɔn durə wi u wɔɔ yendu mɔn di n ka da wɔɔ watagii, sii geesun gobi weeraakura u koo kɔsia nge mɛ ba ra sɔa yerun gobi kɔsi. ⁴ N n tɔn kurən na, sii geesun gobi tɛna.

⁵ Tɔn durə wi u mɔ wɔɔ nɔɔbu n ka da wɔɔ yendugii, sii geesun gobi yenda u koo kɔsia. N n maa tɔn kurən na, sii geesun gobi wɔkuru.

⁶ Saa tɔn durə suru tiagii sere n ka da wɔɔ nɔɔbugii, sii geesun gobi nɔɔbuwa u koo kɔsia. N n maa tɔn kurən na, sii geesun gobi itawa u koo kɔsia.

⁷ Goo ù n maa wɔɔ wata mɔ n kun mɛ ù n kere mɛ, sii geesun gobi wɔkura nɔɔbuwa u koo kɔsia. N n maa tɔn kurən na, sii geesun gobi wɔkura u koo kɔsia.

⁸ Goo ù n sɔa sɔaro too, ma u n kpɛ u kɔsia mɛ ba gerua, ba koo ka yɛro dawa yɔku kowon mi, kpa yɔku kowo wi, u nùn sɔ mɛn nɔɔ u koo kɔsia nge mɛ win waara nɛ.

⁹ Goo ù n nɛ, Yinni Gusunə nɔɔ mwɛru kua ma u koo man yaa saberu kɛ te ba ra ka yɔkuru ko, yaa sabe te, ta ko n sɔawa nɛgiri. ¹⁰ Ba n ka tu garu kɔsinamə te ta kun wɔ. Baa ta kun maa wɔ, ba n ka tu garu kɔsinamə te ta wɔ. Ka mɛ, bɔ n maa ka tu kɔsina, ni yiru kpuro nu ko n sɔawa nɛginu.

¹¹ Goo ù n ka yaa saberu na te ba ku ra ka yɔkuru ko, ba koo ka tu dawa yɔku kowon mi. ¹² Kpa yɔku kowo u tu mɛri u ten geeru bura. ¹³ Wi u ka yaa sabe te na, ma u kɪ u tu yakia, gee te yɔku kowo u nùn bure, tera u koo

kɔsia. Kpa u maa gee ten bɔnu nɔɔbun tia sosi.

¹⁴ Goo ù n win diru Yinni Gusunə kɔ, yɔku kowowa u koo da u tu mɛri kpa u ten geerun saka gere. Gee te u gerua mi, tera ba koo ka sɔmburu ko. ¹⁵ Adama ù n kɪ u win dii te yakia, u koo gina gee te yɔku kowo u bura mi kɔsiawa kpa u ten wɔllɔ bɔnu nɔɔbusen tia sosi dii te, tu sere maa ko wigiru.

¹⁶ Goo ù n maa win gberu Yinni Gusunə wɛ, ba koo ten geeru burawa. Dɔa ni ba koo duuren kpɔara ba koo mɛri. Nge tɛ bɔ n dɔa ni ba mɔ ɔɔsu duura, ma nu kilo gooba wunɔbu (300) kua, sii geesun gobi weeraakura ba koo kɔsia. ¹⁷ N n sɔan na yakiabun tɔɔ bakarun diya u gbee te wɛ, ten gobi kpurowa u koo kɔsia. ¹⁸ U n gbee te Yinni Gusunə wɛ yakiabun tɔɔ bakarun biru, yɔku kowo u koo ten gobi kawawa. U koo wɔɔ si su tie sere yakiabun tɔɔ bakaru tu ka turin gobi kɔsiawa.

¹⁹ Yɛro ù n kɪ u win gbee te yakia, u koo kɔsiawa ye ba bura mi, kpa u yen bɔnu nɔɔbun tia sosi gbee te, tu sere maa ko wigiru.

²⁰ U kun tu yakie, ma ba tu goo dɔre, u n maa kpɛ u tu yakia win tii. ²¹ Yakiabun tɔɔ bakaru ta n tunuma, ta koo kowa Yinni Gusunəgiri. Yɔku kowoba ba ko n tu mɔ sere ka baadommaɔ.

²² Goo ù n Yinni Gusunə gberu wɛ te u dwa, n n mɔ te u tubi di, ²³ yɔku kowowa u koo tu mɛri kpa u ten geeru bura. U koo wɔsu gariwa si su tie yakiabun tɔɔ bakaru tu ka turi. Wɔɔ si kpuron gobiya u koo gere kpa gobi yi, yi ko Yinni Gusunəgii. ²⁴ Adama yakiabun tɔɔ bakaru ta n tunuma, gbee te, ta ko n sɔawa wi u raa nùn tu dɔregiri.

²⁵ Ba koo gɔanu kpuron geeru burawa nge mɛ ba ra sɔa yerun gobi kɔsi. N deema gobi yin tian bunum mu ra n sɔawa garamu wɔkuru.

Kɛɛ bwese bweseka

²⁶ Goo u ku raa win yaa saberun buu gbiikuu Yinni Gusunə kɛ. Domi

ga sãawa Yinni Gusunɔguu kɔ yɛn sɔ
ga sãa buu gbiikuu. Baa n̄ n yāarun
na n̄ kun mɛ kɛtɛ, ga sãawa Yinni
Gusunɔguu. ²⁷ Gã n̄ maa sãan na
sabe te ba ku ra ka yākuru kon buu
gbiikuu, wi u ka tu na u koo kpī u tu
yakia ù n gee te yāku kowo u n̄n bure
kɔsia kpa u maa ten bɔnu nɔɔbun tia
sosi. U n kpana u tu yakia, yāku kowo
u koo kpī u tu goo dɔre nge mɛ u ten
geeru bure.

²⁸ Gãa ni ba Yinni Gusunɔ kã sere
ka baadommaɔ, aa tɔnuwa? N kun
mɛ yaa sabera? N kun mɛ gbee te
u tubi diwa? Gãa ni ba gɔsa ba yi
Yinni Gusunɔn sɔ gesi, n̄ n̄ maa koorɔ
u nu yakia n̄ kun mɛ u nu dɔra. Nu
ko n sãawa Yinni Gusunɔginu sere ka
baadommaɔ. ²⁹ Baa n̄ n tɔnun na n̄ n̄
koorɔ u n̄n yakia. Ba koo yēro gowa.

³⁰ I ko i n̄ da Yinni Gusunɔ bɛɛn
gherun dīanun suba wɔkuru sɔɔ tia
yiiyewa sere ka dāa marumɔ. ³¹ Goo
ù n̄ kī u ye yakia, u koo yen gee te
kɔsiawa kpa u maa yen bɔnu nɔɔbun
tia sosi. ³² Mɛya maa yaa sabenu sɔɔ.
Yāara? Kɛtɛwa? Boowa? Sabe ni
ba kpare gesi, wɔkuru baateren wɔllɔ
Yinni Gusunɔ u teeru mɔ. ³³ Wi u sabe
ni mɔ, u n̄ koo gɔsi te ta wã n̄ kun
mɛ te ta kun wã. U n̄ maa ka tu garu
kɔsinamɔ. Baa ù n̄ ka tu garu kɔsina,
ni yiru kpuro nu ko n sãawa Yinni
Gusunɔginu. N̄ n̄ koorɔ bu nu yakia.

³⁴ Wooda yenibara Yinni Gusunɔ u
Mɔwisi wɛ Isireliban sɔ Sinaɪn guurɔ.

ISIRELIBAN SANUM GBABURU SƆƆ

Gabu ba tire te yĩsiru k̄awa Gari Gari yèn s̄o te s̄ora ba Isireliba gara sanam m̄e ba yarima Egibitin di. Adama s̄a n m̄era s̄a s̄a, sa ko wa ma yĩsi te, ta ñ ka tire ten gari kpuro yā. Domi ten gari m̄ero ya s̄awa Isireliban sirenabu w̄o weeru Sinain ghabur̄o. Yen s̄ona ba tu soka ka Heberum Ghaburun Tireru. W̄o wee te s̄o, Isireliba ba wurura ba nuki sankira, ba ben gutururu s̄osi ka sere ben naan̄e sariru Yinni Gusun̄on mi, ye ba ka n̄un seesi n̄on dabinu. Adama Yinni Gusun̄o u ñ ka bu k̄sa n̄enua. U bu win durom ka win t̄on geeru s̄osiwa. Ka m̄e, u ku ra de u kun bu s̄eeyasie. Domi u s̄awa gemgii.

Tire ten kpunaa

1. Sanum s̄oru, wiru 1n di sere wiru 10:10.
2. Isireliban sanum Sinain guurun di n ka da M̄abuban tem̄o, wiru 10:11n di sere wiru 21.
3. Isireliba M̄abuban tem̄o, wiru 22n di sere wiru 25.
4. Kananin tem dubun s̄oru, wiru 26n di sere wiru 36.

ISIRELIBA BA W̄A SINAIN GBABUR̄O

Ba Isireliba gara

¹ Ye Isireliba ba yarima Egibitin di, yen w̄o yirusen suru yirusen t̄o gbiikuru s̄ora Yinni Gusun̄o u ka M̄awisi gari kua win kuu bekurugir̄o, ghabu te ba m̄o Sinaio. ² U n̄e, i Isireliban t̄on dur̄abu kpuro gario, wun̄e ka Aroni, yenu ka yenu, bwese k̄era ka bwese k̄era, kpa i baawuren yĩsiru yore. ³ I bu gario be ba w̄a tabu wuunu s̄o, saa be ba w̄o yendu m̄on di sere ka be ba kere m̄e, be ba koo kp̄i bu tabu ko. ⁴ Bwese k̄era baayeren guro gurowa u koo b̄e somi. ⁵ Be ba koo b̄e somi mi, beya, Elisuri, Sedeurin bii, Rubenin bweseru s̄o, ⁶ ka Selumieli, Surisadain bii, Simeon bweseru s̄o,

⁷ ka Nasoni, Aminadabun bii, Yudan bweseru s̄o,

⁸ ka Netan̄eli, Suarin bii, Isakarin bweseru s̄o,

⁹ ka Eliabu, Helonin bii, Sabulonin bweseru s̄o,

¹⁰ ka Elisama, Amihudun bii, Efaraimu, Yosefun biin bweseru s̄o, ka Gamulieli, Pedasurin bii, Manase, Yosefun bii turo goon bweseru s̄o,

¹¹ ka Abidani, Gideonin bii, Benyam̄en bweseru s̄o,

¹² ka Akies̄e, Amisadain bii, Danun bweseru s̄o,

¹³ ka Pagieli, Okiranin bii, Asēen bweseru s̄o,

¹⁴ ka Eliasafu, Dewelin bii, Gadin bweseru s̄o,

¹⁵ ka sere Ahira, Enanin bii, Nefitalin bweseru s̄o.

¹⁶ Guro guro be ba ḡsa mi, ba s̄awa Isireliban tabu sinambu. ¹⁷ Ma M̄awisi ka Aroni ba t̄ambu w̄akura yiru ye sua b̄en yĩsinu ba sia mi. ¹⁸ Ma ba Isireliba kpuro soka ba m̄enna w̄on suru yirusen t̄o gbiikuru s̄o, ma ba bu gara bwese k̄era ka bwese k̄era, yenu ka yenu, saa t̄on dur̄o be ba w̄o yendu m̄on di sere ka be ba kere m̄e, ma ba ben yĩsa yorua. ¹⁹ M̄awisi u bu gara Sinain ghabur̄o nge m̄e Yinni Gusun̄o u n̄un s̄owa.

²⁰⁻⁴³ Ba Isireliban bwese k̄era baayeren t̄ambu gara yenu ka yenu. Ma ba ben yĩsa yorua saa be ba w̄o yendu m̄on di, be ba koo kp̄i bu tabu ko. Ba garim toruawa ka Rubeni, Yak̄abun bii gbiikoon bwese k̄era. T̄on ben geeru wee.

Rubenin bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu n̄ar̄abun suba weeru ka n̄oba tia ka n̄era wun̄bu (46.500).

Simeon bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu n̄ar̄abun suba weeraakuru ka n̄oba n̄e ka gooba wun̄bu (59.300).

Gadin bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu n̄ar̄abun suba weeru ka n̄abu ka nata ka weeraakuru (45.650).

Yudan bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu n̄ar̄abun suba wata ka w̄akura n̄e ka nata (74.600).

Isakarin bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu n̄ar̄abun suba weeraakuru ka n̄e ka n̄eru (54.400).

Sabulonin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba yiru ka nɛɛru (57.400).

Efaraimu, Yosefun biin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɛɛra wunɔbu (40.500).

Manase, Yosefun biin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka yiru ka goobu (32.200).

Benyamɛn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔbu ka nɛɛru (35.400).

Danun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka yiru ka nata ka wunɔbu (62.700).

Aseɛn bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka tia ka nɛɛra wunɔbu (41.500).

Nɛfitalin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka ita ka nɛɛru (53.400).

⁴⁴ Tɔn be Mɔwisi ka Aroni ka Isireliban guro gurobu wɔkura yiru ye, ba gara, ben geera mi. ⁴⁵ Ba bu garawa saa be ba wɔɔ yɛndu mɔn di sere ka be ba kere mɛ, be ba koo kpɪ bu tabu ko. ⁴⁶ Be kpuron geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nata ka ita ka nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (603.550).

Lefiban bweserun sɔmburu

⁴⁷ Baɲ Lefiban bweserɔ tɔmbu gara, ⁴⁸ yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ⁴⁹ Isireliba sɔɔ, a ku Lefiban bweserun tɔmbu gari. ⁵⁰ Kaa de bu nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te nɔɔriwa ka ten dendi yɔnu ka ye ya wɔa mi kpuro, beya ba ko n da ye kpuro sɔbe. Kpa bu ben kunu gira bu ka nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te sikerena.

⁵¹ Isireliba bɔ n seewa, Lefibara ba ko n da kuu te kure. Bɔ n koo maa ben sansani gira, ba ko n da Yinni Gusunɔn kuu te girewa. Tɔn tuko ù n tu bɛsu, ba koo nɔn gowa. ⁵² Isireli be ba maa tie, ba koo sinawa ben bwese kɛran wuuru sɔɔ, ben baawure u yɔra mi ben gidi bɔra ya gire nge mɛ ba bu bɔnu sɔa. ⁵³ Adama Lefiba ba koo ben sansani girawa bu ka kuu te sikerena mi woodan kpakorora wɔa. Nge mɛya ba koo ka tu kɔsu. Saa ye sɔɔ, Isireliba baɲ maa wasi bu tu susi n sere ka bu mɔru ko.

⁵⁴ Ma Isireliba ba Yinni Gusunɔn wooda ye kpuro mɛm nɔɔwa mam mam ye u Mɔwisi wɛ mi.

Nge mɛ Isireliba

ba koo ka sinasina ben sansaniɔ

2

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa u nɛɛ, ² Isireliba bɔ n ben sansani giramɔ, ben baawure u koo win kuru girawa win bweserun gidi bɔran bɔkuɔ. Ba koo ben kuu ni girawa bu ka nɛ, Yinni Gusunɔn kuu te sikerena, kpa begii ni, nu n ka tu dɛsire fiiko.

³ Sɔɔ yari yeru giara Yudaba ba koo ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka ben tabu kowobu.

Ben tabu sunɔn yɪsira Nasoni, Aminadabun bii.

⁴ Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nɛɛ ka nata (74.600).

⁵⁻⁷ Be ba ko n wɔa ben wuuru sɔɔ bera, Isakarin bwese kɛra ka Sabulonin bwese kɛra.

Isakarin tabu sunɔn yɪsira Nɛtanɛɛli, Suarin bii. Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɛɛ ka nɛɛru (54.400).

Sabuloniban tabu sunɔn yɪsira Eliabu, Helonin bii.

⁸ Win tabu kowobun geera sãawa nɔrɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba yiru ka nɛɛru (57.400).

⁹ Be kpurowa ba sãa Yudaban tabu kowobu ma ben geera kua nɔrɔbun suba wunɔbu ka wɛnɛ ka nɔɔba tia ka nɛɛru (186.400).

Isireliba bɔ n sanum seewa, bera ba ko n da gbi.

¹⁰ Sɔɔ yɛsan nɔm dwaru giara Rubeniba ba koo ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka ben tabu kowobu.

Ben tabu sunɔn yɪsira Elisuri, Sedeurin bii.

¹¹ Ben tabu kowobun geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔba tia ka nɛɛra wunɔbu (46.500).

¹²⁻¹⁴ Be ba ko n wɔa ben wuuru sɔɔ, bera Simɛɔn bwese kɛra ka Gadin bwese kɛra.

Simɛɔban tabu sunɔn yɪsira Selumiɛli, Surisadain bii. Ben tabu kowobu

ba sāawa tumbu nārɔbun suba weeraakuru ka nɔɔba nne ka gooba wunɔbu (59.300).

Gadigibun tabu sunɔn yīsira Eliasafu, Dewelin bii.

¹⁵ Ben tabu kowoba sāawa tumbu nārɔbun suba weeru ka nɔɔbu ka nata ka weeraakuru (45.650).

¹⁶ Be ka Rubenin tabu kowobu kpuro ba sāawa tumbu nārɔbun suba wunɔbu ka weeraakuru ka tia ka nɛɛru ka weeraakuru (151.450).

Beya ba koo ko yiruse bà n swaa wɔriɔ.

¹⁷ Yen biru, Lefiba ba koo Yinni Gusunɔn kuru sua kpa ba n wāa tabu kowo wuunu yiru ye ya gbia ka wuunu yiru ye ya wāa biruɔn suunu sɔɔ. Ben tii ba ko n swīnɛwa nge mɛ ba ra ka sinɛ sinɛ bà n sansani giramɔ. Ben baawure u koo yɔrawa win gidi bɔran bɔkuɔ.

¹⁸ Sɔɔ duu yeru giara Efaraimuba ba koo ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka ben tabu kowobu.

Ben tabu sunɔn yīsira Elisama, Amihudun bii.

¹⁹ Win tabu kowobun geera sāawa tumbu nārɔbun suba weeru ka nɛɛra wunɔbu (40.500).

²⁰⁻²³ Ben wuuru sɔɔra Manaseba ka Benyamɛɛba ba koo ben sansani gira. Manaseban tabu sunɔn yīsira Gamulieli, Pedasurin bii.

Win tabu kowobun geera sāawa tumbu nārɔbun suba tɛna ka yiru ka goobu (32.200).

Benyamɛɛban tabu sunɔwa Abidani, Gideonin bii. Win tabu kowobun geera sāawa tumbu nārɔbun suba tɛna ka nɔɔbu ka nɛɛru (35.400).

²⁴ Be kpuro ka Efaraimun tabu kowobun geera kuawa tumbu nārɔbun suba wunɔbu ka nɔɔba ita ka wunɔbu (108.100).

Bera ba ko n sāa itase bà n swaa wɔriɔ.

²⁵ Sɔɔ yɛsan nɔm geu giara Danuba ba koo maa ben sansani gira ben gidi bɔran bɔkuɔ be, ka ben tabu kowobu. Ben tabu sunɔn yīsira Akiesɛɛ, Amisadain bii.

²⁶ Win tabu kowobun geera sāawa tumbu nārɔbun suba wata ka yiru ka nata ka wunɔbu (62.700).

²⁷⁻³⁰ Ben wuuru sɔɔra Aseɛba ka Nɛfitaliba ba koo du.

Aseɛban tabu sunɔn yīsira Pagieli, Okiranin bii.

Ben tabu kowobun geera sāawa tumbu nārɔbun suba weeru ka tia ka nɛɛra wunɔbu (41.500).

Nɛfitaliban tabu sunɔn yīsira Ahira, Enanin bii.

Win tabu kowobun geera sāawa tumbu nārɔbun suba weeraakuru ka ita ka nɛɛru (53.400).

³¹ Be kpuro ka Danuba ben geera kuawa tumbu nārɔbun suba wunɔwa wata ita sari ka nata (157.600).

Isireliba bà n swaa wɔri, kpa ben baawuren gidi bɔra ya n bu gbiye, bera ba koo be ba tie swīi biruɔ.

³² Isireli be ba koo kpī bu tabu ko, ben geera kuawa nārɔbun suba nata ka ita ka nɛɛra wunɔbu ka weeraakuru (603.550). Ba bu garawa bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu ka yɛnu. ³³ Bañ Lefiban bweseru gara yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u ku bu gari.

³⁴ Ma Isireliba ba kua mam mam ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa. Ben baawure u win sansani girawa mi ben gidi bɔra ya gire. Yen biru, bà n seewa ba swaa wɔriɔ, ba ra n swīnɛwa bwese kɛra ka bwese kɛra, yɛnu ka yɛnu.

Lefin bweserun sɔmburu

3

¹ Tɔn be ba wāa Aroni ka Mɔwisin bwese kɛra sɔɔ sanam mɛ Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua Sinaɔɔ, ben yīsa wee. ² Bibu nnɛwa Aroni u mɔ. Gbiikoon yīsira Nadabu. Be ba maa tie bera, Abihu ka Eleasaa ka Itamaa. ³ Be kpurowa ba gum tāre bu ka ko yāku kowobu, ma ba bu yi nɛnɛm sɔmbu ten sɔ. ⁴ Adama Nadabu ka Abihu ba gu sāa yerun kɔnnɔwɔ Sinain gbaburɔ sanam mɛ ba ka Yinni Gusunɔ turare tuka daawɔ bu ka yākunu ko. N deema ben goo kun bii mara. Ma n tia Eleasaa ka Itamaa ka sere ben baaba Aroni wi u ra n bu kpare yāku kobun sɔmburu sɔɔ.

⁵ Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ⁶ a de Lefin bibun bweseru tu na kpa a tu Aroni nɔmu sɔndia sɔmbu ten sɔ. ⁷ Ba ko n da n wāawa Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ bu ka ten sɔmburu ko Aroni ka Isireliba kpuron ayerɔ.

⁸ Beya ba koo kuu te, ka ten dendi yānu kpuron sɔmburu ko Isireliban ayera. ⁹ Kaa wooda wēwa a nēē, Aroni ka win biba ba ko n Lefiba mɔ bu ka sāa yee ten sɔmburu ko. ¹⁰ Adama Aroni ka win bibu tɔnawa ba koo yākuru ko. Goo ù n yākuru kua, ma n kun be, ba koo yēro gowa.

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔɔwa u nēē, ¹² wee na Lefiba wuna Isireliban suunu sɔɔn di ba n ka sāa Isireliban bii tɔn durɔ gbiikobun kɔsire, kpa bu ko nēgibu. ¹³ Domi saa min di na Egibitigibun bii gbiikobu go, saa min diya na Isireliban bii gbiikobu ka ben yaa sabenun bii gbiikinu tii yiya. Ma ba kua nēgibu. Nena Yinni Gusunɔ.

Ba gari gari kua Lefiban

bweseru sɔɔ nɔn gbiikiru

¹⁴ Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔɔwa Sinain gbaburɔ u nēē, ¹⁵ a Lefin bibun bweseru gario yenu ka yenu, bweseru ka bweseru. Ben tɔn durɔ baawurewa kaa gari saa be ba suru tia mɔn di sere ka be ba kere mē.

¹⁶ Ma Mɔwisi u bu gara nge mē Yinni Gusunɔ u gerua.

¹⁷ Be ba sāa Lefin bibu bera, Gēēsɔni ka Kehati ka Mērari. ¹⁸ Be ba sāa Gēēsɔnin bibu ka ben bweseru bera, Libini ka Simēi. ¹⁹ Be ba sāa Kehatin bibun bweseru bera, Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiēli. ²⁰ Be ba maa sāa Mērariba ka ben bweseru bera, Makili ka Musi. Beni kpurowa ba sāa Lefin bibun bweseru.

²¹ Gēēsɔnin min diya Libinin bweseru ka Simēin bweseru ta yara. ²² Tɔn durɔ be ba gara be ba suru tia mɔ ka be ba kere mē Gēēsɔnin bweseru sɔɔ ben geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka nēera wunɔbu (7.500).

²³ Gēēsɔniba ba ra ben sansani girewa Yinni Gusunɔn kurun biruɔ sɔɔ duu yeru gia. ²⁴ Ben kparon yīsira Eliasafu, Laelin bii. ²⁵ Ye Gēēsɔnin bweseru ta ko n da ko kuu bekurugii te sɔɔ yera, kuu ten beku karenu ni ba koo doke ten sɔɔwɔ ka ten tɔɔwɔ ka ten kɔnnɔwɔ ²⁶ ka ten yaaraɔ ka yaara yen kɔnnɔwɔ ka sere maa ten wēē kpuro.

²⁷ Kehatin min diya Amuramugibu ka Yiseharigibu ka Heboronigibu ka

Usiēligibun bwese keri maa yara.

²⁸ Tɔn durɔ be ba gara Kehatin bwese te sɔɔ, be ba suru tia mɔ ka be ba kere mē, ben geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba ita ka nata (8.600). ²⁹ Kehatiba ba ra ben sansani girewa kuu ten sɔɔ yēsɔn nɔm geu gia. ³⁰ Ben kparon yīsira Elisafani, Usiēlin bii. ³¹ Kehati bera ba ko n da woodan kpakoro ten sɔmburu ko ka tabulu ye, ka dabu ge, ka yaku yenu ka kuu ten dendi yānu kpuro ka dii dēerarun beku kare te. Beya ba ko n da ye kpuron sɔmburu ko.

³² Wi u sāa Lefiba kpuron guro guro wiya, Eleasaa, Aroni yaku kowon bii. Wiya u tɔn be kpuro kpare be ba sāa yee ten sɔma mɔ.

³³ Mērarin min diya Makiligibu ka Musigibun bwesera yara. ³⁴ Tɔn durɔ be ba gara be ba suru tia mɔ ka be ba kere mē, ben geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka goobu (6.200). ³⁵ Ben kparon yīsira Suriēli, Abihailin bii. Ba ra ben sansani girewa sɔɔ yēsɔn nɔm geu gia. ³⁶ Beya ba Yinni Gusunɔn kuu ten dāa besi ka ten dāa pɔɔsi ka ten gbereba ka ten yōratii ka ten sɔm yānu kpuro nɔmu sɔndia, ³⁷ ka sere ten kara dānu ka ten yōratii ka ten kurumba ka ten wēē.

³⁸ Mɔwisi ka Aroni ka win bibu ba ra ben sansani girewa kuu ten kɔnnɔwɔ sɔɔ yari yeru gia. Domi beya ba ko n da sɔmburu ko kuu te sɔɔ Isireliban sɔ kpa ba n tu kɔsu tɔn tuko goo u ku raa ka tu susin sɔ, kpa u ku raa gbi.

³⁹ Lefi tɔn durɔ be Mɔwisi ka Aroni ba gara be ba suru tia mɔ ka be ba kere mē, nge mē Yinni Gusunɔ u gerua, ben geera sāawa tɔmbu nɔrɔbun suba yenda yiru (22.000).

Bii gbiikobun yakiabu

⁴⁰ Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔɔwa u nēē, a Isireliban bii tɔn durɔ gbiikobu gario saa be ba suru tia mɔn di sere ka be ba kere mē, kpa a bu gari baawure ka win yīsiru. ⁴¹ Yen biru, kpa a Lefiba wuna a yi nēnēn ba n sāa nē Yinni Gusunɔgibu Isireliban bii gbiikobun ayera. Meya kaa maa man

ben yaa sabenu yīiya Isireliban yaa sabenun bii gbiikinun ayera.

⁴² Ma Mōwisi u Isireliban bii gbiikoo be gara nge me Yinni Gusunō u nūn sōwa u ko. ⁴³ Ma be kpuron geera kua tōnu nōrōbun suba yenda yiru ka goobu ka wata ka wōkura ita (22.273).

⁴⁴ Yinni Gusunō u kpam Mōwisi sōwa u nee, ⁴⁵ a Lefiba wunō nenem kpa bu ko bii gbiikoo be kpuron kōsire. Mēya kaa maa ko ka ben yaa sabenu kpuro, nu ko Isireliban yaa sabenun buu gbiikuu baageren kōsire. Ba ko n wāawa nen sō. Nena Yinni Gusunō. ⁴⁶ Bā n kī bu Isireliban bii gbiikobu goobu ka wata ka wōkura ita (273) be ba Lefiba dabiru kere mi yakia, ⁴⁷ sii geesun gobi nōobuwa kaa mwa ben baawuren wōlō. Gobi yin tian bunum mu sāawa garamu wōkuru nge me ba ka yi dimō sāa yera.

⁴⁸ Aroni ka win biba kaa yi nōmu beria bu ka Isireliban bii gbiikobu yakia be ba Lefiba dabiru kere.

⁴⁹ Ma Mōwisi u gobi yi mwēera u yi bii gbiikoo ben yakiabun sō. ⁵⁰ Ma yi kua sii geesun gobi nōrōbu ka gooba wunōbu ka wata ka nōobu (1.365) nge me ba ka yi dimō sāa yera. ⁵¹ Ma u yi kpuro Aroni ka win bibu wē nge me Yinni Gusunō u nūn sōwa.

Kehatin bwese keran sōmburu

4

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi ka Aroni sōwa u nee, ² i Kehatin bweserun tōmbu gario Lefin bibun bweseru sō, yenu ka yenu, ³ saa be ba wō tēna mōn di n ka girari be ba mō wō weeraakura, be ba koo kpī bu Yinni Gusunōn kuu ten sōmburu ko. ⁴ Sāa yerun dii te ta dēere gem gem sōra ba koo sōmburu ko. Sōmbu te ba koo ko wee. ⁵ Bā n seewa ba doonō, Aroni ka win biba ba koo beku kare te sōsia te ta wāa dii te ta dēere gem gem kōnnōwō, kpa bu tu woodan kpakoro te wukiri. ⁶ Ten wōlōwa ba koo gōni damgii tēria kpa bu maa yin wōlō beku boogugiru sōndi kpa bu sere kpakoro ten nenutii wasi. ⁷ Ba koo beku boogugiru tēriawa tabulu yen wōlō mi ba ra pēe sōndi

kpa bu yen wōlō gbēenu sōndi ka nōri ka pērentiba ka tam kparabanu, kpa bu ku de pēe yu biara mi baadomma. ⁸ Yen biruwa ba koo ye kpuron wōlō beku wunōmgiru wukiri kpa bu gōni damgii sōndi. Bā n kpa, kpa bu tabulu yen nenutii wasi. ⁹ Yen biru, ba koo maa beku boogugiru sua bu dabu ge wukiri ka gen fitilanu ka gen bakusu ka gen torom guratii ka gum kparabanu, gen dendi yānu kpuro gesi. ¹⁰ Ba koo dabu ge, ka gen dendi yāa ni kpuro dokewa bōoru sō te ba kua ka gōni damgia. Yen biru, kpa bu tu sāarusia dāa pōtura sō ye ba koo ka tu sua. ¹¹ Kpa bu maa beku boogugiru sua bu wukiri kpakoro ten wōlō mi ba ra turare dōo doke kpa bu maa tu gōni damgii wukiri. Yen biru, kpa bu ten nenutii wasi. ¹² Kpa bu kuu ten dendi yānu kpuro sua bu nu kure ka beku boogugiru. Yen biru, kpa bu nu doke bōoru sō te ba kua ka gōni damgii kpa bu bōo te sāarusia dāa pōtura sō ye ba koo ka tu sua. ¹³ Kpa bu maa torom gura yāku yerun di. Yen biru, kpa bu tu beku wunōmgiru wukiri. ¹⁴ Ten wōlōwa ba koo ten dendi yāa ni kpuro doke. Niya, dōo guratii ka kaato donnuginu ka kaato ni nu tie ka gbēe ni ba ra ka yem yēke, kpa bu ye gōni damgii wukiri. Yen biru, kpa bu yen nenutii wasi. ¹⁵ Aroni ka win bibu bā n dendi yāa ni kpuro wukiri ba kpa, Kehatin bwesera ta koo na tu nu sua tu sōbe. Adama tu ku raa dendi yāa nin tii baba bā kun nu bekuru wukiri kpa tu ku raa gbi. Isireliba bā n seewa ba swaa wōri, Kehatin bwese tera ta ko n da sāa yāa ni sōbe. ¹⁶ Eleasaa, Aroni yāku kowon biiwa u ko n da maa dabu gen gum gari yē, ka sere turare nubu durorugia ye, ka bururu ka yokan yāku te ba ra ko tōo baatere ka gum me ba ra gāanu tāre bu ka nu gōsi bu yi nenem ne, Yinni Gusunōn sō. Wiya u koo ne, Yinni Gusunōn kuu te nōni doke ka ye ya wāa te sō.

¹⁷ Yinni Gusunō u maa Mōwisi ka Aroni sōwa u nee, ¹⁸⁻¹⁹ i de i Kehatin bweseru nōni doke kpa tu ku raa gbi tā n sāa yāa nin sōmburu mō. Wee me

kaa ko. Wunε Aroni ka wunen bibu, i ko i ka baawure dawa win ayero kpa i nūn sōsi yāa nūn sām̄buru u koo ko. ²⁰ Bu ku raa du mi, bu ka sāa yee ten dendi yānu kpuro mēeri kpa nε, Yinni Gusunō n ku ra bu go.

Gεεsōnin bwese kεran

sām̄buru

²¹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nεε, ²² a Gεεsōnin bwese kεran tōmbu gario yenu ka yenu. ²³ Kaa bu gariwa saa be ba wōō tēna mōn di sere n ka girari be ba mō wōō weeraakurō, be ba koo kpī bu gesi sāa yee ten sām̄buru ko. ²⁴ Wee sām̄bu te Gεεsōnin bweseru ta koo ko. ²⁵ Ta ko n da kuu ten beka sōbewa ka ten gōni damgii yi ba ra wukiri wōlō ka sere ten kōnnōn beku kare te, ²⁶ ka ten yaaran beka ka yen kōnnōn beku kareru ka ten wēε ka ten sōm yāa ni nu tie. Ye kpuron sām̄bura ba koo ko. ²⁷ Gεεsōnin bweseru tā n sām̄buru mō, Aroni ka win biba ba koo tu nōni doke, beya ba koo tu sō yē ta koo ko. ²⁸ Sōma ye kpurowa Gεεsōnin bweseru ta koo ko. Itamaa, yāku kowo, Aronin biiwa u koo bu kpāra.

Mεrarin bwese kεran sām̄buru

²⁹ Yinni Gusunō u maa Mōwisi sōwa u nεε, a Mεrarin bwese kεran tōmbu gario yenu ka yenu. ³⁰ Kaa ben tōn durōbu gariwa saa be ba wōō tēna mōn di n ka da be ba mō wōō weeraakurō, be ba koo kpī bu gesi kuu ten sām̄buru ko. ³¹ Wee sām̄bu te ba koo bu nōmu beria. Beya ba ko n da kuu ten dāa besi sōbe ka ten dāa pōsi ka ten gbereba ka ten yōratii, ³² ka maa ten yaaran kara dānu ka ten yōratii ka ten kurumba ka ten wēε ka sere ten dendi yāa ni nu tie. Ba koo baawure wēwa ye u koo sōbe. ³³ Sōma yeniwa Mεrarin bwese kεra ya ko n da ko kuu te sō. Itamaa yāku kowo Aronin biiwa u koo bu nōni doke.

Ba Lefiba gara be ba koo kpī

bu kuu ten sām̄buru ko

³⁴⁻⁴⁹ Mōwisi ka Aroni ka Isireliban yenu yērobu ba Lefiban bwese keri yinin tōmbu gara, yiya, Kehati ka Gεεsōni ka Mεrari. Ba bu garawa yenu

ka yenu saa be ba wōō tēna mōn di sere n ka da be ba mō wōō weeraakurō, be ba koo kpī bu sām̄buru ko kuu te sō gesi nge mε Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa.

Be ba gara Kehatin bweseru sō, ben geera kuawa tōmbu nōrōbun suba yiru ka nata ka wunōbu ka weeraakuru (2.750).

Gεεsōnin bweseru sō maa, ben geera kuawa tōmbu nōrōbun suba yiru ka nata ka tēna (2.630).

Mεrarin bweseru sō, ben geera maa kua tōmbu nōrōbun suba ita ka goobu (3.200). Ma Lefiba kpuron geera kua tōmbu nōrōbun suba nōba ita ka nēera wunōbu ka wēε (8.580).

Ba ben baawure sōwa ye u koo ko ka ye u koo sōbe nge mε Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa.

Be ba koo yara sansanin di

5

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nεε, ² a Isireliba sōwa a nεε, bu bu yaro sansanin di, be ba disi mō gōnan bara disiginun sō, n kun mε kentun sō, n kun mε goru garun sō. ³ Yēro u sāawa tōn kurō? I ko i nūn yarawa kpa u ku raa sansani ye disi doke, yēn suunu sō nε, Yinni Gusunō na wāa.

⁴ Ma Isireliba ba Yinni Gusunōn wooda ye mēm nōwa. Ma ba tōmbu kpuro yara be ba disi mō mi, nge mε Yinni Gusunō u gerua.

Torarin sām̄bu

⁵ Yinni Gusunō u maa kpam Mōwisi sōwa u nεε, ⁶ a Isireliba sōwa a nεε, tōn kurōwa? Aa, tōn durōwa? U n win winsim tora, Yinni Gusunōwa u tora. ⁷ Yēro u koo win tora te tuuba kowa kpa u gāa nūn sō u tora mi wesia, kpa u yen bōnu nōbun tia sosi. ⁸ Wi ba koo gāa ni wesia, ù kun wāa ma un maa goo mō wi ba koo nu wē, Yinni Gusunōwa ba koo nu wē, kpa nu ko yāku kowoginu. U koo maa yāa kineru wē te ba koo ka nūn win torarin yākuru kua. ⁹ Yākuru baatere tēn sukum ba wīa nēnem Yinni Gusunōn sō, ta ko n sāawa yāku kowogiru. ¹⁰ Kpuro ye ba wē Yinni Gusunōn sō, ya kuawa yāku kowogia. U koo kpī u ye yi nēnem win tiin sō.

Tɔn kurɔ wi ba tamaa

u sakararu kua

¹¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹² a Isireliba kpuro sɔɔwɔ a nɛɛ, tɔn kurɔ goo ù n naanɛ sarirun kookoosu mɔ, ¹³ ma win durɔ u tamaa durɔ goo u ka nùn kpuna, baa mɛ ganu sari ni nu nùn sɔɔsimɔ ma u ka goo kpuna, mɛya un̄ maa seedagii goo mɔ wi u nùn wa u ye mɔ, durɔ win tii un̄ maa ka nùn ye mwe, ¹⁴ sɔrɔkudo un̄ ye kue, adama ka mɛ, nisinun sɔ, un̄ nùn naanɛ sɔa, ma u tamaa u sakararu kuawa kam kam, ¹⁵ baa n̄ n mɛren na, durɔ wi, u koo ka win kurɔ wi dawa yāku kowon mi ka ɔsun som kilo ita. Un̄ gum dokemɔ som mɛ sɔɔ. Mɛya un̄ maa turare sɔndimɔ mɛn wɔllɔ. Domi ta sɔawa yāku te ta nisinu yaayamɔ. ¹⁶ Saa ye sɔɔ, yāku kowo u koo ka nùn dawa sɔa yerɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, ¹⁷ u yɔrasia, kpa u doma nim sua wekerun di te ba kua ka sɔndu, kpa u tua sɔka sɔa yerun temɔ u ka nim mɛ burina. ¹⁸ U koo de kurɔ wi, u yɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u nùn win yasa pota, kpa u kɛɛ te sɔndi kurɔ win nɔmaaɔ. Saa ye sɔɔ, yāku kowon tii u ko n nim sosuram nɛni mɛ mu ka bɔri naamɔ, ¹⁹ kpa u kurɔ wi bɔrusia u nɛɛ, saa ye a wɔa wunɛn durɔn yenuɔ, tɔn durɔ goo ù kun ka nun kpunɛ, ma aɲ tii disi doke, Gusunɔ u ku de a bɔri wa yi nim mɛ, mu koo ka na. ²⁰ Adama ma a ka durɔ goo kpuna, a tii disi kua, ²¹ Yinni Gusunɔ u nun sɛɛyasia, kpa u nun wɔrɔru kpɛɛ kpa wunɛn nukuru tu mɔsi sere ba n da nun sie bɔ n tɔmbu bɔrusimɔ. ²² Gusunɔ u de nim mɛ mu ka bɔri naamɔ mi, mu du wunɛn nukurɔ kpa wunɛn nuku te, tu mɔsi, kpa wunɛn marutuu gu gbera. Saa ye sɔɔra, kurɔ wi, u koo gere u nɛɛ, ami!

²³ Yāku kowo u koo bɔri yi yorewa tireru sɔɔ kpa u yi tea ka nim sosuram mɛ, ²⁴ mɛ mu ka bɔri naamɔ kpa u mu kurɔ wi nɔrusia, kpa nim mɛ, mu du win nukurɔ mu nùn kɔsa kua. ²⁵ Yen biru yāku kowo u koo nisinun kɛɛ te mwa kurɔ win nɔman di kpa u tu sɔɔsi beri berika, kpa u ka sere tu da

yāku yerɔ. ²⁶ Yen biru u koo kɛɛ ten som nɔm kure teeru sua kpa u mu dɔɔ mɛni yāku yerɔ kpa Yinni Gusunɔ u kurɔ wi yaaya. Yen biru kpa u kurɔ wi nim sosuram mɛ nɔrusia. ²⁷ U n kurɔ wi nim mɛ nɔrusia ma u disi mɔ, u kua naanɛ sarirugii win durɔn mi, nim mɛ, mu koo ka nùn bɔri naawa, kpa mu nùn kɔsa kua, win nukuru tu mɔsi kpa win marutuu gu gbera, kpa ba n da nùn sie bɔ n tɔmbu bɔrusimɔ. ²⁸ Adama ù kun disi mɔ, u tii nɛnuu dee dee, ba koo nùn garisiwa taarɛ sarirugii. Saa ye sɔɔ, u koo bibu wa u ma.

²⁹ Yeniwa ya sɔa kurɔ ka durɔn nisinun wooda. Kurɔ ù n win durɔ nɔni wɔkua u sakararu kua, ³⁰ n̄ kun mɛ durɔn nisinu nùn n seewa, ù n win kurɔ taarɛ weesugia wɛɛmɔ, yāku kowo u koo ka nùn dawa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, kpa u ko mam mam ye wooda ye, ya gerua. ³¹ Durɔ u ko n sɔa taarɛ sarirugii. Adama kurɔ ù n tora u koo ten are wa.

Be ba tii Yinni Gusunɔ wɛ

6

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a Isireliba sɔɔwɔ a nɛɛ, goo ù n tii wuna nɛnɛm u ka tii Yinni Gusunɔ wɛ, ³ yɛro un̄ koo tam gam nɔ, baa mɛ ba kua ka resɛm. Un̄ maa resɛm beka n̄ kun mɛ gbeba dimɔ. ⁴ Saa ye u tii Gusunɔ wɛ mi, un̄ gāanu dimɔ ye ba kua ka resɛm. ⁵ Un̄ maa win seri kɔnimɔ sere win tii wɛɛbun tɔɔ te, tu ka yibu. U koo win seri deriwa yi n kpɛamɔ, kpa u n wɔa Gusunɔn sɔ. ⁶ U ku raa maa susi goru garun bakuɔ u sere tu baba, ⁷ baa n̄ n win baan gorun na, n̄ kun mɛ win mɛrogiru, n̄ kun mɛ win wɔnɔ ka win mɔɔgiru, n̄ kun mɛ win sesugiru. Domi seri yi u sɔɔwa mi, yi sɔɔsimɔ ma u tii Gusunɔ wɛɛwa.

⁸ Win tii wɛɛbun saa ye sɔɔ, u ko n wɔawa Yinni Gusunɔn sɔmburun sɔ. ⁹ Wi ka goo bɔ n wɔa sannu ma yɛro u gu suaru sɔɔ, ma u disi duura, u koo win seri kɔniwa sɔɔ nɔɔba yiruse dɔma te u tii dɛɛrasiamɔ. ¹⁰ Sɔɔ nɔɔba itase, u koo ka yāku kowo kparukonu yiru naawa, n̄ kun mɛ, totoberɛnu yiru, sɔa yerun kɔnnɔwɔ, ¹¹ kpa yāku

kowo u gen teu go, u ka durɔ win torarun suuru bikia kpa u ka yiruse yāku dɔɔ mwaararugiru ko. Yen biru kpa u nùn dɛɛrasiabun wororu koosi. Yen tɔɔ te, u dɛɛrawa mi. ¹² Kpa u maa wure u tii Yinni Gusunɔ wɛ. Saa yera u koo yāa kinɛru wɔɔ tiagiru go u ka win toraru sɔmɛ. Adama tɔɔ gbiikii ni u raa tii wɛ mi, nu kam kuawa mi.

¹³ Be ba tii Gusunɔ wɛn wooda wee. Goo ù n tii wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ, ma u yen tɔru yibia te u bura ba koo ka nùn dawa Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ. ¹⁴ Miya u koo ka win kɛru na Yinni Gusunɔn mi. Niya yāa kinɛru wɔɔ tiagiru te taɛn alebu mɔ, u ka yāku dɔɔ mwaararugiru ko, ka maa yāa niru wɔɔ tiagiru te taɛn alebu mɔ u ka torarun yākuru ko. Kpa u maa ka yāa kinɛru na te taɛn alebu mɔ u ka siarabun yākuru ko. ¹⁵ U koo maa ka pɛɛ na bireru sɔɔ ye baɛn seeyatia doke, yen gɛɛ yi n kpā yèn som ba ka gum burina, yen gɛɛ yi kun maa kpā yi ba koo gum tɛɛni. ¹⁶ Yen biru kpa yāku kowo u ka kɛɛ ni na Yinni Gusunɔn mi, kpa u torarun yākuu ko ka sere yāku dɔɔ mwaararuginu. ¹⁷ Kpa u maa siarabun yākuu ko ka yāa kinɛ te, ka pɛɛ ye ya wāa bire te sɔɔ, ye baɛn seeyatia doke, ka som mɛ, ka tam mɛ. ¹⁸ Saa ye sɔɔ, wi u tii wɛ mi, u koo win seri yi kɔniwa Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ, kpa u yi kpɛɛ mi ba siarabun yākurun dɔɔ sɔrua. ¹⁹ Yen biru yāku kowo u koo yāa kinɛ ten nɔmu sua te ba sawa mi, kpa u pɛɛ ka kira teeru sua birerun di, kpa u ye kpuro sɔndi durɔ win nɔmu wi ba kɔna mi. ²⁰ Yen biru yāku kowo u koo ye Yinni Gusunɔ sɔɔsi, ka sere yaa yen guro guroru ka yen taa teeru sannu, kpa yu ko wi yāku kowogia. Woro nini kpuron biruwa wi u tii Yinni Gusunɔ wɛ mi, u koo den kpī u tam nɔ.

²¹ Yera ya sãa be ba tii wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔn wooda. Yāku niya ba koo maa ko. Bā n maa dam mɔ bu ka Yinni Gusunɔ kɛnu ganu wɛ nini baasi, ba koo kpī bu ko. Adama baa

ñ n mɛren na, ba koo nùn wɛwa ye ba nɔɔ mwɛɛru kua nge mɛ yen wooda ya gerua.

Nge mɛ ba ko n da domaru ko

²² Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ²³ a Aroni ka win bii tɔn durɔbu sɔɔwɔ a nɛɛ, wee nge mɛ ba ko n da gere bà n Isireliba domaru kuammɛ.

²⁴ Ba ko n da nɛɛwa, Yinni Gusunɔ u bɛɛ domaru kua, kpa u bɛɛ kɔsu.

²⁵ Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri kpa u bɛɛ durom kua.

²⁶ Gusunɔ u bɛɛ mɛɛrima, kpa u bɛɛ bɔri yendu wɛ.

²⁷ Yāku kowo ù n nɛn yīsiru sokusina mɛ, sanam mɛ u Isireliba domaru kuammɛ, saa yera kon doma te mwa.

Kɛkɛ yi Isireliban

guro guroba wɛ sãa yerun sɔ

7

¹ Sanam mɛ Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu te gira u kpa, u tu gum yɛka, te ka ten dendi yānu kpuro, ta n ka sãa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ. Ka yāku yee te ka ten dendi yānu ye kpurowa u gum yɛka u wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ. ² Yera Isireliban bwese kɛra baayeren guro guro be ba raa tɔmbu gara mi, ba susima. ³ Ben baawure u ka win kɛru na. Kɛɛ niya nɛɛ wākura yiru ka kɛkɛ nɔɔba tia ye nɛɛ gawe. Ba kɛkɛ yi wukiritii kua. Wirugibu yiruwa ba menna ba kɛkɛ tia kasu ba wɛ. Ma ben baawure u naa tia wɛ. Ma ba ka ye na Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ⁴ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ⁵ a ye kpuro mɔɔ nɛn kuu ten sɔmburun sɔ, kpa a ye Lefiba bɔnu kua nge mɛ ben baawuren sɔmbura sãa yu ka nùn somi.

⁶ Ma Mɔwisi u kɛkɛ be ka nɛɛ yi mwa ma u yi Lefiba wɛ. ⁷ U Gɛɛsɔnin bwese kɛra kɛkɛ yiru wɛ ka nɛɛ nɛ ben sɔmburun sɔ. ⁸ U Mɛrarin bwese kɛra kɛkɛ nɛɛ wɛ ka nɛɛ nɔɔba ita, ben sɔmburun sɔ. N deema Itamaa yāku kowo Aronin biiwa u bu kpare. ⁹ Uñ Kehatiba yen gaa wɛ. Domi sãa yerun

dendi yānun tiywa be, ba ra sue ben senə.

Kēē ni ba kua sanam me

ba yāku yeru wukiamə

¹⁰ Dəma te ba yāku yee te gum yēka ta n ka sāa nənəm Yinni Gusunən sō, Isireliban bwese kərin wirugibu ba ka ben kēnu na yāku yee ten wuswaaə.

¹¹ Yinni Gusunə u Məwisi sōəwa u nēē, a de Isireliban guro guro be, bu na tia tia, ben baawure u n win kēru mə u ka tu sōəsi yāku yee ten sō, ben baawure u n win tōru mə.

¹²⁻⁸³ Wee nge me ba ka kēē ni naasina.

Tōə gbiikiru Nasoni, Aminadabun bii, Yudan bweseru sōə, wiya u ka wigiru na.

Tōru yiruse Netanēli, Suarin bii, Isakarın bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru itase Eliabu, Helonin bii, Sabulonin bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru nnese Elisuri, Sedeurin bii, Rubenın bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru nōəbuse Selumieli, Surisadain bii, Simēən bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru nōəba tiase Eliasafu, Dewelin bii, Gadin bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru nōəba yiruse Elisama, Amihudun bii, Efaraimun bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru nōəba itase Gamulieli, Pedasurin bii, Manasen bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru nōəba nnese Abidani, Gideonin bii, Bənyamēən bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru wəkuruse Akiesēē, Amisadain bii, Danun bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru wəkura tiase Pagieli, Okiranin bii, Aseən bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Tōru wəkura yiruse Ahira, Enanin bii, Nefitalin bweseru sōə, u maa ka wigiru na.

Wee ye ben baawure u ka na.

Yera gbēeru te ba kua ka sii geesu, tən bunum mu sāa kilo tia ka garamu

gooba wunəbu (300), ka maa gbēeru garu te ba ko n da ka yem yēke. Ba maa te kuawa ka sii geesu. Ten bunum mu sāawa garamu nata ka wunəbu (700). Ba ni kpuron bunum yīirawa ka sāa yerun yīirutia. Ma ba gbēenu yiru ye sōə, som doke me ba burina ka gum bu ka yākuru ko.

Ben baawure u ka nərə wuragia na ye ba turare yibie. Nərə yen bunum mu sāa garamu wunəbu (100).

Ba maa ka ketē kineru ka yāa kineru ka yāa kpendu wōə tiagiru na. Ye ita kpurowa ba koo ka yāku dōə mwaararugiru ko,

kpa bu ka boo kineru na te ba koo ka torarun yākuru ko,

ka maa naa kinenu yiru ka yāa kinenu nōəbu ka boo kinenu nōəbu ka yāa kpemminu nōəbu wōə tiaginu ni ba koo ka siarabun yākunu ko.

⁸⁴ Kēē ni ba kua dōma te, yāku yee ten sō, ni kpuron geera kuawa gbēenu wəkura yiru ni ba kua ka sii geesu ka sere maa sii geesun gbēenu ganu wəkura yiru ni ba ko n da ka yem yēke, ka maa nəri wuragii wəkura yiru. ⁸⁵ Gbēē nin baateren bunum mu sāawa kilo tia ka garamu gooba wunəbu (300). Ni ba ra ka maa yem yēke mi, nin teerun bunum maa sāawa garamu nata ka wunəbu (700).

Gbēē ni kpuron bunum mu kuawa kilo yenda nne, nge me ba ra yīire sāa yerə. ⁸⁶ Nəri wuragii yi, yin baayeren bunum mu sāawa garamu wunəbu (100). Ma nəri wəkura yiru ye kpuron bunum mu kua kilo tia ka garamu goobu (200). Ba yin baayere turare yibie ye ba koo dōə doke. ⁸⁷ Yen biru ba yaa sabenu wē. Niya naa kinenu wəkura yiru ka yāa kinenu wəkura yiru ka yāa kpemminu wōə tiaginu wəkura yiru ni ba koo ka yāku dōə mwaararuginu ko ka maa som me ba ra ka yāku te ko, ka maa boo kinenu wəkura yiru ni ba koo ka toranun yākuru ko, ⁸⁸ ka ketē kinenu yenda nne, ka yāa kinenu wata ka boo kinenu wata ka yāa kpemminu wōə tiaginu wata. Ni kpurowa ba koo ka siarabun yākunu ko. Kēē niniwa ba kua sanam

mε ba yāku yee te gum yēka ta n ka sāa nēnem Gusunən sō.

⁸⁹ Sanam mε Mōwisi u dua Yinni Gusunən kuu ten mi, u Yinni Gusunən nōo nōomō. Nōo ge, ga weewa wəllun kōsobun weenasibu yiru yen baa sōon di, ye ya wāa woodan kpakoro ten wukiritian wəllō. Min diya Gusunō u ka nūn gari mō.

Nge mε ba koo fitilanu yiisina

8

¹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōowa u nēε, a Aroni sōowō a nēε, ² ū n fitilanu nōoba yiru ye doke dabu ge sōo, u de nu n yam bururasie wuswaa.

³ Ma Aroni u kua mε. U nu doke doke dabu gen wuswaa nge mε Yinni Gusunō u nūn sōowa. ⁴ Ba dabu ge kuawa ka wura bōri tia saa gen wəllun di sere n ka da temō, ka sere bura ni ba gu kua. Mōwisi u dera ba gu kuawa nge mε Yinni Gusunō u nūn sōosi.

Ba Lefiba wuna nēnem

Yinni Gusunən səmburun sō

⁵ Yinni Gusunō u Mōwisi sōowa u nēε, ⁶ a Lefiba wunō Isireliban suunu sōon di kpa a bu dēerasia. ⁷ Wee nge mε kaa ko a ka bu dēerasia. Kaa bu nim yēkawa mε mu koo ben toranu wukiri. Kpa a de bu ben wasin sansu kōni. Kpa bu ben yānu tea kpa bu tii dēerasia. ⁸ Yen biru ba koo kete kinε kpembu sua ka som mε ba ka gum burina ka kete kinε kpembu gagu bu ka torarun yākuru ko. ⁹ Kpa a Isireliba kpuro mēna kuu ten kōnnōwō, kpa a de Lefiba bu susima ¹⁰ nε, Yinni Gusunən wuswaa, kpa Isireliba bu ben nōma sōndi Lefi ben wiru wəllō. ¹¹ Kpa Aroni u Lefi be sōosi beri berika nε, Yinni Gusunən wuswaa nge yākuru te Isireliba ba ka na. Saa ye sōo, ba bu wunawa mi nēnem nēn səmburun sō. ¹² Lefiba ba koo maa ben nōma sōndi kete kinε nin wiru wəllō. Yen biru kpa Aroni u teeru go ben torarun suurun sō kpa u ka teeru yāku dōo mwaararugiru ko u sere bu dēerasiabun woronu koosi. ¹³ Kaa de Lefiba kpuro bu se bu yōra Aroni ka win bibun wuswaa, kpa a bu sōosi beri berika nge yākuru

nε, Yinni Gusunən wuswaa. ¹⁴ Kaa Lefiba wunawa nēnem Isireliban suunu sōon di, kpa ba n wāa nēn səmburun sō. ¹⁵ Yeniban biru ba koo səmburu ko nēn sāa yerō. Kaa bu dēerasiawa kpa a bu sōosi beri berika nge yākuru. ¹⁶ Domi ba man bu wēwa mam mam ba kua Isireliban bii gbiikobu kpuron kōsire. ¹⁷ Ben bii gbiikobu kpuro ba sāawa nēgibu saa tōmbun bii gbiikobun di n ka da yaa sabenun binō. Na bu wunawa nēnem ba kua nēgibu, saa mīn di na bii gbiikobu go Egibitio. ¹⁸ Na Lefiba mwa Isireliban bii gbiikobun ayerō. ¹⁹ Na bu wunawa na Aroni ka win bibu wē, bu ka səmburu ko Isireliban sō sāa yerō, kpa ba n sāa nge yākuru te Isireliba ba wē ben toranun sō. Saa ye sōo, Isireli be, bañ susimō nēn kuu ten bōkuō n sere bu go.

²⁰ Mōwisi ka Aroni ka Isireliba kpuro ba kua mam mam ye Yinni Gusunō u gerua Lefiban sō. ²¹ Lefiba ba tii dēerasia ba ben yānu tea, ma Aroni u bu sōosi beri berika nge yākuru. Ma u bu torarun suuru ka dēerasiabun woronu koosi. ²² Yen biruwa Lefi be, ba na Yinni Gusunən kuu ten mi, ba ben səmburu torua Aroni ka win bibun nōni biru, nge mε Yinni Gusunō u Mōwisi sōowa u ko ben sō.

²³ Yinni Gusunō u maa Mōwisi sōowa u nēε, ²⁴ Lefi be ba wōo yēnda nōobu mō ka be ba kere mε, beya ba koo səmburu ko nēn kuu te sōo. ²⁵ Be ba wōo weeraakuru tura, ba koo yariwa ben səmburun di mam mam. Bañ maa man səmburu kuammε. ²⁶ Ba ko n da ben Lefisibu somi bā n səmburu mō. Adama ben tii bañ ko n maa səmburu mō mi. Nge mēya kaa Lefiba kua ben səmburun swaa sōo.

Gəo sararibun tōo bakaru

9

¹ Ye Isireliba ba yarima Egibitin di yen wōo yirusen suru gbiikoo sōo, yera Yinni Gusunō u ka Mōwisi gari kua Sinain gbaburō. ² U nēε, Isireliba ba ko n da Gəo sararibun tōo bakaru diwa saa ye na yi sōo. ³ Yera suru winin sōo wōkura nneesen yoka, sanam

mε sɔɔ dua. Ba koo tu diwa nge mε ten wooda ya gerua.

⁴ Ma Mɔwisi u Isireliba sɔɔwa nge mε ba koo ka Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di. ⁵ Ma ba tɔɔ te di suru gbiikoon sɔɔ wɔkura nnese yen yoka sanam mε sɔɔ dua, Sinain gbaburu mi, nge mε Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa bu ko.

⁶ Yen dɔma te, tɔmbu gaba wɔa be ba disu mɔ gorun sɔ. Baɲ kpɔa ba tɔɔ baka te di. Ma ba da ba Mɔwisi ka Aroni deema. ⁷ Ba bu sɔɔwa ba nεε, wee sa disu mɔ gorun sɔ. Yen sɔ, kaa sun yinari su ka besen yɔkuru na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ tɔɔ te sɔɔ, nge Isireli be ba tie?

⁸ Ma Mɔwisi u nεε, i yɔro n bikia ye Yinni Gusunɔ u koo man sɔ bεen sɔ.

⁹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nεε, a Isireliba sɔɔwɔ a nεε, ¹⁰ ben goo n kun mε ben bibun bweseru sɔɔ, goo u n disu mɔ gorun sɔ, n kun mε u wuu da, ka mε, u koo Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru diwa nen sɔ. ¹¹ Adama ba koo tu diwa suru yirusen sɔɔ wɔkura nnesen yoka sanam mε sɔɔ dua. Kpa bu ten yaa tem ka pεε ye baɲ seeyatia doke ka maa kpee wuru si su sosu. ¹² Bu ku yen gaa deri sere sisiru bururu. Baɲ maa yen kukunu kɔramɔ. Bu de bu yen wooda mεm nɔɔwa mam mam. ¹³ Goo u n dεere ma un wuu de, ma u ka sere yina u Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te di, ba koo yɔro yarawa Isireliban sansanin di, yen sɔ u yina u ka win yɔkuru na ten saa sɔɔ. Yɔro u koo win tora ten are mwawa. ¹⁴ Sɔɔ goo u n wɔa bεen suunu sɔɔ, u tɔɔ baka te dimɔ, u koo tu diwa nge mε na ten wooda yi. Bεε ka sɔbu, wooda tia yera na bεε wεemɔ.

Guru wii wuroru ta Yinni

Gusunɔn kuu te wukiri

¹⁵ Dɔma te Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kuu te gira u kpa, guru wii wurora ta tu wukiri saa yoka yen di n ka girari bururɔ. Ma ta yam bururasie nge dɔɔ kuu ten wɔɔɔ. ¹⁶ Nge mɔya ta tu wukiri saa dɔma ten di. Wɔkuru kpa ta n yam buriri. ¹⁷ Guru wii wuro te, ta n seewa Yinni Gusunɔn kuu ten wɔɔɔn di, Isireliba ba ra kuu te wukewa bu doona. Kpa bu maa yɔra mi guru wii wuro te, ta yɔra. ¹⁸ Nge

mɔya ba ra ka Yinni Gusunɔn gere tubu u n kɔ bu kuu te gira, n kun mε, u n kɔ bu tu wuka. Guru wii wuro te, ta n wɔa kuu ten wɔɔɔ, ba ku ra doone min di. ¹⁹ Ta n yɔra kuu ten wɔɔɔ n ka te, Isireliba ba ra Yinni Gusunɔn wooda mεm nɔɔwewa, ba ku ra doone min di. ²⁰ Ta n yɔra saa fiiko, miya ba ra ben sansani gire saa fiiko. Yen biru kpa bu se bu doona Yinni Gusunɔ u n nεε, bu se bu doona. ²¹ Gasɔ guru wii wuro te, ta ra yɔre yam tem, saa yokan di sere ka bururɔ, n kun mε sɔɔ teeru ka wɔku teeru. Adama ta n seewa, Isireliba ba ra sewa bu swaa wɔri. ²² Adama ta n yɔra kuu ten wɔɔɔ sɔɔ yiru n kun mε suru tia n kun mε wɔɔ tia Isireliba ba ku ra kuu te wuke, ma n kun mɔ ba guru wii wuro te wa ta seewa. ²³ Ba ku ra se, ba ku ra maa sine, ma n kun mɔ Yinni Gusunɔ u bu wooda wε. Ba ra win wooda swiwa nge mε u Mɔwisi sɔɔwa u ko.

Kɔbi yiru

yi ba kua ka sii geesu

10

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nεε, ² a de bu kɔbi yiru seku ka sii geesu yi ba ko n da so bu ka tɔmbu menna kpa bu bu sɔ bu seewo bu doona sansanin di. ³ Ba n kɔbi yiru ye so sannu, tɔmbu kpurowa ba koo menna wunen mi, Yinni Gusunɔn kuu ten wuswaaɔ. ⁴ Adama ba n yin tia so, Isireliban wirugibu ka ben yenu yɔroba ba koo menna wunen mi. ⁵ Ba n kɔba so ba kuuki koosi, be ba ben sansani gire Yinni Gusunɔn kuu ten sɔɔ yari yeru gia, bera ba koo gbi bu doona. ⁶ Ba n maa wure ba so ba kuuki koosi, be ba ben sansani gire sɔɔ yɔsan nɔm dwaru gia kpa be, bu maa doona. ⁷ Adama ba n kɔ bu tɔmbu kpuro menna, ba koo kɔba sowa ba kun kuuki kue.

⁸ Aroni ka win bibu, be, be ba sɔa yɔku kowobu, be tɔnawa ba ko n da kɔbi yi so. Yen ya ko n sɔawa wooda sere ka ben bibun bweserɔ.

⁹ I n dua bεen tem sɔɔ, i tabu mɔ ka bεen yiberɛba i ko i kɔbi yi sowa i n kuuki koosimɔ kpa nε, Yinni

Gusunɔ n ka bɛɛ yaaya n bɛɛ wɔra yiberɛ ben nɔman di. ¹⁰ I n yaku dɔɔ mwaararuginu mɔ, n kun mɛ siarabun yakunu tɔɔ bakaru sɔɔ, n kun mɛ tɔɔ ni i ra di surun tɔɔ gbiikiru sɔɔ, n kun mɛ nuku dobun saa gaa sɔɔ, i ko i n da kɔbi sowa. Nge mɛya kon ka bɛɛ yaaya. Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni.

ISIRELIBAN SANUM SAA SINAIN DI N KA DA MɔABUN TEM Nɔɔ BURA YERO

Isireliba ba swaa wɔri

¹¹ Ye Isireliba ba yarima saa Egibitin di, yen wɔɔ yirusen suru yirusen sɔɔ yɛnduse sɔɔra, guru wii wurora seewa Yinni Gusunɔn kuu ten wɔllun di. ¹² Ma Isireliba ba seewa Sinain ghaburun di ba swaa wɔri nge mɛ ba wooda yi bu ka swiina. Ma guru wii wuro te, ta da ta yɔra Paraniɔ. ¹³ Dɔma te, ben see gbiikiba ba seewa mi, sanam mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa bu da.

¹⁴⁻¹⁶ Yudaban tabu kowo wuura ta gbia ta swaa wɔri ba ben gidi bɔra nɛni. Be ba maa wɔa wuu te sɔɔ, beya Isakariba ka Sabuloniba. Nasoni, Aminadabun biiwa u sɔa Yudaban tabu sunɔ. Isakariban tabu sunɔwa maa Netanɛli, Suarin bii. Sabuloniban tabu sunɔwa maa Eliabu, Helonin bii.

¹⁷ Ba Yinni Gusunɔn kuu te kurua. Ma Gɛɛsɔniba ka Mɛrariba be ba sɔa Lefin bweseru ba ten yɔnu sua ba ka swaa wɔri ba Yudaban tabu wuu te swi.

¹⁸⁻²⁰ Yen biruwa Rubenin bwese kɛra ka yen tabu kowo wuuru, ba Lefi be swi. Be ba maa wɔa tabu wuu te sɔɔ, bera Simɛba ka Gadiba. Rubeniban tabu sunɔn yisira Elisuri, Sedeurin bii. Simɛban tabu sunɔn yisira Selumieli, Surisadain bii. Gadiban tabu sunɔn yisira maa Eliasafu, Dewelin bii.

²¹ Yen biru Kehatibara ba swi be, be ba sɔarun dendi yɔnu sɔɔwa. Lefi be ba gbia ba koo kuu te girawa Kehatiba bu sere tunuma.

²²⁻²⁴ Kehatiban biru, Efaraimun bwese kɛra ya swi ka yen tabu kowo wuunu ba ben gidi bɔra

gbiisie. Beya Manaseba ka Benyamɛɛba. Efaraimuban tabu sunɔn yisira Elisama, Amihudun bii. Manaseban tabu sunɔn yisira Gamulieli, Pedasurin bii. Benyamɛɛban tabu sunɔn yisira Abidani, Gideonin bii.

²⁵⁻²⁷ Yen biruwa Danun bwese kɛra ka yen tabu kowo wuunu ba bu swi ba ben gidi bɔra nɛni. Beya Aseɛba ka Nefitaliba. Beya ba kua tɔn be kpuro kpuron biru kɔre. Danuban tabu sunɔn yisira Akiesɛɛ, Amisadain bii. Aseɛban tabu sunɔn yisira Pagieli, Okiranin bii. Nefitaliban tabu sunɔn yisira Ahira, Enanin bii.

²⁸ Nge mɛya Isireliba ba swiine ba ka swaa wɔri be ka ben tabu kowobu.

Mɔwisi u goo kasu

u ka bu swaa sɔɔsi

²⁹ Mɔwisi u Hobabu win kurɔn sesu, Reweli Madianin bii sɔɔwa u nɛɛ, sa dɔɔwa tem mi Yinni Gusunɔ u sun nɔɔ mwɛɛru kua u sun wɛ. A na a ka sun da, kpa su ka nun durom mɛ bɔnu ko, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ Isireliba nɔɔ mwɛɛru kua.

³⁰ Hobabu u nɔn wisa u nɛɛ, naɔ ka bɛɛ dɔɔ. Kon dawa nɛn temɔ sere nɛn yɛnuɔ. ³¹ Ma Mɔwisi u nɔn wisa u nɛɛ, a suuru koowo a ku sun deri. Domi a gbabu te yɛ mi sa wɔa mi. A de a sun gbiiya. ³² A n sun swi sa ko ka nun durom mɛ bɔnu ko, mɛ Yinni Gusunɔ u koo sun kua.

³³ Ma Isireliba ba Yinni Gusunɔn guu te deri ba sɔa sɔɔ ita. Ma ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakororu gbia bu ka yam kasu mi ba koo wɛra.

³⁴ Guru wii wuro te, ta ra n wɔawa ben wɔllɔ sɔɔ sɔɔ bɔ n swaa wɔri.

³⁵ Woodan kpakoro te, tɔ n seewa Mɔwisi u ra nɛɛwa, Yinni, a seewo a yɔra, kpa a wunɛn yiberɛba yarinasia. Kpa be ba maa nun tusa bu duki wunɛn wuswaan di. ³⁶ Bɔ n maa woodan kpakoro te yi, u ra nɛɛwa, Yinni Gusunɔ, a wurama a n wɔa Isireli dabi dabi ten suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ u dera dɔɔ u na

11

¹ Sɔɔ teeru Isireliba ba ka Yinni Gusunɔ wɔki. Ye u nu nua, yaɔn nɔn

dore. Ma u ka bu m̄oru kua, u dera d̄o u na u ben sansanin bee tia mw̄a. ²Yera Isireli be, ba M̄owisi wuri koosi. Ma u Yinni Gusun̄o kana. Ma d̄o wi, u ȳra. ³Ma ba yam mi ȳsiru k̄a Tabera, ȳen s̄o d̄o u yabura ben suunu s̄o.

Isireliba

ba yaa kanam̄o bu tem

⁴S̄o teeru t̄on tukobu be ba Isireliba sw̄iima ben gb̄enubu seewa, ka sere maa Isireliban tii ba w̄akinu torua ba m̄o, wara u koo sun yaa w̄e su tem. ⁵Domi sa yaaye sw̄e yi sa ra raa wa su tem faara ka gb̄es̄enu ka w̄iaru ka ayo ka alumasanu ka alumasanu ganu. ⁶Wee t̄e sa gberam̄o sañ maa ḡaanu waam̄o sa dim̄o ma n kun m̄o manna.

⁷Manna ye, d̄ia bim kpika ya ka weene. ⁸⁻⁹W̄okuru Gusun̄o u ra dewa yu sarama ka kakoru kpa sisiru bururu t̄ambu bu yarima bu gura. Ba ra ye namwa, n̄ kun m̄e bu suni soru s̄o. Kpa bu ye sw̄e weker̄o. Ba ra maa ka ye kiraru ko. Manna ye, ya ra n num̄owa nge kira te ba s̄onwa.

¹⁰M̄owisi u nua ma Isireliba ba w̄aki ȳenu ka ȳenu, bwese k̄era ka bwese k̄era. Ma Yinni Gusun̄on m̄oru seewa gem gem. ¹¹Yera M̄owisin nukura sankira, u Yinni Gusun̄o s̄ōwa u n̄e, mban s̄ona añ ka man n̄onu geu m̄eera. Mban s̄ona a ka man nuki sankum̄o m̄e, ye a ka man t̄on be n̄omu beria.

¹²N̄ena na t̄on ben gura sua? N̄ena na bu mara? Mban s̄ona a man s̄ōm̄o n bu b̄akio nge m̄e bii m̄ero u ra win bii b̄aki, kpa n ka bu da sere mi a ben baababa n̄ō mw̄eeri kua. ¹³Mana kon yaa wa n t̄on beni kpuro w̄e. Domi wee ba man wuri koosim̄o, ba m̄o, n bu yaa w̄ēyo bu tem. ¹⁴N̄e turo nañ kp̄e n bu s̄obe. Domi s̄omu ni, nu bunu. ¹⁵Na nun kanam̄o, a n ka man n̄onu geu m̄eera, ye kaa ka man deri m̄esum, a man goowo. A ku de na n w̄aa n̄oni sw̄aar̄u s̄o.

¹⁶Yinni Gusun̄o u M̄owisi s̄ōwa u n̄e, a man Isireliban guro gurobu wata ka w̄aku te ta s̄aa wirugibu m̄ennama. A de bu na n̄en kuu ten mi ka wun̄e sannu. ¹⁷Miya n̄en tii kon na n gari ko. Kon Hunde wi u w̄aa wun̄e s̄ōn dam sukum wuna n bu w̄e kpa

bu wa bu nun somi a ka t̄on be kpara. Kpa ba kun s̄aa wun̄e turon s̄omunu. ¹⁸Kaa Isireliba s̄o a n̄e, bu tii d̄eerasio sian s̄o. Ba koo yaa tem domi na ben w̄akinu nua ni ba man koosim̄o. Ba m̄o, wara u koo bu yaa w̄e bu tem, domi sanam m̄e ba w̄aa Egibitīo ba ye kpuro m̄o. Adama t̄e n̄e, Yinni Gusun̄o kon bu yaa w̄e. ¹⁹N̄ n̄ s̄o teeru t̄ona ba koo ye tem, n̄ kun m̄e, s̄ō yiru, n̄ kun m̄e, s̄ō n̄ōbu, n̄ kun m̄e s̄ō w̄okuru, n̄ kun m̄e, s̄ō yendu. ²⁰Suru gira ba koo ye tem sere yu yari ben w̄erun di, yu bu tusi. Domi ba n̄e, Yinni Gusun̄o yina, n̄e wi na w̄aa ben suunu s̄o. Ba man w̄akisi ba m̄o, mban s̄ona ba yara Egibitin di.

²¹M̄owisi u Yinni Gusun̄o wisa u n̄e, t̄on dur̄abu n̄or̄abun suba natawa (600.000) Isireliba ba s̄aa, b̄en suunu s̄o na w̄aa. Yera a n̄e, kaa bu yaa w̄e bu tem sere suru gira mam mam?

²²Domi wee, baa s̄a n bes̄en ȳaanu ka ket̄eba kpuro go, n̄ kun m̄e su nim w̄okun sw̄e kpuro mw̄eeri, ye kpuro yañ bu turi.

²³Yinni Gusun̄o u M̄owisi wisa u n̄e, a tamaa n̄e n̄am kpiribugiiwa? T̄e kaa wa ye na nun s̄ōwa ȳa kun koo koora.

Gusun̄o u win Hunde

Isireliban guro gurobu

wata ka w̄aku te w̄e

²⁴Ma M̄owisi u yara u da u Yinni Gusun̄on gari yi t̄on be s̄ōwa. U Isireliban guro gurobu wata ka w̄okuru m̄enna. Ma u dera ba sina ba ka kuu te sikerena. ²⁵Yinni Gusun̄o u sarama guru wii wuroru s̄o. Ma u ka M̄owisi gari kua. Ma u Hunde ye u M̄owisi w̄en dam sukum sua u guro guro be w̄e. Ma guro guro be, ba s̄aar̄u w̄eri nge Gusun̄on s̄om̄abu, adama n̄ ka t̄e.

²⁶Ben yiru gabu Elidadi ka M̄edadi ba sina ben sansanīo, bañ de Yinni Gusun̄on kuu ten mi. Adama ka m̄e, Hunde u bu ȳōwa. Ma ba maa s̄aar̄u m̄o sansani mi. ²⁷Yera aluwaasi goo u seewa u da u ye M̄owisi s̄ōwa u n̄e, wee Elidadi ka M̄edadi ba s̄aar̄u m̄o nge Gusun̄on s̄om̄abu bes̄en sansanīo.

²⁸ Yera Yosue Nunin bii, wi u sãa Mawisin sãm kowo saa win aluwaasi piiburun di, u Mawisi sãowa u nɛɛ, nɛn yinni, a bu yinario bu sãa te ko.

²⁹ Mawisi u nùn sãowa u nɛɛ, a nis-inu mɔwa nɛn sã? Gusunɔ u de win Hunde yu du Isireliba kpuro sɔɔ, kpa bu ko win sãmabu.

³⁰ Yen biru Mawisi ka guro guro be, ba doona sansani yen min di.

Yinni Gusunɔ u Isireliba

kusunu wɛ bu tem

³¹ Yera Yinni Gusunɔ u woo seeya saa nim wɔkun di. Ma woo ge, ga ka kusunu na nu tɛria sansani ye sɔɔ kpuro nge sɔɔ teerun sanum saka. Kusu ni, nu tem wukiriwa gɔm soonu yirun saka. ³² Tɔɔ te, ba kusunu gurawa sere ka wɔkurɔ. Yen sisiru ba maa gura. Be ba gura fiiko, bera ba kilo nɔrɔm nɔrɔm suba dabinu gura. Ma ba kusu ni tɛria ba ka ben sansani sikerena. ³³ Sanam mɛ ba kusu ni nɔɔ kpɛɛ, yera Yinni Gusunɔn mɔru seewa ma u Isireliba nɔni swãa bakaru kpɛɛ. ³⁴ Ma ba yam mi yĩsiru kã kɔɔɛn sikiru. Domi miya ba bu sika be ba binɛ kua too yaa ye sɔɔ.

³⁵ Saa min diya Isireliba ba seewa ba da Haserɔtuɔ. Ma ba yɔra mi.

Yinni Gusunɔ u dera

bara disigira Mariamu wɔri

12

¹ Mawisi u kurɔ goo sua wi u sãa Etiopigii. Yera Mariamu ka Aroni ba Mawisi wĩimɔ. ² Ba nɛɛ, Mawisi tɔnan min diya Yinni Gusunɔ u ra ka Isireliba gari ko? Aawo! U ra maa ka bu gari ko saa bɛsɛn min di.

Yera Yinni Gusunɔ u gari yi nua. ³ N deema Mawisi u suuru mɔ too. Goo sari wi u nùn suuru kere handunia ye sɔɔ. ⁴ Ma Yinni Gusunɔ u Mawisi ka Aroni ka Mariamu sãowa u nɛɛ, bɛɛ kpuro i doo nɛn kuu bekurugirɔ.

Ma ba da mi. ⁵ Ma Yinni Gusunɔn tii u sarama guru wii wuro te sɔɔ, u na u yɔra win kuu ten kɔnnɔwɔ. Ma u Aroni ka Mariamu soka. Ma be yiru ye, ba na. ⁶ Ma u bu sãowa u nɛɛ, i nɛn gari swaa dakio. Nɛn sãmɔ be ba

wãa bɛɛn suunu sɔɔ, kãsiru sɔɔra na ra bu tii sãsi, kpa n ka bu gari ko dosu sɔɔ. ⁷ Adama n n̄ mɛ na ra ka Mawisi nɛn sãm kowo gari ko. Domi u sãawa naanɛgii nɛn tãmbu sɔɔ. ⁸ Nɔɔ ka nɔɔwa na ra ka nùn gari ko, n n̄ maa mɔ kãsiru sɔɔ na ra nùn tii sãsi. U ra man wawa sãa sãa nge mɛ na sãa. N n̄ mɛn na, mban sɔna in̄ bɛrum kue i ka nɛn sãm kowo Mawisi wii.

⁹ Ma Yinni Gusunɔ u ka bu mɔru kua. Yen biru u doona. ¹⁰ Yera guru wii wuro te, ta doona. Ma Gusunɔ u dera bara disigira Mariamu wɔri u bau kpikisu yara nge wɛsu. Ma Aroni u Mariamu mɛɛra u deema bara disigira ta nùn mwa. ¹¹ Yera Aroni u Mawisi sãowa u nɛɛ, a man suuru kuo. A ku de su bɛsɛn torarun are wa te sa kua nge gari bakasu. ¹² A ku de Mariamu u n sãa nge bii wi ba mara goru ma win wasin bee tia ya kɔsa.

¹³ Yera Mawisi u Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue u nɛɛ, a nùn bɛkio.

¹⁴ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Mariamun tundo ù n nùn yãatam sie wuswaaɔ bañ koo nùn kɛnusi gina sɔɔ nɔɔba yiru sekurun sã? N n̄ mɛn na, bu nùn yaro sansanin di sɔɔ nɔɔba yiru, yen biru kpa bu ka nùn wurama yɛnuɔ.

¹⁵ Ma ba Mariamu yara sɔɔ nɔɔba yiru sansanin biruɔ. Adama Isireliba bañ doonɛ sere ye Mariamu u wurama. ¹⁶ Yeniban biru Isireliba ba seewa Haserɔtun di ba da ba sina Paranin gbaburɔ.

Mawisi u tãmbu gɔra bu Kananin tem saria mɛɛri

13

¹ Yinni Gusunɔ u Mawisi sãowa u nɛɛ, ² a tãmbu gɔsio bu ka Kananin tem saria mɛɛrim da, mɛ na bɛɛ Isireliba wɛɛmɔ. Bwese kɛra baayere sɔɔ, tɔn turowa kaa gɔsi u da. Yẽro u ko n sãawa bwese kɛra yen wirugii turo.

³ Ma Mawisi u Yinni Gusunɔn gere wura. U tɔn be gɔsa u bu gɔra saa Paranin gbaburun di. Be u gɔsa mi, be kpuro ba sãawa Isireliban wirugibu.

⁴ Ben yĩsa wee.

Rubenin bweseru sɔɔ, Samua, Sakurin bii.

⁵ Simɛɔn bweseru sɔɔ, Safati, Horin bii.

⁶ Yudan bweseru sɔɔ, Kalɛbu, Yefunɛn bii.

⁷ Isakarin bweseru sɔɔ, Yiguali, Yosefun bii.

⁸ Efaraimun bweseru sɔɔ, Osee, Nunin bii.

⁹ Benyamɛɛn bweseru sɔɔ, Paati, Rafun bii.

¹⁰ Sabulonin bweseru sɔɔ, Gadieli, Sodin bii.

¹¹ Yosefun bweseru sɔɔ, be ba sãa Manasen bwese kɛra, Gadi, Susin bii.

¹² Danun bweseru sɔɔ, Amieli, Gemalin bii.

¹³ Aseɛn bweseru sɔɔ, Seturi, Mikaelin bii.

¹⁴ Nɛfitalin bweseru sɔɔ, Nakabi, Fofusin bii.

¹⁵ Gadin bweseru sɔɔ, Geweli, Makin bii.

¹⁶ Tɔn be ba sia mi, beya Mɔwisi u gɔsa u gɔra bu ka tem mɛn saria mɛɛrim da. Ma u Osee Nunin bii yĩsiru kã, Yosue.

¹⁷ Mɔwisi u sere bu gɔri u bu sɔɔwa u nɛɛ, i doo Kananin temɔ saa mɛn sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di kpa i ka da guunun bera gia. ¹⁸ Kpa i tem mɛn saria mɛɛri kpa i wa mɛn tɔmbu bɔn dam mɔ, bɔn kun maa dam mɔ, bɔn dabi, bɔn kun maa dabi. ¹⁹ I ko i maa mɛɛri tem mɛ, mù n gea sãa, mù kun maa gea sãa. Kpa i mɛɛri mɛn wusu sù n gbãranu mɔ, sù kun maa mɔ. ²⁰ Kpa i maa mɛɛri mù n koo dĩanu ko, mù kun maa mɔ, mù n dānu mɔ, mù kun maa mɔ. I wɔrugɔru koowo. Kpa i ka mɛn dãa marum wɔma.

N deema saa ye sɔɔra resɛm gbiikaa ya ra ye.

²¹ Yen biruwa tɔn be, ba seewa ba tem mɛn saria mɛɛrim da saa gbaburu te ba mò Sinin di n ka da Rehɔbuɔ, Hamatin swaaɔ. ²² Ba dua tem mɛ sɔɔ saa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di ma ba ka da sere Heboroniɔ mi Ahimani ka Sesai ka Talimai, Anakin bibun bwesera wãa. Heboroni ye, ya Egibitin wuu ge ba mò Soani tɔkɔru kere ka wɔɔ nɔɔba yiru. ²³ Ma ba tunuma wɔwa ye ba mò ɛsikoliɔ. Miya ba resɛm kãasa bura ka sere yen swaaru. Ma ba ye sɔɔwa be yiru ba

sãarusie ka dɛka. Ba maa dãa marum gam sua mɛ ba mò gerenadi ka figi.

²⁴ Ba wɔwa ye yĩsiru kã ɛsikoli, yɛn sɔ miya Isireliba ba resɛm swaaru bura.

Mɔwisin gɔrobu ba gɔra tusia

²⁵ Sɔɔ weerun biru gɔro be, ba wurama. ²⁶ Ye ba tunuma, ba wura Kadɛsiɔ, Paranin gbaburɔ, mi Mɔwisi ka Aroni ka Isireliba kpuro ba wãa. Ma ba gerua ye ba wa kpuro. ²⁷ Ba nɛɛ, too, sa da tem mi a sun gɔra mi. Ka gem tem mɛ, mu tim ka bom kokumɔwa. Mɛn dãa marum gam wee sa ka na. ²⁸ Adama tɔn be ba wãa mi, ba dam mɔ. Ben wusu su kpã su maa gbãranu mɔ. Sa maa Anakin bibun bweseru wa mi, be ba ra n gunu. ²⁹ Ma Amalekiba ba wãa mɛn sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Ma Hetiba ka Yebusiba ka Amɔreba ba wãa guunun bera gia. Kananiba ba maa wãa nim wɔku ge ba mò Mɛditeranɛn bɔkuɔ, ka sere Yuudenin daarun goorɔ.

³⁰ Yera tɔmba Mɔwisi wɔkisim seewa. Ma Kalɛbu u bu marisia u nɛɛ, su da su tem mɛ mwa mu ko bɛɛgim. Sa ko nasara wa.

³¹ Adama tɔn be ba ka nùn tem mɛ mɛɛrim da mi, ba nùn siki ba nɛɛ, saɔn kpɛ su ka tem mɛn tɔmbu sanna. Domi ba sun dam kere.

³² Ma ba seewa ba tem mɛ nanum sosi Isireliban wuswaaɔ. Ba nɛɛ, tem mi sa bɔsu mi, mu ra tɔmbu gowa be ba kĩ bu sina mi. Be sa wa mi kpuro ba gunuwa. ³³ Sa mam Anakin bibun bweseru wa mi, be ba sãa doogo bweseru. Ben wuswaaɔ sa sãawa nge twee. Mɛya ben tii ba koo sun garisì.

Isireliba ba yina

bu du Kananin temɔ

14

¹ Ye Isireliba ba gari yi nua ba kpa, yera ba nɔɔguru sua ba swĩ wɔku giriru. ² Ma ba Mɔwisi ka Aroni wɔkisim wari ba nɛɛ, mban sɔna saɔn daa yande gu Egibitiɔ, n kun mɛ gbaburu mini. ³ Mban sɔna Yinni Gusunɔ u ka sun na tem mini bu sun go ka takobi kpa bɛsɛn kurɔbu

ka beŋen bibu bu ko yiberebagibu. N buram bo su wura Egibitiɔ.

⁴ Ma ba wesiana ba nɛɛ, su beŋen tii kparo kua, kpa su wura Egibitiɔ.

⁵ Ye Mɔwisi ka Aroni ba nua mɛ, yera ba kibari ba wuswaa tem girari Isireliba kpuron wuswaaɔ. ⁶ Yera be sɔɔ, be ba tem mɛn saria mɛɛrim da mi, Yosue, Nunin bii ka Kalebu, Yefunen bii ba ben tiin yānu gɛɛka nuku sankiranun sɔ. ⁷ Ba gerua ba nɛɛ, tem mɛ sa mɛɛrim da mi, mu wā gem gem. ⁸ Tim ka boma mu kokumɔ mi. Gusunɔ ù n ka sun nɔnu geu mɛɛra, u koo ka sun da mi, kpa u sun mu wɛ. ⁹ Yen sɔ, i ku nùn seesi, kpa i ku tɔn ben bɛrum ko. Domi ba koo kowa nge beŋen dīanu. Ben būnu kun bu kōsumɔ. Adama Yinni Gusunɔ u ko n ka sun wāa. I ku ben bɛrum ko.

¹⁰ Saa ye Isireliba ba gerunamɔ bu Kalebu ka Yosue kpenu kasuku, saa yera Yinni Gusunɔn yiiko ya sɔsira win kuu ten wɔllɔ Isireliba kpuron wuswaaɔ.

Mɔwisi u Isireliba

suuru kanammɛ Gusunɔn mi

¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, sere saa yerà Isireliba ba ko n man gema. Sere saa yerà ba koo den man naane ko, baa mɛ na maamaaki dabinu kua ben suunu sɔɔ. ¹² Kon bu baranu kpɛɛwa, kpa n bu go. Adama wunɛ kon de wunen bweseru tu kpɛa tu dam ko n kere Isireli be ba tie.

¹³ Yera Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, wuna a Isireliba yarama Egibitin di ka wunen dam. Egibitigibu bā n nua ye a Isireliba kua, ¹⁴ ba koo ye Kananiba sɔ. N deema ben tii ba nua ma wuna a Isireliba kpare, a ra tii bu sɔɔsi nɔni ka nɔni. Ba maa nua ma wuna a bu kōsu. Domi a ra n bu swaa gbiiye sɔɔ sɔɔ ka guru wii wuroru, wɔkuru kpa a n wāa dɔɔ yara sɔɔ. ¹⁵ Wee tɛ, à n wunen tɔn be kpeerasia nɔn teeru, bwese tuku ni nu wunen gari nua, nu koo gere nu nɛɛ, ¹⁶ wunɛ Yinni Gusunɔ aɔ dam mɔ a ka wunen tɔn be kpara a ka da tem mi a bu nɔɔ mwɛɛru kua. Yen sɔna a na a bu go gbaburɔ. ¹⁷ Yen sɔ tɛ, na nun kanamɔ a de a wunen dam

bakam sɔɔsi nge mɛ a gerua a nɛɛ, ¹⁸ a sɔawa suurugii. Wunen durom mu kpā. A ra tɔmbu ben toranu suuru kue. A ku ra toro deri a kun nùn sɛɛyasie. Mɛya a ra baababan toranun mɔɔru mwɛ ben bibun mi, sere ka ben sikadominɔ. ¹⁹ Yen sɔ, Yinni, a tɔn be, ben toranu suuru kuo. A wunen wɔnwɔndu yaayo. A yaayo nge mɛ a ra n bu suuru kuammɛ saa min di a bu yarima Egibitin di.

²⁰ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon bu suuru kua nge mɛ a kana. ²¹ Adama sere ka nɛn wāaru ka sere maa nɛn yiiko ye ya tem kpuro yiba, ²²⁻²³ Isireli be, baɔ duɔ tem mɛ sɔɔ, bu sere mu wa, mɛ na bōrua na nɛɛ, kon ben baababa wɛ. Domi ba nɛn yiiko ye wa ka sɔm maamaakigii ni na kua Egibitiɔ ka gbaburɔ. Ba maa nɛn laakari mɛɛra gbaburɔ nɔn dabinu, ma baɔ nɛn gere mɛm nɔɔwɛ, ba man gema. ²⁴ Adama yèn sɔ Kalebu, nɛn sɔm kowo uɔn bwisika nge be, ma u nɛn gere swīi mam mam, kon de u du tem mɛ sɔɔ, mɛ u beram da kpa win bibun bweseru ta n mu mɔ. ²⁵ Adama Amalekiba ka Kananibara ba wāa tem mi, wɔwa sɔɔ. Yen sɔ, sia i gɔsiro i da gbaburɔ nim wɔku ge ba mɔ Naa yari gia.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu sɛɛyasia

²⁶ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa u nɛɛ, ²⁷ na nua Isireliba ba man wɔkisimɔ. Sere saa yerà ba koo man wɔkisim mari. ²⁸ I bu sɔɔwɔ i nɛɛ, sere ka nɛn wāaru kon bu kuawa nge mɛ ba gerumɔ. ²⁹ Gbaburu miniwa ba koo dellɔ bu gbi, be, be ba gesi gara be ba wɔɔ yɛndu mɔ ka be ba kere mɛ, ba ka man wɔkisi. ³⁰ Ben goo kun duɔ tem mi, mɛ na bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua, i ka sina, ma n kun mɔ Kalebu, Yefunen bii, ka Yosue, Nunin bii. ³¹ Adama ben bii be ba nɛɛ, ba koo ko yibereban yobu mi, beya kon de bu du tem mɛ sɔɔ, kpa ba n wāa mi, mɛ be, ba gɔburu wa mi, ³² kpa be, bu dellɔ gbaburu mini bu gbi. ³³ Ben bii be, ba koo sirena wɔɔ weeru gbaburu mi, ben baababan mɛm nɔɔbu sarirun sɔ sere bu ka gbisuku bu kpe. ³⁴ Nge mɛ ba

kua sɔɔ weeru ba ka tem mɛn saria mɛɛra, nge mɛya kon maa de bu ko wɔɔ weeru ghaburɔ ben toranun sɔ. Sɔɔ wee ten tɔɔ baatere ta ko n sɔawa nge wɔɔ tia. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma gɔa girina nà kun ka bu wɔa. ³⁵ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Mɛya kon bu kua domi ba man seesi ben nuku kɔsurun sɔ. Ba koo gbisukuwa ghaburu mi, kpa ben gonu nu kam ko mi.

³⁶ Be Mɔwisi u raa gɔsa ba ka tem mɛn saria mɛɛrim da, ye ba wurama ba wɔki, ma ba tem mɛ nanum doke, ³⁷ beya Yinni Gusunɔ u so u go, ³⁸ ma n kun mɔ Yosue, Nunin bii ka Kalebu, Yɛfunɛn bii.

Isireliba ba maa tora

³⁹ Ma Mɔwisi u da u Yinni Gusunɔn gari yi Isireliba kpuro sɔɔwa. Ma ben nuki sankira gem gem. ⁴⁰ Ma ba seewa buru buru yellu ba yɔɔwa guuru wɔllɔ ba mɔ, Yinni, bɛsɛ wee sa ko da mi a nɛɛ, su da mi. Sa torawa.

⁴¹ Yera Mɔwisi u nɛɛ, mban sɔna i Yinni Gusunɔn wooda sara kpam. Ye i mɔ mi, yaɲ ka bɛɛ gam dɔɔ. ⁴² I ku da, domi Yinni Gusunɔ un ka bɛɛ wɔa. I ku de bɛɛn yibɛɛba bu bɛɛ kamia. ⁴³ Amalekiba ka Kananiba ba wɔa bɛɛn wuswaaɔ. Ba koo maa bɛɛ go ka takobi, domi i Yinni Gusunɔ biru kisi. Un ko n maa wɔa ka bɛɛ.

⁴⁴ Ka mɛ, ba da guuru wɔllu mi. Adama baɲ ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te de. Mɛya Mɔwisin tii kun maa ka bu de. ⁴⁵ Saa ye sɔɔra Amalekiba ka Kanani be ba wɔa guurun bera mi, ba na ba Isireliba wɔri. Ma ba bu go go ba ka da sere Hɔɔmaaɔ.

Som ka gum ka tam yākuru

15

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a Isireliba sɔɔwɔ a nɛɛ, i n dua tem mɛn nɔɔ mwɛɛru na bɛɛ kua sɔɔ, i ka sina, ³ ma i nɛ, Yinni Gusunɔ yāku dɔɔ mwaararugiru kuammɛ, n kun mɛ nɔɔ mwɛɛrun yākuru, n kun mɛ kɛru garu te i kua ka kīru, n kun mɛ tɔɔ bakarun yākuru, i ko i tu kowa ka yāaru, n kun mɛ ka ketɛ, n kun mɛ ka boo, kpa yāku ten nuburu tu man

dore. ⁴ Wi u koo ka yaa saberu garu yākuru na, u koo som sɔndimawa kilo ita mɛ ba burina ka gum ditiri tia ka bɔnu. ⁵ N n maa yāarun na ba ka yāku dɔɔ mwaararugiru mɔ, n kun mɛ siarabun yākuru, ba koo tam ditiri tia ka bɔnu sɔndiwa te sɔɔ. ⁶ N n maa yāa kinerun na, ba ka yākuru mɔ, ba koo som sɔndimawa kilo nɔɔba tia, mɛ ba burina ka gum ditiri yiru, ⁷ ka sere tam ditiri yiru. Bà n ye kpuro dɔɔ doke, yen nuburu ta koo man dore. ⁸ N n maa ketɛn na, ba ka yāku dɔɔ mwaararugiru mɔ, n kun mɛ siarabun yākuru, n kun mɛ nɔɔ mwɛɛrun yākuru, n kun mɛ yākuru garu, ⁹ ba koo som kilo nɔɔba nɛɛ mɛ ba burina ka gum ditiri ita sɔndiwa yaa ye sɔɔ, ¹⁰ ka sere tam ditiri ita. Saa ye sɔɔ, bà n ye kpuro dɔɔ doke, yen nuburu ta koo man dore. ¹¹ Nge mɛya ba ko n da ko bà n ka ketɛ yākuru mɔ, n kun mɛ yāa kineru, n kun mɛ yāa kpɛmbu, n kun mɛ boo kpɛmbu. ¹² Yākuru baaterewa i ko i n da kue mɛ, nge mɛ ten wooda ya gerua. ¹³ Isireli baawurewa u ko n da ko mɛ, ù n yākuru mɔ tɛn nubura koo man dore. ¹⁴ Sɔbu be ba wɔa saa fiiko, n kun mɛ be ba tɛ mi, bà n yākuru mɔ tɛn nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore, ba koo kowa nge mɛ. ¹⁵ Wooda tia yera baawure u koo swīi. Ya ko n maa wɔawa sere ka bɛɛn bibun bwesera. Nɛ, Yinni Gusunɔ, naɲ bɛɛ Isireliba ka sɔbu wunanamɔ. ¹⁶ Wooda tia yera i ko i swīi bɛɛ kpuro.

Dīa gbiikii ni ba koo din kɛru

¹⁷ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁸ a Isireliba wooda yeni sɔɔwɔ a nɛɛ, sanam mɛ i ko i du tem mɛ sɔɔ, mi na ka bɛɛ dɔɔ, ¹⁹ ma i dīanu kua i ka di i ko i yen sukum suawa i man wɛ. ²⁰ I ko i som buri kpa i man kiraru kua i ka na kpa i tu sɔɔsi beri berika, nge mɛ i ra ka bɛɛn dīa gbiikinu nɛ i sɔɔsi. ²¹ Nge mɛya i ko i ka man kira gbiikiru wɛ te i wɔɔwa. Yeni ya ko n sɔawa wooda sere ka baadommaɔ.

Yāku ni ba koo ko

tora ni baɲ yɛn sɔ

22-23 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, tɛwa? N kun mɛ siawa? I n nɛn wooda gaa sara in ka baaru, ye na bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru wɛ saa wunen min di, ²⁴ ma goo kun tora te wa, bɛɛ kpurowa i ko i man yaku dɔɔ mwaararugiru kua ka naa kinɛ kpembu tɛn nubura koo man dore. Kpa i som ka tam mɛ ba ra sɔndi mi, doke ka sere maa boo kinɛru, tora ten suurun sɔ. ²⁵ Yaku kowowa u koo Isireliba kpuro dɛɛrasiabun wororu koosi. Kpa be kpuro bu ben torarun suuru wa. Domi ba torawa baɛn ka baaru, ma ba ka ben yaku dɔɔ mwaararugiru na ka torarun yakuru nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ²⁶ Kon bu ben tora te suuru kua ka maa sɔɔ be ba waa ben suunu sɔɔ. Domi ba torawa baɛn ka baaru. ²⁷ N n maa tɔn turon na u tora un ka baaru, u koo boo niu wɔɔ tiaguu gowa win tora ten sɔ. ²⁸ Yaku kowowa u koo nɔn dɛɛrasiabun wororu kua. U n tu kua u kpa yɛro u koo suuru wa. ²⁹ Isireliba ka sɔbu kpuro wooda tia yera ba ko n mɔ ben goo u n tora un ka baaru. ³⁰ Adama ben goo u n yɛ ma torara u ka mɔ, u man torariwa. Ba koo nɔn yarawa win tɔmbun min di. ³¹ Domi u nɛn gari gema, ma u nɛn woodaba sara. Ba koo nɔn yarawa win tɔmbun min di kpa u win torarun are sɔbe.

Goo u tɔɔ wɛrarugirun

wooda sara

³² Sanam mɛ Isireliba ba waa gbaburɔ ba goo mwa u dɔa guramɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. ³³ Be ba nɔn wa, ba ka nɔn da Mɔwisi ka Aronin mi ka Isireliba kpuron mi. ³⁴ Ma ba nɔn kɛnusi dirɔ gina, domi baɛn yɛ ye ba koo nɔn kua. ³⁵ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ba koo yɛro yarawa sansanin di kpa bu nɔn kpenu kasuku bu go.

³⁶ Ma ba nɔn yara sansanin di ba kpenu kasuka ba go, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa.

Yabenun sari

³⁷ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ³⁸ a Isireliba sɔɔwa a nɛɛ, bu tii sari kuo yi n sɔare ben yabenun swaa buaɔ kpa bu yi wɛɛ gaaduragii sɔre.

³⁹ Ba n sari yi wa, yi sɔare, ba koo nɛn woodaba yaaya bu ye mɛm nɔɔwa. Saa ye, baɛn maa ben tiin gɔru kɔru mɔ bu sere ko naanɛ sarirugibu, bu da bu bɔnu gasiri. ⁴⁰ Nge mɛya ba koo ka nɛn woodaba yaaya, kpa bu ka ye mɛm nɔɔwa kpa ba n sɔa nɛnɛm nɛn sɔ. ⁴¹ Nɛna na sɔa Gusunɔ wi u bu yara Egibitin di na n ka sɔa ben Yinni.

Kore u Mɔwisi seesi

16

¹ Kore, Yiseharin bii, Kehatin debubu, Lefin bweseru sɔɔ, ka Datani ka Abiramu, Eliabun bibu ka Oni, Pelatin bii, Rubɛnin bweseru sɔɔ, ² be kpurowa ba Mɔwisi seesi, ka sere maa tɔmbu goobu ka weeraakuru (250) gabu be ba sɔa Isireliban wirugii be ba naanɛ sɔa. ³ Yera ba mɛnna ba Mɔwisi ka Aroni soka ba nɛɛ, ya den tura mɛ, bɛɛ Isireliba kpuro sa sɔawa be Gusunɔ u gɔsa. U maa waa bɛɛ kpuron suunu sɔɔ. Mban sɔna i tamaa i sun kere, bɛɛ, Gusunɔn tɔn be sa tie.

⁴ Sanam mɛ Mɔwisi u gari yi nua, yera u wuswaa tem girari. ⁵ U Kore ka win tɔn be sɔɔwa u nɛɛ, sia bururu, Yinni Gusunɔ u koo sun sɔɔsi wi u sɔa wigii ka wi u gɔsa. U koo maa de yɛro u nɔn susi. ⁶ Tɛ, wunɛ Kore ka wunɛgibu, i dɔɔ guratii suo. ⁷ Sia kpa i turare dɔɔ doke Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Sa ko wa wi u koo gɔsi u n sɔa wigii. An wa bɛɛ Lefin bibu i banda?

⁸ Mɔwisi u kpam Kore sɔɔwa u nɛɛ, i swaa dakio bɛɛ Lefiba. ⁹ Ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ gɔsa Isireliba sɔɔ, i ka win sɔmburu ko win kuru sɔɔ, kpa i n sɔa win tɔmbun sɔm kowobu, yaɛn bɛɛ tura? ¹⁰ U wura wunɛ Kore ka wunɛgibu i nɔn susi, yera i maa yaku kowobun sɔmburu ki? ¹¹ N n mɛn na, Yinni Gusunɔwa i seesimɔ. Domi wara ra n Aroni i n ka sere nɔn waki.

¹² Yera Mɔwisi u gɔra bu da bu Datani ka Abiramu, Eliabun bibu sokuma. Adama ba yina bu na. ¹³ Ba nɛɛ, wee Mɔwisi u dera sa tem deri mi tim ka bom mu kokumɔ, ma u ka sun na gbaburu mini u ka sun go. Yeni yaɛn nɔn tura? Yera u ki u maa sun dam

dore? ¹⁴ Un̄ ka sun n̄ tem mi tim ka bom mu kokum̄. Un̄ maa sun res̄em gbaanu w̄ē. U tamaa u koo sun n̄n̄i w̄ōkewa? U doo, sañ wee.

¹⁵ Ma m̄aru ya M̄owisi mwa, u Yinni Gusun̄ s̄ōwa u n̄ē, a ku ben yākuru mwa. Nañ bu ket̄eku mwaarire. Nañ maa ben goo k̄sa kuare.

Yinni Gusun̄ u Kore

ka wigibu kam koosia

¹⁶ M̄owisi u maa Kore s̄ōwa u n̄ē, wun̄ ka wun̄gibu i na sia Yinni Gusun̄n wuswaa, kpa Aroni u n̄ w̄a mi. ¹⁷ Kpa b̄ēn baawure u win d̄ō guratia sua u turare d̄ō doke Yinni Gusun̄n wuswaa. Yi kpuro yi ko n̄ s̄āwa mi, goobu ka weeraakuru (250). Wun̄ ka maa Aroni i ko i n̄ maa b̄ēgia n̄n̄i.

¹⁸ Ma ben baawure u win d̄ō guratia n̄n̄i u d̄ō doke. Ma ba turare doke. Ba da ba ȳra Yinni Gusun̄n kurun k̄nn̄w̄a ka Aroni ka sere maa M̄owisi. ¹⁹ Ma Kore u Isireliba kpuro m̄enna M̄owisi ka Aronin s̄, kurun k̄nn̄o mi.

Yera Yinni Gusun̄n yiikon girima ya s̄ōsira. ²⁰ Ma u M̄owisi ka Aroni s̄ōwa u n̄ē, ²¹ i doon̄ t̄n ben min̄ di, domi kon bu gowa mi t̄n t̄ē ge.

²² Ma M̄owisi ka Aroni ba wuswaa tem girari ba n̄ē, Gusun̄ wuna a hunde koni kpuro w̄aru w̄ē. T̄n turon torarun s̄na kaa t̄mbu kpuro go?

²³ Yinni Gusun̄ u M̄owisi wisa u n̄ē, ²⁴ a de t̄n be, bu se Kore ka Datani ka Abiramun b̄kun di bu da n̄ toma.

²⁵ M̄owisi u seewa ka Isireliban guro gurobu ba da ba Abiramu ka Datani deema. ²⁶ Saa yera u Isireliba s̄ōwa u n̄ē, i tondo saa t̄n k̄so ben kunun di. I ku maa ben ḡānu baba. I n̄ maa yina i kua m̄, i ko i gbi ben tora nin s̄.

²⁷ Ma t̄n be kpuro ba ka Kore ka Datani ka Abiramu tonda.

Ma Datani ka Abiramu ba yara ba w̄a ben kunun k̄nn̄w̄a ka ben bibu ka ben kur̄bu ka ben debuminu.

²⁸ Ma M̄owisi u n̄ē, t̄ē i ko i gia ma Gusun̄wa u man ḡsa n̄ ka s̄ma ye ko ye i waam̄ na m̄. Nañ ye m̄ ka n̄n̄ ḡru k̄ru. ²⁹ T̄n be, b̄a n̄ gu

nge m̄ t̄mbu kpuro ba ra gbi, n̄ n̄ Yinni Gusun̄ u man ḡsa. ³⁰ Adama Yinni Gusun̄ ù n̄ ḡa nanumginu kua, u dera tem mu n̄ō baara mu bu mw̄e ka ye ba m̄ kpuro, kpa bu da ḡribun w̄a yera, saa yera, i ko i gia ma t̄n be, ba Yinni Gusun̄ gemawa.

³¹ Sere M̄owisi u ka gari gere u kpe, ma mi ba ȳ mi, mu b̄sira.

³² Ma tem mu n̄ō baara mu Kore ka win ȳnugibu ka ben arumani kpuro mw̄e, ka sere maa Datani ka Abiramu ka ben ȳnugibu, ka ben arumani kpuro. ³³ Ma ba dua ḡribun w̄a yera wasiru, ka sere ben ye ba m̄ kpuro. Ma tem m̄, mu bu wukiri. Nge m̄ya ba ka doona Isireliban suunu s̄ōn di.

³⁴ Isireli be ba w̄a mi, sanam m̄ ba t̄n ben wuri nua, yera ba duki yakikira. Domi b̄rum bu mwa, tem mu ku raa ben tii mw̄e. ³⁵ Ma d̄ō yara ya na, ya t̄mbu goobu ka weeraaku (250) te di, te ta turare d̄ō dokem̄ mi.

Kore ka wigibun d̄ō guratiin

gari

17

¹ Yinni Gusun̄ u M̄owisi s̄ōwa u n̄ē, ² a Eleasaa, Aroni ȳku kowon bii s̄ōw̄ a n̄ē, u t̄mbu goobu ka weeraaku ten d̄ō guratii yi wun̄ saa d̄ōn di. Domi yi s̄āwa Yinni Gusun̄gii. Adama u yin d̄ō ȳē guro u ka da u yari n̄ toma. ³ Kpa u de bu d̄ō guratii yi so yi ko f̄er̄ f̄er̄ kpa bu ka yi ȳku yeru wukiri. Domi Yinni Gusun̄wa ba ka yi turare d̄ō doke, kpa ye kpuro ya n̄ s̄a yaayatia Isireliban mi.

⁴ Ma ȳku kowo Eleasaa u d̄ō guratii yi ba kua ka sii gandu mi gura, ba ka ȳku yerun wukiritii kua. ⁵ Ma ya kua yaayatia Isireliban s̄ ye ya bu s̄ōm̄ ma goo kun kp̄ u Yinni Gusun̄ turare d̄ō doke, ma n̄ kun m̄ be ba s̄a Aronin bibun bweseru. Wi u maa yina u kua m̄, ba koo ȳro kuawa nge m̄ ba Kore ka wigibu kua. Domi m̄ya Yinni Gusun̄ u Aroni s̄ōwa, saa win s̄m kowo M̄owisin n̄ōn di.

T̄mba M̄owisi ka Aroni

taare w̄ē

⁶ Yera sisiru bururu Isireliba kpuro ba ka Mawisi ka Aroni waki ba ma, wee i dera Yinni Gusunon tamba gu.

⁷ Sanam me tan be kpuro ba mennamo bu ka Mawisi ka Aroni seesi, yera ba meara Yinni Gusunon kurun bera gia, ma ba wa guru wii wuroru ta tu wukiri. Ma Yinni Gusunon yiiko ya sosisira. ⁸ Mawisi ka Aroni ba da kuu ten mi. ⁹ Ma Yinni Gusunon u Mawisi sowa u nee, ¹⁰ i yario tan ben suunu soon di. Kon bu gowa noni kpaki teeru.

Ma Mawisi ka Aroni ba yiira ba wuswaa tem girari. ¹¹ Mawisi u Aroni sowa u nee, a dso guratia ye suo, kpa a dso sua yaku yerun di a doke ye soo, kpa a turare doke mi, kpa a da tan ben mi gia fuuku a bu deerasiabun wororu koosi. Domi Yinni Gusunon maru ya seewa. Kesi kesi bararu ta torua.

¹² Aroni u dso guratia ye sua nge me Mawisi u gerua. U da tan ben mi. Ma u deema kesi kesi bararu ta torua tan ben suunu soo. Ma u turare dso doke, u bu deerasiabun wororu koosi. ¹³ Ma u yora be ba gu ka be ba wasin baa soo. Ma bara te, ta yora. ¹⁴ Tambu narabun suba wakura nne ka nata ka wunobuwa ba gu yen dama te (14.700), be ba gu Koren torarun so baasi. ¹⁵ Yen biru Aroni u gosira u da Mawisin mi, Yinni Gusunon kuu ten konnowo. Ma bara te, ta yora.

Aronin deka

¹⁶ Yinni Gusunon u Mawisi sowa u nee, ¹⁷ a Isireliba sowa a nee, ben bwese kera baayeren wirugii u ka deka tia na, ¹⁸ kpa a ben baawuren yisiru yore win deka soo, kpa a Aronin yisiru yore Lefin bwese kera deka soo. Domi bwese kera baayeren wirugii u ko n win deka mowa. ¹⁹ Yen biru kpa a deki yi yi nen kuu bekurugiro, mi na ra ka bee yinne. ²⁰ Wi na gosa, win deka ya koo kpara. Saa yera kon Isireliba marisia waki ni ba bee koosimo min so.

²¹ Mawisi u Isireliba kpuro ye sowa. Ma bwese kera baayeren wirugii u deka tia we. Ma yi kpuro yi kua deki wakura yiru. Ma Aronin deka ya waa begiin suunu soo. ²² Mawisi u ka deki yi da Yinni

Gusunon wuswaa kuu bekurugiru mi. ²³ Bururu yam sareru Mawisi u dua kuru mi, ma u deema Aronin deka ye ya saa Lefiban deka, ya kpara ya wesu kua sere ya binu mara nu ye. ²⁴ Ma Mawisi u deki yi gura Yinni Gusunon wuswaan di, u ka da Isireliba kpuron wuswaa bu ka wa kpa ben baawure u win deka sua. ²⁵ Yinni Gusunon u Mawisi sowa u nee, a ka Aronin deka wuro a yi woodan kpakoro ten wuswaa, ya n ka saa seeda Isireliban so be ba man seesi. Nge meya ban maa ka man wakimo n sere bu go.

²⁶ Ma Mawisi u kua kpuro nge me Yinni Gusunon u nun sowa.

Yaku kowobu

ka Lefiban samburu

²⁷ Yera Isireliba ba na ba Mawisi sowa ba nee, wee, sa gbimo sa dso. ²⁸ Wi u gesi Yinni Gusunon kuu te susi, u ra gbiwa. Meya sa ko n gbimo sa n dso?

18

¹ Yinni Gusunon u Aroni sowa u nee, wune ka wunen bibun bweseru ka Lefiba kpurowa i ko i been toranun are sobe i n tora Yinni Gusunon saa yero. Adama wune ka wunen bibun bweseru tanawa i ko been toranun are sobe ni i kua yaku kobun samburu soo.

² I n da kuu bekurugii ten wuswaa, mi woodan kpakoro te, ta waa, a de wunen tundo bisibu Lefiba bu na bu ka bee somi, wune ka wunen bibu. ³ Ba ko n da kowa ye a bu sowa kuu ten nenubu soo. Adama ban saarun dendi yanu ganu babamo, n kun me yaku yeruginu, kpa i ku ra ka gbin so, wune ka be. ⁴ Beya ba ko n da bee somi kpa ba n da kuu ten samburu ko. Tan tuko goo kun susimo mi. ⁵ Been tii i ko n da samburu kowa yaku yero ka dii te ta deere gem gem mi. Nge meya nen maru kun maa ka seemo Isireliban so. ⁶ Na been tundo bisibu Lefiba gosa Isireliban suunu soon di. Ba sawa negibu, adama na bee bu wewa bu ka kuu ten samburu ko. ⁷ Wune ka maa wunen bibu, begia yaku kobu yaku yero ka sere ye ya saa dii te ta deere gem gem sama. Sambu tera i ko i ko.

Nɛna na bɛɛ tu wɛɛmɔ. Ta sɔ́awa kɛɛ geeru. Tɔ́n tuko goo ù n man susi, kon nùn gowa.

Ye ya sãa

yāku kowobun dīanu

⁸ Yinni Gusunɔ u Aroni sɔ́owa u nɛɛ, wee, yāku ni Isireliba ba ka man naawammɛ kpuro sɔ́, kon bɛɛ bɛɛn saria wɛ wunɛ ka wunen bibu. Ya ko n sɔ́awa wooda sere ka baadommaɔ. ⁹ Yāku ni ba koo man kua, bà n kpa, nìn sukum kaa n mɔ, ni wee, torarun yākunu, ka yāku ni ba ra ka toraru sɔ́mɛ, ka gberun dīanun yākunu, ka kɛnu. Bà n yāku ni sɔ́ nɛgia wīa, sukum mɛ mu tia wunɛ ka wunen biba i mɛ kpuro mɔ. ¹⁰ I ko i da i mu diwa yam dɛeramɔ. Wunɛ ka wunen bii tɔ́n durɔ́ baawurewa i ko mu di. I ko mu garisiwa dīa dɛeranu. ¹¹ Wee ye ya ko n maa sãa bɛɛgia. Yera kɛɛ ni ba ka man naawa ba sɔ́si beri berika. Ya ko n sɔ́awa wunɛ ka wunen bibugia. Be ba dɛere wunen yɛnuɔ kpuro, bera ba koo ye di. ¹² Kaa maa dīa gbiikii ni ba ka man naawan tii sua. Guma? Aa, alikamawa? Aa, tam kpama? Wunɛ ka wunen biba i ko n ye mɔ. ¹³ Dīa gbiikii ni ba ka man gesi naawa kpuro, nu ko n sɔ́awa wunɛ ka wunen bibuginu. Be ba dɛere wunen yɛnu sɔ́, bera ba koo nu di. ¹⁴ Gãa ni ba maa yi nɛn sɔ́ mam mam, nu ko n sɔ́awa bɛɛginu. ¹⁵ Bii tɔ́n durɔ́ gbiikoo ka yaa saberun buu dɔ́ gbiikuu ge ba koo man wɛ, ye kpuro ya ko n sɔ́awa wunɛ Aronigia. Adama kaa dewa ba n da bii tɔ́n durɔ́ gbiikoo yakie ka sere maa yaa ye ba ku ra ka yākuru kon buu. ¹⁶ Kaa de bu ye yakiawa saa min di ya suru tia mɔ, ka sii geesun gobi nɔ́bu nge mɛ ba ra yi yīre sãa yerɔ́. Gobi yin tian bunum mu sɔ́awa garamu wākuru. ¹⁷ Adama aɲ ketɛ buu dɔ́ gbiikuu yakiamɔ, n̄ kun mɛ yāa buu, n̄ kun mɛ boo buu. Sabe nini kpuro nu sɔ́awa ni ba ra ka yākuru ko. Kaa nu gowa a nin yɛm wisi yāku yerɔ́ kpa a nin gum dɔ́ doke kpa mɛn nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore. ¹⁸ Yen yaa kpuro ya ko n sɔ́awa bɛɛgia nge mɛ siarabun yākurun yaa taa nɔ́m geugiru ka ten guro guroru

nu sãa bɛɛginu. ¹⁹ Yākunu kpuro ni Isireliba ba ka gesi na nɛn mi, ba sɔ́si beri berika na bɛɛ nu wɛɛmɔ. Ya ko n sɔ́awa wooda sere ka baadommaɔ wunɛ ka wunen bibun bweserun sɔ́.

²⁰ Yinni Gusunɔ u maa Aroni sɔ́owa u nɛɛ, aɲ tem wasi Isireliban suunu sɔ́. Nɛna kaa n mɔ. Nɛna na sãa wunen arumani.

Ye ya ko n sãa Lefiban saria

²¹ Ye Isireliba ba wa kpuron wākuru baateren wɔ́llo, yen tia ye ba ra man wɛ, Lefibara kon ye wɛ ben sɔ́mbu te ba mɔ nɛn sãa yerɔ́n sɔ́. ²² Isireli be ba tie, baɲ maa susimɔ nɛn sãa yerɔ́ bu sere taarɛ wa ye ya koo de bu ghi. ²³ Lefibara ba koo sɔ́mburu ko nɛn sãa yerɔ́, beya ba koo maa ben tiin toranu sɔ́be ni ba koo ko mi. Baɲ ko ba n tem mɔ Isireliban suunu sɔ́. Ya ko n sɔ́awa wooda sere ka ben bibun bweserɔ́. ²⁴ Adama ye Isireliba ba wa kpuron wākuru baateren wɔ́llo, yen tia ye ba ra man wɛ, yeya ya ko n sãa begia. Yen sɔ́na na nɛɛ, baɲ tem gam wasi nge Isireli be ba tie.

²⁵ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ́owa u nɛɛ, ²⁶ a Lefiba sɔ́owa a nɛɛ, Isireliban ye ba wa kpuron wākuru baatere sɔ́, yen tia tia ye ba ra man wɛ, Lefi be, bà n ye mwa ya kua begia, ben tii bu maa wākuru baatere sɔ́ tia wunɔ nɛn sɔ́. ²⁷ Nge mɛya ben tii ba koo maa ka ben kɛnu na ni nu sãa nge ben gberun dīanu, n̄ kun mɛ tam. ²⁸ Nge mɛya ba ko n da maa ye ba wa Isireliban min di kpuron wākuru baateren wɔ́llo tia wunɛ. Aroniwa ba ko n da ye wɛ. ²⁹ Kɛɛ ni ba gesi wa kpuro ba ko n da Gusunɔgia wunɛwa. Gea ba koo nùn wuna. ³⁰ Bà n Gusunɔgia wīa, ye ya tie ya ko n sɔ́awa begia, nge mɛ Isireli be ba tie ba ra ben alikama n̄ kun mɛ ben tam tii yīye, bà n Gusunɔgia wīa. ³¹ Be ka ben yɛnugibu ba koo kpī bu dīa ni di mi ba tura. Domi nu sɔ́awa ben sɔ́mburun kɔ́siaru. ³² Bà n gea wuna nɛn sɔ́, ma ba ye ya tie di, baɲ Isireliban kɛɛ ni ba man wɛ disi doke, baɲ maa toraru garu mɔ mi sɔ́, bu sere ghi.

Naa nia swāan torom

19

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔɔwa u nɛɛ, ² i Isireliba sɔɔwa i nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ka naa nia swāa na ye ya kun bau mɔ, kpa ya kun alebu gaa mɔ, kpa ba kun ka ye sɔmburu koore. ³ Kpa bu ye yāku kowo Eleasaa nɔmu beria. U ko de bu ka ye dawa sansanin biruɔ kpa bu ye saka win wuswaaɔ. ⁴ Eleasaa wi, u koo naa yen yem dekawa ka win niki bia kpa u mu yēka nɔn nɔɔba yiru nɛn kurun kɔnnɔ gia. ⁵ Kpa u de bu naa gira ye dɔɔ mɛni win nɔni biru ka yen gɔna ka yen yem ka yen bisu kpuro. ⁶ Saa ye sɔɔra u koo sedurun dāa ka dāa kiku ge ba mɔ isɔpu * doke dɔɔ wi sɔɔ, ka wēɛ wunɔmgii kpa ye kpuro yu dɔɔ mwaara ka naa ye sannu. ⁷ Yen biru Eleasaa wi, u koo win yānu teawa kpa win tii u wobure. Yen biru kpa u gɔsira u wura sansaniɔ. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ. ⁸ Wi u naa ye dɔɔ mɛni, u koo maa win yānu teawa kpa u wobure. Win tii u ko n maa disi mɔwa sere ka yokaɔ. ⁹ Wi u dɛere wiya u koo da u yen torom gura kpa u mu yi sansanin biruɔ mi disi kun wāa. Miya ba koo ka mu Isireliba dɛerasiabun nim kua. Nim mɛ, mu ko n sāawa nge yākuru torarun sɔ. ¹⁰ Wi u torom mɛ gura, u koo win yānu teawa. Ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ. Yeni ya ko n sāawa wooda sere ka baadommaɔ Isireliban sɔ, ka sere maa sɔɔ be ba wāa ben suunu sɔɔn sɔ.

Dɛerasiabun wooda

¹¹ Wi u tɔn goru baba u ko n disi mɔwa sere sɔɔ nɔɔba yiru. ¹² Dɛerasiabun nim mɛya ba koo nɔn yēka sɔɔ itase ka maa sɔɔ nɔɔba yiruse, kpa u sere dɛera. Adama ù kun tii dɛerasie sɔɔ itase ka maa sɔɔ nɔɔba yiruse te, u ko n disi mɔwa. ¹³ Wi u tɔn goru baba, ma uñ tii dɛerasie, u nɛn kuru disi dokewa mi. Ba koo nɔn yarawa Isireliban suunu sɔɔn di. Domi bañ nɔn dɛerasiabun nim mɛ yēke. Yēro u gina disi mɔwa mi.

* **19:6** isɔpu - Yuuban tem kikisa. Sin wurusa ba ra ka sāarun dendi yānu yem yēke bu ka nu dɛerasia.

¹⁴ Wooda gaa wee maa. Goo ù n gu win kura, be ba wāa kuu te sɔɔ, u ka gu ka be ba dua mi, be kpuro ba disi duurawa mi, sere sɔɔ nɔɔba yiru. ¹⁵ Weke te ta maa wāa kuru mi, ma tañ wukiri, ten tii ta disi duurawa mi. ¹⁶ Wi u goru baba yakasɔ wi ba go ka takobi, ñ kun mɛ wi u gɔɔ diro gu, ka maa wi u tɔnun kukunu ñ kun mɛ sikiru baba, be kpuro ba disi duurawa mi sere sɔɔ nɔɔba yiru. ¹⁷ Bu ka wi u disi duura dɛerasia, naa swāa yen torom mɛya ba koo doke gbɛɛru sɔɔ bu nim gem doke. ¹⁸ Wi u dɛere wiya u koo dāa kiku ge ba mɔ isɔpu sua kpa u ge wasi nim mɛ sɔɔ u kuu te yēka ka sere dendi yāa ni nu wāa mi ka tɔn be ba wāa mi. Nim mɛya ba koo maa ka tɔnu baawure yēka wi u tɔn goru ñ kun mɛ tɔn kukunu ñ kun mɛ, sikiru baba. ¹⁹ Ba koo nɔn nim mɛ yēkawa sɔɔ itase ka sɔɔ nɔɔba yiruse. Yen biru wi ba mu yēka mi, u koo win yānu teawa kpa u wobure. Saa yoka yen diya u dɛera. ²⁰ Adama goo ù n disi mɔ, ma bañ nɔn dɛerasiabun nim mɛ yēke u ka dɛera, ba koo nɔn yarawa Isireliban suunu sɔɔn di, yɛn sɔ u nɛn kuru disi doke. ²¹ Yeni ya ko n sāawa wooda sere ka baadommaɔ Isireliban sɔ. Wi u tɔnu dɛerasiabun nim mɛ yēka, u koo maa win yānu teawa. Wi u maa nim mɛ baba kpuro u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ. ²² Tɔnu wi u disi mɔ, gāa ni u baba kpuro nu disi duurawa mi. Wi u maa nu baba, yēron tii u disi duurawa mi, sere ka yokaɔ.

Mɛriban nim

20

¹ Wɔɔn suru gbiikoo sɔɔra Isireliba kpuro ba tunuma gbaburɔ te ba sokumɔ Sini, ma ba sina Kadɛsiɔ. Miya Mariamu u gu, ma ba nɔn sika.

² Saa ye sɔɔra Isireliba ba nim bia ma ba Mɔwisi ka Aroni seesi. ³ Ma tɔn be, ba ka Mɔwisi waki ba nɛɛ, mban sɔna añ dere Yinni Gusunɔ u yande sun go sanam mɛ u besɛgibu goomɔ. ⁴ Mban sɔna a ka besɛ Gusunɔn tambu na gbaburu sɔɔ mini su ka gbi besɛ

ka beŋen yaa sabenu. ⁵ Mban sōna a sun yarama Egibitin di ma a ka sun na yam kōsum mini, mi sañ kpē su dīanu ganu duure. Dāa ye ba mō figie sari mini, resem maa sari, gerenadi maa sari. Mēya nim kun mam wāa mē sa ko nō.

⁶ Ma Mōwisi ka Aroni ba tōn be deri ba da Yinni Gusunōn kurun kōnnōwō. Ma ba yīira ba wuswaa tem girari. Ma Yinni Gusunōn yiiko ya sōsira. ⁷ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nēē, ⁸ a wunēn dēka suo kpa wunē ka wunēn mōo Aroni i Isireliba mēnna kpa i ka kpee te gari ko be kpuron wuswaa. Ta koo nim yara i nō bēē ka bēēn yaa sabenu.

⁹ Ma Mōwisi u dēka ye sua ye ya wāa Yinni Gusunōn sāa yērō nge mē Yinni Gusunōn tii u nūn sōwa. ¹⁰ Ma wi ka Aroni ba Isireliba kpuro soka ba da kpee ten mi. Yera Mōwisi u nēē, i swaa dakio i nō bēē mēm nōo sariba. Kpee tenin min diya sa ko de nim mu yari?

¹¹ Yera Mōwisi u kpee te so ka win dēka ye, nōn yiru ma nim mu yara n kpā kpee ten min di. Ma tōn be kpuro ka ben yaa sabenu ba nim mē nōra.

¹² Yera Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nēē, yēn sō i man naanē bira in man bēere wē Isireliban wuswaa, yēn sōna nañ derimō i ka bu du tem mē sōo, mē na bu nōo mwēeru kua.

¹³ Gari yinin sōna ba ra nim mē soku Meriban nim. Yen tubusiana sannōn nim. Domi miya Isireliba ba Yinni Gusunō wākisi ma u bu win dēeraru sōsi.

Edōmuban sunō u yina

Isireliba bu kpe

saa win tem di

¹⁴ Saa Kadēsi min diya Mōwisi u Edōmun sunō gōria bu nūn sō nge mē be Isireliba ba wahala kua. ¹⁵ U nēē, yellu, beŋen baababa ba da Egibiti. Miya beŋen bwesera sina n ka tē. Ma Egibitigibu ba sun nōni sōwa beŋe ka beŋen baaba be. ¹⁶ Saa ye sōra sa Yinni Gusunō nōogiru sue sa nūn somiru kana. Ma u beŋen nōo nua u win gōrado gōrima u sun yara Egibitin di. Wee tē sa wāa Kadēsi mini wunēn tem nōo

bura yērō. ¹⁷ Yen sō, sa nun kanamō a de su wunēn tem bukiana. Sañ kpeeyō ka bēēn gbea gia, sañ bēēn resem gbaanu duō, sañ maa bēēn dōkōban nim nōrumō. Swaa baka sa ko mwa sañ gēramō gam sere su ka bēēn tem sara.

¹⁸ Adama Edōmun sina boko wi, u nēē, in nēn tem bukianamō. I n maa yina i na, kon ka bēē tabu ko.

¹⁹ Ma Isireliba ba nūn wisa ba nēē, sa ko kpewa ka swaa baka. Beŋe ka beŋen yaa sabenu sà n wunēn dōkōban nim nōra sa ko yēn gōbi kōsia. A gesi de su wunēn tem bukiana su doona.

²⁰ Ma Edōmun sina boko wi, u nēē, nañ wurewa i nēn tem bukiana.

Yera Edōmuban tabu kowobu ba seewa ba da ba ka Isireliba yinna.

²¹ Ma ba yina Isireliba bu ben tem mē bukiana bu doona. Saa ye sōra Isireliba ba gōsira, ba kpa gam gian di.

Aronin gōo

²²⁻²³ Isireliba kpuro, ba seewa Kadēsi min di ba da Horin guurō, Edōmun tem nōo bura yērō. Miya Yinni Gusunō u ka Mōwisi ka Aroni gari kua u nēē, ²⁴ wee Aroni u koo gbi. Uñ duō tem mē sōo mē kon Isireliba wē yēn sō in nēn wooda mēm nōowē ye na bēē wē Meriba. ²⁵ Wunē Mōwisi, a Aroni ka win bii Eleasaa suo a ka bu da Horin guu ten wōllo. ²⁶ Kpa a Aronin sāa yānu pota a nu Eleasaa sebusia. Domi miya Aroni u koo gbi.

²⁷ Ma Mōwisi u kua ye Yinni Gusunō u nūn sōwa. Wi ka Aroni ka Eleasaa ba yōwa guu ten wōllo Isireliba kpuron nōni biru. ²⁸ Ye ba tura mi, u Aronin sāa yāa ni pota u nu Eleasaa sebusia. Yen biru, Aroni u kpuna u gu guu ten mi. Ma Mōwisi ka Eleasaa ba sarama. ²⁹ Ye Isireliba ba wa ma Aroni u guwa, yera be kpuro ba win gōo swī sōo tēna.

Isireliba ba Kananiba tabu di

21

¹ Aradin sunō Kananigii wi u wāa sōo yēsan nōm dwaru gia u nua ma Isireliba ba wee ka Atarimun swaa. Yera u da u bu tabu wōri, ma u ben gabu yoru mwēera. ² Yera Isireliba ba Yinni Gusunō nōo mwēē teni kua

ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ, à n sun tɔn beni nɔmu bɛria, sa ko ben wusu kpeerasiawa mam mam.

³ Ma u Isireliban gari yi wura u bu Kanani be nɔmu bɛria. Ma ba Kanani be, ka ben wusu kpeerasia. Yera ba yam mi yĩsiru kã Hɔɔma. Yen tubusiana bansu.

Wɛɛ dɛɛgii

⁴ Yeniban biru, Isireliba ba seewa Horin guurun di ma ba kpa ka nim wɔku ge ba mɔ Naa yarin swaaɔ kpa bu ka Edɔmun tem bɛwa. Adama ba temanabu kpana swaaɔ. ⁵ Ma ba Yinni Gusunɔ ka Mɔwisi wɔkisim wɔri ba mɔ, mban sɔna i sun yarama Egibitin di. Su ka gbi ghaburɔ? Domi dĩanu ka nim sari mini. Manna ye wee, ya sun tusa. Dĩa kamwa.

⁶ Yera Yinni Gusunɔ u bu wɛɛ dɛɛgii sure ma ben dabira gu. ⁷ Yera be ba tie ba na ba Mɔwisi sɔɔwa ba nɛɛ, wee sa tora sa wunɛ ka Gusunɔ wɔkisi. Tɛ, a Gusunɔ kanɔ u sun wɛɛ yi gira yi tonda.

Ma Mɔwisi u kanaru kua tɔn ben sɔ. ⁸ Yera Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a waan weenasia koowo kpa a ye bwɛ dɛkan wɔllɔ. Wi waa ya dɔma ma u waan weenasia ye mɛɛra, uɔn maa gbimɔ.

⁹ Ma Mɔwisi u waa sii gandugia ye kua u ye bwɛ dɛkan wɔllɔ. Wi waa ya dɔma kpuro ma u waa sii gandugia ye mɛɛra, u ku ra maa gbi.

Isireliba

ba tura Pisigan guurɔ

¹⁰ Yeniban biru, Isireliba ba swaa wɔri ma ba da ba ben sansani gira Obɔtuɔ. ¹¹ Saa Obɔtun di, ba maa seewa ba da ba ben sansani gira Iye Abarimun ghaburɔ, Mɔabun deedeeru, sɔɔ yari yeru gia. ¹² Saa min di, ba maa seewa ba da ba ben sansani gira Serɛdin wɔwaɔ. ¹³ Saa Serɛdin di, ba maa da ba ben sansani gira Aanɔɔn daarun guru giɔ, tɛn nim mu kokumɔ Amɔreban tem di mu dɔɔ ghaburu gia. Domi Aanɔɔ ya sãawa Mɔabu ka Amɔreban tem nɔɔ bura yeru. ¹⁴ Yen sɔna Yinni Gusunɔn tabun tireru sɔɔ ba Fahɛbun gari mɔ ye ya wãa Sufan

temɔ ka yen daa tori ka Aanɔɔ ¹⁵ ka yen daa tori yi yi wãa Arin bera ma yi da yi girari Mɔabun tem nɔɔ bura yerɔ. ¹⁶ Saa min di, ba da Berio. Beri miya Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a tɔn be mɛnnɔ kpa n bu nim wɛ.

¹⁷ Yera Isireliba ba womu geni kua ba nɛɛ,

nim, a yarima dɔkan di kpa su taki ko.

¹⁸ Sinamba ba dɔkɔ ye gba.

Damgiba ba ye gba ka ben sina dɛki.

Yen biruwa Isireliba ba seewa ghabu ten min di ba da Matanaɔ. ¹⁹ Saa Matanan di, ba da Nahaliɛliɔ. Saa Nahaliɛlin di, ba da Bamɔtuɔ. ²⁰ Saa Bamɔtun di, ba maa da wɔwa gaan mi, Mɔabun temɔ, guu te ba mɔ Pisigan wɔllɔ ghaburun deedeeru.

Isireliba

ba Sihoni ka Ogu kamia

²¹ Isireliba ba Sihoni Amɔreban sina boko sɔmɔbu gɔria ba nɛɛ, ²² a de su wunen tem bukiana. Saɔn kpeeyɔ ka bɛɛn gbea gia, saɔn bɛɛn resɛm gbaanu duɔ, saɔn maa bɛɛn dɔkɔban nim nɔrumɔ. Swaa baka sa ko mwa, saɔn gam geramɔ sere su ka bɛɛn tem yari.

²³ Adama Sihoni u yina Isireliba bu kpe saa win tem di. Yera u win tabu kowobu mɛnna ba da ba Isireliba wɔri Yahasiɔ ghaburɔ. ²⁴ Ma Isireliba ba bu go go ba ben tem mwa saa daa te ba mɔ Aanɔɔn di n ka da daa te ba mɔ Yabɔkuɔ, sere n ka girari Amɔniban tem nɔɔ bura yerɔ. N deema Amɔni be, ba ben tem nɔɔ bura yerɔ tem kɔsobu yii. ²⁵ Ma Isireliba ba Amɔreban wusu kpuro mwɛɛra ba sina mi ka Hɛsiboniɔ ka gen baru kpaanɔ. ²⁶ Hɛsiboni ye, ya sãawa Sihonin tiin wuu. Sihoni wi, u raa ka Mɔabuba tabu kua ma u bu tabu di sere u Mɔabuban tem mwa u ka na sere daa te ba mɔ Aanɔɔwɔ. ²⁷ Yen sɔna wom kowobu ba ra mɔndu ko bu nɛɛ, i na i Hɛsiboni bani. I na i Sihonin wuu bani i gu gb̄araru toosi.

²⁸ Domi dɔɔ u yara Hɛsibonin di. Dɔɔ yara ya yara Sihonin wuun di. Ma u wuu ge ba mɔ Ari Mɔabu di

ka bũu ni nu wãa Aanɔɔn gungunu wallo.

²⁹ Mɔabu, a kam kuawa!

Bee be i maa bũu wi ba mɔ Kemasi sãamɔ, i kɔɔrawa!

Domi u dera Amɔreban sina boko Sihoni u tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu yoru mwɛɛra.

³⁰ Adama sa Amɔreba sɛɛnu twee.

Ma Hɛsiboni ya wɔruka.

Ma tem mɛ kpuro mu kam kua sere Diboniɔ n ka girari Nɔfaɔ, ka Mɛdebaɔ.

Sa ye kpuro kam koosiawa mam mam.

³¹ Nge mɛya Isireliba ba ka sina Amɔreban tem sɔɔ. ³² Ma Mɔwisi u gɔra bu da bu Yaɛɛn saria mɛɛri. Yen biru ba ye mwa ka yen baru kpaanu ma ba Amɔre be ba wãa mi gira. ³³ Yen biru ba swaa kɔsa ba da Basani gia. Yera Ogu Basanin sunɔ u seewa ka win tabu kowobu u bu tabu wɔrim da Edɛɛɔ. ³⁴ Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a ku win bɛrum ko, domi kon nun nɔn nɔmu sɔndia, wi ka win tɔmbu ka ben tem kpuro, kpa a bu kua nge mɛ a Sihoni, Amɔreban sunɔ kua wi u wãa Hɛsiboniɔ.

³⁵ Ma Isireliba ba bu go, wi ka win bibu ka sere win tɔmbu. Baa tɔn turo, baɔn deri. Ma ba win tem mwa.

ISIRELIBA BA WÃA MɔABUBAN TEM BɔKUɔ

Balamun gari

22

¹ Yen biru, Isireliba ba da ba ben sansani gira Mɔabun wɔwaa, Yuudenin bɔkuɔ, sɔɔ yari yeru gia, Yerikon deedeeru.

² Balaki, Siporin bii u wa ye Isireliba ba Amɔreba kua. ³ Yera Mɔabuba ba nanda Isireliban dabirun sɔ. ⁴ Ma ba Madianiban guro gurobu sɔɔwa ba nɛɛ, tɔn dabi teni, ta koo sun wɔri tu di nge mɛ nɛɛ yi ra yakasu di. Saa ye sɔɔ, Balakiwa u sãa Mɔabuban sunɔ.

⁵ Yera u sɔmɔbu gɔra Balamu Beorin biin mi, Petoriɔ ye ya wãa Efaratin daara win tɔmbun temɔ, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wee, bweseru gara yarima saa Egibitin di ma ta handunia kpuro pusi. Ta maa man turuku kooma.

⁶ Yen sɔ, na nun kanamɔ a na a man

tɔn be bɔrusia. Domi ba man dam kere. A n kua mɛ, sɔrɔkudo kon kpĩ n bu kamia n gira nɛn tem di. Domi na yɛ ma wi a domaru kua u ra domaru wa. Wi a maa bɔrusi, u ra bɔri wa. ⁷ Ma Mɔabuba ka Madianiban guro guro be, ba da Balamu sɔro win mi, ba kɛnu neni. Ye ba tura mi, yera ba nɔn Balakin gari yi sɔɔwa. ⁸ Balamu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i kpunɔ mini wɔku te, sisiru kpa n bee sɔ ye Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa.

Ma Mɔabun guro guro be, ba sina mi. ⁹ Yera Yinni Gusunɔ u Balamu bikia u nɛɛ, tɔn berɔ ba wãa wunen mi.

¹⁰ Balamu u Gusunɔ wisa u nɛɛ, Balaki Siporin bii, Mɔabuban sina bokowa u tɔn be gɔrima bu man sɔ bu nɛɛ, ¹¹ wee, bweseru gara yarima Egibitin di ma ta handunia pusi. Yen sɔ, n be na n tɔn be bɔrusi. Sɔrɔkudo u koo kpĩ u tɔn be wɔri u kamia u gira win tem di.

¹² Gusunɔ u Balamu sɔɔwa u nɛɛ, a ku da. A ku tɔn be bɔrusi domi na bu domaru kua.

¹³ Ma Balamu u seewa buru buru u Balakin sɔmɔ be sɔɔwa u nɛɛ, i wuro bɛɛn temɔ, domi Yinni Gusunɔ u yina n ka bee da.

¹⁴ Ma tɔn be, ba seewa ba gɔsira Balakin mi. Ma ba nɔn sɔɔwa ma Balamu u yina u na. ¹⁵ Yera Balaki u maa wirugibu gabu soka u gɔra be ba gbiikobu dabiru ka beeɛ kere.

¹⁶ Ba seewa ba da Balamun mi. Ye ba tura mi, yera ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, ameniwa besen sina boko Balaki, Siporin bii u gerua. U nɛɛ, u nun kanamɔwa a ku yina a na. ¹⁷ Domi u koo be nun beeɛ baka wɛ. U koo ko kpuro ye a nɔn bikia. A gesi na a nɔn tɔn be bɔrusia.

¹⁸ Yera Balamu u tɔn be wisa u nɛɛ, baa Balaki u n man win diru kã te ta wura ka sii geesu yiba naɔ kpɛ n gãanu ko. Domi naɔ kpɛ n Yinni Gusunɔn gere yina. ¹⁹ Ka mɛ, i kpunɔ wɔku te, kpa n bee sɔ ye u man sɔɔwa.

²⁰ Ma Yinni Gusunɔ u Balamu kure wɔku te, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, tɛ yɛn sɔ tɔn be, ba na bu nun soku, a seewo a ka bu da. Adama kaa kowa ye na nun sɔɔwa.

²¹ Balamu u seewa buru buru, u win keteku niu gaari bøkua ma u ka Məabuban guro guro be da.

Balamu ka win keteku

²² Ye Balamu u swaa wəri u win keteku sɔni ma win sɔm kowobu yiru ba nùn swĩi, yera Yinni Gusunɔ u ka nùn mɔru kua ma u nùn win gɔrado gɔria u bunana swaaɔ. ²³ Ye keteku ge, ga gɔrado wi wa u yɔ swaa suunuɔ u win takobi womɛ, yera ga gɛra ga da yakasɔ. Ma Balamu u gu so, u ka gu swaa sure. ²⁴ Ma gɔrado wi, u da u yɔra swaa kisa gaa sɔɔ, resɛm gbaanu yirun ganin baa sɔɔ. ²⁵ Yera keteku ge, ga maa Yinni Gusunɔn gɔrado wi wa ma ga da ga mani gani yin tiaɔ. Ma ga Balamun naasu ka gana ye baari. Ma u gu so kpam. ²⁶ Yera gɔrado wi, u swɛnya u da wuswaaɔ, mi baɔn kpɛ bu maa gɛra gam. ²⁷ Yera keteku ge, ga maa gɔrado wi wa ma ga wɔruma. Saa yera Balamu u maa gu soberu wəri ka mɔru. ²⁸ Yera Yinni Gusunɔ u dera keteku ge, ga nɔɔ wukia ga gari gerua ga nɛɛ, Balamu, mba na nun kua a ka man so mɛ sere nɔn ita.

²⁹ Ma u keteku ge wisa u nɛɛ, a man yaakoru mɔwa. Nà n daa mam takobi neni, na n nun go kɔ.

³⁰ Ma keteku ge, ga nùn wisa ga nɛɛ, na sɔawa wunen keteku, a ra man sɔni baadomma sere n ka gisɔ girari. Nge mɛya na ra nun kue?

Ma Balamu u wisa u nɛɛ, aawo, n n mɛ.

³¹ Saa yera Yinni Gusunɔ u Balamun nɔni wukia ma u Gusunɔn gɔrado wi wa u yɔ swaa suunu sɔɔ u win takobi womɛ. Yera u yiira u wuswaa tem girari. ³² Ma gɔrado wi, u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔna a ka wunen keteku so mɛ, sere nɔn ita. Na nawa n ka nun yɔrasia. Domi karin swaa a swĩi mi. ³³ Keteku ge, ga man wa ma ga gɛra sere nɔn ita. Gà kun daa gere mɛ, kon daa nun gowa kpa n gen tii deri.

³⁴ Ma Balamu u gɔrado wi sɔɔwa u nɛɛ, wee na tora. Naɔn yɛ ma a wɔa swaaɔ. Tɛ, nɛn sanum mɛ, mù kun ka nun naawɛ, kon gɔsira n wura nɛn yenuɔ.

³⁵ Ma gɔrado wi, u nɛɛ, aawo. A ka tɔn be doo. Adama gari yi kon nun sɔ, yiya kaa gere.

Ma Balamu u ka Balakin tɔn be da.

Balamu ka Balaki ba yinna

³⁶ Sanam mɛ Balaki u nua ma Balamu u wee, yera u nùn sennɔ da sere Məabuban wuuɔ ben tem nɔɔ bura yerɔ Aanɔɔn daaraɔ. ³⁷ Ma Balaki u nùn sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna aɔn nɛ sanam mɛ na gbia na nun sɔmɔbu gɔria. A tamaa naɔn kpɛ n nun gāanu kɛ?

³⁸ Ma Balamu u Balaki wisa u nɛɛ, geema, wee, na na wunen mi tɛ, adama naɔn gɛɛ mɔ n nun sɔ. Yinni Gusunɔwa u koo man sɔ ye kon nun sɔ.

³⁹ Ma Balamu ka Balaki ba swaa wɔrima ba tunuma Kiriati Husatuaɔ. ⁴⁰ Yera Balaki u keteba ka yāanu go u ka yākuru kua.

Balamu u Isireliba

domaru kua

⁴¹ Yen sisiru bururu, Balaki u Balamu sua ba yɔɔwa Bamɔtu Baaliɔ. Min diya ba Isireliban sukum waamaɔ.

23

¹ Ma Balamu u Balaki sɔɔwa u nɛɛ, u nùn yāku yenu nɔɔba yiru kuo. Yen biru, kpa u ketɛ nɔɔba yiru ka yāa kinɛnu nɔɔba yiru kasu. ² Ma Balaki u kua ye Balamu u nùn sɔɔwa. Ma wi ka Balamu ba ketɛ yen tia ka yāa kinɛ teeru go yāku yee nin baateren wɔllɔ. ³ Yera Balamu u Balaki sɔɔwa u nɛɛ, a yɔro yāku dɔɔ mwaarugii nin bøkua kpa nɛ n desira n da gam gum. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo man kure mi, kpa u man sɔ ye kon nun sɔ.

Ma Balamu u da gunguru garun wɔllɔ. ⁴ Yera Yinni Gusunɔ u nùn kure ma Balamu u gerua u nɛɛ, wee na yāku yenu nɔɔba yiru kua ma na ketɛ ka yāaru go yāku yee nin baateren wɔllɔ.

⁵ Saa yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa ye u koo Balaki sɔ, ma u nɛɛ, u gɔsiro u wura Balakin mi. ⁶ Ma Balamu u wura u da u Balaki deema mi u win yāku ni mɔ ka Məabuban wirugibu gabu. ⁷ Saa yera Balamu u gari gerua u nɛɛ,

wee Balaki Mɔabun sunɔ u dera na na
saa Aramun di.

Wiya u dera na sarama saa sɔɔ yari
yerun guunun di.

U nɛɛ, n be na n Yakɔbun bweseru
bɔrusi.

N be na n ka be Isireliba mɔru ko.

⁸ Adama kon tɔnu bɔrusi wi Gusunɔ
kun bɔrusi?

Amɔna kon ka tɔnu mɔru ko wi
Gusunɔ kun ka mɔru mɔ.

⁹ Na Isireliba waamɔ guunu wɔllɔ ka
gungunu wɔllɔ

ba wɔa nɛnɛm baɲ ka bweseru garu
weenɛ.

¹⁰ Goo kun kpɛ u bu gari.

Ba dabi nge yani sɛɛri mini.

Wara u koo kpɛ u ben bɔnu nnɛn sube
teeru gari.

Na kanamɔwa n gbi nge Isireli be, be
ba saa gemgibu.

Na kɪwa nɛn wɔarun wii goberu ta n
saa nge begiru.

¹¹ Yera Balaki u Balamu bikia u nɛɛ,
mba a man kuammɛ mɛsum. Na nun
sokusiawa a ka nɛn yibɛrɛba bɔrusi.
Adama wee domara a bu kuammɛ.

¹² Ma Balamu u nɔn wisa u nɛɛ, ye
Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa, n n yera
kon gere?

Balamu u Isireliba

domaru kua nɔn mɛɛruse

¹³ Balaki u maa Balamu sɔɔwa u nɛɛ,
a man swiima su da gam gia. Min di
kaa ben sukum wa n n be kpuro. Be
a wa mi, kpa a bu bɔrusi.

¹⁴ Ma u ka nɔn da sansanin kɔsu
yeru garun mi, Pisigan guuru wɔllɔ.
Miya u maa yaku yenu nɔɔba yiru kua.
Ma u naa kinɛru ka yaa kinɛru go yaku
yee nin baateren wɔllɔ. ¹⁵ Ma Balamu
u Balaki sɔɔwa u nɛɛ, a yɔro mi a yaku
dɔɔ mwaararuginu mɔ mini, kpa n da
n nɔ ye Yinni Gusunɔ u koo man sɔ.

¹⁶ Yera Yinni Gusunɔ u na u ka
Balamu yinna. Ma u nɔn sɔɔwa ye u
koo Balaki sɔ. Ma u nɛɛ, u wuro Balaki
win mi. ¹⁷ Ma u wura u da Balakin mi
u deema u wɔa win yakunun bɔkuɔ,
wi ka Mɔabuban wirugibu. Saa yera u
Balamu bikia u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ
u nun sɔɔwa.

¹⁸ Ma Balamu u nɛɛ,
Balaki, a seewo a swaa daki.

Wunɛ Siporin bii, a swaa tem kpɛiyɔ a
nɔ.

¹⁹ Gusunɔ kun saa nge tɔnu u sere
weesu ko.

Un saa nge tɔnu u sere kɔbia ye u raa
gerua.

Ye u gerua, yera u ra ko.

Yɛn himba u maa yi, ya ra koorewa.

²⁰ Wee Gusunɔ u man wooda wɛ n
Isireliba domaru kua.

Win tiywa u bu tu kua kɔ.

Yen sɔ, naɲ kpɛ n tu yina.

²¹ Un toraru garu wa Isireliba sɔɔ.

U sɔawa Gusunɔ ben Yinni, u maa wɔa
ka be.

U sɔawa ben sina boko.

U maa nuku dobu mɔ ben sɔ.

²² Wiya u bu yara Egibitin di.

U bu dam wɛ nge ketɛ gbeekiru.

²³ Sɔroru taɲ kpɛ tu Isireliba gɔanu
kua.

Dobo dobo yaɲ kpɛ yu bu nɔni wɔke.

Saa ya n tura ba koo bu sɔ bu nɛɛ,

bu mɛɛrio ye Yinni Gusunɔ u kua.

²⁴ Ba sɔawa nge gbee sunɔ ge ga ra yaa
mwɛ gu tem

kpa gu yen yem nɔ gu sere da gu
kpuna.

²⁵ Ma Balaki u Balamu sɔɔwa u nɛɛ,
a kun kɪ a bu bɔrusi, a ku bu domaru
kua.

²⁶ Yera Balamu u nɔn wisa u nɛɛ,
naɲ daa nun sɔɔwa na nɛɛ, kon kowa
ye Yinni Gusunɔ u gerua?

Balamu u Isireliba

domaru kua nɔn itase

²⁷ Balaki u maa Balamu sɔɔwa u
nɛɛ, n n mɛn na, a na su da gam gia.
Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo wura a
Isireliba bɔrusi nɛn sɔ.

²⁸ Ma Balaki u ka Balamu da Peorin
guuru wɔllɔ tɛn min di ba gbaburu
mɛɛra. ²⁹ Balamu u Balaki sɔɔwa u nɛɛ,
a man yaku yenu nɔɔba yiru kuo, kpa
a ka man naa kinɛnu nɔɔba yiru ka yaa
kinɛnu nɔɔba yiru naawa, ³⁰ ma Balaki
u kua ye Balamu u nɔn sɔɔwa mi. U
naa kinɛru ka yaa kinɛru go yaku yee
nin baateren wɔllɔ.

24

¹ Ye Balamu u wa ma Yinni Gusunɔ
u yɔrariwa u Isireliba domaru kua,
yera un maa bikiaru kue Yinni
Gusunɔn mi nge mɛ u ra raa ko yellu.

Adama u win wuswaa t̄iwa gbaburun bera gia. ² Ye u n̄ni seeya u wa Isireliba ba ben sansani gire bwese k̄era ka bwese k̄era, yera Gusun̄n Hunde n̄n ȳɔwa. ³ Ma u gari gerubu w̄ori u n̄ɛ, n̄ɛ, Balamu, Beorin bii, wee ye na gerum̄.

Na ra yam wa.

⁴ Na ra Gusun̄n n̄ɔ n̄ɔ.

Wi, Dam kpurogii u ra de n k̄asinu wa. Domi u ra man tii s̄ɔsi n̄ n̄ n̄n s̄am̄.

⁵ B̄ɛɛ Isireliba Yak̄abun bweseru, b̄ɛɛn kunu nu w̄a.

⁶ Nu t̄erie nge w̄wa ma nu s̄a nge gbaa te ta w̄a daarun b̄okū.

Ma nu gire nge d̄a ni ba m̄ s̄eduru ni Yinni Gusun̄ u duura daarun b̄okū

ka sere d̄a kiki si ba m̄ alōsi.

⁷ Ba nim m̄ mu yiba mu yarim̄

mu d̄a gbaaru nim ȳkam̄.

Isireliban sina boko u koo Agagi tabu di

kpa win bandu tu dam ko.

⁸ Gusun̄wa u bu yara Egibitin di ka win dam bakam nge ket̄e gbeekiru.

Wiya u ra de bu bwese tukunu kamia n̄ni kpaki teeru

kpa bu nu s̄ɛnu twee bu nin kukunu k̄suku bu go.

⁹ Be wee ba kpunam̄ nge gbee sinansu.

Wara u koo kp̄i u bu seeya.

B̄ɛɛ, Isireliba, wi u b̄ɛɛ domaru kua, u koo domaru wa.

Wi u maa b̄ɛɛ b̄rusi, u koo b̄ri wa.

¹⁰ Yera Balakin m̄ru ya seewa sere u n̄ma ȳkana. Ma u n̄ɛ, Balamu, na nun sokawa a ka n̄n yiber̄ba b̄rusi.

Adama wee a bu domaru kua n̄n ita.

¹¹ Yen s̄, a doon̄ minin di t̄, a wura wunen ȳnū. Na raa n̄ɛ, kon nun ḡanu k̄, adama Yinni Gusun̄ kun wure a ye wa.

Balamu u gerum̄

ye ya koo koora

¹² Ma Balamu u Balaki wisa u n̄ɛ, nañ daa wunen ḡro be s̄ɔwa na n̄ɛ,

¹³ baa à n man wunen diru k̄, te ta wura ka sii geesu yiba nañ kp̄ n̄ gea n̄ kun m̄ k̄sa gere ma n kun m̄ ye

Yinni Gusun̄n u man s̄ɔwa? ¹⁴ T̄ wee na ḡsir̄ n̄n t̄mbun mi. Adama a na a n̄ ȳ Isireliba ba koo wunen t̄mbu kua sia.

¹⁵ Ma u maa n̄ɛ, wee ye n̄ Balamu Beorin bii na gerum̄,

n̄ wi na ra yam wa.

¹⁶ Na ra Yinni Gusun̄n n̄ɔ n̄ɔ.

Na maa wi, W̄rukoon himba ȳ.

Na ra wi Dam kpurogiin k̄asinu wa, domi u ra man tii s̄ɔsi n̄ n̄ n̄n s̄am̄.

¹⁷ Na wa ye ya sisi, adama n̄ n̄ m̄ gis̄.

Na wa ye ya koo koora, adama n̄ n̄ t̄.

Wee kpera gaa yara Yak̄abun bweserun di.

Sina boko goo u yara Isireliban suunu s̄on di,

be, be ba s̄a Yak̄abun bweseru.

Ma u ka win sina d̄ka M̄abuba soom̄ baa saburos̄.

Ma ya be ba tii suen bweserun winu k̄sukum̄.

¹⁸ U maa Ed̄mu be ba s̄a win yiber̄ban tem mwa m̄ ba m̄ Seiri.

Ma Isireliba ba nasara sua.

¹⁹ Sina boko wi, u win yiber̄ba taare.

Ma u be ba raa tie go u kpeerasia mam mam.

Isireliban yiber̄ba

ba koo kam ko

²⁰ Ye Balamu u Amalekiba wa, yera u n̄ɛ,

Amalekibara ba dam bo dunia s̄ɔ.

Adama ba koo bu kam koosia s̄ɔ teeru.

²¹ Ye Balamu u maa Keniba wa, yera u n̄ɛ,

b̄ɛɛ Keniba, wee b̄ɛɛn w̄a yera naane m̄

nge gun̄ sokuru te ta yii kpee baa s̄ɔ.

²² Adama Asirigibu ba koo b̄ɛɛ yoru mw̄eri

kpa bu b̄ɛɛn w̄a yenu k̄suku.

²³ Ma Balamu u maa n̄ɛ,

Gusun̄ u n̄ goon ḡon saa yi, ȳro u koo kp̄i u n̄ w̄a?

²⁴ Goo nimkusu su koo na saa Kitimun di

kpa yiber̄ba bu Asirigibu ka Eb̄ɛɛn bweseru sekuru doke.

Adama yiber̄e ben tii ba koo kam kowa.

²⁵ Yeniban biru, Balamu u gəsira u da win wuuə, ma Balaki u maa wura win yenuə.

Isireliba ba būu sāaru wəri

25

¹ Saa ye Isireliba ba wāa Sitimuə, yera ba ka Məabuban wəndiaba sakararu torua. ² Ma wəndia be, ba dera Isireli be, ba ben būu sāaru wəri, ba ka bu di, ba ka bu nərə. Ma ba ben būnu yiira ba sāwa. ³ Ba tii būu wi ba mē Baali Peorigii wē. Ma Yinni Gusunə u ka bu məru kua. ⁴ U Məwisi sōwa u nē, a Isireliban wirugibu kpuro mēnnə, kpa a de bu be ba taarə mə go sō sō nēn wuswaaə. Saa yera nēn məru ya koo sure.

⁵ Ma Məwisi u Isireliban wirugibu sōwa u nē, ben baawure u mērio win tambu sō be ba Məabuban būu wi ba mē Baali Peorigii sāmə, kpa u bu go.

⁶ Saa yē sō Isireliba ba wuri mē Yinni Gusunən kurun kənnəwə, saa yera ben turo u ka kurə Madiani goo na wigibun mi, Isireliba kpuron wuswaaə ka Məwisin wuswaaə. ⁷ Ye Finēsi, Eleasaan bii, Aronin debubu u wa mē, yera u seewa tən ben suunu sōn di u yaasa sua. ⁸ Ma u Isireli wi swī sere win kurə ma u bu yaasa səkura ben bəsənə. Saa yera wahala ya yōra Isireliba sō. ⁹ Yen dōma te, tambu nərəbun suba yēnda nnēwa (24.000) ba gu.

¹⁰ Yinni Gusunə u maa Məwisi sōwa u nē, ¹¹ wee yāku kowo Finēsi, Eleasaan bii, Aronin debubu, u nēn məru suresia ye u ka man sanna, Isireliban suunu sō. Yen sōna nan bu kpeerasie. ¹² Yen sō, a nūn sōwə a nē, wee na ka nūn arukawani bəkumə ye ya sāa bəri yēndugia. ¹³ Arukawani ye, ya koo de wi ka win bibun bweseru ba n sāa yāku kowobu sere ka baadommaə. Domi u nē, Gusunə win Yinni sanna. Ma ya dera Isireliba ba ben torarun suuru wa.

¹⁴ Isireli wi ba go ka kurə Madiani wi sanna, win yīsira Simiri, Salun bii. U sāawa Simēon bwese kera tian wirugii. ¹⁵ Kurə Madiani win yīsira

maa Kosibi. Win tondon yīsira Suri. U sāawa Madianiban bwese kera tian wirugii.

¹⁶ Yinni Gusunə u maa Məwisi sōwa u nē, ¹⁷ i Madianiba wərio, kpa i bu go. ¹⁸ Domi ba sāawa bēn yiberēba be ba bē torasia ben būu Baali Peorigiin sō ka Kosibi, ben wirugii turon bii wəndian sō, wi ba go sanam mē wahala ya seewa Peoriə.

Ba Isireliba gara nən mēeruse

26

¹ Wahala yen biru, Yinni Gusunə u Məwisi ka yāku kowo Eleasaa, Aronin bii sōwa u nē, ² i Isireliban bii tən durəbu gario be ba wō yēndu mə ka be ba kere mē, be ba koo gesi kpī bu tabu da. I ko i bu gariwa bwese kera ka bwese kera.

³ Ma Məwisi ka Eleasaa ba ye Isireliba sōwa Məabun wəwə, Yuudenin bəkū, Yerikon deedeeru. ⁴ Ba nē, bu gario ben be ba wō yēndu mə ka be ba kere mē, be ba koo kpī bu tabu ko nge mē Gusunə u raa bu yen wooda wē sanam mē ba yarima Egibitin di.

⁵ Bēn min di Rubeni, Yakəbun bii gbiikoon bwese keri torua, bera Enəku, wīn min di Enəkuban bwese kera yara, ka Paalu, wīn min di Paaluban bwese kera yara, ⁶ ka Hesironi, wīn min di Hesironiban bwese kera yara, ka Kaami wīn min di Kaamiban bwese kera yara. ⁷ Be ba sāa Rubenin bwese keri, bera mi. Ben geera sāawa tambu nərəbun suba weeru ka ita ka tambu nata ka wunəbu ka tambu tēna (43.730).

⁸ Eliabu, Paalun bii, ⁹ wiya u Nemueli mara, ka Datani, ka Abiramu. Datani wi, ka Abiramu ba sāawa win gerunasibu. Beya ba Məwisi ka Aroni seesi, ma ba ka Koren bibun bweseru yōra sanam mē ba Yinni Gusunə seesi. ¹⁰ Ma tem mu nō baara mu bu mwe ka Koren tii sanna. Ma dō u gabu di. Ben geera sāa tambu goobu, ka weeraakuru (250). Ma ya kua kirə be ba tien sō. ¹¹ Adama Koren bibu ban dōma te gu.

¹² Bēn min di Simēon bwese keri torua bera, Nemueli, wīn min di

Nemueliban bwese kera yara, ka Yamini, wɛn min di Yaminiban bwesera yara, ka Yakini, wɛn min di Yakiniban bwesera yara, ¹³ ka Seraki, wɛn min di Serakiban bwesera yara, ka Soolu, wɛn min di Sooluban bwesera yara. ¹⁴ Be ba sãa Simeon bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔɔbun suba yenda yiru ka tumbu goobu (22.200).

¹⁵ Bɛn min di Gadin bwese keri torua, bera Sefoni, wɛn min di Sefoniban bwese kera yara, ka Hagi, wɛn min di Hagiban bwese kera yara, ka Suni, wɛn min di Suniban bwesera yara, ¹⁶ ka Osini, wɛn min di Osiniban bwesera yara, ka Eri, wɛn min di Eriban bwesera yara. ¹⁷ Ka Arodi, wɛn min di Arodiban bwesera yara, ka Areli, wɛn min di Areliban bwesera yara. ¹⁸ Be ba sãa Gadin bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔɔbun suba weeru ka nɛera wunɔbu (40.500).

¹⁹⁻²¹ Bɛn min di Yudan bwese keri torua, bera Sela, wɛn min di Selaban bwese kera yara, ka Peresi, wɛn min di Peresiban bwesera yara, ka Seraki, wɛn min di Serakiban bwesera yara. Bɛn min di Peresin bwese keri torua, bera Hesironi wɛn min di Hesironiban bwese kera yara, ka Hamulu wɛn min di Hamuluban bwesera yara. Yudan bibu yiru Eri ka Onani ba gu Kananin temɔ. ²² Be ba sãa Yudan bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔɔbun suba wata ka wɔkura nɔɔbu ka tia ka nɛera wunɔbu (76.500).

²³ Bɛn min di Isakarin bwese keri torua, bera Tola, wɛn min di Tolaban bwesera yara, ka Pufa, wɛn min di Pufaban bwesera yara, ²⁴ ka Yasubu, wɛn min di Yasububan bwesera yara, ka Simuroni, wɛn min di Simuroniban bwesera yara. ²⁵ Be ba sãa Isakarin bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa nɔɔbun suba wata ka nne ka gooba wunɔbu (64.300).

²⁶ Bɛn min di Sabulonin bwese keri torua, bera Seredi, wɛn min di Serediban bwese kera yara, ka Heloni, wɛn min di Heloniban bwesera yara, ka Yalɛli wɛn min di Yalɛliban bwesera yara. ²⁷ Be ba sãa Sabulonin

bwese keri torua, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔɔbun suba wata ka nɛera wunɔbu (60.500).

²⁸ Yosefun bweseru sɔɔra Manase ka Efaraimu ba wãa. ²⁹ Manasen biiwa Makiri, wɛn min di Makiriban bwese kera yara. Makiriwa u Galadi mara, wɛn min di Galadiban bwese kera yara. ³⁰ Bɛn min di Galadin bwese keri torua, bera Yesee, wɛn min di Yeseeban bwese kera yara, ka Heleki wɛn min di Helekiban bwese kera yara. ³¹ Ka Asirieli wɛn min di Asirieliban bwesera yara, ka Sikemu wɛn min di Sikemuban bwesera yara, ³² ka Semida wɛn min di Semidaban bwesera yara, ka Hefee, wɛn min di Hefeeban bwesera yara. ³³ Selofadi Hefeen bii, uɛn bii tɔn durɔbu mara ma n kun mɔ tɔn kurɔbu tɔna. Beya, Mala ka Nɔa, ka Hogula, ka Milika, ka Tirisa. ³⁴ Be ba sãa Manasen bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔɔbun suba weeraakuru ka yiru ka tumbu nata ka wunɔbu (52.700).

³⁵ Bɛn min di Efaraimun bwese keri torua, bera Sutelaki, wɛn min di Sutelakiban bwese kera yara, ka Bekee wɛn min di Bekeeban bwesera yara, ka Takani wɛn min di Takaniban bwesera yara. ³⁶ Sutelakin biiwa Erani wɛn min di Eraniban bwese kera yara. ³⁷ Be ba sãa Efaraimun bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔɔbun suba tɛna ka yiru ka tumbu nɛera wunɔbu (32.500). Be kpuro ba sãawa Yosefun bibu.

³⁸ Bɛn min di Benyamɛen bwese keri torua, bera Bela, wɛn min di Belaban bwesera yara, ka Asibeli wɛn min di Asibeliban bwesera yara, ka Akiramu wɛn min di Akiramuban bwesera yara, ³⁹ ka Sufamu wɛn min di Sufamuban bwesera yara, ka Hufamu wɛn min di Hufamuban bwesera yara. ⁴⁰ Belan biba Aadi ka Namani. Aadin min diya Aadiban bwese kera yara. Namanin min diya maa Namaniban bwese kera yara. ⁴¹ Be ba sãa Benyamɛen bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔɔbun suba weeru ka nɔɔbu ka tumbu nata (45.600).

⁴² Bèn min di Danun bwese kera torua, bera Sukamu, wìn min di Sukamuban bwese kera yara. ⁴³ Ben geera sãawa tumbu nɔrɔbun suba wata ka nne ka tumbu neeru (64.400).

⁴⁴ Bèn min di maa Aseɛn bwese keri torua, bera Yimina, wìn min di Yiminaban bwesera yara, ka Yisifi wìn min di Yisifiban bwesera yara, ka Beria wìn min di Beriaban bwesera yara. ⁴⁵ Berian bweseru sɔɔra Hebɛɛ u wãa, wìn min di Hebɛɛban bwesera yara, ka Maakieli wìn min di Maakieliban bwesera yara. ⁴⁶ Aseɛ u bii tɔn kurɔ mɔ wi ba sokumɔ Seraki. ⁴⁷ Be ba sãa Aseɛn bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔrɔbun suba weeraakuru ka ita ka tumbu neeru (53.400).

⁴⁸ Be ba Nefitalin bwese keri torua, bera Yasieli, wìn min di Yasieliban bwesera yara, ka Guni wìn min di Guniban bwesera yara. ⁴⁹ Ka Yesɛɛ wìn min di Yesɛɛban bwesera yara, ka Silɛmu wìn min di Silɛmuban bwesera yara. ⁵⁰ Be ba sãa Nefitalin bwese keri, bera mi. Ben geera sãawa tumbu nɔrɔbun suba weeru ka nɔɔbu ka tumbu neeru (45.400).

⁵¹ Isireli be ba gara mi, be kpuron geera kuawa tumbu nɔrɔbun suba nata ka tia ka tumbu nata ka wunɔbu ka tena (601.730).

Nge mɛ ba koo tem mɛ

bɔnu koosina

⁵² Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u neɛ. ⁵³ A bwese keri yi tem mɛ bɔnu kuo nge mɛ yin geera nɛ. ⁵⁴ Bwese kera yèn tɔmba dabiru bo, a ye tem wɛɛyɔ mu n kpã. Bwese kera yèn tɔmba kun maa dabi kpa a ye tem wɛ fiiko. A yen baayere tem wɛɛyɔ nge mɛ yen tɔmba geeru nɛ. ⁵⁵ Adama kaa bu tem mɛ bɔnu kuawa ka tɛtɛ a bu wɛ bwese kera ka bwese kera. ⁵⁶ Ba koo tem mɛ bɔnu kowa ka tɛtɛ bu ka bwese kera baayere wɛ nge mɛ yen tɔmba geeru nɛ.

Ba Lefiban bweseru gara

nɔn mɛɛruse

⁵⁷ Lefin bweseru sɔɔ, be ba gara, bera Gɛɛsɔni wìn min di Gɛɛsɔniban bwese kera yara, ka Kehati wìn

min di Kehatiban bwesera yara, ka Mɛrari wìn min di Mɛrariban bwesera yara. ⁵⁸ Be ba sãa Lefin bwese keri, bera Libinan yɛnugibu, ka Heboronin yɛnugibu ka Makirin yɛnugibu, ka Musin yɛnugibu, ka Koren yɛnugibu, Kehatiwa u Amuramu mara. ⁵⁹ Amuramun kurɔn yĩsira Yokebedi. U sãawa Lefin bii wi u mara Egibitiɔ. Bii be u Amuramu marua, bera Aroni, ka Mɔwisi, ka Mariamu ben sesu. ⁶⁰ Bii be Aroni u mara, bera Nadabu, ka Abihu, ka Eleasaa, ka Itamaa. ⁶¹ Adama Nadabu ka Abihu ba guwa sanam mɛ ba ka dɔɔ tuko dua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ bu ka yākuru ko. ⁶² Tɔn durɔ be ba suru tia tia mɔ ba gara ka be ba mɛ kere, ben geera kuawa tumbu nɔrɔbun suba yɛnda ita (23.000). Baɲ bu gara sanam mɛ ba Isireliba garimɔ domi baɲ ka bu tem bɔnu mɔ.

Gari gari yen wii goberu

⁶³ Isireli be Mɔwisi ka yāku kowo Eleasaa ba gara Mɔabun wɔwɔɔ, Yuudenin bɔkuɔ, Yerikon deedeeru, bera mi. ⁶⁴ Isireli be kpuro sɔɔ, goo sari mi, wi Mɔwisi ka yāku kowo Aroni ba raa gara Sinain gbaburɔ, ⁶⁵ ma n kun mɔ Kalɛbu, Yɛfunɛn bii ka Yosue, Nunin bii. Domi nge mɛya Yinni Gusunɔ u raa bu sɔɔwa.

Tubi ye tɔn kurɔba ko n mɔ

27

¹ Selofadi, wi u sãa Hefɛɛ ka Galadi ka Makiri ka Manasen sikadobu Yosɛfun bweseru sɔɔ, u bii tɔn kurɔbu nɔɔbu mara. Bera Mala ka Nɔa ka Hogula ka Milika ka Tirisa ² ma be, ba na Mɔwisi ka yāku kowo Eleasaan mi, ka wirugibun mi ka sere Isireliba kpuron mi Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔwɔ ba nɛɛ, ³ besɛn tundo u guwa gbaburɔ. Un wãa Koren bibun wuuru sɔɔ be ba Yinni Gusunɔn seesi. U guwa win tii tiin toranun sɔ. Adama un bii tɔn durɔ mɔ. ⁴ N weenɛ bu win bwese kera deri yèn sɔ un bii tɔn durɔ mɔ? I sun tem wɛɛyɔ besɛn tondon maabu ka wɔnɔbun suunu sɔɔ.

⁵ Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔn kana ben gari yin sɔ. ⁶ Ma Yinni Gusunɔ

u nùn wisa u nɛɛ. ⁷ Selofadin bii be, ba gem mɔ. A bu tem wɛɛyɔ mɛ ben tundo u ko n daa mɔ. Kaa bu mu wɛwa ben tondon maabu ka wɔnɔbu suunu sɔɔ. ⁸ Yen biru, kpa a Isireliba sɔ a nɛɛ, goo ù n gu ma uñ bii tɔn durɔ mɔ, win bii tɔn kurɔwa u koo win arumani sua u tubi di. ⁹ U kun maa bii tɔn kurɔ mɔ, win maabu ka wɔnɔba ba koo win arumani sua bu tubi di. ¹⁰ U kun maa maabu ka wɔnɔbu mɔ, win tondon maabu ka wɔnɔba ba koo win arumani sua bu tubi di. ¹¹ Win tundo ù kun maa maabu ka wɔnɔbu mɔ, win mero bisi wi u fɛɛ fɛɛ bo wiya u koo win arumani tubi di. Yen ya ko n sɔawa wooda Isireliba sɔɔ nge mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na ye Mɔwisi wɛ.

Yinni Gusunɔ u Yosue gɔsa

u ka ko Mɔwisi n kəsire

¹² Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, a yɔɔwo Abarimun guu tenin wii kpiirɔ, kpa a nɔni seeya a tem mɛ mɛɛri mɛ kon Isireliba wɛ. ¹³ Yen biru, kpa a kpuna a gbi nge mɛ wunen mɔɔ Aroni u gu. ¹⁴ Domi in woodaba mɛm nɔɔwe Sinin gbaburɔ, sanam mɛ Isireliba ba man seesi. In maa man bɛɛɛ wɛ ben wuswaaɔ sanam mɛ ba nim kanamɔ. Yera n dera na Meriban nim mɛ soka Sannɔn nim Kadesiɔ, Sinin gbaburɔ.

¹⁵ Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁶⁻¹⁷ Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a taka koora kpuro hunde wɛ, a goo gɔsio, a nùn ko wirugii wi u koo kpɛ u wunen tɔmbu kpapa kpa ba kun ka sɔa nge yaa ni nuñ kparo mɔ.

¹⁸ Ma Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wisa u nɛɛ, Yosue Nunin bii wee, wi sɔɔ nen Hunde u yiba. A nùn suo kpa a nùn nɔma sɔndi. ¹⁹ Kaa ka nùn dawa yaku kowo Eleasaan wuswaaɔ, kpa a nùn ko wunen kəsire Isireliba kpuron nɔni biru. ²⁰ A nùn wunen yiikon bɔnu wɛɛyɔ kpa Isireliba kpuro bu nùn mɛm nɔɔwa. ²¹ Yaku kowo Eleasaawa u ko n da wa kpa Eleasaa u man kana win sɔ ka woro te ba ra ko ka urimu. Win gariya Yosue ka Isireliba kpuro ba ko n da ka sɔmburu ko.

²² Ma Mɔwisi u kua ye Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa. U Yosue sua ma u ka nùn da yaku kowo Eleasaan wuswaaɔ

Isireliba kpuron nɔni biru. ²³ Ma u nùn nɔma sɔndi u nùn kua win kəsire nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa.

Tɔru baateren yākurun

wooda

28

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a Isireliba wooda yeni wɛɛyɔ.

A nɛɛ, bu ku duari saa ye na yi ba n da ka man kɛnu naawe kpa bu man yaku dɔɔ mwaararuginu kua ni nu koo man nuburu dore.

³ A bu sɔɔwɔ a nɛɛ, tɔɔ baatere, yaa kpemminu yiru ni nu wɔɔ tia tia mɔ kpa nu kun alebu gaa mɔ, niya ba koo ka man yaku dɔɔ mwaararugiru kua baadomma. ⁴ Ba koo ka teeru yākuru kowa bururu, teeru maa yoki kpaa, ⁵ ka som kilo ita mɛ ba burina ka olifin gum ditiri tia ka bɔnu. ⁶ Tɔɔ baateren yaku te, ta ko n sɔawa nge yaku nubu durorugii te ba nɛ, Yinni Gusunɔ kua Sinain guurɔ. ⁷ Bururu ba ko n da ka tam nɛwa ditiri tia ka bɔnu nen sɔa yerɔ bu ka yākuru ko ka yaa te sannu. ⁸ Yoka, kpa bu maa man yaku dɔɔ mwaararugiru kua ka yaa tee te ta tie ka som ka tam nge mɛ ba raa kua bururu. Ta ko n sɔawa yaku dɔɔ mwaararugiru te ta koo nɛ, Yinni Gusunɔ nuburu dore.

Tɔɔ wɛrarugirun yākunun

wooda

⁹ Tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, yaa nu yiru ni nu wɔɔ tia tia mɔ ma nuñ alebu gaa mɔ, niya i ko i ka nɛ, Yinni Gusunɔ yākuru kua ka tam ka som kilo nɔɔba tia mɛ ba burina ka gum. ¹⁰ I ko i n da yaku te kowa tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ tɔɔ baateren yaku dɔɔ mwaararugii ni i ra ko baasi.

Surun tɔɔ gbiikirun yākunun

wooda

¹¹ Suru baawuren tɔɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ yaku dɔɔ mwaararuginu kuawa ka naa kpemi yiru, ka yaa kineru, ka yaa kpemminu nɔɔba yiru, ni nu wɔɔ tia mɔ. Kpa sabe nin baatere ta kun alebu gaa mɔ. ¹² I ko i ka ten baatere yākuru kowa ka som mɛ ba burina ka gum. ¹³ Yaa

kpemmii nin baatere maa ka som kilo ita me ba burina ka gum. Yāku dō mwaararugii niya nu koo ne Yinni Gusunō nuburu dore. ¹⁴ I n ka ketē yākuru mō, tam ditiri itawa i ko i ka ko. I n ka yāa kineru mō, tam ditiri yiruwa i ko i ka ko. I n maa ka yāa kpembu mō, tam ditiri tia ka bōnuwa i ko i ka ko. Yāku dō mwaararugii ni i ko i n da ko wōn suru baawuren tōo gbiikiru sōo, niya mi. ¹⁵ Yen biru, i ko i maa ne, Yinni Gusunō torarun yākuru kua ka tōo baateren yāku dō mwaararugiru ka ten tam baasi.

Gōo sararibun yākunun

wooda

¹⁶ Wōn suru gbiikoon sōo wākura nnese sōra i ko i Gōo sararibun tōo bakaru di, ne, Yinni Gusunōn sō. ¹⁷ Suru win sōo wākura nōobuse sōra i ko i tōo bakaru tore te i ko i di sōo nōoba yiru. Tōo ni sōo, pēe ye bañ seeyatia dokewa i ko i di. ¹⁸ Tōo baka ten tōo gbiikiru sōo, i ko i bēen sōma deriwa, kpa i mēnna i ne, Yinni Gusunō sā. ¹⁹ I ko i man yāku dō mwaararugiru kuawa ka naa kpemi yiru, ka yāa kineru, ka yāa kpemminu nōoba yiru, ni nu wōo tia mō, kpa sabe nin baatere ta kun alebu gaa mō. ²⁰ I ko i ka yaa saberu baatere yākuru kowa ka som sannu me ba burina ka gum. I n yākuru mō ka naa, som kilo nōoba nnewa i ko i ka ko. I n ka yāa kineru mō som kilo nōoba tia i ko i ka ko. ²¹ I n maa ka yāa kpembu mō, som kilo itawa i ko i ka ko. ²² Yen biru, kpa i boo kineru go i ka torarun yākuru ko. ²³ Yāku ni kpurowa i ko i n da ko tōo baateren bururun yāku dō mwaararugii te baasi. ²⁴ Sōo nōoba yiru ye sōo, i ko i ne, Yinni Gusunō yāku dō mwaararugiru kuawa baadomma te ta koo man nuburu dore tōo baateren bururun yāku dō mwaararugii te baasi. ²⁵ Yen sōo nōoba yiruse, i ko i bēen sōma deriwa kpa i mēnna i man sā.

Gēebun saan yākunun wooda

²⁶ Gēebun tōo bakaru sōo, i ko i ka ne, Yinni Gusunō bēen gbean dīa gbiikinu

naawawa kpa i mēnna i man sā. Iñ dōma te sōmburu garu mō. ²⁷ I ko i man yāku dō mwaararuginu kuawa ni nu nuburu do ka naa kpemi yiru, ka yāa kineru, ka yāa kpemminu nōoba yiru ni nu wōo tia mō. ²⁸ I ko i ka yaa saberu baatere yākuru kowa ka som sannu me ba burina ka gum. I n yākuru mō ka naa, som kilo nōoba nnewa i ko i ka ko. I n ka yāa kineru mō som kilo nōoba tia i ko i ka ko. ²⁹ I n maa ka yāa kpembu mō som kilo itawa i ko i ka ko. ³⁰ Yen biru, kpa i boo go i ka torarun yākuru ko, ³¹ yāku ni kpurowa i ko i n da ko tōo baateren bururun yāku dō mwaararugii te baasi. Yaa sabe ni nuñ alebu gaa mōwa i ko i n da ka yākuru ko, ka tam sannu.

Yāku te ba koo

ka Yinni Gusunō takaru ko

29

¹ Suru nōoba yirusen tōo gbiikiru sōo, i ku sōmburu garu ko. I ko i mēnawa i Yinni Gusunō takaru ko. I ko i tōo te diwa i n kōbi soomō. ² I ko Yinni Gusunō yāku dō mwaararuginu kua ni nu koo nūn nuburu dore, ka ketē kpema, ka yāa kineru, ka yāa kinē kpemminu wōo tia tiaginu nōoba yiru. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sāawa ni nuñ alebu gaa mō. ³ I ko i ka yaa sabe ten baatere yākuru kowa ka som me ba burina ka gum. I n yākuru mō ka ketē, som kilo nōoba nnewa i ko i ka ko. I n mō ka yāa kineru, som kilo nōoba tia i ko i ka ko. ⁴ I n maa mō ka yāa kinē kpembu, som kilo itawa i ko i ka ko. ⁵ I ko i maa torarun yākuru ko ka boo kineru. ⁶ Yāku niniwa i ko i n da ko suru baawuren tōo gbiikiruginu ka tōo baatereginu ka nin som ka tam baasi. I ko nu kowa nge me ba nin wooda yi. Nu ko n sāawa yāku dō mwaararuginu ni nu koo ne, Yinni Gusunō nuburu dore.

Durum wākabun yākurun

wooda

⁷ Suru nōoba yirusen sōo wākuruse sōo, i ku sōmburu garu ko. I ko i mēnawa i Yinni Gusunō sā kpa i nōo

bake. ⁸ I ko i Yinni Gusunɔ yāku dɔɔ mwaararuginu kuawa ni nu koo nùn nuburu dore, ka naa kpɛma, ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu wɔɔ tia tiaginu nɔɔba yiru. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sɔawa ni nuɔ̃ alebu gaa mɔ. ⁹ I n yākuru mɔ, i ko i nu kowa ka som mɛ ba burina ka gum. I n yākuru mɔ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko i ka ko. I n mɔ ka yāa kinɛ som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko. ¹⁰ I n maa mɔ ka yāa kinɛ kpɛmbu, som kilo itawa i ko i ka ko. ¹¹ Yāku ninin biru, i ko i yākuru ko ka boo kinɛ bu ka bɛɛ bɛɛn durum wɔka, torarun yākuru ka tɔɔ baateregiru ka nin som ka tam baasi.

Kunun tɔɔ bakarun yākunun

wooda

¹² Suru nɔɔba yirusen sɔɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, i bɛɛn sɔma derio ye i ra ko, kpa i mɛnna i nɛ, Yinni Gusunɔ sɔ kpa i man tɔɔ bakaru diiya sɔɔ nɔɔba yiru. ¹³ Tɔɔ baka ten tɔɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ yāku dɔɔ mwaararuginu kuawa ni nu koo man nuburu dore. I ko i nu kowa ka naa kpɛmi wɔkura ita ka yāa kinɛnu yiru, ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu wɔkura nnɛ ni nu wɔɔ tia tia mɔ. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sɔawa ni nuɔ̃ alebu gaa mɔ. ¹⁴ I ko i ka yaa sabe nin baatere yākuru kowa ka som mɛ ba burina ka gum. I n yākuru mɔ ka naa, som kilo nɔɔba nnɛwa i ko i ka ko. I n mɔ ka yāa kinɛ, som kilo nɔɔba tia i ko i ka ko. ¹⁵ I n maa mɔ ka yāa kinɛ kpɛmbu, som kilo itawa i ko i ka ko. ¹⁶ I ko i maa yākuru ko ka boo kinɛ bu ka bɛɛ bɛɛn durum wɔka, tɔɔ baateren yāku dɔɔ mwaararugii te i ra ko ka som ka tam sannu baasi.

¹⁷⁻³⁴ Tɔɔ baateren yāku ni baasi, i ko i maa yākunu ko ka yaa sabe ni nuɔ̃ alebu gaa mɔ ka maa som mɛ ba burina ka gum, nge mɛ i ra ko saa tɔɔ baka ten sɔɔ yirusen di n ka girari ten sɔɔ nɔɔba yiruse. Nge mɛniwa i ko i yāku ni koosina.

Sɔɔ yiruse sɔɔ, i ko i yākuru kowa ka ketɛ kinɛ kpɛnnu wɔkura yiru ka yāa kinɛnu yiru, ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu

wɔkura nnɛ wɔɔ tia tiaginu ka maa boo kinɛru.

Sɔɔ itase sɔɔ, i ko i yākuru kowa ka ketɛ kinɛ kpɛnnu wɔkura tia ka yāa kinɛnu yiru, ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu wɔkura nnɛ, wɔɔ tia tiaginu ka maa boo kinɛru.

Sɔɔ nnese sɔɔ, i ko i yākuru kowa ka ketɛ kinɛ kpɛnnu wɔkuru, ka yāa kinɛnu yiru ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu wɔkura nnɛ, wɔɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.

Sɔɔ nɔɔbuse sɔɔ, i ko i yākuru kowa ka ketɛ kinɛ kpɛnnu nɔɔba nnɛ ka yāa kinɛnu yiru, ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu wɔkura nnɛ, wɔɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.

Sɔɔ nɔɔba tiase, i ko i yākuru kowa ka ketɛ kinɛ kpɛnnu nɔɔba ita ka yāa kinɛnu yiru ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu wɔkura nnɛ, wɔɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.

Sɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, i ko i yākuru kowa ka ketɛ kinɛ kpɛnnu nɔɔba yiru, ka yāa kinɛnu yiru, ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu wɔkura nnɛ, wɔɔ tia tiaginu, ka boo kinɛru.

³⁵ Tɔɔ baka ten sɔɔ nɔɔba itase sɔɔ, i bɛɛn sɔma derio ye i ra ko, kpa i mɛnna i ka nɛ, Yinni Gusunɔ sɔ, ³⁶ kpa i man yāku dɔɔ mwaararuginu kua ni nu koo man nuburu dore, ka ketɛ kinɛru, ka yāa kinɛru ka yāa kinɛ kpɛmmɪnu nɔɔba yiru wɔɔ tia tiaginu. Yaa sabe ni kpuro nu ko n sɔawa ni nuɔ̃ alebu gaa mɔ. ³⁷ I ko i yāku nin baatere kowa ka som ka tam nge mɛ ba yen wooda yi. ³⁸ Kpa i maa yākuru ko ka boo kinɛru bu ka bɛɛ bɛɛn durum wɔka, tɔɔ baateren yāku dɔɔ mwaararugiru ka ten som ka tam baasi.

³⁹ Yāku nini kpurowa i ko i nɛ, Yinni Gusunɔ kua tɔɔ baka te sɔɔ, ka sere maa yāku ni i ra ko baadomma. Niya yāku dɔɔ mwaararuginu ni i ra ko ka som ka tam, ka siarabun yākunu, ka kɛnu, ka sere maa ni i ra ko nɔɔ mwɛɛrun sɔ.

30

¹ Yeniwa Mɔwisi u Isireliba kpuro sɔɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn yiire.

Wooda ye ba yi

nɔɔ mwɛɛnɔn sɔ

² Mɔwisi u Isireliban bwese kɛrin wirugibu sɔɔwa u nɛɛ, wee wooda ye Yinni Gusunɔ u wɛ.

³ U nɛɛ, goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo nùn kɛru wɛ, ñ kun mɛ ù n bɔrua u nɛɛ, u koo tii nɛnɛ gāanu ganun sɔ, uñ win gari yi kɔbiāmɔ. U koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa.

⁴ Bii wɔndia ù n Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua, ñ kun mɛ, ù n bɔrua sanam mɛ u gina wāa win tondon nɔma sɔɔ, ⁵ ma tundo wi, uñ nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, saa ye sɔɔ, wɔndia wi, u koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa. ⁶ Adama win tundo ù n nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, saa ye sɔɔ, wɔndia wi, uñ maa nɔɔ mwɛɛ te yibiamɔ. Yinni Gusunɔ u koo nùn yen suuru kua, domi win tundowa u nùn ye yinari.

⁷ Wɔndia goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua, ñ kun mɛ ù n bɔrua n deema uñ bwisika saa ye u bɔri yi mɔ, yen biru ma u durɔ sua, ⁸ ma win durɔ kun nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, u koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa. ⁹ Adama win durɔ ù n ye yina sanam mɛ u yen gari nua, uñ maa nɔɔ mwɛɛ te yibiamɔ te u kua. Yinni Gusunɔ u koo maa nùn suuru kua.

¹⁰ Tɔn kurɔ win durɔ gu, ñ kun mɛ wi ka durɔ ba yinana, ù n nɔɔ mwɛɛru kua, u koo tu yibiawa.

¹¹ Kurɔ mɔro goo ù n nɔɔ mwɛɛru kua, ñ kun mɛ ù n bɔrua, ¹² ma win durɔ kun nùn ye yinari sanam mɛ u yen gari nua, kurɔ wi, u koo win nɔɔ mwɛɛ te yibiawa. ¹³ Adama win durɔ ù n nùn ye yinari sanam mɛ sɔɔ u yen gari nua, kurɔ wi, uñ maa nɔɔ mwɛɛ te yibiamɔ. Yinni Gusunɔ u koo nùn suuru kua domi win durɔwa u nùn ye yinari. ¹⁴ Kurɔ mɔro ù n nɔɔ mwɛɛru kua, ñ kun mɛ ù n bɔrua u nɛɛ, u koo tii nɛnɛ gāanu ganun sɔ, win durɔwa u koo de nɔɔ mwɛɛ te, tu koorɔ, ñ kun mɛ tu wɔruma. ¹⁵ Sanam mɛ durɔ wi, u gari yi nua, ù kun ye yinɛ, u yi wurawa. Kurɔ wi, u koo nɔɔ mwɛɛ te yibiawa. ¹⁶ Adama durɔ wi, ù n dera

n tɛ u sere nùn ye yinari, durɔ wiya u koo yen taarɛ wa.

¹⁷ Wooda yeniwa Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ wɔndia ka win tondon sɔ, ka sere maa kurɔ mɔro ka win durɔn sɔ.

Isireliba ba Madianiba tabu di

31

¹ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ² a doo a Madianiba mɔru kɔsia kɔsa ye ba Isireliba kuan sɔ. Yen biruwa kon de a kpuna a gbi a wunen baababa deema.

³ Ma Mɔwisi u tɔn be sɔɔwa u nɛɛ, gabu bu ben tabu yānu sebuo bu da bu Madianiba wɔri kpa bu bu mɔru kɔsia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. ⁴ Yen sɔ, bwese kɛra baayere yu tabu kowobu nɔrɔbu (1.000) gɔsio.

⁵ Ma Isireliban bwese kɛra baayere ya tɔmbu nɔrɔbu gɔsa. Ma ben geera kua tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000). ⁶ Ma Mɔwisi u tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkura yiru ye tabu gɔra. Ba dawa ka Finɛesi, yāku kowo Eleasaan bii, u Yinni Gusunɔn kurun dendi yānu nɛni ka kɔbi sannu. ⁷ Ma ba Madianiba tabu wɔri nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi sɔɔwa, ma ba ben tɔn durɔbu kpuro go. ⁸ Ma ba ben sinambu nɔɔbu ye go. Bera, Efi ka Rekɛmu ka Suri ka Huri ka Reba. Ba maa Balamu Beorin bii go. ⁹ Adama ba ben kurɔbu ka bibu yoru mwɛɛra ma ba ben yaa sabenu ka ben arumaniba gura. ¹⁰ Ma ba ben wusu ka ben kpaa yenu dɔɔ mɛni. ¹¹ Ma ba ka ye kpuro doona ye ba gura, tɔmbu ka yaa sabenu. ¹² Ma ba ka ye kpuro na Mɔwisi ka yāku kowo Eleasaa ka Isireliba kpuron mi sansaniɔ, Mɔabun wɔwaa, Yuudenin bɔkuɔ, Yerikon deedeeru.

¹³ Yera Mɔwisi ka yāku kowo Eleasaa ka Isireliban wirugibu ba yara ben sansanin di ba bu senna da. ¹⁴ Yera Mɔwisi u ka tabu sinambu mɔru kua, ka nɔrɔm nɔrɔm wirugibu, ka wunɔm wunɔm wirugibu, be ba taa bi da ba wee. ¹⁵ U nɛɛ, mban sɔna i tɔn kurɔbu deri in bu go. ¹⁶ I yɛ ma bera Balamu u bɔrie ma ba dera Isireliba

ba Yinni Gusunə torari Peorin gari sɔɔ, ma Yinni Gusunə u bu kɛsi kɛsi bararu sure. ¹⁷ Yen sɔ tɛ, i ben bii tɔn durɔbu kpuro goowo ka tɔn kurɔ be ba durɔ yɛ. ¹⁸ Adama i tii wɛndiaba yiiyo be baɲ durɔ yɛ. ¹⁹ Be ba maa tɔnu go, n kun mɛ ba goru baba, ba koo yariwa sansanin di sɔɔ nɔɔba yiru, kpa bu tii dɛerasia be ka ben yobu, sɔɔ itase ka sɔɔ nɔɔba yiruse. ²⁰ I ko i bɛɛn yɔnu dɛerasiawa ka gɔanu kpuro ni ba kua ka yaa gɔna, ka boo sansu, ka sere maa ni ba kua ka dɔa.

²¹ Ma yaku kowo Eleasaa u tabu kowo be ba tabu da mi sɔɔwa u nɛɛ, wee wooda ye Yinni Gusunə u Mɔwisi wɛ. U nɛɛ, ²² wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔkusu ka pɛɛrum, ²³ sii si ba koo gesi kpɪ bu dɔɔ doke kpuro, i ko i su dɔɔ dokewa kpa i su dɛerasia. Ye baɲ maa kpɛ bu dɔɔ doke i ko i ye wasiwa dɛerasiabun nim sɔɔ. ²⁴ I ko i bɛɛn yɔnu teawa sɔɔ nɔɔba yiruse kpa i dɛera. Yen biru i ko i kpɪ i wurama sansaniɔ.

Isireliba

ba arumani bɔnu kua

²⁵ Yinni Gusunə u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, ²⁶ wunɛ ka yaku kowo Eleasaa ka Isireliban yɛnu yɛrobu, i arumani ye gario ye Isireliba ba mwaama mi, tɔmbu ka yaa sabenu. ²⁷ I ko i ye bɔnu kowa suba yiru ya n kpɔaru nɛ, be ba tabu dagia ka be baɲ tabu degia. ²⁸ Be ba tabu dan bɔnu sɔɔ, wee ye i ko i wuna nɛ Yinni Gusunə sɔ. Yera nɛɛra wunɔbu (500) baayeren wɔlɔ i tia wuna nɛn sɔ, tɔmbu sɔɔ ka ketɛba sɔɔ, ka ketɛkunu sɔɔ, ka yɔanu ka bonu sɔɔ. ²⁹ Kpa a ye yaku kowo Eleasaa wɛ. ³⁰ Be baɲ maa tabu den bɔnu sɔɔ, weeraakuru baateren wɔlɔ, kaa tia tia wuna nɛn sɔ tɔmbu sɔɔ ka ketɛba sɔɔ ka ketɛkunu sɔɔ ka yɔanu sɔɔ ka bonu sɔɔ, ka sere yaa sabe ni nu tie sɔɔ, kpa a ye Lefiba wɛ be ba sɔmburu mɔ sɔa yera, nge mɛ Yinni Gusunə u nɔn wooda wɛ.

³¹ Ma Mɔwisi ka Eleasaa ba kua ye Yinni Gusunə u Mɔwisi yiire. ³² Arumani ye ba gura kpuro, yen geeru wee. Yɔanu ka bonun geera sɔa nɔɔbun suba nata ka wata ka wɔkura nɔɔbu (675.000). ³³ Ketɛban geera

sɔa nɔɔbun suba wata ka wɔkura yiru (72.000). ³⁴ Ketɛkunun geera sɔa nɔɔbun suba wata ka tia (61.000). ³⁵ Wɛndiaban geera maa sɔa nɔɔbun suba tɛna ka yiru, be baɲ durɔ yɛ (32.000). ³⁶ Be ba tabu dan bɔnu ya kua yɔanu nɔɔbun suba gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔba yiru ka nɛɛra wunɔbu (337.500). ³⁷ Mi sɔɔ, ba nata ka wata ka wɔkura nɔɔbu wuna Yinni Gusunə sɔ (675). ³⁸ Ben ketɛban geera sɔa nɔɔbun suba tɛna ka nɔɔba tia (36.000). Mi sɔɔ, ba wata ka wɔkura yiru wuna Yinni Gusunə sɔ. ³⁹ Ben ketɛkunun geera sɔa nɔɔbun suba tɛna ka nɛɛra wunɔbu (30.500). Mi sɔɔ, ba wata ka tia wuna Yinni Gusunə sɔ. ⁴⁰ Tɔn be ba mwɛɛran geera maa sɔa nɔɔbun suba wɔkura nɔɔbu ka tia (16.000). Mi sɔɔ, ba tɛna ka yiru wuna Yinni Gusunə sɔ. ⁴¹ Ma Mɔwisi u Gusunəgia kpuro yaku kowo Eleasaa wɛ nge mɛ Gusunə u nɔn sɔɔwa u ko. ⁴²⁻⁴³ Bɔnu ye ba Isireli be ba tie wɛ ya nɛwa ka be ba tabu dagia. Ya sɔawa nɔɔbun suba gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔba yiru ka nɛɛra wunɔbu (337.500), ⁴⁴ ka ketɛba nɔɔbun suba tɛna ka nɔɔba tia (36.000) ⁴⁵ ka ketɛkunu nɔɔbun suba tɛna ka nɛɛra wunɔbu (30.500), ⁴⁶ ka tɔmbu nɔɔbun suba wɔkura nɔɔbu ka tia (16.000). ⁴⁷ Bɔnu ye Mɔwisi u Isireli be wɛ sɔɔ, ye u wuna Yinni Gusunə sɔ, yera tia tia weeraakuru baateren wɔlɔ, tɔmbu sɔɔ, ka yaa sabenu sɔɔ. Ma u ye kpuro Lefiba wɛ be ba sɔmburu mɔ sɔa yera, nge mɛ Yinni Gusunə u nɔn wooda wɛ.

Kɛɛ ni ba Yinni Gusunə wɛ

⁴⁸ Tabu kowobu nɔɔm nɔɔm wirugibu ka wunɔm wunɔm wirugibu ba mɛnnama ba na Mɔwisin mi. ⁴⁹ Ma ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, sa tabu kowobu gara be sa kpare. Baa tɔn turo uɲ kare be sɔɔ. ⁵⁰ Yen sɔna sa ka Yinni Gusunə takarun kɛnu naawa ni ba kua ka wura. Niya sumi ka taaminu ka swaa tonkunu ka yɔni. Kpa nu n sɔa nge torarun yɔkuru.

⁵¹ Ma Mɔwisi ka yaku kowo Eleasaa ba kɛɛ ni kpuro mwa ni ba kua ka wura mi. ⁵² Kɛɛ ni tabu kowobun wirugii be, ba Yinni Gusunə wɛ mi,

nin bunum mu koo ko nge kilo wunaa wata ka wəkurun saka. ⁵³ Adama be ba s̄aa tabu kowobu ba ben arumani ye ba gura tii yiyawa kpuro. ⁵⁴ M̄owisi ka Eleasaa ba ka k̄ēē ni kpuro da ba yi Yinni Gusun̄on kur̄o, Yinni Gusun̄o u n ka win t̄ambu Isireliba yaaye.

Isireliban bwese k̄eri ita

yi sina Yuudenin

s̄o yari yeru gia

32

¹ Rubenin bwese k̄era ka Gadin bwese k̄eran t̄ambu ba yaa sabenu m̄o nu dabi too. Ma ba wa ma Yas̄een tem ka Galadin tem mu gea s̄aa ben yaa sabenun s̄o. ² Yera ba da ba M̄owisi ka ȳaku kowo Eleasaa ka Isireliban wirugibu deema, ba n̄ēē, ³ wuu sini, Atar̄otu ka Diboni ka Yas̄ee ka Nimura ka H̄esiboni ka Eleale ka Sebam̄u ka N̄ebo ka sere Beoni, ⁴ si Yinni Gusun̄o u dera b̄es̄e Isireliba sa kamia, sin tem mu gea s̄aa yaa sabenun s̄o. Wee sa maa yaa sabenu m̄o nu dabi.

⁵ Yen s̄o, à n ka sun n̄onu geu m̄ēeran na, a de bu sun tem m̄e w̄ē b̄es̄e wunen s̄om kowobu. A ku de su Yuudenin t̄obura.

⁶ Ma M̄owisi u bu wisa u n̄ēē, b̄een m̄ero bisibu ba koo daw̄a ba n tabu m̄o kpa b̄ēē i n s̄o mini? ⁷ In̄ ȳē ma i ko i bu mwia kpanasiawa kpa ba kun k̄i bu da tem m̄e Yinni Gusun̄o u bu w̄ē s̄o? ⁸ Nge m̄eya b̄een baababa ba kua yellu sanam m̄e sa w̄aa Kad̄esi Baan̄eaa, ye na bu ḡora ba da ba Kananin tem saria m̄ēera. Ye ba da ba tura sere Esikolin w̄ow̄aa ma ba tem m̄en saria m̄ēera. ⁹ Ye ba ḡosirama, ma ba begibu Isireliba mwia kpanasia bu ku ka da tem m̄e Yinni Gusun̄o u bu w̄ē s̄o. ¹⁰ Yen t̄o te s̄o, Yinni Gusun̄o u m̄oru b̄esira ma u b̄rua u n̄ēē, ¹¹ t̄on be ba yarima Egibitin di mi, be ba w̄o yendu m̄o ka be ba kere m̄e, ben goo kun dūo tem m̄e s̄o, m̄e u n̄o mw̄ēru kua u Aburahamu ka Isaki ka Yak̄abu w̄ē. Domi ba yina bu win gere m̄em n̄ow̄a. ¹² Kalebu, Yefunen bii, Kenasin bweseru s̄o, ka sere Yosue, Nunin bii, be t̄onawa ba koo du tem m̄e s̄o ȳēn s̄o ba n̄un m̄em n̄ow̄a mam mam. ¹³ Yinni Gusun̄o u ka

b̄een baababa m̄oru kua ma u dera ba yaayaare kua ghabur̄o w̄o weeru sere be kpuro ba ka kpeera, be, be ba kua ye yañ n̄un w̄ēre. ¹⁴ Wee, t̄ē b̄ēē, i k̄i i b̄een baaba ben yira sw̄i, kpa i de Yinni Gusun̄o u kpam m̄oru b̄esira ka b̄ēē Isireliba. ¹⁵ Domi i n ḡera win swaan di, u koo de b̄ēē kpuro i kpam t̄e ghabur̄o. Saa ye s̄o, kpa i de b̄ēēgibu bu kam ko.

¹⁶ Ma ba M̄owisi wisa ba n̄ēē, aawo. Sa ko b̄esen yaa sabenu karaba kua kpa su maa wusu bani su gb̄aranu toosi b̄esen kur̄abu ka bibun s̄o. ¹⁷ Yen biru, sa ko tabu ȳanu sua kpa sa n gb̄ia su ka b̄es̄egibu duusia ben tem̄o, m̄e ba bu w̄ē. Sa ye s̄o, sa ko b̄esen kur̄abu ka bibu deriwa ba n w̄aa wuu gb̄aranuḡi si s̄o, tem m̄en t̄ambun s̄o. ¹⁸ Sañ wur̄o b̄esen ȳenus̄o ma n kun m̄o Isireli baawure u win tem m̄wa. ¹⁹ S̄a n tem m̄eni wa guru gee s̄o yari yeru mi, sañ maa tem gam k̄i Yuudenin guru ḡo.

²⁰ Ma M̄owisi u bu s̄ow̄a u n̄ēē, n̄ n m̄en na, i de i b̄een n̄o mw̄ēru yibia. I tabu ȳanu suo kpa i da i tabu ko ka w̄er̄abu nge m̄e Yinni Gusun̄o u b̄ēē yiire. ²¹ B̄ēē kpuro, i Yuudenin t̄oburo nge m̄e Gusun̄o u k̄i kpa i n w̄aa mi sere u ka win yib̄ereba gira win wuswaan di, ²² kpa u tem m̄e m̄wa. Saa ye s̄o, in̄ ko i n maa taar̄e gaa m̄o. I ko i kp̄i i wurama b̄een tem̄o, kpa mu n s̄aa b̄ēegim. ²³ Adama i kun kue m̄e, i Yinni Gusun̄o torariwa mi. Kpa i n ȳē ma b̄ēya i ko i tora ten are s̄obe. ²⁴ I doo i wusu bani b̄een kur̄abu ka bibun s̄o, kpa i maa karaba ko b̄een yaa sabenun s̄o. Yen biru kpa i na i b̄een n̄o mw̄ēru yibia.

²⁵ Ma Gadigibu ka Rubeni be, ba M̄owisi wisa ba n̄ēē, Yinni, ye a gerua mi kpuro, sa wura. ²⁶ Sa ko b̄esen kur̄abu ka b̄esen bibu ka b̄esen yaa sabenu deri Galadi mini. ²⁷ Kpa b̄es̄e kpuro su Yuudenin t̄obura sa n tabu ȳanu n̄eni su ka tabu ko Yinni Gusun̄on wuswaa nge m̄e a gerua.

²⁸ Yera M̄owisi u ȳaku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii, ka Isireliban bwese k̄era baayeren wiruḡi wooda w̄ē ben s̄o. ²⁹ U n̄ēē, Gadin bwese k̄era ka Rubenigia b̄a n tabu ȳanu sua ma

ba Yuudenin tɔbura ka bɛɛ sannu bu ka tabu ko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, ma ba bɛɛ somi i ka tem mɛ mwa, i bu Galadin tem wɛɛyɔ mu ko begim.

³⁰ Adama bɔ kun kue mɛ, i ko i bu tem wɛwɔ bɛɛn suunu sɔɔ Kananin temɔ.

³¹ Ma Gadigibu ka Rubɛni be, ba kpam nɛɛ, ye Yinni Gusunɔ u nun sɔɔwa kpuro, sa wura. ³² Sa ko tabu yɔnu sua su Kananin tem wɔri nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua kpa sa n bɛɛn tem mɔ Yuudenin bera gee.

³³ Ma Mɔwisi u Gadigii be ka Rubɛni be, ka Manase, Yosefun biin bwese keran bɔnu Amɔreba ka Basanigibun tem kpuro wɛ, mɛn wuu marosu ka mɛn baru kpaanu, mi Sihoni ka Ogu ba raa bandu dii.

³⁴ Wuu si Gadigiba ba bana, siya Diboni ka Atarɔtu ka Aroɛɛ, ³⁵ ka Atarɔtu Sofani ka Yasɛɛ ka Yogbea, ³⁶ ka Bɛti Nimura ka Bɛti Harani. Ma ba su gbɔranu toosi. Ba maa ben yaa sabenu karaba kua.

³⁷ Wuu si Rubɛniba maa bana, siya Hesiboni, ³⁸ ka Eleale ka Kiriataimu ka Nebo ka Baali Mɛɔni ka Sibima. Ma ba si kpuro yɛsinu kɔsa.

³⁹ Makiri Manasen biin sikadominu, beya ba Galadin tem wɔri ba Amɔreba gira tem mɛn di ma ba mu mwa. ⁴⁰ Ma Mɔwisi u bu tem mɛ wɛ ba sina mi. ⁴¹ Manasen bii wi ba maa mɔ Yairi, win sikadomina nu da nu Amɔreban baru kpaanu wɔri nu mwa, ma nu nu soka Yairin wusu. ⁴² Yen biru Nɔbaki u Kenati wɔri u mwa, ka yen baru kpaanu ma u ye soka ka win tiin yɛsiru, Nɔbaki.

Mi Isireliba ba sirena ghaburɔ

33

¹⁻² Sanam mɛ Mɔwisi ka Aroni ba Isireliba kparama wuuru ka wuuru Egibitin di Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, u yoruo mi ba da da. Ye u yorua wee.

³ U nɛɛ, wɔɔn suru gbiikoon sɔɔ wɔkura nnɛse sɔɔ yera ba Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di nɔn gbiikiru. Yen sisiru ma ba seewa ba yara Ramusɛsin di Egibitigibun nɔni biru ka toro sindu. ⁴ Saa ye sɔɔ, Egibitigibu ba ben bii gbiikobu sikumɔ be ba

gu saa ye Yinni Gusunɔ u ka ben bɔnu siri. ⁵ Ye Isireliba ba seewa Ramusɛsin di, ba dawa Sukɔtuɔ, ba ben sansani gira. ⁶ Sukɔtun di ba da Etamuɔ tem saaram gam bɔkuɔ, ba ben sansani gira. ⁷ Saa Etamun di, ba na Pihahirɔtuɔ ye ya wɔa Baali Sefonin deedeeru ma ba ben sansani gira Migidolin wuswaaɔ. ⁸ Saa Pihahirɔtun di ba nim wɔku tɔbura ba da Etamun tem saaram bera gia. Ba sanum sɔwa sɔɔ ita ma ba da ba ben sansani gira Maraɔ. ⁹ Saa maran di ba tunuma Elimuɔ mi nim nɔnusu wɔkura yiru ka kpakpa bɛɛ wata ka wɔkura wɔa ma ba ben sansani gira mi. ¹⁰ Saa Elimun di ba da ba ben sansani gira nim wɔkun bɔkuɔ ge ba mɔ Naa yari. ¹¹ Saa min di, ma ba da bera mi ba mɔ Sini, mi tem mu sɔa saaram. ¹² Saa min di ma ba da ba ben sansani gira Dofukaɔ. ¹³ Saa min di ma ba da Alusiɔ ba ben sansani gira mi. ¹⁴ Saa min di, ma ba da Refidimuɔ ba ben sansani gira mi. Miya Isireliba ba nim bia bu nɔ.

¹⁵ Saa min diya ba seewa ba da bera mi ba mɔ Sinai mi tem mu sɔa saaram ba ben sansani gira mi. ¹⁶ Saa min diya ba da Kiburɔti Hatafaɔ ba ben sansani gira mi. ¹⁷ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Haserɔtuɔ. ¹⁸ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Ritimaɔ. ¹⁹ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Rimɔɔ Pɛɛsiɔ. ²⁰ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Libinaɔ. ²¹ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Risɔɔ. ²² Saa min diya ba da ba ben sansani gira Kehelataɔ. ²³ Saa min diya ba da ba ben sansani gira guu te ba mɔ Safɛɛɔ. ²⁴ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Haradaɔ. ²⁵ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Makelɔtuɔ. ²⁶ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Tahatiɔ. ²⁷ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Tarakiɔ. ²⁸ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Mitikaɔ. ²⁹ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Hasimɔnaɔ. ³⁰ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Mɔserɔtuɔ. ³¹ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Bɛnɛ Yakanɔ. ³² Saa min diya ba da ba ben sansani gira Hori Gidigadiɔ. ³³ Saa

min diya ba da ba ben sansani gira Yotibataa. ³⁴ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Aboronaa. ³⁵ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Esioni Gebetaa. ³⁶ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Kadesia bera mi ba mō Sinia, mi tem mu sāa saaram. ³⁷ Saa min diya ba da ba ben sansani gira guu te ba mō Horia Edamun tem nōo bura yera.

³⁸⁻³⁹ N deema n kua wōo weeru saa min di ba yarima Egibitin di. Saa ye, yāku kowo Aronin wōo wunaa teeru ka itawa mi. Ma u yōwa guu ten wōllo nge mē Yinni Gusuna u nūn sōwa. Miya u kpuna u gu wōon suru nōobusen tōo gbiikiru sōo. ⁴⁰ Ma Aradin sina boko wi u sāa Kananigii u ka wāa Kanani yen sōo yēsan nōm dwaru gia, u nua ma Isireliba ba tunuma.

⁴¹ Ye Isireliba ba seewa Hori min di, ma ba da Salumanaa, ba ben sansani gira. ⁴² Saa min diya ba da ba ben sansani gira Punawo. ⁴³ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Obotu. ⁴⁴ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Iye Abarimu Māabuban tem nōo bura yera. ⁴⁵ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Diboni Gadio. ⁴⁶ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Alimoo Dibilataimu. ⁴⁷ Saa min diya ba da ba ben sansani gira Abarimun guunun bera gia, Nebon deedeeru. ⁴⁸ Ye ba doona Abarimun guunun di, ba nawa Māabuban wōwao Yuudenin bōkuo, Yerikon deedeeru. ⁴⁹ Ma ba ben sansani gira mi, saa Beti Yesimatin di, n ka girari Abeli Sitimu.

Yinni Gusuna u wooda wē

bu Kananin tem bōnu ko

⁵⁰ Yinni Gusuna u ka Mōwisi gari kua Māabun wōwao, Yuudenin bōkuo, Yerikon deedeeru, u nē, ⁵¹ a Isireliba sōwō a nē, sanam mē ba koo Yuudeni tōbura bu du Kananin tem, ⁵² bu tem men tōmbu kpuro giro ben wuswaan di kpa bu ben bwāarokunu kōsuku ni ba dāka ka ni ba seka, ka sere maa ben yāku yenu. ⁵³ Bu tem mē mōo kpa bu sina mi, domi na bu mu wēwa mu n sāa begim, ⁵⁴ kpa bu tem mē bōnu

ko ka tete nge mē ben bwese kerin tōmba geeru nē. Bēn tōmbu ba dabi, bu bu tem wēyō mu n kpā. Be bañ maa dabi kpa u bu wē fiiko. Ba koo bwese kera baayere yen tem wēwa bera ye ba tete di kpa mu n sāa begim. ⁵⁵ Adama bā kun tem men tōmbu gire ben wuswaan di, be ba deri mi, ba ko n sāawa nge sāki yi yi ko n ben nōni sōkumō, ka yabiri yi yi ko n bu sōkirimō bera ka bera. Ba ko n sāawa ben yiberēba tem mē sōo, mi ba koo sina mi. ⁵⁶ Saa ye, beya kon kua ye na raa gōru doke n yiberē be kua.

Kananin tem nōo bura yenu

34

¹ Yinni Gusuna u ka Mōwisi gari kua u nē, ² a Isireliba sōwō a nē, bā n dua Kananin tem, mē mu koo ko begim, men nōo bura yenu wee.

³ Sōo yēsan nōm dwaru gia mu koo nōo yōrawa bera mi ba mō Sinia mi tem mu saaram sāa kpa gu maa da Māabun tem bōkuo. Nōo ge, ga koo torewa nim wōku bōrugun bōkuo, sōo yari yeru gia. ⁴ Min di, kpa gu fuka gu da Akarabimun guunu gia sōo yēsan nōm dwaro kpa gu bera mi ba mō Sinin sukum sara sere ka Kadesi Baanea, n ka da Hasaa Adario sere ka Asimawo. ⁵ Saa Asimoon di kpa gu maa da Egibitin daa tora gaan mi kpa gu da gu yōra nim wōkuo ge ba mō Mediterane.

⁶ Sōo kpee yeru gia men nōo ga koo yōrawa nim wōkuo teu gen mi.

⁷ Sōo yēsan nōm geu gia ba koo tem men nōo suawa saa nim wōkuo gen min di n ka da Horin guuro. ⁸ Min di, ba koo de gu kpewa ka Hamatia n ka na Sedadio. ⁹ Kpa gu doona min di gu da Siforonia kpa gu da gu yōra Hasaa Enania. Miya n ko n sāa bēen tem nōo bura yeru sōo yēsan nōm geu gia.

¹⁰ Sōo yari yeru gia maa, men nōo bura yera koo torewa saa Hasaa Enanin di kpa tu da Sefamu. ¹¹ Saa Sefamun di kpa tu da Ribilan bera gia Ainin sōo yari yeru gia kpa tu Kineretin daa burerun gooru bēwa. ¹² Saa min di, kpa tu da Yuudenin bera gia kpa tu da

tu yōra nim wōku bōruguu. Mi n ko n sāa bēen tem nōo bura yeru miya mi.

¹³ Ye Mōwisi u Isireliba gari yi sōwa ma u maa nēē, tem mēya mi, mē Yinni Gusunō u himba kua u bēē bwese keri nōoba nēē ka bōnu wē i bōnu ko ka tēte. ¹⁴⁻¹⁵ Bwese keri yiru ka bōnu yeni, Rubenigiru ka Gadigiru ka Manasegirun bōnu, ba ben tem mwa kō Yuudenin bera gee, Yerikon deederu, sōo yari yeru gia.

Wirugii be Gusunō u gōsa bu ka tem mē bōnu ko

¹⁶ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nēē, ¹⁷ yāku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii, beya ba koo tem mēn bōnu kobun wunanōsu ko, ¹⁸ kpa a ben bwese kera baayeren di wirugii turo wuna u raa bu somi. ¹⁹ Be ba koo bu somi, beya

Kalēbu, Yēfunen bii, Yudan bweseru sōo.

²⁰ Ka Samuēli, Amihudun bii, Simēon bweseru sōo,

²¹ ka Elidadi, Kisilonin bii, Benyamēen bweseru sōo,

²² ka Buki, Yogilin bii, Danun bweseru sōo,

²³⁻²⁴ ka Hanieli, Efodun bii, Manasen bweseru sōo ka Kemuēli, Sifitanin bii, Efaraimun bweseru sōo. N deema Manase ka Efaraimun bwesenu nu sāawa Yosefun bwese keri.

²⁵ Ka Elisafani, Paanakin bii, Sabulonin bweseru sōo,

²⁶ ka Patieli, Asanin bii, Isakarin bweseru sōo,

²⁷ ka Ahihudu, Selōmin bii, Aseēn bweseru sōo,

²⁸ ka Pedaheli, Amihudun bii, Nēfitalin bweseru sōo.

²⁹ Be Yinni Gusunō u gōsa bu ka Isireliban bwese keri Kananin tem mē bōnu kua, bera mi.

35

Wuu si ba Lefiba wē

¹ Yinni Gusunō u ka Mōwisi gari kua Mōabun wōwaa, Yuudenin bōkuo, Yerikon deederu u nēē, ² a Isireliba sōwō bu wusu gōsi ben tem sōo bu Lefiba wē mi ba ko n wāa ka sere maa kpara yenu. ³ Lefiba ba koo sinawa wuu marosu sōo, kpa ba n tem

mō mi ba ko n da ben yaa sabenu kpare. ⁴ Kpara yee ni i ko i bu wē mi, nin yasum mu ko n sāawa gōm soonu nōrōbu (1.000) saa gbārarun beri berikan di, ⁵ kpa nin dēēbu bu n sāa gōm soonu nōrōbun suba yiru (2.000) sōo yari yeru gia, ka sōo duu yeru gia, ka sōo yēsan nōm dwaru gia, ka maa nōm geu gia, kpa wuu ga n wāa suunu sōo. Nge mēya ben kpara yee ni, nu ko n sāa wuu baagere sōo. ⁶ Ba koo bu wusu nōoba tia wē mi wi u tōnu go u ko n da kpikiru de, ka maa wusu gasu weeru ka yiru. ⁷ Wuu si kpuro su ko n sāawa weeru ka nōoba ita, ka sin kpara yenu. ⁸ Isireliban bwese kera baayere ya koo Lefiba wusu wēwa nge mē yen tem mu kpāaru nē. Be ba dabi ba koo wēwa n dabi. Be bañ maa dabi, kpa bu wē fiiko.

Wuu sìn mi

ba ko n da kpikiru de

⁹ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nēē, ¹⁰ a Isireliba sōwō a nēē, bà n Yuudenin tōbura ba dua Kananin temō, ¹¹ bu wusu gasu gōsio mi wi u kun kī u ka tōnu go u ko n da kpikiru de, ¹² sere bu ka nūn da bu siri tōmbun wuswaa. Nge mēya u koo ka yari wi u kī u nūn mōru kōsian nōman di. ¹³ Wuu sìn mi ba ko n da kpikiru de, su ko n sāawa nōoba tia, ¹⁴ ita ya n wāa Yuudenin sōo yari yeru gia, ita ye ya maa tie ya n wāa Kananin temō. ¹⁵ Isireli goo, n kun mē sōo wi u wāa Isireliban suunu sōo, ù kun kī u ka tōnu go, u koo kpī u kpikiru da wuu sin gagun mi.

¹⁶⁻¹⁹ Goo ù n tōnu so u go ka gāa ni ba kua ka sisu, n kun mē ka kperu, n kun mē ka bokuru, u sāawa tōn gowo. Wi u go min tōnu u koo maa nūn mōru kōsie u gowa. ²⁰ Goo ù n win winsim tusa u bōria, n kun mē u nūn gāanu kara, ²¹ n kun mē u nūn so ka nōma u go, ba koo yēron tii gowa, domi u sāawa tōn gowo. Wi u go min tōnu u koo maa nūn mōru kōsie u gowa.

²²⁻²³ Goo ù kun maa kī u ka win winsim bōria, n kun mē u nūn kara ka gāanu n kun mē, u ka nūn kperu so u go, ²⁴ tōmbu ba koo ye ya kōora min saria mēeriwa bu ka yēro siri wi u tōnu

go mi. ²⁵ Kpa bu nùn wiru dwe bu de u wura wuu gèn mi u raa kpikuru da, kpa u sina mi sere yāku kowo tɔnwero u ka gbi wi ba gum tāre wirɔ. ²⁶ Wi u tɔnu go mi, ù n yara wuu gen min di, gèn mi u kpikuru da mi, ²⁷ ma wi u kī u nùn mɔru kɔsia u nùn go, yēro kun taarɛ gaa mɔ. ²⁸ Domi wi u tɔnu go mi, n weenɛ u sinawa wuu mi u raa kpikuru da sere yāku kowo tɔnwero u ka gbi. Yen biru u koo kpī u wura win temɔ.

²⁹ Wooda beniwa ba ko n da swīi, be ka ben bibun bweseru yam kpuro mi ba wāa.

³⁰ Goo ù n tɔnu go, tɔn dabira ba koo yen seeda di bu sere yēro go. Tɔn turon seeda dibu kun tura bu ka tɔnu taarɛ wē bu go. ³¹ Bu ku nɔm biran kēru mwa bu ka tɔn gowo deri. N weenɛ u gbiwa kam kam. ³² Bañ maa nɔm biran kēru mwaamɔ bu ka de u da wuu gèn mi ba ra kpikuru de, kpa u wura win temɔ yāku kowo tɔnwero ù n gu.

³³ Bu ku raa tɔnu go, domi yera ya koo ben tem disi doke. N n maa koorɔ bu mɛ dɛerasia ma n kun mɔ ba yēro go, wi u tɔnu go mi. ³⁴ Bu ku raa tem mɛ disi doke mɛ sɔɔ ba ko n wāa, domi nɛ Yinni Gusunɔ, ko na n wāa ka be, nɛ wi na ra n wāa be Isireliban suunu sɔɔ.

Kurɔ suabun wooda ye ba yi

tɔn kurɔ be ba tem tubi din sɔ

36

¹ Manasen bweseru ta sāawa Yosefun bwese kɛra. Bwese te sɔɔ, Galadi u sāa Makirin bii, Manasen debubu. Galadi win bweserun wirugiba ba da ba Mɔwisi ka Isireliban yɛnu yērobu deema, ² ba nɛɛ, Mɔwisi, wee sanam mɛ Yinni Gusunɔ u nun yiire a Isireliba tem bɔnu kua ka tɛtɛ, u nun sɔɔwa u nɛɛ, a bɛsɛn mɔɔ Selofadin tem win bii wɔndiaba wē. ³ Tɛ, bii wɔndia be, bà n durɔbu sua Isireliban bwese keri yi yi tien gaa sɔɔ, ba koo ben tem mɛ ba tubi di suawa bu bwese kɛra yèn mi ba wura sosia. An wa ma bɛsɛn tem mu koo kaara mɛ ba sun wē ka tɛtɛ? ⁴ Isireliban yakiabun tɔru tà n tunuma, ba koo ben bɔnu wunawa

bɛsɛn min di bu ye bwese kɛra yèn mi ba wura sosia.

⁵ Ma Mɔwisi u Isireliba sɔɔwa u nɛɛ, Yosefun bweserun tɔn be, ba gem mɔ. ⁶ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Selofadin bii wɔndiaban sɔ. U nɛɛ, ba koo kpī bu durɔ sua wi ba kī, adama ya n gesi sãa ben tundon bwese kɛra sɔɔ. ⁷ Isireliban bwese kɛra gaan tem muñ duɔ bwese kɛra gaan tem sɔɔ. Isirelin bwese kɛra baayere, ya koo yen tem nɛnɛwa mɛ ya tubi di. ⁸ Tɔn kurɔ baawure wi u tem wa u tubi di Isireliban bwese kɛra gaa sɔɔ, u koo durɔ suawa win bwese kɛra ye sɔɔ, u wa u ka win tundon tem mɛ u tubi di nɛnɛ. ⁹ Bwese kɛra gaan tem kun duɔ bwese kɛra gaan temɔ. Adama Isireliban bwese kɛra baayere ya koo yen tem nɛnɛwa kem kem mɛ ya tubi di.

¹⁰⁻¹¹ Ma Selofadin bii wɔndia be, Mala ka Tirisa ka Hogula ka Milika ka Nɔa ba Yinni Gusunɔn wooda ye wura ye u Mɔwisi wē mi. Ma ba ben tundon maabu ka wɔnɔbun bibu sua durɔbu. ¹² Ba durɔbu suawa Yosefun bwese kɛra sɔɔ, Manasen bibun bweserɔ, ma tem mɛ ba tubi di muñ mɛnanɛ ka ben tundobun tem.

¹³ Wooda ka yiire bi Yinni Gusunɔ u Isireliba wē Mɔwisin min di, Mɔabun wɔwɔɔ, Yuudenin bɔkuɔ, Yerikon deedeeru, biya mi.

WOODAN SŌSIRU

Tire teni ta ka Mōwisin gari yā yì sō u Isireliba wooda tubusiamō. Ta maa ka sōm maamaakigii ni yā ni Yinni Gusunō u kua be, win tōmbu Isireliban sō. U ka Isireliba arukawani bōkua, ma u bu kpara wōō weeru gbaburu sō. U bu yakia ben yiberēban nōman di, ma u bu nō mwēnu kua. Ma u bu wooda wē ye ba koo mēm nōwa ba n ka wāa. Ta maa sun Mōwisin gōn gari sōwa ka nge mē Yosue u kua ben kparo.

Tire ten kpunaa

1. Ye Gusunō u gbia u kua ben sōn yaayasiabu, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Woodaban sōsibu, wiru 5n di sere wiru 26.
3. Domanu ka bōri, wiru 27n di sere wiru 30.
4. Mōwisin kirō dāaki, wiru 31n di sere wiru 33.
5. Mōwisi u gu ma Yosue u sōmburu sua, wiru 34.

MŌWISIN SŌSI GBIKIRU

¹ Wee gari yi Mōwisi u Isireliba sōwa sanam mē ba wāa Yuudenin sō yari yeru gia wōwa gaa sō, mi tem saara wāa, Sufun deedeeru, wuu sinin suunu sō, Parani ka Tofeli ka Labani ka Haserōtu ka Disahabu. ² À n kpa ka Seirin guurun swaa, saa Horebun guurun di, a ka turi Kadēsi Baanēa, kaa sīwa sō wōkura tia. ³ Wōō weeruse sō, mīn di Isireliba ba yarima Egibitin di, yen suru wōkura tiasen tōō gbiikiru sōra Mōwisi u Isireliba sōwa kpuro ye Yinni Gusunō u nēē, u bu sō. ⁴ Ya koorawa sanam mē Mōwisi u Sihoni, Amōreban sina boko wi u wāa Hēsiboniō kamia u kpa ma u da u Ogu, Basanin sina boko wi u wāa Edēē ka Atarōtuō kamia.

⁵ Mōabuban temō, Yuudenin sō yari yeru gia, miya Mōwisi u Isireliba Yinni Gusunōn woodaba sōsibu torua.

Yinni Gusunō u Isireliba wooda

wē bu ka doona Horebun di

⁶ Mōwisi u nēē, Gusunō besen Yinni u ka sun gari kua Horebun guurō u nēē, sa sina sa tē guu ten gāarō. ⁷ N n mēn na, su seewo su swaa wōri su da guunun bera gia mi Amōreba ba wāa ka Kananin temō Yuudenin tem tēraō ka guunu gia ka wōwaō ka sō yēsan nōm dwaru gia ka nim wōkun goorō ka Libaniō sere n ka da Efaratin daarō, ⁸ kpa su tem mē mēeri domi u sun mu nōmu sōndiawa. U nēē, su doo su mu mwa domi u nōō mwēru kua ka bōri u mu besen baababa Aburahamu ka Isaki ka Yakōbu wē, be ka ben bibun bweseru.

Mōwisi u wirugibu gōsa

⁹ Saa yē sō Yinni Gusunō u nēē, su doo su tem mē mwa, nē Mōwisi na bēē sōwa na nēē, na n kpē n bēē sōbe nē turo. ¹⁰ Gusunō besen Yinni u dera i marura ma i dābia nge wōllun kperi. ¹¹ Na kanamō Gusunō besen baababan Yinni u de i dābia i sōsi kpa u bēē domaru kua nge mē u bēē nōō mwēru kua. ¹² Adama i n yē ma na n kpē n bēē sōbe nē turo. ¹³ N n mēn na, i tōmbu gōsio bēēn bwese kera baayere sō be ba yēru ka bwisi mō, ma ba bēere mō tōmbu sō, kpa n bu ko bēēn wirugibu. ¹⁴ Ma i man wisa i nēē, ye na gerua mi, ya wā. ¹⁵ Ma i ka tōn be na bēēn bwese kera baayeren di ma na bu sua na bu kua bēēn wirugibu, gabu nōrōm nōrōm (1.000) wirugibu, gabu wunōm wunōm wirugibu, gabu weeraakuukuubun wirugibu, gabu maa wōku wōkubun wirugibu, ma na gabu sōma wē bu ka wirugii be kpara bēēn bwese kera baayere sō. ¹⁶ Ma na wirugii be wooda wē na nēē, ben mēro bisibu bā n gari mō ben tii tiine sō, n kun mē, ka tōn tuko, bu bu swaa dakio kpa bu bu siria dee dee. ¹⁷ Bu ku tōmbun bēere mēeri bā n sirimō. Bu bu swaa dakio, bwēebwēē ka damgii. Bu ku ben goo nasia domi ba koo siriwa ka Yinni Gusunōn yīsiru. Bā n ka gari gēē yinna yi yi bu sēsiamō, bu ka yi na nēn mi bu man sō kpa n yi wēeri. ¹⁸ Nge mēya na bēē sōsi saa ye sō, ye i ko i ko kpuro.

Isireliban mēm nōbu sariru

19 Yen biru, Gusunō besen Yinni u sun nōō kā ma sa seewa Horebun guurun di sa gbabu baka nanumgii te kpuro bukiana te i yē mi, ma sa kpa ka guunun swaāō mi Amōreba ba wāa nge mē Gusunō besen Yinni u sun yiire. Ma sa tura Kadēsi Baanēāō. 20 Miya na bēē sōōwa na nēē, wee i tunuma Amōreban guurō te Gusunō besen Yinni u koo sun wē. 21 I mēerio wee, Gusunō besen Yinni u bēē tem mē nōmu beria. I seewo kpa i mu mwa nge mē wi, besen baababan Yinni u bēē sōōwa. I ku berum ko. I de i n wōrugōru mō.

22 Ma bēē kpuro i na i man deema i nēē, su tōmbu gōri bu da bu tem men saria mēeri kpa bu wurama bu sun sō swaa ye sa ko kpe, ka wuu sìn mi sa ko gbi su turi. 23 Bēēn gari yi, yi man wēre, ma na tōmbu wōkura yiru gōsa bēēn bwese kēra baayere sōō tia tia. 24 Ma ba doona ba guunun bera gian swaa mwa ma ba tura sere Esikolin wōwāō. Mikpurowa ba bōsu ba mēera. 25 Ma ba tem men dāa binu sōrima ba ka sun naawa. Ma ba nēē, tem mē, mu gia sāa mē Gusunō besen Yinni u sun wēemō. 26 Adama i n Gusunō besen Yinnin gere mēm nōōwē, domi i yina i da. 27 I nūn seesiwa bēēn kuu bekuruginu sōō i nēē, yēn sō u sun tusa, yen sōna u sun yarama Egibitin di u ka sun Amōreba nōmu sōndia, bu sun kpeerasia. 28 I nēē, mban sōna i ko i da i bu wōri. Bēēgibu ba dera i mwia kpana domi ba nēē, tōn be, ba sun dam kere, ba sun gunum kere, ba maa ben wusu gbāranu toosiwa n ka wōllu girari. Yen biru, ba mam Anakin bibun bweseru wa mi, be ba ra n sāa doogoba.

29 Ma na bēē wisa na nēē, i ku nanda, i ku maa ben berum ko. 30 Gusunō besen Yinni u ko n sun gbiiye kpa win tii u sun sanna nge mē u kua besen nōni biru Egibitiō, 31 ka gbaburō. Bēēn tii i wa ma u sun bōki besen sanum sōō nge mē tōnu u ra win bii bōki sere sa ka tura mi sa dōō. 32 Adama ka mē, i n Gusunō besen Yinni naanē kue, 33 baa mē u ra n sun swaa gbiiye u ka sun ayeru sōōsi mi sa ko yōra. Wōkuru, u

ra sun kparewa u n besen swaa yam bururasie ka dōō yara, sōō sōō maa ka guru wii wuroru.

34 Yinni Gusunō u bēēn weeweenu nua, ma u mōru kua u bōrua u nēē, 35 baa bēēn turo kun duō tem mē sōō, mē mu gea sāa mi, mē u nōō mwēeru kua u besen baababa wē, 36 ma n kun mō Kalebu, Yēfunen bii. Wiya u koo mu wa. Wi ka win bibun bwesera u koo tem mē wē mē u bōsu u mēera mi, domi u win swēē kpuro swīiwa dee.

37 Yinni Gusunō u maa ka man mōru kua bēēn sō, ma u nēē, nēn tii na n maa duō tem mē sōō. 38 Nēn sām kowo Yosue, Nunin biiwa u koo du mi. Yen sō, n be nūn dam kēēyō, domi wiya u koo bēē Isireliba kpara u ka bēē tem mē wē. 39 Ma Yinni Gusunō u nēē, bēē, i nēē, yibereba ba koo bēēn bibu gurawa. Adama bii be, be ba n gina gea ka kōsa yē mi, beya ba koo du tem mē sōō ka Yosue sannu. Beya u koo tem mē wē ba n mō. 40 Yen sō, bēē i gōsiro kpa i da gbaburu gia nim wōku ge ba mō Naa yarin bera gia.

41 Ma i man wisa i nēē, i tora Yinni Gusunōn mi. Adama tē, i ko da i tabu ko nge mē wi, Gusunō besen Yinni u gerua. Ma i bēēn tabu yānu sua i dōō ka wōbia i ka guunun bera gia tabu wōri. 42 Ma Yinni Gusunō u man sōōwa u nēē, n bēē sōōwō n nēē, i ku ra da i tabu ko. U n wāa ka bēē. Yen sō, i ku da, domi ba koo bēē kamia. 43 Na bēē ye sōōwa adama i yina i man swaa daki. I n Yinni Gusunōn gere mēm nōōwē. Ma i gōru bōbia i da i tabu wōri guunun bera gia. 44 Saa yera Amōre be ba wāa bera mi, ba yarima ba bēē kamia Seiriō, ma ba bēē naa swīi nge tii sere ba ka girari Horimāō. 45 Ye i wurama, i Yinni Gusunō weeweenu koosi. Adama u n bēē swaa daki. 46 Ma i sina n ka tē Kadēsi Baanēāō.

2

1 Yen biru ma sa gōsira sa da ka gbaburun swaa nim wōku ge ba mō Naa yarin bera gia nge mē Yinni Gusunō u gerua. Ma sa sirena Seirin guunō n ka tē.

Isireliba ba Edāmuba

*ka Mõabuba ka Amõniban tem**bukiana*

² Yinni Gusunõ u man sõõwa u nēē,
³ wee sa sirena guunun bera mi gia n ka tē. Su maa doo sõõ yēsān nām geu gia. ⁴ U nēē, n bēē wooda yenī wē n nēē, i seewo i Seirin tem bēwa mi bēēn mēro bisibu Esaun bibun bweseru ba wāa. Ba ko n bēēn berum mō, adama i n tii sē, ⁵ i ku ra bu wōri. Domi u n bēē ben tem wēēmō baa mēn nōō i ko i naasū sōndi. Esaun bibun bwesera u Seirin guunun beran tem mē wē ba n mō. ⁶ Dīa ni i ko i di ka sere maa nim mē i ko i nō, i ko i ye kpuro dwewa ben mi. ⁷ Domi Gusunõ besēn Yinni u besēn sōma kpuro domaru kua ma u sun kōsu sanam mē sa ghabu baka te bukianamō. U wāa ka bēē sere n ka kua gisō wōō weeru. Sa n gāanu bie.

⁸ Ma sa Seirin tem bēwa mi besēn mēro bisibu Esaun bibun bwesera wāa. Sa n maa tem tēēran swaa mwe ye ya dōō Elatiō ka Esioni Gebēēō. Ma sa gōsira sa Mõabun ghaburun swaa mwa. ⁹ Yinni Gusunõ u man sõõwa u nēē, su ku Mõabuba nōō kuuri, su ku bu tabu wōri, domi u n sun gāanu nōmu sōndiammē ben temō. Lōtun bibun bwesera u Arin tem mē wē ba n mō.

¹⁰ Yellu, Emibara ba wāa Arin tem mē sōō. Ba sāawa bwese te ta dam mō. Ba dabi ba maa gunu nge Anakin bibun bweseru. ¹¹ Gabu ba tamaa ba sāawa Refaba nge mē Anakiba ba sāa, adama Mõabuba ba ra bu sokuwa Emiba. ¹² Nge mēya maa Horiba ba raa wāa Seirin temō yellu. Ma Esaun bibun bweseru ba bu kpeerasia ma ba sina mi, nge mē bēē Isireliba i kua tem mē Yinni Gusunõ u bēē wē sōō.

¹³ Yen biru, Yinni Gusunõ u wooda wē u nēē, su seewo su swaa wōri kpa su Serēdin daarū tōbura. Ma sa tu tōbura. ¹⁴ Saa mīn di sa seewa Kadēsi Baanēan di sere sa ka Serēdin daarū tōbura, n kuawa wōō tēna ka nōōba ita. Be ba raa sāa tabu kowobu sa ka seema ba n maa wāa nge mē Yinni Gusunõ u raa gerua ka bōri. ¹⁵ Win tiiwa u bu nōma doke u kpeerasia.

¹⁶ Sanam mē tabu kowo be kpuro ba gu ba kpa, ¹⁷ sanam mē sōōra Yinni Gusunõ u man sõõwa u nēē, ¹⁸ tē,

su Mõabun tem nōō bura yeru saro kpa su Arin tem bukiana, ¹⁹ su na Amõniban mi. Adama su ku bu nōō kuuri, su ku maa ka bu tabu ko. Domi u n sun gāanu wēēmō ben tem mē sōō. Ba sāawa Lōtun bibun bweseru. Bera u maa tem mē wē ba n mō.

²⁰ Tem mē, mu raa sāawa Refaban tem. Domi yellu Refabara ba raa wāa mi, be, be Amõniba ba ra soku Sansumiba. ²¹ Bwese te, ta dam mō ma ba dabi. Ba gunuwa nge Anakiba. Adama Yinni Gusunõ u bu Amõniba nōma beria, ba bu gira ma ba sina mi. ²² Nge mēya Yinni Gusunõ u Esaun bibun bweseru kua be ba wāa Seiriō. U dera ba Horiba gira ma ba bu kpeerasia ba sina ben temō sere ka gisō. ²³ Kafitorigibu ba na saa ben tem di ba Afi be ba wāa baru kpaanō n ka girari Gasāō kpeerasia ma ba sina ben wusō.

²⁴ Yen biru, Yinni Gusunõ u nēē, su seewo su swaa wōri kpa su Aanōn daarū tōbura. Wee u koo sun Sihoni Amōre, Hesibonin sina boko nōmu beria ka win tem. U nēē, su doo su nūn wōri kpa su ka nūn tabu ko. ²⁵ Saa gisōn di u koo de nandabu bu n wāa handunian bwesenu kpuro sōō besēn sō. Bā n besēn damu nua, kpa bu diiri berum sō.

*Ba Sihoni, Hesibonin**sina bokon tem wōri*

²⁶ Saa Kedemōtin di, na sōmōbu gōra Sihoni, sina bokon mi, kpa bu nūn bōri yēndun gari sō bu nēē, ²⁷ u de su win tem bukiana. Swaa doowa sa ko n swīi, sa n gam geramō. ²⁸ Sa ko nūn dīa ni sa ko di ka nim mē sa ko nōn gobi kōsia. U gesi de su win tem bukiana. ²⁹ Esaun bibun bweseru be ba wāa Seiriō ka Mõabuba be ba wāa Arin temō ba wura sa ben tem bukiana. U maa de su win tem bukiana su ka Yuudēni tōbura kpa su du tem mē Gusunõ besēn Yinni u sun wē sōō. ³⁰ Adama Sihoni, Hesibonin sina boko u yina su sara ka win temō. Domi Gusunõ besēn Yinni u win gōru bōbiasia u sun nūn nōmu sōndia nge mē i waamō gisō. ³¹ Ma Yinni Gusunõ u man sõõwa u nēē, n mēerio u sun Sihoni ka win tem nōmu beria. Su

nùn wario su tem me mwa. ³² Ma Sihoni ka win tabu kowobu ba na ba sun tabu wari Yahasio. ³³ Ma Gusuno besen Yinni u sun nūn nōmu beria. Ma sa nūn kamia wi ka win bibu ka win tabu kowobu kpuro. ³⁴ Sa win wusu kpuro mwera sa kam koosia mam mam, ma sa tōn durabu ka tōn kurabu ka bibu kpuro kpeerasia, baa tōn turo kun tiare. ³⁵ Ma sa ben yaa sabenu ka ben arumani ye sa gura ben wuu si sō tii koosi. ³⁶ Saa Aroeen di ye ya waa Aanōn daarun gooro ka wuu ge ga waa wowa n ka da sere Galadio, wuu gaga kun kpia gu sun ma. Gusuno besen Yinni u sun si kpuro nōmu beria. ³⁷ Adama sa n Amōniban tem babe ka tem me mu waa Yabokun daarun gooro ka wuu si su waa guuno ka sere mi Gusuno besen Yinni u sun yinari su wari.

*Ba Ogu, Basanin sina bokon
tem mwa*

3

¹ Yen biru, sa tem tureru yowa sa da Basanio. Ma Ogu, Basanin sina boko ka win tabu kowobu ba na ba sun tabu wari Edeeo. ² Ma Yinni Gusuno u man sowa u nee, su ku Ogu win berum ko domi u koo sun nūn nōmu beria, wi ka win tabu kowobu ka win tem kpuro. Sa ko nūn kuawa nge me sa Sihoni, Amoreban sina boko kua, wi u waa Hesibonio. ³ Ma Gusuno besen Yinni u sun Ogu, Basanin sina boko nōmu beria ka win tabu kowobu kpuro. Sa bu kamia sa kpeerasia, baa tōn turo sa n deri. ⁴ Sa win wusu kpuro mwera, baa teu ga n kpia gu sun ma. Siya wusu wata ye ya waa Aagobun tem Basanio. Ogun tema sere mi. ⁵ Wuu si kpuro su gbāranu mowa ni nu gunu, ma ba nu gambo sisugii kua ba ra ka kene. Wusu maa waa su dabi mi, si ba n gbāranu toosi. ⁶ Sa si kpuro mwera ma sa tōn durabu ka tōn kurabu ka bibu kpuro kpeerasia nge me sa Sihoni, Hesibonin sina boko kua. ⁷ Ma sa wuu sin yaa sabenu ka sin arumani gura sa tii yia.

Ba Galadin tem bonu kua

⁸ Nge meya sa ka Amoreban sinambu yiru yen tem mwa Yuudenin sō yari yeru gia saa Aanōn daarun di n ka da Heemōn guuro. ⁹ Sidonigibu ba ra Heemōn guu te sokuwa Sirioni, kpa Amoreba bu maa tu soku Seniri. ¹⁰ Sa Basanin sina boko Ogun wusu kpuro tabu di. Siya wuu si su waa gunguru wallo ka Galadin tem ka Basanin tem me kpuro sō n ka girari Salikao ka Edeeo. ¹¹ N deema Refaban bweseru sō, Ogu, Basanin sina boko, wi turowa u raa tie. Kpakoro sisugiru sōra ba win goru doke. Kpakoro te, ta waa Amōniban wuu maro Rabao. Ten deebu sawa gam soonu nōba nne. Ma ten yasum saa gam soonu nne.

¹² Saa ye sōra na Rubenin bweseru ka Gadin bweseru tem me we me mu waa Aanōn bera gia Aroeen sō yēsan nōm geu gia ka wuu si su waa Galadin guunun bee tia. ¹³ Ma na Manasen bweserun bonu Galadin tem sukum me mu tie we ka Basanin tem mi Ogu u raa bandu dii. N deema Aagobun tem ka Basanin tem meya ba ra maa soku Refaban tem. ¹⁴ Yairi, Manasen bii, u Aagobun tem kpuro mwa n ka da Gesuriba ka Maakatigibun tem nō bura yero. Ma u wuu si su waa tem me sō soka Yairin wusu nge me ba su sokum sere ka gison giso. ¹⁵ Ma na Makiri Galadin tem we. ¹⁶ Ma na Rubenin bweseru ka Gadin bweseru Galadin tem bee tia we n ka da Aanōn daara sere ka Yabokun daara. Aanōn daara ta saa tem men nō bura yeru sō yēsan nōm dwaru gia, ma Yabokun daaru ta maa bu burane ka Amōniba. ¹⁷ Ben tem meya mu waa Yuudenin wowa, saa Genesaretin daa burerun di n ka da nim woku boruguu. Ma mu da sere ka Pisigan guuro sō yari yeru gia.

¹⁸ Saa ye sō, ma na bee wooda yeni we na nee, te, wee Gusuno besen Yinni u bee tem me we i n ma. Te, bee tabu kowobu kpuro, i been tabu yānu suo kpa i Yuudeni tobura ka begibu Isireliba sannu. ¹⁹ Been kurabu ka been bibu ka been yaa sabe ni tawawa i ko i deri wuu si na bee we sō. ²⁰ I been mero bisibu somio sere Gusuno besen Yinni u ka bu swi ben tem nge me u

bɛɛ kua, kpa bu sina tem mɛ sɔɔ mɛ u koo bu wɛ Yuudenin sɔɔ kpee yeru gia. Saa ye sɔɔra i ko i wura bɛɛn temɔ mɛ na bɛɛ wɛ.

²¹ Ma na Yosue wooda yeni wɛ na nɛɛ, win nɔni yi wa ye Gusunɔ bɛɛn Yinni u sinambu yiru ye kua. Nge mɛya u koo maa sinambu kpuro kua be u koo ka tabu ko sanam mɛ i Yuudɛni tɔbura. ²² I ku bu nasia, domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo bɛɛ sanna.

Mɔwisi u n duɔ

Kananin temɔ

²³ Saa ye sɔɔ, na Yinni Gusunɔ suuru kana na nɛɛ, ²⁴ Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛ wunɛn sɔm kowo wunɛn kpɔ̃aru ka wunɛn dam bakam kookoo gbiikisu sɔ̃si. Yinni goo sari wɔllo ka temɔ wi u koo kpɔ̃ u ko ye a ra ko. ²⁵ A de n Yuudɛni tɔbura kpa n tem buram mɛ wa guru giɔ mi guu buranu wɔ̃a ka maa Libani.

²⁶ Adama Yinni Gusunɔ u ka man mɔru kua bɛɛn sɔ̃ ma u yina u nɛn kanaru nɔ. U nɛɛ, ya tura mɛ. N ku maa nɔn yen gari sɔ̃. ²⁷ U nɛɛ, n yɔ̃wo Pisigan guurun wii kpiirɔ kpa n nɔni seeya n mɛeri sɔ̃ yɛsan nɔm geu gia ka sɔ̃ yɛsan nɔm dɔ̃aru gia ka sɔ̃ kpee yeru gia ka sere maa sɔ̃ yari yeru gia. Adama na n Yuudɛni tɔburamɔ. ²⁸ U nɛɛ, n Yosue bwisi kɛyɔ kpa n nɔn dam kɛ, n de u n wɔrugɔru mɔ. Domi wiya u koo Yuudɛni tɔbura kpa u Isireliba kpara u ka bu tem mɛ wɛ mɛ kon wa mi.

²⁹ Ma sa sina wɔ̃wa mi, Bɛti Peorin deederu.

I Yinni Gusunɔn wooda

mɛm nɔ̃wɔ

4

¹ Tɛ, bɛɛ Isireliba, i yiirebu ka woodaba swaa dakio be na bɛɛ wɛɛmɔ. I ye mɛm nɔ̃wɔ kpa i wa i n wɔ̃a, kpa i du tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni u bɛɛ wɛ. ² I ko i win woodaba mɛm nɔ̃wawa nge mɛ na bɛɛ ye wɛ. I ku gɔ̃anu ganu sosi ye sɔɔ, i ku maa gɔ̃anu ganu kawa. ³ Bɛɛn nɔni yi wa ye Gusunɔ bɛɛn Yinni u kua Baali Peorigiin sɔ̃. U tɔmbu kpeerasia kpuro bɛɛ sɔɔ be ba da ba nɔn sɔ̃wa.

⁴ Adama bɛɛ be i Gusunɔ bɛɛn Yinni naanɛ sɔ̃a, bɛyɔ i wɔ̃a wɔ̃aru sɔ̃ giɔ.

⁵ Wee na bɛɛ yiirebu ka woodaba wɛ nge mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u man sɔ̃wa n ko. I ko i ye mɛm nɔ̃wawa tem mɛ u koo bɛɛ wɛ sɔɔ. ⁶ I n ye mɛm nɔ̃wa ma i ye swɔ̃i dee dee, bwese ni nu tie nɔ n wooda ye nua, nu koo bɛɛ garisiwa yɛrobu ka bwisigibu, kpa nu nɛɛ, anna a bwese baka ten yɛru ka bwisi wa! ⁷ Sɔ̃ n Gusunɔ bɛɛn Yinni somiru kana u ra n ka sun wɔ̃a saa kpuro. Bweseru gara wɔ̃a baa ni nu kpɔ̃aru bo sɔɔ, te ta Yinni mɔ nge mɛ?

⁸ Bweseru gara wɔ̃a baa ni nu kpɔ̃aru bo sɔɔ tɛn yiirebu ka ten woodaba ba sɔ̃a dee dee nge wooda be na bɛɛ wɛ giɔ?

Isireliba ba yɔ̃ra

Yinni Gusunɔn wuswaaɔ

Horebun guurɔ

⁹ I n tii sɛ kpa i ku duari bɛɛn wɔ̃aru kpuro sɔɔ ye i wa ka nɔni. I ku maa de yu yari bɛɛn gɔ̃run di. I ye bɛɛn bibu ka maa bɛɛn bibun bibu nɔ̃sio.

¹⁰ I tɔ̃ te yaayo tɛ sɔ̃ i da i yɔ̃ra Gusunɔ bɛɛn Yinnin wuswaaɔ Horebun guurɔ sanam mɛ u man sɔ̃wa u nɛɛ, n bɛɛ Isireliba kpuro mennama win mi, kpa u bɛɛ win woodaba sɔ̃, kpa i gia nge mɛ i ko i ka nɔn mɛm nɔ̃wa bɛɛn wɔ̃arun tɔ̃ru kpuro sɔɔ kpa i maa ye bɛɛn bibu nɔ̃sia. ¹¹ Ma i mennama i na i yɔ̃ra guu ten nuurɔ tɛn min di dɔ̃ buri yi yarimɔ yi wɔllo girari dɔ̃ wiisu ka guru wii wuroru sɔɔ. ¹² Ma Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari kua dɔ̃ yara sɔ̃n di. I win nɔ̃ nua adama i n nɔn wa. ¹³ U ka bɛɛ arukawani bɔkua u nɛɛ, i win wooda wɔkuru mɛm nɔ̃wɔ te u yorua kpee bɛsi yiru sɔɔ. ¹⁴ Saa ye sɔ̃ra Yinni Gusunɔ u man yiire n bɛɛ wooda wɛ kpa i ye mɛm nɔ̃wa tem mɛ i ko i mwa sɔɔ.

Ba Isireliba kirɔ mɔ

bɔ̃u sɔ̃anun sɔ̃

¹⁵ Wee, i n Yinni Gusunɔn tii wa sanam mɛ u ka bɛɛ gari kua dɔ̃ yara sɔ̃n di Horebun guurɔ. Yen sɔ̃, i n tii sɛ, ¹⁶ i ku ra ka nɔn torari i

bwāarokunu ko ni nu ka tən duro weenē n̄ kun mē tən kurō, ¹⁷ n̄ kun mē yaa ye ya sīmō tem sō, n̄ kun mē gunō, ¹⁸ n̄ kun mē yaa ye ya kabirimō temō, n̄ kun mē swāa. ¹⁹ I n̄ n̄ni seeya wōllō i ka sō ka suru ka kperi mēeri ka kpuro ye ya wāa mi, i ku de yu bēe gawa i ka yiira i ye sā. Yeba kpurowa Gusunō besen Yinni u handunian bwesenu kpuro deria nu n̄ mō. ²⁰ Adama bēe, u bēe nōma nēnu u yara Egibitigibun n̄ni yi ba bēe sōmōn di kpa i n̄ ka sāa win tōmbu nge mē i sāa gisō.

²¹ Ma Gusunō besen Yinni u ka man mōru kua bēen sō. U bōrua u nēe, na n̄ Yuudenī tōburamō, na n̄ maa duō tem gem mē sō, mē u koo bēe wē i n̄ mō. ²² Miniwa kon kpuna n̄ gbi. Na n̄ Yuudenī tōburamō. Adama bēe, i ko ye tōbura kpa i tem gem mē mwa i sina mi. ²³ I n̄ tii sē kpa i ku duari arukawani ye Gusunō besen Yinni u ka bēe bōkua. I ku ra tii bwāarokunu kua ni nu ka gāanu weenē ni u bēe yinari i ko. ²⁴ Domi Gusunō besen Yinni u sāawa nge dō wi u ra kam koosie, u maa sāa nisinugii.

²⁵ I n̄ sina n̄ ka tē tem mē Gusunō besen Yinni u bēe nō mweeru kua sō, ma i bibu ka debuminu wa, i ku ra n̄n torari i tii bwāarokunu kua ni nu ka gāanu weenē, i ku maa kōsa gaa ko ye ya koo win mōru seeya. ²⁶ I n̄ tora ten bweseru kua, na bēe sōmō na siremō gisō, wōllu ka tem mu sāa nēn seeda ma i ko i gbiwa tem mē i ko i mwa mi sō Yuudenin guru giō. Bēen wāaru ta n̄ daka dō. Ba koo bēe kpeerasiawa mam mam. ²⁷ Yinni Gusunō u koo de i n̄ yarinēwa bwese tukunun suunu sō kpa i kun dabi yāatem mi u dera i yoru dimō. ²⁸ Miya i ko i būnu sā ni tōmba kua ka dāa n̄ kun mē ka kpenu ni nu ku ra yam wa, nu ku ra gari nō, nu ku ra maa nuburu nō. ²⁹ Miya i ko i Gusunō besen Yinni kasu. I n̄ n̄n kasu ka bēen gōru kpuro, ka bēen bwēra kpuro, i ko i n̄n wa. ³⁰ Ye na bēe sōwa mi kpuro yā n̄ koorā, ma i wāa n̄ni swāaru sō, i ko i gōsiramawa Gusunō besen Yinnin mi kpa i wure i n̄n mēm nōwa. ³¹ Domi u sāawa wōnwōndugii wi u kun bēe

derimō. U n̄ bēe kpeerasiamō. U n̄ maa duarimō arukawani ye u ka bēen baababa bōkua ka bōri.

Isireliba ba kua seeda

³² I bwisikuo ye ya koorā yellu, ye ya koorā tēe tēebun di saa m̄n di Gusunō u tōnu taka kua handunia sō. I bwisikuo ye ya koorā handunian goonu n̄nē kpuro sō. Gāa maamaakiginu ganu nu koorē nge nini? I nōre ba gāanu gerure nge mēni? ³³ Bweseru gara wāa te Yinni Gusunō u ka gari koorē dō yara sōn di nge bēe ma ta wāa ta wasi? ³⁴ Yinni goo u win tōmbu wōrare ben yiberēban nōman di ka win dam bakam, ka laakari mēeribu, ka yīrenu, ka sōm maamaakiginu, ka tabu, ka win dam ka gāa nanumginu nge mē Gusunō besen Yinni u Egibitigibu kua bēen wuswaa? ³⁵ Bēeya i kua seeda kpa i ka gia ma Gusunō turowa u sāa Yinni. Goo maa sari nge wi. ³⁶ U dera i win nō nua wōllun di u ka bēe sōsinu wē kpa i ka n̄n mēm nōwa. U maa dera i dō wa temō ma u ka bēe gari kua wi sōn di. ³⁷ U bēen baababa kīa ma u bēe gōsa bēe be i sāa ben bibun bweseru. Yen sōna u bēe yarama Egibitin di ka win dam bakam. ³⁸ U bēe bwese tukunu gira ni nu bēe dabiru ka dam kere ma u bēe kpara u ka dua ben temō u bēe mu wē nge mē i waamō gisō. ³⁹ N n̄ mēn na, i bwisikuo gisō kpa i n̄ yē ma Gusunō turowa u sāa Yinni wōllō ka temō. Goo maa sari nge wi. ⁴⁰ I win woodaba ka win yiirebu mēm nōwō bi na bēe wēemō gisō, kpa i wa i n̄ bōri yendu mō bēe ka bēen bibun bweseru kpa bēen wāaru tu daka da tem mē sō, mē Gusunō besen Yinni u bēe wēemō.

Mōwisi u wusu ita gōsa

mi ba ko n̄ da kpikiru de

⁴¹ Mōwisi u wusu ita gōsa Yuudenin sō yari yeru gia, ⁴² kpa su n̄ sāa kpiki yenu. Wi u tōnu go ka samba, u n̄ daa ka yēro mōru nēni, u ko n̄ da kpikiru de mi, u ka win wāaru bere. ⁴³ Rubenin tem sō, u Beseri gōsa ye ya wāa gunguru wōllō mi gāanu ku ra kpi.

Gadin temɔ, u Ramɔti gɔsa ye ya wāa Galadiɔ. Manasen tem sɔɔ, u Golani gɔsa ye ya wāa Basanin temɔ.

Mɔ̌WISIN Sɔ̌SIRU YIRUSE

⁴⁴⁻⁴⁵ Mɔ̌wisi u Isireliba yiirebu ka woodaba ka sɔ̌sinu wē sanam mɛ ba yarima Egibitin di. ⁴⁶ Saa ye, ba wāa Yuudenin sɔ̌ yari yeru gia wɔwɔɔ, Bɛti Peorin deedeeru, Sihoni, Amɔ̌reban sina bokon temɔ wi u wāa Hɛsiboniɔ. Wiya Mɔ̌wisi ka Isireliba ba kamia sanam mɛ ba yarima Egibitin di. ⁴⁷ Ma ba win tem mwa ka maa Ogu, Basanin sina bokon tem. Amɔ̌reban sinambu yiru ye, ba raa wāawa ba bandu dii Yuudenin guru giɔ sɔ̌ yari yeru gia. ⁴⁸ Ben tem mɛn nɔɔ bura yera dawa Aroɛɛɔ, Aanɔɔn daarun goorɔ sere n ka girari guu te ba mɔ̌ Hɛɛmɔɔwɔ te ba maa sokumɔ Siɔni, ⁴⁹ ka tem mɛ mu wāa Yuudenin wɔwɔɔ sɔ̌ yari yeru gia n ka girari nim wɔku bɔruguuɔ sere n ka da guu te ba mɔ̌ Pisigan nuurɔ.

Wooda wɔkuru

5

¹ Mɔ̌wisi u Isireliba kpuro sokusia ba menna ma u bu sɔ̌wa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba i wooda ka yiirebu swaa dakio i nɔ bi na bɛɛ wēemɔ giɔɔ. I bu nɛnuɔ kpa i bu mɛm nɔ̌wa mam mam. ² Gusunɔ bɛɛn Yinni u ka sun arukawani bɔkua Horebun guurɔ. ³ N n bɛɛn baababa tɔna u ka ye bɔkua, adama ka bɛɛn tiiwa bɛɛ be sa wāa sa wasi mini giɔɔ. ⁴ Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari kua nɔni ka nɔni guuru wɔlɔ saa dɔɔ yara sɔ̌n di. ⁵ Saa ye sɔɔ, ma na yɔ bɛɛ ka win suunu suunuka sɔ̌ na ka bɛɛ tusiamɔ ye u gerumɔ, domi i n yɔ̌we guu ten wɔlɔ yɛn sɔ̌ i dɔɔ win bɛrum mɔ. U nɛɛ,

⁶ wiya u sɔ̌a Gusunɔ bɛɛn Yinni. Wiya u sun yarama Egibitin di mi sa raa wāa sa yoru dimɔ.

⁷ U maa nɛɛ, sa n ko n maa Yinni goo mɔ wi baasi.

⁸ Su ku ra tii bwāaroku gagu kua ga n ka gāanu weenɛ wɔlɔ, n kun mɛ temɔ, n kun mɛ nim sɔɔ. ⁹ Su ku ra yiira su nu sɔ̌. Domi wi, Gusunɔ bɛɛn Yinni u sɔ̌awa nisinugii. U ra baababan durum mɔ̌ru mwe ben bibun mi, be

ba nɔn tusan suunu sɔ̌ sere ka ben bibun bibɔ. ¹⁰ Adama be ba nɔn kɔ̌ ma ba win woodaba mɛm nɔ̌wammɛ u ra ben bibun bweserun nɔ̌rɔm nɔ̌rɔm (1.000) wɔnwɔndu kue.

¹¹ Su ku ra wi, Gusunɔ bɛɛn Yinnin yɔ̌siru soku kam. Domi wi u win yɔ̌siru soka kam, u koo yɛro sɛɛyasia.

¹² Su tɔ̌ wɛrarugiru mɛm nɔ̌wɔ su tu bɛɛɛ wē nge mɛ wi, Gusunɔ bɛɛn Yinni u sun yiire. ¹³ Sɔ̌ nɔ̌ba tia sɔ̌ra sa ko n da bɛɛn sɔ̌ma kpuro ko. ¹⁴ Adama sɔ̌ nɔ̌ba yiruseru ta sɔ̌awa Gusunɔ bɛɛn Yinnin tɔru tɛ sɔ̌ u wɛra. Yen sɔ̌, su ku ra sɔ̌mburu garu ko bɛɛ ka bɛɛn bibu ka bɛɛn sɔ̌m kowobu ka bɛɛn ketɛba ka bɛɛn ketekunu, bɛɛn yaa sabenu kpuro gesi, ka maa sɔ̌ wi u wāa bɛɛn yɛnuɔ. Bɛɛ kpuro sa ko wɛrawa. ¹⁵ Su yaayo nge mɛ sa raa yoru dimɔ Egibitiɔ, ma wi, Gusunɔ bɛɛn Yinni u sun yarama min di ka win dam bakam. Yen sɔ̌na u sun yiire su tɔ̌ wɛrarugii te mɛm nɔ̌wa.

¹⁶ Su bɛɛn tundobu ka bɛɛn mɛrobu bɛɛɛ wɛɛyɔ nge mɛ wi, Gusunɔ bɛɛn Yinni u sun yiire kpa bɛɛn wāaru tu dakaɔ da kpa sa n bɔri yendu mɔ tem mɛ u sun wē sɔɔ.

¹⁷ Su ku ra tɔnu go.

¹⁸ Su ku ra sakararu ko.

¹⁹ Su ku ra gbɛni.

²⁰ Su ku ra goo gari mani.

²¹ Su ku ra bɛɛn tɔnusin kurɔ binɛ ko, n kun mɛ win diru, n kun mɛ win gberu, n kun mɛ win sɔ̌m kowo tɔn durɔ n kun mɛ tɔn kurɔ, n kun mɛ win ketɛ, n kun mɛ win keteku, win gāanu kpuro gesi.

²² Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u nɔ̌ sua guuru wɔlɔ u bɛɛ win tɔmbu kpuro sɔ̌wa dɔɔ yara sɔ̌n di ka guru wii wuroru sɔ̌n di ka guru wii sinumgirun di, u n gāanu sosi. Yen biru, u ye yorua kpee bɛsi yiru sɔ̌ u man wē.

Mɔ̌wisi u sɔ̌awa Yinni Gusunɔn gɔro

²³ Sanam mɛ i Yinni Gusunɔn nɔ̌ ge nua guru wii sinumgiru sɔ̌n di, guuru wɔlɔ tɛn mi dɔɔ u wāa, yera bɛɛn bwese kɛrin wirugibu ka bɛɛn guro gurobu ba na nɛ Mɔ̌wisin mi.

²⁴ Ma ba nɛɛ, wee Gusunɔ bɛɛn Yinni

u bu win yiikon girima ka win kp̄aru sɔ̃sɔ̃. Ba win nɔ̃ nua dɔ̃o yara sɔ̃n di. Gisɔ̃, ba wa ma Gusunɔ̃ u ka tɔ̃mbu gari kua ma ba w̄a ba n̄ gu. ²⁵ Adama mban s̄na ba koo de dɔ̃o boko wi, u bu di kpa bu gbi. Domi b̄a n Gusunɔ̃ nɔ̃ nɔ̃mɔ̃ m̄e, ba koo gbi. ²⁶ Wara u Yinni Gusunɔ̃ wi u ra n w̄a n gari nɔ̃re dɔ̃o yara sɔ̃n di nge be, ma ȳero u w̄a u n̄ gu. ²⁷ Yen s̄, n̄ M̄wisi, n susio Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinnin b̄okuɔ̃ kpa n swaa daki ye u gerua. Yen biru, kpa n bu ye nɔ̃sia. Ba koo ye n̄, kpa bu ka ye s̄mburu ko. ²⁸ Ma Yinni Gusunɔ̃ u nua ye ba man s̄ɔ̃wa. Ma u n̄e, ye ba gerua mi kpuro gari bur̄ya. ²⁹ B̄a n koo raa kp̄i bu n̄n ben ḡoru wukia nge m̄e, bu ka n̄n b̄ere w̄e kpa bu win woodaba m̄em nɔ̃wa, ba ko n̄ daa b̄ori yendu m̄o be ka ben bibun bweseru sere ka baadom̄m̄a. ³⁰ Yen s̄ t̄, u n̄e, n̄ doo n̄ bu s̄ bu wuro ben kuu bekurugin̄. ³¹ Adama u n̄e, n̄e, n̄ sin̄o ka wi, kpa u man woodaba ka s̄ɔ̃sinu ka yiirebu s̄ ye kon bu w̄e bu m̄em nɔ̃wa tem m̄e u bu w̄em̄o s̄ɔ̃.

³² Ma M̄wisi u maa bu s̄ɔ̃wa u n̄e, i wooda be kpuro m̄em nɔ̃w̄o mam mam be Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni u b̄e w̄e. I ku ra gam ḡera be s̄ɔ̃n di. ³³ I swaa ye sw̄iȳo mam mam kpa b̄een w̄aru tu daka da kpa i n̄ b̄ori yendu m̄o tem m̄e wi, Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni u koo b̄e w̄e s̄ɔ̃.

I Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni k̄o

6

¹ M̄wisi u maa n̄e, wee wooda ka s̄ɔ̃si ni Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni u man yiire n̄ b̄e w̄e i m̄em nɔ̃wa tem m̄e i ko i mwa s̄ɔ̃. ² Nge m̄ya i ko i ka Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni b̄ere w̄e b̄een w̄arun t̄oru kpuro s̄ɔ̃ kpa i win woodaba ka win yiirebu m̄em nɔ̃wa be na b̄e w̄em̄o b̄e ka b̄een bibu ka b̄een debuminu kpa b̄een w̄aru tu wa tu daka da. ³ B̄e Isireliba, i ko i ye swaa dakiwa kpa i ye m̄em nɔ̃wa kpa i wa i n̄ b̄ori yendu m̄o kpa i marura i dabia nge m̄e Gusunɔ̃ b̄es̄en baababan Yinni u sun s̄ɔ̃wa sanam m̄e u sun tem nɔ̃ m̄w̄eru kua mi tim ka bom mu kokum̄.

⁴ B̄e Isireliba, i swaa dakio i n̄. Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni turowa u s̄a kpuron Yinni. ⁵ I n̄n k̄o ka b̄een ḡoru kpuro ka b̄een bw̄era kpuro ka b̄een dam kpuro. ⁶ Wooda be na b̄e w̄em̄o gisɔ̃, i de ba n̄ w̄a b̄een ḡoru. ⁷ I b̄een bibu yen keu kuo kpa i n̄ da ka bu yen gari ko ȳenuɔ̃ ka swaa i n̄ wuu d̄o ka saa ye i ko i kpuna ka saa ye i seewa. ⁸ I de ya n̄ gbinisi b̄een n̄m̄a ka b̄een sirin̄o kpa i ku ra ka ye duari. ⁹ I ye yoruo b̄een dian gambon kadiriba s̄ɔ̃ ka wuun duu yerun k̄onn̄s̄o.

Isireliba, i ku Gusunɔ̃

b̄es̄en Yinni duari

¹⁰ Sanam m̄e Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni u koo b̄e kpara u ka da tem m̄e u koo b̄e w̄e s̄ɔ̃, nge m̄e u b̄es̄en baababa, Aburhamu ka Isaki ka Yak̄abu n̄o m̄w̄eru kua, i ko i wuu bakasu ka wuu bur̄su wa si i n̄ ban̄e, ¹¹ ka ȳenu si su arumani bwese bweseka yiba ye i n̄ kasu ka d̄ak̄aba be i n̄ gba ka res̄emba ka olifiba be i n̄ duure. ¹² I ko i d̄ianu wa siki siki i n̄ dim̄o. Adama i n̄ tii s̄e kpa i ku ra Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni duari wi u sun yara Egibitin di mi sa yoru di. ¹³ I ko i n̄n nasiawa kpa i n̄ wi turon w̄aru w̄a. Win ȳisira i ko i n̄ da ka b̄ore. ¹⁴ I ku ra da i bwese tuku ni nu ka b̄e s̄ikeren̄en b̄unu s̄a. ¹⁵ Domi Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni u w̄a b̄es̄en suunu s̄ɔ̃. U s̄awa nisinugii. N̄ n̄ m̄en na, i n̄ tii s̄e. I ku ra win m̄oru seeya kpa u b̄e kpeerasia handunia s̄ɔ̃. ¹⁶ I ku ra win dam m̄eri i ka wa m̄e mu n̄e nge m̄e i kua sanam m̄e i w̄a Mas̄a. ¹⁷ Adama i win woodaba ka win s̄ɔ̃sinu ka win yiire bi u b̄e w̄e m̄em nɔ̃w̄o dee dee. ¹⁸⁻¹⁹ I n̄ m̄o ye ya w̄a Yinni Gusunɔ̃ n̄ni s̄ɔ̃, i ko i b̄ori yendu wa kpa i tem gem m̄e mwa sanam m̄e u b̄een yibereba gira u kpa. Domi u b̄es̄en baababa n̄o m̄w̄eru kua ka b̄ori u n̄e, u koo bu mu w̄e.

²⁰ S̄ɔ̃ teeru b̄een bibu b̄a n̄ b̄e bikia ba n̄e, mban s̄na Gusunɔ̃ b̄es̄en Yinni u b̄e wooda beni ka s̄ɔ̃si nini ka yiire bini w̄e, ²¹ kpa i bu wisi i n̄e, sa raa s̄awa Egibiti sun̄on yobu Egibiti mi, ma Yinni Gusunɔ̃ u sun yarama min di ka win dam bakam. ²² U s̄m maamaakiginu kua nu kp̄a b̄es̄en

nɔni biru. Niya u ka Egibitigii be, ka ben sina boko ka win yɛnugibu nɔni swāaru kpɛɛ. ²³ Ma u sun yarama min di u ka sun da tem mɛ sɔɔ, mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri u nɛɛ, u koo bu wɛ. ²⁴ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun yiire u nɛɛ, su wooda be kpuro mɛm nɔɔwɔ, kpa su nɔn bɛɛrɛ wɛ. Saa yera bɔri yɛnda ko n sun wāasi baadomma kpa u n sun kɔsu nge mɛ u mɔ gisɔ. ²⁵ Sà n wooda be kpuro mɛm nɔɔwa dee dee nge mɛ u sun yiire, saa yera sa ko n sãa gemgibu win wuswaaɔ.

Isireliba ba sãawa

Yinni Gusunɔn tɔmbu

7

¹ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo de i du tem mɛ i ko i mwa sɔɔ kpa u bwese dabi nini gira bɛɛn wuswaa di. Niya, Hɛtiba ka Girigasiba ka Amɔreba ka Kananiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba. Nu sãawa mi bwesenu nɔɔba yiru ni nu bɛɛ dabiru kere ma nu bɛɛ dam kere. ² U koo bɛɛ bu nɔmu beria kpa i bu kamia i kpeerasia. I ku ra ka bu arukawani bɔke, i ku ra maa ben wɔnwɔndu ko. ³ I ku ra ka bu nɔɔ tia ko i suana bɛɛ ka be. I ku ra bɛɛn bii wɔndiaba ben bii aluwaasiba kɛ bu sua kurɔbu. I ku ra maa ben bii wɔndiaba kasu bɛɛn bii aluwaasiba bu sua kurɔbu. ⁴ Domi ba koo de bɛɛn bibu bu gɛra Yinni Gusunɔn swaan di bu ben bũnu sã, kpa Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ mɔru ko u bɛɛ kpeerasia mii mii. ⁵ Wee nge mɛ i ko i bu kua. I ko i ben bũu turanu suririwa, kpa i ben bwāarokunu kɔsuku i dɔɔ mɛni. ⁶ Domi i sãawa bwese te Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wuna nɛnɛm handunian bwese ni nu tie sɔɔn di, kpa i n ka sãa win tɔmbu.

Yinni Gusunɔ u sãawa

naanɛgii

⁷ N n mɔ yɛn sɔ i bwesenu kpuro dabiru kere Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ arukawani bɔkua. Bɛɛya i mam pi-iburu bo bwesenu kpuro sɔɔ. ⁸ Adama Yinni Gusunɔ u bɛɛ kɔwa ma u kɔ u win nɔɔ mwɛɛru yibia te u bɛɛn baababa kua. Yen sɔna u bɛɛ yarama ka win dam bakam Egibiti sunɔn yorun di.

⁹ Yen sɔ, i de i n yɛ ma Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u sãa Gusunɔ. U ra win arukawani nɛnɛ ka be ba win woodaba mɛm nɔɔwammɛ sere ka ben bibun bweserun nɔɔm nɔɔmwɔ (1.000). Be ba nɔn kɔ, u ku ra bu tɔnu kandu kue. ¹⁰ Adama u ra be ba nɔn tusa ben kɔsa kɔsiewa u bu kpeerasia yande. ¹¹ Yen sɔ, i win woodaba ka win yiirebu ka win sɔɔsinu mɛm nɔɔwɔ ni na bɛɛ wɛɛmɔ gisɔ, kpa i ka ye sɔmburu ko.

¹² I n wooda be swaa daki, ma i bu mɛm nɔɔwa, u ko n arukawani ye nɛniwa mam mam ye u ka bɛsɛn baababa bɔkua ka bɔri. ¹³ U koo bɛɛ kɔa kpa u bɛɛ domaru kua u de i dɔbia. U koo bɛɛn bibu domaru kua ka dɔa ni i duura ka dɔa binnu ka dɔa bii ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum ko. U koo de bɛɛn naa gɔsu ka bɛɛn yãa gɔsu ka bɛɛn boo gɔsu su kuura tem mɛ sɔɔ, mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri u nɛɛ, u koo bɛɛn baababa wɛ. ¹⁴ U koo bɛɛ domaru kua n bwesenu kpuro kere. Bɛɛ sɔɔ, tɔn durɔ goo, n kun mɛ tɔn kurɔ goo kun mɔ wɔro. Mɛya bɛɛn yaa saberu gara kun maa gimare mɔ. ¹⁵ Yinni Gusunɔ u koo de baranu nu ka bɛɛ tonda. I yɛ bara kɔsu ni u raa Egibitigibu sure. U n derimɔ ten garu tu bɛɛ deema. Adama be ba bɛɛ tusa, bera u koo nu sure.

¹⁶ I ko i bwesenu kpuro kpeerasiawa mam mam ni Yinni Gusunɔ u bɛɛ nɔmu beria. I ku ra nin wɔnwɔndu ko, i ku ra maa nin bũnu sã. Domi bũu ni, nu ko n sãawa yina bɛɛn sɔ.

Yinni Gusunɔwa

u win tɔmbu kɔsu

¹⁷ Sɔrɔkudo i ko i gere bɛɛn gɔruo i nɛɛ, bwese ni, nu bɛɛ dam kere. Amɔna i ko i ko i ka nu gira. ¹⁸ I ku nin berum ko. I yaayo ye Gusunɔ bɛsɛn Yinni u Egibitigibu kpuro ka ben sunɔ kua. ¹⁹ Bɛɛn nɔni yi wa nɔni swāa baka te u bu kpɛɛ ka sɔm maamaakigii ni u kua ka win dam bakam mɛ u sɔɔsi sanam mɛ u bɛɛ yarama tem mɛn di. Nge mɛya u koo maa bwese ni kpuro kua nin berum i mɔ mi. ²⁰ U koo nu susu bakanu sure sere be ba kisira ba kuku yenu kasu bu ka kpeeram mam. ²¹ I ku diiri bwese nin sɔ.

Domi Gusunō besen Yinni u ka bē wāa wi, wi u kpā ma u nanum mō. ²² U koo bē bwese ni kpuro gira kpure kpure. I n̄ kpē i nu kpeerasia mii mii gbeeku yē yi ku ka bē yibusin sō. ²³ Gusunō besen Yinni wi, u koo bē bu nōmu beria. U koo de bu duki su bēen wuswaan di sere bu ka kpeera mam mam. ²⁴ U koo bē ben sinambu nōmu beria kpa i de ben yīsiru tu ghi handunia sō. Ben goo kun yōramō bēen wuswaa. I ko i bu kpeerasiawa kpuro. ²⁵ I ko i ben bwāarokunu dō meniwa. I ku nin sii geesu ka nin wura ye ba nu sebusie binē ko i sua kpa yu ku raa ko bēen yina. Domi ya sāawa disi wi, Gusunō besen Yinnin mi. ²⁶ I ku ra bwāaroku nin bweseru duusia bēen dia. I n̄ kua mē, i ko kam kowa ka ni sannu. I ko i nu bwēra yariwa, i nu garisi disiginu. Domi nu koo kam kowa.

Yinni Gusunō u Isireliba

sēyasia ghaburō

8

¹ I wooda be mēm nōwō be na bē wēmō gisō kpa bēen hunde yu daka da, kpa i marura i dābia, kpa i du tem mē sō, mē Yinni Gusunō u nō mwēru kua ka bōri u nē, u koo bēen baababa wē. ² I yaayo sanum bakam mē Gusunō besen Yinni u dera sa sīa ghaburō sere wōo weeru. Ma u besen laakari mēra, u dera sa nōni sōra su ka tii kawa kpa u ka besen gōrun bwisikunu gia, kpa u wa sà n ko win wooda mēm nōwan na, n̄ kun mē su ye yina. ³ U dera sa nōni sōra sa wahala kua gōrun sō, su ka tii kawa ma u sun manna wē, dīa ni bēse ka besen baababa sa n̄ daa yē. Nge mēya u ka sun sōsi ma tōnu kun ko n̄ wāa dīanu tōnan sō ma n̄ kun mō wi, Gusunōn gere kpuron sō. ⁴ Wōo weeru ye sō, besen yānu kun kpeere, besen naasu kun maa mōsire. ⁵ I n̄ yē ma Gusunō besen Yinni u sun nōni dokewa nge mē tōnu u ra win bii nōni doke. ⁶ I Gusunō besen Yinnin woodaba mēm nōwō i sī win swē sō, kpa i n̄n nasia.

Kirō kəkiribun sō

⁷ Gusunō besen Yinni u koo bē duusia tem gem sō, mi nim tori ka yerusu ka bwii dabira wāa wōwi sō ka guunō. ⁸ Alikama ka dobi ka dāa bii ni ba mō resen ka figi ka gerenadi ya kpia tem mē sō ma mu olifin gum ka tim yiba. ⁹ Tem mē sō, i ko i dīanu wa nu n̄ kpā i di, i n̄ maa gāanu ganun yāaru mō. Mēn kpenu nu ko n̄ sii wōkusu mō, kpa mēn guunun sōwō sii ganda n̄ wāa. ¹⁰ Sanam mē i dīanu wa i di i deba, i Gusunō besen Yinni siaro tem gem mē u bē wēn sō.

¹¹ I n̄ tii sē kpa i ku ra Gusunō besen Yinni duari. I ku ra win woodaba ka win sōsinu ka win yiirebu mēm nōbu yina be na bē wēmō gisō. ¹² I ko i dīanu wa i di i debu kpa i dīi geenu bani i n̄ wāa ni sō. ¹³ Bēen keteba ka bēen yāanu ka bēen bonu nu koo marura nu dābia kpa bēen sii geesu ka bēen wura ka bēen arumani bwese bweseka ye i mō yu kuura. ¹⁴ Saa ye sō, i n̄ tii sē kpa i ku ra tii sua i Gusunō besen Yinni duari wi, wi u sun yarama Egibitin di, mi sa raa yoru dimō. ¹⁵ U dera sa sīa ghabu baka nanumgiru sō mi wē dēgii ka nii yi wāa, mi tem mu ghere, nim sari, ma u dera nim mu kokuma kperun di besen sō. ¹⁶ U sun manna wē ghaburu mi, sa di ye besen baababa ba n̄ daa yē. Ma u dera sa nōni sōra su ka tii kawa kpa u ka besen laakari mēri u sere sun gea kua. ¹⁷ I n̄ tii sē kpa i ku ra gere i nē, bēen hania ka bēen tiin dama i ka arumani ye wa. ¹⁸ I yaayo ma Gusunō besen Yinniwa u bē dam wē i ka arumani ye wa. Ma u arukawani ye sire ye u ka besen baababa bōkua ka bōri nge mē i waamō gisō.

¹⁹⁻²⁰ I kun Gusunō besen Yinni mēm nōwē, ma i n̄n duari, i da i būnu yiiramme i sāmō, na bē sōmō na siremō gisō, i ko i kpeerawa nge mē u bwese ni kpeerasia besen wuswaa.

Yinni Gusunō u Isireliba

durom kua

9

¹ Bē Isireliba, i swaa dakio i nō. Wee gisō, i ko i Yuudeni tōbura kpa i bwese

bakanu gira ni nu bē dam kere, kpa i ben wuu bakasu mwa si ba gbāranu toosi nu gunu too. ² I Anakiba yē. Ba dam mō, ma ba gunu. I maa nōre ba ben gari gerumō ba mō, wara u koo kpī u yōra ben bweserun wuswaa. ³ Wee i ko bu gira. Gisō i ko i gia ma Gusunō besen Yinnin tiwa u ko n bē gbiye nge dō wi u ra kpuro kam koosie. U koo de bu yarina bēen wuswaan di u bu kpeerasia. I ko i bu gira kpa i bu kam koosia fuuku nge mē Yinni Gusunō u bē sōwa.

⁴ Sanam mē Gusunō besen Yinni u koo bē bu gira bēen wuswaan di, i ku ra tii sua i nē, bēen gean kobun sōna Yinni Gusunō u bē duusia tem mē sō. Domi bwese nin kōsan kobun sōna u koo nu gira bēen wuswaan di. ⁵ N n mō gea ye i mōn sōna i ko i ben tem mē mwa. Ben kōsan kobun sōna Gusunō besen Yinni u koo bu gira bēen wuswaan di, kpa win nō mweeru tu ka sirera te u besen baababa, Aburahamu ka Isaki ka Yakōbu kua ka bōri. ⁶ I n yē ma n n mō bēen gean kobun sōna Gusunō besen Yinni u bē tem gem mē wēmō i n mō. Domi i sāawa bwese te ta ku ra mēm nō.

Isireliba ba tora

⁷ I yaayo nge mē i Gusunō besen Yinnin mōru seeya gbaburō. Saa dōma tēn di i yarima Egibitin di sere i ka tunuma mini, i ra n nūn seesimōwa.

⁸ I win mōru seeya guu te ba mō Horebuō, ma u ka bē mōru kua u gōru doke u bē kpeerasia. ⁹ Sanam mēya na yōwa guuru wōlō n ka woodan kpee besi mwa yī sō arukawani ye Yinni Gusunō u ka bē bōkua ya yorua. Na sinawa migum sō sō weeru ka wōkuru weeru, na n di, na n maa nōra.

¹⁰⁻¹¹ Sō sō weeru ka wōkuru wee ten biru, yera Yinni Gusunō u man kpee besi yiru ye wē, yī sō win tii u woodaba kpuro yorua, be u bē sōwa dō yara sōn di sanam mē i mēnne guurun nuurō. Kpee besi yiya yī sō ba arukawani yen wooda yorua.

¹² Ma u man sōwa u nē, n seewo kpa n sara fuuku fuuku. Domi bē nen tōn be na yarama Egibitin di, i

kōsa kua. I gera fuuku win swaan di ye u bē sōsi. I sisu yania i ka tii bwāaroku kua. ¹³ Ma u maa nē, u wa ma i sāawa bwese te ta degangam mō. ¹⁴ N be de u bē kpeerasia, kpa u bēen yīsiru go handunia sō, kpa u man ko bwese damgiru te ta koo bē dabiru kera. ¹⁵ Ma na gōsiramā na sarama guu ten min di, tēn wōlō dō u wāa. Na kpee besi yiru ye neni yī sō arukawanin wooda ya yorua. ¹⁶ Ma na mēra na deema wee, i Gusunō besen Yinni torariwa ka gem. I sisu yania i ka tii bwāaroku kua ga ka naa buu weene. Geema, i gerawa fuuku fuuku win swaan di ye u bē sōsi. ¹⁷ Ma na kpee besi yiru ye na neni mi mēna na sura na kōsuka bēen wuswaa.

Mōwisi u Yinni Gusunō

somiru kana Isireliban sō

¹⁸ Yen biru, na kpuna Yinni Gusunōn wuswaa sō sō weeru ka wōkuru weeru nge yellu, na n di, na n maa nōra bēen torarun sō te i kua Yinni Gusunōn nōni sō ma ta win mōru seeya. ¹⁹ Ma bērum man mwa win mōru yen kpāarun sō ye ya dera u kī u bē kpeerasia. Adama dōma te, u kpam nen kanaru mwa. ²⁰ Yinni Gusunō u maa ka Aroni mōru kua too, ma u kī u nūn go. Adama na maa kanaru kua win sō tō te sō. ²¹ Ma na bwāaroku ge sua ge i kua ga ka naa buu weene mi, gēn sō i tora, ma na gu kpē dō sō. Na gu munia ga buuru kua nge tua ma na ye wisi nīm bwerō tēn nīm mu saramamō guurun di.

²² I maa Yinni Gusunōn mōru seeya Taberaō ka Masāō ka Kiburōti Hatafaō.

²³ Sanam mē u bē gōra Kadesi Baanēō u nē, i doo i tem mē mwa mē u bē wēmō, i nūn seesiwa wi, wi u sāa Gusunō bēen Yinni. I yina i bēen naane doke wi sō. I n maa win gere mēm nōwē. ²⁴ I ra n Yinni Gusunō seesimōwa saa min di na bē yē.

²⁵ Ma na kpuna Yinni Gusunōn wuswaa na nūn kana sō sō weeru ka wōkuru weeru yēn sō u nē, u koo bē kpeerasia. ²⁶ Ma na nūn kana na nē, Gusunō nen Yinni, a ku wunen tōmbu kpeerasia be ba sāa wunen arumani, be, be a yakia

wunen kp̄aarun saabu, ma a bu yarama Egibitin di ka wunen dam bakam. ²⁷ A wunen sɔm kowobu, Aburhamu ka Isaki ka Yakabu yaayo. A ku wunen tɔmbun degangam ka ben nuku k̄suru ka ben toranu m̄eri, ²⁸ kpa tɔn b̄en tem di a bu yarama bu ku raa gere bu n̄e, wun̄e Yinni Gusun̄o a n̄ kp̄e a ka bu daw̄a tem m̄e a bu n̄o mw̄eru kua s̄o. A n̄ bu k̄iwa. Yen s̄na a bu yarama a ka de bu gbi ghabur̄o. ²⁹ N sere deema ba s̄awa wunen tɔmbu ka wunen arumani ma a bu yarama Egibitin di ka wunen dam bakam.

Yinni Gusun̄o u suuru kua

10

¹ Saa ye s̄o, Yinni Gusun̄o u man s̄owa u n̄e, n kpee b̄esi yiru d̄akuo yi n ka ȳon̄o ween̄e kpa n kpakororu ko ka d̄aa kpa n ȳoma win mi guuru w̄llo. ² U koo maa wooda be ba raa w̄aa kpee b̄esi yi na k̄suka s̄o yore kpee b̄esi yini s̄o, kpa n yi doke kpakororu s̄o. ³ Ma na kpakoro te kua ka akasian d̄aa. Na kpee b̄esi yiru ye d̄aka yi ka ȳon̄o ween̄e. Ma na ȳowa guu ten w̄llo na kpee b̄esi yi n̄eni. ⁴ Ma Yinni Gusun̄o u wooda w̄aku te ta raa yorua kpee b̄esi ȳon̄o s̄o yorua yini s̄o, be u raa b̄e s̄owa d̄o yara s̄on di d̄oma te i ka m̄enna guu ten nuur̄o. Ma u man yi w̄e. ⁵ Ma na ḡsirama na sarama guu ten w̄llun di. Ma na kpee b̄esi yi doke kpakoro te na kua mi s̄o. Miya yi w̄aa nge m̄e Yinni Gusun̄o u man yiire n ko.

⁶ Yen biru, b̄e Isireliba sa doona Beer̄tu B̄en̄e Yakanin di sa da M̄serāo. Miya Aroni u kpuna u gu ma sa n̄n sika mi. Ma win bii Eleasaa u kua ȳaku kowo win ayer̄o. ⁷ Saa min di, ma sa da Gudugodāo. Saa Gudugodan di, ma sa da Yotibatāo, tem mi daru tori yiba. ⁸ Saa ye s̄ora Yinni Gusun̄o u Lefin bwese k̄era ḡsa, ma u bu yiire u n̄e, bera ba ko n da win woodan kpakororu s̄obe kpa ba n da s̄amburu ko win s̄aa yero. Kpa ba n da maa Isireliba domaru kue ka win ȳisiru. S̄ambu tera ba ra ko sere ka gis̄o. ⁹ Yen s̄na Lefiba ba n̄ tem wa

ben m̄ero bisibun suunu s̄o. Yinni Gusun̄o ya s̄aa ben tubi nge m̄e u bu s̄owa.

¹⁰ Ma na sina guuru w̄llu mi, s̄o s̄o weeru ka w̄kuru weeru nge m̄e na raa kua yellu. Ma Yinni Gusun̄o u maa n̄en kanaru mwa u n̄e, u n̄ maa b̄e kpeerasiam̄o. ¹¹ Ma u man s̄owa u n̄e, n seewo n da n b̄e gbiiya kpa i da i tem m̄e mwa m̄e u b̄rua u n̄e, u koo b̄en baababa w̄e.

K̄iru ka m̄em n̄abun wooda

¹² T̄e, b̄e Isireliba, ye Gusun̄o b̄en̄e Yinni u k̄i, yera i n̄n nasia, i n s̄im̄o win sw̄e kpuro s̄o, kpa i n̄n k̄ia i n n̄n s̄am̄o ka b̄en̄e ḡru kpuro ka b̄en̄e bw̄era kpuro, ¹³ kpa i win woodaba ka win yiirebu m̄em n̄owa be na b̄e w̄em̄o gis̄o kpa i wa i n b̄ari ȳendu m̄o. ¹⁴ Domi wiya u w̄llu m̄o ka tem ka ye ya w̄aa m̄e s̄o. ¹⁵ B̄en̄e baababa t̄onawa u ka arukawani b̄kua ma u bu k̄ia. Yen biru, bwesenu kpuro s̄o, b̄eya u ḡsa b̄e be i s̄aa ben bibu nge m̄e i waam̄o gis̄o. ¹⁶ Yen s̄o, i n̄n t̄i w̄eȳo mam mam kpa i ku maa n̄n seesi. ¹⁷ Domi u s̄awa w̄llun Yinni ka yinnibun Yinni. U kp̄a, u dam m̄o, ma u nanum m̄o. U ku ra goon n̄onu m̄eri, u ku ra maa n̄m biran k̄eru mw̄e. ¹⁸ U ra gobekuba ka ḡminibu ben gem w̄e, kpa u s̄abu k̄iru s̄osi u bu d̄ianu ka ȳanu w̄e. ¹⁹ Yen s̄o, i s̄abu k̄i b̄en̄e t̄i, domi i raa s̄oru di Egibit̄o.

²⁰ I Gusun̄o b̄en̄e Yinni nasio kpa i wi turo s̄a. I ka n̄n manin̄o, kpa i n da b̄ore ka wi turon ȳisiru. ²¹ Wiya n ween̄e i siara domi u s̄awa b̄en̄e Yinni. U maa ḡaa baka nanumginu kua b̄en̄e suunu s̄o sa wa ka n̄ni. ²² B̄en̄e baababa ba s̄awa t̄ambu wata ka w̄kuru sanam m̄e ba da Egibit̄o. Adama t̄e, u dera sa dabia nge w̄llun kperi.

M̄owisi u Isireliba yaayasiamāo

ye Yinni Gusun̄o u kua ben s̄o

11

¹ I Gusun̄o b̄en̄e Yinni k̄i kpa i win yiirebu ka win s̄osinu ka win gere ka win woodaba m̄em n̄owa baadomma. ² T̄e, na n̄ ka b̄en̄e bibu

gari m̀, be, be ba ǹ wa, ba ǹ maa yē nge mē Gusunō besen Yinni u win dam sōsisina. Adama bēen tiiwa na ka gari m̀, bēe be i win kpāaru ka win dam bakam seeda kua ³ ka sere maa maamaaki nanumgia ye u kua u ka Egibitin sunō ka win temgibu kpuro sēeyasia. ⁴ I yē ye u ben tabu kowobu ka ben dumi ka ben tabu kekeba kua. U dera nim wōku ge ba m̀ Naa yari ga bu di sanam mē ba sun naa gire ma u bu kpeerasia mam mam. ⁵ Ma u sun kōsu gbaburō sere sa ka tunuma mini. ⁶ U dera tem mu nō wukia mu Datani ka Abiramu, Eliabun bibu, Rubenin bweseru sō mwe ka ben yenugibu ka ben kuu bekuruginu ka be ba ka bu nō tia kua kpuro sannu bese Isireliba kpuron wuswaa. ⁷ Besen nōni yi gāa baka ni kpuro wa ni Yinni Gusunō u kua. ⁸ Yen sō, i wooda be kpuro mēm nōwō be na bēe wēmō gisō kpa i dam wa i ka tem mē mwa mē sō i ko i du mi, ⁹ kpa bēen wāaru tu daka da tem mē sō, mēn nō mweeru Yinni Gusunō u kua ka bōri u nē, u koo besen baababa ka ben bibun bweseru wē, mē sō tim ka bom mu yiba.

Tem mē Yinni Gusunō

u nōrimō

¹⁰ Tem mē i ko i mwa mi, mu n̄ s̄a nge Egibitin tem m̄n di i yarima, mi i n̄ dīanu duura i kpa, i ra nu nim yēke nge kara mi ba kpee duura. ¹¹ Tem mēni, mu s̄awa tem guunugim ka wōwigim mē sō gura ya ra nē. ¹² Gusunō besen Yinni u ra tem mē nōriwa kpa u mu kōsu saa wōon torubun di sere gen kpeerō.

¹³ I n woodaba mēm nōwō be na bēe wēmō gisō, ma i Gusunō bēen Yinni kīa ma i n̄n s̄amō ka bēen gōru kpuro ka bēen bwēra kpuro, ¹⁴ u koo de gura yu nē yen saa sō bēen tem sō kpa alikama yu koora i wa i gē kpa i maa dāa binu s̄ori ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum ko. ¹⁵ U koo maa de yakasu su kpi bēen yaa sabenun sō. I ko i maa deburu wa.

¹⁶ Yen sō, i n̄ tii se kpa i ku ra gera swaa gean di i da i būnu yiira i nu s̄a. ¹⁷ Domi ya koo de Yinni Gusunō u ka bēe m̄ru ko, kpa u wōllu kene gura yu

yōra yu ku maa nē, kpa tem mu ku maa dīanu ko kpa i gbi m̄i m̄i tem gem mē sō, mē u bēe wēmō. ¹⁸ Gari yi na bēe sōmō, i de yi n̄ wāa bēen gōruō ka bēen nōwō. I de yi n̄ gbinisi bēen gāsēnō ka bēen sirinō kpa i n̄ ka yi yaaye. ¹⁹ I ko i yi bēen bibu keu kowa kpa i n̄ da bu yin gari sō yenusō ka swaa i n̄ wuu dō ka sanam mē i ko i kpuna ka sanam mē i seewa. ²⁰ I yi yoruo bēen dian gamboban kadiriba sō ka wuu duu yerun kōnnōsō. ²¹ I n̄ kua mē, nge mēn nō wōllu ka tem mu wāa, nge mēn nōra Yinni Gusunō u koo de bēen wāaru tu dēnya tem mē sō, mē u besen baababa nō mweeru kua ka bōri u nē, u koo bu wē.

²² I n wooda be kpuro mēm nōwō be na bēe wē mi, ma i ka be sōmburu kua i Gusunō besen Yinni kīa, ma i s̄a win swēe kpuro sō, ma i ka n̄n maninē mam mam, ²³ saa ye sōra u koo bēe bwese ni kpuro gira ni nu bēe dam ka dabiru kere mi, kpa i nin tem mwa. ²⁴ Mi i naasu s̄andi kpuro mu koo kowa bēegim. Bēen tem mēn nō bura yera ko n̄ wāawa saa tem saaran di sō yēsān n̄m d̄warō n̄ ka da Libanin guunō sō yēsān n̄m geuō, saa maa daa baka te ba m̀ Efaratin di sō yari yerō, n̄ ka girari nim wōku ge ba m̀ Mēditeranē sō duu yeru gia. ²⁵ Goo kun kpē u yōra bēen wuswaa u bēe ma. Yam kpuro mi i ko da tem mē sō, Gusunō besen Yinni u koo de m̄n tōmbu bu b̄erum soora kpa ba n̄ nande bēen sō nge mē u bēe yen nō mweeru kua.

²⁶ I swaa dakio i nō. Domaru ka bōri wee. I ḡsio ye i kī gisō. ²⁷ I n Gusunō besen Yinnin woodaba mēm nōwō be na bēe wēmō gisō, i ko i domaru wa. ²⁸ Adama i n̄ yina i win woodaba mēm nōwō, ma i gera win swaan di ye na bēe sōsimō gisō, ma i da i būnu s̄awa ni i n̄ daa yē, i ko i bōri wa.

²⁹ Sanam mē Gusunō besen Yinni u koo de i du tem mē i ko i mwa sō, guu te ba m̀ Garisimun wōllōwa i ko i domarun gari kpara kpa i maa bōrin gari kpara guu te ba m̀ Ebalin wōllō. ³⁰ Guu ni, nu wāawa Yuudenin guru giō, swaa ye ya wāa sō duu

yeru gian biruə, Kananiban temə, be ba wāa Yuudenin wəwəə, Giligalin deedeeru, Məren dāa sōən bəkuə. ³¹ I ko i Yuudenin təbura i da i tem me mwa me Gusunə besen Yinni u bēe wēemə. Mu koo ko bēegim kpa i sina mi, ³² kpa i woodaba ka yiirebu kpuro mem nəwəa mam mam be na bēe wēemə gisə.

YINNI GUSUNƏN WOODABA

12

¹ Woodaba ka yiirebu wee ye i ko i mem nəwəa i ka səmburu ko bēen wāarun tōru kpuro sōə tem me sōə, me Gusunə besen baababan Yinni u bēe wēemə.

Sāa yee teera ta ko n wāa

Yinni Gusunən sō

² I ko i bwese ni i ko i gira min būnun sāa yenu kpuro kəsukuwa mam mam guunə ka gungunə ka dāa kubənə. ³ I ko i ben yāku yenu suririwa, kpa i ben būu turanu kəsuku. I ko i ben bwāarokunu bəəkuwa i dōə mənī kpa bu ku maa nin yīsinu yaaya yam mi kpuro sōə. ⁴ I ku bwese tuku nin komanu saari i n Gusunə besen Yinni sāamə. ⁵ Yam mi u koo gəsi u win wāa yeru ko, miya bēe kpuro i ko i da i nūn sā kpa u bēe win tii sōəsi mi. ⁶ Miya i ko i n da ka bēen yāku dōə mwaararuginu de ka siarabun yākunū ka bēen ye i mə kpuron wəkuru baateren wəllən tia tia ka bēen gbean dīa gbiikinu ka kēnu ka maa kēē ni i kua i ka bēen nəə mwēenu yibia ka sere maa bēen yaa sabenun bii gbiikinu. ⁷ Gusunə bēen Yinnin sāa yeru miya i ko i yāku diiranun sukum di sannu bēe ka bēen yenugibu kpa i n nuku dobu yiba yēn sō u bēe domaru kua ye i kua kpuro sōə.

⁸ Saa ye, i n ko i maa Yinni Gusunə sā nge me sa mō mini gisə mi baawure u mō ye u kī. ⁹ Geema, i n gina tura tem me sōə, me Gusunə besen Yinni u koo bēe wē kpa i n ka wāaru dimə bəri yendu sōə. ¹⁰ Adama i ko i Yuudenin təbura kpa i sina tem me sōə me u bēe wēemə mi. U koo bēe wērabu wē sanam me u koo bēe wəra

bēen yiberəba kpuron nəman di be ba bēe sikerene kpa i sina mi ka bəri yendu. ¹¹ Miya Gusunə besen Yinni u koo win wāa yeru gəsi mi u koo bēe win tii sōəsi. Miya i ko i n da ka bēen yāku dōə mwaararuginu de ka siarabun yākunū ka bēen ye i mə kpuron wəkuru baateren wəllən tia tia ka bēen gbean dīa gbiikinu ka kēnu ka sere maa kēē ni i kua i ka bēen nəə mwēenu yibia nge me na raa bēe sōəwa. ¹² Gusunə besen Yinnin sāa yeru miya i ko i nuku dobu ko bēe ka bēen bii tən durəbu ka tən kurəbu ka bēen səm kowo tən durəbu ka tən kurəbu ka Lefi be ba wāa bēen suunu sōə yēn sō ba n ben tiin tem mə.

¹³ I n tii se kpa i ku ra yāku dōə mwaararuginu ko yāku turanu kpuron mi, ni i ko i wa. ¹⁴ Adama i ko i nu kowa yam mi Yinni Gusunə u koo gəsi bēen bwese kəri tian temə kpa i ko mi kpuro ye na bēe yiiremə. ¹⁵ Arumani ye Gusunə besen Yinni u koo bēe wē sōə, mi i wāa, i ko i kpī i yaa go i tem saa ye i kī. Be ba dēere ka be ba kun dēere, be kpuro ba koo kpī bu ye tem nge me ba ra nēmu ka gina tem. ¹⁶ Yen yem tənawa i n dimə. I ko i mu yariwa temə nge nim.

¹⁷ I ku ra wəkuru baateren wəllən tia tia di bēen yenuə, ye i wuna alikama sōə ka dāa binu sōə ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum ko. I ku maa bēen nēē ka bēen yāanu ka bēen bonun bii gbiikinu di bēen yenusə ka kēnu ka kēē ni i kua i ka bēen nəə mwēenu yibia ka sere maa bēen gbean dīa gbiikinu. ¹⁸ Adama i ko i ye diwa sāa yerə te Gusunə besen Yinni u gəsa bēe ka bēen bii tən durəbu ka tən kurəbu ka bēen səm kowo tən durəbu ka tən kurəbu ka Lefi be ba wāa bēen suunu sōə. Miya i ko i nuku dobu ko arumani ye i ko i n mən sō. ¹⁹ I n tii se saa kpuro ye i ko i n wāa bēen tem me sōə kpa i ku ra Lefiba biru kisi.

²⁰ Sanam me Gusunə besen Yinni u koo bēen tem yasiaasia nge me u bēe nəə mwēeru kua, saa ye, yaa yā n bēe bine mō, i ko i kpī i ye tem nge me i kī. ²¹ Sāa yee te Gusunə besen Yinni u gəsa tā n ka bēe toma, i ko i kpī i yaa

sabenu wuna bēen naa gōo ka bēen yāa gōo ka bēen boo gōo sōon di nge mē na bēe yiire, kpa i ye go i tem bēen yenusō nge mē i kī. ²² Wi u dēere ka wi u kun dēere, bēe kpurowa i ko i ye tem nge mē ba ra nēmu ka gina tem. ²³ Adama i tii nēnuō kpa i ku ra yaa yen yem di domi yem mēya mu sāa yen wāaru. N n maa weenē i yaa ye mēnna i di ka yen wāaru sannu. ²⁴ I ko i mu yariwa temō nge nim. ²⁵ I n kua mē, i ko i bōri yendu wa bēe ka bēen bibun bweseru domi i kua ye ya koo Yinni Gusunō wēre.

²⁶ Adama ye i Yinni Gusunō yiya ka kēē ni i kua i ka bēen nōo mwēēnu yibia, i ko ka ye kpuro dawa win sāa yerō te u gōsa. ²⁷ I n yāku dōo mwaararuginu mō, yaa ka yen yem sanna i ko i mēnna i yi Gusunō bēen Yinnin yāku yeru wōllo. I n maa siarabun yākuunu mō, i ko i yen yem yariwa yāku yeru wōllo kpa i yen yaa tem.

²⁸ I sōosi ni kpuro swaa dakio, i nu mēm nōowa ni na bēe wē mi, kpa i wa i n bōri yendu mō sere ka baadommas bēe ka bēen bibun bweseru, kpa i n mō ye ya wā ya Gusunō bēen Yinni doremo.

I ku ra Kananiban būnu sã

²⁹ Gusunō bēen Yinni u koo bwese ni kpeerasia ni i ko i gira mi. Sanam mē i nu gira i sina nin temō, ³⁰ i n tii sē kpa i ku ra de nu bēe yina mwa i nin kookoosu saari. I ku ra kasu i gia nge mē nu ra ka nin būnu sã, kpa i gere i nēē, i ko i kowa nge mē. ³¹ I ku ra bu saari i n Gusunō bēen Yinni sāmō, domi bā n sāaru mō, gāa disigina ba ra n mō ni Gusunō u tusa. Ba ra mam ben būnu yāku dōo mwaararuginu kuewa ka ben bii tōn durōbu ka tōn kurōbu.

13

¹ I ko i wooda be kpuro mēm nōowawa be na bēe wē mi. I ku ra gāanu ganu sosi, i ku ra maa gāanu ganu kawa be sōo.

Ba koo Isireli

be ba būnu sāmō sēyasia

² Bēen suunu sōo, Gusunōn sāmō goo n kun mē yam wao goo ù n bēe

maamaakin gari sōowa, ³ ma ye yēro u bēe sōowa mi, ya koorā, ma u bēe sōowa u nēē, i da i būnu sã ni i n daa yē, ⁴ i ku ra win gari nō. Domi Gusunō bēen Yinniwa u bēen laakari mēerimō u ka wa i n nūn kīn na ka bēen gōru kpuro ka bēen bwēra kpuro. ⁵ Gusunō bēen Yinni turowa i ko i kasu kpa i nūn nasia. I win woodaba nōni dokeo, i nūn mēm nōowa, kpa i nūn sã kpa i n ka nūn manine. ⁶ I ko sāmō wi, n kun mē yam wao wi gowa wi u bēe bōriamō i ka Gusunō bēen Yinni deri wi u sun yarama Egibitin di mi sa yoru di. I ko yēro gowa yēn sō u kī u bēe gerasia Gusunō bēen Yinnin swaan di, ye u sun sōowa su swīi. Nge mēya i ko i ka kōsa kpeerasia bēen suunu sōon di.

⁷⁻⁸ Bwese tukunu nu ko n bēe sikere nē, ganu nu n wāa turuku kpa ganu nu n wāa n toma handunian goonu nne kpuro sōo, nu n būnu sāmō ni bēe ka bēen baababa i n daa yē. Sōrōkudo bēen mōo n kun mē bēen wōnō n kun mē bēen bii tōn durō n kun mē tōn kurō n kun mē bēen kurō n kun mē bēen bōrō kīnasi goo u koo bēe kōkiri asiri sōo u nēē, i da i būu ni sã. ⁹ I ku ra yēro swaa daki i win gari gem mwa. I ku ra maa win wōnwōndu ko i sere nūn biru wukiri. ¹⁰ Adama i ko i nūn gowa. Wunē wi u kōkura, wuna kaa gbi a nūn kpenu kasukum tore a ka go, tōn be ba tie bu sere nun swīi. ¹¹ I ko i nūn kpenu kasuku i gowa yēn sō u kasu u bēe gerasia Gusunō bēen Yinnin swaan di wi u sun yarama Egibitin di mi sa yoru di. ¹² Mēya n ko n sāa kpa bēe Isireliba kpuro i nō, kpa i bērum soora i ku maa ka kōsa yen bweseru ko bēen suunu sōo.

¹³⁻¹⁴ Sōrōkudo wuu si Gusunō u bēe wēn teu sōo, tōn kōsobu gabu ba koo wuugibu kōkiri bu nēē, bu da bu būnu sã ni, ni i n daa yē. I n nua mē, ¹⁵ i ko i gari yin kaso kowa i yi wēeri kpa i yi bikikia ka laakari i wa bā n kōsa ye kuan na ka gem. ¹⁶ Bā n ye kuan na, saa yera i ko wuu gen tōmbu kpuro go ka ben yaa sabenu kpa i wuu gen tii kpeerasia ka ye ya wāa ge sōo. ¹⁷ I ko i wuu gen arumani kpuro mēnawawa gen yaaraa mi ba ra mēnē, kpa i wuu ge ka arumani ye kpuro dōo

mēni muku muku. Ya ko n sāawa nge yāku dō mwaararugiru te i Gusunō bēen Yinni kua. Wuu ge, ga ko n sāawa bansu sere ka baadomma. Ba n maa su seeyamō. ¹⁸⁻¹⁹ I ku ra maa tii gāanu yīya arumani ye sō. Ya ko n sāawa Gusunō bēen Yinnigia, kpa win mōru yu wa yu sure. I n win nō nua ma i win woodaba kpuro mēm nōwa be na bē wēmō gisō, kpa i n mō ye ya wā win nōni sō, u koo bē wōnwōndu ka durom kua, kpa i dābia nge mē u bēen baababa yen nō mwēru kua ka bōri.

Gō woro ni Gusunō u yina

14

¹ Bē Isireliba, i sāawa Gusunō bēen Yinnin tōmbu. Goo ū n gu, i ku ra bēen wasin gam mura. I ku ra maa bēen seri kōni wuswaa gia. ² Domi i sāawa bwese te Gusunō bēen Yinni u gōsa nēnem. Handunian bwesenu kpuro sō, bēya u gōsa i n ka sāa win tōmbu.

Yaa ye n weenē bu di

ka ye n n weenē bu di

³ I ku ra gāa disiginu di. ⁴ Yē yi i ko i di, yīya naa ka yāaru ka boo ⁵ ka yaa kpiku ka nēmu ka kpa sa ka kpee boo ka gini bukaru ka kpee bera ka gina. ⁶ Yē yi yi naa kaburosu yiru mō ma yi ra tuka ko, yi kpurowa i ko i di. ⁷ Adama i ku ra yaa di ye ya ra tuka ko tōna n kun mē ye ya naa kaburosu yiru mō tōna. Nge mēya i ku ra yooyoo di ka saatāburu ka maa damaa*. Yē yi, yi ra tuka ko adama yi n naa kaburosu yiru yiru mō. I ko i yi garisiwa disigii. ⁸ I ku ra kurasō di ge, ge ga naa kaburosu yiru yiru mō, adama ga ku ra tuka ko. I ko i gu garisiwa disiguu. I ku ra yē yin gaa di, i ku ra maa yin gaan goru baba.

⁹ Yē yi yi wāa nim sō i ko i di yīya, yē yi yi kēritii ka kokosu mō kpuro. ¹⁰ Adama yi yi n kēritii ka kokosu mō, i ku ra yi di. I ko i yi garisiwa disigii.

¹¹ Gunō ge ga dēere kpurowa i ko i di. ¹² Adama gunō si i n dimō siya, gunō bakeru ka yabereku ka gunō bake te ta

ra n wāa nim wōkuō ¹³ ka bōsu sooku ka siro ka ye ya ka gu weenē kpuro ¹⁴ ka gbanamgbaaru ka ye ya ka tu weenē kpuro ¹⁵ ka taataaru ka booro ka kparuko yātam barebu ka kasa ka ye ya ka ye weenē kpuro ¹⁶ ka booron bweseru baatere ¹⁷ ka gbanmbayaku ka tionko ka swāa wīaku ¹⁸ ka nim kpakpaye ka bukaabo ka ye ya ka ye weenē kpuro ka kpurabu ka sere kō. ¹⁹ I ko i kōkōmii ni nu ra yō yō garisiwa disiginu. I ku ra nu di. ²⁰ Adama ni nu dēere kpurowa i ko i kpī i di.

²¹ I ku ra yaa gaa di ye ya ka tii gu. I ye sō wi u wāa bēen yenuō kēyō u di n kun mē i ye sōbu gabu dōre. Domi i sāawa Gusunō bēen Yinnin tōmbu mam mam. I ku ra maa boo buu yike ka gen mēron bom.

Wākuru baateren wōllun

tia tian wooda

²² Wō baagere, bēen gbean dīanu sō, wākuru baateren wōllō tia tiawa i ko i n da wunē, ²³ kpa i n da ka de Gusunō bēen Yinnin sāa yerō te u gōsa. I ko i tia tia ye wuna bēen alikama sō ka dāa bii ni ba ra ka tam ko sō ka ni ba ra ka gum ko sō, kpa i ye di mi, ka bēen nē ka bēen yāanu ka bēen bonun bii gbiikinu. Ye kpurowa i ko i n da di mi, kpa i ka gia nge mē i ko i n da Gusunō bēen Yinni nasie baadomma. ²⁴ Sanam mē Gusunō bēen Yinni u koo bē domaru kua ma bēen dīanu nu kōra, sōrōkudo i n kpīa i ka tia tia ye na ye i wuna wākuru baateren wōllō yēn sō bēen gbabura toma ka win sāa yee te u gōsa mi. ²⁵ Saa ye sō, i ko i tia tia ye dōrawa yē i wuna wākuru baateren wōllō mi, kpa i yen gobi nēnuma i ka na Gusunō bēen Yinnin sāa yerō te u gōsa. ²⁶ Miya i ko i ka gobi yi nē dwe ka yāanu n kun mē bonu ka tam mē mu du ka mē mu bō ye ya koo ka bē naawa kpuro gesi kpa i ye di mi, i n ka Gusunō bēen Yinni sāamō, kpa i n nuku dobu mō bē ka bēen yēnugibu. ²⁷ Saa ye sō, i ku

* 14:7 damaa - A maa mērio Sāarun Wooda 11:5

ra Lefiba duari be ba wāa beɛn wusɔ, domi ba n̄ tem mɔ beɛn suunu sɔɔ.

²⁸ I ko i n da wōɔ itase ka wōɔ itasen wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia yiwa beɛn wusɔ, ²⁹ kpa ya n s̄a Lefibagia be, be ba n̄ tem mɔ beɛn suunu sɔɔ ka sɔbugia ka gobekubagia ka gɔminibugia be ba wāa beɛn suunu sɔɔ, kpa bu di bu debu kpa Gusunɔ besen Yinni u beɛ domaru kua beɛn sɔma kpuro sɔɔ ye i mɔ.

Dibun karabu wōɔ nɔɔba yiru

ka wōɔ nɔɔba yiru

15

¹ I ko i n da be ba beɛn dibu n̄eni karewa wōɔ nɔɔba yiru ka wōɔ nɔɔba yiru. ² Wee nge m̄e i ko i ka wooda ye sɔmburu koosina. Sanam m̄e ba dibu karabun gari kpara Yinni Gusunɔn s̄ɔ, n weenewa be ba ben winsim gobi bɔkura bu ȳerobu dii bi kara, kpa bu ku maa bu ḡānu bikia. ³ I ko i kp̄i i sɔbu baasi bu ka beɛ beɛn dibu k̄asia, adama i ko i beɛn m̄ero bisibu karawa.

⁴⁻⁵ I n gesi Gusunɔ besen Yinnin nɔɔ nua, i win woodaba m̄em nɔɔwa mam mam be na beɛ w̄emɔ gisɔ, u koo beɛ domaru kua tem m̄e u koo beɛ w̄e sɔɔ kpa s̄aro u kun wāa beɛ sɔɔ. ⁶ U koo beɛ domaru kua nge m̄e u beɛ nɔɔ mw̄eru kua. I ko i bwese tuku dabinu gobi bɔkura, adama beɛ, i n̄ ko i n gobi bɔkurabun bukata mɔ. I ko i bwese tuku dabinu kera, adama nu n̄ kp̄e nu beɛ kera.

⁷ Ka m̄e, beɛn goo ù n s̄a s̄aro tem m̄e Gusunɔ beɛn Yinni u koo beɛ w̄en wuu gagu sɔɔ, i ku ra gɔbia i yina i n̄n gobi bɔkura. ⁸ I ko i n̄n bɔkurawa ka nuku tia ȳin bukata u mɔ. ⁹ I laakari ko, kpa i ku ra nuku k̄asu bwisikunu ko i n̄e, wōɔ nɔɔba yiruse wee ya turuku kooma ȳe sɔɔ ba ra dibugibu kare, kpa i s̄esia i yina i n̄n bɔkura. I n kua m̄e, u koo Yinni Gusunɔ nɔɔgiri sue beɛn s̄ɔ, kpa i yen taaren are sɔbe.

¹⁰ I n̄n bɔkuro ka nuku tia. I n kua m̄e, Gusunɔ besen Yinni u koo beɛn sɔma kpuro domaru kua ye i mɔ. ¹¹ S̄arobu ba ko n wāawa tem m̄e sɔɔ saa kpuro. Yen s̄na na beɛ wooda yeni w̄e na n̄e, i de i n s̄a nuku tiagibu beɛn m̄ero bisi

be ba s̄a s̄arobu ka wɔnwɔndobu sɔɔ.

Yobun karabu

¹² Beɛn Heberusi goo, tɔn durɔ n̄ kun m̄e tɔn kurɔ ù n tii beɛ d̄are, u koo beɛ sɔmburu kuawa wōɔ nɔɔba tia. Wōɔ nɔɔba yiruse i ko i n̄n karawa u doona. ¹³ I n n̄n karamɔ, i ku de u doona n̄m dira. ¹⁴ I ko i n̄n k̄eru w̄ewa beɛn yaa sabenu sɔɔ ka beɛn alikama sɔɔ ka tam sɔɔ, kpuro sɔɔ gesi ye Gusunɔ besen Yinni u koo beɛ domaru kua. ¹⁵ I yaayo ma i raa yoru di Egibitia, ma Gusunɔ besen Yinni u beɛ yakia. Yen s̄na na beɛ wooda yeni w̄emɔ gisɔ.

¹⁶ Beɛn yoo goo ù n n̄e, u n̄ yario beɛn min di ȳen s̄ɔ u beɛ ka beɛn yenugibu k̄i, u maa dobu nɔɔmɔ beɛn mi, ¹⁷ saa ye sɔɔ, u koo gambo gballiwa kpa i sɔkura sua i ka win swaa yaba kpa u ko beɛn yoo sere ka baadommaa. Nge m̄eya i ko i maa yoo tɔn kurɔn tii kua.

¹⁸ I ku ra de n beɛ s̄esie i ka yoo kara u doona beɛn min di ȳen s̄ɔ sɔmbu te u beɛ kua wōɔ nɔɔba tia sɔɔ ta beɛ sɔm kowo wi i k̄siam̄an aren n̄n yiru w̄e, kpa Gusunɔ beɛn Yinni u beɛ domaru kua ye i mɔ kpuro sɔɔ.

Yaa sabenun bii gbiikinu

¹⁹ I ko i beɛn n̄e ka beɛn yāanu ka beɛn bonun bii gbiikii dwanu Gusunɔ besen Yinni yiyewa. I ku ra ka beɛn n̄en bii gbiikinu sɔmburu ko, i ku ra maa beɛn yāanun bii gbiikinun sansu b̄ɔri. ²⁰ I ko i n da nin yaa temwa beɛ ka beɛn yenugibu wōɔ baagere Gusunɔ besen Yinnin s̄a yerɔ te u ḡsa. ²¹ Yaa sabe nin garu t̄a n naasu barɔ n̄ kun m̄e t̄a n w̄ko s̄a n̄ kun m̄e t̄a n alebu gaa m̄ɔ, i ku ra ka tu Gusunɔ beɛn Yinni yākuru kua. ²² I ko i ten yaa temwa yenuɔ. Wi u d̄ere ka wi u n̄ d̄ere, be kpurowa ba koo ye tem nge m̄e ba ra n̄emu ka gina tem. ²³ Adama i ku ra yen yem di. I ko i mu yariwa tem nge nim.

Gɔ sararibun t̄ɔɔ bakaru

16

¹ Suru wi ba mò Abibu sɔɔ, i ku ra duari i Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di Gusunɔ besen Yinnin sɔ. Domi suru wi sɔɔra u bɛɛ yara Egibitin di wɔ̄kuru. ² Yɛɛ yi i ko i wuna bɛɛn yaa sabenu sɔɔ i ka Gusunɔ besen Yinni yākuru kua Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te sɔɔ, yiya, yāanu ka bonu ka ketɛba. I ko i tɔɔ baka te diwa Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ te u gɔsa. ³ Tɔɔ baka ten sɔɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i n̄ pɛɛ dimɔ ye ba seeyatia doke. Ye ba n̄ seeyatia dokewa i ko i di yèn sɔ ka duka i yara Egibitin di. I n̄ nɔni swāarun pɛɛ ye dimɔ, nge mɛya bɛɛn wāaru kpuro sɔɔ i ko i ka tɔɔ baka te yaaya tɛ sɔɔ i yara Egibitin di. ⁴ Sɔɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ, i n̄ ko i de pɛɛ seeyatia ya n̄ wāa bɛɛn tem mɛ kpuro sɔɔ. I n̄ maa yaa ye i ka yākuru kua tɔɔ gbiikirun yoka yimɔ sere sisiru bururu. ⁵ I ku ra tɔɔ baka te di bɛɛn wusu kpuro sɔɔ mi Gusunɔ besen Yinni u bɛɛ swīi, ⁶ ma n̄ kun mɔ wuu ge u gɔsa sɔɔ, mi win sɔa yeru ta wāa. I ko i yākuru kowa yoka sanam mɛ sɔɔ u dua nge saa ye i yarima Egibitin din saka. ⁷ I ko i yaa sabe te wɔ̄wa kpa i tu tem yam mi Gusunɔ besen Yinni u gɔsa mi. I n̄ tɔɔ baka te di i kpa, yen sisiru bururu, kpa i gɔsira i wura bɛɛn wusɔ. ⁸ Sɔɔ nɔɔba tia sɔɔ, i ko i pɛɛ diwa ye ba n̄ seeyatia doke. Sɔɔ nɔɔba yiruse, kpa i mɛnna Gusunɔ besen Yinnin sɔ. I n̄ ko i sɔmburu garu ko tɔɔ te sɔɔ.

Gɛɛbun tɔɔ bakaru

⁹ Saa yèn di i dīanu gɛɛbu torua, i ko i alusuma gariwa yu ka ko nɔɔba yiru. ¹⁰ Yen biru, kpa i Gusunɔ besen Yinni gɛɛbun tɔɔ bakaru diiya kpa i maa ka nùn kɛnu naawa ye u domaru kua u bɛɛ wɛ sɔɔ. ¹¹ I ko i nuku dobu ko win wuswaɔ win sɔa yee te u gɔsa sɔɔ bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka Lefiba ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu, be kpuro gesi be ba wāa bɛɛn suunu sɔɔ. ¹² I wooda be mɛm nɔɔwɔ kpa i ka sɔmburu ko. I yaayo ma i raa sɔawa yobu Egibitiɔ.

Kunun tɔɔ bakaru

¹³ I n̄ bɛɛn gbean dīa bimiginu so i kpa, ma i bɛɛn resɛm binu gama i kpa, i ko i Kunun tɔɔ bakaru diwa sɔɔ nɔɔba yiru. ¹⁴ I ko i nuku dobu kowa tɔɔ baka te sɔɔ, bɛɛ ka bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka Lefiba ka sɔbu ka gobekuba ka gɔminibu be ba wāa bɛɛn suunu sɔɔ. ¹⁵ I ko i Gusunɔ besen Yinni tɔɔ baka te diiyawa sɔɔ nɔɔba yiru sɔa yee te u gɔsa sɔɔ. Domi u koo bɛɛn gbean dīanu ka sɔma ye i mò kpuro domaru kua kpa i n̄ wāa nuku dobu sɔɔ mam mam.

¹⁶ Wɔ̄ɔ baagere, nɔn itawa bɛɛn tɔn durɔbu kpuro ba ko n̄ da de Gusunɔ besen Yinnin sɔa yerɔ te u gɔsa. Saa yera, pɛɛ ye ba n̄ seeyatia doken tɔɔ bakarun saa ka gɛɛbun tɔɔ bakarun saa ka kunun tɔɔ bakarun saa. Adama bu ku da mi ka nɔm dīra. ¹⁷ Ben baawure u koo ka kɛru dawa mɛn n̄ru u koo kpī ye Gusunɔ besen Yinni u domaru kua u nùn wɛ sɔɔ.

Wooda ye ba yi siribun sɔ

¹⁸ I ko i bɛɛn bwese keri sɔɔ siri kowobu ka wirugibu swīiwa bɛɛn wusu kpuro sɔɔ si Gusunɔ besen Yinni u bɛɛ wɛ. Kpa ba n̄ da tɔmbu siri gem sɔɔ. ¹⁹ I ku ra siri ka murafitiru, i ku ra goo gem wɛ win bɛɛren sɔ. I ku ra maa nɔm biran kɛru mwa domi ta ra laakarigibun nɔni wɔ̄kewa kpa tu gemgibun gere gɔsia. ²⁰ I ko i gem swīiwa mam mam kpa i wa i n̄ wāa, kpa i tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ besen Yinni u bɛɛ wɛmɔ.

Ba būu sāaru yina

²¹ I ku ra būu dāru garu gira yāku yerun bɔkuɔ te i ko i Gusunɔ besen Yinni bania. ²² I ku ra maa kperu garu gira ta n̄ sɔa būu, domi Gusunɔ besen Yinni u ye kpuro tusa.

17

¹ I ku ra Gusunɔ besen Yinni yākuru kua ka ketɛ n̄ kun mɛ ka yāaru n̄ kun mɛ ka boo, yen gaa yà n̄ bararu garu n̄ kun mɛ alebu gaa mɔ, domi ya sɔawa sese disigiru win mi.

²⁻³ I n̄ da da i wāa wuu si Gusunɔ besen Yinni u bɛɛ wɛ sɔɔ, sɔrɔkudo sɔɔ teeru wuu sin gagu sɔɔ, tɔn durɔ goɔ

n̄ kun m̄ t̄n kur̄o goo u koo Yinni Gusun̄o t̄nu kam kom kua u da u b̄nu yiira u s̄a, ka mam s̄o ka suru ka kperi kpuro. Yeya ya ko n s̄a k̄sa Gusun̄on n̄ni s̄o domi n̄ n̄ m̄ u b̄e yiire i ko. ⁴ Sanam m̄ i nua ba n̄e, goo u yen bweseru kua, i ko i yen gari w̄eriwa ka laakari. I n deema ȳero u sese disigii te kuawa ka gem b̄e Isireliban tem s̄o, ⁵ saa ye s̄ora i ko i ka ȳero da wuun gb̄ara k̄nn̄w̄o n̄ n̄ t̄n dur̄on na, n̄ n̄ maa t̄n kur̄on na kpa i n̄n kpenu kasuku i go.

⁶ I ku ra goo taare w̄e i go ma n kun m̄ t̄mbu yiru n̄ kun m̄ ita ba win seeda di. T̄n turon seeda dibu kun tura. ⁷ Seedagii beya ba koo gbi bu ȳero kpenu kasukum tore bu ka go kpa t̄n be ba tie bu sere maa sw̄i. Nge m̄ya i ko i ka k̄sa ye wuna b̄en suunu s̄on di.

Siribu

⁸ Goo ù n̄ t̄nu go n̄ kun m̄ gabu b̄a n̄ sanna n̄ kun m̄ goo ù n̄ goo m̄era kua, ma i kpana i bu siria, i seewo i ka bu da yam mi Gusun̄o b̄en Yinni u koo tii ḡsia s̄o. ⁹ I doo ȳaku kowobu Lefiban mi ka siri kowobun mi kpa bu b̄e s̄o nge m̄ i ko i siri bi koosina. ¹⁰ I ko i kowa dee dee ye ba b̄e s̄o wa s̄a yee ten min di t̄e Yinni Gusun̄o u tii ḡsia. ¹¹ I ko i wooda ka s̄osi ni ba b̄e w̄e mi m̄m n̄o w̄awa mam mam. I ku ra yen gaa yina. ¹² Wi u tii sua ma u yina u ȳaku kowo wi u Gusun̄o b̄en Yinnin s̄amburu m̄ mi ka siri kowon gari swaa daki, ba koo ȳero gowa. Nge m̄ya i ko i ka k̄sa wuna b̄e Isireliban suunu s̄on di ¹³ kpa t̄nu baawure wi u ye nua u nanda kpa goo u ku maa tii sua.

Wooda ye bayi

sina bokon sw̄ibun s̄o

¹⁴ Sanam m̄ i dua i w̄a tem m̄ Gusun̄o b̄en Yinni u b̄e w̄em̄ s̄o, ma i gerua i n̄e, i k̄i n̄ sina boko m̄wa nge m̄ bwese ni nu b̄e sikerene nu m̄, ¹⁵ wi Gusun̄o b̄en Yinni u ḡsa, wiya i ko i sw̄i u ko sina boko. U ko n̄ s̄awa Isireli. I ku ra de s̄o wi i n̄ s̄a bwese teeru u ko b̄en sina boko. ¹⁶ Sina boko wi, u n̄ ko u n̄ dumi m̄o dabi dabiru. U n̄ ko u n̄ da maa gabu

ḡari Egibitīo bu dumi dweema. Domi Yinni Gusun̄o u b̄e s̄o wa u n̄e, u n̄ k̄i i maa wura mi. ¹⁷ Win kur̄abu ba n̄ ko ba n̄ dabi win ḡoru gu ku raa ka gera Gusun̄on min di. U n̄ koo maa tii sii geesu ka wura sweena siki siki.

¹⁸ Sina boko wi, ù n̄ sina ḡona sina u kpa, u koo de bu n̄n wooda yeni yoruawa tireru s̄o ye ya ko n̄ w̄a ȳaku kowo Lefiban mi. ¹⁹ Tire te, ta ko n̄ w̄awa win b̄oku kpa u n̄ da tu gari t̄o baatere win w̄aarun t̄ru kpuro s̄o kpa u ka gia nge m̄ u koo Gusun̄o win Yinni nasia, u win woodaba ka win yiirebu m̄m n̄o wa. ²⁰ Kpa u ku tii sua u n̄ tamaa u win Isirelisibu kerewa kpa u ku wooda yen gaa yina kpa wi ka win bibun bweserun bandu tu daka da Isireliban suunu s̄o.

Ye ya ko n̄ s̄a Lefibagia

18

¹ Ȳaku kowo Lefiba ka be ba tie Lefin bweseru s̄o kpuro ba n̄ tem wasi nge Isireli be ba tie. Ȳaku ni ba Yinni Gusun̄o kua ka ḡa ni ba ka n̄n naawa, yera ya ko n̄ s̄a ben d̄ianu. ² Ba n̄ tem wasi mu n̄ s̄a ben tubi nge Isireli be ba tie. Adama Yinni Gusun̄agia ya ko n̄ s̄a ben tubi nge m̄ u bu s̄o wa.

³ Ȳaku yaan mi b̄e Isireliba i ko ȳaku kowobu w̄e ù n̄ ȳakuru kua ka k̄ete n̄ kun m̄ ka ȳaru n̄ kun m̄ ka boo, miya yen n̄m faram ka yen baa saburosu ka yen b̄as̄onu. ⁴ Kpa i maa bu b̄en d̄ia ni i gb̄ia i ḡa w̄e. Niya, alikama ka d̄a bii ni ba ra ka tam ko ka ni ba ra ka gum ko ka sere b̄en ȳaanun san si i gb̄ia i b̄ora. ⁵ Domi b̄en bwese k̄eri kpuro s̄o, Lefin bwese k̄era Gusun̄o b̄en Yinni u ḡsa bu ka s̄amburu ko win s̄a yero be, ka ben bibun bweseru sere ka baadomma.

⁶ Lefi goo ù n̄ k̄i u yari Isirelin wuu gagun di mi u w̄a u ka da mi Yinni Gusun̄on s̄a yera w̄a, ⁷ u koo kp̄i u win s̄amburu ko mi, Gusun̄o win Yinnin wuswaa nge m̄ win m̄ero bisibu Lefi be u deema mi ba m̄. ⁸ Ba koo n̄n dim w̄ewa mu n̄ ka begim n̄e baa m̄ u ye u raa m̄o d̄ra.

Gusunān sāmō weesugibu

ka win sāmō gemgii

⁹ I n tura tem mē sō, mē Gusunō besen Yinni u bēē wē, i ku ra men tōmbun sāaru saari te Yinni Gusunō u tusa. ¹⁰ I ku ra de bēē sō, goo u ka win bii yākuru garu ko. I ku maa de goo u n sōroru mō bēēn suunu sō, ¹¹ n kun mē u n gōribu sokumō n kun mē u n dobo doboba mō. ¹² Domi yeni kpurowa Yinni Gusunō u tusa. Yen sōna u koo tem min tōn be kpuro gira bēēn wuswaan di, ¹³ kpa bēē i n sāa Gusunō besen Yinnigibu mam mam.

¹⁴ Domi bwese te i ko i gira mi, ba ra sōroru kowa kpa bu kperin saria mēeri bu ka bikiaru ko. Adama Gusunō besen Yinni u n bēē ye wurarimō. ¹⁵ U koo bēē win sāmō goo seeya bēēn bweseru sōn di nge nē, Mōwisi. Wiya i ko i swaa daki. ¹⁶ Domi yera i Yinni Gusunō bikia sanam mē i mēnna Horebun guurō. I nēē, i n maa kī i Yinni Gusunōn tiin nō nō n kun mē i win dō boko wi wa. Domi i n kī u bēē go. ¹⁷ Ma Yinni Gusunō u man sōwa u nēē, bēēn bikia bi, bu wā. ¹⁸ U nēē, u koo bēē win sāmō goo seeya bēēgibun suunu sōn di nge nē, kpa u win gari doke win nō sō. Kpa sāmō wi, u bēē sō kpuro ye u nūn yiire. ¹⁹ Bēēn goo ù n yina u gari yi swaa daki yi sāmō wi, u koo gere ka Gusunōn yīsiru, u koo yēro sēeyasiawa. ²⁰ Adama sāmō wi, ù n gari gēē sosi ka Yinni Gusunōn yīsiru ye u n nūn yiire u gere n kun mē ù n gari gerua ka būnun yīsiru, ba koo nūn gowa.

²¹ Sōrōkudo i ko i tii bikia i nēē, amōna sa ko n ka yē gari yi Yinni Gusunō kun gerua. ²² Gusunōn sāmō goo ù n gari gerua ka Yinni Gusunōn yīsiru, ma yi n koo mē, yiya yi n sāa Yinni Gusunōn gere. Sāmō wiya u win gari seka. I ku win berum ko.

Wuu sìn mi

ba ko n da kpikiru de

19

¹ Gusunō besen Yinni u koo bwese tukunu gira nin tem di kpa u nin tem mē bēē wē, kpa i n ben wusu ka ben

yenusu mō. ²⁻³ Tem mē Yinni Gusunō u koo bēē wē mi, i n mu mwa i kpa, i mu bōnu koowo beri ita kpa i yen baayere sō wuu teu wuna mi be ba tōnu go ba ko n da kpikiru we, kpa i swēē yabiri yi ba ko n da ka de mi.

⁴ Tōn be ba ben winsim go ba n ka baaru, ba n daa maa yiberē tēru mōsine, be tōnawa ba koo kpī bu kpikiru da wuu sin mi. ⁵ Nge tē, gabu bā n da yakasō ba dāa kīimō, kpa gbāa yu wōra yu win beruse wōri yu go, wuu gen teu sōra u koo kpikiru da u wa u n ka wāa, ⁶ kpa wi ba gon dusi-bun mōru yā n seewa bu ku raa yēro naa turi bu mwa swaan tondabun sō. Domi wi, ka wi u gu mi, ba n daa yiberē tēru sāa. ⁷ Yen sōna na bēē sōwa na nēē, i wusu ita gōsio su n sāa kpiki yenu.

⁸⁻⁹ Ma i wooda ye kpuro mēm nōwa i ye nōni doke ye na bēē wēēmō gisō, ma i Gusunō besen Yinnin kīru mō, u koo bēēn tem mē yasiasia kpa u mu bēē wē mē u besen baababa nō mweeru kua. Saa yera i ko i maa wusu ita gasu gōsi i sosi sìn mi ba ko n da kpikiru de. ¹⁰ Nge mēya ba n koo maa be ba kun toren yem yari tem mē sō mē Gusunō besen Yinni u bēē wē i n mō, kpa yēron yem mu kun wāa bēēn winō.

¹¹ Adama goo ù n win winsim tusa, ma u nūn so u go, yen biru, kpa u kpikiru we wuu sin gagu sō, ¹² win wuun guro gurobu ba koo dawa bu nūn mwaama bu wi u koo nūn mōru kōsie nōmu beria u nūn go. ¹³ I ku nūn wōnwōndu kua. I taare sarirugiin yem wunō bēē Isireliban suunu sōn di kpa n bēē wēra.

Gbee kōrōn wooda

¹⁴ I n dua tem mē sō i kpa mē Gusunō besen Yinni u koo bēē wē, bā n bēē mu bōnu kua ba kpa, i ku ra bēēn winsim kōrō mure bēēgia sō.

Seedaye ba koo wura

¹⁵ Goo ù n tōnu go n kun mē ù n toraru garu kua, tōn turon seeda kun tura bu ka yēro taare wē. Adama tōmbu yiru n kun mē ita bā n seeda di, saa yera ba koo yēro garisi taaregii.

¹⁶ Goo ù n win winsim kɔ̃sa gaa mani, ¹⁷ be yiru ye kpuro ba koo dawa Yinni Gusunɔ̃n sãa yerɔ̃ bu yãku kowobu ka siri kowobu wa be ba dɔ̃ma te sɔ̃mburu mɔ̃ mi. ¹⁸ Siri kowo be, ba koo ben gari wɛ̃eriwa ka laakari. Bã n deema seeda weesugia u win winsim manimɔ̃, ¹⁹ saa ye sɔ̃ra ba koo nùn kua nge mɛ u raa bwisika bu win winsim wi kua. Nge mɛya i ko i ka kɔ̃sa wuna bɛ̃en suunu sɔ̃n di. ²⁰ Tɔ̃mbu bã n ye nua, ba koo bɛ̃rum duura. Ba n maa kɔ̃sa yen bweseru mɔ̃ bɛ̃en suunu sɔ̃. ²¹ I ku taarɛgii wɔ̃nwɔ̃ndu kua. Wi u tɔ̃nu go, ba koo maa win tii gowa. Wi u win winsim nɔ̃ni wuna, ba koo maa wigii wunawa. Wi u win winsim dondu bua, ba koo maa wigiru buawa. Wi u win winsim nɔ̃ma bua, ba koo maa wigia buawa. Wi u win winsim naasu bua, ba koo maa wigisu buawa.

Tabun wooda

20

¹ Sanam mɛ i bɛ̃en yiberɛba tabu wɔ̃ri, i n ben dumi wa ka ben tabu kɛ̃kɛ yi dumi gawe ka sere ben tɔ̃mbu be ba bɛ̃e dabiru kere, i ku ben bɛ̃rum ko. Domi Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinni u wãa ka bɛ̃e wi, wi u bɛ̃e yarama Egibitin di. ² I sere tabu tore, yãku kowo u koo nawa bɛ̃en wuswaa u nɛ̃, ³ i nɔ̃wɔ̃ bɛ̃e Isireliba. Wee i na gisɔ̃ i ka bɛ̃en yiberɛba tabu ko. I ku de bɛ̃en goon tororu tu kara. I ku bɛ̃rum soora, i ku diiri, i ku maa nanda ben sɔ̃. ⁴ Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinni u ka bɛ̃e wãa. Wiya u koo bɛ̃e nasara wɛ̃.

⁵ Yen biru be ba ra tabu kowobu mwɛ̃eri, ba koo bikia bu nɛ̃, bɛ̃e sɔ̃, wara u yɛ̃nu kpɔ̃ɔ̃ bana ma u n gina wure ge sɔ̃. Yɛ̃ro u de u wura yɛ̃nuɔ̃, kpa u ku gbi taa bi sɔ̃ goo u du win yɛ̃nu ge sɔ̃. ⁶ Ba koo maa bikia bu nɛ̃, bɛ̃e sɔ̃, wara u dãa gbaanu kua ma u n gina yen are diire. Yɛ̃ron tii u de u gɔ̃sira yɛ̃nuɔ̃ kpa u ku raa gbi taa bi sɔ̃ goo u tu tubi di. ⁷ Ba koo maa bikia bu nɛ̃, wara ba kurɔ̃ kã ma u n nùn sue gina. Win tii u wuro yɛ̃nuɔ̃ kpa u ku raa gbi taa bi sɔ̃ kpa goo u kurɔ̃ wi sua. ⁸ Kpa bu maa nɛ̃, bɛ̃e sɔ̃, wara u wurure. Bu de yɛ̃ro u wura win

yɛ̃nuɔ̃. Kpa u ku raa be ba tie bɛ̃rum tia. ⁹ Bã n gari yi gerua ba kpa, kpa bu bu tabu sinambu kua.

¹⁰ Sanam mɛ i wuu gagu tabu wɔ̃ri, i gina gen tɔ̃mbu bikio bu tii wɛ̃ ka alafia. ¹¹ Bã n wura ba bɛ̃e ben wuun kɔ̃nnɔ̃ kɛ̃nia i dua, be kpurowa i ko i yoo sɔ̃ma koosia. ¹² Adama bã kun kɔ̃ bu bɛ̃e senna ka alafia, ma ba nɛ̃, ba koo ka bɛ̃e sannawa, i bu tabu wɔ̃rio. ¹³ Saa yɛ̃ sɔ̃ Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinni u bɛ̃e bu nɔ̃mu bɛ̃ria, saa yera i ko i tɔ̃n durɔ̃ be ba wãa mi kpuro go ka takobi. ¹⁴ Adama tɔ̃n kurɔ̃bu ka bii piiminu ka yaa sabenu ka arumani ye ya wãa wuu ge sɔ̃ kpurowa i ko i gura yu ko bɛ̃egia, kpa i ye dendi nge mɛ i kɔ̃, domi Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinniwa u bɛ̃e ye wɛ̃. ¹⁵ Mɛsuma ko i bwese nin wusu kpuro kua ni nu ka bɛ̃e toma, nu n wãa tem mɛ i ko i mwɔ̃ sɔ̃. ¹⁶ Adama tɔ̃n benin wusu sɔ̃, si Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinni u bɛ̃e wɛ̃ mi, i n mɔ̃, i ku ra de sin tɔ̃nu goo u n wãa. ¹⁷ I de i bu go kpuro mam mam, be ba sãa Hɛ̃tiba ka Amɔ̃reba ka Kananiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba nge mɛ Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinni u bɛ̃e yiire. ¹⁸ Kpa bu ku raa bɛ̃e ben koma bɔ̃rɔ̃nugii ni tie ni ba ra ben bũnu koosi. Kpa i ku ra ka ni Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinni torari.

¹⁹ Sanam mɛ i wuu gagu wɔ̃ri i gu tarusi n ka tɛ i sere gu kamia, i ku ra gen dãa binuginu gbãa suasi. I ko i kpɔ̃ i nin binu di, adama i ku nu kɔ̃ i sura domi dãru ta n sãa tɔ̃nu wi i ko i wɔ̃ri i go. ²⁰ Dãa te i yɛ̃ ta n sãa diiraru, tera i ko i kpɔ̃ i bura i ka sɛ̃ri ko yi i ko i ka gbãraru yɔ̃ sere i ka wuu ge kamia.

Wi ba go yakasɔ̃n gari

21

¹ Sanam mɛ i wãa tem mɛ Gusunɔ̃ bɛ̃en Yinni u koo bɛ̃e wɛ̃ sɔ̃, ma i wa ba goo go mɛ sɔ̃, yɛ̃ron gora kpɔ̃i yakasɔ̃, ma i n sere yɛ̃ wi u nùn go, ² sanam mɛ sɔ̃ra guro gurobu ka siri kowobu ba koo yarima kpa bu wusun tondam yiire si su wi ba go mi sik-erene. ³ Wuu ge ba wa ga ka wi ba go mi turuku bo, wuu gen guro gurobu ba koo naa gbiiba kasuma tia ye ba n sugu dokere yu ka sɔ̃mburu garu ko.

⁴ Kpa wuu gen guro guro be, bu ka naa gbiiba ye da wɔwa gaa sɔɔ ye ya nim kokumɔ, mi goo kun wukure u sere gāanu duure. Kpa bu naa gbiiba yen wii suma bua mi.

⁵ Kpa yaku kowobu bu susima yen bakuɔ be, be ba sāa Lefin bibu be Gusunɔ besen Yinni u wuna nenem bu ka win sāa yerun sɔmburu ko kpa bu maa tɔmbu domaru kua ka Yinni Gusunɔn yiisuru. Beya ba ko n da gari kpuro wunane yi yi sāa soonaa ka mɛɛran gari.

⁶ Kpa wuu gen guro guro be kpuro be ba susi wi ba go min bakuɔ bu ben noma nia naa yen wɔllɔ wɔwa mi.

⁷ Kpa bu gere bu nɛɛ, ben noma kun yem mɛni yari, mɛya ben nɔni kun maa wa mɛ n kua u ka gu. ⁸ Yinni u be win tɔmbu Isireli be u yaklama tora ten suuru kuo, kpa u ku yem mɛ garisi ben winɔ mɛ mu sāa toraru sarirugiin yem. Saa ye, Gusunɔ u koo maa bu yem mɛ suuru kua.

⁹ Nge mɛya i ko i ka toraru sarirugiin yem wuna bɛɛ sɔɔn di kpa i n mɔ ye ya koo Gusunɔ wɛre.

Kurɔ deson suabu

¹⁰ Sanam mɛ i yara i bɛɛn yiberɛba tabu wɔrim dɔɔ be Gusunɔ besen Yinni u bɛɛ nɔmu beria, ma i bu desiru mwa, ¹¹ be sɔɔ, ma bɛɛn turo u kurɔ burɔ wa ma u nɔn kɪru gɔru doke u ka nɔn sua kurɔ, ¹² saa ye, u koo nɔn suawa u ka da win yenuɔ kpa u de u wii pɔɔru woka kpa u win nii kɔkɔsu bɔɔri. ¹³ Kpa u win yāa ni u raa doke pota kpa u da u sina yɛron yenuɔ u swi win baaba ka win mɛron sɔ suru tia. Yen biru, kpa yɛro u den da u nɔn deema u ko win durɔ kpa wi, u maa ko win kurɔ. ¹⁴ Adama u n da nɔn bwɛra yara, u de u doona mi u kɪ. U ku raa nɔn dɔra u gobi mwa. Mɛya u ku maa nɔn garisi yoo. Domi u ka nɔn mɛnna.

Ye ya sāa bii yerumagia

¹⁵ Goo u n maa kurɔbu mɔ yiru, ma u turo kɪ n kere turo, ma be yiru kpuro ba nɔn bii tɔn durɔbu marua, wi u kun kɪ mi, ma wiya u nɔn yeruma marua, ¹⁶ sanam mɛ u bii be tubi bɔnu kuamme, n n weenɛ u wi u kɪn bii

garisi yeruma wi u n kɪn biin ayero.

¹⁷ Adama n weenɛ u wi u n kɪn bii wura nge win yeruma, kpa u nɔn win tubin bɔnu yiru wɛ. Domi u sāawa win tondon dam yɛre gbiikiru. N weenɛwa u yerumarun baa wa.

Bii mɛm nɔɔ sarin kɔkɔrɔ

¹⁸ Goo u n bii tɔn durɔ mɔ, ma bii wi, u kua mɛm nɔɔ sari wi u ku ra win tundo ka win mɛron gere nɔ baa bɔ n nɔn sɛɛyasia, ¹⁹ saa ye sɔɔ, win tundo ka win mɛro ba koo nɔn mwawa bu ka na wuun guro gurobun mi, ²⁰ kpa bu guro guro be sɔ bu nɛɛ, ben bii wee, u ku ra ben gari nɔ. U win wāaru dimɔwa beretɛkɛ tam nɔrubu sɔɔ. ²¹ Saa yera wuun tɔn durɔbu kpuro ba koo nɔn kpenu kasuku bu go kpa i kɔsa wuna bɛɛn suunu sɔɔn di. Isireliba kpuro bɔ n ye nua kpa bu berum ko.

Wi ba soora doken goru

²² Goo u n toraru garu kua te ta tura bu ka nɔn go, ma ba nɔn soora doke ba bwɛ dāa wɔllɔ, ²³ bu ku de win goru ta n wāa dāa mi sere ka wɔkurɔ. Baa n n yen mɛren na, bu de bu nɔn sike yen tɔɔ te. Domi wi ba soora doke ba bwɛ u kuawa mi bɔruro Gusunɔn wuswaaɔ. I n da ko mɛ, kpa i ku ra bɛɛn tem disi doke mɛ Gusunɔ besen Yinni u bɛɛ wɛ.

A wunen tɔnusin gāanu

garisio nge wunen tiiginu

22

¹ I n bɛɛn tɔnusin naa n kun mɛ win yāaru wa ta kɔɔramɔ, i ku ra de tu doona. I ka tu wuro wi u tu mɔn mi. ² Yɛron yenu gɔ n toman na, n kun mɛ i kun nɔn yɛn na, i yaa sabe te suo i ka da bɛɛn yenuɔ i tu nɔɔri sere wi u tu mɔ u n tu kasum na. Saa yera i ko i nɔn tu wesia. ³ I n maa bɛɛn tɔnusin keteku wa n kun mɛ win yaberu n kun mɛ win gāanu ganu ni nu kɔɔra, nge mɛya i ko i maa nu kua. I ku nu deri nu kam ko.

⁴ I n wa goon keteku n kun mɛ win naa ya wɔruma swaa sɔɔ, i ku de yen yɛro u ye seeya wi tɔna. I ko i nɔn somiwa u ka ye seeya.

Wooda bwese bweseka

⁵ Tɔn kurɔ u ku raa tɔn durɔn gāanu sebe, mɛya tɔn durɔ u ku raa maa tɔn kurɔn gāanu sebe. Domi wi u kua mɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u koo yɛro tusi.

⁶ I n wuu dɔɔ ma i gunɔ wa ga sɛa wɔkusi n̄ kun mɛ ga binu wɔkusi dāa n̄ kun mɛ temɔ, i ku gu mwa ka gen binu sannu. ⁷ I de mɛro gu doona kpa i tii binu yiiya, kpa bɛɛn wāaru tu bɛɛ wɛra kpa tu daka da.

⁸ I n dii kpaaru bana i kpa, i ten tɛɛra wɔllɔ gani dumi dokeo i ka sikerena kpa baa goo ù n wɔruma min di u gu, i kun taarɛ mɔ.

⁹ Bɛɛn resɛm gbaanu sɔɔ, i ku ra maa dīa bweseru garu duure. I n kua mɛ, ten marum kpuro ka maa resɛm ye, ya ko n sāawa Gusunɔgia. ¹⁰ I n wukumɔ, i ku naa ka ketɛku sugu doke sannu. ¹¹ I ku yānu sebe ni ba wesa ka wɛɛ damgii ka yāa sansun wɛɛ sannu.

¹² I bɛɛn bekan soo sookaɔ sari dokeo.

Suanaa wooda sarabu

¹³ Goo ù n kurɔ sua ma ba mɛnna ka kurɔ wi, yen biru ma u n̄ maa kurɔ wi kī, u n̄n tusa, ¹⁴ sere u n̄n funɛ wuna u win yīsiru sankā, u gerua u nɛɛ, u kurɔ wi sua, ye ba dua ka wi, u n̄ ka n̄n deemɛ, ¹⁵ saa ye sɔɔra bii kurɔbu gen tundo ka gen mɛro ba koo ka bii win wɔndiarun seeda na bu wuun guro gurobu sɔ̃sɔ̃sɔ̃ wuun duu yerɔ mi ba ra mɛnnɛ. ¹⁶ Kpa bii win tundo u guro guro be s̄ u nɛɛ, na nɛn bii wɔndia wi durɔ wini kāwa u n̄ mɔ kurɔ, adama u n̄n tusa. ¹⁷ Wee u n̄n weesu mani u nɛɛ, u n̄ ka n̄n deemɛ. Adama nɛn biin wɔndiarun yīreru wee. Kpa bu beku te deria wuun guro gurobun wuswaaɔ. ¹⁸ Kpa wuun guro guro be, bu durɔ wi mwa bu so, ¹⁹ kpa bu n̄n sii geesun gobi wunɔbu (100) bure u wɔndia win tundo kɔsia domi u Isireliban wɔndia turon yīsiru sankā. Yen s̄, u n̄ maa kpɛ u kurɔ wi yina, u ko n̄n suewa sere ka win wāarun t̄ru kpuro sɔɔ.

²⁰ Adama gari yi, yì n s̄an na gem, ma ba n̄ yīreru garu wa te ta s̄a bii wigiru, ²¹ saa ye sɔɔra ba koo kurɔ wi sua bu ka da win baaban yenu

kannɔwɔ kpa win wuun tɔn durɔbu bu n̄n kpenu kasuku bu ka go. Domi seku bakara Isireliban mi bu nɛɛ, bii wɔndia u durɔ damaru kua win baaban yenuɔ. Nge mɛya i ko i ka daa k̄sa yen bweseru wuna bɛɛn suunu sɔ̃n di.

²² Bā n durɔ goo mwa u sakararu m̄ ka goon kurɔ, ba koo be kpuro gowa durɔ wi ka kurɔ wi. Nge mɛya i ko i ka daa k̄sa yen bweseru wuna bɛɛn suunu sɔ̃n di.

²³ Bii wɔndia goo ù n wāa, ma ba n̄n durɔ k̄a, adama ba n̄ gina suanɛ, ma durɔ goo u n̄n wa ma u ka n̄n kpuna, ²⁴ i ko i be yiru kpuro mwawa i ka na wuun duu yerɔ mi guro gurobu ba ra mɛnnɛ, kpa i bu kpenu kasuku i go yèn s̄ bii wɔndia wi, u n̄ wura kue saa ye u n̄n gaba wuuɔ ka yèn s̄ durɔ wi, u win winsim kurɔ bekuru doke. Nge mɛya i ko i ka daa k̄sa yen bweseru wuna bɛɛn suunu sɔ̃n di. ²⁵ Adama durɔ wi, ù n wɔndia wi ba durɔ k̄a mi wan na yakasɔ u ka n̄n gaba u ka kpuna ka dam yakasu mi, durɔ wi tɔnawa ba koo go. ²⁶ I ku wɔndia wi gāanu kua. U n̄ toraru garu kue te ta weenɛ bu ka n̄n go. N s̄awa nge durɔ goo wi u win beruse wari u go. ²⁷ Domi u n̄n deemawa yakasɔ. Ma bii wɔndia wi, u wura kua adama goo sari wi u koo n̄n wɔra.

²⁸ Durɔ goo ù n maa bii wɔndia goo wa wi ba n̄ gina durɔ k̄a, ma u n̄n gaba u ka kpuna, ma ba bu mwa, ²⁹ durɔ wi, u koo bii wɔndia win tundo sii geesun gobi weeraakuru wɛwa kpa u bii wi sua kurɔ, domi u n̄n bekuru doke. U n̄ maa kpɛ u n̄n yina sere ka win wāarun n̄rɔ.

23

¹ Durɔ goo u ku raa maa win baaban kurɔ kīa. U n̄ kua mɛ, u win baaba sekuru dokewa mi.

Tɔn be ba n̄ ko n wāa

Gusunɔn tɔmbun wuuru sɔɔ

² W̄in tīa bii ba k̄suka n̄ kun mɛ w̄in tɔn durɔru ba bura, u n̄ kpɛ u ka Yinni Gusunɔn tɔmbu mɛnna.

³ Be ba n̄ weenɛ bu suana ma ba ka suana, ben bibu ba n̄ kpɛ bu ka Yinni

Gusunɔ̃n tɔ̃mbu mɛnna sere ka ben bibun bibun bweserun nɔ̃n wɔ̃kurɔ̃.

⁴ Mɛya Amɔ̃niban goo n̄ kun mɛ Mɔ̃abuban goo u n̄ kpɛ u ka Yinni Gusunɔ̃n tɔ̃mbu mɛnna sere ka ben bibun bibun bweserun nɔ̃n wɔ̃kurɔ̃. ⁵ Domi ba n̄ ka sun nim ka d̄ianu sennɔ̃ kue saa ye sa yarima Egibitin di. Ba da ba Balamu, Beorin bii, Petorigii wi u na Mesopotamin di gobi kɔ̃wa u ka na u sun b̄rusi. ⁶ Adama Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinni u n̄ Balamu win gere swaa daki. U b̄ri yi gɔ̃siawa domaru domi u sun k̄i. ⁷ I ku ra ben alafia kasu n̄ kun mɛ ben gea sere ka baadommaɔ̃ bɛsɛn w̄arun t̄ru kpuro sɔ̃.

⁸ I ku ra ko i Edamu goo tusi, domi ba s̄awa bɛsɛn wɔ̃nɔ̃bu. I ku ra maa Egibitigii goo tusi domi sa s̄ru di ben temɔ̃. ⁹ Ben bibu ba ko n̄ da ka Yinni Gusunɔ̃n tɔ̃mbu mɛnnɛwa sere ka ben sikadominɔ̃.

Sansanin dɛɛraru

¹⁰ I n yara i ka yibɛrɛba tabu w̄ri, saa ye s̄ɔ̃ra i ko i tii laakari ko ka ḡaa disiginu kpuro. ¹¹ Tɔ̃n durɔ̃ goo ù n w̄aa bɛɛ s̄ɔ̃, ma u dosa sere u tii wa dosu ge s̄ɔ̃, i ka n̄n yario sansanin di gina. ¹² Adama s̄ɔ̃ ù n kella, u koo woburewa. Yen biru, s̄ɔ̃ ù n dua kpa u wurama sansaniɔ̃.

¹³ I de i n gam mɔ̃ sansanin biruɔ̃ mi i ko i n da dii bera ko, ¹⁴ kpa i n ḡaanu nɛni ni i ko ka w̄ru gbe i ka bɛɛn dii bera ye sike. ¹⁵ Domi Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinni u w̄aa bɛɛn sansani ye s̄ɔ̃ u s̄imɔ̃ s̄imɔ̃ u ka bɛɛ k̄osu kpa u bɛɛ bɛɛn yibɛrɛba nɔ̃mu bɛria. Yen s̄ɔ̃, n weenɛwa bɛɛn sansani ya n dɛɛre kpa u ku b̄rɔ̃nu ganu wa bɛɛn suunu s̄ɔ̃ ni nu koo de u bɛɛ biru kisi.

Yoo wi u duka sua

¹⁶ I ku yoo wi u win yinni duka suuri mwa i wesia win yinnin mi. ¹⁷ I de u n w̄aa mi u k̄i bɛɛn suunu s̄ɔ̃ wuu ge u koo ḡsi s̄ɔ̃. I ku n̄n dam d̄ɔ̃re.

Kurɔ̃ damaru s̄aru s̄ɔ̃

¹⁸ I ku de durɔ̃ dama woronu n̄ kun mɛ kurɔ̃ dama woronu nu n w̄aa bɛɛn s̄aru s̄ɔ̃. ¹⁹ I ku ra ka durɔ̃ dama gobi n̄ kun mɛ kurɔ̃ dama gobi gɛɛ na Yinni Gusunɔ̃n s̄aa yerɔ̃ i ka ye i Gusunɔ̃ n̄ɔ̃ mwɛɛru kua k̄sia. Domi Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinni u yen bweseru tusa.

Bɔ̃kurabun nim dokebu

²⁰ Bɛɛn Isirelisibu b̄a n̄ ḡaanu bɔ̃kura, i ku bu nim dokea, n̄ n gobin na, n̄ n maa d̄ianun na n̄ kun mɛ ḡaanu ganu. ²¹ S̄ɔ̃wa i ko i yen bweseru kua, adama i ku ra bɛɛn Isirelisibu kua mɛ, kpa Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinni u bɛɛ domaru kua tem mɛ s̄ɔ̃ mɛ i ko i du mi, i n mɔ̃.

Nɔ̃ mwɛɛnun gari

²² I n Gusunɔ̃ n̄ɔ̃ mwɛɛru garu kua, i ku tɛ i ka tu yibia domi u koo bɛɛ tu bikia kpa i n taarɛ mɔ̃. ²³ Adama i kun n̄ɔ̃ mwɛɛru garu kue, i n̄ ko i n taarɛ mɔ̃. ²⁴ N̄ɔ̃ mwɛɛ tɛ i yara bɛɛn n̄ɔ̃n di, i ko i tu yibia domi i tu kuawa ka bɛɛn tiin n̄ɔ̃, n̄ n ka tilasi.

Ye kaa kp̄i a ko goon gbaarɔ̃

²⁵ I n dua goon d̄aa gbaarɔ̃, i yen binu dio nge mɛ i k̄i, adama i ku ra nin ganu doke birerɔ̃ i ka doona. ²⁶ I n maa dua goon alikama gbaarɔ̃, i ko i kp̄i i alikama w̄ka ka n̄ma adama i ku ye k̄ambɔ̃ doke.

Kurɔ̃ wi ba yina

24

¹ Goo ù n kurɔ̃ sua ma u kurɔ̃ wi ḡaanu waasi ye ya n̄ ka n̄n naawɛ, ma u kurɔ̃ wi yinanaan tireru yorua u n̄n n̄mu bɛria, ma u n̄n gira win yenun di u doona, ² ma yen biru, kurɔ̃ wi, u da u m̄re durɔ̃ goon mi, ³ durɔ̃ d̄aako win tii ù n n̄n yinabun tireru yorua, ma u n̄n yina, u n̄n yara win yenun di n̄ kun mɛ ù n gu, ⁴ win durɔ̃ gbiikoo wi u raa n̄n yina mi, u ku maa n̄n kasu bu mɛnna. Domi kurɔ̃ wi, u kua disigii. Yeya Yinni Gusunɔ̃ u tusa. I n kua mɛ, i tem mɛ Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinni u bɛɛ w̄ɛ bɛɛre sari kookoosu koosiwa mi.

Wi u kurɔ̃ kpao sua

⁵ Goo ù n kurɔ̃ kpao sua, u ku tabu da. Mɛya bu ku maa n̄n tilasi gaa ko. Bu de u n tii mɔ̃ sere w̄ɔ̃ tia, kpa u wa u win kurɔ̃ wi nukuru dorasia.

T̄ruban wooda

⁶ N̄ n weenɛ i goon n̄ɛru t̄rubamwa baa ten bia. Domi i n kua mɛ, i mwawa mi ye n ko n̄ de u n w̄aa.

T̄nu wi u win t̄nusi gbɛnan

wooda

⁷ Bēen goo ù n win Isirelisi mwa u gōsia yoo ñ kun mē u nùn dōra, i ko i yēro wi gowa. Nge mēya i ko i ka kōsa yen bweseru wuna bēen suunu sōn di.

Bara disigirun wooda

⁸ I de i be ba bara disigiru mō laakari ko gem gem kpa i ko nge mē yāku kowobu Lefiba ba koo bēē sōsi. Nge mē na yiire i ko, nge mēya i ko i ko mam mam. ⁹ I yaayo ye Gusunō bēsen Yinni u Mariamu kua saa ye sa wee Egibitin di sa wāa swaāa.

Taruban gari

¹⁰ I n bēen Isirelisi goo gāanu bōkura, i ku du win dirō i ka tōruba sua. ¹¹ I yōro tōwō kpa wi i gāanu bōkura mi u yarima u bēē tōruba wē. ¹²⁻¹³ I n yāaro gāanu bōkura ma u bēē win yaberu tōruba wē, i ku de ta n wāa bēen mi sere yam mu ka tīra. Baa ñ n kua amō, sō ù n dua, i ko i nùn win yabe te wesiawa kpa u wa u tu wukiri u ka kpuna. Kpa u bēē domaru kua kpa Gusunō bēsen Yinni u maa bēē siara.

Iyāarobu bēere wēeyō

¹⁴ I n yāaro goo mō sōm kowo, ù n sāa Isireli ñ kun mē sō, i ku nùn taki di. ¹⁵ I nùn win sōmburun gobi wēeyō baadomma sō u sere du. Domi u sāawa yāaro, u win gobin bukata mō gea. I kun kue mē, ma u Yinni Gusunō nōgiri sue bēen sō, i ko i taarē wa.

*Baawurewa**u koo win torarun are wa*

¹⁶ Ba ñ tōnu goomō win biin torarun sō, mēya ba ñ maa bii goomō win mōwōbun torarun sō. Ba ñ goo goomō goon torarun sō.

Ye ba koo ko yāarobun sō

¹⁷ I ku ra ko i sō ñ kun mē gobeku gem bira siribu sō. Mēya i ku ra maa gōmini goon bekuru tōruba mwa. ¹⁸ Adama i yaayo ma sa raa yoru di Egibitiō ma Gusunō bēsen Yinni u sun yakia. Yen sōna na bēē yiiremō i n da wooda yeni swī.

¹⁹ Saa yē sō i bēen dīanu gēemō, ma i yen gēē tia duari gbee suunu

sō, i ku maa wura i ye sua. I de yu ko sōbu ka gobekuba ka gōminibugia, kpa Gusunō bēen Yinni u wa u bēen nōman sōma kpuro domaru kua. ²⁰ I n yōwō bēen dāa ye ba mō olifin wōlō i ye sōra, i ku ra maa wure i yō i ye i duari sōri. I de ye, yu ko sōbu ka gobekuba ka gōminibugia. ²¹ Sanam mē i bēen resēm binu sōrimō, i ku ra maa gōsira i wura biruō. Ye i deri mi, yēya ya koo ko sōbu ka gobekuba ka gōminibugia. ²² Bēen tii i yaayo ma i yoru di Egibitiō. Yen sōna na bēē yiiremō i n da yeni swī.

*Siribun wooda***25**

¹ Nōsinaa sariru tā n dua tōmbu gabun baa sō, ma ba da siri yerō ba bu siria, saa ye sō, wi u gem mō, i nùn win gem wēeyō. Wi u maa taarē mō kpa i nùn win taarē wē. ² Wi siribu di, bā n nùn soberu bure, siri kowo u koo de yēro u kpunawa win wuswaāa kpa bu nùn so nge mē win torara nē. ³ Adama bu ku sēni nōo weeru sara, domi yā n kera mē, i bēen mēro bisi wi bēere birawa mi.

*Naa yā n sōmburu mō dīanōn**wooda*

⁴ I ku bēen naa kinērun nōo bōke saa ye ta sōmburu mō dīanu sō.

*Gōmini wi u kun bii mōn**wooda*

⁵ Mōo ka wōnō bā n wāa yēnu teu sō, ma mōo u gu u ñ bii mara, win gōmini wi, u ku yari yēnu min di u mōraru da gam. Win durōn wōnō wiya u koo nùn sua kurō. ⁶ Bā n bii tōn durō mara, ba koo bii gbiikoo wi garisawa wi u gu min bii kpa win yīsiru tu wa ta n wāa Isireliban suunu sō.

⁷ Goo ù n yina u win mōon kurō gōmini sua, kurō wi, u doo siri yerō u wuun guro gurobu deema kpa u bu sō u nēē, nēn durōn wōnō u yina u mōn sua kurō u ka win mōo bii marua win yīsiru tu ka wa ta n wāa Isireliban suunu sō. ⁸ Saa ye sōra wuun guro guro be, ba koo durō wi soku kpa bu nùn gari yi bikia. U n yinan na mam

mam u win mɔ̃n gɔ̃mini wi sua kurɔ̃,
 9 kurɔ̃ wi, u koo dawa u win bara nɔ̃
 teu wuna guro guro ben wuswaaɔ̃,
 kpa u nɔ̃n yāatam sie kpa u gere u nɛɛ,
 wee nge mɛ ba ra durɔ̃ kue wi u yina
 u win mɔ̃ bii marua. 10 Kpa bu win
 bweseru yīsiru kē Isireliba sɔ̃ bu nɛɛ,
 win bara nɔ̃ ba wunan bweseru.

Ye ba yina sannɔ̃ sɔ̃

11 Tɔ̃n durɔ̃bu yiru bā n sannamɔ̃,
 kpa mi ba sannamɔ̃ mi, ben turon
 kurɔ̃ u na u ka win durɔ̃ wɔ̃ra win
 yiberɛn nɔ̃man di, kpa u yiberɛ win tɔ̃n
 durɔ̃ru nɛnɛ, 12 saa ye sɔ̃, i kurɔ̃ win
 nɔ̃mu ge buro. I ku nɔ̃n wɔ̃nwɔ̃ndu
 kua.

Tenkurun swaan wooda

13 I ku kiaru dɔ̃rena ka taki, i de bɛɛn
 kilo ya n sɔ̃a dee dee, kpa yen gaa kun
 gaa kere. 14 I de bɛɛn sakakunu nu n
 sɔ̃a dee dee. I ku de gagu ga n gagu
 kere. 15 I de bɛɛn kilo ya n sɔ̃a dee dee
 kpa bɛɛn sakakunu nu n sɔ̃a tia. Kpa
 bɛɛn wāaru tu wa tu daka da tem mɛ
 Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni u koo bɛɛ wē sɔ̃.
 16 Domi Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni wi, u be
 ba yen bweseru mɔ̃ tusa.

Amalekiban kpeerasiabu

17 I yaayo ye Amalekiba ba bɛɛ kua
 saa ye i wee Egibitin di, 18 i wasire,
 ma ba bɛɛ wɔ̃ri birun di ba be ba wāa
 biruɔ̃ go go, ba n Gusunɔ̃n bɛrum kue.
 19 Saa yē sɔ̃ Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni u koo
 bɛɛ wɛrabu wē u de yiberɛba kpuro
 bu bɛɛ deri tem mɛ u koo bɛɛ wē sɔ̃
 mu n ka sɔ̃a bɛɛgim, i ko i Amalekiba
 kpuro kam koosiawa kpa bu ku maa
 ben yīsiru yaaya handunia sɔ̃. I ku ra
 ye duari.

Dīa gbiikinun wooda

26

1 I n da i dua tem mɛ Gusunɔ̃ bɛɛn
 Yinni u koo bɛɛ wē sɔ̃, ma i mu mwa,
 i sina mɛ sɔ̃, 2 i de bɛɛn baawure u win
 gbean dīa gbiikinun tama ni u duura
 tem mɛ sɔ̃, u nu doke bireru sɔ̃ u
 ka na Gusunɔ̃ bɛɛn Yinnin sɔ̃a yerɔ̃,
 3 kpa u da saa ye sɔ̃n yāku kowon
 mi, u nɔ̃n sɔ̃ u nɛɛ, u gerumɔ̃ Gusunɔ̃
 win Yinnin wuswaaɔ̃ gisɔ̃ ma u dua
 tem mɛ sɔ̃, mɛ Yinni Gusunɔ̃ wi, u

bɛɛn baababa nɔ̃ mweɛru kua u nɛɛ,
 u koo sun wē. 4 Kpa yāku kowo wi, u
 yēro bire te mwaari u yi Gusunɔ̃ bɛɛn
 Yinnin yāku yerun wuswaaɔ̃. 5 Kpa
 yēro u gere Gusunɔ̃n wuswaaɔ̃ u nɛɛ,
 win sikado u sɔ̃awa Aramugii wi u
 kun wāa yeru mɔ̃. U da Egibitiɔ̃ u
 sina mi ka tɔ̃mbu fiiko be ba wāa ka
 wi. Yen biru, tɔ̃n be, ba dabia ba kua
 bwese damgiru. 6 Adama Egibitigibu
 ba bu dam dɔ̃re, ba bu nɔ̃ni sɔ̃ɔ̃wa, ma
 ba bu kua yobu. 7 Yera ba Gusunɔ̃
 bɛɛn baababan Yinni nɔ̃ngiru sue, ma
 u begia nua. U ben nɔ̃ni swāaru wa ka
 dam mɛ ba bu dɔ̃remɔ̃ ka nge mɛ ba bu
 taare. 8 Yen biru, u bu yarama Egibitin
 di ka win nɔ̃m damguu, ka nanum
 bakam, ka sɔ̃m maamaakiginu. 9 U ka
 bu tunuma tem mini, mɛ mu tim ka
 bom yiba, ma u bu mu wē. 10 Yen sɔ̃na
 tē, u ka tem mɛ Yinni Gusunɔ̃ u nɔ̃n
 wēn dīa gbiikinun na win wuswaaɔ̃.

Kpa yēro u yiira u wuswaa tem
 girari u ka Gusunɔ̃ sɔ̃. 11 Yen biru, bɛɛ
 ka Lefiba ka sɔ̃ be ba wāa bɛɛn suunu
 sɔ̃, i ko n nuku dobu mɔ̃ gāa geenu
 kpuron sɔ̃ ni Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni u bɛɛ
 ka bɛɛn bibu wē.

Wɔ̃kuru baateren wɔ̃llɔ̃n

tia tian wēebun wɔ̃

12 Wɔ̃ɔ̃ yirun biru, itase, i ko ge
 sokuwa wɔ̃kuru baateren wɔ̃llɔ̃n tia
 tian wēebun wɔ̃ɔ̃. I n bɛɛn dīanu gā i
 kpa, i ko nin wɔ̃kuru baateren wɔ̃llɔ̃
 tia tia wunawa kpa i Lefiba wē ka sɔ̃bu
 ka gobekuba ka gɔ̃minibu kpa ba n da
 di bu debu bɛɛn wuu si sɔ̃. 13 Saa
 yera i ko i Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni sɔ̃ i nɛɛ,
 wɔ̃kuru baateren wɔ̃llɔ̃n tia tia ye ya
 sɔ̃a wigia, wee i wunama bɛɛn yɛnun
 di i Lefiba wē ka sɔ̃bu ka gobekuba ka
 gɔ̃minibu nge mɛ u bɛɛ yiire i ko. I
 n yen gaa duari i sere ye deri. 14 I n
 wɔ̃kuru baateren wɔ̃llɔ̃n tia tia yen gaa
 di sanam mɛ i gɔ̃ɔ̃ wooru sɔ̃. I n ye
 sue sanam mɛ i n dɛɛre. I n maa yen
 gaa gɔ̃ribu wē. 15 U tukama u bɛɛ mɛɛri
 saa win sin yee dɛɛrarun di te ta wāa
 wɔ̃llɔ̃, kpa u bɛɛ win tɔ̃mbu Isireliba
 domaru sosia ka bɛɛn tem mɛ u bɛɛ
 wē, mɛ mu tim ka bom yiba nge mɛ u
 bɛɛn baababa nɔ̃ mweɛru kua.

*Isireliba ba sãawa**Gusunɔn tɔmbu*

¹⁶ Gisɔ, Gusunɔ besen Yinni u beɛ sɔ̃mɔ u nɛɛ, i win woodaba ka win yiirebu kpuro mɛm nɔ̃wɔ. I n tii sɛ kpa i ye kpuro swĩi ka gɔ̃ru tia ka beɛn bwẽra kpuro. ¹⁷ Gisɔ, i wura ma Gusunɔwa u sãa besen Yinni, i maa wura ma i ko i sĩ win swaa sɔ̃, kpa i win woodaba ka win yiirebu kpuro mɛm nɔ̃wɔ. ¹⁸ Yinni Gusunɔn tii u maa wura gisɔ ma i sãa win tɔn be u gɔ̃sa nenɛm win tiin sɔ̃ i ka win yiirebu kpuro swĩi nge mɛ u beɛ nɔ̃ mwɛɛru kua. ¹⁹ Mɛya u koo maa beɛ wɔlle sua i yĩsiru yari kpa i n beɛɛ mɔ n kere handunian bwesenu kpuro ni u taka kua, kpa i n sãa win tɔn be u tii yiya nge mɛ u gerua.

**ISIRELIBA BA GUSUNɔN
ARUKAWANI YAAYAMɔ***Kpee ni ba koo sɔ̃nna**Ebalin guurɔ***27**

¹ Mɔwisi ka Isireliban guro gurobu ba tɔmbu sɔ̃wɔ ba nɛɛ, i wooda be kpuro mɛm nɔ̃wɔ be Mɔwisi u beɛ saaria mi gisɔ. ² Tɔ̃ tɛ sɔ̃ i da i Yuudenin daaru tɔbura, i dua tem mɛ Gusunɔ besen Yinni u beɛ wẽ sɔ̃, i de i kpee bakanu gurama i sɔ̃nna i tãwaru koosi, ³ kpa i wooda yenin gari kpuro yore ni sɔ̃ dɔma te. Nge mɛya i ko i ka tem mɛ du mɛ mu tim ka bom yiba mɛ Gusunɔ besen baababan Yinni u beɛ nɔ̃ mwɛɛru kua. ⁴ I n Yuudeni ye tɔbura i kpa, yera i ko i sere kpee nɔ̃n wooda na beɛ wẽ gisɔ gurama i sɔ̃nna Ebalin guurɔ kpa i nu tãwaru koosi. ⁵ Miya i ko i Gusunɔ besen Yinni yãku yeru kua ka kpee ni i n ka sisu dãke. ⁶ Kpee ni ba n dãke tɔnawa i ko i ka nɔ̃n yãku yee te bania. Miya i ko i nɔ̃n yãku dɔ̃ mwaararuginu ⁷ ka siarabun yãkunu kua, kpa i sina mi i di ka nuku dobu Gusunɔ besen Yinnin wuswaaɔ. ⁸ Kpa i woodan gari yi yore kpee ni sɔ̃ mɛ baawure u koo kpĩ u ka yi gari sãa sãa.

⁹ Ma Mɔwisi ka yãku kowobu Lefiba ba Isireliba kpuro sɔ̃wɔ ba nɛɛ, i

mario i nɔ, gisɔra i kua Gusunɔ besen Yinnin tɔmbu. ¹⁰ Yen sɔ̃, i de i nɔ̃n mɛm nɔ̃wɔ kpa i win yiirebu ka win woodaba swĩi ye na beɛ saaria mi gisɔ.

¹¹ Mɔwisi u dɔma te tɔn be sɔ̃wɔ u nɛɛ, ¹² i n Yuudenin daaru tɔbura i kpa, bwese nini, Simɛɔba ka Lefiba ka Benyamɛɛba ka Yudaba ka Isakariba ka Yosefuba ba koo da bu yɔrawa Garisimun guurɔ kpa bu tɔmbu domaru kua, ¹³ kpa maa bwese nini, Rubeniba ka Gadiba ka Aɛɛba ka Sabuloniba ka Danuba ka Nɛfitaliba bu da bu yɔra Ebalin guurɔ kpa bu bɔ̃rin gari gere.

Bɔ̃ri wɔkura yiru

¹⁴ Guuru miya Lefiba ba koo gbãra tãa tãa bu Isireliba kpuro sɔ̃ bu nɛɛ, ¹⁵ bɔ̃rurowa wi u dãa dãka n kun mɛ u sisu yania u wisi u ka tii bwãaroku gagu kua u sã gbɛnum, domi Yinni Gusunɔ u yabu yen bweseru tusa ye ba ka nɔma kua ba sãamɔ. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

¹⁶ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u kun win tundo n kun mɛ win mero beɛɛ doke. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

¹⁷ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u win winsim tem nɔ̃ bura yeru sare. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

¹⁸ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u wɔko swaa sɔ̃si kankam. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

¹⁹ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u sɔ̃ n kun mɛ gobeku n kun mɛ gɔmini win gem bira siri yerɔ. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

²⁰ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u win tundon kurɔ kĩa, domi u win tundon kpin yeru disi dokewa mi. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

²¹ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u ka yaa saberu kpuna. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

²² Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u ka win sesu mero turosi n kun mɛ tundo turosi kpuna. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

²³ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u ka win kurɔn mero kpuna. Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

²⁴ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u win tɔ̃nusi so u go bɔ̃kuɔ̃ gbɛnum. Kpa tɔ̃mbu kpuro bu nɛɛ, ami!

²⁵ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u nɔ̃m biran gobi mwa u ka taarɛ sarirugii go. Kpa tɔ̃mbu kpuro bu nɛɛ, ami!

²⁶ Kpa Lefiba bu nɛɛ, bɔ̃rurowa wi u yina u woodan gari yini mɛm nɔ̃ɔ̃wa. Kpa tɔ̃mbu kpuro bu nɛɛ, ami!

28

Domarun nɔ̃ɔ̃ mweɛnu

¹ Mɔ̃wisi u nɛɛ, i n Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinnin gere kpuro swaa daki, ma i win yiirebu kpuro mɛm nɔ̃ɔ̃wa bi na bɛɛ sɔ̃ɔ̃mɔ̃ mini gisɔ̃, saa yera u koo bɛɛ wɔ̃lle sua n kere bwesenu kpuro ni nu tie. ² Ma i win gere kpuro mɛm nɔ̃ɔ̃wa, wee nge mɛ u koo bɛɛ domaru kua.

³ U koo bɛɛ kpuro domaru kua, be ba wɔ̃a wuu marosɔ̃ ka be ba wɔ̃a baru kpaanɔ̃. ⁴ U koo de i bii dabinu ma kpa u de dɔ̃anu nu koorɔ̃ bɛɛn gbeaɔ̃ kpa bɛɛn ketɛba ka bɛɛn yɔ̃anu ka bonu nu marura nu dabi. ⁵ U koo de i dɔ̃a bii dabinu wa i birenu yibia kpa u de i n som mɔ̃ mu n kpɔ̃ i ka pɛɛ ko. ⁶ Mi i dɔ̃o kpuro, u koo bɛɛ domaru kua.

⁷ Wi, Yinni Gusunɔ̃, u koo de yiberɛ be ba bɛɛ seesi bu yarina bɛɛn wuswaan di. Swaa tia ba koo ka duuma adama ba koo duki yarinawa bu swaa dabinu mwa. ⁸ U koo bɛɛn dɔ̃a ni i gɔ̃ i doke biranu sɔ̃ kɔ̃su, kpa u de ye i mɔ̃ kpuro yu wɛra. U koo bɛɛ domaru sosia tem mɛ sɔ̃, mɛ u bɛɛ wɛɛmɔ̃.

⁹ I n win wooda be kpuro mɛm nɔ̃ɔ̃wa, ma i win kɔ̃ru mɔ̃, u koo bɛɛ wuna nɛnɛm win tiin sɔ̃ nge mɛ u bɛɛ nɔ̃ mweɛru kua. ¹⁰ Handunian tɔ̃mbu kpuro ba koo wa ma i sɔ̃a Yinni Gusunɔ̃n tɔ̃mbu kpa ba n bɛɛn bɛrum mɔ̃. ¹¹ Yinni Gusunɔ̃ u koo bɛɛ durom dabinu yibusi tem mɛ sɔ̃ mɛ u bɛɛn baababa nɔ̃ mweɛru kua u nɛɛ, u koo bɛɛ wɛ. I ko i bii dabinu ma kpa bɛɛn yaa sabenu nu dabi kpa bɛɛn gbea yu dɔ̃anu ko. ¹² U koo bɛɛ wɔ̃llu wukia mi win arumanin beru yera wɔ̃a kpa u de gura yu nɛ bɛɛn tem sɔ̃ saa ye n weenɛ. Kpa ye i mɔ̃ kpuro yu kuura. I

nɛ maa gobi bɔ̃kuramɔ̃ gabun mi. Tɔ̃n tuko dabira ta koo gobi bɔ̃kura bɛɛn mi. ¹³ Yinni Gusunɔ̃ u koo bɛɛ kowa wiru, n nɛ mɔ̃ siru. I ko i n da n yɔ̃siru yarawa, i n biru wurɔ̃. Adama yu ka sere koorɔ̃ mɛ, i ko i wi, Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinnin woodaba mɛm nɔ̃ɔ̃wawa mam mam ye na bɛɛ sɔ̃ɔ̃mɔ̃ mini gisɔ̃. ¹⁴ I ku ra ko i gɛra gari yi na bɛɛ sɔ̃ɔ̃wa mini kpuron gaan di, kpa i da i bɔ̃nu sɔ̃.

Bɔ̃rin nɔ̃ɔ̃ mweɛnu

¹⁵ Mɔ̃wisi u maa nɛɛ, ma i n Gusunɔ̃ bɛsɛn Yinnin gere swaa daki, ma i kun ye kpuro mɛm nɔ̃ɔ̃wa ka yiire bi na bɛɛ sɔ̃ɔ̃mɔ̃ mini gisɔ̃, bɔ̃ri yiniwa yi koo bɛɛ wɔ̃ri.

¹⁶ Bɛɛ kpuro i ko i bɔ̃ri wa, be ba wɔ̃a wuu marosɔ̃ ka be ba wɔ̃a baru kpaanɔ̃. ¹⁷ I n dɔ̃a binu wasi i birenu yibia, i n maa som wasi i ka pɛɛ ko. ¹⁸ I n bibu marumɔ̃ ba n dabi. Bɛɛn dɔ̃anu nu n kooramɔ̃ bɛɛn gbeaɔ̃. Mɛya bɛɛn ketɛba ka bɛɛn yɔ̃anu ka bonu nu n maruramɔ̃ nu dabi. ¹⁹ Mi i dɔ̃o kpuro, bɔ̃riya yi ko n bɛɛ swɔ̃i.

²⁰ Ye i mɔ̃ kpuro sɔ̃, Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni u koo de i bɔ̃ri wawa kpa i n bɛrum mɔ̃ kpa i wahala ko sere i ka kam ko mam mam yɛn sɔ̃ i nɔ̃n deri ma i kɔ̃sa kua. ²¹ U koo ka bɛɛ bara kɔ̃sunu naawa ni nu koo bɛɛ kpeerasia tem min di mɛ i ko n mɔ̃. ²² U koo de bɛɛn wasi yi gbera n kun mɛ yi swɔ̃a n kun mɛ yi mɔ̃si n kun mɛ yi wooru bara. U koo maa yina gura yu nɛ kpa bɛɛn gbean dɔ̃anu nu gbera n kun mɛ nu kɔ̃si. Wahala ye kpurowa i ko wa sere u ka bɛɛ kpeerasia mam mam. ²³ Wɔ̃llu ta koo bɔ̃biawa nge sii gandu bɛɛn wii wɔ̃llɔ̃ kpa tem mu bɔ̃bia nge sisu. ²⁴ Tua ka yanima u koo sure bɛɛn gbeaɔ̃ guran ayɛrɔ̃ sere u ka bɛɛ kpeerasia mam mam. ²⁵ Yinni Gusunɔ̃ u koo de bɛɛn yiberɛba bu bɛɛ kamia. Swaa tia ko i ka bu wɔ̃ri adama i ko i duki yarinawa ben wuswaan di i swaa dabinu mwa. Handunian bwesenu kpuro nu koo biti ko nɔ̃ n wa ye ya bɛɛ deema. ²⁶ Bɛɛn gonu nu koo kowa gunɔ̃su ka gbeeku yɛn dɔ̃anu. Goo kun yin gaa giramɔ̃.

²⁷ Yinni Gusunɔ̃ u koo bɛɛ bwisinu wisi nge mɛ u Egibitigibu kua. U koo

de i n gōnan bara bwese bweseka mō ye ya n bekuramō. ²⁸ U koo de wiiraru ka wōkoru ka fanfankura n bēē wāasi. ²⁹ Sō sō gbāara, i ko n sīimōwa i n babi nge wōkobu. Gāanu sari ni nu koo wēra ye i ko i ko kpuro sō. Mēya gaba ko n bēē taki dimō ba n bēē gbēnimō. Goo kun ko n maa wāa wi u koo ka bēē yīna.

³⁰ Bēēn goo ù n kurō wa, goowa u koo nūn sua. Goo ù n diru bana, goowa u koo du te sō. Goo ù n maa resēm gbaaru kua, goowa u koo ten dāa binu di. ³¹ Ba koo bēēn naa kinēnu go bēēn wuswaa, adama i n nīn yaa temmō. Ba koo bēēn kētekunu mwa ka dam, i n maa kpē i nu wōrama. Bēēn yiberēba ba koo bēēn sabe piiminu gura, i n maa wasi wi u koo ka bēē yīna. ³² Ba koo bēēn bii tōn durōbu ka tōn kurōbu mwēeri bu ko tōn tukobun yobu bēēn nōni biru i n mēera, kpa i wasira ka swaan mēeribu saa kpuro, adama i n kpē i gāanu ko. ³³ Bwese tuku ni i n yē nu koo na nu bēēn tem dīanu kpuro ka bēēn wahala ye i kuan are di. Ba ko n bēē dam dōremōwa kpa ba n bēē taki dimō baadomma. ³⁴ Mēya i ko i ko wiirōbu kēsi ni bēēn nōni yi koo wan sō.

³⁵ Yinni Gusunō u koo de i bosu wa si i n bekuramō. Su ko n wāawa bēēn dūunō ka bēēn taanō kpa su yēbi bēēn wasi kpuro sō saa bēēn wirun di sere ka bēēn naasō.

³⁶ Mēya u koo de bu bēē mwēeri ka bēēn sunō wi i ko i ko bēēn wirugii bu ka da tem tukumō bwese te bēē ka bēēn baababa i n yē mi, kpa i būnu sā mi, ni ba kua ka dāa ka maa kpenu. ³⁷ Bwesenu kpuro nīn mi Yinni Gusunō u koo de i da, nu ko n bitī sāawa ye ya bēē deema min sō. Saa yera ba koo bēē fune wuna kpa bu bēē yaakoru ko.

³⁸ Dīa bwese bakara i ko i ka da gbea i duure, adama nīn fiikowa i ko i wa i gē, domi twee yi koo na yi nu di. ³⁹ I ko i resēm gbaanu ko i nu nōri, adama i n nīn binun tam nōrumō, mēya i n maa nīn dāa marum wasi i sōri domi kākōna nu koo mu di. ⁴⁰ I ko i n olifin dāa mō bēēn tem beri berika kpuro sō. Adama i n

yen gum wasi, domi ye kpuro ya koo della yu wōrukuwa ya kun ye. ⁴¹ I ko i bii tōn durōbu ka tōn kurōbu ma adama ba n mō bēēgibu domi ba koo bu yoru mwēeriwa bu ka doona tem tukumō. ⁴² Bēēn dāa ka bēēn gbean marum kpurowa mu koo ko tween dīanu.

⁴³ Sō be ba wāa bēēn suunu sō ba ko n dam mō ba n dōwa. Adama bēē, i ko i biru wurawa. ⁴⁴ Bera ba ko n da bēē bōkure. I n wasi i bu bōkura. Ba ko n sāawa wiru kpa i n sāa siru.

⁴⁵ Bōri yini kpurowa yi koo bēē deema. Kpa yi n bēē wāasi sere bu ka bēē kam koosia. Domi i n Gusunō bēēn Yinnin gere swaa daki, i n win yiirebu wure, i n maa win woodaba mem nōwē ye u bēē wē. ⁴⁶ Mēya ya ko n sāawa yīreru te Gusunō u koo ka bēē ka bēēn bibun bweseru kirō ko.

⁴⁷ Gusunō bēēn Yinni u bēē doma bakaru kua. Adama i n nūn sāwa ka gōru teu ka nuku dobu. ⁴⁸ Yen sōna u koo bēē yiberēba sure kpa i bu yoru diiya i n wāa gōru ka nim nōru ka sāaru ka tereru sō. Ba koo bēē yoo te diisiawa sere bu ka bēē kam koosia.

⁴⁹ U koo bēē bweseru garu surema tontonden di, tu bēē wukiri nge gunō bakeru. I n ko i bwese ten barum nō. ⁵⁰ Bwese te, ta ko n nuki sosuwa. Ta n ko n bukurobun bēere yē. Ta n maa bibun wōnwōndu mō. ⁵¹ Ta koo bēēn yaa sabenu ka bēēn gbean dīanu mwēeriwa sere tu ka bēē kam koosia. Ta n bēē dīanu ganu deriamme n kun mē gum n kun mē tam n kun mē yaa saberu. ⁵² Ba koo bēē tarusiwa baama mi i wāa kpuro sere bēēn gbāra damgii ni i naane sāa nu ka wōruku. Ba koo bēē tarusiwa tem mē kpuro sō mē Yinni Gusunō u bēē wē. ⁵³ Sanam mē bēēn yiberē be, ba bēē tarusi, gōra koo ko sere i bēēn bibu tem be Yinni Gusunō u bēē wē. ⁵⁴ Bēēn suunu sō, durō wi ba mam mēera u wōnwōndu mō too, u koo win wōnōbu ka win maabu ka win tiin kurō ka win bii be ba tie tusi. ⁵⁵ Domi nōni swāa ten saa sō, u n ko n kī u ka ben goo win bii be u gon yaa bōnu ko. Domi win bii bera ba ko n sāa win dīa ni nu tie. ⁵⁶ Kurō wi ba raa maa mēera u du u sam mō sere u ku ra yari tōwō u bōsu, u koo

maa ko nge mɛ. ⁵⁷ U koo mam bii wɛɛ te u mara ka ten yāa ni nu wɔruma sua u bere u n temmɔ asiri sɔɔ. Domi u n dīanu ganu wasi u di saa ye yiberɛba ba bɛɛ tarusi mi.

⁵⁸ I kun Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwɛ ye ya yorua tire teni sɔɔ, ma i n win yīsi baka te nasie, ⁵⁹ u koo de bara bakanu nu bɛɛ ka bɛɛn bibu wɔri. Kpa nu n wāa sere ka bɛɛn bibun bweserɔ nu ka tɛ. ⁶⁰ U koo ka Egibitin bara ni kpuro na u bɛɛ sure nɔn bɛrum i mɔ mi. ⁶¹ Baranu kpurowa u koo bɛɛ sure, ka mam ni nu n yorua woodan tireru sɔɔ. Ni kpurowa nu koo bɛɛ wɔri sere nu ka bɛɛ kam koosia. ⁶² Bɛɛn fiiko tɔnawa ya koo tiara bɛɛ sɔɔ, bɛɛ be i dabi mi nge wɔllun kperi. Domi i n Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere mɛm nɔɔwɛ. ⁶³ Nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa bɛɛ durom kua, u bɛɛ dabiasia ka kīru, nge mɛya u koo maa bɛɛ yara ka win kīru tem mɛ u bɛɛ wɛn di kpa i kam ko. ⁶⁴ Nge mɛya u koo de i yarina i n wāa handunian bwesenu kpuro sɔɔ. Miya i ko i būnu sã ni bɛɛ ka bɛɛn baababa i n daa yɛ ni ba ka dāa ka kpenu kua. ⁶⁵ Bwese ni sɔɔ, i n bɔri yendu wasi. Mɛya i n sinamɔ yam tem. Yinni Gusunɔ u koo de i burisina kpa i n nuki sankire i n sumɔ. ⁶⁶ Bɛɛn hunde ya ko n sãawa nge ye ba ka wɛɛ sɔri kpa i n bɛrum soore wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ, kpa i n sika mɔ bɛɛn wāarun sɔ. ⁶⁷ Bɛrum mɛn saabu ye i ko wan sɔ, i ko i n kībururu tu na fuuku yokan saa sɔɔ. Kpa bururun saa, i n kīyoka yu na fuuku. ⁶⁸ Yinni Gusunɔ u koo de bu ka bɛɛ wura Egibitiɔ ka goo nimkusu. U koo ka bɛɛ wura tem mɛ sɔɔ mɛ na raa nɛɛ, i n wasi. I n tura mi, i ko i bɛɛn tii yiberɛba dɔre i ko yobu. Adama goo kun bɛɛ dwemɔ.

MɔWISIN Sɔ̃Sɔ̃Sɔ̃ DĀAKIRU

⁶⁹ Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ u ka Isireliba arukawani bɔke Mɔabuban temɔ ye u raa ka bu bɔkua Horebuɔ baasi.

Ye Yinni Gusunɔ

u Isireliba kua

29

¹⁻² Mɔwisi u Isireliba kpuro mɛnna u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i wa sɔm maamaakigii ni Yinni Gusunɔ u kua, ka nɔni swāa ni u Egibitin sunɔ ka win sɔm kowobu kpuro kpɛɛ ben tem mɛ kpuro sɔɔ. ³ Adama sere ka tɛ u n dere i tubu ye bɛɛn nɔni wa ka ye bɛɛn swasu nua. ⁴ U bɛɛ kpura gbaburo wɔɔ weeru ma bɛɛn yāa ni i doke nu n gɛɛkire, bɛɛn baranu kun maa diire nu sere kpe. ⁵ U n dere i pɛɛ di. I n maa tam nɔrure. Win tiiwa u bɛɛ nɔɔri i ka tubu ma wiya u sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. ⁶ Sanam mɛ sa tunuma mini, Sihoni, Hɛsibonin sunɔ ka Ogu, Basanin sunɔ ba yarima ba sun tabu wɔri ma sa ka bu tabu kua sa kamia. ⁷ Sa ben tem mwa sa Rubenin bwese kɛra ka Gadin bwese kɛra ka Manasen bwese kɛran sukum wɛ. ⁸ Yen sɔ, i de i wooda yen gari mɛm nɔɔwa kpa ye i mɔ kpuro yu bɛɛ wɛra.

I arukawani ye nenu n wā

⁹⁻¹⁰ Mɔwisi u maa nɛɛ, wee gisɔ i na Gusunɔ bɛɛn Yinnin wuswaaɔ ka bɛɛn bwese kɛrin wirugibu ka yin guro gurobu ka yin tabu sinambu, bɛɛ Isireliba kpuro gesi ka bɛɛn kurɔbu ka bibu ka sere tɔn tukobu be ba wāa bɛɛn suunu sɔɔ ka bɛɛn sɔm kowobu be ba ra bɛɛ dāa kasue ka be ba nim takirimɔ. ¹¹ Bɛɛ kpurowa i mɛnna i ka Yinni Gusunɔ arukawani bɔke. Tɛ, u bɛɛ kanamɔ i ye wuro ka bɔri, ¹² kpa i n sãa win tɔmbu kpa wi, u n maa sãa bɛɛn Yinni nge mɛ u bɛɛn sikadoba Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbu nɔɔ mwɛɛru kua ma u bɛɛn tii sɔɔwa mɛ. ¹³ N n mɔ bɛɛ tɔna u ka arukawani ye bɔkua ka bɔri, ¹⁴ ka be ba mɛnne win wuswaaɔ mini kpurowa ka mam be ba kun wāa minin tii kpuro.

¹⁵ Bɛɛn tii i yɛ nge mɛ sa raa ka wāa Egibitiɔ ka nge mɛ sa sina bwese tukunun suunu sɔɔ nɔn tem sa sasira. ¹⁶ I ben būu kamgii ni wa ni ba kua ka dāa ka kpenu ka sii geesu ka sere maa wura. ¹⁷ Yen sɔ, bɛɛn suunu sɔɔ, goo n kun mɛ yɛnu gagu n kun mɛ bwese kɛra gaa yu ku raa Gusunɔ bɛɛn Yinni biru kisi kpa yu da yu bwese tuku nin būnu sã. Bɛɛn suunu sɔɔ, goo u ku raa

gõsira u ko nge dāa ye ya dēe mō. ¹⁸ Wi u arukawani yen gari nua ye ba bōkua ka bōri mi, u ku tii sua win gōruō u nēe, u koo bōri yēndu wa baa ū n win tiin kīru mō, kpa u de goo u wōri būu sāaru sōō. ¹⁹ Yinni Gusunō kun nūn suuru kuammē. Win mōru ka win nisinu koo wōriwa yēro sōō. Bōri yi ba yorua tire te sōō, yi koo nūn diwa kpa Yinni Gusunō u de bu win yīsiru duari handunia sōō. ²⁰ U koo yēro wunawa Isireliban bwese kerin suunu sōōn di nge mē bōri yi, yi gerumō woodan tire te sōō.

Yinni Gusunōn bōri

yi koo bu di

²¹ Sōo teeru bii be ba koo ra marura ka sōō be ba koo ra na saa tontonden di, ba koo wa asōō ye ya bēen wuu kua ka nge mē Yinni Gusunō u bēen tem mē kam koosia ²² ka sōō bisu ka bōru sere ba n kpe bu gāanu duure, gāanu kun mam kpe nu kpi mē sōō baa yakasu su n seemō mi. Ba mu kpeerasiawa nge Sodomu ka Gomōra ka Adima ka Seboimu, wuu si Yinni Gusunō u kpeerasia ka win mōru baka. ²³ Saa yera bwese ni, nu koo bikia nu nēe, mban sōna Yinni Gusunō u tem mē kua mēsum. Mban sōna u mu kpeerasia ka win mōru baka. ²⁴ Kpa bu bu wisi bu nēe, mēn tōmbu ba arukawani ye kusiawa ye wi, Gusunō ben sikadoban Yinni u ka bu bōkua sanam mē u bu yarama Egibitin di. ²⁵ Ma ba būnu sāaru wōri ni ba n daa yē ni Yinni Gusunō u bu yinari. ²⁶ Yen sōna u mōru kua u bu bōri yi yi wāa tire te sōō sure. ²⁷ Ma u win tōmbu gira u yara tem min di ka win dam bakam ba da ba wāa tem tukumō mi ba bu waamō gisō.

²⁸ Ye ya berua, Yinni Gusunō turowa u ye yē. Adama bēsegia ye u sun sōōsi bēse ka bēsen bibun bweseru kpa su win wooda ye mēm nōōwa.

Isireliba ba koo wura

Yinni Gusunōn mi

30

¹ Sanam mē bōri ka domarun gari yi na bēe sōōwa kpuro yi bēe deema, ma Yinni Gusunō u bēe gira i da i wāa tem

tukumō, ² ma i gōru gōsia i wurama win mi, ma i win gere mēm nōōwa ka gōru tia bēe ka bēen bibu nge mē na bēe yiiremō gisō, ³ saa ye sōōra wi, Yinni Gusunō u koo bēe wōnwōndu kua kpa u ka bēe wurama min di u raa bēe yarinasia i yoru dimō. ⁴ U n daa dera ba ka bēe yoru da n toma, u koo da u bēe kasuma ⁵ u ka bēe wurama tem mē bēen baababa ba raa mō sōō kpa i n mu mō. U koo bēe gea kua n kere bēen baababa kpa i bu dabiru kera. ⁶ Yinni Gusunō u koo bēen gōrusu ka bēen bibugisu dēerasia kpa i nūn kīa ka gōru tia ka bēen bwēra kpuro kpa i wa i n wāa. ⁷ Saa ye, kpa u bōri yi yi wāa tire te sōō bēen yibereba sure be ba bēe tusa ba nōni sōōwa mi. ⁸ Bēe maa, i ko i gōsirama i wi, Yinni Gusunō mēm nōōwa, kpa i win woodaba swīi ye na bēe wēemō mini gisō. ⁹ Yinni Gusunō u koo bēe dukia yibie kpa u bēe kuurasia ye i mō kpuro sōō. U koo bēen bibu ka bēen yaa sabenu ka bēen gbean dīanu dabiasia. Domi u koo maa bēen doo nōōru kīa nge mē u raa yellu bēen sikadobagiru kīa. ¹⁰ Yeni kpuro ya koo kōra i n wurama win mi ka gōru teu ka bēen bwēra kpuro ma i win gere mēm nōōwa ma i win woodaba swīi dee dee ye ba yorua win tire te sōō.

Gusunōn gari yi wāa turuku

¹¹ Wooda ye na bēe wēemō mini gisō, ya n sē yu ka bēe yeeri. Ya n maa sē i ka ye mēm nōōwa. ¹² Ya n wāa wōllo bu sere nēe, wara u koo da wōllo u ka sun ye naawa u sun nōōsia su sere ye mēm nōōwa. ¹³ Ya n maa wāa daarun guru gio bu sere nēe, wara u koo nim wōku tōbura u da u ka sun ye naawa u sun nōōsia su sere ye mēm nōōwa. ¹⁴ Ka gem wooda ye, ya wāawa bēen bōkuō ka bēen nōō ka bēen gōrusō. I ko i kpī i ye mēm nōōwa.

I de i wāaru gōsi

¹⁵ Bēe Isireliba, wee na wāaru ka gea ka maa gōō ka kōsa yiimō bēen wuswaa i ka gōsi. ¹⁶ Yen sōna na bēe yiiremō gisō, i Gusunō bēen Yinni kīō kpa i sī win swēe sōō. Kpa i win

woodaba mem nōwa ka win gere ka win yiirebu kpa i kpī i n wāa i n dabiama. Saa ye sō, u koo bēe domaru kua tem me i ko i mwa sō i n mō. ¹⁷ Adama bēen gōru gā n sīra ma i n nūn mem nōwe, ma i da i būnu sāmō, ¹⁸ na bēe sōmō ma i ko i gbiwa tem me sō me i ko i mwa i n mō mi, i n Yuudenin daaru tōbura.

¹⁹ Wōllu ka tema mu sāa nen seeda gisō ma na bēe wāaru ka gō, ka maa domaru ka bōri yiyammē. N n men na, i wāaru gōsio kpa i wa i n wāa bēe ka bēen bibun bweserō. ²⁰ Kpa i Gusunō bēen Yinni kīa i n ka nūn manine kpa i n nūn mem nōwammē. Domi yera ya koo de i n wāa kpa yu bēen wāaru dēnyasia i ka wa i n wāa tem me sō, me u bēen sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakōbu nō mwēru kua.

MŌWISIN NŌŌ KANABU KA WIN GŌŌ

Yinni Gusunō u Yosue kua

Mōwisin kāsire

31

¹ Mōwisi u kpm Isireliba gari yini sōwa u nē, ² wee gisō na wō wunaa teeru mō, na n maa kpē n bēe kpara. Yeniba kpuron biru, Yinni Gusunō u man sōwa u nē, na n Yuudeni tōburō. ³ Adama win tiiwa u koo bēe swaa gbiiya kpa u bwese ni nu wāa mi go kpa i nin tem mwa. Yosuewa u koo ko bēen kparo nge me wi, Yinni Gusunōn tii u gerua. ⁴ U koo bwese ni kam koosia nge me u Amōreban sinam beni, Sihoni ka Ogun tem kam koosia. ⁵ U koo bēe bu nōmu beria kpa i bu kua nge me na bēe sōwa. ⁶ Yen sō, i tii dam kēeyō kpa i n wōrugōru mō. I ku nanda, i ku maa diiri ben wuswaa. Domi Gusunō bēen Yinnin tiiwa u koo bēe swaa gbiiya. U n bēe derimō, u n maa bēe biru kisimō.

⁷ Yera Mōwisi u Yosue soka u na Isireliba kpuron wuswaa ma u nūn sōwa u nē, a tii dam kēeyō kpa a n wōrugōru mō. Domi wuna kaa ka tōn be da tem me sō, me Yinni Gusunō u ben baababa nō mwēru kua ka bōri. Wuna kaa bu mu bōnu kua. ⁸ Win tiiwa u koo nun swaa gbiiya kpa u n

ka nun wāa. U n nun biru kisimō, u n maa nun derimō. Yen sō, a ku nanda, a ku maa de wunen tororu tu kara.

Woodan garibu wō nōba yiru

ka wō nōba yiru

⁹ Mōwisi u wooda ye yorua ma u ye yāku kowobu Lefiban bweseru be ba ra Yinni Gusunōn woodan kpakororu sōbe ka Isireliban guro gurobu wē. ¹⁰ U bu sōwa u nē, wō nōba yiru baayere yē sō ba ra be ba dibu neni kare, Kunun tō bakarun saa, ¹¹ sanam me Isireliba kpuro ba mēna Yinni Gusunōn wuswaa batuma ye u gōsa sō, saa yera kaa n da wooda ye kpuro gari bu nō. ¹² Be kpurowa kaa mēna, tōn durōbu ka tōn kurōbu ka bibu ka tōn tukobu be ba wāa ka bēe, bu ka woodan gari yi nō, kpa bu wa bu Gusunō bēen Yinni nasia kpa bu wooda ye kpuro mem nōwa. ¹³ Nge mēya bēen bii be ba n wooda yen gari yē ba koo ka ye nō, kpa bu Gusunō bēen Yinni nasia saa kpuro ye ko i n wāa tem me sō, me i ko i mwa i n Yuudeni tōbura.

Gari dāaki yi Gusunō

u ka Mōwisi kua

¹⁴ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nē, wee tō te kaa gbi ta turuku kooma. Yen sō, a Yosue sokuma kpa i na i yōra nen kuu bekurugii ten mi, mi na ra ka bēe yinne, kpa n Yosue sō ye u koo ko.

Ma Mōwisi ka Yosue ba da ba yōra kuu ten mi. ¹⁵ Miya Yinni Gusunō u bu kure guru wii wuroru sō. Ma guru wii wuro te, ta da ta yōra kuu ten kōnnōwō. ¹⁶ Yinni Gusunō u Mōwisi sōwa u nē, wee kaa wura a wunen sikadoba deema. Wunen biru, Isireliba ba koo man deri kpa bu nen arukawani kusia ye na ka bu bōkua kpa bu da bu būnu gasiri bu sā tem mi ba duō mi sō. ¹⁷ Yen tō te, kon ka bu mōru ko kpa n bu biru kisi n bu deri. Ba koo kam kowa. Wahala ka nōni swāa dabinu koo bu deema. Saa ye sōra ba koo tii sō bu nē, nē, Gusunō ben Yinni na n wāa ben suunu sō, yen sōna wahala yen ya bu deemamō. ¹⁸ Ka gem nē, Yinni Gusunō kon bu

biru kisi n bu deri. Domi ba kɔ̃sa kua ba bũnu sãwa. ¹⁹ Tẽ, a womu geni yoruo ga n sãa seeda nẽ ka Isireliban suunu sɔ̃. A bu womu ge sɔ̃sɔ̃sɔ̃ kpa ga n wãa ben nɔ̃wɔ̃. ²⁰ Domi kon de bu du tem mɛ na gerua ka bɔ̃ri na nɛɛ, kon ben baababa wẽ sɔ̃, mi tim ka bom mu kokumɔ̃. Ba koo di bu debu bu bɔ̃ri. Adama ba koo man torari bu nɛn arukawani kusia bu ben gɔ̃ru gɔ̃sie bũnu ganun mi bu nu sã. ²¹ Saa ye sɔ̃, wahala ka nɔ̃ni swãaru garu tã n maa seewa ben suunu sɔ̃, ben bibun bweseru ta koo womu ge yaaya kpa ga n sãa seeda. Na ben gɔ̃run gari yẽ saa tɛn di n sere mam bu duusia tem mɛ sɔ̃ mɛ na bu nɔ̃ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri.

²² Tɔ̃ te sɔ̃ra Mɔ̃wisi u womu ge yorua ma u gu Isireliba sɔ̃si.

²³ Yinni Gusunɔ̃ u Yosue, Nunin bii wooda yeni wẽ u nɛɛ, a de a tii dam kẽ kpa a n wɔ̃rugɔ̃ru mɔ̃. Domi wuna kaa Isireliba duusia tem mɛ sɔ̃, mɛ na bu nɔ̃ mwɛɛru kua ka bɔ̃ri. Mɛya nɛn tii ko na n wãa ka wunɛ.

²⁴ Sanam mɛ Mɔ̃wisi u wooda ye yorua tireru sɔ̃ u kpa, ²⁵ yera u Lefiba be ba ra Yinni Gusunɔ̃n woodan kpakororu sɔ̃be sɔ̃wa u nɛɛ, ²⁶ i woodan tire teni suo kpa i tu yi kpakoro ten bɔ̃kuɔ̃ kpa ta n sãa seeda bɛɛn sɔ̃. ²⁷ Na bɛɛn swaa taabu yẽ. Domi i ra Yinni Gusunɔ̃ seesi nɛn wuswaaɔ̃. Kaa ra sere gere nɛn gɔ̃ɔ̃n biru? ²⁸ I bɛɛn bwese kɛrin guro gurobu ka bɛɛn tabu sinambu mɛnnama bu na nɛn mi. Kon gari yini gere bu yi nɔ̃. Kpa wɔ̃llu ka tem mu n sãa nɛn seeda bɛɛn wuswaaɔ̃. ²⁹ Na yẽ ma nɛn gɔ̃ɔ̃n biru i ko wɔ̃ri durum sɔ̃. Kpa i swaa ye deri ye na bɛɛ sɔ̃si. Yen sɔ̃, wahala koo bɛɛ deema. Domi i ko kɔ̃sa ko i Yinni Gusunɔ̃n mɔ̃ru seeya ka bwãaroku ni i seka.

Mɔ̃wisin womu

³⁰ Ma Mɔ̃wisi u womu genin gari kpuro gerua, ma Isireliba kpuro ba yi nua. Ge wee.

32

¹ Wɔ̃llu, a swaa dakio a nɛn gari nɔ̃. Tem, a swaa tem kpĩiyɔ̃ a nɛn nɔ̃ nɔ̃.

² Nɛn yẽru ta kokumɔ̃ nge guru nim

ma nɛn gari nɛmɔ̃ nge kakoru ma yi dãakumɔ̃ nge dirum yaka bekusu sɔ̃.

³ Kon Yinni Gusunɔ̃n yĩsiru kpara. Bɛɛ Isireliba, i Gusunɔ̃ bɛɛn Yinnin yĩsirun kpãaru kpara.

⁴ Yinni Gusunɔ̃ u sãawa nge kperu.

U ra kowa dee dee.

Win siribu bu ra n dɛɛrewa.

U sãawa naanɛgii, murafitiru sari win mi.

U sãawa gemgii.

⁵ Adama bɛɛ, i sãawa tɔ̃n kɔ̃sobu be ba n̄ dee dee swĩ.

I n̄n torari.

Ya kua bɛɛn sekuru.

I n̄ maa sãa win bibu.

⁶ Gari bakasu bɛɛ,

nge mɛya ba ra Yinni Gusunɔ̃ kue?

U n̄ sãa bɛɛn baaba ka bɛɛn taka kowo?

N n̄ wi, u bɛɛ tãsisia u kua win tɔ̃mbu?

⁷ I yellu yaayo.

I bwisikuo ye n koora yellu.

I bɛɛn baababa ka bukurobu bikio, ba koo bɛɛ sɔ̃.

⁸ Sanam mɛ u tɔ̃mbu tem bɔ̃nu kua, ka saa ye u bweseru baatere ten tem nɔ̃ bura yeru kua,

u nin baatere goo wẽ wɔ̃llun di wi u ko n tu kpare.

⁹ Adama u tii Isireliba yiiya,

be ba sãa Yakɔ̃bun bweseru.

¹⁰ Yinni Gusunɔ̃ u bu deema gbaburo mi gbeeku bɔ̃nu nu gberi.

Ma u bu sua u nɔ̃ri u keu sɔ̃si.

U ben laakari mɔ̃ nge win tiin nɔ̃ni.

¹¹ U bu kɔ̃su nge kasa

ye ya yɔ̃wa yen sokuru wɔ̃llɔ̃

ya ka yen binu yɔ̃siamɔ̃.

Ma ya kasa derie yu ka nu gaba.

¹² Yinni Gusunɔ̃ turowa u bu kpara.

Bũu goo kun n̄n somi.

¹³ U dera ba da ba sina gunguru wɔ̃llɔ̃.

Ma u bu gberun dĩanu diisia.

U dera ba kperun tim di.

U dera ben dãa gbaanu gea kua kpenu wɔ̃llɔ̃ bu ka gum wa.

¹⁴ Ba ketɛba ka yãanun bom nɔ̃rumɔ̃.

Ba yãa kpɛmm̄nu ka yãa kinɛnu ka boo kinɛnun yaa gumgia temmɔ̃.

Som gem dĩana ba ra n dimɔ̃.

Mɛya ba ra maa resɛm tam gem nɔ̃.

15 Ye ba deba ba kpa ma ba Gusunõ seesi.
 Ye ba bõria ba kpa, yera ba wi, Gusunõ ben taka kowo deri.
 Ma ba nùn gema wi, wi u sãa ben faaba kowo.
 16 Ba win nisinu seeya ba da ba bũnu sãamõ.
 Ba win mõru seeya ba da ba bũnu yiire
 17 ma ba nu yãkuru koosimõ ni,
 ni nu n sãa gem.
 Ba n daa nu yẽ,
 ben baababa ba n nu sãare.
 18 Ba Gusunõ duari wi u sãa nge ben kpee baa mi ba ra kuke,
 wi, wi u bu wãaru wẽ.
 19 Sanam mɛ Gusunõ u wa mɛ,
 yera win mõru seewa ma u bu gema be, be ba sãa win bibu.
 20 U nɛɛ, u n maa bu somimõ kpa u wa ye ya koo bu deema.
 Domi ba sãawa mɛm nɔɔ sarirugibu ka naanɛ sariba.
 21 Ba win mõru ka win nisinu seeya ben bũu ni ba sokumõ Gusunõn sã,
 ni nu n sãa gãanu.
 Yen sõna u nɛɛ,
 wi, u koo maa bwese wiirarugiru sokusia
 u ka ben mõru seeya,
 kpa u ben nisinu seeya ka bwese te,
 te ba n garisi gãanu.
 22 Win mõru koo se nge dõɔ yara
 kpa yi gãanu kpuro dõɔ mɛni tem sɔɔ,
 kpa yu maa da sere tem sɔɔ sɔɔwõ.
 Kpa yu guunun kpɛɛkpɛɛkunu dõɔ mɛni.
 23 U koo bu nɔni swãaru sure.
 Kpa u bu twee.
 24 Ba koo gbi gõɔru ka bararun sã.
 Bara bakanu koo bu go.
 U nɛɛ, u koo bu gbeeku yɛɛ sure yi bu mwɛɛri.
 Kpa u maa de wɛɛ dɛɛgii yi bu dwɛɛ.
 25 Tabu koo bu go swɛɛ sɔɔ kpa be ba wãa yenusõ bu bɛrum soora.
 Aluwaasiba ka wɔndiaba ba koo ghisuku,
 baa ka bii wɛɛnõ ka tɔkɔnõ ba n derimõ.
 26 U koo bu kam koosiawa mam mam sere goo kun maa bu yaayamõ.
 27 Adama u n wuramõ yibɛɛba bu nùn yɛɛ
 yèn sã ba win tumbu kamia,

kpa bu nɛɛ, n n wi, Yinni Gusunõ u ye kua.
 28 Isireliba ba sãawa bwese te ta n bwisi mɔ,
 ta n maa laakari mɔ.
 29 Bã n daa bwisi mɔn na,
 ba koo raa gia ye ya koo bu deema.
 30 Kpa bu tii bikia bu nɛɛ,
 tɔn turo u koo kpĩ u tumbu nɔrɔbu (1.000) yarinasia?
 N kun mɛ tumbu yiru bu tumbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) yarinasia?
 Geema Gusunõ bɛɛn Yinni damgii u sun deriwa,
 u sun yibɛɛba nɔmu bɛriawa.
 31 Adama yibɛɛ ben tii ba yɛ
 ma ben bũu wi u bu kõsu
 u n wi, Gusunõ Isireliban Yinni dam tura.
 32 Ben yibɛɛ be, ba sankirewa nge Sodomu ka Gomɔragibu.
 Ba sãawa nge tam mɛ mu sosu, ma mu dɛɛ mɔ.
 33 Ba sosuwa nge waan dɛɛ.
 Ba sãawa nge waa gɔsɔrun dɛɛ.
 34 Yinni Gusunõ u yɛ ye yibɛɛ be, ba kua.
 U maa yɛ ye u koo bu kɔsie.
 35 Wiya u koo bu mõru kɔsie u bu sɛɛyasia.
 Tõru gara sisi tɛ sɔɔ ba koo wɔruma.
 Tõɔ te, nɔni swãarugira, ta n maa tɛɛmɔ.
 36 Yinni Gusunõ u n deema
 win tumbu ba n dam mɔ,
 ba n maa tãsi yeru garu mɔ,
 u koo bu siria,
 kpa u be, win sɔm kowobun wɔnwɔndu wa.
 37 Saa ye sɔɔ, u koo bikia u nɛɛ,
 mana bɛɛn bũu damgii ni, nu wãa,
 nɔn mi i kuku yeru kasu,
 38 ni i ra yaa gumgia goowe,
 kpa i nu tam wɛ nu nɔ.
 I nu sokuo nu na nu bɛɛ somi tɛ.
 I de nu duki na nu bɛɛ faaba ko.
 39 Yinni Gusunõ u nɛɛ, nɛna na wãa.
 Goo maa sari wi u sãa Gusunõ.
 Nɛna na ra go,
 nɛna na ra maa seeye.
 Nɛna na ra mɛɛra ko
 kpa n wure n bekia.
 Goo sari wi u koo kpĩ u tɔnu wɔra nɛn nɔmun di.

40 Sere ka nɛn wāaru, na nōmu sua
wǎllǎ na bōrua na nɛɛ,

41 kon nɛn takobi nǎɔ dēeri,
kpa n tǎmbu siri.

Kon nɛn yiberɛba mǎru kāsie
kpa n bu sɛɛyasia
be, be ba man tusa.

42 Nɛn sēenu koo yɛm debu
kpa nɛn takobi yu be ba man seesimǎ
go.

Na n goɔ derimǎ
wi u ka man tabu mǎ.
Be, be ba mɛɛra kua ka be ba yoru
mɛɛra
ba koo gbiwa.

43 Bɛɛ bwese tukunu, i Yinni Gusunǎn
tǎmbu tǎmǎ,
domi u koo bu mǎru bara,
kpa u bu ben toranu suuru kua
u ben tem dɛɛrasia.

44 Ma Mǎwisi ka Yosue, Nunin bii ba
na Isireliban wuswaaɔ ba bu womu
gen gari kpuro saaria.

Mǎwisin kirǎ dāaka

45 Sanam mɛ Mǎwisi u Isireliba
Yinni Gusunǎn sǎɔsi te sǎɔwa u kpa,
yera u nɛɛ, 46 wooda ye na bɛɛ wēemǎ
mini gisǎ, i ye mɛm nǎɔwǎ. I de i ye
bɛɛn bibu sǎɔsi kpa bu wa bu ye mɛm
nǎɔwa kpuro. 47 I n yɛ ma wooda ye,
ya n faagin gari. Domi yeya ya koo bɛɛ
wāaru wē kpa yu de tu daka da tem
mɛ sǎɔ, mɛ i ko i mwa Yuudenin guru
giǎ.

Mǎwisi

u win gǎɛn labaari nua

48 Yen tǎɔ tera Yinni Gusunǎ u
Mǎwisi sǎɔwa u nɛɛ, 49 a doo guu
ni ba mǎ Abarimuɔ, Mǎabun temǎ
Yerikon deedeeru, kpa a yǎ Nɛbon
guurǎ. Saa min diya kaa Kananin tem
wa mɛ kon Isireliba wē. 50 Guu ten
wǎllǎwa kaa gbi nge mɛ wunɛn mǎɔ
Aroni u gu Horiǎ, kpa a da a wunɛn
sikadoba deema. 51 Domi bɛɛ kpuro
i n man naane kue Isireliba kpuron
wuswaaɔ sanam mɛ i wāa Mɛriban
bwiaɔ, Kadesiǎ, Sinin gbaburǎ. A
n man bɛɛrɛ wē Isireliban wuswaaɔ
dǎma te. 52 Yen sǎna kon de a tem
mɛ wa tontonden di mɛ na nɛɛ, kon
Isireliba wē mi, adama a n duǎ mɛ sǎɔ.

Mǎwisi u Isireliban

bwese keri domaru kua

33

1 Mǎwisi Gusunǎn tǎnu u sere gbi, u
Isireliba domaru kua, u nɛɛ,

2 Yinni Gusunǎ u na Sinain guurun di
nge dǎɔ wi u Seirin guuru wukiri,
ma u win tǎmbu yam bururasia saa
Paranin guurun di.

Gusunǎn gǎradoba dabi dabira ta nùn
yǎsirima.

Ma u wooda nɛni win nǎm geuǎ nge
dǎɔ.

3 Yinni Gusunǎ u Isireliba kī.
U ra tǎmbu kpuro kǎsu be ba sǎa
wigibu,

ba ra yiire win nuurǎ bu ka win
sǎɔsiru wa.

4 Nɛ, Mǎwisi, na bɛɛ wooda wē
ye ya sǎa bɛɛ Yakǎbun bibun bwe-
serun tubi
ye ya kpuro kere.

5 Yinni Gusunǎ u kua sina boko
Isireliǎ
sanam mɛ ben guro gurobu ka ben
kparobu ba mɛnna
ka sere maa ben bwese keri.

6 Mǎwisi u den domaru torua u nɛɛ,
Rubɛnin bwese kera yu daka da,
yu ku raa gbi.

Gusunǎ u de yen tǎmbu bu dabia.

7 U maa gerua Yudan bwese kɛran sǎ
u nɛɛ,
Yinni Gusunǎ, a swaa dakio
a Yudan bwese kɛran sokuru nǎ.
A de ba n nǎɔ tia sǎa ka Isirelin bwese
keri yi yi tie.

A ye somiǎ yen yiberɛba bǎ n ye wǎrim
wee.

8 Lefin bwese kɛran sǎ u nɛɛ,
Yinni Gusunǎ, wuna a wunɛn sǎm
kowobu Lefiba urimu ka tu-
mimu nǎmu beria.

A ben laakari mɛɛra Masǎɔ,
ma a bu siri Mɛriban bwian gari sǎɔ.

9 Ba nun naane kua n kere ben mɛro
ka ben tundo

ka ben wǎnǎbu ka sere ben bibu.
Ba wunɛn woodaba mɛm nǎɔwa.
Ma ba wunɛn arukawani ye yibia.

10 Ba wunɛn tǎmbu wunɛn wooda
sǎɔsi bu ka nun mɛm nǎɔwa.
Ba ra yǎku dǎɔ mwaararuginu ko
kpa bu turare dǎɔ doke wunɛn yǎku
yerǎ.

11 Yinni Gusunɔ, a ben bwese kera
somio bu ka dam ko.
A ben ye ba mɔ kpuro domaru kuo.
A ben yiberɛban dam buo.

A ku maa de bu se sere ka
baadommaɔ.

12 Benyamɛɛn bwese kera sɔ u nɛɛ,
Benyamɛɛn bwese kera ya sɔawa ye
Yinni Gusunɔ u kɪ.

Maa ya wɔa bɔri yendu sɔ win bɔkuɔ.
U bu kɔsu baadomma.

U maa wɔa ben suunu sɔ.

13 Yosefun bwese kera sɔ u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a ben tem domaru kuo,
kpa mu guran nim wa,
ka maa nim mɛ mu koo yari tem sɔn
di.

14 A ben tem mɛ domaru kuo,
kpa dɪanu nu se,
kpa suru baawure ba n da n gɛɛru mɔ.

15 A de dɪa geenu nu koora ben guunu
kpuron wɔllo.

16 A de tem mɛ, mu dukia yibu.

Kpa wunɛ wi a gari gerua saa kiki
bekusun din domaru tu du
Yosefun bwese kera sɔ.

Domi yen tɔmbu ba kua begibun
wirugibu.

17 Yosefun bwese kera ye, ya bɛɛɛ mɔ.
Ya dam mɔ nge ketɛ kinɛru.

Yen dam mu sɔawa nge gbeeku ketɛn
kɔbin dam.

Dam mɛya ya ra ka bwese tukunu so,
kpa yu nu gira.

Efaraimun tɔn dabira ta sɔa nge kɔbi
yin tia,

ma Manasen tɔn dabira maa sɔa nge
kɔbi yin yiruse.

18 Sabuloni ka Isakarin bwese kera
sɔ u nɛɛ,
Gusunɔ, a Sabulonin bwese kera
kuurasio

yen tenkurun sɔ te ya mɔ nim goorɔ.

Kpa a de Isakarin bwese kera ya n wɔa
bɔri yendu sɔ yen kunɔ.

19 Ba koo tɔmbu soku ben guunɔ

kpa bu yɔkunu ko sannu

nge mɛ wooda ya gerua.

Ben dukia ya koo nawa nim wɔkun
tenkurun di

ka sere maa yani sɛɛrin di.

20 Gadin bwese kera sɔ u nɛɛ,

bu Gusunɔ siaro

wi u Gadin bwese kera batuma baka
wɛ.

Ya yen yiberɛba mara

nge gbee sunɔ ge ga gen yaa mara gu
kasuku

saa wirun di sere ka naasɔ.

21 Ya tii tem mɛ mu gea bo gɔsia.

Ye wirugii u ra sue yera ya sua.

Ya gbia Isireliba kpuron wuswaaɔ
tabu sɔ.

Ya Yinni Gusunɔn wooda ka win gere
mɛm nɔɔwa.

22 Danun bwese kera sɔ u nɛɛ,
Danun bwese kera ya sɔawa nge gbee
sunɔ kpɛmbu

ge ga yɔɔma Basanin di.

23 Nɛfitalin bwese kera sɔ u nɛɛ,
Nɛfitalin bwese kera ya Yinni
Gusunɔn domaru yiba

ma ya win durom wa.

Yen tem mu ko n wɔawa saa sɔ duu
yerun di

n ka da sɔ yɛsan nɔm dwarɔ.

24 Aɛɛn bwese kera sɔ u nɛɛ,
Aɛɛn bwese kera yu domaru wa
n kere bwese keri yi yi tie.

Gusunɔ u de yen maabu bu ye kɪru
sɔɔsi,

kpa yen tem mu n olifin gum yiba too,

25 kpa yen wusun gbɔranun kɔnnɔsu
su n sɔa sisugisu ka sii
gandugisu,

kpa ya n dam mɔ yen wɔarun tɔru
kpuro sɔ.

26 Yera Mɔwisi u kpam gerua u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i n yɛ ma Yinni goo sari
nge Gusunɔ.

Wee u wɔllu sɔni u ka sisi bɛɛn mi ka
win yiiko baka.

Guru wira u dua u ka wee u bɛɛ somi.

27 Wiya u sɔa bɛɛn kuku yeru sere ka
baadommaɔ.

Saa yee yellun diya win nɔm damguu
ga bɛɛ kɔsu.

Ma u bɛɛ yiberɛba gira u nɛɛ, i bu kam
koosio.

28 Yen sɔna bɛɛ Isireliba, Yakɔbun
bweseru, i sɔ bɔri yendu sɔ.

I sɔwa mi dɪa binnu ka resɛm ya ra
koore too.

Mɛya gura ya ra maa nɛ mi.

29 Bɛɛ Isireliba, i sɔawa doo nɔɔrugibu.

I n ka bweseru garu weenɛ.

Domi i sɔawa bwese te Yinni Gusunɔ
u faaba kua.

U sɔawa nge bɛɛn tɛrɛru

te ta bɛɛ kɔ̃su.
 U sãawa nge bɛɛn takobi
 ye ya bɛɛ nasara wɛ̃ɛmɔ̃.
 Bɛɛn yiberɛba ba koo na bu bɛɛ suuru
 kana
 kpa i ben tii suabu kpeerasia.

Mɔ̃wisiɔ̃ gɔ̃

34

¹ Yeniban biru, Mɔ̃wisi u seewa u da Mɔ̃abun guunu gia. Ma u yɔ̃wa guu te ba mɔ̃ Nɛboɔ sere Pisigan wii kpiirɔ̃ Yerikon deedeeru. Ma Yinni Gusunɔ̃ u nɔ̃n tem mɛ kpuro sɔ̃si saa Galadin di sere n ka da Danuɔ̃, ² ka Nɛfitalin tem ka Efaraimugim ka Manasegim saa Yudan tem di n ka da nim wɔ̃kuɔ̃ ge ga wãa sɔ̃ duu yeru gia, ³ ka sɔ̃ yɛsan nɔ̃m dwaru gia Nɛgebuɔ̃ ka Yuudenin bera gia ka wɔ̃waɔ ye ya wãa Yeriko ye ba maa mɔ̃ Kpakpa bɛɛn wuun bera gia n ka girari Soariɔ̃. ⁴ Ma Yinni Gusunɔ̃ u nɔ̃n sɔ̃wa u nɛɛ, tem mɛ na Aburhamu ka Isaki ka Yakɔ̃bu nɔ̃ mweɛru kua mɛya mi, mɛya na maa dera a wa mi. Tɛ̃, kon mu ben bibun bweseru wɛ̃. Adama wunɛ, na n̄ derimɔ̃ a taara mi.

⁵ Yeniban biru, Mɔ̃wisi Yinni Gusunɔ̃n sɔ̃m kowo u kpuna u gu Mɔ̃abun tem mi nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ̃ u gerua. ⁶ Ma Yinni Gusunɔ̃ u nɔ̃n sikua Mɔ̃abun wɔ̃wa mi, Bɛti Peorin deedeeru. Adama sere ka gisɔ̃ goo kun win sikiru waare.

⁷ Sanam mɛ Mɔ̃wisi u gu, u mɔ̃wa wɔ̃ wunaa teeru. Adama win dam tie. Mɛya win nɔ̃ni kun maa dam dwiiye. ⁸ Ma Isireliba kpuro ba win gɔ̃ wooru sina sɔ̃ tena ba wuri mɔ̃, Mɔ̃abun wɔ̃wa mi.

⁹ Mɔ̃wisi u Yosue, Nunin bii nɔ̃ma sɔ̃ndi u ka ko win kɔ̃sire. Yosue wi, u bwisi yiba. Ma Isireliba ba nɔ̃n mɛm nɔ̃wa ba Gusunɔ̃n wooda ye u Mɔ̃wisi wɛ̃ swĩi dee dee.

¹⁰ Isireliba sɔ̃, Gusunɔ̃n sɔ̃mɔ̃ goo kun maa yĩsiru yarire nge Mɔ̃wisi. Domi Yinni Gusunɔ̃ u ra ka nɔ̃n gari kowa nɔ̃ ka nɔ̃. ¹¹ Goo sari wi ba koo ka nɔ̃n weesina win sɔ̃m maamaakigia ye u kuan sɔ̃ sanam mɛ Yinni Gusunɔ̃ u nɔ̃n gɔ̃ra Egibitin sunɔ̃ ka win sina

bwãabu ka win tem tɔ̃mbu kpuron mi. ¹² Gusunɔ̃n sɔ̃mɔ̃ goo sari wi u koo kpĩ u maamaaki ye, ka gãa nanumgii ni ko, ni Mɔ̃wisi u kua Isireliba kpuron wuswaaɔ̃.

YOSUE

Ba tire te sokumɔ Yosue yèn sɔ wiya u sãa Isireliban kparo waati yè sɔɔ ba ka dua Kananin temɔ, mɛ Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua.

Tire te, ta gerumɔ nge mɛ ba koosina ba ka Kananin tem mwa ka nge mɛ ba ka mu Isireliban bwese kɛra baayere bɔnu kua. Yosue u sere gbi u Isireliba kana bu tii Gusunɔ wɛ bu wi turo sã.

Tire ten kpunaa

1. Kananin tem mwaabu, wiru 1n di sere wiru 12.
2. Tem mɛn bɔnu kobu, wiru 13n di sere wiru 21.
3. Yosuen kirɔ dɔaki, wiru 22n di sere wiru 24.

Yosue u kua Mɔwisiin kɔsire

¹ Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowon gɔɔn biru, Yinni Gusunɔ u ka Yosue, Mɔwisiin asakpɔ gbiikoo wi u sãa Nunin bii gari kua. ² U nɛɛ, wee, nɛn sɔm kowo Mɔwisi u gu. N n mɛn na, a seewo a Yuudenin ye tɔbura, wunɛ ka Isireliba kpuro i da tem mɛ na bu wɛɛmɔ sɔɔ. ³ Tem mi i dua kpuro, mu koo kowa bɛɛgim. Nɛna na bɛɛ mu wɛɛmɔ, nge mɛ na Mɔwisi nɔɔ mwɛɛru kua. ⁴ Saa Nɛgebun tem di n ka da Libanin temɔ, saa maa daa baka ten min di te ba mɔ Efarati, ka Hɛtiban tem kpuro, n ka da nim wɔku bɔkɔ gen mi, ge ba mɔ Mɛditeranɛ, ge ga wãa sɔɔ duu yerɔ, mi kpurowa mu ko n sãa bɛɛn tem. ⁵ Yibɛɛ goo kun kpɛ u yɔra u nun ma wunɛn wãaru kpuro sɔɔ. Nge mɛ na raa ka Mɔwisi wãa, nge mɛya ko na n maa ka nun wãa. Na nɔ nun derimɔ pai. Mɛya na n maa nun kɔmɔ. ⁶ A de a n wɔrugɔru mɔ. Domi wuna kaa tɔn be gbiiya bu ka tem mɛ mwa, mɛ na gerua ka bɔri na nɛɛ, kon ben baababa wɛ. ⁷ A n gesi wɔrugɔru mɔ. Kpa a laakari doke a ka wooda kpuro mɛm nɔɔwa ye nɛn sɔm kowo Mɔwisi u nun wɛ. A ku ra yen gaa gɛɛrari baa fiiko, kpa n nun wɛra mi a da kpuro. ⁸ A de woodan tire ten gari yi n da n wãa wunɛn nɔɔ sɔɔ, kpa a n yi bwisikumɔ saa baayere, sɔɔ sɔɔ

ka wɔkuru. Kpa a laakari doke a ka ye kpuro mɛm nɔɔwa mam mam ye ba yorua mi. Domi à n kua mɛ, ye a mɔ kpuro ya koo arufaani ko. ⁹ A yaayo ma na nun yiire na nɛɛ, a n wɔrugɔru mɔ. A ku de wunɛn tororu tu kara, domi nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni ko na n wãa ka wunɛ baama mi a dɔɔ.

Yosue u Isireliba wooda wɛ

¹⁰ Yen biru Yosue u win tɔmbu Isireliban wirugibu wooda wɛ, ¹¹ u nɛɛ, i sansani bukianɔ, kpa i tɔmbu sɔ bu dɛanun sɔɔru ko, domi min di ka sɔɔ ita, sa ko Yuudenin ye tɔbura su da su tem mɛ mwa, mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u sun wɛɛmɔ sa n mɔ. ¹² Ma u Rubɛniba ka Gadiba ka sere Manaseban sukum sɔɔwa u nɛɛ, ¹³ i yaayo ye Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u bɛɛ yiire. U nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo bɛɛ tem mɛ wɛ mi i ko i n bɔri yendu mɔ. ¹⁴ Yen sɔ tɛ, bɛɛn kurɔbu ka bɛɛn bii piiminu ka bɛɛn sabenu koo sina tem mɛ sɔɔ Yuudenin bera mini, adama bɛɛ tabu durɔbu kpuro i ko i tɔbura i n tabu yãnu neni, i ka bɛɛn mɛro bisibu somi, ¹⁵ sere bu ka tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo bu wɛ kpa u ben tii bɔri yendu wɛ nge mɛ u bɛɛ wɛ. Sanam mɛya i ko i wurama i bɛɛn tem mwa mɛ Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u bɛɛ wɛ Yuudenin sɔɔ yari yerun bera gia.

¹⁶ Ba Yosue wisa ba nɛɛ, ye a sun yiire kpuro, yeya sa ko ko. Mi a maa sun gɔra kpuro, sa ko dawa. ¹⁷ Nge mɛ sa Mɔwisiin gari mɛm nɔɔwa mam mam, nge mɛya sa ko maa wunɛgii mɛm nɔɔwa. Yinni Gusunɔ u n gesi ka nun wãa nge mɛ u raa ka Mɔwisi wãa. ¹⁸ Baa nɔ n weren na, ma u wunɛn wooda sɔɔ degangam mɔ, ma u nɔ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ, sa ko yɛro gowa. Adama wunɛn tii, a n gesi wɔrugɔru mɔ.

Yosue u sɔmɔbu gɔra

bu ka Yerikon saria mɛɛri

2

¹ Yosue Nunin bii, u durɔbu yiru gabu gɔra asiri sɔɔ saa Sitimun di u nɛɛ, i doo i tem mɛn saria mɛɛri, n mam

nɛɛre wuu ge ba mɔ Yeriko. Ye ba tura mi, ba dua kurɔ tanɔ goon yɛnuɔ wi ba sokumɔ Rahabu bu ka kpuna mi. ² Yera ba Yerikon sunɔ sɔɔwa ba nɛɛ, wee, Isireli gaba na mini yoka ye, bu ka sɪ sɪ bu bɛsɛn tem saria mɛɛri. ³ Ma Yerikon sunɔ wi, u Rahabu gɔria u nɛɛ, a durɔ be yarama be ba na ba dua wunɛn yɛnuɔ mi, domi ba nawa bu ka sɪ sɪ bu bɛsɛn tem mɛ kpuron saria mɛɛri.

⁴⁻⁶ N deema gɔro be, bu sere tunuma, kurɔ wi, u durɔbu yiru ye berua dii tɛɛran wɔllɔ, ma u bu dɔa wɛɛ damgiru garun dɛki wukiri yi yi keewa. Ma u nɛɛ, geema, durɔ be, ba na nɛn mi, adama na n yɛ mɪn di ba na. Ye sɔɔ u kpa bu sere gbɔra kɔnnɔ kɛnɛ, saa yera ba yara nɛn mɪn di. Na n maa yɛ gee ba da. I bu kasuo fuuku, i ko i bu wa.

⁷ Ye ba nua mɛ, ba bu kaso wɔri ba da ka swaa ye ya dɔɔ Yuudenin daarun tɔbura yerɔ. Ma ba gbɔra kɔnnɔ kɛnua ben biru. ⁸ Yen biruwa Rahabu u yɔɔwa dii tɛɛra yen wɔllɔ Yosuen gɔro ben mi, bu sere kpuna, ⁹ u bu sɔɔwa u nɛɛ, na yɛ ma Yinni Gusunɔ u bɛɛ tem mɛ wɛ, yeya n dera bɛɛn bɛrum sun mwa. Tem mɛn tɔmbu kpuro ba diirimɔwa bɛɛn sɔ. ¹⁰ Domi sa nua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nim wɔku ge ba mɔ Naa yari gberasia i ka tɔbura sanam mɛ i yarima Egibitin tem di. Sa maa nua nge mɛ i Amɔreban sinambu yiru Sihoni ka Ogu go Yuudenin guru giɔ ma i ben ye ba mɔ kpuro munka muku muku. ¹¹ Yande ye sa yeni nua, sa nanda. Ma bɛsɛ kpuron toronu kara bɛɛn saabu. Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni wiya u sɔa wɔllu ka tem yɛro. ¹² N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ tɛ, i bɔruo ka Yinni Gusunɔn yɪsiru ma i ko i nɛn baan yɛnugibu tɔn geeru kua nge mɛ na bɛɛ kua. I man yɪreru garu kuo te ta sɔɔsimɔ ka gem, ¹³ ma i ko nɛn baa ka nɛn mɛro ka nɛn sesubu ka nɛn wɔnɔbu ka bɛsɛn bweseru kpuro faaba ko sa kun ka gu.

¹⁴ Durɔ be, ba nɔn wisa ba nɛɛ, sere ka bɛsɛn wɔaru, a kun bu bɛsɛn asiri dɔmɛye, sa ko nun tɔn geeru ka bɔrɔkiniru sɔɔsi sanam mɛ Yinni

Gusunɔ u sun tem mɛ nɔmu bɛria u kpa.

¹⁵ N deema Rahabun diru ta girariwa wuun gbɔraru sɔɔ, ma u bu sarasia wuun biruɔ win fɛnɛntin di ka wɛɛ wɔba. ¹⁶ U nɛɛ, i saro i da guunun bera gia, be ba bɛɛ kasu mi, bu ku raa ka bɛɛ wa. Kpa i kuke mi nge sɔɔ ita sere bɔ n wurama. Yen biru kpa i bɛɛn swaa wɔri i doona.

¹⁷ Durɔ be, ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, yɛn nɔɔ mwɛɛru sa kua ka bɔri mi, sa ko ye ko. Adama wee ye wunɛn tii kaa ko. ¹⁸ Sɔ n dua tem mɛ sɔɔ, kaa wɛɛ wunɔmgii yini gbiniisiwa wunɛn fɛnɛnti mini mɪn di kaa sun sarasia, kpa a wunɛn baa ka wunɛn mɛro, ka wunɛn sesubu mɛnna wunɛn diru mini, be ba sɔa wunɛn yɛnugibu kpuro gesi. ¹⁹ Ben goo u n yara wunɛn dirun di u da tɔɔwɔ, win tii sɔɔra win yɛm mu koo wɔri, bɛsɛ sa n ko sa n toraru mɔ wi sɔɔ. Adama wi u wɔa ka wunɛ sannu wunɛn dirɔ, goo u n nɔn go, win yɛm mu wɔri bɛsɛn wirɔ. ²⁰ Adama a n bu bɛsɛn asiri ye dɔmɛya, bɔri yi a sun koosia mi, yi n maa sun dimɔ.

²¹ U bu wisa u nɛɛ, na wura n koora nge mɛ i gerua.

Nge mɛya u ka bu nɔɔ kana ma ba doona. Ma u wɛɛ wunɔmgii yi sɔri fɛnɛnti yen mi. ²² Ba doona ba tura guunun bera gia. Ba sina mi sɔɔ ita sere be ba bu kasu mi, ba ka gɔsirama domi ba bu mɛɛra swaa yen baama kpuro ba n bu wa. ²³ Yen biru Yosuen gɔro be, ba sarama guunun beran di ba Yuudɛni tɔbura ba wura win mi. Ma ba nɔn saaria kpuro ye n bu deema mi gia. ²⁴ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, geema, Yinni Gusunɔ u sun tem mɛ kpuro nɔmu sɔndiawa. Mɛn tɔmbu kpuro ba nandewa ba diirimɔ bɛsɛn sɔ.

Isireliba ba Yuudɛni tɔbura

3

¹ Yosue u seewa buru buru yellu, wi ka Isireliba kpuro, ma ba doona Sitimun di ba tura Yuudenin daarɔ. Ba kpuna mi sɔɔ ita bu sere tu tɔbura. ² Sɔɔ ita yen biru, yera wirugibu ba sansani bukiana ba tɔmbu sɔɔwa ³ ba nɛɛ, sanam mɛ i yɔku kowo Lefiba

wa ba Gusunɔ beɛɛn Yinnin woodan kpakororu sɔɔwa, i seewo i bu swĩ biruɔ. ⁴ Ba ko n beɛ gbiye yèn sɔ i n swaa ye swĩre. Adama i ku susi kpakoro ten bɔkuɔ. I de i n tu swĩ dandankuru nge kilo tian saka.

⁵ Ma Yosue u tɔn be sɔɔwa u nɛɛ, i tii dɛɛrasio domi sia Yinni Gusunɔ u koo sɔm maamaakiginu ko beɛn suunu sɔɔ.

⁶ U maa yāku kowobu sɔɔwa bu woodan kpakoro te suo bu swaa wɔri bu tɔn be gbiya. Ma ba kua nge mɛ u bu sɔɔwa. ⁷ Yen biru Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, saa gisɔn di, kon de a n yiiko mɔ Isireliba kpuron nɔni sɔɔ, kpa ba n yɛ ma na wāa ka wunɛ nge mɛ na raa wāa ka Mɔwisi. ⁸ Kaa yāku kowo be ba woodan kpakororu sɔɔwa sɔ a nɛɛ, bā n tura Yuudenin daarɔ bu nim duo bu yōra mɛn goorɔ.

⁹ Ma Yosue u Isireliba sɔɔwa u nɛɛ, i susima mini kpa i Gusunɔ beɛn Yinnin gari nɔ. ¹⁰⁻¹¹ I n wa Gusunɔ Yinni wason kpakororu ta beɛ gbiye ta Yuudɛni duo, i ko i n yɛ ma Gusunɔ u wāa beɛn suunu sɔɔ. U koo maa Kananiba ka Hetiba ka Hefiba ka Feresiba ka Girigasiba ka Amɔreba ka Yebusiba gira beɛn wuswaan di. ¹² I tɔn durɔbu gabu gɔsio tɛ Isireliban bweseru baateren di tia tia, sɔmburu garun sɔ. ¹³ Yāku kowo be ba Gusunɔ, tem kpuron Yinnin woodan kpakororu sɔɔwa, bā n ben naasu kpɛɛ Yuudenin daarɔ, nim mɛ, mu koo burana. Mɛ mu wee, kpa mu guna ko.

¹⁴ Ma tɔn be, ba yara ben kunun di bu ka Yuudɛni tɔbura. Yāku kowo be, ba gbia wuswaaɔ. ¹⁵ Saa ye, gɛɛbun saawa. Saa ye sɔɔra daa ten nim mu ra n yiba mu n tɛrie sere ka ten guruɔ. Ye yāku kowo ben naasu daa ten nim baba, ¹⁶ yera mu burana mu guna kua sarun di wuu ge ba mɔ Adamun beraɔ. Wuu ge, ga wāawa Saatanin bɔkuɔ. Ma nim mɛ mu daamɔ nim wāku bɔruguu gia mu doona mam mam. Saa yera tɔn be, ba tɔbura Yerikon deedeeru. ¹⁷ Be kpuro ba ka tɔbura ba kpa, yāku kowo be, ba yōwa sim sim daa te sɔɔ mi ba naasu kpɛɛ nim ka burana mi.

Isireliba ba kpenu wākura yiru

sɔnna seedan sɔ

4

¹ Saa ye tɔn be kpuro ba Yuudɛni tɔbura ba kpa, yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, ² i durɔbu wākura yiru gɔsio beɛn bweseru baatere sɔɔ tɔn tia tia. ³ I bu sɔɔwa bu kpenu wākura yiru sua Yuudenin tora minin di, mi yāku kowoba yōra sim sim mi, kpa i ka da i yi mi i ko beɛn sansani gira i kpuna yoka ye.

⁴ Ma Yosue u durɔbu wākura yiru ye soka be u gɔsa Isireliba sɔɔ, ⁵ u bu sɔɔwa u nɛɛ, i gɔsiro Gusunɔ beɛn Yinnin kpakoro ten mi, Yuudenin daarun tora sɔɔ, kpa beɛn baawure u da u kperu sua u seru sɔndima kpa nu n sɔa wākura yiru nge mɛ beɛɛ Isireliban bwesenun geera nɛ. ⁶ Kpa nu n sɔa seeda ye ya koo sun yaayasɔ ye ya koorɔ mini. Beɛn bibu bā n sun bikia sɔɔ teeru, mba kpee nin tubusianu, ⁷ kpa su bu sɔ ma Yuudenin daarun nim mu kokubu yōra Yinni Gusunɔn kpakororun wuswaaɔ sanam mɛ ba ka tu tɔburɔ. Kpee nini nu ko n sɔa yen seeda beɛɛ Isireliban sɔ sere ka baadommaaɔ.

⁸ Ma ba kua nge mɛ Yosue u bu sɔɔwa. Ba kpenu wākura yiru sua Yuudenin tora sɔɔn di nge mɛ ben bweserun geera nɛ, ba ka da ba yi yam mi ba ben sansani gira dɔma te, nge mɛ Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa. ⁹ Yosue u maa kpenu wākura yiru ganu sua u sɔnna Yuudenin tora sɔɔ mi yāku kowo be, ba yōra. Nu maa wāa mi sere ka gisɔn gisɔ.

¹⁰ Yāku kowo be, ba yōra Yuudenin tora sɔɔ, sere ye Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u tɔmbu sɔ kpuro ya ka koorɔ. N deema mɛya Mɔwisi u raa maa Yosue yiire. Ma tɔn be, ba kua bara bara ba tɔbura. ¹¹ Ye tɔn be kpuro ba tɔbura ba kpa, saa yera be ba kpakoro te sɔɔwa ba maa tɔbura, ma ba besira ba da tɔn ben wuswaaɔ. ¹² N deema Rubɛniba ka Gadiba ka sere Manaseban sukum ba tɔbura ka ben tabu yānu Isireli be ba tien wuswaaɔ nge mɛ Mɔwisi

u raa bu sɔɔwa bu ko. ¹³ Ben geera sɔɔwa nɔrɔbun suba weerun (40.000) saka be ba tɔbura Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ba da wɔwaa Yerikon bɔkuɔ ka ben tabu sɔɔru. ¹⁴ Tɔɔ tera Yinni Gusunɔ u Yosue wɔlle sua Isireliba kpuron wuswaaɔ ma ba nɔn nasia win wɔarun tɔru kpuro sɔɔ nge mɛ ba raa Mɔwisi nasie.

¹⁵ Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁶ a yɔku kowo be ba woodan kpakoro te sɔɔwa sɔɔwɔ bu yario Yuudenin toran di bu da guruɔ.

¹⁷ Ma Yosue u bu sɔɔwa mɛ. ¹⁸ Saa yɛ sɔɔ yɔku kowo be, ba yara daa ten min di, ye ben naasu maka guruɔ, saa yera daa ten nim mɛ, mu wura mɛn ayeɔ mu yiba mu tɛrie sere ka ten guruɔ nge yellu. ¹⁹ Ben wɔɔn suru gbiikoon sɔɔ wɔkuruse, yera tɔn be, ba Yuudɛni tɔbura. Ma ba ben sansani gira Giligaliɔ, Yerikon sɔɔ yari yeru gia.

²⁰ Kpenu wɔkura yiru ye ba gurama Yuudenin daa tora yen di, Giligali miya Yosue u nu sɔnna. ²¹ Ma u Isireliba sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn bibu bɔn bɛɛ bikia sɔɔ teeru ba nɛɛ, mba kpee ninin tubusianu, ²² kpa i bu tubusia nge mɛ bɛsɛ Isireliba sa ka Yuudɛni yeni tɔbura yen gbeba, ²³ i nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u yen nim gberasia bɛsɛn wuswaaɔ sere sa ka tɔbura sa kpa, nge mɛ u nim wɔku ge ba mɔ Naa yari kua. ²⁴ Kpa handunian tɔmbu kpuro bu ka gia ma win dam mu kpɔ, kpa sa n nɔn nasie sere ka baadommaɔ.

5

¹ Saa ye sɔɔ, Amɔreban sinam be ba wɔa Yuudenin sɔɔ duu yeru gia ka Kananiɔii be ba wɔa nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranen bera gia, be kpuro ba nua ma Yinni Gusunɔ u Yuudenin nim gberasia Isireliban wuswaaɔ sere ba ka tɔbura ba kpa. Yera ba nanda ma ben toronu kara Isireli ben sɔ.

Ba Isireliba bango kua

Giligaliɔ

² Sanam mɛ sɔɔra Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, a wobunu koowo

ka kpenu kpa a Isireli be kpuro bango ko be ba mara gɔaburɔ.

³ Ma Yosue u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, u Isireliba bango ye kua guuru garun mi, ma ba tu soka Bangon kperu. ⁴⁻⁵ N deema be ba yarima Egibitin di mi, be kpurowa ba bango sɔa. Adama be ba mara gɔaburɔ, ba n ben goo bango kue. Ma ben tɔn durɔ be ba tabu toobun saka tura ba ka yara Egibitin di mi, be kpuro ba gu gɔaburɔ swaa sɔɔ sanam mɛ ba wee. ⁶ Domi Isireliba ba sɔa wɔɔ weeru gɔaburu mi, ma ben tabu durɔ be ba raa bango sɔa, ba kam kua, yɛn sɔ ba n Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ. Ma u gerua ka bɔri u nɛɛ, ba n koo maa tem mɛ wa mɛ mu tim ka bom yiba, mɛ u ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua. ⁷ Ben bii be Yinni Gusunɔ u seeya ben ayenɔ, beya Yosue u bango kua, domi ba n daa bu bango kue swaaɔ. ⁸ Saa ye ba tɔn be bango kua, ba sina sansaniɔ sɛɛ sere ben boo u ka kpa. ⁹ Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, gisɔra na bɛɛ seku te wunari te i raa mɔ saa ye i sɔa yobu Egibitiɔ.

Yen sɔna ba yam mi sokumɔ Giligali sere ka gisɔ. Yisi ten tubusiana, ba wuna.

Ba Gɔɔ sararibun

tɔɔ bakaru di

¹⁰ Isireliba ba sina ben sansaniɔ Giligali mi, ye ya wɔa wɔwaa Yerikon bɔkuɔ. Ma ba Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di surun sɔɔ wɔkura nɛsɛn yoka.

¹¹ Tɔɔ baka ten sisira ba tem mɛn dɔanu dibu torua. Ba dobi sɔnwa ba tema, ba maa pɛɛ di ye ba kun seeyatia doke. ¹² Dɔma tera manna ya yɔra ma ba Kananiɔn tem min dɔanu dim torua wɔɔ ge.

Yosue ka durɔ

wi u takobi nɛni

¹³ Ye Yosue u Yeriko turuku kua, subaru sɔɔ u durɔ goo wa u yɔ win wuswaaɔ u takobi womɛ u nɛni. Yera u susi durɔ win mi, u nɛɛ, wune bɛsɛgiiwa? Nge wɛrɔwa a sɔa.

¹⁴ Durɔ wi, u wisa u nɛɛ, aawo, na n yen goo. Na sɔawa Yinni Gusunɔn

tabu kowobun wirugii. Yen sōna na na wunen mi tē.

Ye Yosue u nua mē, ma u kpuna u wuswaa tem girari, u nēē, yinni, na sãawa wunen b̃ã, mba a k̃a man s̃.

¹⁵ Tabu kowobun wirugii wi, u Yosue s̃õwa u nēē, a wunen salubata potō, domi yam mi a ỹ mi, Gusuñ u w̃a mi.

Ma Yosue u kua mē.

Isireliba ba Yeriko kpeerasia

6

¹ Yerikogibu ba ben wuun gb̃ararun gamboba b̃eri, ba d̃a s̃esiki, Isireliba bu ku ka du. Goo kun dũ mi, goo kun maa yarĩ min di. ² Ma Yinni Gusuñ u Yosue s̃õwa u nēē, wee, na nun Yeriko ñamu b̃eria ka yen suñ ka yen tabu dur̃ damgibu. ³ Wuñ ka wunen tabu dur̃bu kpuro i n da s̃i s̃i i ka wuu ge sikerena ñan teeru t̃õru baqtere sere n ka ko s̃õ ñõba tia. ⁴ Ỹaku kowobu ñõba yiru ba ko n Yinni Gusuñ woodan kpakororu gb̃iye ba n yaa k̃abi ñeni. S̃õ ñõba yiruse i ko wuu ge sikerenawa ñan ñõba yiru kpa ỹaku kowo be, ba n k̃abi yi soom̃. ⁵ B̃a n k̃abi yi so ba gawa, ma i yin sw̃i nua, t̃ambu kpuro bu tabun kuuki koowo. Saa yera wuu gen gb̃araru ta koo w̃aruma, kpa baawure u du deedeeru mi u ỹõn di.

⁶ Ma Yosue Nunin bii u ỹaku kowobu soka u bu s̃õwa u nēē, bu Yinni Gusuñ woodan kpakororu suo bu senu s̃andi kpa ben ñõba yiru bu k̃abi sua bu woodan kpakoro te gb̃iye.

⁷ Yera u win t̃ambu s̃õwa u nēē, i seewo i s̃i s̃i i n ka wuu ge sikerenam̃, kpa tabu kowobu gabu ba n woodan kpakoro te gb̃iye.

⁸⁻⁹ Ye Yosue u ka t̃an be gari yi kua u kpa, ma ba swaa w̃ari. Tabu kowo be, ba gb̃ia, ma ỹaku kowo be ba k̃abi ñeni ba swaa w̃ari ba k̃abi yi soom̃. Ma ba ka bu woodan kpakoro te sw̃i birũ. Tabu kowo be ba maa tie, ba kpakoro te sw̃i. Saa ye be kpuro ba s̃im̃ ba wuu ge sikerenam̃, ỹaku kowo be, ba ben k̃abi soom̃. ¹⁰ N deema Yosue u raa t̃an be yiire bu ku gb̃ara, bu ku

w̃aki, bu ku mam de gari g̃e yi yari ben ñsun di, sere t̃õ te u koo bu s̃õ bu kuuki ko. T̃õ tera ba koo kuuki ko. ¹¹ Yera ba ka woodan kpakoro te wuu ge sikerena ñan teeru. Ma ba wura ben sansanĩ sere maa sisiru.

¹² Yosue u seewa buru buru yellu ma ỹaku kowobu ba woodan kpakoro te sua. ¹³ Ben ñõba yiru be ba k̃abi ñeni, ba swaa w̃ari ba s̃im̃ ten wuswaa. Tabu kowobu gabu ba bu gb̃iye ba tabu ỹanu b̃eki. Ma gabu ba kpakoro te sw̃i birũ, saa ye be kpuro ba s̃im̃ ma ỹaku kowo be, ba k̃abi yi soom̃. ¹⁴ S̃õ yiruse ba wuu ge sikerena ñan teeru ma ba wura ben sansanĩ. Nge m̃ya ba kua sere n ka kua s̃õ ñõba tia. ¹⁵ Ye n kua s̃õ ñõba yiruse, ma ba seewa buru buru yam s̃areru ba wuu ge sikerena ñan ñõba yiru. T̃õ te t̃anawa ba gu sikerena ñan ñõba yiru. ¹⁶ Ñan ñõba yiruse te, saa ye ỹaku kowo be, ba k̃abi yi so, yera Yosue u t̃an be s̃õwa u nēē, i kuuki koowo. Domi Yinni Gusuñ u b̃e wuu ge ñamu b̃eria. ¹⁷ I ñ ko i ko i kun wuu ge ka ye ya w̃a ge s̃õ kpuro kpeerasie. Ya ko n s̃ãwa nge ỹaku d̃õ mwaararugiru Yinni Gusuñ s̃. Adama i ko i Rahabu, kur̃ tañ wi, ka wigii be ba w̃a win dir̃ deri, ỹen s̃õ u t̃an be sa raa g̃õra mi berua. ¹⁸ I n t̃i s̃e ka g̃ã ni Yinni Gusuñ u nēē, i kpeerasia. Domi i n nu sua, b̃e s̃e Isireliba sa ko ñani sw̃aru wa kpa su kam ko. ¹⁹ Adama ye n s̃ã sii geesu ka wura, ka sii gandu ka sere sii w̃õkusu, ye kpurowa i ko Yinni Gusuñ gura i ỹiye win arumanin beru yer̃.

²⁰ Ye ỹaku kowobu ba ben k̃abi so, t̃an be, ba yin sw̃i nua ma ba kuuki kua. Yera wuu gen gb̃arara w̃aruma. Ma ben baawure u dua deedeeru mi u ỹõn di. Ma ba wuu ge mwa. ²¹ Ma ba ye ya w̃a ge s̃õ kpuro go mam mam ka takobi, t̃an dur̃bu ka t̃an kur̃bu, bibu ka bukurobu, ka yaa sabenu kpuro.

Yosue u Rahabu ka wigibu

faaba kua

²² N deema Yosue u raa dur̃bu yiru be ba tem m̃en saria m̃erim̃ da s̃õwa u nēē, bu doo kur̃ win dir̃ kpa bu

wi ka wigibu kpuro yarama nge me ba raa yen nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri.

²³ Ma durɔ be, ba dua ba Rahabu yarama ka win baa ka win mɛro ka win sesubu, win mɛro bisibu kpuro gesi, ba ka bu da Isireliban sansanin biruɔ. ²⁴ Yen biruwa ba wuu ge dɔɔ sɔka ka baayere kpuro ye ya wɔa wuu ge sɔɔ ma n kun mɔ ye n sɔa sii geesu, ka wura, ka sii gandu ka sere sii wɔkusu. Yera ba doke Yinni Gusunɔn sɔa yerun arumanin beru yerɔ. ²⁵ Yosue u Rahabu, kurɔ tanɔ wi faaba kua ka win mɛro bisibu kpuro. Ma ba wɔa ka Isireliba sannu sere ka gisɔ yɛn sɔ u Yosuen tɔmbu berua be u gɔra bu Yerikon saria mɛɛri.

²⁶ Yen biruwa Yosue u bɔrua u nɛɛ, baawure wi u seewa u Yeriko bana kpam, u koo ko bɔruro Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U n kpɛkpɛku suramɔ, win bii gbiikoowa u koo gbi. U n maa bana wiru go u gamboba dokemɔ, kpa win bii dɔaako u gbi.

²⁷ Ma Yinni Gusunɔ u wɔa ka Yosue ma u yɛsiru yara tem mɛ kpuro sɔɔ.

Akanin durum ka win gɔɔ

7

¹ Adama Isireliba ba kua naane sarirugibu gɔa ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bu kpeerasia mam mam Yerikoɔn sɔ. Domi Akani u gɔanu sua min di, ma Yinni Gusunɔ u ka Isireliba mɔru kua. Akani wi, u sɔawa Kaamin bii. U maa sɔa Sabidin debubu ka sere maa Serakin sikadobu Yudan bweseru sɔɔ.

² Yera Yosue u tɔmbu gɔra Yerikon di Ayiɔ, ye ya wɔa Beti Afɛnin bɔkuɔ, Betelin sɔɔ yari yeru gia. U bu sɔɔwa u nɛɛ, i doo i tem mɛn saria mɛɛri. Ma ba da ba Ayin saria mɛɛra. ³ Ye ba wurama Yosuen mi, ba nɛɛ, wuu ge, ga n tura ge tɔmbu kpuro ba koo daawa. A de tɔmbu nɔrɔbun suba yiru (2.000), n kun mɛ ita bu da bu Ayi wɔri, a ku tɔmbu kpuro wahala doke. Domi wuu gen tɔmbu ba n dabi.

⁴ Ma tɔmbu nɔrɔbun suba itan (3.000) saka ba swaa wɔri ba da mi, adama ba Ayin tɔmbu kpana ba

duki gɔsirama. ⁵ Ayigibu ba bu naa swɔi saa wuu gen duu yerun di sere Sebarimuɔ, ma ba Isireliban tɔnu tɛna ka nɔɔba tia go sanam mɛ ba duki mɔ ba wee. Yeya n dera Isireliba ba nanda, ba mwia kpana.

⁶ Yosue ka Isireliban guro gurobu ba ben yabenu nɛnua ba karana ba tii tua wisi wirɔ nuku sankiranun sɔ, ma ba wiru tem girari Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ sere sɔɔ ka kpa. ⁷ Yosue u nɛɛ, kuku, Yinni Gusunɔ, mban sɔna a dera sa Yuudenɛni tɔbura ma a sun Amɔreba nɔmu beria bu sun go. Sɔ n daa yɛ mɛ, sa n sine Yuudenin guru gia. ⁸ Yinni, mba kon gere. Wee, Isireliba ba ben yibereba nasia ba biruku yira wura. ⁹ Domi Kananiba ka tem mɛn tɔmbu kpuro ba koo ye nɔ kpa bu sun kooro bure bu besen yɛsiru wuna handunian di. Amɔna kaa ko wunen yɛsi baka te, ta kun ka gu.

¹⁰ Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, a seewo. Mban sɔna a wunen wuswaa tem girari mɛsum.

¹¹ Isireliba ba durum kuawa. Ba nɛn wooda sara ye na bu wɛ. Ba gɔanu sua ni na nɛɛ bu kpeerasia. Ba nu gbɛna ba doke ben tiin yɔnu sɔɔ ba berua.

¹² Yen sɔna ba n kpɛ bu yɔra bu ben yibereba ma. Ma ba biruku yira wura. Domi tɛ ba sɔawa be ba koo kpeerasia. I kun gɔa ni wunɛ bɛɛn suunu sɔɔn di, na n kpɛ na n maa wɔa ka bɛɛ.

¹³ A seewo a tɔn be sɔru koosia kpa bu tii dɛɛrasia sian sɔ, domi nɛ Gusunɔ, be Isireliban Yinni, na nɛɛ, ba gɔanu nɛni ni na nɛɛ bu kpeerasia. Yen sɔ, ba n kpɛ bu yɔra bu ben yibereba ma, ma n kun mɔ ba nu wuna ben suunu sɔɔn di.

¹⁴ Yen sɔna sia bururu bɛɛn bwesenu kpuro nu koo na nu sara nɛn wuswaaɔ tia tia. Bwese te na gɔsa, ten kɔasi kpuro yi koo na yi sara tia tia. Bwese kɔasa ye na gɔsa, yen yɛnusu kpurowa su koo na su sara tia tia. Yɛnu ge na gɔsa, gen tɔn durɔbu kpurowa ba koo na bu sara tia tia.

¹⁵ Sanam mɛ, kpa n gɔsi wi u gɔa ni sua kpa i nɔn dɔɔ meni, wi ka win ye u mɔ kpuro yɛn sɔ u nɛn wooda sara, ma u dera Isireliba ba sekuru wa.

16 Yen sisiru Yosue u seewa buru buru yellu u dera Isireliban bwesenu nu na nu sara Gusunon wuswaaɔ tia tia. Ma Yinni Gusunɔ u Yudan bweseru gɔsa. 17 Ma Yosue u dera Yudan bweserun kãasi yi na yi sara tia tia, ma Yinni Gusunɔ u Serakin kãasa gɔsa. Ma u dera win kãasan yenusu kpuro su na su sara tia tia. Ma Yinni Gusunɔ u Sabidin yenu gɔsa. 18 Ma u dera Sabidin yenun tɔn durɔbu kpuro ba na ba sara tia tia. Ma Yinni Gusunɔ u Akani gɔsa wi u sãa Kaamin bii, ka Sabidin debubu, ka Serakin sikadobu Yudan bweseru sɔɔ. 19 Yosue u Akani sɔɔwa u nɛɛ, nɛn bii, a Gusunɔ Isireliban Yinni bɛɛɛ wɛɛyɔ, kpa a gem gere. A man sɔɔwɔ ye a kua. A ku man yen gaa berua.

20 Akani u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, geema, na Gusunɔ Isireliban Yinni tora. Ye na kua wee. 21 Ye sa tabu di sa mwa sɔɔ, na yabe buraru garu wa te ba kua Babiloniɔ ka sii geesun gobi goobu (200) ka wura dɛka yɛn bunum ka kilon bɔnu nɛ. Na ye bine kua ma na sua na sikua nɛn kurɔ, sii gee siya su wãa ten temɔ.

22 Yande Yosue u tɔmbu gɔra ba duki da Akanin kuru mi, ba deema wee, gãa ni kpuro nu berua kuu te sɔɔ. Ma sii gee si, su wãa nin temɔ. 23 Ba ni kpuro suama kuu ten min di ba ka da Yosue ka Isireliba kpuron mi, ba yi Yinni Gusunon woodan kpakororun wuswaaɔ. 24 Yosue ka Isireliba kpuro ba Akani Serakin sikadobu sua ka gãa ni u gura, ka win bibu ka win yaa sabenu ka win kuu te, ka sere win ye u mɔ kpuro gesi, ba ka da sere Akɔɔn wɔwaaɔ. 25 Ma Yosue u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna a dera sa wahala yeni wa. Yinni Gusunɔ u koo maa de a wahala wa gisɔ.

Ma Isireliba kpuro ba wi ka win tɔmbu kpenu kasuka. Ma ba bu dɔɔ mɛni ka win ye u mɔ kpuro sannu. 26 Ma ba kpenu gura ba nin takanu kua ben wɔlɔ te ta wãa mi sere ka gisɔ. Ye kpuron sɔna ba yam mi sokumɔ Akɔɔn wɔwa sere ka gisɔn gisɔ. Yisi ten tubusiana, nɔni swãarun wɔwa.

Saa yera Yinni Gusunon mɔru ya sure.

Isireliba ba Ayigibu kamia

8

1 Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, a ku nanda, a seewo a tabu durɔbu kpuro sua kpa i Ayi wɔri. Domi na bɛɛ yen sunɔ ka win tɔmbu ka win wuu ka gen baru kpaanu kpuro nɔmu bɛria. 2 Kaa bu kpeerasiawa nge mɛ a Yerikogibu ka ben sunɔ kua. Kpa i ben ye ba mɔ ka ben yaa sabenu mwɛɛri, ye kpuro yu ko bɛɛgia. Yen sɔ, i n da, bɛɛn gaba koo kukewa wuu gen biruɔ, ba n bu yɔɔru bwɛɛye.

3-4 Ma Yosue u seewa u ka Ayi wɔri ka win tabu durɔbu kpuro. Yera be sɔɔ, u nɔrɔbun suba tɛna (30.000) gɔsa u bu sɔɔwa u nɛɛ, i doo i kuke wuu gen biruɔ wɔkuru, adama i kun ka bu toma kpa i n yɔ mi, i n sɔɔru sãa. 5 Nɛ ka maa tabu kowo be ba tie, sa ko wuu ge susi. Bã n sun wɔrim wee, kpa su duki gɔsirama nge yellu. 6 Kpa bu sun naa gira. Mɛya sa ko ka bu yara wuun di mam mam. Domi ba koo nɛɛ, sa duki mɔwa nge mɛ sa raa kua yellu ben wuswaaɔ. Kpa bu sun naa swii. 7 Saa yera, bɛɛ be i kukua mi, i ko yarima i wuu ge wɔri, i gu mwa. Yinni Gusunɔwa u koo bɛɛ gu nɔmu bɛria. 8 Wee, na bɛɛ wooda wɛɛmɔ. Sanam mɛ i gu mwa i kpa, i gu dɔɔ sɔreo, nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

9 Ma Yosue u dera ba da ba kukua Ayi ka Betelin baa sɔɔ, Ayin sɔɔ duu yeru gia. Adama win tii ka tɔn be ba tie ba kpuna sansaniɔ wɔku te.

10 Ye n kua buru buru yellu, u seewa u win tabu kowobu mɛɛra mɛɛra ma wi ka Isireliban guro gurobu ba bu kpara ba ka da Ayi gia. 11 Yosue ka win tabu kowo be, ba Ayi susi. Sanam mɛ ba tura yen deederu, yera ba ben sansani gira sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. N deema wɔwa gaa wãa be ka Ayin baa sɔɔ. 12 Yosue u maa dera tabu durɔbu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000) ya da ya kukua Beteli ka Ayin baa sɔɔ, sɔɔ duu yeru gia. 13 Isireli be ba tie, ba ben sansani gira sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Ma ben gaba maa da ba kukua Ayin sɔɔ duu yeru gia. Adama Yosuen tii u da u kpunawa wɔwa yen mi, wɔku te.

¹⁴ Ye n kua buru buru yellu, yera Ayin suno u Isireliba wa. Ma wi ka win tabu kowobu ba seewa ka sendaru bu ka Isireliba wari Yuudenin wowa mi, mi ba raa bu kamia. Adama ba n ye ma Isireliban sukum mu kukua wuun biru. ¹⁵ Ye Yosue ka win tambu ba bu wa, yera ba bwisi kua ba duki yakura ba swaa mwa ye ya dso ghaburu gia. ¹⁶ Ma ba Ayin ton durabu kpuro soka. Yera ba yara ba bu naa gira sere mi n toma wuun di. ¹⁷ Tan duro goo kun maa tiare Ayi ka Betelin wuu si soo. Ba wuu ge deriwa ba n kenua ba Isireliba naa gira. ¹⁸ Ma Yinni Gusuno u Yosue sowa u nee, a wunen yaasa ye a neni mi tiyo Ayi gia, domi kon nun wuu ge nomu beria.

Ma Yosue u win yaasa ye ti mi. ¹⁹ Saa yera ton be ba kukua mi, ba yara saa ben kuku yerun di ba wuu ge wari. Ye ba gu mwa ba kpa, ma ba yande gu dso sore.

²⁰⁻²¹ Ye Ayigibu ba biru sira, yera ba wa wee, dso wiira ta ben wuu wukiri ta wallu girari. Ma ba deema ba n maa kpe bu gam susi bu ka tii faaba ko. Saa yera Yosue ka Isireli be ba raa duki mo ba dso ghaburu gia mi, ba wa ma begibu ba wuu ge dso sore, yera ba gosirama ba Ayigii be wari. ²² Sanam meya Isirelin tabu kowo be ba raa wuu ge dso meni mi, ba yara min di ba gen tabu kowo be mara. Ma ba bu suunu doke sere ba n ye mi ba koo da. Ba bu mwera ba go go kpuro. Ben goo kun bu kisirari, ²³ ma n kun mo ben suno wi ba mwa wasiru ba ka da Yosuen mi. ²⁴ Ye Isireliba ba ben yibere be mwa ba go go ghaburu mi, mi ba bu naa swi, yera ba maa gosirama Ayio ba ton be ba tie go go. ²⁵ Tan be ba go dama te, kurabu ka durabu, ba sawa narabun suba wakura yiru (12.000). ²⁶ Saa ye ba taa bi mo Yosue u win yaasa ye wuu ge tiwa sere ba ka gen tambu kpuro go mam mam. ²⁷ Isireliba ba Ayigibun yaa sabenu gura ka ben arumani kpuro, nge me Yinni Gusuno u Yosue sowa. ²⁸ Ma Yosue u wuu ge dso soka ma ga kua bansu sere ka gison giso. ²⁹ Saa yera u dera ba Ayin

suno wi soora doke ba bwe ba deri saa bururun di sere soo ka kpa. Yoka u dera ba win goru bweya ba ko wuu gen duu yera. Ma ba tu kpenu sesiki. Kpee ni, nu wa mi sere ka gison giso.

Yosue u Isireliba

Yinni Gusunan wooda garia

guu te ba mo Ebalio

³⁰ Yeniban biru Yosue u Gusuno, Isireliban Yinni yaku yeru bania guu te ba mo Ebalin walla. ³¹ U yaku yee te banawa nge me Mowisi, Yinni Gusunan som kowo u Isireliba sowa ye u yorua woodaban tireru soo. U nee, bu Yinni Gusuno yaku yeru kuo ka kpee ni ba n dake. Ye ba tu bana ba kpa ma ba yaku dso mwaaruginu ka siarabun yakunu kua mi. ³² Isireliba kpuron wuswaa Yosue u wure u wooda yorua ye Mowisi u raa yorua. ³³ Isireliba kpuro ka ben wirugibu ka ben siri kowobu ka ben guro gurobu ka sere be ba saa sobu kpuro ba ya ba ka Yinni Gusunan woodan kpakoro te desire. Ben gabu ba ya guu te ba mo Garisimun bera gia, gabu maa guu te ba mo Ebalin bera gia. Ma be kpuro ba yaku kowobu Lefi be ba woodan kpakoro te sowa wuswaa kisi. Domi meya Mowisi u bu sowa bu ko saa ye ba koo bu domaru kua. ³⁴ Yen biru Yosue u bu wooda ye garia sere ka ye ya bori ka domarun gari mo, nge me Mowisi u yorua yen tireru soo. ³⁵ Ye kpurowa u gara Isireliban wuswaa, ton durabu ka ton kurabu ka bibu ka sere maa sobu be ba wa ben suunu soo. Baa yen tia, u n bure.

Isireliba ba ka Gabaonigibu

arukawani bokua

9

¹⁻² Sinam be ba wa soo duu yeru gia, guunun bera gia ka nim woku ge ba mo Mediterane gia n ka da Libanin tem bera gia, ba nua ma Isireliba ba Yerikogibu ka Ayigibu kamia. Yera ba no tia kua bu ka Isireliba ka ben wirugii Yosue warima. Bwese ninin sinamba, Hetiba ka Amoreba ka

Kananiba ka Feresiba ka Hefiba ka Yebusiba.

³ Adama ye Gabaonigibu be ba sãa Hefiba ba maa nua ye Yosue u Yerikogibu ka Ayigibu kua, ⁴⁻⁵ yera ba swaa kasu bu ka tii dwe. Ma ba dñanu kusenu kua ba doke saaki tãkõnu sã, ma ba maa gõni bõ tãkõnu sua mĩ sã ba ra tam doke ka sere maa pẽẽ gbebi yi yi bukusa kua, ma ba ye kpuro ben ketekunu sãbi. Ma ben tii ba yãa tãkõnu ka bara tãkõnu doke. ⁶ Ma ba da ba Yosue ka Isireliba deema Giligaliõ ba nẽẽ, saa tontonden diya sa wee su ka bẽẽ arukawani bõke.

⁷ Ma Isireliba ba bu wisa ba nẽẽ, sãrãkudo i wãawa bẽsen turuku mini, sa ñ kpẽ su ka bẽẽ arukawani bõke.

⁸ Ma ba Yosue wisa ba nẽẽ, sa wura su ko wunen sãm kowobu.

Ma Yosue u bu bikia u nẽẽ, man diya i wee. Bwese terà i sãa.

⁹ Ma ba nùn wisa ba nẽẽ, bẽsẽ wunen bwãabu sa weewa saa tontonden di yèn sã sa Gusunõ wunen Yinnin baaru nua ka maamaaki ye u kua Egibitiõ, ¹⁰ ka nge mẽ u Amãreban sinambu yiru ye kua, be ba wãa Yuudenin sã yari yeru gia. Beya Sihoni, Hẽsibonin sunõ, ka Ogu, Basanin sunõ wi u wãa Asitarãtuõ. ¹¹ Ye sa maa seewa bẽsen wuun bukurobu ka be ba tie ba sun kirõ kua ba nẽẽ, su dñanu kusenu koowo swaan sã kpa su na su bẽẽ deema su bẽẽ bikia i ka sun arukawani bõke kpa sa n bẽẽ sãamõ. ¹² Bẽen tii i wa nge mẽ bẽsen pẽẽ ye, ya gbere ya bukusa sãa. Sanam mẽ sa seewa yẽnun di, ya sãawa pẽẽ suma. ¹³ I maa bẽsen gõni mẽerĩõ yì sã sa tam doke. Yi raa sãawa gõni kpẽẽ, wee tẽ yi gẽẽkire. Meya maa bẽsen baranu ka yãa ni sa doke, nu gẽẽkira swaa sã ghabu ten dẽebun sã.

¹⁴ Adama Isireliba ba ñ Yinni Gusunõ bikie bu nã ù n kĩ bu ka bu arukawani bõke. Ma ba sibun dñã kuse ni mura ba di. ¹⁵ Ma Yosue u ka bu nã tĩa kua, ba arukawani bõkua ba n ka wãasine alafia sã. Ma Isireliban bukurobu ba wura ka bõri ma ba koo ben arukawani ye yibia.

¹⁶ Yen sã itasera Isireliba ba nua ma tãn ben wusu wãawa ben turuku mi. ¹⁷ Ma ba seewa ba wuu si mẽerim

da. Ba sãawa sã yiru, itase ma ba tura mi. Wuu siya, Gabaoni, ka Kefira ka Berãtu ka Yarimun wuu. ¹⁸ Adama ba ñ bu go yèn sã ben bukuroba ka bu arukawani bõkua kã, ma ba koo bu deri alafia sã. Ma ba ye bõrua ka Gusunõ ben Yinnin yĩsiru. Ka mẽ, be Isireli be, ba ka ben bukuro be wãki. ¹⁹ Ma bukuro be, ba wisa ba nẽẽ, sa ñ kpẽ su tãn be nãni sã, domi sa ka bu arukawani bõkua kã. Sa bõrua ka Yinni Gusunõn yĩsiru ma sa ñ bu gãanu kuammẽ. ²⁰ Tilasiwa su ka bu deri. Ma n kun mẽ, sa ko Yinni Gusunõn mõru seeya. ²¹ Yen sã, wee ye sa ko bu kua. Ba ko n da sun dãa kasuewa kpa ba n da sun nim takirie.

²² Ma Yosue u Gabaonigii be kpuro sokusia. Ye ba tunuma u bu bikia u nẽẽ, mban sãna i sun weesu kua, i nẽẽ, i weewa tontonden di. Ma sa deema i wãa bẽsen turuku. ²³ Tẽ i kua bõrurõbu bẽẽ kpuro. I ko i n sãawa bẽsen yõbu, kpa i n da nim takiri, i dãa kasu bẽsen Yinnin sãa yerun sã.

²⁴ Ma Gabaonigii be, ba nẽẽ, wee yèn sã sa kua mẽ. Sa nua ma Gusunõ wunen Yinni u win sãm kowo Mõwisi wooda wẽ u bẽẽ tem mẽ kpuro wẽ kpa i mẽn tãmbu kpuro go be i ka gesi yinna kpuro. Yen sãna sa ka bẽsen wãaru nanda. ²⁵ Tẽ, wee sa wãa wunen nãmuõ. A ka sun koowo nge mẽn weenẽ.

²⁶ Ma Yosue u ñ wure Isireliba bu bu go. ²⁷ Adama u bu sure ba n da dãa kasu kpa bu nim takiri Isireliban sã ka ben yãkunun sã yam mi Yinni Gusunõ u koo ra gõsi bu nùn sã. Sere ka gisãn gisã Gabaonigibun bibun bwese tera, ta sãmbu te mã.

Isireliba ba Amãreba kamia

10

¹ Adoni Sedẽki, Yerusalemun sunõ u nua ma Yosue u Ayi kamia u ye kpeerasia u yen sunõ go, nge mẽ u raa Yeriko ka yen sunõ kua. U maa nua ma Gabaonigibu ba ka Isireliba arukawani bõkua, ba wãa ben suunu sã. ² Yeniba kpuron sã u nanda gem gem, domi Gabaoni wuu bõkõwa nge sìn mi tem yẽrobu ba ra n wãa. Ga maa Ayi kere. Yen

biru gen tumbu kpuro tabu durɔ wɔrugɔbara. ³Yen sɔna Adoni Sedeki, Yerusalemun sunɔ wi, u sinam beni gɔria. Beya Hohamu Heboronin sunɔ, ka Pireamu Yaamutin sunɔ, ka Yafia Lakisin sunɔ ka Debiri Egonin sunɔ. ⁴U nɛɛ, bu na win mi, kpa bu nɔn somi bu ka Gabaoni wɔri yɛn sɔ yen tumbu ba ka Yosue ka Isireliba arukawani bɔkua.

⁵Nge mɛya Amɔreban sinambu nɔɔbu be, ba mɛnna ba ka ben tabu kowobu kpuro da ba ben sansani gira Gabaonin bɔkua. Ma ba ye wɔri. ⁶Ma Gabaonigibu ba Yosue sɔmɔ gɔria win sansaniɔ Giligaliɔ ba nɛɛ, a ku wunɛn nɔma wuna bɛsɛ wunɛn bwɔabun min di. A na fuuku a sun faaba ko, a sun somi. Domi Amɔreban sinambu kpuro be ba wɔa guunun bera gia, ba mɛnna ba sun wɔrima.

⁷Ma Yosue u seewa saa Giligali min di, ka win tabu kowobu kpuro bɛ sɔ tabu durɔ wɔrugɔba ba wɔa. ⁸Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku bu nasia domi na nɔn bu nɔmu bɛria. Ben goo sari wi u koo yɔra wunɛn wuswaaɔ.

⁹Yosue ka win tumbu ba sanum so wɔku giriru. Ma ba Amɔreba wɔri suaru sɔɔ. ¹⁰Yera Yinni Gusunɔ u dera Amɔre be, ba burisina Isireliban wuswaaɔ. Ma Isireliba ba bu go go gem ka tia Gabaonin bɔkua. Ba ben gabu naa swɔi ba go Beti Horonin swaaɔ sere ba ka tura Asekaa ka Makedaa. ¹¹Sanam mɛ ba Isireliba duki suurimɔ Beti Horonin swaaɔ, ye ya saramɔ guurun di, miya Yinni Gusunɔ u dera guru kpee bakanu nu bu wɔrikimɔ wɔllun di nu goomɔ, sere ba ka tura Asekaa. Be guru kpee ni, nu go, ba dabi ba kere be Isireliba ba go.

¹²Dɔma te Yinni Gusunɔ u Isireliba Amɔreba nɔmu bɛria, Yosue u nɔn kana Isireliban nɔni biru u nɛɛ, a de sɔɔ u yɔra sau Gabaonin deedeeru kpa suru u maa yɔra Ayalonin wɔwan deedeeru.

¹³Ma sɔɔ u yɔra sɛɛ, mɛya maa suru u yɔra sere ba ka ben yibɛɛ be kpuro kamia. Gari yi, yi yorua Yasarin tirɛɔ, yi nɛɛ, sɔɔ u yɔra wɔllun suunu sunukaa. U n ka dubu sende nge sɔɔ

teerun saka. ¹⁴Tɔru gara kun maa naare nge te, tɛ sɔɔ Yinni Gusunɔ u tɔnun gere wura mɛ, dɔma te u Isireliba sanna mi.

¹⁵Yen biru Yosue u gɔsira u da win sansaniɔ Giligaliɔ, wi ka Isireliba kpuro.

Yosue u Amɔreban

sinambu nɔɔbu ye go

¹⁶Saa ye sɔɔ, sinambu nɔɔbu be, ba kpikuru sua ba da ba kukua kpee wɔruɔ Makedaa. ¹⁷Yera goo u na u Yosue sɔɔwa ma sinam be, ba wɔa kpee wɔru gen mi. ¹⁸Ma Yosue u nɛɛ, i ge kenuɔ ka kpee bakanu kpa i kɔsobu yi mi. ¹⁹Adama i ku tɛ mi, i yibɛɛ be ba tie naa swɔiyɔ kpa i ku de bu du ben wusɔ, domi Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u sun bu nɔmu bɛria.

²⁰Yosue ka Isireliba ba Amɔreba kpuro kamia, ma n kun mɔ be ba kpɔa ba duki sua ba kukua wuu si su gbɔraru mɔ sɔɔ. ²¹Ma Yosuen tumbu ba wurama ka bɔri yɛndu win mi Makedaa. Tem mɛ sɔɔ, goo kun maa kaka u ben kɔsa gere.

²²Yen biruwa Yosue u nɛɛ, i man kpee wɔru ge wukio kpa i man sinambu nɔɔbu ye yarama. ²³Ba bu yarama ba ka da Yosuen mi. Ba sɔawa wuu sinin sinambu, Yerusalemu ka Heboroni ka Yaamuti ka Lakisi ka Egoni. ²⁴Ye ba ka sinam be kpuro na Yosuen mi, yera u Isireliba kpuro sokusia u nɛɛ, be ba sɔa tabu kowobun wirugibu ba ka taa bi kua, bu na bu sinam ben wɔinu ka naasu taare.

Ma ba kua nge mɛ u gerua. ²⁵Yosue u maa bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum ko, i de i n wɔrugɔru mɔ kpa i ku mwia kpana. Nge mɛsuma Yinni Gusunɔ u ko n da bɛsɛn yibɛɛba kpuro kue.

²⁶Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sinam be go u ben gonu bwɛ dɔnu nɔɔbu sɔɔ. U nu deri mi sere n ka kua yoka. ²⁷Yoka yera u wooda wɛ u nɛɛ, bu goo ni sarasio kpa bu nu kpɛɛ kpee wɔru ge sɔɔ. Yen biru ba kpee bakanu sua ba ka wɔru gen nɔɔ kɔrua. Kpee ni, nu wɔa mi, sere ka gison giso.

Yosue u maa Amɔreban

wusu gasu mwa

²⁸Yen tɔɔ tera Yosue u wuu ge ba mɔ Makeda wɔri u mwa. U gen sunɔ go ka tɔn be ba wɔa mi kpuro. Baa tɔn turo u n̄ deri. U Makedan sunɔ wi kuawa nge mɛ u Yerikogii kua.

²⁹Yen biru saa Makedan di, Yosue ka win tɔn be, ba da ba Libina wɔri. ³⁰Ma Yinni Gusunɔ u bu wuu ge nɔmu beria. Ba gen tɔmbu go kpuro. Baa tɔn turo, ba n̄ deri. Ma ba gen sunɔ kua nge mɛ ba Yerikogii kua.

³¹Saa Libinan di Yosue ka win tɔmbu ba maa da ba Lakisi tarusi ba ye wɔri. ³²Ma Yinni Gusunɔ u bu wuu ge nɔmu beria. Ye ba gu wɔri mɛ, yen sɔɔ yirusera ba gu kamia ba gen tɔmbu kpuro go. Baa tɔn turo, ba n̄ deri, nge mɛ ba kua Libinaɔ. ³³N deema Horamu Gesɛn sunɔ ka win tabu kowobu ba wɔa mi, ba Lakisigibu somimɔ. Adama Yosue u be kpuro kamia u bu go, u n̄ ben goo deri.

³⁴Saa Lakisin min diya Yosue ka win tɔn be, ba maa da Egoniɔ ba ye tarusi ba wɔri. ³⁵Yen dɔma tera ba wuu ge kamia, ma ba gen tɔmbu go nge mɛ ba kua Lakisiɔ.

³⁶Egoni min diya ba maa da ba Heboroni wɔri. ³⁷Ma ba wuu gen tɔmbu mwɛera ba go go, ka gen sunɔn tii, ka sere maa gen baru kpaanugibu kpuro. Baa tɔn turo, ba n̄ deri, ba bu gowa nge mɛ ba kua Egoniɔ.

³⁸Yen biru ba maa gɔsira ba da Debirɔ. Ma ba ye wɔri ³⁹ba kamia ba yen tɔmbu ka yen sunɔ ka yen baru kpaanugibu kpuro mwɛera ba go. Baa tɔn turo, ba n̄ deri. Yosue u dera ba tɔn be kpuro gowa nge mɛ u Heboronigibu ka Libinagibu ka ben sinambu kua.

⁴⁰U bera min tɔmbu gowa ka min sinambu wuu si su wɔa guunun bera gia ka si su wɔa sɔɔ yɛsan nɔm dwarɔ ka si su wɔa wɔwɔa ye ya wɔa nim wɔkun bera gia, ka sere maa si su wɔa gungunɔ. Baa tɔn turo u n̄ deri. U bu gowa nge mɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni u n̄n sɔɔwa u ko. ⁴¹Ma Yosue u maa wusu kpuro wɔri saa Kadesi Baanea ka Gasan di si su wɔa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia n ka girari Gosɛnin bera gia Yudan temɔ sere n ka da Gabaoniɔ sɔɔ

yɛsan nɔm geu gia. ⁴²U wuu si su wɔa mi kpuro mwɛera u sin sinambu kamia. Domi Gusunɔ Isireliban Yinniwa u bu sannammɛ. ⁴³Yeniba kpuron biru Yosue ka win tɔmbu ba gɔsirama ben sansaniɔ Giligaliɔ.

Yosue u Yabini ka win bɔrɔba kamia

11

¹Saa ye Yabini, Hasorin sina boko u nua ma Yosue ka wigibu ba tabu dimɔ, yera u sɔmɔbu gɔra Yobabu, Madonin sunɔn mi ka Simuronin sunɔn mi ka Akusafun sunɔn mi, ²ka sere sinam be ba wɔa guunun bera gia, sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, ka be ba wɔa Yuudenin wɔwɔa daa bure te ba mɔ Genesaretin sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, ka be ba wɔa batuma ye ba mɔ Sefalaɔ, ka maa Dorin bera gia, nim wɔkun bɔkuɔ sɔɔ duu yeru gia. ³Mɛya u maa Kananiba nɔɔsia be ba wɔa Yuudenin sɔɔ yari yeru gia ka gen sɔɔ duu yeru gia. Beya Amɔreba ka Hetiba ka Feresiba ka Yebusiba be ba wɔa guunun bera gia, ka Hefiba be ba wɔa guu te ba mɔ Hɛmɔɔn gɔarɔ Misipan temɔ. ⁴Sinam be kpuro ba seewa ka ben tabu kowo dabi dabinu nge yani sɛeri yi yi wɔa nim wɔkun bɔkuɔ. Mɛya ba maa tabu kɛkɛba mɔ ka dumi dabi dabinu. ⁵Ma ba nɔɔ tia kua ba na ba ben sansani gira Mɛromun daarɔ bu ka Isireliba wɔri.

⁶Yera Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, a ku ben berum ko. Sia amadaare kon bɛɛ bu nɔmu sɔndia, kpa i bu mwɛeri i go, kpa i ben dumin naa sɛinu bɔɔri, yen biru i ben tabu kɛkɛ be dumi gawe dɔɔ mɛni.

⁷Saa yera Yosue ka win tabu kowobu ba da ba tɔn be wɔri subaru sɔɔ Mɛromun daaru mi. ⁸Yera Yinni Gusunɔ u bu beri ben nɔmaɔ ba bu kamia. Be ba duki sua ba bu naa swii sere wuu bɔkɔ ge ba mɔ Sidoniɔ sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ka sere Miserefɔti Maimuɔ ka Misipan wɔwɔa sɔɔ yari yeru gia. Ba bu gowa mam mam, baa tɔn turo ba n̄ dere u sia. ⁹Yosue u kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u n̄n sɔɔwa. U tɔn ben dumin naa sɛinu

bɔɔra ma u tabu kɛkɛ be dumi gawe mi dɔɔ mɛni.

Ba Hasori mwa

¹⁰ Ye Yosue u ɔsirama, yera u wuu ge ba mɔ Hasori wɔri u mwa u gen sunɔ go. N deema wuu gera ga sɔa bera min wuu maro gɛn mi ben sina boko u wɔa. ¹¹ Yosue u dera ba gen tɔmbu kpeerasia mam mam, ma ba gu dɔɔ mɛni. ¹² Ma ba sinam ben wuu si su tie wɔri ba sin sinambu ka sin tɔmbu kpuro kpeerasia. Ba kuawa nge mɛ Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u Yosue sɔwa. ¹³ Adama ba n wuu si su wɔa gungunu wɔlɔ dɔɔ mɛni, ma n kun mɔ Hasori ye. ¹⁴ Ye ba tɔn be kpuro go ba kpa, yera ba ben dukia ka ben yaa sabenu gura ba tii koosi. ¹⁵ Yosue u dera ba kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u win sɔm kowo Mɔwisi sɔwa u ko. U n yen gaa bure.

Yosue u Kananin tem kpuro

mwa

¹⁶ Nge mɛya Yosue u ka Kananin tem mɛ kpuro mwa, mɛn guunun bera gia ka mɛn sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia ka Gosɛnin tem kpuro, ka Sefalan bera gia, ka Yuudenin wɔwa gia, ka sere guu ni nu wɔa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ka bera min batuma. ¹⁷ Sinam be ba kamia mi, ben wusu wɔawa saa guu tɛn mi gɔanu ku ra kpin bera gian di Seirin bɔkuɔ, sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia n ka girari Baali Gadiɔ ye ya wɔa Libanin wɔwɔ guu te ba mɔ Hɛmɔɔn gɔarɔ sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. ¹⁸ Ba ka sinam be tabu kua n tɛ ba sere bu kamia be kpuro. ¹⁹ Tɔn be kpuro sɔɔ, Hefi be ba wɔa Gabaoniɔ tɔnawa ba ka Isireliba dora. Be ba tie Isireliba ba bu wɔriwa ba go mam mam. ²⁰ Dumi Yinni Gusunɔ u dera sin tɔmbun gɔrusu bɔbia ba ka Isireliba tabu kua, kpa Isireliba bu wa bu ka bu kpeerasia mam mam ba kun ben wɔnwɔndu kue, nge mɛ Yinni Gusunɔ u win sɔm kowo Mɔwisi sɔwa.

²¹ Saa ye sɔɔ, Yosue u maa seewa u Anakiba wɔri be ba wɔa guunun bera gia Heboroniɔ ka Debiriɔ ka Anabuɔ ka sere be ba wɔa Yuda ka Isirelin guunun bera gia, u bu kpeerasiawa

mam mam be ka ben wusu, ²² ma n kun mɔ be ba duki sua ba da Gasɔ ka Gatiɔ ka Asidɔduɔ. ²³ Nge mɛya Yosue u ka Kananin tem mɛ kpuro mwɛɛra nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔwa. Yen biru u mu bɔnu kua. U Isireliban bwese kɛra baayere yegim wɛ. Saa ye sɔɔra ba tabun baa deri ba wɛra.

Sinam be Isireliba ba kamia

12

¹ Mɔwisin waati sɔɔ Isireliba ba sinam be ba wɔa Yuudenin sɔɔ yari yeru gia kamia. Ma ba bera min tem mwɛɛra mɛ mu wɔa Yuudenin wɔwa kpuro sɔɔ saa daa te ba mɔ Aanɔn di sere n ka girari guu te ba mɔ Hɛmɔɔwɔ. ²⁻³ Sinam ben turon yɛsira Sihoni. U sɔawa Amɔreban sunɔ. Win wuuwa Hɛsiboni. Wiya u mɔ kpuro saa Aroɛn di ye ya wɔa daa te ba mɔ Aanɔn goorɔ sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, sere n ka girari guu te ba mɔ Pisigɔ, saa min di sere Bɛti Yesimatiɔ nim wɔku bɔruguun sɔɔ yari yeru gia, saa maa min di, n ka da daa te ba mɔ Yabɔkuɔ Amɔniban tem nɔɔ bura yerɔ, ka Galadin tem bee tia sere daa bure te ba mɔ Genɛsariɔ. ⁴ Turowa maa Ogu, wi u sɔa Basanin sunɔ. Wiya u tie Refan bweseru sɔɔ. U wɔawa Asitarɔtuɔ, ka Edɛɛ. ⁵ Wiya u Basanin tem kpuro mɔ saa guu te ba mɔ Hɛmɔɔn di sere ka Salikaɔ ka mi Gesuriban tem ka Maakagibun tem nɔɔ ga yɔra, ka Galadin tem bee tia mi Sihoni, Hɛsibonin sunɔn tem nɔɔ ga yɔra. ⁶ Tem mɛn tɔmbu kpurowa Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo ka Isireliba ba go. Ma Mɔwisi u tem mɛ Rubɛnin bwese kɛra ka Gadin bwese kɛra ka Manasen bwese kɛran sukum bɔnu kua.

⁷ Yosue ka win tɔmbu Isireliba ba sinam be ba wɔa Yuudenin sɔɔ duu yeru gia kamia. Sinam ben tema mu wɔa saa Baali Gadin di Libanin guunun wɔwa sɔɔ, sɔɔ yɛsan nɔm geuɔ, sere guu tɛn mi gɔanu ku ra kpi te ta wɔa Seirin bɔkuɔ, sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Tem mɛya Yosue u Isireliban bwese kɛri bɔnu kua. ⁸ Mɛya mu wɔa guunun bera gia ka sere Sefalan beran batumaɔ ka Yuudenin wɔwɔ ka min guunɔ ka

sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia mi gāanu ku ra kpi. Hɛtibara ba wāa tem mi, ka Amɔreba ka Kananiba ka Fere-siba ka Hefiba ka sere maa Yebusiba. ⁹ Sinam be ba maa kamia mi, ben wusu wee, siya Yeriko ka Ayi ye ya wāa Betelin bɔkuɔ ¹⁰ ka Yerusalemu ka Heboroni, ¹¹ ka Yaamuti ka Lakisi, ¹² ka Egoloni ka Gesɛɛ, ¹³ ka Debiri ka Gedɛɛ, ¹⁴ ka Hɔɔma ka Aradi ¹⁵ ka Libina ka Adulamu ¹⁶ ka Makeda ka Beteli, ¹⁷ ka Tapua ka Hefɛɛ, ¹⁸ ka Afɛki ka Lasaroni, ¹⁹ ka Madoni ka Hasori ²⁰ ka Simuroni Mɛroni ka Akusafu ²¹ ka Tanaki ka Mɛgido, ²² ka Kedɛsi ka Yokunɛamu ye ya wāa guu te ba mɔ Kaamelio, ²³ ka Dori ye ya wāa Dorin guunun bera gia, ka Goyimu ye ya wāa Giligalin bɔkuɔ, ²⁴ ka Tirisa. Sinam be kpuro ba sāawa tena ka tia.

Tem mɛ mu tie

Isireliba bu mwa

13

¹ Yosue u tɔkɔ kua gem gem. Yera Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wee, a tɔkɔ kua. Adama tem mɛ mu tie mu kpā mɛ Isireliba ba n gina mwɛ. ² Mɛya Filisitiban tem ka Gesuriban tem ³ ka Afaban tem mɛ mu wāa sɔɔ yɛsan nɔm dwarɔ. Tem mɛ kpuro mu sāawa Kananiban tem. Mu wāawa saa daa te ba mɔ Sikorin di te ta wāa Egibitin tem nɔɔ bura yerɔ, sere Ekoronin tem nɔɔ bura yerɔ sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Mɛn wuu marɔɔwa Filisitiban sinambu nɔɔbu ba wāa. Wuu siya Gasa ka Asidɔdu ka Asikaloni ka Gati ka Ekoroni. ⁴ Kananin tem mɛ mu maa tie bu mwa, mu wāawa saa Mɛaran di ye ya sāa Sidonigibun wuu, n ka girari Afɛkiɔ Amɔreban tem nɔɔ bura yerɔ, ⁵ ka maa Gibaligibun tem, ka sere Libanin tem kpuro sɔɔ yari yeru gia, saa Baali Gadi ye ya wāa guu te ba mɔ Hɛmɔɔn gāaron di n ka girari Hamatin duu yerɔ, ⁶ ka sere Libanin guunun bera gia n ka da Miserefɔti Maimuɔ mi Sidonigibu ba wāa. Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu tem mɛn tɔmbu gira kpa a bu tem mɛ bɔnu kua ka tɛtɛ nge mɛ na nun yiire a ko. ⁷ Ben bwese keri nɔɔba nɛɛ ye ka Manasen bwese

keran sukum be ba n daa gāanu wa, bera kaa tem mɛ bɔnu kua.

Ba tem mɛ mu wāa Yuudenin

sɔɔ yari yeru gia bɔnu kua

⁸ Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo u Rubenin bwese kɛra ka Gadiba ka Manasen bwese keran sukum tem bɔnu kua mɛ mu wāa Yuudenin daarun sɔɔ yari yeru gia. ⁹ Ben tem mɛ, mu wāawa saa Aroɛɛn di ye ya wāa daa te ba mɔ Aanɔɔn goorɔ, sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia n ka da wuu ge ga wāa daa ten wɔwan suunu sɔɔ, sere Diboniɔ Mɛdiban batuma sɔɔ, ¹⁰ ka wuu si Sihoni Amɔreban sina boko wi u wāa Hesiboniɔ u mɔ n ka girari Amɔniban tem nɔɔ bura yerɔ, ¹¹ ka Galadiɔ ye ya sāa Gesuriba ka Maakagibun tem ka sere guu te ba mɔ Hɛmɔɔwɔ, ka Basaniɔ n ka girari Salikaɔ, ¹² ka sere sina boko Ogun temɔ wi u raa wāa Basaniɔ u bandu dii Asitarɔtuɔ ka Edɛɛɔ. Wiya u tie Refan bweseru sɔɔ. Sinam be yiru kpurowa Mɔwisi u kamia u ben tem mwɛɛra. ¹³ Adama Isireliba ba n Gesuriba ka Maakagibu gire. Yen sɔna bwesenu yiru ye, ya wāa Isireliban suunu sɔɔ sere ka gisan gisɔ.

¹⁴ Lɛfin bwese kɛra tɔnawa ba n tem wɛ mi ba ko n wāa. Domi Gusunɔ u dera be ka ben bibun bweseru ba yākunun sukum dimɔ, yera ya kua ben tubi nge mɛ u raa bu sɔɔwa.

¹⁵ Tem mɛ Mɔwisi u Rubenin bwese kɛra wɛ yɛnu ka yɛnu, ¹⁶ mɛya mu wāa saa Aroɛɛn di ye ya wāa daa te ba mɔ Aanɔɔn goorɔ, n ka da wuu ge ga wāa wɔwa yen suunu sɔɔ ka batuma ye ya wāa Mɛdiban bɔkuɔ, ¹⁷ ka Hesiboni ka wuu si su wāa batuma ye sɔɔ. Siya Diboni ka Bamɔtu Baali ka Bɛti Baali Mɛɔni, ¹⁸ ka Yahasi ka Kedemɔti, ka Mɛfati, ¹⁹ ka Kiriataimu ka Sibima ka Sere Hasasaa ye ya wāa guurɔ te ta wāa wɔwɔɔ, ²⁰ ka Bɛti Peori ka guu te ba mɔ Pisigan bera gia ka Bɛti Yesimɔti, ²¹ ka sere Sihoni Amɔregii wi u raa bandu dii Hesiboniɔn wuu si su wāa batuma sɔɔ. N deema Mɔwisi u sunɔ wi kamia, ka Madianiban sinambu. Beya Efi ka Rekemu ka Suri ka Huri ka Reba. Be kpurowa ba raa Sihoni sāmɔ. ²² U maa dera ba Balamu Beorin bii go wi u

sāa soro. ²³ Rubenin bwese keran tem men nɔɔ ga yɔrawa sere Yuudenio sɔɔ duu yeru gia. Beya ba wuu si ba sia sia mi kpuro mɔ.

²⁴ Tem mɛ Mɔwisi u Gadin bwese kera wɛ mɛya mu wāa ²⁵ saa Yasɛɛn di ka Galadin wusu kpuro ka wuu si su wāa Amɔniban tem sukum sɔɔ n ka girari Aroɛɛɔ, Raban sɔɔ yari yerun deedeeru. ²⁶ Mɛya mu maa da saa Hɛsibonin di n ka girari Ramati Misipeɔ ka Betonimuɔ, saa maa Mahanaimun di, n ka girari Debirin tem nɔɔ bura yerɔ, ²⁷ ka Yuudenin wɔwan wuu sini, Bɛti Haramu ka Bɛti Nimura ka Sukotu ka Safoni. Wuu siya su raa sãa sina boko Sihonin wusu, wi u raa sã Hɛsibonio. Yuudenin daara ta sãa tem men nɔɔ bura yeru sere n ka da daa bure te ba mɔ Genesareti. ²⁸ Wuu si ba sia mi, siya su kua Gadin bwese keran tubi.

²⁹ Tem mɛ Mɔwisi u Manasen bwese keran sukum wɛ mu n saa ben tubi, ³⁰ mɛya mu wāa Mahanaimun sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Tem mɛya Basanin tem kpuro mi sina boko Ogu u raa bandu dii ka sere Yairin wusu kpuro. Sin geera sãawa wata. ³¹ Tem mɛya, mu maa Galadin tem sukum mɔ ka Asitarotu ka Edɛɛ, wuu si su raa sãa sina boko Ogun wusu. Tem mɛ kpurowa ba Makiri, Manasen biin bwese keran sukum wɛ.

³² Mɔwisi u tem mɛ bɔnu kuawa sanam mɛ u wāa Mɔabun tem Yuudenin sɔɔ yari yeru gia Yerikon deedeeru. ³³ Adama u n Lefin bwese kera tem gam wɛ. U bu sɔɔwa bu ko Gusunɔ ben Yinnin yãku kowobu. Yeya ya ko n sãa ben tubi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

Ba Yuudenin sɔɔ duu yerun

bera bɔnu kua

14

¹ Yãku kowo Eleasaa ka Yosue, Nunin bii, ka Isireliban bwese kera baayeren guro gurobu bera ba Isireliba tem bɔnu kua. Wee nge mɛ ba mu bɔnu koosina. ² Bwese kera nɔɔba nne ka Manasen bwese keran sukum ye ya tie ye ya n daa tem wa, yera ba tem mɛ bɔnu kua. Tɛtɛwa ba ka

mu bɔnu kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa bu ko. ³ N deema Mɔwisi u raa Isireliban bwese kera yiru ka Manasen bwese keran sukum tem wɛ Yuudenin sɔɔ yari yeru gia. Adama u n Lefiba tem gam wɛ, ⁴ ma n kun mɔ wusu gasu ka sin kpaya yenu. Manase ka Efaraimu ba sãawa Yosefun bibu. Bera ba kua bwese kera yiru. ⁵ Isireliba ba tem mɛ bɔnu kuawa nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa.

⁶ Sɔɔ teeru Yudan bibu ba Yosue deema Giligaliɔ. Ma Kalebu, Yɛfunɛ Kenisin bii, u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, wunen tii a yaaye ye Yinni Gusunɔ u win sɔm kowo Mɔwisi sɔɔwa nɛ ka wunen sɔ Kadɛsi Baanɛaɔ. ⁷ Nɛ Kalebu, wɔɔ weeruwa na mɔ sanam mɛ Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u man gɔra Kadɛsi Baanɛan di n na n tem mɛ bɔsu bɔsu n men saria mɛeri. Na na na bɔsu na mɛera. Ma na wura na nɔn sɔɔwa mam mam ye na wa. ⁸ Adama be ba man yɔsirima na ka tem mɛ mɛerim na mi, ba dera tɔmba tem mɛ bwɛra yara. Adama nɛ, na Gusunɔn gere mɛm nɔɔwawa mam mam. ⁹ Yen dɔma tera Mɔwisi u bɔrua u nɛɛ, bera mi nen tii na mɛerim da mi, ya koo ko nɛ ka nen bibun bweserugia sere ka baadommaɔ yɛn sɔ na Gusunɔn gere mɛm nɔɔwa mam mam. ¹⁰ Yen wɔɔ weeru ka nɔɔbuwa mini ye Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari yi sɔɔwa saa ye bɛsɛ Isireliba sa wāa gɔbaburɔ. Saa maa dɔma ten diya Yinni Gusunɔ u man kɔsu nge mɛ u nɔɔ mwɛeru kua sere na ka gisɔ wɔɔ wɛnɛ ka nɔɔbu tura. ¹¹ Ka mɛ, na dam mɔ sere ka gisɔ n ka tabu da, n kun mɛ n ka sɔmburu garu ko, nge mɛ na raa mɔ sanam mɛ Mɔwisi u man gɔrima n tem men saria mɛeri. ¹² Yen sɔ tɛ, a man guunun bera gia wɛɛyɔ mi Yinni Gusunɔ u man nɔɔ mwɛeru kua. Na nɔn sɔɔwa ma Anakin bwesera ta wāa bera mi. Ba ben wusu gbãranu toosiwa mam mam. Yen sɔ, Gusunɔ u n ka man wāa, kon tem mɛ mwa nge mɛ win tii u gerua.

¹³⁻¹⁴ Yosue u Kalebu Yɛfunɛ Kenisin bii domaru kua. Ma u nɔn Hebronin bera wɛ. Yera ya kua wigia yɛn sɔ u Gusunɔ ben Yinnin gere mɛm nɔɔwa

mam mam. ¹⁵ Heboroni yera ba ra raa soku Ariban wuu. Ariba wi, u yĩsiru yara Anakin bweseru sɔɔ.

Yeniba kpuron biruwa Isireliba ba wẽra ba ñ maa tabu kue.

Tem me ba Yudan bwese kera

wẽ

15

¹ Tem me ba Yudan bwese kera wẽ, men sɔɔ yẽsan nɔm dwaru gia mu yɔrawa Edɔmun tem nɔɔ bura yerɔ. Mi gia n sɔɔawa batuma mi gãanu ku ra kpi. Yera ba sokumɔ Sini. ² Bera min nɔɔ bura yeru ta toruawa saa nim wɔku bɔrugun di ³ ma ta da gunguu te ba mɔ Akarabimuɔ ka Siniɔ sere ka Kadesi Baanɛaɔ. Saa maa min di, ta da Hesiɔniɔ ka Adariɔ sere ka Kaakaaɔ. ⁴ Saa min di ta da Asimɔɔn bera gia n ka da Egibitin daarɔ, ma ta daa te swi sere nim wɔku ge ba mɔ Mediteranɛaɔ. Nge meya Yudaban tem nɔɔ bura yeru ta sɔɔ sɔɔ yẽsan nɔm dwaru gia.

⁵ Sɔɔ yari yeru gia nim wɔku bɔruguuwa ga sɔɔ men nɔɔ bura yeru, n ka girari mi Yuudenin daara ra nim sure.

⁶ Saa min di, men sɔɔ yẽsan nɔm geu gian nɔɔ bura yeru ta dawa Beti Hogulaɔ ka Beti Araban sɔɔ yẽsan nɔm geu n ka girari Bohanin kperɔ. Bohani wi, u sɔɔawa Rubenin bii. ⁷ Saa min di, ta maa da Debiriɔ, Akɔɔn wɔwan bɔkuɔ. Saa min di ta da sɔɔ yẽsan nɔm geu gia sere Giligalin bɔkuɔ, Adumimun guurun deedeeru, yen daaran sɔɔ yẽsan nɔm dwaru gia, n ka da Eni Semɛsin bwiin bɔkuɔ, sere ka Eni Rogeliɔ. ⁸ Saa min di, ta sara ta da Beni Hinɔmun wɔwaa, Yebusin sɔɔ yẽsan nɔm dwaru gia, ye ba maa sokumɔ Yerusalem, ka sere guu ni nu waa wɔwa yen sɔɔ duu yeru gia, ka mi Refan wɔwa ya yɔra sɔɔ yẽsan nɔm geu gia. ⁹ Saa maa min di ta da ta Nefitoan bwii girari n ka da wuu si su waa guu te ba mɔ Eforoniɔ, n ka maa da sere Balaɔ ye ba maa sokumɔ Yarimun wuu. ¹⁰ Saa Balan di, ta maa da sɔɔ duu yeru gia n ka girari Seirin guuru gia ka guu te ba mɔ Yarimun sɔɔ yẽsan nɔm geu gia Kesaloniɔ, ma

ta da Beti Semɛsiɔ ka Tinnɔaɔ, ¹¹ ka Ekoronin sɔɔ yẽsan nɔm geu gia, n ka da Sikoroniɔ ka guu te ba mɔ Bala gia sere Yabunɛliɔ ma ta yɔra nim wɔku ge ba mɔ Mediteranɛaɔ.

¹² Nim wɔku geya, ga sɔɔ tem men nɔɔ bura yeru sɔɔ duu yeru gia.

Nge meya ba Yudaban tem men nɔɔ bura yenu yi yi.

¹³ Ba Kalebu Yefunen bii Yudaban tem gam wẽ nge me Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa. Ba nɔn Ariban wuu wẽ ye ba maa mɔ Heboroni. Ariba wi, u sɔɔawa Anakiban sikado. ¹⁴ Kalebu wi, u Anakiban bwesenu ita gira. Bera Sesaiba ka Akimaniba ka sere Talimaiba. ¹⁵ Heboronin diya u seewa u da u Debirigibu wɔri. Wuu gera ba ra raa soku Sefɛɛn wuu. ¹⁶ Ma Kalebu u nɛɛ, wi u kpia u Sefɛɛn wuu kamia, yɛrowa u koo win bii wɔndia Akusa kɛ u sua kurɔ. ¹⁷ Yera Otinieli, Kalebun mɔɔ Kenasin bii, u wuu ge kamia. Ma Kalebu u nɔn win bii wɔndia wi wẽ kurɔ. ¹⁸ Sanam me kurɔ wi, u dua Otinielin yenuɔ u kpa, yera u nɔn bwisi kã u nɛɛ, a doo a tem bikia nen tondon mi. Adama kurɔ win tii u da win tundo Kalebun mi. Ye u tura mi, u sara saa win ketekun di. Yera Kalebu u nɔn bikia u nɛɛ, mba a kã. ¹⁹ Ma u wisa u nɛɛ, a suuru koowo a man bwii kɛ. Domi bera ye a man wẽ sɔɔ yẽsan nɔm dwaru gia, nim sari mi.

Ma Kalebu u nɔn bwii wẽ yi yi waa guunɔ ka wɔwaa.

²⁰ Tem me ba sia sia mini kpurowa mu kua Yudan bwese kera tubi.

²¹ Wuu si su waa Edɔmun tem nɔɔ bura yeru gia Yudaban tem sɔɔ yẽsan nɔm dwaru gia, siya Kabiseeli, ka Edeɛ ka Yaguri, ²² ka Kina, ka Dimɔna, ka Adada, ²³ ka Kedesi, ka Hasori, ka Itinani, ²⁴ ka Sifu, ka Telɛmu, ka Bealotu, ²⁵ ka Hasori Hadata, ka Keriɔtu Hesiɔni ye ba maa sokumɔ Hasori, ²⁶ ka Amamu, ka Sema, ka Molada, ²⁷ ka Hasori Gada, ka Hesiɔmɔɔ, ka Beti Paleti, ²⁸ ka Hasaa Suali, ka Beri Seba, ka Bisotia, ²⁹ ka Bala, ka Iyimu, ka Asemu, ³⁰ ka Elitoladi, ka Kesili, ka Hɔɔma, ³¹ ka Sikilagi, ka Madimana, ka Sansana, ³² ka Lebaɔti, ka Silimu, ka Aini, ka Rimɔɔ. Wuu si kpuro su

kuawa tɛna tia sari, gen baagere ka gen baru kpaanu.

³³Wuu si su maa wãa wɔwa sɔɔ, siya Esitaoli, ka Sorea, ka Asina, ³⁴ka Sanɔa, ka Eni Ganimu, ka Tapua, ka Enamu, ³⁵ka Yaamuti, ka Adulamu, ka Soko, ka Aseka, ³⁶ka Saaraimu, ka Aditaimu, ka Gederɔ, ka Gederɔtaimu. Si maa, su kuawa wɔkura nɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu. ³⁷Ka Senani, ka Hadasa, ka Migidali Gadi, ³⁸ka Dilani, ka Misipe, ka Yokutɛɛli, ³⁹ka Lakisi, ka Bosikati, ka Egoloni, ⁴⁰ka Kaboni, ka Lasimasi, ka Kitilisi, ⁴¹ka Gederɔtu, ka Beti Dagoni, ka Naama, ka Makeda. Si maa, su kuawa mi wɔkura nɔɔbu ka tia, gen baagere ka gen baru kpaanu. ⁴²Ka maa Libina, ka Etɛɛ, ka Asani, ⁴³ka Yifuta, ka Asina, ka Nɛsibu, ⁴⁴ka Keila, ka Akisibu, ka Maresa. Ma si kpuro su maa kua nɔɔba nɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu. ⁴⁵Ka maa Ekoroni, ye ka yen wuu marosu ka yen baru kpaanu. ⁴⁶Ka sere wuu marosu ka baru kpaanu ni nu ka Asidɔdu sikereɛ ka ni nu wãa Ekoroni ka nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛn baa sɔɔ, ⁴⁷ka Asidɔdu, ka Gasa, ka sin wuu marosu ka baru kpaanu, n ka girari Egibitin daarɔ sere n ka da nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛɔ.

⁴⁸Wuu si su maa wãa guunɔ, siya Samiri ka Yatiri ka Soko, ⁴⁹ka Dana, ka Sanan wuu, ge ba maa mɔ Debiri, ⁵⁰ka Anabu, ka Esitemɔa, ka Animu, ⁵¹ka Gosɛni, ka Holoni, ka Gilo. Ma si, su maa kua wɔkura tia, gen baagere ka gen baru kpaanu. ⁵²Ka Arabu, ka Duma, ka Eseani, ⁵³ka Yanumu, ka Beti Tapua, ka Afeki, ⁵⁴ka Humuta, ka Ariban wuu ge ba maa mɔ Heboroni, ka Siori. Ma si kpuro su maa kua nɔɔba nɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu. ⁵⁵Ka maa Maoni, ka Kaameli, ka Sifu, ka Yuta, ⁵⁶ka Yisirɛɛli, ka Yokudeamu, ka Sanɔa, ⁵⁷ka Kaɛni, ka Gibeɔ, ka Tinna. Si kpuro su maa kua wɔkuru, gen baagere ka gen baru kpaanu. ⁵⁸Ka sere maa Halulu, ka Beti Suri, ka Gedorɔ, ⁵⁹ka Marati, ka Beti Anɔtu, ka Eletekonu. Si kpuro su

sãawa nɔɔba tia, gen baagere ka gen baru kpaanu. ⁶⁰Ka sere maa Baalin wuu ge ba maa mɔ Yarimun wuu, ka Raba. Ma si, su maa kua yiru, gen baagere ka gen baru kpaanu.

⁶¹Wuu si su wãa bera mi gãanu ku ra kpi, siya Beti Araba, ka Midini, ka Sekaka, ⁶²ka Nibusani, ka wuu mi bɔra wãa, ka Eni Engedi. Si kpuro su kuawa wusu nɔɔba tia, gen baagere ka gen baru kpaanu.

⁶³Adama Yudan bibun bweseru, ba n kpia ba Yebusiba gire be ba wãa Yerusalemuɔ. Yen sɔna ba wãa sere ka gisɔn gisɔ, ka Yudaba sannu.

Tem mɛ ba Efaraimu

ka Manasen bwese kɛri wɛ

16

¹Tem mɛ ba Yosɛfun bibun bweseru wɛ, mɛn nɔɔ bura yeru ta wãawa saa Yuudenin di, Yerikon bɔkuɔ, n ka da bwiiyɔ yi yi wãa Yerikon sɔɔ yari yeru gia gɔbaburɔ, n ka girari Beteliɔ mi guunu wãa. ²Saa maa min di, ta da Lusio ka Atarɔtuɔ, Aakiban tem nɔɔ bura yerɔ. ³Ma ta da sɔɔ duu yeru gia mi Yafiletiban tem mu nɔɔ yɔra. Ma ta maa da Beti Horoniɔ ka Gesɛɛɔ n ka girari nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛɔ. ⁴Tem mɛya mu kua Yosɛfun bibu Manase ka Efaraimun bweserun tubi.

⁵Efaraimuba ba mɛn sukum sua mɛn nɔɔ bura yeru ta wãa saa Atarɔtu Adarin di sɔɔ yari yerɔ sere n ka girari Beti Horoniɔ ye ya wãa gunguru wɔllo. ⁶Min diya ta da nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛɔ. Sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ta da Mikimetatin di sere Taanati Siloɔ sɔɔ yari yeru gia, n ka girari Yanɔaɔ. ⁷Saa Yanɔan di ta da Atarɔtuɔ ka Naarataɔ ka Yerikoɔ n ka girari Yuudenio. ⁸Sɔɔ duu yeru gia maa, ta da saa Tapuan di n ka da Kanan daarɔ, n ka girari nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛɔ. Mɛni kpurowa ba Efaraimun bwese kɛra wɛ. ⁹Ma ba maa Manasen tem wusu gasu ka sin baru kpaanu sua ba bu sosia. ¹⁰Efaraimuba ba n Kananiba gire be ba wãa Gesɛɛɔ. Ba bu deriwa ben

suunu sɔɔ ba yoo sɔma koosiamɔ sere ka gisan giso.

17

¹ Yosefun bii gbiikoo Manase, wigibu ba maa ben tem bɔnu wa. N deema ba raa Makiri, Manasen bii gbiikoon bwese kɛra ben tem wɛ kɔ. Makiri wi, u sɔawa tabu durɔ, wiya maa sɔa Galadin tundo. Tem mɛ ba wa mi, mɛya Galadi ka Basani Yuudenin sɔɔ yari yeru gia. ² Manasen bibun bweserun kɛri yi yi tie ba maa bu tem gam wɛ Yuudenin sɔɔ duu yeru gia. Bera Abiesɛba ka Helɛkiba ka Asiriɛliba ka Sikɛmuba ka Hefɛɛba ka Semidaba. Be kpurowa ba sɔa Yosefun sikadominu.

³ Galadi, Makirin bii, Manasen debubu u Efɛɛ mara. Efɛɛ wi, u Selofadi mara. Selofadi wi, u n bii tɔn durɔ mara, sere tɔn kurɔbu tɔna. Bii ben yisa wee. Mala ka Nɔa ka Hogula ka Milika ka Tirisa. ⁴ Beya ba da ba yaku kowo Eleasaa deema ka Yosue Nunin bii, ka Isireliban guro gurobu ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa bu maa sun tem wɛ bɛsɛgibun suunu sɔɔ.

Ma ba bu tem mɛ wɛ n kua ben tubi. ⁵ Yeya n dera Manase be, ba ka tem mɛn suba wɔkuru wa, Galadi ka Basani baasi. ⁶ N n mɔ tɔn durɔbu tɔnawa ba tem mɛ bɔnu kua, ka tɔn kurɔba be ba wɔa bwese te sɔɔ. Ma Manasen bwese kɛran sukum mu sina Galadi.

⁷ Be ba wɔa sɔɔ duu yeru gia, ben tem nɔɔ bura yeru ta wɔawa saa Aɛɛn di sere Mikimetatiɔ Sikɛmun bɔkuɔ, ka Yaminiɔ n ka girari Eni Tapuagibun bera gia. ⁸ Bera ye, ya sɔawa Manaseban tem. Adama Tapua ye ya wɔa ben tem nɔɔ bura yeru mi, ya sɔawa Efaraimuban wuu. ⁹ Nɔɔ bura yee te, ta maa dawa sere Kanan daarun sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Wuu si su wɔa mi, su sɔa Efaraimubagisu baa mɛ su ka wɔa Manaseban temɔ. Ma ta da daa tɛn sɔɔ yɛsan nɔm geu gia n ka girari nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛɔ. ¹⁰ Nge mɛya ba tem mɛ bɔnu kua. Ma Efaraimun bwese kɛra ya wɔa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Manasegia maa wɔa sɔɔ yɛsan nɔm geu

gia. Nim wɔku ge ba mɔ Mɛditeranɛ, gera ga sɔa tem yiru ye kpuron nɔɔ bura yeru sɔɔ duu yeru gia. Ma Aɛɛban tem ka Isakariban tem mu maa sɔa ben nɔɔ bura yeru sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Aɛɛban tem mu wɔawa sɔɔ duu yeru gia, ma Isakarigibun tem maa wɔa sɔɔ yari yeru gia. ¹¹ Yera ba Manaseba wusu gasu wɛ si su wɔa Isakariban tem sɔɔ, ka Aɛɛbagim sɔɔ. Wuu siya Beti Seani, ka Yibileamu, gen baagere ka gen baru kpaanu, ka sere maa Dori ka Eni Dori, ka Tanaki, ka Megido, gen baagere ka gen baru kpaanu. ¹² Adama Manaseba ba kpana bu Kananiba gira wuu sin min di, ma ba dera ba wɔa ka be sannu. ¹³ Baa sanam mɛ Isireliba ba dam kua, ba n kpia bu Kanani be kpuro gira, adama sɔm sɛsɔgina ba bu koosia.

¹⁴ Yera Efaraimun bwese kɛra ka Manasen bwese kɛran sukum ba Yosue bikia ba nɛɛ, mban sɔna a sun tem bɛsi tia tɔna wɛ, bɛsɛ be Yinni Gusunɔ u domaru kua sa dabia.

¹⁵ Ma Yosue u bu wisa u nɛɛ, i n dabin na, ma Efaraimun guurun bera ya bɛɛ basa, i doo dɔa sɔɔ mi Feresiba ka Refaba ba wɔa i tii ayeru kasua.

¹⁶ Ma tɔn be, ba nɔn wisa ba nɛɛ, geema, guurun bera mi gian tem kun sun turi. Yen biru Kanani be ba wɔa wɔwɔa ba tabu kɛkɛ sisugii yi dumi gawe mɔ. Mɛya maa be ba wɔa Beti Seaniɔ ka yen baru kpaanɔ, ka sere maa be ba wɔa Yisiriɛlin wɔwɔa.

¹⁷ Ma Yosue u Efaraimun bwese kɛra ye ka Manasen bwese kɛran sukum mɛ sɔɔwa u nɛɛ, i dabi, i maa dam mɔ. Yen sɔ, n n tem bɛsi tia tɔna mu ko n sɔa bɛɛgim. ¹⁸ Bera mi dɔa sɔɔ ga wɔa mi, yera ya ko n maa sɔa bɛɛgia. I ko yen dɔa ye bɔori kpa i Kanani be kamia baa mɛ ba dam mɔ ba tabu kɛkɛ sisugii yi mɔ, kpa tem mɛ, mu ko bɛɛgim.

Tem mɛ mu tie bu bɔnu ko

18

¹ Sanam mɛ Isireliba ba Kananiba kamia, yera ba mɛnna Siloɔ. Ma ba kuu bekurugii te gira tɛn mi ba ra Yinni Gusunɔ sɔ. ² N deema Isireliban bwese kɛra nɔɔba yiruwa ya n gina

tem wa. ³ Ma Yosue u bu sɔɔwa u nɛɛ, saa yerà i mara i sere da i tem mɛ mwa mɛ Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni u bɛɛ wɛ. ⁴ Yen sɔ, bwese kɛra baayere sɔɔ, i tɔmbu ita ita gɔsio n bu gɔri bu tem mɛ mɛɛrim da, kpa bu wa nge mɛ ba koo mu burana burana kpa bu wurama bu man sɔ nge mɛ n sãa. ⁵ Ba koo mu bɔnu kowa wasi nɔɔba yiru. Adama Yudaba ba ko n wãawa mi ba wãa mi, sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, Yosefun bwese kɛri maa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. ⁶ N n mɛn na, i doo tɛ, i tem mɛ bɔnu ko wasi nɔɔba yiru ye, kpa i na i man sɔ. Kpa su mu tɛtɛ toosi Gusunɔ bɛɛn Yinnin wuswaaɔ su ka wa mɛ mu sãa bɛɛn baawuregim. ⁷ Adama Lefiba ba n ko ba n tem mɔ. Domi ba kon sãa Yinni Gusunɔn yãku kowobu. N deema Gadi ka Rubɛnin bwese kɛri ka Manasen bwese kɛran sukum ba tem wa kɔ Yuudenin sɔɔ yari yeru gia mɛ Mɔwisi, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u bu bɔnu kua.

⁸ Yen biru tɔn be, ba da ba tem mɛ bukiana ba kua ye Yosue u bu sɔɔwa.

⁹ Ma ba ye kpuro yorua ye ba wa mi, ka nge mɛ ba tem mɛ ka mɛn wusu burana burana ma ba wurama Yosuen mi Siloɔ. ¹⁰ Yen biru Yosue u bu tem mɛ bɔnu kua ka tɛtɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, u bwese kɛra baayere yen tem wɛ.

Tem mɛ ba Benyamɛɛn

bwese kɛra wɛ

¹¹ Tem mɛ ba gbia ba tɛtɛ toosi, Benyamɛɛn bwese kɛra ya mu di. Ben tem mɛ, mu wãawa Yudan bwese kɛragim ka Yosefun bwese kɛrigim baa sɔɔ. ¹² Sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, tem mɛn nɔɔ bura yeru ta wãawa saa Yuudenin di n ka girari Yerikon sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, ma ta da guunun bera gia sɔɔ duu yerɔ sere Bɛti Afɛniɔ mi gãanu ku ra kpi. ¹³ Saa min diya ta da ta yɔra Lusio ye ba ra maa soku Bɛteli, sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Min diya ta maa da ta girari Atarɔtu Adario. Ma ta guu te bɛwa te ta wãa Bɛti Horonin sɔɔ yɛsan nɔm dwarɔ. Bɛti Horoni ye, ya wãawa wɔwa sɔɔ. ¹⁴ Sɔɔ duu yeru gia maa, ta dawa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia saa guu ten di n ka

girari Baalin wuuɔ ge ba maa sokumɔ Yarimun wuu. Wuu ge, ga sãawa Yudaban wuu.

¹⁵ Sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia maa, ta dawa sɔɔ duu yeru gia saa Yarimun wuun di sere Nɛfitoan bwiiyɔ. ¹⁶ Saa maa min di, ta dawa guu te ta wãa Bɛni Hinɔmun wɔwan deedeeru, Refaban wɔwan sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Ma ta da Yebusiban guunun sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia n ka girari Eni Rogelio. ¹⁷ Saa maa min di, ta dawa Eni Semɛsio sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ka Gelilɔtuɔ, gunguu te ba mɔ Adumimun deedeeru. Min di ta maa da sere Bohanin kperɔ. Rubɛnin biin yĩsira ba ka kpee te sokumɔ. ¹⁸ Ma ta da Yuudenin wɔwaa guunun sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ¹⁹ sere ka Bɛti Hogulaɔ sɔɔ yɛsan nɔm geu gia mi Yuudenin daara suremɔ nim wɔku bɔruguuɔ, sɔɔ yɛsan nɔm dwarɔ. ²⁰ Yuudenin daara ta sãa tem mɛn nɔɔ bura yeru sɔɔ yari yeru gia.

Mɛn nɔra Benyamɛɛn bwese kɛran tem mu yasum nɛ.

²¹ Wuu si su wãa tem mɛ sɔɔ, siya Yeriko ka Bɛti Hogula ka Emeki Kesis, ²² ka Bɛti Araba ka Semaraimu ka Bɛteli, ²³ ka Afimu, ka Para, ka Ofara, ²⁴ ka Kefaa Amɔnai, ka Ofini, ka Geba. Wuu si kpuro su sãawa wɔkura yiru, gen baagere ka gen baru kpaanu. ²⁵ Sin gasa, Gabaoni, ka Rama ka Berɔtu, ²⁶ ka Misipe, ka Kefira, ka Mɔsa, ²⁷ ka Rekɛmu ka Yiipeɛli, ka Tareala, ²⁸ ka Sela, ka Elefu, ka Yebusi ye ba maa mɔ Yerusalem, ka Gibeaa ka Kiriati. Si kpuro su sãawa wusu wɔkura nɛ, gen baagere ka gen baru kpaanu.

Yeni kpurowa n kua Benyamɛɛn bwese kɛran tubi.

Tem mɛ ba Simɛɔn

bwese kɛra wɛ

19

¹ Tem mɛn bɔnu yirusewa ya kua Simɛɔn bwese kɛragia. Yudaban tema mu ka begim sikerɛnɛ. ² Wuu si su wãa mi, siya Beri Seba ka Seba ka Mɔlada, ³ ka Hasaa Suali, ka Bala

ka Asemu, ⁴ ka Elitoladi, ka Betuli ka Hōma, ⁵ ka Sikilagi, ka Beti Maakabōti ka Hasaa Susa, ⁶ ka Beti Lebaōti, ka Saruseni. Si kpuro su sāawa mi wusu wākura ita, gen baagere ka gen baru kpaanu, ⁷ Aini, ka Rimō, ka Etē, ka Asani, si maa wusu nnē, gen baagere ka gen baru kpaanu, ⁸ n ka da Balati Beriō ye ba maa sokumō Ramati, Negebuō. Tem mē ba sia sia mi kpuro, mēya mu saa Simēon bwese keragim. ⁹ Yudaban tem sukuma ba Simēon bwese kera wē, domi Yudabagim mē, mu kpā.

Tem mē ba Sabulonin

bwese kera wē

¹⁰ Sabulonin bwese kera ya Kananin tem bōnu itase tētē di. Ben tem mē, mu dawa sō yēsān nōm dwaru gia sere Saridiō. ¹¹ Saa maa min di mu da mu nō yōrawa sō duu yeru gia Marealā ka Dabesetiō sere daru koka ye ya wāa Yokunēamun sō yari yeru gia. ¹² Saridin bera gia maa tem mēn nō bura yeru ta dawa sō yari yeru gia sere Kisilōti Taboriō, n ka girari Dabaratiō ka Yafiaō. ¹³ Min di ta da Gita Efēō ka Ita Kasiniō n ka da Rimōwō sere Nēa gia. ¹⁴ Ma ta da sō yēsān nōm geu gia sere Hanatoni gia n ka girari Yifuta Elin wōwā. ¹⁵ Wu si su wāa tem mē sō, su sāawa wusu wākura yiru, gen baagere ka gen baru kpaanu. Sin gasa, Katati ka Nahalali ka Simuroni ka Yidealā ka Betelehemu. ¹⁶ Bera yeni kpurowa ya kua Sabulonin bwese keragia.

Tem mē ba Isakarin

bwese kera wē

¹⁷ Isakarin bwese kera ya maa Kananin tem mēn bōnu nnēse tētē di. ¹⁸ Wu si su wāa ye sō, siya Yisireeli ka Kesulōtu ka Sunēmu, ¹⁹ ka Hafaraimu, ka Siōni, ka Anasarati, ²⁰ ka Rabiti, ka Kisioni, ka Abesi, ²¹ ka Remeti, ka Eni Ganimu, ka Eni Hada, ka Beti Pasesi. ²² Ma tem mēn nō bura yeru ta maa da Taboriō ka Sakasimā ka Beti Semesiō n ka girari daa te ba mō Yuudēniō. Wusu wākura nōbu ka tia su sāa, gen baagere ka gen baru kpaanu. ²³ Bera ye kpurowa ya kua

Isakarin bwese keragia ye ba wa bōnu sō.

Tem mē ba Aseēn bwese kera

wē

²⁴ Aseēn bwese kera ya maa Kananin tem mēn bōnu nōbuse tētē di. ²⁵ Wu si su wāa mi, siya Helikati, ka Hali, ka Beteni, ka Akusafu, ²⁶ ka Alamēleki, ka Amēadi, ka Mikali. Tem mēn sō duu yeru gia, mēn nō bura yeru ta wāawa saa Kaamelin guurun di n ka girari daa te ba mō Sikori Libinatiō. ²⁷ Sō yari yeru gia maa, ta dawa saa Beti Dagonin di n ka Sabulonin bwese keran tem girari sere wōwā ye ba mō Yifuta Eliō, ma ta da sō yēsān nōm geu gia Beti Emekiō ka Neyeliō, ka Kabuluō, ²⁸ ka Abudoniō ka Rehōbuō ka Hamōwō ka Kanaō. Ma ta yōra wuu bōkō ge ba mō Sidoniō. ²⁹ Min di ta maa da Rama gia ka sere Tiriō, wuu ge ba gbāraru koosi, sere n ka girari Hosā ma ta yōra nim wōku ge ba mō Mēditeranēō, Akisibun beraō. ³⁰ Wu siniwa su maa wāa tem mē sō. Siya Uma ka Afēki ka Rehōbu. Wu si su wāa tem mē kpuro sō, su sāawa yēnda yiru, gen baagere ka gen baru kpaanu. ³¹ Bera ye kpurowa ya kua Aseēn bwese keragia ye ba wa bōnu sō.

Tem mē ba Nēfitalin

bwese kera wē

³² Nēfitalin bwese kera ya maa Kananin tem bōnu nōba tiase tētē di. ³³ Sō yēsān nōm dwaru gia, mēn nō bura yeru ta wāawa Helēfun di sere Sananimun dāa sōwō n ka girari Adami Nēkebūō ka Yabunēliō ka Lakumuō, ma ta yōra Yuudēniō. ³⁴ Sō duu yeru gia maa, tem mē, mu nō yōrawa Asinōtu Taboriō ka Hukōkuō n da n Sabulonin bwese keran tem bēwa sō yēsān nōm dwaru gia n ka girari Aseēn bwese keran tem sō duu yeru gia. Sō yari yeru gia daa te ba mō Yuudēni ta kua mēn nō bura yeru. ³⁵ Ben tem mē sō, wuu si su gbāraru mō wee, Sidimu ka Seri ka Hamati ka Rakati ka Kinēreti, ³⁶ ka Adama ka Rama ka Hasori ³⁷ ka Kedēsi ka Edēē ka Eni Hasori, ³⁸ ka Yireoni ka Migidali Eli, ka Horēmu, ka Beti Anati ka Beti Semesi. Wu si kpuro su

sāawa yendu tia sari, gen baagere ka gen baru kpaanu. ³⁹ Bera ye kpurowa ya kua Nefitalin bwese kera gia ye ba wa bonu sɔɔ.

Tem me ba Danun

bwese kera wɛ

⁴⁰ Danun bwese kera ya maa Kananin tem men bonu naaba yiruse tete di. ⁴¹ Wu si su maa waa ben tem me sɔɔ, siya Sorea ka Esitaoli ka Yiri Semesi, ⁴² ka Salabini, ka Ayaloni ka Yitila, ⁴³ ka Eloni ka Tinnata, ka Ekoroni, ⁴⁴ ka Eliteke, ka Gibetoni ka Balati, ⁴⁵ ka Yehudi, ka Bene Beraki, ka Gati Rimɔɔ, ⁴⁶ ka Yaakonin daaru ka Rakoni, ka Yafon bera. ⁴⁷ Sanam me Danuba ba wa yiberɛba ba kpam ben tem mwɛrimɔ, yera be, ba maa da ba Lesemu wari ba yen tambu kpuro go. Ma ba yande sina mi, ya kua ben wuu. Yera ba ye ben sikadon yisiru ka te ba mɔ Danu. ⁴⁸ Wu si su waa mi kpuro su kuawa begisu ka sin baru kpaanu.

⁴⁹ Sanam me Isireliba ba tem me bonu kua ba kpa, yen biruwa ba Yosue Nunin bii wigim wɛ. ⁵⁰ Wiya ba wuu ge ba mɔ Tinnati Seraki wɛ ye u bikia nge me Yinni Gusunɔ u gerua. Wu gera ga waa Efaraimun guunun bera gia. Ma u gu bana sonwa u sina mi.

⁵¹ Yaku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii ka sere maa Isireliban bwese kerin wirugiba ba Kananin tem me kpuro bonu kua ka tete Silo Yinni Gusunɔn saa yerun konnɔwɔ. Ma ba bwese kera baayere wɛ bonu ye ya tete di. Mesuma ba ka tem me bonu kua.

Wuu sin mi ba ra kpikiru de

20

¹ Yinni Gusunɔ u Yosue sɔɔwa u neɛ, ² a Isireliba sɔɔwɔ bu wusu gasio sin mi ba ko n da kpikiru de nge me na raa Mawisi sɔɔwa. ³ Been suunu sɔɔ, goo u n win winsim go u kun ki, u koo kpi u da u kuke wuu sin teu sɔɔ. Sanam me, wi u nun naa swii u go, u ka mɔru kasia, u n maa nun goomɔ. ⁴ U n tura wuu sin gagu sɔɔ, u koo yɔrawa wuu gen gbara konnɔwɔ mi guro gurobu ba ra siri, kpa u tii tusia u gere ye ya nun deema. Saa ye sɔɔ, ba koo nun waa

yeru kasua wuu ge sɔɔ. ⁵ Wi u maa nun naa swii mi, u n tunuma wuu gen mi, ba n maa wianɔ yaramamɔ u sere nun go. Domi u n ki u ka tonu wi go. ⁶ Wu gen bukurobu ba n nun siri, miya u ko n waa sere yaku kowo tonwero u ka gbi. Yen biruwa u koo den kpi u wura win wuuɔ, u n tii mɔ.

⁷ Ma Isireliba ba wuu sini gasa mi ba ko n da kpikiru we. Siya Kedesi ye ya waa Galileɔ, Nefitalin guunun bera gia, ka Sikemu ye ya waa Efaraimun guunun bera gia, ka Ariban wuu ye ba mɔ Heboroni ye ya waa Yudan guunun bera gia. ⁸ Yuudenin guru gio ba maa Besɛɛ gasa Yerikon sɔɔ yari yeru gia batumɔ mi gaanu ku ra kpi, Rubeniban tem sɔɔ, ka Ramoti ye ya waa Galadiɔ, Gadiban tem sɔɔ, ka Golani ye ya waa Basaniɔ Manaseban tem sɔɔ. ⁹ Wu siya ba gasa mi goo wi u n ki u ka tonu go, u koo kpi u kpikiru da, n n Isirelin na, n n maa ton tukon na, ba n nun gire bu go. Ba n kpe bu nun go ba kun nun siri.

21

Wuu si ba Lefin bwese kera wɛ

(I maa meerio Bandun Gari I, 6:39-66)

¹ Lefin bwese keran bukurobu ba na ba yaku kowo Eleasaa ka Yosue Nunin bii ka Isirelin bwese keri yi yi tien bukurobu deema ² Silo Kananin temɔ. Ba neɛ, Yinni Gusunɔ u Mawisi wooda wɛ u neɛ, u sun wusu wɛ mi sa ko n waa ka sere maa kpara yenu.

³ Yera Isireliba ba wusu gasu gasa ben bwese kera baayeren tem sɔɔ ka kpara yenu ba Lefiba wɛ nge me Yinni Gusunɔ u Mawisi sɔɔwa.

⁴ Ye ba wuu si bonu mɔ ka tete, Kehatin yenugibu be ba saa Aroni yaku kowon bibu, beya ba gbia ba tete di. Wusu wakura itawa ba wa Yudaban tem sɔɔ ka Simeabagim sɔɔ ka Benyamɛɛbagim sɔɔ. ⁵ Ben be ba maa tie yenu ge sɔɔ, beya ba wusu wakuru tete di si su waa Efaraimuban tem sɔɔ ka Danubagim sɔɔ ka Manasen bwese kera ye ya waa sɔɔ duu yeru gian tem sɔɔ. ⁶ Geesanin yenugibu ba maa wusu wakura ita tete di si su waa

Isakariban tem sɔɔ ka Aseɛbagim sɔɔ, ka Nefitalibagim sɔɔ ka Manasebagim sɔɔ mɛ mu wāa Basaniɔ sɔɔ yari yerɔ. ⁷ Mɛrarin yɛnugibu, be, ba maa wusu wɔkura yiru tɛtɛ di si su wāa Rubɛniban tem sɔɔ ka Gadibagim sɔɔ ka Sabulonibagim sɔɔ. ⁸ Mɛya Isireliba ba kua ba ka Lefin bwese kɛra ye wuu si wɛ ka sin kpapa yenu nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa.

⁹⁻¹⁰ Lefin tɔn be ba sãa Kehatin yɛnugibu Aronin bweseru sɔɔ, beya ba gbia ba tɛtɛ di. Wuu si ba wa Yudaban tem sɔɔ ka Simeɔbagim sɔɔ, si wee. ¹¹ Ba bu Ariban wuu wɛ ge ba ra maa soku Heboroni ka gen kpapa yenu. Anakiban sikado Ariban yĩsira ba ka gu sokumɔ. Ga wāawa Yudan guunun bera gia. ¹² Gen gberu kpaanɛbara ba raa Kalebu Yɛfunɛn bii wɛ. ¹³ Heboroni yɛn biru, ba maa bu Libina wɛ, ¹⁴ ka Yatiri ka Esitemɔa, ¹⁵ ka Holoni, ka Debiri, ¹⁶ ka Aini, ka Yuta, ka Bɛti Semɛsi. Si kpuro su sãawa wusu nɔɔba nɛ, gen baagere ka gen kpapa yenu. Yudaba ka Simeɔban tem sɔɔra si kpuro su wāa. ¹⁷ Benyamɛban tem sɔɔ, ba Gabaoni tɛtɛ di ka Geba, ¹⁸ ka Anatɔtu ka Alimɔɔ. Wusu nnɛwa mi, gen baagere ka gen kpapa yenu. ¹⁹ Wuu si kpuro, si ba yãku kowo Aronin bweseru wɛ su sãawa wɔkura ita, gen baagere ka gen kpapa yenu.

²⁰ Kehatin yɛnugii be ba tie Aronin bwese te sɔɔ, ba maa wusu wa Efaraimuban tem sɔɔ. ²¹ Siya Sikɛmu ye ya wāa Efaraimun guunun bera gia mi ba ko n da kpikuru de, ka Gesɛɛ, ²² ka Kibisaimu ka Bɛti Horoni. Si kpuro su sãawa wusu nɛ, gen baagere ka gen kpapa yenu. ²³ Danuban tem sɔɔ, ba bu Eliteke wɛ ka Gibetoni, ²⁴ ka Ayaloni ka Gati Rimɔɔ. Si kpuro su sãawa wusu nɛ, gen baagere ka gen kpapa yenu. ²⁵ Manasen bwese kɛra ye ya wāa sɔɔ duu yeru gian temɔ be, ba maa bu wusu yiru wɛ, Tanaki ka Gati Rimɔɔ, gen baagere ka gen kpapa yenu. ²⁶ Wuu si ba bu wɛ mi kpuro su sãawa wɔkuru, gen baagere ka gen kpapa yenu. ²⁷ Lefi be ba tie ba sãa

Gɛɛsɔnin yɛnugibu, ba maa wusu yiru wa Manasen bwese kɛra ye ya wāa sɔɔ yari yeru gian temɔ. Wuu siya Golani, Basanin temɔ mi ba ko n da kpikuru de ka Besitara, gen baagere ka gen kpapa yenu. ²⁸ Isakariban tem sɔɔ, ba bu Kisioni wɛ ka Dabarati, ²⁹ ka Yaamuti, ka Eni Ganimu. Si kpuro su kuawa wusu nɛ, gen baagere ka gen kpapa yenu. ³⁰ Aseɛban tem sɔɔ, ba bu Mikali ka Abudoni ka Hɛlikati ³¹ ka Rehɔbu wɛ. Si kpuro su kuawa wusu nɛ, gen baagere ka gen kpapa yenu. ³² Nefitalibagim sɔɔ maa, ba bu Kedɛsi wɛ ye ya wāa Galilen temɔ, mi ba ko n da kpikuru de, ka Hamɔti Dori, ka Kaatani. Siya su kua wusu ita, gen baagere ka gen kpapa yenu. ³³ Wuu si Gɛɛsɔni be, ba tɛtɛ di mi, su sãawa wɔkura ita, gen baagere ka gen kpapa yenu.

³⁴ Be ba sãa Mɛrariba Lefin bwese te sɔɔ, ba maa bu wusu nɛ wɛ, gen baagere ka gen kpapa yenu Sabuloniban tem sɔɔ. Wuu siya Yokunɛamu ka Kaata ³⁵ ka Dimma ka Nahalali. ³⁶ Rubɛniban tem sɔɔ ba bu wusu nɛ wɛ, gen baagere ka gen kpapa yenu. Siya Besɛɛ ka Yasa, ³⁷ ka Kedemɔti ka Mɛfati. ³⁸⁻³⁹ Gadiban tem sɔɔ, Mɛrari be, ba maa wusu nɛ wa, gen baagere ka gen kpapa yenu. Wuu siya Mahanaimu ka Hɛsiboni ka Yesɛɛ ka Ramɔti ye ya wāa Galadin temɔ, mi ba ko n da kpikuru de. ⁴⁰ Wuu si Mɛrari be, ba tɛtɛ di, si kpuro su sãawa wɔkura yiru.

⁴¹⁻⁴² Wuu si Lefin bwese kɛri yi wa Isirelin bwese kɛri yi yi tien mi, su kuawa weeraakuru yiru sari, gen baagere ka gen kpapa yenu.

⁴³ Nge mɛsuma Yinni Gusunɔ u ka Isireliba tem mɛ kpuro wɛ nge mɛ u ben sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua. Ma ba sina mɛ sɔɔ, mu kua begim. ⁴⁴ Mɛya u maa dera ba wāa bɔri yɛndu sɔɔ, nge mɛ u raa ben sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua. U bu ben yiberɛba kpuro nɔmu bɛria. Ben goo sari wi u ka tii yina. ⁴⁵ Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka win nɔɔ mwɛɛ ni kpuro yibia ni u Isireliba kua, baa nin teeru ta n kam wɔra.

Isireliban bwese kɛri

*yi yi wāa Yuudenin sōo yari yeru gia,
yi gōsira yin temo*

22

¹ Yera Yosue u Rubeniba ka Gadiba soka ka Manasen bwese keran sukum me mu wāa sōo yari yeru gia. ² U bu sōowa u nee, ye Mōwisi, Yinni Gusunon sōm kowo u gerua kpuro wee, i ye mem nōowa ma i kua mam mam ye nen tii na bee yiire. ³ I n beegibu Isireliba deri baa fiiko tabu sōo sere ka giso. I Gusunō besen Yinnin gere mem nōowawa. ⁴ Wee tē u dera beegibu ba wēre tem me sōo, nge me u raa gerua. Yen sō, i gōsiro i wura tem me Mōwisi, Gusunon sōm kowo u been baawure bonu kua sōo Yuudenin sōo yari yeru gia, kpa i da i sina mi. ⁵ I n tura mi, i de i wooda ye Mōwisi u bee wē mem nōowa mam mam. Yera, i Yinni Gusunō kīo kpa i win woodaba mem nōowa. I de i n ka nūn manine kpa i nūn sā ka been gōru kpuro ka been bwisikunu kpuro.

⁶⁻⁸ Yen biru u bu domaru kua ma u nee, i gōsiro been temo ka been yaa sabenu ka sii geesu ka wura ka sii gandu ka sii wōkusu. Arumani ye i gura been yiberēban min di gesi kpuro, i ye bonu koowo ka been tōn be i raa deri mi. I n maa yē ma Mōwisi u Manasen bwese keran sukum tem wē Basaniō Yuudenin sōo yari yeru gia. Na maa ben sukum bonu wē sōo duu yeru gee nge me na Isireliban bwese keru yi yi tie kua.

Ba yāku yeru bana Yuudenin bōkuo

⁹ Ma Rubeniba ka Gadiba ka Manase be, ba gōsira ba da ben temo ba Isireliban bwese keru yi yi tie deri, Kananin tem mi. Ba da ba sina Galadin temo nge me Yinni Gusunō u gerua saa win sōm kowo Mōwisin nōon di. ¹⁰ Ye Rubeniba ka Gadiba ka Manaseban sukum ba Yuudenin daaru tura Kananin bera gia, yera ba yāku yee nanumgiru bana daa ten bōkuo. ¹¹ Ma goo u na u Isireli be ba tie sōowa u nee, wee Rubeniba ka Gadiba ka sere Manaseban sukum ba yāku yeru bana Yuudenin bōkuo besen bera gee.

¹² Ye Isireli be ba tie ba nua me, yera be kpuro ba menna Siloō bu ka ben tundo bisibu tabu wōri. ¹³⁻¹⁴ Yera ba Finēesi yāku kowo Eleasaan bii gōra Galadin tem mi, ka Isireliban bwese keru wōku ten baayeren wirugii bu ka Rubeniba ka Gadiba ka Manase be gari ko. ¹⁵ Ye ba tura mi, yera ba bu sōowa ba nee, ¹⁶ ka Isireli be ba tie kpuron yīsira sa ka bee bikiamō, mban sōna i Yinni Gusunō seesi i been arukawani kusia ye i ka nūn bōkuo. Domi i tii yāku yeru bania. ¹⁷ I yaaye ma Peoriō sa tora ten bweseru kua ma Gusunō u sun seeyasia. Wee, sere ka giso sa yen wahala mō. Yen i n bee tura? ¹⁸ Wee tē, i nūn mem nōobu sariru koosi giso. I n yē ma bee Isireliba kpuro sōora win mōru ya koo wōri sia. ¹⁹ I n maa yē tem mi i wāa mi, i n kpē i Gusunō sā, i gōsirama besen mi, mi win sāa yee dēerara wāa. Sa ko bee tem wē. Yen sō, sa bee kanamō, i ku Gusunō seesi. I ku maa sun seesi i yāku yeru garu bani. ²⁰ I yaayo sanam me Akani wi u wāa Serakin bweseru sōo u tora ye u ka arumani sua ye ba nee, goo u ku sua. Isireliba kpurowa Gusunō u seesi. Domi n n Akani tōna u gu dōma te, tora ten sō.

²¹ Ye ba gari yi gerua ba kpa, yera Rubeniba ka Gadiba ka sere Manaseba ba wisa ba nee, ²² Yinni Gusunō turowa u wāa. Wiya u yē yēn sō sa kua me. Isireliba kpuro ba koo maa gia. Sā n Yinni Gusunō seesi sa nūn toran na, u ku de sa n wāa. ²³ Sā n maa yāku yee teni bana besen tiin sōn na, su ka yāku dōo mwaararuginu ko n kun me kēnuginu n kun me siarabuginu, Gusunon tii u sun siri. ²⁴ Adama yēn sō sa tu kua wee, beruma n sun mwa domi sa n kī amēn biru been bibun bweseru tu beegibu sō tu nee, mba n sun mōosine, bee ka Gusunō Isireliban Yinni. ²⁵ Win tiywa u bee tem nōo burana, u Yuudenin daaru doke besen suunu sōo. Yen sō, sa n baa mō win sāaru sōo. Kpa a deema besen bibun bweseru ta Gusunon sāaru deri been bibun sō. ²⁶ Yeniban saabuwa sa ka yāku yee teni bana, n n mō sa kī su tii yākunu kua. ²⁷ Adama sa kīwa ta n sāa seeda besen bibun bweseru

ka bɛɛn bibun bweserun sɔ̃. Kpa tu bu sɔ̃si ma sa ra Yinni Gusunɔ̃ sã ka yãkunu. Be kpuro bà n seeda ye wa mɛ, bɛɛgibu ba ñ maa kpɛ̃ bu nɛɛ, bɛsɛgiba kun baa mɔ̃ Yinni Gusunɔ̃n sãaru sɔ̃. ²⁸ Baa ñ n saa yeren na ba sun sɔ̃wa mɛ, ñ n maa bɛsɛn bibun bwesera ba sɔ̃wa mɛ, ba koo kpɪ̃ bu bu wisi bu nɛɛ, i mɛɛrio nge mɛ bɛsɛn sikadoba ba yãku yee teni bana nge te ta wãa Yinni Gusunɔ̃n sãa yerɔ̃, adama ba ñ tu banɛ bu ka tii yãkunu kua mi. Seedan sɔ̃na ba tu bana. ²⁹ Yen sɔ̃, i n yɛ̃ ma sa ñ gɔ̃ru doke su Yinni Gusunɔ̃ seesi kpa su ko naane sarirugibu win mi, yãku yee tenin sɔ̃. Mɛya sa ñ maa kɪ̃ su yãkunu ko gam, ma n kun mɔ̃ yãku yee ten mi, te ta wãa Yinni Gusunɔ̃n sãa yee dɛɛrarɔ̃.

³⁰ Sanam mɛ yãku kowo Finɛɛsi Eleasaan bii ka Isireliban guro gurobu ka ben yɛnu yɛrobu ba nua ye Rubɛniba ka Gadiba ka Manaseba ba gerua, yera ben bwɛra kpuna. ³¹ Ma Finɛɛsi u Rubɛniba ka Gadiba ka Manase be sɔ̃wa u nɛɛ, gisɔ̃ sa gia ma Yinni Gusunɔ̃ u wãa ka bɛsɛ, domi i ñ nùn mɛm nɔ̃ sariru koosi. Mɛya win mɔ̃ru ya ñ maa wɔ̃rimɔ̃ bɛsɛ sɔ̃ yɛn bɛrum sa raa mɔ̃.

³² Yen biru Finɛɛsi wi, ka Isireliban guro guro be, ba gɔ̃sira Galadin di ba wura ba begibu sɔ̃wa ye ba nua mi kpuro. ³³ Ye begii be, ba nua mɛ, ya bu dore. Ma ba Yinni Gusunɔ̃ siara ba gɔ̃ru gɔ̃sia ba nɛɛ, ba ñ maa Rubɛnin bwese kɛra ye, ka Gadigia ye wɔ̃rimɔ̃ bu ben tem kam koosia. ³⁴ Yen biruwa Rubɛniba ka Gadiba ba nɛɛ, yãku yee teni ta sãawa seeda bɛsɛ kpuro wuswaaɔ̃ ma Yinni Gusunɔ̃ tũrowa u wãa.

Ma ba tu yĩsiru kã, Seeda.

Yosuen gari d̃aaki

23

¹ Yinni Gusunɔ̃ u Isireliba wɔ̃ra ben yibɛrɛ be ba ka bu sikerenɛn nɔ̃man di. Ma ba wãa b̃ari yendu sɔ̃ sere n ka tɛ. Yosue u maa tɔ̃kɔ̃ kua gem gem. ² Yera u Isireliba kpuro sokusia ka ben guro gurobu ka ben wirugibu ka ben siri kowobu ka ben tabu sinambu. Ma

u bu sɔ̃wa u nɛɛ, nɛ wee na tɔ̃kɔ̃ kua gem gem. ³ I maa wa nge mɛ Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni u bwese ni i deema mini kua. Wiya u ka bu tabu kua bɛɛn sɔ̃ u bu kamia. ⁴ Yen biru i wa nge mɛ tem mɛ sa mwa ka mɛ sa ñ mwaaɔ̃bu kpa, na mu b̃onu kua ka tɛtɛ, ma na bwese kɛra baayere yegim wɛ̃. Tem mɛya mu wãa saa Yuudenin di sɔ̃ yari yeru gia n ka girari nim wɔ̃ku ge ba mɔ̃ Mɛditeranɛɔ̃, sɔ̃ duu yeru gia. ⁵ Tɔ̃n be ba wãa mɛ sɔ̃, Yinni Gusunɔ̃ u koo bɛɛ bu gira kpa ben tem mɛ, mu ko bɛɛgim, nge mɛ win tii u gerua. ⁶ Yen sɔ̃, i temanɔ̃, i hania koowo kpa i wa i wooda ye mɛm nɔ̃wa ye Mɔ̃wisi u yorua tireru sɔ̃ kpa i ku yen gaa gɛɛrari baa fiiko. ⁷ I ku ka bwese tuku ni nu wãa bɛɛn suunu sɔ̃ arukawani b̃ake i suana. I ku yiira i nin bũnu sã. I ku maa ka nin yĩsa b̃ɔ̃re. ⁸ Adama i n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ̃ tɔ̃nawa i ko n ka maninɛ nge mɛ i sãa sere ka gisɔ̃. ⁹ Domi u bwese damginu gira bɛɛn suunu sɔ̃n di. Goo maa sari wi u kpĩa u yɔ̃ra bɛɛn wuswaaɔ̃ sere ka gisɔ̃. ¹⁰ Bɛɛn tɔ̃n turo u koo kpɪ̃ u yibɛrɛ nɔ̃rɔ̃bu (1.000) go, nge mɛ Gusunɔ̃n tii u nɔ̃ mwɛɛru kua, yɛn sɔ̃ u ra n wãa ka bɛɛ tabu sɔ̃. ¹¹ Yen sɔ̃ i de i nùn kĩa. ¹² I n nùn biru kisi i ka bwese ni nu wãa bɛɛn suunu sɔ̃ nɔ̃ tia kua, i nin wɔ̃ndiaba sua kurɔ̃bu kpa nin tii nu bɛɛgibu sua kurɔ̃bu, ¹³ saa ye sɔ̃, i n yɛ̃ ma u ñ maa yibɛrɛ be giramɔ̃. U koo dewa ba n sãa bɛɛn yina. Ba ko n bɛɛ wahala mɔ̃ ba n nɔ̃ni sɔ̃wa, kpa i gbisuku tem durom mɛni sɔ̃ mɛ Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni u bɛɛ wɛ̃. ¹⁴ N n nɛn sɔ̃n na, wee na gɔ̃ tura. I n yɛ̃ sãa sãa ma nɔ̃ mwɛɛ gee ni u bɛɛ kua, u ni kpuro yibia mam mam. Baa nin teera kun kam kue. ¹⁵ Mɛya i n maa yɛ̃ nge mɛ u nɔ̃ mwɛɛ gee ni yibia mi, mɛya u koo maa kɔ̃sa ye u gerua kpuro ko. U koo bɛɛ go mam mam tem durom mɛ sɔ̃ mɛ u bɛɛ wɛ̃ mini. ¹⁶ I n win arukawani ye kusia ye u ka bɛɛ b̃akua kpa i da i n bwese tukunun bũnu yiirammɛ i n sãamɔ̃, saa yera win mɔ̃ru koo se kpa i gbisuku tem durom mɛni sɔ̃.

Yosue u ka Isireliba gari kua

Sikemu

24

¹Yosue u Isireliban bwesenu kpuro menna Sikemu ma u ben guro gurobu soka ka ben wirugibu ka ben siri kowobu ka ben tabu sinambu. Ma ba ben tii tusia Gusunon wuswaa. ²Ma Gusuno Isireliban Yinni u be kpuro sowa saa Yosuen non di u nee, yellu, been baababa ba waa daa te ba mo Efaratin guru. Miya ba bunu saama. Ben turowa Tera, Aburhamu ka Nakorin tundo. ³Ma na been baaba Aburhamu yara saa daa ten bera gon di. Na dera u bosu Kananin tem kpuro so ma na win bibu dabiasia. Na nun Isaki ka. ⁴Ma na maa Isaki Yakabu ka Esau ka. Na Esau Seirin guuru gia we u n ma, adama Yakabu ka win bibu, be, ba dawa Egibiti gia. ⁵Na Mawisi ka Aroni gora Egibitigibun mi. Ma na Egibitigii be toya kua ka ga maamaakigii ni na kua. Yen biru na bee Isireliba yara min di. ⁶Ye na been baababa yara min di, ma Egibitigiba bu naa gira ka ben tabu kekeba ka maasabu. Saa ye been baaba be, ba tura nim woku ge ba mo Naa yari, ⁷miya ba man nogiru sue ma na yam woku doke be ka Egibitigibun baa so. Na dera nim woku nim me, mu Egibitigii be wukiri ba nim diira. Been baababa ba wa ka noni ye na Egibitigibu kua. Yen biru i wo dabinu kua gburu. ⁸Ma na ka bee na Amoreban tem be ba waa Yuudenin guru go. Ba ka bee sanna, na maa bee bu noma beria, ma ben tem mu kua begim. Ma na bu kpeerasia been wuswaa. ⁹Balaki, Siporin bii, Mabun suno, u seewa u ka bee tabu kua. U Balamu Beorin bii sokusia u na u bee borusi. ¹⁰Adama na yina n Balamun gere swaa daki ma na dera u bee domaru kua, ma na bee wora Balakin noman di. ¹¹Yen biru i Yuudeni tabura i tura Yeriko, ma Yerikogibu ka Amoreba ka Feresiba ka Kananiba ka Hetiba ka Girigasiba ka Hefiba ka Yebusiba ba bee sanno seesi. Ma na bee bu noma beria. ¹²Na susu bakanu gora been wuswaa, nu bu gira nge me nu Amoreban sinambu

yiru ye kua. N n mo been takobiba, n kun me been tennu i ka bu kamia. ¹³Na bee gbea we ye i n kasire, ka wusu mi i waa si i n ban, ka daa yen binu i dimo ye i n duure.

¹⁴Yen biru Yosue u nee, yen so, i de i Yinni Gusuno nasia kpa i nun sa ka goru teu ka borakiniru. I been baababan bunu derio ni ba raa saama daa te ba mo Efaratin guru ka maa Egibiti. ¹⁵I kun maa ki i Gusuno sa, i gosio giso wi i ko i sa, n n bunun na, ni been baababa ba sawa daa ten guru, n n maa Amorebaginun na, ben temo i waa mi. Adama ne ka nen yenugibu, Yinni Gusunowa sa ko sa.

¹⁶Ma ton be, ba nun wisa ba nee, sa n Yinni Gusuno derimo su bunu sa pai! ¹⁷Domi wiya been Yinni wi u sun yarama saa Egibitigibun yorun di, bee ka been baababa. U maa som maamaakigii dabinu kua been noni biru. Ma u sun koso baama mi sa da kpuro been sanum so ka bwese tukunun suunu so. ¹⁸Ma u sun bwese dabinu gira, ka mam Amoreba be ba raa waa tem me so. Yen sanna sa ko Yinni Gusuno sa. Domi u sawa been Yinni ka gem.

¹⁹⁻²⁰Yosue u ton be sowa u nee, ya se i ka Yinni Gusuno sa domi u sawa deero, u n wuramo i maa goo sa. Yen so, i n nun deri ma i bunu sawa, u n bee been durum suuru kuamme. Baa me u bee gea kua ko, u koo gosirawa u bee kosa kua kpa u bee kam koosia.

²¹Ma ton be, ba Yosue sowa ba nee, baa n n meren na, Yinni Gusunowa sa ko sa.

²²Yosue u bu sowa u nee, bee, i been tii seeda diiya ma Yinni Gusunowa i gosa i sa.

Ma ba nee, meya sa gerua.

²³Ma u nee, n n men na, i bunu wuno i ko ni nu waa been suunu so, kpa i tii Gusuno been Yinni we.

²⁴Ma ton be, ba Yosue sowa ba nee, Gusuno been Yinniwa sa ko sa, kpa su nun mem nowa.

²⁵Doma tera Yosue u ka ton be arukawani bakua u bu wooda we Sikemu mi. ²⁶Yen biru u gari yi yorua Gusunon woodan tireru so ma u kpee bakaru sua u gira daa bakaru garun nuuro mi ba Yinni Gusunon

kuu bekurugiru gire. ²⁷ Yosue u tɔn be kpuro sɔɔwa u nɛɛ, wee kpee teni ta ko n sɔɔwa bɛsɛn seeda domi ta gari kpuro nua yi Yinni Gusunɔ u sun sɔɔwa. Ta koo bɛɛ yi yaayasia kpa i ku ra ka ko naanɛ sarirugibu Gusunɔn sɔɔru sɔɔ.

²⁸ Ma Yosue u tɔn be yarinasia u dera ben baawure u da win tem mɛ u mwa sɔɔ.

Yosue ka Eleasaa ba gu

²⁹ Yeniba kpuron biru Yosue Nunin bii, Yinni Gusunɔn sɔm kowo u gu. U kuɔwa wɔɔ wunɔbu ka wɔkuru (110). ³⁰ Ba nɔn sika win temɔ Tinnati Serakiɔ Efaraimun guunun bera gia, Gaasin guurun sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. ³¹ Isireliba ba Yinni Gusunɔ sɔwawa Yosuen waati ye kpuro sɔɔ ka maa guro guro be u derin waati sɔɔ, be ba yɛ ye Yinni Gusunɔ u be Isireliba kua gesi.

³² Yosefun kuku ni Isireliba ba ka na Egibitin di, ba nu sika Sikɛmun tem mɛ sɔɔ, mɛ Yakɔbu u dwa Hamɔrin bii Sikɛmu ka win wɔnɔbun mi, ka sii geesun gobi wunɔbu (100). N deema tem mɛya ba Yosefun bibun bweseru wɛ.

³³ Ma Aronin bii Eleasaa u maa gu ma ba nɔn sika gunguru wɔllɔ te ba win bii Finɛesi wɛ. Ta wɔɔwa Efaraimun guunun bera gia.

KPAROBU

Tire te ba m̀ Kparobu tera ta Isireliban sindun torubu Kananin tem̀n gari gerum̀ n ka girari saa ye ba sina boko sw̃i.

Ben waati ye s̃, Isireliba ba kua ye ba k̃i. Ba ku ra Gusuñ m̃m ñw̃e. Ma u dera yiber̃ba ba bu ñni s̃w̃a. Ben ñni sw̃aru s̃, b̃ ñ g̃ru g̃sia ba Gusuñ ñngiru sue, u ra bu suuru kuewa kpa u bu kparo goo seeya wi u koo bu w̃ra saa yiber̃ban ñman di.

Tire ten kpunaa

1. Yosuen g̃n gari, wiru 1n di sere wiru 2:10.
2. Kparo be Gusuñ u seeya, wiru 2:11n di sere wiru 16.
3. M̃ro bisi sanñsu, wiru 17n di sere wiru 21.

Isireliba ba w̃a Kananin tem̀

¹Yosuen g̃n biru Isireliba ba Yinni Gusuñ bikia u bu s̃ bwese k̃ra ye ya koo gbi yu da yu Kanani be ba tie w̃ri.

²Yera u bu wisa u ñe, Yudan bwese k̃ra, domi na bu tem m̃ ñmu s̃ndia.

³Ma Yudaba ba ben maabu Sim̃ba s̃w̃a ba ñe, i na i ka sun Kanani be ba w̃a bes̃n tem m̃ s̃ w̃ri su go. Yen biru kpa su maa da b̃en mi.

Ma Sim̃ be, ba wura ba da. ⁴⁻⁵Yera be kpuro ba m̃nna ba Kanani be w̃ri. Yinni Gusuñ u maa bu Kanani be ka Feresiba ñmu s̃ndia. Ma ba bu kamia ba ben t̃mbu ñr̃bun suba w̃kuru (10.000) go Bes̃k̃. Miya ba yande wuu gen suñ deema ba ñn w̃ri. ⁶Yera u duka sua ma ba ñn naa gira ba mwa ba win ñman niki bii bakanu b̃ra ka win naa niki bii bakanu. ⁷Yera Bes̃kin suñ wi, u gerua u ñe, sinambu wata ka w̃kura na dera ba ben ñman niki bii bakanu b̃ra ka ben naasuginu. D̃a buri yi na deri, yiya ba ra ñ dim̃. Wee t̃ Gusuñ u man ye kpuro k̃siem̃.

Ma ba ka ñn da Yerusalem̃. Miya u gu.

⁸Yeniba kpuron biru Yudaba ba Yerusalem̃ w̃ri ba ye kamia. Yen d̃ma te, ba yen t̃mbu go ma ba wuu ge d̃ m̃ni. ⁹Yera ba maa da

ba Kanani be ba w̃a guuñ w̃ri ka be ba w̃a s̃ ỹsan ñm dwaru gia ghabur̃, ka sere be ba w̃a s̃ duu yeru gia. ¹⁰Ma ba maa Kanani be ba w̃a Heboroñ w̃ri ye ba ra raa soku Ariban wuu. Miya ba Sesaiba ka Akimaniba ka Talimaiba kamia. ¹¹Heboroñ di ba maa da ba Debirigibu w̃ri. Saa ye s̃, ba ra wuu ge sokuwa Sef̃en wuu. ¹²Ma Kalebu u ñe, wi u kp̃a u Sef̃en wuu ge mwa, ỹrowa u koo win bii w̃ndia Akusa k̃ kura. ¹³Yera Otinieli, Kalebun w̃ñ Kenasin bii u wuu ge kamia. Ma Kalebu u ñn win bii w̃ndia wi k̃ kura. ¹⁴Sanam m̃ kura wi, u dua Otinielin yenũ u kpa, yera u ñn bwisi k̃ u ñe, a doo a tem bikia ñn tondon mi. Adama kura win tii u da win tundo Kalebun mi. Ye u tura mi, u sara saa win ket̃kun di. Yera Kalebu u ñn bikia u ñe, mba a k̃. ¹⁵Ma u wisa u ñe, a suuru koowo a man bwii k̃. Domi bera ye a man w̃ s̃ ỹsan ñm dwaru gia, nim sari mi.

Ma Kalebu u ñn bwii w̃ yi yi w̃a guuñ ka w̃w̃a.

¹⁶Keniba be ba s̃a M̃wisin dokirin bweseru ba Yudaba sw̃i ba doona Yerikon di sannu, mi kpakpa b̃e w̃a. Ba da ba sina ghabur̃ Yudaban tem̀ Aradin s̃ ỹsan ñm dwaru gia.

¹⁷Yen biru Yudaba ka ben maabu Sim̃ba ba Kanani be ba w̃a Sefat̃ w̃ri ba kpeerasia mam mam. Wuu gera ba ỹsiru k̃ H̃ma. Yen tubusiana bansu. ¹⁸Yuda be, ba maa Gas̃ mwa ka Asikaloni ka Ekoroni, yen baayere ka yen baru kpaanu.

¹⁹Yinni Gusuñ u ka Yuda be w̃a. Yera ba bera mi guunu w̃a mwa ya kua begia. Adama bañ kp̃a ba t̃n be ba w̃a nin w̃w̃a kam̃e. Domi t̃n be, ba tabu k̃k̃ sisugii m̃ yi dumi gawe.

²⁰M̃suma Kalebu u ka Heboroñ wa nge m̃ M̃wisi u raa gerua. Ma u Anakiban bwese k̃ri ita gira min di.

²¹Adama Benyam̃ba bañ kp̃a ba Yebusiba gire saa Yerusalem̃ di. Yera ñ dera ba ka w̃a ben suunu s̃ sere ka gis̃n gis̃.

²²Yinni Gusuñ u w̃a ka Manaseba ka Efaraimuba be ba s̃a Yosefun b̃bun bweseru. Ma ba Beteli w̃rim da. ²³Adama ba gina dera gaba da ba yen

saria mɛɛra. Beteli yera, ba ra raa soku Lusi. ²⁴ Ye ba tura mi, yera ba goo wa u yariɔ wuu gen min di. Ma ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a sun sɔɔsio mìn di ba ra ka wuu geni du, kpa su nun gea kua.

²⁵ Ma durɔ wi, u bu sɔɔsi. Ye ba dua wuu ge sɔɔ, yera ba gen tumbu go. Ma ba durɔ wi deri ka win yɛnugibu kpuro. ²⁶ Yen biru durɔ wi, u yara wuu gen min di u da Hɛtiban temɔ u wuu kpɔɔ bana. Ma u gu yĩsiru kã Lusi. Yĩsi tera ba ka gu sokumɔ sere ka gisɔ.

²⁷ Manaseba baɲ kpĩa ba Bɛti Seanigibu ka Taanakigibu ka Dorigibu ka Yibileamugibu ka sere maa Mɛgidogibu ka ben baru kpaanugibu gire. Yera n dera Kanani be, ba ka wãa Manaseban suunu sɔɔ. ²⁸ Baa sanam mɛ Isireliba ba dam kua, baɲ maa kpĩa ba tɔn be gire. Adama ba bu yoo sɔma koosia.

²⁹ Mɛya maa Efaraimuba baɲ kpĩa ba Kananigii be ba wãa Gesɛɛɔ gire. Yera n dera tɔn be, ba ka wãa ben suunu sɔɔ.

³⁰ Sabuloniba, be maa, baɲ kpĩa ba Kitironigibu ka Nahalaligibu gire. Ba dera ba wãa ka be sannu, adama ba bu yoo sɔma koosia.

³¹ Aɛɛba baɲ maa kpĩa ba Akogibu ka Sidonigibu ka sere Alabugibu ka Akisibugibu ka Helubagibu ka Afikigibu ka Rehɔbugibu gire. ³² Ma Aɛɛ be, ba wãa ka be sannu.

³³ Nɛfitaliba baɲ maa kpĩa ba Bɛti Semɛsigibu ka Bɛti Anatigibu gire. Ba wãa ben suunu sɔɔ, adama ba bu yoo sɔma koosia.

³⁴ Amɔreba ba Danuba gira saa wɔwan di. Ma Danu be, ba da ba wãa guunɔ. ³⁵ Yen sɔna Amɔre be, baɲ doone saa Haari Herɛsi ka Ayaloni ka Saabimun di. Adama yen biru Efaraimuba ka Manaseba ba bu taare ba yoo sɔma koosia. ³⁶ Sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, Amɔreban tem nɔɔ ga Edɔmuban tem bɛwa n ka da sere gunguu te ba mɔ Akarabimu sɔɔ yari yeru gia. Akarabimu yen tubusiana nia.

*Gusunɔn gɔrado u da
Bokimuɔ*

2

¹ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔn gɔrado u seewa Giligalin di u da Bokimuɔ. Ma Gusunɔ u Isireliba sɔɔwa saa gɔrado win nɔɔ sɔɔn di u nɛɛ, na bɛɛ yarama Egibitin di na ka bɛɛ na tem mɛ sɔɔ, mɛ na bɛɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri. Na nɛɛ, naɲ nɛn arukawani kusiamɔ pai ye na ka bɛɛ bɔkua. ² Na maa bɛɛ sɔɔwa na nɛɛ, i ku ra ka tem mɛn tumbu arukawani bɔke. I ben bũu sãa yenu kɔsukuo. Adama in nɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Mban sɔna i kua mɛ. ³ Yen sɔna na bɛɛ sɔɔmɔ ma naɲ bu giramɔ bɛɛn min di. Ba ko n wãawa bɛɛn bɔkuɔ, ba n sãa bɛɛn wɛrɔbu, kpa ben bũnu nu ko bɛɛn yina.

⁴ Saa ye Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u gari yi gerua u kpa, yera Isireliba kpuro ba nɔɔgiru sua ba swĩ. ⁵ Yen sɔna ba yam mi soka Bokimu. Miya ba Yinni Gusunɔ yãkunu kua.

Yosuen gɔɔ

⁶ Sanam mɛ Yosue u wãa wãaru sɔɔ, u dera Isireli baawure u dawɔ u win tem mwa mɛ mu kua wigim. ⁷ Tɔn be, ba Yinni Gusunɔ sãwa Yosuen waati kpuro sɔɔ ka maa guro guro be u derin waati sɔɔ, be ba sɔm maamaakiginu kpuro wa ni Yinni Gusunɔ u Isireliba kua. ⁸ Yosue, Nunin bii, Yinni Gusunɔn sɔm kowo, u kuawa wɔɔ wunɔbu ka wɔkuru (110) ma u gu. ⁹ Ba nùn sika win temɔ Tinnati Herɛsiɔ, Efaraimuban bera gia Gaasin guurun sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. ¹⁰ Saa yen tumbu kpuro ba gu, ma be ba seewa ben ayenɔ baɲ Yinni Gusunɔn bɛɛɛ yɛ. Mɛya ba maa duari ye u raa ben baababa kua.

Isireliba ba Yinni Gusunɔn

sãaru deri

¹¹ Ye Isireliba ba kua, yaɲ Yinni Gusunɔ dore. Domi ba nùn deri ba da ba bũnu sãamɔ ni ba ra soku Baaliba. ¹²⁻¹³ Ba Gusunɔ ben baababan yinni deri wi u bu yarama Egibitin di. Ma ba be ba bu sikerenɛn bũu ni ba mɔ Baaliba ka Asitaateba sãamɔ ba nu wiru kpĩiyamme. Yera n dera Yinni Gusunɔn mɔru seewa. ¹⁴ Ma u bu tɔn diobu nɔmu beria ba bu ye ba mɔ kpuro gurari. U maa bu ben yibɛɛ be

ba bu sikerene dore. Bañ maa kpia ba ka tii yine. ¹⁵ Baama mi ba tabu da, Yinni Gusuno u ra dewa bu kosa wa nge me u raa gerua ka bori. Ba nani swaarua wa ta kpa. ¹⁶ Yen biruwa u bu kparobu seeya be ba koo bu faaba ko ton diobun naman di. ¹⁷ Ka me, ba ku ra kparo ben gere wure. Bañ ka Gusuno turo yore. Buna ba ra sa. Mii mii ba swaa ye deri ye ben baababa ba raa swi. Bañ maa Yinni Gusunan wooda mem nowe. ¹⁸ Yinni Gusuno u n bu kparo we, u ra n waawa ka yero u ka bu wera ben yiberaban naman di, kparo win waati kpuro so. Domi u ra ben wonwundu wa sanam me ba weeweenu ma, be ba bu taya ma ba bu nani soman so. ¹⁹ Adama kparo wi, u n gu, ba ra maa kosa kowa n kere ben baababa. Buna ba ra kasu bu wiru kpia bu sa. Ben goru ga ra babiewa bu ka swaa kosa ye swi ka degangam.

Yinni Gusuno

u Isireliban laakari meara

²⁰ Kpa Yinni Gusuno u ka bu moru ko gem gem u nee, ton be, ba nen wooda sanku ye na ben baababa we. Bañ maa nen gere mem nowe. ²¹ Yen sanna nan maa bu bweseru garu giramme bwese ni Yosue u deri so sanam me u gu. ²² Bwese niya kon ka ben laakari meari, kpa n wa ba n koo lasabu ko, bu nen swaa swi, nge me ben baababa ba kua.

²³ Ma Yinni Gusuno u bwese ni deri, un ka nin girabu sende.

3

¹ Yinni Gusuno u bwese ni nu tie deri Isireliban suunu so, u n da ka ben laakari meari be ban tabu koore nge ben baaba be ba Kananin tem mwa. ² U yeni kuawa be ba kun tabu koore mi bu ka tabu gia. ³ Bwese ni u deri ben suunu so wee, Filisitiba ka ben sinambu nobu ka Kananiba ka Sidonigibu ka sere Hefiba be ba wa Libanin guuna, saa Baali Hemmon guurun di n ka girari Lebo Hamatio. ⁴ Yinni Gusonawa u dera ba wa Isireliban suunu so kpa u n da ka Isireli ben laakari meari. Saa ye soara u koo gia ba n koo win woodaba swi

ye u ben baababa we saa Mowisin min di. ⁵ Yen sanna Isireliba ba wa ka Kananiba ka Hetiba ka Amoreba ka Filisitiba ka Hefiba ka Yebusiba sannu. ⁶ Ma ba ben bii wondiaba sua kurabu. Be, ba maa bu begibu we ba sua kurabu. Saa yera Isireliba ba ton ben bunu saaru wari.

KPAROBU

Otinieli

⁷ Yeniban biru, Isireliba ba Yinni Gusuno duari ma ba kosa kua ba bu ni ba ma Baaliba ka Asitaateba samu. ⁸ Yera Yinni Gusuno u ka bu moru kua, u bu Mesopotamin sina boko noma beria, wi ba ma Kusani Risetaimu. Ma ba nun sawa wo noba ita. ⁹ Saa ye soara ba Yinni Gusuno nobogiru sue ba faaba kana. Ma u ben kanaru nua u bu faaba kowo waawa, u bu wera suno win naman di. Faaba kowo win yisira Otinieli, Kenasin bii. Kenasi wi, u sawa Kalebun wano. ¹⁰ So teeru Yinni Gusunan Hunde u Otinieli wi yawa ma u kua Isireliban kparo. Yen biru u seewa u da u ka sina boko wi tabu kua. Ma Yinni Gusuno u nun suno wi noma beria u kamia. ¹¹ Saa yera Isireliba ba maa bori yendu wa wo weeru. Yen biruwa Otinieli u gu.

Ehudu

¹² Otinielin biru, Isireliba ba maa kosa kua Yinni Gusunan wuswaa. Ma u Mabun sina boko Egoni dam we, u nun Isireliba noma beria. ¹³ Ma sina boko wi, u Amniba mena ka Amalekiba ba da ba Isireliba wari, ma ba Yeriko mwa. ¹⁴ Yera Isireli be, ba Egoni wi sawa wo yendu yiru sari. ¹⁵ Sanam me soara ba Yinni Gusuno nobogiru sue ba faaba kowo kana. Ma u bu faaba kowo wi waawa. Win yisira Ehudu, Geran bii, Benyamenn bweseru so. Dura wi, u sawa nam dwaagii.

So teeru Isireliba ba nun gora u da u Egoni keru we. ¹⁶ Ma Ehudu wi, u takobi kua. Yen beri berika no do. Yen deba bu sawa gam soo teeru. Ma u ye doke win para nam geu gia u yaberu sebusi. ¹⁷ Ye u tura Egonin mi, u nun ke te we. N deema suno wi, dura bemberera. ¹⁸ Yen biru Ehudu u gosira yenu, wi ka ton be ba ka ke te na. ¹⁹ Adama sanam me ba tura kpee

k̄ara yeru garun mi, Giligalin b̄akuo, yera Ehudu u ḡasirama u na sina boko win mi, u n̄un s̄ōwa u n̄e, yinni, na gari asirigii ḡe m̄o kon nun s̄o.

Ma sina boko u n̄e, win sina bw̄ābu bu gina yario be kpuro.

²⁰ Saa ye s̄o, sina boko u s̄o gidambisan dii woo dur̄rugiru garu s̄o te ba kua wi t̄uron s̄o. Ehudu u n̄un susi u n̄e, gari yi na m̄o yi weewa Gusun̄on min di.

Ma Egoni u seewa saa win kitarun di u ȳra. ²¹ Sanam m̄eya Ehudu u win n̄am dwaa ye d̄emia u takobi ye woma saa win ȳsi n̄am geu gian di, u sun̄o wi s̄oka nukur̄o. ²² Takobi ye, ya duawa ka yen buru sannu. Ma win wasin gum mu ye n̄enua s̄ōw̄o. Yera u ye derisi Egonin nuku te s̄o. ²³ Yen biru Ehudu u yara dii ten bee tia gian di ma u ten gambo k̄enua u b̄eri. ²⁴ Ye u doona, yera sina bokon bw̄āba na ba deema dii ten gamboba ba k̄enua sim sim. Ma ba n̄e, u ko n̄ swaa sw̄ibu m̄ōwa. ²⁵ Ma ba n̄un mara n̄ ka t̄e. Ye ba wa uñ k̄enīe, yera ben tii ba k̄ok̄or̄o sua ba k̄enia. Ma ba deema wee, ben sina boko u kp̄i tem̄o u guu. ²⁶ Saa ye s̄o, Ehudu u tonda u kpee k̄ara yee te sara, u da Seir̄o. ²⁷ Ye u tura mi, u tabu k̄oba so Efaraimun guun̄o. Ma Isireliba kpuro ba sarama ba ka n̄un taa bi da, u bu swaa gb̄iye. ²⁸ U bu s̄ōwa u n̄e, i man sw̄iyo, domi Yinni Gusun̄o u sun b̄es̄en yib̄ereba M̄abuba n̄amu b̄eria.

Ma ba n̄un sw̄i ba da. Ba ȳra Yuudenin t̄obura yer̄o, M̄abuban tem bera gia. Bañ dere baa M̄abu ben turo u daa te t̄obura. ²⁹ Yen d̄oma te, M̄abuban tabu dur̄o damgibu n̄ar̄abun suba w̄akura (10.000) ba go. Baa ben t̄on turo kun bu kisirari. ³⁰ T̄ō te, Isireliba ba M̄abuba sekuru doke. Saa d̄oma ten diya Isireliban tem mu b̄eri ȳendu wa sere w̄ō w̄ene.

Sangaa

³¹ Ehudun biru Yinni Gusun̄o u maa Sangaa, Anatin bii ḡosa u kua Isireliban kpar̄o. Sangaa wi, Filisitiban tabu dur̄abu natawa u go ka k̄et̄e kpara d̄eka ȳen n̄o ga s̄eu m̄o.

Debora ka Baraki

4

¹ Ehudun ḡaon biru Isireliba ba kpam kua ye yañ Yinni Gusun̄o dore.

² Ma u bu Kananin sun̄o Yabini n̄amu b̄eria wi u bandu dii Hasorīo. Win tabu sun̄wa Sisera wi u w̄ā Haros̄eti Goimūo. ³ Yabini wi, tabu k̄ek̄e sisugii n̄ene ka wun̄abuwa (900) u m̄o. Ma u Isireliba dam d̄ore sere n̄ ka kua w̄ō ȳendu. Yera ba Yinni Gusun̄o n̄oogiru sue ba faaba kana.

⁴ N deema Gusun̄on s̄am̄o t̄on kur̄o wi ba m̄o Debora, Lapid̄otun kur̄o, wiya u s̄ā Isireliban kpar̄o saa ye s̄o.

⁵ U ra n̄ s̄ōwa kpakpa b̄āa gaan nuur̄o ye ya w̄ā Rama ka Bet̄elin baa s̄o, Efaraimun guunun bera gia. Ma ba ye ȳsiru k̄a Deboran kpakpa b̄āa. Miya Isireliba ba ra de u ka bu siribu kua. ⁶ S̄ō teeru u Abin̄amun bii Baraki sokusia wi u w̄ā Ked̄es̄īo N̄efitaliban tem̄o. U n̄un s̄ōwa u n̄e, Gusun̄o, b̄es̄e Isireliban Yinni, wiya u nun wooda yeni w̄e u n̄e, a t̄ambu n̄ar̄abun suba w̄akuru (10.000) ḡasio saa N̄efitaliba ka Sabuloniban min di a ka bu da guu te ba m̄o Taborīo. ⁷ U koo Sisera, Yabinin tabu sun̄o ka win tabu k̄ek̄eba ka win tabu kowobu gawama wunen mi, Kisionin daar̄o, kpa u nun bu n̄amu b̄eria.

⁸ Ma Baraki u n̄un wisa u n̄e, à n̄ kaa ka man da, kon da. Adama à kun ka man d̄ō, nañ d̄ō.

⁹ Ma Debora u n̄e, ya w̄ā, kon ka nun da, adama añ siarabu wasi s̄a n̄ da sannu. Domi Yinni Gusun̄o u koo Sisera t̄on kur̄o goo n̄amu b̄eria.

Ma Debora u seewa u ka Baraki da sere Ked̄es̄īo. ¹⁰ Baraki u Sabuloniba ka N̄efitaliba sokusia Ked̄es̄īo. Ma ben t̄ambu n̄ar̄abun suba w̄akuru (10.000) ba ka n̄un ȳra ka Debora sannu. ¹¹ N deema M̄owisin kur̄on sesu Hobabu, win bwesera ba m̄o Keniba. Ben turo Heb̄e u ka Keni be ba tie karana. Ma u da u win kuru gira d̄āa bakaru garun nuur̄o Sanaimūo, Ked̄es̄in b̄akuo.

¹² Yen biruwa ba Sisera s̄ōwa ba n̄e, Baraki, Abin̄amun bii, u da guu te ba m̄o Taborīo. ¹³ Ma Sisera u win tabu kowobu kpuro sokusia u n̄e, bu na Haros̄eti Goimun di ka win tabu k̄ek̄e sisugii n̄ene ka wun̄abu (900) ye.

Ma ba menna Kisionin daarɔ. ¹⁴ Ma Debora u Baraki sɔwa u nɛɛ, a seewo, domi gisera Yinni Gusunɔ u koo nun gbiiya u ka nun Sisera nɔmu beria.

Yera Baraki u sarama guu ten min di ka win tɔmbu nɔrɔbun suba wɔku (10.000) te ta nùn swĩ. ¹⁵ Ye ba Sisera ka win tabu kowobu ka win tabu kɛkɛba wari, Yinni Gusunɔ u dera Siseran tɔn be, ba burisina Barakin wuswaaɔ. Ma Sisera u sara win kɛkɛn di u duka sua ka naasu. ¹⁶ Baraki u Siseran tabu kowobu ka win tabu kɛkɛba naa gira sere Haroseti Goimuɔ. Ma ba bu go be kpuro ka takobi. Baa ben turo baɔn deri.

¹⁷ Adama Sisera u duka sua u da u kukua Hebɛɛ Kenin kurɔ wi ba mɔ Yaelin kuu bekurugirɔ, domi Hebɛɛ ka Yabini, Hasorin sunɔ ba nɔɔsinamɔ. ¹⁸ Yaeli u yara u Sisera dam koosia u nɛɛ, a duuma nɛn yinni, a ku berum ko.

Ma u dua kurɔ win mi, ma kurɔ wi, u bekuru sua u nùn wukiri. ¹⁹ Yera Sisera u nɛɛ, a suuru koowo, a man nim kɛɛyɔ n nɔ. Nim nɔru ga man mɔwa.

Ma kurɔ wi, u bom bwāaru sua u nùn wɛ u nɔra. Yera u kpam nùn bekuru wukiri.

²⁰ Sisera maa nɛɛ, a yɔro dii kɔnnɔwɔ. Goo ù n na u nun bikia, u nɛɛ, goo wāa mini? A nɛɛ, aawo.

²¹ N deema Sisera u wasire too, ma u dweeya mam mam. Yera Yaeli, Hebɛɛn kurɔ wi, u kurun sii dɛka sua ka matalaka u durɔ wi susi sɛɛ u sii dɛka ye kpare win baa saburon deedeeru. Ma ya girari temɔ. Ma durɔ wi, u gu. ²² N wee, saa ye sɔɔ, Baraki u Sisera naa gire. Ye Yaeli u yara u nùn sennɔ da u nɛɛ, a na, kon nun durɔ wi sɔɔsi wi a kasu.

U dua kurɔ win kuru mi, u wa wee, Sisera u kpĩ u guu, sii dɛka gire win baa saburoɔ.

²³ Dɔma te, Gusunɔ u dera Isireliba ba Yabini, Kananiban sunɔ kawa.

²⁴ Yen biru ba ra n ka nùn tabu mɔwa sere ba ka nùn taare mam mam ba go.

Debora ka Barakin womu

5

¹ Dɔma tera Debora ka Baraki Abinɔamun bii ba womu geni kua ba nɛɛ,

² i Yinni Gusunɔ siaro domi Isireliban wirugibu ba gɔru doke bu tabu ko.

Tɔmbu kpuro ba maa tii wɛ bu ka bu swĩ.

³ I nɔwɔ bɛɛ sinambu, i swaa dakio bɛɛ tem yɛrobu.

Na kon Gusunɔ, Isireliban Yinni tɔma ka womusu.

⁴ Yinni, sanam mɛ a sarama Seirin guurun di Edɔmun temɔ,

tem mu yĩira, guru winu gɔsira nim, ma gura na.

⁵ Guu bakanu nu yĩira wunɛ Gusunɔ Isireliban Yinnin wuswaaɔ,

wunɛ wi a tii sɔɔsi Sionio.

⁶ Sangaa, Anatin biin waati sɔɔ,

ka maa Yaelin saa sɔɔ,

goo ku ra sɛ swaa dosɔ.

Be ba gam dɔɔ, swaa kisiya ba ra ka de.

⁷ Wirugii goo sari wi u dam mɔ Isireliba sɔɔ,

sere nɛ Debora na ra ka seewa nge ben mero.

⁸ Sanam mɛ ba Gusunɔ deri ba bānu sāmɔ,

saa yera ba bu tabu wɔrima.

Adama baa ben tɔmbu nɔrɔbun suba weeru (40.000) sɔɔ,

goo sari wi u tɛrɛru n̄ kun mɛ yaasa mɔ.

⁹ Nɛn gɔru ga dora Isirelin wirugibun sɔ,

ka be ba tii wɛ bu ka tabu ko.

I Yinni Gusunɔ takaru koowo.

¹⁰ Bɛɛ sinambu, bɛɛ be i kɛtɛku kpik-inu sɔni,

i gari yi kparo.

Bɛɛ gobigibu, bɛɛ be i sɔ beku buranu wɔllo,

i yi geruo.

Bɛɛ maa bwɛɛbwɛɛbu, bɛɛ be i ka naasu s̄limɔ,

i yi wonwɔ.

¹¹ I swaa dakio.

Dɔkɔban bɔkuɔ tɔmba Yinni Gusunɔn nasaran womusu mɔ,

ye u Isireliba wɛ.

Yen biru Yinni Gusunɔn tɔmbu ba sarama

ba da ba wāa ben wusɔ.

12 A seewo, Debora, a tabun womu ko,
a n ka sun gbiiye.

A seewo, Baraki, Abinamun bii,
a ka wunen yobu wurama.

13 Isireliban sukum ba damgibu
kamia.

Yinni Gusunɔ u dera na nasara wa
tabu durabun wallo.

14 Be ba Amalekiba kamia,
ba na Efaraimuban tem di.
Benyameeba ba maa bu swi.

Wirugiba na Makirin bweserun di.

Tabu sinamba maa na Sabuloniban
min di.

15 Isakariban wirugibu ba ka Debora
yɔra.

Ma ben tambu kpuro ba Baraki swi.

Ba duki na wowa mi.

Adama Rubeniba ban nɔɔ tia kue.

Ba sika kua taa bin daabu sɔɔ.

16 Mban sɔna ba yaanu sine.

Ba kiwa bu kparobun nɔɔ nɔ be ba nu
sokumɔ?

Meya Rubeniba ban nɔɔ tia kue.

Ba sika kua taa bin daabu sɔɔ.

17 Galadigibu ba sina Yuudenin guruɔ.

Mba n kua Danuba ba ka ben goo
nimkusu sine.

Aseeba ba maa sɔ

nim wakun bera gia ka gen gooro, ban
ne.

18 Adama Sabuloniba ka Nefitaliba
ba tii doke kari sɔɔ tabu gberɔ.

19 Kananin sinamba na ba ka bu tabu
kua Tanakia

daarun bokuɔ te ba mɔ Megido.

Adama ban bu kamie bu sere ben
arumani gaa gura.

Baa sii geesu ban wa ba sue.

20 Wallun diya kperi yi ka Sisera tabu
kua.

Yi wawa yin swɛɛ sɔɔ saa ye yi ka nɔn
sannamɔ.

21 Kisionin daaru te ta waa yellun di,
ten nim mu seewa mu bu gura.

Su se su tabu wari ka worugoru.

22 Sisera tabu kowobu ba duki
doona.

Ben dumin naasun wakinu nɔɔra.

23 Yinni Gusunɔn gorado u gerua u
nɛɛ,

i Merosi bɔrusio,
i yen tambu bɔrusio.

Domi ban ne ka worugoba sannu

bu ka Yinni Gusunɔ somi.

24 Kaa domaru wa, Yaeli, Hebɛɛ Kenin
kuro.

Kaa domaru wa, Yaeli,
n kere kurabu gabu be ba waa kunɔ.

25 Sisera u nun nim bikia, ma a nɔn
bom wɛ.

A ka nɔn naa bom gum naawa gbɛɛ
bɛɛɛguru sɔɔ.

26 A kurun sii deka sua ka nɔm dwaru.
Ma a matalaka sua wunen nɔm geuɔ.

A Sisera kpare a win baa saburosu
yabura.

27 Sisera u dwiia u kpuna wunen
naasɔ.

Mi u kpɪ mi, miya u gbiisi.

28 Sisera mero u mɛɛra fɛnɛntin di
u nɔɔguru sua u nɛɛ,

amona win tabu keke yaɔ ka tunume.

Mba n kua win dumi yi ka te mɛ.

29-30 Win bwaa bwisigiba nɔn sɔɔwa
ba nɛɛ,

ba arumani gura ba bonu mɔwa,

kpa tabu kowo baawure u wɔndia
turo

n kun mɛ yiru sua.

Sisera u beku gobiginu suamɔ win tiin
sɔ,

ka yabe ni ba sama dokea.

N deema meya win mero u maa tii
sɔɔmɔ.

31 Yinni Gusunɔ, a de wunen yibereba
kpuro bu gbi nge Sisera.

Adama be ba nun ki, ba n ballimɔ nge
sɔɔ wii wallun sɔɔ.

Yen biruwa tem mɛ, mu bori yendu
wa wɔɔ weeru.

Madianiba

ba Isireliba nani sɔɔwa

6

1 Yen biru Isireliba ba kpam kua
ye yaɔ Yinni Gusunɔ dore. Ma u
bu Madianiba nɔmu sɔndia sere wɔɔ
nɔɔba yiru. 2 Madiani be, ba bu dam
doremɔ gem gem. Yen sɔna Isire-
liba ba da ba kuku yenu kua kpee
baaba sɔɔ ka kpee worusɔ guunun
bera gia. 3 Isireliba ba n ben diau
duura, Madiani be, ka Amalekiba ka
bwesenu ganu saa sɔɔ yari yerun di,
ba ra newa bu bu wari. 4 Kpa bu ben
sansani gira Isireliban gbeaɔ, bu ben
dia ni kpuro sanku sanku, bu ka da
sere Gasan bokuɔ, kpa bu maa ben yaa
sabenu gura. Ba ku ra bu gaanu derie
ni ba koo di. 5 Ba ra newa ka ben yaa

sabenu ka ben kuu bekuruginu ba n dabi nge twee. Be ka ben yooyoosu bañ geeru mō. Ba ra nēwa tem mē sōo bu ka mu sanku, ⁶ kpa bu Isireliba deri nōni swāaru sōo. Yera n dera Isireli be, ba Yinni Gusunō nōogiru sue ba nūn soka.

⁷ Sanam mē ba nūn soka Madiani ben sō, ⁸ u bu win sōmō goo gōria wi u bu sōowa u nēē, amēniwa Yinni Gusunō u gerua. U nēē, u bēē yarama yorun di te i raa Egibitigibu diiyammē. ⁹ U bēē wōra ben nōman di ka sere maa be ba bēē dam dōremō kpuron nōman di. Ma u be kpuro gira bēēn wuswaan di. U ben tem mwa u bēē wē. ¹⁰ U bēē sōowa ma wiya Gusunō bēēn Yinni. Yen sō, i ku Amōreban būnu sã bēn temō i wāa. Adama in win gere mēm nōowē.

Gusunō u Gedeoni gōsa

u ka Isireliba faaba ko

¹¹ Yen biruwa Yinni Gusunōn gōrado u na Ofaraō u sīna dāru garun nuurō. Dāa te, ta sāawa Yoasigiru wi u sāa Abiesēēn bweseru. Win bii Gedeoni u alikama soomō dāa bii gama yerō Madianiba bu ku raa ka nūn wa. ¹² Ma Yinni Gusunōn gōrado wi, u tii Gedeoni sōōsi, u nūn sōowa u nēē, tabu durō damgii wunē, Yinni Gusunō u ka nun wāa.

¹³ Gedeoni u nūn wisa u nēē, nēn yinni, Yinni Gusunō ù n wāa ka bēē, mba n kua yeniba kpuro ya ka sun deema. Mban sōna u ku ra maa sōm maamaakigia ko ye bēēn baababa ba sun sōowa u ra raa ko ye u ka bu yarama Egibitin di. Tē wee, u sun Madianiba nōmu sōndia u deri.

¹⁴ Ma Yinni Gusunō u nūn mēēra u nēē, a doo ka wunēn dam kpuro a Isireliba wōra Madianiban nōman di. Nēna na nun gōra.

¹⁵ Gedeoni u nūn sōowa u nēē, nēn yinni, swaa yerā kon kpe n ka Isireliba faaba ko, domi Manasen bweseru sōo, nēn tōmba ba bwēebwēeru bo. Nēna na maa sāa yākabu nēn baan yenuō.

¹⁶ Yinni Gusunō u nūn wisa u nēē, ka mē, ko na n ka nun wāa. Madianiban dam mu koo ko nge tōn turogim kpa a bu sēsuku.

¹⁷ Gedeoni u nēē, à n ka man nōnu geu mēēran na, a man yīreru garu sōōsio te ta gerumō ma wunē Gusunōwa a ka man gari mō. ¹⁸ Na nun kanamō a ku doona minin di sere n ka wurama wunēn mi ka nēn kēru kpa n nun tu wē.

Ma Yinni Gusunō u nēē, to, kon nun ma sere a ka wurama.

¹⁹ Ye Gedeoni u da yenuō u boo buu go u gu sawa ma u som sua kilo tenagim u ka pēē kua ye yañ seeyatia mō. U yaa ye doke bireru sōo, ma u kpee tōm doke wekeru sōo u ka na u nūn ye kpuro yīiya dāa ten nuurō. ²⁰ Gōrado wi, u nēē, a yaa ye ka pēē ye suo a sōndi kpee tenin wōllō kpa a kpee tōm mē wisi yen wōllō.

Ma u kua mē. ²¹ Gōrado wi, u yaa ye ka pēē ye baba ka win dēka ye u nēnin sēru. Ma dōo u yarima kpee ten min di u yaa ye ka pēē ye mwa. Yera Gedeoni u gōrado wi bia. ²² Saa yera u tuba ma Yinni Gusunōn gōradowa ma u nēē, Yinni Gusunō, na kam kua, domi na wunēn gōrado wa nōni ka nōni.

²³ Adama Yinni Gusunō u nūn sōowa u nēē, a wunēn laakari kpīiyo, a ku berum ko, añ gbimō.

²⁴ Ma Gedeoni u nūn yāku yeru bania mi, ma u tu yīsiru kā, Yinni Gusunō u ra bōri yēndu wē. Yāku yee te, ta wāa mi sere ka gisō Ofaraō Abiesēēban temō.

Gedeoni u būu wi ba mō

Baalīn yāku yeru sura

²⁵ Wōku tee te sōōra Yinni Gusunō u maa Gedeoni sōowa u nēē, a wunēn baan naa kinēru suo ka naa kinēru garu te ta wōō nōōba yīru mō, kpa a būu wi ba mō Baalīn sāa yee te sura te wunēn baa u mō mi, kpa a ten būu dāa te ta gire mi wuka. ²⁶ Kpee tenin wōllōwa kaa man yāku yeru bania nge mē ba ra ko, kpa a naa kinēru yiruse te sua a ka yāku dōō mwaararugiru ko ka būu dāa te a wuka mi.

²⁷ Ma Gedeoni u tōmbu wōkuru gōsa win sōm kowobu sōo u da u kua ye Yinni Gusunō u nūn yīire. Adama yēn sō u win baan yēnugibu ka wuugibun berum mō, uñ ye kue sōo sōo. Wōkura u ye kua. ²⁸ Ye wuugiba seewa buru

buru yellu, ba wa wee, ba būu wi ba m̀ Baalin yāku yeru sura, ma ba ten būu dāru wuka, ma ba naa kineru yiruse te go ba ka yāku d̄ō mwaararugiru kua s̄a yee kpaa te ba gira mi s̄ō. ²⁹ Yera ba bikianam̄ ba m̀, wara u yabu ye kua.

Ba kaso kua baama bu ka n̄. Ma ba nua ma Gedeoni, Yoasin biiwa u ye kua. ³⁰ Ma ba Yoasi s̄ōwa ba n̄, a wunen bii yarama su n̄n go, domi u būu wi ba m̀ Baalin yāku yeru sura, u maa ten būu dāru wuka.

³¹ Yoasi u be ba ȳ mi kpuro s̄ōwa u n̄, b̄eya i ko Baali sanna? B̄eya i ko n̄n faaba ko? Baawure wi u n̄n m̄ru bara, u koo gbi yam mu sere s̄ara. U n̄ s̄an na Gusun̄, i de u ka tii yina. Domi win s̄a yera ba sura.

³² Saa d̄oma ten diya ba Gedeoni soka Yerubaali ȳn s̄ Yoasi u n̄, bu de Baali u ka tii yina, domi win yāku yera ba sura.

Gedeoni u Gusun̄

ȳreru bikiam̄

³³ Yen biru Madianiba kpuro ka Amalekiba ka bwese ni nu w̄a s̄ō yari yeru gia ba m̄na ba Yuuden̄i t̄bura ba ben sansani gira w̄wa ye ba ra soku Yisireeli. ³⁴ Ma Yinni Gusun̄n Hunde u Gedeoni ȳwa. Ma u k̄ba wura u ka Abies̄ba soka bu n̄n sw̄i. ³⁵ Ma u Manaseba kpuro sokusia ka Asēba ka Sabuloniba ka Nefitaliba. Ma be kpuro ba na ba m̄na sannu, ba n̄n sw̄i.

³⁶ Yera Gedeoni u Gusun̄ s̄ōwa u n̄, a n̄ kaa Isireliba faaba kon na saa n̄n min di nge m̄ a gerua, a man ȳreru s̄ōsio. ³⁷ Wee, kon ȳa san sini yi tem̄ alikama soo yer̄. N n̄ kua bururu, dirum m̄ n̄ w̄a ȳa san si t̄na s̄ō, kpa alikama soo yee te kpuro ta n̄ ghere, sanam m̄ s̄ōra kon gia ma geema, kaa Isireliba faaba kowa saa n̄n min di nge m̄ a gerua.

³⁸ Ma n̄ kora m̄. Sisiru u seewa buru buru yellu u ȳa san si gama ma sin nim mu gb̄e yoruku yiba. ³⁹ Ma Gedeoni u Gusun̄ s̄ōwa u n̄, a ku ka man m̄ru ko, a de n̄ ka nun gari ko n̄n tee teni. Na k̄ a maa man ȳreru s̄ōsi ka ȳa san si. A de si t̄na su

n̄ ghere kpa alikama soo yee te, ta n̄ kakoru s̄a baama.

⁴⁰ Ma Gusun̄ u kua m̄ w̄ku te. Ȳa san si t̄na su ghere, ma alikama soo yee te, ta kakoru s̄a.

Gedeoni ka win t̄mbu

gooba wun̄bu

7

¹ Ma Gedeoni wi ba maa m̀ Yerubaali, wi ka win t̄mbu kpuro ba seewa buru buru ba da ba ben sansani gira yeru ge ba m̀ Harodun b̄kū. Madianiban sansani ya maa w̄a ben s̄ō ȳsan n̄m geu gia w̄wa gaa s̄ō guu te ba m̀ M̄ren b̄kū.

² Yera Yinni Gusun̄ u Gedeoni s̄ōwa u n̄, wunen t̄n be, ba dabi too. N̄ n̄ bu Madianiba n̄mu beria ba ko n̄ tamaa ben tiin dama ba ka bu kamia. Bañ koo maa man siara.

³ Yen s̄ō, a doo a kpara t̄n be s̄ō, a n̄, baawure wi u nande ma b̄rum n̄n m̀, u ḡsira saa Galadi minin di u wura ȳnū. Ma t̄mbu n̄r̄bun suba ȳnda yiru (22.000) ba ḡsira ba wura.

Ma n̄ tie t̄mbu n̄r̄bun suba w̄kuru (10.000). ⁴ Ma Yinni Gusun̄ u maa Gedeoni s̄ōwa u n̄, ka m̄, t̄n be, ba dabi too. A ka bu doo daar̄. Miya kon nun bu wunana. Ben wi na n̄, u koo ka nun da, wiya u koo da. Ben wi na n̄, uñ ka nun d̄ō, wiya kun d̄ō.

⁵ Yera Gedeoni u dera t̄n be, ba da daar̄. Miya Yinni Gusun̄ u maa n̄n s̄ōwa u n̄, be ba nim s̄ka ka n̄ma ba n̄ra, a bu wunana ka be ba yiira ba n̄ girari daar̄.

⁶ Be ba ka n̄ma nim s̄ka ba n̄ra, ben geera kuawa t̄nu gooba wun̄bu (300). Be ba tie ba yiirawa ba ka n̄ra.

⁷ Ma Yinni Gusun̄ u Gedeoni s̄ōwa u n̄, wun̄ ka t̄mbu gooba wun̄bu be ba nim s̄ka ba ka n̄ra mi, b̄en n̄mūra kon Madianiba ber̄, n̄ ka b̄e faaba ko. A de be ba tie kpuro bu wura ȳnū.

⁸ Ma Gedeoni u dera t̄n be kpuro ba ḡsira ma n̄ kun m̄ t̄mbu gooba wun̄bu ye. Adama u dera ba d̄ianu ka k̄bi kpuro deri mi.

N deema Madianiban sansani ya wāa wāwā ma Isireliba ba maa wāa yen gungurō.

Nasaran yīreru

⁹ Ye n kua wōkuru, Yinni Gusunō u Gedeoni sōwa u nēē, a seewo a da a Madianiban sansani wōri domi na nun ye nōmu beria. ¹⁰ A n maa berum mōn na, a ka da mi, a gina doo mi, wunē ka wunen bōō Pura, ¹¹ kpa i nō ye ba gerumō, kpa i dam wa i ka da i bu wōri.

Yera ba sara ba da sere be ba sansani kōsun bōkuō. ¹² Madianiba ka Amalekiba ka bwese ni nu na saa sōo yari yerun di ba teriewa wōwa ye sōo nge twee. Ben yooyoosu kun geeru mō, su dabiwa nge yani seeri yi yi wāa nim wōkun goorō. ¹³ Saa ye Gedeoni u tura mi, saa yera durō goo u win beruse sōomō dosu ge u kua. U nēē, wee na dosa na wa ma kira tumaani gaa ya binda ya na ya wōri be sē Madianiban sansanin kuu teerō ya tu fuka ta wōruma.

¹⁴ Win beruse wi, u nūn sōwa u nēē, n n mō gāa tukunu ganu. Gedeoni, Yoasin bii, Isireli win takobiwa ya koo sun tabu di. Gusunōwa u nūn be sē Madianiba ka be sēn sansani kpuro nōmu beria.

¹⁵ Gedeoni u dosu ge ka gen tubusianu nua. Yera u yiira u Gusunō siara. Ma u gōsira u wura win sansaniō u nēē, i seewo domi Yinni Gusunō u be sē Madianiba nōmu beria.

Gedeoni u Madianiba kamia

¹⁶ Gedeoni u win tōmbu gooba wunōbu (300) ye bōnu kua wuunu ita. Ma u ben baawure kōba wē ka wekeru tē sōo wii bōnda wāa. ¹⁷ U bu sōwa u nēē, i n deema na ben sansani turuku kua i man mēerio sāa sāa kpa i ko nge mē na mō. ¹⁸ Saa ye nē ka be sa wāa sannu sa be sēn kōbi wura, saa yera i ko i maa be egii wura kpa sa n ka sansani ye sikerene kpa i n gbāsukumō i n mō, Yinni Gusunō u nasara wa! Gedeoni u maa nasara wa!

¹⁹ Wōku suunu sōo, saa ye wuu kōsobu ba ra kōsine, yera Gedeoni ka win tōn be ba wāa win mi, ba tura sansani yen kōnnōwō. Ma ba ben kōbi wura ba weke ni kōsuka ni ba neni

mi. ²⁰ Saa yera wuunu yiru ye ya tie ya yen kōbi wura, ma ba ben wekenu kōsuka. Ba wii bōn ni sua ka nōm dwaa ma ba kōbi neni ka nōm geu. Ba yi wuramō, ma ba gbāsukumō ba mō, Yinni Gusunō u nasara wa! Gedeoni u maa nasara wa!

²¹ Ben baawure u ka yō win yōra yerō ba sansani ye sikerene. Ma wērō be kpuro ba duku dukubu mō ka nōogiru. Ma ben gaba kpooru so ba doona. ²² Sanam mē tōmbu gooba wunōbu ye, ya yen kōbi wuramō yera Yinni Gusunō u dera wērō be kpuro ba goonamō ka takobi. Ma ben gabu ba duki sua sere Bēti Sitā ye ya wāa Sereran bera gia Abeli Meholan deedeeru Tabatin bōkuō.

²³ Ma Gedeoni u Isireliba sokusia saa Nefitaliba ka Aseba ka Manaseban tem kpuron di. Ma ba Madianiba kpuro naa swīi. ²⁴ U maa gōra Efaraimuban guunun beri berika kpuro sōo u nēē, bu sarama bu Madianiba swaa bura Yuudenin tōbusō sere n ka girari Bēti Barāo.

Yera Efaraimuba kpuro ba menna ba da ba swaa bura Yuudenin tōbusun di sere n ka girari Bēti Barāo. ²⁵ Ba Madianiban sinambu yiru mwa be ba mō Orēbu ka Seebu. Ba Orēbu gowa kpee saara gaan wōlō, ma ba ye soka Orēbun kpee saara. Ba maa Seebu go dāa bii gama yerō, ma ba te soka Seebun dāa bii gama yeru. Yen biru ba maa Madianiba naa swīi. Ma ba ka Orēbu ka Seebun winu na Gedeonin mi Yuudenin guruō.

Efaraimuba

ba ka Gedeoni mōru kua

8

¹ Yen biru Efaraimuba ba Gedeoni sōwa ba nēē, mban sōna a sun kua mē, a n sun soka su nun somi sanam mē a dōo a ka Madianiba tabu ko.

Ma ba nūn gerusi gem gem. ² Gedeoni u bu wisa u nēē, tōn be i naa gira i go mi, i kua n kere ye Abieseba be ba sāa nen tiin tōmbu ba kua. ³ Bēya Gusunō u Madianiban sinam beni Orēbu ka Seebu nōmu beria. N n mēn na, taa bi na kua bu n gāanu tura bi be i kua sōo.

Ye u bu sɔ́wa mɛ, yera ben mɔ́ru ya sure.

Gedeoni u da

Yuudenin sɔ́ yari yeru gia

⁴ Yen biruwa Gedeoni u na Yuudenio u ye tɔ́bura wi ka win tɔ́mbu gooba wunɔ́bu (300) ye. N deema ba wasire. Adama ka mɛ, ba wɛrɔ be naa swĩi. ⁵ Ye ba tura Sukɔ́tuɔ yera u Sukɔ́tugii be sɔ́wa u nɛɛ, na bɛɛ kanamɔ́wa i man dīanu kɛ́yɔ baa fiiko nɛn tɔ́n be, bu wa bu di domi ba wasira. Sa maa Sebaki ka Salumuna, Madianiban sinambu naa swĩiwa.

⁶ Ma Sukɔ́tugibun wirugiba nùn wisa ba nɛɛ, mban sɔ́na sa ko wunen tabu kowobu dīanu kɛ́. In Sebaki ka Salumuna noma tura gina.

⁷ Ma Gedeoni u nɛɛ, too, yañ taare. Sanam mɛ Yinni Gusunɔ́ u man Sebaki ka Salumuna noma beria, saki ka awĩin seniya kon ka bɛɛ so.

⁸ Min diya u da Penuelio. Ye u tura mi, gaa tee niya u maa ben tii kana. Ma ba nùn wisa nge mɛ Sukɔ́tugiba wisa.

⁹ Ma Gedeoni u Penueligibu sɔ́wa u nɛɛ, na n nasara wa ma na gɔ́sirama na wee, kon bɛɛn gidambisa ye sura.

¹⁰ N deema Sebaki ka Salumuna ba waa Kaakorio ka ben tabu kowobu bɛn geera saa nɔ́rɔ́bun suba wɔ́kura nɔ́bu (15.000). Beya ba tie ben tabu kowo be sɔ́, be ba na saa sɔ́ yari yerun di. Domi ba ben nɔ́rɔ́bun suba wuna teeru (120.000) go. ¹¹ Gedeoni u swaa mwa ye ya gɔ́baburu bewɛ, Nɔ́baki ka Yogbean sɔ́ yari yeru gia. Ma u da u tɔ́n be wɔ́ri Kaakorio subaru sɔ́ bañ ka baaru. ¹² Yera Madianiban sinambu yiru be, Sebaki ka Salumuna ba duki yakikira. Ma Gedeoni u bu naa swĩi u mwɛɛrima. U ben tabu sia ye kpuro burisina.

¹³ Ye u gɔ́sirama u wee, u kpawa ka Heresio ye ya waa gungunun baa sɔ́. ¹⁴ Ma u Sukɔ́tun bii aluwaasi goo mwa, u nùn gari bikikia. Ma aluwaasi wi, u nùn Sukɔ́tun guro gurobu ka yen wirugibun yisa yorua tɔ́nu wata ka wɔ́kura nɔ́bu ka yiru. ¹⁵ Ma u da u Sukɔ́tugii be deema u nɛɛ, Sebaki ka Salumuna be wee, bɛn sɔ́ i man kem sɔ́wa i nɛɛ, mban sɔ́na i ko i nɛn

tabu kowobu be ba wasira dīanu kɛ́. Domi sañ Sebaki ka Salumuna noma tura gina.

¹⁶ Ma u wuu gen guro gurobu mwɛɛra u bu sɛɛyasia ka saki ka awĩin seni. ¹⁷ Yen biru u Penueligibu go go, ma u ben gidambisa sura.

¹⁸ Ma u Sebaki ka Salumuna bikia u nɛɛ, durɔ be i go Tabori mi, amona ba saa.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, ba ka nun weenɛwa, ba saa nge sina bibu.

¹⁹ Yera u nɛɛ, nɛn maaba mi, nɛn mero tuosibun tii tii. Na bɔ́rua ka Yinni Gusunɔ́n yĩsiru, i kun daa bu go, nañ bɛɛ goomɔ́.

²⁰ Ma u win bii yeruma Yetɛɛ sɔ́wa u nɛɛ, a seewo a bu go.

Adama bii durɔbu ge, gañ gen takobi womɛ berum sɔ́. Domi un gina kpã. ²¹ Yera Sebaki ka Salumuna ba nɛɛ, wunen tii a seewo a sun go. Domi tɔ́n durɔn tiwa u koo kpĩ u yen bweseru ko.

Ma Gedeoni u seewa u Sebaki ka Salumuna go. Yen biru u bura yaa ni nu waa ben yooyoosun wĩnɔ́ kusia u ka doona.

Ye Gedeoni u kua

win waa dāakiru sɔ́

²² Yen biru Isireliba ba Gedeoni sɔ́wa ba nɛɛ, wuna kaa ko bɛɛn wirugii, wunɛ ka wunen bii ka win bibun bweseru. Domi wuna a sun wɔ́ra Madianiban noman di.

²³ Gedeoni u bu wisa u nɛɛ, nañ mɔ́ bɛɛn wirugii, nɛn bibu bañ maa mɔ́ bɛɛn wirugibu. Yinni Gusunɔ́wa u koo ko bɛɛn wirugii. ²⁴ Adama kon bɛɛ gaa teenu kana. I de bɛɛn baawure u man swaa tonkunu wɛ ni i wɛrɔbu mwaari.

N deema Madianiba ba swaa tonku wuraginu mɔ́, domi ba saawa Isimeelin bweseru. ²⁵ Ba nɛɛ, sa ko nun wɛ ka nuku tia.

Yera ba bekuru garu teria tɛ sɔ́ be kpuro ba swaa tonku ni kpɛɛ ni ba wɛrɔbu mwaari mi. ²⁶ Swaa tonku wuragii ni ba Gedeoni wɛ mi, nin bunum mu tura kilo yendun saka. Ni baasi u maa Madianiban sinambun wuraba ka swaa tonkunu ka yabe gobiginu wa, ka maa bura yaa ni nu

raa wāa ben yooyoosun wīinō. ²⁷ Ma u bwāaroku kua ka wura ye, u gu yii yeru kua win wuu Ofaraō. Ma Isireliba kpuro ba Yinni Gusunōn sāaru deri, ba da ba gu sāamō. Ma ga ra kua Gedeoni ka win tōmbun yina.

²⁸ Taa bi sōō, Isireliba ba Madianiba kamia ba bu taare mam mam. Ma tem mē, mu wāa bōri yendu sōō wōō weeru sere Gedeoni u da u ka gu.

²⁹ Saa ye sōōra Gedeoni, Yoasin bii wi, u da u sina win yenuō. ³⁰ U bii tōn durōbu marawa wata ka wōkuru, domi win kurōba dabi. ³¹ Win kurō tanō wi u wāa Sikemuō u maa nūn bii tōn durō marua, wi ba yīsiru kā Abimeleki. ³² Gedeoni u tōkō kuawa kōō kōō ma u gu. Ba nūn sika win tundo Yoasin sikirō Ofaraō, Abiesēeban temō.

³³ Win gōōn biru Isireliba ba kpam Yinni Gusunōn sāaru deri, ba būu ni ba mō Baaliba sāamō. Ma ba Baali Beriti kua ben būu. ³⁴ Bañ maa Gusunō ben Yinni yaaye wi u raa bu wōra ben yibereban nōman di be ba bu sikerene kpuro. ³⁵ Mēya bañ maa Gedeonin tōmbu takaru garu kue, gea ye u raa bu kua kpuron sō.

9

Abimeleki u kua Sikemugibun kparo

¹ Yen biruwa Abimeleki, Gedeonin bii, u da Sikemuō win dwaanibun mi, u ka bu gari kua. ² U nēē, i doo i Sikemun wirugibu bikia, mba ba kīru bo, Gedeonin bibu wata ka wōku te kpuro ta n sāa ben kparobu? Nge tōn turowa ba kī. I de bu yaaya ma nēna na sāa ben mēro bisi wi ba bu marua.

³ Ma win dwaani be, ba win gari yi kpuro Sikemun wirugii be sōōwa. Ma ben laakari ya wura win mi mam mam yēn sō u sāa ben mēro bisi. ⁴ Ba nūn sii geesun gobi wata ka wōkuru wē yi ba sua Baali Beritin sāa yerun di. Ka gobi yiya u tōn garu koo sariba ka naanaanugibu kasu ba nūn swīi.

⁵ U da win tondon yenuō Ofaraō, ma u win tundo turosibu wata ka wōku te go kperu garun wōlō ma n kun mō ben dāako Yotamu wi u da u kukua. ⁶ Ma Sikemugibu kpuro ka Milon

yenugibu ba da ba mēnna Sikemu mi, dāa bakaru garun nuurō kpee te ba giran bōkuō, ma ba Abimeleki wi kua ben kparo.

Yotamun mōndu

⁷ Ye Yotamu u gari yi nua, u da u yōra guuru wōlō te ba mō Garisimu u nōogiru sua u gbāra u nēē, i nēn gari swaa dakio bēē Sikemugibu, kpa Gusunō u maa bēēgii swaa daki.

⁸ Sōō teeru dānu mēnna nu sunō kaso da wi u koo bandu di nin suunu sōō. Nu dāa te ba mō olifi deema nu nēē, a de a ko bēsen sunō. ⁹ Adama olifi ye, ya nēē, nañ nēn gum kobu derimō n ko bēsen sunō, domi mēna ba ra ka tōnu wōlle sue kpa bu maa ka mu Gusunō bēere wē. ¹⁰ Ma nu dāa ye ba mō figie deema nu nēē, a na a ko bēsen sunō. ¹¹ Adama figie ye, ya nu wisa ya nēē, nañ nēn bii geenu ka nēn bam derimō n ko bēsen sunō. ¹² Ma dāa ni, nu maa da resēm mi, nu ye sōōwa nu nēē, a na a ko bēsen sunō. ¹³ Adama resēm ye, ya nu wisa ya nēē, nañ nēn tam derimō n ko bēsen sunō, domi tam mēna mu Gusunō ka tōmbu nuku dobu wēemō. ¹⁴ Saa yera dāa ni kpuro nu maa da nu awīi deema nu nēē, a na a ko bēsen sunō. ¹⁵ Ma awīi yi, yi dāa ni wisa yi nēē, i n kī n ko bēsen sunō ka gem, i na i kuke nēn kōkōrō. Ma n kun mē, dōō u koo yari saa nēn min di, kpa u Libanin dāa baka ni ba mō sēduruba mwa.

¹⁶ Ma Yotamu u kpam nēē, tē na bēē bikiamō, ye i Abimeleki kua bēsen kparo mi, i ye kuawa ka nuku tia murafitiru sari? I bēsen tundo Gedeoni ka win yenugibu tōn geeru sōōsi? I nūn kua nge mē u bēē kua? ¹⁷ Domi nēn tundo u bēē sanna, u win wāaru kari bōrie ye u ka bēē wōra Madianiban nōman di. ¹⁸ Bēē wee, i nēn tondon yenugibu seesi gisō ma i nēn maabu wata ka nōōba nēē mwēera i go kperu garun wōlō. Ma i win yoo tōn kurōn bii Abimeleki kua bēē Sikemugibun kparo yēn sō u sāa bēsen mēro bisi. ¹⁹ Tē ye i Gedeoni ka win yenugibu kua mi, i n ye kuan na ka nuku tia murafitiru sari, Gusunō u de bēē ka Abimeleki i n wāasine ka nuku

dobu. ²⁰ Adama yà kun sãa mē, u de d̄s̄o u yari Abimelekin min di u b̄eē Sikemugibu ka Milon yēnugibu mwa, kpa d̄s̄o u maa yari b̄eē Sikemugibu ka Milon yēnugibun min di u Abimeleki mwa.

²¹ Yen biru Yotamu u duka sua u doona min di, u da u sina Berio yēn s̄s̄ u win m̄o Abimelekin berum m̄o.

Sikemugibu

ba Abimeleki seesi

²² Abimeleki u Isireliba kpara w̄s̄o ita. ²³ Yen biru Gusun̄o u dera Abimeleki ka Sikemugibu ba ku ra n̄ōsinē. Yen s̄ōna t̄n be, ba Abimeleki seesi. ²⁴ Yeni ya koorawa kpa Abimeleki ka Sikemugii be ba raa Gedeonin bibu wata ka w̄kuru go mi, bu ka yen n̄oni sw̄āaru wa. Domi be kpurowa ba n̄ō tia kua ba ka bu go. ²⁵ Sikemugibu bu ka Abimelekin waaru go, yera ba t̄mbu gabu berua guunu w̄l̄l̄o. T̄n be, b̄a n̄ goo wa u sar̄o mi, kpa bu ȳēro s̄ēre bu win ȳānu mwa. Yera ba da ba ye Abimeleki s̄ōwa.

²⁶ S̄ōo teeru Gaali, Eb̄edin bii, u da Sikemūo, wi ka wigibu. Ma Sikemugibu ba n̄n̄n̄ tii w̄ē. ²⁷ Yera ba da ben gbeāo ba res̄emba s̄ōra ba gama ma ba t̄s̄o bakar̄u kua. Ba da ben b̄ūu dir̄o ba di ba n̄ōra ma ba Abimeleki b̄ōrusi. ²⁸ Gaali u Sikemugibu s̄ōwa u n̄ēē, mban s̄ōna b̄eē Sikemugibu sa ko ka wura Abimeleki u sun taare. Wara ra n̄ Abimeleki. N̄ n̄ Gedeonin bii ro? N̄ n̄ Sebuluwa u s̄ā win tabu sun̄o ro? N̄ n̄ m̄en na, i de su b̄es̄en sikado Ham̄ori wiru kp̄īya wi u wuu ge sw̄īi. Domi nān̄ wa mban s̄ōna sa ko Abimeleki s̄ā. ²⁹ B̄a n̄ d̄aa man kua wuu gen kparo, kon d̄aa Abimeleki fukawa, kpa n̄ n̄n̄n̄ s̄ō n̄ēē, u wureo u win tabu ȳānu sosi kpa u na u ka man w̄ori.

³⁰ Sanam mē Sebulu wi u wuu ge kpare, u nua ye Gaali u gerua kpuro, yera u m̄oru b̄esira. ³¹ Ma u t̄mbu ḡōra asiri s̄ō u n̄ēē, bu Abimeleki s̄ō ma Gaali, Eb̄edin bii u tunuma u t̄mbu gari k̄ēm̄o bu ka wi Abimeleki fuka.

³² Yen s̄ō, u de wi ka win t̄mbu bu da bu kuke w̄kuru yakas̄o, ³³ kpa u wuu ge w̄rima buru buru yellu, saa

ye Gaali ka wigibu ba yarima kpa u bu kua nge mē u k̄i.

³⁴ Ye n̄ kua sisirun w̄kuru, yera Abimeleki u win tabu kowobu b̄ōnu kua wuunu n̄ēē, ma ba da ba kukua Sikemun birūo. ³⁵ Saa ye Gaali ka win t̄mbu ba yarima wuu gen min di, yera Abimeleki ka wigibu ba yarima ben kuku yenun di bu ka n̄n̄n̄ w̄ori.

³⁶ Ye Gaali u bu wa, yera u Sebulu s̄ōwa u n̄ēē, a m̄ērio nge mē t̄mba saram wee guunun di.

Ma Sebulu u n̄n̄n̄n̄ wisa u n̄ēē, guunun tirosa a waam̄o mi, n̄ n̄ t̄mbu.

³⁷ Gaali u n̄ēē, ka gem, t̄mba ba saram wee guu te ta w̄ā suunu s̄ōn di. Ma gaba maa wee d̄āa bakarun beran di mi s̄ōroba ra sinē.

³⁸ Saa ye s̄ōra Sebulu u n̄ēē, gari dori yi a raa maa saarim̄o mi ni? Yi a sun s̄ōwa a n̄ēē, wara ra n̄ Abimeleki su ka de u sun taare. T̄ē wiya wee mi, ka win t̄mbu be a gema mi. N̄ n̄ m̄en na, i w̄arin̄o wun̄ē ka wi.

³⁹ Ma Gaali u ḡōsira u Sikemugibu m̄enna u bu kpara ba ka Abimeleki tabu kua. ⁴⁰ Adama u n̄n̄n̄n̄ kpana u duka sua. Ma Abimeleki u n̄n̄n̄n̄ naa gira u win t̄n dabiru m̄ēra kua googookum, bu sere wuun gb̄ārarun k̄ōnn̄o turi. ⁴¹ Ma Abimeleki u da u w̄āa Arumāo. Saa ye s̄ōra Sebulu u Gaali gira ka sere maa Sikemugii be ba ka n̄n̄n̄n̄ ȳōra. Ma u n̄ēē, bu ku raa maa wurama wuu mi.

⁴² Sisiru, Sikemugii be ba tie, ba s̄ōru kua ba gbea d̄ōo. Yera ba da ba ye Abimeleki s̄ōwa. ⁴³ Ma u win t̄mbu b̄ōnu kua wuunu ita, u dera ba kukua yakas̄o. Ye ba Sikemugii be wa ba yarima wuun di, yera ba bu tabu w̄ori. ⁴⁴ Ma Abimelekin tii ka wuu teeru ba da ba ȳs̄ wuun gb̄ārarun k̄ōnn̄ōw̄o. Yera wuunu yiru ye ya tie, ya da ya be ba w̄āa gbeāo mi deema ya bu go go. ⁴⁵ Ma ba ka wuu gen t̄mbu tabu kua, sere s̄ō u ka kpa. Ma u gen tii k̄ōsuka mam mam u b̄ōru wisi gen kp̄ēkp̄ēku w̄l̄l̄o u ka s̄ōsi ma u gu b̄ōrusi.

⁴⁶ Sanam mē be ba w̄āa Sikemun tabu kowobun karīo, ba nua mē, yera be kpuro ba dua w̄ōrūo b̄ūu wi ba

mò Beritin dirun temò. ⁴⁷ Ma goo u na u Abimeleki sòwa u nɛɛ, tamba wāa ba mɛnnɛ wɔru ge sɔɔ. ⁴⁸ Yera Abimeleki ka wigibu ba na guu te ba mò Saamòwò, ma u gbāa sua u ka dāa kāasa gaa bura u seru sɔndi. Yen biru u win bwāabu sòwa u nɛɛ bu maa koowo nge mɛ. ⁴⁹ Ma ben baawure u dāa kāasa bura u seru sɔndi ba ka nùn swīi. Ma be kpuro ba ben dāa ye sure wɔru gen kɔnnòwò. Yen biru ba ye dō doke. Ma Sikemugii be ba wāa wɔru ge sɔɔ kpuro ba dō mwaara. Ba sāawa tambu nɔrɔbu (1.000), kurɔbu ka durɔbu.

Abimelekin gɔɔ

⁵⁰ Yen biru Abimeleki u maa da u wuu ge ba mò Tebesi wɔri, u gu kamia. ⁵¹ N deema wuu ge sɔɔ, ba kuku yeru garu mò te ba bana. Ta sāawa dii tɛɛra. Ten wɔllòwa wuu gen tambu, kurɔbu ka durɔbu kpuro ka gen wirugibu ba yòwa ba kukua. ⁵² Ma Abimeleki u kpīa u da dii tɛɛra yen bɔkuò u ka bu wɔri. Sanam mɛ u wāa ten kɔnnòwò, u ka tu dō sɔre, ⁵³ yera kurò goo u nùn nɛɛ bia kara u wiru kɔra. ⁵⁴ Saa yera Abimeleki u aluwaasi wi u win tabu yānu sòwa sòwa u nɛɛ, a man wunen takobi sɔkuo n gbi kpa bu ku nɛɛ tɔn kuròwa u man go.

Ma aluwaasi wi, u nùn ye sòka u go. ⁵⁵ Ye Isireliba ba wa Abimeleki u gu, yera ba yarina be kpuro. Ben baawure u da win yenuò.

⁵⁶ Mɛsuma Yinni Gusunò u ka Abimeleki kɔsie kɔsa ye u win tundo turosibu wata ka nòba nne ye kua be u go. ⁵⁷ Mɛya Yinni Gusunò u maa Sikemugibu ben kɔsa ye ba kua kɔsie. Ma Yotamu, Gedeonin biin bɔri yi bu di.

Kparobu gabu, Tola ka Yairi

10

¹ Abimelekin gɔɔn biru, Tola, Puan bii, Dodon debubu Isakarin bweseru sɔɔ u seewa u Isireliba faaba kua. Tola wi, u raa wāawa Samiriò Efaraimun guunun bera gia. ² Wɔɔ yenda itawa u Isireliba kpara. Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sika Samiri mi.

³ Tolan biru Yairi Galadigiiwa u Isireliba kpara wɔɔ yenda yiru. ⁴ Bibu tɛna u mò, ben baawure ka win kɛtɛku. Wusu tɛna ba maa mò si ba ra soku Yairin baru kpaanu. Su wāawa Galadiò. ⁵ Yen biru Yairi u kpuna u gu ma ba nùn sikua Kamòwò.

Isireliba

ba kpam būu sàaru wɔri

⁶ Yeniban biru Isireliba ba kpam kua ye yañ Yinni Gusunò dore. Ba da ba būu tɔn durò be ba mò Baaliba ka būu tɔn kurò be ba mò Asitaateba sāmò. Būu ni, nu sāawa Sirigibu ka Sidonigibu ka Amɔniba ka Mɔabuba ka Filisitiban būnu. Nge mɛya Isireliba ba kua ba ka Yinni Gusunò deri, bañ maa nùn sāmò. ⁷ Yera win mɔru ya seewa u bu Filisiti be ka Amɔni be nɔmu sɔndia. ⁸ Ma ba Isireli be ba wāa Amɔreban temò Galadiò, Yuudenin sɔɔ yari yeru gia mi nɔni sòwa n ka kua wɔɔ yendu yiru sari. ⁹ Saa ye sɔɔ, Amɔniba ba maa Yuudenin daaru tɔbura ba da ba Yudaba wɔri ka Benyamɛba ka Efaraimuba. Ma Isireliba kpuro ba nɔni sɔra. ¹⁰ Yera ba Yinni Gusunò nɔɔgiru sue ba nɛɛ, sa nun torari sa durum kua. Domi sa nun deri wunɛ wi a sāa bɛsɛn Yinni ma sa da sa būu ni ba mò Baaliba sāmò.

¹¹ Ma Yinni Gusunò bu wisa u nɛɛ, ye Egibitigibu ka Amɔreba ka Amɔniba ka Filisitiba, ¹² ka Sidonigibu ka Amalekiba ka Maoniba ba raa bɛɛ taare i sāa ben yobu, ma i man nɔɔgiru sue i faaba kana, nañ bɛɛ wurari ro? Nañ bɛɛ wɔre ben nɔman di? ¹³ Adama wee, i man deri i būnu sāmò. Yen sɔ tɛ, nañ maa bɛɛ somimò. ¹⁴ I doo i būu ni i sāmò mi faaba kana nu bɛɛ wɔra nɔni swāa ten min di.

¹⁵ Ma ba nɛɛ, sa yɛ ma sa nun torariwa, a ka sun koowo nge mɛ a kī. Adama a ku de a kun sun faaba kue giso.

¹⁶ Yera Isireli be, ba būu ni wuna ben suunu sɔɔn di, ba Yinni Gusunò sāwa. Saa ye sɔra u ben wɔnwɔndu wa, wahala ye ba bu mɔn sɔ.

¹⁷ Ma Amɔniba ba mɛnna ba ben sansani gira Galadiò. Yera Isireliba ba maa begia gira Misipɔ Galadin tem mi. ¹⁸ Ma ba wesiana ba nɛɛ, wara u

koo sun kpara su ka Am̄niba w̄ri. Wi u kp̄ia u kua m̄e, ȳerowa u koo ko b̄es̄e be sa w̄a Galadi mini kpuron kparo.

Yefite

11

¹ Dur̄o goo u w̄a Galadi mi, win ȳisira Yefite. Dur̄o wi, tabu dur̄on tiiwa. Galadiwa u n̄un mara ka kur̄o tan̄o goo. ² Galadi wi, u maa bibu gabu mara ka win kur̄o. Sanam m̄e bii be, ba kp̄ea ba Yefite gira win tondon ȳenun di ba n̄e, uñ tondon tubi dim̄o domi u s̄aawa kur̄o tan̄o bii.

³ Ma Yefite u win tundo turosi be duka suuri, u da u w̄a Tobu. Ma u garu koo sariba m̄enna u ka t̄ambu w̄raa daama.

⁴ Yen biru Am̄niba ba Isireliba w̄ri. ⁵ Sanam m̄e tabu sw̄ia, yera Isireliban guro gurobu be ba w̄a Galadi ba da ba Yefite deema Tobu mi. ⁶ Ba n̄e, a na a ko b̄es̄en kparo su ka Am̄niba w̄ri.

⁷ Yera u guro guro be s̄owa u n̄e, n̄e wi na s̄a b̄een yib̄ere? N ñ b̄e i man gira saa n̄en tondon ȳenun di? Ȳen s̄o i w̄a wahala s̄o, n ñ yen s̄ona i man somiru kanam̄o?

⁸ Ma Galadigii be, ba n̄un wisa ba n̄e, geema, yen s̄ona sa na wunen mi, a sun kpara su ka Am̄niba tabu ko. Yen biru kpa a n s̄a b̄es̄en kparo, b̄es̄e be sa w̄a Galadin bera mi.

⁹ Yefite u bu wisa u n̄e, ñ n ka man da sa Am̄niba tabu w̄ri, ma Yinni Gusun̄o u dera sa bu kamia, n̄ena kon ko b̄een kparo ka gem?

¹⁰ Ma t̄on be, ba n̄un wisa ba n̄e, Yinni Gusun̄owa ko n s̄a b̄es̄en seeda s̄a kun kue ye sa gerua.

¹¹ Yera Yefite u ka bu da, ma ba n̄un kua ben kparo. Saa ye s̄ora u win gari yi kpuro Yinni Gusun̄o saaria Misip̄a.

Gari yi Yefite

u Am̄niba s̄owa

¹² Yera Yefite u Am̄niban sina boko ḡoria u n̄e, mba n sun m̄osine n̄e ka wun̄e, a ka n̄en tem tabu w̄rim̄o.

¹³ Ma sina boko wi, u n̄un wisa u n̄e, sanam m̄e Isireliba ba wee Egibitin di, ba n̄en tem mwa saa daa te ba m̄o

Aan̄on di n ka girari daa te ba m̄o Yab̄okūo ka Yuudenin w̄owa. Yen s̄o, i sun b̄es̄en tem wesio ka b̄een tii. I n kua m̄e, sann̄o maa sari.

¹⁴ Yera Yefite u maa sun̄o wi ḡoria u n̄e, ¹⁵ Isireliba bañ M̄abuban tem ka Am̄niban tem m̄we. ¹⁶ Geema, sanam m̄e ba wee Egibitin di, ba ḡaburu sara ma ba nim w̄oku ge ba m̄o Naa yari t̄abura. Yen biru ba da Kad̄esio. ¹⁷ Saa min diya ba Ed̄mun sun̄o ḡoria ba n̄e, u de bu win tem sara bu da wuswaa Kan̄anin tem̄o. Adama u yina mam mam. M̄eya ba maa M̄abun sun̄o ḡoria. Yera win tii, u maa yina. Ma Isireliba ba sina Kad̄esi mi. ¹⁸ Yen biruwa ba seewa Kad̄esin min di ba ḡaburun swaa mwa ba M̄abuba ka Ed̄muban tem s̄ena sere ba ka tura M̄abu ben tem s̄o yari yer̄o. Ma ba ben sansani gira daa te ba m̄o Aan̄on b̄okūo mi M̄abuban tem mu n̄o ȳra. ¹⁹ Saa min diya ba maa Sihoni, Am̄reban sina boko ḡoria wi u w̄a Hesibonīo ba n̄e, u de bu sara win tem̄o bu doona Kan̄anin tem ḡia. ²⁰ Adama Sihoni uñ Isireliba naan̄e kue u sere de bu sara win tem̄o. Ma u win tabu kowobu kpuro m̄enna ba ben sansani gira Yahasīo. Ma ba ka Isireliba tabu kua. ²¹ Yera Yinni Gusun̄o u Sihoni ka win t̄ambu kpuro Isireliba n̄omu beria. Ma Isireliba ba bu go go ba kamia ba tem m̄e kpuro mwa. ²² Ba mwawa saa daa te ba m̄o Aan̄on di n ka girari daa te ba m̄o Yab̄okūo. Saa maa ḡaburun di te ta w̄a s̄o yari yer̄o n ka girari Yuuden̄io. ²³ Wee t̄e Gusun̄o, b̄es̄e Isireliban Yinni u Am̄reban tem m̄e mwa u sun w̄e. Yera a k̄i a maa sun mu m̄wari? ²⁴ Tem m̄e wunen b̄uu Kem̄osi u nun w̄e, añ mu n̄eni wun̄e ro? N n m̄en na, sa ko maa tem m̄e Gusun̄o b̄es̄en Yinni u sun w̄e n̄enewa. ²⁵ Baa Balaki Siporin bii, M̄abuban sun̄o wi u dam bakam m̄o, uñ wure u ka sun sikirina u sere n̄e, u koo sun tabu w̄ri. Wun̄e a n̄un dam kerewa? ²⁶ Wee yen w̄o gooba wun̄obuwa (300) mini ye Isireliba ba ka w̄a Hesibonīo ka Arōes̄o ka sere wuu si su w̄a mi kpuro ka si su w̄a daa te ba m̄o Aan̄on b̄okūo. Mban s̄ona ñ bu tem m̄e m̄wari saa saa yen di.

27 Sina boko, n ò nè na tora, wuna a tora. Domi wuna a gbia a sun tabu wàrima. Yen sòna Yinni Gusunò wi u ra tumbu sirie u sun siria gisò bese ka bese.

28 Adama Amòniban sina boko wi, un Yefiten gari wure.

Yefiten nòò mwèru

29 Yera Yinni Gusunòn Hunde u Yefite yòwa. Ma u Manasen tem sara u da Misipao Galadin temò. Min diya u maa da Amòniban temò. 30 Miya u Yinni Gusunò nòò mwèru teni kua u nne, Yinni, à n man Amòniba nòmu beria, 31 ma na bu kamia na wee, tónu wi na gbia na ka yinna, wiya kon mwa n ka nun yaku dso mwaararugiru kua.

32 Min diya u seewa u da Amòniban temò u ka bu tabu ko. Ma Yinni Gusunò u maa nùn bu nòmu beria. 33 Ma u bu kamia u nasara sua u ben wusu yendu mwa si su waa Aroeen di n ka da Minitio sere ka Abeli Keramimuò. Ma Gusunò u dera Isireliba ba bu taare mam mam.

34 Sanam me Yefite u gosiro win wuuò, Misipao, yera win bii wòndia u yarima u nùn sennò wee, u bara kpàru soomò u yaamò. N deema bii wòndia wi turowa u mara. Un maa bii goo mò. 35 Sanam me u bii wi wa, yera u win tiin yaberu nenua u karana nuku sankiranun sò, u nòogiru sua u nne, nen bii, nuku sankira bakanu sòra a man doke mi. Domi na Yinni Gusunò nòò mwèru kua. Tan maa kabiarò.

36 Ma bii wòndia wi, u win tundo wisa u nne, à n Yinni Gusunò nòò mwèru kua, a ka man koowo kpuro nge me a gerua domi u dera a Amòniba be ba saa wunen yibereba mору kasia.

37 Adama a man suru yiru kèeyò gina kpa n da guunu wòllò ka nen wòndia kpaasibu su wuri ko mi, yèn sò nan durò sue na ka gbiò.

38 Ma Yefite u nùn suru yiru ye kã. U da guunu wòllu mi, ka win wòndia kpaasibu ba wuri kua. 39 Ye suru yiru ye, ya yiba, u da u win tundo deema. Ma tundo u ka nùn yaku te kua, tèn nòò mwèru u Yinni Gusunò kua. Nge meya wòndia wi, u ka gu, un durò sue. Saa doma ten diya ba woro teni yi

Isireliò. 40 Wso baagere Isireliban tòn kuròbu ba ra yariwa wuun di bu da bu Yefite Galadigiin bii wòndia wi swiia sso nne.

Yefite ka Efaraimuba

12

1 Yeniban biruwa Efaraimuba ba menna ba Yuudenin tóbura ba da sso yesan nòm geu gia Yefiten mi, ba nne, mban sòna a Amòniba tabu wòri ma an sun soka su nun somi. Yen sò tẽ, sa ko nun dso meni ka wunen diru sannu.

2 Yera Yefite u bu wisa u nne, geema, ne ka negibu sa ka Amòniba tabu kua gem gem. Saa ye sòra na bee soka i ka sun somi. Adama been goo kun ne.

3 Ye na wa mesum, yera na nen wàaru kari borie na ka Amòni be tabu kua. Yinni Gusunò u maa man bu nòmu beria. N n men na, mba na kua i ka man tabu wàrima gisò.

4 Yera Efaraimu be, ba Galadigii be ssowa ba nne, i saawa be ba duki yakura bese Efaraimun bwese keran di i da i waa Manaseban suunu sso.

Ye Yefite u nua me, ma u win tumbu kpuro menna ba Efaraimuba tabu wòri ba kamia. 5 Yera Galadigii be, ba da Yuudenin tóbura yerò ba swaa bura mi Efaraimuba ba koo tóbura. Efaraimu goo ù n na mi, ù n kã u tóbura, yera Galadigibu ba ra nùn bikie bu nne, a saawa Efaraimu?

U n nne, aawo, 6 kpa bu nne, n n men na, a geruo a nne, Kiboleti.

Kpa u nne Giboleti.

Domi Efaraimu be, ba ku ra kpì bu gere dee dee. Sanam meya Galadigii be, ba koo nùn sere yande bu saka Yuudenin tóbu mi. Ben taa bi sso, Efaraimuba nòròbun suba weeru ka yiruwa (42.000) ba gu.

7 Yefite wi, u Isireliba kparawa wso nòba tia ma u kpuna u gu, ba nùn sikua win wuuò, Galadin temò.

Kparobu gabu, Ibisani

ka Eloni ka Abudoni

8 Yefiten biru Ibisani, Betelehemugiiwa u kua Isireliban kparo. 9 Bibu watawa u mara, bii tòn duròbu tena, tòn kuròbu maa tena. Ma u dera bii tòn kurò be, ba mòra ka Isireliban bwese

kəri gɛɛ. Mɛya maa win tən durɔ be, ba wəndiaba sua Isireliban bwese kəri gɛɛ sɔɔ. U Isireliba kparawa wɔɔ nɔɔba yiru. ¹⁰ Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Betelehemuɔ.

¹¹ Ibisnin biru, Eloni, Sabulonin bwese kɛragiwa u kua Isireliban kparo. U Isireliba kparawa wɔɔ wɔkuru. ¹² Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Ayalonio Sabulonin temɔ.

¹³ Elonin biru, Abudoni, Hilelin bii, Piratoniigiwa u kua Isireliban kparo. ¹⁴ Bibu weeruwa u mara. Ma win debuminu sɛa tɛna. Win bii be, ka win debumii ni, ben baawure u win kɛtɛku mɔwa. Abudoni u Isireliba kparawa wɔɔ nɔɔba ita. ¹⁵ Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Piratonio Efaraimun temɔ Amalekiban guurɔ.

Sansom marubu

13

¹ Abudonin biru Isireliba ba kpam kua ye yañ Yinni Gusunɔ dore, ma u bu Filisitiba nɔmu beria wɔɔ weeru.

² N deema durɔ goo wɔa Soreɔ Danun bweseru sɔɔ, win yĩsira Manɔa. Win kurɔ u sɔawa wĩro. ³⁻⁵ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔn gɔrado * goo u kurɔ wi kure u nɛɛ, wee, a sɔa wĩro, adama kaa gura sua kpa a bii tən durɔ ma. U ko n sɔawa wi ba wuna nɛnɛm Gusunɔn sɔ saa win marubun di. Yen sɔ, a n tii sɛ, a ku tam gam nɔ, kpa a ku gaa seseruginu di. A ku ra maa de bu bii win seri bura, domi wiya u koo Isireliba wɔram tore saa Filisitiban nɔman di.

⁶ Ma kurɔ wi, u da u win durɔ sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔn tɔnu goowa u man deema. U sɔawa nge Gusunɔn gɔrado goo. U nanum mɔ too. Nañ maa nùn bikie mìn di u na. Uñ maa man win yĩsira sɔɔwa. ⁷ Adama u man sɔɔwa u nɛɛ, kon be gura sua kpa n bii tən durɔ ma. Yen sɔ, n ku be tam gam nɔ, kpa n ku gaa seseruginu di. Domi bii wi, u ko n sɔa wi ba wuna nɛnɛm Gusunɔn sɔ saa win marubun di sere ka win wāarun nɔrɔ.

⁸ Yera Manɔa u kanaru kua nge mɛni, u nɛɛ, Yinni, a de wunen tɔnu wi a gɔrima mi, u kpam sun naawa kpa u sun sɔɔsi ye n weenɛ su bii wi kua wi sa ko ma mi.

⁹ Ma Gusunɔ u Manɔan kanaru mwa, u dera win gɔrado wi, u wura kurɔ win mi, mi u sɔ gberɔ. Adama win durɔ sari mi. ¹⁰ Ma u duka da win durɔn mi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, durɔ wi u na nɛn mi gin teeru, wee u maa na tɛ.

¹¹ Manɔa u seewa u win kurɔ swĩi ba na durɔ win mi. Yera Manɔa nùn bikia u nɛɛ, wuna a ka kurɔ wi gari kua?

Ma u nɛɛ, oo, nɛna.

¹² Manɔa u nɛɛ, wunen gari yi, yì n koora, wooda yerà sa ko swĩi bii win sɔ. Amɔna sa ko nùn kua.

¹³ Ma Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u nùn wisa u nɛɛ, ye na kurɔ wi sɔɔwa mi kpuro, yera u koo se. ¹⁴ Uñ koo gāanu di ni nu yara resɛm di. Uñ tam gam nɔrumɔ, uñ maa gaa seseruginu dimɔ. Ye na nùn yiire mi kpuro, yera u koo ko.

¹⁵ Manɔa u Yinni Gusunɔn gɔrado wi sɔɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a de su nun gɔrasia, kpa su nun boo kpɛmu yaare ko.

¹⁶ Ma gɔrado wi, u nɛɛ, baa à n man gɔrasia, nañ wunen dīanu dimɔ. Adama à n kī a nu kon na ka mɛ, a ka ye Yinni Gusunɔ yāku dɔɔ mwaararugiru kuo.

Manɔa uñ yɛ ma Yinni Gusunɔn gɔradowa durɔ wi, u sɔa. ¹⁷ Ma u nɛɛ, amɔna wunen yĩsiru, kpa su wa su nun takaru ko, wunen gari yi, yì n koora.

¹⁸ Yera gɔrado wi, u nɛɛ, mban sɔna a nɛn yĩsiru bikiamɔ. Nɛn yĩsira, wi u ra maamaaki ko.

¹⁹ Saa yera Manɔa u boo kpɛmu sua ka dīanu ganu u yi kperu wɔllo u ka Yinni Gusunɔ yākuru kua, wi, wi u ra maamaaki ko. Saa ye Manɔa ka win kurɔ ba yāku te mɛɛra, ²⁰ saa ye sɔɔra dɔɔ yara ya seewa wɔllo yāku ten mìn di, ma Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u dua dɔɔ yara ye sɔɔ u ka suara. Ye Manɔa ka win kurɔ ba wa mɛ, ma ba kpuna ba wuswaa tem girari.

* **13:3-5** Yinni Gusunɔn gɔrado Isireliba ba ku ra kã bu Gusunɔn yĩsiru sia. Yen sɔna ù n bu kurema ba ra nɛɛ, Gusunɔn gɔradowa.

21 Saa ye sɔɔra u den gia ma Yinni Gusunɔn ɔradowa mi. Saa dɔma ten di Gusunɔn ɔrado wi, uɛn maa naare ben mi. 22 Ma Manɔa u win kurɔ sɔɔwa u nɛɛ, sa ko gbiwa mi, domi sa Gusunɔ wa.

23 Yera win kurɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u n kɪ u sun gon na, uɛn koo raa besen yaku te mwa. Uɛn koo raa maa de su yeniba kpuro wa kpa su yenin bweseru nɔ ye sa nua tɛ.

24 Amɛn biru kurɔ wi, u gura sua ma u bii tɔn durɔ mara. Ma ba nɔn yiɛsiru kɔ Sansom. Bii wi, u kpɛa ma Yinni Gusunɔ u nɔn domaru kua. 25 Sanam mɛ u wɔa Makane Danuɔ, Sorea ka Esitaolin baa sɔɔ, Yinni Gusunɔn Hunde u nɔn yɔɔwa u ka win sɔmburu tore.

Sansom u wɔndia goo kɪ

Tinnaɔ

14

1 Sɔɔ teeru, Sansom u seewa u da Tinnaɔ. Ma u bii kurɔbu gagu wa mi, Filisitiban bii wɔndiaba sɔɔ, ga nɔn wɛre. 2 Ye u wuma u win tundo ka win mero sɔɔwa u nɛɛ, na bii kurɔbu gagu wa Tinnaɔ Filisitiban bibu sɔɔ. I man nɔn kasuo n sua kurɔ.

3 Win tundo ka win mero ba nɔn wisa ba nɛɛ, tɔn kurɔbu sariwa wunen mero bisibu sɔɔ, n kun mɛ besen bweseru sɔɔ, a ka da a kurɔ kasu Filisitiba sɔɔ be ba ku ra bango ko mi?

Adama Sansom u win tundo sɔɔwa u nɛɛ, ka mɛ, a man nɔn kasuo domi u man wɛrewa.

4 Win tundo ka win mero baɛn yɛ ma gari yi, yi weewa saa Yinni Gusunɔn min di, domi swaa u kasu u ka Filisitiba sanna. N deema saa ye sɔɔ, Filisitibara ba sɔa Isireliban yinnibu.

5 Yera Sansom u seewa u dɔɔ Tinna mi ka win tundo ka win mero. Ye ba tura Tinnagibun dɔa gbaarɔ, miya Sansom u gera ma gbee sunɔ kpɛmu gagu ga nɔn kɛnu gurema subaru sɔɔ ga kukirimɔ. 6 Saa yera Gusunɔn Hunde u nɔn yɔɔwa ma u gbee sunɔ ge nɛnuu u yakana ka win noma nge mɛ ba ra boo buu yakanɛ. Adama uɛn win tundo ka win mero sɔɔwa ye u kua.

7 Ma u doona u da u ka kurɔ wi gari

kua. Kurɔ wi, u nɔn wɛre gem gem.

8 Sɔɔ mɛɛrun biru Sansom u kpam sarɔ mi ka win tundo ka win mero u ka win kurɔ sua. Ma u gera gbee sunɔ goo ten mi, u tu mɛera. Yera u deema wee, tɛi yi moma te sɔɔ, yi tim koosi. 9 Ma u noma kpɛɛ u tim mɛ wɔwa u dimɔ swaaɔ. Ye u win tundo ka win mero naamwɛ, u maa bu wɛ ba di. Adama uɛn bu sɔɔwa ma gbee sunɔ gorun diya u tim mɛ wunama.

Sansom u Filisitiba

sukuru kua

10 Ma win tundo u da kurɔ win yenuɔ. Miya Sansom u kurɔ kpaa dɛanu kua domi mɛya aluwaasiba ba ra ko. 11 Sanam mɛ Filisitiba ba wa mɛ, ma ba aluwaasiba tɛna kasu ba da ba ka nɔn sina. 12 Ma Sansom u bu sɔɔwa u nɛɛ, kon bɛɛ sukuru garu kua. Sere n ka ko kurɔ kpaa ten sɔɔ nɔɔba yiru, kpa i man tu tubusia. I n tu tuba, kon bɛɛn baawure yaberu kɛ ka tɔɔ baka yɛnu. 13 Adama i kun tu tuba bɛɛya i ko man ye kpuro wɛ.

Ma ba nɛɛ, oo, a sun tu kuo, sa swaa daki.

14 Ma u nɛɛ, dion min diya dɛanu yara.

Damgiin min diya gaa duronu yara.

Ma ba kpaa bu suku te tubusia sere n ka kua sɔɔ ita. 15 Yen biru ba Sansom kurɔ wi sɔɔwa ba nɛɛ, a wunen durɔ kɔkirio u ka sun suku te tubusia. A n yina, sa ko bɛɛ dɔɔ mɛni, wune ka wunen yenugibu kpuro. N n i sun sokawa i ka besen yɛnu wɔra?

16 Ma Sansom kurɔ u na u sumɔ win wuswaaɔ u nɛɛ, a man kam mɛɛrawa. Aɛn man kɪ. A nɛn tɔmbu sukuru kua, adama aɛn man tu tubusie.

Ma Sansom u nɛɛ, suku te naɛn nɛn tundo ka nɛn mero tubusie, wuna kon sere tu tubusia?

17 Ma u sumɔ tɔɔ baatere Sansom wuswaaɔ. Ye n kua sɔɔ nɔɔba yiruseru yera u nɔn suku ten tubusianu sɔɔwa. Domi wuri yi, yi den nɔn wasira. Ma kurɔ wi, u da u nu win tɔmbu sɔɔwa.

18 Yera sɔɔ nɔɔba yiruse ten yoka tɔn be, ba Sansom sɔɔwa ba nɛɛ, mba n do n tim kere.

Nge mba n dam mɔ n kere gbee sunɔ.

Ma Sansom u n̄ē, ì kun daa ka n̄en kurɔ sɔmburu kue nge naa wuku, ìn daa suku te tubu.

¹⁹ Yande Yinni Gusun̄n Hunde u n̄n yɔwa ma u da u Asikalonigibu go t̄nu t̄na t̄n durɔbu t̄na. U ben yānu gura u ka da u be ba win suku te tuba wē. Ma u ḡsira win baan yenuɔ ka m̄ru. ²⁰ Yera ba win kurɔ wi sua ba aluwaasi t̄na yen turo k̄a wi u kua win kurɔ kpaa saro.

Sansom u Filisitiba m̄ru k̄sie

15

¹ Ye n kua s̄ɔ m̄eru, alikama ḡēbun saa, Sansom u boo kp̄mu gagu sua u ka win kurɔ beram da. Ye u tura mi, yera u win dokiri s̄ɔwa u n̄ē, na k̄i n da n̄en kur̄n dir̄. Adama dokiri wi, u yina. ² U n̄ē, na tamaa ān maa n̄n k̄iwa mam mam. Ma na n̄n wunen b̄r̄ k̄a. Win w̄n̄ wee, a n̄n suo k̄sire. U maa n̄n buram kere.

³ Sansom u n̄ē, n̄a n Filisitiba k̄sa kua t̄ē, nān ko na n taare m̄ ye s̄ɔ.

⁴ Ma u doona u s̄usu gooba wun̄bu (300) mwa u sin sinu b̄kua yiru yiru. Yera u wii b̄nnu s̄risi nin sii nin suunu s̄ɔ. ⁵ Ma u wii b̄n ni d̄ɔ doke u s̄u si sure Filisitiban alikama gbaan̄. Ye ba ḡa ba suba ka ye bān ḡēbu kpa sere ka ben d̄aa gbaan̄ mi ba olifiba duura, kpuro ya d̄ɔ mwaarawa. ⁶ Ma Filisitiba ba n̄ē, wara u sun yenin bweseru kua.

Ma ben gaba n̄ē, Sansom, Tinnagibun dokiriwa, ȳn s̄ ba win kurɔ w̄ra ba goo k̄a.

Ma ba da ba kurɔ wi ka win tundo mwa ba bu d̄ɔ m̄ni. ⁷ Sansom u bu s̄ɔwa u n̄ē, yen̄iwa ì m̄? N̄ n m̄n na, nān derim̄ na kun m̄ru k̄sie.

⁸ Ma u bu w̄ri ka dam u bu go ta saka sara. Ma u da u w̄a Etamun kpee baa s̄ɔ.

Sansom u Filisitiba kamia

⁹ Saa ye s̄ɔra Filisitiba ba seewa ba da ba ben sansani gira Yudaban tem̄ ba t̄rie sere Lek̄. ¹⁰ Ye Yudaba ba bu wa ba n̄ē, mba n kua ì ka sun w̄rima m̄ni.

Ba n̄ē, Sansomwa sa kasu su mwa su b̄ke su n̄n kua nge m̄ u sun kua.

¹¹ Yera Yudaban t̄nu n̄r̄bun suba ita (3.000) ba seewa ba da Etamun kpee baa mi, ba Sansom deema ba n̄ē, ān ȳ ma Filisitibara ba s̄a bes̄n yinnibu? Mban bwesera a sun kua m̄ni.

Sansom u bu wisa u n̄ē, nge m̄ ben tii ba man kua, nge m̄ya na maa bu kua.

¹² Ba n̄n s̄ɔwa ba n̄ē, sa nawa su ka nun mwa su b̄ke su nun Filisitiba n̄mu beria.

Ma u n̄ē, ì b̄ruo bes̄n tii ì kun man goom̄.

¹³ Ba n̄ē, ya w̄a. Sa k̄i su nun b̄kewa su nun Filisitiba n̄mu beria. Sān nun goom̄.

Ma ba n̄n b̄kua ka w̄ē kp̄ē yiru. Ba n̄n yarama kpee baa yen min di.

¹⁴ Ye u tura Lek̄, Filisitiba ba n̄n senn̄ na ka wure bakanu. Saa yera Yinni Gusun̄n Hunde u n̄n yɔwa. Ma u w̄ē yi ba ka n̄n b̄kua kasuka yi kua nge w̄ē yi yi d̄ɔ soora. Ma yi w̄ruma win n̄man di. ¹⁵ Yera u ket̄kun baa saburo beku gagu d̄ba u ka t̄mbu n̄r̄bu (1.000) go. ¹⁶ Ma u n̄ē,

ka ket̄kun baa saburowa na t̄mbu n̄r̄bu go.

Na bu suba suba nge takanu.

¹⁷ Ye u gari yi saara u kpa, ma u ket̄kun baa saburo ge k̄. Ma ba yam mi ȳsiru k̄a Ramati Lek̄. Ȳsi ten tubusiana baa saburon gunguru.

¹⁸ Yen biru nim n̄ru ga Sansom kua gem gem. Yera u Yinni Gusun̄ somiru kana u n̄ē, wuna a dera na n̄n t̄mbu faaba baka yeni kua. T̄ē kaa de n gbiwa ka nim n̄ru? Kpa n w̄ri t̄n tuko be bān bango kuen n̄ma s̄ɔ?

¹⁹ Yera Yinni Gusun̄ u dera nim mu yara kpee w̄ru gagun min di Lek̄ mi, ma ya kua nim n̄nu. Sansom u n̄ra ma win hunde ya wurama, u dam kua. Yen s̄na ba nim n̄nu ge soka Eni Hakore. Yen tubusiana, wi u somiru kanan nim n̄nu. Ga w̄a mi sere ka gis̄n gis̄.

²⁰ Sansom u kuawa Isireliban kparo w̄ɔ ȳndu saa ye Filisitiba ba s̄a ben yinnibu.

Sansom u Gasa da

16

¹ Sṑo teeru Sansom u da Gasao. U kurṑ tanṑ goo wa mi, ma u da u kpuna win mi. ² Yera Gasagiba nua ma u wāa mi. Ma ba yam mi tarusi ba nūn mara wōku giriru wuu gen kṑnnṑwṑ. Ba yōra sēe wōku giri te, ba nēē, n̄ n kua yam sāreru, kpa bu nūn go. ³ Ye n kua wōkurun bṑnu, yera Sansom u seewa u wuu gen gambo gira ye kpuro wuka u seru sṑndi u ka da sere guuru wṑllṑ te ta wāa Heboronin deedeeru.

Sansom ka Dalila

⁴ Yen biru Sansom u kpam kurṑ goo wa u nūn wēre. Kurṑ wi, u wāawa Sorekin wṑwṑ. Win yīsira Dalila. ⁵ Ma Filisitiban sinambu ba da kurṑ win mi, ba nēē, a nūn kṑkirio kpa a nṑ m̄n di win dam bakam mē, mu wee, ka nge mē sa ko ko su ka nūn nṑma turi. Saa yera sa ko nūn kamia kpa besen baawure u nun sii geesun gobi nṑrṑbu ka wunṑbu (1.100) wē.

⁶ Ma Dalila u da u Sansom sṑṑwa u nēē, na nun kanamṑ a man sṑṑwṑ man diya wunen dam bakam mē, mu wee. Mba ba koo ka nun bṑke, bu ka nun kamia.

⁷ Sansom u nūn wisa u nēē, bā n man bṑkua ka ten wēe beki nṑṑba yiru, kon kowa dam sarirugii kpa na n sāa nge tṑn be ba tie.

⁸ Ma Filisitiban sinambu ba ten wēe beki kasuma wasi nṑṑba yiru yi bañ keewe. Yera Dalila u ka yi Sansom bṑkua. ⁹ N deema Filisiti gaba wāa ba kukua win mi, dii sṑṑwṑ. Ma u nēē, Sansom, Filisitiba wee ba nun wṑrima.

Yera Sansom u seewa u ten wēe yi kasuka nge sobu ye ya dṑṑ soora. Ma bañ gie m̄n di win dam mē, mu naamṑ.

¹⁰ Ma Dalila u Sansom sṑṑwa u nēē, wee, a man yaakoru kua, ma a man weesu kua. Tē a suuru koowo a man gem sṑṑwṑ. Ka mba ba koo nun bṑke.

¹¹ Yera u nēē, bā n ka man wēe kpēe bṑkua yi bañ ka gāanu bṑkure, kon kowa dam sarirugii kpa na n sāa nge tṑn be ba tie.

¹² Ma Dalila u wēe kpēe sua u ka nūn bṑkua u nūn sṑṑwa u nēē, Sansom, Filisitiba wee ba nun wṑrima.

N deema ben gaba wāa ba kukua dii sṑṑwṑ. Adama Sansom u wēe yi ba ka nūn bṑkua kasuka nge wēe siira.

¹³ Dalila u kpam Sansom sṑṑwa u nēē, sere ka tē a man yaakoru mṑwa a man weesu kuammē. A den man sṑṑwṑ ka gem ye ba koo ka nun bṑke.

U nēē, a nēn wirun tara nṑṑba yiru ye mēnnṑ ka wēe siiri a wesi.

¹⁴ Ye Sansom u dweeya, ma Dalila u win wirun tari yi mēnna ka wēe siiri u wesa. Ma u ka yi dāru kparesi temṑ. Yera u nūn yamia u nēē, Sansom, Filisitiba wee, ba nun wṑrima.

Sansom u yanda, win dom kpalla, ma u dāa te wuka ka wesi te sannu.

¹⁵ Kurṑ wi, u nūn sṑṑwa u nēē, ma a maa nēē a man kī ni? Adama wunen gōru gañ wāa dee dee ne sṑṑ. Wee, a man yaakoru kua sere nṑn ita. Añ man sṑṑwa m̄n di wunen dam bakam mē, mu wee.

¹⁶ Baadommawa u ra n nūn gari yi sṑṑmṑ sere win baasi bi, bu Sansom bande, u ka bu wasira. ¹⁷ Ma u nūn win gōru wukia u nūn sṑṑwa u nēē, kṑṑ gañ nēn wiru yē saa m̄n di ba man mara. Domi na sāawa wi Gusunṑ u gṑsa saa nēn meron nukurun di. Bā n man kṑna, nēn dam mu koo man deri kpa n ko dam sarirugii nge tṑn be ba tie.

¹⁸ Sanam mē Dalila u wa ma u nūn win gōru kpuro wukia, ma u Filisitiban sinambu sokusia u nēē, bu den na tē, domi Sansom u nūn win gōru kpuro wukia.

Yera Filisitiban sinam be, ba seema ba na kurṑ win mi ka gobi yi. ¹⁹ Ma Dalila u dera Sansom u dweeya win taarṑ ma u goo soka, u na u win tari nṑṑba yiru ye kpuro kṑna. Ma Sansom dam mu doona. Nge mēya Dalila u ka nūn nṑma tura. ²⁰ U nēē, Sansom, Filisitiba wee, ba nun wṑrima.

Ma u dom yanda, u tii sṑṑwa u nēē, kon yari n ka tii yina nge mē na ra ko. Domi uñ yē ma Yinni Gusunṑ u nūn deri. ²¹ Yera Filisitiba ba nūn sēre ba win nṑni yiru kpuro wṑwa. Ma ba ka nūn da Gasao. Ba nūn bṑkua ka sii gandun yṑni ba nūn doke pirisṑm dirṑ. Ba dera u dobi nammṑ nge mē ba ra ben yaa sabenu koosie. ²² Sanam dṑṑ

sanam wee, win seri kpiimɔ yi ba raa kɔna mi.

Sansom gɔɔ

²³ Saa ye sɔɔ, Filisitiban sinambu ba mɛnna bu ka ben bɔu Dagoni yaku bakaru kua kpa bu maa nuku dobu ko. Domi ba nɛɛ, u bu ben yiberɛ Sansom nɔmu beria.

²⁴ Sanam mɛ ba bɔu wi wa, yera ba nɔn siarabu wɔri ba mɔ, besen bɔu u sun besen yiberɛ nɔma beria wi u raa besen tem sankumɔ, ma u besen tɔn dabinu goomɔ.

²⁵ Ben nuku doo bi sɔɔ, ba nɛɛ, su Sansom yarama u na u sun yɛɛsu go. Ma ba nɔn yarama pirisɔm dirun di. U na ma ba nɔn yaakoru kua. Ba nɔn yɔrasia ghere yirun baa sɔɔ. ²⁶ Yera Sansom u aluwaasi wi u win nɔma nɛni sɔɔwa u nɛɛ, a man yɔsuo kpa n ghere be nɛnɛ bɛn wɔllɔ gidambisa yenɪ ya sɔ kpa n yi gballi.

²⁷ N deema tɔmba yiba dii te sɔɔ, tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Filisitiban sinambu nɔɔbu kpuro ba wɔa mi. Be ba wɔa wɔllɔ, ben geera kua tɔnu nɔrɔbun suba ita (3.000) be ba Sansom mɛɛra dɔma te.

²⁸ Yera Sansom u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, Yinni, na nun kanamɔ, a man yaayo, a maa man dam kɛɛyɔ nɔn tee teni tɔna kpa n Filisitiba mɔru kɔsia n wiru go nɛn nɔni yiru yen sɔ.

²⁹ Ma Sansom u ghere suunukii yiru ye nɛnua yɛn wɔllɔ gidambisa ye, ya yɔ, tia win nɔm geuɔ, tia maa win nɔm dware.

Ma u ye bɔria, ³⁰ u nɛɛ, a de n gbi ka Filisitiba sannu. Ma u yɔara ka win dam kpuro, ma dii te, ta Filisitiban sinambu wɔri ka tɔn be ba wɔa mi. Tɔn be ba gu ka wi sannu dɔma te, ba dabi ba kere be u go sanam mɛ u wasi.

³¹ Yera win wɔnɔbu ka win tondon yɛnugibu kpuro ba na ba win goru sua ba ka da ba sikua win tundo Manɔan sikirɔ, Sorea ka Esitaolin baa sɔɔ.

Wɔɔ yɛnda Sansom u Isireliba kpara.

Mika u bɔnu kua

17

¹ Durɔ goo u wɔa Efaraimun guunun bera gia, win yɔsira Mika.

² Sɔɔ teeru u win mɛro sɔɔwa u nɛɛ, sii geesun gobi nɔrɔbu ka wunɔbu (1.100) yi a nɛɛ, ba gbɛna, sere a gbɛnɔ wi bɔrusi nɛn nɔni biru, yi wee. Nɛna na yi sua.

Ma win mɛro u nɛɛ, Gusunɔ u bɔri yi gɔsia domaru wunɛ sɔɔ, nɛn bii.

³ Ma Mika u gobi yi suama u win mɛro wesia. Yera mɛro u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wee, na sii gee si Yinni Gusunɔ wɛɛmɔ, bu bwɔaroku koowo wunen sɔ kpa bu su pote. N n mɛn na, a yande su nɛnuɔ.

⁴ Adama u yina. Ma u su mɛro wesia. Yera win mɛro wi, u sin gobi goobu (200) sua u seko wɛ. Ma seko wi, u bwɔaroku kua u gu sii gee si pote. Yen biru ba gu yi Mikan dirɔ.

⁵ N deema Mika u raa sɔa yeru mɔ win yɛnuɔ. Ma u dera ba nɔn bwɔaroku ganu kua. Ma u win tiin bii turo gɔsa u kua nin yaku kowo.

⁶ Domi saa ye sɔɔ, Isireliba baɔn kpara mɔ, baawure u mɔwa ye u kɪ.

⁷ Saa ye sɔɔ, aluwaasi goo wɔa Betelehemuɔ Yudan temɔ. Durɔ wi, u sɔawa Lefin bweseru. ⁸ Ma u seewa Betelehemun di u win wasangariru doona. Ye u tura Efaraimun guunɔ, ma u dua Mikan yɛnuɔ. ⁹ Yera Mika u nɔn bikia u nɛɛ, man diya a wee.

Ma u wisa u nɛɛ, nɛ yaku kowon bwesera. Na weewa Betelehemun di ye ya wɔa Yudan temɔ. Na nɛn bɔsunu mɔwa, na kasu mi kon sina.

¹⁰ Ma Mika u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, n n mɛn na, a sinɔ nɛn mini kpa a n sɔa nɛn yɛnun yaku kowo, kpa na n da nun sii geesun gobi wɔkuru wɛ wɔɔ baagere, ka sere maa yɔa ni kaa n da doke, kpa na n nun nɔrimɔ.

Ma durɔ wi, u wura. ¹¹ Nge mɛya u ka sina Mikan mi. Ma Mika u nɔn mɛɛra nge win tiin bii. ¹² Ma u nɔn kua win yaku kowo. ¹³ Yera Mika u tii sɔɔwa u nɛɛ, na yɛ ma Yinni Gusunɔ u koo man domaru kua tɛ domi na yaku kowo mɔ wi u sɔa Lefin bweseru.

Danuba

ba Mikan bwɔarokunu

ka win yāku kowo wəra

18

¹ Saa ye sɔɔ, Isireliba baɲ kparo mɔ. Mɛya maa Danuba ba kpana bu ben tem mwa mɛ ba tubi di. Yera ba basu ba tem kasu. ² Ma ba tabu durɔ wɔrugɔba nɔɔbu gɔsa ben suunu sɔɔ ba bu gɔra saa Sorean di ka Esitaolin di bu ka da bu tem saria mɛɛri. Ma tɔn be, ba seewa ba da. Ye ba tura Efaraimun guunɔ, yera ba dua Mikan yenuɔ ba kpuna. ³ Sanam mɛ ba wāa mi, yera ba Lefi goon nɔɔ nua, ma ba win gari gerubu tuba. Yera ba nùn soka ba bikia ba nɛɛ, mba a kom na bera gee. Mban sɔna a wāa mini.

⁴ U bu wisa u nɛɛ, Mikawa u man yii mini na n sāa win yāku kowo, u n man gobi kɔsiamɔ.

⁵ Ma tɔn be, ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a Gusunɔ bikio u sun sɔɔsi bɛsɛn sanum mù n koo dora.

⁶ Ma yāku kowo wi, u bu wisa u nɛɛ, i doo ka bɔri yendu. Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ kpapa bɛɛn sanum sɔɔ.

⁷ Ma tɔnu nɔɔbu be, ba doona min di, ba da Laisiɔ. Ba deema bera min tɔmba wāawa bɔri yendu sɔɔ, nandabu sari, nge Sidonigibu. Domi tɔn tuko goo kun bu baasi. Mɛya baɲ maa wɛrɔ goo mɔ turuku. Sidonigibu ba ka bu toma. Baɲ maa wāasine ka bweseru garu. ⁸ Laisi min di, tɔmbu nɔɔbu be, ba gɔsira ba da ba begibu deema Sorean ka Esitaoliɔ. Ma begii be, ba bu bikia ba nɛɛ, mba ka mba i wa mi gia. ⁹ Ma ba wisa ba nɛɛ, i seewo su da su Laisigibu wɔri. Domi tem mi ba wāa mi, tem gem tiiwa. I ku de sa n wāa mini sa n kom yaa bie. I seewo su da fuuku su bu wɔri, su ben tem mɛ mwa. ¹⁰ Tem mɛ, mu kpā, gāanu kun maa bu kɔmiɛ. Sà n tura mi, sa ko deema wee ba wāa bɔri yendu sɔɔ. Gusunɔ u koo maa sun bu nɔmu bɛria.

¹¹ Yera Danun bwese te sɔɔ, tɔmbu nata (600) ba seewa saa Sorean di ka Esitaolin di ba ben tabu yānu nɛni.

¹² Ba da Yarimun wuuɔ Yudan temɔ ba ben sansani gira mi. Yen sɔna ba yam mi sokumɔ Makane Danu sere ka gisɔ. Yen tubusiana Danun sansani.

¹³ Saa min diya ba maa da Efaraimun

guunɔ ma ba da sere Mikan yenuɔ. ¹⁴ Yera tɔmbu nɔɔbu be ba raa tem min saria mɛɛrim na mi, ba begibu sɔɔwa ba nɛɛ, i yɛ ma bwāaroku ge ba sii geesu pote ka bwāarokunu ganu nu wāa diru mini? N n mɛn na, i de su bwisiku ye n weene su ko.

¹⁵ Ma tɔn be, ba da diru mi Lefi aluwaaasi wi, u wāa. Ma ba nùn tɔbura.

¹⁶ Tɔmbu nata ye, ba da ba yɔ dii kɔnnɔwɔ ba tabu yānu nɛni. ¹⁷ Ma tɔmbu nɔɔbu be, ba dua Mikan dirɔ, ba bwāaroku ni yarama kpuro. Saa ye sɔɔ, yāku kowo wi, u yɔ dii kɔnnɔwɔ ka tɔnu nata ye. ¹⁸ Ye u wa tɔn be, ba dua Mikan dirɔ ba bwāaroku ni yarama, yera u bu bikia u nɛɛ, mba i mò mi.

¹⁹ Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a wunen nɔɔ mario. A ku gam gere. Sa ko nun ko bɛsɛn yāku kowo. Yen yerà a kīru bo, a n sāa tɔn turon yāku koowo? Nge Isirelin bwese kɛri giragii.

²⁰ Ma gari yi, yi yāku kowo wi dore. Yera ba nùn bwāaroku ni wɛ u ka bu swīi.

²¹ Ma Danu be, ba gurena ba doona, ba ben bibu ghiisie ka yaa sabenu ka sere ben sɔmunu. ²² Ye ba yara Mikan yɛnun di ba tonda, yera be ba ka Mika wāa sannu ba gurena ba Danu be naa gira, ²³ ba bu sokumɔ tāa tāa. Yera Danu be, ba yōra ba Mika bikia ba nɛɛ, mba a kī a ka sun naa gire mɛ.

²⁴ Ma u bu wisa u nɛɛ, mba n maa man tie. Wee, i nɛn būnu gura ma i nɛn yāku kowo mwa, ma i mò, mba na kī?

²⁵ Yera ba nɛɛ, saɲ maa kī su wunen nɔɔ nɔ. À n maa yina, bɛsɛn gabun mɔru koo se kpa bu nun wɔri bu go tɛ, wunɛ ka wunen yɛnugibu.

²⁶ Ma Danu be, ba ben swaa wɔri ba n doonɔ. Ye Mika u wa tɔn be, ba nùn dam kere, yera u gɔsirama u wuma win yenuɔ.

Danuba ba Laisi kamia

²⁷ Nge mɛya Danuba ba ka Mikan bwāarokunu doona ka win yāku kowo sannu. Yen biruwa ba da ba Laisi wɔri, ba yen tɔmbu go be ba raa wāa bɔri yendu sɔɔ mi. Ye ba bu go ba kpa, ma ba wuu ge dɔɔ mɛni.

28 Goo kun kpīa u Laisigii be faaba kue, domi Sidonigibu ba ka bu toma. Bañ maa ka bweseru garu wāasine. Ba wāawa Bēti Rehōbun wōwaa. Yen biruwa Danu be, ba wuu ge bana ba sina mi. 29 Ma ba gu yīsi kpaaru kā, Danu. N deema ben sikadon yīsira mi, wi u sāa Yakōbun bii. 30 Yera Danu be, ba bwāaroku ge gira bu ka sā. Ma Yonatham, Gēesōmun bii, Mōwisin debubu, ka win bibu ba kua ben yāku kowobu sere ba ra ka Isireliba gura ba ka doona tem tukumō. 31 Nge mē Isireli be ba tie ba Yinni Gusunō sāamō Silō n ka tē, nge mēya Danu be, ba maa bwāaroku ge ba gira mi sāwa n ka tē.

Lefi goo ka win kurō

19

1 Lefi goo wāa Efaraimun guunun bera gia, baru kpaaru garun mi. Yera u kurō tanō goo sua wi u sāa Betelehēmugii Yudan temō. Saa ye sōō, Isireliba bañ sunō mō. 2 Durō wi ka win kurō ba sanna. Yen sōna kurō wi, u da u sina suru nne win tundon yēnuō Betelehēmū. 3 Yera win durō u nūn naa da u nūn kōkiri u ka wurama yēnuō. Sanam mē u dōō, win sōm kowo u nūn yōsiri ka ben ketekunu yiru. Ye ba tura kurō win mi, ba dua win tundon dirō. Ye tundo wi, u durō wi wa, ma u nūn dam koosia ka nuku dobu. 4 U dera ba sina mi, sōō ita. Ba di ba nōra. 5 Sōō nne se ba seewa buru buru yellu ba sōaru kua bu ka doona. Adama win dokiri u nēē, bu yōro bu gāanu di bu sere doona.

6 Ma ba sina ba di be yiru ye. Yera dokiri wi, u maa bu gōra u nēē, bu kpunō sere sisiru bu maa nuku dobu ko.

7 Lefi wi, u kīa u doona adama win dokiri u nūn suuru kana ma u maa sina wōku teeru. 8 Sōō nōbuse u seewa buru buru yellu u ka doona. Yera dokiri wi, u maa nēē, u sinō u gāanu di kpa u doona sōō ù n kella.

Ma ba sina ba di sannu. 9 Sanam mē Lefi wi, u seewa ka win kurō ka win sōm kowo, win dokiri wi, u nūn sōōwa u nēē, sōō u kpa, yam maa tīramō. Bu

maa sinō sere sia bururu, kpa bu yellu se bu swaa wōri.

10 Adama Lefi wi, u den yina, ma ba swaa wōri ka win kurō ka win sōm kowo wi, ka ben ketekunu yiru ye. Yen dōma te, ba tura Yebusin deedeeru ye ba maa sokumō Yerusalemu. 11 Sanam mē ba Yebusi ye bōku kua, saa ye sōō, sōō u kpeema. Yera sōm kowo wi, u win yinni sōōwa u nēē, a de su da Yebusiban wuu genin mi su kpuna.

12-13 Yera win yinni u nūn wisa u nēē, tōn tukobun wuura sa ko da? A de su yande turi Gibeao, ñ kun mē Ramao mi Isireliba ba wāa, kpa su kpuna min gam.

14 Yera ba ben swaa wōri ba n doonō. Sanam mē ba tunuma Gibeao Benyamēen temō, sōō u dua u kpa. 15 Ye ba tura mi, ba da ba wāawa batuma mi wuugiba ra mēnnē. Adama goo kun bu soka bu na bu kpuna win yēnuō.

16 Yera durō tōkō goo u wee gberun di, u sarō. U sāawa Efaraimun guunun beragii. Adama u wāawa wuu gen mi. N deema Gibeagii be, ba sāawa Benyamēeba. 17 Yera u nōni seeya u tōn be wa, ba sō wuun mēnnō yeru mi. Ma u bu susi u nēē, bēē ka sanum. Man diya i wee. Mana i dōō.

18 Lefi wi, u nūn wisa u nēē, sa weewa Betelehēmun di ye ya wāa Yudan temō. Sa dōōwa sere Efaraimun guunun bera gia baru kpaaru garun mi, domi miya na wāa na ka sāa yāku kowo. Yen sōna na gōsiri mi. Adama ye sa tunuma mini, goo kun sun dam koosie su sere nēē, sa ko sōbia yēron yēnuō, 19 baa mē sa taka mō bēsen ketekunun sō, sa maa dīanu ka tam mō. Gāanu kun sun kōmiē.

20 Saa yera durō tōkō wi, u nēē, to, i duuma. Gusunō u de i bōri yēndu wa. Yēn bukata i mō, kon bēē ye kpuro kasua. I ku kpuna batuma mini. I na su da nēn yēnuō.

21 Ma u ka tōn be da win yēnuō u ben ketekunu dīanu wē. Ben tii ba ben naasu kpakia, ma u bu dīanu wē ba dimō ba nōrumō 22 ba nuku dobu mō.

Yera wuu min tumbu gabu be ba saa garu ko sariba, ba na ba dii te sik-erena, ba ten gambo soomɔ ba baasi ba mɔ, a durɔ wi u dua wunen yenuɔ mi sun yarama su ka nɔn kpuna nge tɔn kurɔ.

²³ Ma durɔ tɔkɔ wi, u yara u bu suuru kana u nɛɛ, aawo, nɛgibu. I ku daa kɔsa yenin bweseru ko domi nɛn yenuɔra durɔ wi, u wɔa. ²⁴ Wee na bii wɔndia mɔ wi u kun durɔ yɛ. Durɔ win tii, u maa kurɔ mɔ. Na kon bɛɛ bu yarama kpa i ka bu ko nge mɛ i kɪ. Adama i ku ka durɔ win tii kɔsa yenin bweseru ko.

²⁵ Ka mɛ, tɔn be, baɔn durɔ win gari wure. Yera Lefi wi, u win kurɔ yarama u bu wɛ. Ma ba nɔn tilasi kua ba ka nɔn kpuna wɔku giriru sere yam ka sara. Yen biru ba nɔn deri u doona. ²⁶ Yera kurɔ wi, u seewa u na u wɔruma yenu gɛn mi win durɔ u wɔan kɔnnɔwɔ. ²⁷ Ye n kua bururu, Lefi wi, u seewa u kɪ u swaa wari. U gambo kenja, yera u deema wee, win kurɔ u kpɪ u gaseru demie kɔnnɔwɔ. ²⁸ Ma u kurɔ wi sɔwɔa u nɛɛ, a seewo su doona.

Adama uɔn wisibu nua. Ase kurɔ wi, u guwa mi. Yera durɔ nɔn sua u sɔndi win ketekun wɔlɔ u ka doona win wuu. ²⁹ Ye u tura win yenuɔ, yera u woburu sua u ka kurɔ win goo te bɔtira kpirinu wɔkura yiru, ma u Isireliban bwese kɛra baayere kpiri tia tia mɔrisia. ³⁰ Be ba ye wa kpuro, ba biti soorawa ba nɛɛ, saɔn yenin bweseru waare saa mɔn di sa yarima Egibitin di. Yen sɔ, i de su mɛnna su wesiana kpa su wa yen mɛ sa ko ko.

Ba Benyamɛba sɛɛyasia

20

¹ Isireli be ba wɔa Danuɔ sɔɔ yɛsan nɔm geu gia sere n ka girari Beri Sebaɔ sɔɔ yɛsan nɔm dɔwarɔ ka maa be ba wɔa Galadin temɔ sɔɔ yari yeru gia, ba mɛnna ba nɔɔ tia kua nge tɔn turo Yinni Gusunɔn saa yerɔ Misipaɔ. ² Ben bwese kɛra baayeren wirugibu ba nawa dɔma te. Ben tabu naanaakobu be ba koo kpɪ bu ka takobi sanna ba sɔawa tumbu nɔrɔbun suba nɛɛru (400.000). ³ N deema Benyamɛba ba

nua kɔ ma Isireli be ba tie ba mɛnne Misipaɔ.

Ma Isireli be, ba bikia ba nɛɛ, amɔna daa kɔsa yenin bweseru ya ka koorɔ.

⁴ Ma Lefi wɔn kurɔ ba go mi, u bu sɔwɔa u nɛɛ, na nɛn kurɔ naa dawa sa wee. Ma sa tunuma Gibeɔ sa kpuna mi. ⁵ Yera Gibeagii be, ba man seesi, ba na ba man tarusi diru mi na kpɪ wɔkuru. Nɛn tiywa ba raa kasu bu ka kpuna bu go adama na bu nɛn kurɔ wɛ ma ba ka nɔn kpuna ka tilasi ba go. ⁶ Yera na win goo te sua na bɔtira na Isirelin bwese kɛra baayere kpiri tia tia mɔrisia. Domi gɔa kɔsuna ba kua mi, nɔn bweseru n n weenɛ Isireliba bu ko. ⁷ Yen sɔ, bɛɛ Isireliba, wee i mɛnne mini tɛ. I wesiana kpa i ko ye n weenɛ i ko.

⁸ Ma be kpuro ba nɔɔ nɛra nge tɔn turo. Ba nɛɛ, bɛɛn goo kun wurɔ win yenuɔ u sere nɛɛ u koo sina win kuu bekurugirɔ. ⁹ Wee ye sa ko Gibeagii be kua. Sa ko tɛtɛ towa ¹⁰ su ka tumbu gɔsi Isirelin bwese kɛra baayere sɔɔ. Tumbu wunɔbu (100) sɔɔ, sa ko wɔkuru wɔa. Tumbu nɔrɔbu (1.000) sɔɔ, sa ko wunɔbu wɔa. Tumbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) sɔɔ, kpa su nɔrɔbu wɔa. Tɔn beya ba koo da bu sun dɔanu kasuama su ka wa su di bɛɛ be sa mɛnne mini, kpa su wa su Gibeagii be sɛɛyasia ben daa kɔsa ye ba kua min sɔ.

¹¹ Nge mɛya Isireliba kpuro ba ka mɛnna ba nɔɔ tia kua bu ka Gibeagii be wari. ¹² Ma Isireli be, ba tumbu gɔra Benyamɛn tem kpuro sɔɔ ba nɛɛ, amɔna kɔsa yenin bweseru ya ka koorɔ bɛɛn suunu sɔɔ mɛ. ¹³ Yen sɔ, i sun tɔn kɔso be nɔmu sɔndio su bu go, kpa su kɔsa ye wuna bɛɛ Isireliban suunu sɔn di.

Adama Benyamɛ be, ba yina bu ben mero bisi ben gari nɔ. ¹⁴ Ma ba maa mɛnna Gibeɔ bu ka Isireliba tabu ko. ¹⁵ Yen dɔma te, tumbu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu ka tia (26.000) be ba koo kpɪ bu ka takobi sanna, ba mɛnna Benyamɛn tem sɔɔ ka sere maa tabu durɔbu nata ka wunɔbu (700) be ba saa Gibeian tiigibu. ¹⁶ Benyamɛban tabu durɔbu sɔɔ, ben nata ka wunɔbu (700) ba sɔawa nɔm dwaagibu. Be

kpuro ba noma dowa gem gem. Domi ben goo sari wi u koo tɔnun sera kpurantɛru yĩsi u kɔmia. ¹⁷ Isireliba sɔɔ maa, be ba tabun dɔɔnɛ mɔ ba koo kpĩ bu ka takobi sanna ba sãawa nɔrɔbun suba nɛru (400.000).

¹⁸ Ma Isireli be, ba da Beteliɔ bu ka Gusunɔ bikia u bu sɔɔsi bwese kera ye ya koo gbi yu Benyamɛɛba wɔri. Ma Yinni Gusunɔ u Yudaba gɔsa. ¹⁹ Sisiru bururu Isireliba kpuro ba seewa ba ben sansani gira Gibeabɔkuɔ. ²⁰ Yen biru ba ben tabu sĩa yi Gibeabɔdeederu bu ka Benyamɛɛba wɔri. ²¹ Yen dɔma tera Gibeagii be, ba yarima ba Isireliba wɔri ba ben tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) go. ²²⁻²³ Ma Isireliba ba da ba Gusunɔ weeweenu koosi sere n ka kua yoka. Ma ba nɔn bikia ba nɛɛ, bu maa ben mero bisi be wɔrio?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, bu doo.

Saa yera ba dam wa. Ma ba ben tabu sĩa kpĩ mi ba raa yellu kpĩ ba ka Benyamɛɛ be wɔri. ²⁴ Yera ba kpam Benyamɛɛba wɔri nɔn yiruse te. ²⁵ Benyamɛɛ be, ba kpam yarima ba Isireliban tabu durɔbu nɔrɔbun suba yɛndu yiru sari go (18.000). ²⁶ Yera Isireliba kpuro ba menna Beteliɔ ba sina Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba weeweenu mɔ. Yen dɔma te, ba nɔɔ bɔkuawa sere n ka kua yoka. Ma ba Yinni Gusunɔ yãku dɔɔ mwaararuginu kua ka siarabun yãkunu. ²⁷⁻²⁸ N deema Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te, ta wãa Beteli mi. Finɛesi, Eleasaan bii, Aronin debubuwa u sãa yãku kowo saa ye. Yera Isireli be, ba Yinni Gusunɔ bikia ba nɛɛ, su kpam Benyamɛɛba wɔrio?

Ma u nɛɛ, oo, i doo. Kon bɛɛ bu nɔmu beria sia.

²⁹⁻³⁰ Sɔɔ itase Isireliba ba da ba tabu sĩa kpĩ bu ka Benyamɛɛba wɔri nge mɛ ba raa kua yellu. Adama ba maa tabu kowobu berua ba ka Gibeabɔsik-erena. ³¹ Yera Benyamɛɛba ba maa yara ba ka Isireli be yinna. Ma ba bu naa gira ba ka wuu yara ba tonda. Nge mɛ ba raa kua ba ka Isireliba go yellu, nge mɛya ba maa torua ma ba maa ben tɔnu tena go Betelin swaaɔ ka Gibeagia sɔɔ yakasɔ. ³² Ma

Benyamɛɛ be, ba nɛɛ, wee, sa maa bu kamia nge yellu. Adama Isireliba ba nɛɛ, i de su duki su kpa bu ben wuu deri bu tonda. ³³ Ma ba da ba menna Baali Tamaaɔ. Yera be ba raa kukua ba yarima Mare Geban di mi ba wãa. ³⁴ Ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Ma ba da Gibeabɔ ba tabu kua gem gem ka Benyamɛɛba. Benyamɛɛ be, baɲ yɛ ba kam kobu dɔɔwa mi. ³⁵ Ma Yinni Gusunɔ u dera ba burisina Isireliban wuswaaɔ. Yen dɔma tera Isireliba ba tɔmbu go nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu ka wunɔbu (25.100) Benyamɛɛn tabu kowobu sɔɔ. ³⁶ Saa ye sɔɔra Benyamɛɛba ba tuba ma ba kam kuawa.

Isireliba ba raa duki sua ba bu deri yɛn sɔ ba yɛ ma ben tabu kowobu gaba kukua Gibeabɔ ba Benyamɛɛba mara. ³⁷ Bera ba yarima ba Gibeabɔ ye wɔri ba yen tɔmbu go. ³⁸ N deema Isireliba ba raa wesiana ba nɛɛ, be ba kukua mi, bu wuu ge dɔɔ sɔreo, kpa be ba tie bu gɔsirama bɔ n wiisu wa. ³⁹ Ye ba wii si wa, yera ba gɔsirama. Benyamɛɛba ba raa bu tɔmbu tena goori. Yen sɔna ba tamaa ba maa bu kamiawa nge yellu. ⁴⁰ Adama saa ye sɔɔ, wii bakara seewa saa Gibeabɔ di, ma Benyamɛɛba ba wa dɔɔ wiira ben wuu wukiri mam mam. ⁴¹ Isireli be ba raa duki sua mi, ba gɔsirama. Saa yera Benyamɛɛ be, ba nanda, domi ba wa wɔrɔ ye ya bu deema. ⁴² Yen sɔna ba duki sua ba doona tem saaram bera gia. Adama Isireli be ba wuu ge dɔɔ sɔre ba yarima ba bu naa swĩ ba goomɔ sere Gibeabɔ sɔɔ yari yerɔ. Baɲ wure Benyamɛɛ be, bu yɔra baa fi-iko bu sere wɛra. ⁴⁴ Nge mɛya ba kua ba ka Benyamɛɛban tabu durɔbu nɔrɔbun suba yɛndu yiru sari (18.000) ye go. ⁴⁵ Ba maa ben tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000) go swaa sɔɔ be ba duki mɔ ba dɔɔ tem saaramɔ Rimɔɔn kperu gia. Ma ba be ba tie naa swĩ sere Gideomuɔ. Miya ba maa ben tɔmbu nɔrɔbun suba yiru (2.000) go. ⁴⁶ Be ba gu dɔma te, ben bwese te sɔɔ, ba sãawa tabu durɔbu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000).

⁴⁷ Adama Benyamɛɛba nata (600) ba

kpĩa ba tura Rimɔɔn kperu mi, tem saaramɔ ma ba kua suru nne bera mi. ⁴⁸ Isireliba ba gɔsirama ba na Benyamɛɛ be ba tien wusu sɔɔ. Ba bu go go sere ka ben yaa sabenɔ. Hunde koni ye ya wāa mi kpuro gesi, ba gowa. Ma ba ben wuu si kpuro dɔɔ mɛni.

Benyamɛɛn bwese kera

maa seewa

21

¹ N deema Isireliba ba raa nɔɔ mwɛɛru kua Misipɔɔ ba nɛɛ, baɲ Benyamɛɛ goo ben bii wɔndia goo wɛɛmɔ u sua kurɔ. ² Ma ba na ba sina Beteliɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ sere n ka kua yoka. Ba wuri kua ka dam ³ ba nɛɛ, Gusunɔ, bɛɛ Isireliban Yinni, mban sɔna bɛɛn bwese kera tia ya kpeera.

⁴ Ma ba seewa buru buru yellu ba yaku yeru kua mi, ma ba yaku dɔɔ mwaararuginu ka siarabun yakunu kua ten wɔllɔ. ⁵ Yen biruwa ba nɛɛ, geema sa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri sa nɛɛ, be ba kun de Misipɔɔ Yinni Gusunɔn saa yerɔ sa ko bu gowa. N n mɛn na, berɔ bɛɛ Isireliba sɔɔ, baɲ ka sun mɛnne mi.

⁶ N deema Isireliba ba gɔru gɔsia ba nɛɛ, wee sa bɛɛn bwese keri tia go. ⁷ Tɛ amɔna sa ko ko su ka Benyamɛɛ be ba tie kurɔbu waawa. Domi sa bɔrua kɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ sa nɛɛ, saɲ maa bu bɛɛn bii wɔndiaba wɛɛmɔ bu sua kurɔbu.

⁸ Ma ba bikiana ba nɛɛ, bɛɛ sɔɔ berɔ baɲ nɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ Misipɔɔ. Ma ba deema goo kun nɛ saa Yabɛsin di ye ya wāa Galadiɔ. ⁹ Domi sanam mɛ ba tɔmbu gara ba deema Yabɛsigii goo kun wāa mi. ¹⁰ Saa yera Isireli be sɔɔ, ba tabu kowobu nɔɔbun suba wɔkura yiru (12.000) gɔsa ba bu wooda wɛ ba nɛɛ, i doo i Yabɛsigibu go kpuro. ¹¹ I tɔn durɔbu kpuro goowo ka kurɔ be ba durɔ yɛ kɔ.

¹² Ye ba tura mi, ba wɔndiaba wa tɔnu nɛɛru (400) be ba kun durɔ yɛ. Ma ba bu mwɛɛrima ba ka na ben sansaniɔ Siloɔ Kananin temɔ.

¹³ Yen biruwa Isireliba ba Benyamɛɛ be ba da ba kukua Rimɔɔn kpee wɔruɔ

gɔria ba nɛɛ, bu yarima, tabu kpa, ba dora. ¹⁴ Yera Benyamɛɛ be, ba yarima. Ma ba bu wɔndia be wɛ ba sua kurɔbu, be ba mwɛɛrima saa Yabɛsin di mi, Galadin temɔ. Adama kurɔ be, baɲ bu dabiru tura.

¹⁵ Ma Isireliba ba Benyamɛɛ ben wɔnwɔndu wa yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u dera ben bwese kera kanda. ¹⁶ Ma Isireliban guro gurobu ba nɛɛ, wee tɔn kurɔbu sari Benyamɛɛn bweseru sɔɔ. Mana ben tɔn durɔ be ba tie ba koo kurɔbu wa. ¹⁷ Domi n n weenɛ ben bweseru tu kam ko, kpa bɛɛ Isireliban bwese keri tia ye, yu gbi. ¹⁸ Adama saɲ kpɛ su bu bɛɛn bii wɔndiaba wɛ bu sua kurɔbu, domi sa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri sa nɛɛ, Isireli wi u win bii wɔndia Benyamɛɛ goo wɛ u sua kurɔ, yen yɛro u kam ko.

¹⁹ Adama ba bwisika ba nɛɛ, wee wɔɔ ka wɔɔn tɔɔ bakara turuku kua te sa ra Yinni Gusunɔ kue Siloɔ. Silo ye, ya wāawa swaaɔ ye ya dɔɔ saa Betelin di sere Sikɛmuɔ sɔɔ yari yerɔ, Beteli ka Lebanon baa sɔɔ. ²⁰ Ma ba Benyamɛɛba bwisi yini kɔ ba nɛɛ, i doo i kuke resɛm gbaanɔ. ²¹ Kpa i n yɔɔru bwɛɛ i n Silon wɔndiaba mara, be ba koo yarima ba n yaamɔ. I n bu wa mɛ, kpa i yarima gbaa nin min di, i bu sɛre i mwɛɛri i ka doona bɛɛn temɔ bu ko bɛɛn kurɔbu. ²² Ben mɔwɔbu bɔ n na, ba sun weeweenu koosi, sa ko bu wisi su nɛɛ, saɲ kpĩa sa bɛɛ kpuro kurɔbu waawe Yabɛsin taa bi sɔɔ. Nge mɛ n n ben tii ba bɛɛ bii wɔndia be wɛ, baɲ ben nɔɔ mwɛɛru kɔbie.

²³ Ma Benyamɛɛ be, ba ka tɔn ben gari sɔmburu kua. Ba wɔndia be mwɛɛra sanam mɛ ba yaamɔ Siloɔ. Ben baawure u wɔndia wa u sɛre u sua kurɔ. Ma ba ka da ben temɔ. Ba wure ba ben wusu bana, ba sina mi. ²⁴ Yen biruwa Isireli be ba tie ba yarina. Baawure u da u win bwese kera deema win temɔ.

²⁵ N deema saa ye sɔɔ, Isireliba baɲ kparo mɔ. Ben baawure u mɔwa nge mɛ u kɪ.

RUTU

Tire te, ta ka kurɔ goon gari yā wi ba mɔ Rutu. Rutu wi, u n̄ s̄aa Isireli. Ta sun s̄ɔsimɔ nge m̄e u ka dua Gusunɔn t̄ambu Isireliba s̄ɔɔ. Ta maa Rutu win b̄arakiniru s̄ɔsi win durɔn t̄ambu s̄ɔɔ ka naane ye u Gusunɔ Isireliban Yinni kua.

Rutu ka win dwaa mero ba raa wāa yāaru s̄ɔɔ. Ben naane ye ba Gusunɔ kuan s̄ɔ, u bu kua dukiagibu sere u mam dera Rutu u bii mara ma bii wi, u kua Dafidin debu.

Tire ten kpunaa

1. Naomi u ḡsira u wura Betelehemuɔ, wiru 1.
2. Rutu u Boasin k̄i geeru wa, wiru 2 ka wiru 3.
3. Boasi u Rutu sua kurɔ, wiru 4.

Elimɛlɛkin yɛnun n̄ni swāaru

¹ Kparobun waati s̄ɔɔ, ḡɔɔra dua Isireliban temɔ. Yera durɔ goo u seewa Betelehemun di ye ya wāa Yudan temɔ, u da u wāa M̄abun ka win kurɔ ka win bii t̄on durɔbu yiru.

² Durɔ win ȳsira Elimɛlɛki. Win kurɔwa Naomi. Win bii ben ȳisa wee, Maloni ka Kilioni. Be kpuro ba s̄awa Efaratan bweseru. Ben wuuwa Betelehemu, Yudan temɔ. Ye Elimɛlɛki ka win t̄on be kpuro ba tura M̄abu mi, yera ba ben wāa yeru kua.

³ S̄ɔ teeru, Elimɛlɛki u kpuna u gu. Ma u Naomi ka bibu yiru ye deri.

⁴ Ma bii be, ba M̄abun bii w̄andiaba sua kurɔbu. Kurɔ ben turon ȳsira Oripa, turowa maa Rutu. Ma ba wāa mi sannu sere n̄ ka kua w̄ɔ w̄okuru.

⁵ Yen biruwa Maloni ka Kilioni ba kpuna ba gu. Ma Naomi u tia wi turo. U n̄ ka win durɔ, u n̄ maa ka win bibu yiru ye.

Naomi ka Rutu

ba ḡsira Betelehemuɔ

⁶⁻⁷ Yeniban biru, Naomi u nua Gusunɔ u win t̄ambu durom kua u bu d̄ianu w̄ɛ. Yera u seewa s̄ɔ teeru ka win bigii kurɔbu M̄abun di, ba wiɔ Yudan temɔ. ⁸ Ma u bigii kurɔ

be s̄ɔwa u n̄e, b̄een baawure u wuro win meron yenuɔ, kpa Yinni Gusunɔ u b̄e gea kua nge m̄e i b̄een durɔ be ba gu kua, ka maa nen tii. ⁹ Kpa Yinni Gusunɔ u de b̄een baawure u durɔ wa u w̄era win yenuɔ.

Ma u ben baawure s̄ɔsu u bu n̄ɔ kana. Saa ye s̄ɔra ba wuri n̄ɔ kp̄e ba sw̄i. ¹⁰ Yera ba n̄n s̄ɔwa ba n̄e, sa ko ka nun dawa wunen t̄ambun mi.

¹¹ Ma Naomi u bu s̄ɔwa u n̄e, bii kurɔminu, i wuro b̄een t̄ambun mi. Mban daaba i ko ka man da. Domi na n̄ maa bii t̄on durɔbu tie nukurɔ be ba koo ko b̄een durɔbu. ¹² N n̄ m̄en na, i ḡsiro nen bii kurɔminu. Domi na bukura k̄ɔ, na n̄ maa s̄aa wi u koo durɔ sua. Baa n̄ n̄ maa b̄e s̄ɔwa na n̄e, kon durɔ wa w̄oku te kpa n̄ gura sua n̄ bii ma, ¹³ i ko i ȳra u n̄ kp̄e i sere n̄n sua durɔ? Nge win s̄na i ko n̄e, i n̄ durɔ goo suamɔ? Aawo, nen bii kurɔminu, yen i ya n̄ koorɔ. B̄een s̄na na nuki sankire too. Domi Gusunɔ u man win n̄mu s̄ere.

¹⁴ Yera be kpuro ba maa wuri n̄ɔ kp̄e ba sw̄i. Ma Oripa u Naomi s̄su u n̄n n̄ɔ kana u doona. Adama Rutu kun n̄n deri. ¹⁵ Yera Naomi u n̄e, wee wunen beruse u wura win t̄ambun mi, kpa ba n̄ ben b̄unu s̄amɔ sannu. Wunen tii a ḡsiro a n̄n sw̄i.

¹⁶ Ma Rutu u n̄e, a ku man tilasi ko n̄ ka nun deri. A de n̄ ka nun da. Domi mi a d̄ɔ miya kon da. Mi a wāa, miya ko na n̄ wāa. Kpa wunen t̄ambu bu ko nen t̄ambu. Kpa Gusunɔ wunen Yinni u ko nen Yinni. ¹⁷ Mi kaa gbi, miya kon gbi, kpa bu sun sike mi sannu. Gāanu n̄ n̄ dera na nun deri, ma n̄ kun m̄ ḡɔ, Gusunɔ u man kuo nge m̄e u k̄i.

¹⁸ Ye Naomi u wa ma Rutu u ȳrawa u ka n̄n da, yera u n̄ maa ḡe gerua.

¹⁹ Ma be yiru ye kpuro ba da Betelehemuɔ sannu. Ye ba tura mi, ma biti t̄ambu mwa ba m̄ɔ, Naomiwa mini? ²⁰ Ma u bu wisa u n̄e, i ku maa man soku Naomi, i man soku Mara *. Domi Dam kpurogii u man nuki sanki. ²¹ Doo n̄ɔra na ka yara minin di, adama Yinni Gusunɔ u dera na ḡsirama n̄m dira. N n̄ m̄en na, mban s̄na i man sokumɔ Naomi. Domi wee

* **1:20** Mara - Ȳsi ten tubusiana sosura. Naomi, ȳsi ten tubusiana, dobu.

Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u man taare wɛ, ma u man nuku sankiranu kpɛɛ.

²² Nge mɛya Naomi ka win bigii kurɔ Rutu, Mɔabu, ba ka Mɔabun tem deri ba na Betelehemuɔ dɛa ni ba mɔ ɔɔsun gɛɛrun tore sɔɔ.

Rutu u dɛanu kunɔnu mɔ

Boasin gberɔ

2

¹ Naomin durɔ Elimɛlɛkin dusi goo u wɛa wi ba mɔ Boasi. Durɔ wi, u dukia mɔ, u maa bɛɛɛ mɔ. ² Yera sɔɔ teeru Rutu Mɔabu u Naomi sɔɔwa u nɛɛ, a de n da goo wi u koo man tɔn geeru kuan gberɔ n dɛanu kunɔnu ko. Ma Naomi u nɛɛ, ya wɛ, a doo nɛn bii kurɔbu.

³ Ma u seewa u da goon gberɔ u ɔɔsu kunɔnu mɔ, u ka be ba ɔɔsu gɛɛmɔ swɛi. N deema gbee te, ta sɛawa Boasigiru Elimɛlɛkin dusi.

⁴ Yera Boasin tii u seema Betelehemun di u na gberu mi, u win sɔm kowobu tɔbura u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u n ka bɛɛ wɛa.

Ma ba nɔn wisa ba nɛɛ, kpa u maa nun domaru kua.

⁵ Saa yera u win sɔm kowo ben wirugii bikia u nɛɛ, waran kurɔwa bii kurɔbu ge.

⁶ Wirugii wi, u nɔn wisa u nɛɛ, kurɔ Mɔabu wi u ka Naomi wɔma wiya mi.

⁷ U na u nɛɛ, su de u sun swɛi u n dɛanu kunɔnu mɔ. Ye sa wura, ma u win sɔmburu wɔri saa buru ten di, u n wɛre sere ka tɛ, ma n kun mɔ ye u da u sina saa fiiko saarɔ.

⁸ Saa yera Boasi u Rutu sɔɔwa u nɛɛ, a nɔmɔ bii kurɔbu, a n da nɛ mini baadomma, a ku maa da goon gberɔ. A na a n kunɔnu mɔ a n nɛn sɔm kowo bii kurɔmii nini swɛi a n laakari sɛa mi ba gɛɛmɔ. ⁹ Na maa nɛn sɔm kowobu sɔɔwa na nɛɛ, bu ku nun baba. Nim nɔru gɛa n nun mɔ, a doo a nɔ ben bwɛa nin mi, mi sɔɔ ba nim take.

¹⁰ Saa ye sɔara Rutu u yiira kurɛ u wiru tem girari u nɛɛ, amɔna na ka kɛi geeru wa wunɛn mi, nɛ wi na sɛa sɔɔ.

¹¹ Ma Boasi u nɔn wisa u nɛɛ, sa nua ye a wunɛn dwaa mɛro kua saa min di wunɛn durɔ u gu, ka nge mɛ a wunɛn

baaba ka wunɛn mɛro deri, ka wunɛn tem ka sere maa wunɛn bweseru. Ma a na bɛɛn bweseru sɔɔ te a n daa yɛ.

¹² N n mɛn na, Gusunɔ Isireliban Yinni wi, win mi a na u ka nun kɔsu u nun yen dibu kɔsia mam mam ye a kua kpuron sɔ.

¹³ Saa yera Rutu u nɛɛ, nɛn yinni, na wa ma a man kɛi geeru sɔɔsi. Domi a ka man gari kua, a nɛn nukuru yemiasia, nɛ wi na n wunɛn sɔm kowobun goo tura.

¹⁴ Sanam mɛ ba dimɔ, Boasi u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a susima a pɛɛ sua a sɔre kpee sɔɔ kpa a di.

Ma Rutu u sina sɔm kowo ben bɔkuɔ. Yera ba nɔn dobi sɔnde wɛ u di. Ye u deba ma u sukum berua. ¹⁵ Yen biru, u seewa u ka dɛanu kunɔnu ko. Ma Boasi u win sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, i de u mam dɛanu kunɔnu ko ka mi i n gɛ. I ku nɔn yinari. ¹⁶ Kpa i dɛa nɔmusu gasu deri u ka wa u gura. I ku maa nɔn wɔkisi.

¹⁷ Yen dɔma te, Rutu wi, u dɛanu kunɔnu kuawa saa bururun di sere ka yokɔɔ. Domi ni u wa nin yari yi kuawa kilo tenan saka. ¹⁸ Yen biru, u yi sua u ka da yenuɔ u win dwaa mɛro sɔɔsi ka sere maa dɛa ni u din sukum, ma u ye kpuro win dwaa mɛro wi yiya. ¹⁹ Yera win dwaa mɛro u nɔn bikia u nɛɛ, waran gberɔwa a dɛa nini wa a kunɔnu kua mɛ gisɔ. Gusunɔ u yɛro domaru kua wi u wunɛn bwisiku nini kua.

Ma Rutu u nɔn wisa u nɛɛ, Boasin gberɔwa u sɔmburu kua dɔma te.

²⁰ Ma Naomi u nɛɛ, Boasi wi, u sɛawa bɛɛn dusi wi u ra sun tubi di. Yinni Gusunɔ wi u ra baadomma gɔribu ka wasobu durom kue, u nɔn domaru kua.

²¹ Rutu u maa Naomi sɔɔwa u nɛɛ, durɔ wi, u mam man sɔɔwa u nɛɛ, na n da n wɛa ka win sɔm kowobu sere bu ka win dɛa ni gɛ bu kpe.

²² Ma Naomi u nɛɛ, ya wɛ. N n mɛn na, a ku ra maa da goon gberɔ. A doo a ka win sɔm kowo tɔn kurɔ be swɛina.

²³ Yera Rutu u ra n ka Boasin sɔm kowo tɔn kurɔ be sɔmburu mɔ sere ba ka ben ɔɔsu ka alikama gɛ ba kpa. Adama Naomin miya u wɛa u ka sɔmbu te daamɔ.

*Rutu u durɔ wa***3**

¹ Sɔɔ teeru Naomi u win bigii kurɔ Rutu sɔɔwa u nɛɛ, na kon nun wāa yeru kua mi kaa wēra, kpa a n ka nuku dobu mɔ. ² Boasi win sɔm kowo tɔn kurɔbu a ra n swīi, u sāawa bɛsɛn dusi. Wee tɛ, u koo da wɔku te, u alikama sara doo soo yerɔ. ³ Yen sɔ, a woburuo, kpa a wunɛn yāa geenu doke, kpa a tii turare yēka, kpa a nɔn naamwɛ doo soo yeru mi. Adama a ku de durɔ wi, u nun tubu sere u ka di u nɔ u kpe. ⁴ Saa ye u da u kpuna, a mɛerio mi u kpī. Yen biru, kpa a win bekuru gɓabia a kpuna win naasu gia. Saa yera u koo nun sɔ ye u kī a ko. ⁵ Ma Rutu u win dwaa mɛro sɔɔwa u nɛɛ, ye a man sɔɔwa kpuro, yera kon ko.

⁶ Ma u seewa u da doo soo yeru mi, u kua nge mɛ win dwaa mɛro wi, u nɔn sɔɔwa kpuro. ⁷ Ye u wa Boasi u di u kpa u nɔra, u da u kpuna mi win dīanu suba, saa yera Rutun tii u da sɛɛ u durɔ win bekuru gɓabia u kpuna win naasɔ. ⁸ Ye n kua wɔku suunu, yera Boasi u dom nanda u yēsa gɔsia, ma u deema wee kurɔ goo u kpī win naasɔ. ⁹ Ma u bikia u nɛɛ, wara mi.

Rutu nɔn wisa u nɛɛ, nɛna wunɛn yoo Rutu. A man yakio kpa n ko wunɛn kurɔ, domi wuna a ra man tubi di.

¹⁰ Ma Boasi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nun domaru kua nɛn bii kurɔbu. Wunɛn bɔrɔkini te a man sɔɔsi mini, ta kere te a wunɛn dwaa mɛro kua. Domi a n aluwaasi goo kasu a sua wi u sāa sāaro, n kun mɛ gobigii. ¹¹ Yen sɔ, nɛn bii kurɔbu, a ku bɛrum ko. Ye a bikia kpuro yera kon nun kua. Domi nɛn tɔmbu kpuro ba nua ma wunɛ kurɔ geowa. ¹² Geema, kon kpī n nun tubi di, adama goo wāa wi u sāa wunɛn durɔn mɛro bisi n nɛn mi turuku kere. ¹³ A kpunɔ mini wɔku te. Sia bururu, u n kī u nun tubi di, u koo yen gari ko. Adama u n yina, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru, nɛn tiiwa kon ye ko. N n mɛn na, a kpunɔ mini sere sia.

¹⁴ Ma Rutu u kpuna gee Boasi u naasu tii sere n ka kua bururu. Adama tɔmbu bu ka nɔn wa kpuro, u seewa.

Yera Boasi u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku de goo u nɔ ma tɔn kurɔ goo u na doo soo yeru mini. ¹⁵ Ma u maa Rutu sɔɔwa u nɛɛ, a wunɛn beku te a wukiri mi tɛrio.

Ma u tu tɛria. Yera Boasi u nɔn ɔɔsu kilo wɔkura nɔɔbu wisia u bɔkua u nɔn wɛ. Ma Rutu u gɔsira u da wuuɔ. ¹⁶ Saa ye u tura win dwaa mɛron mi, ma dwaa mɛro u nɔn bikia u nɛɛ, wuna mi nɛn bii kurɔbu?

Ma Rutu u nɛɛ, oo, nɛna.

Yen biru, u dwaa mɛro saaria ye Boasi u nɔn kua. ¹⁷ U nɛɛ, durɔ wi, u nɛɛ, na n gɔsirɔ wunɛn mi nɔm dira. Yen sɔna u man ɔɔsu kilo wɔkura nɔɔbu ye wɛ.

¹⁸ Ma Naomi u nɔn wisa u nɛɛ, a sinɔ mini sɛɛ nɛn bii kurɔbu sere su ka wa mɛ gari yi, yi koo ka wiru goora. Domi durɔ win bwɛra kun kpunamɔ ma n kun mɔ u yi wiru go gisɔ.

*Boasi u Rutu sua kurɔ***4**

¹ Bururu Boasi u da u sina wuun gɓara kɔnnɔwɔ mi ba ra siri. Yera u win mɛro bisi goo wa u sarɔ. N deema win gariya u raa Rutu sɔɔwa u nɛɛ, wiya u koo nɔn yakia u tubi di. Ma u nɔn soka u nɛɛ, waanɛ, a na mini.

Ma u na u yɔra. ² Yera Boasi u wuun guro gurobu sɔɔ tɔmbu wɔkuru soka, ma u nɛɛ, i sinɔ mini. Ma ba sina. ³ Saa yera u win mɛro bisi wi sɔɔwa u nɛɛ, Naomi wi u wɔma saa Mɔabun di u tem dɔramɔ mɛ mu sāa Elimɛlɛki bɛsɛn mɛro bisigum. ⁴ Yen sɔna na gɔru doke n nun ye nɔɔsia. Kpa a mu yakia a tubi di wuuɓibu ka bɛsɛn guro gurobun wuswaaɔ. A kun maa mu yakiamɔ, a man sɔ kpa na n yɛ. Domi wunɛn biru goo sari wi koo mu yakia u tubi di ma n kun mɔ nɛ.

Ma durɔ wi, u nɛɛ, kon mu yakia.

⁵ Yera Boasi u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, dɔma te kaa mu yakia a tubi di, ka Rutu Mɔabu Elimɛlɛkin biin gɔmini sanna kaa mɛnna a yakia a tubi di. Kpa Elimɛlɛkin yīsiru tu ku ka gbi.

⁶ Ma durɔ wi, u nɛɛ, n n mɛn na, na n maa mu yakiamɔ. Domi ye na mɔ nɛn tii ya koo ra kam ko. Yen sɔ, na nun mu deria. A yakio a tubi di.

⁷ N deema sanam me, Isireliba soɔ, wi u gāanu kəsinamɔ ka goo, n̄ kun me u gāanu yakiamɔ, u ra win bara nɔɔ teu potewa u wiɔnɔ wē ga n ka s̄aa seeda. ⁸ Yera durɔ wi, u Boasi s̄ɔwa u n̄e, a tem me yakio. Ma u win bara nɔɔ teu sua u n̄n wē. ⁹ Ma Boasi u wuun bukuro be, ka tɔn be ba w̄aa mi kpuro s̄ɔwa u n̄e, b̄eɛya i s̄aa n̄n seedagibu gisɔ, ma na Elimɛleki ka win bibu Kiloni ka Malonin yānu kpuro yakia saa Naomin min di na tubi di. ¹⁰ M̄eya na maa Rutu Mɔabu wi u s̄aa Malonin gəmini yakia u kua n̄n kurɔ. Kpa Malonin tubi ye u deri yu ku ka kam ko. Kpa win yīsiru tu ku gbi win bweseru sɔɔ ka sere maa wuu geni sɔɔ.

¹¹ Ma guro guro be, ka tɔn be ba w̄aa mi, ba n̄e, m̄eya sa s̄aa wun̄n seedagibu. Yinni Gusunɔ u de kurɔ wi u duɔ wun̄n yenuɔ mi, u ko nge Raseli ka Lea. Domi be yiru yera ba Isirelin bweseru mara. Gusunɔ u maa nun ko tɔn boko kpa a yīsiru yari Betelehemu ye sɔɔ Efaratan bweseru sɔɔ. ¹² Kpa u de bii be kurɔ wi, u koo nun maruan bweseru tu ko nge Perɛsin bweseru wi Tamaa u Yuda marua.

Boasin bweseru

¹³ Yen biru, Boasi u Rutu yenu doke. Ma u ka n̄n m̄enna. Yinni Gusunɔ u dera Rutu u gura sua, ma u bii tɔn durɔ mara. ¹⁴ Ma tɔn kurɔbu ba Naomi s̄ɔwa ba n̄e, sa Yinni Gusunɔ siara wi u dera a goo wa u nun yakia. Gusunɔ u de u yīsiru yari Isireliɔ. ¹⁵ Wun̄n bigii kurɔ wi, u bibu nɔɔba yiru kere be kaa n̄ mɔ. Domi u nun kī too. Wee u nun bii tɔn durɔ marua wi u koo nun w̄aa kpaaru wē. Kpa u nun n̄ɔri wun̄n tɔkɔru sɔɔ.

¹⁶ Ma u bii wi sua u taaru sɔndi u ka s̄ɔsi ma u kua win tii tiigii. Yen biru, u n̄n mwa u n̄ɔrimɔ. ¹⁷ Yera Naomin kpaasibu ba n̄e, wee ba Naomi bii tɔn durɔ marua. Ma ba n̄n yīsiru k̄a Obedi. Wiya u seewa u Isai Dafidin tundo mara.

Dafidin sikadoba

¹⁸ Be ba s̄aa Perɛsin bweseru be wee. ¹⁹ Perɛsi u H̄esironi mara. Ma H̄esironi u seewa u Ramu mara. Ma

Ramu u seewa u maa Aminadabu mara. ²⁰ Ma Aminadabu u seewa u Nasoni mara. Ye Nasoni u seewa, yera u Saamɔɔ mara. ²¹ Ma Saamɔɔ u seewa u Boasi mara. Ye Boasi u seewa ma u Obedi mara. ²² Ma Obedi u seewa u Isai mara. Ma Isai u maa seewa u Dafidi mara.

SAMUELIN TIRE GBIIKIRU

Tire teni ta sun sɔɔmɔ nge mɛ kparoba ka nɔru kua ma banda torua Isireliban suunu sɔɔ. Ta sun sɔɔmɔ nge mɛ Samueli u win sɔmburu koosina. Wiya u Sɔɔlu Isireliban sina boko gbiikoo bandu wɛ.

Tire te, ta maa sun sɔɔmɔ ye Sɔɔlu wi, u kua. U mɛm nɔɔbu sariru kua, u Gusunɔn arukawani kusia. Ma u kua sunɔ kɔso. Ye Gusunɔ u wa mɛ, yera u Dafidi gɔsa u swi bandu sɔɔ, Sɔɔlun ayera.

Tire ten kpunaa

1. Samuelin waati, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Sɔɔlu u bandu di Isireliba sɔɔ, wiru 8n di sere wiru 15.
3. Gusunɔ u Sɔɔlu biru kisi, ma u Dafidi gɔsa, wiru 16n di sere wiru 31.

Elikana ka wigibu Silo

¹ Durɔ goo u wɔa Efaraimun bweseru sɔɔ, win yiisira Elikana. Win wuuwa Ramataimu Sofimu, Efaraimun guunun bera gia. U sɔawa Yerohamun bii. N deema Sufuwa u Tohu mara. Tohu u Elihu mara. Ma Elihu u Yerohamu wi mara. ² Elikana wi, u kurɔbu yiru mɔ. Gbiikoon yiisira Hana, yirusen yiisira Penina. Ma Penina u bibu mara adama Hana u n bii marure.

³ Wɔɔ baagere durɔ wi, u ra win wuu deriwa u da Silo u Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni sɔ, kpa u yɔkuru ko mi, mi Elin bibu yiru Hofini ka Finɛɛsi ba wɔa be ba sɔa Yinni Gusunɔn yɔku kowobu. ⁴ Elikana u n yɔkuru kua, u ra Penina ka maa win bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ben yɔku yaa wɛwa.

⁵ Adama Hanagia u ra de ya n kpɔaru bo. Domi u nɔn kɔ baa mɛ Yinni Gusunɔ u nɔn kua wiro. ⁶ Adama win nisi u ra n nɔn nɔɔ kuurimɔwa win wiro ten saabu. ⁷ Mɛya u ra nɔn kue wɔɔ baagere. Hana u n tura Yinni Gusunɔn sɔa yeru mi, win nisi u ra nɔn nɔɔ kuuriwa sere u swi, kpa u kun di. ⁸ Kpa win durɔ Elikana u nɔn

bikia u nɛɛ, Hana, mba n kua a ka sumɔ. Mban sɔna a n dimɔ. Mba n kua wunen nuki ra n ka sankire. Nɛ ka wunen wɔasinɔa ya n kere bii tɔn durɔbu wɔkuru?

Hanan kanaru

⁹⁻¹¹ Sɔɔ teeru ye ba di ba kpa, yera Hana u seewa ka nuku sankira bakanu u da u Yinni Gusunɔ kanamɔ ka swi. U nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri u nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, a de a nɛ wunen yoon nɔni swɔaru wa, kpa a man yaaya, a ku man duari. A n man bii tɔn durɔ kɔ, kon de u n sɔa wunegii win wɔaru kpuro sɔɔ. Mɛya kɔɔ ga n win wiru babamɔ baa nɔn teeru. N deema Eli wi u sɔa yɔku kowo tɔnwero u sɔ kitarɔ Yinni Gusunɔn sɔa yerun kɔnnɔwɔ.

¹² Nge mɛ Hana u kana te mɔ kpɛetim sari, yera Eli u win nɔɔ mɛɛra tii.

¹³ Hana u gari mɔwa gɔruɔ, win nɔɔ ga mɔ sumi sumi, adama u n gari gerua u yare goo u nɔ. Yen sɔna Eli u tamaa tama u nɔra too. ¹⁴ Ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, sere domma kaa de tam mu n nɔn goomɔ. A wunen tam nɔru bi derio.

¹⁵ Hana u nɔn wisa u nɛɛ, n nɛ mɛ, yinni. Na n tam gam nɔra. Nɛ tɔn kurɔ nuku sankiranugiiwa. Nɛn gɔrun gariya na Yinni Gusunɔ sɔɔmɔ. ¹⁶ A ku nɛ wunen bii garisi nge bii kam. Nɛn nuku sankira bakanun saabuwa na kanaru mɔ sere ka tɛ.

¹⁷ Saa yera Eli u nɔn wurari u nɛɛ, a doo ka alafia kpa Isireliban Yinni u nɔn wɛ ye a nɔn bikia.

¹⁸ Ma Hana u nɔn nɔɔ kana u nɛɛ, a ka man wunen nɔnu geu mɛɛrio.

Ma u doona. U da u di. U n maa mɔrua.

¹⁹ Ma ba seewa buru buru yellu ba Yinni Gusunɔ sɔwa ba sere swaa wɔri ba sɔa ben wuuɔ Ramɔɔ.

Samuelin marubu

ka win tusiaru

Elikana u ka Hana mɛnna, ma Gusunɔ u Hanan kanaru mwa. ²⁰ Sanam dɔɔ sanam wee, Hana u gura sua u bii tɔn durɔ mara. U nɔn yiisuru kɔ Samueli u nɛɛ, domi na nɔn nɔna kuɔwa Yinni Gusunɔn mi.

²¹ Ye wɔɔ ga kpam wurama, Elikana u seewa ka win yenugibu kpuro, ba

dɔɔ bu ka wɔɔ ka wɔɔn yākuru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ kpa u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. ²² Adama Hana u n de. U win durɔ sɔɔwawa u nɛɛ, n kua ù n bii wi bɔm kara, yera u koo ka nùn da kpa bu nùn Yinni Gusunɔ tusia kpa u nùn deri mi, sere ka baadommaa.

²³ Win durɔ Elikana u nùn wisa u nɛɛ, a koowo nge mɛ n wã wunen nɔni sɔɔ. A sinɔ sere à n bii wi bɔm kara kpa Yinni Gusunɔ u de wunen gari yi koorã.

Ma kurɔ wi, u sina u win bii bɔm kɛmɔ sere u ra ka nùn bɔm kara.

²⁴ Ye u nùn bɔm mɛ kara u kpa, ye ba maa wɔɔ ka wɔɔn yākuru dɔɔ, ma u ka nùn da ka naa kineru wɔɔ itagiru ka som saaki kpiriru ka tam bwãa teeru. Yera u ka da Silo mi, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Sanam mɛ, bii wi, u n kpa.

²⁵ Ba naa kinɛ te saka, ma ba ka bii wi da Elin mi. ²⁶ Ma Hana u gerua u nɛɛ, nɛn yinni, a man gafara kuo. Sere ka wunen wãaru, nɛna kurɔ wi u dɔma te yɔra wunen bɔkuɔ mini, u kanaru kua Yinni Gusunɔn mi. ²⁷ Bii winiwa na kana, ma Yinni Gusunɔ u nɛn kanaru mwa u man nùn kã. ²⁸ Yen sɔna na kī n nùn Yinni Gusunɔ wɛ kpa u n sãa wigii win wãaru kpuro sɔɔ ma ba yiira ba Yinni Gusunɔ sãwa.

Hanan siarabu

2

¹ Hana u Gusunɔ siara u nɛɛ, nɛn gɔru ga dora ye Yinni Gusunɔ u man kuan sɔ.

Nɛn nukura dɔ win faaban sɔ.

Wee na dam kua.

Na nùn siaramɔ nɛn yibereban wuswaaɔ.

² Yinni Gusunɔ turowa u dɛɛre.

U sãawa nge kpɛɛ baa mi na ra kuke.

Wi turowa u sãa Gusunɔ.

³ I kun da n maa tii siaramɔ.

I ku de tii sua gari yi yari bɛɛn nɔsun di.

Domi Gusunɔ u sãawa Yinni wi u kpuro yɛ.

Wiya u ra tɔnun daa wɛɛri.

⁴ Wiya u dera tabu kowo damgibun tema bɔkɛra.

Ma dam sarirugiba dam kua.

⁵ Be ba raa deburu mɔ,

bera ba tɛ sɔmburu kasu

bu ka dīanu wa.

Be gɔɔra raa mɔ,

beya ba tɛ wɛre.

Wĩro u mara bibu nɔɔba yiru.

Adama wi u raa bii dabinu mara u tia wi turo.

⁶ Yinni Gusunɔwa u ra de tɔnu u gbi.

Wiya u ra maa de u n wãa.

Wiya u ra de u da gɔriɔ.

Wi turo wiya u ra maa nùn yare min di.

⁷ Yinni Gusunɔn min diya

yãaru ka arumani ya ra nɛ.

U ra goo taare temɔ,

kpa u goo wɔlle sua.

⁸ U ra wɔnwɔndo seeye tem di.

Kpa u wi ba gema wɔlle sua.

U ra bu sinasie ka sina bibu sannu

kpa bu ko bɛɛregibu.

Wiya u handunian kpɛɛkpɛɛku swĩ.

Gen wɔllɔwa u ye sɔndi.

⁹ U koo win bɔrɔkiniban sanu sanusu kɔsu.

Adama u koo de tɔn kɔsobu

bu kam ko yam wɔkurɔ.

Domi goo sari wi u koo nasara wa

ka win tiin dam.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u koo win yibereba kɔsuku

muku muku ka guru kpenu.

U koo handunia kpuro siri.

U koo wi u gɔsa ko sunɔ,

kpa u nùn dam wɛ.

¹¹ Yen biru Elikana u wura win wuuɔ Ramaɔ. Adama Samueli u sina yãku kowo Elin mi, u ka Yinni Gusunɔn sɔmburu mɔ.

Elin bii tɔn durɔbu

¹² Elin bii tɔn durɔbu ba sãawa bii kamba. Ba n Yinni Gusunɔ nasie.

¹³ Baa mɛ ba sãa yãku kowobu, wee ye ba ra ko. Goo ù n yākuru na, ma ba ten

yaa yikumɔ, yãku kowon sɔm kowo u ra ka win sii kaato donnu itaguu nɛwa,

¹⁴ kpa u gu kpɛɛ wekerɔ. Ye ga soka kpuro, yera ya ra ko yãku kowogia.

Mɛsuma ba ra Isireliba kpuro kue be ba yākuru na Siloɔ.

¹⁵ Gasɔ, bu sere yaa gum dɔɔ doke Yinni Gusunɔn sɔ, yãku kowon sɔm

kowo u ra nɛwa u durɔ wi u ka yãku te na sɔ u nɛɛ, a man yãku kowon

yaa wɛɛma u winyam wɔ. Domi u n

yaa yikura mwaamə wunen nəman di. Yaa gəma u kī.

¹⁶ Durə wi, ù n nùn sǝwa u nɛɛ, a de bu yaa gum dǝ doke gina nge mɛ wooda ya gerua, bà n kpa, kpa a sua mèn nǝ a kī, sanam mɛya yāku kowon səm kowo wi, u ra nɛɛ, aawo, a man ye wǝyǝ tǝn tǝ, n̄ kun mɛ, kon mwa ka dam.

¹⁷ Nge mɛya ba yāku ni ba ra Yinni Gusunə kuen bɛɛɛ kawa. Ma ya kua durum baka win wuswaa.

¹⁸ Samueli u səmburu mǝ Yinni Gusunən sǝa yerǝ. U sǝawa bii piibu ma ba nùn yāku kowon yaberu kua ka wǝɛ damgii u sebua.

Yinni Gusunə u Elikana

ka Hana domaru kua

¹⁹ Mɛya maa wǝ baagere Samuelin mero u ra n nùn yabe piibu kuammɛ u ka na bà n yākuru sisi ka win durə.

²⁰ Kpa Eli u Elikana ka win kurə Hana domaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunə u de kurə wi, u ka nun bii dabinu ma, kpa bu ko Samueli wi i Yinni Gusunə wən kəsire.

Yen biru kpa Elikana ka Hana bu gəsira ben wuu. ²¹ Ma Yinni Gusunə u Hana domaru kua. U maa bibu mara tən durəbu ita, tən kurəbu yiru.

Samueli u maa kpǝamə Yinni Gusunən wuswaa.

Eli ka win bii tən durəbu

²² Eli u təkə kua gem gem ma u nua ye win bii tən durəbu ba Isireliba kuammɛ kpuro ka nge mɛ ba ra ka kurəbu kpunɛ be ba səmburu mǝ Yinni Gusunən sǝa yerun kənnəwə.

²³ Ma u bu bikia u nɛɛ, aməna i ka daa yenin bweseru mǝ, domi təmbu kpurowa ba man bɛɛn daa kǝsan gari sǝmǝ. ²⁴ I ku maa ko mɛ, bɛɛ nɛn bibu. Bɛɛn labaari ye na nǝmǝ ya n̄ wǝ. Domi i dera Yinni Gusunən tamba durum mǝ. ²⁵ Goo ù n win winsim torari, Gusunəwa u koo nùn yen suuru kana, adama goo ù n Yinni Gusunə torari, wara u koo nùn suuru kana.

Ka mɛ, ba n̄ ben tundon gere ye nua, domi Yinni Gusunə u sǝoru kpa kə u ka bu go.

²⁶ Adama Samueli u kpǝamə ma Yinni Gusunə u ka nùn nənu geu mɛɛra. Mɛya maa təmbun tii.

Gari yi Gusunə u gerua

Elin bweserun sǝ

²⁷ Gusunən sǝmǝ goo u na Elin mi, u nɛɛ, aməniwa Yinni Gusunə u gerua u nɛɛ, saa ye wunen baababa ba wǝa Egibitiə ba yoru dimə Egibiti sunən mi, u bu win tii sǝosi kpasasa. ²⁸ Ma u wunen baaba Aroni gəsə Isireliban bweseru kpuro sǝ u ka ko win yāku kowo kpa u n da nùn yākunu kue, u turare dǝ doke, kpa u n da Isireliba bikiaru kue wi Yinni Gusunən mi. U mam wi ka win yənuḡibu Isireliban yāku yaan sukum yǝlla kua bu di.

²⁹ Mba n kua i ka win yākunu kam mɛɛra mɛ, ka kǝɛ ni u yiire bu ka na win sǝa yerǝ. Mban sǝna i win təmbu Isireliban yākunun yaa gumḡia dimə i bəriamə. Aməna a ka wunen bibu bɛɛɛ wǝɛmǝ n kere wi. ³⁰ Yen sǝ, u nɛɛ, wiya u raa gerua ma wunen yenu ka wunen baaban yənuḡibu ba koo ko win yāku kowobu sere ka baadomma. Adama tǝ u gerua u nɛɛ, ya n̄ maa koorə mɛ, domi be ba nùn bɛɛɛ wǝɛmǝ, beya u koo bɛɛɛ wǝ. Be ba kun nùn gara, beya u n̄ garisimə. ³¹ Wee, sanam sisi mǝ sǝ u koo wunen dam sura ka maa wunen baaban yənun dam, kpa goo u ku maa təkə ko wunen bweserə. ³² Goo koo ko wunen kəsire win sǝa yerǝ. Isireli be ba tie ba koo durom wa adama wunen bweseru sǝ goo kun maa təkə mǝ. ³³ Ba koo gbiwa tabu sǝ. Baa ù n goo deri u waamə ye ba mǝ win sǝa yerǝ, u ko n nisinu məwa kpa u n nuki sankire.

³⁴ Yeniwa ya koo ko nɛn garin yīreru wunɛ sǝ. Wunen bibu yiru ye, Hofini ka Finɛsi, ba koo gbi sannu sǝo teerun sǝ. ³⁵ Na kon yāku kowo naanḡii goo seeya wi u koo nɛn kīru ko nge mɛ na ḡoru doke, kpa win bweseru tu ko yāku kowobu sere ka baadomma sunə wi na ḡosan wuswaa. ³⁶ Goo ù n tiara wunen bweserə u koo da u yǝro wiru kpīyawa gobi fiikon sǝ, n̄ kun mɛ dīanun sǝ, kpa u gere u nɛɛ, a suuru

koowo, a de n ko yāku kowo goon sɔm kowo kpa na n da dīanu fiiko wa n di.

3

¹ Samueli, bii aluwaasi wi, u wāa u Yinni Gusunɔn sɔmburu mɔ Elin wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Samueli kure

Saa ye sɔɔ, daa daakawa Yinni Gusunɔ u ra ka tɔnu gari ko, kpa u bu kure kāsiru sɔɔ gasɔ ka gasɔ tɔna.

² N deema saa ye sɔɔ, Elin nɔni dam dwiiyama. U ku ra maa yam wa sāa sāa. Sɔɔ teeru, u kpī win kpin yerɔ sāa yerɔ, ³ Samueli u maa kpī Gusunɔn woodan kpakororun bɔkuɔ. Saa ye, fitila ga gina sɔre. ⁴ Yera Yinni Gusunɔ u Samueli soka ma u wura. ⁵ Ma u duka da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee.

Eli u nɛɛ, amɔna.

U nɛɛ, na nua a man sokawa.

Ma Eli u nɛɛ, na n nun soka, a wuro wunen kpin yerɔ.

Ma u wura u kpuna. ⁶ Yinni Gusunɔ u maa nùn soka u nɛɛ, Samueli, Samueli.

Ma u seewa u da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee. Na nua a man sokuwa.

Eli u nɛɛ, na n nun soka, nɛn bii. A doo a kpuna.

⁷ N deema Samueli u n Yinni Gusunɔn nɔɔ tuba domi u n gu nɔɔre.

⁸ Yinni Gusunɔ u maa nùn soka nɔn itase. Ma u seewa u da Elin mi, u nɛɛ, nɛ wee, domi na nua a man soka.

Ma Eli u tuba ma Yinni Gusunɔwa u bii wi soku. ⁹ Yen sōna u nùn sōwa u nɛɛ, a doo a kpuna. Bā n kpam nun soka a geruo a nɛɛ, wunɛ win sɔm kowo a nɔɔmɔ, u geruo.

Ma Samueli u da u kpuna win kpin yerɔ.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nùn susi ma u nùn soka nge mɛ u raa kua. U nɛɛ, Samueli, Samueli.

Saa yera Samueli u wura u nɛɛ, nɛ wunen sɔm kowo, na nɔɔmɔ, a geruo.

¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u nùn sōwa u nɛɛ, wee, kon gāa kōsunu ko Isireliban suunu sɔɔ. Tɔn be ba ye nua kpuro ba koo goma dwiiya. ¹² Tɔɔ te sɔɔra kon de ye kpuro yu koora mam mam ye na gerua Elin yenun sɔ. ¹³ Domi Eli u yē ma win biba bōrin kookoosu

mɔ, u n maa bu gerusi. Yen sōna na bōrua na nɛɛ, kon win yenugibu sɛɛyasia sere ka baadommaɔ ben daa kōsan sɔ. ¹⁴ Yākuru garu sari te ba koo maa ko n ka bu suuru kua.

¹⁵ Samueli u kpuna sere n ka kua sisiru. Ma u sāa yerun gamboba kenia. Adama u n kākā u Eli kāsī ten gari yi sɔ. ¹⁶ Saa ye sɔɔra Eli u nùn soka u nɛɛ, Samueli, nɛn bii.

Ma Samueli u wura u nɛɛ, nɛ wee.

¹⁷ Eli u gerua u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u nun sōwa. A suuru koowo, a ku man yi berua. Gusunɔwa u koo nun sɛɛyasia à kun man ye kpuro sōwa.

¹⁸ Ma Samueli u nùn gari yi kpuro saaria. U n nùn yin gɛɛ berue. Ma Eli u nɛɛ, Gusunɔ wiya Yinni. U koowo nge mɛ n weenɛ win nɔni sɔɔ.

¹⁹ Ma Samueli u kpɛamɔ. Yinni Gusunɔ u wāa ka wi. U n maa dere Samuelin gari yi kam wɔri, baa yin tia. ²⁰ Isireliba kpuro saa Danun di sɔɔ yēsan nɔm geu gia sere n ka da Beri Sebɔɔ sɔɔ yēsan nɔm dwaru gia ba gia ma Gusunɔwa u Samueli kua win sɔmɔ ka gem. ²¹ Yinni Gusunɔ u ra n tii sōsimɔ Siloɔ mi u Samueli kure u ka nùn gari kua.

4

¹ Ma Isireliba kpuro ba Samuelin gari nua.

Filisitiba ba Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu mwa

Sɔɔ teeru Isireliba ba yara bu ka Filisitiba tabu wɔri ma ba ben sansani gira Eɓeni Esɛen bɔkuɔ. Filisiti be, ba maa wāa Afeki gia. ² Miya ba ben tabu teria ba dɔɔ bu ka Isireliba yinna. Saa yē sɔɔ ba sannɔ wɔrina ma Filisitiba ba Isireliba kamia ba bu go dabi dabinu nge tɔmbu nɔrɔbun suba nɛn saka (4.000) tabu gberu mi. ³ Ye Isireliba ba wura ben sansaniɔ, yera ben guro gurobu ba gerua ba nɛɛ, mba n kua gisɔ, Gusunɔ u ka dera Filisitiba ba sun kamia. I de su da su Gusunɔn woodan kpakororu tama Silon di ta n wāa bɛsɛn suunu sɔɔ, kpa tu sun wɔra bɛsɛn yibereban nɔman di.

⁴ Ma tòn be, ba gabu gɔra Siloɔ, ma ba ka bu Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodan kpakoro te naa. Ten wɔllɔwa Yinni Gusunɔ u ra tii sɔsi wɔllun kɔsobun weenasibun suunu sɔɔ. Ma Elin bii tòn durɔbu yiru, Hofini ka Finɛesi ba kpakoro te yɔsirima. ⁵ Sanam mɛ ba ka kpakoro te tura Isireliban sansani mi, ma be kpuro ba seewa ba kuuki mɔ sere tem mu yɔirimɔ.

⁶ Ye Filisitiba ba wure ni nua, ba nɛɛ, mban sɔna Heberu be, ba wure mɛ, ben sansaniɔ.

⁷ Ma ba ra nua ma Yinni Gusunɔn woodan kpakorora ta tunuma mi. Yera bɛrum bu mwa ba nɛɛ, Gusunɔ u dua Heberuban sansaniɔ. Gbera sun di. Yenin bweseru raa sari. ⁸ Gbera sun di. Wara koo sun wɔra Gusunɔ damgii winin nɔman di. Wiya u Egibitigibu nɔni swaa bwese bweseka doke sere ka gɔaburɔ. ⁹ Yen sɔ, i wɔrugɔru koowo kpa i tòn durɔ kom sɔsi, bɛɛ Filisitiba, kpa i ku ra ko ben yobu, nge mɛ ba raa gasɔ kua bɛɛn yobu. I tòn durɔ kom sɔsio kpa i ka bu sanna.

¹⁰ Ma Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri ba kamia. Yera Isireli be kpuro ba duki sua. Ben baawure dɔɔ win kuru gia. Ben be ba gu taa bi sɔɔ dɔma te, ba kuawa tɔnu nɔrɔbun suba tɛna (30.000). ¹¹ Ma Filisitiba ba Gusunɔn woodan kpakororu mwa. Miya Elin bii tòn durɔbu yiru ye, Hofini ka Finɛesi ba gu.

Eli ka Finɛesin kurɔn gɔɔ

¹² Dɔma tera, durɔ goo wi u sɔa Benyamɛɛn bweseru u duka yara tabu sansani min di u da Siloɔ. N deema u win yaberu gɛɛka u tua wisi win wirɔ u ka win nuku sankiranu sɔsi. ¹³⁻¹⁵ Ma u dua wuuɔ u wuugibu tabun labaari sɔɔwa. Ma wuu giru ge kpuron tɔmba seewa ba wuri mɔ. N deema Eli u tɔkɔ kua u wɔɔ wunɔbu yiru sari mɔ. Win nɔni kun dam mɔ. U n maa yam waamɔ sɔa sɔa. Saa ye, u sɔ kitarɔ u swaa mɛɛra, domi win bwɛra kun kpunɛ Gusunɔn woodan kpakoro ten sɔ. Ye u wuri yi nua, ma u nɛɛ, mban sɔna ba wuri mɔ mɛ. Ma durɔ wi, u duka da win mi, u ka nùn sɔ ye n koora. ¹⁶ Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ,

na weewa tabu gberun di. Gisɔra na yarima min di.

Ma Eli u nùn bikia u nɛɛ, amɔna n kua, nɛn bii.

¹⁷ Ma u wisa u nɛɛ, Isireliba ba duki sua Filisitiban wuswaan di. Tòn be ba go mi ba dabi. Mɛya maa wunen bibu yiru ye, Hofini ka Finɛesi, ba gu. Ma Filisitiba ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu mwa.

¹⁸ Saa yɛ sɔɔ Eli u nua ba Gusunɔn woodan kpakororu mwa, yera u wɔruma win kitarun di gbaru gbara gambon bɔkuɔ. Win wii suma bɔɔra ma u gu, domi u tɔkɔ kua, u maa kpɔ. Wɔɔ weeruwa Eli wi, u kua Isireliban kpakoro.

¹⁹ Saa ye sɔɔ, Elin bii Finɛesin kuro u gura mɔ. Win marubu maa turuku kua. Saa ye u nua ba Gusunɔn woodan kpakororu mwa, win dwaa tundo u maa gu, ka win durɔn tii, yera win nukura wuriribu torua, ma u yiira u mara. ²⁰ Yen biru u gɔɔ dɔɔ. Ye u wasikiramɔ, be ba nùn yɔre saa ye u yiire, ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a ku bɛrum ko, wee, a bii tòn durɔ mara.

Adama u n ben gari wure. U bu atafiiru kua. ²¹ Ma u bii wi yisuru kɔ Ikabɔdu. Yisi ten tubusiana, Gusunɔ kun maa wɔa Isireliban suunu sɔɔ. U nùn soka mɛ, yɛn sɔ ba bu Yinni Gusunɔn woodan kpakororu mwaari ka maa win dwaa tundo ka win durɔn gɔɔn sɔ. ²² Ma u nɛɛ, Gusunɔ kun maa wɔa Isireliban suunu sɔɔ. Domi yibereba ba win woodan kpakororu mwa.

Gusunɔn woodan kpakororu

Filisitiban mi

5

¹ Filisitiba ba Gusunɔn woodan kpakoro te sua saa Ebeni Esɛɛn di ba ka da Asidɔduɔ, ² ba tu duusia ben bɔu Dagonin dirɔ ba yi temɔ win bɔkuɔ. ³ Ye n kua sisiru Asidɔdugibu ba seewa buru buru yellu ba deema wee, ben bɔu wi, u wɔrumɛ u kibari Yinni Gusunɔn woodan kpakororun wuswaaɔ. Ma ba nùn seeya ba kpam wesia win ayerɔ. ⁴ Sisiru ba maa seewa buru buru yellu ba deema

wee, bũu wi, u wɔrumɛ u kibari Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ, ma win wiru ka nɔma kpuro ya botikire ya yii dii kɔnnɔwɔ. Win kuseru tɔnawa ta tie. ⁵ Yen sɔna Dagonin yaku kowobu ka be ba ra du win dirɔ bu ka nũn sã kpuro Asidɔduɔ, ba ku ra maa dii kɔnnɔ gen deedeeru taare sere ka gisɔn gisɔ.

⁶ Ma Yinni Gusunɔ u Asidɔdugibu ka ben baru kpaanugibu kpuro nɔmu doke u bu bwisinu wisi u dera ba nɔni swãaru wa. ⁷ Saa ye Asidɔdugibu ba deema meya n sãa, ma ba nɛɛ, sa n maa Isireliban Yinnin woodan kpakororu yiimɔ besen mini domi u sun nɔmu doke ka mam besen bũu Dagonin tiio. ⁸ Ma ba gɔra baama kpuro mi Filisitiban sinamba wãa. Ba na ba menna ba wesiana ba nɛɛ, amɔna sa ko ko ka Isireliban Yinnin woodan kpakoro te.

Yera ba nɛɛ, i de su ka tu da Gatio.

Ma ba tu sua ba ka da mi. ⁹ Ye ba ka tu tura wuu gen mi, Yinni Gusunɔ u maa wuu gegibu nɔmu doke sere wuu ge, ga burisina. Gen tɔn durɔbu saa bukurobun min di, sere ka bibɔ, ba bwisinu barawa. ¹⁰ Yen sɔna ba ka maa kpakoro te da Ekoronio. Ye ba ka tu wuu dua, yera Ekoronigiba wuri wura ba nɛɛ, wee, ba ka sun Isireliban Yinnin woodan kpakoro te naawa bu ka sun go beɛɛ kpuro.

¹¹ Ma ba gɔra Filisitiban sinambu kpuron mi, ba bu menna ba nɛɛ, i de bu ka Isireliban Yinnin kpakoro te wura ten ayerɔ kpa tu ku sun go tu kpe.

Domi wuu ge kpuro ga burisina gɔɔn berum sã, yèn sã Gusunɔ u bu nɔmu doke gem gem. ¹² Wuu gen tɔn durɔ be ba n gu, bwisinu bu wisiwa kpuro sere ben wuri yi wɔllu girari.

Filisitiba ba kpakoro te wesia

6

¹ Yinni Gusunɔn woodan kpakorora wãawa Filisitiban temɔ suru nɔɔba yiru. ² Ma Filisitiba ba ben yaku kowobu ka ben sɔrobu soka ba bu bikia ba nɛɛ, amɔna sa ko ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te ko. I sun

sɔɔwɔ nge me sa ko koosina su ka tu wesia Isireliban mi.

³ Ma ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, i n Isireliban Yinnin kpakoro te wesiamɔ, i ku ra tu wesia kam dirum, adama baa n n mɛren na, i suuru kanabun kɛnu wɛɛyɔ, i ka bekura, kpa i gia yèn sɔ u beɛ nɔmu doke sere ka tɛ.

⁴ Ma Filisitiba ba nɛɛ, kɛɛ nirà sa ko wɛ su ka suuru kana.

Ma ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, i bwisinun weenasinu kooɔ wasi nɔɔbu ka maa gunɔnun weenasinu wasi nɔɔbu, ye kpuro ka wura, nge me beɛ Filisitiban sinamba geeru nɛ, yèn sɔ bara tee tera ta beɛ mwa ka beɛn sinambu. ⁵ Yen sɔna i ko i bwisinun weenasinu ko ka gunɔ ni nu tem sankumɔn weenasinu, kpa i Isireliban Yinni beɛɛ wɛ. Sɔɔkudo u koo win nɔman bunum kawa u beɛ wahala wunari beɛ ka beɛn bũnu ka beɛn tem min di. ⁶ N n mɛn na, i ku beɛn gɔru bɔbiasia nge me Egibitigibu ka ben sunɔ ba kua. I yaayo nge me Gusunɔ u bu kua sanam me ba n Isireliba yɔsu ba doonɛ. ⁷ Yen sɔ, i naa keke kpaa kooɔ tɛ, kpa i naa mɛrobu tama yiru yi yi binu bom kɛmɔ yi ba kun sugu dokere kpa i yi sɔri keke ye sɔɔ, kpa i ka yin binu da yɛnuɔ. ⁸ Kpa i Yinni Gusunɔn kpakoro te sua i sɔndi keke ye sɔɔ, kpa i wuran yabu ye i nũn kua mi sua i doke kpakororu garu sɔɔ i yi teɔnɔn bɔkuɔ, kpa i nɛɛ yi yɔsu yi doona ka yin tii. ⁹ Sanam me yi doonɔ, i n yi mɛɛra. Yi n dɔɔ Beti Semesi gia Isireliban tem nɔɔ bura yerɔ, i n yɛ ma Yinni Gusunɔwa u sun kɔsa yen i kua. Adama yi kun kue me, sanam meya i ko i gia ma n n win nɔma ya sun so, ya yen naaru nawa.

¹⁰ Ma durɔ be, ba kua me. Ba naa mɛrobu yiru ye kasu ba yi sɔri naa keke ye sɔɔ, ma ba yin binu kɛnusi yɛnuɔ. ¹¹ Ma ba ka Yinni Gusunɔn kpakoro te na ba yi keke ye sɔɔ, ka kpakoro tɛ sɔɔ bwisinu ka gunɔnun weenasinu wãa mi.

¹² Ma nɛɛ yi, yi yande doona Beti Semesin swaaɔ tururu. Yi sumɔ yi ka swaa ye swĩi, yi dɔɔ sɔru sɔrum me, yi n gam gere. Ma Filisitiban sinamba yi swĩi dandankuru ba ka dɔɔ sere

Beti Semesio, Isireliban tem nɔɔ bura yerɔ. ¹³ N deema Beti Semesigibu ba ben alikama gɛɛmɔ wɔwaa. Ye ba nɔni seeya, yera ba woodan kpakoro te wa, ma ba nuku dobu wɔri.

¹⁴⁻¹⁵ Ma naa kɛkɛ ye, ya dua Yosue Beti Semesigiin gberɔ, ya yɔra mi. Wee kpee bakaru gara waa mi. Ma Lefiba ba na ba Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te sua kɛkɛ yen di ka sere maa kpakoro te ta wuran yabu yeba mɔ, ma ba ye kpuro yi kpee baka ten wɔllɔ. Ma ba kɛkɛ yen dɔa besuka ba ka naa mero be Yinni Gusunɔ yaku dɔɔ mwaararugiru kua. Ma ba maa siarabun yakunu kua dɔma te. ¹⁶ Ye Filisitiban sinambu nɔɔbu be, ba wa mɛ, yera ba gɔsira Ekoroniɔ dɔma te.

¹⁷ Bwisinun weenasii ni Filisitiba ba kua ka wura ba Yinni Gusunɔ wɛ ben durum sɔ, ba nu kuawa wuu sinin sɔ, Asidɔdu ka Gasa ka Asikaloni ka Gati ka maa Ekoroni. ¹⁸ Gunɔnun weenasii ni ba kua ka wura, nin geera maa kuawa nge mɛ Filisitiban sinambu nɔɔbu yen wusu nɛ si su gbɔraru mɔ ka si su kun mɔ. Kpee baka tɛn wɔllɔ ba kpakoro te yi, ta wɔawa Yosue Beti Semesigiin gberɔ, ta saa seeda sere ka gisɔn gisɔ.

¹⁹ Yinni Gusunɔ u maa Beti Semesigibu gabu go domi ba win kpakoro ten sɔwɔ mɛera. Be u go mi, ben geera kuawa tɔnu wata ka wɔkuru. Ma be ba tie ba nɔɔgiru sua ba gɔɔ swi yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u ben dabinu go.

²⁰ Ma Beti Semesigibu ba nɛɛ, wara u koo yɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, domi u dɛere. Nge weren miya kpakoro te, ta koo da tɔ n yara besen min di.

²¹ Ma ba sɔmɔbu gɔra Yarimun wuugibun mi, ba nɛɛ, Filisitiba ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te wurama mini. I na i tu sua i ka da bɛɛn mi.

7

¹ Ma Yarimun wuugiba na ba kpakoro te sua ba ka da Abinadabun yɛnuɔ guuru wɔllɔ. Ma ba win bii Eleasaa wuna nɛnɛm u ka kpakoro te kɔsu.

Samueli u Isireliba kpare

² Saa mɛn di Yinni Gusunɔn kpakoro te, ta waa Yarimun wuu mi, ya tɛ ya kuawa wɔɔ yɛndu. Ma Isireliba kpuro ba Yinni Gusunɔ kasu.

³ Ma Samueli u bu sɔɔwa u nɛɛ, i n yɛ i gɔsirawa Yinni Gusunɔn mi, ka bɛɛn gɔru kpuro, i bɔu wi ba mɔ Asitaaten bwaarokunu wunɔ bɛɛn suunu sɔɔn di, ka ni nu tie, kpa i bɛɛn gɔrusu Yinni Gusunɔ wɛ i wi turo sɔ. U koo bɛɛ faaba ko Filisitiban nɔman di.

⁴ Ma Isireliba ba bɔu ni ba mɔ Asitaate ka Baali kpuro wuna ben suunu sɔɔn di, ba Gusunɔ sɔamɔ wi turo.

⁵ Ma Samueli u nɛɛ, Isireliba kpuro bu mɛnnama Misipaɔ, kpa u Yinni Gusunɔ suuru kana ben sɔ.

⁶ Ma ba mɛnna Misipa mi, ba nɔɔ bɔkua ba gerua ba nɛɛ, sa Yinni Gusunɔ tora. Ma ba nim taka ba mu yɛka win saa yerɔ bu ka sɔɔsi ma ba tii wɛ. Yen tɔɔ te, be kpuro ba wura ma Samueli saa ben kparo.

⁷ Ye Filisitiba ba nua ma Isireliba ba mɛnna Misipaɔ, yera ben sinamba bu daawa. Saa ye Isireliba ba ben baaru nua, ma ba nanda ben sɔ. ⁸ Ma ba Samueli sɔɔwa ba nɛɛ, a ku mari, a n da sun Gusunɔ bɛɛn Yinni sokue u sun faaba ko Filisitiban nɔman di.

⁹ Ma Samueli u yaa kinɛru sua te ta bom nɔrumɔ u ka tu Yinni Gusunɔ yaku dɔɔ mwaararugiru kua. U maa nɔn kana Isireliban sɔ, ma u nɔn wurari. ¹⁰ Saa ye Samueli u yaku te mɔ mi, saa yera Filisitiba ba Isireliba tabu wɔrima. Yera Yinni Gusunɔ u dera gura ya gbɔra ya Filisiti be nandasia, ben laakari ya burisina, ma ba duki yarina Isireliban min di. ¹¹ Ma Isireliban tabu durɔbu ba yara Misipan di ba Filisiti be naa gira ba bu go go ba ka tura sere Beti Kariɔ. ¹² Ma Samueli u nɛɛ, Gusunɔ u sun somimɔwa sere ka gisɔ. Ma u kperu garu sua u tu gira Misipa ka Senin baa sɔɔ, u tu soka Eɛni Eɛɛ. Yen tubusiana, somirun kperu.

¹³ Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Filisitiba taare, ba n maa naare Isireliban mi. Ma u bu nɔni sɔɔwa sere Samuelin waaarun nɔrɔ. ¹⁴ Wuu si Filisitiba ba raa mwa Isireliban mi, saa Ekoronin di sere n ka da Gatiɔ, Isireliba ba si

kpuro wɔrawa ka sin baru kpaanu Filisitiban nɔman di. Ma alafia ya dua Isireliba ka bwese ni nu ka bu sikerenen suunu sɔɔ.

¹⁵ Samuɛli u kuawa Isireliban kparo win wɔarun tɔru kpuro sɔɔ. ¹⁶ Wɔɔ ka wɔɔ u ra dewa u Beteligibu ka Giligaligibu bera ka maa Misipagibu, kpa u bu siribu kua. ¹⁷ Yen biru kpa u wura Ramaɔ mi win tɔmba wɔa, u bu siribu kua. U maa Yinni Gusunɔ yɔku yeru kua mi.

Isireliba ba sina boko bikia

8

¹ Saa ye Samuɛli u tɔkɔ kua, u dera win biba kua Isireliban kparobu. ² Win bii gbiikoon yɔsira Yoeli, yirusegira maa Abia. Bera ba kua kparobu Beri Sebaɔ. ³ Adama win bii be, ba n win yira swɔi. Ba ye gerariwa gobin binen sɔ. Ba nɔm biran kɛnu mwaamɔ. Ba ku ra tɔmbu sirie dee dee. ⁴ Ma Isireliban guro gurobu kpuro ba menna ba da Samuɛlin mi Ramaɔ. ⁵ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, wee, a tɔkɔ kua, wunen biba kun maa wunen yira swɔi. N n mɛn na, a sun goo kasuo u ko besen sina boko u n sun kpare nge mɛ bwesenu kpuro nu mɔ.

⁶ Adama gari yi, yi n Samuɛli dore, ye ba nɛɛ, u bu sina boko kasuo wi u ko n bu kpare. Ma u kanaru kua. ⁷ Yera Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, ye tɔn be, ba nun sɔɔwa kpuro, a wuro. A ku yina. Domi n n wune ba yinamɔ, nena ba yina na n sɔa ben sunɔ. ⁸ Saa min di na bu yarama Egibitin di sere ka gisɔ ba man yinawa ba bɔnu sɔamɔ. Nge mɛya ba maa nun kuammɛ. ⁹ Yen sɔ, a ben gere wuro, adama a bu sɔɔwɔ ye sina boko wi, u koo ra bu kua, kpa ba n yɛ.

Sina bokon saria

¹⁰ Ma Samuɛli u Yinni Gusunɔn gari yi kpuro tɔn be tusia. ¹¹ U nɛɛ, sina boko wi u koo bandu di mi, ameniwa u koo ko. U koo bɛɛn bii tɔn durɔbu mwɛeri ba n sɔa win tabu kowobu, gabu bu win tabu kɛkɛban sɔmburu ko, kpa gabu ba n sɔa maasɔbu, kpa gabu ba n sɔa win kirukuba ba n duku

dukubu mɔ win tabu kɛkɛn wuswaaɔ. ¹² U koo gabu gɔsi ba n sɔa tabu kowo wuunun wirugibu, kpa u gabu wuna ba n win gbee sɔma mɔ kpa gabu ba n tabu yɔnu ka tabu kɛkɛban yɔnu sekumɔ. ¹³ U koo maa bɛɛn bii wɔndiaba mwɛeri ba n da nɔn turare kue kpa ba n sɔa dɔa kowobu ka pɛɛ kowobu. ¹⁴ U koo bɛɛn gbee geenu mwɛeri ka maa bɛɛn gbaa geenu mi i dɔa binu duura ni ba sokumɔ resɛm ka olifi, kpa u win bwɔabu wɛ. ¹⁵ I n bɛɛn gberun dɔanu ka bɛɛn resɛm marum kpuro suba suba wɔkuru, sube teera ko n sɔawa wigiru, kpa u tu sua u win sɔm kowobu ka ben wirugibu wɛ. ¹⁶ U koo bɛɛn sɔm kowo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu be ba dam mɔ mwɛeri, ka bɛɛn kɛkɛkunu ka bɛɛn naa kinɛ geenu kpa u ka win tii tiin sɔmburu ko. ¹⁷ U koo bɛɛn yaa sabenu menna kpa nin wɔkuru baateren wɔllɔ u teeru sua, kpa bɛɛn tii i n sɔa win yobu. ¹⁸ Dɔma te ye kpuro ya koorɔ, i ko weeweenu ko sina boko wi i gɔsan sɔ, adama Yinni Gusunɔ u n bɛɛ wurarimɔ dɔma te.

¹⁹ Ka mɛ, tɔn be, ba n Samuɛlin gere wure. Ba nɛɛ, sina bokowa sa kɔ. ²⁰ Kpa besen tii sa n sɔa nge bwesenu kpuro. Sina boko wi, u ko n da besen siribu ko kpa u n da sun kpare tabu sɔɔ.

²¹ Ye Samuɛli u tɔn ben gari yi kpuro nua u kpa, yera u yi Yinni Gusunɔ saaria. ²² Yinni Gusunɔ u Samuɛli sɔɔwa u nɛɛ, a tɔn ben gere wuro, kpa a bu sina boko wi kua.

Yen biru Samuɛli u Isireliba sɔɔwa u nɛɛ, ben baawure u gina doo win wuuɔ.

Sɔɔlu u win baan kɛkɛkunu

kasu

9

¹ Durɔ goo u wɔa Benyamɛɛn bweseru sɔɔ, win yɔsira Kisi. Win baababara Abiɛli ka Serori ka Bekorati ka Afia. Be kpuro ba sɔawa Benyamɛɛn bweseru. Kisi wi, u sɔawa tɔn boko, u maa gobi mɔ. ² Wiya u bii tɔn durɔ goo mɔ wi ba sokumɔ Sɔɔlu. U sɔa aluwaasi durɔ burɔ. Isireliba kpuro sɔɔ, goo sari wi u nɔn gea tura.

Mɛya be kpuron gunum mu ra yǽrewa win serǽ.

³ Yera Kisi win ketekunu nu kǽra. Ma u win bii Sǽlu wi sǽwa u nɛɛ, u seewo u sǽm kowo turo sua bu da bu nǽn keteku ni kasuama. ⁴ Ma ba sara ba da Efaraimun guunun bera gia, ka Salisan temǽ, adama ba n nu wa. Min di, ba maa da Salimun temǽ ka Benyamɛɛn tem mɛ kpuro sǽ, adama ba n nu wa. ⁵ Saa ye ba tura Sufuǽ, yera Sǽlu u sǽm kowo wi sǽwa u nɛɛ, a na su wura yɛnuǽ, domi à n da, nɛn baaba u keteku nin gari duari u bɛsɛn weeweenu mǽ.

⁶ Ma sǽm kowo wi, u nǽn sǽwa u nɛɛ, wee, Gusunǽn tǽnu goo u wǽa wuu ge sǽ, u bɛɛɛ mǽ. Ye u maa gerua kpuro ya ra koorewa. A na su da win mi. Sǽrǽkudo u koo sun sǽ swaa ye sa ko kpe su ka keteku ni wa.

⁷ Ma Sǽlu u sǽm kowo wi wisa u nɛɛ, sà n da durǽ win mi, mba sa ko sii kǽ. Wee, sa n maa dǽanu tie bɛsɛn bǽrǽ. Mɛya gǽanu ganu maa sari ni sa ko nǽn kǽ. Nge mba sa mǽ.

⁸ Ma sǽm kowo wi, u Sǽlu wisa u nɛɛ, na sii geesun gobi piibu gagu mǽ mini, kon yi Gusunǽn tǽnu wi kǽ kpa u sun bɛsɛn swaa sǽsi ye sa ko kpe su ka keteku ni wa.

⁹⁻¹¹ Saa yera Sǽlu u sǽm kowo wi sǽwa u nɛɛ, geema a gerua. A na su da. Ma ba da wuu mi, mi Gusunǽn tǽnu wi, u wǽa. Ye ba wuu gen tureru yǽmǽ, yera ba ka wǽndia gabu yinna ba yarima ba nim takam dǽ. Ba bu bikia ba nɛɛ, yam wao wi, u wǽa mini?

N deema yellu Isireliban goo ù n kǽ u gǽanu bikia Gusunǽn mi, ba ra nɛɛwa, a na su da yam waon mi. Wi sa tǽ sokumǽ Gusunǽn sǽmǽ, wiya ba ra sanam mɛ soku yam wao.

¹² Wǽndia be, ba bu wurari ba nɛɛ, oo, tǽn tǽ gera u doona mini. I bǽbio, u bɛɛ gbiiye wuuǽ, domi tǽmba yǽkuru garu kobu na gunguru mi gisǽ. ¹³ I n wuu dua i ko nǽn wa u sere yǽ gunguru mi, u di. Domi goo kun dimǽ ma n kun mǽ u tura mi, yèn sǽ wiya u koo yǽkuru domaru koosi, yèn biru be ba soka bu sere di. I doo fuuku, i ko i nǽn wa.

Sǽlu ka Samueli ba yinna

¹⁴ Ma ba doona. Ye ba duǽ wuuǽ, yera ba ka Samueli yinna u yariǽ u dǽo gunguru mi.

¹⁵ N deema Sǽlu u sere na wuu mi, Yinni Gusunǽ u Samueli sǽwa u nɛɛ, ¹⁶ sia amadaare kon Benyamɛɛban turo gǽrima wunɛn mi, kpa a nǽn gum tǽre wirǽ domi na nǽn gǽsa u ka ko nɛn tǽmbu Isireliban sunǽ. Wiya u koo bu wǽra Filisitiban nǽman di. Domi na ben wuri nua ma na bu mɛɛrima na ben wahala wa.

¹⁷ Saa ye Samueli u Sǽlu wa, Yinni Gusunǽ u nǽn sǽwa u nɛɛ, durǽ wiya mi, win gari na raa nun sǽwa. Wiya u koo bandu di nɛn tǽmbun suunu sǽ.

¹⁸ Yera Sǽlu u susi Samuelin bǽkuǽ wuu duu yerǽ u nɛɛ, a gem mǽ, a man sǽwǽ mi yam wao wi, u wǽa.

¹⁹ Samueli u Sǽlu wisa u nɛɛ, nɛna yam wao wi. A na su da gunguru mi. Sanna sa ko di gisǽ. N n kua bururu, ye a bwisikumǽ wunɛn gǽruǽ a bikia, kon nun ye kpuro wisi, kpa n de a doona. ²⁰ Keteku ni nu kǽra yèn sǽ ita gisǽ, a ku maa nin gari ko, domi siba nu wa. Adama a n yǽ ma Isireliban sia ya ko n wǽa wunɛ ka wunɛn baan yɛnugibun nǽmǽ.

²¹ Ma Sǽlu u nǽn wisa u nɛɛ, nɛ Benyamɛɛn bwesera. N n beya ba piiburu bo Isireliba sǽ? Benyamɛɛn bwese te sǽ kpam, n n nɛn dusiba ba bwǽɛbwǽɛru bo? Mba n kua a ka man gari yinin bweseru mǽ.

²² Samueli u ka Sǽlu ka sǽm kowo wi da gunguru mi, u bu duusia dii bakarǽ u bu aye bɛɛɛgiri wǽ tǽmbu tɛnan suunu sǽ be ba dim soka mi.

²³ Ma Samueli u dǽa kowo sǽwa u nɛɛ, a dǽa ni tama ni na nɛɛ, a gina yiiyo bee tia wunɛn mi. ²⁴ Dǽa kowo u ka yaa taaru na u yi Sǽlun wuswaa. Ma Samueli u nɛɛ, wee ye ba nun yiiya, a tii ye gaweo a di. Domi na ye beruawa wunɛn gisǽn naa ten sǽ n sere tǽmbu dim soku mini.

Ma Sǽlu ka Samueli ba di sannu dǽma te. ²⁵ Ye ba sarama gunguru min di, ba wura wuuǽ, ma Samueli u ka Sǽlu gari kua win dii tɛɛra wǽllǽ, ma Sǽlu ka win sǽm kowo ba kpuna mi.

Samueli u Sǽlu gum tǽre

u ka ko suno

²⁶ Buru buru yellu, Samueli u Soolu soka dii tɛɛra wɔllu mi, u nɛɛ, a seewo, kon nun kara a doona.

Soolu u seewa, ma wi ka Samueli ba yara sannu yɛnɛn di. ²⁷ Sanam mɛ ba wuu yarimam dɔɔ, Samueli u Soolu sɔɔwa u nɛɛ, a de wunɛn sɔm kowo u sun gbiiya u doona.

Ma sɔm kowo wi, u gbia u doona. Yera Samueli u nɛɛ, a yɔro, kpa n nun sɔ ye Gusunɔ u gerua.

10

¹ Ma Samueli u gum kparaba piibu sua u gen gum tare Soolun wirɔ u nɔn bɔkasi u nɛɛ, na yenɛ kuawa a n ka yɛ ma Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko win tɔmbun sunɔ. ² Sɔ n yarina minin di tɛ, kaa ka durɔbu yiru gabu yinna Sɛɛtakɔ, Benyamɛɛn temɔ Raselin sikirun bɔkuɔ. Ba koo nun sɔ bu nɛɛ, keteku ni a kaso da mi, ba nu wa kɔ. Wunɛn baa u n maa nin bwisikunu mɔ, wunɛn tiin bwisikuna u mɔ. U tii bikiamɔ, amɔna u koo ko win biin sɔ. ³ Kpa a sara a da sere Taborin dɔa baka ten mi. Kaa ka durɔbu ita gabu yinna be ba dɔɔ Beteliɔ bu ka Yinni Gusunɔ sɔ. Ben turo u ko n boo binu ita sɔɔwa, turo ko n pɛɛ ita nɛni, kpa turo u n maa tam kparaba nɛni. ⁴ Ba koo nun tɔbiri kpa bu nun pɛɛ yiru wɛ kpa a ye mwa. ⁵ Yen biru kaa da sere gunguru mi ba ra Gusunɔ sɔ te ba mɔ Gibeɔ. Miya Filisitiban tabu kowo wuuru gara wɔa. Saa ye a duɔ wuu ge sɔɔ, kaa ka Gusunɔn sɔmɔbun wuuru garu yinna be ba saram wee gunguu ten min di, ba girigbo ka bwɔaru ka guuru ka mɔrɔku soomɔ, ba Yinni Gusunɔ sɔamɔ. ⁶ Saa ye, Yinni Gusunɔn Hunde u koo nun yɔ kpa a ko tɔn kpao kpa a n Yinni Gusunɔ sɔamɔ ka win sɔmɔ be sannu. ⁷ Saa ye yɛrenu ita ye, ya nun kooɔ ya kpa, a koowo kpuro ye wunɛn nɔma ya baba domi Yinni Gusunɔ u wɔa ka wunɛ. ⁸ Kpa a man gbiiya a da Giligaliɔ a man ma mi sɔɔ nɔɔba yiru. Miya kon nun deema kpa n yaku dɔɔ mwaararuginu ko ka

maa siarabun yɔkunu kpa n nun sɔɔsi ye n weenɛ a ko.

⁹ Sanam mɛ Soolu u Samueli biru kisi u doonɔ, Gusunɔ u win gɔru gɔsia kpɔɔ, ma yɛre ni kpuro nu kooɔ tɔ te sɔɔ. ¹⁰ Sanam mɛ Soolu ka win sɔm kowo ba tura Gibeɔ, Gusunɔn sɔmɔbun wuuru gara ka bu yinna. Yera Gusunɔn Hunde u Soolu yɔɔwa, ma u Gusunɔ sɔaru wɔri ben suunu sɔɔ. ¹¹ Be ba raa nɔn yɛ kpuro, ye ba nɔn wa u Gusunɔ sɔamɔ sɔmɔ ben suunu sɔɔ mɛ, yera ba bikiamɔ ba mɔ, mba n Kisin bii Soolu deema. U tɛ sɔawa Gusunɔn sɔmɔ? ¹² Wuu gen tɔnu goo u wisa u nɛɛ, wara sɔmɔ ben tiin baaba. Yen sɔna ba ra mɔndu ko bu nɛɛ, Soolu tɛ sɔawa Gusunɔn sɔmɔ?

¹³ Saa ye Soolu u sɔa te kua u kpa, ma u da gunguu ten mi. ¹⁴ Yera win baa yɔkabu u nɔn bikia u nɛɛ, mana i da ka wunɛn sɔm kowo.

Soolu u nɔn wisa u nɛɛ, sa ketekunu kaso dawa, adama sa n nu wa. Ma sa da Samuelin mi.

¹⁵ Yera baa yɔkabu wi, u nɛɛ, a man sɔɔwa ye Samueli u nun sɔɔwa.

¹⁶ Ma Soolu u nɛɛ, u sun sɔɔwa dim dim ma ba keteku ni wa.

Adama u n nɔn bandun gari sɔɔwa yi Samueli u gerua.

Ba Soolu bandu wɛ

¹⁷ Yen biru Samueli u Isireliba kpuro sokusia ba mɛnna Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ Misipɔɔ. ¹⁸ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, ameniwa Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u bɛɛ yarama Egibitin di ma u bɛɛ wɔra Egibitigibun nɔman di, ka bwesenu kpuro ni nu raa bɛɛ dam dɔremɔn nɔman di. ¹⁹ Adama wee, i nɔn yina gisɔ, wi u bɛɛ faaba kua bɛɛn wahala ka bɛɛn nɔni swɔarun di. Ma i nɛɛ, u bɛɛ sunɔ kuo, u bɛɛ kpapa. N n mɛn na, i yarima bweseru ka bweseru, kpa i tii tusia yɛnu ka yɛnu win wuswɔaɔ.

²⁰ Ma Samueli u dera Isireliban bwesenu kpuro nu susi nu tii tusia. Yera Gusunɔ u sɔɔsi ka yɛreru ma u Benyamɛɛn bweseru gɔsa. ²¹ Yen biru Samueli u dera Benyamɛɛn tɔmbu ba susi ba tii tusia yɛnu ka yɛnu ma Gusunɔ u Matirin yɛnu gɔsa. Matirin yɛnu ge sɔɔ, Kisin bii Sooluwa u gɔsa.

Adama ye ba nùn soka soka ba n nùn wa. ²²Yen sōna ba kpam Yinni Gusunō bikia ba nēē, durō wi, u tunuma kō mini?

Ma Yinni Gusunō u nēē, oo, wee, u kukua tām̄bun yānu sōō.

²³Ba duki da mi, ma ba ka nùn na. Ye u yōra tām̄bun suunu sōō, be kpuron gunum mu yōrawa win serō.

²⁴Ma Samueli u tōn be kpuro sōōwa u nēē, durō wi wee, wi Yinni Gusunō u gōsa. Goo maa sari bēē kpuro sōō wi u ka nùn nē.

Ma tōn be kpuro ba kuuki kua ma ba nēē, sunōn hunde yu daka da.

²⁵Ma Samueli u bu sinandun wooda tusia, ma u ye yorua tireru sōō u yi Gusunōn sāa yerō. Yen biru u tōn be kpuro kara, ben baawure u da win yēnuō. ²⁶Sōōlun tii u maa da win yēnuō Gibeā. N deema Gusunō u tabu durō damgibu gabun gōruō doke bu nùn swīi. ²⁷Adama aluwaasi garu ko sariba gabu ba gerumō ba mō, durō winiwa u koo kpī u sun faaba ko? Ma ba nùn gema ba n ka nùn kēru naawē. Adama Sōōlu kun gēē gerua.

Sōōlu u Amōniba kamia

11

¹Amōniban sunō wi ba mō Nakasi u seewa u da u Yabesi wōri Galadin temō. Ma Yabesigibu kpuro ba nùn sōōwa ba nēē, a ka sun arukawani bōkuo, sa ko nun yoru diiya.

²Adama Nakasi u bu wisa u nēē, i n wura n bēēn baawuren nōm geun nōnu wōwa, kpa bēē Isireliba kpuro i sekuru wa, sanam mēya kon ka bēē arukawani bōke.

³Yabesin guro gurobu ba nùn sōōwa ba nēē, a sun sōō nōōba yiru kēēyo su wa su ka tām̄bu gōri Isirelin tem kpuro sōō. Sā kun wa wi u koo sun faaba ko, sa ko bēē tii yōsua.

⁴Yera gōro be, ba da Gibeā mi Sōōlu u wāa, ba labaari ye gerua. Ye tām̄ba nua mē, ma be kpuro ba nōōgiru sua ba swī. ⁵N deema Sōōlu u wee gberun di ka win ketēba, ma u bikia u nēē, mba n tōn be deema ba ka sumō mē. Ma ba nùn Yabesigibun gari yi saaria. ⁶Ye Sōōlu u yi nua, yera Gusunōn Hunde u

nùn yōōwa ma win nukura gbisa gem ka tia. ⁷Yera u win ketēba yiru sua u go u ye bōtira bōtira, ma u dera ba ka yen kpiri ni da Isirelin tem kpuro sōō ba nēē, nge mēya ba koo baawuren ketēba kua wi u yina u Sōōlu ka Samueli swīi bā n tabu seewa.

Ma Yinni Gusunōn bērum mu tōn be mwa, yera be kpuro ba mēna ba yara nge tōn turo. ⁸Sōōlu u dera ba tōn be gara gara Besekiō. Isireliban geera kuawa tōnu nōrōbun suba gooba wunōbu (300.000). Yudaba ba maa sāa tōnu nōrōbun suba tēna (30.000). ⁹Ma ba Yabesigibun gōro be sōōwa ba nēē, i doo i bēēgibu sō i nēē, sia sere sōō u ka ye, ba koo faaba wa.

Ye gōro be, ba tura ba Yabesigii be sōōwa mē, yera ben nukura dora. ¹⁰Ma ba Amōniba sōōwa ba nēē, sia sa ko bēē tii yōsua i ka sun ko nge mē n bēē wēre.

¹¹Sōōlu u win tām̄bu bōnu kua wuunu ita. Yen sisiru saa ye goo gbiikaa swī, u dera ba da ba Amōniban sansani wōri ba bu go go sere sōō ka ye. Be ba tie ba yarinēwa ba sebiri tia tia. ¹²Yera Isireliba ba Samueli sōōwa ba nēē, berā ba n daa kī Sōōlu u ko besēn sunō. Be ba gerua mē, a de bu yarima su bu go.

¹³Adama Sōōlu u nēē, ba n goo goomō gisō, domi gisōra Yinni Gusunō u sun faaba kua.

¹⁴Ma Samueli u be kpuro sōōwa u nēē, i na su da Giligaliō kpa su Sōōlun bandun dam sire.

¹⁵Ma be kpuro ba da mi, ba Sōōlun bandun dam sire Yinni Gusunōn sāa yerō. Ba maa Yinni Gusunō siarabun yākunu kua. Ma Sōōlu ka Isireliba kpuro ba tōō bakaru di ka nuku dobu.

Samueli u Isireliban kparabu

deri

12

¹Samueli u Isireliba kpuro sōōwa u nēē, wee na bēēn gere wura gāanu kpuro sōō ma na bēē sunō kua. ²Tē wiya u koo bēē kpara, domi na tōkō kua, nēn seri burura, nēn biba maa bukura nge bēē. Wee na bēē kpara saa nēn aluwaasirun di sere n ka girari

gisɔ. ³ I man seeda diiyo Yinni Gusunɔ ka sunɔ wi u gɔsan wuswaaɔ. Waran ketɛwa na mwaare. N kun mɛ, weren ketɛkuwa na mwa. Wara na taki diire. N kun mɛ, wara na dam dɔrere. Nge weren kɛra na mwaare n ka nùn gem wɛ. Wi na yen gaa kuare, kon yɛro yen dibu kɔsia.

⁴ Ba nɛɛ, a n sun taki diire, a n maa sun dam dɔrere. Mɛya a n maa bɛɛn goon kɛru mwaare a ka nùn gem wɛ.

⁵ Samueli u bu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ ka sunɔ wi u gɔsa ba sãa seeda gisɔ ma i n kɔsa gaa wa nɛ sɔɔ.

Ba nɛɛ, mɛya.

⁶ Yera Samueli u kpam bu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn seeda, wi, wi u Mɔwisi ka Aroni gɔsa ma u bɛɛn baababa yarama saa Egibitin tem di. ⁷ N n mɛn na, i yɔro sɛɛ tɛ, kpa i bɛɛn taare nɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kon bɛɛ win sɔm geenu yaayasãa ni u kua bɛɛ ka bɛɛn baababan sɔ. ⁸ Yakɔbu ka wigibu ba da Egibitiɔ. Ma Egibitigibu ba ben bi-bun bweseru nɔni sɔɔwa, ma ba Yinni Gusunɔ nɔɔguru sue u ka bu somi. Ma u bu Mɔwisi ka Aroni gɔria. Beya ba bu yara Egibitin di, ma ba dera ba sina tem mini. ⁹ Adama ba Gusunɔ ben Yinni wi duari. Ma u bu Hasorin tabu sunɔ Sisera nɔmu sɔndia ka Filisitiba ka Mɔabun sunɔ. Be kpurowa ba ka bu tabu kua ba bu kamia. ¹⁰ Yera ba Yinni Gusunɔ soka ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, ba durum kua domi ba nùn deri ba bũu tɔn durɔ be ba mɔ Baaliba ka bũu tɔn kurɔ wi ba mɔ Asitaate sãamɔ. Adama u n bu wɔra ben yiberɛban nɔman di, ba koo nu deri bu nùn sã. ¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u bu Gedeoni gɔriama ka Baraki ka Yɛfite ka sere maa nɛ Samueli. Ma u bɛɛ wɔra saa bɛɛn yiberɛban nɔman di be ba bɛɛ sikerɛnɛ, ma i sina ka alafia. ¹² Adama sanam mɛ i wa ma Amɔniban sunɔ Nakasi u bɛɛ tabu wɔrim wee, yera i man sɔɔwa i nɛɛ, sunɔwa i kɔi u bɛɛ kpɔra, baa mɛ Yinni Gusunɔ u bandu dii bɛɛn suunu sɔɔ. ¹³ I nùn sunɔ bikia, ma u bɛɛ nùn wɛ. Sunɔ wi i kɔi mi, wi wee mi tɛ. ¹⁴ I n Yinni Gusunɔ nasie, i n nùn sãamɔ, i n win gari mɛm

nɔɔwammɛ, ma i n win gere yinɛ, ma i nùn swĩi dee dee, bɛɛ ka bɛɛn sunɔ wi u bɛɛ kpɔre, i ko i gea wa. ¹⁵ Adama i kun win gari mɛm nɔɔwɛ, ma i win gere yina, u koo bɛɛ nɔma doke nge mɛ u bɛɛn baababa kua. ¹⁶ Tɛ, i yɔro i wa gãa baka ni Yinni Gusunɔ u koo ko bɛɛn wuswaaɔ. ¹⁷ N n doo gɛɛrun saawa sa wãa mi tɛ? Kon Yinni Gusunɔ kana u de gura yu nɛ ka gbɔsukunu. Sanam mɛya i ko gia ma durum baka i kua win mi, ye i ka tii sunɔ bikia.

¹⁸ Ma Samueli u Yinni Gusunɔ kana. Gura na tɔɔ te sɔɔ, ka gbɔsukunu. Yera tɔn be kpuro ba Yinni Gusunɔ ka Samueli nasia. ¹⁹ Ma be kpuro ba Samueli sɔɔwa ba nɛɛ, a Gusunɔ wunen Yinni kanɔ bɛɛ wunen bwãabun sɔ kpa su ku ra gbi yɛn sɔ sa kpam durum sosi bɛɛn durum gura sɔɔ domi sa tii sunɔ bikia.

²⁰ Ma Samueli u bu wisa u nɛɛ, i ku nanda. Geema, i kɔsa ye kpuro kua, adama i ku maa gera Yinni Gusunɔn swaan di. I nùn sãawɔ ka bɛɛn gɔru kpuro. ²¹ I ku gera i bũnu swĩi. Nu n arufaani gaa mɔ, nu n maa kpɛ nu bɛɛ faaba ko, domi kama nu sãa. ²² Yinni Gusunɔ u gɔru doke u bɛɛ ko win tɔmbu, u n maa bɛɛ yinamɔ win yĩsi bakarun bɛɛrɛn sɔ. ²³ Nɛn tii maa Gusunɔ u man gbara bu nɛɛ, na n maa bɛɛ kanaru kuammɛ. Domi yeya n ko n sãa nɛn durum win mi. Ko na n bɛɛ swaa gea sɔsɔsimɔwa ye ya dende. ²⁴ I n gesi Yinni Gusunɔ nasie kpa i n nùn sãamɔ ka nuku tia ka bɛɛn gɔrusu kpuro, kpa i n yaaye gãa baka ni u bɛɛ kua. ²⁵ Adama i n daa kɔsa mɔ, i ko i kam kowa bɛɛ ka bɛɛn sunɔ wi.

Isireliba ba ka Filisitiba

tabu kua

13

¹ Sɔɔlu u mɔwa wɔɔ * sanam mɛ u bandu di Isireliba sɔɔ. Ye u bu kpɔra wɔɔ yiru, ² yera u tɔnu nɔrɔbun suba ita (3.000) gɔsa be sɔɔ. Ben nɔrɔbun suba yiru (2.000) ya wãa ka wi Mikimasɔ, Betelin guurun bera gia. Tɔnu nɔrɔbu (1.000) ba maa wãa ka Yonatham Gibeɔɔ, Bɛnyamɛn temɔ.

* **13:1** wɔɔ - Ye ba yorua Heberum sɔɔ, ya n dɛɛrɛ.

Ma u dera tɔn be ba tie ba wura ben yenuso.

³ Gibeā miyā Yonatam u Filisitiban tabu kowo wuuru garu wari u kamia. Ma Filisiti be ba tie ba yen baaru nua. Yera Soolu u dera ba kɔba so Isirelin tem kpuro sɔ ba nɛɛ, i de Heberuba kpuro bu baaru ye nɔ. ⁴ Yera Isireliba kpuro ba nua ma Soolu u Filisitiban tabu kowo be kamia sere ben mɔru seewa. Yera n dera Isireli be kpuro ba menna Soolun mi ye u bu soka Giligaliɔ. ⁵ Ma Filisitiba ba maa menna bu ka Isireliba tabu ko. Ba tabu kekɛba mɔwa nɔrɔbun suba tɛna (30.000) ka maa maasɔbu nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000). Ben tabu kowobu ba n garirɔ. Ba dabiwa nge yani sɛeri nim wɔkun goorɔ. Ma ba na ba sansani gira Mikimasio, Beti Afenin sɔɔ yari yeru gia. ⁶ Sanam mɛ Isireliba ba wa ma ba n kurɔ, domi Filisitiba ba bu sɛke, ma ba da ba kukua kpee wɔrusɔ, ka awi sɔɔ, ka kpee baaba sɔɔ, ka wɔrusɔ, sere ka dɔkɔ kpirinɔ. ⁷ Isireliba sɔɔ, gabu ba mam da sere Yuudenin guruɔ Gadi ka Galadin temɔ.

Adama Soolu u waa Giligaliɔ. Be ba ka nɔn waa mi kpuro ba berum soore ba diirumɔ. ⁸ Ba tɛ mi, ba kuawa sɔɔ nɔɔba yiru nge mɛ Samuēli u Soolu bura, adama Samuēli u n nɛ. Yera tɔmba yarinam torua. ⁹ Yen sɔna Soolu u nɛɛ, bu yaa sabenu tama u ka yaku dɔɔ mwaararuginu ko ka maa siarabun yakunu. Ma u yaku dɔɔ mwaararugii te kua ka win tii. ¹⁰ Saa ye u yaku te kua u kpa kese, yera Samuēli u kurama ma Soolu u yarima u nɔn sennɔ da. ¹¹ Samuēli u nɛɛ, mban sɔna a yenin bweseru kua.

Soolu u wisa u nɛɛ, na wa tɔmba yarinamɔ ma a n nɛ saa ye a bura. Filisitiba wee, ba maa menna Mikimasio. ¹² Ma na bwisika na nɛɛ, Filisitiba ba koo man wariima Giligali mini, na n maa Gusunɔ somiru kanɛ. Yen sɔna nen tii na yaku te kua.

¹³ Ma Samuēli u nɛɛ, gari bɔkɔn kookoosa a kua mi. A n Gusunɔ wunen Yinnin wooda mem nɔɔwɛ ye u nun wɛ. A n daa ye mem nɔɔwa, Yinni

Gusunɔ u koo raa de wunen bweseru ta n bandu dii Isireliba sɔɔ sere ka baadommaɔ. ¹⁴ Adama tɛ wunen bandu ta n maa tɛmɔ. Yinni Gusunɔ u koo goo kasu win daa ya nɔn wɛre kpa u nɔn ko win tɔmbun kparo. Domi wunɛ, a n win wooda mem nɔɔwɛ.

¹⁵ Ma Samuēli u seewa u doona Giligalin di. Yera Soolu ka win tabu kowo be ba tie ba maa da Gibeā, Benyamɛen temɔ. Ma u bu gara mi. Ben geera kua tɔnu natan (600) saka. ¹⁶ Soolu ka win bii Yonatam ka tɔn be ba ka bu waa sannu, ba ben sansani gira Gibeā mi. Adama Filisitiban sansani ya waa Mikimasio. ¹⁷ Filisitiban tabu kowobun wuunu ita ya yara ben sansanin di ya Isireliba wɔraa da. Wu teera da Ofaran swaaɔ Sualin temɔ. ¹⁸ Ma yirusera Beti Horonin swaa swii. Ma itasera maa da Benyamɛen tem nɔɔ bura yero wɔwa gaan bɔkuɔ mi purukanu ra n waa gbaburun bera gia.

¹⁹ N deema sekobu sari Isireliban tem kpuro sɔɔ domi Filisitiba ba nɛɛ, ba n wure bu takobiba ko n kun mɛ yaasi. ²⁰⁻²¹ Yen sɔna Isireliba ba ra de Filisitiban mi bu ka ben naa tebonun yari nɔɔ dera, ka ben dɔkununu ka ben gbɛɛ ka ben tebonu ka maa ben naa kpara dɛkin nɔɔ sɛnu. ²² Yen sɔna tabun sanam mɛ sɔɔ, tɔn be ba waa Soolu ka win bii Yonatam mi, ben goo kun takobi mɔ, n kun mɛ yaasa. Soolu ka win bii Yonatam tɔnawa ba yeba mɔ.

²³ Ma Filisitiban tabu kowobun wuu teeru gara yara ta da Mikimasio, bera mi guunu yiru nu yinna. N deema miya ba ra ka sare.

Yonatam u Filisitiba kamia

14

¹ Sɔɔ teeru Yonatam, Soolun bii, u win bɔɔ aluwaasi wi u ra win tabu yanu sɔbe sɔɔwa u nɛɛ, a na su da Filisitiban tabu kowo wuu ten mi, te ta waa gio.

Adama u n Soolu sɔɔwa ma u gam dɔɔ. ² Soolu u waa Migoronio Gibeān bɔkuɔ dɔru garun nuurɔ te ba ra soku gerenadi. Tɔn be ba waa ka wi, ben geera sɔawa tɔnu natan (600) saka. ³ N deema yaku kowo wi ba mɔ Aya u waa

tɔn ben suunu sɔɔ u sãa yãa ni ba ra ka bikiaru ko Gusunɔn mi nɛni. Aya wi, u sãawa Akitubun bii. Akitubu wi, ka win wɔnɔ Ikaɓɔdu, be, ba maa sãawa Finɛsin bibu. Finɛsin tundoɔwa Eli, wi u raa sãa Yinni Gusunɔn yãku kowo Siloɔ. Tɔnu nata ye sɔɔ, goo kun yɛ Yonatam u yara.

⁴ Swaa ye Yonatam u swĩi u ka da Filisitiban tabu kowo ben mi, ya kpawa ka kpee bakanu yirun baa sɔɔ. Teerun yĩsira Bosesi, yirusera maa Senɛ. ⁵ Teera wãa swaa yen sɔɔ yɛsan nɔm geu gia Mikimasin deedeeru. Teera maa wãa Geban deedeeru. ⁶ Yonatam u win bɔɔ aluwaasi wi sɔɔwa u nɛɛ, a na su da bango sari ben mi. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo sun somi. Domi gãanu sari ni nu koo nùn ganɛ u kun ka sun faaba kue, baa sà kun dabi.

⁷ Aluwaasi wi, u nɛɛ, a koowo kpuro ye a gɔru doke, a ku sika ko. Na wãa ka wunɛ.

⁸ Ma Yonatam u nɛɛ, n n mɛn na, su da ben bera gia kpa bu sun wa. ⁹ Bà n nɛɛ, su yɔro su bu ma, sa ko yɔrawa su bu ma. ¹⁰ Bà n maa nɛɛ, su na ben mi, sa ko dawɔ, domi ben soku tera ta ko n sãa yĩreru ma Yinni Gusunɔ u sun bu nɔmu beria.

¹¹ Ma be yiru ye, ba dera Filisitiba ba bu wa. Ma Filisiti be, ba nɛɛ, Heberuba wee, ba yarimamɔ wɔrusun di mi ba raa kukua.

¹² Ma Filisitiban tabu kowo be, ba Yonatam ka win aluwaasi wi nɔɔ kɔ ba nɛɛ, i na mini su bɛɛ gari gɛɛ sɔ.

Ma Yonatam u win bɔɔ aluwaasi wi sɔɔwa u nɛɛ, a man swĩima domi Yinni Gusunɔ u sun bu nɔmu beria, bɛsɛ Isireliba.

¹³ Yera durɔ u kabura u ka yɔɔwa u da mi ba wãa ma aluwaasi wi, u nùn swĩi. Ye ba tura mi, ma u bu soomɔ u suririmɔ. Yera win bɔɔ aluwaasi wi, u bu goomɔ win biruɔ. ¹⁴ Ben tabun tore ye sɔɔ, be yiru ye, ba tɔmbu gowa nge tɔnu yɛndun saka batuma piibu sɔɔ. ¹⁵ Ma bɛrum Filisitiban tabu kowobu mwa kpuro be ba wãa sansaniɔ, ka be ba wãa tabu gberɔ, ka be ba sansani kɔsu, ka maa be ba yarimɔ ba tɔmbu wɔraa daamɔ. Sere ka tem tii mu yĩrumɔwa ma tɔmba

burisina. Gusunɔwa u dera yabu ye kpuro ya koorɔ mɛ.

¹⁶ Be ba Sɔɔlun sansani kɔsu Gibɛaɔ Benyamɛɛn temɔ, ba wa Filisitiban tabu kowo dabɛnu ba duku dukubu mɔ baama kpuro. ¹⁷ Ma Sɔɔlu u win tɔmbu sɔɔwa u nɛɛ, i bɛsɛn tɔmbu mɛnnɔ i ben yĩsa soku kpa su wa be ba kun wãa mi.

Ma ba kua mɛ, ba deema Yonatam ka win bɔɔ aluwaasi wi u ra win tabu yãnu sɔbe, beya ba sari mi. ¹⁸ Ma Sɔɔlu u Aya sɔɔwa u nɛɛ, u Gusunɔn woodan kpakororɔ suama.

N deema kpakoro te, ta wãa Isireliban sansaniɔ sanam mɛ.

¹⁹ Nge mɛ Sɔɔlu u ka yãku kowo wi gari mɔ, wure ni nu wãa Filisitiban sansaniɔ nu sosimɔwa nu dɔɔ. Yera Sɔɔlu u yãku kowo wi sɔɔwa u nɛɛ, a kpakoro te derio, su ku maa Gusunɔ gãanu bikia.

²⁰ Ma Sɔɔlu ka win tabu kowobu ba mɛnna ba da tabu gberɔ, ba deema wee Filisitiba ba burisinɛ ba goonamɔ ka takobi. ²¹ N deema Heberu gabu ba raa yoru dimɔ Filisitiban mi, sere ba ka bu da ben sansaniɔ. Adama ye ba Sɔɔlu ka Yonatam ka begibu wa, yera ba tii wuna ba wura ben mi.

²² Isireli gabu ba raa maa kukua Efaraimun guunun bera gia. Ye ba nua ma Filisitiba ba duki mɔ, yera ba seema ba wɔri tabu sɔɔ ba bu naa swĩi, ²³ ba ka tura Bɛti Afɛnin wuswaaɔ. Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Isireliba faaba kua dɔma te.

Isireliba ba Yonatam yakia

Sɔɔlu nɔman di

²⁴ Isireliba ba nɔni sɔɔra gem gem dɔma te, yɛn sɔ Sɔɔlu u bɔrua u nɛɛ, ma n kun mɔ na nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsia, wi u di yoka yu sere turi, kon yɔro gowa. Yen sɔna tɔn be sɔɔ, goo kun dɔanu dende. ²⁵ Sɔɔlun tɔmbu kpuro ba tura dãa sɔɔwɔ mi tim mu terie temɔ. ²⁶ Sanam mɛ ba sɔɔ ge duɔ, ba deema wee, tim mɛ, mu koka temɔ. Ka mɛ, goo kun kãka u mu dabure domi ba bɔri yi nasie. ²⁷ Adama Yonatam u n daa nua ma win tundo u tɔn be kirɔ kua ka bɔri. Yera u dɛka ye u nɛni ka tim bau sɔka u wuna u nɔɔ kpɛɛ, ma u

dam wa. ²⁸ Saa ye sōra tən ben turo u nūn sōwa u nē, wunen tundo u sun kirā kua ka bōri u nē, wi u di gisō, u koo yēro go. Yera n dera tən be, ba ka wasira gem gem.

²⁹ Ma Yonatham u nē, nen baaba u besen tumbu nōni sōmōwa. A n wa nge mē na dam wa sanam mē na tim mēn fiiko di? ³⁰ N koo raa wēra too tən be, bā n di baa fiiko ye ba wōra ben yiberēban nōman di. Domi ba koo raa Filisiti be go n kere mē.

³¹ Dōma te, ba Filisitiba gowa saa Mikimasin di sere ka Ayaloniō. Ma ba wasira gem gem. ³² Yera ye Filisitiba ba deri, ba ye kata kua ba gura. Ba yāanu ka ketēba ka ketē binu mwērimō ba goomō ma ba yaa ye temmō mi ya kpī yem sō. ³³ Saa ye sōra ba Sōlu sōwa ba nē, wee, tən be, ba Yinni Gusunō torarimō ba yaa temmō mi ya kpī yem sō.

Ma Sōlu u nē, naane sarirugibu bē! I kpee bakaru bimiamini tē. ³⁴ Kpa i baawure sō u ka win ketē n kun mē win yāaru na u saka mi, kpa u da u di. Bā n kua mē, ba n maa Yinni Gusunō torarimō.

Wōku te sō, tən ben baawure u ka win ketē na u go mi. ³⁵ Ma Sōlu u Yinni Gusunō yāku yeru kua mi, tera ta sāa gbiikiru ni u kua sō.

³⁶ Yen biru u win tumbu sōwa u nē, su da su Filisitiba naa gira wōkuru su bu wōri sa n ben yānu guramō sere yam mu ka sāra. Su ku ra ben goo deri, baa turo.

Ma ba nē, a koowo mē n nun wēre.

Adama yāku kowo u nē, su gina da su Gusunō bikia.

³⁷ Ma Sōlu u Gusunō bikia u nē, n doo n Filisitiba naa gira? Kaa sun bu nōmu beria?

Adama Gusunō u n nūn wisa dōma te. ³⁸ Yera Sōlu u nē, i mēnna bē be i sāa wirugibu kpa su gia mi torara wāa gisō. ³⁹ Sere ka Yinni Gusunōn wāaru, wi u ra Isireliba faaba ko, baa n n nēn bii Yonatham na, u tora, u koo gbiwa.

Adama tən ben goo kun nūn wisa.

⁴⁰ Ma u nē, i doo i yōra mionō, nē ka nēn bii Yonatham sa ko maa yōra mini.

Tən be, ba nē, a koowo mē n nun wēre.

⁴¹ Ma Sōlu u Yinni Gusunō sōwa u nē, Gusunō, bēse Isireliban Yinni, a sun sōsio ka yīreru mi torara wāa.

Ma torara sōsira Yonatham ka Sōlun bera gia. Be ba tie ba yara.

⁴² Sōlu u kpam nē, n tiara nē ka nēn bii.

Ma torara sōsira Yonatham mi.

⁴³ Sōlu u Yonatham sōwa u nē, a man sōwō ye a kua.

Yonatham u nē, na tim bau sōka ka dēka ye na nēni ma na mēn fiiko denda. Nē wee, na wura n gbi.

⁴⁴ Yera Sōlu u nē, nā kun nun go, Yonatham, Gusunō u man kua nge mē u kī.

⁴⁵ Adama tən be, ba Sōlu sōwa ba nē, Yonatham, wi u Isireliba faaba baka yeni kua, wiya u koo gbi? Sere ka Yinni Gusunōn wāaru, baa win seri tia ya n wukuramō yu wōri. Domi ka Gusunōn somira u sōmburu kua gisō.

Mesuma ba ka Yonatham yakia u n ka gu. ⁴⁶ Yen biru Sōlu u sina u n maa Filisitiba naa swī. Ma Filisiti be, ba wura ben temō.

Sōlun nasara

⁴⁷ Sanam mē Sōlu u bandu di u kpa Isireliban suunu sō u ka win yiberēba tabu kua u ka sikerena. Bera Mōabuba ka Amōniba ka Edōmuba ka Soban sinambu ka sere maa Filisitiba. Mi u tabu da da kpuro u ra kamēwa. ⁴⁸ Sō teeru u tabu kua ka wōrugōru u Amaleki be ba bu dam dōremō kamia u Isireliba faaba kua ben nōman di.

⁴⁹ Sōlun bii tən durōbun yīsa wee, Yonatham ka Yisifi ka Maakisua. Win bii tən kurō gbiikoon yīsira Merabu, yiruse maa Mikali. ⁵⁰ Win kurōn yīsira Akinōamu, Akimasin bii. Win tabu sunōwa Abinē, Nērin bii. Nēri sāawa Sōlun tondon mō. ⁵¹ Kisi, Sōlun tundo, ka Nēri, Abinēen tundo, ba sāawa Abielin bibu.

⁵² Sōlun wāaru kpuro sō, tabu kun dwiiyare wi ka Filisitiban baa sō. Yen sōna win tumbu sō, ù n goo wa wi u dam mō u wōrugōru mō, u ra yēro mwāamēwa u ko win tabu kowo.

Isireliba ka Amalekiban tabu

15

¹⁻² Samueli u Səulu sɔ̌wa u nɛɛ, nɛna Gusunɔ wəllu ka tem Yinni u ɔ̌rima wunen mi, n nun gum wisi n ka sɔ̌si ma u nun ɔ̌sa a ko sunɔ win tɔ̌mbu Isireliban suunu sɔ̌. Yen sɔ̌ tɛ, a swaa dakio a nɔ ye u gerua. U nɛɛ, u koo Amalekiba dibu kɔ̌sia ye ba ka Isireliba swaa bura sanam mɛ ba yara Egibitin di. ³ Yen sɔ̌, a doo a bu wɔ̌ri kpa a ye ba mɔ̌ kpuro kpeerasia mam mam. A ku de bu tiara. A bu goowo kpuro tɔ̌n durɔ̌bu ka tɔ̌n kurɔ̌bu ka bibu sere ka bii wɛ̌nɔ, ka maa ben yaa sabenu.

⁴ Ma Səulu u win tɔ̌mbu menna u gara Telaimuɔ. Win tabu kowobun geera kua nɔ̌rɔ̌bun suba goobu (200.000), ma Yudaba ba maa kua tɔ̌mbu nɔ̌rɔ̌bun suba wɔ̌kuru (10.000). ⁵ Sanam mɛ Səulu ka win tabu kowobu ba tura Amalekiban wuu bɔ̌kɔ̌wɔ, yera ba kukua gen wɔ̌wa gaa sɔ̌. ⁶ Ma Səulu u Keniba sɔ̌wa u nɛɛ, bu de bu tii wuna Amalekiban min di, kpa wi, u ku raa bu menna u go kpuro sannu. Domi be, ba Isireliba durom kuawa saa ye ba wee Egibitin di. Ma Keni be, ba yara saa Amalekiban min di. ⁷ Yen biru Səulu ka win tabu kowobu ba Amalekiba wɔ̌ri ba bu sunka saa Hafilan di sere ka Surio ye ya wɔ̌a Egibitin sɔ̌ yari yeru gia. ⁸ Ma ba ben sunɔ mwa wi ba sokumɔ Agagi. Be ba tie, ma ba bu go ka takobi. ⁹ Adama Səulu ka win tabu kowobu, ba Agagi deri, ba n nɔ̌n go, ka sere maa yaa sabe ni nu gea sɔ̌a, yāanu ka ketɛba ka naa kpɛmi ka yāa kpɛmmɛnu ni nu gum mɔ̌ ka baayere kpuro ye ya gea sɔ̌a. Ba yina bu ye kpuro kpeerasia mam mam. Adama ye ya n dam mɔ̌ ka ye ya n waabu wɔ̌, ba ye kpuro gowa mam mam.

¹⁰ Saa ye sɔ̌ra Yinni Gusunɔ u ka Samueli gari kua u nɔ̌n sɔ̌wa u nɛɛ, ¹¹ nɛn nukura sankira ye na ka Səulu kua sunɔ. Domi u man biru kisi, u n nɛn gere mɛm nɔ̌wɛ.

Ye Samueli u gari yi nua, yera u mɔ̌ru kua gem gem, ma u Yinni Gusunɔ nɔ̌ɔ̌gɛru sue wɔ̌ku giriru.

¹² Sisiru bururu u seewa yellu u dɔ̌ u ka Səulu yinna. Adama ba nɔ̌n sɔ̌wa ba nɛɛ, Səulu u da wuu ge ba mɔ̌ Kaameli gia. Miya u kperu garu gira tɔ̌mbu bu ka win nasara yaaya. Min diya u maa ɔ̌sira u da Giligaliɔ. ¹³ Ma Samueli u da win mi. Ye Səulu u Samueli wa, yera u nɛɛ, Gusunɔ u nun domaru kua. Wee na kpuro kua ye u man yiire.

¹⁴ Samueli u nɛɛ, n n mɛn na, amɔ̌na na ka yāanu ka ketɛban wuri nɔ̌mɔ.

¹⁵ Səulu u nɛɛ, tabu kowoba ba yāanu ka ketɛ geenu ɔ̌sa ba ka wɔ̌ma saa Amalekiban min di kpa bu ka Gusunɔ wunen Yinni yākuru kua. Adama ba ye ya n gea sɔ̌a kpeerasiawa mam mam.

¹⁶ Ma Samueli u nɛɛ, a sakuo n nun sɔ̌ ye Yinni Gusunɔ u man sɔ̌wa ɔ̌a wɔ̌kuru.

Səulu nɛɛ, a geruo.

¹⁷ Samueli u nɛɛ, yellu a tii garisiwa bwɛ̌bwɛ̌, ma Yinni Gusunɔ u nun ɔ̌sa a kua Isireliban sunɔ. ¹⁸ Ma u nun ɔ̌ra u nɛɛ, a doo a Amaleki durumɔ̌ii be tabu wɔ̌ri a bu go a kpeerasia mam mam. ¹⁹ N n mɛn na, mban sɔ̌na a n Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔ̌wɛ. Mban sɔ̌na i kua ye ya n nɔ̌n dore, i ben yānu kata kua i gura.

²⁰ Səulu u nɛɛ, na Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔ̌wa fa. Na da mi u man ɔ̌ra, ma na Amalekiban sunɔ Agagi mwa na ka na, ma na win tɔ̌mbu go mam mam. ²¹ Adama nɛn tabu kowoba ba ben yāanu ka ben ketɛ geenu mwaama bu ka Gusunɔ wunen Yinni yākuru kua Giligaliɔ.

²² Samueli u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ u kīru bo. Yākunu? Nge mɛm nɔ̌bu. Wee mɛm nɔ̌bu bu yākuru kere. Wii kpību bu maa yāku yaa gum kere. ²³ Wi u ku ra Gusunɔ mɛm nɔ̌wɛ u sɔ̌awa taarɛɔ̌ii nge sɔ̌ro. Wi u ku ra nɔ̌n wiru kpīye, u sɔ̌awa nge būu sɔ̌. Tɛ, yɛn sɔ̌ a Yinni Gusunɔn gere yina, win tii u maa nun yina, u nun bandu yara.

²⁴ Yera Səulu u Samueli sɔ̌wa u nɛɛ, na durum kua, na Yinni Gusunɔn wooda sara ka maa wunen gere. Na nɛn tɔ̌mbun bɛrum kua ma na ben

gere wura. ²⁵ Adama na nun kanamɔ, a man nɛn durum suuru kuo, kpa a ka man wura Giligaliɔ, n ka Yinni Gusunɔ sã.

²⁶ Ma Samueli u nùn sɔɔwa u nɛɛ, na n maa ka nun wurɔ. Domi a Yinni Gusunɔn gari yina. Mɛya u maa nun yina, u nun bandu yara.

²⁷ Sanam mɛ Samueli u gɔsira u ka doona, yera Sɔɔlu u win yaberun swaa gaba, ma yabe te, ta gɛɛra. ²⁸ Samueli u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nun Isireliban bandu wɔrari gisɔ u tu goo wɛ wi u nun sanɔ kere. ²⁹ Gusunɔ, Isireliban Yinni yiikogii u ku ra weesu ko, u ku ra maa win himba gɔsie, domi u n sã nge tɔnu.

³⁰ Sɔɔlu u kpam nɛɛ, na durum kua, adama tɛ na nun kanamɔ a man bɛɛɛ dokeo nɛn tɔmbu Isireliba ka ben guro gurobu kpuron wuswaaɔ. A ka man gɔsira Giligali mi kpa n ka Gusunɔ wunen Yinni sã.

³¹ Ma Samueli u gɔsira u ka Sɔɔlu da. Sɔɔlu u Yinni Gusunɔ sãwa.

³² Yera Samueli u nɛɛ, i ka man Agagi, Amalekiban sunɔ wi naawa mini. Ma Agagi wi, u susi ka nuku dobu. Domi u bwisika ma gɔɔ nùn sarari. ³³ Adama Samueli u nɛɛ, nge mɛ wunen takobi ya tɔn kurɔbu gabun bibu go, nge mɛya wunen mero u koo maa bii bia.

Ma Samueli u Agagi go u bɔtira Yinni Gusunɔn sãa yerɔ Giligaliɔ.

³⁴ Yen biru Samueli u da Ramaɔ, Sɔɔlu maa da win yenuɔ Gibeaaɔ.

³⁵ Sere Samueli u ka gu, u n maa Sɔɔlu mɛɛrim daare. Adama u ra n nùn swiyyammɛwa yèn sɔ Gusunɔn nuki sankira ye u ka nùn kua Isireliban sunɔ.

Gusunɔ u Dafidi gɔsa

u ka ko sunɔ

16

¹ Yinni Gusunɔ u Samueli sɔɔwa u nɛɛ, sere saa yerɔ kaa n wãa a n Sɔɔlu swiyyammɛ. Domi na nùn bandu yara. U n maa kpɛ u bandu di Isireliba sɔɔ. Yen sɔ, a gum yibio wunen kɔba ye sɔɔ kpa n nun gɔri a da Isai,

Betelehemugiin mi. Domi na win bii turo gɔsa u ka ko sunɔ wi na kɛ.

² Adama Samueli nɛɛ, amɔna kon ko n ka da mi, domi Sɔɔlu u n ye nua, u koo man go.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a naa gbiiba suo kpa a nɛɛ, a nawa a ka man yākuru kua. ³ Kpa a Isai soku yāku yeru mi. Miya kon nun sɔ ye kaa ko. Yera a gum tāre wi kon nun sɔɔsin wirɔ.

⁴ Samueli u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa. Ye u na Betelehemuɔ, yera wuu gen guro gurobu ba na win mi ka berum ba nɛɛ, n ka sere do mɛ?

⁵ Ma Samueli u bu wisa u nɛɛ, n do gbāa gbāa. Na nawa n ka Yinni Gusunɔ yākuru kua. I bɛɛn tii disi wunario kpa i na yāku yerɔ.

Ma Samueli u maa Isai ka win bii tɔn durɔbu soka. Ba tii disi wunari ba na yāku yeru mi. ⁶ Saa ye be kpuro ba tunuma, yera Samueli u Eliabu wa. Ma u bwisika u nɛɛ, à n da wiya mi, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa. ⁷ Adama Yinni Gusunɔ u Samueli sɔɔwa u nɛɛ, a ku win wasin buram mɛɛri, n kun mɛ win gunum, n n wi, na gɔsa. Domi nɛ, Yinni Gusunɔ, na ku ra wasin buram mɛɛri nge tɔnu. Gɔruwa na ra mɛɛri.

⁸ Ma Isai u Abinadabu soka, u dera u susi Samuelin wuswaaɔ. Ma Samueli u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun maa wini gɔsa.

⁹ Ma Isai u dera Sama u susi Samuelin wuswaaɔ. Adama Samueli u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun winin tii gɔsa.

¹⁰ Isai u dera win bibu nɔɔba yiru ba susi Samuelin wuswaaɔ. Adama Samueli u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni kun ben goo gɔsa.

¹¹ Ma u Isai bikia u nɛɛ, wunen bii tɔn durɔbu kpurowa mini?

Isai u nùn wisa u nɛɛ, ben dāako wi ba mɔ Dafidi, wiya u woo, u yāanu kparamɔ.

Yera Samueli u nɛɛ, a de bu nùn kasuma. Domi sa n kpɛ su yākuru ko ma n kun mɔ u na.

¹² Ma Isai u dera ba nùn kaso da ba ka na. Dafidi wi, u sãawa tɔn swāɔ, u wasi bwāa do, u maa waabu wā. Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a seewo a nùn gum mɛ tāre domi wiya na gɔsa. ¹³ Yera Samueli u win kɔba ye

sua u nùn gum mɛ tãre win maabun wuswaaɔ. Ma Gusunɔn Hunde u Dafidi yɔɔwa saa dɔma ten di.

Yen biru Samueli u gɔsira u wura Ramaɔ.

¹⁴Yen biru Gusunɔn Hunde u Sɔɔlu deri ma Yinni Gusunɔ u dera hunde kɔsa ya nùn tɔya mɔ. ¹⁵Ma Sɔɔlun bwãabu ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, wee Yinni Gusunɔ u dera hunde kɔsa ya nun tɔya mɔ. ¹⁶N n mɛn na, bɛsɛn yinni, a de su goo kasu wi u mɔrɔku soberu yɛ. Yinni Gusunɔ ù n dera hunde kɔsa ya nun seeri, kpa u mɔrɔku ge so kpa yu sara.

¹⁷Ma Sɔɔlu u win bwãa be wisa u nɛɛ, i doo i goo kasu wi u mɔrɔku soberu yɛ sãa sãa kpa i ka nùn na nɛn mi.

¹⁸Ma win bɔɔ turo u nɛɛ, na Isai Betelehemugiin bii turo waare wi u mɔrɔku soberu yɛ. U maa wɔrugɔru mɔ gem gem, u sãawa tabu durɔ, u ra maa gari gere ka laakari. Durɔ burɔn tiiwa. Yinni Gusunɔ maa wãa ka wi.

¹⁹Yera Sɔɔlu u gɔra Isain mi, u nɛɛ, a man wunen bii Dafidi yãa kparo wi kɛɛma u na nɛn mi. ²⁰Ma Isai u pɛɛ sua ka tam mɛ ba doke yaa gɔnan bɔɔru sɔɔ, ka boo kpɛmu, u ye kpuro ketɛku sɔbi. Ma u Dafidi swaa sure ka yãa ni kpuro u da Sɔɔlun mi. ²¹Ye u tura mi, u kua win bɔɔ. Sɔɔlu u nùn kãa gem gem ma u nùn kua win tabu yãa sɔwo. ²²Ma Sɔɔlu u maa gɔra Isain mi, u nɛɛ, a man Dafidi derio u n sãa nɛn sɔm kowo, domi win daa ya man dore.

²³Saa dɔma ten di, Yinni Gusunɔ ù n dera hunde kɔsa ya Sɔɔlu seeri, Dafidi u ra win mɔrɔku suewa u so, kpa hunde kɔsa ye, yu sara. Kpa win laakari yu wurama mam mam.

Dafidi ka Goliati

17

¹Yen biru Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna ba tabun sɔɔru kua Sokoɔ Yudan temɔ. Ba ben sansani gira Efesi Damimuɔ, ye ya wãa Soko ka Asekan baa sɔɔ. ²Sɔɔlu ka Isireliba ben tii ba mɛnna ba ben sansani gira Elan wɔwa sɔɔ. Miya ba tabu kpĩ bu ka Filisitiba wɔri. ³Filisitiba ba yɔ wɔwa

yen bera gee, ma Isireliba ba maa yɔ yen bera giɔ.

⁴Tabu durɔ goo u yarima Filisitiban sansanin di, u da u yɔra sansani yiru yen baa sɔɔ. Win yĩsira Goliati. Gatin diya u na. Ma win gunum tura gɔm soonu nɔɔba tia ka bɔnu. ⁵U sii gandun furɔ doke, ka sii gandun tarakpe ye ba kua nge swãa kokosu. Yen bunum mu kua kilo wata. ⁶U maa sii gandun kɔrɔm doke, ma u sii gandun yaasa bɛki. ⁷Yaasa yen buru ta sãawa nge weson dɛka ye u ra bɛku yasa tɛke. Yen bɛm bunum tura kilo nɔɔba yirun saka. Ma tabu kowo goo u nùn gbiiye u win tɛrɛru nɛni. ⁸Goliati wi, u yɔra u gbãra u Isireliban tabu kowobu sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna i yarima i tabu sĩa kpĩ. I n yɛ ma nɛ Filisitiwa, bɛɛ maa Sɔɔlun yobu? I goo gɔsio bɛɛn suunu sɔɔ u na u ka man sanna. ⁹U n kpĩa u man kamia u go, nɛn tɔmbu bu ko bɛɛn yobu. Adama nà n nùn kamia na go, bɛɛya ko i ko bɛsɛn yobu, kpa i sun sã. ¹⁰Sannɔwa na kĩ gisɔ. I goo wunama wi u koo ka man sanna.

¹¹Ye Sɔɔlu ka Isireliba kpuro ba Filisiti win gari yi nua, ma bɛrum bu mwa gem gem.

¹²Dafidi wee, u sãawa Isain bii. Isai wi, Efaratigiwa wi u wãa Betelehemuɔ Yudan temɔ. Bii tɔn durɔbu nɔɔba itawa u mara. Sɔɔlun waati ye sɔɔ, u sãawa durɔ tɔkɔru gem gem. ¹³Win bii bukurobu ita ba Sɔɔlu swĩ ba ka tabu da. Ben yĩsa wee, Eliabu ka Abinadabu ka Sama. ¹⁴Sanam mɛ ba wãa Sɔɔlun sansaniɔ, win bii dãako Dafidi ¹⁵u ra dewa Betelehemuɔ u ka win tundon yãanu kpara kpa u gɔsirama Sɔɔlun mi.

¹⁶Saa ye sɔɔ, Goliati wi, u ra nɛwa Isireliban wuswaaɔ bururu ka yoka u ka tii bu sɔɔsi. Mɛya u kua sere sɔɔ weeru.

¹⁷Sɔɔ teeru Isai u win bii Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, a gbere sɔndanu saaki tia suo ka pɛɛ wɔku te, kpa a ka wunen maabu daawa fuuku tabu gberɔ. ¹⁸A maa gasanu wɔku te suo a ben wuurun wirugii wɛ kpa a wa nge bà n bwãa do, kpa a ka gãanu wurama ben min

di ni nu koo man sɔɔsi ma a tura mi. ¹⁹ Ba wāa ka Sɔɔlu ka Isireliban tabu kowobu Elan wɔwaa. Miya ba tabu mɔ ka Filisitiba.

²⁰ Sisiru buru buru, Dafidi u seewa u yāa ni goo nɔmu sɔndia. Ma u win sɔmunu sua u doona nge mɛ Isai u nùn yiire. Ye u tura mi, u deema wee, tabu kowoba yarimamɔ ba tabun sɔɔru mɔ. Ba gɔbamgba soomɔ ba kuuki mɔ. ²¹ Isireliba ka Filisitiba ba tabu tɛriamɔ. ²² Dafidi u win sɔmunu sɔbia u yānun kɔso nɔmu beria, ma u duka da tabu gberɔ u win maabu deema u bu tɔbura. ²³ Sanam mɛ u ka bu gari mɔ, wee Filisitiban tabu durɔ Gatigii wi ba mɔ Goliati u kurama saa Filisitiban tabu sian di. U win gari yi saarim seewa, ma Dafidi u yi nua. ²⁴ Ye Isireliba ba durɔ wi wa, be kpuro ba bɛrum soora gem gem ba duki yakikira. ²⁵ Ma ba mɔ, durɔ wi wee, u maa yarima u ka sun nɔɔ kasu. Wi u kpia u nùn go, sunɔ u koo yɛro dukia baka wɛ, kpa u nùn win bii wɔndia kɛ kurɔ. Mɛya yɛron yɛnugiba ko n tii mɔ. Sunɔ kun maa bu gāanu bikiamɔ.

²⁶ Ma Dafidi u be ba wāa win bɔkuɔ bikia u nɛɛ, wara ra n Filisiti, bango sarirugii wi, u sere ka bɛsɛ Gusunɔn tabu kowobu nɔɔ kasu. Mba ba koo yɛro wɛ wi u nùn go, ma u Isireliba sekuru yara.

²⁷ Ba nùn sɔɔwa ye ba raa gerunamɔ. Ba nɛɛ, yenɛ ka yenɛwa ba koo yɛro wɛ wi u nùn go.

²⁸ Ye Eliabu Dafidin mɔɔ tɔnwero u nua Dafidi u gari mɔ ka tɔn be, u ka nùn mɔru kua u nùn bikia u nɛɛ, wara a sere yāa gɔɔ piibu ge deria gɔburɔ. Na wunen anayisiru yɛ ka wunen woo bɔbunu. Na yɛ ma a na a ka tabu mɛɛriwa.

²⁹ Dafidi u wisa u nɛɛ, mba n kua. Baa gari na n kpɛ n bikia?

³⁰ Ma u nùn biru kisi u da u goo gari bikia. Yera ba nùn wisa nge mɛ gbiikoba raa gerua.

³¹ Be ba nua ye Dafidi u gerua, yera ba da ba Sɔɔlu saaria. Ma Sɔɔlu u Dafidi sokusia. ³² Dafidi u Sɔɔlu sɔɔwa u nɛɛ, a ku de goon tororu tu kara Filisiti win sɔ, yinni, kon da n ka nùn sanna.

³³ Sɔɔlu u nɛɛ, a n kpɛ a susi Filisiti win mi, a sere ka nùn sanna. Domi wunɛ bii piibuwa gina. Durɔ wi, u maa sɔɔwa tabu durɔ saa win aluwaasirun di.

³⁴ Ma Dafidi u Sɔɔlu sɔɔwa u nɛɛ, na raa sɔɔwa nɛn tondon yāa kparɔ. Gbee sunɔ, n kun mɛ yaa kɔsa gaa yā n na ya yāa teeru mwa yāa gɔɔ sɔɔ, ³⁵ na ra ye naa girewa kpa n ye so n yāa te wɔra yen nɔɔn di. Yā n man sɛirema yen nɔɔ gbiniya na ra nɛnɛ n ka ye so n go. ³⁶ Yinni na yaa kɔsi goore. Nge mɛya kon maa Filisiti bango sarirugii wini go nge yen tia, domi u Gusunɔn tabu kowobu nɔɔ kasu. ³⁷ Yinni Gusunɔ wi u man wɔra saa gbee sunɔ ka yaa kɔsa yen min di u koo maa man wɔra Filisiti win nɔman di.

Ma Sɔɔlu u nɛɛ, a doo kpa Yinni Gusunɔ u nun yɔre.

³⁸ Ma Sɔɔlu u win tiin tabu yānu kpuro sua u Dafidi sebusia. Niya tarakpe ka sii gandun furɔ, ³⁹ ka takobi. Yen biruwa Dafidi u kookari kua u ka sɛ, domi u n yen dɔɔnɛ mɔ. Adama u Sɔɔlu sɔɔwa u nɛɛ, na n kpɛ n ka yeniba kpuro sɛ, domi na n yen dɔɔnɛ mɔ.

Ma u ye pota u yi. ⁴⁰ Yera u win dɛka sua u da u kpee gori nɔɔbu dɔbura daarɔ u yi doke win kpara bɔɔrɔ ma u win kpurantɛru sua u susi Filisiti win mi.

⁴¹ Saa ye sɔɔ, Filisiti wi, u win tɛrɛ nɛnɔ gbiisie ba ka susimɔ ba dɔɔ Dafidin mi. ⁴² Ye Filisiti wi, u Dafidi mɛɛra tii, u wa ma aluwaasi kpembuwa, tɔn swāa durɔ burɔ, yera u nùn gema. ⁴³ Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, nɛ bɔɔwa a ka sere dɛki suama a man kasu? Yera u Dafidi bɔrusi ka win bɔnun yɛsiru. ⁴⁴ Ma u nɛɛ, a susima, kon de gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yu wunen yaa di.

⁴⁵ Dafidi wi, u Filisiti wi sɔɔwa u nɛɛ, wunɛ wee a ka man sannɔ wee ka takobi ka yaasa ka saka. Adama nɛ, na ka nun sannɔ weewa ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin yɛsiru, wi u maa sɔa Isireliban tabu kowobun Yinni wi a nɔɔ kasu. ⁴⁶ Giso Yinni Gusunɔ u koo man nun nɔmu beria. Kon nun

so n sura kpa n wunen wiru bura. Giso kon Filisitiban tabu kowobun gonu gunosu ka gbeeku yee we yi di. Kpa handuniagibu kpuro bu gia ma Gusuno Isireliban Yinni u dam ma. ⁴⁷ Be ba waa mini kpuro ba koo wa ma Yinni Gusuno kun takobi ka yaasan bukata ma u ka tanu faaba ko. Domi wiya u ra tabu di. U koo sun bee nomu beria.

⁴⁸ Saa ye Filisiti wi, u susimo u ka Dafidi wari, saa yera Dafidin tii u maa duka dɔɔ Filisitiban tabu siaa u ka nun yinna. ⁴⁹ Ma u win nomu kpɛɛ kpɛɛ bɔɔ te saa u kperu wuna u beri win kpurantɛru saa. Ma u Filisiti wi kpee te kara ta da ta num win sirikanaa ma u woruma u kibari.

⁵⁰ Kpurantɛrun kpee teera Dafidi u ka Filisiti wi kamia. Ye u nun sura baa takobi u n neni.

⁵¹ Ma u duka da u durɔ win takobi woma yen kararun di u ka nun go u wiru bura. Ye Filisitiba ba wa ma ben tabu durɔ wi, u gu, yera ba duki yarina. ⁵² Yera Isireliban tabu durɔbu ka Yudaba ba seewa ba Filisitiba fɛɛrisi ka tabun wurenu ba bu gira sere Gati ka Ekoronin kɔnnɔwɔ, ma Filisitiban gonu woruka Saaraimun swaa sere ka Gatiɔ n ka girari Ekoronio.

⁵³ Ma Isireliba ba gosirama ba Filisitiban sansani wari ba ben yanu gura. ⁵⁴ Yen biru Dafidi u Goliatin wiru sua u ka da Yerusalemua. Adama ye ya saa Goliatin tabu yanu kpuro u ni yiwa win tiin kurɔ.

Yonatham

u ka Dafidi bɔrɔnu kua

⁵⁵ Saa ye Soolu u Dafidi wa u dɔɔ u ka Filisiti wi sanna, yera u win tabu sunɔ Abineɛ bikia u nɛɛ, Abineɛ, weren biiwa bii durɔbu geni.

Abineɛ u wisa u nɛɛ, sere ka wunen waaaru, na n ye.

⁵⁶ Ma sunɔ u nɛɛ, a bikio kpa a nɔ n weren biin na.

⁵⁷ Ye Dafidi u Filisiti wi go u kpa u win wiru bura u neni u ka wee, yera Abineɛ u ka nun da Soolun mi. ⁵⁸ Soolu u nun bikia u nɛɛ, bii wune, weren biiwa wune.

Dafidi u nɛɛ, Isai, wunen bɔɔ wi u waa Betelehemua, wiya u man mara.

18

¹ Saa ye Dafidi u ka Soolu gari kua u kpa, Yonatham u nun kia nge win tiin hunde ma u ka nun bɔrɔnu kua gem gem. ² Saa maa dama ten diya Soolu u nun mwa u yi u n maa wure u da win tundon mi. ³ Yonatham u bɔrua ma u ko n saa Dafidin bɔrɔ sere ka baadommaa yen sɔ u nun ki nge win tiin hunde. ⁴ Yera u win tiin yaberu pota u Dafidi ka ka maa win tabu yaberu ka mam win takobi ka win tendu ka win kpaka.

⁵ Mi Soolu u Dafidi tabu gɔra kpuro, u ra nasara suewa. Yen sɔna u nun kua win tabu kowobun tanwero. Ma n tambu kpuro dore ka mam Soolun tabu durɔbun tii.

Soolu

u ka Dafidi nisinu seewa

⁶ Saa ye saa tabu kowoba wee tabu gberun di, mi Dafidi u Filisiti wi go, yera tan kurɔba yarima Isireliban wusu kpuron di bu ka Soolu senna. Ba yaama ba baranu ka mɔrɔkunu sooma, ba kuuki mɔ ka nuku dobu.

⁷ Ba womusu mɔ ba mɔ, Soolu u ra nɔrɔm nɔrɔm (1.000) go. Adama Dafidi u ra nɔrɔbun suba waku wakubu (10.000) go.

⁸ Gari yi, yi n ka Soolu naawe, ma u mɔru bara gem gem. U nɛɛ, ba Dafidi siara nɔrɔbun suba waku wakubun sɔ, adama negibu nɔrɔm nɔrɔm tɔna. Mba na maa ka Dafidi kere sina gɔna baasi.

⁹ Saa dama ten diya Soolu u ka Dafidi nɔnu kɔsu mɛrim torua.

¹⁰ Yen sisiru Gusuno u dera hunde kɔsa ya Soolu seeri ma u bindima win yenun suunu saa u gari geruma nge bunugii. Ma Dafidi u mɔrɔku sua u nun soowamme nge me win dɔɔne. N deema Soolu u win yaasa neni. ¹¹ Ma u ye fia u ka Dafidi saku u nɛɛ, kon ka nun gana mennawa. Nge meya u kua sere non yiru, adama Dafidi u ye kpuro fuka ma Soolu u nun kamia. ¹² Yen biru Soolu u Dafidi nasia, domi u gia ma Yinni Gusuno u nun deri, ma u ka Dafidi waa. ¹³ Yera n dera u nun desirasia win bakun di u

nùn kua tabu kowobu nərɔbun (1.000) tɔnwero. Ma Dafidi u Isireliba kpara tabu sɔɔ. ¹⁴Ye u gɔru doke u ko kpuro, ya ra koorewa, domi Yinni Gusunɔ u wāa ka wi. ¹⁵Ye Sɔɔlu u wa ye Dafidi u mɔ kpuro ya ra koorewa, yera u nùn nasiam sosi. ¹⁶Adama Isireliba ka Yudaba kpuro ba Dafidi kīa yèn sɔ u bu kparamɔ ben tabu sɔɔ.

Dafidi u Sɔɔlun bii Mikali

sua kurɔ

¹⁷Ma Sɔɔlu u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, nɛn bii wɔndia gbiikoo Mɛrabuwa kon nun kɛ kurɔ. Adama a de a n sɔa damgii kpa a Yinni Gusunɔ sanna. Domi Sɔɔlu u bwisika u nɛɛ, u n kī u nùn go win tii, Filisitibara u koo nùn bɔrie.

¹⁸Adama Dafidi u Sɔɔlu wisa u nɛɛ, yinni, wara ra n nɛ. Mba nɛn yɛnugibu ka nɛn tundon bweseru n ka sere ko wunɛn dokiri.

¹⁹Adama saa ye Sɔɔlu u koo Dafidi Mɛrabu wi wɛ kurɔ, saa yera u nùn sua u Adirieli, Meholaɗii wɛ u sua kurɔ.

²⁰N deema Sɔɔlun bii wɔndia goo, wi ba mɔ Mikali, u Dafidi kī. Ye ba Sɔɔlu gari yi sɔɔwa, n nùn dore. ²¹Ma u nɛɛ, kon nùn wi kɛ, kpa u ko yina Filisitiba bu ka Dafidi nɔma turi. Ma u Dafidi sɔɔwa nɛn yiruse u nɛɛ, saa gisɔn di kaa ko nɛn dokiri.

²²Ma Sɔɔlu u win bwāabu yiire bu ka Dafidi gari yi ko nɛkɛ nɛkɛ bu nɛɛ, wee, sunɔn nukura do wunɛn sɔ. Win bwāabu kpuro ba maa nun kī. Yen sɔ, a de a n sɔa win dokiri.

²³Ma ba da ba Dafidi gari yi nɔɔsia. Ma Dafidi u nɛɛ, bɛɛn nɔni sɔ gāa piimina mi? Bu nɛɛ, na sɔa sunɔn dokiri? Nɛ bwɛɛbwɛɛwa wi ba kun garisi gāanu.

²⁴Ma Sɔɔlun gɔro be, ba wura ba nùn Dafidin gari yi sɔɔwa. ²⁵Sɔɔlu u nɛɛ, amɛniwa i ko i Dafidi sɔ i nɛɛ, na n dokirirun gāanu ganu kī, ma n kun mɔ Filisitiban sen sarusu wunɔbu (100). Yera ya ko n sɔa mɔru kɔsiaru nɛn yibereban mi.

Sɔɔlu u yeni gerumɔwa kpa Filisitiba bu ka Dafidi go. ²⁶Ye ba da ba Dafidi gari yi sɔɔwa ya nùn dore u n ka sɔa sunɔn dokiri. Tɔɔ te ba koo

nùn kurɔ wɛ tu sere turi, ²⁷u seewa ka win tabu kowobu ba da ba Filisitiba go tɔnu goobu (200). Ma Dafidi u ka ben sen sarusu na u su gara tia tia u sunɔ wɛ. Saa yera Sɔɔlu u nùn win bii Mikali wɛ kurɔ.

²⁸Ye Sɔɔlu u gia ma Yinni Gusunɔ u ka Dafidi wāa, win bii Mikali u maa nùn kī gem gem, ²⁹yera u nùn nasiam sosi. Ma u kua win yibere win wāaru kpuro sɔɔ.

³⁰Yen biru Filisitiban tabu sinambu ba ra n wɔraa naamɔ Isireliban mi. Dafidi u n ka bu sanna, u ra nasara suewa n kere Sɔɔlun tabu tɔnwero be ba tie. Yen sɔna u yisiru yara.

Yonatam u ka Dafidi yina

19

¹Sɔɔlu u win bii Yonatam ka win bwāabu kpuro sɔɔwa u nɛɛ, bu Dafidi goowo. Adama Yonatam u Dafidi kī n banda. ²Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, nɛn baa Sɔɔlu u swaa kasu u ka nun go. A de a n tii yɛ sia bururu, kpa a kuku yeru kasu a n wāa mi. ³Nɛ ka nɛn baa sa ko na su yɔra deedeeru mi a kukua kpa n ka nùn wunɛn gari ko. Kpa n nun sɔ ye na nua win min di.

⁴Ye ba na mi, Yonatam u win baa Dafidin gea saaria u nɛɛ, wunɛ sunɔ a ku wunɛn bɔɔ Dafidi torari. U n nun kɔsa gaa kue. Ye u kua kpuro, gāa geena. ⁵U tii kari bɔrie ye u ka Filisiti wi go. Ma Yinni Gusunɔ u Isireliba kpuro nasara baka wɛ. Wunɛn tii a ye wa, ma wunɛn nukura dora. N n mɛn na, mban sɔna a kī a tora a ka Dafidi wi u deere mi go kam.

⁶Ma Sɔɔlu u Yonatam gari yi wura ma u bɔrua u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru, na n maa Dafidi goomɔ.

⁷Ma Yonatam u Dafidi soka u nùn gari yi kpuro saaria. U ka nùn da Sɔɔlun mi, ma Dafidi u nùn sɔwa nge yellu.

Mikali u Dafidi faaba kua

⁸Tabu kpam tunuma ma Dafidi u yara u ka Filisitiba sanna. U bu kamia mam mam, ma ba duki sua.

⁹Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u dera hunde kɔsa ya kpam Sɔɔlu seeri. Saa

ye, u sō win dirō u win yaasa neni, ma Dafidi u nūn māraku soowammē.
¹⁰ Sōlu u kī u Dafidi yaasa kara u ka gana menna, adama Dafidi u fuka ma Sōlun yaasa ya da ya gira ganao. Yera Dafidi u kura u duka sua wōku te.
¹¹ Ma Sōlu u sōmabu gōra Dafidin dirō bu tu kōsu bu wa bu ka nūn go yam sāreru. Adama Mikali, Dafidin kurō, u nūn gari yi nōsia u nēē, ū kun duka sua wōku te, sisiru ba koo nūn go.

¹² Yera Mikali u Dafidi yara fenentin di ma u kura u kpikuru sua. Nge mēya u ka bu kisirari. ¹³ Ma Mikali u bwāaroku gagu sua u gu kpī kpin yerō. U gen wiru boo gōna wukiri. Ma u gu bekuru bubusi. ¹⁴ Saa ye Sōlu u tōmbu gōra bu Dafidi mwaama, yera Mikali u nēē, sii barō u kpī.

¹⁵ Ye ba wura ba Sōlu sōwa mē, yera u nēē, bu doo bu Dafidi wa, kpa bu ka nūn na ka win kpin yee te sannu, u nūn go.

¹⁶ Ye ba dua Dafidin dirō, ba deema bwāarokuwa ga kpī kpin yeru wallo. Gen wira boo gōna wukiri. ¹⁷ Yen biru Sōlu u Mikali sokusia u nūn bikia u nēē, mban sōna a man nōni wōkua mē, a dera nen yiberē u man kisirari u doona.

Mikali u nūn wisa u nēē, u nēēwa n de u doona. N kun mē, u koo man go.

Sōlu u Dafidi naa swī

Nayōtuō

¹⁸ Ye Dafidi u kpikuru sua u Sōlu kisirari, yera u da Samuelin mi Ramao u nūn saaria kpuro ye Sōlu u nūn kua. Ma wi ka Samueli ba sina sannu Raman wōo bera ye ba mō Nayōtuō.
¹⁹ Yera ba Sōlu sōwa ba nēē, wōo Dafidi u wāa Ramao ka Samueli sannu wōo bera ye ba mō Nayōtuō. ²⁰ Ma Sōlu u sōmabu gōra mi, bu Dafidi mwaama. Adama ye ba tura mi, ba ka Gusunōn sōmō wuuru yinna, Samueli u bu gbiye ba sāaru mō. Ma Gusunōn Hunde u sōmō be yōwa ma ben tii ba Gusunō sāaru wōri nge sōmō be.
²¹ Yera gaba da ba Sōlu sōwa. Ma u maa sōmabu gabu gōra. Ma ben tii ba maa Gusunō sāaru wōri nge sōmō be.
²² Ye Sōlu nua mē, yera win tii u den

swaa wōri u dōo Ramao. Ye u tura dōko baka ye ya wāa Sekuo, yera u bikia u nēē, mana Samueli ka Dafidi ba wāa.

Ma ba nūn sōwa ba nēē, ba wāa Raman wōo bera ye ba mō Nayōtuō.

²³ Ye u dōo mi, yera Gusunōn Hunde u maa win tii yōwa ma u Gusunō sāaru wōri nge win sōmō, u ka tura sere Nayōtuō. ²⁴ U win yaberu pota ma u Gusunō sāmō Samuelin wuswaa. Dōma te, u kpīwa basi sōo sōo ka wōkuru kpuro. Yen sōna ba ra nēē, Sōlun tii u maa kua Gusunōn sōmō?

Yonatam u Dafidi somi

20

¹ Dafidi u yakura u doona saa Raman wōo bera ye ba mō Nayōtun di, u da u Yonatam deema. U nēē, mba na kua. Mba nen toraru. Nge taarē mba na wunen tundo kua u ka kī u man go.

² Yonatam u nūn wisa u nēē, su ku wa mē! A n gbimō. Nen tundo u ku ra gāanu ganu ko u kun man sōwa, baa n n gāa piiminun na. N n mēn na, u n yenin bweseru mō u kun man sōwa. Gari yi, yi n sāa mē.

³ Dafidi u nēē, kam kam mēya n sāawa. Adama wunen tundo u n dere a yi nō, domi u yē ma a man kī too. U n maa kī wunen nukuru tu sankira. Sere ka wunen wāaru ka maa Yinni Gusunōn wāaru, naa dabusa teera ta man karane ka gōo.

⁴ Ma Yonatam u Dafidi sōwa u nēē, n n mēn na, ye a kī kpuro, a geruo. Kon nun ye kua.

⁵ Dafidi u nēē, wee siara suru kpao u koo yari. Na n kon maa ko na kun de sunōn mi su di sannu. Adama a de n da n kuke yakaso sere n ka ko sin teerun yoka. ⁶ Wunen tundo ū n bikia mana na wā, a nūn sōwō ma na nun kana n ka da nen wuu Betelehemuō. Domi nen yenugibu kpuro ba ben wōo ka wōon yākuru mō mi. ⁷ U n nēē, n wā, nē wunen bōo, na alafia wawa. Adama ū n mōru bara, a n yē ma kōsa u bwisikumō nen sō. ⁸ Adama wunē, a man kīru sōsio, domi a nōo mwēeru kua Yinni Gusunōn wuswaa ma kaa n sāa nen bōro sere ka baadommao. Nā n taarē gaa mō, a man goowo wunen

tii. Mban sōna kaa ka man da wunen tundon mi u ka man go.

⁹ Yonatham u nēē, a ku yenin bweseru bwisiku. Nà n gia ma nēn tundo u kī u nun kōsa kua, kon nun sō.

¹⁰ Dafidi u bikia u nēē, wunen tundo ù n ka nun mōru wisa, wara koo man sō.

¹¹ Yonatham u nēē, a na su da yakasō.

Ma be yiru ba yara ba da yakasō.

¹² Ma Yonatham u Dafidi sōwa u nēē, sere ka Gusunō Isireliban Yinnin wāaru, sia amadaare, ñ kun mē sin teeru, kon nēn tundon laakari mēeri. U n gea bwisikumōn na wunen sō, kon nun goo gōriama u nun sō. ¹³ Adama ù n kī u nun kōsa kua, kon nun nōsia kpa n de a doona ka bwēē dora. Nà kun kue mē, Yinni Gusunō u man yen dibu kōsia. Kpa u nun yōre nge mē u nēn tundo yōre. ¹⁴ Adama saa ye na wāa wāaru sō kpuro, a man kīru sōsio tēn bweseru Yinni Gusunō u ra win tōmbu sōsi, kpa bu ku raa man go. Nà n maa gu, ¹⁵ kpa a nēn yenugibu kīru sōsi, baa sanam mē Yinni Gusunō u dera wunen yiberēba kpuro ba ghisuka ba kpa.

¹⁶ Ma u ka Dafidi arukawani bōkua win yenugibun sō u nēē, Yinni Gusunō u Dafidin yiberēba ben dibu kōsie.

¹⁷ Yen biru Yonatham u dera Dafidi u win nō mweeru sire kīrun sō domi u nūn kīa nge win tiin hunde.

¹⁸ Ma u Dafidi sōwa u nēē, siara suru kpao koo yari. Ba koo bikia, mana a wāa. Domi bà n dimō, ba koo wa ma a ñ wāa wunen sin yerō. ¹⁹ Sin teerun yoka, a doo mi a raa kukua sanam mē wahala ye, ya torua. Kpa a n wāa kpee te ba mō Eselin gāarō. ²⁰ Kon sēenu ita to kpee ten bera gia kpa n sāa nge yīreru gara na toosimō. ²¹ Yen biru kon bii gōri u da u sēē ni kasuma. Nà n nūn sōwa na nēē, u mēerio, wee sēē ni, nu wāa win biruō, u nu tama, a n yē ma kaa kpī a yarima ka bōri yendu. Domi sere ka Yinni Gusunōn wāaru, kari maa sari. ²² Adama nà n bii wi sōwa na nēē, wee sēē ni, nu wāa win wuswaaō, a n yē ma Yinni Gusunōwa u kī a doona. N n mēn na, a doonō. ²³ Gari yi sa maa bōkua nē

ka wunē, Yinni Gusunōwa u sāa bēsen seeda sere ka baadommaō.

²⁴ Ma Dafidi u da u kukua yakasō.

Ye suru kpao u yara, sunō u na u ka yen tōō bakaru di. ²⁵ Ma u sina win ayerō ganān bōkuō, Abinēē maa wāa win bōkuō, ma Yonatham u sina ben wuswaaō, adama Dafidin sin yerō goo sari. ²⁶ Tōō te sōō, Sōolu kun gāanu gerua, domi u tamaa, u disi mōwa. Yīya yi ko n nūn yinari. ²⁷ Adama yen sisiru, surun sōō yiruse, goo sari kpam Dafidin sin yerō. Ma Sōolu u win bii Yonatham bikia u nēē, mban sōna Isain bii u ñ tōō bakaru nē saa gīan di.

²⁸ Ma Yonatham u nūn wisa u nēē, Dafidi u man suuru kana u nēē, n de u da Betelehemuō, ²⁹ domi miya ba yākuru garu mō, ma win mōō u nūn sokusia. Yen sōna u nēē, ù n nēn kīi geeru wa, n nūn yolla kuo u da u win maabu wa. Yera n dera u ñ nē u ka nun di.

³⁰ Ma Sōolu ka Yonatham mōru kua u nūn sōwa u nēē, bii seege wunē! Na yē ma wunē ka wunen mēron sekura nōō tia ye a ka Isain bii sāa mi. ³¹ Domi ù n wāa wāaru sōō, a ñ maa bandu dimō tem mē sōō. A ñ kaa n maa bōri yendu mō. N n mēn na, a gōrio bu nūn mwaama, domi n weenēwa bu nūn go.

³² Ma Yonatham u win tundo bikia u nēē, mban sōna u koo gbi. Mba u kua.

³³ Yera Sōolu u win yaasa fīa u ka Yonatham sōku, ma Yonatham u gia ma win tundo u sōōru kpa u ka Dafidi go.

³⁴ Yera u seewa dii yerun min di ka mōru. U ñ maa sōō yirusen tōō baka te di. Win nukura sankira gem gem Dafidin sō. Domi win tundo u nūn bēere sari kom kua.

³⁵ Ye n kua sisiru bururu, Yonatham u da yam mi ba raa yinna yeru kuana, wi ka Dafidi. Ma bii tōn durōbu gagu ga nūn swīi. ³⁶ Ma u bii wi sōwa u nēē, a duka doo a sēē ni kon to mi kasuma.

Ye bii wi, u duka dōō, yera Yonatham u sēu toba ga nūn sarari. ³⁷ Saa ye bii wi, u tura deedeeru mi sēu ge, ga da, yera Yonatham u kpam gbāra u nēē, ga wāa wunen wuswaaō, ³⁸ a duka doo, a ku yōra, a wasi suo.

Ma bii wi, u da u sēu ge dɔbama u ka na win yinnin mi. ³⁹ Adama u n̄ yē asiri ye ya wāa mi. Yonatam ka Dafidi tɔnawa ba ye yēesinε. ⁴⁰ Ma Yonatam u win tabu yānu sua u bii wi wē u nεε, a ka wuro yenuo. ⁴¹ Saa ye bii wi, u doona ma Dafidi u yarima saa kpee ten gāarun di sōo yēsan n̄m dwaru gia. Yera u Yonatam kpuna n̄n ita u wiru tem girari. Ma u seewa ba b̄kasina ba sw̄isi be kpuro. Adama Dafidigiiya yi kera.

⁴² Ma Yonatam u Dafidi sōowa u nεε, a doo ka alafia, kpa a n yaaye nge mε nε ka wunε sa n̄o tia kua sa b̄rura ka Yinni Gusun̄n yīsiru sa nεε, u n wāa b̄sɛn suunu sōo ka maa b̄sɛn bibu sōo sere ka baadommao.

21

¹ Yera Dafidi u seewa min di, u n doon̄o. Ma Yonatam maa ḡsira u da wuuo.

Dafidi u Soolu duka suuri

² Dafidi u da N̄obuo Akimelēkin mi, wi u s̄a yāku kowo. Ye Akimelēki u n̄n wa, yera u n̄n senn̄o na ka b̄rum, u n̄n bikia u nεε, mba n kua a ka s̄im̄o wunε turo, baa t̄n turo u n̄ ka nun sw̄ii.

³ Ma Dafidi u yāku kowo wi wisa u nεε, sun̄owa u man s̄amburu garu yiire. U maa nεε, n ku de goo u n yē yēn s̄o u man ḡra. Yen s̄ona na n̄n bwāabu sōowa na nεε, su yinna yam kasa. ⁴ Tē d̄ia n̄r̄a a m̄o yenuo. N n p̄ēn na, a man wasi n̄obu k̄ēma, n̄ kun mε, ye a gesi m̄o kpuro.

⁵ Ma yāku kowo wi, u Dafidi wisa u nεε, p̄ē gaa sari ma n kun m̄o p̄ē ye ba Yinni Gusun̄o wē, ye à n kaa di, kaa gina t̄n kur̄o desirari.

⁶ Ma Dafidi u yāku kowo wi wisa u nεε, ba sun kur̄o dendibu yinari k̄o nge mε ba ra sun kue s̄a n tabu d̄o. Kaa ra sere gere ḡra ye ba sun kooma mini? Yen s̄o, n̄n bwāaba d̄ere k̄o.

⁷ Yera yāku kowo wi, u p̄ē ye suama u Dafidi wē, domi p̄ē gaa sari mi, ma n kun m̄o ye ba raa gura Yinni Gusun̄n s̄a yerun di, ma ba sw̄ia k̄sire kua.

⁸ N deema yen t̄o te, Soolun yāa kparobun wirugii u na Yinni Gusun̄n

s̄a yer̄o u ka s̄aarun wororu garu ko. Dur̄o win yīsira D̄εgu. U s̄awa Ed̄amu.

⁹ Ma Dafidi u Akimelēki bikia u nεε, a n̄ yaasa n̄ kun mε takobi m̄o mi? Domi na n̄ sann̄o yānu ganu suame yenun di yēn s̄o sun̄o u man baasi n win ḡra ye da fuuku.

¹⁰ Yera Akimelēki wi, u n̄n wisa u nεε, takobi gaa sari ma n kun m̄o Goliatigia wi a go Elan w̄awa. Ye wee, ba ka bekuru b̄kua ba yii yāku kowon yabe tarakpen biruo. À n ye k̄i, a suo.

Ma Dafidi nεε, a man ye w̄ēma domi gaa raa ru maa sari ye ya ye tura.

Dafidi u wāa Filisitiban mi

Gat̄o

¹¹ Yen biru Dafidi u seewa u duka yakura Soolun s̄o ma u da u wāa Akisin mi, wi u s̄a Gatin sun̄o. ¹² Adama Akisin sina bwāabu ba nεε, n̄ n̄ Dafidi Isireliban sun̄o, wiya mi? Wi ba ra n̄ t̄omam̄o ba n m̄o,

Soolu u ra n̄r̄am n̄r̄am go.

Adama Dafidi u ra n̄r̄abun suba w̄aku w̄akubu (10.000) go.

¹³ Ma gari yi, yi Dafidi s̄awana sere u Akisin b̄rum kua. ¹⁴ Yera u tii ḡsia wiuro u dweebu m̄o nge gari b̄k̄o, u seewa u yorum̄o wuun k̄ann̄n gamboba s̄o. Ma u yāatam w̄im̄o mu kokum̄o win tobur̄o. ¹⁵ Ma Akisi u win bwāa be sōowa u nεε, b̄ēn tii i wa ma dur̄o wini kun bwāa do. Mban s̄ona i ka man n̄n naawa. ¹⁶ I tamaa na n̄ wiuro waarewa i ka sere man dur̄o wini naawa u man win wiura kookoosu s̄osi? Dur̄o winin bwesera i ko i duusia n̄n dir̄o?

Dafidi u kua

wuuru garun wirugii

22

¹ Yen biru Dafidi u maa kpaam da u kukua Adulamun kpee w̄aru. Ye win tundon yenugibu kpuro ba nua ma u kukua mi, yera ba seewa ba da win mi.

² Ma be ba dibu n̄ni, ka be ba dam d̄orem̄o ka be ba n̄ nuku dobu m̄o, ba m̄enna ba da win mi, ba n̄n kua ben kparo. Ben geera s̄awa t̄onu n̄erun (400) saka.

³ Saa min diya Dafidi u da Misipaa Maaabun temo, ma u tem min suno sowa u nee, na nun kanamo, a de nen tundo ka nen mero bu na ba n kukua wunen mini sere n ka gia ye Gusuno u koo ka man ko.

⁴ Ma suno u wura. Yera Dafidi u ka win tundo ka win mero da suno win mi. Miya ba waa sere n ka kua win saa kpuro ye u kukua kperu mi.

⁵ Sso teeru Gusunon samo Gadi u Dafidi sowa u nee, a kun waa kpee woru geni sso. A seewo a da Yudan temo kpa a n waa mi.

Ma Dafidi u seewa u da u waa daa sso ge ba mo Heretio.

Soolu u dera

ba yaku kowobu go

⁶ Sso teeru Soolu u da u so daru garun nuuro Gibeo gunguru garun mi, u win yaasa neni, ma win bwaba nuni sikerene. Saa ye sora u Dafidi ka win tambun labaari nua. ⁷ Yera u win bwaba be sowa u nee, bee negibu, Benyamen bweseru, i swaa dakio i no. I tamaa Isain bii u koo bee resen gbaaru we nge me na bee we, kpa u been baawure ko tambu wunbu (100) n kun me narabun (1.000) wirugii? ⁸ N n men na, mban ssa a man seesi. Domi been goo kun man domeye arukawani ye nen bii Yonatan u ka Isain bii Dafidi bakua. Been goo kun maa man wonwundu kue, u man so bwisi yi nen bii u Dafidi ka u ka man yina beria nge me u mo giso.

⁹ N deema Dagu Edamu wi, u waa ka Soolun bwaba sannu dama te. Yera u wisa u nee, na Isain bii wi wa Nubu Akimelaki, Akitubun biin mi. ¹⁰ Ma Akimelaki wi, u nun bikiaru kua Yinni Gusunon mi. Yen biru u nun dianu we ka maa Goliatin takobi ye.

¹¹ Ye Soolu u nua me, yera u dera ba Akimelaki Akitubun bii wi sokusia ka win yenugibu, be, be ba saa yaku kowobu Nubu. Ma ba mena ba na sunon mi.

¹² Ma Soolu u nee, Akimelaki, a swaa dakio a no.

Yera Akimelaki u wisa u nee, na noom, yinni.

¹³ Soolu u nun bikia u nee, mban ssa i no tia kua i man seesi, wune

ka Isain bii. Mban ssa a nun dianu ka takobi we. Yen biru a nun bikiaru kua Gusunon mi, u ka man seesi, kpa u man yina beria nge me u mo giso.

¹⁴ Akimelaki u suno wisa u nee, wunen bwaba kpuro sso, wara u ra nun wiru kpaye nge wunen dokiri Dafidi wi u ra wunen woodaba mem now. Me ya maa wunen yenugibu ba ra n nun beere we. ¹⁵ Gisora na bikiaru torua Yinni Gusunon mi win so? N n men na, yinni, a ku man gari yini sobi, n kun me nen yenugii goo. Na n yi ye, baa fiiko.

¹⁶ Yera suno u nun wisa u nee, kon bee gowa wune ka wunegibu kpuro.

¹⁷ Ma u win tabu kowo be ba nun ksu sowa u nee, i susima i man Yinni Gusunon yaku kowo beni goowa, yen so ben tii ba Dafidi nama ka. Ba maa ye ma u man duka suuriwa. Ma ba n ne bu man so.

Adama tabu kowo be, ba yina bu Yinni Gusunon yaku kowo be go. ¹⁸ Yera n dera u Dagu sowa u nee, a susima, kpa a Yinni Gusunon yaku kowo be go.

Ma u susi u bu go. Yen dama te, yaku kowobu wene ka nobuwa u go be ba ben saa yanu doke. ¹⁹ Soolu u maa dera ba Nobugibu go, kurabu ka durabu, sere ka bii wen, ka yaa sabeno, niya keteba ka ketekunu ka yanu. N deema wuu ge, ga sawa yaku kowobun wuu. ²⁰ Sanam me ba ton be goom, ba n Akimelakin bii turo Abiataa nama tura. Domi u duka sua u doona Dafidin mi gia. ²¹ Ye u tura Dafidin mi, u nun sowa u nee, Soolu u Yinni Gusunon yaku kowobu go.

²² Yera Dafidi u Abiataa sowa u nee, saa dama ten di na Dagu Edamu wa, u waa mi, na ye kam kam ma u koo da u Soolu nen labaari so. N n men na, nena na dera ba wunen yenugibu kpuro go. ²³ Yen so, a sino a n waa ka ne. A ku nanda, domi wi u kasu u nun go mi, nen tiwa yero u maa kasu u go. A n maa waa nen bakua, kaa n waa alafia sso.

Dafidi u kpikiru da

23

¹ Sɔɔ teeru ba na ba Dafidi sɔɔwa ba nɛɛ, wee, Filisitiba ba Keila wɔri ma ba ben dɛa ni nu wɛa biranu sɔɔ kpuro gura. ² Yera Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, kon kpɛ n da n Filisiti be wɔri?

Ma Yinni Gusunɔ u nɔn wisa u nɛɛ, oo, a doo a bu wɔri. Kaa bu kamia kpa a Keila wɔra.

³ Adama Dafidin tɔmbu ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ wee, sa nande baa mɛ sa wɛa Yudan tem sɔɔ. Amɔna sa ko n sɛa sɛa n Filisitiba wɔrim dɔɔ.

⁴ Yera Dafidi u maa Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Keila ye wɔra?

Ma Yinni Gusunɔ u nɔn wisa u nɛɛ, oo, a seewo a da a Filisiti be wɔri. Domi na nun bu nɔmu bɛria.

⁵ Yera Dafidi u seewa u da Keila mi ka win tɔmbu. Ma u Filisitiba wɔri u bu kamia mam mam, u ben yaa sabenu gurama. Nge mɛya u ka Keilagii be faaba kua.

⁶ N deema saa ye, Abiataa, Akimɛlɛkin bii, u duka yakurama u na u wɛa Dafidin mi, u yaku kowon yabe tarakpe nɛni te ba ra ka Yinni Gusunɔn kɪru bikie.

⁷ Yen biruwa ba da ba Sɔɔlu sɔɔwa ba nɛɛ, Dafidi u tunuma u wɛa Keilaa. Yera Sɔɔlu u nɛɛ, Gusunɔwa u man nɔn nɔmu bɛria. Domi u na u tii kenusi wuu ge ga gbɛraru ka gambo mɔ sɔɔ.

⁸ Yera Sɔɔlu u win tabu kowobu kpuro mɛnna bu da bu ka Keila wɔri, kpa bu Dafidi ka win tɔmbu tarusi.

⁹ Saa ye sɔɔ, Dafidi u nua kɔsa ye Sɔɔlu u kɪ u nɔn kua. Yera u yaku kowo Abiataa sɔɔwa u nɛɛ, a ka yabe tarakpe ye na.

¹⁰ Ma Dafidi u nɛɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, wee, na nua ma Sɔɔlu u swaa kasu u ka na Keila mini u ye kpeerasia nɛn sɔ. ¹¹ Yinni, a man sɔɔwɔ, Sɔɔlu u koo na mini ka gem? U n tunuma, wuu gen wirugibu ba koo man mwa bu nɔn nɔmu bɛria?

Ma Yinni Gusunɔ u nɔn wisa u nɛɛ, kam kam, Sɔɔlu u koo na.

¹² Ma Dafidi u maa Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, wuu gen wirugibu ba koo man mwa bu nɔn nɔmu bɛria?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, mɛya ba koo nun kua.

¹³ Yera Dafidi u seewa ka tɔmbu natan (600) saka ba yara Keilan di ba da ba sirene. Saa ye sɔɔra ba maa Sɔɔlu nɔɔsia ma Dafidi sari mi. Ma Sɔɔlu u n maa de u wuu ge wɔri.

¹⁴ Yeniban biru Dafidi u da u kukua gɛburɔ kpee baa sɔɔ Sifun guurɔ. Ma Sɔɔlu u maa nɔn kaso wɔri nge mɛ u ra ko baadomma. Adama Gusunɔ kun dere u nɔn nɔma turi. ¹⁵ Saa ye sɔɔra Dafidi u gia kam kam ma Sɔɔlu u kasuwa u nɔn go. Ma u da u wɛa gɛburɔ Sifun dɛa sɔɔwɔ.

¹⁶ Yera Yonatham Sɔɔlun bii u maa wa mɛ, ma u seewa u da Dafidin mi, u ka nɔn dam kɛ u Gusunɔ naane ko. ¹⁷ Ye u tura mi, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku nanda. Domi Sɔɔlu kun nun naa turi. Wuna kaa bandu di Isireliɔ kpa na n sɛa wunen yiruse ban te sɔɔ. Nɛn tundo Sɔɔlun tii, u yɛ mɛ.

¹⁸ Yera ba arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Ma Dafidi u sina dɛa sɔɔ mi. Yonatham u maa gɔsira u da yenuɔ.

Sɔɔlu u Dafidi naa gire

¹⁹ Ma Sifugibu ba da Sɔɔlun mi Gibeɔ ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, Dafidi u kukua bɛsɛn mi, kpee baa sɔɔ dɛa sɔɔwɔ, Hakilan guurɔ te ta wɛa bera mi gɛanu ku ra kpɛn sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. ²⁰ Tɛ wee, a nɔn kasu a mwa. N n mɛn na, a na, sa ko nun nɔn nɔmu bɛria.

²¹ Ma Sɔɔlu u bu wisa u nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ domaru kua domi na wa i nɛn wɔnwɔndu mɔ. ²²⁻²³ Yen sɔ, na bɛɛ kanamɔ, i doo i mɛɛri mi u ra sɪ sɪ. Kpa i win kuku yenu kpuro mɛɛri, kpa i wa mi u wɛa. Domi ba man sɔɔwa ma u bwisi mɔ too. Yen biru kpa i na i man sɔ ù n wɛa mi. Kpa n se n da n nɔn kasu, baa n n Yudan bweseru kpuro sɔɔn na kon bukiana.

²⁴ Ma tɔn be, ba kua mɛ. Ba gbia ba da Sifuɔ Sɔɔlu u sere na. N deema saa ye sɔɔ, Dafidi ka wigibu ba wɛa Araban guurɔ Maoniɔ mi gɛanu ku ra kpɛn sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. ²⁵ Yen biruwa Sɔɔlu u seewa ka win tɔmbu u da u Dafidi kasu. Yera gaba na ba ye Dafidi sɔɔwa. Ma u seewa min di u da u wɛa guuru garun mi Maonin gɛburɔ. Ye Sɔɔlu u nua mɛ, yera u Dafidi naa swɛi

gbaburu mi. ²⁶ Ye u tura mi, guu ten bee tia u bewe. Ma Dafidi u maa wāa ten bee tia ka wigibu. Adama saa ye sō, Sōlu ka wigibu ba Dafidi ka win tumbu kooro bure ba kpa. Yera Dafidi u swaa kasu u ka duka yakura. ²⁷ Yera sōmō goo u na yenun di u Sōlu sōwa u nē, a de a na fuuku, Filisitiba wee, ba sun wōrima.

²⁸ Yera Sōlu u gōsirama u gina Dafidi deri u da Filisiti ben mi gia. Yen sōna ba yam mi soka kpee te ta bu burana.

Dafidi u yina u Sōlu go

24

¹ Dafidi u seewa bera min di ma u da u kukua Engediō. ² Saa yē sō Sōlu u Filisitiba naa swī u gōsirama, yera ba nūn sōwa ba nē, Dafidi u wāa Engedin ghaburō. ³ Ma Sōlu u tumbu nārōbun suba ita (3.000) sua be ba sāa tabu durōbu Isireliba sō, bu da sere kpee bakanun bera gia mi kpee bēri yī ra n wāa bu Dafidi ka win tumbu kasuma. ⁴ Ye ba tura yāanun wāa yeru garun mi, swaa ye sō, kpee wōru gaga maa wāa mi, ma Sōlu u dua wōru ge sō u ka swaa swību ko. N deema Dafidi ka win bwāabu ba wāa wōru gen sōwō. ⁵ Ma Dafidin bwāaba nūn sōwa ba nē, a n wa ma tō te, ta tura? Te Yinni Gusunō u nun bura u nē, u koo nun wunen yiberē nōmu beria kpa a nūn kua nge mē a kī.

Yera Dafidi u seewa sē u Sōlun yaberun soo bura. ⁶ Yen biruwa u nanda ye u ka Sōlun yaberun soo ge bura. ⁷ Saa ye sōra Dafidi u win bwāabu sōwa u nē, Gusunō u man yenin bweseru gbara bu nē, nēna na nēn yinni nōma doke wi Yinni Gusunō u gōsa u kua sunō.

⁸ Ka gari yiya Dafidi u win bwāabun laakarī kpunasia u n ka dere bu Sōlu wōri.

Ma Sōlu u seewa u yara u doona min di. ⁹ Yen biruwa Dafidi u yarima wōru gen min di u Sōlu soka u nē, nēn yinni, sunō.

Ma Sōlu u sīra u mērima biruō. Yera Dafidi u yiira u wuswaa tem girari u nūn bēre wē. ¹⁰ Ma u Sōlu

sōwa u nē, mban sōna a ka tōmbun gari nōmō be ba mō, wunen kōsa na kasu. ¹¹ Wee, wunen tiin nōni wa gisō ma Yinni Gusunō u man nun nōmu beria kpee wōru ge sō. Ba nē, n nun goowo, adama na nun deri. Na nē, na n nēn yinni, wi Yinni Gusunō u gōsa u kua sunō nōmu dokemō. ¹² Ka yen de kpuro a mēerio. Wee, na wunen yaberun sukum nēni. Nge mē na ka yabe ten soo bura mi, na n ka nun go, n weenē a gia ma na n sāa mēm nō sari. Nēn kookoosu sō, kōsa gaa maa sari, n kun mē toraru garu wunen sō. Adama wunē wee, a man naa swī a go. ¹³ Yen sō, Yinni Gusunōwa u koo sun siria nē ka wunē. Kpa u nun ye a man kuan dibu kōsia. Adama nēn nōma kun nun babamō. ¹⁴ Nge mē ba ra gere bu nē, daa kōsa ya ra nēwa tōn kōson min di. Yen sōna nēn nōmu ga n nun babamō. ¹⁵ Weren sōna wunē Isireliban sunō a yarima. Wāra a naa gire. Nē wi na sāa nge bō gōru? N kun mē nge goo dē? ¹⁶ Yinni Gusunōwa u sāa siri kowo. U n besen gari wēera, u koo sun siria, nē ka wunē. Kpa u ka man yina u man wōra wunen nōman di.

¹⁷ Ye Dafidi u Sōlu gari yi sōwa u kpa, yera Sōlu u nē, n n mēn na, wunen nōwa mi, Dafidi nēn bii?

Ma Sōlu u nōgīru sua u wura kua. ¹⁸ U Dafidi sōwa u nē, a man gem kere. Domi a man gea kua, ma na nun kōsa dibu kōsia. ¹⁹ Wee, a man sōsi gisō gea ye a man kua. Yinni Gusunō u raa man doke wunen nōmuō. A n maa man go. ²⁰ Domi tōnu u ku ra win yiberē nōma turi kpa u nun yōsu u doona ka alafia. Yen sōna Yinni Gusunō u koo nun gea dibu kōsia ye a man kua minin sō. ²¹ Tē na yē kam kam ma kaa ko sunō kpa Isireliban bandu ta n dam mō wunen nōmaō. ²² Yen sō, a bōruo tē ka Yinni Gusunōn yīsiru ma a n nēn bibun bweseru kpuro goomō nēn biru, kpa bu nēn yīsiru duari nēn baaban bweseru sō.

²³ Ma Dafidi u Sōlun gari yi wura ka bōri u nē, u n bu goomō. Yen biru Sōlu u da yenuō. Adama Dafidi ka win

bwāabu ba gəsira ba wura ben kuku yerō.

Nabali u yina u Dafidi somi

25

¹ Saa ye sōra Samueli u gu, ma Isireliba kpuro ba menna ba win gōō swī. Ma ba nūn sikua win yenu sōo Ramao. Yen biruwa Dafidi u seewa u da u wāa Paranin ghaburō.

²⁻³ Durō goo wāa Maoniō, win yīsira Nabali. U sāawa Kalēbun bweseru. U maa sāawa dukia bakagii. U yāanu mōwa nōrōbun suba ita (3.000), bonu maa nōrōbu (1.000). Durō wī, u sē, win kookoosu kun wā, adama win kurō Abigali u bwisi mō. U maa sāa kurō burō. Kaameliōra durō win gberu kpaanē wāa. Miya u win yāa nin sansu bōorimō.

⁴ N deema saa ye sōo, Dafidi u maa wāa bera mi. Yera u nua ma Nabali u win yāanun sansu bōorimō mi, ⁵ ma u aluwaasi tōnu wōkuru gōra u bu sōōwa u nēē, i doo Nabalin mi, i man nūn tōbiria. ⁶ I nēē, Gusunō u win wāaru dakaā daasia, kpa u n wāa bōri yendu sōo wi ka win yēnugibu, ka ye u mō kpuro. ⁷ Wee, tē na nua ma ba win yāanun sansu bōorimō. Mēya sa maa wāa ka win yāa kparobu sannu. Sa n ben goo torarire. Mēya ben goo kun maa win yāaru biare saa mīn dī sa wāa Kaameli mini ka be. ⁸ N n weesun na, u win yāa kparo be bikio. Yen sō, u de u bēē nēn sōm kowobu mēeri ka nōnu geu. Domi i nawa tōō bakarun saa sōo. Yen sōna na nūn kanamō u nē win bii ka bēē nēn sōm kowobu dīanu kēema ni u mō.

⁹ Saa ye Dafidin sōmō be, ba tura mi, yera ba Nabali gari yi kpuro sōōwa. Yen biru ba n maa gam gerua. ¹⁰ Yera Nabali u bu wisa u nēē, wara ra n Dafidi, Isain bii. Tē sōo, yoo aluwaasi dabira ta ra kpikiru su saa ben yinni-bun mīn dī. ¹¹ Yera kon ben bweseru nēn dīanu ka nēn nim ka yaa wē ye na nēn sōm kowobu yīiye, be, be na n yē mīn dī ba wee?

¹² Ma Dafidin aluwaasi be, ba gəsirama ba nūn sōōwa kpuro ye Nabali u gerua. ¹³ Yera u win tōmbu

sōōwa u nēē, i de bēēn baawure u sōoru ko kpa u win takobi sua u bēki.

Ma ben baawure u win takobi sua u bēki. Dafidi u maa wigia sua u bēki. Win tōn be, ba sāawa nata. Yera ben nēeru (400) ba nūn swī. Ma u dera goobu (200) be ba tie, ba ben yānu kōsu.

Abigali u Dafidi somi

¹⁴ Yera Nabalin sōm kowo turo u na u Abigali sōōwa u nēē, wee, Dafidi u bēsen yinni sōmōbu gōriama saa ghaburun di bu nūn tōbiri. Adama u bu gira ka dam, ¹⁵ baa mē siba sun gea kua. Ben goo kun sun torari. Ba n bēsen yaa saberu garu mwe saa ye sa wāa ka be ghaburō. ¹⁶ Wōkuru ka sōo sōo, ba kua bēsen gbāraru, ba sun kōsu sanam mē sa wāa ka be, sa bēsen yaa sabenu kparamō. ¹⁷ N n men na, a koowo ye kaa kpī a ko. Domi Dafidi u bwisika u bēsen yinni ka win yēnugibu kpuro kam koosia. A maa yē bēsen yinni wi, u sē sere goo kun kpē u nūn susi u nūn bwisi kē.

¹⁸ Ye Abigali u nua mē, yera u pēē goobu (200) sua fuuku ka tam bwāa bakanu yiru ka yāanu nōobun yaa ka dīa bii sōnden sakaku nōobu ka resēm gbebi saaki wunōbu (100) ka dāa marum mē ba sokumō figien gbebi saaki goobu (200), ¹⁹ ma u ye kpuro sua u ketekunu sōbi. Ma u win sōm kowobu sōōwa u nēē, i gbiiyo, na wee biruō.

Adama u n win durō gāanu sōōwa. ²⁰ Yera u win keteku yōōwa u kpa ka guurun yēsao. Saa ye sōo, Dafidi ka wigibu ba maa saram wee ma ba yinna kē.

²¹ N deema Dafidi u raa nēē, wee, kam sōra na Nabalin dukia kōsu. Baa win yaa saberun teera kun gu ghaburō. Wee tē, kōsa u man dibu kōsie. ²² Yen sō, nā kun Nabali ka win ye u mō kpuro kpeerasie yam mu sere sāra Gusunō u man kuo mē u kī.

²³ Sanam mē Abigali u Dafidi wa, yera u sara win ketekun di fuuku u yiira u wiru tem girari win wuswaa.

²⁴ U nēē, nēna na taare mō, nēn yinni. A de a swaa tem kpī a nō ye kon nun sō. ²⁵ Ye Nabali tōnu kam wi, u nun

kua kpuro, a ku ye garisi gāanu. Domi u sāawa nge wiuro nge me win yīsira gerumə. Meya maa, tən be a gərima mi, nē ka be, sa n waaŋe. ²⁶ Sere ka Yinni Gusunən wāaru ka maa wunen wāaru, Yinni Gusunəwa u nun yinari a wunen yiberēban yem yari. Yen sō tē, be ba nun tusa ba wunen kōsa kasu, u de bu kam ko nge Nabali. ²⁷ N n mēn na, a nēn kēnu mō kpa a nu wunen aluwaasi be ba nun swī bōnu kua. ²⁸ Na nun kanamə, yinni, a man nēn toranu suuru kuo. Domi Yinni Gusunə u koo de a bandu di kpa ta n wāa sere ka wunen bibun bweserə, yēn sō a tabu mō win sō. Ba n maa toraru garu wasi wunen wāaru sō. ²⁹ Goo ū n nun naa gire u kasu u nun go, Gusunə u koo wunen hunde bere kpa u nun kōsu, adama u koo wunen yiberēban hunde kasa ko n toma nge kpurantērun kperu. ³⁰ Saa ye Yinni Gusunə u koo nun durom kua me u nun nō mweeru kua, kpa u nun ko Isireliban kparo, ³¹ a ku de wunen gōru gu nun taare wē a sere sōnsōnnu ko yiberēban yem me a yarin sō a ka wunen tii faaba ko. Yinni Gusunə ū n nun durom me kua, a de a man yaaya.

³² Yera Dafidi u Abigali wisa u nē, na Gusunə Isireliban Yinni siara wi u nun gərima a na a ka man yinna mini giso. ³³ Na nūn siara bwisi yi u nun kān sō yi a ka man yōrasia n ku ka tōnu go n ka nēn tii faaba ko. ³⁴ Ye kpuro sō, Gusunə Isireliban Yinniwa u man yinari n kōsa ko. Adama sere ka win wāaru, à kun daa nē nēn mini fuuku, sere n ka ko bururu yam sāreru, baa Nabalin tōmbun turo, na n derimə na kun go.

³⁵ Yen biru u Abigalin kēē ni mwa ni u ka na saa win yēnun di. Ma u nūn sōwa u nē, a gōsiro ka bōri yendu. Domi wunen tii a wa nge me na nun swaa daki. Na maa nun dam koosia ka kīru.

Nabalin gə

³⁶ Yen biru Abigali u gōsira Nabalin mi, ma u deema wee, u tō bakaru dimə nge sina boko, u nuku dobu mō, ma tam nūn goomə. Adama Abigali kun nūn gāanu sōwa gina sere ye n

kua sisiru. ³⁷ Sisi ten bururu Nabalin tam mu sara ma Abigali u nūn sōwa kpuro ye n koorə. Yera u nanda sere win torora kara. Ma win wasi kpuro dwiia. ³⁸ Sō wəkurun biru Gusunə u dera Nabali wi, u gu.

³⁹ Ye Dafidi u nua Nabali u gu, yera u gerua u nē, na Yinni Gusunə siara yēn sō u man sanna, u Nabali kōsie ye u man kua. Meya u maa yina nē win bō n kōsa ko. Win tiiwa u Nabali nūn win nuku kōsuru kōsie.

Yen biru Dafidi u Abigali gōria u nē, u kī u nūn sua kurə. ⁴⁰ Ye Dafidin sōmə be, ba tura Abigalin mi, Kaamelio, yera ba nūn sōwa ba nē, Dafidiwa u sun gərima wunen mi, su be nun suama a ko win kurə.

⁴¹ Ma kurə wi, u seewa u wuswaa tem girari ma u nē, wee, na wura n ko win yoo kpa na n da win bwāabun naasu teye.

⁴² Yera Abigali u yande seewa u wəndiaba sua tōmbu nōbu. Ma u win kēteku yōwa ba Dafidin sōmə be swī, u da u kua Dafidin kurə.

⁴³ Dafidi u raa maa Akinəamu Yisireligii sua kurə. Ma be yiru ye, ba mōre win mi. ⁴⁴ N deema Sōlu u raa win bii Mikali wōra Dafidin min di u Paati, Laisin bii kā u sua kurə. Paati wi, u sāawa Galimugii.

Dafidi u Sōlu deri

u n nūn go

26

¹ Yeniban biruwa Sifugibu ba da Gibeə ba Sōlu sōwa ba nē, Dafidi u wāa u kukua Hakilan guurə ghaburu mi gāanu ku ra kpin deedeeru.

² Ma Sōlu u seewa u da ghaburu mi, ka tabu durə damgibu nōrōbun suba ita (3.000) u ka Dafidi kasu. ³ Ye u tura mi, yera u win sansani gira Hakilan guurə, swaan bōkuə. N deema Dafidin tii u wāa ghaburu mi. ⁴ Ye u nua Sōlu u nūn kasu me, yera u tōmbu gōra bu da bu mēri ū n tunuma. Ma tən be, ba da. Yen biru ba gōsira ba nē, Sōlu u wāa mi kam kam. ⁵ Yera Dafidin tii u seewa u na mi Sōlu u win sansani gire. U wa mi Sōlu ka win tabu sunə Abinē, Nērin bii, ba ra kpunē. Sōlu

u ra kpunewa sansanin suunu sɔɔ kpa tabu kowo be ba tie ba n kpĩ ba n ka nùn sikerene.

⁶Ma Dafidi u na u Akimelēki Hēti ka Abisai bikia u nēē, bēēn wara koo ka man da Sɔɔlun sansaniɔ.

Ma Abisai u nēē, kon ka nun da. N deema Abisai wi, u sãawa Yoabun mɔɔ. Ben meron yĩsira Seruya.

⁷Yera Dafidi ka Abisai wi, ba seewa wɔkuru ba da Sɔɔlun sansaniɔ ba deema wee, u kpĩ u do sansani yen suunu sɔɔ, u win yaasa gire win wiru gia. Ma Abinēē ka tabu kowo be ba tie ba kpĩ ba ka nùn sikerene. ⁸Abisai u Dafidi sɔɔwa u nēē, a n wa ma Gusunɔ u nun wunen yiberēba nɔmu beria? Yen sɔ, a de n Sɔɔlu nēn yaasa sɔku nɔn teeru n ka tem mēnna n derisi mi.

⁹Adama Dafidi u Abisai sɔɔwa u nēē, a ku nùn go. Domi wara u koo wi Yinni Gusunɔ u gɔsa go, kpa Gusunɔ u yēro deri u kun nùn ye kɔsie. ¹⁰Dafidi u maa nēē, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru na yē ma win tii u koo nùn go tabu gberɔ, n kun mē win gɔn tōru tã n tura. ¹¹Gusunɔ u man bere bu nēē, nēna na wi u gɔsa nɔmu doke na go. Yen sɔ, a de su win yaasa ye ya wāa win wirɔ mi sua ka win nim bwāaru kpa su ka doona.

¹²Ma Dafidi u yaasa ye sua ka nim bwāa te, ma ba doona. Goo kun maa seewe u sere bu wa, domi Gusunɔwa u bu dom mɔn bakaru kpēē. ¹³Ma u besira u yɔɔwa guu ten bee tia ye ya ka Sɔɔlun sansani dēsiere. ¹⁴Yera u nɔɔgiru sua sansani mi gia ka dam u nēē, Abinēē, Nērin bii, a n wuramɔ?

Ma Abinēē u nùn wisa u nēē, wuna were a ka sina boko wɔkisimɔ.

¹⁵Ma Dafidi u Abinēē wisa u nēē, a n tɔn durɔ ro? Tabu durɔ wara u ka nun nē Isireliɔ. Mban sɔna a n wunen yinni sina boko kɔsu. Domi wee, goo u na u ka nùn go. ¹⁶Ye a kua mi, ya n wā. Sere ka Yinni Gusunɔn wāaru n weenewa bu bēē kpuro go, yēn sɔ i n bēēn yinni sina boko kɔsu, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa. A mēerio tē win wiru gia. Mana win yaasa ka win nim bwāara wāa.

¹⁷Yera Sɔɔlu u Dafidin nɔɔ gia. Ma u nēē, Dafidi, nēn bii, wunen nɔɔwa mi?

Ma Dafidi u nùn wisa u nēē, yinni sina boko, nēna mi.

¹⁸Ma u maa nùn sɔɔwa u nēē, mban sɔna a man naa gire sere ka tē. Mba na nun kua. Mba na tora. ¹⁹Yinni sina boko, a man swaa dakio. N n Yinni Gusunɔn na u nun bɔriamɔ a ka man go, u nēn yākuru mɔɔ, kpa win bwēra yu kpuna su dora. Adama n n tɔmbun na, Yinni Gusunɔ u bu bɔrusio domi ba man girewa n ka yari tem minin di mē u win tɔmbu wē kpa n da n bũnu sã. ²⁰Domi wee wunē Sɔɔlu, Isireliban sina boko, a man kasu a go nge goo dēē, n kun mē nge kusu guuru wallo. Adama Gusunɔ u ku de n gbi tem tukumɔ mi ko na n ka nùn toma.

²¹Sɔɔlu u Dafidi wisa u nēē, nēn bii, na gɔba kuawa. A wurama yēnuɔ. Na n maa nun kɔsa kuammē. Domi gisɔ nēn wāaru ta sãawa gāa bakanu wunen nɔni sɔɔ. Wee na kua nge wiuro, na tora too.

²²Yera Dafidi u nēē, sina boko, wunen yaasa wee. A de wunen aluwaasi turo u na u ye mwa. ²³Kpa Yinni Gusunɔ wi u sãa gemgii ka bɔrɔkini u baawure kɔsie ye u kua. Wee, u man nun nɔma beria gisɔ, adama na n wure n nun nɔma doke wunē wi u gɔsa u kua sunɔ. ²⁴Nge mē na wunen wāaru garisi gāa bakanu gisɔ, nge mēya Yinni Gusunɔ u maa nēgiru garisi. Wiya u koo maa man yara saa nuku sankiranu kpuro di.

²⁵Ma Sɔɔlu u Dafidi sɔɔwa u nēē, Gusunɔ u nun domaru kua, nēn bii. Wunen ye a nia sãa kpuro ya koo koorawa.

Yen biru Dafidi u swaa wɔri u doona. Ma Sɔɔlu u maa gɔsira u da win yēnuɔ.

Dafidi u kpikiru da

Filisitiban temɔ

27

¹Yeniban biru, Dafidi u tii sɔɔwa u nēē, sɔɔ teeru Sɔɔlu u koo man nɔma turi u go. Yen sɔ, n buram bo n duka yakura minin di n kpikiru da Filisitiban temɔ kpa Sɔɔlu u ku maa man kasu Isireliban tem kpuro sɔɔ. Nge mēya kon ka wa n kisira win nɔman

di. ² Yera Dafidi u seewa wi ka win tabu durɔbu nata (600) ba da Akisi, Maakin biin mi. Akisi wi, u sɔawa Gatin sunɔ. ³ Durɔ win miya u wɔa ka win tɔmbu nata ye, ben baawure ka win kurɔ ka bibu. Dafidin kurɔbu yiru Akinɔamu, Yisireeligii, ka Abigali, Kaameligii, Nabalin gɔmini, ba maa wɔa ka wi. ⁴ Saa yera ba da ba Sɔɔlu sɔɔwa ma Dafidi u kpikuru sua u wɔa Gatiɔ. Ma Sɔɔlu u nɔn deri sɛɛ, u n maa kasu u nɔn go.

⁵ Sɔɔ teeru Dafidi u Akisi sɔɔwa u nɛɛ, a man durom kuo, a de n da n sina baru kpaaru garun mi. Domi na n kɔ na n wɔa ka wunɛ sannu wunen tiin wuu mini.

⁶ Yen tɔɔ tera Akisi u nɔn wuu ge ba mɔ Sikilagi wɛ. Yen sɔna ga kua Yudaban sina boko wi u bandu diiguu sere ka gisɔ.

⁷ Ma Dafidi u wɔa baru kpaaru mi sere n ka kua wɔɔ tia ka suru nɛɛ. ⁸ Min diya wi ka win tɔmbu ba ra yari bu Gesuriba ka Girisigibu ka Amalekiba wɔraa de. Domi tɔn beya ba wɔa Suria n ka girari Egibitin temɔ saa yellun di. ⁹ Dafidi ka win tabu kowobu bɔ n dua tɔn ben wuu gagu sɔɔ, ba ra gen tɔmbu gowa mam mam, kurɔbu ka durɔbu, kpa bu ben yɔnu gura ka ben yaa sabenu, niya yɔanu ka ketɛba ka ketɛkunu ka yooyoosu. Yen biru kpa bu gɔsira Akisin mi. ¹⁰ Yera Akisi u ra bu bikie u nɛɛ, mana i gisɔ wɔraa da. Kpa Dafidi u nɔn wisi u nɛɛ, sa dawa Yudan tem sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Gasɔ kpa u maa nɛɛ, sa dawa Yeramɛliban tem sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Gasɔ kpa u maa nɛɛ, Keniban tem sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. ¹¹ Dafidi ka win tɔmbu bɔ n wɔra ye da, wuu ge ba wɔri ba ra gen tɔmbu gowa mam mam. Baa tɔn turo ba ku ra deri wasiru, u sere na Gatiɔ u Akisi sɔ u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa Dafidi ka win tɔmbu ba ra ko. Nge mɛya Dafidi u kua saa ye u wɔa Filisitiban tem mi. ¹² Ma Akisi u nɔn naane kua u nɛɛ, Isirelibara Dafidi u mɔru seeyamɔ. Yen sɔ, u ko n sɔawa negii sere ka baadommaɔ.

28

¹ Sanam mɛ sɔɔ, Filisitiba ba ben tabu kowobu mɛnna bu wa bu ka Isireliba sanna. Ma Akisi u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, a n yɛ kam kam ma kaa ka man taa bini da, wunɛ ka wunen bwɔabu.

² Dafidi u nɛɛ, geema, yinni. Kaa maa wa ye kon kpɔ n ko.

Akisi u nɛɛ, n n mɛn na, kaa kowa nɛn tiin kɔso sere ka baadommaɔ.

Sɔɔlu u bikiaru da

³ N deema Samueli u gu kɔ. Ma Isireliba kpuro ba win gɔɔ swɔ, ba nɔn sikua win wuu Ramaɔ. Sɔɔlu u maa sɔrobu ka gɔri sokobu kpuro gira tem mɛn di.

⁴ Yera sɔɔ teeru Filisitiba ba mɛnna ba ben sansani gira Sunɛmuɔ. Ma Sɔɔlu u Isireliba kpuro mɛnna ba maa ben sansani gira Giliboaɔ. ⁵ Saa ye Sɔɔlu u Filisitiban tabu kowo be wa u nanda, win torora kara u diirumɔ gem gem. ⁶ Ma u Yinni Gusunɔ kana u nɔn sɔɔsi ye u koo ko. Adama u n nɔn wisa dosu sɔɔ, n kun mɛ yɔku kowon min di, n kun mɛ win sɔmɔ goon min di.

⁷ Ma Sɔɔlu u win bwɔabu sɔɔwa u nɛɛ, i man kurɔ goo kasuo wi u ra gɔribu soku, kpa n da win mi n bikiaru ko.

Ba nɔn wisa ba nɛɛ, kurɔ goo wɔa Endoria wi u ra gɔribu soku.

⁸ Ma Sɔɔlu u ti gɔsia u yɔnu kɔsa u da kurɔ win mi wɔkuru, ka win bwɔabu yiru gabu sannu. Ye ba tura mi, ma u nɛɛ, na kɔ a man gɔri goo sokua win yɔsiru kon nun sɔ.

⁹ Adama kurɔ wi, u nɔn wisa u nɛɛ, a yɛ sɔa sɔa ye Sɔɔlu u kua, nge mɛ u gɔri sokobu ka sɔrobu kpuro gira tem mɛn di. N n mɛn na, mban sɔna a man yina beriamme bu ka man go.

¹⁰ Ma Sɔɔlu u bɔrua ka Yinni Gusunɔn yɔsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wɔaru, a n wahala gaa wasi gari yini sɔɔ.

¹¹ Ma kurɔ wi, u Sɔɔlu bikia u nɛɛ, ben weren yarowa kon nun sokua.

Ma u nɛɛ, Samueli.

¹² Ye kurɔ wi, u Samueli wa, yera u nɔɔguru sua u nɛɛ, ase wuna mi, Sɔɔlu? Mban sɔna a man nɔni wɔkua.

¹³ Ma sina boko Sɔɔlu u nɛɛ, a ku berum ko, a man sɔɔwa ye a wa.

Kurɔ wi, u nɛɛ, siiniwa na wa. Ya yarimam wee tem di.

¹⁴ Sɔɔlu u nɛɛ, mba ya ka weenɛ.

U nɛɛ, durɔ tɔkɔra ya ka weenɛ, ta kumbooro sebua ta yarim wee.

Ma Sɔɔlu u gia ma Samueliwa. Ma u yiira u wuswaa tem girari u nùn bɛɛrɛ wɛ̃. ¹⁵ Samueli u Sɔɔlu sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna a man baasi ka wunen soku te.

Sɔɔlu u nɛɛ, nɔni swāa bakara ta man deema domi Filisitiba ba ka man tabu mɔ. Gusunɔ u maa man deri. U ku ra maa man wisi saa win sɔmɔbun min di, n̄ kun mɛ dosu sɔɔ. Yen sɔna na na n nun soku kpa a man sɔɔsi ye kon ko.

¹⁶ Samueli u nɛɛ, ma a yɛ Yinni Gusunɔ u nun deri u kua wunen yibɛrɛ, mban sɔna a man bikiamɔ ye kaa ko. ¹⁷ U kua ye u raa gerua saa nɛn min di. U wunen bandu wɔra u Dafidi wɛ̃, ¹⁸ yɛn sɔ a n̄ win gari mɛm nɔɔwɛ, ma a yina a Amalekiba win mɔru kpuro kɔsia. ¹⁹ U koo wunɛ ka Isireliba Filisitiba nɔmu bɛria. Sia wunɛ ka wunen bii tɔn durɔbu i ko man deema mini. Kpa Yinni Gusunɔ u Isireliban tabu kowobu Filisitiba nɔmu bɛria.

²⁰ Mii mii Sɔɔlu u wɔruma birem nge wi u gu. Bɛrum nùn mwa gem gem Samuelin gari yin sɔ. U n̄ maa dam mɔ tɔɔ te sɔɔ, domi u n̄ di sɔɔ sɔɔn di sere n̄ ka kua wɔkuru. ²¹ Ye kurɔ wi, u na Sɔɔlun mi, u wa ma u bɛrum soore ma u nɛɛ, wee, yinni, na wunen gari mɛm nɔɔwa. Na nɛn wāaru saraa kua, na kua ye a man yiire. ²² Yen sɔ, na nun kanamɔ, a nɛn gari nɔɔwɔ. Wee kon nun dīanu fiiko yiya. A de a nu di kpa a dam wa a ka swaa wɔri.

²³ Adama Sɔɔlu u yina u nɛɛ, na n̄ dimɔ. Yera win bwāabu ka kurɔ wi, ba nùn suuru kana. Ma u ben gere wura u seewa tem di u sina kpin yerɔ. ²⁴ N deema kurɔ wi, u naa kpɛma gaa mɔ ye ya gea sɔa ma u kua bara bara u ye go u sawa. U maa som sua u bura u ka pɛɛ kua, u n̄ seeyatia doke. ²⁵ U ka ye Sɔɔlu ka win bwāabu naawa ba di. Ye ba di ba kpa, ma ba seewa ba doona wɔku te.

*Filisitiban tabu sinambu
ba Dafidi yina*

29

¹ Filisitiba ba ben tabu kowobu menna Afekiɔ. Saa ye sɔɔra Isireliba ba ben sansani gire Yisireelin bwiin bɔkuɔ. ² Yera Filisitiban tabu kowobu ba seewa wuu wuuka ma ben sinambu ba bu swaa gbiiye ba ka dɔɔ. Ma Dafidi ka win tɔmbu ba wāa Akisin wuuru sɔɔ biruɔ. ³ Yera Filisitiban sinambu ba nɛɛ, mba Heberu beni ba mɔ mini.

Ma Akisi u bu wisa u nɛɛ, Dafidi, Sɔɔlu Isireliban sina bokon bɔɔwa mi. Ye u ka wāa bɛsɛn suunu sɔɔ, ya sɔɔ yiru kua. Na n̄ maa taarɛ gaa wa wi sɔɔ sere ka gisɔ.

⁴ Ma Filisitiban sinam be, ba ka Akisi mɔru kua sere ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a durɔ wi giro u wura mi a raa nùn yii. A ku de u ka sun taa bi da kpa u ku raa ko bɛsɛn yibɛrɛ sà n̄ ka Isireliba tabu mɔ. Nge amɔna u koo ko u ka durom wa win yinnin mi, ma n̄ kun mɔ u bɛsɛn tɔmbu go. ⁵ Nge n̄ Dafidi turo wi mi rɔ, wi ba tɔmamɔ ba mɔ, Sɔɔlu u ra nɔrɔm nɔrɔm (1.000) go.

Adama Dafidi u ra nɔrɔbun suba wɔku wɔkubu (10.000) go.

⁶ Akisi u Dafidi soka u nùn sɔɔwa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru, a sɔawa bɔrɔkini. Na raa kī a n̄ wāa ka nɛ taa bini sɔɔ. Domi na n̄ kɔsa gaa wa wunɛ sɔɔ saa mìn di a ka wāa mini, sere ka gisɔ. Adama Filisitiban sinam be ba tie ba n̄ nun kī. ⁷ Yen sɔ tɛ, a wuro yɛnuɔ ka bɔri yendu kpa a ku ra ben mɔru seeya.

⁸ Adama Dafidi u Akisi wisa u nɛɛ, mba na nun kua. Tora terà a wa nɛ sɔɔ saa mìn di na ka wāa wunen mi, a sere nɛɛ, na n̄ ka nun taa bi dɔɔ.

⁹ Ma Akisi u nùn wisa u nɛɛ, na yɛ ma a n̄ gāanu kue. Na maa nun kī. Ma na nun mɛɛra nge Gusunɔn gɔrado. Adama ka mɛ, Filisitiban sinam be, ba nɛɛ, a n̄ ka sun taa bi dɔɔ. ¹⁰ N n̄ mɛn na, a seewo buru buru yellu wunɛ ka wunen yinnin bwāa be ba nun swīma, kpa i doona.

¹¹ Ma Dafidi ka win tɔn be, ba seewa buru buru yellu ba wura Filisitiban temɔ. Ma Filisiti be tɔna ba da Yisireeliɔ bu ka taa bi ko.

Dafidi u Amalekiba naa gire

30

¹ Ye n kua sɔɔ ita Dafidi ka win tumbu ba Sikilagi tura. N deema Amalekiba ba raa tem men sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia wɔraa da. Saa ye sɔɔra ba maa na ba Sikilagi wɔri, ba ye kɔsuka ba dɔɔ meni. ² Ba yen tumbu mwɛɛra tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu, saa bukurobun di sere ka bibɔ. Adama ba n ben goo go. Ba bu gura ba ka doonawa. ³ Ye Dafidi ka win tumbu ba tura mi, ba deema wee, ba wuu ge dɔɔ meni ma ba ben kurɔbu ka bibu gura ba ka doona. ⁴⁻⁵ Ba ka Dafidin tiin kurɔbu yiru ye doona, Akinɔamu Yisireeligii, ka Abigali, wi u raa sɔa Nabalɔn kurɔ Kaameliɔ. Yera Dafidi ka win tumbu ba wuri kua sere ba n maa dam tie.

⁶ Ma Dafidin nuki sankira too domi win tumbu ba gerunamɔ ba mɔ bu nɔn kpenu kasuku bu go, yɛn sɔ ba ben kurɔbu ka bibu bia. Yera n dera ba nuki sankire. Adama Dafidi u tii deri Yinni Gusunɔn nɔmuɔ. Ma u nɔn dam kɔ.

⁷ Yera Dafidi u yaku kowo Abiataa, Akimelekin bii sɔɔwa u nɛɛ, a ka man yabe tarakpe ye naawa ye ba ra ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi.

Ma Abiataa u ka ye na. ⁸ Ma Dafidi u bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi, u nɛɛ, Yinni, nɔ n Amalekiban tabu kowo be naa gira, kon bu naamwe?

Yera Yinni Gusunɔ u nɔn wisa u nɛɛ, mɛya, kaa bu naamwe, kpa a wunen tumbu yakiam.

⁹⁻¹⁰ Ma Dafidi u seewa ka tabu kowobu nata (600) ye. Ye ba tura Besorin daarɔ miya ben goobu (200) be ba waa biruɔ ba yɔra domi ba wasire too. Ma wi ka tumbu nɛɛru (400) te ta tie ba tɔbura ba Amaleki be naa swii. ¹¹ Yera ba Egibitigii goo wa gbabu te sɔɔ, ma ba ka nɔn da Dafidin mi, ba nɔn pɛɛ wɛ u di. Ma u nim nɔra. ¹² Yera ba maa nɔn dɔa marum mɛ ba ra soku figien gbebi ka maa resɛm gbebin kurenu yiru wɛ. Ye u yeba kpuro di u kpa, ma win hunde ya wurama. Domi u raa kuawa sɔɔ sɔɔ ita ka wɔkunɔ ita u n di u n nɔra. ¹³ Dafidi u nɔn bikia u nɛɛ, wara u sɔa wunen yinni. Bwese tera wunen tii a sɔa.

Yera u Dafidi wisa u nɛɛ, na sɔawa Egibitigii, na ka sere sɔa Amaleki goon yoo. Yen sɔɔ itawa mini ye nɛn yinni u ka man deri yɛn sɔ na barɔ. ¹⁴ Sa wɔraa dawa Keretiba ka Yudaba ka Kalɛbuban tem sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Mɛya sa maa da Sikilagiɔ sa ye dɔɔ meni.

¹⁵ Ma Dafidi u nɔn bikia u nɛɛ, a kɔ a ka man da tɔn ben mi?

Yera durɔ wi, u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, a bɔruo ka Gusunɔn yɛsiru ma a n man goomɔ, a n maa man nɛn yinni nɔmu sɔndiamme, nɔ n ka nun da mi.

Dafidi u Amalekiba kamia

¹⁶ Ma ba nɔɔsina nge mɛ. Ma u ka Dafidi da. Ye ba tura mi, yera ba wa wee, Amalekiba ba terie baama ba tɔɔ bakanu mɔ ba dimɔ ba nɔrumɔ dukia ye ba gura Filisitiba ka Yudaban min din sɔ. ¹⁷ Yera Dafidi u bu wɔri u goomɔ saa bururun di n ka kua sisirun yoka. Baa ben goo kun kisire ma n kun mɔ aluwaasi tɔnu nɛɛru (400) be ba yooyoosu sɔni. Bera ba duki.

¹⁸ Dafidi u ye kpuro yakia ye Amaleki be, ba raa mwɛɛra ka sere maa win kurɔbu yiru ye. ¹⁹ Ma Yuda ben baawure u win tumbu wa, bukurobu ka bibu. Ye yibereba ba raa gesi mwa mi kpuro, yen gaa kun kam kue. Ba ye kpuro mwɛɛrimawa ba ka wɔma yɛnuɔ. ²⁰ U maa yaa sabenu kpuro mwɛɛra, ma win tɔn be ba nu kpare ba gerumɔ ba mɔ, wee, ye Dafidi u tabu diima.

²¹ Ye u gasirama u wee, u tura Besorin daarɔ, mi u raa win tumbu goobu (200) deri be ba wasira, yera ba seewa ba nɔn sennɔ na. Ma u susi u bu tɔbura. ²² Yera tɔn kɔso be ba ka nɔn taa bi da, ba seewa ba waki ba nɛɛ, sa n ka tɔn be ba wasira mi dukia ye sa waama bɔnu mɔ. Adama sa ko bu ben kurɔbu ka ben bibu wesia. Domi ba n ka sun taa bi de.

²³ Yera Dafidi u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛgibu i ku ko mɛ ye Yinni Gusunɔ u sun kɔ sɔɔ. Wee, u sun kɔsu besɛn yibereban suunu sɔɔ, ma u sun bu nɔmu beria. ²⁴ Ye i man bikiamɔ mini, goo kun ye wuramɔ.

Be ba taa bi da
ka be ba sina ba besɛn yɔnu kɔsu,

be kpuron bɔnu ya ko n nɛwa.

²⁵ Nge mɛya ba kua dɔma te, ma ya kua wooda Isireliɔ sere ka gisɔ.

²⁶ Ye Dafidi u tunuma Sikilagiɔ, yera u dukia yen sukum Yudaban guro gurobu ka win bɔrɔba mɔrisia, u nɛɛ, dukia ye sa mwɛɛrima Gusunɔn yiberɛban min di, ye sɔɔ, ye sa bɛɛ kɔwa mi. ²⁷ Ma u Beteligibu begia mɔrisia ka Ramɔtigibu be ba sɔ sɔ yɛsan nɔm dwaru gia, ka Yatirigibu, ²⁸ ka Aroɛɛgibu ka Sifumɔtugibu, ka Esitemɔagibu, ²⁹ ka Rakaligibu ka Yeramɛɛliba ka sere be ba wɔa Keniban wusɔ, ³⁰ ka Hɔmagibu ka Korasanigibu ka Atakigibu ³¹ ka Heboronigibu ka sere maa bɛn mi wi Dafidi ka win tɔmbu ba raa da da.

Sɔlu ka win bibun gɔɔ

31

¹ Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri. Ma Isireliban tabu kowobu ba duki sua. Filisiti be, ba bu naa gira ba go go Giliboan guurɔ. ² Ba maa Sɔlun tii ka win bibu ita Yonatam ka Abinadabu ka Maakisua naamwɛ. Ma ba bii be go. ³ Sannɔ ge, ga Sɔlu swiye. Ten towobu ba nɔn sɛɛnu twee ba mɛera kua gem gem. ⁴ Yera u win tabu yɔa sɔwɔ sɔwa u nɛɛ, a wunen takobi womɔ a man ye sɔku kpa bango sarirugii be, bu ku raa man sɔku bu yaa kasiki.

Adama durɔ wi, u yina u ko mɛ, domi bɛrum nɔn mwa gem gem. Ma Sɔlu u takobi ye mwa u ka tii sɔka u kibarisi u taare. ⁵ Ye win tabu yɔa sɔwɔ wi, u wa ma u gu, yera u maa win takobi sua u tii sɔka nge mɛ Sɔlu u kua. Ma ba gu yɔatem mi.

⁶ Nge mɛya Sɔlu u ka gu ka win bibu ita be, ka win tabu yɔa sɔwɔ ka sere maa win tabu kowobu kpuro sannu sɔ tee te.

⁷ Ye Isireli be ba wɔa wɔwan guruɔ ka be ba wɔa Yuudenin daarun guruɔ ba nua ma ben tabu kowoba duki sua, Sɔlu ka win bii tɔn durɔbu ba maa gu, yera ba ben wusu deri ba duki sua. Ma Filisitiba ba na ba sina wuu si sɔɔ.

⁸ Ye n kua sisiru Filisitiba ba na ba goo nin yɔnu potirimɔ. Yera ba Sɔlu

ka win bibu itan gonu wa Giliboan guurɔ. ⁹ Ma ba Sɔlun wiru bura ba win tabu yɔnu kpuro potira. Yera ba sɔmɔbu gɔra bu yen labaari kpura ben bɔu diaɔ ka ben tɔmbun mi, ben tem sɔ kpuro gesi. ¹⁰ Yera ba win tabu yɔnu sua ba doke ben bɔu wi ba mɔ Asitaaten dirɔ, ma ba win goru sua ba bwɛ Beti Sanin gbɔraru wɔllo.

¹¹ Sanam mɛ Galadin wuu ge ba mɔ Yabɛsin tɔmba nua ye Filisitiba ba Sɔlu kua, ¹² yera be ba sɔa tabu durɔbu ba seewa ba sanum so wɔku giriru. Ye ba tura Beti Sani mi, yera ba Sɔlu ka win bibun gonu bwɛya gbɔra ten min di, ba ka na Yabɛsiɔ, ba nu dɔɔ kpakura. ¹³ Ma ba ben kukunu gura ba sikua dɔru garun nuurɔ Yabɛsiɔ. Ma ba gɔɔ wooru sina, ba nɔɔ bɔkua sɔɔ nɔɔba yiru.

SAMUELIN TIRERU YIRUSE

Samuelin tire gbiikirun gariya tire teni ta kurasiamə. Dafidin bandun gariya ta mɔ te u di Yudaba ka Isireliba kpuro sɔɔ.

Ta maa sun sɔɔmɔ taa bi Dafidin tabu kowobu ka win tii ba kua u ka kpia u win bandu dam sire.

Nasia te u Gusunɔ nasie ka sere maa kɔi te u nɔn kɔi, ye kpuro ya dera tɔmba win tii kɔi ma u bɛɛɛ kua. Mɛya ta maa sun sɔɔsimɔ ma Dafidi u kɔmiɛ win wɔaru sɔɔ. U tora, ma win tora te, ta ka wahala dabinu na win yɛnuɔ. Win biba goona ma ba karana. Ba toranu kua ni nu n mam ka nɔɔ gerurɔ. Adama wahala ye kpuro sɔɔ, Dafidi u nasara wa, yɛn sɔ u win toranu wura Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

Tire ten kpunaa

1. Dafidi u bandu di Yudaba sɔɔ, wiru 1n di sere wiru 4.
2. Dafidi u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ, wiru 5n di sere wiru 20.
3. Dafidin bandun gari gɛɛ, wiru 21n di sere wiru 24.

Dafidi u Sɔɔlun gɔɔ nua

¹ Ye Dafidi u Amalekiba go u wee, yera u yɔra Sikilagiɔ sɔɔ yiru. N deema Sɔɔlu u gu kɔ. ² Sɔɔ itaseru, yera durɔ goo u yarima saa tabu gberun di mi Sɔɔlu u raa wɔa. Durɔ win yabera gɛɛkire ma win wira tua sɔa nuku sankiranun sɔ. Saa ye u tunuma Dafidin mi, u yiira kure u wiru tem girari. ³ Ma Dafidi u nɔn bikia u nɛɛ, man diya a wee.

Ma u nɛɛ, saa Isireliban tabun sansanin diya na duka suuma.

⁴ Dafidi u kpam nɔn bikia u nɛɛ, amɔna gbera sɔa. A suuru koowo a man sɔɔwɔ nge mɛ n koosina kpuro.

Ma durɔ wi, u nɛɛ, tabu Isireliba swiye ba duki. Ben dabira maa wɔruka ba gu. Mɛya Sɔɔlun tii ka win bii Yonatham ba gu.

⁵ Ma Dafidi u nɛɛ, amɔna a kua a ka yɛ ma Sɔɔlu ka win bii Yonatham ba gu.

⁶ Ma u nɛɛ, na nɛn wɔaru wɔawa Giliboan guuru wɔllɔ na ka Sɔɔlu mɛɛra u ka tii win yaasa tɔsa. Ma yibereban tabu kɛkɛ dumigii ka maasɔbu ba nɔn sɔndi mam mam ba gire. ⁷ Saa ye u sɔira u mɛɛrima biruɔ u man wa, yera u man soka ma na wura na da win mi. ⁸ Ma u man bikia u nɛɛ, nɛ wara. Na nɔn wisa na nɛɛ, nɛ Amalekiwa. ⁹ Ma u nɛɛ, n susima win bɔkuɔ kpa n nɔn go baa mɛ u dam tie u tirekiramɔ. ¹⁰ Ma na susi win bɔkuɔ na nɔn go. Domi na yɛ ma u n maa seemɔ, mi u wɔra mi. Ma na win sina furɔ pota ka win suma ye u doke nɔmaa. Yera na ka nun naawa mini, nɛn yinni.

¹¹ Ye Dafidi u nua mɛ, yera u win yaberu nɛnuu u karana. Ma be ba wɔa ka wi, ben tii ba maa kua mɛ bu ka ben nuku sankiranu sɔɔsi. ¹² Ma ba gɔɔ wooru sina ba swi ba nɔɔ bɔkuu sere sɔɔ u ka kpa Sɔɔlu ka win bii Yonatham sɔ, ka sere maa Isireliban sɔ, be, Yinni Gusunɔn tɔn be ba go tabu gberɔ. ¹³ Ma Dafidi u durɔ wi bikia u nɛɛ, wuu man diya a na.

U wisa u nɛɛ, nɛn baa u yarimawa saa Amalekiban tem di sa ka wɔa mini.

¹⁴⁻¹⁶ Dafidi kpam nɔn bikia u nɛɛ, amɔna a ka kɔka a wi Yinni Gusunɔ gɔsa nɔma doke a go. Yen sɔ, wunen yem mu yɔra wunen wiru wɔllɔ. Domi wunen tiin nɔɔwa ga seeda di ma a wi Yinni Gusunɔ gɔsa go.

Saa yera Dafidi u win aluwaasiban turo soka u nɛɛ, a susio a nɔn sɛre a go.

Ma aluwaasi wi, u Amaleki wi sɛre u so u go.

Dafidi u Sɔɔlu ka Yonatham gɔɔ swi

¹⁷ Ma Dafidi u womu geni kua win gɔɔ swi sɔɔ Sɔɔlu ka win bii Yonatham sɔ. ¹⁸ Mɛya u maa yiire bu Yudaban bibu womu ge sɔɔsi. Tɛnda ga tɔmamɔ. Ma ba ge yorua Yasarin tireru sɔɔ. Womu ge wee.

¹⁹ Isireli, wunen yiikogiba wɔruma, wunen damgiba kpuna guuru wɔllɔ.

²⁰ I ku de bu labaari ye nɔ Gatio.

I ku de bu ye kpaa Asikalonin wuuɔ. Kpa Filisiti bango sari ben kurɔbu bu ku yɛeri.

Kpa ben wāndiaba bu ku nuku dobu ko.

²¹ Bɛɛ Giliboan guunu,
Gusunɔ u ku de gura yu nɛ bɛɛn wɔllɔ.
Gusunɔ u ku de kakoru tu wɔruma
bɛɛn wii kpiirɔ.

Gusunɔ u ku de bɛɛn tem mu dīa
geenu ma.

Domi miya ba tabu durɔbu funɛ wīa.

Miya ba ben tɛrɛnu kasi kua.

Miya Sɔɔlun tɛrɛra gum tɛɛnibu nɔru
kua.

²² Baa mɛ ba yibɛrɛba waamɔ,
baa mɛ ba tabu durɔbun wɔrugɔru
waamɔ,

Yonatham nɛm wīra kun dwiiyare ka
tɛn tobu.

Sɔɔlun takobi kun maa kam wɔrɛre.

²³ Sɔɔlu ka Yonatham ba kīanawa
ben wāarun tōru kpuro sɔɔ.

Ba n̄ karanɛ baa ka gɔɔ sɔɔ.

Ba s̄au tabu sɔɔ n kere gunɔ bakenu.

Ba gbee sinansu dam kere.

²⁴ Bɛɛ Isirelin tɔn kurɔbu,
Sɔɔlu u ra raa de i beku nɔni swāa
burɛginu dewe.

Wiya u ra raa de i wuran buranu doke
bɛɛn yānu sɔɔ.

I swīiyɔ win sɔ.

²⁵ Damgiba wɔruka tabu gberɔ.

Yonatham u kpuna Isirelin guunu
wɔllɔ.

²⁶ Yonatham nɛn kīnasi,
na nuku sankira bakanu mɔ wunɛn sɔ.
A ra n s̄aawa ḡaa bakanu nɛn nɔni sɔɔ.
Wunɛn kīi te a man kīa ta tɔn kurɔgiru
kere.

²⁷ Damgiba wɔruka tabu gberɔ.

Tabu yānu nu kam kua.

Ba Dafidi kua sunɔ Yudaɔ

2

¹ Yeniba kpuron biru ye ya koora
wee. Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u
nɛɛ, n doo n Yudan wuu gagu mwa?

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, a doo.

Ma u nɛɛ, gen geren miya kon da.

Yinni Gusunɔ u n̄n wisa u nɛɛ, a
doo Heboroniɔ.

² Ma Dafidi u da mi ka win kurɔbu
yiru beni, Akinɔamu Yisirɛligii ka
Abigali Nabalín gɔmini. ³ Ma u dera
win bwāa be ba wāa ka wi, be ka ben
tambu ba da ba wāa Heboroniɔ ka yen

baru kpaanɔ. ⁴ Yudaba ba na Dafidin
mi, ba n̄n gum tāre wirɔ u ka ko ben
sunɔ.

Ma ba n̄n s̄ɔɔwa ba nɛɛ, Yabesi
Galadigibu ba Sɔɔlun goru sikua.

⁵ Yera Dafidi u bu sɔmɔbu gɔria u
nɛɛ, i bu s̄ɔɔwɔ i nɛɛ, Yinni Gusunɔ u
koo be bu domaru kua ȳɛn s̄ɔ ba ben
yinni Sɔɔlu gea kua, ba win goru sikua.

⁶ T̄ɛ, Yinni Gusunɔ u be bu durom kuo.
Kpa u bu b̄ɔrɔkiniru s̄ɔɔsi. Nɛn tii kon
maa bu durom kua ben ye ba kua min
s̄ɔ. ⁷ N n mɛn na, bu be ȳɔro dim dim
kpa bu ko tabu durɔ wɔrugɔba domi
ben yinni Sɔɔlu u gu. Adama ba n ȳɛ
ma Yudaba ba man gum tāre wirɔ n ka
ko ben sunɔ.

Ba Isi Boseti kua

Isireliban sunɔ

⁸ Yera Abinɛɛ, Nɛrin bii wi u s̄aa
Sɔɔlun tabu kowobun wirugii, u
Sɔɔlun bii Isi Boseti sua u ka da
Mahanaimuɔ. ⁹ Miya u n̄n kua Isire-
liba kpuron sunɔ be ba wāa Galadiɔ
ka Asuriɔ ka Yisirɛliɔ ka Efaraimun
temɔ ka sere maa Benyamɛɛn temɔ.

¹⁰ Isi Boseti wi, u mɔwa w̄ɔɔ weeru
sanam mɛ u bandu di Isireliba sɔɔ.
Adama Dafidiwa Yudaba ba ka ȳɔra.

¹¹ Ma u kua ben sunɔ w̄ɔɔ nɔɔba yiru
ka suru nɔɔba tia Heboroniɔ.

Tabu dua Isireliba

ka Yudaban suunu sɔɔ

¹² Abinɛɛ, Nɛrin bii ka Isi
Bosetin tabu kowobu ba yara saa
Mahanaimun di ba da Gabaoniɔ.
¹³ Yera Yoabu Seruyan bii, Dafidin
tabu sunɔ ka win tabu kowobu ba
maa da Gabaoni mi. Ma ba yinna daa
burɛrɔ ka Isi Bosetin tabu kowo be, ka
Abinɛɛ wi. Ma daa te, ta bu buranɛ.
Dafidi ka wigibu ba wāa guru gee. Ma
Isi Bosetigibu ba maa wāa guru giɔ.

¹⁴ Abinɛɛ u Yoabu s̄ɔɔwa u nɛɛ, a de
wunɛn aluwaasi beni bu seema bu
gabirina ka nɛgibu bɛsɛn wuswaaɔ,
ben baawure ka win saro. Kpa su wa
wi u kere.

Ma Yoabu u nɛɛ, oo, na wura.

¹⁵ Yera ba seewa ba da ba yinna ben
baawure ka win saro Isi Bosetin bera
gia be ba s̄aa Benyamɛɛn bweseru,
tambu wɔkura yiruwa ba yarima.

Dafidin tumbu sɔɔ maa, tumbu wɔkura yiru. ¹⁶ Yera aluwaasi be, ba gabirina. Ben baawure u win yiberen wiru neni, ma ba takobi sɔkirina yɛsɔɔ ba wɔruka sannu sannu ba gbisuka. Yera ba yam mi yɛsiru kɔ, takobin gberu.

¹⁷ Yen dɔma te, taa bi, bu swia. Ma Dafidin tumbu ba Abineɛ ka wigibu kamia. ¹⁸ Dafidin tabu kowo be sɔɔ, Seruyan bibu itawa ba waa mi. Beya Yoabu ka Abisai ka Asaeli. Asaeli u duka mɔwa wi, nge nem taako. ¹⁹ Yera u dɔma te Abineɛ naa gira, u n wure u nɔn deri baa fiiko. ²⁰ Ma Abineɛ u siira u Asaeli bikia u nɛɛ, Asaeli, wuna mi?

Ma u wisa u nɛɛ, oo, nena mi.

²¹ Yera Abineɛ u nɛɛ, a man derio n doona, a ku man swii. A nen aluwaasiban turo mɛerio a mwa kpa a win yanu wɔra a ka doona.

Adama Asaeli u yina u nɔn deri.

²² Abineɛ u kpam nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a desiro nen bɔkun di. Domi na n nun so na go, amɔna ne ka wunen mɔɔ Yoabu sa ko n mɛerine.

²³ Adama Asaeli u yina u nɔn deri. Yera Abineɛ u ka nɔn yaasan koru sɔka nukurɔ ma ya yara win biruɔ. Ma u wɔruma yande u gu. Wi u tunuma mi Asaelin goo te, ta kpɛ, u ra gina yɔrewa.

²⁴ Ma Yoabu ka Abisai ba Abineɛ naa gira. Ye sɔɔ u duɔ yera ba tura Aman gungurɔ te ta waa Giasin deedeeru Gabaonin swaɔ mi gaanu ku ra kpin bera gia. ²⁵ Benyamɛegibu ba menna ba ka Abineɛ yɔra. Ma ba da ba yɔɔwa guuru garun wallo. ²⁶ Yera Abineɛ u Yoabu soka u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, saa yerɔ kaa wunegibu sɔ bu ku maa ben mero bisibu naa swii. Kaa de sa n tabu mɔwa sere ka tɛ? A n yɛ ma bin wii goberu, nisina ta koo ma?

²⁷ Yoabu u nɔn wisa u nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn waa ru, a kun daa yeni gerua, sere sia burura nen tɔmba koo raa tabu yɔra.

²⁸ Ma u kɔba so. Yera tɔn be kpuro ba tabu yɔra ba Isireliba deri. ²⁹ Abineɛ ka wigibu ba siawa wɔku giriru Yuudenin wɔwɔɔ, ma ba Yuudeni tɔbura ba Bitoroni bukiana ma ba tura Mahanaimuɔ. ³⁰ Ma Yoabu u Abineɛ deri u doona. Yera win tii u gosirama u win tabu kowobu menna

u gara. Ma u deema Dafidin tɔn be sɔɔ, tumbu yendu tia sariwa ba go, ka sere maa Asaeli. ³¹ Adama Dafidin tumbu ba Benyamɛɛba ka Abineɛn tabu kowobu gabu gowa tumbu gooba wunɔbu ka wata (360). ³² Ma ba da ba Asaelin goru sua ba sikua win tundon sikirɔ Betelehemuɔ. Yoabu ka win tumbu ba dɔma te siawa wɔku giriru. Sanam mɛ ba Heboroni duɔ, yera yam mu n saramɔ.

3

¹ Sɔɔlun yenugibu ba ka Dafidi yibere tɛeru kua n tɛ. Ma Sɔɔlun yenu ga dam dwiiyamɔ ga dɔɔ, adama Dafidiguu ga dam sosimɔwa ga dɔɔ.

Dafidin bii be u mara

Heboroniɔ

(I maa mɛerio Bandun Gari I, 3:1-4)

² Saa ye sɔɔ, Dafidi u bibu nɔɔba tia mara Heboroniɔ. Ben gbiikoowa Amɔɔ. Win mɛrowa Akinɔamu, Yisireeligii. ³ Yirusewa Kileabu. Win mɛrowa Abigali, Nabali Kaameligiin gomini. Itasewa Abusalumu. Win mɛrowa Maaka, Talimai Gesuriban sina bokon bii. ⁴ Nnɛsewa Adoniya. Win mɛrowa Hagiti. Nɔɔbusewa Sefatia. Win mɛrowa Abitali. ⁵ Nɔɔba tiasewa maa Yitereumu. Win mɛrowa Egila.

Abineɛ ka Isi Boseti

ba n nɔɔsine

⁶ Saa ye tabu waa Dafidin yenu ka Sɔɔlun yenun baa sɔɔ, Abineɛ u ka Sɔɔluba yɔrawa dim dim. ⁷ Adama sɔɔ teeru Isi Boseti u Abineɛ sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna a ka nen tundo Sɔɔlun kurɔ Risipa, Ayan bii kpuna.

⁸ Ma Isi Bosetin gari yi, yi Abineɛ dua. Ma u nɛɛ, a tamaa na saawa nge Yudan wirugii be ba Sɔɔlu seesimɔ? Wee, sere ka tɛ, nena na wunen tundo Sɔɔlun yenugibu ka win bɔrɔba durom kuammɛ. Yen biru na n wure n nun Dafidi nɔmu sɔndia. Yera tɛ a man gerusimɔ kurɔ winin sɔ? ⁹ N n men na, Gusunɔ u man kua ye u ki na kun ka Dafidi yɔre kpa n de Gusunɔ u win nɔɔ mwɛeru yibia te u nɔn kua, ¹⁰ ye u nɛɛ u koo bandu wuna saa Sɔɔlun bweserun di u tu Dafidi wɛ kpa

u n sãa suno Isireliba ka Yudaban tem kpuro sãa.

¹¹ Saa ye sãa, Isi Boseti kun maa gãanu gerua. Domi Abineen gari yi, yi nùn berum mwa.

Abineē ka Dafidi ba dora

¹² Yera Abineē u Dafidi sãmabu goria Heboroniã u nēē, wara u tem mē mō. Yen sã, u be ka man arukawani bōkuo. Ko na n wãa ka wi, kpa n de Isireliba kpuro bu wura win mi gia.

¹³ Ye sãmō be, ba tura mi, ba Dafidi gari yi saaria. Yera u bu sãwa u nēē, ya wã, kon ka be nùn arukawani bōke. Adama gãa teena na nùn bikiamō. Niya u gina man Mikali, Sølun bii mwaama su sere waana nē ka wi.

¹⁴ Ma Dafidi u Isi Boseti sãmabu goria bu nùn sã bu nēē, bu be nùn win kurō Mikali wēēma win dokuru u raa kārua ka Filisitiban sen sarusu wunabu (100) si ba nùn bikia. ¹⁵ Yera Isi Boseti u dera ba kurō wi mwaama Patieli, Laisin biin min di mi u mōre.

¹⁶ Ma Patieli wi, u Mikali swī u sumō sere ba ka tura Bahurimuō. Ma Abineē u nùn sãwa u nēē, a den gōsira. Yera u gōsira u wura win yenuō.

¹⁷ Yen biru Abineē u Isireliban guro gurobu mēna u bu sãwa u nēē, Dafidiwa i raa kī u n sãa bēen sina boko. ¹⁸ Yen sã tē, i nùn koowo suno. Domi Yinni Gusunō u raa gerua u nēē, saa win bōō Dafidin nōman diya u koo win tambu Isireliba yakia Filisitiban nōman di ka sere maa ben yiberē be ba tien nōman di.

¹⁹⁻²⁰ Ma Abineē u da u Benyamēeba be ba sãa Sølun bweseru deema u bu gari yi sãwa. Ma ba tambu yendu gōsa ba nùn yōsiri ba da Dafidin mi. Ye ba tura mi, yera u Dafidi sãwa kpuro ye Isireliba ka Benyamēeba ba gōru doke bu ko. Ma Dafidi u bu tōō baka dim kua. ²¹ Yen biruwa Abineē u maa Dafidi sãwa u nēē, yinni sina boko, kon se n da n Isireliba kpuro mēna kpa bu ka nun arukawani bōke ba n ka wunen gari samburgu mō. Kpa a n bandu dii be sãa, a n mō ye a kī.

Yen biru Dafidi u dera Abineē u gōsira u da win yenuō ka bōri yendu.

Yoabu u Abineē go

²² Saa ye sãa, Dafidin tabu kowobu ba gabu wōraa da, ma ba dukia baka gurama ba ka wee. N deema Dafidi u dera Abineē u gōsira win yenuō ka bōri yendu saa Heboronin di. ²³ Sanam mē Yoabu ka tabu kowo be, ba tunuma yenuō, yera ba bu Abineen labaari sãwa. Ba nēē, Abineē, Nerin bii, u na Dafidi sina bokon mi. Adama Dafidi u nùn deri u doona ka bōri yendu. ²⁴ Yera Yoabu u da u sina boko deema u nēē, mban sōna a kua mē. Ye Abineē u na wunen mi, ma a nùn deri u doona ka bōri yendu? ²⁵ Wunen tii a Abineē wi yē. A yē ma u nawa u ka nun nōni wōke kpa u ka gia ye a mō kpuro.

²⁶ Ye Yoabu u gari yi gerua u kpa, yera u doona Dafidin min di, ma u sãmabu gōra ba Abineē naa swī, ba nùn naamwē Siran dākawō. Ma ba dera u gōsira. Adama Dafidi u n yeniba kpuro yē. ²⁷ Saa ye Abineē u gōsira Heboroniã, yera Yoabu u nun soka wuun gbāraran kōnnōn bee tiaō, u kua nge u kī u nùn gari asirigii sō. Ma u nùn wobu sēu sōka nukurō u go. Nge mēya u ka mōru kōsia yēn sō u win wōnō Asaeli go.

²⁸ Yen biruwa Dafidi u ye nua, ma u nēē, nen bandu ta dēere Yinni Gusunōn wuswaaō, nen tii na maa dēere, Abineē, Nerin biin yem mē ba yarin sō. ²⁹ Yen sō, Gusunō u de mu wōri Yoabun wirō ka sere maa win bweserō. Kpa win bweseru sō, goo u n da n yem wīimō, n kun mē u n bara disigiru mō, n kun mē u n sãa yemō, n kun mē u gbi tabu sōa, n kun mē u dīanu bia u di.

³⁰ Nge mēya Yoabu ka win wōnō Abisai ba ka Abineē go yēn sō u ben wōnō Asaeli go tabu sōa Gabaoniã.

³¹ Ma Dafidi u Yoabu ka tōn be ba wãa mi sãwa u nēē, i bēen yāa ni i doke mi kasukuo kpa i saakiba dewe nuku sankiranun sō, kpa i Abineen gōō swī.

Ma wi, Dafidin tii, u goo te swī ye ba ka tu dōō bu sike. ³² Ma ba Abineen goo te sikua Heboroni mi. Yera wi Dafidi sina boko u wura kua ka dam siki ten mi. Ma tōn be ba wãa mi, ba swī. ³³ Win gōō wuri sōa u nēē, Abineē, mban sōna a gu nge tōn gowo.

³⁴ Ba ñ nun mwe ba noma ka naasu bōkue.

A wōruma a gu nge wi tōn kōsoba so ba go.

Yera tōmbu kpuro ba kpm wure ba swī. ³⁵ Yen biru ba maa na ba Dafidi nukuru yemiasia ba nēē, u dio. Adama u yina, domi u Yinni Gusunō nō mweēru kua u nēē, Gusunō u nūn kua ye u kī, ù n di sōo u sere du.

³⁶ Ma tōmbu kpuro ba wa ye Dafidi sina boko u kua ma ya bu dore.

³⁷ Dafidin tōmbu ka Isireliba kpuro gesi, ba gia ma n ñ ka win yēru ba ka Abinēē, Nerin bii go. ³⁸ Ma sina boko u win bwāabu sōōwa u nēē, i n yē ma tōn bokowa u gu mi gisō Isireliō. ³⁹ Wee, na ñ dam mō, baa mē ba man gum tāre wirō na ka kua sunō. Seruyan bibu ba man bōbunu kere. Yen sō, Gusunō u tōn kōso nūn win nuku kōsuru kōsie.

Ba Isi Boseti go

4

¹ Saa ye Sōolun bii Isi Boseti u nua ma Abinēē u gu Heboroniō, yera win gōma kpuro dwiiya. Ma Isireliba kpuro ba nanda.

² Sōolun bii wi, u tabu sinambu yiru mō be ba ra tabu kowobu kpare bu ka wōraa da. Beya Baana ka Rekabu. Be kpuro ba sāawa Rimō, Beerōtugiin bibu Benyamēen bweseru sōo. ³ Beerōtu ye, ya wāawa Benyamēen tem sōo. Adama yen tōmbu ba duki sua ma ba da ba wāa Gitaimuō sere ka gisōn gisō. ⁴ N deema Yonatan, Sōolun bii turo u bii tōn durō mō wi ba mō Mēfiboseti. Bii wi, u kua yēmō. Wōō nōōbuwa u mō sanam mē Sōolu ka Yonatan ba gu Yisireliō tabu sōo. Ye kurō wi u bii wi nōōrimō u gōo win labaari nua, yera u bii wi sua u ka doonō. Ye u duka mō ka sendaru ma u wōruma u nūn sura. Min diya bii wi, u kua yēmō.

⁵ Yera sōo teeru Baana ka Rekabu ba da Isi Bosetin dirō sōo sōo mi u do u sōo sure. ⁶⁻⁷ Ma ba dua sere dii ten sōōwō nge ba kī bu dobi sua. Ye ba tura mi u kpī, yera ba nūn woburu sōka ba go. Ma ba win wiru bura ba ka doona. Ma ba swaa mwa ye ya dōo Yuudenin

wōwa gia. Yen dōma te, wōku girira ba sīa. ⁸ Yera tōn be, ba ka Isi Bosetin wii te da Dafidin mi, Heboroniō, ba nēē, wunen yibere Sōolu wi u kasu u nun hunde wuna, win bii Isi Bosetin wiru wee. Yinni Gusunōwa u Sōolu ka win bweseru mōru kōsie gisō wunen sō.

⁹⁻¹¹ Dafidi u Rekabu ka Baana wisa u nēē, i ñ yaaye sōmō wi u na u man Sōolun gōo sōōwa, ma u tamaa labaari gea u man nōōsiamō, adama na dera ba nūn mwa ba go Sikilagiō? Na nūn win labaarin are wē. Kaa sere gere tōn kōsobu be ba tōnu wi u kun gāanu kue kāsasi ba go win dirō mi u kpī? Sere ka Yinni Gusunōn wāaru wi u man wōra saa nōni swāaru kpuron di, kon de bu bee gowa.

¹² Ma u win tabu kowobu sōōwa u nēē, bu Rekabu ka Baana mōo bu go. Yera ba ben naasu ka noma bōōra, yen biru ba bu bwē Heboronin daa bure-run bōkuō. Ma ba Isi Bosetin wii te sua ba sikua Abinēēn sikirō Heboroni mi.

5

Dafidi u kua

Isireliba ka Yudaban suno (I maa mēerio Bandun Gari I, 11:1-3)

¹ Isireliban bwesenu kpuro nu mēna nu na Dafidin mi Heboroniō, ba nūn sōōwa ba nēē, beē ka wunē sa sāawa yem tem. ² Baa yellun di saa ye Sōolu u wāa u sāa beēn sunō, wuna a ra sun mēnne a sun kpara su ka tabu da su ka wurama. Yinni Gusunō u maa nun sōōwa ma wuna kaa ko beēn wirugii kpa a beē win tōmbu kpara.

³ Dafidi u ka ben guro gurobu arukawani bōkua Yinni Gusunōn wuswaaō Heboroni mi. Yera ba nūn gum tāre wirō ba nūn kua be Isireliban sunō. ⁴⁻⁵ Dafidi u mōwa wōō tēna saa yē sōo u ban dibu torua. U kua Yudaban sunō wōō nōōba yiru ka suru nōōba tia Heboroniō. Ma u maa bandu di Yerusalemuō wōō tēna ka ita. Yudaba ka Isireliba kpuron suunu sōo u kuawa wōō weeru bandu sōo.

Dafidi u Yerusalemu mwa (I maa mēerio Bandun Gari I, 11:4-9, 14:1-2)

⁶ Sɔɔ teeru Dafidi sina boko u seewa ka win tɔmbu ba da Yerusalemɔ bu ka Yebusiba tabu wɔri.

Adama Yebusi be, ba nɛɛ, u n̄ kpɛ u du mi. Domi baa wɔkobu ka yɛmɔbu ba koo n̄n gira. ⁷ Adama Dafidi u ben kari ye ya wɔa wuu gen suunu sɔɔ wɔri u mwa. N deema yeya ba mɔ Sioni. Yen biru ba ye soka Dafidin wuu.

⁸ Tɔɔ teya Dafidi u gerua u nɛɛ, bɛɛn baawure wi u kɔ u Yebusiba go, u duo ben nim swaa ye ba gban min di kpa u wɔkobu ka yɛmɔ be, be na tusa mi nɔma turi. Yen sɔna ba ra nɛɛ, wɔkobu ka yɛmɔbu ba n̄ duo Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ.

⁹ Ye Dafidi u kari ye mwa u kpa, yera u sina mi. Ma ba ye soka Dafidin wuu. Yera u gb̄araru bana saa win tiin yɛnun di u ka da sere batuma ye ba mɔ Miloɔ.

¹⁰ Saa ye sɔɔ, Dafidin banda dam sosimɔ ta dɔɔwa. Domi Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wɔa ka wi.

¹¹ Yera Tirin sunɔ wi ba mɔ Hiram u Dafidi sɔmɔbu gɔria ka dɔa gea ye ba sokumɔ sɛduru, ka sere maa dɔa dɔkobu ka be ba ra maa kpenu dɔku. Kpa bu n̄n sina kpaaru bania. ¹² Ma Dafidi u tuba ma Gusunɔwa u win bandun dam siremɔ. Wiya u maa ban te wɔlle suamɔ win tɔmbu Isireliban sɔ.

Dafidin bii be u mara

Yerusalemɔ

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 3:5-9; 14:3-7)

¹³ Sanam mɛ Dafidi u doonama Heboronin di u da u wɔa Yerusalemɔ, yera u maa kurɔbu gabu sua ma ba n̄n bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marua. ¹⁴ Bera Samua ka Sobabu ka Natani ka Salomɔ ¹⁵ ka Yibaa ka Elisua ka Nefegi ka Yafia ¹⁶ ka Elisama ka Eliada ka Elifeleti.

Dafidi u Filisitiba tabu di

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 14:8-16)

¹⁷ Ye Filisitiba ba nua ba Dafidi gum tɔre wirɔ u kua Isireliban sunɔ, yera be kpuro ba seewa ba n̄n wɔrim wee. Ye u nua mɛ, ma u sara u da kuku yeru garun mi, mi ba n̄ n̄n wasi. ¹⁸ Saa

ye sɔra Filisiti be, ba tunuma ba teria Refan wɔwɔa. ¹⁹ Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n̄ doo n̄ Filisiti be wɔri? Kaa man bu nɔmu beria?

Ma Yinni Gusunɔ u n̄n wisa u nɛɛ, a doo, kon nun bu nɔmu beria.

²⁰ Ma Dafidi u seewa u da Baali Perasimuɔ. Miya u Filisiti be go go. Ma u gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u n̄n yibereban wuuru gɔa nge mɛ nim tora ya ra guna gɔe.

Yen sɔna ba yam mi yɔsiru kɔ Baali Perasimu. ²¹ Yera Filisiti be, ba duki sua ba ben bw̄arokunu deri mi. Ma Dafidi ka win tɔmbu ba nu gura.

²² Amen biru Filisiti be, ba kpam na ba teria Refan wɔwa mi. ²³ Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n̄ doo n̄ bu wɔri kpam? Ma Yinni Gusunɔ u n̄n wisa u nɛɛ, oo, adama a ku da sɔru sɔrum mɛ. A besiro kpa a da ben biruɔ, a n̄ wɔa dɔa ye ba mɔ miren sɔwɔ. ²⁴ Sanam mɛ a naa damu damusu gasu nɔmɔ dɔa wɔllɔ, a wasi suo, domi nɛ, Yinni Gusunɔwa na nun gbiiye n̄ ka ben sansani wɔri.

²⁵ Dafidi u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u n̄n sɔwɔ. U da u Filisiti be go go saa Geban di u ka da Gesɛɛ.

6

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu suam da

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 13:4-14)

¹ Dafidi u kpam Isireliban tabu durɔbu kpuro soka u mɛnna ba kua tɔmbu nɔrɔbun suba tɛna (30.000).

² Yera Dafidi u seewa ka win tɔn be kpuro ba da Balɔ Yudan temɔ bu ka Gusunɔn woodan kpakororu tama. Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin yɔsira ba ra ka tu soku, wi, wi u ra sinɛ ten wɔllɔ, wɔllun kɔsobun weenasibun suunu sɔɔ. ³ Ma ba tu sua ba doke naa keke kpaa gaa sɔɔ ba ka doona Abinadabun yɛnun di ge ga wɔa gunguru wɔllɔ. Usa ka Akiyo, Abinadabun bibu, bera ba naa keke ye kpare. ⁴ Usa u wɔa yen yɛsɔ, ma Akiyo u ye gbiiye ba ka dɔɔ. ⁵ Ma Dafidi ka Isireliba kpuro ba bu sw̄i ba mɔrɔkunu soomɔ, ka gɔɔgenu ka bara kpɔnu ka sɛketirɛnu ka yankokonu. Ma ba womusu mɔ

ba yaamɔ ka ben dam kpuro, ba ka Gusunɔ sɔamɔ. ⁶ Saa yɛ sɔɔ ba tura Nakonin doo soo yerɔ, yera nɛɛ yi, yi sokura. Ma kpakoro te, ta sikirama, ma Usa u tu gaba. ⁷ Mii mii Yinni Gusunɔ u ka nɔn mɔru kua. Ma u dera u wɔruma kpakoro ten bɔkuɔ u gu, yɛn sɔ u tu baba.

⁸ Dafidi u mɔru kua too yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u ka Usa sɛɛyasia mɛ. Ma u yam mi yɛsiru kɔ Usan goo yeru. Tera ba ka mu sokumɔ sere ka gisɔn gisɔ. ⁹ Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ nasia dɔma te. Yera n dera u ka nɛɛ, amɔna u koo ko u ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te turi win yɛnuɔ.

¹⁰ Ma u gɔru doke u ku gina ka tu da win wuuɔ. Ma u dera ba ka tu da Obɛdi Edɔmu Gatigiin yɛnuɔ. ¹¹ Ma ta kua mi suru ita. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ wi ka win yɛnugibu domaru kua.

Ba ka kpakoro te na

Yerusalemɔ

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 15:25-16:3)

¹² Yen biru ba Dafidi sɔɔwa ma Yinni Gusunɔ u Obɛdi Edɔmu ka win ye u mɔ kpuro domaru kua woodan kpakoro ten sɔ. Saa yera Dafidi u da u kpakoro te suama u ka na win wuuɔ ka nuku doo bakabu. ¹³ Tɔn be ba kpakoro te sɔɔwa mi, ye ba kua naa dabusanu nɔɔba tia, yera Dafidi u dera ba naa kinɛru ka naa kpɛmbu ge ga gea sɔa go ba ka yɔkuru kua. ¹⁴ Ma u seewa u yaberu pota u yɔku kowon sɔa yɔnu ganu pɔra sɛke ma u yaamɔ basi ka win dam kpuro Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ¹⁵ Wi ka Isireliba kpuro ba Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te suama ba wee ba kuuki mɔ ka nuku dobu ma ba kɔbi soomɔ.

¹⁶ Ye kpakoro te, ta duɔ Dafidin wuuɔ, ma Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ u mɛɛrima saa fɛnɛntin di u wa wee, Dafidi u yɔɔkumɔ u yaamɔ kpakoro ten wuswaaɔ. Yera u nɔn gema. ¹⁷ Ye ba ka kpakoro te tunuma, yera ba tu doke ten ayerɔ kuu bekurugiru sɔɔ te Dafidi u kua ten sɔ. Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ yɔku dɔɔ mwaararuginu kua ka maa siarabun yɔkunu. ¹⁸ Ye u yɔku

ni kua u kpa, yera u win tɔmbu Isireliba domaru kua ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin yɛsiru. ¹⁹ Ma u be kpuro dɔanu bɔnu kua tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. U ben baawure pɛɛ ka yaa wɔɔra wɛ ka sere maa kira te ba kua ka resɛm gbeba. Ma ben baawure u gɔsira u da win yɛnuɔ.

²⁰ Dafidi u maa seewa u da u ka win yɛnugibu tɔbiri. Yera Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ u yarima u Dafidi sennɔ na. Ma u nɛɛ, anna a girima wa gisɔ ye Isireliban sina boko u ka tii kawa, u tii kakia nge tɔn diro win bwɔabun yoo tɔn kurɔbun wuswaaɔ.

²¹ Yera Dafidi u Mikali sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ wi u wunɛn tundo ka win yɛnugibu kpuro deri, ma u man gɔsa n ka ko win tɔmbu Isireliban kparɔ, wiya na yaawa na bɛɛɛ wɛ. ²² Kon maa wure n de bu man gem win sɔ n mɛ kere, kpa n tii kawa. Nge mɛya ko na n bɛɛɛ mɔ baa ka yoo tɔn kurɔ ben wuswaaɔ.

²³ N deema Mikali, Sɔɔlun bii tɔn kurɔ wi, u n bii marure sere u ka gu.

7

Nɔɔ mwɛɛ

te Yinni Gusunɔ u Dafidi kua

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 17:1-15)

¹ Ye Yinni Gusunɔ u sina boko Dafidi wɔra win yibɛɛ be ba nɔn sikerenɛn nɔman di, u dera u wɔa bɔri yɛndu sɔɔ u sɔ win yɛnuɔ. ² Yera sina boko wi, u Gusunɔn sɔmɔ Natani sɔɔwa u nɛɛ, n wee na wɔa diru sɔɔ te ba kua ka dɔa gea ye ba mɔ sɛduru. Adama Gusunɔn woodan kpakororu wee ta wɔa kuu bekurugiru sɔɔ. Amɔna a wa.

³ Ma Natani u nɔn wisa u nɛɛ, a doo a ko nge mɛ a gɔru doke kpuro. Domi Yinni Gusunɔ u wɔa ka wunɛ.

⁴ Ye n kua wɔkuru, yera Yinni Gusunɔ u Natani sɔɔwa kɔsiru sɔɔ u nɛɛ, ⁵ a doo a nɛn sɔm kowo Dafidi sɔ a nɛɛ, nɛ Yinni Gusunɔ na nɔn sɔmɔ, n n mɔ wiya u koo man diru bania mi na kon wɔa. ⁶ Domi na n sinare diru garu sɔɔ saa mɔn di na ka Isireliba yarama Egibitin di sere n ka kua gisɔ. Adama na ra n wɔawa kuu bekurugiru sɔɔ. ⁷ Baama mi sa da nɛ

ka Isireliba gɓaburɔ, na ra ben gabu gɔsiwa ba n ka be ba tie kpare. Adama na n ben goo taare wɛere n nɛɛ, mban sɔna u n man diru banie ka dɔa ye ba mɔ sɛduru.

⁸ Yen sɔ, a doo a Dafidi nɛn sɔm kowo sɔ a nɛɛ, nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, nɛna na yeni gerumɔ. Yɔa kparabun diya na nɔn wunama u n ka sɔa nɛn tɔmbu Isireliban kparo. ⁹ Na wɔa ka wi baama kpuro mi u da. Mɛya na maa nɔn win yiberɛba dɛra. Ma na dɛra u yɛsiru yara nge tɔn boko dunia sɔɔ. ¹⁰ Na Isireliba ayeru kua na bu sinasia ba n ka wɔa mi ka bɔri yendu, kpa tɔn kɔsobu bu ku raa maa se bu bu nɔni sɔ nge mɛ ba bu kua yellu, ¹¹ kparobun waati sɔɔ. Na nɔn wɔra win yiberɛba kpuron nɔmun di ma na nɔn wɛrabu wɛ. Nɛ Yinni Gusunɔwa na nɔn sɔmɔ, kon nɔn ko bwese bakarun nuuru. ¹² Win saa yɔ n tura u gu ba nɔn sika win baababan sikirɔ, kon win bii turo wuna u bandu di. Kpa n win ban ten dam sire. ¹³ Wiya u koo man diru bania u ka nɛn yɛsiru bɛɛrɛ wɛ, kpa n win sina gɔna swi sere ka baadommaɔ. ¹⁴ Na kon sɔa win tundo, kpa u n maa sɔa nɛn bii. U n toraru garu kua, tɔmba kon de bu nɔn so bu sɛyasia. ¹⁵ Adama na n nɔn nɛn durom wunarimɔ nge mɛ na mu Sɔɔlu wunari wi na yina ma na wi, Dafidi gɔsa. ¹⁶ Win bweseru ta n gbimɔ. Win bandu ta ko n maa wɔawa win bibun bweseru sɔɔ, kpa n ten dam sire sere ka baadommaɔ.

¹⁷ Ye Natani u gari yi kpuro nua u kpa, yera u seewa u da u Dafidi sɔɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ u nɔn sɔsi kpuro kɔsi te sɔɔ.

Dafidi u Gusunɔ siaramɔ

(I maa mɛerio Bandun Gari I, 17:16-27)

¹⁸ Ma Dafidi u seewa u da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ u gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na yɛ ma na n sɔa gɔanu. Nɛn bwesera kun maa gɔanu tura. Ka mɛ, a man kua sunɔ Yerusalemu mini. ¹⁹ Adama a ye garisi gɔa piiminu wunɛn mi. Domi a kpam gerumɔ nge mɛ nɛn bweseru ta ko n sɔa sia. Ma a man ye sɔmɔ, nɛ wi na sɔa tɔn diro.

²⁰ Yinni, mba kon maa nun sɔ. Domi a man yɛ kɔ. ²¹ Wunɛn gari ka maa wunɛn gɔrun kɔrun saabuwa a ka man gɔa baka nini kpuro kua. Ma a man nu sɔsi. ²² Gɔanu kpuro ye sa nua a kua, geema, ya sɔsimɔ ma a kpɔ. Goo sari wi u sɔa nge wunɛ. Wunɛ turowa a sɔa Gusunɔ. ²³ Bweseru garu maa sari nge bɛsɛ Isireliba te ta koo nɛɛ, ten bɔu u tu yakama yorun di ma u tu yɛsiru kɔ ta n ka sɔa wigiru. Ka geema gɔa bakana a sun kua. A maa gɔa maamaakiginu kua wunɛn tem sɔ bɛsɛn wuswaaɔ ye a ka sun yakama Egibitigibun min di, ka bwesenu ganun nɔman di, ka ben bɔnun suunu sɔɔn di, kpa sa n ka sɔa wunɛgibu ²⁴ mam mam sere ka baadommaɔ. Ma wunɛ Gusunɔ a kua bɛsɛn Yinni. ²⁵ N n mɛn na, Yinni, gari yi a gerua nɛ ka nɛn bweserun sɔ, a de yi koorɔ sere ka baadommaɔ. ²⁶ A de wunɛn yɛsiru tu wɔlle suara sere ka baadommaɔ kpa bu nɛɛ, wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa a sɔa Isireliban Yinni. Kpa a de nɛn bwese kɛra ya n bandu dii wunɛn wuswaaɔ. ²⁷ Domi wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wunɛ wi a maa sɔa Isireliban Yinni, wuna a man sɔɔwa a nɛɛ, kaa de nɛn bibun bweseru tu bandu di nɛn biru. Yen sɔna na ka kɔka na kana teni mɔ. ²⁸ Yinni Gusunɔ, wuna a sɔa Gusunɔ. Wunɛn gari yi a gerua yi ra koorewa. Wuna a maa man durom mɛni nɔɔ mwɛeru kua. ²⁹ N n mɛn na, a nɛn bweseru domaru kuo kpa ta n bandu dii sere ka baadommaɔ wunɛn wuswaaɔ. Domi wuna a gerua mɛ. Kpa a maa de doma te, ta n bu wɔasi sere ka baadommaɔ.

8

Dafidin tabu kowobu

ba nasara wa

(I maa mɛerio Bandun Gari I, 18:1-13)

¹ Yeniban biru ye ya koorɔ wee. Dafidi u ka Filisitiba tabu kua u kamia u bu sekuru doke. Ma u bu taare u kua ben yinni. ² Yen biru u maa Mɔabuba wɔri u kamia. Be u mwɛera u bu kpɔ kpɔwa sɔa ita. Ma u sɔa yirun tɔmbu go, ma u tiagibu deri. Nge mɛya Dafidi u ka Mɔabuba mwa u taare u

bu wɔɔ gobi sure. ³ U maa Hadadesɛ Rehɔbun bii kamia, wi u sɛa Soban sina boko Sirin temɔ. Sanam mɛ sɔɔ, Hadadesɛ wi, u dɔɔwa u daa te ba mɔ Efaratin tem mwa. ⁴ Yera Dafidi u durɔ win maasɔbu tɔmbu nɔrɔbu ka nata ka wunɔbu (1.700) mwa ka maa naanaakobu nɔrɔbun suba yɛndu (20.000). Ma u tii dumi wunɔbu (100) yɛiya ben dumi sɔɔ, ma u yi yi tien naa sɛinu bɔɔra. ⁵ Yen biruwa Sirigibu ba na saa Damasɛn di bu ka Hadadesɛ Soban sunɔ wi somi. Ma Dafidi u ben tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) go. ⁶ Yera u win tabu kowobu yi yi Siri mi. Ma Sirigii be, ba kua wigibu, u bu taare u wɔɔ gobi sure. Mi Dafidi u gesi dua kpuro, Yinni Gusunɔ u ra nɔn nasara wɛwa. ⁷ Yera Dafidi u Hadadesɛn tɛrɛ wuraguɛnu suama u ka na Yerusalemuɔ. ⁸ Ma u maa sii gannu wa too u gura saa Hadadesɛn wuu maro sinin min di, Betasi ka Berotai.

⁹ Ye Toi, Hamatin sina boko u nua ma Dafidi u Hadadesɛn tabu kowobu kpuro kamia, ¹⁰ yera u win bii Yoram u gɔra Dafidin mi, u ka nɔn tɔbiri kpa u nɔn siara yɛn sɔ u Hadadesɛ tabu wɔri u kamia. Domi Toi ka Hadadesɛ ba raa tabu wɔrinɛwa. Ma Yoram u seewa u dendi yɛa ni ba kua ka sii geesu ka wura ka sii gandu sua u ka Dafidi naawa. ¹¹⁻¹² Ma Dafidi u ye kpuro mwa u Yinni Gusunɔ yɛiya nge mɛ u raa nɔn sii geesu ka wura yɛiye ye u gura saa Sirigibu ka Mɔabuba ka Amɔniba ka Filisitiba ka Amalekiban min di, ka sere maa ye u wa Hadadesɛ Rehɔbun biin min di.

¹³ Sanam mɛ Dafidi u ka Sirigibu tabu kua u wee, yera u Edɔmuba wɔri wɔwa ye ya wɛa nim wɔku bɔruguun sɔɔ yɛsan nɔm dware gia. Ma u yɛsiru yara, u ben tɔmbu nɔrɔbun suba yɛndu yiru sari (18.000) go. ¹⁴ Yera u tabu kowobu yi yi Edɔmun tem kpuro sɔɔ. Edɔmuba ba kua wigibu, ba ka win woodaba sɔmburu mɔ. Mi Dafidi u gesi dua kpuro Gusunɔ u ra nɔn nasara wɛwa.

Dafidin sɔm kowobun yɛsa

(I maa mɛerio Bandun Gari I, 18:14-17)

¹⁵ U bandu dii Isireliba kpuro sɔɔ u be kpuro siriamme nge mɛ n weenɛ. ¹⁶ Saa ye sɔɔ, Yoabu Seruyan biiwa u sɛa win tabu sunɔ. Yosafati, Ahiludun biiwa maa sɛa win tire bero. ¹⁷ Sadaku, Akitubun bii ka Akimɛleki, Abiataan bii, beya ba sɛa yɛku kowobu. Serayawa maa sɛa win tire yoro. ¹⁸ Benaya, Yehoyadan bii u sɛawa Dafidin kɔsobun wirugii. Kɔso beya Keretiba ka Peletiba. Beya ba ra tɔn kɔsobu go, kpa bu win gɔra da. Win tiin biba ba maa sɛa win tem sina asakpɔbu.

Dafidi ka Mɛfiboseti

9

¹ Sɔɔ teeru Dafidi u bikia u nɛɛ, Sɔɔlun bweseru sɔɔ, goo u nɔ maa tie, kpa n wa n yɛro durom kua Yonatam sɔɔ?

² N deema sɔm kowo goo u wɛa Sɔɔlun yɛnuɔ wi ba sokumu Siba. Ma Dafidi u nɔn sokusia. Ye u na, ma u nɔn bikia u nɛɛ, wuna ba sokumu Siba?

Ma u wura u nɛɛ, oo, nɛna mi, yinni.

³ Ma Dafidi u nɛɛ, goo sari wi u sɛa Sɔɔlun bweseru kpa n wa n yɛro durom kua nge mɛ na Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua?

Ma Siba u nɔn wisa u nɛɛ, Yonatam u bii goo mɔ mi, wi u sɛa yɛmɔ.

⁴ Sina boko u bikia u nɛɛ, mana u sere wɛa.

Ma Siba u nɛɛ, u wɛawa Makiri, Amielin biin yɛnuɔ Lodebaaɔ.

⁵ Ma Dafidi u gɔra Lodebaa mi, bu nɔn kasuma. ⁶ Yera ba ka Mɛfiboseti, Yonatam bii, Sɔɔlun debubu ge na Dafidin mi. Ma u kpuna Dafidin wuswaaɔ u nɔn bɛɛrɛ wɛ.

Dafidi u nɔn soka u nɛɛ, Mɛfiboseti.

Ma u wura u nɛɛ, nɛ wee, yinni.

⁷ Dafidi u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku nanda. Duroma kon nun kua ka gem wunen baaba Yonatam sɔ. Kon nun wunen debu Sɔɔlun tem kpuro wesia. Yen biru a n da ka man di saa baayere nen dii yero.

⁸ Ma u maa kpuna u Dafidi bɛɛrɛ wɛ. U nɛɛ, yinni, mba na sɛa a ka nen laakari mɔ mɛsum, nɛ wi na sɛa nge bɔɔ goru mini.

⁹ Yera sina boko u Siba Soolun sɔm kowo soka u nùn sɔɔwa u nɛɛ, gāa ni nu raa sāa Soolu wunen yinniginu kpuro, ka ye ya sāa win yɛnun baayere gesi, na ye win debubu Mɛfiboseti wɛ. ¹⁰ Tɛ wunɛ ka wunen bibu ka wunen sɔm kowobu, bɛɛ kpurowa i ko i nùn wukua, kpa u ka dīanu wa u n dimɔ. Adama Mɛfiboseti wi, u ko n da ka man diwa baadomma nen dii yerɔ.

N deema Siba wi, bii tɔn durɔbu wɔkura nɔɔbuwa u mɔ. Win sɔm kowobu maa tɔnu yendu. ¹¹ Ma u sina boko wisa u nɛɛ, yinni, ye a man sɔɔwa kpuro, yera kon ko. Ma Mɛfiboseti u ra n daamɔ u n dimɔ Dafidin dii yerɔ, nge win bibun turo.

¹² Mɛfiboseti wi, u bii piibu gagu mɔ ge ba mɔ Mika. Ma tɔn be ba wāa Siban yenuɔ kpuro ba kua Mɛfibosetin sɔm kowobu. ¹³ Mɛfiboseti, yemɔ wi, u da u wāa Yerusalemɔ kpa u wa u n da ka dim de sina bokon dii yerɔ baadomma.

10

Ba Dafidigibu sekuru doke

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 19:1-5)

¹ Yeniba kpuron biru, Amɔniban sunɔ u kpuna u gu, ma win bii Hanuni u gɔna kɔsire kua. ² Yera Dafidi u nɛɛ, kon Hanuni durom kuawa nge mɛ win tundo Nakasi u raa man kua. Ma u win bwāabu gɔra bu da bu ka nùn nukuru yemiasia win tondon gɔɔn sɔ. Ye bwāa be, ba tura mi, ³ yera Hanunin sina asakpɔbu ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a tamaa Dafidin bwāa be, ba nawa bu ka wunen tundo bɛɛɛ wɛ? A n̄ yɛ ba nawa bu ka bɛɛɛn wuun saria gia, kpa bu gu wɔrima bu mwa?

⁴ Yera Hanuni u Dafidin bwāa be mwɛɛra, u ben tobunu kɔna beri berika u sukum deri. Ma u ben yabenu bɔtira ben taanun deedeerun di. Yen biru u bu gira ba doona. ⁵ Yera gaba da ba ye Dafidi sɔɔwa. Ma u tɔmbu seeya bu na bu bu sennɔ ko kpa bu bu sɔ bu gina sinɔ Yerikoɔ sere ben tobunu n̄ n kpia. Domi ba wāawa seku bakaru sɔɔ.

Dafidi u Sirigibu ka Amɔniba kamia

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 19:6-19)

⁶ Ye Amɔniba ba wa ma Dafidin wɛra woo dua ben sɔ, yera ba tabu durɔbu nɔrɔbun suba yendu (20.000) kana Sirigibun min di. Tabu kowo ben wusa, Bɛti Rehɔbu ka Soba. Ma ba tɔmbu nɔrɔbu (1.000) wa Maakan sina bokon min di. Sobagibun min di maa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000). ⁷ Ye Dafidi u nua mɛsum, yera u bu Yoabu ka win tabu durɔbu sure ba bu wɔri. ⁸ Ma Amɔni be, ba yara ba ben tabu sīa kpī ben wuun gbāraran kɔnnɔwɔ. Adama Sirigii be ba na Soba ka Bɛti Rehɔbun di, ka Tobugibu ka Maakagibu, ba da ba wāawa nenɛm yakasɔ. ⁹ Ye Yoabu u wa ma ba koo bu wɔrimawa biru ka wuswaan di, yera u tabu yɛrobu gɔsa Isireliba sɔɔ, bu ka da bu Sirigibu wɔri. ¹⁰ Be ba maa tie u nɛɛ win wɔnɔ Abisai u bu kparo, bu ka da bu Amɔniba wɔri. ¹¹ U win wɔnɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, Sirigibu b̄a n man dam kera, a na a man somi. Amɔniba b̄a n maa nun dam kera kon na n nun somi. ¹² A de a n wɔrugɔru mɔ, kpa su sanna ka hania bɛɛɛn tɔmbu ka wuu si Yinni Gusunɔ u sun wɛn sɔ, kpa win tii u sun kua nge mɛ u kī.

¹³ Yoabu ka win tabu kowobu ba seewa ba da bu ka Sirigii be wɔri, ma Sirigii be, ba duki yakikira. ¹⁴ Ye Amɔniba ba wa ma Sirigibu ba duki yakikira, yera ben tii ba maa yakikira Abisain wuswaan di, ba wɔri wuuɔ. Yen biru Yoabu u gɔsira u wura Yerusalemɔ.

¹⁵ Ye Sirigii be, ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba wure ba maa ben tabu kowobu mɛnna. ¹⁶ Ma Hadadesɛɛ u gɔra bu Sirigii be ba wāa daa te ba mɔ Efaratin guruɔ sokuma. Yera ba mɛnna ba na Helamuɔ. Sobaki Hadadesɛɛn tabu sunɔwa u bu kpare.

¹⁷ Yera ba Dafidi ye sɔɔwa. Ma u Isireliba mɛnna, ba Yuudenɔ tɔbura ba na Helamuɔ. Saa ye sɔɔra Sirigibu ba sɔɔru kua ba Isireliba wɔri ba ka bu tabu kua. ¹⁸ Adama ba bu kpana ba duki sua. Ma Isireliba ba ben tɔmbu nata ka wunɔbu (700) go be ba tabu kɛkɛba kpare sɔɔ, ka maasɔbu nɔrɔbun

suba weeru (40.000). Ma ba ben tabu suno Sobaki mɛɛra kua. Miya u gu.

¹⁹ Sinam be ba raa Hadadesɛɛ sãamɔ mi, ba wa ma Isireliba ba nùn kamia. Yera ba ka Isireli be dora ma ba Dafidi sãwa. Saa yen dɔma ten di, Sirigibu ba n maa wure bu Amɔniba somiru da.

Dafidi ka Bati Seba

11

¹ Wɔɔ kpɔɔn saa yɛ sɔɔ sinambu ba ra tabu yari, yera Dafidi u win bwãabu ka win tabu suno Yoabu ka sere maa Isireliba kpuro gɔra bu da bu Amɔniba go. Kpa bu wuu ge ba mɔ Raba mwa. Adama win tii u n de. U sɔ yɛnuo Yerusalemuo.

² Yera yoka gaa u seewa saa win kitarun di u bɔsu win sina dii tɛɛra wɔllo. Min diya u kurɔ goo wa u woburumɔ. Kurɔ wi, kurɔ burɔn tiiwa. ³ Yera u gɔra bu kurɔ win asansi bikia. Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, wiya ba mɔ Bati Seba, Eliamun bii. U sãawa Uri Hɛtin kurɔ. ⁴ Ma Dafidi u sɔmɔbu gɔra bu nùn sokuma. Ye u na, ma u ka nùn menna. Yen biru kurɔ wi, u dɛɛrasiabun wororu kua, ma u wura win yɛnuo.

⁵ Ye u deema wee, n kua gura, ma u Dafidi gɔria bu nùn sɔ wee, u gura mɔ.

⁶ Yera Dafidi u gɔra Yoabun mi, u de Uri Hɛti wi, u na.

Ma Yoabu u dera Uri u da Dafidin mi saa tabu gberun di. ⁷ Ye u tura, yera Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, Yoabu u bwãa do? Win tɔmbu kpuro ba alafia mɔ? Anna maa tabu gia sãa. ⁸ Yen biru u maa nùn sɔɔwa u nɛɛ, u doo win yɛnuo kpa u win kɔri tea u wɛra.

Yera Uri u seewa u yara sina kpaarun di. Ma Dafidi u nùn kɛnu mɔrisia yɛnuo. ⁹ Adama Uri kun de win yɛnuo. U da u kpunawa sina kpa ten kɔnnɔwɔ ka sunɔn kirukuba sannu. ¹⁰ Ye ba Dafidi sɔɔwa ma Uri kun de yɛnuo, yera Dafidi u nùn bikia u nɛɛ, n n gbaburun diya a wee ro? Mba n kua a n ka de wunen yɛnuo.

¹¹ Ma Uri u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔn woodan kpakororu ka Isireliba ka Yudaba ba wãa kunu sɔɔ tabu gberɔ, ka sere nɛn yinni Yoabu. Yera kon da nɛn yɛnuo n di kpa n nɔ kpa n

ka nɛn kurɔ menna? Sere ka wunen wãaru, na n kpɛ n yen bweseru ko.

¹² Ma Dafidi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, n n mɛn na, a kpam kpunɔ mini gisɔ kpa a doona sia. Ma Uri u sina Yerusalemuo dɔma te. ¹³ Yera Dafidi u nùn dim soka u dera u di u nɔra sere tam mu nùn go.

Adama ye n kua wɔkuru u kpam yara u da u kpuna ka sunɔn kirikuba. U n de win yɛnuo.

¹⁴ Sisiru bururu yera Dafidi u Yoabu tireru yorua u Uri wɛ u ka da. ¹⁵ Ye u yorua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ, bu ka Uri doo mi tabu sum kpa bu yarina bu nùn deri, yibereba bu nùn sɛre bu go.

Urin gɔɔ

¹⁶ Saa yɛ sɔɔ Yoabu u tire te gara u kpa, yera u Uri sure mi u yɛ yibereban tabu durɔ damgiba wãa. Domi wiya u wuu gen saria yɛ ba ka gu tarusi.

¹⁷ Yera wuu gen tabu durɔ be, ba yarima ba tabu wɔrina ka Yoabu, ma Dafidin tɔmbu sɔɔ dabira wɔruka. Mi sɔɔra Uri Hɛti wi, u gu. ¹⁸ Ma Yoabu u sɔmɔ wuna u ka nùn gɔri Dafidin mi, u nùn taa bin labaari kpuro sɔ. ¹⁹ Yera u sɔmɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a n sina boko taa bin baaru kpuro saaria a kpa, ²⁰ ma a wa u mɔru besira sere u nun sɔɔwa u nɛɛ, wara raa nɛɛ, i wuu ge susi i gu tabu wɔri. I n yɛ ma gbãraru wɔllun diya ba ra sɛɛnu tweeme? ²¹ Wara u Abimɛlɛki, Gedeonin bii go. I n yaaye ma tɔn kurɔwa u nùn nɛɛrun bia kara gbãraru wɔllun di ma u gu Tebesio? N n mɛn na, mban sɔna i gbãra te susi. U n gerua mɛ, u kpa, saa yera kaa nùn sɔ win bɔɔ Uri, Hɛti wi, u maa gu.

²² Sɔmɔ wi, u seewa u doona. Ye u tura Dafidin mi, u nùn ye kpuro saaria ye Yoabu u nùn sɔɔwa u gere. ²³ U nɛɛ, ka gem, tɔn be, ba sun dam kere. Ba raa yarima ba sun deema yakasɔ, ma sa bu gira sa ka da sere ben gbãra kɔnnɔwɔ. ²⁴ Yera ben tɛn towobu ba wunen bwãabu tweema saa gbãra ten wɔllun di. Sina boko, miya wunen bwãabun dabira gu. Mi sɔɔra Uri Hɛti win tii u gu.

²⁵ Ma Dafidi u sɔmɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a n wura, a Yoabu sɔ u ku de yeniba yu win nuki sanku. Domi tabu sɔɔ, takobi

yà kun gee go, ya koo giò go. N n men na, u hania koowo u tòn be wəri u wuu ge mwa. Wunen tii à n tura, a nùn dam kɛɛyɔ.

²⁶ Ye Urin kurɔ wi, u nua ma win durɔ u gu yera u win gɔɔ swī. ²⁷ Saa ye yen baa ya doona, ma Dafidi u sɔmɔ gɔra ba ka kurɔ wi na win yenuɔ u nùn sua kurɔ, ma u nùn bii tòn durɔ marua. Adama ye Dafidi u kua mi, ya n Yinni Gusunɔ dore.

Natani

u Dafidi nùn win taarɛ sɔɔsi

12

¹ Yen biru Yinni Gusunɔ u Natani gɔra Dafidin mi. Ye u tura, ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, tɔmbu yiru gaba ba wāa wuu teu sɔɔ. Turo sãa gobigii. Turo maa sãa sãaro. ² Ben wi u sãa gobigii mi, u yãanu ka keteba mɔ dabi dabinu. ³ Adama sãaro wi, u n gãanu ganu mɔ ma n kun mɔ yãa niu piibu gagu ge u dwa. U gu nɔɔrimɔ ma ga kpɛamɔ ka win bibu sannu. Dĩa ni durɔ wi, u ra di, niya u ra yãa buu ge wɛ. Kaa te u ra ka nim nɔ, tera u ra maa ka gu nim kɛ. Kpa ga n kpī win tororu wɔllɔ. U yãa buu ge mɛɛrawa nge win bii wɔndia. ⁴ Sɔɔ teeru gobigii wi, u sɔɔ wa. Ye u kī u nùn yaarɛ ko, yera u n wa win sabe dabi te sɔɔ, ye u koo wuna u go sere sãaro win yãa buu teu ge. Gera u mwa u ka win sɔɔ yaarɛ kua.

⁵⁻⁶ Ye Dafidi u gari yi nua u kpa, yera win mɔru seewa gem gem ye durɔ wi, u kua min sɔ. Ma u Natani sɔɔwa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru, n weenewa durɔ wi, u yãa buu gen saka nɛɛ kɔsia kpa bu durɔ win tii go. Domi u n sãaro win wɔnwɔndu kue.

⁷ Ma Natani u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, wuna a sãa nge durɔ wi. Tɛ wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u nun bandun gum tãre a ka kua Isireliban sunɔ. Ma u nun wɔra Sɔɔlun nɔman di. ⁸ Yen biru u nun wunen yinni Sɔɔlun yenu wɛ ka win kurɔbu ka sere maa Isireliba ka Yudaban bweseru. U kun yɛ ma yen i ya tura u n daa nun sosie. ⁹ N n men na, mban sɔna a win gari atafiiru kua a ka kua ye n sãa kɔsa win nɔni

sɔɔ. A dera Amɔniba ba Uri Hɛti wi go ka takobi, ma a win kurɔ sua a tii koosi. ¹⁰ Yen sɔ, tabu kun maa kpeemɔ wunen yenuɔ, domi a nùn gema ma a Uri Hɛtin kurɔ wɔra a kua wunegii. ¹¹ Ukpam nun sɔɔmɔ ma u koo de kɔsa gaa yu se wunen bweseru sɔɔn di yu nun deema. Yera u koo de wunen bweserun goo u wunen kurɔbu sua u ka kpuna wunen wuswaaɔ sɔɔ sɔɔ gbãara. ¹² Wunɛ a raa ka Urin kurɔ kpunawa gbɛnum, adama u koo de yɛro wi, u ka wunegibu kpuna Isireliba kpuron wuswaaɔ sɔɔ sɔɔ.

¹³ Ma Dafidi u Natani sɔɔwa u nɛɛ, nen tora te, ta kpã te na Yinni Gusunɔ kua.

Natani u nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa nun wunen durum suuru kua. A n maa gbimɔ. ¹⁴ Adama ye a kua mi, ya dera Yinni Gusunɔn yibereba ba win yīsiru gari kam gerusi. Yen sɔ, u koo de bii wi kurɔ wi, u ka nun mara mi, u gbi. ¹⁵ Ye Natani u gari yi gerua u kpa, u gɔsira u da win yenuɔ.

Dafidin biin gɔɔ

Yen biru Yinni Gusunɔ u dera bii wi Dafidi u ka Urin kurɔ Bati Seba mara u bara gem gem. ¹⁶ Yera Dafidi u Gusunɔ kanaru wəri u nɔɔ bɔkua bii win sɔ. Ma u dua dirɔ u kpuna temɔ wɔku giriru. ¹⁷ Win bwãabun guro gurobu ba nùn suuru kana u ka se tem sɔɔn di, adama u yina. Meya u maa yina u gãanu di. ¹⁸ Ye n kua sɔɔ nɔɔba yiruse, yera bii wi, u gu. Ma Dafidin bwãa be, ba berum bara bu nùn sɔ. Domi ba nɛɛ, u n sun swaa daki nuku sankiranun sɔ sanam mɛ bii wi, u barɔ. Amɔna sa ko koosina tɛ su ka nùn bii win gɔɔ sɔ kpa sa kun ka win nuki sanki sa sosi. ¹⁹ Sanam mɛ Dafidi u wa win bwãabu ba gunnu gunnu gari mɔ, u giã ma bii wi, u guwa. Ma u bu bikia u nɛɛ, bii wi, u guwa?

Ba nùn wisa ba nɛɛ, oo, u gu.

²⁰ Saa yera Dafidi u seewa tem di u da u wobura u win yãnu kɔsa, ma u tii turare yɛka u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u nùn sãwa. Yen biru u gɔsirama yenuɔ u dĩanu bikia. Ma ba nùn wɛ u di. ²¹ Ma win bwãabu ba nùn bikia

ba neɛ, yinni, mba wunen kookoo sin tubusianu. Domi sanam me bii wi, u wasi, a naɔ bɔkua ma a swi. Adama te ye u gu, ma a seewa a di.

²² U bu wisa u neɛ, saa ye bii wi, u wasi, na naɔ bɔkua na swi, domi na n ye Yinni Gusuno u n koo nen wonwɔndu wa kpa u bii wi bekia.

²³ Adama te u gu. Mban sɔna ko na n maa naɔ bɔkua. Kon kpi n nɔn seeya gorin di? Nena kon da n nɔn deema mi u wa. N n maa wi, u koo wurama nen mi.

Salomɔn marubu

²⁴ Yen biru Dafidi u da u win kuro Bati Seba nukuru yemiasia, ma u ka nɔn menna. Kuro wi, u gura sua u mara bii tɔn durɔ. Ma Dafidi u nɔn yisuru ka Salomɔ. Yinni Gusuno u bii wi ka gem gem. ²⁵ Ma u win sɔmɔ Natani gɔra u maa nɔn yisuru garu ke te ba mɔ Yedidia. Yen tubusiana, wi Yinni Gusuno u ki.

Dafidi u Raba mwa

(I maa mɛrio Bandun Gari I, 20:1-3)

²⁶ Saa ye sɔra Yoabu u Amɔniban wuu ge ba mɔ Raba wari u gen wɔɔ bera mwa mi ben sina boko u ra n wa. ²⁷ Yera u Dafidi sɔmɔbu goria u neɛ, wee, na Raban bera mi nim mu wa mwa ka. ²⁸ Yen sɔ, a tɔn be ba tie menna kpa i na i wuu ge mwa mam mam. Domi na n ki bu neɛ, ne Yoabuwa na gu mwa. ²⁹ Yera Dafidi u tɔn be kpuro menna, ma ba da ba Raba wari ba ye mwa. ³⁰ Ma u wuu min sunɔn furɔ wuragu mwa. Gen bunum mu saawa kilo tena ka ne. Ba gu kpee gobiginu gore. Ma ba gu sua ba Dafidi dokea wirɔ. Yen biru u ka gu da Yerusalemɔ. Yen dɔma te, dukia baka Dafidi u gura. ³¹ Ma u Raban tɔn be ba tie yoo sɔma koosia. Ben gaba daa bɔrimɔ ka gbɛɛ, gabu ka sii, gaba tem gbemɔ ka dakuru, ma gaba birikiba mɔ. Nge meya u Amɔniban wusu kpuron tumbu yoo sɔma kpɛɛ. Yen biru u gosirama Yerusalemɔ ka win tumbu kpuro.

Amɔ ka Tamaa

13

¹ Yeniban biru, ye ya koora wee. Abusalɔmu, Dafidin bii, u sesu mɔ wi ba sokumɔ Tamaa. Kuro burɔn tiwa u saa. Yera ben tundo turosi wi ba mɔ Amɔ u nɔn ka too, ² sere ki te, ta dera u n maa ye ye u mɔ. Ma u tii kua barɔ. Adama Tamaa u n gina durɔ ye, ya maa se Amɔ u ka nɔn kpuna. ³ N deema Amɔ u bɔrɔ goo mɔ wi ba sokumɔ Yonadabu. U saawa Dafidin mɔ Saman bii. U maa bwisi mɔ too. ⁴ Ma u Amɔ bikia u neɛ, mban sɔna a wooramɔ a dɔɔ, wune wi a saa sina bokon bii. A man sɔwɔ ye n nun mɔ.

Ma Amɔ u nɔn sɔwɔ u neɛ, nen sesu Tamaawa na ki, Abusalɔmun mero turosi.

⁵ Ma Yonadabu u nɔn sɔwɔ u neɛ, a doo a kpuna kpa a neɛ, a barɔwa. Wunen tundo, u n na wunen mi, kpa a nɔn sɔ a neɛ, u de wunen sesu Tamaa u na wunen mi, u nun dianu kua a n waamɔ, kpa a nu mwa win noman di a sere di.

⁶ Ma Amɔ u da u kpuna u tii bararu mani. Yera sina boko Dafidi u nɔn beram na. Ma Amɔ u nɔn sɔwɔ u neɛ, na nun kanamɔ, a de nen sesu Tamaa u na u man kiranu yiru kua na n waamɔ, kpa n nu mwa win noman di n di.

⁷ Ma Dafidi u sɔmɔ gɔra Tamaan mi, u nɔn sɔ u neɛ, u doo u win sesu Amɔ deema win dirɔ u nɔn dianu kua.

⁸ Yera Tamaa u da u Amɔ deema diru mi u kpi, ma u som sua u bura u kira ni kua Amɔn nani biru. ⁹ Yen biru u kira weke te sua ma u kira ni gosie gbɛɛru garu sɔɔ. Adama Amɔ u yina u di. U neɛ, bu tambu kpuro yaro win dirun di. Yera be kpuro ba yara min di. ¹⁰ Saa yera Amɔ u Tamaa sɔwɔ u neɛ, a ka kira ni na dii sɔwɔ kpa n nu mwa wunen noman di, n sere di.

Ma Tamaa u kira ni sua u ka nɔn daawa dii sɔɔ mi. ¹¹ Ye u nɔn kira ni weemɔ, yera Amɔ u nɔn gaba u neɛ, a de n ka nun kpuna, nen sesu.

¹² Ma Tamaa u neɛ, aawo, a ku man sanku. Domi ba ku ra yen bweseru ko bese Isireliba sɔɔ. A ku beere sari kom me ko. ¹³ A n kua me, mana kon we ka seku ten bweseru. Meya wunen tii kaa ko beere sari bese Isireliba sɔɔ. Yen

sõ, a besen tundo sina boko sɔɔwɔ. U n̄ yinamɔ a man sua kurɔ.

¹⁴ Adama Amɔɔ kun Tamaan gari yi wure. Ma u n̄n tilasi kua u ka n̄n kpuna. ¹⁵ Yen biru Amɔɔ u n̄n tusa too n kere k̄i te u raa n̄n k̄i. Ma u n̄n sɔɔwa u n̄n, a seewo a doona.

¹⁶ Yera Tamaa u n̄n, a ku maa k̄sa sosi k̄sa ye a man kua sɔɔ a n man gire.

Adama Amɔɔ u n̄ win gari swaa daki.

¹⁷ Ma u aluwaasi wi u n̄n n̄ɔrimɔ soka u n̄n, a kurɔ wini giro minin di. A de u yari tɔɔwɔ kpa a gambo ken̄e a ber̄i.

¹⁸ Ma Amɔɔn aluwaasi wi, u Tamaa yara u gambo ye ken̄ua.

N deema yabe n̄nigira * Tamaa u sebua. Ten bwesera sina bokon bii w̄andia be ba n̄ durɔ ȳe ba ra sebe.

¹⁹ Ye Tamaa u yara, yera u tii torom wisi wirɔ ma u win yabe n̄nigii te ḡia u ka win nuku sankiranu s̄ɔsi. U wiru n̄ma s̄ondi u sumɔ ka dam.

²⁰ Yera win sesu Abusalɔmu u na u n̄n bikia u n̄n, Amɔɔ u ka nun kpuna? N n̄ men na, a seewo, n̄n sesu, a ku gari yi garisi ḡoruɔ too, domi wunen sesuwa.

Adama ka m̄e, Tamaan nukura sankira too. Ma u da u w̄aa Abusalɔmun dirɔ. ²¹ Sina boko Dafidi u ye kpuro nua, yera u m̄aru kua. Adama u n̄ Amɔɔ gerusi, ȳen s̄ɔ u s̄aa win bii gbiikoo ma u n̄n k̄i too. ²² Abusalɔmu kun maa Amɔɔ ḡaanu s̄ɔwa. Adama u n̄n tusa ȳen s̄ɔ u win sesu tilasi kua u ka kpuna.

Abusalɔmu u win sesu

m̄aru bara

²³ W̄ɔɔ yirun biru, s̄ɔɔ teeru Abusalɔmu u win ȳaanun sansu b̄ɔrimɔ Baali Hasorio Efaraimun tem b̄akuɔ. Ma u win tundo turosibu sina bokon bibu kpuro dim soka. ²⁴ U sere bu dim m̄e soku, u da u sina boko deema u n̄n, yinni, wee ba n̄n ȳaanun sansu b̄ɔrimɔ, sa yen t̄ɔɔ bakaru m̄ɔ. Na k̄i wun̄e ka wunen bw̄aabu i na i ka sun di.

²⁵ Ma sina boko u n̄n wisa u n̄n, aawo, n̄n bii, besen kpuro kun d̄ɔɔ. Domi s̄amunu koo kp̄ɛa.

Ma u n̄n, a suuru ko, a de a da ka m̄e.

Adama sina boko u yina. Domara u n̄n kua. ²⁶ Yera u sina boko s̄ɔwa u n̄n, a de baa n̄n m̄ɔɔ Amɔɔ u na.

Ma sina boko u n̄n, mban s̄ɔna a k̄i u na wunen mi.

²⁷ Abusalɔmu u maa sina boko suuru kana, ma u dera Amɔɔ u da ka sere maa win bii be ba tie kpuro.

²⁸ Yera Abusalɔmu u win s̄am kowobu s̄ɔwa u n̄n, i n̄ laakari s̄aa sanam m̄e tam mu koo Amɔɔ go. Saa yera kon b̄ɛ s̄ɔ n̄n, i n̄n soowo i go. I ku berum ko domi n̄na na b̄ɛ wooda w̄ɛm̄ɔ. I de i ȳɔra i t̄an durɔ kom s̄ɔsi.

²⁹ Ma Abusalɔmun s̄am kowo be, ba Amɔɔ kua n̄ge m̄e u gerua. Yera sina bokon bii be ba tie ben baawure u win keteku ȳɔwa u duka sua.

³⁰ Sanam m̄e ba duki yarina mi, yera Dafidi u nua ma ba win bibu kpuro go, baa ben turo kun tie. ³¹ Ma u seewa u win yaberu n̄nua u karana u kpuna temɔ nuku sankiranun s̄ɔ. M̄eya maa win bw̄aabu kua. ³² Yonadabu, Dafidin m̄ɔɔ Saman bii, u gerua u n̄n, yinni, a ku n̄n, ba wunen bibu kpuro go. Domi Amɔɔ t̄ɔnawa u gu. Saa d̄oma t̄en di u ka Tamaa kpuna ka dam mi, yera Abusalɔmu u ka bwisika u n̄n go. ³³ Yen s̄ɔ t̄ɛ, a ku ḡoru doke ma wunen bibu kpurowa ba gu. Adama a n̄ ȳe ma Amɔɔ t̄ɔnawa u gu.

³⁴ Yen biru Abusalɔmu u duka yakura.

Gb̄ararun k̄ann̄ɔ k̄ɔso u s̄ira u wa wee, t̄an w̄oru ga wee win biruɔ guurun bera gian di. Ma u da u sina boko s̄ɔwa ye u wa.

³⁵ Ma Yonadabu u n̄n s̄ɔwa u n̄n, yinni, wunen biba. Wee ba wee. N n̄ m̄eya na nun s̄ɔwa?

³⁶ Sere u ka gari yi gere u kpe, yera sina bokon bii be, ba tunuma. Ma ba wuri w̄ari. Sina bokon tii ka win bw̄aabu ba maa sw̄i gem gem.

³⁷⁻³⁸ N deema saa ye s̄ɔɔ, Abusalɔmu u kpikiru woo Talimai, Amihudun

* **13:18** yabe n̄nigiru - I Handunian torubu 37:3n tubusianu m̄ɛrio.

biin mi, wi u sãa Gesurin sina boko. Ma u sina mi, n ka kua wãa ita. Saa ye kpuro sãa, Dafidi u wãa win sina kpaarã u win bii Amãan gãa sumã. ³⁹ Saa ye Dafidin nukura yemia, win mãru ye u ka Abusalõmu mã ya sure.

Yoabu u kĩ

Abusalõmu u gãsirama yenuo

14

¹ Yoabu Seruyan bii u gia ma Dafidi sina bokon gõru ga woowa win bii Abusalõmun mi gia. ² Yera u gõra Tekoaã bu da bu kurã bwisigii goo kasuma. Ye kurã wi, u tunuma yera Yoabu u nũn sãowa u nẽẽ, a gãa woorun yãnu dokeo kpa a n sãa nge a nuki sankire. A ku turare gaa doke. A n gesi sãa nge wi u gãa sã n tẽ. ³ A n kua mẽ, kpa a da sina bokon mi, a nũn sã ye kon nun sã kpuro.

Ma u nũn sãowa ye u koo gere. ⁴ Ma kurã wi, u seewa u da u ka sina boko gari yi ko. Ye u tura mi, yera u yiira u wiru tem girari u nẽẽ, yinni, a man faaba koowo.

⁵ Yera sina boko u nũn bikia u nẽẽ, mba n kua.

Ma u wisa u nẽẽ, yinni, wee, nẽ gãmuniwa. Nẽn durã u gu, ⁶ u man bibu yiru deria. Bii bera ba sanna gberã. Saa ye sãa, goo sari ben turuku u sere bu yakiana. Ma turo u win winsim so u go. ⁷ Tẽ wee, nẽn bweseru ta man seesi ta nẽẽ, n bu wi u win winsim go mi nãmu sãndio bu maa nũn go, yẽn sã u win winsim yem yari. Wee, nã n bu bii wi nãmu sãndia, na n maa bii goo mã wi u koo nẽn durã tubi di, kpa win bweseru tu gbi.

⁸ Ma sina boko u kurã wi sãowa u nẽẽ, a gina wio. Kon nẽn bwãabu sã bu da bu nun wunẽn gari yi wunana.

⁹ Ma kurã wi, u nũn wisa u nẽẽ, yinni, baa bà n koo goo taare wẽ, nẽ ka nẽn tundon yenugiba ba koo taare wẽ, n n wunẽ ka wunẽn bwãabu.

¹⁰ Sina boko u nũn sãowa u nẽẽ, goo ù n wunẽn kãsa gerua, a ka nũn na mini. Saa yera yẽro kun maa nun babamã.

¹¹ Ma kurã wi, u nẽẽ, a man nãa mwẽeru kuo ka Yinni Gusunẽn yĩsiru, ma a n derimã be ba bii win mãru kãsiamã bu maa kãsa sosi bu nẽn bii wi u tie go.

Yera sina boko u nũn wisa u nẽẽ, sere ka Yinni Gusunẽn wãaru, wunẽn bii wi, baa win wirun seri tia kun wõrimã.

¹² Ma kurã wi, u nẽẽ, yinni, a de n maa gari fiiko gere.

Yera sina boko u nẽẽ, a geruo.

¹³ Ma u nẽẽ, yinni, mban sãna a kãsa yeni mã ye ya Gusunẽn tãmbu waamã. A dera wunẽn tiin bii u kpikiru woo wunẽn sã. Tẽ, wunẽn gari yi a gerua mi, wuna yi ka yã. ¹⁴ Tilasiwa besẽn baawure u ka gbi sãa teeru kpa sa n sãa nge nim mẽ mu yari tem sãa, mẽ ba n kpẽ bu maa gura. Adama Gusunõ kun kĩ Abusalõmu u gbi tẽ. U kĩa u gãsirama kpikirun di u n wãa win bõkuã. ¹⁵ Yinni, ye na ka na wunẽn mi, na nun gari yini kpuro sãowa, nẽn tãmba ba man bẽrum tia. Yera na nẽẽ, kon na n nun yi sã. Sãrãkudo kaa nẽn gere wura. ¹⁶ Kpa a sun wõra nẽ ka nẽn bii be ba kasu bu sun gon nãman di, be, be ba n kĩa sa n maa baa mã tem mẽ Gusunõ u sun wẽ sãa. ¹⁷ Na tii sãowa na nẽẽ, wunẽn gari yi koo man nukuru yemiasia. Domi na nun mẽerawa nge Gusunẽn gãrado wi u kãsa ka gean wunana yẽ. Kpa Gusunõ wunẽn Yinni u n wãa ka wunẽ.

¹⁸ Ma sina boko u kurã wi sãowa u nẽẽ, na kĩa n nun gãanu bikia. A ku man weesu kua a yen gaa bere.

Ma kurã wi, u nẽẽ, yinni, a geruo.

¹⁹ Yera sina boko u nẽẽ, n n Yoabuwa u nun yeniba sãowa?

Kurã wi, u nũn wisa u nẽẽ, yinni, sere ka wunẽn wãaru, ye a gerua mi, ya sãawa gem. Wunẽn bõa Yoabuwa u man gari yi sãowa u nẽẽ, n na n nun sã. ²⁰ U ye kuawa n wa gari yi kpuro yi ka wẽra. Wee, a maa bwisi mã nge Gusunẽn gãrado a n ka yẽ ye ya kooramã handuniaã.

²¹ Yen biru Dafidi sina boko u da u Yoabu sãowa u nẽẽ, to, kon ko nge mẽ a kĩa. A doo a nẽn bii Abusalõmu wi gãsiamã.

²² Yera Yoabu u nùn kpuna ka bɛɛɛ u nùn siara. Ma u gerua u nɛɛ, yinni, gisɔra na wa ma a ka man nɔnu geu mɛɛɛra. Domi a nɛɛ, kaa ko ye na nun kana.

²³ Ma Yoabu u seewa u da Gesuriɔ Abusalɔmun mi, u ka nùn wurama Yerusalemɔ. ²⁴ Ye ba tunuma, sina boko u nɛɛ, a de u da u sina win yɛnuɔ. A ku de u na nɛn mi.

Ma Abusalɔmu u da win yɛnuɔ, u n de sina bokon mi.

Abusalɔmu ka Dafidi ba dora

²⁵ Abusalɔmu wi, durɔ burɔn tiiwa. Goo sari Isireliba sɔɔ wi u yĩsiru yara buram mɛn saabu. Saa win naa tararun di sere ka win wirɔ, gam sari mi kaa kpaka wa. ²⁶ Wɔɔ ka wɔɔwa u ra win seri kɔni. Domi saa yera yi ra nùn bunie too. Win seri yi ba kɔna mi, yin bunum mu ra kilo yiru kere. ²⁷ Bii tɔn durɔbu itawa u mara ka bii tɔn kurɔ turo. Win yĩsira Tamaa. U sãawa kurɔ burɔn tii.

²⁸ Abusalɔmu wi, u kuawa wɔɔ yiru Yerusalemɔ, u n sina boko waare. ²⁹ Yera u Yoabu sokusia u na u nùn gari sina bokon mi. Adama Yoabu u yina u na. Ma u kpam wure u nùn sokusia. Ka mɛ, u yina u na. ³⁰ Ma Abusalɔmu u win bwãabu sɔɔwa u nɛɛ, Yoabun gberu wee nɛgirun bɔkuɔ. U maa dīanu mɔ mi. I doo i win gbee te dɔɔ mɛni.

Ma ba da ba tu dɔɔ mɛni. ³¹ Yera Yoabu u seewa u da Abusalɔmun mi, u nùn bikia u nɛɛ, mba n kua wunen bwãabu ba ka da ba nɛn gberu dɔɔ mɛni.

³² Abusalɔmu u nùn wisa u nɛɛ, domi na nun sokusia na nɛɛ, a na n nùn gari sina bokon mi, kpa a nùn bikia mban sɔna u dera na wurama Gesurin di. Domi n daa sanɔ na n woo mi gia. Tɛ na kī su waana nɛ ka sina boko. Taarɛ gaa yà n man wãasi, kpa u man go.

³³ Ma Yoabu u da sina bokon mi, u nùn gari yi tusia. Yera sina boko u Abusalɔmu sokusia. Ye u tunuma win mi, u kpuna ka bɛɛɛ. Ma sina boko u nùn tɔbura u bɔkasi.

Abusalɔmu u nia sãa

u sina boko bandu mwaari

15

¹ Yen biru Abusalɔmu u da u tabu kɛkɛ kasu ka dumi ka tɔmbu weeraakuru be ba ra n nùn gbiiye mi u dɔɔ. ² U ra sewa buru buru yellu u n wãa wuun duu yerɔ. Goo ù n sarɔ u siribu dɔɔ sina bokon mi, yera u ra yɛro yɔrasie u nùn bikia u nɛɛ, bwese kɛra yeren min diya a yarima.

U n nùn wisa u nɛɛ, u yarimawa Isireliban bwese kɛra kasan di, ³ kpa Abusalɔmu u nùn sɔ u nɛɛ, a wunen gem mɔ, adama à n da sina bokon mi, goo kun nun swaa dakimɔ.

⁴ Kpa u n kpam mɔ, bà n man kua siri kowo tem mɛ sɔɔ, baawure wi u siribu na nɛn mi, kon nùn siriawa dee dee.

⁵ Mi u yɔ wuun duu yerɔ, goo ù n na win mi, u nùn kpuna u ka nun bɛɛɛ wɛ, u ra nɔmu dɛmiɛwa u yɛro nɛnɛ u bɔkasi.

⁶ Nge mɛya Abusalɔmu u Isireliba kpuro kua be ba siribu daamɔ sina bokon mi. Ma ba tii wesia win mi gia.

⁷ Ye n kua wɔɔ nɛɛ, yera Abusalɔmu u sina boko Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a de n da Heboroniɔ n ko yèn nɔɔ mwɛɛru na Yinni Gusunɔ kua. ⁸ Domi sanam mɛ na wãa Gesuriɔ, Sirin temɔ, na nɛɛ, ma Yinni Gusunɔ u ka man wurama baani ka gem, kon nùn yākunu kua Heboroniɔ.

⁹ Ma sina boko u nɛɛ, a doo ka bəri yɛndu.

Ma Abusalɔmu u seewa u da Heboroni mi. ¹⁰ Min diya u tɔmbu gɔra gɔra asiri sɔɔ Isireliban bwesenu kpuro sɔɔ, u nɛɛ, bu be sɔ, bà n kãakãagin swĩi nua, bu kuuki koowo kpa bu kpara bu nɛɛ, Abusalɔmu u bandu di Heboroniɔ. ¹¹ Ma u tɔmbu goobu (200) kana Yerusalemun di, ba ka nùn da Heboroni mi. Adama ba n yɛ ye u nia sãa win gɔruɔ.

¹² Sanam mɛ u yākuru mɔ, yera u dera ba da Giloɔ ba Ahitofeli, Dafidin bwisi kɛɔ kasuma. Yera Abusalɔmun nia ye u sãa mi, ya dam kua. Tɔn be ba ka nùn yɔra ba dabiama gem gem.

Dafidi u kpikiru sua Yerusalemun di

¹³ Yera goo u na u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, Isireliban dabira ba tii wesia Abusalɔmun mi.

¹⁴ Ma Dafidi u win bwāa be ba ka nùn wāa Yerusalemuɔ sɔɔwa u nɛɛ, n n mɛn na, i seewo su kpikiru su. Ma n kun mɛ, besɛn goo kun kisiramɔ Abusalɔmun nɔman di. I wasi suo su doona, u ku raa sun deema mini u sun wahala doke. Kpa u wuu ge wɔri u gen tɔmbu go.

¹⁵ Yera win bwāa be, ba gerua ba nɛɛ, ye a kī kpuro, yinni, yera sa ko ko.

¹⁶ Ma sina boko u swaa wɔri, ka win yɛnugibu. Adama u dera win ban sina kurɔbu wɔkuru ba sina ba sina kpaaru kɔsu.

¹⁷ Saa ye sina boko u yariɔ, yera win tɔmbu kpuro ba nùn swīi. Ma ba da ba yɔra sere wuun yɛnu dāaku gagun bɔkuɔ. ¹⁸ Ma win bwāabu kpuro ka Keretiba ka Peletiba ba nùn sararimɔ ka sere maa tɔmbu nata (600) be ba nùn swīima Gatin di ba sara ba da win wuswaaɔ. ¹⁹ Ma sina boko u Itai, Gatigii sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna a ka sun swīi. A gɔsiro a sina Abusalɔmu u nun deema. Domi wunɛ sɔɔwa. Yen biru ba ka nun nawa saa wunen tem di. ²⁰ Sɔ mɛɛ tera a tunuma, kpa na n ka nun yaayaare mɔ gisɔ? Nɛn tii na n yɛ mi na dɔɔ. N n mɛn na, a gɔsiro ka wunen tɔn be ba nun swīi, kpa Yinni Gusunɔn durom ka win bɔrɔkiniru ta n ka nun wāa.

²¹ Adama Itai u sina boko wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru ka maa wunen tiin wāaru, yinni, yam kpuro mi a wāa, baa n n gɔɔ sɔɔn na, miya ko na n maa wāa.

²² Ma Dafidi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, n n mɛn na, a gbiiyo su da.

Ma Itai, Gatigii wi, u gbia ka win tabu kowobu ka sere ben yɛnugibu kpuro. ²³ Saa ye tɔn be, ba sarɔ ba doona, yera tem mɛn tɔmbu ba wuri wure. Ma sina boko ka win tɔmbu kpuro ba daa te ba mɔ Sedoroni tɔbura ba doona gɔbaburun bera gia.

²⁴ Yāku kowo Sadaku u maa wāa mi ka Lefi be ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu sɔɔwa. Ba tu sɔbia ba yi. Ma yāku kowo Abiataa u yākuru mɔ sere tɔn be kpuro ba ka yara wuun di ba kpa.

²⁵ Ye ba yākuru kua ba kpa, yera sina boko u Sadaku sɔɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te suo a ka wura wuuɔ. Yinni Gusunɔn u n man durom kua, u koo de n wurama kpa n maa tu wa ten wāa yerɔ. ²⁶ Adama u n nɛɛ, u man yinawa, to, nɛ wee! U man kuo nge mɛ u kī.

²⁷ Ma u kpam nùn sɔɔwa u nɛɛ, a wa? A wuro ka bɔri yɛndu, ka wunen bii Akimasi ka Abiataa ka win bii Yonatham. ²⁸ Wee, kon yɔra daa ten tɔbura yerɔ gɔbaburu mini, sere a ka man labaari sɔɔma.

²⁹ Nge mɛya Sadaku ka Abiataa ba ka Yinni Gusunɔn kpakoro te wura Yerusalemuɔ. Ma ba sina mi.

Dafidi u Usai gɔra

u ka Abusalɔmun kpunaa gia

asiri sɔɔ

³⁰ Ma Dafidi u Olifin guuru yɔɔmɔ ka swīi u yasa wiru wukiri, u sīimɔ ka naa dirusu. Nge mɛya win bwāa be ba ka nùn dɔɔ ba maa kua. Ba guu te yɔɔmɔ ka swīi ba yasi wiru wukiri.

³¹ N deema goo u raa Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, Ahitofeli u wāa ka Abusalɔmu, tɔn be ba sina boko seesi sɔɔ. Ma Dafidi u Yinni Gusunɔn kana u nɛɛ, u de Ahitofelin bwisi yi u Abusalɔmu kɛmɔ mi, yi ko asansi sarirugii. ³² Sanam mɛ Dafidi u tura guuru wɔlɔ mi ba ra Gusunɔn sɔ, u deema Usai Aakigii u wāa mi, u nùn mara u yabe kīasu sebua. Ma win wira tua sɔa u ka win nuku sankiranu sɔɔsi. ³³ Ma Dafidi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, sà n da sannu, ya n man somimɔ. ³⁴ N n mɛn na, a gɔsiro wuuɔ kpa a da a Abusalɔmu sɔ ma kaa ko win bɔɔ nge mɛ a raa sɔa win tundon bɔɔ. Nge mɛya kaa man somi à n Ahitofelin bwisi kam koosiamɔ. ³⁵ Yāku kowobu Sadaku ka Abiataa ba wāa mi ka wunɛ. Gari yi a nua saa sunɔ Abusalɔmun yɛnun di kpuro, a doo a bu yi sɔ. ³⁶ Wee, ben bibu yiru Akimasi, Sadakun bii ka Yonatham Abiataan bii ba maa wāa mi. Beya kaa gɔrima bu na bu man sɔ ye a nua kpuro.

³⁷ Ma Usai, Dafidin bɔɔ wi, u wura Yerusalemuɔ. Saa yera Abusalɔmun tii u maa tunuma mi.

*Dafidi ka Siba***16**

¹ Saa ye Dafidi u saram wee, u guu ten wii kpiiru deri kese, yera Siba, Mefibosetin sɔm kowo u kurama Dafidin wuswaaɔ ka ketekunu yiru ni u pɛɛ goobu (200) sɔbi ka resɛm swaanu wunɔbu (100) ka maa dɔa binu ganun swaanu wunɔbu ka sere tam mɛ ba doke gɔnan bɔɔ bakaru sɔɔ. ² Ma sina boko u Siba bikia u nɛɛ, mba yeniba.

Ma Siba u nɔn wisa u nɛɛ, yinni, keteku nini, nu sɔawa ni wunen yenugibu ba koo sɔni. Pɛɛ yeni ka dɔa bii nini, ya sɔawa ye wunen tabu kowobu ba koo di. Be ba maa wasira gbaburɔ, tam menywa ba koo nɔ, kpa bu dam wa.

³ Sina boko u kpam bikia u nɛɛ, Mefiboseti wunen yinnin debubu maa ni?

Ma Siba u nɛɛ, u wɔa Yerusalemɔ. Domi u nɛɛ, gisɔra Isireliba ba koo nɔn win debun bandu wesia.

⁴ Sina boko u nɔn sɔawa u nɛɛ, tɛ, ye Mefiboseti u raa mɔ, ya kua wunɛgia.

Ma Siba u kpuna u nɔn bɛɛrɛ wɛ u nɛɛ, na siara, yinni, ye a ka man durom meni kua.

Simɛi u Dafidi wɔmmɔ

⁵⁻⁶ Ye sina boko Dafidi u tunuma Bahurimuɔ, yera Sɔɔlun dusi goo wi ba mɔ Simɛi, Geran bii, u yarima wuu gen min di, u kpenu sua u Dafidi ka win sina asakpɔbu kasukumɔ, baa mɛ Dafidin tabu durɔbu ka win tɔmbu ba wɔa win nɔm geuɔ ka win nɔm dwarɔ. Ma u nɔn wɔmmɔ, ⁷ u mɔ, a doonɔ, a doonɔ, tɔn gowo wunɛ, kam wunɛ. ⁸ Gusunɔ u nun mɔru kɔsie, ma u ban te sua u wunen bii Abusalɔmu nɔmu beria yɛn sɔ a Sɔɔlun yenugibu go ma a bandu di win ayerɔ. Wee tɛ, a wɔnwɔndu soore, mɛya n maa ka nun wɔ, domi wunɛ tɔn gowowa.

⁹ Yera Abisai, Seruyan bii, u sina boko sɔawa u nɛɛ, yinni, mban sɔna bɔɔ goo teni ta ka nun wɔmmɔ mɛ. A de n da n nɔn wiru bura.

¹⁰ Ma Dafidi u nɛɛ, ya n bɛɛ wa, bɛɛ Seruyan bibu. Durɔ wi, u n man

wɔmmɔ yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u nɛɛ u ko mɛ, wara koo nɔn yinari. ¹¹ Ma u Abisai ka win bwɔabu kpuro sɔawa u nɛɛ, wee, nɛn tiin bii wi na mara, u kɔ u man go. Kaa sere gere Benyamɛɛ wini? N n mɛn na, i de u man wɔmɛ, Yinni Gusunɔ u n nɔn sɔawa mɛ. ¹² Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nɛn wɔnwɔndu wa kpa u kɔsa ye gɔsia gea.

¹³ Ye Dafidi u seewa u win swaa wɔri u doonɔ ka win tɔmbu, yera Simɛi u sɔimɔ guu ten yɛsɔ u bu bɛwe u bu kpenu kasukumɔ, u bu yanim wisimɔ, u Dafidi wɔnsimɔ. ¹⁴ Ye sina boko ka win tɔn be, ba tura Yuudenin daarɔ, ba wasira gem gem. Ma ba wɛra mi.

*Abusalɔmu u wɔa**Yerusalemɔ*

¹⁵ Abusalɔmu u tunuma Yerusalemɔ ka Isireliba dabinu. Ahitofeli u maa wɔa ka be. ¹⁶ Sanam mɛ Usai Aakigii, Dafidin bɔrɔ u tunuma Abusalɔmun mi, yera u gerua u nɛɛ, sina boko, wunen hunde yu dakaa da.

¹⁷ Ma Abusalɔmu u nɔn sɔawa u nɛɛ, mba n kua a n ka wɔa wunen bɔrɔ Dafidin wuurɔ. Nge mɛya a ka nɔn kɔru sɔɔsimɔ?

¹⁸ Usai u nɔn wisa u nɛɛ, n n mɛn baa. Domi wi Yinni Gusunɔ ka tɔn beni ka Isireliba kpuro ba gɔsa, wigiiwa na sɔa. Wiya na kon maa ka yɔra. ¹⁹ Yen biru n n wuna win bii? Nge mɛ na raa wunen tundo sɔawa, nge mɛya kon maa nun sɔ.

*Abusalɔmu**u ka Dafidin kurɔbu kpuna*

²⁰ Yera Abusalɔmu u Ahitofeli sɔawa u nɛɛ, i wesianɔ sannu kpa i gere ye sa ko ko.

²¹ Ma Ahitofeli u Abusalɔmu sɔawa u nɛɛ, a doo a ka wunen tondon kurɔ be ba sina kpaaru kɔsu mi kpuna. Saa ye sɔɔra Isireliba kpuro ba koo gia ma a ka wunen tundo wi karanawa mam mam. Kpa be ba ka nun wɔa kpuro bu ka nun yɔra dim dim.

²² Ma ba Abusalɔmu kuru gira dii tɛra wɔllɔ, ma u ka win tondon kurɔ be menna Isireli ben nɔni biru.

²³ N deema saa ye sɔɔ, ba ra n Ahitofelin gari garisiwa nge Gusunɔn

tiin gere. Meya Abusalömu ka Dafidin tii ba ra n yi garisi.

Usai u Ahitofelin kpunaa

sanka

17

¹ Yen biru Ahitofeli u Abusalömu sōwa u nē, a de n tumbu nārābun suba wākura yiru (12.000) gōsi kpa n Dafidi naa swīi wōku te. ² Saa ye sō, u ko n wasire, u n ko n maa dam gam mō, kpa n nūn nare. Win tumbu bā n yarina ba nūn deri wi turo, kpa n nūn sēre n go. ³ Mēsuma kon ko Isireliba kpuro bu ka wurama wunēn mi. Domi wi a kasu mi, sà n nūn nōma tura, be kpuro ba koo wurama wunēn mi, kpa ba n wāa bōri yendu sō.

⁴ Ma gari yi, yi Abusalömu ka Isireliban guro gurobu kpuro dore. ⁵ Adama Abusalömu u nē, bu Usai Aakigii sokuma kpa bu maa nō ye win tii koo gere.

⁶ Ye Usai u tunuma Abusalömun mi, ma Abusalömu u nūn sōwa u nē, amēniwa Ahitofeli u gerua. Ya nun wēre su ko mē? Nge amōna a wa.

⁷ Usai u nē, Ahitofelin bwisi yi u nun kēmō mini gisō, yi n bwisi gee.

⁸ Wunēn tii, a wunēn tundo ka win tumbu yē ma ba sāawa tabu durōbu. Ba kōruawa nge gbeeku yaa gōba ye ba binu mwaari. Yen biru a yē ma wunēn tundo wi, u sāawa tabun saria yēro. U n wuramō u kpuna ka tōn be sannu. ⁹ Wee à n da tē, u kukua kpee wōru gagu sō, n kun mē yam gam. Win tumbu bā n gbia ba sun wōri, ma ba bēsen gabu go, wi u ye nua, u koo nē, wee, ba Abusalömun tumbu go go.

¹⁰ Saa ye sō, bēsen suunu sō, baa goo ù n sāa tabu durō, ma u wōrugōru mō nge gbee sunō, yēro koo bērum duura. Domi Isireliba kpuro ba yē ma wunēn tundo u sāa tabu durō. Meya u maa tabu kowo damgibu mō. ¹¹ Bwisi yi na mō kon nun kē wee. A de Isireliba kpuro be ba wāa Danun di sere ka Beri Sebā bu mēna ba n dabi nge yani sēeri nim wōkun goorō kpa wunēn tii a n bu gbiiye i ka taa bi da. ¹² Kpa su bu wōri subaru sō mi ba gesi wāa su bu

wukiri mam mam nge mē dirum mu ra yakasu wukiri. Sà n kua mē, ben goo kun kisiramō baa sunōn tii. ¹³ Bā n dua wuu gagu sō ba kukua, Isireliba kpuro ba koo wuu ge wōri bu gen gani wēē sōre bu gawa bu suriri kpa bu gen kpenu gura bu da bu sure wōwa sō. Baa gen kpee teera kun tiaramō.

¹⁴ Ma Abusalömu ka win tumbu ba nē, Usai Aakigiin bwisi yi, yi Ahitofeligii kere.

N deema Yinni Gusunōwa u kī u Ahitofelin bwisi gee yi sīya kpa kōsa yu Abusalömu deema.

Ba Dafidi bwisi kā u ka duka

¹⁵ Yera Usai u da u Sadōku ka Abiataa yāku kowo be sōwa u nē, mēni ka mēniwa Ahitofeli u Abusalömu ka Isireliban guro gurobu bwisi kā. Ma nē, na maa bu sōwa mēni ka mēni.

¹⁶ Yen sō, a goo gōrio tē Dafidin mi, u nūn sō u ku raa kpuna daa ten tōbura yerō gbaburu mi, wōku te. U tōburo u doona ka win tumbu kpa bu ku raa bu nōma turi bu go.

¹⁷ N deema saa ye sō, Yonatam ka Akimasi ba wāa Eni Rogeliō domi ba n kākō bu du wuuō goo u bu wa. Yen sōna ba ra wōndia goo gōri ben mi, u bu sō kpuro ye ya kooramō, kpa be maa bu da bu Dafidi sina boko sō.

¹⁸ Adama sō teeru, aluwaasi goo u bu wa ma u da u Abusalömu sōwa. Yen sōna ba seewa fuuku fuuku, ba yakura ba da durō goon yēnuō Bahurimuō. N deema durō wi, u dākō mō win yēnu yaaraō. Ma ba dua ye sō ba kukua. ¹⁹ Yera durō win kurō u bekuru garu sua u ka dākō ye wukiri ma u dobi yi ba sura tēria ten wōllō kpa bu ku ka gia ma ba wāa mi. ²⁰ Ye Abusalömun bōwāba da yēnu mi, yera ba kurō wi bikia ba nē, mana Akimasi ka Yonatam ba wāa.

Ma kurō wi, u bu wisa u nē, ba daa piibu geni tōbura ba doona.

Ba bu kasu kasu ba n wa. Ma ba gōsira Yerusalemō. ²¹ Ye ba doona ba kpa, yera Yonatam ka Akimasi ba yarima dākō yen min di, ba da ba Dafidi gari yi sōwa ba nē, u seewo fuuku ka win tumbu bu daa te tōbura

bu doona. Domi amēniwa Ahitofeli u Abusalōmu bwisi kā win sō.

²² Ye Dafidi u gari yi nua, ma u seewa ka win tōmbu u Yuudenin daa te tōbura. Be kpurowa ba doona yam mu sere sāra.

²³ Ye Ahitofeli u wa ba n ka win gari sōmburu kue, yera u win keteku gaari bōkua u sīa win wuu, u da win tiin yenu u win yenuḡibu saaria kpuro mē ba koo koosina. Yen biru u win tii soora doke u gu. Ma ba nūn sikua win baaban sikirō.

Dafidi u wāa Mahanaimu

²⁴ Ye Dafidi u tura Mahanaimu, saa yera, Abusalōmu u Yuudenin daaru tōburama, wi ka win tōmbu kpuro.

²⁵ U Amasa kua win tabu sunō Yoabun ayerō. Amasan tundon yīsira Yitira, Isireli *. Win mērowa Abigali, Nakasin bii. Wi ka Seruya, Yoabun mēro ba sāawa mōo ka wōnō.

²⁶ Abusalōmu ka win tōmbu ba ben sansani girawa Galadin temō.

²⁷ Saa yē sōo Dafidi u wāa Mahanaimu, yera Sobi, Nakasin bii, wi u sāa Amōniban bweseru saa Raban di, ka Makiri Amielin bii saa Lodebaan di, ka Baasilai, Galadigii, saa Rogelimun di, ²⁸ ba ka Dafidi kpin yenu naawa ka gbēe basilaba, ka wekenu, ka maa dīanu. Niya alikama ka ɔsu, ka som, ka ghere wōranu ka swii ka dāsi ka sōki yi ba sōnwa, ²⁹ ka tim, ka naa bogum ka yāa yaa, ka gasanu. Domi ba nēē, gōoru ka nim nōru ka wasiraru, ya ko n tōn be wahala koome gbaburun di.

Ba Abusalōmun tabu kowobu

kamia

18

¹ Yen biru Dafidi u seewa u win tabu kowobu gara be ba ka nūn wāa. Yera u bu kua wuu wuuka tōmbu nōrōm nōrōm (1.000) ka wunōm wunōm (100), wuu nin baatere ka ten wirugii.

² Ma u tōn be bōnu kua suba ita. U sube teeru sua u Yoabu Seruyan bii nōmu bēria. U maa sube tee teni sua u Abisai, Yoabun wōnō nōmu bēria. Tee te ta maa tie, ma u Itai Gatigii wē. Ma

u bu sōowa u nēē, nēn tii, kon ka bēē da tabu gberō.

³ Ma ba nūn sōowa ba nēē, a ku ka sun da. Domi yiberēba bā n sun wōri sa duki mō, ya n ko n bu gāanu sāa, baa bā n bēēn bōnu go. Adama wunē, bā n nūn nōma tura, a sāawa nge bēēn nōrōbun suba wōkuru (10.000). Yen sō, n sanō a n sō wuu kpa a n ka sun somimamō.

⁴ Ma sina boko u bu sōowa u nēē, ye ya bēē wēre, yeya kon ko.

Ma u da u yō gbāra kōnnōn bōkuo saa ye tabu kowobu ba yariō wuu wuuka, gabu wunōm wunōm, gabu maa nōrōm nōrōm (1.000). ⁵ Sina boko u Yoabu ka Abisai ka Itai wooda yenī wē u nēē, i ku ka Abusalōmu bii aluwaasi wi bōbōm ko, i n yē i man kīn na.

Ma tōmbu kpuro ba sina bokon woodan gari yi nua yi u wirugii be sōowa Abusalōmun sō.

⁶ Yera ba yara ba da tabu gberō bu ka Isireli be ba Abusalōmu swīi yinna. Ma ba sannō wōrina Efaraimun sōowō. ⁷ Dāa sōo miya Dafidin tōn be, ba Abusalōmugibu go go. Tōmbu nōrōbun suba yēnda (20.000) ba go dōma te. ⁸ Ma taa bi, bu teria tem mē kpuro sōo. Tōn be ba kam kua dāa sōo ge sōo, ba kere be ba nōma tura ba go.

Yoabu u Abusalōmu go

⁹ Wee ye ya Abusalōmu deema. U kurama Dafidin tabu kowobun wuswaa u win keteku sōni. Yera keteku ge, ga ka nūn dua dāa bakaru garun kōkōrō. Miya dāa ten kāasa gaa ya win seri sōre ma keteku ge, ga doona ga nūn deri mi, u sāare, u n ka wōllu, u n maa ka tem. ¹⁰ Ye Dafidin tōmbun turo u nūn wa, ma u da u Yoabu sōowa u nēē, wee, na Abusalōmu wa u sāare dāru garun kōkōrō.

¹¹ Yoabu u durō wi sōowa u nēē, ye a nūn wa mē, mba n kua a n ka nūn so a sure, kpa n da nūn sii geesun gobi wōkuru kē ka kpaka.

¹² Ma durō wi, u Yoabu wisa u nēē, baa nā n sii geesun gobi nōrōbu (1.000) wa, na n sina bokon bii nōmu

* **17:25** Isireli - Bandun Gari I, 2:17 sōo ba nēē, Yitira u sāawa Isimeeli.

sɔndimɔ. Domi sa nɔɔmɔ sanam mɛ sina boko u wunɛ ka Abisai ka Itai wooda wɛɛmɔ u nɛɛ, i ku ka win bii Abusalɔmu bɔɔbɔm kɔ. ¹³ Yen biru na n wooda ye sara na nɔn go, wunen tii a n ka man yɔramɔ. Gāanu maa sari ni nu sina boko berue.

¹⁴ Ma Yoabu nɛɛ, na n maa yɔramɔ kam sɔɔ n ka tɛ ka wunen gari yi.

Yera u dɛki ita sua yi yi nɔɔ sɛu sãa u da mi dãa te, ta Abusalɔmu sɔre. Ma u nɔn yi sɔkura win sɔndun deedeerɔ sanam mɛ u n gina gɔɔ kpa. ¹⁵ Ma aluwaasi wɔku te ta Yoabun tabu yānu sɔɔwa ba Abusalɔmu kooro bure ba so ba dakura.

¹⁶ Yera Yoabu u dera ba kɔba so win tɔmbu bu ka wurama bu ku maa Abusalɔmun tɔmbu naa swi. ¹⁷ Ma ba Abusalɔmun goru sua ba kpɛɛ wɔru bɔkɔ gagu sɔɔ dãa sɔɔ mi. Yera ba kpenu menna ba suba win goo ten wɔlɔ ba nin takaru kua. Isireli be ba raa Abusalɔmu swi kpuro ba duki yarina. Ben baawure u wura win yenuɔ.

¹⁸ N deema sanam mɛ Abusalɔmu u wãa wãaru sɔɔ, u tii gana gaa bania ka kpenu wɔwa sɔɔ ye ba sokumɔ sina bokogia. U ye kuawa ba n ka nɔn yaaye, domi u nɛɛ, u n bii mara wi u koo de ba n nɔn yaaye. Yen sɔna u gana ye soka ka win tiin yisiru. Yera ba sokumɔ sere ka gisɔ Abusalɔmun yaayatia.

Ba Dafidi Abusalɔmun gɔɔ

Sɔɔwa

¹⁹ Akimasi, Sadɔkun bii, u Yoabu sɔɔwa u nɛɛ, a de n duka da n sina boko labaari dora yeni sɔ, ma Yinni Gusunɔ u nɔn wɔra win yiberɛban nɔman di.

²⁰ Ma Yoabu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a n ka labaari ye dɔɔ gisɔ. A de sere sanam gam domi sina bokon biiwa u gu.

²¹ Yera Yoabu u yoo Kusigii wi u ka bu wãa mi sɔɔwa u nɛɛ, a doo a sina boko sɔ ye a wa ka wunen nɔni.

Ma durɔ wi, u kpuna Yoabun wuswaaɔ u nɔn bɛɛɛɛ wɛ. Yen biru u seewa u duka da. ²² Akimasi, Sadɔkun bii wi, u kpam Yoabu sɔɔwa u nɛɛ, a de n Kusigii wi swi biruɔ baa n n yen mɛren na.

Ma Yoabu u nɛɛ, nɛn bii, mban sɔna a kɔ a da, domi labaari yeni, ya n nun arufaani gaa wɛɛmɔ a n ye sina boko sɔɔwa.

²³ Ma Akimasi u nɛɛ, baa n n yen mɛren na, ka mɛ, na kon dawa.

Yoabu u nɛɛ, n n mɛn na, a doo.

Ma Akimasi u kpa ka Yuudenin wɔwa gia u Kusigii wi gbiiri.

²⁴ Saa ye sɔɔ, Dafidi u sɔ wuun gbāraran kɔnnɔsu yirun baa sɔɔ. N deema wuun kɔso u yɔɔwa dii tɛɛran wɔlɔ gbāraran kɔnnɔn deedeeru. Ye u wiru seeya, yera u wa wee, goo u duka mɔ u wee wi turo. ²⁵ Yera u nɔɔgiru sua u sina boko sɔɔwa u nɛɛ, goo wɔɔ u wee!

Ma sina boko u nɛɛ, n n tɔn turon na, labaari dora u ka wee.

Saa ye sɔɔ, durɔ wi, u turuku mɔ.

²⁶ Ma kɔso wi, u maa goo wa u wee. Yera u kpam nɔɔgiru sua kɔnnɔn bera gia u nɛɛ, goo wɔɔ u maa duka mɔ u wee!

Sina boko u nɔn wisa u nɛɛ, labaari dora win tii u maa ka wee.

²⁷ Kɔso wi, u nɛɛ, wi u gbia mi, win duku naasu su ka Akimasi, Sadɔkun biigisu weenɛ.

Ma sina boko u nɛɛ, tɔn geowa. Labaari gea u ka sisi.

²⁸ Ye Akimasi u turuku kua, yera u nɔɔgiru sua ka dam u nɛɛ, sina boko, wunɛ ka baruka!

Ma u nɔn kpuna u gerua u nɛɛ, su Gusunɔ wunen Yinni siara ye u ka wunɛ nɛn yinni wɔra be ba nun seesimɔn nɔman di.

²⁹ Ma sina boko u bikia u nɛɛ, Abusalɔmu bii aluwaasi wi, u wãa alafia sɔɔ?

Akimasi u nɔn wisa u nɛɛ, yinni, sanam mɛ Yoabu u nɛ ka wunen sɔmɔ Kusigii wi gɔrima, saa yera na tɔn dabinun wurenu nua, adama na n yɛ mba n kua.

³⁰ Ma sina boko u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a dɛsira minin di a yɔra gisɔ.

Yera Akimasi u dɛsira u da u yɔra mi. ³¹ Saa yera Kusigii wi, u maa tunuma sina bokon mi, ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, nɛn yinni sina boko, a swaa dakio a labaari dora nɔ. Gisɔ Yinni Gusunɔ u nun siria u nun wɔra be ba nun seesimɔ kpuron nɔman di.

³² Sina boko u Kusigii wi bikia u nɛɛ, Abusalɔmu, bii aluwaasi wi, u wāa alafia sɔɔ?

Kusigii wi, u wisa u nɛɛ, nge mɛ n bii aluwaasi wi kua, Gusunɔ u de n wunen yiberɛba ka be ba nun seesimɔ kpuro kua mɛ.

Dafidin nuku sankiranu

19

¹ Ma gari yi, yi sina boko wuru. Yera u seewa u yɔɔwa gb̄ararun gidambisa wɔllɔ. Miya u wāa u sirene u sumɔ u mɔ, nen bii Abusalɔmu, nen bii. Nā n daa gu wunen ayerɔ, ya sanɔ bo. Nen bii Abusalɔmu, nen bii.

² Yera ba da ba Yoabu sɔɔwa ba nɛɛ, wee sina boko u sumɔ u kpasa wɔri mɔ Abusalɔmun sɔ.

³ Dɔma ten nasara ye, ya gɔsirawa nuku sankiranu Dafidin tɔmbu kpuron mi. Domi ba nua ma u sumɔ win bii gɔɔn sɔ. ⁴ Ma tɔn be kpuro ba gɔsirama tabu gberun di ba dua wuuɔ ka sekuru dɔma te, nge be ba duki yakikirama tabu gberun di. ⁵ Sina boko u win wuswaa wukiri u wura mɔ tāa tāa u mɔ, nen bii Abusalɔmu, Abusalɔmu nen bii, nen bii.

⁶ Ye Yoabu u tunuma, yera u da u sina boko deema yenu sɔɔwɔ. Ma u nūn sɔɔwa u nɛɛ, wee a bese wunen bwāabu kpuro sekuru doke gisɔ bese be sa wunɛ ka wunen bibu kpuro faaba kua ka wunen kurɔbu kpuro.

⁷ Sa wa wee a wunen yiberɛba kī ma a be ba nun kī tusa. Domi a sun sɔɔsi gisɔ ma bese wunen bwāabu ka besen wirugibu sa n sāa gāanu wunen nɔni sɔɔ. Tē na gia ma Abusalɔmu ù n daa wāa wāaru sɔɔ kpa bese kpuro sa n guwa, ya koo nun dore. ⁸ Adama tē, a yario a da a wunen bwāabu gɔrusu yemiasia. À n yina a ko mɛ, na nun sɔɔmɔ sere ka Yinni Gusunɔn wāaru baa tɔn turo kun ka nun yɔramɔ saa wɔku ten di. Kaa maa wahala wa ya n kere ye a waare saa wunen aluwaasirun di n ka girari gisɔ.

⁹ Yera sina boko u da u sina gbāra kɔnnɔwɔ. Ma ba tɔn be kpuro sɔɔwa ba nɛɛ, wee sina boko u yarima u sɔ kɔnnɔwɔ. Ma be kpuro ba na win mi.

Dafidi u swaa wɔri

u wurɔ Yerusalemɔ

N deema Isireli be ba raa Abusalɔmu swīi kpuro ba duki sua. Ben baawure u da u wāa win yenuɔ. ¹⁰ Yera Isireliban bwese ni sɔɔ kpuro ba sikirinamɔ ba mɔ Dafidi sina bokowa u sun wɔra besen yiberɛban nɔman di n kun mam ko Filisitiba. Tē wee u yakura besen tem di Abusalɔmun sɔ. ¹¹ Adama n wee Abusalɔmu wi sa bandu wē mi, u gu tabu gberɔ. N n mɛn na, mban sɔna sa n gerunamɔ su ka sina boko naa da.

¹²⁻¹³ N deema Dafidi u nua ye Isireli be kpuro ba gerumɔ. Yera u gɔra bu yāku kowobu Sadaku ka Abiataa sɔ bu da bu Yudaban guro gurobu sɔ bu nɛɛ, beya ba sāa win dusibu, wi ka beya ba sāa yem tem, n n mɛn na mban sɔna ba koo nɛɛ, beya ba dākuru seema ba sina boko naa na. ¹⁴ U maa nɛɛ, bu Amasa sɔ ma wi ka wi ba sāawa yem tem. Yen sɔ, wi Dafidi u koo nūn ko win tabu sunɔ sere ka baadommaɔ Yoabun ayerɔ. U kun kue mɛ, Gusunɔ u be nūn kua nge mɛ u kī.

¹⁵ Ma Dafidin gari yi, yi dera Yudaba kpuro ba nɔɔ nɛra mam mam. Ma ba nūn sɔmɔ gɔria ba nɛɛ, n n mɛn na, u wurama ka win bwāabu kpuro. ¹⁶ Yera sina boko u gɔsirama u na Yuudenin daarɔ.

Dafidi u Simeɪ suuru kua

Ma Yudaba ba nūn sennɔ da. Ba tura sere Giligaliɔ kpa bu ka nūn somi ù n daa te tɔburamɔ. ¹⁷ Ma Simeɪ, Gera Bahurimugiin bii wi u sāa Benyamɛen bweseru u seewa fuuku u ka sina boko Dafidi sennɔ da ka Yudaba sannu. ¹⁸ Benyamɛen bweseru sɔɔ be ba Simeɪ swīima ba sāawa tɔmbu nɔrɔbu (1.000) ka sere Siba wi u raa sāa Sɔɔlun sɔm kowo wi ka maa win bibu wɔkura nɔɔbu ka win sɔm kowobu yendu. Tɔn be kpurowa ba gbia ba sina boko turia Yuudenin daaru mi. ¹⁹ Ma ba sina bokon yenugibu guramɔ ba ka tɔburamɔ ka goo nimkuu bu ka win nɔnu geu wa.

Ye sina bokon tii u tɔbura u kpa, Simeɪ wi, u da u yiira win wuswaaɔ. ²⁰ U nɛɛ, yinni, a ku kɔsa ye garisi ye na

nun kua dōma te a yariɔ Yerusalemun di. A ku ye doke gōruɔ. ²¹ Na yē ma na torawa. Yen sōna yinni, be ba sāa Isireliban bweseru kpuro na bu gbiiya n ka nun sennɔ na.

²² Yera Abisai Seruyan bii u sina boko sōwa u nɛɛ, n n̄ weenɛ bu Simɛi wi go? Domi u wunɛ wi Yinni Gusunɔ u gōsa wɔnwa.

²³ Ma Dafidi u Abisai ka win mɔɔ Yoabu wisa u nɛɛ, mba n bɛɛ wa bɛɛ Seruyan bibu. Mban sōna i man yibere tɛɛru seesimɔ. N weenɛ bu goo go gisɔ? Wara kun yē ma nɛna na sāa Isireliban sina boko tɛ.

²⁴ Ma sina boko u Simɛi sōwa ka bōri u nɛɛ, a n̄ gbimɔ.

Dafidi u Mefiboseti kīru sōsi

²⁵ Mefiboseti, Soolun debubu, win tii u sina boko sennɔ da. N deema saa m̄n di sina boko u kpikuru sua sere u ka wurama bōri yendu sɔɔ, Mefiboseti kun win naasu n̄m tɛɛnɛre. U n̄ maa win nɔɔ sansu kɔnɛre. Mɛya u n̄ maa win yānu teare. ²⁶ Sanam mɛ u tunuma Yerusalemɔ sina bokon mi, yera sina boko u n̄n bikia u nɛɛ, Mefiboseti, mban sōna a n̄ ka man de sanam mɛ na kpikuru dɔɔ.

²⁷ Mefiboseti u n̄n wisa u nɛɛ, geema a yē ma na sāawa yɛmɔ. Yen sōna na nɛn sɔm kowo sōwa na nɛɛ, u man nɛn keteku gaari bɔkuo kpa n ka nun da. Adama u man bōrɔ kōru kua. ²⁸ Ma u da u man sanku wunen mi. Nɛn yinni sina boko, na yē ma a sāawa nge Gusunɔn gɔrado. A koowo nge mɛ n nun wɛre. ²⁹ Domi gɔɔwa nɛn baaban bweseru ta ka weenɛ wunen mi. Adama ka mɛ, a dera na ra di ka be ba dimɔ wunen dii yerɔ sannu. Mba kon kp̄i n maa nun bikia.

³⁰ Sina boko u nɛɛ, mban sōna na maa gari dɛɛyasiama, domi na gōru doke kɔ ma wunɛ ka Siba i ko wunen debun tem mɛ bɔnu kowa.

³¹ Yera Mefiboseti u n̄n wisa u nɛɛ, yinni, Siba u mam mɛ kpuro suo. Domi wee a wɔma yɛnuɔ baani.

Dafidi u Baasilai kīru sōsi

³² Baasilai, Galadigii u maa na saa Rogelimun di u ka Dafidi yōsiri sere Yuudenin daara kpa bu daa te tɔbura

sannu. ³³ Baasilai wi, u tɔkɔ kua gem gem. U mɔwa wōɔ wɛnɛ. U maa sāa gobigii. Wiya u Dafidi nɔɔri saa ye u wāa Mahanaimuɔ. ³⁴ Yera sina boko u n̄n sōwa u nɛɛ, a na a ka man tɔbura su da Yerusalemɔ a n̄ wāa nɛn mi. Kon nun nɔɔri mam mam.

³⁵ Adama Baasilai u n̄n wisa u nɛɛ, nɛn wāarun tōra kun maa dɛu n̄ sere ka nun sw̄i su da Yerusalemɔ. ³⁶ Wee wōɔ wɛnɛwa na mɔ. Na n̄ maa kp̄ɛ n gea ka kōsa wunana. Mɛya baa dīa ni na dimɔ na n̄ kp̄ɛ n maa ye ya do ka ye ya kun do wunana. Yen biru, na n̄ maa kp̄ɛ n tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbun womusu nɔ. N n̄ mɛn na, yinni, mban sōna na kon maa sāa wunen sɔmunu. ³⁷ Na n̄ tura n ka are beke yinin bweseru wa. Kon ka nun Yuudenin daaru tɔburawa kpa n nun yōsiri fiiko. ³⁸ Kpa a de n gɔsira n wura nɛn wuuɔ n̄ gbi mi. Kpa bu man sike nɛn baaba ka nɛn mɛron siki-nun bɔkuɔ. Adama nɛn bii Kimuhamu wee, i doo ka wi u n̄ sāa wunen bōɔ, kpa a n̄n kua nge mɛ a kī.

³⁹ Ma sina boko u nɛɛ, na wura Kimuhamu u ka man da. Kon maa n̄n kua nge mɛ n koo nun wɛre. Ye a gōru doke n̄n kua kpuro, yeya kon ko.

⁴⁰ Sanam mɛ sina boko ka win tɔn be ba n̄n sw̄i ba daaru tɔbura ba kpa, yera u Baasilai bɔkasi u n̄n domaru kua. Ma Baasilai u gɔsira u wura win yɛnuɔ. ⁴¹ Sina boko u Giligalin swaa wɔri. Ma Kimuhamu u n̄n sw̄i.

Yudaba ka Isireliba

ba sina boko sikirinɛmɔ

Yudaba kpuro ka Isireliban sukum ba n̄n biru wōku kua. ⁴² Yen biru Isireliba kpuro ba na sina bokon mi ba n̄n sōwa ba nɛɛ, mban sōna Yudaba besɛn tundo bisibu ba na ba nun sua gbɛnum ba Yuudenin daaru tɔburasia wunɛ ka wunen yɛnugibu, ka wunen tɔmbu kpuro.

⁴³ Ma Yudaba ba Isireliba wisa ba nɛɛ, sa yen̄i kuawa yɛn s̄ɔ besɛ ka sina boko sa sāa bwese ker̄i tia. Nge mban mɔruwa i m̄ɔ. I nua sina boko u sun dīanu wɛɛmɔwa? Nge kɛnu gana i nua u sun k̄a.

⁴⁴ Ma Isireliba ba Yudaba wisa ba nɛɛ, besɛra sa bɛɛ Dafidi sina boko

māru kere sere nān wākuru. Domi sa dabiru bo. Bēsera sa gbia sa bwisika su ka da su bēsen sina boko suama. Mba n kua i ka sun gema.

Adama Yudaba ba bu gerusi ka dam.

Seba u Dafidi seesi

20

¹ Saa ye sō, tōn kōso goo wāa Bēnyamēn bweseru sō, win yīsira Seba, Bikirin bii. Yera u kōba so u nē, mba n sun mōsine bēse ka Dafidi Isain bii.

Mēya sa n maa tubi tia dimō.

Yen sō, bē Isireliba, baawure u wuro win yēnuō.

² Yera Isireli be kpuro ba Dafidi deri ba Seba swī. Adama Yudaba ba ka Dafidi ben sina boko yōra. Ma ba nūn yōsiri saa Yuudenin daarun di sere Yerusalemō.

³ Dafidi u tura win yēnuō Yerusalemō. U win kurabu waku te u raa deri ba yēnu kōsu sua u doke diru garu sō u nōrimō. Adama u n ka bu kpunare. Diru miya u bu kēnusi ba wāa nge gōminibu sere ba ra ka gu.

Yoabu u Amasa go

⁴ Yera sina boko u Amasa sōwa u nē, sere n ka ko sō ita na kī a man Yudaba mēna a ka bu na mini.

⁵ Ma Amasa wi, u da u Yuda be kpuro mēna. Adama u tē n kere sō ita ye sina boko u nūn bura. ⁶ Ma Dafidi u Abisai sōwa u nē, Seba, Bikirin bii, u koo sun kōsa kua ya n Abusalomugia kere. Yen sō, a wunen yinnin tabu kowobu suo kpa i nūn naa swī, u sere kuke wuu ge ga gbāraru mō sō.

⁷ Ma Abisai u seewa ka Yoabun tabu kowobu ka Pelētiba ka Keretiba be ba sāa sina bokon kōsobu, ka sere maa tabu durō wōrugōba. Beya ba yara Yerusalemun di ba Seba, Bikirin bii wi naa gira. ⁸ Sanam mē ba tura Gabaonin kpee bakarō yera ba ka Amasa yinna. N deema Yoabu u win tabu yānu sebua ma u win takobin bekitia sēka pōraō, ma yen tii ya sāare. Ye u Amasa susimō, yera takobi ye, ya wōruma yen kararun di. ⁹ Ma u Amasa sōwa u nē, a bwāa do nēn wōnōku?

Yen biru u win toburu nēnuā u ka nūn bōkasi. ¹⁰ N deema Amasa kun takobi yen laakari sāa ye Yoabu u nēni. Ma u nūn ye sōka nān teeru nukurō u nuki yara. Ma Amasa u wōruma yande u gu.

Ba Seba kamia ba go

Yen biru Yoabu ka win wōnō Abisai ba wure ba Seba naa gira. ¹¹ Yera Yoabun tabu durō turo u yōra Amasan goo ten bōkuō u gerumō u mō, wi u Yoabu ka Dafidi kī, u Yoabu swīyō.

¹² Ma Amasan goo te, ta kpī ta yem mwēere swaa suunu sō. Ye tabu durō wi, u wa tōmba yōramō mi, yera u goo te gawa swaan di u ka da yakasō u tu bekuru wukiri. ¹³ Ye u kpa, yera tōmba sara ba Yoabu swī ba ka Seba Bikirin bii wi naa gira.

¹⁴ Ye Yoabu u dō Abeli Bēti Maakan bera gia, yera u Isireliban bwese keri kpuro bukiana. Ma ben tabu durō wōrugōba ba nūn swī. ¹⁵ Ye ba tunuma Abeli Bēti Maakaō ba deema Seba u wāa mi, yera ba ye tarusi. Ba yanim takaru kua ta ka wuu gen gbāraru gunum nēra. Yen biru ba gbāra ten temō gba bu ka tu sura.

¹⁶ Yera wuu min tōn kurō bwisigii goo u nōgiri sua u nē, i swaa dakio i nō. I man Yoabu sokuama n ka nūn gari ko.

¹⁷ Ma Yoabu u nūn susi. Yera kurō wi, u nūn bikia u nē, wuna Yoabu?

Ma u wisa u nē, oo, nēna.

Kurō wi, u maa nē, a nēn gari swaa dakio.

Ma Yoabu u nē, a geruma.

¹⁸ Kurō wi, u nē, yellu ba ra raa nēewa, a bikiaru dō Abeli Bēti Maakaō kpa n nūn kua nge mē a kī. ¹⁹ Bēsen wuu geni, ga sāawa wuu si su bōri yēndu mōn teu ka si su ra Isireliban woodaba mēm nōwēn teu, n kere wuu si su tie. Adama wunē, a kasu a gu go, ge, ge ga sāa Isireliban wuu marosun teu. Mban sōna a kasu a Yinni Gusunōn arumani kpeerasia.

²⁰ Ma Yoabu u nūn wisa u nē, su ku wa mē, bu nē, nēna na wuu ge kpeerasia na gen dukia gura. ²¹ N n mē nēn bwisikunu. Efaraimu wi ba mō Seba, Bikirin biiwa u Dafidi seesi.

Wiya sa kasu. Yen sō, i nūn yarama i sun nōmu sōndia, kpa n doona n wuu ge deri.

Ma kurō wi, u Yoabu sōwa u nēē, sa ko nun win wiru kasa kuama.

²² Ma kurō wi, u da u tōmbu mēna ka bwisi ba da Seban mi, ba win wiru bura ba tu Yoabu kasa kuama. Yera Yoabu u kōba so ma win tabu kowobu ba yarina ba wuu ge deri. Ben baawure u wura win yēnuo. Ma Yoabun tii u gōsira Yerusalemuō u da sina bokon mi.

Dafidin sām kowobu

²³ Saa ye sō, be ba sāa Dafidi sina bokon sām kowobu, ben yīsa wee. Yoabuwā Dafidi u kua Isireliba kpuron tabu suno. Benaya, Yehoyadan bii, wiya u maa Keretiba ka Pelētiba kpare be ba sāa Dafidin tiin kōsobu. ²⁴ Adoramuwa u ra maa tōmbu wōō gobi mwaari. Yosafati, Ahiludun biiwa u ra maa tirenu bere. ²⁵ Seyawa maa sāa tire yoro. Ma Sadōku ka Abiataa ba sāa yāku kowobu. ²⁶ Ira, Yairigiiwa maa sāa Dafidin sina kpaarun wirugii turo.

Ba Sōalun bweseru go

21

¹ Dafidin bandun waati, gōōra dua tem mē sō, ta kua wōō ita. Ma Dafidi u Yinni Gusunō bikia u nēē, mban sōna gōō te, ta wāa mē. Ma Yinni Gusunō u nūn sōwa u nēē, gōō te, ta wāawa yēn sō Sōalun yēnugibu ba yem yari, ba Gabaonigibu go.

² N deema Gabaonigii be, ba n sāa Isireliba. Ba sāawa Amōreban bweseru. Adama Isireliba ba ka bu arukawani bōkua ba nēē, ba n bu goomō. Ka mē, Sōalu u kasu u bu kpeerasia Isireliba ka Yudaban kīrun sō. Yera Dafidi u bu soka u nēē, ³ mba kon kpī n bēē kua. Mba kon ko n ka kōsa ye ba bēē kua min durum wōka kpa i wa i sun domaru kua, bēē be sa sāa Gusunōn tōmbu.

⁴ Ma Gabaonigii be, ba nūn wisa ba nēē, bēē ka Sōalun yēnugibun sannō ge, ga n kpeemō ka wura n kun mē ka sii geesu. Mēya n n maa bēēn sāmunu su ka nēē, bu goo go Isirelio.

Ma sina boko Dafidi u bu sōwa u nēē, n n mēn na, i man sōwō ye i kī. Kon bēē ye kua.

⁵ Ma ba sina boko wisa ba nēē, nge mē Sōalu u kasu u bēēn bweseru kpeerasia Isireliban suunu sōn di, ⁶ nge mēya a maa sun win bweseru sō tōn durōbu nōōba yiru yaro a sun bu nōmu bēria, kpa su ka bu da su sāarusia Yinni Gusunōn wuswaaō Gibeao, wi, Sōalu wi Yinni Gusunō u raa gōsan tiin wuuō.

Ma sina boko u bu wisa u nēē, kon bēē bu nōmu bēria.

⁷ Adama u n dere bu ka Mēfiboseti, Yonatam bii, Sōalun debubu da, arukawani ye ba bōkua wi ka Yonatam Yinni Gusunōn wuswaaōn sō. ⁸ Ma u Risipa, Ayan biin bibu yiru mwa be u ka Sōalu mara. Bii bera Aamōni ka Mēfiboseti. Ma u maa Mērabu Sōalun biin bii tōn durōbu nōōbu mwa be u ka Adirieli Mēholagii mara. Adirieli wi, u sāawa Baasilain bii. ⁹ Beniwa Dafidi u Gabaonigii be nōmu bēria. Ma ba da ba bu bwē guuru wōllo Yinni Gusunōn wuswaaō. Ma be kpuro ba gu sō tee te. Saa ye, ya sāawa dīa gbiikinun gēebun saa.

¹⁰ Risipa, Ayan bii, u saaki sua u da u teria guu ten wōllo, ma u wāa mi saa gēebun torubun di sere gura ya ka wurama. U win bibun gonu kōsu. Sō sō u ra gunōsu girewa su ku raa goo ni di. Wōkuru kpa u gbeeku yēē gira.

¹¹ Yera ba da ba ye Dafidi sōwa.

¹² Ma u da Yabesio Galadin temō u Sōalu ka win bii Yonatam kukunu gurama. N deema Yabesigii beya ba raa goo ni sua Bēti Sanin di mi Filisitiba ba raa nu bwē sanam mē ba Sōalu go Giliboao. ¹³ Ma u Sōalu ka Yonatam kuku ni sua ka sere maa be ba bwē miginu. ¹⁴ Ma ba Sōalu ka Yonatamginu sikua Selaō Benyamēen temō Kisi, Sōalun tundon sikirō.

Ye ba ye kpuro kua mam mam nge mē sina boko u gerua, yera Yinni Gusunōn mōru ya sure.

Dafidin tabu kowobu

ba ka Filisitiba tabu kua

(I maa mērio Bandun Gari I, 20:4-8)

¹⁵ Filisitiba ba ka maa Isireliba tabu seewa, ma Dafidi ka win tabu kowobu

ba da ba bu wəri. Yen dōma te, Dafidi u wasira gem gem. ¹⁶ Filisiti goo wi ba mō Yisibi Benōbu, Rafan bweseru sō u yaasa mō ye ba kua ka sii gandu. Yen bunum mu sāawa kilo ita. Durō wi, u maa takobi kpaa sēke win pōraō. Wiya u gerua ma u koo Dafidi go. ¹⁷ Ma Abisai Seruyan bii, u na u Dafidi somi u Filisiti wi so u go. Yera Dafidin tabu kowobu ba nūn sōwa ka bōri ba nē, a n maa ka sun tabu dō. Domi sa n kī bu nun go kpa bandu tu kpe Isirelio.

¹⁸ Yeniban biru tabu maa seewa Isireliba ka Filisitiban suunu sō Gōbuō. Yera Sibekai, Husagii, u Safu sēre u go. Safu wi, u maa yarawa Rafan bweserun di. ¹⁹ Yen biru, tabu maa seewa Gōbu mi, Isireliba ka Filisitiban suunu sō. Ma Elikanani, Yaaren bii, Betelehemugii, u Goliati Gatigiin wōnō go. Wi ba go mi, win yaasan buru ta sāawa nge weson dēka. ²⁰ Taa binin biru ba maa tabu kua Gatiō ka Filisitiba. Durō goo wāa Gati mi, wi u yara Rafan bweserun di. Durō wi, u gunu too. Niki bii nōba tia tiawa u mō nōmaō ka naasō, ma ni kpuro nu kua yenda nne. ²¹ Yera u Isireliba nō kuura. Ma Yonatham, Dafidin mō Saman bii, u da u nūn go.

²² Filisitiban tabu kowo Gatigibu nne be, ba yarawa Rafan bweserun di. Ma Dafidi ka wigibu ba bu go.

22

Dafidin nasaran womu (I maa mēerio Womu 18)

¹ Womu geniwa Dafidi u Yinni Gusunō kua sanam mē u nūn wōra saa win yiberēban nōman di, n mam nēere Sōlu. ² U nē, Yinni Gusunō, wuna a sāa nen dam. Wuna na kī. ³ A sāawa nge kpee baa yē sō kon kuke. A sāawa nen kuku yee naanegiru. Wuna a sāa nen Yinni wi u man yakia. Wuna a sāa nen tēru. Wunen dama mu man wōra. Wuna a sāa nen kari. ⁴ I Yinni Gusunō siaro. Nā n nūn nōogiru sue na faaba kana, u ra man wōrewa

nen yiberēban nōman di.

⁵ Gōo raa man bōkua, u ka man doonō nge nim tori baka.

⁶ Gōribun wāa yera man tēkua.

Gōo man taa berie.

⁷ Ma na nōogiru sua nen nuku sankiraru sō, na Yinni Gusunō soka.

Ma u nen nō nua saa win wāa yerun di.

Mēya maa nen weeweenu wōri win swaa sō.

⁸ Tem mu yīira, ma guunu diira, yēn sō Yinni Gusunō u mōru bēsira.

⁹ Ma win mōru seewa nge wiisu, ma ya yabura nge dō yara, ma ya yarimō win nōn di nge dō buri.

¹⁰ U dera wōlla ka tem dēbe dēbe kua. Ma u sarama u guru wii bakaru taakumō.

¹¹ U wōllun kōso sōni nge duma.

Ma u bellimō woo sō.

¹² U kukua yam wōkuru sō, ma guru wii sinumginu nūn wukiri.

¹³ Win wuswaa yam bururam mu wāa.

Min diya gura nēmō ka guru kpenu ka dō buri.

¹⁴ Win nō ga nōra wōllun di nge guru gbāsukubu.

Ma guru kpenu nēmō ka dō buri.

¹⁵ U nen yiberēba yarinasia ka guru kpenu

ni nu sāa nge sēenu.

U bu gira baama ka guru maakinu.

¹⁶ U wēru wura, yiberēba ba nanda.

Ma guru woo bōkō ga daanu gberasia.

Ma dunian kpēkpēku ga sōsira.

¹⁷ Ma u win nōmu dēmiamā wōllun di u man nēnuā u yara nim bwee bakarun di.

¹⁸ U man wōra yiberēban nōman di.

Yiberē be, ba man dam kere.

Yiberē be, ba man tusa.

¹⁹ Yiberē be, ba man wōriwa nōni swāarun saa sō.

Adama Yinni Gusunō u kua nen tāsī yeru.

²⁰ U man wōra ben nōman di,

na n ka tii mō,

domi u man kī.

²¹ U man domaru kua yēn sō na dēere. U man domaru kua yēn sō na gem swīi.

22 Na win wooda mem nɔɔwa.
 Na n nɔn seesi.
 23 Na win wooda kpuro swii.
 Na n win gere yine.
 24 Na nen tii nenua,
 kpa n ku ra ka durum ko.
 Na saawa dee dee win wuswaaɔ.
 25 Yen sɔna u man kɔsia nge me nen daa
 gea ne.
 U man kɔsia nge me nen gɔru ga
 deeram ne.
 26 Sa n saa naanegibu, kaa n sun
 saawewa naanegii.
 Sa n saa gemgibu, kaa n sun saawewa
 gemgii.
 27 Sa n saa deerobu, kaa n sun saawewa
 deero.
 Sa n maa saa keetagibu, kaa n sun
 saawewa keetagii.
 28 Yinni Gusunɔ, wunen tiiwa
 a ra tɔn be ba tii kawe faaba ko,
 kpa a be ba tii sue kawa.
 29 Yinni Gusunɔ, a saawa nen fitila.
 A ra man yam bururasie.
 30 A ra man dam kɛ
 n ka kpɛ n yiberɛ be ba tabu yɔnu mɔ
 wɔri,
 kpa n yɔ n ben gb̄araru sure.
 31 Ye Yinni Gusunɔ u mɔ, ya ra n
 dɛndewa.
 Bwisi geeya u ra tɔnu kɛ.
 U saawa be ba nɔn naane saan terɛru.
 32 Gusunɔ turowa u waa.
 Wi turowa u saa besen Yinni.
 Wi turowa u koo sun kɔsu.
 33 Wiya u saa nen kuku yee damgiru.
 Wiya u ra man swaa gea sure,
 34 kpa u de nen naasu su n sau nge
 nemu,
 na n ka yɔ dim dim guuru wɔlɔ.
 35 Wiya u ra man tabu sɔsi.
 Wiya u ra man dam kɛ, n ka tendu
 gawa te ta bɔ.
 36 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba
 ko nge terɛru.
 Wuna a ra man bere ka wunen dam
 bakam.
 Wunen durom saabuwa na ka kua
 damgii.
 37 Na n duka mɔ, a ra de na n sau.
 Na n duka mɔ, na ku ra maa sokure.
 38 Na n nen yiberɛba naa gire,
 wuna a ra de n bu naamwe.
 Wuna a ra de na kun gɔsirame,
 ma n kun mɔ na bu kpeerasia.

39 Na ra bu suririwa temɔ n kɔsuku
 kpa bu kpana bu se.
 40 Yinni, wuna a ra man dam kɛ n ka
 tabu ko.
 Wuna a ra man nasara wɛ nen
 yiberɛban wɔlɔ.
 41 Wuna a ra de nen yiberɛba bu man
 biru kisi.
 Wuna a ra de n be ba man tusa
 kpeerasia.
 42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko nge
 tua.
 Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge
 pɔtɔkɔ.
 Yinni Gusunɔ, bɔ n nɔɔgiru sua ba
 faaba kana,
 a ku bu faaba ko.
 Bɔ n somiru kana,
 a ku bu wisi.
 44 Yinni Gusunɔ, wuna a man wɔra
 be ba man seesin nɔman di.
 Wuna a man kua bwese tukunun
 wirugii.
 Wuna a dera ba man yoru diiyamme.
 45 Bɔ n yande nen gari nua,
 ba ra n man mem nɔɔwammewa.
 Bɔ n man wa, ba ra n man saamɔwa.
 Bɔ n man wa, ba ra nandewa.
 46 Bɔ n man wa, ba ra yarimewa
 ben kuku yerun di ba n diirumɔ.
 47 Yinni Gusunɔ u waa.
 I nɔn siaro. Wiya u saa nge kperu mi
 na ra kuke.
 I nɔn beerɛ wɛeyɔ. Wiya u man faaba
 kua.
 48 Wiya u ra man mɔru kɔsie nen
 yiberɛban mi.
 Wiya u ra de bwesenu nu man yiira.
 49 Wiya u ra de n kisira yiberɛban
 nɔman di.
 Yinni, a man wɔlle sua ben wuswaaɔ.
 Wuna a man faaba kua tɔn kɔsobun
 nɔman di.
 50 Yen sɔna kon womusu ko ka wunen
 yiiru.
 Wuna kon siara bwesenun suunu sɔɔ.
 51 Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua
 sunɔ.
 Wuna a man nasara baka wɛ.
 Na yɛ ma kaa n man durom sɔsimɔ,
 ne ka nen bweseru sere ka
 baadommaɔ.

Dafidin gari d̄aaki

23

¹ Dafidi, Isain bii, wi Gusunɔ Yakɔbun Yinni u gɔsa u wɔlle sua, win womusa Isireliba ba ra n kɪ bu nɔ. Win gari dɔaki wee. U nɛɛ,

² Gusunɔn Hunde u gari kua saa nɛn nɔɔn di.

Win gariya yi wɔa nɛn yara sɔɔ.

³ Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u ra bu kɔsu,

u man sɔɔwa u nɛɛ,
sunɔ wi u tɔmbu kparamɔ gem swaa sɔɔ,

ma win ti u Gusunɔ nasie,

⁴ u sɔawa nge sɔɔ yanan yam bururam guru wiru sari.

Sɔɔ yana yera ya ra de yaka bekusu su balli,

gura ya n na ya kpa.

⁵ Nge mɛya nɛn bweseru ta sɔa Gusunɔn wuswaaɔ.

Domi u ka man arukawani bɔkua ye ya n nɔru mɔ.

U ye kpuron kpunaa yi.

Goo kun maa kpɛ u ye kɔsi.

Saa kpuro u ra man nasara wɛ.

Ye na kɪ kpuro u ra man kuewa.

⁶ Adama be ba Gusunɔ gema ba sɔawa nge saki

yi ba ra bure bu kɔ.

Ba ku ra yi babe ka nɔm dira.

⁷ Wi u kɪ u yi baba,

sisu ka yaasan bura u koo ka yi sɔre,

kpa u yi dɔɔ meni yam tem mi sɔɔ.

Dafidin tabu durɔbu

(I maa mɛerio Bandun Gari I, 11:10-47)

⁸ Dafidin tabu durɔbun yɪsa wee. Ben ita ba yɪsiru yara.

Yosebu Basebeti, Takemɔnigii, u sɔawa ben turo. Wiya u tɔmbu nɛnɛ (800) go ka yaasa nɔn teerun tabu sɔɔ.

⁹ Yirusen yɪsira Eleasaa, Dodon bii, Akosin sikadobu. Sanam mɛ Filisitiba ba yara bu ka Isireliba tabu ko, wi ka Dafidiwa ba yɔra ba bu mara. N deema saa ye, Isireliba ba wɔa guunɔ.

¹⁰ Yen dɔma te, Eleasaa wi, u Filisitiba gowa sere win nɔma mɔnya u kpana u takobi yɔsu. Ma Yinni Gusunɔ u nɔn nasara baka wɛ. Yen biru Isireliba ba na ba nɔn deema bu ka Filisiti ben yɔnu gura.

¹¹ Ben itasen yɪsira Sama, Agen bii, Hararigii. Saa ye sɔɔ, Filisitiba ba maa mɛnna Lekio bu ka Isireliba tabu wɔri. N deema gberu gara wɔa mi, tɛ sɔɔ ba dɔsi duura. Ye Isireliba ba duki mɔ Filisiti ben sɔ, ¹² yera Sama u yɔra mi, u ka tu yina. Ma u ka Filisitiba tabu kua u bu go. Gusunɔ u nɔn nasara baka wɛ dɔma te.

¹³ Gɛɛbun saa sɔɔ, Dafidin tabu sinambu tɛna sɔɔ ben ita ba da ba nɔn deema Adulamun kpee wɔruɔ sanam mɛ Filisitiban tabu kowobun wuuru garu ta na ta ten sansani gira Refaban wɔwaaɔ. ¹⁴ Saa ye sɔɔ, Dafidi u wɔa kpee wɔru ge sɔɔ. Ma Filisitiban sansani ya maa gire Betelehemuɔ. ¹⁵ Ma Dafidi u Betelehemun beke kua u nɛɛ, wara u koo ka man Betelehemun gbɔra kɔnnɔn dɔkɔn nim naawa n nɔ.

¹⁶ Yera win tabu durɔbu ita be, ba da ba Filisitiban sansani ye wɔri ka dam ba Dafidi nim mɛ takama. Adama u n mu nɔra. U ka mu yɔkuru kuawa, u Yinni Gusunɔ yaria. ¹⁷ U nɛɛ, Gusunɔ u man gbara bu nɛɛ, nɛna na nim mɛ nɔra. Domi mɛn sɔna tɔn beni ba ben wɔaru kari bɔrie. Nim mɛ, mu sɔawa nge ben yem mɛ mu koo raa yari.

Yen sɔna u yina u mu nɔ.

Yeniba kpurowa Dafidin tabu durɔbu ita be, ba kua.

¹⁸ Abisai Seruyan bii, Yoabun wɔnɔ, wiya u sɔa tɔmbu tɛna yen wirugii. Tɔmbu gooba wunɔbuwa (300) u go ka win yaasa. Ma u yɪsiru yara tɔmbu tɛna yen suunu sɔɔ. ¹⁹ Ba nɔn beere wɛ too. Adama u n tabu durɔ gbiikobu ita be tura.

²⁰ Benaya, Kabiseeligii, Yehoyadan bii, u sɔawa tabu durɔ wɔrugɔ. Ma u yɪsiru yara nasara dabi ni u wan sɔ. Wiya u Mɔabun tɔmbu yiru gabu go be ba sɛ nge gbee sinansu. Wiya u maa dua dɔkɔ kpiriru sɔɔ u gbee sunɔ kɔasi mi, u go puran saa sɔɔ. ²¹ Ma u Egibitin tabu durɔ damgii goo go. Saa ye sɔɔ u nɔn wɔrim dɔɔ, bokura u nɛni. Ye u tura mi, ma u durɔ win yaasa ye u nɛni wɔra u ka nɔn sɔka u go. ²² Yeniwa Benaya Yehoyadan bii u kua. Ma u maa yɪsiru yara Dafidin tabu durɔbu tɛna ye sɔɔ. ²³ U beere baka wa be sɔɔ, adama ya n tabu durɔ gbiikobu

ita begia tura. Ma Dafidi u nùn kua win k̄sɔbun wirugii.

²⁴ Dafidin tabu durɔbu tɛna yen gabun ȳisa wee. Asaɛli, Yoabun wɔnɔ, ka Elikanani, Dodon bii, Betelehɛmugii, ²⁵ ka Sama, ka Elika, Harodugibu, ²⁶ ka Helesi, Peleti ka Ira Ikesin bii, Tekoagii, ²⁷ ka Abiesɛɛ, Anatɔtugii, ka Mɛbunai, Husagii, ²⁸ ka Saamɔɔ, Akoasigii, ka Maharai, Nɛtofagii, ²⁹ ka Helebu, Baanan bii, wi u maa s̄aa Nɛtofagii, ka Itai, Ribain bii, Gibeagii. Gibeaye, ya w̄aa Bɛnyamɛɛn temɔ. ³⁰ Ka Bɛnaya, Piratonigii, ka Hidai, Nakale Gaasigii, ³¹ ka Abi Aliboni, Arabagii, ka Asimafeti, Baakumugii, ³² ka Eliaba, Saabonigii, ka Bɛnɛ Yasɛni, ka Yonatham, ³³ ka Sama, Hararigii, ka Akiamu, Saraan bii, Hararigii, ³⁴ ka Elifeleti, Akasibain bii. Akasibain tundo u s̄aa Maakagii. Ka Eliamu, Ahitofelin bii, Gilogii, ³⁵ ka Hɛsirai, Kaamɛligii, ka Paarai, Arabugii, ³⁶ ka Yigeali, Natanin bii, Sobagii, ka Bani, Gadigii, ³⁷ ka Seleki, wi u s̄aa Amɔnin bweseru, ka Naharai, Beerɔtugii wi u ra Yoabu, Seruyan biin tabu ȳānu sɔbe, ³⁸ ka Ira, ka Garebu, Yetɛɛgibu, ³⁹ ka Uri, Hɛti. Dafidin tabu durɔ damgibu ba s̄awa tɔnu tɛna ka nɔɔba yiru.

24

Dafidi u win t̄ambu gara

(I maa m̄ɛrio Bandun Gari I, 21:1-6)

¹ Yinni Gusunɔ u ka maa Isireliba m̄aru kua too, ma u dera Dafidi u bu seesi, u nùn s̄ɔwa u nɛɛ, a doo a Isireliba ka Yudaba gari. ² Yera u Yoabu win tabu sunɔ wi u w̄aa win turuku s̄ɔwa u nɛɛ, a doo a Isireliban bwesenu kpuro bera saa tem mɛn s̄ɔ ȳɛsan nɔm geu gian di sere mɛn s̄ɔ ȳɛsan nɔm dwarɔ, kpa a bu gari. Nge m̄ɛya kon ka gia m̄ɛn nɔɔ ba geeru nɛ.

³ Yoabu u sina boko s̄ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ wunen Yinni u de tɔn ben dabiru tu sosi wunɔm wunɔm subenu n kere yellu, kpa u maa de a bu wa ka nɔni. Adama mban s̄ɔna a k̄i a yeni ko.

⁴ Ka mɛ, sina boko u Yoabu gari kamia ka sere maa tabu sinam be

ba tie. Ma Yoabu ka tabu sinam be, ba yara ba da ba Isireliba gara.

⁵ Ba da ba Yuudɛni tɔbura ma ba ben kunu gira Aroɛɛn s̄ɔ ȳɛsan nɔm dwarɔ, wɔwaa. Ma ba Gadin tem bukiana ba da Yasɛɛ gia. ⁶ Min di, ba da Galadin temɔ, ka Kadɛsiɔ Hɛtiban temɔ, ka Danu Yanio ka yen baru kpaanɔ ka Sidonio, ⁷ ka Tirio ye ya gb̄ara damgiru mɔ, ka wuu si su raa s̄aa Hefiba ka Kananibagiso, n ka girari Beri Sebaɔ, Yudan tem s̄ɔ ȳɛsan nɔm dwarɔ. ⁸ Nge m̄ɛya ba kua ba ka tem mɛ kpuro bukiana. Ma n kua suru nɔɔba nne ka s̄ɔ yɛndu ba sere tunuma Yerusalemɔ. ⁹ Ye ba tunuma sina bokon mi, ma Yoabu u nùn tɔn ben geeru s̄ɔwa. U nɛɛ, Isireliba s̄ɔ, be ba s̄aa tabu kowobu ba ka takobi sannɔ ȳɛ, ba s̄awa t̄ambu nɔrɔbun suba nɛnɛ (800.000). Yudan bweseru s̄ɔ maa, ba s̄awa t̄ambu nɔrɔbun suba nɛɛra wunɔbu (500.000).

Gusunɔ u Dafidi s̄ɛyasia

win torarun s̄ɔ

(I maa m̄ɛrio Bandun Gari I, 21:7-17)

¹⁰ Ye Dafidi u nua mɛ, yera win torara kara, ma u Yinni Gusunɔ s̄ɔwa u nɛɛ, na tora n kp̄a ye na ka tɔn be gara. T̄ɛ na gia ma gari baka kookoosa na kua. A man nɛn tora ten suuru kuo.

¹¹⁻¹² Saa yera Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Gadi s̄ɔwa u nɛɛ, a doo a Dafidi s̄ɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Wee, na nùn nɔni sw̄aarɔ ita gaa yiye. Yen s̄ɔ, u de u gɔsima ten te u k̄i kpa n sere de tu koora.

Sisiru bururu ye Dafidi u seewa, ¹³ Gusunɔn sɔmɔ Gadi u da win mi, u nùn s̄ɔwa ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yen yer̄a a k̄i. Ḡɔru tu du wunen tem s̄ɔ w̄ɔ nɔɔba yiru? Nge a kpikiri su suru ita wunen yibɛɛban s̄ɔ. Nge bararu garu tu pusi wunen tem s̄ɔ s̄ɔ ita. T̄ɛ, a bwisikuo kpa a man s̄ɔ ye kon da n wi u man gɔrima s̄ɔ.

¹⁴ Yera Dafidi u Gadi wisa u nɛɛ, nuku sankira bakana nu man deema mi. N buram bo Yinni Gusunɔ u man s̄ɛyasia ye tɔnu koo ka man s̄ɛyasia. Domi win wɔnwɔnda kp̄a.

¹⁵ Ma Yinni Gusunɔ u dera barara pusi saa dɔma ten bururun di n ka girari sɔɔ ita ye. Ma tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) ba gbisuka Isirelin tem kpuro sɔɔ. ¹⁶ Saa ye Yinni Gusunɔn ɔrɔdo u sɔɔru kpa u ka Yerusalem kpeerasia, yera Yinni Gusunɔ u ɔrɔdo ɔsɔia u wahala baka ye yɔrasia. Ma u ɔrɔdo wi sɔɔwa u nɛɛ, ya tura mɛ. A wunen nɔma wɔɔ minin di.

Saa ye sɔɔ, ɔrɔdo wi, u wɔawa Arafuna Yebusin doo soo yerun bɔkuɔ. ¹⁷ Sanam mɛ Dafidi u ɔrɔdo wi wa wi u tɔmbu goomɔ yera u nɛɛ, nɛna na tore. Tɔn beni ba n ɔɔanu kue. Yen sɔ, a de a man nɔma doke nɛ ka nɛn yenugibu.

Dafidi u Yinni Gusunɔ

yɔku yeru bania

(I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 21:18-26)

¹⁸ Yen dɔma tera Gadi u da Dafidin mi, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔ yɔku yeru kuo Arafuna Yebusin doo soo yeru mi.

¹⁹ Ma Dafidi u Gadin gari yi wura. U kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U da mi. ²⁰ Yera Arafuna u mɛɛra gunguru wɔllun di u wa wee, sina boko ka win sina asakpɔbu ba wee, yera u sarama ka duka u da u nɔn yiira u wuswaa tem girari. ²¹ Ma u Dafidi bikia u nɛɛ, yinni, mba n kua a ka sisi nɛn mi.

Dafidi u nɔn wisa u nɛɛ, na nawa n ka wunen doo soo yee te dwe kpa n Yinni Gusunɔ yɔku yeru bania mi. Kpa bara te ta pusa bɛsɛn tem sɔɔ mi, tu doona.

²² Yera Arafuna u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, a batuma ye suo kam, kpa a yɔkunu ko mi, ni a kɔ. Kɛtɛba wee, yi kaa ka yɔku dɔɔ mwaararugiru ko, kpa yin sugu ka yin kekeban dɔnu nu ko yɔku dɔɔ. ²³ Ye kpurowa durɔ wi, u sina boko kɔ, ma u maa nɔn sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔ wunen Yinni, u ka nun nɔnu geu mɛɛri.

²⁴ Adama sina boko u nɛɛ, aawo, kon batuma ye dwewa ka nɛn gobi. Na n Gusunɔ nɛn Yinni yɔku dɔɔ

mwaararugiru kuammɛ ka ɔɔa ni nu n man ɔɔanu diiri.

Ma Dafidi u batuma ye ka kɛtɛ be dwa ka sii geesun gobi weeraakuru.

²⁵ Ma u yɔku yee te kua batuma mi. U yɔku dɔɔ mwaararuginu kua ka sere maa siarabun yɔkunu. Saa yera Yinni Gusunɔn mɔru ya sure. Ma bara te, ta doona tem min di.

SINAMBUN TIRE GBIIKIRU

Isireliban bandun gari yi ba torua Samuēlin tirenu sɔɔ, yin sukuma mu wāa Sinambun tirenu sɔɔ. Tire gbiikii teni sɔɔra Dafidin gɔɔn gari wāa ka sere maa win bii Salomɔɔn bandun gari. Salomɔɔ wi, u Yinni Gusunɔ sɔa yeru bania Yerusalemuɔ. Amen biru, ma u mɛm nɔɔbu sariru kua. Mɛm nɔɔbu sari tera ta dera Isireliban banda bɔnu kua yiru. Ma ya dera Isireliba kpuron dam ka ben girima ya kaara. Waati ye sɔɔ, Gusunɔ u ra Isireliba ka ben sinambu win sɔmɔbu gɔrie bu ka bu kirɔ ko bɔu sɔaru ka daa kɔsa kpuron sɔ.

Tire ten kpunaa

1. Dafidin wāa dāakiru bandu sɔɔ, wiru 1n di sere wiru 2:12.
2. Salomɔɔn bandu, wiru 2:13n di sere wiru 11.
3. Isireliban banda bɔnu kua yiru, wiru 12n di sere wiru 22.

Adoniya u kī u tii ko sunɔ

¹ Dafidi u tɔkɔ kua u bukura gem gem. Baa bɔn nɔn beka bubusi, ka mɛ, u ra n kurusinɛwa woorun sɔ. ² Sɔɔ teeru win bwāaba na ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, Yinni, a de su nun wɔndia kasuama u n da n wāa wunɛn bɔkuɔ u n nun nɔɔrimɔ kpa u n da n nun bɔkasi a n ka yam susuru waamɔ.

³⁻⁴ Ma ba wɔndia kurɔ burɔ kaso wɔri Isireliban tem kpuro sɔɔ. Yera ba wɔndia goo wa wi ba sokumɔ Abisagi. Wɔndia wi, kurɔ burɔn tiiwa. U sɔawa Sunɛmugii. Ma ba nɔn mwaama ba ka na sina bokon mi. Wiya u ra n nɔn nɔɔrimɔ. Adama u n nɔn yɛ kurɔ.

⁵⁻⁶ Adoniya wi Dafidi u ka Hagiti mara wiya u kua Dafidin yeruma Abusalɔmun gɔɔn biru. U sɔawa durɔ burɔn tii. Tundo kun nɔn wɔkisire saa mɔn di ba ka wāa. U n maa nɔn bikiare u nɛɛ, mban bwesera a mɔ mɛ. Yera Adoniya wi, u tii wɔlle sua u nɛɛ, wiya u koo bandu di. Ma u tii tabu kɛkɛ kasua ye dumi gawe ka maasɔbu ka sere tabu durɔbu tɔnu weeraakuru be ba ra n nɔn gbiiye.

⁷ Ma u ka Yoabu Seruyan bii ka yāku kowo Abiataa gari bɔkua. Ma ba ka nɔn yɔra. ⁸ Adama yāku kowo Sadaku ka Benaya Yehoyadan bii, ka Gusunɔn sɔmɔ Natani, ka Simɛi ka Rei ka sere Dafidin tabu kowo damgibu, beya ba n ka Adoniya nɔɔ tia kue.

Natani u Bati Seba bwisi kɔ

⁹ Ma Adoniya u yākuru kua ka yāanu ka kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ Sohelɛtin kperun bɔkuɔ te ta wāa Eni Rogelin bera gia. Ma u win tundo turosibu dim soka mi, ka Yudaba kpuro, be ba sɔa sina bokon bwāabu. ¹⁰ Adama u n Gusunɔn sɔmɔ Natani soka ka Benaya ka Dafidin tabu durɔ damgii be, ka maa sere Salomɔɔ win tundo turosi.

¹¹ Yera Natani u da u Bati Seba Salomɔɔn mɛrɔ sɔɔwa u nɛɛ, a n nua ma Adoniya Hagitin bii, u bandu di? Dafidi besɛn yinni kun maa yɛ. ¹² Yen sɔ, a na tɛ n nun bwisi kɛ ye kaa ko a ka wunɛn hunde bere, ka maa wunɛn bii Salomɔɔgia. ¹³ A doo a wunɛn yinni Dafidi sina boko deema a nɔn sɔ a nɛɛ, n n wiya u nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, wunɛn bii Salomɔɔwa u koo bandu di win biru? Mba n kua Adoniya u ka bandu sina.

¹⁴ Saa ye kaa ka nɔn gari yi tore, kon duuma mi nɛn tii, kpa n wunɛn gari sire n sosi.

¹⁵ Ma Bati Seba u seewa u da diru mi sina boko u kpī. Domi sina boko u tɔkɔ kua gem gem. Abisagi Sunɛmugiiwa u wāa mi, u nɔn nɔɔrimɔ. ¹⁶ Ye Bati Seba u tura mi, u yiira sina bokon wuswaaɔ. Ma sina boko u nɔn bikia u nɛɛ, mba a kī.

¹⁷ Ma u wisa u nɛɛ, nɛn yinni, wuna a man nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri a nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn yīsiru nɛn bii Salomɔɔwa u koo bandu di wunɛn biru. ¹⁸ Wee tɛ Adoniya u bandu di. Wunɛ nɛn yinni sina boko a n ka baaru. ¹⁹ Ma u kɛtɛ kpɛmi yi yi gum mɔ ka yāa dabinu go. Ma u win tundo turosibu dim soka ka Abiataa yāku kowo ka sere Yoabu wi u sɔa tabu sunɔ. Adama u n wunɛn bii Salomɔɔ soka. ²⁰ Tɛ sina boko, wee, wuna Isireliba kpuro ba swaa daki a ka bu sɔ wi u koo ko wunɛn kɔsire bandu sɔɔ. ²¹ Yinni,

saa ye kaa kpuna nge wunen baaba, ba koo ne ka nen bii Saloməw mɛeriwa taarɛgibu.

²² Ye Bati Seba ka Dafidi ba gari mɔ, yera Gusunən sɔmɔ Natani u tunuma mi. ²³ Ma ba sina boko sɔɔwa ba nɛɛ, Gusunən sɔmɔ Natani wee, u tunuma. Yera u sina boko yiira u wuswaa tem girari. ²⁴ U nɔn bikia u nɛɛ, yinni, wuna a nɛɛ, Adoniya u bandu dio u ko wunen kəsire sina gɔnaɔ? ²⁵ Domi wee, u kɛɛ kpɛmi yi yi gum mɔ go ka yāa dabi dabinu. Ma u win tundo turosibu sokusia ka tabu sinambu ka Abiataa yāku kowo. Wee, ba dimɔ ba nɔrumɔ win wuswaaɔ. Ma ba gerumɔ ba mɔ Adoniya, sina boko, win hunde yu daka da. ²⁶ Adama u nɛ ka Sadaku yāku kowo soka, ka Benaya Yehoyadan bii, ka sere maa wunen bii Saloməw. ²⁷ Sina boko, wunen min diya gari yini yi kooɔ? Ma a nɛ sere bɛsɛ wunen bwāabu sɔɔwa wi u koo bandu di wunen biru?

Dafidi u Saloməw gɔsa

u ka ko win kəsire

²⁸ Ma Dafidi sina boko u nɛɛ, i man Bati Seba sokuo.

Ma ba nɔn soka u susi u yōra sina bokon wuswaaɔ. ²⁹ Yera sina boko u bōrua u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunən wāaru wi u man yara saa wahala kpuron di, ³⁰ kon nen nɔw mweeru yibia gisɔ te na nun kua ka Gusunəw bɛsɛ Isireliban Yinnin yīsiru na nɛɛ, Saloməw u ko bandu di nen biru u ko nen kəsire.

³¹ Ma Bati Seba u yiira u wuswaa tem girari u nɛɛ, nen yinni sina boko, wunen hunde yu daka da.

³² Ma Dafidi u nɛɛ, bu nɔn Sadaku yāku kowo sokuo ka Gusunən sɔmɔ Natani ka maa Benaya Yehoyadan bii. Ye ba tunuma, yera ba dua mi u wāa. ³³ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i nen bwāabu suo kpa i nen bii Saloməw kɛɛku yɔɔsia i ka nɔn da bwia ye ba mɔ Gihoniɔ. ³⁴ Miya yāku kowo Sadaku ka Gusunən sɔmɔ Natani ba koo nɔn gum tāre wirɔ u ka ko Isireliban sunɔ, kpa i kabi wura, yen biru i gere i nɛɛ, Saloməw sina bokon hunde yu daka da. ³⁵ Yen biru kpa i nɔn

suama u na u sina nen sina gɔnaɔ u ko nen kəsire. Domi wiya na gɔsa u ka Isireliba ka Yudaba kpara.

³⁶ Ma Benaya Yehoyadan bii u nɛɛ, ami, nen yinni sina boko. Yinni Gusunəw u de n kooɔ mɛ. ³⁷ Nge mɛ Yinni Gusunəw u ka nun wāa, u n maa ka Saloməw wāa mɛ, kpa u win bandu wolle sua n wunɛgiru kera.

Saloməw u kua sunɔ

(I maa mɛerio Bandun Gari I, 29:21-25)

³⁸ Yera yāku kowo Sadaku ka Gusunən sɔmɔ Natani ka Benaya Yehoyadan bii ka Keretiba ka Pelɛtiba be ba sāa sina bokon tiin kəsobu, ba da ba Saloməw deema. Ma ba nɔn yɔɔsia sina bokon kɛɛku wolle ma ba da Gihoni mi. ³⁹ Ye ba tura mi, yera Sadaku u da kuu bekurugirɔ u gum kaba tama. Ma u Saloməw gum mɛ tāre wirɔ u ka nɔn ko sunɔ. Yen biru ba kaba so, ma tən be kpuro ba nɛɛ, sina boko Saloməw, wunen hunde yu daka da. ⁴⁰ Ma tən be kpuro ba nɔn swīi ba kabi soomɔ ka nuku doo bakabu. Ma n sāare nge tem mu yīruməwa ben wurenun sɔ.

Saloməw u Adoniya suuru kua

⁴¹ Adoniya ka win tən be u dim soka mi kpuro ba wure ni nua saa yɛ sɔɔ ba dim kpa. Ye Yoabu u kaban swīi nua, yera u nɛɛ, mban sōna ba wure mɛni wuuɔ.

⁴² U gari yi gerumɔ u nɛ kpa, yera Yonatam, Abiataa yāku kowon bii u tunuma. Ma Adoniya u nɛɛ, a dam kooma tabu durɔ naanɛgii. Na yīyɔ n labaari gea nɔ wunen min di. ⁴³ Yonatam u nɔn wisa u nɛɛ, aawo. Domi Dafidi sina boko bɛsɛn yinni u Saloməw bandu wɛ. ⁴⁴ Ma u dera Sadaku yāku kowo ka Gusunən sɔmɔ Natani ka Benaya Yehoyadan bii ka Keretiba ka Pelɛtiba ba nɔn sina bokon kɛɛku yɔɔsia, ⁴⁵ ba da Gihoniɔ. Miya Sadaku yāku kowo ka Gusunən sɔmɔ Natani ba nɔn gum tāre wirɔ, u kua sunɔ. Yen biruwa ba gəsirama min di ka nuku doo bakabu. Ma wuu ge, ga gbisimɔ ka wurenu. Niya i nɔomɔ mi. ⁴⁶ Saloməw u maa sɔ sina gɔnaɔ kɔ. ⁴⁷ Ma sina bwāaba

na ba besen sina boko Dafidi domaru kua ba nɛɛ, Gusunɔ u Salomɔn yĩsiru ka win bandu wɔlle sua n kere wi Dafidigiru. Ma Dafidi u seewa u wuswaa tem girari win kpin yerun wɔllɔ. ⁴⁸ Ma u gerua u nɛɛ, Gusunɔ Isireliban Yinnigia siarabu wi u nùn goo kã u win sina gɔna kɔsire kua. Ma u maa ka yẽro nɔni wa.

⁴⁹ Be Adoniya u dim soka mi kpuro, ba nanda ye ba gari yi nua. Ma ben baawure u win swaa mwa u doona. ⁵⁰ Yera Adoniya u berum soora Salomɔn sɔ, ma u seewa u da u yãku yerun kãanu nɛnua Salomɔ u ku ka nùn gon sɔ. ⁵¹ Yera ba Salomɔ sɔɔwa ba nɛɛ, wee Adoniya u berum soore wunen sɔ. U da u yãku yerun kãanu nɛni u mɔ, wunɛ Salomɔ a be bɔruo gisɔ ma a n nùn goomɔ.

⁵² Ma Salomɔ u nɛɛ, ù n tii nɛnua dee dee, baa win wirun seri tia ya n wɔrumamɔ. Adama sã n kɔsa gaa wa win min di, u koo gbiwa.

⁵³ Yera u dera ba nùn yara yãku yee ten min di. Ma Adoniya wi, u na Salomɔn wuswaa u kpuna u nùn tɔbura. Yen biru Salomɔ u nɛɛ, u wio win yɛnuɔ.

Wooda ye Dafidi u Salomɔ wɛ

2

¹ Ye Dafidi u gɔɔ turuku kua, yera u win bii Salomɔ wooda yeniba wɛ u nɛɛ, ² wee, na dɔɔ mi baawure u koo da. Adama wunɛ a de a n wɔrugɔru mɔ, a n tororu sɔ. ³ A Yinni Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɔ, kpa a n sɛimɔ win swɛɛ sɔɔ, kpa a n win woodaba swɛi nge mɛ ba yorua Mɔwisin tireru sɔɔ. À n kua mɛ, ye a mɔ kpuro, ya koo koorawa. ⁴ Kpa Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru yibia te u man kua u nɛɛ, nɛn bibu bà n sɛimɔ gem sɔɔ ka ben gɔru kpuro ka ben bwisikunu kpuro, na n kon bia wi u koo ko nɛn kɔsire Isireliban bandu sɔɔ.

⁵ Yen biru Dafidi u maa nɛɛ, a n yɛ ye Yoabu Seruyan bii u man kua. Domi u Isireliban tabu sinambu yiru beni, Abinɛɛ, Nɛrin bii ka Amaɔa Yetɛɛn bii go, u ben yem yari bɔri yendun saa

sɔɔ. Ma u mu tɛɛni win kpakaɔ, ka maa win baranɔ. ⁶ Yen sɔ, a koowo mɛn nɔɔ wunen bwisi yi nɛ. A ku ra de u seri burura u sere gbi. ⁷ Adama a Baasilai Galadigiin bibu durom kuo. A de ba n da di ka be ba dimɔ wunen dii yerɔ sannu. Domi beya ba na ba man somi sanam mɛ na kpikiru sua wunen mɔɔ Abusalɔmun sɔ. ⁸ A maa Simɛi Geran bii Benyamɛɛn bweseru sɔɔ yaayo. U na Bahurimun di, u man wɔm kɔsunu wɔnwa dɔma te na kpikiru dɔɔ Mahanaimuɔ. Adama ye na wee, u man sennɔ na Yuudenin daara. Ma na bɔrua ka Yinni Gusunɔn yĩsiru na nɛɛ, nɛn takobi kun maa nùn goomɔ. ⁹ Adama tɛ, a ku de u kun sɛɛyasiabu wa. A bwisi mɔ, wuna a yɛ mɛ kaa nùn kua. A de u ka hunde tumaru gbi.

Dafidin gɔɔ

ka Salomɔn bandu

(I maa mɛerio Bandun Gari I, 29:26-28)

¹⁰ Yen biru Dafidi u kpuna u gu u win baababa naamwɛ. Ma ba nùn sika win wuu Yerusalemuɔ ge ba maa sokumɔ Dafidin wuu. ¹¹ Dafidi u kuawa wɔɔ weeru bandu sɔɔ. Gbiikaa u kua wɔɔ nɔɔba yiru Heboroniɔ. Yen biruwa u kua wɔɔ tɛna ka ita Yerusalemuɔ. ¹² Saa ye sɔɔra Salomɔ u da u sina win tundon sina gɔna wɔllɔ. Ma ba win ban te dam sire gem gem.

Adoniyan gɔɔ

¹³ Adoniya Hagitin bii u na Salomɔn mɛro Bati Seban mi, ma Bati Seba u nùn bikia u nɛɛ, n ka sere do?

Ma u nùn wisa u nɛɛ, n do gbãa gbãa.

¹⁴ Adama gari gɛɛ wãa yi na kɛ n nun sɔ. Ma kurɔ wi, u nɛɛ, a geruo mɛ.

¹⁵ Yera Adoniya u nɛɛ, a yɛ ma nɛna na raa ban te mɔ. Nɛna Isireliba kpuro ba yĩyɔ n tu di. Adama wee ta wura nɛn wɔnɔn mi. Domi Yinni Gusunɔwa u nùn tu wɛ. ¹⁶ Tɛ, gãa teena na kɛ n nun bikia. Yen sɔ, a ku man nu yinari.

Ma kurɔ wi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a geruo.

¹⁷ Ma Adoniya u nɛɛ, na nun kanamɔ, a doo a man Salomɔ sɔɔwa

u be man Abisagi Sunemugii kē kurō. U ñ nun ye yinarimō.

¹⁸ Ma Bati Seba u nēē, to, kon da n nūn sō.

¹⁹ Yera Bati Seba u da Salomōn mi, u ka nūn Adoniyān gari yi sō. Ye sina boko u win mēro wa u wee, yera u seewa u nūn sennō da. U yiira win wuswaaō. Ma u seewa u da u sina win sinā kitarō. Ma u dera ba ka win mēro kitaru garu naawa u sina win nām geuō. ²⁰ Ye u sina u kpa, yera u sina boko sōōwa u nēē, gāanu gana na ka na, na kī n nun kañā. Yen sō, a ku man nu yinari.

Ma Salomō u nēē, a geruo na ñ nun yinarimō.

²¹ Ma Bati Seba u nēē, a de bu Abisagi Sunemugii wunen mō Adoniyā wē kurō.

²² Yera Salomō u nūn wisa u nēē, a ku ra yande nēē, n nūn bandu wēēyō? Domi u sāawa nen mō. Win tōmba maa yāku kowo Abiataa ka Yoabu Seruyan bii.

²³ Ma Salomō u bōrua u nēē, Yinni Gusunō u man kua nge mē u kī, ma na kun Adoniyā go win gari yinin sō.

²⁴ Yinni Gusunō wiya, u man dam kā ma u man sinasia nen tundo Dafidin sinā gōnāō, ma u man ban te wē ka nen bibun bweserō nge mē u nō mwēeru kua. Sere ka win wāaru, kon dewa bu Adoniyā go gisō.

²⁵ Ma Salomō wi, u Bēnaya Yehoyadan bii gōra u da u Adoniyā go. Ma u da u nūn go.

Ba yāku kowo Abiataa yara

win sōmburun di

²⁶ Yen biruwa Salomō u yāku kowo Abiataa sōōwa u nēē, a doo wunen temō Anatōtuō. Domi gōōwa a ka weenē. Adama na ñ gina nun goomō yēn sō wuna a kua yāku kowo nen tundo Dafidin waati sō. Mēya a maa ka nūn win nōni swāaru kpuro bōnu kua.

²⁷ Nge mēya Salomō u ka Abiataa gira yāku kowo sōmburun di. Ma Yinni Gusunōn gari yi u raa gerua Elin yēnun sō Silō yi koora.

Yoabun gōō

²⁸ Sanam mē Yoabu u nua ye ya Adoniyā ka Abiataa deema, yera u duka sua u da Yinni Gusunōn sāa yerō, u yāku yerun kāanu nēnua u ka bōrua. Domi Adoniyāwa u ka yō. Adama u ñ daa ka Abusalōmu yōre. ²⁹ Ma ba da ba Salomō sōōwa ma Yoabu u duka sua u na u wāa Yinni Gusunōn sāa yerō u yāku yerun turarun kāanu nēni.

Saa yera Salomō u Bēnaya Yehoyadan bii sōōwa u nēē, u doo u nūn go.

³⁰ Ye Bēnaya u tura sāa yee ten mi, yera u Yoabu sōōwa u nēē, sina boko u nēē, a yarima.

Adama Yoabu u nēē, aawo, miniwa kon gbi.

Ma Bēnaya u gōsira u wura Salomōn mi, u nēē, amēni ka amēniwa Yoabu u gerua.

³¹ Sina boko u nēē, a koowo nge mē u gerua. A nūn sēreo mi, a go, kpa a nūn yara min di a da a sike. Nge mēya kaa nē ka nen bweseru yara tōmbu yiru ben yem di, mē Yoabu u yari. Domi ba ñ kōsa gaa kue. ³² Tōn beya Abinēē, Nerin bii, Isireliban tabu sunō, ka maa Amasa Yetēn bii, Yudaban tabu sunō. Ba nūn gem ka bēere kere, ma u bu go ka takobi nen tundo Dafidi u ñ ka baaru. Yen sō, Gusunō u de win yem mu wōri win tii sō. ³³ Ben yem mu ko n wāawa Yoabu ka win bibun bweserō sere ka baadommaō. Adama Yinni Gusunō u koo de bōri yēndu ta n wāa Dafidi ka win bibun bweserō ka maa win bibun bandu sō sere ka baadommaō.

³⁴ Yera Bēnaya u da u Yoabu sēre u go. Ma ba nūn sikua win gberu kpaanēō. ³⁵ Ma sina boko u Bēnaya kua tabu sunō Yoabun kōsire. Mēya u maa Sadōku kua yāku kowo Abiataa kōsire.

Salomō u dera ba Simēi go

³⁶ Yen biru sina boko u gōra bu da bu Simēi sokuma. Ye u na, yera sina boko u nūn sōōwa u nēē, a wunen tiin yēnu baniō Yerusalemō. Kpa a n wāa ge sō, a ku yari min di. ³⁷ Dōma te a yara min di, ma a Sedoronin wōwa tōbura na kon dewa bu nun go. Saa ye sō, wuna a tii go.

³⁸ Ma Simēi u nēē, ya wā yinni. Kon ko ye a gerua.

Ma u da u wāa Yerusalemu mi, n ka tē. ³⁹ Wāo itan biru yera win yobu yiru gabu ba duka yakura ba da ba wāa Akisi, Maakan biin mi, wi u sāa Gatin suno. Yera ba na ba nūn sōwa ba nēē, wee, wunen yobu ba wāa Gatio. ⁴⁰ Yera Simēi u seewa u win keteku gaari bōkua u da Gatio Akisin mi, u yoo be mwaama. ⁴¹ Yera ba da ba Salomō sōwa ma Simēi u yara Yerusalemun di u da Gatio. Adama u wurama kō. ⁴² Sina boko u gōra u nēē, bu nūn sokuma. Ye u na, u nūn sōwa u nēē, na n daa nun bōrusie ka Yinni Gusunon yīsiru na nēē, a n yē dōma te a yara Yerusalemun di, kaa gbiwa? A n wisa a nēē, ya wā, a nua? ⁴³ N n mēn na, mban sōna a n nō mwe te yibie te a kua Yinni Gusunon wuswaa. Mban sōna a n gari yi mēm nōwē yi na nun sōwa mi. ⁴⁴ Tē a yaaye kōsa ye a nēn tundo Dafidi kua? Yinni Gusunōwa u koo nun ye kōsie. ⁴⁵ Adama nē, sina boko Salomō, Yinni Gusunō u koo man domaru kua. Kpa u nēn tundo Dafidin ban te na dii mini tāsisia sere ka baadomma.

⁴⁶ Yen biru sina boko u Benaya Yehoyadan bii wooda wē, u nēē, u doo u Simēi go. Ma u yara u da u nūn go.

Yeniban biruwa Salomōn banda dam kua.

Salomō u Egibitin sunon bii

sua kurō

3

¹ Salomō u Egibitin sunon bii sua kurō. Nge mēya ba ka arukawani bōkua. Ma u ka kurō wi da Dafidin wuu Yerusalemō sere u ka win tiin yēnu bani ka Yinni Gusunon sāa yeru, ka sere maa gbāra te u koo bani u ka Yerusalemu sikerena.

² Isireliba ba ra yākuru kowa gungunu wōlō saa ye sō, domi ba n gina diru garu banē mi ba ko n da Yinni Gusunō sā. ³ Salomō u Yinni Gusunō kīa. Ma u win tundo Dafidin wooda kpuro mēm nōwa. Mēya win tii u ra yākunu ko gungunu wōlō, kpa u turare dō doke mi.

Salomō u bwisi kana

(I maa mērio Bandun Gari II, 1:2-13)

⁴ Sō teeru Salomō sina boko u seewa u da Gabaoniō u ka yākuru ko. Domi miya yāku yee bakara wāa. Yāku dō mwaararuginu dabi dabina u dōma te kua mi. ⁵ Gabaoni miya Yinni Gusunō u nūn kure dosu sō wōkuru. U nūn sōwa u nēē, a bikio ye a kī n nun kua.

⁶ Salomō u nūn wisa u nēē, a wunen bōo Dafidi nēn tundo kī geeru sōsi yēn sō u sīa dee dee gem sō ka gōru dēerō wunen wuswaa. Ye ya kpuro kere, yera a dera nē, win bii, na kua win kōsire bandu sō gisō.

⁷ Yinni Gusunō, wuna a man gōsa a kua nēn tundo Dafidin kōsire. Wee nē aluwaa si piibuwa. Na n yē mē kon ko n ka tōn be kpāra. ⁸ Na maa wāa ben suunu sō, be, be a gōsa. Ma ba maa dabi sere ba n garirō. ⁹ Yen sō, a man bwisi kēyō n ka bu kpāra, kpa n kpī n gea ka kōsa wunana. Ma n kun mē, wara u koo kpī u wunen tōn dabi teni kpāra.

¹⁰ Ma Salomōn wisi bi, bu Yinni Gusunō dore. ¹¹ Yera u nūn sōwa u nēē, a n bikie wunen wāaru tu daka da, a n maa bikie a n dukia mō, mēya a n maa wunen yibereban gō kanē. Adama bwisiya a bikia a ka kpī a wunen tōmbu kpāra dee dee. ¹² Yen sōna kon nun kua nge mē a gerua. Kon nun laakari ka bwisi kē yīn bweseru goo kun waare, mēya goo kun maa ye wasi wunen biru. ¹³ Kon maa nun dukia ka bēere wē wunen wāaru sō ye a n bikie. Sinambu sō, goo sari wi u koo ka nun nēra. ¹⁴ Yen biru a n sīimō nēn swē sō, ma a nēn woodaba ka nēn yiirebu mēm nōwammē nge mē wunen tundo Dafidi u kua, kon de wunen wāaru tu daka da.

¹⁵ Saa yera Salomō u yanda ma u tuba ma Yinni Gusunōwa u ka nūn gari kua dosu sō. Ma u gōsirama Yerusalemō u da mi Yinni Gusunon woodan kpakorora yīi u yāku dō mwaararuginu kua mi, ka siarabun yākunu. Ma u win bwāabu kpuro dim soka.

Salomō u gari sēsogii siri

16 Sõo teeru kurõ tanõbu yiru gabu ba na sina boko Salomõn mi, ba yõra win wuswaaõ. 17 Ma ben turo u nẽẽ, yinni, a man yisa kuo. Nẽ ka kurõ winiwa sa wãa dii teerõ. Win bõkuõra na yiira na mara. 18 Ye na mara, yen sõo itasera win tii u maa mara. Ma sa wãa dii tee te sõo sannu. Goo kun maa ka sun wãa mi. 19 Ye n kua wõkuru yera u win bii kpunari u go. 20 Yinni, yera u seema wõku te, u nen bii sua saa nen yẽsan di ye na do. Ma u nùn kpĩ win tororu wallo. Yen biru u win bii goo te sua u man yiiya. 21 Ye na seewa bururu n ka nen bii bõm kẽ, yera na deema bii gora. Ma na wure na bii wi mẽera tii, na deema u n sãa negii.

22 Ma win winsim u nẽẽ, nen biiwa u wasi.

Gbiikoo wi, u maa nẽẽ, n n mẽ, wunegiiwa u gu.

Mesuma ba sikirinamõ sina bokon wuswaaõ. 23 Yera sina boko u nẽẽ, too wee, bẽẽ kpuro i n wure. Domi wini u n nẽẽ, win biiwa u wasi kpa wiõnõ u nẽẽ, aawo, wunegiiwa u gu. 24 N n mẽn na, i man takobi tama. Ma ba ka nùn ye naawa.

25 Ma u nẽẽ, bu bii wi u wasi mi buranõ kpirinu yiru. Kpa ben baawure u kpiri kpirika sua.

26 Yera wõnwõnda bii win meron tii mwa. Ma u sina boko sõõwa u nẽẽ, nen yinni, na nun kanamõ, a nùn bii wi wẽeyõ. A ku de bu nùn go.

Adama turo wini u nẽẽ, a nùn buranõ kpa u ku ko besen googii.

27 Yera sina boko u nẽẽ, i ku bii wi go. I kurõ gbiikoo bii wi wẽeyõ. Wiya u sãa win mero.

28 Ye Isireliba kpuro ba nua nge mẽ sina boko u siri ba nùn nasia. Domi ba wa ma Gusunõwa u nùn bwisi yi kã u ka siri bi kua.

Salomõn sina asakpõbu

4

1 Salomõõ u kua Isireliba kpuron sina boko. 2 Win sina asakpõbun yĩsa wee, Asaria Sadõkun bii, u sãawa yãku kowo.

3 Elihorefu ka Akiya, Sisan bibu ba sãawa tire yorobu.

Yosafati Ahiludun bii, wiya u ra maa tirenu bere.

4 Benaya, Yehoyadan bii, wiya u sãa tabu sunõ. Sadõku ka Abiataawa ba maa sãa yãku kowobu.

5 Asaria Natanin bii, wiya u maa sãa bera ka beran wirugibun guro guro. Sabudu, Natanin bii, wiya u sãa win sina asakpõ wi u ra nùn bwisi kẽ.

6 Ma Akisaa u sãa sina kpaarun sãm kowobun wirugii.

Adoniramu Abidan bii u sãawa be ba yoo sãm mèn wirugii.

7 Salomõõ u tem mẽ bõnu kuawa bera wõkura yiru. Ma u yen baayeren wirugii swĩ. Bera, ba ra wi sina boko ka win yenugibu nãri. Ben baawure u ra bu kowa suru tia wõõ tia sõõ. 8 Wirugii ben yĩsa wee.

Hurin biiwa u Efaraimun guunun bera gia mõ.

9 Dekerin biiwa u maa Makasi mõ ka Saabimu, ka Beti Semesi ka Eloni ka Beti Hanani.

10 Hesedin biiwa u maa Aruboti mõ ka Soko ka sere maa Hefeen tem kpuro.

11 Abinadabun biiwa u Dorin tem mõ. Wiya u Salomõn bii Tafati sue kurõ.

12 Baana, Ahiludun bii, wiya u Tanaki, ka Megido mõ ka Beti Seani ye ya wãa Saatanin bõkuõ Yisirẽelin wõwaaõ. Bera ye, ya toruawa saa Beti Seanin di n ka da Abeli Mẽholao sere ka Yokumẽamun bera gia.

13 Gebeen biiwa u maa Ramoti mõ ye ya wãa Galadin temõ ka sere maa Yairi, Manasen biin baru kpaanu, Galadiõ. Gebeen bii wiya u maa Aagõbu mõ Basanin temõ. Wusu watawa u mõ si ba gbãranu toosi ba nin kenutinun sãretinu kua ka sii gandu.

14 Akinadabu Idon bii, wiya u maa Mahanaimu gia mõ.

15 Akimasi wi, u Salomõn bii Basimati sue kurõ, wiya u Nefitalin bera gia mõ.

16 Baana Usain bii, wiya u maa Aseẽn tem ka Bealõtun tem mõ.

17 Yosafati, Paruakin bii, wiya u maa Isakarin tem mõ.

18 Simẽi, Elan bii, wiya u maa Benyamẽen tem gia mõ.

19 Geberi Hurin bii, wiya u maa Galadin tem gia mõ, mi Sihoni Amõreban sina boko ka Ogu Basanin

sina boko ba raa bandu dii. Tambu wākura yiru ye baasi, Salomō u maa tōn turo gōsa u n ka sāa be kpuron guro guro.

Salomō u dukia wa win bandu sō

²⁰ Saa ye sō, Yudaba ka Isireliba ba dabi nge nim wōkun yani sēeri. Ba dimō, ba nōrumō, ba nuku dobu mō.

5

¹ Sinam be ba wāa saa daa te ba mō Efaratin di sere n ka girari Filisitiban temō, n ka da Egibitin daarō, Salomōwa u be kpuro mō win wāaru kpuro sō. Ba ra n ka nūn wōō gobi naawammē.

² Dīa nī Salomōn yenugibu ba ra di sō teeru wee. Som mē mu n ye, tōnnu nōba nne ka sere maa som buuru tōnnu yendu yiru sari, ³ ka ketē wākuru yi ba nōrimō yenuō ka ketē yendu yi ba ra kpare, ka yāanu wunōbu (100) ka gbeeku yēē gēē nge nēnnu ka gini ka sere maa gue yi yi gum mō.

⁴ Be ba wāa Efaratin sō duu yerō, saa Tifusakin di sere ka Gasā Salomōwa u be kpuro mō. Win woodawa ba ka sōmburu mō. Ma bōri yēnda wāa bera mi kpuro sō. ⁵ Win waati ye sō, Yudaba ka Isireli be ba wāa saa tem mēn goo gbiikirun di sere mēn goo gōmkirō ba wāawa bōri yendu sō, ben baawure u win gberu wukumō.

⁶ Yeniban biru, Salomō u dumi mō nōrōbun suba weeru (40.000), ma u yi wāa yeru kua. Yiya yi ra win tabu kēkēba gawe. U maa maasōbu mō tōnu nōrōbun suba wukura yiru (12.000).

⁷ Bera wākura yiru yen wirugii bera, ba ra n ka dīanu naamō nī Salomō ka win tambu ba ra di. Wōō tia sō, suru tia bera baayere ya mō yu ka dīanu na. Ba ku ra de dīanu nu biara Salomōn yenuō. ⁸ Ba ra maa ka dobi ka taka de de win dumin sō mi yi wāa nge mē ba bu sōwa bu ko.

Salomō u tambu kpuro

bwisi kera

⁹ Gusunō u Salomō bwisi ka laakari ka yēē bakaru kā te ta n kine mō. ¹⁰ Win bwisi yi, yi sō yari

yerugibun bwisigibu ka Egibitigibun bwisigibugii kere sere mi n toma.

¹¹ Goo sari wi u nūn bwisi tura. Win bwisi yi, yi Etani, Esarakin sikadobugii kere. Mēya yi maa Hemanigii kere ka Kaakoligii, ka Daadagii ka Maholin bibugii. Ma Salomō u yīsiru yara bwese nī nu ka nūn sikerenēn suunu sō. ¹² Mōnnu nōrōbun suba itawa (3.000) Salomō u yorua. Ma u womusu kua su nōrōbu (1.000) kere. ¹³ U tambu dānun faagi kua saa bakanun di sere ka dāa kikiō, si su ra kpi gana wōllo. Mēya u maa yēē naasu nnegiin faagi kua ka yi yi ra kabiri, ka gunōsu ka swēē. ¹⁴ Ma sinam dabinu ba tambu gōrimō win mi, saa tem tukum di bu ka win bwisin gari nō.

Salomō u sōru mō u ka

Yinni Gusunōn sāa yeru bani

(I maa mēerio Bandun Gari II, 2:2-15)

¹⁵ Hiramū Tirin sunō u raa sāawa Dafidin bōrō. Ye u nua ma ba Salomō bandun gum tāre u kua sunō, win tundo Dafidin kōsire, yera u sōmōbu gōra bu nūn tōbiri. ¹⁶ Ma Salomō u maa gōra Hiramun mi.

¹⁷ U nēē, a nēn tundo Dafidi yē. A yē ma u n kpīa u Yinni Gusunō sāa yeru baniē, yēn sō tabu nūn sikerenē baama kpuron di. Yinni Gusunō u maa dera u win yiberēba taare. ¹⁸ Tē na wēre yēn sō Gusunō nēn Yinni u dera bōri yēnda wāa nēn tem beri berika kpuro sō. Mēya na n maa yiberē goo mō wi u koo man wōrima. ¹⁹ Yen sō, tē na nia sāa n diru bani mi ba ko n da Gusunō nēn Yinni sā, nge mē win tii u raa Dafidi nēn tundo sōwa. U nēē, win bii wi u koo sina win sina gōna wōllo u ko win kōsire, wiya u koo nūn diru bania. ²⁰ Yen sō, a de wunen sōm kowobu bu man dāa damgia ye ba mō sēduru bōriama Libanin guurun di. Kpa n nun ben kōsiaru wē nge mē a gerua kpuro. Nēn sōm kowobu ba koo wunegibu somi bu ka sōmbu te ko. Domi a yē ma goo sari bēē sō wi u dāa burabu yē nge bēē, Sidonigibu.

²¹ Ye Hiramū u Salomōn gari yi nua, yera win nukura dora gem gem.

Ma u nɛɛ, na Yinni Gusunɔ siara wi u Dafidin bii bwisi kã u ka tɔn dabi te kp̄ara.

²² Ma u kp̄am Salomɔɔ gɔria u nɛɛ, na nua ye a geruma. Yen sɔ̄, na kon ko ye a bikia mi kp̄uro. Kon nun d̄aa damgia ye ba m̄ɔ sɛduru ka sip̄ɛɛ kasuama.

²³ Nɛn sɔm kowobu ba koo ka d̄aa ye na saa Libanin guunun di sere nim w̄ɔkuɔ. Yen biru, kon ye tari tari ya n ka gerua nim sɔ̄ yu ka na sere mi kaa man s̄ɔ. Miya kon de bu ye kusia bu yi, kp̄a wunen tiigibu bu den yen wunanɔ ko. Ye kaa man k̄asia, yera a nɛn yenugibu d̄ianu m̄arisiam̄a.

²⁴ Ma Hiram̄u u d̄aa ni kp̄uro m̄arisia nge m̄ɛn n̄ɔ Salomɔɔ u k̄i.

²⁵ Ma Salomɔɔ u Hiram̄u alikama t̄onnu n̄r̄ɔbun suba n̄ɔba tia (6.000) m̄arisia, ka olifin gum yarum ditiri n̄r̄ɔbun suba n̄ɔba ita (8.000). Nge m̄ɛya u ra ko w̄ɔ baagere Hiram̄u u ka win ȳɛnu nɛnɛ.

²⁶ Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ bwisi k̄a nge m̄ɛ u raa gerua. Ma b̄ori ȳɛnda w̄aa wi ka Hiram̄un baa s̄ɔ. Ma ba arukawani m̄ɔsine.

*Salomɔɔ u t̄ambu s̄ama koosia
(I maa m̄ɛrio Bandun Gari II, 1:18,
2:1,16-17)*

²⁷ Salomɔɔ u t̄ambu ḡɔsa Isireliba s̄ɔ be ba koo kp̄i bu s̄amunu s̄obe. Ma ben geera kua t̄ambu n̄r̄ɔbun suba t̄ena (30.000). ²⁸ Adoniram̄uwa u s̄aa t̄ɔn be kp̄uron kp̄aro. Ma u bu b̄onu kua wuunu ita, n̄r̄ɔbun suba w̄aku w̄akubu (10.000). Suru tia s̄ɔ, wuu nin teera ta ra ka d̄ia ni de Liban̄iɔ, kp̄a be ba tie ba n w̄aa ȳɛnuɔ. Yen s̄ɔna ben baawure u ra ko suru yiru win ȳɛnuɔ, kp̄a u ko suru tia Liban̄iɔ. ²⁹ Salomɔɔ u maa s̄am kowobu m̄ɔ t̄onu n̄r̄ɔbun suba w̄ɛnɛ (80.000) be ba ra kp̄enu d̄aku guunɔ, ka t̄ambu n̄r̄ɔbun suba wata ka w̄akuru (70.000) be ba ra kp̄ee ni gure. ³⁰ Be ba ra n s̄am kowo be kp̄uro kp̄are, ba n bu wooda w̄ɛm̄ɔ, ba s̄awa n̄r̄ɔbun suba ita ka gooba wun̄bu (3.300). ³¹ Salomɔɔ sina boko, u wooda w̄ɛ u nɛɛ, bu kp̄ee bakanu b̄esukuo ni nu geenu s̄aa bu ka dii ten kp̄ɛkp̄ɛku sw̄ii. ³² Win s̄am kowobu ka Hiram̄ugibu ka Gibaligibu be ba

s̄ambu ten saria ȳɛ ba m̄enna ba d̄aa yen s̄amburu kua ma ba kp̄ee ni d̄aka bu ka dii te bani.

6

Salomɔɔ u diru bana t̄ɛn mi

*ba kon da Yinni Gusunɔ s̄a
(I maa m̄ɛrio Bandun Gari II, 3:1-14)*

¹ Ye Yuuba ba yara Egibitin di n kua w̄ɔ n̄ɛru ka w̄ɛnɛ (480), yera Salomɔɔ u diru bana torua t̄ɛn mi ba ko n da Yinni Gusunɔ s̄a. N deema win bandun w̄ɔ n̄ɛsen suru yiruse s̄ɔra mi.

² Dii te u bana mi, ten d̄ɛbu s̄awa ḡɔm soonu wata. Ma ten yasum mu s̄aa ḡɔm soonu ȳɛndu. Ten gunum maa ḡɔm soonu t̄ena. ³ Dii ten duu yee ḡbiikirun d̄ɛbu s̄awa ḡɔm soonu ȳɛndu. Duu yee ten yasum ka dii ten tiin yasum tia. Ma ten gunum mu s̄aa ḡɔm soonu w̄akuru. ⁴ Sina boko Salomɔɔ u dera ba dii te f̄ɛn̄t̄iba kua ba sisu kare. ⁵ Yera u maa gidambisa ye ya dinu ita m̄ɔ ḡari ten ȳɛsi ȳɛsikaɔ ka ten biruɔ. ⁶ Gidambisa yen dii temkirun yasum mu s̄awa ḡɔm soonu n̄ɔbu. Te ta maa w̄aa suunu s̄ɔ, tegim maa ḡɔm soonu n̄ɔba tia. Itaserugim maa s̄awa ḡɔm soonu n̄ɔba yiru. N deema s̄aa yee ten gana ya sinum m̄ɔ tem̄ɔ, adama gidambisan dii temkirun w̄all̄ɔ ba yen sinum kawawa ḡɔm soo teeru daasin d̄aa yii yerun s̄ɔ. Dii suunukirun w̄all̄ɔ ba maa yen sinum kawa ḡɔm soo teeru daasin d̄aa yii yerun s̄ɔ. Ba yenikuawa domi ba n̄ k̄i bu s̄aa yee ten gana yaba. ⁷ Ye ba dii te banim̄ɔ, ba tu banawa ka kp̄ee ni ba raa d̄aka ten s̄ɔ. Yen s̄ɔna ba n̄ s̄am ȳãnu ganun damu nua mi, ni ba kua ka sisu, baa matalaka n̄ kun m̄ɛ gb̄aa. ⁸ Gidambisa yen k̄ann̄asu, su w̄awa s̄ɔ ȳɛsan n̄m dwaru gia. Ma ba ȳɔt̄ii bana saa tem di bu ka ȳɔ yen dii w̄ɔrukir̄ɔ. ⁹ Ye Salomɔɔ u dii te bana u kp̄a, yera u tu kp̄ɛ ka s̄edurun d̄aa bes̄i, ka d̄aa yen b̄ĩinu. ¹⁰ Gidambisa yen diru baateren gunum mu s̄awa ḡɔm soonu n̄ɔbu. Ma u dii nin daasi d̄aa s̄andi s̄andi nin ayen̄ɔ, s̄aa yee ten gana w̄all̄ɔ.

¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u ka Salomɔɔ gari kua u nɛɛ, ¹² wee, a man diru baniammɛ. Mɛya à n maa nɛn yiirebu ka nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ, kon nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na wunɛn tundo Dafidi kua wunɛn sɔ. ¹³ Ko na n wãa dii te sɔɔ nɛn tɔmbu Isireliban suunuɔ, na n bu derimɔ.

Dii ten sɔɔn bura yānu

¹⁴ Ye Salomɔɔ u dii te bana u kpa, ¹⁵ yera u dera ba ten sɔɔn gani wukiri ka dāa damgia ye ba mɔ sɛdurun bɛsi, saa yin tem di sere ba ka daasi girari. Ma u maa dāa damgia ye ba mɔ sipɛɛ tɛria ten temɔ. ¹⁶ Yera u dii ten sɔɔwɔ burana ka sɛdurun dāa saa ten tem di sere ka daasiɔ, ma n kua dii sɔɔ gɛn yasum kua gɔm soonu yɛndu. Ma u gu kua dii te ta dɛɛre gem gem. ¹⁷ Sāa yee ten adɛrɔn dɛɛbu bu sāawa gɔm soonu weeru. ¹⁸ Sɛdurun dāa ye ba doke dii ten gani sɔɔ mi, ba ye sɔɔ bwāanu ka biibiin weenasii yorua. Dii ten ganan gam sari mi n tere. ¹⁹ Dii sɔɔ ge u kua sāa yee ten suunu sɔɔ mi, u gu kuawa u ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te yi mi. ²⁰ Dii sɔɔ gen dɛɛbu bu sāawa gɔm soonu yɛndu. Ma gen yasum maa sāa gɔm soonu yɛndu. Ma gen ganin gunum maa sāa gɔm soonu yɛndu. Ma u yi wura wukiri. U maa dera ba kpakororu garu kua ka sɛdurun dāa, ba wura pote. Ma ba tu yi dii sɔɔ gen kɔnnɔwɔ. ²¹ Ma u dera ba wuran tii tii doke sāa yee ten sɔɔwɔn ganiɔ ka ten temɔ. U maa wuran sum piiminu kua u doke dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ. Niya ba ka beku kare te gabe. ²² U wura dokewa dii ten sɔɔwɔ kpuro, sere ka kpakoro te ta wāa dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ.

²³ Ma u wɔllun kɔsobun weenasibu yiru gɛɛ kua ka dāa damgia u doke dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ. Yin gunum mu sāawa gɔm soonu wɔkuru. ²⁴ Yin kasan dɛɛbu bu sāawa gɔm soonu nɔɔbu nɔɔbu. Yin kasi yiru ye ya girarinɛ mi, yin dɛɛbu kuawa gɔm soonu wɔkuru. ²⁵⁻²⁶ Wɔllun kɔsobun weenasii be, ba weenɛwa mam mam. Ba maa gunum ka yasum nɛwa. ²⁷ Salomɔɔ u bu yɔrasia dii te

ta dɛɛre gem gem suunu sɔɔ. Ba kasa dɛmiɛ. Turon kase teeru ta gana gee girari. Ma turogira maa gana giɔ girari. Ma kasa yiru yen, ya yinne dii ten suunu sɔɔ. ²⁸ Ma u yi kpuro wura pote.

²⁹ Yen biru, u dera ba dii ten sɔɔwɔ ka ten adɛrɔwɔ wɔllun kɔsobun weenasibu kua gani sɔɔ, ka sere maa kpakpa wurusu, ka biibiiban weenasii. ³⁰ Ma u sāa yee ten temɔ kpuro wura doke.

³¹ Yera u gambo sikanɛba doke dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔwɔ ye ba kua ka dāa damgia. Gambo ye, ka yen kadirin yasum mu ka gana yen bɔnu nɔɔbun tia nɛ. ³² Dāa damgia ba ka gambo sikanɛ be kua. Ma ba wɔllun kɔsobu ka kpakpa wurusu ka biibiiban weenasii yorua gambo ye sɔɔ. Yera u ye kpuro wura pote, ma ya kua buraru. ³³ U maa dera ba sāa yee ten kɔnnɔn gambon kadiri kua ka dāa damgia. Ma u ye gambo sikanɛba doke ye ba kua ka dāa ye ba mɔ sipɛɛ. Gambo ye, ka yen kadirin yasum mu ka gana yen bɔnu nɛn tia nɛ. ³⁴ Dāa yen bɛsi yiru yiruwa ba doke gambo sikanɛ yen baayere sɔɔ. Bā n ye kenia kpa yu tii kure. ³⁵ Ma ba wɔllun kɔsobu ka kpakpa wurusu ka biibiin weenasii yorua gambo ye sɔɔ. Ma u ye kpuro wura doke.

³⁶ Ma ba dii te agbara toosi ba ka sikerena. Ba yen gana kuawa kpenu itan sɔkenun saka. Ma ba sɛdurun dāa bīinu sɔndi yen wɔllɔ.

³⁷ Salomɔɔn bandun wɔɔ nɛsen suru yiruse sɔɔra ba Yinni Gusunɔn sāa yee ten kpɛɛkpɛɛku swīi. ³⁸ Ma ba dii te bana ba kpa ka ten baayere kpuro nge mɛ ba ten kpunaa yi, win bandun wɔɔ wɔkura tiasen suru nɔɔba itase sɔɔ.

Salomɔɔ u dii te banawa wɔɔ nɔɔba yiru.

Salomɔɔn sina kpaarun bana

7

¹ Salomɔɔ u win tiin sina kpaaru banawa wɔɔ wɔkura ita u sere tu kpa.

² Dii te ba sokumɔ Libanin dāa sɔɔ tera u gbia u bana. Ten dɛɛbu sāawa gɔm

soonu wunɔbu (100), ten yasum maa gɔm soonu weeraakuru, ten gunum maa gɔm soonu tɛna. Dɔa gea ye ba mɔ sɛdurun bɪina ba gira sɪa nɛ. Yen biru, yera ba maa ka dɔa dumi kua ba sɔndi dɔa bɪi nin wɔllɔ. ³ Ma ba daasi kua ka sɛdurun dɔa, ba sɔndi dɔa dumi yin wɔllɔ. Yin geera sɔawa weeru ka nɔɔbu. Ma ba ye bɔnu kua sɪa ita. Sɪa yen baayere ya mɔwa dɔa wɔkura nɔɔbu. ⁴ Ba dii ten goo bakana fɛnɛntiba doke sɪa ita ita, ba nɔo kisine. ⁵ Fɛnɛnti be, ka ben kadirin goonu nɛ ya yasum nɛwa kpuro. Ma yi nɔo kisine.

⁶ Ma u maa dii ten wuswaaɔ kɔbɛ kua ka gbereba. Yen dɛɛbu bu sɔawa gɔm soonu weeraakuru, yen yasum maa gɔm soonu tɛna. Ma u maa gaa kua yen wuswaaɔ ka gbereba.

⁷ Ma u maa siri gɔbaburu bana u sɛdurun dɔa bɛsi tɛria ten tɛmɔ ka ten daasio.

⁸ Yen biru ba maa win tiin diru bana nge mɛ ba dii te ba mɔ Libanin dɔa sɔo bana. Ba tu banawa dii ten biruɔ.

Ma u maa Egibitin sunɔn bii wi u sue kurɔ bania mɛ.

⁹ Ba dia ye kpuro banawa ka kpee buranu ni ba bɔra ka sii nge mɛ n weenɛ nu n dɛɛbu nɛ. Nin goonu kpurowa ba dɔka ba sere ka nu bana ye kua. Kpee niya ba ka dia ye kpuro bana saa yen kpɛɛkpɛɛkun di sere ka wɔllɔ. Niya ba maa ka sina kpaa ten agbara bana. ¹⁰ Kpee bakana ba ka kpɛɛkpɛɛku ge kua. Nin ganu nu sɔawa gɔm soonu wɔkuru, ganu maa gɔm soonu nɔɔba ita. ¹¹ Kpɛɛkpɛɛku gen wɔllɔwa ba kpee bura ni sɔndi ka sɛdurun dɔa bɪinu. ¹² Kpee nin ita itawa ba sɔnna ba ka agbara ye kua. Yen biru ma ba sɛdurun dɔa bɪi ni yɔrasia yen wɔllɔ ba ka ye sikerena nge mɛ ba Yinni Gusunɔn sɔa yerun agbara kua ka nge mɛ ba win sina kpaarun kɔbɛ kua.

Hiramun sɔmburu

(I maa mɛrio Bandun Gari II, 2:12-13)

¹³⁻¹⁴ Durɔ goo wɔa Tirio wi ba mɔ Hiram. Hiram wi, u sɔawa gɔmini goon bii Nɛfitalin bweseru

sɔo. Adama win tundo u sɔa Tirigii. Ma u sɔa seko. Hiram wi, u bwisi ka laakari mɔ gem gem. U maa sii gandun sɔmburu yɛ. Yen sɔna sina boko Salomɔ u nɔn sokusia u ka nɔn sii gandun sɔm bwese bweseka kua. Ye u tunuma ma u nɔn sɔma ye kpuro kua.

Gbere sii gandugii

(I maa mɛrio Bandun Gari II, 3:15-17)

¹⁵ U gbere yiru kua ka sii gandu. Yen baayeren dɛɛbu sɔawa gɔm soonu yɛndu yiru sari. Yen bɔorum maa gɔm soonu wɔkura yiru. ¹⁶ Ma u yen baayere furɔ kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren gunum mu sɔawa gɔm soonu nɔɔbu. ¹⁷ U furɔ gen baageren wɔllɔ sii yɔki tara nɔɔba yiru yiru. Ma u yi kua nge yɔni. ¹⁸⁻²⁰ Ma u dɔa marum weenasim kua sɪa yiru, u ka yɔni yin baayere sikerena. Yen geera sɔawa goobu (200). Ma ba nɔo bɔka kua yɔni yin wɔllɔ, ba ka sikerena. Ba maa furɔsu gasu sɔndi nɔo bɔka yen wɔllɔ, sɪn gunum maa sɔa gɔm soonu nɛ. Ma ba su biibiin weenasii doke. ²¹ Ma u da u gbere yi doke Yinni Gusunɔn sɔa yerun duu yerun wuswaaɔ. Ye u yi nɔm geuɔ, yera u yɪsiru kɔ Yakini, yen tubusiana Gusunɔ u ra tɔsisie. Ye ya maa wɔa nɔm dwaru gia, yera u maa yɪsiru kɔ, Boasi, yen tubusiana Gusunɔ u dam mɔ.

²² Nge mɛya ba ka gbere yiru yen sɔma wiru go.

Boo sii ganduguu mi

ba ko n da sɔarun nim doke

(I maa mɛrio Bandun Gari II, 4:2-5)

²³ Hiram u boo kua, ka sii gandu. Ga sɔawa bwɛɛɛɛɛ. Gen yasum mu sɔawa gɔm soonu wɔkuru. Gen gunum maa sɔa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen kɛkɛra sɔa gɔm soonu tɛna. ²⁴ Ma gen nɔon tɛmɔ dɔa marum gam weenasim mu wɔa sɪa yiru, sɪa baayeren gɔm soo teeru sɔo wɔku wɔkubu. Ba ye kpuro wisiwa ka sii gandu. ²⁵ Ma ba boo sii ganduguu ge sɔndi kɛten bwɔarokunu wɔkura

yirun wallo. Yen ita ya sɔɔ yɛsan nɔm geu gia mɛɛra. Ma ita ya mɛɛra sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, ita yeni ya mɛɛra sɔɔ yari yeru gia. Ma ita ye ya maa tie ya mɛɛra sɔɔ duu yeru gia. Ma yi kpuro yi koru kisinɛ boo gen temɔ. ²⁶ Ba gen nɔɔ kuawa nge nɔran nɔɔ ga ka biibii ye ya nɔɔ kusie weenɛ. Nɔɔ gen sinum mu ka nɔm tararu yasum nɛ. Boo ge, ga koo kpɪ gu ditiri nɔrɔbun suba wɛnɛn (80.000) nim mwa.

Boo gen yɔratii

²⁷ Ma u boo ge yɔratii wɔkuru kua ka sii gandu. Yin baayeren goonu nne ya yasum nɛwa. Mu sɔawa gɔm soonu nne nne. Ma yin dɛɛbu maa sɔa gɔm soonu ita ita. ²⁸ Wee nge mɛ Hiram u yɔratii yi koosina. U gina yen baayere kadiri kua ka sii gandun dɛki nne, ye ba swɛɛna ka sii gandun besi. Yen biru u sii gandu kua fɛfɛrɛfɛ u wasi wasi. ²⁹ Sii fɛfɛrɛfɛ ye sɔɔra u gbee sinansu ka kɛtɛba ka wɔllun kɔsobun weenasibu kua. Ma u kadiri yen temɔ ka yen wallo buraru garu kua ta sɔare. ³⁰ Yɔratia yen baayere, uruu nɛwa ya mɔ. Ba ye kuawa ka sii gandu. Ma ba yen baayere akisi bɔra kua ka sii gandu ba sɔre kadiri yen naasu nne sɔɔ. Ma bura ni nu sɔare mi, nu naa si wukiri. Kadiri ye, ka yen naa si, ya sɔawa sii bɔri tia. ³¹ Ba yɔratia yen baayeren wallo nɔɔ gagu seeya bwerɛrɛ. Gen dukum mu sɔawa gɔm soo teeru, ma gen yasum mu sɔa gɔm soo teeru ka bɔnu. Miya ba koo boo ge sɔndi. Sii fɛfɛrɛfɛ si ba wasi yɔratii yin kadiri sɔɔ mi, goonu nɛwa su mɔ. Nin dɛɛbu ka yasum n nɛwa. Sin wɔllɔwa ba buraru koosi. ³² Boo gen uruu nne ye, ya wɔawa kadiri yen temɔ. Ma uruu ben akisi bɔri yi gbinne kadiri yen naasu nne sɔɔ. Uruu yen baayeren gunum mu sɔawa gɔm soo teeru ka bɔnu. ³³ Ba yen naa si kuawa nge tabu kɛkɛgisu. Sin akisi bɔra ka yen mɔyo, ka yen uruu ka ɛrɛyɔba, ba ye kpuro kuawa ka sii gandu te ba yania. ³⁴ Yɔratii yin gooru baatere ta gabatia mɔwa. Yɔratia baayere ka yen gabatia ye,

ya sɔawa sii bɔri tia. ³⁵ Nɔɔ ge ba seeya mi, ba gen wallo buraru kua gɔm soorun bɔnu. Yɔratia baayere ka yen sii fɛfɛrɛfɛ ka yen gabatia, ya sɔawa sii bɔri tia. ³⁶ Gabatii yi ka yin sii fɛfɛrɛfɛ si sɔɔ, ba wɔllun kɔsobu ka gbee sinansu ka kpakpa wurusun weenasisu kua mi ayera tie. Yen biruwa ba maa buraru garu kua ba ka sikerena. ³⁷ Nge mɛya ba ka yɔratii wɔku te kua ka sii bwese teeru te ba yania. Yi kpuro yi weenɛwa ma yi kpɔaru nɛ.

³⁸ Ma u maa boosu gasu kua wɔkuru ka sii gandu. Gen baagere ga koo litiri nɔrɔbu ka natan (1.600) nim mwa. Ma gen baageren gunum mu sɔa gɔm soonu nne. Siya u koo sɔndi yɔratii yin wallo. ³⁹ U yɔratia yen nɔɔbu doke dii ten sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, ma u maa nɔɔbu yeni doke ten sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Ma u boo bɔkɔ ge yi dii ten gɔmburɔ sɔɔ yari yerɔ, Nɛgebun bera gia.

Sɔa yerun dendi yɔnu

(I maa mɛrio Bandun Gari II, 4:7-5:1)

⁴⁰ Ma Hiram u torom guratii kua, ka kaatonu ka gbɛɛ ni ba ko n da ka yɛm yɛke. Nge mɛya u ka dendi yɔa ni kpuro kua u wiru go, ni Salomɔɔ u nɔn yiire u ko Yinni Gusunɔn sɔa yee ten sɔ. ⁴¹ Ye u kua mi, yera gbere sii gandugii yiru ka yin furɔsu yiru, ka maa yin furɔsu gasu, si ba kua bwɛɛrɛkɛ, ka yin sii yɔki, yi ba tara nge yɔni, ⁴² ka sere dɔa marum weenasim nɛɛru (400), ye ba kua nge buraru ba ka yɔni yi sikerena, ⁴³ ka yɔratii wɔkuru ka boosu wɔkuru, ⁴⁴ ka maa boo bɔkɔ, ka kɛten bwɔarokunu wɔkura yiru yɛn wallo ba boo ge sɔndi, ⁴⁵ ka torom guratii ka kaatonu, ka gbɛa ye ba ra ka yɔku yɛm yɛke. Sɔa yee ten dendi yɔa ni Salomɔɔ u Hiram yiire u ko, u nu kuawa ka sii gandu, ma u nu wɔriasia. ⁴⁶ Sina boko Salomɔɔ u dera ba dendi yɔa ni kpuro

sekawa Yuudenin wawaa, Sukatu ka Saatanin baa soo. ⁴⁷ Yen biru, u dera ba dendi yaa ni kpuro gura ba ka da Yinni Gusunon saa yera. Dendi yaa ni, nu dabi sere ba n mam kasu bu nin bunum geeru gia.

⁴⁸ Dendi yaa ni Salomoo u dera ba kua ka wura, niya kpakoro ten walla ba ra turare ddo doke

ka tabulu mi ba ra pee yi ye ba ka Gusunon naawa,

⁴⁹ ka dabu wakuru ni ba yi dii te ta deere gem gem kannon deedeero, naabu nom geu gia, naabu yeni maa nom dwaru gia, ka nin fitilanu, ka nin bakusu ka sere nin biibiin weenasii,

⁵⁰ ka gbēa, ka woba ka nari, ka gbēe yorukunu, ka ddo guratii, ka dii te ta deere gem gem gamboban soretii. Ka sere maa gambo ni nu tien soretii.

⁵¹ Ye ba saa yee ten samburu kpuro kpa, yera sina boko Salomoo u sii geesu ka wura ka yanu ganu yarama ni win tundo Dafidi u raa gosa u yi Yinni Gusunon sa. Ma u ye kpuro yi saa yee ten arumani беру yera.

8

Ba ka woodan kpakoro te da

Yinni Gusunon saa yera

(I maa merio Bandun Gari II, 5:2-6:2)

¹ Yen biru, Salomoo u Isireliban guro gurobu ka ben yenu yero bu ka ben bwese kera baayeren wirugibu sokusia Yerusalemu bu ka Yinni Gusunon woodan kpakororu suama saa Dafidin sina kpaarun di te ba mo Sioni, kpa bu tu doke saa yera mi. ² Yera Isireliba kpuro ba menna Salomoon mi, wdon suru naaba yiruse wi soo ba ra too bakaru garu ko. ³ Ye ben guro guro be kpuro ba tunuma, yera yaku kowobu ba Yinni Gusunon woodan kpakoro te sua, ⁴ ka win kuu bekurugii te, ka sere saarun dendi yaa ni nu waa te soo kpuro. Yaku kowobu Lefibara ba ye kpuro suama. ⁵ Sina boko Salomoo ka Isireliba kpuro be

ba menna mi, ba na ba yora Yinni Gusunon woodan kpakoro ten bakua. Ma ba yaanu ka kete dabinu go ba ka yakunu kua. Sabe ni ba go mi, nu n garira.

⁶ Ma yaku kowobu ba ka Yinni Gusunon woodan kpakoro te da ten ayera dii te ta deere gem gem soo. Ba tu yiwa wallun kosobun weenasibu yirun kasin kakra. ⁷ Kso be, ba kasa deriewa ba woodan kpakoro te wukiri. ⁸ Ba koo kpi bu nenutia ye wa ya tere saa dii te ta deere gem gem kannon di, domi ba ye kuawa ya deu. Adama ba n kpe bu ye wa saa ton di. Miya ya waa sere ka gison giso. ⁹ Gaanu sari kpakoro te soo, ma n kun mo wooda wakurun kpee besi yiru yi Mawisi u doke mi. Yinni Gusunowa u nun yi we Horebun guuro sanam me u ka Isireliba arukawani bakua, ye ba yarima Egibitin di.

¹⁰ Saa ye yaku kowo be, ba yarima saa yee ten min di, yera guru wii wurora dii te wukiri, sere ka ten soowa. ¹¹ Yaku kowo be, ba kpana bu ben samburu ko dii ten mi, guru wii wuro ten saabu. Domi Yinni Gusunon yiiko ya yiba dii te soo. ¹² Yera Salomoo u naagiru sua u nee, Yinni Gusunon, a bwisika a n waa guru wii sinumgiru soo.

¹³ Adama ne, na nun waa yee geeru bania, mi kaa n waa sere ka baadommao.

Salomoon gari

yi u Isireliba soowa

(I maa merio Bandun Gari II, 6:3-11)

¹⁴ Yera sina boko Salomoo u sira Isireliba kpuron mi gia mi ba ya. Ma u bu domaru kua. ¹⁵ U gerua u nee, na Gusunon Isireliban Yinni siara, domi u win na mwereu yibia te u Dafidi nen tundo kua u nee, ¹⁶ saa min di u win tambu Isireliba yarama Egibitin di, u n wuu gagu gosa ben wusu gasu soo bu ka diru bani mi ba koo nun sa. Adama Dafidiwa u gosa u n ka saa ben kparo. ¹⁷ Nen tundo Dafidi wi, u raa goru doke u Gusunon besen Yinni diru bania. ¹⁸ Ma Yinni Gusunon u nun

sɔɔwa u nɛɛ, ya wā ye u gōru doke u ka nùn diru bania. ¹⁹ Adama n n wi, u koo nùn tu bania. Win bii wi u koo ma wiya u koo tu bani. ²⁰ Tē Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛ te yibia. Wee nɛ Salomɔɔ na sina bɛɛ Isireliban sina gɔna wɔllɔ, na nɛn tundo Dafidi kɔsire kua. Yen biru na Gusunɔ bɛɛn Yinni dii te bania mi ba ko n da nùn sã. ²¹ Dii te sɔɔra na win woodan kpakororu wāa yeru kua. Kpee bɛsi yiruwā yi wāa kpakoro te sɔɔ, yi sɔɔ ba win woodaba yorua, ye u bɛɛn baababa wē sanam mɛ u bu yarama Egibitin di.

Salomɔɔn kanaru
(*I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 6:12-40*)

²² Yera Salomɔɔ u yōra tura tèn mi ba ra yākunū kon wuswaaɔ Isireliban nɔni biru, ma u nɔma sua wɔllɔ u kanaru kua. ²³ U nɛɛ, Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni, goo maa sari nge wunɛ wɔllɔ ka temɔ. Wunɛn bwāa be ba nun mɛm nɔɔwammɛ ka gōru tia, a ra arukawani ye a ka bu bɔkua yibie kpa a bu wunɛn wɔnwɔndu sɔɔsi. ²⁴ Wee a wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te a wunɛn bɔɔ Dafidi nɛn tundo kua. Ye a nùn sɔɔwa kpuro, a ye kua gisɔ, ka wunɛn dam. ²⁵ Yen sã, Gusunɔ bɛɛn Yinni, a nɔɔ mwɛɛ te yibio te a nùn kua mi, a nɛɛ, u n kɔsire biamɔ win bibun bweseru sɔɔ wi u koo win bandu di, bii be, bā n tii nɛni dee dee ben wāaru sɔɔ, ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ wi, Dafidi u kua. ²⁶ N n mɛn na, Gusunɔ bɛɛn Yinni, a de wunɛn gari yi a nùn sɔɔwa mi kpuro, yi koora.

²⁷ Adama kaa sere kpī a sina tem mɛ sɔɔ ka gem? Domi wɔlla kun nun tura. Kaa sere gere dii te na nun bania mini? ²⁸ Ka mɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛn gere swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ te na mɔ gisɔ. ²⁹ A de wunɛn nɔni yi n wāa dii te sɔɔ wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ. A nɛn kanaru swaa dakio te na mɔ yam mini, domi miya a nɛɛ, kaa tii sɔɔsi. ³⁰ Nɛ ka wunɛn tɔmbu sà n mɛnnama yam mini, sa kanaru mɔ, a sun swaa dakio, saa wɔllu di mi a wāa kpa a sun suuru kua.

³¹ Goo ù n win winsim torari, ma ba yēro tilasi kua, u ka na mini u bōre

yāku yerɔ, ³² na nun kanamɔ, a nùn swaa dakio wɔllun di, kpa a bu siria. A tɔn kɔso nùn win kɔsa kɔsieyo, kpa a maa gemgii nùn win gem wē.

³³ Yibɛɛba bā n wunɛn tɔmbu Isireliba kamia yèn sã ba nun torari, ma ba gōru gɔsia ba na ba nun suuru kanamɔ dii teni sɔɔ, ³⁴ a bu swaa dakio saa wɔllun di kpa a bu ben durum suuru kua. Kpa a de be ba yoru mwɛɛra bu wurama tem mɛ sɔɔ, mɛ a raa ben baababa wē.

³⁵ À n dera gura ya yōra yèn sã ba nun torari, ma ba gōru gɔsia yèn sã a bu sekuru doke, ma ba mɛɛrima yam mini, ba nun sãamɔ ba kanaru mɔ, ³⁶ a bu swaa dakio saa wɔllun di, kpa a bu ben durum suuru kua. A bu swaa gea sɔɔsio yè sɔɔ ba koo sī, kpa a de gura yu nɛ tem mɛ sɔɔ, mɛ bɛɛ wunɛn tɔmbu sa tubi di mi.

³⁷ Gōru tà n dua tem mɛ sɔɔ, n kun mɛ kēsi kēsi bararu, n kun mɛ dīanun gɔɔ, n kun mɛ twee, n kun mɛ kɔkɔnu ganu ni nu ra dīanu sanku, n kun mɛ yibɛɛba bā n tem mɛn wusu tarusi, n kun mɛ bara bwese bweseka yà n wunɛn tɔmbu deema, n kun mɛ wahala gaa, ³⁸ bā n seewa ba kanaru mɔ, ma ben baawure u win toraru wura win gōruɔ, ma u win nɔma suema dii tenin bera gia, ³⁹ a bu swaa dakio saa wɔllun di mi a wāa, kpa a bu suuru kua, a baawure kua nge mɛ u sãa. Domi wunɛ turowa a tɔnun gōru yē. ⁴⁰ Kpa bu nun nasia ben wāaru kpuro sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ a ben baababa wē.

⁴¹⁻⁴² Tɔn tuko goo ù n na u ka nun sã yèn sã u nua wunɛn yīsira kpā, ma a dam bakam mɔ, ma yēro u kanaru mɔ dii te sɔɔ, ⁴³ a nùn swaa dakio saa wɔllun di mi a wāa, kpa a nùn kua ye u nun bikiamɔ kpa handunian tɔmbu kpuro bu nun gia kpa bu nun nasia, nge mɛ wunɛn tɔmbu Isireliba ba nun nasie, kpa ba n yē ma wuna ba ra sã dii te sɔɔ, te na bana mini.

⁴⁴ À n wunɛn tɔmbu Isireliba wooda wē bu da bu ben yibɛɛba tabu wɔri, ma ba kanaru koosima wunɛn mi, ba mɛɛrima wuu ge a gɔsa ka dii te na nun

banian bera gia, ⁴⁵ a ben kanaru swaa dakio wöllun di kpa a bu nasara wë.

⁴⁶ Bà n daa maa nun torari, domi goo sari wi u ku ra tore, ma wunen mōru ya seewa a bu yiberēba nōmu sōndia, ma ba bu mwēera ba ka da, ba yoru dimō turuku n̄ kun mē, mi n toma, ⁴⁷⁻⁴⁸ bà n bwisika tem mi ba yoru dimō mi, ma ba gōru gōsia mam mam, ba nun tii wë ma ba tem menī mērima mē a ben baababa wë, ka wuu geni, ge a gōsa ka sāa yee te na nun bania mini, bà n kanaru mō, ba mō, ba nun torari ba durum kua, ⁴⁹ a bu swaa dakio wunen wāa yerun di kpa a bu kua ye n weenē. ⁵⁰ A bu ben durum ka ben toranu kpuro suuru kuo, kpa a de be ba bu yoru di-isiāmō bu ben wōnwōndu wa. ⁵¹ Domi ba sāawa wunen tōmbu be a yarama Egibitin di mi ba nōni sōra.

⁵² A de a nē ka wunen tōmbu kpuro durom kua kpa a bēsen nōo nō, saa ye sa nun kanamō kpuro. ⁵³ Domi wuna a sun gōsa bwese ni nu tien suunu sōon di. Ma a sun kua wunegibu nge mē a gerua, saa wunen sōm kowo Mōwisin nōon di, sanam mē a bēsen baababa yarama Egibitin di.

Salomōn kana dāakiru

⁵⁴ Saa ye Salomōo u win kana te kua u kpa, yera u seewa u yōra yāku yeru mi, mi u raa yiire u nōma sue wōllo. ⁵⁵ Mi u yō mi, u nōogiru sua min di, ka dam u Isireliba be ba mēnne mi domaru kua u nē, ⁵⁶ na Yinni Gusunō siara wi u win tōmbu bōri yēndu wë nge mē u raa gerua. Nōo mwēē duro ni u raa kua saa win sōm kowo Mōwisin min di, nin gara kun kam kue. ⁵⁷ Yen sō, na kanamō u n maa ka sun wāa nge mē u raa ka bēsen baababa wāa, u ku sun duari, u ku maa sun deri. ⁵⁸ U bēsen bwēra gōsio win mi gia kpa su kpī su win swēē kpuro swī su win woodaba ka win yiirebu kpuro mēm nōowa bi u bēsen baababa wë. ⁵⁹ Kana te na kua win wuswaa mini, u tu mōo kpa u n tu yaaye baadomma, kpa u n da nē ka win tōmbu Isireliba gea kue. ⁶⁰ Nge mēya handunian bwesenu kpuro nu koo ka gia ma wi turowa u sāa Gusunō. Goo maa sari nge wi. ⁶¹ Yen sō, bēē win

tōmbu, i bēēn gōrusu nūn wēeyō mam mam. Kpa i kpī i win yiirebu ka win woodaba mēm nōowa.

Ba yāku kobu torua

Yinni Gusunōn sāa yero

(I maa mērio Bandun Gari II, 7:4-10)

⁶² Yen biru Salomōo sina boko ka Isireliba kpuro ba mēna ba Yinni Gusunō yākunu kua. ⁶³ Salomōo u ketē nōrōbun suba yēnda yiru (22.000) ka yāanu nōrōbun suba wunaa teeru (120.000) go u ka siarabun yākunu kua. Mēya ba ka Yinni Gusunō sāa yee te wukia. ⁶⁴ Yen dōma te, Salomōo u dera ba sāa yee ten yaaran suunu gōsa ba dēerasia. Ma ba yākunu kua mi, domi yāku yerun tura te ba kua ka sii gandu ta n̄ kpē tu yāku dōo mwaararugii ni mwa ka dīa ni ba Yinni Gusunō kā mi, ka sere siarabun yākunun yaa gum.

⁶⁵ Ba sāa yee ten wukiabun tōo bakaru diwa sōo nōoba yiru. Yen biruwa ba maa Kunun tōo bakaru di. Tōn dabira nawa tem mēn baaman di saa Hamatin di n ka girari Egibitin daarun bera gia. Ma ba mēna Yinni Gusunōn wuswaa siki siki. Ba tōo baka te diwa sōo nōoba yiru. ⁶⁶ Sōo nōoba itase, yera Salomōo u ben baawure kara, ma ba nūn domaru kua. Yen biru ba sāa ben yēnusō ka nuku dobu ka bōri yēndu, durom mē Yinni Gusunō u win bōo Dafidi ka win tōmbu Isireliba kuan sō.

9

Yinni Gusunō

u maa Salomōo kure

(I maa mērio Bandun Gari II, 7:11-22)

¹ Saa yē sōo Salomōo u Yinni Gusunōn sāa yeru ka win tiin sina kpaaru ka sere maa ye u gōru doke kpuro kua u kpa, ² saa yera Yinni Gusunō u nūn kure nōn yiruse nge mē u raa nūn kure Gabaoniō. ³ Ma u nūn sōowa u nē, na wunen kanaru nua. Yen sō tē, dii te a bana nēn sō mi, na tu wuna nēnem ta kua mi ba ko n̄ da man sā. Ko na n tu mēera kpa nēn bwēra n wāa te sōo sere ka baadommao.

⁴ Wunen tii à n sīimō gem sōo ka gōru dēerō nen wuswaaō ma a nen woodaba ka nen yiirebu mēm nōowammē nge mē Dafidi wunen tundo u kua, ⁵ kon wunen bandu dakaā daasia nge mē na wunen tundo wi nōo mwēeru kua, na nēē, u n̄ kāsire biamō win bibun bweseru sōo wi u koo bandu di Isireliba sōo. ⁶ Adama wunē ka wunen tōmbu ka bēēn bibun bweseru i n man yina, ma i n̄ nen woodaba ka nen yiirebu mēm nōowammē, ma i da i n būnu sāamō, ⁷ kon bēē wuna tem mē na raa bēē wē kpuron di. Kpa n maa dii te na wuna nenem nen sō mi yina mam mam kpa i sekuru wa bwese tukunun wuswaaō nu bēē yēē. ⁸ Wi u raa dii ten kpāaru yē, ù n doonō mi, ma u ten bansu wa bitu koo nūn mwa u nēē, kuku! Mban sōna Yinni Gusunō u tem megibu kua mē, ka maa dii teni. ⁹ Kpa bu wisi bu nēē, ba Gusunō ben Yinni deriwa wi u ben baababa yarama Egibitin di. Wee tē būna ba sāamō. Niya ba mēm nōowammē. Yen sōna u dera wahala yeni ya bu deema.

Salomōo ka Hiramun

arukawani

(I maa mēerio Bandun Gari II, 8:1-18)

¹⁰ Salomōo u Yinni Gusunōn sāa yeru ka win tiin sina kpaaru banawa wōō yendu u sere ye kpuro wiru go. ¹¹ N deema Hiramun Tirin sina bokowa u nūn dāa ye ba mō seduru ka sipere ka wura mōrisia nge mēn nōo u kī sanam mē u win sōma ye mō. Yen sōna u maa Hiramun wi wusu yendu kā, Galilen tem sōo. ¹² Yera Hiramun u seewa Tirin di u da u wuu si mēera, si Salomōo u nūn kā mi. ¹³ Adama wuu si, su n̄ nūn wēre. Ma u nēē, wuu sinin bwesera a man kā nen kīnasi? Yera u su yīsiru kā Kam. Yīsi tera ba ra ka su soku sere ka gison giso. ¹⁴ N deema Hiramun u raa Salomōo wura tōnnu ita ka bōnu mōrisia.

Ye Salomōo u maa kua

¹⁵ Tōn be Salomōo u yoo sōma koosia, beya ba Yinni Gusunōn sāa yeru ka win tiin sina kpaa te bana te u soka Wōwa ye ba kōrua, ka sere Yerusalemun gbāra te, ka maa wuu si ba mō Hasori, ka Megido, ka Gesēē.

¹⁶ N deema Egibitin sunō u raa Gesēē wōri u dōō mēni u Kanani be ba wāa mi go u kpa, ma u wuu ge sua u win bii tōn kurō kā, saa ye Salomōo u bii wi sua kurō. ¹⁷ Yen sōna Salomōo u wuu ge sōnwa u bana. U maa Bēti Horoni bana ye ya wāa wōwao, ¹⁸ ka Balati, ka Tadimōri ye ya wāa Yudan temō mi gāanu ku ra kpi, ¹⁹ ka maa wuu sīn mi u ra win dīanu bere, ka sīn mi win tabu kēkē be dumi gawe wāa ka sīn mi win maasōbu ba wāa ka si u gōru doke u bana Yerusalemōo ka Libaniō ka maa tem mē u mō kpuro sōo.

²⁰⁻²¹ Bwese ni nu wāa Isireliban suunu sōo ba n̄ kpīa ba go, niya Amōreba ka Hētiba ka Feresiba ka Hēfiba ka Yēbusiba. Ben bibun bwesera Salomōo u yoo sōma koosia. Ma ba kua yobu sere ka gison giso. ²² Adama Salomōo u n̄ Isireliba yoo sōma koosie. U bu kuawa win tabu kowobu ka win tiin sām kowobu, ka win sina asakpōbu ka win tabu sinambu ka win tabu kēkē kparobu ka win maasōbu. ²³ Be u gōsa bu ka yoo sōma ye kpaa, ba sāawa nēera wunōbu ka weeraakuru (550).

²⁴ Sanam mē Egibiti sunōn bii wōndia wi Salomōo u sue kurō, u wura yenu ge Salomōo u nūn bania sōo, saa yera Salomōo u maa wōwa ye ya wāa sōo yari yeru gia kōrua.

²⁵ Wōō tia sōo, nōn itawa Salomōo u ra Yinni Gusunō yāku dōo mwaararuginu kue ka siarabun yākunu, yāku yee ten mi, te u Yinni Gusunō kua. Yen biru u ra turare dōo doke kpakoro tēn wōlō ba ra turare dōo doke te ba yi dii te ta dēere gem gem kōnnōn deedeeru. Nge mēya Salomōo u ka sōōsi yēn sō ba sāa yee te kua.

²⁶ Ma u dera ba goo nimkuu dāka Esioni Gebēē, Elatin bōkuō nim wōku ge ba mō Naa yariō Edōmun temō. ²⁷ Ma Hiramun u win tiin sām kowo be ba nim asansi yē mōrisia Salomōon goo nimkuu sin sō. ²⁸ Yera ba da Ofiriō ba wura gura tōnnu wōkura yiru ba ka Salomōo daawa.

10

Seban sunō tōn kurō

u Salomɔɔ mɛɛrim da
(*I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 9:1-12*)

¹ Saa yɛ sɔɔ Seban sunɔ tɔn kuro u nua ma Yinni Gusunɔ u dera Salomɔɔ u yisira yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka mɛɛri kpa u nɔn gaa sɛsɔgiɔ dabinu bikia. ² U tura Yerusalemɔ ka win sina bwaa dabinu be ba nɔn swi ka yooyoo si su turare ka wura dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye u tura Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya waa win gɔruɔ. ³ Ma Salomɔɔ u nɔn wisa kpuro ye u bikia. Yen gaa kun nɔn wisibu sɛsie. ⁴ Ye kuro wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro wa, ka dii te u bana, ⁵ ka dɛa ni u ra di, ka win bwaaabun waa yeru, ka win sɔm kowobun yaa ni ba ra doke bu ka nɔn nɔri, ka sere be ba ra nɔn tam dokeye nɔraɔginu, ka maa yaku ni u ra ko diru mi u ra Yinni Gusunɔ sa, ye kpuro ya nɔn biti mwa sere u wom mwe.

⁶ Ma u sina boko Salomɔɔ sɔɔwa u nɛɛ, wunen dam ka wunen bwisin baaru ye na nua saa nɛn tem di, ye kpuro gema. ⁷ Adama na n daa gari yi naane kue sere na ka tunuma mini. Wee, nɛn nɔni yi ye kpuro wa. Ka gem ye na wa mini, ba n daa man yen bonu sɔɔwa. Wunen bwisi ka wunen dukia ya kpaa n kere nge mɛ wunen yisira yara. ⁸ Doo nɔrugiba wunen tɔmbu ka wunen sɔm kowo be ba nɔn nɔrimɔ saa baayere. Ma ba wunen bwisi yin gari swaa daki. ⁹ Na Gusunɔ wunen Yinni siara wi u nɔn durom kua u nɔn swi Isireliban sina gona wallo. U bu kiwa sere ka baadommaɔ. Yen sɔna u nɔn kua ben sunɔ, a n da ka bu sirie dee dee.

¹⁰ Ma u sina boko wura ka tɔnnu ita ka bonu ka maa turare, ka kpee gobiginu. Salomɔɔ kun maa turare waare gam gum di ya n kpaaaru nɛ mɛ.

¹¹ Hiramun goo nimkuu si su ka wura naamɔ Ofirin di siya su maa ka daa gea ye ba mɔ santali naamɔ ka maa kpee gobiginu. ¹² Ma sina boko u ka daa ye gbereba kua saa yerɔ, ka sere maa win tiin dirɔ. Daa yera u maa ka sinusu kua ka be ba ra womusu kon mɔrɔkunu. Daa yen bwesera kun

saara mɔ. Mɛya ba n maa yen bweseru waare.

¹³ Ma Salomɔɔ u sunɔ tɔn kuro wi wɛ kpuro ye u bikia. U nɔn kɛru kawa nge mɛ win yiiko ya nɛ. Yen biru ma kuro wi, u gɔsira u wura win temɔ ka win bwaaabu.

Salomɔɔn dukia
(*I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 1:14-17, 9:13-28*)

¹⁴ Wura ye Salomɔɔ u ra wa wɔɔ ka wɔɔ ya saawa tɔnnu yendu. ¹⁵ Ye baasi, u ra maa wura mwe tenkuban mi ka maa sinam be u ka arukawani bɔkuan mi, ka sere maa win tem beri berikan wirugibun mi.

¹⁶⁻¹⁷ U dera ba tɛɛ bakanu goobu (200) ka tɛɛ piiminu gooba wunɔbu (300) kua ka wura. Tɛɛ baka nin teerun bunum mu saawa kilo nɔɔba tia. Ma piimii nin teerun bunum mu maa saa kilo tia ka bonu. Ma u tɛɛ ni doke diru garu sɔɔ, te ba sokumɔ Libanin daa sɔɔ, win sina kpaarɔ.

¹⁸ Yera u maa sina kitaru kua ka suunu donnu ma u tu wura gean tii pote. ¹⁹ Sina kita te, ta yɔɔtia mɔwa naa dabusanu nɔɔba tia. Ma ba ten mi u ra gballi wɔwa koosia. Ma ta nɔm sɔnditia mɔ yɛsi yɛsika. Yen baayeren bɔkura ba gbee sunɔn weenasia kua ya yɔ, tia nɔm dwarɔ, tia maa nɔm geuɔ. ²⁰ Ma ba maa gbee sinansun weenasisu kua wɔkura yiru ba doke tia tia yɔɔtia yen naa dabusaru baateren yɛsi yɛsikaɔ. Nɔɔba tia ya waa nɔm dwarɔ, nɔɔba tia maa nɔm geuɔ. Sunɔ goo maa sari wi ba maa kita ten bweseru kuare.

²¹ Salomɔɔn nɔri kpuro yi saawa wura, ka sere maa win gbɛa ye u ra ka di win sina kpaarɔ te ba sokumɔ Libanin daa sɔɔn diru. Gaaanu ganu sari mi, ni ba kua ka sii geesu. Domi win waati ye sɔɔ, ba n sii geesu garisi gaaanu, ²² yɛn sɔ win tiin goo nimkusu si su ka Hiramugisu tenkuru mɔ sannu su ra n naamɔ wɔɔ ita ka wɔɔ ita saa tontonden di, su n wuraba ka sii geesu sɔɔwa ka suunu donnu ka wɔnnu ka gunɔ burasu.

²³ Salomɔɔ u sinam be ba waa dunia sɔɔ kpuro bwisi ka dukia kere.

²⁴ Tɔmbu kpuro ba ra n kasuwa

bu win gari nɔ, win bwisi yi Yinni Gusunɔ u nùn kǎn sǎ. ²⁵ Wǎ baagere tǎmbu ba ra ka nùn kǎnu naawɛ. Gabuginu sii geesu, gabu wura, gabu yabenu, gabu tabu yǎnu, gabu turare, gabu maa dumi ka kɛɛkunu.

²⁶ Ma Salomɔɔ u tabu kɛkɛba kasu yi dumi gawe ka maa maasɔbu. Tabu kɛkɛ yen geera sǎawa nǎrɔbu ka nɛɛru (1.400). Maasɔ be, ba maa sǎa nǎrɔbun suba wǎkura yiru (12.000). Ma u maasɔ be yi yi wuu marosɔ mi win tabu kɛkɛ yi wǎa ka sere maa Yerusalemu mi win tii u wǎa. ²⁷ Ma u dera sii geesu koora Yerusalemu mi nge kpenu. U dera dǎa gea ye ba mɔ sɛduru ya dǎbia nge yakasun dǎa ye ba mɔ sikamɔre ye ya ra n wǎa wǎwǎa. ²⁸⁻²⁹ Salomɔɔ u tenkuba mɔ be ba ra nùn dumi ka tabu kɛkɛba dwem daawe Egibiti kpa bu ka yi na wuunu ka wuunu. Tabu kɛkɛ yen tian gobi sǎawa sii geesun gobi nata. Dum tian gobi maa sǎa sii geesun gobi wunaa weeru ka wǎkuru. Tenku bera ba ra maa yi Hɛtiban sinambu ka Sirigibun sinambu dǎre nge mɛ.

11

*Salomɔɔ u Gusunɔ biru kisi
(I maa mɛerio Bandun Gari II, 11:18-12:1)*

¹ Egibiti sunɔn bii wǎndia wi Salomɔɔ u sue baasi, u maa bwese tukunun kurɔbu kǎa. U kurɔbu sua Mǎabuban bweseru sǎa ka Amǎniba sǎa ka Edǎmuba sǎa ka Sidonigibu sǎa ka Hɛtiba sǎa. ² N deema Yinni Gusunɔ u raa Isireliba sǎawa u nɛɛ, bu ku raa ka bwese tuku ni mɛnna, bu ku raa maa wura nu na ben mi, nu ka bu mɛnna. Domi nu koo de bu ben gǎrusu sǎiya win min di kpa bu nin bǔnu sǎ. Adama bwese niya Salomɔɔ u da u ka mɛnna ben kurɔ be u kǎn saabu. ³ Sina bibu nata ka wunɔbuwa (700) Salomɔɔ u sua kurɔbu ka sere maa gooba wunɔbu (300) be ba n sǎa sina bibu. Kurɔ bera ba win gǎru sǎiya Yinni Gusunɔn min di. ⁴ Yera n dera win tǎkǎru sǎa, u da u bǔu sǎamɔ. Ma u n maa tii Yinni Gusunɔ wɛ mam mam. U n kue nge mɛ win tundo Dafidi u kua Yinni Gusunɔn sǎaru sǎa. ⁵ Salomɔɔ u da u Sidonigibun

bǔu wi ba mɔ Asitaate ka Amǎniban bǔu wi ba mɔ Milikɔmu sǎamɔ. ⁶ Kǎsa u kua. U n Yinni Gusunɔ swǎi mam mam nge mɛ win tundo Dafidi u kua. ⁷ Yera u maa da u bǔu kǎsunun turanu bana guu te ta wǎa Yerusalemun deedeerɔ. Niya Mǎabuban bǔu wi ba mɔ Kemɔsi ka Amǎniban bǔu wi ba mɔ Mǎlɔku. ⁸ Ma u win kurɔ be kpuro bǔu turanu bania. Miya ba ra n bǔnu yǎkuru kuammɛ kpa ba n nu turare dǎa dokeammɛ. ⁹⁻¹⁰ N deema Gusunɔ Isireliban Yinni u raa Salomɔɔ kure nɔn yiru ma u nùn sǎawa u nɛɛ, u ku raa da u bǔu goo sǎ. Adama Salomɔɔ u n Yinni Gusunɔn gere ye mɛm nɔwɛ. Ma u win gǎru sǎiya Yinni Gusunɔn min di. Yera Yinni Gusunɔ u ka nùn mǎru kua. ¹¹ Ma u nùn sǎawa u nɛɛ, wee a n nɛn arukawani ka nɛn wooda ye na nun wɛ mɛm nɔwɛ. Yen sǎ, kon wunen bandu karana n ten sukum wunen sɔm kowo goo wɛ. ¹² Adama na n ye mɔ wunen wǎaru sǎa, wunen tundo Dafidin sǎ. Wunen biin nǎmun diya kon tu mwa. ¹³ Adama nɛn bǎa Dafidin sǎ ka sere maa Yerusalemu ye na gǎsan sǎ, na n nun te kpuro mwaarimɔ. Kon nùn Isireliban bwese kɛra tia deria u ko yen sunɔ.

Salomɔɔn yiberɛba

¹⁴ Yinni Gusunɔ u dera Hadadi wi u sǎa Edǎmun bweserun sina bii u kua Salomɔɔn wɛrɔ.

¹⁵ N deema Dafidi u raa ka Edǎmuba tabu kua u bu go. Yera win tabu sunɔ Yoabu u da mi, u ka Isireli be ba go go sike. ¹⁶ Ma u sina mi, suru nǎba tia, wi ka win tabu kowobu. Ma ba Edǎmuban tǎn durɔbu kpuro go, bibu ka bukurobu. ¹⁷ Saa yera Hadadi u kpikiru sua u da Egibiti gia ka Edǎmuba gabu be ba sǎa win baaban yobu. N deema Hadadi wi, u sǎawa aluwaaasi. ¹⁸ Ye ba seewa Madianin di, ba dawa Paraniɔ, miya u maa gabu wa ba nùn swǎi ba ka tura Egibiti sunɔn mi. Yera Egibiti sunɔ wi, u nùn diru wɛ ka maa tem. Yen biru u nɔ mweɛru kua ma u ko n da nùn dǎanu wɛ. ¹⁹ Egibiti sunɔ wi, u ka Hadadi nɔnu geu mɛera. N deema Egibiti sunɔ wi, u kurɔ mɔ wi ba mɔ Tapenɛsi. Kurɔ wi, u yiiko mɔ. Win wǎnɔwa Egibiti sunɔ u Hadadi kǎ u sua

kurɔ. ²⁰ Yera Hadadin kurɔ wi, u nùn bii tɔn durɔ marua. Ma ba nùn yĩsiru kã Genubati. Ma Tapenɛsi u bii wi sua u nɛnua win yɛnuɔ ka Egibiti sunɔn bibu sannu.

²¹ Saa ye Hadadi u nua ma Dafidi u kpuna u gu, ba nùn sikua win baababan sikaɔ, win tabu sunɔ Yoabu u maa gu, yera u Egibiti sunɔ sɔɔwa u nɛɛ, a de n den gɔsira n da nɛn wuuɔ.

²² Yera u nùn sɔɔwa u nɛɛ, mba n nun kɔmiɛ nɛn mini a ka kĩ a we.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, na n gãanu bie. Adama ka mɛ, a de n we.

²³ Yinni Gusunɔ u maa Resoni Eliadan bii seeya u ka Salomɔɔ seesi. Resoni wi, u raa kpikuru suawa win yinni Hadadesɛɛ Soban sunɔn min di.

²⁴ Sanam mɛ Dafidi u bu wɔri u goomɔ, ma Resoni wi, u tɔmbu mɛnna u kua ben wirugii. Wi, ka tɔn beya ba da ba sina Damasiɔ u bandu di mi. ²⁵ Resoni wi, u kua Isireliban yibɛɛ Salomɔɔn wãaru kpuro sɔɔ. Mɛya maa Hadadi u Isireliba kɔsa kua, u bu tusa. Ma u da u bandu di Sirio.

Nɔɔ mwɛɛ te Gusunɔ

u Yeroboamu kua

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 9:29-31)

²⁶ Salomɔɔn sɔm kowo turo wi ba mɔ Yeroboamu u maa nùn seesi. Win tondon yĩsira Nɛbati. U sãawa Efaratigii, win wuuwa Sereda, win mɛron yĩsira Serua. U sãawa gɔmini.

²⁷ Wee nge mɛ u ka nùn seesi. Salomɔɔ u wɔwa gaa kɔrumɔ. Ma u Yerusalemun gbãraru sɔmmɔ. ²⁸ Ye u Yeroboamu wa u sãa aluwaasi damgii u maa sɔmburu mɔ mi ka hania, yera u nùn kua Manase ka Efaraimun bwese kɛran wirugii bu ka sɔmbu te ko. ²⁹ Sɔɔ teeru, Yeroboamu u yara Yerusalemun di, ma u ka Gusunɔn sɔmɔ Akiya Sidonigii yinna swaaɔ. U kumbooro kpɔɔ sebua. Be yiru tɔnawa ba wãa yakasu mi dɔma te.

³⁰ Ma Akiya u win kumbooro kpɔɔ ge nɛnua u gɛɛka bɛsi wɔkura yiru.

³¹ Yera u Yeroboamu sɔɔwa u nɛɛ, a yen wasi wɔkuru suo, domi amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, u koo Salomɔɔn bandu mwa u

karana kpa u nun Isireliban bwese kɛri wɔkuru wɛ a n sãa ben sunɔ.

³² Adama u koo nùn kɛri tia deria win bɔɔ Dafidin sɔ, ka maa Yerusalemun sɔ. Domi Isireliban wusu kpuro sɔɔ, yera u gɔsa. ³³ U yeni mɔwa yɛn sɔ be Isireliba ba wi Yinni Gusunɔ deri. Ma ba da ba Sidonigibun bũu wi ba mɔ Asitaate sãamɔ ka Mɔabuban bũu wi ba mɔ Kemɔsi, ka Amɔniba bũu wi ba mɔ Milikɔmu. Ba yina bu sɔ win swaa sɔɔ bu sere ko ye u kĩ. Mɛya ba maa yina bu win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwa nge mɛ Dafidi wi, Salomɔɔn tundo u kua. ³⁴ Adama u koo be de u n gina ban te dii sere u ka gbi win bɔɔ Dafidin sɔ, wi u gɔsa ma u win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwa. ³⁵ Yen biru u koo Isireliban bwese kɛri wɔkuru mwa saa win biin nɔman di kpa u nun ko ben sunɔ. ³⁶ Kpa u bwese kɛri tia win bii wɛ Dafidin sɔ kpa u n da n kɔsire mɔ bandu sɔɔ Yerusalemun wuu ge u gɔsa bu ka nùn sã mi.

³⁷ Wunɛ maa Yeroboamu u koo nun sua kpa a n bandu dii Isireliba kpuro sɔɔ, kpa a n bu wooda wɛɛmɔ nge mɛ a kĩ. ³⁸ A n da ko ye u nun yiire kpuro ma a sɔimɔ win swɛɛ sɔɔ, ma a win woodaba mɛm nɔɔwa nge mɛ win bɔɔ Dafidi u kua, u ko n ka nun wãawa sere ka baadomɔmɔ, kpa u nun ko Isireliban bwese kɛri wɔkurun sunɔ. Kpa wunen bibun bweseru ba n da ban te di sere ka baadomɔmɔ nge mɛ u Dafidi nɔɔ mwɛɛru kua. ³⁹ Nge mɛya u koo ka Dafidin bibun bweseru sekuru doke Salomɔɔn durum sɔ. Adama n n mɔ ka baadomɔmɔ.

⁴⁰ Ye Salomɔɔ u gari yi nua, yera u swaa kasu u ka Yeroboamu go. Ma Yeroboamu u seewa u kpikuru sua u da Egibitin sunɔ Sisakin mi. Miya u wãa sere Salomɔɔ u ka gu.

⁴¹ Ye Salomɔɔ u kuan sukum ka sere maa win bwisin gari, ye kpuro ya yorua tireru garu sɔɔ te ba mɔ Salomɔɔn kookoosun tireru.

⁴² Salomɔɔ u bandu diwa wɔɔ weeru Isireliba kpuro sɔɔ. ⁴³ Ye u kpuna u gu, ba nùn sika win tundo Dafidin wuuɔ. Ma win bii Roboamu u kua win kɔsire bandu sɔɔ.

12

Roboamu

u bukurobun gari yina

(I maa mærio Bandun Gari II, 10:1-15)

¹ Roboamu u da Sikemuɔ. Domi Isireliba kpurowa ba da mi, bu ka nùn ko sunɔ. ² Saa yè sɔɔ Yeroboamu Nebatin bii u kpikiru sua Salomɔn sɔ, u waa Egibitiɔ yera u nua ma Roboamu u bandu di. Yera ba nùn sɔmɔ gɔria ba nɛɛ, u na. ³ Ye u tunuma, ma wi ka Isireliban bwese keri wɔkuru ba menna ba da ba Roboamu sɔɔwa ba nɛɛ, ⁴ wunen tundo u sun yoo sɔma koosia, ma ya sun bunie nge keten sugu. Adama wunɛ a sun tu kawo kpa su nun swii.

⁵ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i gina doo. N n kua sɔɔ ita kpa i wurama.

Ma tɔn be, ba doona. ⁶ Yera Roboamu u Isireliban bukurobu menna win mi, be ba ra raa win tundo Salomɔ bwisi kɛ, u bu bikia u nɛɛ, bwisi yirɔ i man kɛmɔ n tɔn be sɔ.

⁷ Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, a n wura saa gisɔn di, a tɔn be nɔɔri kpa a ko ye ba nun bikia, kpa a bu wisi ka kiru, ba ko n sɔawa wunen tumbu sere ka baadommaɔ.

⁸ Adama Roboamu wi, u n bukuro ben gari wure. Win saarasi ka be u biru di sannu, bera u bwisi bikia. ⁹ U bu sɔɔwa u nɛɛ, bwisi yirɔ i man kɛmɔ n ka tɔn be wisi be ba nɛɛ, n bu yoo sɔma kawo ye nen tundo u raa bu koosia.

¹⁰ Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a bu sɔɔwɔ a nɛɛ, wunen nikibii piibu ga wunen tondon pɔra bɔɔrum kere.

¹¹ Wunen tundo u raa bu yoo sɔma koosia. Meya kaa maa tu sosi. Wunen tundo u raa bu sɛyasia ka yii sennu, meya kaa maa bu sɛyasia ka som kpaki.

¹² Yera Yeroboamu ka tɔn be kpuro ba na Roboamun mi sɔɔ itase ye, nge mɛ u raa gerua. ¹³ Roboamu u tɔn be wisa ka dam, u n bukuro ben bwisi yi garisi gāanu. ¹⁴ Adama win saarasi ben bwisiya u ka sɔmburu kua ma u nɛɛ, nen tundo u raa bɛɛ yoo sɔma koosia. Adama tɛ, negira ta koo kera.

U raa bɛɛ sɛyasia ka yii sennu. Adama nɛ, som kpakiya kon ka bɛɛ sɛyasia.

¹⁵ Nge meya Roboamu u yina u tɔn begii swaa daki domi Yinni Gusunɔwa u dera n kua mɛ, kpa win gari yi ka koora, ye u Yeroboamu Nebatin bii sɔɔwa saa Akiya Silogiin nɔn di.

Isireliban banda bɔnu kua

yiru

(I maa mærio Bandun Gari II, 10:16-11:4)

¹⁶ Ye Isireliba kpuro ba wa ma sina boko u n ben gere swaa daki, yera ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, mba n sun mɔsine bɛɛ ka Dafidi Isain bii.

Sa n maa bɔnu gaa mɔ ka wi.

Bɛɛ Isireliba i de su gɔsira bɛɛn yɛnusaɔ.

Wunɛ Roboamu a wunen bweserun wunana koowo.

Ma Isireli be, ba gɔsira ben yɛnusaɔ.

¹⁷ Ma Roboamu u kua Yudan bweseru tɔnan sunɔ. ¹⁸ Saa ye sɔɔra u Adoramu gɔra Isireliban mi, wi u ra bu kpare bu ka yoo sɔma ko. Ma ba nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera Roboamun tii, u win tabu keke wɔri fuuku fuuku u da Yerusalemɔ. ¹⁹ Nge meya Isireliban bwese keri wɔku te, ta ka Dafidin yɛnugibu karana sere ka gisɔ.

²⁰ Saa yè sɔɔ Isireliba kpuro ba nua ma Yeroboamu u wurama saa Egibitin di, yera ba menna ba nùn sokusia. Ye u na, yera ba nùn kua ben sunɔ. Yudan bweseru baasi, goo sari wi u maa ka Dafidin bweseru yɔra.

²¹ Saa yè sɔɔ Roboamu u tunuma Yerusalemɔ, yera u Yudaba ka Benyamɛɛba kpuro menna. Ma u be sɔɔ tabu durɔ damgibu nɔrɔbun suba goobu yɛndu sari (180.000) gɔsa bu da bu Isireliban bwese keri wɔku te wɔri, kpa bu ban te wɔrama bu nùn wesia.

²² Adama Gusunɔ u ka win sɔmɔ Semaya gari kua u nɛɛ, ²³ a Roboamu Salomɔn bii Yudaban sunɔ ka Yudaba ka Benyamɛɛba kpuro sɔɔwɔ, ²⁴ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Bu ku raa da bu ka ben mero bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gɔsiro win yɛnuɔ, domi yeni ya nawa saa nɛ Yinni Gusunɔn min di.

Ma ba Yinni Gusunən gere wura, ba gəsira ba wura ben yenuş.

²⁵ Yeroboamu u wuu ge ba m̄ Sikemu gbāraru toosi ge ga wāa Efaraimun guurun bera gia. Ma u sina mi. Yen biru u yara min di u da u Penueli gbāraru toosi.

Yeroboamu

u Gusunən swaa deri

²⁶⁻²⁷ Yera Yeroboamu u bwisika u n̄e, t̄n be, b̄a n daam̄ Yerusalemu bu ka yāku ko Yinni Gusunən s̄a yer̄, n̄en ban te na dii mi, ta koo ra wura Dafidin bweseru s̄a. Domi ben laakari ya koo wura ben yinni Roboamun mi, wi u s̄a ben sun̄. Kpa bu man go bu wa bu ka wura win mi. ²⁸ Ye Yeroboamu u bwisi bikia bikia, yera u ket̄en bwāarokunu yiru kua ka wura u n̄e, b̄e Isireliba na b̄e wasiraru waawa ka Yerusalemun daabu. Yen s̄, b̄en yinni wee mini wi u b̄e yarama Egibitin di.

²⁹ Ma u gen teu yi Beteli, teu maa Danu. ³⁰ Ma yen̄i ya kua yina ye ya bu sure durum s̄a, domi ba ra n daam̄wa Beteli ñ kun m̄ Danu ba n bwāaroku ni s̄am̄.

³¹ Yera Yeroboamu u s̄a yenu bana gungunu w̄l̄l̄. Yen biru u yāku kowobu ḡsa be ba kun s̄a Lefin bweseru. ³² Yeroboamu u t̄ru bura bu ka t̄s̄o bakaru ko w̄s̄on suru n̄s̄ba itasen s̄s̄o w̄kura n̄s̄buse s̄s̄o, nge m̄ Yudaba ba ra ko. Ma u da Beteli u ȳs̄wa yāku yer̄ u bwāaroku ni yāku koosi. Ma u yāku kowo be u ḡsa yi Beteli mi.

Yeroboamun yāku yee te,

ta ñ ka Gusunə naawe

³³ Ye t̄s̄o te, ta tura te Yeroboamu u bura mi, yera Isireliba kpuro ba t̄s̄o bakaru di Beteli. Ma win tii u ȳs̄wa yāku yer̄, u turare d̄s̄o doke.

13

¹ Yera Yinni Gusunə u dera win s̄m̄s̄o goo u seema saa Yudan di u na Beteli sanam m̄ Yeroboamu u turare d̄s̄o dokem̄ ben yāku yer̄. ² Ma u yāku yee te n̄s̄ḡiru sue u n̄e, yāku yeru wun̄! Yāku yeru wun̄! A n̄s̄w̄ ye Yinni Gusunə u gerua. U

n̄e, wee ba koo bii t̄n dur̄s̄o goo ma Dafidin bweseru s̄s̄o, kpa bu n̄n ȳs̄iru k̄e Yosiasi. Wiya u koo se u ka b̄u yāku kowo be yāku ko mi ba ra raa yāku ko. Kpa bu t̄mbun kukunu d̄s̄o men̄i wun̄en w̄l̄l̄.

³ Gusunən s̄m̄s̄o wi, u maa n̄e, yāku yee teni, ta koo b̄esikirawa. Kpa ten yāku torom mu yari baama. Saa ye s̄s̄o, ba koo gia ma Yinni Gusunəwa u gari yi gerua.

⁴ Sanam m̄ Yeroboamu u nua ye s̄m̄s̄o wi, u yāku yee te gerusi, yera u n̄mu dem̄ia u n̄e, i n̄n m̄s̄o.

Adama Yeroboamun n̄mu ge u Gusunən s̄m̄s̄o wi t̄i mi, ga gu, ma u kpana u gu kure. ⁵ Yera yāku yee te, ta b̄esira, ma ten yāku torom m̄ mu wāa w̄l̄l̄ mu pusi yam kpuro nge m̄ Yinni Gusunə u raa gerua saa s̄m̄s̄o win n̄s̄on di. ⁶ Yera Yeroboamu u Gusunən s̄m̄s̄o wi s̄s̄owa u n̄e, a Gusunə wun̄en Yinni kan̄ n̄en s̄, kpa u de n̄en n̄mu ge, gu wurama nge m̄ ga raa s̄a.

Ma s̄m̄s̄o wi, u Yinni Gusunə kana. Yera Yinni Gusunə u dera n̄mu ge, ga wurama nge m̄ ga raa s̄a. ⁷ Saa yera sina boko Yeroboamu u n̄e, a duuma n̄en yenu kpa a di. Yen biru, kpa n nun k̄nu w̄.

⁸ Yera Gusunən s̄m̄s̄o wi, u sina boko wisa u n̄e, baa ñ n̄e, kaa man wun̄en dirun arumanin b̄onu k̄e, na ñ dūs̄o wun̄en yenu. Na ñ maa d̄ianu ganu dim̄. M̄ya na ñ maa nim n̄rum̄.

⁹ Domi Yinni Gusunəwa u man wooda yen̄i w̄ u n̄e, n ku ra d̄ianu ganu di, n ku ra nim n̄, n ku ra maa ḡsira ka swaa ye na ka na.

¹⁰ Ye u yeniba gerua u kpa, yera u swaa gaa mwa u ka s̄a.

Gusunən s̄m̄n

m̄m n̄s̄o sariru

¹¹ Saa ye s̄s̄o, Gusunən s̄m̄s̄o dur̄s̄o t̄k̄o goo u maa wāa Beteli mi. Yera win bii t̄n dur̄s̄o ba na, ba n̄n s̄s̄owa kpuro ye Gusunən s̄m̄s̄o wi, u kua Beteli mi d̄ma te, ka maa gari yi u sina boko Yeroboamu s̄s̄owa. ¹² Ye dur̄s̄o t̄k̄o wi, u nua m̄, yera u bu bikia u n̄e, swaa yer̄ u mwa u ka s̄a.

Ma bii be, ba nùn sɔ̃wa swaa ye u ka s̃a. ¹³ Yera u nɛɛ, bu win keteku gaari bɔkuo.

Ye ba gu gaari bɔkua ba kpa, u gu sɔni. ¹⁴ Ma u Gusunɔn sɔmɔ wi naa sw̃i. Yera u nùn deema u s̃, d̃a bakaru garun nuurɔ u nùn bikia u nɛɛ, wuna Gusunɔn sɔmɔ wi u na saa Yudan tem di?

Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo, nɛna.

¹⁵ Ma durɔ tɔkɔ wi, u nɛɛ, su wura su da nɛn yɛnuɔ su di.

¹⁶ Adama sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, n n̄ koorɔ n ka nun wura n sere mam nɛɛ, kon di mi, kpa n nɔ. ¹⁷ Domi Yinni Gusunɔwa u man wooda yɛni w̃, u nɛɛ, n ku ra di, n ku ra maa nim nɔ mi. Kpa n ku ra ka maa swaa ye wɔma ye na ka da.

¹⁸ Yera durɔ tɔkɔ wi, u nùn sɔ̃wa u nɛɛ, nɛn tii Gusunɔn sɔmɔwa nge wunɛ. Gusunɔwa u man win gɔrado gɔriama, u man sɔ̃wa u nɛɛ, n ka nun gɔsɔama nɛn yɛnuɔ a di mi, kpa a nɔ.

N deema weesa durɔ tɔkɔ te, ta m̃.

¹⁹ Ma Gusunɔn sɔmɔ wi, u gɔsirama u da durɔ tɔkɔ win yɛnuɔ u di u nɔra.

Gusunɔ u win sɔmɔ wi

taare w̃

²⁰ Ye ba s̃ ba dimɔ, yera Yinni Gusunɔ u ka durɔ tɔkɔ te gari kua. ²¹ Ma durɔ tɔkɔ te, ta Gusunɔn sɔmɔ wi sɔ̃wa ka dam ta nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yɛn s̃ a n̄ win gere mɛm nɔ̃wɛ wi, wi u s̃a wunɛn Yinni, ²² ma a gɔsirama a di a nɔra yam mini, mi u nɛɛ, a ku di a ku maa nɔ, yɛn s̃na t̃ɛ kaa gbi. Adama ba n̄ wunɛn goru sikumɔ wunɛn baababan sikaɔ.

²³ Ye Gusunɔn sɔmɔ wi, u di u kpa u nɔra, yera durɔ tɔkɔ wi, u nùn keteku gaari bɔkua. ²⁴ Ye u gu sɔni u wiɔ, yera swaa sɔ̃ gbee sunɔ ga nùn s̃ɛre ga go. Ma win goru ta kp̃i swaa sɔ̃. Ma win keteku ge, ka gbee sunɔ ge, nu ỹ win bɔkuɔ. ²⁵ Be ba sarɔ mi, ba goo te wa, ka gbee sunɔ ge, ga ỹ goo ten bɔkuɔ. Ye ba tura wuu mi Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ te, ta w̃a, ma ba ye tɔmbu sɔ̃wa.

²⁶ Ye Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ te, ta nua m̃, yera ta nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wiya. Domi u n̄ Gusunɔn wooda mɛm nɔ̃wɛ. Yɛn s̃na u nùn gbee sunɔ

kp̃are ga nùn s̃ɛre ga go nge m̃ u raa g̃rua.

²⁷ Ma durɔ tɔkɔ te, ta ten bibu sɔ̃wa ta nɛɛ, i man nɛn keteku gaari bɔkuo.

Ma ba gu gaari bɔkua. ²⁸ Yera u seewa u da. Ma u deema Gusunɔn sɔmɔn goo te wee ta kp̃i. Ma keteku ge, ka gbee sunɔ ge, nu ỹ goo ten bɔkuɔ. Adama gbee sunɔ ge, ga n̄ goo te tem̃, ga n̄ maa keteku ge go. ²⁹ Ma durɔ wi, u goo te sua u s̃andi win keteku w̃lɔ u ka tu na win wuuɔ, u sika siki w̃ru ge u raa gba win tiin s̃n mi, u ten g̃ɔ sw̃i.

³⁰ Ye ba goo te sikua ba kpa, ma ba g̃ɔ wuri kua ba nɛɛ, wanyo, wanyo, nɛn k̃nasi!

³¹ Ye ba yeniba kpuro kua ba kpa, yera Gusunɔn sɔmɔ durɔ tɔkɔ wi, u win bibu sɔ̃wa u nɛɛ, n̄ n gu, i man sikuo mi ba Gusunɔn sɔmɔ wi sikua, kpa nɛn kukunu nu n kp̃i wiginun bɔkuɔ. ³² Domi gari yi u gerua Betelin s̃, ka maa b̃u tura ni ba bana Samarin wuu maros̃n s̃, yi koo koorawa kam kam.

³³ Baa m̃ ba Yeroboamu kirɔ kua, ka m̃, u n̄ win g̃ru g̃sie. U maa kpam b̃u ỹaku kowobu g̃sawa win tɔmbu s̃ɔ, be ba yɛn k̃ru m̃. ³⁴ Yera ya Yeroboamun yɛnugibu durum koosia. Yɛn s̃na Gusunɔ u win bweseru kpeerasia tem m̃ kpuro s̃ɔ.

Yeroboamun biin g̃ɔ

14

¹ Saa ye s̃ɔra Abia Yeroboamun bii u bara. ² Ma Yeroboamu u win kurɔ sɔ̃wa u nɛɛ, na nun kanamɔ, a seewo a tii g̃sia kpa bu ku raa gia ma a s̃awa nɛn kurɔ kpa a da Siloɔ, a Gusunɔn sɔmɔ Akiya deema, domi wiya u man sɔ̃wa ma nɛna kon ko t̃n benin sina boko. ³ Yɛn s̃, a p̃ɛ suo wasi w̃kuru ka kiranu ganu, ka tim bw̃aru, kpa a ka nùn daawa kpa a nùn bikia ye ya koo b̃ɛsɛn bii wi deema.

⁴ Ma kurɔ wi, u kua nge m̃. U seewa u da Siloɔ u Gusunɔn sɔmɔ Akiya deema win dirɔ. N deema Akiyan ñni dam dwiia t̃k̃arun s̃. U ku ra maa yam wa. ⁵ Yinni Gusunɔ u Akiya sɔ̃wa u nɛɛ, wee Yeroboamun kurɔ u wee u ka bikiaru ko wunɛn mi, yɛn s̃

win bii u barɔ. U n tunuma wunen mi, a nùn sɔwɔ mɛni ka mɛni. Domi u koo tii gɔsiawa nge goo.

⁶ Ye kurɔ wi, u tunuma, yera Akiya u win naasun damu nua win dii kɔnnɔwɔ. Ma u nɛɛ, a duuma Yeroboamun kurɔ. Mban sɔna a tii gɔsiamɔ nge goo. Wee Gusunɔ u man yiire n nun labaari kɔsa yeni sɔ. ⁷ Yen sɔ, a doo a Yeroboamu sɔ a nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee wiya u nùn gɔsa Isireliban suunu sɔɔ ma u nùn kua ben kparɔ. ⁸ U ban ten sukum mwa saa Dafidin bweserun min di u nùn wɛ. Adama wee u n kue nge win bɔɔ Dafidi wi u win woodaba mɛm nɔwɔ u nùn sɔwa ka win gɔru kpuro. Ma u sɔa dee dee win wuswaaɔ. ⁹ Wee, wi Yeroboamu u kɔsa kua n kere tɔn be ba nùn gbiiye. Domi u dera ba bũnu sɔwa. Ma u bwāarokunu kua ka sisu u ka wi, Gusunɔn mɔru seeya. Ma u nùn biru kisi. ¹⁰ Yen sɔna u koo de kɔsa yu du win yɛnuɔ. U koo win yɛnugibu kpuro go, bibu ka yobu, ba n goo derimɔ. U koo bwese te kpuro gowa mam mam. ¹¹ Wi u gu wuuɔ bɔna nu koo yɛron goru tem. Wi u maa gu yakasɔ gunɔsa su koo maa win goru di. ¹² Tɛ wunɛ win kurɔ a seewo a da yɛnuɔ. Adama a n wuu duɔ fia, bii wi, u ko n maa gbimɔwa. ¹³ Isireliba ba koo nùn sike kpa bu win gɔɔ wooru sina. Wi turowa ba koo sike Yeroboamun bwese te sɔɔ. Domi wi turo wiya u Gusunɔ Isireliban Yinni wɛre. ¹⁴ Yen biru Yinni Gusunɔ u koo sina boko kpao swii Isireliɔ, kpa u Yeroboamun bwese te kpuro go. Ye wee, ya mam tunuma kɔ. ¹⁵ Mɛya Yinni Gusunɔ u koo maa Isireliba nɔni sɔ, kpa ba n sɔa nge kaba te ta bāarimɔ nim sɔɔ. U koo bu yara tem gem mɛn di, mɛ u ben baababa wɛ. Kpa u bu yarinasia sere Efaratin daarun guru giɔ. Domi ba win mɔru seeya ba bũu wi ba mɔ Asitaaten bwāarokunu kua. ¹⁶ U koo bu biru kisi Yeroboamun durum ye u kuan sɔ, ka ye u maa dera win tɔmba kuan sɔ.

¹⁷ Yen biru Yeroboamun kurɔ wi, u seewa u doona. Ye u tura yɛnuɔ Tirisɔɔ, u win dii kɔnnɔ nɔɔ sɔndi,

yera win bii aluwaasi wi, u n gbimɔ. ¹⁸ Yera ba nùn sikua. Ma Isireliba kpuro ba win gɔɔ wooru sina nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua, saa win sɔmɔ Akiyan nɔɔn di.

¹⁹ Taa bi Yeroboamu u kua win bandu sɔɔ, ka nge mɛ u tɔmbu kpara, ye kpuron gari yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ²⁰ Wɔɔ yɛnda yiruwɔ u kua bandu sɔɔ. Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaa. Yera win bii Nadabu u gɔna kɔsire kua.

Roboamun

bandun faagin sukum

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 12:1-16)

²¹ Salomɔɔn bii Roboamu u bandu di Yudaa. Win mɛron yĩsira Naama. U sɔawa Amɔnigii. Roboamu wi, u mɔwa wɔɔ weeru ka tia u sere ban te di. Ma u kua wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka yiru ban te sɔɔ Yerusalemɔ. N deema wuu gera Yinni Gusunɔ u gɔsa Isireliban wusu kpuro sɔɔ, u win yĩsiru doke. ²² Roboamun waati ye sɔɔ, Yudaba ba kɔsa kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, ma ba win mɔru seeya ya kere ye u raa ka ben baababa kua. ²³ Domi ben tii ba bũu turanu bana, ma ba maa bũu wi ba mɔ Asitaaten bwāarokunu kua ba yi gungunu wɔllo ka mi dɔa koo bakanu wɔa. ²⁴ Ba maa kurɔbu ka durɔbu gɔsa sakararun sɔ ba ka bwese ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ bu kpeerasian sɔanu saarimɔ.

²⁵ Roboamun bandun wɔɔ nɔɔbuse sɔɔra Sisaki Egibitin sina boko u na u Yerusalemu tabu wɔri. ²⁶ Ma u Yinni Gusunɔn sɔa yerun dukia gura sere ka be Yudaban sina kpaarugia kpuro. U maa tɛɛ ni sua, ni Salomɔɔ u kua ka wura. ²⁷ Yera Roboamu u dera ba nin kpaanu kua ka sii gandu. Ma u dera sina bokon tiin kɔsobu ba nu kɔsu. ²⁸ Sina boko u n dɔɔ Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ, win kirukuba ba ra tɛɛ ni suewa ba n nùn gbiiye. Ba n gɔsirama kpa bu nu yi ben diaɔ.

²⁹ Ye Roboamu u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. ³⁰ Win waati ye sɔɔ, tabu ra n wɔawa wi ka Yeroboamun baa sɔɔ. Yeniban biru Roboamu u kpuna

u gu. ³¹ Ma ba nùn sika win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Win mɛron yĩsira Naama, Amɛnigii. Win biru, win bii Abiyamuwa u bandu kɛsire kua.

15

Abiyamu

u kua Yudaban sina boko
(*Imaa mɛerio Bandun Gari II, 13:1-3, 22-23*)

¹ Yeroboamun bandun wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka itase sɔɔra Abiyamu u bandu di Yudaɔ. ² U kuawa wɔɔ ita bandu sɔɔ Yerusalemɔ. Win mɛron yĩsira Maaka. U sɔawa Abisalɔmun * bii. ³ Durum ye Abiyamun tundo u kua, yera win tii u maa kua. U n win tii Yinni Gusunɔ wɛ mam mam nge mɛ win sikado Dafidi u kua. ⁴ Adama Dafidin bweseru ta n ka sɔɔsire bandu sɔɔ nge fitila, yen sɔna Yinni Gusunɔ u nùn Abiyamu kɔ u kua win kɛsire bandu sɔɔ, Yerusalemɔ. ⁵ Domi Dafidi wi, u sɔa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ye kpuro mɛm nɔɔwa ye u nùn sɔɔwa u kɔ, ma n kun mɔ ye u Uri Hɛti go ma u win kurɔ sua baasi.

⁶ Abiyamun tundo Roboamun waati sɔɔ, tabu kun kpa wi ka Yeroboamun baa sɔɔ.

⁷ Ye Abiyamu u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Mɛya maa win waati ye sɔɔ, tabu wɔa wi ka Yeroboamun baa sɔɔ. ⁸ Yen biru Abiyamu u kpuna u gu, ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ, Dafidin wuuɔ. Ma win bii Asa u bandu kɛsire kua.

Asa u kua Yudaban sina boko
(*Imaa mɛerio Bandun Gari II, 14:1-2, 15:16-19, 16:1-6, 11-14*)

⁹ Yeroboamu Isireliban sunɔn bandun wɔɔ yendusewa Asa u bandu di Yudaɔ. ¹⁰ U kuawa wɔɔ weeru ka tia Yerusalemɔ. Win nikurɔn yĩsira Maaka. U sɔawa Abusalɔmun bii. ¹¹ Asa wi, u sɔawa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge win sikado Dafidi. ¹² U kurɔ tanɔbu gira win tem di. Ma u bũu ni win baababa ba raa seka kɛsuka. ¹³ U maa win nikurɔ yara sina asakpɔ te u diin di, yɛn sɔ kurɔ

wi, u Asitaaten bwɔaroku kua. Ma Asa u bwɔaroku ge kɛsuka u gu dɔɔ mɛni muku muku. U gen torom gura u wisi Sedoronin wɔwaaɔ. ¹⁴ Adama u n gungunu mi ba ra yɔkuru ko mi kɛsuke, baa mɛ u Yinni Gusunɔ kɔa ka win gɔru kpuro. ¹⁵ U maa dera ba ka kɛnu na Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ, nɛn wooda win baaba ka win tii ba yi. Kɛɛ niya sii geesu ka wura ka sere maa yɔnu ganu.

¹⁶ Asan waati ye sɔɔ, tabu ra n wɔawa wi ka Isireliban sunɔ Basan baa sɔɔ. ¹⁷ Sɔɔ teeru Basa u Yudaba wɔri. Ma u Rama mwa u yen gbɔraru sɔnwa. Kpa Yudaba bu ku raa maa ka du mi, bu yari. ¹⁸ Yera Asa u sii geesu ka wura ye ya tie kpuro gura, saa sɔa yerun arumani beru yerun di, ka sere sina kpaarun arumani beru yerun di u ka gɔra Damasiɔ Sirin sina boko Bɛni Hadadi Tabirimɔn biin mi, wi u sɔa Hɛsionin debubu. Ma Asa u gɔro be sɔɔwa u nɛɛ, i nɛɛ, ¹⁹ u de su arukawani bɔke nɛ ka wi nge mɛ ya raa wɔa nɛn baaba ka win baaban suunu sɔɔ. Wee na nùn sii geesu ka wura kɛɛma. Yen sɔ, u de u arukawani ye kusia, ye u ka Basa Isireliban sunɔ bɔkua, kpa u nùn deri.

²⁰ Bɛni Hadadi u Asan gari nua, ma u win tabu sinambu gɔra Isirelin wuu marosɔ, ba da ba Iyoni wɔri ka Danu ka Abɛli Bɛti Maaka ka Kinerɔtu ka sere maa Nɛfitalin tem kpuro. ²¹ Saa ye Basa Isireliban sina boko u ye nua, yera u Raman gbɔra ten sɔmburu deri ma u da u wɔa Tirisaaɔ. ²² Ma sina boko Asa u Yudaba kpuro mɛnna, baa tɔn turo ba n deri. Ba da ba kpenu ka dɔa gura ye Basa u raa ka gbɔra te sɔmmɔ. Ma u dera ba ka ye Geban gbɔraru sɔnwa Bɛnyamɛn tem sɔɔ, ka sere maa Misipagiru.

²³ Ye Asa u kuan sukum ka sere maa wuu si u bana kpuro ka wɔrugɔɔ te u sɔɔsi ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Win tɔkɔru sɔɔ u naasu bara, ²⁴ ma u kpuna u gu. Ba nùn sikua win baababan sikaɔ win sikado Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yosafati u gɔna sina.

* 15:2 Abisalɔmu - Baa mɛ yen yora ya wunane fiiko, ka mɛ, gaba tamaa Abusalɔmuwa ba ka yɔ.

Nadabu u kua Isireliban sina boko

²⁵ Nadabu Yeroboamun bii u bandu di Isireliḡ, Asa Yudan sina bokon bandun wḡḡ yiruse sḡḡ. Nadabu wi, u kuawa wḡḡ yiru bandu sḡḡ. ²⁶ U ḡ sḡa dee dee Yinni Gusunḡn wuswaaḡ. Kḡsa u kua nge mḡ win tundo u raa kua ye ya Isireliba doke toraru sḡḡ. ²⁷ Ma Basa Akiyan bii Isakarin bweseru sḡḡ, u nḡn seesi u sḡre u go, Gibetonḡ, Filisitiban temḡ, saa ye Nadabu ka Isireliba kpuro ba wuu ge tarusi. ²⁸ Asa Yudaban sina bokon bandun wḡḡ itase sḡḡra Basa u Nadabu wi go. Ma u bandu di win ayerḡ. ²⁹ Sanam mḡ u bandu di u kpa, yera u Yeroboamun yḡnugibu kpuro go. Baa ben tḡn turo u ḡ deri nge mḡ Yinni Gusunḡ u gerua Silḡḡ saa win sḡmḡ Akiyan nḡḡn di. ³⁰ Yeni ya koorawa Yeroboamun durum sḡ ka yḡn sḡ u Isireliba doke toraru sḡḡ. Ma ba Gusunḡ ben Yinnin mḡru seeya.

³¹ Ye Nadabu u kuan sukum mu yorua Isireliban sinambun faagin tireru sḡḡ.

³² Basa ka Asan baa sḡḡ, tabu wḡawa sere be kpuro ba ka gu.

Basa u kua Isireliban sina boko

³³ Asa Yudaban sina bokon bandun wḡḡ itasewa Basa Akiyan bii u bandu di Tirisaa Isireliba kpuron suunu sḡḡ. U kuawa wḡḡ yḡnda nḡḡ ban te sḡḡ. ³⁴ Adama u ḡ sḡa dee dee Yinni Gusunḡn wuswaaḡ. Kḡsa u kua. Yeroboamun yira u swḡi, ye ya Isireliba doke toraru sḡḡ.

16

¹ Saa ye sḡḡra Yinni Gusunḡ u win sḡmḡ Yehu Hananin bii gḡra Basan mi, u nḡn sḡ u nḡḡ, ² wiya u nḡn gḡsa sanam mḡ u ḡ sḡa gḡanu ma u nḡn kua win tḡmbu Isireliban kparo. Adama u Yeroboamun yira swḡi. Ma u wi Gusunḡn tḡmbu doke toraru sḡḡ ba win mḡru seeya. ³ Yen sḡ, Gusunḡ u koo win yḡnu kpeerasia kpa gu ko nge Yeroboamu Nebatin biiguu. ⁴ Win yḡnugii wi u koo gbi wuuḡ, bḡna nu koo yḡron goru tem. Wi u maa gu yakasḡ, gunḡsa su koo yḡron goru di.

⁵ Ye Basa u kuan sukum ka wḡrugḡḡ te u sḡḡsi, ye kpuron gari yi yorua

Isireliban sinambun faagin tireru sḡḡ. ⁶ Yen biru Basa u kpuna u gu. Ba nḡn sika win baababan sikaa Tirisaa. Ma win bii Ela u gḡna kḡsire kua.

⁷ N deema Basa u sere gbi, Yinni Gusunḡ u nḡn sḡḡwa saa win sḡmḡ Yehu Hananin biin nḡḡn di u nḡḡ, win yḡnu ga koo kowa nge Yeroboamuguu, kḡsa ye u kuan sḡ, ye ya wi, Yinni Gusunḡn mḡru seeya, ka sere yḡn sḡ u Yeroboamun yḡnugibu kpuro go.

Ela u kua Isireliban sina boko

⁸ Asa Yudaban sina bokon bandun wḡḡ yḡnda nḡḡbu ka tiase sḡḡra Ela Basan bii u bandu di Tirisaa. U kuawa wḡḡ yiru ban te sḡḡ. ⁹ Win tabu sunḡ turo wi ba mḡ Simiri wi u ra tabu kḡkḡ yi dumi gawen bḡnu kpare u nḡn seesi saa ye wi, Ela u wḡa Tirisaa u tam nḡrumḡ mu nḡn goomḡ Tirisaa sunḡn sḡm kowobun wirugiin mi, wi ba mḡ Aritisa. ¹⁰ Miya Simiri u dua u nḡn sḡre u go. Saa ye sḡḡ, Asa Yudaban sina bokon bandun wḡḡ yḡnda nḡḡbu ka yiruse sḡḡra mi. Ma Simiri wi, u bandu di wi, Elan ayerḡ. ¹¹ Sanam mḡ u ban te di u kpa, yera u Basan tḡmbu kpuro go, ka win dusibḡ ka win kpaasibḡ. Baa ben tḡn turo u ḡ deri. ¹² Simiri u Basan yḡnugibu kpuro gowa nge mḡ Yinni Gusunḡ u gerua saa win sḡmḡ Yehun nḡḡn di, ¹³ ye u nḡḡ, u koo de bu Basan yḡnu kpeerasia, wi ka win bii Elan toranun sḡ te ba dera Isireliba ba kua. Domi ba dera ba bḡnu sḡwa ma ya wi Gusunḡ Isireliban Yinnin mḡru seeya.

¹⁴ Ye Ela u kuan sukum ba yen gari yorua Isireliban sinambun faagin tireru sḡḡ.

Simiri u kua Isireliban sina boko

¹⁵ Asa, Yudaban sina bokon bandun wḡḡ tḡna ita sarise sḡḡra Simiri u bandu di Tirisaa. Ma u kua sḡḡ nḡḡba yiru ban te sḡḡ. N deema saa ye sḡḡ, Isireliba ba ben sansani gire Filisitiban wuu ge ba sokumḡ Gibetonin deedeerḡ. ¹⁶ Tḡn be ba wḡa sansani mi, ba nua ma Simiri u sina boko seesi, sere u mam nḡn go. Yen dḡma tera, Isireli be ba wḡa sansani mi, ba tabu sunḡ Omiri kua sunḡ Isireliba

kpuro sɔɔ. ¹⁷ Ma Omiri ka tɔn be, ba seewa Gibetonin min di ba da ba Tirisɔ tarusi. ¹⁸ Ye Simiri u wa ba wuu ge tarusi mɛ, yera u da u kukua sina kpaarɔ sere sina bokon dirɔ. Ma win tii u dii te dɔɔ sɔre. ¹⁹ Nge mɛya u ka gu win tora te u kuan sɔ. Domi kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamun yira u swii ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ.

²⁰ Ye Simiri u kuan sukum ka nge mɛ u Isireliban sinambu seesi u go, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

²¹ Saa ye sɔɔra Isireliba ba bɔnu kua wuunu yiru. Wuu teeru ta ka Tibini Ginatin bii yɔra, ma ta nɔn kua sunɔ. Teera maa ka Omiri yɔra. ²² Be ba ka Omiri yɔra bera ba dabiru bo. Tibini u gu. Ma Omiri u kua be kpuron sunɔ.

Omiri u kua Isireliban sina boko

²³ Asa Yudaban sina bokon bandun wɔɔ tɛna ka tiase sɔɔra Omiri u bandu di Isireliɔ. U raa bandu di Tirisɔ wɔɔ nɔɔba tia u sere kua Isireliba kpuron sunɔ. Ma u kua wɔɔ wɔkura yiru ban te sɔɔ. ²⁴ Yera u da Semɛɛn mi u Samarin guuru dwa ka sii geesun gobi nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000). Ma u wuu bana guu ten wɔllɔ u gu yiisuru kɔ Samari, Semɛɛ win yiisurun sɔ.

²⁵ Omiri wi, kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ya kere sinam be ba nɔn gbiiyegia. ²⁶ Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swii mam mam ye ya Isireliba doke toraru sɔɔ. Ya dera ba bɔnu sɔwa. Ma Gusunɔ Isireliban Yinni u ka bu mɔru kua.

²⁷ Ye Omiri u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sɔɔsi, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

²⁸ Omiri wi, u kpuna u gu, ma ba nɔn sikua win baababan sikaɔ Samariɔ. Yen biru, win bii Akabu u gɔna kɔsire kua.

Akabu u kua Isireliban sina boko

²⁹ Asa Yudaban sina bokon bandun wɔɔ tɛna ka nɔɔba itase sɔɔra Akabu Omirin bii u maa bandu di Isireliban mi Samariɔ. U kuawa wɔɔ yɛnda yiru ban te sɔɔ. ³⁰ Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, u kɔsa kua n kere sinam be ba nɔn gbiiye. ³¹ U n daa mam yɛ Yeroboamu Nɛbatin bii u durum kua, wigian

kpɔarun saabu. Domi u Yesabeli Etibaalin bii sua kurɔ. Etibaali wiya u sɔa Sidonigibun sunɔ. Yen biru u maa da u bɔu wi ba mɔ Baali sɔamɔ. ³² Ma u bɔu wi diru bania Samariɔ. Ma u yaku yeru kua dii te sɔɔ. ³³ Ma u bɔu wi ba mɔ Asitaaten bwɔaroku kua ge ba ko n da maa sɔ. Yeya n dera Yinni Gusunɔ u ka nɔn mɔru kua n kere sinam be ba nɔn gbiiye.

³⁴ Akabun waati ye sɔɔ, Hili Beteligii u seewa u Yeriko bana. Saa ye u wuu gen kpɛɛkpɛɛku swiimɔ ma win bii gbiiikoo Abiramu u gu. Saa ye u maa gen gbɔrarun gambo dokemɔ ma win bii dɔako Segubu u maa gu. N deema Yinni Gusunɔ u raa gerua Yosue Nunin biin nɔɔn di u nɛɛ, wi u maa wuu ge bana, mɛsuma yɛron bibu ba koo gbi.

Eli u nɛɛ, gbeburɔ koo na

17

¹ Gusunɔn sɔmɔ Eli wi u wɔa Tisibio Galadin temɔ u sina boko Akabu sɔɔwa u nɛɛ, ka Gusunɔ Isireliban Yinni wi na sɔamɔ minin wɔaru, gura ka kakoru, yen gaa kun maa nɛmɔ wɔɔ sinin baa sɔɔ sere dɔma te na wure na nɛɛ, ya koo nɛ.

Eli u wɔa

daa te ba mɔ Keritiɔ

² Yera Yinni Gusunɔ u Eli sɔɔwa u nɛɛ, ³ a seewo minin di kpa a da sɔɔ yari yeru gia a n wɔa Keritin daarɔ Yuudenin guruɔ. ⁴ Daa ten nima kaa n da n nɔrumɔ kpa n gunɔmɔri gɔrima yi ka nun dɔanu naawa.

⁵ Ma Eli u doona min di u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. U da u wɔa daa ten mi. ⁶ Yera gunɔmɔri yi, yi ra ka nɔn pɛɛ ka yaa naawe bururu ka yoka. Daa ten nima u ra n maa nɔrumɔ.

Eli ka kurɔ gɔmini goo

Sarepataɔ

⁷ Sanam dɔɔ sanam wee, daa ten nim mu kpa. Domi gura kun maa nɛɛre tem mɛ sɔɔ. ⁸ Yera Yinni Gusunɔ u kpam Eli sɔɔwa u nɛɛ, ⁹ a seewo a da Sarepataɔ, Sidonin temɔ, kpa a n wɔa

mi. Domi na gəmini goo sɔɔwa u nun diisia.

¹⁰ Ma u seewa u da Sarepata mi. Ye u wuu ge duɔ, yera u deema gəmini goo wee, u dɔa kasu. Ma u nɔn soka u nɛɛ, a suuru koowo a doo, a man nim kasuama fiiko n nɔ.

¹¹ Ye u nim mɛ kaso dɔɔ, Eli u kpam nɔn soka u nɛɛ, a man pɛɛ kpiribu kasuama mi, n nɔɔ kpɛɛ.

¹² Ma kurɔ wi, u nɔn wisa u nɛɛ, ka Gusunɔ wunɛn Yinnin wɔaru, na n dɔa yebunu ganu mɔ yenuɔ, ma n kun mɔ som nɔm kure teeru te na mɔ kaarɔ ka sere maa gum fiiko bwɔarɔ. Yen dɔa na kasu mini, nɔ n sɔa yenuɔ, n ka doo ko su di ka nɛn bii. Yen biru kpa sa n gɔɔ mara.

¹³ Eli u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a doo a ko nge mɛ a gerua. Adama a gina man kira piibu kuama ka som mɛ. Yen biru kpa a wunɛ ka wunɛn biigiru ko. ¹⁴ Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua u nɛɛ, som mɛ mu wɔa kaa te sɔɔ, ka gum mɛ mu wɔa bwɔa te sɔɔ, mu n kpeemɔ pai, sere n ka ko tɔɔ te u koo de gura yu nɛ.

¹⁵ Ma u da u kua nge mɛ Eli u gerua. Wi ka win yɛnugibu ka Elin tii ba maa wa ba di sɔɔ dabi dabinu. ¹⁶ Som mɛ, ka gum mɛ, mu n kpa nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua win sɔmɔ Elin nɔn di.

Eli u kurɔ gəmini win bii

wesia wasiru

¹⁷ Yeniban biru, kurɔ win bii u bara gem gem ma u gu. ¹⁸ Yera u Eli sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔn tɔnu wunɛ, a nawa a ka Gusunɔ nɛn toranu yaayasia? Domi wee nɛn bii u gu.

¹⁹ Eli u kurɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a man bii wi wɛɛma.

Ma u nɔn mwa kurɔ win nɔman di u ka da dii ten gidambisan wɔllɔ mi u ra n wɔa. Ma u nɔn kpɔ win kpin yerɔ.

²⁰ Ma u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, Yinni kaa dewa kɔsa yu kurɔ wi deema win mi na sɔbia? Kpa a de win bii u gbi?

²¹ Yera u bii wi kibarisi nɔn ita u Gusunɔ kana u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a de bii wi, u se.

²² Ma Yinni Gusunɔ u Elin kana te mwa, bii win wɛsiara wurama u kua

waso. ²³ Yera Eli u nɔn suama u ka sarama wasiru u nɔn win mɛro wɛ. U nɛɛ, wunɛn bii wee.

²⁴ Ma kurɔ wi, u Eli sɔɔwa u nɛɛ, tɛ, na gia ma Gusunɔn tɔnuwa a sɔa. Gari yi a maa gerumɔ yi sɔawa gem, yi weewa Gusunɔn min di.

Eli u nɛɛ,

gura koo maa wurama

18

¹ Yeniban biru, gbebu ten wɔɔ itase sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Eli sɔɔwa u nɛɛ, a doo, Akabu u nun wa domi kon de gura yu nɛ.

² Saa ye, gɔɔra dam mɔ Samariɔ. Ma Eli u seewa u dɔɔ Akabun mi.

³ N deema saa ye sɔɔra Akabu u Abudiasi sokusia, wi u sɔa win sina kpaarun sɔm kowobun wirugii. ⁴ Saa ye sɔɔ Yesabeli u Yinni Gusunɔn sɔmɔbu goomɔ, yera Abudiasi wi, u ben wunɔbu (100) sua u bɔnu kua weeraakuukuubu u berua kpee wɔru sɔɔ. Miya u ra n ka bu dɔanu ka nim daawamme. ⁵ Ye u tunuma Akabun mi, Akabu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a de su da su mɛeri nge sa ko yaka bekusu wa mi bwii ka daru koki yi wɔa kpa bɛsɛn yooyoosu ka dumi ka ketekunu nu wa nu di. Kpa bɛsɛn sabenun gɔɔ u ka saka nɛra.

⁶ Ma Akabu ka Abudiasi, ba yam mi bɔnu kua, ba yaka bekusu kaso wɔri. Ben baawure u win swaa mwa. ⁷ Ye Abudiasi u swaa mɔ u dɔɔ, yera u ka Eli yinna. Ma u nɔn tuba. Yera u yiira u wuswaa tem girari u nɛɛ, wuna mini, nɛn yinni Eli?

⁸ Yera Eli u nɔn wisa u nɛɛ, nɛna mi. A doo a wunɛn yinni Akabu sɔ ma a man wa.

⁹ Ma Abudiasi u nɛɛ, toraru mba na tora yinni, a ka kɔ a man Akabu nɔmu sɔndia u man go. ¹⁰ Ka Gusunɔ wunɛn Yinnin wɔaru, bweseru garu sari tɛn mi nɛn yinni kun gɔre bu nun kasuma. Bwese te, tɔ n nɛɛ, tɔ n nun wa mi, u ra bu bɔrusiewa kpa u n ka yɛ ma geema a n wɔa mi. ¹¹ Miya a nɛɛ, n seewo n da tɛ n nɛɛ, na nun wa?

¹² Nɔ n doona kpa Gusunɔn Hunde u nun sua u ka da mi na n yɛ. Saa ye sɔɔ, nɔ n Akabu sɔɔwa na nun wa kpa

u na u nun bia, a n yē ma u koo man gowa. N deema na Gusunō nasiewa saa nēn piiburun di. ¹³ Yinni, ba n nun sōwa ye na kua ye Yesabēli u Yinni Gusunōn sōmōbu goomō? Sōmōbu wunōbuwa (100) na berua. Na bu bōnu kua weeraakuukuubu. Na dera ba dua kpee wōrusu sō. Miya na ra ka bu dīanu ka nim daawe. ¹⁴ Yera a nē, n doo tē n nēn yinni sō n nē, wunē Eli a wāa mini. U n koo man go?

¹⁵ Adama Eli u nūn wisa u nē, sere ka Yinni Gusunō dam kpurogii wi na sāmōn wāaru kon da n yōra Akabun wuswaa gisō.

Eli ka Akabu ba waana

¹⁶ Yera Abudiasi u da u ka Akabu yinna ma u nūn sōwa kpuro ye u wa. Ma Akabu u Eli sennō da. ¹⁷ Saa ye u Eli wēndē kua, yera u nūn sōwa u nē, wuna mi, wunē wi a nōni swāa teni doke bēse Isireliban temō?

¹⁸ Eli u nūn wisa u nē, n n nē na nōni swāaru doke tem mē sō. Wuna. Domi wunē ka wunēn tun-don yēnugibu, bēya i Yinni Gusunōn woodaba deri, ma i da i būu wi ba sokumō Baali sāmō. ¹⁹ Yen sō tē, a de Isireliba bu mēnnama guu te ba mō Kaamelio ka sere būu wi ba sokumō Baalin yāku kowobu tōnu nēru ka weeraakuru (450) ka maa būu wi ba sokumō Asitaaten yāku kowobu tōnu nēru (400) be ba ra mēnne bu di sannu ka Yesabēli.

Eli ka būu yāku kowobu

²⁰ Yera Akabu u gōra ba Isireliba mēnna ka būu yāku kowo be, guu te ba mō Kaamelio. ²¹ Ma Eli u bu susi u nē, domma i ko i bēn gōrusu yiru deri. N n Yinni Gusunōn na u sāa kpuron Yinni, i nūn sāawō. N n maa Baalin na, i nūn sāawō.

Adama tōn be, ba n nūn gāanu ganu wisa. ²² Ma u maa bu sōwa u nē, wee tē, nē turowa na tie Yinni Gusunōn sōmōbu sō. Adama be, be ba sāa Baalin yāku kowobu, ba sāawa tōnu nēru ka weeraakuru (450). ²³ Yen sō tē, bu sun naa kinēnu yiru wēema. Kpa Baalin yāku kowo be, bu teeru sua bu ten yaa muriri bu sōndi dāa gbebi wōlō bu ku dō doke. Kpa nē n maa teeru sua n ko mē. ²⁴ Yen biru kpa

bu ben būnu soku, kpa n maa Yinni Gusunō soku kpa su wa wīn Yinni u koo wisi u dō doke dāa ye sō.

Ma tōn be kpuro, ba nē, too, ya wā.

²⁵ Ma Eli u yāku kowo be sōwa u nē, i gbio i bēn naa kinēru sua i go, domi bēya i dabiru bo, kpa i bēn būu soku. Adama i ku ra dō doke dāa ye sō ka bēn tii.

²⁶ Ma ba naa kinē te ba bu wē mi go. Yera ba būu wi soka saa bururun di sere sō u ka na wiru wōlō. Ba mō, Baali, a sun wurario! Ma ba yaamō ba ka ben yāku yerun tura te sikerenamō. Adama ba n nōo gagu nua. Ba n maa wisibu gabu wa. ²⁷ Sō wii wō te, yera den Eli u bu yaakoru mō, u mō, i gbāro ka dam, domi u sāawa bēn būu. Sōrōkudo u gāanu bwisikumōwa, n kun mē, u gāanu mōwa ni nu nūn nēni n kun mē u gam dawa, n kun mē, u do! Yen sō, i gbāro kpa u dom yanda.

²⁸ Ma ba gbāsuka tāa tāa ba seewa ba tii takobi ka yaasi sōkirimō nge mē ben komaru. Ma yem mu kokumō saa ben wasin di. ²⁹ Ye sō u kella, yera ba maa sāaru wōri ka dam, sere yokan yākurun saa ya ka tura. Adama ba n būu goon nōo nua, ba n maa wisibu gabu nua, n kun mē gāa ni nu koo tōmbun laakari seeya.

³⁰ Ye Eli u tōn be kpuro sōwa u nē, i susima nēn gee, ma be kpuro ba susi win mi. Yera u Yinni Gusunōn yāku yerun tura te ba raa sankā mi sōnwa.

³¹ Ma u kpenu wōkura yiru sua nge mē Yakōbun bibun geera nē. Yakōbu wiya Yinni Gusunō u maa yīsiru kā Isireli. ³² Kpee niya Eli u ka yāku yee te kua ma u wōru gba u ka tu sikerena. Wōru ge, ga koo nim kotosu yirun saka mwa. ³³ Ma u dāa gbebi yorua tura ten wōlō u naa kinē te go, u ten yaa murura u sōndi dāa yen wōlō. ³⁴ Yen biru u nē, bu kotosu nne nim yibio bu wisi yāku yaa ye ka dāa yen wōlō.

Ma ba kua mē. Ma u maa nē, bu wureo bu nim mē wisi.

Ma ba kua mē. U maa nē, bu wureo bu wisi nōn itase.

Ma ba kua mε. ³⁵ Ma nim mε, ku kokumɔ tura ten min di, sere mu wɔru ge ga ka tu sikerene mi yiba.

³⁶ Ye yokan yākurun saa ya tura, yera Gusunɔn sɔmɔ Eli u susi yāku tura ten mi, u nεε, Gusunɔ, Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni, a de bu gia gisɔ ma wuna a sāa Gusunɔ Isireliɔ, ma na maa sāa wunen bɔɔ. Kpa ba n yē ma gāa ni na kua, wunen min diya nu koorɔ. ³⁷ A man wisio Yinni Gusunɔ, a man wisio, kpa tɔn be, bu gia ma wuna a sāa kpuron Yinni, wuna kaa de bu ben gɔru gɔsie wunen mi.

³⁸ Yera Yinni Gusunɔ u dera dɔɔ u sarama u yāku yee te wɔri. Yaa ye, ka dāa ye, ka kpee ni, ye kpurowa ya dɔɔ mwaara sere ka temɔ. Ma wɔru gen nim mε, mu gbera. ³⁹ Saa ye tɔn be, ba wa mε, yera ba yiira ba wuswaa tem girari ba nεε, Yinni Gusunɔwa u sāa kpuron Yinni. ⁴⁰ Ma Eli u nεε, n n mɛn na, bu bɔu wi ba mɔ Baalin yāku kowo be mwεerima, bu ku raa de ben goo u kisira.

Yera ba bu mwεera. Eli u dera ba ka bu da Kisionin daara. Miya u bu sakira.

Gura ya wurama

⁴¹ Yen biru Eli u Akabu sɔɔwa u nεε, a doo a di kpa a nɔ. Domi gbāra bi a nɔɔmɔ mini, gura ya wee mi.

⁴² Ma Akabu u doona u ka di kpa u nɔ. Adama Eli u da guu ten wii kpiirɔ. Miya u yiira u win wiru beri win dūan baa sɔɔ. ⁴³ Ma u win bɔɔ aluwaasi sɔɔwa u nεε, a yɔɔma kpa a mεeri nim wɔkun bera gia.

Yera aluwaasi wi, u yɔɔwa u mεera u nεε, na n gāanu ganu wa.

Ma Eli u nɔn daasia mε sere nɔn nɔɔba yiru. ⁴⁴ Ye u mεera nɔn nɔɔba yiruse, yera u nεε, guru wii wuro piibu gagu wee ga seema nim wɔkun di, ga ka tɔnun nɔm tararu nε.

Yera Eli u nɔn sɔɔwa u nεε, n n mɛn na, a saro a da a Akabu sɔ u win tabu kεkε ye dumi gawe sɔɔru ko u da yenuɔ fuuku kpa gura yu ku raa nɔn yɔrasia.

⁴⁵ Ye n sosi fiiko wɔlla tīra guru wirun saabu. Ma woo ga seewa, gura ya tunuma ka dam. Yera Akabu u win

tabu kεkε ye wɔri u da Yisireliɔ. ⁴⁶ N deema Yinni Gusunɔn dam mu wāa ka Eli. Yera u kpaka sēka pɔraɔ, ma u duka wuka u Akabu gbiiri, u gbia u tura Yisireli mi.

Eli u mwia kpana

19

¹ Ye Akabu u tura yenuɔ u win kuro Yesabeli sɔɔwa ye Eli u kua kpuro ka nge mε u bɔu wi ba mɔ Baalin yāku kowo be kpuro go ka takobi. ² Ma Yesabeli u Eli sɔmɔ gɔria u nεε, ma na kun nun go sia amadaare nge mε a tɔn ben baawure go, bɔnu nu man kua nge mε nu kī. ³ Ye Eli u nua mε, yera u duka sua u ka win hunde bere. Ma u tura Beri Sebaɔ Yudan temɔ. Miya u win bɔɔ aluwaasi deri. ⁴ Ma win tii u sanum so tɔɔ giriru, u da u wāa gɔburɔ u sɔ dāru garun nuurɔ, ma u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u nεε, ya den tura mε, a nɛn hunde suo. Domi na n nɛn baababa gea kere.

⁵ Ma u kpuna u dweeya dāa ten nuurɔ. Yera Gusunɔn gɔrado goo u na u nɔn baba u nεε, a seewo a di.

⁶ Ma Eli u seewa u deema kiraru wee win wirun bɔkuɔ kpee sundu garun wɔllɔ, ka nim bwāaru. Yera u di u nɔra. Ma u wure u kpuna. ⁷ Yinni Gusunɔn gɔrado wi, u kpam wurama u nɔn baba u nεε, a seewo a di, domi gbabu te ta nun tie, ta dēu.

⁸ Ma u seewa u di u nɔra. U dam wa u ka sanum wɔri. U sīa sɔɔ sɔɔ weeru ka wɔkuru weeru. Ma u tura Yinni Gusunɔn guurɔ, te ba mɔ Horebu.

Yinni Gusunɔ u Eli dam kā

⁹ Guu ten kpee wɔru sɔɔra Eli u da u kpuna wɔkuru, yera Yinni Gusunɔ u nɔn bikia u nεε, mba a mɔ mini.

¹⁰ Ma u nɔn wisa u nεε, wunε wɔllu ka tem Yinniwa na sannammε, domi Isireliba ba wunen woodaba deri ma ba wunen yāku yenu kɔsuka. Mɛya ba wunen sɔmɔbu go go ka takobi. Nε turowa na tie. Yera ba maa man kasu bu hunde wuna. ¹¹ Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nεε, a yarima kpa a yōra guu ten wɔllɔ kpa n na n sara wunen wuswaaɔ. Ma u yarima.

Yera woo bɔkɔ ga na ga guu te besuka. Adama Yinni Gusunɔ u n̄ wāa woo ge sɔɔ. Ma tem mu yīira. Adama Yinni Gusunɔ u n̄ wāa yīiri bi sɔɔ. ¹² Ma dɔɔ u maa na. Mɛya Yinni Gusunɔ kun wāa dɔɔ wi sɔɔ. Yen biru damu piibu gaga maa na ge ga nɔɔbu do. ¹³ Ye Eli u damu ge nua, yera u win kumbooro wiru wukiri, u yarima kpee wɔru gen min di, u yōra gen nɔɔwɔ. Ma u maa nɔɔ gagu nua ga n̄n bikia ga n̄n, mba a m̄ mini, Eli.

¹⁴ Eli u wisa u n̄n, wunɛ wɔllu ka tem Yinniwa na sannammɛ domi Isireliba ba wunɛn woodaba deri, ma ba wunɛn yāku yenu kɔsuka. Mɛya ba maa wunɛn sɔmɔbu go ka takobi. Nɛ turowa na tie. Yera ba maa man kasu bu hunde wuna.

¹⁵ Ma Yinni Gusunɔ u n̄n wisa u n̄n, a gɔsɔro a gɔburun swaa mwa kpa a da Damasio. A n tura mi, a Hasaeli bandun gum tãreo u ko Sirin sunɔ. ¹⁶ Kpa a maa Yehu Nimusin bii bandun gum tãre u ko Isireliban sunɔ. Kpa a Abeli Mɛholagii wi ba m̄ Safatin bii Elisee gum tãre u ko Gusunɔn sɔmɔ wunɛn kɔsire. ¹⁷ Kon de Hasaeli u tɔn be go ka takobi. Ben wi u kisira win nɔman di, Yehuwa u koo yēro go. Wi u maa kisira Yehun nɔman di, kpa Gusunɔn sɔmɔ Elisee u n̄n go. ¹⁸ Adama kon tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000) deri Isireliba sɔɔ, be ba kun yiirare būu wi ba m̄ Baalin nuurɔ bu n̄n sã.

Yinni Gusunɔ u Elisee soka

¹⁹ Yen biru Eli u seewa u doona min di. Ma u da u Elisee Safatin bii deema u kɔrɔ m̄ win gberɔ. N deema naa wuku yɛnda nnɛwa u m̄. Win tii u ka yen yiru sɔmburu m̄. Ma Eli u n̄n susi mi u sɔmburu m̄, u win kumbooro pota u n̄n kare u ka n̄n sɔɔsi ma wiya u koo ko win kɔsire. ²⁰ Yera Elisee u win n̄n yi deri u Eli duka swīi biruɔ u n̄n sɔɔwa u n̄n, a de n da n n̄n tundo ka n̄n m̄ero nɔɔ kana kpa n wurama n nun swīi.

Eli u n̄n wisa u n̄n, a doo, adama a n yaaye ye na nun kua.

²¹ Ye Elisee u gɔsirama Elin min di, yera u na u win n̄n yin yiru sua u go

u ka yākuru kua. Ma u yin sugun dāa sua u ka yen yaa yikua, u tɔmbu wē ba tema. Yen biru u seewa u da u Eli swīi u kua win bɔɔ.

Akabu u ka Sirigibu tabu kua

20

¹ Beni Hadadi Sirin sina boko u win tabu kowobu kpuro menna, ka dumi ka tabu kɛkɛ be dumi gawe. Ma sinambu tɛna ka yiru ba n̄n somiru na. Ma u da u Samari wɔri ba ye tarusi.

² Yera u Akabu Isireliban sina boko sɔmɔbu gɔria u n̄n, ³ bu n̄n s̄ ma win wura ka win sii gee si u m̄ kpuro ya kua wi Beni Hadadigia. Mɛya maa win kurɔbu ka win bii be ba buram bo, ba kua wi Beni Hadadigibu. ⁴ Ma Isireliban sina boko u n̄n, i doo i b̄ɛɛn yinni s̄ ma na wura na n s̄a wigii ka n̄n ye na m̄ kpuro nge m̄ win tii u gerua. ⁵ Yeniban biruwa sɔmɔ be, ba wurama Akabun mi, ba n̄n, wee Beni Hadadi u raa nun gɔriama a n̄n sii geesu ka wura ka wunɛn kurɔbu ka bibu w̄ɛma. ⁶ Yen s̄, sia amadaare u koo win sɔm kowobu gɔrima bu wunɛn diru būuri ka wunɛn bwāabuginu, kpa bu m̄ɛri ye ya s̄a ḡa bakanu wunɛn n̄ni sɔɔ bu sua.

⁷ Ye Akabu Isireliban sina boko u ye kpuro nua, yera u Isireliban guro gurobu menna u n̄n, i n̄ wa ma durɔ wi, u b̄ɛɛn k̄sa kasuwa. Dumi u raa gɔrima n̄n n̄n kurɔbu ka bibu ka sii geesu ka wura w̄ɛma. Ma na n̄ yen gaa yinɛ.

⁸ Ma Isireliban guro guro be, ba n̄n, a ku n̄n swaa daki. A ku ra wura.

⁹ Yera Akabu u Beni Hadadin gɔro be sɔɔwa u n̄n, i doo i b̄ɛɛn yinni sina boko s̄ i n̄n, ye u gbia u bikia, kon ye ko. Adama ye u geruma mini t̄, na n̄ ye m̄.

Ma gɔro be, ba seewa ba wura ba Beni Hadadi ye kpuro sɔɔwa. ¹⁰ Ye Beni Hadadi u nua m̄sum yera u Akabu sɔɔwa u n̄n, n̄n būnu nu man kua nge m̄ nu k̄i, n̄a kun Samari kɔsuke sere yen tua kun tura yu n̄n tɔmbu kpuron n̄m wɔɔnu yibu. ¹¹ Ma Isireliban sina boko, u wisa u n̄n, wi u

tabu yānu sebua, u n̄ kpē u tii siara nge wi u tabu yānu pota u yi.

¹² N deema Beni Hadadi u tam n̄rumōwa ka sinambu gabu sannu kuu bekurugirō, sanam mē u Akabun gari yi nua. Yera u win tabu kowobu sōōwa u n̄ē, bu doo bu sōoru ko ben sansaniō kpa bu wuu ge tarusi. Ma ba da ba gu tarusi.

Akabu u tabu di

¹³ Yera Gusunōn sōmō goo u na Akabun mi, u n̄ē, amēniwa Yinni Gusunō u gerua. U n̄ē, a tōn dabi te wa? U koo nun tu nōmu sōndia kpa a gia ma wiya u s̄a kpuron Yinni.

¹⁴ Akabu u n̄ē, weren min diya ya koo ka koorā mē.

Ma sōmō wi, u n̄n wisa u n̄ē, amēniwa Yinni Gusunō u gerumō. U n̄ē, ya koo koorawa saa tabu kowo be bera ka beran wirugiba gōsan min di.

Ma Akabu u maa bikia u n̄ē, tabu sunō wara u koo wooda wē su ka bu wōri.

Sōmō wi, u n̄n wisa u n̄ē, wuna kaa ko taa bin sunō.

¹⁵ Yera Akabu u bera ka beran tabu kowo be mēna. Ma ba kua goobu ka tēna ka yiru (232). Yen biru u Isireliban tabu kowobu mēna, ma be, ba maa kua n̄rōbun suba n̄ōba yiru (7.000). ¹⁶ Ma u Sirigii be wōrim da sō yēsān n̄m dwaru gian di. Saa ye sō, Beni Hadadi u s̄ u tam n̄rumō wi ka sinambu tēna ka yiru be ba n̄n somiru na. ¹⁷ Isireliban bera ka beran tabu kowo be, ba gb̄ia ba tabu yara. Yera Beni Hadadi u bikia u n̄ē, berā mini. Ma ba n̄n wisa ba n̄ē, Samarin diya ba yarima. ¹⁸ Ma u n̄ē, ba yarima bu ka tabu ko? Aa, ba yarimawa bwē dora sō? Ka mē, i bu mwērima wasiru.

¹⁹ Yera Isireliban tabu kowo be ba tie, ba bera ka beran tabu kowo be swīi. ²⁰ Ma ben baawure u win wērō naa swīi u go. Sirigii be ba tie, ba duki yakura ba doona. Adama Isireli be, ba bu naa swīi. Beni Hadadi u duka yakura ka win duma, ka sere maa maasōbu gabu. ²¹ Nge mēya Isireliban sina boko u ka Beni Hadadin tabu kowobu kamia mam mam. U

ben dumi go. Ma u ben tabu kekeba mwēra.

²² Yera Gusunōn sōmō wi, u maa da Akabun mi, u n̄n sōōwa u n̄ē, a doo kpa a n̄ wōrugōru mō kpa a bwisiku mē kaa ko. Domi wōō kpōō Sirin sina boko wi, u koo maa gōsirama u nun wōri.

Sirigibu

ba kpam Isireliba wōri

²³ Sirin sina bokon tabu kowobu ba n̄n sōōwa ba n̄ē, Isireliban būnu nu s̄awa guunuginu. Yen sōna ba sun kamia. N n̄ mēn na, su bu wōri wōwa sō kpa bu wa ma sa bu dam kere. ²⁴ Yen s̄, a sinam be kpuro yaro besen wuurun di kpa a tabu sinambu kāsire ko mi. ²⁵ Yen biru kpa a maa tabu kowo kpaobu gōsi ka tabu keke yi dumi gawe kpa ye kpuro ya n̄ geeru n̄ nge mē a raa mō yellun taa bi sō. Kpa su da su bu wōri wōwa mi. Miya sa ko bu kamia.

Yera u ben gari yi wura u kua mē. ²⁶ Yen wōō kpōō Beni Hadadi u win tabu kowo be mēna u gara, ma ba da Afekiō bu ka Isireliba wōri. ²⁷ Isireliban tii, ba ben tabu kowobu mēna ba gara. Ma ba dīanu sua, ba da bu ka Sirigii be wōri. Yera ba ben sansani gira Sirigibun sansanin deedeerō. Ma ba s̄a nge boō gōō piminu yiru Sirigibun wuswaaō. Domi Sirigii be, ba dabiwa sere ba bera mi yiba. ²⁸ Yera Gusunōn sōmō wi, u maa na Isireliban sina bokon mi u n̄ē, amēniwa Yinni Gusunō u gerumō. U n̄ē, yēn s̄ Sirigibu ba n̄ē, u s̄awa guunun yinni, yen sōna u koo be tabu kowo dabi te bē n̄mu beria kpa i gia ma wiya u s̄a kpuron Yinni. ²⁹ Ma Sirigii be, ka Isireliba ba kua sōō n̄ōba tia ba mērine. Yen n̄ōba yirusera ba tabu wōrina. Ma Isireliba ba Sirigibun tabu kowobun n̄rōbun suba wunōbu (100.000) go sōō teeru. ³⁰ Be ba tie, ba s̄awa tōmbu n̄rōbun suba tēna ita sari (27.000). Ma ba duki yakikira, ba da ba wāa Afekiō. Yera gbārara bu sēre ta go.

Akabu u Beni Hadadi deri

u n̄ go

Saa ye sɔɔra Beni Hadadi u da u kukua Afeki yen diru garun gidambisan wɔllo. ³¹ Ma win bwāaba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, wee, sa nua ma Isireliban sinamba ra n tɔmbun wɔnwɔndu mɔ. Yen sɔ, su saakiba dewe kpa su wɛɛ sɛka wirɔ nuku sankiranun sɔ, kpa su da Isireliban sina bokon mi, sɔrɔkudo u koo sun wɔnwɔndu kua, kpa u de sa n wāa.

³² Ma ba saaki be deewa pɔraɔ, yen biru ba wɛɛ sɛka wirɔ, ba da ba Isireliban sina boko deema ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, wunen bɔɔ Beni Hadadiwa u sun gɔrima u nɛɛ, a win wāaru dweo u ka wa u n wāa.

Yera Akabu u bu wisa u nɛɛ, wi, nen kīnasi, u wāa wāaru sɔɔ?

³³ Ye tɔn be, ba nua u wisa n do, yera ba gerua fuuku fuuku ba nɛɛ, oo, wunen kīnasi u wāa.

Ma Akabu u nɛɛ, i doo i ka nùn na.

Yera Beni Hadadi u na wi, Akabun mi. Ma Akabu u nùn yɔɔsia win tabu kɛkɛ wɔllo. ³⁴ Saa yera Beni Hadadi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, kon nun wuu si nen tundo u raa wunen tundo mwaari mi wesia. Kpa a kia dɔra yenu ko Damasio nge mɛ nen tundo u kua Samario.

Ma Akabu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, nɛ maa kon nun deri a n wāa, kpa su arukawani bɔke nɛ ka wunɛ.

Ma ba arukawani ye bɔkua. Yen biru u dera Beni Hadadi u doona.

Gusunɔ u Akabu taarɛ wɛ

³⁵ Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ aluwaasi goo sɔɔwa u nɛɛ, u win turo kanɔ u nùn so. Adama win turo wi, u yina u nùn so. ³⁶ Yera sɔmɔ wi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a n man doonari tɛ, gbee sunɔ ga koo nun sɛre gu go. Domi a n Yinni Gusunɔn gari mɛm nɔɔwɛ.

Sanam mɛ u sɔmɔ wi doonari, yera gbee sunɔ ga nùn sɛre ga go. ³⁷ Yera sɔmɔ wi, u ka maa goo yinna, ma u nɛɛ, a man soowo, a suuru ko.

Ma durɔ wi, u nùn so u mɛɛra kua.

³⁸ Ma sɔmɔ wi, u tii kɔsa u sɛkatia sɛka win nɔniɔ, u da u sina swaa baarɔ mi sina boko Akabu u koo ka doona.

³⁹ Sanam mɛ sina boko u sarɔ win bɔkuɔ, yera u nɔɔgiri sua u nɛɛ, wee na raa wāa tabu sīa sɔɔ, ma subaru sɔɔ goo u yara u ka man tabu durɔ

goo naawa n nùn kɔsu. U nɛɛ, nà n dera durɔ wi, u doona, nɛna kon ko win kɔsire, n kun mɛ, kon sii geesun gobi nɔrɔbun suba ita (3.000) kɔsia. ⁴⁰ Sanam mɛ na wāa na sirenɛ, yera durɔ wi, u man kisirari u doona.

Ma Isireliban sina boko u nɛɛ, mɛsuma ba koo nun kua. Domi wunen tiywa a gerua.

⁴¹ Saa yera sɔmɔ wi, u win sɛkatia ye u ka nɔni bɔkua mi kusia, ma Isireliban sina boko u nùn tuba u wa ma Gusunɔn sɔmɔbun turowa. ⁴² Yera u maa sina boko sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn sɔ a dera durɔ wi u nun nɔmu beria mi, u doona, wi u nɛɛ, a kam koosia, tɛ, wuna kaa gbi win ayerɔ, kpa wunen tumbu bu maa gbi win tɔmbun ayerɔ.

⁴³ Yera Isireliban sina boko Akabu u gɔsira win yenuɔ ka nuku sankiranu ka mɔru.

Akabu u dera ba Nabɔti go

21

¹ Yeniban biru ye ya koora wee. Durɔ goo u wāa Yisireliɔ, win yīsira Nabɔti. U resɛm gbaaru mɔ, Akabu Samarin sunɔn sina kpaarun bɔkuɔ.

² Sɔɔ teeru Akabu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a man wunen resɛm gbaa te derio tu ko nen saadiɛ. Domi ta wāa nen sina kpaarun bɔkuɔ. Kpa n nun resɛm gbaaru garu kɔsire kua tèn resɛm ya yeni gea kere. N n maa gobin na a kī, kon nun yi wɛ nge mɛ gbaa ten geera nɛ.

³ Adama Nabɔti u nɛɛ, Gusunɔ u man bere n ka nen tubi sua n nun wɛ, ye nen baababa ba man deria.

⁴ Ma Akabu u gɔsira yenuɔ ka nuku sankiranu u mɔrua Nabɔti Yisireligiɔn gari yin sɔ. U da u kpuna u kɔrua, u yina u di. ⁵ Yera win kurɔ Yesabeli u na win mi, u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔna wunen nukura ka sankire sere a kpana a di.

⁶ U nun wisa u nɛɛ, Nabɔtiwa na sɔɔwa na nɛɛ, u man win resɛm gbaaru derio. Kpa n nùn ten gobi kɔsia, n kun mɛ, n nùn garu kɔsire kua. Adama u nɛɛ, u n man tu wɛɛmɔ.

⁷ Yera Yesabeli wi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, n n wuna a sɔa Isireliban sunɔ? A

seewo a di ka nuku dobu. Nε, kon nun Nabōtin gbaa te wē.

⁸ Yera u guro gurobu ka siri kowobu be ba wāa wuu teu ka Nabōti tirenu yorua ka Akabun yīsiru u Akabun yīreru doke tire ni sō. ⁹ Ye u yorua wee. U nεε, i kparo i baawure sō u nō bōke kpa i de tōmbu bu menna kpa i Nabōti gbiisia ben wuswaa. ¹⁰ Kpa i tōn kōsobu yiru gabu wuna bu na win wuswaa bu nūn taare wē ba n mō, wiya u Gusunō ka sina boko bōrusi. Yen biru i nūn yaro i ka da wuun biru i kpenu kasuku i go.

¹¹ Ma Nabōtin wuun guro guro be, ka ben siri kowo be, ba kua nge mε Yesabeli u bu sōwa tire ni sō. ¹² Ba nō bōku te kua wuu giru ba maa Nabōti gbiisia tōmbun wuswaa. ¹³ Ma tōn kōsobu yiru ye, ba na ba sina win wuswaa. Ba tōn wōru ge sōwa ba nεε, Nabōti u Gusunō ka sina boko bōrusi.

Ma ba nūn gawa ba ka yara wuun biru ba kpenu kasuka ba go. ¹⁴ Ma wuun wirugii be, ba Yesabeli sōmō gōria ba nεε, ba Nabōti kpee ni kasuka ba go. ¹⁵ Saa ye Yesabeli u nua ma ba Nabōti go, yera u da u Akabu sōwa u nεε, a dōo a resēm gbaa te sua te Nabōti Yisireeligii u raa yina u nun dōre mi, domi u gu.

¹⁶ Ye Akabu u nua mε, yera u da u gbaa te sua.

Yinni Gusunō

u Akabu ka Yesabeli taare wē

¹⁷ Saa yera Yinni Gusunō u Eli Tisibigii sōwa u nεε, ¹⁸ a seewo a da a ka Akabu Isireliban sina boko yinna wi u wāa Samariō. Wi wee, u wāa Nabōtin resēm gbaara u ka tu sua. ¹⁹ A nūn sōwō a nεε, amēniwa nε, Yinni Gusunō na gerua. Ye u tōnu go u kpa, yera u koo maa yēron tubi sua? Tē mi bōnu nu Nabōtin yēm dabura, miya nu koo maa win tiigim dabiri.

²⁰⁻²¹ Yera Eli u da Akabun mi. Ye u tura mi, yera Akabu u nūn sōwa u nεε, nēn yiberε, a den man wa?

Eli u nūn wisa u nεε, na nun wa. Wee, Yinni Gusunō u koo nun kōsa surema kpa u wunen tōmbu kpuro go ka wunen yobō yēn sō a tii yōsu a kōsa

kua win wuswaa. ²² U koo de wunen yēnu gu ko nge Yeroboamu Nēbatin biiguu, n ku mε, nge Basa Akiyan biiguu. Domi a win mōru seeya, ma a Isireliba doke toraru sō. ²³ Wee ye Yinni Gusunō u maa gerua Yesabelin sō. U nεε, bōna nu koo win goru tem Yisireelin gbārarun bōku. ²⁴ Mēya maa Akabugibu sō, wi u gu yēnu, bōna nu koo yēron goru tem. Wi u maa gu yakasō, gunōsa su koo yēron goru di.

²⁵ Domi goo sari wi u tii yōsu kōsa sō nge Akabu, Yinni Gusunōn wuswaa. N deema win kura Yesabeliwa u ra n nūn dam kēmō u ka ye ko. ²⁶ U kōsa kua ye ya n ka nō gerura. Domi u da u būnu sāmō nge Amōreba be Gusunō u gira. Ma u ben tem Isireliba wē.

Akabu u win durum

tuuba kua

²⁷ Ye Akabu u Elin gari yi nua mε, yera u tii kawa u win yabe ni u sebua nēnu u gēka ma u saaki sua u tii tēkusi, u nō bōku. Saaki yera, u ra ka bōsu ka nuku sankiranu. Yera u ra mam ka kpunε. ²⁸ Ma Yinni Gusunō u maa Eli Tisibigii wi sōwa u nεε, ²⁹ a wa nge mε Akabu u tii kawa nēn wuswaa? Yen sō, na n maa derimō kōsa ye, yu koora win waati sō. Win biin waati sōra kon de yu koora.

22

Akabu u kī

u wuu ge ba mō Ramōti wōra

(I maa mērio Bandun Gari II, 18:1-3)

¹ Isireliba ka Sirigibu ba kua wōo yiru ben goo kun goo tabu wōri. ² Wōo itase sō, ye Yosafati Yudaban sina boko u na Isireliban sina bokon mi, ³ yera Isireliban sina boko u win bwāabu sōwa u nεε, i yē ma Ramōti ye ya wāa Galadin temō ya sāawa besegia? Mban sōna sa n ko ye mwa Sirin sunōn nōman di. ⁴ Ma u Yosafati bikia u nεε, kaa ka man taa bi da Ramōtiō Galadin temō?

Yosafati u nūn wisa u nεε, a n sōru kpa na kpawa mi. Wunen tōmbu bā n

seewa, negiba maa seewawa mi. Meya maa nen maasabu.

Somɔ weesugibu ba nɛɛ,

Akabu koo tabu di

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 18:4-11)

⁵ Ma Yosafati u maa nɛɛ, na nun kanamɔ, a gina Yinni Gusunɔ bikio a nɔ mɛ u koo nun sɔ.

⁶ Saa yera Isireliban sina boko u somɔbu menna nge tɔnu nɛɛrun (400) saka. Ma u bu bikia u nɛɛ, n doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ n ka Sirigibu tabu ko? Nge n ku da.

Yera somɔ be, ba nùn wisa ba nɛɛ, a doo. Yinni Gusunɔ u koo nun ye nɔmu beria.

⁷ Adama Yosafati u bikia u nɛɛ, Yinni Gusunɔn somɔ goo sari mini win min di sa ko kpɪ su Yinni Gusunɔn gere nɔ?

⁸ Isireliban sina boko u nɛɛ, Gusunɔn somɔ turowa u wāa mini, win min di sa ko kpɪ su Yinni Gusunɔn gere nɔ. Adama na nùn tusa. Domi u ku ra man gāa geenu sɔ. Somɔ win yɪsira Misee Yimilan bii.

Ma Yosafati u nùn sɔɔwa u nɛɛ, sina boko, a ku gere mɛ.

⁹ Yera Isireliban sina boko wi, u win som kowo gɔra u nɛɛ, u doo u Misee Yimilan bii wi sokuma fuuku.

¹⁰ Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati Yudaban sina boko ba ben sina yānu doke, ben baawure u sɔ win sina kitarɔ, Samarin gbāra kɔnnɔwɔ. Ma somɔ be, ba wāa ben wuswaaɔ ba gari mɔ. ¹¹ Yera Sedesiasi Kenaanan bii u sisun kɔbunu seka. Ma u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua, kɔbi yini, yi sāawa yɪreru te ta wunen dam sɔsɔsimɔ mɛ kaa ka Sirigibu go.

¹² Nge meya somɔ be kpuro, ba gerumɔ ba mɔ, a doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Kaa nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun tɔn be nɔma beria.

Misee u Akabu sɔɔwa

ma u n nasara wasi

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 18:12-27)

¹³ Somɔ wi ba gɔra u bu Misee sokua u nùn sɔɔwa u nɛɛ, wee somɔ be ba wāa mi kpuro, ba sina boko gari gea gerua. Yen sɔ, a de wunɛ ka ben gari yi ko tia.

¹⁴ Ma Misee u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru, ye wi, Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa, yera kon gere.

¹⁵ Ye Misee u tura sina bokon wuswaaɔ, sina boko u nùn bikia u nɛɛ, sa ko kpɪ su tabu da Ramɔti Galadin temɔ? Nge su ku da.

Ma u nɛɛ, i doo mɛ, i ko i nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun bu nɔmu beria.

¹⁶ Adama sina boko u nùn wisa u nɛɛ, nɔn nyewa kon nun bɔrusia a sere man gem sɔ mɛ Yinni Gusunɔ u nun sɔɔwa a gere.

¹⁷ Misee u nùn wisa u nɛɛ, na Isireliba wa ba yarinɛ guunu wɔlɔ ba sāa nge yāa ni nu kun kparo mɔ.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔn beni ba n kparo mɔ.

Ben baawure u gɔsiro u wura yenuɔ ka alafia.

¹⁸ Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔɔwa u nɛɛ, na n daa nun sɔɔwa ma u ku ra man gāa geenu sɔ, sere gāa kɔsunu?

¹⁹ Yera Misee u Akabu sɔɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔn gari swaa dakio, na nùn wa u sɔ win sina kitaru wɔlɔ. Ma win tabu kowobu ba yɔ win nɔm geu ka win nɔm dwarɔ. ²⁰ Ma u nɛɛ, wara u koo Akabu nɔni wɔke u ka taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ, kpa u gbi mi. Ma ba yen wesianɔ mɔ. Wini n gerua mɛni, wi, u gere mɛ. ²¹ Yera hunde gaa ya yarima ya yɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ya nɛɛ, kon Akabu wi nɔni wɔke. Yinni Gusunɔ u ye bikia u nɛɛ, amɔna kaa koosina. ²² Hunde ye, ya nɛɛ, kon yari kpa n du somɔ be sɔɔ, kpa n de bu weesu ko bu ka sina boko nɔni wɔke. Ma Yinni Gusunɔ u ye wisa u nɛɛ, ya wā, swaa gea. Kaa maa kpɪ a nùn nɔni wɔke. N n mɛn na, a yario a da a ko mɛ. ²³ Wee tɛ, Yinni Gusunɔ u dera hunde ye, ya dua somɔ be sɔɔ, bu ka nun weesu kua. Yen sɔ, a n yɛ ma kɔsa Yinni Gusunɔ u koo de yu nun deema.

²⁴ Yera Sedesiasi Kenaanan bii u susi Miseen bɔkuɔ u nùn baara so. Ma u nɛɛ, domma Yinni Gusunɔn hunde u yara nen min di u ka sere nun gari kua.

²⁵ Misee u nùn wisa u nɛɛ, kaa gia dɔma te kaa duku dukubu ko, a n kuku yeru kasu dirɔ.

²⁶ Yera Isireliban sina boko u nɛɛ, i Misee mɔɔ i ka da Amɔɔ wi u sãa wuun wirugii ka maa Yoasi, sina bokon biin mi. ²⁷ Kpa i bu sɔ i nɛɛ, ameniwa nɛ sina boko na gerua. Na nɛɛ, bu durɔ wi mɔɔ bu doke pirisɔmwɔ kpa ba n nùn dɔanu ka nim wɛɛmɔ saka sɔɔ sere n ka wurama tabu gherun di ka alafia.

²⁸ Misee u nùn sɔɔwa u nɛɛ, à n wurama ka alafia, n n Yinni Gusunɔ u ka man gari kua. Bɛɛ be i wãa mini, bɛɛn baawure u gari yi swaa suo.

Akabun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 18:28-34)

²⁹ Yeniban biru, Isireliban sina boko ka Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ. ³⁰ Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔɔwa u nɛɛ, na kon nɛn yãnu kɔsi kpa n ganu doke nì sɔɔ ba n man tubu. Adama wunɛ, a n wunen sina yãnu doke.

Mɛsuma Isireliban sina boko u kua bu ku ka nùn tubu taa bi sɔɔ. ³¹ N deema tabu kɛkɛ tɛna ka yiruwɔ Sirin sina boko u mɔ ye dumi gawe. Ma u yen wirugibu sɔɔwa u nɛɛ, bu ku raa goo go ma n kun mɔ Isireliban sina boko tɔna. ³² Saa ye Sirin tabu wirugii be, ba Yosafati wɛndɛ kua, yera ba nɛɛ, Isireliban sina bokowa mi kam kam. Ma ba sɛirema win mi, bu nùn wɔri. Adama u nɔɔguru sua u faaba kana. ³³ Ye Sirin tabu kowo be, ba deema n n Isireliban sina boko mi, yera ba nùn deri ba doona.

³⁴ Saa ye sɔɔra durɔ goo u sɛu tooma Isireliban mi gia u n goo yĩsi. Adama ga na ga Akabu wɔri deedeeru mi wi tarakpe ga yɔra. Yera u win tabu kɛkɛ swaa sɔɔsio sɔɔwa u nɛɛ, a kɛkɛ sɛiyɔ biruɔ kpa a man yara tabu sɛan di, domi ba man mɛɛra kuawa mi.

³⁵ Yen dɔma te, taa bi, bu swĩa gem gem. Ma ba sina boko nɛnusi u ka yɔ win tabu kɛkɛ sɔɔ u wuswaa tĩi Sirigibun tabu sansanin bera gia. Ma win yɛm mu wĩa kɛkɛ ye sɔɔ. Yen yoka ma u gu. ³⁶ Ye sɔɔ u duɔ, yera

goo u gbãra Isireliban sansaniɔ u nɛɛ, baawure u wuro win yɛnuɔ.

³⁷ Nge mɛya sina boko Akabu u ka gu. Ma ba ka win goru na Samariɔ ba sikua. ³⁸ Ye ba win tabu kɛkɛ ye woburumɔ Samarin yeruɔ, yera bɔnu na, nu win yɛm dabura. Ma kuro tanɔba na ba wobura mi, nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa gerua.

³⁹ Ye Akabu u kuan sukum ka dii te u bana ka suunu donnu, ka wuu si u bana kpuron gari yi wãa Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ⁴⁰ Ba Akabu sikua win baababan sikaɔ. Ma win bii Akasia u bandu di.

Yosafati u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 20:31-21:1)

⁴¹ Akabu Isireliban sina bokon bandun wɔɔ nnese sɔɔra Yosafati u bandu di Yudaɔ. ⁴² Yosafati wi, u mɔwa wɔɔ tɛna ka nɔɔbu sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wɔɔ yɛnda nɔɔbu bandu sɔɔ Yerusalemɔ. Win mɛron yĩsira Asuba Silikin bii. ⁴³ U kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛre. Win tundo Asan yira u swĩi mam mam. ⁴⁴ Adama u n gungunu mi ba ra bũu yãkuru ko kɔsuke. U dera tɔmba ben yãkunu mɔ mi, ma ba turare dɔɔ dokemɔ. ⁴⁵ Mɛya maa bɔri yɛnda wãa wi ka Isireliban sina bokon suunu sɔɔ.

⁴⁶ Ye Yosafati u kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sɔɔsi tabu sɔɔ, ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ, ⁴⁷ ka nge mɛ u kuro tanɔ be ba tie saa win tundo Asan waatin di gira, be ba gɔsa ba n ka sakararu mɔ ben sãarun swaa sɔɔ. ⁴⁸ Saa ye sɔɔ, Edɔmuba ba n sunɔ mɔ. Adama Yudaban sina boko u goo yi mi, u n ka sãa ben wirugii. ⁴⁹ Yosafati u goo nimkusu dãka si ba ko n da ka wura kaso de Ofiriɔ. Adama su ku ra turi mi, su ra kɔsirewa swaaɔ, wuu ge ba mɔ ɛsioni Gebɛɛɔ. ⁵⁰ Yera Akasia Akabun bii u Yosafati sɔɔwa u nɛɛ, a kĩ wunen sɔm kowobu ka nɛgibu ba n da de sannu? Ma Yosafati u yina. ⁵¹ Yen biruwa Yosafati u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yoramu u bandu kɔsire kua.

Akasia u kua Isireliban sina boko

⁵² Akasia, Akabun bii u bandu di Isireliba sɔɔ Samariɔ, Yosafati Yudaban sina bokon bandun wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka yiruse sɔɔ. Ma Akasia wi, u kua wɔɔ yiru bandu sɔɔ. ⁵³ Win ban te sɔɔ, kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Win tundo ka win mɛron yira u swii, ka sere maa Yeroboamu Nebatin biigia, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ. ⁵⁴ Bũu wi ba mɔ Baali wiya u ra yiire u n sãamɔ. Ma u Yinni Gusunɔn mɔru seeya nge mɛ win tundo u raa kua.

SINAMBUN TIRERU YIRUSE

Sinambun Tireru Yiruse te, Isireliban ban te ta bonu kua yirun gariya ta mō. Waati ye sō, Gusunon sōmō Eliseewa u Isireliban sinambu kiro kua ben mem nō sarirun sō.

Ta sun sōmō nge mē yiberēba ba na Asirin di ba Isireliba gura ba ka da ben temō. Ma ben banda nōru kua, ma n tie Yudabagiru. Adama wō wunaa teeru ka wākura nōbun biru, Babilonin sina boko u na u Yudaba wōri. Ma u Gusunon sōa yerun yānu gura kpuro ma u Yudaban sinambu gabu ka maa Yudaba gabu mwēera u ka da win temō Babiloniō. Saa yera Yudaban tiin banda nōru kua.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban bandu ka Yudabagirun gari, wiru 1n di sere wiru 17.
2. Yudaban ban dāakiru, wiru 18n di sere wiru 24.
3. Yerusalemun kpeeru, wiru 25.

Gusunon sōmō Eli ka Akasia

¹ Akabun gōon biru Mōabuba ba maa ka tii yinam seewa.

² N deema Akasia u wōruma saa win gidambisan fēnentin di. Ma u tii mēera kua gem gem. Yera u win bwāabu gōra u nē, i doo i man bikiaru kua Filisitiban būu wi ba mō Baali Seubun mi Ekoroniō. Kpa u man sō nā n kon se nen mēera yen bosun di.

³ Saa ye sōra Yinni Gusunon gōrado u Eli Tisibigii sōwa u nē, a seewo a ka Isireliban sina bokon sōmō be yinna kpa a bu sō a nē, n n Gusunō sariwa Isireliō, i ka bikiaru dō būu wi ba mō Baali Seubun mi Ekoroniō? ⁴ Yen sō tē, amēniwa Yinni Gusunō u gerumō u nē, kpin yee tē sō Akasia u kpī mi, u n maa seemō. U koo gbiwa ka gem.

Ma Eli u seewa u da u kua nge mē gōrado wi, u gerua. ⁵ Saa yera sōmō be, ba wurama Akasian mi. Yera u bu bikia u nē, mban sōna i wurama fuuku mē.

⁶ Ba nūn wisa ba nē, goowa u sun sennō na, ma u sun sōwa u nē, su gōsiro wunen mi, kpa su nun sō su nē,

amēniwa Yinni Gusunō u gerua. U nē, n n Gusunō sariwa Isireliō wunē sina boko a ka bikiaru dō Baali Seubun mi Ekoroniō? Yen sō tē, kpin yee tēn mi a kpī mi, a n kaa maa se, kaa gbiwa.

⁷ Akasia u kpam bu bikia u nē, durō wi i ka yinna mi, amōna u sōa.

⁸ Ba nūn wisa ba nē, durō wi, yaa sansun yabera u sebua. Ma u gōnan kpaka sēke pōraō.

Yera Akasia u nē, Eliwa, Tisibigii.

Akasia u kī u Eli mwa

⁹ Ma Akasia u tōmbu weeraakuru gōra ka ben wirugii u nē, bu doo guuru wōllu mi Eli u sō, bu nūn mwaama. Ye ba tura mi, yera ba nūn sōwa ba nē, Gusunon sōmō wunē! Sina boko u nē, a sarama.

¹⁰ Eli u wirugii wi wisa u nē, nā n sōan na Gusunon sōmō, dō u sarama wōllun di u wunē ka wunen tōmbu weeraakuu te wōri.

Yera dō u sarama u bu wōri. ¹¹ Akasia u maa kpam wirugii goō gōra ka tōnu weeraakuru. Ye u tura Elin mi, yera u nūn sōwa u nē, Gusunon sōmō wunē, sina boko u nē, a sarama fuuku.

¹² Ma Eli u nūn wisa u nē, nā n sōan na Gusunon sōmō, dō u sarama u nun wōri wunē ka wunen tōmbu.

Ma dō u sarama u durō wi ka win tōn be kpuro wōri u go. ¹³ Yera Akasia u kpam wirugii goō gōra nōn itase ka tōmbu weeraakuru. Ye wirugii wi, u tura mi, yera u yōwa sere mi Eli u sō, ma u yīra win wuswaa u nūn kana u nē, Gusunon sōmō wunē, na nun kanamō, a nē ka tōmbu weeraakuu ten wāaru mēerio. ¹⁴ Dōmi a dera dō u wirugibu yiru ye wōri, ka ben baawuren tōmbu weeraakuukuubu. Adama nē, na nun kanamō, a nen wāaru mēerio.

¹⁵ Saa yera Yinni Gusunon gōrado u Eli sōwa u nē, a ka durō wi doo, a ku berum ko.

Ma u sara ba da sina bokon mi. ¹⁶ U sina boko sōwa u nē, amēniwa Yinni Gusunō u gerua. U nē, Gusunō sariwa Isireliō win mi kaa bikiaru ko, a ka bikiaru dō Filisitiban būu wi ba mō Baali Seubun mi, Ekoroniō? Yen sō, kpin yee tē sō a kpī mi, a n maa seemō, kaa gbiwa.

¹⁷Yeniban biru Akasia u kpuna u gu nge me Yinni Gusuno u raa gerua saa win somo Elin non di. Ma Yoram u bandu di. Domi Akasia u n bii mara. Ma win wono Yoram u bandu di. N deema Yudaban sina boko Yoram, Yosafatin biin bandun wo yiruse soora mi.

¹⁸Ye Akasia u kuan sukum ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru so.

Eli u suara wollo

2

¹Ye saa ya tura Yinni Gusuno u ka Eli sua wollo ka woo guna, yera wi ka Elisee ba seewa ba yara Giligalin di.

²Swaa so, yera Eli u Elisee soowa u nee, a yoro mini, domi Yinni Gusuno u man gorio sere Betelio.

Ma Elisee u nun wisa u nee, sere ka Yinni Gusunan waa ru ka maa wunen tiigiru na n nun derimo.

Ma ba da Betelio sannu. ³Yera Gusunan somon bwabu gabu, ba yarima ba Elisee soowa ba nee, a ye ma gisora ba koo nun wunen yinni suari?

Ma u bu wisa u nee, oo, na ye. I been nosu mario.

⁴Ye ba maa swaa wari ba doono, yera Eli u kpam Elisee soowa u nee, a yoro mini. Domi ba man gorio Yeriko.

Elisee u nun wisa u nee, sere ka Yinni Gusunan waa ru ka maa wunen tiigiru na n nun derimo.

Ma ba da Yeriko mi sannu. ⁵Ma Gusunan somon bwaa be ba waa Yeriko, ba Elisee soowa ba nee, a ye ma gisora ba koo nun wunen yinni suari?

Ma u bu wisa u nee, oo, na ye. I been nosu mario.

⁶Ye ba maa swaa wari ba doono, yera Eli u maa nun soowa u nee, a yoro mini, domi Yinni Gusuno u man gorio Yuudenio.

Elisee u nun wisa u nee, sere ka Yinni Gusunan waa ru ka maa wunen tiigiru, na n nun derimo.

Ma ba swaa wari ba n doono. ⁷Gusunan somon bwaa ben tonu weeraakuru ba na ba yora Yuudenin daarun deedeeru, ba desire fiiko. Ma Eli ka Elisee ba da ba yora daa ten gooro. ⁸Yera Eli u win kumbooro pota

u gu kurua u ka daa ten nim so. Ma nim me, mu burana mu kua tem dira. Ma be yiru ye, ba tabura ba doona.

⁹Saa ye ba sara ba kpa, Eli u Elisee soowa u nee, mba a ki n nun kua bu sere man nun suari.

Elisee u nee, ye na nun kanamo yera a de na n wunen dam me Gusunan Hunde u nun wen non yiru mo.

¹⁰Eli u nun wisa u nee, gaa sesogina a bikia. Adama a n man waamo sanam me na suaramo wollo, ya koo koor nge me a ki. A kun maa man wa ya n kooro.

¹¹Nge me ba faagi mo ba ka doo, yera gaanu ganu na ka doo nge tabu keke ye dumi gawe ka yen maasabu, ma ya bu karana. Ma Eli u suara wollo ka woo guna. Ma u win kumbooro ko temo.

¹²Saa ye Elisee u wa ba ka Eli doona, yera u naogiru sua wollo u nee, nen baaba, nen baaba, wune wi a saa Isireliban dam me mu bu kosu nge ben tabu keke dumigii ka yen maasabu.

Yen biru u n maa nun wa. Ma Elisee u win tiin yaberu nenua u gaa wasi yiru, nuku sankiranun so. ¹³Ma u kumbooro ge sua ge Eli u ko temo. Yen biru u gosirama u na u yora Yuudenin daarun tabu.

¹⁴Yera u kumbooro ge sua u ka nim me so u nee, mana a waa, Gusuno, Elin Yinni. Mana a waa!

Ma nim me, mu burana mu kua tem dira. Saa yera u tabura. ¹⁵Yera Gusunan somon bwaa be ba na Yerikon di mi, ba nun wa. Ma ba nee, Elin dam mu waa Elisee so.

Ma ba nun senna da, ba yiira win wuswaa ba wiru tem girari. ¹⁶Yera ba nun soowa ba nee, bese wunen bwabu so, tabu durabu weeraakuru ba waa. A de bu da bu nun wunen yinni kasuama. Sorokudo, Yinni Gusuno u ko n nun deri guuru garun wollo, n kun me wowa gaa so.

Ma Elisee u bu wisa u nee, i ku de bu da.

¹⁷Adama ba nun bikia ba baasi. Ma u wura u nee, bu doo.

Yera ton be, ba da ba Eli kasu sere so ita ba n nun wa. ¹⁸Yen biru ba gosirama ba Elisee deema Yeriko. Ma u bu soowa u nee, na n daa bee soowa na nee, i ku da?

Elisee u nim dorasia

¹⁹ Sɔɔ teeru Yerikogibu ba na Eliseen mi, ba nɛɛ, bɛsɛn wuu ge, ga wã nge mɛ wunɛ bɛsɛn yinni a waamɔ. Adama gen nim kun gea sãa. Mɛya mu ku ra de gãanu nu ma, saa tɔmbu sere ka yaa sabenɔ ka dãaɔ.

²⁰ Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, bu gbɛɛ kpaaru tama bu bɔru doke te sɔɔ.

Ma ba ka nùn tu naawa. ²¹ Ma u da daa ten wirɔ, u bɔɔ te doke mi. Yera u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo nim mɛ dorasia, mu n̄ maa goo goomɔ, mu n̄ maa yinamɔ gãanu nu ma.

²² Ma nim mɛ, mu dora sere ka gisɔn gisɔ nge mɛ Elisee u gerua.

*Yɛɛ kãsi yi bibu go**be ba Elisee yɛɛmɔ*

²³ Saa Yerikon di Elisee u maa da Beteliɔ. Yera swaa sɔɔ, biba nùn wuremɔ ba mɔ, wii kpararugii, a yario minin di.

²⁴ Yera Elisee u sɔira biruɔ u bu mɛɛrima ma u bu bɔrusi ka Yinni Gusunɔn yɔsiru. Yera yɛɛ kãsi yiru yi yarima dãa sɔɔn di yi ben weeru ka yiru sɛsuka yi go. ²⁵ Saa Beteli min di, u maa da guu te ba mɔ Kaamelio. Min diya u gɔsira u da Samario.

*Yoramu u kua Isireliban sina boko***3**

¹ Yosafati Yudaban sina bokon bandun wɔɔ yendu yiru sarise sɔɔra, Yoramu Akabun bii u bandu di Isireliba sɔɔ, Samario. U kuawa wɔɔ wɔkura yiru ban te sɔɔ. ² Ma u kãsa kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Adama ya n̄ win tundo ka win mɛrogia tura. Domi u bũu wi ba mɔ Baalin bwãarokunu kɔsuka ye win tundo u raa kua. ³ Yeroboamu Nɛbatin bii wi u Isireliba doke toraru sɔɔn yira u swii mam mam.

*Isireliba**ba ka Mɔabuba tabu kua*

⁴ N deema Mɛsa, Mɔabuban sina boko, yaa sabenun sɔmbura u ra ko. Mɛya Isireliba ba ra nùn mɔɔru mwaari. Mɔɔ tera yãa gbiibi nɔrɔbun suba wunɔbu (100.000) ka yãa kinɛnu nɔrɔbun suba wunɔbu, ka sere maa

nin sansu. ⁵ Saa yɛ sɔɔ Akabu u gu, yera Mɔabuban sunɔ wi, u Isireliba seesi. ⁶ Yera sɔɔ teeru Yoramu u seewa Samarin di u da u Isireliban tabu kowobu kpuro bera. ⁷ Ma u gɔra bu Yosafati Yudaban sina boko sɔ bu nɛɛ, wee, Mɔabun sunɔ u nùn seesi. Yen sɔ, wi Yosafati u kɔ u na u ka nùn da bu Mɔabun sunɔ wi wɔri? Ye Yosafati u gari yi nua, u wura u nɛɛ, oo, kon da nɛ ka nɛn tɔmbu, ka maasɔ tabu durɔbu. Domi nɛ ka wunɛ sa sãawa tia. ⁸ Adama u bikia u nɛɛ, swaa yerà sa ko kpe su ka bu wɔri bi da. Ma Yoramu u nɛɛ, bu doo bu nùn sɔ ma ba koo kpewa Edɔmun gɔbaburu tem mi gãanu ku ra kpi gian di.

⁹ Ma Isireliban sina boko ka Yudaban sina boko ka Edɔmun sina boko ba seewa ba swaa ye wɔri. Ye ba sɔ sɔ nɔɔba yiru yera sinam be, ka ben tabu kowobu ka ben yaa sabe ni ba ka bu swii kpuro, ba nim bia bu nɔ.

¹⁰ Ma Isireliban sina boko u nɔɔgiru sua u nɛɛ, kuukuu! Yinni Gusunɔ, a bɛsɛ sinambu ita yenɛ sokawa a ka sun Mɔabuba nɔmu bɛria?

¹¹ Saa yera Yosafati u nɛɛ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo sari mini, win min di sa ko kpɔ su nɔ ye Yinni Gusunɔ u koo sun sɔ?

Ma Isireliban sina bokon bɔɔ turo u nɛɛ, Elisee Safatin bii u wãa mini, wi u raa sãa Elin bɔɔ.

¹² Ma Yosafati u nùn bikia u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u ra ka nùn gari ko?

Ba nɛɛ, oo.

Saa yera Isireliban sunɔ ka Yosafati Yudaban sunɔ, ka Edɔmun sunɔ ba seewa ba da Eliseen mi. ¹³ Ma Elisee u Isireliban sunɔ sɔɔwa u nɛɛ, mba n sun mɔɔsinɛ nɛ ka wunɛ. A doo Gusunɔn sɔmɔ bɛn mi wunɛn baa ka wunɛn mɛro ba ra raa bikiaru den mi.

Ma Isireliban sina boko u nùn wisa u nɛɛ, aawo, domi Yinni Gusunɔ u bɛsɛ sinambu ita yenɛ sokawa u ka sun Mɔabuba nɔmu bɛria.

¹⁴ Yera Elisee u nɛɛ, sere ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin wãaru win sɔmɔ na sãa, nã kun daa Yosafati Yudaban sina boko mɛɛra, na n̄ daa wunɛn laakari mɔ, n sere mam nɛɛ, kon nun mɛɛri. ¹⁵ Adama tɛ, a ka man mɔrɔku sowo naawa.

Sanam me mərəku sowo wi, u na u mərəku soomə, yera Yinni Gusunən dam mu dua Elisee sɔɔ. ¹⁶ Ma u nɛɛ, ye Yinni Gusunə u gerua wee. U nɛɛ, i wərusu gbeo wəwa mini. ¹⁷ Domi i n̄ woo wasi, i n̄ maa gura wasi. Ka me, wəwa ye, ya koo nim yibu kpa i n̄ bɛɛ ka bɛɛn tabu kowobu, ka maa sere bɛɛn yaa sabenu. ¹⁸ Adama yeniba kpuro gāa piimina Yinni Gusunən nani sɔɔ. Domi u koo Məabuba bəri bɛɛn noma sɔɔ. ¹⁹ Kpa i ben wuu marosu mwɛeri si su gbāranu m̄. Kpa i ben dāa gbaanu kpuro mwɛeri i b̄əri. Kpa i ben dəkəba ka ben bwii kpuro kore. Məya i ko i maa ben gbee geenu kam koosia i nu kpenu s̄siki.

²⁰ Yen sisiru bururu, saa ye ba k̄i bu bururun yākuru ko, yera ba wa wee, nim mu wee, saa Edəmun bera gian di, mu tem wukiri.

²¹ Saa ye sɔɔra Məabuba ba nua ma sinam be, ba bu wərim wee. Yera ba ben tambu kpuro menna be ba tura bu tabu da ka be ba kere me. Ma ba bu yi yi ben tem n̄ɔɔ bura yen̄. ²² Ye Məabu be, ba seewa bururu, yera ba wa sɔɔ yana ballimə nim me sɔɔ. Ma mu s̄ri nge yem. ²³ Saa yera ba nɛɛ, yema mi, Isireliban sinam be ka ben tabu kowoba ba s̄kirina ba goona. N n̄ mən na, i de su da su ben yānu gura.

²⁴ Ye ba tura Isireliban sansanī, yera Isireliba ba yarima ba bu go go. Ben gaba duki yakikira. Ma Isireliba ba bu naa sw̄i sere wuū ba bu go go. ²⁵ Ma ba ben wuu marosu kpuro kəsuka ba ben gbee geenu kpuro kam koosia. Ba nu kpenu s̄siki. Ma ba ben dəkəba ka bwii kpuro kərua. Ba maa ben dāa gbaanu kpuron dānu b̄əra.

Yen biru be ba ka kpurant̄eru tabu m̄, ba wuu ge ba m̄ Kiri Hareseti wəri, ba gen gbāraru kəsuka. ²⁶ Ye Məabuban sun̄ u wa ma ba n̄n tabu kamiawa, yera u tambu nata ka wunəbu (700) wuna be ba ka takobi tabu yē, ba swaa kasu bu ka da bu Edəmun sun̄ wəri. Adama ba kpana. ²⁷ Yera Məabuban sun̄ wi, u win yeruma sokusia wi u koo raa n̄n kəsire ko bandu sɔɔ. Ma u n̄n mw̄a u ka yāku d̄ɔɔ mwaarugiru kua win

gbāraru w̄llo. Ma ya Isireliba biti kua. Yen s̄na ba gəsira ba doona ba n̄n deri.

Elisee u kurə gəmini goo somi

4

¹ S̄ɔɔ teeru kurə goo u na Eliseen mi. N deema win dur̄ u raa wāawa Gusunən s̄mən bwāabu wuuru sɔɔ. Yera kurə wi, u Elisee n̄ɔɔgiru sue u nɛɛ, wee n̄n dur̄ wi u s̄a wunen s̄m kowo u gu. A maa yē ma u Yinni Gusunə nasie. Yera u dur̄ goon dibu n̄ni. Dur̄ wiya u na u n̄n bibu yiru mw̄a. U bu kua yobu.

² Yera Elisee u n̄n bikia u nɛɛ, mba kon kp̄i n̄ nun kua. A man s̄ɔɔw̄ ye a m̄ yenū. Ma kurə wi, u n̄n wisa u nɛɛ, yinni, na n̄ gāanu ganu m̄ yenū, ma n̄ kun m̄ gum fiiko akparaba sɔɔ.

³ Ma Elisee u n̄n wisa u nɛɛ, a doo a gb̄ə bəkura wunen berusebu kpuron mi kpa a ka nu na dabi dabinu. ⁴ A n̄ tura wunen yenū, a duo wunen dir̄ ka wunen bibu kpuro i tii diru k̄nusi. Yen biru kpa a gum me wisi wisi gb̄ə ni sɔɔ. Nin ni nu yiba kpa a ni yi bee tia.

⁵ Saa yera kurə wi, u seewa u Elisee deri. Ma u da u tii gambo k̄nusi wi ka win bibu. Ma bii be, ba n̄n gb̄ə ni t̄im̄ u gum me wisim̄. ⁶ Sanam me gb̄ə ni, nu yiba yera u win bii turo s̄ɔɔwa u nɛɛ, a maa man gb̄əru w̄ema.

Yera bii wi, u nɛɛ, gb̄ə kpa.

Ma gum me, mu ȳra. ⁷ Yen biruwa u da u Elisee deema u n̄n s̄ɔɔwa ye ya koora. Ma Elisee u n̄n s̄ɔɔwa u nɛɛ, a doo a gum me d̄ra kpa a ka m̄n gobi dii bi k̄sia. Kpa a yi yi tie yi, i n̄ dim̄ i n̄ ka wāa wun̄ ka wunen bibu.

Elisee ka kurə gobigii

wi u wāa Sun̄mū

⁸ S̄ɔɔ teeru Elisee u sar̄ Sun̄mū. N deema kurə gobigii goo wāa mi, ma kurə wi, u n̄n suuru kana u na u di win mi. Saa maa d̄ma ten di, ù n̄ sar̄ mi, miya u ra gere u di.

⁹ Yera kurə wi, u win dur̄ s̄ɔɔwa u nɛɛ, dur̄ wi u ra sare mini, Gusunən t̄n d̄erowa u s̄a. ¹⁰ A de su gidambisa bani bes̄en dirun w̄llo.

Kpa su kpinu doke mi ka tabulu ka kitaru ka fitila. Kpa durɔ wi, u n da n wāa mi, ù n na.

¹¹ Sɔɔ teeru Elisee u maa wura mi, yera u deema ba ye kpuro bana. Ma u da u kpuna mi. ¹² Ma u win sɔm kowo aluwaasi wi ba ra soku Gehasi gɔra u da u kurɔ wi sokuma. Yera u da u nùn soka. Ma kurɔ wi, u na u yɔra Eliseen wuswaaɔ. ¹³ Elisee u Gehasi sɔɔwa u nɛɛ, a kurɔ wi sɔ, wee u sun bɛɛɛ doke nɛ ka wunɛ. Tɛ mba u kɪ su nùn kua. U kɪ su win durom mɛ u sun kua sina boko sɔ? N kun mɛ tabu sunɔ?

Adama kurɔ wi, u wisa u nɛɛ, na wāawa mini ka bɔri yendu nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.

¹⁴ Yen biru Elisee u Gehasi bikia u nɛɛ, mba sa ko kpɪ su kurɔ wi kua.

Gehasi u wisa u nɛɛ, u n bii marure, win durɔ maa sere tɔkɔ kua.

¹⁵ Elisee u nɛɛ, n n mɛn na, a nùn sokuma.

Ma Gehasi u nùn soka u na u yɔra dii kɔnnɔwɔ. ¹⁶ Elisee u kurɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, gasɔku amadaare, kaa bii tɔn durɔ taaru swɪi.

Yera kurɔ wi, u nɛɛ, yinni, a ku man nɔni wɔke, domi a sɔawa Gusunɔn tɔnu.

¹⁷ Yen biruwa kurɔ wi, u gura sua u bii tɔn durɔ mara wɔɔ kpɔɔ ge sɔɔ, ge Elisee u nùn bura.

Elisee

u kurɔ gobigii win bii seeya

¹⁸ Bii wi, u kpɛa. Sɔɔ teeru ye u yara u da mi win tundo u wāa ka win sɔm kowobu ba dobi gɛɛmɔ. ¹⁹ Yera u win tundo sɔɔwa u nɛɛ, nɛn wira man dumɔ, nɛn wira man dumɔ.

Ma tundo u win sɔm kowo turo sɔɔwa u nɛɛ, a ka nùn doo win mɛron mi fuuku.

²⁰ Saa yera u bii wi sua u ka da. Ma mɛro u nùn sua u taaru sɔndi. Sere n ka ko sɔɔ sɔɔ, bii wi, u gu. ²¹ Ma kurɔ wi, u yɔɔwa dii te ba Elisee kuan mi, u bii goo te kpɪ win kpin yerɔ. Ma u tu gambo kɛnusi u sarama. ²² Yen biru u win durɔ soka u nɛɛ, a man sɔm kowo ben turo kɛɛma ka kɛtɛku teu. Na kon duka da Eliseen mi, n wurama tɛ.

²³ Durɔ wi, u nɛɛ, mban sɔna a dɔɔ win mi gisɔ. Domi suru kpao kun yara. Tɔɔ wɛrarugira kun maa tura.

Adama kurɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, gam sari.

²⁴ Yen biru u dera ba kɛtɛku gaari bɔkua. Ma u sɔm kowo wi sɔɔwa u nɛɛ, a ka man doo a ku yɔra gam, ma n kun mɔ na nɛɛ, a yɔro.

²⁵ Ma ba da mi Elisee u wāa guu te ba mɔ Kaamelio. Ye u kurɔ wi wɛndɛ kua, yera u win bɔɔ aluwaasi Gehasi sɔɔwa u nɛɛ, kurɔ Sunɛmuɔgii wi wee, u wee. ²⁶ A duka doo a ka nùn yinna. A nùn bikia a nɛɛ, u bwāa do? Win durɔ maa ni? Bii wi, u alafia mɔ? Yɛnugibu kpuro ba bwāa do?

Ye u nùn bikia mɛ, ma kurɔ wi, u wisa u nɛɛ, sa bwāa do kpuro gbāa gbāa. ²⁷ Ye kurɔ wi, u tura mi Elisee u wāa guu ten wɔllɔ, yera u win naasu sɛre. Ma Gehasi u susi u ka nùn bɔria. Ma Elisee u nɛɛ, a nùn derio. Domi u wāa nuku sankiranu sɔɔ. Na n maa yɛ mban sɔna. Domi Yinni Gusunɔ kun man ye sɔɔsi.

²⁸ Yera kurɔ wi, u Elisee sɔɔwa u nɛɛ, nɛn yinni, na nun bii bikia? Na n daa nun sɔɔwa na nɛɛ, a ku man nɔni wɔke?

²⁹ Ma Elisee u Gehasi sɔɔwa u nɛɛ, a tii suo kpa a nɛn dɛka sua a n nɛni a da kurɔ win yɛnuɔ. A n ka goo yinna swaaɔ, a ku yɔra a yɛro tɔbiri. Goo ù n maa nun tɔbura, a ku nùn wurari. A n tura mi, a nɛn dɛka ye sɔndio bii win wuswaaɔ.

³⁰ Ma bii win mɛro u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru ka maa wunɛn tiigiru, na n nun derimɔ n doona minin di.

Yera Elisee u seewa u bu swɪi. ³¹ Gehasi u bu gbiiya u doona. Ye u tura mi, yera u dɛka ye sua u sɔndi bii win wuswaaɔ. Adama bii wi kun kusunu kue u sere nɛɛ, u koo gari gere. Yen biru Gehasi u gɔsira u ka Elisee yinna. U nùn sɔɔwa u nɛɛ, bii wi kun seewe.

³² Ye Elisee u dua diru mi, u deema wee bii goo te, ta kpɪ win kpin yerɔ.

³³ Yera u tii gambo kɛnusi u Yinni Gusunɔ kana. ³⁴ Ma u bii wi kibarisi, u win nɔɔ girari win nɔɔwɔ. U win nɔni girari win nɔniɔ. Ma u maa win nɔma sɔndi win nɔmaa. Mɛya u bii wi kibarisi sere win wasi yi ka swɪa.

³⁵ Elisee u seewa bii win wəllun di. Ma u gina sīa sīa dii te sɔɔ. Yen biru u maa wurama u nūn kibarisi. Bii wi, u sūa nən nɔɔba yiru, ma u nən wukia.

³⁶ Yera Elisee u Gehasi soka u nɛɛ, a doo a kurɔ wi sokuma.

Ma Gehasi u da u nūn sokuma. Ye kurɔ wi, u tunuma Eliseen mi, yera Elisee u nɛɛ, a wunen bii suo.

³⁷ Ma u yiira Eliseen nuurɔ u wiru tem girari, yen biru u win bii sua u yara.

Kpee yi yi n diirɔ

³⁸ Yeniban biru, Elisee u wurama Giligaliɔ. Saa ye sɔɔ, gɔɔra wāa tem mi. Ma Gusunən sɔmən bwāabun wuuru ta sɔ win wuswaaɔ. Yera u win sɔm kowo sɔɔwa u nɛɛ, a weke bakaru sɔndio a sɔmɔ be kpee saawa.

³⁹ Yera sɔmɔ ben turo u seewa u kpee yorim da yakasɔ. Yera u kaaru garun marum wa resɛm yakasugia sɔɔ. Ma u mu yora u bɔɔru yibia. Ye u tura yenuɔ yera u mu bɔɔra u kpɛɛ kpee yi sɔɔ. Domi ba n mu yɛ. ⁴⁰ Ma ba tɔmbu wɛ bu ka di. Adama sanam mɛ ba ye dabura ba nɔɔgiri sua ba nɛɛ, dɛɛ wāa kpee yi sɔɔ, Yinni Gusunən sɔmɔ wunɛ!

Goo kun kpīa u maa yi di. ⁴¹ Yera Elisee u win sɔm kowo sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a sɔm sua a doke kpee weke te sɔɔ. Ma sɔm kowo wi, u kua mɛ. Yera Elisee u maa nūn sɔɔwa u nɛɛ, a yi tɔmbu wɛyɔ bu di.

Domi gāa kɔsunu kun maa wāa kpee yi sɔɔ.

Elisee u tɔmbu wunɔbu diisia

⁴² Yeniban biru, durɔ goo u na saa Baali Salisan di u ka Elisee pɛɛ naawa, ye ba kua ka ɔɔsun sɔm kpam ka sere maa dīa bimi kpɛɛ gɛɛn saaki tia. Yera Elisee u win sɔm kowo sɔɔwa u nɛɛ, u ye bɔnu koowo tɔn be ba wāa min sɔ.

⁴³ Adama sɔm kowo wi, u nūn wisa u nɛɛ, amɔna kon kpī n ka dīa nini tɔmbu wunɔbu (100) diisia.

Ma Elisee u maa nūn wisa u nɛɛ, a ye tɔn be kpuro bɔnu kuo. Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ, baawure u koo wa u di, kpa nu tiara.

⁴⁴ Ma Eliseen sɔm kowo wi, u pɛɛ ye, tɔn be bɔnu kua. Ben baawure u

wa u di. Ma sukum tia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.

Namani u bekura

5

¹ Namani u sāawa Sirin sina bokon tabu sunɔ, ma u sāa tɔn boko bɛɛɛgii win yinnin nən sɔɔ. Domi win min diya Yinni Gusunɔ u dera Sirigibu ba nasara wa. Adama tabu durɔ wi, u bara disigiru mɔ win wasi sɔɔ.

² N deema Sirigibu ba Isireliban bii wɔndia goo mwaama sanam mɛ ba ka Isireliba tabu kua. Bii wiya, u ra n wāa Namanin kurən mi. ³ Sɔ teeru bii wi, u kurɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, nən yinni u n daa da Gusunən sɔmɔ wi u wāa Samariən mi u koo nūn bekia.

⁴ Ye Namani u gari yi nua, yera u seewa u da u win yinni sina boko sɔɔwa u nɛɛ, mɛni ka mɛniwa bii wɔndia wi sa mwaama Isireliban tem di u gerua. ⁵ Ma sina boko wi, u nūn sɔɔwa u nɛɛ, n n mɛn na, a de a da Samari mi, kpa n Isireliban sina boko tireru yorua n nun wɛ.

Ma Namani u seewa u sii geesu sua kilo gooba wunɔbu (300), ka wura kilo wata ka yabe kumboorosu wɔkuru. ⁶ Ye u tura mi, yera u tire te Isireliban sina boko wɛ. Ye ta gerua wee. Sina boko, tire teni tɔn wunen nɔmu dua, a n yɛ ma nɛna n nən tabu sunɔ Namani surema wunen mi, a ka nūn win bara disigiru bekia. ⁷ Saa ye Isireliban sina boko u tire te gara u kpa, yera u win tiin yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sɔ. U nɛɛ, na ra ko Gusunɔ, wi u ra go kpa u wure u wāaru wɛ? Mban sɔna u man durɔ wi surema n nūn bekia. Bɛɛn tii i mɛerio i n wa ma u man nɔ kasuwa?

⁸ Saa ye Elisee Gusunən sɔmɔ u nua sina boko u win tiin yaberu karana yera u nūn gɔria u nɛɛ, mban sɔna a kua mɛ. A de Namani u na nən mi, kpa u gia ma Gusunən sɔmɔ u wāa Isireliɔ.

⁹ Ma Namani u seewa u da mi ka dumi ka win tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ma u da u yɔra Eliseen yenun kɔnnɔwɔ. ¹⁰ Yera Elisee u sɔmɔ gɔra u nɛɛ, a doo a Namani sɔ u doo u num nən nɔɔba yiru Yuudenin daarun nim

sɔɔ. Win wasi koo wurama nge me yi raa sãa, kpa u dɛɛra.

¹¹ Ye Namani u yeni nua, yera u mɔru bara ma u gɔsira u doonɔ u mɔ, na raa tamaa u koo yarimawa u yɔra nen wuswaaɔ u Gusunɔ win Yinni kana, kpa u win nɔma saasi mi nen bara te, ta wãa u man bekia. ¹² Damasɔn daa ni ba mɔ Abana ka Paripari, nin nim kun Isireliban daarun nim buram kere? Na n kon da n wobure mi kpa n dɛɛra?

Ma u sɪira u doonɔ ka mɔru. ¹³ Adama win bwãabu ba nùn susi, ma ba nùn dam kã ba nɛɛ, baaba, Gusunɔn sɔmɔ wi, u n daa nun gãanu bikia ni nu sɛ, a n kaa ko? N n mɛn na, yera kaa kpana a da a wobure a ka dɛɛra?

¹⁴ Yera u sara u dua nim me sɔɔ u numanɔn nɔɔba yiru nge me Gusunɔn sɔmɔ wi, u raa nùn sɔɔwa. Ma win wasin gɔna ya wɛra nge bii piibugia ma u dɛɛra. ¹⁵ Yen biru u gɔsirama Eliseen mi, ka win tɔn be ba nùn swi kpuro. Ye ba tura mi, yera u yɔra Eliseen wuswaaɔ u nɛɛ, na gia tɛ, ma Yinni goo sari tem kpuro sɔɔ ma n kun mɔ Gusunɔ Isireliban Yinni. Yen sɔ, a suuru koowo a nen kɛru mɔɔ.

¹⁶ Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔ wi na sãamɔn wãaru na n wunen kɛɛ te mwaamɔ.

Namani u nùn kɔkura. Ka me, u yina.

¹⁷ Yera Namani u nɛɛ, yinni, wee a nen kɛnu yina. A de n tem sɔka ketekunu yirun sɔmunun saka n ka da nen yenuɔ. Domi na n maa kɪ n yãku dɔɔ mwaararuginu n kun me siarabuginu ko gãanu ganun nuurɔ, ma n kun mɔ Yinni Gusunɔn mi. ¹⁸ Adama Yinni Gusunɔ u man suuru kua, na n nen yinni Sirin sunɔn nɔma nɛnuu su ka da bũu wi ba ra soku Rimɔɔn dirɔ, ma na yiira ka wi sannu mi.

¹⁹ Elisee u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a doo ka bɔri yendu.

Ma u doona.

Gehasin toraru

Ye Namani u doona Eliseen min di u tonda fiiko, ²⁰ yera Gehasi Eliseen aluwaasi wi, u bwisika u nɛɛ, wee, nen yinni kun Namani Sirigii wi gãanu

mwaari ni u ka na sɔɔ. Yen sɔ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru kon nùn naa girawa kpa n nùn gãanu mwaari.

²¹ Yera Gehasi u Namani naa gira. Ye Namani u nùn wa u bu naa gire biruɔ, yera u yɔɔwa saa win tabu kɛkɛn di u sura, u na u ka Gehasi yinna. Ma u nùn bikia u nɛɛ, n ka do me?

²² Gehasi u nùn wisa u nɛɛ, n do gbãa gbãa. Nen yinniwa u man gɔrima. U nɛɛ, wee ye ya nùn deema. Gusunɔn sɔmɔn bwãabu yiru gaba na saa Efaraimun guurun beran di. A be nùn sii geesun kilo tɛna ka yabe geenu yiru wɛɛma ben sɔ.

²³ Namani u nùn kɔkura u nɛɛ, a yande kilo wata suo.

Ma u sii gee si doke saaki yiru sɔɔ, ma u nùn yabenu yiru ye wɛ. Yera u win aluwaasiba sɔɔ, tɔnu yiru wuna bu ka nùn ye daawa. ²⁴ Ye ba tura guuru mi Elisee u wãa, yera Gehasi u kɛɛ ni mwa saa tɔn ben min di u ka da win dirɔ. Ma u dera ba gɔsira ba doona.

²⁵ Yen biru u da u win yinni Elisee deema. Ma Elisee u nùn bikia u nɛɛ, Gehasi, man diya a wee me.

U nùn wisa u nɛɛ, na n gam de ni.

²⁶ Adama Elisee u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a tamaa nen bwɛra kun ka nun wãa mi, saa ye durɔ wi, u yɔɔwa u sura win tabu kɛkɛn di u ka nun yinna? Saa yeni sɔɔra kaa sii geesu mwa kpa a ka yabenu ka olifin dãa gbaanu dwe, ka resɛm marum ka yaa sabenu ka sɔm kowobu? ²⁷ Tɛ, Namanin bara disigii te, ta koo wura wunɛ ka wunen bwe-seru kpuro sɔɔ, sere ka baadommaɔ.

Ma Gehasi u doona Eliseen min di, ka bara disigii te. Ma ta win wasin gɔna bururasia.

Gbãa yara ye ya wɔri

nim bwerɔ

6

¹ Gusunɔn sɔmɔn bwãa be ba wãa Eliseen mi, ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, wee mi sa wãa mini, min batuma kun sun tura. ² Yen sɔ, a de su da daa te ba mɔ Yuudenio besɛn baawure u dãa gɔɔnu kasuma. Kpa su ka wãa yee kpaaru ko. U bu wisa u nɛɛ, i doo.

³ Ma ben turo u nɛɛ, a de su da ka wunen tii sannu.

Elisee u nɛɛ, too, su da.

⁴ Ma ba da sannu. Ye ba Yuudeni tura yera ba dāa kīnu wəri. ⁵ Saa ye ben turo u dāru garu buramə, yera win gbāa wəra ya wəri nim bweru sɔɔ. Ma u Elisee nɔɔgiri sue u nɛɛ, nɛn yinni, na gbāa ye bəkuramawa.

⁶ Yera Elisee u nɛɛ, deedeeru mana ya wəri.

Ma durə wi, u nùn sɔɔsi. Elisee u dɛka bura u kpɛɛ deedeeru mi. Ma gbāa yara ye, ya geruma wəllə. ⁷ Elisee u durə wi sɔɔwa u nɛɛ, a ye suo.

Ma u nɔmu dɛmia u ye sua.

Ba Sirigibu tabu di

⁸ Sanam mɛ Sirin sina boko u ka Isireliba tabu mɔ, yera u win bwāabu sɔɔwa mi u koo win sansani gira.

⁹ Adama Elisee u Isireliban sina boko gɔria u nɛɛ, u tii laakari ko, u ku raa de yam kasa. Domi Sirigibu ba wāa mi.

¹⁰ Yera Isireliban sina boko u gɔra yam mi Elisee u nùn yīreru kua mi, bu ka mu gia kpa ba n mu kōsu.

Nɔn dabira ya koora mɛsum. ¹¹ Yera Sirin sina bokon bwēra kun kpunɛ gari yin sɔ. Ma u win tabu kowobu mɛnna u bu sɔɔwa u nɛɛ, i man sɔɔwə wi u sāa Isireliban tɔnu bɛsɛn suunu sɔɔ.

¹² Ma win tabu kowo ben turo u nùn wisa u nɛɛ, nɛn yinni, goo sari bɛsɛn suunu sɔɔ wi u sāa Isireli. Gusunən sɔmɔ Elisee wi u wāa Isireliɔ, wiya u ra ka wunen gari yi a gerumə wunen dii sɔɔwə de u Isireliban sina boko sɔ.

¹³ Yera sina boko u nɛɛ, i doo i kasu mi u wāa kpa n gəri bu nùn mwaama.

Ye ba da ba wurama, yera ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, u wāawa Dotaniɔ. ¹⁴ Ma ba maasɔbu gɔra ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka tabu durəbu dabi dabinu, ba na ba wuu ge tarusi wɔkuru.

¹⁵ Ye Eliseen sɔm kowo aluwaasi u seewa buru buru yellu u yariɔ, yera u wa wee, tabu durəbu ba wuu ge tarusi ka dumi ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ma u nɔɔgiri sua u nɛɛ, wee! Nɛn yinni, aməna sa ko koosina.

¹⁶ Elisee u nùn wisa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, domi be ba ka sun wāa ba dabi ba kere begibu.

¹⁷ Ma Elisee u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, a nɛn aluwaasi win nɔni wukio kpa u wa.

Ma Yinni Gusunɔ u win nɔni wukia. Yera u deema wee, dumi ka tabu kɛkɛ dɔɔgii yi wāa guu ten wəllə kpuro yi ka Elisee sikerɛnɛ.

¹⁸ Ma Sirigii be, ba da Eliseen mi. Yera Elisee u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a bu wɔkoru kpɛɛyɔ.

Ma u bu wɔkoru kpɛɛ nge mɛ Elisee u gerua. ¹⁹ Elisee u tɔn be sɔɔwa u nɛɛ, n n swaa ye mini, n n maa wuu ge mini. I man swīima kon ka bɛɛ da wi i kasun mi.

Ma u ka bu da Samariɔ. ²⁰ Saa ye ba tura mi, Elisee u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a tɔn ben nɔni wukio kpa bu wa mi ba wāa.

Ma Yinni Gusunɔ u ben nɔni wukia. Yera ba deema wee, ba wāawa Samarin wuu suunu sɔɔ.

²¹ Ye Isireliban sina boko u bu wa, yera u Elisee bikia u nɛɛ, nɛn baaba n bu goowo?

²² Elisee u nùn wisa u nɛɛ, be a yoru mwaama tabu gberun di, a ra bu go ro? N n mɛn na, a beni dīanu ka nim wɛɛyɔ bu di bu nɔ, kpa a de bu gəsira ben yinnin mi.

²³ Isireliban sina boko u dera ba bu dim bakam kua. Ma ba di ba nɔra. Yen biru u bu yōsu ba doona ben yinnin mi. Saa dɔma ten di, Sirigibu ba ku ra maa Isireliba wɔrimɛ.

Gɔra dua Samariɔ

²⁴ Ye n tɛ fiiko Bɛni Hadadi Sirin sina boko, u win tabu kowobu kpuro mɛnna ba da ba Samari tarusi. ²⁵ Yera n dera gɔra dua Samariɔ sere ba kɛtekun wiru dɔramɔ sii geesun gobi wɛnɛ ma ba totoberɛ bisun kilon bɔnu dɔramɔ sii geesun gobi wunɔbu (100).

²⁶ Ye kurə goo u Isireliban sina boko wa u sīimɔ gbāraru wəllə, yera u nùn nɔɔgiri sue u nɛɛ, a man faaba koowo nɛn yinni.

²⁷ Ma sina boko u nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔ u kun nun faaba kue, nɛna kon sere kpī n nun faaba ko? A wa na

dobi neniwa? N kun me resem tama a wa na neni?

²⁸ U maa nùn bikia u nee, nge mba n nun mō.

Kurō wi, u nùn wisa u nee, kurō winiwa u man sōwa u nee, n ka nen bii tōn durō na su tem gisō, sia kpa su maa wigii tem. ²⁹ Ma na wura na nen bii yikua sa tema. Sisiru, na nee, u maa ka wigii wi na su tem. Adama u winyam berua.

³⁰ Saa ye sina boko u kurō win gari nua, yera u win tiin yaberu nenua u karana nuku sankiranun sō. N deema gbāraru wōllōwa u wāa. Yera tōmba wa wee, u saaki sebua. ³¹ Ma sina boko u gerua u nee, Gusunō u man kua nge me u kī, ma na kun Elisee Safatin biin wiru bure gisō.

Elisee u gerua

ma gōra koo kpe

³² N deema saa ye sō, Elisee u sō win yenuō wi ka Isireliban guro guro be ba nùn beram na. Ma sina boko u win bōō turo gōra Eliseen mi. Adama bōō wi, u sere turi mi, Elisee u guro guro be sōwa u nee, tōn gowo wi, u sōmō gōrim wee u ka man wiru bura. Yen sō, i n tii se saa ye sōmō wi, u koo tunuma. I ka nùn gambo ye bōrio tōwō, i ku de u du. Domi win yinnin tii u nùn swīi biruō.

³³ U ka bu gari yi mō u n kpa, yera sōmō wi, u kurama u da Eliseen bera gia. U nee, wahala yeni ya weewa Yinni Gusunōn min di, mban sōna ko na n maa gāanu yīyō win mi.

7

¹ Elisee u bu wisa u nee, i Yinni Gusunōn gari swaa dakio i nō. U nee, sia amadaare som ka alikama ya ko n wāa Samarin gbāra kōnnōwō ba n dōramō. Ba koo som men kilo wōkura yiru dwe ka sii geesun gobi tia kpa bu oosun kilo yenda nne dwe ka sii geesun gobi tia.

² Sina bokon kōsobun wirugii u Elisee wisa u nee, baa Yinni Gusunō ù n fēnētiba yabura wōllō ya koo koora me?

Elisee u nùn wisa u nee, kaa ye wa ka wunen nōni. Adama a n ye dimō.

Sirigiba duki sua

ba ben sansani deri

³ N deema tōmbu nne gabu be ba bara disigiru mō ba ra n wāa wuu gen kōnnōwō ba sōna ba nee, mban sōna sa ko n wāa mini sere su ka gbi. ⁴ Sā n maa sō mini, gōō turo wiya mi. N n men na, su da su tii Sirigibu nōmu beria. Bā n sun deri sa n wāa, bā n maa sun go su gbi.

⁵ Yera ba seewa yoki yam bere berebu ba da mi Sirigibu ba ben sansani gire. Ye ba tura mi, ba deema goo sari.

⁶ N deema Yinni Gusunō u dera Sirigibu ba tabu kēkē yi dumi gawen wurenu nua, ka maa maasōbu, ka tabu kowobu dabi dabinu. Yera ba nee, Isireliban sina boko u Hētiba ka Egibitigibu gobi kā bu ka na bu sun tabu wōri. ⁷ Yera ba seewa yoki yam bere berebu ge, ba duki sua ba ben kuu bekunuginu deri ka ben dumi ka kētekunu ka ben sansani nge me ba ka ye gira. Ba duki yakikirawa nōm dira, bu gesi wa bu ben hunde faaba ko.

⁸ Saa ye tōn be, ba tura sansani yen mi, yera ba dua kuu bekurugiru garu sō. Miya ba dīanu wa ba di ba nōra. Ma ba sii geesu gura ka wuraba ka yānu, ba da ba ye kpuro berua. Yen biru ba wurama ba dua garun mi, ma ba gāa dabinu wa ba gura ba berua.

Gōra kpa Samario

⁹ Yen biru ba geruna ba nee, n n gea sa mō mini. Domi gisōn tōō te, labaari gean tōra. Sā n maari sere yam mu ka sāra, sa ko nōni swāaru wa. N n men na, su da wuuō tē su sina boko nōsia.

¹⁰ Ye ba tura wuun duu yerō, ba wuun kōso turo soka, ba nùn saaria ye ba wa. Ba nee, sa dua Sirigibun sansaniō. Mēya sa n maa goon nōō nua gam. Dumi ka kētekunu tōnawa sa wa mi, ni ba sōri, ka sere maa ben kuu bekunuginu nu yō nge me ba ka nu gira.

¹¹ Ma wuun kōsobu ba mēna ba da sina bokon mi, ba nùn gari yi saaria.

¹² Yera sina boko u seewa wōkuru u win bwāabu sōwa u nee, kon bēē sō bwisi yi Sirigibu ba sun kua. Ba yē

ma sa wāa gōoru sō, yen sōna ba ben sansani deri ba da ba kukua yakasō, ma ba nē, bēse Isireliba sà n yara bēsen wuun di, kpa bu sun mwēeri wasiru. Yen biru bu du bēsen wuu.

¹³ Yera win bō turo u nē, tōn be ba gu kō wuu geni sō ka be ba tie, tia yera. Yen sō, a de su dumi nōbu wuna dumi yi yi tie sō, su ka gabu gōri kpa su wa ye n koo bu deema.

¹⁴ Yen sōna ba tabu kēkē ye dumi gawe wuna yiru ka sere maaso dumigibu. Ma sina boko u nē, bu Sirigii be naa swīyo bu wa. ¹⁵ Yera ba bu naa swī sere daa te ba mō Yuudenio. Ma ba Sirigii ben yira ye sō yānu wa ni ba kō kō sendarun sō. Yen biru sōmō be, ba gōsirama ba na ba sina boko ye kpuro sōwa.

¹⁶ Yera Isireliba ba yara ba da ba Sirigibun sansani wōri ba yen yānu gura. Ma som ka oosu ya koora. Ma ba som mēn kilo wōkura yiru dōramō ka sii geesun gobi tia. Ma ba maa oosu kilo yēnda nne dōramō ka sii geesun gobi tia nge mē Yinni Gusunō u raa gerua. ¹⁷ Sina boko u win kōsobun wirugii wi yi gbāra kōnnōwō. Adama tōmba nūn taaka ba go, nge mē Elisee u raa gerua saa ye sina boko u da win mi.

¹⁸ U nē, som ka oosu ya ko n wāa Samarin gbāra kōnnōwō. Kpa bu som mēn kilo wōkura yiru dwe ka sii geesun gobi tia. Kpa bu oosun kilo yēnda nne dwe ka sii geesun gobi tia.

¹⁹ Adama sina bokon kōsobun wirugii wi, u nē, baa Yinni Gusunō ù n fēntiba yabura wōlō, yen i ya koo koora mē?

Ma Elisee u nūn wisa u nē, kaa ye wa ka wunen nōni. Adama a n ye dimō.

²⁰ Mēya n maa nūn kua. Domi tōmba nūn taaka ba go.

Kurō Sunemugii wi,

u wurama win temō

8

¹ Sō teeru Elisee u kurō wīn bii u raa seeya gōrin di mi, sōwa u nē, i seewo wunē ka wunen yēnugibu i kpikiru su

i da mi i ko i kpī i n wāa. Domi Yinni Gusunō u koo de gōo bakaru tu du tem mē sō, sere wōo nōba yiru.

² Ma kurō wi, u kua nge mē Gusunōn sōmō wi, u gerua. Ba seewa wi ka win yēnugii be, ba kpikiru da Filisitiban temō. Miya ba sina sere wōo nōba yiru ye. ³ Wōo nōba yiru yen biruwa kurō wi, u gōsirama win temō Isirelio. Ma u da u sina boko deema u nūn win yēnu ka win gbea wesia.

⁴ N deema saa ye sōra sina boko u ka Eliseen bōo Gehasi gari mō u nūn bikiamō sōm maamaaki ye Elisee u kua. ⁵ Sanam mē Gehasi u sina boko gari yi saariamē nge mē Elisee u goru seeya gōrin di, yera kurō wīn bii u seeya mi, u kurama u na sina bokon mi u ka win yēnu ka win gbea bikia u nūn wesia. Ma Gehasi u nē, yinni, kurō wi wee, ka win bii wī Elisee u seeya mi.

⁶ Yera sina boko u kurō wi Eliseen gari bikia. Ma u nūn kpuro saaria. Yen biruwa sina boko u win kiruku turo seeya u nē, u doo u kurō wīn tem mwa, u nūn wesia ka ye ba raa duuran are kpuro saa mīn di u ka wuu yara, sere n ka girari dōma te.

Elisee ka Hasaeli

⁷ Yen biru Elisee u da Damasio. N deema Beni Hadadi Sirin sina boko u barō ta kpā. Yera ba nūn sōwa ba nē, Gusunōn sōmō goo u na u wāa wuu mini. ⁸ Yera sina boko wi, u Hasaeli sōwa u nē, a kēru suo a n nēni, kpa a da Gusunōn sōmō wīn mi, a nūn sō a nē, u man Gusunō bikio nā n kon bekura nēn bara te na barō minin di.

⁹ Ma Hasaeli u da Eliseen mi ka kēē ni nu sāa Damasīn gāa geenu, u nu yooyoosu weeru sōbi. Ye u tura Eliseen mi, yera u nē, wunen bōo Sirin sina boko Beni Hadadiwa u man gōrima n be nun bikia ù n koo bekura win bara te u barō min di.

¹⁰ Ma Elisee u nūn sōwa u nē, a doo a nūn sō ma u koo raa bekura, adama wee tē Yinni Gusunō u man sōsi ma u koo gbi.

¹¹ Yera Elisee u Hasaeli mēera tii, ma u swī wōri. ¹² Hasaeli wi, u nūn bikia u nē, mba n kua a ka sumō, nēn yinni.

Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, na wa kɔ̃sa ye kaa Isireliba kua. Kaa ben wuu si su gbāra damginu mɔ dɔ̃ɔ mɛni, kpa a ben aluwaasiba go ka takobi, kpa a ben bii piiminu nam muku muku, kpa a ben gurigibun nuki bɛsuku.

¹³ Hasaeli u nùn wisa u nɛɛ, yinni, man diya kon dam bakam mɛnin bweseru wa n ka gāa baka ninin bweseru ko, nɛ wi na n sāa gāanu.

Ma Elisee u nùn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man sɔ̃ɔsi ma kaa bandu di Sirio.

¹⁴ Saa ye sɔ̃ɔra u doona Eliseen min di u da u win yinni Beni Hadadi deema. Yera Beni Hadadi u nùn bikia u nɛɛ, mba Elisee u nun sɔ̃ɔwa.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, kaa be bekura.

¹⁵ Ye n kua sisiru, yera Hasaeli u bekuru kasu te ta sinum mɔ u wasa nimɔ ma u tu sua u ka sina bokon wuswaa wukiri. Ma u gu. Saa ye sɔ̃ɔra Hasaeli u gɔna kɔ̃sire kua.

Yoram

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 21:2-20)

¹⁶ Akabu Isireliban sina bokon bii Yoramun bandun wɔ̃ɔ nɔ̃ɔbuse sɔ̃ɔra, Yosafati Yudaban sina bokon bii Yoram u bandu di Yudaɔ. ¹⁷ Yosafatin bii Yoram wi, u mɔwa wɔ̃ɔ tɛna ka yiru sanam mɛ u ban te di Yerusalemɔ. U kuawa wɔ̃ɔ nɔ̃ɔba ita ban te sɔ̃ɔ. ¹⁸ Ma u kɔ̃sa kua Yinni Gusunɔn nɔ̃ni sɔ̃ɔ. U Isireliban sinambun yira swii, nge mɛ Akabun bwesera kua. Domi Akabun biiwa u sue kura. ¹⁹ Adama Yinni Gusunɔ u n kɔ̃ u Yudaban bweseru kpeerasia win bɔ̃ɔ Dafidin sɔ̃. Domi u raa nùn nɔ̃ mweeru kua ma win bibun bwesera ta ko n wāa ban te sɔ̃ sere ka baadomɔa.

²⁰ Yoramun waati ye sɔ̃ɔra Edɔmuba ba Yudaba seesi. Ma ba ben tii sunɔ kua. ²¹ Sɔ̃ɔ teeru yera Yoram u seewa u da Sairio ka win tabu kɛkɛ yi dumi gawe. Ye n kua wɔ̃ku suunu, yera u Edɔmu be wɔ̃ri be ba nùn tarusi mi, ka ben tabu sinambu ka sere be ba tabu kɛkɛba kpare. Adama Yudaba kpuro ba duki yakikira, ba da ben yɛnusɔ. ²² Saa dɔma ten diya Edɔmuba ba ka

tii yina Yudaban min di sere ka gisɔn gisɔ.

Saa tia ye sɔ̃ɔra Libinagibun tii ba maa Yudaba seesi.

²³ Ye Yoram u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔ̃ɔ. ²⁴ Yen biruwa Yoram u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Akasia u gɔna kɔ̃sire kua.

Akasia

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 22:1-6)

²⁵ Yoram, Akabun bii, wi u sāa Isireliban sina boko, win bandun wɔ̃ɔ wɔ̃kura yiruse sɔ̃ɔra Akasia Yoramun bii u bandu di Yudaban mi. ²⁶ Akasia u mɔwa wɔ̃ɔ yenda yiru saa yɛ sɔ̃ɔ u ban te di. Ma u kua wɔ̃ɔ tia ban te sɔ̃ɔ Yerusalemɔ. Win mɛron yisira Atali Isireliban sina boko Omirin bii. ²⁷ Adama kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn wuswaa nge mɛ Akabun bwesera kua, yɛn sɔ̃ u Akabun debubu sue kura.

²⁸ Yera wi ka Yoram Akabun bii ba da ba Hasaeli Sirin sina boko tabu wɔ̃ri Ramɔtio Galadin temɔ. Ma Sirigii be, ba Yoram mɛera kua. ²⁹ Saa ye sɔ̃ɔra Yoram u gɔsira Yisireliɔ u ka win mɛera yen tim ko. Yen biru Akasia Yudaban sina boko u na mi, u ka nùn tɔ̃biri win mɛera yen sɔ̃.

Ba Yehu gum tare

u ka ko Isireliban sina boko

9

¹ Sɔ̃ɔ teeru Elisee u turo soka Gusunɔn sɔ̃mɔn bwāabun wuurun di u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a sɔ̃ɔru koowo kpa a gum kɔ̃ba ye sua a ka da Ramɔtio Galadin temɔ. ² À n tura mi, a doo a Yehu wa Yosafatin bii, Nimusin debubu. A nùn wunɔ wigibun suunu sɔ̃ɔn di a ka da diru garun mi, bee tia. ³ Miya kaa nùn gum tare u ko sunɔ kpa a nùn sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo nùn ko Isireliban sina boko. Yen biru kpa a gambo kenia a duka doona. A ku ra yɔ̃re.

⁴ Ma Gusunɔn sɔ̃mɔ aluwaasi wi, u da Ramoti mi, Galadin temɔ. ⁵ Ye u

tura mi, yera u deema wee, be, tabu sinambu ba mennen ba wesianamə. Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i man isa kuo, na kɪ n ka bɛɛn turo gari ko.

Ma Yehu u nɔn wisa u nɛɛ, bɛɛn wara.

Ma sɔmɔ wi, u nɛɛ, tabu sunɔ wuna.

⁶ Yera u seewa ba da yɛnuɔ. Ye ba tura dirɔ, ma u nɔn gum mɛ tɛre wirɔ u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wuna u gɔsa a ka ko win tɔmbu Isireliban sina boko. ⁷ Kpa a wunen Yinni Akabun bweseru kpuro go. U koo maa de a win sɔmɔbu ka win sɔm kowobu kpuron yɛm mɔaru mwa Yesabelin mi. ⁸ Akabun bweseru kpurowa u koo de a kpeerasia sere ka ben bibɔ. ⁹ Kpa bwese te, tu ko nge mɛ Yeroboamu Nebatin biigira kua ka Basa Akiyan biigiru. ¹⁰ Mɛya ba n maa Yesabeli sikumɔ, bɔna nu koo win goru tem Yisireliɔ.

Ye Gusunɔn sɔmɔ wi, u gari yi gerua u kpa, yera u gambo kenja u duka yakura.

¹¹ Yehu u yarima u da u win berusebu deema. Ma ba nɔn bikia ba nɛɛ, n ka sere do? Mban sɔna wiiru wini u na wunen mi.

Ma Yehu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn tii i durɔ wi yɛ, i maa yɛ ye u koo kpɪ u gere.

¹² Adama ba nɛɛ, aawo, sa n yɛ. A sun sɔɔwɔ ye u gerua.

Ma Yehu u nɛɛ, amɛni ka amɛniwa u man sɔɔwa. Yen biru u man gum tɛre ma u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔsa n ka ko Isireliban sina boko.

¹³ Mii mii ba seewa ba ben yɛnu potira ba tɛria dii kɛnnɔn yɔɔtia wɔllɔ ba Yehu swi mi. Ma ba kɔba soomɔ ba mɔ Yehu u kua sunɔ.

Ba nɔɔsina bu ka Yoram

Isireliban sina boko go

¹⁴ Saa ye sɔɔ, Yoram ka Isireliba ba Sirin sina boko Hasaeli wɔrim da Ramati Galadin temɔ. Yera Yehu Yosafatin bii Nimusin debubu u nɔn seesi. ¹⁵ N deema Yoram wi, u gina wɔa Yisireliɔ ba nɔn nɔɔrimɔ mɛra ye u wan sɔ sanam mɛ u tabu mɔ ka Sirin sunɔ wi.

Yera Yehu u win tabu sina kpaasibu sɔɔwa u nɛɛ, n n bɛɛn kɪrun na, i ku de baa bɛɛn tɔn turo u yari u da Yisireliɔ u sina boko yen labaari sɔ.

¹⁶ Saa yera Yudan sina boko Akasia u maa Yoram mɛrim na win mɛra yen sɔ. Yera Yehu u win tabu kɛkɛ ye dumi gawe yɔɔwa u maa da mi. ¹⁷ Ma wuu kɔso u Yehun tabu wuuru wa ta wee. Yera u da u sina boko sɔɔwa u nɛɛ, na tabu wuuru garu waamɔ ta wee.

Ma Yoram u nɛɛ, a maasɔ goo gɔrio u da u bu bikia u nɛɛ, bɔri yendun gariya ba ka sɪimɔ?

¹⁸ Ma maasɔ wi, u da Yehun mi, u nɛɛ, sina boko u nɛɛ, bɔri yendun gariya i ka sɪimɔ?

Ma Yehu u nɛɛ, mba n nun wa, a wuro nen biru!

Yera kɔso wi, u maa da sina bokon mi, u nɛɛ, gɔro wi, u tura tɔn ben mi, adama u n gɔsirame.

¹⁹ Ma Yoram u maa dera maasɔ kpao u da. Ye u tura mi, yera u nɛɛ, sina boko u nɛɛ, bɔri yendun gariya i ka sɪimɔ?

Ma Yehu u nɛɛ, mba n nun wa. A wuro nen biru!

²⁰ Yera kɔso wi, u maa da sina bokon mi, u nɛɛ, winin tii u tura mi. Adama u n wurame. Tɔn wuu te ta maa wee mi, ta sɔawa nge Yehu Nimusin biigiru. Domi wi u tabu kɛkɛ ye kpare u mɔwa nge wiiru.

²¹ Yera Yoram u nɛɛ, i nen tabu kɛkɛ sɔru koowo, ma ba ye sɔru kua. Yera wi, Yoram, Isireliban sina boko ka Akasia Yudan sina boko ba seewa ba dɔɔ bu ka Yehu yinna, ben baawure u wɔa win tabu kɛkɛ sɔɔ. Ma ba Yehu deema Naboti Yisireliɔin gbaaro.

Yoramun gɔɔ

²² Saa yɛ sɔɔ Yoram u Yehu wa, yera u nɔn bikia u nɛɛ, alafiawa a ka sɪimɔ mɛ?

Ma Yehu u nɛɛ, amɔna alafia ya ko n ka wɔa, domi a dera wunen mɛro Yesabeli u bɔnu gasirimɔ u sɔamɔ ma u sɔroru mɔ.

²³ Ma Yoram u biruku yira wura u duka yakura. U nɔɔgiri sua u nɛɛ, kɛsira tunuma, Akasia.

24 Saa yera Yehu u win tɛndu sua u Yoramu toba win senun baa sɔɔ. Ma sɛu ga da ga wɔri win woo sɔndɔ. Ma u wɔruma u gu, win tabu kɛkɛ ye sɔɔ. 25-26 Ma Yehu u win tabu sunɔ turo Bidikaa sɔɔwa u nɛɛ, sanam mɛ sa Akabu swi ka dumi a yaaye ye Yinni Gusunɔ u gerua win sɔ? U nɛɛ, nge mɛ Akabu u Naboti ka win bibun yem yari gbaa te sɔɔ, nge mɛya u koo maa de win bweserun yem mu yari gbaa te sɔɔ. Yen sɔ, a Yoramun goo te suo a kare gbaa ten mi.

Ba Akasia

Yudaban sina boko go

(I maa mɛrio Bandun Gari II, 22:7-9)

27 Ye Akasia u wa mɛ, yera u duka sua u da Bɛti Gani gia. Ma Yehu u nɔn naa swi sere Gurin gungurɔ, Yibileamun bɔkuɔ. Ma u nɛɛ, i nɔn tweeyo, ma ba nɔn twee ba ka da Megidoɔ. Miya u gu. 28 Ma win bwɔaba win goru sua ba ka da Yerusalemuɔ ba sikua, win baababan sikaɔ, Dafidin wuuɔ.

29 N deema Akasia wi, u bandu diwa Yudaa Akabun bii Yoramun bandun wɔɔ wɔkura tiase sɔɔ.

Ba Yesabeli go

30 Yen biruwa Yehu u dua Yisireliɔ. Ye Yesabeli u nua mɛ, yera u win wuswaa buraru kua u kiroba doke nɔniɔ. Ma u win wiru yara fɛnɛntin di u ka yam mɛɛra. 31 Sanam mɛ Yehu u dua wuuɔ, yera Yesabeli u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, Simiri wi u ra win yinni gon kɔsire, n sere do a ka na mi?

32 Ma Yehu u wuswaa seeya fɛnɛnti yen bera gia wɔllɔ u nɛɛ, wara u ka man yɔra.

Ma sina bokon sɔm kowobun wirugibu gabu yiru n kun mɛ ita ba nɔn mɛrima temɔ. 33 Yera u nɛɛ, i Yesabeli kasa kooma temɔ.

Ma ba nɔn kasa kua. Yera win yem yari gbɔraru wɔllɔ, ka maa dumin wɔllɔ. Ma Yehu u nɔn yasisi ka tabu kɛkɛ ye dumi gawe.

34 Yen biruwa Yehu u dua sina kpaaru mi, ma u di u nɔra. Yera u nɛɛ, i doo i kurɔ kam wi sike domi u sɔawa sina bokon bii.

35 Ye ba da, yera ba deema win wii koko ka win naasu ka nɔm taranu tɔnawa nu wɔa mi, ma ba nu sua ba sikua. 36 Ma ba da ba ye Yehu sɔɔwa, yera u bu wisa u nɛɛ, mɛya Yinni Gusunɔ u raa gerua saa win sɔmɔ Eli Tisibigiin nɔn di, ye u nɛɛ, bɔna nu koo Yesabelin goru tem Yisirelin gberɔ. 37 Nge mɛya win wasin sukum mu kua taaki Yisirelin gberɔ. Kpa bu ku raa ka nɛɛ, Yesabelin sikira mini.

Ba Akabun bweseru go

10

1 Akabu u bibu mɔwa wata ka wɔkuru, ba wɔa Samariɔ. Ma Yehu u Yisirelin sinambu tireru yorua ka yen guro gurobu ka sere be ba Akabun bii be nɛni u nɛɛ, 2 bɛɛ be i sina bokon bibu kɔsu ka win tabu kɛkɛ yi dumi gawe, ka win dumi ka wuu gbɔraruguu ka win tabu yɔnu, tire teni tɔ n bɛɛn nɔma dua, ye ko i ko wee, 3 i mɛrio win bii be sɔɔ, wi n weenɛ u win baan gɔna kɔsire ko kpa i nɔn ko sunɔ. Yen biru kpa i nɔn sanna.

4 Ye ba tire te wa, ma ba bɛrum soora gem gem ba nɛɛ, wee sinambu yiru ba n kpia ba yɔre wunɛ Yehun wuswaaɔ. Kaa sere gere bɛɛ? 5 Sina kpaarun sɔm kowobun wirugii ka wuun wirugibu ka guro gurobu, ka be ba sina bii be nɛni, ba mɛnna ba Yehu bii gɔria ba nɛɛ, sa ko n sɔawa wunen bwɔabu. Ye a maa gerua kpuro yera sa ko ko. Sa n goo bandu wɛɛmɔ.

6 Yera Yehu u maa bu tireru yorua u nɛɛ, i n sɔan na nɛgibu, ma i ko i nɛn gere wura, i man bii ben winu bɔɔriama Yisireliɔ sia amadaare.

N deema tem min wirugiba ba sina bokon bibu wata ka wɔku te nɛni.

7 Ye ba tire te wa, yera ba sina bibu wata ka wɔku te mwɛɛra, ba ben winu bura. Ma ba nu gure birenu sɔɔ ba ka Yehu daawa Yisireliɔ. 8 Ma win sɔmɔ u da u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, ba ka sina bii ben wii ni na. Yera u nɛɛ, bu nu bɔnu koowo suba yiru kpa bu nu yi kɔnnɔwɔ sere sisiru bururu. 9 Ye u yara sisiru bururu, ma u da u yɔra tambu kpuron wuswaaɔ u nɛɛ, bɛɛ i sɔawa gemgibu. Adama nɛ, na nɛn

yinni sina boko Yoramu seesi ma na nùn go. Beni maa ni, wara u be go. ¹⁰ I n yē ma Yinni Gusunən gari yi u gerua Akabun bweserun sō, yen gaa kun kam wərimə domi u win nəə mwēru yibiaməwa te u kua saa win səmə Elin nəən di.

¹¹ Ma Yehu u tən be ba tie Akabun yenuə kpuro go Yisirēliə, saa be ba sāa wirugibu ka win kpaasibu ka win būu yāku kowobu, baa ben turo u n̄ deri.

Yehu u Akasian tambu go

(I maa mērio Bandun Gari II, 22:8)

¹² Yen biru Yehu u seewa u da Samariə mi yāa kparobu ba ra ben yāanu səri bu ka nin sansu bəəri.

¹³ Yera u ka Akasia Yudaban sina bokon mero bisibu gabu yinna. Ma u bu bikia u nəe berà i sāa.

Ba nùn wisa ba nəe, sa sāawa Akasian mero bisibu. Sa nawa su ka Yesabelin bibu təbiri ka sina bokon bii be ba tie Yisirēliə.

¹⁴ Yera Yehu u win bwāabu sōwa u nəe, i bu məə wasiru.

Ma ba bu mwēra wasiru ba sakira. Baa ben turo ba n̄ deri. Yen biru ba ben gonu sure dəkə kpiriru garu sō. Be ba go mi, ben geera sāawa tənū weeru ka yiru.

Yehu u maa

Akabun tən be ba tie go

¹⁵ Ye Yehu u doona min di, yera u ka Yonadabu, Rekabun bii yinna u wee. Ma u nùn təbura. Yen biru u nəe, wunen gōru ga dəere nge mē neguu ga sāa wunen sō?

Ma Yonadabu u nùn wisa u nəe, oo.

Ma Yehu u nəe, n̄ n mēn na, a man noma wēema.

Ma u nùn noma wē. Yera Yehu u nùn yəəsia win tabu keke sō, u yōra win bokuə. ¹⁶ Ma u nəe, su da sannu kpa a wa sambu te na mō ka kīru Yinni Gusunən sō.

¹⁷ Ye ba tura Samariə, ma Yehu u Akabun tən be ba tie kpuro go. U bu kpeerasia nge mē Yinni Gusunə u gerua saa win səmə Elin nəən di.

Yehu u būu wi ba mō Baalin

sāabu kpuro go

¹⁸ Yen biru Yehu u tambu kpuro menna u bu sōwa u nəe, Akabu u būu

wi ba mō Baali sāwa fiiko. Adama nə, kon nùn sāwa gem gem. ¹⁹ Yen sō tē, i man Baalin yāku kowobu mēnna ka ben sərobu ka ben bwāabu be ba ra gesi Baali ye sā kpuro. I ku ra de baa ben tən turo u sina. Domi na kī n yāku bakaru kowa Baalin mi. Ben wi u maa yina u na sere bu yēro go.

Adama u yeni geruməwa u ka Baalin sāabu kpuro bwisi kua u bu go.

²⁰ Yehu u bu sōwa u nəe, bu kparo kpa tambu kpuro bu menna sō teeru bu Baali sā. Ma ba kpara. ²¹ Yera u maa sāməbu gəra Isireliban tem kpuro sō. Ba Baalin sāabu kpuro menna. Baa ben tən turo kun sine. Ma be kpuro ba yiba būu wi ba mō Baalin diru mi, siki siki. ²² Ma u wi u ra būu dii ten yāku yānu bere sōwa u nəe, u yāa ni yarama u be ba koo būu ni sā kpuro wē. Ma u nu yarama. ²³ Yera Yehu ka Yonadabu Rekabun bii ba dua būu diru mi, ba būu sō be sōwa ba nəe, i mērio sāa sāa Yinni Gusunən sāabu bā n wāa mi. Domi Baalin sāabu tənə tənawa sa kī ba n wāa mini.

²⁴ N deema Yehu u tabu durəbu gəsa tambu wənə u yōrasia dii ten kənnəwə u bu sōwa u nəe, bēen wi u dera tən be ba wāa dii te sō, baa ben turo, u yara u doona, yērowa ba koo go. Ma wi Yehu ka Yonadabun tii ba dua bu ka siarabun yākuru ko Baalin mi ka maa yāku dō mwaararugiru. ²⁵ Sanam mē ba yāku ni kua ba kpa, yera Yehu u tabu kowo be sōwa u nəe, i duo mi, i būu sō be kpuro go, i ku ra de baa ben turo u yari.

Ma ba dua mi, ba bu go go ka takobi. Yera ba goo ni yara ba ka da wuun biruə. Yen biru ba gəsira ba wura būu diru mi. ²⁶ Ma ba Baalin bwāaroku ge yarama ba dō mēni təwə. ²⁷ Yen biru ba būu dii te sura. Ma mi kpuro n kua tambun swaa swīi yeru sere ka gisə.

Yehun gəə

²⁸ Nge mēsuma Yehu u ka Baalin sāaru kpeerasia Isireliə. ²⁹ Adama ka mē, u Yeroboamu Nebatin biin yira swīi, wi u Isireliba doke toraru sō, ye ba ka naa buu wuraginu sāwa ni u kua u yi Beteliə, ka Danuə.

³⁰ Yera Yinni Gusunɔ u Yehu sɔɔwa u nɛɛ, wunen bibu ba koo bandu diwa Isireliɔ sere ka ben debuminɔ, yɛn sɔ a kua ye ya wā nɛn nɔni sɔɔ. A Akabun bweseru go nge mɛ na gerua.

³¹ Adama ka mɛ, Yehu u n Gusunɔ Isireliban Yinni mɛm nɔɔwɛ kpuro, domi Yeroboamun yira u swīi, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.

³²⁻³³ Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u Isireliban tem kawabu torua. Ma u dera Hasaeli u bu seesi u ben tem nɔɔ bura yenu kpuro mwɛɛra. Nge mɛya n kua ba n ka Yuudenin sɔɔ yari yerun bera kpuro mɔ n ka da sere daa te ba mɔ Aanɔɔwɔ, Anɛɛn bera gia, Galadi ka Basanin temɔ, mi Gadigibu ka Rubeniba ka Manaseba ba wāa.

³⁴ Ye Yehu u maa kuan sukum ka wɔrugɔɔ te u sɔɔsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ³⁵⁻³⁶ U kuawa wɔɔ tɛna yiru sari bandu sɔɔ, Samariɔ Isireliba sɔɔ. Yen biru u kpuna u gu. Ma ba nɔn sikua win baababan sikaa Samariɔ. Ma win bii Yoakasi u bandu kɔsire kua.

11

*Atali u bandu wɔra Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 22:10-12)*

¹ Ye Atali sina boko Akasian mɛro u wa ma win bii u gu, yera u seewa u sina bibun bweseru kpuro go. ² Adama Yoseba, Yoramun sina bokon bii, u win sesu Akasian bii Yoasi sua asiri sɔɔ sanam mɛ Atali u sina bii be goomɔ. Ma u da u nɔn berua win nɔɔrion kpin yerɔ Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. Nge mɛya n kua ba n ka Yoasi go. ³ Ma Yoseba u nɔn berua wɔɔ nɔɔba tia sɔa yeru mi. N deema saa ye sɔɔ, Atali u bandu dii tem mi.

*Ba Yoasi kua sunɔ
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 23:1-21)*

⁴ Ye Yoasi u kua wɔɔ nɔɔba yiru mi ba nɔn berua mi, yera Yehoyada yaku kowo u tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu mɛnna ka Keretiba ka sina bokon kɔsobu Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ, u ka bu arukawani bɔkua. Ma u dera ba bɔrua sɔa yee ten mi. Yen biru u bu sina bokon bii Yoasi wi sɔɔsi.

⁵ Ma u bu wooda yeni wɛ u nɛɛ, ye i ko i ko wee. Bɛɛ sɔɔ, be ba koo sɔmburu ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, ba koo bu bɔnu kowa wuunu ita. Kpa wuu teeru tu sina bokon yenu kɔsu. ⁶ Yiruse maa, tu maa yɔra kɔnnɔ ge ba mɔ Suuri gia. Kpa itase te ta tie, tu yɔra sina kpaa kɔsobun biruɔ bu ka tɔmbu yinari bu du mi. ⁷ Wuunu yiru ni nu n sɔmburu mɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, niya nu koo Yinni Gusunɔn sɔa yeru kɔsu mi sina boko u wāa. ⁸ Kpa nu n nɔn sikerɛnɛ, ben baawure u n win tabu yānu nɛni. Saa ye sɔɔ, wi u bu besu kpuro bu yɛro goowo. Ba ko n wāawa sina bokon bɔkuɔ u n yariɔ n kun mɛ u n duɔ.

⁹ Ma tabu kowobun wirugii be, ba kua kpuro nge mɛ Yehoyada u bu yiire. Ben baawure u win tabu kowobu sua be ba ra sɔmburu sue tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, ka sere be ba ra maa wɛre te sɔɔ. Be kpuro ba da Yehoyadan mi. ¹⁰ Yera Yehoyada wi, u wirugii be, Dafidin yaasi wɛ yi yi wāa Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ ka tɛɛnu. ¹¹ Ma tabu kowo ben baawure u win tabu yānu nɛni ba ka yɔ ba sina boko sikerɛnɛ yaku yerun bɔkuɔ Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. ¹² Yaku kowo Yehoyada u Yoasi, sina bokon bii yarama. U nɔn sina furɔ dokea ma u nɔn woodan tireru wɛ. Yen biru ba nɔn gum tɛre wirɔ ba kua sunɔ. Ma ba taki kua ba nɛɛ, sina boko, wunen wāaru tu daka da.

¹³ Saa ye sɔɔ, Atali u tɔn be kpuron wurenu nua, yera u seema u na Yinni Gusunɔn sɔa yeru mi. ¹⁴ U wa wee, sina boko u yɔ mi sina bokoba ra yɔre bu ka gari ko, ka tabu sinambu ka be ba ra kɔbi so, be kpuro ba yɔ sina bokon bɔkuɔ. Ma tem mɛn tɔmbu kpuro ba nuku dobu mɔ, ba kɔbi soomɔ. Saa yera Atalin tii u win yaberu nɛnua u karana u nɛɛ, ba man seesi! Gbera man di!

¹⁵ Yehoyada u n kī bu Atali go Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. Yen sɔna u wirugii be sɔɔwa u nɛɛ, i Atali yaro tɔɔwɔ. Wi u nɔn swīi kpuro, i yɛro goowo ka takobi.

¹⁶ Ma ba ka nɔn yara, ba ka da sina bokon yenuɔ ka swaa ye dumi yi ra ka

du. Miya ba nùn go.

¹⁷ Yen biru Yehoyada u dera sina boko Yoasi ka win tumbu Yudaba ba ka Yinni Gusunə arukawani bəkuə ye ya gerumə ma ba ko n sãa win tumbu. ¹⁸ Ma ba da būu wi ba m̀ Baalin dirə, ba tu kəsuka muku muku ka ten turanu ka ten bwāarokunu. Ma ba Matani go wi u sãa Baali yen yāku kowo. Yen biruwa Yehoyada yāku kowo u tumbu yi yi bu ka Yinni Gusunən sãa yeru kōsu.

¹⁹ Ma u dera tabu kowobun wirugii be, ka Kereti be, ka sina bokon tiin kōso be, ka sere maa wuun tumbu kpuro, ba ka Yoasi yara Yinni Gusunən sãa yee ten min di, ba ka nùn da sina kpaarə ka swaa ye sina bokon kōsobu ba ra ka du. Ma ba nùn swīi sina kitarə. ²⁰ Ma tən be kpuro ba nuku dobu m̀.

Ba wāa bəri yendu sɔɔ, domi ba Atali go ka takobi sina kpaarə.

12

*Yoasi u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛerio Bandun Gari II, 24:1-3)*

¹⁻² Yehun bandun wɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔra Yoasi u bandu di Yerusalemuɔ. U mɔwa wɔɔ nɔɔba yiru saa ye sɔɔ. Ma u kua wɔɔ weeru ban te sɔɔ. Win mɛron yīsira Sibia Beri Sebagii. ³ Yoasi wi, u kuawa ye ya Yinni Gusunə wɛre win wāaru sɔɔ. Yera u yāku kowo Yehoyadan sɔɔsiru wura. ⁴ Adama u n gunguu ni kəsuke nɛn mi ba ra būu sã. Domi tamba ra n daamə mi ba n būu ni sãamə kpa ba n turare dɔɔ dokemə.

Yoasi u Yinni Gusunən sãa yeru sɔnwa

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 24:4-14)

⁵ Yoasi u dera ba Yinni Gusunən sãa yeru sɔnwa ma u yāku kowobu mɛnna u bu sɔɔwa u nɛɛ, bu gobi mɔɔ yi ba ka na sãa yerun sɔ. Yiya yi ba raa baawure bure win wāarun sɔ, ka sere maa yi gaba gōru doke ba wɛ ka nuku tia. ⁶ U nɛɛ, bu yi kpuro mɔɔ begibun min di. Kpa bu yi dendi bu ka sãa yee te sɔmɛ mi ta sankira.

⁷ Adama yāku kowo be, ba n sãa yee te sɔnwa sere n ka kua sina boko

Yoasin bandun wɔɔ yenda itase. ⁸ Yera sina boko u yāku kowo Yehoyada ka yāku kowo be ba tie soka. Ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i n sãa yee te sɔnwa. N n mɛn na, i ku ra maa gobi gɛɛ mwa tɔmbun min di, bɛɛn tiin sɔ. Adama i ko yi deriwa i ka sãa yee te sɔmɛ.

⁹ Ma yāku kowo be, ba gōru doke bu ku maa tən ben gobi mwa, kpa bu ku maa bu sãa yee ten sɔmbun sɔmburu nɔmu sɔndia.

¹⁰ Yera yāku kowo Yehoyada u kpakoro piibu gagu kua, u gu yaba wallo. Ma u da u yi yāku yerun bəkuə, nɔm geu gia, Yinni Gusunən sãa yerun kɔnnɔwə. Gobi yi tamba ka na sãa yee ten sɔ, mi sɔɔra yāku kowo be ba sãa yee te kōsu ba ra yi kpɛɛ. ¹¹ Bā n wa gobi yi, yi dabia kpakoro te sɔɔ, yera ba ra sunən tire yoro ka yāku kowo tənwerɔ sokusie bu yi gura bu gari. ¹² Kpa bu yi be ba koo sãa yee ten sɔmburu ko nɔma bɛria. Yiya ba ka dāa dākobu kəsia, ka nɔman sɔm kowobu, ¹³ ka banəbu, ka be ba kpenu dākumə. Yi sɔɔra ba ka maa dāa dwa ka kpenu ka gāa ni ba koo ka sãa yee te sɔmɛ kpuro gesi.

¹⁴ Adama baa yin gɛɛ, ba n ka sãa yee ten dendi yānu dwa nge gbɛa ye ba kua ka sii geesu n kun mɛ wobunu, n kun mɛ nɔri, n kun mɛ kəbi, n kun mɛ dendi yāa ni ba kua ka wura, n kun mɛ ka sii geesu. ¹⁵ Be ba sɔmbu te m̀, beya ba yi wɛ ba ka sãa yee te sɔnwa. ¹⁶ Ba ku ra bu bikie nge mɛ ba ka gobi yi dendisinamə. Domi ba ye kpuro mɔwa dee dee.

¹⁷ Gobi yi ba ra wɛ yaa saberun ayerə, torarun yākurun sɔ ba ku ra yi yi Yinni Gusunən sãa yerun sɔ. Yiya yi ra ko yāku kowogii.

Yoasin bandun kpeeru

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 24:23-27)

¹⁸ Saa ye sɔɔra Sirin sina boko Hasaeli u Gati wəri. Ma u ye mwa. Yen biru u gōru doke u da u Yerusalemu mwa. ¹⁹ Yera Yoasi Yudan sina boko u yāa geenu gura ni win tii u yi Yinni Gusunən sɔ, ka sere ni win baababa Yosafati ka Yoram u ka Akasia ba yi, ka

maa wura ye ya wāa Yinni Gusunən arumanin beru yerə, ka sere ye ya wāa sina kpaarə. Ye kpurowa u sua u Hasaeli Sirin sina boko mərisia. Ma Hasaeli wi, u n̄ maa Yerusalemu wəri.

²⁰ Ye Yoasi u kuan sukum mu yorua Yudān sinambun faagin tireru sɔɔ. ²¹⁻²² N deema win bwāabu Yosakaa Simɛatin bii, ka Yosabadi Somɛɛn bii, beya ba n̄n seesi ba go Milon dirə Silan wəwaa. Ma ba n̄n sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Amasia u bandu kəsire kua.

Yoakasi u kua Isireliban sina boko

13

¹ Yoasi Akasian bii, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ yenda itase sɔɔra Yoakasi, Yehun bii u bandu di Isireliba sɔɔ, Samariə. Yoakasi wi, u kuawa wɔɔ wəkura nɔɔbu ka yiru ban te sɔɔ. ² Kɔsa u kua Yinni Gusunən n̄ni sɔɔ, Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swi mam mam, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ. ³ Saa ye sɔɔra Yinni Gusunə u ka Isireliba m̄ru bara too. Ma u bu Sirin sina boko Hasaeli n̄mu beria ben wāaru kpuro sɔɔ n̄ ka girari sere win bii Beni Hadadin waati kpuro sɔɔ.

⁴ Yera Yoakasi u Yinni Gusunə somiru kana. Ma Yinni Gusunə u n̄n wurari. Domi u wa dam m̄ Sirin sinam be, ba Isireliba d̄remə. ⁵ Yera u bu faaba kowo seeya wi u bu yara n̄ni swāa ten min di. Saa yera ba sina ka b̄ri yendu ben yenusə nge yellu. ⁶ Adama ka m̄, ba n̄ Yeroboamun bweserun yira deri wi u Isireliba doke toraru sɔɔ. Ba wəriwa win durum sɔɔ. Ba maa dera būu wi ba m̄ Asitaaten bwāarokunu nu gire Samariə.

⁷ Yoakasin tabu kowobu sɔɔ, Yinni Gusunə u dera Sirin sina boko u ben dabiru go, u nama muku muku ba kua nge tua. Maasəbu weeraakuru t̄nawa u n̄n deria ka tabu kowobu n̄rəbun suba wəkuru (10.000) ka tabu k̄k̄e yi dumi gawe wəkuru.

⁸ Ye Yoakasi u kuan sukum, ka w̄rugə te u s̄ɔsi, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ⁹ Yeniban biru u kpuna u gu. Ma ba n̄n sikua win baababan

sikaɔ Samariə. Ma win bii Yoasi u bandu kəsire kua.

Yoasi u kua Isireliban sina boko

¹⁰ Yoasi Yudaban sina bokon bandun wɔɔ t̄na ka nɔɔba yiruse sɔɔra, Yoasi Yoakasin bii u bandu di Isireliba sɔɔ Samariə. U kuawa wɔɔ wəkura nɔɔbu ka tia ban te sɔɔ. ¹¹ Yoasi wi, kɔsa u kua Yinni Gusunən wuswaaɔ. Yeroboamu Nɛbatin biin yira u swi mam mam, wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.

¹² Ye Yoasi u kuan sukum ka w̄rugə te u s̄ɔsi, ka sere maa taa bi u kua ka Amasia Yudaban sina boko, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ¹³ Ma u kpuna u gu, ba n̄n sikua mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Yeroboamu u bandu kəsire kua.

Isireliba ba koo Sirigibu kamia

¹⁴ Elisee u bara. Bara tera u ka gu. Adama u sere gbi, Yoasi Isireliban sina boko u da win mi, u swi win wuswaaɔ u n̄ɛ, n̄n baaba! N̄n baaba wun̄ wi a s̄a Isireliban dam m̄ mu bu k̄su nge ben tabu k̄k̄e dumigii ka ben maasəbu.

¹⁵ Elisee u n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, a doo a tendu sua ka s̄ɛnu.

Ma u t̄n te sua ka s̄ɛ ni. ¹⁶⁻¹⁷ U maa n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, a f̄n̄nti wukio ye ya wāa s̄ɔ yari yeru gia.

Ma sina boko Yoasi wi, u ye wukia. Ma Elisee u maa n̄ɛ, a wun̄n t̄n te suo a b̄ri.

Ma sina boko u tu sua u b̄ri. Yera Elisee u win n̄ma s̄ndi sina bokogian w̄llə. Ma u n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, a toowo. Ma u toba. Yen biru u maa sina boko Yoasi s̄ɔwa u n̄ɛ, nasaran s̄uwa mi. Geya ga s̄ɔsi ma Yinni Gusunə u koo b̄ɛ nasara w̄ Sirigibun w̄llə. I ko i bu gowa mam mam Afekia.

¹⁸ Elisee u kpam Yoasi s̄ɔwa u n̄ɛ, a s̄ɛ ni suo.

Ma u nu sua. Yera u n̄ɛ, a ka nu tem soowo.

Ma u so n̄n ita u ȳra. ¹⁹ Ma Elisee u ka sina boko m̄ru kua u n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, kaa raa sowa n̄n nɔɔbu n̄ kun m̄ n̄n nɔɔba tia. Saa yera kaa raa Sirigii be go mam mam. Adama wee t̄ n̄n ita t̄nawa kaa bu kamia.

²⁰ Yen biruwa Elisee u gu, ba nùn sikua. Yen wōō ge ga swīi sōra Māabun tabu kowobun wuunu ganu nu ra Isireliba wōraa nē. ²¹ Yera sōo teeru durō goo u gu Isireliban suunu sōo. Ye ba nùn sikumō, yera ba wa wee, Māabuban tabu kowo wuuru gara kurama. Ma ba goo te kare Eliseen siki wōruō. Ye durō win goo te, ta da ta Eliseen kukunu wōri, yera durō wi, u kua waso. Ma u seewa u yōra.

Isireliba ba Sirigibu kamia

²² Hasaēli, Sirin sina boko u raa Isireliba dam dāre Yoakasin wāarun tōru kpuro sōo. ²³ Adama Yinni Gusunō u bu mērima, ma u ben wōnwōndu wa, arukawani ye u ka Aburahamu ka Isaki ka Yakōbu bōkuan sō. U n wure u bu biru kisi, bu kam ko.

²⁴ Hasaēli wi, u gu. Ma win bii Beni Hadadi u bandu kāsire kua. ²⁵ Saa ye sōra Yoasi Yoakasin bii, u Isireliban wuu si mwēera si Beni Hadadin tundo Hasaēli u raa mwēera tabu sōo. Nōn itawa u Beni Hadadi wi tabu di u ka wuu si kpuro mwēera.

14

Amasia u kua Yudaban sina boko (I maa mērio Bandun Gari II, 25:1-4,11-12,17-28; 26:1-2)

¹ Yoasi Yoakasin bii, Isireliban sina bokon bandun wōō yiruse sōra Amasia, Yoasi Yudaban sina bokon bii u bandu di Yudaō. ² Saa ye u ban te di, wōō yēnda nōōbuwa u mō. Ma u kua wōō tēna tia sari bandu sōo Yerusalemūō. Win mēron yīsira Yoadani Yerusalemugii. ³ Gea u kua Yinni Gusunōn nōni sōo, adama ya n Dafidigia tura. U kuawa nge mē win tundo Yoasi u kua. ⁴ U n maa gunguu nīn mi ba ra būnu yākuru ko kāsuke. U dera ba yākunu mō ma ba turare dōō dokemō nin wōlō.

⁵ Sanam mē win banda dam kua, yera u win bwāabu go, be ba raa win tundo go. ⁶ Adama u n tōn ben bibu go nge mē ya yorua Mōwisin tireru sōo tē sōo Yinni Gusunō u nē, ba n tundo goomō win biin torarun sō. Mēya ba n maa bii goomō win tondon torarun

sō. Adama wi u tora wiya ba koo go. ⁷ Amasia wiya, u maa Edāmuban tabu kowobu nōrōbun suba wākuru (10.000) go wōwa sōo ye ba sokumō Bōru. Taa bi sōra u wuu ge ba sokumō Sila mwa, ma u gen yīsiru gōsia Yokutēli. Yīsī tera ba ka gu sokumō sere ka gisō.

⁸ Yera u maa Yoasi Yoakasin bii, Yehun debubu sōmō gōria u nē, u seema bu yinna bu tabu ko. ⁹ Yera Yoasi wi, u Amasia sōwa u nē, sāku koru garu ta wāa Libanin guurō, tera ta dāa bakarū garu gōria ta nē, a man wunēn bii wōndia kēema u ko nēn biin kurō. Yera gbeeku yē yi seewa yi da yi sāku koo te taaka yi go. ¹⁰ Geema Amasia, wee tē a Edāmuba kamia ma a tii sue. A n sinamō wunēn yēnuō sēē? Kpa a n nuku dobu mō wunēn nasaran sō? Mban sōna kaa maa tii tabu kpēē bi bu koo ka nun kōsa naawa kpa wunē ka Yudaba i kam ko.

¹¹ Adama Amasia kun win gere swaa sue. Ma Yoasi Isireliban sina boko u da u bu tabu wōri. Ma ba yinna ba waana nōni ka nōni wi ka Yudaban sina boko Bēti Semēsio, Yudaban temō. ¹² Ma Isireliba ba Yudaba kamia ba duki yakikira, ben baawure u da u wōri win kuu bekurugirō. ¹³ Isireliban sina boko Yoasi, Akasian debubu u Amasia Yudaban sina boko yoru mwa Bēti Semēsī mi. Yen biru u da Yerusalemūō ma u yen gbārarun gana sura gōm soonu nēeru (400) saa kōnnō ge ba mō Efaraimun di sere n ka da kōnnō ge ga wāa sōo yēsan nōm geu gia. ¹⁴ Ma u da u wura gura, ka sii geesu ka sere gāa gee nī nu wāa Yinni Gusunōn sāa yērō ka sinambun arumanin beru yērō. Yen biru u maa tōmbu mōōru mwēera. Ma u gōsira Samario.

¹⁵ Ye Yoasi u kuan sukum ka wōrugōō te u sōōsi ka taa bi u ka Amasia Yudaban sina boko kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sōo. ¹⁶ Sanam mē Yoasi u kpuna u gu, ba nùn sikua Samario mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Yeroboamu u bandu kāsire kua.

¹⁷ Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin biin gōōn biru, Amasia

Yoasin bii, Yudaban sina boko u maa kuawa wɔ̃ wəkura nɔ̃bu. ¹⁸ Ye Amasia u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔ̃.

¹⁹ Yera sɔ̃ teeru ba nɔ̃n seesi Yerusalemɔ̃. Ma u duka yakura u da Lakisiɔ̃. Adama ba nɔ̃n naa swĩ mi, ba go. ²⁰ Ma ba win goo te sua ka kɛkɛ ye dumi gawe ba ka na Yerusalemɔ̃ ba sikua win baababan sikaɔ̃, Dafidin wuuɔ̃. ²¹ Yeniban biru Yudaba kpuro ba Asaria Amasian bii sua ba swĩ win tundon bandun sɔ̃. Saa ye sɔ̃, u mɔ̃wa wɔ̃ wəkura nɔ̃bu ka tia. ²² Ye Asaria u bandu di u kpa, yera u Elati mwa ma u ye bana sɔ̃nwa.

Yeroboamu yiruse

u kua Isireliban sina boko

²³ Amasia Yoasin bii Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ wəkura nɔ̃buse sɔ̃ra Yeroboamu Yoasin bii, Isireliban sina boko u bandu di Samariɔ̃. Ma u kua wɔ̃ weeru ka tia. ²⁴ Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔ̃n wuswaaɔ̃. Yeroboamu Nebatin biin yira u swĩ mam mam, wi u Isireliba doke toraru sɔ̃. ²⁵ U Isireliban wusu kpuro mweera si su waa saa Hamatin di, sɔ̃ yɛsan nɔ̃m geu gia sere n ka da nim wɔ̃ku bɔ̃ruguuɔ̃ nge mɛ Yinni Gusunɔ̃n u gerua saa win sɔ̃mɔ̃ Yonasi Amitain biin nɔ̃n di, wi u saa Gati Hefɛɛgii. ²⁶ Mɛya Yinni Gusunɔ̃n u Isireliban nɔ̃ni swāaru wa ta kpā. Domi be kpurowa ba yoru dimɔ̃, ba n̄ maa goo mɔ̃ wi u koo bu wɔ̃ra. ²⁷ N deema Yinni Gusunɔ̃n u n̄ gɔ̃ru doke u ka Isireliban yĩsiru go. Yen sɔ̃na u bu faaba kua saa Yeroboamu Yoasin biin nɔ̃man di.

²⁸ Ye Yeroboamu u kuan sukum ka wɔ̃rugɔ̃ te u sɔ̃si taa bi u kua sɔ̃, ka nge mɛ u wuu si su waa Damasiɔ̃ ka Hamatiɔ̃ mweera si su raa saa Yudabagisu, ye kpurowa ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔ̃. ²⁹ Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nɔ̃n sikua win baababan sikaɔ̃ mi ba ra Isireliban sinambu sike. Ma win bii Sakari u bandu kɔ̃sire kua.

15

Asaria

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 26:3-4,21-23)

¹ Yeroboamu Isireliban sina bokon bandun wɔ̃ tɛna ita sarise sɔ̃ra Asaria Amasian bii u bandu di Yudaaɔ̃. ² U mɔ̃wa wɔ̃ wəkura nɔ̃bu ka tia sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ weeraakuru ka yiru bandu sɔ̃. Win mɛron yĩsira Yekolia, Yerusalemugii. ³ U kua ye ya wā Yinni Gusunɔ̃n wuswaaɔ̃ nge mɛ win baaba Amasia u kua. ⁴ Adama u n̄ gungunu mi ba ra bũu yākununu ko, bu turare dɔ̃ doke kɔ̃suke. Domi tɔ̃mba daamɔ̃ ba yākununu mɔ̃ mi.

⁵ Yera Yinni Gusunɔ̃n u sina boko wi bara disigiru kpɛɛ sere u da u ka gu. Ma ba nɔ̃n yara ba ka da diru garun mi. U waa mi wi turo. Ma win bii Yotamu u nɔ̃n kɔ̃sire kua u tem mɛ kpare.

⁶ Ye Asaria u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔ̃. ⁷ Sanam mɛ u kpuna u gu, ba nɔ̃n sikua win baababan sikaɔ̃ Dafidin wuuɔ̃. Ma win bii Yotamu u bandu kɔ̃sire kua.

Sakari

u kua Isireliban sina boko

⁸ Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ weeru yiru sarise sɔ̃ra, Sakari Yeroboamun bii u kua Isireliban sina boko Samariɔ̃. U kuawa suru nɔ̃ba tia bandu sɔ̃. ⁹ Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔ̃n wuswaaɔ̃, nge mɛ win baababa ba kua. Yeroboamu Nebatin biin yira u swĩ, wi, wi u Isireliba doke toraru sɔ̃. ¹⁰ Sɔ̃ teeru Salumu Yabɛsin bii u nɔ̃n seesi u go Yibileamuɔ̃. Ma u bandu kɔ̃sire kua.

¹¹ Ye Sakari u kuan sukum mu yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔ̃.

¹² Nge mɛya Yinni Gusunɔ̃n gari yi ka koora yi u Yehu sɔ̃wa u nɛɛ, win biba koo bandu diwa sere ka win bibun debuminɔ̃.

Salumu u kua Isireliban sina boko

¹³ Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ weeru tia sarise sɔ̃ra, Salumu u bandu di Samariɔ̃ Isireliba sɔ̃. U kuawa suru tia ban te sɔ̃. ¹⁴ Sɔ̃ teeru Menahemu Gadin bii u seewa Tirisan di u na Samariɔ̃. Miya u Salumu Yabɛsin bii go. Ma u bandu kɔ̃sire kua.

¹⁵ Ye Salumu u kuan sukum ka nge me u Sakari seesi u go, ye kpurowa ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

¹⁶ Yen biruwa Menahemu wi, u wuu ge ba mɔ Tifusaki wɔri. Ma u tɔmbu go saa Tirisan di n ka da Tifusaki mi. U Tifusaki ye wɔriwa ka dam yɛn sɔ tɔn be, ba yina u du ben wuuɔ, ma u ben gurigibun nuki bɛsuka.

Menahemu u kua Isireliban sina boko

¹⁷ Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔɔ weeru tia sarise sɔɔra Menahemu Gadin bii u bandu di Isireliɔ. U kuawa wɔɔ wɔkuru ban te sɔɔ Samariɔ. ¹⁸ Kɔsa u kua win wɔaru kpuro sɔɔ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nebatin biin yira u swi wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.

¹⁹ Yen biruwa Pulu Asirin sina boko u na u Isireliba wɔri. Yera Menahemu u nɔn sii geesun tɔnnu tɛna wɛ u ka wa u nɔn deri kpa u maa win bandu tɔsisia. ²⁰ Menahemu wi, u sii gee si mwɛɛrawa be ba dukia mɔn mi. U ben baawure burewa sii geesun gobi weeraakuru. Ye Asirin sina boko u sii gee si mwa, yera u gɔsira u da win temɔ.

²¹ Ye Menahemu u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ²² Sanam me u kpuna u gu, ba nɔn sikua win baababan sikaa. Ma win bii Pekasia u bandu kɔsire kua.

Pekasia

u kua Isireliban sina boko

²³ Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔɔ weeraakuruse sɔɔra Pekasia Menahemun bii, u bandu di Isireliba sɔɔ Samariɔ. Ma u kua wɔɔ yiru ban te sɔɔ. ²⁴ Kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nebatin biin yira u swi wi u Isireliba doke toraru sɔɔ. ²⁵ Yera win tabu sunɔ Peka Remalian bii, ka Galadin tabu kowobu weeraakuru ba nɔn seesi ba go sina kpaarɔ Samariɔ. Yen biruwa ba maa Aagɔbu ka Arie go. Ma Peka u bandu kɔsire kua.

²⁶ Ye Pekasia u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Peka

u kua Isireliban sina boko

²⁷ Asaria Yudaban sina bokon bandun wɔɔ weeraakuru ka yiruse sɔɔra Peka, Remalian bii, u bandu di Isireliba sɔɔ, Samariɔ. U kuawa wɔɔ yɛndu ban te sɔɔ. ²⁸ Kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeroboamu Nebatin biin yira u swi wi u Isireliba doke toraru sɔɔ.

²⁹ Pekan waati ye sɔɔra Tigilati Pileseɛ, Asirin sina boko, u Iyoni mwa ka Abeli Beti Maaka ka Yanɔa, ka Kedesi ka Hasori ka Galadi ka Galilen tem ka Nɛfitaliban tem kpuro. Ma u tem mi kpuron tɔmbu mwɛɛra u ka da Asiriɔ. ³⁰ Yen biruwa Osee Elan bii, u Isireliban sina boko Peka seesi u go. Ma u bandu di win ayerɔ. N deema Yotamu Asarian biin bandun wɔɔ yɛndusewa mi.

³¹ Ye Peka u kuan sukum ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Yotamu

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 27:1-3,7-9)

³² Peka, Remalian bii Isireliban sina bokon bandun wɔɔ yiruse sɔɔra Yotamu, Asarian bii, u bandu di Yudaaɔ. ³³ U mɔwa wɔɔ yɛnda nɔɔbu sanam me u ban te di. Ma u kua wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ban te sɔɔ. Win mɛron yisira Yerusa, Sadokun bii. ³⁴ Win baaba Asarian yira u swi wi mam mam. U kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛre. ³⁵ Adama u n gunguu nɔn mi ba ra bɔu yɔkuru ko kɔsuke. Ma tɔmba daamɔ ba yɔkunu mɔ mi, ba turare dɔɔ dokemɔ nin wɔllɔ.

Yotamu wiya, u Yinni Gusunɔn sɔa yerun kɔnnɔ ge ga mɛɛra sɔɔ yɛsan nɔm geu gia bana.

³⁶ Ye Yotamu u kuan sukum mu yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. ³⁷ Win waati ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u dera Resini Sirin sina boko ka Peka, Remalian bii Isireliban sina boko ba Yudaba wɔrim torua. ³⁸ Sanam me Yotamu u kpuna u gu, ba nɔn sikua win baababan sikaa Dafidin wuuɔ. Ma win bii Akasi u bandu kɔsire kua.

16

Akasi u kua Yudaban sina boko
(*I maa mærio Bandun Gari II, 28:1-27*)

¹ Peka, Remalian biin bandun wɔɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra Akasi, Yotamun bii u bandu di. ² Akasi wi, u mɔwa wɔɔ yendu sanam mɛ u ban te di. Ma u kua wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka tia bandu sɔɔ Yerusalemɔ. Adama kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U n̄ kue nge win sikado Dafidi. ³ Isireliban sinambun yira u swĩi sere u mam dera ba ka win bii yɔkuru kua ba wɔɔwa nge mɛ bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunɔ u nɛɛ bu kpeerasio. ⁴ Mɛya ba ra maa bũu yɔkuru ko kpa bu turare dɔɔ doke gungunu wɔllɔ ka guunu wɔllɔ ka sere maa dɔa kubenɔ.

⁵ Yera sɔɔ teeru Resini, Sirin sina boko ka Peka Remalian bii Isireliban sina boko ba seewa ba Akasi tabu wɔri, ma ba Yerusalemu tarusi. Adama ba kpuna bu n̄n kamia. ⁶ Saa ye sɔɔra Resini u Elati mwa Yudaban nɔman di, ma u bu gira min di. U dera Edɔmuba ba na Elati mi, sere ka gisɔn gisɔ.

⁷ Yera Akasi u Tigilati Pileseɛ Asirin sina boko sɔmɔ gɔria u nɛɛ, nɛna Akasi, wunen bɔɔ, a na a man somi, Sirin sina boko ka Isireliban sina bokon sɔ be ba man tabu wɔrima. ⁸ Ma Akasi u sii geesu sua ka wura ye ya wɔa Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ, ka sinambun arumani беру yerɔ. Ma u ye kpuro gura u Asirin sina boko wɛ. ⁹ Saa ye sɔɔra Asirin sina boko wi, u Akasin gari yi wura. Ma u da u Damasi wɔri u mwa u gen tɔmbu yoru mwɛɛra u ka da Kiriɔ. Ma u ben sina boko Resini wi mwa u go.

¹⁰ Ye Akasin tii u da Damasiɔ u ka Tigilati Pileseɛ yinna mi, yera u bũu turaru garu wa mi, ma u ten dɛɛbu ka ten yasum ka ten gunum yĩira u yorua ye ya sɔa ten saria kpuro gesi. Ma u ye yɔku kowo Uri mɔrisia u nɛɛ, u n̄n ten bweseru kuo. ¹¹ Ma yɔku kowo wi, u bũu tura ten weenasiru kua nge mɛ Akasi u n̄n yorua u ko. U tu kuawa Akasi u sere gɔsirama saa Damasini di. ¹² Ye Akasi u gɔsirama Damasi min di, u bũu tura te wa. ¹³ Ma

u susi u yɔku dɔɔ mwaararugiru kua ka ni ba ra ko ka tam ka som ka sere maa siarabun yɔkunu. Ma u ten yaa yem wisi bũu tura ten wɔllɔ. ¹⁴ Yɔku yee te ba kua ka sii gandu Yinni Gusunɔn sɔ ta wɔa Yinni Gusunɔn sɔa yerun kɔnnɔ ka yɔku yee ten baa sɔɔ. Yera Akasi u Yinni Gusunɔn yɔku yee te swenyasia u tu yi kpaa ten biruɔ sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. ¹⁵ Ma sina boko Akasi u yɔku kowo wi sɔɔwa u nɛɛ, saa tɛn di, a de a n da bururun yɔku dɔɔ mwaararugiru ko ka yokan yɔku te ba ra ko ka som yɔku yee kpaa ten mi, ka nɛ sina bokon yɔku dɔɔ mwaararugiru ka yɔku ni ba ra ko ka som ka tam ka sere maa yɔku ni tɔmba ka naamɔ. Kpa a n da yɔku ni ba ka na kpuro gesin yem wisi ten wɔllɔ. Adama nɛn tii ko na n da bikiaru ko Yinni Gusunɔn yɔku yee te ba kua ka sii gandun mi.

¹⁶ Ma yɔku kowo Uri, u wura ye sina boko Akasi u gerua kpuro. ¹⁷ Akasi u boo sii gandugii sin sɔwaritii kɔsuka ma u boo sin tii sua. Ma u boo bɔkɔ ge swɛnya nɛɛ yin wɔllun di, yi ba kua ka sii gandu. Ma u gu sɔndi turaru garun wɔllɔ te ba bana ka kpenu. ¹⁸ Asirin sina bokon nuku dobun sɔ, u maa kɔnnɔ gɛn min di ba ra ka du Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ kɔsa, ka sinambun duu yeruguu.

¹⁹ Ye Akasi u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. ²⁰ Sanam mɛ Akasi u kpuna u gu, ba n̄n sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Esekiasi u gɔna kɔsire kua.

Osee u kua Isireliban sina boko

17

¹ Akasi, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ wɔkura yiruse sɔɔra, Osee Elan bii, u bandu di Samariɔ. Ma u kua wɔɔ nɔɔba nɛɛ ban te sɔɔ. ² Kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Adama ya n̄ Isireliban sinam be ba n̄n gbiiyegia tura. ³ Yera Asirin sina boko Saamanasaa u Osee wi wɔri u kamia, ma u n̄n gobi bure wɔɔ ka wɔɔ ye u ko n da kɔsie. ⁴ Sɔɔ teeru Asirin sina boko wi, u gia ma Osee

u kī u nūn seesi. Domi u nua ma u Egibitin sina boko gāria Soowā kpa u ku raa maa ka Asirin sina bokon wāō gobi yi kōsia. Yera Asirin sina boko wi, u Osee mwa u ka yōni bākua u kēnuā.
⁵Yen biru u Isireliban tem kpuro wari u da Samariā. Ma u dera ba ye tarusi wāō ita.

Isireliban banda kpa

⁶Oseen bandun wāō nōōba nnese sōōra, Asirin sina boko u Samari mwa. Ma u Isireliba yoru mwēera u ka da win temō. U dera ben gaba wāa Salasin temō ka Gosanin temō mi daa te ba mō Sabori tā wāa ka maa Mēdiban wuu marosō. ⁷Yeni ya koora yēn sō Isireliba ba tora ba būnu sāmō Yinni Gusunōn wuswaaō wi, wi u bu yara saa Egibitin sunōn nōman di. ⁸Ba bwese tukunūn deema swīi ni Yinni Gusunōn tii u gira ben suunu sōōn di ka maa koma kamgii ni ben sinamba mwaama. ⁹Isireliba ba Yinni Gusunō kōsa kua ya banda, ba gungunu bana mi ba ra būnu sā ben wuu marosō, ka sere mi wuun kōsoba ra yōre, gbāranō. ¹⁰Ba maa tii bwāarokunu kua gungunu kpuron wōlō, ka mi dāa kubenu wāa. ¹¹Miya ba ra n yākunū mō, ba n turare dōō dokemō nge bwese tuku ni Yinni Gusunōn tii u gira ben suunu sōōn di. Nge mēya ba ka gāa kōsu dabinu kua ni nu Yinni Gusunōn mōru seeya. ¹²Domi ba būnu sāwa ni u bu yinari mam mam.

¹³Mēya u Isireliba ka Yudaba kirō kua saa win sōmōbun nōōn di u nēē, bu daa kōsa derio kpa bu win woodaba mēm nōōwa ka win gere, kpa ba n sīimō dee dee win woodaba sōō ye u ben baababa wē. Yera u maa ben tii wē saa win sōmō sōm kowobun nōōn di.

¹⁴Adama ba swaa taaya, ba n Yinni Gusunō mēm nōōwē. Ba kua nge ben baababa be ba n Gusunō ben Yinni naanē kue. ¹⁵Ba win woodaba deri ka arukawani ye u ka ben baababa bākua ka sere maa kirō ye u bu kua. Ma ba kam dirum swīi, ma ben tii ba kam kua. Ba bwese tukunūn ni nu ka bu sikerēnēn daa saara ye Gusunō ben Yinni u bu yinari. ¹⁶Ba Yinni Gusunōn wooda atafiiru kua ba tii ketēn bwāarokunu kua ka sīi gandu ka

būu wi ba mō Asitaaten bwāarokunu. Ma ba sōō ka suru ka kperi sāmō ka sere maa būu wi ba mō Baali. ¹⁷Kōsa ba mō Yinni Gusunōn wuswaaō. Domi ba ka ben bibu yākunū mō, ba wāōmō dōō sōō. Yen biru ba sōronu mō. Yeniba kpurowa ya Yinni Gusunōn mōru seeya. ¹⁸Ma u Isireliba kpuro yarinasia saa win wuswaan di. U Yudaba tōna deri.

¹⁹Yudaban tii, ba n Gusunō ben Yinni mēm nōōwē. Isireliban yira ba swīi mam mam. ²⁰Ma Yinni Gusunō u Isireliban bweseru kpuro biru kisi. U bu wērōbu nōma bēria, ba bu sekuru doke, ba ka bu doona win wuswaan di.

²¹Sanam mē Yinni Gusunō u dera Isireli be, ba karana ka Dafidin yēnugibu ba kpa, yera ba Yeroboamu Nēbatin bii kua ben sunō. Ma Yeroboamu wi, u dera ba tora Yinni Gusunōn wuswaaō. ²²Domi kōsa ye u kua, yera ba maa swīi mam mam. ²³Yen sōna u bu gira win wuswaan di nge mē u raa gerua saa win sōmōbun nōōn di. Ma ba bu gura ba ka da Asiriā. Mēya ba yoru dimō sere ka gisōn gisō.

Ba ka Isireliba da Asirin temō

²⁴Yen biru, Asirin sina boko u dera tōmba na saa Babilonin di ka Kutān di ka Afan di ka Hamatin di ka sere maa Sēfaafaimun di. Ma u dera ba Isireliba kōsire kua. Ba Samari mwa, ma ba sina Isireliban wuu marosō. ²⁵Sanam mē ba sindu torua tem mi, ba n Gusunō Isireliban Yinni sāmō. Ma Gusunō u dera gbee sinansu su ben dabiru go. ²⁶Yera ba Asirin sina boko sōōwa ba nēē, bwese tuku ni a ka na Samari mini, nu n Gusunō Isireliban Yinnin sāaru yē. Wee u dera gbee sinansu su na su bu sēsuka su go. ²⁷Ma Asirin sina boko u wooda wē u nēē, Isireli be na yoru mwēera sōō bu de yāku kowo turo u da u bu sōōsi nge mē ba ra ka Gusunō sā tem mi. ²⁸Yera Isireliban yāku kowo turo u na u sina Beteliō u ka bu sōōsi nge mē ba koo ka Gusunō sā.

²⁹Adama bwese tuku nin baatere mi ta wāa kpuro ta ten bwāaroku kuawa ta sāmō. Ma ba nu yi yi mi Isireliba ba ra raa yākunū ko, gungunu wōlō. ³⁰Ben būu nin

yīsa wee. Babilonigibugiin yīsira Sukotu Benotu. Kutagibugiiwa maa Nēegali. Hamatigibugiiwa Asima. ³¹ Afabagina maa Nibukasi ka Taataki. Sefaafaimugibu maa, biba ba ra wō bu ka ben būu ni ba mō Adameleki ka Anameleki yākuru kua. ³² Ka mē, ba maa Gusunō sāamō. Adama ba maa yāku kowobu gōsa be sō, be ba ko n da bu yākuru kue ben būu yāku yerō, gungunu wōlō. ³³ Nge mēya ba Yinni Gusunō sāamō. Ma ben baawure u maa win būu mō u sāamō, wi u ka na saa win tem di.

³⁴ Sere ka gisō ben yellun komana ba swīi. Ba n maa Yinni Gusunō sāamō ka gem. Ba n win yiirebu ka win woodaba swīi dee dee ye u Yakobun bibun bweseru wē. Yakabu wiya, Yinni Gusunō u maa yīsiru kā Isireli. ³⁵ N deema Yinni Gusunō u raa ka Yakobun bii be arukawani bōkua u nē, i ku ra yiira būnun nuurō i nu sā. I ku ra maa nu yākuru koosi. ³⁶ Adama nē, Yinni Gusunō, nē wi na bēē yarama Egibitin di ka nēn dam bakam, nē turowa i ko i yiira i sā kpa i man yākuru kua. ³⁷ I nēn yiirebu ka nēn woodaba kpuro ye na bēē wē mēm nōwō baadomma. I ku ra būnu ganu sā. ³⁸ Mēya i ku maa arukawani ye duari ye na ka bēē bōkua na nē, i ku ra būu goo sā. ³⁹ I de i man sā domi nēna na sāa Gusunō bēēn Yinni. Kon bēē wōra saa bēēn wērobu kpuron nōman di.

⁴⁰ Adama ka mē, ba n Yinni Gusunō mēm nōwē. Ben tiin yellun komana ba swīi. ⁴¹ Nge mēya bwese tuku nin tii nu Yinni Gusunō sāamō nu maa ka nin būnu sāamō. Mēya ben bibu ka ben debuminō nu mō sere ka gisō nge mē ben baababa ba kua.

18

Esekiasi

*u kua Yudaban sina boko
(I maa mērio Bandun Gari II, 29:1-2; 31:1)*

¹ Osee, Elan bii, Isireliban sina bokon bandun wō itase sōra, Esekiasi Akasin bii, Yudaban sina boko u bandu di Yuda. ² U mōwa wō yenda nōbu sanam mē u ban te di.

Ma u kua wō tēna tia sari ban te sō Yerusalemō. Win mēron yīsira Abi, Sakarin bii. ³ Esekiasi u kua ye ya Yinni Gusunō wēre nge mē win sikado Dafidi u kua. ⁴ U gungunu kōsuka mi ba ra būu yākuru ko ka maa nin bwāarokunu. Ma u waa sii gandugia ye bōka ye Mōwisi u kua. Domi Isireliba ba ra n daamō yen nuurō ba n turare dō dokemō. Ba ye yīsiru kā Nehusitani. ⁵ Esekiasi wi, u Gusunō naanē kua n kere Yudaban sinam be ba nūn gbiiye kpuro ka sere be ba bandu di win biru. ⁶ U ka Gusunō yōrawa dim dim. U n nūn biru kisi baa fiiko. U win woodaba mēm nōwawa ye u Mōwisi wē. ⁷ Gusunō u ka nūn wāa. Ma n nūn koorammē ye u mō kpuro sō. Saa ye sō, u Asirin sina boko seesi. Ma u yara win yorun di. ⁸ Yen biru u Filisitiba tabu wōri u kamia sere u ka da Gasā. Ma u ben tem mwēera ka ben wuu gbāra damgisu ka mi ben kōsobu ba ra n wāa.

Samarin tarusibun

yaayasiabu

⁹ Esekiasi Yudaban sina boko win bandun wō nēse sō, ka maa Osee, Elan bii, Isireliban sina bokon bandun wō nōba yiruse sō, yera Saamanasaa Asirin sina boko ka win tōmbu ba Samari tarusi wō yiru. ¹⁰ Ma wō itaseru ba ye kamia. Saa yera Esekiasi u win bandun wō nōba tiase sō dō. Ma Osee, Isireliban sina boko u maa wā win bandun wō nōba nēse sō. ¹¹ Asirin sina boko u Isireliba gura u ka da win temō. Ma u bu yi wuu ge ba sokumō Salasio ka Saborin daarun goorō Gosanin temō ka sere maa Mēdiban wusō. ¹² Domi Isireli be, ba n Yinni Gusunōn gere mēm nōwē, ba n maa arukawani ye u ka bu bōkua wure. Mēya ba n maa Mōwisi win sōm kowo mēm nōwē.

Asirigibu

*ba Yerusalemu tarusi
(I maa mērio Esai 36:1 ka Bandun Gari II, 32:1)*

¹³ Esekiasi Yudaban sina bokon bandun wō wōkura nēse sō, yera Asirin sina boko Sankeribu

u Yudaban wuu si su gbāranu mō kamia.

¹⁴ Ma Esekiasi u gōra Lakisiō Asirin sina boko win mi u nēē, bu nūn sō ma wi Esekiasi u torawa. Ye u maa nūn bikia kpuro u koo ye ko. Yen sō, u de u doona win tem di.

Ma Asirin sina boko wi, u Esekiasi sii geesu kilo nōrōbun suba nōōba nne (9.000) ka wura kilo nēnē ka wunōbu (900) bikia. ¹⁵ Ma Esekiasi u sii gee si su wāa Yinni Gusunōn sāa yerō ka maa si su wāa sina bokon arumani beru yerō gura u Asirin sina boko wi wē, ¹⁶ ka maa wura ye u raa doke sāa yerun gamboba sōō ka kōnnōn dāa sōō.

Asirin tabu kowobun

wirugiin gere

(I maa mēerio Esai 36:2-22 ka Bandun Gari II, 32:9-16)

¹⁷ Saa Lakisi min diya Asirin sina boko u tabu durō damgibu gōrima ka ben wirugibu ita bu Esekiasi wōri Yerusalemū. Ye tōn be, ba tura mi, yera ba bura ba yōra nim toran bōkuō ye ba kua ya ra ka nim nē wuuō saa bwian di, mi ba ra beka wōken swaaō. ¹⁸ Sanam mē sōōra ba sina boko sokusia. Adama Eliakimu Hilikiyan bii, sina bokon sōm kowobun wirugiiwa u da ben mi ka Sebina wi u sāa sina bokon tire yoro ka Yoasi Asafun bii wi u ra tirenu bere. ¹⁹ Asirin tabu kowobun wirugii ben turo, u bu sōōwa u nēē, i Esekiasi sōōwō i nēē, amēniwa bēē Asirigibun sina boko wi u kpuro kere u gerua. U nēē, mba u yōrari u naanē sāa mē. ²⁰ Domi u nēē, u dam mō. Ma u bwisi kēō mō u ka tabu ko. Adama gari saarinu tōnawa. N n mēn na, ma sōōra win naanē ya wāa u ka nūn seesi. ²¹ Geema win naanē wāawa Egibitin sunōn mi, wi u sāa nge kaba te ta kōsikire. Wi u tu nēnuu u tāsiri kpa tu nūn mura tu mēera ko. Nge mēya Egibitin sunō u sāa be ba nūn yīiyōn mi.

²² Mēya i ko i gere i nēē, Gusunō bēēn Yinniwa i naanē sāa. Adama n n win sāa yenu ka yāku yena Esekiasi u kōsuka? Ma u bēē Yūdaba ka Yerusalemugibu sōōwa u nēē, i n da de

sāa yerō, Yerusalemū i yākuru ko mi tōna?

²³ N n mēn na, u ka nēn yinni Asirin sina boko arukawani bōkuo kpa u nūn dumi nōrōbun suba yiru (2.000) wē ù n yē u koo maasōbu wa bu yi sōni.

²⁴ Domi u n kpē u yōra u wi u piiburu bo nēn yinnin tabu kowobu sōō ma, baa mē u tamaa Egibitigibu ba koo nūn tabu kēkē yi dumi gawe ka maasōbu wē. ²⁵ U n yē ma ka Yinni Gusunōn yēra u ka tem mē wōrima, kpa u mē kōsuku? Domi Gusunōn tiiwa u nēē, u doo u tem mē wōri kpa u mu kōsuku.

²⁶ Eliakimu Hilikiyan bii ka Sebina ka Yoasi ba durō wi sōōwa ba nēē, a suuru koowo, sa nun kanamōwa a ka bēē wunēn bwāabu gari koowo ka aramum, domi sa mu nōōmō. A ku ka maa bēēn barum Heberum gari gere, kpa tōn be ba swaa daki gbāraru di bu ku nō ye sa gerumō.

²⁷ Adama durō wi, u bu wisa u nēē, i tamaa nēn yinni u man gōrima bēē ka bēēn yinni tōnan sō n ka gari yini gere? Aawo, ka maa be ba sō gbāraru wōllōn sōna u man gōrima. N n maa tēēmō i ka bēēn tiin swaa swīibu di kpa i bēēn yēkum nō ka be sannu.

²⁸ Saa ye sōōra durō wi, u gbāra ka dam ka Yudaban barum u nēē, i bēē Asirigibun sina boko wi u kpuro keren gari swaa dakio. ²⁹ U nēē, i ku de Esekiasi u bēē nōni wōke domi u n kpē u bēē wōra saa win nōmun di. ³⁰ I ku wura i Gusunō naanē ko baa Esekiasi ù n nēē, Yinni Gusunō u koo bēē wōra, n n koorō Asirin sina boko u wuu ge mwa. ³¹ I ku maa nūn swaa daki. Adama i nōōwō ye Asirin sina boko u gerua. U nēē, i ka nūn nōō tia koowo kpa i nūn tii wē. Kpa baawure u wa u win tiin resēmba ka win dāa binu di. Kpa u maa win dōkōn nim nō. ³² Yen biru u koo na u bēē sua u ka da tem gam mē mu sāa nge bēēn tiin tem mē, mi resēm ka alikama wāa, kpa i n pēē ka tam mō ka tim ka olifin gum. Mēya i ko i n wāa, ye i ko i raa ka gbi mini. Yen sō, i ku maa Esekiasin gere swaa daki. Domi u koo bēē nōni wōke u nēē, Yinni Gusunō u koo bēē wōra. ³³ Bwese ni nu tien

būnu nu n̄ bu wɔrɛ Asirin sina bokon nɔman di. ³⁴ Mana Hamati ka Aapadi ka Sefaafaimu ka Hena ka Ifan būnu nu wāa tē. Nu kpīa nu Samarigibu wɔra saa win nɔman di? ³⁵ Būu ni kpuro sɔɔ, nin nirà nu nin tem wɔra saa win nɔman di, bu sere nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo Yerusalemu wɔra.

³⁶ Ma Yudaba kpuro ba mari, domi sina boko Esekiasi u nɛɛ, bu ku raa nùn gɛɛ wisi. ³⁷ Ma Eliakimu Hilikiyan bii, sina bokon sɔm kowobun wirugii wi, ka maa win tire yoro Sebina ka sere Yoasi, Asafun bii wi u ra tirenu bere, ba na Esekiasin mi, ba yabe kīanu sebua nuku sankiranun sɔ. Ma ba nùn durɔ win gari yi kpuro saaria.

19

Sina boko Esekiasi

u bwisi bikia

(I maa mɛɛrio Esai 37:1-7)

¹ Saa ye Esekiasi sina boko u gari yi nua, yera u win tiin yabenu nɛnua u gīana. Ma u saaki sua u sebua nuku sankiranun sɔ. Ma u da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. ² Yera u Eliakimu sɔm kowobun wirugii ka maa Sebina win tire yoro ka yāku kowoguro gurobu gɔra Gusunɔn sɔmɔ Esai Amatin biin mi. N deema be maa, saakibara ba sebua ba ka da mi. ³ Ye ba tura mi, ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, amɛniwa Esekiasi u gerua u nɛɛ, gisɔn tɔɔ te, nuku sankiranu sɔɔra sa wāa. Ba sun sɛɛyasiamɔ, ma ba sun doke sekuru sɔɔ. Gisɔn wahala ye, ya sɔawa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kī u ma, ma u n̄ dam mɔ u ka wēma. ⁴ N n mɛn na, a kanaru koowo bɛsɛ be sa gina tien sɔ. Sɔrɔkudo Gusunɔ wunen Yinni u ko n Asirin sina bokon gari yi nua wi u na u nùn wɔnwa. Kpa u nùn sɛɛyasia.

⁵ Ye Esai u Esekiasin bwāa ben gari yi nua, ⁶ yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, ye i ko i bɛɛn yinni sɔ wee. I nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u ku de gari yi u nua mi, yi nùn bɛrum ko, ye Asirin sina bokon gɔro be, ba ka wi Yinni Gusunɔ wɔnwa mi. ⁷ U koo de Asirin sina boko wi, u labaari gaa nɔ kpa yu win bwɛra gɔsia u wura win

temɔ. Miya u koo de bu nùn go ka takobi.

Asirigibu

ba maa Yudaba nandasias

(I maa mɛɛrio Esai 37:8-13 ka Bandun Gari II, 32:17)

⁸ Asirin sina bokon gɔro wi, u gɔsira u da Libinaɔ. Domi u nua ma win yinni u doona Lakin di u da u Libinagii be tabu wɔri. ⁹ Saa ye sɔɔra Asirin sina boko u nua ma Tiraka Etiopin sina boko u nùn tabu wɔrim wee. Yera u maa Esekiasi sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, ¹⁰ amɛniwa i ko i Esekiasi sina boko sɔ. I nɛɛ, u ku de Gusunɔ win Yinni wi u naanɛ sɔa mi, u nùn nɔni wōke, u nɛɛ, nɛ, Asirin sina boko na n̄ kpē n Yerusalemu mwa. ¹¹ Wi Esekiasin tii u nua nge mɛ bɛsɛn sinam be ba man gbiiye ba raa tem mɛ mu tiegibu kpuro kam koosia. Yera wi, u tamaa u koo yari win nɔman di? ¹² Sanam mɛ nɛn baababa ba Gosani kpeerasia ka Harani ka Resɛfu ka sere Edɛnigibu, be ba wāa Telasaaɔ, ben būnu kpīa nu bu yara? ¹³ Nge mana Hamatigibun sunɔ u wāa ka Aapadigibun sunɔ ka Sefaafaimugibun sunɔ, ka Henagibun sunɔ ka sere maa Ifagii.

Esekiasin kanaru

(I maa mɛɛrio Esai 37:14-20)

¹⁴ Ye Asirin sina bokon sɔmɔ be, ba tura Esekiasin mi, yera ba nùn tireru wē tɛ sɔɔ ben yinnin gari wāa. Ma Esekiasi u tu gara. Yen biru u da Gusunɔn sɔa yerɔ ma u tu dɛria mi. ¹⁵ U kanaru kua u nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wunɛ wi a sɔ gɔradoban sunu sɔɔ, wunɛ turowa a sɔa sinambu kpuron Yinni. Wuna a wɔllu ka tem taka kua. ¹⁶ A nɔni seeyo a mɛɛri, kpa a swaa daki a nɛn gari nɔ. Kpa a Sankeribu Asirin sunɔn gari nɔ, wi u win sɔm kowobun wirugii gɔrima u ka nun wɔmɛ. ¹⁷ Ka gem, Yinni, na yɛ ma Asirin sinambu ba bwese dabinu kpeerasia ka nin tem. ¹⁸ Ma ba nin bwāarokunu dɔɔ mɛniki. Domi nu n̄ sɔa Gusunɔ. Nu sɔawa tɔmbun sɔma ye ba kua ka dāa ka kpenu. Yen sɔna ba kpīa ba nu kpeerasia. ¹⁹ Adama wunɛ,

a sãawa Gusunɔ besen Yinni. A sun wɔro saa Sankeribun nɔman di kpa handunian sinambu kpuro bu gia ma wunɛ turowa a sãa Gusunɔ.

Esain gari

yi u sina boko nɔɔsia

(I maa mɛɛrio Esai 37:21-35)

²⁰ Yera Esai Amotin bii u Esekiasi sɔmɔ gɔria u nɛɛ, bu nɔn sɔ ma Gusunɔ Isireliban Yinni u win kanaru mwa te u kua Sankeribu Asirin sina bokon sɔ.

²¹ Ye Yinni Gusunɔ u gerua win sɔ, ye wee. U nɛɛ, Yerusalemun tɔmbu kpuro ba nɔn gema.

Ba nɔn yaakoru mɔ.

Ba nɔn yɛɛmɔ ba wii gimanu koosimɔ.

²² Wara u kam mɛɛra. Wara u wɔnwa. Wara u ka nɔɔ gɔmunu mɔ.

U n yɛ ma wi, Gusunɔ, Isireliban Yinnin tii

wi u dɛɛren wuswaaɔra u tii sue?

²³ Win sɔmɔba na, ba wi, Yinni Gusunɔ wɔnwa.

Ma u nɛɛ, ka win tabu kɛkɛ dabira u yɔɔwa Libanin guu ni nu bon wɔllɔ.

Ma u dua sere sere yen dɔa sɔɔn sɔɔwɔ u gen dɔa gea ye ba mɔ sɛduru ka sipɛɛ

ye ya gunum bo bɔɔra.

²⁴ U nɛɛ, u bwia gba.

Ma u tem tukum nim nɔra.

Win tabu kowobu ba bɔsu Egibitin nim tori kpuro sɔɔ ba yi sanku.

²⁵ Adama u n yɛ ma wi, Yinni Gusunɔn tiiwa

u yeniban himba yi saa yellun di?

Wee tɛ, himba ye, ya koora.

Ma u dera wi, Asirin sina boko u wuu si su gbɔranu mɔ bansu koosia.

²⁶ Yinni Gusunɔwa u dera wuu sin tɔmba berum soora,

ba wɔa sekuru sɔɔ.

Ba kua dam sarirugibu nge yakasu gberɔ,

n kun mɛ, nge doo gɔaru te gɛmi di.

²⁷ Yinni Gusunɔ wi, u maa nɛɛ,

u yɛ saa ye Asirin sina boko wi,

u ra sinɛ ka saa ye u ra du dirɔ

ka saa ye u ra yari,

ka maa saa ye u ka nɔn mɔru mɔ.

²⁸ Tɛ yɛn sɔ u ka Yinni Gusunɔ mɔru mɔ

ma u nɔn gari sɔɔwa ka tii suabu, u koo win wɛru yaba u yɔni doke.

Kpa u maa nɔn yaruka dokea nɔɔwɔ.

Kpa u de u gɔsira u wura mɔn di u na.

²⁹ Ma Esai u Esekiasi sɔɔwa u nɛɛ, wee ye ya ko n sãa yɛru wunɛn mi. Gisaku ge, ka gasaku, doo gɔariya i ko i di. Adama wɔɔ itase i ko i duurewa kpa i gɛ. Mɛya i ko i maa resɛm duure kpa i yen marum di. ³⁰⁻³¹ Yudaban bweseru sɔɔ, be ba tiara Sionin guurɔ Yerusalemɔ ba koo faaba wa kpa bu kpara nge dɔa, kpa bu gbini ko sere tem sɔɔwɔ kpa bu binu ma. Yeniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u koo ko win hanian sɔ. ³² U gerua u nɛɛ, Asirin sina boko wi, u n duɔ Yerusalemɔ.

Mɛya win tabu kowobu ba n ye susiɔ ba n tɛɛnu nɛni bu ka kuku yenu ko bu sere nɛɛ, ba koo sɛu to. ³³ Swaa ye u ka na, yera u koo ka gɔsira, u n duɔ wuu ge sɔɔ. Yinni Gusunɔn tiiwa u gerua mɛ. ³⁴ Domi u koo wuu ge kɔsuwa u gu faaba ko win tiin sɔ, ka maa Dafidi win sɔm kowon sɔ.

Yinni Gusunɔ

u Asirigibu kamia

(I maa mɛɛrio Esai 37:36-38 ka Bandun Gari II, 32:21-22)

³⁵ Ye n kua wɔkuru yera Yinni Gusunɔn gɔrado u yara u da Asirigibun sansaniɔ ma u tɔnu nɔrɔbun suba wunaa wenɛ ka nɔɔbu (185.000) go. Ye ba seewa bururu, ba deema wee gona nu tɛrie. ³⁶ Yera Sankeribu Asirin sina boko u gɔsira u da u wɔa Ninifuɔ. ³⁷ Sɔɔ teeru u da u yiire win bɔu wi ba ra soku Nisɔrɔkun nuurɔ. Miya win bibu yiru beni, Adameleki ka Sarɛsɛɛ ba nɔn go ka takobi. Ma ba kpikuru sua ba da tem mi ba mɔ Ararati gia. Ma win bii Esaa Hadoni u bandu kɔsire kua.

20

Esekiasi u bara

ma Yinni Gusunɔ u nɔn bɛkia

(I maa mɛɛrio Esai 38:1-8 ka Bandun Gari II, 32:24)

¹ Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u gɔɔ turuku kua. Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai Amotin bii u na win mi. U nɔn

sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, a wunɛn yɛnugibu sɔɔwɔ ye baawure ko n da ko wunɛn biru. Domi kaa gbi.

² Yera Esekiasi u win wuswaa sɛiya u gana girari ma u kanaru kua u nɛɛ, ³ Yinni Gusunɔ, a suuru koowo, a yaayo ma na sɛa dee dee wunɛn wuswaaɔ. Na wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa. Na maa kua ye n nun wɛre.

Yen biru u swi gem gem.

⁴ Sanam mɛ Esai u yariɔ sina kpaaru min di, yera Yinni Gusunɔ u ka nɔn gari kua u nɛɛ, ⁵ a gɔsiro a ka Esekiasi nɛn tɔmbun kparo sɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua, nɛ wi na sɛa bɛɛn baaba Dafidin Yinni. Na nɛɛ, na win kanaru mwa, na maa win nɔni yɛresu wa. Wee, kon de u bɛkura. Yen biru sɔɔ itase u koo da nɛ, Yinni Gusunɔn sɛa yerɔ. ⁶ Kon maa win wɛarun tɔru sosi wɔɔ wɔkura nɔɔbu kpa n nɔn faaba ko n wuu ge wɔra saa Asirin sina bokon nɔman di. Mɛya kon gu kɔsu nɛn tiin sɔ ka nɛn sɔm kowo Dafidin sɔ.

⁷ Yen biru Esai u nɛɛ, bu dɛa ye ba mɔ figien marum suo bu pɛra bu tɛɛni win bara ten wɔlɔ. Ma ba mu pɛra ba tɛɛni ma u bɛkura.

⁸ N deema Esekiasi u raa Esai bikia u nɛɛ, mba n ko n sɛa yɛreru te ta koo nɔn sɔɔsi ma u koo bɛkura kpa u da Yinni Gusunɔn sɛa yerɔ yen sɔɔ itaseru.

⁹ Ma Esai u nɔn wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo win gari yibia yɛn nɔ mweeru u kua. Yɔɔtian tiro ga koo kesi sere naa dabusanu wɔkuru sɔɔ u n kɛlla. A kɛ gu kaara? Nge gu sosi.

¹⁰ Ma Esekiasi u nɛɛ, n n sɛ yɔɔtian tiro gu ka sosi naa dabusanu wɔkuru sɔɔ u n kɛlla. Yen sɔ, na kɛwa gu kaara.

¹¹ Yera Gusunɔn sɔmɔ Esai u Yinni Gusunɔ kana u de gu kaara. Ma Yinni Gusunɔ u dera n koorɔ mɛ.

Babilonin sina boko

u Esekiasi sɔmɔbu gɔria (I maa mɛɛrio Esai 39)

¹² Saa ye sɔɔ, Mɛrodaki Baladani, Baladanin bii, Babilonin sina boko u Esekiasi sɔmɔbu gɔria ka tireru ka kɛnu. Domi u nua ma Esekiasi u bara.

¹³ Ye sɔmɔ be, ba tunuma Esekiasin

mi, yera u bu dam koosia, ma u ben gari swaa daki ye ba ka sɛimɔ. Yen biru u ka bu da win arumani beru yerɔ. Yera ya sɛa sii geesu ka wura ka turare ka gum nubu durorugim ka tabu yɛnu. Ye ya gesi sɛa win arumani kpuro, yen gaa sari ye u n bu sɔɔsi.

¹⁴ Yen biruwa Esai u na u sina boko Esekiasi bikia u nɛɛ, man diya tɔn beni ba nun naawa. Ye ba tunuma, mba ba gerua.

Ma Esekiasi u nɔn wisa u nɛɛ, ba nawa saa tem tontonden di mɛ ba mɔ Babiloni.

¹⁵ Esai u kpam nɔn bikia u nɛɛ, mba ka mba ba wa wunɛn yɛnuɔ.

Ma Esekiasi u nɔn wisa u nɛɛ, ye ya wɛa nɛn yɛnu ge sɔɔ kpuro, ba wawa. Nɛn arumani sɔɔ gɛanu sari ni na n bu sɔɔsi.

¹⁶ Yera Esai u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. ¹⁷ U nɛɛ, wee tɔru gara sisi tɛ sɔɔ ba koo wunɛn arumani kpuro gura bu ka da Babiloniɔ ka ye wunɛn baababa ba sweena ba nun deria. Yen gaa sari ye ba koo nun deria tɔɔ te. ¹⁸ Ba koo wunɛn tiin bweseru sɔɔ bibu mwɛeri kpa bu ka bu da Babiloniɔ bu bu maatam ko. Kpa bu ko sina bokon sɔm kowobu sina kpaarɔ.

¹⁹ Yera Esekiasi u Esai wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔn gari yi a gerua mi, gari bura.

Domɛ alafia ka bɔri yɛndu ta ko n wɛa nɛn wɛarun tɔru kpuro sɔɔ.

²⁰⁻²¹ Yen biru Esekiasi u kpuna u gu, ma ba nɔn sika win baababan sikaa. Saa yera win bii Manase u bandu kɔsire kua. Ye Esekiasi u kuan sukum ka maa win wɔrugɔru ka nge mɛ u wɔru gba mi nim mu koo sina, ma u mu tori wuna yi ka nim na Yerusalemɔ, ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

21

Manase

u kua Yudaban sina boko (I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 33:1-10,18-20)

¹ Wɔɔ wɔkura yiruwa Manase u mɔ sanam mɛ u bandu di Yerusalemɔ. Ma u ban te sɔɔ kua wɔɔ weeraakuru

ka nɔɔbu. Win mɛron yĩsira Hefisiba. ² Manase wi, u kua ye ya ñ Yinni Gusunɔ dore. Domi u bwese tuku ni Yinni Gusunɔ u gira be Isireliban suunu sɔɔn din komanu swĩ. ³ Ma u wure u kpam gunguu ni bana, mi ba ra bũu yākuru ko, ni win tundo Esekiasi u kɔsuka. Ma u maa bũu wi ba mɔ Baali yāku yenu kua. Mɛya u kpam wure u bũu wi ba mɔ Asitaaten bwāaroku kua ba sāmɔ nge mɛ Akabu Isireliban sina boko u raa kua. Saa yera u maa sɔɔ ka suru ka kperi kpuro mɛnna u sāmɔ. ⁴ Ma u maa bũu turanu ganu kua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. N deema sãa yee ten sãna Yinni Gusunɔ u raa nɛɛ, Yerusalemu miya kon nɛn yĩsiru doke. ⁵ Ma u turanu kua mi ba ra sɔɔ ka suru ka kperi sã sãa yerun yaari yiru sɔɔ. ⁶ U mam ka win bii yākuru kua u nùn wɔɔwa. U ra maa guru winu ka wɛɛ bikiaru koosi. U tumbu gɔsa be ba ra nùn gɔribu sokue. Nge mɛya u kɔsa mɔ u sosimɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ u ka win mɔru seeya. ⁷ U bũu wi ba mɔ Asitaaten bwāaroku sua, u doke Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. N deema sãa yee ten sãna Gusunɔ u Dafidi ka win bii Salomɔɔ sɔɔwa u nɛɛ, Yerusalemuwa na gɔsa Isireliban wusu kpuro sɔɔ. Ma na dera ba man diru bania mi, mi ba ko n da man sã. Miya na nɛɛ, kon nɛn yĩsiru doke. ⁸ Mɛya na ñ maa derimɔ Isireliba bu yari ben tem di mɛ na ben baababa wɛ, bā n nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ, ye nɛn sɔm kowo Mɔwisi u bu wɛ. ⁹ Adama ba ñ swaa daki. Wee Manase u bu torasia ba kɔsa kua ya kere bwese tuku ni Yinni Gusunɔ u kpeerasia, be Isireliban suunu sɔɔn digia.

¹⁰ Yera Yinni Gusunɔ u gari kua saa win sɔmɔn nɔɔn di. ¹¹ U nɛɛ, wee Manase Yudaban sina boko u kua ye ya ñ wã. U mam kɔsa kua n kere ye Amɔreba ba kua. U dera Yudaba ba durum kua. Domi u bwāarokunu kua ba sāmɔ. ¹² Yen sã, nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni kon Yerusalemu ka Yudan tem mɛ n tie nɔni swāaru doke kpa baawure wi u wuu ge wa, biti yu nùn mwa sere u kpana u nɔɔ mari. ¹³ Kon bu sɛɛyasias nge mɛ na dera ba Samari

ka Akabun yenu kua. Kon de bu gen tumbu kpuro gurawa, kpa bu bu gɔɔri wĩa wĩa, bu wukiri nge wekeru. ¹⁴ Mi sɔɔ, be ba tiara kon bu wɛrɔbu nɔmu sɔndia kpa wɛrɔ be, bu ben yānu gura kpuro. ¹⁵ Domi ba man kɔsa kua, ba nɛn mɔru seeyamɔ saa dɔma tɛn di na ben baababa yarama saa Egibitin di.

¹⁶ Mi sɔɔra Manase u tora teni sosi, u taare sarirugibun yem yari sere mu koka Yerusalemun swɛɛ kpuro sɔɔ, tora ni u Yudaba koosia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ baasi, ye u ka dera ba bũnu sãwa.

¹⁷ Ye Manase u kuan sukum ka win tora ni u kua, ye kpuro ya yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. ¹⁸ Sanam mɛ u kpuna u gu, u da u win baababa deema. Ma ba nùn sikua win yenuɔ gbaa te ba mɔ Usaɔ. Yen biru win bii Amɔɔ u bandu kɔsire kua.

*Amɔɔ u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 33:21-25)*

¹⁹ Wɔɔ yenda yiruwa Amɔɔ u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔɔ yiru ban te sɔɔ Yerusalemuɔ. Win mɛron yĩsira Mesulemeti, Harusi Yotibagiin bii. ²⁰ Amɔɔ wi, u maa kua ye ya kun Yinni Gusunɔ dore, nge mɛ win tundo Manase u kua. ²¹ Win tundon yira kpurowa u swĩ. U bũnu sāmɔ, ma u yiiramɔ bwāarokunun nuurɔ nge mɛ win tundo u ra raa ko. ²² Ma u Gusunɔ win sikadoban Yinni deri, u ñ win swɛɛ swĩ.

²³ Yera win bwāabu gaba nɔɔ tia kua ba da ba nùn go win dirɔ. ²⁴ Adama tɔn be ba nùn go mi, ba maa ben tii mwɛɛra ba go. Ma ba dera win bii Yosiasia u bandu kɔsire kua.

²⁵ Ye Amɔɔ u kuan sukum ye kpuro ya yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. ²⁶ Sanam mɛ Amɔɔ u kpuna u gu ba nùn sikua win baababan sikaa gbaa te ba mɔ Usaɔ. Ma win bii Yosiasia u bandu kɔsire kua.

22

Yosiasia

*u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 34:1-2)*

¹ Wōō nōōba itawa Yosiasi u mō saa ye u bandu di Yerusalemū. U kua wōō tēna ka ita ban te sōō. Win mēron yīsira Yedida, Adaya Bosikatigiin bii. ² Yosiasi wi, u kua ye ya Yinni Gusunō wēre, domi u sīa win sikado Dafidin yira kpuro sōō, u n̄ yen gaa gēerari.

Ba Yinni Gusunōn woodan

tireru wa

(I maa mēerio Bandun Gari II, 34:8-18)

³ Ye Yosiasi u kua wōō yendu yiru sari bandu sōō, yera sōō teeru u win tire yoro Safani Asalian bii, Mēsulamun debubu gōra sāa yerō u nēē, ⁴ a doo yāku kowo tōnwero Hilikiyan mi, a nūn sō a nēē, u gobi yi dooru koowo yi ba ka na Yinni Gusunōn sāa yerō yi tamba kōsobu wē. ⁵ Kpa bu sāa yerun sōm kowobun wirugibu gobi yi nōmu beria. ⁶ Kpa bu ka yi dāa dākobu ka banōbu ka sōm kowobu kōsia kpa bu ka dāa dwe ka kpenu ni ba koo ka sāa yee te sōmē. ⁷ Adama bu ku bikia nge mē ba ka gobi yi dendisina, domi ba sāawa naanēgibu.

⁸ Safani u da u Hilikiya gari yi sōōwa. Ma Hilikiya u Safani sōōwa u nēē, na Yinni Gusunōn woodan tireru wa sāa yerō. Ma u nūn tu wē u gara. ⁹ Yen biru Safani u gōsirama u na sina bokon mi, u nūn gōra tusia. U nēē, wunen bwāaba gobi yi sua ba sāa yerun sōm kowobun wirugibu nōmu beria.

¹⁰ Ma u maa nēē, tireru garu wee te yāku kowo tōnwero Hilikiya u man wē.

Ma u tu sina boko garia.

Yosiasi sina boko

u bikiaru da Huludan mi

(I maa mēerio Bandun Gari II, 34:19-28)

¹¹ Saa yē sōō sina boko Yosiasi u tire ten gari nua, yera u win tiin yaberu nēnua u karana nuku sankiranun sō. ¹² Ma u yāku kowo Hilikiya ka Akikamu Safanin bii ka Akabori Miseen bii ka sere Safani win tire yoro ka Asaya win sōm kowo sōōwa u nēē, ¹³ i doo i Yinni Gusunō bikia ye tire tenin gari gerumō nē ka nēn tōmbu Yudaban

sō. Domi mōru ye Yinni Gusunō u ka sun mō ya kpā, yēn sō bēsēn baababa ba n̄ tire ten gari swaa sue bu sere ko nge mē ta gerua.

¹⁴ Ma yāku kowo Hilikiya ka Akikamu ka Akabori ka Safani ka Asaya ba da ba Gusunōn sōmō Huluda wa Yerusalemun wōō bera kpaaō. Huluda win durōwa Salumu Tikifan bii, Harasin debubu. Salumu wiya u ra yāku kowobun yabenu bere. Ye ba tura mi, yera ba Huluda gari yi sōōwa. ¹⁵ Ma u bu wisa u nēē, amēniwa Gusunō Isireliban Yinni u gerua. U nēē, i durō wi u bēē gōrima sōōwō i nēē, ¹⁶ amēniwa Yinni Gusunō u gerua. U nēē, u koo de kōsa yu na Yerusalemū kpā yu min tōmbu deema nge mē tire ten gari yi gerua te wi Yudaban sina boko u gara. ¹⁷ Domi ba wi Yinni Gusunō deri, ma ba būnu turare dōō dokeammē bu ka win mōru seeya ka ben kookoosu kpuro. Yen sō tē, u ka Yerusalemugibu mōru mō, ya n̄ maa suremō. ¹⁸ Adama Yudaban sunō wi u bēē gōrima, i nūn sōōwō i nēē, amēniwa Gusunō Isireliban Yinni u gerua win wooda ye u garan sō. U nēē, ¹⁹ yēn sō wi, sina boko u nua Yerusalemugibu ba koo kōsa wa, bu nuki sankira kpa bu bu gem, ma gari yi, yi wi sina bokon gōru sō, ma u tii kawa Yinni Gusunōn wuswaaō u swī, u win yaberu nēnua u karana, ²⁰ yen sōna u koo de wi, sina boko u gbi bōri yendu sōō kpā bu nūn sike win baababan sikaō. Win nōni kun maa kōsa ye wasi, ye ya koo Yerusalemu deema.

Yosiasi u Gusunōn arukawani dubia ye u ka Isireliba bōkua

(I maa mēerio Bandun Gari II, 34:29-32)

Ma tōn be, ba gōsirama ba sina boko gari yi kpuro sōōwa.

23

¹ Yeniban biru, sina boko Yosiasi u gōra bu Yudaba ka Yerusalemugibun guro gurobu mēnnama. ² Ma ba da sāa yerō ka yāku kowobu ka Gusunōn sōmōbu ka Yudaba ka Yerusalemugibu gesi kpuro, bibu ka guro gurobu. Ma ba bu Yinni

Gusunən tire te garia, te ba wa mi.
³ Yera sina boko u da u yāra mi u ra yōre, u nōo mwεε teni kua Yinni Gusunən wuswaa. U nεε, kon Yinni Gusunə swīiwa kpa n win woodaba ka win yiirebu ka ye u gerua kpuro mēm nōowa ka nən gōru kpuro. Kpa n wa n tire tenin gari nεnε. Ma tən ben tii ba wura mε.

Yosiasi u sāa tukunu yinasia

win tem sōo

(I maa mεerio Bandun Gari II, 34:3-5)

⁴ Ma u dera yāku kowo tənwero Hilikiya ka yāku kowo be ba tie ka be ba sāa yerun kənnə kōsu ba būu ni ba mō Baali ka Asitaaten sāa yānu ka ye ba ra ka kperi sā gura ba yara sāa yee ten min di. Ma ba da ba nu dōo mēni Yerusalemun biruə, Sedoronin wəwaa. Ma ba nin torom gura ba ka da Beteliə. ⁵ Ma u maa yāku kowobu gira, be Yudaban sinamba gōsa bu ka turare dōo doke yāku yenu sōo ni ba kua Yerusalemuə ka yen baru kpaanə, ka Yudaban wusə. Ma u maa būu wi ba mō Baalin yāku kowobu gira ka maa be ba suru ka sōo ka kperi sāamə. ⁶ U maa dera ba bwāaroku ge ba kua Asitaaten sō yara sāa yerun di. Ma u gu yara Yerusalemun di u gu dōo mēni Sedoronin wəwaa. Ma u gen torom sua u wisi mi ba ra tōmbu sike. ⁷ Yera u maa dia ye kəsuka mi ba ra sakararu ko būu sāarun sō. Miya maa kurəbu ba ra yānu wesi būu wi ba mō Asitaaten sō.

⁸ U dera Yinni Gusunən yāku kowoba na saa Yudan wusun di, ma ba sāa yee nən mi ba ra turare dōo doke gungunu wəllə kəsuka saa Geban di n ka girari Beri Seba. Meya ba maa būu sāa yee ni nu wāa wuun gbāra kənnən nəm dwarə kəsuka, Yosue wuun sunən dii kənnən bəkuə. ⁹ U n dera gunguu nin yāku kowobu bu yākuru ko Yinni Gusunən sāa yerə Yerusalemuə. Adama u dera ba pēε ye ba n seeyatia doke dimə ka begibu sannu.

¹⁰ Ma u maa dera ba sāa yee te ba mō Tofeti kəsuka Hinəmun wəwaa. Kpa bu ku raa maa ka ben bibu

yāku dōo mwaararugiru ko mi, būu wi ba mō Mələkun sō. ¹¹ Ma u dera ba bwāaroku ni nu ka dumi weenε kəsuka ni Yudaban sinamba ka na bu ka sōo sā. U maa kεkε ye dumi gawe dōo mēni ye ba ra dendi bu ka sōo wi sā. Yeniba kpurowa ya raa wāa sāa yerun kənnəwə, Netani Mələkin yēnun bəkuə. Netani Mələki wi, u sāawa sina bokon səm kowobun wirugii. ¹² Yosiasi u dera ba būu tura ni Yudaban sinamba raa kua Akasin dirun gidambisan wəllə kəsuka ka ni Manase u kua sāa yerun yaari yiru ye sōo. Ye Yosiasi u nu kəsuka u kpa, u dera ba nin yanim gura ba wisi Sedoronin wəwaa. ¹³ U dera ba maa būu sāa yenu kəsuka ni Salomə u kua Yerusalemun sōo yari yerə Olifin guurun sōo yēsən nəm dwaru gia. Miya ba ra Sidonigibun būu wi ba mō Asitaate sā ka Məabuban būu wi ba mō Keməsi ka maa Aməniban būu wi ba mō Milikəmu. ¹⁴ Ma u ben bwāarokunu kəsuka u maa dera ba dāa ye wuka ye ba raa gire Asitaaten sō. Ma u ka tōmbun kukunu yen wərusu kərua.

Yosiasi u sāa tukunu yinasia

Isireliə

(I maa mεerio Bandun Gari II, 34:6-7)

¹⁵ U maa dera ba tura te ta wāa Beteliə kəsuka ka būu tura te Yeroboamu Nebatin bii u kua, wi u Isireliba doke toranu sōo. Yen biru u tu dōo mēni muku muku, ka sere maa dāa ye ba gira Asitaaten sō.

¹⁶ Ye Yosiasi u sīra u mēra guu ten wəllə, yera u wa sika wee. Ma u gəra bu da bu tən be ba sikua min kukunu sikiama. Ma u kuku ni dōo doke Betelin būu turaru mi, u ka yāku yee te disa doke nge mε Gusunə u gerua saa win səmə nən di. ¹⁷ Saa yera u maa bikia u nεε, waran sikira na waamə mini.

Ma wuu gen tōmbu ba nən wisa ba nεε, Gusunən sōmə wi u na saa Yudan di u ye a yāku yee te kua minin gari gerua, win sikira mi.

¹⁸ Ma sina boko u nεε, i tu derio goo u ku raa win kukunu baba.

Nge mɛya ba ka durɔ win kukunu deri, ka sere maa Gusunɔn sɔmɔ wi u na Samarin diginu.

¹⁹ Yosiasi u maa dera ba bũu dia ye Isireliban sinamba bana kɔsuka, ben tem mɛ kpuron wuu marosɔ. Domi yera ba ka Yinni Gusunɔn mɔru seeya. U bũu dia ye kɔsukawa mam mam nge mɛ u kua Beteliɔ. ²⁰ U bũu nin yāku kowobu go nin turanɔ mi ba ra nu sã. Ma u tɔmbun kukunu dɔɔ mɛni tura nin wɔllo.

Yen biru u gɔsira u wura Yerusalemuɔ.

Yosiasi u Gɔɔ sararibun

tɔɔ bakaru kua

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 35:1,18-19)

²¹ Yosiasi sina boko u win tɔmbu kpuro wooda wɛ u nɛɛ, i bɛɛn Yinni Gusunɔ Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di- iyo nge mɛ ba yorua win woodan tireru sɔɔ. ²² Ma ba tɔɔ baka te di ta kera te ba ra raa di saa kparobun waatin di n ka girari sinam be ba nɔn gbiiye kpuron waati sɔɔ Yudaɔ ka Isireliɔ. ²³ Yosiasi u kuawa wɔɔ yendu yiru sari bandu sɔɔ, saa ye ba tɔɔ baka te di Yerusalemuɔ.

Ye Yosiasi u maa kua

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 35:20-27; 36:1)

²⁴ Yen biru Yosiasi u dera ba gari sokobu ka sɔrobu go. Ma u maa dera ba bwāaroku ni ba mɔ Terafimu kam koosia ka sere maa bũu tura ni nu wāa Yerusalemuɔ ka Yudan temɔ. U yeni kuawa bu ka woodan tire te yāku kowo Hilikiya u wa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ mɛm nɔɔwa.

²⁵ Sinam be ba Yosiasi gbiiye, ben goo sari wi u Yinni Gusunɔ sãwa nge wi ka win gɔru kpuro, ka win bwēra kpuro, ka win dam kpuro nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua. Mɛya maa win biru sunɔ goo sari wi u kua nge mɛ.

²⁶ Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru kun sure ye u Yudaba seesi, kɔsa ye Manase u kuan sɔ. ²⁷ Ma u nɛɛ, kon Yudaba kua nge mɛ na Isireliba kua. Kon bu gira nɛn wuswaan di, kpa n Yerusalemu wuu ge na raa gɔsa mi

deri, ka sere maa sãa yee tɛn mi na nɛɛ, ko na n da tii sɔɔsi.

²⁸ Ye Yosiasi u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. ²⁹ Yosiasin waati ye sɔɔ, Egibitin sina boko wi ba mɔ Neko, u seewa sɔɔ teeru u Asirin sina boko tabu somiru dɔɔ daa te ba mɔ Efaratin bera gia. Ma sina boko Yosiasi u seewa u da u ka nɔn tabu wɔri. Ye Neko u nɔn wa, yera u dera ba nɔn go Megidoɔ. ³⁰ Ma Yosiasin tabu kowobu ba win goru sua ba kpɛɛ win tabu kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe, ba ka na Yerusalemuɔ. Ba nɔn sika win siki wɔruɔ. Yera ba win bii Yoakasi sua ba bandun gum tãre, u kua sunɔ win tundon ayeraɔ.

Yoakasi

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 36:2-4)

³¹ Yoakasi u mɔwa wɔɔ yenda ita saa ye u bandu di. Ma u kua suru ita ban te sɔɔ, Yerusalemuɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali Yereimin bii, wi u wāa Libinaɔ. ³² Yoakasi wi, u n kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔsa ye win sikadoba ba raa kua, yera u kua mam mam. ³³ Ma Neko Egibitin sina boko u nɔn mwa u bɔkua u ka da Ribilaɔ Hamatin temɔ. Nge mɛya u ka nɔn bandu yara. Ma u Yudaba sii geesun kilo nɔrɔbun suba ita (3.000) bure ka wuran kilo tɛna.

³⁴ Ma u Eliakimu Yosiasin bii bandu wɛ. Yera u nɔn yĩsi kpaaru kã Yoyakimu. Ma u ka Yoakasi da Egibitiɔ. Miya u gu. ³⁵ Yoyakimu u Egibitin sunɔ sii gee si wɛ ka wura ye. Adama u win tem tɔmbu sii geesu ka wuran geeru burewa n ka turi gee te Egibitin sunɔ u bikia.

Yoyakimu u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Bandun Gari II, 36:5-8)

³⁶ Wɔɔ yenda nɔɔbuwa Yoyakimu u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔɔ wɔkura tia ban te sɔɔ. Win mɛron yĩsira Sebuda, Pedaya Rumagiin bii. ³⁷ Yoyakimu wi, u n kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔsa ye win

sikadoba ba raa kua, yera u kua mam mam.

24

¹Yoyakimun waati sɔɔra Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u Yudaba wɔri u bu taarewa wɔɔ ita. Yen biru ba nɔn seesi bu ka tii yina. ²Adama Yinni Gusunɔ u dera Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu, ka Mɔabuba, ka Amɔnigibu, ba Yoyakimu wɔri bu ka Yudaba kpeerasia nge mɛ u gerua saa win sɔmɔbun nɔn di. ³U yeni kuawa u ka Yudaba gira win wuswaan di Manasen tora ni u kuan sɔ. ⁴Domi Manase wi, u taare sarirugibun yem yari mu koka Yerusalemun swɛɛ sɔɔ. Yeni kpuron sɔna Yinni Gusunɔ u n bu suuru kue.

⁵Ye Yoyakimu u kuan sukum ye kpuron gari yi yorua Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. ⁶Yeniban biru u kpuna u gu. Ma ba nɔn sika win baababan sikaɔ. Ma win bii Yoyakini u bandu kɔsire kua.

⁷Egibitin tabu kowobu ba n maa yarire ben tem di. Domi Babilonin sina boko u bu tem mwaari saa Egibitin daarun di sere n ka girari daa te ba mɔ Efaratiɔ.

Yoyakini

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛɛrio Bandun Gari II, 36:9-10)

⁸Wɔɔ yendu yiru sariwa Yoyakini u mɔ saa ye u bandu di. Win mɛron yɔsira Nɛhusita Elinatani Yerusalemugiin bii. ⁹Yoyakini wi, u n kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔsa u kua mam mam nge mɛ win tundo u raa kua.

¹⁰Saa ye sɔɔra Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaan tabu kowobu ba na ba Yerusalemu wɔri ba ye tarusi. ¹¹Ma wi sina bokon tii u na mi, u bu deema. ¹²Yera Yoyakini Yudaban sina boko u yara u Nɛbukanɛsaa wi sennɔ da ka win mɛro, ka win bwɔabu ka win sina asakpɔbu ka win yenun sɔm kowobun wirugibu. Ma Nɛbukanɛsaa u nɔn mwa u pirisɔm doke. U yeni kuawa win bandun wɔɔ nɔɔba itase sɔɔ.

¹³Ma u sɔa yerun arumani gura, ma u ten dendi yɔa ni Salomɔɔ u kua ka

wura kɔsuka, ma u maa sina kpaarun arumani gura nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. ¹⁴Ma u Yerusalemun wirugibu ka ben damgibu gura u ka da ben mi. Ben geera sɔawa tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Ben gaba sɔa sekobu gabu maa dɔa dɔkobu. Bwɛɛbwɛɛbu tɔnawa u deri. ¹⁵U sina boko Yoyakini ka win mɛro ka win kurɔbu ka win yenun sɔm kowobun wirugibu ka tem min damgibu kpuro gura u ka da Babiloniɔ. ¹⁶Tabu kowo be u gura ba sɔawa tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000). Ma nɔman sɔm kowobu ba sɔa tɔmbu nɔrɔbu (1.000). Be kpuro ba sɔawa tabu durɔ wɔrugɔba.

¹⁷Yen biru u Matania kua sunɔ Yoyakinin ayerɔ. Ma u nɔn yɔsiru kɔ Sedesiasi. Matania wi, u sɔawa Yoyakinin tondon wɔnɔ.

Sedesiasi

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛɛrio Jeremi 52:1-3 ka Bandun Gari II, 36:11-12)

¹⁸Saa ye Sedesiasi u bandu di Yerusalemuɔ, u mɔwa wɔɔ yenda tia. Ma u kua wɔɔ wɔkura tia bandu sɔɔ. Win mɛron yɔsira Hamutali Jeremi Libinagiin bii. ¹⁹Sedesiasi wi, u n kue dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Kɔsa ye Yoyakimu u raa kua, yera win tii u maa kua mam mam.

²⁰Ye kpuro ya koorɔ yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u ka Yudaba ka Yerusalemugibu mɔru kua domi u kɔ u bu fɛra u kɔ.

Ba Yerusalemu tarusi

(I maa mɛɛrio Jeremi 39:1-7; 52:3-11)

Saa ye sɔɔra Sedesiasi u Babilonin sina boko seesi.

25

¹Sedesiasin bandun wɔɔ nɔɔba nnɛse yen suru wɔkurusen sɔɔ wɔkurusewa Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u Yerusalemu wɔrima ka win tabu kowobu kpuro. Yera u win sansani gira yen bɔkuɔ. Ma ba kuku yenu kua ba ka sikerena. ²Ma ba wuu ge tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wɔɔ wɔkura tiase.

³Saa ye sɔɔra gɔɔra dam kua wuu ge sɔɔ. Wɔɔ gen suru nnɛsen sɔɔ

nɔɔba nnese sɔɔ, ⁴ Babilonigibu ba Yerusalemun gbāra te yaba. Ma Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba duki yakura min di wɔ̄kuru baa mɛ Babilonigii be, ba wuu ge tarusi. Yudaba ba yarawa saa kɔnnɔ ge ga wāa gbāraru yirun baa sɔɔn di, sina bokon saadiɛn bɔkuɔ, Yuudenin wɔwan bera gia. ⁵ Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa swīi. Ma ba nùn naamwɛ Yerikon wɔwaa. Yera win tabu kowobu ba yarina ba nùn deri. ⁶ Ma ba nùn mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaa. Miya ba nùn siri. ⁷ Ba win bibu sakira win wuswaa. Ma ba win tiin nɔni wɔwa. Yen biru ba nùn bɔkua ka sii gandun yɔni yiru ba ka da Babiloniɔ.

Ba Yerusalemun tɔn be ba tie

yoru mwɛɛra

(I maa mɛɛrio Yereimi 39:8-10; 52:12-30 ka Bandun Gari II, 36:17-21)

⁸ Nebukanɛsaan bandun wɔ̄ wɔkura nɔɔbu ka nnese sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔ̄ nɔɔba yiruse sɔ̄ra Nebusarada wi u sɔ̄a Babilonin sina bokon kɔsobun wirugii u na Yerusalemuɔ. ⁹ Ma u Yinni Gusunɔn sɔ̄a yeru dɔ̄ mɛni ka Isireliban sina kpaaru, ka dia ye ya gesi wā kpuro. Ye ya sɔ̄a damgibun dia u dɔ̄ mɛniwa. ¹⁰ Tabu kowo be ba nùn swīi ba Yerusalemun gbāraru kɔsuka.

¹¹ Ma u Isireli be ba tii wɛ ka be ba tie gura u ka doona. ¹² Adama u mɛɛra be ba bwɛɛbwɛɛru bo, ma u be deri Yerusalemu mi, bu ka gbea wuku, kpa ba n resɛm sɔmburu mɔ.

¹³ Babilonin tabu kowo be, ba Yinni Gusunɔn sɔ̄a yerun gbere ye ba kua ka sii gandun kɔsuka, ka yen yɔratii ka sere maa boo sii ganduguu gɛ sɔ̄ ba ra nim doke. Ma ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniɔ. ¹⁴ Ma ba maa ten dendi yānu gura ni ba kua ka sii gandun. Niya gbɛɛ ni ba ra ka torom gure, ka kaatonu ka wobunu ka nɔri. ¹⁵ Kɔsobun wirugii wi, win tii u ten doo sua ka ten gbɛa ye ba kua ka wura ka sii geesu, ¹⁶ ka sere sɔ̄a yerun gbere yiru ye, ka boo ge, ka yɔratii yi. Dendi yāa sii gandugii

ni Salomɔɔ u kua kpuro, niya ba gura. Goo kun kpɛ u nin bunum geeru gari. ¹⁷ Domi gbere yen tian gunum mu sɔ̄awa gɔm soonu yɛndu yiru sari. Ma ba yen wɔllɔ sii gandun sɔndi nge furɔ, gɔm soonu ita. Yen biru ba furɔ ge buraru koosi nge mangon marum. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandun. Nge mɛya ba maa yiruse kua.

¹⁸ Kɔsobun wirugii wi, u yāku kowo tɔnwero Seraya mwa, ka win yiruse Sofoni, ka sere maa tɔmbu ita be ba sɔ̄a yerun kɔnnɔ kɔsu. ¹⁹ Yen biru u tabu kowobun wirugii goo mwa ka tɔmbu nɔɔbu sina bokon bwāabu sɔ̄, ka sere tabu sunɔn tire yoro wi u ra tɔmbu soogeru mwɛ, ka sere maa damgibu gabu tɔmbu wata be ba tie wuu ge sɔ̄. ²⁰ Be kpurowa u sua u ka Babilonin sina boko daawa Ribilaa. ²¹ Ma Babilonin sina boko wi, u dera ba bu so ba go Ribila mi, Hamatin temɔ.

Nge mɛya ba ka Yudaba gura ba ka da tem tukumɔ sere mi n toma.

Ba Gedalia kua

Yudaban tem yɛro

(I maa mɛɛrio Yereimi 40:7-41:18)

²² Yen biru Babilonin sina boko Nebukanɛsaa u Gedalia Akikamun bii Safanin debubu kua Yuda be ba tien tem yɛro. ²³ Saa ye tabu kowobun wirugii be ba tie Yudaɔ ka ben tɔmbu, ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia kua ben tem yɛro, yera ba seewa ba da Gedalia win mi Misipaa. Wirugii beya Isimɛeli Netanian bii ka Yokanani Karean bii ka Seraya, Tanumɛti Netofagiin bii ka Yaasania Maakagiin bii. ²⁴ Yera Gedalia u gerua ka bɔri u nɛɛ, i ku Babilonin sinam ben berum ko. I sinɔ sɛɛ bɛsɛn tem mɛ sɔ̄ kpa i ben sina boko wi sɔ̄. I n kua mɛ, i ko i dobu nɔ.

²⁵ Adama wɔ̄ gen suru nɔɔba yiruse sɔ̄, Isimɛeli Netanian bii Elisaman debubu, wi u sɔ̄a sina bii u na, wi, ka tɔmbu wɔkuru gabu ba Gedalia go, ka Yudaba gabu ka maa Babilonigii be ba wāa ka wi. ²⁶ Ma Yuda be ba tie saa ben wirugibun di sere ka bwɛɛbwɛɛbɔ, ka ben tabu kowobun wirugii be, ba seewa ba kpikiru sua

ba da Egibitiɔ. Domi ba Babilonigibun
berum mɔ.

Ba Yoyakini yara pirisəm di
(I maa mɛɛrio Yeremi 52:31-34)

²⁷ Ye ba Yoyakini Yudaban sina
boko mwa ba ka da Babiloniɔ, yen
wɔɔ tɛna ka nɔɔba yiruse sɔɔra Efili
Mɛrodaki u bandu di Babiloniɔ. Wɔɔ
gen suru wɔkura yirusen sɔɔ yɛnda
nɔɔbu ka yiruse sɔɔra u Yoyakini wi
yara pirisəm di. ²⁸ U ra ka nùn gari
ko ka kīru. Ma u nùn aye bɛɛɛgiri
wɛ. Win aye te, ta sinam be ba
yoru dimɔ Babiloniɔ kpuroginu kere.
²⁹ Babilonin sina boko wi, u dera ba
Yoyakini yāa kpaanu sebusia dɔma te
u nùn yara pirisəm di. Sanna ba ra
di sere Yoyakini u da u ka gu. ³⁰ Yèn
bukata u mɔ kpuro sina boko wi, u
ra nùn wɛwa baadomma sere ka win
wāarun tōru kpuro sɔɔ.

ISIRELIBAN BANDUN GARI GBIIKII

À n gina Isireliban bandun garin tire gbiikiru gara kaa nɛɛ, Samuelin tirera yɛro u sua u ka tu yorua. Dafidin bandun gariya u m̀ te Gusunon tii u swii. Yɛro u kɪ u sun s̄osi ma Gusunɔ turowa u s̄a Isireliban sina boko. Ma ben sinam be u ra swii mi, ba s̄a win s̄om kowobu.

Ta maa sun s̄omɔ ma Dafidiwa u s̄a yerun banan himba ka ten s̄oma kpuron s̄oru kua. Ma u Lefiba b̄onu kua wuu wuuka s̄aarun s̄. Adama Salomɔwa u tu bana.

Tire ten kpunaa

1. Bwese t̄ki ka yin t̄mbun ȳisa, wiru 1n di sere wiru 9.
2. S̄olun ḡo, wiru 10.
3. Dafidin bandun gari, wiru 11n di sere wiru 29.

ISIRELIBAN BWESE T̄KI

Adamun bweserun t̄kan di n ka girari Esaun bibun bweserɔ

¹ Adamuwa u s̄a Setin tundo. Ma Seti u maa En̄si mara. ² Ma En̄si u Kenani mara. Ma Kenani u Mahalal̄eli mara. Ma Mahalal̄eli u maa Yer̄edi mara. ³ Yer̄ediwa u En̄ku Mara. Ma En̄ku u Metusela mara. Ma Metusela u Lem̄eki mara. ⁴ Ma Lem̄eki u maa N̄we mara. N̄we wiya u s̄a Semu ka Kamu ka Yaf̄etin tundo.

⁵ Be ba s̄a Yaf̄etin bibu, bera Gom̄ɛɛ, ka Maḡogu, ka Madai, ka Yafani, ka Tubali, ka M̄ɛɛki, ka sere maa Tirasi. ⁶ Be ba s̄a Gom̄ɛɛn bibu, bera Asikenasi, ka Rifati, ka Togaama. ⁷ Be ba s̄a Yafanin bibu, bera Elisa, ka Taasisa, ka Kitimu, ka sere Dodanimu.

⁸ Kamun biba, Kusi, ka Misiraimu, ka Puti, ka sere Kanani. ⁹ Kusi biba maa, Saba, ka Hafila, ka Sabuta, ka Raema, ka sere Sabuteka. Be ba s̄a Raeman bibu, bera Seba ka Dedani. ¹⁰ Kusi u maa bii mara wi ba sokumɔ Nimurodu. Wiya u gb̄ia u kua w̄ruḡo damgii handunia s̄o.

¹¹ Misiraimuwa u Ludiba mara ka Ananiba, ka Lehabuba, ka Nafituba, ¹² ka Paturusigibu, ka Kasulugibu, m̄in di Filisitiban bwesera yarima,

ka sere Kafitorigibu. ¹³ Kananiwa u Sidoni ka H̄eti mara. Sidoni wiya u s̄a win bii gbiikoo. ¹⁴ Kanani win bibu gaba ba kua Yebusiba, ka Am̄oreba, ka Girigasiba, ¹⁵ ka Hefiba, ka Aakiba, ka Siniba, ¹⁶ ka maa Aafadiba, ka Semarigibu, ka Hamatiba.

¹⁷ Be ba s̄a Semun bibun bweseru, bera Elamu, ka Asuri, ka Aapasadi, ka Ludi, ka Aramu, ka Usi, ka Uli, ka Get̄ɛɛ, ka sere M̄ɛɛki. ¹⁸ Aapasadiwa u Sela mara. Ma Sela u maa Heberu mara. ¹⁹ Bii t̄on dur̄bu yiruw̄a Heberu u mara. Gbiikoon ȳisira Pel̄egi. Ȳisi ten tubusiana, ba b̄onu kua, ȳen s̄o win waati s̄ora duniagiba tem b̄onu kua. Win w̄onon ȳisira maa Yokutani. ²⁰ Yokutaniwa u Alim̄odadi mara, ka Selefu, ka Hasamaf̄eti, ka Yeraa, ²¹ ka Hadoramu, ka Usali, ka Dikila, ²² ka Ebali ka Abimāeli, ka Seba, ka Ofiri, ka Hafila, ka Yobabu. ²³ Beni kpurowa ba s̄a Yokutanin bibu.

²⁴ Semuwa u Aapasadi mara. Ma Aapasadi u maa Sela mara. ²⁵ Selawa u Heberu mara. Ma Heberu u Pel̄egi mara. Ma Pel̄egi u maa Rehu mara. ²⁶ Rehuwa u Serugu mara. Ma Serugu u Nakori mara. Ma Nakori u maa Tera mara. ²⁷ Terawa u Aburamu mara wi ba maa sokumɔ Aburhamu.

²⁸ Aburhamun biba, Isaki ka Isim̄eli. ²⁹ Ben bibun bweseru wee. Isim̄elin bii gbiikoowa N̄baȳotu. Win w̄onoba Kedaa, ka Adibeli, ka Mibusamu, ³⁰ ka Mikima, ka Duma, ka Masa, ka Hadadi, ka Tema, ³¹ ka Yeturi, ka Nafisi, ka sere K̄edima. Beniwa ba s̄a Isim̄elin bibu.

³² Aburhamun kur̄o wi ba m̄o Ketura, win biba Simurani, ka Yokusani, ka M̄edani, ka Madiani, ka Yisibaku, ka sere Sua. Yokusanin biba maa Seba ka Dedani. ³³ Madianin biba Efa, ka Ef̄ɛɛ, ka En̄ku, ka Abida, ka Elida. Beni kpurowa ba s̄a Keturan bibu ka win nikur̄ominu.

³⁴ Aburhamuwa u Isaki mara. Isakin biba Esau ka Isireli. ³⁵ Be ba s̄a Esaun bibu, bera Elifasi, ka Rew̄eli, ka Yeusi, ka Yalamu, ka sere Kore. ³⁶ Be ba s̄a Elifasin bibu, bera Temani, ka Omaa, ka Sefi, ka Gatamu, ka Kenasi, ka Tinna, ka sere Am̄aleki. ³⁷ Be ba s̄a Rew̄elin bibu, bera Nahati, ka Seraki,

ka Sama, ka sere Misa. ³⁸ Seirin biba Lotani, ka Sobali, ka Sibeoni, ka Ana, ka Disoni, ka Esee, ka sere Disani. ³⁹ Be ba sãa Lotanin bibu, bera Hori, ka Homamu. Lotanin sesuwa Tinna. ⁴⁰ Be ba sãa Sobalin bibu, bera Aliani, ka Manahati, ka Ebali, ka Sefi, ka sere Onamu. Sibeonin biba maa Aya ka Ana. ⁴¹ Anan biiwa Disoni. Disonin biba maa Hamurani, ka Esibani, ka Yitirani, ka sere Kerani. ⁴² Be ba sãa Eseen bibu, bera Bilani, ka Safani, ka Yakani. Be ba maa sãa Disanin bibu, bera Usi ka Arani.

Edõmun sinambu

(I maa mærio Torubu 36:31-43)

⁴³ Sinam be ba bandu di Edõmuõ, Isireliba bu sere maa bandu swi ben temõ, bera Bela, Beorin bii. Win wuun yisira Dinaba. ⁴⁴ Ye Bela u gu, ma Yobabu, Serakin bii, Botisiragii u gõna kãsire kua. ⁴⁵ Ye Yobabu u gu, ma Husamu, Temanigii u gõna kãsire kua. ⁴⁶ Ye Husamu u gu, ma Hadadi, Bedadin bii u gõna kãsire kua. Wiya u Madianiba go Mõabun baru kpaanõ. Win wuuwa Afiti. ⁴⁷ Ye Hadadi u gu, ma Samula, Masirekagii u gõna kãsire kua. ⁴⁸ Ye Samula u gu, ma Sõõlu, Rehobõtugii u gõna kãsire kua. Rehobõtu ye, ya wãawa daa bakarun bera gia. ⁴⁹ Ye Sõõlu u gu, ma Baali Hanani, Akaborin bii, u gõna kãsire kua. ⁵⁰ Ye Baali Hanani u gu, ma Hadari, Paigii, u gõna kãsire kua. Win kurõn yisira Mõhetabeli, Matiredin bii, Mõsaabun debubu.

⁵¹ Hadarin gõõn biru, Edõmuba ba bandu bõnu kuawa bwese kera ka bwese kera. Be ba kua wirugibu bwese keri yi sãõ, bera Tinna, ka Alifa, ka Yeteti, ⁵² ka Oholibama, ka Ela, ka Pinani, ⁵³ ka Kenasi, ka Temani, ka Mibisaa, ⁵⁴ ka Madieli, ka Iramu. Be ba kua ben bwese keri wirugibu Edõmuõ, bera mi.

Yudan bibun bweseru

2

¹ Yakõbu wi ba maa sokumõ Isireli, win bibun yisa wee. Rubeni, ka Simeõ, ka Lefi, ka Yuda, ka Isakari, ka Sabuloni, ² ka Danu, ka Yosefu, ka Benyamẽẽ, ka Nefitali, ka Gadi, ka Asee.

³ Be ba maa sãa Yudan bibu, bera Eri ka Onani, ka Sela. Ben merowa Sua, Kananigii. Eri, Yudan bii gbiikoo wi, u kõsa kua Yinni Gusunõn nõni sãõ, ma Yinni Gusunõ u dera u gu. ⁴ Tamaa Yudan biigii kurõwa u nùn Peresi ka Seraki marua. Ma Yudan bibu kpuro ba kua tãmbu nãõbu. ⁵ Be ba sãa Peresin bibu, bera Hesironi, ka Hamulu. ⁶ Serakin biba maa Simiri, ka Etani, ka Hemani, ka Kalikoli, ka sere Dara. Be kpuro ba kuawa mi tãmbu nãõbu. ⁷ Kaamiwa u Akani mara. Akani wiya u Isireliba nõni swãaru kpẽẽ kõsa ye u kuan sã. U yãnu sua ni Gusunõ u nẽẽ bu kpeerasia mam mam. ⁸ Etanin biiwa Asaria. ⁹ Be ba maa sãa Hesironin bibu, bera Yerameeli, ka Ramu, ka Kalebu, wi ba maa sokumõ Kelubai.

¹⁰ Ramuwa u Aminadabu mara. Ma Aminadabu u maa Nasoni mara, wi u kua Yudaban wirugii. ¹¹ Nasoni wiya u Saluma mara. Ma Saluma u maa Boasi mara. ¹² Boasiwa u Yobedi mara. Ma Yobedi u maa Isai mara. ¹³ Eliabuwa u sãa Isain bii gbiikoo. Ma Abinadabu u sãa yiruse. Ma Sama u sãa itase. ¹⁴ Ma Netaneli u sãa nnese. Ma Radai u sãa nãõbuse. ¹⁵ Ma Osemu u sãa nãõba tiase. Ma Dafidi u sãa nãõba yiruse. ¹⁶ Ben sesuba Seruya ka Abigali. Be ba sãa Seruyan bibu, bera Abisai ka Yoabu ka Asaeli. Ba sãawa mi, be ita. ¹⁷ Amasan merowa Abigali. Win tundowa maa Yetẽẽ, Isimeeli.

¹⁸ Kalebu, Hesironin bii u tøn durõbu ita mara ka win kurõ Asuba. Bera Yesẽẽ ka Sobabu ka Aadoni. U maa ka Yeriõtu mara. ¹⁹ Ye Asuba u gu, ma Kalebu u Efarata sua kurõ. Ma Efarata wi, u nùn Huri marua. ²⁰ Huri wiya u Uri mara. Ma Uri u maa Besaleli mara.

²¹ Yen biru, ye Hesironi u kua wõõ wata, yera u Makiri, Galadin tondon bii sua kurõ. Ma u nùn Segubu marua. ²² Segubu wiya u Yairi mara. Yairi wi, u wusu wawa yenda ita Galadin temõ.

²³ Adama Gesuriba ka Sirigibu ba Yairin wuu si wõri ba mwa ka Kenatin wusu ka sin baru kpaanu kpuro. Su sãawa wusu wata. Be ba wãa wuu si sãõ kpuro, ba sãawa Makiri Galadin tondon debuminu. ²⁴ Hesironi, Abian

durɔn gɔɔn biru, Kalɛbu u maa ka Efarata mɛnna ma u nɔn bii tɔn durɔ marua wi ba sokumɔ Asuri. Asuri wiya u sɔa Tekoagibun sikado.

²⁵ Yerameɛli, Hɛsironin bii gbiikoon biba, Ramu, ka Buna, ka Oɛni, ka Oɛmu, ka Akiya. Ramuwa u sɔa ben gbiikoo. ²⁶ Yerameɛli wi, u maa kurɔ goo sua wi ba sokumɔ Atara, Onamun mɛro. ²⁷ Ramu, Yerameɛlin bii gbiikoon biba Maasi, ka Yamini, ka Ekɛɛ. ²⁸ Be ba sɔa Onamun bibu, bera Samai, ka Yada. Be ba maa sɔa Samain bibu, bera Nadabu ka Abisuri. ²⁹ Abisurin kurɔn yĩsira Abihaili. Wiya u nɔn Akubani ka Mɔlidi marua. ³⁰ Be ba sɔa Nadabun bibu, bera Selɛdi ka Apaimu. Selɛdi wi, u nɔn bii mara u ka gu. ³¹ Apaimuwa u Yisei mara. Ma Yisei u Sesani mara. Ma Sesani u maa Alai mara. ³² Be ba sɔa Yada, Samain wɔnɔn bibu, bera Yetɛɛ ka Yonatham. Yetɛɛ wi, u nɔn bii mara u ka gu. ³³ Be ba sɔa Yonatham bibu, bera Pelɛti ka Sasa. Beni kpurowa ba sɔa Yerameɛlin bibun bweseru.

³⁴ Sesani u nɔn bii tɔn durɔbu mara. Bii tɔn kurɔbu tɔnawa u mara. Sesani wi, u Egibitigii goo mɔ yoo, wi ba ra soku Yara. ³⁵ Ma Sesani u win bii tɔn kurɔ sua u Yara win yoo Egibitigii wi wɛ u sua kurɔ. Ma u nɔn Atai marua. ³⁶ Ataiwa u Natani mara. Ma Natani u maa Sabadi mara. ³⁷ Sabadiwa u Efilali mara. Ma Efilali u Obɛdi mara. ³⁸ Obɛdiwa u Yehu mara. Ma Yehu u maa Asaria mara. ³⁹ Asariawa u Halesi mara. Ma Halesi u maa Elasa mara. ⁴⁰ Elasa u Sisimai mara. Ma Sisimai u maa Salumu mara. ⁴¹ Salumuwa u Yekamia mara. Ma Yekamia u Elisama mara.

⁴² Kalɛbu, Yerameɛlin mɔɔn bii gbiikoowa Mesa, wi u sɔa Sifun tundo ka Maresa wi u sɔa Heboronin tundo. ⁴³ Be ba sɔa Heboronin bibu, bera Kore, ka Tapua ka Rekɛmu, ka Sema. ⁴⁴ Semawa u Rakamu, Yɔɔkamun tundo mara. Rekɛmuwa u maa Sammai mara. ⁴⁵ Sammaiwa u Maoni mara. Ma Maoni u Beti Suri mara. ⁴⁶ Efa, Kalɛbun kurɔ goo, wiya u Harani, ka Mɔsa, ka Gasesi mara. Harani wi, u maa bii mara ma u nɔn yĩsiru kɔ Gasesi. ⁴⁷ Be ba sɔa Yada

bibu, bera Regɛmu ka Yotamu, ka Gesani, ka Pelɛti, ka Efa, ka Saafu. ⁴⁸ Maaka, Kalɛbun kurɔ goowa u Sebɛɛ ka Tirana mara. ⁴⁹ Yen biru u maa Saafu, Madimanan tundo mara, ka Sefa, Makibena ka Gibeon tundo. Kalɛbu u bii tɔn kurɔ mara. Wiya ba mɔ Akusa.

⁵⁰ Win kurɔ Efaratan bii gbiikoowa Huri. Bibu itawa Huri u mara. Bera Sobali wi u sɔa Kiriati Yarimun kaba wuko, ⁵¹ ka Saluma, Betelehɛmun kaba wuko, ka Harefu, Beti Gedɛɛn kaba wuko. ⁵² Be ba sɔa Sobali, Kiriati Yarimun kaba wukon bweseru, bera Haroegibu, ka Mɛnuhɔtugibun sukum, ⁵³ ka bwese kɛri yi yi wɔa Kiriati Yarimuɔ. Yiya Yetɛɛba, ka Putiba, ka Sumatiba, ka Misiraiba. Bwese kɛri yin min diya Soreagibu ka ɛsitaoligibu ba yara.

⁵⁴ Saluman min diya Betelehɛmugibu ba yara ka Netofagibu, ka Atarɔtu Beti Yoabugibu, ka Manahatigibun sukum, ka Soreagibu, ⁵⁵ ka be ba ra tirenu yore ba ka wɔa Yabɛsiɔ. Bera Tireatigibu ka Simɛatigibu ka Sukatigibu. Ba sɔawa Keniba be ba yara Hamatin bweserun di wi u sɔa Rekabun bweserun sikado.

Dafidin bibun bweserun tɔka

3

¹ Bii be Dafidi u mara Heboroniɔ ben yĩsa wee. Amɔɔ, Akinɔamu Yisireɛligiin biiwa u sɔa gbiikoo. Ma Daniɛli, Abigali, Kaameligiin bii u sɔa yiruse. ² Ma Abusalɔmu, Maakan bii u sɔa itase. Maaka wi, u sɔawa Talimai, Gesurin sina bokon bii. Ma Adoniya, Hagitin bii u sɔa nnɛse. ³ Ma Sefatia, Abitalin bii u sɔa nɔɔbuse. Ma Yitireamu, Egilan bii u sɔa nɔɔba tiase. Egila wi, u maa sɔawa Dafidin kurɔbun turo. ⁴ Be nɔɔba tia yera ba nɔn marua Heboroniɔ. Dafidi u bandu diwa Heboroni mi wɔɔ nɔɔba yiru ka suru nɔɔba tia. Yen biruwa u maa bandu di Yerusalemɔ wɔɔ tena ka ita. ⁵ Bii be u maa mara Yerusalemɔ, bera Simɛa, ka Sobabu, ka Natani ka Salomɔɔ. Bibu nnɛ ye, ya sɔawa Bati Seba, Amiɛlin biin bibu. ⁶ Dafidi u maa bibu gabu mara. Bera

Yibaa, ka Elisua, ka Elifeleti, ⁷ ka Nōga, ka Nefēgi, ka Yafia, ka Elisama, ⁸ ka Eliada, ka Elifeleti. Ba sāawa mi be nōba nnε. ⁹ Be ba sāa Dafidin bibu bera mi, win kurabu gabun bibu baasi. Ben sesuwa Tamaa.

¹⁰ Salomōwa u Roboamu mara. Ma Roboamu u Abiya mara. Ma Abia u Asa mara. Ma Asa u Yosafati mara. ¹¹ Ma Yosafati u Yoram mara. Ma Yoram u Akasia mara. Ma Akasia u Yoasi mara. ¹² Ma Yoasi u Amasia mara. Ma Amasia u Asaria mara. Ma Asaria u Yotamu mara. ¹³ Ma Yotamu u Akasi mara. Ma Akasi u Esekiasi mara. Ma Esekiasi u Manase mara. ¹⁴ Ma Manase u Amō mara. Ma Amō u Yosias mara. ¹⁵ Be ba sāa Yosiasin bibu, be wee. Yohananiwa u sāa gbiikoo. Ma Yoyakimu u sāa yiruse. Ma Sedesiasi u sāa itase. Ma Salumu u sāa nnese. ¹⁶ Be ba sāa Yoyakimun bibu, bera Yekonia ka Sedesiasi.

¹⁷ Be ba maa sāa Yekonian bibu, bera Asiri wi u Sealitieli mara, ¹⁸ ka Maakiramu, ka Pedaya, ka Senasaa, ka Yekamia, ka Hosama, ka Nedabia. ¹⁹ Be ba sāa Pedayan bibu, bera Sorobabeli ka Simeī. Be ba maa sāa Sorobabelin bibu, bera Mesulamu ka Hanania. Selomitiwa u sāa ben sesu. ²⁰ Pedaya wi, u maa bibu nōbu gabu mara. Bera Hasuba, ka Oheli, ka Berekia, ka Hasadia, ka Yusabu Hesedi.

²¹ Be ba sāa Hananian bibun bweseru, bera Pelatia, ka Esai, ka Refayan bibu, ka Ananin bibu, ka Abudiasin bibu, ka Sekanian bibu. ²² Bibu nōba tia Sekania u mara. Bera Semaya, ka Hatusi, ka Yigeali, ka Bariaki, ka Nearia, ka Safati. ²³ Bibu itawa Nearia u mara. Bera Elionai, ka Esekiasi, ka Asirikamu. ²⁴ Be ba maa sāa Elionain bibu, bera Hodafia, ka Eliasibu, ka Pelaya, ka Akubu, ka Yokanani, ka Delaya, ka Anani. Ba maa sāawa mi be nōba yiru.

Yudan bibun bweseru

4

¹ Be ba sāa Yudan bibu, bera Peresi, ka Hesironi, ka Kaami, ka Huri, ka Sobali. ² Reaya, Sobalin biiwa u Yasati mara. Ma Yasati u Akumai ka Lahadi

maru. Bera ba sāa Sorean bweserun tōka.

³⁻⁴ Huri, Efaratan bii gbiikoo, Betelehamun kaba wuko, u bibu mara. Bera Etamu, ka Yisireeli, ka Yisima, ka Yidibasi, ka ben sesu Heseleponi, ka Penueli, Gedorin kaba wuko, ka Esee, Husan kaba wuko.

⁵ Kurabu yiruwa Asuri, Tekoan kaba wuko u mō. Bera Helea ka Naara. ⁶ Be Naara u nūn marua, bera Akusamu, ka Hefee, ka Temeni, ka Akasitari. ⁷ Be ba sāa Helean bibu, bera Sereti, ka Sokaa, ka Etinani.

⁸ Kasiwa u Anubu ka Sobeba mara. Hosi win min diya Akaakeli, Harumun biin bwese tōka ya yara.

⁹ Yabesi u beere mō n kere win wōnabu. Win mero u nūn yīsi te kāwa yēn sō u wahala kua win marubu sō. ¹⁰ Yabesi wi, u kanaru kua u nee, Gusunō, Isireliban Yinni, a de wunen domaru ta n man wāasi. A nen tem kpāaru sosio. A wunen nōmu demio a man kōsu. Kpa a de nōni swāaru ka wahala yu ka man tonda.

Ma Gusunō u nūn kua ye u bikia.

¹¹ Kelubu, Sukan mōwa u Mekiri, Esitonin tundo mara. ¹² Esitoniwa u sāa Rafa ka Paseaki ka Tekinan yenugibun sikado. Tekina wiya u wuu ge ba mō Nakasi swīi. Ben bibun bwesera ta sina Rekaō.

¹³ Be ba sāa Kenasin bibu, bera Otinieli ka Seraya. Otinielin biiwa maa Hatati. ¹⁴ Menotaiwa u Ofara mara. Ma Seraya u maa Yoabu mara. Yoabu wiya u sāa sōm kowobun sikado be ba wāa wōwaō ye ba mō Nōman sōm kowobun wōwa.

¹⁵ Kalebu, Yefunen biiwa u Iru ka Ela ka Naamu mara. Elawa u maa Kenasi mara.

¹⁶ Be ba sāa Yehaleelin bibu, bera Sifu, ka Sifa, ka Tiria, ka Asareli.

¹⁷⁻¹⁸ Esidasin biba Yetee, ka Meredi, ka Efee, ka Yaloni. Meredi u Bitiya Egibiti sunon bii wōndia sua kurō, ma u nūn Mariamu ka Samai ka Yisiba marua. Yisiba wiya u wuu ge ba mō Esitemōa swīi. Ma Meredi wi, u maa kurō Yuda goo sua. Wiya u Yeredi mara, ka Hebee, ka Yekutieli. Yerediwa u wuu ge ba mō Gedori

swīi, ma Hebεε u maa Soko swīi, ma Yekutieli u maa Sanṓa swīi.

¹⁹ Hodiyaawa u Nakamun sesu sua kurṓ. Win bibun bwesera Gaamiba be ba wāa Keilaṓ ka sere Maakagibu be ba wāa Esitemṓaṓ.

²⁰ Be ba sāa Simṓon bibu, bera Amṓṓ, ka Rina, ka Beni Hanani, ka Tiloni. Be ba maa sāa Yisein bibun bweseru, bera Soketi ka win bii.

²¹ Be ba sāa Sela, Yudan biin bweseru, bera Eri, wi u wuu ge ba mṓ Leka swīi, ka Lada, wi u maa Maresa swīi, ka sere maa bwese te ta ra beka wesi ka wεε damgii Beti Asibeṓ, ²² ka Yokimu ka tṓn be ba wāa Kosebaṓ ka Yoasi ka Sarafu be ba Mṓabuba sua kurṓbu, ba sere na ba sina Lesemuṓ. Yeni ya koorawa yee yellun di. ²³ Ben bibun bwesera ta ra wekenu mṓm. Ba ra n wāa dāa gbaanṓ ka kpara yenṓ ba n sina boko sṓmburu kuammε.

Simṓon bibun bweseru

²⁴ Be ba sāa Simṓon bibun bweseru, bera Nemueli, ka Yamini, ka Yaribu, ka Seraki, ka Sṓlu. ²⁵ Ye Sṓlu u seewa, yera u Salumu mara. Ma Salumu u maa seewa u Mibusamu mara. Ma Mibusamu u maa Misama mara. ²⁶ Ye Misama u seewa, yera u Hamueli mara. Ma Hamueli u maa seewa u Sakuri mara. Ma Sakuri u maa Simeṓ mara. ²⁷ Bii tṓn durṓbu wṓkura nṓṓbu ka tia Simeṓ u mara ka sere bii tṓn kurṓbu nṓṓba tia. Ben bweseru ta n mara n dabi. Yen sṓna ta n kuure too nge Yudan bweseru.

²⁸⁻³¹ Wuu si sṓṓ ba wāa sere n ka girari Dafidin bandun waati sṓṓ, si ka sin baru kpaanu, siya Beri Seba, ka Mṓlada, ka Hasaa Suali, ka Bila, ka Etisemu, ka Toladi, ka Betueli, ka Hṓma, ka Sikilagi, ka Beti Maakabṓti, ka Hasaa Susimu, ka Beti Bire, ka Saaraimu, ³² ka maa wusu nṓṓbu yeni, Etamu, ka Aini, ka Rimṓṓ, ka Tokeni, ka Asani, ³³ ka sere maa wuu si su ka bu sikerene ka sin baru kpaanu n ka girari sere Balatiṓ. Ye ba yorua ben wāa yenu ka ben bwese tṓkan sṓ, yera mi.

³⁴ Be ba sāa Simṓon bwese keran wirugibu, bera Mesobabu, ka Yamuleki, ka Yosa, Amasian bii, ³⁵ ka Yoeli ka Yehu, Yosibian bii, Serayan debubu, Asiṓlin sikadobu,

³⁶ ka Elionai, ka Yaakoba, ka Yesosaya, ka Asaya, ka Adieli, ka Yesimieli, ka Benaya, ³⁷ ka Sisa, Sifein bii, Alonin debubu, Yedaya ka Simuri ka Semayan sikadobu. ³⁸ Beniwa ba sāa wirugibu ben bwese kerṓ sṓṓ. Ma ben bwesera marura ba dabia. ³⁹ Ma ba da Gedorin bera gia n ka da wṓwan sṓṓ yari yeru gia bu ka yakasu kasu ben yaa sabenun sṓ. ⁴⁰ Ba yaka geesu wa mi. Ben tem mε, mu kpā. Ma mu wāa bṓri yendu sṓṓ. Domi be ba raa wāa mi yellu ba sāawa Kamun bweseru. ⁴¹ Esekiasi, Yudaban sina bokon waati sṓṓra tṓn be, ba na tem mε sṓṓ, ma ba Maoniba kpeerasia mam mam. Ma ba ben kunu wṓri ba kṓsuka. Ma ba sina tem mε sṓṓ. Domi yakasu wāa mi, ben yāanun sṓ.

⁴² Simṓon bwese keran tṓmbu gabu ba da Seirin guurṓ. Ben geera sāawa tṓmbu nεera wunṓbu (500). Be ba maa sāa ben wirugibu, bera Pelatia, ka Nearia, ka Refaya, ka Usieli, Yisein bii. ⁴³ Ma ba Amaleki be ba tie mi go. Ma ba sina mi, sere ka gisṓn gisṓ.

Rubenin bwese keran tṓmbu

5

¹ Rubeni u sāawa Isirelin bii gbiikoo. N deema Rubeni wi, u ka win tondon kurṓ kpuna. Ma ba win yerumaru mwa ba win wṓnṓ Yosefun bibu wε. Yen sṓna ba n win bwese keran tṓmbun yīsa tireru doke yerumarun swaa sṓṓ. ² Isirelin bii be sṓṓ, Yudawa u dam bo. Win bwese keran diya kparo u yara. Adama Yosefun biba ba yerumaru wε.

³ Be ba sāa Rubeni, Isirelin bii gbiikoon bibu, bera Enṓku, ka Paalu, ka Hesironi, ka Kaami.

⁴ Yoeliwa u Semaya mara. Ma Semaya u seewa u Gṓgu mara. Ma Gṓgu u maa seewa u Simeṓ mara. ⁵ Ye Simeṓ u seewa, ma u Misee mara, ma Misee u seewa u Reaya mara. ⁶ Ma Reaya u seewa u Baali mara. Ma Baali u seewa u Beera mara. Wiya u sāa Rubeniban wirugii. Wiya Tigilati Pilesεε, Asirin sina boko u yoru mwa.

⁷ Beeran tṓmbun yīsa wee nge mε ba ka bu tireru doke yenu ka yenu,

bwese kera ka bwese kera, ka nge me ba ka kerane. Yeyeliwa u saa ben ghiikoo. Ma Sakari u swi, ⁸ ka Bela, Asasin bii, Seman debubu, Yoelin sikadobu.

Belan tema Aroeen di, n ka da guu te ba mō Neboō, sere ka Baali Meoniō. ⁹ Sōo yari yeru gia, win tem mu wāawa saa Efaratin daarun di sere n ka da ghaburun duu yerō. Domi ben yaa sabenu nu dabia Galadin tem me sōo. ¹⁰ Sōolu, sina bokon waati sōo, ba ka Hagareniba tabu kua ba kamia. Ma ba sina ben wāa yenō Galadin sōo yari yerun bera gia kpuro.

Gadin bwese keran tumbu

¹¹ Gadin bwese keran tumbu ba sina Rubeniban deedeeru sōo yēsan nōm geu gia, Basanin temō sere n ka girari Salikao sōo yari yeru gia. ¹² Yoelin bwese kera ya kpāaru bo. Ma Safamugia ya saa yiruse. Ma Yanaigia ka Safatigia ya wāa Basaniō. ¹³ Bwese kerī nōba yiru gēe maa wāa. Yiya Mikaelin bwese kera, ka Mesulamugia, ka Sebagia, ka Yoraigia, ka Yakanigia, ka Siagia, ka sere Ebēegia. ¹⁴ Be ba sāa Abihailin bibun bweseru, bera Huri, ka Yaroasi, ka Galadi, ka Mikaeli, ka Yesisai, ka Yado, ka sere Busi. ¹⁵ Aki, Abudiēlin bii, Gunin debubuwa u saa ben wirugii. ¹⁶ Gadin bwese kerin tōn be, ba wāawa Galadiō ka Basaniō ka yen baru kpaanō ka yen kpara yenō saa Saronin di n ka da yen nōo bura yenō.

¹⁷ Ba ben bwese kerī yi kpuro tireru dokewa nge me yi ka swiine, Yotamu Yudaban sina bokon ka Yeroboamu Isireliban sina bokon waati sōo.

¹⁸ Rubenin bwese kera ka Gadigia ka sere Manasen bwese keran bonu ba tabu durō damgibu mō be ba koo kpī bu tereru ka takobi nene kpa bu tendu to. Ba maa tabu tobu yē gem gem. Ben geera sāawa tumbu nōrōbun suba weeru ka nne ka tumbu nata ka wunōbu ka wata (44.760). Ba maa sōoru sāa bu ka tabu to. ¹⁹ Ma ba Hagareniba ka Yeturigibu, ka Nafisigibu, ka Nōdabugibu tabu wōri. ²⁰ Sanam me ba taa bi mō, ba Yinni Gusunō somiru kana domi ba ben naane doke wi sōo. Ma ba Hagarenigii

be, ka be ba bu somiru na kamia. ²¹ Ma ba ben yaa sabenu mwēera. Niya yooyoosu nōrōbun suba weeraakuru (50.000) ka yāa ninu nōrōbun suba goobu ka weeraakuru (250.000) ka kētekunu nōrōbun suba yiru (2.000) ka sere tumbu nōrōbun suba wunōbu (100.000). ²² Tōn be ba go taa bi sōo, ba dabi. Domi Yinni Gusunōwa u dera n koorā me. Ma ba sina tem mi sere n ka tura saa ye ba bu yoru mwa ba ka doona.

Manasen bwese kera

²³ Manasen bwese keran sukum mu na mu sinawa tem me mu wāa Basaniō, n ka da Baali Hēemōwō ka Seniriō, sere ka guu te ba mō Hēemōo. Tōn be, ba dabi. ²⁴ Ben wirugibun yīsa wee. Efeē, ka Yisei, ka Elieli, ka Asirieli, ka Yeremi, ka Hodafia, ka Yadieli. Ba sāawa tōn durō wōrugōba, ma ba yīsiru yara.

²⁵ Adama ba Gusunō ben baababan Yinni torari. Ba bwese tukunun būnu sāwa ni u raa kam koosia. ²⁶ Yen sāna wi, Gusunō Isireliban Yinni u dera Asirin sinam beni, Pulu ka Tigilati Pilesēē ba Rubeniba, ka Gadiba, ka Manasen bwese keran sukum yoru mwēera ba ka da Salasiō, ka Saboriō, ka Haraō, ka sere Gosanin daarun bōkuō. Miya ba wāa sere ka giso.

Lefi be ba sāa yāku kowo

tōnwerobu

²⁷ Be ba sāa Lefin bibu, bera Gēēsōni, ka Kehati, ka Mērari. ²⁸ Ye Kehati u seewa, ma u Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usieli mara. ²⁹ Ye Amuramu u seewa, ma u Aroni ka Mōwisi ka Mariamu mara. Ma Aroni u maa seewa u Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa mara. ³⁰ Ye Eleasaa u seewa, ma u Finēesi mara. Ma Finēesi u seewa u Abisua mara. ³¹ Ye Abisua u seewa ma u Buki mara. Ma Buki u seewa u Usi mara. ³² Ye Usi u seewa, ma u Seraya mara. Ma Seraya u seewa u Mērayōtu mara. ³³ Ye Mērayōtu u seewa, ma u Amaria mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara. ³⁴ Ye Akitubu u seewa, ma u Sadōku mara. Ma Sadōku u seewa u Akimasi mara. ³⁵ Ye Akimasi u seewa, ma u Asaria mara. Ma Asaria u seewa u Yokanani mara. ³⁶ Ye Yokanani u

seewa, ma u Asaria mara. Asaria wiya u ra yā kunu ko Yinni Gusunon sāa yerō te Salomō u bana Yerusalemū. ³⁷ Ye Asaria wi, u seewa, ma u Amaria mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara. ³⁸ Ye Akitubu u seewa ma u Sadōku mara. Ma Sadōku u seewa u Salumu mara. ³⁹ Ye Salumu u seewa, ma u Hilikiya mara. Ma Hilikiya u seewa u Asaria mara. ⁴⁰ Ye Asaria u seewa ma u Seraya mara. Ma Seraya u seewa u Yosadaki mara. ⁴¹ Sanam mē Yinni Gusunon u dera Nebukanēsaa u Yudaba ka Yerusalemugibu yoru mwēera u ka doona, ka Yosadaki wi sanna mi.

Lefin bwese keran

tambu gabu

6

¹ Lefiwa u Gēsōni ka Kehati ka Merari mara. ² Ye Gēsōni u seewa, ma u Libini ka Simēi mara. ³ Be ba sāa Kehatin bibu, bera Amuramu, ka Yisehari, ka Heboroni, ka Usieli. ⁴ Be ba maa sāa Merarin bibu, bera Makili ka Musi. Beni kpurowa ba kua wirugibu Lefin bwese kerī sō.

⁵ Ma Gēsōni u seewa u Libini mara. Ma Libini u seewa u Yasati mara. Ma Yasati u seewa u Simma mara. ⁶ Ma Simma u seewa u Yoasi mara. Ma Yoasi u seewa u Ido mara. Ma Ido u seewa u Seraki mara. Ma Seraki u seewa u Yatarai mara.

⁷ Kehatiba sō, Kehati u seewa u Aminadabu mara. Ma Aminadabu u seewa u Kore mara. Ma Kore u seewa u Asiri mara. ⁸ Ma Asiri u seewa u Elikana mara. Ma Elikana u seewa u Abiasafu mara. Ma Abiasafu u seewa u Asiri mara. ⁹ Ma Asiri u seewa u Tahati mara. Ma Tahati u seewa u Urieli mara. Ma Urieli u seewa u Osiasi mara. Ma Osiasi u seewa u Sōlu mara.

¹⁰ Be ba sāa Elikanan bibu gabu, bera Amasai ka Akimōti. ¹¹ Ahimōtin bweseru sō, Akimōti u seewa u Elikana mara. Ma Elikana u seewa u Sofai mara. Ma Sofai u seewa u Nahati mara. ¹² Ma Nahati u seewa u Eliabu mara. Ma Eliabu u seewa u Yeroamu mara. Ma Yeroamu u seewa u Elikana goo mara. ¹³ Samuelin biba maa sāa Yoeli ka Abiya.

¹⁴ Merarin bwese kera sō, Merari u seewa u Makili mara. Ma Makili

u seewa u Libini mara. Ma Libini u seewa u Simēi mara. Ma Simēi u seewa u Usa mara. ¹⁵ Ma Usa u seewa u Simēa mara. Ma Simēa u seewa u Hagiya mara. Ma Hagiya u seewa u Asaya mara.

¹⁶ Sanam mē ba Yinni Gusunon woodan kpakororu yii yeru waawa, sanam mēya Dafidi u Lefi ben gabu kua wom kowobun wirugibu Yinni Gusunon sāa yerō. ¹⁷ Bera ba ra wom kowobu kpare Yinni Gusunon kuu bekurugirun wuswaa sere Salomō u ra ka Yinni Gusunon sāa yeru bana Yerusalemū. Ba ben sōmburu kuawa dee dee nge mē ba bu ten wooda wē.

¹⁸ Be ba kua wom kowobun wirugibu ka ben bibun bweseru wee.

Kehatin bweseru sō, Hemaniwa u sāa wom kowobun wirugii. Win sikadobara Yoeli ka Samuēli, ¹⁹ ka Elikana, ka Yeroamu, ka Elieli, ka Toa, ²⁰ ka Sufu, ka Elikana, ka Mahati, ka Amasai, ²¹ ka maa Elikana goo, ka Yoeli goo ka Asaria, ka Sofoni, ²² ka Tahati, ka Asiri, ka Abiasafu, ka Kore, ²³ ka Yisehari, ka Kehati, ka Lefi, ka Isireli.

²⁴ Asafu u maa sāawa wom kowobun wirugii turo. Wiya u ra n wāa Hemanin nōm geu u n nūn somimō. Win sikadobara Berekia, ka Simēa, ²⁵ ka Mikaeli, ka Baaseya, ka Maakiya, ²⁶ ka Etini, ka Seraki, ka Adaya, ²⁷ ka Etani, ka Simma, ka Simēi, ²⁸ ka Yasati, ka Gēsōni, ka Lefi.

²⁹ Merarin bweseru sō, be ba ra womusu ko, ba ra n wāawa Hemanin nōm dwaru gia. Ben wirugiiwa Etani. Etani win sikadobara Kisi, ka Abudi, ka Maluku, ³⁰ ka Hasabia, ka Amasia, ka Hilikiya, ³¹ ka Amusi, ka Sani, ka Semē, ³² ka Makili, ka Musi, ka Merari, ka Lefi.

³³ Ben mero bisi be ba tie, bera ba ra sōma ko ye ya wāa Yinni Gusunon sāa yerō kpuro.

³⁴ Aroni ka win bibun bwesera ba ra yāku dō mwaararuginu ko yāku yeru wāllo kpa bu maa turare dō doke mi. Bera ba ra sōma kpuro ko dii te ta dēere gem gem sō kpa bu torarun yā kunu ko Isireliban sō nge mē Mōwisi, Gusunon sōm kowo u bu yiire. ³⁵ Aronin bweserun tōka wee.

Aroni u seewa u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u seewa u Finɛɛsi mara. Ma Finɛɛsi u seewa u Abisua mara. ³⁶ Ma Abisua u seewa u Buki mara. Ma Buki u seewa u Usi mara. Ma Usi u seewa u Seraya mara. ³⁷ Ma Seraya u seewa u Merayɔtu mara. Ma Merayɔtu u seewa u Amaria mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara. ³⁸ Ma Akitubu u seewa u Sadaku mara. Ma Sadaku u seewa u Akimasi mara.

Wuu si ba Lefin bibun

bweseru wɛ

³⁹ Ye ba tɛtɛ toba, be ba gbia ba tem wɛ bera Kehatin bwese keragibu, Aronin bweseru sɔɔ. Ben waa yenu ka ben kpara yenu ka ben tem naɔ bura yenu wee. ⁴⁰ Niya Heboroni ye ya waa Yudan temɔ ka yen kpara yenu ni nu ka ye sikerene. ⁴¹ Adama yen baru kpaanu, Kalebu, Yefunen biiwa ba mi wɛ. ⁴² Wu si ba Aronin bibun bweseru wɛ, siya Heboroni mi ba ko n da kpikuru de, ka Libina ka yen kpara yenu, ka Yatiri, ka Esitemɔa ka yen kpara yenu, ⁴³ ka Hileni ka yen kpara yenu, ka Debiri ka yen kpara yenu, ⁴⁴ ka Asani ka yen kpara yenu, ka Beti Semesi ka yen kpara yenu, ⁴⁵ ka Benyamɛen tem wuu sini, Gibeaa ka yen kpara yenu, ka Alemeti ka yen kpara yenu, ka Anatɔtu ka yen kpara yenu. Wu si kpuro su kuawa mi wɔkura ita nge mɛ bwese keri yi, yi geeru nɛ.

⁴⁶ Ye ba maa tɛtɛ toba, Kehatin bibun bwese te ta tie, ta wusu wɔkuru wa Efaraimun bwese keran tem sɔɔ ka Danun bwese keragim sɔɔ, ka Manasen bwese keran sukumgim sɔɔ. ⁴⁷ Geɛsonin bibun bweseru ta wusu wawa wɔkura ita nge mɛ ben bwese kerin geera nɛ. Wu si, su waa wa Isakarin bwese keran tem sɔɔ ka Aseɛn bwese keragim sɔɔ, ka Nefitalin bwese keragim sɔɔ ka Manasen bwese keragim sɔɔ Basaniɔ. ⁴⁸ Ye ba maa wure ba tɛtɛ toba, wusu wɔkura yiruwaa Merarin bibun bwesera wa Rubenin bwese keran tem sɔɔ, ka Gadigian tem sɔɔ, ka Sabulonigian tem sɔɔ nge mɛ ben bwese kerin geera nɛ. ⁴⁹ Isireliba ba maa Lefiba wusu gasu wɛ ka sin kpara yenu. ⁵⁰ Ba wuu

si gɔsawa ka tɛtɛ Yudan bwese keran temɔ, ka Simɛon bwese keragim sɔɔ, ka Benyamɛen bwese keragim sɔɔ.

⁵¹ Kehatin bibun bwese te ta maa tie, ta wusu wawa Efaraimun bwese keran tem sɔɔ. ⁵² Wu si ba bu wɛ, siya Sikemu ye ya waa Efaraimun guurɔ, ka yen kpara yenu. Miya ba ko n da kpikuru de. Ka Gesɛɛ ka yen kpara yenu, ⁵³ ka Yokumɛamu ka yen kpara yenu, ka Beti Horoni ka yen kpara yenu, ⁵⁴ ka Ayaloni ka yen kpara yenu, ka sere maa Gati Rimɔɔ ka yen kpara yenu. ⁵⁵ Wu si Manasen bwese keran sukum mu maa wa, siya Anɛɛ ka yen kpara yenu, ka Bileamu ka yen kpara yenu. Siya ba Kehatin bwese keragii be ba tie wɛ.

⁵⁶ Ba maa Geɛsonin bwese keran tɔmbu wusu wɛ. Wu si ba wa Manasen bwese keran sukum min di, siya Golani ye ya waa Basaniɔ ka yen kpara yenu, ka Asitarɔtu ka yen kpara yenu. ⁵⁷ Wu si ba wa Isakarin bwese keran min di, siya Kedesi ka yen kpara yenu, ka Dabarati ka yen kpara yenu, ⁵⁸ ka Ramoti ka yen kpara yenu, ka sere Anemu ka yen kpara yenu. ⁵⁹ Wu si ba wa Aseɛn bwese keran min di, siya Masikali ka yen kpara yenu, ka Abudoni ka yen kpara yenu, ⁶⁰ ka Hukaku ka yen kpara yenu, ka sere Rehabu ka yen kpara yenu. ⁶¹ Wu si ba wa Nefitalin bwese keran min di, siya Kedesi ye ya waa Galilen temɔ ka yen kpara yenu, ka Hamɔɔ ka yen kpara yenu, ka sere Kiriataimu ka yen kpara yenu.

⁶² Ba Lefi be ba tie Merarin bweseru sɔɔ wusu wɛ. Wu si ba wa Sabulonin bwese keran min di, siya Rimɔnɔ ka yen kpara yenu, ka Tabori ka yen kpara yenu. ⁶³ Wu si ba wa Rubenin bwese keran min di Yuudenin guru gia, Yerikon deederu sɔɔ yari yeru gia, siya Beseri ye ya waa tem saaraɔ ka yen kpara yenu, ka Yasa ka yen kpara yenu, ⁶⁴ ka Kedemoti ka yen kpara yenu, ka sere Mefati ka yen kpara yenu. ⁶⁵ Wu si ba maa wa Gadin bwese keran min di, siya Ramoti, Galadin temɔ ka yen kpara

yenu, ka Mahanaimu ka yen kpara yenu, ⁶⁶ ka Hesiboni ka yen kpara yenu, ka sere Yasēē ka yen kpara yenu.

Isakarin bibun bweseru

7

¹ Bibu nnēwa Isakari u mara. Bera Tola, ka Pua, ka Yasubu, ka Simuroni. ² Tolan biba Usi, ka Refaya, ka Yerieli ka Yamai, ka Yibisamu, ka sere Samuēli. Bera ba sāa wirugibu ben yenuso, Tolan bwese kera so. Ba sāawa wōrugōba ben waati ye so. Dafidin waati so, ben geera sāawa nōrōbun suba yenda yiru ka tōmbu nata (22.600). ³ Usin biiwa Yisiraya. Yisiraya ka win bibu ba sāawa be wirugibu nōbu. Win bii bera Mikaeli, ka Abudiasi, ka Yoeli, ka Yisiya. ⁴ Be ba wāa ka be sannu, tōn kurōbu ka bibu ba dabi sere ba koo kpī bu tōn durōbu nōrōbun suba tēna ka nōba tia (36.000) wa be so be ba koo kpī bu tabu ko.

⁵ Isakarin bwese kera so, be ba tireru doke, ben geera sāawa nōrōbun suba wēnē ka nōba yiru (87.000). Be kpuro ba sāawa wōrugōba.

Benyamēē ka Nefitalin

bibun bweseru

⁶ Bibu itawa Benyamēē u mara. Bera Bela, ka Bekēē, ka Yedieli. ⁷ Bibu nōbuwa Bela u mara. Bera Esiboni, ka Usi, ka Usieli, ka Yerimōti, ka maa Iri. Ben baawure u sāawa win bwese kera wirugii. Be kpuro maa wōrugōbara. Ba bu tireru doke ma ben geera kua nōrōbun suba yenda yiru ka tōmbu tēna ka nne (22.034). ⁸ Bekēēn biba Semira, ka Yoasi, ka Eliesēē, ka Elionai, ka Omiri, ka Yeremōti, ka Abiya, ka Anatōtu, ka Alamēti. Beni kpurowa ba sāa Bekēēn bibu. ⁹ Ma ba bu tireru doke nge mē ba ka swīnē bwese kera ye so. Be kpuro ba sāawa yenu yēro wōrugōba. Ma ben geera sāa tōnu nōrōbun suba yendu ka goobu (20.200). ¹⁰ Yediēlin biiwa Bilihani. Bilihanin biba maa Yeusi, ka Benyamēē, ka Ehudu, ka Kenaana, ka Setani, ka Taasisi, ka sere Akisasaa. ¹¹ Be kpuro ba sāawa Yediēlin bibun

bweseru. Be kpuro maa wōrugōbara. Ma ben baawure u sāa wirugii win bwese kera so. Ben geera sāawa nōrōbun suba wōkura nōbu ka yiru, ka tōmbu goobu (17.200) be ba koo kpī bu tabu ko.

¹² Supimu ka Hupimu ba sāawa Irin bibu. Ma Husimu u maa sāa Akēēn bii.

¹³ Nefitalin biba Yasieli, ka Guni, ka Yesēē, ka sere Salumu. Beni kpuro ba sāawa Bilihan nikurōminu.

Manasen bibun bweseru

¹⁴ Bii be Manase u ka win kurō Sirigii mara, bera Asirieli ka Makiri wi u sāa Galadin tundo. ¹⁵ Makiri wiya u Hupimu ka Supimu kurōbu sua. Win sesun yīsira Maaka. Win bii yirusen yīsira Selofadi. Bii tōn kurōba Selofadi wi, u mara. ¹⁶ Maaka, Makirin kurō u bii tōn durō mara ma ba nūn yīsiru kā Peresi. U maa wure u bii tōn durō mara ma ba nūn yīsiru kā Seresi. Seresi wiya u Ulamu ka Rekemu mara. ¹⁷ Ulamun biiwa Bedani.

Beniwa ba sāa Galadi, Makirin bii, Manasen debubun bibun bweseru.

¹⁸ Hamōlekēti, Galadin sesuwa u Isodu ka Abiesēē ka Mala mara. ¹⁹ Be ba sāa Semidan bibu, bera Akiyani ka Sikemu ka Likisi ka sere Aniamu.

Efaraimun bibun bweseru

²⁰ Efaraimun bibun bweseru wee. Efaraimu u Sutelaki mara. Ma Sutelaki u Beredi mara. Ma Beredi u Tahati mara. Ma Tahati u Eleada mara. Ma Eleada u Tahati mara. ²¹ Ma Tahati u Sabadi mara. Ma Sabadi u Sutelaki mara. Efaraimu u maa bibu yiru mara, Sutelaki baasi, beya Esēē ka Eleadi. Bera ba Gatigibu wōri bu ka sibun yaa sabenu mwa. Adama Gatigii be, siba bu go. ²² Ma Efaraimu u go wooru sina n ka tē. Ma win mero bisibu ba na ba nūn nukuru yemiasia. ²³ Yen biruwa u ka win kurō mēna, ma u gura sua u bii tōn durō mara. Ma ba nūn yīsiru kā Beria yēn sō u nuku sankiranu wa win yenuo. ²⁴ U maa bii tōn kurō mara wi ba mō Seraki. Wiya u Bēti Horoni bana ye ya wāa wōwao, ka ye ya wāa gunguru wōllō, ka maa Useni Seera. ²⁵ Ma Beria wi, u seewa u Refa mara. Ma Refa u seewa u Resefu mara. Ma Resefu u seewa u Telaki mara. Ma

Telaki u seewa u Takani mara. ²⁶ Ma Takani u seewa u Ladani mara. Ma Ladani u seewa u Amihudu mara. Ma Amihudu u seewa u Elisama mara. ²⁷ Ma Elisama u seewa u Nuni mara. Ma Nuni u seewa u Yosue mara.

²⁸ Tem me ba wa ba sina meya Beteli ka yen wuu si su ka ye sikerene. Siya Naarani ye ya waa soo yari yeru gia ka Gesee ye ya waa soo duu yeru gia ka yen baru kpaanu, ka Sikemu ka yen baru kpaanu, n ka girari Gasao ka yen baru kpaano.

²⁹ Tem me Manasen bibun bwesera wa, meya Beti Seani ka yen baru kpaanu, ka Taanaki ka yen baru kpaanu, ka Megido ka yen baru kpaanu, ka sere Dori ka yen baru kpaanu.

Wuu si soora Yosefu, Isirelin biin bibun bwesera sina.

Aseen bibun bweseru

³⁰ Be ba saa Aseen bibu, bera Yimina ka Yisifa ka Yisifi ka Beria ka sere ben sesu Seraki. ³¹ Be ba saa Berian bibu, bera Hebee ka Maakieli. Maakieli wiya u wuu ge ba mo Biisafiti swii. ³² Hebeewa u Yafleti mara ka Somee ka Hotamu ka sere ben sesu Sua. ³³ Be ba saa Yafletin bibu, bera Pasaki ka Bimali ka sere Asifati. Be ba saa Yafletin bibu, bera mi. ³⁴ Be ba saa Samen bibu, bera Aki ka Roga ka Huba ka sere Aramu. ³⁵ Be ba saa win wano Helemun bibu, bera Sofaki ka Yimina ka Selasi ka sere Amali. ³⁶ Be ba saa Sofakin bibu, bera Sua ka Haanefee ka Suali ka Beri ka Yimura, ³⁷ ka Beseri ka Hodu ka Samma ka Silisa ka Yitirani ka sere Beera. ³⁸ Be ba saa Yeten bibu, bera Yefune ka Pisipa ka sere Ara.

³⁹ Be ba saa Ulan bibu, bera Ara ka Hanieli ka sere Risia.

⁴⁰ Be ba saa Aseen bibun bweseru, bera mi. Ben baawure u saawa wirugii win berao. Be kpuro ba saawa warugaba. Be ba tireru doke, ben geera saawa narabun suba yenda noobu ka tia (26.000) be, be ba koo kpi bu tabu ko.

Benyameen bwese keragii

be ba waa Yerusalemuo

8

¹ Bibu noobuwa Benyameen u mara. Wee nge me ba ka swiine, Bela ka Asibeli ² ka Ara ka Noka ka sere Rafa. ³ Be ba saa Belan bibu, bera Adari ka Gera ka Abihudu ⁴ ka Abisua ka Naama ka Akoasi ⁵ ka Gera ka Sefufani ka sere Huramu.

⁶ Ehudun bii be ba saa wirugibu Gebagibun suunu soo, ma ba ka bu da Manahatio, ⁷ bera Namani ka Akiya ka sere Gera. Gera wi u ka bu da mi, wiya u Usa ka Ahihudu mara.

⁸ Saaramu u win kurabu yiru beni gira. Bera Husimu ka Baara. Yen biruwa u bibu gabu mara Moabuban temo. ⁹ Bii be u ka win kuro Hodesi mara, bera Yobabu ka Sibiya ka Mesa ka Malikamu, ¹⁰ ka Yeusi ka Sokia ka sere Mirima. Be kpuro ba saawa yenu yero bu. ¹¹ Be u ka win kuro Husimu mara, bera Abitubu ka Elipali. ¹² Be ba saa Elipalin bibu, bera Ebee ka Miseamu ka sere Semee wi u wuu ge ba mo Onoo bana ka sere maa Lodu ka yen baru kpaanu.

¹³ Beria ka Sema be ba saa wirugibu Ayalonigibun suunu soo, bera ba Gatigibu gira. ¹⁴⁻¹⁶ Be ba saa Berian bibu, bera Akiyo ka Sasaki ka Yeremoti ka Sebadia ka Aradi ka Edee ka Mikaeli ka Yisifa ka sere Yoasi.

¹⁷⁻¹⁸ Be ba saa Elipalin bibu, bera Sebadia ka Mesulamu ka Hisiki ka Hebee ka Yisimerai ka Yisilia ka sere Yobabu.

¹⁹⁻²¹ Be ba saa Simein bibu, bera Yakimu ka Sikiri ka Sabidi ka Elienai, ka Silitai ka Elieli ka Adaya ka Beraya ka Simurati.

²²⁻²⁵ Be ba saa Sasakin bibu, bera Yisipani ka Ebee ka Elieli ka Abudoni ka Sikiri ka Hananu ka Hanania ka Elamu ka Antotia ka Yifideya ka sere Penueli.

²⁶⁻²⁷ Be ba saa Yerohamun bibu, bera Sanserai ka Seharai ka Atalia ka Yaaresia ka Eliya ka sere Sikiri.

²⁸ Be ba saa wirugibu nge me ba ka swiine, bera mi. Ba wawa Yerusalemuo.

²⁹ Wi u Gabaoni swii, u waa Gabaoni mi. Win kuron yisira Maaka. ³⁰ Win bii gbiikoowa Abudoni. Be ba maa tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Nadabu,

³¹ ka Gedori ka Akiyo ka Sekεε, ³² ka sere Mikoloti, Simean tundo. Ben tii ba wāawa Yerusalemu, ben mero bisibun bokuo.

*Səəlun bibun bweseru
(I maa mεerio 9:39-44)*

³³ Neriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Səəlu mara. Ma Səəlu u Yonatam mara ka Maakisua ka Abinadabu ka sere Esibaali. ³⁴ Yonatamwa u Mεribu Baali mara. Ma Mεribu Baali u maa Misee mara. ³⁵ Be ba sāa Miseen bibu, bera Pitoni ka Mεleki ka Tarea ka sere Akasi. ³⁶ Akasiwa u Yehoyada mara. Ma Yehoyada u Alemeti mara ka Asimafeti ka sere Simiri. Simiriwa u Məsa mara. ³⁷ Ma Məsa u Binεa mara. Ma Binεa u Rafa mara. Ma Rafa u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Aseli mara. ³⁸ Bibu nōba tia Aseli u mara. Bera Asirikamu ka Bokuru ka Isimeeli ka Searia ka Abudiasi ka sere Hananu. Beni kpurowa ba sāa Aselin bibu. ³⁹ Aseli wi, u wənə mə wi ba sokumə Eseki. Bibu itawa Eseki wi, u mara. Bera Ulamu ka Yeusi ka Elifeleti. ⁴⁰ Ulamun bibu ba kuawa wərugəba ka tən towobu. Ben bibu ka ben debuminu dabi. Ba tura nge tumbu wunaa weeru ka wəkuru (150).

Be kpuro ba sāawa Benyamεen bi-bun bweseru.

9

¹ Ba Isireliba kpuron yīsa yorua ben gari garin tireru sɔɔ nge mε ba ka swīine, bwese kεra ka bwese kεra.

Isireli be ba wurama yorun di

N deema ba Yudaba kpuro yoru mwa ba ka da Babiloniə kōsa ye ba kuan sō. ² Be ba gbia ba sina ben tem wusu sɔɔ, bera Isireliba ka yāku kowobu ka Lefiba ka sere Nεtiniba.

³ Be ba na ba sina Yerusalemu, bera Yudan bweseru ka Benyamεen bweseru ka Efaraimugiru ka Manasegiru.

⁴ Ka sere Utai wi u wāa Yudan bwese kεra sɔɔ. U sāawa Amihudun bii. Amihudu wi, u sāawa Omirin bii, Imirin debubu, Banin sikadobu, Perεsin bwese kεra sɔɔ. ⁵ Silonigibun bwese kεra sɔɔra Asaya u wāa ka win bibu. Asaya wiya u sāa win bii gbiikoo. ⁶ Serakin bwese kεra sɔɔra

Yeweli ka wigibu ba wāa. Ben geera sāawa nata ka wεne ka wəkuru (690).

⁷ Be ba wāa Benyamεen bwese kεra sɔɔ, bera Salu, Mεsulamun bii, Hodafian debubu, Asenuan sikadobu, ⁸ ka Yibineεa, Yoramun bii, ka Ela, Usin bii, Mikirin debubu ka Mεsulamu, Sefatian bii, Rewelin debubu, Yibinian sikadobu, ka sere ben tumbu gabu. ⁹ Tən be kpurowa ba sāa wirugibu ben yenusɔ nge mε ba ka swīine. Ben geera sāawa nene ka wunəbu ka weeraakuru ka nōba tia (956).

¹⁰ Be ba sāa yāku kowobu, bera Yedaya ka Yoyaribu ka Yakini, ¹¹ ka Asaria. Win sikadobara Hilikiya ka Mεsulamu ka Sadaku ka Mεrayotu ka sere Akitubu wi u sāa Yinni Gusunən sāa yerun wirugii. ¹² Adaya u maa sāa yāku kowo. Win sikadobara Yerohamu ka Pasuri ka Maakiya ka Masai ka Adieli ka Yasisia ka Mεsulamu ka Mεsilemiti ka Imεri. ¹³ Be ka begii be ba sāa wirugibu ben yenusɔ, ben geera sāawa tumbu nərəbu ka nata ka wunəbu ka wata (1.760). Be kpuro ba sāawa wərugəba. Bera ba ra səmburu ko Yinni Gusunən sāa yerə.

¹⁴ Semaya u sāawa Lefi. Win sikadoba wee, nge mε ba ka swīine. Bera Hasubu ka Asirikamu ka sere Hasabia, Mεrarin bwese kεra sɔɔ. ¹⁵ Be ba maa sāa Lefiba, bera Bakibakaa ka Heresi ka Galali ka Matania. Matania win sikadobara Misee ka Sikiri ka Asafu. ¹⁶ Abudiasin tii u sāa wa Lefi. Win sikadobara Semaya ka Galali ka Yedutum. Berekia, Asan bii, Elikanan debubu wi u wāa Nεtofigibun temə, u maa sāawa Lefi.

¹⁷ Be ba sāa kənnə kəsobu, bera Salumu ka Akubu ka Talumə, ka Ahimani ka begibu. Salumuwa u sāa ben wirugii. ¹⁸ Wiya u ra n wāa sina bokon kənnəwə ge ga wāa sɔɔ yari yeru gia sere ka gisə. Be ba sāa kənnə kəsobu Lefin bweseru sɔɔ, bera mi. ¹⁹ Salumu, Koren bii, Abiasafun debubu, Koren sikadobu ka wigii be ba tie, bera ba ra Yinni Gusunən kuu bekurugirun kənnə kəsū. Ben sikadobara ba ra raa səmbu te ko. ²⁰ Finεesi, Eleasaan biiwa u sāa ben

wirugii. Ma Yinni Gusunə u wāa ka wi. ²¹ Sakari, Meselemian biiwa u ra kuu bekurugii ten kənnə kōsu.

²² Be kpuro geera sāawa mi goobu ka wəkura yiru (212). Bera ba ra kənnəsu kōsu. Ben yīsa ba maa doke tireru sɔɔ ka ben wusu. Dafidi ka Gusunən sɔmɔ Samuɛliwa ba bu sɔmbu te nɔmu sɔndia. ²³ Be ka ben bibun bwesera ba ra Yinni Gusunən sāa yee ten kənnə si kōsu.

²⁴ Be ba sāa yerun kənnə si kōsu mi, ba ra n wāawa bera ka bera, sɔɔ yari yerɔ ka sɔɔ duu yerɔ, ka sɔɔ yēsan nɔm geuɔ ka yen nɔm dwarɔ. ²⁵ Begibu gabu ba ra nɛ ben mi saa ben wusun di bu ka bu siŋa mi alusuma tia. ²⁶ Kənnə kōsobun wirugibu nɛ be, ba sāawa Lefiba. Ba ra n wāawa ben sɔmburu sɔɔ baadomma. Bera ba ra maa sāa yerun dii sɔsu ka sāa yee ten arumani kōsu. ²⁷ Ba ra kpunɛwa bu ka sāa yee te sikerena. Yam m̀n n s̄ara, kpa bu ten kənnəsu wukia.

²⁸ Kənnə kōso ben gaba ba ra yākurun dendi yānu kōsu. Ba ra nu gariwa b̄a n nu yaramɔ. Kpa bu maa nu gari b̄a n nu duusiamɔ. ²⁹ Ben gaba ba ra maa sāa yerun dendi yāa n̄i nu tie kōsu ka sere maa som ka tam ka gum ka turare ye ba ra d̄ɔɔ doke ka maa turare nubu durorugia. ³⁰ Yāku kowoba ba ra turare nubu durorugia ye ko.

³¹ Lefi ben turo, Matitia, Salumun bii gbiikoo, Koren bweseru sɔɔ, wiya u ra kiranu w̄ɔ. ³² Wigibu gabu Kehatin bweseru sɔɔ, bera ba ra t̄ɔɔ w̄ɛrarugiru baateren p̄ɛ ko, ye ba ra Yinni Gusunə yīye.

³³ Bera ba sāa Lefiban yenu yērobu. Bera ba ra maa wom kowobu kpare. Ba ra n wāawa sāa yerun dinu ganu sɔɔ. Ba ku ra maa sɔma gaa ko, ȳɛn s̄ɔ ba ra n sɔmburu m̄ɔ s̄ɔɔ s̄ɔɔ ka w̄ɔkuru.

³⁴ Bera ba sāa Lefiban yenu yērobu nge m̄ɛ ba ka sw̄inɛ. Be, ba wāawa Yerusalemɔ.

*Sɔɔlun bibun bweseru
(I maa m̄ɛrio 8:29-38)*

³⁵ Yeyeli wi u Gabaoni sw̄i, u wāawa Gabaoniɔ. Win kurən yīsira Maaka.

³⁶ Win bii gbiikoowa Abudoni. Be ba

maa tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Neri ka Nadabu, ³⁷ ka Gedori ka Akiyo ka Sakari ka sere Mikoloti. ³⁸ Mikoloti wiya u Simeamu mara. Be kpuro ba wāawa Yerusalemɔ begibun b̄akuɔ.

³⁹ Neriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Sɔɔlu mara. Ma Sɔɔlu u Yonatam mara ka Maakisua ka Abinadabu ka sere Esibaali. ⁴⁰ Yonatamwa u M̄eribu Baali mara. Ma M̄eribu Baali u maa Misee mara. ⁴¹ Miseen biba Pitoni ka M̄ɛl̄eki ka sere Tarea. ⁴² Akasiwa u Yara mara. Ma Yara u Alem̄eti mara ka Asimaf̄eti ka sere Simiri. Simiriwa u M̄ɔsa mara. Ma M̄ɔsa u maa Bin̄ɛa mara. ⁴³ Bin̄ɛawa u Refaya mara. Ma Refaya u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Aseli mara. ⁴⁴ Bibu n̄ɔɔba t̄ia Aseli u mara. Ben yīsa wee, Asirikamu ka Bokuru ka Isim̄ɛli ka Searia ka Abudiasi ka sere Hananu. Be ba sāa Aselin bibu, bera mi.

DAFIDI, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

10

Sɔɔlu ka win bibun ḡɔɔ

(I maa m̄ɛrio Samuɛli I, 31:1-13)

¹ Filisitiba ba Isireliba tabu w̄ori. Ma Isireliban tabu kowobu ba duki sua. Filisiti be, ba bu naa gira ba go go Giliboan guurɔ. ² Ba maa Sɔɔlun tii ka win bibu ita Yonatam ka Abinadabu ka Maakisua naamw̄ɛ. Ma ba bii be go. ³ Sannɔ ge, ga Sɔɔlu sw̄iɛ. Ten towobu ba n̄n s̄ɛɛnu twee ba m̄ɛra kua gem gem. ⁴ Yera u win tabu yāa s̄ɔw̄o s̄ɔw̄a u n̄ɛɛ, u win takobi womɔ u n̄n ye s̄aku kpa bango sarirugii be, bu ku raa n̄n s̄aku bu yaa kasiki.

Adama durɔ wi, u yina u ko m̄ɛ, domi b̄erum n̄n m̄wa gem gem. Ma Sɔɔlu u takobi ye m̄wa u ka tii s̄aka u kibarisi u taare. ⁵ Ye win tabu yāa s̄ɔw̄o wi, u wa ma u gu, yera u maa win takobi sua u tii s̄aka nge m̄ɛ Sɔɔlu u kua. Ma ba gu yam tem mi.

⁶ Nge m̄ɛya Sɔɔlu u ka gu ka win bibu ita be, ka win tabu yāa s̄ɔw̄o ka sere maa win tabu kowobu kpuro sannu.

⁷ Ye Isireli be ba wāa Yisirelin w̄ɔw̄aɔ ba nua ma ben tabu kowoba duki sua, Sɔɔlu ka win bii t̄ɔn dur̄abu ba maa gu, yera ba ben wusu deri ba duki sua. Ma Filisitiba ba na ba sina wuu si s̄ɔɔ.

⁸ Ye n kua sisiru Filisitiba ba na ba goo nin yānu potirimā. Yera ba Sōlu ka win bibu itan gonu wa Giliboan guurā. ⁹ Ma ba Sōlun wiru bura ba win tabu yānu kpuro potira. Yera ba sāmabu gāra bu yen labaari kpara ben būu diaa ka ben tām̄bun mi, ben tem sōo kpuro. ¹⁰ Yera ba win tabu yānu sua ba doke ben būu dirā. Ma ba win wiru sua ba bwē ben būu wi ba mō Dagonin dirā.

¹¹ Sanam mē Yabesi ye ya wāa Galadin temā, yen tām̄bu ba nua ye Filisitiba ba Sōlu kua, ¹² yera be ba sāa tabu durā wārugāba ba seewa ba Sōlu ka win bibun goo ni sua ba ka da Yabesiā. Ma ba ben kukunu sikua dāru garun nuurā Yabesi mi. Ma ba nōo bōkua sōo nōoba yiru.

¹³ Sōlu u guwa yēn sō u Yinni Gusunā tōnu kam kom kua, u n win woodaba mēm nōowē. U bikiaru dawa be ba ra gāribu sokun mi. ¹⁴ U n Yinni Gusunā bikie. Ma Yinni Gusunā u dera u gu. Ma u win bandu sua u Isain bii, Dafidi wē.

11

Dafidi u kua Isireliban suno (I maa mēerio Samuēli II, 5:1-3)

¹ Isireliba kpuro ba mēna ba na Dafidin mi Heboroniā. Ma ba nūn sōowa ba nēē, bēē ka wunē, sa sāawa yem tem. ² Baa yellun di, saa ye Sōlu u sāa bēsen sunā, wuna a ra sun mēne a sun kpara a ka tabu da, kpa a ka maa sun wurama. Gusunā wunen Yinni u maa nun sōowa u nēē, wuna kaa ko bēsen wirugii kpa a bēē win tām̄bu kpara.

³ Yera Isireliban guro gurobu kpuro ba na Dafidi sina bokon mi Heboroniā. Ma u ka bu arukawani bōkua Yinni Gusunān wuswaā Heboroni mi. Yera ba nūn gum tāre wirā, ba nūn kua be, Isireliban sunā nge mē Yinni Gusunā u gerua saa Samuelin nōon di.

Dafidi u Yerusalemu wari

u mwa

(I maa mēerio Samuēli II, 5:6-10)

⁴ Sōo teeru, Dafidi ka Isireliba kpuro ba Yerusalemu wari. Yerusalemu

yera ba maa sokumā Yebusi. Miya Yebusiba ba wāa. ⁵ Yera ba Dafidi sōowa ba bēē, n n koorā u duuma wuu ge sōo.

Adama Dafidi u bu wari u ben wuu gbāraruugu ge mwa. N deema gera ba maa sokumā Siōni. Yen biru ba gu soka Dafidin wuu. ⁶ N deema Dafidi u raa win tabu kowobu sōowa u nēē, wi u gbia u Yebusiba wari u kamia, yērowa u koo ko tabu kowobun wirugii. Ma Yoabu, Seruyan bii u gbia u bu wari u kamia. Ma u kua wirugii.

⁷ Dafidi u da u sina wuu gbāraruugu gen mi. Yen sōna ba gu soka Dafidin wuu. ⁸ Ma u bani kua u ka gu sikerena. U banawa saa Milon di u ka sikerena. Ma Yoabu u maa gen mi n tie sōnwa.

⁹ Ma Dafidin dam mu sosimā. Domi Gusunā wāllu ka tem Yinni u wāa ka wi.

Dafidin tabu kowobu

(I maa mēerio Samuēli II, 23:8-39)

¹⁰ Wee be ba sāa Dafidin tabu kowobun wirugibu. Be ka Isireliba kpurowa ba nūn kua sina boko nge mē Yinni Gusunā u gerua win tām̄bun sō. Ba nūn mēm nōowawa mam mam win bandun waati ye kpuro sōo.

¹¹ Yasobeamu, Hakumānin bii u sāa tabu kowobun wirugii ben turo. Wiya u tām̄bu gooba wunābu (300) go ka yaasa nōn teerun tabu sōo.

¹² Yen biru Eleasaa, Dodon bii, Akosigii, u sāawa tabu kowobu ita yen turo. ¹³ U wāa ka Dafidi Pasi Damimū, sanam mē Filisitiba ba mēna bu ka bu tabu wari. Ma Isireliba ba duki Filisitiban wuswaan di. N deema gberu gara wāa mi, tē sōo ba āasu duura. ¹⁴ Yera Eleasaa ka win tām̄bu ba yāra gbee ten suunu sōo ba ka tu yina. Ma ba ka Filisitiba tabu kua ba bu go. Yinni Gusunā u bu nasara baka wē dōma te.

¹⁵ Sōo teeru Dafidin tabu sinambu tēna ye sōo, ben ita ba da ba nūn deema Adulamun kpee wārū, sanam mē Filisitiban tabu kowobun wuuru garu ta na ta ten sansani gira Refaban wōwāo.

¹⁶ Saa ye sōo, Dafidi u wāa kpee wārū ge sōo, ma Filisitiban sansani ya maa gire Betelehemū. ¹⁷ Ma Dafidi u Betelehemun bēke kua u nēē, wara

u koo ka man Betelehemun gbāra kǎnnǎn dǎkǎn nim naawa n nǎ.

¹⁸ Yera win tabu durǎbu ita be, ba da ba Filisitiban sansani ye wǎri ka dam ba Dafidi nim mǎ takama ba ka na. Adama u n mu nǎra. U ka mu yǎkuru kuawa, u Yinni Gusunǎ yaria.

¹⁹ U nǎǎ, Gusunǎ u man gbara bu nǎǎ, nǎna na nim mǎ nǎra. Domi mǎn sǎna tǎn beni ba ben wǎaru kari bǎrie. Nim mǎ, mu sǎawa nge ben yǎm mǎ mu koo raa yari.

Yen sǎna u yina u mu nǎ.

Yeniba kpurowa Dafidin tabu kowobu ita be, ba kua.

²⁰ Abisai, Yoabun wǎnǎwa u sǎa tabu sinambu tǎna yen wirugii. Tǎmbu gooba wunǎbuwa (300) u go ka win yaasa. Ma u yǎsiru yara wigibun suunu sǎǎ. ²¹ Ba nǎn bǎǎǎ wǎ too. Adama u n tabu durǎbu ita be tura.

²² Benaya, Kabisǎǎǎǎǎ, Yehoyadan bii, u sǎawa tabu durǎ wǎrugǎ. Ma u yǎsiru yara nasara dabi te u wan sǎ. Wiya u Mǎabuban tǎmbu yiru gabu go, be ba sǎ nge gbee sinansu. Wiya u maa dua dǎkǎ kpiriru sǎǎ u gbee sunǎ kǎasi mi, u go puran saa sǎǎ. ²³ Ma u Egibitin tabu durǎ damgii goo go. Win gunum mu sǎawa gǎm soonu nǎǎbu. Ma u yaasa nǎni. Yen buru ta sǎawa nge weson dǎka ye u ra beku yasa tǎke. Saa yǎ sǎǎ u nǎn wǎrim dǎǎ, bokura u nǎni. Ye u tura mi, ma u durǎ win yaasa ye u nǎni mi wǎra u ka nǎn sǎka u go. ²⁴ Yeniba kpurowa Benaya Yehoyadan bii u kua. Ma u yǎsiru yara tabu kowobu tǎna ye sǎǎ. ²⁵ U bǎǎǎ baka wa Dafidin tabu durǎbu tǎna ye sǎǎ. Adama ya n tabu durǎ gbiikobu ita begia tura. Ma Dafidi u nǎn kua win tiin kǎsobun wirugii.

²⁶ Dafidin tabu kowo ben gabun yǎsa wee, Asǎǎli, Yoabun wǎnǎ, ka Elikanani, Dodon bii, Betelehemugii, ²⁷ ka Samǎti, Harorigii, ka Helesi, Palonigii, ²⁸ ka Ira, Ikǎsin bii, Tekoagii, ka Abiesǎǎ, Anatǎtugii, ²⁹ ka Sibekai, Husagii, ka Ilai, Akoasigii, ³⁰ ka Maharai, Netofagii, ka Heledi, Baanan bii, wi u maa sǎa Netofagii, ³¹ ka Itai, Ribain bii, Gibeagii, ye ya wǎa Benyamǎǎn temǎ, ka Benaya,

Piratonigii, ³² ka Hurai, Nasale Gaasigii, ka Abieli, Arabagii, ³³ ka Asimafeti, Basarumugii, ka Eliaba, Saabonigii, ³⁴ ka Benǎ Hasǎmu, Gisonigii, ka Yonatan, Sagen bii, Hararigii, ³⁵ ka Akiamu, Sakaan bii, Hararigii, ka Elifali, Urun bii, ³⁶ ka Hefǎǎ, Mǎkeragii, ka Akiya, Palonigii, ³⁷ ka Hǎsiro, Kaameligii, ka Naarai, Esibain bii, ³⁸ ka Yoeli, Natanin mǎǎ, ka Mibisaa, Hagirin bii, ³⁹ ka Seleki, Amǎnigii, ka Nakarai, Berǎtugii wi u ra Yoabu, Seruyan biin tabu yǎnu sǎbe, ⁴⁰ ka Ira, ka Garǎbu be ba sǎa Yetǎǎba, ⁴¹ ka Uri, Hǎti, ka Sabadi, Alaigii, ⁴² ka Adina, Sisan bii, Rubǎnin bwese kǎran wirugii turo, wi u tabu kowobu tǎna mǎ, ⁴³ ka Hanani, Maakan bii, ka Yosafati, Mitinigii, ⁴⁴ ka Osiasi, Asitarǎtugii, ka Sama, ka Yeyeli be ba sǎa Hotamun bibu, Aroǎǎǎǎǎ, ⁴⁵ ka Yedieli, Simurin bii, ka win wǎnǎ Yoka, Tisigii, ⁴⁶ ka Elieli, Makafimugii, ka Yeribai, ka Yosafia, Elinamun bibu, ka Yitima, Mǎabu, ⁴⁷ ka Elieli, ka Obedi, ka Yasieli, Sobagii.

Tabu kowo be ba ka Dafidi

nǎǎ tia kua Sǎǎlun waati

12

¹ Sanam mǎ Dafidi u kpikiru sua u da Sikilagiǎ u ka Sǎǎlu Kisin bii tonda, yera gaba seewa ba da win mi. Ba sǎawa tabu durǎ wǎrugǎba be ba sǎǎru sǎa bu ka nǎn tabu somi. ² Ma ba tǎnnu ka kpurantǎǎnu nǎni. Ba maa ye kpuron tobu yǎwa nǎm geu ka nǎm dwaru.

Be ba sǎa Benyamǎǎba, Sǎǎlun bwese kǎra sǎǎ, ³ bera tabu sunǎ Akiesǎǎ ka Yoasi be ba sǎa Sema, Gibeagiin bibu, ka Yesieli, ka Pelǎti be ba sǎa Asimafǎtin bibu, ka Beraka ka Yehu be ba sǎa Anatǎtugibu, ⁴ ka Yisimaya, Gabaonigii, wi u sǎa tabu sinambu tǎna yen wirugii turo, ⁵ ka Yeremi ka Yasieli, ka Yokanani ka Yosabadi, Gederagii, ⁶ ka Elusai ka Yerimǎti ka Bealia ka Semaria ka Sefatia, Harǎfugii, ⁷ ka Elikana ka Yisiya ka Asarǎli, ka Yoesǎǎ ka Yasobeamu, be ba sǎa Koren bwese

keragibu, ⁸ ka Yoela ka Sebadia be ba sāa Yerohamun bibu, Gedorigibu.

⁹ Gadiba sɔɔ, tabu durɔ wɔrugɔba ba na Dafidin mi kpee wɔru gen mi, gɔaburɔ. Ba sāawa be ba tabu tobu yɛ. Ma ba tɛɛnu ka yaasi nɛni. Ba dam mɔwa nge gbee sinansu. Ma ba sāu nge nɛm ni nu wāa guunu wɔllɔ. ¹⁰⁻¹⁴ Ba sāawa tɔnu wɔkura tia. Bera tabu sunɔ Eɛɛ ka Abudiasa ka Eliabu ka Misimana ka Yereɛmi ka Atai ka Elieli ka Yokanani ka Elisabadi ka Yereɛmi ka Makibanai. ¹⁵ Be ba sāa Gadigibu ba ka sāa tabu sinambu, bera mi. Wi u piiburu bo be sɔɔ, wiya u koo tɔmbu wunɔbu (100) tabu wɔri. Wi u maa bo, kpa u tɔmbu nɔrɔbu (1.000) tabu wɔri. ¹⁶ Bera ba Yuudeni tɔbura wɔɔn suru gbiikoo sɔɔ, sanam mɛ ya nim yiba sere bɔɔwɔ. Bera ba maa tɔn be ba wāa wɔwi sɔɔ gira yen sɔɔ yari yeru gia ka yen sɔɔ duu yeru gia.

¹⁷ Benyamɛɛba ka Yudaba ben tii ba maa na Dafidin mi kpee wɔru mi. ¹⁸ Dafidi u bu sennɔ da, ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i n ween na nɛn mi ka bwisiku geenu, i ka man somi, kon ka bɛɛ nɔɔ tia ko. Adama i n ween na i ka man samba ko, kpa nɛn yibereba bu ka man go sanam mɛ na n taare gaa kue, Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u ye waawo, kpa u sun siria.

¹⁹ Yera Yinni Gusunɔn Hunde u dua Amasai, tabu sinambu tɛna yen turo sɔɔ, ma u gerua u nɛɛ, wuna sa ka yɔra, wunɛ Dafidi, Isain bii. Wunɛ ka be ba nun somimɔn bwɛra yu kpunɔ. Domi Gusunɔ wunen Yinni u nun faaba kua.

Ma Dafidi u bu mwa ka nuku dobu. Ma u dera ba dua win tabu sinambun wuuru sɔɔ.

²⁰ Manasen bwese kɛran tɔmbu ba Dafidi swii sanam mɛ wi ka Filisitiba ba dɔɔ bu ka Sɔɔlu tabu ko. Adama ba n Filisiti be somi. Domi ye Filisiti ben wirugibu ba wesiana, ba Dafidi girawa ba nɛɛ, u ko n wāawa Sɔɔlu win yinnin biruɔ kpa u ra bu wiru bɔɔri. ²¹ Manasen bwese kɛragii be ba Dafidi swiima sanam mɛ u gɔsirama Sikilagɔ, bera Adina ka Yosabadi ka

Yedieli ka Mikaeli ka Yosabadi goo ka Elihu ka Silitai. Be kpuro ba sāawa Manasen bwese kɛran tabu kowo wu-unun wirugibu. ²² Bera ba Dafidi somi domi be kpuro ba sāawa tabu durɔ wɔrugɔba ka maa tabu sinambu. ²³ Tɔɔ baatere, tɔmbu ba ra n naamɔwa Dafidin mi bu ka nɔn somi sere win tabu kowobu ba dabi ba dam kua nge Gusunɔn tabu kowobu.

Tabu sinam be ba Dafidi kua

Isireliba kpuron sunɔ

²⁴ Tabu kowo be ba na Dafidin mi Hebronɔ bu ka nɔn Sɔɔlun bandu wesia nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua, ben geeru wee.

²⁵ Yudan bwese kɛra sɔɔ, tabu kowo be ba tɛɛnu ka yaasi nɛni, ba sāawa tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka nɛnɛ (6.800). ²⁶ Simɛɔn bwese kɛra sɔɔ, be ba sāa tabu durɔ wɔrugɔba ben geera sāawa nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka wunɔbu (7.100). ²⁷ Lefiban bwese kɛra sɔɔ, tɔmbu nɔrɔbun suba nɛnɛ ka nata (4.600) ba wāa, ²⁸ ka Yehoyada, Aronin yenun wirugii ka win tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata ka wunɔbu (3.700), ²⁹ ka Sadaku, aluwaasi kpɛmbu wi u sāa tabu durɔ wɔrugɔ ka wirugibu yenda yiru be ba sāa win tundon yenugibu. ³⁰ Benyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, be ba sāa Sɔɔlun mɛro bisibu, ba sāawa tɔmbu nɔrɔbun suba ita (3.000) domi ben dabira ba ka Sɔɔlu yɔra n ka saa ye girari. ³¹ Efaraimun bwese kɛra sɔɔ ba sāawa nɔrɔbun suba yendu ka nɛnɛ (20.800). Ba bu gara yɛnu ka yɛnu. Ba sāawa tabu durɔ wɔrugɔba be ba yiiru yara. ³² Manasen bwese kɛran sukumgibu ba sāawa nɔrɔbun suba wɔkura nɔɔbu ka ita (18.000). Bera ba soka ka ben yiisa bu ka da bu Dafidi ko sunɔ. ³³ Isakarin bwese kɛra sɔɔ, ba sāawa tabu sinambu goobu (200) ka sere maa ben tɔn be ba kpare. Isakarin bwese kɛragii be, ba ben waatin asansi yɛ bu ka tubu ye Isireliba ba koo ko. ³⁴ Sabulonin bwese kɛra sɔɔ, ba sāawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru (50.000) be ba tabu yɛ, ba maa tabu yāa bwese bweseka nɛni, ba sɔɔru kpeere bu ka

tabu ko ka gōru tia. ³⁵ Nefitalin bwese kera sɔɔ, ba sãawa tabu sinambu nɔrɔbu (1.000) ka sere maa tabu kowobu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba yiru (37.000) be ba tɛrɛnu ka yaasi nɛni. ³⁶ Danun bwese kera sɔɔ, be ba tabun sɔɔru kpeere, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu ka ita ka tɔnu nata (28.600). ³⁷ Aseɛn bwese kera sɔɔ, be ba tabu yɛ ma ba sɔɔru sãa bu ka tabu ko, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru (40.000). ³⁸ Be ba wãa Yuudenin sɔɔ yari yeru gia, Rubeniba ka Gadigibu ka Manasen bwese keran sukumgibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000). Ba maa tabu yãa bwese bwese ka mɔ.

³⁹ Tɔn be ba tabun sɔɔru sãa mi, be kpurowa ba na Hebronio ka gōru tia, kpa bu ka Dafidi ko Isireliba kpuron sunɔ. Ma Isireli be ba tie ba ka bu nɔɔ tia kua. ⁴⁰ Ma ba kua sɔɔ ita Dafidin mi, ba dimɔ ba nɔrumɔ. Domi begibu ba dɛnanun sɔɔru kua ben sɔ. ⁴¹ Yen biru be ba wãa ben bɔkuɔ n ka girari Isakariba, ka Sabuloniba ka sere Nefitaliba, ba ra ben ketɛkunu ka ben yooyoosu ka ben birakɔsu ka sere maa ben ketɛba dɛnanu sɔbimɛwa bu ka na, ka maa som ka figi gbebi, ka resɛm gbebi, ka tam ka gum, ka ketɛba ka yãanu dabi dabinu, domi be kpuro ba wãa nuku dobu sɔɔ.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

woodan kpakororu yi

Obɛdi Edɔmun yɛnuɔ

(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 6:1-11)

13

¹ Sɔɔ teeru Dafidi u tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu mɛnna ka sere maa wirugii be ba tie. ² Ma u be kpuro sɔɔwa u nɛɛ, yenɛ yà n ween na Gusunɔ besɛn Yinnin min di, ma ya bɛɛ wɛre, i de su sɔmɔbu gɔri besɛgibun mi Isirelin tem kpuro sɔɔ, yãku kowobu ka Lefiban mi be ba wãa wuu marosɔ ka kpara yenɔ kpa bu mɛnnama. ³ Kpa su ka Gusunɔ besɛn Yinnin woodan kpakoro te wurama. Domi sa n̄ ten gari kue Sɔɔlun waati sɔɔ.

⁴ Ma tɔn be kpuro ba wura bu ko mɛ. Domi gari yi, yi ka bu naawa. ⁵ Ma Dafidi u Isireliba kpuro mɛnna saa Sikorin di ye ya wãa Egibitio sere ka Hamatin duu yerɔ kpa bu da bu Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te suama Kiriati Yarimun di. ⁶ Yera Dafidi u seewa ka Isireli be kpuro ba da Baalaɔ ye ba maa mɔ Kiriati Yarimu, Yudan temɔ, bu ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te tama, tɛn wuswaaɔ ba ra Yinni Gusunɔn yĩsiru soku, wi u ra n sɔ ten wɔllɔ wɔllun kɔsobun suunu sɔɔ. ⁷ Ma ba tu sua ba doke naa kɛkɛ kpaa gaa sɔɔ ba ka doona Aminadabun yɛnun di. Usa ka Akiyowa ba naa kɛkɛ ye kpare. ⁸ Ma Dafidi ka Isireliba kpuro ba bu swĩi ba mɔrɔkunu soomɔ ka gɔɔgenu, ka bara kpɔnu, ka seketirɛnu, ka yankokonu. Ma ba womusu mɔ ba yaamɔ ka ben dam kpuro ba ka Gusunɔ sãamɔ. ⁹ Saa yɛ sɔɔ ba tura Kidonin doo soo yerɔ, yera kpakoro te, ta wɔrumaa dɔɔ, ma Usa u nɔma demia u tu gaba. ¹⁰ Mii mii, Yinni Gusunɔ u ka n̄n mɔru kua. Ma u dera u wɔruma kpakoro ten bɔkuɔ u gu, yɛn sɔ u tu baba.

¹¹ Dafidi u mɔru kua too yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u ka Usa sɛɛyasia mɛ. Ma u yam mi yĩsiru kã Peresi Usa. Yen tubusiana Usan goo yeru. Yĩsi tera ba ka mu sokumɔ sere ka gisɔn gisɔ. ¹² Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ nasia dɔma te. Yera n dera u ka nɛɛ, amɔna u koo ko u ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te turi win yɛnuɔ.

¹³ U n̄ dere bu gina ka tu da win yɛnuɔ Yerusalemɔ. U dera ba ka tu dawa Obɛdi Edɔmu Gatigiin yɛnuɔ. ¹⁴ Ma ta kua mi suru ita. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ wi ka win yɛnugibu ka maa ye u mɔ kpuro domaru kua.

14

Dafidi u wãa Yerusalemɔ

(I maa mɛɛrio 3:5-9; Samuɛli II, 5:11-16)

¹ Sɔɔ teeru, Hiram, Tirin sunɔ u Dafidi sɔmɔbu gɔria ka dãa gea ye ba sokumɔ sɛduru ka dãa dɔkobu ka be ba ra kpenu dɔku, kpa bu n̄n sina kpaaru bania. ² Dafidi u tuba ma

Gusunowa u win bandun dam siremo. Wiya u maa ban te wolle suamo win tombu Isireliban so.

³ Yen biru Dafidi u maa kurabu gabu sua Yerusalemua. Ma ba nun bii ton durabu ka ton kurabu marua. ⁴ Bera Samua ka Sobabu ka Natani ka Salomao ⁵ ka Yibaa ka Elisua ka Elifeleti ⁶ ka Noga ka Nefegi ka Yafia ⁷ ka Elisama ka Beliada ka sere Elifeleti go.

Dafidi u Filisitiba kamia

(I maa merio Samueli II, 5:17-25)

⁸ Ye Filisitiba ba nua ba Dafidi gum tare wiru u kua Isireliba kpuron suno, yera be kpuro ba seewa ba nun worim wee. Ye u nua me, yera u sara u da u ka bu yinna. ⁹ Saa ye sora Filisiti be, ba tunuma ba teria Refan wowa. ¹⁰ Ma Dafidi u Yinni Gusuno bikia u nee, n doo n Filisiti be wari? Kaa man bu noma beria?

Ma Yinni Gusuno u nun wisa u nee, a doo, kon nun bu noma beria.

¹¹ Ma ba seewa ba da Baali Perasimu. Miya Dafidi u Filisiti be go go. Ma u gerua u nee, Yinni Gusuno u nen yiberaban wuuru gaa nge me nim tora ya ra guna gie.

Yen sona ba yam mi yisuru ka Baali Perasimu. ¹² Yera Filisiti be, ba duki sua ba ben bwarokunu deri mi. Ma Dafidi u win tombu soowa bu nu guro bu doo meni.

¹³ Amen biru, Filisiti be, ba kpan na ba teria Refan wowa mi. ¹⁴ Ma Dafidi u Yinni Gusuno bikia u nee, n maa doo n bu wari? Ma Yinni Gusuno u nun wisa u nee, oo. Adama a ku da soru sorum me. A besiro kpa a da a n waa daa ye ba mo miren soowo. ¹⁵ Sanam me a naa damu damusu gasu nooma daa wollo, a yarima. Domi ne, Yinni Gusunowa na nun gbiye n ka ben sansani ye wari.

¹⁶ Ma Dafidi u kua nge me Yinni Gusuno u nun soowa. U da u Filisiti be go go saa Gabaonin di n ka da Geseeo.

¹⁷ Ma Dafidi u yisuru yara tem baama kpuro so. Ma Yinni Gusuno u nun dam we bwesenu kpuro so.

Dafidi u Yinni Gusunan

woodan kpakororu waa yeru

soru kua

15

¹ Yeniban biru, Dafidi u tii dia bania Yerusalemua. U maa Yinni Gusunan woodan kpakororu waa yeru kua mi.

² Ma u nee, Lefiba tonawa n weene bu tu so. Domi bera Yinni Gusuno u gosa bu ka tu so, kpa bu maa ten samburu ko saa kpuro so.

³ Ma Dafidi u Isireliba kpuro mena Yerusalemua bu ka Yinni Gusunan woodan kpakoro te da ten ayero mi u soru kua ten so. ⁴ U maa yaku kowobu Aronin bweserugibu ka Lefiba mena. ⁵ Kehatin bweseru so, Urieliwa u saa wirugii ka wigibu tonu wunaa teeru (120).

⁶ Merarin bwese kera so, Asayawa u saa wirugii, ka wigibu tombu goobu ka yendu (220). ⁷ Geesanin bwese kera so, Yoeliwa u saa wirugii ka wigibu tombu wunaa teeru ka wakuru (130).

⁸ Elisafanin bwese kera so, Semayawa u saa wirugii ka wigibu tonu goobu (200). ⁹ Heboronin bwese kera so, Elieliwa u saa wirugii ka wigibu tonu wene (80).

¹⁰ Usielin bwese kera so, Aminadabuwa u saa wirugii ka wigibu tonu wunabu ka wakura yiru (112). ¹¹ Ma Dafidi u yaku kowobu Sadaku ka Abiataa soka, ka sere maa Lefi beni, Urieli ka Asaya ka Yoeli ka Semaya ka Elieli ka sere Aminadabu.

¹² Ma u bu soowa u nee, beeya i saa wirugibu Isireliban bwese keri so. Yen so, i tii deerasio bee ka been yenugibu, kpa i da i ka Gusuno bese Isireliban Yinnin woodan kpakororu suama i ka na yam mi na tu waa yeru kua so. ¹³ Yellu, Gusuno besen Yinni u sun seeyasia ka go yen so i n daa waa mi, ma sa n win wooda mem noowe.

¹⁴ Yera yaku kowo be, ka Lefi be, ba tii deerasia bu wa bu ka Gusuno be Isireliban Yinnin woodan kpakoro te suama. ¹⁵ Ma Lefi be, ba kpakoro te sua ba seru sondi ka ten daa pansi yi ba ra ka tu sue nge me Yinni Gusuno u raa yiire bu ko saa Mawisin noon di.

¹⁶ Ma Dafidi u maa Lefiban wirugii be soowa u nee, bu begibu soru koosio be ba koo womusu ko ba n guunu ka marokunu ka seketirenu sooma ka dam bu ka nuku dobu so. ¹⁷ Be

Lefiba ba sǎru koosia, bera Hemani, Yoelin bii ka win sǎm kowosii beni, Asafu, Berekian bii ka sere maa Etani, Kusayan bii, Merarin bwese keragii. ¹⁸ Be ba maa swīi, bera Sakari ka Beni ka Yaasieli ka Semiramotu ka Yehieli ka Uni ka Eliabu ka Benaya ka Maaseya ka Matitia ka Elifele ka Mikiŋya ka Obedi Edomu ka sere Yeyeli. N deema beni kpuro ba sǎawa kǎnnǎ kǎsobu. ¹⁹ Wom kowo be ba sekētirenu soomǎ ni ba kua ka sii gandu, bera Hemani ka Asafu ka sere Etani. ²⁰ Be ba maa guunu soomǎ ni nu gǎru yǎka mǎ, bera Sakari ka Asieli ka Semiramotu ka Yehieli ka Uni ka Eliabu ka Maaseya ka sere maa Benaya. ²¹ Matitia ka Elifele ka Mikiŋya ka Obedi Edomu ka Yeyeli ka sere Asasia, bera ba mǎrǎku serum nǎbba itaginu soomǎ ba ka womusu swīi. ²² Lefi be sǎǎ, Kenaniawa u sǎa wom kowo ben wirugii. Wiya u bu womusu koosiamǎ domi u yǣru mǎ. ²³ Be ba ra Yinni Gusunǎn woodan kpakoro te sǎbe, bera Berekia ka Elikana ²⁴ ka Obedi Edomu ka Yehia. Yǎku kowo be ba ra kǎbi so Yinni Gusunǎn woodan kpakoro ten wuswaaǎ, bera Sebania ka Yosafati ka Netanēeli ka Amasai ka Sakari ka Benaya ka sere Eliesēē.

Yinni Gusunǎn

woodan kpakororu

ta tura Yerusalemu

(I maa mēerio Samuēli II, 6:12-19)

²⁵ Dafidi ka Isireliban guro gurobu ka tabu kowobu nǎrǎm nǎrǎm wirugibu ba swaa wǎri ba ka Yinni Gusunǎn woodan kpakoro te wee Obedi Edomun yenun di ka nuku dobu. ²⁶ Yinni Gusunǎ u wǎa ka Lefi be ba win woodan kpakoro te sǎawa. Ma ba ketē nǎbba yiru ka yǎa kinenu nǎbba yiru go ba ka yǎkuru kua. ²⁷ Dafidi ka Lefi be ba woodan kpakoro te sǎawa ka wom kowobu, ka sere Kenania wi u wom kowo be kpare, be kpuro ba yabenu sebua ni ba kua ka wēē damgii. Yen biru, Dafidi u maa yǎku kowon yabe tarakpe doke. ²⁸ Isireliba kpuro ba ka Yinni Gusunǎn woodan kpakoro te

na Yerusalemu. Ba kuuki mǎ nuku dobu sǎ, ma ba kǎbi ka sekētirenu ka guunu ka mǎrǎkunu soomǎ.

²⁹ Ye ba ka Yinni Gusunǎn woodan kpakoro te duǎ Dafidin wuuǎ, yera Mikali Sǎalun bii tǎn kurǎ u mēerima saa fēnēntin di. Ye u wa sina boko Dafidi u yǎǎkumǎ u yaamǎ, yera u nǎn gēma.

16

¹ Ye ba ka kpakoro te tunuma, yera ba tu doke ten ayerǎ kuu bekurugiru sǎǎ te Dafidi u kua ten sǎ. Yen biruwa u Yinni Gusunǎ yǎku dǎǎ mwaararuginu ka siarabun yǎkunu kua. ² Ye Dafidi u yǎku ni kua u kpa, yera u win tǎmbu Isireliba domaru kua ka Yinni Gusunǎn yīsiru. ³ Ma u be kpuro dīanu bǎnu kua, tǎn kurǎbu ka tǎn durǎbu. U baawure pēē ka yaa wǎǎra wēē ka sere maa kira te ba kua ka resēm gbeba.

Lefiba ba Yinni Gusunǎ

siamǎ ka womusu

(I maa mēerio Womu 105:1-15; 96:106:1,47-48)

⁴ Ma Dafidi u Lefi ben gabu sǎma wē woodan kpakoro ten sǎ, kpa bu ka Gusunǎ be Isireliban Yinni sǎ. Kpa bu nǎn siara, kpa bu nǎn bēere wē. ⁵ Asafuwa u sǎa ben wirugii. Ma Sakari u sǎa win yiruse. Ma Yeyeli ka Semiramotu ka Yehieli ka Matitia ka Eliabu ka Benaya ka Obedi Edomu ka sere Yeyeli ba guunu ka mǎrǎkunu soomǎ. Ma Asafu u maa sekētirenu soomǎ. ⁶ Ma yǎku kowo beni, Benaya ka Yasieli ba kǎbi soomǎ tǎa tǎa Yinni Gusunǎn woodan kpakoro ten wuswaaǎ. ⁷ Tǎǎ tera Dafidi u dera Asafu ka wigibu ba Yinni Gusunǎ tǎmam torua. Ba nēē,

⁸ i Yinni Gusunǎ siaro, kpa i nǎn sǎ, kpa i bwesenu nǎǎsia sǎm baka ni u kua.

⁹ I nǎn tǎmǎ.

I nǎn siaro ka womusu,

kpa i win sǎm maamaakiginun gari kpara.

¹⁰ I yēerio win yīsi dēerarun sǎ,

kpa i nuku dobu ko

bēē bēn gǎru ga nǎn kasu.

11 I gəsiro Yinni Gusunə Dam
 kpurogiin mi,
 kpa i nùn kasu baadomma.
 12-13 Bɛɛ Isireliba, Yakəbu Gusunən
 səm kowon bweseru,
 bɛɛ be u gəsa,
 i yaayo səm maamaakigii ni u kua
 ka gari yi u bɛɛ sɔwə.
 14 Gusunəwa u s̄a bɛsɛn Yinni.
 Wiya u koo handunia kpuro siri.
 15-16 I arukawani ye yaayo baadomma
 ye u ka Aburahamu bəkua
 ka maa nə mwɛɛ te u Isaki kua.
 17 U ka ye Isireliba, Yakəbun bweseru
 bəkua
 ya n s̄a wooda sere ka baadomma.
 18 U nɛɛ, u koo bu Kananin tem wɛ
 bu tubi di.
 19 N deema sanam mɛ,
 Isireliba ba n dabi,
 ma ba s̄a sɔbu tem mɛ sɔɔ.
 20 Ba ra n daaməwa bwese tukunun
 mi
 ka wuu tukusə.
 21 Adama u n̄ dere goo u bu dam d̄ore.
 U maa sinambu sɛyasia ben s̄.
 22 U nɛɛ, i ku nɛn tən be na gəsa baba.
 I ku maa nɛn səmabu k̄sa kua.
 23 Yen s̄, bɛɛ handuniagibu,
 i Yinni Gusunə təm.
 I win faaban gari kparo t̄ɔ baatere.
 24 I win yiikon girima ka win səm
 maamaakiginu kparo
 bwesenun suunu sɔɔ.
 25 Domi Yinni Gusunə u kp̄.
 Wiya n weenɛ bu siara.
 U būnu kpuro nanum kere.
 26 Bwese tukunun būnu nu s̄awa kam
 dirum.
 Adama Yinni Gusunəwa u w̄llu kua.
 27 Yiiko ka girima ya w̄a win
 wuswaa.
 Ma dam ka nuku dobu w̄a win w̄a
 yerə.
 28 Bɛɛ bwesenu kpuro,
 i Yinni Gusunə yiiko ka bɛɛɛ wɛyɔ.
 29 I Yinni Gusunən yīsiru yiiko wɛyɔ.
 I ka nùn k̄nu daawo win s̄a yerə.
 Kpa i yiira win wuswaa
 i nùn s̄a win dɛɛrarun s̄.
 30 Bɛɛ handuniagibu kpuro,
 i diirio win wuswaa.
 Tem mu dam m̄,
 mu n̄ b̄arim̄.
 31 W̄llu, a ȳerio,

kpa tem mu nuku dobu ko.
 I bwesenu kpuro s̄əwə
 ma Yinni Gusunə u bandu dii.
 32 Nim w̄ku gu kuuki koowo,
 ka ye ya w̄a ge s̄ə.
 Ye ya w̄a gen bera mi gia kpuro,
 yu nuku dobu koowo.
 33 D̄anu, i nuku doḅun kuuki koowo
 Yinni Gusunən wuswaa.
 Domi u wee u handuniagibu siri.
 34 I Yinni Gusunə siaro win tən geerun
 s̄.
 Win k̄ru ta n̄ n̄ru m̄.
 35 I nùn n̄ogiru sueyo i nɛɛ,
 Gusunə bɛsɛn Faaba kowo, a sun faaba
 koowo.
 A sun w̄ro bwese tukunun n̄man di,
 kpa a sun m̄enna.
 Saa yera sa ko nun t̄ma
 sa n wunen ȳisi dɛɛraru soku,
 kpa sa n ȳɛrim̄, sa n m̄,
 36 Gusunə, Isireliban Yinni,
 wuna ba ko n siaram̄ sere ka
 baadomma.
 Ma t̄mbu kpuro ba nɛɛ, ami! I Yinni
 Gusunə siaro.
 37 Yen biru Dafidi u Asafu ka wigibu
 yiire ba n w̄a Yinni Gusunən woodan
 kpakoro ten mi, ba n s̄mburu m̄
 baadomma. 38 Ma u Ob̄edi Ed̄omu
 ka Hosa ka begibu gəsa. Ben geera
 s̄awa t̄mbu wata ka n̄ba ita (68).
 Ob̄edi Ed̄omu, Yedutum bii, ka Hosa
 ba s̄awa k̄nn̄ k̄sobu.
 39 Ma Dafidi u ȳaku kowo Sad̄oku ka
 wigibu yiire bu s̄mburu ko gunguru
 w̄ll̄ Gabaoni, mi ba ra Yinni Gusunə
 ȳakuru kue, 40 ba n da nùn ȳaku d̄ə
 mwaararuginu kue baadomma ȳaku
 yerə, bururu ka yoka, kpa bu maa ko
 kpuro ye ya w̄a wooda s̄ə ye u Isire-
 liba w̄. 41 Be s̄əra Hemani ka Yedu-
 tum ka sere be ba gəsa ba ben ȳisa sia
 mi, bu ka Yinni Gusunə s̄a ba w̄a.
 Domi wi, Yinni Gusunən tən geeru
 ta ra n w̄awa sere ka baadomma.
 42 Hemani ka Yedutum, bera ba ra
 k̄bi ka s̄ɛt̄ir̄enu ka sere maa ȳa
 ni nu tien wunan̄su ko, ni ba ra
 ka womusu ko b̄a n Yinni Gusunə
 s̄am̄. Yedutum biba ba maa s̄a
 k̄nn̄ k̄sobu.
 43 Yen biru, t̄mbu kpuro ba gəsira
 ba wura ben ȳenus̄. Ma Dafidi u

maa da win yenuo u ka win yenugibu domaru kua.

17

Nɔɔ mwɛɛ te Gusunɔ u Dafidi

*ka win bibun bweseru kua
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 7:1-17)*

¹ Ye Dafidi u da u sina win yenuo, yera u Gusunɔn sɔmɔ Natani sɔɔwa u nɛɛ, n weenɛ na n wɔa diru sɔɔ te ba kua ka dɔa gea ye ba mɔ sɛduru, kpa Gusunɔn woodan kpakororu ta n wɔa kuu bekurugiru sɔɔ?

² Ma Natani u nɔn wisa u nɛɛ, a doo a ko nge mɛ a gɔru doke kpuro. Domi Yinni Gusunɔ u wɔa ka wunɛ.

³ Ye n kua wɔkuru, yera Yinni Gusunɔ u Natani sɔɔwa kɔsiru sɔɔ u nɛɛ, ⁴ a doo a nɛn sɔm kowo Dafidi sɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na nɔn sɔmɔ ma n n wi u koo man diru bania mi na ko n wɔa. ⁵ Domi na n sinare diru garu sɔɔ saa mɔn di na ka Isireliba yarama Egibitin di sere n ka kua gisɔ. Adama na ra n wɔawa kuu bekurugirɔ kpa ba n ka man bɔsu. ⁶ Baama mi sa da nɛ ka Isireliba, na ra kparobu gɔsiwa ba n be ba tie kpare. Adama na n ben goo taarɛ wɛɛre n nɛɛ, mban sɔna u n man diru banie ka dɔa ye ba mɔ sɛduru. ⁷ Yen sɔ, a doo a Dafidi nɛn sɔm kowo sɔ a nɛɛ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, yɔa kparabun diya na nɔn wunama u n ka sɔa nɛn tɔmbu Isireliban kparo. ⁸ Na wɔa ka wi, baama kpuro mi u da. Mɛya na nɔn win yibɛɛba dɛra. Ma na dɛra u yɔsiru yara nge tɔn boko dunia sɔɔ. ⁹ Na nɛn tɔmbu Isireliba ayeru kua na bu sinasia ba n ka wɔa mi ka bɔri yendu, kpa tɔn kɔsobu bu ku raa maa se bu bu nɔni sɔ ¹⁰ nge mɛ ba bu kua yellu kparobun waati sɔɔ. Na win yibɛɛba kpuro sekuru doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nɔn sɔmɔ ma kon nɔn ko bwese bakarun nuuru. ¹¹ Win saa yɔa n tura u gu, ba nɔn sika win baababan sikaɔ, kon win bii turo wuna u bandu di, kpa n ban ten dam sire. ¹² Bii wiya u koo man diru bania, kpa n win sina gɔna swi ya n dam mɔ sere ka baadommaɔ. ¹³ Na kon sɔa nge win tundo, kpa u n maa sɔa nge nɛn bii. Na n nɔn nɛn durom wunarimɔ

nge mɛ na mu sunɔ wi u nɔn gbiiye wunari. ¹⁴ Kon nɔn ko nɛn tɔmbun sunɔ, kpa n win ban ten dam sire sere ka baadommaɔ.

¹⁵ Ye Natani u gari yi kpuro nua u kpa, yera u da u yi Dafidi sɔɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔsi kɔsi te sɔɔ.

Dafidi u kanaru kua

(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 7:18-29)

¹⁶ Ma Dafidi u seewa u da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. U gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na yɛ ma na n sɔa gɔanu. Nɛn bwesera kun maa gɔanu tura. Ka mɛ, a man kua sunɔ Yerusalem mini. ¹⁷ Ma a ye garisi gɔa piiminu wunɛn mi. Domi a kpam gerumɔ nge mɛ nɛn bweseru ta ko n sɔa sia. Ma wunɛ wi a kpɔ, a man ye sɔmɔ nɛ wi na sɔa tɔn diro. ¹⁸ Mba kon maa gere bɛɛɛ ye a man doke min sɔ. Domi a man yɛ kɔ. ¹⁹ Yinni Gusunɔ, wunɛn gari ka maa wunɛn gɔrun kɔrun saabuwa a ka man gɔa baka nini kpuro kua. Ma a man nu sɔɔsi. ²⁰ Gɔanu kpuro ye sa nua a kua, ya sɔɔsi ma a kpɔ. Goo sari wi u sɔa nge wunɛ. Wunɛ turowa a sɔa Gusunɔ. ²¹ Bweseru garu maa sari nge bɛɛɛ Isireliba te ta koo nɛɛ, ten bɔu u tu yakama yorun di, ma u tu yɔsiru kɔ ta n ka sɔa wigiru. Ka geema, gɔa bakana a sun kua. A maa gɔa maamaakiginu kua besɛn wuswaɔ ye a ka bwese tukunu gira besɛn wuswaan di, ma a sun yakama Egibitigibun min di. ²² A wunɛn tɔmbu Isireliba swi ba n ka sɔa wunɛgibu mam mam sere ka baadommaɔ. Ma wunɛ Gusunɔ, a kua ben Yinni. ²³ N n mɛn na, gari yi a gerua nɛ ka nɛn bweseru sɔ a de yi koora sere ka baadommaɔ. ²⁴ A de wunɛn yɔsiru tu wɔlle suara sere ka baadommaɔ. Kpa bu nɛɛ, wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa a sɔa Isireliban Yinni. Kpa a de nɛn bwese kɛra ya n bandu dii wunɛn wuswaɔ. ²⁵ Yinni Gusunɔ, wunɛn tiwa a man sɔɔwa a nɛɛ, kaa de nɛn bibun bweseru tu bandu di nɛn biru. Yen sɔna na ka kɔka na kana teni mɔ. ²⁶ Yinni, wuna a sɔa Gusunɔ. Wuna a maa nɛ wunɛn sɔm kowo durom mɛnin nɔɔ mwɛɛru kua. ²⁷ N n mɛn na, a nɛn bweseru domaru kuo, kpa

ta n bandu dii sere ka baadommas wunen wuswaa. Ye a domaru kua, ya ko n maa domaru mawa sere ka baadommas.

18

*Dafidi u bwese tukunu kamia
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 8:1-14)*

¹ Yeniban biru, Dafidi u Filisitiba kamia, u bu sekuru doke. Ma u Gati ka yen baru kpaanu mwa. ² Ma u Mɔabuba kamia ba kua win yobu. Ma ba nɔn wɔɔ gobi kɔsiamɔ. ³ Yen biru u Hadadesɛɛ, Soban sina boko kamia Hamatin bera gia, sanam mɛ wi, Hadadesɛɛ u dɔɔ u win tem yasia daa te ba mɔ Efaratiɔ. ⁴ Ma Dafidi u nɔn tabu kɛkɛ nɔrɔbu (1.000) mwaari ye dumi gawe, ka maasɔbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000), ka naanaakobu nɔrɔbun suba yendu (20.000). Ma u ben dumi kpuron naa siinu bɔɔra ma n kun mɔ wunɔbu (100) yi u tii deria. ⁵ Sirigii be ba waa Damasiɔ ba na bu ka Hadadesɛɛ, Soban sina boko somi. Ma Dafidi u ben tɔmbu nɔrɔbun suba yenda yiru (22.000) go. ⁶ Ma u bu kparobu yiiya. Ma Sirigii be, ba kua win yobu, ba nɔn wɔɔ gobi kɔsiamɔ. Yinni Gusunɔ u ra n Dafidi kɔsuwa baama kpuro mi u da. ⁷ Ma u Hadadesɛɛn sɔm kowobun tɛɛnu mwɛɛra ni ba kua ka wura. Ma u ka nu na Yerusalemuɔ. ⁸ U maa sii gandu gurama ta kpɔ Tibusati ka Kunun di. Wusu yiru ye, ya saawa Hadadesɛɛgisu. Sii gan teya Salomɔ u ka boo kua ka gen yɔratii ka maa saa yerun dendi yɔnu.

⁹ Ye Tohu, Hamatin sina boko u nua ma Dafidi u Hadadesɛɛ, Soban sina boko ka win tabu kowobu kamia, ¹⁰ yera u win bii Hadoramu gɔra Dafidin mi u nɔn tɔbiri kpa u nɔn siara yɛn sɔ u Hadadesɛɛ tabu wɔri u kamia. Domi Tohu u raa ka Hadadesɛɛ tabu mɔwa. Ma u Dafidi gbɛa mɔrisia bwese bweseka ye ba kua ka wura ka sii geesu ka maa sii gandu. ¹¹ Ma Dafidi u ye kpuro yi Yinni Gusunɔn sɔ, ka maa sii geesu, ka wura ye u mwɛɛra bwese tuku ninin min di. Niya, Edɔmuba ka Mɔabuba ka Amɔniba ka Filisitiba ka sere Amalekiba.

¹² Abisai, Seruyan bii, u Edɔmuba kamia wɔwɔ ye ba mɔ Bɔru. Ma u ben nɔrɔbun suba yendu yiru sari (18.000) go. ¹³ Ma u kparobu yi yi Edɔmu mi. Ma Edɔmu be kpuro ba kua Dafidin yobu. Yinni Gusunɔ u ra n Dafidi kɔsuwa baama kpuro mi u da.

*Dafidin sɔm kowobun yisa
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 8:15-18)*

¹⁴ Dafidi u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ. Ma u gea mɔ, u bu siriamme dee dee. ¹⁵ Yoabu, Seruyan biiwa u tabu kowobu kpare. Ma Yosafati, Ahiludun bii u saa tirenun bero. ¹⁶ Sadaku, Akitubun bii, ka Abimeleki, Abiataan biiwa ba saa yaaku kowobu. Ma Safusa u saa tire yoro. ¹⁷ Benaya, Yehoyadan biiwa u saa Keretiba ka Pelɛtiban kparo. Ma Dafidin bibu ba saa win gerunasibu.

19

Ba Dafidin sina asakpɔbu

*sekuru doke
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 10:1-5)*

¹ Yeniban biru Nakasi, Amɔniban sina boko u gu. Ma win bii u bandu kɔsire kua. ² Ma Dafidi u nɛɛ, kon Hanuni, Nakasin bii wi tɔn geeru kua. Domi mɛya win tundo u man kua. Yera Dafidi u sɔmɔbu gɔra bu nɔn nukuru yemiasia win tundon gɔɔn sɔ. Ye Dafidin sɔmɔ be, ba tura Hanuni win mi, Amɔniban temɔ bu ka nɔn nukuru yemiasia, ³ yera Amɔniban wirugibu ba Hanuni sɔɔwa ba nɛɛ, a tamaa Dafidi u ka wunen tundo bɛɛɛ wɛn sɔna u sɔmɔbu gɔrima bu nun nukuru yemiasia? A n yɛ bu ka wuu ge bukiana bu gen saria gia kpa bu gu wɔrima bu kam koosian sɔna sɔmɔ beni ba na wunen mi?

⁴ Yera Hanuni u Dafidin sɔmɔ be mwa u ben toba kɔna ma u ben yabenu karana saa suunun di sere taanɔ. Ma u bu yɔsu ba doona. ⁵ Ye Dafidi u nua ye n tɔn be deema ma u wa ba waa seku bakaru sɔɔ, yera u gabu gɔra bu ka bu yinna kpa bu bu sɔ bu gina doo bu sina Yerikoɔ sere ben toba ye, ya n kpia bu sere wurama.

Dafidi u ka Amɔniba

*ka Sirigibu tabu kua**(I maa mæerio Samuëli II, 10:6-19)*

⁶ Ye Amōni be, ba wa ma ba Dafidin mōru seeyawa, yera Hanuni ka Amōni be, ba sii geesun gobi nārōbu (1.000) mōrisia Sirigibun mi be ba wāa Mesopotamio ka Maakaō ka sere Sobaō bu ka bu tabu kēkēba ka maasōbu wēema. ⁷ Ma ba bu tabu kēkē nārōbun suba tēna ka yiru (32.000) wēema, ka maa Maakan sunō ka win tabu kowobu. Ma ba na ba ben sansani gira Medebaō. Ma Amōniba ba maa yarima ben wusun di ba mēna ka tabun sōru.

⁸ Ye Dafidi u nua mē, yera u bu Yoabu ka win tabu kowo damgibu sure. ⁹ Ma Amōniba ba yarima ba wāa wuun duu yerō. Sinam be ba maa bu somiru na, ma ba da ba yōra nēnnēnka. ¹⁰ Ma Yoabu u deema u koo tabu kowa biruō ka wuswaaō. Ma u Isireliban tabu kowo damgibu sōo tabu kowo wuuru sua u Sirigibu kpare. ¹¹ Ma u maa win wōnō Abisai tabu kowo be ba tie wē bu ka Amōniba wōri. ¹² Ma u nēē, Sirigibu bā n man kamiamō, a man somiru na. Amōniba bā n maa nun kamiamō, kon nun somiru na. ¹³ A de a n wōrugōru mō, kpa su taa bi ko ka wōrugōru bēsen tōmbun sō ka maa Gusunō bēsen Yin-nin wusun sō. Kpa Yinni Gusunō u ko ye n ko n nūn wēre.

¹⁴ Ma Yoabu ka win tōmbu ba Sirigibu tabu wōri. Ma Sirigii be, ba duki sua Yoabun wuswaan di. ¹⁵ Ye Amōniba ba wa ma Sirigibu ba duki sua, yera ben tii ba maa duki yarina Abisai, Yoabun wōnōn wuswaan di ba dua wuuō. Ma Yoabu u gōsirama Yerusalemūō.

¹⁶ Ye Sirigibu ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba sāmōbu gōra bu Sirigii be ba wāa daarun guru giō sokuma. Sofaki, Hadadesēēn tabu kowobun wirugii u bu gbiiye. ¹⁷ Ma ba ye Dafidi nōōsia. Yera u Isireliban tabu kowobu kpuro mēna, u ka bu Yuudeni tōbura, ma ba sīa ba da Sirigii ben bera giā ba bu tabu wōri ba kamia. Ma Sirigii be, ba duki sua Isireliban wuswaan di. ¹⁸ Dafidi u ben tabu kēkē be dumi gawe nārōbun suba

nōōba yiru (7.000) kōsuka ka be ba wāa be sōo, ka naanaakobu nārōbun suba weeru (40.000), ka sere maa ben tabu sunō Sofaki.

¹⁹ Ye Hadadesēēn sām kowobu ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba ka Dafidi nōo tia kua ba nūn tii wē. Saa dōma ten di, Sirigibu ba ku ra maa kā bu Amōniba somiru da.

20*Yoabu u Raba tabu wōri**u mwa**(I maa mæerio Samuëli II, 11:1; 12:26-31)*

¹ Wōō kpōōn saa yē sōo sinambu ba ra tabu yari, yera Yoabu ka win tabu kowo damgii be u kpare ba da ba Amōniban tem wōri ba kōsuka. Ma ba Raba tarusi ba mwa. N deema saa ye sōo, Dafidi u wāawa win yēnuō Yerusalemūō.

² Yen biruwa Dafidi u wuu gen sunōn furō wuraguu mwa. Gen bunum mu sāawa kilo tēna ka nne. Ma ba gu kpee gobiginu gore. Ma ba gu sua ba Dafidi dokea wirō. Yen dōma te, dukia baka Dafidi u gura wuu gen min di u ka doona. ³ Ma u gen tōmbu yoo sōma koosia. Ben gaba dāa bōōrimō ka sii, gabu ka gbēē, gaba kpenu dākumō, ma gaba tem gbemō ka dākunu. Nge mēya u maa Amōniban wusu kpuron tōmbu yoo sōma koosia. Yen biru, Dafidi u gōsirama Yerusalemūō ka win tabu kowobu.

*Ba Filisitiba kamia**(I maa mæerio Samuëli II, 21:18-22)*

⁴ Yeniban biru Isireliba ba ka Filisitiba tabu kua Gesēēō. Saa ye sōōra Sibekai, Husagii u Sipai, Rafan bwe-serun turo go. Ma u Filisiti be sekuru doke. ⁵ Yen biru tabu maa seewa Isireliba ka Filisitiban suunu sōo. Yera Elikanani Yairin bii, u Lasimi, Goliati, Gatigiin wōnō go. Lasimi win yaasan buru ta bōōruwa nge weson beku tēketiru. ⁶ Isireliba ba maa ka Filisitiba tabu kua Gati mi. Miya tabu kowo goo wāa u gunu too. Niki binu nōōba tia tiawa u mō nōmaō ka naasō. Ma ni kpuro nu kua yenda nne. Win

tii u sãawa Rafan bweserugii. ⁷U Isireliba nã kuura, ma Yonatham, Dafidin mã, Simãan bii, u nùn go.

⁸Tõn be kpuro ba sãawa Rafan bweseru. Dafidi ka win tabu kowoba ba bu go Gatiõ.

21

*Dafidi u dera ba Isireliba gara
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:1-9)*

¹Sõ teeru Setam u Isireliba seesi, ma u Dafidi bõrie u ka bu gari. ²Ma Dafidi u Yoabu ka tabu kowobun wirugii be ba tie sãwa u nɛɛ, bu doo bu Isireliba gari saa ben tem sõ yẽsan nãm geu gian di sere mɛn sõ yẽsan nãm dware, kpa bu na bu nùn gora tusia. Nge mɛya u koo ka ben geeru gia.

³Yoabu u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunõ u de win tãmbu bu dabiã wunãm wunãm subenu. Nɛn yinni sina boko, tòn beni kpurowa ba sãa wunɛn sãm kowobu. Mban sõna a maa yeni bikiamõ. Mban sõna kaa bu torasia.

⁴Adama sina boko u yãrariwa win wooda ye sã dim dim, ye u Yoabu wẽ mi. Ma Yoabu u da u Isireliban tem kpuro bukiana. Ma u wurama Yerusalemuõ. ⁵U Dafidi gari gari yi tusia. Isireli be ba koo kpĩ bu tabu ko, ben geera sãawa yako tia ka tãmbu nãrãbun suba wunõbu (1.100.000). Yudaban geera sãawa nãrãbun suba nɛɛru ka wata ka wãkuru (470.000).

⁶Yoabu u n Lefin bwese kɛragibu ka Bɛnyamɛn bwese kɛragibu gara. Domi sina bokon wooda ye, ya n ka nùn naawɛ.

Yinni Gusunõ u Dafidi

*taarɛ wẽ
(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:10-17)*

⁷Dafidin wooda ye, ya n Yinni Gusunõ dore. Ma u Isireliba sɛɛyasia. ⁸Ma Dafidi u Yinni Gusunõ sãwa u nɛɛ, ye na kua mi, tora bakara. A de a nɛ wunɛn sãm kowo suuru kua, domi wiira kookoosa na kua mi.

⁹Ma Yinni Gusunõ u win sãm Gadi sãwa u nɛɛ, ¹⁰a doo a Dafidi sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunõ na gerua. Na nɛɛ, weɛ, na nùn nãni swãanu ita yiye. U gɔsio te u kĩ n ka nùn sɛɛyasia.

¹¹Yera Gadi u da Dafidin mi, ma u nùn sãwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunõ u gerua. ¹²U nɛɛ, gãoru tu wunɛn tem wãri wã ita, n kun mɛ wunɛn yibɛɛba bu ka nun tabu ko suru ita bu kamia, n kun mɛ Yinni Gusunõ u de gãon gɔrado u kɛsi kɛsi bararu pusi Isireliban tem kpuro sã u mu kpeerasia. Nãni swãanu ita ye sã, a gɔsio ye a kĩ kpa n da n ye Yinni Gusunõ sõ, wi u man gɔrima.

¹³Dafidi u Gadi wisa u nɛɛ, na wãa nuku sankira bakanu sã. Adama n buram bo n wãri Yinni Gusunõn nãm u ye kon ka wãri tãmbun nãmã. Domi win wãnwãnda kpã.

¹⁴Ma Yinni Gusunõ u kɛsi kɛsi bararu sure Isireliba sã. Ma tãmbu nãrãbun suba wata ka wãkuru (70.000) ba gu. ¹⁵Yinni Gusunõ u win gɔrado gɔra Yerusalemuõ u ye kpeerasia. Sanam mɛ gɔrado wi, u ye kpeerasiamõ, Yinni Gusunõ u mɛɛra, ma u gãru gɔsia kãsa yen di. Ma u win gɔrado wi u wuu ge kpeerasiamõ mi, sãwa u nɛɛ, n den tura mɛ, a wunɛn nãm u wunõ.

N deema gɔrado wi, u wãawa ðanani, Yebusin doo soo yera.

¹⁶Dafidi u nãni seeya u gɔrado wi wa u wãa wãllu ka tem baa sã, u win takobi sue Yerusalemun bera gia. Yera Dafidi ka win tãmbun guro gurobu ba saaki dewa ma ba yiira ba wuswaa tem girari nuku sankiranun sõ. ¹⁷Yera Dafidi u Yinni Gusunõ sãwa u nɛɛ, nɛna na wooda wẽ bu tòn be gari. N n mɛn na, nɛna na tora. Tòn beni ba n gãanu kue. Yen sõ, a nɛ ka nɛn yɛnugibu nãmã dokeo kpa a wunɛn tãmbu Isireliba deri.

Dafidi u Yinni Gusunõ

yãku yeru bania

(I maa mɛɛrio Samuɛli II, 24:18-25)

¹⁸Yinni Gusunõn gɔrado u Gadi sãwa u nɛɛ, a Dafidi sãwa a nɛɛ, u doo ðanani, Yebusin doo soo yeru mi, u Yinni Gusunõ yãku yeru bania.

¹⁹Ma Dafidi u seewa u da nge mɛ Yinni Gusunõ u Gadi sãwa. ²⁰N deema ðanani u wãa win doo soo yera ka win bibu nɛ ba alikama soomã. Ye u siira yera u Gusunõn gɔrado wa

ma ba da ba kukua. ²¹ Ma Dafidi u da Ɖɔnanin mi. Ye Ɖɔnani u Dafidi wa, yera u yarima doo soo yee ten min di u yiira win wuswaaɔ u siriru tem girari. ²² Ma Dafidi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a man wunen doo soo yee te derio n Yinni Gusunɔ yāku yeru bania mi. Kpa wahala ye ya nɛn tɔmbu deema mi, yu kpe. Kon tu dwe ka sii geesun gobi nge mɛ kaa ten gobin geeru bure.

²³ Ma u Dafidi sɔɔwa u nɛɛ, nɛn yinni sina boko, a tu suo a ka ko ye a kī. Ketɛba wee, a ka yāku dɔɔ mwaararugiru ko. Naa kɛkɛba wee yi ko yāku dāa. Alikama wee a ka kɛrun yākuru ko. Ye kpuro na nun kāwa.

²⁴ Ma Dafidi sina boko u nùn wisa u nɛɛ, aawo, kon tu dwewa nge mɛ kaa ten gobin geeru bura. Na n Yinni Gusunɔ gāanu wɛɛmɔ ni nu sāa wunɛginu n ka nùn yāku dɔɔ mwaararugiru kua te ta n man gāanu diiri.

²⁵ Ma Dafidi u nùn wuran gobi nata (600) wɛ yam min sɔ. ²⁶ Dafidi u Yinni Gusunɔ yāku yeru bania mi. Ma u yāku dɔɔ mwaararuginu ka siarabun yākunu kua. Yen biru u Yinni Gusunɔ kana. Ma Yinni Gusunɔ u win kanaru mwa, u dera dɔɔ u sarama wɔllun di yāku yeru wɔllu mi, u yāku ni mwa. ²⁷ Yinni Gusunɔ u ka win gɔrado wi gari kua, ma u win takobi wesia yen kararɔ.

²⁸ Saa yera Dafidi u tuba ma Yinni Gusunɔ u win kanaru mwa Ɖɔnani Yebusin doo soo yeru mi. Saa dɔma ten diya u ra nùn yākuru kue mi.

²⁹ Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn kuu bekurugii te Mɔwisi u kua ghaburɔ, ta wāawa Gabaonin gungurɔ ka yāku yeru sannu mi ba ra yāku dɔɔ mwaararuginu ko. ³⁰ Dafidi kun kpɛ u da kuu bekurugii ten mi, u ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi, yɛn sɔ bɛrum nùn mwa gɔrado win sɔ.

22

¹ Ma Dafidi u nɛɛ, yam miniwa ba koo Yinni Gusunɔn sāa yeru bani. Miya yāku yera ko n maa wāa mi Isireliba ba ko n da yāku dɔɔ mwaararuginu ko.

Dafidi u Yinni Gusunɔn

sāa yerun sɔɔru mɔ

² Dafidi u dera ba sɔbu kpuro mɛnna be ba wāa Isireliɔ. Ma u bu yiire bu kpee bakanu dāku bu ka Yinni Gusunɔn sāa yeru bani. ³ U maa sisu sɔɔru kua siki siki bu ka kulumba seku gamboban kadiriban sɔ ka maa sɔretii. Sii gan te u mɛnna, ta kpā sere n n koorɔ bu tu yiire. ⁴ Mɛya u maa dāa gea ye ba mɔ sɛduruba mɛnna siki siki sere ba n kpɛ bu ye gari. Sidonigibu ka Tirigiba ba ka nùn ye naawa. ⁵ Domi Dafidi u tii sɔɔwa u nɛɛ, win bii Salomɔɔ u sāawa bii piibu. U n gina bwisi mɔ. Wee sāa yee te ba koo Yinni Gusunɔ bania mi, ta ko n yiiru yarawa tem kpuro sɔɔ ten giriman kpāarun sɔ. Yen sɔna u kī u nùn ten sɔɔru kua. Ma Dafidi u sɔɔru dabinu kua u sere gu.

Dafidi u Salomɔɔ yiire

u Yinni Gusunɔn sāa yee te

bani

⁶ Dafidi u win bii Salomɔɔ soka ma u nùn yiire u nɛɛ, a Gusunɔ Isireliban Yinni sāa yeru baniɔ. ⁷ Nɛn bii, nɛn tiwa na raa gɔru doke n nùn tu bania. ⁸ Adama u man sɔɔwa u nɛɛ, na tɔmbun yɛm yari too win wuswaaɔ taa baka bi na kuan sɔ. Yen sɔ n n nɛ kon nùn sāa yeru bania mi ba ko n da nùn sɔ. ⁹ Adama kon bii ma. Bii wi, u ko n wāawa bɔri yɛndu sɔɔ. U koo maa nùn wɔra win yibɛɛ be ba ka nùn sikerenɛn nɔman di. Ba koo nùn sokuwa Salomɔɔ. Yen tubusiana bɔri yɛndu. Domi win bandun saa sɔɔ, u koo de Isireliba ba n wāa bɔri yɛndu sɔɔ. ¹⁰ Wiya u koo nùn sāa yeru bania. U ko n sāawa win bii, kpa wi, u n maa sāa win tundo. Kpa u win bandun dam sire Isireliban suunu sɔɔ sere ka baadomɔɔ. ¹¹ Tɛ, nɛn bii, Gusunɔ wunen Yinni u ko n ka nùn wāa. Kpa wunen wāaru tu daka da. Kpa a kpī a nùn sāa yee te bania nge mɛ u nun yiire. ¹² U de a n bwisi ka yɛru mɔ sanam mɛ u koo de a bandu di Isireliba sɔɔ, kpa a win woodaba mɛm nɔɔwa. ¹³ A n Yinni Gusunɔn wooda ka win yiirebu mɛm nɔɔwa bi

u Məwisi wē Isireliban sō, saa yera ye a mē kpuro ya koo nun koorā. A n gesi dam ka wərugəru mē. A ku nanda, a ku maa bərum ko. ¹⁴ Wee na kookari kua na wura sōru kua ya tōnnu nərōbun suba ita (3.000) kere Yinni Gusunən s̄aa yee ten sō. Ma na sii geesu sōru kua su tōnnu nərōbun suba tēna (30.000) kere. Na sii gandu ka sii wōkusu sōru kua siki siki sere ba n kpē bu su yīire. Mēya na maa dāa ka kpenu sōru kua. Adama wunen tii kaa kpī a maa sosi mi sō. ¹⁵ Səm kowoba ko n wāa wunen bōkuo dabi dabinu. Bera be ba ra kpenu dāku ka be ba ra dāa dāku ka sere be ba sām bwese bwese kan kobu yē. ¹⁶ Wee a wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wōkusu mē su n geeru mē. Tē, a seewo, kpa a sōmbu te ko. Kpa Yinni Gusunō u n ka nun wāa.

¹⁷ Yen biru Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro yiire bu win bii Salomō somi sōmbu te sō. ¹⁸ U maa bu sōwa u nē, Gusunō bēen Yinni u wāa ka bē. Wiya u dera i wāa bəri yendu sō bəri berika. Domi u man tem mē nōmu bəri. Ma mu kua wi ka win tōmbugim. ¹⁹ Tē i Gusunō bēen Yinni kasuo ka bēen gōru kpuro ka bēen bwēra kpuro. I seewo i win s̄aa yeru bani, kpa i ka win woodan kpakororu ka win s̄aarun dendi yānu kpuro da mi.

Dafidi u dera ba Lefiba gara

23

¹ Ye Dafidi u tōkō kua, yera u win bii Salomō kua Isireliban sunō. ² Ma u Isireliban guro gurobu ka yāku kowobu ka Lefiba mēna.

³ Ma ba Lefiba gara tia tia be ba wō tēna mē, ka be ba kere mē. Ma ben geera kua nərōbun suba tēna ka nōba ita (38.000). ⁴ Ma Dafidi u tōmbu nərōbun suba yenda nne (24.000) gōsa be sō, be ba ko n da Yinni Gusunən s̄aa yee ten bana nōni doke, ka tōmbu nərōbun suba nōba tia (6.000) be ba koo tōmbu kpara, kpa ba n da bu sirie. ⁵ U maa tōmbu nərōbun suba nne (4.000) gōsa be ba tie sō, ba n da s̄aa yee ten kōnnosu kōsu, kpa tōmbu nərōbun suba nne (4.000) be ba tie ba

n da Yinni Gusunō tōmē ka dwee yāa ni wi, Dafidi u dera ba kua bu ka Yinni Gusunō siara. ⁶ Ma u bu bōnu kua wuu wuuka nge mē ba ka wāa Gēesōni ka Kehati ka Mərari, Lefin bibun bwese keri sō.

⁷ Gēesōnin biba Ladani ka Simēi. ⁸ Bibu itawa Ladani u mara. Bera Yehieli ka Setamu ka Yoeli. Yehieliwa u s̄aa ben gbiikoo. ⁹ Bibu itawa Simēi u mara. Bera Selomiti ka Hasieli ka Harani. Bera ba s̄aa Ladanin bwese kēran wirugibu. ¹⁰ Simēi u maa bibu nne gabu mara. Bera Yasati ka Sina ka Yeusi ka Beria. ¹¹ Yasatiwa u s̄aa ben gbiikoo. Ma Sina u s̄aa yiruse. Yeusi ka Beria ba n bibu mara n dabi. Ma ba bu garisi bwese keri tia.

¹² Bibu nnewa Kehati u mara. Bera Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usieli. ¹³ Amuramun biba Aroni ka Məwisi. Ma ba Aroni ka win bibun bweseru gōsa ba yi nēnem sere ka baadommao ba n da ka Yinni Gusunō turare dō dokeye, kpa ba n da maa s̄aarun sōmburu ko, kpa ba n da maa tōmbu domaru kue ka Yinni Gusunən yīsiu. ¹⁴ Adama ba Məwisi Gusunən sām kowon bibu garisiwa Lefin bwese kera sō. ¹⁵ Məwisin biba, Gēesōmu ka Eliesē. ¹⁶ Gēesōmun bii gbiikoowa Sebueli. ¹⁷ Eliesēen biiwa Rehabia. Bii turo win biru u n maa goo mara. Adama Rehabia u bibu mara ba dabi. ¹⁸ Yiseharin bii gbiikoowa Selomiti. ¹⁹ Bibu nnewa Heboroni u mara. Bera Yeriya ka Amaria ka Yasieli ka Yekameamu. ²⁰ Bibu yiruwa Usieli u mara. Bera Misee ka Yisiya.

²¹ Mərarin biba Makili ka Musi. Makilin biba maa Eleasaa ka Kisi. ²² Eleasaa u n bii tōn durōbu mara u ka gu. Bii tōn kurōba u mara. Bera ben mero bisibu Kisin bibu ba sua kurōbu. ²³ Bibu itawa Musi u mara. Bera Makili ka Edē ka Yeremōti.

²⁴ Be ba s̄aa ben yenun wirugibu Lefin bibun bweseru sō nge mē ba ka bu tireru doke tia tia, bera mi. Bera ba ko n da sōmburu ko Yinni Gusunən s̄aa yerō saa be ba wō yendu mōn di n ka da be ba mē kere. ²⁵ Domi Dafidi u raa nē, Gusunō Isireliban Yinni u win tōmbu bəri yendu wē. Yen biru u ko n wāawa Yerusalemō

sere ka baadommaa. ²⁶ Saa ye sɔɔ, Lefiba ba n̄ maa Yinni Gusunɔn kuu bekurugiru ka ten dendi yānu sɔɔmɔ. ²⁷ Dafidin yiire dāaki bin biruwa ba Lefiba gara saa be ba wɔɔ yɛndu mɔn di n ka girari be ba kere mɛ. ²⁸ Ba bu dokewa Aronin bibun bweserun wuuru sɔɔ bu ka sɔmburu ko Yinni Gusunɔn s̄aa yerun yaaraɔ ka ten dii sɔɔ. Bera ba ko n da s̄aa yee ten dendi yānu kpuro dɛɛrasie kpa bu maa sɔma gaa ko mi. ²⁹ Bera ba ko n da p̄ɛ ye ba ko n da Yinni Gusunɔn yiye ko, ka sere maa som mɛ ba ko n da ka k̄ɛnun yākunu ko, ka p̄ɛ ye ba ku ra seeyatia doke, ka p̄ɛ ye ba ra wɔ peranti sɔɔ, ka kira ni ba ra sɔmɛ. Beya ba ko n da yeba kpuron kpāaru ka yen d̄ɛɛbun saria mɛɛri. ³⁰ Ba ko n da n̄ewa s̄aa yeru mi bururu ka yoka bu ka Yinni Gusunɔn tɔma, kpa bu n̄un b̄ɛɛɛ w̄ɛ. ³¹ M̄ɛya ba ko n da maa n̄un yāku d̄ɔɔ mwaararuginu kue baadomma t̄ɔɔ w̄ɛrarugiru sɔɔ, ka suru kpao ù n yara, ka t̄ɔɔ baka ni nu tia sɔɔ nge mɛ nin geera n̄ɛ ka nge mɛ ba nin wooda yi. ³² Bera ba ko n da Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun sɔmburu ko, kpa Aronin bibun bweseru tu maa win s̄aa yerun sɔmburu ko.

Yāku kowobun wuunu

24

¹ Ba Aronin bibun bweseru bɔnu kua wuuru ka wuuru. Bibu n̄n̄ewa Aroni wi, u mara. Bera Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa. ² Nadabu ka Abihu ba gb̄ia ba guwa ben tundo u sere gu. Be, ba n̄ bibu mara. Eleasaa ka Itamaa, be tɔnawa ba yāku sɔma kua. ³ Dafidi u Aronin bibun bweseru bɔnu kuawa nge mɛ ben baawuren sɔmbura s̄aa. Sadaku u w̄āawa Eleasaan bibun bweseru sɔɔ. Ma Akimɛlɛki u maa w̄āa Itamaan bibun bweseru sɔɔ. ⁴ N deema tɔmba dabiru bo Eleasaan bibun bweseru sɔɔ n kere Itamaan bibugiru sɔɔ. Yen s̄na ba Eleasaan bibun bweseru bɔnu kua wuuru w̄akura n̄ɔɔbu ka tia, nin baatere ka ten wirugii. Ma ba maa Itamaan bibugiru bɔnu kua wuuru n̄ɔɔba ita, nin baatere ka ten wirugii. ⁵ Ba bu bɔnu kuawa ka t̄ɛt̄ɛ. Domi be ba s̄aa s̄aa yerun wirugibu ka Yinni

Gusunɔn s̄aarun wirugibu, be kpuro ba s̄awa Eleasaa ka Itamaan bibun bweseru.

⁶ Tire yoro Semaya, Netanɛɛlin bii, Lefin bwese k̄ɛra sɔɔ, wiya u ben ȳisa tireru doke sina boko ka wirugibu ka yāku kowo Sadaku ka Akimɛlɛki, Abiataan bii ka yāku kowobun wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ. Ba Eleasaa ka Itamaan bibun bwese nin ȳisa tireru dokewa ka t̄ɛt̄ɛ. Ba ra gina Eleasaagibu ḡɔsiwa, yen biru kpa bu maa Itamaagibu ḡɔsi. ⁷⁻¹⁸ Wuuru ka wuurun wirugii be ba ḡɔsa ka t̄ɛt̄ɛ, ben ȳisa wee.

Yehoyaribuwa u s̄aa gbiikoo.

Ma Yedaya u s̄aa yiruse.

Ma Harimu u s̄aa itase.

Ma Seorimu u s̄aa nn̄ese.

Ma Maakiya u s̄aa n̄ɔɔbuse.

Ma Miyamini u s̄aa n̄ɔɔba tiase.

Ma Hakotu u s̄aa n̄ɔɔba yiruse.

Ma Abiya u s̄aa n̄ɔɔba itase.

Ma Yosue u s̄aa n̄ɔɔba nn̄ese.

Ma Sekania u s̄aa w̄akuruse.

Ma Eliasibu u s̄aa w̄akura tiase.

Ma Yakimu u s̄aa w̄akura yiruse.

Ma Hupa u s̄aa w̄akura itase.

Ma Yesebabu u s̄aa w̄akura nn̄ese.

Ma Biliga u s̄aa w̄akura n̄ɔɔbuse.

Ma Imeri u s̄aa w̄akura n̄ɔɔbu ka tiase.

Ma Hesiri u s̄aa w̄akura n̄ɔɔbu ka yiruse.

Ma Hapis̄esi u s̄aa w̄akura n̄ɔɔbu ka itase.

Ma Petahia u s̄aa w̄akura n̄ɔɔbu ka nn̄ese.

Ma Esek̄iɛli u s̄aa ȳɛnduse.

Ma Yakini u s̄aa ȳɛnda tiase.

Ma Gamulu u s̄aa ȳɛnda yiruse.

Ma Delaya u s̄aa ȳɛnda itase.

Ma Maasia u s̄aa ȳɛnda nn̄ese.

¹⁹ Nge m̄ɛya ba ka bu yi yi bu ka sɔmburu ko Yinni Gusunɔn s̄aa yerɔ. Ba ra ben sɔmburu kowa nge mɛ ben sikado Aroni u bu yiire bu ko. N deema Gusunɔn Isireliban Yinnin tiwa u Aroni wooda ye w̄ɛ.

Lefi be ba tien ȳisa

²⁰ Lefin bibun bweserun wirugii be ba tien ȳisa wee.

Amuramun bibun bweseru sɔɔ, Subaɛliwa. Subaɛlin bibun bweseru sɔɔ, Yesidiawa. ²¹ Rekabian bibun

bweseru sɔɔ, Yisiyawa u sãa gbiikoo.
²² Yiseharin bibun bweseru sɔɔ, Selomɔtuwa. Selomɔtun bibun bweseru sɔɔ maa, Yasatiwa. ²³ Heboronin bibun bweseru sɔɔ, Yeriyaawa u sãa gbiikoo. Ma Amaria u sãa yiruse. Ma Yasieli u sãa itase. Ma Yekameamu u sãa nnese. ²⁴ Usielin bibun bweseru sɔɔ, Miseewa. Miseen bibun bweseru sɔɔ, Samiriwa. ²⁵ Yisiya, Miseen mɔɔn bibun bweseru sɔɔ, Sakariwa. ²⁶ Merarin bibun bweseru sɔɔ, Makili ka Musi ka Musin bii Yasian biba. ²⁷ Yaasiya, Merarin biin bibun bweseru sɔɔ, Sohamu ka Sakuri ka Ibiriwa. ²⁸⁻²⁹ Makilin bibun bweseru sɔɔ, Eleasaawa, wi u kun bibu mara. Kisin bibun bweseru sɔɔ, Yerameeliwa. ³⁰ Musin bibun bweseru sɔɔ, Makili ka Edɛɛ ka Yerimɔtiwa.

Be ba sãa Lefin bibun bweserun keri, bera mi. ³¹ Ben tii ba tɛtɛ tobawa nge mɛ begibu Aronin bibun bweserugibu ba kua sina boko Dafidi ka Sadaku ka Akimɛlɛki ka yaku kowobun wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ. Ka woro tee teya ba ka ben baawuren yĩsiru tireru doke, ba n ben keranaa mɛɛra.

Wom kowobun wuunu

25

¹ Dafidi ka tabu sinambu ba Asafun bibun bweseru ka Hemanin bibugiru ka Yedutum bibugiru gɔsa ba yi nenem sãarun sɔ. Gari yi Gusunɔ u bu sɔɔwa, yiya ba ra ka womusu ko ka mɔrɔkununu ka guunu ka sɛketirɛnu. Be ba sɔma ye mɔ, ben yĩsa wee.

² Asafun bibun bweseru sɔɔ, Sakuri ka Yosefu ka Netania ka Asarela. Ben tundo Asafuwa u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nɔn sɔɔwa yiya u ra n ka womu mɔ nge mɛ sina boko u nɔn yiire.

³ Yedutum bibun bweseru sɔɔ, Gedalia ka Seri ka Esai ka Hasabia ka Matitia ka Simeywa. Ben tundo Yedutumwa u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nɔn sɔɔwa, yiya u ra n ka womu mɔ ka mɔrɔku, u n ka Gusunɔ siaramɔ kpa u n nɔn bɛɛɛ wɛɛmɔ.

⁴ Hemanin bibun bweseru sɔɔ maa, Bukia ka Matania ka Usieli ka Sebueli

ka Yerimɔti ka Hanania ka Hanani ka Eleata ka Gidaliti ka Romanti Eɛɛ ka Yosibekasa ka Maloti ka Hotiri ka Makasioti. ⁵ Beni kpurowa ba sãa Hemanin bibun bweseru. Hemanin wiya u ra Yinni Gusunɔn dam walle sue kpa u sina boko sɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. Hemanin wi, u bii tɔn durɔbu mara wɔkura nnɛ, bii tɔn kurɔbu maa ita.

⁶ Tɔn be kpurowa ba ra womusu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sɛketirɛnu ka guunu ka mɔrɔkununu kpa ben tundo bu ba n bu kpare. Ba ra ben sɔmburu kowa ka sina bokon wooda. Kpa Asafu ka Yedutum ka Hemanin ba n bu gbiye. ⁷ Be ba womusu yɛ ka be ba bu swii, be kpuron geera sãawa goobu ka wɛnɛ ka nɔɔba ita (288).

⁸ Ba tɛtɛ tobawa bu ka sɔmburun kpunaa yi. Ba n nɛɛ, bukurowa gee, n kun mɛ biiwa gee. Mɛya ba n maa nɛɛ, be ba womusu yɛwa gee, n kun mɛ be ba torumɔwa gee.

⁹⁻³¹ Wuuru ka wuurun wirugii be ba gɔsa ka tɛtɛ, be wee.

Yosefu, Asafun bweseru sɔɔ, wiya u sãa gbiikoo.

Ma Gedalia u sãa yiruse.

Ma Sakuri u sãa itase.

Ma Yiseri u sãa nnese.

Ma Netania u sãa nɔɔbuse.

Ma Bukia u sãa nɔɔba tiase.

Ma Yesarela u sãa nɔɔba yiruse.

Ma Esai u sãa nɔɔba itase.

Ma Matania u sãa nɔɔba nnese.

Ma Simeyi u sãa wɔkuruse.

Ma Asareli u sãa wɔkura tiase.

Ma Hasabia u sãa wɔkura yiruse.

Ma Subaeli u sãa wɔkura itase.

Ma Matitia u sãa wɔkura nnese.

Ma Yeremɔti u sãa wɔkura nɔɔbuse.

Ma Hanania u sãa wɔkura nɔɔbu ka tiase.

Ma Yosibekasa u sãa wɔkura nɔɔbu ka yiruse.

Ma Hanani u sãa wɔkura nɔɔbu ka itase.

Ma Maloti u sãa wɔkura nɔɔbu ka nnese.

Ma Eliata u sãa yɛnduse.

Ma Hotiri u sãa yɛnda tiase.

Ma Gidaliti u sãa yɛnda yiruse.

Ma Makasioti u sãa yɛnda itase.

Ma Romanti Eɛɛ u sãa yɛnda nnese.

Wuuru baateren wirugii ka win yenugibu ba ra n s̄awa w̄kura yiru.

Be ba ra s̄a yerun k̄nn̄su

k̄su

26

¹ Ba be ba ra s̄a yerun k̄nn̄su k̄su b̄nu kua wuu wuuka. Koren bweseru s̄a, Meselema, Koren bii, Asafun debubuwa ba ḡsa. ² Bibu n̄ba yiruwa u mara. Wee nge m̄ ba ka sw̄ine. Sakari ka Yedieli ka Sebadia ka Yatineli, ³ ka Elamu ka Yokanani ka sere Elionai.

⁴ Ba maa Ob̄edi Ed̄amu ḡsa. Ma Yinni Gusun̄ u n̄n domaru kua, u bibu n̄ba ita mara. Wee nge m̄ ba ka sw̄ine. Semaya ka Yosabadi ka Yoasi ka Sakaa ka Netan̄eli, ⁵ ka Amieli ka Isakari ka sere Pelitai. ⁶ Semaya, Ob̄edi Ed̄amun bii ḡbiikoo u bibu mara be ba kua damgibu, begibun suunu s̄a. Domi ba s̄awa w̄ruḡba. ⁷ Bii bera, Otini ka Refaeli ka Ob̄edi ka Elisabadi ka sere ben w̄n̄bu yiru beni, Elihu ka Semaya be ba s̄a w̄ruḡba. ⁸ T̄n be kpurowa ba s̄a Ob̄edi Ed̄amun bibun bweseru. Be ka ben bibu ka ben dusibu ba s̄awa w̄ruḡba ma ba hania m̄ s̄amburu s̄a. Ba s̄awa t̄mbu wata ka yiru.

⁹ Meselemian bibu ka win w̄n̄bu ba s̄awa t̄mbu w̄kura n̄ba ka ita. Be kpuro ba s̄awa w̄ruḡba.

¹⁰⁻¹¹ Merarin bweseru s̄a, Hosawa ba ḡsa. Bibu nn̄wa u mara. Bera Simiri ka Hilikiya ka Tebalia ka Sakari. Ma u Simuri kua ben wirugii baa m̄ n̄ wi u s̄a bii ḡbiikoo. Hosan bibu ka win w̄n̄bu ba s̄awa t̄mbu w̄kura ita.

¹² K̄nn̄ k̄sobun wuu ni, ka nin wirugibu ka ben m̄ro bisibu, bera ba ko n̄ da k̄nn̄su k̄su Yinni Gusun̄ s̄a yer̄. ¹³ Ba k̄nn̄su b̄nu kuawa ka t̄t̄, ȳnu ka ȳnu, bibu ka bukurobu, baawure u n̄ ka ȳ mi u koo k̄su.

¹⁴ Ye ba t̄t̄ toba, s̄a yari yeru giara Selemia u wa. Ma win bii Sakari wi u s̄a bwisi k̄̄ u maa s̄a ȳsan n̄m geu gia t̄t̄ di. ¹⁵ Ob̄edi Ed̄amuwa u s̄a ȳsan n̄m dwarugia t̄t̄ di. Ma win bii u maa ȳnusu t̄t̄ di mi ba

ra d̄ianu bere. ¹⁶ Supimu ka Hosawa ba k̄nn̄ ge ga w̄a s̄a duu yeru gia t̄t̄ di, ka ge ba m̄ Saleketi, ga m̄era swaā ye ya d̄a gunguru gia. K̄so be, ba m̄erin̄wa.

¹⁷ T̄a baatere Lefiba n̄ba tia ba ra n̄ w̄a s̄a yari yeru gia, kpa t̄mbu nn̄ ba n̄ w̄a s̄a ȳsan n̄m geu gia, kpa nn̄ ba n̄ w̄a s̄a ȳsan n̄m dwar̄ kpa nn̄ ba n̄ maa w̄a diā mi ba ra d̄ianu bere. Adama ba diagii be b̄nu s̄awa wuunu yiru, wuu teer̄ t̄mbu yiru. ¹⁸ S̄a duu yeru gia, dia ye ba ḡri ḡri s̄a, t̄mbu yiru, swaan bera gia, maa t̄mbu yiru.

¹⁹ K̄nn̄ k̄sobun wuu ni ba kua Kore ka Merarin bwese k̄ri s̄a, niya mi.

S̄oma ye ba Lefi gabu w̄

²⁰ Lefiba s̄a, Akiyawa u ra Yinni Gusun̄ s̄a yerun arumani bere ka sere maa k̄̄ ni ba ka Yinni Gusun̄ naawa. ²¹ Ḡes̄nin bweseru s̄a, Ladanin bibun bwesera ba s̄a ȳnu ȳrobu. Wee nge m̄ ba ka sw̄ine. ²² Yeyeli ka win bibu Setamu ka win w̄n̄ Yoeli bera ba ra Yinni Gusun̄ s̄a yerun arumani bere. ²³ Amuramun bweseru s̄a ka Yiseharin bweseru s̄a, ka Hebronin bweseru s̄a ka Usielin bweseru s̄a, ²⁴ Sebueli, Ḡes̄mun bii, M̄wisin debubuwa u s̄a arumanin berobun wirugii. ²⁵ Win bweseru s̄āa Elies̄̄, Ḡes̄mun w̄n̄n bibun bwesera w̄a. Rehabia, Elies̄̄n bii u Esai mara. Ma Esai u Yoram̄ mara. Ma Yoram̄ u Sikiri mara. Ma Sikiri u Selomiti mara. ²⁶ Arumani ye sina boko Dafidi ka ȳnu ȳrobu ka tabu kowobu n̄r̄m n̄r̄m ka wun̄m wun̄m wirugibu ka tabu sinambu ba ka Yinni Gusun̄ naawa, yera Selomiti ka wigibu ba k̄su. ²⁷ N deema arumani ye ba tabu di, yen sukuma ba ka Yinni Gusun̄ naawa bu ka win s̄a yeru s̄m̄. ²⁸ Arumani ye Gusun̄ s̄m̄ Samūeli ka S̄olu, Kisin bii ka Abin̄̄, Nerin bii ka Yoabu, Seruyan bii, ba ka Yinni Gusun̄ naawa, Selomiti ka wigii bera ba maa ye kpuro berua.

²⁹ Kenania ka win bibu be ba w̄a Yiseharin bweseru s̄a, bera ba ra

tambun wunanosu ka siribu ko Isirelin temo.

³⁰ Hasabia ka tambu narabu ka nata ka wunabu (1.700) gabu be ba saa warugaba Yischarin bweseru soo, bera ba Isireliban tem kpare me mu waa Yuudenin soo duu yeru gia. Bera ba ra maa Yinni Gusunan saa yerun samburu ko ka maa sina bokogiru.

³¹ Yeriya u saa wirugii Hebronin bweseru soo. Dafidin bandun wao weeruse soora ba bwese ten tikan kaso kua. Ma ba warugaba wa be soo Yasae Galadin temo. ³² Yerian mero bisi be, ba saawa warugaba. Be kpuro maa yenu yeroa. Ben geera saawa narabun suba yiru ka tambu nata ka wunabu (2.700). Bera ba Yinni Gusunan saa yerun samburu ka maa sina bokogiru namu beria bera mi Rubeniba ka Gadigibu ka Manasen bwese keran sukumgiba waa soo yari yeru gia.

Tabu kowobun sama

27

¹ Wee Isireli be ba sina bokon samburu mo. Ba saawa yenu yeroa ka tabu kowobu narom narom ka wunom wunom wirugibu. Bera ba ra tabu kowobun wunu kpare be ba ra n samburu naamo suru ka suru, wao soo. Wuuru baatere ta saawa tambu narabun suba yenda nne (24.000).

²⁻¹⁵ Wuu nin baatere ta ten wirugii mo.

Suru gbiikoo soo, Yasobeamu, Sabudielin bii, Peresin bweseru soo, wiya u wuu gbiikii ten tabu sinambu kpara.

Suru yiruse soo, Dodai, Akosigiiwa u wuuru yiruse kpara. Ma Mikoloti u saa win yiruse.

Suru itase soo, Benaya, yaku kowo Yehoyadan biiwa u wuuru itase kpara. U saawa tabu duru warugaba tenan turo. Wiya u maa saa ben wirugii. Win bii Amisabadiwa u nun kasire kua u wuu te kpara.

Suru nneese soo, Asaeli, Yoabun mawa u wuuru nneese kpara. Yen biruwa win bii Sebadia u nun kasire kua.

Suru naobuse soo, Samehutu Yisiragiiwa u wuuru naobuse kpara.

Suru naoba tiase soo, Yira, Ikesin bii, Tekoagiiwa u wuuru naoba tiase kpara.

Suru naoba yiruse soo, Helasi Palonigii, Efaraimun bwese kera soo, wiya u wuuru naoba yiruse kpara.

Suru naoba itase soo, Sibekai Husagii, Serakin bwese kera soo, wiya u wuuru naoba itase kpara.

Suru naoba nneese soo, Abiesee Anatotugii, Benyamenn bwese kera soo, wiya u wuuru naoba nneese kpara.

Suru wakuruse soo, Marai Netofagii, Serakin bwese kera soo, wiya u wuuru wakuruse kpara.

Suru wakura tiase soo, Benaya Piratonigii, Efaraimun bwese kera soo, wiya u wuuru wakura tiase kpara.

Suru wakura yiruse soo, Helidai Netofagii, Otinielin bwese kera soo, wiya u wuuru wakura yiruse kpara.

Bwese kerin wirugibu

¹⁶ Wee be ba saa Isireliban bwese kerin wirugibu.

Rubenin bwese kera soo, Eliesee, Sikirin biiwa u saa wirugii.

Simoon bwese kera soo, Sefatia, Maakan biiwa u saa wirugii.

¹⁷ Lefin bwese kera soo, Hasabia, Kemuelin biiwa u saa wirugii.

Aronin bibun bweseru soo, Sadokuwa u saa wirugii.

¹⁸ Yudan bwese kera soo, Elihu, Dafidin mero bisibu soo, wiya u saa wirugii.

Isakaran bwese kera soo, Omiri, Mikaelin biiwa u saa wirugii.

¹⁹ Sabulonin bwese kera soo, Yisimaya, Abudiasin biiwa u saa wirugii.

Nefitalin bwese kera soo, Yerimoti, Asirielin biiwa u saa wirugii.

²⁰ Efaraimun bibun bweseru soo, Hosee, Asasian biiwa u saa wirugii.

Manasen bwese keran sukumgibu soo, be ba waa soo duu yeru gia, Yoeli, Pedayan biiwa u saa wirugii.

²¹ Manasen bwese keran sukumgibu soo, be ba maa waa soo yari yeru gia, Galadin temo, Ido, Sakarin biiwa u saa wirugii.

Benyamēn bwese kera sɔɔ, Yaasieli, Abunēn biiwa u sãa wirugii.

²² Danun bwese kera sɔɔ, Asareli, Yerohamun biiwa u sãa wirugii.

Tɔn beni kpurowa ba sãa Isireliban bwese kerin wirugibu.

²³ Dafidi u n Isireliba gara be ba wɔɔ yendu mɔ ka be ba n tura mɛ, yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u nɔɔ mwɛru kua ma u koo Isireliba dabiasia nge wɔllun kperi. ²⁴ Yoabu, Seruyan biiwa u raa Isireliba garibu torua, ma ya Yinni Gusunɔ mɔru kua. Yen sɔna u n ye kurasie. Adama ba n tɔn be ba gara min geeru yorua sina boko Dafidin wɔarun faagin tireru sɔɔ.

Dafidin sɔm kowobu gabu

²⁵ Asimafeti, Abudielin biiwa u ra sina bokon arumani bere.

Yonatham, Osiasin biiwa u ra maa gbean dɛanu bere, wuu marosuginu ka baru kpaanuginu, ka sere kɔsu yenuginu.

²⁶ Esiri, Kelubun bii wiya u sãa be ba gbean sɔma mɔn wirugii.

²⁷ Simɛi, Ramagii, wiya u sãa resɛm gbaa sɔm kowobun wirugii.

Sabidi Sefamugii, wiya u sãa mi ba ra tam bere kpuron wirugii.

²⁸ Baali Hanani, Gedɛegii, wiya u ra dɛa ye ba mɔ olifi ka sikamɔre ye ya wɔa wɔwa ye ba mɔ Sefalaɔn wunanɔsu ko.

Yoasi, wiya u maa sãa gum beru yenun wirugii.

²⁹ Sitarai Saronigii, wiya u ra ketɛ yi ba kparamɔ Saroniɔn wunanɔsu ko.

Safati, Adilain bii, wiya u ra maa ketɛ yi ba kparamɔ wɔwi sɔn wunanɔsu ko.

³⁰ Obili, Isimɛeli, wiya u ra yooyoo si ba mɔn wunanɔsu ko.

Yesidia Meronɔtugii, wiya u ra maa ketɛku ninu ni ba mɔn wunanɔsu ko.

³¹ Yasisi Hagarenigii, wiya u ra yɔa ni ba mɔn wunanɔsu ko.

Beni kpurowa ba sina boko Dafidin arumanin wunanɔsu mɔ.

Sina bokon gerunasibu

³² Yonatham, Dafidin dusiwa u sãa win bwisi kɛɔ. Yonatham wi, u bwisi ka yɛru mɔ too. Yehieli, Hakumɔnin

bii wiya u sãa sina bokon bibun keu koosio. ³³ Ahitofeli u maa sãawa sina bokon bwisi kɛɔ. Usai Aakigii, wiya u sãa sina bokon bɔɔ kpaasi. ³⁴ Ahitofelin biru, Yehoyada, Benayan bii ka Abiataa, beya ba maa kua win bwisi kɛɔbu. Ma Yoabu u sãa win tabu sunɔ.

Dafidi u Salomɔ yiire

u Yinni Gusunɔn sãa yeru bani

28

¹ Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro mɛnna Yerusalemɔ ka ben bwese kerin wirugibu ka tabu kowo wuunun wirugibu ka tabu sinam be ba tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm kpare ka be ba sina bokon arumani ka win sabenun wunanɔsu mɔn wirugibu, ka win bibun keu koosiobu ka win sina kpaarun sɔm kowobu ka win tabu durɔ wɔrugɔba ka ben damgibu kpuro gesi. ² Yera sina boko Dafidi u seewa u yɔra u nɛɛ, bɛɛ nɛn mɛro bisibu, bɛɛ nɛn tɔmbu kpuro, i man swaa dakio i nɔ. Wee na raa gɔru doke n Gusunɔ bɛsɛn Yinni diru bania mi ba koo win woodan kpakororu yi te ta sãa win naa sɔnditiru, ma na sɔɔru sãa n ka tu bani. ³ Adama u man sɔɔwa u nɛɛ, n nɛ kon tu bani. Domi na sãawa tɔnu wi u tabu kua ma u yɛm yari. ⁴ Wi, Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni u man gɔsa nɛn tundon yenun di n ka ko bɛɛ Isireliban sunɔ sere ka baadommaɔ. Yellun di, Yudan bwesera u kua wirugii. Yudan bwese te sɔɔ, ma u nɛn tundon yɛnu gɔsa. Nɛn tundon yɛnu ge sɔɔ, ma u man gɔsa n ka bandu di bɛɛ Isireliba sɔɔ. ⁵ Yinni Gusunɔ u man bii dabiru kɛ. Be sɔɔra u Salomɔ gɔsa u swɛi bɛɛ Isireliban sina gɔna sɔɔ, ye ya sãa wi, Yinni Gusunɔgia. ⁶ U man sɔɔwa u nɛɛ, nɛn bii Salomɔwa u koo nɔn diru bania ka ten yaari mi ba ko n da nɔn sã. Domi wiya u gɔsa u n ka sãa nge win bii kpa wi, Yinni Gusunɔ u n maa sãa nge win tundo. ⁷ U koo win bandun dam sire sere ka baadommaɔ u n win woodaba ka win yiirebu mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ u mɔ gisɔ. ⁸ Tɛ, nɛgibu, na bɛɛ yiiremɔ

Isireliba, Gusunon tɔmbun wuswaaɔ ka Gusunɔ besen Yinnin tii wi u sun swaa dakin wuswaaɔ, i de i win wooda mem nɔɔwa, i ye nenɛ been gɔrusɔ kpa i wa i n tem me mɔ, kpa i maa been bibu mu deria bu tubi di sere ka baadommaɔ.

⁹ Ma u maa nɛɛ, wunɛ maa Salomɔɔ nen bii, a Gusunɔ, nɛ wunen tondon Yinni gio kpa a nɔn sã ka wunen gɔru kpuro ka wunen bwɛra kpuro. Domi wiya u ra tɔmbun gɔrusu ka ben bwisikunu wɛeri. À n nɔn kasu, u koo de a nɔn wa. Adama à n nɔn deri, u koo maa nun deriwa sere ka baadommaɔ. ¹⁰ Tɛ, a n yɛ ma Yinni Gusunɔ u nun gɔsawa a ka nɔn diru bania mi ba ko n da nɔn sã. Yen sɔ a de a n wɔrugɔru mɔ kpa a se a sɔmburu ko.

Dafidi u Salomɔɔ

sãa yee ten kpunaa wɛ

¹¹ Yen biru Dafidi u win bii Salomɔɔ sãa yee ten kpunaa wɛ ka ten dia ye ba gɔri gɔrigia, ka ten arumani beru yerugia, ka dii wɔrukinugia, ka dii sɔkinugia, ka dii tɛn mi ba koo Yinni Gusunon woodan kpakororu yigia. ¹² Dii ten kpunaa kpurowa u nɔn wɛ ye u raa himba sãa u ko kpuro. Yera sãa yerun yaarin kpunaa ka dia ye ya ka yi sikerenɛgia ka dia yɛn mi ba ko n da sãa yee ten arumani beregia, ka yɛn mi ba ko n da kɛnu beregia ni ba Gusunɔ wɛ, ¹³ ka nge me ba yãku kowobu ka Lefiba bɔnu kua wuu wuukagia, ka nge me ba ko n da ben sɔmburu koosinɛ Yinni Gusunon sãa yerɔgia, ka sere maa dendi yãa ni ba ko n da ka sɔmburu kogia. ¹⁴ U nɔn wura sɔɔsi ye u koo ka dendi yãa wuraginu ko, nge me nin baaniren bunum nɛ. Ma u nɔn sii geesu sɔɔsi si u koo ka dendi yãa sii geesuginu ko, nge me nin baaniren bunum nɛ. Ba koo dendi yãa ni kowa nin baanire ka nin sɔmburu. ¹⁵ Mɛya u maa bu wura ka sii geesun bunum saka wɛ ye ba koo ka dabu wuraginu ka sii geesuginu ko, ni kpuro ka nin fitilaba. ¹⁶ U maa nɔn wura wɛ mɛn saka ba koo ka tabulu wuragii ko mi ba ko n

da Yinni Gusunɔ pɛɛ yiye, ma u maa nɔn sii geesu wɛ u ka tabulu gɛɛ ko. ¹⁷ Yen biru u maa nɔn sɔɔsi nge me ba koo kaato donnuginu koosina ka gbɛa ka nɔri yi ba kua ka wura gea ka sii geesugii, ka yin baayeren bunum, ¹⁸ ka yãku yee wuragiru mi ba ko n da turare dɔɔ doke ka ten bunum. U maa nɔn sɔɔsi nge me ba koo naa kɛkɛ ka wɔllun kɔsobun weenasibu koosina ka wura. Yin kasi yi ko n deriewa yi n Yinni Gusunon woodan kpakororu wukiri. ¹⁹ Ma Dafidi u nɛɛ, Yinni Gusunon tiwa u yeniba kpuron kpunaa yorua u man wɛ. Ma u man yen bwisi wɛ n ka ye tubu.

²⁰ Yen biru, Dafidi u win bii Salomɔɔ sɔɔwa u nɛɛ, a tii dam kɛɔ, kpa a n wɔrugɔru mɔ, kpa a se a sɔmburu ko. A ku berum ko, a ku maa nanda. Domi Gusunɔ nen Yinni u ko n ka nun wãa. U nɔn derimɔ, u nɔn maa nun biru kisimɔ sere win sãa yee ten sɔmburu kpuro tu ka wiru goora. ²¹ Yãku kowobu ka Lefiba wee ba bɔnu sãa wuu wuuka bu ka Yinni Gusunon sãarun sɔma ko. N n sãa yee ten banan sɔn na, tɔmbu wee be ba sɔm bwese bwesekan kobu yɛ ba maa tii wɛ ka kɪru. Be ka wirugibu ka Isireliba kpuro ba koo nun wiru kpɪiya.

Kɛɛ ni ba wɛ

sãa yee ten banan sɔ

29

¹ Sina boko Dafidi u tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuro sɔɔwa u nɛɛ, nen bii Salomɔɔ wi Yinni Gusunɔ u gɔsa, u sãawa bii piibu. U nɔn gina tɔmbun kparabun bwisi mɔ. Sɔmbu te u koo maa ko ta kpã, domi sãa yee te, ta nɔn ko n sãa tɔnugiru. Ta ko n sãawa Yinni Gusunagiru. ² Na nen dam kpuro doke n ka Gusunɔ nen Yinni sãa yee ten banan sɔru ko. Dendi yãa ni ba koo ko ka wura, na nin wura yii. Ni ba koo maa ko ka sii geesu, na nin sii geesu yii. Ni ba koo maa ko ka sii gandu, na nin sii gandu yii. Ni ba koo maa ka sii wɔkusu ko, na nin sii wɔkusu yii. Ni ba koo maa ko ka dãa, na nin dãa yii. Ni ba koo maa ko ka kpee gobigii nɔni bwese bwesekaginu, na

nin kpee gobiginu yii. Ma maa kpee kpiki buranu yii nu kpã. ³ Gusunɔ nɛn Yinnin sãa yee ten k̄run s̄, wura ye na mɔ ka sii gee si na mɔ, ye kpurowa na wē sãa yee ten s̄ ye na raa s̄oru kua yellu baasi. ⁴ Yera wura ye ya na Ofirin di t̄nnu wunɔbu (100), ka sii geesu t̄nnu goobu ka weeru (240) bu ka sãa yee ten gani pote, ⁵ ka sere maa dendi yãa ni ba koo ka wura ko ka ni ba koo ka sii geesu ko, dendi yãa ni s̄m kowo be, ba koo gesi ko kpuro. Tē, b̄e s̄o, wara k̄i u Yinni Gusunɔ k̄eru wē ka nuku tia, kpa s̄m kowobu bu ka ye gãa wuraginu ka sii geesuginu seku.

⁶ Yera yenu ȳerobu ka Isireliban bwese k̄erin wirugibu ka tabu kowobu n̄r̄m n̄r̄m ka wun̄m wun̄m wirugibu ka sina bokon s̄m kowobun wirugibu ba k̄enu wē ka nuku tia. ⁷ Ye ba wē Yinni Gusunɔn sãa yee ten s̄, yera wuran t̄nnu wunaa wata ka w̄kuru ka wuran gobi n̄r̄bun suba w̄kuru (10.000) ka sii geesun t̄nnu gooba wunɔbu (300) ka sii gandun t̄nnu nata (600) ka sii w̄kusun t̄nnu n̄r̄bun suba ita (3.000). ⁸ Be ba kpee gobiginu mɔ, ba nu Yeyeli, Ḡeɛs̄nin bweserugii wē u doke Yinni Gusunɔn sãa yerun arumanin beru yer̄. ⁹ T̄n be kpuro ba nuku dobu kua k̄e ni ba Yinni Gusunɔ w̄n s̄, domi ba nu w̄wa ka nuku tia. Ma sina boko Dafidin tii u nuku doo bakabu kua.

Dafidin kanaru

¹⁰ Dafidi u Yinni Gusunɔ siara t̄n be ba m̄n̄e mi kpuron wuswaa. U n̄e, i Gusunɔ b̄eɛn sikado Yakɔbun Yinni siaro sere ka baadomma. ¹¹ Yinni Gusunɔ, wuna a kpã, a dam mɔ, a maa yiiko mɔ. A n̄ n̄ru mɔ. Domi wuna a mɔ kpuro ye ya wãa w̄l̄o ka ye ya wãa tem̄. Wuna a bandu dii, wuna a kpuro kere. ¹² Wunen min diya dukia ka b̄eɛɛ ya ra n̄. Wuna a bandu dii kpuron w̄l̄o. Wunen n̄mūra dam kpuro mu wãa. Wuna kaa kp̄i a ḡaanu kpuro w̄lle sua kpa a nu t̄sisia. ¹³ Tē, Gusunɔ b̄eɛn Yinni, sa nun siaram̄, sa maa wunen ȳisirun kp̄aru b̄eɛɛ w̄em̄. ¹⁴ N̄e ka n̄n t̄mbu sa n̄

ḡaanu tura su ka nun k̄enu wē. Ḡaanu kpuro naam̄wa wunen min di. Ye sa maa nun w̄em̄ kpuro, wunen min diya sa ye waam̄. ¹⁵ Sa b̄eɛn w̄aru dim̄wa wunen wuswaa nge s̄bu nge m̄e b̄eɛn sikadoba ba kua. B̄eɛn w̄arun t̄ru kpuro koo doonawa nge saaru, ȳiȳbu sari. ¹⁶ Gusunɔ b̄eɛn Yinni, wuna a kpuro mɔ. Wunen min diya arumani yeni kpuro ya wee ye sa s̄oru kua su ka nun diru bania te ta ko n wunen ȳisi d̄eɛraru s̄owa. ¹⁷ Gusunɔ n̄n Yinni, na ȳe ma wuna a ra t̄nun ḡoru w̄eri, a ra maa gem k̄a. Wee na ka nun k̄e nini naawa ka ḡoru d̄eɛr̄. Na maa wa wunen t̄n be ba wãa mini, ba nun k̄enu w̄em̄ ka nuku dobu. ¹⁸ Gusunɔ, b̄eɛn sikadoba Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni, a de wunen t̄mbun ḡorusu ka ben bwisikunu nu n sãa m̄eni baadomma, kpa ben ḡorusu su n t̄sa wun̄ s̄o. ¹⁹ Kpa a de n̄n bī Salom̄on ḡoru ga n s̄, u ka wunen yiirebu ka wunen s̄os̄inu ka wunen woodaba m̄em̄ n̄owa, u ka ye kpuro s̄mburu ko, kpa u sãa yee te bani t̄n s̄ na s̄oru yeni kpuro kua.

²⁰ Dafidi u maa t̄n be ba m̄n̄e mi kpuro s̄owa u n̄e, i Gusunɔ b̄eɛn Yinni siaro.

Ma be kpuro ba Gusunɔ ben sikadoban Yinni siara, ba yiira win wuswaa ka maa sina bokon wuswaa.

Ba Salom̄o kua sina boko

²¹ Yen sisiru, ba Yinni Gusunɔ siarabun ȳakunu ka ȳaku d̄o m̄wararuginu kua ka ket̄e n̄r̄bu (1.000) ka ȳa kin̄nu n̄r̄bu (1.000) ka ȳa kp̄em̄minu n̄r̄bu (1.000), ȳaku nin baatere ka ten tam. Ma ba maa ȳaku dabinu ganu kua Isireliba kpuron s̄. ²² Yen t̄o te, ba di ba n̄ra Yinni Gusunɔn wuswaa ka nuku doo bakabu. Ma ba maa Salom̄o Dafidin bīn bandu dam sire ba n̄n gum t̄are wir̄ n̄n yiruse Yinni Gusunɔn wuswaa, u ka ko kparo. Yen biru, ba maa Sad̄oku gum t̄are wir̄ ba n̄n kua ȳaku kowo. ²³ Salom̄o u sina Isireliban sina ḡon̄o ye ya maa sãa Yinni Gusunɔgia. U kua sun̄ win

tundo Dafidin ayera. U kuura, ma Isireliba kpuro ba nùn wiru kpīiya. ²⁴ Wirugibu ka tabu kowo damgibu ka mam sina boko Dafidin bii be ba tie kpuro, ba nùn wiru kpīiyawa. ²⁵ Yinni Gusunə u Saloməə wəlle sua Isireliba kpuron suunu səə. Ma u win bandu girima doke n kere sinam be ba nùn gbiye Isireliə.

Dafidin gəə

²⁶ Dafidi Isain bii u bandu di Isireliba kpuro səə. ²⁷ U bandu diwa wəə weeru Isireliba səə. Heboroniə wəə nəəba yiru, Yerusalemuə maa wəə tənə ka ita. ²⁸ Dafidi u dukia ka girima wa. U təkə kuawa kəə kəə. Ma u gu bəri yəndu səə. Ma win bii Saloməə u bandu kəsire kua.

²⁹ Ye sina boko Dafidi u gbia u kua, ka ye u kua dāku te, ye kpuron gari yi yorua yam wao Samuelin tireru səə ka Gusunən səmə Natanin tireru səə, ka sere maa yam wao Gadin tireru səə.

³⁰ Tire ni səəra ba maa win bandun gari yorua ka win wərugəru, ka ye n koora Isireliban temə ka tem tukumə win waati ye səə.

ISIRELIBAN BANDUN GARI YIRUSE

Saloməon bandun faagiwa tire te, ta mō ka nge mē Isireliban bwese keri wākuru ta win bii Roboamu seesi ma ta Yeroboamu kua ten sina boko. Ma Roboamu u kua Yudaba tōnan sina boko ma win bibun bwesera ban te wēenamō sere Babilonigibu ba ra ka na ba Yerusalemu wəri ba kamia.

Tire ten kpunaa

1. Saloməon bandun gari, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Isireliban banda bōnu kua yiru, wiru 10:1n di sere wiru 11:4.
3. Yudaban bandun gari, wiru 11:5n di sere wiru 36:23.

SALOMƏO, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

¹ Saloməo, Dafidin biin banda dam kua domi Gusunō win Yinni u wāa ka wi, ma u nūn wōlle sua.

*Saloməo u bwisi kana
(I maa mēerio Sinambu I, 3:4-15)*

² Sōo teeru Saloməo u ka Isireliba kpuro gari kua ka ben tabu kowobu nārām nārām (1.000) ka wunām wunām sinambu ka ben siri kowobu ka ben yenu yērobu, ben wirugibu kpuro gesi. ³ U ka tōn be kpuro da Gabaoniō gungurō. N deema miya Yinni Gusunōn kuu bekurugiru ta wāa te Mōwisi Gusunōn sām kowo u kua sanam mē Isireliba ba wāa ghaburō.

⁴ Adama ba Yinni Gusunōn woodan kpakororu sua saa Kiriati Yarimun di ba ka da Yerusalemu ba yi kuu bekurugirō. ⁵ N deema kuu ten wuswaaōra yāku yee te Bēsālēli, Urin bii, Hurin debubu u kua ka sii gandu ta wāa.

Miya Saloməo ka tōn be kpuro ba bikiaru kua Yinni Gusunōn mi. ⁶ Yera Saloməo u da u yākuru kua yāku yee ten mi, te ta wāa kuu bekurugii ten wuswaaō. Yāanu nārōbuwa (1.000) u ka yāku dōō mwaararuginu kua. ⁷ Ye n kua wākuru, yera Yinni Gusunō u Saloməo kure. Ma u nūn sōōwa u nēē, a man bikio ye a kī n nun kē.

⁸ Ma Saloməo u nēē, wee a nēn tundo Dafidi durom kua. Ma a man kāsire kua win ayerō. ⁹ Tē, a de wunēn nōō mwēeru tu yibiara te a nēn tundo Dafidi kua. Domi a dera na bandu di tōn wuurun suunu sōō te ta dabi nge yani sēeri. ¹⁰ Yen sō tē, a man bwisi ka laakari kēēyō, kpa n kpī n ka tōn be kpara. Ma n kun mē, wara u koo kpī u wunēn tōn dabi te kpara.

¹¹ Gusunō u Saloməo sōōwa u nēē, na nua ye ya wāa wunēn gōruō. Wee, a n dukia ka arumani bikie, n kun mē bēere, n kun mē be ba nun tusan gōō. Meya a n maa bikie wunēn wāaru tu dakaā da. Adama bwisi ka laakariwa a bikia a ka nēn tōmbu kpara bēn wōllo na dera a bandu dii. ¹² Tē, kon nun bwisi ka laakari ye wē. Ye baasi, kon maa nun dukia ka arumani ka bēere wē ye sinam be ba nun gbiiye ba n waare a sere bandu di. Meya wunēn biru, goo kun maa ye wasi.

¹³ Yeniban biru, Saloməo u sarama gunguu ten min di, mi Yinni Gusunōn kuu bekurugira wāa. Ma u wurama Yerusalemu u bandu dii Isireliba kpuron wōllo.

Yiiko ka arumani

ye Saloməo u mō

(I maa mēerio 9:25-28, Sinambu I, 10:26-29)

¹⁴ Saloməo u tabu kēkē yi dumi gawe mēnna nārōbu ka nēeru (1.400). Ma u maa maasōbu mēnna nārōbun suba wākura yiru (12.000). Ma u be kpuro yi yi wusu gasu sōō ka sere maa Yerusalemu mi win tii u wāa. ¹⁵ U dera wura ka sii geesu dabia Yerusalemu nge kpenu. Ma u dera dāa ye ba mō sēduru ya maa dabia baama nge dāa ye ba mō sikamōre ye ya ra n wāa Sefalan wōwāō. ¹⁶ Egibitin diya ba ra ka nūn dumi naawē. Tenkubara ba ra yi dwem de. ¹⁷ Ba ra nūn tabu kēkē yi dumi gawen tia dōrewa sii geesun gobi nata (600). Kpa bu maa nūn duma dōre sii geesun gobi wunaa weeru ka wākuru. Bera ba ra maa ka Hetiban sinambu ka Sirigibun sinambu dumi daawe.

Saloməo u sāa yerun banan

səəru mɔ̃
(*I maa mɛɛrio Sinambu I, 5:15-32, 7:13-14*)

¹⁸ Saloməə u wooda wɛ bu Yinni Gusunə diru bania, kpa bu maa win tii sina kpaaru bania.

2

¹ Yera u tɔmbu nərɔbun suba wata ka wəkuru (70.000) gɔsa be ba ko n da sɔmunu sue, ka tɔmbu nərɔbun suba wɛnɛ (80.000) be ba ko n da kpenu dāku guunə. Ma u maa tɔmbu nərɔbun suba ita ka nata (3.600) gɔsa be ba ko n sɔmbu te nɔni doke.

² Saloməə u Hiram, Tirin sunə gɔria u nɛɛ, nge mɛ a raa nɛn tundo Dafidi dāa ye ba mɔ̃ sɛduru kã u ka win sina kpaaru bania, nge mɛya nɛn tii na maa kī a man kɛɛma. ³ Wee na Gusunə nɛn Yinni diru baniammɛ ta n sãa wigiru. Miya ba ko n da nùn turare nubu durorugia dɔ̃ dokeye, kpa bu win pɛɛ yi mi baadomma. Miya ba ko n da maa yāku dɔ̃ mwaararuginu ko bururu ka yoka, tɔ̃ baatere, ka tɔ̃ wɛrarugiru sɔ̃, ka suru kpao baawure sɔ̃, ka Yinni Gusunə tɔ̃ bakaru baatere sɔ̃ nge mɛ ba Isireliba yen wooda wɛ sere ka baadomma. ⁴ Dii te, ta ko n kpã. Domi Gusunə bɛsɛn Yinni u būnu kpuro kpāaru kere. ⁵ N n mɛn na, goo kun kpɛ u nùn diru bania. Domi baa wɔllu ka ten kpāaru ta n kpɛ tu nùn mwa. Yen sɔ̃, wara ra n nɛ, Saloməə n sere ka nùn diru bania. Nɛgia n ko mi ko na n da nùn turare dɔ̃ dokeye. ⁶ Yen sɔ̃ tɛ, wunɛ Hiram, a man goo mɔ̃risiama wi u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔkusun sɔmburu yɛ ka sere beka ye ba wɔkua ka wunəm ka maa gaadura kpa u n maa gāanun weenasinun kobu yɛ gana sɔ̃, kpa bu sɔmburu ko sannu ka nɛn tɔn be ba maa yɛru mɔ̃ ba ka wāa Yerusalem mini ka Yudan tem kpuro sɔ̃. Tɔn be, ba sãawa be nɛn tundo Dafidi u gɔsa. ⁷ A de a man dāa ye ba mɔ̃ sɛduru ka sipɛɛ ka santali mɔ̃risiama Libanin di. Domi na yɛ ma wunɛn sɔm kowobu ba yen burabu yɛ. Nɛn sɔm kowobu ba koo bu somi sɔmbu te sɔ̃. ⁸ A de bu man dāa ye kasuama ya n kpã. Domi dii te na kī

n bani mi, ta kpã. Ta ko n maa wã. ⁹ Saa ye sɔ̃, kon wunɛn sɔm kowobu alikaman sɔm tɔnnu nərɔbun suba nɔ̃ba tia (6.000) wɛ ka dīa bimi yi ba mɔ̃ sɔsun sɔm tɔnnu nərɔbun suba nɔ̃ba tia ka tam ditiri nərɔbun suba nɛnɛ (800.000) ka sere maa gum ditiri nərɔbun suba nɛnɛ.

¹⁰ Ma Hiram, Tirin sunə, u Saloməə wisa tireru sɔ̃ u nɛɛ, geema, yɛn sɔ̃ Yinni Gusunə u win tɔmbu kī, yen sɔ̃na u nun kua ben sunə. ¹¹ I ka man Gusunə Isireliban Yinni siaro wi u wɔllu ka tem taka kua. Wee u Dafidi bii bwisigii ka laakarigii kã wi u koo wi, Yinni Gusunə sãa yeru bania ka sere maa win tiin sina kpaaru. ¹² Tɛ, wunɛ Saloməə, kon sɔm yɛro goo mɔ̃risiama. Yɛro u bwisi mɔ̃ too. Win yīsira Huramabi. ¹³ U sãawa kurɔ goon bii. Kurɔ wi, u sãawa Danun bweserugii. Ma win tundo u sãa Tirigii. Huramabi wi, u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔkusu ka kpenu ka dāan sɔmburu yɛ. U maa bekan sɔmburu yɛ, ye ba kua ka wɛɛ wunəmgii ka gaaduragii, ka wɛɛ swɛɛ ka sere maa wɛɛ damgii. Mɛya u maa gāanun weenasinun kobu gani sɔ̃n sɔmburu yɛ. Sɔmbu te ba gesi nùn nɔmu sɔndia kpuro, u koo kpī u tu kowa. U koo sɔmbu te kowa ka wunɛn sɔm kowobu sannu ka sere be nɛn Yinni Dafidi wunɛn tundo u gɔsa. ¹⁴ Tɛ, wunɛ maa, a sun alikama ka sɔsu ka gum ka tam mɛ mɔ̃risiama yɛn gari a gerua mi. ¹⁵ Bɛsɛ sa ko maa nun dāa bɔ̃ria nge mɛn nɔ̃ a kī, kpa su ye mɔ̃risiama ka goo nimkusu sere Yafɔ̃. Kpa wunɛgibu bu maa na bu ka ye da Yerusalem.

¹⁶ Saloməə u sɔbu gara be ba wāa Isireliba sɔ̃. N deema win tundo Dafidi u raa bu gara. Sɔ̃ ben geera kuawa tɔnu nərɔbun suba wunaa weeru ka wəkura ita ka nata (153.600). ¹⁷ Ma u ben nərɔbun suba wata ka wəkuru (70.000) gɔsa ba n da sɔmunu sue, kpa ben nərɔbun suba wɛnɛ (80.000) ba n da kpenu dāku guunə. Ben nərɔbun suba ita ka nata (3.600) ye ya tie, ba n da sɔm kowo be ba tie nɔni doke.

3

Sāa yerun bana

(I maa mɛerio Sinambu I, 6:1-38)

¹ Salomɔɔ u sāa yee ten bana torua Yerusalemɔɔ guu te ba mɔ Mɔriyan wɔllɔ mi ba win tundo Dafidi sɔɔsi. N deema yam mi n daa sāawa ɔɔnani, Yebusin doo soo yeru. ² U sāa yee ten bana toruawa win bandun wɔɔ nɛsen suru yirusen sɔɔ yiruse sɔɔ.

³ Ba dii te yīirawa ka yellun yīirutia ye ba ra ka gāanu yīire. Ten dɛɛbu bu sāawa gɔm soonu wata. Ten yasum maa sāa gɔm soonu yendu. ⁴ Dii ten yasum ka ten duu yee gbiikirun dɛɛbu n nɛwa. N sāawa gɔm soonu yendu. Ma ten gunum mu sāa gɔm soonu wunaa teeru. Ma Salomɔɔ u ten sɔɔwɔ wura gea pote. ⁵ Ma u dii ten tiin gani dāa ye ba mɔ sipɛɛ wukiri. Yen biru, u maa ye wura ye ya gea sāa pote. Ma u dera ba kpakpa wurusu ka yɔnin weenasii kua kua gani yi sɔɔ. ⁶ Ma u tu buraru kua ka kpee gobiginu. N deema wura ye u ka sɔma ye kpuro kua mi, ya weewa saa Paafaimun di. ⁷ U dii te wura potewa ka ten gbereba sɔɔ, ka ten kɔnnɔ suukusɔ ka ten ganiɔ, ka ten gamboba sɔɔ, ma u wɔllun kɔsobun weenasibu kua ten gani sɔɔ.

⁸ Ma u dii te ta dɛere gem gem bana mi. Ten dɛɛbu ka dii ten tiin yasum mu nɛwa. Mu sāawa gɔm soonu yendu. Ma ten yasum maa sāa gɔm soonu yendu. Ma u tu wura gea pote. Wura yen geera sāawa tɔnnu yendu. ⁹ Wura ye ba ka kulumba kuan geera sāawa kilon bɔnu. Baa ka dia ye ya wāa wɔllɔ kpuro ba ye wura potewa.

¹⁰ U maa kɔsobun weenasibu yiru kua dii te ta dɛere gem gem mi sɔɔ. Ma u ye wura pote. ¹¹ Wɔllun kɔso ben kasa nɛ ye kpuron dɛɛbu bu sāawa gɔm soonu yendu. Kasa yen tian dɛɛbu bu sāawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma ben turon kase teeru ta gana girari. Ma tee teni ta ka kɔso yirusegirun teeru girarinɛ. ¹² Ma kɔso yiruse win kase teeru ta maa dii ten goo tɔnɔ girari. N deema ten yirusewa ta ka gbiikoo wigiru girarinɛ. ¹³ Kɔso be kpuron kasa ya dɛriarewa. Ma yen

dɛɛbu kua gɔm soonu yendu. Ma ba yɔ ba wuswaa tii dii ten kɔnnɔ gia. ¹⁴ Ma u dii ten beku kareru kua ka wɛɛ damgii yi ba wɔkua ka gaadura ka wunɔm ka sere maa tom. Ma ba maa kɔsobun weenasibu kua beku te sɔɔ.

Dii ten gbere be ba kua

ka sii gandu

(I maa mɛerio Sinambu I, 7:15-22)

¹⁵ U dii ten wuswaaɔ gbere yiru kua. Yen baayeren gunum mu sāawa gɔm soonu tɛna ka nɔɔbu. Ma ba ye furɔsu sɔndia wɔllɔ. Sin gunum mu sāawa gɔm soonu nɔɔbu. ¹⁶ U maa yɔnin weenasii buraru garu kua nge te u raa kua sāa yeru mi. Ma u bura te doke furɔ sin wɔllɔ. Ma u dāa marum gam weenasim kua wunɔbu (100) u doke yɔni yi sɔɔ. ¹⁷ Ma u gbere yiru ye gira sāa yee ten wuswaaɔ. Tia nɔm geuɔ, tia maa nɔm dwarɔ. Ma u nɔm geugia ye yīsiru kɔ Yakini. Ma u maa nɔm dwarugia ye yīsiru kɔ Boasi.

4

¹ U maa yāku yeru kua ka sii gandu. Ten dɛɛbu bu sāawa gɔm soonu yendu. Ma ten yasum maa sāa gɔm soonu yendu. Ma ten gunum mu sāa gɔm soonu wɔkuru.

Boo sii ganduguu

(I maa mɛerio Sinambu I, 7:23-26)

² U boo sii ganduguu kua. Gen nɔɔn yasum mu sāawa gɔm soonu wɔkuru. Gen gunum maa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen kɛkɛra sāa gɔm soonu tɛna. Ga sāawa bwɛɛɛkɛ mam mam. ³ Ba gen nɔɔ bɔkan temɔ kɛtɛban weenasii kua ba ka sikerena. Gɔm soo teerun baa sɔɔ, kɛtɛ wɔkura ba kua. Ba kɛtɛn weenasii yi kuawa sɔa yiru. Ma ye kpuro ya sāa sii bɔri tia ka boo sii ganduguu ge. ⁴ Ba boo ge sɔndiwa kɛtɛn weenasii wɔkura yirun wɔllɔ. Yen ita ya wuswaa kisi sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, ita maa sɔɔ duu yeru gia, ita yen maa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, ita ye ya maa tie, sɔɔ yari yeru gia. Ma boo ge, ga sɔndi kɛtɛn weenasii yin wɔllɔ. Ma kɛtɛ ben biru ga wura sɔɔwɔ. ⁵ Boo gen sinum mu ka nɔm tararu nɛ. Ma ba gen nɔɔ bɔka kua nge nɔragia. Ma

ga maa nɔɔ deriare nge biibii. Ga koo kpĩ gu nim mwa ditiri nɔɔbun suba wunaa teeru (120.000).

⁶ U wekenu wɔkuru kua ma u nin nɔɔbu yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa ten nɔm dwarɔ bu wa bu ka tii sãrasia, kpa bu maa ka yãku yaa kpakia b̃a n yãku d̃ɔɔ mwaararuginu m̃ɔ. Boo sii ganduguu gen nima yãku kowobu ba ra ka ben nɔma ka naasu kpakie.

*Dendi yãa ni ba kua ka sisu
(I maa m̃ɛrio Sinambu I, 7:40-51)*

⁷ U maa dabu wuraginu kua wasi wɔkuru. U nu kuawa nge m̃ɛ ba nin wooda yi. Ma u nin nɔɔbu yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa nɔm dwarɔ.

⁸ U tabulu wɔkuru kua u yi sãa yeru mi. U nɔɔbu yi nɔm dwarɔ, ma u maa nɔɔbu yi nɔm geuɔ.

Ma u maa gb̃ɛɛ wuraginu kua wunɔbu (100) ñi sɔɔ ba ko n da yãku yaa yem doke bu ka ỹɛka.

⁹ U yaara gaa kua yãku kowobun s̃ɔ. Yen biru, u maa yaara baka gaa kua ka yen gamboba. Ma u gambo be sii gandu pote.

¹⁰ U boo sii ganduguu ge yiwa yaara yen nɔm geuɔ s̃ɔɔ yari yerun nɔm dwaru gia.

¹¹ Huramu u torom guratii kua ka kaatonu ka gb̃ɛa ỹɛ sɔɔ ba ko n da yãku yaa yem doke bu ka ỹɛka. Nge m̃ɛya u ka sɔmbu te kua u kpa te sina boko Salomɔɔ u ñn yiire u ko Yinni Gusunɔn sãa yee ten s̃ɔ. ¹² Wee ye u maa kua. Yera gbere yiru ka furɔsu yiru si ba koo doke gbere ben w̃allɔ ka k̃ɔk̃ɔsɔ bwesenu yiru ye ba koo s̃ɔndi furɔ sin w̃allɔ.

¹³ U maa d̃ãa marum weenasim kua ñɛru (400) k̃ɔk̃ɔsɔ yiru yen s̃ɔ. K̃ɔk̃ɔsɔ yiru yen baayere sɔɔ, d̃ãa marum weenasim m̃ɛn s̃ia yiru yiruwa u kua u ka s̃ɔndi furɔ sin w̃allɔ.

¹⁴ U wekenu kua wɔkuru ka nin s̃ɔwaritii wɔkuru.

¹⁵ U boo sii ganduguu kua, ka k̃ɛt̃ɛn weenasii wɔkura yiru yi yi boo ge s̃ɔɔwa.

¹⁶ U maa torom guratii kua, ka kaatonu, ka kaato donnuginu.

Dendi yãa ni sina boko Salomɔɔ u dera Huramabi u kua mi, u nu kuawa ka sii gan te ba w̃ariasia. ¹⁷ U dera ba yãa ni kpuro kua ka sii gandu Yuudenin w̃ɔwɔɔ mi s̃ɔnda w̃ãa Suk̃ɔtu ka Seredan baa s̃ɔɔ. ¹⁸ Salomɔɔ u dera ba dendi yãa ni kua nu dabi sere ba ñ maa sii gan ten bunum ỹiira.

¹⁹ Salomɔɔ u maa dera ba dendi yãa ni nu tie kua. Niya

yãku yee wuragii te, ka tabulu ỹɛ sɔɔ ba ra p̃ɛɛ s̃ɔndi, ²⁰ ka dabunu ka nin fitilanu ni ba kua ka wura gea. Ba koo nu s̃ãrawa nge m̃ɛ sãa yerun wooda ya gerua.

²¹ U maa biibiin weenasii kua ka fitilanu ka nin bakusu. U ye kpuro kuawa ka wura gea.

²² U maa woba kua, ka ñari, ka gb̃ɛa, ka d̃ɔɔ guratii. Ba ye kpuro kuawa ka wura gea.

U maa dii te ta d̃ɛere gem gem gamboba ka sãa yee ten tiin k̃ɔnñɔn gamboba kua ka wura.

5

¹ Ye Salomɔɔ u sãa yee ten s̃ɔmburu kua u kpa, yera u sii geesu ka wura ka g̃ãa ni win tundo u raa yi sãa yee ten s̃ɔ kpuro gurama u doke Yinni Gusunɔn arumanin beru yerɔ.

Ba woodan kpakororu yi Yinni Gusunɔn sãa yerɔ

(I maa m̃ɛrio Sinambu I, 8:1-13)

² Yen biru, Salomɔɔ u Isireliban guro gurobu ka ben yenu ỹɛrobu ka bwese k̃ɛra baayeren wirugibu sokusia Yerusalem̃ɔ bu ka Yinni Gusunɔn woodan kpakororu suama saa Dafidin sina kpaarun di te ba maa m̃ɔ S̃iɔni, kpa bu tu doke sãa yeru mi. ³ Yera Isireliba kpuro ba m̃enna Salomɔɔn mi w̃ɔɔn suru ñɔɔba yiruse w̃i sɔɔ ba ra t̃ɔɔ bakaru garu ko.

⁴ Ye ben guro guro be kpuro ba tunuma, yera Lefiba ba Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te sua, ⁵ ka win kuu bekurugii te, ka sere s̃aarun dendi yãa ni nu w̃ãa te s̃ɔɔ kpuro. Yãku kowobu ka Lefibara ba

ye kpuro suama. ⁶ Sina boko Salomɔɔ
ka Isireliba kpuro be ba mennε mi,
ba na ba yōra Yinni Gusunɔn woodan
kpakoro ten wuswaaɔ. Ma ba yāanu
ka ketε dabinu go ba ka yākunū kua.
Sabe ni ba go mī, nu n̄ qarirɔ.

7 Ma yāku kowobu ba ka Yinni Gusunən woodan kpakoro te da ten ayerō dii te ta dɛere gem gem sɔɔ. Ba tu yiwa wəllun kōsobun weenasibu yirun kasin kəkərō. 8 Kōso be, ba kasa dɛriewa ba woodan kpakoro te ka ten nɛnutii wukiri. 9 Ba koo kpī bu nɛnutii yi wa yi tere saa dii te ta dɛere gem gem kənnən di. Domi ba yi kuawa yi dɛu. Adama ba n kpē bu yi wa saa tən di. Miya kpakoro te, ta wāa sere ka gisən gisō. 10 Gāanu sari kpakoro te sɔɔ, ma n kun mɔ wooda wəkurun kpee bɛsi yiru ye Məwisi u doke mi. Yinni Gusunəwa u nən yi wē Horebun guurō sanam mɛ u ka Isireliba arukawani bəkua ye ba yarima Eɡibitin di.

¹¹ Yāku kowobu ba tii dɛɛrasia. Adama ba n̄ kue nge mɛ wooda ya nɛɛ bu ko wuuru ka wuuru. Ma be kpuro ba yara sãa yee ten min di.

¹² Ma Lefiba kpuro be ba sãa wom kowobu, Asafu ka Hemani ka Yedutum ka ben bibu ka begibu kpuro ba yabenu sebua ni ba kua ka wɛɛ damgii ba ka yɔ̃ yāku yerun sɔ̃o yari yeru gia ba seketirenu neni ka guunu ka mɔ̃rɔkunu. Ma yāku kowobu wunaa teeru ba wāa ben bɔkuɔ ba kɔbi soomɔ. ¹³ Be ba kɔbi soomɔ ka be ba womusu mɔ̃ ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ̃, i Yinni Gusunɔ siaro, domi u sãawa tɔn geo, win durom mu ko n wāawa sere ka baadommɔ.

Ye ba m̀ m̃, saa yera guru wii wurora Yinni Gusuñn s̃a yee te wukiri. ¹⁴ Ma ỹa kowobu ba kpana bu ỹa bu ben s̃mburu ko guru wii ten s̃. Domi Yinni Gusuñn yiikon qirima ya dii te yiba.

6

¹Yera Saloməə u nəəgiru sua u nəe,
Yinni Gusunə, a bwisika a n wāa guru
wii sinumqiru səə.

² Adama nε, na nun wāa yee geeru
 bania
 mi kaa n wāa sere ka baadommao.

Gari yi Saloməə

u Isireliba s̃owa

(*I maa mεrio Sinambu I, 8:14-21*)

3 Yera sina boko Salomɔɔ u s̄ira Isireliba kpuron mi gia, mi ba ȳɔ. Ma u bu domaru kua. 4 U gerua u n̄ɛɛ, na Gusunɔ Isireliban Yinni siara. Domi u win n̄ɔ mw̄ɛru yibia te u Dafidi n̄ɛn tundo kua u n̄ɛɛ, 5 saa m̄n̄ di u win t̄ambu Isireliba yarama Egibitin di, u n̄ wuu gagu ḡsa ben wusu gasu s̄ɔ bu ka diru bani mi ba koo n̄n̄ s̄a. U n̄ maa goo ḡsa u n̄ ka s̄a win t̄ambun kparo. 6 Adama Yerusalemuwa u ḡsa bu ka n̄n̄ s̄a yeru bania mi. M̄ya u maa Dafidi ḡsa u n̄ ka s̄a ben kparo. 7 N̄ɛn tundo Dafidi wi, u raa ḡr̄u doke u Gusunɔ b̄ɛɛn Yinni diru bania. 8 Ma Yinni Gusunɔ u n̄n̄ s̄ɔwa u n̄ɛɛ, ya w̄a ye u ḡr̄u doke u ka n̄n̄ diru bania. 9 Adama n̄ n̄ wi, u koo n̄n̄ tu bania. Win bii wi u koo ma, wiya u koo tu bani. 10 T̄ɛ, Yinni Gusunɔ u win n̄ɔ mw̄ɛ te yibia. Wee n̄ɛ, Salomɔɔ, na sina b̄ɛɛ Isireliban sina ḡna w̄l̄l̄ɔ na kua n̄ɛn tundo Dafidin k̄sire. Yen biru, na Gusunɔ b̄ɛɛn Yinni dii te bania mi ba ko n̄ da n̄n̄ s̄a. 11 Dii te s̄ɔra na win woodan kpakororu w̄a yeru kua. Kpee b̄ɛsi yiruw̄a yi w̄a kpakoro te s̄ɔ, yi s̄ɔ ba win woodaba yorua be u b̄ɛɛn baababa w̄ɛ.

Saloməən kanaru

(*I maa mεrio Sinambu I, 8:22-53*)

¹² Yera Salomoo u yōra Yinni Gusunən yāku yerun wuswaaɔ Isireliban nənɪ biru, ma u noma yīiya wəllə u kanaru kua. ¹³ N deema Salomoo u raa turaru garu kua ka sii gandu. Ma u tu doke sāa yerun yaara yen suunu sɔɔ. Tura ten dēebu bu sāawa gəm soonu nəəbu. Ten yasum maa gəm soonu nəəbu. Ma ten gunum maa sāa gəm soonu ita. Miya u yəəwa u yīira Isireliba kpuron wuswaaɔ. Ma u noma yīiya wəllə u nɛɛ, ¹⁴ Gusunə, bɛɛ Isireliban Yinni, goo maa sari nge wunɛ wəllə ka temə. Wunən bwāa be ba nun mɛm nəəwammɛ ka gōru tia, a ra arukawani ye a ka bu bəkua yibie,

kpa a bu wunen wənwəndu sɔ̌si.
¹⁵ Wee a wunen nɔ̌ mwɛɛru yibia te a wunen bɔ̌ Dafidi nən tundo kua. Ye a nūn sɔ̌wa kpuro, a ye kua gisɔ̌ ka wunen dam. ¹⁶ Yen sɔ̌, Gusunɔ̌ bɛsɛn Yinni, a nɔ̌ mwɛɛ te yibio te a nūn kua mi. A nɛɛ, u n̄ kəsire biamɔ̌ win bibun bweseru sɔ̌ wi u koo win bandu di, bii be, b̄a n̄ tii neni dee dee ben wāaru sɔ̌, ma ba nun mɛm nɔ̌wammɛ nge mɛ wi, Dafidi u kua. ¹⁷ N n̄ mɛn na, Gusunɔ̌ bɛsɛn Yinni, a de wunen gari yi a nūn sɔ̌wa mi kpuro yi koora.

¹⁸ Adama kaa sere kpī a sina tem mɛ sɔ̌ ka gem? Domi wɔ̌lla kun nun tura. Kaa sere gere dii te na nun bania mini? ¹⁹ Ka mɛ, Gusunɔ̌ nən Yinni, a nən gere swaa dakio, kpa a nən kanaru nɔ̌ te na mɔ̌ gisɔ̌. ²⁰ A de wunen n̄ni yi n wāa dii te sɔ̌ wɔ̌kuru ka sɔ̌ sɔ̌. A nən kanaru swaa dakio te na mɔ̌ yam mini. Domi miya a nɛɛ, kaa tii sɔ̌si. ²¹ Nɛ ka wunen tumbu, s̄a n̄ mɛnna yam mini, sa kanaru mɔ̌, a sun swaa dakio saa wɔ̌llun di mi a wāa kpa a sun suuru kua.

²² Goo ù n win winsim torari, ma ba yēro tilasi kua u ka na mini u b̄ore yāku yerɔ̌, ²³ na nun kanamɔ̌ a yēro swaa dakio wɔ̌llun di kpa a bu siria. A tən k̄so nūn win k̄sa k̄sieyo, kpa a maa gemgii nūn win gem wē.

²⁴ Yibɛɛba b̄a n wunen tumbu Isireliba kamia yèn s̄ ba nun torari, ma ba ḡru ḡsia ba na ba nun suuru kanamɔ̌ dii teni sɔ̌, ²⁵ a bu swaa dakio saa wɔ̌llun di, kpa a bu ben durum suuru kua. Kpa a de be ba yoru mwɛɛra bu wurama tem mɛ sɔ̌ mɛ a raa ben baababa wē.

²⁶ À n dera gura ya ȳra yèn s̄ ba nun torari, ma ba ḡru ḡsia yèn s̄ a bu sekuru doke, ma ba mɛɛrima yam mini ba nun s̄amɔ̌ ba kanaru mɔ̌, ²⁷ a bu swaa dakio saa wɔ̌llun di, kpa a bu ben durum suuru kua. A bu swaa gea s̄s̄sio yè sɔ̌ ba koo s̄i, kpa a de gura yu nɛ tem mɛ sɔ̌, mɛ bɛsɛ wunen tumbu sa tubi di mi.

²⁸ Ḡoru tà n dua tem mɛ sɔ̌, n̄ kun mɛ k̄si k̄si bararu, n̄ kun mɛ d̄ianun ḡɔ̌, n̄ kun mɛ tweek, n̄ kun mɛ k̄k̄onu ganu ni nu ra d̄ianu sanku,

n̄ kun mɛ yibɛɛba b̄a n tem mɛn wusu tarusi, n̄ kun mɛ bara bwese bweseka yà n wunen tumbu deema, n̄ kun mɛ wahala gaa, ²⁹ b̄a n̄ seewa ba kanaru mɔ̌ ma ben baawure u win toraru wura win ḡruɔ̌, ma u win n̄oma suema dii tenin bera gia, ³⁰ a bu swaa dakio saa wɔ̌llun di mi a wāa kpa a bu suuru kua a baawure kua nge mɛ u s̄a. Domi wunɛ turowa a tənun ḡru yē. ³¹ Kpa bu nun nasia ba n̄ s̄imɔ̌ wunen swɛɛ sɔ̌ ben wāaru kpuro sɔ̌ tem mɛ sɔ̌, mɛ a ben baababa wē.

³² Tən tuko goo ù n na u ka nun s̄a yèn s̄ u nua wunen ȳsira kp̄a, ma a dam bakam mɔ̌, ma yēro u kanaru mɔ̌ dii te sɔ̌, ³³ a nūn swaa dakio saa wɔ̌llun di mi a wāa, kpa a nūn kua ye u nun bikiamɔ̌. Kpa handunian tumbu kpuro bu nun gia, kpa bu nun nasia nge mɛ wunen tumbu Isireliba ba nun nasie, kpa ba n̄ yē ma wuna ba ra s̄a dii te sɔ̌, te na b̄ana mini.

³⁴ À n wunen tumbu Isireliba wooda wē bu da bu ben yibɛɛba tabu w̄ri, ma ba kanaru koosima wunen mi, ba mɛɛrima wunen gee a ḡsa, ka dii te na nun banian bera gia, ³⁵ a ben kanaru swaa dakio wɔ̌llun di kpa a bu kua dee dee.

³⁶ B̄a n̄ daa maa nun torari domi goo sari wi u ku ra tore, ma wunen m̄ru ya seewa, a bu yibɛɛba n̄mu s̄andia, ma ba bu mwɛɛra ba ka da ba yoru dimɔ̌ turukuɔ̌ n̄ kun mɛ mi n̄ toma, ³⁷⁻³⁸ b̄a n̄ bwisika tem mi ba yoru dimɔ̌ mi ma ba ḡru ḡsia mam mam ba nun tii wē, ma ba tem m̄ni mɛɛrima mɛ a ben baaba wē, ka wuu gen̄i ge a ḡsa ka s̄a yee te na nun bania mini, b̄a n̄ kanaru mɔ̌ ba mɔ̌, ba nun torari, ba durum kua, ³⁹ a bu swaa dakio saa wɔ̌llun di mi a wāa kpa a bu kua dee dee, kpa a bu ben toranu kpuron suuru kua. ⁴⁰ Tē, Gusunɔ̌ nən Yinni, a de a n̄ni wukia kpa a swaa daki kana te na mɔ̌.

⁴¹ Yinni Gusunɔ̌, a seewo a na mi a ra w̄re, wunɛ ka wunen woodan kpakororu, mi wunen dam mu ra s̄s̄sire. A de wunen yāku kowobu ba n̄ faaba m̄.

Kpa be ba nun mɛm nɔ̌wammɛ

teni kua mε. ²² Kpa bu wisi bu nεε, ba Gusunɔ ben baababan Yinni deriwa, wi, wi u bu yarama Egibitin di ma ba da ba būnu yiiramme ba sāamɔ. Yen sɔna u dera wahala yeni kpuro ya bu deema.

8

*Ye Salomɔɔ u maa kua
(I maa mεerio Sinambu I, 9:10-28)*

¹ Wɔɔ yendun baa sɔɔra Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sɔa yeru ka sere maa win tiin sina kpaaru bana u kpa. ² U maa wuu si Huramu u nūn kɔ sɔnwa. Ma u dera Isireliba ba sina mi.

³ Salomɔɔ u Hamati wɔri ye ya wɔa Soban bera gia, ma u ye mwa. ⁴ U tem mi gāanu ku ra kpin wuu ge ba mɔ Tadiɔmɔri bana ka sere maa Hamatin wuu sin mi ba ko n da win dīanu bere. ⁵ U Beti Horoni ye ya wɔa gunguru wɔlɔ ka ye ya wɔa wɔwɔa bana. Wuu si, su gbāranu ka gamboba mɔ, ka maa yen sɛretinu. ⁶ U maa wuu ge ba mɔ Balati bana ka wuu sin mi u ko n da win dīanu bere. Ma u sin gasu sɔɔ win tabu kεkε yi dumi gawe berua ka maasɔbu. Ye Salomɔɔn gɔru ga kī, yera u bana Yerusalemɔɔ ka Libanɔ, ka sere wuu si u mɔ sɔɔ.

⁷ Tɔn be ba tie Hɛtiba sɔɔ, ka Amɔreba sɔɔ, ka Feresiba sɔɔ, ka Hefiba sɔɔ, ka Yebusiba sɔɔ, be, be ba n sɔa Isireliba, ⁸ ben bibun bwese te ta seewa ben biru, tera Salomɔɔ u yoo sɔma koosia sere ka gisɔn gisɔ. ⁹ Salomɔɔ u n Isireliban goo yoo sɔmburu koosie. Be, ba sɔawa win tabu kowobu ka wirugibu, ka tabu sinambu, ka tabu kεkε yi dumi gawen kparobu. ¹⁰ Wirugii be Salomɔɔ u gɔsa bu ka win tɔmbu kpara sɔmbu te sɔɔ, ben geera sɔawa goobu ka weeraakuru (250).

¹¹ Salomɔɔ u dera win kurɔ wi u sɔa Egibiti sunɔn bii u yara Dafidin yenun di ge u bana. U nεε, win kurɔ kun sinamɔ Dafidi Isireliban sina bokon yenuɔ. Domi mi ba woodan kpakororu doke, yam mi, mu kuawa mi yam dεeram.

¹² Yera Salomɔɔ u yāku dɔɔ mwaararuginu kua yāku yee ten wɔlɔ te u bana Yinni Gusunɔn sɔa

yerun wuswaaɔ. ¹³ U ra yākununu ko nge mε Mɔwisin wooda ya gerua tɔɔ baateren sɔ, ka suru kpaon sɔ, ka tɔɔ wɛɛrarugiru sɔɔ ka tɔɔ bakanu ita yenin sɔ ni ba ra ko wɔɔ tia sɔɔ. Niya pɛε ye ba ku ra seeyatia doken tɔɔ bakaru, ka duurubun tɔɔ bakaru, ka sere maa Kunun tɔɔ bakaru. ¹⁴ U yāku kowobu yi wuu wuuka nge mε win tundo Dafidi u raa kua. Yāku kowo ben baawure ka win sɔmburu. Lefiba ka maa ben sɔmburu. Bera ba ra n Yinni Gusunɔ siaramɔ tɔɔ baatere kpa bu maa yāku kowobu somi ben sɔma sɔɔ. Ma ba kɔnnɔsun kɔsobu yi yi wuu wuuka. ¹⁵ Ba n sina bokon wooda sare ye u yi yāku kowobu ka Lefiban sɔ ka sere maa arumani beru yerun sɔ.

¹⁶ Nge mɛya ba ka sɔa yee ten sɔmbu te kpuro kpara saa ten torubun di sere ba da ba ka tu wiru go. Nge mɛya ba ka dii te bana ba kpa.

¹⁷ Yen biru Salomɔɔ u da Esioni Gebɛɛ ka Elɔtuɔ. Wuu si, su wɔawa nim wɔkun bɔkuɔ Edɔmun temɔ. ¹⁸ Huramu u dera win sɔm kowo be ba nim yɛ ba ka Salomɔɔ goo nimkusu daawa. Ma ba da Ofiriɔ ka Salomɔɔn sɔm kowobu sannu. Min diya ba ka sina boko Salomɔɔ wuran tɔnnu wɔkura ita naawa.

9

Seban sunɔ tɔn kurɔ

*u Salomɔɔ mεirim da
(I maa mεerio Sinambu I, 10:1-13)*

¹ Saa yɛ sɔɔ Seban sunɔ tɔn kurɔ u nuɔ ma Yinni Gusunɔ u dera Salomɔɔ u yīsiru yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka mεeri kpa u nūn gaa dabinu bikia. U tura Yerusalemɔɔ, ka win sina bwāa dabinu be ba nūn swīi, ka yooyoo si su turare ka wura dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye u tura Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya wɔa win gɔruɔ. ² Ma Salomɔɔ u nūn wisa kpuro ye u bikia. Yen gaa kun nūn wisibu sɛsie. ³ Ye kurɔ wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro wa, ka dii te u bana ⁴ ka dīa ni u ra di, ka win bwāabun wɔa yeru, ka win sɔm kowobun yāa ni ba ra doke bu ka nūn nɔɔri, ka sere be ba ra nūn tam dokeye nɔraɔginu, ka yāku ni u ra ko

diru mi u ra Yinni Gusunə sã, ⁵ ye kpuro ya nùn bití mwa sere u wom mwε. Ma u sina boko Saloməə səəwa u nεε, wunen dam ka wunen bwisin baaru ye na nua saa nən tem di, ye kpuro geema. ⁶ Adama na n daa gari yi naanε kue sere na ka tunuma mini. Wee nən nən yi ye kpuro wa. Ka gem, ye na wa mini, ba n daa man yen bənu səəwa. Wunen bwisi ka wunen dukia ya kpā n kere nge mε wunen yīsira yara. ⁷ Doo nərugiba wunen tambu ka wunen səm kowo be ba nun nərimə saa baayere. Ma ba wunen bwisi yin gari swaa daki. ⁸ Na Gusunə wunen Yinni siara wi u nun durom kua u nun swīi Isireliban sina gəna wəllə. U bu kīwa sere ka baadommaə. Yen sənə u nun kua ben sunə a n da ka bu sirie dee dee.

⁹ Ma u sina boko wura kā tənnu ita ka bənu, ka maa turare ka kpee gobiginu. Saloməə kun maa turare waare gam gum di ya n kpāaru nε mε.

¹⁰ Huramun səm kowobu ka Saloməəgii be ba ka wura naamə Ofirin di, beya ba maa ka dāa gea ye ba mə santali ka kpee gobiginu naamə.

¹¹ Ma sina boko u ka dāa ye yəotii kua sāa yerə ka sere maa win tiin dirə. Dāa yera u maa ka wom kowobun mərəkunu ka ben guunu kua. Dāa yen bwesera kun saara mə. Məya ba n maa yen bweseru waare Yudan temə.

¹² Saloməə u sunə tən kurə wi wε kpuro ye u bikia. U nən kēru kawa n kere ye u ka na. Yen biru, ma kurə wi, u gəsira u wura win temə ka win bwāabu.

Saloməən dukia

(I maa mεerio Sinambu I, 10:14-29)

¹³ Wura ye Saloməə u ra wa wəə ka wəə ya sāawa tənnu yendu. ¹⁴ Ye baasi, u ra maa wura ka sii geesu mwe tenkuban mi ka maa sinam be u ka arukawani bəkuan mi, ka sere maa win tem beri berikan wirugibun mi.

¹⁵⁻¹⁶ U dera ba tere bakanu goobu (200) ka tere piiminu gooba wunəbu (300) kua ka wura. Tere baka nin teerun bunum mu sāawa kilo nəəba tia. Ma piimii nin teerun bunum mu maa sāa kilo ita. Ma u tere ni doke diru

garu səə te ba sokumə Libanin dāa səə, win sina kpaarə.

¹⁷ Yera u maa sina kitaru kua ka suunu donnu, ma u tu wura gean tii pote. ¹⁸ Sina kita te, ta yəotia məwa naa dabusanu nəəba tia. Ma ba ten naa sənditia kua ka wura. Ma ta nəm sənditia mə yēsi yēsika. Yen baayeren bəkuəra ba gbee sunən weenasia kua ya yā, tia nəm dwarə, tia maa nəm geuə. ¹⁹ Ma ba maa gbee sinan sin weenasisu kua wəkura yiru ba doke tia tia yəotia yen naa dabusaru baateren yēsi yēsikaə. Nəəba tia ya wāa nəm dwarə, nəəba tia maa wāa nəm geuə. Sunə goo maa sari wi ba maa kita ten bweseru kuare.

²⁰ Saloməən nəri kpuro yi sāawa wura gea ka sere maa win gbēa ye u ra ka di win sina kpaarə te ba sokumə Libanin dāa səə. Gāanu ganu sari mi ni ba kua ka sii geesu, domi win waati ye səə, ba n sii geesu garisi gāanu.

²¹ Yən sə Huramun səm kowobu ba ka Saloməən goo nimkusu tenkuru mə su ra n naamə wəə ita ka wəə ita saa tontonden di, su n wuraba ka sii geesu səəwa ka suunu donnu, ka wənnu ka gunə burasu.

²² Saloməə u sinam be ba wāa dunia səə kpuro bwisi ka dukia kere.

²³ Sinambu kpuro ba ra n kasuwa bu win gari nə win bwisi yi Yinni Gusunə u nən kən sō. ²⁴ Wəə baagere, ben baawure u ra ka nən kēru naawewa. Gabu sii geesu, gabu wura, gabu yabenu, gabu tabu yānu, gabu turare, gabu maa dumi ka kəkəkunu.

²⁵ Ma Saloməə u tabu kəkəba kasu yi dumi gawe ka maasəbu. U dum gōnu kua nərəbun suba nne (4.000). Maasə be, ba maa sāa nərəbun suba wəkura yiru (12.000). Ma u bu yi yi wuu marosə, mi win tabu kəkəba ba wāa ka sere maa Yerusalemuə mi win tii u wāa. ²⁶ Sinam be ba wāa saa daa te ba mə Efaratin di sere n ka girari Filisitiban temə, n ka da Egibitin daarə, Saloməəwa u be kpuro mə. ²⁷ Ma u dera sii geesu koora Yerusalemu mi nge kpenu. Məya u maa dera dāa gea ye ba mə səduru ya dabia nge yakasun dāa ye ba mə sikaməre ye ya ra n wāa Sefalan wəwəə. ²⁸ Saloməə u tenkuba

mə be ba ra nùn dumi dwem daawe Egibitiə ka sere maa tem baamaə.

Saloməən gəə

(I maa mæerio Sinambu I, 11:41-43)

²⁹ Saloməən kookoo si u kua, gbiikisu ka dāakisu, si kpuron garin sukum yorua Gusunən səmə Natanin tireru səə, ka Gusunən səmə Akiya, Silogiin tireru səə, ka sere maa Gusunən səmə Yedon kāsinnun tireru səə. Yedo wiya u Yeroboamu, Nəbatin bii, Isireliban sina bokon wāarun faagi yorua. ³⁰ Saloməə u bandu diwa wəə weeru Isireliba kpuron wəə Yerusalemuə. ³¹ Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win tundo Dafidin wuuə. Ma win bii Roboamu u bandu kəsire kua.

YUDAN SINAMBUN GARI

10

Isireliban banda

bənu kua yiru

(I maa mæerio Sinambu I, 12:1-15)

¹ Roboamu u da Sikemuə. Domi Isireliba kpurowa ba da mi bu ka nùn ko sunə. ² N deema Yeroboamu, Nəbatin bii, u raa kpikiru sua Saloməən sə u da u wāa Egibitiə. Sanam mæ u nua Roboamu u bandu di, yera u gəsirama Egibiti min di. ³ Yera ba nùn səmə gəria ba næ, u na. Ye u tunuma, yera wi ka Isireliban bwese kəri wəkuru ba mənna ba da ba Roboamu səəwa ba næ, ⁴ wunen tundo u sun yoo səma koosia, ma ya sun bunie nge keten sugu. Adama wunə a sun tu kawo kpa su nun swīi.

⁵ Ma u bu səəwa u næ, i gina doo. N n kua səə ita kpa i wurama.

Ma tən be, ba doona. ⁶ Yera Roboamu u Isireliban bukurobu mənna win mi, be ba ra raa win tundo Saloməə bwisi kē. Ma u bu bikia u næ, bwisi yirə i man kēmə n tən be sə.

⁷ Ma ba nùn wisa ba næ, à n wura saa gisən di, a tən be nəəri kpa a ko ye ba nun bikia, kpa a bu wisi ka kīru, ba ko n sāawa wunen təmbu sere ka baadommaə.

⁸ Adama Roboamu wi, u n bukuro ben gari wure. Win saarasi ka be u biru di sannu, bera u bwisi bikia.

⁹ U bu səəwa u næ, bwisi yirə i man kēmə n ka tən be wisi be ba næ, n bu yoo səma kawo ye nən tundo u raa bu koosia.

¹⁰ Yera ba nùn wisa ba næ, a bu səəwa a næ, wunen niki bii piibu ga wunen tundon pəra bəərum kere.

¹¹ Wunen tundo u raa bu yoo səma koosia. Məya kaa maa tu sosi. Wunen tundo u raa bu sēyasia ka yii sennu. Məya kaa maa bu sēyasia ka som kpaki.

¹² Yera Yeroboamu ka tən be kpuro ba na Roboamun mi sə itase te, nge mæ u raa gerua. ¹³ Roboamu u tən be wisa ka dam. U n bukuro ben gari yi garisi gāanu. ¹⁴ Adama win saarasi ben bwisiya u ka səmburu kua, ma u næ, nən tundo u raa bəe yoo səma koosia. Adama tē, negira ta koo kera. U raa bəe sēyasia ka yii sennu. Adama nē, som kpakiya kon ka bəe sēyasia.

¹⁵ Nge məya Roboamu u yina u tən begii swaa daki, domi Yinni Gusunəwa u dera n koora mæ, kpa win gari yi ka koora yi u raa Yeroboamu, Nəbatin bii səəwa saa Akiya, Silogiin nəən di.

Roboamu

u kua Yudaban sunə

(I maa mæerio Sinambu I, 12:16-25)

¹⁶ Ye Isireliba kpuro ba wa ma sina boko u n ben gere swaa daki, yera ba nùn səəwa ba næ,

mba n sun məəsinə bəse ka Dafidi, Isain bii.

Sa n maa bənu gaa mə ka wi.

Bəse Isireliba i de su gəsira

su wura bəsen yenusə.

Wunə Roboamu,

a wunen bweserun wunənə koowo.

Ma Isireli be, ba gəsira ba wura ben yenusə. ¹⁷ Ma Roboamu u kua

Yudaba tənən sunə. ¹⁸ Saa ye səəra u

Hadoramu gəra Isireliban mi, wi u ra

bu kpore bu ka wəə gobi mwa. Ma ba

nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera

Roboamun tii u win tabu kəkə wəri

fuuku fuuku u da Yerusalemuə. ¹⁹ Nge

məya Isireliban bwese kəri wəku te,

ta ka Dafidin yənuḡibu karana sere ka

gisə.

11

¹ Saa yè sɔɔ Roboamu u tunuma Yerusalemɔ, yera u Yudaba ka Benyamɛba kpuro mɛnna, ma u be sɔɔ tabu durɔ damgibu nɔrɔbun suba wunɔbu ka wɛnɛ (180.000) gɔsa bu da bu Isireliban bwese kɛri wɔku te wɔri kpa bu ban te wɔrama bu nɔn wesia. ² Adama Gusunɔ u ka win sɔmɔ Semaya gari kua u nɛɛ, ³ a Roboamu, Salomɔn bii, Yudaban sunɔ ka Yudaba ka Benyamɛba kpuro sɔɔwɔ a nɛɛ, ⁴ wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku raa da bu ka ben mɛro bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gɔsiro win yɛnuɔ. Domi yɛni ya nawa saa nɛn min di.

Ma ba Yinni Gusunɔn gere wura, ba gɔsira ba wura ben yɛnuɔ.

Roboamu

u wusu gb̄aranu banisi

⁵ Roboamu u da u sina Yerusalemɔ. Ma u Yudan wusu gb̄aranu banisi. ⁶ U Betelehemu bana, ka Etamu ka Tekoa ⁷ ka Bɛti Suri ka Soko ka Adulamu ⁸ ka Gati ka Maresa ka Sifu ⁹ ka Adoraimu ka Lakisi ka Aseka ¹⁰ ka Sorea ka Ayaloni ka Heboroni. Wu si, su wɔawa Yudan temɔ ka Benyamɛn temɔ. Ma u su tɔsisia. ¹¹ U su gb̄aranu toosi, ma u tabu sinambu yi yi mi. Ma u dia kua mi ba ko n da dɛanu ka gum ka tam bere. ¹² U wuu sin baagere sɔɔ tɛrɛnu ka yaasi yi. Ma u su tɔsisia. Ma Yudaba ka Benyamɛba ba ka nɔn yɔra.

Yaku kowobu ka Lefiba

ba wura Roboamun mi gia

¹³ Yaku kowobu ka Lefi be ba wɔa Isireliban tem sɔɔ kpuro, ba seewa ben wɔa yerun di ba na Roboamun mi. ¹⁴ Lefiba ba ben wɔa yenu deri ma ba na Yudaɔ ka Yerusalemɔ yɛn sɔ Yeroboamu ka win bibu ba bu yinari bu ben yaku kowo sɔma ko. ¹⁵ Yeroboamu u yaku kowobu yi yi win bwɔarokunun sɔ, ni u kua nu ka boo kinɛnu ka kɛtɛba weenɛ. ¹⁶ Isireli be ba tie ba Yinni Gusunɔn sɔarun kɪru mɔ, ba Lefiba swi Yerusalemɔ bu ka Gusunɔ ben baababan Yinni yakuru kua. ¹⁷ Ma ba Yudan bandun

dam sire, ba Roboamu, Salomɔn bii tɔsisia wɔɔ ita. Wɔɔ ita ye sɔɔra ba sɔa Dafidi ka Salomɔn yira sɔɔ.

Roboamun bweseru

¹⁸ Roboamu u Mahalati sua kurɔ. Mahalatin tondon yisira Yerimati, Dafidin bii. Win mɛron yisira Abihaili, Eliabun bii, Isain debubu. ¹⁹ Mahalati wi, u bii tɔn durɔbu mara. Bera Yeusi ka Semaria ka Sahamu. ²⁰ Mahalatin biru, u Maaka sua kurɔ. Maaka wi, u sɔawa Abusalɔmun bii. Ma u Roboamu Abia ka Atai marua ka maa Sisa ka Selomiti. ²¹ Roboamu u Maaka kɪ too n kere win kurɔ be ba tie. Domi kurɔbu yɛndu yiru sariwa u sue yɛnuɔ ma u maa kurɔ tanɔbu mɔ wata tɔɔwɔ. Bii tɔn durɔbu tɛna yiru sariwa u mara. Bii tɔn kurɔbu maa wata. ²² Roboamu u Abia, Maakan bii yerumaru wɛ. Ma u nɔn kua win maabu ka win wɔnɔbun guro guro. Domi u kɪ u nɔn ko sunɔ. ²³ Yen biru, u win bii be ba tie yarinasia ka bwisi. U dera ba da ba wɔa Yudaba ka Benyamɛn wuu gb̄aranugisu sɔɔ. U bu dɛanu wɛ nu kpɔ. Ma u maa bu kurɔ dabinu sua.

12

Egibitin sunɔ Sisaki

u Yudaba wɔri

(I maa mɛrio Sinambu I, 14:25-28)

¹ Ye Roboamu u wa ma win banda dam kua, u tɔsa, yera u Yinni Gusunɔn woodaba deri. Ma Isireliba kpuro ba maa win yira swi. ² Roboamun bandun wɔɔ nɔɔbuse sɔɔra Sisaki, Egibitin sunɔ u Yerusalemu wɔri. Domi Roboamu ka wigibu ba Yinni Gusunɔ torari. ³ Sisaki wi, u tabu kɛkɛba mɔwa nɔrɔbu ka goobu (1.200), maasɔbu maa nɔrɔbun suba wata (60.000). Ma u na saa Egibitin di ka tɔn dabi dabinu. Bera Libigibu ka Sukigibu ka Etiopigibu. ⁴ Ma u Yudan wuu gb̄aranugisu mwɛera sere n ka girari Yerusalemɔ. ⁵ Yera Gusunɔn sɔmɔ Semaya u da u Roboamu deema ka Yudaban tabu sinambu be ba duki sua sanam mɛ Sisaki u wee. Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i nɔn deri. Wee u

koo maa beɛn tii deri, kpa u beɛ ɓeri Sisakin nɔmuɔ.

⁶ Isireliban tabu sinambu ka ben sina bokon tii, ba ben toranu wura ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ u sãawa gemgii.

⁷ Ye Yinni Gusunɔ u wa ba tii kawa, yera u Semaya sɔɔwa u nɛɛ, wee ba tii kawa. Yen sɔ, na n̄ maa bu kpeerasiamɔ. Na n̄ tɛɛmɔ n̄ ka bu somiru na. Na n̄ derimɔ Sisaki u maa Yerusalemu wɔri n̄en mɔrun sɔ.

⁸ Adama ba koo ko Sisakin yobu kpa bu gia ma n̄en yinniru ka handunian sinambun yinniru nu n̄ tia.

⁹ Sisaki, Egibitin sina boko u da u Yerusalemu wɔri ma u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka sina bokon dirun arumani gura. Ye kpurowa u sua. U maa tɛɛnu gura ni Salomɔɔ u kua ka wura.

¹⁰ Ma Roboamu u tɛɛ nin kɔsire kua ka sii gandu. Ma u nu sina kpaarun kɔnnɔn kɔsobun wirugibu nɔmu sɔndia. ¹¹ M̄en nɔɔ sina boko u gesi dɔɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kɔnnɔ kɔso be, ba ra nɛwa bu nu sua. Yen biru, kpa bu maa ka nu wura bu yi ben dirɔ.

¹² Mɔru ye Yinni Gusunɔ u raa ka Roboamu sãa ya sure ȳen sɔ u tii kawa. Ma u n̄ dere bu n̄n kam koosia mam mam. Ma u dera gãa geenu tiara Yudaɔ.

Roboamun bandun kpeeru

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 14:21-24,29-31)

¹³ Roboamu u mɔwa wɔɔ weeru ka tia sanam mɛ u bandu di Yerusalemuɔ. Ma u win bandun dam sire. U kuawa wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka yiru bandu sɔɔ Yerusalemu mi. N deema wuu gera Yinni Gusunɔ u gɔsa Isireliba kpuron sɔ ga n̄ ka win ȳisiru sɔɔwa. Roboamu win m̄eron ȳisira Naama, wi u sãa Amɔni. ¹⁴ Kɔsa u kua, domi u n̄ Yinni Gusunɔ kasu ka win ḡoru kpuro.

¹⁵ Roboamun kookoo si u kua, gbiikisu ka d̄aakisu, ye kpuron gari yi yorua Gusunɔn sɔmɔbu Semaya ka Idon tirenu sɔɔ. Tire ni sɔɔra ba ben ȳisa yorua nge mɛ ba ka sw̄ine. Roboamu ka Yeroboamu ba ra n̄ tabu mɔwa baadomma. ¹⁶ Roboamu u kpuna u gu, ma ba n̄n sikua win

baababan sikaa Dafidin wuuɔ. Ma win bii Abia u bandu kɔsire kua.

13

Abia u bandu di Yudaɔ

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 15:1-8)

¹ Yeroboamun bandun wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka itase sɔɔra Abia u bandu di Yudaɔ. ² U bandu diwa wɔɔ ita Yerusalemuɔ. Win m̄eron ȳisira Maaka, Urieli, Gibeagiin bii.

Abia ka Yeroboamu ba tabu kuawa ben w̄aaru kpuro sɔɔ. ³ Abia u tabu kowo damgibu sua n̄rɔɔbun suba nɛɛru (400.000) u ka Yeroboamu wɔri. Ma Yeroboamu u maa tabu durɔ damgibu sua n̄rɔɔbun suba n̄nɛ (800.000) u bu sure. ⁴ Yera Abia u seewa u nɔɔgiru sua saa guu te ba m̄ò Semaraimun di. Guu te, ta sãawa Efaraimun guurun bee tia. U nɛɛ, Yeroboamu, wunɛ ka Isireliba, i man swaa dakio i n̄.

⁵ I n̄ ȳɛ ma Dafidi ka win bibun bwesera Gusunɔ Isireliban Yinni u bandu w̄ɛ Isireliba kpuro sɔɔ? U maa nɛɛ, u n̄ arukawani ye kusiamɔ. ⁶ Adama Yeroboamu, Nebatin bii, Salomɔɔ, Dafidin biin sɔm kowo u win yinni seesi. ⁷ N deema garu koo saribara ba m̄enna ba na wi Yeroboamun mi. Ma ba Roboamu kamia. Roboamu u sãawa aluwaasi. U ku ra ḡaanu ko ka toro sindu. Ma u kpana u ȳɔra dim dim ben wuswaaɔ.

⁸ T̄ɛ, i tamaa i ko i ka ban te yina te Yinni Gusunɔ u Dafidin bibun bweseru nɔɔ mw̄ɛru kua. Geema i dabi too. Ma i k̄ɛt̄en bw̄āarokunu m̄o ni Yeroboamu u beɛ kua ka wura nu n̄ sãa beɛn yinnibu. ⁹ Ma i Yinni Gusunɔn ȳaku kowobu Aronin bibu ka sere Lefiba yina. Ma i tii ȳaku kowo kpaobu kua nge bwese tukunu. Wi u gesi seewa u ka naa kp̄ema ka ȳaa kin̄enu nɔɔba yiru na, wiya ba ra ko bw̄āaroku nin ȳaku kowo, ni, ni nu n̄ sãa Gusunɔ.

¹⁰ Adama beɛɛ Yudaba, Gusunɔwa u sãa beɛɛn Yinni. Sa n̄ maa n̄n deri. Ȳaku kowobu Aronin bweseru ka Lefiba, bera ba win sɔma m̄ò. ¹¹ Sa ra Yinni Gusunɔ t̄ɔɔ baateren ȳaku d̄ɔɔ mw̄āararuginu kue bururu ka yoka. Sa ra n̄n turare d̄ɔɔ dokeye kpa su n̄n p̄ɛɛ ȳiia tabulu d̄ɛra yen w̄ollɔ. Meyya sa ra maa fitilanu

sõre yoka baayere dabu wuraguu gen wallo. Beɛɛ, sa nùn mɛm nɔɔwammɛ. Adama beɛ i nùn deri. ¹² Mɛya Gusunɔ ka win yāku kowobu ba wāa ka beɛɛ. Ba sun swaa gbiiye. Mɛya sa kabi mɔ yin swi yi dam mɔ. Sa ko beɛ yi swee. Beɛ Isireliba, i ku ka Gusunɔ beɛn baababan Yinni tabu ko. Domi i n̄ kiamia.

¹³ Yera Yeroboamu u dera win tɔn be ba kukua Yudaban biruɔ ba yarima ba Yuda be wari. N deema Yeroboamun tabu kowobu gabu ba wāa Yudaban wuswaaɔ. Nge mɛya n kua ba ka bu suunu doke. ¹⁴ Ye Yudaba ba siira, yera ba wa ma ba koo tabu kowa biruɔ ka wuswaaɔ. Ma ba nɔɔgiru sua ba Yinni Gusunɔ somiru kana. Sanam mɛ, yāku kowobu ba kabi soomɔ, ¹⁵ yera Yudaba kpuro ba tabun kuuki wura. Ma Yinni Gusunɔ u Yeroboamu ka wigibu wari Abia ka Yudaban wuswaaɔ. ¹⁶ Isireliba ba duki yakikira adama Gusunɔ u bu beri Yudaban nɔmaɔ. ¹⁷ Ma Abia ka win tumbu ba Isireliba kamia. Isireli be sɔɔ, tumbu nɔɔɔɔɔ suba nɛɛra wunɔɔɔɔɔ (500.000) ba wɔruka ba gu. ¹⁸ Isireliba ba sekuru wa dɔma te. Ma Yudaba ba nasara sua. Domi Gusunɔ ben baababan Yinniwa ba tāsā. ¹⁹ Abia u Yeroboamu naa gira, ma u nùn wuu sini mwaari, Beteli ka yen baru kpaanu ka Yesana ka yen baru kpaanu ka Eforoni ka yen baru kpaanu.

²⁰ Yeroboamun dam kpuro mu kpa Abian waati ye sɔɔ. Ma Yinni Gusunɔ u dera u gu. ²¹ Yen biru, Abia u win bandun dam sire. U kurɔbu sua wɔkura nɛɛ. Ma u bii tɔn durɔbu yenda yiru mara ka bii tɔn kurɔbu wɔkura nɔɔɔɔɔ ka tia.

²² Ye Abia u kuan sukum ka ye u gerua, ya yorua Gusunɔn sɔmɔ Idon tireru sɔɔ. ²³ Abia u kpuna u gu, ma ba nùn sikua win baababan sikaa, Dafidin wuuɔ. Ma win bii Asa u bandu kɔsire kua.

*Asa u bandu di Yudaɔ
(I maa mɛrio Sinambu I, 15:9-11)*

Ma bari yenda dua tem mɛ sɔɔ sere wɔɔ wɔkuru.

14

¹ Asa u siira dee dee Gusunɔ win Yinni wuswaaɔ. ² U bii yāku yenu ka gungunu ka bwāarokunu kɔsuka. ³ U Yudaba sɔɔwa u nɛɛ, bu Gusunɔ ben baababan Yinni kasuo, kpa bu win yiirebu ka win woodaba mɛm nɔɔwa. ⁴ U bwāaroku ka gungunu mi ba ra biiu sã kpuro kɔsuka. Ma win banda wāa bari yendu sɔɔ. ⁵ U dera ba wuu gbāranugisu seeya. Win bandu sɔɔ, tabu sari. Bari yenda ta wāa, domi Yinni Gusunɔ u dera u wera. ⁶ Asa u maa Yudaba sɔɔwa u nɛɛ, su wuu si sɔmɛ su si gbāranu ka kɔsu yenu toosi kpa su sin kɔnnɔsun gamboba kɔkɔrɔba doke, domi tem mɛ, mu sãawa beɛegim. Mɛya sa Gusunɔ beɛn Yinni kasu ma u sun werau wɛ beri berika kpuro.

Ma ba kpia ba wuu si sɔnwa.

⁷ Asa u tabu kowobu nɔɔɔɔɔ suba gooba wunɔɔɔ (300.000) mɔ Yudaba sɔɔ be ba tɛɛnu ka yaasi mɔ. Benyamɛɛba sɔɔ maa, tumbu nɔɔɔɔɔ suba goobu ka wɛnɛ (280.000) be ba tɛɛnu nɛni ma ba tɛn toobu yɛ. Be kpuro ba sãawa tabu durɔ damgibu.

⁸ Yera Seraki, Etiopigii u Yudaba wɔrim wee. Ma u tunuma Maresaɔ ka win tabu kowobu nɔɔɔɔɔ suba nɔɔɔɔɔ (1.000.000), ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe gooba wunɔɔɔ (300). ⁹ Ma Asa u seema u ka nùn yinna wɔwa ye ba mɔ Sefataɔ, Maresan bɔkuɔ.

¹⁰ Ma Asa u Gusunɔ win Yinni kana u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wunɛ turowa kaa kpia damgii n̄ kun mɛ dam sarirugii somiru na. Yen sɔ, a na a sun somi. Domi wunɛ sɔɔra sa tāsā. Mɛya ka wunen yisira sa ka tɔn dabi teni wɔrim na. Gusunɔ beɛn Yinni, a ku de tɔnu u nasara wa wunen wallo.

¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u dera Asa ka Yudaba ba Etiopigibu kamia, ba duki yarina Yudaban wuswaaɔ di. ¹² Ma Asa ka wigibu ba bu naa gira sere Geraɔ. Ma Etiopigii be, ba wɔruka ba gu. Domi Yinni Gusunɔ ka win tabu kowoba ba Etiopigii be kam koosia. Yen dɔma te, Yudaba ba yānu gurawa too. ¹³ Asa ka win tumbu ba wuu si su wāa Geraɔ wari ba kɔsuka. Ma ba dukia baka gura. Domi sin tamba

Yinni Gusunən berum kua ba nanda.
¹⁴ Ba be ba yaa sabenu kōsun kuu bekunuginu kasuka. Ma ba yāanu ka yooyoosu mwεεra dabi dabinu. Yen biru, ba gəsira ba wura Yerusalemuə.

15

Asa u būu sāaru yina

(I maa mεerio Sinambu I, 15:12-15)

¹ Yinni Gusunə u dera win Hunde u Asaria, Odədin bii yəəwa. ² Ma u da Asan wuswaaə u nūn sōəwa u nεε, Asa, wunε ka Yudaba, ka Benyamεεba, i swaa dakio i nə. Yinni Gusunə u wāa ka bεε, i n ka nūn yōra. I n nūn kasu, i ko i nūn wa. Adama i n nūn deri, u koo maa bεε deri. ³ N deema saa ye sōə, Isireliba ba Yinni Gusunə deri. Ba n yāku kowobu mə be ba koo bu Yinni Gusunən woodaba sōəsi. Mεya ba n maa Gusunən wooda gaa mə. ⁴ Adama ben nuku sankiranu sōə, ba gəsirama Gusunə ben Yinnin mi ba nūn kasu. Ma u tii bu sōəsi. ⁵ Waati ye sōə, be ba dumə ka be ba yarimə ba n bəri yendu mə. Domi tabu wāawa tem kpuro sōə. ⁶ Tabu wāa bwesenu sōə ka wusu sōə. Domi Gusunəwa u bu wahala dabi ni suremə. ⁷ Yen sō tē, i yōro dim dim, kpa i ku mwia kpana. Domi i ko i bεen kookoosun are wa i mwa.

⁸ Ye Asa u Gusunən səmə Asaria, Odədin biin gari yi nua, yera u dam wa ma u būu ni nu wāa Yudan tem sōə ka Benyamεen tem sōə kpuro kpeerasia ka sere maa ni nu wāa wuu si ba mwεεra sōə Efaraimun guurə. Ma u Yinni Gusunən yāku yeru seeya te ta ra n wāa sāa yerun wuswaaə. ⁹ Ma u Yudaba kpuro menna ka Benyamεεba ka Efaraimuba ka Manaseba ka sere Simεəba, be, be ba wurama win mi Yudaə. Domi Isireliba dabira ta wurama Yudaə yēn sō ba wa ma Gusunə, Asan Yinni u ka nūn wāa. ¹⁰ Ma ba menna Yerusalemuə wōən suru itase sōə. N deema Asan bandun wōə wəkura nəəbuse sōəra mi. ¹¹ Yen tōə te, arumani ye ba gura sōə, ketε nata ka wunəbu (700) ka yāanu nəəbun suba nəəba yiruwa (7.000) ba ka Yinni Gusunə yākunu kua. ¹² Ba nəə mwεeru kua ma ba koo Gusunə ben baababan Yinni kasuwa ka ben gōru kpuro, ka ben bwēra kpuro.

¹³ Ben wi u yina u Gusunə Isireliban Yinni kasu, ba koo yēro gowa, baa u n sāan na bukuro n kun mε bii, tən durə n kun mε tən kurə. ¹⁴ Ma ba bōri yi wuramə ka dam Yinni Gusunən wuswaaə, ma ba nuku dobun kuuki mō ba kəbi ka guunu soosimə. ¹⁵ Ma Yudaba kpuro ba nuku dobu kua ben nəə mwεε te ba kuan sō. Domi ba tu kuawa ka ben gōru kpuro. Ma ba Yinni Gusunə kasu ka ben gōru kpuro. Ma u bu tii sōəsi, u bu wērabu wē beri berika.

¹⁶ Asa u mam Maaka win mero yara bandun di. Domi u bwāaroku kua Asitaaten sō. Ma Asa u gu kasuka muku muku u dōə meni wōwaa ye ba mō Sedoroni. ¹⁷ Adama Asa u n kpīa u gungunu mi ba ra būnu sā kpuro kpeerasie baa mε u tii Gusunə wē mam mam win wāaru kpuro sōə. ¹⁸ Wi ka win tundo ba sii geesu ka wura ka gāa bwese bweseka yi Yinni Gusunən sō. Ma u ye kpuro sua u ka da Yinni Gusunən sāa yerə.

¹⁹ Ma tabu yōra saa ye sōə, sere n ka kua Asan bandun wōə tēna ka nəəbuse sōə.

16

Asa u ka Basa,

Isireliban sina boko tabu kua
(I maa mεerio Sinambu I, 15:16-22)

¹ Asan bandun wōə tēna ka nəəba tiase sōə, yera Basa, Isireliban sina boko u Yudaba tabu wōrima. Ma u Rama gbāraru toosi u ka Asan tambu Yudaba yinari bu du bu yari. ² Yera Asa u sii geesu ka wura yarama Yinni Gusunən arumani beru yerun di ka maa sina bokon arumani beru yerun di. Ma u ka ye kpuro gōra Sirin sina boko Beni Hadadin mi, wi u wāa Damasiə. ³ U nεε, u de bu arukawani bōke nge mε ben baababa ba raa bōkua. Wee u nūn sii geesu ka wura mōrisiammε. Yen sō, u de u win arukawani kusia ye wi ka Basa Isireliban sina boko ba bōkua, kpa Basa u wa u wi, Asa deri. ⁴ Ma Beni Hadadi u Asan gari yi wura. Ma u win tabu sinambu gōra bu Isireliban wusu wōri. Ma ba Iyoni wōri ka Danu

ka Abeli Maimu ka sere maa Nefitalin wuu sin mi ba ra dīanu bere. ⁵ Sanam me Basa u ye nua, yera u win sōmburu yōrasia u Raman bana ye deri. ⁶ Ma Asa u dera Yudaba ba kpenu ka dāa ye Basa u raa ka Rama banimo mi gura. Ma ba ka ye Geba ka Misipa bana.

Asa u Gusunən sōmō Hanani

pirisām doke

⁷ Saa ye sōra, Gusunən sōmō Hanani u da u Asa Yudaban sina boko deema u nee, yēn sō a wunen naane doke Sirin sina boko sō, n n mō Gusunō wunen Yinni sō, yen sō, Sirin sina bokon tabu kowobu ba koo nun kisirari. ⁸ Etiopigibu ka Libigibu ba tabu kowo dabi dabinu mō ka tabu keke dabi dabinu yi dumi gawe, ka sere maa maasabu. Ka me, Yinni Gusunō u nun bu nōmu beria yēn sō a nūn naane kua. ⁹ Domi Yinni Gusunō u kpuro mēera handunia ye sō u ka wa be ba nūn kī ka ben gōru kpuro. Adama wunē, a gari baka kookoosu kua gari yi sō. Yen sō, saa tēn di, ba koo ka nun tabu ko.

¹⁰ Ma Asa u ka Gusunən sōmō wi mōru kua gem gem. Ma u dera ba nūn pirisām doke. Saa ye sōra u maa Yudaban gabu dam dōremō.

Asan bandun kpeeru

(I maa mēerio Sinambu I, 15:23-24)

¹¹ Asan bandun tore ka ten kpeerun gari yi yorua Yudaban sinambu ka Isireliban sinambun tireru sō. ¹² Asan bandun wōō weeru tia sarise sō, u naasu bara sere u nōni sōra. Baa me u barō, ka me, u n Yinni Gusunō kasu. Timgiba u kasu. ¹³ Ma Asa u kpuna u gu win bandun wōō weeru ka tiase sō. U da u win baababa deema. ¹⁴ Ba nūn sikua siki ni u dera ba gban teerō Dafidin wuu. Bu sere nūn sike, ba nūn kpīwa kpin yeru garun mi tē sō ba turare bwese bweseka mēna ye ba kua nge me turare kowobu ba ra ko. Ma ba nūn ye dōō dokea gem gem.

Yosafati u bandu di

17

¹ Asan gān biru, win bii Yosafatiwa u bandu kōsire kua. ² U win bandun dam sire Isireliban sō. Ma u tabu

kowobu yi yi Yudan wuu gbāranugisu kpuro sō. Ma u maa wirugibu yi yi Yudan tem me sō ka sere maa Efaraimun wusu sō si win tundo Asa u raa mweera. ³ Yinni Gusunō u ka Yosafati wāa. Domi u sīa Dafidi win sikadon yiri gbiikii sō. U n būu wi ba mō Baali kasu u sāwa. ⁴ Gusunō win sikadon Yinniwa u kasu. Ma u win woodaba mēm nōwa. U n Isireliban yira swīi. ⁵ Yinni Gusunō u Yosafatin bandu dam sire. Ma Yudaba kpuro ba ka nūn kēnu naawammē. U dukia baka ka bēere baka wa. ⁶ Ma win gōru ga tāsā Yinni Gusunō sō. Ma u dera ba būnu ka nin sāa yenu kōsuka Yudaō.

⁷ Win bandun wōō itase sō, yera u win tabu sinam beni gōsa bu da bu keu sōōsi Yudan wusu sō. Bera Beni Haili ka Abudiasa ka Sakari ka Netanēli ka Misee. ⁸ Ma u dera Lefiba ba bu swīi. Lefi bera Semaya ka Netania ka Sebadia ka Asaeli ka Semiramōtu ka Yonatam ka Adoniya ka Tobiya ka Tobi Adoniya ka sere yāku kowo beni, Elisama ka Yoram. ⁹ Ba Yinni Gusunən woodan tireru nēni ba ka Yudaban wusu bukiane, ba bu wooda yen keu sōōsimō.

Yosafatin bandun dam

¹⁰ Sinam be ba ka Yudaba sikerene ba berum duura Yinni Gusunən sō. Ba n maa ka Yosafati tabu kue. ¹¹ Filisitiba ba ka Yosafati kēnu naawa, ka sere maa wōō gobi yi ba ra nūn kōsie ka sii geesun gobi. Ma Daarububa ba ka nūn yaa sabenu naawa. Niya yāanu nōrōbun suba nōōba yiru ka nata ka wunōbu (7.700) ka bonu nōrōbun suba nōōba yiru ka nata ka wunōbu.

¹² Ma Yosafatin yiiko ya sosimō ya dōō. Ma u dii damginu ka maa wusu bana Yudaō mi ba ra dīanu bere. ¹³ U sōm dabi dabinu kua Yudan wusu sō. Ma u tabu kowo wōrugōba mō Yerusalemō. ¹⁴ Tabu kowo ben geeru wee yenu ka yenu. Yudaba sō, be ba sāa tabu kowobu nōrām nōrām (1.000) wirugibu, be wee. Adina ka win tabu kowo wōrugōba nōrōbun suba gooba wunōbu (300.000). ¹⁵ Yen biru, Yokanani ka win tabu kowobu nōrōbun suba goobu ka wene (280.000). ¹⁶ Ma Amasia, Sikirin bii

wi u tii Yinni Gusunɔ wɛ ka kīru, u maa tabu kowobu nɔrɔbun suba goobu (200.000) kpare. ¹⁷ Benyamɛn bweseru sɔɔ, Eliada tabu kowo wɔrugɔwa u tabu kowobu nɔrɔbun suba goobu (200.000) kpare be ba tɛnnu ka tɛrɛnu mɔ. ¹⁸ Ma Sosabadi u maa tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu ka wɛnɛ (180.000) kpare be ba tabu yānu nɛni. ¹⁹ Tabu kowo beniwa ba sina bokon sɔma mɔ, be ba wāa Yudan wuu gbāranugisu sɔɔ baasi.

18

Yosafati u ka Akabu

arukawani bɔkua

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:1-4)

¹ Yosafati u dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa. Ma u ka Akabu arukawani bɔkua kurɔ kɛɛnaa sɔɔ. ² Amɛn biru, u da u Akabu deema Samariɔ. Ma Akabu u dera ba ka yāanu ka kɛtɛ dabi dabinu go Yosafati ka win tɔmbun sɔ. Ma Akabu u Yosafati kana bu da bu Ramɔti wɔri ye ya wāa Galadin temɔ. ³ U nɛɛ, Yosafati, kaa ka man da Ramɔti, Galadin temɔ?

Ma Yosafati u nūn wisa u nɛɛ, oo. À n sɔɔru kpa, na maa kpawa mi. Wunɛn tɔmbu bà n seewa, nɛgiba maa seewawa mi. Sa ko ka nun taa bi da kpa su wuu ge wɔri sannu.

Sɔmɔ weesugiba nɛɛ,

Akabu koo tabu di

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:5-12)

⁴ Ma Yosafati u Isireliban sina boko sɔɔwa u nɛɛ, adama a gina Yinni Gusunɔ bikio a nɔ mɛ u koo nun sɔ.

⁵ Ma Isireliban sina boko u sɔmɔbu mɛnna tɔmbu nɛɛru (400). Ma u bu bikia u nɛɛ, su tabu doo Ramɔti Galadin temɔ? Nge su ku da.

Ma ba wisa ba nɛɛ, a doo, Gusunɔ u koo nun ge nɔmu bɛria.

⁶ Adama Yosafati u maa bikia u nɛɛ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo maa sari mini wɔn min di sa ko win gere nɔ?

⁷ Isireliban sina boko u wisa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ turowa u wāa mini wɔn min di sa ko kpī su Gusunɔn gere nɔ. Adama na nūn tusa domi u ku ra man gāa geenu sɔ ma n kun mɔ gāa kɔsunu. Win yīsira Misee Yimilan bii.

Ma Yosafati u nūn sɔɔwa u nɛɛ, sina boko, a ku gere mɛ.

⁸ Yera Isireliban sina boko u win sɔm kowo gɔra u da u Misee Yimilan bii sokuma fuuku.

⁹ Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati Yudaban sina boko ba ben sina yānu doke, ben baawure u sɔ win sina kitarɔ Samarin gbāra kɔnnɔwɔ. Ma Gusunɔn sɔmɔ be kpuro ba wāa ben wuswaaɔ ba gari mɔ. ¹⁰ Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u sisun kɔbunu seka. U nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, kɔbi yini yi sɔawa yīreru te ta wunɛn dam sɔɔsimɔ mɛ kaa ka Sirigibu go mam mam.

¹¹ Ma Gusunɔn sɔmɔ be kpuro ba gari tee yi gerua. Ba mɔ, a doo Ramɔti Galadin temɔ. Kaa nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun wuu ge nɔmu bɛria.

Misee u nɛɛ,

ba koo Akabu kamia

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:13-28)

¹² Sɔmɔ wi ba gɔra u bu Misee sokua u Misee sɔɔwa u nɛɛ, wee Gusunɔn sɔmɔ be ba wāa mi kpuro ba sina boko gari dori gerua. Yen sɔ, a de wunɛ ka ben gari yi ko tee.

¹³ Ma Misee u wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru, ye wi, Gusunɔ nɛn Yinni u man sɔɔwa, yera kon gere.

¹⁴ Ye Misee u tunuma sina bokon mi, yera sina boko u nūn bikia u nɛɛ, Misee, sa ko kpī su tabu da Ramɔti Galadin temɔ? Nge su ku da.

Ma Misee u wisa u nɛɛ, i doo mɛ. I ko i nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun bu nɔmu bɛria.

¹⁵ Adama sina boko u nɛɛ, nɔn nyewa kon nun bɔrusia a sere man gem sɔ mɛ Yinni Gusunɔ u nun sɔɔwa a gere.

¹⁶ Misee u nɛɛ, na Isireliba wa ba yarinɛ guunu wɔllo, ba sɔa nge yāa ni nu kun kparo mɔ.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

tɔn beni ba n kparo mɔ.

Ben baawure u gɔsiro u wura yɛnuɔ ka alafia.

¹⁷ Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔɔwa u nɛɛ, na n daa nun sɔɔwa ma u ku ra man gāa geenu sɔ, ma n kun mɔ gāa kɔsunu?

18 Yera Misee u Akabu sɔɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔn gari swaa dakio. Na nùn wa u sɔ win sina kitarɔ. Ma win tabu kowobu ba yɔ win nɔm geuɔ ka win nɔm dwarɔ. 19 Ma u nɛɛ, wara koo Akabu nɔni wɔke u ka taa bi da Ramotio Galadin temɔ, kpa u gbi mi. Ma ba yen wesianɔ mɔ. Wini ù n gerua meni, wionɔ u gere mɛ. 20 Yera hunde gaa ya yarima ya yɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ya nɛɛ, kon Akabu wi nɔni wɔke. Ma Yinni Gusunɔ u ye bikia u nɛɛ, amɔna kaa koosina. 21 Hunde ye, ya nɛɛ, kon yari kpa n du Gusunɔn sɔmɔ be sɔɔ, kpa n de bu weesu ko bu ka sina boko nɔni wɔke. Ma Yinni Gusunɔ u ye wisa u nɛɛ, ya wã. Swaa gea. Kaa maa kpĩ a bu nɔni wɔke. N n men na, a yario a da a ko mɛ. 22 Wee tɛ, Yinni Gusunɔ u dera hunde ye, ya dua win sɔmɔ be sɔɔ bu ka nun weesu kua. Yen sɔ, a n yɛ ma kɔsa Yinni Gusunɔ u koo de yu nun deema.

23 Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u susi Miseen bokuɔ, u nùn baara so. Ma u nɛɛ, swaa yerà Yinni Gusunɔn hunde u ka yara nen min di u ka sere nun gari kua.

24 Misee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye gia dɔma te kaa n duku dukubu mɔ a n kuku yeru kasu diaɔ.

25 Yera Isireliban sina boko u nɛɛ, i Misee mɔɔ i ka da Amɔɔ wi u sãa wuun wirugii ka maa Yoasi sina bokon biin mi. 26 Kpa i bu sɔ i nɛɛ, ameniwa nɛ sina boko na gerua. Na nɛɛ, bu nùn mɔɔ bu kpɛɛ pirisɔm sɔɔ kpa ba n nùn dɔanu ka nim wɛmɔ saka sɔɔ sere n ka wurama tabu gherun di ka alafia.

27 Misee u nùn sɔɔwa u nɛɛ, à n wurama ka alafia, n n Yinni Gusunɔ u ka man gari kua. Bɛɛ be i wãa mini, bɛɛn baawure u gari yi swaa suo.

Akabun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:29-40)

28 Yeniban biru, Isireliban sina boko ka Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa bi da Ramotio Galadin temɔ. 29 Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔɔwa u nɛɛ, kon yãnu ganu kɔsi ni ba n ka man tubu. Adama wunɛ, a n wunen sina yãnu doke.

Mesuma Isireliban sina boko u kua u ka taa bi da. 30 N deema Sirin

sina boko u win tabu kekeban tabu sinambu sɔɔwa u nɛɛ, i ku goo go ma n kun mɔ Isireliban sina boko tɔna.

31 Ye tabu sinam be, ba Yosafati wɛndɛ kua, yera ba nɛɛ, Isireliban sunɔwa. Ma ba nùn kooro bure bu ka nùn wari. Adama u nɔɔgiru sua u somiru kana. Ma Yinni Gusunɔ u nùn somi, u bu gira ba ka nùn tonda. 32 Ye tabu sinam be, ba wa ma n n Isireliban sina boko mi, yera ba nùn deri ba doona.

33 Yera goo u sɛu tooma Isireliban mi gia. U n goo yĩisi. Adama ga na ga Akabu wari deedeeru mi win tarakpe ga yɔra. Yera u win tabu keke swaa sɔɔsio sɔɔwa u nɛɛ, a tabu keke ye sɛiyo biruɔ, kpa a man yara tabu sian di. Domi ba man mɛɛra kua.

34 Tabu swia yen dɔma te, sere ba sina boko neni u ka yɔ win tabu keke sɔɔ u mɛɛra Sirigibun sansani gia sere n ka kua yoka. Ye sɔɔ u dua, ma u gu.

Yosafati u wirugibu gɔsa

19

1 Yeniban biru, Yosafati u wurama Yerusalemɔ ka bari yendu. 2 Ma Yehu, Gusunɔn sɔmɔ Hananin bii u nùn sennɔ da. Ma u Yosafati sɔɔwa u nɛɛ, ba ra tɔn kɔso somi? A be ba Gusunɔ tusa kɛ? Yeniban sɔ, Yinni Gusunɔ u ka nun mɔru sãa. 3 Adama u gaa geenu wa ni a kua. Yera a bũu wi ba mɔ Asitaaten bwãarokunu kpuro kɔsuka mam mam tem mɛ kpuro sɔɔ. Ma a wunen tii wɛ a ka wi, Yinni Gusunɔ kasu.

4 Yen biru Yosafati u maa sina Yerusalemɔ. Ma u win tumbu bera saa Beri Seban di n ka da Efaraimun guunɔ. Ma u ben gɔrusu wesia Gusunɔ ben baababan Yinnin mi.

5 Ma u siri kowobu yi Yudan wuu gbãraruguu baagere sɔɔ. 6 Ma u siri kowo be sɔɔwa u nɛɛ, i de i n tii sɛ ye i sirimɔ sɔɔ. Domi n n tɔmbun sɔ i siribu mɔ. Yinni Gusunɔn sɔna i sirimɔ. U ko n maa wãa bɛɛn bokuɔ. 7 Yen sɔ, i de i nùn nasia kpa i n tii sɛ. Domi Yinni Gusunɔn mi, weesu sari. U ku ra maa goo garisi tuko. Mɛya u ku ra maa nɔm biram kɛnu mwɛ.

8 Sanam mɛ ba wurama Yerusalemɔ, Yosafati u Lefiba ka yãku kowobu yi,

ka sere maa Isireliban guro gurobu, bu ka tumbu siria bà n gari gɛɛ mɔ. ⁹⁻¹⁰ Wee wooda ye u bu wɛ. U nɛɛ, goo ù n ka siribu na bɛɛn mi saa wuu gagun di yèn sɔ ba goo go, n̄ kun mɛ goo u wooda sara, n̄ kun mɛ u Yinni Gusunɔn yiirebu gabu yina, i ko i n̄n siriawa dee dee Gusunɔn nasiaru sɔɔ, ka murafitiru sariru sɔɔ, ka gɔru dɛɛrɔ. I de i bu swaa gea sɔɔsi kpa bu ku raa Yinni Gusunɔ torari kpa u ku bɛɛ ka bɛɛgibu mɔru ko. Nge mɛya i ko i n̄ da ka bu sirie kpa i ku ka taarɛ wa. ¹¹ Wee yāku kowo tɔnwero Amaria u ko n̄ s̄aa wirugii s̄aarun swaa sɔɔ, kpa Sebadia, Isimɛlin bii Yudaban yɛnu yɛro u n̄ s̄aa wi u ra sina bokon yɛnun wunanɔsu ko, kpa Lefiba ba n̄ maa s̄aa siri kowobu. Yen sɔ, i tii dam kɛɛyɔ kpa i se i s̄ama ko, kpa Yinni Gusunɔ u n̄ w̄aa ka wi u koo gea ko.

*Yosafati u ka Edəmuba
tabu kua*

20

¹ Yeniban biru, Mɔabuba ka Amɔniba ba seewa ba Yosafati tabu wɔrim wee. ² Ma ba na ba ye Yosafati s̄ɔɔwa. Ba nɛɛ, wee tɔn dabiru ta nun wɔrim wee saa nim w̄ɔku b̄aruguun guru giɔn di, Edɔmun temɔ. Ba w̄aa Hasasɔn Tamaaɔ ye ya w̄aa Engɛdiɔ.

³ Yera Yosafati u nanda. Ma u Gusunɔ kasu. U dera ba n̄ɔ b̄akua Yudan tem kpuro sɔɔ. ⁴ Ma Yudaba kpuro ba mɛnna bu ka Yinni Gusunɔ kana. Tumbu kpurowa ba na saa Yudan wusu kpuron di bu ka Yinni Gusunɔ kasu. ⁵ Yosafati u seewa u ȳɔra Yudaba ka Yerusalemugii ben suunu sɔɔ Yinni Gusunɔn s̄aa yerun yaara kpaan wuswaaɔ. ⁶ Ma u nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni, wuna a s̄aa Yinni w̄ollɔ. Wuna a bwesenu kpuron bandu nɛni. Wuna a maa dam kpuro nɛni wunɛn nɔmaa. Goo sari wi u koo ka nun tabu ko. ⁷ Yinni Gusunɔ, wuna a tem min tumbu gira bɛɛ, wunɛn tumbu Isireliban wuswaan di. Ma a mu bɛɛ, Aburhamu wi u nun k̄ian bibun bweseru wɛ. ⁸ Sa sina tem mɛ sɔɔ. Ma sa s̄aa yeru bana te ta wunɛn ȳisiru sɔɔwa. ⁹ Sa nɛɛ, wahala gaa yà n

sun deema, aa, taba? Wunɛn siribu bu sun w̄ariwa? Aa, barara? Aa, ḡɔra? Ma sa seema sa na diru mini wunɛn wuswaaɔ sa nun kana bɛɛn wahala sɔɔ, kaa sun wurari kpa a sun faaba ko.

¹⁰⁻¹¹ Wee tɛ, Mɔabuba ka Amɔniba ka Edəmuba be ba w̄aa Seirin guurɔ ba na bu bɛɛ Isireliba gira tem mɛ a sun wɛn di. N deema a raa bɛɛn baababa s̄ɔɔwa a nɛɛ, bu ku du bwese ni sɔɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Ma ba bu deri, ba n̄ bu kam koosie. Wee, ba wee bu sun k̄sa kua. ¹² Yera wunɛ Yinni Gusunɔ, a n̄ kaa bwese ni siri? Domi bɛɛ, sa n̄ dam gam mɔ. Wee tɔn dabira sun w̄arim wee, sa n̄ yɛ ye sa ko ko. Adama wuna sa mɛɛra.

¹³ Ma Yudaba kpuro ba ȳɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka ben kurɔbu ka bibu kpuro.

Gusunɔ u dera

Yudaba ba tabu di

¹⁴ Yera Yinni Gusunɔn Hunde u Yaasieli, Sakarin bii ȳɔwa tɔmbun suunu sɔɔ. Yaasieli wi, u s̄awa Asafun bweseru, Lefiba sɔɔ. Win sikadobara Benaya ka Yeyeli ka Matania. ¹⁵ Ma Yaasieli u nɛɛ, bɛɛ Yudaba kpuro, ka bɛɛ Yerusalemugibu kpuro, ka sere wunɛ sina boko Yosafati, i swaa dakio i n̄ ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, i ku nanda, i ku maa wurura tɔn dabi ten wuswaaɔ. Domi n̄ bɛɛ i ko i tabu ko. Wi, Yinni Gusunɔn tiiwa u koo taa bi ko. ¹⁶ Sia i doo i bu w̄ari. Ba koo kurana saa gunguu te ba m̄ Sisin di, kpa i bu deema w̄owi piibu gagu sɔɔ ghabu te ba m̄ Yerueliɔ. ¹⁷ Bɛɛn tii i n̄ tabu m̄. Adama i gesi doo i ȳɔra mi. I ko i wa faaba ye Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ ko. Bɛɛ Yudaba ka bɛɛ Yerusalemugibu, i ku nanda, i ku maa wurura. Sia i yario i ka bu yinna. Wi, Yinni Gusunɔ u ko n̄ ka bɛɛ w̄aa.

¹⁸ Yera Yosafati ka Yudaba kpuro ka Yerusalemugibu ba yiira ba wuswaa tem girari Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu ka n̄n bɛɛrɛ wɛ. ¹⁹ Yera Lefiba sɔɔ, Kehatiba ka Koreba ba seewa ba Gusunɔ Isireliban Yinni siaramɔ ka n̄ɔguru.

²⁰ Yera ba yara buru buru yellu ba da gbaburu gia te ba m̄ Tekoa. Sanam mɛ ba yario, yera Yosafati u seewa

u yōra. U nɛɛ, bɛɛ Yudaba ka bɛɛ Yerusalemugibu, i man swaa dakio i nɔ. I Gusunɔ bɛɛn Yinni naanɛ koowo, kpa i dam wa. I bɛɛn naanɛ dokeo win sɔmɔbun gere sɔɔ, kpa i nasara wa.

²¹ Ma ba nɔɔsina ka tɔn be. Yera Yosafati u wom kowobu gɔsa ba n s̄aa yānu sebua, kpa ba n tabu kowobu gbiiye, ba n Yinni Gusunɔ siaramɔ ka womu geni, ba n mɔ, i Yinni Gusunɔ siaro. Domi win durom mu n nɔru mɔ.

²² Sanam mɛ tɔn be, ba taki seewa ba womu mɔ bu ka Yinni Gusunɔ siara, yera Yinni Gusunɔ u Amɔniba ka Mɔabuba ka Edɔmu be ba w̄aa guu te ba mɔ Seiriɔ burisina. Ma ba s̄sukuna ben tii tiinɛ. ²³ Amɔniba ka Mɔabuba ba Edɔmuba w̄ari ba kam koosia mam mam. Ye ba bu go ba kpa, yera ba w̄arina ben tii tiinɛ ba goona.

²⁴ Sanam mɛ Yudaba ba tunuma m̄in di ba ra n tem mi ḡaanu ku ra kpi w̄endɛ s̄aa, yera ba m̄ɛera bera m̄i gia tɔn dabira raa w̄aa, ma ba deema gona nu kp̄i kp̄i. Goo kun kisire. ²⁵ Yera Yosafati ka wigibu ba na ba goo nin yānu potira. Ba dukia gurawa be sɔ ka sere ḡaa gobiginu. Ba ȳaa ni gurawa nge m̄ɛn nɔɔ ba koo kp̄i bu sua. Ba kuawa s̄ɔɔ ita ba ȳaa ni guramɔ. Domi nu kp̄a.

²⁶ S̄ɔɔ nnɛse, ba m̄enna w̄ɔw̄aa ye ba mɔ Beraka. Ma ba Yinni Gusunɔ siara. Yen s̄ɔna ba yam mi ȳisira k̄a Beraka. Tera ba ka mu sokumɔ sere ka gisɔ. Ȳisi ten tubusiana, mi ba Yinni Gusunɔ siara. ²⁷ Yosafati u Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro kpara ka nuku dobu ba ka wura Yerusalemɔ. Domi Yinni Gusunɔ u bu nuku dobu w̄ɛ ben yibɛɛ be u bu kamian s̄ɔ. ²⁸ Ba dua Yerusalemɔ ba womusu mɔ ka m̄ɔrɔkunu ka ḡɔɔgenu ka k̄ɔbi ba ka dua sere Yinni Gusunɔn s̄aa yerɔ.

²⁹ Ma tem tukum sinambu kpuro ba Yinni Gusunɔ nasia sanam mɛ ba nua ma u Isireliban yibɛɛba kpeerasia. ³⁰ Yosafati u win bandu diwa b̄ari yendu s̄ɔɔ. Ma Gusunɔ win Yinni u n̄n w̄ɛrabu w̄ɛ beri berika kpuro.

*Yosafatin bandun kpeeru
(I maa m̄ɛrio Sinambu I, 22:41-51)*

³¹ Sanam mɛ Yosafati u bandu di Yudaa, w̄ɔɔ tɛna ka n̄ɔɔbuwa u mɔ. Win m̄eron ȳisira Asuba, Silikin bii. Ma u kua w̄ɔɔ yenda n̄ɔɔbu bandu s̄ɔɔ Yerusalemɔ. ³² Yosafati u win tundo Asan yira sw̄iwa mam mam. Gea u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ³³ Adama u n̄ gunguu n̄n mi ba ra b̄uu ȳakunu ko kpuro kpeerasie. Domi win t̄ambu Yudaba ba n̄ ben ḡɔru Gusunɔ ben baababan Yinni w̄ɛ mam mam. ³⁴ Yosafatin kookoosun sukum, gbiikisu ka d̄aakis̄u, ye kpuro ya yorua Yehu, Hananin biin tireru s̄ɔɔ te ba doke Isireliban sinambun faagin tireru s̄ɔɔ.

³⁵ Yeniban biru, Yosafati u da u ka Akasia Isireliban sina boko arukawani b̄akua. Akasia wi, u n̄ Yinni Gusunɔn b̄ɛɛɛ ȳɛ. ³⁶ Durɔ wiya Yosafati u ka arukawani b̄akua ma ba goo nimkusu kua si su ra de Taasisiɔ. Ba goo nimkuu si kuawa Esioni Gebɛɛɔ. ³⁷ Yera Eliesɛɛ, Dodafan bii, Maresagii u Gusunɔn gari gerua Yosafatin s̄ɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo wunen s̄amburu kam koosia ȳɛn s̄ɔ a ka Akasia arukawani b̄akua.

Yen biruwa goo nimkuu si, su k̄ɔsikira. Su n̄ maa kp̄ia su Taasisi de.

21

¹ Yeniban biru, Yosafati u kpuna u gu. Ma ba n̄n sika win baababan sikaa, Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yoram u bandu k̄ɔsire kua.

*Yoram u bandu di
(I maa m̄ɛrio Sinambu II, 8:16-24)*

² Yoram u w̄ɔnɔbu m̄ɔwa n̄ɔɔba tia. Be kpuro ba s̄aawa Yosafatin bibu. Bera Asaria ka Yeyeli ka Sakari ka Asaria ka Mikaeli ka Sefatia. ³ Ben tundo u ben baawure k̄ɛru w̄ɛ ta kp̄a. Tera sii geesu ka wura ka ḡaa gobiginu ka wuu si su gb̄aranu m̄ɔ Yudan temɔ. Adama Yoram u bandu w̄ɛ domi wiya u s̄aa win bii gbiikoo.

⁴ Sanam mɛ Yoram u ban te di u kpa, ma u tu t̄asisia, yera u win w̄ɔnɔ be kpuro ka Isireliban bukurobu gabu go. ⁵ Sanam mɛ Yoram u ban te di, u m̄ɔwa w̄ɔɔ tɛna ka yiru. Ma u kua w̄ɔɔ n̄ɔɔba ita bandu s̄ɔɔ Yerusalemɔ. ⁶ Isireliban sinambun yira u sw̄i nge

mε Akabun yenugibu ba kua. Domi Akabun bii tɔn kurɔwa u sua kurɔ. Kɔsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaɔɔ. ⁷Adama Yinni Gusunɔ u n wure u nɔn go, arukawani ye u ka Dafidi bɔkuan sɔ ye u nεε, Dafidi kun kɔsire biamɔ bandu sɔ win bweserɔ.

⁸Yoramun waati ye sɔɔ, Edɔmuba ba ka tii yina, ma ba ben sunɔ kua. ⁹Yera Yoram u seewa ka win tabu sinambu ka tabu kεkε yi dumi gawe, ma ba bu tarusi. Adama, ye n kua wɔkuru, ma ba duki yakura. ¹⁰Saa yen dɔma ten diya Edɔmuba ba ka tii yinε sere ka gisɔn gisɔ.

Ma Libinagibu ba maa Yudaba seesi yɛn sɔ ba Gusunɔ ben baababan Yinni deri. ¹¹Yoram u mam bɔu yaku yenu kua Yudaban guunu wɔllɔ. Ma u dera ba bɔu gasirinu wɔri. U bu bɔriewa ni sɔɔ mam mam.

¹²Yera Gusunɔn sɔmɔ Eli u nɔn yorua u nεε, amɛniwa Gusunɔ wunɛn baaba Dafidin Yinni u gerua. U nεε, wee, a n sɔa wunɛn baababa Yosafati ka Asa, Yudaban sinambun yira sɔɔ. ¹³Isireliban sinambun yira sɔɔra a sɔa. Ma a dera Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro ba bɔu gasirinu wɔri nge mε Akabun yenugibu ba dera Isireliba ba kua. Yen biru, a maa wunɛn wɔnɔbu mwεera a go, be, be ba nun sanɔ kere wunɛn tundon yenuɔ. ¹⁴Yen sɔ, Yinni Gusunɔ u koo wunɛn tɔmbu wahala baka doke, ka wunɛn kurɔbu ka wunɛn bibu ka sere maa bεɛn arumani ye i mɔ. ¹⁵Kpa u wunɛn tii bara bakaru kpεε nuki sɔɔ. Kpa ta n kpεamɔ tɔɔ baatere sere tu ka wunɛn nuki yarama tɔɔwɔ.

¹⁶Yera Yinni Gusunɔ u Filisitiba seeya ka Daarububa be ba wɔa Kusigibun bɔkuɔ. Ma ba Yoram u wɔri. ¹⁷Yera ba Yudaba wɔri ba ben dukiaba mwεera ye ya wɔa sina bokon yenuɔ ka maa win bibu ka win kurɔbu ba ka doona. Win bii dɔako Akasiawa ba deri, wi ba maa mɔ Yoakasi.

¹⁸Yeniban biru, Yinni Gusunɔ u sina bokon tii bararu kpεε nukurɔ te u n bεkuramɔ. ¹⁹Ma win bara te, ta sosimɔ tɔɔ baatere. Bara ten wɔɔ yiruse sɔɔra win nuki yarima ten wahalan sɔ. Ma u gu nɔni swɔa bakaru

sɔɔ. Win tɔmbu ba n nɔn turare dɔɔ dokeye nge mε u win baababa kua.

²⁰Yoram u mɔwa wɔɔ tɛna ka yiru sanam mε u bandu di. Ma u kua wɔɔ nɔɔba ita bandu sɔ Yerusalemɔ. Ye u gu, goo kun nɔn wɔnwɔndu kue. Ma ba nɔn sikua Dafidin wuuɔ. Adama n n mɔ sinambun sikaɔ.

22

Akasia u bandu di Yudaɔ
(I maa mεerio Sinambu II, 8:25-29, 9:27-29)

¹Yerusalemugibu ba dera Akasia, Yoramun bii dɔako u bandu di win tundon ayerɔ. Domi yiberε be ba na ka Daarububa ba win maabu kpuro wɔri ba go. Nge mεya Akasia u ka bandu wa u di. ²Sanam mε u bandu di, u mɔwa wɔɔ yɛnda yiru. Wɔɔ tia u kua bandu sɔ Yerusalemɔ. Win meron yɔsira Atali, Omirin bii. ³U sɔawa Akabun yenugibun yira sɔɔ. Domi bwisi kɔsiya win mero u nɔn kɛmɔ u ka kɔsa ko. ⁴Kɔsa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ nge mε Akabun yenugibu ba kua. Ben miya u bwisi kɛɔbu wa win tundon goɔn biru. Ba nɔn bwisi kɔsi kɔ, ma yi nɔn kam koosia. ⁵Domi u ka Yoram u Akabun bii, Isireliban sina boko tabu da bu ka Hasaeli, Sirin sina boko tabu wɔri Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Ma Sirigibu ba Yoram u mεera kua. ⁶Ma u gɔsira Yisireliɔ bu ka win mεera ye tim kua. Yera Akasia, Yoramun bii, Yudaban sina boko u na Yisireli mi u ka nɔn wa mi ba nɔn tim nɛndu kuammε. Domi mεera ye, ya n sanɔ mɔ.

⁷Yinni Gusunɔ u dera Akasia u Yoram u beram da kpa u ka kam ko mi. Ye Akasia u tura mi, yera wi ka Yoram u ba Yehu, Nimusin bii wɔrim da. N deema Yinni Gusunɔwa u Yehu wi gɔsa u ka Akabun yenugibu kpeerasia. ⁸Sanam mε u Akabun yenugii be kpeerasiamɔ, yera u ka Akasian sina bwɔabu yinna ka win maabun bibu be ba nɔn kɔsu. Ma Yehu u be kpuro mwεera u go. ⁹Ma ba Akasian tii kasu ba mwa Samariɔ, mi u kukua. Ba ka nɔn na Yehun mi, ba go. Ma ba nɔn sikua yɛn sɔ u sɔa sina boko Yosafati wi u Gusunɔ kasu ka win gɔru kpuron bii.

Akasian bwese te sɔɔ, goo sari wi u sãa dee dee u ka bandu di.

Atali u bandu di

(I maa mɛɛrio Sinambu II, 11:1-3)

¹⁰ Ye Atali u wa win bii Akasia u gu, yera u Yudaban sina bibu kpuro go. ¹¹ Sanam mɛ ba bii be goomɔ, yera Yoseba, sina boko Yoramun bii tɔn kurɔ u Yoasi, Akasian bii sua u berua asiri sɔɔ. Ma u nùn sua u ka da ka win nɔɔrio mi kpin yenu wãa sãa yerɔ. Nge mɛya Yoseba, yãku kowo Yehoyadan kurɔ u ka Yoasi wɔra Atalin nɔman di, u n ka nùn wa u go. Yoseba wi, u sãawa Akasian sesu. ¹² Ba nùn beruawa wɔɔ nɔɔba tia Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Domi Atali u bandu dii saa ye.

23

Ba Atali bandu yara

(I maa mɛɛrio Sinambu II, 11:4-20)

¹ Wɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, Yehoyada u wɔrugɔru kua u ka tabu kowobun wirugii be ba tabu kowobu wunɔm wunɔm kpare arukawani bɔkua. Bera Asaria, Yerohamun bii ka Isimɛɛli, Yokananin bii ka Asaria, Obɛdin bii ka Maseya, Adayan bii ka Elisafati, Sikirin bii. ² Ba Yudan tem bukiana. Ma ba Lefiba mɛnna saa Yudan wusu kpuron di ka sere Isireliban yenu yɛrobu. Be kpuro ba na Yerusalemuɔ. ³ Ma be kpuro ba ka sina bokon bii Yoasi arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Yera Yehoyada u bu sɔɔwa u nɛɛ, wee, sina bokon bii u koo bandu di Yerusalemuɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua Dafidin bibun sɔ. ⁴ Wee ye ba koo ko. Be ba koo sɔmburu ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, yãku kowobu ka Lefiba, ba koo tii bɔnu kowa wuunu ita. ⁵ Wuu teeru ta n sãa yerun kɔnnɔsu kɔsu, kpa wuu teeru ta n sina kpaaru kɔsu, kpa itaseru ta n wãa kɔnnɔwɔ ge ba mɔ Kpɛekpɛeku, kpa tɔn be ba tie kpuro ba n yɔ sãa yerun yaaraɔ. ⁶ Goo u ku raa du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ma n kun mɔ yãku kowobu ka Lefiba be ba sɔmburu mɔ dɔma te. Beya ba koo kpɛ bu du mi, domi beya ba dɛɛre. Tɔmbu kpuro ba koo yɔrawa tɔɔwɔ bu kɔnnɔ kɔsu. ⁷ Lefiba ba koo sina boko sikerenawa,

kpa ben baawure u n tabu yãnu nɛni, wi u dua mi, bu ka nùn go. I ko i n wãawa sina bokon bɔkuɔ sanam mɛ u duɔ ka sanam mɛ u yariɔ.

⁸ Lefiba ka Yudaba kpuro ba kua kpuro ye yãku kowo Yehoyada u gerua. Ben baawure u win tɔmbu sua be ba duɔ sɔmburu sɔɔ ka be ba yariɔ tɔɔ wɛrarugii te sɔɔ. Domi yãku kowo Yehoyada u n goo bure. ⁹ U tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu yaasi ka tɛɛ bakanu ka piiminu wɛ. Tɛɛ ni, nu sãawa sina boko Dafidiginu ni nu wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ¹⁰ Ma u tɔmbu yi yi ba sina boko sikereɛ saa sãa yee ten nɔm geu gian di n ka da ten nɔm dwarɔ yãku yerun bɔkuɔ. Ben baawure u win tabu yãnu nɛni. ¹¹ Yera ba ka Yoasi susima. Ma Yehoyada ka win bibu ba nùn bandun gum tãre u kua sina boko. Ma ba nùn sina furɔ dokea. Ma ba nùn woodan tireru wɛ ba nɛɛ, sina boko, wunen wãaru tu dakaɔ da.

¹² Ye Atali u nua tɔmba duki mɔ ba sina boko tɔmamɔ, ¹³ yera u na ben mi, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. U mɛɛra u deema sina boko u yɔ turaru wɔlɔ. Ma wirugibu ka be ba kɔbi wuramɔ ba yɔ win bɔkuɔ. Tɔmbu kpuro ba nuku dobu mɔ, ba kɔbi soomɔ. Yera wom kowobu ba womusu mɔ ka ben dwee yãnu ba Yinni Gusunɔ siaramɔ. Yera Atali u win yãnu nɛnuu u gɛɛka nuku sankiranun sɔ. U nɛɛ, ba man seesi! Ba man seesi!

¹⁴ Ma Yehoyada u tabu sinam be yara be ba sãa tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu. U bu sɔɔwa u nɛɛ, i Atali wi yaro. Wi u maa nùn swɛi, kpa i yɛro go ka takobi. N deema yãku kowo Yehoyada u raa bu sɔɔwa u nɛɛ, bu ku nùn go sãa yeru mi.

¹⁵ Ma ba nùn deri u da sina bokon dirɔ saa dumin kɔnnɔn di. Miya ba nùn sɛre ba go.

¹⁶ Yeniban biru, Yehoyada ka tɔn be ba tie ka sina boko Yoasi ba arukawani bɔkua ba nɛɛ, ba ko n sãawa Yinni Gusunɔn tɔmbu. ¹⁷ Ma tɔn be kpuro ba dua bũu wi ba mɔ Baalin dirɔ ba ye kɔsuka ka yen turarɔ ka yen bwãarokunɔ. Ma ba yen yãku kowo Matani go yen yãku yenɔ. ¹⁸ Yehoyada

u Yinni Gusunən sãa yeru Lefi be ba sãa yãku kowobu nãmu beria bu kãsu. N deema Dafidi u raa bu bõnu kua wuu wuuka bu ka Yinni Gusunə yãku dõ mwaararuginu kua nge mē Məwisin wooda ya gerua. Kpa ba n da maa womusu ko ka nuku dobu bu ka Gusunə siara. ¹⁹ U kənnən kãso be yiwa sãa yee ten kənnəwə kpa disigii goo u ku raa ka du mi.

²⁰ U tabu sinambu ka sina bibu ka wuun bukurobu ka sere tumbu kpuro menna. Ma u dera ba ka sina boko yara Yinni Gusunən sãa yerun di, ma ba ka nùn da sina kpaarə saa kənnə ge ga wãa gunguru gian di. Miya ba sina boko sinasia sina kitarə. ²¹ Ma tumbu kpuro ba nuku dobu m̀.

Wuu ga wãa bəri yendu sɔɔ yèn sɔ ba Atali go.

24

Yoasi u dera ba Yinni Gusunən

sãa yeru sənwa

(I maa mɛrio Sinambu II, 12:1-17)

¹ Wõ nɔɔba yiruwɔ Yoasi u mɔ sanam mē u bandu di. Ma u kua wõ weeru bandu sɔɔ Yerusalemɔ. Win mɛron yĩsira Sibia, Beri Sebagii.

² Yoasi u kuawɔ ye ya Yinni Gusunə wɛrɛ yãku kowo Yehoyadan wãaru kpuro sɔɔ. ³ Yera Yehoyada u Yoasi kurəbu yiru sua. Ma ba Yoasi bii tən durəbu ka tən kurəbu marua.

⁴ Yeniban biruwa Yoasi u gõru doke u Yinni Gusunən sãa yeru sɔmɛ. ⁵ Ma u yãku kowobu ka Lefiba menna u nɛɛ, i yario i da Yudaban wusu sɔɔ, ka Isirelibagisɔ i gobi mwɛri wõ baagere i ka Gusunə bɛsɛn Yinnin sãa yeru sɔmɛ. I de i ye ko fuuku.

Adama Lefiba ba n̄ ye kue. ⁶ Yera sina boko u yãku kowo Yehoyada soka. U nùn bikia u nɛɛ, mban sɔna a n̄ Lefiba gobi yi bikie yi Məwisi Yinni Gusunən sɔm kowo u Isireliba bure bu ka Yinni Gusunən sãa yeru sɔmɛ. ⁷ Domi Atali tən kãso wi ka win bibu ba Yinni Gusunən sãa yerun yãnu gura ka ten dendi yãnu ba ka bũu wi ba m̀ Baali sãwa.

⁸ Yera sina boko u nɛɛ, bu de bu kpakoro piibu gagu ko, kpa bu gu yi

sãa yerun kənnəwə tɔɔwə. ⁹ Ma ba kpara Yudaɔ ka Yerusalemɔ ba nɛɛ, bu ka gobi yi na yi Məwisi Gusunən sɔm kowo u Isireliba bure gbaburə mi gãanu ku ra kpi. ¹⁰ Yenu yẽrobu ka tən be kpuro ba nuku dobu kua. Ma ba ka gobi na ba kpɛmɔ kpakoro te sɔɔ sere ta ka yiba. ¹¹ Tõ baatere Lefiba ba ra nɛwa bu kpakoro te sua bu ka da tən be sina boko u gɔsa ba n da gina tu mɛrim mi. B̄ n deema kpakoro te, ta yiba, yera sina bokon tire yoro ka yãku kowo tənweron sɔmɔ ba ra gobi yi wie kpa bu kpakoro te wesia ten ayerə. Nge mɛya ba ra ko tõ baatere, kpa bu gobi wa yi n kp̄. ¹² Yen biru sina boko ka Yehoyada ba ra gobi yi tən be wɛ be ba sɔmbu te nɔmu sɔndia. Domi ba sɔm kowobu sua be ba koo gobi kɔsia. Ben gabu ba sãawa kpee dākobu, gabu d̄a dākobu, gabu maa be ba ra sisu ka sii gandun sɔmburu ko. Tən beni kpurowa ba koo dii te sɔmɛ. ¹³ Be ba sɔmbu te nɔmu sɔndia, ba sɔmburu kua. Ma ba dera ba sãa yee te sɔmmɔ. Ba dii te sənwa ta dam kua.

¹⁴ Sanam mē ba sɔmbu te kua ba kpa yera ba ka gobi yi yi tie na sina boko ka Yehoyadan mi. Ba sãa yee ten dendi yãnu kua ka mi ba ra yãku dõ mwaararuginu kon dendi yãnu, ka n̄ri, ka dendi yãnu ganu ni ba kua ka wura ka sii geesu. Ba ra yãku dõ mwaararugii ni kowa Yehoyadan wãarun t̄ru kpuro sɔɔ Yinni Gusunən sãa yerə.

Yoasi u Gusunə biru kisi

¹⁵ Yen biru, Yehoyada u təkəru kua k̄ɔ k̄ɔ. Ma u kpuna u gu. U m̄wa wõ wunaa teeru ka wəkuru sanam mē u gu. ¹⁶ Ma ba nùn sikua Dafidin wuu, mi ba ra sinambu sike. Domi u gea kua Isireliɔ ka maa Yinni Gusunən wuswaaɔ ka sere sãa yee ten mi.

¹⁷ Yehoyadan gɔɔn biru, Yudan wirugibu ba na ba sina boko kpuna ka bɛɛɛ, ma u ben gari swaa daki. ¹⁸ Yera ba Gusunə ben baababan Yinnin sãa yeru biru kisi. Ma ba da ba bũu wi ba m̀ Asitaate sãamɔ ka sere bw̄arokunu ganu. Yera Yinni Gusunə u ka Yudaba ka

Yerusalemugibu m̄ru kua. Domi ba tora. ¹⁹ Yinni Gusun̄ u bu win s̄m̄bu ḡria bu wa bu ka ḡru ḡsia bu wurama win mi. Ma s̄m̄ be, ba ka bu gari kua. Adama ba n̄ swaa daki. ²⁰ Yera Yinni Gusun̄n Hunde u Sakari, ȳaku kowo Yehoyadan bii ȳōwa. Ma u ȳra t̄mbun wuswaa u n̄e, am̄niwa Yinni Gusun̄ u gerum̄. U n̄e, mban s̄na i win woodaba saram̄. I n̄ maa koor̄. Domi i wi, Yinni Gusun̄ deri. Yen s̄na win tii u koo maa b̄e deri.

²¹ Yera ba n̄o toosi kua ka sina boko. Ma u bu wooda w̄ bu ka Sakari kpenu kasuku bu go Yinni Gusun̄n s̄a yerun yaara. ²² Sina boko Yoasi u duari gea ye Sakarin tundo Yehoyada u n̄n kua. Ye Sakari u ḡō d̄ō, yera u n̄e, Yinni Gusun̄, a waawo kpa a baawure siria.

Yoasin bandun kpeeru

(I maa m̄erio Sinambu II, 12:18-22)

²³ W̄ō tian biru, Sirigibun tabu kowobu ba Yoasi w̄rima. Ba Yudan tem kpuro wukiri, ba tunuma sere Yerusalem̄. Ma ba wirugibu go go ba ben ȳanu gura ba ka ben sina boko daawa Damasī. ²⁴ Tabu kowo be Sirigibu ba ka na mi, ba n̄ dabi. Adama ka m̄, Yinni Gusun̄ u dera ba Yudaban tabu kowo dabi dabinu kamia. Domi ba wi, Gusun̄ ben baababan Yinni deri. Nge m̄ya Yinni Gusun̄ u Sirigibu denda u ka Yoasi s̄eyasia. ²⁵ Sanam m̄ Sirigii be, ba biru kisi, ba Yoasi deri wahala baka s̄ō, ma win bw̄aba n̄n seesi ba go win kpin yer̄ ȳen s̄ō u ȳaku kowo Yehoyadan bibu go. Ma ba n̄n sikua Dafidin wuu. Adama ba n̄ ka n̄n d̄ mi ba ra sinambu sike. ²⁶ Be ba n̄n seesi, bera Sabadi ka Yosabadi. Sabadin m̄ron ȳsira Sim̄ati, wi u s̄a Am̄ni, Yosabadin m̄ron ȳsira maa Simeriti, wi u s̄a M̄abu.

²⁷ Yoasin bibun geeru ka gari yi ba gerua win s̄ō ka sere Yinni Gusun̄n s̄a yee te u s̄nwa, ye kpuron gari yi yorua sinambun faagin tireru s̄ō. Win bii Amasiawa u bandu di win ayer̄.

25

Amasia

u kua Yudaban sina boko

(I maa m̄erio Sinambu II, 14:1-7)

¹ Amasia u m̄wa w̄ō yenda n̄ōbu sanam m̄ u bandu di Yerusalem̄. Ma u kua w̄ō yenda n̄ōbu ka n̄e bandu s̄ō. Win m̄ron ȳsira Yoadani, Yerusalem̄gii. ² U kua dee dee Yinni Gusun̄n n̄ni s̄ō. Adama u n̄ win ḡru kpuro Yinni Gusun̄ w̄.

³ Sanam m̄ win banda dam kua, yera u win bw̄abu go be ba raa win tundo go. ⁴ Adama u n̄ ben bibu go. U Yinni Gusun̄n wooda sw̄iwa ye u M̄wisi s̄ōwa u yorua woodan tireru s̄ō u n̄e, baababa ba n̄ gbim̄ ben bibun toranun s̄ō. M̄ya maa bibu ba n̄ gbim̄ ben baababan toranun s̄ō. Baawure u koo gbiwa win tiin torarun s̄ō.

⁵ Yera Amasia u Yudaba ka Benyam̄eba m̄nna ȳenu ka ȳenu ka sere tabu sinam be ba tabu kowobu wun̄m wun̄m ka n̄r̄m n̄r̄m (1.000) kpare. Ma u bu gara saa be ba w̄ō yendu m̄n di n̄ ka girari be ba kere m̄. Ma ba kua t̄mbu n̄r̄bun suba gooba wun̄bu (300.000). Ba s̄awa be ba tabu ȳ s̄a s̄a. Ba koo kp̄i bu ka yaasi ka t̄renu sanna.

⁶ Ma u maa tabu dur̄ w̄ruḡba kasu Isireliba s̄ō, t̄mbu n̄r̄bun suba wun̄bu (100.000) bu ka n̄n somi kpa u bu sii geesun gobi t̄nnu ita w̄.

⁷ Yera Gusun̄n s̄m̄ goo u na u n̄n s̄ōwa u n̄e, Yinni, a ku de Isireliba bu ka nun da. Domi Yinni Gusun̄ u n̄ ka bu w̄a, be Efaraimu be. ⁸ A n̄ ka bu da, baa m̄ a dam m̄, Gusun̄ u koo nun sura yiber̄ban wuswaa. Domi wiya u ra somi kpa u kamia.

⁹ Ma Amasia u s̄m̄ wi s̄ōwa u n̄e, am̄na kon ko t̄ n̄ ka n̄n sii geesun gobi t̄nnu ita ye m̄wa ye na Isireliban tabu kowo be w̄ mi.

Yera s̄m̄ wi, u n̄n wisa u n̄e, Gusun̄ u koo kp̄i u nun w̄ n̄ ye kpuro kere.

¹⁰ Yera Amasia u tabu kowo be ba na saa Efaraimuban min di mi wuna, kpa bu ka ḡsira bu we. Adama tabu kowo be, ba ka Yudaba m̄ru kua, ma ba ḡsira ben ȳenus̄ ka m̄ru baka.

¹¹ Ma Amasia u wərugəru seewa u win tumbu kpara ma u da u wāa wəwaa ye ba mɔ̃ Bəru. Miya u tumbu nərəbun suba wəkuru (10.000) go Seirin bibun bweseru sɔɔ. ¹² Ma ba maa tən ben nərəbun suba wəkuru (10.000) mwɛɛra wasiru ba ka da guuru wallo. Min diya ba bu kasi kooma ba kasikira.

¹³ Adama Efaraimu be Amasia u yinari bu ka nūn tabu da mi, ba pusi Yudan wusu sɔɔ saa Samarin di n ka da Beti Horoniɔ. Ma ba tumbu nərəbun suba ita (3.000) go, ba ben yānu gura.

Yoasi, Isireliban sina boko

u Amasia kamia

(I maa mɛerio Sinambu II, 14:8-14)

¹⁴ Sanam mɛ Amasia u Edəmuba kamia u wurama, yera u dera ba Seirin bibun bweserun būnu gurama ba ka na win temɔ. Ma u nu kua win tiiginu. U nu yīrammɛ u sāmɔ. Ma u nu turare dɔɔ dokeammɛ. ¹⁵ Yera Yinni Gusunɔ u ka Amasia mɔru kua. Ma u nūn win sɔmɔ goo gəriama. U nūn bikia u nɛɛ, mban sōna a Edəmuban būnu gurama, ni, ni nu n̄ kpīa nu bu wəre wunen noman di.

¹⁶ Sanam mɛ u gari yi mɔ̃ u dɔɔ, yera Amasia u nūn sɔɔwa u nɛɛ, wara nun gɔsa a n ka s̄a nɛ sina bokon bwisi k̄ɛɔ. A doonɔ min di. Mban sōna a kī bu nun go.

Ye sɔmɔ wi, u doonɔ, yera u nūn sɔɔwa u nɛɛ, na ȳɛ ma Gusunɔ u ḡoru doke u nun kpeerasia yèn s̄a kua mɛ. Wee a n̄ nɛn bwisi k̄ɛru wure.

¹⁷ Sanam mɛ Amasia ka wigibu ba nɔɔsina, yera u gɔra bu Yoasi, Isireliban sina boko Yoakasin bii, Yehun debubu s̄a bu nɛɛ, u na bu tabu yinna.

¹⁸ Yera Yoasi Isireliban sina boko u wisima u nɛɛ, s̄akin kikiru garu ta wāa Libanin guurɔ. Tera ta d̄aa bakaru sɔmɔbu ḡoria Libaniɔ ta nɛɛ, a man wunen bii wəndia k̄ɛma u ko nɛn biin kurɔ. Adama gbeeku ȳɛ yi seewa yi da yi s̄akin kiki te taaka yi go. ¹⁹ Geema Amasia. Wee, a Edəmuba kamia. Ma a tii sue. Yen s̄a, a sinɔ s̄ɛɛ wunen yenuɔ. Mban sōna kaa tii tabu sure bi bu koo ka nun k̄ɔsa naawa. Domi wunɛ ka Yudaba, sa ko b̄ɛɛ kam koosia.

²⁰ Adama Amasia kun nūn swaa daki. Domi ye kpuro ya weewa saa Yinni Gusunɔn min di u ka wa u nūn yibereba n̄mu b̄eria. Domi Amasia wi, u Edəmuban būnu guramawa u sāmɔ. ²¹ Yera Yoasi, Isireliban sina boko u seewa u da u Amasia, Yudaban sina boko wəri Beti Semesiɔ Yudaban temɔ. ²² Ma Isireliba ba Yudaba kamia. Ma Yuda ben baɔwure u duka sua u wura win yenuɔ. ²³ Yoasi, Isireliban sina boko u Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, Yoakasin debubu yoru mwa Beti Semesiɔ. Ma u ka nūn da Yerusalemɔ. Saa ye sɔɔra wi, Yoasi, u Yerusalemun gb̄araru sura ḡom soonu n̄ɛru (400) saa k̄annɔ ge ba mɔ̃ Efaraimun di sere n ka da k̄annɔwɔ ge ba mɔ̃ Gani ḡomburu. ²⁴ Ma Yoasi wi, u wura ka sii geesu gura ka s̄a yerun ḡaa gee ni nu wāa Ob̄edi Edəmun yenuɔ ka sere maa sina kpaarun arumani. Ma u gabu m̄ɔru mwɛɛra u ka ḡosira win wuuɔ Samariɔ.

Amasian ḡɔɔ

(I maa mɛerio Sinambu II, 14:15-20)

²⁵ Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin biin ḡɔɔn biru, Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, u maa kua w̄ɔ wəkura n̄ɔbu bandu sɔɔ. ²⁶ Ye Amasia u gb̄ia u kua ka ye u kua d̄aku ten sukum, ye kpuro ya yorua Yudaba ka Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ²⁷ Ye Amasia u ka Yinni Gusunɔ tonda u kpa, yera ba nūn seesi Yerusalemɔ. Ma u duka sua u da u wāa Lakisiɔ. Miya ba nūn naa sw̄i ba go. ²⁸ Ma ba win goru suama ka dumi ba ka na ba sikua win baababan sikaa Dafidin wuuɔ.

26

Osiasi

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Sinambu II, 14:21-22, 15:1-3)

¹ Amasian ḡɔɔn biru, Yudaba kpuro ba Osiasi sua ba sw̄i bandu sɔɔ win tundo Amasian ayerɔ. Saa ye sɔɔ, u m̄owa w̄ɔ wəkura n̄ɔbu ka tia. ² Wiya u Elati bana u s̄anwa. Ma u dera ya kua Yudabagia win tundon ḡɔɔn biru.

³ Osiasi u kuawa w̄ɔ weeraakuru ka yiru Yerusalemɔ. Win m̄eron

yĩsira Yekolia Yerusalemugii. ⁴U sĩawa dee dee Yinni Gusunən wuswaa nge me win tundo Amasia u kua.

Osiasi u Gusunə biru kisi

⁵ Osiasi u kookari kua u ka Yinni Gusunə sãwa Sakarin wāaru kpuro sɔɔ. Sakari wi, u bwisi mɔ u ka kāsīnu tubusia ni nu wee Gusunən min di. Saa ye sɔɔ, ye Osiasi u mɔ kpuro ya ra nūn koorewa.

⁶ Sɔɔ teeru u yara u ka Filisitiba wəri. Ma u da u Gatin gbāraru yaba ka Yabinɛguru ka Asidəduguru. Ma u wusu bana Asidədugibun temɔ Filisitiban wusun suunu sɔɔ. ⁷ Yinni Gusunə u nūn somi u ka Filisitiba ka Daarububa tabu kua ka be ba wāa Guri Baaliɔ ka sere Maoniba.

⁸ Saa ye sɔɔ, Aməniba ba ka Osiasi kēnu naawammɛ ma u yĩsiru yara sere Egibitin tem nɔɔ bura yerɔ. Domi win dam mu nɔɔra baama kpuro. ⁹ Osiasi u kōsu yenu kua Yerusalemuɔ kənɔwɔ ge ba mɔ Gani gəmburu, ka ge ga wāa wɔwa gia, ka gbāraru goo gəmkirɔ. Ma u dera nu dam mɔ. ¹⁰ U maa kōsu yenu bana gbaburɔ, ma u dɔkɔ dabi dabinu gba, domi u sabe dabi dabinu mɔ ni nu wāa Sefalan wɔwɔ ka nim wɔkun goorɔ. Mɛya u maa gbaa wukobu mɔ ka be ba ra resəm sɔmburu ko guunɔ ka guu te ba mɔ Kaamelio. Domi u ra gbee sɔmburu kɔ.

¹¹ Osiasi u tabu durɔbu mɔ be ba ra tabu de wuu wuuka nge mɛ win tire yoro Yeyeli ka win tabu sunɔ turo Maaseya ba ka bu gara. Win sina asakpɔ turo wi ba mɔ Hanania, wiya u bu kpare. ¹² Yenu yērobu ka tabu durɔ wɔrugɔba, be kpuron geera sãawa nɔrɔbun suba yiru ka nata (2.600).

¹³ Tɔn be, ba tabu durɔbu nɔrɔbun suba gooba wunɔbu ka nɔɔba yiru ka nɛera wunɔbu mɔ ba kpare (307.500).

Bera ba ra sina boko somi tabu sɔɔ. ¹⁴ Osiasi u tabu kowo be kpuro tɛrenu ka yaasi wɛ ka sii furɔsu ka yabe tarakpenu ka tennu ka kpurantɛnu.

¹⁵ U dera bwisigii goo u tabu yānu ganu kua ni ba yi kōsu yenɔ ka gani gəmunɔ. Niya nu ra n sɛɛnu toomɔ, n kun mɛ nu n kpenu kasukumɔ. Ma sina boko Osiasi u yĩsiru yara n toma.

Domi u somiru wa sere u ka win bandu tāsisia.

¹⁶ Sanam mɛ Osiasi u win bandu tāsisia u kpa, yera u tii sua sere bu nūn kam kua. U n Gusunə win Yinni mɛm nɔɔwɛ. Ma u da Yinni Gusunən sãa yerɔ u ka turare dɔɔ doke mi, ka tii. ¹⁷ Yen biru, yāku kowo Asaria u dua mi, ka yāku kowobu wɛnɛ, ¹⁸ be ba wɔrugɔru mɔ. Ma ba sina boko Osiasi sɔɔwa ba nɛɛ, Osiasi, n n wunɛ kaa Yinni Gusunə turare dɔɔ dokea. Aronin bibun bwesera ba gɔsa yen sɔ. N n mɛn na, a yario sãa yeru min di. Domi a kua mɛm nɔɔ sari. A n maa bɛɛɛ wasi Yinni Gusunən wuswaaɔ.

¹⁹ Yera sina boko Osiasi u mɔru seewa. N deema u ye ba ra ka turare dɔɔ doke nɛni. Yera bara disigira nūn wəri win sirikanaɔ yāku kowo ben nɔni biru Yinni Gusunən sãa yeru mi, mi ba ra turare dɔɔ doken wuswaaɔ. ²⁰ Yera yāku kowo tɔnwero Asaria ka yāku kowo be ba tie, ba nūn mɛera, ma ba deema wee, bara disigira win sirikanaɔ. Yera ba yande nɛɛ, u yario tɔɔwɔ. Ma Osiasi u yara tɔɔwɔ fuuku fuuku, domi u wa ma Yinni Gusunə u nūn bara disigiru kpɛɛ.

Osiasin bandun kpeeru

(I maa mɛerio Sinambu II, 15:5-7)

²¹ Ma bara disigii te, ta Osiasi wāasi sere u da u ka gu. Ba nūn yara Isireliban suunu sɔɔn di, u da u wāa wi turo. Win bii Yotamuwa u nūn kəsire kua u tem mɛ kparamɔ. ²² Ye Osiasi u gbia u kua, ka ye u kua win wāa dāakiru sɔɔ, ye kpuron gari yi yorua Gusunən sɔmɔ Esai, Amətin biin tireru sɔɔ. ²³ Osiasi u kpuna u gu. Ma ba ka nūn da mi ba ra sinambu sike. Adama ba n nūn sikua win baababan siki wɔruɔ, domi ba nɛɛ, u bara disigiru mɔ. Ma win bii Yotamu u bandu kəsire kua.

27

Yotamu

u kua Yudaban sina boko

(I maa mɛerio Sinambu II, 15:32-38)

¹ Wɔɔ yenda nɔɔbuwa Yotamu u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔɔ wɔkura nɔɔbu ka tia bandu sɔɔ Yerusalemuɔ. Win mɛron yĩsira

Yerusa, Sadakun bii. ² U sīawa dee dee Yinni Gusunən wuswaa. Win tundo Osiasin yira u swīi mam mam. Adama u n̄ due Yinni Gusunən s̄a yerə. Yen biru, u dera tamba sankiramə win tem m̄e s̄ə.

³ Wiya u Yinni Gusunən s̄a yerun k̄ənn̄ ge ga w̄a gunguru gia bana. Ma u maa bani dabinu kua Ofelin gb̄ararə.

⁴ U wusu bana Yudan guunə. Ma u maa k̄əsu maru yenu kua ka dii baka damginu yakasə.

⁵ U maa ka Am̄oniba tabu kua, ma u bu kamia. W̄ə ge s̄ə, Am̄oniba ba n̄n sii geesun gobi wunəbu (100) w̄e ka dīa bimi yi ba m̄ə əsun t̄ənnu n̄rəbun suba ita (3.000) ka alikaman t̄ənnu n̄rəbun suba ita. Nge m̄eya ba m̄ə sere n ka girari w̄ə ita. ⁶ Yotamu u dam kua. Domi u win naan̄e doke Yinni Gusunə s̄ə.

⁷ Ye Yotamu u kuan sukum, win tabu ka win s̄əma ye u kua, ye kpuron gari yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru s̄ə. ⁸ Yotamu u m̄əwa w̄ə yenda n̄əbu sanam m̄e u kua sina boko. Ma u kua w̄ə w̄əkura n̄əbu ka tia ban te s̄ə Yerusalem̄ə. ⁹ Yen biru, u kpuna u gu. Ma ba n̄n sikua Dafidin wuu. Ma win bii Akasi u bandu k̄əsire kua.

28

Akasi u kua sina boko Yudaə (I maa m̄erio Sinambu II, 16:1-6)

¹ Akasi u m̄əwa w̄ə yendu sanam m̄e u bandu di. U kuawa w̄ə w̄əkura n̄əbu ka tia bandu s̄ə Yerusalem̄ə. U n̄ s̄a dee dee Yinni Gusunən wuswaa. U n̄ win sikado Dafidin yira swīi. ² Isireliban sinambun yira u swīi. U mam būu wi ba m̄ə Baalin bw̄aroku sii ganduguu kua. ³ U turare d̄ə doke Hin̄əmun bibun bweserun w̄əwa. Ma u ka win tiin bibu ȳaku d̄ə m̄waararuginu kua nge m̄e bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunə u gira Isireliban wuswaan di. ⁴ U ra būu ȳakunu ko kpa u nu turare d̄ə doke gungunə ka guunə ka sere d̄ə kubənə.

⁵ Gusunə wi, Akasin Yinni u n̄n Sirin sina boko n̄mu beria. Ma ba n̄n kamia ba win t̄ən dabinu m̄w̄era ba ka da Damas̄ə. Yen biru, Gusunə

u maa n̄n beri Isireliban n̄ma. Ma Isireli be, ba n̄n kamia. ⁶ Peka, Remalian bii, u t̄əmbu n̄rəbun suba wunaa teeru (120.000) go s̄ə teerun s̄ə, ȳen s̄ə ba Gusunə ben baababan Yinni deri. T̄ən be ba go mi, be kpuro ba s̄əawa tabu durə w̄ərugəba. ⁷ Sikiri, Efaraimuban tabu durə u Maaseya, sina bokon bii go ka Asirikamu wi u s̄a sina bokon ȳenun s̄əm kowobun wirugii ka sere Elikana sina bokon sina asakpə gb̄iikoo. ⁸ Isireliba ba ben m̄ero bisibu Yudaba yoru mwa t̄əmbu n̄rəbun suba goobu (200.000), kurəbu ka bibu. Ma ba ben ȳa dabinu gura ba ka da Samariə.

⁹ N deema Yinni Gusunən s̄əmə goo u w̄a mi. Win ȳisira Od̄edi. Yera u tabu kowo be senn̄ da. U n̄e, wee Gusunə b̄een baababan Yinni u ka Yudaba m̄əru kua, ma u b̄e bu n̄mu beria, ma i bu go ka w̄ənw̄əndu sariru sere ben wuri yi n̄n girari. ¹⁰ Yera i k̄i t̄e, Yuda be, ka Yerusalem̄ugii be, bu ko b̄een yobu? I n̄ tamaa i Gusunə b̄een Yinni torari? ¹¹ I swaa dakio i n̄. I yoo be i m̄w̄era b̄een m̄ero bisibu s̄ə mi ȳsuo bu wura ben ȳenusə. Domi Yinni Gusunə u ka b̄e m̄əru baka m̄ə.

¹² Efaraimuban wirugibu gabu, Asaria, Yokananin bii ka Berekia, M̄esilem̄ətun bii ka Esekiasi, Salumun bii ka Amasa, Adilain bii, bera ba tabu kowobu seesi be ba wee tabu gberun di. ¹³ Ba bu s̄əwa ba n̄e, i n̄ ka yoo be duə mini. I k̄i i b̄es̄en taare s̄osiwa Yinni Gusunən mi. Domi sa tore k̄ə. Ma Yinni Gusunə u ka sun m̄əru s̄a.

¹⁴ Yera tabu kowo be, ba yoo be ȳəsu, ba bu ben ȳānu wesia Isireliba ka ben wirugibun wuswaa. ¹⁵ Wirugii be ba soka ka ben ȳisa ba yoo be sua, ba ben be ba w̄a tereru ȳānu dokea ni tabu kowoba m̄w̄erima. Ba bu ȳānu ka baranu w̄e. Ba dera ba di ma ba n̄ra. Ma ba ben m̄eran bosu b̄akua. Ma ba yoo be s̄ə be ba kun kp̄e bu s̄i k̄et̄ekunu s̄əndi ba ka da Yeriko mi kpakpa b̄e w̄a. Yen biru, Isireli be ba ka bu da ba wurama Samariə.

Akasi u somiru kasu

*Asirigibun mi**(I maa mɛɛrio Sinambu II, 16:7-20)*

¹⁶ Saa ye sɔɔra sina boko Akasi u gɔra Asirin sinambun mi, u bu somiru kana. ¹⁷ Edɔmuba ba na ba kpam Yudaba wɔri ba kamia, ma ba Yuda be, yoru mwɛɛra ba ka doona. ¹⁸ Filisitiba ba wɔraa na wuu si su wɔa Sefalan wɔwɔa ka si su wɔa Yudan tem sɔɔ yɛsan nɔm dɔwaru gia. Ma ba Bɛti Semesi ka Ayaloni mwa ka Gederɔtu ka Soko ka yen baru kpaanu ka Tinna ka yen baru kpaanu ka Gimuso ka yen baru kpaanu. Ma ba sina wuu si sɔɔ. ¹⁹ Domi Yinni Gusunɔ u Yudaba sekuru doke ben sina boko Akasin sɔ. Akasi wi, u kom bɛrɛtɛkɛ kuawa Yudaɔ, u Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔbu sariru koosiwa mam mam.

²⁰ Ma Asirin sina boko Tigilati Pilesɛɛ u na u nɔn wɔri nge yibɛɛ. U n nɔn somi. ²¹ Domi Akasi u Yinni Gusunɔn sɔa yeru ka sina kpaaru ka win tem wirugibun arumani gura u Asirin sina boko wɛ. Adama ka mɛ, yen gaa kun nɔn yare. ²² Sanam mɛ u wɔa nuku sankiranu sɔɔ, ka mɛ, u Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔbu sariru koosimɔwa u dɔɔ. ²³ U Damasini bɔnu yɔkuru kua ni nu nɔn kamia mi. Domi u nɛɛ, wee Sirin sina bokon bɔnu nu ra bu somi. Tɛ, win tii u koo maa nu yɔkuru kua kpa nu wa nu nɔn somi. Adama nu n nɔn somi. Nu nɔn kam kuawa wi ka Isireliba kpuro. ²⁴ Akasi u Yinni Gusunɔn sɔa yerun dendi yɔnu kpaasina u kɔsuka. Ma u dera ba tu kɛnua. Ma u bɔu yɔku yenu kua beri berika kpuro Yerusalemɔ. ²⁵ Yera u gungunu kua Yudan wusu kpuro sɔɔ bu ka bɔnu yɔkuru kua kpa bu maa nu turare dɔɔ dokea mi. Nge mɛya u kua u ka Gusunɔ win baababan Yinnin mɔru seeya.

²⁶ Akasin kookoosun sukum gbiikisu ka dɔakisu si kpuro su yorua Yudaba ka Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. ²⁷ Yen biru, Akasi u kpuna u gu, ma ba nɔn sikua Yerusalemɔ. Adama ba n nɔn sikua Isireliban sinambun sikaɔ. Yen biru, win bii Esekiasi u bandu kɔsire kua.

*Esekiasi u bandu di Yudaɔ**(I maa mɛɛrio Sinambu II, 18:1-4)*

¹ Esekiasi u mɔwa wɔɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u bandu di. Win mɛron yɛsira Abiya, Sakarin bii. U kuawa wɔɔ yɛnda nɔɔbu ka nɛ bandu sɔɔ Yerusalemɔ. ² U kua ye ya Yinni Gusunɔ wɛre. Win sikado Dafidin yira u swii mam mam.

³ Win bandun wɔɔ gbiikuun suru gbiikoo sɔɔ, u Yinni Gusunɔn sɔa yeru kɛnia. Ma u ten gamboba sɔnwa. ⁴ U dera yɔku kowobu ka Lefiba ba na. Ma u bu mɛnna sɔa yerun batumɔ ye ya wɔa sɔɔ yari yeru gia. ⁵ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ Lefiba i swaa dakio i nɔ. I tii dɛɛrasio, kpa i maa Gusunɔ bɛɛn baababan Yinnin sɔa yeru dɛɛrasia. I ye ya disi mɔ kpuro yaro sɔa yee ten min di. ⁶ Bɛɛn baababa ba kua mɛm nɔɔ sariba. Ba kɔsa kua Gusunɔ bɛɛn Yinnin nɔni sɔɔ. Ba wi ka win sɔa yeru biru kisi. ⁷ Ma ba sɔa yee te kɛnua, ba ten fitilaba go. Ba ku ra nɔn turare dɔɔ dokeye. Ba ku ra maa nɔn yɔku dɔɔ mwaararuginu kue. ⁸ Yera Yinni Gusunɔ u Yuda ka Yerusalemɔ mɔru seesi. Ma u dera ye kpuro ya kua bansu ba ye yɛmɔ nge mɛ i waamɔ gisɔ. ⁹ Bɛɛn baababa ba gbisuka tabu sɔɔ ma bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛɛn kurɔbu ba yoru da tem tukumɔ Yinni Gusunɔn mɔru yen sɔ. ¹⁰ Tɛ, na kɛ n ka Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni arukawani bɔke, kpa win mɔru ye, yu wa yu sure u sun deri. ¹¹ Yen sɔ, nɛn bibu, i ku maa Gusunɔ atafiiru ko. Domi u bɛɛ gɔsawa i ka nɔn sɔmburu kua, i n nɔn sɔamɔ, kpa i n nɔn turare dɔɔ dokeammɛ.

¹² Lefiba be ba seewa ba na, bera Mahati, Amasain bii ka Yoeli, Asarian bii Kehatin bibun bweseru sɔɔ ka Kisi, Abudin bii ka Asaria, Yehalɛlin bii Merarin bibun bweseru sɔɔ ka Yoasi, Simman bii ka Edeni, Yoan bii Gɛɛsɔnin bibun bweseru sɔɔ. ¹³ ka Simuri ka Yeyeli Elisafanin bibun bweseru sɔɔ ka Sakari ka Matania Asafun bibun bweseru sɔɔ. ¹⁴ ka Yeyeli ka Simɛi Hemanin bibun bweseru sɔɔ ka Semaya ka Usieli Yedutum bibun bweseru sɔɔ. ¹⁵ Ba ben mɛro bis-

ibu menna ye ba tii deerasia ba kpa. Yen biru, ba Yinni Gusunən sãa yeru deerasia nge me sina boko u gerua ka nge me Yinni Gusunə u wooda wē. ¹⁶ Yāku kowobu ba dua Yinni Gusunən sãa yerə bu ka tu deerasia. Ma ba disinu kpuro yara ni nu wāa sãa yeru mi, ka ten yaaraə. Min diya Lefiba ba disi ni gura ba ka da ba kube wəwaa ye ba mē Sedoroni. ¹⁷ Ba sãa yee ten deerasiabubu toruawa wōon suru gbiikoon tōo gbiikirun di. Yen sōo nōba itase, ma ba tura ten aderəwə. Yen biruwa ba maa kua sōo nōba ita ba ka tu deerasia ba kpa. Sōo wəkura nōbu ka tia ba kua ba ka te kpuro deerasia ba kpa.

¹⁸ Ma ba da sina boko Esekiasin mi ba nē, wee sa sãa yee te deerasia sa kpa ka yāku yee te, ka ten dendi yānu ka tabulu mi ba ra pēe yi ka yen dendi yānu. ¹⁹ Yāa ni kpurowa sa sənwa, ma sa nu deerasia ni Akasi u raa disi doke win mēm nōbu sarirun sō sanam me u bandu dii. Ni kpurowa sa yi Yinni Gusunən yāku yerun wuswaaə.

Esekiasi u maa

Yinni Gusunən sãaru seeya

²⁰ Yera sōo teeru, Esekiasi u seewa buru buru yellu u wuun wirugibu menna, ma ba da Yinni Gusunən sãa yerə. ²¹ Ma ba ka naa kinenu nōba yiru na ka yāa kinenu nōba yiru ka yāa kpemminu nōba yiru ka boo kinenu nōba yiru bu ka toranun yākunu ko bandun sō ka yāku yee ten sō ka sere Yudaban sō. Yera sina boko u yāku kowobu Aronin bibun bwe-seru sōwa u nē, bu ye kpuro goowo Yinni Gusunən yāku yerə. ²² Ma ba ketē kinē ni sakira ba nin yem sua ba yēka yāku yerə. Yen biru, ba yāa kinē ni sakira ma ba nin yem yēka yāku yerə. Meya ba maa yāa kpemmii ni sakira ba nin yem yēka yāku yerə. ²³ Yen biru, ba maa ka boo kinē ni na sina bokon wuswaaə ka tambu kpuron wuswaaə bu ka toranun yākunu ko. Ma be kpuro ba ben noma sandi boo nin wiru wallo. ²⁴ Ma yāku kowobu ba boo ni sakira ba nin yem yari yāku yerun temə.

Ba yāku te kuawa Isireliba kpuron toranun sō. Domi sina boko u nē, yāku dōo mwaararugii ni, ka toranun yāku ni, ba koo nu kowa Isireliba kpuron sō.

²⁵ U Lefiba doke Yinni Gusunən sãa yerə ba seketirenu neni ka guunu ka mərəkunu nge me Dafidi ka Gusunən sōmbu Gadi ka maa Natani ba wooda wē bu ko. Yinni Gusunəwa u bu wooda ye wē. ²⁶ Ma Lefiba ba na ba sina Yinni Gusunən sãa yerə ka dwee yāa ni Dafidi u dera ba kua. Ma yāku kowobu ba maa dua ka ben kōbi. ²⁷ Ma Esekiasi u nē, bu yāku dōo mwaararugiru koowo yāku yeru wallo. Ye ba yāku dōo mwaararugii te torua, yera ba maa womusu torua. Ma ba kōbi so ka sere Dafidi Isireliban sina bokon dwee yāa ni. ²⁸ Ma tən be kpuro ba yiira bu ka Yinni Gusunə bēere wē. Ba kōbi soomə, ba womusu mē sere ba ka yāku dōo mwaararugii te wiru go. ²⁹ Sanam me ba yāku ni kua ba kpa, yera sina boko ka win tən be kpuro ba yiira ba Yinni Gusunə bēere wē. ³⁰ Yera Esekiasi ka Yudaban wirugibu ba Lefiba sōwa ba nē, bu Yinni Gusunə siaro ka Dafidin womusu ka maa Asafun womusu. Ma ba Yinni Gusunə kpuna ba nūn sāwa ka nuku doo bakabu.

³¹ Esekiasi u nē, tē, wee i tii deerasia, i kua Yinni Gusunəgibu. Yen sō, i susima i nūn siarabun yākunu kua win sãa yerə.

Yera tən be, ba maa ka yaa sabenu na ba ka nūn siarabun yāku ni kua. Ma gaba maa nūn yāku dōo mwaararuginu kua ka nuku tia. ³² Yaa sabe ni ba ka yāku dōo mwaararugii ni kua mi, nu dabi. Ketēban geera sāawa wata ka wəkuru, yāa kinenu maa wunəbu (100) ka sere yāa kpemminu goobu (200). Ye kpurowa ba ka yāku dōo mwaararugii ni kua. ³³ Yen biru, ba maa ketē nata (600) go ka yāanu nərəbun suba ita (3.000). ³⁴ Adama yāku kowobu ba n dabi dōma te. Yen sōna ba n kpīa bu yāku yāa ni koku. Ben mero bisibu Lefibara ba bu somi ba ka sōmbu te kua sere saa ye yāku kowobu be ba tie ba tii

dɛɛrasia. Domi Lefiba ba tii wɛ ka kīru n kere yāku kowobu. ³⁵ Dɔma te, ba yāku dɔɔ mwaararuginu kua nu dabi ka siarabun yāku ni ba kua ka yaa gum ka sere tam mɛ ba ka yāku dɔɔ mwaararuginu kua.

Nge mɛya ba ka sāaru seeya Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ³⁶ Esekiasi ka tɔn be kpuro ba nuku dobu kua yɛn sɔ Gusunɔ u doke tɔmbun gɔrusɔ ba ka win sāaru seeya mɛsum fuuku.

Gɔɔ sararibun tɔɔ bakarun

Sɔɔru

30

¹ Esekiasi u sɔmɔbu gɔra Isireliɔ ka Yudaɔ. N deema u raa Efaraimuba ka Manaseba tireru yorua bu ka na bu Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di Gusunɔ, be Isireliban Yinnin sãa yerɔ, Yerusalemɔ. ² Sina boko Esekiasi ka win sina asakpɔbu ka Yudaba ba nɔɔsina ma ba koo Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te di wɔɔn suru yiruse sɔɔ. ³ Domi ba n̄ kpɛ bu tu di ten saa sɔɔ yɛn sɔ yāku kowo dabiru ta n̄ tii dɛɛrasie. Mɛya tɔn dabira kun maa mɛnne Yerusalemɔ. ⁴ Sina boko ka tɔn be kpuro ba tɔɔ te wura. ⁵ Ma ba dera ba kpara Isirelin tem kpuro sɔɔ saa Beri Seban di n ka da sere Danuɔ, tɔmbu bu ka na Yerusalemɔ bu Gusunɔ Isireliban Yinni Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te diiya. Domi tɔn dabiru ta ku ra raa maa tu di nge mɛ ba yorua bu ko. ⁶ Ma gɔro be, ba sina boko ka win sina asakpɔbun tire ni sua ba ka da Isireliɔ ka Yudaɔ. Ma ba bu sɔɔwa ka sina bokon yīsiru ba nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i wurama Gusunɔ Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinnin mi, kpa win tii u maa wurama bɛɛn mi. I de i wurama bɛɛ be i kisira Asirin sina bokon nɔman di. ⁷ I ku bɛɛn baababa ka bɛɛn maabu saari be ba n̄ Gusunɔ ben baababan Yinni mɛm nɔɔwɛ, ma u bu kam koosia nge mɛ i waamɔ gisɔ. ⁸ I ku swaa taaya nge bɛɛn baababa. I wurama Yinni Gusunɔn mi. I na i n̄n sã win sãa yerɔ te u tii yiye sere ka baadomma. I na i Gusunɔ bɛɛn Yinni sã kpa win mɔru baka ye, yu bɛɛ doonari. ⁹ I n wurama Yinni Gusunɔn mi, bɛɛn tɔmbu ka bɛɛn

bii be ba mwɛɛra ba ka yoru da, ba koo bu wɔnwɔndu kua kpa bu den de bu wurama tem mɛ sɔɔ. Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u ra suuru ko. Win wɔnwɔnda kpã. U n̄ maa bɛɛ biru kisimɔ i n wurama win mi.

¹⁰ Nge mɛya gɔro be, ba gerumɔ ba ka wusu gasirimɔ saa Efaraimun tem di ka Manasen temɔ n ka girari Sabulonin temɔ. Ma ba bu yɛmɔ ba yaakoru koosimɔ. ¹¹ Adama gaba tii kawa Asɛɛn temɔ ka Manasen temɔ ka Sabulonin temɔ, ma ba seema ba na Yerusalemɔ. ¹² Mɛya maa Yinni Gusunɔ u ka Yudaba wãa. Ma u dera ben gɔru ga kua tia bu ka sina boko ka win sina asakpɔbun gari mɛm nɔɔwa nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u gerua.

Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru

¹³ Tɔn dabiru ta mɛnna wɔɔn suru yiruse sɔɔ Yerusalemɔ bu ka pɛɛ ye ba kun seeyatia doken tɔɔ bakaru ko. Dɔma te, tɔn be, ba dabia. ¹⁴ Yera ba seewa ba bũu yāku yee ni nu wãa Yerusalemɔ kɔsuka ka sere mi ba ra nu turare dɔɔ dokeye. Ma ba ye kpuro gura ba sure wɔwɔ ye ba mɔ Sedoroni. ¹⁵ Yen biru, ba Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru yāku yaa sakira wɔɔn suru yirusen sɔɔ wɔkura nnese sɔɔ. Sekura yāku kowobu ka Lefiba mwa, ma ba tii dɛɛrasia. Ba yāku dɔɔ mwaararuginu kua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ¹⁶ Ben baawure u da u wãa win ayerɔ nge mɛ Mɔwisi Yinni Gusunɔn tɔnu u yorua woodan tireru sɔɔ. Ma yāku kowobu ba yem yɛkamɔ mɛ Lefiba ba bu wɛɛmɔ. ¹⁷ Nge mɛ tɔn dabira wãa be ba n̄ tii dɛɛrasie dɔma te, yera n dera Lefiba ba bu yāku yɛɛ yi sakiriamme, kpa bu ka yi dɛɛrasia bu yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ. ¹⁸⁻¹⁹ Tɔn dabiru ta wãa te ta n̄ tii dɛɛrasie, n mam nɛɛre Efaraimuba sɔɔ ka Manaseba sɔɔ ka Isakariba sɔɔ ka sere Sabuloniba sɔɔ. Ba Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di. Adama ba n̄ ten wooda swĩ. Yen sɔna Esekiasi u bu kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wunɛ tɔn geowa. Be ba tii wɛ ka ben gɔru kpuro ba ka wunɛ Gusunɔ ben baababan Yinni kasu, baa mɛ ba n̄ tii dɛɛrasie, a bu suuru kuo.

²⁰ Yinni Gusunɔ u Esekiasin kana te mwa ma u tɔn be suuru kua.

²¹ Nge mɛya Isireli be ba mɛnna Yerusalemɔ, ba ka pɛɛ ye ba kun seeyatia doken tɔɔ bakaru di sɔɔ nɔɔba yiru ka nuku dobu. Tɔɔ baatere yāku kowobu ka Lefiba ba ra n Yinni Gusunɔ siaramɔwa ka dwee yānu. ²² Esekiasi u Lefi baawure siara sɔmbu te u kuan sɔ Yinni Gusunɔn sɔ. Ba yāku yaa ye tema sɔɔ nɔɔba yiru. Ma ba siarabun yāku kua ba ka Gusunɔ ben baababan Yinni siara. ²³ Yen biru, tɔn be, ba maa wura bu tɔɔ bakaru di sɔɔ nɔɔba yiru. Ma ba maa sina sɔɔ nɔɔba yiru ba tɔɔ bakaru di ka nuku dobu. ²⁴ Domi Esekiasi u ketɛ kinɛnu nɔɔɔbu (1.000) gɔsa ka yānu nɔɔɔbun suba nɔɔba yiru (7.000). Ma win sina asakpɔbu ba maa ketɛ kinɛnu nɔɔɔbu gɔsa ka yānu nɔɔɔbun suba wākuru (10.000). Ma yāku kowobu dabɛnu ba tii dɛɛrasia. ²⁵ Yudaba kpuro ka yāku kowobu ka Lefiba ka sere be ba na Isirelin di ka sɔbu be ba wāa Isireliɔ ka Yudaɔ, be kpurowa ba nuku dobu kua dɔma te. ²⁶ Nuku doo bakabu bu wāa Yerusalemɔ. Saa Salomɔɔ Dafidi Isireliban sina bokon biin waatin di, ba n tɔɔ baka ten bweseru koore Yerusalemɔ. ²⁷ Yera yāku kowobu ka Lefiba ba seewa ba tɔn be domaru kua. Yinni Gusunɔ u ben nɔɔ nua domi ben kana te, ta nɔn girari sere win wāa yee dɛɛrarɔ wɔlɔ.

Esekiasi

u Yinni Gusunɔn sǎaru seeya

31

¹ Yeniba kpuron biru, Isireli be ba wāa mi, ba seewa ba da Yudan wusu kpuro sɔɔ ba bwāarokunu kɔsuka ma ba gungunu ka būu yāku yenu kpuro kɔsuka Yudan temɔ ka Benyamɛn temɔ ka Efaraimun temɔ ka Manasen temɔ. Yen biru, be kpuro ba wurama ben temɔ, ben baawure u da u wāa win wāa yerɔ.

² Esekiasi u wure u yāku kowobu ka Lefiba wesia ben sɔmburu sɔɔ nge mɛ ba ka bɔnu sǎa ka sɔmbu te baawure u ra ko. Bera ba ko n da yāku dɔɔ mwaararuginu ka siarabun yāku kua ko ka sere womusu bu ka

Yinni Gusunɔ siara win sǎa yerun kɔnnɔwɔ. ³ Sina boko Esekiasi u win dukian sukum wɛ bu ka yāku dɔɔ mwaararuginu ko ni ba ra ko bururu ka yoka ka ni ba ra ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ ka suru kpaon tɔɔ bakaru sɔɔ ka sere tɔɔ baka ni nu tie sɔɔ nge mɛ ba yorua woodan tireru sɔɔ.

⁴ Yera u Yerusalemugibu sɔɔwa u nɛɛ, bu yāku kowobu ka Lefiba ben baa wɛɛyɔ, kpa bu kpī bu Yinni Gusunɔn woodaba mɛm nɔɔwa sǎa sǎa. ⁵ Sanam mɛ gari yi, yi nɔɔra baama, yera Isireliba ba ben alikama ye ya gbia ya ye wɛ ka tam kpam ka gum ka tim ka sere ben dīanu ganu. Mɛya ba maa ka gāanu kpuron wākuru baateren wɔllɔn tia tia na. ⁶ Mɛya Isireliba ka Yudaba be ba wāa Yudan wuu marosɔ ba ben yaa sabenun wākuru baateren wɔllɔn tia tia wɛ ka sere gāa ni ba gɔsa ba yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ. Ma ba nu suba suba. ⁷ Ba nin subenu toruawa saa wɔɔn suru itasen di n ka da wɔɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ. ⁸ Esekiasi ka win sina bwāabu ba na ba subu ni wa, yera ba Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu siara.

⁹ Ma Esekiasi u yāku kowobu ka Lefi be bikia u nɛɛ, subu nirà mini. ¹⁰ Yera yāku kowo tɔnwero Asaria, Sadokun bweseru sɔɔ, u nɔn wisa u nɛɛ, saa mìn di ba ka kɛnu naamɔ Yinni Gusunɔn sǎa yerɔ, dīanu ra n wāawa sa n dimɔ, sa n debumɔ. Ni nu tiara nu kpā niya mini. Domi Yinni Gusunɔ u sun domaru kua.

¹¹ Ma Esekiasi u wooda wɛ bu dinu sɔmɛ mi ba koo nu yi. Ma ba dinu sɔnwa. ¹² Ma ba ka kɛnu ka wākuru baateren wɔllɔn tia tia na ka yāku dīa ni nu sǎa Yinni Gusunɔginu. Lefi wi ba mɔ Konania wiya ba dīa ni nɔmu sɔndia, ma win mero bisi Simɛi u sǎa win yiruse. ¹³ Yeyeli ka Asasia ka Nakati ka Asaeli ka Yerimɔti ka Yosabadi ka Elieli ka Yisimakia ka Makati ka Benaya be kpurowa Konania ka win mero bisi Simɛi ba kpore nge mɛ sina boko Esekiasi ka yāku kowo Asaria Yinni Gusunɔn sǎa yerun wirugii ba wooda wɛ. ¹⁴ Kore wi u sǎa Lefi Yiminan bii, u sǎawa kɔnnɔ ge ga wāa sɔɔ yari yeru gian

kōso. Wiya ba kēē ni nōmu sōndia ni ba ka Yinni Gusunō naawa ka nuku tia ka sere ni ba ra wunē Yinni Gusunōn sō. Beya ba ko n da kēē ni bōnu ko. ¹⁵ Yāku kowobun wusu sō, Edēni ka Miyamini ka Yosue ka Semaya ka Amaria ka Sekaniawa ba gōsa bu Kore wi somi ba n da ka kēē ni begibu bōnu kue dee dee bibu ka bukurobu kpuro nge mē ba ka bu bōnu sāa wuu wuuka. ¹⁶ Beya tōn durō bii be ba gara saa wōō itan di n ka da be ba kere mē, ka be ba gesi dumō Yinni Gusunōn sāa yerō tōō baatere bu ka ben sōma ko wuu wuuka, ¹⁷ ka yāku kowo be ba gara yēnu ka yēnu ka Lefiba be ba gara saa be ba wōō yēndu mōn di nge mē ben sōmbura sāa wuu wuuka, ¹⁸ ka sere maa tōn be ba tie kpuro ka ben debuminu ka ben kurōbu ka bii tōn durōbu ka tōn kurōbu, domi ba tii wēwa mam mam Yinni Gusunōn sāa yerun sōmburu sō. ¹⁹ Aronin bibun bweseru te ta sāa yāku kowobu baru kpaanō wuu marosun bōkuō, ba tōmbu gōsa wuu baagere sō be ba ko n da bu dīanu bōnu kue ben suunu sō, ka sere Lefi be ba gara garan suunu sō.

²⁰ Wee ye Esekiasi u kua Yuda kpuro sō. U sīawa dee dee gem sō Gusunō win Yinnin wuswaa. ²¹ Sōma ye u kua bu ka sāaru ko Yinni Gusunōn sāa yerō ka sere win woodan mēm nōbu, u ye kpuro kuawa ka gōru tia. Ma u koora.

32

Asirin sina boko Sankeribu

u Yudan tem wōri

(I maa mēerio Sinambu II, 18:13, Esai 36:1)

¹ Esekiasi u sīa dee dee Yinni Gusunōn wuswaa. Yeniban biruwa Sankeribu, Asirin sina boko u na Yuda, ma u dera ba wuu gbārarugisu tarusi. U nēē, u koo su wōriwa ka dam. ² Ye Esekiasi u wa Sankeribu u na u ka Yerusalemu tarusi, yera u wirugibu ka tabu kowo damgibu soka, ³ bu wesiana bu ka bwii yi kēē yi yi wāa wuun biru. ⁴ Tōn dabira ta nūn somi ba ka bwii yi kōrua ka nim tora ye ya kokumō bera yen suunu sō. Domi

Esekiasi u nēē, u n kī Asirigibu bā n tunuma bu nim deema n kpā.

⁵ Ma u win bandun dam tāsisia. U Yerusalemun gbārarun mi n wōruma seeya ka maa wuun kōsu yenu. Ma u gbāraru garu bana wuun biru u ka sikerena. Ma u kari ye sōnwa ye ba mō Milo Dafidin wuu. U tabu yāa dabi dabinu kasu ka maa tērenu.

⁶ U tabu sinambu kua ma u bu mēna wuun gbārarun kōnnōwō. Ma u bu kirō kua u nēē, ⁷ bu tii dam kēeyō kpa bu wōrugōru sōsi. Bu ku bērum ko bu diiri Asirin sina boko ka win tōn dabi ten wuswaa. Domi be ba ka bu wāa ba dabi n kere be ba ka nūn wāa. ⁸ Tōmba ba ka nūn wāa. Adama be, Gusunō ben Yinniwa u koo bu somi. Wiya u koo bu dam wē tabu sō.

Ma tōn be, ba Esekiasi Yudan sina bokon gari yi naanē kua.

Sankeribu u gōra

Yerusalemu

(I maa mēerio Sinambu II, 18:17-37, Esai 36:2-22)

⁹ Yeniban biru, Sankeribu, Asirin sina boko u win sōm kowobu gōra Yerusalemu sanam mē u wāa Lakisiō ka win tabu kowobu kpuro. U sōm kowo be gōrawa Esekiasi ka Yuda be ba wāa Yerusalemu kpuron mi, ¹⁰ bu nēē, amēniwa wi, Sankeribu, Asirin sina boko u gerua. U nēē, ma sōra ba ben naanē doke ba ka wāa Yerusalemu ka nuku sankiranu. ¹¹ Bu ku de Esekiasi u bu nōni wōke kpa u de bu gbi gōru ka nim nōrun sō ye u nēē, Gusunō ben Yinni u koo bu wōra wi, Asirin sina bokon nōman di. ¹² Ba n yē ma wi, Esekiasiwa u gungunu kōsuka ka Yinni Gusunōn yāku yee te? Ma u bu sōwa u nēē, yāku yee teeru tōnan miya ba ko n da de bu yiira bu Yinni Gusunō sā kpa bu nūn turare dōō dokea. ¹³ Adama be, ba n yaaye ye wi, Sankeribu ka win baababa ba bwesenu kpuro kua? Nin būnu nu kpīa nu bu yara saa win nōman di? ¹⁴ Bwese ni win baababa ba kam koosia sō, nin niren būna nu kpīa nu bu yakia win nōman di ben tii bu ka sere nēē, Gusunō ben Yinni u koo bu yakia. ¹⁵ Yen sō, bu ku de Esekiasi u bu nōni wōke kpa u

n bu gàrì seeyamə məsum. Bu ku nùn naanə ko. Domi bweseru garun būnu kun kpīa nu tu wəre win nōman di, n kun mē win baababan nōman di. Kaa sere gere Yudaban būnu?

¹⁶ Nge mēya Sankeribun sōmō be, ba Yinni Gusunō ka win sōm kowo Esekiasi wōmmō.

Sankeribun sōmōbu

*ba Yinni Gusunō wōmmō
(I maa mēerio Sinambu II, 19:14-19,
Esai 37:14-20)*

¹⁷ Sankeribu u tireru yorua u ka Gusunō Isireliban Yinni wōmē. U nē, nge mē bwese ni nu tien būnu nu n kpīa nu nin tōmbu wəre win nōman di, nge mēya Gusunō, Esekiasin Yinni u n maa kpē u bu wəra win nōman di.

¹⁸ Ma Sankeribun sōmō be, ba gbāramō ka dam ka Yudan barum bu ka tōmbu nandasia be ba wāa gbāra ten sōwō kpa bu wa bu wuu ge mwa. ¹⁹ Ba Gusunō Yerusalemugibun Yinnin gari mō nge bwese ni nu tien būu ni ba ka tii seka.

*Asirigibu ba duki yakikira
(I maa mēerio Sinambu II, 19:15,35-37, Esai 37:15,36-38)*

²⁰ Yera Esekiasi ka Gusunōn sōmō Esai, Amōtin bii ba kanaru wəri gari yin sō ba Yinni Gusunō nōgiru sue wōllo. ²¹ Yera Yinni Gusunō u gōrado goo gōra u Asirigibun sansani wəri u ben tabu durō wōrugōba ka ben tabu sinambu ka ben wirugibu go. Yera Asirin sina boko u gōsira u wura win temō ka sekuru. Ma u da win būu dirō. Miya win tiin bibu ba na ba nùn kāasi ba go ka takobi.

²² Nge mēya Yinni Gusunō u ka Esekiasi ka Yerusalemugibu faaba kua saa Sankeribun nōman di ka sere be ba tie kpuron nōman di. Ma u bu kōsu be ba ka bu sikerēnēn sō. ²³ Tōn dabira ta ra ka Yinni Gusunō kēnu naawē Yerusalemuō kpa tu maa ka Esekiasin tii kēē gobiginu naawa. Saa yen dōma ten di, u yīsiru yarawa bwesenu kpuro sō.

*Esekiasin bandun kpeeru
(I maa mēerio Sinambu II, 20:1-21,
Esai 38:1-8, 39)*

²⁴ Saa ye sō, Esekiasi u bara sere u gōo turuku kua. Ma u Yinni Gusunō kana. Ma Yinni Gusunō u nùn wisa, ma u nùn sōm maamaakiginu kua.

²⁵ Adama Esekiasi kun kue nge u durom wa Yinni Gusunōn min di. Ma u tii sua. Yera Yinni Gusunō u bu mōru seesi wi ka Yudaba ka Yerusalemugibu. ²⁶ Ye u wa mē, yera wi ka Yerusalemugibu ba tii kawa. Ma Yinni Gusunōn mōru ya doona ben min di Esekiasin waati ye sō.

²⁷ Esekiasi u dukia baka ka bēere baka wa. U sii geesu ka wura ka kpēe gobiginu ka turareba kasu ka tērenu ka gāa bwese bweseka ye ya wā. ²⁸ U alikaman biranu kua, ma u tam kpam ka gum beru yenu kua ma u yaa sabenu baaniren gōru kua ka sere nin dii yenu. ²⁹ Ma u tii wusu bania. U yaa sabenu wa dabi dabinu, ketēba ka yāanu ka bonu. Domi Yinni Gusunō u nùn dukia baka wē.

³⁰ Wiya u maa Gihonin yeru gēn nōo ga wāa gungurun bera gia kōrua, ma u nōo kpōo yaba Dafidin wuun sōo duu yeru gia.

Ye Esekiasi u gōru doke u ko kpuro, ya nùn koorawa. ³¹ Adama sanam mē Babilonin sina boko u sōmōbu mōrisia u ka wa sōm maamaaki ye Yinni Gusunō u mō Isireliō, yera Gusunō u Esekiasi deri u ka wa ye ya wāa win gōruo.

³² Ye Esekiasi u kuan sukum ka nge mē u Gusunō sāwa ka naanē, ye kpuron gari yi yorua Gusunōn sōmō Esai, Amōtin biin kāsīnun tireru sōo ka maa Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sōo.

³³ Esekiasi u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin bibun bweserun siku yerō bera gee n gunum bo. Yerusalemugibu ka Yudaba ba nùn gōo swīiya. Yen biru, win bii Manase u bandu kōsire kua.

33

Manase

*u kua Yudaban sina boko
(I maa mēerio Sinambu II, 21:1-18)*

¹ Manase u mōwa wōo wōkura yiru sanam mē u bandu di Yudaō. Ma u

kua wõo weeraakuru ka nãbu ban te são Yerusalemu. ² Kõsa u kua Yinni Gusunã nãni são. Bwese ni Yinni Gusunã u gira Isireliban wuswaan di nin kom kãsum mɛya u swĩ. ³ U wure u gungunu seeya ni win tundo Esekiasi u kãsuka. Ma u bũu wi ba m̃ Baalin yãku yenu kua ka bũu wi ba m̃ Asitaaten bwãarokunu ni win tundo u raa kãsuka. Ma u kperi ka são ka surun sãaru wãri. ⁴ U bũu turanu bana Yinni Gusunã sãa yero tẽn mi Yinni Gusunã u win yĩsiru doke sere ka baadomma. ⁵ U maa suru ka são ka kperin yãku yenu kua sãa yee ten yaari yiru ye são. ⁶ U dera ba ka win bii tẽn durãbu yãkuru kua Hinãmun wõwaa. U ra ka wɛɛ ka guru winu sãroru ko kpa u dobo doboba ko. U gari sokobu yii be ba ra nũn sian gari sã. Ma u kãsa m̃ u dão ye ya Yinni Gusunã m̃aru seeya. ⁷ U win bũun bwãaroku kua u yi Yinni Gusunã sãa yero. N deema Yinni Gusunã u raa Dafidi ka win bii Salomã sãowa u nɛɛ, sãa yee teni ka Yerusalemu yeniwa na gãsa Isireliban suunu são ya n ka nẽn yĩsiru sãowa sere ka baadomma. ⁸ Na ñ maa Isireliba yaramã saa ben tem di mɛ na ben baababa wɛ b̃a n gesi nẽn woodaba ka nẽn gere mɛm nãowammɛ ye na M̃wisi wɛ u yorua. ⁹ Adama Manase u dera Yudaba ka Yerusalemugibu ba ka Yinni Gusunã tonda, ma ba kãsa kua n kere bwese ni Yinni Gusunã tii u gira be Isireliban wuswaan di.

¹⁰ Yinni Gusunã u ka Manase ka win tãmbu gari kua. Adama ba ñ nũn swaa daki. ¹¹ Yera Yinni Gusunã u Asirin sina bokon tabu sinambu gãra ba Manase mwa ba yãni doke, ma ba nũn b̃akua ka sii gandun yãni ba ka da Babiloniã. ¹² Sanam mɛ u wãa nuku sankiranu são, yera u tii kawa Gusunã win baababan Yinnin wuswaa. Ma u nũn kana. ¹³ Ma Yinni Gusunã u gãru gãsia u win kanaru mwa, u ka nũn wura Yerusalemu win bandu são. Saa ye sãora Manase u gĩa ma Gusunãwa u sãa Yinni.

¹⁴ Yeniban biru, u gana bana Yerusalemun tãowã Gihonin são duu yeru gĩa wõwaa. Gana ye, ya dawa

sere kãnnãwã ge ba m̃ Swɛɛ. Ma ya ka Yerusalemun wão bera ye ba m̃ Ofeli sikerena. U dera gana ye, ya gunia too. Ma u tabu sinambu doke Yudan wuu si su gbãranu m̃o kpuro são. ¹⁵ Ma u tẽn tukobun bũnun bwãarokunu ka win tiiguu ge, ni u raa doke Yinni Gusunã sãa yero kpuro wuna ka sere bũu yãku yee ni u bana Yinni Gusunã sãa yerun guurã Yerusalemu. Ma u nu kasi kua wuun biru. ¹⁶ Yera u Yinni Gusunã yãku yeru wesia sãa yero. Ma u siarabun yãkunu kua. U Yudaba wooda wɛ bu Gusunã Isireliban Yinni wi turo sã. ¹⁷ Saa ye são, tãmba yãkunu m̃o gungunã, adama Gusunã ben Yinniwa ba nu kuammɛ.

¹⁸ Ye Manase u kuan sukum ka kana te u kua ka Yinni Gusunã gari yi win sãmãbu ba nũn sãowa, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru são. ¹⁹ Win kanaru ka nge mɛ Yinni Gusunã u nũn wurari ka win toranu ka gunguu ni u kua ka mɛm nãbu sari te u kua ka sere bwãaroku ni u seka ma u nu gira u sãwa u sere tii kawa, ye kpuron gari yi yorua Hosain tireru são. ²⁰ Yen biruwa Manase u kpuna u gu. Ma ba nũn sikua win tiin dirã. Ma win bii Amã u bandu kãsire kua.

*Amã u kua sina boko Yudaã
(I maa m̃erio Sinambu II, 21:19-26)*

²¹ Wõo yenda yiruwa Amã u m̃o sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wõo yiru ban te são Yerusalemu. ²² Kõsa u kua Yinni Gusunã nãni são nge win tundo Manase. U bwãaroku ni Manase u kua kpuro yãkuru kua u sãwa. ²³ U ñ tii kawe Yinni Gusunã wuswaa nge mɛ win tundo u tii kawa. Adama u win toranu sosimãwa u dão. ²⁴ Win sãm kowobu ba nũn seesi ma ba nũn go win dirã. ²⁵ Adama be ba nũn seesi ba go mi, tãmba maa ben tii so ba go. Ma ba win bii Yosiasi kãsire kua bandu são.

34

Yosiasi

*u kua Yudaban sina boko
(I maa m̃erio Sinambu II, 22:1-2,
23:4-20)*

¹ Wōō nōōba itawa Yosiasi u mō sanam mē u bandu di. Ma u kua wōō tēna ka tia bandu sōō Yerusalemūō. ² Gea u kua Yinni Gusunōn nōni sōō. Win sikado Dafidin yira sōōra u sīa mam mam. U n̄ yen gam gere.

³ Win bandun wōō nōōba itase sōō, sanam mē u sāa aluwaasi, u Gusunō win sikado Dafidin Yinni kasum wōri. Win bandun wōō wākura yiruse sōō, u Yerusalemu ka Yuda dēerasiabu torua. U gunguu n̄n mi ba ra būnu sā kōsuka ka n̄n bwāaroku bwese bweseka. ⁴ Ba būu wi ba mō Baalin yāku yenu kōsuka win wuswaaō. Ma u bwāaroku ni ba kua sōōn sō ka ni ba kua ka sīi gandu kōsuka. U dera ba nu munkawa ma ba n̄n kēki gura ba wisi be ba nu sāmōn sikan wōllo. ⁵ Ma u būu yāku kowobun kukunu sikia u dōō doke ben yāku yenō. Nge mēya u ka Yuda ka Yerusalemu dēerasia.

⁶ Manasen wusu sōō ka Efaraimugisō ka Simeōgisō ka Nēfitaligisō si su kua bansu, u būu yāku yenu kōsukawa ⁷ ma u bwāarokunu surura ma ba nu kōsuka muku muku nu kua tua. Mēya u maa bwāaroku ni ba kua sōōn sō kōsuka Isireliban tem kpuro sōō. Ma u gōsira u wura Yerusalemūō.

Yāku kowo tōnwero

*u woodan tireru wa
(I maa mēerio Sinambu II, 22:3-10)*

⁸ Yosiasin bandun wōō yendu yiru sarise sōō, sanam mē u tem mē, ka Yinni Gusunōn sāa yee te dēerasia u kpa, yera u Safani, Asalian bii gōra ka Maaseya wi u sāa wuun guro guro ka Yoasi, Yoakasin bii wi u sāa tire bero bu ka Gusunō win Yinnin sāa yeru sōmē. ⁹ Tōn be kpuro ba da yāku kowo tōnwero Hilikiyan mi. Ma ba n̄n gobi wē yi Lefiba ba raa mwēera Yinni Gusunōn sāa yerun sō saa Manasen tem di ka Efaraimun tem di ka Yudaban min di ka Isireliba kpuron min di ka Benyamēen tem di ka sere Yerusalemugibun min di. ¹⁰ Be ba sōmbu te kpare bera ba gobi yi nōmu sōndia ma ba yi sōm kowobu wē be ba sāa yee te sōmmō. ¹¹ Bera dāa dākobu ka banōbu. Gobi yiya ba koo ka kpee bakanu dwe ka dāa ye ba koo ka dia kpe ye Yudaban sinamba

sanka. ¹² Tōn be, ba sōmburu kuawa ka naanē. Yasati ka Abudiasi be ba sāa Lefiba, Mērarin bweseru sōō ka Sakari ka Mēsulamu, Kehatin bweseru sōō, bera ba bu kpare. ¹³ Lefi be ba womusu ka dweebu yē, bera ba ra maa be ba ra sōmunu sue nōni doke ka sere maa sāa yee ten sōm bwese bwesekan kowobu. Ma Lefiba gabu ba sāa tire yorobu ka sōman guro gurobu. Gaba maa sāa kōnnōn kōsobu.

¹⁴ Sanam mē ba da bu ka gobi yi sua yi ba wē Yinni Gusunōn sāa yerun sō, yera yāku kowo Hilikiya u woodan tireru wa tē Yinni Gusunō u raa Mōwisi wē. ¹⁵ Yera Hilikiya u Safani, tire yoro sōōwa u nēē, na woodan tireru wa Yinni Gusunōn sāa yerō. Ma Hilikiya u tu suama u Safani wē. ¹⁶ Ma Safani u tire te sua u ka sina boko daawa. Ma u n̄n sōōwa u nēē, wunēn sōm kowobu ba kua kpuro ye a bu yiire. ¹⁷ Ba tōn be a sāa yee ten sōmburu nōmu sōndia ka tōn be ba sōma mō mi, gobi yi wē.

¹⁸ Yen biru, yāku kowo Hilikiya u maa man tireru garu wē.

Ma Safani u tu gara sina bokon wuswaaō.

Yosiasi u tōmbu gōra

*bu bikiaru ko Huludan mi
(I maa mēerio Sinambu II, 22:11-20a)*

¹⁹ Sanam mē sina boko u wooda yen gari nua, yera u win yānu nēnuu u karana nuku sankiranun sō. ²⁰ Yera sina boko u Hilikiya ka Akikamu, Safanin bii ka Abudoni, Miseen bii ka tire yoro Safani ka Asaya win sōm kowo sōōwa u nēē, ²¹ i doo i bikiaru ko Yinni Gusunōn mi Isireliba ka Yuda be ba tien sō tire te sa wa minin garin sō. Domi Yinni Gusunō u ka sun mōru mō ya kpā yēn sō besēn baababa ba n̄ win gari mēm nōōwē. Ba n̄ kue nge mē ya yorua woodan tire te sōō.

²² Hilikiya ka tōn be sina boko u gōsa mi, ba da Gusunōn sōmō tōn kurō Huludan mi. Huluda wi, u sāawa Salumun kurō, Tokehatin bii, Hasira wi u ra sāa yānu kōsun debubu. Huluda wi, u wāawa Yerusalemun wōō beri kpaaō. Sanam mē ba n̄n sōōwa ye ba kī, ²³ yera u bu wisa u nēē, amēniwa

Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, i durɔ wi u bɛɛ gɔrima sɔɔwɔ i nɛɛ, ²⁴ u koo de kɔsa ka bɔri yi tem mɛn tɔmbu deema yi yi yorua tireru sɔɔ tɛ i gara Yudaban sina bokon wuswaaɔ. ²⁵ Domi ba nɔn biru kisi ba da ba bɔnu turare dɔɔ dokeammɛ. Ma ba win mɔru seeya ka bwɔaroku ni ba tii kua ba sɔamɔ. Yen sɔ, u ko n ka tem mɛn tɔmbu mɔru sɔawa, ya n suremɔ. ²⁶⁻²⁷ Adama i ko i Yudaban sina boko wi u bɛɛ gɔrima i ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi sɔ i nɛɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni u nɛɛ, u win kanaru mwa. Domi ye u win woodan gari yi nua, yi win gɔru taare wɛ, ma u tii kawa Gusunɔn wuswaaɔ, ma u win yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sɔ, ma u swi wi, Gusunɔn wuswaaɔ. ²⁸ Tɛ, Gusunɔ wi, u koo de u gbi bɔri yendu sɔɔ kpa bu nɔn sike win sikirɔ. Win nɔni kun wahala ye wasi ye u koo de yu Yerusalemu ka yen tɔmbu deema.

Yosiasi u wure u ka Gusunɔ

arukawani bɔkua
(*I maa mɛɛrio Sinambu II, 22:20b-23:3*)

Yera Hilikiya ka wigibu ba ka sina boko gari yi daawa. ²⁹ Ma sina boko u gɔra bu Yudaba ka Yerusalemun guro gurobu kpuro mɛnna. ³⁰ Yen biru, u da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ ka Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro ka yaku kowobu ka Lefiba tɔmbu kpuro gesi, saa bukurobun di n ka da bibɔ. Ma u be kpuro Yinni Gusunɔn woodan tire te garia te ba wa sɔa yee ten mi. ³¹ Yera sina boko u yɔra win turaru wɔllɔ, ma u ka Yinni Gusunɔ arukawani bɔkua u nɛɛ, u koo wi, Yinni Gusunɔn woodaba ka win gere swiwa ka win gɔru kpuro ka win bwɛra kpuro kpa u ka gari yi mɛm nɔɔwa yi ba yorua woodan tire te sɔɔ. ³² Ma u dera tɔn be ba wɔa Yerusalemu ka Benyamɛɛn temɔ ba dua arukawani ye sɔɔ. Ma ba kua nge mɛ Gusunɔ ben baababan Yinnin arukawani ye, ya gerumɔ. ³³ Yosiasi u bɔnun bwɔarokunu kɔsuka ni Isireliba ba waama tem tukum di. Ma u be ba wɔa Isireliɔ kpuro tilasi kua bu ka Gusunɔ ben Yinni sɔ. Win

wɔarun tɔru kpuro sɔɔ, ba n gere Yinni Gusunɔn yiran di.

35

Yosiasi

u Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di
(*I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:21-23*)

¹ Yosiasi u Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di Yerusalemu Yinni Gusunɔn sɔ. Ba ten yaku yɛɛ sakirawa wɔɔn suru gbiikoon sɔɔ wɔkura nɛɛɛ sɔɔ. ² U yaku kowobu doke ben sɔmburu sɔɔ. Ma u bu dam kɔ bu ka Yinni Gusunɔn sɔa yerun sɔmburu ko. ³ U Lefi be ba gɔsa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ ba Isireliba keu sɔɔsimɔ sɔɔwa u nɛɛ, i Yinni Gusunɔn woodan kpakoro dɛɛra te dokeo sɔa yerɔ tɛ Salomɔɔ Dafidi Isireliban sina bokon bii u bana. I n maa tu suamɔ senɔ. I de bɛɛ ka bɛɛn tɔmbu i Gusunɔ bɛɛn Yinni sɔ. ⁴ I de i n sɔɔru sɔa yɛnu ka yɛnu ka nge mɛ Dafidi Isireliban sina boko ka win bii Salomɔɔ ba bɛɛ bɔnu kua ba yorua. ⁵ I de i bɛɛn ayeru mwa sɔa yerɔ yɛnu ka yɛnu nge mɛ ba bɛɛn mero bisibu Lefiba bɔnu sɔa. ⁶ Bɛɛya i ko i Gɔɔ sararibun yaku yɛɛ sakiri. Yen sɔ, i de i tii dɛɛrasia, kpa i ten sɔɔru ko bɛɛn mero bisibun sɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ.

⁷ Yosiasi u tɔn be ba wɔa mi yɔanu ka bonu wɛ nɔrɔbun suba tɛna (30.000) ka sere ketɛba nɔrɔbun suba ita (3.000) bu ka ye kpuro Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru ko. Yaa sabe ni kpuro nu weewa sina bokon arumanin di. ⁸ Win sina bwɔabu ba tɔmbu ka yaku kowobu ka Lefiba kɛnu kɔ ka nuku tia. Ma sɔa yerun wirugibu, Hilikiya ka Sakari ka Yehieli ba yaku kowobu yɔanu nɔrɔbun suba yiru ka nata (2.600) ka sere ketɛba gooba wunɔbu (300) wɛ. ⁹ Konania ka Semaya ka Netanɛeli ka ben mero bisibu Lefiban wirugibu, Hasabia ka Yeyeli ka Yosabadi ba Lefiba yɔanu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000) ka ketɛba nɛɛra wunɔbu (500) wɛ. ¹⁰ Wee nge mɛ ba tɔɔ baka ten kpunaa koosina. Yaku kowobu ka Lefiba ba ben ayeru sua wuu wuuka nge mɛ sina boko u gerua. ¹¹ Ba Gɔɔ sararibun yɛɛ go. Ma yaku kowobu ba yɛm yɛkamɔ mɛ

Lefiba ba bu tīimɔ. Yen biru, ma Lefi be, ba yɛɛ yi kokumɔ. ¹² Ba yāku dɔɔ mwaararuginun yɛɛ yi nɛnɛm bu ka ye tɔmbu wɛ yɛnu ka yɛnu kpa bu ka ye Yinni Gusunɔ yākuru kua nge mɛ ba yorua woodan tireru sɔɔ te Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ. Nge mɛya ba maa kua ka ketɛba. ¹³ Ba Gɔɔ sararibun yāku yaa ye wɔɔwa nge mɛ wooda ya gerua. Yen biru, ba yaa ye ba wīa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ yikua. Ma ba yande ye tɔmbu kpuro bɔnu kua. ¹⁴ Yen biruwa ba ben tiigia ka yāku kowobugia yikua. Domi yāku kowo Aronin bibu ba sɔmburu kua sere ka wɔkurɔ. Ba yāku dɔɔ mwaararuginu ka yaa gum yākunu mɔ. Yen sɔna Lefiba ba bu yaa yikuammɛ. ¹⁵ Wom kowo Asafun bibu ba wāa ben ayerɔ nge mɛ Dafidi ka Asafu ka Hemani ka Yedutum, sina bokon bwisi kɛɔ ba wooda yi. Ma kɔnnɔn kɔsobu ba yɔ kɔnnɔ baageren mi. Ba n doone ben ayerun di, domi Lefiba ba bu ben dīanu kuammɛ. ¹⁶ Nge mɛya ba kpunaa yi dɔma te, bu ka Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di, kpa bu yāku dɔɔ mwaararuginu ko Yinni Gusunɔn yāku yerɔ nge mɛ sina boko u wooda yi.

¹⁷ Isireli be ba wāa mi kpuro ba Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di dɔma te, ma ba pɛɛ ye ba kun seeyatia doken tɔɔ bakaru di sɔɔ nɔɔba yiru. ¹⁸ Saa Gusunɔn sɔmɔ Samuelin waatin di sere n ka gisɔ girari, ba n Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru garu diire mɛ Isireliɔ. Mɛya sina boko goo maa sari Isireliɔ wi u Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru diire nge Yosias ka yāku kowobu ka Lefiba ka Yudaba ka Isireliba be ba wāa Yerusalemɔ dɔma te. ¹⁹ Yosiasin bandun wɔɔ yendu yiru sarise sɔɔra ba Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te di.

Yosiasin bandun kpeeru

(I maa mɛrio Sinambu II, 23:28-30)

²⁰ Ye Yosias u Yinni Gusunɔn sɔa yee te sɔnwa u kpa, yen biruwa Egibitin sunɔ Neko u seewa u tabu dɔɔ Kaakemisio, daa te ba mɔ Efaratio. Yera Yosias u seewa u nɔn wɔrim da mi. ²¹ Yera Neko u nɔn sɔmɔbu goria u nɛɛ, mba n sun mɔɔsinɛ nɛ ka wunɛ

Yudaban sina boko. Domi n n wunɛ na tabu wɔrim wee gisɔ. Yɛnu ge ga ka man tabu mɔ, gera na wɔrim dɔɔ. Yinni Gusunɔwa u man sɔɔwa u nɛɛ, n doo fuuku. Yen sɔ, a ku ka Gusunɔ gabirina wi u ka man wāa, kpa u ku raa nun kam koosia. ²² Adama Yosias u yina u nɔn deri. U n Nekon gari yi wure yi yi wee Yinni Gusunɔn min di. Ma u tii kɔsa bu ku ka nɔn tubu. U da u Neko tabu wari wɔwɔa ye ba mɔ Megido. ²³ Yera tɛn towobu ba Yosias twee. Ma u win sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, i ka man doonɔ minin di, domi ba man mɛera kua ya kpā.

²⁴ Win sɔm kowobu ba nɔn sua saa win tabu kɛkɛn di ma ba nɔn doke win tabu kɛkɛ gaa sɔɔ ba ka da Yerusalemɔ. Ma u kpuna u gu. Ma ba nɔn sikua win baababan sikaɔ. Ma Yudaba ka Yerusalemugibu ba win gɔɔ swi.

²⁵ Yeremi u gɔɔ swi Yosiasin sɔ. Ma wom kowobu, tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ba Yosias doke gɔɔ swiɔn womusu sɔɔ sere ka gisɔ. Su kua wororu Isireliɔ. Womu si, su wāa ben gɔɔ swiɔn womusun tireru sɔɔ.

²⁶⁻²⁷ Ye Yosias u kuan sukum, ye u gbia u kua ka ye u kua dāku te, ka nge mɛ u Gusunɔ sɔwa ka naane nge mɛ Yinni Gusunɔn woodan tirera gerua, ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Yoakasi ka Yoyakimu

ka Yoyakini ba bandu di

ba wɛɛna

(I maa mɛrio Sinambu II, 23:30-24:17)

36

¹ Tɔmba Yoakasi, Yosiasin bii sua ma ba nɔn kua sunɔ win tondon ayerɔ Yerusalemɔ. ² Yoakasi u mɔwa wɔɔ yenda ita sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua suru ita ban te sɔɔ Yerusalemɔ. ³ Egibitin sunɔwa u nɔn bandu yara. Ma u win tɔmbu sii geesun tɔnnu ita ka wuran kilo tɛna bure bu kɔsia wɔɔ ka wɔɔ. ⁴ Yen biruwa u Yoakasi win wɔnɔ, Eliakimu sua u kɔsire kua bandu sɔɔ. Ma u

nùn yīsi kpaaru kã Yoyakimu. Ma u Yoakasi sua u ka da Egibitiã.

Yoyakimu

u kua Yudaban sina boko

⁵ Yoyakimu u mawa wão yenda nãbu sanam me u bandu di Yudaã, ma u kua wão wãkura tia bandu sã. Kãsa u kua Gusunã win Yinnin nãni sã. ⁶ Yera sã teeru Babilonin sina boko, Nebukanẽsaa u na u Yoyakimu tabu wãri. Ma u nùn mwa u bõkua ka sii gandun yõni u ka da Babiloniã. ⁷ Nebukanẽsaa u Yinni Gusunã sãa yerun dendi yãnu gura u ka da u yi win sina kpaarã.

⁸ Ye Yoyakimu u kuan sukum ka kãsa ye u kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sã. Yen biru, win bii Yoyakiniwa u bandu kãsire kua.

Yoyakini

u kua Yudaban sina boko

⁹ Wão nãba itawa * Yoyakini u maa ye u bandu di. Ma u kua suru ita ka sã wãkuru ban te sã Yerusalemũ. Kãsa u kua Yinni Gusunã nãni sã. ¹⁰ Ye n kua wão kpã, yera Nebukanẽsaa Babilonin sina boko u na u Yoyakini mwa u ka da Babiloniã. Ma u Yinni Gusunã sãa yerun dendi yãnu ganu gura. Ma u Yoyakinin baa yãkabu Sedesiasi kua sunã Yudaban suunu sã Yerusalemũ.

Sedesiasi u bandu di Yudaã

(I maa mærio Sinambu II, 24:18-25:21, Yereimi 39:1-10, 52:1-27)

¹¹ Sedesiasi u mawa wão yenda tia sanam me u bandu di Yudaã. Ma u kua wão wãkura tia ban te sã Yerusalemũ. ¹² Kãsa u kua Gusunã win Yinnin wuswaa. U n tii kawẽ Gusunã sãa Yeremin wuswaa wi u ra nùn Yinni Gusunã gari sã. ¹³ U swaa taaya, ma u gõru bõbia. U n win gõru wesie Gusunã Isireliban Yinnin mi gia. U mam Nebukanẽsaa seesiwa wi u nùn bõrusia ka Yinni Gusunã yĩsiru sanam me ba arukawani bõkumã. ¹⁴ Yãku kowobun wirugibu ka Yuda be ba tie kpuro ba kãsa kua ya kpã. Domi ba tãn tukobun komanu

swĩ. Ma ba Yinni Gusunã sãa yeru disi doke te u gãsa Yerusalemũ.

¹⁵ N deema Gusunã ben baababan Yinni wi, u bu kirã kua yee yellun di saa win sãmabun min di. Domi u kã u win tãmbu ka win sãa yee te faaba ko. ¹⁶ Adama ba Yinni Gusunã sãmã be yẽẽ ba yaakoru koosi. Ba ben gari atafiru kua sere Yinni Gusunã tii u ka bu maru kua ye ba n kpẽ bu suresia. ¹⁷ Yera Yinni Gusunã u dera Nebukanẽsaa, Babilonin sina boko u bu tabu wãri, ma u ben aluwaasiba takobinu sãkura u go ben sãa yerã. U n goo deri, aluwaasiba ka wãndiaba ka durã takõnu. Be kpurowa Yinni Gusunã u bẽri win nãmã. ¹⁸ Nebukanẽsaa u Yinni Gusunã sãa yerun arumani gura baka ka piibu ka ben sina kpaarun arumani ka sina bokon tiigia ka sere maa win sina bwãabugia. ¹⁹ Ma ba Yinni Gusunã sãa yeru ka Yerusalemun dii geenu dã sãka. Ma ba yen gãa geenu kãsuka. Ma ba yen gbãraru sura. ²⁰ Nebukanẽsaa u be ba n go tabu sã gura u ka da Babiloniã. Ma ba kua wi ka win bibun yobu sere Pẽesiba ba ka bandu di. ²¹ Nge meya Yinni Gusunã gari yi ka koorã yi win sãmã Yereimi u raa gerua u nẽẽ, ba koo Yudaba yoru mwa kpa tem me, mu wa mu sanam wẽragim di kpa mu wẽra sere wão wata ka wãkuru, wahala ye mu raa wan sã.

Sirusi u Yudaba wooda wẽ

bu wura ben temã

²² Sirusi, Pẽesin sina bokon bandun wão gbiikuu sã, yera Yinni Gusunã u gõru doke u win gari yibia yi u raa gerua saa win gãro Yeremin nãon di. Ma u doke Sirusin gõru bu ka gari yini yore. Ma ba yi kpara win tem kpuro sã. ²³ Yi nẽẽ, ameniwa Sirusi, Pẽesin sina boko u gerua. U nẽẽ, Gusunã Wõrukoo u man handunian bannu kpuro wẽ. Ma u man yiire n nùn sãa yeru bania Yerusalemũ Yudaban temã. Yen sã, be ba sãa Isireliba kpuro bu wuro Yerusalemũ kpa Gusunã ben Yinni u n ka bu wãa.

* **36:9** wão nãba itawa - Sinambu II, 24:8 ya nẽẽ, Yoyakini u mawa wão wãkura nãbu ka ita sanam me u bandu di.

ESIDARASI

Esidasarin tireru, Isireliban bandun gari yirusen mi n tiewa ta fɛerisi. Tire ten gari sun sɔmɔwa nge mɛ Yuu be ba raa yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ ben gaba ka wurama yorun di Yerusalemuɔ. Beya ba wure ba Yinni Gusunɔn s̄aaru seeya. N deema Babilonin sina boko Sirusiwa u wooda ye wɛ ba ka wurama Yerusalemuɔ ba Yinni Gusunɔn s̄a yeru seeya.

Yeniban biru sina boko Aatasesi u dera Yuu gabu ba maa gɔsirama Babilonin di ba wurama Yerusalemuɔ. Esidarasiwa u s̄a ben kparo. Esidarasi wi, u Yinni Gusunɔn woodan ȳeru m̄o. U dera ba ḡaa dabinu s̄onwa s̄aarun swaa s̄o ka ben w̄aasinaa s̄o.

Tire ten kpunaa

1. Isireli be ba gbia ba wurama yorun di, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Isireliba ba wure ba Yinni Gusunɔn s̄a yeru seeya, wiru 3n di sere wiru 6.
3. Esidarasi u gɔsirama Yerusalemuɔ ka Yuu gabu, wiru 7n di sere wiru 10.

Sirusi u Yudaba wooda wɛ bu wura ben temo

¹ Sirusi Pɛɛsin sina bokon bandun w̄o gbiikuu s̄o, Yinni Gusunɔ u ḡoru doke u win gari yibia yi u raa gerua saa win s̄omɔ Yereimin n̄on di. Ma u doke Sirusin ḡoruɔ bu ka gari yini yore. Ma ba yi kpara win tem kpuro s̄o. ² Yi nɛɛ, amɛniwa Sirusi Pɛɛsin sina boko u gerua. U nɛɛ, W̄arukoo u man handunian bannu kpuro wɛ. Ma u man yiire n n̄un s̄a yeru bania Yerusalemuɔ Yudaban temo. ³ Yen s̄o, be ba s̄a Isireliba kpuro bu doo Yerusalemuɔ kpa bu Gusunɔ ben Yinni s̄a yeru bania mi, domi miya ba ra n̄un ȳakuru kue. Kpa u n ka bu w̄a. ⁴ B̄en mi Isireli be ba tie ba w̄a kpuro ba koo bu somiwa ka sii geesu ka wura ka yaa sabenu ka ḡaa n̄in bukata ba ko n m̄o ka sere maa k̄ɛɛ ni ba koo wɛ ka k̄iru s̄a yee ten banan s̄o.

⁵ Saa ye s̄ora Yudaba ka Benyamɛɛban yenu ȳerobu ka ȳaku kowobu ka Lefiba ba s̄oru kua, be kpuro gesi, be Yinni Gusunɔ u seeya bu ka da bu win s̄a yeru bani Yerusalemuɔ. ⁶ B̄en mi ba raa w̄a, ma ba bu somi ka dendi ȳa wuraginu ka sii geesuginu ka yaa sabenu ka ḡaa n̄in bukata ba ko n m̄o ka ḡaa geenu kpuro gesi ka sere k̄ɛɛ ni ba wɛ ka k̄iru.

⁷ Ma sina boko Sirusi u bu Yinni Gusunɔn s̄a yerun dendi ȳanu kpuro wesia ni Nɛbukanɛsaa u raa gurama Yerusalemun di u ka da u yii win b̄u dir̄o. ⁸ Sirusi wi, u dera win arumani bero Miteredati u ye kpuro gurama ma u ye gara u Sesibasaa wɛ wi u s̄a Yudaban sina bii turo. ⁹ Ye u bu wesia mi, yera gb̄ɛɛ wuraginu t̄ena ka gb̄ɛɛ sii geesuginu n̄or̄obu (1.000) ka wobunu t̄ena tia sari ¹⁰ ka n̄ori wuragii t̄ena ka n̄ori sii geesugii n̄ɛru ka w̄akuru (410) ka sere dendi ȳanu ganu n̄or̄obu (1.000). ¹¹ Dendi ȳa ni kpuro ni ba kua ka wura ka sii geesu, yen geera kuawa n̄or̄obun suba n̄oɔbu ka n̄ɛru (5.400). Sesibasaa u ka ye kpuro da sanam mɛ be, Isireli be ba yoru mwɛɛra ba wur̄o Yerusalemuɔ.

Yuu be ba wurama

Yerusalemuɔ

2

¹ Isireli be Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u yoru mwɛɛra u ka da Babiloniɔ ben dabira wurama Yerusalemuɔ Yud̄a ma ben baawure u da u sina win wuu. ² T̄on be ba bu kpare ba ka wurama Yerusalemuɔ mi, bera Sorobabeli ka Yosue ka Nɛemi ka Seraya ka Relaya ka Maadose ka Bilisani ka Misipaa ka Bigifai ka Rehumu ka Baana. Isireli be kpuron geeru wee bwese k̄era ka bwese k̄era. ³ Pareɔsin bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu n̄or̄obun suba yiru ka wun̄obu ka wata ka w̄akura yiru (2.172).

⁴ Sefatian bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu gooba wun̄obu ka wata ka w̄akura yiru (372).

⁵ Arasin bweseru s̄o, ba s̄awa t̄ambu nata ka wun̄obu ka wata ka w̄akura n̄oɔbu (775).

6 Parati Mɔabun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka nenɛ ka wɔkura yiru (2.812). Tɔn be, ba sãawa Yoabu ka Yosuen sikadominu.

7 Elamun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nne (1.254).

8 Satun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nenɛ ka wunɔbu ka weeru ka nɔɔbu (945).

9 Sakain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka wunɔbu ka wata (760).

10 Banin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka weeru ka yiru (642).

11 Be bain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka yenda ita (623).

12 Asigadin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka yenda yiru (1.222).

13 Adonikamun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nata ka wata ka nɔɔba tia (666).

14 Bigifain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yiru ka weeraakuru ka nɔɔba tia (2.056).

15 Adinin bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɛɛru ka weeraakuru ka nne (454).

16 Ateɛn bweseru sɔɔ, be ba sãa Es-ekiasin yenugibu ba sãawa tɔmbu wunɔbu yiru sari.

17 Besain bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka yenda ita (323).

18 Yoran bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu wunɔbu ka wɔkura yiru (112).

19 Hasun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu goobu ka yenda ita (223).

20 Gibaan bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu wɛnɛ ka wɔkura nɔɔbu.

21 Betelehemugibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka ita (123).

22 Netofagibu ba sãawa tɔmbu weeraakuru ka nɔɔba tia.

23 Anatɔtugibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka nɔɔba ita (128).

24 Asimafetigibu, ba sãawa tɔmbu weeru ka yiru.

25 Kiriati Arimugibu ka Kefiragibu ka Beerɔtugibu ba sãawa tɔmbu nata ka wunɔbu ka weeru ka ita (743).

26 Ramagibu ka Gebagibu ba sãawa tɔmbu nata ka yenda tia (621).

27 Mikimasigibu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka yiru (122).

28 Beteligibu ka Ayigibu ba sãawa tɔmbu goobu ka yenda ita (223).

29 Nɛbogibu ba sãawa tɔmbu weeraakuru ka yiru.

30 Magibisigibu ba sãawa tɔmbu wunaa weeru ka wɔkura nɔɔbu ka tia (156).

31 Elamu goon bweseru sɔɔ maa, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeraakuru ka nne (1.254).

32 Harimun bibun bweseru sɔɔ, ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka yendu (320).

33 Lodugibu ka Hadidigibu ka Onɔɔgibu ba sãawa tɔmbu nata ka wunaa teeru ka nɔɔbu (725).

34 Yerikogibu ba sãawa tɔmbu gooba wunɔbu ka weeru ka nɔɔbu (345).

35 Senaagibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata ka tena (3.630).

36 Yaku kowobu Lefiban bweseru sɔɔ be ba sãa Yedayan bibu be ba sãa Yosuen yenugibu, ba sãawa tɔmbu nenɛ ka wunaa wata ka wɔkura ita (973).

37 Imɛrin bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka weeraakuru ka yiru (1.052).

38 Pasurin bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka goobu ka weeru ka nɔɔba yiru (1.247).

39 Harimun bibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka wɔkura nɔɔbu ka yiru (1.017).

40 Lefiba sɔɔ, be ba sãa Yosue ka Kadimieli, Hodafian sikadominu, ba sãawa tɔmbu wata ka wɔkura nne (74).

41 Lefi be sɔɔ, be ba sãa wom kowobu Asafun sikadominu ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka nɔɔba ita (128).

42 Lefi be sɔɔ, be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu kɔsu, bera Salumun debuminu ka Ateɛ ka Talumɔɔ ka Akubu ka Hatita ka Sobai. Be kpuro ba sãawa tɔmbu wunaa teeru ka wɔkura nɔɔbu ka nne (139).

43 Be ba wãa Netinin bweseru sɔɔ, ben sikadobara Sisa, ka Hasufa ka Tabɔtu ⁴⁴ ka Kɛrɔsi ka Sisa ka Padoni

⁴⁵ ka Lebana ka Hagaba ka Akubu

⁴⁶ ka Hagabu ka Samulai ka Hananu

⁴⁷ ka Gideli ka Gasara ka Reaya ⁴⁸ ka

Resini ka Nɛkoda ka Gasamu ⁴⁹ ka

Usa ka Paseaki ka Besai ⁵⁰ ka Asina

ka Mehunimu ka Nefusimu ⁵¹ ka Bakibuki ka Hakufa ka Haahuru ⁵² ka Basilutu ka Mehida ka Haasa ⁵³ ka Baakosi ka Sisera ka Tamaa ⁵⁴ ka Netisa ka Hatifa.

⁵⁵ Be ba sāa Salomōn sām kowobun bibun sikadoba, bera Sotai ka Sofereti ka Peruda ⁵⁶ ka Yaala ka Daakoni ka Gideli ⁵⁷ ka Sefatia ka Hatili ka Pokereti Hatisebaimu ka Ami.

⁵⁸ Salomōn sām kowo ben bibu ka Netini be, be kpuro ba sāawa tōmbu gooba wunōbu ka wēne ka wōkura yiru (392).

⁵⁹⁻⁶⁰ Tōmbu nata ka weeraakuru ka yiru (652) be ba sāa Delaya ka Tobiya ka Nekodan bweseru ba wurama Teli Melan di ka Teli Asan di ka Kerubu Adanin di ka Imerin di ba n kpīa ba ben bweserun tōka wunane bu ka sōosi ma ben tii ba sāawa Isireliba.

⁶¹⁻⁶² Yāku kowobu sō, gaba ben bweserun tōka kasu ba bia, ma ba bu yara yāku sōmburun di. Bera, Habayan bweseru ka Hakotugiru ka Baasilaigiru. Ba bwese te soka Baasilai yēn sō ben sikado u Baasilai Galadigiin bii wāndia sua kurā. ⁶³ Ma tem mēn kparo u nē, ma n kun mā yāku kowo goo u kpīa u bikiaru kua ka urimu ka tumimu, ben goo kun yāku dīanu dimō.

⁶⁴ Tōn be kpuro ba sāawa tōmbu nōrōbun suba weeru ka yiru ka gooba wunōbu ka wata (42.360). ⁶⁵ Ben sām kowobun geeru ta sāawa nōrōbun suba nōba yiru ka gooba wunōbu ka tēna ka nōba yiru (7.337). Be sō, wom kowoba sāawa goobu (200) tōn durōbu ka tōn kurōbu. ⁶⁶ Ba dumi mōwa nata ka wunaa teeru ka wōkura nōbu ka tia (736) ka birakōsu goobu ka weeru ka nōbu (245) ⁶⁷ ka maa yooyoosu nēru ka tēna ka nōbu (435) ka kētekunu nōrōbun suba nōba tia ka nata ka wunaa teeru (6.720).

⁶⁸ Ye Isireliba ba tura Yerusalemū, yera yēnu yērobu gabu ba ka Yinni Gusunō kēru naawa bu ka win sāa yeru bani mi ta raa wāa. ⁶⁹ Baawure u win kēru wēwa nge mē win mōra nē sāa yee ten sōmburun sō. Kēē ni kpuro nu kua wuran gobi nōrōbun suba wata ka tia (61.000) ka sii geesun kilo nōrōbun suba yiru ka

nēera wunōbu (2.500) ka yāku kowon takoba wunōbu (100).

⁷⁰ Yāku kowobu ka Lefiba ka Isireli be ba tie ka wom kowobu ka be ba ra kōnnōsu kōsu ka Netiniba, be kpuro ba sinawa ben wusō mi ba raa wāa, Isireliba kpuro gesi.

Yosue ka Sorobabeli

ba Yinni Gusunōn sāaru seeya

3

¹ Sanam mē wōn suru nōba yiruse ya tunuma, yera Isireli be ba wāa ben wusō ba nō tia kua ba mēna Yerusalemū. ² Yāku kowo Yosue, Yosadakin bii ka win yāku kowosibu ka Sorobabeli, Sealitielin bii ka win mēro bisibu ba Yinni Gusunōn yāku yeru bana seewa bu ka yāku dō mwaararuginu ko mi nge mē ba yorua Gusunōn woodan tireru sō te win sām kowo Mōwisi u yorua.

³ Ma ba yāku yee te bana yellugirun kpēekpēeku wōllō baa mē ba tōn be ba deema min berum mō. Ma ba ra Yinni Gusunō yāku dō mwaararuginu kue mi, bururu ka yoka. ⁴ Yen biru, ba Kunun tōo bakaru kua nge mē woodan tirera gerua. Tōo baatere, ba ra yāku dō mwaararuginu kowa nge mē wooda ye, ya nin geeru yi. ⁵ Saa yen dōma ten diya ba ra tōo baateren yākunu ko ka surun tōo gbiikiruginu ka tōo baka ni nu tieginu ka sere kēē ni ba ra ka Yinni Gusunō naawē.

⁶ Nge mēya saa suru nōba yirusen tōo gbiikirun di, ba Yinni Gusunō yāku dō mwaararuginu kuammē baa mē ba n gina sāa yee ten kpēekpēeku swīi.

⁷ Amēn biru, ba sām kowobu gobi wē bu ka kpenu dāku kpa bu ka dāa bīinu bōri. Yen biru ba maa Sidonigibu ka Tirigibu dīanu kā ka gum ka tam kpa bu wa bu ka bu dāa ye ba mō seduruba naawa ka goo nimkuu sere Yafō. Sirusiwa u yen wooda wē.

⁸ Ye Isireliba ba wurama Yerusalemū, yen wōo yirusen suru yiruse sōra Sorobabeli, Sealitielin bii ka Yosue, Yosadakin bii ka ben yāku kowosibu ka Lefiba ka sere be ba wurama yorun di, be kpuro ba sōmburu wōri. Yera ba Lefi be ba wōo yēndu mō ka be ba

mε kere yiire bu sãa yee ten banan sɔmburu kpara. ⁹ Ma Yosue ka win bibu ka win wɔnɔbu ka Kadimieli ka win bibu be ba sãa Yudaba, be kpuro ba sɔru kua bu ka sãa yee ten sɔmburu kpara. Be ba sãa Henadadin bweseru ba maa bu somi.

¹⁰ Sanam mε ba sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩmɔ, ba dera yãku kowobu ba ben sãa yãnu doke ba na ba yɔra mi, ba kɔbi nɛni. Ma Lefi be ba sãa Asafun bibu ba maa ben sɛkatii nɛni. Be kpuro ba Yinni Gusunɔ sãamɔ nge mε Dafidi Isireliban sina boko u yiire. ¹¹ Ba womu geni kɔɔnamɔ ba ka Yinni Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛmɔ ba mɔ, Yinni Gusunɔ u sãawa tɔn geo. Win kĩru Isireliban sã ta n kpeemɔ. Ma tɔn be kpuro ba Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛmɔ ba kuuki mɔ yɛn sɔ ba win sãa yerun kpɛɛkpɛɛku swĩmɔ.

¹² Adama yãku kowo dabiru ka Lefi be ba tien dabiru ka yenu yɛrobu gabu be ba bukure ba sãa yee ten yellu yɛ, ba sumɔ ka dam sanam mε ba kpaarun kpɛɛkpɛɛku swĩmɔ. Gaba maa nuku doo bakabun kuuki mɔ ¹³ sere ba n kpɛ bu nuku dobun kuuki ka swĩ wunana. Domi be kpuro ba kuuki mɔwa ka dam ma yi nɔramɔ n toma.

Yiberɛba ba Yinni Gusunɔn

sãa yerun bana yɔrasia

4

¹ Yudaba ka Bɛnyamɛɛban yiberɛba ba nua ma be ba raa yoru mwɛɛra ba wurama ba Gusunɔ Isireliban Yinni sãa yeru baniammɛ. ² Yera yiberɛ be, ba na Sorobabeli ka Yudaban bukurobun mi ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, sa ko ka bɛɛ bana ye ko, domi bɛɛn tii sa ra Gusunɔ bɛɛn Yinni sã, kpa su nɔn yãkuru kua saa Esari Hadoni, Asirin sina bokon waatin di, wi, wi u ka sun na mini.

³ Adama Sorobabeli ka Yosue ka Isireliban yenu yɛro be ba tie, ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, n n ka bɛɛ, bɛɛɛ tɔnawa nge mε Sirusi Pɛɛsiban sina boko u gerua. Domi Gusunɔ bɛɛɛ Isireliban Yinnin sãa yera.

⁴ Saa yera tɔn be ba wãa tem mε sɔɔ, ba Yudaban dam bua. Ma ba bu

nandasia bu ku ka bana ye ko. ⁵ Ba bwisi kɛɔbu gabu gobi kã bu ka tɔmbu swaa nim wia bu ka sɔmbu te kpana. Nge mɛya n koorɔ Sirusin bandun waati kpuro sɔɔ, sere n ka girari Darusi Pɛɛsiban sina bokon bandu sɔɔ.

Ba Yudaba kɔrumɔtɔnu kua

⁶ Asuresin bandun tore sɔɔ, ba tireru yorua bu ka Yudaba ka Yerusalemugibu taarɛ wɛ.

⁷ Aatasesi Pɛɛsin sina bokon waati sɔɔ, Bisilamu ka Miteredati ka Tabɛɛli ka sere ben sɔm kowosibu ba Aatasesi wi tireru yorua. Ba tu yoruawa ka Aramun barum ka mɛn yora.

⁸ Rehumu, bera min kparo ka win tire yoro Simusai ba sina boko Aatasesi tire te yorua te ta ka Yerusalemu yã.

⁹⁻¹¹ Wee ye tire te, ta gerua. Ta nɛɛ, Aatasesi, sina boko, bɛɛɛ wunɛn sɔm kowobu, bɛɛɛ be sa wãa daa guru gee, nɛ, Rehumu, bera minin kparo ka Simusai nɛn tire yoro ka sere bɛɛn sɔm kowosibu be ba wãa Diniɔ ka Aafasatakiɔ ka Taapɛliɔ ka Afarasiaɔ ka Erɛkiɔ ka Babiloniɔ ka Susiɔ ka Dehaɔ ka Elamuɔ ka sere bwese ni nu tie ni Asinapari wi u sãa tɔn boko u swĩ Samariɔ ka sere wuu si su wãa Efaratin guru gee, sɔɔ duu yeru gia, bɛɛɛra sa nun yoruammɛ. Sa nɛɛ,

¹² sina boko, a de a n yɛ ma Yuu be ba na saa wunɛn min di ba tunuma bɛɛn suunu sɔɔ Yerusalemu mini. Ba na ba Yerusalemu ye seeya yɛn tɔmba sãa tɔn kɔsɔbu ba ku ra mɛm nɔ mi. Ba yen gbãrarun kpɛɛkpɛɛku sɔmmɔ. ¹³ Yen sã, a n yɛ ma bà n wuu gen gbãraru seeya, ba n maa wɔɔ gobi kɔsiamɔ n kun mε gbererun gobi. Yen biru wunɛn arumani ye a ra raa wa ya koo kaarawa. ¹⁴ Nge mε sa maa waamɔ sa dimɔ wunɛn min di, yera sa nɛɛ, n n weenɛ bu nun gɛm. Yen sãna sa nun labaari yeni sɔɔmɔ. ¹⁵ A de a kasu wunɛn sikadoban faagin tireru sɔɔ, kaa wa nge mε Yerusalemu ya sãa. Ya sãawa wuu ge ga ra sinambu seesi ka sere bera mi ya wãan tɔmbu. Saa yellun diya ya ra ko mε. Yen sãna ba ye bansu koosia. ¹⁶ Yen sã, wunɛ

sina boko, à n wura wuu ge, ga banira, ma ba gen gbāraru seeya, a ñ kaa maa Efaratin daa guru ge noma sikerena a n mō.

Sina boko Aatasēsin wisibu

¹⁷ Sina boko Aatasēsi u bu wisa u nēē, Rehumu, wunē wi a sãa bera yen kparo, ka wunen tire yoro Simusai ka bēēn sōm kowosibu be ba wãa Samariō ka be ba wãa Efaratin daarun guru giō, bēē kpurowa na tōbura. ¹⁸ Tire te i man mōrisiama mi, ba man tu garia mam mam. ¹⁹ Ma na wooda wē bu kasu nēn sikadoban faagin tireru sōō. Ma ba kaso ge kua ba wa ma saa yellun di wuu ge, ga ra sinambun wooda yinē kpa ba n bu seesimō. ²⁰ Yerusalemu mi, sinam damgiba ba bandu di ma ba beri min tem kpuro mō. Ma sinambu gabu ba ra bu wōō gobi ka gbere gobi kōsie. ²¹ Yen sō, i tōn ben sōmburu yōrasio kpa bu ku raa wuu gen bansu seeya ma n kun mō na bu wooda wē. ²² I ku gari yi atafiiru ko kpa kōsa yu ku raa sosi yu ka sinambu asōrō naawa.

²³ Ye ba yande Aatasēsin tire te wa, ba gara Rehumu ka win tire yoro Simusai ka sere ben sōm kowosibun wuswaaō, yera ba da fuuku Yerusalemuō Yuuban mi, ba ben sōmbu te yōrasia ka dam.

Ba maa sãa yerun

banan sōmburu seewa

²⁴ Sãa yee ten sōmbu te, ta yōra n ka kua Darusi Pēesiban sina bokon bandun wōō yiruse sōō.

5

¹ Saa ye sōō, Gusunōn sōmō Asee ka Sakari Idon bii ba Gusunōn gari gerua ka Gusunō Isireliban Yinnin yīsiru Yerusalemuō ka Yudaban tem kpuro sōō. ² Yera Sorobabēli, Sealitiēlin bii ka Yosue, Yosadakin bii ba seewa ba Yinni Gusunōn sãa yee te bana torua Yerusalemuō. Ma Gusunōn sōmō be, ba bu somimō.

³ Saa ye sōōra Tatinai, bera ye ya wãa Efaratin guru geen kparo ka Setaa Bosinai ka ben sōm kowosibu ba na ba bu deema ba nēē, wara u bēē wooda wē i ka dii te banimō. Wara u bēē wooda

wē i ka gbāra te seeyamō. ⁴ Tē, be ba bani yi mō i sun ben yīsā wēēma.

⁵ Adama Gusunō u ka Yuuban bukuro be wãa ma ba ben sōmburu mō ba dōō ba ka mara tireru tu turi sina boko Darusin mi, kpa wi, u maa bu wisima.

Ba Yuuba kōrumatōnu kua

Darusin mi

⁶ Be ba sina boko Darusi tireru yorua Yuuban sō ben yīsā wee, Tatinai bera min wirugii ka Setaa Bosinai ka wirugii be ba wãa Efaratin guru gee, sōō duu yeru giā. ⁷ Wee ye ba gerua tire te sōō. Ba nēē, sina boko Darusi, Gusunō u nun alafia kē. ⁸ Wee sa nun nōsiamō ma sa da Yudaban temō sere Yinni Gusunōn sãa yerō. Ba tu banawa ka kpee bakanu ma ba ten gani dāa wukirimō tē. Sōmbu te, ta dōō gem gem. ⁹ Ma sa ben bukurobu bikia sa nēē, wara u bu wooda wē bu ka dii te bani kpa bu ten gani seeya.

¹⁰ Ma sa ben yīsā bikia kpa su wa su ka nun ye mōrisiama. ¹¹ Wee ye ba sun wisa. Ba nēē, ba sãawa Gusunō wallu ka tem Yinnin sōm kowobu. Yera ba win sãa yeru seeyamō te ba raa nūn bania saa yellun di. Be, Isireliban sina boko wi u yīsiru yara, wiya u raa tu bana. ¹² Adama ye ben baababa ba Wōrukoon mōru seeya, yera u bu Babilonin sina boko Nēbukanēsaa nōmu sōndia. Yera sina boko wi, u Yinni Gusunōn sãa yee te kōsuka. Ma u bu gura u ka da win temō.

¹³ Yen biruwa Sirusi Babilonin sina boko u wooda wē win bandun wōō gbiikuu sōō bu da bu Yinni Gusunōn sãa yee te bani. ¹⁴ N deema sina boko Nēbukanēsaaawa u raa Yinni Gusunōn sãa yerun dendi yāa ni ba kua ka wura ka sii geesu gurama saa Yerusalemun di u doke ben būu dirō. Yera Sirusi u dendi yāa ni sua būu dii ten min di u Sesibasaa wē wi u kua Isireliban tem kparo. ¹⁵ Ma u Sesibasaa sōōwa u nēē, u doo u dendi yāa ni doke Yerusalemun sãa yerō kpa u de bu maa Yinni Gusunōn sãa yee ten bansu seeya mi ba raa tu bana. ¹⁶ Sesibasaa wi, u na u sãa yee ten kpēēkpēēku swīi Yerusalemuō. Saa yen dōma ten di, ba bana torua. Adama sere ka gisō, ba

n tu kpa. ¹⁷ Yen sã, n n wunε sina boko wẽre, a de bu kasu sinambun faagin tireru sã, Sirusi ù n wooda wẽre bu Yinni Gusunɔn sãa yee te seeya Yerusalemɔ, kpa a sun sãma ye a kī bana yen sã.

Darusi u wooda wẽ

bu Sirusin wooda ye kasu

6

¹ Sina boko Darusi u wooda wẽ bu kaso ko Babilonin tem sã mi ba ra sinambun kookoosun tirenu ka ben gāa geenu bere. ² Yera ba tireru garu wa Mēdin wuu maro bɔkɔwɔ ge ba mɔ Eki Batani.

³ Wee ye tire te, ta gerumɔ. Ta nεε, sina boko Sirusin wã gbiikuu sã, u wooda yara u nεε, ba koo wure bu Yinni Gusunɔn sãa yee te ta wã Yerusalemɔ baniwa mi yerukiru ta raa wã. Kpa ba n da yākuru ko mi. Ten ganan gunum mu ko n sãawa gɔm soonu wata. Ten yasum maa gɔm soonu wata. ⁴ Ba koo ten gana seeyawa ka kpee sɔkenu ita kpa bu dāa sɔke teeru sɔndi. Yen biru maa kpee sɔkenu ita ka dāa sɔke teeru sere bu ka ye bani bu kpe. Sina bokowa u koo yen sɔmburun gobi kɔsia. ⁵ Yen biru, Gusunɔn sãa yerun dendi yāa wuraginu ka sii geesugii ni sina boko Nebukanεsaa u raa gurama u ka na mini, ba koo ni wesia kpa bu nin baanire doke nin ayerɔ.

⁶ Yen sãna Darusi u tireru yorua u nεε, bεε Tatinai, Efaratin sã duu yeru gian kparɔ ka Setaa Bosinai ka bera min wirugibu gabu, i tii wunɔ Yudaban garin di. ⁷ I bu derio sēε, kpa ben kparɔbu ka ben wirugibu bu sɔmbu te kpara bu ka sãa yee te bani mi yerukiru ta raa wã. ⁸ Yen sãna na bεε wooda wẽεmɔ. I Yuuban wirugii be somiɔ sãa yee ten bana sã. Gobi yi ba koo di, yi ko n sãawa nɛn arumani ye ya naamɔ bera min tɔmbun wã gobi di. Kpa i sɔm kowobu kɔsia dee dee sɔmbu te, tu ku raa ka yāran sã. ⁹ I de i n sɔɔru sãa i ka Yuuban yāku kowobu wẽ yɛn bukata ba mɔ tã baateren yāku dɔɔ

mwaararugirun sã te ba koo Wɔrukoo kua. Yera kεε kinɛnu ka yāa kinɛnu ka yāa kpɛminu ka sere alikama ka tam ka bɔru ka gum. ¹⁰ Nge mɛya ba koo kpī bu ka nɔn yāku nubu durorugiru kua kpa bu kanaru ko nε sina boko ka nɛn bibun sã. ¹¹ Wi u yina u wooda yeni mɛm nɔɔwa, i yɛron dirun dāru garu wuko i nɔɔ sɛm ko kpa i ka nɔn ye sɔku i suasia wɔllɔ. Yen biru kpa i dii te kɔsuku. ¹² Gusunɔ wi u ra tii sãsi Yerusalemɔ, u sina boko n kun mε bwese te ta kī tu sãa yee te sura kam koosio, yɛn sã ta nɛn wooda gema. Nε Darusiwa na wooda yeni wẽ. I ye mɛm nɔɔwɔ mam mam.

¹³ Ma Tatinai Efaratin sã duu yeru gian kparɔ wi, ka Setaa Bosinai ka ben sɔm kowosibu ba wooda ye mɛm nɔɔwa mam mam.

Ba sãa yee te dendibu torua

¹⁴ Gusunɔn sɔmɔbu Asee ka Sakari, Idon bii ba Isireliban wirugibu dam kã ba ka sãa yee te bana ba kpa mam mam. Ba tu banawa nge mε Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua ka nge mε Pɛεsin sinam beni, Sirusi ka Darusi ka Aatasεsi ba yen wooda yi. ¹⁵ Ba bana ye kpawa suru wi ba mɔ Adarin sã itase sã, Darusin bandun wã nɔɔba tiase sã. ¹⁶ Isireliba ka ben yāku kowobu ka Lefiba ka be ba wurama yorun di kpuro, ba sãa yee te dendibu torua ka tã bakaru, nuku dobu sã. ¹⁷ Yen tã te, ba kεε kinɛnu wunɔbu (100) go ba ka yākuru kua ka yāa kinɛnu goobu ka yāa kpɛminu nεeru (400). Ma ba maa boo kinɛnu wɔkura yiru go toranun yākunun sã. Boo teuwa bwese kɛra baayere ya go. ¹⁸ Ma ba yāku kowobu ka Lefiba bɔnu kua wuu wuuka nge mε ben baawuren sɔmbura sã Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka nge mε ya yorua woodan tireru sã ye Gusunɔ u Mɔwisi wẽ.

Isireliba ba Gɔɔ sararibun

tã bakaru kua

¹⁹ Isireli be ba wurama yorun di kpuro ba Gɔɔ sararibun tã bakaru kua wã kpɔɔn suru gbiikoon sã wɔkura nɛse sã. ²⁰ Yāku kowobu ka

Lefiba ba tii dɛɛrasia sannu. Ma Lefiba ba Isireliba Gɔɔ sararibun yāku yāanu sakiria ka ben yāku kowosibuginu ka sere ben tiiginu. ²¹ Ma Isireliba kpuro ba tɔɔ baka ten dīanu di ka be ba wurama yorun di ka Isireli be ba tem min tɔn tukobun koma ni nu n dɛɛre deri ma ba Gusunɔ Isireliban Yinni sāmɔ. ²² Yen biru, ba pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakaru kua sɔɔ nɔɔba yiru ka nuku dobu. Yinni Gusunɔ u bu nuku dobu yibia yɛn sɔ u dera sina boko u ka bu nɔnu geu mɛɛra, u bu dam kã ba ka sãa yee te bana.

*Yāku kowo Esidarasi
u tunuma Yerusalemɔ*

7

¹⁻⁶ Sanam mɛ Aatasɛsi Pɛɛsin sina boko u bandu sɔ, yera Esidarasi, Serayan bii u tunuma Yerusalemɔ. U sãawa Aroni yāku kowo tɔnwɛron bibun bweseru. Aroni wiya u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Finɛɛsi mara. Ma Finɛɛsi u Abisua mara. Ma Abisua u Buki mara. Ma Buki u Usi mara. Ma Usi u Seraya mara. Ma Seraya u Mɛrayɔtu mara. Ma Mɛrayɔtu u Asaria mara. Ma Asaria u Amaria mara. Ma Amaria u Akitubu mara. Ma Akitubu u Sadɔku mara. Ma Sadɔku u Salumu mara. Ma Salumu u Hilikiya mara. Ma Hilikiya u Asaria mara. Ma Asaria u Seraya, Esidarasin tundo mara. Esidarasi wi, u sãawa tire yɛro. U maa woodan yɛru mɔ gem gem ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ. Gusunɔ wi, Esidarasin Yinni u ka nɔn wãa. Yen sãna sina boko u nɔn wɛ kpuro ye u bikia. ⁷ Isireli gabu ka yāku kowobu ka Lefiba ka wom kowobu ka be ba sãa sãa yerun kɔnnɔn kɔsobu ka sere ben yobu gabu Nɛtiniba, ba maa tunuma Yerusalemu mi, Aatasɛsin bandun wɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ. ⁸ Ka Esidarasin tii sanna ba tunuma sina bokon bandun wɔɔ nɔɔba yirusen suru nɔɔbuse sɔɔ. ⁹ N deema u seewawa Babilonin di wɔɔ gen suru gbiikoon tɔɔ gbiikiru sɔɔ. Ma u tura Yerusalemɔ yen suru nɔɔbusen tɔɔ gbiikiru. Gusunɔ win Yinniwa u nɔn kɔsu. ¹⁰ Domi Esidarasi u tii Gusunɔ

wɛ. Ma u win woodaba keu kua, u ra ye mɛm nɔɔwɛ kpa u ye Isireliba sɔɔsi.

Wooda

ye Aatasɛsi u Esidarasi wɛ

¹¹ Sina boko Aatasɛsi u Esidarasi tireru wɛ. Esidarasi wi, u sãawa yāku kowo. Ma u woodan yɛru mɔ ye Yinni Gusunɔ u Isireliba wɛ. Aatasɛsin tire ten gari wee.

¹² U nɛɛ, nɛna Aatasɛsi, sinambun sina boko. Wunɛ Esidarasiwa na tire teni yoruammɛ, wunɛ wi a sãa yāku kowo ka maa Wɔrukoon wooda yɛro.

¹³ Na nɛɛ, bu wunɛ ka Isireli be ba wãa nɛn tem sɔɔ yɔsuo i da Yerusalemɔ, tɔn dirobu ka yāku kowobu ka Lefiba be ba kã bu da Yerusalemu mi. ¹⁴ Nɛ ka nɛn bwisi kɛɔbu nɔɔba yiruwa sa nun gɔriɔ Yerusalemɔ Yudan temɔ a ka wa nge mɛ ba Gusunɔ wunɛn Yinnin wooda mɛm nɔɔwammɛ yɛn tireru a nɛni mi.

¹⁵ Kpa a sii geesu ka wura sua ye nɛ ka nɛn bwisi kɛɔ be, sa Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni kã ka nuku tia, wi, win sãa yera wãa Yerusalemɔ. ¹⁶ Kpa a maa kɛnu kpuro gura ni nu sãa sii geesu ka wura ye wunɛn Isirelisibu tɔn dirobu ka yāku kowobu ba wɛ ka nuku tia Babiloni mini Yinni Gusunɔn sãa yee ten sɔ. ¹⁷ A n tura Yerusalemu mi, a de a ka sii gee si naa kinɛnu dwe ka yãa kinɛnu ka yãa kpɛmmɛnu ka dīanu ka sere tam kpa a ka ye kpuro yākunɔ ko yāku yerɔ Gusunɔ bɛɛn Yinnin sãa yerɔ. ¹⁸ Kpa wunɛ ka wunɛn tɔmbu i wura ka sii gee si su tie dendi sãa yee ten sɔ nge mɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni u bɛɛ sɔɔwa. ¹⁹ Kpa a maa Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni ba nun wɛ mi wesia sãa yeru mi. ²⁰ A n kaa maa gãanu ganu ko sãa yee ten sɔ, a de a gobi bikia nɛ sina bokon arumani berobun mi.

²¹ Nɛ Aatasɛsi, na nɛn gobi bero be ba wãa Efaratin sɔɔ duu yeru gia wooda wɛɛmɔ bu ka nun wɛ ye kaa bu bikia. ²² Ba koo nun sii geesu wɛ sere kilo nɔɔɔbun suba ita (3.000). Mɛya ba koo maa nun alikama wɛ sere kilo nɔɔɔbun suba tɛna (30.000) ka tam sere ditiri nɔɔɔbun suba nɛɛ (4.000) ka gum sere ditiri nɔɔɔbun suba nɛɛ.

Adama ba koo nun b̄aru wē nge mēn n̄o a ten bukata m̄. ²³ Ye W̄rukoo u yi, i ye koowo fuuku. Kpa u ku raa ka n̄en tem t̄ambu ka n̄en tii ka n̄en bibun bweseru m̄ru ko. ²⁴ Yen biru, sa ghere mwābu n̄asiam̄ bu ku raa yāku kowo be ghere gobi mwaari ka wom kowo be, ka Lefi be, ka sāa yerun k̄ann̄n k̄so be, ka sere maa yoo be, t̄on be ba gesi sar̄ mi kpuro, ba sāa yee ten s̄amburu d̄o.

²⁵ Wun̄e maa Esidarasi, nge m̄e a Yinni Gusun̄n bwisi m̄o mi, a siri kowobu ka wirugibu ḡasio bu ka Efaratin s̄o duu yeru gian t̄ambu kpara be ba Gusun̄o wunen Yinnin wooda yē. Be ba n̄ maa ye yē, kpa a bu ye s̄oasi. ²⁶ Yen biru, goo ù n yina u wooda ye m̄em n̄ōwa mam mam n̄ kun m̄e n̄e sina bokogia, bu yēro sirio. N n̄ ḡōn na u ka ween̄e, bu n̄un goowo. B̄a n̄ koo n̄un yaran na ben suunu s̄ōn di, bu n̄un yaro. B̄a n̄ koo n̄un ḡaanu mwaarin na, bu n̄un mwaario. B̄a n̄ koo maa n̄un p̄iris̄am doken na, bu n̄un dokeo.

Esidarasi u Gusun̄o siara

²⁷ Esidarasi u n̄e, i Gusun̄o b̄es̄en baababan Yinni siaro. U dera sina boko u win sāa yee te ta w̄a Yerusalemūo b̄ēēe wē. ²⁸ Yinni Gusun̄o u man durom kua sina boko ka win bwisi k̄ōbu ka win damgibun wuswaa. U man dam k̄a na ka Isireliban wirugibu m̄enna. Ma ba ka man da Yerusalemūo.

Esidasin bw̄āabu

8

¹ Bwese k̄eran wirugii be ba n̄e Esidarasi sw̄iima saa Babilonin di sere Yerusalemūo sina boko Aatas̄esin waati s̄o ben ȳisa wee.

² Ḡēs̄omu, Fin̄ēsin bwese k̄era s̄o, ka Danieli, Itamaan bwese k̄era s̄o, ka Hatusi, Dafidin bwese k̄era s̄o, ³ ka Sakari, Sekanian bii turo, Parēsin bwese k̄era s̄o ka win t̄ambu wun̄bu ka weeraakuru (150),

⁴ ka maa Elionai, Serayan bii, Pakati M̄abun bweseru s̄o ka win t̄ambu goobu (200),

⁵ ka Sekania, Yasielin bii, Satun bwese k̄era s̄o ka win t̄ambu gooba wun̄bu (300),

⁶ ka Eb̄edi, Yonatan bii, Adinin bweseru s̄o ka win t̄ambu weeraakuru,

⁷ ka Esai, Atalian bii, Elamun bweseru s̄o ka win t̄ambu wata ka w̄akuru,

⁸ ka Sebadia, Mikaelin bii, Sefatian bweseru s̄o ka win t̄ambu w̄en̄e,

⁹ ka Abudiasi, Yehielin bii, Yoabun bwese k̄era s̄o ka win t̄ambu goobu ka ȳendu yiru sari (218),

¹⁰ ka Selomiti, Yosifian bii, Banin bweseru s̄o ka win t̄ambu wun̄bu ka wata (160),

¹¹ ka Sakari, Bebain bii, Bebain bweseru s̄o ka win t̄ambu t̄ena yiru sari,

¹² ka Yokanani, Hakatanin bii, Asigadin bweseru s̄o ka win t̄ambu wun̄bu ka w̄akuru (110),

¹³ ka Elifeleti ka Yeyeli ka Semaya be ba ȳakaminu bo Adonikamun bweseru s̄o ka ben t̄ambu wata,

¹⁴ ka Utai ka Sabudu, Bigifain bweseru s̄o ka ben t̄ambu wata ka w̄akuru.

Yerusalemun daarun s̄ōru

¹⁵ N̄e Esidarasi, na t̄on be kpuro m̄enna daa te ta kokum̄o Ahafa gia. Miya sa b̄es̄en sansani gira s̄o ita. Ma na t̄on be ka yāku kowo be m̄ēra m̄ēra ka laakari. Adama na n̄ goo wa be s̄o wi u sāa Lefi. ¹⁶ Yera na wirugii beni soka, Elies̄ēe ka Arieli ka Semaya ka Elinatani ka Yaribu ka Natani ka Sakari ka M̄esulamu ka sere woodan keu koosiobu Yoyaribu ka Elinatani.

¹⁷ Ma na bu ḡora na n̄e, bu doo wirugii Idon mi, ka win m̄ero bisibu N̄etiniban mi be ba w̄a Kasifiāo bu sun s̄om kowobu m̄oris̄iama Gusun̄o b̄es̄en Yinnin sāa yee ten s̄o. ¹⁸ Nge m̄e Gusun̄n durom mu ka sun w̄a,

yera ba sun Serebia m̄oris̄iama wi u sāa Makilin bii, Lefin bweseru s̄o, Yak̄abun sikadobu, ka maa win tundo tuosibu gabu ka ben bibu. Be kpuro ba kuawa ȳendu yiru sari. N deema Serebia wi, u bwisi m̄o too.

¹⁹ M̄erarin bweseru s̄o, be ba sun m̄oris̄iama, bera Hasabia ka Esai ka ben tundo tuosibu ka tundo tuosi ben bibu. Ba kuawa t̄ambu ȳendu.

²⁰ Be Dafidi ka win tabu sinambu ba Lefiba n̄omu b̄eria N̄etiniban bweseru

sɔɔ, ba kuawa tɔmbu goobu ka yɛndu (220) ma ba ben baawure soka ka win yĩsiru.

²¹ Daa te ba mɔ Ahafan bɔku miya na nɛɛ, su tii kawa su nɔɔ bɔke su Gusunɔ bɛsɛn Yinni kana bɛsɛn sanum mu dɔra su ka turi baani bɛsɛ ka bɛsɛn bibu ka sere arumani ye sa mɔ. ²² Seku bakara n ka maa sina boko kana u ka man tabu kowobu ka maasɔbu kɛ bu sun yɔsiri bɛsɛn sanum mɛ sɔɔ yiberɛban sɔ. Domi sa raa nɔn sɔɔwa sa nɛɛ, be ba Gusunɔ kasu, bera u ra n ka wɔa, kpa u be ba nɔn biru kisi dam sɔɔsi ka mɔru. ²³ Yen sɔna sa nɔɔ bɔku ma sa Gusunɔ kana. U maa sun wurari.

²⁴ Ma na yɔku kowobun wirugibu wɔkura yiru wuna nɛnɛm. Bera Serebia ka Hasabia ka ben mɛro bisibu gabu tɔmbu wɔkuru. ²⁵ Ma na sii geesu yĩra ben wuswaaɔ ka wura ka sere gaa ni sina boko ka win bwisi kɛɔbu ka win sina asakpɔbu ka sere Isireliba kpuro be ba wɔa mi, ba wɛ sɔa yee ten sɔ. ²⁶ Ma na bu sii geesun tɔnnu yɛndu nɔmu sɔndia ka gaa ni ba kua ka sii geesu tɔnnu ita ka wura tɔnnu ita ²⁷ ka gbɛɛ basilanu yɛndu ni ba kua ka wura. Yen geera sɔawa wuran gobi nɔɔbu (1.000) ka sere boo sii gandugisu yiru si su ballimɔ. Boo si, su ka wuragisu bɛɛrɛ nɛwa. ²⁸ Yen biru, na bu sɔɔwa na nɛɛ, nge mɛ ba wɔa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ, nge mɛya yɔa ni, nu maa wɔa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ. Sii gee si, ka wura ye, ya sɔawa kɛɛ ni ba Gusunɔ ben baababan Yinni wɛ ka nuku tia. ²⁹ Yen sɔ, bu de ba n tii sɛ. Kpa bu ye nɛnɛ ka laakari sere bu ka ye yĩre yɔku kowobun wirugibu ka Lefiba ka Isireliban bwese kerin wirugibun wuswaaɔ Yerusalemɔ Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ.

³⁰ Ma yɔku kowo be, ka Lefi be, ba sii gee si, ka wura ye, ka sere dendi yɔa ni ba wɛ sɔa yee ten sɔ mi sua ba ka dɔɔ Yerusalemɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔa yerɔ.

Ba swaa wɔri

³¹ Wɔɔ gen suru gbiikoon sɔɔ wɔkura yiruse sɔɔra sa seewa sa Yerusalemun swaa wɔri, Gusunɔ

bɛsɛn Yinni u ka sun wɔa. Ma u sun gbara bɛsɛn yiberɛban yina ka ben sannɔsun di gɔaburɔ. ³² Ye sa tura Yerusalemɔ, sa wɛra sɔɔ ita. ³³ Sɔɔ nnɛse sa sii gee si, ka wura ye, ka sere maa dendi yɔa ni yĩra Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔa yerɔ. Ma ba ye Meremɔtu, Uri yɔku kowon bii nɔmu sɔndia ka Eleasaa Finɛsin bii ka sere maa Lefi beni, Yosabadi, Yosuen bii ka Nɔadia, Binuin bii. ³⁴ Ye ba ye kpuro gara ba yĩra, ma ba ye kpuron geeru doke tireru sɔɔ.

³⁵ Be ba raa yoru mwɛera ba wurama Isireliɔ ba Gusunɔ Isireli ben Yinni yɔku dɔɔ mwaararuginu kua Isireliba kpuron sɔ ka naa kinɛnu wɔkura yiru ka yɔa kinɛnu wɛnɛ ka wɔkura nɔɔbu ka tia ka yɔa kpɛmmɛnu wata ka wɔkura nɔɔbu ka yiru ka boo kinɛnu wɔkura yiru ben toranun sɔ. ³⁶ Ma ba Aataɛsin wooda ye bera geen wirugibu wɛ. Ma ba ka Isireliba yɔra ba ka dii te bana.

Yuuba dabinu

ba tɔn tuko kurɔbu sua

9

¹ Ye ba dii te bana ba kpa, Isireliban wirugibu ba man susi ba nɛɛ, wee Isireliba ka yɔku kowobu ka sere Lefiba ba n ka tem min tɔn be karanɛ, domi ba Kananiban koma kamginu saarimɔ ka Mɛdibaginu ka Feresibaginu ka Yebusibaginu ka Amɔnibaginu ka Mɔabubaginu ka Egibitigibun bũnu ka Amɔrebaginu. ² Ma ba bwese tuku nin bii wɔndiaba suamɔ kurɔbu. Nge mɛya be Isireliba, be, be ba sɔa Yinni Gusunɔn tɔmbu ba ka tem min tɔmbu mɛnnamɔ. Ben wirugibu ka ben siri kowoba ba gbia ba tora te kua.

³ Sanam mɛ na nua mɛsum, yera na nɛn yaberu nɛnu na gɛɛka ma na nɛn seri wukura ka nɛn toburu ma na sina ka nuku sankiranu. ⁴ Ma be ba nanda Gusunɔ Isireliban Yinnin garin sɔ ba na ba sina nɛn bɔkuɔ Isireli be ba raa yoru mwɛeran toranun sɔ. Ma na sina ka nuku sankiranu sere n ka kua yokan yɔkurun saa.

Esidarasi u kanaru mɔ

taaregibun sō

⁵ Yokan yākurun saa ye sō, na seewa min di ka nen yāa ni na gēeka nuku sankirarun sō mi. Ma na yiira na nōma sua wōllō na Yinni Gusunō kana na nē, ⁶ Gusunō nen Yinni, wee na wāa sekuru sō sere na n kpē n wuswaa seeya. Bēsen toranu nu dabia nu sun kera. Bēsen durum kpēa sere ya wōllu girari. ⁷ Saa bēsen baababan waatin diya sa tore too sere ka gisō. Bēsen tora nin sōna wunē Yinni Gusunō a sun bwese tukunu nōmu beria bēse ka bēsen sinambu ka bēsen yāku kowobu. Wee tē, tabu sun di ma sa wāa yoru sō. Ba bēsen yānu gura ma sa wāa sekuru sō. ⁸ Adama Gusunō bēsen Yinni, a sun durom kua bēsen gaba wurama yorun di. Ma a sun wāa yeru kua wunen tem mē a gōsa sō kpa a ka bēsen nōni wukia, a sun wāa geeru wē bēsen yoru sō. ⁹ Wee sa sāawa yobu. Adama wunē Gusunō, a n sun deri. A dera Pēesiban sinambu ba ka sun nōnu geu mēera ma ba dera sa wāa su ka wunē Gusunō bēsen Yinnin sāa yeru bani. Kpa su wēra yeru wa Yerusalemuō ka Yudan tem kpuro sō.

¹⁰ Tē, Gusunō, mba sa yē sa ko gere domi sa wunen woodaba deri ¹¹ be a sun wē saa wunen sōmōbun min di. A bu sōwa a nē, tem mi sa ko du, mu sāawa mē mu disi mō baama mēn tōmbun daa kōsan sō. ¹² Yen sō, su ku bu bēsen bii wōndiaba wē bu sua kurōbu. Kpa su ku maa begibu sua kurōbu. Mēya su ku maa ben dukia gaa binē ko. Sā n yeni mēm nōwa, sa ko ko damgibu kpa su tem mēn dīa geenu di sere su mam mu bēsen bibu tubi kerea. ¹³ Bēsen daa kōsa ka bēsen tora bakanun sōna yeni kpuro ya sun deema. Adama a n sun seeyasie nge mē bēsen tora ni, nu nē. Ma a maa dera bēsen gaba yakiarāma yorun di. ¹⁴ Yera sa ko maa wura su wunen wooda sara su ka bwese tuku ni nu kom kōsum mō arukawani bōke? Sā n maa kua mē, a n kaa mōru se a sun go mam mam baa fiiko a kun deri? ¹⁵ Gusunō bēse Isireliban Yinni, wuna a sāa gemgii. Bēse sa sāawa be ba tiara Isireliba sō. Bēse wee wunen

wuswaa sa tora. Sa n maa kpē sa n ka wāa mē wunen wuswaa.

*Yuuba ba ben kurō**bwese tukunu gira be ba raa sue***10**

¹ Sanam mē Esidarasi u yiire u kanaru mō Yinni Gusunōn sāa yerō u win tōmbu suuru kanammē, yera ba mēna tōn durōbu ka tōn kurōbu ka bibu be kpuro ba maa sumō. ² Yera Sekania Yehielin bii Elamun debu-minu sō, u Esidarasi sōwa u nē, geema, sa Gusunō torari ye sa ka tōn tuko kurōbu sua be ba sāa tem min tōn kurōbu. Adama ka mē, Isireliba ba yīyōbu mō. ³ Tē, su ka Gusunō arukawani bōke kpa su tōn tuko kurō be gira ka bii be sa ka bu mara nge mē Esidarasi bēsen yinni ka sere be ba wooda ye nasie ba gerua. I de su ko nge mē Gusunōn wooda ye, ya gerua. ⁴ Wunē Esidarasi, a seewo, gari yi, yi nun wa. Sa ko n wāa wunen biruō. A de a wōrugōru ko kpa a se a ko nge mē. ⁵ Ma Esidarasi u seewa u dera yāku kowo tōnwerobu ka Lefiba ka Isireliba kpuro ba bōrua arukawani yen sō. ⁶ Yen biru, Esidarasi u yara Gusunōn sāa yerun di u da Yokanani Eliasibun biin dirō. Sanam mē u dua mi, u n dīanu di, u n maa nim nōra. Domi win nuki sankire Isireli be ba yoru mwēeran daa kōsa ye ba kuan sō.

⁷ Ma ba kpara Yerusalemuō, Yudan tem kpuro sō gesi, be ba yoru mwēera kpuro bu mēnna Yerusalemuō. ⁸ Wi u yina u na sō itan baa sō, ba koo win ye u mō wōra kpa bu nūn yara Isireliban suunu sōan di. Wooda yeniwa Isireliban wirugibu ka ben bukurobu ba yi.

⁹ Ma Yudaba ka Benyamēeba ba mēna Yerusalemuō sō ita yen baa sō wō gen suru nōba nēsen sō yēnduse sōra mi. Tōmbu kpuro ba mēna sāa yerun yaara mi. Ma ba di-irimō soku ten sō ka guran sō. ¹⁰ Yāku kowo Esidarasi u seewa u nē, wee i tora ye i ka tōn tuko kurōbu sua ma i Isireliba kpuro doke taare sō. Yen sō tē, i bēen toranu tuuba koowo Gusunō bēen baababan Yinnin mi kpa

i win kīru ko. ¹¹ I tii nenuo tem minin tōmbun sō ka sere maa ben kurōbun sō.

¹² Ma tōn be kpuro ba wura ba nēē, sa ko ko nge mē a gerua. ¹³ Adama tōn be, ba dabi. Ma gura nēmō. Yen sō, ba n̄ kpē bu yōra tōwō. Yen biru, gari yi, yi n̄ sō teeru n̄ kun mē sō yirun sōmburu. Domi tōn dabira ta tora gari yi sō. ¹⁴ N n̄ mēn na, bēsen wirugibu tōna bu sina kpa be ba tōn tuko kurōbu sue bu na ka ben guro gurobu ka siri kowobu saa ye ba bu bura bu ka gari yi siri. Nge mēya Gusunō bēsen Yinnin mōru ya koo ka doona gari yin sō.

¹⁵ Yonatan, Asaelin bii ka Yaasiya, Tikifan bii ka Mēsulamu ka sere Sabetai Lefi wi, be tōnawa ba n̄ ka sun nō tia sō. ¹⁶ Adama be ba tie ba wurama yorun di ba gari yi wura. Ma ba Esidarasi yāku kowo gōsa ka sere yēnu yērobu yēnu baageren di ben baawure ka win yīsiru. Ma ba gari yin siribu torua wō gen suru wōkurusen tō gbiikiru sō. ¹⁷ Wō kpōn suru gbiikoon tō gbiikiru sōra ba be ba tōn tuko kurōbu sua siri ba kpa.

Yuu be ba toran yīsa

¹⁸ Yāku kowobu sō, gaba wāa be ba tōn tuko kurōbu sua. Beya Yosuen sikadominu ka win mēro bisi Yosadakin bibu Maaseya ka Eliesēē ka Yaribu ka Gedalia. ¹⁹ Tōn be, ba bōrua batuma sō ba nēē, ba koo ben kurō be gira be ba sōa tōn tukobu mi, kpa bu ka yāa kinēru yākuru ko ben toranun sō. ²⁰ Imērin bweseru sō, Hanani ka Sebadia ba wāa sō. ²¹ Harimun bweseru sō, Maaseya ka Eli ka Semaya ka Yeyeli ka Osiasi. ²² Pasurin bweseru sō, Elionai ka Maaseya ka Isimēeli ka Nētanēeli ka Yosabadi ka Eleasaa.

²³ Lefin bweseru sō, Yosabadi ka Simēi ka Kelaya wi ba maa mō Kelita ka Petaya ka Yuda ka Eliesēē.

²⁴ Wom kowobun bweseru sō maa, Eliasibu.

Sōa yerun kōnnōsun kōsobu sō, Salumu ka Telēmu ka Uri.

²⁵ Isireli be ba tie sō, Pareōsin bweseru sō Ramia ka Yisiya ka Maakiya

ka Miyamini ka Eleasaa ka Maakiya ka Benaya.

²⁶ Elamun bweseru sō, Matania ka Sakari ka Yehieli ka Abudi ka Yeremōti ka Eli.

²⁷ Satun bweseru sō, Elionai ka Eliasibu ka Matania ka Yeremōti ka Sabadi ka Asisa.

²⁸ Bebain bweseru sō, Yokanani ka Hanania ka Sabai ka Atilai.

²⁹ Banin bweseru sō, Mēsulamu ka Maluku ka Adaya ka Yasubu ka Seali ka Yeremōti.

³⁰ Pakati Mōabun bweseru sō, Adina ka Kelali ka Benaya ka Maaseya ka Matania ka Besaleli ka Binui ka Manase.

³¹ Harimun bweseru sō, Eliesēē ka Yisiya ka Maakiya ka Semaya ka Simēo

³² ka Benyamēē ka Maluku ka Semaria.

³³ Hasumun bweseru sō maa, Matinai ka Matata ka Sabadi ka Elifeleti ka Yeremai ka Manase ka Simēi.

³⁴ Banin bweseru sō, Madai ka Amuramu ka Weli ³⁵ ka Benaya ka Bedia ka Keluhu ³⁶ ka Fania ka Mēremōtu ka Eliasibu ³⁷ ka Matania ka Matinai ka Yaasai ³⁸ ka Bani ka Binui ka Simēi ³⁹ ka Selemia ka Natani ka Adaya ⁴⁰ ka Makinabai ka Sasai ka Sarai ⁴¹ ka Asareli ka Selemia ka Semaria ⁴² ka Salumu ka Amaria ka Yosefu.

⁴³ Nebon bweseru sō, Yeyeli ka Matitia ka Sabadi ka Sebina ka Yadai ka Yoeli ka Benaya.

⁴⁴ Tōn beni kpurowa ba tōn tuko kurōbu sua. Kurō ben gaba ka bu bibu mara.

NĒEMI

Sa ko kpī su Nēemin tirerun gari bonu ko ita.

Gbiikaa, Yerusalemun gbārarun bana. Babilonin sina bokowa u Nēemi gāra u ka sambu te kpara. U maa gāa dabinu sɔnwa sāarun swaa sɔɔ ka maa ben tiin wāasinaan swaa sɔɔ.

Yiruse, Esidarasi u tumbu Yinni Gusunon wooda garia, ma tɔn be kpuro ba ben toranu wa, ma ba nin suuru bikia ba ka Gusunɔ arukawani kpaa bɔkua.

Itase, ya sun sɔɔmɔ ma Nēemi u sāa kparo Yudaba sɔɔ. Ye ya sāa gāa girinu win wāaru sɔɔ, yera u tii Gusunɔ wē mam mam. Wiya u ra Gusunɔ kanɛ saa kpuro.

Tire ten kpunaa

1. Ba Yerusalemun gbāraru bana, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Ba Yinni Gusunon woodaba gara ma ba ka nūn arukawani kpaa bɔkua, wiru 8n di sere wiru 10.
3. Ye Nēemi u kuan sukum, wiru 11n di sere wiru 13.

Nēemi u Yerusalemun labaari nua

¹ Gari yi Nēemi Hakalian bii u yorua, yi wee. U nēē, Aatasesin bandun wɔɔ yenduse sɔɔ, gen suru nɔɔba nnese sɔɔra nē Nēemi na wāa wuu bɔkɔ ge ba mɔ Susiɔ. ² Yera nēn mero bisi turo wi ba mɔ Hanani u tunuma saa Yudan tem di ka tumbu gabu ma na bu Yuu be ba n yoru mwēera ka Yerusalemun labaari bikia. ³ Ma ba man wisa ba nēē, be ba n yoru mwēera mi, ba wāa Yudaɔ yāa bakaru ka seku bakaru sɔɔ. Ma Yerusalemun gbāranu nu kurunu mɔ ma nin gamboba ba dɔɔ mwaakira.

Nēemi

u kanaru mɔ Yuuban sɔ

⁴ Sanam mē nē Nēemi na labaari ye nua, na sinawa ka swīi. Na wāa nuku sankiraru sɔɔ sɔɔ dabinu. Ma na nɔɔ bɔkua na Wɔrukoo kanam wari. Na nūn sɔɔwa na nēē, ⁵ Yinni, wunɛ wi a wāa wɔllɔ, a kpā. A dam kpuro mɔ. A ra wunɛn arukawani yibie be ba nun mēm nɔɔwammen mi, kpa a be ba nun

kī wɔnwɔndu kua. ⁶ A man mēerima. A swaa dakio ye na nun kanamɔ nē wunɛn sɔm kowo. Sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru na nun kanamɔ bese Isireliban sɔ, bese wunɛn sɔm kowobu. Na nun kanamɔ a sun besen durum wɔko. Geema, nē ka nēn yɛnugibu sa torawa, ⁷ ye sa n ka wunɛn woodaba ka wunɛn gere ka wunɛn yiirebu mēm nɔɔwē ye a Mɔwisi wunɛn sɔm kowo wē. ⁸ A yaayo ye a Mɔwisi sɔɔwa u sun sɔ. A nēē, sà kun nun mēm nɔɔwē, kaa sun yarinasia sa n wāa bwesenu kpuron suunu sɔɔ. ⁹ Adama amēn biru, sà n gɔru gɔsia sa wurama wunɛn mi, ma sa wunɛn woodaba mēm nɔɔwa, kaa sun kasum da baa sà n toman na, kpa a ka sun wurama tem mē a gɔsa sɔɔ mi a nēē, kaa n wāa. ¹⁰ Yinni Gusunɔ, sa sāawa wunɛn tumbu ka maa wunɛn sɔm kowobu. Beseɛra a yakia ka wunɛn dam bakam. ¹¹ Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. A nēn kanaru nɔɔwɔ ka maa be ba nun naanɛ sāa ba kī bu nun bēere wē. A de nēn sanum mu dora sina bokon mi, kpa u ka man nɔnu geu mēeri.

N deema saa ye sɔɔ, na sāawa sina bokon sɔm kowo wi u ra nūn tam dokeye nɔraɔ.

Aatasesi u wura

Nēemi u gɔsira Yerusalemuɔ

2

¹ Ye Aatasesi u kua wɔɔ yendu bandu sɔɔ, wɔɔn suru gbiikoon tɔru garu, u sɔ u dimɔ, ma na tam sua na nūn wē. Adama saa ye sɔɔ, na nuki sankire too. Na n nuki sankirare nge mē. ² Yera sina boko u man bikia u nēē, amona nēn wuswaa ya ka burisine mē. Na barɔwa? Nuku sankira nirà na mɔ mē.

Yera na nanda too. ³ Adama ka mē, na kpīa na nūn sɔɔwa na nēē, yinni, wunɛn wāaru tu dakaa da. Na n kpē na kun nuki sankire. Domi wuu gēn mi ba nēn sikadoba sika ga kua bansu. Ma gen gbārarun gamboba ba dɔɔ mwaakira.

⁴ Sina boko u man bikia u nēē, mba na kī u man kua.

Yera na yande Wɔrukoo kana. ⁵ Ma na nūn wisa na nēē, yinni, à n ka man nɔnu geu mēera, a de n wura Yudaban

temɔ wuu gèn mi ba nɛn sikadoba sika kpa n gu bani n seeya.

⁶ N deema sina boko ka win kurɔwa ba sɔ dɔma te. Yera u maa man bikia u nɛɛ, sɔ nyewa kon ko mi. Saa yerà kon wurama.

Ma na nùn sɔwa saa ye kon wurama. Ma u wura n da. ⁷ Yen biru, na nɛɛ, sina boko, na nun kanamɔ, a man tireru wɛɛyɔ tem yɛro be ba wāa Efaratin sɔ duu yeru gian sɔ bu ka man deri n turi Yudaɔ. ⁸ Mɛya na maa kī a man tireru garu wɛ Asafun sɔ wi u sāa sina bokon dāa kōso kpa u man dāa kē n ka dii te ta wāa sāa yerun bokuɔn gamboba ko ka wuu gen gbāraru gamboba ka sere diru mi nɛn tii ko na n wāa.

Yera sina boko u man tire ni kpuro wɛ. Domi Gusunɔ u wāa ka nɛ. ⁹ Ma u tabu sinambu ka maasɔbu gɔsa bu ka man yōsiri. Yera na seewa na da na tem yɛro be deema be ba wāa sɔ duu yeru gia mi. Ma na bu sina bokon tire ni wɛ. ¹⁰ Sanam mɛ Sambala wi u sāa Horoni ka win sɔm kowo Tobiya wi u sāa Amōni ba nua ma na wee n ka Isireliba gea kua, yera ben nuki sankira too.

Nēemi u mɛrimɔ

mi gbārara sankira

¹¹ Sanam mɛ nɛ Nēemi na tunuma Yerusalemɔ, na sinawa gina sɔ ita.

¹² Na n̄ goo sɔwa ye Gusunɔ nɛn Yinni u man sɔwa n ko Yerusalemun sɔ. Yen biru, na seewa wōkuru ka tumbu gabu. Na n̄ yaa saberu garu sue ma n kun mɔ keteku ge na sɔni. ¹³ Wōku suunu sɔ, na yara saa kōnnɔ ge ga wāa wōwa gian di na da bwiaɔ ye ba mɔ Yaa gɔba ka maa sere kōnnɔwɔ mi ba ra kubanu yari. Ma na Yerusalemun gbāra te mɛera mɛera, na wa ta kurunu mɔ. Ma ten gamboba ba dō mwaakira. ¹⁴ Ma na da kōnnɔ ge ga wāa bwia ye ba gban bokuɔ ka sere sina bokon bwiaɔ. Adama ayeru garu sari mi nɛn keteku ga koo ka sara.

¹⁵ Ma na kpa ka Sedoronin wōwa gia na ka gbāra te mɛeri mɛrimɔ sere na ka tunuma kōnnɔ ge ga wāa wōwa giaɔ mìn di na raa ka yara.

¹⁶ Saa ye sɔ, wuun siri kowobu ba n̄ yɛ mi na da ka ye na mɔ. Domi na n̄ Yuu goo gāanu sɔwa baa ka yāku kowobu ka wuun bukurobu ka sere tem mɛn kparobu. ¹⁷ Adama ye na wurama na bu sɔwa na nɛɛ, bɛn tii i wa nge mɛ Yerusalemu ya sāa. Wee ya bansu kua. Ma yen gbāraru gamboba ba dō mwaakira. Yen sɔ, su yen gbāra te seeya kpa sa kun maa wāa sekuru sɔ.

¹⁸ Ma na bu sɔwa nge mɛ Gusunɔ nɛn Yinni u man kōsu ka ye sina boko Aatasɛsi u man kua. Yera be kpuro ba yande nōgiri sua ba nɛɛ, su se su gbāra te bani.

Ma ba dam kēna ka gari yi. ¹⁹ Adama Sambala wi u sāa Horoni ka win sɔm kowo Tobiya wi u sāa Amōni ka Gesemu wi u sāa Daarubu ba yen labaari nua. Yera ba sun yaakoru torua. Ma ba sun bikia ka gendu mba sa mɔ mi. Sa kasuwa su sina boko seesi?

²⁰ Ma na bu wisa na nɛɛ, Yinni wi u wāa wōllo wiya u koo sun nasara wɛ. Bɛɛ win sɔm kowobu sa ko sewa su wuu ge bani. Adama bɛɛ, i n̄ baa mɔ ge sɔ, i n̄ maa gāanu mɔ i gere mi. I n̄ ko mam bweseru garu deri tèn sɔ ba koo bɛɛ yaaya.

Yuuba ba Yerusalemun

gbāraru bana seewa

3

¹ Yera yāku kowo tɔnwero Eliasibu u seewa ka yāku kowo be ba tie, ba kōnnɔ ge ba mɔ Yāanun gani seeya. Ma ba yi sārasia ba yi nɛnɛm ka yāku yāki. Yen biruwa ba yen gamboba doke. Saa min di, ba maa gbāraru sɔnwa Mɛan kōsu yerun di sere n ka girari kōsu yee te ba mɔ Hananɛliɔ. Ma ba maa ten tii sārasia. ² Yera Yerikogibu ka Sakuri Imirin bii ba sɔmburu kua Eliasibun bokuɔ. ³ Senaagibu ba bu somi ba ka kōnnɔ ge ba mɔ Swɛɛ bana. Ba gen kadiriba kua ka gen kākɔrɔba. Ma ba ye kpuro doke gambo ye sɔ. ⁴ Ben bokuɔ Meremɔtu, Urin bii, Hakɔtun debubu, u maa somi sɔmbu te sɔ. Ben bokuɔ maa Mɛsulamu, Berekian bii, Mɛsesabelin

debubu u maa somi sōmbu te sō. Ben bōkuo, Sadōku, Baanan bii u maa somi sōmbu te sō. ⁵ Ben bōkuo, Tekoagibu ba maa na bu ka somi sōmbu te sō. Adama ben wirugiba yina bu sōmbu ten kparobu wiru kpīya.

⁶ Yoyada Paseakin bii ka Mesulamu Besodian bii ba kōnnō ge ba mō Yesana sōnwa ba bana. Ba gen kadiriba kua ka gen kōkōrōba ka sere maa gen sēretii. ⁷ Be ba maa sōmburu kua ben bōkuo be wee, Melatia Gabaonigii ka Yadoni Mēronōtugii ka Gabaonigibu ka Misipagibu. Beya ba bana n ka girari tem yēron dirō wi Babilonin sina boko u yi mi. ⁸ Ben bōkuo be ba maa somi wee, Usieli, Harayan bii wi u s̄aa wuran sām kowobun turo ka Hanania wi u s̄aa turare kowobun turo. Ba ben sōmburu kua ba ka da sere mi Yerusalemun gbāraru ta yasum sosi. ⁹ Ben bōkuo Refaya, Hurin bii wi u s̄aa Yerusalemun bee tian kparo u maa somi sōmbu te sō. ¹⁰ Benin bōkuo maa, Yedaya, Harumafun bii u gbāraru sōnwa u bana te ta w̄aa win yēnun dee deeru. Yen biru Hatusi, Hasanian bii u bana u swēesi. ¹¹ Maakiya, Harimun bii ka Hasubu, Pasati Mōabun bii ba maa gbāra ten gam sōnwa ka kōsu yee te ba mō Pēen d̄sō sōru yeru. ¹² Benin bōkuo Salumu, Halosesin bii wi u Yerusalemun wōo beri tia kpare u maa somi ka win bii wōndiaba. ¹³ Hanuni ka Sanōagibu ba kōnnō ge ga w̄aa wōwa gia sōnwa ba gu bana ba gen kadiriba ka gen kōkōrōba ka gen sēretii doke. Mi ba bana mi, n kuawa gōm soonu nōrōbu (1.000) ba ka girari kōnnō gēn min di ba ra kubanu yari. ¹⁴ Maakiya Rekabun bii wi u s̄aa Bēti Hakerēmūn beran tem yēro u kōnnō gēn min di ba ra kubanu yari sōnwa. Ma u gen kadiriba kua u doke ka gen kōkōrōba ka sere maa gen sēretii.

¹⁵ Saluni, Kolohose Hoseen bii, Misipan tem yēro u kōnnō gēn mi gia bwia w̄aa sōnwa u gen kadiriba kua ka gen kōkōrōba ka gen sēretii. Yen biru u Siloen yērun gana bana u ka na sere sina bokon saadiēn ganan bōkuo ka yōotia ye ba kua ba ra ka de sina boko

Dafidin wuu gia. ¹⁶ Win bōkuo Nēemi Asibukun bii, wi u Bēti Surin bee tia kpare u gbāraru sōnwa u ka da sere Dafidi ka wigibun siku yērō ka mi ba bwii gba ka sere mi tabu durōbun dira w̄aa. ¹⁷ Win bōkuo Lefiban bweseru ta maa bana saa min di. Wi u s̄aa ben wirugii wiya Rehumu, Banin bii. Yen biru Hasabia wi u s̄aa Keilan bee tian kparo u maa sōnwa ye ya w̄aa win bera gia. ¹⁸ Ben bōkuo win mēro bisibu ba maa sua min di. Wi u bu kpare wiya Bafai, Henadadin bii. Wiya u maa Keilan bera ye ya tie kpare. ¹⁹ Ben bōkuo Esēē, Yosuen bii, Misipan sunō u maa sua min di u ka da sere mi ba ra tabu yānu bere gbāraruun goo gōmkirō. ²⁰ Win bōkuo Baruku, Sabain bii u maa sua min di u bana saa goo gōmkii ten min di n ka girari yāku kowo tōnwero Eliasibun dii kōnnōwō. U sōmbu te kua ka kīru. ²¹ Saa min di, Mēremōtu, Urin bii, Hakōtun debubuwa u maa bana saa Eliasibun dirun kōnnōn di sere ka dii ten bera giō.

²² Win bōkuo yāku kowo be ba w̄aa Yerusalemun baru kpaanō ba maa begia bana. ²³ Ben bōkuo Bēnyamēē ka Hasubu ba maa sōnwa ba bana ben dian dee deeru. Ma Asaria Maaseyan bii, Ananian debubu u maa bana win dirun bōkuo. ²⁴ Ben bōkuo Binui, Henadadin bii u maa bana saa Asarian dirun di sere ka gbāra ten goo gōmkirō. ²⁵ Pala, Usain biiwa u maa sōnwa goo gōmkii ten dee deerun di n ka da wuu kōsobun dirō te ta sina kpaaru mēera pirisōm dirun bōkuo. Min diya Pedaya, Pareōsin bii u maa sōnwa. ²⁶ Nētini be ba w̄aa gungunō ba maa sōnwa ba bana ba ka da kōnnōwō ge ga w̄aa nīm gia s̄sō yari yeru gia wuu kōsobun dirun dee deeru. ²⁷ Ben bōkuo Tekoagibu ba maa sōnwa ba bana wuu kōsobun dii bakarun dee deerun di n ka da gana ye ya w̄aa gungurō.

²⁸ Kōnnō gēn min di dumi ra ka du, yāku kowo ben baawurewa u mi sōnwa u bana win dirun dee deeru. ²⁹ Ben bōkuo Sadōku, Imērin bii u sōnwa u bana win dirun dee deeru. Ma Semaya, Sekanian bii wi u s̄aa kōnnō ge ga w̄aa s̄sō yari yeru gian kōso

u maa sɔnwa u bana. ³⁰ Win bɔkuɔ Hanania, Selemian bii ka Hanuni, Salafun bii nɔɔba tiase be, ba maa seewa ba gbāra ten gam sɔnwa. Ma Məsulamu, Berekian bii u maa sɔnwa win dirun dee deeru. ³¹ Win bɔkuɔ Maakiya wuran sɔm kowobun turo u maa sɔnwa u ka da Nətiniba ka tenkuban yenusɔ Mifukadin kɔnnɔn dee deeru sere ka dii tɛra ye ya wāa gbāraran goo gɔmkirɔ. ³² Wurand sɔm kowo be, ka tenku be, ba maa sɔnwa dii tɛra yen min di sere n ka da kɔnnɔwɔ ge ba mɔ Yāanu.

Yiberɛba

ba kī bu sɔmbu te yārasia

³³ Sanam mɛ Sambala ka wigibu ba nua ma bɛsɛ Yuuba sa gbāra te banimɔ, yera ba mɔru seewa ka dam. ³⁴ Ma ba sun yaakoru mɔ Samarin tabu kowobun wuswaaɔ ba mɔ, mba Yuu wɔnwɔndo beni ba mɔ. Sa ko bu deriwa bu ben sɔmbu te kɔ? Sa ko bu deriwa bu Gusunɔ ben Yinni yākuru kua? Sa ko wura bu sɔmbu te wiru go? Sa ko wurawa bu maa ban si seeya sɔn kpenu dɔɔ mwaakira kpuro mi?

³⁵ Tobiya wi u sāa Amɔni u wāa win bɔkuɔ. Ma u nɛɛ, bana yeren bwesera ba mɔ mɛ. Gana ye demaku gā n yɔɔwa ya koo wɔruma mi?

³⁶ Yera nɛ Nēemi na nɔɔgiru sua na nɛɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a swaa dakio a nɔ nge mɛ bɛsɛn yiberɛba ba sun yaakoru mɔ. A de ben yaako ten are yi wəri ben wiru wɔllɔ. A de bu ben yānu gura bu bu yoru mwɛeri bu ka da tem tukumɔ. ³⁷ A ku bu ben durum wɔka, domi ba sun wɔnwa gbāra te sa banimɔn sɔ.

³⁸ Nge mɛya sa ka gbāra te kpuro bana sere ten gunum bɔnun saka. Be ba sɔmbu te kua, ba tu kuawa ka nuku tia.

4

¹ Sanam mɛ Sambala ka Tobiya ka Daarububa ka Amɔniba ka Asidɔdugibu ba nua ma Yerusalemun gbāra ten sɔmbura sīimɔ, ba maa ten kuu dabinu kɔrumɔ, yera ba mɔru bɛsira too. ² Ma ba nɔɔ tia kua bu ka Yerusalemu wəri kpa bu yen tɔmbu

burisina. ³ Yera sa Gusunɔ bɛsɛn Yinni kana ma sa gbāra te kɔsu sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru. Sa yiberɛ be mara. ⁴ Adama Yudaba ba gerumɔ ba mɔ, gbāra ten wɔrumaan tem kusanu nu kpā

sere bɛsɛn sɔm kowoba wasira ka nin gurabu.

Sa n kpɛ su tu bani.

⁵ Ma bɛsɛn yiberɛba ba tamaa sa n ben baaru nɔɔmɔwa, sa n maa bu wasi sere dɔma te ba koo sun wəri bu go kpa bu bɛsɛn sɔmbu te yārasia.

Nēemi u tɔn be ba sɔmburu mɔ

tabu yānu wɛ

⁶ Yuu be ba wāa bɛsɛn yiberɛban suunu sɔɔ ba na ba sun sɔɔwa nɔn dabinu kari ye ya wee saa yiberɛ ben min di ka sere min di ba koo sun wɔrima. ⁷ Yen sɔna na tɔmbu tabu yānu wɛ ben baawure ka win takobi ka win yaasa ka win tendu. Ma na bu yi yi bwese kɛra ka bwese kɛra gbāraran biruɔ mi ba n gina banɛ. ⁸ Ma na seewa na bukurobu ka siri kowobu ka tɔn be ba tie sɔɔwa na nɛɛ, i ku ben bɛrum ko. I yaayo ma Yinni Gusunɔ u kpā. Wiya ba koo nasia. I tabu koowo bɛɛn mɛro bisibun sɔ ka bɛɛn bibun sɔ ka bɛɛn kurɔbun sɔ ka sere bɛɛn yenusun sɔ.

⁹ Yen biru, bɛsɛn yiberɛba ba nua ma ba sun sɔɔwa ye ba mɔ kpuro. Gusunɔ u maa ben himbaba kam koosia. Ma baawure u wura mi u raa sɔmburu mɔ. ¹⁰ Saa dɔma ten di, nɛn sɔm kowobun sukum mu ra n sɔmburu mɔwa kpa be ba tie ba n yaasi ka tɛrenu ka tɛnnu bɛki kpa ba n yabe tarakpenu doke. Kpa bɛsɛn wirugibu ba n sun dam kɛmɔ. ¹¹ Be ba maa gbāra te banimɔ ka be ba kpenu guramɔ, ba ra n nɔm teuɔ tabu yānu nɛniwa kpa ba n ka teu sɔmburu mɔ. ¹² Ben baawure u ra n win takobi sārusiɛwa pɔraɔ. Wi u ra kɔba so, wiya u ra n man swīi. ¹³ Ma na bukurobu ka siri kowobu ka sere tɔn be ba tie mi sɔɔwa na nɛɛ, bɛsɛn sɔmbu te, ta kpā. Wee sa yarine baama kpuro. Goo kun ka goo turuku gbāra ten sɔmburu sɔɔ. ¹⁴ Yen sɔ, i n kɔban swīi nua, i mɛnnama nɛn

mi bera gee i yen swīi yi nua. Gusunō besen Yinni u koo sun sanna.

¹⁵ Nge mēya sa ka sōmbu te mō. Besen sukum mu yaasi nēni saa bururun di sere ka wōkura. ¹⁶ Na maa wure na bu sōwa na nē, baawure u kpunō Yerusalemun nukura ka win sōm kowobu kpa su dom se wōkuru sa n yiberēba mara. Kpa su sōmburu ko sō sō. ¹⁷ Ma nē Nēemi ka nēn mēro bisibu ka nēn sōm kowobu ka nēn kāsobu be ba man swīi, bese kpuro sa n besen yānu potira. Ma baawure u win tabu yānu ka win nim nēni.

Nēemi u taki kpeesia

5

¹ Sōo teeru, Yuuban tōn durōbu ka ben tōn kurōbu ba ka begibu gabu mōru mō. ² Gaba gerumō ba mō, bese ka besen bibu, sa dabi. Yen sō, sa alikaman bukata mō ye sa ko di sa n ka wāa. ³ Gaba maa gerumō ba mō, sa besen gbea ka besen resēm gbaanu ka mam besen dia tōruba yīimō su ka alikama wa gōorun saa. ⁴ Gaba maa gerumō ba mō sa gobi bōkurawa besen gbean dīanu sōo su ka wa su Babilonin sina bokon wōo gobi kōsia. ⁵ Adama bese kpuro sa sāawa bwese teeru. Besen bibu ka ben bibu tia yera. Adama ba sun tilasi mō su ka besen bibu yoru kpē. Besen bii wōndia dabiru ta mam wāa yoo te sōo kō. Sa n maa kpē su gāanu ko domi wee ba besen gbea ka besen resēm gbaanu tōruba mwa.

⁶ Sanam mē na ye kpuro nua, ka tōn ben weewee ni ba mō, yera mōru man mwa gem gem. ⁷ Ma na gōru doke n bukuro be, ka siri kowo be gerusi. Ma na be kpuro sokusia ba mēna. Na bu bikia na nē, amōna i ka bēen mēro bisibu gāanu bōkuramō i nim dokemō. ⁸ Ma na bu sōwa na nē, sa bēen mēro bisi be ba tii tōn tukobu dōre yakia ka dam mē sa mō. Yera bēen tii i maa bu dōramō bēen tii tiinē sōo?

Ma ba mari ba n maa gāanu wisa.

⁹ Na maa wure na nē, ye i mō mi, ya n wā. Ya weene i n Gusunō nasie, kpa bwese tukunu nu ku sun wōmē.

¹⁰ Nēn tii ka nēn tundo bisibu ka nēn

sōm kowobu sa tōn be gobi ka alikama bōkura. Adama su bu ye kpuro deria.

¹¹ N n mēn na, i doo saa gisōn di i ben gbea ka ben resēm gbaanu ka ben dia ye i tōruba mwa wesia. Kpa i maa are yin tii bu wesia yi i bu mwaari gobi yi i bu bōkura sōo ka alikama sōo ka tam sōo ka sere maa gum sōo.

¹² Ma ba man wisa ba nē, sa ko ye wesia. Sa n maa bu gāanu mwaarimō. Sa ko kowa nge mē a gerua.

N deema na yāku kowobu sokusia. Ben wuswaaara ba nōo mwēē ni kua ka bōri. ¹³ Yen biru na nēn yaberu nēnu na kpara ma na nē, wi u kun win nōo mwēeru yibie, Gusunō u yēro kparo nge mēsum kpa u yēro yara win yenun di. U de yēron dukia yu doona kpa u yōra nōm dira.

Ma be kpuro ba wura ba nē, ami, n yēro koowo mēsum.

Ma be kpuro ba Yinni Gusunō siara. Yen biru ba ben nōo mwēē ni yibia.

¹⁴ Saa sina boko Aatasesin bandun wōo yēndun diya u man kua Yudaban kparo sere n ka girari win bandun wōo tēna ka yiru. N kuawa mi wōo wōkura yiru. Saa ye kpuro sōo, nē ka nēn mēro bisibu sa n tem yērorun gāanu mwaare. ¹⁵ Adama n sere tunuma mi, kparo be ba raa wāa mi, ba ra tōmbu wōo gobi burewa n kpā kpa bu bu dīanu mwaari ka tam ka sere maa sii geesun gobi weeru. Yen biru, ben sōm kowobu ba ra n tōmbu dam dōremōwa. Adama nē, na n kue mē, yēn sō na Gusunō nasie. ¹⁶ Besen tiiwa sa sōmburu kua sa ka gbāra te sōnwa. Sa n maa gberu garu dwa besen tiin sō. Nēn sōm kowobu kpurowa ba ka man sōmbu te kua. ¹⁷ Ka mē, Yuuba ka ben wirugibu be ba ra di nēn yēnuo, ba sāawa wunaa weeru ka wōkuru ka sere maa sōo be sa ra wa tem tukum di. ¹⁸ Tōo baatere naa na ra de bu go ka yāanu nōoba tia ni nu gea sāa ka sere maa gue. Yen biru sōo wōkuru ka sōo wōkura, ba ra ka man tam naawe. Ka mē, ye kpuro sōo, na n tōmbu tem yērorun gāanu bikiare. Domi ben ye ba mō ya kpā kō.

¹⁹ Yinni Gusunɔ, a man yaayo ye na tɔn be kuan sɔ, kpa a ka man nɔnu geu mɛeri.

Yiberɛba ba maa kpam seewa

6

¹ Sambala ka Tobiya ka Gesemu wi u sɛa Daarubu ka sere besen yiberɛ be ba tie ba nua ma sa gb̃ara te kpuro sɔnwa, ten gambobara ba tie. ² Yera Sambala ka Gesemu ba man gɔria ba nɛɛ, n na su wesiana ko Kefirimuɔ Onɔn wɔwaa. N deema kɔsa tɔn be, ba bwisika bu man kua. ³ Yera na maa bu gɔria na nɛɛ, na sɔmburu mɔ ta kp̃a, na n kp̃ɛ n tu deri n na. Domi na n tu deri ta koo yɔra.

⁴ Yera ba man gɔria mɛsum sere nɔn nne. Adama gari tee yiya na ra bu wisi. ⁵ Yera Sambala u maa man win sɔm kowo gɔria nɔn nɔɔbuse. Sɔm kowo wi, u tireru neni te ba n wukiri. ⁶ Wee ye ya yorua tire te sɔɔ. Ta nɛɛ, Gesemu u nɛɛ, labaari gaa ya nɔramɔ bwesenu sɔɔ. Yera wunɛ ka wunɛgibu i be sɔɔru kpa i ka tii yina. Yen sɔna a gb̃ara te seeyamɔ. Wunen tii a k̃i a be ko ben sina boko. ⁷ A mam be Gusunɔn sɔmɔbu gɔsa be ba koo kp̃ara Yerusalemuɔ ma a kua Yudaban sina boko. Tɛ, a n yɛ ma n n tɛemɔ sina boko u ka labaari ye nɔ. Yen sɔ, a na su wesiana sannu. ⁸ Ma na Sambala wisa na nɛɛ, weesa a mɔ. Wuna a wunen gari sekumɔ. ⁹ Besen yiberɛ be, ba kookari kua bu ka sun nandasias. Ba tamaa sa ko mwia kpanawa su sɔmbu te deri.

Tɛ, Yinni Gusunɔ a man dam kɛɛyɔ sɔmbu te sɔɔ.

¹⁰ Yen biru, na wura na Semaya Delayan bii Mɛhetabelin debubu deema. N deema u raa tii kenusi ma u nɛɛ, su da sannu Yinni Gusunɔn sɛa yerɔ sere sɔɔwɔ su kuke. Kpa su tii gamboba kenusi. Domi yiberɛ be, ba wee bu nɛ, Nēemi go wɔkuru. ¹¹ Ma na nɔn wisa na nɛɛ, tɔnu wi sɛa nge nɛ u koo maa duka su yiberɛban wuswaaɔ? Nge wara u koo du Yinni Gusunɔn sɛa yerɔ u yari wasiru. Na n duɔ mi.

¹² Domi na tuba ma n n Gusunɔ u nɔn gɔrima. Adama u win gari geruawa yɛn sɔ Sambala ka Tobiya ba

nɔn gobi kɔsia u ka ye ko. ¹³ Tɔn be, ba tamaa u n kua mɛ, kon berum ko kpa n win gere sw̃i n wɔri durum sɔɔ, kpa bu nɛn ỹsiru sanku n bɛɛɛ bia.

¹⁴ Yinni Gusunɔ, a de a n yaaye ye Tobiya ka Sambala ka Gusunɔn sɔmɔ Nɔadia tɔn kurɔ wi, ba kua ka sere Gusunɔn sɔmɔ be ba tie ba kasu bu man berum tia.

¹⁵ Sa gb̃ara ten bana kpawa suru wi ba mɔ Elulun sɔɔ yɛnda nɔɔbuse sɔɔ. Sa sɔmbu te kuawa sɔɔ weeraakuru ka yiru. ¹⁶ Sanam mɛ besen yiberɛba ka bwese ni nu ka sun sikerene ba nua sa gb̃ara te seeya, yera ba berum soora. Ma sekura bu mwa. Saa ye sɔɔra ba tuba ma Yinni Gusunɔwa u dera sɔmbu te, ta koorɔ.

¹⁷ Sanam mɛ sa bana ye mɔ, Yudan wirugibu gabu ka Tobiya ba ra n tirenu kuanammewa kiri kiri. ¹⁸ Domi Yuu dabira ta nɔɔ tia kua ka wi, ka b̃ori yɛn sɔ u Yuu wi ba mɔ Sekania, Aran biin bii wɔndia sue kurɔ. Mɛya maa Tobiyɔn bii Yokanani u Yuu wi ba mɔ Berekia, Mɛsulamun biin bii wɔndia sue kurɔ. ¹⁹ Ba ra n mam wi, Tobiyɔn gea gerumɔwa nɛn wuswaaɔ kpa bu da bu nɔn nɛn gari swaa gurea. Tobiya wi, u ra n man tirenu kuammewa u ka man nandasias.

Nge mɛ ba koo ka Yerusalemu kɔsu

7

¹ Sanam mɛ sa gb̃ara te bana sa kpa sa ten gamboba doke, yera sa be ba ra kɔnnɔsu kɔsu doke ben sɔma sɔɔ ka sere maa wom kowobu ka Lefi be ba tie. ² Ma na nɛn mɔɔ Hanani wooda wɛ u Yerusalemu kp̃ara, wi ka Hanania, wi u sɛa Yerusalemun gb̃ara kɔsobun wirugii. Durɔ wi, u tɔn be ba tie kere. Domi u sɛa naanɛgii ma u Gusunɔ nasie. ³ Na bu sɔɔwa na nɛɛ, ba n Yerusalemun kɔnnɔsu keniamɔ ma n kun mɔ sɔɔ u yaɔ. Yoka ba koo su kenewa kɔnnɔ kɔsobu bu sere doona. Yen biru, ba koo Yerusalemugibu bikia bu wuu kɔsu, ben baawure u n yɔ win dii kɔnnɔwɔ.

Yuu be ba wura ben temɔ

⁴ Baa mɛ Yerusalemu ya kp̃a, ya maa yasɔ, yen tɔmbu ba n dabi, ba n maa dia banɛ. ⁵ Yera Yinni Gusunɔ u doke

nēn gōruo n bukurobu mēnna ka siri kowobu ka wuun tōmbu n ka bu gari gari. Ma na tireru garu wa tē sō ba tōmbun yīsa yorua nge mē ben baawuren bweserun tōka sāa. Bera be ba gbia ba wurama Babilonin di. Ye na wa ba yorua wee.

⁶ Tōn be Babilonin sina boko Nēbukanēsaa u yoru mwēera u ka da win mi, ben dabiru ta wurama Yerusalemū Yudan temō. Ma ben baawure u da win wuu. ⁷ Wee be ba tōn be kparama. Bera Sorobabēli ka Yosue ka Nēemi ka Asaria ka Ramia ka Nakamani ka Maadose ka Bilisani ka Misipaa ka Bigifai ka Nehumu ka Baana. Tōn ben geeru ka ben bwese kerin yīsa wee.

⁸ Pareōsin bweseru sō, ba sāawa tōmbu nōrōbun suba yiru ka wunōbu ka wata ka wākura yiru (2.172).

⁹ Sefatian bweseru sō, ba sāawa tōmbu gooba wunōbu ka wata ka wākura yiru (372).

¹⁰ Aran bweseru sō ba sāawa tōmbu nata ka weeraakuru ka yiru (652).

¹¹ Pakati Mōabun bweseru sō, ba sāawa tōmbu nōrōbun suba yiru ka nēnē ka wākura nōōbu ka ita (2.818). Ba sāawa Yosue ka Yoabun sikadominu.

¹² Elamun bweseru sō, ba sāawa tōmbu nōrōbu ka goobu ka weeraakuru ka nne (1.254).

¹³ Satun bweseru sō ba sāawa tōmbu nēnē ka weeru ka nōōbu (845).

¹⁴ Sakain bweseru sō, ba sāawa tōmbu nata ka wunōbu ka wata (760).

¹⁵ Binuin bweseru sō, ba sāawa tōmbu nata ka weeru ka nōōba ita (648).

¹⁶ Bebain bweseru sō, ba sāawa tōmbu nata ka yenda nōōbu ka ita (628).

¹⁷ Asigadin bweseru sō, ba sāawa tōmbu nōrōbun suba yiru ka gooba wunōbu ka yenda yiru (2.322).

¹⁸ Adonikamun bweseru sō, ba sāawa tōmbu nata ka wata ka nōōba yiru (667).

¹⁹ Bigifain bweseru sō, ba sāawa tōmbu nōrōbun suba yiru ka wata ka nōōba yiru (2.067).

²⁰ Adinin bweseru sō, ba sāawa tōmbu nata ka weeraakuru ka nōōbu

(655).

²¹ Atēen bweseru sō, be ba sāa Es-ekiasin yēnugibu ba sāawa tōmbu wunōbu yiru sari.

²² Hasumun bweseru sō, ba sāawa tōmbu gooba wunōbu ka yenda nōōbu ka ita (328).

²³ Bēsain bweseru sō, ba sāawa tōmbu gooba wunōbu ka yenda nne (324).

²⁴ Harifun bweseru sō, ba sāawa tōmbu wunōbu ka wākura yiru (112).

²⁵ Gabaonigibu ba sāawa tōmbu wēnē ka wākura nōōbu (95).

²⁶ Betelehemugibu ka Nētofagibu ba sāawa tōmbu wunaa wēnē ka nōōba ita (188).

²⁷ Anatōtugibu ba sāawa tōmbu wunaa teeru ka nōōba ita (128).

²⁸ Bēti Asimafetigibu ba sāawa tōmbu weeru ka yiru (42).

²⁹ Kiriati Yarimu ka Kefiragibu ka Beerōtugibu ba sāawa tōmbu nata ka wunaa weeru ka ita (743).

³⁰ Ramagibu ka Gebagibu ba sāa tōmbu nata ka yenda tia (621).

³¹ Mikimasigibu ba sāawa tōmbu wunaa teeru ka yiru (122).

³² Bēteligibu ka Ayigibu ba kua tōmbu wunaa teeru ka ita (123).

³³ Nēbo yēnōgibu ba sāawa tōmbu weeraakuru ka yiru (52).

³⁴ Elamu wionōn yēnugibu ba sāawa tōmbu nōrōbu ka goobu ka weeraakuru ka nne (1.254).

³⁵ Harimun yēnugibu ba sāawa tōmbu gooba wunōbu ka yendu (320).

³⁶ Yerikogibu ba sāawa tōmbu gooba wunōbu ka weeru ka nōōbu (345).

³⁷ Lodugibu ka Hadidigibu ka Onōogibu ba sāawa tōmbu nata ka wunaa teeru ka tia (721).

³⁸ Senaagibu ba sāawa tōmbu nōrōbun suba ita ka nēnē ka wunaa teeru ka wākuru (3.930).

³⁹ Wee tōn be ba wāa yāku kowobun bweseru sō. Yosuen bweseru sō, Yedayan yēnugibu ba sāawa nēnē ka wunaa wata ka wākura ita (973)

⁴⁰ Imērin yēnugibu ba sāawa tōmbu nōrōbu ka weeraakuru ka yiru (1.052).

⁴¹ Pasurin yēnugibu ba sāawa tōmbu nōrōbu ka goobu ka weeru ka nōōba yiru (1.247).

⁴² Harimun yenuḡibu ba sāawa tumbu nārābu ka wākura nāabu ka yiru (1.017).

⁴³ Lefiban wuuru sō, be ba sāa Yosue ka Kadimiēlin bweseru, Hodifan sikadominu, ba sāawa tumbu wata ka wākura nne (74).

⁴⁴ Asafun yenuḡii be ba ra womu ko sāa yerō, ba sāawa tumbu wunaa weeru ka nāaba ita (148).

⁴⁵ Be ba sāa gbārārun kōnnō kōsobu ba ka sāa Salumun yenuḡibu ka Atēba ka Talumāba ka Akububa ka Hatitaba ka sere Sobaiba ba sāawa tumbu wunaa weeru yiru sari (138).

⁴⁶ Nētiniban bweseru sō, be ba ra sāa yerun sōmburu ko ben sikadobara Siha ka Hasufa ka Tabātu ⁴⁷ ka Kērōsi ka Sia ka Padoni ⁴⁸ ka Lebana ka Hagaba ka Salumai ⁴⁹ ka Hananu ka Gideli ka Gasaari ⁵⁰ ka Reaya ka Resini ka Nēkoda ⁵¹ ka Gasamu ka Usa ka Paseaki ⁵² ka Besai ka Mehunimu ka Nēfisimu ⁵³ ka Bakibuki ka Hakufa ka Haahuru ⁵⁴ ka Basiliti ka Mēhida ka Haasa ⁵⁵ ka Baakōsi ka Sisera ka Tamaki ⁵⁶ ka Nētisa ka Hatifa.

⁵⁷ Be ba sāa Salomōn sōm kowobun bibun sikadoba, bera Sotai ka Sofereti ka Perida ⁵⁸ ka Yaala ka Daakoni ka Gideli ⁵⁹ ka Sefatia ka Hatili ka Pokereti Hasebaimu ka Amō.

⁶⁰ Nētini be, ka Salomōn sōm kowobun bii be, be kpuro ba kuawa mi tumbu gooba wunābu ka wēne ka wākura yiru (392).

⁶¹ Be ba yoru wōma saa Teli Melakin di ka Teli Hasaan di ka Kerubu Adonin di ka Imērin di ba n kpīa ba ben tondon yenu gie, ba n maa kpīa ba ben bweserun tōka wunanē bu ka sōsi ma ben tii ba sāawa Isireliba. ⁶² Ben wirugiba Delaya ka Tobiya ka Nēkoda. Be kpuro ba sāawa tumbu nata ka weeru ka yiru (642).

⁶³ Yāku kowobu sō, gaba maa wāa be ba n kpīa ba ben bweserun tōka wunanē. Bera Hobayan bibun bweseru ka Hakōtugiru ka Baasilaigiru. Ba bwese te soka Baasilai yēn sō ben sikado u Baasilai Galadigiin bii wōndia sua kurō. ⁶⁴ Bera ba ben bweserun tōka kasu ba bia. Ma ba bu yara

yāku sōmburun di. ⁶⁵ Ma tem mēn kparo u bu sōwa u nē, ma n kun mō yāku kowo goo u kpīa u bikiaru kua ka urimu ka tumimu ben goo kun yāku dīanu dimō.

⁶⁶ Tōn be kpuron geeru ta sāawa tumbu nārābun suba weeru ka yiru ka gooba wunābu ka wata (42.360) ⁶⁷ ben sōm kowobu baasi. Ben sōm kowo ben geeru wee, tumbu nārābun suba nāaba yiru ka gooba wunābu ka tēna ka nāaba yiru (7.337). Be sō, wom kowobu goobu ka weeru ka nāabu (245) ba wāa tōn durābu ka tōn kurābu. Ben dumin geera sāawa nata ka wunaa teeru ka wākura nāabu ka tia (736) ka sere birakōsu goobu ka weeru ka nāabu (245) * ⁶⁸ ka yooy-oosu nēeru ka tēna ka nāabu (435) ka sere kētekunu nārābun suba nāaba tia ka nata ka wunaa teeru (6.720). ⁶⁹ Yenu yērobu dabina ba kēnu kua bana yen sō. Wee ye tem mēn kparo u maa wē bana yen sō. U wuran gobi nārābu (1.000) wē ka gbēnu weeraakuru ni ba koo ka yaa yem yēka ka yāku kowobun takoba nēera wunābu ka tēna (530). ⁷⁰ Yenu yēro ben kēē ni ba kua nu sāawa wuran gobi nārābun suba yēndu (20.000) ka sii geesu kilo nārābu ka wunābu (1.100). ⁷¹ Tōn be ba tie ba maa wuran gobi nārābun suba yēndu (20.000) wē ka sii geesu kilo nārābu (1.000) ka sere yāku kowobun takoba wata ka nāaba yiru.

⁷² Yāku kowobu ka Lefiba ka gbāra kōnnō kōsobu ka wom kowobu ka Nētiniba ka sere Isireli be ba tie ben baawure u wurawa win wuu.

Esidarasi u woodan tireru gara

batuma sō

Wōn suru nāaba yirusen tō gbiikuru sō, Isireliba kpuro ba wāa ben wusō.

8

¹⁻² Suru nāaba yirusen tō gbiikii te sō, yera Isireliba kpuro ba nō tia kua ba mēna Yerusalemuō gbārārun kōnnōwō ge ba sokumō Nim kōnnō.

* **7:67** (245) - Esidasin tireru sō, 2:66, ba nē, ba dumi 736 ka birakōsu 245 mō. Adama Nēemin tireru sō, ba n ye yoru.

Ma ba Esidarasi wi u sāa wooda yēro kana u ka tireru na mi ba wooda yorua ye Yinni Gusunō u Mōwisi wē be, Isireliban sō. Ma Esidarasi u ka tire te na tōn ben wuswaa tōn kurōbu ka tōn durōbu ka bibu be ba koo kpī bu tubu ye ba gerumō gesi.

³ Ma u bu tire te gariammē saa bururun di sere ka sōo wii wōlō batuma ye ya wāa kōnnōwō ge ba sokumō Nim kōnnō. Ma be kpuro ba nūn swaa daki.

⁴ N deema ba turaru garu kua ka dāa. Miya Esidarasi u yōwa u yōra u ka tire te garimō. Ma gabu ba yō win nōm geuō. Bera Matitia ka Sema ka Anaya ka Uri ka Hilikiya ka Maseya. Gaba maa wāa win nōm dward, bera Pedaya ka Mikaeli ka Maakiya ka Hasumu ka Hasabadana ka Sakari ka Mesulamu. ⁵ Tōmbu kpuro ba nūn waamō. Domi u yōwa u bu gunum kere. Sanam mē u tire te wukia tōn ben nōni biru, yera ba seewa ba yōra. ⁶ Yera u Gusunō Yinni boko siara. Ma be kpuro ba nōma yīiya ba nēē, ami, ami! Ma ba kpuna temō ba Gusunō sāwa. ⁷ Ye ba seewa tem di, saa yera Lefi beni, Yosue ka Bani ka Serebia ka Yamini ka Akubu ka Sabetai ka Hodiya ka Maseya ka Kelita ka Asaria ka Yosabadi ka Hananu ka Pelaya, ba bu wooda ye tubusiamō. ⁸ Lefi be, ba wooda ye garimōwa sāa sāa ma ba ye tubusiamō nge mē ya koo ka tōmbu yeeri.

⁹ Sanam mē tōn be, ba tire ten gari nōmō, ba sumōwa. Adama Nēemi ben kparo ka Esidarasi wi u sāa yāku kowo ka wooda yēro ka Lefi be ba wooda ye tubusiamō mi, ba bu sōowa ba nēē, sa tōo teni yiwa su ka Gusunō besen Yinni sā. Yen sō, i ku nuki sankira i n sumō.

¹⁰ I gōsiro bēen yenusō kpa i dīa geenu di kpa i tam durom nō. Kpa i ka be ba n dīanu sōoru kue bēeginu bōnu ko. Domi sa tōo teni yiwa su ka besen Yinni sā. I ku nuki sankira. Nuku doo bi Yinni Gusunō u koo bēē wē bu koo bēē dam kē.

¹¹ Lefi be, ba maa bu nukuru yemiasia ba nēē, i sinō sēē. Sa tōo teni yiwa su ka Yinni Gusunō sā. I ku nuki sankira.

¹² Saa yera be kpuro ba gōsira ba da ben yenusō ba di ba nōra, ba ka be ba n dīanu mō beginu bōnu kua. Ma ba nuku doo bakabu kua. Domi tire te ba gara mi, ten gari bu yeeri.

Kunun tōo bakaru

¹³ Yen sisiru, yenu yērobu kpuro ka yāku kowobu ka Lefiba ba mēna Esidarasin mi, wi u sāa wooda yēro u ka bu wooda ye tubusia. ¹⁴ Yera ba wa wooda yen gaa sōo ye Yinni Gusunō u Mōwisi wē mi, ya nēē, Isireliba ba ko n da n wāawa kunu sōo bā n Kunun tōo bakaru mō suru nōoba yiruse sōo. ¹⁵ Kpa bu kpara wuu baagere kpuro sōo ka Yerusalemō bu nēē, tōmbu bu doo guunō bu olifi ye ba duura ka ye ba n duuren wurusu kasuma ka dāa wuru bakasu ka sere maa kpakpa wurusu bu ka kunu ko nge mē ya yorua wooda ye sōo.

¹⁶ Yera tōn be, ba da ba dāa wuru si kasuma ba ka kuu ni gira, gabu ben dii tēeran wōlō, gabu ben yenu yaaraō, gabu Yinni Gusunōn sāa yerun yaaraō, gabu kōnnōwō ge ba ra soku Nim kōnnō, gabu maa kōnnōwō ge ba mō Efaraimu. ¹⁷ Tōn be ba wōma yorun di mi kpuro, ba kunu girawa. Ma ba sina mi. Yen dōma te, ba nuku doo bakabu kua. Domi Isireliba ba n tōo baka te koore nge mē, saa mīn di Yosue Nunin bii u gu. ¹⁸ Ba ra wooda yen wiru garu gariwa tōo baka ten tōo baatere sere ta ka kpa. Ba tu diwa sōo nōoba yiru. Nōoba itase ma ba mēna siki siki ba ka tu wiru go nge mē wooda ya gerua.

Isireliba

ba ben durum tuuba kua

9

¹ Suru nōoba yiruse, yen sōo yenda nnese sōora Isireliba kpuro ba mēna bu ka nōo bōke. Ma ba saaki deewa ba tii tua wisi wirō nuku sankirarun sō.

² Be ba sāa Yuuba gesi, ba tii wīa tōn tukobun suunu sōon di ba na ba ben durum ka ben sikadobagia tuuba kua.

³ Yen biru, ba bu Yinni Gusunōn gari garia kōba itan saka ba yō ba swaa daki. Ma ba yīira wi, ben Yinnin wuswaaō ba suuru kana sere kōba ita maa.

4 Yera Yosue ka Bani ka Kadimieli ka Sebania ka Buni ka Serebia ka Bani goo ka Kenani ba yɔɔwa tura ten mi. Ma ba nɔɔgiru sua Gusunɔ ben Yinnin mi gia ba somiru kana. 5 Yera Lefi beni, Yosue ka Kadimieli ka Bani ka Asabinia ka Serebia ka Hodiya ka Sebania ka Petaya ba nɛɛ, i seewo i Gusunɔ bɛsɛn Yinni siara sere ka baadommaɔ.

Baawure u nùn siaro win yĩsi bɛɛrɛgirun sɔ, baa mɛ i n̄ gari yɛ yi i ko i ka nùn siara.

Kana te ba kua

6 Ma Isireliba ba kana teni kua ba nɛɛ, Yinni, wunɛ turowa a sãa Gusunɔ. Wuna a wɔllu kua ta kpã. Wuna a maa kperi kua too. Wuna a tem taka kua ka ye ya wãa mɛ sɔɔ. Wuna a nim wɔku kua ka ye ya wãa ge sɔɔ. Wuna a hunde koni kpuro wãaru wɛ. Ma kperi ka suru ka sɔɔ, ye kpuro ya nun bɛɛrɛ wɛɛmɔ.

7 Yinni Gusunɔ, wuna a Aburamu gɔsa. Ma a dera u seewa Urin di, Kaladen temɔ. Yen biru, ma a nùn yĩsi kpaaru kã Aburahamu.

8 A wa ma u sãa naanɛgii, ma a ka nùn arukawani bɔkua a nɛɛ, kaa nùn tem mɛ wɛ mɛ sɔɔ Kananiba ka Hɛtiba ka Amɔreba ka Feresiba ka Yebusiba ka Girigasiba ba wãa, kpa win bibun bweseru tu sina mi. Mɛya a maa wunɛn arukawani ye yibia.

Domi a sãawa naanɛgii.

9 Sanam mɛ bɛsɛn baababa ba wãa Egibitiɔ, a ben nɔni swãaru wa. Ba nun somiru kana, ma a ben wuri nua nim wɔku ge ba mɔ Naa yariɔ.

10 A yɛ nge mɛ Egibitigibu ba bɛsɛn baababa dam dɔre ka nuku kɔsuru. Ma a sɔm maamaakiginu kua a ka ben sunɔ ka win sina asakpɔbu ka win tɔmbu kpuro seesi. Ma a yĩsiru yara sere ka gisɔn gisɔ.

11 A dera nim mu burana bɛsɛn baaba ben wuswaaɔ.

Ma ba tɔbura tem gbebum sɔɔ. Adama Egibitigii be ba bu naa gire, a bu sure nim bwerɔ. Ma ba num a nge kpee te ba kare nim sɔɔ.

12 Sɔɔ sɔɔ, guru wii wurora a ra ka wunɛn tɔn be kpare.

Wɔkuru maa, kpa ta n ka dɔɔ yari bakaru weenɛ, ta n bu yam bururasie swaa sɔɔ.

13 A sarama saa wɔllun di, ma a ka bu gari kua Sinain guurɔ. A bu wooda gea ka sɔɔsi geenu wɛ.

14 A dera wunɛn sɔm kowo Mɔwisi u bu tɔɔ wɛrarugiru wɛ

te ta sãa nɛnɛm wunɛn sɔ. Ma a dera u bu wooda ye ya tie sɔɔsi.

15 A bu dīanu wɛɛma saa wɔllun di sanam mɛ gɔɔra bu mɔ.

Ma a dera nim mu yara kpee baan di sanam mɛ nim nɔru ga bu mɔ.

Ma a nɛɛ, bu doo bu tem mɛ mwa mɛn nɔɔ mwɛeru a bu kua ka b̄ri.

16 Adama bɛsɛn baaba be, ba tii sua ba nun seesi.

Ba n̄ wunɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ.

17 Ba swaa taaya ba wunɛn sɔm maamaakigii ni duari ni a bu kua.

Ma ba nun seesi ba tii kparo kua bu ka wura mi ba raa yoru di.

Adama ka mɛ, a n̄ bu deri.

Domi a sãawa Yinni wi u ra tɔnu suuru kue.

A wɔnwɔndu ka durom mɔ.

Wunɛn mɔru ku ra fuuku se.

Wunɛn kīru ta n̄ kpeemɔ sere ka baadommaɔ.

18 Ka mɛ kpuro, ba tii b̄uu wuraguu kua.

Ma ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ,

gera ga sãa ben yinni

wi u bu yarama Egibitin di.

Nge mɛya ba kua ba ka nun wɔnwa.

19 Adama wunɛn kīi bakarun sɔ, a n̄ bu deri ghaburɔ.

Guru wii wuro te ta bu swaa gbiiye mi,

wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ, ta n̄ bu deri.

20 Wunɛn kīrun saabu,

a bu wunɛn Hunde wɛ

ba n̄ ka bwisi mɔ.

Baadomma a ra bu dīanu wɛ ni ba ra soku manna bu di,

kpa a bu nim wē bu nō.

²¹ A bu nōri ghaburō wōō weeru,
ba n gāanu biare,
ben yānu kun gēekirare,
ben naasu kun maa māsire.

²² A bu bwese tukunu ka nin sinambu
nōmu sōndia
ka be ba ka bu sikerenen tem.
Mēya Hēsibonin tem mi Sihoni u
bandu dii
ka Basanin tem mi Ogu u bandu dii.

²³ A dera ba bibu mara ba dabia nge
kperi.

Ma a dera ba dua Kananin temō
mē a ben baababa nōō mwēeru kua.

²⁴ Ma ba Kananiba kamia
ba bu taare ba ben tem mē mwa.
Ma ba bera min sinambu ka min bwe-
senu kpuro kua nge mē ba kī.

²⁵ Ba wuu gbārarugisu mwēera ka mi
tem gem wāa,

ka yenu si su dukia mō, ka dākōba ka
resēm gbaanu,

ka olifiba ka dāa dabi dabinu nīn
marum ba ra di.

Yinni Gusunō, wunen kīrun saabuwa
ba ka di ba deba ba bōria.

Ma ba wāa doo nōōru sōō.

²⁶ Adama ka mē, ba n nūn mēm nōōwē.
Ba nūn seesiwa, ba wunen woodaba
biru kisi.

Ma ba wunen sōmōbu go go
be ba bu kirō kua bu ka gōru gōsia
bu ben daa kōsa deri kpa bu wurama
wunen mi.

Adama ba ben daa kōsa sosiwa.

²⁷ Saa yera a bu yiberēba nōmu sōndia,
ma ba bu dam dōre.

Adama ben nōni swāaru sōō, ba nūn
nōōgiru sue.

Ma a ben nōō nua saa wōllun di.

A bu tōmbu seeya

bu ka bu wōra saa yiberē ben nōman di
wunen kīi bakarun sō.

²⁸ Adama ye ba wāa bōri yēndu sōō,
ba maa wōri ben durum sōō.

Ma a bu biru kisi,
a bu yiberēba nōmu sōndia.

Yera ba maa kpam nōōgiru sua
ba nūn somiru kana.

Ma a ben nōō nua wōllun di,
a bu wōra nōn dabinu wunen kīrun
saabu.

²⁹ Yen biru, a bu kirō kua
bu wunen woodaba mēm nōōwa.
Adama ba tii sua ba n ye mēm nōōwē,

baa mē yera ya ra tōnu wāaru wē
wi u ye mēm nōōwa.

Ba swaa taayawa ba ye yina mam
mam.

³⁰ A ka bu temana wōō dabinu.
A wunen sōmōbu wunen Hunde wē
ba n ka bu kirō mō.

Adama ba n swaa daki.

Ma a bu bwese tukunu nōmu bēria.

³¹ Adama wunen kīi bakarun sō,
a n bu go, a n maa bu deri,
domi a sāawa Yinni wōnwōndugii ka
duromgii.

³² Gusunō bēsen Yinni, a kpā, a maa
dam mō.

Wuna a durom bakam mō.

Ma a wunen arukawani nēni ye a ka
sun bōkua.

A bēsen wahala mēerio ye sa mō
bēse ka bēsen sinambu ka ben sina
asakpōbu

ka wunen sōmōbu ka bēsen yāku
kowobu

saa Asirin sinambun waatin di sere n
ka gisō girari.

³³ A sāawa naanēgii.

A maa kuawa dee dee gāa ni nu sun
deema sōō.

Adama bēse, sa kuawa naanē
sarirugibu.

³⁴ Bēsen sinambu ka ben sina
asakpōbu

ka bēsen yāku kowobu ka bēsen
baababa

ba n wunen woodaba mēm nōōwē.

Ba wunen kirōba atafiiru kuawa.

³⁵ Ba n nūn sāwa.

Ba n maa ben daa kōsa deri,
baa mē a bu tem bakam wē mē mu gea
sāa,

ba kua mēn sinambu.

Ma a bu nōōri ba wāa doo nōōru sōō.

³⁶ Yen sō, bēse wee sa yoru dimō gisō
tem mē a bu wē sōō

bu ka mēn dīa geenu di.

³⁷ Dīa gee ni, nu kua sinam be ba sun
yoru diisiamōginu.

Ba sun mō bēse ka bēsen yaa sabenu.

Ba ka sun mō nge mē ba kī bēsen du-
rum sō.

Ma sa wāa nuku sankira bakanu sōō.

Isireliba ba nōō mwēeru kua

bu wooda mēm nōōwa

10

¹ Yeniba kpuron sɔna bɛsɛ Isireliba sa nɔɔ mwɛɛru kua sa yorua. Bɛsɛn wirugibu ka Lefiba ka yāku kowobu ba bɛsɛn nɔɔ mwɛɛ ten tireru nɔma dokewa.

² Be ba tire te nɔma doke, bera bɛsɛn kparo Nɛɛmi, Hakalian bii, ³ ka Sedesiasi ka Seraya ka Asaria ka Yeremi

⁴ ka Pasuri ka Amaria ka Maakiya ⁵ ka Hatusi ka Sebania ka Maluku ⁶ ka Harimu ka Meremɔtu ka Abudiasi ⁷ ka Danieli ka Ginɛtoni ka Baruku ⁸ ka Mɛsulamu ka Abia ka Miyamini ⁹ ka Maasia ka Biligai ka Semaya. Be kpuro ba sɔawa yāku kowobu.

¹⁰ Be ba sɔa Lefiba, bera Yosue, Asanian bii ka Binui, Henadadin bii ka Kadimieli ¹¹ ka ben mɛro bisibu Sebania ka Hodiya ka Kelita ka Pelaya ka Hanani ¹² ka Misee ka Rehɔbu ka Hasabia ¹³ ka Sakuri ka Serebia ka Sebania ¹⁴ ka Hodiya ka Bani ka Beninu.

¹⁵ Be ba maa sɔa wirugibu beya Pareasi ka Pakati Mɔabu ka Elamu ka Satu ka Bani ¹⁶ ka Buni ka Asigadi ka Bebai ¹⁷ ka Adoniya ka Bigifai ka Adini ¹⁸ ka Atɛɛ ka Esekiasi ka Asuri ¹⁹ ka Hodiya ka Hasumu ka Besai ²⁰ ka Harifu ka Anatɔtu ka Nebai ²¹ ka Magipiasi ka Mɛsulamu ka Hesiri ²² ka Mɛsesabɛli ka Sadɔku ka Yadua ²³ ka Pelatia ka Hananu ka Anaya ²⁴ ka Hosee ka Hanania ka Hasubu ²⁵ ka Halosesi ka Pilika ka Sobeki ²⁶ ka Rehumu ka Hasabuna ka Maaseya ²⁷ ka Akiya ka Hananu ka Anani ²⁸ ka Maluku ka Arimu ka Baana.

²⁹ Tɔn be ba tie, yāku kowobu ka Lefiba ka sɔa yerun kɔnnɔn kɔsobu ka wom kowobu ka Nɛtiniba ka sere be ba ka tii wurama tɔn tukobun min di ba Yinni Gusunɔn woodaba mɛm nɔɔwɛ ka ben kurɔbu ka bibu, be ba gesi bwisi ka yɛru mɔ, ³⁰ be kpuro ba ka ben mɛro bisibu nɔɔ tia kua be ba tɔn giroru bo. Ba nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri ba nɛɛ, ba koo Yinni Gusunɔn wooda mɛm nɔɔwa ye u bu wɛ sɔa Mɔwisin min di kpa ba n ka yi sɔmburu mɔ.

³¹ Ba nɛɛ, ba n maa ben bii wɔndiaba tɔn tukobu wɛɛmɔ bu sua kurɔbu. Mɛya ben aluwaasiba ba n maa tɔn

tukobun bii wɔndiaba suamɔ kurɔbu.

³² Mɛya ba n maa gɔanu dwemɔ tɔɔ wɛrarugiru ka tɔɔ bakanun saa sɔɔ tɔn tukobu bɔ n ka kiaru na. Ba koo maa tɔmbu yoru kara wɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ kpa ba kun gɔanu kɔsie.

³³ Mɛya ba tii wooda yiya bu kɛnu wɛ sii geesun gobi garamu nɛɛ wɔɔ ka wɔɔ bu ka Gusunɔ ben Yinnin sɔa yerun sɔmburu ko. ³⁴ Kɛɛ ni, nu ko n sɔawa ni ba koo ka pɛɛ dwe Yinni Gusunɔn yāku ninin sɔ. Niya, yāku dɔɔ mwaararuginu ka yāku ni ba ra ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ ka yāku ni ba ra ko tɔɔ baatere ka ni ba ra ko suru kpao u n yara ka yākununu ganu ka sere torarun yākununu. Kɛɛ niya nu koo maa

somi bu ka sɔa yerun sɔma baayere ko. ³⁵ Yāku kowobu ka Lefiba ka Isireliba bɛsɛ kpurowa sa tɛtɛ toba su ka wa dɔa ye sa ko n da ka nɛ wɔɔ baagere yākunun sɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔa yerɔ yen saa yɔ n tunuma. Dɔa yera ba ko n da ka yāku dɔɔ sɔre yāku yeru wɔllɔ nge mɛ ba gerua woodan tireru sɔɔ.

³⁶ Mɛya sa Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua sa nɛɛ, sa ko n da ka bɛsɛn gberun dɔa gbiikinu ka bɛsɛn dɔa marum gbiikum be ba sɔmburu mɔ yāku yerɔ naawɛ Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ ³⁷ ka bɛsɛn bii gbiikobu ka sere maa bɛsɛn yaa sabenun bii gbiikinu nge mɛ ba yorua woodan tireru sɔɔ.

³⁸ Mɛya sa ko maa ka bu bɛsɛn som kpam ka bɛsɛn dɔa marum gbiikum ka bɛsɛn tam kpam ka bɛsɛn gum kpam naawa. Sa maa nɔɔ mwɛɛru kua sa nɛɛ, sa ko wɔkuru baateren wɔllɔ tia wɛ bɛsɛn gbean dɔanu sɔɔ. Lefiban tiiwa ba koo ye mwɛɛri wusu kpuron di tem mɛ sɔɔ sa gbea mɔ.

³⁹ Yāku kowo wi u sɔa Aronin bweseru wiya u koo Lefiba yɔsiri sanam mɛ ba koo wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia ye mwa. Kpa Lefi ben tii bu maa ka ye ba mwa min wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia na Gusunɔ ben Yinnin sɔa yerɔ diru mi ba ra arumani bere.

⁴⁰ Isireliba ka Lefiba ba koo ka ben kɛnu nawa mi ba ra yākunun dendi yānu bere Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ ka sere mi yāku kowobu ka sɔa yerun kɔsobu ka wom kowobu ba ra sɔmburu ko. Kɛɛ

niya alikama ka tam kpam ka gum.

Nge mēya sa ñ maa ka Yinni Gusunon sāa yeru derimō.

Yuu be ba wurama

ba sina Yerusalemuō

11

¹ Isireliban wirugiba da ba sina Yerusalemuō. Ma ba tētē toba bu ka tōn tia tia wuna Isireli be ba tien wōkuru baqteren wōllō. Bera ba koo sina Yerusalemu wuu dēerō ge sō, kpa nōba nne be ba tie bu da wuu si su tien mi. ² Be ba gōru doke ka kīru bu ka sina Yerusalemu mi, tōmba bu domaru kua.

³ Isireliban berin wirugibu ba da ba sina Yerusalemuō ma Isireli be ba tie ka yāku kowobu ka Lefiba ka Netiniba ka sere Salomōn sōm kowobun bibu ba da ba sina Yudan temō ben wusō. ⁴⁻⁵ Yudaba ka Benyamēeba gaba ba sina Yerusalemuō.

Be ba sāa Yudaba bera Ataya ka Maaseya, Osiasin bii. Ataya u sāawa Sakarin debubu. Win sikadobara Sakari ka Amaria ka Sefatia ka Mahalalēli ka Peresi. Maaseya u maa sāawa Barukun bii. Win sikadobara Kolohose ka Hasaya ka Adaya ka Yoyaribu ka Sakari ka Siloni. ⁶ Peresin sikadominu be ba sina Yerusalemuō ben geera sāawa tōmbu nēru ka wata ka nōba ita (468). Ba sāawa tabu durō wōrugōba.

⁷⁻⁸ Benyamēē be ba sina Yerusalemuō, bera Salu ka Gabai ka Salai. Salu u sāawa Mēsulamun bii, Yoēdin debubu. Win sikadobara Pedaya ka Kolaya ka Maaseya ka Itieli ka Esai. Be ba sāa Benyamēēn bweseru ba ka sina Yerusalemuō ben geera sāawa tōmbu nēnē ka wunaa teeru ka nōba ita (928). ⁹ Yoeli Sikirin biiwa u sāa ben kparo. Ma Yuda Senuan bii u maa sāa ben wirugii yiruse.

¹⁰ Yāku kowo be ba maa sina Yerusalemuō bera Yedaya, Yoyaribun bii ka Yakini, ¹¹⁻¹⁴ ka Seraya, Hilikiyan bii, Mēsulamun debubu, Sadōku ka Mērayōtu ka Akitubu wi u raa sāa yāku kowo tōnweron sikadobu, ka sere tōmbu wēnē ka yēnda yiru (822) be ba ra n sōmburu mō Yinni Gusunon sāa yerō, ka Adaya Yerohamun bii,

Pelatian debubu, Amusi ka Sakari ka Pasuri ka Maakiyan sikadobu, ka sere tōmbu goobu ka weeru ka yiru (242), be kpuro yēnu yērobu, ka Amasai, Asarēlin bii, Akusain debubu, Mēsilemōtu ka Imērin sikadobu, ka tabu durō wōrugōba wunaa teeru ka nōba ita (128). Sabudieli Gedolimun biiwa u sāa ben wirugii.

¹⁵ Lefi be ba maa da Yerusalemuō, bera Semaya, Hasubun bii, Asirikamun debubu, Hasabia ka Bunin sikadobu, ¹⁶ ka Sabetai ka Yosabadi be ba sāa sōmbu te ba ra ko yaaraon guro gurobu, ¹⁷ ka Matania, Miseen bii, Sabudin debubu, Asafun sikadobu, wi u ra womu gbi bā n Gusunō siaramō kanarun saa, ka win wōnō turo Bakibukia wi u ra nūn somi, ka Abuda, Samuan bii, Galalin debubu, Yedutum sikadobu. ¹⁸ Lefi be ba wāa Yerusalemuō kpuro ben geera sāawa tōmbu goobu ka wēnē ka nne (284).

¹⁹ Be ba ra sāa yerun kōnnō kōsu, bera Akubu ka Talumō ka wigibu. Be kpuron geera sāawa wunaa wata ka wōkura yiru (172).

²⁰ Isireli be ba tie, ka yāku kowobu ka Lefiba ba da ba sinawa Yudan wusu kpuro sō, ben baawure u wāa win temō. ²¹ Netiniba ba da ba sinawa gungunō. Ben wirugiba Sisa ka Gisipa.

²² Lefiban wirugii wi u sina Yerusalemuō win yīsira Usi, Banin bii, Hasabian debubu. Win sikadobara Matania ka Misee, Asafun bweseru sō. Asafun bwese te, ta sāawa te ta ra womu ko Yinni Gusunon sāa yerō. ²³ Sina boko u wom kowo be wooda yīiya ye ba koo swīi ka sere maa sōma ye ba ko n da ko tōō baatere.

²⁴ Petaya, Mēsēabelin bii, Serakin debubu, Yudan sikadobu, wiya u sāa Isireliban sōmō Pēsiban sina bokon mi.

Yuu be ba wāa wuu si su tie sō

²⁵ Yudaba ba da ba sina wuu sini ka sin baru kpaanu sō. Wuu siya Kiriati Ariba ka yen baru kpaanu ka Diboni ka yen baru kpaanu ka Yokasēli ka yen baru kpaanu ²⁶ ka Yesua ka Mōlada ka Bēti Paleti ²⁷ ka Hasaa Suali ka Beri Seba ka yen baru

kpaanu ²⁸ ka Sikilagi ka Mēkōna ka yen baru kpaanu ²⁹ ka Eni Rimōo ka Sorea ka Yaamuti ³⁰ ka Sanōa ka Adulamu ka yen baru kpaanu ka Lakisi ka yen baru kpaanu ka Aseka ka yen baru kpaanu. Ba sinawa Beri Seban di n ka da Hinōmun wōwaa.

³¹ Benyamēeba ba da ba sinawa Geban di n ka da Mikimasio ka Ayao ka Betelio ka yen baru kpaano ³² ka Anatotuo ka Nōbuo ka Hananiao ³³ ka Hasorio ka Ramao ka Gitaimuo ³⁴ ka Hadidio ka Seboimuo ka Nēbalatio ³⁵ ka Loduo ka Onoo ye ba maa sokumo noman som kowobun wōwa.

³⁶ Lefiba soo, be ba waa Yudaa, ben gaba seewa ba wura Benyamēeban temo.

Lefiba ka yaku kowobun yisa

12

¹ Yaku kowobu ka Lefi be ba Sorobabeli Salatielin bii ka Yosue swiima ba ka na Yerusalemuo, bera Seraya ka Yereji ka Esidarasi ² ka Amaria ka Maluku ka Hatusi ³ ka Sekania ka Rehumu ka Merematu ⁴ ka Ido ka Ginetoi ka Abia ⁵ ka Miyamini ka Maadia ka Biliga ⁶ ka Semaya ka Yoyaribu ka Yedaya ⁷ ka Salu ka Amoku ka Hilikiya ka Yedaya. Bera ba saa yaku kowobu ka be ba bu somimon wirugibu Yosuen waati. ⁸ Be ba saa Lefiba, bera Yosue ka Binui ka Kadimieli ka Serebia ka Yuda ka Matania. Matania wi, ka win tamba ba ra siarabun womusu ko. ⁹ Bakibukia ka Uniwa ba ra samburu ko ben mero bisibu Lefi ben bokuo.

¹⁰ Yosuewa u Yoyakimu mara. Ma Yoyakimu u seewa u Eliasibu mara. Ma Eliasibu u seewa u Yoyada mara.

¹¹ Yoyada u maa seewa u Yonatan mara. Ma Yonatan u seewa u Yadua mara.

¹² Be ba saa yaku kowobu Yoyakimun waati ye soo, ba ka saa yenu yero bu, bera Meraya, Serayan bweseru soo ka Hanania, Yereji bweseru soo, ¹³ ka Mesulamu, Esidarasin bweseru soo, ka Yokanani, Amarian bweseru soo, ¹⁴ ka Yonatan, Melukin bweseru soo, ka Yosefu, Sebanian bweseru soo, ¹⁵ ka Adina, Harimun bweseru soo, ka Helikai,

Merayotun bweseru soo, ¹⁶ ka Sakari, Idon bweseru soo, ka Mesulamu, Ginetonin bweseru soo, ¹⁷ ka Sikiri, Abian bweseru soo, ka Pilitai, Minyamini ka Moadian bweseru soo, ¹⁸ ka Samua, Biligan bweseru soo, ka Yonatan, Semayan bweseru soo, ¹⁹ ka Matinai, Yoyaribun bweseru soo, ka Usi, Yedayan bweseru soo, ²⁰ ka Kalai, Salain bweseru soo, ka Ebe, Amokun bweseru soo, ²¹ ka Hasabia, Hilikiyan bweseru soo, ka Netaneli, Yedayan bweseru soo.

²² Tan ben waati soo ba Lefi be ba saa yenu yero bu ka yaku kowobun yisa yorua tireru soo n ka da Darusi Pesisiban sina bokon bandun waati soo, bera Eliasibu ka Yoyada ka Yokanani ka Yadua.

²³ Adama ba Lefi be ba saa yenu yero bun yisa yorua yerukobun garin tireru soo sere Yokanani, Eliasibun biin waati soo tona.

²⁴ Lefiban yenu yero beni, Hasabia ka Serebia ka Yosue, Kadimielin bii, bera ba ra womusu ko bu ka Gusuno siara kpa Lefi be ba tie ba n wuramo nge me Dafidi Gusunan som kowo u gerua.

²⁵ Be ba maa saa saa yerun konnon kosobu, bera Matania ka Bakibukia ka Abudiasi ka Mesulamu ka Talumo ka Akubu. ²⁶ Be kpurowa ba waa Yoyakimu, Yosuen bii, Yosadakin debubun waati soo. Beya ba maa waa Nēemi wi u saa kparo ka Esidarasi wi u saa yaku kowo ka tire yoron waati soo.

Ba Yerusalemun gbāra ten

wii goberun tōo bakaru di

²⁷ Sanam me ba Yerusalemun gbāra ten wii goberun tōo bakaru dimo, ba da ba Lefiba mennama beri berikan di mi ba raa waa kpa bu ka tōo te di nuku do bu soo ba n womusu mo ba n seketirenu ka morokunu ka googenu soomo. ²⁸⁻²⁹ Wom kowo be ba waa Yerusalemun baru kpaano ka be ba waa Netofao ka Beti Giligalio ka Geban baru kpaano ka Asimafetio ba mennama dama te, domi wom kowo be, ba tii yenusu kuawa Yerusalemun bokuo. ³⁰ Yaku kowobu ka Lefiba ba

tii dēerasia. Ma ba maa tumbu ka kōnnōsu ka gbāraru dēerasia.

³¹ Nē, Nēemi, na dera Yudaban wirugibu ba yōwa gbāraru wōlō ma ba wom kowobu bōnu kua wuuru yiru. Bōnu gbiikaa ya sīa ya da nōm geu gia gbāraru kōnnōwō ge ba mō Kubanu. ³² Ma Hosee ka Yudaban wirugibun bōnu ba wom kowo be swīi biru. ³³ Yen biruwa tōn beni ba maa swīi. Bera, Asaria ka Esidarasi ka Mesulamu ³⁴ ka Yuda ka Benyamē ka Semaya ka Yermi ³⁵ ka yāku kowobun bii be ba kōbi nēni ka Sakari, Yonatan bii, Semayan debubu, Matania ka Miseen ka Sakuri ka Asafun sikadobu, ³⁶ ka sere win tumbu Semaya ka Asarēli ka Milalai ka Gilalai ka Mai ka Netanēli ka Yuda ka Hanani. Tōn be, ba mōrōkunu nēni ni Dafidi Gusunōn sōm kowo u kua. Ma Esidarasi tire yoro u bu swaa gbiye. ³⁷ Ye ba tunuma kōnnōwō ge ba mō Bwia, yera ba da Dafidin wuun yō yera ma ba yōwa gana yen wōlō ba ka Dafidin sina kpaaru tuke, ma ba da kōnnōwō ge ba mō Nim, sō yari yeru gia.

³⁸ Wom kowobun bōnu yiruse ya maa sīa ya da nōm dwaru gia. Ma nē ka tōn be ba tie sa bu swīi biru. Ma sa da ka wuu kōsu yee te ba mō Pēen dō sōru yerun gāarō sere ka gbāra te ta yasun bera gia ³⁹ ka kōnnō ge ba mō Efaraimu ka kōnnōwō ge ba sokumō Tōkō sere ka kōnnōwō ge ba mō Swē ka wuu kōsu yee te ba mō Hananēlin bōku ka te ba mō Mēan bōku sere ka kōnnōwō ge ba mō Yāanu. ⁴⁰ Ma wom kowo be kpuro ba da ba yōra Yinni Gusunōn sāa yera. Ma nēn tii na yōra mi ka siri kowo be ba man swīi ⁴¹ ka yāku kowo beni, Eliakimu ka Maaseya ka Minyamini ka Miseen ka Elionai ka Sakari ka Hanania be ba kōbi soomō kpuro ⁴² ka sere maa Maaseya ka Semaya ka Eleasaa ka Usi ka Yokanani ka Maakiya ka Elamu ka Esē. Ma wom kowobu ba womusu mō. Yisirayawa u bu kpare.

⁴³ Yen tō te, tamba yāku dabi dabinu kua ma ba nuku dobu kua. Domi Gusunō u bu nuku doo bakabu wē. Kurōbu ka bibun tii ba nuku dobu

kua ma Yerusalemun di nuku dobu kuuki yi nōra n toma.

Ye n sāa yāku kowobu

ka Lefiban bōnu

⁴⁴ Yen tō te, ba tumbu gōsa bu ka dia kōsu mi ba ra kēnu ka dīa gbiikinu yi ka sere tia tia ye ba ra Yinni Gusunō wē ben mōrun wōkuru baateren wōlō. Ma ba tōn be yiire bu dīa ni mwēri wusun di ni ba koo yāku kowobu ka Lefiba wē nge mē wooda ya gerua. Yudaba ba nuku dobu mō yēn sō yāku kowobu ka Lefiba ba wura ben sōmburu sō, ⁴⁵ ba Yinni Gusunōn sāa yerun wooda mēm nōwammē ba tumbu dēerasiamō. Mēya wom kowobu ka sāa yerun kōnnōn kōsobu ba maa wooda ye kpuro mēm nōwammē nge mē Dafidi ka win bii Salomō ba gerua. ⁴⁶ Domi yellu Dafidi ka Asafun waati wom kowoba wāawa be ba ra siarabun womusu ko Yinni Gusunōn sō. ⁴⁷ Sorobabeli ka Nēemin waati sō, Isireliba kpuro ba ra wom kowobu ka sāa yerun kōnnōn kōsobu ka Lefiba ben dīanu wēwa tō baatere. Kpa Lefi be, bu maa Aronin bibun bweseru wē ye ya sāa begia.

Nēemi u gāa dabinu kōsa

13

¹ Saa ye sō, ba gara woodan tire te Mōwisi u yorua sō Isireliba kpuro wuswaa ma ba deema ba yorua ba nē, n n koorō Amōniba ka Mōabuba ba n wāa Gusunōn tumbu Isireliban suunu sō. ² Domi Mōabu be, ka Amōni be, ba n Isireliba sennō de ka dīanu ka nim. Yen biru, ba maa Balamu sokusia u Isireliba bōrusi kpa bu nūn gobi kōsia. Adama Gusunō besēn Yinni u bōri yi gōsia domaru. ³ Sanam mē ba woodan tire ten gari nua, yera be, Isireliba ba sōbu kpuro wuna ben suunu sōn di.

⁴ N deema ba raa yāku kowo Eliasibu gōsa u ka Gusunō besēn Yinnin sāa yerun dia ye ba gōri gōrin sōmburu ko. Eliasibu wi, u sāawa Tobiyān dusi. ⁵ Yera u nūn dīi bakaru gōsia mi ba ra raa kēnu yi ka turare ka sāa yerun dendi yānu ka yāku

kowobun dīa ni ba ra bu wē ka alikaman bōnu tia ye ba mwa wākuru baateren wallo ka tam kpamgia ka gumgia ka dīa ni ba ra Lefiba ka wom kowobu ka kōnnōn kōsobu wē.

⁶ Nē, Nēemi na n wāa Yerusalemū sanam mē ye kpuro ya koora. Domi saa ye sō, na gōsirawa Babilonin sina boko Aatasesin mi. N deema saa ye, win bandun wō tēna ka yiruse sōra mi. ⁷ Wō gen kpeeru sō, sina boko u wura n gōsiraama Yerusalemū. Ye na tunuma, yera na wa kōsa ye Eliasibu u kua ye u ka Tobiya diru wē Yinni Gusunōn sāa yerun yaara. ⁸ Ma na wa ya n wā. Ma na Tobiyān yānu kpuro gura na yari tōwō. ⁹ Ma na dera ba dii te dēerasia. Ma ba Yinni Gusunōn sāa yerun dendi yāa ni kpuro wesia mi ka kēē ni ka turare ye ba ra dō doke.

¹⁰ Na maa nua ma ba ku ra Lefiba ben bōnu wē. Ma Lefi be, ka wom kowo be ba koo sāaru ko mi, ba sōmburu deri, ben baawure u da u wāa win temō. ¹¹ Ma na siri kowobu taare wē na nē, mban sōna ba dera ba Yinni Gusunōn sāa yee te deri. Ma na wure na Lefiba ka wom kowo be mēna, ma na bu wesia ben sōma sō. ¹² Yera Yudaba ba ka ben alikaman bōnu na ye ba wuna wākuru baateren wallo ka tamgia ka gumgia. ¹³ Ma na dii tēn mi ba ra dīa ni doke yāku kowo Selemia ka tire yoro Sadōku ka Pedaya, Lefiban turo nōmu sōndia. Ma na bu Hananu, Sakurin bii, Matanian debubu nōmu sōndia u bu somi. Domi ba sāa naanēgibu. Beya ba ko n da begibu dīa ni bōnu kue.

¹⁴ Gusunō nēn Yinni, a de a n man yaaye nēn ye na kua kpuron sō. A ku sōmbu te duari te na kua ka naanē wunēn sāa yee te ka ten woodaban sō.

¹⁵ Yen waati ye sō, na tōmbu wa Yudan temō ba resem gamamō tō wērarugiru sō, ma gaba doo bōkunu duusiamō ma gaba kētekunu tam sōbimō ka resem ka dāa marum mē ba mō figie ka maa sōmunu ganu ba ka naamō Yerusalemū. Ma na bu kirō kua bu ku gāanu dōra tō te. ¹⁶ Tirigii be ba maa wāa mi, ba ra ka swēē ka kia dabinu nē bu Yudaba ka Yerusalemugibu dōre sanam wēragim

sō. ¹⁷ Ma na Yudan wirugibu taare wē. Na bu bikia na nē, mban sōna ba kōsa mō ba tō wērarugiru disi dokemō. ¹⁸ Nge mēya bēsen sikadoba ba raa kua. Ma Gusunō u sun wahala dabinu surema wuu ge sō. Yera ba kī bu maa win mōru seeya bu tō wērarugii te disi doke?

¹⁹ Ma na yiire bu Yerusalemun kōnnōsu kēnē sanam mē sō u dua tō wērarugiru tu sere tore kpa bu ku su kēnia ma n kun mō tō wērarugiru ta kpa. Ma na nēn sōm kowobu gabu yi yi kōnnō sin mi bu ku ka de sōmunu ganu nu du tō wērarugii te sō. ²⁰ Yera kia bwese bwesekan dōrobu ba kpuna wuun biruō nge nōn yiru. ²¹ Ma na bu kirō kua na nē, mban sōna ba kpuna wuun tōwō gbārarun biruō. Na maa bu sōwa na nē, bā n maa yen bweseru kua, kon bu nōma doke.

Saa yen dōma ten di, ba n maa naare tō wērarugiru sō. ²² Ma na Lefiba sōwa na nē, bu tii dēerasio kpa bu na bu Yerusalemun kōnnōsu kōsu bu ka tō wērarugii te yi Yinni Gusunōn sō.

Yinni Gusunō, yeniban sō, a de a n man yaaye. Kpa a man kōsu wunēn durom bakam sō.

²³ Waati ye sō, na Yuuba wa ba kurōbu sua Asidōduba ka Mōabuba ka Amōniban min di. ²⁴ Ma ben bibu gabu ba Asidōdugibun barum gerumō. Ba n Yudan barum yē. Tōn tuko baruma ba gerumō. ²⁵ Na bu taare wē, ma na bu bōrusi. Na ben gabu so, ma na gabun seri wukura. Ma na nē, bu bōruo Yinni Gusunōn wuswaa bu nē, ba n maa ben bii wōndiaba tōn tukobu kēmō bu sua kurōbu. Ba n maa derimō ben aluwaasiba bu tōn tukobun bii wōndiaba sua kurōbu. ²⁶ Domi yera Salomō Isireliban sina boko u kua. Sunō goo sari wī u ka nūn weenē handunia ye sō. Gusunō u nūn kī. Ma u nūn kua Isireliba kpuron sunō. Adama ka mē, kurō be ba sāa bwese tukunu ba nūn sure durum sō. ²⁷ Yen sō, sa n maa kī su nō bu nē, bēya i taare baka yenin bweseru kua i bwese tukunu sō kurōbu sua, kpa i ko naanē sariba Yinni Gusunōn mi.

²⁸ Yoyadan bii turo, Eliasibu wi u sãa yãku kowo tɔnweron debubu, wiya u sãa Sambala Horonigiin biin durɔ. Yen sãna na nùn gira nɛn min di.

²⁹ Yinni Gusunɔ, a ku bu duari. Domi ba wunɛn sãa yeru disi doke. Ma ba n̄ arukawani yibie ye yãku kowobu ka Lefiba ba ka nun bɔkua.

³⁰ Na dera ba gãa tukunu kpuro wuna ben suunu sɔɔn di. Ma na yãku kowo be, ka Lefi ben baawure wesia win sɔmburu sɔɔ. Ma na dera ba wooda ye mɛm nɔɔwa ye ya weenɛ be, yãku kowobu bu mɛm nɔɔwa, ³¹ ba maa yãku dãa kasu yen saa sɔɔ ma ba ben dĩa gbiikinu wẽ.

Gusunɔ nɛn Yinni, a de a n man yaaye yeniban sã.

ESITɛ

Tire te, ta ka Yuuba yā be ba yoru dimɔ Babiloniɔ. Babilonigibu ka ben wirugii turo Hamani ba kookari kua ba kasu bu bu go. Saa ye sɔɔ, Yuuban bii wɔndia goo wi ba mɔ Esitɛ, wi u kua Babilonin sunɔn kurɔ, u bu wɔra.

Tire te sɔɔ, Gusunɔn yīsiru sari mi. Adama ka mɛ, ta Gusunɔn dam sɔɔsimɔ ka maa somi te u win tɔmbu kua.

Tire te, ta maa sun sɔɔmɔ nge mɛ Yuuban tɔɔ baka te ba mɔ Purimu ta ka torua.

Tire ten kpunaa

1. Esitɛ u sina bokon kurɔ Fasiti kəsire kua, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Hamani u murafitiru mɔ bu ka Yuuba go, wiru 3n di sere wiru 5.
3. Ba Hamani go, wiru 6n di sere wiru 7.
4. Yuuba ba ben yiberɛba kamia, wiru 8n di sere wiru 10.

Sina boko u tɔmbu dim soka

¹ Gari yini yi koorawa sina boko wi ba mɔ Asuresin waati sɔɔ. U bandu diiwa tem mɛ ba mɔ Endio n ka girari Etiopiɔ. Tem mɛ kpuro mu sɔɔwa beri wunaa teeru ka nɔɔba yiru. ²⁻³ Win bandun wɔɔ itase sɔɔ, sɔɔ teeru u sɔ win sina gɔna sɔɔ ben wuu marɔ ge ba mɔ Susi. Yera u win sina asakpɔbu tɔɔ baka dim soka ka win sɔm kowobu ka Mɛdiba ka Pɛsin tabu sinambu ka sere beri yi kpuron wirugibu. Be kpurowa ba mɛnna mi. ⁴ Ma u win dukia ye ya win yiiko ka win bandun kpāaru sɔɔsimɔ yara u tɔn be sɔɔsi. U ye kuawa n ka kua suru nɔɔba tia. ⁵ Yen biru, u tɔmbu kpuro be ba mɛnne Susi mi, tɔɔ baka dim soka, gobigibu ka sɔarobu. Ma ba tɔɔ baka te di sere sɔɔ nɔɔba yiru sina kpaarun yaaraɔ. ⁶ Ma ba beku damginu sɔre sɔre taabu sii ganduginu sɔɔ ka wɛɛ wunɔmgii yi ba gbinisi gbereba sɔɔ be ba kua ka kpee gobiginu. Ma ba kita wuraguinu ka sii geesuginu yi yi mi. Ma ba dii

ten tem sɔma kua ka kpee gobiginu, gam kpee swāanu, gam kpee kpikinu, gam kpee sɔɔ tirosu, gam maa kpee wɔkunu. ⁷ Tɔɔ baka ten tam nɔri yi sɔawa nɔri bwese bweseka yi ba kua ka wura. Ma tam mu sweenɛ baama sina bokon nuku tian sɔ. ⁸ Adama ba n goo tilasi kue u ka mu nɔ. Domi sina boko u win sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, bu baawure derio u ko nge mɛ u kɪ. ⁹ Saa ye sɔɔ, sina bokon kurɔ wi ba sokumɔ Fasiti u maa tɔn kurɔbu tɔɔ baka dim soka Asuresin sina kpaarun sɔɔwɔ.

Sina boko

u win kurɔ Fasiti yina

¹⁰ Sina bokon tɔɔ bakarun sɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, u wāa nuku dobu sɔɔ, yɛn sɔ u tam nɔra. Yera u win tiin sɔm kowobu nɔɔba yiru beni soka, Mɛhumani ka Bisita ka Haabona ka Bigita ka Abagata ka Setaa ka Kaakasi. ¹¹ Ma u bu gɔra bu da bu win kurɔ Fasiti sokuma kpa u na u n win sina yānu doke. Domi u kɪ win sina asakpɔbu ka sere tɔn be ba wāa mi kpuro bu wa ma win kurɔ u sɔa kurɔ burɔ. Ka geema kurɔ wi, kurɔ burɔn tiywa. ¹² Yera tɔn be, ba da ba kurɔ wi deema. Ma ba nɔn sɔɔwa ma sina boko u nɔn soku. Adama u yina u na. Ye sina boko u nua mɛ, yera win mɔru ya seewa. ¹³ Ma u win bwisi kɛɔbu bikia nge mɛ n weenɛ u kurɔ wi kua. Domi bera ba ra win gari kpuro wunɔnɛ yɛn sɔ ba tem mɛn woodaba yɛ. ¹⁴ Be sɔɔ, be u ra ka wesianɛ kiri kiri ben yīsa wee, Kaasena ka Setaa ka Adimata ka Taasisi ka Mɛresi ka Maasena ka Mɛmukani. Ba sɔawa mi sina bibu nɔɔba yiru, Pɛsi ka Mɛdin tem sɔɔ. Bera sina boko u maa naanɛ sɔa. Beya ba wāa win bandun aye bakanu sɔɔ ni nu kpuro kere. ¹⁵ Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, wee na gɔra bu nɛn kurɔ Fasiti sokuma. Adama u yina u na. Sɛɛyasia birɔ wooda ya yi su nɔn ko.

¹⁶ Ma Mɛmukani u sina boko ka win bwisi kɛɔ be wisa u nɛɛ, wunɛn kurɔ Fasiti wi, u tora n kpā. N n mɔ wunɛ sina boko tɔnawa u torari. Ka maa wirugibun tiywa u torari ka sere maa

tem mɛn tɔn durɔbu kpuro. ¹⁷ Domi tɔn kurɔbu kpuro bɔ n nua ye Fasiti u kua, ba koo sewa bu ben durɔbu gɛm. Ba n maa bu mɛm nɔɔwammɛ. Kpa bu ka tii yina bu nɛɛ, ye sina boko u ra win kurɔ Fasiti sokusia u na ro? ¹⁸ Mɛya maa bɛsɛ wirugibu, bɛsɛn kurɔbu ba koo nɔ ye sina bokon kurɔ u kua. Kpa bu se bu sun gari wisi ka gɛndu. Kpa gɛn te, tu bɛsɛn mɔru seeya. ¹⁹ N n mɛn na, sina boko, ɔ n wuran na, a de bu wooda yara ye ya Fasiti yinarimɔ u maa na wunɛn wuswaaɔ kpa a kurɔ goo kɔsire ko wi u nɔn kere. Wooda ye, ya ko n wɔawa bɛsɛ Pɛsiba ka Mɛdiban woodaba sɔ ye ba n kpɛ bu go. ²⁰ Sanam mɛ ba koo wooda ye nɔ wunɛn tem bakam mɛ kpuro sɔɔ, tɔn kurɔ baawure u koo win durɔ mɛm nɔɔwawa, baa n n mɛren na durɔ wi, u sɔa.

²¹ Ma gari yi, yi sina boko ka win tem wirugibu dore. Ma u ka yi sɔmburu kua. ²² U dera ba tirenu mɔrisia win tem beri berika kpuro sɔɔ. Ba tire ni yoruawa ka baawuren barum mɛ ba gerumɔ win tem sɔɔ. Wee ye tire ni, nu gerumɔ. Nu nɛɛ, n weenɛ tɔn durɔ wi u kurɔ sue kpuro u n sɔa win yɛnu yɛro kpa ba n da win barum gere yɛnu ge sɔɔ.

Esitɛ u kua sina bokon kurɔ

2

¹ Amɛn biru, Asuresin mɔru ya sure. Ma u bwisika ye Fasiti u kua ka wooda ye ba yi win sɔ. ² Yera sina bokon tiin sɔm kowobu ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, sina boko, a de bu wɔndia be ba n durɔ yɛ kasu kpa ba n sɔa kurɔ burabun tii. ³ Yen sɔ, a tɔmbu gɔsio wunɛn tem beri berika kpuro sɔɔ bu wɔndia kurɔ burabu kasuma be ba n durɔ yɛ. Kpa bu ka bu na Susiɔ wunɛn kurɔbun wɔa yerɔ. Miya Hege wi u ra wunɛn kurɔbu kɔsu u koo bu nɔri kpa u bu tim wɛ bu ka ben wasi sɔmɛ. ⁴ Saa ye sɔɔ, wɔndia wi u koo wunɛ sina boko wɛre, wiya u koo Fasiti kɔsire ko.

Ma gari yi, yi ka sina boko naawa. Ma u yi wura.

⁵ N deema Yuu goo wɔa Susi wuu bɔkɔ ge sɔɔ. Win yɛsira Maadose. U sɔawa Yairin bii, Bɛnyamɛn bwe-seru sɔɔ. Win sikadobara Simɛi ka Kisi. ⁶ Nebukanɛsaawa u Maadose wi yoru mwaama ka win temgibu gabu Yerusalemun di ka ben sina boko Yekonia sannu. ⁷ Maadose wi, u win baan tundo turosin bii wɔndia goo nɛni. Domi win mɔwɔbu ba gu. Bii win yɛsira Hadasa wi ba maa mɔ Esitɛ. Wɔndia wi, kurɔ burɔn tiiwa.

⁸ Sanam mɛ ba wooda ye yara, wɔndia dabira ta mɛnna Susiɔ. Esitɛ u wɔa be sɔɔ. Ma Hege wi u ra sina bokon kurɔbu kɔsu u ka be kpuro da tɔn kurɔbun wɔa yerɔ u bu nɔrimɔ. ⁹ Esitɛ u Hege wɛre ma u ka nɔn nɔnu geu mɛra u nɔn tim wɛ fuuku mɛ u koo ka wasi sɔmɛ ka maa dɛa ni u ko n da di. Ma u nɔn wɔndia nɔɔba yiru kasua sina kpaarun sɔm kowobu sɔɔ. Yen biru, u nɔn dii te ta buram bo wɛ tɔn kurɔbun wɔa yeru mi. ¹⁰ Adama Esitɛ kun gerua ma u sɔa Yuu. Domi Maadose u nɔn ye yinari. ¹¹ Mɛya Maadosen tii u ra n daamɔ tɔn kurɔ ben wɔa yerun kɔnnɔwɔ u ka Esitɛn alafia bikia kpa u n maa ka yɛ ye ba nɔn kuammɛ.

¹² Wɔndia be kpuro ba koo wasin burarun tim kowa wɔɔ tia tɔn kurɔbun wɔa yeru mi. Suru nɔɔba tia sɔɔ, ba koo bu gum mɛ ba ra soku miru sawa. Suru nɔɔba tia ye ya maa tie sɔɔ, kpa bu bu gum turaregum sawa ka maa tim gam wasin burarun sɔ. Yeniban biru, wɔndia ben baawure u ko n tɔru mɔ tɛ sɔɔ u koo yari u da u sina boko Asuresi deema. ¹³ Dɔma te yɛro u koo yari ben wɔa yee ten min di u ka da sina bokon mi, ba ra nɔn wɛwa ye u kɛ. ¹⁴ Wɔkuru kpa u da sina bokon mi. Bururu yam sɔreru kpa Sasigasi, sina bokon tɔn kurɔbun kɔso u ka nɔn da diru garu sɔɔ. Saa ye sɔɔ, kurɔ wi, u n maa wee sina bokon mi, ma n kun mɔ sina bokon tiiwa u nɔn sokusia ka win yɛsiru.

¹⁵ Ye n Esitɛ Abisailin bii wi Maadose u nɛnua girari u ka da sina bokon mi, u n gɔanu ganu bikie ma n kun mɔ ye Hege sina bokon kurɔbun kɔso wi, u nɔn sɔɔwa u ka da. Be ba ka

Esitɛ yinna kpuro, ba ra ka nùn nōnu geu mɛɛriwa. ¹⁶ Asuresin bandun wɔ̃ nɔ̃ba yiruse sɔ̃, yen suru wɔ̃kuruse wi ba mɔ̃ Tebesi, yera ba ka Esitɛ da win mi. ¹⁷ Ye ba tura mi, yera sina boko u Esitɛ kɔ̃a n kere kurɔ̃ be u waare kpuro. Wɔ̃ndia be kpuro sɔ̃, Esitɛwa u ka nōnu geu mɛɛra. Yen biru, u Esitɛ sina furɔ̃ dokea. Ma u nùn kua Fasitin kɔ̃sire. ¹⁸ Ma sina boko u win bwisi kɔ̃ɔ̃bu ka win sɔ̃m kowobu ka win sina asakpɔ̃bu tɔ̃ baka dim soka Esitɛn sɔ̃. Ma u win tem tɔ̃mbu kpuro wɛrabu wɛ dɔ̃ma te. Ma u bu kɛnu bɔnu kua ka nuku tia.

¹⁹ Sanam mɛ ba maa wɔ̃ndiaba mɛnna nɔ̃n yiruse, Maadose u sɔ̃a sina kpaarun wirugii turo. ²⁰ Saa ye sɔ̃, Esitɛ kun tii sɔ̃si ma u sɔ̃a Yuu. Domi u Maadose mɛm nɔ̃wa nge mɛ u ra ra ko sanam mɛ u wɔ̃a win mi.

Maadose

u sina bokon wɔ̃aru wɔ̃ra

²¹ Sɔ̃ teeru ye Maadose u win sɔ̃mburu mɔ̃ sina kpaarɔ̃, Bigitani ka Teresi be ba sɔ̃a sina bokon kɔ̃nnɔ̃n kɔ̃sobu ba ka sina boko mɔ̃ru kua sere ba kɔ̃ bu nùn go. ²² Yera Maadose u gari yi nua. Ma u da u ye Esitɛ sɔ̃wa. Ma Esitɛn tii u maa da u sina boko sɔ̃wa ka Maadosen yɔ̃siru. ²³ Yera ba gari yin gem kasu ba deema geema. Ma ba dɔ̃a nɔ̃ sɛm kua ba ka bu sɔ̃ka ba suasia wɔ̃llɔ̃. Ma ba gari yi yorua ben tem garin tireru sɔ̃ sina bokon nɔ̃ni biru.

Hamani ka Maadose ba n do

3

¹ Yeniban biru, Asuresi u Hamɛdatan bii wi u sɔ̃a Agagin bweseru wɔ̃lle sua. Ma u nùn kua yiruse win bandu sɔ̃. ² Sina kpaarun sɔ̃m kowobu kpuro ba ra Hamani kpunɛwa, domi sina bokowa u yen wooda ye wɛ. Maadose turowa u yina u nùn kpuna. ³ Yera sina bokon sɔ̃m kowo be ba tie ba ra nùn bikie bu nɛɛ, mban sɔ̃na a ku ra ka sina bokon wooda mɛm nɔ̃wɛ. ⁴ Tɔ̃ baaterewa ba ra nùn bikie mɛsum. Adama Maadose u ku ra bu wisi. U ra gesi bu wisiwa u nɛɛ, nɛ Yuuwa. Yera ba da ba ye Hamani sɔ̃wa bu ka wa Maadose u n ko n mɔ̃ mɛ u n dɔ̃. ⁵ Yera

Hamani tii u wa Maadose u yina u nùn kpuna. Ma u mɔ̃ru besira too. ⁶ Mɛya ba maa nùn sɔ̃wa ma Maadose u sɔ̃awa Yuu. Yera Hamani u bwisika win tii sɔ̃ u nɛɛ, n n mɛn na, Maadose tɔ̃nan gɔ̃ kun tura sere u Yuuban bweseru kpuro go be ba wɔ̃a Asuresin tem mɛ kpuro sɔ̃. ⁷ Asuresin bandun wɔ̃ wɔ̃kura yirusen suru gbiikoo wi ba mɔ̃ Nisɔ̃a sɔ̃ra ba gɔ̃anu kɔ̃ ni ba sokumɔ̃ purimu bu ka suru ka win tɔ̃ru wa tɛ sɔ̃ ba koo Yuuba go. Ma ya suru wɔ̃kura yiruse wi ba mɔ̃ Adari gɔ̃sa.

Hamani u Yuuban

kpeerasiabun sɔ̃ru mɔ̃

⁸ Hamani u sina boko sɔ̃wa u nɛɛ, yinni, bweseru gara wɔ̃a tɛn tɔ̃mba yarinɛ baama wunɛn tem mɛ kpuro sɔ̃, ba tii mɛnɛ nɛnɛm, ben komara maa sɔ̃awa nɛnɛm. Yen biru ba ku ra wunɛn woodaba mɛm nɔ̃wɛ. A n bu deri sɛɛ, ya n nun arufaani gaa kuammɛ. ⁹ A n wuran na, a de bu wooda yara kpa bu yore bu tɔ̃n ben bweseru go. Saa ye sɔ̃, kon sii geesun tɔ̃nnu gooba wunɔ̃bu (300) sua n wunɛn tem sɔ̃m kowobu wɛ bu doke wunɛ sina bokon arumani sɔ̃.

¹⁰ Yera sina boko u win taabu wuna u Hamani Yuuban yibɛrɛ wi wɛ. ¹¹ Ma u nɛɛ, a wunɛn gobi nɛnuɔ̃ adama kon nun Yuuba deria kpa a ka bu ko mɛ a kɔ̃.

¹² Suru gbiikoon sɔ̃ wɔ̃kura itase sɔ̃, ba sina bokon tire yorobu sokusia. Tire yoro be, ba tirenu yorua nge mɛ Hamani u gerua. Ma ba nu mɔ̃risia sina bokon tem wirugibun mi ka win sina asakpɔ̃bun mi ka win tem beri berikan wirugibun mi ka bweseru baateren wirugiin mi. Ba nu yoruawa ka barum baamɛre mɛ mu wɔ̃a tem mɛ sɔ̃. Ma ba tire ni nɔ̃ma doke ka sina boko Asuresin yɔ̃siru ka win taabun yɔ̃reru. ¹³ Ma ba tɔ̃mbu gɔ̃ra gɔ̃ra ka tire ni, tem mɛn beri berika kpuro sɔ̃ bu ka Yuuba kpuro kpeerasia sɔ̃ teeru, aluwaasiba ka durɔ̃ tɔ̃kɔ̃nu ka bibu ka tɔ̃n kurɔ̃bu. Kpa bu ben arumani kpuro kam koosia. Ba koo ye kowa suru wɔ̃kura yirusen sɔ̃ wɔ̃kura itase sɔ̃, suru wi

ba mɔ Adari. ¹⁴ Bera mi ba tire te wa kpuro, ba koo ten gari garisiwa wooda, kpa bu de tɔmbu kpuro ba n yɛ ba n ka yen sɔɔru sã sere tɔɔ te, tu ka tunuma. ¹⁵ Ma sina boko u sɔmɔ be wooda wɛ ba doona fuuku. Ma ba wooda ye kpara Susio, wuu bɔkɔ gen mi. Saa yɛ sɔɔ wuu gen tɔmbu ba wãa biti sɔɔ, saa ye sɔɔra sina boko ka Hamani ba sɔ ba ben tam nɔrumɔ.

Maadose

u Esitɛ somiru kanamɔ

4

¹ Ye Maadose u nua ye ya kooramɔ, yera u win yaberu nɛnua u karana. Ma u saaki sebua u torom wisi wirɔ nuku sankirarun sɔ. Yen biru, u da wuu suunu sɔɔ, u nuku sankirarun kuuki mɔ ka dam. ² Ma u da sere sina bokon kɔnnɔwɔ, baa mɛ ba ra yinɛ wi u saaki sebua u da mi. ³ Tem mɛ kpuro sɔɔ, mi Yuuba ba sina bokon wooda yen gari nua, ba ra nuki sankirewa. Kpa bu nɔɔ bɔke, ba n weeweenu mɔ ba n sumɔ. Ben gabu ba n kpɪ ba n saaki sebua, ba n torom wisi wirɔ nuku sankira ten sɔ.

⁴ Esitɛn sɔm kowobu ba na ba nɔn ye sɔɔwa. Ma u nanda gem gem. Ma u ka yãnu gɔra bu Maadose sebusia kpa u win saaki ye pota. Adama Maadose u yina. ⁵ Yera Esitɛ u Hataki win sɔm kowo turo wi sina boko u nɔn deria gɔra Maadosen mi, u nɔn bikia ye n nɔn mɔ. Mban sɔna u mɔ mɛ. ⁶ Ma Hataki u seewa u da Maadosen mi, sina bokon kɔnnɔwɔ. ⁷ Yera Maadose u nɔn sɔɔwa kpuro ye ya koorɔ, ka gobi yi Hamani u koo doke sina bokon arumani beru yerɔ bɔ n Yuuba go ba kpa. ⁸ Ma u maa nɔn sina bokon wooda ye ya gerumɔ bu Yuuba gon tireru wɛ, te ba yara Susio. Ma u nɔn kana u Esitɛ ye kpuro sɔ. Kpa u be da u sina boko suuru kana u ka Yuuban bweseru deri. ⁹ Ma Hataki u da u ye kpuro Esitɛ sɔɔwa. ¹⁰ Yera Esitɛ u maa nɔn gɔra Maadose win mi. ¹¹ U nɛɛ, sina bokon sɔm kowobu kpuro ka bwese ni nu wãa tem mini, nu yɛ ma wi u da sina bokon mi, u kun yɛro soka, ba ra yɛro gowa nge mɛ wooda ya gerua. Adama sina bokon tii ù n

nɔn win sina dɛki wuragia tii, ba n nɔn goomɔ. Wee tɛ, nɛn sɔɔ tɛna mi, ye sina boko kun ka man sokure.

¹² Sanam mɛ ba ka Esitɛn gari yi Maadose daawa, ¹³ yera Maadose u gɔra bu nɔn sɔ bu nɛɛ, u kun tamaa wi turowa u koo kisira Yuuban wahala yen di yɛn sɔ u wãa sina kpaarɔ. ¹⁴ U n mari, u n win tɔmbu somi tɛ, ba koo somiru wa gam di, kpa bu faaba wa. Adama wi, ka win tundon yɛnugibu, ba koo gbiwa. Sɔrɔkudo yen sɔna ba nɔn kua sina bokon kuro. ¹⁵ Yera Esitɛ u maa gɔra Maadosen mi u nɛɛ, ¹⁶ u doo u Yuuba kpuro mɛnna be ba wãa Susi mi, kpa bu nɔɔ bɔke win sɔ, sɔɔ sɔɔ ita ka wɔkuru ita, bu ku dɪanu di, bu ku maa nim nɔ. Wi ka maa win sɔm kowobu ba koo maa ko mɛsum. Yen biru, kpa u da sina bokon mi, baa mɛ wooda ya mɛ yina. U n koo gbin na, kpa u gbi. ¹⁷ Yera Maadose u da u kua kpuro nge mɛ Esitɛ u nɔn sɔɔwa u ko.

Esitɛ u da sina bokon mi

5

¹ Nɔɔ bɔku ten sɔɔ itase, yera Esitɛ u win sina yãnu sebua. Ma u da sina kpaarɔ. Ye u dua ten sɔɔwɔ, u deema sina boko u sɔ win sina kitarɔ u kɔnnɔ mɛɛra. ² Sanam mɛ u Esitɛ wa u yɔ win yɛnu ge sɔɔ, yera u ka nɔn nɔnu geu mɛɛra. Ma u nɔn win sina dɛka tii ye ba kua ka wura. Ma Esitɛ u susi u dɛka yen sɛru baba. ³ Ma sina boko u nɔn bikia u nɛɛ, Esitɛ, mban sanuma a mɔ. A man sɔɔwɔ ye a kɪ n nun kua. Na sɔɔru kpa n ka nun kpuro wɛ, baa n nɛn tem bɔnun na.

⁴ Ma Esitɛ u nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu geu mɛɛran na, na kɪwa wunɛ ka Hamani i na nɛn mi. Domi na tɔɔ baka dim sɔɔru kua mi, bɛɛn sɔ.

⁵ Yera sina boko u gɔra bu Hamani sokuma fuuku bu ka da Esitɛn mi. Ye Hamani u na, yera be yiru ye kpuro ba da ba tɔɔ baka dim mɛ di. ⁶ Sanam mɛ ba tam nɔrumɔ, yera sina boko u Esitɛ sɔɔwa u nɛɛ, mba a kɪ a man kana. Na sɔɔru kpa n ka nun kua ye a kɪ baa n nɛn tem bɔnun na, kon nun wɛ.

⁷ Ma Esitɛ u wisa u nɛɛ, yinni, wee ye na kɪ a man kua. ⁸ À n ka man nɔnu

geu mɛɛra, ma a sɔɔru sãa a ka man kua ye na kɪ, kon maa tɔɔ baka dim sɔɔru ko sia, kpa i wurama wunɛ ka Hamani i di. Saa ye sɔɔra kon nun sɔ ye na kɪ.

Hamani u kɪ u Maadose go

⁹ Yen tɔɔ te, Hamani u yara Esitɛn yɛnun di ka nuku dobu. Adama ye u tura kɔnnɔwɔ, u wa Maadose kun seewe u nɔn bɛɛɛ wɛ. Ma u mɔru bɛsira gem gem. ¹⁰ Adama u tii nɛnuu u da yɛnuɔ. Yera u win bɔrɔba ka win kurɔ Serɛsi sokusia. ¹¹ Ma u tii sua gari gerua tɔn be kpuron wuswaaɔ, win dukia baka ka win bii tɔn durɔ dabi te u maran sɔ ka sere girima ye sina boko u nɔn doke u ka nɔn kua win sina asakpɔbu kpuron wirugii. ¹² Yera u nɛɛ, nɛ turowa Esitɛɛ, sina bokon kurɔ u soka n ka sina boko yɔsiri tɔɔ baka dim mɛ u sɔɔru kuan sɔ. Nɛ turo wiya u maa nɛɛ, n sina boko yɔsirima sia su ka kpam di win mi. ¹³ Adama yeniba kpuro ya n ko n man sãa gãanu nà n Maadose Yuu wi waamɔ u wãa sina kpaa kɔnnɔ mi.

¹⁴ Yera win bɔrɔ be, ka win kurɔ wi, ba nɔn bwisi kã ba nɛɛ, a doo a dãru garu gira tɛn gunum mu sãa gɔm soonu weeraakuru kpa a sina boko kana bu Maadose saku bu sãarusia mi. Saa ye sɔɔ, kaa kpɪ a tɔɔ baka dim mɛ di ka nuku dobu.

Yera gari yi, yi Hamani dore. Ma u dera ba dãa te sɔɔru kua.

Sina boko

u Maadose wolle sua

6

¹ Yen wɔku te, sina boko u kpana u dweeya. Yera u nɛɛ, bu nɔn ben tem garin tirenu tama. Tire ni sɔɔra ba ra yore ye n koora kpuro ben tem sɔɔ. Ma ba ka nɔn tire ni naawa ba nɔn garia. ² Ma ba girari mi sina bokon sɔm kowobu Bigitani ka Terɛsi ba raa nɔɔ tia kua bu ka sina boko go. Ma Maadose u ye sina boko dɔmɛya. ³ Yera sina boko u bikia u nɛɛ, ba sere Maadose wolle sua gari yin sɔ?

Ma sɔm kowo be, ba wisa ba nɛɛ, aawo, ba n nɔn gãanu kue.

⁴ Sina boko u bikia u nɛɛ, wara u wãa sina kpaaru mi.

N deema saa yera Hamani u duumam sisi u ka sina boko kana u Maadose sãarusia dãa ye u sɔɔru kuan wollo. ⁵ Yera sina bokon sɔm kowo be, ba nɔn wisa ba nɛɛ, Hamaniwa u wãa mi.

Ma sina boko u nɛɛ, u duuma.

⁶ Yera Hamani u dua. Ma sina boko u nɔn bikia u nɛɛ, amɔna kon yɛro kua wi na kɪ n wolle sua.

Yera Hamani u tii sɔɔwa u nɛɛ, wara sina boko u koo maa wolle sua n kere nɛ. Ma u wisa u nɛɛ, ⁷ yinni, à n kɪ a goo wolle sua, ⁸ a de bu wunɛn tiin yaberu sua ka wunɛn tiin duma ye ba sina furɔ dokea wirɔ. ⁹ Kpa a de wunɛn sɔm kowo damgii turo u durɔ wi sina yãa ni sebusia kpa u nɔn yɔɔsia wunɛn duman wollo. Kpa u ka nɔn da wuu suunuɔ u n gerumɔ u n mɔ, wee nge mɛ sina boko u ra yɛro kue wi u wolle sua.

¹⁰ Yera sina boko u Hamani sɔɔwa u nɛɛ, tɛ, a seewo a yãa ni ka duma ye sua kpa a Yuu wi kua nge mɛ a gerua mi. Baa yen gãa piibu a ku ra duari. U wãa sina kpaa kɔnnɔwɔ u sɔmburu mɔ mi.

¹¹ Ye Hamani u da u yãa ni suama ka duma ye, yera u nu Maadose sebusia. Ma u nɔn yɔɔsia duma yen wollo u ka nɔn da wuu suunuɔ u gerumɔ u mɔ, wee nge mɛ sina boko u ra yɛro kue wi u wolle sua. ¹² Yen biru, Maadose u gɔsira u wura sina kpaa kɔnnɔ mi. Ma Hamani u maa doona fuuku win yɛnuɔ, u tuke sekurun sɔ. ¹³ Ye u tura mi, u ye kpuro win kurɔ Serɛsi ka win bɔrɔba saaria. Ma ba nɔn bwisi kã ba nɛɛ, Maadose wi, Yuuwa. Ma win wuswaaɔra ba nun sekuru doken torua mɛ, a n yɛ ma kaa n kaaramɔwa a n dɔɔ.

¹⁴ Sanam mɛ ba gari gerumɔ ba n kpa, yera sina bokon sɔmɔbu ba tunuma, ma ba yande Hamani sua ba ka da Esitɛn tɔɔ baka dii yerɔ.

Hamaniin gɔɔ

7

¹ Yera sina boko ka Hamani ba Esitɛn tɔɔ baka dim mɛ da nɔn yiruse.

² Ye ba dim kpa ba tam nɔrumɔ, yera sina boko u maa Esitɛɛ bikia u nɛɛ, mba a kɪ a man kana. Na sɔɔru sãa n ka nun

kpuro kua ye a kɪ. Kon mam nun nɛn tem bɔnu wɛ.

³ Ma Esitɛ u nɛɛ, yinni, à n ka man nɔnu geu mɛɛran na, ma n nun wɛre, wee ye na nun kanamɔ. A ku de bu nɛ ka nɛn bweseru go. ⁴ Domi ba sun dɔrawa bu ka sun sakiri bu kpeerasia wɔnwɔndu sariru sɔɔ. N n yorun na ba sun kpɛɛ, kon daa nɛn nɔɔ mariwa domi ta n tura n ka nun baasi.

⁵ Yera sina boko Asuresi u Esitɛ bikia u nɛɛ, wara u nia yen bweseru kua.

⁶ Esitɛ u wisa u nɛɛ, bɛsɛn yibɛɛ wi u sun nɔni sɔɔmɔ, wiya Hamani tɔn kɔso wini.

Yera Hamani u nanda sina boko ka Esitɛn wuswaaɔ. ⁷ Ma sina boko u seewa u yara ka mɔru u da win sina kpaarun yaaraɔ. Saa yera Hamani u tuba ma sina boko u sɔɔru kpawa u ka nɔn go. Yera u Esitɛ suuru kana u nɔn faaba ko. ⁸ Ma u tii yɔsu u wɔruma mi Esitɛ u sɔ. Saa yera sina boko u wurama ma u dua mi ba tɔɔ bakaru dimɔ. Yera u Hamani bikia u nɛɛ, a kɪ a maa Esitɛ gabawa nɛn wuswaaɔ sina kpaaru mini?

U ka gari yi gere u kpe, yera win sɔm kowobu ba Hamanin wuswaa bɔkua. ⁹ Yera sɔm kowo ben turo wi ba mɔ Haabona u sina boko sɔɔwa u nɛɛ, yinni, Hamanin tii u dɔru garu sɔɔru kua tɛ sɔɔ u koo raa Maadose sɔku u bwɛ wi u nun gari dɔmɛya a ka faaba wa mi. Dɔa te, ta gire mi, win dirun wuswaaɔ. Ten gunum mu sɔawa gɔm soonu weeraakuru.

Yera sina boko u wooda wɛ u nɛɛ, bu Hamani sɔkuo bu bwɛ dɔa te sɔɔ.

¹⁰ Ma ba Hamani sua ba ka da ba bwɛ dɔa ten wɔlɔ, te u raa sɔɔru kua Maadosen sɔ. Saa yera sina bokon mɔru ya sure.

8

¹ Yen tɔɔ te sɔɔ, sina boko Asuresi u Hamani Yuuban yibɛɛ win dukia kpuro sua u Esitɛ wɛ. Ma Esitɛ u nɔn sɔɔwa ma Maadose u sɔawa win dusi.

² Yera sina boko u Maadose sokusia ma u win sina taabu sua ge u Hamani mwaari u nɔn wɛ. Yen biru, Esitɛ u Hamanin dukia ye Maadose nɔma beria.

Sina boko u wooda yara

Yuuban arufaanin sɔ

³ Yen biru, Esitɛ u kpuna sina bokon wuswaaɔ ka swɪi ma u nɔn suuru kana u ka himba kɔsa ye yinasia ye Hamani Agagigii u raa yi Yuuban sɔ.

⁴ Ma sina boko u Esitɛ win sina dɛka tɪi ye ba kua ka wura. Yera Esitɛ u seewa u yɔra win wuswaaɔ. ⁵ Ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, yinni, nɛn nɔn wɛren na, à n ka man nɔnu geu mɛɛran na, na kɪ a wooda ye yinasia ye Hamani Agagigii Hamɛdatan bii wi, u yara u nɛɛ, bu Yuuba kpeerasio be ba wɔa tem mɛ sɔɔ. Kpa a de bu ye kpara. ⁶ Domi na n kpɛ na n sɔ kpa na n waamɔ ba nɛn bweseru nɔni sɔɔmɔ ba goomɔ.

⁷ Yera sina boko Asuresi u Esitɛ ka Maadose wisa u nɛɛ, i swaa dakio i nɔ. Wee na dera ba Hamani sɔka dɔa sɔɔ ba bwɛ yɛn sɔ u kasu bu Yuuba go. Ma na maa wunɛ Esitɛ win dukia kpuro wɛ. ⁸ Yen sɔ tɛ, i yoruo ka nɛn yɪsiru ye ya koo Yuuba arufaanin kua. Kpa i ye nɛ sina bokon yɪreru koosi. Domi ye ba yorua ka sina bokon yɪsiru ma ba ye win yɪreru koosi, ba n maa kpɛ bu ye gɔsia.

⁹ Wɔɔn suru itase wi ba mɔ Sifaa, win sɔɔ yɛnda itase sɔɔ, yera ba sina bokon tire yorobu sokusiama, ma Maadose u bu wooda wɛ bu Yuuba tirenu kua ka sina bokon sina asakpɔbu ka win tem wirugibu ka sere wirugii be ba wɔa bera wunaa teeru ka nɔɔba yiru ye sɔɔ, saa Endin di n ka girari Etiopia. Ma ba tire ni kua ka Yuuban barum ka sere maa barum mɛ mu wɔa tem mɛ kpuro sɔɔ. ¹⁰ Ba nu yorua ka sina bokon yɪsiru, ma ba nu yɪreru koosi ka win taabu. Saa ye sɔɔra sina bokon maasɔbu ba seewa ba ka nu da baama. ¹¹ Wee ye tire ni, nu gerumɔ. Nu nɛɛ, sina boko u Yuuba wooda wɛ u nɛɛ, wuu mi ba gesi wɔa kpuro bu mɛnnɔ bu ka ben wɔaru wɔra kpa bu bwese te ta bu wɔri kpeerasia sere ka ten kurɔbu ka bibɔ. Kpa bu ten dukia gura. ¹² Baawurewa u koo wooda ye mɛm nɔɔwa Asuresin tem kpuro sɔɔ, suru wɔkura yirusen sɔɔ wɔkura itase sɔɔ. Suru wiya ba mɔ Adari. Tɔɔ tera ba raa yi bu ka Yuuba

go. ¹³ Bera mi tire te, ta gesi tura, ba koo ten gari garisiwa wooda kpa bu de tumbu kpuro ba n ye yɛ. Kpa Yuuba ba n sɔru sɔa bu ka ben yiberɛba mɔru kɔsia tɔɔ te sɔɔ. ¹⁴ Ye sina boko u win maasɔbu wooda ye wɛ yera ba ben dumi yɔɔwa ba da fuuku ma ba yen gari kpara tem mɛ kpuro sɔɔ. Ba maa ye kpara Susiɔ.

¹⁵ Saa ye sɔra Maadose u yara sina kpaarun di u da wuu sɔɔ u sina yɔnu sebua ni nu nɔni gaaduragii ka nɔni kpiki mɔ ka yabe bakaru nɔni swɛɛgiru ka maa sina furɔ wuragu. Ma wɔkinu yiba Susi ye sɔɔ taki ka nuku dobu kuukin sɔ. ¹⁶ Yen dɔma te, Yuuba ba nuku dobu mɔ too, ba kuuki mɔ, ba yɔkumɔ. ¹⁷ Bera mi ba gesi wɔa kpuro ba ka wooda ye nua, ba nuku dobu kuawa too, ba tɔɔ baka dim sokuna. Ma tɔn dabinu ba tii gɔsia Yuu yɛn sɔ ba Yuuba nasie.

Yuuba

ba ben yiberɛba mɔru kɔsie

9

¹ Suru wɔkura yirusen sɔɔ wɔkura itase ye, ya tura. Tɔɔ te sɔra sina bokon wooda ye u raa yi Yuuban sɔ ya koo sɔmburu tore. Tɔɔ tera Yuuban yiberɛba ba yɔiyɔ bu Yuuba kamia. Adama n n koore. Yuubara ba nasara sua. ² Asuresin tem kpuro sɔɔ, Yuuba ba mɛnna wuu mi ba wɔa kpuro. Ma ba ben yiberɛba wɔri be ba raa nɔɔ tia kua bu ka bu go mi. Goo sari wi u ka tii yina. Domi ba ben berum mɔwa. ³ Sina bokon tem beri berikan wirugibu ka win sina asakpɔbu ka win tem wirugibu ka win tiin sɔm kowobu ba ka Yuuba yɔra domi ba Maadosen berum mɔ. ⁴ Maadose wi, u aye bɛɛregiru mɔ sina kpaaru mi. Ma u yɔsiru yara tem mɛ kpuro sɔɔ. Ma win dam mu sosimɔ mu dɔɔ.

⁵ Yuuba ba ben yiberɛ be kua nge mɛ ba kɔ. Ba bu gowa gem gem. ⁶ Susi maro sɔɔ, tumbu nɛra wunɔbuwa (500) ba go. ⁷ Ma ba Paasandata ka Dalifoni ka Asipata sakira, ⁸ ka Porata ka Adalia ka Aridata ⁹ ka Paamasita ka Aridai ka Fayesata ¹⁰ ka sere

maa Hamani Yuuban yiberɛn bibu wɔkuru. Adama ba n ben dukia gure.

¹¹ Yen tɔɔ te, ba sina boko tɔn ben geeru sɔɔwa be ba go Susi maro mi. ¹² Yera sina boko u Esitɛ sɔɔwa u nɛɛ, wee Yuuba ba tumbu nɛra wunɔbu (500) go mini ka Hamanin bibu wɔkuru. Amɔna n ko n sɔa wuu si su tie sɔɔ. Tɛ, à n maa gɔanu kɔ a man bikio, kon nun ye kua.

¹³ Ma Esitɛ u nɔn wisa u nɛɛ, à n wuran na, a de sia Yuuba bu maa ko Susi mini nge mɛ wooda ye, ya gerua. Kpa bu Hamanin bibu wɔku ten gonu bwɛ dɔaɔ.

¹⁴ Ma sina boko u wooda wɛ bu maa ko nge mɛ. Ma ba ye kpara Susiɔ. Ma ba Hamanin bibu wɔku ten gonu bwɛ dɔaɔ. ¹⁵ Yuu be ba wɔa Susi maroɔ, ba Adarin sɔɔ wɔkura nɛ ye sɔɔ mɛnna. Ma ba tumbu gooba wunɔbu (300) go. Adama ba n ben dukia gure.

¹⁶ Yuu be ba maa wɔa tem mɛn beri berikaɔ ba maa mɛnna bu ka ben wɔaru wɔra. Ma ba ben yiberɛba mwɛra ba go. Adama ba n ben dukia gure. Tɔn be ba go mi, ben geera sɔa nɔrɔbun suba wata ka wɔkura nɔɔbu (75.000). ¹⁷ Yeni ya koorawa suru wi ba mɔ Adarin sɔɔ wɔkura itase sɔɔ. Yen sɔɔ wɔkura nɛse sɔra ba tɔn goberu deri. Ma ba tɔɔ bakaru di ka nuku dobu. ¹⁸ Adama Yuu be ba wɔa Susi maroɔ, ba ben yiberɛba gowa sɔɔ wɔkura itase ka sɔɔ wɔkura nɛse sɔɔ. Sɔɔ wɔkura nɔɔbuse sɔra ba wɛra. Ma ba tɔɔ bakaru di ka nuku dobu. ¹⁹ Yen sɔna Yuu be ba wɔa baru kpaanɔ ba ra tɔɔ bakaru di ka nuku dobu Adarin sɔɔ wɔkura nɛse te sɔɔ. Kpa bu kɛnu mɔrisiana.

Maadose

u tɔɔ bakarun tɔru yi

²⁰ Yeniban biru, Maadose u gari yi yorua tirenu sɔɔ. Ma u Yuu be ba wɔa turuku ka tontondeɔ tire ni mɔrisia Asuresin tem mɛ kpuro sɔɔ. ²¹ U ben baawure kana ba n da tɔɔ baka te di wɔɔ baagere suru wi ba mɔ Adarin sɔɔ wɔkura nɛse ka nɔɔbuse sɔɔ. ²² Kpa bu kɛnu mɔrisiana. Kpa bu sɔarɔbu kɛnu kɛ. Domi tɔɔ te sɔra Yuuba ba ben yiberɛba kamia ba dɛra. Suru wi sɔra ben nuku sankiranu nu gɔsia

nuku dobu. Ma ben nɔni swāaru ta kua bəri yɛndu. ²³ Ma Yuuba ba Maadosen gere ye mɛm nɔwa, ba wura tɔɔ baka te, tu ko wororu.

²⁴ Domi Hamani, Hamɛdatan bii, Agagigii wi, wi u sãa Yuuban yiberɛ u raa himba kua u Yuuba kpuro go. Yen sɔna u guba kɔ u ka wa tɔɔ te u koo Yuuba nɔni sɔ kpa u bu go.

²⁵ Adama Esitɛ u da sina bokon mi. Ma sina boko u wooda yara u nɛɛ, ye Hamani u raa himba kua mi, yu wəri win wiru wɔllɔ kpa bu wi ka win bibu bwɛ dāa wɔllɔ. ²⁶ Yen sɔna ba tɔɔ ni soka Purimu ben tɛtɛ dumin sɔ.

Yuuba ba Maadosen tire ten gari mɛm nɔwa ye ba bu kua ka ye ba wan sɔ. ²⁷ Ma Yuuba ba tɔɔ ni kua wororu te ba n kpɛ bu kasi ben bibun bweseru ka be ba koo ra tii koo Yuun sɔ. Wɔɔ baagere, sɔɔ yiru ye sɔɔ, ba ko n da tɔɔ bakaru diwa nge mɛ Maadose u yen wooda yi. ²⁸ Ba ko n da tɔɔ ni yaayewa sere ka baadommaɔ Isireliban yɛnu baagere sɔɔ. Mi Yuuba ba wāa gesi, ba ko n da Purimun tɔɔ baka te diwa sere ka ben bibun bweserɔ.

²⁹ Esitɛ, Abisailin bii, ka Maadose ba maa tirenu ganu yorua fuuku bu ka tɔɔ baka ten gari dam sire. ³⁰ Yuuba kpurowa ba tire ni mɔrisia mi ba yarinɛ Asuresin tem beri wunaa teeru ka nɔba yiru ye sɔɔ. Alafia ka bəri yɛndun gariya yi wāa tire ni sɔɔ. ³¹ Nu bu sɔɔwa ba n da tɔɔ baka te di ten saa sɔɔ nge mɛ Esitɛ ka Maadose ba bu sɔɔwa. Ba n da ko mɛ, sere ka ben bibun bweserɔ nge mɛ ba kua sanam mɛ ba weeweenu kua ba nɔɔ bɔkua. ³² Nge mɛya Esitɛn wooda ye, ya ka tɔɔ baka ten dam sire. Ma ba ye yorua tireru sɔɔ.

Asuresi ka Maadosen gari

10

¹ Sina boko Asuresi u tɔn be ba wāa win tem kpuro sɔɔ wɔɔ gobi surewa sere ka be ba wāa daarun goorɔ.

² Win yiiko kpuro ka win wɔrugɔrun faagi ka nge mɛ u ka Maadose wɔlle sua, ye kpuro ya yorua Pɛsiba ka Mɛdiban sinambun kookoosun tireru sɔɔ. ³ Domi Maadose Yuu wi, u kua yiruse Asuresin bandu sɔɔ. Ma win

bweseru kpuro ta nɔn kɔa. U sɔmburu kua ten arufaanin sɔ. Ma u ka tu yina u dera ta wāa alafia sɔɔ.

YOObU

Yoobun tireru ta sun gemgiin wahala sōmō ye Gusunō u dera u wa. Wahala yera, win bibu kpuro ba gu, ma win dukia kpuro ya kam kua, ma bwisinu win tii wōri.

Yoobun bōrōba ba na bu ka nūn bera. Ben gere sō, ba sōsiwa ma Yoobu u tora. Yen sōna u wahala mō. Adama Yoobu kun gari yi wure. U bu sōwa u nē, wi, u dēere. U maa tōn kōsobu waamō ba kuuramō. N n mēn na, n n toraru tōna ta ra ka wahala nē.

Gusunō kun Yoobun bikia dabi ni wisa. U mam wure u Yoobun tii gāa dabinu bikiawa, kpa wi, Yoobu u ka gia ma wi, Gusunōwa u dam kpuro mō. Wiya u maa gāanu kpuro kpare.

Yeniban biru, Yoobun tii u wa ma u tore, ma u Gusunō suuru kana. Saa yera Gusunō u nūn win yellun wāaru wesia. Win dukia ya maa wurama ma u maa bibu mara.

Tire ten kpunaa

1. Yoobu u wahala wa, wiru 1n di sere wiru 2:10.
2. Yoobun bōrōba ba nūn beram da, wiru 2:11n di sere wiru 31:40.
3. Gari yi Elihu u Yoobu sōwa, wiru 32n di sere wiru 37.
4. Gusunōn wisibu, wiru 38n di sere wiru 41.
5. Gusunō u Yoobu domaru kua, wiru 42.

Setam u Yoobun laakari mēera

¹ Durō goo wāa Usiō, win yīsira Yoobu. Durō wi, u sāawa wi u ra Gusunō mēm nōwē. U sāa gemgii, ma u Gusunō nasie. U ku ra kōsa kā. ² Bii tōn durōbu nōba yiruwa u mara, tōn kurōbu maa ita. ³ Sabe ni u maa mō, ni wee, yāanu nōrōbun suba nōba yiru (7.000), ka yooyoosu nōrōbun suba ita (3.000), ka naa wuku nōrōbu (1.000), ka keteku ninu nēera wunōbu (500), ka sōm kowo dabi dabinu. Durō wiya u dukia bo sōo yari yerun bera mi gia.

⁴ Win bii tōn durō be, ba ra n tōo baka dim sokunamōwa, kpa bu ben sesubu ita ye soku bu na bu ka di bu nō. ⁵ Bā n tōo bakaru di ba kpa mē, Yoobu u ra bu sokuwa kpa u

bu sārasia, kpa u se buru buru yellu u yāku dōo mwaararuginu ko ben baawuren sō. Domi u ra tii sōwa u nē, sōrōkudo nēn bibu ba ko n Gusunō toraru garu kue ben gōruō. Nge mēya u ra ko saa kpuro.

⁶ Yera sōo teeru Yinni Gusunōn gōradoba ba na ba yōra win wuswaaō. Ma Setam tii u maa na u yōra ben suunu sōo. ⁷ Ma Yinni Gusunō u nūn bikia u nē, man diya a wee.

Ma u nūn wisa u nē, na tem bōsu bōsu na ka sikerenēwa, yera na den gōsirama na wee.

⁸ Ma Yinni Gusunō u maa Setam bikia u nē, a nēn sōm kowo Yoobu wa mi? Goo sari wi u ka nūn weenē handunia sōo. Durō wi, u ra man mēm nōwē, kpa u n sīimō gem sōo. Mēya u ku ra kōsa kā. U maa man nasie.

⁹ Ma Setam u Gusunō wisa u nē, a tamaa kama Yoobu wi, u ka nun nasie? ¹⁰ N n wuna a nūn kōsu wi ka win yēnugibu ka sere win ye u mō rō? Ma a win sōma kpuro domaru kua. A dera win yaa sabenu nu tērie tem mē sōo. ¹¹ Tē, a win ye u mō nōmu dokeo a wa. Na yē kam kam ma u koo nun bōrusi wunēn tiin wuswaaō.

¹² Ma Yinni Gusunō u Setam wisa u nē, ye Yoobu u mō kpuro, na nun ye nōmu beria. Adama a ku win tii baba.

Yen biru Setam u doona Yinni Gusunōn wuswaan di.

Yoobun bibu ka win dukia

kpuro ya kam kua

¹³ Sōo teeru Yoobun bii be kpuro ba mēnne ba dimō ba nōrumō ben tōnweron yēnuō. ¹⁴ Yera Yoobun sōm kowo goo u na win mi, u nūn sōwa u nē, wee sanam mē sa ka nē yi wukumō, ma ketekunu nu yakasu dimō, ¹⁵ Sabegibu ba na ba wunēn yaa sabe ni wōri, ba mwēera. Ma ba wunēn sōm kowobu go go ka takobi. Nē turowa na kpīa na bu kisirari. Yen sōna na na n nūn sō.

¹⁶ Durō wi, u ka gari yi gere u kpe, win sōm kowobun turo maa na u nūn sōwa u nē, wee guru gbāa ya wunēn yāanu wōri, ka wunēn sōm kowobu ma ya bu di. Nē turowa na yara min di. Yen sōna na na n nūn ye sō.

¹⁷ Saa ye sɔɔ, win tii u gari gerumɔ u n̄ kpa, win sɔm kowo goo maa ka tunuma. U n̄n sɔɔwa u n̄n, wee Kaladeban wuuru ita gaa ya na ya wunen yooyoosu wɔri ya mwɛɛra. Ma ba wunen sɔm kowobu mwɛɛra ba go ka takobi. N̄ turowa na bu kisirari. Yera na n̄ nun ye sɔ.

¹⁸ Saa yɛ sɔɔ wini maa gari gerumɔ u n̄ kpa, kpao maa ka tunuma. U n̄n sɔɔwa u n̄n, wunen biba sɔ ba dimɔ ba n̄rumɔ ben tɔnweron dirɔ, ¹⁹ yera woo damguu gaga na saa gɔbaburun bera gion di. Ma ga dii ten goonu n̄n swee, ma dii te, ta be kpuro wɔri ta go. Wee n̄ turowa na yara min di. Yera na n̄ nun ye sɔ.

²⁰ Ye Yoobu u yeniba kpuro nua, yera u seewa u win yaberu n̄nua u karana, ma u tii wii pɔɔru woka nuku sankiranun sɔ. Ma u yiira u siriru tem girari u n̄n,

²¹ wee na yarawa tereru n̄n m̄ron nukurun di.

Terera ba koo maa man sike. Yinni Gusunɔwa u raa man ye kpuro wɛ,

wiya u maa ye kpuro sua.

Yen sɔ, kon n̄n siara.

²² Ka yen de kpuro Yoobu kun Gusunɔ kɔsa gaa mani. U n̄ maa n̄n torari.

Setam

u maa Yoobun laakari m̄ɛra

2

¹ Sɔɔ teeru, Yinni Gusunɔn gɔradoba ba kpam na ba yɔra win wuswaaɔ. Ma Setam tii u maa na u yɔra ben suunu sɔɔ. ² Yinni Gusunɔ u Setam bikia u n̄n, man diya a wee.

Ma u n̄n wisa u n̄n, na tem bɔsu bɔsu na ka sikerenawa. Yera na den gɔsiramana na wee.

³ Yinni Gusunɔ u maa Setam bikia u n̄n, a n̄n sɔm kowo Yoobu wa mi? Goo sari wi u ka n̄n weene handunia sɔɔ. U ra man m̄m n̄ɔwɛ. U s̄imɔ gem sɔɔ. U ku ra kɔsa k̄a. U maa man nasie. Yera a swaa kasu n̄ ka n̄n kɔsa kua u kun man ḡaanu kue?

⁴ Ma Setam u wisa u n̄n, a n̄ yɛ ye tɔnu u m̄ kpuro, yera u koo wɛ u ka win w̄aaru yakia? ⁵ A n̄ sikin na, a

n̄n n̄ma dokeo a wa. Na yɛ kam kam ma u koo nun b̄rusi wunen tiin wuswaaɔ.

⁶ Ma Yinni Gusunɔ u Setam sɔɔwa u n̄n, wee na nun n̄n n̄mu b̄ria, adama a ku n̄n go.

⁷ Ma Setam u doona Yinni Gusunɔn min di. Yen biru u da u Yoobu bwisi kɔsunu wisi saa win wirun di sere win naasɔ. ⁸ Ma Yoobu u da u sina torom sɔɔ u siru k̄ka sua u ka ḡramɔ.

⁹ Yera win kurɔ u n̄n sɔɔwa u n̄n, sere ka t̄ɛ, Gusunɔ wiya a ka yɔra m̄ɛ? A n̄n wɔnwɔ kpa a gbi.

¹⁰ Adama Yoobu u kurɔ wi wisa u n̄n, a gari m̄wa nge gari b̄kɔ. A tamaa s̄a n̄ gea waamɔ Gusunɔn min di, sa n̄ maa kɔsa wasi win min di?

Ka yen de kpuro, Yoobu kun Gusunɔ gari kam gerusi.

Yoobun b̄rɔba

ba n̄n beram da

¹¹ Yoobun b̄rɔba ita yeni, Elifasi Temagii, ka Bilida Suagii, ka Sofaa Naamagii ba wahala ye kpuro nua ye ya Yoobu deema, ma ben baawure u seema saa win tem di. Ba wesiana bu ka na Yoobun mi, kpa bu n̄n nukuru yemiasia. ¹² Ye ba wee ba n̄n wa sarun di, yera ba n̄n tuba. Adama ye ba n̄n turuku kua ba n̄n tuba ma be kpuro ba wuri n̄ɔ kp̄ɛ. Yera ba ben yabenu n̄nua ba ḡɛka, ma ba tii tua wisi wirɔ nuku sankiranun sɔ. ¹³ Ma ba sina ka wi tem mi, sɔɔ sɔɔ n̄ɔba yiru ka w̄kuru n̄ɔba yiru. Goo kun n̄n ḡaanu sɔɔwa. Domi ba wa ma win n̄ni sw̄a te, ta kp̄a.

YOObU KA WIn B̄RɔBA ITA

Yoobu u weeweenu m̄

3

¹ Yeniban biru, Yoobu u den n̄ɔ wukia ma u gari gerua u t̄ɔ te ba n̄n mara b̄rusi. ² U n̄n,

³ b̄rurara t̄ɔ t̄ɔ sɔɔ ba man mara. B̄rurara w̄ku t̄ɔ sɔɔ ba n̄n gura sua.

⁴ Yen t̄ɔ te, tu ko yam w̄kuru mam mam.

Gusunɔ u ku maa ten gari ko w̄llu mi. U ku de yam bururam mu maa koora te sɔɔ.

5 Gəribun wāa yerun yam wōku
bakaru tu tu wukiri,
kpa guru wiru ta n tu wukiri.

Yen dōma te, suru ka sōo bu mwaana
kpa berum mu n wāa tem sōo.

6 Gusunō u de wōku te, tu tīra n banda.
U ku maa tu garisi wōon tōnu sōo.

U ku maa tu garisi surun sōo sōo.

7 U de tōo te, ta n sāa tōo baruka
sarirugiru,

kpa goo u ku raa nuku dobu ko te sōo.

8 Sərobu bu tōo te bōrusio.

Be ba waa bakan dweebu yē bu tu
bōrusio.

9 Kperi yi yi koo yari tōo ten yoka yi ku
balli.

Ta n yam bururam yīiyō, tu mu bia.

Tu ku maa buruku sōo wa.

10 Domi ta n nən mēron nukuru
yinasie.

Ta derawa ba man mara n ka wahala
yeni wa.

11 Mban sōna na n gu nən mēron
nukurō.

Mban sōna na n gu sanam mē ba man
marumō.

12 Mban sōna nən mēro u man mara u
taaru swīi.

Mban sōna u man nōori u bom kā.

13 Nā n daa gu dōma te, na ko n daa
kpīwa,

kpa na n dō na n wēre,

14 nge sinambu ka ben bwisi kēo be
ba tii sina kpaanu bania tem mē
sōo ma nu kua bansu.

15 Mēya na ko n wēre nge sina bii be ba
ben dia wura ka sii geesu yibia,
ma ba gu.

16 N kun mē, na n wēre nge bii wīn
nukuru ba yara,

n kun mē, nge bii wi ba mara ma u
yande gu u n sōo wa.

17 Na ko n wāa gōriō mi tōn kōsobun tii
ba wēre,

ka sere mi be ba wasira ba n maa dam
mō ba wāa ba wēre.

18 Miya pirisōmba ba wēre,

ba n maa be ba bu dam dōremōn nōo
nōomō.

19 Damgibu ka bwēebwēebu ba wāa mi
sannu.

Yobu bā n da mi, ba ra yakiarewa saa
ben yinnin min di.

20 Mban sōna Yinni Gusunō u ra de
tōnu wi u wahala mō u yam
sāreru wa.

Mban sōna u ra de wi u nuki sankire u
n wāa.

21 Domi tōn ben bwesera ba gōo kī,
adama ba n nūn wasi.

Ba gōo win binē mō n kere dukia.

22 Ba ku ra n nuku dobu mō sere bā n
ben siki wōru wa.

23 Adama na sāawa wi u kun yē mi u
dōo,

ma Yinni Gusunō u nən swaa kenusi u
ka sikerena.

24 Weeweenun saabu, na ku ra di.

Nən wuri kun nōru mō nge nim mē mu
kokumō.

25 Yēn berum na mō, yera ya ra man
deemē.

Ye na maa nasie, yera ya ra man wōri.

26 Wee, na n wāa sēē, na n maa wēre.

Na n bōri yēndu mō, ma na ra n
burisine.

Elifasin gari

4

1 Yeniban biru, Elifasi Temagii u
Yoobu sōowa u nēē,

2 sà n gari gerua yi koo nun du?

Wara u koo sere gari yini nō u n maari.

3 Wee tōn dabina a keu sōosi,

ma a nuku sankirobu dam kā.

4 Wunen gari yi be ba raa kpanamō
dam kā.

Ma a be ba gōma dwiia tāsisia.

5 Wee tē gari yi nun deema, ma a
kpanamō.

Wee wahala ya nun girari, ma a
burisine.

6 N n Gusunō sāara ta sāa wunen dam?
N n wunen yīiyōbu bu ra n wāawa

Gusunō win mi

yēn sō a nūn mēm nōowammē?

7 N n mēn na, a bwisikuo wunen
wāaru sōo,

à n nōore ba taare sarirugii goo go,

n kun mē ba gemgibu mwēera ba
kpeerasia.

8 Nē, na gabu waare, kōsan sōmbura ba
ra n mō,

kpa ba n weesu swīi.

Mēya ba ra maa ye kpuron are wa.

9 Ba ra n Gusunōn mōru seeye

kpa yu ka bu kam koosia nge woo
bōkō.

10 Kpa ben kukiri bi ba ra ko nge gbee
sunɔ bu nɔru ko.
Gusunɔ u ra ben nɔsu bɔɔkuwa.
11 Ba ko n sɔawa nge gbee sunɔ mɛro
ge ga yaa bia gu di,
ma ga gu, gen binu yarina.

12 Gari gɛɛ man naawa asiri sɔɔ
wɔkuru,
ma nɛn swasu su yi nua fɛrɛ fɛrɛ,
13 wɔku suunu sɔɔ, saa ye ta nanum
kua ta kpa,
ma tɔmba kpɪ kpata kpata ba dosimɔ.
14 Saa yera na nanda,
ma nɛn wasi kpuro diira.
15 Ma gɔanu man sweema nge woo,
ma nɛn wasi kiri seewa.
16 Na goo wa wi na n tuba.
Ma na nɔɔ gagu nua ga gerumɔ tɛɛru
tɛɛru ga mɔ,
17 tɔnu u koo kpɪ u n dɛɛre Gusunɔn
wuswaɔɔ?
U koo kpɪ u n dɛɛre wi u nɔn taka kuan
nɔni sɔɔ?
18 Gusunɔ u n mam win sɔm kowobu
gɔradoba naanɛ kue,
ma u toranu waamɔ be sɔɔ.
19 Kaa sere gere tɔn be ba mɔma ka
tem,
be ba koo kpɪ bu sunku nge kɔkɔbu?
20 Tɔnu koo kpɪ u n wɔa bururu,
n n kua yoka kpa a deema u gu,
kpa goo kun mam gara nge u gu.
21 Win wɔaru ta kasira.
U n bwisi kpuro wa u ka gu.

5

1 Yoobu, a kuuki koowo, goo u n koo
re nun wisi.
Nge Gusunɔn gɔrado wara kaa soku
kpa u na u nun wurari.

2 Gari bɔkɔ u ra gbiwa win mɔrun sɔ.
Bwisi sarirugii u ra gbiwa win nisi-
nun sɔ.

3 Na gari bɔkɔ wa u kuura.
Ma na wa win wɔa yera wɔriki.

4 Ma win biba faaban swaa deri.
Goo sari wi u koo bu wɔra siri yerɔ.

5 Tɔn tukoba koo win dɔa ni u gɔ kata
ko bu gura,
baa ka ni u kara koosi ka sɔki.
Kpa be ba win dukian binɛ mɔ bu ye
sua bu ka doona.

6 Wahala ku ra yari saa tuan di.

Mɛya nɔni swɔara ku ra maa kpi saa
tem di.

7 Adama wi ba mara kpuro u koo
wahala kowa,
nge mɛ bɔ n dɔɔ wure, dɔɔ buri yi ra
yɔ.

8 Adama nɛ Elifasi, n n nɛn sɔn na,
Gusunɔwa kon somiru kana.
Kpa n nɔn nɛn wahala kpuro sɔ.

9 U ra gɔa bakanu kowa ni tɔnu kun
kpɛ u gia.
U ra maamaaki dabinu ko.

10 U ra de gura yu nɛ tem sɔɔ,
kpa gbea yu nim wa.

11 U ra be ba tii kawɛ wɔlle sue,
kpa u be ba nuki sankire yara ben
nuku sankirarun di.

12 U ra be ba bwisi kɔsi mɔn himba
kam koosie,
kpa bu ku maa kpɪ bu ye yibia.

13 U ra dewa bwisigibun tiin bwisi yi
bu yina mwa,
kpa ben wesianɔ gu ko kam.

14 Ben mi, sɔɔ sɔɔ gbɔara ya ra n bu
sɔawɛwa yam wɔkuru,
kpa ba n babi.

15 Adama Gusunɔ u ra dam sarirugii
ganɛ ben tabu yɔnun di,
kpa u nɔn wɔra ben nɔman di.

16 Nge mɛya u ra dam sarirugii wi
yɔiyɔbu wɛ,
kpa u durumgiin nɔɔ kɔre.

17 Domarugiiwa wi Gusunɔ Dam
kpurogii u sɛɛyasiamɔ.
Yen sɔ, Yoobu, a ku yina u n nun
sɛɛyasiamɔ.

18 Domi wiya u ra tɔnu mɛɛra ko, kpa
u yɛron bosu nɔɔri.
Wiya u ra tɔnu kɔsuku, kpa u nɔn
bɛkia.

19 Nɔn dabinu u koo nun yara nuku
sankirarun di,
kpa kɔsa gaa yu ku maa nun deema.

20 Gɔɔru tɔ n dua tem sɔɔ, u koo nun
gɔɔ gbarari,
kpa u nun faaba ko tabu sɔɔ.

21 U koo nun bɔri gbara.
Sanam mɛ yibɛɛba ba koo tem kam
koosia, u koo nun wɔra.

22 Kpa a n yɛmɔ gɔɔrun saa sɔɔ,
ka sanam mɛ ba tem kam
koosiamɔ.

A n̄ kaa n maa yaa gɔba gaan berum mɔ.

²³ A n̄ maa asɔrɔ wasi wunen gberɔ.

Domi ba n̄ tu kpenu suremɔ.

Yɛɛ gɔbi kun maa duɔ mi.

²⁴ Kaa n bɔri yendu mɔwa wunen yenuɔ.

Kpa wunen sabenun gɔɔ ga n yiba baadomma.

²⁵ Mɛya maa wunen bibun bweseru ta koo kpɛa

kpa tu kɔwara nge yaka bii.

²⁶ Tɔkɔru sɔra kaa gbi

nge mɛ ba ra dobi gɛ yen saa yà n tura.

²⁷ Gãa niniwa sa gia besen wãaru sɔɔ.

Nu maa sãawa gem.

Yen sɔ, a nu bwisikuo, kpa a nu mwa wunen tiin sɔ.

Yoobu u Elifasi wisa

6

¹ Yoobu u Elifasi wisa u nɛɛ,

² b̄a n n̄en n̄oni swãaru ka n̄en wahala kpuro kilo s̄andi,

³ ya ko n nim w̄ɔkun yani s̄ɛeri bunum kere.

Yen s̄ɔna na gari m̄ɔ nge wiuro.

⁴ Domi Dam kpurogii u man yabura ka s̄ɛnu.

Ma nin d̄ɛɛ n̄en wasi duuri.

Ma u man ḡãa nanumginu kpare nge tabu kowo.

⁵ Ket̄eku gbeeku ga ra swĩ ḡa n yaka bekusu wa ga dim̄ɔ?

Ket̄e ya ra swĩ ȳa n yakasu wa ya dim̄ɔ?

⁶ Ba koo kpĩ bu d̄ianu di ni nu maari s̄ɔ s̄ɔ nu n̄ b̄aru m̄ɔ?

Goo s̄ɛrun kpikum mu ra n do?

⁷ Na ku ra d̄ia nin bweseru kã.

Nge m̄ya na wahala ye na m̄ɔ mini tusa.

⁸ Gusunɔ u n̄en kanaru m̄ɔɔ, kpa u man kua ye n̄en ḡɔru ga kĩ.

⁹ U den win n̄amu d̄emiɔ u man mwa, u munku u dakura.

¹⁰ Saa ye s̄ɔra kon nuku dobu ko n̄en wahala baka yeni s̄ɔɔ.

Kpa n̄en nukuru tu yemia.

Na ȳɛ ma Yinni Gusunɔ u d̄ɛɛɛ, na n̄ maa win wooda gaa yine.

¹¹ Mba ko na n maa ȳiyo sanam m̄ɛ na n̄ dam m̄ɔ.

Mba na maa mara, domi na ȳɛ ma na guwa mi kɔ.

¹² Na dam m̄ɔwa nge kperu?

N̄en wasi yi s̄ãawa nge sii gandu?

¹³ Aawo, na s̄ãawa dam sarirugii.

Goo maa sari wi u koo man faaba ko.

¹⁴ N weenɛwa wi u n̄oni s̄ɔre u durom wa win b̄ɔr̄on mi,

b̄aa u kun Dam kpurogii nasie.

¹⁵ Adama wee, b̄ɛɛ n̄en b̄ɔr̄aba i man nuki sankã nge daa te ta nim gbera.

¹⁶ Puran saa, kpa ta n nim yibumɔ baaman di m̄ɛ mu d̄ɛɛɛ.

¹⁷ Yam susurun saa, kpa s̄ɔ u tu gberasia.

¹⁸⁻²⁰ Nim n̄oru ḡa n tenkuba m̄ɔ, be ba wee saa Tema ka Saban di, yera ba ra gere mi.

Domi ba tu naanɛ s̄ãa.

Adama b̄a n tura mi, ben ḡoma ra dwiiyewa,

kpa bu yaayaare ko bu k̄ɔra, bu gbi gbaburɔ.

²¹ I s̄ãawa nge daa te.

I n̄en weeweenu n̄ɔm̄ɔ, ma i berum soore.

²² Na b̄ɛɛ bikiare n n̄ɛɛ, i man k̄ɛru k̄ɛma b̄ɛɛn arumanin di,

²³ n wa n ka yari yiber̄en n̄ɔmun di? N kun m̄ɛ i ka man yakia t̄on k̄ɔso goon n̄oman di?

²⁴ I man s̄ɔsio mi na tora, kpa n mari.

²⁵ T̄onu u koo gem wura.

Adama ye i man gerusim̄ɔ mi, mana yen asansi w̄ãa.

²⁶ I k̄iwa i n̄en gari ḡoburu wa, i yi m̄ɛri kam,

kpa i man taar̄e w̄ɛ, n̄ɛ wi na n̄ maa ḡãanu ȳiyo?

²⁷ B̄ɛɛ, i ko kpĩ i gobeku t̄et̄e toosi, kpa i mam b̄ɛɛn b̄ɔr̄ɔ d̄ara.

²⁸ T̄ɛ, na b̄ɛɛ kanam̄ɔ, i man m̄ɛrima. Kon b̄ɛɛ weesu kuawa batuma s̄ɔɔ?

²⁹ I suuru koowo, i de i kun s̄ãa murafitiba fa!

I de i n̄en d̄ɛɛraru wa.

³⁰ Gari k̄ɔsi yi ra n w̄ãa n̄en n̄ɔw̄ɔ?

I tamaa na ku ra gea ka k̄ɔsa wunane?

Yoobu u Gusunɔ weeweenu koosim̄ɔ

7

¹ Handunia yeni sɔɔ, tɔnun wāara
 sēwa nge tabu kowo,
 n̄ kun mε nge wi u sɔm sēsɔginu m̀, ²
 n̄ kun mε nge yoo wi u wāa sōo sɔɔ u
 saaru kasu u wēra,
 n̄ kun mε nge sɔm kowo wi u mara bu
 nùn kɔsia.
³ Nge mɛya nɛn tii na sāa.
 Suru dabinu na wāa nɔni swāaru sɔɔ.
 Wōku dabina na ra n wāa wahala sɔɔ.
⁴ Nà n kpuna na ra tii bikiewa n nεε,
 domma kon se.
 Domma wōkura koo kpe.
 Domi na wasira na n ka sunamɔ sere
 yam mu ka sāra.
⁵ Wee nɛn wasi kōsimɔ, yi kəkənu m̀,
 ma yin kokosu wɔbiriramɔ.
 Mɛya nɛn gɔna ya booboosu m̀ si su
 numu.
⁶ Nɛn wēsiaru ta weson kəkəruru
 sāabu kere.
 Na n̄ yīiyɔbu m̀, Yinni Gusunɔ.
⁷ A yaayo ma nɛn wāara sāawa wēsia
 teeru.
 Nɛn nɔni kun maa durom wasi.
⁸ Wunε wi a man mɛera, a n̄ maa man
 wasi.
 À n man kasu, na n̄ ko na n maa wāa
 mi.
⁹ Nge mε kakoru ta ra yarine tu doona,
 nge mɛya tɔnu ù n gu, u n̄ maa seemɔ
 gɔribun wāa yerun di.
¹⁰ U n̄ maa wee u sina win yenue.
 Ba koo nùn duariwa mam mam.
¹¹ Na n̄ kpē n nɔɔ mari, domi na nuki
 sankire.
 Kon nun weeweenu koosi, domi na
 nɔni sōore.
¹² Yinni Gusunɔ, a tamaa na sāawa nge
 nim wōkun nim,
 n̄ kun mε gen yaa gɔba gaa, a ka man
 ganua mε beri berika?
¹³ Nà n kpuna na nεε, kon bəri yendu
 wa,
 kpa n nɛn weeweenu mari,
¹⁴ saa yera a ra man nandasie
 ka dosu kōsususu, n̄ kun mε ka kāsinu.
¹⁵ A yande man soora dokeo n gbi,
 ye ko na n ka kuku nini sɔɔwa.
¹⁶ Wāara den man tusa mε.
 Na n̄ maa kī na n wāa sere ka
 baadommaɔ.
 Nɛn wāara kun sāa gāanu, a man derio
 sēε.

¹⁷ Yinni Gusunə, wara ra n tənɔ,
a n ka sere win bwisikunu m̀.
Mban s̄na a ǹn garisi ḡanu,
¹⁸ ma a ǹn n̄ni girari bururu
baatere,
ma a ǹn w̄erim̄ saa baayere.
¹⁹ Sere domma kaa man deri s̄e.
Sere domma kaa de n w̄sia.
²⁰ Toraru mba na tora.
A man s̄ow̄ wunɛ wi a ra n t̄mbun
sanu sanusu m̄era.
Mban s̄na a man s̄eyasiam̄ m̄.
Mban s̄na na kua wunen s̄omunu.
²¹ Mban s̄na a n̄ n̄n durum wunɛ.
Mban s̄na a n̄ n̄n toraru duari.
T̄, wee kon kpuna n gbi.
Kaa man kasu, kpa a kun man wa.

*Gusunə u koo toro nùn win torarun
are wě*

8

¹ Bilida Suagii u gari gerua u neɛ,
² sere saa yerà kaa gari saari nini mari.
 Wunen gari yi, yi dam ma nge woo
 bə̀kə.
³ A tamaa Gusunə Dam kpurogii u ra
 gem gəsie weesu?
⁴ A n yē ma wunen bibu ba Gusunə
 torariwa,
 yen sōna u bu ten are wē.
⁵ Adama wunɛ, à n Gusunə Dam
 kpurogii kasu,
 ma a win durom bikia,
⁶ ma u n taare gaa wa wunɛ sɔɔ,
 saa yera u koo nun nɔɔri,
 kpa a nun nuku dobu wesia nge me
 wunen gem mu nɛ.
⁷ Kpa wunen tēn wāaru tu wēra
 tu yellugiru kera.
⁸ Tē, a bikio be ba sun gbiiyen mi,
 kpa a laakari ko a wa wahala ye ben
 sikadoba ba kua.
⁹ Beɛɛ, sa sāawa be ba mara gin tee te,
 sa n gāanu yē.
 Beɛn wāaru ta sāawa nge saaru
 handunia yeni sɔɔ.
¹⁰ Adama a de bu nun keu ko.
 Kpa a swaa daki ye ba koo nun sɔ.
¹¹ Gbīi yi koo kpi mi daara kun wāa?
 Naa yari yi koo kpi mi nim sari?
¹² Yi n nim bia, baa bà kun yi bure
 yi ra gberewa fuuku n kere yaka si su
 tie.

13 Nge meya be ba Gusunə duari ba koo ko,
 kpa tən kəsobun yīyabu bu kam ko.
 14 Ben yīyabu bu koo naru ko,
 kpa yē sɔɔ ba tāsə yu ko nge naran wēē.
 15 Bə n ben dirun gana nenua, ya koo diiriwa.
 Bə n ye tāsə, kpa yu wəri.
 16 Ba ko n sāawa nge dāa beku te ta yɔ sɔɔ sɔɔ,
 ma ten kāsī tēria mi ba tu duura.
 17 Ta ra ten gbini gire kpenun sɔɔwɔ,
 kpa gbini yi, yi bɔsu yi wa ye n wāa mi.
 18 Bə n tu wuka min di,
 kpa yam mi, mu tu siki mu nēē, mu n daa tu yē.
 19 Kpa garu tu kpi ten ayerɔ.
 Nge meya tən kəsobun nuku dobu bu ko n sāa.
 20 Gusunə u ku ra gemgii biru kisi.
 Meya u ku ra maa tən kəsō somi.
 21 U koo de a yēeri,
 kpa a nuku dobun kuuki ko.
 22 Wunen yiberɛba ba koo sekuru wa,
 kpa tən kəsobun yenu gu gbi.

Yoobu u Bilida wisa u nēē, Gusunə u nūn dam kere

9

1 Yoobu u gari sua u nēē,
 2 na yē mē.
 Aməna tən u ko n dēere Gusunən wuswaaɔ.
 3 Gusunə ù n tən u gari konu nərɔbu (1.000) bikia,
 u n wasi u wisi baa tia.
 4 Wiya u bwisi ka dam kpuro mɔ.
 Wara u koo nūn seesi kpa yēron wāaru tu daka da.
 5 U ra guunu yīye subaru sɔɔ,
 kpa u nu suriri ka maru.
 6 U ra de tem mu yīiri sere mən sɔɔwɔ,
 kpa mən gbereba bu wəruku.
 7 U ra sɔɔ wooda wē u ku yari,
 kpa u win yīreru doke kperi sɔɔ.
 8 Wi turowa u wəllu tēria.
 Ma u sīimə nim kurenun wəllɔ.
 9 Wiya u kperi bwese bweseka taka kua, ka kperi swaanu,
 ka kperi yi yi wāa sɔɔ yēsən nəm dwaru gia.
 10 U ra səm bakanu ko ni ba n kpē bu tubu.

U ra səm maamaakiginu ko dabi dabinu.

11 Baa ù n doonə nən bəkun di, na n nūn wasi.

U n maa sarɔ, na n tubu.

12 Ye u nenua, wara u koo nūn ye wərari.

Wara u koo kpī u nūn sɔ u nēē, mba a mɔ mē.

13 Gusunə ù n win maru seewa u ku ra ye yōrasie.

Win naasun temowa u ra yaa goba ye ba mɔ Rahabun dam taare.

14 Nē maa ni, aməna kon nūn wisi.

Gari yirə kon gere win wuswaaɔ.

15 Baa nà n gem mɔ, na n kpē n nūn gāanu wisi, wi, wi u sāa nən siri kowo.

Suuruwa kon nūn kana ka beere.

16 Baa nà n nūn kana ma u man wisa, ka mē, na n naane mɔ n nēē, u nən nɔɔ nua.

17 Domi u man wəri nge woo guna.

Ma u man mēera dabinu kua kam, na n gāanu kue.

18 U ku ra de n wēsia,
 ma u dera nən wāara sosia.

19 N n dam garin na, wiya u dam kpuro mɔ.

N n maa siribun garin na, wara u koo kpī u nūn siribu soku.

20 Baa nà n gem mɔ, ka mē, nən gere ya koo man taare wē.

Baa nà kun taare mɔ, u koo man sɔɔsi ma na sāa durumgii.

21 Baa mē na n taare gaa mɔ,
 nən wāara kun man neni,
 na tu tusa.

22 Kon kpī n gere n nēē, gāanu kpuro nu sāawa tia Gusunən mi.

Domi u ra tən kəsō ka taare sarirugii kpeerasie.

23 Bararu garu tən taare sarirugii wəri subaru sɔɔ, ta go,

Yinni Gusunə u ra n nūn yēmowa nən swāa te u wan sɔ.

24 Tem mù n wəri tən kəson nəmuɔ,
 Yinni Gusunə u ra mən kparobu wəkoru kpēwa.

Ma n kun wi, wara u koo ye ko.

25 Wee, na n doo nɔɔru wa,
 ma sere nən wāarun tōra doonə fuuku nge wi u duka mɔ.

26 Ta saramo nge goo nimkuu si ba kua
ka gbii,
n kun me nge guno bakeru te ta saram
wee tu yaa so.
27 Na n nee, kon nen weeweenu deri n
nen wuswaa deerasia,
kpa na n nuku dobu mo,
28 na ra nandewa nen wahala yeni
kpuron so.
Domi na ye ma Yinni Gusuno kun man
gem weemo.
29 Baa n n meren na, na saawa taaregii
win mi.
Mban sōna ko na n maa nūn sōsimō
ma na deere.
30 Baa na n wobura ka guru kpenun
nim,
kpa n nia ka werem,
31 ka me, u koo man surewa potako so,
kpa nen yānun nuburu tu man bwera
yō.
32 Wee Gusuno kun saa tōnu nge ne,
n sere nūn sō n nee,
su da siri yero bu sun siria.
33 Goo ū n daa wāa wi u koo du besen
suunu so
u sun yakiana,
34 Gusuno u koo raa win bokuru yi te
u ka man soomō,
kpa u de nōni swāa te na waamō mi, tu
kpe.
35 Saa ye so, na n maa berum mō n ka
nūn gari ko.
Adama n n saa me.

*Yoobu u nee, Gusuno u nūn mara u ka
nūn kam koosia*

10

1 Wāara man tusa.
Na n nen weeweenu yōrasiamō.
Kon gerewa wahala ye na mō.
2 Kpa n Gusuno sō n nee, a ku man taare
wē.
A de n gia yēn sō a man nōni swāaru
kpēe.
3 Yinni Gusuno, n nun wēre a ka man
kōsa kua,
ne wi na saa wunen nōman taka koora,
kpa a sere de gari yi tōn kōsoba bōkua
yi koora?
4 Tōnun nōniya a mō?
A ra yam wawa nge tōnu?
5 Wunen wāarun tōnu nu ko n saawa
nge tōnuginu?

Wunen wāarun wōsu, su nōru mōwa
nge tōnugisu?

6 Mban sōna a kasu a ka nen kōsa gia.
Mban sōna a hania mō a ka nen toraru
wa.

7 A ye ma na n saa tōn kōso.
Goo kun maa kpē u man wōra wunen
nōman di.

8 Wunen nōma ya man mōma ya taka
kua mam mam.
Yera kaa man kpeerasia?

9 A yaayo ma wuna a man mōma nge
me ba ra gāanu mōm ka sōndu.
Yera a kī a man kpeerasia, n gōsia tua?

10 Wuna a man mōma nen meron
nukurō
nge me bom mu ra sinum ko gbēeru
so mu gōsia gasaru.

11 Wuna a nen wasin kukunu ka yin
sīnu kua,
ma a nu yaa baasi ka gōna wukiri.

12 A man wāaru wē wunen durom sō.
Ma a tu nēnusi a kōsu.

13 Adama ye a raa man beruamme
wunen gōruo,
na ye gia.

14 Na n tora, a ra n man mēera,
a ku ra man yen suuru kue.

15 Na n saan na tōn kōso, na kua
bōruro.

Na n maa deeren na, na n maa wiru
seeyamō, domi sekura man mō,
ma na nōni swāaru nōramō.

16 Na n wiru seeya, a ra man naa gire
nge gbee sunō,
kpa a man so a sura ka wunen sōm
maamaakigia.

17 A maa man nōni swāaru suremō a
sōnnamō,
ma a wunen mōru sosimō.
A dera yiberēba ba na ba man tabu
wōri.

18 Mban sōna a man yara nen meron
nukurun di.
N daa buram bo n gbi mi, kpa goo u
kun man wa.

19 Kpa na n saa nge wi u kun daa wāa,
domi na kon daa duawa siki wōruo
sanam me na yara nen meron nuku-
run di.

20 Wāa te ta man tie, ta n maa kpā.
Yen sō, a man derio
n nuku dobu ko saa fiiko ye so,

²¹ n sere da gario mi yam wōku bakara wāa,
mi nà n da, na n maa wee.
²² Tem mi, yam wōku bakara ta wāa ka
maa burisināa.
Yam bururam mē mu wāa mi,
mu sāawa yam wōku bakaru.

*Sofaa u Yoobu wisa u nēē, u wurama
Gusunon mi*

11

¹ Sofaa Naamagiī u Yoobu wisa u nēē,
² a tamaa wunen gari dabi nini kpuro
nu n koo wisibu wa?
A tamaa tōnu u ko n sāa gemgiī win
gari yērun sō?
³ Wunen gari saari nini nu koo de
tamba kun nun gāanu wisa?
Kaa yaako gari gere goo u kun nun
taare wē?
⁴ A gerua a nēē, ye a gerua kpuro ya ra
n sāawa gem,
a maa dēere Gusunon wuswaa.
⁵ Na ra n kiwa Gusunon u nōo wukia,
kpa u nun wisi.
⁶ U nun win bwisi beken asiri sōsi,
kpa a gia ma u ku ra nun seeyasie nge
mēn nōo wunen toranu nē.
⁷ A tamaa kaa kpī a Gusunon
bwisikunu tubu?
A tamaa kaa kpī a wi, Dam kpurogii gia
mam mam?
⁸ Win yēru ta wōllu gunum kere.
N n mēn na, mba kaa ko.
Ta maa gōribun wāa yeru dukum
kere.
N n mēn na, mba kaa tubu mi.
⁹ Ta tem kpāaru kere,
ta maa nim wōku yasum kere.
¹⁰ Gusunon u n sarō,
ma u tōn kōso mwa u ka da siri yerō,
wara u koo nūn ye yinari.
¹¹ Domi u tōnu kam yē.
U ra maa tōn kōsobu tubu mii mii.
¹² Adama tōnu u ra bwisikuwa nge
gari bōko,
domi ba nūn marawa nge keteku
gbeekun buu.
¹³ Yen sō, wunē, a wunen gōru wesio
Yinni Gusunon mi gia.
Kpa a nōma yiya a nūn kana.
¹⁴ A kōsa derio,

kpa ya kun maa wāa wunen yenuo.
¹⁵ Saa ye sōra kaa wiru seeya a n
dēere.
Kaa n tāsā, kpa a kun maa gāanun
berum mō.
¹⁶ A n maa wunen wahala yeni
yaayamō,
ya koo doonawa nge nim mē mu koka.
¹⁷ Wunen wāara koo wuramawa
nge sōo wii wōllun sōo.
Kpa yam wōku te ta raa nun wāasi, tu
gōsia yam bururam.
¹⁸ Kaa n sō ka toro sindu domi kaa n
yīiyōbu mō.
Kpuro koo nun kōora dee dee kpa a
wēra bōri yendu sōo.
¹⁹ À n kpī, goo kun nun baasimō.
Tōmbu kpuro ba koo wunen nōnu geu
kasu.
²⁰ Adama tōn kōsobu ba koo nōni
swāaru wa.
Ba n kuku yeru wasi.
Gōo baasi, ba n ko n maa gāanu ganu
yīiyō.

*Yoobu u Sofaa wisa u nēē, Gusunon
sāawa Yinni wōnwōndu sarigiī*

12

¹ Yoobu u Sofaa wisa u nēē,
² mēya, bēeya i tōmbun yēru kpuro mō.
I n gu, bwisi kpawa mi handunia.
³ Adama nēn tii na maa bwisi mōwa mi
nge bēē.
I n man bwisi kere.
Wara kun yeni kpuro yē ye i saara mi.
⁴ Baa mē na Gusunon kana, u man wisa,
nēn kpaasiba man yaakoru mō.
Baa mē na n taare gaa mō,
nēn bōrōba ba man yēmō.
⁵ Be ba wāa bōri yendu sōo,
ba ra n wōnwōndobu ka be ba sellamō
gemawa.
⁶ Gbēnōbun yenu ga ra n wāa alafia sōo.
Be ba Gusunon seesimō, ba ra n wāa
bōri yendu sōo.
Ba ra n ben tiin dam sāamō.
⁷ A yēē ka gunōsu bikio, su koo nun sō.
⁸ A tem bikio, mu koo nun bwisi kē.
A de swēē yi nun saaria.
⁹ Taka kōora ye kpuro sōo,
yen yerā ya n yē ma Yinni Gusunōwa
u ye kpuro mō.
¹⁰ Wiya u taka kōora kpuro

ka hunde koni baayere kpuron wāaru
neni.

¹¹ Yen sōna ba mōndu kua ba nēē,
soowa ga ra garin dobu wunane,
kpa daro gu maa dīanun dobu
wunaṇa.

¹² Wi u tākō kua u ra n yēru mō.
Wi u maa hunde denya u ra n bwisi
mō.

¹³ Adama Yinni Gusunōwa u bwisi
ka laakari ka dam kpuro mō.

¹⁴ Ye u sankā kpuro, goo kun kpē u ye
sōmē.

Wi u maa mwa u pirisām doke, goo
kun kpē u yēro yara.

¹⁵ U n gura yōrasia, kpuro ra gberewa.
U n maa ye yōsu, kpa tem mu sankira.

¹⁶ Wiya u dam ka laakari mō.
Wiya u maa tōnu mō wi u tora ka wi u
win winsim torasia.

¹⁷ U ra be ba ra tem wunanōsu ko
mwēeri tereru.
Kpa u de siri kowobu bu gosia wi-
irobu.

¹⁸ U ra sinambu bandu yare,
kpa u bu ko yobu.

¹⁹ U ra yāku kowobu mwēeri tereru,
kpa u ben damgibu suriri.

²⁰ U ra bēn nōn gari ba ra naane ko
dare u kō,
kpa u durō tākōnun laakari kpeerasia.

²¹ U ra wirugibu sekuru doke,
kpa u sinambun dam bua.

²² U ra ye ya berua yam wōkuru sō
kpuro terasie,
kpa u de yam bururam mu sōsira mi
yam wōkura raa wāa.

²³ Wiya u ra bwesenu dabiase,
kpa u maa nu kpeerasia.

Wiya u ra de nu teria, kpa u maa nu
kawa.

²⁴ U ra bwesenun wirugibun bwisi
wunē,
kpa u de ba n bōsu gbaburō, mi swaa
sari.

²⁵ U ra de ba n babi yam wōkuru sō,
kpa u de ba n bōsu nge be tam mu
goomō.

Yoobu nēē, u kī u ka Gusunō wesiana

13

¹ Wee nēn nōni yi ye kpuro wa,
nēn swasu su maa ye kpuro nua,

ma na ye laakari kua.

² Ye i yē, yera nēn tii na maa yē.

I n man bwisi kere.

³ Adama Yinni Gusunō Dam
kpurogliwa na kī n gari sō.

Wiya kon weeweenu koosi.

⁴ Domi bēē, weesa i ra n sekumō.
I sāawa tim nēmō weesugibu.

⁵ N daa buram bo i n maari,
kpa bu bēē garisi nge bwisigibu.

⁶ Tē, i nēn weeweenu swaa dakio,
kpa i nō ye na gerumō.

⁷ I tamaa i ko i Gusunōn biru yōra ka
weesu?

I ko i nūn mōru bara ka gari weesugii?

⁸ Bēēya i ko i ka nūn yina?

Bēēya i ko i nūn weeweenu kua?

⁹ U n bēē wēera i ko i nūn wēre?

I ko i nūn nōni wōke nge tōnu?

¹⁰ Baa i n win biru yōra asiri sō,
ka mē, u koo bēē taare wē.

¹¹ Win kpāaru ta n bēē berum mō?

I n nandamō win sō?

¹² Bēēn gari saarinu nu sāawa nge
torom.

Ye i gerumō ya n dam mō nge weke te
ba ka sōndu mōma.

¹³ I mario, kpa i de n gari gere,
kpa n man deema ye n ko n man
deema.

¹⁴ Wee na sōru kpa, baa nā n kon nēn
wāaru bian na.

¹⁵ Gusunō ù n kī, u man goowo.

Ka mē, wiya na naane sāa.

Kon ka tii yina win wuswaa.

¹⁶ Ya koo kpī yu ka man faaba naawa.

Domi tōn kōso kun kpē u tera win
wuswaa.

¹⁷ I swaa dakio i nēn gari nō.

I swaa tem kpīyō i nō ye kon gere.

¹⁸ Wee na sōru kpa n ka nēn gari gere.
Na maa yē ma na gem mō.

¹⁹ Wara u koo ka man sikirina nēn
gem sō.

Na sōru kpa nā n taare mō n ka nō
mari kpa n kpuna n gbi.

²⁰ Gusunō, a man gāanu yiru yenī kuo,
kpa n ku maa nun kukua.

²¹ A man wunen nōmu swenyario,
kpa na kun maa nande.

²² A man sokuo, kpa n nun wurari.

Nā n nun kana, a man wisio.

²³ Toranu nyewa na nun torari.

A de n nu gia.

²⁴ Mban sōna a man biru kisi,
ma a man kua nge wunen yiberε.

²⁵ Wara a naa gire. Wuru ge ga ka woo
doonɔ?

Wara a naa swīi. Yaka gbebusu?

²⁶ Mban sōna a man wahala baka yeni
kpεε,

ma a man sεεyasiamɔ nen aluwaasirun
toranun sō.

²⁷ Mban sōna a man yōrasia nge win
naasu ba bōkua ka sii yōni,
ma a nen kookoosu kpuro mεera,
ma a nen naa dabusanun geeru yi.

²⁸ Wee nen wasi yi dam dwiia yi
sankira
nge yabe te kəkɔnu di.

Tɔnun wāara sāawa wɔnwɔndu

14

¹ Yoobu u nεε,
tɔnu wi ba gesi mara, win wāara ku ra
n dεu.

Mεya ta ra n maa nɔni swāaru yiba.

² U ra sewa nge dāa wεsu, kpa bu nùn
bura.

U ra doonewa nge saaru.

³ Tɔnu wiya a mεera,
ma a nùn siribu soka?

⁴ Wara u koo kpī u gāa kōsunun di gāa
dεeranu yara.

Goo sari.

⁵ A n tɔnun wāarun tōru yi a ten suru
gara,
u n maa saramɔ mε.

⁶ N n mɛn na, a ku maa nùn nɔni girari,
adama a de u wēra,
kpa u win sɔmburu ko, u win kɔsiaru

mwa ka nuku dobu.

⁷ Dāru ta ra n yīyɔbu mɔ
ma ta koo se bà n tu bura.
Domi ta koo kpara.

⁸ Ten gbini yi n maa tɔkɔ kua,
ma ten kora wɔruma ta gu,

⁹ ten gbina gaa ra maa kparewa yà n
nim wa
kpa yu kpīi pɔtura ko.

¹⁰ Adama tɔnu u ra gbiwa, kpa u kun
maa wāa.

U n gu, mana u ra n wāa.

¹¹ Daa burerun nim mu ra gbere.
Daa bakanun nim mu ra maa kpe.

¹² Nge mεya tɔnu u ra kpunε u kun
maa seewe.

U n maa dom yandamɔ
sere wɔllu tu ka kpe.

¹³ Gusunɔ, na kī a man bere gɔribun
wāa yerɔ,

na n kukua mi, sere wunen mɔru yu
ka sure,

kpa na n wāa mi sere dɔma te kaa man
yaaya.

¹⁴ Tɔnu u n koo raa se sanam mε u gu,
na kon yīyɔbu mɔ nen wahala yeni sɔɔ
sere nen wāaru tu ka kɔsi.

¹⁵ Saa ye sɔɔ, Gusunɔ,

à n nen beke barɔ,

à n man soku,

nε wi na sāa wunen taka koorɔ, kon
nun wurari.

¹⁶ Wee tē a man swīi mi na naasu wuka
kpuro.

Adama saa gaa sisi yè sɔɔ a n maa nen
durum garisimɔ.

¹⁷ Kaa nen toranu doke saaki sɔɔ a
bōke.

Kpa a man nen durum kpuro wōka.

¹⁸ Guunu koo wɔruku nu kam ko.
Kpa kpenu nu swɛnya mi nu raa wāan
di.

¹⁹ Nim mu koo kpenu kɔsuku,
kpa mu maa ka tem kusanu doona.
Nge mεya a ra tɔnun yīyɔbu kam
koosie win wāaru sɔɔ.

²⁰ Kpa a nùn nɔni swāa dabinu kpεε.

À n deema u n maa sāa nge yellu,
kpa a nùn gira u doona.

²¹ Baa win bibu bà n yīsiru yara,
win tii u n maa kpε u n yē.

Mεya bà n maa wāa sekuru sɔɔ,
u n kpε u n yē.

²² Win wahala tɔnawa ya koo nùn nɔni
sō.

Wi turowa u ko n nuki sankire win
gōruɔ.

Elifasi u Yoobu wisa u nεε,

tɔn kōso kun wahala biamɔ

15

¹ Elifasi Temagii u Yoobu wisa u nεε,

² wi u bwisi mɔ u koo tɔnu wisi ka gari
yi yi n arufaani mɔ?

U ko n gari yaramɔ nge woo?

³ Wee gari yi a gerua a ka tii yina mi, yi
n̄ s̄a gāanu.

Gari yi a saara mini kpuro s̄o,
sari yi yi koo t̄onu somi.

⁴ Wunε, a mam Gusun̄n nasiaru
t̄esim̄wa,
ma a win b̄ere ȳeru kpeerasiam̄.

⁵ Wun̄n kom k̄suma mu s̄̄siram̄
wun̄n n̄on di.

Ma a gari gerum̄ ka bwisi.

⁶ Wun̄n n̄on gariya yi nun taare
w̄em̄, n̄ n̄ m̄ n̄.

Gari yi a gerua mi kpuro,
yiya yi wun̄n toranu s̄̄sim̄.

⁷ Wuna ba gbia ba taka kua handunia
s̄̄?

Wuna a gbia a w̄a ba sere gungunu
kua?

⁸ A Gusun̄n gari asirigii swaa daki?
A win bwisi mwa kpuro, a yi wun̄n
tiin s̄̄?

⁹ Mba a ȳe ye b̄es̄en tii sa n̄ ȳe.
Ȳe ter̄a a m̄ te b̄es̄en tii sa n̄ m̄.

¹⁰ B̄es̄en suunu s̄̄, t̄omba w̄a
be ba seri burura ba t̄ak̄nu kua n̄ kere
wun̄n tundo.

¹¹ A b̄es̄en gari yi sa nun s̄̄wa ka
laakari m̄erawa ḡa piiminu,
ȳin min di Gusun̄ u nun nukuru
yemiasiam̄?

¹² Mana wun̄n bwisikunu ka nun d̄̄.
Mba wun̄n n̄oni ḡosikia ninin
tubusianu.

¹³ Gari yi a saarim̄ mini, Gusun̄wa a
ka m̄ru m̄.

¹⁴ T̄onu u koo kp̄i u n̄ d̄ere?
Wi ba mara, u koo kp̄i u n̄ yiba
Gusun̄n wuswaa?

¹⁵ Gusun̄ ù kun win ḡradoba naane
kue,

ma u n̄ w̄llu m̄era ta d̄ere,

¹⁶ wunε t̄onu am̄na kaa ka kp̄i a n̄
d̄ere win wuswaa,
wunε wi a ra k̄sa ko kiri kiri nge m̄
ba ra nim n̄.

¹⁷ T̄e, Yoobu, a man swaa dakio kpa n̄
nun gari s̄̄.

Kon nun s̄̄wa ye na wa.

¹⁸ S̄̄si te bwisigibu ba s̄̄si,
ba tu giawa ben sikadoban min di.

¹⁹ Be t̄onawa Gusun̄ u raa tem m̄ w̄e,
s̄̄ goo raa maa sari be s̄̄.

²⁰ Adama t̄on k̄so u ko n̄ w̄awa n̄oni
sw̄aru s̄̄
win w̄arun t̄ru kpuro s̄̄.

²¹ Kpa u n̄ gb̄asukunu n̄om̄ ni nu koo
n̄n b̄erum mwa.

Wi u koo n̄n kam koosia, u koo n̄n
w̄ari subaru s̄̄.

²² T̄on k̄so wi, u ku ra n̄ ȳiyo u yam
w̄okuru duka suuri.

Domi takobi ra n̄ n̄n marawa.

²³ U ra n̄ siren̄wa baama, u n̄ kasu ye
u koo di.

U ȳe k̄a ma yam w̄kura n̄n mara.

²⁴ Ma u nande wahala ka n̄oni
sw̄arun s̄̄,

ye ya n̄n w̄ari nge sina bokon tabu
kowobu

be ba tabun s̄̄ru kpa.

²⁵ Domi u Gusun̄ seesi.
U Dam kpurogii n̄o kuurim̄.

²⁶ U k̄ka u Gusun̄ tabu w̄ari,
win ter̄erun sinum s̄̄.

²⁷ Win wuswaa ballim̄.

Ma win ḡanu nu yaa taasine.

²⁸ U w̄a wuu si ba k̄suka s̄̄,
s̄̄n dia ba deri, ma ya w̄rumam d̄̄.

²⁹ U n̄ gobi m̄. Win dukia kun maa
kuuram̄.

U n̄ maa ȳis̄iru yarim̄ win tem̄.

³⁰ U n̄ kp̄e u ḡon t̄ru duka suuri.
Win bweseru kpuro ta koo d̄̄
m̄warawa.

Kpa Gusun̄ u n̄n wom wure u go.

³¹ U n̄ k̄sa naane s̄̄a u tii n̄oni
w̄kuawa mi.

Domi k̄sa yen areya u koo wa.

³² Are yi, yi koo nawa u sere ghi.

Win bwese k̄era kun maa seem̄,
nge d̄̄a k̄asa ye ya n̄ maa kparam̄.

³³ U ko n̄ s̄̄awa nge res̄em ȳen bii
birenu ba w̄ka,

n̄ kun m̄ nge olifin d̄̄a t̄en w̄su ba
dera.

³⁴ T̄on k̄so u n̄ bweseru wasi.

D̄̄o u koo wi u n̄m biran k̄enu
m̄waam̄n ȳenu w̄ari.

³⁵ Wi u k̄sa bwisika, k̄sa u koo ko.

Domi bwisi k̄si yiya yi ra n̄ w̄a win
nukur̄.

Kpa yi n̄ n̄n n̄oni w̄kua.

Yoobun seedagii w̄a w̄ll̄o

16

¹ Yoobu u Elifasi wisa u n̄e,

2 na gari yin bweseru nɔɔre nɔn dabinu.

Bɛɛ, i sãawa nuku yemiasio be ba nɛn wahala sosimɔ.

3 Domma kaa wunen gari saari kamgii nini kpe.

Mban sɔna a ka man sikirinamɔ.

4 I n daa wãa nɛn ayerɔ, kpa na n maa wãa bɛɛgírɔ, kon bɛɛ gari saarisi n wii gimanu koosi.

5 Nɛn gari yi koo bɛɛ dam kɛ, kpa n bɛɛ nukuru yemiasia ka nɛn gari yi.

6 Nà n gari mɔ, nɛn wahala ya n kpeemɔ.

Nà n maa maari, ya n doonɔ.

7 Wee tɛ, Gusunɔ u dera na dam dwiiya.

Ma u nɛn yɛnun yãnu kpuro gura.

8 Na woora, nɛn gɔna gaware.

Ya sɔsimɔ ma na tora.

9 Gusunɔ u kua nɛn yiberɛ, u maa man gire ka mɔru u nɔɔ dɔnnɛ. Ma u man nɔni girari u kasu u nɛn wasi kasuku nge gbeeku yaa.

10 U dera tɔmba man yaa kasikimɔ ka ben gari saarinu.

Ba man wɔmmɔ, ba man baari soomɔ. Be kpurowa ba man naa swii.

11 Gusunɔ u man be ba n win bɛɛre yɛ nɔmu sɔndia.

U man tɔn kɔsobu nɔmu beria.

12 Na raa wãa bɔri yendu sɔɔ ma u man burisina.

U man nɛnua birun di, ma u man kɔsuka.

U man kua nge tũburu te u tweemɔ.

13 Win sɛɛnu man kooro bure.

U nɛn gabu swii yabura ka wɔnwɔndu sariru.

Ma u nɛn yɛsɔ kɔra u yari temɔ.

14 U man wɔrima nge tabu durɔ.

Ma u man soomɔ u mɛera mɔ.

15 Na saaki deewa, ma na nɛn wiru tua wisi nuku sankiranun sɔ.

16 Na wuri kua sere nɛn nɔni swɛra, ma na gɔɔ nɔnu tera.

17 N n mɔ na kɔsa gaa kua.

Nɛn kanaru ta ra n maa dɛɛrewa baadomma.

18 Wunɛ tem, a ku nɛn yɛm bere.

A de nɛn kuuki yi nɔɔra baama kpuro.

19 Domi na yɛ kam kam ma na seedagii mɔ wɔllo.

U wãa mi, u ka man yinamɔ.

20 Nɛn kpaasibu ba man yaakoru mɔ.

Adama Yinni Gusunɔwa na kanamɔ ka swii.

21 Nɛn seedagii wi, u sun sirio nɛ ka Gusunɔ

nge mɛ ba ra tɔnu ka win beruse sirie handunia sɔɔ.

22 Domi nɛn wãarun tɔnu nu kpeema. Ma na dɔɔ ka swaa yɛn min di ba ku ra maa wuramɛ.

Yoobu kun maa yiyebu mɔ

17

1 Yoobu u nɛɛ, na wɛsiamɔ ka wahala, nɛn wãara kpeeyɔ.

Siki wɔru ga man mara.

2 Tɔn yaako kowobu ba man kooro bure.

Ba man nɔɔ kuurimɔ beri berika.

3 Yinni Gusunɔ, a de wunen tii a man mɔru bara.

Ma n kun mɔ wunɛ, wara u koo man sanna.

4 A ben bwisi wuna.

A ku de bu nasara wa.

5 Ba sãawa nge tɔnu wi mɔn teni ta ka yã,

te ta nɛɛ, u win kpaasibu dim soka, ma win bibu ba ka gɔɔru sɔ.

6 Ba man womusu doke,

ba man yãatam siemɔ.

7 Nɛn nɔni yi n maa do, nuku sankiranun sɔ.

Ma nɛn wasi yi dam dwiiya, yi doonɔ nge saaru.

8 Gemgibu ba biti soore nɛn wahala yenin sɔ.

Taare sarirugibu ba koo tɔn kɔsobu seesi.

9 Wi u sãa gemgii u koo yɔrawa dim dim win swaa sɔɔ.

Kpa wi u dɛɛre, u tii dam kɛ u sosi.

10 Adama bɛɛ nɛn kpaasibu kpuro, i wurama i maa gari saari nɛn wuswaaɔ.

Ka mɛ, na n gɔɔ wasi bɛɛ sɔɔ wi u bwisi mɔ.

11 Nɛn wãaru ta kpa.

Wee himba ye na raa sãa ye kpuro ya kam kua.

12 Nɛn kpaasiba tamaa wɔ̄kura sãawa sɔ̄o sɔ̄o.

Sɔ̄o ù n duɔ, kpa bu nɛɛ, yam sãramawa.

13 Gɔ̄ribun wãa yera na mara tu ko nɛn wãa yeru.

Yam wɔ̄kuru sɔ̄ra kon nɛn kpin yeru yi.

14 Kon siki wɔ̄ru sɔ̄ n nɛɛ, geya ga sãa nɛn tundo.

Kpa n maa kɔ̄kɔ̄nu sɔ̄ n nɛɛ, niya nu sãa nɛn mero ka nɛn sesubu.

15 Mana na maa yiyaabu mɔ̄.

Wara u koo kpɔ̄ u bu wa.

16 Ba koo sara gɔ̄ribun wãa yerɔ, kpa su da tua sɔ̄o sannu.

Yina ye ya tɔn kɔ̄so mara

18

1 Bilida Suagii u Yoobu wisa u nɛɛ,

2 sere domma kaa gari yini saarinu kpe.

A den mario kpa su maa gere.

3 Mban sɔ̄na a sun mɛɛra gari bakasu. Mban sɔ̄na a sun mɛɛra nge yaa saberu.

4 Wunɛ Yoobu, wunen mɔ̄ruwa ya nun wahala mɔ̄.

A tamaa ya koo de tɔmbu bu yarina kpa wuu gu ko bansu, kpa kpenu nu doona nin ayerun di?

5 A n yɛ ma tɔn kɔ̄son yam bururama mu koo gbi.

Mɛn dɔ̄o yari kun maa ballimɔ̄.

6 Yam bururam mu koo gɔ̄sia yam wɔ̄kuru win wãa yerɔ.

Domi u koo gbi nge fitila.

7 U n maa sɔ̄imɔ̄ ka toro sindu.

Win tiin bwisi koo nɔ̄n sura.

8 Domi u koo da yina gia, kpa win naasu su yen wɛɛ wuronu wɔ̄ri.

9 Yina koo nɔ̄n mwa naa tokurɔ, kpa yen wɛɛ yi nɔ̄n tɛke.

10 Ba nɔ̄n taa berie temɔ̄, win swaa sɔ̄o.

11 N wee nɔ̄ni swãara nɔ̄n mara ta ka sikerɛɛ.

Ma ta nɔ̄n swɔ̄i birun di.

12 Gɔ̄ra nɔ̄n wɔ̄ri, ta win dam kpa. Ma sãara nɔ̄n deema.

13 Ta koo win wasin gɔ̄na di beri berikan di.

Kpa bara bakarɔ tu nɔ̄n mwa.

14 Ba koo nɔ̄n wuna win wãa yerun di, tɛ sɔ̄o u raa dam mɔ̄.

Kpa bu ka nɔ̄n da gɔ̄on sina kpaa bakarɔ.

15 Wigiba koo yarina.

Win arumanin tii ya koo kam ko.

Kpa sɔ̄o bisu su win yenu dɔ̄o mɛni.

16 Tɔn kɔ̄so wi, u ko n sãawa nge dãa.

Win gbini yi koo gbera temɔ̄.

Kpa bu win kãasi bɔ̄ari wɔ̄llɔ.

17 Ba koo win gari duari handunia sɔ̄o.

Ba n maa win yiɛsiru yaayamɔ̄.

18 Domi ba nɔ̄n yara yam bururam di, ba sure yam wɔ̄kuru sɔ̄o.

Ma ba nɔ̄n gira handunian di.

19 Win bii goo kun nɔ̄n bibu maruamɛ.

Domi win yenugibu kpuro ba koo gbi.

20 Tɔn be ba wãa tɛ ba koo berum soora.

Kpa be ba koo marura win biru bu biti soora win kam koo bin sɔ̄.

21 Nge mɛya tɔn kɔ̄sobu ka be ba n Gusunɔ̄ yɛn wãa yeru ta ko n sãa.

Yoobu nɛɛ, win wɔ̄ro koo nɔ̄n naawa

19

1 Yoobu u seewa u win bɔ̄rɔba sɔ̄owa u nɛɛ,

2 sere saa yerɔ i ko i n wãa i n man nuki sankumɔ̄,

kpa i n man tɔ̄ya mɔ̄ ka bɛɛn gari saarinu.

3 Wee yen nɔ̄n dabina mi,

i kasu i man wɔ̄mɛ.

I n sekuru mɔ̄wa i ka man burisinamɔ̄ mɛsum?

4 Nà n toran na ka gem, nɛn gariya.

5 I tamaa i man dɛɛram kerewa,

kpa i man nɛn durum sɔ̄osi?

6 I de i n yɛ ma Gusunɔ̄wa u ka man mɔ̄.

Ma u man suremɔ̄ win yina sɔ̄o.

7 Wee, na nɔ̄ogiru sua na nɛɛ,

win kookoo si, su n wã.

Adama goo sari wi u man wisa.

Na gbãramɔ̄ bu man faaba ko,

adama na n faaba wa.

8 Gusunɔ̄ u nɛn swɛɛ kpuro kɛnua baama.

Ma u dera yam wōkura yi wukiri sere
na n̄ kpē n gam da.

⁹ U n̄en wirun furō wuka
u n̄en bēere wuna.

¹⁰ U man kāsuka baama kpuro.

Ma u n̄en yīiyōbu wuna nge dāa te ba
wuka.

¹¹ U ka man mōru bara.

Ma u man kua nge win yiberē.

¹² Win tabu kowobu ba n̄o t̄ia kua ma
ba seewa ba man wōrim wee.

Ba swaa yaba sere ba ka man girari.

Ma ba na ba ben sansani gira ba ka
man sikerene.

¹³ U dera n̄en m̄ero bisibu ba man deri,
ma n̄en b̄orōba ba yarina.

¹⁴ N̄en berusebu ba man biru kisi,
ma n̄en kīnasibu ba man duari.

¹⁵ Wee n̄en s̄abu ka n̄en s̄om kowobu
ba man m̄era nge s̄o wi ba n̄
yē.

¹⁶ N̄a n̄ n̄en s̄om kowo soka, u ku ra
wure.

N̄a n̄ n̄n̄n suuru kanam̄o,

u ra n̄ man atafiiru s̄aawa.

¹⁷ N̄en kurō u ku ra n̄en nuburu k̄a.

M̄eya maa n̄en bibu ba man gema.

¹⁸ Ka mam bibō kpuro ba man
gemawa.

N̄a n̄ gari gerua, ba ra man w̄omewa.

¹⁹ Be na ra ka gerunen tii ba man tusa.

Be na maa kī ba man seesi.

²⁰ N̄en wasin yaa ya n̄en kukunu mani.

Wee w̄s̄iaru t̄onawa ta man tie.

²¹ N̄en b̄orōba, i n̄en w̄onw̄endu
waawo.

Domi Yinni Gusunōwa u man
s̄eeyasiāmō.

²² Mban s̄ōna i man naa swīi nge m̄e
Gusun̄on tii u man naa swīi.

N̄oni swāa te i dera na wa, ta n̄ b̄e
tura?

²³ Na kī bu n̄en gari yore tireru s̄o.

²⁴ Kpa bu maa yi yore kperu s̄o ka sisu
yi n̄ wāa mi, sere ka baadommao.

²⁵ Adama na yē ma n̄en yakio u wasi
wi u koo ra se u ka man yina.

²⁶ N̄en wasi yī n̄ k̄sa yi kpa,
saa ye s̄ōra kon Gusunō wa.

²⁷ Wiya ko na n̄ m̄era.

N̄en tiin n̄aniya yi koo n̄n̄n wa, n̄ n̄ m̄o
googii.

N̄en ḡōru ga t̄emanabu kpanam̄o ȳen s̄o
n̄ t̄eem̄o.

²⁸ Saa ye s̄o, i ko gere i n̄e,

mban s̄ōna i man naa gire.

Domi n̄en gem mu koo s̄ōsira.

²⁹ Adama i n̄ yē ma Gusunō u koo b̄e
siri.

Yen s̄o, i win takobi nasio.

Domi yen s̄eeyasiabu s̄e.

K̄sa ye ya koo t̄on k̄so deema

20

¹ Sofaa Naamagii u Yoobu s̄ōwa u
n̄e,

² wee n̄en bwisikunu dera na
burisine.

Yen s̄ōna na sende n̄ ka nun wisi.

³ Na wunen gerusibu nua, bi bu man
dua too.

Adama n̄en bwisi koo de n̄ nun wisi.

⁴ Saa m̄in di ba t̄onu taka kua,

⁵ a n̄ yē ma k̄san kowon nasara ku ra
t̄e?

M̄eya maa win nuku dobu kun t̄eem̄o.

⁶ Baa ù n̄ kp̄a u w̄ollu babam̄o,

n̄ kun m̄e u guru winu d̄ekam̄o,

⁷ u koo kam kowa nge swaa swīi bi
t̄onu u kua.

Be ba raa n̄n̄n waam̄o, ba koo n̄e,
mana u wāa.

⁸ Ba koo n̄n̄n duariwa nge dosu.

U koo doonawa nge w̄ōkurun k̄siru.

⁹ Be ba raa n̄n̄n waam̄o, ba n̄ maa n̄n̄n
wasi.

Mi u raa wāa ba n̄ maa n̄n̄n wasi mi.

¹⁰ S̄aarobu ba koo win bibu w̄ari.

Nge m̄eya u koo ka bu wesia ye u raa
bu m̄waari ka dam.

¹¹ U dam m̄o, ma u s̄a nge aluwaasi.

Adama u koo ka ye kpuro kpunawa
sikirō.

¹² K̄sa ra n̄ dowa win n̄o s̄o,

kpa u n̄ ye b̄eri win yarao,

¹³ ya n̄ girari sere win daroo.

U ku ra n̄ kī u ye deri.

¹⁴ Adama ya koo de win d̄ianu nu sosia
win nukurō,

kpa nu ḡosia nge waa d̄e.

¹⁵ Gabun dukia ye u m̄w̄e, u koo ye
sia.

Gusunōwa u koo ye yara win nuku-
run di.

16 Ye u koo nɔ, ya ko n sãawa nge waa dɛɛ,
kpa yu nùn go.

17 U kun tamaa tim ka bom
mu koo nùn kokua nge nim tora.

18 U koo win dukia wesia ye u wa mi.
U n maa yen arufaani dimɔ.

19 Domi u sãarobu dam dɔre.
Ma u ben yɛnusu mwɛɛra, u n wiguu
bane.

20 Win bɔsɔnu ku ra yibu.
Adama baa ye u kīru bo, u n kpɛ u ye
tii yiya.

21 Gãanu sari ni u n tii koosi.
Adama win dukia ya n tɛɛmɔ.

22 Baa ù n ye mɔ ya kpã, u ko n nuki
sankirewa.
Sãaru ta koo nùn wɔriwa.

23 Wee sanam mɛ u win nukuru
yibiamɔ,
Gusunɔ u koo nùn wɔri ka mɔru baka.
Kpa u de sɛɛnu nu nùn wisi nge gura.

24 Baa ù n tabu yãa sisuginu duka su-
urimɔ,
ba koo nùn twee ka sii gandun tendu.
25 Baa ù n sɛu teu wuna win wasin di,
n kun mɛ ù n yaasa wuka win woo
sɔndun di,
gɔɔn bɛrum koo nùn sura.

26 Asɔrɔ ya koo win dukia deema.
Kpa dɔɔ wi tɔnun bii kun sɔrua u nùn
mwa,
wi ka win yãnu.

27 Wɔllu ta koo win durum sɔɔsi,
kpa tem mu nùn seesi.

28 Win dirun arumani kpuro koo kam
ko
Yinni Gusunɔn mɔrun tɔru sɔɔ.

29 Yeniwa Yinni Gusunɔ u tɔn kɔsobu
yiiye.
Yera ya bu mara sia.

Yoobu u Sofaa wisa u nɛɛ,

tɔn kɔsobun tii ba ra n doo nɔɔru mɔ

21

1 Yoobu u nɛɛ,

2 i nɛn gari nɔɔwɔ.

I n wura i man swaa daki, i man
nukuru yemiasiawa mi.

3 I de n gari gere.

Nà n gari gerua na kpa, ko i kpĩ i man
yɛɛ.

4 Tɔnuwa na weeweenu koosimɔ?
Nge mban sɔna kon temana.

5 I man mɛɛrio, kpa biti yu bɛɛ mwa
kpa i bɛɛn nɔsu kɔre.

6 Nà n nɛn wãaru bwisika,
na ra nandewa, nɛn wasi yi n diirimɔ.

7 Mban sɔna Gusunɔ u ra de tɔn kɔso u
n wãa,
kpa u n dam mɔ sere ka win tɔkɔrɔ.

8 U ra bibu ma kpa be, bu maa se bu
ma.

Kpa u n be kpuro mɛɛra ba n kuuramɔ
win nɔni sɔɔ.

9 Bɔri yɛnda wãa ben yɛnuso, ba n
bɛrum mɔ.
Gusunɔ kun maa bu sɛɛyasiamɔ pai.

10 Saa kpuro, ben ketɛ kinɛru tà n ben
nɛɛ yɔɔwa yi ra mawa.

Yi ku ra nukuru yari.

11 Ba ra ben bibu deri ba n duki mɔ nge
yãanu,

kpa ba n dweebu mɔ,

12 ba n bara kpãnu ka mɔrɔkunu
soomɔ, ba n womusu mɔ,
kpa ba n nuku dobu mɔ, ba n guunu
soomɔ.

13 Ba ra ben wãaru diwa nuku dobu
sɔɔ,
kpa bu gbi subaru sɔɔ.

14 Wee ba ra raa yellu Gusunɔ sɔ bu
nɛɛ,
a gɛɛro min di, sa n kī su wunɛn swɛɛ
gia.

15 Wara ra n Gusunɔ Dam kpurogii
su ka sere nùn yoru diiya.
Arufaani yerà sa kon mɔ sà n nùn
kanamɔ.

16 Tɔn ben bweseru, ba n doo nɔɔru
mɔ ro?
Adama nɛ, na n tɔn kɔsobun bwisi
kɛru kī.

17 Ka mɛ, a ra wa mi tɔn kɔsobun yam
bururam mu gbimɔ?

A ra wa ba nɔni sɔɔre?
Gusunɔ u ra bu sɛɛyasie win mɔrun
sɔ?

18 A ra wa ba sãa nge yakasu,
n kun mɛ nge doo sakosu si woo ga ka
doona?

19 Bɛɛ i gerumɔ i mɔ,

tɔn ben bibun bwesera Gusunɔ u ra sɛɛyasie.

Adama nɛ, na nɛɛ, ben tiiwa n weenɛ u sɛɛyasia,

kpa bu gia ma beya ba tora,

²⁰ kpa ben tii bu ben kam kobu wa.

Nge mɛya ba koo ka Gusunɔn mɔru denda bu wa.

²¹ Domi bɔn gu ba kpa,

ben baaye ka ye ya koo ben bibu deema.

²² Sa ko kpɪ su Gusunɔ keu sɔɔsi, wi, wi u sɔa win gɔradoban siri kowo?

²³⁻²⁴ Gabun wɔara ra dorewa, ba n wɔa bɔri yɛndu sɔɔ.

Kpa ba n wasi bwɔa do, ba n dam mɔ nge aluwaasi

sere bu da bu ka gbi.

²⁵ Adama gabu ba ra gbiwa wahala sɔɔ, ba kun doo nɔru wa baa fiiko.

²⁶ Be kpurowa ba koo gbi, kpa bu ko kɔkɔnun dɪanu.

²⁷ I bɛɛn tii laakari ko, na bɛɛn bwisikunu yɛ ka kɔsa ye i man manimɔ.

²⁸ Domi i nɛɛ, mana tɔn bokon yɛnu ga wɔa, gɛ sɔɔ tɔn kɔsoba wɔa.

²⁹ Adama i n be ba sarɔ swaaɔ bikiare? I kɪ i sikiwa ye ba bɛɛ sɔɔwa tɔn kɔson sɔ?

³⁰ Wahala yɔ n tɔn kɔso deema u ra yariwa ye sɔɔn di.

Baa Gusunɔ u n ka nɔn mɔru kua, u ra kisirewa ye sɔɔn di.

³¹ N n mɛn na, wara u koo maa nɔn gerusi.

Wara u koo nɔn win kɔsa kɔsie.

³² Domi u n gu, siki wɔruɔra ba ka nɔn dɔɔ.

Kpa ba n siki te kɔsu.

³³ Tɔn dabira ta koo win goru swɪi bu ka da siku yerɔ.

Kpa u kpin yee buraru wa temɔ.

³⁴ N n mɛn na, nuku yemia birɔ i man kua.

Bɛɛn ye i man wisa mi kpuro, ya n sɔa dee dee. Weesa i mɔ.

Elifasi u Yoobu taarɛ wɛ

22

¹ Yera Elifasi, Temagii u Yoobu wisa u nɛɛ,

² tɔnu u ko n arufaani mɔ Gusunɔn mi? Aawo! Tɔnu u n sɔa dee dee, win tiin arufaaniwa.

³ A tamaa yɛn sɔ a sɔa gemgii, Gusunɔ u yen are waamɔ?

À n sɪimɔ dee dee arufaani yerɔ u waamɔ.

⁴ A tamaa yɛn sɔ a nɔn mɛm nɔɔwammɛ,

yen sɔna u nun sɛɛyasiamɔ?

A tamaa yɛn sɔ a nɔn nasie,

yen sɔna u nun sirimɔ?

⁵ Aawo. Wunɛn tora dabinun sɔna u nun sɛɛyasiamɔ.

Wunɛn kɔsa ya maa kpɔ.

⁶ Domi a wunɛn berusebun yɔnu tɔruba mwa, ma a bu deri tereru.

⁷ A n wi nim nɔru ga mɔ nim kɔ u nɔ. Mɛya a n maa wi gɔɔra mɔ dɪanu kɔ u di.

⁸ A raa sɔawa damgii ka bɛɛregii, ma a tem mɛ kpuro mɔ.

⁹ A gɔminibu girawa ba doona nɔm dira, a n bu somi.

Ma a gobekuban dam bua.

¹⁰ Yen sɔna yɛri nun wɔasi beri berika, ma berum nun mwa subaru sɔɔ.

¹¹ Ma yam wɔkura nun wukiri nge nim bwee bakaru, a n maa yam waamɔ.

¹² Sa yɛ ma Gusunɔ u wɔa wɔlɔ.

A mɛrio a wa sere mi kperi wɔa.

¹³ Ka mɛ, a gerumɔ a mɔ, mba Gusunɔ u yɛ.

U n kpɛ u tɔnu siri guru wiru sɔɔ.

¹⁴ Guru wiru ta sinum mɔ, u n kpɛ u gɔanu wa min di.

U sirenewa wɔllu mi tɔna.

¹⁵ Yoobu, a yɔrariwa a kɔsan kowobun yira ye swɪi?

¹⁶ A n yɛ ma ba bu go ben gɔɔn saa yu sere turi?

Ba doona nge gana ye ya nim diira.

¹⁷ Tɔn ben bweseru ba ra raa Gusunɔ sɔwa bu nɛɛ,

u bu derio sɛɛ.

Mba wi Dam kpurogii u koo kpɪ u bu kua.

18 N deema Gusunɔ wiya u raa ben
yeɲun dukia kuurasia.
Adama ba n nùn saawara kue,
ye ba ben himba yiima.
19 Be ba gem swĩi ba koo yɛeri,
bà n tɔn kɔso wa u kam kua.
Be ba n taare mɔ, ba koo yɛɛwa bu nɛɛ,
20 wee, beɛn yibeɛ u kam kua,
win dukia ye u mɔ kpuro, ya dɔɔ
mwaara.
21 Yoobu, a ka Gusunɔ doro, kpa ye
kpuro yu nun sanɔ kua.
À n kua mɛ, wunen nuku dobu koo
wurama.
22 A win sɔsiru swaa dakio kpa a tu
nɛnɛ gɔruɔ.
23 À n ka kɔsa tonda ma a wurama,
Dam kpurogii koo nun wunen yellun
wãaru wesia.
24 A wunen wura ye a mɔ kɔwɔ temɔ.
Kpa a wunen kpee gobigiru deri
daarun toraɔ,
25 kpa Dam kpurogii u ko wunen wura
ka wunen sii geesu.
26 Saa yera kaa n nuku dobu mɔ
Gusunɔ Dam kpurogiin mi.
Kpa a nùn naane ko, a nùn wunen
wuswaa sɔsi.
27 À n nùn kana u koo nun wisi,
kpa a wunen nɔɔ mwɛɛnu yibia.
28 Ye a nia kua kpuro, ya koo koorawa.
Wunen swɛɛ yi a swĩi kpuro, yi ko n
deɛrewa.
29 À n wãa nɔni swãaru sɔɔ,
kaa tii kawa a nɛɛ, tii suaba bu nun tu
kpɛɛ.
Kpa Gusunɔ u nun wɔlle sua.
30 U koo mam taaregii yara kɔsan di,
wunen deɛrarun sɔ.

*Yoobu u nɛɛ, Gusunɔ kun kĩ u ka nùn
gari ko*

23

1 Yoobu u wisa u nɛɛ,
2 sere ka gisɔ na Gusunɔ weeweenu
koosimɔ.
Nɛn nɔni swãaru ta nɛn wuri kere.
3 Nà n daa yɛ mi u wãa kon daa dawa
sere win mi.
4 Kpa n nùn sɔ ye ya man wãasi,
ka maa yèn sɔ na tii wɔramɔ.
5 Kpa n win wisibu nɔ.

N nɔ ye n nùn nɛni.

6 U koo man dam sɔsi u ka man siri?
Aawo, u koo yɔrawa u man swaa daki.

7 Nɛ tɔn geowa kon kpĩ n ka nùn
wesianɔ ko.

Kpa wi, wi u sãa nɛn siri kowo,
u man yakia sere ka baadommaɔ.

8 Adama nà n da sɔɔ yari yeru gia,
u ku ra n wãa mi.

Nà n maa da sɔɔ duu yerɔ,

na ku ra nùn wa mi.

9 Aa, u sɔmburu garu mɔwa sɔɔ yɛsan
nɔm geu gia?

Nà n da mi, u ku ra n wãa mi.

U kukuawa sɔɔ yɛsan nɔm dɔwaru gia?

Min tii, na ku ra nùn wa.

10 Ka mɛ, u nɛn swɛɛ kpuro yɛ yi na
swĩi.

U n man kpɛɛ laakari mɛɛribu sɔɔ, kon
yariwa min di,

na n deɛre nge wura ye ba dɔɔ doke.

11 Na win yira swĩiwa dee dee.

Na n gere win swaan di.

12 Na n win wooda sare.

Ye u man sɔɔwa kpuro,
na ye mɛm nɔɔwawa gɔruɔ.

13 U n gãanun himba yi, wara u koo ye
sĩiya.

Ye u kĩ yera u ra ko.

14 N n mɛn na, u koo ko ye u yi kpuro
nɛn sɔ,

kpa u maa man himba kpaa yiiya.

15 Yen sɔna na nande wi Gusunɔn
wuswaaɔ.

Nà n bwisika na ra nandewa win sɔ.

16 Gusunɔ u nɛn wɔrugɔrun dam bua.

Wi, Dam kpurogii u man berum kpɛɛ.

17 Ka yen de kpuro, na n nɔɔ mari,
baa mɛ n sãare yam wɔkura man
wukiri.

*Gusunɔ u ra tɔn kɔso deriwa u n mɔ
ye u kĩ*

24

1 Yoobu u maa nɛɛ,
mban sɔna Gusunɔ Dam kpurogii ku
ra saa yi u ka tɔmbu siri.

Mban sɔna be ba nùn mɛm nɔɔwammɛ
ba ku ra saa ye wa.

2 Domi wee, gabu ba gabun
tem gbenimɔ ba ka begim
mɛnnamɔ.

Ma gabu ba yãanu kpare ni ba gbena.

3 Gaba maa gobekuban ketekunu
mwεεrimo.

Ma ba gominibun neε tōruba
mwaamo.

4 Ba wōnwōndobu dam dōremō ba
giramō swaan di.

Ma sāarobu ba swaa kasu bu kuke.

5 Sāaro be, ba yaayaare mō gbaburō
nge gbeeku keteku,
ba dīanu kasu bu ben bibu wē.

6 Be wee ba yakasu gēemo ben yaa
sabenun sō,
ma ba dīanu kunōnu mō tōn kōson
gherō.

7 Adama ba n bekuru mō te ba koo
wukiri wōkuru puran sō.

8 Be wee ba da ba baka kpee baaba sō
yēn sō ba n wāa yeru mō.

Miya gura bu waayamo.

9 Tōn kōso wi, u ra gobeku mwεwa ka
dam.

Kpa u sāaron yabe tee te u mō tōruba
mwa.

10-11 Be wee, ba yōsu basi tōn kōson
kara sō.

Ba doo bōka sōwa, ma gōōra bu mō.

Ba nūn gum kuamme, ba resēm
gamamo.

Adama ba n kākō bu ye nō,

baa mε nim nōru ga bu mō.

12 Wu marosō gaba gōō dōō, ba wuri
mō.

Be ba mēera kua ba weeweenu mō.

Adama Gusunō kun yen gaa gara.

13 Gabu ba yam bururam tusa.

Ba ku ra n wāa mε sō.

Domi ba n yē mi mu ka bu dō.

14 Tōn gowo u ra sewa buru buru yellu
kpa u sāarobu go.

Wōkuru kpa u gheni.

15 Yam wōku bere berera sakara kowo
u ra n kasu.

U ra neεwa, goo kun nūn wasi.

Kpa u win wuswaa sōnditia wukiri.

16 Yam wōkuru sōōra ghenō u ra dia
kāsuku.

Sō sō, kpa u tii kenusi win yenuō.

U n yam bururam yē.

17 Ben mi, bururu ta sāawa nge gōon
tiro.

Ba ra n nandewa.

18 Adama bεε i neε,

tōn kōso u sāa nge nim yaka.

Ba win tem bōrusi.

U n maa dōō win resēm gbaarō.

19 Nge mε tem mu ra nim nō gbeburun
saa sō,

nge mēya gōribun wāa yeru ta ra du-
rumgii mwε.

20 Wi u tōn kōso mara u ra nūn
duariwa.

U koo kowa kōkōnun dīa geenu.

Tōmbu kpurowa ba koo nūn duari.

Kpa u wōruma u bōōra nge dāa.

21 Tōnu win bweseru u ra kurō wīron
yānu gurewa.

U ku ra gōmini gea gaa kue.

22 Adama Gusunōwa u dam mō u ka
tōn kōso ben wāaru yōrasia.

U n bu wōri, ba ku ra n maa yē nge ba
ko n wāa.

23 Gasō u ra bu yīiyōbu wē,

ba n ka wāa bōri yendu sō.

Adama u ra n ben sanu sanusu
mēεrawa.

24 Bā n ka tii yina kpuro, subaru sō, ba
kpawa.

Ba ra wōrumεwa mii mii bu gbi nge
tōn diro.

Kpa ba n sāa nge dobi yi ba bura.

25 Ye na gerua mi, geema.

Wara u koo man siri,

kpa u neε, nen gari yi, yi n asansi gaa
mō.

*Gusunō u dam mō gāanu kpuron
wōllo*

25

1 Bilida Suagii u Yoobu wisa u neε,

2 Gusunōn dam mu nasiaru tura.

U ra de bōri yendu ta n wāa sere
wōllun sō sōwō.

3 Win tabu durōbu ba n geeru mō.

U ra de win yam bururam mu sōōsira
tōmbu kpuron mi.

4 Tōnu kun kpē u n gem mō Gusunōn
wuswāā.

Wi ba mara gesi, u n kpē u n dēere
Gusunōn wuswāā.

5 Domi baa suru u n dēere win
wuswāā.

Mēya maa kperi kun buriri win
wuswāā,

6 kaa sere gere tōnu wi u sāa nge
kōkōbu?

*Yoobu neε, Bilidan somiru ta n
arufaani mō*

26

¹ Yoobu u Bilida wisa u nɛɛ,
² Bilida, wunen wisibu bu n dam
 sarirugii somimɔ.
 Wunen dam kɛru ta n arufaani gaa mɔ.
³ Anna a bwisi kɛru wa te a wi u kun
 bwisi mɔ kɛmɔ.
 Wunen bwisi yi, yi n goo somimɔ.
⁴ Wara a gari yini sɔɔmɔ.
 Wara u nun gari yini gerusia.

*Gusunɔ u dam mɔ gāanu kpuron
 wɔllo*

⁵ Be ba gu ba wāa sere nim wɔkun tem
 sɔɔwɔ,
 ba diirimɔ.
⁶ Domi Gusunɔ u be kpuro waamɔ.
 Gāanu kun nūn ganua ɔaribun wāa
 yeru mi.
⁷ Wiya u sɔɔ yɛsan nɔm geu doke wom
 dirum sɔɔ.
 Ma u tem bwɛ kam dirum sɔɔ.
⁸ Ma u nim banisi guru winu sɔɔ.
 Ka mɛ, guru wii ni,
 nu ku ra gɛɛre nim bunum sɔ.
⁹ Wiya u ra de guru winu nu win sina
 ɔɔna wukiri.

¹⁰ Ma u bubenu kua nim wɔkun wɔllo,
 mi yam bururam ka yam wɔkura
 karane.
¹¹ Gusunɔ u n gbāra,
 wɔllun gbere ya ra diiriwa,
 kpa ya n wāa biti sɔɔ.
¹² Ka win dama u ra nim wɔkun nim
 kɔsuku.
 Kpa u ka win bwisi yaa ɔɔba ye ba mɔ
 Rahabu kamia.
¹³ U n wom wura, wɔllu kpuro ta ra
 dɛɛrewa nge ba kura.
 Ka win nɔma u ra waa ye ya duka mɔ
 sɔkiri.
¹⁴ Adama yeni kpuro ya sɔawa win
 kookoo piiminu.
 Nin wɔkinun fiikowa sa ra n nɔɔmɔ.
 N n mɛn na, wara u koo kpɪ u win dam
 asansi tubu u n gbāra nge gura.

*Toro u koo kpɪ u Gusunɔ somiru
 kana?*

27

¹ Yoobu u kpaɔ win gari gerubu
 torua u nɛɛ,
² na bɔrumɔ na mɔ,
 sere ka Yinni Dam kpurogiin wāaru,

wi, wi u yina u man nen gem wɛ,
 ma u man nuku sankiranu sosiammɛ,
³ u n gesi dera na wāa na wɛsiamɔ,
⁴ na n weesu mɔ.
⁵ Gusunɔ u man bere n ka bɛɛ gem wɛ.
 Sere ka nen ɔɔn tɔrɔ, ko na n mɔwa na
 dɛɛre.
⁶ Na yɔrariwa ma nen daa ya wā.
 Nen ɔrɔ ga n man taarɛ wɛɛre nen
 wāarun tɔru garu sɔɔ.

⁷ Gusunɔ u de tɔn kɔson kɔkɔrɔ
 yu nen yibɛɛba deema,
 be, be ba man seesimɔ mi.
⁸ Sanam mɛ Gusunɔ u tɔn kɔson wāaru
 wuna,
 yɪiyɔ birà bu maa nūn tie.
⁹ Gusunɔ u koo nūn swaa daki
 sanam mɛ nɔni swāara nūn deema?
¹⁰ I tamaa u ko n win nuku dobu kasu
 Gusunɔ Dam kpurogiin mi?
 I tamaa u koo Gusunɔ kana saa kpuro?
¹¹ Kon bɛɛ Gusunɔn dam gari sɔwa.
 Na n bɛɛ win himba beruammɛ.
¹² Bɛɛ kpuro i wa nge mɛ u sɔa.
 Mban sɔna i gari gerumɔ yi yi n asansi
 mɔ.

Tɔn kɔson doo nɔra kun tɛmɔ
¹³ Wee ye Gusunɔ Dam kpurogiin u tɔn
 kɔso yiiye.
¹⁴ Bā n bibu mara ba dabi, ba koo
 gbiwa tabu sɔɔ.
 Ben bibu ba n dīanu wasi bu di ba n ka
 wāa.
¹⁵ Barara ta koo ben bwese te ta tie
 sua.
 Ben ɔminibu ba n kpɛ bu bu swiia.
¹⁶ Baa bā n gobi waamɔ nge tua,
 ma ba yānu guramɔ nge yanim,
¹⁷ gemgiwa u koo yāa ni dendi,
 kpa u gobi yi di.

¹⁸ Tɔn kɔso u n diru bana ta ko n sɔawa
 nge narin wɛɛ,
 n kun mɛ nge kuu te kɔso u kua.
¹⁹ U koo gbiwa ka gobigiru.
 Adama ba n nūn sikumɔ ka gobi yi. U
 n yi wasi ɔrɔ.
²⁰ Nandaba bu koo nūn deema subaru
 sɔɔ nge nim mɛ mu daru bɔɔ
 saramɔ.
 Woo guna ya koo ka nūn doona
 wɔkuru.
²¹ Sɔɔ yari yerun woowa ga ra nūn
 wuke saa win wāa yerun di

gu ka da sere mi n toma.

²² Gusunɔ u ko n nùn tweemɔwa ka wɔnwɔndu sariru.
Kpa u duka yakura u wa u ka sɛɛ ni suuri.

²³ Tɔmbu bà n wa mɛsum kpa bu nùn yɛɛ ba n taki mò,
kpa bu nùn wia koosi saa ye u doonɔ.

Bwisi

28

¹ Yoobu u nɛɛ,
tɔmba yɛ mìn di sii geesu ka wura ya ra yari

bu sere ye tea.

² Tem diya ba ra maa sisu wunɛ,
kpa bu sii gandu sɔwa kperun di.

³ Be ba sisu sɔwamɔ,
sere tem sɔwɔwa ba ra ka fitila du
kpa ba n duɔ sere mi su wāa yam wɔkuru sɔɔ,

⁴ kpa bu wɔru gbe sere tem sɔwɔ,
bu swaa wīa mi, mi goo sari.

Ba n kpɛ bu sī mi.
Wɛɛya ba ra n gasirimɔ bu ka du mi.

⁵ Tem wɔllɔwa dīanu ra kpi.
Adama mɛn sɔwɔ,
n sɔawa nge gāanu kpuro dɔɔ mwaare.

⁶ Tem sɔɔ miya kpee gobiginu ra n wāa.

Mi sɔɔra ba ra maa wura wa.

⁷ Kasa ya n swaa ye yɛ.

Mɛya maa yabereku ga n ye waare.

⁸ Gbee sunɔ ka yɛɛ yi yi tii naane sɔa yi n ye mwaare.

⁹ Adama tɔnu u kaka u kperu wɔri u kɔsuka,
sere u guunun kpɛɛkpɛɛku girari.

¹⁰ Kpee ten nɔwɔra u ra swɛɛ wunɛ,
kpa u gāa gee ni wa, ni nu wāa mi.

¹¹ U n nim kame sɔɔ mi, u ra mu swaa ganɛwa,
kpa u ka dukia yarima ye ya berua sɔɔ mi.

¹² Adama mana tɔnu u koo kpī u bwisi wa.

Mana yi sika.

¹³ Tɔnu kun yin gobin geeru yɛ.

Domī yi n wāa handunia yenī sɔɔ.

¹⁴ Yi n wāa daarɔ.

Yi n maa wāa nim wɔku sɔɔ.

¹⁵ Ba n kpɛ bu ka yi wura kɔsina.

Ba n maa kpɛ bu yi dwe ka sii geesu.

¹⁶ Ba n kpɛ bu yi weesina ka wura ye ya wee Ofirin di,

n kun mɛ ka kpee gobigii ni nu nɔni boogu ka bɛrɔ wuru mɔ.

¹⁷ Ba n kpɛ bu yi weesina ka digi,

n kun mɛ ka nɔra ye ba kua ka wura,

¹⁸ kaa sere gere kpee gobigii ni ba sokumɔ korai ka kirisitali?

Bwisi yi kpee gobiginu bɛɛɛ kere.

¹⁹ Ba n kpɛ bu ka yi Etiopin kpee gobigii ni nu nɔni dɔm buuru mɔ weesina.

Ba n maa kpɛ bu yi weesina ka wura gea.

²⁰ N n mɛn na, man diya bwisi yi wee.
Mana yin nuura wāa.

²¹ Tɔnu kun kpɛ u yi wa ka nɔni.

Gunɔ ge ga yɔɔwa ga n kpɛ gu yi wa.

²² Gɔɔ ka gɔribun wāa yera koo nɛɛwa,
yin gariya ba nɔre tɔna.

²³ Gusunɔ turowa u bwisin swaa yɛ.

Wiya u maa yin wāa yeru yɛ.

²⁴ Domi wiya u handunian goonu nne kpuro waamɔ.

U maa kpuro waamɔ ye ya wāa tem sɔɔ.

²⁵ Sanam mɛ u wom bunum mɛɛra
ma u nim kpāaru mɛɛra,

²⁶ ka sere swɛɛ yi gura koo swīi yu ka nɛ,

ka maa swɛɛ yi guru maakinu ka guru gbāsukubu koo swīi,

²⁷ yera u bwisi yi wa.

Ma u yin asansi wɛɛra u yi.

²⁸ Saa yera u tɔmbu sɔɔwa u nɛɛ,

bu nùn nasio, yera ya sɔa bwisi.

Wi u maa kɔsa gɛɛrari, wiya u bwisi mɔ.

Yoobun yellun wāaru

29

¹ Yoobu u maa win gari gerum wɔri u nɛɛ,

² na kī nɛn yellun wāaru tu wurama ta n sɔa nge saa ye Gusunɔ u man kɔsu.

³ Na kī na n wāa nge saa ye u fitila sɔre nɛn wuswaaɔ,

ma win yam bururam man yam bururasie wɔkuru.

⁴ Na kī na n sɔawa nge saa yɛ sɔɔ na dam mɔ,

ma Gusunɔ u man kɔsu ka kīru.

⁵ Saa ye sɔɔ, Gusunɔ Dam kpurogii u ka man wāa,
ma nɛn biba ka man wāa.

⁶ Mɛya nɛn yaa sabenu nu ra n bom yiba.

Mɛya maa nɛn olifi ya ra man gum wɛ mu n kokumɔ nge daa koka.

⁷ Saa ye sɔɔ, nà n yara tɔwɔ na da na sina wuun gb̄ararun kɔnnɔwɔ su ka siri,

⁸ aluwaasiba bà n man wa, ba ra man bɛɛɛ wɛwa bu doona min di,

kpa durɔ tɔkɔnu nu se nu yɔra.

⁹ Tɔn bokobu bà n man wa ba ra ben gari gerubu yɔrewa.

¹⁰ Mɛya maa sinambu ba ra nɔɔ mari, kpa n s̄are ben yara ben daro mani.

¹¹ Wi u nɛn gari nua u ra nɛɛwa, doo nɔrugiiwa na s̄a.

Wi u maa man wa seeda gea u ra man diiye.

¹² Domi na ra wɔnwɔndo somi ù n somiru kana,

kpa n gobeku wi ba yina bu somi dam kɛ.

¹³ Be ba gɔɔ dɔɔ, ba ra man domaru kuwa.

Kpa n gɔminibu nukuru yɛmiasia n de ba n nuku dobu mɔ gɔruɔ.

¹⁴ Gem kobu bu ra n man w̄asiwa nge yabe te na sebua,
n̄ kun mɛ nge dawani ye na bɔkua.

¹⁵ Na ra n s̄awa w̄kobun nɔni, kpa na n s̄a k̄iri kpirirugibun k̄iri.

¹⁶ Na kua s̄arobun tundo.
Na ra s̄abu nɔri, n ben gari m̄eri yi ba ka na.

¹⁷ Adama na ra tɔn k̄sobun n̄su b̄ɔku,
n bu w̄rari ye ba mwa.

¹⁸ Ma na tii s̄ɔwa na nɛɛ,
kon gbiwa tɔkɔru sɔɔ, nɛn kpin yeru w̄llo.

Nɛn w̄aarun t̄nu nu ko n dabiwa nge yani s̄eri.

¹⁹ Ko na n s̄awa nge d̄a t̄n gbini yi w̄a nim b̄kuɔ.

Kpa kakoru ta n w̄a nɛn k̄asin w̄llo.

²⁰ Saa ye sɔɔ, nɛn yiiko ya koo wurama, kpa na n dam mɔ nge t̄n te ba gawe.

²¹ Yellu, tɔmbu ba ra yɔrewa bu nɛn gari swaa daki.

Ba ra nɔɔ mariwa bu nɛn bwisi nɔ.

²² Nà n gari gerua na kpa, goo ku ra maa ḡaanu wisi.

Nɛn gari yi, yi ra bu duuriwa kpurɛ kpurɛ nge nim mɛ mu d̄akumɔ.

²³ Be kpuro ba ra n man marawa nge tom buruku gura.

²⁴ Kpa n ȳɛɛ musɛɛ n ka bu dam k̄ sanam mɛ ba dam bie.

Ba n̄ kp̄ bu man nuki sanku n wuswaa burisina.

²⁵ Nena na ra n bu swaa gbiiye, kpa na n w̄a ben suunu sɔɔ nge sina boko

wi u ra win tɔmbu nukuru yɛmiasie.

Yoobun t̄n w̄aru

30

¹ T̄ɛ wee bibu ba man ȳɛmɔ,
ba n̄ mam nɛn tɔkɔru gara,
be, b̄n baababa ba n̄ tura
bu nɛn b̄nu somi bu ka nɛn ȳa ḡɔ
kpara.

² Mba ba koo raa kp̄ bu man kua,
be, be ba s̄are ba gɔɔ dɔɔ.

³ Wee ba s̄aru ka ḡɔru soore.
Ba da ḡaburɔ bu ka d̄ianu kasu bu di.
Adama ḡaanu sari mi.

⁴ Ba ra d̄ewa d̄a kikun b̄kuɔ bu yakɔ
bura ge ga b̄ru mɔ ga n s̄a ben d̄ianu,

kpa ba n kiku gagun gbini dimɔ.

⁵ Ba ra bu girewa tɔmbun suunu sɔɔn di,

ba n bu naa sw̄i nge gb̄nɔbu.

⁶ Kpa bu da ba n w̄a kpee w̄rusɔ ka w̄wi sɔɔ,

⁷ ba n w̄a ba n taasine s̄akin suunu sɔɔ,

kpa ba n kuuki m̄ kikisɔ,

⁸ ba n s̄are nge wiiribu,
n̄ kun mɛ nge be ba gema ba gira wuun di.

⁹ T̄ɛ wee, ben biba ba man ȳɛmɔ,
ba man womusu dokemɔ.

¹⁰ Ba ra man biru kisi ȳn s̄ ba n̄ k̄i bu man wa.

Kpa bu man ȳatam sie.

¹¹ Domi Gusunɔ u man funɛ wuna, u sekuru doke.

Yen sōna ben goo kun nēn bēere yē baa fiiko.

12 Tōn kōso be, ba man seesimō.
Ba kasu bu man tēka di bu sura.
Ba swaa kasuwa bu ka man kam koosia.

13 Ba nēn swēē bōra.
Ba kookari mō bu ka man kam koosia,
be, be goo kun somiru wee.

14 Be wee ba yaba mi na kukua.
Ma ba dumō min di ba man wōrimō.

15 Ma berum man mwa,
nēn bēere ya doona nge woo.
Nēn bōri yēnda doona nge guru wiru.

16 Tē, na wāawa gōō sōō.
Na wahala wōri na kpa.

17 Nēn kukunu kpuro ra n tennamōwa wōkuru.

Na ku ra wēre wahala yen sō.

18 Ya man sēke baama ka dam nge yaberun wīru.

19 Wee Gusunō u man kpēē pōtōkō sōō.
Torom ka tua na ka weenē.

20 Gusunō nēn Yinni, na nun somiru kanamō,

adama a nēn man wisa.
Na seewa na yōra wunen wuswaa
adama a nēn laakari kue.

21 A sēsiawa,
ma a man sēre ka wunen dam bakam.

22 Wee a dera woo guna ya man sua ya toorimō.

23 Domi na yē ma a ka man dōwa gōribun wāa yerō
mi tōmbu kpuro ba koo da.

24 Adama ka mē, baa tōnu ù n gōō dōō,
u nēn nōma suamō u faaba kana?
Wi u wāa wahala sōō u nēn somiru kanamō?

25 Na nēn bu swīye be wāara sēsie?

Na nēn nuki sankire sāarobun sō?

26 Wee nuku doba na ra n yīyō,
adama nōni swāara na waamō.
Yam bururama na ra n yīyō,
adama yam wōkura na waamō.

27 Nēn bwēra ku ra kpune
yēn sō na ka wahala gabirinamō.

28 Na ra n sīimōwa nuku sankiraru sōō.
N sāare sōō ku ra yari nēn mi.

Baa nā n wāa tōn wōru sōō,
na ra n somiru kanamōwa.

29 Nēn gōō wuri yin sō,
na kua nge gbeeku bōō,

nēn kun mē nge taataaru.

30 Nēn gōna tīra, nēn wasi gberamō.

31 Tē nēn mōrōku ga wāawa n ka gōō wuri ko.

Kpa n nēn guuru so ka be ba gōō wuri mō sannu.

*Yoobu u tii tusiamō Gusunōn
wuswaa ka toro sindu*

31

1 Na ka nēn nōni arukawani bōkua na nēē,

na nēn ka yī wōndia mēerimō pai.

2 N n mēn na, are yirā Gusunō Dam
kpurogii u man yīye wōlō.

3 Tōn kōsowa u ra kam ko,
kpa durumgii u nōni sōōra.

4 Gusunō u nēn swaa yē.
U nēn sanu sanusu mēerimō.

5-6 Gusunō u man yīruo ka kilo ye ya
sāa dee dee.

Kpa u wa ma na dēere,
na nēn wāa weesu ka taki sōō.

7 Nēn sanu sanusu sū kun sāa dee dee,
nēn kun mē nēn gōru gā n kōsa binē kua
ye nēn nōni yī wa,

nēn kun mē durum gaa yā n man wāasi,

8 Gusunō u de ye na duura, goo u ye
tubi di u gē,

kpa nēn dāa gbaaru tu kam ko.

9 Nā n maa kurō goo binē kua,
nēn kun mē nā n nūn yina beria win dii
kōnnōwō,

10 Gusunō u de nēn kurō u durō goo
doo kua,

kpa gabu bu ka nūn kpuna.

11-12 Nā n kōsa yen bweseru kua
ya koo man kam koosia ka nēn
arumani sannu nge dōō.

Domi n weenē siri kowo u yen bwe-
seru sēyasia.

13 Nā n yina n nēn sōm kowobu ben
kōsiaru wē,

14 mba kon kpī n gere Gusunōn
wuswaa.

Nge mba kon nūn sō ù n man
sēyasia.

15 Gusunō wi u man taka kua nēn
mēron nukurō,
wiya u maa bu taka kua.

Gusunɔ turo wiya u beɛɛ kpuro
mɔma beɛɛn baawuren meron
nukurɔ.

16 Na n̄ s̄arobu yinari ye ba man
bikia.

Na n̄ maa gɔminibu derire n̄ni
swāaru s̄ɔ.

17 Na n̄ gobeku dīanu birare n̄n
yenuɔ.

18 Domi saa n̄n aluwaasirun di,
na ra gobekuba n̄ɔriwa
nge n̄na na ben tundo,
kpa na n̄ gɔminibu n̄ni.

19 N̄a n̄ wɔnwɔndo goo wa u yānun
bukata m̄,

20 na ra n̄n yānu kēwa ni na kua
ka n̄n yaa sabenun sansu u ka
wooru yari.

21 Na n̄ gobeku goo taki diire
ȳn s̄ɔ na siri kowo goo t̄asa.

22 N̄a n̄ yeni kpuron gaa koore,
Gusunɔ u de n̄n senu nu s̄asikiara saa
nin gbin gbinkan di,
kpa n̄n ḡasenu nu w̄ruma nu
b̄ɔkira.

23 Domi Gusun̄n s̄eɛyasiabu bu man
berum m̄.
Na n̄ maa kp̄ɛ n̄ ȳra win wuswaaɔ win
kp̄aarun s̄ɔ.

24 Na n̄ n̄n naan̄ dokere wura s̄ɔ,
n̄ gere n̄ n̄ɛ, wura, a s̄āwa n̄n
ȳiyɔbu.

25 Na n̄ maa tii suare n̄n dukian
kp̄aarun s̄ɔ.

26 Na n̄ suru n̄ kun m̄ s̄ɔ s̄āare,
yen gaa ȳa n̄ yara.

27 N̄n ḡoru ga n̄ wurare ben mi gia
asiri s̄ɔ.
Na n̄ maa n̄mu dokere n̄ɔwɔ n̄ ka bu
b̄eɛɛ w̄ɛ.

28 N̄a n̄ yen gaa koore,
n̄ ween̄ siri kowobu bu man s̄eɛyasia.
Domi na Gusunɔ Dam kpurogii
yinawa mi.

29 Na ku ra nuku dobu ko n̄n yib̄eɛ ù
n̄ n̄ni s̄ɔre.

Na ku ra ȳɛri wahala ȳa n̄ n̄n deema.

30 Na n̄ mam torare n̄ win ḡɔ kana ka
b̄ɔri.

31 N̄n yenugibu ba ȳɛ ma na ra s̄ɔbu
dam koosie,
kpa bu di bu debu n̄n yenuɔ.

32 Na ku ra wure s̄ɔ u kpuna t̄ɔwɔ ù
n̄ tunuma.
Na ra n̄n n̄n gamboba k̄eniɛwa u du.

33 Na ku ra n̄n toranu bere nge t̄ɔn be
ba tie.

Na ku ra maa n̄n durum tii marisi.

34 Na ku ra n̄ t̄ɔmbun geren b̄erum m̄.
Na ku ra tii ḡowe n̄ n̄ɛ, ba man gema.

35 N̄n gari d̄āaki wee.

Mana kon goo wa u man swaa daki.

Dam kpurogii u man wisio.

N̄n yib̄eɛ ù n̄ daa n̄n toranu yorua
tireru s̄ɔ,

36 kon tu s̄andiwa n̄n sen̄,
kpa na n̄ tu doke nge sina furɔ.

37 Kon Gusunɔ susiwa nge sina boko,
kpa n̄ n̄n s̄ɔ ye na kua kpuro.

38 N̄n gberu t̄a n̄ man wuri koosi,

ma ten kp̄i yi n̄ni ȳresu yarim̄,

39 n̄ kun m̄, n̄a n̄ ten dīanu di na n̄
ḡāanu k̄osie,

ma na be ba raa tu m̄ nuki sank̄a,

40 tu s̄aki ka yaka k̄ɔsusu kp̄iiyo
dīanun ayerɔ.

Yoobun garin kpurowa mi.

ELIHU U GARI SUA

Ye ya dera Elihu u gari kua

32

1 Elifasi, ka Sofaa, ka Bilida ba n̄
maa Yoobu ḡeɛ wisa ȳn s̄ɔ u tii garisi
taare sarirugii. 2 Adama dur̄ɔ goo w̄aa
Ramun bweseru s̄ɔ wi ba m̄ Elihu.
Win tundowa Barakeli, Busin yenugii.
Wiya u m̄ru bara ȳn s̄ɔ Yoobu
u tii garisi taare sarirugii Gusun̄n
wuswaaɔ. 3 U maa ka Yoobun b̄ar̄ba
ita be, m̄ru kua ȳn s̄ɔ ba kpaɔa bu
Yoobu wisi dee dee, ma ba sere n̄n
taare w̄ɛm̄. 4 N̄ deema Yoobun b̄ar̄
be, ba Elihu bukuraru kere. Yen s̄na
u gina saka u n̄ ka Yoobu gari kue
sanam m̄ b̄ar̄ be, ba ka n̄n gari m̄.
5 Adama ye u deema ba n̄ maa wa ye
ba koo Yoobu wisi, yera u m̄ru kua.

6 Ma u gari sua u n̄ɛ,
n̄ bii aluwaasiwa. B̄eɛ maa i s̄āwa
bukurobu.

Yen s̄na b̄erum man mwa
n̄ ka b̄eɛ n̄n bwisikunu s̄ɔ.

7 Ma na tii s̄ɔwa na n̄ɛ,

durɔ tɔkɔna nu ko n gari gerubu yɛ.
 Niya n weene nu tɔmbu bwisi kɛ.
 8 Adama ka gem, na wa ma Gusunɔ
 Dam kpurogiin Hundewa u ra
 tɔnu bwisi wɛ.
 9 N n mɔ tɔnun wɔɔn kpɔara ta ra nɔn
 yɛru wɛ.
 N n maa tɔkɔru ta ra nɔn bwisi kɛ u ka
 siri dee dee.
 10 Yen sɔna na nee, i man swaa dakio i
 nɔ,
 kpa n maa gere ye na bwisika.
 11 Domi na maari sere i ka beɛn gari
 kua i kpa.
 Na maa yi swaa daki mam mam,
 na nua kpuro bwisi yi i ka Yoobu siri.
 12 Na beɛ swaa daki ka laakari,
 adama na wa beɛn goon gari kun
 Yoobu kamie.
 Goo kun maa kpɔa u nɔn wisa dee dee.
 13 Yen sɔ, i ku gere i nee,
 i win garin wɛe nɔɔ wa.
 Gusunɔ turowa koo kpɔ u nɔn siri, n n
 mɔ tɔnu.
 14 N n ne Yoobu u ka gari kua.
 N n daa nen na, ye kon nɔn wisi
 nenema.
 15 Yoobu, wee ba nɔɔ mari tɛ,
 ba bia ye ba koo wisi ma ba waa
 sekuru sɔɔ.
 16 Na saka sere ba ka gari yi kua ba kpa,
 ma ba mari, ba n wa ye ba koo wisi.
 17 Tɛ, kon gari sua,
 kpa n gere ye ne na maa bwisika.
 18 Domi gari waa nen gɔruɔ yi kpɔ,
 na maa sende n ka yi gere.
 19 Wee yi gɔsimɔ nen nukurɔ nge tam
 mɛ ba doke gɔnan bɔɔ kpaaru
 sɔɔ
 ma ta kɔ tu kura.
 20 Tɛ, i de n maa gari gere kpa nen
 bwɛra yu kpuna.
 Kon nɔɔ wukia, kpa n baawure wisi.
 21 Na n goon biru yɔramɔ.
 Na n maa goo fufu mɔ.
 22 Domi na n yeniban dɔɔne mɔ.
 Na n daa yen dɔɔne mɔn na,
 nen taka kowo u n man kpeerasie n tɛ.

*Gusunɔ u ra ka gasɔ tɔnu gari kowa
 wahala sɔɔn di*

33

1 Elihu u nee,
 tɛ, Yoobu a swaa dakio a nen gari
 kpuro nɔ.
 2 Wee kon nɔɔ wukia n gari gere.
 3 Geeya kon nun sɔ, n n ka murafitiru.
 4 Gusunɔ Dam kpurogiin Hundewa u
 man taka kua.
 Ma u man waaaru wɛ.
 5 A sɔɔru koowo mɛ kaa ka tii yina,
 kpa a man wisi a n kaa kpɔ.
 6 Ne ka wune sa sɔawa tia Gusunɔn
 wuswaaɔ.
 Domi tema u ka beɛe kpuro mɔma.
 7 N n men na, a ku nen berum ko,
 kpa a n tamaa na kɔ n nun nen yiiko
 sɔɔsiwa.
 8 Adama na yaaye ye a man sɔɔwa. A
 nee,
 9 a deɛrewa mam mam a n durum mɔ.
 Taare gaa maa sari wune sɔɔ.
 10 Ma a nee, ka mɛ, Gusunɔ u wunen
 toranu waamɔ.
 Ma u nun garisi win yibere.
 11 U n derimɔ a da mi a kɔ.
 Ma u wunen kookoosu kpuro laakari
 sɔa.
 12 Adama ne, na nun sɔɔmɔ ma a n gem
 mɔ gari yi sɔɔ Yoobu.
 Domi Gusunɔ u tɔnu kere.
 13 Mban sɔna a ka nɔn taare wɛemɔ a
 mɔ,
 u ku ra tɔnu wisi.
 14 Gusunɔ u ra ka tɔnu gari kowa ka
 swaa dabinu,
 adama tɔnu u ku ra ye laakari ko.
 15 Gasɔ u ra ka nɔn gari ko dosu sɔɔ
 wɔkuru,
 n kun mɛ kɔsiru sɔɔ sanam mɛ u kpɔ
 win kpin yerɔ u dɔ.
 16 Miya u ra nɔn kure u ka nɔn kirɔ ko.
 17 Kpa u nɔn gbara kɔsan di.
 Kpa u maa nɔn yara tii suabun di.
 18 Nge meya u ra ka nɔn yare gɔɔn
 yiran di,
 kpa u kun maa gu.
 19 Gasɔ, u ra maa nɔn seeyasie ka
 wahala,
 u de bararu garu tu nɔn kpɔ,
 win wasi yi n diirimɔ,
 20 kpa u kun maa dɔanun mem kɔ,
 baa ka ni u ra n kɔru bo.

- 21 Kpa u woora, win kukunu nu tera.
 22 Kpa a deema u gəə turuku kua.
 23 Gasə Gusunən gəradoba nərəbu
 (1.000) sɔɔ,
 turo u koo se u da u nùn somi,
 kpa u nùn swaa gea sɔɔsi ye n weenɛ u
 swĩi.
 24 Saa ye sɔɔ, u koo tɔnu win
 wɔnwɔndu wa kpa u nɛɛ,
 u nùn faaba koowo, kpa u ku raa gbi.
 Domi u swaa wa ye u koo ka nùn yakia.
 25 Kpa win wasi yi wurama
 yi ko nge sanam mɛ u sãa aluwaaasi.
 26 U n Gusunə kana, u koo win kanaru
 mwa.
 Kpa u Gusunə sã ka nuku dobu,
 yèn sɔ u nùn win wāaru wesia.
 27 Kpa u womu ko tɔmbun wuswaaɔ u
 nɛɛ,
 u durum kua, u gem yina.
 Adama Gusunə kun nùn yen
 sɛɛyasiabu kue.
 28 U win hunde wəra, u n̄ due siki
 wəruɔ.
 Ma u yam bururam waamə.
 29 Yeni kpuron diya Gusunə u ra ka
 tɔnu gari ko nən dabi dabinu,
 30 u ka nùn gəə gbara,
 kpa u de u n wāa wāaru sɔɔ.
 31 Tɛ, a man swaa dakio, Yoobu.
 A den mario mɛ, kpa n maa gari gere.
 32 À n gari gɛɛ mɔ a ka man wisi, a man
 wisio.
 Domi nən kīra n ka nun gem wɛ.
 33 À kun maa gɛɛ mɔ a gere, a man swaa
 dakio.
 A mario, kpa n nun bwisi kɛ.

Elihu u Yoobu taarɛ wɛɛmɔ

34

- 1 Elihu u maa gerua u nɛɛ,
 2 bɛɛ be i bwisi mɔ, i nən gari swaa
 dakio.
 Bɛɛ be i laakari mɔ, i swaa tem kpīyɔ i
 nɔ.
 3 Domi swasa su ra garin dobu
 wunanɛ,
 nge mɛ yara ya ra dīanun dobu
 wunanɛ.
 4 N n mən na, i de su gem kasu,
 kpa su gia bɛsɛn suunu sɔɔ ye ya wā.

- 5 Domi Yoobu u nɛɛ, u dɛɛre.
 U maa nɛɛ, Gusunə ku ra win dɛɛra te
 garisi gāanu.
 6 Ka win gem kpuro, u nùn garisi wee
 kowo.
 Baa mɛ u n̄ tore, u nùn mɛɛra kua ye ya
 n̄ kpeemə.
 7 N n mən na, i tɔnu waare nge Yoobu
 wi Gusunən yaako kobu kun ka sɛ nge
 nim nərəbu,
 8 ma u ka tən k̄sɔbu sīimə, u wāa ka be
 sannu?
 9 Domi u nɛɛ, wi u ka Gusunə sīimə,
 u ku ra yen arufaani gaa wa.
 10 Bɛɛ be i bwisi mɔ, i nən gari swaa
 dakio i nɔ.
 I n yɛ ma Gusunə ku ra k̄sa ko.
 Gusunə Dam kpurogii u ku ra tɔnu
 win gem bire.
 11 Adama u ra tɔnu k̄siewa ye u kua.
 Kpa u baawure nùn win daan are wɛ.
 12 Ka gem Gusunə ku ra k̄sa ko.
 U ku ra tɔnu nùn win gem bire.
 13 Wara u nùn wooda wɛ u ka tem
 kpara.
 Wara u nùn mɛ kpuro nɔmu bɛria.
 14 Gusunə ù n daa win tiin bwisikunu
 m̄n na,
 ma u wɛsiaru wuna te u tɔnu wɛ,
 15 tɔmbu kpurowa ba koo gbi sannu,
 kpa bu gɔsia tua.
 16 Yoobu, à n laakari mən na, a gari yi
 swaa dakio,
 yi kon nun sɔ.
 17 Gusunə ù ku ra gem k̄an na,
 u koo kpī u handunia kpara?
 Kaa kpī a wi, wi u sãa Dam kpurogii
 taarɛ wɛ?
 18 Kaa kpī a sina boko sɔ a nɛɛ, u n̄
 gāanu sãa,
 kpa a win sina asakpəbu soku tən
 k̄sɔbu?
 19 Adama Gusunə u koo kpī u ko mɛ.
 Domi u ku ra sinambun bɛɛrɛ mɛɛri.
 U ra gobigibu ka s̄arobu garisiwa tia.
 Domi wiya u be kpuro taka kua.
 20 Sɔɔ teeru be kpuro ba koo gbiwa
 subaru sɔɔ.
 Gasə, w̄ku suunu sɔɔra gaba koo gbi.
 Gasə, ba koo sina boko seesi bu go n
 kun s̄sie.

21 Domi Gusunɔ u ra n tɔmbun sanu sanusu mɛɛra.

Kpa u n ben swɛɛ nɔni girari.

22 Yam wɔ̄kuru garu sari

te ta koo tɔn kɔ̄so bere u kun ka nùn wa.

23 N n̄ tilasi Gusunɔ u ka tɔnu siribu soku

u sere nùn siri.

24 U ra damgibu yarewa ben ayerun di saawara sari.

Kpa u gabu kɔ̄sire ko mi.

25 Domi u ben kookoosu yɛ̄.

U ra bu surewa wɔ̄kuru, kpa u bu kɔ̄suku.

26 U ra bu sɛɛyasiewa nge tɔn kɔ̄sobu tɔmbu kpuron wuswaaɔ.

27 Domi ba wi, Yinni Gusunɔ biru kisi.

Ma ba win woodaba yina.

28 Ba dera s̄aaroba wuri mɔ̄ sere u yi nɔ̄mɔ̄.

Ma win laakari ya wura wɔ̄nwɔ̄ndobun mi gia, ben wuri yin s̄ɔ̄.

29 Gusunɔ ù n nɛɛ, u n̄ goo ḡaanu kuammɛ, wara koo nùn taarɛ wɛ̄.

U n tii berua wara u koo kp̄i u nùn wa.

30 Bweseru garu sari te ta koo ka tii yina ù n tu sunɔ kɔ̄so wɛ̄ wi u koo tu dam d̄are.

31 Yoobu, a wunɛn durum tuuba koore Gusunɔn mi?

A nùn s̄ɔ̄re ma a n̄ maa durum mɔ̄?

32 A Gusunɔ bikiare u nun wunɛn durum s̄ɔ̄si ye a n̄ wa ka tii?

À n maa toranu ganu koore, a nùn s̄ɔ̄re ma a n̄ maa nu mɔ̄?

33 Wunɛ wi a Gusunɔ taarɛ wɛ̄ɛmɔ̄, a tamaa u koo tɔnu siri nge mɛ a k̄i?

Wuna kaa gere, n n̄ mɔ̄ nɛ.

N n mɛn na, a geruma ye a bwisika.

34 Bwisigii be ba laakari mɔ̄, ba koo nɛn gari wura bu nɛɛ,

35 Yoobu u gari gerumɔ̄wa yi u n̄ yɛ̄.

Domi win gari yi n̄ asansi mɔ̄.

36 N n mɛn na, i win gari kpuro wɛ̄ɛrio, domi u gari mɔ̄wa nge tɔn kɔ̄sobu.

37 U win durum s̄ɔ̄ durum sosimɔ̄. Domi u Gusunɔ seesimɔ̄wa win gari gerubu s̄ɔ̄, u nùn yɛ̄ɛmɔ̄ bɛsɛn suunu s̄ɔ̄.

Tɔnu u koo kp̄i u nɛɛ, u d̄ɛɛre Gusunɔn wuswaaɔ?

35

1 Elihu u maa gerua u nɛɛ,

2-3 Yoobu, sanam mɛ a Gusunɔ s̄ɔ̄wa a nɛɛ,

baa à n d̄ɛɛre, a n̄ ḡaanu wasi, à kun maa durum kue mba yen arufaani,

a tamaa yeni ya s̄aa dee dee?

A tamaa a gem mɔ̄ Gusunɔn wuswaaɔ?

4 Nɛna kon bɛɛ wisi wunɛ ka wunɛn b̄ɔ̄rɔ be.

5 A wɔ̄llu mɛɛrio, kpa a guru winu laakari ko

nge mɛ nu toma.

6 À n durum kua, taarɛ yerà a Gusunɔ kua.

À n maa wunɛn durum sosimɔ̄,

mba ya nùn kuammɛ.

7 À n gea mɔ̄, arufaani yerà ya ka nùn naawammɛ.

Mba u waamɔ̄ wunɛn nɔ̄man di.

8 A n yɛ̄ ma wunɛn berusewa wunɛn nuku kɔ̄suru ta koo nɔ̄ni s̄ɔ̄.

À n maa gea mɔ̄, tɔnuwa u koo yen arufaani di.

9 Bà n tɔmbu dam d̄ɔ̄remɔ̄ ba ra n weeweenu mɔ̄wa,

kpa ba n somiru kasu.

10 Adama baa ben turo kun bikiamɔ̄ u nɛɛ,

mana Gusunɔ u w̄aa wi u nùn taka kua,

wi, wi u ra de wɔ̄nwɔ̄ndobu ba n nuku dobun womusu mɔ̄ wɔ̄kuru.

11 Wiya u ra maa tɔmbu bwisi k̄ɛ n kere yɛ̄ɛgii ka gunɔ̄sugii.

12 Bà n somiru kana Gusunɔ u ku ra wure,

yèn s̄ɔ̄ ba tii sue ma ba s̄aa tɔn kɔ̄sobu.

13 Ba ko n kuuki mɔ̄, adama kam s̄ɔ̄ra mi.

Domi Yinni Gusunɔ Dam kpurogii u n̄ nɔ̄mɔ̄ u sere ben laakari ko.

14 Yoobu, baa mɛ a gerua a nɛɛ,

a n̄ Gusunɔ waamɔ̄, a n yɛ̄ ma u wunɛn laakari mɔ̄.

N n mɛn na, a tɛmanɔ̄ a nùn swaa daki.

15 Yèn s̄ɔ̄ Gusunɔ u n̄ tɔmbu sɛɛyasiamɔ̄ t̄ɛ,

yen s̄ɔ̄na a tamaa u n̄ durum garisi ḡaanu?

16 N n mɛn na, wunɛn gari yi a gerua kpuro yi sãawa nge wom dirum.
Yi n̄ maa asansi m̄.

Nge mɛ Gusun̄ u ra ka t̄onu wāarun swaa s̄ōsi

36

1 Ma Elihu u kpam gerua u nɛɛ,
2 a ȳro fiiko,
gari gɛɛ maa tie yi kon Gusun̄ gerua.
3 Kon nɛn ȳɛ bakaru dendi
n ka s̄ōsi ma nɛn Taka kowo u gem m̄.
4 A naanɛ koowo ma nɛn gari kun sãa weesu.
Na ȳ sãa sãa ye na gerum̄.
5 Gusun̄ u sãawa Dam kpurogii.
U ku ra maa goo gem.
U dam m̄ kpuron w̄llo.
U ku ra win gere k̄si.
6 U ku ra de t̄on k̄sobu ba n wāa.
Adama u ra w̄n̄w̄ndobu siriewa dee.
7 U ku ra gemgibu deri.
U ra bu sw̄iwa nge sinambu
kpa ba n bɛɛɛ m̄ sere ka baadommā.

8 Adama be ba b̄kua ka ȳni,
ba wahala m̄ ye ba kuan s̄,
9 Gusun̄ u ra bu s̄ōsi ma ba daa k̄sa kua,
ma ba tii sue,
10 kpa u bu kir̄ ko bu ka win gari n̄,
kpa bu wa bu daa k̄sa duka suuri.
11 B̄ n gari yi m̄m̄ n̄ōwa, ma ba tii w̄ɛ,
ba koo ben wāaru diwa b̄ri yendu s̄ō,
ka nuku dobu s̄ō sere ka ben ḡon t̄r̄.
12 Adama b̄ kun yi m̄m̄ n̄ōwɛ,
ba koo bu gowa subaru s̄ō ka takobi.
13 T̄on k̄sobu ba ra ka Gusun̄ m̄ru sewa.
U n bu b̄kua ka ȳni, ba ku ra n̄n suuru kanɛ.
14 Ba koo gbiwa s̄ekum aluwaasiru s̄ō,
kpa bu ko tia ka daa b̄ɛɛɛk̄gibu.

15 Adama Yinni Gusun̄ u ra w̄n̄w̄ndo faaba kowa ù n wāa n̄ni swāaru s̄ō,
kpa u n̄n kir̄ ko ka wahala ye.
16 Yoobu, m̄ya u koo nun yara wahalan di,

kpa u de a n b̄ri yendu m̄ ta n kp̄.
Kpa u maa de a n d̄ia geenu yiba a n dim̄.

17 Adama t̄ɛ, à n ka tii yinam̄,
n n̄ maa koor̄ a yari s̄ɛyasia bin min di.

18 A ku de m̄ru yu nun gawa a ka k̄sa ko.

A kun maa tamaa kaa Gusun̄ k̄ru garu w̄wa
kpa u ku ka nun s̄ɛyasia.

19 Wunɛn wura, n̄ kun mɛ wunɛn arumani gaa,
n̄ kun mɛ wunɛn dam,
yen gaa kun kp̄ yu nun yara n̄ni swāa ten di.

20 A ku w̄ku te k̄ia
t̄ɛ s̄ō ba koo t̄mbu go.

21 A n tii sɛ kpa a ku ra k̄sa ko.
Domi wahala ye, ya nun deemawa kpa a wa a ka k̄sa duka suuri.

Gusun̄ turowa u yiiko m̄ kpuron w̄llo

22 Yinni Gusun̄ u kp̄ win dam saabu.
Wara u koo kp̄ u keu s̄ōsi nge wi.

23 Wara u ra n̄n wooda w̄ ye u koo sw̄i.

Wara u koo k̄aku u nɛɛ, k̄sa u m̄.

24 A ku duari a win s̄oma w̄lle sua,
ȳ t̄mbu kpuro ba siara ka womusu.

25 T̄mbu ba ye waam̄ baa ȳ n toma.

26 Gusun̄ u kp̄ sere goo kun kp̄ u win kp̄a ten asansi gere.

M̄ya maa win wāarun w̄ō ga n̄ garir̄.

27 U ra nim buri yi yi seem̄ baaman di m̄nn̄wa,

kpa u yi ḡsia guru winu.

28 Kpa guru wii ni, nu de gura yu nɛ,
yu t̄n w̄ru s̄o.

29 Wara ȳ nge mɛ guru winu nu ka s̄iisinaam̄.

Wara ȳ nge mɛ gura ra ka gb̄are.

30 Yoobu, a ȳ ma Gusun̄wa u guru maakinu kua nu ka n̄n sik-erenɛ.

Ma yam w̄kura wāa nim w̄kun s̄ōw̄.

31 Ka yebara u ra ka t̄mbu siri.

Kpa u maa ka bu d̄ianu w̄ nu n kp̄.

32 U guru gb̄ɛ n̄ni win n̄mā,
ma u yi s̄ōsim̄ mi yi koo w̄ri.

33 Guru gb̄asukunu nu s̄ōsim̄ ma u wāa.

Mɛya yaa sabenu nu maa yɛ ma u wāa turuku.

37

¹ Nà n yeniba kpuro wa, nɛn torora ra karewa
kpa na n diirimɔ.

² I swaa dakio i Gusunɔn nɔɔ nɔ ge ga kukirimɔ nge gura.

³ Ga nɔɔra baama wɔllɔ.
Ma guru maakinu nu ballimɔ handunian goonu nne sɔɔ.

⁴ Guru maaki nin biru, Gusunɔn nɔɔ ga ra nɔɔre ka dam
kpa yande guru maaki kpaanu nu sɔɔsira.

⁵ U n gbāra, tɔmbu ba ra biti soorewa.
Gāa bakana u kua mi, ni tɔnu kun kpɛ u tubu.

⁶ U ra guru kpenu sɔ u nɛɛ, nu nɛɛyɔ.
U ra maa guran tii sɔ u nɛɛ, yu nɛɛyɔ ka dam.

⁷ U ra de tɔmbu kpuro bu ben sɔmburu yārasia gura yen sɔ,
kpa bu gia ma wiya u ye kpuro mɔ.

⁸ Baa ka gbeeku yɛɛyɔ u ra dewa yi da yi kpuna yin wāa yerɔ.

⁹ Guru woo bɔkɔ ga ra nɛwa saa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di,
kpa pura yu na sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.

¹⁰ Yinni Gusunɔwa u ra nim wom wure,
kpa mu bɔbia nge guru kperu.

¹¹ Wiya u ra de kakoru ta n wāa guru wiru sɔɔ,
kpa u tu yarinasia ka guru maakinu sannu.

¹² U ra tu gɔsiewa nge mɛ u kī.
Kpa tu ko nge mɛ u gerua handunia sɔɔ.

¹³ Ta sāawa nge bokuru te u ra ka tɔmbu sɛɛyasie
n kun mɛ u ka bu win kīru sɔɔsi.

¹⁴ Yoobu, a yeniba kpuro laakari koowo.

A Yinni Gusunɔn sɔm maamaakiginu mɛerio a wa.

¹⁵ A yɛ nge mɛ Gusunɔ u ra nu den-disine,

kpa u de guru maakinu nu balli guru winu sɔɔ?

¹⁶ A yɛ nge mɛ guru winu nu ka bwɛɛ wɔllɔ?

Wi u yenin bweseru kua, win yɛru ta yiba mam mam.

¹⁷ Woo gā n sweema sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di,

yam susura ra nun ko, à n wunen yānu doke.

¹⁸ Kaa kpī a wɔllu tɛria nge wi,
kpa ta n dam mɔ nge digi ye ba kua ka sisu?

¹⁹ A sun sɔɔsio ye n weenɛ su Gusunɔ sɔ.

Domi sa n wa ye sa ko nùn wisi besen yɛru sarirun sɔ.

²⁰ Tilasiwa bu ka nùn sɔ nà n gari gerua?

Tilasiwa bu ka nùn nɔɔsia ye na gerua?

²¹ Wee u ra de yam mu tīra subaru sɔɔ,
kpa guru winu nu n sɔɔ berua.

Adama u ra de woo gu se gu wɔllu dɛɛrasia.

²² Saa ye sɔɔra yam bururam mu koo na saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di,

kpa mu n nùn sikerene ka nanum bakam.

²³ Sa n kpɛ su Dam kpurogii tubu.

Domi win dam mu kpā.

U ra maa kpuro ko dee dee.

U ku ra wi u gem mɔ dam dɔre.

²⁴ Mɛya u ku ra maa be ba tii mɛera bwisigibu garisi gāanu.

Yen sɔna n weenɛ tɔmbu bu nùn nasia.

YINNI GUSUNO U GARI SUA

38

¹ Yinni Gusunɔ u Yoobu wisa guru woo bɔkɔ gagun di u nɛɛ,

² mban sɔna a dera tɔmbu ba n nɛn himba tubumɔ ka wunen wiira gari.

³ Tɛ, a sɔɔru koowo,
kpa a yɔra nge tɔn durɔ wɔrugɔ.

Kon nun gari bikia, kpa a man yi tubusia.

Yinni Gusunɔ u maa sāa ye ya kun wɛsiamɔn Yinni

⁴ Mana a wāa sanam mɛ na tem kua.
A ye geruo, à n bwisi mɔn na.

5 A yē wi u mēn goonu yi yi?
 Wara u nu yīira ka wēε.
 6 Ma sōra ba mēn kpεεkpεεku swīi.
 Wara u mēn gōmburun kperu swīi.
 7 Saa ye wōllun gōradoba ba dēsiru
 karamō,
 ma n sāare kperin tii yi nuku dobun
 womu mō yam sāre bururu,
 8 wara u nim wōku kēnu ka gamboba
 sanam mē ga yarima tem nukurun di.
 N n nē?
 9 Na guru wiru kua gen bekuru,
 ma na gu yam wōkuru wukiri.
 10 Na gu wooda wē na nēε, gu yōro
 mini.
 Ma na gu gamboba ka kākārōba dokea.
 11 Na gu sōwa na nēε,
 gu na sere mini, kpa gu yōra gu ku
 sara.
 Miniwa gen nim kurenun dam mu
 koo yōra.
 12 Saa mīn di a wāa,
 a sō sōre u yario bururu,
 13 kpa u yarima u da handunian goonu
 nne sō,
 u nuku kōsurugibu terasia ben kuku
 yenun dī,
 14 kpa tem kpuro mu kōsi nge sōndu te
 ba yīreru doke,
 kpa ta n sāa nge wi u yabe bururu
 sebua?
 15 Adama nuku kōsurugibu ba n yam
 bururam kī,
 domi mu yīnamō bu ben kom kōsum
 ko.
 16 Yoobu, a bōsum daare sere mi nim
 wōkun nōnu ga wāa?
 A daare sere gen temō?
 17 Ba nun gōribun wāa yeru sōsire?
 A ten kōnnō waare?
 18 A handunian kpāaru laakari koore?
 A man sōwō à n ye kpuro yē.
 19 Mana swaa wāa ye ya dōo yam bu-
 ruram gia.
 Mana yam wōkuru ta ten wāa yeru
 mō.
 20 À n yen swēε yēn na, a n kaa da mi?
 21 Kaa n ye kpuro yē, domi ba nun
 mara n tē.
 22 A daare sere mi nim mu ra gōsie nge
 kperu?

A wa mi guru kpenu nu ra n wāa?
 23 Na nu yīiwa saa gaan sō,
 yē sōo tōmbu ba koo nuki sankira
 tabun sō.
 24 A yē mīn di yam bururam mu ra nē?
 A maa yē mīn di sōo yari yerun woo ga
 ra nē?
 25 Wara u gura swaa yaba.
 Wara u guru maakinu ka guru kukiri-
 bun swaa yi yi.
 26 Wara u ra de gura yu nē gbaburō,
 tem mi goo sari,
 27 kpa yu tem mi n daa gbere yēmiasia,
 kpa yakasu su kpi.
 28 Gura ya tundo mō ro?
 Wara u kakoru mara.
 29 Man diya guru kpenu nu ra yari.
 30 Wara u ra nim bōbiasie wōlō nge
 kperu,
 kpa u nim wōkun wōlō ko nge kpee
 bakaru.
 31 Kaa kpī a wōllun kperi swaaru
 bwese bweseka bōke,
 kpa a maa yi kusia?
 32 Wuna a ra de wōllun kperi bwese
 bweseka yi yari yin saa sōo,
 kpa a yin wuunu kpara?
 33 A yē nge mē wōlla ka sīisinamō?
 Kaa kpī a ka ten woodaba sōmburu ko
 tem sōo?
 34 Wuna a ra nōogiru sue a guru wiru
 soku,
 kpa gura yu ka nē yu nun so?
 35 Wuna a ra guru maakinu koosie?
 À n nu koosia, nu ra nē wunen mi nu
 nēε, nu sōoru kpa,
 kpa nu maakinu ko?
 36 Wara u tōnun gōruō laakari doke.
 Wara u tōnu bwisi wē.
 37 Wara ka win bwisi kpuro,
 u koo kpī u guru winu gari,
 kpa u nu sikasia gura yu nē,
 38 kpa gura ye, yu yanim gura yu subu,
 kpa yu tem kusanu mōnsina.
Gusunō u sāawa yēε kpuron Yinni
 39 Yinni Gusunō u maa nēε,
 Yoobu, wuna a ra gbee sunō gen dīanu
 kasue,
 kpa a gen binun gōoru kpeesia
 40 sanam mē nu kpī nin wāa yerō nu
 yaa mara?

41 Wara u ra guno bakeru ten dīanu wē
sanam mē ten binu nu nōo sue nēn mi
gia,
n̄ kun mē, n̄ n bōsu nu dīanu kasu.

39

1 A yē saa yē sōo kpee bēra ya ra yen
binu ma?
A ka nēmum marubu yinnare?
2 A ra nin guran suru gari,
kpa a n yē saa ye nu koo ma?
3 Nu ra yiire nu nin binu ma,
kpa nu yari marubun wahalan di.
4 Nin bii ni, nu ra kpēye nu dam ko
yakaso,
kpa nu yarina nu nin mero deri.
Nu n̄ maa wee mi.
5 Wara u ra de gbeeku keteku ga n tii
mō,
goo u kun gu bokua.
N̄ n̄ nē?
6 Na dera ga wāa tem mi gāanu ku ra
kpi,
ka maa tem bōrugimō.
7 Gen baaye ka wuun wōkinu.
Ga n̄ maa yinni goon gbāsukubu
nōomō.
8 Ga ra n bōsuwa guunō gu ka gen dim
wa.
Yaka bekusa ga ra n kasu.
9 Gbeeku ketē ya koo wura yu nun
somburu kua?
Ya koo wura yu kpuna wunen naa
gōowō?
10 Kaa ye wēē doke yu nun somburu
kua?
Ya koo wura yu nun tem kusanu
kōsukua wōwa sōo?
11 Kaa ye naanē ko yēn sō ya dam
bakam mō?
Kaa ye wunen somburu kpuro nōmu
sōndia?
12 Kaa naanē ko yu nun wunen dīanu
gurama
yu ka da doo soo yerō?
13 Taataarun kasa ya ra n wā tā n ye
derie.
Mēya yen sansu maa waabu wā.
14 Taataa te, ta ra ten sēenu sikewa
temō.
Kpa yani sēeri yi nu swīasia.

15 Ta ra duari ma goo n̄ kun mē gbeeku
yaa gaa
koo kpī yu nu taaku yu kōsuku.

16 Ta ra n sē ka ten binu.
A n̄ kaa n mam tamaa ten bina.
Ta ra ten wahala duari ye ta kua ta ka
nu mara.

17 Domi na n̄ tu bwisi kā,
na n̄ maa tu laakari kā.

18 Adama tā n seewa ta duka mō,
ta n̄ maaso ka win duma gara.

19 Wuna a dumi dam wē?
Wuna a yi sarubasu dokea?

20 Wuna a ra de yi yō nge twee?

Yin wura ya ra tōmbu nandasie,

21 kpa yi n tem bwiya mō wōwa sōo yi n
nuku dobu mō yin dam saabu.

Yi n tabu durōbu wa,
yi ra bu tabu wōriwa ka dam.

22 Yin baaye ka berum.

Yi n̄ gāanu nasie.

Yi ku ra maa biru wure yi n takobi wa.

23 Yin yinnibun sēē bwāanu ka ben
yaasi yi ra n wōki
kpa yi n ballimō yin wōllo.

24 Bā n tabun kōba so, yi ra n gāri
wōrawa,

kpa yi n tem kōsukumō.

25 Mēya yi n kōba ye nua, yi ra n sōoru
kpeerewa,

kpa yi n tabun woo numiamō tonton-
den di,

kpa yi n yiberēba ka ben sinambun
nōo damgisu nōomō.

26 Wuna a ra kasa bwisi kē yu ka
kōsōru da sōo yēsān nōm dwardu
gia?

27 Wuna a ra guno bakeru sō tu ka se tu
ten sokuru ko guuru wōllo?

28 Kpee baaba sōora ta ra ten wāa yeru
ko,

m̄ gāanu kun kpē nu tu mwa.

29 Saa min diya ta ra ten nōni kō tu ka
yaa sākiria.

30 Mi a yaa goru wa, miya a ra maa tu
wa.

Yema ten binu nu ra nō.

Gusunō u nēē, Yoobu u wisio

40

1 Yinni Gusunō u maa Yoobu sōowa
u nēē,

² wunε wi a ka tii yinamɔ
nε, Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin
wuswaaɔ,
kaa gari wa a gere?

³ Ma Yoobu u Yinni Gusunɔ wisa u
nεε,

⁴ wee na n̄ s̄aa ḡaanu.

Mba kon kpī n̄ nun wisi.

Kon n̄ɔ n̄enewa n̄ mari.

⁵ Na gari dabinu gerua k̄ɔ,
na n̄ maa ḡεε gerumɔ.

Yoobu tamaa u s̄aa Gusunɔ?

⁶ Ma Yinni Gusunɔ u Yoobu wisa
guru woo b̄ak̄ɔ gagun di u n̄εε,

⁷ a s̄aaru koowo, kpa a ȳɔra nge t̄ɔn
durɔ w̄ɔrugɔ.

Kon nun gari bikia kpa a man yi
tubusia.

⁸ Yoobu, kaa kpī a man s̄ɔ ma na n̄ gem
m̄ɔ?

Kaa man taare w̄ε, kpa a tii gem w̄ε?

⁹ Wunen dam mu n̄ε Gusunɔgim tura?
Wunen n̄ɔ ga koo kpī gu n̄ɔra ka dam
nge n̄eguu?

¹⁰ N n̄ m̄en na, a wunen yiiko ka wunen
b̄εεε s̄ɔsio,

¹¹ kpa a wunen m̄aru s̄ɔsi,
a be ba tii sue n̄ɔni girari a sura.

¹² A bu n̄ɔni m̄eniɔ, kpa a bu sekuru
doke.

A k̄ɔsan kowobu kpeerasio mi ba w̄aa,

¹³ kpa a bu sike sannu ba n̄ w̄aa
ḡaribun w̄aa yerɔ,

mi ba n̄ bu wasi.

¹⁴ Saa yera n̄ε Gusunɔ kon nun w̄olle
sua.

Domi wunen dam mu nun nasara
w̄εm̄ɔ.

Kpera

¹⁵ Kpera wee, ye na w̄aaru w̄ε nge
wunε.

Yakasa ya ra di nge naa.

¹⁶ Yen dam mu w̄aawa yen gabu ka
yen wasin yaa s̄ɔɔ.

¹⁷ Ya ra kpī yu yen siru b̄ɔbiasie tu ko
nge d̄aa damgia.

Kpa yen s̄īnu nu n̄ s̄aa nge ni ba tara.

¹⁸ Yen kukunu s̄aa nge sii gan te ta
wem m̄ɔ,

ma yen wasin k̄aasi yi s̄aa nge sii
bokuru.

¹⁹ Ya s̄aawa n̄en taka koora ye ya
t̄ambu bit̄i m̄ɔ n̄ kere.

Na ye donnu doke.

²⁰ Ya ra yen d̄ianu wawa guunɔ
m̄i gbeeku ȳεε kpuro yi ra m̄enne yi
dwee.

²¹⁻²² Kpa yu da yu kpuna d̄aa kiku
gagun saarɔ ge ga wuru bakasu
m̄ɔ,

n̄ kun m̄ε naa yari s̄ɔɔ,

n̄ kun m̄ε d̄aru garun k̄ak̄arɔ daru
b̄ɔw̄ɔ.

²³ Baa daaru t̄a n̄ nim yiba nge
Yuudenin daaru,
ya n̄ duka yakurɔ.

Baa ten nim m̄u n̄ ye wukiri ya ko n̄
kpīwa mi s̄εε.

²⁴ A tamaa ka dama ba koo kpī bu ye
mwa ȳa n̄ yam m̄εera?

Nge a tamaa ka ȳaakorora ba koo ye
mwa bu w̄eru yaba.

Karaku

²⁵ Karaku maa ni.

A gu k̄ak̄aru s̄ɔrere gen yaraɔ a
yarama?

²⁶ Kaa kpī a w̄εε damgii doke gen w̄ɔrɔ,
kpa a gen baa saburo yaba ka kuura?

²⁷ Ga koo nun suuru kana gu nun gari
dori s̄ɔ,

²⁸ kpa gu ka nun arukawani b̄ake,
gu ko wunen yoo sere gu ka gbi?

²⁹ Kaa wura a ka gu dwee nge m̄ε ba ra
ka gunɔ dwee?

Kaa wura a ge b̄ake wunen w̄andiaba
bu ka dwee?

³⁰ S̄ɔr̄ak̄aba ba koo wura bu gu
tenkuba d̄are,

kpa bu gen yaa b̄ɔr̄i bu d̄ara?

³¹ Kaa kpī a gen ḡɔnan w̄oll̄ɔ s̄εenu
twee,

kpa a gen wiru yaasa s̄aku?

³² À n̄ n̄εε, kaa ka gu sanna,
à n̄ gu baba, a n̄ maa gu babam̄ɔ sia.

41

¹ À n̄ gu mara, a ra nuki sankirewa.

Gà n̄ maa yarima, a ra b̄erum soorewa,
kpa a w̄orum̄a à n̄ gu wa.

² Goo sari wi u koo gari bakaru ko u
gen m̄aru seeya.

N n̄ m̄en na, wara u koo ȳɔra u n̄ε,
Yinni Gusunɔ ma.

³ Waran diba na n̄eni, kon bu k̄asia.

Domi ye ya w̄aa handunia kpuro s̄ɔɔ
ya s̄aawa n̄egia.

4 Wee na maa kī n wure n karaku gen wasin kāsasi,
 ka gen dam gari ko,
 ka sere maa gen wasin buram.
 5 Wara u koo kpī u gen gona pota.
 Wara u koo kpī u du gen baa saburosun baa sɔɔ.
 6 Wara u koo kpī u gen nɔɔ baaya.
 Domi gen donnu nu berum mɔ.
 7 Gen birun koko wɔrukisu su sɔawa nge tɛɛnu.
 Ma su swɛɛnɛ mam mam.
 8 Su maninɛ, baa woo ga ku ra kpī gu mam kura min di.
 9 Su sɔawa nge maabu ka wɔnɔ be ba wāa ba bɔkasinɛ baatum.
 Gāanu sari ni nu koo su karaɲa.
 10 Gà n sūa n da n sɔawa nge dɔɔ buriya yi yarimɔ,
 kpa gen nɔni yi n sɔa nge buruku sɔɔ yana.
 11 N da n sɔawa nge dɔɔ yari ka dɔɔ buriya yi yarimɔ gen nɔn di.
 12 Kpa n sɔare wiisu yarimɔ gen wɛrun di
 nge weke te ta gbisimɔ dɔɔ boko sɔɔ.
 13 Gen wɛsiaru ta ra n sɔawa nge ba dɔɔ yabiamɔ,
 kpa dɔɔ yara ya n yarimɔ saa gen nɔn di.
 14 Gen dam wāawa gen wīirɔ.
 Be ba ka gu yinna kpuro ba ra n berum soore.
 15 Gen gona ya tau.
 Gen wasin yaa baasi ya maa sɛkenɛwa sim sim.
 Ya n karanamɔ.
 16 Gen woo sɔndu ta bɔɔbuwa nge nɛɛ mɛro.
 17 Gà n seewa be ba dam bo, ba ra nandewa,
 kpa bu yarina.
 18 Bà n maa gu wɔri ka takobi,
 n kun mɛ ka yaasi ka sɛɛnu,
 ye kpuro ya ra kowa kam.
 19 Ga ra sisu garisiwa nge yakasu.
 Sii gandu maa nge dāa te ta kōsa.
 20 Bà n ge toba, ga ku ra duka yakure.
 Kpurantɛrun kpera ra n sɔawa nge yakasu gen mi.
 21 Ga ra maa bokuru garisiwa nge kabaru.

Bà n gu yaasa kōwa ga ra n ye yɛɛmɔwa.

22 Gen nukurun temɔ,
 gen gɔnan kokosu sɔawa nge sɛɛnu.
 Su sɔawa nge naa tebo ge ba ra ka tem kusanu kɔsuku.
 23 Ga ra de nim wɔkun nim mu n bweebweenu mɔ
 nge weke tɛn nim ba swɛ,
 kpa mu n yakenu mɔ nge turare ye ba yɔwa.
 24 Mi ga sara kpuro gen yira ya ra sɔɔsirewa.
 Domi nim mu ra burisinɛwa mu gɔsia nge seri kpiki.
 25 Handunia yenɛ sɔɔ, gāanu sari ni nu sɔa gen yinni.
 Ga ku ra n gāanun berum mɔ.
 26 Ga ra yɛɛ kpuro taarewa baa yi n kpā.
 Ga sɔawa yɛɛ gɔbi kpuron sunɔ.

Yoobu win kɔmiaru wura

42

1 Yoobu u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
 2 na yɛ ma kaa kpī a kpuro ko.
 Gāanu kun kpɛ nu wunen himba gɔsia.
 3 A gerua a nɛɛ, na dera tɔmbu ba n wunen himba tubumɔ ka nen wiira gari.
 Na wura. Na gari gerua yi na n yɛ.
 Gari yi, yi man kpāaru kere.
 4 A man sɔɔwa a nɛɛ,
 n nun swaa dakio kpa a man gari sɔ.
 Kaa man gari bikia, kpa n nun yi tubusia.
 5 Na raa wunen gari nua yi tɔmba gerumɔ,
 adama tɛ na nun wa ka nɔni.
 6 Yen sɔna na tii taare wɛ
 ma na gɔru gɔsia na tii tua ka torom wisi nuku sankiranun sɔ.

Yinni Gusunɔ u Yoobu domaru kua n kere yellu

7 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u ka Yoobu gari kua u kpa, yera u Elifasi Temagii sɔɔwa u nɛɛ, na ka wunɛ ka wunen bɔrɔba yiru ye mɔru mɔ too too. Domi i n nɛn gari gerua dee dee nge mɛ nɛn bɔɔ Yoobu u gerua.
 8 Yen sɔ, i seewo i naa kinɛnu nɔɔba yiru ka yāa kinɛnu nɔɔba yiru sua i ka

da nɛn bɔɔ Yoobun mi, i ka yãku dɔɔ mwaararuginu ko. Kpa u bɛɛ kanaru kua. Kon kana te mwa. Kpa n ku maa bɛɛ kua ye kon daa bɛɛ kua bɛɛn wiira garin sɔ. Domi i n nɛn gari gerua dee dee nge mɛ Yoobu u gerua.

⁹ Yera Elifasi Temagii ka Bilida Suagii ka Sofaa Naamagii ba seewa ba da ba kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u bu sɔɔwa bu ko. Ma Yinni Gusunɔ u Yoobun kanaru mwa.

¹⁰ Ye u kana te kua win bɔrɔɔɔn sɔ u kpa, yera Yinni Gusunɔ u nɔn win yellun wãaru wesia, u nɔn ye u raa mɔn suba yiru wɛ. ¹¹ Yoobun wɔnɔbu ka win maabu ka win sesubu ka win yellun bɔrɔɔba ba nɔn beram da ma ba di mi ka wi sannu. Ma ba win wɔnwɔndu wa, ba nɔn nukuru yemiasia nɔni swãa te Yinni Gusunɔ u dera u wan sɔ. Yera ben baawure u nɔn sii geesun gobi ka taabu wuraguu kã.

¹² Gusunɔ u nɔn domaru kua win sanam dãakim mɛ sɔɔ n kere win yellun wãaru. Win arumani ye u wa wee, yãanu nɔrɔɔbun suba wɔkura nne (14.000) ka yooyoosu nɔrɔɔbun suba nɔɔba tia (6.000) ka naa wuku nɔrɔɔbun suba yiru (2.000) ka keteku ninu nɔrɔɔbu (1.000). ¹³ Yen biru u maa bii tɔn durɔɔbu nɔɔba yiru mara ka bii tɔn kurɔɔbu ita. ¹⁴ U win bii wɔndia gbiikoo yĩsiru kã Yemima, yiruse maa Kɛsia, itase maa Kerɛni Hapuku. ¹⁵ Tem mi kpuro sɔɔ, wɔndia goo sari wi u Yoobun bii wɔndia be buram tura. U bu tubi wɛ nge mɛ u win bii tɔn durɔɔbu wɛ.

¹⁶ Yeniban biru, Yoobu u maa kua wɔɔ wunaa weeru (140). Ma u win bibu wa ka win debuminun bibu.

¹⁷ Yoobu u tɔkɔ kua kɔɔ kɔɔ ma u kpuna u gu.

WOMU SI BA GUSUNO KUA

Tire teni, ten gari sãawa womu si ba Gusunɔ kua yellun di. Womu sin gasu su sãawa siarabu, gasu kanaru, gasu bu ka torarun suuru kana, gasu bu ka faaba kana Gusunɔn mi, kōsa gaa yà n bu deema, gasu maa nuku sankiranun sã.

Yesun tii u womu sin gari gɛɛ sia win sãsiru sã. Gisɔ womu si, su kua gãa girinu naane dokeobun sãaru sã.

Ba womu si bɔnu kuawa suba nɔɔbu. Bɔnu baayere ya domarun gari mɔ yen wii goberɔ.

Tire ten kpunaa

1. Womusun bɔnu gbiikaa, womu 1n di sere womu 41.
2. Womusun bɔnu yiruse, womu 42n di sere womu 72.
3. Womusun bɔnu itase, womu 73n di sere womu 89.
4. Womusun bɔnu nnese, womu 90n di sere womu 106.
5. Womusun bɔnu nɔɔbuse, womu 107n di sere womu 150.

WOMUSUN BɔNU GBIIKAA

1

- ¹ Wi u sãa doo nɔɔrugii, wiya u ku ra tɔn kōsobun gari nɔ. Wiya u ku ra durumgibu swĩ. Wiya u ku ra n wãa ka be ba Gusunɔ atafiiru mɔ.
- ² Wiya u ra n nuku dobu mɔ Gusunɔn gari sã sã sã.
- Wiya u ra n Gusunɔn gari bwisikumɔ wɔkuru.
- Wiya u ra n Gusunɔn gari kĩ saa kpuro.
- ³ U sãa nge dãa te ta yɔ daara. Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa kpuro.
- Ta ra mawa ten marubun saa sã.
- Tɔnu wi u sãa nge mɛ, ye u seewa u wɔri kpuro, ya ra koorewa.
- ⁴ Adama tɔn kōso kun doo nɔɔru wasi. U n sãa nge dãa te.
- Yaka gbebusa u ka weene si woo ga ra yarinasie.
- ⁵ U n gem wasi Gusunɔ u n nɔn siri.

U n maa kpɛ u n wãa gemgibun wuura.
⁶ Domi win swaa dɔɔwa kam koo yerɔ. Adama Yinni Gusunɔwa u gemgibu swaa gbiiye.

2

- ¹⁻² Yinni Gusunɔ u goo gɔsa u bandu wɛ.
- Mban sɔna sinambu ba nɔn seesimɔ.
- Mban sɔna tem yɛrobu ba nɔn seesimɔ.
- Mban sɔna tem wirugibu ba tabun sɔru mɔ.
- Mban sɔna bwesenu nu arukawani bɔkumɔ.
- Mban sɔna tɔmba nɔɔ tia mɔ ba mɔ,
- ³ su ben dam bua, su tii yakia ben yorun di.
- ⁴⁻⁶ Ba n yɛ ma kama mi, domi Gusunɔ u bu yɛmɔ.
- Yinni u sã wɔllɔ u bu yaakoru mɔ.
- U sunɔ wi u gɔsa swĩ kɔ win guura te ba mɔ Sionni.
- Yen sã, i n tii se,
- kpa u ku bɛɛ seeyasia ka mɔru,
- kpa i nanda win mɔru bakan sã.
- ⁷ Sunɔ wi, u nɛɛ, kon kpara ye Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa.
- U nɛɛ, gisɔ na kua win bii.
- Gisɔ u kua nen tundo.
- ⁸ U man sɔɔwa u nɛɛ,
- nà n nɔn bwesenu kpuro kana,
- u koo man nu wɛ.
- Nà n nɔn handunian goonu nne kana,
- u koo man ye wɛ.
- ⁹ U maa man sɔɔwa u nɛɛ,
- kon kpĩ n bu kpara nge wi u kparamɔ ka sii bokuru,
- kon kpĩ n bu kɔsuku nge weke te ba mɔma.
- ¹⁰ Tɛ, bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare,
- i kirɔ yeni swaa dakio.
- Bɛɛ sinambu, bɛɛ be i tem kpare, i yɛru kasuo.
- ¹¹ I Yinni Gusunɔ sãawɔ ka bɛɛɛ.
- I Yinni Gusunɔ wiru kpĩyɔ ka nasiaru,
- ¹² kpa u ku raa mɔru ko subaru sã.
- Domi win mɔru yà n seewa, u koo de i kam ko.
- Adama doo nɔɔrugiba be ba nɔn naane sãa kpuro.

3

¹ Dafidin womu geni ga ka kpikiru yā te u sua win bii Abusalōmun sō. Ge wee.

² Yinni Gusunō, nēn yiberēba ba dabi. Be ba man seesi ba dabi.

³ Geema dabira ta gerumō, na n somiru wasi wunen min di.

⁴ Adama nē, na nē, wuna a ra man gañe nge tēru, wuna a ra man nasara wē, wuna a ra man sekuru yare.

⁵ Nā n nun nōogiru sue na somiru kana,

a ra nēn nō nō wunen guurun di mi a wāa.

⁶ Nā n kpuna na dweeya wōku giriru, wuna a ra n man kōsu.

Nā n yanda na ra deemewa

wuna a man kōsu.

⁷ Yiberē dabinu nu man kooro bure, yiberē dabinu nu man sikerena, adama na n ben berum mō.

⁸ Gusunō nēn Yinni, a seewo a man faaba ko.

A seewo a nēn yiberēba wiru kōsuku.

A seewo a ben nōsu kōsuku.

⁹ Wuna a ra tōnu faaba ko.

A de wunen domaru ta n ka wunen tōmbu wāa.

4

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka mōrōku. Ge wee.

² Gusunō, nā n wāa nōni swāaru sō, wuna a ra man somi.

Nā n nun soka, a man wurario.

A nēn wōnwōndu waawo,

a nēn kanaru nōwō,

wunē wi a ra man sirie.

³ Bē tōmbu, sere saa yerà i ko i n man wōmmō.

Bē tōmbu, sere saa yerà i ko i n kam gire.

Bē tōmbu, sere saa yerà i ko i n weesu swīi.

⁴ I n yē ma Gusunō u ra tii naanēgii gōsie.

I n yē ma Gusunō u ra nēn nō nō.

⁵ I bwisikuo gōruō bēen kpin yenō kpa i mari.

I diirio berum sō kpa i durum deri.

⁶ I Yinni Gusunō naanē dokeo.

I yākunu koowo ni u bikiamō.

⁷ Tōn dabira weeweenu mō ta mō, Gusunō, a ka sun bōri yendu naawō.

Yinni, a ka sun nōnu geu mēerio.

⁸ Adama nē, na ra n nuku dobu mō n kere be ba dīanu yiba.

Na ra n yērimō n kere be ba tam yiba.

⁹ Nā n kpuna na ra dweeye ka bōri yendu,

domi wunē turowa a man kōsu, Yinni Gusunō.

5

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua ka gaasiraru. Ge wee.

² Yinni Gusunō, a man swaa dakio.

Gusunō, a nēn weeweenu nōwō.

³ Yinni Gusunō, a nēn wuri swaa dakio.

Yinni, nēn sina boko, wuna na kanamō.

⁴ Yinni Gusunō, a ra nēn kanaru nō bururu.

Yinni Gusunō, a ra nēn nō nō sō ù n yara.

Wee na wunen wisibu mara.

⁵ Yinni Gusunō, a ku ra kōsa kā.

Kōsan kowobu ba n wāa yeru wasi wunen mi.

⁶ Tii suobu ba n kpē bu yōra wunen mi.

A kōsan kowobu tusa.

⁷ A tōn gowobu tusa.

A taki diobu tusa.

A ra wee kowobu kpeerasie.

⁸ Adama nē, wunen durom bakam sōna

kon kpī n da wunen sāa yerō.

Wunen durom bakam sōna

kon kpī n yiira mi a wāa.

Miya kon kpī n nun bēere wē.

Miya kon kpī n nun sā.

⁹ Yinni Gusunō, a sāawa bōrōkini.

Yinni Gusunō, a man swaa sōsio ye a kī n swīi.

Yinni Gusunō, a nēn yiberēba sōsio ma

wuna a man kpare.

¹⁰ Ben gari kun naanē mō.

Ben yara ya ra n tōmbu fufu mōwa.

Kōsa ben bwisikunu nu ra n naa gire.

Kam koba ben gere ya ra ka nē.

¹¹ A bu nōni sōwō ben taaren sō.

A bu sureo ben tiin yina sō.

A bu giro wunen wuswaan di,

domi ben durum ya kpā.

Ba maa nun seesi.

¹²⁻¹³ Be ba sāa wunegibu, kaa de bu nuku dobu wa.

Kaa de bu katinu kara.

Kaa de bu yēri. Kaa bu kōsu.

Kaa bu domaru kua.
Kaa bu ganɛ nge tɛrɛru wunɛn kɪrun
saabu,
domi ba nun kɪ,
ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ.

6

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.

² Yinni Gusunɔ, a ka man mɔru sɔa,
adama na nun kanamɔ,
a ku man gerusi, a ku man sɛɛyasia.

³ A nɛn wɔnwɔndu waawo, a man
bɛkio,

domi nɛn wasi kun dam mɔ.

Wee na gɔɔ dɔɔ.

⁴ Nɛn bwɛra kun kpɪ.

Yinni, sere saa yerà kaa man deri mɛ.

Saa yerà kaa man somiru na.

⁵ A wurama a man faaba ko.

A man wɔro wunɛn durom sɔ.

⁶ Domi wi u gu u n maa wunɛn
bwisikunu mɔ.

Wi ba sika u n maa kpɛ u nun sɔ.

⁷ Yinni Gusunɔ, weeweenu dera na n
dam mɔ.

Wɔkuru baatere nɛn nɔni yĩresu ra n
kokumɔwa.

Wɔkuru baatere nɛn kpin yera ra n
waarewa.

⁸ Nɛn nɔni mɔsa swĩin sɔ.

Yibɛɛbara ba man yeni kpuro koosia.

⁹ Bɛɛ be i kɔsa mɔ kpuro, i doonɔ nɛn
min di,

domi na faaba kana.

Yinni Gusunɔ u nɛn wuri nua.

¹⁰ U nɛn weeweenu nua.

U nɛn kanaru mwa.

¹¹ Yinni Gusunɔ u koo nɛn yibɛɛba
kamia,

kpa bu sekuru wa.

U koo bu gira,

kpa bu biruku yira wura ka sekuru.

7

¹ Womu ge Dafidi u kua sanam mɛ
u nuki sankire Kusi Bɛnyamɛɛgiin sɔ.
Ge wee.

² Gusunɔ nɛn Yinni, wuna na naanɛ
sɔa.

A man wɔro be ba man naa giren
nɔman di.

³ Kpa bu ku raa man mwa bu kasuku
nge mɛ gbee sunɔ ga ra yaa kasuku,
goo u kun ye wɔre.

⁴⁻⁵ Gusunɔ, nɛn Yinni, wee ba man
taare wɛɛmɔ ba mɔ,

na goo torari,

na nɛn kɪnasi bɔrɔ kɔɔru kua,

na nɛn yibɛɛ wɔri,

na win yɔnu wɔra ka wɔbia.

Adama nà n yen gaa kuan na ka gem,

⁶ a de nɛn yibɛɛ u man sɛre u go.

A de u nɛn goru deri mi.

⁷ Yinni Gusunɔ, a nɛn yibɛɛ wɔrio ka
mɔru.

Be ba kɔrua, a bu sɛɛyasio ka mɔru.

A de a n wɔa nɛn bɔkuɔ.

A de a man siria.

⁸ Yinni Gusunɔ, wee a sɔ wunɛn sina
gɔnaɔ.

A de bwesenu nu mɛnnama mi.

A de a nu siri mi.

⁹ Yinni Gusunɔ, wuna kaa tɔmbu siri.

A man sirio nge mɛ nɛn dɛɛrara nɛ.

A man nɛn gem wɛɛyɔ.

¹⁰ A de tɔn kɔsobun daa yu nɔru ko,

kpa a de gemgibu bu kuura.

Yinni Gusunɔ, a sɔawa gemgii.

Wuna a ra tɔnun gɔrun gari wɛɛri.

¹¹ Wuna a ra man ganɛ nge tɛrɛru.

Wuna a ra bɛn gɔru ga dɛɛre faaba ko.

¹² Wunɛ, a ra siriwa dee dee.

Yinni Gusunɔ, a maa sɛ.

¹³ Ka mɛ, tɔn kɔso u ku ra win daa deri.

U ra win takobi nɔɔ dɛɛrewa.

U ra win tɛndu bɛriwa.

U win sɛu sɔre u yĩsi.

¹⁴ U tabu yɔa gɔɔginu kua.

Ma u sɛɛ dɔɔginu kua.

¹⁵ U win sɔmburu seewa.

U kɔsa bwisikumɔ. U weesu wĩimɔ.

¹⁶ U suura gba gabun sɔ,

adama win tiɪwa u koo ye wɔri.

¹⁷ Kɔsa ye u raa kua kpuro,

win wirɔwa ya koo wɔri.

Win damgii te u raa dɔramɔ,

win wira ta koo kɔra.

¹⁸ Yinni Gusunɔ, kon nun siara,

domi a sɔa naanɛgii.

Yinni Wɔrukoo, kon nun tɔma ka
womu.

8

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wunɛn yĩsira kpɔ handunia kpuro sɔɔ,
na nun tɔmamɔ wunɛn kpɔarun sɔ
te ta wɔllu gunum kere.

³ Baa bii piiminu ka bii wɛɛnu nu nun
siaramo ka womusu.
Nin womu si, su kua nge gb̄araru.
Ta wunen yiberɛba ganua,
a ka be ba nun seesimo kamia,
a ka be ba m̄oru k̄siamo kamia.
⁴ Na w̄ollun kp̄āru m̄ɛra te a kua.
Na suru ka kperi wa yi w̄aa yin ayeno.
⁵ Ma na bwisika na n̄ɛɛ,
mba t̄onu u s̄aa a n sere ka n̄un yaaye,
wara ra n t̄onu a n sere ka n̄un
n̄ɔrimo.
⁶ Wee, a n̄un taka kua u ka nun
gerɛɛm da.
Wee, a n̄un yiiko ka b̄ɛɛɛ w̄ɛ nge suno.
⁷⁻⁹ Wee, a n̄un kua wirugii taka koora
kpuro s̄oo.
Wiya u kpaaku ȳɛɛ n̄oma sikerene.
Wiya u gbeeku ȳɛɛ n̄oma sikerene.
Wiya u gun̄osu n̄oma sikerene.
Wiya u sw̄ɛɛ n̄oma sikerene,
ka hunde koniba kpuro nim s̄oo.
¹⁰ Gusuno besen Yinni, wunen ȳisira
kp̄a
handunia kpuro s̄oo.

9

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ba gu kuawa ka ḡoru
ȳaka. Ge wee.
²⁻³ Yinni Gusuno, kon nun siara ka n̄en
ḡoru kpuro.
Kon wunen s̄om maamaakigian gari
kpara.
Kon womu ko ka nuku dobu.
Yinni W̄rukoo, kon nun t̄oma.
⁴ N̄en yiberɛba ba nun wa, ba biruku
yira wura.
N̄en yiberɛba ba nun wa, ba w̄eruka ba
gbisuka.
⁵ Yinni Gusuno, wunɛ wi a s̄o wunen
sina ḡonaɔ,
a ra siri dee dee.
Wunɛ wi a s̄o wunen sina ḡonaɔ,
a man gem w̄ɛ.
⁶ Yinni Gusuno, a bwese ni nu n̄un
ȳɛ gerusi.
A t̄on k̄sobu kpeerasia.
A ben ȳisa go sere ka baadommaɔ.
⁷ Yinni Gusuno, a n̄en yiberɛban wusu
k̄asuka.
A ben tii kpeerasia mam mam.
Ba n̄ maa bu yaayamo sere ka
baadommaɔ.

⁸⁻⁹ Yinni Gusuno, a s̄o wunen sina
ḡonaɔ.
Kaa n s̄aawa suno sere ka baadommaɔ.
Wuna a handunia kpare gem s̄oo.
Wuna a t̄ambu sirimo dee dee.
¹⁰ Yinni Gusuno, a s̄aawa be ba dam
d̄orem̄an k̄so.
A s̄aawa be ba kpikiru suan kuku
yeru.
¹¹ Yinni Gusuno, be ba wunen ȳisirun
b̄ɛɛɛ ȳɛ,
ba ra n nun naan̄ɛ s̄aa.
Be ba nun kasu, a ku ra bu biru kisi.
¹² Yinni Gusuno u win sina ḡona t̄eria
S̄ionio.
I n̄un siaro ka womusu. I win s̄oman
gari kparo.
I de bwesenu kpuro nu yi n̄o.
¹³ U ra be ba wuri m̄o yaaye.
U ra be ba n̄oni s̄ɔren kanaru n̄o.
U ra be ba bu dam d̄orem̄o s̄ɛyasie.
¹⁴ Yinni Gusuno, a man durom kuo.
A m̄ɛrio wahala ye na m̄o be ba man
tusan s̄o.
A man w̄oro ḡon̄on n̄oman di,
¹⁵ kpa n kp̄i na n w̄aa S̄ionin t̄ambun
suunu s̄oo,
na n takaru m̄o ye a man kuan s̄o,
na n nuku dobu m̄o faaba ye a man
kuan s̄o.
¹⁶⁻¹⁷ Wee bwese tukunu nu suura gba
gabun s̄o,
ma nin tii nu w̄ori ye s̄oo.
Nu gabu yina b̄eria, ma nin tiin naasu
w̄ori ye s̄oo.
T̄on k̄sobu s̄om k̄sunu kua.
Ma ben tii ba nin are wa.
Yinni Gusuno u s̄ɔsi ma u ra siri dee
dee.
¹⁸ Wee ye u koo de n koora.
T̄on k̄sobu koo gbiwa.
Be ba n̄un yina ba koo kam ko.
¹⁹ Adama u ku ra ȳarobu duari.
U ra de w̄onw̄ondobu ba n ȳiȳobu m̄o
wi s̄oo.
²⁰ Yinni Gusuno, a seewo.
A ku de bu n̄ɛɛ, t̄onuwa u ka nun
kin̄enu m̄o.
A ku de bwese tukunu nu nun atafiiru
ko.
A bu s̄ɛyasio nge m̄ɛ n ween̄ɛ,
²¹ kpa nu b̄erum soora,
nu gia ma nu s̄aawa t̄on dirobu.
Yinni Gusuno, a seewo.

10

1 Yinni Gusunɔ, sa nɔni sɔɔre.
 Mban sɔna a ka sun toma.
 Mban sɔna a kukua.
 2 A mɛɛrio nge mɛ tɔn kɔsoba tii sue.
 Ba yāarobu nɔni sɔɔmɔ bɛrum sariru
 sɔɔ.
 Ba bu kɔkirimɔ ba suremɔ ben yina
 sɔɔ.
 3 Tɔn kɔsoba woo kanamɔ.
 Ye ben gɔru ga binɛ sɔa, yera ba ra
 kasu.
 Bɔ n ye wa, kpa bu Gusunɔ wɔmɛ bu
 nɔn yaakoru koosi.
 4 Ben tii suabu sɔɔ, ba ra nɛɛ,
 Gusunɔ sari, u n bikiamɔ ye ba mɔ.
 5 Ye ba nia sɔa, ya ra koorewa.
 Ba n kpɛ bu Gusunɔn siribu tubu.
 Ba ra ben yiberɛba yāatam siewa.
 6 Kpa bu tii sɔ bu nɛɛ, ba n wɔrumamɔ
 pai!
 Kɔsa gaa kun bu deemamɔ.
 7 Bɔri ka weesu ka gari kɔsiya
 yi ra n yiba ben nɔsɔ.
 Kɔsa ben yara ya ra n wuuwa.
 8 Wuun biruɔra ba ra n kukua.
 Miya ba ra n tɔmbu yɔɔru bwɛɛyɛ.
 Taarɛ sarirugii goo ù n yara,
 bu nɔn sɛre bu go.
 Dam sarirugii ù n yarima,
 bu nɔn mwa bu go.
 9 Ba ra n kukuawa nge gbee sunɔ ge ga
 yaa mara.
 Bɔ n dam sarirugii mwa ben yina sɔɔ,
 kpa bu nɔn gawa bu ka doona,
 10 kpa bu nɔn sɛsuku bu go.
 Ben dam bakam mu nɔn kamia.
 11 Ba ra tii sɔwa bu nɛɛ, Gusunɔ kun
 ben gari mɔ.
 U ku ra mɛɛri ye ba mɔ.
 12 Yinni Gusunɔ, a seewo,
 a ku be ba nɔni sɔɔre duari,
 a bu somiɔ.
 13 Mban sɔna kaa de tɔn kɔsobu bu
 nɔn wɔmɛ
 bu nɛɛ, a ku ra bu sɛɛyasie.
 14 Yinni Gusunɔ, a ra n yɛ nɔni swāa
 te tɔmba mɔ handunia sɔɔ.
 A ra bu somi. A ra maa gobekuba
 nɔɔri.
 Yen sɔna ba ra nun tii wɛ.
 15 A tɔn kɔson dam buo,
 a nɔn win kɔsa kɔsieyo.
 Kpa win nuku kɔsuru tu kpe mam
 mam.

16 Yinni Gusunɔ, wuna a sɔa sina boko
 sere ka baadommaa.
 Kaa be ba n nun sɔamɔ gira wunen
 tem di.
 17-18 Yinni Gusunɔ, a kana nini swaa
 dakio.
 Wɔnwɔndo ù n nun kana, a nɔn dam
 kɛɛyo.
 Be ba dam dɔremɔ, bɔ n nun soka, a bu
 wɔro.
 Be ba gobekuba dam dɔremɔ, a bu
 sirio,
 kpa goo u ku maa de ba n win bɛrum
 mɔ.

11

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
 wirugii kua. Ge wee.
 Yinni Gusunɔ u sɔawa nɛn kàri.
 Yen sɔ, i ku maa nɛɛ,
 n yɔwɔ nge gunɔ n da n kuke guunɔ.
 2 Wee tɔn kɔso u win tendu bɛri,
 u win sɛu sɔri u ka taare sarirugii to
 yam wɔkuru sɔɔ.
 3 Sanam mɛ dunia kpuro sankira,
 mba gemgii u koo maa kpɛ u ko.
 4 Adama i n yɛ ma Yinni Gusunɔ u wāa
 win sɔa yee dɛɛrarɔ,
 ma u win sina gɔna swɔi wɔllo.
 5 U ra tɔn kɔso ka maa tɔn geon daa
 wɛɛri,
 kpa u n dam diobu tusa.
 6 Ben are wee.
 U ra bu sɛɛyasie ka dɔɔ ka sɔɔ bisu ka
 woo bɔkɔ.
 7 Adama u ra gemgii dam koosie,
 domi win tii u sɔawa gemgii,
 u ra maa daa gea kã.

12

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
 wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.
 2 Yinni Gusunɔ, a na a sun faaba ko.
 Wee gemgiba doona.
 Naanɛgii goo maa sari handunia sɔɔ.
 3 Weesa baawure u ra n win winsim
 kuamme,
 u n nɔn nɔni wɔkumɔ ka gari dori.
 4 Yinni Gusunɔ, a be ba tɔmbu fufu
 mɔn nɔsu kɔruo.
 A be ba gari gerumɔ ka tii suabu
 marisio.
 5 Domi ba gerumɔ ba mɔ,
 ba ra wa ye ba kɔ ben nɔɔ dobun saabu,
 ba gari gerubu yɛ,

ba ñ goon berum mə.

⁶ Adama Yinni Gusunə, a nɛɛ,
a wənwəndo be ba dam dɔremə
waamə.

A sǎaro be ba weeweenu mɔ̄ waamə.

A be ba yǎatam siemə waamə.

Tɛ̄, kaa se a be kpuro faaba ko.

⁷ Yinni Gusunə, wunen gari yi
dɛɛrewa.

Yi sǎawa nge sii gee si ba sɔwa nən
nɔɔba yiru.

Yinni Gusunə, na yi naanɛ sǎa.

⁸⁻⁹ Wee tən kɔsobu ba wǎa yam kpuro.

Ma tamba sankiramə ba dɔɔ.

Yinni Gusunə, a sun kɔsuo.

A sun gbaro ben nɔman di.

13

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.

² Yinni Gusunə, sere domma kaa n
man duari.

Sere domma kaa n man wuswaa
berue.

³ Sere domma kaa n dera na n
bwisikumə nən gɔruə.

Sere domma kaa n dera na n nuki
sankire.

Sere domma kaa n dera nən yiberɛ u n
man taare.

⁴ Yinni Gusunə, a suuru koowo.

A man wisio. A man dam kɛɛyɔ.

A de nən nɔni yi gella.

A ku de n gbi.

⁵ A ku de nən yiberɛba bu man kamia,
kpa bu woo kana.

A ku de na n bǎarimə,
kpa ba n nuku dobu mɔ̄.

⁶ Na nun naanɛ sǎa domi a man kǐ sere
ka baadommaɔ.

Na nun naanɛ sǎa domi a man gea kua.

Na nun naanɛ sǎa domi a man faaba
kua.

Yen sǎna na nuku dobu mɔ̄.

Wuna kon siara ka womusu.

14

(I maa mɛɛrio 53)

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.

Wee nge mɛ gari bakasu su sǎa.

Su ra nɛɛ, Gusunə sari.

Su sankire.

Su kom kɔsum mɔ̄.

Sin gagu sari ge ga gea mɔ̄.

² Yinni Gusunə u tumbu mɛɛrima saa
wollun di,

u ka wa goo ù n wǎa u bwisi mɔ̄,

u ka wa goo ù n wǎa u nùn sǎamə.

³ Adama u wa, be kpurowa ba kɔɔre,

be kpurowa ba sankire,

be kpurowa ba kɔsa mɔ̄.

Baa ben turo kun gea mɔ̄.

⁴ Ye u wa mɛ, yera u tii bikia u nɛɛ,

kɔsan kowo be, ba ñ yɛru mɔ̄?

Wee ba nən tumbu gbɛnimə,

ben goo kun man sǎamə.

⁵ Yen sɔ, kon de bu diiri gem gem

domi ko na n wǎa be ba man mɛm
nɔɔwammɛn suunu sɔɔ.

⁶ Bɛɛ kɔsan kowobu, i sǎarobun himba
sankumə,

i bu sekuru dokemə.

Adama Yinni Gusunə u bu kɔsu.

⁷ Yinni Gusunə, na nun kanamə,

a de faaba kowo goo u yari Siɔnin di

u Isireliba, Yakəbun bweseru yara
dɛsirun di,

kpa ba n wǎa bəri yɛndu sɔɔ.

À n kua mɛ,

anna a nuku dobu wa bi ba koo ko mi.

15

¹ Dafidin womu.

Yinni Gusunə, wara koo du wunen sǎa
yerə.

Wara ko n wǎa guu te a gɔsan mi.

² Wiya wi u sǐimə dee dee, u gea mɔ̄,

u gem gerumə win gɔruə,

³ u ku ra goo kɔsa mani,

u ku ra win tɔnusi tore,

u ku ra win beruse wǐ,

⁴ u ra be ba Gusunə nasie bɛɛɛɛ wɛ̄,

u ra wi Gusunə u yina kam mɛɛri,

u ra win nɔɔ mwɛɛru yibie baa ñ n
mɛren na n nùn sǎa,

⁵ u ku ra tumbu gobi nim dokeye,

u ku ra kɛru mwɛ u ka seeda weesugia
di.

Wi u sǐimə nge mɛ, u ñ sokuramə pai.

16

¹ Dafidin womu.

Yinni Gusunə, wuna na naanɛ sǎa.

Wunen miya kon kuku yeru wa.

A man kɔsuo.

² Wuna na sɔɔmə ma a sǎa nən Yinni.

Wune turowa a ra man gǎa geenu wɛ̄.

³ Be ba nun mɛm nɔɔwammɛ tem mɛ
sɔɔ, bera ba bɛɛɛɛ mɔ̄.

Be sɔɔra nɛn kīru kpuro wāa.
⁴ Adama be ba būnu sāmɔ, ba tii nuku
 sankiranu sosiammewa.
 Na n̄ ka bu būu yākunu m̄.
 Na n̄ būu nin yīsiru sokumɔ.
⁵ Yinni Gusunɔ, wuna a ra man wē yèn
 bukata na m̄.
 Wuna a maa yē ye n̄ koo man deema.
⁶ Wuna kaa man tubi gea wē.
 Ka gem na nuku dobu m̄.
⁷ Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ yèn
 s̄ a ra man bwisi kē.
 Wuna na siaramɔ yèn s̄ a ra man kirɔ
 ko baa ka wōkurɔ.
⁸ Wuna na ra n̄ m̄era baadomma.
 Wuna a ra n̄ wāa ka n̄.
 Wuna a ra n̄ man kōsu.
 Gāanu kun kp̄ē nu man sura.
⁹ N̄en nukura do.
 N̄en bwēra yemia.
 N̄en wasi koo wēra b̄ari yendu s̄ɔ.
¹⁰ Domi ko na n̄ ka nun wāa.
 A n̄ n̄en hunde derimɔ ḡaribun wāa
 yerɔ.
 A n̄ wuramɔ wunen kīnasin wasi yi
 kōsi.
¹¹ Adama kaa man wāarun swaa s̄ɔsi.
 Wunen miya kon yēeri.
 Wunen miya kon nuku dobu ko bi bu
 n̄ kpeemɔ.

17

¹ Dafidin kanaru.
 Yinni Gusunɔ, a n̄en weeweenu
 n̄ɔwɔ,
 na kīwa a man gem wē.
 Yinni Gusunɔ, a swaa tem kp̄iyo a n̄,
 wunen somira na kī.
 A n̄en kanaru n̄ɔwɔ,
 n̄en ḡarun diya ta wee.
² A man sirio,
 a yē ma na gem m̄.
³ Wōkuru, a na n̄en mi,
 a wēera ye na bwisikumɔ,
 a wēera ye na gerumɔ,
 adama a n̄ toraru garu wa.
⁴ A wa ma n̄en daa ya n̄ tia ka gabugia.
 Na wunen gari m̄em n̄ɔwa.
 Na n̄ t̄on k̄sobun yira swī.
⁵ Na ȳrawa dim dim wunen swaa s̄ɔ.
 Na n̄ gerare yen min di.
⁶ Tē, wuna na soku, Yinni Gusunɔ.
 A man wisio.
 A n̄en gari n̄ɔwɔ.
⁷ A man wunen durom bakam s̄ɔsio,

domi a ra be ba nun naane s̄aa w̄ere
 ben yibereban n̄oman di.

⁸ A n̄en laakari koowo
 nge m̄e t̄onu u ra n̄ win n̄enin laakari
 m̄.

A man beruo
 nge m̄e gua ya ra yen binu bere yen
 kasa s̄ɔ.

⁹ Domi t̄on k̄sobu man n̄eni s̄ɔmɔ,
 yibereba ba man sikerene, ba kī bu
 man go.

¹⁰ Ba nuki sosu ba n̄ w̄onw̄endu m̄.
 Ba gari m̄ɔ ka tii suabu.

¹¹⁻¹² Be wee ba s̄aa nge gbee sunɔ ge ga
 yaa mara gu kasuku.

Ba n̄en yira swī.

Ba man naamw̄e ba kooro bure,
 ba man n̄eni girari bu ka man gaba bu
 sura.

¹³ Yinni Gusunɔ, a seewo a bu w̄ari,
 a ben dam buo.

A man w̄ero ben n̄oman di.
 A bu goowo ka wunen takobi.

¹⁴ A ben wāarun d̄ēbu kawo.
 A de bu ben daa k̄sa kpuron are wa,
 kpa yi n̄ bu w̄asi sere ka ben bibun
 bibɔ.

¹⁵ Adama n̄e, n̄a n̄ seewa, kon wunen
 wuswaa wa yèn s̄ na d̄ere,
 kpa na n̄ nuku dobu yiba.

18

(*I maa m̄erio Samuēli II, 22*)

¹ Womu ge Dafidi, Yinni Gusunɔn
 s̄om kowo u wom kowobun wirugii
 kua. Gari yiniwa u Yinni Gusunɔ
 s̄ɔwa sanam m̄e u n̄un w̄era saa win
 yibereban n̄oman di, n̄ mam n̄ere
 S̄ɔlu. U n̄e,

² Yinni Gusunɔ, wuna a s̄aa n̄en dam.
 Wuna na kī.

³ A s̄awa nge kpee baa yē s̄ɔ kon
 kuke.

A s̄awa n̄en kuku yee naan̄guru.
 Wuna a s̄aa n̄en Yinni wi u man yakia.
 Wuna a s̄aa n̄en tereru.
 Wunen dama mu man w̄era.
 Wuna a s̄aa n̄en k̄arì.

⁴ I ka man Yinni Gusunɔ siaro.
 N̄a n̄ n̄un n̄ɔguru sue na faaba kana,
 u ra man w̄ereba n̄en yibereban
 n̄oman di.

⁵ Ḡɔ raa man b̄okua,
 u ka man doonɔ nge nim tori baka.

⁶ Ḡaribun wāa yera man t̄ekua,
 ḡɔ man taa berie.

7 Ma na nɔɔgiru sua nɛn nuku
 sankiraru sɔɔ,
 na Yinni Gusunɔ soka.
 Ma u nɛn nɔɔ nua saa win wāa yerun
 di.
 Mɛya maa nɛn weeweenu wɔri win
 swasɔ.
 8 Tem mu yīra, ma guunu diira,
 yɛn sɔ Yinni Gusunɔ u mɔru bɛsira.
 9 Ma win mɔru seewa nge wiisu,
 ma ya yabura nge dɔɔ yara,
 ma ya yarimɔ win nɔɔn di nge dɔɔ
 buri.
 10 U dera wɔlla ka tem dɛbɛ dɛbɛ kua,
 ma u sarama u guru wii bakaru
 taakumɔ.
 11 U wɔllun kɔsɔ goo sɔni nge duma.
 Ma u bellimɔ woo sɔɔ.
 12 U kukua yam wɔkuru sɔɔ,
 ma guru wii sinumginu nɔn wukiri.
 13 Win wuswaaɔ yam bururam mu
 wāa.
 Min diya gura nɛmɔ ka guru kpenu ka
 dɔɔ buri.
 14 Win nɔɔ ga nɔɔra wɔllun di nge guru
 gbāsukubu.
 Ma guru kpenu nɛeramɔ ka dɔɔ buri.
 15 U nɛn yiberɛba yarinasia ka guru
 kpenu ni nu sãa nge sɛɛnu.
 U bu gira baama ka guru maakinu.
 16 U wɛru wura, yiberɛba ba nanda.
 Ma guru woo bɔkɔ ga daanu gberasia.
 Ma dunian kpɛɛkpɛɛku ga sɔɔsira.
 17 Ma u win nɔmu dɛmiamawɔllun di
 u man nɛnua u yara nim bwee
 bakarun di.
 18 U man wɔra yiberɛban nɔman di.
 Yiberɛ be, ba man dam kere,
 ma ba man tusa.
 19 Yiberɛ be, ba man wɔriwa nɔni
 swāarun saa sɔɔ.
 Adama Yinni Gusunɔ u kua nɛn tãsi
 yeru.
 20 U man wɔra ben nɔman di,
 na n ka tii mɔ,
 domi u man kī.
 21 U man domaru kua yɛn sɔ na dɛere.
 U man domaru kua yɛn sɔ na gem swīi.
 22 Na win wooda mɛm nɔɔwa.
 Na n nɔn seesi.
 23 Na win wooda kpuro swīi.
 Na n win gere yinɛ.
 24 Na nɛn tii nɛnua
 kpa n ku ra ka durum ko.
 Na sãawa dee dee win wuswaaɔ.

25 Yen sɔna u man kɔsia nge mɛ nɛn daa
 gea nɛ.
 U man kɔsia nge mɛ nɛn gɔru ga
 dɛeram nɛ.
 26 Sà n sãa naanɛgibu, kaa n sun
 sãawɛwa naanɛgii.
 Sà n sãa gemgibu, kaa n sun sãawɛwa
 gemgii.
 27 Sà n sãa dɛerobu, kaa n sun sãawɛwa
 dɛero.
 Sà n maa sãa keetagibu, kaa n sun
 sãawɛwa keetagii.
 28 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa a ra tɔn
 be ba tii kawɛ faaba ko.
 Wunɛn tiiwa a ra be ba tii sue kawɛ.
 29 Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn fitila.
 A ra man yam bururasie.
 30 A ra man dam kɛ n ka kpī n yiberɛ
 be ba tabu yānu mɔ wɔri,
 kpa n yɔ n ben gbāraru sure.
 31 Ye Yinni Gusunɔ u mɔ, ya ra n
 dɛndewa.
 Bwisi geeya u ra tɔnu kɛ.
 U sãawa be ba nɔn naanɛ sãan tɛrɛru.
 32 Gusunɔ turowa u wāa.
 Wi turowa u sãa bɛsɛn Yinni.
 Wi turowa u koo sun kɔsɔ.
 33 Wiya u ra man dam kɛ.
 Wiya u ra man swaa gea sure,
 34 kpa u de nɛn naasu su n sãu nge
 nɛmu,
 na n ka yɔ dim dim guuru wɔllɔ.
 35 Wiya u ra man tabu sɔɔsi.
 Wiya u ra man dam kɛ n ka tendu gawa
 te ta bɔ.
 36 Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba
 ko nge tɛrɛru.
 Wuna a ra man bere ka wunɛn dam
 bakam.
 Wunɛn durom saabuwa na ka kua
 damgii.
 37 Nà n duka mɔ, a ra de na n sãu.
 Nà n duka mɔ, na ku ra maa sokure.
 38 Nà n nɛn yiberɛba naa gire,
 wuna a ra de n bu naamwɛ.
 Wuna a ku ra de n gɔsiram
 na kun bu kpeerasie.
 39 Na ra bu suririwa temɔ n kɔsuku
 kpa bu kpana bu se.
 40 Yinni, wuna a ra man dam kɛ n ka
 tabu ko.
 Wuna a ra man nasara wɛ nɛn
 yiberɛban wɔllɔ.
 41 Wuna a ra de nɛn yiberɛba bu man
 biru kisi.

Wuna a ra de n be ba man tusa
kpeerasia.

42-43 Na ra bu munkuwa kpa bu ko nge
tua.

Na ra bu taakuwa kpa bu ko nge
pɔtɔkɔ.

Yinni Gusunɔ, bà n nɔɔgiru sua ba
faaba kana,

a ku bu faaba ko.

Bà n somiru kana, a ku bu wisi.

44 Yinni Gusunɔ, wuna a man wɔra
be ba man seesin nɔman di.

Wuna a man kua bwese tukunun
wirugii.

Wuna a dera ba man yoru diiyammɛ.

45 Bà n yande nɛn gari nua, ba ra n man
mɛm nɔɔwammɛwa.

Bà n man wa, ba ra n man sãamɔwa.

46 Bà n man wa, ba ra nandewa.

Bà n man wa, ba ra yarimɛwa ben
kuku yerun di ba n diirimɔ.

47 Yinni Gusunɔ u wãa.

I nùn siaro. Wiya u sãa nge kperu mi
na ra kuke.

I nùn bɛɛrɛ wɛɛyɔ. Wiya u man faaba
kua.

48 Wiya u ra man mɔru kɔsie nɛn
yiberɛban mi.

Wiya u ra de bwesenu nu man yiira.

49 Wiya u ra de n kisira yiberɛban
nɔman di.

Yinni, a man wɔlle sua ben wuswaaɔ.

Wuna a man faaba kua tɔn kɔsobun
nɔman di.

50 Yen sɔna kon womusu ko ka wunen
yĩsiru.

Wuna kon siara bwesenun suunu sɔɔ.

51 Yinni Gusunɔ, a man gɔsa a kua
sunɔ.

Wuna a man nasara baka wɛ.

Na yɛ ma kaa n nɛ Dafidi durom
sɔɔsimɔ

nɛ ka nɛn bweseru sere ka
baadommaɔ.

19

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.

2 Wɔllu ka kperi yi Gusunɔn yiiko
sɔɔsimɔ.

Sɔɔ ka suru ba Gusunɔn bɛɛrɛ sɔɔsimɔ.
Ka win nɔma u saaba yi yi.

3 Tɔru baatere ta ten seeda dimɔ.

Wɔkuru baatere ta ten areru dimɔ.

4 Adama n n̄ ka nɔɔ gagu,

n n̄ ka gari gɛɛ,

n n̄ ka barum gam.

5 Ka mɛ, ba yiiko yen seeda nɔɔmɔ
handunia kpuro sɔɔ.

Ba ye mɛɛra handunian goonu nɛ sɔɔ.

A sɔɔ mɛɛrio.

Wɔllu miya Gusunɔ u nùn wãa yeru
kua.

6 U n yara u ra n sãawa nge kurɔ kpaon
durɔ.

U n sĩimɔ u ra n sãawa nge tabu durɔ.

7 U ra yariwa wɔllun bee tia,

kpa u du bera giɔ.

U n sĩimɔ, gãanu sari ni nu koo win
yam susuru suuri.

8 Yinni Gusunɔn gari yi yiba.

Yi ra tɔnu wãaru ka dam wɛ.

Yinni Gusunɔn nɔɔn gari yi naanɛ mɔ.

Yi ra yɛru sarirugii bwisi kɛ.

9 Yinni Gusunɔn gere ya dɛnde.

Ya ra tɔnu nuku dobu wɛ.

Yinni Gusunɔn sɔɔsiru ta dɛere.

Ta ra tɔnu yam waasie.

10 Yinni Gusunɔn sãaru ta sãa gem.

Ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.

Ye Yinni Gusunɔ u yi, ya sãawa dee
dee,

ya ra tɔmbu kpuro siriwa.

11 Domi win gari yi wura gea kere.

Win gere ya tim gɔm dobu kere.

12 Nà n win gari yi swĩi,

yi ra man kirɔ ko.

Nà n win woodaba mɛm nɔɔwa,

na ra yen arufaani wa.

13 Ka yen de kpuro tɔnu koo kpĩ u win
toranu kpuro tubu?

Yinni Gusunɔ, a man dɛɛrasio nɛn tora
ni na n̄ tuban di.

14 A ku maa de n durum ko ka
degangam.

A ku de yu man dɔɔrɛ ko,

kpa na n durum bakan taarɛ mɔ.

Adama a de na n dɛere.

15 Yinni Gusunɔ, a de a n sãa nɛn kuku
yeru.

Yinni Gusunɔ, a man faaba koowo du-
rum kpuron di.

A de nɛn gari yi nun wɛre.

A de nɛn bwisikunu nu nun wɛre.

20

1 Kana te wom kowobun wirugii u
kua Dafidin sɔ.

2 Gusunɔ, Yakɔbun Yinni, a sina boko
swaa dakio sanam mɛ u kanaru
mɔ.

A nùn k̄suo sanam m̄e u wāa n̄oni
swāaru s̄o.

³ Yinni Gusun̄o, wun̄e wi a wāa wun̄en
sāa yee d̄ērar̄o te ta wāa Sion̄io,
a sina boko somima, kpa a n ȳo win
birūo.

⁴ A win k̄nu kpuro yaayo,
kpa a win yākunu kpuro mwa.

⁵ A nùn w̄ēȳo ye win ḡoru ga k̄i kpuro,
kpa a de win himba kpuro yu koora.

⁶ A de ye u nun bikia kpuro yu koora,
kpa b̄es̄e kpuro su ȳēri sina bokon
nasarān s̄o,
kpa su wun̄en ȳis̄iru w̄olle sua.

⁷ T̄ē, na ȳē ma wuna a sina boko ḡosa,
a ra maa nùn somi.

Wuna a ra win kanaru n̄o saa w̄ollun
di,

kpa a nùn nasara w̄ē ka wun̄en dam
bakam.

⁸ Gaba ben tabu k̄k̄eba ka ben dumi
naane s̄a,
adama b̄es̄e, wun̄e Yinni Gusun̄owa sa
naane s̄a.

⁹ A de t̄on be, bu dam bia bu w̄oruku,
adama a sun dam sosio b̄es̄e, su ka ȳōra
dim dim.

¹⁰ Yinni Gusun̄o, a b̄es̄en n̄o n̄o w̄o
sanam m̄e sa nun soku.
A sina boko somīo.

21

¹ Womu ge wom kowobun wirugii
u kua Dafidin s̄o.

² Yinni Gusun̄o, sina boko u nuku
dobu m̄o wun̄en dam s̄o.

U ra ȳēri wun̄en somirun s̄o.

³ Domi a nùn w̄ē ye win ḡoru ga k̄i.

A n̄ nùn yinari ye u nun bikia.

⁴ Wee, a ka nùn doma geeru naawa.

A nùn fur̄o wuraguu dokea a kua sina
boko.

⁵ U nun bikia a win wāaru daka
daasia,
ma a tu daka daasia n̄ ka t̄e.

⁶ Wun̄en somirun saabuwa win b̄ēr̄e
ya ka kp̄ēa.

Wun̄en faaban saabuwa u ka girima
baka wa.

⁷ Wun̄en domara ko n wāa ka wi sere
ka baadommāo.

A ra n wāa ka wi baadomma,
kpa u n nuku dobu m̄o.

⁸ Yinni W̄orukoo, sina boko u nun
naane s̄a.

Wun̄en durom saabu a n̄ derim̄o u
sokura.

⁹⁻¹⁰ Sina boko, d̄oma te kaa tii s̄ōsi,
kaa wun̄en yib̄ēba n̄oma turi,

kaa be ba nun tusa n̄oma turi,

kaa bu doke d̄ō bwee bakaru s̄o.

Yinni Gusun̄on m̄aru ya s̄āwa nge d̄ō
boko.

D̄ō wi, u koo bu mwa.

¹¹ Kaa de ben bibu bu gbi.

Kaa de ben bweseru tu n̄aru ko
handunia yeni s̄o.

¹² B̄a n n̄o tia kua bu ka nun k̄sa kua,
ya n̄ koor̄o.

¹³ A wun̄en t̄endu b̄erio a bu twee.

Ba koo nun biru kisi.

¹⁴ Yinni Gusun̄o, a seewo.

Sa ko nun womu kua wun̄en dam s̄o.

Sa ko nun t̄oma wun̄en ȳikon s̄o.

Yinni Gusun̄o, a seewo.

22

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. U n̄ēe,

² Gusun̄o, n̄en Yinni, mba n kua a ka
man deri.

Mban s̄ōna a n̄ man swaa daki
sanam m̄e na nun weeweenu
koosim̄o.

Mban s̄ōna a n̄ man faaba kue.

³ Mban s̄ōna a ku ra man wurari

sanam m̄e na nun soka s̄ō s̄o.

Mban s̄ōna a ku ra man wisi

sanam m̄e na nun kana w̄okuru.

⁴ Wuna a sere s̄a D̄ēro, a s̄o wun̄en
sina kitar̄o.

Isireliba ba nun t̄omam̄o.

⁵ Wuna b̄es̄en sikadoba ba naane kua,
ma a bu yakia.

⁶ Ba nun somiru kana, ma a bu faaba
kua.

Ba nun naane kua, ma a bu sekuru
yara.

⁷ Adama n̄e, na maa s̄āwa t̄onu mi?

Aawo, na s̄āwa nge k̄ak̄abu.

Ma t̄omba man yaakoru m̄o,

ba man ḡema.

⁸ Be ba man wa kpuro,

ba ra n man ȳēm̄owa,

ba n man n̄o swiikinu m̄o,

ba n wii gimanu koosim̄o, ba n m̄o,

⁹ na n̄en tii Gusun̄o n̄omu s̄andia.

Mban s̄ōna u n̄ man faaba kue.

U n man k̄in na, mban s̄ōna u n̄ man
yatie.

¹⁰ Adama Yinni Gusun̄o, wuna a man
yara n̄en m̄eron nukurun di.

Wuna a man bwēē dora wē ye na nēn
mēron bom nōrumō.

¹¹ Wuna a man kōsu saa mīn di ba man
mara.

Wuna a sāa nēn Yinni saa nēn mēron
nukurun di.

¹² A ku ka man tonda,
domi nōni swāara man turuku
koosima.

Goo maa sari wi u koo man somi.

¹³ Yiberē dabīnu nu man sikerēnē
nge naa kinē ni nu gōbu.

Ba man kooro bure nge Basanin ketē
gōbi.

¹⁴ Ba man kukirisimō
nge gbee sunō ge ga yaa kasu.

¹⁵ Nēn dam mu doona
nge nim mē mu yari yani sēeri sōo.

Nēn kukunūn gbin gbinka kpuro
sōsikiana.

Nēn mwia doona nge gum mē mu
yanda.

¹⁶ Nēn gōru ga gbera nge sōndu,
ma nēn yara ya nēn daro mani.

Na kpī yanim sōo nge goru.

¹⁷ Domi yiberē dabina nu man kooro
bure baama
nge gbeeku bōnu.

Ba nēn nōma ka nēn naasu yabura.

¹⁸ Na woore sere nēn kukunūn kpuro
nu sōsire.

Tōmbu ba man mēera ba nōo yaare.

¹⁹ Ba nēn yānu bōnu mō ben tii tiinē
sōo.

Ma ba nēn yabe bakaru tētē toosimō.

²⁰ Wunē Yinni Gusunō, wuna a sāa nēn
dam.

A kun ka man tonde mē.

A na fuuku a man faaba ko.

²¹ A man wōro yiberēban takobin di.

Ba dam mō nge gbeeku bōnu.

A nēn wāaru wōro ben nōman di.

²² Ba man wōrimō nge gbee sinansu.

Ba man kooro buremō nge ketē
gbeekinu.

²³ Kon nēgibu kpuro wunēn gari sō.

Kon nun siara mi ba mēnnē.

²⁴ Yakōbun bweseru, bēē be i Yinni
Gusunō nasie,

i nūn siaro.

Bēē Isireliba, Yakōbun bweseru, i nūn
tōmō.

Bēē Isireliba, i nūn sāawō.

²⁵ Domi u ku ra nōni swāarugiin
wahala yaakoru ko.

U ku ra maa ye atafiru ko.

U ku ra nūn biru kisi.

U ra win sokuru wurewa.

²⁶ Kon nun siara sanam mē be ba nun
nasie ba mēnnē.

Kon nēn nōo mwēenu yibia ben
baawuren wuswaa.

²⁷ Sāarobu ba koo di bu debu.

Be ba Yinni Gusunō kasu, bera ba koo
nūn siara.

Kpa ben hunde yu dakaa da.

²⁸ Handunian goonu nnēn tōmbu ba
koo Yinni Gusunō yaaya

kpa bu gōsirama win mi.

Bwesenu kpuro nu koo yiira win
wuswaa.

²⁹ Domi Yinni Gusunōwa u sāa sunō.

U bandu dii bwesenu kpuron wōllo.

³⁰ Baa handunian damgibu ba koo nūn
kpuna.

Tōmbu kpurowa ba koo nūn yiira.

³¹⁻³² Be ba koo marura, ba koo bu
Yinni Gusunōn gari sō.

Be ba n gina nē dunia sōo, ba koo win
gari kpara,

kpa bu ben bibu sō ye u win tōmbu
kua,

kpa be kpuro bu nūn sā.

23

¹ Dafidin womu.

Yinni Gusunō wuna a sāa nēn kparo,
na sāawa nge wunēn yāaru.

Na n gāanu bie.

² Wuna a ra ka man de mi yaka bekusu
wāa.

Wuna a ra ka man de mi nim mu
maari.

Kpa a man wērasia mi.

³ A ra de nēn dam mu wurama,

a ra man sure swaa gea sōo,

wunēn yīsirun bēeren sō.

⁴ Nā n sīimō yam wōku bakaru sōo,

na n kōsa nasie,

yēn sō, a ka man wāa.

Wunēn dēka ya ra man kpare.

Wunēn bokura ta ra man gbare.

Yeniwa ya ra man dam kē.

⁵ Yinni, baa yiberēba bā n man sik-
erenē,

a ra man dam koosie ka bēere,

a turare gumgia wisi nēn wirō,

a dīa bwese bweseka yi nēn wuswaa,

a nēn nōra yibia pēere.

⁶ Yinni Gusunō, na yē ma tōo baatere

kaa man tōn geeru sōosi nēn wāaru sōo.

Tɔɔ baatere kaa man gea kua nen
wāaru sɔɔ.
Kpa na n wāa wunen mi sere ka nen
gɔɔwɔ.

24

¹ Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna a tem mɔ ka ye ya
wāa mɛ sɔɔ.
Wuna a handunia mɔ ka yen hunde
koniba kpuro.
² Wuna a tem kpɛɛkpɛɛku swīi nim
wōku sɔɔ.
Wuna a mu bɔnu kua ka daanu.
³ Wara u koo kpī u yɔ wunen guurɔ
mi wunen wāa yee dɛɛrara wāa.
⁴ Wi u koo yɔ mi,
wiya wɪn gōru ga dɛɛre.
Wiya wɪn nɔma ya sāre.
Wiya wi u ku ra weesu swīi.
Wiya wi u ku ra bōre u ka tɔnu nɔni
wōke.
⁵⁻⁶ Wiya wi u wunɛ Gusunɔ, Yakɔbun
Yinni soku.
Wi u sāa nge mɛ,
wiya kaa domaru kua.
Wiya kaa faaba ko.
Wiya kaa gem wɛ.
⁷ Bɛɛ wuun kōsobu, i kɔnnɔ gunum
sosio.
I Yinni Gusunɔn sāa yerun kɔnnɔ
kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛɛgii u du.
⁸ Wara u sāa sina boko wi.
Yinni Gusunɔwa.
U dam mɔ, u yiiko mɔ,
u sāawa tabu durɔ damgii.
⁹ Bɛɛ wuun kōsobu, i kɔnnɔ gunum
sosio.
I Yinni Gusunɔn sāa yerun kɔnnɔ
kɛniɔ.
I de sina boko bɛɛɛgii u du.
¹⁰ Wara u sāa sina boko wi.
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa.
Wiya sina boko bɛɛɛgii.

25

¹ Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na soku.
Wee na yiire na nun kanamɔ.
² Na nun naanɛ sāa.
A ku de n sekuru wa.
A ku de nɛn yiberɛba bu man yɛɛ.
³ Be ba nun naanɛ sāa ba n sekuru
wasɪ,

adama be ba n ka nun yɔ, ba koo
sekuru wa.

⁴ Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a man wunen swaa sɔɔsio.
A man sɔɔsio nge mɛ kon sɪ ye sɔɔ.
⁵ Nɛn Faaba kowo, a man kparo gem
swaa sɔɔ.
A man keu koowo.
Domi wuna na naanɛ sāa baadomma.
⁶ Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ,
a wunen durom ka wunen wɔnwɔndu
yaayo,
ye a man sɔɔsi yellun di.
⁷ A ku maa yaaya durum ye na kua nen
aluwaasiru sɔɔ.
A ku nen mɛm nɔɔbu sariru mɛɛri.
A man yaayo wunen wɔnwɔndu ka
wunen tɔn geerun sɔ.
⁸ Yinni Gusunɔ, a sāawa tɔn geo.
A maa sāawa gemgii.
A ra durumgii swaa gea sɔɔsi.
⁹ A ra be ba tii kawɛ swaa gea sɔɔsi,
kpa a bu kpaa ye sɔɔ.
¹⁰ Domi be ba wunen arukawani nɛni,
ma ba wunen woodaba swīi,
a bu kī, a maa sāa naanɛgii ben mi.
¹¹ Yinni, wunen yīsirun sɔ,
a nɛn durum wɔko domi ya kpā.
¹² Na yɛ ma wi u nun nasie,
wiya a ra swaa sɔɔsi ye u koo kpe.
¹³ Wiya u ko n wāa bɔri yɛndu sɔɔ.
Wɪn bwesera ta koo tem mɛ tubi di.
¹⁴ Yinni Gusunɔ, wi u nun nasie,
wiya a ra wunen asiri sɔ.
Wiya a ra wunen arukawanin
woodaba giasie.
¹⁵ Na yɛ ma wuna a ra nɛn naasu yare
saa yinan di.
Yen sɔna ko na n nun mɛɛra
baadomma.
¹⁶ Yinni Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu
waaɔ.
Wee, ba man deri, na wāa nuku
sankiranu sɔɔ.
¹⁷ A man tu wunɔ.
A man yaro nɔni swāarun di.
¹⁸ A nɛn wahala mɛɛrio.
Wee, na wɔnwɔndu soore.
A nɛn durum wɔko.
¹⁹ A mɛɛrio nge mɛ nɛn yiberɛba ba
dabi,
ba man tusa ba kōrua.
²⁰ A man wɔro, a man kōsuo.
A ku de n sekuru wa domi na kukua
wunen mi.
²¹ A man somiɔ na n ka dɛɛre.

A man somiɔ na n ka wãa gem sɔɔ.
Wuna na naane sãa,
kaa man kɔsu.

²² Gusunɔ, a wunen tɔmbu Isireliba
yaro ben nɔni swãaru kpuron
di.

26

¹ Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na naane sãa
mam mam.
Na sɔimɔwa dee dee wunen woodaba
sɔɔ.

A man gem wɛɛyɔ.

² A nɛn bwisikunu ka nɛn bwɛra sirio.
A man wɛerio kpa a man gia.

³ Domi wunen kɔra na nɔni girari.

Ma na sɔimɔ wunen durom sɔɔ.

⁴ Yen sɔna na ku ra ka tɔn kɔsobu sine.
Mɛya na ku ra maa ka murafitiba sɔ.

⁵ Na kɔsan kowobu tusa.

Na ku ra ka bu sine.

⁶ Na ra nɛn nɔma niɛwa n ka sɔɔsi ma
na n taare mɔ.

Na ra de n nun sã na n wunen yãku
yeru sikerenamɔ,

⁷ na n nun siaramɔ,
na n wunen sɔm maamaakiginun gari
kparamɔ.

⁸ Na ra kã n da wunen sãa yerɔ
domi miya a ra n wãa wunen yiikon
girima sɔɔ.

⁹ Yinni Gusunɔ, a ku de n gbi ka du-
rumgibu sannu.

A ku de n kam ko ka be ba tɔmbun yɛm
yarimɔ sannu.

¹⁰ A ku man siri ka be ba daa kɔsa mɔ
sannu.

A ku man siri ka be ba ra nɔm biran
kɛnu mwɛ sannu.

¹¹ Na sɔimɔwa dee dee wunen
woodaba sɔɔ.

Yinni Gusunɔ, a man durom kuo, a
man faaba koowo.

¹² Na yɔwa dim dim swaa gea sɔɔ.

Yen sɔna kon nun siara mi wunen
tamba mɛnnɛ.

27

¹ Dafidin womu.
Yinni Gusunɔwa u ra nɛn swaa yam
bururasie,

u man faaba mɔ.

Na n goon berum mɔ.

Yinni Gusunɔ u sãawa nɛn kuku yeru.

Na n gãanun berum mɔ.

² Nɛn yiberɛba bà n man wɔrima bu ka
man go,

ba n man wasi.

Kɔsan kowobu bà n man susima bu ka
man nɔni sɔ,

gãanu kun man mɔ.

Be kpurowa ba koo wɔruku.

³ Nɛn yiberɛba bà n man sikerena ba
man tabu wɔrima,

nɛn torora kun karamɔ.

Gusunɔwa ko na n naane sãa.

⁴ Gãa teena na Gusunɔ kanamɔ ni nu
man nɛni gem gem.

Niya, na n wãa ka wi, win wãa yerɔ

nɛn wãarun tɔru kpuro sɔɔ.

Kpa n win durom denda

kpa na n nùn sãamɔ.

⁵ Domi u koo man bere win wãa yerɔ
nɔni swãarun sanam,

kpa u ka man da kperu wɔllɔ mi goo
kun man naa turi.

⁶ Yen sɔna kon kpɔ n nɛn yiberɛba yɛɛ
be ba ka man sikerene.

Kon da Yinni Gusunɔn wãa yee
dɛeraru mi,

kpa n nùn yãkunu kua,

kpa n nùn siara ka womusu.

⁷ Yinni Gusunɔ, na nun soku.

A nɛn nɔɔ nɔɔwɔ.

A nɛn wɔnwɔndu waawo.

A man wurario.

⁸ Wuna a nɛɛ, bu nun sãawɔ.

Wee, na nun sãamɔ.

⁹ Na sãawa wunen sɔmɔ.

A ku man biru kisi.

A ku man gira ka mɔru.

Wuna a ra man somi.

A ku man deri.

Gusunɔ nɛn Faaba kowo,

a ku man yina.

¹⁰ Na yɛ ma baa nɛn tundo ka nɛn mɛro
bà n man yina,

wunɛ Yinni Gusunɔ, kaa man mwa.

¹¹ Yinni Gusunɔ, a man wunen swaa
sɔɔsio

kpa a de n sɔi dee dee ye sɔɔ,

domi nɛn yiberɛba ba dabi.

¹² A ku man beri yiberɛban nɔmɔ.

A ku de bu man kua ye na n kɔ.

Domi seeda dio weesugibu ba man
seesimɔ,

be, be ba dam dɔrebun wasikiranu
mɔ.

¹³ Na yɔyɔbu mɔ ma kon Yinnin
durom denda,

wasobun suunu sɔɔ.

14 Yen sã, a n Yinni Gusunɔ naane sãa.
A ku mwia kpana.
A de wunen tororu ta n sã sim sim.
A n Yinni Gusunɔ naane sãa.

28

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunɔ, wuna na wuri koosimɔ.
Wunε wi a sãa nge nen kpee baa mi na
ra kuke,
a ku man duari.
Domi à n maari mesum,
ko na n sãawa nge wi u gɔɔ dɔɔ.
2 Nà n noma yiiya na kanaru mò sãa
yee dɛɛra ten mi,
a nen kanaru swaa dakio.
3 A ku man garisi tia ka tɔn kɔsobu,
ka be ba maa ka ben winsim gari mò
nge kīru,
adama ben gōruɔ kōsa ya yiba.
4 A bu ben kookoosun are wēɛyɔ nge
mε yi nε.
Ye ba gabu kua, a de yu wəri ben wirɔ.
5 Domi ba n gara ye wunε Gusunɔ a
mò.
Yen sã, a bu kɔsukuo kpa bu ku raa
maa se.
6 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,
domi a ra nen kanaru nɔ.
7 Wuna a man ganua nge tɛrɛru,
a sãawa nen dam.
Wunε sɔɔra nen naane wãa, domi a
man faaba kua.
Ma na nuku dobu mɔ,
na nun siaramɔ ka womusu.
8 Yinni Gusunɔ, a sãawa wunen
tɔmbun dam.
Domi a sãawa nge kàrì, a ka wi a gɔsa
faaba ko.
9 A wunen tumbu faaba koowo kpa a
bu domaru kua,
be, be ba sãa wunen arumani.
A bu kparɔ kpa a bu nɔɔri sere ka
baadommaɔ.

29

1 Dafidin womu.
Bεε be i wãa wɔllo, i Yinni Gusunɔ
siaro
win yiiko ka win dam sã.
2 I win yīsiru wɔlle suo,
kpa i yiira win wuswaa win dɛɛrarun
sã.
3 Yinni Gusunɔ yiiko kpurogii
u dera gura ya gbāramɔ.
Win nɔɔ ga nɔɔra guru winu sɔɔ.

U dam mɔ nim bakam wɔllo.
4 Win nɔɔ ga nɔɔra ka dam ka yiiko.
5 Win nɔɔ ge, ga Libanin dāa damginu
besukumɔ.
6 U dera Libanin guunu nu yɔɔkumɔ
nge kεtε kpɛmmínu.
Ma guu te ba mò Hεεmɔ ta suara dika
nge kεtε gbeeku kpɛmbu.
7 Win nɔɔ ga dera guru maakinu
kooramɔ.
8 Win nɔɔ ga nɔɔra,
ma ye ya wãa Kadεsin gbaburɔ kpuro
ya diira.
9 U gbāra sere nem guraginu nu nanda
nu mara.
Ma dānu kpuron wurusu dɛlla sɔɔwɔ.
Yera win sina kpaarun di ba mò,
yiikogiiwa Yinni Gusunɔ.
10 Wiya u dam mɔ nim wɔllo.
Wiya u ko n sãa sunɔ sere ka
baadommaɔ.
11 Wiya u koo maa tumbu dam kē.
Wiya u koo bu domaru kua u bu bəri
yɛndu wē.

30

1 Womu ge Dafidi u kua bu ka Yinni
Gusunɔn sãa yeru wukia. U nεε,
2 Yinni Gusunɔ, kon wunen kpāaru
kpara.
Domi a man yara saa wərun di.
A n maa dere nen yibereba bu man yēε.
3 Gusunɔ nen Yinni, na nun nɔɔgiru
sue
na faaba kana, ma a man bekia.
4 A man wəra gɔɔn noman di,
ma a dera sa tondine ka be ba gu.
5 I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu,
bεε be i ka nūn yɔ dim dim.
I win yīsì dɛɛra te wɔlle suo.
6 Domi win mɔru ku ra tε.
Adama u ra tɔnu durom kuewa win
wāaru kpuro sɔɔ.
Nuku sankiranu nū n nūn deema
yoka,
sisiru bururu, u ra deemε nuku doo
bakaba.
7 Na raa nεε, nen nuku doo bini sɔɔ,
na n sokuramɔ pai.
8 Yinni Gusunɔ, wunen saabuwa na ka
wãa bəri yɛndu sɔɔ
nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.
Adama ye a wunen wuswaa berua,
nen laakari ya burisina.

9 Yen biruwa na nɔɔgiru sua
na nun somiru kana.

10 Na nɛɛ, mba kaa wa à n man go,
a man doke siki wɔruɔ.

Nà n ɔsira tua, kon kpĩ n nun sã?
Kon kpĩ n wunen gem gari kpara?

11 Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio,
kpa a man durom kua. Yinni, a man
somiɔ.

12 Wee tẽ, nen nuku sankiraru ta kua
nuku dobu.

A nen saaki ye na wukiri nuku
sankirarun sɔ wuna.

Ma a man tɔɔ baka yānu sebusia n ka
nuku dobu ko.

13 Nen bwɛra ya koo nun bɛɛɛ wẽ ka
womusu,

na n nɔɔ marimɔ.

Gusunɔ nen Yinni,

wuna kon siara sere ka baadommaɔ.

31

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,

2 Yinni Gusunɔ, wuna a sãa nen kuku
yeru.

A ku de n sekuru wa.

A man wɔro domi wuna a sãa gemgii.

3 A man swaa dakio. A man wɔro
fuuku.

A de a n sãa nen kpee baa ka nen
gbāraru

mi kon kpĩ n kuke, kpa n ka faaba wa.

4 A man kparo kpa bu wa ma a naane
mɔ,

kpa na n kukua wunen mi.

5 Mɛya kaa man yara saa taa ye ba man
berien di,

domi wuna a man kɔsu.

6 Na nun nen wāaru nɔmu sɔndia,
domi wuna a man wɔra Yinni Gusunɔ,

wunɛ wi a naane mɔ.

7 Na be ba būnu sãamɔ tusa,
ma na nun naane sãa.

8 Ko na n wāawa nuku dobu sɔɔ
wunen durom saabu,

domi a nen nɔni swāaru yẽ.

Mɛya a maa yẽ nge mɛ na nuki sankire.

9 A man wɔra yiberɛban nɔman di.

Wee a dera na tii mɔ.

10 Yinni Gusunɔ, a man durom kuo.

Domi a man wāa nuku sankiraru sɔɔ.

Nuku sankira te, ta dera nen bwɛra ka
nen wuswaa ka nen wasi kpuro
burisine.

11 Wahala ya man goomɔ,

ma weeweenu dera na tɔkɔ mɔ.

Nen dam mu doonɔ nen torarun sɔ,

ma nen ɔma dwiiyamɔ.

12 Nen yiberɛba ba man sekuru doke,

ma be ba sãa negibu ba tu sosimɔ.

Be ba man yẽ, beya ba nen berum mɔ.

Bà n ka man yinna swaaɔ, ba ra duki
suwa.

13 Tamba man duari nge wi u gu.

Na sãawa nge ɔãa ni ba kɔ.

14 Na nɔomɔ kɔsa ye tamba gerumɔ nen
sɔ.

Ma be ba man sikerene kpuron berum
man mɔ.

Domi ba wesianamɔ bu ka man go.

15 Adama Yinni Gusunɔ, wuna na
naane sãa.

Domi wuna a sãa nen Yinni.

16 Nen sian wāaru kpuro wunen nɔmu
sɔra ta wāa.

A man wɔro saa nen yiberɛba

ka be ba man nɔni sɔɔmɔn nɔman di.

17 A man wunen yam bururam sɔɔsio.

A man wɔro wunen durom sɔ.

18 Yinni Gusunɔ, nà n nun soka, a ku
de n sekuru wa.

Adama a de tɔn kɔso u sekuru wa,

kpa u da ɔaribun wāa yerɔ

ɔɔɔ u nùn nɔɔ marisia.

19 A ku de wee kowobu bu gari gere,

ka be ba tii sua gari mɔ, ba gabu gema.

20 Yinni Gusunɔ, wunen durom mu
kpā,

mɛ a be ba nun nasie yiiye,

ka be ba ben naane doke wunɛ sɔɔ.

Tambu ba koo kpĩ bu wa durom mɛ a
ra bu kue.

21 Domi a ra be ba nun nasie kɔsu,

kpa ba n wāa wunen wuswaaɔ

bu ku ka du naanaanu sɔɔ,

kpa a bu bere wunen dirɔ tɔn kɔsobun
sɔ.

22 Yinni Gusunɔ, wuna kon siara,

domi a man wunen durom sɔɔsi.

Na raa sãawa nge wuu ge ba tarusi,

23 sere nen laakari ya burisina,

na nɛɛ, wee a man gira wunen
wuswaan di.

Adama a nen weeweenu nua

sanam mɛ na nɔɔgiru sua na nun soka.

24 Yen sɔ, i Yinni Gusunɔ kɔɔ,

bɛɛ be i nùn naane sãa.

Domi u be ba nùn naane doke kɔsu.

Adama u ra be ba tii sue sɛɛyasie ka
dam.

25 Bɛɛ be i yĩiyɔbu mɔ Yinni Gusunɔn
mi,
i nukuru doro,
kpa i de bɛɛn bwɛra yu wurama.

32

1 Dafidin womu.
Doo nɔrugiiwa wɔn toranu ba suuru
kua,
ma ba win durum wuna.
2 Doo nɔrugiiwa wɔn kɔsa Yinni
Gusunɔ kun garisi,
ma u n maa keeta mɔ win gɔruɔ.
3 Sanam mɛ na n nɛn durum wure,
nɛn kukunu gbisa,
na weeweenu kua tɔɔ giriru,
4 domi wunen nɔmu ga man sɛre bu-
ruru ka yoka.
Nɛn dam mu della nge mɛ dɔa wurusu
su ra ko sɔɔ sɔrerun saa.
5 Na nɛɛ, kon nɛn toranu wura
wunɛ Yinni Gusunɔn mi.
Na nɛn durum tuuba kua wunen mi,
na n nɛn kɔsa berua.
Ma a man nɛn durum taarɛ wunari.
6 Yɛn sɔ, n weenɛ baawure wi u nun
naanɛ sɔa
u nun kana wahalan saa sɔɔ.
Baa nim bakam mɔ n yiba mu sara,
mu n yɛro turi.
7 Wuna sɔa nɛn kuku yeru,
a ra man gbare wahalan di.
A dera na womusu mɔ wunen faaban
sɔ.
8 Yinni Gusunɔ, a nɛɛ, kaa man keu ko,
kpa a man swaa sɔɔsi ye n weenɛ n
swɔi.
Kaa man bwisi kɛ, kpa a n man kɔsu.
9 A maa nɛɛ, n ku ko bwisi sarirugii
nge duma,
n kun mɛ nge birakɔ,
yɔn nɔwɔ ba n koo ko ba kun yaruka
ka karabasuuru doke,
ba n ka yi gawe, kpa yi ku raa tɔnu
wɔri.
10 Tɔn kɔsobun wahala kpɔ,
adama wi u Yinni Gusunɔ naanɛ sɔa,
win durom mu ra n yɛro wɔasiwa.
11 Yɛn sɔ, bɛɛ gemgibu, i gɔru doro
Yinni Gusunɔ sɔɔ,
kpa i desinu kara.
Bɛɛ bɛn gɔru ga dɛere,
i guuda koowo ka nuku dobu, bɛɛ
kpuro.

33

1 Bɛɛ be i sɔa gemgibu, i Gusunɔ siaro
ka womusu.
Bɛɛ be i dɛere, i nɔn siaro baadomma.
2 I nɔn siaro ka mɔrɔkunu
kpa i womusu ko ka gɔɔgenu.
3 I nɔn bɛɛɛ wɛɛyɔ ka wom kpɔɔ,
kpa i gɔasu tora i ka nɔn siara.
4 Yinni Gusunɔ u ra gem gerewa.
Ye u maa gerua kpuro ya ra koorewa
mam mam.
5 U ra ye ya wooda ka gem swɔi kɔ.
Win durom mu yiba tem kpuro sɔɔ.
6 Win nɔɔn gariya wɔlla ka taka koora,
ka gɔa ni nu wɔa te sɔɔ kpuro.
7 Ma u dera nim wɔkun nim mu
mɛnna yɔatem.
8 Bɛɛ handuniagibu, i Yinni Gusunɔ
nasio.
I diirio win wuswaaɔ.
9 Domi ye u gerua kpuro, yera ya ra
koore.
U n wooda wɛ kpa yu koora.
10 Yinni Gusunɔ u ra bwesenun himba
gɔsie,
kpa yu kam ko mam mam.
11 Adama win himba ya ku ra gɔsiare,
ya ko n wɔawa sere ka baadommaɔ.
12 Bwese te ta Gusunɔ mɔ Yinni,
ta ko n nuku dobu mɔwa.
Mɛya bwese te u maa gɔsa win tiin sɔ
ta koo yɛeriwa.
13 Saa wɔllun diya Yinni Gusunɔ u
tɔmbu kpuro mɛɛra.
14 Saa win wɔa yerun di, u
handuniagibu kpuro mɛɛra.
15 Wi, wi u tɔmbu kpuro bwisikunu
wɛ,
u maa ben kookoosu kpuron laakari
mɔ.
16 Sina boko u n nasara wa tabu sɔɔ,
n n mɔ yɛn sɔ u tabu kowo dabiru mɔ.
N n maa tabu durɔn dam
mu ra nɔn yare win yiberɛn nɔman di.
17 Wi u win naanɛ doke duma sɔɔ,
u n nasara wasi.
Mɛya ka yen dam kpuro
ya n kpɛ yu nɔn wɔra karin di.
18 Adama be ba Yinni Gusunɔ nasie,
ma ba ben yĩiyɔbu doke win durom
sɔɔ,
beya u kɔsu,
19 u ka ben hunde wɔra gɔɔn di,
kpa ba n wasi baa gɔɔru tɔ n dua ben
tem sɔɔ.

20 Bese, Yinni Gusunon miya besen
yiyobu waa.
Wiya u koo sun somi kpa u sun kōsu
nge tereru.
21 Besen gōru ga do win sō.
Sa maa nūn naane sāa win deerarun sō.
22 Yinni Gusunō, a de wunen durom
mu n wāa ka bese.
Domi wunē sōra besen yiyobu wāa.

34

1 Dafidi u tii gosia wiiro Abimelēkin
wuswaa, yera durō wi, u nūn gira
win min di. Saa yera Dafidi u womu
geni kua u nee,
2 na kon Yinni Gusunō siara saa
baayere.
Meya nen nō ga n marimō na kun nūn
tame.
3 Yinni Gusunō sōra kon yēeri.
Bee wōnwōndobu, i swaa dakio,
kpa i gōru dora.
4 I ka man Yinni Gusunō wolle suo,
su win yisuru beere wē sannu.
5 Na Yinni Gusunō soka, ma u man
wurari,
u man yara nen berum kpuron di.
6 Be ba nūn wuswaa kisi, ba ra n nuku
dobu mōwa.
Ba n maa ben wuswaa wukirimō
sekurun sō.
7 Yinni Gusunō u ra wōnwōndon
sokuru nō.
Meya u ra maa nūn yare nuku
sankiranu kpuron di.
8 Win gōrado u ra be ba nūn nasie
kōsu,
kpa u bu yara karin di.
9 I na, i win durom denda kpa i wa nge
mē mu kpā.
Doo nōrugiiwa wi u kuku yeru kasu
win mi.
10 Bee be i sāa wigibu, i nūn nasio.
Domi be ba nūn nasie, gāanu ku ra bu
kamie.
11 Baa gbee sunō kpemu ga ra gasō bie
gu di.
Adama be ba Yinni Gusunō kasu,
gāa geenu kun bu sararimō.
12 Bee nen bibu, i susima i nō,
kpa n bee sōsi nge mē i ko ka Yinni
Gusunō nasia.
13 Wi u kī u wāaru di bōri yendu sō,
kpa u te,

14 u kōsan gerubu de, kpa u weesu
deri.
15 U kōsa suurio, kpa u gea ko.
U alafia naa giro.
16 Gemgiba Yinni Gusunō u ra n nōni
wēē.
Meya u ra maa ben wuri swaa daki.
17 Yinni Gusunō u ra ka kōsan kowobu
sanne,
kpa u de bu ben gari duari tem menī
sō.
18 Yinni Gusunō u ra gemgibun
sokuru wure,
kpa u bu wuna ben wahala kpuron di.
19 U ra n ka be ba nuki sankire wāa,
kpa u be ba mwia kpana faaba ko.
20 Kōsa dabina nu ra gemgii deeme,
adama Yinni Gusunōwa u ra nūn wōre
ye kpuron di.
21 Wiya u win wasin gbin gbinka kōsu.
U n derimō baa win kuku teeru tu
kōsira.
22 Adama kōsa yā n tōn kōso deema, ya
ra nūn gowa.
Meya u ra maa gemgiin yibereba
seeyasie.
23 Wiya u ra win sōm kowobun hunde
wōre karin di.
Be ba maa nūn naane sāa ba n taare
wasi.

35

1 Dafidin womu.
Yinni Gusunō, be ba man wōrim wee,
a bu wōrio.
Be ba ka man sannamō, a ka bu sannō.
2 A tere piibu ka bakaru suo,
kpa a na a man somi.
3 A wunen yaasa suo a be ba man nōni
sōmō sōsi,
kpa na n yē ma wuna a sāa nen faaba
kowo.
4 A de be ba man kasu bu go bu sekuru
wa.
A de be ba kī n kam ko bu biti soora
kpa bu biru wura.
5 A de ba n sāa nge yaka si woo ga ka
doonō,
kpa Yinni Gusunōn gōrado u bu gira.
6 A de ben swaa yu wōria,
kpa yam wōkuru tu ye wukiri.
Kpa Yinni Gusunōn gōrado u bu naa
swī.
7 Wee na n gāanu kue ba ka man suura
beriamme.
8 A de bu kam ko subaru sō,

bu wəri ben suura ye sɔɔ, bu gbi.

⁹ Kpa na n nuku dobu mɔ wunen sɔ
Yinni Gusunɔ,
faaba ye a man kuan sɔ.

¹⁰ Kpa saa nɛn gɔru sɔn di, n nɛɛ,
goo sari wi u dam mɔ nge wunɛ.
Domi a nɛ wɔnwɔndo yara

saa wi u man dam keren nɔman di.

¹¹ Wee, wee kowobu ba seewa ba man
gari manimɔ yi na n yɛ.

¹² Nà n bu gea kua, kɔsa ba ra man
kɔsie,
kpa bu man deri nɛ turo.

¹³ Adama sanam mɛ nɛn yiberɛ be, ba
barɔ,
na saakin yaberu sebua nuku
sankirarun sɔ.

Ma na tii tɔya mɔ ka nɔɔ bɔkuru.

Na ra n yiirewa na n kanaru mɔ,

¹⁴ na n sɔa nge ben kpaasi, n kun mɛ
nge ben mɛro bisi.

Na nuki sankire nge wi u win mɛro
bia.

¹⁵ Adama be, ba ra mɛnnɛwa bu nuku
dobu ko,
sanam mɛ na sokura.

Ba ra mɛnnɛwa nɛn biru bu ka man
kɔsa bwisikusi,
kpa ba n man yaa kasikimɔ
baadomma.

¹⁶ Baa ka be ba n Gusunɔ yɛ ba man
yɛɛmɔwa.

Ba man kɔrusi, ba nɔɔ dɔnnɛ gɔam
gɔam.

¹⁷ Yinni, sere domma kaa n yeniba
mɛɛra.

A ku de bu man wəri,
domi ba sɔawa nge gbee sina kpɛnsu.

¹⁸ Wuna kon siara mi wunen tɔmba
mɛnnɛ,

kpa n nun bɛɛɛ wɛ tɔn dabinun su-
unu sɔɔ.

¹⁹ A ku de be ba sɔa nɛn yiberɛba ba n
man yɛɛmɔ kam sɔɔ,

kpa be ba man tusa kam sɔɔ ba n man
wɔmmɔ ka gɔnibu.

²⁰ Domi ben gari gerubu kun do.

Kɔsa ba ra n tɔmbu manimɔ,
be ba wɔa bɔri yɛndu sɔɔ tem mɛ sɔɔ.

²¹ Ba ra n man nɔɔ gɛɛwa ba n mɔ, ba
man wa.

²² Yinni Gusunɔ, wuna a ye kpuro
waamɔ.

Yen sɔ, a ku nɔɔ mari,
a ku maa ka man tonda.

²³ Gusunɔ, nɛn Yinni, a seewa a man
siria.

A ka man yinɔ.

²⁴ Gusunɔ nɛn Yinni, a sɔawa gemgii, a
man sirio,

kpa bu ku raa maa nuku dobu ko nɛn
sɔ,

²⁵ bu gere ben gɔruɔ bu nɛɛ,
wee, ye ba kɔ, ya koorɔ, ba man kamia.

²⁶ A de be, be ba nuku dobu mɔ nɛn
wahalan sɔ,

be kpuro bu sekuru wa sannu sannu.
A de be, be ba man seesimɔ,

bu sekuru wa ta n kpɔ.

²⁷ Adama a de be ba nuku dobu mɔ
nɛn taarɛ sarirun sɔ bu yɛɛri,

kpa ba n wunɛ Yinni Gusunɔ siaramɔ
baadomma,

wunɛ, wi a kɔ nɛ, wunen sɔm kowo na
n wɔa bɔri yɛndu sɔɔ.

²⁸ Yinni, na kon wunen gem gari
kpara.

Kon maa nun tɔma baadomma.

36

¹ Womu ge Dafidi Gusunɔn sɔm
kowo u wom kowobun wirugii kua. U
nɛɛ,

² tɔn kɔso wi u n ka Gusunɔ yɔn gari
man sɔkumɔ nɛn gɔruɔ,
domi u n bwisikumɔ ma n weenɛ u
Gusunɔ nasia.

³ U win tii sue too.
Yen sɔna u n win toraru wuramɔ,
kpa u tu tusi.

⁴ Win gari kpuro, weesa yi sɔa.
U ku ra wure u gɔanu ko ka laakari u
sere gea ko.

⁵ Kɔsa u ra n bwisikumɔ win kpin
yerɔ.

Yen swaa sɔɔra u ra n maa wɔa.
U ku ra ye duka suuri.

⁶ Adama Yinni Gusunɔ, wunen durom
mu wɔawa sere ka wɔlɔ.
Wunen bɔrɔkiniru ta maa sɔsire sere
ka guru winɔ.

⁷ Mɛya maa wunen gem mu kpɔ nge
guu bakanu.

Wunen siribu bu duku nge nim
wɔkun bweru.

Yinni Gusunɔ, wuna a ra tɔmbu ka yɛɛ
nɔɔri,

⁸ domi wunen kɔru ta kpɔ.

Wunen kasenun kɔkɔrɔwa tɔmba
kuku yenu kasu.

9 A ra wunen durom yibie nge be ba di
ba deba.
A ra bu nuku dobu wē nge be ba nim
gem wa ba nōra.
10 Domi wuna a sāa wāarun nuuru.
Wunen yam bururam saabuwa sa ka
wāarun asansi tubumō.
11 A be ba nun yē durom kuo.
A bēn gōru ga dēere bōrōkiniru sōsio.
12 A ku de tii suobu bu man naa turi,
kpa tōn kōsobu bu de n duka yakura.
13 Wee be ba kōsa mō, ba wōrukumō,
ma ba kpanē bu se.

37

1 Dafidin womu.
A ku tii nōwia ko tōn kōsobun sō.
A ku ka kōsan kowobu kinēnu ko.
2 Domi ba ra mundewa nge yaka
gbebusu,
kpa bu yanda nge yaka bekusu.
3 A n Yinni Gusunō naanē sāa kpa a n
gea mō.
Nge mēya kaa n ka wāa yeru mō tem
mē sō,
kpa a n bōri yendu mō.
4 A wunen nuku dobu kasuo Yinni
Gusunōn mi.
U koo maa nun wē ye wunen gōru ga
kī.
5 A Yinni Gusunō wunen wāaru nōmu
sōndio,
a n nūn naanē sāa.
Wiya u koo nun kpuro wunana.
6 U koo de wunen gem mu sōsira
nge sō wii wōllun sō.
7 Wi u kpīa u kōsa kua ye u gōru doke,
a ku tii nōwia ko win sō.
A n maari kpa a n Yinni Gusunō swaa
daki.
8 A mōru derio, a nuku gbisibu yinō,
a ku tii nōwia ko.
Ye kpurowa ya koo ra nun kōsa koosia.
9 Domi ba koo tōn kōsobu kpeerasia,
adama be ba Yinni Gusunō naanē sāa,
bera ba ko n tem mē mō.
10 N tie fiiko ye tōn kōsoba kun ko n
maa ka wāa.
Baa à n mēera mi ba raa wāa, a n maa
bu wasi.
11 Adama be ba tii yē, ba koo tem mē
tubi di,
kpa ba n yērimō gem gem alafia sō.
12 Tōn kōsoba gemgibu bwisiku
kōsunu koosimō,

ma ba bu wiru diirisimō.
13 Yinni u tōn kōso be yēmō,
u yē ma tōra bu sisie.
14 Tōn kōsoba ben takobi womamō,
ma ba ben tēnnu bērimō
bu ka sāarobu ka wōnwōndobu hunde
wuna,
kpa bu be ba gea mō go.
15 Adama ben takobi be, ba koo duwa
ben tiin toronō,
kpa ben tēnnu nu bōkīra.
16 Gāa piimii ni gemgii u mō,
nu tōn kōso dabinun dukia kere.
17 Domi ba koo tōn kōsobun dam
kpeerasia,
adama Yinni Gusunō u yō gemgibun
biruō.
18 Yinni Gusunō u yē
ye n koo taare sarirugibu deema ben
wāaru sō.
Ben yēnu ga n bansu mō.
19 Ba n sekuru wasi wahalan saa sō.
Ba ko ba n maa deburu mō gōōrun
sanam.
20 Adama tōn kōsoba koo kam ko.
Yinni Gusunōn yibereba ba ka
yakasun wēsu weenē.
Ba koo yarinawa nge dōo wiisu.
21 Tōn kōsobu bā n bōkura, ba ku ra
wesie.
Adama gemgii u ra kē ka nuku tia.
22 Be Yinni Gusunō u domaru kua,
ba ko n tem mē mō,
adama be u bōrusi, beya ba koo
kpeerasia.
23 Yinni Gusunō u ra tōn geo kpāre win
sanum sō.
Yēron swaa ra nūn wēre.
24 U n sokura u wōruma, u ra sewa,
domi Yinni Gusunō u win nōma nēni.
25 Na raa sāa bii, tē na bukura.
Na n maa waare Gusunō u gemgii deri,
n kun mē win bibu bu bāra ko bu ka
di.
26 Baadomma u wēmō ka nuku tia.
U n be ba bōkuramō yinarimō.
Win bibu ba ra maa gabu arufaani
kue.
27 A kōsa derio kpa a gea ko,
kpa wunen bibun bweseru ta n tem
mē mō ka baadommaō.
28 Yinni Gusunō u gem kī.
U n win tōmbu derimō, u ra n bu kōsu.
Adama ba koo tōn kōsobun bweseru
kpeerasia.
29 Gemgiba ko n tem mē mō,

kpa ba n wāa mi, ka baadomma.

³⁰ Gemgiin nɔɔ, gari bwisigiya ga ra yare.

Win yara, gema ya ra maa gere.

³¹ Gusunɔn wooda ya ra n wāa win gōru.

Win naasu kun maa sokuram.

³² Tɔn kōso u ra n gemgii sākiriammewa,

kpa u n swaa kasu u ka nùn go.

³³ Adama Yinni Gusunɔ kun derimɔ u nùn nɔma turi.

U n maa nùn taare wēemɔ siribun sanam.

³⁴ A n Yinni Gusunɔ yīyo kpa a n win swaa swīi.

U koo nun wolle sua kpa a n ka tem mɛ mɔ.

Kaa wa tɔn kōsoba kpeerɔ.

³⁵ Na tɔn kōsobu wa ka ben dam kpuro,

ba yeki nge dāa kɛrigiru te ta kpare.

³⁶ Adama ben baa ya doona, wee ba n maa wāa.

Na bu kasu, adama ba n waarɔ.

³⁷ A taare sarirugii mɛerio

kpa a n nùn lasabu sāa.

Domi wi u ra bəri yendu kǎn bwesera kun kpeemɔ.

³⁸ Adama mɛm nɔɔ sarirugiba koo kam kowa kpuro,

kpa tɔn kōsobun bweseru tu kpeera.

³⁹ Yinni Gusunɔwa u gemgibu faaba mɔ.

Wiya u ra bu bere nɔni swāarun sanam.

⁴⁰ U bu somimɔ, u bu wɔramɔ tɔn kōsobun nɔman di,

u bu faaba mɔ, domi win miya ba ben kuku yeru kasu.

38

¹ Dafidin womu ge u kua Gusunɔ u ka nùn yaaya.

² Yinni Gusunɔ, a ku man seeyasia wunen mɔru sɔɔ.

A ku man so sanam mɛ a mɔru bɛsire.

³ Domi wunen sɛenu nu man girari, ma wunen nɔmu ga man so ga sura.

⁴ Wunen mɔrun saabu, nɛn wasin gam sari mi n bwāa do.

Nɛn durum saabu na n maa dam gam mɔ.

⁵ Domi nɛn toranu kpɛa sere nu man gunum kera.

Nu sāa nge sɔmu bakanu ni nu man bunum kere.

⁶ Nɛn booboosu kōsa sere su numia nɛn gari bakarun sɔ.

⁷ Na dɛbara, na wasira sere na n maa dam mɔ.

Baadomma, na ra n sīimɔwa ka nuku sankiranu.

⁸ Domi barara nɛn wasi kpuro mwa.

Yin gam maa sari mi n bwāa do.

⁹ Na kɔsikirawa muku muku, na n maa dam gam mɔ.

Nɛn gōru ga burisine sere na wee-weenu mɔ.

¹⁰ Yinni, ye na kī kpuro, wuna a yɛ.

Nɛn weeweenu kun maa nun berue.

¹¹ Nɛn gōru ga n sɔ sɛɛ, nɛn dam man doonarimɔ.

Wee nɛn nɔni kun maa wāaru tere.

¹² Nɛn kpaasibu ka be ba man yɛ kpuro

ba man duki suurimɔ nɛn bararun sɔ.

Ma be ba maa wāa nɛn turuku,

ba tii mɛna nɛnɛm.

¹³ Be ba kasu bu man go,

ba man yɛri beriamme baadomma.

Be ba nɛn kōsa kasu, ba man kōsa siemɔ,

ba kasu bu man nɔni wāke.

¹⁴ Adama nɛ, na maariwa piti nge soso

wi u kun gāanu nɔɔmɔ,

u n maa gāanu gerumɔ.

¹⁵ Mɛya na sāa nge soso.

Na n bu gāanu wisa.

¹⁶ Yinni Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn yīyɔbu wāa.

Gusunɔ nɛn Yinni, a de a man wisi.

¹⁷ A ku de bu nuku dobu ko nɛn sɔ,

kpa bu man seesi sanam mɛ na sokuramɔ.

¹⁸ Wee na wɔrumaa dɔɔ, ma nɛn wahala ya man wāasi.

¹⁹ Na nɛn toranu tuuba mɔ.

Tora ni, nu man bɛrum mɔ.

²⁰ Wee nɛn yiberɛba ba bwāa do,

ba maa dam mɔ.

Be ba man tusa kam sɔɔ, ba dabi.

²¹ Kōsa ba man kɔsiemɔ, ye na bu gea kua.

Ba nɛn kōsa kasu yɛn sɔ na ra n gea mɔ.

²² Yinni Gusunɔ, a ku man deri.

Nɛn Yinni, a ku ka man tonda.

²³ A na fuuku a man yakia, wuna a sāa nɛn faaba kowo.

39

¹ Dafidin womu ge u Yedutum,
wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,
² na raa nɛɛ, kon nɛn sanu sanusu
laakari ko
kpa n ku durum ko nɛn gari gerubu
sɔɔ.
Kon nɛn nɔɔ kpɪ sanam mɛ nuku
kɔsurugii wɔa nɛn bɔkuɔ.
³ Na raa maari, na n̄ gāanu gerua,
ma na deema n kua kam,
domi nɛn n̄ni swāaru ta sosiwa.
⁴ Nɛn laakari ya seewa.
Ye na bwisikumɔ ya man n̄ni nge d̄ɔɔ,
ma na gerua na nɛɛ,
⁵ Yinni Gusunɔ, a man nɛn wāarun
saka s̄ɔsio
kpa na n yē nge mɛ na n̄ dam mɔ.
⁶ N wee a nɛn t̄ɔru yīra ka wunen
n̄man yasum,
ma nɛn wāarun sanam kun gāanu tura
wunen n̄ni sɔɔ.
Ka geema t̄onu baawure koo doona
nge woo tia,
⁷ n̄ kun mɛ nge tiro.
Ye u m̄ kpuro kama.
U arumani mennamɔ, u n̄ yē wara koo
ye di.
⁸ Tē Yinni, mba na maa mara.
Nɛn yīyɔbu wɔa wunɛ sɔɔ.
⁹ A man yakio nɛn durum kpuron di.
A ku de gari bakasu su n man yaakoru
m̄.
¹⁰ Kon mari, na n̄ gari gerumɔ,
domi wuna a dera ya kooramɛ.
¹¹ A ku maa man wahala ko.
Na wasikiramɔ wunen n̄m geran s̄ɔ.
¹² A ra t̄onu gerusi
kpa a n̄n s̄ɛyasia win toranun s̄ɔ.
Ye t̄onu u kī, yera a ra di nge k̄k̄ɔbu.
Geema, t̄onu baawure u koo doonawa
nge woo tia.
¹³ Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru n̄ɔwɔ,
kpa a nɛn sokuru swaa daki.
A ku nɛn wuri atafiiru ko,
domi na s̄aawa s̄ɔ wunen mi nge nɛn
sikadoba kpuro.
¹⁴ A man derio s̄ɛɛ,
kpa n wom wa n sere sariru ko.

40

(I maa m̄ɛrio naasu 14-18, 70:2-6)

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,

² na nɛn yīyɔbu doke Yinni Gusunɔn
mi.
Ma u man s̄irema u nɛn n̄ɔ swaa daki.
³ U man gawa u yara saa kam kobun
w̄run di,
mi p̄t̄k̄ɔ wɔa.
U nɛn naasu s̄andi kpee saara w̄llɔ,
kpa n ka ȳra dim dim.
⁴ Gusunɔ u dera na womu kp̄ɔ m̄
ge na ka n̄n siaramɔ.
T̄on dabiru ta nua ma ta b̄erum kua,
ma ta ten naanɛ doke Yinni Gusunɔ
sɔɔ.
⁵ Doo n̄ɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ
naanɛ s̄a,
wi u ku ra gere u tii suobu ka wee
kowobu sw̄i.
⁶ Gusunɔ nɛn Yinni, wunen s̄om geenu
ka wunen himba ye a sun kua ya dabi.
Gusunɔ, a kp̄a, a n̄ saara m̄.
Na kī n ye kpuro kp̄ara n t̄ambu
n̄ɔsia.
Adama yen geera kp̄a sere na n̄ kp̄ɛ n
ye saari.
⁷ A n̄ yākuru kī, n̄ kun mɛ k̄ɛru.
A n̄ yāku d̄ɔɔ m̄waararugiru bikie,
n̄ kun mɛ torarugiru.
Adama a nɛn swasu k̄aria.
⁸ Ma na nɛɛ, n̄ wee,
nge mɛ ba nɛn gari yorua woodan
tireru sɔɔ.
⁹ Gusunɔ nɛn Yinni, na kī n wunen
kīru ko.
Wunen wooda ya wɔa nɛn ḡɔruɔ.
¹⁰ T̄on w̄run suunu sɔɔ,
na ra wunen faaban labaari gea kp̄are.
Yinni Gusunɔ, a yē ma na ku ra nɛn n̄ɔ
mari.
¹¹ Na n̄ wunen faaban gari berua nɛn
ḡɔruɔ.
Na wunen naanɛ ka wunen somiru
t̄ambu n̄ɔsia.
Na t̄on w̄ru guna wunen t̄on geeru
ka wunen b̄r̄akiniru s̄ɔsi.
¹² Yinni Gusunɔ, a ku de n wunen
w̄n̄w̄ndu bia.
A de wunen t̄on geeru ka wunen
b̄r̄akiniru
tu man k̄ɔsu saa kpuro sɔɔ.
¹³ Domi k̄ɔsa ye ya man sikerene ya n̄
garir̄ɔ.
Nɛn kom k̄ɔsum kpuro man girari,
mu n̄ waabu w̄a.
Mu nɛn wirun seri dabiru kere.

Na mwia kpana.

¹⁴ Yinni Gusunə, a man wəro,
a na fuuku a man faaba ko.

¹⁵ A de be ba kasu bu man hunde
wuna

bu seku bakaru wa.

A de be ba nuku dobu mə nən wahalan
sə

bu biru wura kpa bu sekuru di.

¹⁶ A de be ba man yaakoru mə

ba n wāa desirun biti sɔɔ.

¹⁷ Adama a de be ba nun kasu

ba n nuku dobu mə.

Kpa be ba wunen faaba wura

ba n yērimə wunen sɔ.

Kpa ba n gerumə ma Yinni Gusunəwa
kpāaru bo.

¹⁸ Adama nē sāarowa, na n gāanu mə.

Ka mē, Yinni u man yaaye.

Nən Yinni, wunə wi a ra man somi kpa
a man wəra,

a ku tɛ.

41

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,

² doo nərugiiwa wi u ra sāaron
bwisikunu ko.

U n wāa wahala sɔɔ, Yinni Gusunə u
koo nən yara.

³ Yinni Gusunə u koo nən kəsɔ,
kpa u n win wāaru neni.

Məya u ko n nuku dobu mə win wāaru
sɔɔ.

U n maa derimə u wəri win yiberēban
nəmaɔ.

⁴ Yinni Gusunəwa u koo nən kəsɔ
kpa u nən nəri sanam mē u barə u kpī.

⁵ Wee, na gerumə na mə,

Yinni Gusunə, a nən wənwendu
waawo,

a nən hunde bekio.

Domi na nun torari.

⁶ Nuku kəsurun sɔ, nən yiberēba ba
mə,

saa yerà kon gbi.

Kpa bu wa bu nən yīsiru duari.

⁷ Goo ù n na nən mi, weesa yēro u ra
man kue,

kpa u nən gari gura u ka da u nən kəsɔ
gere tɔɔwɔ.

⁸ Nən yiberēba kpuro ba gunnu gunnu
gari mə.

Ba man kəsɔ bwisikusimə.

⁹ Domi ba mə, wahala ye, ya man neni
gem ka tia.

Nɛ wee na kpī, n n koorə n maa se.

¹⁰ Nən barə kīnasi, ka wī sa wāa sannu
bari yendu sɔɔ,

na maa nən naanə sɔa, ma sa dimə
sannu,

wiya u kua nən yiberə.

¹¹ Yen sɔ, Yinni Gusunə, a nən
wənwendu waawo,

a man wəro, kpa n bu kua ye n weenə
n bu kua.

¹² Nən yiberə ù kun man kamie,

saa ye sɔara kon gia ma a man kī.

¹³ A man kəsɔ nən mēm nəɔbun sɔ.

Ma a dera na wāa wunen mi sere ka
baadommaɔ.

¹⁴ Na Gusunə Isireliban Yinni siara.

U ko n wāawa sere ka baadommaɔ.
Ami.

WOMUSUN BɔNU YIRUSE

42

¹ Koren bibun womu ge ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Nge mē nim nɔru ga ra de nɛmu ga n
daarun nim kasu,

nge mēya nən gōru ga nun kasu Yinni
Gusunə.

³ Nən gōru ga wunen beke barə, Yinni
Gusunə, wunə wi a wāa.

Saa yerà na kon tii sɔsɔsi wunen
wuswaɔ Yinni.

⁴ Nən nani yīresu su kua nən nim
nɔruram wākuru ka sɔ sɔɔ,

sanam mē ba man bikiamə ba mə,

mana Gusunə nən Yinni u wāa.

⁵ Nən tororu ta ra karewa nà n yaaya
sanam mē tən dabiru ta ra n man sik-

erenə,

na n tu gbiiye su ka da Gusunən sɔa
yerə,

sa n nuku dobu mə, sa n Gusunə
siamə sannu.

⁶ Mban sɔna ko na n nuki sankire, kpa
na n weeweenu mə.

Na ko n nən yīyɔbu doke Gusunə nən
Yinnin mi,

kpa n maa nən siara.

Domi u sɔawa nən Yinni ka nən Faaba
kowo.

⁷ Nən Yinni, na nuki sankire.

Yen sɔna na nun yaayamə saa
Yuudenin daarun di,

ka guu te ba mə Hɛɛmɔn di

ka guu te ba mə Miseaan di.

⁸ Wuna a ra de daarun nim mu kukiri,

kpa nim kureru tu se tu garu sua,
kpa ni kpuro nu man wukiri.

⁹ A man wunen kīru sōsio sō sō,
wōkuru kpa na n womusu mō, na n
nun tōmamō,
na n nun kanamō wunε wi a man
wāaru wē.

¹⁰ Gusunō, nen Yinni, a sāawa nen
kpee saara.

Mban sōna a man duari.
Mban sōna kaa de nen yiberēba ba n
man dam dōremō
kpa na n nuki sankire.

¹¹ Nen kukunu beşikiramō sanam mε
ba man nōni sōmō,
ba man wōmmō, ba gerumō ba mō,
mana Gusunō nen Yinni wi.

¹² Mban sōna na kon nuki sankire.
Mban sōna ko na n weeweenu mō nen
gōruō.

Nε, kon nen naanε dokewa wunε sō,
kpa n nun siara kpaam.
Domi a sāawa nen Yinni ka nen Faaba
kowo.

43

¹ A man gem wēyō Gusunō nen Yinni.
A ka man yinō be ba n nun nasien
wuswaaō.

A man yakio wee kowobu ka tōn
kōsobun min di.

² Gusunō, wunε wi a man kōsu, mban
sōna a man yinamō.

Mban sōna kaa de nen yiberēba ba n
man dam dōremō
kpa na n nuki sankire.

³ A de wunen yam bururam ka wunen
bōrōkinira n man kpare.

A ka man doo sere wunen guu dēera
ten mi, mi a wāa,

⁴ kpa n da wunen yāku yerō.
Gusunō, wunε wi sō na nuku dobu
mō,

kon nun siara ka womusu, ka mōrōku.
Gusunō, wuna a sāa nen Yinni.

⁵ Mban sōna na kon nuki sankire,
kpa na n weeweenu mō nen gōruō.
Na kon nen naanε dokewa wunε sō,
kpa n wure n nun siara.

A sāawa nen Yinni ka nen Faaba kowo.

44

¹ Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Gusunō, sa nua ka besen tiin swaa

wunen sōma ye a kua besen baababan
waati.

Bera ba sun ye sōwa.

³ Ka wunen tiin nōma a bwese tukunu
gira.

A bwese ni so nu yarina,
ma a besen baababa swīi nin wāa yenō.

⁴ Besen baaba be, ba bwese nin tem
mwa.

N n mō yèn sō ba takobi mō,
n n maa mō yèn sō ba dam mō,
adama yèn sō a bu kīwa ma a wāa ka be,
ma a bu yara ka wunen nōmu.

⁵ Gusunō, wuna a sāa nen sina boko.
A wunen tōmbu nasara wēyō.

⁶ Ka wunen dama sa ko besen yiberēba
suriri.

Ka wunen yīsira sa ko bu suni.

⁷ Domi na yē ma n n nen tendu,
n kun mε nen takobi ya koo man faaba
ko.

⁸ Wuna kaa sun wōra besen yiberēban
nōman di.

Kpa a be ba sun tusa burisina.

⁹ Sa ko n woo kanamō tōru baatere
wunen sō,

sa n nun siaramō sere ka baadommaaō.

¹⁰ Ka mε, wee a sun yina, a sun sekuru
doke,

a ku ra n maa ka besen tabu kowobu
wāa bā n tabu yariō.

¹¹ A dera sa biruku yira wurō besen
yiberēban wuswaaō,
be, be ba sun tusa ba besen yānu
guramō.

¹² A sun bēri ben nōmaa nge mε ba ra
arari yāaru nōmu bērie.

Ma a dera sa yarina, sa yabi bwese
tukunu sō.

¹³ A besε, wunen tōmbu dōramō gobi
sari,

a n maa sun garisi gāa geenu.

¹⁴ Wee a sun sekuru doke besen
berusebun wuswaaō,

¹⁵ be, be ba sun sikerenε, ba sun
yēmō, ba sun yaakoru mō.

A dera bwese tukunu nu sun womu
dokemō,
ma nu sun wii gimanu koosimō ka
yaakoru.

¹⁶ Wee sere ka tē, seku te, ta ra n man
mōwa,

kpa na n nen wuswaa wukiri

¹⁷ yèn sō nen yiberε u man wōri, u
wōmmō

u man nɔɔ kuurimɔ.

¹⁸ Yeniba kpurowa ya ra sun deemɛ.

Ka mɛ, sa n̄ nun duari,
sa n̄ maa wunen arukawani kusie.

¹⁹ Bɛsɛn gɔru ga n̄ s̄ire wunen min di,
sa n̄ maa gere wunen swaan di.

²⁰ Adama ka mɛ, a sun kɔsuka gɓaburɔ
demakunun w̄aa yerɔ.

Ma a sun yam wɔkuru wukiri.

²¹ Gusunɔ, s̄a n̄ daa wunen ȳisiru duari,
ma sa da sa b̄unu ganu s̄aamɔ,

²² a n̄ kaa tubu, wunɛ wi a t̄anun ḡorun
gari ȳɛ?

²³ Adama wunen s̄ɔna ba sun goomɔ
bururu ka yoka,
ba sun m̄ɛra nge ȳaa ni ba ka d̄ɔ bu
go.

²⁴ A dom yando Yinni! Mban s̄ɔna a
do.

A dom yando. A ku sun yina sere ka
baadommaɔ.

²⁵ Mban s̄ɔna a wunen wuswaa
berumɔ.

Mban s̄ɔna a n̄ b̄ɛsɛn w̄anw̄andu m̄ɔ.
A n̄ wa nge m̄ɛ ba sun taare?

²⁶ Domi sa nuki sankire. Sa kp̄i tua s̄ɔɔ.

²⁷ A seewo a sun somi.
A sun w̄oro wunen durom bakam s̄ɔ.

45

¹ K̄irun womu ge Koren bibu ba
wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

² N̄en ḡɔru ga bwisiku duronu yiba
sere nu yarimɔ.

Na womu geni m̄ɔ sun̄n s̄ɔ.

N̄en yara ya s̄aa nge yoro geon yorutia.

³ Wuna a buram bo t̄an bibun suunu
s̄ɔɔ.

Wunen gari yi durom yiba.

Yen s̄ɔna a Gusun̄n domaru m̄ɔ sere
ka baadommaɔ.

⁴ Tabu kowo damgii, a wunen takobi
b̄ekio,

wuna a yiiko ka b̄ɛrɛ baka m̄ɔ.

⁵ Ka wunen sinandun dam,
a wunen tabu k̄ɛk̄ɛ ȳɔw̄o a da a nasara
sua,

kpa a gem sanna ka daa duudwia ka
gean kobu,

kpa a s̄am maamaakiginu ko ka wunen
n̄am geun dam.

⁶ Wunen s̄ɛnu nu n̄ɔ do,
nu koo wunen yib̄ɛrɛba s̄aku,
kpa t̄ambu bu w̄orku wunen
wuswaaɔ.

⁷ Gusunɔ, ba wunen bandu sw̄i sere
ka baadommaɔ.

Gema a ka wunen bandu n̄eni.

⁸ A gea k̄i, ma a k̄ɔsa tusa.

Yen s̄ɔna Gusunɔ wi u s̄aa wunen
Yinni, u nun ḡɔsa.

U maa nun nuku dobu w̄ɛ ye u ka nun
aye b̄ɛrɛguru w̄ɛ

te ta wunen kpaasibuguru kp̄aaru
kere.

⁹ Wunen ȳanu nu turare numɔ
ye ba ra soku miru ka aloesi ka kasi.

Ba m̄or̄okunu soomɔ a ka nuku dobu
wa

wunen sina gɓaburɔ te ba suunu
donnu mani mani.

¹⁰ Sina bii w̄andiaba ba s̄aa wunen
kurɔ kpaa s̄akobu.

Kurɔ kpao u ȳɔ wunen n̄am geuɔ u
wura sebua ye ya na Ofirin di.

¹¹ A swaa dakio, bii kurɔbu a n̄en gari
n̄ɔ,

kpa a yi bwisiku.

A wunen t̄ambu duario ka wunen
baan yenugibu.

¹² Wunen buram mu ka sina boko
naawa gem gem.

A n̄un b̄ɛrɛ w̄ɛȳɔ ȳɛn s̄ɔ u s̄aa wunen
yinni.

¹³ Tirin t̄ambu be ba bwesenu kpuro
arumani kere,

ba koo ka nun dukia bwese bweseka
naawa

bu ka wunen k̄i geeru kasu.

¹⁴ Sina bii w̄andia kurɔ kpao wi, u w̄aa
sina kpaarɔ,

u ȳanu sebua ni ba buraru koosi ka
wuraba.

¹⁵ Ba ka n̄un da sun̄n mi ka win ȳaa
bura n̄anigii ni,

ma win kurɔ kpaa s̄akoba n̄un sw̄i.

¹⁶ Ba bu duusia sina kpaarɔ ka nuku
dobu ka ȳɛribu.

¹⁷ Sina boko, wunen biba koo wunen
baababan tubi di,

kpa bu bandu di tem kpuro s̄ɔɔ.

¹⁸ N̄en womu geni, ga koo de
bu wunen ȳisiru yaaya t̄oru
baatere,

kpa bwesenu kpuro nu nun siara sere
ka baadommaɔ.

46

¹ Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka gõru yāka. Ba nɛɛ,

² Gusunɔwa u sãa besen kuku yee naanɛgiru ka besen tãsi yeru.

Baa nuku sankiranu sɔɔ, u ra n sɔɔru sãawa u ka tɔnu somi.

³ Yen sɔna sa n berum mɛ sanam mɛ tem mu yĩirimɔ,

n kun mɛ sanam mɛ guunu diirimɔ nim wɔkun sɔɔwɔ.

⁴ Sa n nande sanam mɛ nim wɔkun nim kurenu nu wɔki nu yaka mɛ

sanam mɛ nu guunu yĩirimɔ.

⁵ Daaruu gara wãa tɛn nim mu ka nuku dobu naamɔ Wɔrukoon wãa yerɔ,

dii dɛɛra ten mi, mi wi, Gusunɔ u wãa.

⁶ Gusunɔ u wãa te sɔɔ, yen sɔna ta n wɔrumɛ.

Gusunɔ u ra tu gabewa saa buru buru yellun di.

⁷ Bwesenu nu burisinɛ, ma bannu wɔrukumɔ.

Gusunɔ u gbãra, ma tem mu yanda.

⁸ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.

Yakɔbun Yinni, u sãawa besen kuku yee naanɛgiru.

⁹ I na i wa ye Yinni Gusunɔ u kua.

U sɔm maamaakiginu kua handunia sɔɔ.

¹⁰ U tabu kpeesia yen goonu nne ye sɔɔ.

U tennu ka yaasi bɔɔka, ma u tabu kɛkɛ yi dumi gawe dɔɔ mɛni.

¹¹ U nɛɛ, i yɔro, kpa i gia ma wiya Gusunɔ.

U bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ, ka tem kpuro sɔɔ.

¹² Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka sun wãa.

Wi, Yakɔbun Yinni u sãawa besen kuku yee naanɛgiru.

47

¹ Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Bɛɛ handunian bwesenu, i taki koowo,

kpa i kuuki ko ka nuku dobu Yinni Gusunɔn mi.

³ Domi u sãawa Yinni Wɔrukoo wi u nanum mɔ.

U sãawa sina boko tem kpuro sɔɔ,

⁴ wi u ra de su bwesenu ganu tɛɛsi, kpa sa n nu taare.

⁵ Wiya u sun besen tem gɔsia, ma sa yen woo kanamɔ,

besɛ Yakɔbun bweseru te wi, Yinni u kɔ.

⁶ Gusunɔ u yɔɔmɔ Siɔniɔ, ma ba nasaran taki mɛ.

U gbia u dɔɔ, ma ba kɔba soomɔ.

⁷ I Gusunɔ womu kuo, i Gusunɔ womu kuo.

I Yinni, sina boko siaro ka womu.

⁸ Domi wiya u sãa handunia kpuron sunɔ.

I nɔn womu kuo.

⁹ Wiya u bandu dii bwesenu kpuro sɔɔ,

ma u sɔ win sina gɔni dɛɛra sɔɔ.

¹⁰ Bwese tukunun sina biba mɛnnamɔ ka Gusunɔ Aburahamun Yin-nin tɔmbu.

Domi wiya u ka be ba tem kɔsu wãa.

Wiya u kpuro kere.

48

¹ Womu ge Koren bibu ba kua. Ge wee.

² Yinni Gusunɔ, a kpã, yen sɔna n weenɛ bu nun tɔma baama, wunen wuuɔ ka wunen guu dɛɛra ten wɔllɔ te ba mɛ Siɔni.

³ Ta yɔ buram buram tɔna.

Wi u tu mɛɛra kpa u n nuku dobu mɛ ten buram sɔ.

Guu ten sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, sina bokon sina kpaara mi.

⁴ Yinni Gusunɔ, wunen sina kpaaru sɔɔ,

a ra sun sɔɔsiwa ma a sãa besen kuku yeru ka gem.

⁵ Domi wee, sinambu ba mɛnna,

ba nɔɔ tia kua bu ka Siɔni wɔri.

⁶⁻⁷ Adama ye ba nun wa,

miya berum bu mwa, ba wurura nge tɔn kurɔ

wi marubun wahala ya nɛnua sanam mɛ u yiire.

Yera ba nanda ba duki sua.

⁸ Ba fukura ba wɔruka nge goo nimkuu ge sɔɔ yari yerun woo ga fuka.

9 Ye sa nɔɔmɔ ba gerumɔ, sa ye wa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin wuuɔ.
 Sa ye wa Gusunɔ besen Yinnin wuuɔ.
 Wiya u koo de wuu ge, ga n wɔa sere ka baadommaɔ.
 10 Gusunɔ, sa wunen durom bwisikunu mɔ wunen sɔa yee ten mi.
 11 Nge mɛ a yisiru yara, nge meya ba koo nun tɔma handunian goonu nne sɔɔ.
 Domi a ra tɔmbu kpare gem sɔɔ.
 12 Be ba wɔa Siɔnin guurɔ, ba nuku dobu mɔ.
 Yudan tɔmbu ba yeerimɔ wunen siri bi a kuan sɔ.
 13 I siiyɔ i ka Siɔni sikerena. I yen kɔsu yenu gario.
 14 I yen gbɔra te mɛerio, kpa i yen sina kpaanu mɛeri i ra ka been bibu yen faagi kua,
 15 i neɛ, Yinni Gusunɔwa u sɔa besen Yinni sere ka baadommaɔ.
 Wiya u koo maa sun kpaa sere ka besen goon tɔrɔ.

49

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
 2 Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i nɔ.
 Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem kpɔiyɔ i nɔ.
 3 Damgibu ka bwɛɛbwɛɛbu, i swaa dakio i nɔ.
 Sɔarobu ka gobigibu, i swaa tem kpɔiyɔ i nɔ.
 4 Na kon gari bwisigii gere. Nen bwisikunu nu maa asansi mɔ.
 5 Na bwisigibun mɔnnu swaa daki, na kon maa bɛɛ nu tubusia ka mɔrɔku.
 6 Mban sɔna kon berum ko wahalan saa sɔɔ.
 Mban sɔna kon berum ko sanam mɛ nen yiberɛba ba man sikerene nuku kɔsurun sɔ.
 7 Ba ben dukia naane sɔa. Ma ba tii sue dukia yen kpɔarun sɔ.
 8 Adama ben goo kun kpɛ u win win-sim hunde yakia, kpa u Gusunɔ yen kɔsiaru wɛ.
 9 Domi hunden yakiabu gɔa bakana, bu n nɔru mɔ.

Yen sɔna n n koorɔ bu kpɔi bu ye ko,
 10 n n maa koorɔ ba n wɔa sere ka baadommaɔ.
 Ba n kpɛ bu gɔɔ yina.
 11 Domi sa waamɔ ma bwisigibu ka gari bakasu kpurowa ba gbimɔ. Ma ba ben dukia derimɔ gabu bu gura.
 12 Mɛya be ba yisiru yara ba ra n bwisika
 ma ben yɛnusu ko n wɔawa sere ka baadommaɔ.
 Ben wɔa yenu kun maa kam mɔ.
 13 Adama tɔnu wi u bɛɛɛ mɔ u ku ra tɛ. U sɔawa nge yɛɛ yi ba ra sakiri.
 14 Nge meya ben are sɔa, be ka be ba bu swɔi ba ben gari swaa daki.
 15 Ba ra bu surewa gario nge yɔa gɔɔ ge ba sure wɔru sɔɔ,
 kpa gɔɔ u bu di.
 N sosi, tɔn dɛeroba koo bu taaku, kpa ben bɛɛɛ yu kpe,
 kpa gɔribun wɔa yeru tu ko ben yenu.
 16 Adama Gusunɔ u koo nen hunde wɔra saa gɔribun wɔa yerun di.
 Domi u koo man kɔsu.
 17 Yen sɔ, a ku nanda tɔnu u n dukia guramɔ,
 ma win yɛnun arumani ya sosimɔ.
 18 A n yɛ ma u n ka yen gaa dɔɔ gario, ba n maa ka nɔn yen gaa sikumɔ.
 19 U ko n nuku dobu mɔ win wɔaru sɔɔ,
 kpa ba n nɔn siaramɔ nuku doo bi u mɔn sɔ.
 20 Adama yen kɔkɔrɔ, u koo win baababa deemawa gario.
 Be, ba n maa handunian yam bururam wasi.
 21 Tɔnu wi ba bɛɛɛ wɛɛmɔ, ma u n bwisi mɔ,
 u sɔawa nge yɛɛ yi ba mweerima bu sakiri.

50

1 Asafun womu. Ge wee.
 Yinni Gusunɔ u gari mɔ, u handuniagibu soku
 be ba wɔa sɔɔ yari yerɔ n ka da sɔɔ duu yerɔ.
 2 Gusunɔ u kurama saa Siɔni wuu burɔ gen min di ka yam bururam.
 3 Besen Yinni u wee wi, wi u ku ra mari.
 Win wuswaaɔ dɔɔ boko sɔrua,

ma guru woo bɔkɔ ga ka nùn sikerene.
 4 U nɔɔgiru sue wɔllɔ ka temɔ u ka win
 tɔmbu siri.

5 U mɔ, i man nɛn tɔmbu mɛnnama be
 ba man naane sɔa,
 be, be ba ka man arukawani bɔkua
 ma ba ye sire ka yɔkuru.

6 Wɔllu kpuro ta koo win gem gari
 kpɔra.

Domi wiya u sɔa siri kowo.

7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 i swaa dakio bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba.
 Na kon bɛɛ sɔ ma nɛna na sɔa bɛɛn
 Yinni.

8 N n bɛɛn yɔkunun sɔ na bɛɛ
 gerusimɔ.

Domi na ra bɛɛn yɔku dɔɔ mwaararuginu
 mwe baadomma.

9 Na n maa naa kinɛnu mwaamɔ bɛɛn
 yenuɔ,

n kun mɛ boo kinɛnu bɛɛn boo gɔsɔ.

10 Domi nɛna na gbeeku yɛɛ kpuro mɔ
 ka yi yi wɔa guunɔ dabi dabinu.

11 Na gunɔ si su wɔa guunɔ kpuro yɛ
 ka maa yɛɛ yi yi wɔa yakasɔ.

Yi maa sɔawa negii.

12 N n gɔɔrun na ta man mɔ, n n wunɛ
 kon sɔ.

Domi nɛna na handunia mɔ ka ye ya
 wɔa ye sɔɔ kpuro.

13 I tamaa kon naa kinɛnun yaa
 temwa?

I tamaa boo kinɛnun yema kon nɔ?

14 Ye n buram bo, yera i nɛ Gusunɔ
 bɛɛn Yinni siara.

Kpa i bɛɛn nɔɔ mweɛnu yibia ni i man
 kua.

15 A man sokuo sanam mɛ a nuki
 sankire.

Saa ye sɔɔ, kon nun wurari, kpa a man
 bɛɛɛ wɛ.

16 Adama Gusunɔ u kɔsan kowo sɔɔmɔ
 u mɔ,

mban sɔna a nɛn woodaba siamɔ ma a
 nɛn arukawanin gari gerumɔ,

17 wunɛ wi a ku ra sɔɔsiru kɔ,
 ma a nɛn gere atafiiru sɔa.

18 A n gbɛnɔ wa, a ra ka nùn nɔɔ tia ko,
 a ra n wɔa ka sakara kowobu.

19 Wunɛn nɔɔ ga ra n kɔsa yibawa,
 wunɛn yara ya weesu sekumɔ.

20 Mi a sina kpuro, wunɛn winsimwa
 a ra n wɔimɔ,
 kpa a n wunɛn mero bisin kɔsa
 gerumɔ.

21 Yeniba kpurowa a kua, ma na maari.
 Domi a tamaa na sɔawa nge wunɛ.

Adama kon nun taare wɛ
 kpa n kpuro terasia wunɛn wuswaaɔ.

22 I laakari koowo, kpa i swaa daki i nɔ
 bɛɛ be i nɛ Gusunɔ duari.

Ma n kun mɛ, kon bɛɛ sɛre n yaaku.
 Goo kun maa kpɛ u bɛɛ wɔra.

23 Wɔn yɔkuru ta sɔa siarabu,
 yɛrowa u man bɛɛɛ wɛɛmɔ.
 Wi u maa win tii nɛni dee dee
 yɛrowa u koo nɛn faaba wa.

51

1-2 Ye Dafidi u ka Bati Seba kpuna
 u kpa, Gusunɔn sɔmɔ Natani u da
 win mi. Yen biruwa Dafidi u wom
 kowobun wirugii womu geni kua. Ge
 wee.

3 Gusunɔ, a man durom kuo wunɛn kɔi
 geerun sɔ.

A nɛn toraru wunɔ wunɛn wɔnwɔndun
 sɔ.

4 A man woburuo sɔa sɔa kpa a nɛn
 kom kɔsum wɔka.

A nɛn durum wunɔ kpa n sara.

5 Domi na nɛn toraru wura,
 nɛn durum ya maa man bitani mɔ
 baadomma.

6 Wunɛ turowa na torari,
 na maa kua ye ya n nun dore.

Yen sɔ, a gem mɔ ye a ka man taare wɛ.
 Wunɛn siribu bu dɛnde.

7 N wee, kom kɔsum sɔɔra ba man
 mara.

Nɛn mero wi u maa nɛn gura sua, win
 tii u sɔawa durumgii.

8 Adama gema a bikiamɔ gɔruɔ.

N n mɛn na, a de wunɛn bwisi yi n
 man wɔasi.

9 A man dɛɛrasiabun wororu * koosio
 kpa n dɛɛra.

A man woburuo kpa n burura n wɛsu
 kera.

10 A man nuku dobu wɛɛyɔ kpa na n
 dɛsinu karamɔ.

Baa mɛ a nɛn gɔma dwiiyasia, kon
 kpam yɛɛri.

11 A ku nɛn durum mɛɛri,

* 51:9 wororu - Yuuba bɔ n dɛɛrasiabun wororu mɔ, ba ra dɔa kiku ge ba mɔ isɔpu wasiwa dɛɛrasiabun
 nim sɔɔ kpa bu ka gu durumgii yɛka.

a nen kom kōsum kpuro woko.

¹² Gusunɔ, a man gōru wēeyɔ ge ga deere,
kpa a man hunde kpaa wē ye ya koo
yōra sim sim.

¹³ A ku man gira wunen bōkun di,
a ku maa man wunen Hunde Deero
mwaari.

¹⁴ A kpa man wunen faaban nuku
dobu wēeyɔ,
kpa kīi geeru tu nen hunde dam kē.

¹⁵ Sanam meya kon durumgibu
wunen swaa sōsi,
be, be ba nun torari,
kpa bu wurama wunen mi.

¹⁶ Gusunɔ, wunε wi a man faaba kua,
a ku maa man goon yem bikia.
Ko na n wunen gem me a man wē
takaru mō.

¹⁷ Yinni Gusunɔ, a nen nɔɔ wukio
kpa gu nun siara bu nɔ yam kpuro.

¹⁸ À n daa yāku dō mwaararugiru kī,
na n daa nun tu kue.
Adama a n yākunu kī.

¹⁹ Yāku te ta nun wēre,
teya gōru ge ga tii kawa.
Gusunɔ, a n tōmbu yinamɔ
be ba tuuba kua ka tii kawabu.

²⁰ A de a ka Siɔni nɔnu geu mēeri kpa a
ye gea kua,
kpa a Yerusalemun gbāraru seeya.

²¹ Sanam meya kaa yākunu mwa ni a
bikia.
Niya yāku dō mwaararuginu.
Kpa bu naa kinenu go wunen yāku
yerɔ.

52

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. ² U gu kuawa sanam mε
Dɔegu Edomu u na Sɔɔlun mi u ka
nùn sō ma Dafidi u da Akimɛlekin mi.
Womu ge wee.

³ Tabu durɔ, mban sōna a tii siaramɔ
kōsa ye a mōn sō.

A n yē ma Gusunɔn durom mu ko n
wāa sere ka baadommaɔ.

⁴ Kōsa tɔnawa wunen yara ya ra n
gerumɔ.

Ya sāawa nge wobu te ta nɔɔ do,
murafiti wunε,

⁵ a ra kōsa kā n kere gea,
kpa a n weesu kī n kere gem.

⁶ Gari kōsiya yi ra n yiba wunen nɔɔwɔ

kpa a n wāa keetan swεε sɔɔ.

⁷ Yen sō, a n yē ma Gusunɔ u koo nun
sura sere ka baadommaɔ.

U koo nun gawa u yara saa wunen kuu
bekurugirun di,

kpa u nun wuna wasobun suunu sɔɔn
di.

⁸ Be ba Gusunɔ naane sāa, ba koo nun
wa,

kpa biti bu mwa bu nun yē bu nεε,

⁹ durɔ winiwa u yina Gusunɔ u nùn
kōsu,

ma u win naane doke win dukia sɔɔ,
u tii kōsu win bwisi sɔɔ.

¹⁰ Nε, na wāawa Yinni Gusunɔn sāa
yerɔ

nge olifin dāa beku te ta kpare, ta wēsu
sāa.

Na win durom naane sāa sere ka
baadommaɔ.

¹¹ Na kon nùn siarawa sere ka
baadommaɔ, domi u kua.

Wi sɔɔra kon nen yīyɔbu doke be ba
nùn naane sāan suunu sɔɔ
yèn sō u sāa tɔn geo.

53

(I maa mēerio 14)

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua ka gaasiraru. Ge wee.

² Wee nge mε gari bakasu su sāa.

Su ra nεε, Gusunɔ sari.

Su sankire. Su kom kōsum mō.

Sin gagu sari ge ga gea mō.

³ Yinni Gusunɔ u tōmbu mēerima saa
wollun di,

u ka wa goo ù n wāa u bwisi mɔ,

u ka wa goo ù n wāa u nùn sāmɔ.

⁴ Adama u wa be kpurowa ba kōɔre.

Be kpurowa ba sankire.

Be kpurowa ba kōsa mō.

Baa ben turo kun gea mō.

⁵ Ye u wa mε, yera u tii bikia u nεε,

kōsan kowo be, ba n yēru mɔ?

Wee ba nen tōmbu gbɛnimɔ.

Ben goo kun man sāmɔ.

⁶ Yen sō, ba koo nanda bu diiri

sanam mε gāa berumginu sari.

Be ba ka nun tabu mō,

Gusunɔ u koo ben kukunu yarinasia.

Ba koo sekuru wa yèn sō u bu yina.

⁷ Yinni Gusunɔ, na nun kanamɔ

a de faaba kowo goo u yari Siɔnin di

u Isireliba, Yakɔbun bweseru yara
desirun di,

kpa ba n wāa bəri yendu sɔɔ.
 À n kua mɛ, anna a nuku dobu wa bi
 ba koo ko mi.

54

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun
 wirugii kua ka mərəku ² sanam mɛ
 Sifugibu ba na Sɔɔlun mi bu ka nùn sɔ
 ma Dafidi u kukua ben temɔ. Ge wee.
³ Gusunɔ, a man faaba koowo wunen
 yĩsirun sɔ.
 A de a man siria ka wunen dam
 bakam.
⁴ Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩyɔ kpa
 a nɛn kanaru nɔ.
⁵ Domi tɔn tukobu ba man seesi.
 Tɔn kɔsobu ba kasu bu man go.
 Ben bwisikunu sɔɔ, ba nɛɛ, wunɛ
 Gusunɔ a sari.
⁶ Adama nɛn mi, wuna a sãa nɛn faaba
 kowo.
 Be ba ka man yɔ, bera a maa ka yɔ.
⁷ A nɛn yiberɛba kɔsa kɔsio.
 A man bərəkiniru sɔɔsio, a bu go.
⁸ Kon nun yākunuu kua ka nuku tia.
 Kon womu ko ka wunen yĩsiru n nun
 tɔma,
 domi a sãa tɔn geo.
⁹ Wuna a ra man nuku sankiraru
 wunari,
 kpa na n nuku dobu mɔ nà n nɛn
 yiberɛba wa.

55

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun
 wirugii kua ka mərəku. Ge wee.
² Yinni Gusunɔ, a swaa tem kpĩyɔ a
 nɛn kanaru nɔ.
 A ku man biru kisi nà n nun kanamɔ.
³ A nɛn laakari koowo kpa a man wisi.
 Wee na sirene ka nuku sankiraru,
⁴ na burisine yiberɛban garin sɔ
 ka tɔn kɔsobun dam dɔrebun sɔ.
 Tamba man kɔsa kuammɛ,
 ba man taarɛ wɛ ka mɔru baka.
⁵ Na nuki sankire too nɛn gɔruɔ.
 Ma gɔɔn berum man nɛnua.
⁶ Na nanda sere na diirimɔ.
⁷ Na nɛɛ, nà n daa kasa mɔ nge
 kparuko,
 kon yɔwa n da n sina na n wɛre.
⁸ Kon duka yakura n da mi n toma,
 kpa na n wāa ghaburɔ.
⁹ Kon duka yakura fuuku n kuku yeru
 kasu,

kpa guru woo damguu gu ku raa man
 sɔ.

¹⁰ Yinni, a nɛn yiberɛban kpunaa kam
 koosio,
 kpa bu ku nɔɔsina.
 Domi na waamɔ tamba wɔbia ka
 sannɔsu mɔ wuuɔ
¹¹ ba ka gen gbāraru sikerene sɔɔ sɔɔ ka
 wɔkuru.
 Mɛya kɔsa ba mɔ wuu ge sɔɔ.
¹² Nuku kɔsurugibu ka gbɛnɔbu ka
 keetagiba
 ba yiba wuu ge sɔɔ.
¹³ N n yiberɛn na u na u man wɔnwa,
 na n gam gerumɔ.
 Goo ù n man tusa, kon kuke win sɔ.
¹⁴ Adama wuna a kua mɛ,
 wunɛ wi a sãa nɛn beruse ka nɛn bərə,
 wunɛ wi na ra nɛn asiri sɔ.
¹⁵ Nɛ ka wunɛ, kɔi bakara ta sun
 manine,
 ma sa dɔɔ sannu Yinni Gusunɔn sãa
 yerɔ.
¹⁶ A de gɔɔ u tɔn kɔsobu sɛre subaru
 sɔɔ,
 kpa bu da gɔribun wāa yerɔ wasiru.
 Domi nuku kɔsura yiba ben swaa sɔɔ.
¹⁷ Adama Yinni Gusunɔ, wuna na
 faaba kanamɔ.
 Kaa maa man faaba ko.
¹⁸ Tɔɔ giriru kpuro, na ra n weeweenu
 mɔwa.
 Mɛya a maa nɛn nɔɔ nɔɔmɔ.
¹⁹ A n kaa de yiberɛba bu man nɔma
 turi baa mɛ ba dabi.
 Kaa man bəri yendu wɛ.
²⁰ Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sɔ wunen
 sina gɔnɔ sere ka baadommaa,
 wuna kaa nɛgii nɔ, kpa a bu sekuru
 doke.
 Domi n n koorɔ bu gɔru gɔsia
 yɛn sɔ ba n nun nasie.
²¹ Ba wi u ka bu wāa bəri yendu sɔɔ
 sannɔ wəri.
 Ba arukawani ye u ka bu bəkua kusia.
²² Gari doriya yi ra n wāa tɔn kɔso win
 nɔɔwɔ.
 Adama tabun gariya yi ra n wāa win
 nukurɔ.
 Mɛya maa win gari yi ra n kokumɔwa
 nge gum yarum.
 Adama yi ra n sãawa nge takobiba.
²³ A wunen wāaru kpuro Yinni
 Gusunɔ nɔmu sɔndio,
 kpa u nun nɔɔri.

Domi u ñ derimɔ gemgii u wɔruma.

²⁴ Yinni Gusunɔ, wuna kaa de tɔn kɔsobu bu da gɔribun wɔa yera. Kpa tɔn gowobu ka be ba bwisi kɔsi mɔ bu gbi sekum.

Adama nɛ, wuna na naanɛ sɔa, Yinni Gusunɔ.

56

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka dɔkɔ te ta sɔare nge kparukogiru ge ga sumɔ dɔa bakaru garun wɔllɔ. Dafidi u womu ge kuawa sanam mɛ Filisitiba ba nɔn mwa ba nɛni Gatiɔ. Ge wee.

² Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo, domi tɔn dabira ta man buku buku mɔ.

Ta ka man tabu mɔ, ma ta man nɔni sɔmɔ tɔɔ baatere.

³ Nɛn yiberɛ be, ba dabi, ba man buku buku mɔwa saa kpuro, be, be ba ka man tabu mɔ mi, ba man wɔri ba taare.

⁴ Berum mɔ n man mwa.

Wuna na ra n naanɛ sɔa.

⁵ Yinni, na nun siara gari yi a geruan sɔ.

Na ñ gɔanu ganun berum mɔ,

domi na nun naanɛ sɔa.

Mba tɔnu u koo kpɔ u man kua.

⁶ Tɔɔ baatere ba ra man gari kɔsiwa, kpa ba n man gɔa kɔsunu bwisikusimɔ.

⁷ Ba nɔɔ tia kua, ba man sakiriamɛ. Ba nɛn yira kasu bu ka man hunde wuna.

⁸ Domi ba tamaa kɔsa ya koo bu yara.

Yinni, a bu suro ka mɔru.

⁹ A nɛn yira kpuro swɔi mi na kpikuru da.

A nɛn nɔni yɔresu gɔrio wunɛn bwɔaru * sɔɔ.

A sin geeru yorua wunɛn tireru sɔɔ.

¹⁰ Gusunɔ, nɔ n nun nɔɔguru sue,

nɛn yiberɛba ba koo biru wura.

Domi na yɛ kam kam ma a sɔawa negii.

¹¹ Yinni Gusunɔ, na nun siara gari yi a geruan sɔ.

Mɛya kon maa nun tɔma wunɛn gari yin sɔ.

¹² Na ñ gɔanu ganun berum mɔ,

domi na nun naanɛ sɔa Yinni.

N n mɛn na, mba tɔnu u koo kpɔ u man kua.

¹³ Gusunɔ, kon nɛn nɔɔ mwɛeru yibia te na nun kua.

Kon yɔkunu ko n ka nun siara.

¹⁴ Domi a man yara saa gɔn di.

Mɛya a ñ derimɔ nɛn naasu su sokura.

Kpa n kpɔ n sɔi wunɛn wuswaaɔ tɔmbun suunu sɔɔ.

57

(I maa mɛerio naasu 8-12, 108:2-6)

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. U womu geni kuawa sanam mɛ Sɔɔlu u nɔn naa gire u go. Ma u da u kukua kpee baa sɔɔ. Ge wee.

² Gusunɔ, a nɛn wɔnwɔndu waawo.

Wunɛn miya na kuku yeru kasu.

Wunɛn kasan saara ta koo man bere sere nɛn nɔni swɔaru kpuro tu ka kpe.

³ Yinni Wɔrukoo, wuna na nɔɔguru sue,

domi wuna a ra man nɔɔri.

⁴ Saa wɔllun diya kaa man somima.

Kaa nɛn yiberɛba burisina.

A man wunɛn bɔrɔkiniru ka wunɛn tɔn geeru sɔɔsima.

⁵ Wee na wɔa tɔn kɔsobun suunu sɔɔ be ba sɔa nge gbee sinan si su ra tɔmbu tem.

Ben donna nu sɔa ben yaasi ka ben sɛɛnu.

Ma ben yara sɔa nge takobi ye ya nɔɔ do.

⁶ Gusunɔ, wɔllu ta ñ kpɛ tu nun mwa wunɛn kpɔarun sɔ.

A wunɛn yiiko sɔɔsio tem kpuro sɔɔ.

⁷ Nɛn yiberɛ be, ba man yɛri beria nɛn swɛɛ kpuro sɔɔ,

ma na tem tuke na wa ba wɔru gba nɛn wuswaaɔ.

Adama bera ba gu wɔri.

⁸ Gusunɔ, nɛn torora sɔ.

Kon nun womu kua kpa n nɛn baranu so.

⁹ A yando nɛn bwɛra.

Mana nɛn gɔɔgera wɔa.

Mana nɛn mɔrɔku ga wɔa n ka sɔɔ bɔɔsia.

¹⁰ Yinni Gusunɔ, kon nun siara tɔmbun suunu sɔɔ,

kpa n maa nun tɔma ka womusu.

¹¹ Domi wunɛn tɔn geera wɔawa sere ka wɔllɔ.

Mɛya maa wunɛn bɔrɔkiniru ta sɔɔsiramɔ sere ka guru winɔ.

* 56:9 bwɔaru - Bwɔa te, Yuuba ba ra tu kowa ka gona.

12 Gusunə, wəllu ta n̄ kpē tu wunen
kpāaru mwa.
A wunen yiiko sōsio handunia kpuro
sə.

58

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.

2 Bē Wərukoon tambu,
i ko kpī i baawure siri dee dee i n ka
sere nəo maari?

3 Aawo, i kōsa mēwa gōruə.
Ma i bəbunu ayeru kēmə.

4 Daa kōsagii u ra sōsirewa saa win
mēron nukurun di.
Wee kowo u ra kōrewa saa win birun
di.

5 Ben nəo ga ra n dē yibawa nge waa,
kpa ba n ben swasu kərua nge
surəkəru

6 te ta kun kī tu dobo dobogibun gari
nə,
baa mam wi u dobo dobo yēru bon
gari.

7 Yinni Gusunə, a bu nəo kəsukuo.
Be, be ba sāa nge gbee sinan
kpemminu mi,
a ben baa saburosu yakirio.

8 A de bu yarina nge nim mē mu
kokumə,
kpa a bu twee bu ko kpanəbu.

9 Bu gbio bu yanda nge sokoro,
kpa a ku de bu sō wa
nge bii wīn suru kun yiba ba ka mara.

10 Kaa bu gurawa fuuku ka woo guna
sere bu ka nē,
weke te ba swēn koru ta dō wa ta
swīa, baa dāa yā n gbere.

11 Adama gemgii u ko n nuku dobu
mōwa
ū n wa ba nūn mōru bara.

U koo win naasu kpakia tən kōsobun
yem sō,

12 kpa tambu bu nē, gemgiiwa u koo
are wa.

Domi Gusunəwa u handunian tambu
kpuro sirimə.

59

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. U gu kuawa sanam mē
Səlu u gəra bu da bu wi, Dafidin diru
tarusi bu nūn go. Ge wee.

2 Nēn Yinni, a man wəro nēn yiberēban
nəman di.

A man kōsuo ben sō.

3 A man wəro tən kōsobun nəman di,
kpa a man yakia be ba təmbun yem
yarimən nəman di.

4 Domi be wee ba man kasu bu go.
Daa bəbəyagiba ba nəo tia mō bu ka
man go.

Na n̄ kōsa kue, na n̄ maa durum kue,
Yinni Gusunə.

5 Ka mē, ba sōru mō bu ka man wəri.
Yinni, a seewo, a man mērio, a na a
man somi.

6 Gusunə Isireliban Yinni, wunə wi a
wəllu ka tem mō,
a seewo a tən kōso be sēyasia be, be
ba n̄ nun nasie.

A ku ben goon wənwəndu ko.

7 Yoka baayere ba ra nēwa ba n wori
nge bōnu

kpa ba n ka wuu sikerene.

8 Kōsa yarimə saa ben nəsun di,
ma n sāa nge ba takobi wuuwa.
Domi ba mō, wara koo nō ye ba
gerumə.

9 Adama wunə, Yinni Gusunə, a bu
yēmə.

A bwesenu kpuro atafiiru sāa.

10 Baa bā n dam mō amə, wuna na
naa nē sāa.

Domi wuna nēn kuku yee bakaru.

11 Yinni kīrugii, a na a man swaa
gbiiya.

Wee a dera na nēn yiberēba mēera ka
nuku dobu.

12 A ku bu go kpa nēn tambu bu ku raa
ye duari.

Adama a de bu sirena, kpa bu wəruku
wunen dam sō.

Domi wunə, Yinni Gusunə, wuna a sāa
bēsən tēru.

13 Ben gere kpuro ya durum yibawa.

A de ben tii suabu bu bu sura.

Domi ba ra n weesu ka gari kōsi
geruməwa.

14 Yinni, a bu kam koosio ka mōru, kpa
ba kun maa wāa.

Kpa bu gia ma wuna a bandu dii
Yakəbun bibu sō ka handunia
kpuro sō.

15 Yoka baayere, yiberē be,
ba ra nēwa ba n wori nge bōnu

kpa ba n ka wuu sikerene,

16 ba n kasu ye ba koo di.

Kpa ba n wāa mi, wōku giriru, domi ba
ku ra debu.

17 Adama nɛ, na kon womu ko wunen
dam sɔ̃.
Buru buru yellu, na kon nun tɔma
wunen k̄irun sɔ̃,
domi a s̄awa nɛn kuku yee damgiru,
kpa n kuke wunen mi nà n nuki
sankire.
18 Yinni Gusunɔ, wuna a s̄aa nɛn dam
ka maa nɛn kuku yee damgiru.
Wuna kon tɔma, domi a s̄awa tɔn geo.

60

(I maa mɛerio naasu 7-14, 108:7-14)

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua ka m̄or̄oku. U gu kuawa
u ka keu s̄ɔ̄si. 2 Womu ge, Dafidin
taba ga ka yā bi u ka Sirigii be ba wāa
Mesopotamiɔ ka Sobaa kua. Ye Dafidi
u taa bi wee, win tabu sunɔ Yoabu u
Ed̄mun tabu kowobu gowa n̄or̄abun
suba w̄okura yiru (12.000) w̄owa gaa
s̄ɔ̄ ye ba m̄ò B̄oru. Womu ge wee.
3 Gusunɔ, wee a sun yina ma a sun
yarinasia.
Baa mɛ a m̄oru s̄aa, a sun seeyo.
4 A dera tem mu ȳira ma mu besikira.
A mu kpaasinɔ domi mu kankiram̄o.
5 A dera wunen t̄amba n̄oni s̄ɔ̄ra,
ma ba tam n̄ora mu ben wiru ḡosia.
6 Be ba nun nasie, bera a wunen gidi
b̄ora w̄ɛ,
kpa yu s̄ɔ̄sira gem s̄ɔ̄.
7 A sun w̄oro ka wunen dam.
A besen kanaru n̄ɔ̄wɔ,
kpa su faaba wa besɛ wunen k̄inasibu.
8 Gusunɔ u gerua win s̄aa yee d̄ɛrar̄o
u nɛɛ, u koo nasara wa.
U koo Sikemu b̄onu ko kpa u t̄ambu
Suk̄otun w̄owa yabua.
9 Wiya u Galadi m̄o. Wiya u maa
Manase m̄o.
Efaraimu ya s̄awa nge win sii fur̄o
k̄ok̄oru.
Ma Yuda ya s̄aa nge win sina d̄eka.
10 Adama M̄oabu ya s̄awa win wobu-
rutia.
U koo Ed̄mu bara n̄ɔ̄ teu k̄ɔ̄wa u ka
s̄ɔ̄si ma ya kua wigia.
Filisitiba ba koo n̄un nasaran kuuki
koosi ka nuku dobu.
11 Wara u koo ka man da wuu
gb̄araruguu gen mi.
Wara u koo man kpara u ka da
Ed̄muɔ.

12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man da,
wunɛ wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka besen tabu kowobu
yari.
13 A sun somiɔ su ka yari n̄oni sw̄aarun
di.
T̄onun somiru ta s̄awa wom dirum.
14 À n w̄aa ka besɛ, sa ko kp̄i su tabu ko
ka w̄oruḡoru.
Kpa a besen yibereba k̄osuku.

61

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua ka m̄or̄oku. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, a nɛn weeweenu n̄ɔ̄wɔ,
kpa a nɛn kanaru n̄o.
3 Saa tontonden diya na nun n̄ɔ̄giru
sue ka nuku sankiranu.
A ka man guuru ȳɔ̄wɔ te na n̄ kp̄ɛ n
ka t̄ii ȳo.
4 Domi a s̄awa nɛn kuku yeru.
Ma a maa s̄aa nɛn gb̄araru nɛn
yibereban wuswaaɔ.
5 Na k̄i na n w̄aa wunen kuu
bekurugir̄o sere ka baadommaɔ,
na n kukua wunen kaserun k̄ok̄or̄o.
6 Domi a ra man kue ye na k̄i,
kpa a man tubi w̄ɛ ye a ra be ba wunen
ȳisiru nasie w̄ɛ.
7 Gusunɔ, a besen sina bokon w̄aar̄u
daka daasio.
A de win w̄aar̄u tu d̄ɛnya.
8 Kpa a de u n bandu dii sere ka
baadommaɔ wunen wuswaaɔ.
A de wunen b̄or̄okinir̄u ka wunen t̄on
geera n w̄aa wi s̄ɔ̄.
9 Saa yera kon nun t̄oma sere ka
baadommaɔ,
kpa na n nɛn n̄ɔ̄ mw̄ɛru yibiam̄o t̄ɔ̄
baatere.

62

1 Womu ge Dafidi u Yedutum ka
wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Ka geema, Gusunɔ wunɛ s̄ɔ̄ra nɛn
naaɛ w̄aa.
Wuna a ra man faaba ko.
3 Wuna a maa s̄aa nɛn kperu t̄en mi na
ra kuke n ka faaba wa.
Wuna a s̄aa nɛn kuku yee bakaru.
A n̄ derim̄o nɛn naasu su sokura.
4 Sere saa yer̄a i ko i n t̄onu kunisi i n
s̄ɛre,
nge mɛ ba ra gana ye ya d̄ɛbura sure,
n̄ kun mɛ kara ye ya w̄orumaa d̄ɔ̄.

⁵ Geema, ba nɔɔ tia mɔ
bu ka durɔ wi sura win aye bakarun
di.

Ba ku ra n weesu mɛɛra gɔanu ben mi.
Ka nɔɔwa ba ra n tɔnu domaru
kuammɛ,
gɔruɔ kpa ba n nɔn bɔrusimɔ.

⁶ Gusunɔ, wunɛ sɔɔra nɛn naanɛ wɔa.
Wunɛ sɔɔra nɛn yɔiyɔbu wɔa.

⁷ Wuna a sɔa nɛn kperu tɛn mi kon
kuke n ka faaba wa.

Wuna a sɔa nɛn kuku yee bakaru.

Nɛn naasu kun maa sokuramɔ.

⁸ Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko, kpa
a de na n bɛɛɛ mɔ.

Wuna nɛn kuku yee damgiru.

⁹ Bɛɛ tɔmbu, i nɔn naanɛ koowo saa
kpuro.

I nɔn sɔɔwɔ ye ya bɛɛ nɛni.

Domi wiya u sɔa bɛsɛn kuku yeru.

¹⁰ Tɔnu u sɔawa wom dirum.

Mɛya u maa sɔa weesu.

Ba n nɔn kilo sɔndi, kaa deema u n
woo bunum tura.

¹¹ I ku bɛɛn naanɛ doke daa bɔɔbɔya
sɔɔ.

I ku maa bɛɛn yɔiyɔbu doke wɔbia sɔɔ.
Bɛɛn dukia yɔ n kuuramɔ, i ku bɛɛn
bwɛra kpuro doke ye sɔɔ.

¹² N n nɔn teeru na Gusunɔn gere yeni
nua ye u nɛɛ, wiya u dam mɔ.

¹³ Yinni Gusunɔ, wuna a durom mɔ.

A ra baawure kɔsiewa ye u kua.

63

¹ Dafidin womu. U gu kuawa sanam
mɛ u wɔa Yudan gɔburɔ. Ge wee.

² Gusunɔ, a sɔawa nɛn Yinni.

Wuna na soku.

Na wunɛn bɛkɛ barɔ.

Ma nɛn wasi kpuro bɛsikiramɔ wunɛn
sarirun sɔ

nge mɛ tem gɛbum mu ra n
bɛsikiramɔ nim sarirun sɔ.

³ Wee na wɔa wunɛn sɔa yerɔ na nun
mɛɛra,

kpa n ka wunɛn dam ka wunɛn yiiko
wa.

⁴ Domi wunɛn tɔn geeru ta gisɔn
wɔaru kere.

Yen sɔna kon nun tɔma ka womusu.

⁵ Kon nun siara nɛn wɔaru kpuro sɔɔ,
kpa n nɔma sua wɔllɔ n ka nun sɔ.

⁶ Nɛn hunde koo debu
nge wi u dɔa duronu ka yaa gumgia di.

Kon nun siara ka nuku dobu kuuki.

⁷ Na n kpɔi, na ra n nun yaayewa na n
wunɛn bwisikunu mɔ wɔkuru.

⁸ Domi a sɔawa nɛn somio.

Na n kukua wunɛn kasenun kɔkɔrɔ,
na ra n nuku dobu mɔ.

⁹ Na ka nun maninɛwa dim dim,
ma wunɛn nɔm geu ga man nɛni.

¹⁰ Be ba kasu bu man go

ba koo dawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ.

¹¹ Takobiwa ba koo ka bu go,

kpa purukanu nu ben gonu tem.

¹² Nɛ, sina boko kon yɛɛri wunɛ sɔɔ.

Wi u ka nun bɔrua u koo tii siara,
adama kaa wee kowobun nɔsu kɔre.

64

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.

² Gusunɔ, a nɛn nɔɔ nɔɔwɔ sanam mɛ
na weeweenu mɔ.

A man kɔsuo nɛn yibɛɛ wi na nasien
sɔ.

³ A man yaro tɔn kɔsobun wesianɔsun
di.

Kpa a man yara daa kɔsagibun suunun
di.

⁴ Ba ben yara nɔɔ deramɔ nge takobi,
kpa ba n gari kɔsi kasukumɔ nge
sɛɛnu,

⁵ bu ka wi u kun gɔanu kue to asiri sɔɔ.

⁶ Ba tii dam kɛmɔwa kɔsan kobu sɔɔ.
Ba ra nɔɔ tia ko bu ka tɔmbu yina bɛria
ba n mɔ, goo kun bu wasi.

⁷ Kɔsa ba himba mɔ ba mɔ, ben kpunaa
ye, ya wɔwa mam mam.

Domi goo kun kpɛ u tɔnun gɔrun gari
tubu.

⁸ Gusunɔ u bu sɛɛnu twee.

Wee nu bu girari.

⁹ U bu mwa ka ben tii tiin gari.

Be ba bu wa kpuro ba ra wii gimanu
kowa.

¹⁰ Kpa bɛrum mu be kpuro mwa ba n
kparamɔ ye Gusunɔ u kua,

kpa ba n yen bwisikunu mɔ.

¹¹ Yinni Gusunɔn miya gemgii u ra
kuku yeru ka nuku dobu wa.

Kpa bɛn gɔru ga dɛɛre bu bɛɛɛ wa win
mi.

65

¹ Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.

² Yinni Gusunɔ, sa ko nun siara ka
naanɛ dokebu Siɔniɔ,

kpa su nɔɔ mwɛɛ ni sa nun kua yibia.
³ Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra tɔmbun kanaru nɔ,
 tɔmbu kpuro ba koo na wunen mi.
⁴ Bɛsɛn toranu sun bunie.
 Wuna kaa sun nu suuru kua.
⁵ Doo nɔɔrugiiwa wi a gɔsa u nun susi
 u wɔa wunen sɔa yerɔ.
 Wunen wɔa yerun nuku dobu koo de
 su debu wunen sɔa yee dɛɛrarɔ.
⁶ Gusunɔ bɛsɛn faaba kowo, wunen
 kɪrun saabu,
 a ra bɛsɛn kanaru wure,
 kpa a sun sɔm maamaakiginu sɔɔsi.
 Wuna tɔmbu kpuro ba naanɛ sɔa temɔ
 sere ka be ba wɔa nim wɔkun
 tem burenɔ.
⁷ Wuna a dam mɔ.
 Ka dam mɛya a ka guunu swɪi nin
 ayenɔ.
⁸ Wuna a ra nim wɔkun wɔkinu
 marisie,
 kpa a gen nim kurenu yɔrasia.
 Mɛya a ra maa tɔmbun wurenu
 kpeesie.
⁹ Handunian goonu nne sɔɔ,
 tɔmbu kpuro ba wunen sɔm
 maamaakiginu nasie.
 Wunɛ wi a ra sɔɔ yari yerugibu ka sɔɔ
 duu yerugibu nuku dobu wɛ.
¹⁰ Wuna a ra tem nɔɔri, kpa a mu nim
 yɛka mu n kpɔ.
 A ra maa de mu n dukia mɔ.
 Gusunɔ, wunen bwia ya nim yibawa.
 Mɛya a ra ka tem dwiiyasie, kpa dɪanu
 nu wa nu ka kpi.
¹¹ A ra gberun kpɪin tem kusanu
 kɔsuku kpa a nu nim yɛka.
 A ra maa de gura yu nu dwiiyasie
 mam mam,
 kpa a ye ba duura mi domaru kua yu
 ka kpi.
¹² A ra dɛwa wɔɔ gu tore kpa gu kpe ka
 wunen durom,
 kpa debura n wɔa mi a sara kpuro.
¹³ Debu te, ta wɔawa ka kpɔra yenɔ,
 ma nuku dobu nɔɔramɔ guunɔ.
¹⁴ Ma yɔanu terie kpɔra yenu mi.
 Mɛya alikama ya kpia ya wɔwa wukiri,
 ma baayere kpuro ya nun takaru mɔ,
 ya womu mɔ ka nuku dobu.

66

¹ Womu ge ba wom kowobun
 wirugii kua. Ge wee.
 Bɛɛ handunian tɔmbu kpuro,
 i Gusunɔ nɔɔgiru sueyo ka nuku dobu.
² I womu koowo win yɪsirun yiikon sɔ.
 I win yɪsiru wɔlle suo ka womusu,
³ kpa i nɔn sɔ ma win sɔma ya nanum
 mɔ,
 domi win dam mu kpɔ.
 Yen sɔna win yibɛrɛba ba nɔn wiru
 kpɪiyammɛ.
⁴ Handuniagibu kpuro ba nɔn
 yiirammmɛ.
 Ba nɔn tɔmamɔ ka womusu,
 ma ba win yɪsiru bɛɛrɛ wɛɛmɔ.
⁵ I na i Gusunɔn sɔma mɛɛri ye u kua.
 U nanum mɔ u n sɔmburu mɔ tɔmbun
 suunu sɔɔ.
⁶ U dera daara gbera,
 ma sa tɔbura bɛsɛn naasu kun nim wa,
 ma sa nuku dobu kua wi sɔɔ.
⁷ U bandu diiwa sere ka baadommas
 win dam saabu.
 U bwesenu kpuro mɛɛra ka laakari,
 kpa mɛm nɔɔ sariba bu ku raa nɔn
 seesi.
⁸ I Gusunɔ siaro bɛɛ bwesenu kpuro.
 I nɔn tɔmɔ bu nɔ baama.
⁹ Domi u bɛsɛn wɔaru wɔra.
 U n dere su sokura.
¹⁰ Gusunɔ, a sun doke laakari mɛɛribu
 sɔɔ.
 A dera sa wɔa dɔɔ sɔɔ nge sii geesu.
¹¹ A sun kpɛɛ yina sɔɔ ma a sun sɔmu
 bakanu sɔbi.
¹² A dera bɛsɛn yibɛrɛba ba sun sɔni,
 ma sa dɔɔ ka nim sara.
 Adama a sun yara min di sa n ka bɔri
 yɛndu mɔ.
¹³ Kon du wunen sɔa yerɔ n ka nun
 yɔkuru kua,
 kpa n nɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia
¹⁴ ni na nun kua nɛn wahalan saa sɔɔ.
¹⁵ Kon ka nun ketɛba ka bonu yɔkuru
 kua,
 kpa n ka nun yɔa ni nu gum mɔ yɔku
 dɔɔ mwaararuginu kua.
¹⁶ Bɛɛ be i Gusunɔ nasie, i na i nɔ,
 kpa n bɛɛ sɔ ye u man kua.
¹⁷ Na nɔn nɔɔgiru sue u man somi,
 ma na nɔn siara ka womusu.
¹⁸ Nɔ n daa toraru garu mɔ nɛn gɔruɔ,
 Yinni Gusunɔ kun daa man wurarimɔ.

- 19 Adama u nen kanaru swaa daki u man wurari.
 20 Na nun siara domi u nen kanaru mwa.
 Ma u n man win durom wunari.

67

- 1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua ka möröku. Ge wee.
 2 Gusunö, a besen wönwöndu waawo, kpa a sun domaru kua.
 A de a ka sun nönü geu mēeri,
 3 kpa tumbu bu wunen swaa gia handunia söö,
 kpa ba n yē ma wuna a ra tönü faaba ko.
 4 Gusunö, bwesenu kpuro nu nun siaramö
 ma nu nun tāmamö.
 5 Nu wāa nuku dobu söö, domi a ra nu siriewa dee dee.
 Wuna a maa nu kpare tem mē söö.
 6 Bwesenu kpuro nu nun siaramö ma nu nun tāmamö.
 7 Dömi a ra de tem mu dīanu ma.
 Gusunö, wuna a sāa besen Yinni.
 A ra sun domaru kue.
 8 A sun domaru kuo. Handuniagibu kpuro ba nun nasie.

68

- 1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
 2 Gusunö, a seewa ma wunen yiberēba ba yarina.
 Wunen weröbu ba duki sua wunen wuswaan di.
 3 A bu yarinasia nge wiisu.
 Ma ba yanda nge gum mineru te ba dö tii.
 Tön kōsobu ba munda wunen wuswaaw Gusunö.
 4 Adama gemgibu ba ra n nuku dobu ka nasara mōwa wunen mi kpa ba n yērimö.
 5 I Gusunön yīsiru wolle suo ka womusu.
 I nün swaa kuo, u gbaburu mō, u guru winu söni u wee.
 Win yīsira Yinni Gusunö.
 I nuku dobu koowo win wuswaaw.
 6 Yinni Gusunö, wuna a sāa gobekuban baaba ka gōminibun kōso.
 A wāa wunen wāa yee dēerarö.
 7 Wuna a ra be tamba yina yenu wē,

kpa a yobu yakia, a bu nuku dobu wē.
 Adama kaa mēm nōö sariba deriwa mi gāanu sari.

8 Gusunö, sanam mē a wunen tumbu swaa gbiiye gbaburö,

9 tem mu yīira, ma wōlla wukiara ka dam wunen wuswaaw.

Ma Sinain guura diira wunē Isireliban Yinnin wuswaaw.

10 A dera guri barukagia ya na, ma wunen tem söö wāara wurama.

11 Mē sööra wunen tamba ben wāa yeru kua,

mē, mē a sööru kua ka kīru wönwöndobun sō.

12 Yinni Gusunö, a wooda wē, ma tön kurö sömō dabiru ba ye kpara.

13 Yiberēban tabu sinamba yakikiramö, ma ben kuröbu ba ben yānu bōnu mō ni ba deri.

14 N sāare kparukonun kasi yi sii geesu sööwa

ma nin sansu wura mōnsi, ma i sere da i kpī yāa gōso?

15 Sanam mē Dam kpurogii wi, u sinam be yarinasia,

tem mu burura guu te ba mō Salumōniö.

16 Basanin guunu nu sāawa guu bakanu.

Nin gungunu maa dabi.

17 Bē guu ni i gunguu dabinu mō, mban söna i ka Gusunön guu te u gōsa nisinu mō.

I n yē ma miya u koo win wāa yeru ko sere ka baadommaa.

18 Yinni Gusunö, a tabu keke dabinu mō,

ma a sīimö yen nöröm nöröm ka yen nöröm nöröm suba yendun su-unu söö.

Wunen yiiko ye ya söösira Sinaio ya wura wunen sāa yerö.

19 Yinni Gusunö, a yōöwa guurun wōllö, ma a tumbu yoru mwēera.

Ma ba nun kēnu kā, ka mam be ba nun seesimön tii.

20 Gusunö u ra sun nōöri.

Wiya u sāa besen faaba kowo.

Yen sö, sa ko nün siara tōö baatere.

21 Wiya u ra tönü faaba ko.

Wi turowa u koo kpī u nün yakia saa gōön di.

22 Wiya u koo win yiberɛban wiru
kɔra.

Kpa u be ba wāa durum sɔɔn wii su-
unu yabe.

23 Wiya u nɛɛ, u koo ka bu na saa
Basanin di,

kpa u bu yarama saa nim wɔku sɔɔn di,

24 kpa su bɛsɛn naasu kpɛɛ ben yɛm
sɔɔ,

kpa bɛsɛn bɔnu nu ben gonu tem.

25 Gusunɔ nɛn Yinni, nɛn sina boko,
ba wunɛn sanum waamɔ wunɛn s̃aa
yee dɛɛrarɔ.

26 Wom kowoba ba swaa gbia,
ma be ba baranu ka mɔrɔkunu soomɔ
ba bu sw̃i,
ba wāa wɔndia be ba baranu soomɔn
suunu sɔɔ.

27 I Yinni Gusunɔ siaro mi tɔmba
mɛnna.

Bɛɛ Isireliban bweseru, i nùn wɔlle
suo.

28 Bɛnyamɛɛ wi u piiburu bo, win
bwesera ta bu swaa gbiiye,
ma Yudan bwese kɛran wirugibu ka
ben tɔmbu ba bu sw̃i.

Yen biru, Sabulonin bwese kɛra ka
Nɛfitaligian wirugibu ba bu
sw̃i.

29 Gusunɔ u wooda wɛ bu nùn ko
damgii.

Gusunɔ, a ye a sun kua dam sireo.

30 Sinamba koo ka nun kɛnu
naawa wunɛn s̃aa yɛrɔ te ta
Yerusalemun dia kpuro gunum
kere.

31 Yinni Gusunɔ, a Egibiti yam sw̃iɛyɔ,
ye ya nun s̃aamɔ ka sii geesu,
ye, ye ya s̃aa nge karaku ge ga wāa
daarun bɔkuɔ,

ñ kun mɛ nge naa kinɛ ni nu wāa g̃ɔsɔ,
ye, ye ya bwesenu dam dɔrɛmɔ.

A be ba ra n tabu k̃i yarinasio.

32 Damgiba wee saa Egibitin di.

Ma Etiopigiba duki mɔ ba nɔma sue
Gusunɔn mi gia.

33 Handunian sinambu, i Yinni
Gusunɔ siaro ka womusu.

I nùn wɔlle suo.

34 I nùn siaro ka womusu
wi, wi u s̃imɔ wɔllɔ te ta wāa saa yellun
di.

Wee win nɔɔ damguu ga nɔɔra.

35 I Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛyɔ.

Win yiiko ya wāawa Isireliba sɔɔ.

Ma win dam mu wāa wɔllɔ.

36 Gusunɔ, a nanum mɔ wunɛn s̃aa
yɛrɔ.

Wunɛ Isireliban Yinni, a ra wunɛn
tɔmbu dam wɛ.

Gusunɔ, sa nun siara.

69

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun
wirugii kua. Ge wee.

2 Gusunɔ, a man faaba koowo.

Na s̃aare na nim mwɛɛɛ wahalan s̃ɔ.

3 Na nummɔ yironu sɔɔ, na ñ kpɛ n
ỹɔra.

Na wɔri nim bwerɔ ma nim tora ka
man doonɔ.

4 Na sw̃i na wasira sere nɛn g̃ɔru ga
gbera.

Nɛn nɔni dam dwiia ye na wunɛn
somiru mara.

5 Be ba man tusa ba ñ ten wiru ka
naasu yɛ,

ba dabi ba nɛn wirun seri kere.

Nɛn yiberɛ be ba k̃i bu man go kam ba
dam mɔ.

Ye na ñ gbɛnɛ, ba k̃i n yen k̃ɔsire wɛ.

6 Gusunɔ, a nɛn asansi sariru yɛ.

Nɛn toranu nu ñ maa berua wunɛn
mi.

7 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
a ku de be ba nun ỹiɛyɔ bu sekuru wa
nɛn s̃ɔ.

Isireliban Yinni,

a ku de be ba nun kasu bu sekuru di
nɛn s̃ɔ.

8 Domi wunɛn s̃ɔna na seku bakaru
sɔɔwa ta dera na nɛn wuswaa
wukiri.

9 Nɛn mɛro bisibu ba man mɛɛra tuko.
Nɛn mɛro turosibu ba ñ man yɛ.

10 Wunɛn dirun k̃ira man mɛnimɔ nge
d̃ɔɔ.

Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma wɔri nɛ
sɔɔ.

11 Sanam mɛ na tii kawa na nɔɔ bɔkua,
ba man funɛ wuna.

12 Sanam mɛ na saaki sebua nuku
sankiranun s̃ɔ,

ba man yaakoru mɔ.

13 Be ba s̃ɔ gb̃ara k̃annɔwɔ ba man
w̃imɔ.

Tam ñarobu ba ka nɛn ỹisiru womu
mɔ.

14 Adama Yinni Gusunɔ, wuna nɛ, na
kanamɔ.

Gusunɔ, a man wurario wunɛn
durom bakam s̃ɔ saa ye a k̃i.

Domi a ra tɔnu faaba ko ka gem.

¹⁵ Kpa a man yara yironun di n ku ka kpa num.

A man wɔro nɛn yiberɛban nɔman di ka nim bwerun di.

¹⁶ A ku de nim yiburu tu man wukiri, kpa nim bweru tu man di.

A ku de wɔru bɔkɔ gu man kɔrusi.

¹⁷ Yinni Gusunɔ, a man wurario wunɛn tɔn geerun sɔ.

Wunɛn wɔnwɔn bakaru sɔ, a man sɛirema.

¹⁸ A ku nɛ wunɛn sɔm kowo biru kisi. A man wurario fuuku, wee na wɔa nuku sankira bakanu sɔ.

¹⁹ A susima a nɛn hunde wɔra. A man faaba koowo nɛn yiberɛban nɔman di.

²⁰ A yɛ nge mɛ ba man funɛ wuna.

Ba man sekuru doke, ba man kam mɛɛra.

A maa nɛn yiberɛba kpuro yɛ.

²¹ Sekura man nuki sanki sere na kom yaa bie.

Na mara goo u man wɔnwɔndu kua, adama sari.

Na kasu wi u koo man nukuru yemiasia,

na n wa baa turo.

²² Sanam mɛ gɔɔra man mɔ, ba dɛɛ doke nɛn dɛanu sɔ.

Sanam mɛ nim nɔru ga man mɔ, tam mɔmmɔma ba man wɛ n nɔ.

²³ A de ben tɔɔ baka dim mu ko yina sanam mɛ ba sɔ sɛɛ ka bɔri yendu.

²⁴ A ben nɔni wukirio bu ku maa ka yam wa,

kpa ben dam mu dwiiya.

²⁵ A bu wunɛn mɔru seesio, kpa wunɛn mɔru baka ye, yu bu deema.

²⁶ A de ben wɔa yenu nu ko bansu.

Kpa goo u kun maa wɔa ben kuu bekunuginu sɔ.

²⁷ Domi wi a soomɔ, wiya ba nɔni sɔmɔ.

Wi a maa yaasa sɔka a mɛɛra kua, ba win nuku sankiranu sosimɔ.

²⁸ A ben toranu kpuro yaayo.

A ku bu wɔnwɔndu kua baa fiiko.

²⁹ A ben yɛsinu goowo wɔarun tirenun di,

kpa a ku bu menna ka gemgibu.

³⁰ Adama na wɔa nuku sankiranu ka wahala sɔ.

Gusunɔ, a de wunɛn somiru tu man yara.

³¹ Kon Gusunɔ siara ka womusu.

Kon takaru ko n nɔn wɔlle sua.

³² Yeya ya ra Yinni Gusunɔ wɛre n kere naa kinɛ yeburu.

³³ Be ba gema, bɔ n yeni wa, ba ko n nuku dobu mɔ.

Bɛɛ be i Gusunɔ kasu, i ko n gɔru dobu mɔ bɛɛn wɔaru sɔ.

³⁴ Domi Yinni Gusunɔ u ra sɔarobun gari nɔ.

U ku ra wigibu duari be ba wɔa dɛsiru sɔ.

³⁵ Wɔllu ka tem ka nim wɔku ka kpuro ye ya wasi mi sɔ,

yu nɔn tɔmɔ.

³⁶ Gusunɔ u koo Siɔni faaba ko.

U koo maa Yudan wusu bani.

Win sɔm kowobu ba koo sina wuu si sɔ kpa su ko begisu.

³⁷ Ben bibun bwesera koo tem mɛ tubi di.

Be ba Gusunɔ kɛ, ba ko n ben wɔa yeru mɔ mi.

70

(I maa mɛɛrio 40:14-18)

¹ Dafidin womu ge u kua u ka Gusunɔ yaaya. Ge wee.

² Yinni Gusunɔ, a na fuuku a man wɔra.

A ku tɛ a ka man faaba ko.

³ A de be ba kasu bu man go bu burisina kpa bu sekuru wa.

A de be ba kasu n kam ko bu sekuru wa kpa bu biruku yira wura.

⁴ A de be ba man yɛmɔ mi, bu biru wura seku ten sɔ.

⁵ A de be ba nun kasu ba n wɔa nuku dobu sɔ.

Kpa ba n yɛrimɔ wunɛ sɔ.

A de be ba maa wunɛn faaba kɛ ba n kparamɔ saa kpuro ma a kpɔ.

⁶ Gusunɔ, na sɔawa sɔaro ka wɔnwɔndo.

Yen sɔ, a na nɛn bɔkuɔ fuuku.

Domi wuna a ra man somi kpa a man wɔra.

Yinni Gusunɔ, a ku tɛ.

71

¹ Yinni Gusunɔ, wunɛn miya na kuku yeru kasu.

A ku de n sekuru wa baa fiiko.

² Wunɛ wi a ra siri dee dee, a man wɔro kpa a man faaba ko.

A man swaa dakio, kpa a man somi.
³ A de a n saa nen kpee baa mi kon kuke.
 Kpa na n waa mi baadomma.
 Wuna a gooru doke a man faaba ko.
 Domi a saawa nen kuku yeru nge kpee baa damgia.
⁴ Gusuno nen Yinni, a man wero ten k̄sobun noman di
 ka nuku k̄surugibun noman di.
⁵ Domi wune soara na yiyo bu mo.
 Saa nen piiburun di, wuna na naane saa.
⁶ Saa dama ten di ba man mara, wune soara nen naane ya waa.
 Wuna a maa man yara nen meron nukurun di.
 Wuna ko na n siaramo baadomma.
⁷ Ten dabiru ta n man wa, biti ra bu mwe wa.
 Adama wune, a kua nen kuku yee damguru.
⁸ Yinni Gusuno, a de na n nun siaramo baadomma.
 A de na n nun beere weemo too baatere.
⁹ A ku man deri nen tokoru soo.
 A de a n ka man waa baa na n dam dwiia.
¹⁰ Domi nen yibereba ba nen gari mo.
 Be ba kasu bu man go, ba nao tia mo.
¹¹ Ba gerumo ba mo, wee a man deri.
 Ba koo man naa swiwa bu mwa.
 Domi na n goo mo u man wera.
¹² N n men na, Gusuno nen Yinni, a ku man deri.
 A na fuuku a man somi.
¹³ A de be ba kasu bu man go mi, bu burisina bu kam ko.
 A de be ba nen kam kobu ki bu sekuru wa.
¹⁴ Adama ne, wuna na yiyo.
 Na kon nun siaramowa na n doo.
¹⁵ Kpa n wunen gem ka wunen faaban gari kpara too baatere.
 Domi ya n naru mo.
¹⁶ Yinni Gusuno, kon wunen som damginun gari gere.
 Wune turon gem gariya kon kpara.
¹⁷ Gusuno, wuna a man keu koosia saa nen birun di.
 Yen sona sere ka te na wunen som geenun gari kparamo.
¹⁸ Gusuno, a ku man deri baa na n toko kua,
 kpa n kpi n ka ten aluwaasiba

ka be ba koo ra marura wunen dam gari so.
¹⁹ Wunen gem mu wawa sere ka wallo.
 Gusuno, gaa bakana a kua.
 Wara u ka nun weene.
²⁰ Wuna a dera sa wahala ka nuku sankiranu wa.
 Adama kaa na a sun wawaru we,
 kpa a sun yara saa siki wurun di.
²¹ A man nukuru yemiasio kpa a de n nun beere we.
²² Yinni, kon nun toma ka maroku,
 kpa n nun siara ka womusu wunen borakinirun so.
 Kon wunen yisuru walle sua ka maroku,
 wune wi a saa Isireliban Yinni Deero.
²³ Na n nun siaramo, ba koo nen nuku dobu wa nen wuswaan di.
 Meya maa nen hunde ye a wera ya koo nun takaru ko.
²⁴ Meya maa nen yara ya ko n wunen gari kparamo saa baayere.
 Be ba kasu bu man go, ba burisina ba sekuru wa.

72

¹ Womu ge Salomoo u kua. Ge wee.
 Gusuno, a ne sina boko bwisi keeyo
 n ka siri nge me a ra siri,
² kpa n wunen tambu siri gem soo
 baa be ba saa saarobu.
³ Wunen gem so, ben gungunu ka ben guunu nu koo bu arumani we.
⁴ Kon saarobu siria kpa n bu ben gem we,
 kpa n bwewebwewebun bibu faaba ko,
 n be ba bu dam doremoo kasuku.
⁵ Men nao soo ka suru yarimo,
 meya ba ko n maa nun nasie sere ka baadommao.
⁶ Yinni Gusuno, a de ne, sina boko na n arufani mo
 nge gura ye ya nemo gbee te ba koro kua soo,
 n kun me nge nim arufaanigum me mu kokumo gbero,
⁷ kpa nen bandu soo gem mu n waa,
 kpa dukia yu kuura men nao suru yarimo.
⁸ A de na n bandu dii
 saa nim woku ge ba mo Mediteranen di
 sere n ka girari nim woku boruguuo,
 saa maa daa te ba mo Efaratin di

sere handunian nɔrɔ.

⁹ Kpa a maa de be ba wāa gbaburɔ kpuro

bu na nɛn wuswaaɔ bu man yiira,
kpa nɛn yiberɛba bu tua nɔ.

¹⁰ Taasisi ka tem mɛ mu toman sinambu
ba koo ka man ghere gobi naawa.
Seba ka Saban sinambu ba koo ka man
kɛnu naawa.

¹¹ Kpa sinambu kpuro bu man yiira,
kpa bwesenu kpuro nu man sã.

¹² Domi kon sãaro wi u weeweenu mɔ
wɔra,
kpa n bwɛɛbwɛɛ wi u kun goo mɔ
somi.

¹³ Mɛya na kon maa sãaron wɛnwɛndu
wa,
kpa n bwɛɛbwɛɛn wãaru wɔra.

¹⁴ Kon bu wɔra be ba bu dam dɔremɔn
min di.
Kon bu yakia be ba bu nɔni sɔmɔn
nɔman di.

Domi ben wãaru ta sãawa gãa girinu
nɛn nɔni sɔɔ.

¹⁵ Kpa nɛ sina bokon wãaru tu daka
da,

kpa bu ka man Saban wura naawa.
Ba ko n da man kanaru kue tɔɔ baatere
ba n man domaru kuammɛ.

¹⁶ Kpa alikama yu marura tem sɔɔ ka
guunɔ.

Kpa yen winu nu n wom sooramɔ nge
Libanin dānu.

Mɛya maa tɔmba koo marura wusu sɔɔ
nge yaka bii.

¹⁷ Kpa nɛ sina bokon yĩsiru ta n yara
sere ka baadommaa,

ba n tu soku mɛn nɔɔ sɔɔ yarimɔ.

Tɔmbu bā n ben winsim domaru
kuammɛ,

ba n da nɛn yĩsiru soku,
kpa bwesenu kpuro nu nɛɛ,
doo nɔrugiiwa nɛ sina boko.

¹⁸ Su Gusunɔ Isireliban Yinni siara.
Domi wi turowa u ra sɔm maamaakiginu
ko.

¹⁹ Su nɔn siara win yĩsi bɛɛɛgii ten sɔ.
Win yiiko yu sɔɔsira handunia kpuro
sɔɔ.

Ami! Ami!

²⁰ Womu geniwa Dafidi Isain bii u ka
win kananu wiru go.

WOMUSUN BɔNU ITASE

73

¹ Womu ge Asafu u kua. Ge wee.

Geema, Gusunɔ u sãawa tɔn geo Isire-
liban sɔ ka maa bɛn gɔrusu
dɛɛre.

² Na raa wɔrumaa dɔɔ, n tie fiiko n ka
tem turi.

³ Domi na raa ka gari bakasu nisinu
kua
yɛn sɔ na waamɔ tɔn kɔsobu ba nuku
dobu mɔ.

⁴ Gãanu ganu kun bu nɔni sɔmɔ ben
wãarun tɔru kpuro sɔɔ.

Mɛya ben wasi yi bwãa do ma yi
ballimɔ.

⁵ Ba n dunian wãarun wahala gaa yɛ.
Mɛya ba n maa yɛ nɔni swãa te tɔn be
ba tie ba ka wãa.

⁶ Ba tii suabu sebua nge saba ye ba ra
sebe wĩirɔ.

Ma ba daa bɔɔbɔya sebua nge yaberu.

⁷ Ben nuku kɔsurun kom mu yarimɔ
saa ben nukurun di,
ma ben gɔrun bwisikunu nu
sɔɔsiramɔ tɔɔwɔ.

⁸ Ba ra n tɔnu yɛɛmɔwa ba n mɔ,
ba koo nɔn dam dɔre ka nuku kɔsuru.
Kpa ba n tii sua gari gerumɔ,

⁹ ba n Gusunɔ wɔllu wɔmmɔ.

Mɛya maa ben yara ku ra goo deri
handunia mi.

¹⁰ Yen sɔna tɔmbu kpuro ba wuramɔ
ben mi gia.

Ma ba ben gari nɔrumɔ nge nim,

¹¹ ba mɔ, Gusunɔ kun gãanu yɛ.

Wi, Wɔrukoo, u n yɛru mɔ.

¹² Nge mɛya tɔn kɔsobun wãara sãa.

Ba ku ra n wurure. Ba ra n ben dukia
kuurasiamɔwa.

¹³ Ma na tii sɔɔwa na nɛɛ, n n mɛn na,
kam sɔɔra na nɛn gɔru dɛɛrasia,
ma na nia n ka sɔɔsi ma na dɛɛre.

¹⁴ Yinni, tɔru baatere a ra man
sɛɛyasiewa,

kpa a man nɔni sɔ bururu baatere.

¹⁵ Nà n nɛɛ, kon ko nge tɔn kɔso be,
ko na n kɔ n nɛn bweseru siki te a gɔsa.

¹⁶ Ye na gari yin asansi kasu n ka yi
tubu,

ma na wa yi man sɛsie too.

¹⁷ Adama dɔma te na dua wune
Gusunɔn sãa yerɔ,

saa yera na gia ye ya tɔn kɔsobu mara.

¹⁸ Geema, Yinni Gusunɔ, a bu surewa

swaa yè sɔɔ ba koo sella,
 kpa bu wɔruma bu ghi.
 19 Kaa de bu kam ko mii mii,
 kpa ben wāaru tu nɔru ko subaru sɔɔ.
 20 Yinni, a ra bu kpeerasiewa,
 kpa bu ben gari duari
 nge mɛ tɔnu u ra dosu duari.
 21 Ye nɛn gɔru ga sankira,
 n sāawa nge gāanu saka nɛn nukurɔ.
 22 Ma na kua nge gari bɔkɔ,
 na n gāanu tuba nge gbeeku yaa.
 23 Adama ka mɛ, na wāa ka wunɛ.
 Ma a man mwa ka wunɛn nɔm geu.
 24 Kaa man kpaa ka wunɛn bwisi.
 Yen biru, kaa man mwa wunɛn yiiko
 sɔɔ.
 25 Wara na mɔ wɔllɔ, wunɛ baasi.
 Mɛya na n maa goo yīiyɔ handunia
 yeni sɔɔ.
 26 Nɛn wasi ka nɛn bwisikunu kpuro
 koo doona.
 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, wuna a ra
 man dam kɛ.
 A sāawa nɛn dukia sere ka
 baadommaɔ.
 27 Wee be ba ka nun tonda ba gbimɔ.
 Mɛya a be ba nun deri go.
 28 Adama nɛ, n man wɛre na n wāa
 wunɛn bɔkuɔ Yinni Gusunɔ.
 Domi na kuku yee naanɛgiri wa wunɛ
 sɔɔ.
 Kon kpaa ye a man kua kpuro.

74

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
 Gusunɔ, mban sɔna a sun yina.
 Mban sɔna a ka sun mɔru mɔ
 bɛsɛ be a kpare nge yāa gɔɔ.
 2 A bɛsɛ wunɛn tɔmbu yaayo,
 bɛsɛ be a yakia saa yellun di.
 A bɛsɛn bwese kɛri yaayo
 yi yi kua wunɛgii.
 A Siɔnin guu te yaayo
 tɛn mi wunɛn wāa yera raa wāa.
 3 A doo a wa nge mɛ yam mi, n bansu
 kua mam mam.
 Yibɛrɛba ba gāanu kpuro sankaa sāa
 yee te sɔɔ.
 4 Wunɛn yibɛrɛba ba kukura sāa yeru
 mi nge gbee sinansu
 ma ba ben gidi bɔra gira mi.
 5 Ba sāare nge dāa buro be ba gbāa
 yīiyamɔ dāa sɔɔwɔ.

6 Ma ba sāa yee ten bura yānu kpuro
 kɔsuka ka gbɛɛ ka matalaka.
 7 Ba wunɛn sāa yee te dɔɔ mɛni.
 Ba tu disi doke te, te ta wunɛn yīsiru
 sɔɔwa.
 8 Ma ba gerumɔ ben gɔruɔ ba mɔ, su bu
 nɔni sɔ ka dam.
 Ma ba bɛsɛn sāa yenu kpuro dɔɔ mɛni
 tem mɛ sɔɔ.
 9 Yinni, sa n maa yīreru garu waamɔ
 te ta sun sɔɔsimɔ ma a wāa bɛsɛn su-
 unu sɔɔ.
 Wunɛn sɔmɔbu ba n maa wāa.
 Bɛsɛn goo kun maa yɛ sere saa yerà
 kaa n sun deri mɛ.
 10 Sere saa yerà kaa n mara
 yibɛrɛ u n nun nɔɔ kuurimɔ.
 Sere saa yerà kaa n nɔɔ maari
 yibɛrɛ u n wunɛn yīsiru kam mɛɛra.
 11 Mban sɔna a wunɛn nɔmu kurua.
 A gu demɔ kpa a bu kam koosia.
 12 Gusunɔ, saa yellun di wuna a sāa
 nɛn sunɔ.
 Wuna a sun faaba kua nɔn dabinu.
 13 Wuna a nim wɔku burana ka wunɛn
 dam
 ma a yɛɛ gɔbi wiru kɔsuka.
 14 Wuna a karaku wiru kɔra,
 ma a dera be ba wāa mi gāanu ku ra
 kpi ba gu tema.
 15 A dera bwia ka daara yara,
 ma a daanu gberasia ni nu ku ra nim
 kpe.
 16 Wuna a wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ kua.
 Wuna a yam bururam ka sɔɔ kua.
 17 Ma a tem nɔɔ bura yenu kua.
 Ma a yam susuru ka puran saaba yi.
 18 Yinni Gusunɔ, a yaayo ma yibɛrɛ u
 nun yɛmɔ.
 Bwese te ta n bwisi mɔ, ta wunɛn
 yīsiru gema.
 19 A ku wunɛn tɔn be a kī mi gbeeku
 yɛɛ deria.
 A ku bu duari be, be ba sāa
 wɔnwɔndobu.
 20 A wunɛn arukawani yaayo.
 Domi dam diobu ba yiba ba kukua mi
 ba n bu wasi tem mɛ sɔɔ.
 21 A ku de wi ba dam dɔre u sekuru
 wa.
 A de wɔnwɔndo ka sāaro bu nun siara.
 22 Yinni Gusunɔ, a seewo a ka tii yina.
 A yaayo wɔma ye gari bakasu ra n nun
 mɔ.
 23 A ku wunɛn yibɛrɛban wɔkinu
 duari.

A be ba nun seesimɔ baadomman
wəkinu nɔɔwɔ.

75

¹ Womu ge Asafu u wom kowobun
wirugii kua ge ba mɔ, a ku kam koosia.
Ge wee.

² Gusunɔ, sa nun siara.
Wunen yisiru ta yiba besen nɔɔwɔ.
Sa wunen sɔm geerun gari kparamɔ.

³ Wunɛ, Yinni Gusunɔ, a nɛɛ,
saa ye a yi yà n tunuma, kaa tɔmbu siri
gem sɔɔ.

⁴ Tem mu koo kpĩ mu yĩiri ka ye ya wãa
mɛ sɔɔ.

Adama wuna a yen gbereba nɛni.

⁵ A nɛɛ, be ba tii sue bu ku maa tii sua.
A maa tɔn kɔsobu sɔɔmɔ bu tii suabu
derio.

⁶ Bu ku tii wolle sua, kpa bu tɔn bia gari
de.

⁷ Domi wolle suabu kun wee saa sɔɔ
yari yerun di,

n̄ kun mɛ sɔɔ duu yerun di,
bu n̄ maa wee sɔɔ yɛsan nɔm dwaru
gian di.

⁸ Wunɛ Gusunɔwa a ra tɔmbu siri.
Wuna a ra gabu kawɛ kpa a gabu wolle
sua.

⁹ Yinni Gusunɔ, a nɔra * nɛni ya tam
yiba mu ghisimɔ,
ma a mu handunian tɔn kɔsobu
wɛɛmɔ.

Ba koo mu nɔwa mam mam sere ka
mɛn kɔtɔrɔ.

¹⁰ Adama nɛ, na n̄ nɔɔ marimɔ.
Kon Gusunɔ Yakɔbun Yinni tɔmawa
ka womusu.

¹¹ U koo tɔn kɔsobun tii suabu
kpeerasia,
kpa u be ba n̄n mɛm nɔɔwammɛ
kuurasia.

76

¹ Womu ge Asafu u wom kowobun
wirugii kua ka mɔrɔku. Ge wee.

² Ba Gusunɔ tuba Yudaɔ,
ma u yisiru yara Isireliɔ.

³ Win wãa yera wãawa Salemuɔ ye ba
mɔ Sion̄i.

⁴ Miya u tabu yānu bɔɔka.

Niya, sɛɛnu ka tɛɛnu ka takobiba.

⁵ Yinni Gusunɔ, a sãawa wi ba koo
nasia.

Wunen nanum mu kpã mu kere guu
ni nu wãa saa yellun di.

⁶ Ba tabu durɔ wɔrugɔban yānu potira.
Wee ba kpuna ba gu.

Ba kpana bu ka tii yina be, be ba raa
dam mɔ mi.

⁷ Gusunɔ Yakɔbun Yinni, ye a gbãra,
yera maasɔba wɔruka ka ben dumi.

⁸ Gusunɔ, wuna ba koo nasia.
Wunen mɔru yà n seewa wara u koo
kpĩ u yɔra wunen wuswaaɔ.

⁹⁻¹⁰ Wunen siribu nɔɔra saa wɔllun di.
Sanam mɛ a seewa a tɔmbu siri,
ma a be ba tii kawɛ faaba kua,

yera handunian tɔmbu kpuro ba
berum soora ma ba tii deri sɛɛ.

¹¹ Baa tɔnun mɔru yà n seewa, wunen
yiikowa ya koo sɔɔsira.

Be ba maa yara wunen mɔrun di, ba
koo yen tɔɔ bakaru diwa.

¹² I Gusunɔ bɛɛn Yinni nɔɔ mwɛɛnu
kuo kpa i nu yibia.

Bɛɛ be i ka n̄n sikerɛnɛ i n̄n nasie, i
ka n̄n kɛnu naawɔ.

¹³ Wiya u ra sinam be ba tii sue kawɛ.
Sinambu kpuro ba n̄n nasie.

77

¹ Asafun womu ge u Yedutum kua.
Ge wee.

² Na Gusunɔ nɔɔgiru sue.

Na n̄n soku, u koo man swaa daki.

³ Nà n nuki sankire, na ra Gusunɔ
kasuwa.

Wɔkuru na ku ra wɛre.

Na ra nɛn nɔma yiyyewa wɔllɔ nà n
kanaru mɔ.

Adama ka mɛ, nɛn bwɛra ku ra kpunɛ.

⁴ Nà n Gusunɔ yaaya, na ra n wee-
weenu mɔwa.

Nà n bwisika, nɛn goma ya ra dwi-
iyewa.

⁵ Yinni Gusunɔ u ku ra de n dweeya.

Na ku ra kpĩ n gari gere nɛn n̄n̄i
swãarun s̄s̄.

⁶ Na ra yellu yaayewa kpa na n gasɔn
gari bwisikumɔ.

⁷ Na nɛn womusu yaayamɔ wɔkuru,
ma na bwisikumɔ na mɔ,

⁸ Yinni Gusunɔ u koo sun yinawa sere
ka baadommasɔ?

U n̄ maa ka sun n̄nu geu mɛɛrimɔ?

* 75:9 nɔra - Nɔra ye ba ka yā mini ya sãawa Gusunɔn mɔru ye u koo ka tɔn kɔsobu siri.

9 Win durom mu kpawa mi sere ka
baadommao?
U n̄ maa gari gee m̄ u sun s̄o sere ka
baadommao?
10 U duariwa u sun durom kua?
U sun win w̄onw̄ondu wunariwa win
m̄arun s̄o?
11 Ma na n̄en tii s̄oŋwa na n̄e, wee ye
ya man dum̄,
yera W̄orukoon dam kun maa ka sun
w̄aa.
12 Yinni Gusun̄, kon wunen s̄oma
yaaya.
Domi na yaaya s̄om maamaakigii ni a
kua.
13 Kon wunen s̄oma kpuron gari
kp̄ara.
Kon s̄om maamaakiginun gari saari.
14 Gusun̄, wunen sw̄ee yi d̄eerewa.
Wara u ka nun kp̄aru n̄e.
15 A s̄aawa wi u ra s̄om maamaakiginu
ko.
A dera wunen dam mu s̄osira bwe-
senu s̄o.
16 Ka wunen dama a wunen t̄ambu
yakia
be, be ba s̄aa Yak̄abu ka Yosefun
sikadominu.
17 Gusun̄, ye nim mu nun wa, ma mu
diira,
mu gbisa sere s̄oŋw̄o.
18 Ma gura n̄em̄ nge daa surundu.
Ma guru gb̄asukubu n̄or̄am̄.
Ma guru maakinu daam̄ w̄ollun
baama.
19 Gura ya gb̄ara ma guru maakinu
nu handunia kpuro yam bu-
rur̄asia,
ma tem mu diira berum s̄o.
20 A s̄ia nim w̄okun w̄oll̄o ka maa m̄en
s̄oŋw̄o.
Adama goo kun wunen yira wa.
21 A dera M̄owisi ka Aroni ba wunen
t̄ambu kp̄ara nge ȳaa ḡo.

78

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
N̄en t̄ambu, i n̄en gari sw̄aa dakio.
I sw̄aa tem kp̄iyo i n̄o ye na gerum̄.
2 Kon b̄ee faagi gaa kua ka m̄onnu ye ya
s̄aa yellun gari.
3 Ye sa nua ka ye sa gia ka ye b̄esen
baababa ba sun s̄oŋwa,
4 sa n̄ ye b̄esen bibu beruamm̄e.

Sa ko bu Yinni Gusun̄n t̄amaru
s̄oŋwa ka win dam gari ka s̄om
maamaakigii ni u kua.
5 U b̄ese Isireliba, Yak̄abun bweseru
wooda w̄e.
Wooda yera u b̄esen baababa w̄e bu ka
ye ben bibu s̄os̄i.
6 Bii be ba koo marura, ben tii ba koo
ye gia,
kp̄a bu maa ye ben bibu s̄os̄i.
7 Saa yera ba koo Yinni Gusun̄ naane
ko.
Ba n̄ maa duarim̄ ye u kua.
Kp̄a bu win woodaba m̄em n̄oŋwa.
8 Ba n̄ maa m̄o nge ben baababa.
Domi baaba be, ba kua m̄em n̄o
sariba,
ma ben ḡoru ga n̄ ka Gusun̄ turo ȳore.
Ma ba kua naane sariba Gusun̄n mi.
9 Efaraimun bweseru te ta t̄ennu m̄o
ta biruku yira wura tabun saa.
10 Ta n̄ ten arukawani yibie ye ta ka
Gusun̄ b̄okua.
Ta yina tu win woodaba m̄em n̄oŋwa.
11 Ta win s̄om maamaakigii ni duari ni
u tu s̄os̄i.
12 U maamaaki kua ben sikadoban
wusw̄aa Soanī Egibitin tem̄.
13 U nim w̄oku b̄era ga kp̄aasina ga ȳora
nge gana,
ma u dera ba t̄abura.
14 Guru wii wurora u dera ta bu gb̄iye
s̄oŋ s̄o.
W̄okuru, kp̄a u de d̄oŋ yara ya n̄ s̄os̄ire
guru wii wuro te s̄o.
15 U kp̄enu b̄esuka gbabur̄o,
ma nim bakam mu kura ba n̄ora.
16 U dera nim mu yara kp̄enun di,
ma mu kokum̄ nge daa bakarun nim.
17 Adama ka m̄e, baaba be, ba wi,
W̄orukoo torarim̄wa ba d̄o.
Ba n̄un seesiwa gbaburu mi, mi ḡaanu
ku ra kpi.
18 Ma ba wi, Gusun̄ n̄o kuura ba n̄un
d̄ianu kana ni ba k̄i.
19 Ba n̄e, ka gem, Gusun̄ u koo kp̄i u
sun diisia gbaburu mini?
20 Geema, M̄owisi u kp̄ee te so, ma nim
mu koka nge daarun nim.
Adama u koo kp̄i u sun diisia?
U koo kp̄i u sun yaa w̄e su tem?
21 Ye Yinni Gusun̄ u yeni kpuro nua,
yera win m̄aru ya seewa nge d̄o
wi ba s̄ore win t̄ambu Isireliban s̄o.

22 Domi ba ò nùn naanɛ kue.
Ba ò win somiru yīiyɔ.
23 Ka mɛ, u guru wiru wooda wɛ.
Ma u wɔllun gamboba kɛnia.
24 U dera dīa ni ba mò manna nu bu
nɛɛya saa wɔllun di.
25 U bu ye wɛwa nge mèn nɔɔ ba kī.
Tɔn boko dima ba di.
26 Yen biru, u dera woo ga na
saa sɔɔ yari yerun di ga wɔllu swee.
Ka win dama u woo seeyama
sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di,
27 ma u dera gunɔsu su sarama
su bu wukiri nge tua.
Su dabi nge yani sɛeri nim wɔkun
goorɔ.
28 U dera su wɔruka su tɛrie baama
ben sansaniɔ.
29 Ma Gusunɔ u bu wɛ ye ba kī.
Ma ba di ba deba.
30 Adama ye ba dimɔ ba ò kpa, dīanu
yiba ben nɔɔ.
31 Sanam mɛya Gusunɔ u ka bu mɔru
kua.
Ma u be ba dam bo go.
U ben aluwaasiba so u surura.
32 Ka mɛ, ba wure ba tora.
Ba ò win sɔm maamaakigii ni naanɛ
kue.
33 Ma Yinni Gusunɔ u bu doke bɛrum
sɔɔ u ben wāaru nɔru koosia
nge woo.
U bu kam koosia nɔni kpaki teeru.
34 Yinni Gusunɔ ù n kī u bu go,
yera ben gabu ba ra gɔsiramɛ win mi
gia.
35 Kpa bu yaaya ma wi, Wɔrukoowa u
sāa ben kpee baa mī ba ra kuke.
Wiya u ra maa bu wɔre.
36 Adama ba ku ra gem gere.
Ba ra n kī bu nùn nɔni wɔkewa ka ben
gari.
37 Ben gɔru ga ò ka nùn wāa.
Ba ò maa ben arukawani yibie.
38 Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u ra tii
nɛnɛ
u kun win mɔru kpuro yɔsu.
U ra bu wɔnwɔndu kue,
kpa u bu ben durum wɔka u kun bu
go.
39 U ra yaaye ma ba sāawa tɔmbu.
Ba sāawa nge woo.
Gà n doona, ga ku ra wuramɛ.

40 Nɔn dabina ba Gusunɔ seesi
gbaburɔ.
Nɔn dabina ba win mɔru seeya.
41 Ba maa wure ba nùn nɔɔ kuura wi,
wi u sāa ben Yinni Dɛɛro.
42 Ba ò tɔɔ te yaaye tɛ sɔɔ u bu
wɔra yibɛɛban nɔman di ka
win dam.
43 Ba ò maa yaaye sɔm maamaakigii ni
u kua Egibitiɔ ka Soanin gberu
kpaanɛɔ.
44 U Egibitigibun daanun nim gɔsia
yɛm,
ma ba kpana bu mu nɔ.
45 U dera gbabu swɛɛ yi bu wɔri yi di.
Ma u dera surenu nu bu kam kua.
46 U dera twee yi ben dīanu wɔri yi di.
Ma u dera ben hanian are kam kua.
47 U dera guru kpenu nu ben resɛm
gbaanu kam koosia.
Ma wooru ben dāa gbaanu sanku.
48 U dera guru gbāa ka guru kpenu ben
yaa sabenu di.
49 Ma u ka Egibitigii be mɔru seewa ka
dam u bu nɔni sɔɔwa.
U dera gɔɔn gɔradoba ba na dabi
dabinu ba bu wɔri.
50 U ò dere win mɔru yu goo sɛɛna.
U bu kɛsi kɛsi baranu kpɛɛ u ka bu go.
51 U Egibitigibu be, be ba sāa Kamun
bibun bweserun bii tɔn durɔ
gbiikoo baawure go,
be, be ba sāa ben aluwaasirun bibu.
52 U dera win tɔmba yara nge yāa gɔɔ
ge ga yarima gɔrun di.
Ma u bu kpara gbaburɔ.
53 U bu kpara ka bɔri yɛndu, ba ò diira.
Ma u dera nim wɔku ga ben yibɛɛba
wukiri.
54 Ma u ka bu da win tem dɛɛramɔ,
guu ten mi, te u mwa ka win dam.
55 U bwese tukunu gira win tɔmbu
Isireliban sɔ.
Ma u tem mɛ bɔnu kua u dera ba sina
mi, kuu bekuruginu sɔɔ.
56 Adama ba Gusunɔ nɔɔ kuura.
Ba wi, Wɔrukoo seesi.
Ba ò win woodaba mɛm nɔɔwɛ.
57 Ba Gusunɔ dɛsirari, ma ba kua
naanɛ sariba
nge mɛ ben baababa ba raa kua.
Ba wurura nge tɛn tɛn kirika ya
kusira.
58 Ba win mɔru seeya ka ben būu
turanu.

Ba win nisinu seeya ka ben
bwāarokunu.

⁵⁹ Ye Gusunə u ye kpuro wa, yera win
məru seewa,
ma u Isireliba yina.

⁶⁰ U sāa yee te deri te ta wāa Siloə.
U kuu bekurugii te deri tən mi u ra ka
bu yinne.

⁶¹ Ma u dera yiberēba ba win woodan
kpakororu mwa,
tè sɔə u ra win dam ka win yiiko sɔəsi.
U dera ba ka tu doona tem tukumə.

⁶² U ka win tumbu məru kua,
ma u dera ba bu go tabu sɔə.

⁶³ U dera aluwaaasiba ba dɔə mwaara,
ma wəndiaba ba durəbu bia.

⁶⁴ U dera ba ben yāku kowobu go tabu
sɔə ka takobi.

Ma ben gəminibu ba n̄ ben gəə swī.

⁶⁵ Yera Yinni Gusunə u seewa nge tən
wi u dom yandama.

U seewa nge tabu durə wərugə wi tam
mu goomə.

⁶⁶ Ma u win yiberēba so u gira.

U bu sekuru doke te ta n̄ kpeemə sere
ka baadommə.

⁶⁷ U Efaraimu Yosefun biin bweseru
yina.

U n̄ tu gəsa.

⁶⁸ Yudan bweseru ka Siōnin guura u
kīa u gəsa.

⁶⁹ Guuru miya u win sāa yeru bana
ta dam mə nge wəllu ka tem
m̄ u swī sere ka baadommə.

⁷⁰ U Dafidi gəsa u n̄ ka sāa win səm
kowo.

Yāa kpara yerun diya u n̄n mwaama

⁷¹ u ka ko Isireliba, Yakəbun bwe-
serun kparo

be, be ba sāa wi, Yinni Gusunən
tumbu.

⁷² Dafidi wi, u tən be kparawa ka gōru
d̄erə, ka laakari.

79

¹ Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
Gusunə, wee tən tukobu ba wunen
tem wəri.

Ba dera wunen sāa yeru ta disi duura.
Ba dera Yerusalemu ya kua bansu.

² Ba wunen tumbu go,
ma ba dera gunəsu ben gonu di.

Ba dera gbeeku yē yi be, be ba nun
sāamə min gonu tema.

³ Ba ben yem yari mu ka Yerusalemu
sikerene nge nim,
ma ba ben gonu deri mi, goo kun nu
sikua.

⁴ Be ba ka sun sikerene ba sun
wəmmə.

Besən berusebu ba sun yaakoru m̄.

⁵ Yinni Gusunə, sere saa yerə wunen
məru ko n̄ seewa.

Sere saa yerə kaa n̄ nisinu seewa nge
dɔə.

⁶ A de wunen məru yu wəri bwese ni
nu n̄ nun yē

ka ni nu n̄ nun sāamə sɔə.

⁷ Domi ba Isireliba go, ma ben tem mu
kua bansu.

⁸ A ku sun besən sikadoban durum
səbi.

Adama wunen kīrun sɔə, a sun
wənwəndu kuo.

Domi sa kua wənwəndobu.

⁹ Gusunə besən faaba kowo, a sun
somiə

kpa wunen yīsiru tu b̄ere wa.

A sun wəro kpa a sun besən durum
wəka.

¹⁰ Mban sōna kaa de bwesenu nu n̄ m̄,
mana besən Yinni u wāa.

A be ba wunen tambun yem yari məru
kəsieyo

bwesenun suunu sɔə besən wuswaa.

¹¹ Yinni Gusunə, a desobun wee-
weenu n̄əwə,

kpa a be ba ka d̄ə bu go faaba ko ka
wunen dam.

¹² Yinni, bwese ni nu ka nun sikerene
nu nun wənwa,

a nu nin durum kəsieyo sere nən
n̄əba yiru.

¹³ Adama b̄es̄ wunen tən be a
kpare, sa ko nun t̄oma sere ka
baadommə,

kpa b̄es̄ ka besən bibun bweseru sa n̄
nun b̄ere w̄emə.

80

¹ Womu ge Asafu u wom kowobun
wirugii kua ka m̄əruku. Ge wee.

² Wun̄ Isireliban kparo, a swaa dakio
a n̄.

Wun̄ wi a ra wunen tumbu kpare nge
yāa ḡə,

ma a s̄ə wəllun k̄sobun suunu sɔə,
a tii s̄əsiio wunen yiiko sɔə.

3 A beŋe Efaraimu ka Benyamēē ka
 Manasen bwese keri wunen
 dam sōsio,
 kpa a sun faaba ko.
 4 Yinni Gusunō, a sun wōro.
 A ka sun nōnu geu mēerio, kpa a sun
 faaba ko.
 5 Gusunō wōllu ka tem Yinni,
 sere saa yerà kaa n ka sun mōru sāa
 a n beŋen kanaru yinamō.
 6 Wee a dera nuku sankiranu nu kua
 beŋen dīanu,
 ma a dera beŋen nōni yīresu kua beŋen
 nim.
 7 A dera be ba ka sun sikerene ba
 sannamō beŋen sō.
 Ma beŋen yiberēba ba sun yēmō.
 8 Gusunō wōllu ka tem Yinni, a sun
 wōro.
 A ka sun nōnu geu mēerio kpa su faaba
 wa.
 9 Wee a resem dāa wukama Egibitin di,
 ma a tōmbu seeya ben wāa yenun di,
 ma a resem ye gira mi.
 10 A ye ayeru kua mam mam, ma ya
 seewa ya nuwi gira.
 Ya kpēa ya tem kpuro
 11 ka guunu wukiri,
 ma yen kāasi yi kpēa nge dāa ye ba mō
 seduru.
 12 Yen kāasi yi, yi da sere nim wōkuō,
 ma yin nuwi yi da sere daa bakarō yi
 kpara.
 13 Yinni Gusunō, mban sōna a yen
 karan gambo kāsuka,
 ma a dera be ba sarō mi, ba ye guramō.
 14 Ma a dera sakanu ka gbeeku yēē yi
 yi tie, yi naamō yi ye dimō.
 15 Gusunō, wōllu ka tem Yinni, a
 wurama.
 A mēerio wōllun di kpa a wunen resem
 ye nōni doke.
 A ye kōsuo.
 16 A resem dāa te nōrio
 te, te ta sāa nge wunen bii wi a gōsa.
 17 Wee ba resem bōra ba dōo menī.
 A bu mōru kōsieyo bu gbi.
 18 A de wunen dam mu n ka wi a gōsa
 u sō wunen nōm geuō wāa.
 19 Saa yera sa n maa ka nun tondamō.
 A de sa n wāa kpa sa n nun sāamō.
 20 Gusunō, wōllu ka tem Yinni, a sun
 wōro.
 A ka sun nōnu geu mēerio, kpa su
 faaba wa.

81

1 Womu ge Asafu u wom kowobun
 wirugii kua ka mōraku. Ge wee.
 2 Yinni Gusunōwa u sāa beŋen dam.
 I nūn womu kuo ka nuku dobu.
 I Gusunō Yakōbun Yinni takaru
 koowo ka nuku dobu.
 3 I womusu koowo.
 I gāasu ka mōrōkunu ka gōōgenu
 soowo.
 4 I kōba soowo suru kpaon tōō bakaru
 sōō.
 I kōba wureo Kunun tōō bakaru sōō
 suru ū n tarum kua.
 5 Domi wooda yera Yakōbun Yinni u
 Isireliba wē.
 6 Wooda yera u Yosefun yenugibu wē
 sanam mē u Egibiti wōri.
 Ma na nōō gagu nua ge na n tuba. Ga
 nēē,
 7 na beē sōmunu swenya beēn senun
 di,
 na dera i yoo sōma deri.
 8 Sanam mē i wāa nōni swāaru sōō,
 i man soka, ma na beē yakia.
 Na beē wisa guru maakinu sōō.
 Na beēn laakari mēera Meriban bwiaō.
 9 Beē nen tōmbu Isireliba,
 i man swaa dakio i nō ye kon beē sō.
 10 I ku de būu goo u n maa wāa beēn
 suunu sōō.
 I ku maa nu yīira i sā.
 11 Nēna Gusunō beēn Yinni wi u beē
 yara Egibitin di.
 I beēn nōō wukio kpa n beē diisia.
 12 Adama beē nen tōmbu, i n man swaa
 daki,
 i n maa man mēm nōōwē.
 13 Na dera i wōri beēn gōru bōbunu sōō,
 ma i beēn tiin bwisi swīi.
 14 Beē nen tōmbu, i n daa man swaa
 daki i sīimō nen swaa sōō,
 15 kon daa beēn yiberēba sekuru doke,
 kpa n bu naa swīi n go go.
 16 Saa ye sōōra nē, Yinni Gusunōn
 yiberēban tii suabu koo nōru
 ko,
 kpa Isireliban doo nōōru tu tē.
 17 Kon bu dīa geenu wē,
 kpa bu kperun tim gem di.

82

1 Womu ge Asafu u kua. Ge wee.
 Gusunō u wāa wōllun tōmbun suunu
 sōō.
 Miya u wāa u ka sirimō. U nēē,

2 sere saa yerà i ko i n wāa i n sirimō ka weesu,
i n yō taaregibun biruō.
3 I dam sarirugibu ka gobekuba ben gem wēeyō.
I wōnwōndobu ka sāarobu ben gem wēeyō.
4 I dam sarirugibu ka be ba dam dāremō faaba koowo.
I bu wōro tən kōsobun nōman di.
5 Adama bēē, i n gāanu ganu yē.
I n maa bwisi gēē mō. I kom kōsum mōwa,
ma ya dera gem mu doona handunian di.
6 Na raa nēē, i sāawa wōllun tōmbu.
I sāawa Wōrukoon bibu.
7 Adama i ko i gbiwa nge tən dirobu.
I ko i gbiwa nge sinambu kpuro.
8 Gusunō, a seewo a handunia siri.
Domi wuna a bwesenu kpuro mō.

83

1 Womu ge Asafu u kua. U nēē,
2 Gusunō, a ku mari, a ku maa wēra.
3 Domi wee wunen yiberēba ba seewa,
be, be ba nun tusa ba wiru yōrasie.
4 Wee ba kōsa wesianamō wunen tōmbun sō.
Ba nōō tia mō be a kōsun sō.
5 Ba gerumō ba mō,
bu na bu sun kpeerasia bwesenu kpuron suunu sōn di,
kpa bu ku maa bēē Isireliban yīsiru yaaya.
6 Wee ba wesiana,
ma be kpuro ba nōō tia kua bu ka nun wōri.
7 Beya, Edōmuba ka Isimēliba ka Mōabuba ka Agariba
8 ka Gebaliba ka Amōniba ka Amalekiba
ka Filisitiba ka sere Tirigibu.
9 Asirigibun tii ba na ba ka bu nōō tia kua,
ba Lōtun bibun bweseru, Amōniba ka Mōabuba nōma kā.
10 Yinni Gusunō, a bu kuo nge mē ba Sisera ka Yabini ka Madianiba kua Kisionin daarō.
11 Ba bu kpeerasiawa Eni Dorio,
ma ba ben gonu deri mi, nu tem kōsisia nge naa bisu.
12 A de ben sinambu bu gbi nge sinam beni,

Orēbu ka Seebu ka Seba ka Salumuna,
13 be, be ba raa geruna ba nēē,
bu da bu Gusunōn arumani gura.
14 Yinni Gusunō, a bu suo a ka doona nge mē woo guna ya ra ka yakasu doonē.
15 A de bu dōō mwaara nge mē dōō u ra dāa sōō mwe,
n kun mē nge mē dōō yara ya ra guunu dabiri.
16 A bu naa giro ka guru woo bōkō.
A bu nandasio ka woo guna.
17 Yinni Gusunō, a bu sekuru dokeo,
kpa bu wa bu gōsirama wunen mi.
18 A de bu sekuru wa,
kpa ba n nande sere ka baadommaō.
A ben yīiyōbu wunō, kpa bu kam ko.
19 Kpa bu gia ma wunē turowa a sāa Yinni Wōrukoo handunia ye sōō.

84

1 Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa ka mōrōku. Ge wee.
2 Gusunō, wōllu ka tem Yinni, wunen wāa yeru ta man wēre.
3 Na sende, na diirimō n wa n ka du wunen sāa yerō.
Nen gōru ka nen wasi kpuro nuku dobun kuuki mō
wunē Yinni Gusunōn sō, wunē wi a wāa.
4 Nen Yinni, nen sina boko!
Baa ka gunōminō nu ra n wāa yeru mō.
Wōllu ka tem Yinni, a ra mam de nu sokunu ko wunen yāku yerun bōkuō.
5 Doo nōōrugiba be ba wāa wunen sāa yerō
ba nun tōmamō baadomma.
6 Doo nōōrugiba be ba tāsa wunē sōō.
Ba ra n sōōru sāa bu ka sāaru da.
7 Bā n sarō wōwan di ye ba mō Yīresu,
a ra de bwii yi koorawa mi,
kpa gura yu ka ye domaru naawa.
8 Nge mē ba dōō bu ka Gusunō yinni-
bun Yinni sā Sionio,
nge mēya ben dam mu ra n sosimō gbabu te sōō.
9 Gusunō wōllu ka tem Yinni, a man swaa dakio.
Gusunō Yakōbun Yinni, a nen kanaru nōōwō.
10 Yinni, wunē wi a sāa bēsen tēreru,

a wi a gɔsan wuswaa mɛɛrio.

¹¹ Nɛn sɔɔ teerun wāaru wunen sāa yerɔ,

ta nɛn yam tukum wāarun sɔɔ dabi dabinu kere.

N buram bo na n wāa wunen sāa yerun kɔnnɔwɔ,

ye ko na n ka wāa diru mi tɔn kɔsoba wāa.

¹² Yinni Gusunɔ, a sāawa nge sɔɔ.

A maa sāawa nge tɛɛru.

Wuna a ra tɔmbu durom ka bɛɛɛ kue. Be ba sīimɔ gem sɔɔ, a ku ra ka bu gea yinari.

¹³ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, doo nɔɔrgiwa wi u nun naanɛ sāa.

85

¹ Womu ge Koren bibu ba wom kowobun wirugii kua. Ge wee.

² Yinni Gusunɔ, a wunen tem durom kua.

Wee a ka bɛɛɛ Isireli be sa sāa Yakɔbun bweseru wurama.

³ A bɛɛɛ wunen tɔmbun torɔnu wɔka. A bɛɛɛn durum kpuro wukiri.

⁴ A n maa ka sun mɔru sāa.

A dera wunen mɔru kpuro ya sure.

⁵ Gusunɔ bɛɛɛn faaba kowo, a sun wesio nge yellu.

A ku maa ka sun mɔru ko.

⁶ Nge kaa n ka sun mɔru sāawa sere ka baadommaɔ?

Nge kaa n mɔru sāawa sere ka bɛɛɛn bibun bibu sɔɔ?

⁷ A n sun wāaru wesiamɔ kpa bɛɛɛ wunen tɔmbu su wa su nuku dobu ko wunen sɔɔ?

⁸ Yinni Gusunɔ, a sun wunen durom sɔɔsio

kpa a sun faaba ko.

⁹ Yinni Gusunɔ, kon swaa daki n nɔ ye a gerumɔ.

Domi bɔri yɛndun gariya a ra n wunen tɔmbu sɔɔmɔ

be ba nun naanɛ sāa

ma ba kun wure wiira gari sɔɔ.

¹⁰ Be ba nun nasiewa a ra faaba ko.

Kpa a de bɛɛɛ ya n wāa bɛɛɛn tem sɔɔ.

¹¹ Tɔn geeru ka bɔrɔkinira koo wurama

kpa gem ka bɔri yɛnda n wāa tem mɛ sɔɔ.

¹² Bɔrɔkiniru ta koo se tem mɛ sɔɔ nge dīa bwese te ba duura, kpa gem mu sarama wɔllun di.

¹³ Yinni Gusunɔn tiywa u koo sun bɔri yɛndu wɛ,

kpa bɛɛɛn tem mu binu ma.

¹⁴ Gema mu ko n nɔn gbiiye, kpa mu win swaa sɔmɛ.

86

¹ Dafidi u kanaru kua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ.

Wee na sāaru ka wɔnwɔndu soore.

² A nɛn hunde beruo, domi na ra nun sɔɔ.

Gusunɔ, na nun naanɛ sāa,

a man faaba koowo.

³ Yinni, wuna na ra nɔɔgiru sue baadomma.

A man wɔnwɔndu kuo.

⁴ Yinni, a man nuku dobu wɛɛyɔ.

Wuna na ra n kanamɔ ka nɛn gɔru kpuro.

⁵ Yinni, a sāawa tɔn geo,

a ra maa tɔmbu ben durum wɔke.

A ra be ba nun soku kpuro kīru sɔɔsi ta n kpā.

⁶ Yinni Gusunɔ, a nɛn kanaru nɔɔwɔ.

A nɛn weeweenu swaa dakio.

⁷ Domi nà n nun kana nɔni swāarun saa,

a ra man wisi.

⁸ Gāanu sari ni nu ka nun weenɛ ye ba ra sɔ kpuro sɔɔ.

Gāanu maa sari ni nu ka wunen sɔma weenɛ.

⁹ Bwese ni a taka kua kpuro nu koo na nu yiira wunen wuswaaɔ,

kpa nu wunen yīsiru bɛɛɛ wɛ.

¹⁰ Domi a kpā, a ra maa sɔm maamaakiginu ko.

Wunɛ turowa a sāa Gusunɔ.

¹¹ Yinni Gusunɔ, a man wunen swɛɛ sɔɔsio,

kpa n wa n sī wunen gem sɔɔ.

A de n wunen yīsiru nasia.

¹² Gusunɔ nɛn Yinni, kon nun siara ka nɛn gɔru kpuro,

kpa n nun bɛɛɛ wɛ sere ka baadommaɔ.

¹³ Domi a man durom bakam kua,

a man yara gɔribun wāa yerun sɔɔ sɔɔn di.

¹⁴ Yinni Gusunɔ, tii suobu ba man seesi.

Tɔn kɔsobu ba kī bu man hunde wuna,

be, bèn bwisikunu ku ra n wāa wunen
mi gia.

¹⁵ Adama wunε Gusunə, a sāawa Yinni
wənwəndugii.

A ku ra məru se fuuku.

Wunen kīru ta kpā.

A maa sāawa bəṛəkini.

¹⁶ A man mēerima kpa a nən
wənwəndu wa.

A nε, wunen səm kowo dam kēeyə,
kpa a man faaba ko nε, wunen səm
kowon bii.

¹⁷ Yinni Gusunə, a man yīreru sōsio te
ta koo man koorə,
kpa a de nən yiberəba bu ye wa kpa
sekuru tu bu mwa.

Domi wuna a ra man faaba ko, kpa a
man nukuru yemiasia.

87

¹ Womu geniwa Koren bibu ba kua.
Ba nεε,

Yinni Gusunə u Yerusalemun
kpεεkpεeku swīiwa

guu te win tii u gōsa u dēerasian wollo.

² U Yerusalemu ye kī n kere wuu si
su wāa Yakəbun bweserun tem
kpuro sō.

³ Yerusalemu, Gusunən wuu,
ba wunen bεere bakan gari gerumə.

⁴ Nε, Yinni Gusunə, nā n bwesenun
yīsinu yorumə ni nu man yē,
kon Egibitigibu ka Babilonigibu
ka Filisitiba ka Tirigibu ka
Etiopigibun yīsinu yore.

Domi ba bu marawa Yerusalemu
mini.

⁵ Adama Yerusalemu gibu ba koo nεε,
ben tema mi ka gem.

Wərukoowa u mən kpεεkpεeku swīi.

⁶ Yinni Gusunə u koo bwesenun yīsinu
yore kpa u nεε,

Yerusalemuəra ba bu mara.

⁷ Be ba womusu mə ba yaamə, ba koo
nəəgiru sua ba n mə,

Yinni, bεsən nuuru kpuro ta woowa
wunen mi.

88

¹ Womu ge Koren bibu ba wom
kowobun wirugii kua. Ba gu kuawa
ka guuru. Hemani Esirahigiiwa u gu
kua. Ge wee.

² Yinni Gusunə nən faaba koowo,

na ra n nəəgiru suewa wunen
wuswaaə wōkuru ka sōə sō.

³ A de a nən kanaru nə.

A swaa tem kpīiyə a nə ye na nun
kanamə.

⁴ Wee wahala ya man deema n kpā
sere na gəribun wāa yeru turuku kua.

⁵ Na wāa be ba gəə dəən wuurə.

Na n maa dam mə.

⁶ Wee na kpī ka gəribu sannu.

A dera na wāa ka be sannu sikirə,
be, be a n maa yaayamə, a n maa bu
nəərimə.

⁷ A man kpēε wəru bəko sōə mi yam
wōkura wāa.

⁸ A man məru seesi,

ma n sāare na nim mwεere.

⁹ A dera nən kpaasibu ba man deri.

A dera ba man tusa,
ma na taarere na n kpē n nunda nən
wahalan di.

¹⁰ Nən nəni dam dwiiya nəni swāarun
sō.

Yinni Gusunə, tōru baatere na ra noma
yiyewa wunen mi gia na n nun
somiru kanamə.

¹¹ Gəriba a ra maamaaki kue?

Gəriba ba koo kpī bu se bu nun sā?

¹² Gəriba ba koo kpī bu wunen
bəṛəkinirun gari gere siki
wəruə?

Ba koo kpī bu wunen tən geerun gari
gere gəribun wāa yerə?

¹³ Ba koo kpī bu wunen maamaaki wa
yam wōkurə?

Ba koo kpī bu wunen gem tubu gəriə
mi ba ra təmbu duari?

¹⁴ Yinni Gusunə, wuna na ra faaba
kanε.

Bururu baatere, wuna na ra nəəgiru
sue.

¹⁵ Yinni Gusunə, mban sōna a man
wunen wuswaa berue.

Mban sōna a n kī n nun wa.

¹⁶ Saa nən birun di, na wənwəndu
soorewa na gəə dəə.

Na burisine nəni swāa te a man kpēn
sō.

¹⁷ Nε sōəra wunen məru ya wəri, ma ya
man goomə.

¹⁸ Ya ka man sikerene tōə baatere nge
nim bweru.

Ye kpurowa ya man wukiri.

¹⁹ A dera nən kpaasibu ka nən bəṛəba
ba man biru kisi.

Be kpuro ba man deri.

89

1 Womu ge Etani Esirahigii u kua.
Ge wee.

2 Yinni Gusunə, kon wunen tən
geerun womu ko sere ka
baadommaə.

Kon wunen bəṛəkiniru kpara sere ka
baadommaə.

3 Na yē ma wunen kīru ta ko n wāawa
sere ka baadommaə.

Wunen bəṛəkiniru ta girewa wəllə.

4 Yinni Gusunə, a nē, a ka Dafidi wi a gəsa arukawani bəkua.
A wi, wunen səm kowo nəə mwēeru
kua ka bōri

5 a nē, kaa goo wuna win bweseru səə
u ko sunə sere ka baadommaə,
kpa a win bandu tāsisia sere ka
baadommaə.

6 Yinni Gusunə, wəllu ta nun bēere
wēemə
maamaaki ye a mən sō.

Wunen gəradoban wuuru ta nun
siaramə
wunen bəṛəkinirun sō.

7 Yinni Gusunə, a n saara mə wəllə.
Wunen gəradoba səə, goo sari wi u ka
nūn nē.

8 A nanum mə wunen gərado
dēerobun suunu səə.

Wunen yiiko ya kpā be ba nun sik-
erenen suunu səə.

9 Gusunə, wəllu ka tem Yinni, wara u
dam mə nge wunē.

Wunen bəṛəkinira nun karewa ta ka
sikerene.

10 Wuna a ra nim wōkun tii suabu
yōrasie.

Gen nim kurenu nū n seewa, a ra nu
suresie.

11 A Egibitigibu taaka a pəsuka nge
goru.

A be, wunen yiberēba yarinasia ka
wunen dam.

12 Wuna a wəllu ka tem mə.

Wuna a handunia taka kua ka ye ya
wāa ye səə.

13 Wuna a sō yēsan nəm geu ka nəm
dwaru kua.

Guu ni ba mē Tabori ka Hēemə nu
wunen yīsiru bēere wēemə.

14 Wunen gāseru ta dam mə.

Wunen nōmu ga dam mə.

15 Gema mu sāa wunen bandun
kpēekpēeku.

Kīru ka bəṛəkinira ra n wāa wunen
wuswaaə.

16 Yinni Gusunə, doo nərugiba be ba
ra nun takaru ko.

Ba ra sīwa yam bururam səə wunen
wuswaaə.

17 Ba koo nuku dobu ko tōə baatere
wunen yīsirun sō.

Kpa bu bēere wa wunen gem sō.

18 Domi wuna a sāa ben dam ka ben
bēere.

Wunen saabuwa sa tāsima.

19 Yinni Gusunə, wuna a sāa bese Isire-
liban tēeru.

Wunē Dēero, wuna a sāa besen sina
boko.

20 Gasə, a ka wunen səm kowo be a
naane sāa gari kua kāsiru səə a
nē,

a wunen dam tabu durə damgii goo
wē.

A nūn gəsa wunen təmbun suunu səən
di a wəlle sua.

21 Wiya Dafidi wunen səm kowo.

Wiya a bandun gum tāre.

22 Wunen nōmu ga ko n nūn nēniwa
kem kem.

Geya ga ko n sāa win dam.

23 Yiberēba ba n kpē bu nūn samba ko.
Tən kōsobu ba n kpē bu nūn dam dāre.

24 Kaa win yiberēba kpeerasia.

Kaa be ba nūn tusa sēsuku.

25 Wunen bəṛəkiniru ka wunen tən
geera ko n wāa ka wi.

Kpa a nūn dam wē ka wunen yīsiru.

26 Kaa de win bandun dam mu tēria
saa nim wōku ge ba mē Mēditeranen di
sere ka daa te ba mē Efaratiə.

27 U koo nun sō u nē, a sāawa win
tundo ka win Yinni.

A sāawa win faaba kowo nge kpee baa
mī u ra kuke.

28 Kaa nūn ko wunen bii tən durə
gbiikoo.

Kpa u n sāa handunian sinambu
kpuron sina boko.

29 Kaa de wunen tən geeru ta n nūn
wāasi.

Kpa a ka nūn arukawani bōke ye ya n
nōru mə.

30 Kaa de win bibun bweseru
ta n bandu dimə sere ka
baadommaə.

Kaa de win bandu tu dam gira nge
wəllu.

31 Adama win bibun bwese te, tā n
yina tu wunen woodaba mēm
nōwa,

ma ta wunen yiirebu atafiru kua,

32 ma ta ñ wunen sōsiru swī,
 ma ta ñ wunen gere mēm nōwē,
 33 kaa tu sēyasiawa ka bokuru ten
 mēm nōbu sarirun sō.
 34 Adama a ñ yinamō a tu wunen tən
 geeru sōsi win sō.
 A ñ nūn tōnu kandu kuammē.
 35 A ñ wunen arukawani kusiamō.
 A ñ maa wunen gere kōbiamō.
 36 A bōrua ka wunen yīsi dēeraru ma a
 ñ Dafidi weesu kuammē.
 37 Kaa de win bibun bweseru
 ta n bandu dimō sere ka
 baadommaa.
 Kpa win bandu ta n wāa baadomma
 nge sō.
 38 Kpa tu tē nge suru.
 Win seedagii wi u wāa wōlō u sāa
 bōrākini.
 39 Adama wee a sunō wi a raa gōsa deri,
 ma a ka nūn mōru kua too.
 40 A wunen arukawani kusia ye a raa
 ka wunen sōm kowo bōkua.
 Ma a win sina furō kasa kua.
 41 A win gbāranu kpuro kōsuka,
 ma a win kuku yenu surura.
 42 A dera be ba sarō mi, ba win
 arumani gura.
 Ma ba nūn sekuru doke.
 43 A win yiberēba dam kā.
 A dera ba nuku dobu kua.
 44 A dera win tabu yānu nu dam
 dwiiya.
 A ñ ka nūn yōre tabu sō.
 45 A win bēere kpeesia.
 Ma a win bandu sura sere ka temō.
 46 A dera u tōkō kua fuuku, ma a nūn
 sekuru doke.
 47 Yinni Gusunō, sere saa yerà kaa n
 kukua.
 Sere saa yerà wunen mōru ya ko n
 seewa nge dōo yara.
 48 A yaayo nge mē nen wāarun tōru ta
 dēebu nē.
 A yaayo ma tōnu wi a taka kua kpuro
 u koo ra gbi.
 49 Wara u koo kpī u n wāa u kun gu.
 Wara u koo kpī u tii yara gōribun wāa
 yerun di.
 50 Yinni, mana wunen gasōn durom
 mē, mu da.
 Mana nōo mwēē te a Dafidi kua ka
 bōrākiniru ta wāa.
 51 Yinni, a mērio seku te wunen
 tōmba dimō.

A yaayo ma nēna na wunen tən dabi te
 kpare.

52 Yinni Gusunō, yiberēba ba wunen
 tōmbu sekuru dokemō,
 ma ba wi a gōsa wōmmō mi u dōo
 kpuro.

53 Yinni Gusunō, wuna sa ko n siaramō
 sere ka baadommaa.

Ami! Ami!

WOMUSUN BŌNU NNĒSE

90

1 Mōwisi Gusunōn sōm kowo u
 kanaru kua u nēē,
 Yinni, saa yellun di, wuna a sāa bēsen
 kuku yeru.

2 A sāawa Gusunō a sere guunu ka
 handunia taka kua.
 Mēya kaa n maa sāa sere ka
 baadommaa.

3 A ra de tōnu u gōsira tua.

A ra nūn sō a nēē, u gōsiro min di, u we.

4 Wunen mi, wōo nōrōbu (1.000) ra n
 sāawa nge gīan tōru te ta doona
 kō,

ñ kun mē nge wōkurun sākiru.

5 A ra tōnun wāaru nōru koosiewa nge
 mē dosu ga ra doonē bururu.

Ga ku ra tē nge yakasu

6 sīn wēsu ra n baare bururu,
 ñ n kua yoka bu su bura kpa su gbera.

7 Wunen mōru ya dera sa gōo dōo.

Ma sa nanda yen saabu.

8 A ra bēsen toranu terasiewa wunen
 wuswāa,

kpa wunen yam bururam mu bēsen
 asiri kpuro sōsi.

9 Bēsen wāaru ta ra doonēwa wunen
 mōrun sō.

Ta ra doonēwa nge wēsia teeru.

10 Tōnun wāaru ta ra turi sere wōo
 wata ka wōkuru,

wi u maa dam mō, wōo wēnē,

adama ka mē, tōnun wāara ku ra n
 arufaani gaa mō

sere wahala ka nōni swāaru.

Domi ta ra doonēwa fuuku gōri gia.

11 Wara u wunen mōrun dam yē.

Wara u nun nasie yen sō.

12 A de sa n yē ma bēsen wāarun tōra
 kun dēu,

kpa su ko bwisigibu.

13 Yinni Gusunō, sere domma kaa gōru
 gōsia a wunen mōru deri.

A beɛɛ wunen sɔm kowobun
wɔnwɔndu waawo.
14 A sun wunen durom bakam sɔsio
bururu baatere.
Kpa sa n nuku dobu mɔ sa n womusu
mɔ beɛɛn wāarun tōru kpuro
sɔɔ.
15 A sun nuku dobu wēɛyɔ nge mèn
nɔɔ a sun sēɛyasia.
Kpa a beɛɛn nuku sankira ten wōsu
gɔsia nuku dobu wōsu.
16 A de su wunen sɔma wa beɛɛ wunen
sɔm kowobu,
kpa a beɛɛn bibun bweseru wunen
yiiko sɔsi.
17 Gusunɔ beɛɛn Yinni, a sun durom
kuo,
kpa a de beɛɛn sɔma kpuro yu arufaani
ko.

91

1 Wunɛ wi Wɔrukoo u kōsu,
a wērewa Dam kpurogiin tɔbuɔ.
2 Kon Yinni Gusunɔ sɔ ma wiya nɛn
kuku yeru ka nɛn kàrì.
Wiya nɛn Yinni wi na naane sãa.
3 Domi wiya u nun wɔramɔ saa taan di.
Wiya maa nun wɔramɔ saa kēsi kēsi
gɔɔ ka win wahalan di.
4 U koo nun win sansu wukiri.
Kaa kuku yeru wa win kasan sɔwɔ.
Win bɔrɔkinira sãawa nge tɛrɛru ka
tarakpe.
5 Wɔkurun kari n̄ kun mɛ sēu ge ga
wee sɔɔ sɔɔ,
yen gaa kun nun berum mɔ.
6 Kēsi kēsi gɔɔ wi u bɔsu wɔkuru,
n̄ kun mɛ bara te ta tɔmbu goomɔ sɔɔ
sɔɔ gbãara,
yen gaa kun nun berum mɔ.
7 Baa bara ni, n̄ n tɔmbu nɔrɔbu
(1.000) go wunen bɔkuɔ,
ma nu tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) wɔri wunen nɔm geuɔ,
gãanu kun nun babamɔ.
8 Nɔniya kaa ka mɛɛri tɔna kpa a tɔn
kɔsobun are wa.
9 Yèn sɔ Yinni Gusunɔ u kua wunen
kuku yeru,
ma wi, Wɔrukoo u kua wunen wãa
yeru,
10 yen sɔna nɔni swāaru gara kun nun
sisie,
bararu gara kun maa wunen yenu
susio.

11 Domi u koo win gɔradoba nɔɔ kē
wunen sɔ,
ba n nun kōsu wunen swɛɛ kpuro sɔɔ,
12 bu nun nɛnɛ ka ben nɔma
kpa a ku ra ka wunen naasu kperu
sokura.
13 Kaa gbee sunɔ ka surɔkɔru yɔ a sara,
kpa a gbee sunɔ kpɛmu ka yaa gɔba
tɛm taare.
14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yèn sɔ u man kī,
kon n̄n yakia kpa n̄n kōsu domi u
nɛn yīsiru yē.
15 U n man soka kon n̄n wurari.
Ko na n wãa ka wi nɔni swāarun saa.
Kon n̄n yakia kpa n̄n bɛɛɛ wē.
16 Kon de u tɔkɔru ko bɔri yendu sɔɔ,
kpa n̄n nɛn faaba sɔsi.

92

1 Womu ge ba kua tɔɔ wērarugirun
sɔ. Ge wee.
2 Ya ra n̄ dɔ ba n nun tɔmamɔ Yinni
Gusunɔ,
kpa ba n wunen yīsiru bɛɛɛ wēɛmɔ,
wunɛ Wɔrukoo,
3 ba n wunen durom gari kparamɔ
bururu,
kpa ba n wunen bɔrɔkinirun gari
kparamɔ wɔkuru
4 ka mɔrɔku ka gɔɔgeru.
5 Yinni Gusunɔ, ye a kua ya man nuku
dobu wē.
Ma na ye kpuro siaramɔ ka womusu.
6 Yinni Gusunɔ, wunen sɔma ye a kua
ya kpã.
Wunen bwisikunu nu duku.
7 Gari bɔkɔ ga n̄ kpē gu nu tubu,
mɛya nu n̄ maa kpē nu n̄n yeeri.
8 Geema, tɔn kɔsobu ba seemɔ nge
yakasu,
ma nuku kɔsurugibu ba kparamɔ nge
dãa.
Ka mɛ, sɔɔ teeru ba koo bu kpeerasia
sere ka baadommaɔ.
9 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
wuna a kpuro kere sere ka
baadommaɔ.
10 Wunen yibɛɛba kpuro ba koo kam
ko.
Be ba kōsa mɔ kpuro ba koo yarina.
11 A man gbeeku ketɛn dam kã,
ma a man domaru kua a man gum
yarum tãre.
12 Tē, na waamɔ nɛn yibɛɛba ba
wɔrukumɔ.

Na nɔɔmɔ ba kuuki mɔ.

¹³ Gemgibu ba koo kpɛa nge kpakpa bɔa.

Ba koo se nge Libanin dɔa ye ba mɔ sɛduru.

¹⁴ Ba ko n sɔawa nge dɔa te ba gira ta kparamɔ

Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔa yerɔ.

¹⁵ Baa tɔ n tɔkɔ kua, ta ko n binu marumɔwa,

kpa ta n bɔrɔm mɔ ta n wurusu sɔawa.

¹⁶ Yeya ya koo sɔɔsi ma Yinni Gusunɔ u sɔawa gemgii.

U maa sɔawa nɛn kpee baa mi na ra kuke.

Wi sɔɔ, durum gaa sari.

93

¹ Yinni Gusunɔ, a bandu dii, ma a wunɛn yiiko sebua nge yaberu. Ma a dam sɛke nge kpaka.

A maa dera tem mu dam mɔ, mu n yiirimɔ.

² Saa yee yellun diya a wunɛn bandu swii.

Saa yee yellun diya a wɔa.

³ Yinni Gusunɔ, daanu nu ra n nɔɔgiru sue nu n wɔki,

kpa nu n kuuki mɔ.

⁴ Adama wunɛ, a dam mɔ a ni kpuro kere.

A bandu dii wɔllɔ.

⁵ Yinni Gusunɔ, wunɛn gari yi sɔawa gem.

Wunɛn sɔa yeru ta ko n sɔawa dɛeraru sere ka baadommaɔ.

94

¹ Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a ra tɔnu mɔru kɔsie,

a wunɛn yiiko sɔɔsio.

² Wunɛ handunian siri kowo, a seewo. A be ba tii sue ben kɔsa kɔsieyo.

³ Sere saa yerɔ kaa n dera tɔn kɔsobu ba n wɔa.

Sere saa yerɔ kaa n dera ba n nuku dobu mɔ.

⁴ Wee be ba ra n tɔmbu kɔsa kuamme ba gari saarimɔ ka tii suabu.

⁵ Yinni Gusunɔ, ba wunɛn tɔmbu dam dɔremɔ

be, be ba sɔa wunɛn arumani.

⁶ Ba gɔminibu ka sɔbu goomɔ.

Ma ba gobekuba sɛremɔ ba goomɔ.

⁷ Ba mɔ, Yinni Gusunɔ kun sun mɛera.

Gusunɔ Yakɔbun Yinni wi, kun bɛsɛn laakari mɔ.

⁸ Bɛɛ gari bakasu, i n tii sɛ.

Sere saa yerɔ i ko i bwisi ko.

⁹ Gusunɔ wi u tɔnu swasu gira, wiya kun kpɛ u gari nɔ?

Wi, wi u tɔnu nɔni gira, wiya kun kpɛ u yam wa?

¹⁰ Wi, wi u ra bwesenu sɛɛyasie, wiya kun tɔnu sɛɛyasiamɔ?

Wi, wi u ra tɔnu yɛru wɛ, wiya kun bwisi mɔ?

¹¹ Yinni Gusunɔ u tɔmbun bwisikunu yɛ.

U yɛ ma nu sɔawa kam dirum.

¹² Yinni Gusunɔ, doo nɔrugiiwa wi a sɛɛyasiamɔ.

Doo nɔrugiiwa wi a seeya ka wunɛn wooda.

¹³ Wahalan saa sɔɔ, u ko n wɔawa bɔri yɛndu sɔɔ

sere bu ka tɔn kɔso suura gbea.

¹⁴ Yinni Gusunɔ kun win tɔmbu derimɔ.

U n bu biru kisimɔ, be, be ba sɔa win arumani.

¹⁵ Domi gemgiiwa u koo siribu di.

Bɛn gɔru ga dɛere kpa bu siri bi wura.

¹⁶ Wara u koo man sanna tɔn kɔsobun mi.

Wara u koo ka man yina kɔsan kowo ben nɔman di.

¹⁷ Yinni Gusunɔ u kun daa man somi, na n daa wɔa gɔribun wɔa yerɔ.

¹⁸ Yinni Gusunɔ, nɔ n bɔarimɔ, wunɛn duroma mu ra de na n tɔsa.

¹⁹ Bwisiku dabinu nɔ n wɔa nɛn gɔruɔ, a ra man nukuru yemiasie.

Kpa na n nuku dobu mɔ.

²⁰ Yinni Gusunɔ, mba n bɛɛ mɔɔsine wunɛ ka siri kowo tɔn gowo

be ba ra n wunɛn woodaba gema ba n tɔmbu dam dɔremɔ,

²¹ kpa ba n nɔɔ tia mɔ bu ka gemgibu wɔri.

Kpa ba n taare sarirugibu taare wɛɛmɔ.

²² Adama Yinni Gusunɔ, wuna a sɔa nɛn gbɔra damgiru.

A sɔawa nɛn kpee baa yɛn mi na ra kuke.

²³ Kaa de ben toranu nu wɔri ben wiru wɔllɔ.

Kaa de ben tiin nuku kɔsuru tu bu marisia.

Gusunɔ nɛn Yinni, kaa bu nɔɔ marisia.

95

¹ I na su Yinni Gusunɔ womu kua.
Su nùn nɔɔgiru sue ka nuku dobu
wi, wi u sãa faaba kowo damgii nge
kpee bakaru.

² I de su da win wuswaaɔ su nùn siara.
Su nùn bɛɛɛ wɛ ka siarabun womusu
ka nuku dobu.

³ Domi u kpã.

U sãa sina boko wi u ye ba sãamɔ
kpuro kere.

⁴ Win nɔma ya kpuro nɛni ye ya wãa
tem sɔɔwɔ.

Guunun wii kpiinu nu maa sãa
wiginu.

⁵ Nim wɔku ga sãawa wiguu.

Wiya u gu kua.

Win nɔma ya maa tem kua.

⁶ I na su kpuna su tii kawa.

Su yiira Yinni Gusunɔ bɛsɛn taka
kowon wuswaaɔ.

⁷ Domi u sãawa bɛsɛn Yinni.

Sa maa sãa win tɔmbu be u kpare nge
naa gɔɔ.

I de i win nɔɔ nɔ gisɔ.

⁸ I ku de bɛɛn gɔrusu su bɔbia
nge mɛ bɛɛn baababa ba kua Meribaa
ka maa dɔma te ba wãa Masaa gɔbaburɔ,

⁹ mi ba man wɛɛra,
ba nɛn laakari mɛɛra baa mɛ ba nɛn
sɔma waare.

¹⁰ Wɔɔ weeruwa na bwese te bwɛra
yara,

ma na nɛɛ, tɔn ben gɔrusu ka man
tonda.

Ba yina bu nɛn woodaba swii.

¹¹ Yen sɔna na mɔru kua ma na bɔrua
na nɛɛ,

ba nɛn sisi bu ka man wɛra mi na wɛre.
(*I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:23-*

33)

96

¹ I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.

Bɛɛ handuniagibu, i nùn womu kuo.

² I Yinni Gusunɔ womu kuo.

I nùn bɛɛɛ wɛɛɛɔ.

I win faaban labaari kparo tɔɔ baatere.

³ I bwesenu win yiikon faagi kuo.

Kpa i win maamaakin gari gere.

⁴ Domi wi, Yinni Gusunɔ u kpã.

Wiya ba koo bɛɛɛ wɛ. U bũnu kpuro
dam kere.

⁵ Domi nu sãawa kam dirum.

Wiya u wɔllu taka kua.

⁶ Yam bururam ka yiiko baka ya ra n
nùn wãasi.

Dam ka girima ya wãa win sãa yerɔ.

⁷ Bwesenu kpuro, i na i Yinni Gusunɔ
bɛɛɛ wɛ.

I na i win dam ka win yiikon gari
kpara.

⁸ I Yinni Gusunɔn yĩsiru bɛɛɛ wɛɛɛɔ.

I duo win sãa yerɔ ka kɛnu.

⁹ I na i nùn kpuna ka bɛɛn sãa yãnu.

Bɛɛ handuniagibu kpuro, i diirio.

¹⁰ I bwesenu kpuro sɔɔwɔ i nɛɛ, Yinni
Gusunɔ u bandu di.

U tem swii mu dam mɔ, mu nɛn maa
yĩirimɔ.

U ra tɔmbu siriwa dee dee.

¹¹ Wɔllu tu nukuru doro. Tem mu
yɛɛrio.

Nim wɔku ka ye ya wãa ge sɔɔ kpuro
yu kukirio.

¹²⁻¹³ Gberu kpaanɛ yu nukuru doro ka
ye ya wãa ye sɔɔ kpuro.

Dãnu nu taki koowo Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ, domi u wee.

U wee u handunia siri, kpa u yen
tɔmbu siria dee dee.

97

¹ Yinni Gusunɔ u bandu dii.

Tem mu nukuru doro.

Be ba wãa n toma bu yɛɛrio.

² Guru wii wuroru ka yam wɔkura ra
n ka nùn sikerenɛwa.

Gem wɔllɔwa u win sina gɔna terie.

³ Dɔɔwa u ra n nùn swaa gbiiye.

Kpa u n win yibereba mwaamɔ.

⁴ U ra de guru maakinu nu handunia
yam bururasia.

Tem mù n nu wa, mu ra diiriwa.

⁵ Guunu nu ra yandewa nge gum win
wuswaaɔ,

wi, wi u sãa tem kpuron Yinni.

⁶ Wɔllu ta win gem sɔɔsimɔ.

Ma bwesenu kpuro nu win yiiko
waamɔ.

⁷ Be ba bwãarokunu sãamɔ, ba koo
sekuru wa.

Be ba bũnu siaramɔ, ba koo yɔra ka
dukiri.

Bũnu kpuro nu koo yiira win
wuswaaɔ.

⁸ Yinni Gusunɔ, Siɔnigibu ba ye nua
ma ba nukuru dora.

Yudaba ba nuku dobu mɔ wunen siri-
bun sɔ.

⁹ Domi wuna a kpāaru bo handunia
kpuro sɔɔ.

Wuna a maa būnu kpuro dam kere.

¹⁰ Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ kī, i kōsa tusio.
U ra be ba nūn naanɛ sãa wɔre tɔn
kāsobun nɔman di.

¹¹ Yam bururam mu wāawa gemgiin
sɔ.

Nuku dobu bu wāawa bèn gōru ga
dɛɛren sɔ.

¹² Bɛɛ gemgibu, i nuku dobu koowo
Yinni Gusunɔn sɔ.

Kpa i win yīsi dɛɛra te wɔlle sua.

98

¹ I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo,
domi u sɔm maamaakiginu kua.

Win dam saabu u nasara wa.

² Yinni Gusunɔ u tɔmbu win faaban
gari tubusia.

U sɔɔsi ma u sãa gemgii.

³ U win durom ka win bɔrɔkiniru
yaaya Isireliban sɔ.

Handunian goonu nɛ kpuro sɔɔ ba
win faaba ye wa.

⁴ Bɛɛ handuniagibu kpuro, i nɔɔgiru
suo ka nuku dobu.

I nuku dobu kuuki koowo i ka nūn
siara i nūn tɔma ka womusu.

⁵ I nūn womusu kuo ka mɔrɔkunu.
I nūn tɔmɔ ka gɔɔgenu.

⁶ I nūn womusu kuo ka kɔbi ka guunu.
I taki koowo wi, sina bokon wuswaaɔ
ka nuku dobu.

⁷ Nim wāku ka ye ya wāa ge sɔɔ, yu
nɔɔgiru suo.

Tem ka ye ya wāa mɛ sɔɔ, yu womu
koowo.

⁸ Daa bakanu nu taki koowo.
Guunu nu nuku dobu kuuki koowo
sannu sannu Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ.

⁹ Domi u wee u handuniagibu siri.

U koo bu siriwa gem sɔɔ.

99

¹ Yinni Gusunɔ u bandu dii ma tɔmba
diirimɔ.

U sɔ wɔllun kāsobun suunu sɔɔ ma
tem mu yīirimɔ.

² Yinni Gusunɔ u kpā Siɔniɔ.

Wiya u bwesenu kpuro mɔ.

³ I Yinni Gusunɔn yīsiru wɔlle suo.

Ta kpā, ta nanum mɔ. U dɛɛrewa.

⁴ I Yinni Gusunɔn dam wɔlle suo.

Domi u sãawa sina boko wi u ra gem
kã.

Yinni Gusunɔ, wuna a sun sɔɔsi nge
mɛ sa ko ka bɛsɛn wāaru di-
isina.

Wuna a Yakɔbun bweseru wooda wɛ
Isireliɔ.

⁵ Yinni Gusunɔ u dɛɛre.

I nūn wɔlle suo.

I na i yiira win sina kitarun nuurɔ.

⁶ Mɔwisi ka Aroni ba wāawa win yāku
kowobu sɔɔ.

Samuɛli u sãawa be ba ra nūn sokun
turo.

Be kpurowa ba nūn soka ma u bu
wurari.

⁷ U ka bu gari kua saa guru wii
wurorun di.

Ma ba win woodaba mɛm nɔɔwa ye u
bu wɛ.

⁸ Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a bu wisa.
Ma a kua ben Yinni wi u ra bu toraru
suuru kue.

Adama a bu sɛɛyasia ben kōsan sɔ.

⁹ I Gusunɔ bɛsɛn Yinni siaro.

I yiira win guu dɛɛrarɔ i nūn bɛɛrɛ wɛ.

Domi u sãawa Dɛɛro.

100

¹ Siarabun womu. Ge wee.

Bɛɛ handuniagibu kpuro,

i Yinni Gusunɔ takaru koowo ka nuku
dobu.

² I nūn sãawɔ ka gōru dobu.

I na win mi, i n womusu mɔ ka
yɛɛribu.

³ I n yɛ ma wi turowa u sãa Gusunɔ.

Wiya u sun taka kua.

Sa sãawa win tɔmbu.

Sa sãawa nge yāa gɔɔ ge u kpare.

⁴ I duo win sãa yerɔ i nūn siara.

I duo mi, i nūn tɔma.

I nūn wɔlle suo.

I win yīsiru bɛɛrɛ wɛɛyɔ.

⁵ U sãawa tɔn geo.

Win kīru ta n nɔru mɔ.

U sãawa naanɛgii sere ka baadommaɔ.

101

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Wee kon womu ko ge ga ka siribu ka
durom yā.

Yinni Gusunɔ, kon gu kowa n ka nun
bɛɛrɛ wɛ.

² Kon nɛn laakari doke swaa gea sɔɔ.

Saa yerà kaa man naawa.

Kon sīwa dee dee nēn yēnugibun su-
unu sɔɔ.

³ Na n̄ wuramɔ n̄ kōsa m̄eri.
Na mēm n̄ɔbu sariban daa tusa.
Na n̄ wuramɔ yu man tia.

⁴ Na n̄ wuramɔ kōsa ya n̄ wāa n̄e sɔɔ.
Kon ka t̄n kōsobu tonda.

⁵ Kon de wi u ra kpaasi wīi u kam ko.
Na n̄ ka wi u tii sue n̄ɔ tia m̄.

⁶ Kon m̄eri n̄ wa be ba naan̄e m̄o tem
m̄e sɔɔ,

kpa ba n̄ wāa n̄n b̄okuɔ.

Wi u sīimɔ gem sɔɔ, wiya u koo ko n̄n
s̄m kowo.

⁷ Gb̄enɔ kun ayeru wasi n̄n yenuɔ.

M̄eya maa wee kowo u n̄ yōramɔ n̄n
wuswaaɔ.

⁸ Bururu baatere, na ko n̄ da tem m̄en
t̄n kōsobu n̄ɔ marisiewa.

Kpa n̄ wa n̄ ka bu wuna mam mam
Yinni Gusun̄n wuun di.

102

¹ W̄onw̄ondon kanaru sanam m̄e u
nuki sankire ma u win weeweenu
Yinni Gusun̄n saariam̄e.

² Yinni Gusun̄n, a n̄n kanaru swaa
dakio.

A de a n̄n wuri n̄.

³ A ku man biru kisi sanam m̄e na nuki
sankire.

A man swaa dakio sanam m̄e na nun
soku,

a man wurari fuuku.

⁴ Domi n̄n wāarun t̄ra doon̄n nge
wiisu,

ma n̄n kukunu d̄ɔ m̄n̄ nge d̄aa n̄ɔ.

⁵ N̄en torora kara ma n̄n ḡōru ga gbera
nge yak̄o gbebu,

sere dīanu kun man bin̄e m̄.

⁶ N̄en weeweenun saabu na woora.

⁷ Na ka kpakpaȳe gb̄ee ku weene.

Na s̄awa nge booro ge ga wāa bans̄.

⁸ Na ku ra dweeye, na s̄awa nge gun̄o
ge ga wāa ge teu diru w̄oll̄o.

⁹ N̄en yiber̄eba ba ra n̄ man w̄amm̄owa
baadomma

kpa ba n̄ ka n̄n yīsiru b̄orum̄.

¹⁰⁻¹¹ Wun̄en m̄aru bakan s̄, torom mu
kua n̄n dīanu.

Ma n̄n n̄ni yīs̄esu su w̄arikim̄o n̄n
nim n̄ruram s̄ɔɔ.

Domi a man yara a kasa k̄ n̄ toma.

¹² N̄en wāarun t̄ru ta doon̄n nge d̄aa
saaru,

ma na dam dwiyyam̄o nge yak̄o gbebu.

¹³ Adama wun̄e Yinni Gusun̄n,

kaa n̄ bandu diiwa sere ka n̄r̄o.

M̄eya ba ko n̄ nun yaaye sere ka
baadommaɔ.

¹⁴ Kaa sewa a Sīni w̄onw̄ondu kua,
domi saa ye a yi ya tura a ka ye
w̄onw̄ondu kua.

¹⁵ Wun̄en s̄m kowobu ba ye k̄i sere ka
yen bans̄.

Ba maa yen tua m̄era ḡaa geenu.

¹⁶ M̄eya bwesenu kpuro nu koo
wun̄en yīsiru nasia.

Kpa nin sinambu kpuro bu wun̄en
yiikon b̄erum ko.

¹⁷ Sanam m̄e Yinni Gusun̄n u koo wure
u Sīni bani,

u koo tii s̄ɔsi win yiiko s̄ɔɔ.

¹⁸ U ra s̄aron kanaru n̄.

U ku ra tu atafiru ko.

¹⁹ A de bu yeni yore bwese te ta koo
maruran s̄,

kpa t̄n be ba ko n̄ wāa, bu Yinni
Gusun̄n siara.

²⁰ Domi w̄ollun diya Yinni Gusun̄n u
tem m̄era.

U m̄erim̄o saa win wāa yee d̄er̄arun
di

²¹ u ka yobun weeweenu n̄ u be ba
gb̄iɔ yakia.

²² Kpa bu win yīsiru kp̄ara

bu n̄n siara Yerusalem̄o

²³ sanam m̄e bwesenu kpuro nu koo
m̄enna ka nin sinambu

bu ka n̄n s̄a.

²⁴ U n̄n dam dwiyyasia n̄n wāarun
suunu s̄ɔɔ.

U n̄n t̄ru kawa.

²⁵ Na gerua na n̄e, n̄n Yinni, wun̄e wi
a wāa ka baadomma,

a ku man wuna s̄ekum s̄ɔɔ.

²⁶ Toren di a tem taka kua.

Wun̄en n̄ma a maa ka w̄ollu kua.

²⁷ Ye kpuro ya koo doona, adama
wun̄e, kaa n̄ wāawa.

Ya koo t̄k̄aru ko nge ȳanu.

Kaa ye k̄si nge yaberu.

M̄eya ya koo maa saara.

²⁸ Adama wun̄e, wuna mi. A n̄ t̄k̄aru
m̄.

²⁹ Wun̄en s̄m kowobun bibu ba ko n̄
wāawa ben tem̄.

Ben bweseru ta koo t̄asi wun̄en
wuswaaɔ.

103

¹ Womu ge Dafidi u kua. U n̄e,
kon Yinni Gusun̄n siara.

Kon win yīsi dēeraru tōma ka nēn gōru kpuro.

² Kon Yinni Gusunō siara.
Win ye u kua, na n̄ duarimō, baa yen tia.

³ U ra man nēn toranu kpuro suuru kue.

U ra nēn baranu kpuro kpeesie.

⁴ U ra man yare saa siki wōrun di.

U ra man durom ka wōnwōndu kue.

⁵ U ra nēn wāaru doo nōru yibie.

Kpa u man ko nge aluwaaasi nēn tōkōru sō,
na n dam mō nge gunō bakeru te ta yōwa.

⁶ Yinni Gusunō u ra siriwa gem sō.

U ra be ba dam dōremō wōre.

⁷ U Mōwisi win woodaba sōsi.

Ma u Isireliba win sōm maamaakiginu sōsi.

⁸ Yinni Gusunō u wōnwōndu mō.

U ra maa tōnu durom kue.

Win durom mu kpā.

Win mōru ku ra se fuuku.

⁹ U ku ra tōmbu gerusi kiri kiri.

U ku ra maa mōru ko n ka tē.

¹⁰ U ku ra sun sēyasie nge mē bēsen torara nē.

U ku ra sun bēsen toranu kōsie.

¹¹⁻¹² Adama nge mē sō yari yeru ta ka sō duu yeru tondinē,

nge mēya u ra maa bēsen toranu tondasie.

Nge mē wōlla ka tem toma,

nge mēya win durom mu kpāaru nē be ba nūn nasien mi.

¹³ Nge mē tundo u ra n win bibun wōnwōndu mō,

nge mēya Yinni u be ba nūn nasien wōnwōndu mō.

¹⁴ Domi u yē ye ba ka sun taka kua.

U n̄ duari ma yanima ba ka sun mōma.

¹⁵ Tōnun wāarun tōnu nu ku ra tē.

Nu sāawa nge yakasu.

U ra sewa nge dāa wēsu.

¹⁶ Woo gā n su swee kpa su doona.

Baa sin yīreru a n̄ maa wasi.

¹⁷⁻¹⁸ Adama Yinni Gusunōn durom mu ra n wāawa sere ka baadommaō

be ba nūn nasien mi, ma ba win arukawani nēni,

ma ba win woodaba mēm nōwammē.

Mēya maa win gem mu ra n ka bu wāa sere ka ben bibun bibō.

¹⁹ Yinni Gusunō u win sina gōna teria wōllo.

Ma u bandu dii gāanu kpuron wōllo.

²⁰ Bē Yinni Gusunōn gōradoba, bē be i dam mō

i ra win gari mēm nōwē, i nūn siaro.

²¹ Bē win tabu kowobu kpuro,

bē be i nūn sāmō,

i win kīru mō,

i nūn siaro.

²² Bē win taka kōora, i nūn siaro mi u bandu dii kpuro.

Yinni Gusunō, kon nun siara.

104

¹ Yinni Gusunō, kon nun siara.

Gusunō nēn Yinni, a kpā, a n̄ nōru mō.

Yam bururam ka yiiko ya nun wukiri.

² A ra tii yam bururam wukiri nge bekuru.

A ra wōllu terie nge beku bakaru.

³ Wunēn wāa yera wāa sere wōllun nim wōllo.

Ma guru wira sāa wunēn tabu kēkē.

Ma a bellimō wom wōllo.

⁴ Ma a woo kua wunēn gōro.

Ma guru maakinu kua wunēn sōm kowobu.

⁵ A tem swī mēn kpēkpēku wōllo.

Mu n̄ wōrumamō sere ka baadommaō.

⁶ A dera nim mu mē wukiri sere ka guunō nge beku bakaru.

⁷ Adama ye a nim mē narua, ma mu doona.

Ye mu wunēn gbāsukubu nua, mu duka sua,

⁸ mu sara guunun di, mu da wōwi sō sere mi a mu ayeru kua.

⁹ A nim mē yōra yeru kua mu ku raa ka sara mu maa tem wukiri.

¹⁰ Wuna a bwiin nim kpare mē mu kokumō guunun baa sō.

¹¹ Miya gbeeku yē ka gbeeku kētekunu nu ra nē nu nim nō.

¹² Yen bōkōra gunōsu su sin sokunu mō.

Ma su wāa dāa kikisō su swī dori mō.

¹³ Saa wōllun di, a ra de gura yu guunu swee,

kpa tem mu wunēn sōman are di.

¹⁴ Kpa a de yakasu su kpi yaa sabenun sō

ka dīa n̄ tōnu u koo dīn sō.

¹⁵ Kpa bu tam wa ba n ka nuku dobu mō.

Kpa bu gum wa ben wasi yi n ka wā.

Kpa bu dīanu wa ben wasi yi n ka dam mō.

¹⁶ Baa ka dāa koo bakanō, nu ra nim wa mēn bukata nu mō nge dāa ye ba mō sēduru ye ya wāa Libanō.

¹⁷ Miya gunōsu su ra nē su sin sokunu ko.

Miya kpakpaye gbeeku ga ra gen wāa yeru ko.

¹⁸ Guu nī nu gunu nu kua kpee bēran wāa yeru.

Ma kpee baa maa kua yaa ye ba mō damaan * wāa yeru.

¹⁹ Yinni Gusunō, wuna a suru kua a ka saaba wunana.

Sōo u yē saa ye u koo kpuna.

²⁰ Yam wōkuru tā n tunuma, yam tīrawa mi.

Saa ye sōora gbeeku yēē yi ra bōsum se.

²¹ Gbee sinan piiminu nū n yaa wa, nu ra kukiriwa nu ka nun nin dīanu bikia.

²² Sōo ù n yara, nu ra wurewa nin wāa yerō nu kpuna.

²³ Kpa tōnu u maa yari u da u win sōmburu ko sere sōo u ka du.

²⁴ Yinni Gusunō, wunen sōma ya dabi. A ye kpuro kua ka laakari.

Wunen taka koorā ya wāa tem sōo kpuro.

²⁵ Wee nim wōku ga kpā, ga maa yasū. Ge sōora yēē dabi dabinu wāa, baka ka buu.

²⁶ Gen wōllōwa goo nimkusu su sīimō. Miya a dera yaa baka ya wāa ya dweemō gen nim kurenu sōo.

²⁷ Yēē kpuro, wunē turowa yi mēera yi ka yin dīanu wa nin saa sōo.

²⁸ À n yi wē kpa yi mwa.

À n yi yōsua kpa yi debu.

²⁹ À n yi biru kisi, yi ra nandewa.

À n yi wēsiaru wunari, yi guwa mi, kpa yi gōsia tem.

³⁰ À n maa yi wēsiaru wē, yi ra sewa kpa tem mu wurama nge yellu.

³¹ Yinni Gusunō, wunen yiiko yu dakaa da.

Kpa a n nuku dobu mō ye a kuan sō.

³² À n tem mēera, mu ra yīriwa.

À n maa guunu baba, wiisa su ra yari.

³³ Kon Gusunō nēn Yinni womu kua nēn wāarun tōru kpuro sōo.

Kon nūn tōma sere ka nēn gōon tōrō.

³⁴ Yinni Gusunō, a de nēn gari yi nun dore.

Na kī n nuku dobu ko wunē sōo.

³⁵ Durumgibu bu gbio, kpa ba kun maa wāa tem mē sōo.

Na Yinni Gusunō siara ka nēn gōru kpuro.

I Yinni Gusunō siaro.

(I maa mēerio Bandun Gari I, 16:8-22)

105

¹ I Yinni Gusunō siaro. I win yīsiru sokuo.

I win gea ye u kua kparo.

² I nūn womu kuo.

I win sōm maamaakiginu kparo.

³ I nuki doro wi, Yinni Gusunōn yīsi dēerarun sō.

Be ba nūn kasu bu nukuru doro.

⁴ I Yinni Gusunōn dam kasuo.

I kasuo i n ka nūn wāa.

⁵⁻⁶ Bēē Aburhamu Gusunōn sōm kowon bweseru,

bēē Yakōbun bweseru, bēē be u gōsa,

i win sōm maamaakigii ni yaayo.

I siribu yaayo bi u bēē kua.

⁷ Wiya Gusunō bēsen Yinni wi u koo handunia kpuro siria.

⁸ U ku ra win arukawani ye u ka tōmbu bōkua duari sere ka baadommao.

U ra n ye yaayewa sere ka ben bibun bibun waatio.

⁹ Arukawani yera u ka Aburhamu ka Isaki bōkua.

¹⁰ U ka Yakōbu wi ba mō Isireli arukawani ye bōkua

ye ya ko n wāa sere ka baadommao.

¹¹ U nēē, kon nun Kananin tem wē.

Mēya mu ko n sāa wunen tubi wunē ka wunen bibun bweseru.

¹² Saa ye sōo, ba n dabi. Ba sāawa sōbu mi.

¹³ Ba ra n bōsuwa tem ka tem sōo.

Bà n da bwese tenin mi, bu wura teonon mi.

¹⁴ Adama Gusunō kun dere bweseru garu tu bu dam dore.

U sinambu sēyasiaawa ben sō.

¹⁵ U nēē, i ku be na gōsa baba.

I ku be, nēn sōmōbu kōsa kua.

* **104:18** damaa - Damaa ya ka saataburu weene.

16 U dera gɔɔra na tem me sɔɔ.
Ma ba dɛanu bia bu di.
17 Ma u dera goo gbia u da tem mi ben sɔɔ.
Wiya Yosefu wi ba dɔra nge yoo.
18 Ba ka nɔn yɔni bɔkua naasɔ.
Ma ba nɔn sisun gandarɔ dokea wɛirɔ.
19 Ba win laakari mɛɛra
sere yu ka koorɔ ye u raa gerua.
20 Saa ye sɔɔra sina boko u wooda wɛ
u nɛɛ, bu nɔn yarama.
Ma u dera ba nɔn kusia.
21 Ma u nɔn kua win yɛnu ka win ye u
mɔ kpuron wirugii,
22 kpa u wa u ka win sina asakpɔbu
kpara nge me u kɛ.
Kpa u sina bokon bwisi kɛɔbu bwisi
kɛ.
23 Saa yera Yakɔbu ka wigibu ba na ba
sina Egibitio Kamun bweserun
temɔ.
24 Ma Gusunɔ u dera ba marura too.
Ba dam kua ba ben yiberɛba
Egibitigibu kera.
25 Ma u yiberɛ ben gɔru gɔsia.
Ba wi, Gusunɔn tɔn be tusa.
Ma ba bu nɔni sɔɔwa be, be ba sɔa win
sɔm kowobu mi.
26 Ma u Mɔwisi ka Aroni gɔsa ba kua
win sɔm kowobu,
ma u bu gɔra.
27 Ma ba maamaaki kua ka win dam
tɔn ben suunu sɔɔ Kamun tem
mi.
28 U dera yam wɔku sinumgiru ta na.
Ka me, Egibitigii be, ba n wi, Gusunɔn
gere wure.
29 U ben nim gɔsia yem ma swɛɛ kpuro
yi gu.
30 U maa dera surenu nu yiba ben tem
sɔɔ
sere ka sina bokon kpin yerɔ.
31 U dera gbabu swɛɛ ka gaanikunu nu
na ben tem kpuro sɔɔ.
32 Ma u dera guru kpenu ka dɔɔ na tem
me sɔɔ.
33 Ma ya ben dɔa gbaanu ka dɔa ni nu
tie ben tem me sɔɔ kpuro kam
koosia.
34 Yen biru, u dera twee yi na dabi
dabinu.
35 Ma yi tem min yakasu ka mɛn gbean
dɛanu kpuro di.
36 U maa Egibitigibun bii gbiikobu go,
be, be ba mara ben aluwaasiru sɔɔ.

37 Ma u win tɔmbu yara Egibitin di
ba wura ka sii geesu wa ba sɔɔwa.
Ben goo kun maa sanum kpane swaa
sɔɔ.
38 Saa ye sɔɔra Egibitigibun nukura
dora
yɛn sɔ Isireliba ba doona.
Domi ba raa ben bɛrum mɔ too.
39 Ma Gusunɔ u Isireliba guru wii
wurɔnu wukiri,
ma u bu yam bururasie wɔkuru bu ka
yam wa.
40 Ye ba tura gɔburɔ,
yera ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba
dɛanu kana,
ma u bu kusunu wɛ.
Mɛya u dera pɛɛ ya na wɔllun di ba di
ba deba.
41 U kperu wukia ma nim mu kurama
mu tɛria nge daarɔ tem dirɔɔ.
42 Domi u win nɔɔ mwɛɛ dɛɛra te yaaye
te u win sɔm kowo Aburahamu
kua.
43 U win tɔn be u gɔsa yara ka nuku
dobu.
Ma ba nuku dobun kuuki mɔ.
44 Ma u bu bwesenu ganun tem wɛ.
Ma ba bwese nin gberun are tubi di,
45 bu wa bu ka wi, Gusunɔn woodaba
mɛm nɔɔwa.
N n mɛn na, i Yinni Gusunɔ siaro!
(*I maa mɛɛrio Bandun Gari I, 16:34-36*)

106

1 I Yinni Gusunɔ siaro.
I Yinni Gusunɔ siaro, domi u sɔawa
tɔn geo.
Win kɛru ta ra n wɔawa sere ka
baadommaɔ.
2 Wara u koo Yinni Gusunɔn sɔm
maamaakiginu gere.
Wara u koo kpɛ u nɔn tɔma u naamwɛ.
3 Doo nɔɔrugiba be ba win woodaba
mɛm nɔɔwɛ.
Doo nɔɔrugiba be ba gem swɛi
baadomma.
4 Yinni Gusunɔ, a man yaayo durom
me a ra wunɛn tɔmbu kuen sɔ.
A man yaayo kpa a bu somi.
5 Kpa n ben nuku dobu wa be, be a
gɔsa.
Kpa n nuku dobu ko ben nuku doo
bin sɔ.
Kpa n yɛɛri ka be sannu be, be ba sɔa
wunɛn arumani.

6 Wee sa tora nge besen baababa, sa kōsa kua.
 7 Sanam me besen sikado be, ba wāa Egibiti,
 ba n wunen sam maamaakigii ni garis.
 Ba n wunen durom me yaaye me a bu sōsi nōn dabi dabinu.
 Ma ba nun seesi nim wōkuo ge ba mō Naa yari.
 8 Adama a bu faaba kua wunen yīsirun sō,
 a ka wunen dam sōsi.
 9 A nim wōku ge ba mō Naa yari gbāre ma ga gbera.
 A dera ba sīa gen suunu sō gbebum nge tem saaramo.
 10 A bu yakia saa wi u bu tusan nōman di.
 A bu wōra yiberēban nōman di.
 11 Nim mu ben yiberēba wukiri, baa ben turo u n kisire.
 12 Ma ba wunε Yinni Gusunōn gari naane kua.
 Ma ba nun siaramo ka womusu.
 13 Adama mii mii, ba wunen sam maamaakigii ni duari.
 Ba n maa mara a wunen himba yibia.
 14 Ben bine ya seewa gbaburō,
 ma ba wunε Gusunōn laakari mēera mi.
 15 A bu yaa wē ye ba bikia, ma ba di ba deba too.
 16 Yera ba ka Mōwisi ka Aroni wi ba yi nenem wunen sōmburun sō nisinu seewa sansaniō.
 17 Ma tem mu nō wukia mu Datani mwe.
 Ma mu maa Abiramu ka win tōmbu wukiri.
 18 Dōo u ben tōmbu kpuro di.
 Dōo yara ya tōn kōsobu di.
 19 Ba naa buu sii ganduguu kua Horebuō.
 Ma ba yiira ba gu sāwa.
 20 Ba wunε Gusunō wi a sāa ben bēere kōsina ka kete ye ya ra yakasu di.
 21-22 Ba wunε Gusunō ben faaba kowo duari,
 wunε wi a bu gāa bakanu kua Egibiti Kamun temo.
 A sam maamaakiginu kua mi.
 A sam maamaakiginu kua nim wōkuo ge ba mō Naa yari.

23 Yen biru, a gōru doke a bu kpeerasia.
 Adama Mōwisi wunen sam kowo u nun suuru kana
 a ka wunen mōru suresia,
 kpa a ku maa bu kam koosia.
 24 Ba tem durom me gema.
 Ba n wunε Yinni Gusunōn gari naane kue.
 25 Ba wōkiwa ben kunō.
 Ba n wunen gari mēm nōowē.
 26 Ma a nōma sua wōllo a bōrua ma kaa bu kam koosia gbaburō.
 27 Kpa a ben bibu yarinasia tem kpuro sō bwese tukunun suunu sō.
 28 Ba tii būu wi ba mō Baali Peori wē.
 Ma ba yākunu di ni ba gōribu kua.
 29 Ma ba wunε Yinni Gusunōn mōru seeya ka ben kookoosu.
 Yera kesi kesi gōo u dua ben suunu sō.
 30 Ma Finēesi u wunε Gusunō kana, ma gōo wi, u yōra.
 31 Ma a nūn garis gemgii sere ka win bibun bweserō ka baadommaso.
 32 Ba maa wunε Yinni Gusunōn mōru seeya nim me ba ra soku Meriban bōkuo.
 Ma a Mōwisi seeyasia ben sō.
 33 Domi ba nūn nuki sanka.
 Ma u n bwisika u ka gari gerua.
 34 Ba n Kananin bwese ni go ni a nēε, bu go.
 35 Ba ka nu burinawa, ma nu bu nin kookoosu tie.
 36 Ma ba nin būnu sāwa. Ma nu kua ben yina.
 37 Ba ka ben bii tōn durōbu ka tōn kurōbu būu yākunu kua.
 38 Nge meya ba gemgibun yem yari.
 Ba ka ben bibu Kananin būnu yākuru kua.
 Ma tem me kpuro mu disi duura tōn gobe ten sō.
 39 Ba disi duura ben kookoosun sō.
 Domi su dera ba ra n būnu gasirimō.
 40 Ma wunε Yinni Gusunō a ka wunen tōmbu mōru besira,
 a bu tusa be, be ba sāa wunen arumani.
 41 A bu bwese tukunu nōmu sōndia ni nu bu tusa nu taare.
 42 Ben yiberēba ba bu dam dōre. Ma ba bu sekuru doke.
 43 Nōn dabina a bu yakia.
 Adama ba yōrariwa ba n nun seesi.

Ma ba kua wɔnwɔndobu ben durum sɔ̃.

44 A ben nɔni swāaru wa sanam mɛ a ben weeweenu nua.

45 A wunen arukawani yaaya.

Ma a ben wɔnwɔndu wa wunen durom bakam sɔ̃.

46 A dera be ba bu yoru nɛni ba ben wɔnwɔndu wa.

47 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun faaba koowo.

A sun wunɔ bwese tukunun suunu sɔ̃n di,

kpa a sun mɛnna, su wa su wunen yĩsi dɛɛraru tɔma,

kpa sa n yɛɛrimɔ su ka nun sã.

48 Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni, sa ko n nun siaramɔwa sere ka baadommaɔ.

Kpa tɔmbu kpuro bu nɛɛ, ami!

I Yinni Gusunɔ siaro.

WOMUSUN Bɔ̃NU Nɔ̃ɔ̃BUSE

107

1 I Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sɔ̃.

Win durom mu ra n wāawa sere ka baadommaɔ.

2 Be u yakia, bu nùn siaro.

Be u wɔra yibɛɛban nɔman di, bu nùn tɔmɔ.

3 Be u mɛnnama tem kpuron di, bu nùn siaro.

Be u sokuma saa sɔ̃ yari yeru gian di, ka sɔ̃ duu yeru gian di,

ka sɔ̃ yɛsan nɔm geu gian di, ka sɔ̃ yɛsan nɔm dɔwaru gian di,

bu nùn wɔlle suo.

4 Wee ba raa kɔ̃ɔre gɔbaburɔ mi gāanu ku ra kpi ba sirene,

ba n wuu wa mi ba koo sina.

5 Gɔ̃ɔru ka nim nɔru ga bu go.

Ma ba wurure ba n dam mɔ.

6 Ben nɔni swāa te sɔ̃, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana,

ma u bu yara nɔni swāa ten di.

7 U bu kpara swaa gea sɔ̃ ba ka tura mi ba koo sina.

8 Bu nùn siaro win tɔn geeru ka win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.

9 Domi u wi nim nɔru ga mɔ nim kã.

Ma u wi gɔ̃ɔra mɔ debusia.

10 Gabu ba raa wāa yam wɔ̃kuru sɔ̃ sere gɔribun wāa yerɔ ba yoru dimɔ,

ma ba ka bu yɔni bɔ̃kua

11 yɛn sɔ̃ ba Yinni Gusunɔn gari yina, ma ba wi, Wɔrukoon bwisi kɛru gɛma.

12 Ma u dera ba tii kawa wahala yen sɔ̃. Ma ba wɔruka ba gu, goo kun bu somiru de.

13 Adama ben nɔni swāa te sɔ̃, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.

Ma u bu yara nɔni swāa ten di.

14 U bu yara yam wɔ̃ku te, ka gɔribun wāa yee ten min di,

ma u ben yorun yɔni yi kusia.

15 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sɔ̃.

Bu nùn siaro win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.

16 Domi u sii gandun gamboba kɔsuka. Ma u kɔkɔrɔ sisugii bɔ̃ka.

17 Gari bakasu su tii kua wɔnwɔndobu sin daa ka sin toranun sɔ̃.

18 Ba ku ra maa dīanu kã ma ba gɔ̃ turuku kua.

19 Ben nɔni swāa te sɔ̃, ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba somiru kana.

Ma u bu yara nɔni swāa ten di.

20 Ka win gariya u bu faaba kua, ma u bu yara wɔru bɔ̃kɔ gen min di.

21 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geeru ka win sɔm maamaakiginun sɔ̃ ni u ra ko tɔnun sɔ̃.

22 Bu nùn siarabun yākunu kuo.

Kpa bu win sɔm maamaakigii nin gari kpara ka nuku dobu.

23 Be ba goo nimkusu dua, ma ba ben sɔmburu mɔ si sɔ̃,

24 ba Yinni Gusunɔn nɔman sɔma wa ka maa maamaaki ye u kua nim wɔ̃ku sɔ̃.

25 U gari gerua, ma u dera woo bɔ̃kɔ ga seewa

ga nim kurenu seeya.

26 Nù n da wɔllɔ, kpa nu sarama.

Be ba wāa goo nimkuu si sɔ̃, ba nande kari yen sɔ̃.

27 Tirerabu bu mwa, ba bāarimɔ nge tam nɔrobu.

Ben bwisi kpuro yi kpa.

28 Ben nɔni swāa te sɔ̃,

ba Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sue ba
somiru kana.
Ma u bu yara nɔni swāa ten di.
29 U woo guna ye yārasia, ma nim
kurenu nu mari.
30 Ma be kpuron nuki dora ye u ka ye
kpuro marisia.
Ma Yinni Gusunɔ u bu kpapa u ka tura
sere mi ba dɔɔ.
31 Bu Yinni Gusunɔ siaro win tɔn
geeru
ka win sɔm maamaakiginun sɔ ni u ra
ko tɔnun sɔ.
32 Bu nɔn wɔlle suo mi tɔmba mɛnnɛ.
Bu nɔn siaro guro gurobun suunu sɔɔ.
33 Yinni Gusunɔwa u ra daarun nim
gberasie,
kpa u bwiin nim kpeerasia mam
mam.
34 Kpa u tem gem gɔsia tem bɔrugum
mɛn tɔmbun nuku kɔsurun sɔ.
35 Wi turowa u ra mi gāanu ku ra kpi
gɔsie nim bwee bakaru.
Kpa u tem gheba gɔsia nim bwii.
36 Kpa u be ba gɔɔru barɔ sinasia mi,
kpa bu wuu ko mi ba koo sina,
37 kpa bu resɛm dānu duure mi, nu ma
dabi dabiru.
38 U ra bu domaru kue bu dabia.
Kpa u ben yaa sabenu kuurasia.
39 Adama gabu ba dabiru kaare ba wāa
sekuru sɔɔ
yɛn sɔ ba yoru dimɔ ba nɔni sɔɔre.
40 Ma Yinni Gusunɔ u dera ba ben
wirugibu gema,
ma ba sirene kam sɔɔ ba n̄ yɛ mi ba dɔɔ.
41 Adama u ra sārɔ yare win sārɔn
di.
Kpa u win bweseru dabiasia nge sabe
gɔsu.
42 Gemgibu bā n nɔn wa, ba ra
yɛeriwa.
Kpa tɔn kɔsobu bu nɔɔ mari.
43 Wi u bwisi mɔ, u de u gari yi kpuro
nɛnɛ
kpa u gɔa ma Yinni Gusunɔ u sāawa
duromgii.

108

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
2 Gusunɔ, na sɔɔru sāa.
Kon womu ko ka nɛn dwee yānu, ka
nɛn gɔru kpuro.
3 Nɛn mɔrɔku ka nɛn guuru, i dom
yando,

kpa n womu ko yam sārɛru.
4 Yinni Gusunɔ, kon nun siara tɔmbun
suunu sɔɔ sere ka baadommaa.
Kon nun womu kua bwesenu sɔɔ.
5 Domi wunen tɔn geera kpā ta wɔllu
girari.
Mɛya maa wunen bɔrɔkinira sɔɔsire
sere guru wirɔ.
6 Gusunɔ, a seewo a tii wɔlle sua.
Kpa wunen yiiko yu sɔɔsira handunia
kpuro sɔɔ.
7 Kpa a wa a ka bɛsɛ wunen kīnasibu
faaba ko.
A bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ kpa a sun faaba
ko ka wunen nɔm geu.
8 Gusunɔ u gerua win sāa yee dɛɛrɔ
u nɛɛ, u koo nasara wa.
U koo Sikɛmu bɔnu ko kpa u tɔmbu
Sukɔtun wɔwa yabua.
9 Wiya u Galadi mɔ. Wiya u maa
Manase mɔ.
Efaraimu ya sāawa nge win sii furo
kɔkɔru.
Ma Yuda ya sāa nge win sina dɛka.
10 Adama Mɔabu ya sāawa win wobu-
rutia.
U koo Edɔmu bara nɔɔ teu kɔɔwa u ka
sɔɔsi ma ya kua wigia.
Kpa u nuku dobun kuuki ko Fil-
isitiban tem sɔɔ.
11 Wara u koo ka man da wuu
gbāraruuguu gen mi.
Wara u koo man kpapa u ka da
Edɔmuɔ.
12 Yinni Gusunɔ, wuna kaa ka man da,
wunɛ wi a raa sun yina,
ma a ku ra maa ka bɛsɛn tabu kowobu
yari.
13 A sun somiɔ su ka yari nɔni swāarun
di.
Tɔnun somiru ta sāawa wom dirum.
14 A n wāa ka bɛsɛ, sa ko kpī su tabu ko
ka wɔrugɔru.
Kpa a bɛsɛn yibɛɛba kɔsuku.

109

1 Dafidin womu ge u wom kowobun
wirugii kua. U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, wuna na siaramɔ, a ku
nɔɔ mari.
2 Wee tɔn kɔsobu ba man gari
gerusimɔ ma ba man weesu
kuammɛ.
3 Ba ka man gari mɔ ka tusiru, ma ba
ka man sannamɔ kam sɔɔ.

4 Nε, na bu kī, adama ba man nɔɔ
 kuurimɔ.
 Ma na kanaru mɔ be, nɛn yiberɛban sɔ.
 5 Wee ba man kɔsa kɔsiemɔ gem ayɛrɔ.
 Ma ba man tusa baa mɛ na bu kīru
 sɔsɔsimɔ.
 6 A de tɔn kɔso u nɛn yiberɛ kpara,
 kpa wi u koo nɔn taarɛ wɛ u n wāa win
 nɔm geuɔ.
 7 Bɔ n nɔn siri kpa bu deema u tore.
 Kpa bu win kanaru garisi durum.
 8 Win tɔru tu ku dɛnya kpa goo u nɔn
 kɔsire ko win sɔmburu sɔɔ.
 9 Kpa win bibu bu ko gobekuba,
 kpa win kurɔ u gɔminiru sina.
 10 Kpa win bibu bu ko yaayaare
 kowobu, ba n bara mɔ.
 Kpa bu ben wuu deri gu ko bansu,
 bu da ba n dīanu kasu mi n toma.
 11 Bɛn dibu u nɛni,
 bu na bu win yānu kpuro gura.
 Kpa tɔn tukobu bu win dukia gura.
 12 Goo u ku raa nɔn durom kua.
 Goo u ku maa win bii gobekuban
 wɔnwɔndu ko.
 13 Bu win bibun bweseru goowo,
 kpa win yīsiru tu gbi.
 14 Gusunɔ u win baababan toranu
 yaayo,
 kpa u ku win mɛro nɔn win durum
 suuru kua.
 15 Yinni Gusunɔ u de u n win tora ni
 yaaye,
 kpa u win yīsiru go mam mam.
 16 Domi u n wɔnwɔndu sɔɔsi.
 U sārɔbu ka wɔnwɔndobu nɔni
 sɔɔwawa
 sere u tɔnu go wi u nuki sankire.
 17 Bɔriya u kīa. N n mɛn na, yi nɔn dio.
 U n domaru kīɛ. N n mɛn na, tu ka nɔn
 tondo.
 18 Bɔri yi nɔn wukirio nge yaberu.
 Yi duurio win wasin sɔɔwɔ nge nim,
 kpa yi du win kukunu sɔɔ nge gum.
 19 Bɔri yi, yi nɔn wukirio nge yāa ni ba
 ra doke,
 kpa yi n nɔn sɛke baadomma nge
 kpaka.
 20 Yeniwa Yinni Gusunɔ u koo de yu
 nɛn yiberɛba
 ka be ba man kɔsa gerusimɔ deema.
 21 Wunɛ Yinni Gusunɔ,
 a na a man sanna wunɛn yīsiran sɔ.

A man wɔro. Domi wunɛn tɔn geeru
 ta kpā.
 22 Wee na sāa wɔnwɔndo, na n gāanu
 mɔ,
 ma na nuki sankire.
 23 Wee na doonɔ nge saaru.
 Ma ba man gire nge twee.
 24 Nɛn dūu winu dam dwiiya nɔɔ
 bɔkurun sɔ.
 Ma na wasire woorarun sɔ.
 25 Na kua wi u sekuru sɔɔwa ben mi.
 Ma ba man mɛɛra ba wii gimanu
 koosimɔ.
 26 Gusunɔ nɛn Yinni, a man somiɔ.
 A man faaba koowo wunɛn tɔn geerun
 sɔ,
 27 kpa bu gia ma wuna a nɔmu mɔ be
 sɔɔ.
 Wuna a maa kpuro mɔ.
 28 Ye ba bɔrusimɔ, yera wunɛ kaa
 domaru kua.
 Bɔ n seewa, ba koo sekuru wa.
 Kpa nɛ, wunɛn sɔm kowo n nuku
 dobu ko.
 29 Nɛn yiberɛba ba koo sekuru wa,
 kpa tu bu wukiri nge yabe bakaru.
 30 Kon nɔɔgiru sua n Yinni Gusunɔ
 siara.
 Kon nɔn siara tɔn dabinun wuswaaɔ.
 31 Domi u ra n wāa bwɛɛbwɛɛbun
 bɔkuɔ
 u ka bu faaba ko be ba bu taarɛ
 wɛɛmɔn nɔman di.

110

1 Womu ge Dafidi u kua. U nɛɛ,
 Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔɔwa u nɛɛ,
 u sinɔ win nɔm geuɔ sere u ka nɔn win
 yiberɛba taarea.
 2 Nɛn Yinni, Yinni Gusunɔ u koo nun
 ko sunɔ damgii Siɔniɔ,
 kpa a wunɛn wɛrɔbu taare.
 3 Dɔma te kaa wunɛn tabu kowobu
 mɛnna
 Gusunɔn aye dɛɛraru sɔɔ,
 wunɛn tɔmba koo nun ben tii wɛ ka
 kīru.
 Wunɛn aluwaasirun dam mu koo
 wurama bururu baatere
 nge mɛ dirum mu ra yari.
 4 Yinni Gusunɔ u bɔrua,
 mɛya u n maa win gari seeyamɔ u nɛɛ,
 kaa ko yāku kowo ka baadommaɔ nge
 Mɛɛkisidɛki
 5 Gusunɔ u wāa wunɛn nɔm geuɔ.

U koo sinambu kam koosia dōma te
win mōru seewa.

⁶ U koo bwesenu siri.
Sanam mēya gonu ko n yiba yam
kpuro.

Kpa u sinambu kpeerasia tem kpuro
sō.

⁷ Sunō u koo nim nō bwiaō win sanum
sō,

kpa u dam wa u ka nasara sua.

111

¹ I Yinni Gusunō siaro.

Kon Yinni Gusunō siara ka nēn gōru
kpuro.

Kon nūn siara tōn dēerobun suunu sō.

² Yinni Gusunōn nōman sōma ya kpā.

Ma be ba ye kī ba kasu bu ye gia.

³ Ye u kua ya ra n girima ka bēere
mōwa.

Win gem mu ra n wāawa sere ka
baadommaō.

⁴ U ra de su win sōm maamaakiginu
yaaya.

Yinni Gusunō u sāawa duromgii ka
wōnwōndugii.

⁵ U ra be ba nūn nasie dīanu wē,
kpa u win arukawani yaaya.

⁶ U win tōmbu win sōm maamaakiginun
dam sōsi

ni u ka bu tōn tukobun tem wē.

⁷ Win sōm maamaakigii ni, nū sāawa
gem mam mam.

Win woodaba ba maa naane mō.

⁸ Ya ko n sirerewa sere ka
baadommaō,

domi ba ye kuawa gem sō mam mam.

⁹ U dera ba win tōmbu yakia.

Ma u ka bu arukawani bōkua sere ka
baadommaō.

Win yīsiru ta dēere, ta maa nanum mō.

¹⁰ À n kī a ko bwisigii, a de a gina
Gusunō nasia.

Be ba bwisi mō, beya ba ra yira ye swīi.

Win bēere ya ko n wāawa sere ka
baadommaō.

112

¹ I Yinni Gusunō siaro.

Doo nōrugiiwa wi u Yinni Gusunō
nasie,

ma win woodaba ba nūn nuku dobu
wēemō.

² Yēron bwesera koo dam ko
handunia sō.

Geegibun bibu ba koo domaru wa.

³ Alafia ka dukia ko n wāa win yenuō.

Win gem kun kpeemō ka baadommaō.

⁴ Tōn geo wi u wōnwōndu mō, u ra ka
tōnu duure,

u maa sāa gemgii, wōkura yam
dēeramō win sō.

⁵ Doo nōrugiiwa wi u ra bōkure ka
nuku tia,

ma u ku ra goo taki di win sōmburu
sō.

⁶ Domi geegii kun sokuramō pai.

Ba ko n nūn yaayewa ka baadommaō.

⁷ Labaari kōsa ku ra nūn nande.

Win torora ra n sōwa sim sim u n
Yinni Gusunō naane sāa.

⁸ U ku ra wurure, bērum kun nūn mō,
sere u ka win yibereba kua mē u kī.

⁹ U ra sāarobu kēnu kē ka nuku tia.

Win gem mu ko n wāawa ka
baadommaō.

Win dam mu koo sosi ka bēere.

¹⁰ Tōn kōso ù n nūn wa, win mōru ra
sewa,

kpa u nūn wiru diirisi ka nuku
gbisibu.

Tōn kōsobun yīiyōbu kpuro bu sāawa
kam dirum.

113

¹ I Yinni Gusunō siaro.

Bēe win sōm kowobu, i nūn siaro.

² Su win yīsiru bēere wē saa tēn di sere
ka baadommaō.

³ Su nūn siara saa bururun di sere ka
yokao.

⁴ Yinni Gusunōwa u bwesenu kpuro
kere.

Win yiiko ya wāa sere wōnwōlleō.

⁵ Gusunō bēsen Yinnin wāa yera wāa
wōlleō.

Wara u ka nūn weene.

⁶ U ra tukewa u ka wōllu ka tem mēeri.

⁷ U ra dam sarirugii seeye tem di, kpa
u wōnwōndo seeya kubanun
di.

⁸ Kpa u de bu sina ka win tōmbun
wirugibu.

⁹ U ra wīro yēnu banie u sina,

kpa u nūn ko bii mēro wi u nuku dobu
mō win bibun suunu sō.

Yen sō, i Yinni Gusunō siaro.

114

¹ Sanam mē Isireliba, Yakōbun bibun
bweseru

ba yara Egibitin di, ma ba ka
Egibitigibu tonda

bèn barum ba n̄ n̄om̄,
²Yuda ya kua Yinni Gusun̄n s̄a yeru,
 ma Isireli ya kua win tem.
³Sanam m̄e nim w̄ōku ga bu wa, yera
 ga duka yakura,
 ma daa te ba m̄ō Yuud̄eni ta biru wura.
⁴Guunu ȳōkum̄ nge ȳā kin̄enu,
 ma gungunu ȳōkum̄ nge ȳā binu.
⁵Mba n̄ nun deema nim w̄ōku a ka
 duka m̄ō.
 Mba n̄ nun m̄ō Yuud̄eni a ka biru
 wur̄ō.
⁶Mba n̄ b̄e m̄ō guunu i ka ȳōkum̄
 nge ȳā kin̄enu.
 Mba n̄ b̄e deema gungunu i ka
 ȳōkum̄ nge ȳā binu.
⁷Handuniagibu, i diirio Gusun̄
 Yak̄abun Yinnin wuswaā,
⁸wi, wi u ra kperu ḡosie yeru,
 kpa u de kp̄ee saara yu ko nim bweru.

115

¹Yinni Gusun̄, n̄ n̄ b̄e sa b̄e m̄ō,
 wuna a b̄e m̄ō wunen t̄on geeru ka
 wunen b̄r̄akinirun s̄ō.
²Mban s̄ōna t̄on tukobu ba koo n̄e,
 mana Gusun̄ b̄esen Yinni u w̄ā.
³Gusun̄ b̄esen Yinni u w̄ā w̄oll̄o, u
 m̄ō ye u k̄i.
⁴Adama t̄on tukoba ben b̄ūnun
 b̄w̄ārokunu kuawa ka wura
 ka sii geesu.
 Nu s̄āwa t̄ombun n̄oman s̄oma.
⁵Bw̄āroku ni, nu n̄osu m̄ō, adama nu
 ku ra gari gere.
 Nu n̄oni m̄ō, adama nu n̄ yam waam̄ō.
⁶Nu swasu m̄ō, adama nu n̄ gari
 n̄om̄ō.
 Nu w̄ēru m̄ō, adama nu n̄ numiam̄ō.
⁷Nu n̄oma m̄ō, adama nu n̄ ka ḡānu
 babam̄ō.
 Nu naasu m̄ō, adama nu ku ra s̄i.
 Nin d̄ak̄ara kun maa n̄ōr̄ō.
⁸Be ba bw̄āroku ni m̄ō ka be ba ben
 naan̄e doke ni s̄ō,
 ba s̄āwa nge ni.
⁹B̄e Isireliba, i b̄een naan̄e dokeo
 Yinni Gusun̄ s̄ō.
 U s̄āwa b̄een faaba kowo ka b̄een
 t̄er̄eru.
¹⁰B̄e ȳāku kowobu Aronin bweseru,
 i b̄een naan̄e dokeo Yinni Gusun̄ s̄ō.
 U s̄āwa b̄een faaba kowo ka b̄een
 t̄er̄eru.
¹¹B̄e be i Yinni Gusun̄ nasie,
 i b̄een naan̄e dokeo wi s̄ō.

U s̄āwa b̄een faaba kowo ka b̄een
 t̄er̄eru.
¹²Yinni Gusun̄ u sun yaaye.
 U koo sun domaru kua.
 U koo Isireliba domaru kua.
 U koo Aronin bibun bweseru domaru
 kua.
¹³U koo be ba n̄n̄ nasie domaru kua,
 bukurobu ka bibu.
¹⁴U koo b̄e ka b̄een bibu win durom
 dabiasia.
¹⁵Yinni Gusun̄ u b̄e domaru kuo wi,
 wi u w̄ollu ka tem taka kua.
¹⁶W̄ollu ta s̄āwa wigiru,
 ma u t̄ombu tem w̄ē.
¹⁷N̄ n̄ ḡaribu ba ra Yinni Gusun̄ s̄ā
 be, be ba w̄ā mi yam da n̄ maari s̄ō
 s̄ō.
¹⁸Adama b̄es̄era sa ko n̄n̄ s̄ā saa t̄ēn di
 sere ka baadom̄mā.
 Yen s̄ō, i Yinni Gusun̄ siaro.

116

¹Na Yinni Gusun̄ k̄i,
 domi u ra n̄en n̄ō n̄ō n̄ n̄n̄ soka.
²U ra n̄en gari swaa daki.
 Wiya ko na n̄ da soku n̄en w̄ārun t̄ōru
 kpuro s̄ō.
³Ḡōn ȳoni yi raa man b̄akua,
 ma ḡaribun w̄ā yerun nuku
 sankiranu man n̄eni.
 Na w̄ā n̄oni sw̄āru ka wuriribu s̄ō.
⁴Yera na Yinni Gusun̄ n̄ōḡiru sue na
 n̄e,
 Yinni Gusun̄, a n̄en w̄āru w̄ōro.
⁵Gusun̄ b̄esen Yinni u s̄āwa t̄on geo
 ka gem̄ḡi.
 M̄eya win w̄onw̄onda kp̄ā.
⁶Yinni Gusun̄ u ra bw̄ēbw̄ēbu k̄ōsu.
 Na raa w̄onw̄ōndu soore,
 adama u man faaba kua.
⁷N̄en bw̄ēra, a w̄ēro,
 domi Yinni Gusun̄ u man gea kua.
⁸Geema, u man w̄ōra ḡōn di,
 ma u n̄en n̄oni ȳiresu woka, u n̄ dere n̄
 sokura.
⁹Kon s̄i win wuswaā handunia ye
 s̄ō.
¹⁰Na n̄n̄ naan̄e doke, baa m̄e na n̄e,
 na w̄onw̄ōndu soore.
¹¹N̄en nuku sankiraru s̄ō,
 na n̄e, ḡōo sari wi u naan̄e m̄ō.
¹²Mba kon Yinni Gusun̄ dibu k̄ōsia
 gea ye u man kuan s̄ō.
¹³Kon tam t̄āra win wuswaā,
 kpa n̄ win ȳis̄iru soku n̄ ka n̄n̄ siara

faaba ye u man kuan sō.

¹⁴ Nɔɔ mwɛɛ ni na nùn kua,
kon nu yibia win tumbu kpuron nɔni
biru.

¹⁵ Be ba Yinni Gusunɔ naanɛ sãan gɔɔ
u sãawa gãa bakanu win mi.

¹⁶ Yinni Gusunɔ, a nɛ, wunen sɔm
kowo swaa dakio.

Na sãawa wunen sɔm kowo tɔn kurɔn
bii.

Wuna a nɛn yorun wɛɛ bura.

¹⁷ Yen sɔna kon nun siarabun yākuru
kua,

kpa n wunen yĩsiru soku.

¹⁸ Nɔɔ mwɛɛ ni na nun kua,
kon nu yibia wunen tumbu kpuron
nɔni biru,

¹⁹ wunen sãa yerɔ Yerusalemun su-
unu sɔɔ.

Yen sɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.

117

¹ Bɛɛ bwesenu kpuro, i Yinni Gusunɔ
siaro.

Bɛɛ handuniagibu kpuro, i Yinni
Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛyɔ.

² Win tɔn gee te u ra sun sɔɔsi ta kpã.
Win bɔrɔkiniru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.

I Yinni Gusunɔ siaro.

118

¹ I Yinni Gusunɔ siaro, u sãawa tɔn
geo.

Win kĩru ta ra n wãawa sere ka
baadommaɔ.

² Bɛɛ Isireliba kpuro, i wuro i nɛɛ,
Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa sere
ka baadommaɔ.

³ Bɛɛ yāku kowobu Aronin bweseru, i
wuro i nɛɛ,

Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa sere
ka baadommaɔ.

⁴ Bɛɛ be i Yinni Gusunɔ nasie, i wuro i
nɛɛ,

Yinni Gusunɔn kĩru ta ra n wãawa sere
ka baadommaɔ.

⁵ Nɛn nuku sankiranu sɔɔ, na Yinni
Gusunɔ somiru kana.

U nɛn kanaru nua, ma u man yara.

⁶ Yinni Gusunɔ u sãa nɛgii, na n gãanu
ganun berum mɔ.

Mba tɔnu u koo kpĩ u man kua.

⁷ Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn faaba
kowo.

Yen sɔna ko na n yɛɛrimɔ nà n nɛn
yibereban biru wa.

⁸ A Yinni Gusunɔ naanɛ koowo ye kaa
ka tɔnu naanɛ ko.

⁹ A Yinni Gusunɔ naanɛ koowo ye kaa
ka damgibu naanɛ ko.

¹⁰ Bwese dabinu nu man tarusi,
ma na nu yarinasia ka Yinni Gusunɔn
dam.

¹¹ Nu man wukiriwa mam mam,
ma na nu yarinasia ka Yinni Gusunɔn
yĩsiru.

¹² Nu man mɔnsima nge tĩi.

Adama na nu yarinasia ka Yinni
Gusunɔn dam

ma nu gbisuka nge sãki yi yi dɔɔ
mwaara.

¹³ Nu raa man bɔriamɔ nu ka man
sura,

adama Yinni Gusunɔ u man somiru
na.

¹⁴ Yinni Gusunɔwa u sãa nɛn dam.

Wiya ko na n da siare. Wiya u man
faaba kua.

¹⁵ Nasaran kuuki yi nɔɔramɔ
gemgibun yɛnusɔ.

Yinni Gusunɔn dam mu sɔɔsira.

¹⁶ U win nɔm geu sue, ga win dam
sɔɔsimɔ.

¹⁷ Na n maa gbimɔ, ko na n wãawa,
kpa n win sɔma ye u kuan gari kpapa.

¹⁸ Yinni Gusunɔ u man sɛɛyasia.

Adama u n man gɔɔ nɔmu berie.

¹⁹ I man gem kɔnnɔsu kenio,

kpa n du n Yinni Gusunɔ siara.

²⁰ Win kɔnnɔ ge wee. Min diya
gemgibu ba ra du.

²¹ Yinni Gusunɔ, na nun siara, domi a
nɛn kanaru mwa,

ma a man faaba kua.

²² Wee kpee te banɔbu ba yina, tera ta
kua gani gɔmburun dam.

²³ Yinni Gusunɔwa u ye kua ma n kua
maamaaki besen nɔni sɔɔ.

²⁴ Yinni Gusunɔwa u tɔɔ te kua.

Su nuku dobun kuuki ko.

²⁵ Yinni Gusunɔ, a sun somio, kpa a
sun kuurasia.

²⁶ Wi u sisi ka wunen yĩsiru u sãawa
domarugii.

Sa ko nùn siara Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ.

²⁷ Gusunɔ u sãawa Yinni. Wiya u sun
yam bururasie.

I yāku yaa bɔkuo. I ka ye doo sere
yāku yerun kãanɔ.

²⁸ Gusunɔ, a sãawa nɛn Yinni.

Kon nun siara. Kon nun wolle sua.
²⁹ I Yinni Gusunə siaro, u sãa tən geo.
 Win kīru ta ra n wāawa sere ka
 baadommao.

119

¹ Doo nərugiba be ba kun taare mə
 ben sanu sanusu sɔɔ,
 ma ba sīimə nge mɛ Yinni Gusunən
 wooda ya bu sɔɔsimə.
² Doo nərugiba be ba win gere swīi,
 ma ba nūn kasu gem ka tia,
³ ma ba ku ra gɔba ko, ba sīimə win
 swɛɛ sɔɔ.
⁴ A wunən woodaba kuawa bu ka ye
 swīi dee dee.
⁵ A de nən kookoosu su n swaa swīi,
 n wa n ka wunən gere mɛm nɔɔwa.
⁶ Nà n wunən woodaba kpuro laakari
 sãa,
 saa yera sekura kun man mwaamə.
⁷ Nà n wunən sɔɔsi geeru gia,
 kon nun siara ka gōru tia.
⁸ Kon wunən woodaba nɛnɛ.
 A ku man deri mam mam.
⁹ Aluwaaši ù n kī win sanu sanusu su
 n dɛɛre,
 sere u n wunən gari mɛm nɔɔwammɛ.
¹⁰ Na nun kasu ka nən gōru kpuro.
 A de n wunən swaa swīi.
¹¹ Na wunən gari nənisi nən gōruə kpa
 n ku ra ka nun torari.
¹² Yinni Gusunə, na nun siara,
 a man wunən woodaba keu koosio.
¹³ Na nɔɔgīru sua na wunən gere
 kpuro kpara.
¹⁴ Wunən woodan mɛm nɔɔbu bu man
 nuku dobu wɛɛmə nge dukia
 baka.
¹⁵ Kon wunən sɔɔsīru bwisiku, kpa n
 wunən yiirebu nɔni doke.
¹⁶ Na kon nuku dobu ko wunən gere
 sɔɔ.
 Na n maa wunən gari duarimə.
¹⁷ A nɛ wunən sɔm kowo durom kuo
 kpa n wa na n wāa,
 kpa n wa n wunən gere mɛm nɔɔwa.
¹⁸ A nən nɔni wukio, kpa n wa n gia
 gāa gee ni nu wāa wunən gari sɔɔ.
¹⁹ Na sãawa sɔɔ handunia ye sɔɔ.
 A ku man wunən woodaba berua.
²⁰ Nən bwēra ya ra n woowa
 baadomma wunən yiirebu sɔɔ
 kīrun sɔ.

²¹ A ra tii suobu gerusi be, be ba sãa
 bōrurobu,
 ma ba ku ra wunən woodaba swīi.
²² A man sekuru ka gendu wunario,
 domi na wunən gere swīi.
²³ Baa mɛ sina bibu ba ra sinɛ bu man
 wīi,
 ka mɛ, nɛ, wunən sɔm kowo na ra n
 wunən sɔɔsīru bwisikumə.
²⁴ Wunən woodaba ba ra man nuku
 dobu wēwa,
 kpa bu man bwisi kē.
²⁵ Nɛ wee na mwia kpana nge wi u kpī
 tua sɔɔ.
 A man nən wāaru wesio nge mɛ a nɔɔ
 mwɛɛru kua.
²⁶ Na nun nən wāarun daa kpuro
 tusia, ma a man suuru kua.
 A man wunən woodaba sɔɔsio.
²⁷ A man ben asansi tubusio,
 kpa na n da wunən sɔm maamaakiginu
 bwisiku.
²⁸ Wee na wuri mɔ nuku sankiranun
 sɔ.
 A man dam kēɛyɔ nge mɛ a nɔɔ
 mwɛɛru kua.
²⁹ A de n ka weesun swaa tonda,
 kpa a man durom kua na n ka wunən
 gere swīi.
³⁰ Na gōru doke n gem swīi.
 Na wunən woodaba nɔni girari.
³¹ Na nən tii wē be sɔɔ.
 Yen sɔ, a ku de n sekuru wa.
³² Wunən woodabara na swīi, domi a
 nən nɔni wukia.
³³ Yinni Gusunə, a man wunən swɛɛ
 sɔɔsio,
 kpa n kpī n yi swīi nən wāarun tōru
 kpuro sɔɔ.
³⁴ A man bwisi kēɛyɔ kpa n kpī n ka
 wunən woodaba mɛm nɔɔwa.
³⁵ Na wunən swaa kī.
 A man sureo ye sɔɔ.
³⁶ A de nən bwēra yu wura ye sɔɔ.
 A ku de nən kīru tu wura gobi gia.
³⁷ A nən binɛ wunə gāa kankam di,
 kpa a de na n wāa wunən swɛɛ sɔɔ.
³⁸ A wunən nɔɔ mwɛɛru yibio nɛ,
 wunən sɔm kowon sɔ,
 ta wāawa be ba nun nasien sɔ.
³⁹ A man yaro seku te na nasien di,
 wunən siribu bu ra n wā.
⁴⁰ Na kīwa n wunən woodaba mɛm
 nɔɔwa too.

A de na n wāa wāaru sɔɔ wunɛn gem sɔ.

41 Yinni Gusunɔ, a de a nɛn wɔnwɔndu wa,

kpa a man faaba ko nɔɔ mwɛɛ te a man kuan sɔ.

42 Saa ye sɔɔ, kon kpī n be ba man sekuru dokemɔ gari wisi.

Domi na nɛn naanɛ doke wunɛn gari sɔɔ.

43 A ku wunɛn gem wuna nɛn nɔɔn di, na yīyɔbu mɔ wunɛn siribu sɔɔ.

44 Ko na n wunɛn woodaba nɛniwa saa kpuro.

Ya ko n wāa nɛn mi sere ka baadommaɔ.

45 Kon sī ka tii mɔru, domi wunɛn woodabara na kasu.

46 Kon ben gari sinambu sɔ.

Na n ko na n maa wāa sekuru sɔɔ.

47 Na wunɛn woodaba kī.

Na ra n nuku dobu mɔ ye sɔɔ.

48 Na ra nɛn nɔma yīye wɔllɔ n ka kanaru ko wunɛn gari yi na kīn sɔ.

Domi na kī na n yi bwisikumɔ nɛn gɔruɔ.

49 Wee a man yīyɔbu wɛ.

A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo te a nɛ, wunɛn sɔm kowo kua.

50 Tera ta ra man nukuru yemiasie nɛn nɔni swāaru sɔɔ,

kpa tu man wāaru wɛ.

51 Wee tii suobu ba man yɛesu wɔri.

Adama ka mɛ, na n wunɛn woodaba deri.

52 Yinni Gusunɔ, na wunɛn yellun siribu yaaye.

Biya bu man dam kā.

53 Nà n wa tɔn kɔsobu ba wunɛn woodaba deri,

mɔru baka na ra ko.

54 Wunɛn garin sɔna na ra womusu ko mi na sɔru dimɔ.

55 Wɔkuru nà n wunɛn yīsiru yaaya, na ra n wunɛn woodaba nɛnusiwa.

56 Ye ya sāa negia, yera n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.

57 Na maa wure na gerumɔ,

Yinni Gusunɔ, negia n wunɛn gere mɛm nɔɔwa.

58 Ka nɛn gɔru kpurowa na nun sokumɔ.

A wunɛn nɔɔ mwɛɛru yaayo kpa a nɛn wɔnwɔndu wa.

59 Nà n nɛn daa bwisika, na ra wurewa n sī wunɛn swɛɛ sɔɔ.

60 Na ra n sendewa n ka da mi gia, na kun tɔru gɔsie.

Kpa n wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa.

61 Tɔn kɔsobun yini man sikerɛnɛ.

Adama ka mɛ, na n wunɛn gari deri.

62 Wɔku suunu na ra sewa n nun siara wunɛn siri bi a ra ko dee deen sɔ.

63 Na sāawa be ba nun nasie kpuro

ka be ba wunɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛn bɔrɔ.

64 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom yiba handunia kpuro sɔɔ.

A man wunɛn woodaba kpuro sɔɔsio.

65 Yinni Gusunɔ, a ra wunɛn sɔm kowo gea kue

nge mɛ a nɔɔ mwɛɛru kua.

66 A man laakari ka bwisi kɛɛyɔ

domi na wunɛn woodaba naanɛ sāa.

67 N sere sekuru wa, na raa kɔɔrewa.

Adama tɛ, na wunɛn gari nɛni.

68 A sāawa tɔn geo.

A man wunɛn woodaba sɔɔsio.

69 Tii suobu ba man weesu koosimɔ.

Adama nɛ, na wunɛn yīirebu nɛni ka nɛn gɔru kpuro.

70 Ben gɔru ga bɔɔbu, gāanu ku ra bu yeeri.

Adama nɛ, wunɛn gari yi ra man nuku dobu wɛ.

71 N buram bo n sekuru wa kpa n ka kpī n wunɛn woodaba gia.

72 Na wunɛn nɔɔn gere kī n kere gāanu nɔrɔbu (1.000) ye ba kua ka wura ka sii geesu.

73 Wunɛn nɔma ya man mɔma.

Yera ya man tāsisia.

A man bwisi kɛɛyɔ n ka wunɛn woodaba gia.

74 Be ba nun nasie, bā n man wa, ba ra nuku dobu kowa.

Domi na wunɛn nɔɔ mwɛɛru naanɛ sāa.

75 Yinni Gusunɔ, na yɛ ma wunɛn siribu bu sāawa dee dee.

Wunɛn bɔrɔkinirun sɔna a man sekuru doke.

76 A de wunɛn durom mu man nukuru yemiasia

nge me a ne wunen som kowo nɔɔ
mwɛɛru kua.

77 A man wɔnwɔndu kuo kpa n wa na
n wɔa.

Domi wunen sɔɔsiru ta ra man nuku
dobu wɛ.

78 A be ba tii sue sekuru dokeo, wee ba
man dam dɔremɔ kam sɔɔ.

Adama ne, wunen woodabara na ra n
bwisikumɔ.

79 Be ba nun nasie a de bu wurama
nen mi.

Be ba wunen woodaba yɛ a de bu
wurama nen mi.

80 A de na n wunen yiirebu mem
nɔɔwammɛ mam mam,
kpa n ku ra sekuru wa.

81 Na kasu a man faaba ko.

Na wunen nɔɔ mwɛɛru naane sɔa.

82 Na kasu n wunen nɔɔ mwɛɛru gia
sere nen nɔni dam dwiia.

Ma na tii sɔɔmɔ na mɔ, sere saa yerɔ
kaa man nukuru yemiasia.

83 Na sɔare nge gɔnan bɔɔru te ba bwɛ
wiisu sɔɔ.

Na n wunen woodaba duari.

84 Sere saa yerɔ kaa de ne, wunen som
kowo na n wɔaru dii.

Domma kaa be ba man nɔni sɔɔmɔ siri.

85 Tii suobu ba suura gbemɔ nen
wuswaaɔ.

Ba n wunen woodaba swii.

86 Wunen gari kpuro yi naane mɔ.

Wee yiberɛba ba man nɔni sɔɔmɔ kam
sɔɔ.

A man faaba koowo.

87 N tiewa fiiko bu ka man sura bu go.

Adama ka me, ne, na n wunen
woodaba derimɔ.

88 A man nen wɔaru wesio wunen
durom sɔ,

kpa n kpɔ n wunen gere mem nɔɔwa.

89 Yinni Gusunɔ, wunen gari yi
ko n wɔawa wɔlɔ sere ka
baadommaɔ.

90 Wunen bɔrɔkiniru ta ko n maa
wɔawa sere ka baadommaɔ.

Wuna a tem swii ma a mu sire dim.

91 Wunen woodaban sɔna gɔanu
kpuro ka wɔa gisɔ.

Ni kpurowa nu maa wɔa wunen sɔ.

92 Na kun daa nuku dobu wa wunen
wooda be sɔɔ,

na n daa gu nen nɔni swɔaru sɔɔ.

93 Na n wunen gere duarimɔ pai,

domi yera ya man wɔaru wɛemɔ.

94 Na sɔawa wunegii, a man faaba
koowo.

Wunen woodabara na ki n swii.

95 Tɔn kɔsobu ba man mara bu go.

Adama ne, wunen gariya na
bwisikumɔ.

96 Ye ya yiba kpuro, ya maa nɔru mɔ.

Adama wunen woodaba ba n kpeeru
mɔ.

97 Na wunen woodaba ki too.

Ba ra n wɔawa nen bwisikunu sɔɔ tɔɔ
giriru baadomma.

98 Wunen woodaba ba ra man bwisi kɛ
n kere nen yiberɛba.

Domi na ra n bu neniwa baadomma.

99 Na nen yinnibu kpuro yɛru kera.

Domi wunen woodaba ba ra n wɔawa
nen bwisikunu sɔɔ.

100 Na durɔ tɔkɔnu bwisi kere,
domi na wunen gere mem nɔɔwammɛ.

101 Na ku ra swaa kɔsa mwɛ, kpa n wa
n ka wunen gari nene.

102 Na ku ra de wunen woodaba bu ka
man tonda.

Domi wuna a man keu sɔɔsimɔ.

103 Wunen gari yi tim dobu kere nen
nɔɔwɔ.

104 Na kua bwisigii wunen woodaban
sɔ.

Yen sɔna na weesun swɛɛ kpuro tusa.

105 Wunen gari yi sɔawa nge fitila
ye ya man swaa sɔɔsimɔ.

106 Na bɔrua na sire na neɛ,
kon wunen sɔɔsiru mem nɔɔwa,
domi ta sɔawa dee dee.

107 Na nɔni sɔɔre gem gem.

Yinni Gusunɔ, a man dam kɛ

nge me a nɔɔ mwɛɛru kua.

108 Yinni Gusunɔ, a nen siarabu wuro,
kpa a man wunen sɔɔsiru giasia.

109 Nen wɔara wɔawa kari sɔɔ
baadomma,

adama na n wunen woodaba duarimɔ
pai!

110 Tɔn kɔsobu ba man yɛri berie.

Ka me, na wunen gere swii.

111 Wunen gari sɔawa nen tubi ka
baadommaɔ,

domi yi sɔara nen gɔru dobu wɔa.

112 Nen gɔru ga ki gu wunen woodaba
mem nɔɔwa baadomma sere ka
nɔɔ.

113 Na g̃rusu yirugibu tusa, adama na wunen woodaba k̃i.
 114 Wuna a s̃aa nen kuku yeru ka nen tereru.
 Wunen n̄o mw̄eru s̄ara nen ȳiȳobu w̄aa.
 115 T̄on k̄sobu, i ka man tondo, kpa n wa n Gusun̄o nen Yinnin woodaba sw̄i.
 116 Yinni Gusun̄o, a man k̄suo na n ka w̄aa nge m̄e a n̄o mw̄eru kua.
 A ku man sekuru doke nen ȳiȳobu s̄o.
 117 A de a n s̃aa nen t̄asi yeru kpa n faaba wa.
 Kpa na n wunen woodaba laakari s̃aa baadomma.
 118 A ra be ba ra wunen woodaba deri gemwa.
 Domi ben n̄oni w̄okubu bu n̄ arufaani m̄o.
 119 A ra t̄on k̄sobu geriewa tem m̄en di nge nim yaka.
 Yen s̄ona na wunen woodaba sw̄i.
 120 Wunen nanum mu dera nen wasi diirim̄o.
 Na wunen siribu nasie.
 121 Na wunen woodaba ka wunen gem m̄em n̄o wamm̄e.
 A ku man be ba man dam d̄orem̄o n̄omu s̄ondia.
 122 A n̄e, wunen s̄am kowo n̄o mw̄eru kuo ma kaa man somi.
 A ku de tii suobu bu man dam d̄ore.
 123 Nen n̄oni dam dwiia ye na wunen faaba
 ka wunen gem m̄en n̄o mw̄eru a kua mar̄a.
 124 A n̄e, wunen s̄am kowo kuo nge m̄e wunen t̄on geera n̄e.
 A man wunen woodaban keu s̄osio.
 125 Na s̄awa wunen s̄am kowo.
 A man bwisi k̄eȳo n ka wunen s̄osiru gia.
 126 Yinni Gusun̄o, saa ya den tura a ka se
 domi wee ba wunen wooda saram̄o.
 127 Adama n̄e, na ye k̄i n kere wura gean tii.
 128 Na ye kpuro garisiwa dee dee.
 Na sw̄e yi yi n̄ d̄ende kpuro tusa.
 129 Wunen yiirebu bu ra n w̄a, yen s̄ona na bu n̄eni.
 130 Wunen garin giabu bu ra t̄onu yam bururasiewa,
 kpa yi bwisi sariba bwisi k̄e.

131 Na kasu gem ka tia n wa n wunen woodaba gia.
 132 Yinni Gusun̄o a man m̄erima, kpa a man durom kua nge m̄e a ra be ba nun k̄i kue.
 133 A de na n t̄asa wunen gari s̄o.
 A ku de toraru garu ta n man w̄asi.
 134 A man w̄oro t̄ambun dam d̄orebun di,
 kpa n kp̄i n wunen s̄osiru m̄em n̄o wa.
 135 A ka man n̄onu geu m̄erio, kpa a man wunen yiirebu s̄osi.
 136 Wee na n̄oni ȳiresu kokum̄o nge daaru,
 domi t̄amba kun wunen woodaba m̄em n̄o w̄e.
 137 Yinni Gusun̄o, a s̄awa gemgii.
 Wunen siribu bu ra n s̄awa dee dee.
 138 A wunen wooda yiiwa gem s̄o.
 Ya maa naan̄e m̄o.
 139 N̄a n nen yiber̄eba wa be ba wunen gari duari,
 nen m̄oru ra sewa.
 140 Wunen gari yi naan̄e m̄o.
 N̄e, wunen s̄am kowo na yi k̄i.
 141 Wee na n̄ kp̄a, ma ba man gema.
 Ka m̄e, na n̄ wunen woodaba duari.
 142 Wunen gem mu ku ra kpe.
 M̄eya wunen gari yi s̄awa gem.
 143 Nuku sankiranu ka n̄oni sw̄ara man w̄rim̄o,
 adama wunen woodaba ba ra man nuku dobu w̄e.
 144 Wunen yiirebu bu s̄awa dee dee sere ka baadomma.
 A man bwisi k̄eȳo yi yi koo de na n w̄aa.
 145 Yinni Gusun̄o, na nun sokum̄owa ka nen ḡru kpuro.
 A man wurario, kpa n kp̄i n wunen s̄osiru nen̄e.
 146 Na nun kanam̄o, a man faaba koowo,
 kpa n kp̄i n wunen woodaba m̄em n̄o wa.
 147 Na ra kanaru kowa yam mu sere s̄ara,
 kpa na n wunen n̄o mw̄enu naan̄e s̄aa.
 148 Yam mu sere s̄ara na ra sewa n ka wunen gari m̄eri.
 149 A nen n̄o n̄o w̄o wunen durom s̄o.
 A man sirio nge m̄e a ra siri, kpa n wa na n w̄aa.

150 Be ba kōsa bwisikumō,
be wee ba man turuku kua.
Ba wunen woodaba deri.
151 Wunε Yinni Gusunō, a wāawa nen
turuku.
Wunen gari yi sāawa gem.
152 Na yē saa yee yellun di ma a wunen
woodaba yiiwa
ba n ka wāa sere ka baadommaō.
153 A nen nōni swāaru mēerio, kpa a
man wōra.
Na n wunen woodaba duarimō.
154 A ka man yinō kpa a man yakia.
A de na n wāa nge mε a nō mweeru
kua.
155 Tān kōsoba kun faaba wasi,
domi ba ku ra wunen sōsiru kasu.
156 Yinni Gusunō, wunen durom mu
kpā.
A man sirio nge mε a ra siri, kpa n wa
na n wāa.
157 Nen yiberε be ba man nōni sōmō
ba dabi.
Adama ka mε, na n wunen gere
yina mō.
158 Na tōnu kamba tusa, domi ba ku ra
wunen woodaba swīi.
159 Yinni Gusunō, a n yē ma na wunen
woodaba kī.
A de na n wāa wunen durom sō.
160 Gema mu sāa wunen garin nuuru.
Wunen woodaba kpuro ba kon sāawa
gem sere ka baadommaō.
161 Wee sina biba man nōni sōmō kam
sōō.
Adama wunen gari tōnawa na nasie.
162 Na ra n nuku dobu mō wunen gari
sōō nge wi u dukia baka wa u
gura.
163 Na weesu tusa. Ma na wunen
woodaba kī.
164 Sōō teeru, nōn nōba yiruwā na ra
nun siare wunen siri bi bu sāa
dee deen sō.
165 Be ba wunen woodaba kī, ba ra n
bōri yen bakaru mō.
Kōsa ku ra bu deeme.
166 Yinni Gusunō, na wunen faaba
yīiyō.
Yen sō, na wunen woodaba mēm
nōwε.
167 Na ra wunen yiirebu mēm nōwε.
Na ra bu kā too too.
168 Na wunen yiirebu ka wunen
woodaba swīi,

domi nen kookoosu kpuro wāa
wunen wuswāaō.

169 A de a nen wuri nō.
A man bwisi kēeyō nge mε a nō
mwεeru kua.
170 A nen kanaru nōwō.
A man wōro nge mε a nō mweeru kua.
171 A ra man wunen woodaban keu
sōōsi.
A de wunen siarabu bu nōra nen nōn
di.
172 Wooda be kpuro ba dēerewa.
A de n womu ko ben sō.
173 Na wunen sōsiru wura.
A na a man somi.
174 Yinni Gusunō, wunen faabawa na
mara ka gem.
Mεya wunen woodaba ba ra man
nuku dobu wε.
175 A de na n wunen siribu tāsiri, kpa
na n wāa n ka nun siara.
176 Wee na sirene nge yāa te ta kōōre.
A nε, wunen sōm kowo kasuo,
na n wunen woodaba duarimō.

120

1 Sāa daarun womu. Ge wee.
Sanam mε na wāa nuku sankiranu sōō,
na Yinni Gusunō soka, ma u man
wurari.
2 Yinni Gusunō, a man wōro wee
kowobun nōman di.
A man yakio be ba tōmbu nōni
wōkumōn nōman di.
3 Mba weesu koo ka bu naawa,
4 ma n kun mō tabu sēenu ka dōō bokon
gēε.
5 Wee na kua kam koore,
na wāa Mεsekiō Kedanin kuu
bekurugirō.
6 Na sō n tε ka be ba ku ra bōri yendu
kā.
7 Nā n bōri yendun gari gerubu torua,
ba ra n tabun sōōru mōwā.

121

1 Sāa daarun womu. Ge wee.
Na nen nōni sue guunu giā.
Man diya kon somiru wā.
2 Nen somira weewa saa Yinni
Gusunōn min di
wi u wōllu ka tem taka kua.
3 U n derimō wunen naasu su sokura.
Wi u nun kōsu, u n dom yībirimō.
4 Wee wi u Isireliba kōsu u ku ra dom
yībiri,
u ku ra maa dweeye.

⁵ Yinni Gusunə u sãawa wunen kãso.
U wãa wunen nən geuə u nun saaru
sãawɛ.
⁶ Sɔɔ sɔɔ, sɔɔ kun nun soomə.
Wɔkuru, suru tarum kun maa nun
soomə.
⁷ Yinni Gusunə u koo nun bere gãa
kãsunu kpuron di.
U koo wunen hunde kãsu,
⁸ kpa u nun kpara wunen daaru ka
weru
saa tɛn di sere ka baadommaɔ.

122

¹ Sãa daarun womu ge Dafidi u kua.
Ge wee.
Bà n nɛɛ, su da Yinni Gusunən sãa
yerə,
nən nukura ra dorewa.
² Yerusalemu, bɛsɛn naasu su yɔ
wunen kənnəso.
³ Yerusalemu, a sãawa wuu ge ba bana
gea kua,
ma ba gu gbāraru toosi ba ka sikerena.
⁴ Wunen miya Isireliba, Yinni
Gusunən tambu ba ra nɛ bu ka
nùn siara,
nge mɛ u bu wooda wɛ.
⁵ Wunen miya siri ghabura wãa.
Wunen miya Dafidin bibun bwe-
serun sina gəna wãa.
⁶ I bəri yendu kanə Yerusalemun sɔ,
kpa be ba wunɛ Yerusalemu kɔ ba n
wãa bwɛɛ dora sɔɔ.
⁷ Yerusalemu, bəri yenda n wãa wunen
gbāraru sɔɔ ka wunen sina
kpaarə.
⁸ Nən mero bisibu ka nən bərəban sɔ,
kon nɛɛ, Gusunə u de bəri yenda n wãa
Yerusalemu.
⁹ Yerusalemu, wunen gea na kasu,
Gusunə bɛsɛn Yinnin sãa yerun
sɔ.

123

¹ Sãa daarun womu. Ge wee.
Gusunə, wunɛ wi a wunen sina gəna
terie wəllə,
wuna na nənɔi twɛɛ.
² Nge mɛ yobun nənɔi yi ra n ben yin-
nibun noma mɛɛra,
nge mɛya bɛsɛn nənɔi yi Gusunə bɛsɛn
Yinnigia mɛɛra,
sa n ka mara sere dɔma te u koo sun
durom kua.

³ Yinni Gusunə, a sun wənwendu kuo
too too.
Domi ba sun gema n kpā.
⁴ Be ba tii sue ba sun gema
ma ba sun yaakoru kua too sere n den
sun nua.

124

¹ Sãa daarun womu ge Dafidi u kua.
U nɛɛ,
Gusunə Isireliban Yinni ù kun daa ka
sun wãa,
wara u koo sun kãsu.
Isireliba bu wureo bu gere bu nɛɛ,
²⁻⁴ sanam mɛ tən kãsobun mərəu ya
seewa, ma ba sun seesi,
Yinni Gusunə ù kun daa ka sun wãa,
ba koo sun mwɛ wasiru,
kpa bu sun wukiri nge nim mɛ mu
kokumə daa toraɔ.
⁵ Nim kure damgina nu koo sun taare.
⁶ Sa Yinni Gusunə siara,
domi u ñ dere bɛsɛn yibereba bu sun
nəɔ bəri.
⁷ U dera bɛsɛn hunde ya kisira saa taan
di nge gunə.
Taa ya kasikira ma sa yara.
⁸ Yinni Gusunəwa u sãa bɛsɛn faaba
kowo.
Wiya u wəllu ka tem taka kua.

125

¹ Sãa daarun womu. Ge wee.
Be ba Yinni Gusunə naanɛ sãa,
ba ra n yɔwa dim dim nge Sionin
guuru.
Ta ku ra bāari. Ta ko n yɔwa sere ka
baadommaɔ.
² Nge mɛ guunu ka Yerusalemu sik-
ereɛ,
nge mɛya Gusunə u ka win tambu
sikerene saa tɛn di sere ka
baadommaɔ.
³ Tən kãso kun bandu dimə gemgibun
temə.
Domi ù n tu di, ben tii ba koo kãsa ko.
⁴ Yinni Gusunə, a be ba gea mɔ gea
sɔsio.
A bèn gōru ga dɛɛre durom kuo.
⁵ Adama be ba swaa mwaamə ye ya ñ
dɛnde
a bu yarinasio ka kãsan kowobu
sannu.
Yinni Gusunə, a de bəri yenda n wãa
Isirelio.

126

¹ Sāa daarun womu. Ge wee.
 Sanam mε Yinni Gusunɔ u ka bεsegii
 be ba yoru mwεεra wurama
 Siɔniɔ,
 ya sun sāawewa nge dosu.
² Ma sa nuku dobu mɔ sa yēemɔ.
 Ma sa nasaran kuuki mɔ.
 Ma ba gerumɔ bwesenun suunu sɔɔ
 ba mɔ,
 Yinni Gusunɔ u sun gāa bakanu kua.
³ Meya u sun gāa bakanu kua.
 Wee sa wāa tē nuku dobu sɔɔ.
⁴ Yinni Gusunɔ, a ka bεsegii be ba raa
 yoru mwεεra wurama
 ba n kokumɔ nge daa tori sɔɔ yēsan
 nɔm dwaru gia.
⁵ Be ba duurumɔ ka nɔni yīresu,
 ba koo gē ka nuku dobun kuuki.
⁶ Wi u duurubu dɔɔ ka wuri,
 u koo wurama ka nuku dobu,
 u n doo bɔkunu sɔɔwa.

127

¹ Sāa daarun womu ge Salomɔɔ u
 kua. Ge wee.
 Yinni Gusunɔ ù kun diru banimɔ,
 be ba tu banimɔ sɔmburu kama ba mɔ.
 Yinni Gusunɔ ù kun wuu kōsu,
 be ba gu kōsu ba dom serawa kam.
² Kam sɔɔra kaa wahala ko a ka wunen
 dīanu wa a di.
 Kaa se buru buru yellu kpa a kpuna
 sere wōku suunu sɔmburun sɔ.
 Adama wi Gusunɔ u kī,
 u ra nūn dīanu wēwa baa yēro ù n dɔ.
³ Wee, bibu ba sāawa tubi ye ya wee
 Gusunɔn min di.
 Ba sāawa soseru te ta wee Gusunɔn
 min di.
⁴ Bii be ba mara aluwaasiru sɔɔ,
 ba sāawa nge sēenu tabu durɔ damgiin
 nɔmɔɔ.
⁵ Doo nɔɔrugiiwa wi u bu wa n dabi.
 U sāawa nge wīn sēε bwāara sēenu
 yiba.
 U n sekuru wasi sanam mε u koo
 ka win yiberεba yinna wuun
 gbārarun kɔnnɔwɔ.

128

¹ Sāa daarun womu. Ge wee.
 Doo nɔɔrugiiwa wi u Yinni Gusunɔ
 nasie,
 ma u sīimɔ win swεε sɔɔ.
² U koo win sɔmburun arufaani di,

kpa u n nuku dobu mɔ u n kuuramɔ.
³ Win yenuɔ
 win kurɔ u ko n sāawa nge resεm ye ya
 ra ma.
 Mi ba sɔ ba dimɔ,
 kpa win bibu ba n sāa nge olifin dāa
 kpεmminu.
⁴ Doma ten bwesera wi u Yinni
 Gusunɔ nasie u ra wa.
⁵ Yinni Gusunɔ u nun domaru kuo
 Siɔnin di,
 kpa a n waamɔ nge mε Yerusalemu ya
 kuuramɔ wunen wāarun tōru
 kpuro sɔɔ.
⁶ Kaa wunen bibun bibu wa.
 Gusunɔ u de bəri yenda n wāa Isireliɔ.

129

¹ Sāa daarun womu. Ge wee.
 Isireliba bu geruo sannu sannu bu
 nεε,
 geema, tɔn kōsobu ba ra n sun dam
 dɔremɔwa
 saa bεsεn bweserun toren di.
² Ba sun nɔni sɔɔwa bεsεn bweserun
 toren di.
 Adama ba n nasara wa bεsεn wollo.
³ Ba wuka bεsεn birusun wollo ba kpīi
 wuna wuna.
⁴ Adama Yinni Gusunɔ u sāawa
 gemgii,
 u ben wēε kasuka.
⁵ Yinni Gusunɔ, a de be ba Yerusalemu
 tusa bu sekuru wa,
 kpa bu biruku yira wura,
⁶ ba n sāa nge yaka si su ra kpi diru
 wollo.
 Su ra gberewa ba kun su wukura.
⁷ Wi u su gēemɔ, su ku ra win nɔmu
 yibu.
 Wi u maa su guramɔ, su ku ra win nɔm
 koto teeru turi.
⁸ Be ba sarɔ mi, bu ku bu domaru kua
 bu nεε,
 Gusunɔn domaru ta n ka bu wāa.
 Bu ku raa maa nεε, ba bu domaru kua
 ka Yinni Gusunɔn yīsiru.

130

¹ Sāa daarun womu. Ge wee.
 Yinni Gusunɔ, saa wɔru bakɔn diya na
 nun nɔɔgiru sue.
² Yinni, a nen nɔɔ nɔɔwɔ.
 A swaa tem kpīiyɔ a nen kanaru nɔ.
³ Yinni Gusunɔ, à n da tɔmbun toranu
 yaaye,

wara u ko n maa wãa.

⁴ Wuna a ra tumbu suuru kue bu ka nun nasia.

⁵ Na Yinni Gusunɔ naane sãa.

Na win nɔɔ mwɛɛru mara.

⁶ Na Yinni Gusunɔ mara n kere nge mɛ wuu kɔso u ra n yam sãreru mara.

⁷ Isireliba, i bɛɛn naane dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ,

domi u wɛnwɛndu mɔ.

Wiya u ra tumbu yakie ka swaa dabinu.

⁸ Wiya u koo bɛɛ Isireliba yakia,

kpa u bɛɛn toranu kpuro suuru ko.

131

¹ Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Yinni Gusunɔ, na n̄ tii sue.

Na ku ra n gãa bakanu naa gire.

² Na sãawa sɛɛ nge bii wi ba bom kara u wãa win meron nuurɔ.

³ Bɛɛ Isireliba, i bɛɛn yĩiyɔbu dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ
saa tɛn di sere ka baadommaɔ.

132

¹ Sãa daarun womu. Ge wee.

Yinni Gusunɔ, a Dafidi yaayo win wahala ye u kua kpuron sɔ.

² Domi u wunɛ Yakɔbun Yinni damgii nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ,

³ u n̄ duɔ win kuu bekurugirɔ u sere nɛɛ,
u koo kpuna win kpin yerɔ mi u ra wɛre.

⁴ U n̄ dom yĩbirimɔ, u n̄ maa doyamɔ

⁵ ma n kun mɔ u wunɛ Yakɔbun Yinni damgii wãa yeru kua.

⁶ Wee sa nua ma woodan kpakororu ta wãa Efarataɔ,
ma sa tu deema Yaarin gberɔ.

⁷ Su du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kpa su n̄n kpuna.

⁸ Yinni Gusunɔ, a seewo kpa a na mi a ra wɛre

wunɛ ka wunen woodan kpakororu tɛn wɔllɔ a ra wunen yiiko sɔɔsi.

⁹ A de wunen yãku kowobu ba n gem swĩi,

kpa be ba nun naane sãa ba n nuku dobun kuuki mɔ.

¹⁰ A ku wi a gɔsa yina Dafidi wunen sɔm kowon sɔ.

¹¹ Yinni Gusunɔ u Dafidi gem sɔɔwa ka bɔri u nɛɛ,

u koo win nɔɔ mwɛɛru yibiawa kam kam te u nɛɛ,

Dafidin bibun turowa u koo n̄n kɔsire ko win bandu sɔɔ.

¹² Bii be, bà n win arukawani yibia, ma ba win woodaba mɛm nɔɔwa be u bu wɛ,

ben bibun bwesera ta ko n bandu dii sere ka baadommaɔ.

¹³ Yinni Gusunɔ u Siɔni gɔsa.

U ye gɔsa ya n ka sãa win wãa yeru.

¹⁴ Ma u nɛɛ, ya ko n sãa win wɛra yeru sere ka baadommaɔ.

U koo sina mi, domi wiya u ye gɔsa.

¹⁵ U koo ye domaru kua,

kpa u ye dīanu wɛ.

¹⁶ U koo yen yãku kowobu faaba ko.

Kpa be ba n̄n naane sãa bu nuku dobun kuuki ko.

¹⁷ Miya u koo Dafidi wi u gɔsan dam sosi,

kpa u win bweserun goo swĩi, u n sãa nge fitila.

¹⁸ U koo de win yiberɛba bu sekuru wa.

Adama wi, win sina furɔ ga ko n ballimɔwa win wiru wɔllɔ.

133

¹ Sãa daarun womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Wee, n wã, n maa nuku dobu mɔ mero bisibu bà n wãa sannu.

² Ya sãawa nge gum mɛ ba wisi Aronin wirɔ,

ma mu kokumɔ sere ka win toburɔ ka win yabe wĩrɔ.

³ Mu sãawa nge kako te ta saramamɔ guu te ba mɔ Hɛɛmɔɔn di te ta wãa Siɔniɔ.

Domi miya Yinni Gusunɔ u ra tumbu domaru kue,

kpa u bu wãaru wɛ te ta n̄ kpeemɔ.

134

¹ Sãa daarun womu. Ge wee.

I Yinni Gusunɔ siaro bɛɛ win sɔm kowobu kpuro.

Bɛɛ be i ra n wãa win sãa yerɔ sere ka wɔkurɔ,

² i bɛɛn nɔma yiiyo win sãa yerun bera gia kpa i n̄n siara.

³ Yinni Gusunə u bɛɛ domaru kuo
Siɔnin di
wi, wi u wəllu ka tem taka kua.

135

¹ I Yinni Gusunə siaro. I win yĩsiru
təmɔ.
Bɛɛ win sɔm kowobu,
² bɛɛ be i sɔmburu mɔ win sãa yerɔ, i
nùn siaro.
³ I nùn siaro, u sãawa tən geo.
I ka win yĩsiru womu koowo, u sãawa
tən geo.
⁴ Yinni Gusunə u tii Isireliba Yakəbun
bweseru gɔsia
ba n ka sãa wigibu.
⁵ Na yɛ ma u kpã, mɛya wi, bɛsɛn Yinni
u bũnu kpuro kere.
⁶ Ye u kĩ, yera u ra ko wəllɔ ka temɔ ka
nim wɔkuɔ ka gen sɔwɔ.
⁷ U ra de guru winu nu sɔsira
handunia kpuro sɔɔ.
U ra de guru maakinu nu koora kpa u
de gura yu nɛ.
Kpa u woo kusiamagen wãa yerun di.
⁸ U Egibitigibun bii gbiikobu go
sere ka ben yaa sabenun bii
gbiikinɔ.
⁹ U sɔm maamaakiginu kua Egibitiɔ u
ka yen sina boko
ka win sɔm kowobu kpuro sɛɛyasia.
¹⁰ U bwese dabinu go, ma u sinam
damgibu go.
¹¹ Beya, Sihoni Aməreban sunɔ ka Ogu
Basanin sunɔ
ka sere maa Kananiban sinambu
kpuro.
¹² U sinam ben tem sua
u win tɔmbu Isireliba wɛ ba tubi di.
¹³ Yinni Gusunə, wunen yĩsiru ta ko n
wãawa sere ka baadommaɔ.
Ba ko n nun yaayewa waati baayere
sɔɔ.
¹⁴ Yinni Gusunə u koo win tɔmbu
siria,
kpa u win sɔm kowobun wənwəndu
wa.
¹⁵ Ba bwesenun bũnun bwãarokunu
kuawa ka sii geesu ka wura.
Tɔmbun nɔman sɔmbura.
¹⁶ Nu nəsɔ mɔ, adama nu ku ra gari
gere.
Nu nɔni mɔ, adama nu ku ra yam wa.
¹⁷ Nu swasu mɔ, adama nu ku ra gari
nɔ.

Nu n wɛsiaru mɔ nin nɔwɔ.
¹⁸ Be ba nu sekumɔ ka be ba nu naanɛ
sãa,
be kpuro ba sãawa nge ni.
¹⁹ Isireliba, i Yinni Gusunə siaro.
Aronin bweseru, i Yinni Gusunə
siaro.
²⁰ Lefin yɛnugibu, i Yinni Gusunə
siaro.
Bɛɛ be i nùn nasie, i nùn siaro.
²¹ Yinni Gusunə u wãa Yerusalemɔ.
I nùn siaro saa Siɔnin di.
I Yinni Gusunə siaro.

136

¹ I Yinni Gusunə siaro domi u sãa tən
geo.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
² I Gusunə siaro, u bũnu kpuro kere.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
³ I yinnibun Yinni siaro.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
⁴ Wi turowa u ra sɔm maamaakigii
bakanu ko.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
⁵ Wiya u wəllu ka tem taka kua ka win
bwisi.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
⁶⁻⁹ U tem tɛria nim wəllɔ, ma u sɔɔ ka
suru kua.
U sɔɔ kuawa u ka yam bururasia sɔɔ
sɔɔ,
ma u suru ka kperi kua ye kpuro yu ka
yam bururasia wɔkuru.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
¹⁰⁻¹¹ Wiya u Egibitigibun bii gbiikobu
go.
Ma u Isireliba yara Egibitigii ben su-
unu sɔɔn di.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
¹²⁻¹⁵ Ka win dama u ka nim wɔku ge ba
mɔ Naa yari burana yiru,
ma u dera Isireliba ba tɔbura gen su-
unu sɔɔn di.
Ma u Egibitin sina boko ka win tabu
kowobu sure nim wɔku ge sɔɔ.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
¹⁶ Wiya u win tɔmbu kpara gɔburɔ.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
¹⁷⁻²⁰ Wiya u sinambu go be ba dam mɔ.
Beya, Sihoni Aməreban sunɔ ka Ogu
Basanin sunɔ.
Win wənwəndu ta ku ra kpe.
²¹⁻²² Wiya u tən ben tem win sɔm
kowobu Isireliba wɛ ba tubi di.

Win wənwəndu ta ku ra kpe.

²³⁻²⁴ Wiya u sun yaaya sanam me sa wāa sekuru sɔɔ.

Ma u sun wəra be ba sun dam dɔremən nɔman di.

Win wənwəndu ta ku ra kpe.

²⁵ Wiya u ra hunde koni baayere dīanu wē.

Win wənwəndu ta ku ra kpe.

²⁶ I Wərukoo siaro.

Win wənwəndu ta ku ra kpe.

137

¹ Sa sōwa Babilonin daarun goorɔ ma sa sumɔ sa ka Siɔni yaayamɔ.

² Sa bɛsɛn mərəkunu bwē dāaɔ.

³ Be ba sun tabu di ba nɛɛ, su womu koowo.

Be ba sun dam dɔremɔ ba nɛɛ, su Siɔnin womusu ko ka nuku dobu.

⁴ Adama amɔna sa ko kpī su Yinni Gusunɔ womusu kua tem tukumɔ.

⁵ Yerusalemu, nà n nun duari, nɛn nɔm geu gu gbio.

⁶ Nà kun nun yaaye kpa a n sāa nɛn nuku dobu nuuru, nɛn yara yu nɛn daro manɔ.

⁷ Yinni Gusunɔ, a de a Edəmuban gari yaaya

yi ba gerua sanam me ba Yerusalemu kam koosiamɔ

ba nɛɛ, bu ye kɛro mam mam sere ka yen kpɛkpɛkuɔ.

⁸ Babilonigibu, i sāawa be ba koo kam koosia.

Doo nɔɔrugiiwa wi u koo bɛɛ kōsa yèn bweseru i raa sun kua kōsie.

⁹ Doo nɔɔrugiiwa wi u koo bɛɛn bibu sɛre u kəsuku kperu wollo.

138

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.

Yinni Gusunɔ, na nun siaramɔ ka nɛn gōru kpuro.

Kon nun tɔma wəllun tɔmbun wuswaaɔ.

² Kon nun kpuna wunɛn sāa yee dɛɛrarɔ,

kpa n nun tɔma wunɛn tɔn geeru ka wunɛn bərəkinirun sɔ.

Domi a yīsiru yara wunɛn nɔɔ mwɛɛ te a ra yibien sɔ.

³ Saa ye na nun soka, a man wurari.

A man dam kã, a man toro sindu wē.

⁴ Yinni Gusunɔ, sinambu kpurowa ba koo nun siara.

Domi ba wunɛn gari nua.

⁵ Ba koo wunɛn kookoosu siara.

Domi wunɛn bɛɛɛ ya kpã.

⁶ Yinni Gusunɔ, baa me a kpã, a be ba tii kawɛ waamɔ.

Ma a ra be ba tii sue tubu saa tonton-den di.

⁷ Nà n sīimɔ nuku sankiranun swaa sɔɔ,

a ra man wāaru wē.

A ra nɛn yibɛɛba nɔmu demie bà n ka man mərə seewa.

Mɛya wunɛn dam mu ra man faaba ko.

⁸ Yinni Gusunɔ, kaa man sanna.

Wunɛn tɔn geeru ta n nɔru mɔ.

Be a taka kua, a ku bu deri.

139

¹ Dafidin womu ge u wom kowobun wirugii kua. U nɛɛ,

Yinni Gusunɔ, a man wēɛra, a maa man gia.

² A nɛn sindu ka nɛn seebu yē.

A nɛn bwisikunu tuba sarun di.

³ A nɛn sanum ka nɛn kpindu yē.

A maa nɛn swɛɛ kpuro yē.

⁴ N sere nɔɔ wukia, a nɛn gere kpuro yē kɔ Yinni Gusunɔ.

⁵ A ka man wāa biru ka wuswaa,

ma a man wunɛn nɔmu sɔndi.

⁶ Yēɛ ten bweseru ta man sāawe maamaaki baka.

Ta kpã, na n kpē n tu tubu.

⁷ Ma gia kon wunɛn Hunde kisirari n da.

Nge ma gia kon duka we a kun ka man wā.

⁸ Nà n yɔɔwa sere wollo, a wāa mi.

Nà n da gariɔ, a maa wāa mi.

⁹ Nà n da sɔɔ yari yerɔ n kun me sɔɔ duu yerɔ nim wōkun goorɔ,

¹⁰ min tii, wunɛn nɔmuwa ga koo man kpara,

kpa wunɛn nɔm geu gu man nɛnɛ.

¹¹ Nà n nɛɛ, yam wōkura koo man bere,

yam da bururewa mi na wāa.

¹² Baa yam wōkuru ta n tīri wunɛn mi.

Wōkuru ta buririwa nge sɔɔ sɔɔ.

Yam wōkuru ta ballimɔwa nge yam bururam.

13 Wuna a nɛn wasin doo dooka mɔma.
Wuna a man swɛɛna nɛn mɛron nukurɔ.
14 Na nun siara yɛn sɔ a man taka kua ka wunɛn dam maamaakigim.
Wunɛn nɔman sɔma kun gere mɔ.
Yeniwa na yɛ sɔa sɔa nɛn gɔruɔ.
15 Sanam mɛ ba man mɔma asiri sɔɔ, ma ba man swɛɛna nɛn mɛron nukurɔ, nɛn wasi kun nun berue.
16 A man wa saa ba nɛn nukuru dumɔn di.
Wunɛn tireru sɔara ba nɛn wɔ̄arun tɔ̄nun geeru yorua na sere nu dibu torua.
17 Gusunɔ, wunɛn bwisikunu nu duku.
Nin dabira banda.
18 Nà n nu garimɔ, nu yani sɛeri dabiru kere.
Nà n maa dom seewa, na ra n wɔ̄a ka wunɛ.
19 Gusunɔ, a de tɔn kɔsobu bu gbi, kpa tɔn gowobu ba n ka man tonde.
20 Be, be ba sɔa wunɛn yiberɛba, ba nun gari kɔsi manimɔ.
Wunɛn yɛsira ba ka weesu mɔ.
21 Yinni Gusunɔ, be ba nun tusa ka be ba ra nun seesi,
na n kon bu tusi?
22 Na bu tusa too too, na bu garisi nɛn yiberɛba.
23 Gusunɔ, a man wɛerio kpa a nɛn gɔru gia.
A nɛn laakari mɛerio kpa a nɛn bwisikunu tubu.
24 A mɛerio a wa nà n wɔ̄a swaa kɔsa sɔɔ,
kpa a ka man da wɔ̄aru te ta ku ra kpen swaa sɔɔ.

140

1 Womu ge Dafidi u wom kowobun wirugii kua. Ge wee.
2 Yinni Gusunɔ, a man wɔro tɔn kɔsobun nɔman di.
A man gbaro gbanagibun nɔman di.
3 Domi kɔsa ba ra n bwisikumɔ ben gɔruɔ.
Kpa ba n sɔru kpeere baadomma bu ka tabu ko.
4 Ba ra ben yara derewa nge waa.
Kpa ben nɔ ga n dɛɛ mɔ nge surakaru.
5 Yinni Gusunɔ, a man tɔn kɔso gbaro.

A man gbanagibu giro be ba kasu bu man sɔra.
6 Wee tii suobu ba man yina beriamme.
Ba man taa yinuamme swaa sɔɔ.
Ma ba man yɔru bwɛɛye.
7 Adama na nɛɛ, Gusunɔ, wuna a sɔa nɛn Yinni.
A swaa tem kpɛiyɔ a nɛn kanaru nɔ.
8 Yinni Gusunɔ, a sɔawa gb̄araru tɛn mi na ra kuke n ka faaba wa.
A ra nɛn wiru bere tabun saa sɔɔ.
9 A ku de tɔn kɔson kɪru tu koora.
A ku de ye u nia sɔa yu koora, kpa u ku raa tii sua.
10 Be ba man kooro buremɔ a de ben toranu nu wɔri ben wiru wɔllɔ.
11 A bu dɔɔ wisio kpa a de bu wɔri wɔru bɔkɔ sɔɔ
gɛn min di ba n maa kpɛ bu yari.
12 Wi u weesu mɔ u n tɔsimɔ tem mɛ sɔɔ.
Kɔsa ya kɔ n maa gbanagii swɛiwa sere u ka kam ko.
13 Na yɛ ma Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndo siriewa dee dee.
Kpa u maa sɔaro nɔn win gem wɛ.
14 Geema, gemgibu ba koo nun tɔma kpa ba n wɔ̄a wunɛn wuswaaɔ.

141

1 Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusunɔ, na nun soku, a na fuuku nɛn mi.
A nɛn nɔ swaa dakio nà n nun sokumɔ.
2 A de nɛn kanaru tu nun girari nge turare nubu durorugian wiisu.
Kpa nɔma ye na yiiye ya n sɔa nge kɛru te ba ra ka nun naawɛ wunɛn sɔa yerɔ yoka.
3 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔ bɔkuo.
A nɛn nɔ sarusu kɔsuo.
4 A ku de nɛn gɔru gu da kɔsa gia.
A ku de n kom kɔsum ko ka be ba gem sariru swɛi.
A ku de n ka bu tɔɔ baka dim di.
5 Gemgii ù n man so, kɪra u man sɔɔsi.
U n man gerusi, u man gum tɔrewa nɛn wirɔ.
Na n ye yinamɔ.
Adama na n nɛn kanaru marimɔ tɔn kɔsobun sɔ.
6 Gusunɔ, a ben siri kowobu sureo kpenu sɔɔ,

kpa bu nɛn gari swaa daki,
domi yi s̄aawa gari dori.

⁷ Nge mɛ bà n k̄or̄o m̄ò tem mu ra n̄o
baare,
nge m̄eya ḡoribun w̄aa yera koo n̄o
baara
tu ben kukunu mwɛ ni nu yarinɛ.
⁸ Yinni Gusun̄o, wuna na m̄ɛɛra.
Wunen miya na kukua.
A ku nɛn w̄aaru doke kari s̄o.
⁹ A man gbaro t̄on k̄s̄obun yina ye ba
man b̄erien di.
A man gbaro ben taa ye ba man b̄erien
di.
¹⁰ A de t̄on k̄so be, bu w̄ori ben yina
s̄o,
kpa nɛ, n kisira min di.

142

¹ Dafidin womu ge u kua sanam mɛ
u kanaru kua kpee w̄oru s̄o. Ge wee.
² Na Yinni Gusun̄o n̄oogiru sue na n̄un
suuru kanam̄o.
³ Na n̄un nɛn nuku sankiranu s̄om̄o.
Na n̄un nɛn wahala saariam̄ɛ.
⁴ N̄a n mwia kpana, wuna ra n ȳe ye
kon ko.
Ba man yina b̄eria swaa ȳe s̄o na s̄im̄o.
⁵ A m̄ɛɛrio n̄am geūo a wa ma goo sari
wi u ka man ȳo.
Na n̄ kuku yeru m̄o.
Goo sari wi u maa nɛn bwisikunu m̄ò.
⁶ Yinni Gusun̄o, wuna na sokum̄o.
Na n̄ɛɛ, wuna a s̄aa nɛn kuku yeru.
Wunɛ turowa a s̄aa n̄egii dunia ye s̄o.
⁷ A nɛn wuri swaa dakio, domi na nuki
sankire too.
A man yakio be ba man n̄oni s̄om̄an
n̄oman di,
domi ba man dam kere.
⁸ A man yaro d̄esirun di, kpa n nun
takaru ko.
À n man durom kua, geegiba koo na
bu man sikerena.

143

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusun̄o, a nɛn kanaru n̄oow̄o.
Kpa a nɛn bikiabu swaa daki.
A man wisio wunen b̄or̄akiniru ka
wunen gem s̄o.
² A ku nɛ, wunen s̄om kowo siri,
domi goo sari wi u koo gem wa wunen
mi.
³ Nɛn yib̄erɛ u man naa sw̄i.

U nɛn w̄aaru tem taare.
U dera na w̄aa yam w̄okur̄o nge be ba
gu n t̄ɛ.

⁴ Yen s̄ona nɛn hunde ya dam dwiia,
ma na nuki sankire too.
⁵ Na gas̄on w̄aaru yaaye.
Na wunen s̄oma kpuro lasabu m̄ò,
ma na wunen n̄oman s̄omburu
bwisikum̄o.
⁶ Wuna na n̄oma t̄i.
Nɛn ḡoru ga wunen b̄ek̄e bar̄o
nge mɛ tem gbeba ra n nim k̄i.
⁷ Yinni Gusun̄o, na mwia kpana.
A man wisio kpaaka.
A ku man biru kisi kpa n ku ko nge be
ba w̄aa ḡorīo.
⁸ A man wunen t̄on geeru s̄os̄io bu-
ruru ka yoka,
wuna na naanɛ s̄aa.
A man swaa s̄os̄io ye kon sw̄i,
wuna na nɛn hunde n̄omu s̄andia.
⁹ Yinni Gusun̄o, a man w̄oro saa nɛn
yib̄er̄eban n̄oman di,
wunen miya na kuku yeru kasu.
¹⁰ Wuna s̄aa nɛn Yinni.
A man s̄os̄io mɛ ko na n da wunen k̄iru
ko.
A de wunen Hunde geo wi, u man
kpara swaa ye ya n̄o nɛ s̄o.
¹¹ Yinni Gusun̄o, a man w̄oro nge mɛ a
n̄o mw̄ɛru kua.
A nɛn hunde wun̄o wahalan di wunen
gem s̄o.
¹² A nɛn yib̄er̄eba kam koosio,
kpa a nɛn w̄er̄abu kpuro kpeerasia ȳen
s̄o a man k̄i.
Na s̄aawa wunen s̄om kowo.

144

¹ Womu ge Dafidi u kua. Ge wee.
Yinni Gusun̄o, na nun siara
wunɛ wi a s̄aa nge nɛn kpee baa.
Wuna a ra man tabu s̄os̄i.
² Wuna a ra man durom kue kpa a
man k̄osu.
Wuna a s̄aa nɛn kuku yee damgiri ka
nɛn faaba kowo.
Wuna a s̄aa nɛn t̄er̄eru te ta ra man
ganɛ.
Wuna a ra de bwesenu nu n man wiru
kp̄iye.
³ Yinni Gusun̄o, wara ra n t̄onu a n sere
ka win bwisikunu m̄ò.
Wara ra n t̄onu a n sere ka win wee-
weenu m̄ò.
⁴ T̄onu u s̄aawa nge woo.

Win wāarun tōnu nu sāawa nge saaru
te ta ra doone.

⁵ Yinni Gusunə, a de wəllu tu tem dəbe
dəbe ko kpa a sarama.

A guunu babo kpa dōo u yari ni sōn di.

⁶ A de guru maakinu nu sōsira, kpa a
nən yiberəba yarinasia.

A bu sēenu tweeyo kpa a de bu yarina.

⁷ A wunen nəmu demiamama wəllun di.

A man wəro kpa a man faaba ko
nim bakam ka tən tukobun min di

⁸ be ba ra n gari kam yaramə ben
nəsun di,

kpa ba n ben nəm geu yiiye
bu ka nōo mwεε weesuginu ko.

⁹ Yinni Gusunə, kon nun wom kpəo
kua.

Kon nun womu kua ka mərəku serum
wəkuruguu,

¹⁰ wunε wi a ra sinambu faaba ko,
kpa a nε, Dafidi wunen səm kowo yara
takobi gəagian di.

¹¹ Yinni Gusunə, a man wəro,
kpa a man faaba ko tən tukobun
nəman di,

be ba ra n gari kam yaramə ben nəsun
di,

kpa ba n ben nəm geu yiiye
bu ka nōo mwεε weesuginu ko.

¹² A de bεsen bii aluwaasiba bu ko nge
dāa

ni nu kpia dee dee nin piiburun di,
kpa bεsen bii wəndiaba bu maa ko
kurə burabu

nge ghere be ba dāka ba sāa sina
kpaarun buraru.

¹³ A de bεsen biranu nu dīa bwese
bweseka yibu,

kpa bεsen yaa sabenu nu dabia nu ko
suba nərəm nərəm

ka nərəm nərəm suba wəku wəkubu
bεsen gberu kpaanəo.

¹⁴ A de bεsen ketəba bu kuura.

A ku de goo u sun wəri kpa u sun yoru
mwεeri u ka doona.

A ku maa de nuku sankiranun wuri yi
nōora bεsen swεε sōo.

¹⁵ Doo nōrugira bwese te ta sāa nge
mε.

Doo nōrugira bwese te ta Gusunə mō
Yinni.

145

¹ Womu ge Dafidi u kua u ka Gusunə
siara. Ge wee.

Gusunə nən sina boko, kon nun wəlle
sua.

Kon wunen yīsiru tōma sere ka
baadommao.

² Tōo baatere kon nun siara.

Mεya kon wunen yīsiru tōma sere ka
baadommao.

³ Yinni Gusunə, a kpā. Wuna n weene
bu siara.

Wunen kpāaru ta n naru mō.

⁴ Saa baayeren tambu bu wunen sōma
siaro.

⁵ Kon wunen yiikon giriman kpāaru
gere.

Kpa n wunen səm maamaakiginun
gari kpara ka womu.

⁶ Ba koo wunen dam bakam gari gere,
kpa nε, n maa wunen kpāarun gari
kpara.

⁷ Ba koo wunen tən geerun kpāaru
yaaya

kpa bu taki ko wunen gem sō.

⁸ Yinni Gusunə, a wənwəndu mō, a ra
maa tambu durom kue.

A ku ra maru se fuuku. Wunen tən
geera kpā.

⁹ Yinni Gusunə, a tambu kpuro kī.

Wunen wənwəndu ta ra sōsirewa
wunen taka kooru kpuro sōo.

¹⁰ Yinni Gusunə, wunen taka kooru
kpuro ya koo nun bεere wε,

kpa be ba sāa wunεgibu bu nun siara.

¹¹ Ba koo wunen bandun bεeren gari
gere,

kpa bu wunen dam gari kpara

¹² bu ka wunen səm maamaakiginu
tambu sōsi

ka sere wunen bandun yiikon girima.

¹³ Wunen bandu ta ko n wāawa sere ka
baadommao.

Mεya kaa n tu dii sere ka baadommao.

Yinni Gusunə u ra win nōo mwεenu
yibie.

Ye u mō kpuro sōo, u ra win tən geeru
sōosi *.

¹⁴ Yinni Gusunə, a ra tən be ba
wərumaa dōo gabe,

kpa a be ba dam dwiiya tāsisia.

¹⁵ Tambu kpurowa ba mεera wunen
mi gia ka yīiyəbu,

* **145:13** - Naa sinin bənu ya n wāa yellun tirenu kpuro sōo. Adama ya wāa Heberum tireru garu sōo te
ba wa dāku te.

domi wuna a ra bu dīanu wē nin saa
sɔɔ.

16 A ra wunen noma demie
kpa a hunde koni baayere wē yèn
bukata ya mɔ.

17 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii
wunen swɛɛ kpuro sɔɔ.

Mɛya a ra maa wunen wɔnwɔndu sɔɔsi
soma ye a mɔ kpuro sɔɔ.

18 Yinni Gusunɔ, be ba nun sokumɔ ka
gõru dɛɛrɔ,

ben bɔkuɔra a ra n wãa.

19 A ra be ba nun nasie kīru yibie
kpa a ben wuri nɔ a bu faaba ko.

20 A ra be ba nun kī kɔsu
kpa a tɔn kɔsobu kam koosia.

21 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ tɔma
kpa tɔmbu kpuro bu wunen yīsi
dɛɛraru bɛɛɛ wē sere ka
baadommaɔ.

146

1 I Yinni Gusunɔ siaro.

Nɛn bwɛra, a Yinni Gusunɔ siaro.

2 Kon wunɛ Yinni Gusunɔ siara nɛn
wāarun tɔnu kpuro sɔɔ.

Kon wunɛ Gusunɔ nɛn Yinni womu
kua nɛn wāarun tɔnu kpuro
sɔɔ.

3 I ku bɛɛn naanɛ doke sinambu sɔɔ,
ba sãawa tɔmbu,
ba n kpɛ bu bɛɛ faaba ko.

4 Ben wɛsiaru ta ra doonɛwa kpa bu
wura bu ko tem.
Yen tɔɔ te, ben himba kpuro ya kam
kuawa mi.

5 Doo nɔrugiiwa win yīiyɔbu wãa
wunɛ Gusunɔ Yakɔbun Yinni
sɔɔ.

Doo nɔrugiiwa wi u win naanɛ doke
Gusunɔ win Yinni sɔɔ.

6 Wiya u wɔllu ka tem kua ka nim
wɔku

ka ye ya wãa ye kpuro sɔɔ.

U sãawa gemgii sere ka baadommaɔ.

7 U ra be ba dam dɔremɔ ben gem wē.

Kpa u be ba gɔru soore dīanu wē.

Yinni Gusunɔ u ra yobu yakie.

8 U ra wɔkobu nɔni wukie.

U ra be ba taare seeye. U ra gemgibu
kã.

9 U ra sɔbu kɔsu. U ra maa gɔminibu ka
gobekuba nɔri.

Kpa u tɔn kɔsobun himba kam koosia.

10 Yinni Gusunɔ, u ko n bandu diiwa
sere ka baadommaɔ.

Gusunɔ Siɔnin Yinni, u ko n wãawa
sere ka baadommaɔ.

Yen sɔ, i Yinni Gusunɔ siaro.

147

1 I Yinni Gusunɔ siaro.

Domɔ n wã bu Gusunɔ bɛɛn Yinni
siara.

N maa wã bu nùn tɔma.

2 Yinni Gusunɔ u Yerusalemu
seeyamɔ.

U Yerusalemugii be ba raa yoru
mwɛɛra mɛnnamɔ.

3 U be ba nuki sankire nukuru
yɛmiasiamɔ.

U ben mɛɛran bosu bɔkumɔ.

4 U kperi garimɔ ma u yin baayere
yīsiru kɛmɔ.

5 Bɛɛn Yinni u kpã, u maa dam mɔ.

Win bwisi kun nɔru mɔ.

6 Yinni Gusunɔ u ra wɔnwɔndobu
nɔri.

Kpa u tɔn kɔsobu sura sere temɔ.

7 I Yinni Gusunɔ siarabun womusu
kuo.

I Gusunɔ bɛɛn Yinni siaro ka mɔrɔku.

8 U ra de guru wiru tu wɔllu wukiri,
kpa u gura sɔru kua yu ka nɛ tem sɔɔ,
kpa u yakasu kpiisia guunu wɔllu.

9 Wiya u ra yaa sabenu dīanu wē,
kpa u gunɔ binu dīanu wē sanam mɛ
nu kuuki mɔ.

10 Win naanɛ kun wãa dumin dam sɔɔ.
Win yīiyɔbu kun maa wãa tɔnun
dukan dam sɔɔ.

11 Be ba nùn nasie ka be ba win durom
yīiyɔ, beya u kī.

12 Yerusalemu, a Yinni Gusunɔ siaro.

Siɔni, a Gusunɔ wunen Yinni bɛɛɛ
wɛɛyɔ.

13 Domi wiya u ra wunen kɔnnɔn
gambon sɛretii dam sire,

kpa u wunen tɔmbu domaru kua.

14 U ra de bɔri yɛndu ta n wãa wunen
temɔ.

Kpa u de alikama ya n yiba wunɛ sɔɔ.

15 U ra win woodaba nɔsie handunia
sɔɔ.

Win gari yi ra duka dewa fuuku
fuuku.

16 U ra de nim kperugim mu nɛ,

kpa mu n buriri nge yãa sansu.

U ra de guru kpenu nu nɛ kpa nu n sãa
nge torɔm.

17 U ra n guru kpee ni kasi mɔwa tia tia.
Wara koo kpī u yɔra u yen wooru ma.

- 18 U n gari gerua, nim kperugim me,
mu ra yandewa.
U n maa dera woo ga mu swee, mu ra
kokuwa mu doona.
19 U win gari ka win woodaba ka win
gere Yakabu wi ba mɔ̃ Isireli
sɔ̃wa.
20 U n bweseru garu kue me.
Ten garu ta n maa win woodaba yɛ.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ̃ siaro.

148

- 1 I Yinni Gusunɔ̃ siaro.
I Yinni Gusunɔ̃ siaro saa wɔllun di.
I nɔ̃n siaro saa wɔllun sɔ̃ sɔ̃n di.
2 Bɛɛ win gɔradoba kpuro, i nɔ̃n siaro.
Bɛɛ win tabu kowobu kpuro, i nɔ̃n
siaro.
3 Sɔ̃ ka suru, i nɔ̃n siaro.
Bɛɛ kperi kpuro, bɛɛ be i ballimɔ̃, i nɔ̃n
siaro.
4 Bɛɛ be i wɔ̃a wɔllun sɔ̃ sɔ̃wɔ̃, i nɔ̃n
siaro.
Bɛɛ nim me mu wɔ̃a wɔllɔ̃, i nɔ̃n siaro.
5 U wooda wɛ̃, ye kpuro ya koorɔ.
Ye kpuro yu nɔ̃n siaro.
6 U ye tɔ̃sisia sere ka baadommaɔ̃.
U koo wooda yi, win tii kun maa ye
saramɔ̃.
7 Saa tem sɔ̃n di, i Yinni Gusunɔ̃ siaro.
Bɛɛ nim wɔ̃ku ka nim bwee bakanu
ka yɛɛ nanumgii yi yi wɔ̃a sɔ̃, i
Yinni Gusunɔ̃ siaro.
8 Dɔ̃ ka guru kpenu ka guri baka ka
bukɔ̃ ka woo bɔ̃kɔ̃,
bɛɛ be i win woodaba mem
nɔ̃wammɛ, i Yinni Gusunɔ̃
siaro.
9 Bɛɛ guunu ka gungunu ka dɔ̃a ye ya
ra ma ka seduruba,
i Yinni Gusunɔ̃ siaro.
10 Gbeeku yɛɛ ka yaa sabenu kpuro ka
yɛɛ yi yi kabirimɔ̃ ka gunɔ̃su,
i Yinni Gusunɔ̃ siaro.
11 Handunian sinambu ka bwe-
senu kpuro ka sina bibu ka
handunian siri kowobu kpuro,
i Yinni Gusunɔ̃ siaro.
12 Aluwaaasiba ka wɔ̃ndiaba, tɔ̃kɔ̃nu ka
bibu,
13 bɛɛ kpuro, i Yinni Gusunɔ̃n yɛ̃siru
bɛɛɛ wɛ̃yɔ̃.
Win yɛ̃sira kpɔ̃. Win girima ya wɔllu
ka tem sare.
14 U win tɔ̃mbu Isireliba be, be ba nun
naane sɔ̃a

- ba wɔ̃a win bɔ̃kuɔ̃ dam wesia ma n kua
bɛɛɛ baka.
Yen sɔ̃, i Yinni Gusunɔ̃ siaro.

149

- 1 I Yinni Gusunɔ̃ siaro.
I Yinni Gusunɔ̃ wom kpɔ̃ kuo.
I nɔ̃n tɔ̃mɔ̃ tɔ̃mbun suunu sɔ̃ be ba
nɔ̃n naane sɔ̃a.
2 Isireli, a yɛ̃erio wi u nun taka kua sɔ̃.
Sɔ̃nigibu, i yɛ̃erio bɛɛn sina bokon sɔ̃.
3 I nɔ̃n siaro ka yaabu.
I nɔ̃n siaro ka baranu ka mɔ̃rɔ̃kunu.
4 Yinni Gusunɔ̃ u win tɔ̃mbu kɔ̃.
U ra wɔ̃nwɔ̃ndobu bɛɛɛ wɛ̃ u bu faaba
ko.
5 Be ba Yinni Gusunɔ̃ naane sɔ̃a, bu
nasara suo ka bɛɛɛ baka.
Bu nuku dobun kuuki koowo ben
kpɔ̃n yenu wɔllɔ̃.
6 Ba n da Gusunɔ̃ siare ka baadomma
kpa takobi ye ba dɛ̃era biru ka wuswaa
ya n wɔ̃a ben nɔ̃maa
7 bu ka bwese tukunu mɔ̃ru kɔ̃sie,
kpa bu nu sɛ̃yasia.
8 Kpa bu nin sinambu bɔ̃ke ka yɔ̃ni,
kpa bu maa nin wirugibu bɔ̃ke ka sisu,
9 kpa bu nu siri nge me ba yorua.
Ya ko n sɔ̃awa bɛɛɛ baka win tɔ̃mbun
mi be ba nɔ̃n naane sɔ̃a.
I Yinni Gusunɔ̃ siaro.

150

- 1 I Yinni Gusunɔ̃ siaro.
I nɔ̃n siaro win sɔ̃a yerɔ̃.
I nɔ̃n bɛɛɛ wɛ̃yɔ̃ batuma mi win yiiko
ya sɔ̃siramɔ̃.
2 I nɔ̃n siaro win sɔ̃m maamaakigii ni
u kuan sɔ̃.
I nɔ̃n bɛɛɛ wɛ̃yɔ̃ nge me win kpɔ̃ara
nɛ.
3 I nɔ̃n siaro ka kɔ̃bi.
I nɔ̃n siaro ka mɔ̃rɔ̃kunu ka gɔ̃agenu.
4 I nɔ̃n siaro ka baranu ka yaabu.
I nɔ̃n siaro ka mɔ̃rɔ̃kunu ka koronu.
5 I nɔ̃n siaro ka sɛ̃ketirɛ ni nu som do.
6 Hunde koni baayere ye ya gesi
wɛ̃siamɔ̃, yu Yinni Gusunɔ̃
siaro.
I Yinni Gusunɔ̃ siaro.

MɔNNU

Tire ten mɔnnu, nu sun sɔɔmɔ nge mɛ tɔnu u koo ka win wāaru diisina, kpa u maa ka Gusunɔ sã handunia ye sɔɔ. Nin gari gbiikii yi sun yaayasiamɔ yi mɔ, à n kī a n bwisi mɔ, a de a gina Gusunɔ nasia. Tire ten gari yi n̄ ka sāaru tɔna yā. Yi maa gerumɔwa nge mɛ tɔnu u ko n ka daa gea mɔ. Mɛya yi maa sun sɔɔsimɔ ye Isireliban guro guro yerukobu ba n̄e bwisigiba koo ko gāanu n̄ n bu deema. Gari yin gee yi ka tɔnu ka win kurɔ ka win bibun wāasinaa yā ka sere maa win berusebu. Yin dabinu yi sun keu mɔ su ka daa gea kasu nge tii kawabu ka tɛmanabu ka nge mɛ tɔnu u koo ka sāaro garisi tɔnu.

Tire ten kpunaa

1. Ba bwisi tɔmamɔ, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Salomɔɔ ka bwisigibu gabun mɔnnu, wiru 10n di sere wiru 29.
3. Bwisi bwese bweseka, wiru 30n di sere wiru 31.

¹ Dafidin bii, Salomɔɔ, wi u sãa Isireliban sunɔ, win mɔnna.

Mɔnnun arufaani

² Mɔn ni sɔɔra tɔnu koo bwisi ka yēru wa kpa gari yi yi tubum sē yi n̄n yeeri. ³ Nu koo n̄n bwisi gee sɔɔsi kpa u ko ye n sãa dee dee weesu ka taki sariru sɔɔ. ⁴ Nu koo laakari sarirugii ko laakarigii, kpa nu aluwaasi yēru ka bwisi kē. ⁵ Niya nu koo maa bwisigiin bwisi sosi, kpa nu yērugii kpaa ⁶ u ka mɔnnun tubusianu ka bwisigibun gari tubu.

⁷ À n kī a n bwisi mɔ, a de a gina Gusunɔ nasia. Domi wi u ra bwisi ka sēyasiabu atafiiru ko, u sãawa gari bɔkɔ.

Ba aluwaasiba bwisi kēmɔ

⁸ Wunɛ, n̄n bii durɔbu, a wunen baaban sɔɔsiru nɔwɔ, kpa a ku ra wunen m̄eron gere yina. ⁹ Ya koo de wunen daa yu wēra nge m̄e furɔ burɔ ka wura ra wasi buraru kue. ¹⁰ Wunɛ,

n̄n bii durɔbu, tɔn k̄sɔbu b̄a n nun k̄akirimɔ, a ku ra wura. ¹¹ B̄a n gerua ba n̄e, a na a ka bu da i t̄ambu samba ko i bu s̄esuku baa b̄a kun gāanu kue, ¹² i bu go yande nge m̄e ḡaribun wāa yeru ta ra tɔnu m̄we wasiru. I bu mwa nge w̄oru b̄akɔ ge ga tɔnu samba kua u w̄ori. ¹³ I ko arumani bwese bweseka wa i dam diima i yibia b̄een diaɔ. ¹⁴ A na a ka bu m̄enna, kpa i b̄een m̄oru kpuro doke b̄ɔɔ teeru sɔɔ. ¹⁵ Wunɛ, n̄n bii durɔbu, a ku ka t̄an ben bweseru swīina. A ku ben yira du. ¹⁶ Ben naasu s̄au bu ka k̄sa ko. Ba maa sende bu ka t̄anun ȳem yari. ¹⁷ Gunɔ ge a yina b̄eriam̄e, ḡa n nun m̄eɛra, kama a b̄erimɔ. ¹⁸ Adama t̄an be, ba tii yina b̄eriam̄e, ba koo maa mwaara ye sɔɔ. ¹⁹ Nge m̄eya n sãa ka baawure wi u dukian kīru mɔ. Be ba tii ye w̄ē, bera ya ra go.

A ku bwisi k̄eru yina

²⁰ Bwisi yi gb̄aramɔ t̄ɔwɔ, yi n̄ɔgiru sue wuun batuma sɔɔ. ²¹ Yi gb̄aramɔ swaa k̄eenanɔ yi yin gari kparamɔ mi wirugiba ra m̄enne, ²² yi m̄ɔ, b̄e laakari sariba, sere domma i kī i n wāa bwisi sariru sɔɔ. B̄e yaako kowobu, sere domma i ko n nuku dobu m̄ɔ b̄een yaako kobu sɔɔ, kpa b̄e gari bakasu i n ȳeru tusa. ²³ I ḡasirama i n̄en gerusibu n̄. Kon b̄e n̄en hunde w̄ē, kpa n ka b̄e n̄en ȳeru b̄onu ko. ²⁴ Wee, na b̄e soka, i n̄ wure. Na b̄e n̄oma ḡari, goo kun n̄e. ²⁵ I n̄en bwisi k̄eru kpuro yina, i n̄ maa n̄en gerusibu kī. ²⁶⁻²⁷ Yen s̄ona, b̄een wahala sɔɔ, sanam m̄e b̄erum b̄e mwa nge guru woo b̄akɔ, ma wahala ya seewa nge woo guna ya ka nuku sankiranu ka t̄ɔya na, n̄en tii kon b̄e ȳē kpa n b̄e yaakoru ko. ²⁸ Sanam m̄eya i ko man soku, adama na n̄ b̄e wurarimɔ. I ko man kasu, i n̄ maa man wasi. ²⁹ Domi i ȳeru tusa, i n̄ kī i Yinni Gusunɔ nasia. ³⁰ I n̄ n̄en bwisi k̄eru wure, ma i n̄en gerusibu atafiiru kua. ³¹ Yen s̄o, i ko b̄een himba ka b̄een kookoosun are di i debu. ³² Laakari sariban bwisi k̄e yinabu koo de bu gbi. Gari bakasun bīti sarira d̄era ba kam m̄ɔ. ³³ Adama wi u n̄en gari swaa daki, win bw̄era ko

n kpĩ. U ñ ko n maa wurure kǝsa gaan berum sǝ.

Bwisi yi ra kǝsa gbarewa

2

¹ Nǝn bii, a nǝn sǝsiru wuro, kpa a nǝn wooda nǝnǝ wunǝn gǝruǝ. ² A bwisin sǝsiru swaa dakio. A kookari koowo yu ka nun yeeri. ³ A bwisi kasuo, kpa a laakari naa gira. ⁴ A ye kpuro kasuo nge sii geesu, ñ kun mǝ nge arumani ye ya berua. ⁵ Ǟ n kua mǝ, kaa tubu nge mǝ kaa ka Gusunǝ nasia, kpa a nǝn gia. ⁶ Yinni Gusunǝwa u ra tǝnu bwisi wǝ. Wiya u ra maa nǝn yǝru ka laakari wǝ. ⁷ U ra taare sarirugibu nasara wǝ, kpa u n be ba gem swĩi kǝsu nge tǝrǝru. ⁸ U ra be ba ku ra ben berusebu kǝsa kue kǝsu, kpa u wigii be ba nǝn mǝm nǝwǝ kpara. ⁹ Nǝn bii, Ǟ n nǝn gari wura, kaa gem tubu. Kaa n yǝ ye ya sǝa dee dee. Ye kpurowa ya koo de a n gea mǝ. ¹⁰ Kaa n bwisi mǝ, kpa yǝru tu nun nuku dobu wǝ. ¹¹ Bwisi ka laakari ya koo nun kǝsu, ¹² kpa yu ka nun gbara swaa kǝsan di, kpa yu nun yara gari kǝsigiin nǝman di, ¹³ ka sere maa be ba swaa gea derin min di, ba swaa kǝsa swĩi. ¹⁴ Kǝsan kobu bu ra bu nuku dobu wǝ, kpa ba n yǝrimǝ toranun sǝ. ¹⁵ Ben swǝǝ ka ben sanu sanusu ku ra n dǝǝǝ. ¹⁶ Nge mǝya yi koo maa de a kurǝ tuko duka suuri wi u nun kǝkirimǝ ka gari dori. ¹⁷ Wi, wi u win durǝ gbiikoo yina, u arukawani duari ye u ka nǝn bǝkua Gusunǝn wuswaaǝ. ¹⁸ Ma win yǝnu ga gǝǝ dǝǝ, win swǝǝ yi ka nǝn dǝǝ gǝribun wǝa yǝrǝ. ¹⁹ Tǝn durǝ wi u da win mi, u ku ra wuramǝ. U ku ra maa wǝarun swaa wa.

²⁰ N n mǝn na, a gemgibun swaa swĩiyo.

A ben daa saario.

²¹ Domi gemgibu ka taare sarirugibu ba ko n wǝa n ka tǝ tem mǝ sǝǝ.

²² Adama tǝn kǝsobu ka mǝm nǝǝ saribara ba koo wuna min di.

Gusunǝn geren mǝm nǝǝbu

sǝǝra bwisi wǝa

3

¹ Nǝn bii, a ku nǝn sǝsiru duari. A nǝn woodaba nǝnuǝ. ² Yera ya koo de wunǝn wǝaru tu dǝnya, kpa a n wǝa bǝri yǝndu sǝǝ. ³ A de a gea ko kpa a n sǝa naanǝgii. A ye kpuro sebuo wĩirǝ nge wurǝn saba, kpa a de ya n wǝa wunǝn gǝruǝ. ⁴ Saa ye sǝǝra kaa n bǝǝǝ mǝ Gusunǝ ka tǝmbun wuswaaǝ. ⁵ A Gusunǝ wunǝn Yinni naanǝ koowo ka gǝru tia a kun tǝsa wunǝn tiin yǝru sǝǝ. ⁶ A de a n win bwisikunu mǝ wunǝn kookoosu kpuro sǝǝ, kpa u wunǝn swaa sǝmǝ. ⁷ A ku tii mǝǝri bwisigii. A Yinni Gusunǝ nasio kpa a kǝsa suuri. ⁸ Yera ya koo ko wunǝn wasin bwǝa dobu ka wunǝn kukunun dam. ⁹ Ye a mǝ kpuro sǝǝ, a gbiiyo a Yinni Gusunǝ win bǝnu wǝ. Nge mǝya kaa ka nǝn bǝǝǝ wǝ. ¹⁰ Sanam mǝya wunǝn biranu nu koo dǝanu yibu kpa wunǝn tam mu n kpǝ sere a ayeru bia mi kaa doke. ¹¹ Wunǝ nǝn bii durǝbu, a ku Yinni Gusunǝn gerusibu garisi taare. A ku maa win sǝyasiabu mǝǝri nge toraru. ¹² Domi wi u kǝ, wiya u ra sǝyasia, nge mǝ tundo wi u win bii kǝ ka gem, u ra ko.

Bwisi ka doo nǝǝru

¹³ Doo nǝǝrugiiwa wi u bwisi dǝba, ma u yǝru kasu u wa. ¹⁴ Domi bwisi yi are mǝ n sii geesu ka wuragii kere. ¹⁵ Yin bǝǝǝ ya kpǝ ya bura yǝnu kpuro kere. Ye ba ra kasu kpuro sǝǝ, gǝanu sari ni kaa ka yi weesina. ¹⁶ Bwisi yin nǝm geuǝ, hunde dakaawa ya wǝa mi. Yin nǝm dǝwarǝ maa, arumani ka bǝǝǝwa ya wǝa mi. ¹⁷ Bwisi yi koo nun alafia wǝ, kpa a n bǝri yǝndu mǝ wunǝn wǝarun swǝǝ kpuro sǝǝ. ¹⁸ Be ba yi mwa, yi bu wǝaru wǝǝmǝ. Doo nǝǝrugiba be ba yi neni kem

kem. ¹⁹ Bwisiya Yinni Gusunɔ u ka handunia taka kua. Win yɛra u ka wɔllu kua. ²⁰ Win bwisi yin saabuwa nim mu ka kuramɔ tem di, ma guru winu nu demɔ gura nɛmɔ.

Yinni Gusunɔwa

u bwisigii kɔsu

²¹ Nɛn bii, a bwisi ka laakari nɛnuɔ, a ku de yen gaa yu nun kisirari. ²² Ya koo nun wɔa geeru ka bɛɛɛ wɛ. ²³ Kaa kpɪ a sɪ ka toro sindu, a n sokuramɔ. ²⁴ A n kpuna wɔkuru, bɛrum kun nun mɔ. Kaa dweeyawa ka bɔri yendu. ²⁵ A n kaa n maa ka gɔanu nande ni nu koo nun deema subaru, n kun mɛ tɔn kɔso wi u koo nun wɔrima. ²⁶ Domi Yinni Gusunɔ u koo nun kɔsu. U koo nun gbara yɛri kpuron di.

A wunɛn tɔnusi kɔ

²⁷ Wi n weenɛ a gea kua, a n yen dam mɔ, a ye koowo. ²⁸ Wunɛn beruse u n nun gɔanu kana ni kaa kpɪ a n n kɛ mii mii, a ku nɛɛ, u doo sere sia. ²⁹ A ku wi u nun naanɛ sɔa kɔsa bwisikusi. ³⁰ A ku ka goo sanna kam u kun nun kɔsa kue. ³¹ A ku tɔn kɔsobun daa kɔa, a ku maa ben yira swɪi. ³² Domi Yinni Gusunɔ u tɔn kɔsobu tusa, adama u ra gemgibu ko win bɔrɔba. ³³ U ra tɔn kɔsobun yɛnusu bɔrusiwa, kpa u gemgibugisu domaru kua. ³⁴ Be ba ra n n yaakoru ko, beya u ra maa yaakoru ko. Adama be ba tii kawɛ, beya u ra durom kue. ³⁵ Bwisigibu ba koo bɛɛɛ wa, kpa gari bakasu su sekuru wa.

Bwisin arufaani

4

¹ Bɛɛ bibu, i swaa dakio kirɔ ye bɛɛn tundo u bɛɛ mɔ. I swaa tem kpɪiyo kpa i wa i bwisi ko. ² Domi bwisi geeya na bɛɛ kɛmɔ. Yen sɔ, i ku nɛn sɔsinu yina. ³ Sanam mɛ nɛn tii na sɔa bii, na wɔa nɛn tondon bɔkuɔ, ma na sɔa nɛn mɛron bii teereru, ⁴ nɛn tundo u man keu kua u nɛɛ, n win gari nɛnuɔ. N win woodaba mɛm nɔwɔ, kpa n wa na n wɔa. ⁵ N bwisi ka laakari nɛnuɔ, n ku win gere duari, ⁶ n ku bwisi yɔsu, yi koo man somi. N yi kɔ, yi koo man

kɔsu. ⁷ Gɔa ni kon naa gira sɔɔ, bwisiya yi kpuro kere. N n mɛn na, n yi kasuo ka ye na mɔ kpuro. ⁸ N bwisi kɔ, yi koo de n ko tɔn boko. N yi tii bɔkasio, nge kurɔ kɪnasi, yi koo de n bɛɛɛ wa. ⁹ Yi ko n sɔawa nge sina furɔ nɛn wirɔ.

A ku tɔn kɔsobun daa saari

¹⁰ Nɛn bii, a swaa dakio a nɔ ye na nun sɔmɔ. A n ye wura, wunɛn wɔaru ta koo dakaa da. ¹¹ Na nun sɔsɔsimɔwa nge mɛ kaa ka bwisi dendi. Na nun sɔsɔsimɔwa nge mɛ kaa ka gem swɪi. ¹² Saa ye sɔɔ, kaa sɪwa a kun sokure. A n duka mɔ, gɔanu kun maa nun ganumɔ wunɛn swaa sɔɔ. ¹³ Sɔsi te ba nun kua mi, a ku tu yɔsu. A tu nɛnuɔ kem kem, domi tera ta sɔa wunɛn wɔarun nuuru. ¹⁴ A ku tɔn kɔsobun daa saari. A ku maa ben yira swɪi. ¹⁵ A ye derio, a ku ye swɪi. A ye duka suurio n toma. ¹⁶ Domi bɔ kun kɔsa kue, ba ku ra dweeye. Bɔ kun goo torari, ba ku ra dom wa. ¹⁷ Kɔsan koba bu ra n sɔa nge ben dɪanu ka ben tam. ¹⁸ Gemgibun kookoosu su ra n sɔawa nge bururun sɔɔ yana ye ya ra n dɛɛramɔ sere sɔɔ u ka ye mam mam. ¹⁹ Adama tɔn kɔsobun kookoosu su sɔawa nge yam wɔkuru. Ba n yɛ yɛn sɔ ba sokuramɔ.

A de wunɛn kookoosu su n wɔ

²⁰ Nɛn bii, a nɛn gari nɔwɔ. A swaa tem kpɪiyo a nɔ bwisi yi kon nun kɛ. ²¹ A ku yi atafiiru ko. A yi nɛnuɔ wunɛn gɔrun sɔwɔ. ²² Domi wi u yi mwa, yi koo n n wɔaru ka bwɔa dobu wɛ. ²³ A de a n tii sɛ ka bwisiku ni a mɔ wunɛn tii tii sɔɔ, domi niya nu kpuro kere, niya nu wunɛn wɔaru kpare. ²⁴ A ku de weesu ka gari kankam yen gaa yu yari wunɛn nɔn di. ²⁵ A de a n mɛɛra ye a naa gire. A ku wuswaa sɪiya. ²⁶ A de a n yɛ swaa ye kaa kpe, kpa a n yɛ ma ya sɔawa swaa gea. ²⁷ A ku yen gam gera. A toraru duka suurio.

Kirɔ sakarun sɔ

5

¹ Nɛn bii, a nɛn gari bwisigii ka laakarigii swaa dakio a nɔ. ² Saa ye sɔara, kaa gia nge mɛ kaa ka sɪ dee

dee. Wunen gari koo sǎosi ma a yēru mǎ. ³ Domi kurǎ tanǎn gari yi ra n dowa nge tim kpa yi n kokumǎ nge gum yarum. ⁴ Adama amēn biru, yi ra sosiewa nge gbiri konu, kpa yi tǎnu mēera ko nge takobi ye ba dēera biru ka wuswaaǎ. ⁵ Gǎowa win kookoosu ra ma, kpa su ka nǔn da sere siki wǎruǎ. ⁶ U ku ra swaa mwē ye ya koo nǔn wǎaru wē. U ra n torewa u kun ka baaru. ⁷ Tē, nēn bii, a man swaa dakio. A ku nēn gari atafiiru ko. ⁸ A de a ka kurǎ win bweserun swaa tonda. A ku da win dii kǎnnǎwǎ a sere nē, kaa du win dirǎ. ⁹ Kpa a ku ra tii goo nǎmu beria, kpa wǎnwǎndu sarirugii u nun go. ¹⁰ Saa ye, kpa tǎn tukobu bu wunen arumani gura, kpa bu wunen sǎmburun are di. ¹¹ Sanam mē wunen dam mu kpa, a gǎo turuku sǎa, kpa a n wuri mǎ nge gbeeku yaa. ¹² Saa ye sǎo, kpa a nē, mban sǎna a bwisi kēru atafiiru kua, a n yi mēm nǎwē. ¹³ A n wunen bwisi kēbun gere wure, a ben gari atafiiru kua. ¹⁴ Tē, wee, a sekuru wǎrim dǎo tǎmbu kpuron wuswaaǎ.

A wunen kurǎ kǎ

¹⁵ Wunen kurǎ u sǎawa nge bwia yēn nim mu dēere. A ye tǎnan nim nǎruo. ¹⁶ A ku de yen nim mu n kokumǎ swē sǎo ka wuun batumaba sǎo. ¹⁷ A de mu n wǎa wunē turon sǎ. A ku de gabu bu ka nun mu bǎnu ko. ¹⁸ A de nuku dobu bu n wǎa wunē ka wunen kurǎ gbiiikoon wǎasinaa sǎo. ¹⁹ U sǎawa kurǎ burǎ nge nēm taakǎ. A de win wasi yi n da nun nuku dobu wē, kpa win kǎru ta n nun nēni baadomma. ²⁰ Nēn bii, mban sǎna kaa n goon kurǎn binē mǎ. Mban sǎna kaa n nuku dobu kasu goon kurǎn mi. ²¹ A de a n yē ma Yinni Gusunǎ u tǎnu baawuren daa mēera, u baawuren sanu sanusu waamǎ. ²² Tǎn kǎso u ra wǎriwa win toraru sǎo, kpa nu nǔn mwa nge yina. ²³ U koo kam kowa domi u kpana u tii nēnē. Win wiira kookoosu su koo nǔn go.

A ku tii doke goon dibu sǎo

6

¹⁻² Nēn bii, à n tii dǎra a nē, kaa goon dibu sǎbe, ma wunen gari yi nun yina

mwa, ³ a duawa mi dibugii win nǎma sǎo. Yen sǎ, a doo a nǔn wa kpa a nǔn suuru kana, a tii yakia win nǎman di. ⁴ A ku nē, kaa gina kpuna a wērawa a sere da a nǔn suuru kana. ⁵ A tii yakio kpa a n tii mǎ nge mē nēm taakǎ ka gunǎ nu ra kisire taason yinan di.

Ba yikuro kirǎ mǎ

⁶ Wunē yikuro, a doo a tamminu mēeri. A nin sǎmburu laakari koowo kpa a wa a bwisi ko. ⁷ Nu n sǔnǎ mǎ, nu n maa kparo mǎ, mēya nu n maa wirugii mǎ, ⁸ adama nu ra nin dǎanu kasu nu yi gēebun sanam ka sǎo sǎrerun saa. ⁹ Wunē yikuro, sere domma kaa n kpǎ. Domma kaa dom se. ¹⁰ Wee, à n dom yǎbura a dweeya ka nǎm gbinnaa fiiko, ¹¹ sǎaru ta koo nun deema subaru sǎo nge gbēnǎ, kpa gǎoru tu nun wǎri nge swaa dio.

Tǎn kǎson daa

¹² Wi u gari weesugii kpaa, u sǎawa wi u kun garu mǎ, ka tǎn beretēke. ¹³ U ra tǎmbu nǎni yǎakinu kue, kpa u yǎreru ko ka naasu, ka maa nǎma, u ka bu nǎni wǎke. ¹⁴ Kǎsan koba bu ra n nǔn nēni, kpa u n yen sǎoru mǎ baadomma u n sannǎsu seeyamǎ. ¹⁵ Yen sǎna asǎrǎ ya koo nǔn deema subaru sǎo, kpa n kun koore bu nǔn seeya.

Ye Yinni Gusunǎ u tusa

¹⁶⁻¹⁹ Gǎanu nǎba tia Yinni Gusunǎ u tusa, u ku ra nu waabu kǎ. Niya, tii suabun kookoosu, ka weesu, ka tǎn dēeron goberu, ka kǎsan himba, ka daa kǎsan kǎru, ka tǎnu gari manibu. Gǎanu nǎba yiruse mam wǎa. Niya, tǎn gbinnaa berusebun suunu sǎo.

Kirǎba sakararun sǎ

²⁰ Nēn bii durǎbu, a wunen tondon gere mēm nǎwǎ, kpa a ka wunen mēron sǎsiru sǎmburu ko. ²¹ A n ye kpuro nēni baadomma wunen gǎruǎ, kpa a ye doke wǎirǎ nge wura. ²² Ya koo nun kpaa wunen sanu sanusu sǎo, kpa yu nun kǎsu wunen kpín yerǎ. Ya koo maa nun bwisi kē à n dom

yanda. ²³ Domi gere ye, ya sãawa nge fitila, ma sãasi te, ta sãa nge yam bururam. Ben kirɔ ya ra maa nun wãarun swaa sãasiwa. ²⁴ Ya koo nun gbara kurɔ tanɔn nɔman di. Ya koo nun yara win gari dorin di. ²⁵ A ku kurɔ win bweseru binɛ ko win buram sã. A ku de u nun kɔkiri ka win durɔ nɔni. ²⁶ Kaa kpĩ a kurɔ tanɔ wa ka gobi fiiko, adama à n ka kurɔ mɔro kpuna, wunen wãaru kpurowa kaa bia. ²⁷ Kaa kpĩ a dɔɔ kpɛɛ bɔɔrɔ wunen yãnu nu kun dɔɔ mwaare? ²⁸ Kaa kpĩ a sã dɔɔ gɛɛ wɔllɔ wunen naasu su kun dɔɔ mwaare? ²⁹ Nge mɛya a n kpɛ a goon kurɔ baba ba kun nun sɛɛyasie. ³⁰ Goo ù n dīanu gbena yèn sɔ gɔɔra nùn mɔ, ba ku ra nùn gɔburu wa. ³¹ Ka mɛ, u koo kɔsiawa n kere ye u gbena. Ye u mɔ win yɛnuɔ kpuro, yera u koo wɛ. ³² Adama wi u tɔn kurɔ kɔkura u ka nùn sakararu kua, u sãawa gari bɔkɔ. Domi wi u yen bweseru mɔ, wiya u koo kam ko. ³³ Ba koo nùn so kpa u bɛɛɛ bia. Sekuru sɔɔra u ko n wãa baadomma. ³⁴ Kpannasira koo de kurɔ win durɔ u mɔru se. U koo yɛro mɔru kɔsiawa u kun win wɔnwɔndu kue. ³⁵ U n gãanu mwaamɔ kɔsire, u n maa suuru mɔ, baa bà n nùn kɛnu taasi.

Kirɔ kurɔ sakara kowon sã

7

¹ Wunɛ nɛn bii durɔbu, a nɛn gari nɛnuɔ, kpa a ku ra nɛn gere duari. ² A nɛn gere mɛm nɔɔwɔ kpa a wa a wãaru di. A nɛn sɔɔsiru laakari koowo nge mɛ tɔnu ra n win nɔni laakari sãa. ³ A tu nɛnuɔ kem kem kpa a tu yore wunen gɔruɔ. ⁴ A bwisi sɔɔwɔ a nɛɛ, wuna nɛn sesu, kpa a laakari soku wunen bɔrɔ. ⁵ Ye yiru ye, ya koo nun gbara gabun kurɔbun min di be ba ra tɔnu fufu ko. ⁶ Sɔɔ teeru na yam mɛɛra nɛn dirun fɛnɛntin di. ⁷ Na gari bɔkɔ goo wa aluwaasi laakari sarirugibun suunu sɔɔ. ⁸ U sarɔ u dɔɔ wuu suunuɔ mi kurɔ sakara kowo goo u wãa. Ma u kpa ka win yɛnun bɔkuɔ, u sīimɔ tɛɛru sɔɔ, ⁹ saa yoki yam bereberebun di sere n ka kua wɔkuru. ¹⁰ Wee,

kurɔ wi, u ka nùn yinna, u kurɔ tanɔ yãnu sebua. Bwisi kɔsi wãa win gɔruɔ. ¹¹ U sãawa sekuru sari ka gari sunɔ. U ku ra sinɛ win yɛnuɔ. ¹² U ra n wãawa tɔɔwɔ, gasɔ swɛɛyɔ, gasɔ swaa kɛɛnanɔ, gasɔ maa yaburɔ. ¹³ U nùn gaba u bɔkasi u ka nùn nɔɔ sɔsuna, ma u nùn gari sɔɔwa ka sekuru sariru u nɛɛ, ¹⁴ u win siarabun yãkuru kua. Tɔɔ tera u ten nɔɔ mwɛɛru yibia. ¹⁵ Yen sɔna u yarima bu ka waana, u maa nùn wa. ¹⁶ U beku buranu terie win kpin yerɔ ni ba wesa ka Egibitigibun wɛɛ. ¹⁷ U turare bwese bweseka nubu durorugia yɛka kpinu wɔllɔ. ¹⁸ U na bu ben kīru ko sere ka sisiru bururɔ, kpa ba n bɔkasine ka nuku dobu. ¹⁹ Domi win durɔ sari yɛnuɔ. U sanum da n toma. ²⁰ Gobi yi u doke bɔɔrɔ u ka da, yi kpã. Suru koo tarum ko u sere wurama. ²¹ Ka gari dori yiya u nùn gawa, ma u nùn kamia. ²² Mii mii, ma u nùn swīi nge naa ye ba dɔɔ bu go, n kun mɛ kpasa ye ya duka dɔɔ yu yina mwaara, ²³ n kun mɛ gunɔ ge ga wɔriɔ taa sɔɔ. Ga n yɛ gɔɔwa ga dɔɔ, sere saa ye sɛu ga gen sɔndu sɔka.

²⁴ N n mɛn na, nɛn bii durɔbu, a man swaa dakio kpa a nɛn nɔɔn gari nɔ. ²⁵ A ku de wunen gɔru gu gere kurɔ win bweserun mi. A ku ra wunen swaa tora a nùn swīi. ²⁶ Domi win sɔna tɔn dabinu wɔruka, mɛya u ben dabinu go. ²⁷ Win dira sãawa gɔribun wãa yerun swaa.

Bwisi yi tɔmbu nɔɔgiru sue

8

¹ I swaa dakio. Bwisi yi gbãramɔ, yɛru ta nɔɔgiru sue. ² Yi yɔ gungunu wɔllɔ swaa baarɔ ka swaa kɛɛnanɔ. ³ Yi gbãramɔ gambon bɔkuɔ wuun duu yerɔ mi ba ra siribu ko, yi mɔ, ⁴ bɛɛ tɔmbu, bɛɛya na soku, tɔn bibu kpurowa na ka mɔ. ⁵ Laakari sariba, i de i n laakari mɔ. Gari bakasu, i bwisi koowo. ⁶ I swaa dakio, kon bɛɛ gari bɛɛɛgii sã. Ye kon gere kpuro ya sãawa dee dee. ⁷ Domi na ku ra weesu gere, na kɔsa tusa.

8 Nɛn gari kpuro s̄aawa gem,
weesu ka taki sari yi s̄ɔɔ.
9 Yi kpuro yi bururewa kpasasa
bwisiɣiin mi.
Mɛya yi maa dɛɛre wi u ȳɛru m̄n mi.
10 I nɛn s̄ɔɔsiru m̄ɔ n kere sii geesu,
kpa i maa ȳɛru mwa n kere wuran tii.
11 Domi bwisi yi bɛɛrɛ m̄ɔ ya kp̄a
ya bura ȳanu kpuro kere.
Ye ba ra kasu kpuro s̄ɔɔ,
ḡaanu sari ni kaa ka yi weesina.

Bwisi yi tii tusiam̄ɔ

12 Nɛ bwisi, na ra garin asansi tubu.
Na ȳɛru m̄ɔ n ka ḡaanu wunana.
13 À n k̄i a Yinni Gusun̄ɔ bɛɛrɛ w̄ɛ, a de
a k̄sa tusi.
Na tii suabu ka ȳɛk̄ɔ
ka k̄san kookoosu ka keetan gari tusa.
14 Na ra t̄onu bwisi k̄ɛ, kpa n n̄n
laakari w̄ɛ.
Nɛna na ȳɛru, nɛna maa dam.
15 Nɛn saabuwa sinamba ka bandu
nɛni,
ma wirugiba wooda w̄ɛm̄ɔ ye ya dee
dee s̄aa.
16 Nɛn somirun saabuwa sinambu ka
wirugibu
ka siri kowobu kpuro ba ka tem nɛni.
17 Be ba man k̄i, na maa bu k̄i.
Be ba man kasu, ba koo man wa.
18 Arumani ka bɛɛrɛwa na t̄onu w̄ɛm̄ɔ
ka maa dukia ye ya ku ra sankire.
Kon de ye t̄onu m̄ɔ kpuro ya n da w̄ɛre.
19 Nɛn are yi sii geesu ka wuran tii
bɛɛrɛ kere.
20 Na s̄im̄ɔwa swɛɛ ȳi s̄ɔɔ gem ka
kookoo geesu w̄aa.
21 Na be ba man k̄i arumani w̄ɛm̄ɔ
ma na dukia yibiam̄ɔ ben beru yer̄ɔ.
22 Yinni Gusun̄ɔ u man mara u sere
ḡaanu kpuro taka kua.
23 Ba man ḡɔsa ba yi yellun di n tɛ
ba sere handunia taka kua.
24 Ba man mara ba sere nim w̄ɔku kua,
sanam mɛ nim bweru sari.
25 Ba man mara ba sere guunu ka
gungunu sw̄i.
26 Sanam mɛ, Gusun̄ɔ kun gina tem
terie ka m̄n gbea.
Baa tua, u n̄ mam kue.
27 Saa ye u w̄ollu t̄eriam̄ɔ
ka nim w̄ɔkun bubenu,
na w̄a mi.

28 Sanam mɛ u guru winu doke w̄oll̄ɔ,
ma nim mu kura tem di mu t̄eria,
na w̄aa mi.
29 Sanam mɛ u nim w̄ɔkun nim ȳɔra
yeru s̄ɔɔsi
u nɛɛ, mu ku tu sara,
ma u tem t̄asisia,
30 na w̄aa win b̄ɔkūɔ sa s̄ɔmburu m̄ɔ.
Win nuku dobu w̄aa nɛ s̄ɔɔ
baadomma.
Na ḡɔru dobu m̄ɔ win wuswaaɔ,
31 ka handunia s̄ɔɔ.
Ma na b̄ari yendu m̄ɔ t̄ambun suunu
s̄ɔɔ.

Doo n̄ɔrugiiwa wi u bwisin gari swaa daki

32 N n m̄n na, nɛn bii dur̄aminu, i man
swaa dakio.
Doo n̄ɔrugiba be ba nɛn swaa sw̄i.
33 I s̄ɔɔsiru wuro,
i ku tu atafiiru ko,
kpa i bwisi ko.
34 Doo n̄ɔrugiiwa wi u man swaa
daki,
ma u ra n ȳɔ nɛn dii k̄onn̄ɔw̄ɔ
baadomma
u n man mara.
35 Domi wi u man wa, u w̄aaru wawa,
u koo maa Yinni Gusun̄ɔn n̄onu geu
wa.
36 Adama wi u man tora u tii k̄sa
kuawa.
Be ba man tusa kpuro, ḡɔɔwa ba k̄i.

Bwisi ka gari bakarū

9

1 Bwisi yi gbere damgii n̄ɔɔba yiru
kua, yi ka yin diru banisi. 2 Ma yi
dera ba yɛɛ go, ba tam s̄ɔru kua ba
ye kpuro ȳi dii yer̄ɔ. 3 Ma yi yin
s̄ɔm kowo t̄ɔn kur̄ɔbu ḡɔra bu ȳɔ mi
n gunum bo bu t̄ambu dim sokuma,
4 kpa ba n m̄ɔ, wi u kun bwisi m̄ɔ, u
gerama mini, 5 u na u di yin dii yer̄ɔ,
kpa u tam n̄ɔ mɛ yi s̄ɔru kua. 6 U yario
laakari sariban wuurun di, kpa u wa u
n w̄aa w̄aaru s̄ɔɔ. U laakarin swaa m̄ɔ.

Bwisigii ka tii suo

7 À n t̄ɔn yaa kasikio gerusi, a tii
gendu kasuawa. À n maa t̄ɔn k̄ɔs̄o taare
w̄ɛ, a tii w̄ɔmburu kasuawa. 8 À n
t̄ɔn yaa kasikio gerusi, u koo nun tusi.
Adama à n bwisigii gerusi, u koo nun

kĩa. ⁹ Ye a bwisigii sɔɔwa, ya ra win bwisi sosiwa. Ye a maa gemgii sɔɔsi, ya ra win yẽru sosiwa. ¹⁰ À n kī a n bwisi mɔ, a de a gina Yinni Gusunɔ nasia. À n Gusunɔ Dɛero gia kaa n yẽru mɔ. ¹¹ Bwisi yi koo wunen wāarun tōru sosi. ¹² À n kua bwisigii, wuna kaa yen are di. À n maa sāa tɔn yaa kasikio, wuna kaa yen wahala wa.

Gari baku

¹³ Gari baku ta sāawa nge kuro wi u ku ra tii nene sɛɛ, u n gāanu ganu yɛ. ¹⁴ U ra n sɔwa win dii kɔnnɔwɔ wuun mi n gunum bo. ¹⁵ Min diya u ra n tambu sokumɔ be ba begiru doonɔ, ¹⁶ u n mɔ, wi u n laakari mɔ, u gerama mini. ¹⁷ Gāa nɔrura ye ba gbena, ya nɔrubu do. Dim mɛ ba dimɔ asiri sɔɔ, mɛna mu ra n do. ¹⁸ Adama yẽro kun yɛ ma gɔriba wāa mi. Be u soka kpuro ba ra dewa gɔribun wāa yerɔ.

Mɔn ni nu ka tɔnun daa yā

10

¹ Salomɔɔn mɔnnu. Bii bwisigiiwa u ra de win tondon nukura n do. Adama bii gari bɔkɔ u ra win mɛron nukuru sankuwa.

² Dukia ye ba wa ka kāsɔn swaa, ya ku ra arufaani gaa ko, adama ye ba wa dee dee, yera ya ra wāaru wɛ.

³ Yinni Gusunɔ kun gemgii derimɔ gɔɔru sɔɔ, adama u ra tɔn kɔso birewa ye u bine sāa.

⁴ Wi u yikuru mɔ, wiya sāara ra deemɛ, adama wi u hania mɔ, wiya u ra dukia wa.

⁵ Wi u dīanu mɛnnamɔ gɛɛbun saa, u laakari mɔwa, adama wi u dɔ saa ye, u koo sekuru wa.

⁶ Gemgii u ra tii domaru kasuewa, adama tɔn kɔson nɔɔ ga ra n kɔsa bekiwa.

⁷ Ba ku ra gemgii duari, adama tɔn kɔso, ba ra nɔn duariwa sere ka win yĩsirɔ.

⁸ Wi u bwisi mɔ, wiya u ra sɔɔsiru wure, adama wi u kun gari gerubu yɛ, u ra kam kowa.

⁹ Wi u sīimɔ gem sɔɔ, u ku ra n nande, adama win sanu sanusu kun dɛere, u koo sɔɔsira.

¹⁰ Wi u win beruse gɔni, u nɔn nuki sankumɔwa, adama wi u kun gari gerubu yɛ, u ra kam kowa.

¹¹ Bwisigiin gari yi sāawa wāarun nuuru, adama tɔn kɔson gari, kɔsa yi ra n beki.

¹² Tusiru ta ra sannɔ seeyewa, adama kīru ta ra toranu kpuro wukiriwa.

¹³ Laakarigiin geren diya ba ra bwisi wa, adama bokura ta ra n gari bɔkɔ mara.

¹⁴ Bwisigii u ra bwisi berewa nge arumani, adama gari bɔkɔn gere ya ra de u biru wurawa.

¹⁵ Gobigiin arumani ya ra nɔn kɔsuwa nge gbāraru, adama sāaron sāaru ta ra nɔn kam kowa.

¹⁶ Gemgiin sɔmburu ta ra dewa u n wāa, adama tɔn kɔso u ra win dukia dendiwa u ka kɔsa ko.

¹⁷ Wi u ra kirɔba yaaye u koo wuswaa da win wāaru sɔɔ, adama wi u ra ye duari u ko n kɔɔramɔwa u n dɔɔ.

¹⁸ Wi u tusiru berua gɔruɔ u sāawa murafiti. Mɛya wi u maa seeda weesugia dimɔ u sāawa gari bɔkɔ.

¹⁹ Gari bekegii kun toranu kpeemɔ, adama wi u ra win yara nene u sāawa bwisigii.

²⁰ Gemgiin gari yi sāawa nge sii geesun tii, adama tɔn kɔson bwisikunu nu n arufaani gaa mɔ.

²¹ Gemgiin gari yi ra ka tɔn dabinu arufaani naawɛ, adama gari bakasu su ra gbiwa sekum laakari sarirun sɔ.

²² Yinni Gusunɔn domara ta ra tɔnu ko dukiagii. Tɔnun tiin himba kun gāanu sosimɔ wi sɔɔ.

²³ Gari bɔkɔn mi, kɔsan kobu bu sāawa nge dweebu. Nge mɛya laakari ya maa sāa bwisigiin mi.

²⁴ Yɛn berum kɔsan kowobu ba mɔ, yera ya ra bu deemɛ. Ye maa gemgiba kī, yera n da koore.

²⁵ Wahala yà n seewa nge woo guna, ya ra tɔn kɔso surewa, adama gemgii u ra n yɔwa dim dim sere ka baadommaɔ.

²⁶ Tam mɔmmɔm mu ra donnu sirewa, kpa wiisu su nɔni sɔkiri. Nge mɛya yikuro u ra win yinnin mɔru seeye.

27 Be ba ra Yinni Gusunɔ nasie, bera ba ra tɛ, adama durumgibu ba ra gbiwa sɛkum.

28 Gemgiin yĩiyɔbu bu ra nùn nuku dobu wɛwa, adama tɔn kɔsogibu kun arufaani gaa mɔ.

29 Yinni Gusunɔ u ra gemgibu kɔsuwa, bɔ n sɪimɔ win swɛɛ sɔɔ, adama u ra tɔn kɔsobu kam koosiewa.

30 Gãanu ganu sari ni nu koo gemgii sura, adama tɔn kɔso u n kɔpɛ u sina tem mɛ sɔɔ.

31 Gari bwisigiiya yi ra yari gemgiin nɔɔn di, adama ba koo wee kowon yara burawa.

32 Gemgii, durom gariya u ra gere, adama kɔsa tɔn kɔson nɔɔ ga ra gere.

11

1 Yinni Gusunɔ u ku ra kã ba n kianu yĩirumɔ ka kilo ye ya n sãa dee dee, adama u kɪwa ba n yĩirumɔ ka ye ya sãa dee dee.

2 Tii suabu bu ra ka gendu nɛwa. Be ba tii kawɛ bera ba bwisi mɔ.

3 Gemgiin gem kobu bu ra nùn kparewa win wãaru sɔɔ, adama wi u n naanɛ mɔ, u ra gbiwa win weesun sɔ.

4 Dukia kun kɔpɛ yu tɔnu wɔra Gusunɔn siribun sanam, adama gem mu ra tɔnu wɔre gɔɔn di.

5 Gemgiin dɛɛraru ta ra dewa win swɛɛ yi n wã, adama tɔn kɔso u ra kɔɔrewa win nuku kɔsurun sɔ.

6 Gemgiin dɛɛraru ta ra nùn kari gbarewa, adama tɔn kɔson tiin bine ya ra nùn yina mwɛwa.

7 Tɔn kɔso u ra gbiwa ka win yĩiyɔbu sannu. Yĩiyɔ bi u raa doke win dukia sɔɔ, kpa bu kam ko.

8 Gemgii u ra yariwa nuku sankiranun di, kpa tɔn kɔso u kɔsire ko ni sɔɔ.

9 Wi u Gusunɔn wãaru sikimɔ, u win winsim kpeerasiamɔwa ka win gari, adama gemgibu ba ra yariwa min di ben yɛrun sɔ.

10 Sanam mɛ gemgiba kuuramɔ, wuugibu ba ra n nuku dobu mɔwa. Tɔn kɔsobu bɔ n maa biru wura, ba ra n yɛɛrimɔwa.

11 Gemgiba ba ra de wuu gu kuura, adama tɔn kɔsobu ba ra gu gowa ka ben gari.

12 Wi u win winsim gema u sãawa gari bɔkɔ, adama wi u laakari mɔ, u ra mariwa.

13 Wi u ra tɔnun kɔsa saari, u ku ra tɔmbun asiri bere, adama naanɛgii u ra ye berewa win tii sɔɔ.

14 Tɔn be ba n kparɔ mɔ ba ra kam kowa, adama be ba bwisi kɛɔ dabiru mɔ beya ba ra n wãa bɔri yendu sɔɔ.

15 Wi u nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo win winsim dibu kɔsia, u koo wahala wa, adama wi u yina u nɔɔ mwɛɛru ko, u ko n wãawa bɔri yendu sɔɔ.

16 Kurɔ geowa u ra siarabu wa, adama be ba tɔmbu dam dɔremɔ, dukia tɔnawa ba ra wa.

17 Tɔn geo, gea ye u mɔ, wi sɔɔra ya ra wure. Mɛya maa tɔn kɔso, kɔsa ye u mɔ, wi sɔɔra ya ra wure.

18 Tɔn kɔson sɔmburun are kun arufaani mɔ, adama wi u gem swĩ, are geeya u ra n mɔ.

19 Wi u wura u gem swĩ, u ko n wãawa, adama wi u kɔsa naa gire u koo gbiwa.

20 Yinni Gusunɔ u tɔn kɔsobu tusa, adama bɛn sanu sanusu dɛɛre, bera u ra ka nɔnu geu mɛɛri.

21 Ba koo tɔn kɔsobu sɛɛyasiawa kam kam, adama gemgibu ba koo faaba wa sere ka ben bibun bweserɔ.

22 Kurɔ burɔ gari bɔkɔ u sãawa nge kurusɔ ge ba wuran taabu dokeye wɛrɔ.

23 Gea gemgii u ra n kasu u ko, adama ye tɔn kɔso u kɪ kpuro, Gusunɔn mɔruwa ya ra seeye.

24 Wi u ra wɛ ka nuku tia, wiya u ra ko arumanigii. Wi u ku ra menam kã, u ra tii sãaru kɔɛɛwa.

25 Nuku tiagii u koo dukia wa n kɔpã. Wi u win winsim nim kã, ba koo maa yɛro nim kɛ.

26 Wi u ra win dɪanu bere are bɛkɛn sɔ, wiya ba ra bɔrusi, adama wi u dɔramɔ, wiya ba ra domaru kue.

27 Wi u gea mɔ, u koo Gusunɔn domaru wa, adama wi u bwisikumɔ u kɔsa ko, kɔsa ya koo yɛro deema.

²⁸ Wi u win naane doke dukia sɔɔ, u koo wɔrumawa, adama gemgiba koo kparawa nge dāa.

²⁹ Wi u ka win yenu wahala naawa, u koo kam naa gira. Gari bɔkɔ u ko n sāawa bwisigiin yoo.

³⁰ Gem kobu bu sāawa wāarun nuuru. Bwisigii, bwisiya u ra ka tii tumbu gawe.

³¹ Gemgii u ra win are wawa tara mi. Kaa sere gere tɔn kɔso?

12

¹ Wi u kī u yēru wa, u ra wure bu nūn sɛɛyasia. Wi u yinamɔ bu nūn wɔkisi, u sāawa gari bɔkɔ.

² Wi u ra gea ko, wiya u ra Gusunɔn durom wa, adama bwisiku kɔsunugiiwa u ra taare wa.

³ Nuku kɔsura kun kpɛ tu tɔnu tāsisia, adama gemgiin nuuru ta ko n sirerewa.

⁴ Kurɔ geo u ra dewa win durɔ u n bɛɛɛ mɔ, adama kurɔ wi u ra win durɔ sekuru doke, u sāawa nge bararu te ta durɔ win kukunu temmɔ.

⁵ Gemgibu ba ra n kasuwa bu ko dee dee, adama tɔn kɔsobu ba ra n kasuwa bu gbɛni.

⁶ Tɔn kɔson gari yi sāawa nge yina ye ya ra go, adama gemgibun gari yi ra tumbu gbarewa yinan di.

⁷ Tɔn kɔso ù n gu, gāanu ku ra tiare win yenuɔ, adama gemgiin yenu ga ra n yōwa dim dim.

⁸ Bwisigiwa ba ra tɔmɛ, adama win gari kɔmia wiya ba ra yaakoru ko.

⁹ N buram bo a n sāa bwɛɛbwɛɛ, kpa a n sɔm kowo turo mɔ, ye kaa n ka tii sue, kpa a kun dīanu mɔ yenuɔ.

¹⁰ Ye gemgii u mɔ, u ra ye nɔɔriwa, sere ka mam win yaa sabɛnɔ, adama tɔn kɔso, nuku kɔsura u ra n yiba.

¹¹ Wi u win gberu wuka u ko n dīanu yibawa, adama wi u kam gire u sāawa gari bɔkɔ.

¹² Tɔn kɔsowa u ra n tɔn kɔsobun gāanun binɛ mɔ, adama gemgibun temanabu, arufaaniwa bu ra ma.

¹³ Tɔn kɔso u ra yina mwaarewa win gari weesugii sɔɔ, adama gemgii u ra yariwa wahalan di.

¹⁴ Tɔnun gere ya koo nūn gāa geenu marua nge mɛ win sɔmburu ta ra nūn are wɛ.

¹⁵ Gari bɔkɔ u ra n tamaa ye u mɔ kpuro ya sāawa dee dee, adama bwisigiwa u ra ka bwisi kēru sɔmburu ko.

¹⁶ Gari bɔkɔ u ra yande win mɔru sɔɔsiwa, adama bwisigii u ra tii ye marisiwa.

¹⁷ Wi u gem kparamɔ, gea u ra kā, adama wee kowo u ra n sāawa weesun yoo.

¹⁸ Wi u ra gari gere u kun bwisika, u ra ka yi tumbu sakuwa nge takobi, adama bwisigiin gari yi ra tɔnu bɛkiewa.

¹⁹ Gari geen dam mu ra n wāawa sere ka baadommaɔ, adama weesu su ra doonɛwa nɔni kpaki teeru.

²⁰ Be ba ra kɔsa bwisiku, weesa su ra n yiba ben gōruɔ, adama be ba ra tumbu bwisi kē bu ka gea ko, ba ra n nuku dobu mɔwa.

²¹ Kɔsa ku ra gemgii deeme, adama tɔn kɔso u ra n nɔni sɔɔrewa.

²² Yinni Gusunɔ u ku ra weesugibu kā. Gemgiba u ra n kī.

²³ Bwisigii u ku ra win yēru terie, adama gari bɔkɔ u ra win gari bakaru sɔɔsiwa.

²⁴ Hania ya ra dewa tɔnu u ko gabun yinni, kpa yikuru tu de tɔnu u ko goon yoo.

²⁵ Wururabu bu ra tɔnu woorewa, adama à n tɔnu gari sɔɔwa ka kīru yi ra nūn dam kēwa.

²⁶ Gemgii u ra win beruse surewa swaa gea sɔɔ, adama tɔn kɔson kookoosu su ra dewa u kɔɔra.

²⁷ Taaso wi u yikuru mɔ, u ku ra yaa wa u sēwɛ, adama haniawa ya ra tɔnu gāa geenu wɛ.

²⁸ Mi gem wāa, miya wāara wāa. À n mu swīi, a n̄ ka gɔɔ yinnamɔ.

13

¹ Bii bwisigii u ra win tundon sɔɔsiru swīiwa, adama bii wi u tii sue, u ku ra gerusibu kā.

² Gemgibu ba ra ben garin are wa, adama tɔn kɔsobu, dam dɔrenaan wāara ba ra n wāa.

³ Wi u win nɔɔ kpɪa u win hunde kɔsuwa, adama wi u ra gari gere yabi u tii kari bɔriemɔwa.

⁴ Yikuro u ra n gɔanun binɛ mɔwa ni u n kpɛ u wa, adama wi u ra sɔmburu ko u ra wawa ye u kɪ.

⁵ Gemgii u ku ra weesu kɔ, adama tɔn kɔso u ra tii sekuru dokewa.

⁶ Wi u win tii nɛni dee dee, win daa gea ya koo nɔn kɔsu, adama wi u kɔsa mɔ, kɔsa ya koo nɔn sura.

⁷ Gobigiin kookoosa gabu ba ra n mɔ, adama ba n gɔanu mɔ. Kpa gabu ba n sɔa nge sɔarobu, adama beya ba arumani mɔ.

⁸ Gobiya gobigii u ra ka win wɔaru yakie, adama goo ku ra sɔaro wɔri.

⁹ Gemgii u ra n ballimɔwa nge yam bururam, adama tɔn kɔso u sɔawa nge fitila ge ga gɔɔ dɔɔ.

¹⁰ Tii suabu bu ra ka sannɔ nɛwa, adama wi u ra ka bwisi kɛru sɔmburu ko, bwisigiwa.

¹¹ Dukia ye tɔnu wa ka keetan swaa ya ra doonɛwa fuuku, adama ye tɔnu waamɔ fiiko fiiko ka swaa gea, ya ra sosiwa.

¹² Ye tɔnu yɪyɔ yɔ kun koore, ya ra nɔn kowa barɔ, adama yɪyɔ bi bu yibiara bu ra kowa nuku doo bakabu.

¹³ Wi u bwisi kɛru yina u koo yen are wa. Wi u maa tu wura u koo yen are wa.

¹⁴ Bwisigiin sɔɔsiru ta sɔawa wɔarun nuuru. Ta ra tɔnu yarewa gɔɔn yinan di.

¹⁵ Bwisigiin bwisi yi ra dewa bu nɔn bɛɛɛ wɛ, adama tɔn kɔson sanu sanusu su ra nɔn kam kowa.

¹⁶ Wi u laakari mɔ u ra bwisikuwa u sere gɔanu ko, adama gari bɔkɔ ga ra gen gari bakarun teriewa.

¹⁷ Sɔmɔ kɔso, wahalawa u ra ka nɛ, adama sɔmɔ geo u ra tɔmbu nukuru yemiasiewa.

¹⁸ Wi u sɔɔsiru yina u koo kowa sɔaro kpa u sekuru wa, adama wi u tu wura wiya u koo bɛɛɛ wa.

¹⁹ Ye tɔnu u kɪ, yɔ n koora, ya ra nɔn nuku dobu wɛwa, adama tɔn kɔsobu ba ku ra kɔ bu ben kɔsa deri.

²⁰ Wi u ra bwisigii bere, u koo bwisi wa. Wi u ra n maa wɔa ka gari bakasu, u koo kɔsa wa.

²¹ Kɔsa ya ra durumgibu naa swɪiwa, adama duroma mu ra ko gemgibun are.

²² Tɔn geon dukia ya ra kowa win bibun bweserugia, adama tɔn kɔsogia ya ra kowa gemgibugia.

²³ Sɔarobu ba ra dɪa geenu wa ben gberun di, adama gabugia ra gberewa yɛn sɔ ba n gem swɪi.

²⁴ Wi u ku ra win bii sɛɛyasie u n nɔn kɪwa, adama wi u nɔn kɪ u ra nɔn sɛɛyasiewa.

²⁵ Gemgii u ra n deburu mɔwa, adama tɔn kɔso u ra n gɔɔru barɔwa.

14

¹ Tɔn kurɔ bwisigii u ra yɛnu tɔsisiewa, adama tɔn kurɔ gari bɔkɔ u ra yɛnu gowa.

² Wi u sɪimɔ gem sɔɔ, u Yinni Gusuno nasiewa, adama win sanu sanusu su n dɛɛɛ, u nɔn gemawa.

³ Gari bɔkɔn tii sua gari yi ra dewa bu nɔn bokuru so, adama bwisigiin yara ya ra nɔn kari gbarewa.

⁴ Biranu nu ra yɔrewa diinu mi naa wuku sari. Naa gea ya ra ka arumani baka nɛ.

⁵ Seeda dio wi u naanɛ mɔ, u ku ra weesu ko. Seeda weesugian dio ku ra gem gere.

⁶ Tɔn yaa kasikio u n bwisi kasu u ku ra wa, adama wi u laakari mɔ, n ku ra n sɛ u ka yɛru wa.

⁷ A gari bɔkɔ duka suurio, domi a n gari bwisigii nɔmɔ win nɔɔn di.

⁸ Bwisigii u ra n win sanu sanusu laakari sɔawa, adama gari bɔkɔ u ra kɔɔrewa win gari bakarun sɔ.

⁹ Gari bɔkɔ u ku ra bwisiku u win toraru sɔmɛ, adama gemgibun suunu sɔɔ, duroma mu ra n wɔa.

¹⁰ Baawurewa u ra n win nuku sankiranu ka win nuku dobun kpɔaru yɛ. Goo sari wi u koo kpɪ u ka nɔn ye bɔnu ko ka gem.

¹¹ Tɔn kɔsobun yɛnu ga koo gbiwa, adama gemgibun yɛnu ga koo kuurawa baa ga n sɔa nge kuru tɔna.

¹² Tɔnu ra n tamaa win sanu sanusu u wāwa, adama gɔɔwa sin kəkərɔ.

¹³ Yēesu koo kpī su tɔnun nuku sankiranu bere. Mɛya maa nuku dobu koo kpī bu gɔsira nuku sankiranu.

¹⁴ Tɔn kɔso u koo win kookoosun are wa. Nge mɛya tɔn geo u koo maa wigisun are wa.

¹⁵ Be ba ra gari wure fuuku, ba ra naanɛ kowa kpuro ye ba bu sɔɔwa, adama bwisigii u ra n win sanu sanusu laakari sāawa.

¹⁶ Bwisigii u ra durum bɛrum kowa, kpa u ye deri, adama gari bəkɔ u ra kpuro kowa bɛrum sari.

¹⁷ Wi u ra mɔru se fuuku, gari baka kookoosa u mɔ. Wi u bwisi kɔsi yiba, u tii tusiru guremɔwa.

¹⁸ Be ba ku ra bwisiku bu sere gari wura, gari bakara ya ra bu marue. Be ba maa laakari mɔ, yēra ta ra ko ben bɛɛɛ.

¹⁹ Tɔn kɔsobu ba koo tɔn geobu yiirawa bu bara ko.

²⁰ Goo ku ra sāraro kā, baa ka win berusebu, ba ra n nɔn tusawa, adama gobigii u ra n bɔrɔba yibawa.

²¹ Wi u win beruse gema, durumwa u kua, adama wi u sārarobun wɔnwɔndu mɔ, u koo domaru wa.

²² Be ba ra kɔsa bwisiku, ba kɔrewa, adama be ba ra gea bwisiku, durom ka gema ba ra sɔɔsi.

²³ Sɔmburu kpurowa ta ra n are mɔ, adama gari saarinu, sārara nu ra ka nɛ.

²⁴ Dukia ya sāawa bwisigiin are, adama gari bəkɔ, gari baka kookoosa su ra n nɔn wāasi.

²⁵ Seeda dio gemgii u ra tɔmbun hunde wɔrewa, adama wee kowo, weesa u ra n sāmɔ.

²⁶ Wi u Yinni Gusunɔ nasie, tasi yee damgira u mɔ mi. Gusunɔwa u ra maa yēron bibu kɔsu.

²⁷ Yinni Gusunɔn nasiaru ta sāawa wāarun nuuru. Teya ta ra tɔnu yare gɔɔn yinan di.

²⁸ Tɔn dabira ta sāa sina bokon bɛɛɛ, adama win tɔmbu bā n yarina, win banda nim surewa.

²⁹ Wi u ku ra mɔru ko fuuku, bwisi bɛkɛya u mɔ, adama win mɔru ya ra se fuuku, gari bakara u ra sɔɔsi.

³⁰ Bwēra yà n kpī, ya sāawa wasin alafia, adama nisinu nu sāawa nge bara te ta ra kukunu tem.

³¹ Wi u sāraro dam dɔremɔ, u win taka kowo torarimɔwa, adama wi u nɔn wɔnwɔndu kua, u taka kowo wi bɛɛɛ wɛɛmɔwa.

³² Tɔn kɔso, nuku kɔsura ta ra nɔn fuke, adama gemgii u ra n tororu sɔwa baa gɔɔn wuswaaɔ.

³³ Bwisigiin gɔruɔ laakariwa ya ra n wāa, adama ba n kpɛ bu ye wa gari bəkɔn mi.

³⁴ Gem mu ra temgibu bɛɛɛ dokewa, adama durum ya ra bu sekuru dokewa.

³⁵ Sina asakpɔ bwisigiinwa sunɔ u ra ka nɔnu geu mɛɛri, kpa u ka wi u nɔn sekuru dokemɔ mɔru ko.

15

¹ Wisi bi bu du, bu ra mɔru sure-siewa, adama gari gerubu ka dam biya bu ra mɔru seesie.

² Bwisigiin gari yi ra de tɔnu u yēru kasu, adama gari bəkɔn nɔɔ, wiira gariya ga ra n saarimɔ.

³ Yinni Gusunɔn nɔni wāawa yam kpuro. Yi tɔn kɔsobu ka gemgibu mɛɛra.

⁴ Gari yi yi nukuru yemiasiamɔ yiya yi ra ka wāaru nɛ, adama gari kam yi ra tɔnun gɔru sankuwa.

⁵ Wi u ra win baaban sɔɔsiru atafiru ko, gari bəkɔwa, adama wi u ra gerusibu wure, win bwisi koo sɔɔsira.

⁶ Gemgiin yenuɔra arumani baka wāa, adama ye tɔn kɔsoba mɛnnamɔ, wahalawa ya ra ka nɛ.

⁷ Bwisigibun nɔɔwa ga ra n yēru kparamɔ, adama bwisi sarirugibun gɔru ga n sāa mɛ.

⁸ Yinni Gusunɔ u ku ra tɔn kɔsobun yākuru waabu kā, adama gemgibun kanaru ta ra nɔn wēre.

⁹ Yinni Gusunɔ u tɔn kɔsobun swaa tusa, adama be ba gea mɔ, beya u kī.

¹⁰ Wi u swaa gea deri, ba koo yēro sɛɛyasiawa gem gem. Wi u maa sɛɛyasiabu yina, u koo gbiwa.

¹¹ Yinni Gusunɔ u yē ye ya kooramɔ gɔribun wāa yerɔ. Kaa sere gere tɔnun gɔruɔ?

12 Wi u tii sue, u ku ra kã bu nùn gerusi. U ku ra maa kã bwisigibu bu nùn bwisi kē.

13 Nuku doba bu ra wuswaa dɛerasie, adama nuku sankiraru ta ra wuswaa burisinewa.

14 Wi u bwisi mɔ, u ra yēru kasuwa, adama gari bɔkɔ u ra n buriwa win gari bakaru sɔɔ.

15 Wɔnwɔndo u ra n wāawa wahala sɔɔ baadomma, adama doo nɔɔrugii, u ra n tɔɔ bakaru mɔwa saa baayere.

16 N buram bo a n sãa sãaro, kpa a n Yinni Gusunɔ nasie, n kere a n dukia mɔ kpa a n wurure.

17 N sanɔ bo a di ka kpee wurusu yɛnu mi kīra wāa, n kere a di ka yaa gumgia yɛnu gèn mi tusira wāa.

18 Wi u mɔru mɔ, u ra sannɔsu seeyewa, adama wi u suuru mɔ u ra su kpeesiewa.

19 Yikuron swaa ya ra n sãki yibawa. Wi u gem swīigia kpa ya n dɛere.

20 Bii bwisigiwa u ra de win tondon nukura n do, adama bii gari bɔkɔ u ra win mero gemwa.

21 Gari baka kookoosu su ra gari bɔkɔ dorewa, adama wi u bwisi mɔ, daa gea u ra ko.

22 Wi u ku ra bwisi bikie win himban sɔ, ya ku ra koore, adama wi u bwisi kēɔbu mɔ, win himba ya ra koorewa.

23 Wi u gari wisibu tuba saa ye n weenɛ, u ra n nuku dobu mɔwa.

24 Wi u bwisi mɔ, u ra wāarun swaa swīiwa, kpa u swaa deri ye ya dɔɔ gɔɔwɔ.

25 Yinni Gusunɔ u ra tii suon diru surewa, adama u ku ra de bu gɔminin tem kɔɔrɔ mure.

26 Yinni Gusunɔ u bwisi kɔsi tusa, adama gari yi yi kīru sɔɔsimɔ, yiya yi ra nùn dore.

27 Wi u ra gobi kasu ka swaa kɔsa, u win yɛnu wahala dokemɔwa, adama wi u nɔm biran kēnu tusa, u ko n wāawa.

28 Gemgii u ra bwisikuwa u sere wisi, adama gari kɔsiya tɔn kɔso u ra n saarimɔ.

29 Yinni Gusunɔ u ku ra tɔn kɔson kanaru laakari ko, adama u ra gemgiin kanaru nɔ.

30 À n tɔnu mɛera ka kīru, u ko n nuku dobu mɔ. À n maa tɔnu labaari dora sɔɔwa, ya ra nùn dam kē.

31 Wi u gerusibu wura bi bu koo nùn faaba ko, u ko n wāawa bwisigibun wuurɔ.

32 Wi u sɔɔsiru yina, u tii mɛera mɔwa, adama wi u wura ba nùn gerusi, u koo bwisi wa.

33 À n kī a bwisi ko, a de a gina Gusunɔ nasia. À n kī a bɛɛɛ wa, a de a gina tii kawa.

A Yinni Gusunɔ yaayo

baadomma wunen wāaru sɔɔ

16

1 Tɔmbu ba ra gāa dabinu nia ko, adama Yinni Gusunɔwa u yen kɔkɔrɔ yē.

2 Tɔnun sanu sanusu su ra n dɛndewa win tiin nɔni sɔɔ, adama Gusunɔwa u ra nùn wēeri.

3 A Yinni Gusunɔ wunen sɔma kpuro nɔmu sɔndio, kpa ye a nia sãa kpuro yu nun koora.

4 Yinni Gusunɔ u kpuro kua win himba yu ka yibiara, sere mam ka tɔn kɔsobɔ, be u koo kam koosia.

5 Yinni Gusunɔ u ku ra tii suo kã. U koo nùn sɛɛyasiawa kam kam.

6 À n mò dee dee, ma a sãa naanɛgii, Yinni Gusunɔ u koo nun wunen toranu suuru kua. À n nùn nasie, kpa u nun kɔsa kpuro gbara.

7 Tɔnun daa yà n Yinni Gusunɔ wēre, u ra de bu dora wi ka win yibereba mam.

8 N sanɔ a n dukia fiiko mɔ kpa ya n dɛere, ka sere ye kaa n ka dukia baka mɔ ka keeta.

9 Tɔnu u ra nia ko ye u kī, adama Gusunɔwa u ra win sanu sanusu kpare.

Mɔn ni nu ka sinambu yã

10 Sina boko u ra gari kowa ka Gusunɔn yiiko. Yen sɔna win siribu bu ra n sãa dee dee.

11 Kilo ka yīrutii ni nu sãa dee dee yera Yinni Gusunɔ u kī. Wiya u ra sɔɔsi nge mɛ ba koo ye dendisina.

¹² Sina boko kun wuramɔ bu kɔsa ko, domi gema mu koo de win bandu ta n tɔsa.

¹³ Gema sina boko u ra kɔ. U ra kɔwa bu nɔn gem sɔ.

¹⁴ Sina bokon mɔru yɔ n seewa, u koo kpɪ u goo gɔɔ bɔrie, adama bwisigii u koo nɔn kɔkiri u marisia.

¹⁵ Sina boko ù n nuku dobu mɔ, win tɔmbun hunde ya koo daka da. U n maa goo durom kua, ya sɔawa nge gura ye ya na gbeburun saa.

Wɔasinaa ka tii nɛnubu

¹⁶ Tɔnu ù n bwisi ka laakari mɔ, n wɔ n kere ù n wura ka sii geesu mɔ.

¹⁷ Gemgii u ra kɔsa duka suuriwa. Wi u win sanu sanusu laakari sɔa, u ra win wɔaru nɔni dokewa.

¹⁸ Faari ya ra tɔmbu surewa. Tii suabu bu ra ka kam kobu nɛwa.

¹⁹ N buram bo a tii kawa kpa a n sɔa bwɛbwɛ, ye kaa n ka baa mɔ tii suobun arumani sɔ.

²⁰ Wi u ra bwisiku u sere gɔanu ko, u ra kuurewa. Mɛya wi u maa Yinni Gusunɔ naane sɔa, u ra n nuku dobu mɔ.

²¹ Wi u ra siri ka laakari, u bwisi mɔwa. Gari yi ba gerua ka kɪru, yiya yi ra tɔmbu kamie.

²² Wi u bwisi dendimɔ yi koo nɔn wɔaru wɛ, kpa bu gari bɔkɔ sɛyasia gen gari bakarun sɔ.

²³ Be ba bwisi mɔ ba ra gari kowa ka laakari, kpa ben gari yi, yi tɔmbu kamia.

²⁴ Gari dori yi sɔawa nge tim gɔm mɛ mu dim do, mu ra maa wasi dam sosie.

²⁵ Tɔnu u ra n tamaa win sanu sanusu su wɔwa, adama gɔwa sin kɔkɔ.

²⁶ Gɔɔra ta ra de tɔnu u win sɔmburu sɔ hania sosi, domi u kɪ win gɔɔru tu kpe.

²⁷ Tɔnu kam, kɔsa u ra n bwisikumɔ, kpa ya n yarimɔ win nɔn di nge dɔ.

²⁸ Tɔn kɔso u ra sikirinɔsu seeyewa. Tɔn wɔ u ra maa bɔrɔba karanɛwa.

²⁹ Daa bɔbɔyagii u ra tɔnu nɔni wɔkewa, kpa u nɔn sure swaa kɔsa sɔ.

³⁰ Wi u nɔni yinwa ma u nɔ tɛndu bɛri u ka kɔsa ko, u ye kua kɔ.

³¹ Seri kpiki yi sɔawa bɛɛɛ baka, domi wi u gem swɔi, wiya u ra yi wa.

³² Wi u kpɪa u win mɔru kamia, u sɔawa tabu durɔ ka gem. Wi u kpɪa u tii nɛnua, u kere tabu durɔ wi u wuu bɔkɔ kamia.

³³ Sɔrobu ba ra yanim so bu ka wa ye n koo tɔnu deema, adama Yinni Gusunɔ turowa u yɛ ye n koo koora sia.

17

¹ N sanɔ bo a dɪa daki tia wa a di bɔri yɛndu sɔ, ye kaa ka tɔ baka dim di mi sannɔsu wɔa.

² Sɔm kowo laakarigii u ra kowa win yinnin bii be ba gea yɪnan wirugii, kpa u tubi di ka be sannu.

³ Dɔwa ba ra ka wura ka sii geesu sɔwe, adama Yinni Gusunɔwa u ra tɔnun gɔru wɛɛri.

⁴ Tɔn kɔsowa u ra tɔn kɔson gari swaa daki, kpa wee kowo u maa weesugii swaa daki.

⁵ Wi u sɔarobu yɛmɔ, Gusunɔwa u yɛmɔ wi u bu taka kua. Wi u win beruse yɛmɔ yɛn sɔ kɔsa nɔn deema, ba koo yɛro sɛyasia.

⁶ Debuminu nu sɔawa durɔ tɔkɔn bɛɛɛ. Baababa ba maa sɔawa ben bibun bɛɛɛ.

⁷ Gari asansigii kun ka gari bɔkɔ weenɛ. Kaa sere gere weesu ka sina boko?

⁸ Gabu ba ra n tamaa ben kɛra ta koo ka bu gɔa geenu naawa. Mi ba gesi dua kpuro tu ben bukata wunana.

⁹ Wi u ra berusen toranu duari, u kɪ ba n kɪanɛwa. Wi u ra maa nu yaaye win gari gerubu sɔ, u bɔrɔnu karanamɔwa.

¹⁰ Gerusibu bu ra sɔmburu ko wi u bwisi mɔn mi, n kere bu gari bɔkɔ bokuru so nɔn wunɔbu (100).

¹¹ Tɔn kɔso u ra n kasuwa u tɔnu seesi, adama ba koo nɔn tɔn kɔso kpare u nɔn sɛyasia.

¹² N buram bo a ka puruka yɔni yinna te ba buu wɔrari, ye kaa ka gari bɔkɔ yinna gɛn wiirara seewa.

¹³ Wi u ra gea kɔsa dibu kɔsie, kɔsa kun kpeemɔ yɛron yɛnuɔ.

¹⁴ Wi u sikirinɔsu torua, n sɔawa nge u nim guna gɪa. Yen sɔ, a su derio sannɔ gu sere tore.

15 Wi u tɔn kɔso gem wɛɛmɔ, ka wi u gemgii taare wɛɛmɔ, be kpurowa Yinni Gusunɔ u tusa.

16 Mba gobin arufaani gari bɔkɔn nɔma sɔɔ. U koo ka yi bwisi dwe? Aawo, u n yen bwisi mɔ.

17 Bɔrɔ kɪnasibu ba ra kɪru sɔɔsinɛwa saa kpuro sɔɔ. Wahalan saa sɔɔra mɛro bisi u ra somi.

18 Gari bɔkɔwa ga ra wure gu goon dibu sɔbe.

19 Wi u ra sannɔsu kɔ, u ra durum kɔwa. Wi u ra gɔanu nia ko ni nu nɔn kere, u koo kam kowa.

20 Wi u ra tɔnu nɔni wɔke, u n nuku dobu wasi. Wi u ra gari kɔsi gere, kɔsa ya ra nɔn deeme.

21 Wi u gari bɔkɔ mara, nuku sankirana u ra n mɔ. Mɛya bii wi u kun asansi mɔn tundo u n kpɛ u n nuku dobu mɔ.

22 Nuku dobu bu sɔawa tɪm gem wasin sɔ, adama nuku sankiraru ta ra wasi dam dwiiyasiewa.

23 Tɔn kɔsowa u ra nɔm biran kɛnu mwɛ u ka tɔnu gem bira.

24 Laakarigii, bwisiya u ra n naa gire, adama gari bɔkɔ, ga ra n bwisikumɔwa ye ga n wasi.

25 Bii gari bɔkɔ u ra win tundo ka win mɛro nuku sankiranu kpɛɛwa.

26 N n weene bu gemgii gɔanu bure u kɔsia yɛn sɔ u gem gerua. N n maa weene bu sunɔ so yɛn sɔ u siri dee dee.

27 Wi u yɛru mɔ, u ku ra gari gere too. Wi u laakari mɔ, u suuru mɔwa.

28 Wi u win nɔɔ kpɪa, u bwisi mɔwa. Baa gari bɔkɔn tii, gɔ n maari, kaa n tamaa ga bwisi mɔwa.

18

1 Wi u win tii gɔwa, win tiin arufaaniwa u kasu. U ra mɔru sewa bɔ n kɪ bu nɔn bwisi kɛ.

2 Gari bɔkɔ u ku ra bwisi kɔ, ma n kun mɔ u win gari bakaru sɔɔsi.

3 Nuku kɔsuru ta ra ka gɛndu nɛwa, kpa bɛɛɛ sariru tu ka sekuru na.

4 Tɔnun gari yi sɛwa nge daa tɛn nim mu duku, adama bwisi yi sɔawa nge nim mɛ mu yarimɔ saa bwian di.

5 N n weene a yɔra toron biruɔ, kpa a gemgii nɔn win gem bira.

6 Gari bɔkɔn gari yi ra ka sikirinɔsu nɛwa, kpa win nɔɔ gu ka soonaa na.

7 Gari bɔkɔn gariya yi ra nɔn yina mwɛ, kpa yu nɔn kam ko.

8 Dɔmɛn gari yi sɔawa nge dɪa duronu ni tɔmba kata mɔ ba mwɛɛmɔ.

9 Wi u ra sɔmburu atafiiru ko, ka wi u tu sankumɔ, be kpuro tia.

10 Yinni Gusunɔ u sɔawa nge gbɔra damgiru. Gemgii u n duka da mi, u ko n wɔawa bɔri yɛndu sɔɔ. 11 Gobigii u ra win dukia garisiwa nge gbɔra te ta dam mɔ, domi u tamaa yiya yi nɔn kɔsu.

12 Tii suabu bu ra ka tɔnu kam kobu naawɛwa, adama tii kawabu bu ra dewa bu tɔnu bɛɛɛ wɛ.

13 Wi u ku ra gari swaa daki u sere wisi, ya win gari bakaru sɔɔsimɔwa. Mɛya u maa tii sekuru dokemɔwa.

14 Tɔnu u n kɪ u n wɔa, ya ra nɔn dam kɛ win bararu sɔɔ, adama wi u kun yɪyɔbu mɔ, wara koo kpɪ u nɔn dam kɛ.

15 Bwisigii u ra kɔwa u yɛru sosi. Laakarigii u ra maa kɔwa u sɔɔsiru wa.

16 Kɛnu nu ra tɔnu swɛɛ kuɛwa, kpa nu de yɛro u damgibun nɔnu geu wa.

17 Siribu sɔɔ wi u gbɪa u gari gerua, yi ra n gina sɔawa dee dee, sere win yibɛɛ u n maa wigii gerua.

18 Tɛtɛ duma ya ra sɔɔsi wi u gem mɔ, kpa sannɔsu su kpe, kpa yu damgibu yakiana.

19 A n wunɛn bɔrɔ torari, ya sɛ a ka nɔn susi n kere a gbɔra damgiru sura. I n maa sanna, i ka dora, yen sɛsɔ ga kpɔ ga kere dii te ba ka kɔkɔrɔ damgia kɛnuan dubu.

20 Tɔnun geren areya u ko n ka wɔa.

21 Gari yi koo kpɪ yi tɔnu go. Yi koo maa kpɪ yi nɔn wɔaru wɛ. Wi u ra gari saari u koo yin are wa.

22 Wi u kurɔ wa u gɔa geenu wawa. Gusunɔn duroma.

23 Sɔaro u ra gari gerewa ka wɔnwɔndu, adama gobigii u ra gerewa ka dam.

24 Bɔrɔ dabinu nu koo kpɪ nu ka tɔnu nɔni swɔaru naawa, adama bɔrɔ goo u mɛro bisi kere.

19

¹ N buram bo a n sãa sãaro kpa a n sĩimɔ dee dee, ye kaa n ka sãa gari bɔkɔ kpa a n weesu mɔ.

² Hania yẽru sariru sɔɔ, ya n arufaani mɔ. Sendaru ta ra ka tora dabɪnu nɛwa.

³ Sanam mɛ tɔnu u wãa wahala sɔɔ win gari bakarun sɔ, Gusunɔwa u ra ka mɔru ko.

⁴ Gobigiin bɔrɔba ba ra n dabiru sosimɔwa, adama sãaro, bɔrɔ turo wi u mɔ, u ra n mam kĩ u nùn deriwa.

⁵ Ba koo seeda weesugian dio sɛɛyasɪawa kam kam. U n kisiramɔ.

⁶ Baawure u ra n kasuwa u damgii fufu ko. Baawure u ra n maa kĩwa u n sãa wi u ra kɛnu wɛn bɔrɔ.

⁷ Sãaron mɛro bisibu ba ra nùn yinɛwa. Kaa sere gere win bɔrɔba? Baa ù n kasu u ka goo gari ko, u ku ra wa.

⁸ Wi u ra bwisiku u sere gãanu ko, win hunden alafiawa u kasu. Wi u maa bwisi kasu, doo nɔra yi koo ka nùn naawa.

⁹ Ba koo seeda weesugian diobu sɛɛyasɪawa kam kam, kpa ben weesu su bu kam ko.

¹⁰ N n weene gari bɔkɔ u n wãa doo nɔru sɔɔ. Kaa sere gere yoo u n sinambu kpare?

¹¹ Tɔnu wi u bwisi mɔ, u ra win mɔru nɛnɛwa. U ra tora ni ba nùn kua duariwa win bɛɛɛn sɔ.

¹² Sunɔn mɔru yà n seewa, ya ra n nanum mɔwa nge gbee sunɔn kukiribu, kpa win durom mu n arufaani mɔ nge kakoru yakasu wɔllo.

¹³ Bii gari bɔkɔ u ra ka win tundo nɔni swãaru naawewa. Tɔn kurɔ nɔ gɔmunugiin sannɔsu ku ra kpe nge nim mɛ mu dãakumɔ.

¹⁴ Kaa kpĩ a yenu ka dukia tubi di, adama Gusunɔwa u ra tɔnu kurɔ laakarigii wɛ.

¹⁵ Yikuru ta ra tɔnu dom kpɛɛwa. Wi u ku ra maa gãanu ko, u n gɔɔru biamɔ.

¹⁶ Wi u Gusunɔn wooda nɛni, u win wãaru kɔsuwa. Wi u kun win sanu sanusu laakari sãa u koo ghiwa.

¹⁷ Wi u sãaro kɛru wɛɛmɔ, Yinni Gusunɔwa u bɔkuramɔ. U koo maa yẽro nùn win nuku tian are wɛ.

¹⁸ A wunen bii sɛɛyasɪo sanam mɛ a yẽ ya koo nùn somi, adama a ku nùn so a go.

¹⁹ Wi u ka mɔru gãanu sankã, u koo yen kɔsire wɛwa. Wi u kun nùn kɔsire ye bikie, u nùn dam kɛmɔwa u ka wure u ko.

²⁰ A bwisi swaa dakio, a de bu nun yi keu ko, kpa a ko bwisigii wunen wãarun tɔɔ ni nu tie sɔɔ.

²¹ Tɔnu u ra gãa dabɪnu nia ko, adama Gusunɔn himba tɔnawa ya ra koore.

²² Mɛ ba ra n kĩ tɔnu u n sãa, yera u n sãa naanɛgii. N buram bo a n sãa sãaro, ye kaa n ka sãa weesugii.

²³ Wi u Yinni Gusunɔ nasie, u ko n wãaru mɔ, kpa win wãa te, ta n deburu mɔ. U n maa nɔni swãaru garu wasi.

²⁴ Gabu ba yikuru mɔ sere bà n dĩa gbɛɛru nɔma kpɛɛ, ba ku ra maa kpĩ bu ye wuna bu ka da nɔwɔ.

²⁵ A tɔn yaa kasikio soowo kpa gari bɔkɔ u bwisi ko.

²⁶ A bwisigii gerusio, kpa u gia ye a kĩ a nùn sɔɔsi.

²⁷ Nɛn bii, à n sɔɔsiru biru kisi, wunen yẽru ta koo kpe.

²⁸ Seeda weesugian dio u ra gem yaakoru kowa. Kɔsan kĩa ta ra n tɔn kɔso nɛni.

²⁹ Tii suo u ra n wãawa sɛɛyasɪabun kari sɔɔ. Gari bɔkɔ u ku ra maa soberu bie.

20

¹ Tam nɔrubu bu ra tɔnu ko yaakorugii ka wurenugii. Wi u dera mu nùn go, u n bwisi mɔwa.

² Sunɔn mɔru ya sãawa nge gbee sunɔn kukiribu. Baawure wi u nùn nɔɔ kuurimɔ, u win tii dokemɔwa kari sɔɔ.

³ Wi u ku ra sannɔn batu kã, wiya ba koo bɛɛɛ wɛ, adama gari bɔkɔ ga ra mɔru sewa fuuku.

⁴ Wi u ku ra wuku bɔmbɔmmɪnɪn sɔ, gɛɛbun sanam u n gãanu wasi.

⁵ Tɔnun gɔrun bwisikunu nu sãawa nge nim bweru te ta duku, adama wi u bwisi mɔ wiya ra n nim mɛn takam yɛ.

⁶ Tɔn dabira ta ra n ten bɔrɔkinirun gari mɔ, adama wara u naane mɔ ka gem.

⁷ Gemgii u ra n sɛimɔwa daa gea sɔɔ. Win biba ko n maa sɛawa doo nɔrugibu.

⁸ Sanam mɛ sina boko u sina u ka siri, yande u ra tubuwa mi kɔsa wɔa.

⁹ Wara koo kpɛ u nɛɛ, win gɔru ga dɛɛre, u nɛn durum mɔ.

¹⁰ Yinni Gusunɔ ku ra kɔ ba n kiaru yɛirumɔ ka kilo ka sakaku ye ya nɛ sɛa dee dee.

¹¹ Baa bii, u ra sɔasiwa win kookoosu sɔɔ u nɛ sɛa daa geagii.

¹² Swaa si su gari nɔmɔ, ka nɔni yi yi yam waamɔ, Yinni Gusunɔwa u ye kpuro kua.

¹³ A ku dom kɛa kpa yɛaru tu ku raa nun wɔri. A de a se bururu, kpa a dɛanu wa a di a debu.

¹⁴ Wi u kiaru dwemɔ u ra tu yaa kasikiwa, adama u n tu dwa u kpa, u ra n tii siaramɔwa.

¹⁵ Wura kun sɛ, wesekii geenu maa yiba, adama be ba ra gari bwisigii gere, ba nɛn dabi.

¹⁶ Goo u nɛ sɔɔ goo swaa gbiiya u ka dibu sua wunen mi, a wi u yɛro gbiiya min yaberu tɔruba mɔɔ.

¹⁷ Dɛa ni tɔnu wa ka swaa kɔsa, nu ra n gina dibu dowa, adama amen biru, nu ra n sɛawa nge yanim nɔwɔ.

¹⁸ Tɔnu u nɛ bwisi kɛɔ geo wa, ye u nia sɛa ya ra koorewa. A ku tabu da bin sɔru a nɛn kue.

¹⁹ Kɔrumɔtɔ kowo u ra asiri kparewa. A be ba ra gari saari too duka suurio.

²⁰ Wi u win mɛro nɛn kun mɛ win tundo bɔrusi, u koo gbiwa nge fitila.

²¹ Dukia ye tɔnu u wa fuuku, amen biru ya ku ra n domaru mɔ.

²² A ku nɛɛ, kaa kɔsa kɔsia ye ba nun kua. A gesi wunen naane dokeo Yinni Gusunɔ sɔɔ, u koo nun faaba ko.

²³ Yinni Gusunɔ u ku ra kɔ ba n kiaru yɛirumɔ ka kilo ye ya nɛn dee dee sɛa.

²⁴ Yinni Gusunɔwa u ra tɔnun wɔaru kpare. N nɛn na, tɔnu kun kpɛ u gia mi win sanu sanusu ka nɛn dɔɔ.

²⁵ Kari baka, a n Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua a nɛɛ, kaa nɛn yeni kɛ. N deema a nɛn bwisika.

²⁶ Sunɔ bwisigii u ra tɔn kɔsobu sikiewa mi ba sebi, kpa u bu sɛɛyasia u kun ben wɔnwɔndu kue.

²⁷ Tɔnun gɔru ga sɛawa ge Yinni Gusunɔ u nɛn wɛ gu ka win sɔwɔ yam bururasia.

²⁸ Sina boko wi u naane mɔ, ma u win tɔmbu kɛ, u ku ra nande. U n maa bu sirimɔ gem sɔɔ, win banda koo tɛ.

²⁹ Dama mu sɛa aluwaasiban bɛɛɛ. Seri kpiki yiya yi maa sɛa bukurobun bɛɛɛ.

³⁰ Bɔ n nuku kɔsurugii so ba mɛɛra kua, win nuku kɔsuru ta koo kpe, kpa u bwisi ko.

21

¹ Sina bokon gɔru ga sɛawa nge daa tora Yinni Gusunɔn nɔma sɔɔ. U ra gu gɔsiewa mi u kɛ.

² Tɔnu u ra n tamaa win swɛɛ kpuro yi dɛɛrewa, adama Yinni Gusunɔwa u ra gɔru wɛɛri.

³ Wi u sɛimɔ dee dee, win daa ya yɔkuru kere Yinni Gusunɔn mi.

⁴ Tii suabu ka tɔn biaru yera ya ra tɔn kɔsobun durum sɔasi.

⁵ Wi u kookari mɔ u ka win sɔmburun kpunaa ko, u koo ten arufaani wa, adama wi u ra gɛanu ko ka sendaru, gɔra koo nɛn deema.

⁶ Dukia ye ba waamɔ ka weesu, ya ra doonɛwa nge wiisu. Gɔ sɔra ya ra ka bu de.

⁷ Tɔn kɔsobun bɔbunu nu ra bu kam koosiewa, domi ba nɛn kɛ bu sɛi dee dee.

⁸ Tɔn kɔsobu ba ku ra swaa mwe ye ya dɛnde, adama be ba dɛɛre, ben swaa ya ra nɛn dee dee sɛa.

⁹ N buram bo a n wɔa wunɛ turo dii piibu sɔɔ, ye kaa n ka wɔa dii bakaru sɔɔ ka kuro wi u sannɔsu kɛ.

¹⁰ Tɔn kɔso u ra n kɛwa u kɔsa ko ka win gɔru kpuro. Baa win bɔrɔ u ku ra deri.

¹¹ Bɔ n tɔn yaa kasikio sɛɛyasia mɔ, laakari sarirugii u ra bwisi kowa. Bɔ n bwisigii keu mɔ, u ra yɛru sɔsiwa.

¹² Gusunɔ u sɛawa gemgii, u ra n mɛɛrawa ye ya kooramɔ tɔn kɔson yɛnuɔ, kpa u nɛn kpɛɛ nɔni swɔaru sɔɔ.

13 Wi u yina u s̄aron wuri nɔ, ba n̄ maa win tiigii n̄ɔmɔ ù n somiru kanamɔ.

14 N̄ɔm biran k̄eru ta ra m̄oru sure-siewa.

15 Gem kobu bu ra gemgii nuku dobu w̄ewa, adama k̄ɔsa ya ra k̄ɔsan kowo kam koosie.

16 Wi u ḡera laakarin swaan di, ḡariba u koo da u deema.

17 Wi u dunian akande kpuro k̄i, u ku ra n ḡaanu m̄ɔ. M̄eya wi u ra tam ka d̄ia duronu k̄a, u ku ra gobi yi.

18 T̄ɔn k̄ɔsobu ba koo n̄ɔni sw̄aaru wa te gemgiba kun wasi.

19 N buram bo a n w̄aa wun̄e turo dii piibu s̄ɔɔ, ye kaa n ka w̄aa dii bakaru s̄ɔɔ ka kurɔ sann̄ɔsugii.

20 Bwisigiin ȳenūra dukia ra n w̄aa ka ḡaa ni nu w̄a, adama gari b̄okɔ u ra win dukia sankuwa.

21 Wi u kasu u ko dee dee kpa u n s̄aa t̄ɔn geo, win w̄aara koo daka da, kpa bu n̄n̄ gem kookoosu s̄ɔɔsi ka b̄ēēē.

22 Bwisigii u ra kp̄i u du tabu dur̄ɔbun wuūɔ, kpa u ben dam bua m̄e ba naan̄e s̄aa.

23 Wi u ra win yara n̄en̄e u tii n̄ɔni sw̄aaru gbarammewa.

24 Wi u tii sue u ra ḡaa dabinu yaa kasikiwa, kpa tii suabu bu s̄ɔɔsira win kookoosu s̄ɔɔ.

25 Yikuron bin̄e ya ra n̄n̄ gowa ȳen̄ s̄ɔ u ku ra s̄amburu ko.

26 Baadomma gabu ba ra n w̄aawa bin̄e s̄ɔɔ, adama gemgii u ra kpuro w̄ewa sere u tii duari.

27 T̄ɔn k̄ɔson ȳakuru ta ku ra Gusun̄ɔ w̄ere. Kaa sere gere te u ka bwisiku k̄ɔsunu m̄ɔ?

28 Ba ku ra weesugiin seeda dibu wure, adama wi u seeda dim̄ɔ ye u nua ka gem, ba koo de u gari gere n ka te.

29 T̄ɔn k̄ɔso u ra n s̄aawa nge wi u naan̄e m̄ɔ, adama gemgii u ra n ȳe ma u gea m̄ɔ.

30 T̄ɔnun bwisi ka win laakari ka win bwisikunu, ȳen̄ gaa kun kp̄ē yu Gusun̄ɔn himba s̄iia.

31 T̄ɔnu u koo kp̄i u win dumi tabu ȳaa geenu sebusia tabun s̄ɔ, adama Yinni Gusun̄ɔwa u ra t̄ɔnu nasara w̄e.

22

1 Ȳisi geera dukia baka b̄ēēē kere. B̄ēēē ya maa sii geesu ka wura kere.

2 Arumanigii ka s̄aaro, Yinni Gusun̄ɔwa be yiru kpuro kua.

3 Wi u laakari m̄ɔ wiya ra gbi u k̄ɔsa wa kpa u kuke, adama laakari sarirugii u ra de u ye w̄ariwa kpa u ȳen̄ wahala wa.

4 Tii kawabu ka Yinni Gusun̄ɔn nasiarun are s̄aawa dukia ka b̄ēēē ka w̄aaru.

5 S̄aki ka ȳeri ra n w̄aawa t̄ɔn k̄ɔson swaa s̄ɔɔ. Wi u win hunden faaba k̄i, wiya ra n ka yi tondin̄e.

6 A bii swaa gea s̄ɔɔsio. U n kp̄ēa, u n̄ ye derim̄ɔ.

7 Gobigiwa u ra n s̄aaro n̄ɔma sikerēn̄e. Wi u maa b̄akuram̄ɔ u s̄aawa wi u n̄n̄ b̄akuram̄ɔn yoo.

8 Wi u k̄ɔsa duura, k̄ɔsa u ra ḡe, kpa win dam d̄ɔrebu bu kpe.

9 Nuku tiagii u koo domaru wa, domi u ra win d̄ianu ka s̄aaro bu b̄ɔnu ko.

10 A t̄ɔn yaa kasikio giro wun̄en̄ min di, kpa sann̄ɔsu ka sikirin̄ɔsu ka w̄oma yu kpe.

11 Wi u ra k̄a win ḡɔru ga n d̄ēere, kpa u n da gari gere ka k̄iru, sina boko u koo ko win b̄ɔrɔ.

12 Yinni Gusun̄ɔ u ra ȳerugiin gere n̄ɔni doke, adama u ra weesugiin gere s̄ɔɔsiwa weesu.

13 Yikuro u ra n m̄ɔ, u n̄ yariɔ t̄ɔw̄ɔ, domi gbee sun̄ɔ ga w̄aa mi, ga koo n̄n̄ go swaaɔ.

14 Kurɔ tan̄ɔn gari yi s̄aawa nge suura baka. Wi Yinni Gusun̄ɔ u ka m̄oru m̄ɔ, wiya u koo w̄ari mi.

15 Bibu ba ra gari baka kookoosu k̄a, adama s̄ēyasiaba bu koo de bu su deri.

16 Wi u s̄aaro dam d̄ɔrem̄ɔ win gobi yi ka kp̄ēa, ka wi u gobigii ḡaanu k̄em̄ɔ, be kpurowa ba tii s̄aaru kp̄em̄ɔ.

Kir̄ɔ bwese bweseka

17 A swaa tem kp̄īyɔ kpa a bwisigibun gari n̄ɔ. A ka gari yi na nun s̄ɔm̄ɔ s̄amburu koowo. 18 A yi dokeo wun̄en̄ ḡɔruɔ kpa a n s̄ɔru s̄aa a ka yi gere. Saa ye s̄ɔɔ, kaa n nuku dobu m̄ɔ. 19 Na k̄iwa a Yinni Gusun̄ɔ naan̄e

ko. Yen sɔna kon nun gari yi sɔ gisɔn di mam. ²⁰ Na raa nun gari dabinu yorua yi sɔ bwisi ka yɛra waa. ²¹ Yiya yi koo nun sɔsi geeru sɔsi te kaa naane ko. Ba n nun gaanu bikia, kpa a kpɛ a bu wisi dee dee.

²² A ku saaron gaanu wɛra win dam sarirun sɔ. A ku maa wɔnwɔndo dam dɔre siri yerɔ. ²³ Domi Yinni Gusunɔ u koo ka bu yina, kpa u be ba ben yɔnu gura go.

²⁴ A ku ka mɔrugii bɔrɔnu ko. A ku maa ka sannɔ kɪro swina. ²⁵ Kaa ra win daa saari kpa a yina wɛri.

²⁶ A ku goon dibu mwa a sɔbe. A kun da n waa be ba tɔmbu nɔ mweɛru kuammen wuuru sɔ. ²⁷ Domi a kun mɔ ye kaa kɔsia, baa wunen kpɛn yeru ba koo tɔruba mwa.

²⁸ A ku wunen gberun kɔrɔ susisia a ka googia mɛnnɛ. A ye nɛnuɔ nge mɛ wunen sikadoba ba nun deria.

²⁹ Wi u win sɔmburun asansi yɛ, u koo kpɛ u ko sinambun sɔm kowo, kpa u kun maa saa wi u waa bɔkuɔ.

23

¹ I n sɔ i dimɔ ka bukuro, a n tii sɛ ka ye a waamɔ wunen wuswaaɔ. ² A n saa dim kɪro, a de a tii nɛnɛ. ³ A ku win dɛa geenu binɛ ko. Sɔrɔkudo dɛa ni, nu saa wa yina.

⁴ A ku tii nɔwia ko a ka wa a ko dukiaɛii. A ku mam yen bwisikunu ko. ⁵ Gobi yi ra doonɛwa saa ye kaa nɛɛ, kaa yi mɛɛri. N da n saa wa nge yi kasa mɔ yi ka yɔɔwa nge gunɔ bakeru.

⁶ A ku gɔburon dɛanu di. A ku maa win dɛa geenu binɛ ko. ⁷ Domi u saa wa nge bwisiku ni nu waa win gɔruɔ. U koo nɛɛ, a dio, a nɔruo. Adama n n mɛ win gɔruɔ. ⁸ Kaa dɛa ni sia ni a di mi, kpa gari dori yi a raa nɔn sɔɔwa yi ko kam.

⁹ A ku ka gari bɔkɔ gari ko, domi u n ko n wunen gari gara.

¹⁰ A ku wunen gberun kɔrɔ sara, kpa a ka saaro ka gobekugia mɛnna.

¹¹ Domi wi u koo bu mɔru kɔsia u dam mɔ, u koo maa bu sanna.

¹² A sɔsiru wuro ka wunen gɔru kpuro te ba nun sɔsima. A sɔsi te ta yɛru mɔ swaa dakio.

¹³ A ku wunen bii deri a kun nɔn sɛɛyasie. A n ka nɔn sɛna so, u n gbimɔ.

¹⁴ Adama a n ka nɔn sɛna sɛɛyasie, kaa win waa ru wɛra gɔribun waa yerun di.

Bwisi yi tundo u win bii kɛmɔ

¹⁵ Nɛn bii, wunen gɔru ga n bwisi kasu, nɛn tii ko na n nuku dobu mɔ.

¹⁶ Ko na n nuku dobu mɔ a n da gem gere.

¹⁷ A ku tɔn kɔsobun waa ru binɛ ko, adama a n da Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ.

¹⁸ Saa ye sɔɔra kaa n nuku dobu mɔ sia. Wunen yɛiyɔbu bu n maa kam mɔ.

¹⁹ Nɛn bii, a man swaa dakio kpa a ko bwisigii. A de a n sɛimɔ swaa gea sɔ. ²⁰ A ku du tam nɔrobu ka yaka diobun wuuru sɔ, ²¹ domi ba ra tii saaru kpɛɛwa. Wi u maa yikuru mɔ, u koo kɛasu sebe.

²² A wunen tondon gere swaa dakio, domi wiya u nun mara. A ku wunen mɛro gem sanam mɛ u tɔkɔ kua. ²³ A gem ka bwisi ka sɔsiru ka yɛru kasuo, kpa a ku de yen gaa yu nun doonari. ²⁴ Gemgiin tundo u ra n nuku dobu mɔwa. Wi u bwisigii mara, u ra n bɔri yendu mɔwa. ²⁵ A wunen tundo ka wunen mɛro nukuru dorasio.

²⁶ Nɛn bii, a man wunen gɔru wɛɛyɔ, a de a nɛn daa saari. ²⁷ A de a n yɛ ma kurɔ tanɔ u kari mɔwa nge suura baka. Tɔnusin kurɔ u maa saa wa nge dɔkɔ kɔsa. ²⁸ U ra n tɔmbu yɔru bwɛɛye nge gbɛnɔ kpa u tɔn dabinu ko naane sarirugibu.

Tam nɔron daa

²⁹ Wara koo hmm ko. Wara koo sɔn sɔndu ko. Wara ra n sankinamɔ kpa u n wurure. Wara ra n mɛɛra waamɔ kam. Weren nɔniya yi ra n sɔri. ³⁰ Ma n kun mɔ be ba tam sine ba mu nɔrumɔ ba tam bwese bweseka mɛnnamɔ. ³¹ A ku tam buram mɛɛri sanam mɛ mu ballimɔ nɔra sɔ. Mɛya mu n mweɛbu sɛ, ³² adama amɛn biru mu ra sibu dɔmwa nge waa dɛɛgia. ³³ Wunen nɔni ko n kankam waamɔ, kpa a n bwisiku kɔsunu bwisikumɔ wunen gɔruɔ. ³⁴ Kaa siruku nge wi u kpɛ nim wɔkun suunu sɔ. Kaa maa tirera nge wi u goo nimkuun beku sɔritia nɛni. ³⁵ Kaa gere a nɛɛ, ba

nun so adama n ò nun due. Ba nun dāa kpasira, wunen gam kun maa nun dumo. Domma kaa dom se, a ka maa mu kasu a no.

Bwisigii ka tǎn kǎso

24

¹ A ku tǎn kǎsobun wāaru binε ko. A ku kǎa a n ka bu wāa. ² Domi ba ra kǎwa ba n tǎmbu dam dǎremǎ, kpa ba n gerumǎ kǎsa ye ba koo ko.

³ Lasabuwa ba ra ka yenu bani. Bwisiya ba ra ka ge tǎsisie. ⁴ Yǎra ba ra ka gen dia gǎa geenu ka arumani yibie.

⁵ Wi u bwisi ka yǎru mǎ, wiya u dam mǎ. ⁶ N weenε a lasabu ko a sere tabu da. Tǎn dabinun bwisi kǎε geeru ta koo de a nasara wa.

⁷ Gari bǎkǎ kun kpǎ u bwisin asansi gia. Yen sǎna u ò kpǎ u gari gere mi ba sirimǎ.

⁸ Wi u ra n kǎsa bwisikumǎ u koo yǎsiru yari kǎsan kobu sǎo. ⁹ Gari bǎkǎn bwisikunu ra n durum wuwawa. Wi u ra maa tǎnu yaakorǎ ko, ba ra n nùn tusawa.

¹⁰ À n tǎmanabu kpana wahala sǎo, a wunen dam sariru sǎosiwa mi.

¹¹ A kookari koowo a be ba ò gǎanu kue wǎra be ba ka dǎo bu go. ¹² Kaa kpǎ a weesu ko a nεε, a ò yǎ ye n koora, adama Gusunǎ u yǎ ye n koora, domi u ra tǎnun gǎru wǎeri. U mǎera kpuro ye a mǎ. U koo baawure nùn win kookoosun are wǎ.

¹³ Nǎn bii, a tim dio, domi tim mu wǎ, mu koo maa nun dore. ¹⁴ Nge mǎya bwisi yi ko n wǎ wunen wāaru sǎo. À n yi dendimǎ, kaa kpǎ a n nuku dobu mǎ. Kaa n maa yǎiyǎbu mǎ wunen sian sǎ.

¹⁵ A ku gemgiin yenu yina beria. A ku win wāa yeru wǎri a mwa.

¹⁶ Gemgii u ra wǎrumε kpa Gusunǎ u nùn seeya, adama tǎn kǎso, nǎni swāaru ta ra nùn kamiεwa.

¹⁷ A ku de wunen gǎru gu dora wunen yiberε ù n wǎruma, ò kun mε ù n sokura. ¹⁸ Domi Gusunǎ ù n wa mε, sǎrǎkudo u koo win mǎru wuna win min di.

¹⁹ A ku tii nǎwia ko kǎsan kowobun sǎ. A ku maa ye ba mǎn binε ko.

²⁰ Domi kǎsan kowobu ba ò gǎanu

wasi sia. Ben wāara koo kpewa tumaru nge fitila ge ga gum kpa.

²¹ Nǎn bii, a de a Yinni Gusunǎ ka sina boko nasia. A kun wāa be ba bu seesimǎn wuurǎ. ²² Domi ba koo kam kowa subaru sǎo. Goo kun maa yǎ sǎeyasia bi Gusunǎ ka sina boko ba koo bu ko.

Bwisigibun bwisi kǎru

²³ Wee ye bwisigiba maa gerua. Ba nεε, siribun saa sǎo, a ku goon nǎnu mǎeri. ²⁴ Wi u tǎn kǎso gem wǎ, tǎmbu ba koo nùn bǎrusi, ²⁵ adama wi u nùn sǎeyasia u ko n wāa doo nǎru sǎo, kpa tǎmbu bu nùn domaru kua.

²⁶ Wi u ra nun gem sǎ, kǎi geera u nun sǎosi mi.

²⁷ A de a n gberu mǎ kpa a n yǎ mε kaa kpǎ a tii diisia a sere yenu swǎi.

²⁸ A ku wunen beruse seeda weesugia diiya. A ku nùn nǎni wǎke ka wunen gari. ²⁹ A ku maa nεε, kaa nùn kua nge mε u nun kua. Kaa nùn kǎsia nge mε win daa ya nε.

Yikuron daa

³⁰ Sǎo teeru na sara yikuro gari bǎko goon resem gbaarǎ. ³¹ Ma na deema sǎki ka yaka kǎsusa su kpiimǎ baama, ma ten kara ye u kua ka kpenu ya wǎruka. ³² Ma na ye mǎera ka laakari, yera na bwisi dǎba mi. ³³ Na wa à n kpuna ma a dom mǎndu kua a dweeya fiiko a kun sǎmburu kue, ³⁴ sǎaru ta koo nun deemawa nge gbǎnǎ, kpa yāaru tu nun wǎri nge swaa diobu.

25

¹ Salomǎon mǎnnu ganu wee, ni Es-ekiasi, Yudaban sina bokon tǎmbu ba mǎna.

Mǎnnu bwese bweseka

² Sa ra Gusunǎ bǎere wǎ yèn sǎ u ra gǎanu ko ni sa ò kpǎ su tubu. Sa ra sinambu bǎere wǎ yèn sǎ ba ra gǎanu wǎeri.

³ Nge mε sa ò yǎ mi wǎllun gunum mu yǎ ka mi tem dukum mu yǎra, nge mǎya sa ò maa sinambun gǎrusu yǎ.

⁴ Bà n sisun disinu sǎwa, seko u koo kpǎ u ka su gǎa buranu ko. ⁵ Nge mǎya bà n tǎn kǎsobu wuna sina bokon bǎkun di, win bandu ta koo dam ko gem sǎo.

⁶ A ku tii sua sina bokon wuswaaɔ. A ku tii bukuron ayeru wē, ⁷ domi n buram bo bu nɛɛ, a sinɔ mini, ka sere bu nɛɛ, a seewo min di, wi u nun keren wuswaaɔ.

⁸ À n kōsa gaa wa, a ku senda a ka ye da siri yerɔ, domi bà n deema ya n sãa gem, kaa sekuru wa.

⁹ I n sanna ka goo, i nɔɔsinɔ ka wi, adama a ku goon asiri gere, ¹⁰ domi ù n ye nua, u koo nun sekuru doke kpa wunen yĩsiru tu sankira.

¹¹ Gari yi ba gerua saa ye n weene, yi sãawa nge gãa ni ba buraru kua ka wura n kun mɛ ka sii geesu.

¹² Bwisigiin kirɔ ya sãawa nge wuran taabu n kun mɛ wuran saba, wi u ye swaa dakin mi.

¹³ Nge mɛ yam susurun sanam, nim mu ra tɔnu dam kē, nge mɛya sɔmɔ naanegii u ra win yinni nukuru yemiasie.

¹⁴ Wi u tii sue, kēɛ ni u n wēn sɔ, u sãawa nge woo ka guru wiru te ta ku ra ka gura nɛ.

¹⁵ Suuru ka temanaba ba ra ka siri kowobu kamiɛ. Gari doriya yi koo ben gɔma dwiiyasia.

¹⁶ À n tim wa a ku mu di mu nun kera, kpa a ku ra debu a mu sia. ¹⁷ Nge mɛya a kun da wunen bɔrɔ bere kiri kiri kpa u ku raa nun tusi.

¹⁸ Wi u win beruse gari weesugii manimɔ, u yēro kōsa kuammɛwa, nge mɛ bokuru n kun mɛ takobi n kun mɛ sēu ga ra tɔnu mɛɛra kɔ.

¹⁹ À n naanɛ sarirugii naanɛ kua nɔni swāarun sanam, ya sãawa kari nge wi u kona barɔ u ka yaa temmɔ, n kun mɛ nge wi u ka nɔɔ barɔ tem tāsimaɔ.

²⁰ À n nuku sankiro womu kuammɛ, ya sãawa nge a win yaberu potamɔ puran sanam n kun mɛ a gem dokemɔ win boo sɔɔ.

²¹ Gōru tà n wunen yiberɛ mɔ, a nùn dīanu kēɛyɔ u di. Nim nɔru gá n nùn mɔ, a nùn nim kēɛyɔ u nɔ, ²² domi n sãarewa a nùn dōɔ sɔbimɔ. Yinni Gusunɔ u koo maa nun yen kɔsiaru wē.

²³ Nge mɛ sɔɔ yēsan nɔm geun woo ga ra ka gura nɛ, nge mɛya maa wīinaa ya ra tɔnɔn mɔru seeye.

²⁴ N buram bo a n wāa wunɛ turo dii piibu sɔɔ, ye kaa n ka wāa dii bakaru sɔɔ ka kurɔ nɔɔ gɔmunugii.

²⁵ Labaari gea ye ya na tontonden di, ya ra tɔnu dorewa nge nim mɛ tɔnu u nɔra sanam mɛ nim nɔru ga nùn mɔ.

²⁶ Gemgii wi u dera tɔn kōso u nùn daa tie, u sãawa nge dɔkɔ yèn nim ba kɔruka.

²⁷ Nge mɛ n n wā tɔnu u tim gɔm di too, nge mɛya n n maa wā tɔnu u yĩsiru kasu.

²⁸ Wi u ku ra kpī u tii nɛnɛ, u sãawa nge wuu ge ga n gbāraru mɔ.

Gari bakasun daa

26

¹ Bɛɛɛɛ ye ba gari bɔkɔ wēɛmɔ, ya sãawa nge gbeburu wuburun saa sɔɔ, n kun mɛ gura ye ya nɛmɔ gēɛbun saa sɔɔ.

² Nge mɛ gunɔ ga ra n yōwa ga kun sine gam, nge mɛya bà n tɔnu bōrusi wi u kun gāanu kue, ya ku ra nùn di.

³ Sena ya wāawa ketɛkun sɔ. Yaruka ya maa wāawa duman sɔ. Ma bokura wāa gari bɔkɔn sɔ.

⁴ A ku gari bɔkɔ gari wisi ka gari baka gari, kpa a ku ra ko nge wi. ⁵ A gari bɔkɔ wisio nge mɛ win gari bakara nɛ, kpa u gia ma u n bwisi mɔ.

⁶ Wi u gari bɔkɔ ka gari gɔra, u sãawa nge wi u tii naasu bura, domi u koo wahala wa.

⁷ Nge mɛ yɛmɔn naasu su n arufaani mɔ, nge mɛya gari bɔkɔn mɔndu ta n arufaani mɔ.

⁸ Wi u gari bɔkɔ siaramɔ u sãawa nge wi u kperu bɔkumɔ kpurantɛɛru sɔɔ u sere kara.

⁹ Gari bɔkɔ wi u mɔndu mɔ u sãawa nge tam nɔro wi u sãka nɛni u fiamɔ.

¹⁰ Yinni wi u gari bɔkɔ sɔmburu sua, u sãawa nge tɛn towo wi u tɔmbu tweemɔ.

¹¹ Nge mɛ ye bōɔ ga sia, ga ra maa wure gu ye di, nge mɛya gari bɔkɔ u ra wure u win gari baka kookoosu ko.

¹² À n goo wa wi u tii doke bwisigii, a n yē ma gari bɔkɔ u nùn sanɔ kere.

Yikuron daa

¹³ Ye yikuro u koo ka yari tɔwɔ, u ra nɛɛwa, gbee sunɔ ga wɔa swaaɔ.

¹⁴ Nge mɛ gambo ya ra n sikerenamɔ yen sɔretii sɔɔ, nge mɛya yikuro u ra n kpɪ u n tɛrimɔ win kpɪn yeru wɔllo.

¹⁵ Baa ù n dīanu wa ya ra n mam ka nùn sɛwa u ka nu da nɔwɔ.

¹⁶ U ra n maa tamaa u bwisigibu nɔɔba yiru bwisi kerewa be ba ra gari wisi dee dee.

Mɔnnu ganu

¹⁷ À n gari wɔri yi yi n nɔn wa, n sɔawa nge wi u bɔɔn swaa gaba sanam mɛ ga duka doonɔ.

¹⁸⁻¹⁹ Wi u win winsim nɔni wɔkumɔ u mɔ, na ka nun dweebu mɔwa, yɛro u sɔawa nge wi u dɔɔ ka sɛnu ka dɔɔ kpenu kɔmɔ ni nu koo tɔmbu go.

²⁰ Dɔa yà kun wɔa dɔɔ sɔɔ, dɔɔ u ra gbiwa. Nge mɛya kɔrumɔtɔ kowo ù kun wɔa sannɔ sari.

²¹ Nge mɛ dɔɔ gɛsu su ra de dɔɔ yɛɛ yi n wɔa, kpa dɔa yu de dɔɔ u n wɔa, nge mɛya nɔɔ gɔmunugii u ra sannɔ dɔɔ susi.

²² Kɔrumɔtɔ kowon gari yi sɔawa nge dīa duro ni tɔmba kata mɔ.

²³ Gari dori yi yi tɔnun gɔru kɔsu berua, yi sɔawa nge sii geesun bisu si ba mani sɔndu sɔɔ.

²⁴ Wi u tɔnu tusa u ra tii gɔsiewa win gari gerubun di u n tɔmbu nɔni wɔkumɔ. ²⁵ Baa ù n gari gerumɔ ka kīru, a ku yi wura, domi win gɔruɔ kɔsa ya yiba mam mam. ²⁶ Baa ù n bwisi mɔ u ka win tusiru bere, ka mɛ, win nuku kɔsuru ta koo sɔsira tɔmbun suunu sɔɔ.

²⁷ Wi u suura gbemɔ, wiya u koo ye wɔri. Wi u maa kperu bimiamɔ, wiya ta koo sɛre.

²⁸ À n tɔnu weesu kua, a nùn tusawa mi. Murafitiru ta ra ka kam kobu nɛwa.

27

¹ A ku tororu so sian sɔ, domi a n yɛ ye tɔ te, ta koo nun marua.

² A ku tii siara, adama a de goo u nun siara.

³ Kpenu ka yanim bunu, adama gari bɔkɔn mɔru ya bunum kere mɛ.

⁴ Mɔru ya dam mɔ, adama wara u koo yɔra u nisinu ma.

⁵ Gerusibu bu kīru kere te ta n sɔsiramɔ.

⁶ Kpaasi wi u nun gerusi u sɔawa bɔrɔkini, adama tɔnu ù n win yibɛɛ bɔkasi u nùn nɔni wɔkumɔwa.

⁷ Wi u deba u ra mam tim dibu yinɛwa, adama wi gɔɔra mɔ u ra siarewa baa ye ya sosu.

⁸ Wi u wasam gariru yara tem tukumɔ, u sɔawa nge gunɔ ge ga gen sokuru deri ga bɔsu.

⁹ Nge mɛ turare ka gum sawaram mu ra tɔnu nuku dobu wɛ, nge mɛya kpaasin bwisi kɛru ta ra n do.

¹⁰ A ku wunen bɔrɔ ka wunen tɔndon bɔrɔ biru kisi. À n wɔa wahala sɔɔ, a ku somiru kaso da wunen dusin mi, domi wunen beruse u koo nun somi n kere wunen dusi wi u toma.

¹¹ Nɛn bii, a de a tii nɛnɛ, kpa na n nuku dobu mɔ. Baa wi u man wīibu seewa, kpa n kpɪ n nùn wisi.

¹² Wi u laakari mɔ wiya u ra kɔsa wa ye ya wee kpa u kuke. Wi u kun maa laakari mɔ u ra dewa u ye wɔri kpa u nɔni sɔɔra.

¹³ Goo ù n sɔɔ goo swaa gbiiya u ka dibu sua wunen mi, a wi u yɛro gbiiya min yaberu tɔruba mɔɔ.

¹⁴ Goo ù n win winsim tɔburɔ ka dam buru buru yellu, win tɔbiri bi, bu ko n sɔawa nge bɔri.

¹⁵ Tɔn kurɔ nɔɔ gɔmunugii u sɔawa nge guru nim mɛ mu dɔakumɔ mu n yɔramɔ. ¹⁶ Wi u kī u nùn yɔrasia u sɔawa nge wi u kasu u woo yɔrasia, n kun mɛ u gum yarum nɛnɛ win nɔmaɔ.

¹⁷ Nge mɛ sisu su ra sisu nɔɔ dɛre, nge mɛya tɔnu u ra tɔnusin daa sɔmɛ.

¹⁸ Wi u dāru nɔɔri, wiya u koo ten marum di. Wi u maa win yinni nɔɔri, u koo bɛɛɛ wa.

¹⁹ Nge mɛ tɔnu ra win wuswaa wa nim sɔɔ, nge mɛya u ra win daa wa win gɔruɔ.

²⁰ Nge mɛ gɔribun wɔa yera ku ra debu, nge mɛya tɔnun binɛ ku ra kpe.

²¹ Dɔɔwa ba ra ka wura ka sii geesu sɔwe, adama tɔnun daawa ba ra ka nùn siri.

²² Baa à n gari bə̀kə doke sorə a suna nge dīa bima, win gari bakara kun kpeemə.

²³ A de a n wunen yaa sabenun bukata yē sāa sāa, kpa a n da nu nɔ̀ri, ²⁴ domi dukia ku ra n wāa tənun nɔ̀mɔ sere ka baadomma. Mɛya maa bwese teeru ta ku ra n bandu dii sere ka baadomma. ²⁵ A taka gēyɔ gberɔ kpa a yakasu gē guunun gāarɔ yaka kpaasu su sere kpi. ²⁶ A tii yānu kuo ka wunen yāanun sansu kpa a gberu dwe ka wunen bonun gobi. ²⁷ Wunen bonun bom mu koo turi a ka wunen tii ka wunen yenu diisia, kpa a maa ka wunen sɔm kowo tən kurəbu nɔ̀ri.

28

¹ Wi u kōsa mɔ u ra duka suwa baa goo ù kun nùn gire. Adama wi u kun gāanu kue, u ra n tororu sōwa nge gbee sunɔ kpembu.

² Tambu bà n seesinamɔ tem sɔɔ, ben kparoba ba dabi, adama sina boko wi u bwisi ka laakari mɔ, win tem mu ra n wāawa bəri yendu sɔɔ.

³ Sina boko wi u ra tambu dam dɔre u sāawa nge guru baka ye ya ra dīanu sanku.

⁴ Be ba Gusunɔn wooda yina, tən kōsoba ba dam kēmɔ, adama be ba ye mɛm nɔ̀wammɛ ba tən kōsobu yinaməwa.

⁵ Tən kōsobu ba ku ra gem swaa tubu, adama be ba ra Yinni Gusunɔ mɛm nɔ̀wɛn mi, kpuro ra bu yeeriwa.

⁶ N buram bo a n sāa sāaro kpa a n daa gea mɔ, ye kaa n ka sāa gobigii kpa a n daa kōsa mɔ.

⁷ Wi u Gusunɔn wooda mɛm nɔ̀wammɛ u sāawa bii bwisigii, adama wi u tən bɛrɛtɛkɛba swīi, sekura u ra ka win tundo naawɛ.

⁸ Wi u ra tambu gobi bəkure u nim doke too, win arumani ya koo wurawa wi u sāarobun wənwendu mən mi.

⁹ Wi u yina u Gusunɔn wooda swaa daki, Gusunɔ u ra yēro yinɛwa sere ka win kanarɔ.

¹⁰ Wi u taarɛ sarirugii suremɔ swaa kōsa sɔɔ, wiya u koo wəri yina ye u bəri

sɔɔ. Adama be ba gem swīi, beya ba koo gea wa.

¹¹ Gobigii u ra n tamaa u bwisi mɔwa, adama sāaro bwisigii u koo kpī u yi tubu.

¹² Gemgibu bà n tem kpare, tambu kpurowa ba ra bɛɛɛɛ wa, adama n n tən kōsobun na, tambu kpuro ba ra duki suwa bu kuke.

¹³ Wi u win toraru tii marisi, u n kooramɔ, adama wi u te tuuba kua, ma u te deri, Gusunɔ u koo yēro suuru kua.

¹⁴ Doo nɔ̀rugiiwa wi u Gusunɔ nasie baadomma. Wi u maa gōru bəbia u koo wahala wa.

¹⁵ Sina boko wi u tambu dam dɔremɔ, u sāawa nge gbee sunɔ n kun mɛ nge yaa gəba gaa.

¹⁶ Wirugii wi u kun bwisi mɔ, u ra tambu dam dɔrewa, adama wi u win dukia wa ka swaa gea, win banda ta ra tɛ.

¹⁷ Wi u tɔnu go, win tiin sikirəwa u duka dɔɔ. Goo u ku raa nùn yōrasia.

¹⁸ Wi u daa gea mɔ, u ko n wāawa bəri yendu sɔɔ, adama wi u swɛɛ kōsi yiru swīi, u koo kōra yen gaa sɔɔ.

¹⁹ Wi u ra gberu wuku, u ko n dīanu yibawa, adama wi u kam naa gire, sāara ta koo nùn deema.

²⁰ Naanɛgii u koo domaru wa too, adama wi u kasu u gobi ko fuuku, u n kōsa biamɔ.

²¹ N n weenɛ a tɔnu gem wē win nɔni nasiarun sɔ, adama gabu ba ra ko mɛ yèn sɔ ba bu dīa daka kã.

²² Binɛgii u ra n kīwa u arumani wa fuuku, kpa u kun tamaa sāara koo nùn deema.

²³ Wi u tɔnu gerusimɔ, ba ra nùn siare amɛn biru n kere wi u ra tɔnu fufu ko.

²⁴ Wi u win tundo ka win mɛro gbɛnimɔ, ma u nɛɛ, ye ya kun toraru, wi ka swaa dio ba nɛwa.

²⁵ Wi u ra n win tiin arufaani kasu, u ra sannɔsu seeyewa, adama wi u Gusunɔ naanɛ doke u koo kuurawa.

²⁶ Wi u win tiin bwisi naanɛ sāa, u sāawa gari bə̀kə, adama wi u laakari mɔ, u ko n wāawa bəri yendu sɔɔ.

²⁷ Wi u ra sāarobu nǎari ka nuku tia, u n gāanu biamǎ, adama wi u ka bu gǎbu, u koo bǎri wa.

²⁸ Tǎn kǎsobu bǎ n bandu di, tǎn dabira ra kuku yeru kasuwa, adama bǎ n bu fuka, gemgiba ba ra bandu di.

29

¹ Wi u ra gerusibu yinε, u koo kam kowa mam mam subaru sǎǎ.

² Ma gemgiba dabi tem sǎǎ, tǎmba ra n nuku dobu mǎwa, adama tǎn kǎso ù n tem kpare, tǎmbu kpurowa ba ra n weeweenu mǎ.

³ Bii wi u bwisi kasu, u ra win tundo nuku dobu wǎwa. Wi u ra n kurǎ tanǎbu gasirimǎ, u win arumani sankumǎwa.

⁴ Sina boko wi u win tem kpare gem sǎǎ, u ra mu kuurasiewa. Adama wi u nǎm biran kǎnu mwaamǎ, u ra mu kam koosiewa.

⁵ Wi u win beruse fufu mǎ, u nùn yina beriammewa.

⁶ Tǎn kǎsobu ba ra yina mwaarewa ben tiin daa sǎǎ, adama gemgibu ba ra n nuku dobu yibawa.

⁷ Gemgii u ra n yǎ ye n weenε bu sāarobu kua, adama tǎn kǎso kun yen bwisi mǎ.

⁸ Tǎn yaa kasikiobu ba ra de wuu gu burisirawa, adama bwisigibu ba ra tǎmbun mǎru suresiewa.

⁹ Bwisigii ù n gari bǎkǎ siribu soka, u yǎewa? U mǎru kuawa? Baa n n mǎren na, u n bin asansi wasi.

¹⁰ Tǎn gowobu ba ku ra gemgii kǎ, adama gemgibu ba ra n kǎwa win wǎaru tu dakaa da.

¹¹ Gari bǎkǎ u ra win mǎru teriewa yande, adama bwisigii u ra tii nenewa gina.

¹² Sina boko ù n da weesu swaa daki, win sina bwǎabu ba koo kowa tǎn kǎsobu.

¹³ Sǎaro ka wi u ra tǎnu dam dǎre, ba gǎa teenu mǎ ni nu n wunanε. Niya, Yinni Gusunǎwa u ben baawure yam waasiamǎ.

¹⁴ Sina boko wi u ra bwǎebwǎε siri dee dee, win banda koo dakaa da.

¹⁵ Sǎna ka sǎeyasiabu bu ra tǎnu bwisi kǎ, adama bii wi ba maari u tii kpare, win mǎro u koo sekuru wa.

¹⁶ Mi tǎn kǎsoba dabia, miya durum da kpǎye, adama gemgibu ba koo tǎn kǎso ben kam kobu wa.

¹⁷ A wunen bii sǎeyasio kpa u nun wǎrasia kpa a n nuku dobu mǎ.

¹⁸ Tǎmbu bǎ kun Gusunǎn nǎo nǎomǎ, ba ra tii yǎsuwa daa bereteke sǎǎ, adama doo nǎrugiba be ba Gusunǎn wooda mǎm nǎowammε.

¹⁹ N n ka gari ba ra yoo sǎeyasie, domi baa ù n nua, u n yi mǎm nǎowammε.

²⁰ Ma tǎnun gari kun asansi mǎ, a nùn garisio gari bǎkǎ.

²¹ Yoo wi ba n ka bǎbǎm kue saa piiburun di, u ra n tamaa u sǎawa yinnin bii.

²² Wi u mǎru mǎ, u ra sannǎsu seeyewa. Mǎya wi u ra mǎru se fuuku u ku ra toranu kpe.

²³ Tii suabu bu ra tǎnu kawewa, adama wi u tii kawε, u ra bǎεε wawa.

²⁴ Wi u ka gbǎnǎ nǎo tia sǎa, u tii kǎsa kasuammewa, domi u yǎ ma bǎri yi wi sisie. Ka mε, u yinamǎ u gem gere.

²⁵ À n tǎnun geren berum mǎ, kaa n wǎawa kari baka sǎǎ, adama à n Gusunǎ naanε sǎa, u koo nun kǎsuwa.

²⁶ Tǎn dabira ba ra kǎ ben yinni u ka bu nǎnu geu mǎeri, adama Gusunǎwa u ra baawure wǎ ye n ka nùn weenε.

²⁷ Gemgibu ba ku ra wee kowobu kǎ. Mǎya maa tǎn kǎsobu ba ku ra gemgibu kǎ.

Agurin gari

30

¹ Aguri, Yaken biin gari wee yi u gerua Itieli ka Itieli ka Ukalin sǎ.

² U nεε, geema nǎna na gari bakaru bo tǎmbu sǎǎ.

Na n tǎnun bwisi mǎ.

³ Goo kun man bwisi kǎεre yi yi koo de n Gusunǎ Dǎero gia.

⁴ Wara u wǎllu daare.

Wara u saramare wǎllun di.

Wara u woo nǎma nenure.

Wara u nim kurusire win yǎnu sǎǎ.

Wara u tem nǎo bura yenu kua.

Amǎna win yǎsiru. Amǎna win biin yǎsiru. A yǎ?

⁵ Gusunǎn nǎo mwǎenu kpuro nu naanε mǎ. Wi u kukua win mi, u

sāawa yēron tarakpe. ⁶ A ku gari gɛɛ sosi win gari sɔɔ. À n kua mɛ, a weesu kuawa, kpa u nun sɛɛyasia.

⁷ Yinni Gusunɔ, gāanu yiru yeniwa na nun kanamɔ. A man nu kēɛyɔ na n nu mɔ sere n ka gbi. ⁸ Niya, a ku de na n sãa wee kowo, kpa n ku tɔmbu nɔni wɔke. A ku maa de na n sãa sãaro ñ kun mɛ gobigii. A gesi man wēɛyɔ ye kon di na n ka wāa. ⁹ Domi nà n arumani wa too, kon nun siki n nɛɛ, wara ra n wunɛ, Yinni Gusunɔ. Mɛya nà n maa kua sãaro, kon da n gbɛni kpa n wunen yīsiru sanku.

¹⁰ A ku sɔm kowo gari weesugii mani win yinnin mi, kpa u ku raa nun b̄rusi, kpa b̄ri yi, yi nun di.

¹¹ Gaba wāa ba ra ben tundo b̄rusiwa kpa bu ben m̄eron k̄sa gere.

¹² Gaba wāa ba ra n tamaa ba d̄ɛrewa, adama ba ñ d̄ɛɛɛ.

¹³ Gaba wāa ba ra n tii sue kpa ba kun goo gara.

¹⁴ Gaba wāa ben donnu nu sãawa nge takobi, ma ben baa saburosu su sãa nge woba bu ka wɔnwɔndobu ka sãarobu w̄ri bu ben yānu gura.

Mɔnnu ganu

¹⁵⁻¹⁶ Kɔkɔ te ta ra yem nɔ ta wɔndiaba yiru mɔ be ba ra soku, a sun wēɛma, a sun wēɛma. Gāanu nne gaa wāa ya ku ra debu. Niya, ḡribun wāa yeru, ka tɔn kurɔ w̄iro, ka tem gbebum, ka sere maa d̄ɔ wi u ku ra nɛɛ, u den deba.

¹⁷ Wi u win tundo yaakoru m̄ ma u win m̄ero gema, gunɔ bakeru ta koo win nɔni wɔwa, kpa yaberekunu nu win yaa di.

¹⁸⁻¹⁹ Gāanu itawa nu wāa ni nu ku ra man yeeri, niya nge mɛ gunɔ bakeru ta ra n ka ȳɔwa, ka nge mɛ waa ya ka s̄imɔ kpee saara w̄llo, ka nge mɛ goo nimkuu ga ka s̄imɔ nim w̄ku w̄llo. Gāanu nnese maa wāa, niya k̄i te ta ra tɔn durɔ sure tɔn kurɔn mi gia.

²⁰ Kurɔ tanɔ ù n sakararu kua u kpa, u ra woburewa kpa u nɛɛ, u ñ k̄sa gaa

kue, kpa u n s̄ nge wi u di u kpa u nɔ wokamɔ.

²¹⁻²³ Gāanu nnɛwa ya wāa ye ya ku ra ka tɔmbu naawɛ. Niya, yoo ù n kua sina boko, ka gari b̄kɔ ù n di u deba, ka kurɔ wi ba gɔburu wa ù n durɔ wa, ka maa tɔn kurɔ yoo wi u win yinni durɔ mwaari.

²⁴ Yɛɛ bwese piiminu nne yi wāa yi yi bwisi mɔ too.

²⁵ Gbiikaa tani. Yi ñ dam mɔ adama yi ra yin d̄ianu gurewa ḡɛbun saa sɔɔ.

²⁶ Yiruse, yaa gaa ye ya ka saataburu nɛ ye ba ra soku damaa. Ya ñ dam gam mɔ, adama ya ra yen wāa yeru kowa guurɔ.

²⁷ Itase twee. Yi ñ sunɔ mɔ, adama ka mɛ, yi ra yariwa wuu wuuka.

²⁸ Nnɛse b̄su. Kaa kp̄i a ge mwa, adama ga ra kp̄i gu du sere sinambun d̄i sɔɔwɔ.

²⁹⁻³¹ Hunde koni nne gɛɛ wāa yèn sanum mu nanum mɔ. Niya, gbee sunɔ ge ga yɛɛ kpuro bwisi kere, ga ku ra maa biru wure goon wuswaan di, ka goo d̄ɔ ge ga wiru ȳrasie, ka boo kinɛ yeburu te ta ra sannɛ, ka sina boko wi u wāa win tabu kowobun suunu sɔɔ.

³² À n tii w̄lle sua, a gari baka kookoosu kuawa. Ma a k̄sa bwisika a de a wunen nɔ kp̄i. ³³ Domi bà n bom sw̄ɛ, m̄en gum mu ra gerewa. Bà n tɔnun w̄ru so, yɛma mu ra yari. Mɛya maa à n tɔnun m̄ru seeya, sannɔwa ya koo ma.

Ba sina boko bwisi k̄mɔ

31

¹ Bwisi yi Lemuɛli, Masan sina boko u wa saa win m̄eron min di. U nɛɛ, ² n̄en bii, wunɛ wi na yiira na mara, a man swaa dakio. Wunɛ wi na kana n̄en kanaru sɔɔ, a swaa tem kp̄iyo a nɔ. ³ A ku de tɔn kurɔbu bu wunen dam kpe. A ku de tɔn kurɔ be ba sinambu kam koosia bu nun daa k̄sa tie. ⁴ Lemuɛli, a de a n yeni ȳɛ. N ñ weenɛ sinambu bu tam nɔ. N ñ weenɛ wirugibu bu tam b̄ɔb̄m kasu. ⁵ Domi bà n mu n̄ra, mu koo bu go kpa bu duari bu wooda sw̄i, kpa bu

sāarobu gem bira. ⁶ I be ba gɔɔ dɔɔ ka sere maa sāarobu tam bɔɔbɔm wɛɛyɔ bu nɔ. ⁷ Bā n nɔra kpa bu ben sāaru ka nɔni swāaru duari. ⁸ Adama wunɛ, a seewo a be ba n kpɛ bu gari gere yɔra ka sere maa be ba n somio mɔ. ⁹ A ka bu yinɔ kpa a bu siria dee dee. A ka wɔnwɔndobu ka sere maa sāarobu yinɔ.

Kurɔ geon daa

¹⁰ Kurɔ geon waabu bu n sɛ? Domi win bɛɛɛ ya wuraba kere.

¹¹ Win durɔ ra n nɔn naanɛ sɔawa, u n sāaru wasi.

¹² Win wāarun tɔnu kpuro sɔɔ, gea u ra win durɔ kue, n n mɔ kɔsa.

¹³ U ra wɛsu kasu u tari. U ra n nɔman sɔmburu mɔ ka nuku tia.

¹⁴ U ra win dīanu waamɛwa saa mi n toman di nge goo nimkuu ge ga tenkuru mɔ.

¹⁵ U ra sewa saa mɔn di yam kun saram kpa, u ka win yɛnugibu dīanu kua, kpa u win wɔndiaba sɔma bɔnu kua.

¹⁶ U koo tem kasu u dwe u kara ko, kpa u ka win tiin kiarun are resɛm dāa binu dwe u duure mi, ni nu koo ma.

¹⁷ U ra win sɔmburu kowa ka dam. U ku ra wɛre.

¹⁸ Ye u mɔ kpuro u ra n yen arufaani yɛ. U ra n sɔmburu mɔ sere ka wɔkurɔ.

¹⁹ U ra n tarimɔ.

²⁰ U ra sāarobu kɛru wɛ.

²¹ U n woorun saan bɛrum mɔ win yɛnugibun sɔ domi be kpuro ba woorun yabenu mɔ win sɔmburun sɔ.

²² Wiya ra yānu doke ni ba kua ka beku nɔniginu, kpa u maa kpin yenun bekunu ko.

²³ Ba ra win durɔ bɛɛɛ wɛ ù n sina ka wuun guro gurobu sannu.

²⁴ U ra yabenu ka sɛkatii ko u tenkuba dɔre.

²⁵ Dam ka bɛɛɛwa u ra n sebua nge yaberu. U ku ra wurure sian bukatan sɔ.

²⁶ Laakari sɔɔra u ra nɔɔ wukie, kpa u n tɔmbu bwisi kɛmɔ ka kīru.

²⁷ U ra win yɛnu nɔni dokewa kpa u n yɛ ye ya kooramɔ ge sɔɔ. U n yikuru mɔ.

²⁸ Win biba ra nɔn siare, ka win durɔn tii, kpa durɔ u n mɔ, ²⁹ kurɔ

dabinu ba sɔa kurɔ geebu, adama wuna a kere.

³⁰ Wasin buram mu n naanɛ mɔ, wuswaan buram mu ra maa doonɛ, adama kurɔ wi u Yinni Gusunɔ nasie, wiya ba koo siara.

³¹ I de u win nɔman sɔmburun are wa kpa baawure u nɔn siara ten sɔ.

WAASU KOWON TIRERU

Wi u tire te yorua, u tii bikiamɔ arufaani yerà tɔnu u ra wa win sɔmburun sɔ handuniaɔ. Domi nuku dobu ka sɔmburu ka dukia ka yɛɛ te tɔnu u ko n mɔ, ye kpuro ya nɔru mɔ. N n mɛn na ye ya kpuro kere, yera tɔnu u Gusunɔ nasia kpa u yɛeri ye u mɔ sɔɔ.

U maa sɔɔsi nge mɛ gāa dabinu nu keranɛ. Durɔ wi, u maa sɔɔsimɔ ma gāa dabinu wāa handunia sɔɔ ni nu ra tɔnu bitɔ mwe. Tɔnu kun kpɛ u Gusunɔn swɛɛ kpuro tubu. Adama sɔɔ teeru Gusunɔ u koo de gem mu sɔɔsira win siribu sɔɔ.

BWISIGIIN GARI

Wāaru ta tubum sɛ

¹ Gari wee yi waasu kowo u gerua. U sɔa Dafidin bii, u maa sɔa sina boko Yerusalemɔ. ² Wiya u nɛɛ, gāanu kpuro nu tubum sɛ. Ka gem ya sɔawa bitɔ. ³ Arufaani yerà tɔnu u ra wa handunia mini win wahala ye u mɔ kpuro sɔɔ. ⁴ Gaba gbimɔ ma gaba kɔsire mɔ. Adama tem mu ko n wāawa mɛ sere ka baadommaɔ. ⁵ Sɔɔ u yarimɔ, u dumɔ, u wuramɔ min di u yarimɔ. ⁶ Woo gà n seewa, ga ra dewa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia kpa gu wurama sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Swaa tia yera ga ra n swi mi. ⁷ Daa bakanu kpurowa nu ra nin nim sure nim wɔkuɔ. Adama nim wɔku ge, ga ku ra yibu. Swaa tia yera daa ni, nu ka nin nim mɛ suremɔ ge sɔɔ. ⁸ Gāanu kpurowa nu sɔmburu mɔ sere tɔnu kun kpɛ u gāanu gere. Nɔni ku ra yam mɛeribu wasire. Mɛya swasu ku ra maa gari nɔɔbu wasire. ⁹ Ye ya raa wāa gāa, yera ya ko n maa wāa sia. Ye ya raa koora gāa, yera ya koo maa koora sia. Gāanu sari handunia yè sɔɔ ni nu sɔa kpaanu. ¹⁰ Goo ù n nɛɛ, gāa kpaanu wee, a n yɛ ma gāa ni, nu raa wāa kɔ saa yellun di. ¹¹ Sa ku ra n yaaye ye ya besɛn sikadoba deema yellu. Mɛya be sa maa gbiiye, ba n yaayamɔ ye ya sun deema.

Bwisi yi waasu kowo u wa

win wāaru sɔɔ

¹² Nɛ, waasu kowo, na kua Isireliban sunɔ Yerusalemɔ. ¹³ Ma na wɛera na kasu ka bwisi ye ya kooramɔ handunia mi. Ma na deema ya sɔawa sɔm sɛsɔgiru te Gusunɔ u dera tɔmba mɔ. ¹⁴ Na wa ye ya kooramɔ handunia sɔɔ kpuro. Ma na deema ya tubum sɛ. Ya sɔawa nge wi u kɔ u woo kpara. ¹⁵ Domi ye ya sikire, ya n demiarɔ. Ye ya maa sari, ba n kpɛ bu ye gari.

¹⁶ Yera na tii sɔɔwa na nɛɛ, wee na bwisi kasu, ma na yi wa n kere be ba man gbiiye bandu sɔɔ Yerusalemɔ. Na bwisi ka yɛru wa too. ¹⁷ Ma na tii wɛ n ka gia ye n sɔa bwisi ka ye n sɔa gari bakaru. Adama na deema ye kpuro ya tubum sɛ ya sɔawa nge wi u kɔ u woo kpara. ¹⁸ Domi wi u win bwisi sosimɔ, wahalawa u tii sosiammɛ. Wi u maa win yɛru sosimɔ, nuku sankirana u tii sosiammɛ.

2

¹ Na tii sɔɔwa na nɛɛ, kon nuku dobu kasuwa. Kon dawa n dabura ye n sɔa doo nɔru. Adama na deema ye kpuro ya tubum sɛ. ² Ma na nɛɛ, yɛesu su sɔawa gari bakaru, arufaani yerà nuku dobu bu maa mɔ. ³ Ma na gɔru doke na nɛɛ, kon tam nɔwa nge mɛ gari bakasu su ra ko. Adama ko na n ka tii nɛniwa. Domi na kɔwa n gia ye n buram bo tɔmbu bu ko ben wāaru sɔɔ. ⁴ Na sɔm bakanu kua. Na dia bana ma na resɛm dāa gbaanu kua. ⁵ Na tii kara kua ka maa dāa gbaanu. Ma na dāa marum bwese bweseka duura mi. ⁶ Na bwii gba yin nim ba ko n da dāa ni yɛke. ⁷ Na yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu dwa. Ma na ben bii be ba mara yoo te sɔɔ nɛni. Mɛya na maa ketɛ gɔsu ka yāa gɔsu mɔ n kere sinam be ba man gbiiye Yerusalemɔ. ⁸ Na sii geesu ka wura gura ka sere sinambun arumani ka bera ka beran arumani. Ma na tii wom kowobu kasua tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka sere ye tɔn durɔ u ra kɔ. Yera kurɔ dabinu. ⁹ Ma na yisiru yara n kere sinam be ba man gbiiye Yerusalemɔ. Ka mɛ, nɛn bwisi man wāasi. ¹⁰ Ye nɛn

nəni yi bine kua kpuro ka nuku doo bi nən gōru ga kī, na ku ra yine. Nən sɔmburu kpuro ta ra man nuku dobu wē. Nuku doo biya bu kua nən are.
¹¹ Yen biru, na sɔma ye na kua kpuro mɛɛra ka wahala ye na kua ye sɔɔ. Ma na deema ye kpuro ya tubum sē. Ya sɔawa nge wi u kī u woo kpara. Sɔma ye tɔnu u mɔ u ku ra yen arufaani wa u di ka gem.

¹² Ma na nən laakari wesia n ka wa arufaani ye ya wāa bwisi ka gari bakaru ka wiiraru sɔɔ. Wi u koo nɛ sina boko kəsire ko, mba u koo ko ma n kun mɔ ye ya raa koore kɔ. ¹³ Na wa bwisi yi gari bakaru arufaani kere nge mɛ yam bururam mu yam wōkuru arufaani kere. ¹⁴ Bwisigii u ra n yē mi u dɔɔ, adama gari bɔkɔ ga ra n babiwa yam wōkuru sɔɔ. Ka yen de, na yē ma gāa teenu nu be kpuro mara. ¹⁵ Ma na tii sɔɔwa na nɛɛ, nɛ ka gari bɔkɔ, wāarun kəkɔɔ tia bese kpuro sa mɔ. N n mɛn na, mban sɔna na sāa bwisigii. Domi na wa ma yen tii ya tubum sē. ¹⁶ Bwisigiin bwisi kun gari bɔkɔn gari bakaru tɛebu keramɔ, domi saa fiiko sɔɔ, ba koo be kpuro duari. Bwisigii u koo gbiwa nge mɛ gari bɔkɔ u koo gbi. ¹⁷ Ma na wāaru tusa. Domi ye ya kooramɔ handunia ye sɔɔ, ya man bwēra yara yèn sɔ ye kpuro ya tubum sē. Ya sɔawa nge wi u kī u woo kpara. ¹⁸ Na sɔmburu tusa te na kua handunia ye sɔɔ. Domi kon ten nuku dobu goo deriawa wi u koo man kəsire ko. ¹⁹ Wara yē yēro wi, ù n ko n sāan na bwisigii n kun mɛ gari bɔkɔ. Ka mɛ, wiya u koo nən sɔmbu ten arufaani di te na kua ka bwisi. Na wa ma ye kpuro ya tubum sē. ²⁰ Ma ye kpuro sɔɔ, nən nuki sankira wahala ye na kuan sɔ. ²¹ Wee tɔnu u ra sɔmburu ko ka bwisi ka yēru kpa tu nən are marua. Adama sɔɔ teeru u ra tu goo deriawa wi u kun gāanu kue te sɔɔ. Anna a kōsa wa mi! Ya maa sɔawa ye ya tubum sē. ²² N n mɛn na, arufaani yerà tɔnu u mɔ win sɔmbu te u tii kuammɛ sɔɔ handunia mini. ²³ Domi ye u mɔ win wāaru sɔɔ kpuro wahala ka bwisikuna ya ra ka nən naawɛ. Baa

ka wōkurɔ, win laakari ku ra n kpī. Yeniba kpuro ya tubum sē.

²⁴ Gāanu ganu sari ni nu wā ma n kun mɔ tɔnu u di u nɔ, kpa u nuku dobu ko win sɔman aren sɔ. Adama na wa ma ye kpuro ya weewa Gusunən min di. ²⁵ Goo sari wi u koo di u nuku dobu ko win sɔmburun sɔ ma n kun mɔ ka Gusunən yēru. ²⁶ Domi wi u nən wērewa u ra bwisi ka yēru ka nuku dobu wē. Adama u ra dewa tɔn kōso u arumani kasu u mɛnna wi u wi, Gusunɔ wēren sɔ. Yenin tii ya maa tubum sē. Ya sɔawa nge wi u kī u woo kpara.

Gāanu baanire ka nin saawa

3

¹ Handunia ye sɔɔ, gāanu baanire ka nin saa.

Tara mi, saa baayere ka yen saa.

² Marubu ka bin saa,
 gɔɔ maa ka win saa.
 Duurubu ka bin saa,
 wukabu maa ka bin saa.

³ Goberu ka ten saa,
 bɛkiabu maa ka bin saa.
 Kəsukubu ka bin saa,
 bana maa ka yen saa.

⁴ Swīi ka yin saa,
 yēɛsu maa ka sin saa.
 Weeweenu ka nin saa,
 yaabu maa ka bin saa.

⁵ Kōɔ mɛnnabu ka bin saa,
 kōɔ mɛnnabun deribu ka bin saa.
 Bəkasiinaa ka yen saa,
 bəkasiinaan deribu maa ka bin saa.

⁶ Gāanun kaso ka gen saa,
 nin kōɔrabu ka maa bin saa.
 Gāanun yiibu ka bin saa,
 nin kōɔbu maa ka bin saa.

⁷ Gēekubu ka bin saa,
 yina maa ka yen saa.
 Maribu ka bin saa,
 gari gerubu maa ka bin saa.

⁸ Kīanaa ka yen saa,
 tusinaa maa ka yen saa.
 Tabu ka bin saa,
 bəri yendu maa ka ten saa.

⁹ Arufaani yerà tɔnu u ra wa win sɔmburu sɔɔ. ¹⁰ Na wa sɔma ye Gusunɔ u ra tɔnu sure. ¹¹ Yinni Gusunɔ u ra gāanu kpuro kowa nin saa sɔɔ nu n wā. U mam doke tɔnun bwisikunu sɔɔ ma gāanu wāa ni nu ku

ra kpe, baa me tɔnu kun kpɛ u tubu sɔma ye Gusunɔ u mɔ saa toren di sere ka handunian kpeerɔ. ¹² Na tuba ma gɔanu sari ni nu wɔ ma kun mɔ tɔnu u nuku dobu ko kpa u wɔa geeru di win wɔarun tɔru kpuro sɔɔ. ¹³ Adama tɔnu u n waamɔ u dimɔ u nɔrumɔ ma u nuku dobu mɔ win sɔman aren sɔ, ye, ya sɔawa Gusunɔn kɛru. ¹⁴ Na gia ma ye Gusunɔ u kua kpuro, ya koo tɛwa. Ba n gɔanu ganu sosimɔ ye sɔɔ, ba n maa gɔanu ganu kawamɔ ye sɔɔ. Nge mɛya Gusunɔ u ra ko kpa tɔmbu bu ka nɔn nasia. ¹⁵ Ye ya wɔa tɛ, ka ye ya ko n wɔa sia, ya raa wɔa kɔ. Gusunɔ u ra dewa ye kpuro yu maa wure ya n kooramɔ.

Gɔɔ u sɔawa gɔanu baaniren

wii goberu

¹⁶ Yen biru, na wa siri gɔaburɔ ma kɔsa kowo u gemgii siribu di handunia ye sɔɔ. ¹⁷ Ma na tii sɔɔwa na nɛɛ, Gusunɔ u koo gemgii ka tɔn kɔso siri. Domi gɔanu baanire ka nin saawa. Nge mɛya ba koo maa kookoosu baasire siri. ¹⁸ Na maa tii sɔɔwa na nɛɛ, sɔɔ teeru, Gusunɔ u koo tɔmbun laakari mɛeri kpa ben tii bu gia ma ba n yɛɛ sanɔ kere. ¹⁹ Domi tɔnun kɔkɔrɔ ka yɛɛgia ya sɔawa tia. Be kpuro ba ra gɔiwa. Saa ye sɔɔ, tɔnu u n yɛɛ sanɔ kere. Yeni ya tubum sɛ. ²⁰ Gɔanu kpuro nu dɔɔwa yam tem. Tua ba ka ni kpuro kua. Tua ye sɔɔra ni kpuro nu maa wurɔ. ²¹ Wara koo kpɔ u nɛɛ, tɔnun hundewa ya ra yɔ wɔllɔ kpa yɛɛgia ya n wɔa temɔ. ²² Ye na wa n buram bo tɔnun sɔ, yera u nuku dobu ko ka win sɔmburun are. Yera u mɔ mi. Domi wara u koo maa de u nuku dobu ko ka ye ya wee win biru.

Gem sariru

tɔmbun wɔasinɔa sɔɔ

4

¹ Na dam dɔrebu kpuro laakari kua handunia sɔɔ. Ye na wa wee. Be ba dam dɔremɔ ba ra n wuri mɔwa. Goo ku ra maa bu somiru nɛ. Domi be ba bu dam dɔremɔ mi, bera ba dam bo. ² Nen nɔni sɔɔ, be ba gu, ba doo

nɔɔru mɔ n kere be ba wasi. ³ Wi ba n gina mara, u doo nɔɔru mɔ n kere wi ba mara, domi u n maa handunia yen dam dɔrebu wa.

⁴ Na wa ma sɔma ye tɔmba mɔ kpuro, ka hania ye ba dokemɔ ye sɔɔ kpuro, nisinun sɔna bu wa bu ka ben winsim kera. Adama na wa ma ye kpuro ya tubum sɛ. Ya sɔawa nge wi u kɔ u woo kpara. ⁵ Gari bɔkɔ wi u ku ra sɔmburu ko, gɔɔra ta koo nɔn go. ⁶ Adama n buram bo a n fiiko mɔ kpa a wɛra ye kaa ka sɔmburu ko too te ta n arufaani gaa mɔ.

⁷ Na maa gɔanu wa ni nu tubum sɛ handunia ye sɔɔ. ⁸ Niya, tɔnu wi u wɔa wi turo. U n bɔrɔ mɔ, u n dusi mɔ, u n maa bii goo mɔ. Ma win sɔmburu ta n sere nɔru mɔ. Dukia ya ku ra maa nɔn turi baa me u ra n tii bikiamɔ u n mɔ, wara na sɔmburu kuammɛ na ka tii doo nɔɔru yinarimɔ. Na wa ma ye kpuro ya tubum sɛ. Ya n maa nuku dobu mɔ. ⁹ Tɔmbu yiru bɔ n wɔasinɛ ba sɔmburu mɔ sannu, ba tɔn turo kere, domi ben sɔmburun are yi kpɔ. ¹⁰ Turo u n wɔruma, turo wi u tie u koo nɔn seeya. Adama wɔnwɔndowa wi u wɔa wi turo ma u wɔruma u n yiruse mɔ wi u koo nɔn seeya. ¹¹ Tɔmbu yiru bɔ n kpɔ sannu, ba n wooru wasi. Adama wi u kpɔ wi turo, amɔna u koo ka yam susuru wa. ¹² Wi u tɔn turo dam kere, tɔmbu yiru ba maa nɔn dam kere. Wɛɛ siiri ita yi ku ra fuuku kare.

¹³ Bii aluwaasi wi u sɔa bwɛɛbwɛɛ, ma u bwisi mɔ u sunɔ tɔkɔ gari bɔkɔ kere ge ga ku ra goon gari wure. ¹⁴ Domi bii wi, u koo kpɔ u yarima pirisɔm di u ka bandu di baa bɔ n nɔn mara bwɛɛbwɛɛ. ¹⁵ Handunia ye sɔɔ, na wa mi tɔmba bii aluwaasi sikerene wi u koo bandu di goon ayerɔ. ¹⁶ Tɔn be, ba n geeru mɔ bɛ sɔɔ u sɔa wirugii mi. Adama bii be ba koo marura amɛn biru, ba n ko n nɔn kɔ. Ma na wa ye kpuro ya tubum sɛ. Ya sɔawa nge wi u kɔ u woo kpara.

A nɔɔ mwɛru koowo

ka laakari

¹⁷ A de a du Yinni Gusunon sāa yero ka laakari kpa a susi a swaa daki ye kaa ka yākunū ko nge gari bakasu. Domi ba n̄ yē ma kōsa ba mō.

5

¹ A ku gari gere ka sendaru. A ku maa Gusunō nō mwēru kua ka sendaru. Domi u wāawa wōlō mā wunē a wāa temō. A ku de wunen gari yi n dabi. ² Geema, bwisiku dabina nu ra ka dosusu nē. Gari saari dabiru sōra maa gari kankam gerubu wāa. ³ Ān Gusunō gāanun nō mwēru kua, a ku de n tē a ka tu yibia. Domi Gusunō u ku ra gari bakasun mēm kā. Yen sō, a de a wunen nō mwēru yibia te a kua. ⁴ Ye kaa ka nō mwēru ko a kun yibie, n buram bo a ku tu ko. ⁵ A ku de wunen nō mwē te, tu nun torasia, kpa a yāku kowo sō a nē, a n̄ daa ka baaruwa. Mban sōna kaa de wunen garin sō Gusunon mōru yu se kpa u wunen sōmburu kam koosia. ⁶ Gari yi n dabi, yi ku ra n arufaani mō. Nge mēya dosusu sū n maa dabi, su ku ra n arufaani mō. N n mēn na, a Gusunō nasio.

Dam dorebu

⁷ Ān wa tem gam ba bwēbwē dam dōremō, ba n̄ nūn win gem wēmō, a ku de yu nun biti ko. A de a n yē ma wirugii wāa wi u wirugii goo kere. Mēya wirugii maa wāa wi u be yiru ye kpuro kere. ⁸ Adama gāanu nu wāa be kpuron sō. Niya, tem marum, baa ka mam sina bokon tii.

Dukian arufaani sariru

⁹ Wi u gobi kīa, yi ku ra nūn turi. Wi u maa dukia kīa, u ku ra yen arufaani di. Na wa ma yen tii ya tubum sē. ¹⁰ Mi dukia ya kpēa, miya diobu ba ra dabi. N n mēn na, arufaani yerà wi u ye mō u waamō ye sō, ma kun mō yen waa bi tōna. ¹¹ Sōm kowo bwēbwē u dīanu mō nu kpā, nu n̄ kpā, u ra dweeyewa ka bōri yendu. Adama dukiagiin debura ku ra de u dweeye. ¹² Na kōsa gaa wa handunia ye sō. Yeya, goo wi u dukia berua ye ya koo ka nūn nōni swāaru naawa. ¹³ Dukia ye, ya ra kam kowa wahala gaa sō kpa u kun

maa gāanu mō sanam mē u bii mara. ¹⁴ U koo gbiwa tereru nge mē ba ka nūn mara. U n̄ kpē u win sōmburun are gē sua. ¹⁵ U koo gbiwa nge mē ba ka nūn mara. Yera ya sāa kōsa baka. N n mēn na, arufaani yerà u wa mi win sōmburu sō. Ta kuawa kam dirum. ¹⁶ Yen biru, u ra diwa yam wōkuru sō kpa u n wāa nuku sankiranu ka wahala ka mōru baka sō win wāarun tōru kpuro sō. ¹⁷ Ye na wa n buram bo kpuro tōnun sō yera, u di u nō kpa u nuku dobu ko win sōmburun are sō win wāarun tōru sō te Gusunō u nūn bura. Domi yera u mō mi. ¹⁸ Gusunō ù n tōnu dukia wē, ma u dera u ye dendimō, ma u nuku dobu mō win sōmburun aren sō, yenī ya sāawa Gusunon kēru. ¹⁹ Adama yēro u ku ra yaaye ma win wāaru ta n̄ dēu yēn sō Gusunō u nūn nuku dobu yibia.

6

¹ Na maa kōsa gaa wa ye ya dabi handunia ye sō. ² Yera goo wi Gusunō u ra dukia baka ka bēere wē. U ku ra n gāanu bie win wāaru sō. Adama Gusunō ku ra de u ye dendi. Tōn tukowa u ra ye dendi. Yenī ya tubum sē. Ya maa sāa kōsa baka. ³ Mēya goo u ra bibu wunōbu (100) ma, kpa u tē u ko wōo dabinu kpa doo nōru ta kun nūn tura win wāaru sō, kpa u kun maa siki wōru wa mi ba koo nūn sike. Na gerumō ma bii wi ba mara win suru kun yiba, u nūn nuku dobu kere. ⁴ Domi ba bii wi marawa u n̄ gāanu kue. Yam wōkuru sōra u doona. Mēya goo kun maa nūn yaayama. ⁵ U sāawa wi u kun sō waare, u n̄ maa nūn yē. Adama ka mē, u wērabu mō n kere durō wi u bibu wunōbu (100) mara mi. ⁶ Baa durō wi, ù n daa wāa sere wōo nōrōbun suba yiru (2.000), ma u kun doo nōru wa, ye kpuro tia. ⁷ Tōnun sōmburu kpuro, nō sōra ta ra de. Ka mē, win binē ya ku ra kpe. ⁸ Mba bwisigii u ka gari bōko kere. Bwēbwē wi u yē nge mē u koo tii kpara tōmbun suunu sō, mba u ka bu kere. ⁹ Ye a wa a nēni ya kere ye a binē sāa. Domi ye kpuro ya tubum sē. Ya sāawa nge wi u kī u woo kpara.

Bwisin kirɔ

¹⁰ Ye ya wāa saa yellun di, ya yīsiru mɔ kɔ. Sa maa yē ma tɔnu u n̄ kpē u ka wi u n̄n dam kere sikirina. ¹¹ Gari dabira ku ra n asansi mɔ. Arufaani yerà tɔnu u ra n mɔ ye sɔɔ. ¹² Wara yē ye ya sãa gãa geenu tɔnun sɔ win wāaru sɔɔ te ta ra doone mi nge saaru. Wara u koo kpī u n̄n sɔ ye ya koo na win gɔɔn biru.

7

¹ Yīsi geeru ta turare nubu durorugia kere. Tɔnun gɔɔn tɔru ta win marubugiru kere. ² N buram bo a da yenu mi ba gɔɔ sɔ ye kaa ka da yenu mi ba tɔɔ bakaru mɔ. Domi gɔɔwa u sãa tɔnun wāarun nɔru. Meya wi u wasi, u koo yaaya ma gɔɔ wee. ³ Nuku sankiranu nu yēesu kere. Domi baa tɔnun wuswaa yà n burisine, ka mɛ, u koo kpī u n̄ bɔri yendu mɔ gɔruɔ. ⁴ Bwisigiin gɔru ga ra n woowa yenu mi ba gɔɔ sɔ. Adama gari bɔkɔn gɔru ga ra n woowa yenu mi ba nuku dobu mɔ. ⁵ N buram bo a bwisigiin gerusibu swaa daki ye kaa ka gari bɔkɔn womusu swaa daki. ⁶ Domi gari bɔkɔn yēesu sãawa nge gãa ni nu kuramɔ dɔɔ sɔɔ. Ya maa sãa kam dirum.

⁷ Dam dɔrebu bu ra bwisigii gɔsiewa gari bɔkɔ. Kɛru ta ra maa tɔnun gɔru sīiyewa. ⁸ Gāanun kpeeru ta buram bo n kere nin torubu. Suurugii u maa tii suo kere. ⁹ A ku de wunen mɔru ya n da fuuku se. Domi gari bɔkɔn miya mɔru ya ra n wāa. ¹⁰ A ku gere a nɛɛ, mban sɔna yellu ta tē dobu kere. Yeni ya n̄ sãa bwisigiin bikiabu. ¹¹ Bwisi yi sãawa tubi gea, yi mam tubi kere tɔmbu kpuron mi. ¹² Yi ra tɔnu kɔsuwa nge mɛ gobi yi ra tɔnu kɔsu. Adama yi arufaani mɔ n kere gobi. Yi ra de wi u yi mɔ u n̄ wāa wāaru sɔɔ.

¹³ A Gusunɔn nɔman sɔma mɛerio. Ye u dera ya sikire, wara u koo kpī u ye demia. ¹⁴ Doo nɔɔrun saa sɔɔ, a nuku dobu koowo. Wahalan saa sɔɔ, kpa a bwisiku ma Gusunɔwa u tɔɔ ni kpuro kua, kpa tɔnu u ku ka gia ye ya koo koora win gɔɔn biru.

¹⁵ Ye na wa nɛn wāarun tɔru sɔɔ n

tubum sē, yera gemgii u ra gbi win gem sɔɔ kpa tɔn kɔson wāaru tu denya win nuku kɔsuru sɔɔ. ¹⁶ N n mɛn na, a ku tii garisi gemgii. A ku maa sɔɔsi ma wuna a bwisi bo. Mban sɔna kaa tii kam ko sekum. ¹⁷ A ku tii sure kɔsa sɔɔ, a ku maa wɔri gari baka kookoosu sɔɔ. Mban sɔna kaa de a gbi tumaru. ¹⁸ Ye n weenɛ a n yaaye kpa a ku ye atafiiru ko, yera wi u Gusunɔ nasie, u ra yariwa kari baayeren di. ¹⁹ Bwisi yi ra bwisigii dam wēwa n kere kparobu wɔkuru be ba wāa wuu teu sɔɔ. ²⁰ Geema, handunia ye sɔɔ, goo sari wi u gea mɔ kpa u kun toramɔ. ²¹ A ku gari kpuro dasabu doke yi tɔmba gerumɔ kpa a ku ka nɔ wunen sɔm kowo u wunen kɔsa gerua. ²² Domi wunen gɔru ga koo nun sɔ ma wunen tii a gabu bɔrusire.

²³ Na ye kpuro wēera ka bwisi ma na nɛɛ, kon ko bwisigii. Adama na n̄ bwisi yi wa. Yi ka man tondawa. ²⁴ Ye n toma ka ye ya duku, wara u koo ye naa turi. ²⁵ Na kookari kua na tii doke n ka bwisi ka yēru ka nuku kɔsurun kookoosu ka gari bakarun kookoosun saria gia. ²⁶ Tɔn kurɔ win gɔru ga sãa nge yina, ma win nɔma ya sãa nge taa u gɔɔ sēsɔ kere. Adama tɔn durɔ win daa ya Gusunɔ wēre, u ra kurɔ wi kisirariwa. Durumgiiwa u ra wɔri kurɔ win nɔmaɔ. ²⁷ Ye nɛ waaasu kowo na wa ye na gāanu kpuro wēera tia tia n ka nin saria gia, yera, ²⁸ na tɔn durɔbu nɔrɔbu (1.000) sɔɔ turo wa wi ba koo bɛɛɛ wē. Adama tɔn kurɔbu kpuro sɔɔ, baa turo na n̄ wa. N deema na kasu n tɛ, adama na n̄ wa. ²⁹ Ye na tuba mi sɔɔ, yera Gusunɔ u tɔmbu kuawa ba sãa dee dee. Adama ben tiiwa ba ben wāaru sēsiasia.

8

¹ Wara u sãa bwisigii kpa u gari yini tubusia yi yi nɛɛ, tɔnun bwisi yi ra win wuswaa dɛerasiewa kpa ya kun maa burisine.

À n da sunɔ mɛm nɔɔwɛ,

bwisi geeya

² A sina boko mɛm nɔɔwɔ nɔɔ mwɛɛ te a Gusunɔ kuan sɔ. ³ A ku senda a

ka nùn duka suuri. A ku maa yōrari a kōsa ko. Domi u koo kpī u ko ye u kī⁴ yèn sō win gari yi dam mō. Goo sari wi u koo kpī u nùn bikia u nēē, mba u mō mi. ⁵ Wi u ra woodaba mēm nōwē, u ku ra kōsa wa. Bwisigii u siribun saa yē. ⁶ Domi gāanu baanire nu nin saa ka nin siribu mō. Wahala gaa wāa ye ya tōnu wāasi, ⁷ yera u ku ra n yē ye ya koo nùn deema. U ku ra n maa yē wi u koo nùn sō dōma te ya koo nùn deema. ⁸ Tōnu kun dam mō u n ka win hunde nēni. Mēya u n maa dam mō u ka tii wōra win gōon tōru. U n yakiarō gōon nōman di. Mēya nuku kōsurugiin nuku kōsuru ta n nùn yaramō.

Tōnun wāaru

⁹ Na nēn tii wē, na mēera sāa sāa ye tōnu u mō kpuro handunia sō. Na wa ma u ra win winsim taarewa u nùn kōsa kua. ¹⁰ Na wa ba tōn kōsobu sikua ba wāa ba wēre. Be ba maa gea kua, ba ka sāa yeru tonda, ma ba ben gari duari wuu sō. Yeni kpuro ya tubum sē. ¹¹ Domi ba ku ra yande tōn kōso be siri mii mii. Yen sōna tōmbu ba ra n kī ba n kōsa mō ba n dō. ¹² Tōn kōso u ra torewa too, ka mē, kpa win wāaru tu dēnya. Adama ye na yē, yera wi u Gusunō nasie, wiya u doo nōru mō. ¹³ Tōn kōso kun doo nōru wasi. Win wāara kun dēnyamō tu saaru kera. Domi u n Yinni Gusunō nasie. ¹⁴ Gāanu wāa ni nu kooramō handunia ye sō ma nu tubum sē. Niya, ye ya koo tōn kōso deema yera ya ra maa gemgii deeme. Ye ya koo maa gemgii deema, yera ya ra maa tōn kōso deeme. Yenin tii ya tubum sē.

¹⁵ Yen sōna na nuku dobu wōlle suamō. Domi handunia ye sō, tōnu kun gāa geenu wasi ma n kun mō u di u nō kpa u yēeri. Yera ya ko n sāa win sōmburun are win wāarun tōru kpuro sō te Gusunō u nùn bura handunia ye sō. ¹⁶ Sanam mē na tii wē ka nēn gōru kpuro n ka bwisin saria gia, kpa n wa ye n kooramō handunia ye sō, na wa baa mē tōmba ku ra dweeye sō sō ka wōkuru, ba n kpē bu tubu ye Gusunō u mō kpuro handunia sō. ¹⁷ Na sōma kpuro wa ye Gusunō u kua. Na wa ma

tōnu kun kpē u tubu ye ya kooramō handunia ye sō. Baa mam ye tōnu u kasu ka hania baka, u n kpē u ye wa. Baa bwisigii, u n kī u n ye yē, u n kpē u ye tubu.

9

¹ Geema, na tii wē, na ye kpuron kaso kua, ma na wa gemgibu ka bwisigibu ka ben sōma wāawa Gusunōn nōmuō. Mēya maa kīru ka tusiru. Adama tōnu kun yē ye ya koo nùn deema. ² Gemgii ka tōn kōso ka tōn geo wi u dēere ka wi u kun dēere ka wi u yākuru mō ka wi u kun yākuru mō ka wi u kun toraru mō ka wi u toraru mō ka wi u nō mweeru mō ka sere wi u nō mweeru nasie, gāa teena nu ra be kpuro deeme. ³ Ye ya kooramō handunia ye sō, gāa teenu wāa ni nu n sāa dee dee. Niya, kōkōro tia ba mō. Ben gōrusō, nuku kōsuru ka wiira gariya yi ra n yiba ben wāarun tōru kpuro sō. Amēn biru, gōribun wāa yerōwa ba dō. ⁴ Be ba wasi, ba yīyōbu mō. Bō wasu ga gbee sunōn goru kere. ⁵ Be ba wasi, ba yē ma ba koo gbi. Adama be ba gu, ba n gāanu yē. Ba n maa kōsiaru wasi domi ba bu duariwa mi. ⁶ Ben kīru ka ben tusiru ka ben bine, ye kpuro ya kpawa mi. Ba n maa baa gaa mō handunia ye sō.

⁷ Yen sō, a doo a di a nō ka nuku dobu. Domi sōmbu te a kua, ta Gusunō wēre. ⁸ A de a n da n tō baka yānu sebua baadomma kpa a ku duari a tii turare yēka. ⁹ A de a ka wunen kurō wi a kī nuku dobu ko wunen wāarun tōru sō te Gusunō u nun wē te ta ra doonē mi nge woo. Domi yera ya ko n sāa nuku doo bi kaa n mō wunen sōmburu sō handunia ye sō. ¹⁰ Sōmbu te a gesi wa kpuro, a tu koowo. Domi sōmburu ka bwisikunu ka yēru ka bwisi, yen gaa sari gōribun wāa yerō mi a dō.

Bwisi kun arufaani mō

baadomma

¹¹ Na maa wa handunia ye sō, n n mō be ba duka mō tōnawa ba ra garasa di baadomma. N n maa mō tabu durō damgibu tōnawa ba ra tabu di baadomma. Mēya n n maa mō

bwisigiba ba ra dīanu wa ba kun wahala kue. N n̄ maa m̄ laakarigibu t̄nawa ba ra ko gobigibu baadomma. N n̄ maa yērugibu t̄na t̄mbu ba ra b̄ere wē. Domi be kpurowa k̄sa ka gea ya ra deem̄. ¹² Nge m̄ swēē yi ku ra n̄ yē saa ye ba koo yi mwa subaru s̄o ka yāakororu, n̄ kun m̄ nge m̄ gun̄ ga ku ra n̄ yē saa ye ba koo ge mwa ka taa, nge m̄ya t̄nu ku ra n̄ win ḡon k̄ba yē. N̄ni swāaru ta ra t̄nun bii deem̄ subaru s̄o nge m̄ ba ra yēē yi mwēeri.

¹³ Na maa gāanu wa bwisin swaa s̄o ni na tamaa nu s̄a gāa girinu. ¹⁴ Wuu gaga wāa ga n̄ t̄mbu dabi. Yera sina boko goo u seema u gu tabu w̄ri. Ma u sansani kp̄i u ka gu sik-erena. ¹⁵ Wuu ge s̄o, bwisigii goo wāa. Adama bwēbwēwa u s̄a. Dur̄ wi, u koo raa kp̄i u wuu ge faaba ko saa sina boko win n̄man dī. Adama goo kun n̄n yaaye win bwēbwē ten s̄o. ¹⁶ N̄n mi, bwisi yi kere dam. Adama bwisigii ù n̄ s̄a bwēbwē, t̄mba ra n̄n gemwa kpa bu yina bu ka win bwisi k̄ru s̄mburu ko. ¹⁷ Adama ba n̄ yē ma bwisigiin gari yi ba swaa daki t̄eru yi kere wi u gb̄aram̄ u ka gari bakasu kpare. ¹⁸ Bwisi yi maa tabu yānu kere. Adama toro u ra gea sankuwa.

10

¹ S̄on si su gbiisi turare kowon gum s̄o, su ra gum m̄ sankuwa. Nge m̄ya gari baka kookoosu baa sin fiiko su ra bwisi ka b̄ere kawē.

² Bwisigiin ḡru ga ra n̄ s̄awa dee dee. Adama gari b̄k̄guu ga ku ra dee dee sw̄i. ³ Gari b̄k̄ ù n̄ s̄im̄ swaa s̄o, bwisi yi ra n̄ n̄n k̄m̄ewa kpa u n̄ baawure s̄̄sim̄ ma u s̄awa gari b̄k̄. ⁴ Wun̄en yinni ù n̄ ka nun m̄ru seewa, a ku wun̄en s̄mburu deri. Domi tii n̄nubu bu ra tora dabinu gbarewa. ⁵ Na toraru garu wa handunia ye s̄o te ta wee kparobun min di. ⁶ Tera, ba ra gas̄o gari bakasu aye damginu wē, kpa bu t̄n b̄eregibu aye piiminu wē. ⁷ M̄ya, na wa yobu ba dumi s̄oni ma sinambu ba ka naasu s̄im̄ nge yobu.

⁸ Wi u suura gbem̄, wiya u koo kp̄i u w̄ri ye s̄o. Wi u maa gb̄araru suram̄ kpa waa yu n̄n d̄m. ⁹ Wi u kpenu suam̄, u koo m̄era wa. Wi u maa d̄a b̄eram̄, u ko n̄ wāawa kari s̄o. ¹⁰ Win gb̄a yara ȳa kun n̄o do, ma u n̄ ye n̄o d̄ere, tilasiwa u ka d̄a ye k̄i ka dam bakam. Adama bwisiya yi ra de gāanu nu koor̄a. ¹¹ Wi u waa sabua, ma ya n̄n d̄omm̄, arufaani yer̄a u m̄.

A kun da gari saari too

¹² Bwisigiin gari yi ra n̄ b̄ere m̄. Adama gari b̄k̄n gari yi ra gu kam koosiewa. ¹³ U ra gari torewa ka gari bakaru kpa u yi wiru go ka wiira gari k̄si. ¹⁴ U ra n̄ gari saarim̄wa too. Adama t̄nu, a ku ra n̄ yē ye ya koo n̄n deema. Goo maa sari wi u koo nun s̄o ye ya koo koor̄a wun̄en ḡon biru. ¹⁵ Gari b̄k̄ ga ra tii wasiraru dokewa s̄mburu baatere s̄o. M̄ya u ku ra maa kp̄i u da wuu s̄o.

¹⁶ B̄rurama tem m̄ s̄o aluwaasi gari b̄k̄ u s̄a sun̄ ma m̄n sina asakp̄bu ba ra n̄ ben tiin nukurun gari m̄ m̄n n̄o yam s̄ara. ¹⁷ Doo n̄rugiba be ba sun̄ m̄ wi u ȳsiru yara, ma win sina asakp̄bu ba ra di dim saa s̄o bu ka dam wa, n̄ n̄ m̄ bu ka tam n̄. ¹⁸ Wi u yikuru m̄, win dirun kp̄eru ta ra kpun̄wa kpa ta n̄ nim dum̄. ¹⁹ Damgibu ba ra t̄̄o baka dim kowa bu ka nuku dobu ko. Tam mu ra bu nuku dobu wē kpa gobi yi de bu kpuro wa. ²⁰ A ku sina boko w̄i, baa wun̄en ḡru. A ku maa yiikogii w̄i, baa asiri s̄o. Ì n̄ kua m̄, gun̄ ga koo wun̄en gari yi sua gu ka da gu n̄n s̄o ye a gerua.

W̄ruḡra

ba ra ka tenkuru ko

11

¹ A n̄ni yinū a ka wun̄en dīanu gabu b̄nu ko. S̄̄o teeru kaa yen are wa. ² A nin sukum t̄mbu n̄̄ba yiru n̄ kun m̄ t̄mbu n̄̄ba ita b̄nu kuo, domi a n̄ yē n̄ni swāa te ta koo nun deema handunia ye s̄o. ³ Guru wiru t̄a n̄ ye, ta ra de gura yu n̄wa. Bera

mi dāra wɔruma kpuro, bera miya ta ra n wāa. ⁴ Wi u woo ka guran berum mɔ, u n dīanu duorumɔ u sere mam nɛɛ, u koo gē. ⁵ Nge mɛ tɔnu kun woon swaa yē, u n maa yē nge mɛ tɔnu u ra ka mɔnde tɔn kurɔn nukurɔ, nge mɛya tɔnu kun maa Gusunɔ wi u kpuro mɔn sɔman asansi yē. ⁶ A wunɛn dīanu duuruo bururu, kpa a n wāasi mi ka yokaa. A ku nɛɛ, kaa wēra. Domi a n yē yen ye ya koo gea ko.

⁷ Yam bururam mu wā. Mɛya ya ra maa tɔnu dore u n sɔɔ ka nɔnu wa. ⁸ Tɔnu à n tɛ wāaru sɔɔ, a nuku dobu koowo yen sɔ, kpa a n yaaye ma nuku sankiranun tɔnu wāa nu dabi. Adama ye ya kooramɔ kpuro ya tubum sē.

A nuku dobu koowo

n sere dākuru ko

⁹ Bii durɔbu, a yēerio wunɛn aluwaasirun saa sɔɔ. A wunɛn wāaru dio nge mɛ wunɛn gōru ga kī. Adama yeniba kpuron biru, a n yē ma Gusunɔ u koo nun soku siri yerɔ. ¹⁰ Yen sɔ, a nuku sankiranu wunɔ wunɛn gōrun di kpa a kōsan kobu suuri. Domi aluwaasiru ka ten dam mu ra doonɛwa nge woo.

12

¹ N n mɛn na, a wunɛn taka kowo yaayo wunɛn aluwaasirun saa sɔɔ, nuku sankiranun tɔru tu sere na tɛ sɔɔ kaa nɛɛ, a n maa wāaru kī. ² Saa ye sɔɔ, kaa n wāa yam wōkuru sɔɔ nge sanam mɛ suru ka sɔɔ ka kperi, ye kpuro ya tīra n kun mɛ nge sanam mɛ guru wiru ta wurama gura yà n na ya kpa. ³ Yen tɔɔ te sɔɔ, kaa n sāawa nge yɛnun kōso wi u diirimɔ berum sɔ n kun mɛ nge damgii wi u dam dwiiya ma u yāara tɔkɔrun sɔ n kun mɛ nge kurɔ be ba som nambu yōra yɛn sɔ ba n maa dabi n kun mɛ nge kurɔ be ba kun kpē bu maa yam wa saa fɛnɛntin di. ⁴ Wunɛn wāaru ta ko n sāawa nge gambo ye ya kenua n kun mɛ nge nɛeru tɛn wōkinu dwiiya n kun mɛ nge gunɔbu ge ga swīi mari n kun mɛ nge womu ge ba mari. ⁵ Saa ye sɔɔ, kaa n berum mɔ à n gunguru yɔɔmɔ kpa a n wahala mɔ à n sīimɔ. Wunɛn seri yi koo burura nge

dāa wēsu gasu. A n maa kpē a yō nge twee. Mɛya kpee yānun nubura kun maa wunɛn binɛ seeyamɔ. Domi sɔɔ teeru baawure u koo da win wāa yee dāakirɔ kpa wuri yi nɔɔra baama swɛɛ sɔɔ. ⁶ Saa yera wāaru ta koo kasira nge sii geesun yɔni n kun mɛ tu kāsira nge boo wuragu u n kun mɛ nge bwāaru daarɔ, n kun mɛ tu kasira nge dɔkɔ kaaru dɔkɔ sɔɔ. ⁷ kpa tɔnun tii u wura temɔ min di u yara kpa win hunde yu wura Gusunɔ wi u raa nɔn ye wɛn mi.

⁸ Waasu kowo u nɛɛ, gāanu kpuro nu tubum sē, nu maa sāawa biti.

Gari yin wii goberu

⁹ Yen biru, waasu kowo u n sāa bwisigii tɔna, u maa tambu yērun keu sɔɔsi. U mɔn dabinu swaa daki ma u nu wēera, u nu wunana doo dooka. ¹⁰ U kookari kua ma u gari dori wa u yorua. Gari yi, yi sāawa gari gee. ¹¹ Bwisigiin gari yi sāawa nge yabiri yi yi ra tɔnun laakari yamiɛ. Mɛya yi maa sāa nge sɔretii yi yi yēru gabe. Yi weewa Gusunɔn min di wi u sāa kparɔ geo. ¹² Nɛn bii, ye n tie, yera, a de yi nun bwisi kē. Bā n yin gari yorumɔ tirenu sɔɔ, tire ni, nu n ko n geeru mɔ. Keu bakan kobu bu ra maa wasi wasirasiewa.

¹³ Yen sɔ, su gari yi kpuron wii goberu swaa daki te ta nɛɛ, a Gusunɔ nasio kpa a win woodaba mɛm nɔɔwa. Yera, n weenɛ baawure u ko. ¹⁴ Domi Gusunɔ u koo kookoosu kpuro siri ka mam si su beruan tii, geesu ka kōsusu.

WOMU GE GA DOBU BO

Ka Heberum ba tire te sokawa Womu ge ga dobu bo. Kurɔ ka durɔn k̄irun gariya ta mɔ̀.

Yuuba ba tire ten gari weesinawa ka k̄i te Gusunɔ u win tɔmbu Isireliba k̄i. Ma naanɛ dokeobu ba maa tu weesina ka k̄i te Yesu Kirisi u win yigberu k̄i.

Tire ten kpunaa

1. Womu 1, wiru 1.1n di sere wiru 2.7.
2. Womu 2, wiru 2.8-17.
3. Womu 3, wiru 3.1n di sere wiru 5.1.
4. Womu 4, wiru 5.2n di sere wiru 6.3.
5. Womu 5, wiru 6.4n di sere wiru 7.11.
6. Womu 6, wiru 7.12n di sere wiru 8.5a.
7. Womu 7, wiru 8.5b-14.

1 Womu ge ga dobu bo wee. Salomɔɔwa ga ka yā.

Kurɔ ka durɔn faagi

Kurɔ u nɛɛ,

2 a man s̄suo ka wunen tiin nɔɔ. Domi wunen k̄irun kookoosu su tam dobu kere.

3 Wunen wani yi nuburu do. A s̄awa nge turare ye ya pusa.

Yen s̄na wɔndiaba ba nun k̄i.

4 A man t̄i gawema kpa su nun naa sw̄i ka duka.

A s̄awa nen sunɔ, a ka man doo wunen wāa yerɔ.

Wunen saabuwa sa nuku dobu mɔ.

Wunen k̄iru ta tam dobu kere.

Ba gem mɔ be ba nun k̄i.

5 Yerusalemun wɔndiaba, i swaa dakio i nɔ.

Na t̄iri, adama na s̄a kurɔ burɔ.

Na t̄iri nge Kedaan kuu bekuruginu,

adama na wāwa nge beku karenu ni nu wāa Salomɔɔn sina kpaarɔ.

6 I ku man gem ȳen s̄ na t̄iri.

S̄ɔwa u man kua mɛ.

Nen sesubu ba ka man m̄aru kua.

Ba man kua ben reseem dāa gbaarun k̄sɔ.

Adama na n̄ nen tiigiru k̄su.

7 A man s̄ɔwɔ nen k̄nasi mi a ra wunen sabenu kpare,

ka mi a ra de nu s̄ɔ sure.

Kpa na kun maa sirene wunen beruse-bun sabenun suunu s̄ɔɔ.

Yāa kparoba nɛɛ,

8 wunɛ wi a tɔn kurɔbu kpuro buram kere,

à kun yam mi ȳɛ, a doo a yāa ḡɔn yira sw̄i.

Kpa a wunen bonu kpara kparobun wāa yerun b̄kuɔ.

Durɔ u nɛɛ,

9 nen k̄nasi, a ka dum nia weene ye ya Egibitin sunɔn tabu k̄ɛɛ gaWamɔ.

10 Wunen bura yānu nu ra de wunen baanu nu man w̄ɛɛ.

Wunen w̄ira ka goonu wā.

Yāa kparoba nɛɛ,

11 sa ko nun saba kua ye ya wura ka sii geesu m̄ennɛ.

Kurɔ u nɛɛ,

12 sanam mɛ sina boko u s̄ ka wigibu, nen turaren nubura pusa.

13 Nen k̄nasi u nuburu dowa nge turare ye ba m̄ miru, ye ya sure nen tororɔ.

14 Nen k̄nasi u s̄awa nge dāa w̄ɛɛ burasu.

Su ra kpiwa reseem dāa gbaarɔ Engedio.

Durɔ u nɛɛ,

15 nen k̄nasi, a s̄awa kurɔ burɔ.

Wunen n̄ni yi ballimɔ nge waa bakagii.

Kurɔ u nɛɛ,

16 nen k̄nasi, a s̄awa durɔ burɔ, wuna a man w̄ɛɛ.

Bes̄en kpin yeru ta ko n nɔɔ nɛ nge yaka bekusu.

17 Dāa ye ba m̄ s̄eduru, yera ba ka bes̄en dirun dāa mwaaanatia kua.

Ma ba ten yari kua ka dāa ye ba m̄ sipɛɛ.

2

1 Nena na s̄a nge gunarun biibii ye ya kpia tem t̄ɛɛɔɔ.

Na maa s̄a nge yakasun biibii ye ya wāa w̄ɔwɔɔ.

Durɔ u nɛɛ,

2 à n nen k̄nasi wa win wɔndia kpaasibun wuurɔ,

u ra n s̄awa nge biibii ye ya wāa s̄akin suunu s̄ɔɔ.

Kurɔ u nɛɛ,

³ à n nèn kīnasi wa aluwaasiban suunu sɔɔ,
u sãawa nge dāa te ba mò pəmīe dānun
suunu sɔɔ tèn marum mu dibu
do.

Na ra kã na n sɔ win saarɔ.

⁴ U ka man da mi ba ra tɔɔ baka dīanu
di.

Ma u man nenua ka kīru.

⁵ Wee kīra man barɔ kua.

A man dam kē ka kira duronu, ka
pəmīen marum.

⁶ Na kī na n nèn wiru sɔndi win nɔm
dwarɔ,

kpa win nɔm geu gu man bɔkasi.

Durɔ u nɛɛ,

⁷ bɛɛ Yerusalemun wɔndiaba, na bɛɛ
sɔɔmɔ

ka yɛɛ kpiki ka nennun yīsinu,

i ku nèn kīnasi yamia saa ye u n kī u se.

Durɔ u wee

Kurɔ u nɛɛ,

⁸ na nèn kīnasin nɔɔ nɔɔmɔ.

Wɔɔ u guunu sarikiramɔ u wee.

⁹ U sãawa nge yaa kpiku n̄ kun mɛ nge
gini kpɛma.

Wi wee dirun biruɔ,

u man mɛɛrima fɛnɛntin di.

¹⁰ Ma u ka man gari kua u nɛɛ,

a seewo nèn kīnasi, kurɔ burɔ, a na.

¹¹ Wee puran saa ya doona,

ma gura ya yɔra *.

¹² Biibii ya kpia yam kpuro.

Sa gunɔ bwese bwese kan swī nɔɔmɔ.

Kparukonun swī yi nɔɔra besen tem
sɔɔ.

¹³ Dāa te ba mò figie ta marum torumɔ,

ma resen tãkan wɛsun nubura pusa.

A seewo, a na nèn kīnasi, kurɔ burɔ,

¹⁴ wunɛ wi a sãa nge sãkusã ye ya wãa
kpee baa sɔɔ ya kukua.

A man wunen wuswaa sɔɔsio.

A de n wunen nɔɔ nɔ.

Domi wunen dɔkɔra nɔɔbu do.

Mɛya maa wunen wuswaa ra man
wɛre.

Kurɔn mero u nɛɛ,

¹⁵ i sun demaku binu mwɛerio

ni nu besen resen gbaaru sankumɔ
saa ye ya wɛsu sãa.

Kurɔ u nɛɛ,

¹⁶ nèn kīnasi u sãawa nɛgii,

na maa sãa wigii.

U win sabenu kparamɔ yakasun bi-
ibiin suunu sɔɔ.

¹⁷ A de a gɔsira, nèn kīnasi, a n wãa
guunu wɔllɔ

a n sãa nge yaa kpiku n̄ kun mɛ nge
gini kpɛma,

sere sɔɔ u ka du saaru tu kpɛa.

Kurɔ u ka win kīnasi dosimɔ

Kurɔ u nɛɛ,

3

¹ wɔku girira na kpī nèn kpin yeru
wɔllɔ.

Na kasu wī nèn gɔru ga kī.

Adama na n̄ nùn wa.

² N n mɛn na, kon sewa n bɔsu wuu
sɔɔ,

gen swɛɛɔ ka gen yaburɔ na n kasu wī
nèn gɔru ga kī.

Na nùn kasu kasu, adama na n̄ nùn wa.

³ Ye wuu gen kɔsoba bɔsu ba wuu
mɛɛrimɔ, ba man wa,

ma na bu bikia na nɛɛ, i nèn kīnasi wa?

⁴ Ye na bu deri kese, yera na nèn kīnasi
wī wa.

Na nùn sɛre, na n̄ nùn yɔsu

sere na ka nùn da nèn mero wī u man
maran dirɔ.

⁵ Bɛɛ Yerusalemun wɔndiaba,

na bɛɛ sɔɔmɔ ka yɛɛ kpiki ka nennun
yīsinu,

i ku nèn kīnasi yamia saa ye u n kī u se.

Kurɔ u nɛɛ,

⁶ wara u saram wee gɔburun di mɛni
nge wii tĩa.

U turare ye ba mò miru ka turare
dɛkagia bwese bwese kan
nuburu mɔ.

⁷ Salomɔɔn kpin yera ba sɔɔwa ba ka
wee,

Isireliban tabu durɔ damgibu wata ba
nùn swī ba wãa gɔn gɔnka.

⁸ Be kpuro ba ka takobi sannɔ yɛ.

Ba sãawa tabu durɔbu.

Ben baawure u win takobi beki win
yɛsɔɔ

u ka sɔɔru sãa baa yiberɛba bà n
kurama wɔkuru.

⁹ Sina boko Salomɔɔ u dera ba nùn
amakɛen kitaru kua ka dāa ye

ba ka na Libanin di.

¹⁰ Ma ba ten suatian dɛki kua ka sii
geesu.

* **2:11** gura ya yɔra - Isireliban temɔ, puran saa gura ra nɛ.

Ba maa ten gballitia kua ka wura.
 Ba ten sin yerun leferi beku
 wunəmgiru wukiri
 te Yerusalemun wəndiaba ba buraru
 kua kīrun sɔ.
¹¹ I yarima bɛɛ Sionin wəndiaba, i sina
 boko Saloməɔ wa.
 U win furə doke ge win mero nùn
 dokea saa ye u kurə kpaaru kua.
 Doma te, u wāa nuku dobu sɔɔ.
Durə u nɛɛ,

4

¹ a sɔawa kurə burə, nɛn kīnasi.
 Wunən nənɪ yi ballimə nge waa
 bakagii wunən sənditian wērin
 di.
 Wunən seri yi sɔa nge boo wuuru
 te ta saramamə Galadin guuru
 wəllun di.
² Wunən donnu nu buriri nge yāa nɛn
 sansu ba bɔra nu nim nɔrum
 wee.
 Nu maa nɔɔ nɛwa swɛɛ swɛɛ, nin gara
 kun kande.
³ Wunən nɔɔ ga swēriwa nge tom,
 ma ga waabu wā.
 Wunən baanu nu balliməwa nge dire
 sənsəm bia wunən sənditian
 wērin di.
⁴ Wunən wīra wāwa nge Dafidin dii
 bwereku gagu
 mi ba ra tabu yānu bere.
 Wunən saban bataniba ba sɔa nge
 tabu yāa ni ba bwē mi.
⁵ Wunən bwāsu sɔa nge yaa kpikun
 binu yiru ni nu yakasu dimə
 biibiin suunu sɔɔ.
⁶ Sere sɔɔ u ka du saaru tu kpēa,
 kon da guuru wəllə mi turare ye ba mɔ
 miru ka turare dɛkagia ya wāa.
⁷ A sɔawa kurə burə, nɛn kīnasi.
 A n̄ bau gagu mɔ.
⁸ A na su doona saa Libanin guunun di
 ka Seniri ka Hɛmɔɔn guurun di
 mi gbee sinansu ka musuku
 yambarəsɔu ra n wāa.
⁹ Bɛsɛn nənɪ yì n yinna, n̄ kun mɛ nà n
 wunən saban batani tia wa,
 wunən kīra ra nɛn gōru kpuro
 mwɛwa, nɛn sesu, nɛn kurə.
¹⁰ Wunən kīru ta nuku dobu mɔ nɛn
 sesu, nɛn kurə.
 Wunən kīru ta tam dobu kere.

Mɛya maa wunən turaren nuburu ta
 do ta turare kpuro kere.

¹¹ Wunən nɔɔ ga sɔsubu do nge tim
 bau.
 Tim ka bom mu wāa wunən nɔɔ sɔɔ.
 Wunən yānu nu nuburu dowa nge
 dāa te ba mɔ sɛduru Libanɔ.
¹² A sɔawa nge dāa gbaaru te ba kara
 koosi, nɛn sesu, nɛn kurə.
 A sɔawa nge dɔkɔ ye ba kenua, n̄ kun
 mɛ nge bwia ye ba mara.
¹³ Wunən nim mu dāa gbaarun dānu
 yēkamə.
 Nin binu ni ba sokumə gerenadi nu do
 too.
 Mɛya lalle ka naadi ya maa kpia mi,
¹⁴ ka safarani, ka yaka si su nuburu do,
 ka kanɛli,
 ka dāa ni ba ra ka turare dɛkagia ko, ka
 miru, ka aloɛsi,
 ka sere yaka si su nuburu dobu bo
 kpuro.
¹⁵ Wunə a sɔawa nge dāa gbaarun dɔkɔ
 n̄ kun mɛ nge bwia ye ya nim sumə
 mɛ mu wee saa Libanin guunun di.
Kurə u nɛɛ,
¹⁶ sɔɔ yēsi yēsikan wosu,
 i seewo i nɛn dāa gbaarun dānu kɔ,
 kpa nin nubu duroru tu yari kpuro.
 I de nɛn kīnasi u du win dāa gbaaru sɔɔ
 kpa u yen dāa bii geenu di.

Durə u wee
Durə u nɛɛ,

5

¹ na dua nɛn dāa gbaaru sɔɔ,
 nɛn sesu, nɛn kurə.
 Na nɛn turare ye ba mɔ mirun dāa
 yorimə ka kiki si su nuburu do.
 Na nɛn tim baun tim dimə.
 Na nɛn tam ka nɛn bom nɔrumə.
Yerusalemun wəndiaba ba nɛɛ,
 i dio, bɛɛ be i kīanɛ.
 I nɔruo kpa i n kīru barə.

Kurə u gambo wukia

adama n dākuru kua

Kurə u nɛɛ,
² na dɔ adama nɛn bwēra ya n̄ kpī.
 Na ka nɛn kīnasi dosimə u gambo
 soomə.
Durə u nɛɛ,
 a man kɛnɔ, nɛn sesu, nɛn kīnasi.
 Wunə wi a sɔa nge sākusā, a yiba.

Nen wira nikerera.

Ma nen seri nim sɛɛra.

Kurɔ u nɛɛ,

³ wee na nen yaberu pota.

Kon maa kpĩ n se n tu sebe?

Na nen kōri kpakia kɔ, yera kon maa se
n yi disinu kɔ?

⁴ Yera nen kīnasi wi, u win nɔmu
kpɛɛma gambon wem di,

ma nen bwɛra wura win mi.

⁵ Na seewa n ka nūn kenia.

Turare ye ba mɔ miru ya dāakumɔ nen
nɔman di gambon nenutia sɔɔ.

⁶ Na nen kīnasi kenia,
adama na deema u doona.

Nen bwɛra raa wura win mi, sanam
mɛ na win nɔɔ nua.

Na nūn kasu kasu, na n nūn wa.

Na nūn soka, u n wure.

⁷ Wu gen kōsobu ba ka man yinna.

Ba man so ba mɛɛra kua.

Be ba gbāraru kōsu, ba nen sɔnditia
mwa.

⁸ Bɛɛ Yerusalemun wɔndiaba, na bɛɛ
kanamɔ,

ì n nen kīnasi wa, i nūn sɔɔwɔ win kīra
man barɔ kua.

Yerusalemun wɔndiaba ba nɛɛ,

⁹ wunɛ wi a kurɔbu kpuro buram
kere,

mba wunɛn kīnasi wi, u mɔ ye goo kun
mɔ a ka sun sɔɔmɔ mɛ.

Kurɔ u nɛɛ,

¹⁰ nen kīnasi, tɔn swāɔwa, win
wuswaa ballimɔ.

Tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru
(10.000) sɔɔ, wiya kaa waabu
gbi.

¹¹ Win wuswaa ya ballimɔ nge wura
gea.

Win seri yi tīriwa nge gunɔ mɔran
sansu.

¹² Win nɔni yi sāawa nge waa bakagii
ye ya wāa daara.

Win nɔni kpiki yi sāawa nge bom
bekum.

Nɔni yi, yi ka kpee gobiginu weenɛ ni
ba doke taabu sɔɔ.

¹³ Win baanu nu wāwa nge turare bii
yi yi kpiibu wee.

Win nɔɔ ga sāawa nge biibii yèn min
di turare ya dāakumɔ.

¹⁴ Win nɔma ya ka wuran suma weenɛ
ye ba kpee gobiginu dokea.

Win wasi yi wɔru nge suunu don te ba
wɔriasia

ba buraru koosi ka kpee buranu ni nu
nɔni boogu mɔ.

¹⁵ Win kōri yi sāawa nge ghere yiru ye
ba kua ka kpee kpikiru.

Ma ba ye gira wura gean wɔllo.

À n nūn mɛɛra, u sāawa nge Libanin
dāa ni ba mɔ sɛduru.

¹⁶ Win nɔɔn gari do.

Wi sɔɔra nen bwɛra ra n wāa mam
mam.

Bɛɛ Yerusalemun wɔndiaba, mɛ nen
bɔrɔ kīnasi wi, u sāawa mi.

Yerusalemun wɔndiaba ba nɛɛ,

6

¹ mana wunɛn kīnasi wi, u da,
wunɛ wi a kurɔbu kpuro buram kere.
Bera mana u gere, kpa su ka nun wi
kasu.

Kurɔ u nɛɛ,

² nen kīnasi u dawa win dāa gbaara,
mi turare bii wāa yi yi kpiibu wee,
u ka win sabenu kpara kpa u biibii
bɔɔri.

³ Na sāawa nen kīnasigii, ma u maa sāa
negii.

U win sabenu kparamɔ biibiin suunu
sɔɔ.

Nge mɛ kurɔ win wasi sāa

Durɔ u nɛɛ,

⁴ a girima mɔ nge wuu ge ba mɔ Tirisa.
Nen kīnasi, a wā nge Yerusalemu.

A nanum mɔ nge tabu sīa ka yen gidi
bɔra.

⁵ A ku maa man mɛɛri.

Domi wunɛn nɔni yi nen kīru
seeyamɔ.

Wunɛn seri yi sāa nge boo wuuru
te ta saramamɔ Galadin guurun
wɔllun di.

⁶ Wunɛn donnu nu buriri nge yāa nìn
sansu ba bɔɔra

nu nim nɔrum wee, nu maa nɔɔ nɛwa
swɛɛ swɛɛ, nìn gara kun kande.

⁷ Wunɛn baanu nu ballimɔwa nge dire
sɔnsɔm bia wunɛn sɔnditian
wɛrin di.

⁸ Sinanibun geera sāawa wata,

sina kurɔbu maa wɛnɛ.

Wɔndiaban geera kun nɔru mɔ be.

⁹ Adama nen kīnasi wi, u n bau mɔ,
u sāawa nenɛm be sɔɔ.

U sãawa win meron bii wøndia
teeruru te u kī too.
Wøndia be ba nūn wa, ba nēē,
u sãawa domarugii.
Sinanibu ka ban sina kurabu ba maa
nūn siara ba nēē,
10 wara u yarimam wee nge buruku
sōō.
Wara u wā mē nge suru.
Wara u ballimō nge sōō.
U nanum mō nge tabu sīa ka yen gidi
bōra.
11 Na da dāa gbaarō mi dāa marum
wāa,
n ka wa yakasu sū n kpia wōwao,
kpa n wa resēm tōka yā n kpāra,
kpa n maa wa dāa te ba mō gerenadi tā
n wēsu sāa.
12 Na n ka baaru nēn bwēra man sua,
ya man doke nēn tōmbun tabu
kekēban suunu sōō yi dumi
gawe.

Kurabu ka wøndiaba ba nēē,

7

1 a gōsirama, a gōsirama, Sunēmum bii,
a gōsirama su nun mēeri.
Mban sōna i nē Sunēmum bii mēera
nge wi u yaamō tōn wuunu yirun baa
sōō.
Durō u nēē,
2 wøndia bēeregii, wunen naasu su wā
salubata sōō.
Wunen pōra ya wāwa nge saba.
Wi u ye kua mōmōn tiiwa.
3 Wunen bwīrun gira yera sãawa
bwerere nge nōran nōō
ye ya ku ra tam kpe.
Wunen bōsō ga swēri nge alikama ye
ba ka biibii sikerene.
4 Wunen bwāsu sãawa nge yaa kpikun
binu yiru.
5 Wunen wīru ta buririwa nge suunu
donnu.
Wunen nōni yi dēerewa nge
Hesibonin yēru
si su wāa wuu bōkō gen kōnnōn bōkuo.
Wunen wēru ta dēdewa mam mam
nge Libanin kōsu yēru
te ta Damasi mēera.
6 Wunen wira suarewa nge guu te ba
mō Kaameli.
Ma wunen tara ya ballimō nge beku
gobigiru
sere ya sina bokon bwēra kpuro mwa.

7 Wunen buram banda, a man wēre
too.
Wunē sōōra nēn kīru kpuro wāa.
8 Wunen wasi yi dēdewa nge kpakpa
bāa.
Wunen bwāsu su sãawa nge dāa
marum swaaru.
9 Na nēē, kon kpakpa yōwa kpa n yen
marum nēnē.
Wunen bwāsu su sãawa nge resēm
swaaru.
Wunen wēsiaru ta nuburu do nge dāa
marum mē ba mō pōmu.
10 Nā n nun sōsu, na ra n nuku dobu
mō nge wi u tam durom nōra.

Kurō u nēē,

tam mē, mu kokuo nēn kīnasin sō
mu du win nōō sōō ù n dweeyamō.

11 Na sãawa nēn kīnasigii,
ma win kīru kpuro wāa nē sōō.

Kīana sōōra nuku doba wāa

Kurō u nēē,

12 nēn kīnasi, a yarima su da baru
kpaanō kpa sa n wāa mi.
13 Bururu sa ko se su da dāa gbaarō,
su wa resēm tōka ka dāa te ba mō
gerenadi yā n kpāre ya wēsu sāa.
Miya kon nun kīru sōōsi.
14 Dāa te ba mō mandaragore ta ten
turare yēkamō.
Besen yenu kōnnōwō, sa dāa marum
kpuro mō mē mu dobu bo,
ginakugim ka gisōku gegim.
Na mē kpuro yii wunen sō nēn kīnasi.

8

1 À n daa sãa nēn sesu mēro turosi, kon
ka nun yinna tōwō,
kpa n nun bōkasi, goo kun maa man
gemmō.
2 Kon ka nun da nēn meron yenuō
kpa a man bwisi kē.
Kon nun tam nubu durorugim wē
mē na kua ka dāa bii ni ba mō
gerenadi.
3 Na kī na n nēn wiru sōndi win nōm
dwarō,
kpa win nōm geu gu man bōkasi.
4 Bēē Yerusalem wøndiaba, na bēē
sōōmō,
i ku nēn kīnasi yamia saa ye u n kī u se.
Wøndiaba ba nēē,
5 wara u wee ghaburun di u win kīnasi
gballi.

*Kĩrun dam**Kurɔ u nɛɛ,*

na nun yamia dāa saarɔ wunen yenun
bakuɔ,
mi wunen mero u wunen gura sua u
nun mara.

⁶ A de nɛ turoŋ gari yi n wāa wunen
gɔruɔ.

A de a n nɛ turo bakasi.

Domĩ kĩru ta dam mawa nge gɔɔ.

Nisinu nu maa sāawa gāa gɔbunu nge
gɔribun wāa yeru.

Nin dam mu sāawa nge dɔɔ yari.

Yinni Gusunɔn min diya yi wee.

⁷ Nim wɔkun nim ka mɛn kpāaru mu
n kpɛ mu kĩrun dɔɔ go.

Mɛya maa daanun nim yiburu ta n kpɛ
tu kĩi tɛ wukiri.

Tɔnu wi u win dukia kpuro wɛ bu ka
nɔn kĩan sɔ,

u n kĩai tɛ wasi.

Yen kɔkɔrɔ, ba koo nɔn gɛmwa.

Kurɔn sesubu ba nɛɛ,

⁸ sa sesu piibu mɔ wi u kun gina bwāa
kpia.

Amɔna sa kɔ nɔn kua sanam mɛ ba
nɔn kĩan na.

⁹ U n sāa nge gbāraru,

sa ko tu tāsisiawa ka sii geesu.

U n maa sāa nge kɔnnɔ,

sa ko ge kɔrewa ka dāa ye ba mɔ
sɛdurun gambo.

Kurɔ u nɛɛ,

¹⁰ na sāawa nge gbāraru,

ma nɛn bwāa ya sāa nge wuu kɔsobun
wāa yeru.

Nɛn kĩnasi u yɛ ma na bɔri yendu mɔ
win mi.

Durɔ u nɛɛ,

¹¹ Salomɔɔ u resɛm tɔkan gbaaru mɔ
Baali Hamɔɔwɔ.

Ma u gbaa tɛ kɔsobu nɔmu sɔndia.

Ben baawure u ra ka sii geesun gobi
nɔrɔbu (1.000) nɛwa

bu sere gbaa ten marum sɔri.

¹² Salomɔɔ u win sii geesun gobi
nɔrɔbu (1.000) suo u n mɔ,

kpa u win gbaa kɔsobu yen goobu
(200) wɛ.

Nɛna na nɛn tiin resɛm gbaaru mɔ,

ma na tu kɔsu.

¹³ A de n wunen nɔɔ nɔ nɛn kĩnasi,

wunɛ wi a ra n wāa dāa gbaaru sɔɔ.

Kpaasiba kĩ bu gu nɔ.

Kurɔ u nɛɛ,

¹⁴ a wasi suo nɛn kĩnasi,

kpa a n sāa nge yaa kpiku n kun mɛ nge
gini kpɛma

ye ya wāa guuru wɔllɔ mi yaka nubu
durorugisu wāa.

ESAI

Tire ten gari yi sãawa bõnu ita.

Bõnu gbiikaa wiru1n di sere wiru 39.

Yudaban wahalan gariya bõnu gbiikaa ye, ya m̀. Waati ye sɔɔ, Yudaba ba Asirigibun b̄erum m̀. Adama Gusun̄n s̄om̄ Esai u wa ma n̄ n̄ b̄erum m̄e t̄ona mu s̄aa ben wahala. Ye ya maa s̄aa ben wahala, yera m̄em n̄ɔbu sariru ka durum ka naan̄e ye ba n̄ Gusun̄ s̄aa. Yen s̄ona Esai u Yudaba ka ben kparobu kir̄o kua bu ka ḡõru ḡosia kpa bu wura bu gem sw̄i ben w̄aar̄u s̄ɔɔ. U maa bu s̄ɔwa ma goo u koo yarima Dafidin bweserun di kpa u ka b̄ori ȳendu na handuniā.

Bõnu yiruse wiru 40n di sere wiru 55.

Bõnu yiruse sun s̄om̄ saa ye ba Yuuba yoru mw̄era ba ka da Babiloniā. Saa ye s̄ara Gusun̄n s̄om̄ Esai u win t̄ambu s̄ɔwa ma Gusun̄ u koo bu yakia kpa u ka bu wurama ben tem̄ bu w̄aa kpaaru di. Esai u maa sun s̄om̄ tire te s̄ɔ ma Gusun̄wa u ḡaanu kpuro n̄eni win n̄omū. Wiya u dera ḡaanu kpuro kooram̄. Saa win t̄ambu Isireliban min diya handunia ya koo durom wa.

Bõnu itase wiru 56n di sere wiru 66. Yuu be ba wurama yorun di ba w̄aa Yerusalem̄, ben gariya bõnu itase ya m̀. Esai u bu dam k̄a u n̄e, Gusun̄ u koo win n̄ɔ mw̄eru yibia u handuniagibu siri. U maa bu gem kobu ka t̄ɔ w̄erarugiru ka ȳakunu ka kananun gari yaayasiamā. Esai wiru 61:1-2n gariya Yesu u denda sanam m̄e u win s̄omburu torua.

Tire ten kpunaa

1. Ba Isireliba ka Yudaba kir̄o m̀, wiru 1n di sere wiru 12.
2. Yinni Gusun̄ u koo bwese tukunu s̄eeyasia, wiru 13n di sere wiru 23.
3. Siri d̄aakibu, wiru 24n di sere wiru 27.
4. Kir̄aba ka maa n̄ɔ mw̄enu, wiru 28n di sere wiru 33.
5. Siri d̄aakibu, wiru 34n di sere wiru 35.

6. Sina boko Esekiasi ka Asirigibu, wiru 36n di sere wiru 39.

7. Nuku ȳemiabun n̄ɔ mw̄enu, wiru 40n di sere wiru 55.

8. Labaari dora, wiru 56n di sere wiru 66.

BõNU GBIKAA

¹ Tire ten gari yi sãawa gari yi Gusun̄n s̄om̄ Esai Am̄atin bii u gerua Yudaban s̄, ka sere ben wuu Yerusalem̄n tiin s̄. U gari yi geruawa sanam m̄e sinam beni, Osiasi ka Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di Yudā.

T̄an be ba ku ra ḡaanu tubu

² Yinni Gusun̄ u n̄e, w̄ollu ka tem, i ka man n̄ɔw̄o. Na n̄en bibu seeya,

na bu swaa s̄ɔsi, adama ba man seesi.

³ Naa kin̄enu nu ra n̄ nin kparo ȳe. Ketekunu nu ra n̄ maa ȳe mi nin yinni u ra nu d̄ianu ȳiye.

Adama n̄en t̄ambu Isireliba ba n̄ mam k̄i bu ḡaanu ḡia.

Ba ku ra ḡaanu tubu.

⁴ Ma Esai u n̄e, b̄e Isireliba, b̄ruroba i s̄aa, domi i durum m̄ɔwa. Toranu nu yiba b̄e suunu s̄ɔɔ.

Nuku k̄osurun w̄ara i w̄aa.

B̄e kpuro i sankirewa, domi i Yinni Gusun̄ deri.

I n̄un gema, wi, wi u s̄aa b̄e Yinni D̄ero,

ma i n̄un biru kisi.

⁵ S̄eeyasia bir̄a u koo maa b̄e ko,

domi n̄on dabina i n̄un seesi.

I s̄awa nge t̄onu w̄in bwisikunu kun w̄a,

ma u daa k̄sa m̀.

⁶ Saa win wirun di sere ka win naa taran̄,

kpuro barara.

Domi ba n̄ win m̄eraba ka win bosu teye

bu tim gumgim doke bu sere mam n̄e, ba koo b̄ake.

⁷ B̄e tem mu kua bansu.

M̄en wusu d̄ɔ mw̄aakira.

I t̄on tukobu m̄era ba ka m̄en d̄ianu gura,

ba n̄ ḡaanu deri.

⁸ Ma Yerusalem̄ ya tiara ye t̄ona.

Ya kɔ̃re nge kuru resɛm gbaarun su-
unu sɔ̃,
n̄ kun mɛ, gberɔ.
Ya yɔ̃ tom ye tɔ̃na
nge wuu ge ba tabu bure ba doona.
⁹ Gusunɔ, wɔ̃llu ka tem Yinni
ù kun daa bɛsɛn sukum fiiko faaba kue
Yerusalemu ye sɔ̃, ya koo raa kam
kowa nge Sodomu ka Gomɔra.

Sāa te Gusunɔ u tusa

¹⁰ Ma Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ wirugibu be i ka Sodomugibu
weenɛ,
i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio.
Bɛɛ be i maa tie, i ka Gomɔragibu
weenɛ,
i nɛn wooda mɛm nɔ̃wɔ.
¹¹ I tamaa bɛɛn yāku dabi ni, nu man
gāanu sāa?
Bɛɛn yāku yāanu ka yāku gum
mɛ i ra ka man yāku dɔ̃ mwaararuginu
kue,
ya den man tusa.
Na wasira ka bɛɛn yaa sabenun yɛm
mɛ i ra yēke nɛn sāa yerɔ.
¹² Ye i ra nɛ nɛn sāa yerɔ ka wɔ̃rubu,
yeya na bɛɛ bikia?
¹³ Bɛɛn kēɛ ni i ka naamɔ mi kama.
I ku ra maa ka nu na.
Bɛɛn turare ya n̄ man nuburu doremɔ.
I ku maa man ye dɔ̃ dokea.
Na den bɛɛn kōsa ye tusa
ye i ra ko i n mɛnna nɛn sāa yerɔ
i ka man sã, suru ù n yara,
ka tɔ̃ wɛrarugiru sɔ̃,
ka sere maa tɔ̃ bakanun saa.
I ku maa man tɔ̃ baka nin bweseru
diya.
¹⁴ Na maa bɛɛ sɔ̃mɔ,
bɛɛn tɔ̃ baka ni kpuro nu man
tusawa.
Nu man sãawɛwa sɔ̃mu bakanu.
Na maa wasira n ka nu sɔ̃be.
¹⁵ Baa i n bɛɛn kanaru dɛnyasiamɔ,
na ku ra nu swaa daki.
I n nɔ̃ma yiyi wɔ̃llɔ i ka kanaru ko,
na ra nɛn wuswaa sīyɛwa,
na kun bɛɛ mɛɛra.
Domi bɛɛn nɔ̃ma tɔ̃mbun yɛm yiba be
i go.
¹⁶ Yen sɔ̃, i tii sãrasio
i nuku kōsuru deri,
kpa i ku maa kōsa ko.
¹⁷ I seewo i gea ko,
kpa i n gem swīi.

I be ba dam dɔ̃remɔ faaba koowo.
I gobekuba wɛɛyɔ ye n sãa begia,
kpa i ka gɔ̃minibu yina.
¹⁸⁻¹⁹ I na su wesiana kpa su nɔ̃sina.
I n wura i man mɛm nɔ̃wa,
baa bɛɛn gɔ̃ru gà n tīri nge weke biru,
kon gu dɛɛrasia gu burura nge wɛsu.
Baa gà n maa sōrin na nge wɛɛ
wunɔ̃mgii,
ga koo burura nge wɛɛ kpiki,
kpa i tem mɛn dīa geenu di.
²⁰ Adama i n yina, ma i man seesi,
ba koo bɛɛ gowa tabu sɔ̃ ka takobi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalemu dɛɛrasia

²¹ Gusunɔ u nɛɛ,
Yerusalemu, wunɛ wi na raa naane
sāa,
wee a kua nge kurɔ sakara kowo,
wi u win durɔ deri.
Domi yellu gemgiba raa yiba wunɛ
sɔ̃.
Adama gisɔ, tɔ̃n gowobu tɔ̃nawa ba
nun wāasi.
²² A raa sāa nge sii geesu.
Wee a kua nge sii bisu.
A raa sãawa nge tam gem.
Adama tē, a kua nge tam mɛ ba nim
doke.
²³ Wunɛn wirugiba man seesi,
ma ba ka gbɛnɔbu nɔ̃ tia sãa.
Be kpurowa ba ra n kēnu yīyɔ,
kpa ba n nɔ̃m biran kēnu naa gire.
Ba ku ra gobekuba wɛ ye n sãa begia,
ba ku ra maa ka gɔ̃minibu yinɛ.
²⁴ Yen sɔ̃, i swaa dakio i nɔ̃
ye nɛ Gusunɔ, wɔ̃llu ka tem Yinni na
gerumɔ,
nɛ wi na sãa bɛɛ Isireliban dam.
Na nɛɛ, kon bɛɛ nɛn yibɛɛba mɔ̃ru
kɔ̃sie
kpa nɛn mɔ̃ru yu wa yu sure.
²⁵ Kon bɛɛ nɔ̃ma doke
kpa n bɛɛ wɔ̃ nge sisu
n bɛɛn disinu kpuro wuna
kpa i dɛɛra.
²⁶ Kon bɛɛ kua nge yellu.
Siri kowobu ba n̄ maa nɔ̃m biran kēnu
mwaamɔ.
Mɛya ba n̄ maa bwisi kēɔbun nɔ̃su
gum tɛɛnimɔ.
Saa yera ba koo nɛɛ,
gemgibu ka naanegibun wuuwa mini.

27 Kon Yerusalemu yakia yà n nən kīru swīi,
 kpa n maa yen tambu wəra
 be ba gōru gōsia mi kpuro.
 28 Be ba man seesi, kon bu kam koosia.
 Be ba durum mō, kpa n bu go.
 Be ba maa man biru kisi, kpa n bu
 kpeerasia.
 29 Saa ye sō, dāa bakanu ka dāa sō
 si su sāa bēen būu yenu,
 su koo de i sekuru wa.
 30 I ko kowa nge dāa baka ni,
 sanam mē nin wurusu dellamō,
 n̄ kun mē nge dāa sō si,
 sanam mē su n̄ maa nim waamō.
 31 Wi u tamaa u dam mō u koo ko nge
 yakasu,
 kpa win kookoosu su n sāa nge dō
 buri,
 kpa u dō mwaara ka win kookoo si
 sannu.
 Goo sari wi u koo kpī u bu faaba ko.

2

1 Gari yiniwa Yinni Gusunō u Esai
 Amōtin bii sōwa kāsiru sō, Yudaba
 ka ben wuu Yerusalemun sō.

Bəri yen te ta ko n wāa

sere ka baadommao

(I maa mērio naasu 2-4, Misee 4:1-

3)

2 U nēē, saa dāaka sō,
 guu tēn mi Yinni Gusunōn sāa yera
 gire,
 ta koo guu ni nu tie bēēē kera,
 kpa bwesenu kpuro nu na mi,
 3 nu nēē, i na su da Yerusalemu
 su yō Yinni Gusunōn guurō
 mi Isireliba ba ra nūn sā.
 Kpa u sun win swēē sōsi
 su sī yī sō.
 Ba koo gere mē,
 domi guu ten min diya u koo win
 wooda yara
 kpa u gari geruma.
 4 U koo bwese dabinu siri,
 kpa bwese ni, nu nin takobiba bōori
 nu ka tebonu seku.
 Mēya nu koo maa nin yaasi bōori
 nu woba so.
 Bweseru gara kun maa garu seesimō.
 Ba n̄ maa ben bibu tabu toobu
 sōsimō.
 5 Bēē Yakōbun yēnugibu,

i na su da su sī yam bururam sō,
 mē Yinni Gusunō u sun wēēmō.

Yinni Gusunō

u koo be ba tii sue kam koosia

6 Yinni Gusunō, wee a wunēn tambu
 Yakōbun yēnugibu deri,
 domi ba sō yari yerugibun sāaru mō.
 Ma ba wōri dobo dobon kobu sō nge
 Filisitiba.

Ba da ba ka tōn tukobu arukawani
 bōkua.

7 Ben tem mu sii geesu ka wura yiba.
 Arumani ye ya wāa mi, ya n̄ nōru mō.
 Tem mē, mu maa dumi yiba,
 ka tabu kēkē sisugii yī yī n̄ geeru mō.

8 Ba bwāarokunu seka baama.
 Ma ba nu yiirammē ba sāmō.

9 Yen sō, tambu kpurowa ba koo yiira
 Yinni Gusunōn wuswaa bu tii kawa.
 Yinni Gusunō, a ku bu ben durum
 suuru kua.

10 Yen sō, bēē Yakōbun yēnugibu,
 i duo kpee baaba sō
 kpa i kuke wōrusō
 i ka Yinni Gusunōn nanum ka win
 yiiko duka suuri.

11 Tōru gara sisi
 tē sō ba koo wi u tii sue kawa
 kpa bu Yinni Gusunō turo wōlle sua.

12 Domi wi, wōllu ka tem Yinniwa.
 U tō te yī,
 tē sō u koo baawure siri wi u tii sue,
 kpa u nūn kawa.

13 Tō te sō,
 u koo dāa baka ni nu gunu Libaniō ka
 Basaniō kpeerasia.

14 Kpa u guunu ka gungunu

15 ka gbāra damginu kāsuku,

16 ka sere goo nimkuu bakasu,
 gāanu kpuro gesi ye ba kīru bo.

17-18 Tō te sō, ba koo wi u tii sue kawa
 kpa bu bwāarokunu kpeerasia.
 Yinni Gusunō turowa ba koo wōlle
 sua.

19 Sanam mē u koo se u tambu
 nandasia,
 tamba koo du bu kuke kpee baaba sō
 ka wōrusō,
 bu ka win dam ka win yiiko duka
 suuri.

20 Tō te sō, tamba koo ben
 bwāaroku ni ba seka ka sii geesu
 ka wura ba sāmō gunōnguunu ka
 yankōsu deria. 21 Kpa bu du bu kuke

kpee baaba sɔɔ ka wɔrusɔ bu ka Yinni
Gusunɔn dam ka win yiiko duka
suuri.

²² N n mɛn na, i ku bɛɛn naanɛ doke
tɔnu sɔɔ.

U sɛawa nge woo.

U n sɛa gɛanu.

Yudan banda burisina

3

¹ Esai u nɛɛ,

Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u koo Yerusalemugibu ka Yudaba
kpuron arumani kpeerasia.

Ba n maa dɛanu ka nim wasi.

Ba n maa somiru garu wasi gam di.

²⁻³ Domi u koo ben tabu durɔ damgibu
ka ben tabu kowobu wuna u go,
ka ben siri kowobu ka ben sɔrobu ka
guro gurobu

ka be ba sɛa tabu kowobu weeraakuukuubun
wirugibu

ka ben sina asakpɔbu ka ben bwisi
kɛɔbu

ka ben nɔman sɔm kowo kpokoba ka
ben timgii gisonkoba

ka mam wi, Gusunɔn sɔmɔbun tii.

⁴ U koo de aluwaasiba ba n bu kpare
nge mɛ ba ka kɪ.

⁵ Tɔmba koo dam dɔrena.

Aluwaasiba ba koo durɔ tɔkɔnu seesi,
kpa garu ko sariba bu damgibu nɔni
du.

⁶ Saa ye sɔɔ, tɔnu u koo win wɔnɔ sɛre
u nɛɛ,

wunɛ a yɛnu mɔ.

Yen sɔ, a koowo bɛsɛn yɛnu yɛro,

kpa a bɛsɛn yɛnu seeya.

⁷ Adama u koo nɔn wisi u nɛɛ,

na n yen tim mɔ.

Dɛanu sari yɛnu ge sɔɔ,

yɛnu maa sari mi.

A ku man ko bɛɛn yɛnu yɛro.

⁸ Esai u maa nɛɛ,

Yerusalemu ya bɛarimɔ,

ma Yuda ya wɔrukumɔ

yɛn sɔ ba Yinni Gusunɔ seesi

ka ben gari ka ben kookoosu.

Ba n win bɛrum mɔ.

⁹ Ben kookoosu su ben daan seeda
dimɔ.

Ben daa kɔsa kun berua.

Ba ye mɔ batuma sɔɔ nge Sodomugibu.

Bɔruroba ba sɛa,

domi bɔriya ba tii sɔɔru kuammɛ mi.

¹⁰ A gemgii sɔɔwɔ ma u koo kuura.

U koo win sɔmburun are wa.

¹¹ Adama bɔrurowa wi u nuku kɔsuru
mɔ.

U ko n wɛawa nuku sankiranu sɔɔ,
domi win sɔmburun areya u koo wa.

¹² Aluwaasiba ba Yinni Gusunɔn
tɔmbu dam dɔremɔ.

Ma tɔn kurɔbu ba sɛa ben yinnibu.

Be ba bu kpare ba bu torasiamɔ.

Ba ben swaa go ye ba raa swɛi.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbun wirugibu sirimɔ

¹³ Yinni Gusunɔ u na u yɔ u ka win
tɔmbu siri.

¹⁴ U win siribu torua ka win tɔmbun
guro gurobu,

ka ben wirugibu.

U nɛɛ, i tɔmbun dɛanu wɔra

ma i ye i sɛarobu mwaari yii bɛɛn
yɛnusa.

¹⁵ Mban sɔna i nɛn tɔmbu dam
dɔremɔ,

ma i sɛarobu taki dimɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔ, wɔllu ka tem Yin-
niwa na yen i bikiamɔ.

Ba koo Yerusalemun

tɔn kurɔbu sɛɛyasia

¹⁶ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
wee Yerusalemun tɔn kurɔbu ba tii
sue.

Ma ba sɛimɔ ba yɛkɔ mɔ, ba wɛinu
dɛmie.

Ba n sekuru mɔ, ba ben naasun sumi
soonamɔ.

¹⁷ Yen sɔna kon de bu ko wii
kparanugibu,

kpa n bu terenu yɔsu.

¹⁸ Saa ye sɔɔ, kon ben bura yɛnu
kpuro wuna. Niya ben naasun sumi
ka ben serin bura yɛnu ka ben sababa

yi yi ka suru kɛka weenɛ, ¹⁹ ka ben
swaa tonkunu, ka ben sumi ka ben

sɔnditii, ²⁰ ka yasi, ka yɔni yi ba
doke naasɔ ka ben sɛkatii, ka ben

yɔrɔmannin bɔki, ²¹ ka ben taabu
nɔmaginu ka wɛruginu, ²² ka ben

yɛa gobiginu, ka yabe bakanu ka ben
bɔɔnu, ²³ ka digiba, ka yɛa ni nu n

sinum mɔ, ka yasi, ka sere sɔnditii.

²⁴ Ba n maa turaren nuburu nɔmɔ

ma n kun mɔ nubu kɔsuru.

Ba n maa sɛkatii sɛkemɔ ma n kun mɔ
wɛɛ.

Ba n̄ maa seri wasi wirɔ bu tari.
Wii panna ba ko n mɔ.
Ba n̄ maa yabe bakanu sebumɔ
sere saakiba nuku sankiranun sɔ.
Ben buram kun maa sɔɔsiramɔ.
Sekura ba koo wa.

Yerusalemun gaminibu

- ²⁵ Ba koo Yerusalemun tumbu ka yen
tabu durɔbu go tabu sɔɔ.
²⁶ Tumba koo wuri ko bu gɔɔ swi yen
gb̄ara kannaɔwɔ
nge tɔn kurɔ wi ba wɔri ba win yānu
gura ma u sɔ temɔ.

4

- ¹ Saa ye sɔɔ, tɔn kurɔbu nɔɔba yiru ba
koo durɔ turo sɔ bu nɛɛ,
sa ko bɛsɛn tii diisia kpa su tii sebusia.
A gesi sun sekuru wunɔ
kpa a de sa n wunen yiṣiru sɔɔwa.

Yerusalemu ya koo wurama

nge yellu

- ² Ye Yinni Gusunɔ u koo kpiisia
saa ye sɔɔ, ya ko n s̄aawa bɛɛɛ ka
girima Isireli be ba tien sɔ. Kpa tem
mɛ, mu d̄ia geenu ma nu n s̄aa ben
nuku dobu. ³ Be, be Yinni Gusunɔ
u gɔsa mi, u ben yisa yorua ba n ka
w̄aa Yerusalemu, ba koo bu sokuwa
tɔn d̄ɛrobu. ⁴ Yinni Gusunɔ u koo
Yerusalemun tɔn kurɔbu disi w̄aka,
kpa u wuu gen tii d̄ɛrasia, u gu siri
ka win dam bakam tɔn be ba raa gon
sɔ. ⁵ Yen biru u koo de d̄ɔɔ wii bakaru
tu Sionin guuru kpuro ka mennɔ yenu
wukiri sɔɔ sɔɔ, kpa d̄ɔɔ yara ya n w̄aa
w̄okuru guu ten w̄allɔ, kpa win yiikon
girima yu wuu ge wukiri, ⁶ kpa ya n
s̄aa nge kuru te ta ko n bu saaru s̄aawe
yam susurun saa, ka maa kuku yeru
woo b̄akɔ ka guran sɔ.

Isireliba

ba s̄aawa nge resɛm gbaaru

5

- ¹ I womu swaa dakio i nɔ ge kon nɛn
k̄nasi kua. Womu ge, ga ka wi ka win
resɛm gbaaru yā. Ge wee.
Nɛn k̄nasi u resɛm gbaaru garu mɔ
te ta w̄aa tem turenu w̄allɔ mi n tem
gem mɔ.

- ² U gbaa te k̄rɔ kua, ma u ten kpenu
wukura.

Ma u resɛm d̄aa ye ya koo bii duronu
ma duura.

Yera u ten k̄sɔbun diru bana ten su-
unu sɔɔ.

Ma u resɛm gama yeru kua mi.

Saa yɛ sɔɔ u den ȳiyo resɛm gbaa te, tu
n̄n bii geenu marua,

yera u deema k̄suna ta n̄n marua.

³ Tɛ, nɛn k̄nasi u gerumɔ u m̄ɔ,
bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i w̄aa Yerusalemu,
i bu sirio wi ka win resɛm gbaa te.

⁴ Mba u tu burea u n̄ kue.

Mban s̄ona ta bii k̄sunu mara
sanam mɛ u ȳiyo tu bii geenu ma.

⁵ Wee ye u koo win gbaa te kua.

U koo ten kara ka yen d̄aa wukiriwa,
kpa yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ yi du
mi,

yi di, yi taaku.

⁶ U n̄ maa win resɛm d̄aa ye s̄ammɔ,
mɛya u n̄ maa gbaa te wukumɔ.

U koo tu deriwa tu kam ko,

kpa s̄aki yi tu wukiri,

kpa u de gura yu ku maa nɛ mi.

⁷ Isirelibara ba s̄aa Gusunɔ,
w̄allu ka tem Yinnin resɛm gbaa te.

Ma Yudaba ba s̄aa resɛm dora ye u
duura.

U k̄ia bu gea ko adama k̄sa ba kua.

Ba tumbu go ba yɛm yari.

U maa k̄ia bu gem swi, ma ba yina.

Yen s̄ona tumba wuri m̄ɔ.

K̄sa ye tamba m̄ɔ

(I maa m̄ɛrio 10:1-4)

- ⁸ B̄ruroba be ba yenusu ka gbea
sosimɔ

ye ba raa m̄ɔ sɔɔ,

sere gabu ba n̄ maa ayeru m̄ɔ,

ma be t̄ona ba batuma m̄ɔ.

⁹ Wee ye Gusunɔ w̄allu ka tem Yinni u
man s̄ɔɔwa. U nɛɛ,

kam kam ba koo tɔn ben yenu dabi ni
kpuro kam koosia.

Kpa goo u kun maa w̄aa yenu bura si
sɔɔ, si su kp̄a mi.

¹⁰ B̄a n̄ resɛm ekita ita gama,

yen tam kun ditiri weeraakuru turi.

B̄a n̄ maa alikama kilo wunɔbu (100)
duura,

ye ba koo ḡɛ ya n̄ kilo w̄okuru keramɔ.

¹¹ B̄ruroba be ba ra buru buru yellu
se

ba n tam bɔɔbɔm nɔrumɔ,
kpa ba n wɔa tam gɔaburɔ sere n ka ko
wɔku suunu.

¹² Gɔɔgenu ka mɔrɔkunu, ka baranu
ka guunu ka sere tam,
yera ya ra ben tɔɔ bakanu gbisisie,
kpa ba n nɛ, Yinni Gusunɔn sɔma
atafiiru sɔa.

¹³ Yen sɔna kon de bu bu yoru mwɛɛri
subaru sɔɔ
bu ka doona.

Ben sina biba koo gbi gɔɔrun sɔ,
kpa be ba tie bu gbi nim nɔrun saabu.

¹⁴ Kpa gɔribun wɔa yeru tu nɔɔ wukia
ka dam,

tu sina bii be mwɛ
ka maa tɔn wɔru ge ga nuku dobu mɔ.

¹⁵ Saa ye sɔɔ, tɔmbu kpurowa ba koo
yiira

Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu tii kawa,
kpa be ba nɛɛ, ba tii tura, bu wɔruma.

¹⁶ Tɔɔ te sɔɔ, Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni

u koo win tɔmbu siri dee dee

u ka win yiiko sɔɔsi,

kpa u gea ko u ka sɔɔsi ma u dɛere.

¹⁷ Yɔanu nu koo yakasu di Yerusalemun
bansɔ

nge nin kpɔra yenɔ,

kpa nin binu nu di nu bɔria mi.

¹⁸ Bɔruroba be ba gbinne ka kɔsa
nge naa wuku yi yi yin keke gawe,

¹⁹ ba n gerumɔ ba n mɔ,

Yinni Gusunɔ u wasi suo u win
sɔmburu ko fuuku,

kpa su tu wa.

Isireliban Yinni Dɛero u win himba
sɔɔsio ye u yi,

kpa su ye gia.

²⁰ Bɔruroba be ba ra kɔsa soku gea,

kpa bu gea soku kɔsa.

Bɔruroba be ba ra yam wɔkuru soku
yam bururam,

kpa bu yam bururam gɔsia yam
wɔkuru.

Bɔruroba be ba ra ye n sosu gɔsie ye n
do,

kpa bu ye n do gɔsia ye n sosu.

²¹ Bɔruroba be ba tɔsa ben tii tiin yɛru
sɔɔ,

ma ba tii mɛera bwisigibu.

²² Bɔruroba be ba yɔsiru yara

tam nɔrubu sɔɔ.

Bɔruroba be ba tam bɔɔbɔm kobu yɛ.

²³ Bɔruroba be ba nɔm biran kɛnu
mwaamɔ,

ba ka taaregibu gem wɛemɔ,

ma ba gemgibu taare wɛemɔ.

²⁴ Yen sɔna Yinni Gusunɔ u koo de bu
dɔɔ mwaara

nge mɛ dɔɔ u ra doo gɔanu ka yaka
gbebusu mwɛ,

kpa ben gbini yi kɔsi,

kpa ben wɛsu su ka woo doona nge
tua,

yɛn sɔ ba n Gusunɔ wɔllu ka tem Yin-
nin woodaba garisi gɔanu.

Ma ba win gari atafiiru kua,

wi, wi u sɔa ben Yinni dɛero.

Yinni Gusunɔ u sɔɔru sɔa

u ka bu sɛyasia

(I maa mɛerio naasu 25, 9:7-20)

²⁵ Yen sɔna win mɔru ya wɔrimɔ be
sɔɔ.

U bu nɔma dokemɔ u goomɔ.

Guunu diirumɔ.

Ma tɔmbun gonu nu sweene swɛɛ sɔɔ
nge kubanu.

Adama ka mɛ, win mɔru kun sure,

ma u bu nɔma dokemɔ u sɛyiasiamɔ.

²⁶ U gidi bɔra yɔrasia u ka bwese
tukunu soku ni nu toma.

Ma u nu soka ka wia.

Ni wee nu wee ka wasi kasanu.

²⁷ Ben goo kun wasire,

goo kun maa wɔrumɛ.

Dom kun goo mwɛ u sere dweeya.

Goon kpaka kun maa kusiare ye u
sɛke pɔraɔ.

Mɛya ben goon baranun wɛɛ kun nɔn
kare.

²⁸ Ben sɛenu nu nɔɔ do.

Ba maa nu sɔri bu ka to.

Ma ben dumin naa konnu nu bɔɔbu
nge kperu.

Ma ben tabu kekeba ba sɔu nge woo
guna.

²⁹ Ma ba kukirimɔ nge gbee sunɔ,

ge ga yaa mwa ga ka doonɔ goo kun gu
yinari.

³⁰ Saa ye sɔɔ, kukiribu koo nɔra Isire-
liba sɔɔ

nge nim wɔku ge woo bɔkɔ ga seeya.

Ba n tem mɛ mɛera,

yam wɔkura ba koo wa ka nuku
sankira bakanu,

kpa wɔllu tu tɔra guru wii bakarun sɔ.

Gusunɔ u Esai gɔsa

*u ka ko win sɔmɔ***6**

¹ Wɔɔ gɛ sɔɔ sina boko Osiasi u gu, nɛ Esai, na Yinni Gusunɔ wa kāsiru sɔɔ, u sɔɔ sina kita bakaru garun wɔllɔ win sɔɔ yera. Ma win yaberun kasa ya sure sɔɔ yee ten sɔɔwɔ kpuro. ² Wɔllun kɔsobu ba bellimɔ win wɔllɔ. Ben baawure, kasa nɔɔba tia u mɔ. U ka yen yiru win wuswaa wukiri, yiru maa win naasu ma u ka yiru ye ya tie yɔɔwa. ³ Ba nɔɔgiri sue ba mɔ, Dɛɛro Dɛɛro, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u sɔɔwa Dɛɛro. Win yiiko ya handunia kpuro yiba.

⁴ Ma sɔɔ yee ten gamboba ba diira saa ben tem di, nɔɔ ge ga nɔɔramɔ min sɔ, ma wiisu su yiba dii te sɔɔ. ⁵ Saa ye sɔɔra na nɔɔgiri sua na nɛɛ, na kam kuawa. Domi nɛn yara ya durum sɔɔwa, na maa wɔɔa tɔmbun suunu sɔɔ bɛn yari durum sɔɔwa ma na sere Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni wa ka nɔni wi u sɔɔa kpuron sunɔ.

⁶ Adama wɔllun kɔso ben turo u dɔɔ gɛɛ sua ka baku yaku yerun di, u yɔɔma u na nɛn mi. ⁷ Ma u ka yi nɛn nɔɔ baba ma u nɛɛ, yenɛ ya wunɛn nɔɔ baba ya sɔɔsi ma Gusunɔ u wunɛn toraru wuna.

Mɛya u maa wunɛn durum wɔka. ⁸ Yen biruwa na Yinni Gusunɔn tiin nɔɔ nua ga gerumɔ ga mɔ, wara kon wa n gɔri. Wara koo se u man daawa. Ma na wisa na nɛɛ, nɛ wee, a man gɔrio.

⁹ Ma u man sɔɔwa u nɛɛ, nɛn mɛn na, n doo n Isireliba gari yini sɔ n nɛɛ, wee ba ko n da kasu bu win gari nɔ, adama ba n yi nɔɔmɔ. Ba ko n da kasu bu wa, adama ba n gɔanu wasi.

¹⁰ N de tɔn ben gɔru gu bɔbia, kpa bu swaa taaya bu ku raa gari nɔ. N ben nɔni wɔkuo bu ku raa ka yam wa, kpa bu ku raa gɔru gɔsia bu faaba wa.

¹¹ Ma na nɛɛ, Yinni, sere saa yera ya ko n sɔɔ mɛ.

Ma u man wisa u nɛɛ, sere wuu sinin tɔmbu bɔ n gbisuka, kpa su ko bansu, kpa tem mɛ kpuro mu kam ko.

¹² Domi u koo de bu ka mɛn tɔmbu da sere mi n toma kpa bu mɛ deri mu n sɔɔ bansu.

¹³ Baa bɔ n tem mɛn tɔmbu bɔnu kua suba wɔkuru, ma ten teera tie mi, u koo tu surawa nge dɔɔa bakaru. Adama nge mɛ dɔɔa kpiriru ta ra kpare, nge mɛya bwese kpaara koo se ta n sɔɔ bwese geeru te u gɔsa.

*Gari yi Esai**u Akasi sina boko sɔɔwa***7**

¹ Sanam mɛ Akasi, Yotamun bii, Osiasin debubu u bandu dii Yudaɔ, saa yera Resini, Sirin sina boko ka Peka Remalian bii, Isireliban sina boko, ba nɔɔ tia kua ba Yerusalemu wɔri ba tarusi. Adama ba ye kpana.

² N deema ye ba na ba sina boko Akasi sɔɔwa ba nɛɛ, wee Sirigiba na ba ben sansani gira Isireliban temɔ, yera Akasi ka win tɔmbun toronu kara ba diirimɔ nge dɔɔa ni woo ga sweemɔ.

³ Saa yera Yinni Gusunɔ u Esai sɔɔwa u nɛɛ, i doo wunɛ ka wunɛn bii Seari Yasubu i ka Akasi yinna. I ko i nɔn deema beku wɔku yerun swaaɔ, nim tora ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔn nɔɔ gɔ. ⁴ Kpa a nɔn sɔ a nɛɛ, u tii nɛnuɔ ka laakari. U ku bɛrum ko, u ku de win tororu tu kara. Domi Sirin sina boko ka Remalian biin mɔru ye, ya sɔɔwa nge dɔɔa nɔɔ si su wiisu mɔ. ⁵ Tɛ, wee ba nɔn kɔsa bwisikuammɛ, ba mɔ, ⁶ bu da bu Yudaba wɔri bu ben wuu tarusi, kpa bu nanda bu bu tii nɔmu sɔndia. Yen biru kpa bu Tabɛlin bii ko sunɔ wuu ge sɔɔ.

⁷ Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, na nɛ de-riimɔ yu koorɔ.

⁸⁻⁹ Siri kpuron dam mu wɔɔawa Damasɔ.

Resini tɔnawa u sɔɔa Damasɔn dam. Isireli kpuron dam mu wɔɔawa Samariɔ.

Mɛya Remalian bii tɔnawa u sɔɔa Samarin dam.

Adama wɔɔ wata ka nɔɔbun baa sɔɔ,

Isireliba ba koo yarina kpa ba kun
maa dam gam mɔ.
Yen sɔ, Akasi u n tororu sɔ,
u n nɛ, Yinni Gusunɔ naanɛ sɔa.
Ma n kun mɛ, win dam mu koo maa
kpe.

Emanueli

¹⁰ Yinni Gusunɔ u maa gɔra bu Akasi
sɔ bu nɛɛ, ¹¹ u nɔn yireru bikio u n ka
win gere naanɛ sɔa. U koo kpɛ u bikia
tu na wɔllun di, n kun mɛ gɔrin di.

¹² Ma Akasi u nɛɛ, na n Yinni Gusunɔ
yireru garu bikiamɔ, na n win laakari
mɛɛrimɔ.

¹³ Yera Esai u nɛɛ, bɛɛ sina boko
Dafidin bweseru, ye i dera tɔmba ka
bɛɛ wasira, ya n tura? Yera i maa kɛ
Gusunɔ nen Yinni u ka bɛɛ wasira?

¹⁴ Wee tɛ win tii u koo bɛɛ yireru wɛ.
Wɔndia goo u koo gura sua kpa u
bii tɔn durɔ ma, kpa u nɔn yisiru kɛ
Emanueli. ¹⁵ Naa boogum ka tima u
ko n da di, sere u ka kpɛa u kɔsa ka
gea wunana. ¹⁶ Bii wi, u sere saa ye
turi, sinambu yiru ye a nasie mi, ben
tem mu koo ko bansu. ¹⁷ Adama Yinni
Gusunɔ u koo de tɔru garu tu na tɛ sɔ
kaa nɔni swaarua wa wunɛ ka wunen
baababan yenugibu, ka sere wunen
tɔmbu, te i n waare saa dɔma tɛn di
Isireliba ka bɛɛ Yudaba i karana. U koo
de Asirigibu bu na bu bɛɛ wɔri.

Egibitigibu ka Asirigibu

ba koo Isireliba wɔri

¹⁸ Yen tɔ te, Yinni Gusunɔ u koo kɔba
sɔ.
Kpa Egibitigibu kpuro ka sere be ba
wɔa ben daru kerin goo gookaɔ
bu na nge sɔnsun wuuru,
kpa Asirigibu bu maa kurama nge tii
wuuru.

¹⁹ Be kpurowa ba koo na bu sina
wɔwi piiminɔ ka kpee baaba sɔɔ,
ka dɔa kikisɔ ka sere maa kpapa yenɔ,

²⁰ kpa Asirigii ben sina boko
wi u wɔa Efaratin guru gio
u bɛɛn arumani kpuro gura
kpa u n sɔare nge kɔnɔ
wi u koo bɛɛn wasi kpuro kɔni
saa bɛɛn wirun di sere ka bɛɛn tobaɔ,
n ka da kɔriɔ.

²¹ Yen tɔ te sɔɔ,
naa gbiiba ka yaanu yiru tɔnawa

tɔnu u koo wa u faaba ko.

²² Ka mɛ, bom mu ko n yiba tem mɛ
sɔɔ,

sere be ba koo deri mi,
naa bogum ka tima mu ko n sɔa ben
dianu.

²³ Gbaa geenu mi resɛm konu nɔrɔm
nɔrɔm (1.000) ya duura
ma ba ra raa ye dɔre ka sii geesun gobi
nɔrɔbu,

sakiya yi koo ye mwe yi go yen tɔ te.

²⁴ Kpa ba n da taasoru ko mi, ka tɛma.
Domi sakiya yi ko n yiba tem mɛ
kpuro sɔɔ.

²⁵ Ba koo guu ni deri sakin sɔ

mi ba ra raa gbea wuku.

Kpa bu yaa sabenu yɔsu nu n bɔsu mi,
kpa yu ko nin kpapa yeru.

Esain bii u kua yireru

Isireliban sɔ

8

¹ Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nɛɛ,
n seewo n yisi teni yore kpasasa,
kpee bɛsi baka gaa sɔɔ, Maɛɛ Salali
Hasibasi. Yen tubusiana, bu seewo
fuuku bu arumani kpuro kata ko bu
gura. ² Ye na tu yorua, ma na tu yaku
kowo Uri ka Berekian bii Sakari be
ba sɔa naanɛgibu sɔasi ba n ka sɔa
seedagibu. ³ Yen biruwa na ka nen
kurɔ menna, ma u gura sua u bii tɔn
durɔ mara. Yera Yinni Gusunɔ u man
sɔɔwa u nɛɛ, n nɔn yisiru kɛɔ Maɛɛ
Salali Hasibasi. ⁴ Domi sere bu ka nɛɛ,
bii wi, u mɔ, baaba, n kun mɛ yaayi,
ba koo Damasi ka Samarin arumani
kpuro kata ko bu gura bu ka da Asiriɔ.

Asirin sina boko koo na

⁵ Yinni Gusunɔ u kpam man sɔɔwa
u nɛɛ,

⁶ Yudaba ba nɔn yina,
wi, wi u sɔa nge Siloen nim mɛ mu
kokumɔ kpure kpure.

Ma ba ka Resini ka Peka nɔɔ tia kua.

⁷ Yen sɔ, wi, u koo bu Asirin sina boko
surema
ka win tabu kowo damgibu.

Tɛ, be wee ba kokumɔ ba terie
nge daa te ba mɔ Efaratin nim tora
ye ya yiba ya bɔɔ sarama.

⁸ Ba koo Yudaba wukiriwa
nge nim mɛ mu tɔnu mweɛ sere wɔriɔ.

Adama win tii u ko n ka sun wāa.
Win derum mu koo bešen tem
wukiriwa
nge gunon kasa.

Tambun kpunaa koo kam ko

⁹ Bɛɛ bwese ni nu tie, bɛɛ be i wāa n
toma,
i swaa dakio.

Baa i n menna sansaniɔ i tabun kuuki
kua,

ba koo bɛɛ kəsukuwa.
Baa i n tabun sɔɔru kua,
ka mɛ, ba koo bɛɛ kamia.

¹⁰ Baa i n kpunaa kua,
ye kpuro ya koo kam kowa.
Baa i n maa wooda yi,
goo kun ka ye sɔmburu mɔ,
domi Gusunɔ u ka sun wāa.

Kpee te ba koo sokura

¹¹ Yinni Gusunɔ u man nenua ka
win nɔm damguu, yera u man kiro
kua u nɛɛ, n ku sɪ swaa yɛ sɔɔ Yudaba
ba sɪmɔ.

¹² Bā n gerua ba nɛɛ, ba bu nɔɔ tia
kuawa ba ka bu seesi,
n ku ye wura.

N ku maa de ye ya bu berum mɔ yu
man berum ko,
kpa n ku nanda.

¹³ Domi Yinni Gusunɔwa u dam kpuro
mɔ.

Wi turowa u dɛɛre,
wiya n weenɛ su nasia.

¹⁴ U sɔawa kuku yeru,
adama u maa sɔa kpee te Isireliba ka
Yudaba ba sokuramɔ.

Mɛya u maa sɔa yina ye Yerusalemugibu
ba wɔrimɔ.

¹⁵ Ben dabiru ba koo tu sokura,
kpa bu wɔruma bu bɔkira.

Mɛya ba koo maa yina ye wɔri.

Esai u maari

u Yinni Gusunɔn kom mara

¹⁶ Na gari yi Yinni Gusunɔ u man
sɔɔwa berua. Nen bwāabu tɔnawa na
yi sɔɔwa kpa bu yi nenɛ kem kem.

¹⁷ Na Yinni Gusunɔ yɪiyɔ, na maa nɔn
naane sɔa baa mɛ u Yakɔbun yɛnugibu
biru kisi. ¹⁸ Nɛ wee ka nen biɪ be
u man kɔ. Bešen wāara kua yɪre te
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u ka
Isireliba gari mɔ. Yinni Gusunɔ wi, u
wāawa Sionin guurɔ.

¹⁹ Gaba koo bɛɛ sɔ bu nɛɛ, i doo i
bikiaru ko be ba gɔribu sokumɔn mi,
ka sere sɔrobun mi, ka be ba ra bɔnu
se ba n kuuki mɔn mi. Domi bwe-
seru baatere ta ra bikiaru de ten bɔun
mi, kpa u tu gɔribu sokua. ²⁰ Adama
bɛɛ, i bu wisio i nɛɛ, bu doo bu Yinni
Gusunɔn woodan tireru gari. Win
gari yi n ka wooda nɔɔ tia sɔa, i ku yi
swaa daki. Yi n bɛɛ arufaani gaa mɔ.

Nɔni swāarun saa

²¹ Saa gaa sisi yɛ sɔɔ tɔmba koo
yaayaare ko tem mɛ sɔɔ,
kpa ba n gɔɔru soore, ba n wasire.
Mɛya gɔɔrun sɔ ben mɔru koo se,
kpa bu ben sina boko ka Gusunɔ
bɔrusi.

Bā n mɛɛra wɔllɔ,

²² n kun mɛ temɔ,

kpa bu deema yam wɔkuru ka nuku
sankirana kpuro.

Ben goo kun kisiramɔ yam wɔku baka
ten min di.

²³ Adama yam wɔku te ka nuku
sankira ni,
yen gaa kun ko n wāa sere ka
baadommasɔ tem mɛ sɔɔ.

Sunɔ kpao wi u koo gɔna sina

Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu
raa wāa sekuru sɔɔ yellu.

Adama saa ya wee yɛ sɔɔ yiiko ya koo
tem mɛ wukiri

saa nim wɔkun di n ka da Yuudenin
guruɔ,

ka Galileɔ mi tɔn tukoba wāa.

9

¹ Tɔn be ba raa sɪmɔ yam wɔkuru sɔɔ,
ba koo yam bururam bakam wa.

Be gɔɔn berum mu wukiri nge yam
wɔkuru,

yam bururam mu koo bu kurema.

² Yinni Gusunɔ, kaa bu nuku doo
bakabu wɛ,

kpa ba n nuku doo bi mɔ wunen
wuswaaɔ

nge mɛ ba ra nuku dobu ko gɛɛbun saa
sɔɔ,

n kun mɛ sanam mɛ ba arumani
gurama ba bɔnu mɔ ka kuuki.

³ Nge mɛ a wunen tɔmbu wɔra saa
Madianin tabu kowobun nɔman di,
nge mɛya kaa bu yara yorun di
kpa a dɛka ye ba ra ka bu so biruɔ

ka sere sɛna ye ba ra ka bu dam dɔre
bɔku.

⁴ Ba n̄ maa tabu kowobun bara naasun
damu nɔmɔ.

Ben tabu yānu nu ra n yem yiba.

Ba n̄ maa nu dokemɔ.

Ba koo yāa ni ka bara ni dɔɔ karewa.

⁵ Domi ba koo sun bii tɔn durɔ marua.
Wiya u koo ko bɛsɛn wirugii.

Win tɔmara, Bwisi kɛɔ bɛɛɛgii,

ka Gusunɔ Dam kpurogii,

ka Baaba wi u ra n wāa,

ka Bɔri yendun nuuru.

⁶ U sāawa Dafidin sikadobu.

Yen sɔ, u koo win bandu di kpa u tu
dam sire

kpa ta n bɔri yendu mɔ sere ka
baadommaɔ.

U koo win tɔmbu siri gem sɔɔ,

saa tɛn di sere ka baadommaɔ.

Yeniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u
yɔrari u ko.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba sɛɛyasiasa

⁷ Yinni Gusunɔ u Isireli be ba sāa
Yakɔbun bweseru siri.

Ma siri bi, bu bu di.

⁸ Tɔmbu kpuro, Efaraimuba ka
Samarigibu,

ba koo ye gia,

be, be ba gerumɔ ka tii suabu ba mɔ,

⁹ wee dian birikiba ba wɔrukumɔ,

adama sa ko maa yi seeya ka kpee ni
ba dāka.

Wee sikamɔren dāa gbereba ba
bɔkira.

Sa ko bu kɔsi ka dāa gea ye ba mɔ
sɛdurun gbereba.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u koo Resini Asirin
sina bokon wɛrɔbu tabu yānu
wɛ,

kpa bu Isireliba wɔri.

¹¹ U koo de Sirigibu ba n wāa sɔɔ yari
yeru gia,

kpa Filisitiba ba n maa wāa sɔɔ duu
yeru gia,

kpa bu nɔɔ wukia bu Isireliba mwɛ.

Ka mɛ kpuro, win mɔru kun suremɔ.

U koo maa bu nɔma doke u sɛɛyasiasa.

¹² Adama ba n wuramamɔ win mi,

wi, wi u bu sɛɛyasiamɔ,

wi, wi u sāa wɔllu ka tem Yinni.

Ba n̄ maa n̄n kasumɔ.

¹³ Yen sɔna u koo Isireliban wiru

ka ben siru bura sɔɔ teerun sɔɔ.

¹⁴ Ben bukuro bera, ba sāa ben wiru,
ma sɔmɔ weesugibu ba sāa ben siru.

¹⁵ Be ba sāa tɔn ben kparobu, ba dera
ba kɔɔra.

Be, be ba maa kpare, ba swaa kɔsa
mwa.

¹⁶ Yen sɔna Yinni Gusunɔ u n̄ nuku
dobu mɔ,

ben aluwaasiban sɔ.

U n̄ maa ben gobekuba ka gɔminibu
wɔnwɔndu kuammɛ.

Domi be kpuro ba sāawa nuku
kɔsurugibu.

Ba n̄ Gusunɔn bɛɛɛ yɛ.

Sekuru sari gariya yi ra yari saa ben
nɔsun di.

Yen sɔ, Yinni Gusunɔn mɔru kun
suremɔ.

U koo bu nɔmu dokewa u sɛɛyasiasa.

¹⁷ Domi nuku kɔsuru ta ra mɛniwa
nge dɔɔ

wi u ra yakasu ka saki mwɛ.

Dɔɔ wi, u ra du u dāa sɔɔ bɔkɔ mwa,

kpa wiisu su se ge sɔɔn di.

¹⁸ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin mɔrun
sɔ,

tem mɛ, mu dɔɔ mwaara,

ma mɛn tɔmba dɔɔ diira.

Goo kun win winsim laakari mɔ u
sere n̄n somi.

¹⁹ Ba dīanu guramɔ nɔm geuɔ ka nɔm
dwarɔ.

Adama ka mɛ, goo kun deba.

Ma ben baawure u win winsim wasin
yaa temmɔ.

²⁰ Manaseba ka Efaraimuba ba tabu
wɔrinamɔ.

Yen biru be kpuro ba mɛnna ba
Yudaba wɔri.

Ka mɛ, Yinni Gusunɔn mɔru kun sure.

U maa bu nɔmu doke, u sɛɛyasiamɔ.

10

Be ba Yinni Gusunɔn mɔru

seeyamɔ

(I maa mɛerio naasu 1-4, 5:8-24)

¹ Bɔruroba be ba ra wooda yi ye ya n̄
sāa dee dee.

Kpa bu ye yore bu yi bu ka ben tɔmbu
dam dɔre,

² bu ka yina bu sāarobu ben gem wɛ,

kpa bu bwɛɛbwɛɛbu gem bira,

bu gɔminibu ka gobekuban arumani
mwa yu ko begia.

3 Sanam me Yinni Gusunɔ u koo beɛ seɛyasia,
mba i ko i ko.
Sanam me kam kobu bu koo beɛ wɔri
saa tontonden di,
mba i ko i ko.
Weren miya i ko i duki da i ka faaba
wa.
Ma gia i ko i beɛn arumani bere.
4 Ba koo gabu yoru mwɛeri kpa bu
gabu go.
Adama ka me, Yinni Gusunɔn mɔru
kun suremɔ.
U koo maa bu nɔmu doke u seɛyasia.

Asirigibu

ba Yinni Gusunɔ torari

5 Yinni Gusunɔ u neɛ,
bɔruoba beɛ Asirigibu.
Kon beɛ kowa nge nen bokuru
te kon ka Isireliba seɛyasia nen mɔru
yà n seewa.
6 Na dera i bwese te ta n nen beɛre yɛ
wɔri
te ta ra nen mɔru seeye,
kpa i tu taaku nge swaan potɔko
i ten arumani gura.
7 Adama n n daa ye, beɛ Asirigibu i
gɔru doke.
I gɔru dokewa i bwese dabɛnu
kpeerasia.
8 Domi beɛn sina boko u neɛ,
win tabu sinambu ba sɔawa nge
bwese ni nu tien sinambu.
9 U maa wusu nɔma doke si su wɔa
win swɛɛ sɔɔ
n ka girari Yerusalemɔ.
Wuu siya Kalinɔ ka Kaakemisi ka
Hamati
ka Aapadi ka Samari ka Damasi.
10 U sin sinambu kamia
sɛn bɛnu nu Yerusalemɔ ka Samariginu
dabiru kere.
11 Nge me u Samarigibu kua ka ben
bɛnu,
nge meya u koo Yerusalemugibu ka
ben bɛnu kua.
12 Adama ne, Yinni Gusunɔ, nà n
nen himba kpuro yibia Sɔnin guurɔ,
ka Yerusalemɔ, kon Asirin sina boko
seɛyasia, win gɔru bɔbunu ka win tii
suabun sɔ. 13 Domi u gerumɔ u mɔ,
win tiin dam ka win tiin bwisiya u ka
nasara wa.

U bwese tukunun tem mwa, ma u ben
arumani gura.

U sinambu wɔri nge tabu durɔ damgii,
ma u bu bandu yara.

14 U ben arumani gurawa
nge me ba ra sɛa gure gunɔbun sokurɔ.
U ye kpuro gurawa ben tem me sɔɔ
nge sɛa ye gunɔ ga deri.

Goo kun ka tii yine
n kun me u nɔɔgiru sua u kuuka ko.

Adama na bikiamɔ,

15 gbɔa, ya ra tii beɛre wɛ
wi u ka ye sɔmburu mɔn wuswaaɔ?

Sii, ya ra tii sue

wi u ka ye sɔmburu mɔn wuswaaɔ?

Asirin sina boko wi, u sɔa nge deka

ye tɔnu u sua ma ya nɛn sɛikiamɔ,

n kun me bokuru te tɔnu u neni,

ma ta nɛn fiamɔ.

16 Yen sɔna ne Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni,

kon de win tabu durɔbu bu woora.

Kpa dɔɔ u na u bu wukiri

sanam me u wɔa win sinandun yiiko
sɔɔ.

17 Ne, Isireliban yam bururam, kon
gɔsia dɔɔ.

Kpa nen deɛraru tu ko dɔɔ yara

yu ben saki ka awi kpuro mwa sɔɔ
teeru.

18 Ya koo ben dɔa sɔɔ ka ben tem beɛre
kpuro mwa mam mam.

Kpa mu n sɔa nge barɔ wi u gɔɔ dɔɔ.

19 Dɔa ni nu koo tia mi,

nu n ko n dabi.

Baa bii u koo kpɛ u nin geeru yore.

Isireliban fiikowa

ya koo wurama

20 Tɔɔ te sɔɔ, Isireli be ba tie ba yara
tabun di, ba n maa somiru kasumɔ

bwese ni nu bu kpeerasiamɔn mi.

Adama ba koo ben naane dokewa
ne, Gusunɔ, ben Yinni Deɛron mi.

21 Kpa bu wurama ne, Gusunɔ Dam
kpurogiin mi. 22-23 Baa ba n daa dabi

nge nim wɔkun yani seɛri, ben sukum
tɔnawa mu koo wurama. Domi ne,

Yinni Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na
yen himba yi kɔ n ka bu kpeerasia.

Nen gem mu koo sɔsira n banda. Tem
me kpurowa kon kpeerasia nge me na

yi.

Yinni Gusunɔ

u koo Asirigibu sɛɛyasia

²⁴ Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na gerua na nɛɛ, bɛɛ nɛn tɔmbu, bɛɛ be i wɔ̃a Siɔniɔ, i ku Asirigibun bɛrum ko, be ba bɛɛ soomɔ ka bokuru nge mɛ Egibitigiba raa bɛɛ kua. ²⁵ Adama, n tie fiiko sɛɛyasia bi na bɛɛ mɔ n ka kpe, kpa nɛn mɔru yu wura ben mi, n bu kpeerasia. ²⁶ Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, kon goo dendi nge bokuru u bɛɛ sɛɛyasia nge mɛ na Madianiba kua Horebun guurɔ. Kon nɛn dɛka tii nim wɔkun bera gia n bu sɛɛyasia nge mɛ na Egibitigibu kua. ²⁷ Tɔɔ te sɔɔ, kon bɛɛ nɛn tɔmbu yara yorun di kpa i bɛɛn sɔmunu sɔbia kpa i sugu pota bɛɛn wɔinun di. I n maa sugu dokemɔ yɛn sɔ na bɛɛ gɔsa na gum tɔre.

Yiberɛba ba Yerusalemu wɔri

²⁸ Yiberɛba ba Ayati wɔri ba mwa, ma ba Migoroni tɔbura ba ben sɔmunu yi Mikimasiɔ. ²⁹ Ba koka ba doona ma ba da ba kpuna Gebaɔ. Yera Rama ya diirumɔ. Ma Sɔlu Isireliban sina boko yerukoon wuu ge ba mɔ Geban tɔmbu ba duki yakikira. ³⁰ Bɛɛ Galimugibu i wuri koowo. Bɛɛ Laisigibu i n tii sɛ. Bɛɛ maa Anatɔtugibu i ko i kam ko. ³¹ Madimenagibu ba yarina. Ma Gebimun tɔmba yakikira ba kuku yenu kasu. ³² Gisɔ mam yiberɛ be, ba wɔ̃a Nɔbuɔ ba gɔsenu kparamɔ Siɔnin guurɔ bu ka Yerusalemun tɔmbu nandasia. ³³ Wee Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u koo bu bɔɔri nge dɔ̃a kɔ̃asi. U koo yi yi kpɔ̃aru bo bura u kawa. ³⁴ U koo bu bɔɔriwa u suriri nge mɛ ba ra dɔ̃nu bɔɔri ka gbɔ̃a Libanin dɔ̃a sɔ̃wɔ, kpa ben girima yu kpe.

*Sunɔ kpao koo yari**Dafidin bweserun di***11**

¹ Nge mɛ bɔ̃ n dɔ̃ru bura,

ten nuurun di kpɔ̃i pɔtura ra yari, nge mɛya goo u koo yari u bandu di Isain bweseru sɔ̃.

² Gusunɔn Hunde u ko n da n wɔ̃a ka wi.

Hunde wi, u koo nɔn bwisi ka dam kɛ u ka win tɔmbu kpaa, kpa u Gusunɔn kɔ̃ru gia u nɔn nasia.

³ U koo nɔn mɛm nɔ̃wawa ka kɔ̃ru. Mɛya u n tɔnu sirimɔ ka sendaru, n kun mɛ, ba nɛɛn sɔ̃.

⁴ U koo sɔ̃arobu siriawa dee dee, kpa u bwɛɛbwɛɛbu ben gem wɛ. Win gari yi ko n sɔ̃awa nge bokuru te u koo ka tɔmbu sɛɛyasia, kpa yi n sɔ̃a nge takobi ye ya koo tɔn kɔ̃sobu go.

⁵ Win gem ka win bɔ̃rɔkinira ko n sɔ̃awa nge kpaka ye u sɛke pɔraɔ u n ka win tɔmbu kparamɔ.

⁶ Yɛɛ gɔbi ka yɔ̃anu nu ko n wɔ̃a yam tem, kpa gbeeku musukunu ka boo binu nu kpuna sannu.

Mɛya maa gbee sunɔ binu ka ketɛ binu nu ko n wɔ̃a sannu, kpa bii piibu u nu kpaa.

⁷ Ketɛba ka gbeeku bɔ̃nu nu koo di sannu, kpa nin binu nu n wɔ̃a yam tem. Gbee sinansu su koo yakasu di nge nɛɛ.

⁸ Bibu ba koo kpɔ̃ bu ka surɔkɔnu dwee, kpa bu ben nɔmu kpɛɛ waa gɔsɔnun wɔrusɔ.

⁹ Baawure u ko n Yinni Gusunɔn yɛru yibawa nge mɛ nim wɔ̃ku ga nim yiba.

Yen sɔ̃na be ba koo da bu Yinni Gusunɔ sɔ̃ win guurɔ te u tii gɔsia Yerusalemuɔ, ben goo kun win winsim kɔ̃sa kuammɛ.

¹⁰ Saa ye sɔ̃, goo u koo yari Isain bweserun di nge dɔ̃a kpɔ̃i pɔtura, kpa u n sɔ̃a nge gidi bɔ̃ra bwesenu kpuron sɔ̃.

Bwese ni, nu koo gɔsirama win mi. Kpa win wɔ̃a yeru ta n Gusunɔn yiiko sɔ̃si.

*Isireli be ba raa yarine**ba koo wurama*

11 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo maa
win dam sɔɔsi
u ka win tɔn be ba tie yakia
be ba yarinɛ ba wãa Asiriɔ ka Egibitiɔ
ka Paturɔsiɔ ka Etiopiɔ
ka Elamuɔ ka Babiloniɔ ka Hamatiɔ
Sirin temɔ,
ka sere be ba wãa nim wɔkun goonɔ.

12 U koo gidi bɔra gira
u ka sɔɔsi ma u koo Isireliba menna
be ba raa yoru mwɛɛra,
kpa u Yuda be ba raa yarinɛ
handunian goonu nne sɔɔ
menna.

13 Efaraimuba ba n maa ka Yudaba
nisiɔ mɔ.
Yudaba ba n maa ka Efaraimuba
yibɛɛ tɛɛru mɔ.

14 Ba koo menna bu Filisitiba wɔriwa
sɔɔ duu yeru gia,
kpa bu Filisiti be ko ben yobu.
Mɛya ba koo maa menna bu sɔɔ yari
yerugibu wɔri.

Ba koo Edamu ka Mɔabuba dam dɔre,
kpa bu Amɔniba taare.

15 Yinni Gusunɔ u koo de Egibitin
daarun nim mu gbera.
U koo tu nɔmu dɛmiɛ u wom wure ka
dam,

kpa u tu bɔnu ko kɛri nɔɔba yiru,
kpa win tɔmbu bu tu tɔbura ka naasu.

16 U koo swaa yara win tɔn be ba tien
sɔɔ,
be ba wãa Asiriɔ.
U koo bu swaa yara nge mɛ u raa bu
kua
sanam mɛ u bu yara Egibitin di.

Siarabun womu

12

1 Sɔɔ teeru, be ba yakia ba koo nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, sa nun siara,
domi a raa ka sun mɔru kua,
ma wunen mɔru ya sure.
A sun nukuru yemiasia.

2 Wuna a sãa bɛsɛn Yinni, a sun faaba
mɔ.
Sa nun naane sãa, sa n maa gãanun
berum mɔ.
Domi wuna a sãa bɛsɛn dam, wuna sa
siaramɔ.

Wuna a sãa bɛsɛn faaba kowo.

3 Nge mɛ wi nim nɔru ga mɔ,
ù n nim wa, u ra n nuku dobu mɔ,

nge mɛya bà n faaba wa ba koo nuku
dobu ko,

4 kpa tɔɔ te sɔɔ, bu gere bu nɛɛ,

i Yinni Gusunɔ siaro,

i win yĩsiru wɔlle suo.

I win sɔm baka ni u kua kparo bwe-
senu kpuro sɔɔ.

I tɔmbu yaayasio ma win yĩsira kpã.

5 I Yinni Gusunɔ tɔmɔ,
domi gãa bɛɛɛgina u kua.

I nin gari kparo handunia kpuro sɔɔ.

6 Be ba wãa Siɔniɔ, bu nuku dobu
kuuki koowo,
domi Isireliban Yinni Dɛɛro u kpã,
u maa wãa ben suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Babiloni sɛɛyasia

13

1 Wee, ye Yinni Gusunɔ u Esai,
Amɔtin bii sɔɔsi kāsiru sɔɔ Babilonin
sɔɔ. 2 U nɛɛ,

i gidi bɔra yɔrasio guuru wɔllɔ mi
gãanu sari.

I tabu kowobu nɔɔgiru sueyo,
kpa i bu yĩreru kua ka nɔma,
kpa bu duki na bu du Babilonin
kɔnnɔsun di.

3 Wee, na nen tabu kowo be na gɔsa
wooda wɛ.

Na tabu durɔ wɔrugɔ be soka
bu ka nen mɔru suresia,
be, be ba ra n nuku dobu mɔ nen
kpãarun sɔɔ.

4 Ma Esai u mɛɛra u nɛɛ,
i tɔn dabinun wurenu swaa dakio i nɔ
guunun bera gia.

Bwese dabinu ka sinambu dabina nu
mɛnnɛ mi,

Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin tabu
kowoba

be ba tabun sɔɔru kpa.

Ma u bu mɛɛra mɛɛra u ka da.

5 Be wee ba wee sannu saa mi n toman
di
bu ka tem mɛ kam koosia, win mɔrun
saabu.

6 I gɔɔ swĩiyɔ
domi Yinni Gusunɔn tɔɔ te, ta turuku
kua.

Ta sãawa kam koo bi bu wee
wi, Dam kpurogiin min di.

7 Yen sɔna tɔmbu kpuron gɔma koo
dwiiya

kpa ben wɔrugɔru tu kpe.

⁸ Babilonigiba koo bɛrum soora,
kpa ben wasi yi dwiiya wuriribun sɔ.
Ba koo tii tɛma
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɪ u ma.
Ba ko n mɛɛrine ben wuswaa ya n
burisinɛ.

⁹ Wee Yinni Gusunɔn tɔru ta sisi.
Tɔ te, ta sɔawa nɔni swaarugiru
tɛ sɔ u koo win mɔru baka sɔsi.
U koo durumgibu kpeerasia,
kpa tem mɛ, mu ko bansu.

¹⁰ Wɔllun kperi kun maa yam
dɛɛrasiamɔ.
Sɔ u n yariɔ, min diya u ko n yam
tɪramɔ.
Mɛya suru kun maa yam bu-
rurasiamɔ.

¹¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon
handuniagibu sɛɛyasia
ben kɔsa ye ba mɔn sɔ,
ka maa nuku kɔsurugibu ben nuku
kɔsurun sɔ.
Kon de be ba tii sue bu kam ko,
kpa n be ba tɔmbu dam dɔremɔ
kpeerasia.

¹² Kon de bu tɔmbu kasu
nge mɛ ba ra wura gea kaso de ton-
tondeɔ.

¹³ Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin
mɔrun tɔru sɔ,
kon wɔllu yɪiri,
kpa tem mu diiri sere mɛn sɔwɔ.

¹⁴ Kpa be ba raa yoru dimɔ Babiloniɔ
bu duki wura ben temɔ nge nɛmu ge
ba gire.

Ba koo duki yarina bu da ben tɔmbun
mi

nge yaa sabe ni nu kun kparo mɔ.

¹⁵ Ben wi ba nɔma tura kpuro wuu ge
sɔ,

ba koo nɔn tweewa bu go.

Wi ba maa naa gira ba mwa,

ba koo nɔn gowa ka takobi.

¹⁶ Ba koo arumani gura ben yɛnuso
bu ben bibu munku ben wuswaaɔ.
Kpa bu ka ben kurɔbu kpuna ka dam.

¹⁷ Kon de Mɛdiba bu bu wari
be, be ba n sii geesu ka wuran binɛ mɔ.

¹⁸ Ba koo aluwaaasiba tweewa bu go.

Mɛya ba n bii wɛɛnu buremɔ.

Ba n maa bibun wɔnwɔndu mɔ.

¹⁹ Babiloniwa sinambu kpuro ba
mɛɛra wuu burɔ,
ma yen tɔmbu ba tii sue.

Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye
kpeerasia

nge mɛ na Sodomu ka Gomɔra kua.

²⁰ Tɔmbu ba n maa sinamɔ ye sɔ.

Ya ko n sɔawa bansu sere ka
baadommaɔ.

Goo kun maa win kuu bekurugiru
giramɔ mi.

Baa be ba yaa sabenu kparamɔ, ba n
yɔramɔ mi.

²¹ Miya gbeeku yɛɛ yi koo wɔa yeru ko.
Boorosu su koo yibu yen ban si sɔ,
kpa taataanu nu maa nin wɔa yeru ko
mi,

kpa boo kinɛnu nu n yɔkumɔ mi.

²² Purukanu ka gbeeku bɔnu koo
kuuki ko

yen sina kpaa buranu sɔ.

Wee yen saa ya turuku kua,

ba n maa yen tɔru sosimɔ.

Isireliba ba koo wurama

ben temɔ

14

¹ Yinni Gusunɔ u koo Isireliba
wɔnwɔndu kua. U koo maa bu gɔsi
bu ko wigibu, kpa u bu swii ben temɔ.
Saa yera sɔba koo du ben suunu sɔ,
kpa bu mɛnna ba n wɔa ka be sannu.

² Bwese dabinu nu koo ka Isireliba
wurama ben temɔ, kpa bu bwese ni
ko yobu tem mɛ Yinni Gusunɔ u bu wɛ
sɔ. Be ba raa Isireliba yoru mwɛɛra
ba koo maa ben tii yoru mwɛɛri. Mɛya
be ba raa bu dam dɔre, ba koo maa ben
tii dam dɔre.

Babilonin sina bokon gɔ

³ Bɛɛ Isireliba, Yinni Gusunɔ u
koo de i yoru yari, kpa i wɛra bɛɛn
wasiraru ka nɔni swaarun sɔ. ⁴ U
n kua mɛ, womu geniwa i ko i ka
Babilonin sina boko yɛɛ i nɛɛ,
wi u raa sun dam dɔremɔ, u n maa
wɔa.

Dam dɔrebu kpa.

⁵ Yinni Gusunɔ u nuku kɔsurugii
be ba sun dam dɔremɔn dam bua,
mɛ mu sɔa nge bokuru.

⁶ Wi u ra n daa tɔmbu soomɔ ka mɔru
wɔnwɔndu sari,
kpa u n tɔmbu dam dɔremɔ,
ba nɔn nɔni sɔwɔa sere ka nɔrɔ.

7 Wee tē tōmba wēre handunia kpuro
sɔɔ,
ma ba nuku dobu kuuki mɔ.

8 Baa ka dāa ni ba mɔ sipereba ka
seduruba
ni nu wāa Libanɔ
nu nuku dobu mɔ, nu mɔ,
saa dōma tēn di a wōruma,
goo ku ra maa nē u sun bōri.

9 Be ba wāa gōribun wāa yero
ba seewa bu ka nun dam koosia,
be ka ben wirugibu kpuro.
Meya sinam be ba gu ba seewa ben
sina gōnin di.

10 Ma be kpuro ba nūn nōogiru sue ba
nē,
wee wunēn tii a kua dam sarirugii nge
bēsē.

Sa kua tia.

11 Wunēn bēere ye ba ra raa nun wē,
ba n mōrōkunu soomɔ,
wee ye kpuro ya wōri gōribun wāa
yero.

Kōkōnu nu kua wunēn kpin yeru ka
wunēn bekuru.

12 Wunē wi a sāa nge buruku kpera ye
ya ballimɔ,
wee a wōruma wōllun di.
Wunē wi a bwesenu kpuro tabu di,
wunē wee ba sura temɔ, a kpī.

13 Wunē wi a ra n gerumɔ wunēn gōru
a n mɔ,
kaa yō wōllɔ, a wunēn sina gōna teria
kperin wōllɔ,
kpa a sina guuru wōllɔ sō yēsān nām
geu gia,
būnun suunu sō.

14 Kaa yō guru winu wōllɔ,
kpa a ka Wōrukoo weena.

15 Adama wunē wee, ba sure gōribun
wāa yero
sere wōrun sō sōwɔ.

16 Be ba nun wa kpa ba n nun mēera tii
ka laakari ba n mɔ,
n n durɔ wiya mi, wi u ra raa de tōmbu
bu burisina?

Kpa u bandu suriri?

17 U yina u pirisōmba kara.

U wusu kōsuka.

Ma handunia ya gōsia bansu.

18 Bwesenu kpuron sina boko
baawure

u wāa u wēre ka bēere win sikirɔ.

19 Adama wunē, ba nun kasa kua
a ka wunēn sikiru tonda

nge dāa kāsā ye ba n kī,
n kun mē nge wi ba takobi sākura
ba go ba sure wōru sō ge ga kpenu mɔ,
n kun mē nge goo te ba taaka.

20 Ba n nun sika nge sinam be,
domi a wunēn tem go,
ma a wunēn tōmbu kpeerasia.
Ba n maa wunēn bwese kōsurun gari
mɔ.

21 I sōru koowo i win bibu go
kōsa ye ben sikadoba ba kuan sō,
kpa bu ku raa se bu maa handunia
tabu di,

kpa bu maa wusu seeya bu yibu si sō.

22 Nē Gusunɔ, wōllu ka tem Yinni,
na nē, kon Babilonigibu seesi n ben
bweseru ka ben wuun yīsiru go. Ba
n maa ben yira wasi. 23 Kon de wuu
ge, gu ko nge daru bwāara mi gunɔ
sarenu nu ra n wāa, kpa n gu kura ka
yii te ta n bu gāanu ganu deriamme.
Nē Gusunɔ, wōllu ka tem Yinniwa na
yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Asirigibu kpeerasia

24 Nē, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii
na bōrua na nē,
ye na yi, ya koo maa na.

Ye na maa gōru doke ya koo koorā.

25 Kon Asirigibu kōsuku nēn tōmbu
Isireliban temɔ.

Kon bu taaku nēn guunu wōllɔ,
kpa n nēn tōmbu yara ben yorun di,
ba kun ben sugu ka ben sōmunu
sōwā.

26 Yeniwa nēn himba tōmbu kpuron
sō.

Wee na nōmu dēmīe n ka bwesenu
kpuro sēyasia.

27 Nē Gusunɔ, wōllu ka tem Yinni,
nā n gāanu yi wara koo ye yina.
Nā n nōma dēmīe wara u koo ye kure.

Yinni Gusunɔ

u koo Filisitiba kpeerasia

28 Wō gē sō sina boko Akasi u gu,
wō ge sōra Yinni Gusunɔ u Filisitiba
gari yini sōwā saa Esain nōn di u nē,

29 bē Filisitiba kpuro i ku nuku dobu
ko

yēn sō boku te ta raa bē soomɔ ta
bōra.

I n yē ma i n waa gōsōbu sarari,

i ko i surəkəru girari.

³⁰ Saa gaa sisi yè sɔɔ be ba sãaru bo ba
koo wa bu di,
kpa wɔnwɔndobu ba n wãa bəri yendu
sɔɔ.

Adama bɛɛ Filisitiba kon de bɛɛn nu-
uru tu gbi gɔɔrun sɔ.

Be ba koo maa tiara, ba koo bu gowa.

³¹ Bɛɛ be i wãa wuun gbãra kɔnnɔwɔ
i weeweenu koowo bɛrum sɔ.
Bɛɛ Filisitiba kpuro gesi i diirio,
domi yibereba ba tua seeye nge dɔɔ
wiiru.

Ba wee sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di,
ma ben tabu sɔi yi baasinɛ.

³² Esai u nɛɛ, mba sa ko Filisitiban
gɔrobu wisi.

Sa ko nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u Sion
swii.

Miya win tɔn be ba sãa wɔnwɔndobu
ba koo kuke ka bəri yendu.

15

*Mɔabuban nɔni swãaru
(I maa mɛerio 15-16, Yereimi 48)*

¹ Gari yiniwa ba gerua Mɔabuban sɔ.
Mɔabun tem kpuro mu koo kam ko,
kpa bu Ari Mɔabu ka Kiri Mɔabu
kɔsuku wɔku teeru.

² Dibonigibu ba da bũu sãa yera
ka guunu wɔllɔ bu ka swi.
Mɔabuba ba weeweenu mɔ wuu si ba
mɔ Nɛbo ka Mɛdeban sɔ.
Ma ba ben winu ka ben tobunu kɔna
nuku sankiranun sɔ.

³ Ma ba saakiba sebua ba wãa swɛɛ sɔɔ
ka dii tɛerio ka dii yaario nuku
sankiranun sɔ.
Ma ba weeweenu mɔ ba sumɔ ka nɔni
yiresu.

⁴ Hɛsibonigibu ka Elealegibu ba faaba
kanamɔ
ma ba ben nɔɔ nɔɔmɔ sere Yahasio.
Baa Mɔabun tabu kowobun tii ba wuri
mɔwa bɛrum sɔ.

⁵ Na faaba kanamɔ Mɔabuban sɔ
be ba kpikiru suɔ ba dɔɔ Soario ka
Egalati Selisiyaa.

Domi ba sumɔ ba ka Lusitin guunu
yɔɔmɔ,
ba wuri mɔ Koronaimun swaaɔ nuku
sankiranun sɔ.

⁶ Daa te ba mɔ Nimurimu ten nim mu
gbera.

Yaka si su wãa ten gãara su gbera.
Gãanu kun maa kpia mi.

⁷ Yen sɔna ba ben arumani gura
ye ya bu tie
ba ka tɔburamɔ nim toran guru giɔ mi
dãnu wãa.

⁸ Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu
kpuro sɔɔ, wuri nɔɔramɔ.
Ben weeweenu nu nɔɔramɔ sere
Egalaimuɔ, ka maa Elimun
dɔkɔwɔ.

⁹ Daa te ta wãa Dimɔniɔ ten nim
mu yem yiba tɔn be ba gon sɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u koo kpam
Dimɔni ye nɔni swãaru kpɛɛ.
U koo de yibereba bu Mɔabun
kpikobu,
ka be ba tie tem mɛ sɔɔ wəri nge gbee
sinansu.

Mɔabuba ba Yerusalemugibu

somiru kanamɔ

16

¹ I Yudaban sina boko yãa
kpɛmmínu mɔrisio Selan di,
kpa bu ka nu da Sionin guurɔ
ka swaa ye ya kpa mi gãanu ku ra kpi.

² Domi Mɔabun tɔn kurɔbu ba koo
Aanɔɔn daaru tɔbura,
kpa ba n sende nge gunɔ si ba gira
sokurun di su duki mɔ.

³ Ba koo Yudaba sɔ bu nɛɛ,
i sun bwisi kɛɔ i sun sɔɔwɔ ye sa ko ko.
I de bɛɛn saaru ta n sun wukiri sɔɔ sɔɔ
nge yam wɔkuru.

I sun beruo bɛsɛ be ba naa gire.
I ku sun yibereba nɔmu bɛria.

⁴ I sun mɔɔ bɛsɛ be sa kpikiru suuma
Mɔabun di.

Kpa i n sãa bɛsɛn kuku yeru
be ba sun kpeerasiamɔn sɔ.
Domi dam dɔrebu bu koo kpe.
Be ba maa sun kpeerasiamɔ ba koo
doona.

⁵ Saa ye sɔɔ, goo u koo yari
Dafidin bweseru sɔɔ Gusunɔn durom
saabu
kpa u bandu di te ta ko n sirere
kpa tu dakaa da.
U koo tɔmbu kpaa gem sɔɔ,
kpa u n kpeere u ka bu siria dee dee.

Yerusalemugibu

ba n Mɔabuba somimɔ

⁶ Yudaba ba nɛɛ,

sa Məabuban yēkə ka ben tii suabun
labaari nɔmɔ,
ka ben woo bəbunu ka ben gari kam
gerubu.

⁷ Tē ba weeweenu mɔ ben tiin sɔ,
ba sumɔ Kiri Haresetin sɔ
ye ya bansu kua.

⁸ Wee ba Həsibonin gberu kpaanɛba
sanka.

Bwese tukunun sinambu ba Sibiman
resɛmban konu bɔara.

Resɛm gbɔa ni, nu tɛrie sere Yasɛɛ sɔ
yɛsan nɔm geu gia

n ka da mi gāanu ku ra kpin sɔ yari
yerɔ,

ka sere nim wɔkun guruɔ sɔ duu
yerɔ.

⁹ Tē wee, na sumɔ Sibiman resɛm
gbɔanu ka Yasɛɛn sɔ.

Na Həsiboni ka Eleale nɔni yĩresu
wisimɔ,

domi tabu kowoba ben gbea wɔri ba
yen dīanu gura.

¹⁰ Nuku dobu kun maa wāa resɛm
gbɔanɔ.

Ba n maa womusu mɔ mi.

Mɛya ba n maa resɛmba gamamɔ.

Nuku dobun kuuki yi kpa.

¹¹ Nɛn wasi yi diirumɔ Məabun sɔ nge
mɔrɔku sɛrum.

Mɛya nɛn gɔru ga maa diirumɔ Kiri
Haresin sɔ.

¹² Məabuba ba daamɔ gungunu wɔlɔ
kam sɔɔ.

Ba dumɔ ben bũu sɔa yerɔ bu ka
domaru ko.

Adama ba n somiru wasi.

¹³ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u gerua
yellun di Məabuban sɔ. ¹⁴ Adama tē, u
nɛɛ, wɔɔ ita yà n doona kese, ba koo wi
u bɛɛɛ bo Məabuɔ gɛm, ka sere maa
yen tɔmbu kpuro. Be ba koo tia, ba n
ko n dabi, ba n maa bu mɛɛrimɔ gāanu.

Yinni Gusunɔ u koo Sirigibu

ka Isireliba sɛɛyasia

17

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee Damasi ya n ko n maa wāa,
ya koo kowa bansu.

² Ba koo Aroɛɛn wusu yaa sabenu
deria.

Miya nu ko n da kpunɛ.

Goo maa sari wi u koo nu nandasia.

³ Isireliba ba n ko n gbāraru mɔ.

Mɛya Damasi ya n ko n maa sina boko
mɔ.

Sirigii be ba tie, ba n Isireliba bɛɛɛ
keramɔ.

Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni
gerua.

⁴ Saa ye sɔɔ, Isireliban bɛɛɛ ya koo
kaara,

kpa ben dukia yu doona bu ko
sāarobu.

⁵ Ben tem mu ko n sɔa nge gbee

tɛn dīanu ba gā ba gura.

Nu ko n sɔawa para para

nge sanam mɛ ba dīanu gura Refan
wɔwan di.

⁶ Isireliban fiikowa ya koo tiara

nge dāa bii ni nu tiara sanam mɛ ba
dāru sira.

À n mɛɛra kaa wa

yiru n kun mɛ ita tɔna ya tie ten wii
kpiirɔ,

ma n nɛ n kun mɛ nɔɔbu ya tie ten kāsasi
sɔɔ.

Gusunɔ Isireliban Yinniwa u yeni
gerua.

⁷ Tɔɔ te sɔɔ, tɔmba koo ben laakari
wesia ben taka kowon mi gia, kpa ben

nɔni yi Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro
wa. ⁸ Ba n maa ben laakari wesiamɔ

bũu turanun bera gia, ni ben tii ba
kua. Ba n maa Asitaaten bwāaroku

sāamɔ, ka bwāaroku ni ba kua sɔɔn sɔ.
Domi nu sɔawa ben tiin nɔman kooru.

⁹ Saa ye sɔɔ, Isireliba ba koo ben
wuu damgisu deri, kpa su ko bansu

nge mɛ Amɔreba ba ben wusu deri be
Isireliban sɔ.

¹⁰ Wee bɛɛ Isireliba, i Gusunɔ bɛɛn
Yinni duari

wi u bɛɛ faaba kua.

I n nùn yaaye wi u sɔa bɛɛn kuku yee
naanɛgiru.

Domi wee i dāa binu duura bũnun sɔ.

¹¹ Sanam mɛ i nu duura, i nu kara
koosi,

ma nu seewa nu kpɛa fuuku, nu wɛsu
kua.

Adama sanam mɛ i ko i nuku dobu ko
i nin marum sɔri,

i deema gāanu sari.

Ma n kua nɔni swāa bakaru te ta n
kpeemɔ.

Ba Isireliban yiberɛba kamia

¹² Anna a kukiribu nɔ.

Bwese dabinu nu burisine
ma nu kukirimɔ nge nim wɔ̄kun nim.
Nu wɔ̄ki nge daa tɛn tora ya bɔ̄ɔbu.

¹³ Ba kukirimɔ nge daa bakarun nim.
Adama Yinni Gusunɔ u bu gerusi,
ma ba duki yarina n toma,
nge yaka si woo ga sua ga ka doona,
n̄ kun mɛ, nge tua ye woo guna ya
seeya.

¹⁴ Ye n kua yoka ma ba bu kpeerasia
subaru sɔɔ.
Yam mu sere s̄ara ba n̄ maa w̄aa.
Nge m̄eya be ba sun w̄arimɔ bu ka sun
gura
ben k̄k̄orɔ ya ko n s̄aa.

Yinni Gusunɔ

u koo Etiopigibu s̄eɣyasia

18

¹ Tem mu w̄aa Etiopin daarun bera
giɔ,

mi tabun wurenu n̄ɔramɔ.

² M̄en t̄ambu ba gunu ma ben wasi
ballimɔ.

Ba bu nasie baama kpuro,

ȳɛn s̄ɔ ba ra kpuro k̄suku.

Ma daanu ben tem buranɛ.

Beya ba s̄amɔbu ḡara ka goo nimkuu si
ba kua ka gb̄i.

Goo nimkuu si, su duka mɔ.

T̄ɛ, s̄amɔbu b̄ɛɛ, i wuro b̄ɛɛgibun mi.

³ B̄ɛɛ handuniagibu kpuro,
i gidi b̄ara m̄ɛrio ye ba koo gira guuru
w̄allɔ.

I k̄aban sw̄i swaa dakio ye ba koo so.

⁴ Domi am̄eniwa Yinni Gusunɔ u man
s̄ɔwa. U n̄ɛɛ,

u ȳɔ s̄ɛɛ u yam m̄ɛra ka laakari win
w̄aa yerun di

s̄ɔ s̄arerun saa ka wuburun saa.

⁵ Res̄em ȳa n w̄ɛsu kua,

ma ya b̄em doke ya ye,

bu sere ye s̄ari,

yib̄ɛɛ u koo na u yen k̄aasi b̄ɔ̄ri ka
woburu,

⁶ kpa u ye gun̄su ka gbeeku ȳɛɛ deria
yi di.

Gun̄su su ko n w̄aa mi, yam susurun
saa,

kpa gbeeku ȳɛɛ yi n w̄aa mi puran saa.

Nge m̄eya ba koo Asirigibun tabu
kowobun gonu kua.

⁷ Saa ye s̄ɔɔ, t̄ɔn be ba gunu mi, ma
ben wasi ballimɔ ba bu nasie baama
kpuro ȳɛn s̄ɔ ba ra kpuro k̄suku, ma
daanu ben tem buranɛ, t̄ɔn be, ba koo
ka Gusunɔ w̄allu ka tem Yinni k̄ɛnu
naawa Sīnin guurɔ mi ba ra n̄n̄ s̄a.

Yinni Gusunɔ

u koo Egibitigibu s̄eɣyasia

19

¹ Gari yiniwa ba gerua Egibitin s̄ɔ.
Ba n̄ɛɛ,

wee Yinni Gusunɔ u sisi fuuku
Egibitiɔ,

u guru wiru s̄ani nge duma.

Ma Egibitigibun b̄unu nu diirumɔ win
wuswaaɔ,

ma ben w̄ruḡoru ta kpa.

² U koo de bu tabu ko ben tii tiinɛ.

M̄ɔɔ ka w̄anɔ ba koo tabu w̄arina.

B̄arɔ ka b̄arɔ ba koo tabu w̄arina.

Wusu su koo tabu w̄arina.

Sinambu ba koo tabu w̄arina.

³ U koo de Egibitigibu bu mwia kpana,

kpa u ben n̄ɔ tia kam koosia.

Kpa bu bikiaru da b̄un̄un mi ka dobo

dobogibun mi

ka ḡari sokobun mi, ka s̄arobun mi.

⁴ U koo bu yinni ḡabo n̄amu s̄andia,
kpa sunɔ nuku k̄s̄urugii u n bu dam
d̄aremɔ.

Gusunɔ, w̄allu ka tem Yinniwa u yeni
gerua.

⁵ U koo ben daa baka ten nim
kpeerasia

kpa tu gbera.

⁶ Ten ȳerusun nim mu koo numia,

kpa ten k̄erin winun nim mu gbera,

kpa naa yari ka gb̄i yi yi w̄aa ten goorɔ
yi gbera.

⁷ Ḡaanu kun ko n maa w̄aa daa ten
goorɔ

ka ten sure yerɔ.

B̄a n ḡaanu duura mi, nu koo gberawa
nu gbi.

⁸ Be ba susure m̄ɔ mi kpuro

ka k̄ak̄onu n̄ kun m̄ɛ ka ȳakoronu,

ba koo nuki sankirawa kpa bu sw̄i.

⁹ Be ba beku w̄ɛɛ damgii tarimɔ

ka be ba beku kpikinu wesimɔ ba koo
sekuru wa.

¹⁰ Be ba s̄aa tem m̄en dam ba koo
k̄s̄ikira.

Kpa ben s̄am kowobu bu nuki sankira.

11 Soanin wirugibu ba sãawa gari bakasu.

Egibitin sunən bwisi kēabu bà n menna,

gari baka gariya ba ra gere.

Bwisi kēabu bēē, aməna i ko i kaku i gere i nēē,

i sãawa bwisigibu ka sina bibu.

12 Wunε maa Egibitin sunə,

mana wunen bwisi kēo be, ba wāa.

Kpa bu gere su nə yèn himba Gusunə wəllu ka tem Yinni

u wunen temgibu kua.

13 Soanin wirugiba kua wiiribu,

ma Nəfun wirugiba kun maa yē ye ba mə.

Wirugii be, ba dera Egibitigiba kōoramə.

14 Yinni Gusunə u ben bwisi burisina kpa bu de Egibitigibu bu kōora,

ba n mə nge tam nəro wi u bindimə win sianu sɔɔ.

15 Wirugii ka bwēbwēē, gobigii ka sãaro, ben goo kun maa kpē u gāanu ko Egibitiə.

Egibitigibu

ba koo Yinni Gusunə sã

16 Sanam mε Egibitigiba koo wa ma Yinni Gusunə u bu win nəmu demie u ka bu sēyasia ba koo berum soora nge tən kurəbu. 17 Saa ye sɔɔ, baa bà n nua ba Yudan gari mə, ba koo nanda Yinni Gusunən himban sɔ ye u yi ben sɔ.

18 Saa ye sɔɔ, wusu nəəbuwa su ko n wāa Egibitin temə si sɔɔ ba ko n da Yudaban barum gere. Kpa ba n da bōre ma ba sãa Gusunə, wəllu ka tem Yinnin tumbu. Ba koo wuu sin teu sokuwa Sōn wuu.

19 Ba koo Yinni Gusunə yaku yeru kua Egibitin tem suunu sɔɔ, kpa bu kperu garu gira mən nəo bura yerə bu ka nùn bēere wē. 20 Yera ya koo sōsi ma Yinni Gusunə u wāa Egibitin temə. Bà n nùn nəəguru sue be ba bu dam dāremən sɔ, u koo bu faaba kowo wē wi u koo bu wəra ben naman di. 21 Saa ye sɔɔ, u koo bu tii sōsi kpa bu nùn gia. Ba koo nùn yākuu kua kpa bu ka nùn kēnu naawa. Bà n nùn nəo mwēnu kua, kpa bu nu yibia. 22 U bu mēera kua, adama u koo bu bekia. Ba koo

gəsira win mi, kpa u ben kanaru nə u bu faaba ko.

23 Saa ye sɔɔ, swaa ya koo yari Egibitin di yu da Asiriə, kpa Egibitigibu bu da Asiriə. Asirigibu ba koo ma da Egibitiə, kpa be kpuro bu menna bu Yinni Gusunə sã.

24 Saa ye sɔɔ, Isireliba ba koo ka Egibitigibu ka Asirigibu nəo tia ko, kpa handuniagibu kpuro bu domaru wa. 25 Gusunə, wəllu ka tem Yinni, u koo bu domaru kua u nēē, domarugiba bēē, nən tumbu Egibitigibu. Domarugiba bēē, Asirigibu, bēē be na məma. Domarugiba bēē Isireliba, bēē be na gosa na tii yīya.

Asirin sina boko u koo

Egibitigibu ka Etiopigibu

yoru mwēri

20

1 Wōo gè sɔɔ Saagoni Asirin sina boko u dera win tabu sunə Taatani u Asidədu wəri u ye mwa, 2 yen wōo ge sōra Yinni Gusunə u Esai Amətin bii gari yini sōwa u nēē, a saaki ye poto ye a pəra sēke mi, kpa a wunen baranu pota a sī naa dirisu. Ma u kua mε. U yōra basi ma u sīa ka naa dirisu, n ka kua wōo ita.

Yera Yinni Gusunə u nēē, 3 wee nən səm kowo Esai u yōra basi ma u ka naa dirisu sīa n ka kua wōo ita. Yeni ya sãawa yīreru te ta sōsimə ye ya koo Egibitigibu ka Etiopigibu deema.

4 Asirin sina boko u koo Egibitigibu ka Etiopigibun aluwaasiba ka ben durə təkənu yoru mwēri kpa bu yōra basi ba n sīimə ka naa dirisu, kpa yu ko seku bakaru Egibitiə. 5-6 Saa ye sōra sōo duu yerun tumbu be ba raa ben naane doke Etiopi sɔɔ ka be ba tii sue Egibitigibun somirun sɔ, ba koo berum soora, kpa bu burisina.

Ba koo gere bu nēē, be wee ba wəruma be sa raa naane sãa bu sun faaba ko, kpa bu sun wəra Asirin sina bokon nəmun di. Tē aməna sa ko ko su ka yari.

Babiloni ya koo wəruma

21

1-2 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ̃. U man kãsi nanumgiru sɔ̃sɔ̃.

Na wa yiberɛba ba wee saa tem mɛ ba nasien di
nge mɛ woo guna ya ra nɛ saa sɔ̃ yɛsan
nɔm dɔ̃waru gian di.

Wi u ra dam dɔ̃re, u dam dɔ̃ramɔ.
Wi u ra maa kpeerasie, u kpeerasiamɔ.
Elamun tabu kowobu, i seewo.
Mɛdiba, i wuu ge tarusio.

Domi Yinni Gusunɔ u dera Babiloni ye,

ya n̄ maa tɔmbu weeweenu koosimɔ.

3 Ye na wa ka ye na nua kãsi te sɔ̃,
ya dera nɛn torora kara.

Ma wuriribu man wɔ̃ri nge tɔn kura
wi u yiire u k̄i u ma.

Tirerabu dera na n̄ maa gari nɔ̃mɔ.

Ma diiribu dera na n̄ yam waamɔ.

4 Nɛn laakari ya burisina,
ma na diirimɔ bɛrum sɔ̃.
Yoka yɛ sɔ̃ na nuku dobu ȳiyo,
ye sɔ̃ra bɛrum man deema.

5 Kãsi te sɔ̃, na maa wa ba d̄ianu yii
ba kɔnnɔ kɔsu, ba dimɔ ba nɔrumɔ.
Yera goo u nɛɛ, i seewo tabu sinambu,
i bɛɛn tɛrɛnu gum tɛɛni.

6 Ma Yinni Gusunɔ u man sɔ̃wa u nɛɛ,
n doo n wuu kɔso yi kpa u man sɔ̃ ye u
koo wa.

7 Ma na kua mɛ.
Yera u maasɔbu wa ba s̄imɔ yiru yiru.
Gabu ba ketekunu sɔ̃ni, gabu maa
yooyoosu.

Ma u ye kpuro mɛɛra ka laakari.

8 Yera wuu kɔso wi,
u gb̄ara nge gbee sunɔ u nɛɛ,
gb̄ara kɔnnɔ miya u yɔ saa kpuro,
sɔ̃ sɔ̃ ka wɔ̃kuru.

9 Ma u maasɔbu wa ba s̄imɔ yiru yiru.
Ma u wa Babiloni ya wɔruma birem.
Ma bw̄aroku ni ba kua ben b̄unun sɔ̃
nu wɔruka temɔ nu bɔ̃kira.

10 Bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba,
bɛɛ be ba so nge dobi doo soo yerɔ,
yeniwa na nua Gusunɔ bɛɛn Yinnin
min di,

wi, wi u s̄aa wɔllu ka tem Yinni.
Yera na bɛɛ ye nɔ̃siamɔ.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Edɔmun sɔ̃

11 Wee ye Yinni Gusunɔ u man sɔ̃sɔ̃
Edɔmun sɔ̃.

Na nɔ̃ gagu nua Seirin di ga nɛɛ,
wuu kɔso, saa yerɔ wɔ̃kuru ta koo kpe.

12 Ma wuu kɔso u wisa u nɛɛ,
bururu ta koo na, yen biru wɔ̃kuru ta
koo maa na.

I n k̄i i maa man gari bikia, i wurama i
bikia.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Daarububan tem sɔ̃

13 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
Daarububan tem sɔ̃.

Dedanigibu, i doo i n w̄aa yakasu sɔ̃
wɔ̃kuru.

14 Bɛɛ be i w̄aa Temɔ i ka be nim nɔ̃ru
ga mɔ nim daawo,
kpa i ka kpikobu d̄ianu daawa.

15 Domi tabu sw̄ia ma tɔmba duki mɔ
takobi ka tɛndun sɔ̃.

16 Wee ye Yinni Gusunɔ u man
sɔ̃wa. U nɛɛ, kam kam w̄ɔ tian
biru kese, u koo Kedaan bɛɛɛ kpuro
kpeerasia. 17 Ben tɛn towo wɔrugɔba
sɔ̃, fiikowa ya koo tiara. Gusunɔ,
Isireliban Yinniwa u yeni gerua.

Gari yi Gusunɔ u gerua

Yerusalemun sɔ̃

22

1-2 Gari wee, yi yi ka Yerusalemun
wɔ̃wa ȳa mi ba ra kãsi.

Wunɛ Yerusalemu, mban s̄ona wunen
tɔmba nuku dobu mɔ,
ma ba kuuki mɔ.

Mba n kua ba ka yɔ̃mɔ dii tɛɛri wɔllo.
Wunen tɔn be ba mɛɛra kua, ba n̄ bu
mɛɛra kue tabu sɔ̃,
ba n̄ maa gu ka takobi.

3 Wee wunen tabu sinambu ka wunen
tɔmbu kpuro
ba duki yarina n toma,
ma tɛn towobu ba bu mwɛɛra ba kua
yobu.

4 Yen sɔ̃, na bɛɛ sɔ̃mɔ, i gesiro nɛn
bɔ̃kun di,
i man derio n sw̄i.

I ku tii nɔ̃wia ko i nɛɛ,
i ko i man nukuru yemiasia
nɛn tɔmbun nɔ̃ni sw̄aarun sɔ̃.

5 Tɔ̃ teni sɔ̃, Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni
u dera sa nɔ̃ni sɔ̃re, sa burisine,

sa wāa bitī sō wōwa yenī sō mi ba ra
kāsi.

Ba gani kāsukumō ma sa nōgīru sue
sa faaba kanamō guunūn bera gia.

⁶ Elamun tabu kowobu ba wee
ba wāa tabu kēkēba sō ka maasōbu,
ma ba sēē bwāanu bēki.

Kirigibu ba maa wee, ba tērenu nēni.

⁷ Wunē Yerusalemu, wee tabu kēkēba
ba tērie

wunen wōwī sō mi tem gem wāa.

Ma maasōbu ba wunen gbāra kōnnōsu
tarusi.

⁸ Bēē Yudaba i n maa tāsī yeru mō.

Tōo te, i mēera mi i ra bēen tabu yānu
bere

dii te ba mō Dāa sōwō.

⁹⁻¹⁰ Ma i deema ba bēen wuu
Yerusalemun gbāraru yabura.

Yera i dia mēera mēera i kāsuka
i ka gbāra te sōnwa.

Ma i nim tora ye ba raa gban nim
yōrasia wuu sō.

¹¹ I kpaa gba gbāranu yirun baa sō

yu ka yeōnōn nim nēnē.

Adama i n Gusunō mēera
wi u yen himba yi yellun di.

¹² Yen sōna tōo teni sō,

Gusunō, wōllu ka tem Yinni, u bēē
soka i ka swī,

kpa i weeweenu ko i bēen winu kōni,

kpa i saakiba dewe nuku sankiranun
sō.

¹³ Adama wee i nuku dobu mō i
yēerimō.

I kēteba ka yāanu goomō.

I yaa temmō ma i tam nōrumō i mō,

su di kpa su nō, domi sia sa ko gbi.

¹⁴ Yen sōna Gusunō, wōllu ka tem
Yinni

u man sōwō u nēē,

u n bēē bēen durum yenī wōkamme
sere i ka gbi.

Ba Sebina kirō mō

¹⁵ Amēniwa Gusunō, wōllu ka tem
Yinni, u man sōwō. U nēē, n doo
n Sebina wi u sāa sina kpaarun sōm
kowobun wirugii sō n nēē,

¹⁶ mba u mō mi.

Wara u mō mi u ka tii siki wōru
dākuamme kperō.

¹⁷ Wee wi, Yinni Gusunō u koo nūn
bōke nge kureru

kpa u nūn kasa kō ka dam,

¹⁸ kpa u n bindimō nge banō batuma
baka sō.

Miya u koo gbi ka win tabu kēke
sisugii yi u naanē sāa,

wi, wi u win yinnin yenu sekuru
doke.

¹⁹ Wi, Yinni Gusunō, u koo nūn yara
win sōmburun di

kpa u kun maa sāa goo.

²⁰ Yen tōo te, wi Yinni Gusunō,
u koo win sōm kowo Eliakimu, Hi-
likiyan bii soku,

²¹ kpa u nūn wi, Sebinan yaberu se-
busia

kpa u nūn win kpaka sēke

kpa u nūn win dam wē.

Eliakimu wi, u ko n sāawa
Yerusalemugibu ka Yudaban
baaba.

²² Yinni Gusunō u koo nūn Dafidin
yēnun kōkōrō wē.

U n kēnia, goo kun kēnumō.

U n maa kēnua, goo kun kēniamō.

²³ U koo nūn girawa nge sasaru

mi n naanē mō,

kpa u de win tundon yenu ga n bēere
mō.

²⁴ U ko n sāawa bēere yen wiru. Be
ba wāa win yenuō, bukurobu ka bibu,
gobigibu ka sāarobu, wiya u ko n be

kpuro sōwō nge sasaru. ²⁵ Adama

Gusunō, wōllu ka tem Yinni, u maa
nēē, sōo teeru ba koo sasa te wuka

te ba raa gira mi n naanē mō mi,
kpa tu wōruma tu bōra, kpa sōmu ni

ta raa sōwō mi, nu kam ko. Yinni
Gusunōwa u yenī gerua.

Yinni Gusunō u koo Tiri

ka Sidoni kpeerasia

23

¹ Gari wee yi yi ka Tiri yā.

Bēē be i wāa goo nimkuu bakasu sō,
i wuri koowo, domi bēen wuu ga kam
kua.

Yenusu kun maa wāa, duu yeru maa
sari.

Saa Kitimun tem diya sa yen labaari
nua.

² I mario berum sō,

bēē be i wāa nim wōkun gooru gia

mi Sidonin tenkuba ba ra sare.

³ Egibitigibu ba dobi yeemō daa te mō
Niluō

ma tenkuba ba ye dwemə ba daramə
ma ba are beke dimə.
Ma yam mi, n kua bwesenu kpuron
yaburu.

⁴ Sidoni, kaa sekuru wa,
domi Tiri, nim wōkun wuu damguu,
ga gerua ga nēē,
ga n marubun wahala gaa waare, ga n
maa marure.

Ga n bii aluwaasi bəm kēere,
ga n maa bii wōndia seeyare.

⁵ Egibitigibu bà n nua ma Tiri ya
wōruma,
ba koo diiri.

⁶ Bēē be i wāa nim wōkun gooru gia,
i wuri koowo i ka da Taasisia.

⁷ Bēēn wuu ge ga wāa saa yellun di
gè sōo i ra nuku dobu ko, gera mi?
Tiri yera mi?

Yēn tōmbu ba da ba tem tukumgibu
kamia?

⁸ Wara u ye kpuron himba yi Tirin sō,
ye, ye ya ra yen wirugibu swīi tem
tukumə.

Yen tenkuba ba kua sina bibu.
Ma ba bēēē mō handunia kpuro sōo.

⁹ Gusunə, wōllu ka tem Yinniwa u ye
yi,

u ka be ba tii sue kawa tem mē sōo,
kpa bu be ba raa bēēē wēēmə gem.

¹⁰ Bēē Taasisigibu i tērio bēēn tem sōo
nge mē daa te ba mō Nilu tà n nim yiba
mu ra tērie.

Domi yoo sōma kpa.

¹¹ Yinni Gusunə u win nōma dēmia
nim wōkun bera gia.

Ma u dera sinamba diira.

U dera Kananin gbāra damginu nu
wōruka.

¹² U maa nēē, bēē Sidonigibu i n maa
nuku dobu wasi.

Domi ba bēē dam dōre nge wōndia wi
u kun durə yē.

Baa i n seewa i da Kitimun temə,
min tii i n wērabu wasi.

¹³ I Babilonigibu mēerio.

Ba n maa wāa.

Asirigibu ba bu kpeerasia.

Nge mēya ba Tiri wōri ba tarusi,
ba yen sina kpaanu kōsuka,
ma ye kpuro ya kua bansu.

¹⁴ I wuri koowo bēē be i wāa goo
nimkuu bakasu sōo.

Domi Tirin wuu damguu ge, ga
wōruma.

¹⁵ Ba koo Tirin gari duari n ka ko
wōo wata ka wōkuru nge sina boko
turon bandun tēebun saka. Adama
yen biru ya ko n sāawa nge kurə
sakara wi ba womu doke ba mō,

¹⁶ a mōraku suo a n soomə a ka wuu
sikerena,

wunē wi a sāare kurə sakara wi ba
duari.

A gu soowo nge mē wunen yēra nē,
a n ka womu dabi dabinu mō,
kpa bu wunen gari yaaya.

¹⁷ Wōo wata ka wōku ten biru, Yinni
Gusunə u koo de Tiri yu maa wura yen
yellun tenkuru sōo te ba mō ka taki.
Kpa yu ka handunian tōmbu kpuro
arukawani bōke. ¹⁸ Adama ba n yen
arumani ka yen are yi ba wa ka taki
guramə bu mēnna ben tiin sō. Ba koo
ye kpuro Yinni Gusunə yīiyawa kpa
ya n sāa be ba nūn sāmāgia, kpa bu
dīanu wa bu di bu debu, kpa bu yāa
buranu wa bu doke.

Yinni Gusunə

u koo handuniagibu sēeyasia

24

¹ Wee Yinni Gusunə u koo tem kpuro
kpeerasia

mu ko bansu.

U koo mēn tōmbu kpuro yarinasia,

² yāku kowobu ka tōn dirobu,

yinnibu ka yobu,

wi u dōramə ka wi u dwemə,

wi u mō ba bōkuramə ka wi u
bōkuramə,

wīn dibu ba nēni ka wi u dibu nēni.

³ Ba koo tem kpuro wōri,

kpa bu mēn yānu gura,

kpa mu ko bansu.

Yinni Gusunəwa u yeni gerua. ⁴ Tem
mu koo gbera.

Mu n maa gāanu kpiisiamə.

Mēn tōmbu ba ko n wasikiramə ba n
gōo dōo.

Mēn wirugibu ba n ko n maa dam mō.

⁵ Domi mēn tōmbu ba mu disi doke,
ba Yinni Gusunən woodaba ka win
yīirebu yina.

Ma ba arukawani nōru sarigia
ye u raa ka bu bōkua kusia.

⁶ Yen sōna bōri yi koo tem mē di,
kpa mēn tōmbu bu nōni sōora

kõsa ye ba kuan sã.
 Ba koo bu kpeerasia.
 Be ba koo tiara ba ñ ko n maa dabi.
⁷ Ben resẽm gbaanu nu koo gbera,
 kpa ben tam durom mu kpe.
 Be ba raa nuku dobu m̀,
 ba koo weeweenu ko.
⁸ Ba ñ maa baranu ka m̀r̀kunu
 soom̀,
 ni ba ra ka nuku dobu ko.
 Nuku dobu kuuki yi koo kpe.
⁹ Ba ñ maa tam n̄rum̀ ba n ka
 womusu koosim̀.
 Tam b̄b̄m̀ mu koo sosia be ba mu
 n̄rum̀n mi.
¹⁰ Wu ge, ga koo ko bansu.
 Yenusu su ko n w̄a dirisu.
 Goo kun maa dū mi.
¹¹ Ba ko n weeweenu m̀ sw̄ẽ s̄,
 ȳn s̄ tam sari.
 Nuku dobu koo doona ben tem di.
¹² Wu ge, ga ko n s̄awa bansu,
 kpa gen duu yenu nu n w̄ruka,
¹³ kpa t̄mbu ba n k̄k̄ire tia tia tem
 m̄ s̄,
 nge d̄a bii ni nu tiara
 sanam m̄ ba d̄aru sira,
 ñ kun m̄ nge resẽm ye ba kun̄nu m̀.

Ba nuku dobu kua kam

¹⁴ Be Yinni Gusun̄ u koo deri ba n
 wasi
 ba ko n kuuki m̀ ka nuku dobu.
 Be ba w̄a s̄ duu yeru gia,
 ba koo Yinni Gusun̄ t̄ma win
 kp̄arun s̄,
 ba n m̀,
¹⁵ b̄ẽ be i w̄a s̄ yari yeru gia
 ka be ba w̄a nim w̄kun gooru gia,
 i Gusun̄ Isireliban Yinni b̄ẽr̄ẽ w̄ẽȳ.
¹⁶ Sa ko n̄ ba womusu m̀ baama
 handunian goonu n̄ẽ s̄
 ba m̀, i gemgii b̄ẽr̄ẽ w̄ẽȳ.
 Adama n̄, kon n̄ḡiru sua na n m̀,
 gbera man di, na kam kua,
 domi yib̄eba ba hania m̀ ba ȳnu
 guram̀.
¹⁷ B̄ẽ tem m̄n t̄mbu i ko i b̄erum
 soora
 domi ba b̄ẽ ȳri ka suuri b̄erie,
¹⁸ wi u duka m̀ b̄erum s̄,
 kpa u suura w̄ri.
 Wi u maa yarī suuran di,
 kpa u yina mwaara.
 Domi gura baka koo kindama w̄llun
 di.

Kpa tem kp̄ẽkp̄ẽku gu diiri.
¹⁹ Tem mu koo ȳiri kpa mu beu ko,
 kpa mu b̄sikira.
²⁰ Mu ko n b̄arim̄ nge tam n̄ro,
 kpa mu n ȳirum̄ nge kuu te woo ga
 sweem̄.
 M̄n durum ya ko n mu bun̄ẽ,
 kpa mu w̄ruma mu kp̄ana mu se.

Bannun kpeeru

²¹ Saa ye s̄, Yinni Gusun̄ u koo
 kperi s̄ẽyasia w̄ll̄. U koo sinambu
 s̄ẽyasia tem mini, ²² kpa bu bu
 yoru mwa bu bu taasi w̄rus̄ nge
 piris̄mba. S̄ dabi dabirun biru, kpa
 bu bu s̄ẽyasia.
²³ S̄ ka suru ba koo sekuru wa.
 Gusun̄, w̄llu ka tem Yinni,
 u ko n win bandu diiwa Sīnin guur̄,
 Yerusalem̄,
 kpa win t̄mbun guro gurobu bu win
 yiiko wa.

Siarabun womu

25

¹ Yinni Gusun̄, wuna a s̄a n̄n Yinni,
 wuna kon t̄ma,
 kpa n wun̄n ȳsiru w̄lle sua.
 Domi a ḡa bakanu kua,
 wun̄n himba ye a yi saa yellun di,
 ya ñ k̄sa.
² A dera wuu ge, ga w̄ruma
 ga kua nge kp̄ẽ ni ba suba.
 Ma wuu ge ga gb̄araru m̄ ga kua
 bansu.
 A dera tii suobun wuun gb̄aranu nu
 w̄ruka.
 Ba ñ maa nu seeyam̄ sere ka
 baadom̄mā.
³ Yen s̄na bwese damginu nu nun
 b̄ẽr̄ẽ w̄ẽm̄.
 Ma be ba gabu dam d̄rem̄ ba nun
 nasie.
⁴ Domi a kua dam sarirugibu ka
 w̄nw̄ndobun kuku yeru,
 wahalan saa.
 A bu berua woo b̄k̄n saa ka s̄n̄ saa.
 Domi t̄n k̄sobu ba ra t̄nu w̄riwa
 nge guru woo ge ga gana sweem̄.
⁵ Yinni Gusun̄, wuna a tii suobun
 w̄kinu kpeerasia
 nge m̄ a ra yam susuru kpeerasie
 tem mi ḡanu ku ra kpi.
 Wuna a ben nasaran womusu t̄ẽsi

nge me guru wiru ta ra sɔɔ tɛɛsi.

Yinni Gusunɔ u tɔmbu kpuro

tɔɔ baka dim sɔɔru kuammɛ

⁶ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
u koo bwesenu kpuro tɔɔ baka dim
soku, Siɔnin guurɔ.

Dɔa duronu ka yaa gumgia
ka tam gema u koo bu wɛ.

⁷ Kpa u sɔnditia ye ba ben wuswaa
wukiri nuku sankiranun sɔ
wuna guu ten wɔllu mi.

⁸ U koo de gɔɔ u kpe sere ka
baadommaɔ,
kpa u ben nɔni yɔresu woka
kpa u ben sekuru wuna tem me kpuro
sɔɔ.

Wi, Yinni Gusunɔwa, u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Mɔabuba sɛɛyasia

⁹ Tɔɔ te sɔɔ, ba koo Yinni Gusunɔ sɔ bu
nɛɛ,
wuna a sɔa bɛsɛn Yinni wi sa naanɛ
sɔa.

Wuna a sun faaba kua.

Su nuku dobu ko kpa su yɛɛri faaba
yen sɔ.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u koo Siɔnin guuru
kɔsu.

Adama u koo Mɔabuba munkuwa
nge yaka si ba yari kɔkɔrɔwɔ.

¹¹ Kpa bu ben nɔma demia kɔkɔrɔ ge
sɔɔ
nge be ba kɛɛrimɔ.

Ka me, u koo de ben tii sua bi, bu
kpewa.

¹² U koo gbɔra damgii ni nu gunu sura
u kɔsuku
nu gɔsia tua.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu nasara wɛ

26

¹ Saa gaa sisi yɛ sɔɔ ba koo womu
geni ko Yudan tem sɔɔ bu nɛɛ,
sa wuu damguu mɔ.

Yinni Gusunɔwa u gen gbɔraru swii
u ka gu kɔsu.

² I gamboba kenio

kpa bwese te ta gem swii ta nɔn mem
nɔɔwammɛ
tu du min di.

³ Yinni Gusunɔ u ra sika sarirugii bɔri
yendu wɛ,

yɛn sɔ yɛro u nɔn naanɛ sɔa.

⁴ I Yinni Gusunɔ naanɛ koowo
saa kpuro sɔɔ.

Domɔ wiya u sɔa kuku yee damgiri
sere ka baadommaɔ.

⁵ U koo wuu ge ga wɔa
wɔllɔn tɔmbu kpeerasia,
kpa u gen tii kɔsuku u sura sere temɔ,

⁶ kpa sɔarobu ka wɔnwɔndobu
bu gu taaku.

Saa dɔakan kanaru

⁷ Gemgiin swaa ya ra n dɛndewa.

Yinni Gusunɔ, wunɛ wi a sɔa gemgii
wuna a ra ye nɔɔ nɛrasie.

⁸ Yinni Gusunɔ, swɛɛ yi kaa sun sure
kpuro,

wuna sa ko n naanɛ sɔa,

su ka si yi sɔɔ.

Ye bɛsɛn gɔru ga ki,

yera su nun yaaya kpa su nun sɔ.

⁹ Wɔkuru, nɛn bwɛra ya ra n wunɛn
bɛkɛ barɔwa,

kpa nɛn gɔru ga n nun kasu.

À n tɔmbu siri handunia sɔɔ,

ba ra giewa nge me ba koo ka si.

¹⁰ Adama baa bà n tɔn kɔso durom kua,
u n gem giamɔ.

U ko n win kom kɔsum mɔwa
tem mi gem mu wɔa,

kpa u n Gusunɔn yiiko gema.

¹¹ Yinni Gusunɔ, a dam mɔ,
adama wunɛn yibereba ba n mu
waamɔ.

A de bu wunɛn hania wa

ye a ka wunɛn tɔmbu wɔramɔ,

kpa bu sekuru wa bu dɔɔ mwaara.

¹² Yinni Gusunɔ, wuna a ra sun bɔri
yendu wɛ.

Domɔ wuna a ra de ye sa mɔ kpuro yu
koora.

¹³ Gusunɔ bɛsɛn Yinni sa raa yinnibu
gabɔ sɔwa.

Adama tɛ, wunɛ turon yiisira sa soku.

¹⁴ Yinni, be ba gu,

ba n maa seemɔ bu wɔaru di.

Domɔ a bu wɔri a kpeerasia.

Ba n maa bu yaayamɔ.

¹⁵ Yinni, a wunɛn yiiko sɔɔsi.

A dera bese wunɛn tɔmbu sa dabia.

Ma a bɛsɛn tem yasiasia.

¹⁶ Sa nun soka sanam me sa wɔa nɔni
swɔaru sɔɔ.

Sa kanaru kua sanam me a sun
seeyasia.

¹⁷ Yinni Gusuno, sanam me a sun biru
kisi

sa kua nge tən kurə wi u yiire u kī u
ma,

u tii bəəkumə u wuri mə wuriribun sō.

¹⁸ Sa wahala kua sa nənī sōra ka
wuriribu.

Adama wom diruma sa mara.

N n ka tem me arufaani gaa naawe.

Sa n maa goo mara wi u koo sina me
sō.

Yinni Gusuno

u koo Isireliba seeyasia

kpa bu wurama nge yellu

¹⁹ Nəgibu, bēen tən be ba raa gu
ba koo se gərin di bu wāaru di.

Bēe be i kpī tem sōwə, i dom yando,
kpa i nuku dobun kuuki ko.

Domi tem mu koo bēe seeya gərin di
nge me bururun kakoru ta ra yakasu
seeye.

²⁰ Nən tambu, i doo i kuke bēen diaə
i tii gamboba kenusio,

kpa i n wāa mi gina
sere Gusunən məru yu ka sure.

²¹ Wee Yinni Gusuno u yarima

win wāa yerun di

u ka handunian tambu siri

kōsa ye ba kuan sō.

Tem mu koo tən be ba gon yem terasia,
kpa ben gonu nu sōsira.

Ba waa kōsa kamia

27

¹ Tōo te sō, Yinni Gusuno u koo waa
kōsa ye ya duka mə seeyasia ka win
takobi damgia ye ya kpā, kpa u yaa
kōsa ye go, ye ya wāa nim wōku sō.

Yinni Gusuno

ka win resem gbaaru

² Yen tōo te, Yinni Gusuno u koo womu
ko

win resem gbaarun sō, te ta bii geenu
marumə, u nē,

³ nē, Yinni Gusunəwa na tu nəorimə.

Nəna na tu nim yēkamə saa kpuro.

Na tu kōsu sō sō ka wōkuru,

goo u ku raa ka tu wəri u mwa.

⁴ Na n maa ka nən resem gbaa te məru
sāa.

Adama nā n sāki ka awīi wa mi,

kon yi wəriwa n dōo mēni,

⁵ ma n kun mə yi man kua yin kuku
yeru,

ma yi ka man nəo tia kua.

Yi n kua me, kon yi deri.

Yinni Gusuno

u koo Isireliba suuru kua

⁶ Saa gaa sisi yē sō

Isireliba ba koo gbini gira

bu keri ko nge dāa,

bu wēsu ko bu ma

kpa ben binu nu handunia yibu.

⁷ Yinni Gusuno u n bu seeyasie

nge me u ben yiberēba seeyasia.

U n maa bu go nge me u ben yiberēba
go.

⁸ U bu seeyasiawa saka sō.

U dera yiberēba ba na

nge sō yari yerun woo damguu,

ba bu gura ba ka doona.

⁹ Nge mēya u ka Isireliban durum
wōka.

Wee ye n koora yen biru.

U ben būu turanu gōsia torom.

Ba n maa Asitaaten bwāarokunu ka
sōginu seeyamə.

¹⁰ Ben wuu damguu ge,

ga kua bansu, ba gu deri.

Miya n kua yaa sabenun kpara yeru

ka nin kpin yeru.

Ma nu kiku si su tiara dimə.

¹¹ Dāa yā n gbera ba ra ye bōoriwa

kpa tən kurəbu bu ka doo ko.

Wee nən tən be, ba n bwisi mə.

Yen sōna Yinni Gusuno wi u bu taka
kua

u n bu wənwəndu kue,

u n maa bu durom kue.

Be ba raa yoru mwera

ba koo wurama

¹² Saa gaa sisi yē sō Yinni Gusuno u
koo bēe Isireliba sira nge dāru,

kpa bu bēe dōbiri tia tia

saa Efaratin daarun di n ka girari

Egibitin daarə.

¹³ Yen tōo te, ba koo kōbi baka so

kpa be ba raa yoru mwera ba woo

Asirio

ka be ba kpikiru da Egibitio bu
wurama.

Kpa bu yiira bu Yinni Gusuno sā

guu dēera ten mi, Yerusalemə.

*Ba Isireliban bwese keri
waku te kirə mɔ*

28

¹ Bɔrura Samari ye ya sāa nge sina furɔ ge Efaraimuba ba ka tii sue.
Ya wɔwa tuke ye ya tem gem mɔ.
Ma ya sāa yen buraru
nge dāa wɛ si tamba ra doke wiro
ba ka tam goore.

² Wee tɛ, Yinni Gusunɔ u goo sɔru kua wi u dam mɔ u ka ye wɔri.

Win dam mu sāawa nge guru kpenu,
n kun mɛ nge woo bɔkɔ ge ga ra asɔrɔ
ko,

n kun mɛ nge guru baka.

U koo wuu ge surawa temɔ.

³ Wuu ge, ge Efaraimuba ba ka tii sue mi,

ga wɔra ba taakumɔ,

⁴ nge dāa wɛ si su dɛlla.

Ga sāawa nge dāa marum mɛ mu yellu ye,

ma ba yande sɔra ba di.

⁵ Sɔo teeru, Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin tiiwa u koo bandu di kpa u n sāa win tɔn be ba tian sina furɔ burɔ ka ben buraru. ⁶ U koo siri kowobu kpara bu ka siri dee dee. Mɛya u ko n maa sāa ben dam bu ka yiberɛba naa gira sere ben wuun gbāraran kɔnnɔwɔ.

Tam nɔroba Esai yaakoru mɔ

⁷ Adama tɛ, baa ka Gusunɔn sɔmɔbu ka yaku kowobu,

tam bɔɔbɔm mu bu tirekiramɔ

ma ba bāarimɔ mɛn sɔ,

sere Gusunɔn sɔmɔbu ba n maa win gari mɔ dee dee.

Yaku kowobun tii ba n maa kpɛ bu siri dee dee.

⁸ Ben dii yenɔ aye dɛeraru sari.

Sianu ka kubana nu yiba mi.

⁹ Ba gerumɔ ba mɔ,

wara na kɔ n keu sɔsi.

Wara u koo ka nɛn gari sɔmburu ko,
ma n kun mɔ bii wi ba bɔm kara.

¹⁰ Ba mɔ, na bu keu mɔ tɛru.

Na bu wooda wɛmɔ tia tia.

Na yen wiru ka naasu tubusiamɔ
nge wi u bii piiminu keu sɔsimɔ.

¹¹ Yen sɔ tɛ,

Gusunɔ u koo de goo u ka bu gari ko

ka barum tukum mɛ ba n nɔmɔ.

¹² Domi u bu sɔɔwa bu de

wi u wasira u wɛra.

Wɛra yera maa wāa mi,

adama ba n kɔ bu win gari wura.

¹³ Yen sɔna win wooda ko n bu sāawɛ bii sɔsiru te ba sɔsimɔ tɛru tɛru, tia tia. Ka mɛ, ba koo sokura bu wɔruma bu bɔkɔra, kpa bu yina mwaaɔa.

Kpee te ta sāa

gani gɔmburun dam

¹⁴ Tɛ bɛɛ yaako kowobu,

bɛɛ be i Yerusalemugibu dam dɔremɔ,
i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ.

¹⁵ Bɛɛ be i gerumɔ i mɔ,

wee i ka gɔɔ ka gɔribun wāa yeru arukawani bɔkua.

Baa wahala yà n tunuma ya banda,

ya n bɛɛ turi.

Adama i n yɛ ma weesa su kua bɛɛn kuku yeru.

¹⁶ Yen sɔna Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

wee u kperu swi Sionɔ,

ta kua win kpɛkpɛku.

Kpee te, ta sāawa kpee gobigiru

te u gɔsa, ta kua gani gɔmburun dam.

Wi u tu kua win tasi yeru u n wɔrumamɔ.

¹⁷ Wee, u gem nɛni nge banɔbun wɛɛ yi ba ra ka diru yɔire,

n kun mɛ ben nifo

ye ba ra ka ganɔn sikirabu mɛɛri.

Guru kpenu nu koo wee si kpuro kɔsuku

si su kua bɛɛn kuku yeru mi.

Nim bakam mu koo su mwɛ.

¹⁸ Bɛɛn arukawani ye i raa ka gɔɔ bɔkua ya koo kam ko.

Kpa ye i raa ka gɔribun wāa yeru bɔkua

ya kun maa wāa.

Yiberɛba bā n bɛɛ wɔri ba asɔrɔ kua

ba koo bɛɛ taakuwa.

¹⁹ Ba ko n bɛɛ taakumɔwa saa kpuro nge mɛn nɔɔ ba saramɔ. Domi ba ko n da sarewa bururu baatere ka maa sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru, kpa i berum soora i n ben labaari nua.

²⁰ Nge mɛ ba ra gere, bu nɛɛ,

kpɛn yera kun dɛɛbu turi a ka tii dɛmia.

Bekura kun maa yasum turi a ka wukiri.

²¹ Domi Yinni Gusunə u koo tabu ko nge me u raa kua Perasimun guurə. U koo məru bara nge me u raa kua Gabaonin wəwəə, u ka win səm maamaakigia səsəsi ye ba n waare.

²² Tē, i ku maa de i n wāa yaako kookoosu səs, kpa bu ku raa maa bēē nən swāaru sosia. Domi na nua ma Gusunə, wəllu ka tem Yinni, u himba yi u ka tem me kpuro kpeerasia.

Yinni Gusunən bwisi

²³ I swaa dakio i nə.

I swaa tem kpīiyə i nən gari nə.

²⁴ Wi u gbaaru kəramə u ka dīanu duure u ku ra n kərə tənə mə u n dəs baadomma.

²⁵ U n kərə u kpa, u ra mi dīa bwese bweseka duurewa bēeru ka bēeru. Kpa u maa dīanu ganu duure nənəm gbaa ten goorə.

²⁶ Gusunə wi u sāa win Yinni wiya u nūn bwisi kă. U nūn yen kpunaa səsəsi.

²⁷ U ku ra dobi so ka tebo, u ra yi sowa ka bokuru. U ku ra məri so ka dam, u ra yi sowa ka boku piibu.

²⁸ U ra alikama sure, adama u yen saka yē yu ku ka munkira.

²⁹ Yenin tii ya weewa Gusunə, wəllu ka tem Yinnin min di. Win bwisi kēru ta sāawa maamaaki. Win laakari ya maa kpă.

Ye n Yerusalemu mara

29

¹ Arieli, Arieli, wunə wi ba mə Yerusalemu, mi Dafidi u win wāa yeru kua, a sāawa bōrura. A n wunen wəs ka wəs təs baka ni mə a n dəs.

² Adama kon nun wəri, kpa wuri ka weeweenu nu nəra wunə səs, kpa a ko nge nən yaku yeru.

³ Kon de tabu kowobu bu nun tarusi, kpa bu ben tabu sīa yi yi bu ka nun sikerena.

⁴ Ba koo nun sura.

Kaa gari geruma tem di, adama tua kun derimə yi yari.

Wunen nə ga koo nəra nge siinin nə.

Tuan diya ba ko n gu nəmə kutu kutu.

⁵ Wunen yiberəba ba ko n dabiwa nge tua,

kpa ba n pusa nge doo dirisu.

⁶ Adama subaru səs Gusunə, wəllu ka tem Yinni

u koo na u bu sēyasia

ka guru gbāsukubu ka tem yīrubu,

ka wəki bakanu ka woo guna

ka guru woo bəkə, ka sere maa dəs boko,

⁷ kpa tabu kowo dabi te,

te ta nun wəri mi,

ta wunen gbāraru tarusi,

tu doona nge dosu.

⁸ Nge me wi gōra mə u ra dosi u nē, u dimə,

adama u n dom yanda

kpa u deema nukurə gāanu sari.

N kun me nge me wi nim nōru ga mə

u ra dosi u nē, u nim nōrumə,

adama u n dom yanda

kpa win gōru ga n gbere, u n wasire,

nge meya tabu kowo be,

ba ko n sāa be ba koo na bu Siōnin guu te wəri.

Isireliba ba Yinni Gusunən

kirə atafiru kua

⁹ I biti sooro,

kpa i nən yimə i ko nge wəkobu.

Wee i sāare i tam goore,

adama i n tam nōra.

I bāarimə, adama n n tam bəbəm s.

¹⁰ Domi Yinni Gusunə u bēen laakari sikarisia, u win səmabu ka bēen sōrobun nən wəkua.

¹¹ Gari yini kpuro yi ko n bē sāawəwa nge tire te ba wukiri ba yīreru koosi. Ma ba tu goo wē wi u garibu yē ba nē, u tu gario. Ma u wisa u nē, u n kākə u tu gari, domi ba tu yīreru koosiwa. ¹² N kun me nge tire te ba goo wē wi u kun garibu yē, ba nē, u tu gario. Ma u wisa u nē, u n garibu yē.

Bwisigibun bwisi koo kam ko

¹³ Yinni Gusunə u nē,

bwese teni tà n nùn sãamɔ,
 nɔɔwa ta ra ka nùn bɛɛɛ wɛ̃.
 Ben gɔ̃ru ga ka nùn toma.
 Tɔmbun wooda ka ben sɔ̃sina ba swĩ,
 ba ka nùn sãamɔ.
 14 Yen sɔ̃na u koo de bu bitɪ soora
 ka sɔm maamaakiginu.
 U koo de ben laakarigibun laakari yu
 kam ko.
 Kpa ben bwisigibun bwisi yi kpe.

Ye ya koo koorã amɛn biru

15 Bɔ̃ruroba bɛɛ be i ra bɛɛn himba
 Yinni Gusunɔ berue,
 kpa i n bɛɛn kookoosu mɔ̃ yam
 wɔ̃kuru sɔ̃,
 kpa i n gerumɔ i n mɔ̃
 wara u bɛɛ waamɔ,
 nge wara u bɛɛ yɛ̃.
 16 Daa kɔ̃sagibu bɛɛ!
 Ba ku ra mɔ̃mɔ garisi nge sɔ̃ndu.
 Tem mɔ̃ndu ta ñ kpɛ̃ tu mɔ̃mɔ sɔ̃ tu nɛɛ,
 n ñ wi, u tu kua,
 ñ kun mɛ tu nùn sɔ̃ tu nɛɛ,
 u ñ bwisi mɔ̃.
 17 Saa fiiko sɔ̃,
 Libani ya koo gɔ̃sia dɔ̃a gbaaru
 kpa ta n sãa nge dɔ̃a sɔ̃.
 18 Saa ye sɔ̃,
 sosobu ba koo tire ten gari nɔ̃.
 Wɔ̃kobu ba koo yam wa,
 kpa bu yari yam wɔ̃kurun di.
 19 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
 kon de wɔ̃nwɔ̃ndobu ba n yɛ̃ɛrimɔ̃ ba
 n dɔ̃,
 kpa sãarobu bu nuku dobu ko,
 nɛ, Isireliban Yinni dɛ̃ɛron sɔ̃.
 20 Domi be ba ra tɔmbu dam dɔ̃re
 ka tɔn yaako kowobu ba koo kpe,
 kpa kɔ̃san kowobu ba kun maa wãa.
 21 Kon maa be ba ra tɔmbu taarɛ wɛ̃ siri
 yerɔ̃ kpeerasia,
 ka be ba ra tɔmbu yina berie be ba ka
 tii yinamɔ̃,
 ka be ba ra gemgii win gem bire siri
 yerɔ̃.
 22 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
 nɛ wi na Aburahamu yakia,
 na win debubu Isirelin yɛ̃nugibu
 sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
 tɛ̃, ba ñ maa sekuru wasi.
 Mɛya ben wuswaa kun maa
 burisinamɔ̃.
 23 Domi sanam mɛ ben bibu ba koo
 nɛn nɔ̃man sɔ̃ma wa,

ye na kua ben suunu sɔ̃,
 ba koo nɛn yĩsiru bɛ̃ɛɛ wɛ̃,
 kpa bu man nasia, nɛ, Gusunɔ ben
 Yinni dɛ̃ɛro.
 24 Bɛ̃n bwisikunu nu raa tondɔ̃,
 ba koo bwisi wa.
 Be ba ku ra raa maa gari wure,
 ba koo gari wura.

Arukawani

ye ya ñ arufaani mɔ̃

30

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɔ̃ruroba Yudaba be ba ku ra mɛm nɔ̃.
 Ba ku ra man saawara ko bà n
 wesianamɔ̃.
 Kpa bu ka gabu arukawani bɔ̃ke
 ba kun nɛn kĩru bikie.
 Ba tii durum guremɔ̃ ba sɔ̃bimɔ̃ ba dɔ̃.
 2 Be wee ba kpikuru dɔ̃ Egibitiɔ̃
 ba ñ man saawara kue.
 Ba faaba kasu Egibiti sunɔn mi.
 3 Adama u ñ kpɛ̃ u bu faaba ko.
 U koo bu sekuru dokewa.
 4 Wee ben wirugibu ba tura ba
 wãa Soaniɔ̃ kɔ̃.
 Mɛya maa ben gɔ̃ro be, ba Hanɛsi tura.
 5 Adama be kpuro ba koo sekuru di
 Egibitigibun sɔ̃,
 domi ba ñ kpɛ̃ bu bu faaba ko.
 Ba koo bu sekuru dokewa kpa bu
 bɛ̃ɛɛ bia.

Isireliba ba Egibitigibun

somiru dweem dɔ̃

6 Wee Yudaba ba ben yaa sabenu
 sɔ̃munu sɔ̃bi
 ba ka dɔ̃ sɔ̃ yɛ̃san nɔ̃m dwaru gia
 mi nuku sankirara wãa.
 Domi gbee sinansu su wãa mi,
 ka surɔ̃kɔ̃nu ka sere wɛ̃ɛ nanumgii gɛɛ.
 Tɔn be, ba ben dukia ka ben arumani
 kpuro
 ketekunu ka yooyoosu sɔ̃bi,
 ba ka Egibitigibu daawɔ̃,
 be ba ñ koo bu arufaani gaa kua.
 7 Domi ben somiru ta sãawa kam.
 Yen sɔ̃na na Egibiti ye sokumɔ̃ waa ye
 ya kun dɛ̃ɛ mɔ̃.

Mɛm nɔ̃ sariba

8 Gusunɔ u Esai sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
 tɛ̃, a ye kpuro yoruo kpee bɛ̃si sɔ̃ ka
 tireɔ̃
 Yudaban wuswaa kpa ya n yii mi,

ya n sãa seeda sere ka baadommaa.

⁹ Domi tən be, ba sãawa mem nɔɔ sariba ka wee kowobu.

Ba swaa tau, ba n̄ kī bu sɔɔsiru swīi.

¹⁰ Ma ba yam waobu sɔɔmɔ bu ku yam wa.

Mɛya ba maa nɛn sɔmɔbu sɔɔmɔ bu ku bu gari gee sɔ.

Adama bu bu gari dori sɔɔwɔ baa n̄ n mɛren na.

¹¹ Bu swaa ye derio

kpa bu ku maa bu nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛron gari sɔ.

Yudaba ba koo wurama

mam mam

¹² Ma Esai u Yudaba sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ bɛɛn Yinni Dɛɛro u bɛɛ sɔɔmɔ.

U nɛɛ, yɛn sɔ i gari yi yinamɔ ma i tii yɔsu daa bɔɔbɔya sɔɔ, ka weesu sɔɔ,

ma i tãsa ye sɔɔ,

¹³ tora nini, nu koo bɛɛ ko dam sarirugibu,

kpa i wɔruma subaru sɔɔ,

nge gana ye ya beu mɔ.

¹⁴ I ko i kɔsikirawa muku muku nge wekeru tɛn kɛka ba n̄ kpɛ bu ka dɔɔ gura,

n̄ kun mɛ bu ka nim sɔka.

I Yinni Gusunɔ naanɛ koowo

¹⁵ Adama u wure u nɛɛ, i n gɔru gɔsia i wurama win mi laakari sɔɔ,

i ko faaba wa.

Mɛya i n kua tɛru i n̄n naanɛ doke,

i ko dam wa.

Adama i n̄ mɛ kɛɛ.

¹⁶ I nɛɛ, i ko yakurawa ka dumi.

Yen sɔna u koo maa de i yakura.

I nɛɛ, i ko dawa ka dumi yi yi duki mɔ.

Yen sɔna u koo de

be ba koo maa bɛɛ naa gira ba n sãu.

¹⁷ Bɛɛn nɔrɔbu (1.000) b̄a n yibɛɛ turo wa,

ba koo duki yarina.

Yibɛɛba nɔɔbu ba koo maa bɛɛ kpuro yarinasia

kpa i da i n sebi sebi

nge dɛka ye ba gire guuru wɔlɔ.

Yinni Gusunɔ u koo

win tɔmbu domaru kua

¹⁸ Yinni Gusunɔ u tɔru mara tɛ sɔɔ u koo bɛɛ durom kua

kpa u bɛɛ wɔnwɔndu sɔɔsi.

Domi u sãawa gemgii.

Doo nɔɔrugiba be ba n̄n naanɛ sãa.

¹⁹ Bɛɛ Yerusalemugibu,

bɛɛ be i wãa Siɔnin guurɔ,

bɛɛn goo kun maa sumɔ.

Yinni Gusunɔ u koo bɛɛn wɔnwɔndu wa

sanam mɛ i n̄n soka.

U n bɛɛn nɔɔ nua, u koo bɛɛ wurari.

²⁰ U koo bɛɛ d̄ianu wɛ i di n̄ni swãarun saa sɔɔ,

kpa u bɛɛ nim wɛ i nɔ wahalan saa sɔɔ.

Wi, wi u bɛɛ keu sɔɔsimɔ

u n̄ maa kukumɔ bee tia.

I ko i n̄n wa.

²¹ I n sãa i tura swaa kɛɛnanɔ,

bɛɛn swaa koo gari yi nɔ, yi yi nɛɛ,

swaa wee, i s̄iyo ye sɔɔ.

²² I ko i bɛɛn sii geesu ka wura

ye i raa bɛɛn bwãarokunu pote garisi disi,

kpa i bwãaroku nin kɛki yari nge kubanu,

kpa i nɛɛ, bu ka nu yario saa min di.

²³ Saa yera Gusunɔ u koo de gura yu nɛ

bɛɛn d̄ia ni i duura sɔɔ,

kpa d̄ia ni, nu gea ko nu ma.

Saa ye sɔɔra, yaa sabenu koo yakasu di batuma baka sɔɔ.

²⁴ Nɛɛ yi ba ka sɔmburu mɔ ka sere ketekunu

nu koo dobi di yi ba bɔru yɛka.

²⁵ Nim tori yi ko yi n wãawa

guu bakanun wɔlɔ, ka gungunu wɔlɔ,

dɔma te ba koo tɔmbu go

bu ben kuku yenu kɔsuku.

²⁶ Kpa Yinni Gusunɔ u win tɔmbun bosu nɔɔri,

kpa u bu bekia mi u bu mɛɛra kua.

Dɔma tera, surun yam bururam mu

koo ko nge sɔɔgim,

kpa sɔɔgim mu dora mu sosi

n̄n nɔɔba yiru n kere yellu.

Yinni Gusunɔ

u koo Asirigibu sɛɛyasia

²⁷ Wee Yinni Gusunɔn ȳisira nɔɔramɔ saa tontonden di.

Win m̄aru ya kp̄a ya sãa nge dɔɔ wii bakaru.

Win nɔɔ ga m̄aru yiba.

Ma win yara ya sãa nge dɔɔ yari bakaru.

28 Win m̄arun w̄s̄iaru ta s̄āawa nge
daaru
te ta nim yiba ta t̄onu mw̄εε sere w̄l̄ir̄o,
u ka t̄ambu kam koosia,
ma ta s̄āa nge yaruka ben n̄s̄o
u ka bu da mi ba n̄ k̄i.

29 I ko i womusu ko nge m̄ε i ra ko
Ḡo sararibun t̄ōo bakaru s̄ōo w̄ōkuru,
kpa i n nuku dobu m̄o nge wi u guuru
soom̄o u ka s̄im̄o sanam m̄ε i s̄āaru
d̄ōo Yinni Gusun̄n guur̄o, wi, wi u s̄āa
Isireliban dam.

30 Saa yera u koo de win n̄ōo damguu
ge, gu n̄ōra.

Win m̄aru baka ye, ȳa n seewa
u koo win dam s̄ōosi d̄ōo boko ka nim
yibu bakaru

ka guru woo b̄ok̄o ka guru kpenu s̄ōo.

31 Yinni Gusun̄o ù n gb̄ara,
Asirin sina boko u koo nanda u diiri.
Domi u koo n̄n̄ s̄ēyasia ka win
bokuru.

32 M̄en n̄ōo u gesi n̄n̄ boku te so,
ḡāasu ka m̄ar̄okuna nu koo n̄ōra. U
koo n̄n̄ sowa ka dam.

33 Saa yellun di
ba wi sina bokon kpaku yeru kua ta
w̄āa mi.

Ta duku, ta maa yasū.

Ma ta d̄ōo m̄o ta maa d̄āa yiba.

Wee Yinni Gusun̄n m̄arun w̄s̄iaru ta
d̄ōo wi yabiam̄o
nge gbim m̄ε ba d̄ōo doke.

Egibitigiba s̄āawa t̄ambu

31

1 B̄ruroba Yuda
be ba kpikuru d̄ōo Egibit̄io bu ka
somiru wa.

Ba ben naan̄ε doke dumi s̄ōo,
ka tabu keke dabi ni dumi gawe s̄ōo
ka sere maas̄o damgibu s̄ōo.

Adama ba n̄ Gusun̄o ben Yinni D̄εero
kasu,

bu n̄n̄ naan̄ε ko.

2 Yen s̄ōna win tii u ȳε ye u m̄o.

U koo de k̄ōsa yu na.

U n̄ maa win gari k̄ōbiam̄o.

U koo t̄on k̄ōsobu seesi,
ka maa be ba bu somim̄o.

3 Egibitigibu ba n̄ s̄āa Gusun̄o,
ba s̄āawa t̄ambu.

M̄eya maa ben dumi yi n̄ dam tukum
gam m̄o,
yi s̄āawa ȳεε diri.

Yinni Gusun̄o ù n win dam s̄ōosima,
be ba somiru kasu ka be ba bu somiru
wee,
ba koo sokura bu w̄aruku,
kpa be kpuro bu m̄enna bu gbi.

Yinni Gusun̄o

u koo Yerusalem̄u k̄ōsu

4 Am̄eniwa Yinni Gusun̄o u man s̄ōowa
u n̄εε,

gbee sun̄o ge ga yaa mwa ga wuri
koosim̄o

ga ku ra ȳāa kparobun b̄erum ko,
baa b̄a n dabi ma ba gu tarusi ba
gb̄āsukum̄o.

Nge m̄eya wi, w̄ollu ka tem Yinni, u ko
n̄ s̄āa

ù n saram̄a u ka Sīnin guuru k̄ōsu, u
tu sanna.

5 Nge m̄ε gue ȳi ra n yin binu k̄ōsu,
nge m̄eya wi, w̄ollu ka tem Yinni,
u koo Yerusalem̄u yakia u ye k̄ōsu.

6 Yen s̄ō, b̄εε Isireliba, b̄εε be i ka
Yinni Gusun̄o wi tonda n kp̄a, i ḡōru
ḡōsio kpa i wurama win mi. 7 Domi
saa ya sisi ȳε s̄ōo b̄ēen baawure u koo
win b̄w̄āaroku ni u seka ka sii geesu
ka wura wuna u k̄ō ni nu n̄n̄ durum
koosiam̄o.

8 M̄eya ba koo Asirigibu kam koosia,
adama n̄ n̄ ka t̄onun dam.
Ba koo duki yarina tabu s̄ōo
kpa bu ben aluwaasiba mw̄εeri bu yoo
s̄ōma koosia.

9 Ben sina boko u koo duka yakura
b̄erum s̄ō.

Kpa ben tabu sinambu bu b̄erum
soora

bu ben gidi b̄ōra biru kisi bu doona.

Yeniwa Yinni Gusun̄o u gerua
wi ba ra s̄ā Yerusalem̄u ka ȳāku d̄ōo
m̄waararuginu.

Sun̄o geo

32

1 S̄ōo teeru goo u koo yari u bandu di
kpa wi ka win b̄w̄āabu bu tem m̄ε
kpara gem s̄ōo.

2 Ben baawure u ko n s̄āawa nge kuku
yeru woo b̄ok̄on s̄ō,

n̄ kun m̄ε nge daaru mi kakoru sari,
n̄ kun m̄ε nge kpee bakarun saaru
mi d̄āru garu sari.

3 Be n ween̄ε bu yam wa, ben n̄oni koo
wukiara.

Be n weene bu gari swaa daki, ba koo
 nɔ sãa sãa.
 4 Be ba ku ra bwisiku ba koo
 kasu bu gia.
 Be ba maa bebirimɔ ba koo gari gere
 dee dee
 tɔmbu bu ka nɔ.
 5 Ba n maa gari bɔkɔ sokumɔ tɔn boko.
 Mɛya ba n maa tɔn kɔso sokumɔ tɔn
 geo.
 6 Domi gari bɔkɔ u ra gari swiniwa.
 Kɔsa sɔra win bwisikunu nu ra n
 woo.
 Win kookoosu ka win gari kpuro ku
 ra Gusunɔ beere wɛ.
 Mɛya u ku ra wi u gɔru barɔ dɛanu kɛ.
 U ku ra maa wi nim nɔru ga mɔ nim kɛ.
 7 Tɔn kɔson kookoosu kpuro su ku ra
 n wã.
 U ra kpunaa dabinu kowa
 u ka bwɛɛbwɛɛ kam koosia ka weesu,
 baa bwɛɛbwɛɛ wi, ù n gem mɔ.
 8 Adama tɔn geo, kpunaa gea u ra ko.
 U ra n maa yɔwa gem sɔɔ dim dim.

Ba Yerusalemun tɔn kurɔbu

kirɔ mɔ

9 Bɛɛ tɔn kurɔbu,
 bɛɛ be i kun bwisikunu ganu mɔ bɛɛn
 wãaru sɔɔ,
 i seewo i nɛn gari nɔ.
 Bɛɛ wɔndia garu koo sariba,
 i man swaa dakio.
 10 Gasɔku amadaare, i ko i wurura,
 domi i n maa resem wasi i sɔri.
 11 I de i nanda
 bɛɛ be i n bwisikunu mɔ bɛɛn wãaru
 sɔɔ.
 Bɛɛ garu koo sariba i diirio.
 I bɛɛn yãnu potirio i yɔra basi,
 kpa i kɔasu dewe nuku sankiranun sɔ.
 12 I bɛɛn bwãsu nɛnuɔ,
 i ka nuku sankiranu sɔɔsi,
 yɛn sɔ bɛɛn gbee geenu
 ka bɛɛn resem gbaa geenu
 nu koo kam ko.
 13 Wee Yinni Gusunɔn tɔmbun tem
 ka yɛnu gɛn mi nuku dobu raa wãa,
 n koo ko bansu,
 kpa sãki yi kpi mi.
 14 Ba koo ben sina kpaaru biru kisi
 kpa Yerusalemu ye ya raa tɔmbu yiba
 bu ye deri.
 Yen guuru ka yen kɔsobun wãa yenu
 nu koo ko bansu.
 Yɛɛ kpiki yi ko n da bɔsu mi,

kpa bu maa yaa sabenu kpara mi.

Yerusalemun seebu

15 Adama Gusunɔn Hunde u koo
 sarama wɔllun di
 u n wãa bɛɛ sɔɔ.
 Saa yera mi dɛanu ku ra raa kpi, n koo
 dɛanu ko,
 kpa yam mi dɛanu kun daa dabi, n ko
 dãa sɔɔ.
 16 Saa ye sɔra gem mu ko n wãa
 tem mɛ kpuro sɔɔ.
 17 Mɛya mu koo ka bɔri yɛndu na,
 ka wɛrabu bɛrum sariru sɔɔ
 sere ka baadommaa,
 18 kpa bɛɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu
 sa n wãa mi,
 bɔri yɛndu sɔɔ dii naanɛginɔ.
 19-20 Sa ko n wãawa doo nɔru sɔɔ
 sa n dɛanu duurumɔ mi nim mu wãa,
 kpa sa n bɛɛn ketekunu ka bɛɛn nɛɛ
 yɔsu yi n dimɔ baama.
 Adama guru kpenu nu koo yibɛɛban
 tabu kowobu kam koosiawa
 be, be ba dabi nge dãa sɔɔ,
 kpa ben wuu ge, gu wɔruma.

Bɔruroba bɛɛ tem gowobu

33

1 Bɔruroba bɛɛ, bɛɛn yibɛɛba.
 Domi i tɔmbu wɔri i ben yãnu gura
 ma i ka bu murafitiru kua,
 baa mɛ ba n bɛɛ yen gaa kuare.
 Yen sɔ, i n tɔmbu wɔri i kpa,
 i ben yãnu gura,
 ba koo maa bɛɛ kua nge mɛ.
 Mɛya saa ye i bu murafitiru kua i kpa,
 ba koo maa bɛɛ murafitiru kua.
 2 Yinni Gusunɔ, a bɛɛn wɔnwɔndu
 waaWO,
 wuna sa yɔiyɔ.
 A de a n sãa bɛɛn dam bururu
 baatere.
 Kpa a sun faaba ko sanam mɛ sa wãa
 nɔni swãaru sɔɔ.
 3 Yibɛɛba bɔ n wunen nɔɔ damguu
 nua,
 ba koo duki yakikira.
 À n maa seewa ba koo yarina.
 4 Tɔmba koo ben yãnu wɔri bu gura
 nge mɛ twɛɛ yi ra tem wukiri
 yi dɛanu kpuro di.
 5 Yinni Gusunɔ u kpã,
 domi u wãa wɔllɔ.

U koo de win gem mu n yiba Siōni
kpuro sɔɔ.

⁶ Yinni Gusunɔ, kaa de
Siōnigibu ba n wāa bəri yendu sɔɔ,
kpa ba n bwisi ka laakari mɔ
ye ya koo de bu faaba wa.
Wunen nasiara ta sāa ben arumani.

Ba faaba kanamɔ

⁷ Adama tē, wee tabu durɔbu ba kuuki
mɔ,
ba faaba kanamɔ.
Be ba gɔra bu ka yiberɛba suuru kana
bu nɔɔ tia ko
ba kpana, ba wuri mɔ.

⁸ Tɔmbu ba ku ra maa sī swɛɛ sɔɔ.
Domi yiberɛba ba ben arukawani
kusia.

Ba n maa ben seedagibu yē.

Ba n maa goon bɛɛɛ yē.

⁹ Wee tɔmbu ba ben gbea deri.

Libanin dāa sɔsu su gberamɔ.

Ma Saronin tem gem mu kua yani
sɛɛri.

Basanin bera gia ka guu te ba mɔ
Kaamelio
dānun wurusu dellamɔ.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u bwese tukunu
sɔɔwa u nɛɛ,
yen sɔ tē, kon se n yōra,
kpa n sɔɔsi nge mɛ na kpāaru nɛ.

¹¹ Domi bɛɛn bwisikunu nu sāawa
nge yaka bii yi ba duura.

Nū n koora, nu koo kam kowa nge
yaka si.

Nen wɛsiaru ta ko n sāawa nge dɔɔ wi
u koo bɛɛ mwa,

¹² kpa i gɔsira nge kuku ni ba dɔɔ meni,
n kun mɛ nge sāki yi ba bɔɔra ba dɔɔ
doke.

¹³ Bɛɛ be i toma ka bɛɛ be i wāa turuku,
i swaa dakio i nɔ ye na kua,
kpa i gia nge mɛ nen dam mu nɛ.

¹⁴ Durumgiba nanda Siōniɔ.

Be ba n Yinni Gusunɔn bɛɛɛ yē ba
diirimɔ ba mɔ,

Yinni Gusunɔ u sāawa nge dɔɔ yari
baka ye ya ku ra gbi.

Wara u koo kpī u yōra win wuswaaɔ,

¹⁵ ma n kun mɔ wi u sīimɔ gem sɔɔ,
ma u ku ra bwɛɛbwɛɛ taki di,
u ku ra maa nɔm biran kēru mwɛ,
u ku ra tɔn gowobun gari swaa daki,
u ku ra maa kā u kōsa mɛɛri.

¹⁶ Tɔnu win bwesera ko n wāawa
nandabu sari
nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.
U koo maa wa u di, u nɔ.

Ba koo Yerusalemu wɔra

¹⁷ Sɔɔ teeru, kaa sina boko wa
u wāa win yiikon girima sɔɔ,
u bandu dii tem bakam sɔɔ.

¹⁸ Kaa wunen yellun bɛrum yaaya
mɛ a raa mɔ saa ye a wāa yoru sɔɔ,
kpa a nɛɛ, mana gbere mwaɔbu ba
wāa.

Mana wɔɔ gobigibu ba wāa.

Mana gbārarun kōsobu ba wāa.

¹⁹ A n maa tɔn tuko be ba tii sue mi
wasɪ,

be, bɛn barum a n nɔɔmɔ.

²⁰ A Yerusalemu mɛɛrio

mi sa ra bɛɛn tɔɔ bakanu ko.

Kaa ye wa ya wāa bəri yendu sɔɔ.

Ya ko n sāawa nge kuu bekurugiru

tɛn dānu ba n maa wukamɔ.

Mɛya ba n maa ten wɛɛ kusiamɔ.

²¹ Miya Yinni Gusunɔ u koo sun win
girima sɔɔsi.

U koo de sa n wāa daa bakanun bakuɔ.
Adama yiberɛban goo nimkusu ku n
kpɛ su sī mi,

baa si su kpāaru bo.

²²⁻²³ Wee, sin wɛɛ yi koo kasikira,

kpa yi kun maa sin beka neni gberɛba
sɔɔ

woo gu ka su bɔria.

Yera n koo de bu bu dukia baka gurari.

Baa ka yɛmɔbɔ ba koo da mi,

bu ka yāa ni gura.

Yinni Gusunɔwa u ko n sāa bɛɛn siri
kowo,

kpa u sun wooda wɛ.

Wiya u ko n sāa bɛɛn sina boko.

Kpa u sun faaba ko.

²⁴ Goo kun maa gerumɔ u nɛɛ,
u barɔwa.

Yinni Gusunɔ u koo Yerusalemugibu
ben durum wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo Edɔmuba

sɛɛyasia

34

¹ Bɛɛ bwese tukunu, i susima i nɔ.

I bɛɛn laakari kpīiyɔ.

Tem mu swaa dakio ka ye ya wāa mɛ
sɔɔ,

ka sere ye mu marumɔ.

2 Domi wee, Yinni Gusunən mǎru ya
 koo tǎmbu kpuro wǎri
 ka ben tabu kowobu sǎo kpuro.
 U koo de bu goona kpa bu kam ko.
 3 Ben yem mu ko n kokumǎ saa
 guunun di.
 Ben gonu ko n kǎokire,
 kpa nin nubura n pusa.
 4 Wǎllun kperi ka suru ka sǎo koo
 wukura,
 kpa wǎllu tu kure nge tireru,
 kpa kperi yi, yi wǎruku nge dǎa wuru
 si su dǎlla.
 5 Yinni Gusunən takobi ya yem deba
 wǎlla.
 Wee, ya koo sarama yu Edǎmuba wǎri,
 be u siri u nǎe, bu kam koosio.
 6 Wee, takobi ye, ya yem ka yaa gum
 yiba.
 N sǎare u ka yǎanu ka bonu yǎkuru mǎ
 Botisirǎo.
 Tǎn dabira ba sakira Edǎmu kpuro sǎo.
 7 Gbeeku keteba ka nǎe, yi wǎrukumǎ
 ka be sannu.
 Ma yem mu tem wukiri ma tua ya gum
 kure.
 8 Domi saa ya tunuma
 Yinni Gusunǎ u ka win yibereba mǎru
 kǎsia.
 Kpa u bu sǎeyasia Siǎnin sǎ.
 9 Edǎmun nim mu koo gǎsira kontaa.
 Kpa yen tua yu ko nge gbim.
 Kpa yen tem mu dǎo mwaara nge
 kontaa.
 10 Dǎo wi, u n gbimǎ sǎo sǎo ka wǎkuru.
 Win wiisu su ko n seewawa sere ka
 baadommao.
 Kpa tem mǎ, mu kam ko mam mam.
 Goo kun maa sarǎ mi.
 11 Gunǎ sǎrenu ka duuru bǎekuna
 nu ko n wǎa mi.
 Boorosu ka gbanamgbaana
 nu koo sokunu ko mi.
 N koo kowa batuma dira.
 12 Ben sina bibu kpurowa ba koo kam
 ko.
 Goo kun ko n maa wǎa
 wi u koo bandu di mi.
 13 Kikisu ka sǎki ka awǎi yi koo kpi
 ben sina kpaanǎ ka ben kuku yenǎ,
 kpa nu ko purukanu ka taataanun wǎa
 yenu,
 14 kpa gbeeku yǎe yi n ka dǎmakunu
 yinnamǎ mi,
 kpa bonu nu n sokunamǎ gbaburu mi.

Miya wǎkurun siiniba ba ko n ben
 wǎa yeru mǎ
 kpa ba n wǎre mi.
 15 Wǎe yi koo yin wǎa yeru ko mi,
 yi sǎa ke kpa yi kǎwa,
 kpa yi yin binu gure yin kǎkǎrǎ.
 Miya yaberekunu nu koo maa mǎnna.
 16 I Yinni Gusunən tireru wukio kpa
 i gari. I ko wa mi ba yorua ba nǎe,
 yǎe yinin gaa kun biaramǎ mi.
 Yi kpuro yi koo nawa.
 Domi win tiin nǎowa ga ye gerua.
 Win Hundewa u koo maa yi mǎnna.
 17 Wiya u tem mǎ yǎira,
 ma u mu yin baayere bǎnu kua ka tǎtǎ,
 mu n ka sǎa yigim,
 kpa yi n wǎa mi sere ka baadommao.

Derobun swaa

35

1 Sanam mǎ sǎo, tem mi gǎanu ku ra
 kpi,
 mu koo tem wurama
 kpa mu biibii burǎ kpi.
 2 Kpa nuku dobu bu sǎosira mi,
 ka womusu ka nasaran kuuki.
 Mu ko n girima mǎ
 nge Libanin dǎa sǎo.
 Mu ko n bǎere mǎ
 nge guu te ba mǎ Kaameli ka Saronin
 tem gem.
 Saa ye sǎo, ba koo Yinni Gusunən yiiko
 wa
 ka yen girima.
 3 Yen sǎ tǎ,
 bǎe be i wasire, i nǎma sǎare,
 i tii tǎsisio i nǎma sua.
 Bǎe be i diirimǎ,
 i de bǎen dǎa yi dam ko.
 4 Bǎe bǎn gǎru ga n kpi,
 i ku nanda. I tii dam kǎo.
 Domi Gusunǎ bǎen Yinni u sisi u bǎe
 mǎru bara,
 kpa u bǎen yibereba kǎsie ye ba bǎe
 kua.
 Win tiywa u koo na u bǎe faaba ko.
 5 Saa yera wǎkobun nǎni koo wukiara,
 kpa sosobu bu gari nǎ,
 6 kpa kǎri kpirinugibu ba n yǎokumǎ
 nge kpasi.
 Meya wi u ku ra kpi u gari gere,
 win yara koo kusiarǎ
 kpa u n nǎagiru mǎ ka nuku dobu.
 Nim mu koo yari mu koku

tem mi gāanu ku ra kpi sɔɔ,
⁷ kpa yani sɛeri mi sɔɔ ra gɛm wɔ yi ko
 yɛru,
 kpa daru koki yi yari
 mi tem mu gberɛ,
 kpa naa yari ka gbɛi yi kpi
 mi gbeeku bɔnu nu ra kuke.
⁸ Miya ba koo swaa yara bu ye
 soku dɛerobun swaa.
 Durumgii goo kun dɔɔ mi.
 Be ba ye swɛi, ba n kɔɔramɔ,
 baa be ba n bwisi mɔ.
⁹ Gbee sunɔ n kun mɛ yaa gɔba gaa kun
 swaa ye sɛimɔ.
 Be Yinni Gusunɔ u faaba kua,
 beya ba koo swaa ye mwa,
¹⁰ bu ka da Siɔniɔ ka nasaran womusu.
 Ben wuswaa ya n nuku dobu sɔɔsimɔ
 baadomma,
 kpa weeweenu ka nuku sankiranu nu
 bu doonari.

36

Asirigibu

ba koo Yerusalem tarusi
(I maa mɛerio Sinambu II, 18:13,17-37)

¹ Esekiasi, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ wɔkura nnese sɔɔ, yera Asirin sina boko Sankeribu u Yudaban wuu si su dam mɔ wɔri u kamia. ² Lakisin diya u win tabu sunɔ ka tabu durɔ damgibu gɔra Yerusalemɔ Esekiasin mi. Tabu sunɔ wi, u da u yɔra nim toran bɔkuɔ ye ba kua ya ra ka nim nɛ wuuɔ saa bwian di, be ba ra beka wɔken sɔm koo yerun swaaɔ. ³ Yera Eliakimu, Hilikiyan bii, sina bokon sɔm kowobun wirugii, u da ben mi ka Sebina wi u sɔa sina bokon tire yoro, ka Yoasi, Asafun bii, wi u ra tirenu bere. ⁴ Asirin tabu sunɔ wi, u bu sɔɔwa u nɛɛ, i Esekiasi sɔɔwɔ i nɛɛ, amɛniwa bɛsɛ Asirigibun sina boko wi u kpuro kere u gerua. U nɛɛ, mba u yɔrari u naanɛ sɔa mɛ. ⁵ U n yɛ ma u dam ka bwisin bukata mɔ u ka tabu ko? Gari saarinu tɔna nu n tura. N n mɛn na, ma sɔɔra win naanɛ ya wɔa, u ka nɔn seesi. ⁶ Geema win naanɛ wɔawa Egibiti sunɔn mi, wi u sɔa nge kaba te ta kɔsikire. Wi u tu nɛnua u tɔsiri, kpa tu nɔn mura tu mɛera ko. Nge mɛya Egibitin sunɔ

wi, u sɔa be ba nɔn yɛiyo sɔɔ. ⁷ Mɛya i ko gere i nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinniwa i naanɛ sɔa. Adama n n win sɔa yenu ka yaku yena Esekiasi u kɔsuka? U n bɛɛ Yudaba ka Yerusalemugibu sɔɔwa u nɛɛ, i n da yɔkuru ko Yerusalemu mini tɔnan sɔa yerɔ?

⁸ N n mɛn na, Esekiasi wi, u de u ka nɛn yinni Asirin sina boko arukawani bɔke kpa u nɔn dumi nɔrɔbun suba yiru (2.000) wɛ, u n yɛ u koo maasɔbu wa bu yi sɔni. ⁹ Domi u n kpɛ u yɔra u wi u piiburu bo nɛn yinnin tabu kowobu sɔɔ ma, baa mɛ u tamaa Egibitigibu ba koo nɔn tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka maasɔbu wɛ. ¹⁰ U n yɛ ma ka Yinni Gusunɔn yɛra Asirin sina boko u ka tem mɛ wɔrima, kpa u mu kɔsuku? Domi Gusunɔn tiywa u nɛɛ, u doo u tem mɛ wɔri kpa u mu kɔsuku.

¹¹ Ma Eliakimu ka Sebina ka Yoasi ba durɔ wi sɔɔwa ba nɛɛ, a suuru koowo sa nun kanamɔwa, a ku maa ka bɛsɛ wunɛn bwɔabu gari ko ka bɛsɛn barum, kpa tɔn be ba swaa daki gbɔrarun di bu ku nɔ ye sa gerumɔ. A ka sun gari koowo ka aramum, domi sa mu nɔɔmɔ.

¹² Adama durɔ wi, u bu wisa u nɛɛ, i tamaa nɛn yinni u man gɔrima bɛɛ ka bɛɛn yinni tɔnan sɔ n ka gari yini gere? Aawo, ka maa be ba sɔ gbɔraru wɔllɔn sɔna be ba koo ben tiin swaa swɛibu di kpa bu ben yɛkum nɔ, ka bɛɛ sannu. ¹³ Saa ye sɔɔra durɔ wi, u gbɔra ka dam ka Yudaban barum u nɛɛ, i bɛsɛ Asirigibun sina boko wi u kpuro keren gari swaa dakio. ¹⁴ U nɛɛ, i ku de Esekiasi u bɛɛ nɔni wɔke, domi u n kpɛ u bɛɛ wɔra saa win nɔman di. ¹⁵ I ku wura i Yinni Gusunɔ naanɛ ko, baa Esekiasi u n nɛɛ, Yinni Gusunɔ wi, u koo bɛɛ wɔra. Yen sɔna n n koorɔ Asirin sina boko u wuu ge mwa. ¹⁶ I ku maa Esekiasi swaa daki. I Asirin sina bokogia nɔɔwɔ wi u nɛɛ, i ka nɔn nɔɔ tia koowo kpa i nɔn tii wɛ kpa baawure u wa u win tiin resɛm gbaaru ka win figien dɔa binu di kpa u maa win boon nim nɔ. ¹⁷ Yen biru u koo na u bɛɛ sua u ka da tem gam mɛ mu sɔa nge bɛɛn tiin tem mɛ, mi resɛm ka alikama wɔa kpa i n pɛɛ ka

tam mɔ. ¹⁸ Yen sɔ, i ku de Esekiasi u bɛɛ nɔni wɔke u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ wɔra. Bwese ni nu tien bɔnu nu bu wɔra Asirin sina boko win nɔman di? ¹⁹ Mana Hamati ka Aapadi ka Sefaafaimun bɔnu nu wɔa tɛ. Bɔu goo u kpɔa u Samarigibu wɔra saa win nɔman di? ²⁰ Bɔu ni nu wɔa tem mɛ kpuro sɔɔ, nin nirɔ nu nin tem wɔra saa win nɔman di, bu sere nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo Yerusalemu wɔra.

²¹ Adama Yudaba kpuro ba maari, domi sina boko Esekiasi u nɛɛ, bu ku raa nɔn gɛɛ wisi. ²² Ma Eliakimu, Hilikiyan bii sina bokon sɔm kowobun wirugii wi, ka maa win tire yoro Sebina, ka sere Yoasi Asafun bii, wi u ra tirenu bere, ba na Esekiasin mi. Ba yabe kɔanu sebua nuku sankiranun sɔ, ma ba nɔn sɔɔwa kpuro ye durɔ wi, u gerua.

37

*Sina boko u Esai bwisi bikia
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:1-7)*

¹ Saa ye sina boko Esekiasi u gari yi nua, yera u win tiin yaberu nɛnu u gɔana ma u saaki sua u sebua nuku sankiranun sɔ. Ma u da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. ² Yera u Eliakimu win sɔm kowobun wirugii ka maa Sebina win tire yoro, ka yɔku kowo bukurobu gɔra Gusunɔn sɔmɔ Esai, Amɔtin biin mi. N deema be kpuro saakibara ba sebua ba ka da mi. ³ Ye ba tura mi, ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, amɛniwa Esekiasi u gerua. U nɛɛ, gison tɔɔ te, nuku sankiranu sɔra sa wɔa. Ba sun sɛɛyasiamɔ ma ba sun doke sekuru sɔɔ. Gison wahala ye, ya sɔawa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɔ u ma, adama u nɔ dam mɔ u ka wɛma. ⁴ Sɔrɔkudo Gusunɔ wunen Yinni u ko n Asirin sina bokon gɔron gari yi nua wi u na u nɔn wɔnwa. N n mɛn na, a kanaru koowo bɛɛ be sa gina tien sɔ kpa Gusunɔ u nɔn sɛɛyasia.

⁵ Ye Esai u Esekiasin bwɔa ben gari yi nua, yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, ⁶ wee, ye i ko bɛɛn yinni sɔ. I nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u ku de gari yi u nua mi, yi nɔn bɛrum ko, yi Asirin sina bokon gɔro be, ba ka wi, Yinni Gusunɔ wɔnwa mi. ⁷ U koo de

Asirin sina boko wi, u labaari gaa nɔ kpa yu win bwɛra gɔsia u wura win temɔ. Miya u koo de bu nɔn go ka takobi.

Asirigibu

*ba kpam Isireliba narua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:8-13)*

⁸ Asirin sina bokon gɔro wi, u gɔsira u da Libinaɔ domi u nua ma win yinni u doona Lakisin di u da u Libinagibu tabu wɔri. ⁹ Saa ye sɔra Asirin sina boko wi, u nua ma Tiraka, Etiopin sina boko u nɔn tabu wɔrim wee. Yera u maa Esekiasi sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, ¹⁰ amɛniwa i ko i Esekiasi Yudaban sina boko sɔ. I nɛɛ, u ku de Gusunɔ, win Yinni, wi u naanɛ sɔa mi, u nɔn nɔni wɔke u nɛɛ, nɛ, Asirin sina boko, na n kpɛ n Yerusalemu mwa. ¹¹ Wi, Esekiasin tii u nua ma bɛɛn sinam be ba man gbiiye kpuro ba raa tem mɛ mu tiegibu kpuro kam koosia. Yera wi, u tamaa u koo yari nɛn nɔman di? ¹² Nɛn baababa ba Gosani kpeerasia ka Harani ka Resefu ka sere Edɛnigibu be ba wɔa Telasaaɔ. Ben bɔnu kpɔa nu bu wɔra? ¹³ Nge mana Hamatigibun sunɔ u wɔa, ka Aapadigibun sunɔ ka Sefaafaimugibun sunɔ ka Henagii ka sere maa Ifagii.

*Esekiasi u kanaru kua
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 19:14-19)*

¹⁴ Ye Asirin sina bokon sɔmɔ be, ba tura Esekiasin mi, yera ba nɔn tireru wɛ tɛ sɔɔ ben yinnin gari wɔa, ma Esekiasi u tu gara. Yen biru u da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ ma u tu dɛria mi. ¹⁵ U kanaru kua Yinni Gusunɔn mi, u nɛɛ, ¹⁶ Gusunɔ, bɛɛ Isireliban Yinni, wunɛ wi a sɔ wɔllun kɔsobu yirun sunu sɔɔ, wunɛ turowa a sɔa sinambu kpuron Yinni. Wuna a wɔllu ka tem taka kua, ma a sɔa mɛn Yinni. ¹⁷ A nɔni seeyo a mɛɛri, kpa a swaa daki a nɛn gari nɔ, kpa a Sankeribu, Asirin sina bokon gari nɔ yi win sɔm kowobun wirugii u ka nun wɔnwa. ¹⁸ Ka gem, Yinni, na yɛ ma Asirin sinambu ba bwese dabinu kpeerasia ma ba nin tem sankɔ, ¹⁹ ba nin bwɔarokunu dɔɔ mɛniki. Domi nu nɔ Gusunɔ. Nu sɔawa tɔmbun sɔma ye ba kua ka dɔa

ka kpenu. Yen sōna ba kpīa ba nu kpeerasia. ²⁰ Tē, Yinni Gusunō, a sun wōro saa Sankeribun nōman di kpa handunian sinambu kpuro bu gia ma wunε turowa a sāa Gusunō.

Esain gari

yi u sina boko nōasia

(I maa mēerio Sinambu II, 19:20-34)

²¹ Yera Esai, Amōtin bii, u Esekiasi sōmō gōria u nēε, bu nūn sō ma Gusunō, Isireliban Yinni u win kanaru mwa te u kua Sankeribu, Asirin sina bokon sō. ²² Ye Yinni Gusunō u gerua Sankeribun sō wee. U nēε, Yerusalemun tambu kpuro ba nūn gema

ba nūn yaakoru mō,
ba nūn wii gimanu koosimō.

²³ Wara u kam mēera u wōnwa.
Wara u ka nō gōmunu mō.

U n yē ma wi, Gusunō, Isireliban Yinni dēeron wuswaaōra u tii sue?

²⁴ Win sōmōba na ba wi, Yinni Gusunō wōnwa.

Ma Sankeribu wi, u nēε,
ka win tabu kēkē dabira u yōōwa
Libanin guu ni nu gunum bon wōllo,
ma u dua sere sere yen dāa sōō burōn

sōōwō
u gen sēduru ka sipēren dāa
ye ya gunum bo bōōra.

²⁵ U nēε, u bwii gba tem tukumō
u yin nim nōra.

Win tabu kowobu ba bōsu Egibitin
nim tori kpuro sōō

ba yi taaka ba go.

²⁶ Adama Sankeribu u n yē
ma wi, Yinni Gusunōn tiiwa u yeniban
himba yi saa yellun di?

Wee tē himba ye, ya koora,
ma wi, Asirin sina boko u wuu si su
dam mō bansu koosia.

²⁷ Wi, Yinni Gusunō, u dera
wuu sin tamba berum soora ba
sekuru wa
ba kua dam sarirugibu nge yakasu
gberō,

n kun mē doo gāaru te gemi di.

²⁸ Wiya u maa nēε,
u yē saa ye Asirin sina boko wi, u ra du
dirō,
ka saa ye u ra sine ka saa ye u ra yari
tōōwō,

ka maa saa ye u ka nūn mōru mō.

²⁹ Yēn sō wi, Yinni Gusunō u nua
ma u ka nūn mōru mō,
ma u tii sue win wuswaaō,
u koo win wēru yaba u yōni doke,
kpa u maa nūn yaruka dokea nōōwō,
kpa u gōsira u wura mīn di u na.

³⁰ Ma Esai u Esekiasi sōōwa u nēε,
wee, ye ya ko n sāa yīreru wunen mi.
Gisōku ka gasōkun doo gāriya i ko i di.
Adama wōō itase i ko duurewa kpa i gē.
Mēya i ko maa resēm duure kpa i yen
marum di. ³¹⁻³² Yudaban bweseru sōō,
be ba tiara Sionin guurō Yerusalemō,
ba faaba wa, ba koo kparawa nge dāa,
kpa bu gbini ko sere tem sōōwō, kpa
bu binu ma. Yeniwa Gusunō wōllu ka
tem Yinni u koo ko.

³³ Yen sōna u gerua u nēε, Asirin sina
boko wi kun duō Yerusalemō. Mēya
win tabu kowobu ba n ye susiō ba n
terēnu nēni bu ka kuku yenu ko bu
sere nēε, ba koo sēu to. ³⁴ Swaa ye u ka
na, yera u koo ka gōsira. U n duō wuu
ge sōō. Yinni Gusunōn tiiwa u gerua
mē. ³⁵ Domi u koo wuu ge kōsuwa u
gu faaba ko win tiin sō ka Dafidi win
sōm kowon sō.

Nge mē Yinni Gusunō

u ka Asirigibu go

(I maa mēerio Sinambu II, 19:35-37)

³⁶ Ye n kua wōkuru, yera Yinni
Gusunōn gōrado u yara u da
Asirigibun sansaniō ma u tōnu
nōrōbun suba wunaa wēne ka nōōbu
(185.000) go. Ye ba seewa bururu,
ba deema wee, gona nu terie baama
kpuro. ³⁷ Yera Sankeribu, Asirin sina
boko u gōsira u da u wāa Ninifuō.
³⁸ Sōō teeru u yiire win būu wi ba mō
Nisōrōkun nuurō. Miya win bibu yiru
beni, Adamelēki ka Sarēsēε ba nūn go
ka takobi, ma ba kpikuru sua ba da tem
mē ba mō Ararati gia. Ma win bii Esai
Hadoni u bandu kōsire kua.

38

Esekiasi u bara ma u bekura

(I maa mēerio Sinambu II, 20:1-11)

¹ Saa ye sōō, Esekiasi u bara sere u
gōō turuku kua. Ma Gusunōn sōmō
Esai Amōtin bii u na win mi, u nūn

sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, a wunɛn yɛnugibu sɔɔwɔ ye baawure u koo ko wunɛn biru, domi kaa gbi.

² Yera Esekiasi u win wuswaa sɛiya u gana girari. Ma u kanaru kua. ³ U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. A yaayo ma na sɛa dee dee wunɛn wuswaaɔ, na wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, na maa kua ye n nun wɛre. Yen biru u swi gem gem.

⁴ Yera Yinni Gusunɔ u Esai sɔɔwa u nɛɛ, ⁵ a doo a Esekiasi sɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Nɛ, wi na sɛa win baaba Dafidin Yinni, na nɛɛ, na win kanaru nua, na maa win nɔni yɛresu wa. Wee, kon win wɛarun tɔru sosi wɔɔ wɔkura nɔɔbu, ⁶ kpa n nɔn faaba ko n nɔn wɔra ka Yerusalemu sannu saa Asirin sina bokon nɔman di, kpa n ye kɔsu.

²¹ Ma Esai u nɛɛ, bu ka figien marum na bu mu pɛre Esekiasin bwisi te sɔɔ, kpa u bekura.

²² Ma Esekiasi u bikia u nɛɛ, yɛre tera ta koo man sɔɔsi ma kon da Yinni Gusunɔn sɛa yero.

⁷ Ma Esai u nɛɛ, yɛre te wee te ta koo nun sɔɔsi ma Yinni Gusunɔ u koo win gari yibia yi u gerua. ⁸ U koo de yaku yerun tiro gu dɛɛbu kaara ten yɔɔtian naa dabusanu wɔkurun saka. Ma ga kaara naa dabusanu wɔku te.

Esekiasin siarabu ye u bekura

⁹ Sanam mɛ Esekiasi u bekura, u womu kua u nɛɛ,

¹⁰ na raa gerumɔ nɛn gɔruɔ na mɔ, nɛn wɛarun suunu sɔɔra kon da gɔribun wɛa yerun kɔnnɔwɔ. Nɛn wɔɔ si su tie, na n maa su dimɔ.

¹¹ Na nɛɛ, na n maa Yinni Gusunɔ wasi handunia yeni sɔɔ.

Mɛya na n maa goo wasi tem mɛni sɔɔ mi wasoba wɛa.

¹² Wee, ba man nɛn wɛaru mwaari, ba tu swenyasia ba ka tonda nge yaa kparon kuu bekurugiru.

Ba nɛn wɛarun wɛɛ bura.

Ma ba man kurua nge mɛ weso u ra beku yasa kure.

Sɔɔ u sere kpe ba koo nɛn wɛaru kpeerasia.

¹³ Ma na tii deri sɛɛ sere ka bururu yam sɛrerɔ.

Yinni Gusunɔ u nɛn kukunu kɔsuka nge gbee sunɔ.

Sɔɔ u sere kpe, u koo nɛn wɛaru kpeerasia.

¹⁴ Wee, na ra n wuri mɔwa nge kpaaru baniku ge ga yɔɔwa.

Kpa na n weeweenu mɔ

na n kukirimɔ nge totoberɛru.

Na wɔllu twɛɛ ka wɔnwɔndu.

Yinni Gusunɔ, na wɛa nuku sakira bakanu sɔɔ.

A man somiɔ.

¹⁵ Mba kon maa gere,

domi Yinni Gusunɔ u nɛn kanaru nua u man wisa.

Kon si ka tii kawabu

sere nɛn wɛarun tɔru tu ka kpe

nɛn nuku sankira tenin biru.

¹⁶ Yinni Gusunɔ, wunɛn durom saabuwa

tɔnu u ka wɛa.

Domi mɛn saabuwa na ka wɛsiamɔ kpam.

A man wɛaru wesia ma na wɛa.

¹⁷ Wee, nɛn wahala ya gɔsira bɔri yɛndu,

a wura a man yara siki wɔrun di

wunɛn kɛrun sɔ.

Domi a nɛn durum kpuro wɔka

a kɔ wunɛn biruɔ.

¹⁸ Yinni Gusunɔ, n n mɔ gɔribun

wɛa yera ta koo nun siara.

N n maa mɔ gɔɔwa u koo nun wɔlle sua.

Be ba wɛa siki wɔruɔ ba n maa wunɛn durom yɛiyɔ.

¹⁹ Adama wasowa u ra nun siare nge nɛ giso.

Ka tundo wi u ra win bibu sɔ ma a naane mɔ.

²⁰ Yinni Gusunɔ, wuna a man faaba kua.

Sa ko bɛsɛn mɔrɔkunu ka baranu ka guunu so

su ka nun siara bɛsɛn wɛaru kpuro sɔɔ wunɛn sɛa yero.

39

Babilonin sina boko

u Esekiasi sɔmɔbu gɔria

(I maa mɛrio Sinambu II, 20:12-19)

¹ Yeniban biru Mɛrodaki Baladani, Baladanin bii, Babilonin sina boko, u Esekiasi sɔmɔbu gɔria ka tireru ka kɛnu. Domi u nua Esekiasi u bara ma

u bekura. ² Ye sɔmɔ be, ba tunuma Esekiasin mi, yera win nukura dora. Ma u ka bu da u bu sɔɔsi mi win arumani ya berua, ye ya sãa sii geesu ka wura ka turare ka gum nubu durorugim ka tabu yãnu ka ye ya wãa win arumani beru yera kpuro gesi. Gãanu sari win dirɔ ka win tem kpuro sɔɔ ni u n bu sɔɔsi.

³ Yen biruwa Gusunɔn sɔmɔ Esai u na u Esekiasi bikia u nɛɛ, man diya tɔn beni ba nun naawa. Ye ba tunuma, mba ba gerua.

Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa saa tem ton tonden di mɛ ba mɔ Babiloni.

⁴ Esai u kpam nùn bikia u nɛɛ, mba ba wa wunen yenuɔ.

Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ye ya wãa nen yenu ge sɔɔ kpuro ba wawa. Nen arumani sɔɔ gãanu sari ni na n bu sɔɔsi.

⁵ Yera Esai u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua. ⁶ U nɛɛ, tãru gara sisi tɛ sɔɔ ba koo wunen arumani kpuro gura bu ka da Babiloniɔ, ka ye wunen baababa ba sweena ba nun deria. Yen gaa sari ye ba koo nun deria tɔɔ te.

⁷ Ba koo wunen tiin bweseru sɔɔ bibu mwɛɛri, kpa bu ka da Babiloniɔ bu bu matam ko bu ko sɔm kowobu yen sina kpaarɔ.

⁸ Yera Esekiasi u Esai wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔn gari yi a gerua mi, gari bureya. Domi alafia ka bɔri yendu ta ko n wãa nen wãarun tãru kpuro sɔɔ.

BɔNU YIRUSE GUSUNɔ U ISIRELIBA NUKURU YEMIASIA

*Gusunɔ u win tɔmbu nukuru
yemiasia*

40

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i nen tɔmbu nukuru yemiasio.

² I Yerusalemgibu nukuru yemiasio,
i nɛɛ, ben yora kpa.
Domi na bu ben gɔba ye ba kua
kpuron are wɛ.

Na bu sɛɛyasia ben durum ye ba kua
kpuron sɔ.

³ Wee goo u gbãramɔ u mɔ,

i Yinni Gusunɔ swaa yabo gbaburɔ,
kpa i ye nɔɔ nɛrasia.

⁴ I yen wɔwa kpuro kɔruo yu nɔɔ nɛra.
I maa yen guunun gunum kawo,
kpa i yen gungunu nɔɔ nɛrasia
nu ko nge tem tɛɛra kpa swɛɛ yi dɛnda.

⁵ Saa yera Yinni Gusunɔ u koo win
yiiko sɔɔsi,

kpa tɔmbu kpuro bu ye wa sannu.
Yinni Gusunɔn tiwa u gerua mɛ.

⁶ Yen biru na goon nɔɔ nua
ga nɛɛ, a kparo.

Ma na bikia na nɛɛ,
mba kon kpara.

U nɛɛ, a kparo

ma tɔmbu kpuro ba sãawa nge yakasu,
ma ben buraru ta sãa nge dãa wɛsu.

⁷ Yinni Gusunɔ u n dera
woo ga yakasu swee,
su ra gberewa, kpa sin wɛsu su dɛlla.

Ka gem tɔmbu ba sãawa nge yakasu.

⁸ Yakasu ra gbere kpa sin wɛsu dɛlla.

Adama Yinni Gusunɔn gari yi ko n
wãawa
sere ka baadommaɔ.

Labaari gea ye ba koo kpara

⁹ Yerusalemgibu, i yɔɔwo guu te ta
gunun wɔlla,

i nɔɔgiru sua ka dam i labadari gea
kpara.

I ku bɛrum ko.

I Yudaban wusun tɔmbu sɔɔwɔ i nɛɛ,
Gusunɔ ben Yinni u wee.

¹⁰ U wee ka dam u wooda wɛɛmɔ.

U win tɔn be u yakama kpare win
wuswaaɔ.

¹¹ U koo bu kparawa
nge mɛ yãa kparo u ra ko,
u n binu wuuwa,
u n ka nin mɛrobu kpare.

Gusunɔn bwisi

¹² Wara u koo kpĩ u nim wɔkun nim
ka win nɔm wɔɔru saka ko.

Wara u koo kpĩ u ka win niki binu
wɔllu yĩire.

Wara u koo kpĩ u tem tua kpuro gure
nɔra sɔɔ.

Wara u koo kpĩ u guunu kilo sɔndi.

¹³ Wara u Gusunɔn bwisikunu yɛ.

Wara u nùn bwisi kɛɛre.

¹⁴ Wara u ka nùn wesianɔ koore,
ma yɛro u nùn bwisi kã.

Nge wara u nùn gem ka bwisi

ka laakarɪn swaa sɔɔsɪrɛ.

¹⁵ Win mi, bwesenu kpuro nu sãawa
piiminu

nge nīm bura ye ya dāare kotoru sōō.
Nu sāawa nge kpee tana ye ya wāa kilo
wāllō,
n̄ kun mε nge tua ye woo ga ka
doonamō.

16 Yēē yī yī wāa Libanin dāa sōwō
yī n̄ dabiru turi bu ka n̄n yākuru kua.
Mēya dāa nin tii nu n̄ turi bu ka yāku
dōō sōre.

¹⁷ Bwesenu kpuro nu ñ sãa gãanu win
mi.

Nu sãawa kam dirum.

Yinni Dam kpurogiin kpãaru

18 Wara i ko ka Gusuno weesina.
Mba i ko neε, u ka weenε.

¹⁹U n̄ ka bwāarokunu weenε,
ni ba kua ba wura pote ma ba nu sii
geesun yoni sebusia.

²⁰ Sãaro wi u n̄ kpẽ u sii geesu ka wura dwe,

u ra dāa gea kasu ye kəkənu nu n̄ dimə,
kpa u dāa dāko geo kasu
u ka n̄n bwāaroku kua ge ga n̄
wərumamə.

21 I n̄ yẽ ro? I n̄ n̄ore ro?
Ba n̄ bæ n̄osie saa yellun di ro?

I n̄ bwisikure
nge me ba ka handunian kpeekpeeku
swĩ ro?

22 Gusunōwa u gu swĩi,
wi, wi u wāa wollo u tumbu mēera
ba sāa nge twee.

U wāllu tēria nge beku te ta n̄ bunu.
U tu dēmia nge kuu bekurugiru
u ka win wāa yeru kua.

23 Wiya u ra sina bibu kawē,
kpa u wirugibu ko tōn dirobu.

24 Be kpuro ba sãa nge dãa
ni ba gira nu ñ gbini m̃.
Gusuñ ù n dera woo ga bu swee,
kpa bu gbera,
woo guna yu ka bu doona nge yakasu.

²⁵ Gusunə Dεero u neε,
wara tamba ka nùn weesinamə.

26 I nāni seeyo kpa i mēeri wollo.
Wara u kperi kua yi sīmo nge tabu
kowobu.

Yinni Gusunɔwa.
U maa yin baayeren yĩsiru yẽ.

Yin gaa ku ra biare win dam bakam
saabu.

Gusunə u koo

dam sarirugibu dam wẽ

27 BEE Isireliba, mban sōna i
weeweenu mō i mō,
Gusuno kun been sia yē,
u n̄ maa been been gem wēemō.

28 I n̄ yẽ?

I n̄ n̄a ma Yinni Gusun̄ u ra n w̄a?
Wiya u tem taka kua.

U ku ra maa wasire.
Ba n kpẽ bu win bwisikunu gia.

29 U ra be ba wasire
ka be ba wasikiramō dam wē.

³⁰ Bibu ba ra wasire.
Aluwaasiba ba ra maa kpanε.

31 Adama bèn yīiyǒbù wǎa Yinni
Gusuno sɔɔ,

u ko n da bu dam kpa m wě,
kpa bu se ka dam nge gunə bakeru.
Bà n duki mə, ba n wasiramə.
Bà n maa sīimə, ba n kpanamə.

Yinni Gusund

u Isireliba dam kēmō

41

1 Yinni Gusuno u neɛ,
 beɛ bèn tem nu toma,
 i swaa dakio i na.
 I hania koowo i tii dam kē.
 I susima i ka gari gere,
 kpa su menna su wesiana su gem
 kasu.

² Wara u tabu durɔ goo seeyama sɔɔ
yari yerun di
ma u dera mi u dua kpuro u nasara
wa.

Wara u n̄n bwesenu kpuro ka nin
 u nambu n̄mu s̄ndia,
 ma u dera win takobi ya bu munka
 nge tua,

ma win tema ya bu yarinasia
nge yaka si woo ga ka doona.

³U bu naa gira u n̄ wahala wa.
U da sere mi win naasu kun yẽ.

4 Wara u dera yeni kpuro ya koora.
Nena. Ne, Yinni Gusuno,
ne, wi na bwesenu kpuro seeya saa
toren di.

Nena na gbiikoo,
meya na kon maa wãa sere ka
baadommao.

⁵ Be ba wāa mi n toma
ba wa ye na kua ma ba nanda
ba diirimə.

Be wee ba menna ba susimamə.

⁶ Ba sominamə.

Ben baawure u win winsim sɔɔmɔ u mɔ,

u hania koowo.

⁷ Dāa dāko u seko dam kēmə.

Wi u dāa wəriasiamə u matalakagii dam kēmə.

Ba mɔ, sii swɛɛbu bu wā.

Ma ba bwāaroku giramə ba kulum kparemə,

gu ku ka wəruma.

Bɛɛ Isireliba, i ku bɛrum ko

⁸ Adama bɛɛ Isireliba,

bɛɛ be i sāa Yakəbun bibu,

nən bəɔ Aburahaman bweseru sɔɔ,

bɛɛya na gɔsa i n ka sāa nən sɔm kowobu.

⁹ Bɛɛya na soka na yarama saa tontonden di.

Na n bɛɛ biru kisi.

Na bɛɛ gɔsawa i n ka sāa nən sɔm kowobu.

¹⁰ Yen sɔ, i ku nanda,

domi na wāa ka bɛɛ.

I ku wurura i n yam mɛɛra nge wənwəndobu,

domi nɛna na sāa bɛɛn Yinni.

Kon maa bɛɛ dam kē.

Wee na wee n bɛɛ somi,

kpa n bɛɛ kɔsu ka nən dam.

¹¹ Be ba ka bɛɛ mɔru mɔ,

ba koo burisina bu sekuru wa.

Be ba ka bɛɛ sannamə mi,

ba koo kam ko bu gbi.

¹² Baa i n bu kasu, i n bu wasi.

Mɛya be ba ka bɛɛ tabu mɔ,

ba koo kam ko bu gbisuku.

¹³ Domi nɛna na Gusunə bɛɛn Yinni

wi u bɛɛ dam wɛmɔ.

I ku bɛrum ko, na bɛɛ somiru wee.

¹⁴ Yakəbun bweseru, bɛɛ be i tie

i n dam mɔ

ma ba bɛɛ garisi nge kəkəminu,

i ku nanda.

Nɛ, Gusunə Isireliban Yinni Dɛɛro,

na bɛɛ somiru wee.

Na sāawa bɛɛn faaba kowo.

¹⁵ Wee, kon bɛɛ dam wɛ

nge naa tebo kpɔ ge ga sɔkia mɔ,

kpa i guunu kɔsuku,

i gungunu munia muku muku

nu kɔ nge yaka bii.

¹⁶ I ko nu sarawa nge dobi,

woo gu ka nu doona,

kpa woo guna yu nu yarinasia,

kpa i nuku dobu wa nən min di,

nɛ, wi na sāa bɛɛn Yinni Dɛɛro,

kpa i man bɛɛrɛ wɛ.

Dāa koo kpi

mi gāanu ku ra raa kpi

¹⁷ Sanam mɛ bɛɛ nən tɔmbu i wənwəndu soore

i nim kasu i n wa,

ma bɛɛn yari yi gbere nim nɔrun sɔ,

nɛ, Gusunə bɛɛn Yinni, kon bɛɛ nɔɔri.

Na n bɛɛ derimɔ.

¹⁸ Kon de daanu nu yari saa guunun di,

kpa bwii yi yari wəwi sɔɔ,

kpa nim bwenu ka daa koki yi koora

mi tem mu gbere, gāanu ku ra kpi.

¹⁹ Kpa dāa ye ba mɔ sɛduru ka

akasia yu kpi mi,

ka sere maa dāa kikisu gasu

ka dāa ye ba mɔ olifi,

ka maa dāa bakanu ganu,

²⁰ kpa tɔmbu bu wa ka nɔni,

bu gia ma nɛ, Gusunə Isireliban Yinni

Dɛɛrowa na yeni kua.

Gusunə u būnu ka nin sɔɔbun

dam sariru sɔɔsimə

²¹ Gusunə Isireliban Yinni u nɛɛ,

bɛɛ būnu i kasuo nge mɛ i ko ka tii yina.

I sɔɔsima nge mɛ i ko ka tii wɔra.

²²⁻²³ I na i sun sɔ gari yi i raa gerua yellu,

kpa sa n yɛ yi n koora,

kpa su yin laakari ko.

N kun mɛ, i sun sɔwɔ ye ya koo na sia,

kpa su gia i n dam mən na nge nɛ

Gusunə.

I gea gaa koowo n kun mɛ kɔsa gaa,

kpa su wa su nanda.

²⁴ Adama i n kpɛ i gāanu ko.

Bɛɛ ka bɛɛn sɔma kpuro i sāawa kam dirum.

Wi u maa bɛɛ sāmɔ goo kun win mɛm kī.

²⁵ Wee na goo seeya saa sɔɔ yɛsan nɔm geun di,

ma u na saa sɔɔ yari yerun di

u sīimɔ ka nən yīsiru.

U wirugibu taakumə nge pɔtəkɔ,

nge mɛ weke kowo u ra sɔndu suni.

²⁶ Wara u yenin gari gerua saa yellun di,

su ka gere ma gari geeya.

Goo kun yen gari gerure su sere nɔ.

²⁷ Nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛna na gbia na
sɔmɔ gɔra
u Yerusalemugibu labaari gea sɔ.

²⁸ Na mɛɛra bɔu ni sɔɔ,
na n bɔu goo wa wi u nɛn gari gerumɔ.
Nà n gari bikia,
bɔu goo sari wi u koo kpɪ u man wisi.

²⁹ Domi ni ka nin sɔma nu sãawa kam
dirum.
Nin bwãarokunu nu maa sãawa wom
dirum.

Yinni Gusunɔn sɔm kowo

42

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛn sɔm kowo wee, wi na gɔsa.
Wiya na ka wãa, na maa nùn kɪ.
Na nɛn Hunde doke wi sɔɔ.
U koo gem gari kpara tɔmbu sɔɔ.

² U n nɔɔgiru suamɔ u sere gbãra ka
dam,
kpa bu win nɔɔ nɔ swɛɛ sɔɔ.

³ U n koo tɔn be ba sunkure nge kaba
dakura.

Mɛya u n maa bu goomɔ,
baa bà n sãa nge fitila ge ga gɔɔ dɔɔ.
U koo gem kparawa nge mɛ n sãa.

⁴ U n mwia kpanamɔ.
U n maa wasiramɔ sere u ka de
gem mu n wãa handunia kpuro sɔɔ,
kpa tɔn be ba wãa sere mi n toma
ba n win woodaba naane sãa.

Bwesenu kpuron

yam bururam

⁵ Yinni Gusunɔ wi u wɔllu kua u tɛria,
ma u tem kua ka ye ya kpia mɛ sɔɔ,
ma u dera tɔmbu ka sere hunde koni
be ba wãa tem sɔɔ ba wɛsiamɔ,
wiya u win sɔm kowo sɔɔwa u nɛɛ,

⁶ nɛna na nun soka n ka nun faaba ko.
Kon nun dam kɛ, na n wunɛn nɔma
neni.

Kon nun kɔsu, kpa n ka tɔmbu
arukawani bɔke
saa wunɛn min di,
kpa bwesenu kpuro nu ka yam bu-
ruram wa.

⁷ Kaa wɔkobu nɔni wukia,
kpa a be ba sɔ yam wɔkuru sɔɔ pirisɔm
dirɔ yara.

⁸ Nɛna Gusunɔ wi u ra n wãa.
Nɛn yɪsira mi.

Na n nɛn yiiko bɔu goo wɛɛmɔ.

Mɛya na n maa nɛn bɛɛɛ bwãarokunu
wɛɛmɔ.

⁹ Wee, ye na gbia na gerua, ya koorã.
Tɛ, na bɛɛ gãa kpaanu nɔɔsiamɔ nu
sere koorã.

Wom kpɔɔ

ge ga Yinni Gusunɔ siaramɔ

¹⁰ I Yinni Gusunɔ wom kpɔɔ kuo.
I nùn siaro handunian goonu nɛɛ ye
sɔɔ.

Hunde koni be ba wãa nim wɔku sɔɔ,
ka bɛɛ be i sɪimɔ gen wɔllo,
ka sere be ba wãa n toma,
i Yinni Gusunɔ siaro.

¹¹ Bɛɛ be i wãa gbaburu ka ten gberu
kpaaneba sɔɔ kpuro,

i nɔɔgiru suo i Gusunɔ siara.
Bɛɛ Kedaan bweseru, i ku nɔɔ mari,
i Gusunɔ siaro.

Bɛɛ bèn wuu ga sɔ kperu wɔllo,
i kuuki koowo guunu wɔllun di ka
nuku dobu.

¹² Bɛɛ be i wãa n toma,
i Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛyɔ,
kpa i nùn tɔma.

¹³ Yinni Gusunɔ u susimɔ
u wee nge tabu kowo.
U tabun gari wɔra nge tabu durɔ,
ma u nɔɔgiru sue u kuuki mɔ,
u win yibereba dam sɔɔsimɔ.

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu

nɔɔ mwɛɛru kua

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee na nɔɔ mari na tii nɛnua n ka tɛ.
Adama tɛ, kon nɔɔgiru sua
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɪ u ma,
ma u wasire u wom gabamɔ.

¹⁵ Kon guunu ka gungunu kɔsuku,
kpa n ye ya kpia gberasia.
Kon daanun nim kpeerasia
nu gbera woko woko,
kpa n de yerusun nim mu gbera mam
mam.

¹⁶ Kon wɔkobu sɪisia swaa ye ba n yɛ
sɔɔ,
kpa n de yam wɔkuru tu gɔsia yam
bururam ben wuswaaɔ.

Kon de swɛɛ yi yi n daa nɔɔ nɛ
yi nɔɔ nɛra yi ko mara mara.
Na n kon ko na kun yeniba kpuro kue.

¹⁷ Adama be ba bɔnu naane sãa ba nu
sãamɔ,

ba koo biruku yira wura ka seku
bakaru.

Isireliba ba ku ra gāanu tubu

¹⁸ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i sãa nge sosobu,
i swaa dakio.

Bɛɛ be i sãa nge wɔkobu,
i de i yam mɛɛri kpa i wa.

¹⁹ Wara u sãa wɔko nge nɛn sɔm kowo.
Wara u sãa soso ma n kun mɔ nɛn
sɔmɔ wi na gɔra.

Wara u sãa wɔko nge nɛn bɔrɔ.

Wara u sãa wɔko nge nɛn sɔm kowo.

²⁰ Wee, u gãa dabinu wa,
adama u nɛ nu garisi gāanu.

U swasu wukie,
adama u nɛ gari nɔɔmɔ.

²¹ Yinni Gusunɔ u wooda baka gea
yara

win tɔmbun arufaanin sɔ.

²² Adama yiberɛba ba ben yānu gura
kpuro,

ma ba ben tii mwɛɛra ba kpɛɛ kpee
baaba sɔɔ.

Ba bu berua sere piri sɔm dirɔ.

Ba bu wɔri ba yānu gura.

Goo sari wi u koo bu yakia,
kpa bu yiberɛ be sɔ bu yāa ni wesio.

²³ Ma Esai u nɛɛ,
wara u koo yenɛ swaa daki bɛɛ sɔɔ.
Wara u koo yāra u ye swaa gāri saa tɛn
di.

²⁴ Wara u dera ba Isireli be ba sãa
Yakɔbun bweseru wɔri

ba ben yānu gura.

N nɛ Yinni Gusunɔn tii ro?

Bɛɛ Isireliba sa durum kua win
wuswaaɔ.

Sa yina su win woodaba swīi, su ye
mɛm nɔɔwa.

²⁵ Yen sɔna u ka sun mɔru bara too.

U dera ba sun tabu wɔri ka dam.

Tabu sun sikerenɛ nge dɔɔ.

Bu sun di, adama sa nɛ tuba.

Sa nɛ mam laakari kue.

43

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireli, Yakɔbun bweseru,
wunɛ wi na mɔma na taka kua,
a ku berum ko, domi nɛna na nun
yakia.

Na nun soka ka wunɛn yīsiru,
a sãawa nɛgii.

² À n wahala mɔ nge wi u nim bweru
tɔburamɔ,

ko na n ka nun wãa.

Wahala ye, ya nɛ nun kamiamɔ.

À n maa nɔni sɔɔre nge wi u sīimɔ dɔɔ
sɔɔ,

a nɛ wururamɔ.

Mɛya nɔni swãa te, ta nɛ nun suramɔ.

³ Domi nɛna na sãa Gusunɔ wunɛn
Yinni Dɛɛro,

nɛ wi na nun faaba mɔ.

Na kon Egibiti ka Etiopi ka Saban tem
yiberɛba wɛ wunɛn ayɛrɔ,

kpa a yakia,

⁴ yɛn sɔ a sãa gãa bakanu nɛn nɔni sɔɔ.

A girima mɔ, na maa nun kī.

Kon bwese dabinu yiberɛba nɔmu
sɔndia wunɛn ayɛrɔ

n ka wunɛn wāaru yakia.

⁵ Yen sɔ, a ku berum ko, domi na ka
nun wãa.

Kon de wunɛgii be ba gura ba ka da sɔɔ
yari yeru gia mi,

bu wurama,

kpa n maa be ba wãa sɔɔ duu yeru gia
mɛnnama.

⁶ Na nɛ maa derimɔ sɔɔ yɛsi yɛsikan
tɔmbu bu maa bu nɛnɛ.

Adama bu de nɛn bii be ba wãa
handunian goonu nɛn ye sɔɔ
kpuro bu wurama,

⁷ be, be ba nɛn yīsiru sɔɔwa,

be na taka kua bu ka man bɛɛrɛ wɛ.

Isireliba ba sãawa

Yinni Gusunɔn seedagibu

⁸ Gusunɔ u nɛɛ,

bu de nɛn tɔmbu bu yarima,

be, be ba nɔni mɔ,

adama ba nɛ yam waamɔ,

ba swasu mɔ,

adama ba nɛ gari nɔɔmɔ.

⁹ Bwesenu kpuro nu mɛnnɔ

kpa n nu bikia,

būu wara u yenin gari gerua.

Būu wara u gbia u ye nɔɔsia

ya sere koora.

U win seedagibu mɛnnama,

kpa bu sɔɔsi ma u gem mɔ,

kpa bu swaa daki bu wura ma gema u
gerua.

¹⁰ Wunɛ Isirelin bweseru, wuna a sãa
nɛn seeda.

Wuna na gɔsa a n sãa nɛn sɔm kowo,

kpa a n ka yɛ kam kam

ma ne baasi, Gusunɔ goo maa sari.
 Mɛya Gusunɔ goo kun maa koorɔ.
¹¹ Nɛna na Gusunɔ wi u ra n wɔa.
 Nɛ baasi, faaba kowo goo sari.
¹² Nɛna na nun nɔɔsia ye ya koo koorɔ.
 Ma na nun faaba kua.
 Bɔu goo kun kpɔa u nun gɔanu nɔɔsie.
 Wuna a sɔa nen seeda.
 Nɛna na sɔa Gusunɔ saa toren di.
¹³ Goo sari wi u koo goo wɔra saa
 nen nɔman di.
 Goo maa sari wi u koo yina n ko ye na
 kɪ.

Ba koo Isireliba yara

Babilonin di

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Isireliba, amɛniwa nɛ Gusunɔ,
 bɛɛn Yinni Dɛɛro,
 nɛ wi na bɛɛ yara, na gerua na nɛɛ,
 kon Babilonigibu bɛri yibɛɛban
 nɔmaɔ bɛɛn sɔ,
 kpa n ben wuun gamboba kɔsuku,
 kpa ben nuku dobun kuuki yi gɔsira
 nuku sankiranun wuri.
¹⁵ Nɛna na sɔa Gusunɔ bɛɛn Yinni
 Dɛɛro.
 Nɛna na bɛɛ taka kua na maa sɔa bɛɛn
 sunɔ.

Swaa kpaa ghaburɔ

¹⁶ Ma Esai u nɛɛ,
 yellu, Yinni Gusunɔ u swɛɛ yara
 nim wɔku ka nim tori damgii sɔɔ.
¹⁷ U tabu kɛkɛ be dumi gawe
 ka tabu durɔ wɔrugɔba tabu sure.
 Be kpuro ba wɔruka, ba kpana bu se,
 ma ba kam kua ba gu nge fitila.
¹⁸ Adama tɛ, u gerua u nɛɛ,
 i ku maa ye ya koorɔ kɔn bwisikunu
 ko.
 I ku maa gɔa gurunun laakari ko.
¹⁹ Wee kon gɔa kpaanu ko.
 Ni wee nu wee. I nɛ nu tuba?
 Kon swaa yara ghaburɔ,
 kpa daanu nu n wɔa mi tem gbere.
²⁰ Taataanu ka gbeeku bɔnu,
 gbeeku yɛɛ kpuro gesi, yi koo man
 bɛɛɛ wɛ.
 Domi kon de nim mu n wɔa ghaburɔ,
 mi tem gbere,
 kpa tɔn be na gɔsa bu nim wa bu nɔ,
²¹ be, be na taka kua ba koo man tɔma.

Gusunɔ u Isireliba sirimo

²² Adama bɛɛ Isireliba,

bɛɛ be i sɔa Yakɔbun bweseru,
 i ka man wasira,
 i ku ra maa man sɔ.
²³⁻²⁴ N nɛ i yɔku dɔɔ mwaararuginu
 kuammɛ ka bɛɛn yɔanu.
 Yɔku ni i ra maa ko mi,
 nu nɛ man bɛɛɛ wɛɛmɔ.
 N nɛn sɔ i gobi bɛkɛ di
 i ka turare dɔɔ doke.
 N nɛ maa nɛ i ka yaa gum naawammɛ
 i n yɔkuru mɔ mu sere man tusi.
 N nɛ na bɛɛ tilasi kua
 i n da ka man kɛnu naawe.
 Mɛya na nɛ maa bɛɛ tɔya kue
 i ka man turare dɔɔ dokea.
 Adama i man wahala kpɛɛwa bɛɛn du-
 rum sɔ,
 ma na wasira bɛɛn toranun sɔ.
²⁵ Ka mɛ, nɛna na bɛɛn durum wɔkamɔ
 yɛn sɔ na sɔa Gusunɔ.
 Na nɛ maa ye yaayamɔ.
²⁶ I seewo i na i man bɛɛn gari tɛria,
 kpa i ka tii yina.
²⁷ Bɛɛn sikado gbiikoo u durum kua,
 ma bɛɛn sɔa gbiobu ba man seesi.
²⁸ Yen sɔna na yɔku kowobu yara
 nen sɔa yerun di,
 ma na bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru
 kam koosia,
 na bɛɛ sekuru doke.

44

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 a swaa dakio tɛ,
 wunɛ Yakɔbun bweseru,
 wunɛ wi na gɔsa
 na kua nen sɔm kowo.
² Nɛna na nun taka kua.
 Na nun mɔma ba sere nun mara.
 Mɛya na maa nun somimɔ.
 Yen sɔ, a ku bɛrum ko,
 wunɛ nen sɔm kowo wi na gɔsa.
³ Kon de nim mu tɛria tem gbebum
 wɔllo,
 kpa daru koki yi yari min di.
 Kon nen Hunde yibie wunen bibun
 bweseru sɔɔ,
 kpa n bu domaru kua.
⁴ Ba koo sewa nge yaka si su
 nim waamɔ.
 Ba ko n sɔawa nge dɔa ni nu wɔa
 daarun bɔkuɔ.
⁵ Saa yera goo u koo gere u nɛɛ,
 wi, Yinni Gusunɔgiiwa,
 kpa wini u nɛɛ,

wi, u sãawa Yakɔbun bweseru,
kpa wiɔnɔ u yore win nɔmaa
wiya Yinni Gusunɔgii,
kpa u tii Isireliban yĩsiru kɛ ka nuku
dobu.

Yinni Gusunɔ turowa

u sãa Gusunɔ

⁶ Nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii,
nɛ wi na Isireliba yakia
na sãa ben sina boko na nɛɛ,
nɛna na sãa gbiikoo ka dãako.
Goo maa sari wi u sãa Gusunɔ nɛ baasi.
⁷ Wara u sãa nge nɛ.
Yɛro u yarima u tii tusia,
kpa u sɔɔsi nge mɛ na ka handunia
taka kua saa yellun di,
kpa u gere ye ya koo koora sia.
⁸ I ku nanda bɛɛ Isireliba, i ku maa
diiri.
Na n bɛɛ ye sɔɔwa saa yellun di ro?
Bɛɛya i sãa nɛn seedagibu.
Goo maa wãa wi u sãa Gusunɔ nɛ baasi
ro?
Aawo, goo maa sari wi u dam mɔ nge
nɛ.

Bũu sãaru yaakora

⁹ Be ba bwãarokunu sekumɔ,
ba n sãa gãanu.
Ben sɔm geenu nu maa sãawa kam
dirum,
domi nin tii nu yen seeda dimɔ.
Nu n yam waamɔ, nu n maa yɛru garu
mɔ.
Yen sɔna be ba nu sãamɔ ba koo
sekuru wa.
¹⁰ Bwãarokunu nu n arufaani gaa mɔ.
Be ba nu sekumɔ ba sãawa gari
bakasu.
¹¹ Wee ba koo sekuru wa,
domi be kpuro ba sãawa tɔmbu nge be
ba tie.
Bu mɛnnama siri yerɔ.
Be kpurowa ba koo diiri, kpa bu
sekuru wa.
¹² Seko ù n bwãaroku mɔ,
u ra sisu suewa u doke dɔɔ sɔɔ,
kpa u matalaka sua u ka su so ka win
nɔm damguu.
Adama gɔɔru tà n nùn mɔ, u ra dam
bie.
Nim nɔru gà n maa nùn mɔ, kpa u
gɔma dwiia.
¹³ Dãa dãko ù n maa bwãaroku mɔ,
u ra win wɛɛ suewa

kpa u bwãaroku gen yĩreru doke dãa
sɔɔ.

Kpa u sere win dãkutia sua u dãa ye
dãku,
u bwãaroku ko ge ga ka tɔnu weenɛ,
kpa u gu yi bũu dirɔ.

¹⁴ Dãa gea u ra gɔsi dãa sɔɔwɔ u ka gu
ko.

Yera sɛduru, n kun mɛ sipɛɛ, n kun
mɛ sɛni.

Gasɔ u koo dãa ye ba mɔ pɛni duure,
kpa u n mara gura yu ye kpɛasia.

¹⁵ Dãa yera tɔnu u ra ka dɔɔ sɔre, u
wɔsu.

Yera u ra maa ka dĩanu yeesie.

Dãa tia yera u koo maa ka bwãaroku
ko u yiira u sã.

¹⁶ U ra dãa ten bɔnu dɔɔ doke,

u ka win yaa sa,

n kun mɛ u ka ye sɛwɛ.

Kpa u ka dĩanu yeesia

u di u debu,

kpa u n dɔɔ wi wɔsu u n mɔ,

anna a dɔɔn dobu nɔ.

¹⁷ Kpa u ka bɔnu ye ya tie bwãaroku ko
u n sãamɔ.

Kpa u nɔɔgiru sua

u n gu kanamɔ u n mɔ,

a man faaba koowo,

domi wuna a sãa nɛn yinni.

¹⁸ Adama tɔn ben bweseru,

ba n yɛru mɔ,

ba n maa bwisi mɔ.

Domɔ ba tii nɔni wɔkua

bu ku ka yam wa.

Mɛya ba maa ben tiin bwisikunu sɔiya,

kpa gãanu nu ku ka bu yeeri.

¹⁹ Bwãaroku dãko wi, u n laakari mɔ u
ka tubu

u sere nɛɛ,

dãa ten sukuma u dɔɔ doke

u ka pɛɛ wɔɔwa

ma u ka yaa sɛɛwa u di.

Ten sukum mɛ mu tie, ma u ka

bwãaroku kua.

Wi wee u dãa kpiriru yiiramɛɛ.

²⁰ Dãko wi, u sãa nge wi u torom dimɔ.

U tore yèn sɔ win bwisikunu gɔsia.

U n maa kpɛ u win hunden faaba wa

u sere nɛɛ, ase bwãaroku ge na nɛnusi

mini,

ga n sãa Gusunɔ.

Yinni Gusunɔ u sãawa

gãanu kpuron Yinni

21 Ne, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
wunɛ Yakɔbun bweseru, a yaayo
ma nɛna na nun mɔma
na kua nɛn sɔm kowo,
na n̄ nun duarimɔ.
22 Na wunɛn toranu ka wunɛn durum
kpeesia nge guru wiru.
Yen sɔ, a wurama nɛn mi,
domi na nun yakia.
23 Wollu, a yɛerio ye Yinni Gusunɔ u
kuan sɔ.
Gɔribun wāa yeru, a gōru doro.
Bɛɛ guunu i kuuki koowo ka nuku
dobu.
Bɛɛ maa dāa s̄su, i nuku dobu koowo.
Domi Yinni Gusunɔ u win yiiko s̄osi
Isirelio.
U be, Yakɔbun bweseru yakia.
24 Ne, Yinni Gusunɔ, na s̄awa wunɛn
faaba koowo.
Nɛna na nun mɔma ba sere nun mara.
Ameniwa na gerua. Na nɛɛ,
nɛna na gāanu kpuro kua.
Nɛ turowa na maa wollu ka tem teria.
25 Na ra s̄omɔ weesugibun gari tɛɛsi,
kpa n s̄orobu yaakoru ko.
Na ra de bwisigibu bu biru wura,
kpa n ben s̄osinu ḡsia wiira gari.
26 Adama na ra nɛn s̄om kowon gari
dam sire,
kpa n de nɛn s̄omɔn gari yi u gerua yi
koora.
Na nɛɛ, t̄mba koo kpam sina
Yerusalemuɔ.
Ba koo ma wure bu Yudaban bansu
seeya,
kpa bu sin wusu bani.
27 Na nim w̄ku s̄omɔ gu gbero,
domi kon gen nim kpeerasia.
28 Wee ye na gerua Sirusin s̄o.
U s̄awa kparo wi na ḡsa.
U koo maa nɛn k̄iru kpuro yibia.
Kpa u de bu wure bu Yerusalemu
bani,
kpa bu nɛn s̄aa yee ten kpɛɛkpɛɛku
sw̄i.

Yinni Gusunɔ u Sirusi ḡsa

45

1 Yinni Gusunɔ u Sirusi ḡsa
u n̄n neni ka win dam.
U koo bwesenu kpuro taare win
wuswaaɔ,
kpa u sinambun dam wuna.

U koo n̄n wusun k̄onn̄su wukia su n
kɛniare.
U n̄n s̄ɔwa u nɛɛ,
2 kon nun gbiiya
kpa n wunɛn swɛɛ kpuro s̄omɛ yi n̄o
nɛra.
Kon gambo sii gandugii ka yin k̄k̄oro
sisugii b̄oku.
3 Kon nun arumani w̄ɛ
ye ya raa berua yam w̄kuru s̄o,
kpa a gia ma nɛ Gusunɔ, Isireliban
Yinniwa
na nun sokumɔ ka wunɛn ȳsiru.
4 Nɛn s̄omɔ Yakɔbu wi na ḡsan s̄na
na nun soka ka wunɛn ȳsiru,
ma na nun bɛɛɛ baka w̄ɛ
baa mɛ a n̄ man ȳɛ.
5 Nɛna Yinni Gusunɔ, goo maa sari nge
nɛ.
Yen s̄na na nun dam w̄ɛ baa mɛ a n̄
man ȳɛ.
6 Kpa t̄mbu bu gia
saa s̄o yari yerun di sere s̄o duu yero
ma nɛna Yinni Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.
7 Nɛna na ra de yam bururam
ka yam w̄kura n wāa.
Nɛna na ra maa de alafia ka wahala ya
n wāa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ra ye kpuro
ko.
8 Kon de nasara yu na w̄llun di nge
gura,
kpa tem mu n̄o wukia mu de faaba yu
kpi,
kpa gem mu kp̄ɛa ka ye sannu.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye kpuro m̄o.

M̄mɔ ka s̄andu

9 B̄rurowa t̄nu wi u ka win taka
kowo sikirinamɔ.
U s̄awa nge tem m̄ndu te ta ten
m̄mɔ bikia ta nɛɛ,
m̄ba u m̄o mi.
N kun mɛ nge ḡa ni u kua ma nu nɛɛ,
u n̄ n̄ma du.
10 B̄rurowa wi u win tundo ka win
mero bikia u nɛɛ,
mban s̄na i man mara meni.
11 Ameniwa Gusunɔ Isireliban Yinni
Dɛero
wi u bu taka kua u bu s̄ɔwa.
U nɛɛ, n̄ n̄ bɛɛ i ko man bikia
ye kon ka nɛn bibu ko,
kpa i man wooda w̄ɛ nɛn n̄man
s̄amburun s̄o.
12 Nɛna na tem kua

ma na tɔnu taka kua u n ka wāa mɛ sɔɔ.
Nɛn nɔmuwa ga maa wɔllu tɛria,
ma na sɔɔ ka suru ka kperi yi yi mi.

¹³ Nɛ, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii,
nɛna na Sirusi seeya u ka gea ko ye na
gɔru doke.

Kon win swɛɛ kpuro nɔɔ nɛrasia.
U koo nɛn wuu Yerusalemun bansu
seeya,
kpa u nɛn tɔn be ba raa yoru mwɛɛra
yara yorun di
n kun ka kɔsiaru garu.

Gusunɔ u ka Isireliba wāa

¹⁴ Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔɔwa u
nɛɛ,
Egibitigibu ka Etiopigibun dukia ya
koo ko bɛɛgia,
kpa Sebagii be ba gunu bu na bɛɛn mi,
bu ko bɛɛn yobu.

Bwese ni kpuro nu ko n bɛɛ swīiwa
ba n nu yɔni bɔkua.

Nu koo yiira bɛɛn wuswaaɔ
kpa nu wura nu nɛɛ,
bɛɛ tɔnan miya nɛ, Gusunɔ na wāa.
Goo maa sari nge nɛ.

¹⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni a sɔɔwa
faaba kowo,
adama a n waaɔ ka nɔni.

¹⁶⁻¹⁷ Gusunɔ u Isireliba faaba kua ye ya
n nɔru mɔ.
Ba n sekuru wasi sere ka baadommaɔ.
Adama be ba bwāarokunu sekumɔ,
ba koo tuka ka sekuru.

Faaba ya wee kam kam

¹⁸ Yinni Gusunɔ turowa u sɔɔ Gusunɔ.
Wiya u wɔllu taka kua, ma u tem kua.
U n maa dere mu n wāa dirum,
kpa hunde koniba ba n ka wāa mɛ sɔɔ.
Wiya u gerua u nɛɛ,
wiya Yinni Gusunɔ.
Goo maa sari nge wi.

¹⁹ U n win gari gerua gbɛnum gbɛnum.
U yi kparawa batuma sɔɔ.
U n maa Yakɔbun bweseru sɔɔwa u
nɛɛ,
tu nɔn kasuo kam sɔɔ.
Wi, Yinni Gusunɔ, geeya u ra gere.
Gem gariya u ra maa kpare.

Bwesenu kpuro

nu koo Yinni Gusunɔ yiira

²⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen sɔ, i mɛnnama.

I susima bɛɛ be i kpikiru sua tabun di.
Be ba bwāaroku dāaginu sɔɔwa,
ma ba būu sokumɔ wi u n kpɛ u bu
faaba ko,
ba n yɛru mɔ.

²¹ I na i tii tusia,
kpa i ka būu sɔɔ be na
bu wesiana ben tii tiine sɔɔ.
Wara u gerua saa toren di ye ya koo
koora.

N n nɛ, Yinni Gusunɔ ro?
Goo maa sari nge nɛ.
Nɛ turowa na sɔɔ gemgii wi u ra faaba
ko.

²² Yen sɔ, bɛɛ be i wāa handunian
goonu nɛ kpuro sɔɔ,
i gɔsirama nɛn mi, kpa i faaba wa.
Domi nɛna na sɔɔ Gusunɔ.
Goo maa sari nge nɛ.

²³ Gema na gerumɔ.
Nɛn gari kun maa kam mɔ.
Na bɔrua ka nɛn tiin yīsiru na nɛɛ,
dūuru baatere ta koo yiira nɛn
wuswaaɔ,

kpa nɔɔ baagere gu bɔre ka nɛn yīsiru.

²⁴ Ba koo gere bu nɛɛ,
nɛ turon miya gem ka dam mu wāa.
Be ba man seesi kpuro ba koo sekuru
wa.

²⁵ Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon Isireliban
bweseru kpuro gem wɛ
kpa ta n ka nuku dobu mɔ.

Gusunɔ ka Babilonin būu

46

¹ Būu wi ba mɔ Bɛli, win dam kpeemɔ.
Wi ba maa mɔ Nɛbo, u n maa do.
Ba ra raa nu sɔ,
adama tɛ, nu kua kuba ni yaa sabenu
sɔɔwa.
Yaa sabe ni, nu maa wasira sɔmu nin
sɔ.

² Wee Bɛli ka Nɛbo ba wɔruka
ba dam kpa sannu sannu.
Ba kpana bu ben bwāarokunu faaba
ko.

Ma yiberɛba ba nu gura ba ka doona.

³ Adama i man swaa dakio,
bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie,
bɛɛ be na nɛni na nɔrimɔ saa bɛɛn
marubun di.

⁴ Na n kɔsimɔ sere ka bɛɛn tɔkɔɔ.
Ko na n bɛɛ nɔrimɔwa baa i n seri
burura.

Ko na n bɛɛ kɔsuwa.

Na raa bɛɛ nɔɔri, kon maa wure n ye ko.

Kpa n bɛɛ kɔsu n bɛɛ faaba ko.

⁵ Wara i ko ka man sweena, kpa i nɔn ko nen saara.

Wara maa sãa nge nɛ. Bũu?

⁶ Wee ba ra wura yare ben bɔɔrun di, kpa bu sii geesu yĩre kilo sɔɔ, bu ye kpuro seko wẽ u ka bu bwãaroku kua

ge ba koo yiira bu sã.

⁷ Bà n gu seru sɔndi ba ka da ba yi mi ga ko n wãa, ga ku ra kesi gen yii yerun di.

Bà n nɔɔgiri sua ba gu soka, ga ku ra wure.

Ga ku ra maa bu yare nɔni swãarun di.

Faaba kun maa toma

⁸ Bɛɛ durumgibu, i yeniba kpuro bwisikuo,

kpa i laakari ko ye na kua.

⁹ I yaayo ye ya raa koora yellu.

Domi nɛna Gusunɔ.

Goo maa sari nge nɛ.

¹⁰ Na gerua yellun di ye ya koo koora. Na nɛɛ, nen himba ye na yi, ya koo koora.

Kon maa nen kĩru kpuro yibia.

¹¹ Nɛna na durɔ goo soka

saa sɔɔ yari yerun di mi n toma.

U koo na nge kasa u nen himba yibia.

Ye na gerua, kon ye ko.

Himba ye na yi, kon maa ye yibia.

¹² Tẽ i man swaa dakio,

bɛɛ bèn gõru ga bɔɔbu,

ma i tamaa nen faaba ya toma.

¹³ Kon Yerusalemu faaba ko, kpa n de Isireliba bu bɛɛɛ wa mi.

Ye wee, ya turuku kua,

ya n maa toma.

Ya n tɛɛmɔ yu ka na.

Babiloni ya koo wɔruma

47

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

wunɛ wi ba n kamiare,

kaa wɔruma a kpuna tua sɔɔ.

Wunɛ wi a sãa nge wɔndia,

kaa sina temɔ, a n maa sinamɔ sina kitarɔ.

Domi ba n maa nun sokumɔ kurɔ burɔ.

² Kaa nɛɛ bia sua kpa a som nam nge yoo.

Kaa wunɛn sɔnditia wuna,

kpa a wunɛn bekuru kpaasina

a wunɛn taanu sɔɔsi

kpa a daanu tɔbura.

³ Ba koo wunɛn tereru wa

kpa sekuru tu nun mwa.

Kon nun mɔru kɔsie.

Na n goo derimɔ wunɛn nukurɔ.

⁴ Nen yĩsira Gusunɔ, wɔllu

ka tem Yinni.

Na maa sãa Isireliban Yinni dɛɛro,

wi u bu faaba mɔ.

⁵ Babiloni, wunɛ wi a sãa nge

Kaladeban wɔndia,

a doo a sina yam wɔkuru sɔɔ, a mari.

Ba n maa nun sokumɔ sinambun sina boko.

⁶ Wee, na raa ka nen tɔmbu mɔru kua, na bu garisi nge disi,

be, be ba sãa nɛgibu.

Ma na nun bu nɔmu bɛria.

Adama a n bu wɔnwɔndu kue,

sere a mam ben durɔ tɔkɔnu yoru diisia.

⁷ Mɛya a ra n gerumɔ a n mɔ,

kaa n bandu diiwa sere ka baadommaɔ.

Adama a n bwisika wunɛn gõruɔ

ma yeniba kpuro ya koo nɔru ko.

⁸ A swaa dakio, Babiloni,

wunɛ wi a ra n wunɛn tiin nuku dobu kasu,

ma a sɔ ka toro sindu a gerumɔ wunɛn gõruɔ a mɔ,

wuna mi, goo maa sari wi u ka nun nɛ.

A n gɔminiru dimɔ, wunɛn bii goo kun maa gbimɔ.

⁹ Adama tẽ ye yiru kpuro ya koo nun deema

sɔɔ teeru subaru sɔɔ.

Baa mɛ wunɛn tim mu do,

ma wunɛn dobo dobo ya kpã,

ka mɛ, kaa gɔminiru sina,

kpa wunɛn bibu bu gbi.

Ye kpuro ya koo koorawa mam mam.

¹⁰ Wee, a raa kom kɔsum mɔ ka toro sindu,

domi a gerumɔ a mɔ, goo kun nun waamɔ.

Wunɛn laakari ka wunɛn yẽru ta nun wiru gɔsia.

Ma a gerumɔ wunɛn gõruɔ a mɔ,

wuna mi. Goo kun ka nun nɛ.

¹¹ Adama tẽ, kɔsa koo nun deema.

A n̄ maa goo wasi wi u koo nun w̄ara.
 N̄oni swāara koo nun w̄ari.
 A n̄ maa kp̄e a tu suuri,
 kpa a kam ko subaru s̄o.
¹² N n̄ m̄en na, a n̄ wāa a n̄ wun̄en dobo
 dobo m̄ò
 ka tim timminu ni a ra raa ko wun̄en
 piiburun di.
 S̄ar̄akudo ya koo nun arufaani marua.
 N̄ kun m̄e, ya koo de bu nun nasia.
¹³ Wee, a wasira bikiarun s̄o
 be ba ra w̄ollun kperin saria m̄ēerin
 mi.
 N n̄ m̄en na, bu seewo bu nun faaba
 ko,
 be, be ba ra nun s̄o suru ka suru ye n̄
 koo nun deema.
¹⁴ Ben tii ba koo d̄o m̄wāara nge
 yakasu.
 Ba n̄ kp̄e bu ben wāaru w̄ara saa d̄o
 yaran di.
 D̄o yara ye, ya n̄ ko n̄ s̄aa nge p̄ēen
 doon d̄o.
 Ya n̄ maa s̄aa d̄o w̄in̄ b̄okūo ba ra sine.
¹⁵ Yera ya koo b̄een s̄oro be deema
 b̄en̄ s̄o a raa tii wahala kua saa yellun
 di.
 Be kpuro ba koo yarinawa.
 Ben goo kun nun faaba m̄ò.

*Gusun̄o u Isireliba s̄ōwa
 ye n̄ koo koora*

48

¹ I swaa dakio i n̄o,
 Isireliba b̄ee Yak̄abun ȳenugibu,
 b̄ee be i yara Yudan bweserun di,
 wee i b̄orum̄o ka n̄e, Gusun̄o Isireliban
 Yinnin ȳis̄iru,
 ma i man n̄ōḡiru suem̄o,
 adama n̄ n̄ m̄ò ka gem.
² B̄ee be i Yerusalemun ȳis̄iru s̄ōwa,
 ma i t̄asa n̄e Gusun̄o, Isireliban Yinni
 s̄ō,
 wi ba sokum̄o w̄ollu ka tem Yinni,
 i swaa dakio i n̄o.
³ Saa yellun di, na dera ba ḡāa
 gbiikinun gari gerua.
 Ba yi gerua i nua.
 Ma na dera yi koora subaru s̄o.
⁴ Na ȳe i tau, ma i w̄iru b̄ōbu,
 ma b̄een sirikana dam m̄ò nge sisu.
⁵ Yen s̄ōna na b̄ee yeni kpuro n̄ōsia saa
 yellun di.

Na b̄ee ye n̄ōsiawa yu sere tunuma,
 kpa i ku ra ka gere i n̄ēe,
 b̄een b̄ūuwa u ye koosia.
 N̄ kun m̄e i n̄ēe,
 b̄een bwāaroku ge i kua ka sii gandu n̄
 kun m̄e ka d̄āa,
 gera ga yen wooda w̄e.
⁶ I nua ye na raa gerua.
 I maa wa ye kpuro ya koora.
 I n̄ ko i ye wura?
 Wee, t̄e na b̄ee ḡāa kpaanu n̄ōsiam̄o
 ni nu berua i n̄ nu ȳe.
⁷ T̄ēra nu koo koora, n̄ n̄ m̄ò ni nu raa
 koora.
 I n̄ daa nin gari n̄ōre ma n̄ kun m̄ò
 gis̄o,
 kpa i ku ra ka gere i n̄ēe, i raa nu ȳe k̄o.
⁸ Wee i ku ra man swaa daki.
 I ku ra maa k̄a bu b̄ee ḡāanu s̄ōsi,
 domi saa yellun di, ba n̄ b̄ee swaa yabe.
 Na ȳe ma i ko ko naane sariba,
 domi bu sere b̄ee ma,
 ba b̄ee soka be ba koo man seesi.
⁹ Adama ȳen̄ s̄o na s̄aa Gusun̄o,
 yen s̄ōna na n̄en m̄oru suresia.
 Ma na n̄en tii n̄enua n̄en ȳiikon̄ s̄o,
 kpa n̄ ku ra ka b̄ee kpeerasia.
¹⁰ Na b̄een laakari m̄ēera,
 adama n̄ n̄ m̄ò ka d̄o
 nge m̄e ba ra sii geesu s̄owe.
 Na b̄ee dokewa yib̄ereban suunu s̄o
 bu ka b̄ee s̄ēyas̄ia nge d̄o boko.
¹¹ N̄en k̄irun s̄ōna na ye kua.
 Domi na n̄ derim̄o n̄en ȳis̄iru tu b̄ēere
 bia.
 Na n̄ maa n̄en ȳiiko goo w̄ēem̄o.
*Wi u koo Yinni Gusun̄o
 himba yibia*
¹² Yinni Gusun̄o u n̄ēe, b̄ee Isireliba,
 b̄ee be i s̄aa Yak̄abun bweseru,
 b̄ee be na soka,
 i swaa dakio i n̄o.
 N̄ena na s̄aa gbiikoo ka d̄āako.
¹³ N̄ena na tem kua,
 ma na w̄ollu t̄eria.
 Yen baayeren ȳis̄ira na soka,
 ma ya koora yande.
¹⁴ B̄ee kpuro i m̄ennama, kpa i man
 swaa daki.
 Na goo m̄ò wi na k̄i.
 Wiya u koo n̄en k̄iru ko u Babiloni
 w̄ari.

Kpa u nɔma demia u yen tɔmbu nen
dam sɔɔsi.

Bɛɛn goo kun yen gari gerure.

¹⁵ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.

Na nɔn soka, u maa na.

Ma na dera win swɛɛ kpuro yi nɔn
kusiara.

¹⁶ Ma Esai u nɛɛ,

i susima nen bɔkuɔ kpa i nɔ.

Saa yellun di, na bɛɛ ye sɔɔwawa
kpasasa.

Saa yen toren diya na wɔa mi.

Wee, tɛ Yinni Gusunɔ u man gɔrima ka
win Hunde.

Isireliba bɔ n daa swaa daki

¹⁷ Wi u sɔa bɛɛ Isireliban Yinni Dɛɛro,
ma u bɛɛ yakia u nɛɛ,

u ra bɛɛ sɔɔsi ye n ko n bɛɛ arufaani ko,
kpa u bɛɛ swaa sɔɔsi ye ya weenɛ i swi.

¹⁸ I n daa win woodaba mɛm nɔɔwa,
alafia ya ko n bɛɛ wɔasiwa,
nge daa bakarun nim mɛ mu ra n tɛrie.

¹⁹ Bɛɛn bweseru ta koo dabiawa
nge yani seeri.

Bɛɛn yiṣiru ta n maa gbimɔ win
wuswaaɔ.

Iyario Babilonin di

²⁰ Iyario Babilonin di

i yen tɔmbu duki suurio.

I nasaran womusu koowo,

i kpaa handunian goonu nne sɔɔ i nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ Yakɔbun bwe-
seru yakia,

bɛɛ be i sɔa win sɔm kowobu.

²¹ Nim nɔru ga n bɛɛ mɔ

mi u koo bɛɛ kpaa gbaburɔ,

domi u koo kperu bɛra

kpa nim mu koku i nɔ.

²² Adama kɔsan kowobu ba n bɔri
yendu wasi. Wi, Yinni Gusunɔwa u
yeni gerua.

Isireliba ba sɔawa

tɔn tukobun yam bururam

49

¹ Bɛɛ be i wɔa i toma, i swaa dakio i nɔ.
Yinni Gusunɔwa man gɔsa saa nen
mɛron nukurun di.

U man soka ka nen yiṣiru ye ba man
mara wurɛ.

² Ma u dera nen gari yi kua nge takobi
ye ya nɔɔ do.

U man win nɔma wukiri, u man kɔsu.

U man kua nge sɛu ge ga dɛɛ mɔ,
ma u man doke win sɛɛ bwɔarɔ.

³ U man sɔɔwa u nɛɛ,

Isirelin bweseru ta sɔawa win sɔm
kowo.

Ten min diya u koo win yiiko sɔɔsi.

⁴ Adama nɛ, na nɛɛwa,

kama na sɔmburu kua.

Nen dam, kama mu kua.

Ka mɛ, na yɛ ma Gusunɔ nen Yinni u
koo man gem wɛ.

Na are yiyo win mi.

⁵ Yinni Gusunɔwa u man gɔsa ba sere
man mara,

n ka ko win sɔm kowo,

kpa n ka win tɔmbu Isireliba,
Yakɔbun bweseru gɔsiam a win
mi.

Wee, u man bɛɛɛ dokemɔ.

Wiya u maa man dam wɛɛmɔ.

⁶ U nɛɛ, na n ka sɔa win sɔm kowo,

kpa n ka Isireliban bwese ni nu tie
seeya,

ya n gɔanu tura.

Wee u man kua bwese tukunun yam
bururam,

kpa n ka win faaba da handunian
goonu nne kpuro sɔɔ.

Ba koo Yerusalem seeya

⁷ Yeniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni
Dɛɛro

wi u bu faaba kua,

u nun sɔɔwa, wunɛ wi a sɔa damgibun
yoo

wi tɔmba tusa ba gema.

U nɛɛ, sinamba koo nun wa

kpa bu nun bɛɛɛ wɛ.

Sina biba koo maa nun kpuna

nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛron sɔ,

nɛ wi na sɔa naanɛgii ma na nun gɔsa.

⁸ Saa ya n tura n ka nun faaba ko,

kon nun durom kua kpa n nun somi.

Kon nun kɔsu

kpa n ka tɔmbu kpuro arukawani
bɔke saa wunen min di.

Kon de a wunen tem sɔmɛ

kpa a kpam wunen tɔmbu ben tem
wesia

mɛ mu bansu sɔa tɛ.

⁹ Kon de a dɛsobu yakia bu doona,

kpa a be ba maa wɔa yam wɔkurɔ sɔ a
nɛɛ,

bu yarima bu da yam bururam sɔɔ,

kpa ba n sɔa nge yɔa ni nu dɔanu
waamɔ

swɛɛn bɔkuɔ ka guunɔ.

¹⁰ Gɔɔru ka nim nɔru kun bu mɔ.
Sɔɔ ka win yam susura kun maa bu
wahala mɔ.

Domi wi u ben wɔnwɔndu mɔ,
wiya u koo bu kpara u ka da mi bwii
wɔa.

¹¹ Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon nɛn guunu
gɔsia swɛɛ,

nɛn tɔmbu bu ka swaa wa.

¹² Be wee, ba wee saa tontonden di,
ben gabu saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian
di,

ka sɔɔ duu yeru gian di,
gabu maa saa Egibitin bera gian di.

¹³ Wɔllu, a yɛerio.

Tem, a nukuru doro.

Bɛɛ maa guunu, i dɛsiru karo.

Domi Yinni Gusunɔ u win tɔmbu
nukuru yɛmiasiamɔ.

Be ba nɔni sɔɔre, u ben wɔnwɔndu mɔ.

Nɛ, Gusunɔ,

na nɛn nun duarimɔ

¹⁴ Yerusalemugibu ba mɔ,
Yinni Gusunɔ u sun deri,
ma u sun duari.

¹⁵ Adama Gusunɔ u nɛɛ,
tɔn kurɔ u ra win bii wi u bɔm kɛmɔ
duari?

U ku ra win wɔnwɔndu ko?

Baa ù n duari, nɛ, na nɛn nun duarimɔ,
Yerusalemu.

¹⁶ Domi na wunɛn yɛsiru yorua nɛn
nɔm tararɔ.

Na ra wunɛn gb̄araru yaaye nɛn
bwisikunu sɔɔ.

¹⁷ Wee be ba koo nun seeya, ba wee.

Kpa be ba raa nun wɔri
ba wunɛn yānu gura bu yari min di.

¹⁸ A mɛerio a ka sikerena.

Wunɛn bibu wee ba wee, ba
mɛnnamɔ wunɛn mi.

Ba ko n sɔa nge bura yānu,

kpa a n sɔa nge kurɔ kpao.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni bɔrua ka
nɛn tiin wāaru.

¹⁹ Wunɛn tem mɛ ba raa wɔri ba sanku,
tɔmba koo dabia mɛ sɔɔ ba n baasine.
Be ba raa maa nun dam dimɔ,
ba koo doona n toma.

²⁰ Wunɛn bii be ba mara yoru
sɔɔ tem tukumɔ,
ba koo wurama ben temɔ, kpa bu nun
sɔ bu nɛɛ,
tem mɛni, mu nɛn sun tura.

Sa kɛ bu maa sun sosia.

²¹ Saa yera kaa tii bikia a nɛɛ,

wara u nun bii beni marua.

Domi a wunɛn bibu bia,

a nɛ maa gabu wa a mara

ye ba nun yina ba doona.

Wara u bii beni seeya.

A raa wāawa wunɛ turo,

man diya bii beni ba na.

²² Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

wee na kon tɔn tukobu yɛreru garu
sɔɔsi

te ta koo de bu wunɛn bibu gurama bu
nun wesia.

²³ Sinambu ka ben bii tɔn kurɔbu ba
koo nun nɔri.

Ba koo nun kpuna bu wiru tem girari,

kpa bu tii kawa bu nun bɛɛɛ baka wɛ.

Sanam mɛya kaa gia ma nɛna na sɔa
Yinni Gusunɔ.

Be ba maa man yɛiyɔ ba nɛ sekuru wasi.

²⁴ Ye tabu durɔ u gura tabu sɔɔ,

ba koo kpɛ bu nɔn ye wɔrari?

Be damgii u yoru mwa,

ba koo kpɛ bu bu yakia?

²⁵ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, oo, mɛya,

kon damgiin yobu yakia,

kpa n tabu durɔn yāa ni u raa gura
wɔra.

Domi kon ka wunɛn yibɛɛba sanna,

kpa n wunɛn bibu faaba ko.

²⁶ Kon de be ba nun taare bu goona,
kpa ben tɔn goberu ka ben mɔru yu bu
go nge tam,

kpa tɔmbu kpuro bu gia

ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na nun faaba
mɔ.

Nɛna na sɔa wunɛ Yakɔbun Yinni
damgii

wi u nun yakia.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu

ba nɛn yinanamɔ

50

¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,

bɛɛ Yudaba, mana tirera wāa

te ta sɔɔsimɔ ma na bɛɛn mɛro
Yerusalemu yina.

Bɛn dibu na nɛni, ben wara na bɛɛ wɛ.

Sari. Bɛɛn durum sɔna na bɛɛ dɔra.

Bɛɛn toranun sɔna na maa bɛɛn mɛro
yina.

² Domi na na nɛ bɛɛ faaba ko.

Mban sɔna na nɛn goo wa.

Na soka soka,
mban sōna na n̄ goon wurabu nua.
I tamaa nen n̄mu ga n̄ dam tura n ka
bɛɛ wɔra?
Na n̄ dam m̄ n ka bɛɛ yakia?
I n̄ yɛ ma n̄ n̄ nim w̄ku gerusi ga ra
gberewa,
kpa daanu nu ko nge mi nim ku ra
sinɛ,
kpa swɛɛ yi gbi yi k̄si?
³ Na ra de w̄llu tu yam t̄ira,
kpa ta n̄ s̄a nge ta ḡɔ wooru s̄.

*Yinni Gusun̄n s̄m kowon m̄m
n̄ɔbu*

⁴ Yinni Gusun̄ u man keu kua
kpa n̄ ka kp̄i n̄ wi u wasire dam k̄.
U ra nen laakari yamie bururu baatere
n̄ ka kp̄i n̄ n̄n swaa daki, nge keu bii.
⁵ U nen swasu k̄ria, na n̄ n̄n yinari.
Na n̄ maa n̄n biru kisi.
⁶ Na be ba man soom̄ nen biru deria,
ma na maa be ba nen baa sansu
wukam̄ nen baan̄ deria.
Na n̄ nen wuswaa berua
sanam m̄ ba man w̄mm̄ ba ȳaatam
siem̄.
⁷ Adama Yinni Gusun̄wa u man faaba
kua.
Yen s̄na na n̄ b̄ɛɛɛ bie.
Ma na ȳra na t̄asa.
Domi na yɛ ma na n̄ sekuru wasi.
⁸ Gusun̄ u w̄a nen turuku,
u koo man gem w̄.
Wara u s̄a nen yibere.
Ȳero u susima.
Wara u koo nen taare wa.
Ȳero u seewo bu sun siria.
⁹ Nɛ, na yɛ ma Yinni Gusun̄wa u koo
man somi.
Wara u koo man taare w̄.
Nen yibereba kpuro ba koo munda
nge yabe k̄asu si gemi yi di.

I Yinni Gusun̄n s̄m kowo

swaa dakio

¹⁰ B̄ɛɛ s̄ɔ, wi u Yinni Gusun̄ nasie,
u win s̄m kowon n̄ɔ n̄ɔw̄.
Wi u s̄im̄ yam w̄kuru s̄ɔ,
u Yinni Gusun̄ naane koowo,
kpa u n̄ t̄asa wi s̄ɔ.
¹¹ B̄ɛɛ be i m̄ru seewa nge d̄ɔ,
ma i himba s̄a i t̄ambu d̄ɔ meni,
i duo b̄ɛɛn d̄ɔ wi s̄ɔ, kpa i d̄ɔ
mwaara.
Yinni Gusun̄wa u koo de ye kpuro yu
koora.

Wahala s̄ɔra i ko kpuna i gbi.

Faaba ye ya n̄ kpeem̄

51

¹ I man swaa dakio b̄ɛɛ be i gem naa
gire,
ma i n̄, Yinni Gusun̄ kasu.
I kpee te m̄ɛrio t̄en min di ba b̄ɛɛ d̄aka.
I w̄ru ge yaayo min di ba b̄ɛɛ yara.
² I b̄ɛɛn laakari wesio Aburahamu
b̄ɛɛn tondon mi,
ka Saaraan mi, wi u b̄ɛɛ mara.
Sanam m̄ na n̄n soka u s̄awa wi
turo.
Ma na n̄n domaru kua, na win bwe-
seru dabiasia.
³ Na Sionin bansun w̄nw̄ndu wa.
Kon ban si seeya,
kpa n̄ yen tem gbebum ḡsia nge nen
kara Edeni.
Nuku dobu ka ȳeribu ko n̄ w̄a mi,
kpa bu siarabun womusu ko.
⁴ B̄ɛɛ nen t̄ambu, i laakari koowo,
kpa i swaa tem kp̄i i man swaa daki.
Domi nen min diya wooda ya koo yari,
kpa ya n̄ s̄a bwesenu kpuron yam
bururam.
⁵ Na ka faaba wee,
kpa n̄ siri dee dee bwesenu kpuro s̄ɔ,
ka nen n̄m damguu.
Saa yera be ba w̄a n̄ toma
ba ko n̄ ȳiȳebu m̄ n̄ s̄ɔ,
kpa ba n̄ nen dam naane s̄a.
⁶ I n̄ni seeyo w̄ll̄, kpa i maa m̄ɛri
tem̄.
Domi w̄lla koo doona nge wiisu,
kpa tem mu munkira mu ko yaki yaki
nge yabe t̄k̄ru.
M̄n t̄ambu ba koo gbi nge s̄ansu.
Adama nen faaba ya n̄ kpeem̄.
Nen gem mu ko n̄ w̄awa sere ka
baadom̄mā.
⁷ I man swaa dakio b̄ɛɛ bwese te i gem
ȳɛ,
ma i nen woodaba n̄ni b̄ɛɛn ḡrū.
I ku nanda t̄ambu b̄a n̄ b̄ɛɛ fune
wunam̄.
I ku maa diiri berum s̄ b̄a n̄ b̄ɛɛ
w̄mm̄.
⁸ Domi ba ko n̄ s̄awa nge ȳa ni gemi
yi di.
Adama nen gem mu ko n̄ w̄awa sere
ka baadom̄mā.
Nen faaba ya n̄ maa n̄ru m̄.

A dom yando, Yinni

⁹ A dom yando kpa a wunen nɔmun
dam sɔɔsi,
nge yellu sanam mɛ a Egibitigibu tabu
di,
ma a ben sunɔ wi u sãa nge yaa gɔba
go.

¹⁰ Ma a dera nim wɔkun nim mu
ghera,
ma a swaa yara.
Be a yakia, ba ka tɔbura.

¹¹ Nge mɛya tɛ,
be a yakia ba koo kpam gɔsiramã,
bu wurama Siɔniɔ ka nasaran
womusu,
kpa nuku doo bi bu ku ra kpe bu n
sɔɔsire ben wuswaaɔ.
Yɛeribu ka nuku doo ko n bu wãasi,
kpa nɔni swãaru ka weeweenu nu
doona.

I ku berum ko, nen tɔmbu

¹² Gusunɔ u nɛɛ, nɛna mi,
nɛ wi na bɛɛ nukuru yɛmiasiamɔ.
Tɔnu u sãawa nge yakasu.
Mban sɔna i ko i win berum ko, wi, wi
u ra gbi.

¹³ Kpa i nɛ, Yinni Gusunɔ duari,
nɛ wi na bɛɛ taka kua.
Na wɔllu tɛria, ma na tem kua.
I diirumɔ kpeetim sari tɔru baatere,
be ba bɛɛ dam dɔremɔn wuswaaɔ,
be, be ba kasu bu bɛɛ kpeerasia.
Adama ben mɔru kun maa gãanu mɔ.

¹⁴ Domi n n̄ tɛɛmɔ
bu ka be ba yoru mwɛɛra ba bɔkuan
yɔni kusia.

Ba n̄ gbimɔ wɔru sɔɔ.

Ba n̄ maa d̄ianu biamɔ.

¹⁵ Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni,
nɛ wi na ra de nim wɔkun nim mu se
kpa mu kukiri.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

¹⁶ Na kon wɔn kpaaru tɛria
kpa n tem kpam swĩi,
kpa n bɛɛ Siɔnigibu sɔ n nɛɛ,
i sãawa nɛn tɔmbu.
Na nɛn gari doke bɛɛn nɔɔwɔ,
ma na bɛɛ nɛn nɔman saaru wukiri.

*Yerusalemun nɔni swãara**koo kpe*

¹⁷ Wunɛ Yerusalemu, a dom yando, a
seewo,
wunɛ wi a nɔra sua Yinni Gusunɔn
nɔmun di

ye ya win mɔru yiba,
ma a ye nɔra sere ka yen kɔrɔnɔ.
Wee, ya nun goomɔ.

¹⁸ Wunen bibu kpuro sɔɔ, be a mara a
seeya,

goo sari wi u koo nun swaa gbiiya.
Goo maa sari wi u koo nun nɔma nɛnɛ.

¹⁹ Wee, gãanu yiru ya nun deema,
tabu ka gɔɔru ka kpeerabu ka bansu.
Wara koo nun duura.

Wara koo nun nukuru yɛmiasia.

²⁰ Wunen bibu ba dam bia
nɛ Gusunɔ, wunen Yinnin mɔrun sɔ.

Ma ba kpĩ kpĩ swɛɛ sɔɔ
nge nɛm ni ba taa mwa.

²¹ Yen sɔ, a yeni swaa dakio a nɔ,
wunɛ wi a wɔnwɔndu soore,
ma a sãa nge a tam goore
adama a n̄ tam nɔra.

²² Amɛniwa nɛ Gusunɔ, wunen Yinni,
nɛ wi na nɛn tɔmbu faaba mɔ, na
gerua.

Na nɛɛ, kon nɔra ye mwa wunen
nɔmun di,

ye ya nɛn mɔru yiba ma ya dera a
bãarimɔ.

A n̄ maa ye nɔrumɔ.

²³ Kon ye dokewa be ba nun dam
dɔremɔn nɔmaaɔ,

be, be ba nun sɔɔmɔ ba mɔ,
a kpunɔ, kpa bu s̄i wunen wɔllo.

Ma a kpuna a ka tem nɛra.

A kua nge swaa yɛ sɔɔ ba s̄imɔ.

*Yinni Gusunɔ**u koo Yerusalemu yakia***52**

¹ Yerusalemu, wunɛ wi Yinni Gusunɔ
u tii gɔsia,

a dom yando kpa wunen dam mu
wurama,

kpa a wunen bura yãnu doke.

Domi be ba n̄ Yinni Gusunɔ sãamɔ,
ben goo kun maa duɔ wunɛ sɔɔ.

² A seewo a tii tua kpapa,
a wunen yoo yɔni pota wunen wĩrun
di,

kpa a sina wunen sina gɔna sɔɔ.

³ Yinni Gusunɔ u Yerusalemu sɔɔwa
u nɛɛ, ba raa nun dɔrawa gobi sari.
Mɛya kon maa nun yakia n kun ka
gobi. ⁴ Yellu, nɛn tɔmbu ba da Egibitio
ba sɔru di mi. Yen biru, Asirigiba na

ben temɔ ba bu dam dɔre ka wɔbia.
⁵ Tɛ, mba kon ko. Wee Babilonigiba
 na ba bu gura kam sɔɔ, ma ba kuuki
 mɔ ba nɛn yĩsiru gari kam gerusimɔ
 saa baayere. ⁶ Yen sɔna sɔɔ teeru, nɛn
 tɔmbu ba koo gia wi na sãa, kpa bu
 tubu ma nɛna na gerumɔ na mɔ, nɛ
 wee, na wee.

Yinni Gusunɔ

u koo wurama Yerusalemɔ

⁷ Anna a wa nge mɛ ba bu dam
 koosiamɔ,
 be, be ba wee guunundi balabaari gea
 kparamɔ.
 Ba Siɔni bɔri yɛndu ka faaban gari
 sɔɔmɔ ba mɔ,
 Gusunɔ wunɛn Yinni u bandu dii.
⁸ Wee, be ba ra gb̃araru k̃ɔsu
 ba nɔɔgiru sue,
 ba kuuki mɔ ka nuku dobu.
 Domi ba wa ka nɔni
 ma Yinni Gusunɔ u Siɔni yakiam wee.
⁹ Yerusalemun bansu,
 a kuuki koowo ka nuku dobu,
 domi Yinni Gusunɔ u win tɔmbun
 nukuru yemiasia.
 U Yerusalemu yakia.
¹⁰ U koo win dam ka win dɛɛraru
 bwesenu kpuro sɔɔsi,
 kpa bu wa handunian goonu nɛ
 kpuro sɔɔ
 ma u win tɔmbu faaba kua.

Iyario Babilonin di

¹¹ Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn sãa yerun
 dendi yãnu sɔɔwa i ka wee,
 i tii dɛɛrasio.
 Kpa i se i yari Babilonin di.
 I ku gãanu ganu baba ni nu disi mɔ.
¹² I n yariɔ, i n ko i yari ka sendaru
 nge be ba kpikiru suɔ.
 Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u ko n
 bɛɛ k̃ɔsu
 biruɔ ka wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔn sɔm kowo

u wahala kua

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 wee nɛn sɔm kowo u koo nasara wa.
 U koo se u ko tɔn boko.
¹⁴ Nge mɛ u tɔn dabiru nandasia
 yɛn sɔ win wuswaa ya k̃ɔsa wahalan
 sɔ,
 ma win wasi yi n maa ka tɔnugii
 weenɛ,

¹⁵ nge mɛya u koo bwese dabinu biti
 kp̃ɛɛ,
 kpa sinambu bu kpana bu gari gere
 win wuswaaɔ.
 Domi yɛn faagi ba n bu kuare, ba koo
 ye wa,
 kpa ye ba n nɔɔre, n bu yeeri.

53

¹ Ma Esai u wisa u nɛɛ,
 wara u naanɛ doke ye sa nɔɔsia.
 Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔɔsi.
 Sari.
² Wee, win sɔm kowo u seewa win
 wuswaaɔ
 nge d̃ãa kp̃ii p̃ɔtura ye ya kp̃ia tem
 gbebum sɔɔ,
 ya n dam mɔ.
 Mɛya u n durɔ burɔ sãa,
 u n nanum gam mɔ su sere ñn mɛɛri.
 Win wasi kun maa gãanu sãa yi sere
 sun w̃ɛre.
³ Tɔmba ñn gema ma ba ñn biru kisi.
 U ñni sɔɔre, u wahalan d̃ɔnɛ mɔ,
 u n waabu w̃ã.
 Sa ñn ataf̃iru kua,
 sa ñn ñn garisi gãanu.
⁴ Adama besɛn ñni sw̃ãaru
 ka besɛn wahalawa u sɔɔwa.
 Ma sa ñn garisi
 wi Gusunɔ u sɛɛyasia u sekuru doke.
⁵ Besɛn durum sɔna ba ñn s̃ka ba
 yaba.
 Besɛn toranun sɔna ba win wasi
 k̃ɔsiki.
 Wahala ye ya ñn w̃ɔri mi,
 ya ka sun alafia naawa.
 Sa bekurawa win mɛɛra yen saabu.
⁶ Sa raa yarinɛwa besɛ kpuro
 nge ỹã ni nu k̃ɔre.
 Baawure u win swaa sw̃i ye u k̃i.
 Ma Gusunɔ u ñn sɛɛyasia besɛn
 toranun s̃ɔ.
⁷ Ba ñn ñni sɔɔwa, adama u tii kawa.
 U n ñɔ wukie u gãanu gere
 nge ỹã kp̃ɛn te ba koo saka,
 ñn kun mɛ, ỹã te ta maari s̃ɛɛ
 ba ten sansu b̃ɔrimɔ.
⁸ Ka dama ba ñn mwa ba siri.
 Ba ñn go nɛn tɔmbun durum s̃ɔ.
 Be ba w̃ã win waati ye sɔɔ,
 ben wara u yen bwisikunu kua.
⁹ Ba ñn kp̃i ka dukiagibu sannu,
 ba ñn sikua tɔn k̃ɔsobun suunu sɔɔ
 baa mɛ u n k̃ɔsa gaa kue,

ba ñ maa weesu gasu nɔɔre win nɔɔn di.

¹⁰ Adama Gusunɔn kīra wahala ye, ya ka nūn wɔri. Ma u dua nuku sankiraru sɔɔ. U tii kua yākuru tɔmbun durum sɔ. Yen sɔ, u koo bii dabinu wa, kpa win wāarun tōru tu dɛnya.

Kpa Yinni Gusunɔn himba yu koora saa win min di.

¹¹ Win nɔni swāarun biru, u koo wāaru di,

kpa u ten dobu nɔ.

U koo tii sɔsi gemgii tɔn dabinun suunu sɔɔ,

wi, wi u ben durum sɔɔwa.

¹² Yen sɔna kon de u sina ka tɔn bokobu,

kpa u n baa mɔ damgibun arumani sɔɔ.

Domi u tii wɛ sere u da u ka gu.

Ma ba nūn garisi tɔn kɔso,

yɛn sɔ u tɔn dabirun durum sɔɔwa.

U maa be ba taare mɔ suuru kana.

Yinni Gusunɔ u Isireliba kī

54

¹ Wunɛ Yerusalemu, wunɛ wi a sãa nge kurɔ wi u kun bii mɔ,

a nuku dobu koowo ka kuuki,

domi wunɛ wi ba raa yina,

kaa bibu ma ba n dabi,

n kere wi u ra n marumɔn bibu.

² A wunɛn kuu bekurugirun batuma sosio,

kpa bu ten beka demia.

A ten wɛɛ dɛnyasio,

kpa a ten dānu gira nu n dam mɔ.

A tii kusio, a ku tii bɔke.

³ Domi kaa kɔwara baama.

Wunɛn bibun bweseru

ta koo bwese ni nu tien tem mwɛɛri,

kpa tu da tu sina

wuu sɔn mi goo kun maa wāa.

⁴ A ku nanda, domi a ñ sekuru wasi.

A ku tuka, domi a ñ maa bɛɛɛ biamɔ.

Kaa wunɛn yellun sekuru duari.

A ñ maa yaayamɔ

nge mɛ a nɔni sɔɔra wunɛn turorun saa sɔɔ.

⁵ Domi nɛ, wunɛn taka kowo na sãawa nge wunɛn durɔ.

Nɛn yīsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, ka Isireliban Yinni Dɛɛro, ka handunia kpuron Yinni.

Nɛna na nun yakia.

⁶ A sãawa nge tɔnun kurɔ gbiikoo wi durɔ u yina ma kurɔ wi, u nuki sankire.

Adama tɛ, na nun sɔɔmɔ na mɔ,

⁷ na raa nun deri saa fiiko,

adama tɛ, kon nun mwa ka kīi bakaru.

⁸ Na raa ka nun mɔru kua too saa fiiko,

na nun nɛn wuswaa šiiyari,

adama tɛ, na wunɛn wɔnwɔndu mɔ

nɛn kīi te ta ku ra kpen sɔ.

Nɛ wi na nun yakiamɔ, nɛna na yeni gerua.

⁹ Nge mɛ na bɔrua Nɔwɛn saa sɔɔ,

na nɛɛ, nim yibu bakaru ta ñ maa tem kpuro wukirimɔ,

nge mɛya na maa bɔrua gisɔ

na nɛɛ, na ñ maa nun gerusimɔ ka mɔru.

¹⁰ Baa guunu nū n swɛnya,

ma gungunu nu kɔsikira,

nɛn kīru ta ñ nun dɛsirarimɔ.

Mɛya maa bɔri yɛn tɛn nɔɔ mwɛɛru na nun kua,

ta ko n wāawa sere ka baadommaɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua,

nɛ wi na wunɛn wɔnwɔndu mɔ.

Yerusalemu kpaa

¹¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

Yerusalemu, wunɛ wi wahala ya so nge woo bɔkɔ,

ma goo kun nun nukuru yemiasie,

wee, kon wure n wunɛn kpɛɛkpɛɛku swīi

kpa n nun bani ka kpee gobiginu.

¹² Kon wunɛn gbāraru bani

ka kpee swāanu ka kpee booguginu,

kpa ten gamboba ba n sãa kpee

ni nu ballimɔ nge digi,

ten kɔsobun wāa yenu nu n sãa kpee swāanu.

¹³ Nɛna kon wunɛn bibu kpuro keu sɔɔsi,

kpa ben dukia ya n kpā.

¹⁴ Kon de a n dam mɔ.

A ku wurura, a ku bɛrum ko,

domi gāanu kun nun bɛsumɔ.

¹⁵ Be ba wesianamɔ bu ka nun seesi, na ñ wāa ka be.

Be ba nɔɔ tia kua bu ka nun wɔri,

kaa bu kamiawa.

¹⁶ A seko mɛɛrio a wa.

Nɛna na nūn kua u dɔɔ bɔɔnu wuremɔ, ma u tabu yānu sekumɔ.

Ne turo wiya na ra maa goo seesie u nu
bɔ̃ku.

17 Yen sɔ̃na tabu yāa ni ba sekumɔ
wunɛn sɔ̃,
nu n̄ gāanu mɔ.

Wi u ka maa nun da siri gbabura,
siribu koo yēro di.

Yeniwa kon n̄n s̄m kowobu kua.
Nge m̄ya kon maa bu faaba ko.

Ne, Yinni Gusunɔwa na gerua m̄.

Gusunɔn durom bakam

55

1 Yinni Gusunɔ u n̄ɛɛ,
b̄ɛɛ be nim n̄oru ga mɔ, i na i nim n̄o.
Baa b̄ɛɛ be i n̄ gobi mɔ, i na i mwa i di.
I na i tam ka bom mwa i n̄o n kun ka
gobi.

2 Mban sɔ̃na i b̄ɛɛn gobi dimɔ
ye ya n̄ arufaani mɔ sɔ̃.
Mban sɔ̃na i b̄ɛɛn s̄mburun are dimɔ
ye ya n̄ b̄ɛɛ debumɔ sɔ̃.

I man swaa dakio
kpa i wa i di ye ya gea s̄a,
kpa b̄ɛɛn bw̄ɛra yu ȳemia d̄ia duronun
s̄o.

3 I swaa dakima, i na n̄n mi,
kpa i wa i n̄ w̄a.
Kon ka b̄ɛɛ arukawani b̄oke
ye ya kun kpeemɔ,
n ka b̄ɛɛ durom s̄ɔ̃si sere ka
baadommaɔ,

m̄n̄ n̄ɔ̃ mw̄ɛru na Dafidi kua.

4 Wee, na n̄n kua n̄n seedagii
bwese tukunun mi.

Na n̄n kua nin sina boko.

5 Ne, Gusunɔ wunɛn Yinnin s̄o,
kaa bwese tukunu sokusia,
kpa nu duki na wunɛn mi,
baa m̄ nu n̄ daa nun ȳ.

Domi n̄, Isireliban Yinni D̄ɛrowa na
nun b̄ɛɛr̄ɛ w̄ɛm̄.

6 N n̄ m̄n̄ na, i Yinni Gusunɔ kasuo t̄ɛ
saa ye u w̄a b̄ɛɛn b̄okuɔ.

I n̄n sokuo sanam m̄ u w̄a b̄ɛɛn
turuku.

7 Kpa durumgii u win daa k̄osi,
toro u maa win bwisiku k̄osunu deri,
kpa u ḡosira u wurama Yinni Gusunɔn
mi.

U koo n̄n w̄onw̄ondu kua,
wi, wi u ku ra suuru kpan̄.

8 Yinni Gusunɔ u n̄ɛɛ,
n̄n bwisikunu kun s̄a nge b̄ɛɛn
bwisikunu.

B̄ɛɛn kookoosu su n̄ maa s̄a nge
n̄egisu.

9 Nge m̄ w̄alla ka tem toma,
nge m̄ya maa n̄n bwisikunu
ka n̄n kookoosu ka b̄ɛɛgisu tondin̄.

10 Nge m̄ gura ka guru kpenu ra tem
dwiiyasie,

kpa d̄ianu nu se nu maa gbee wuko
bweseru w̄ɛ,

ka ye u koo di,

11 nge m̄ya n̄n gari yi na gerua,
yi ku ra kam w̄ari yi kun n̄n k̄iru kue,
kpa yi n̄n himba yibia.

12 Ka gem, i ko yari yorun di ka nuku
dobu,

kpa bu b̄ɛɛ kpara alafia s̄o.
Guunu ka gungunu nu koo ȳɛri b̄ɛɛn
wuswaaɔ,

kpa d̄aa ni nu w̄a yakas̄o nu taki ko.

13 Mi s̄aki ra kpi, d̄aa ye ba m̄ sip̄ɛɛ,
ka d̄aa kiki nubu durorugisa su koo
kpi mi,

kpa ye kpuro yu ko ȳireru
te ta n̄n yiiko s̄ɔ̃simɔ sere ka
baadommaɔ.

B̄ONU ITASE

Yinni Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro soku

56

1 Am̄eniwa n̄ɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na n̄ɛɛ, i de i gem sw̄i dee dee
kpa i n̄ s̄a naan̄egibu.

Domi na ka faaba wee, na n̄ t̄ɛm̄.

Kon s̄ɔ̃si ma na s̄a gemgii.

2 Doo n̄ɔ̃rugiiwa wi u m̄ ye na gerua,
ma u ȳ dim dim u n̄n t̄ɔ̃ w̄ɛrarugiru
m̄m̄ n̄ɔ̃wamm̄,

ma u ku ra tu disi doke,

ma u tii n̄ni u ku ka k̄sa ko.

3 T̄on tuko wi u n̄ɛ, Yinni Gusunɔ
s̄am̄,

u ku gere u n̄ɛɛ,

na n̄ wuram̄ u du n̄n t̄ambun suunu
s̄o.

Wi ba maa matam kua sina kpaarun
s̄mburun s̄o,

u ku gere u n̄ɛɛ,

wee, u kua d̄aa gbeburu.

4 Domi am̄eniwa n̄ɛ, Yinni Gusunɔ na
gerua.

Na n̄ɛɛ, sina kpaarun s̄m̄ kowo be,

bà n nèn tɔɔ wɛrarugiru mɛm
 nɔɔwammɛ,
 ma ba mɔ ye ya koo man wɛrɛ,
 ma ba nèn arukawani nɛni dim dim,
⁵ kon bu ayeru wɛ nèn yɛnuɔ,
 kpa bu yĩsiru yari
 n kere bà n daa bibu mara.
 Kon bu yĩsiru kɛ
 te ta ko n wɔa sere ka baadommaɔ,
 ta n gbimɔ.
⁶ Tɔn tuko be ba man sɔamɔ,
 ma ba nèn yĩsiru kɛ,
 ma ba sɔa nèn sɔm kowobu,
 be kpuro be ba tɔɔ wɛrarugiru mɛm
 nɔɔwammɛ,
 ma ba n tu disi dokemɔ,
 ma ba nèn arukawani nɛni,
⁷ kon ka bu da nèn guu dɛɛrarɔ,
 kpa n de bu nuku dobu ko nèn sɔa
 yerɔ.
 Kon ben yɔku dɔɔ mwaararuginu
 ka ben yɔku ni nu tie mwa nèn yɔku
 yerɔ.
 Domi ba koo nèn dii te sokuwa
 bwesenu kpuron kana yeru.
⁸ Nɛ, Yinni Gusunɔ,
 nɛ wi na Isireli be ba raa yarinɛ
 mɛnna,
 kon maa bwese tukunu mɛnna
 ka be, nèn tɔmbu sannu.

*Gusunɔ u Isireliban wirugibu
 gerusimɔ*

⁹ Bɛɛ gbeeku yɛɛ kpuro, i na i di.
¹⁰ Domi be ba sɔa Isireliban kɔsobu,
 ba sɔawa wɔkobu, ba n bwisi mɔ.
 Be kpuro ba sɔawa nge bɔɔ
 ni nu kun kpɛ nu wori.
 Ba ra kɔwa ba n kpɛ
 ba n do kpa ba n dosimɔ.
¹¹ Ba sɔawa nge bɔɔ
 ni nù n di, nu ku ra debu.
 Ba sɔawa nge kparɔ laakari sariba.
 Swaa ye ben baawure u kɛ,
 yera u ra swɔi win tiin arufaanin sɔ.
¹² Ba sokunamɔ ba mɔ,
 bu mɛnnama
 bu tam bɔɔbɔm nɔ,
 sia kpa bu maa ko mɛ
 domi tam mu yiba.

57

¹ Gemgibu bà n gu,
 goo ku ra bu weeweenu kue.
 Tɔn geobu bà n wɔruka,

goo ku ra bwisiku ma tɔn kɔsoba ba bu
 sɛre ba go.

² Adama tɔn geo be,
 ba ko n wɛrewa gorio ka bɔri yendu.

Gusunɔ u bũu sɔabu gerusimɔ

³ I susima bɛɛ,
 bwese te i n ka nɛ, Gusunɔ turo yɔ,
 bɛɛ be i sɔa nge sɔron bibu.
⁴ Wara i yɛɛmɔ,
 wara i nɔɔ swiikinu koosimɔ.
 I n yɛ ma i sɔawa bwese te ta ku ra
 mɛm nɔ,
 te ta ra weesu ko?
⁵ Ma i bũu sɔarun gari wɔra
 dɔa koo bakaru baateren nuurɔ.
 Ma i ka bɛɛn bibu yɔkunu mɔ
 daanun goonɔ kpee baaba sɔɔ.
⁶ Bɛɛ Isireliba,
 daa torin kpee goriya yi sɔa bɛɛn bũnu.
 I ra yi yɔkunu koosi kpa i yi tam wisi.
 I tamaa nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye tii
 marisiwa?
⁷ Guunu wɔllɔwa i ra bɛɛn sɔanu ko.
 Miya i ra maa yɔ i yɔkunu ko.
⁸ I bwɔarokunu mani bɛɛn gamboban
 biruɔ,
 ma i ka bũnu arukawani bɔkua.
 Nu sɔa nge durɔ tanɔ
 be i kɛ i ka kpuna.
 Ma i man biru kisi
 i bɛɛn yɔnu potira,
 i bɛɛn kpin yenu yasum sosi.
 Wee i ben terenu mɛɛra.
⁹ I tii gum sawa i da
 i bɛɛn bũu wi ba mɔ Mɔlɔku deema.
 I tii turare yɛka mam mam
 ma i sɔmɔbu gɔra mi n toma.
 Wee, i wɔruma sere temɔ.
¹⁰ I ka bɛɛn sirenabu wasire.
 Adama i n bwisika i nɛɛ, bu n arufaani
 gaa mɔ.
 Ma i mɔ, i dam tie, i n wasire.
¹¹ N n mɛn na, waran bɛruma i mɔ,
 i ka man nɔni wɔkumɔ.
 Waran bɛruma i mɔ,
 i n ka man yaaye,
 i n maa man garisi.
 Yɛn sɔ na nɔɔ maari saa tɛɛbun di,
 yen sɔna i n man nasie.
¹² Adama kon bɛɛ sɔɔsi
 ma bɛɛn kookoo si i raa tamaa su dee
 dee sɔa mi,
 su n bɛɛ arufaani gaa mɔ.
¹³ Yen sɔ, i n kuuki mɔ,

ì n somiru kanamò,
 bɛɛn bũu dabi te, ta ò bɛɛ wɔramò.
 Kon dewa woo gu ka nu doona mam
 mam.
 Adama be ba man naane sãa
 ba koo tem mɛ tubi di,
 kpa ba n wãa Siɔniò, guu te na gɔsan
 mi.

Yinni Gusunò

u koo win tɔmbu bɛkia

¹⁴ Nɛ, Yinni Gusunò, na nɛɛ,
 i tii suo i swaa sɔmɛ.
 I gãa kɔsunu kpuro wunò
 ni nu wãa nɛn tɔmbun swaa sɔɔ.
¹⁵ Nɛ, Gusunò Wɔrukoo, nɛ wi na
 dɛɛɛ,
 na wãa wɔllò sere ka baadommaɔ,
 adama na maa wãa ka tɔnu
 wi ba taare ma win nuki sankire,
 kpa n ka nùn dam kɛ.
¹⁶ Na ò kɛ na n bɛɛ taare wɛɛmò
 baadomma,
 kpa na n ka bɛɛ mɔru neni saa kpuro.
 Nà n mò mɛ,
 nɛn taka koora kpuro ya koo kam
 kowa.
¹⁷ Nɛn mɔru ya seewa Isireliban
 taare bakan sɔ,
 ma na bu sɛɛyasiasere na ò maa kɛ n
 bu mɛɛri.
 Adama ka mɛ, ba yɔrariwa ben mɛm
 nɔɔ sari te sɔɔ,
 ma ba ben tiin gɔru kɛru swĩi.
¹⁸ Na ben daa yɛ.
 Ka mɛ, kon bu bɛkia,
 n bu kpara kpa n bu nukuru yɛmiasia.
 Be ba gɔɔ wooru sɔ ba sumò,
¹⁹ kon de bu nuku dobun kuuki ko.
 Be ba wãa n toma ka be ba wãa turuku,
 ba koo bɔri yɛndu wa.
 Nɛ, Yinni Gusunò, kon bu bɛkia.
 Nɛna na ye gerua.
²⁰ Adama nuku kɔsurugibu
 ba sãawa nge nim wɔkun nim kurenu,
 ni nu ò kpɛ nu yɔra sɛɛ,
 ni nu ra n pɔtɔkò ka disinu sɔɔwa.
²¹ Nuku kɔsurugii kun bɔri yɛndu
 wasi.
 Nɛ, Yinni Gusunòwa na yeni gerua.

Nɔɔ bɔku geeru

58

¹ Yinni Gusunò u nɛɛ,
 a nɔɔgiru suo ka dam nge mɛ kaa kpĩ,

kpa wunen nɔɔ gu nɔɔra nge kɔba.
 A nɛn tɔmbu Yakɔbun bweseru sɔɔwò
 ma ba durum kua.
² Tɔɔ baatere ba ra n man sokuwa
 ba n kɛ bu gia ye na kɛ bu ko.
 Ba mò nge tɔn be ba gem swĩi,
 be ba ò nɛn woodaba deri.
 Ba ra man kanɛ
 n bu siria dee dee,
 kpa ba n kɛ ba n ka man wãa.
³ Adama ba ra nɛɛ, mban sɔna ba koo
 maa nɔɔ bɔke,
 domi na ò bu mɛɛra.
 Mban sɔna ba tii wahala mò,
 domi na bu atafiiru sãa.
 Kpa n bu wisi n nɛɛ,
 baa ò n nɔɔ bɔkumò,
 bɛɛn tiin kɛra i ra n mò,
 kpa i n bɛɛn sɔm kowobu dam dɔremò.
⁴ I ra n sikirinamòwa i n sankinamò,
 kpa i n nɔm kusenu soonamò ka nuku
 kɔsuru.
 I n nɔɔ bɔkumò ma i mò mɛ,
 nɛ, Gusunò na ò bɛɛn gari nɔɔmò.
⁵ Nɔɔ bɔku te na kɛ, teya mi?
 I winu sikamò nge yakasu,
 ma i saakiba sebua i tii torom wisimò.
 Adama i tii kawewa mi ka gem?
 Nɔɔ bɔku ten bwesera kun man
 wɛɛremò.
⁶ Wee nɔɔ bɔku te na kɛ.
 Be i bɔkua nuku kɔsurun sɔ,
 i bu yɔsuo.
 Be i raa dam dɔremò,
 i de bu doona.
 Kpa be ba yoru dimò bɛɛn mi,
 bu kara.
⁷ I bɛɛn dɛanu bɔnu koowo
 ka wi u kun mò u di,
 kpa i be ba kun wãa yeru mò nɛnɛ bɛɛn
 yɛnuò.
 I n goo wa u sɛimò tereru,
 i nùn yãnu wɛɛyɔ u sebe,
 kpa i ku maa bɛɛn winsim biru kisi.
⁸ Saa yera nɛn durom mu koo bɛɛ
 naawa nge buruku sɔɔ,
 kpa mi i mɛɛra mò yu bɛkura fuuku.
 Mɛya maa gem mu ko n da n bɛɛ swaa
 gbiiye.
 Nɛ, Yinni Gusunò,
 na kon ka bɛɛ wãa na n bɛɛ kɔsu.
⁹ Sanam mɛya ò n man soka,
 kon bɛɛ wisi n nɛɛ, nɛ wee.
 I n bɛɛn yobu kara,
 ma i murafitiru ka gari kɔsi deri,

10 ì n gǎoro dīanu wē,
ma i maa sǎaro debia,
saa yera i ko yari yam wǎkurun di,
kpa yam wǎku te, tu ko nge sǎo sǎo.
11 Nē, Yinni Gusunǎ, kon bēē kpara
sere ka baadommaǎ,
kpa n de i n deba baa mi dīanu ku ra
kpi.
Kon de bēēn wasi yi dam wa,
kpa i n sǎa nge gbee te ta kakoru mǎ,
n̄ kun mē nge bwii yìn nim ku ra kpe.
12 Saa yera i ko bansu seeya
si ba kǎ n tē,
kpa i maa bani kpēēkpēēku wǎllǎ
ge ba swīi saa yellun di.
Sanam mēya ba koo bēē soku
be ba ra bansu ka swēē sǎmē,
kpa bu de tǎmbu ba n wǎa mi sǎo.

*A tǎo wērarugirun wooda mēm
nǎwǎ*

13 Yinni Gusunǎ u nēē,
ì n tii nēnuu i kun sǎmburu kue,
ma i bēēn tiin kīru deri
i ka tǎo wērarugirun wooda mēm
nǎwǎ,
ma i man bēēē wē
i nēn tǎo dēēra te garisi tǎo duroru,
ma i kun gari bēkē saare,
14 saa yera i ko nuku dobu wa nēn
sǎaru sǎo,
kpa tǎmbu kpuro bu bēē bēēē wē,
kpa n bēē diisia tem mē sǎo,
mē na bēēn sikado Yakǎbu wē.
Nē, Yinni Gusunǎwa na yeni gerua.

Ye ya Isireliba karane

ka Gusunǎ

59

1 I tamaa Gusunǎ kun dam mǎwa
u ka bēē faaba ko?
I tamaa u n̄ swaa mǎ u ka bēēn gari nǎ?
2 Aawo, n n̄ mē.
I n yē ma bēēn tiin durum sǎna i karane
ka wi.
Bēēn toranun sǎna u bēē biru kisi,
ma ya dera u n̄ maa bēēn gere swaa
daki.
3 Bēēn nǎma ya yēm yiba, domi i tǎmbu
gǎo.
Weesu ka gari kǎsiya yi yarimǎ bēēn
nǎsun di.
4 Weesa i ra n ka bēēn berusebu siribu
sokumǎ.
Bēēn gǎo ku ra ka gem siribu de.

Seeda weesugia sǎara i ra n tǎsa siri
yeru mi.

Kǎsa i ra bwisiku kpa i kom kǎsum ko.

5-6 Bēēn himba ya sǎawa gǎa kǎsunu
nge waan sēa.

Bà n ye kǎra,
surǎkǎra ta ra yande yari min di.

Wi u ye di u ko n gbimǎwa.

Bēēn bwisikunu nu sǎawa nge naran
wēē yi ya tarimǎ.

N n̄ mǎ yi wǎa yi ka gǎa geenu ko,
nge bekuru te tǎnu koo wukiri,
ma n kun mǎ yi ka gǎanu yina mwa.

Nge mēya bēēn nǎma ya sǎa,
ya wǎawa yu ka kǎsa ko.

7 I ra n sendewa i ka kǎsa ko,
kpa i n naasu sǎu i ka tǎnun yēm yari
kam.

I ra n bwisikumǎwa i ka tǎmbu kǎsa
kua,

kpa i n tǎmbu dam dǎremǎ
i n ben yǎnu guramǎ mi i dua kpuro.

8 I n̄ alafian swaa yē.

Bēēn sanu sanusu ku ra maa gem swīi,
sere swēē yi yi n̄ dēnde.

Wi u gesi bēēn swēē yi mwa kpuro,
u ku ra bǎri yendu wa.

Isireliba ba ben durum

tuuba mǎ

9 Isireliba ba nēē, bēēn toranun sǎna
wunē Yinni Gusunǎn faaba ya tēēmǎ
yēn nǎo mwēēru a sun kua.

Sa yam bururam mara,
adama yam wǎkuru sǎara sa sīimǎ ka
tē.

Sa mara sǎo u yari,
adama yam mu tīriwa sere ka gisǎo.

10 Sa sīimǎ sa bǎarimǎ
nge wǎko wi u gana babi.

Ma sa sokikiramǎ sǎo sǎo
nge wi u wǎa yam wǎkuru sǎo.

Baa mē sa bwǎa do,
bēē ka gǎnu sa kua tia.

11 Sa gbǎramǎ nge yaa gǎba,
ma sa sumǎ nge kparukonu.
Yinni Gusunǎ, sa mara a sun yakia,
adama wunen faaba ya ka sun tonda.

N n̄ koore su ye wa.

12 Domi bēēn toranu kpēa wunen
wuswaaǎ,
ma bēēn durum ya bēēn daa sǎosimǎ.
Sa bēēn toranu yē ni nu sun wǎasi.

13 Sa kua taaregibu ka naane
sarirugibu
wunε Yinni Gusunən mi.
Sa nun deri wunε wi a sãa besen Yinni,
ma sa nun seesi,
sa tãmbu dam dore.
Bwisiku weesugina nu ra n yiba besen
gõruso.

14 Yera n dera gem kun ka maa wãa
besen suunu são,
ma faaba ya ka sun tonda.
Gem mu ku ra maa sãosire mi tãmba
menne.
Sa ra mu tɛɛsiwa.
15 Gem mu kpa.
Wi u maa kãsa suurimã
ba ra nùn wãriwa bu win yãnu gura.

Yinni Gusunə

u koo tãmbu seeyasia

Ye Yinni Gusunə u wa ma gem kun
maa wãa,
ya n ka nùn naawε.

16 Ma u biti kua, yèn sã goo kun yen
gari mɔ.
Yen sãna win tii u gõru doke u win
dam sãsi.

Ma u tãsa win gem são,
17 u mu sebua nge tarakpe,
ma u faaba doke wirɔ nge sii furɔ
kãkãru.

U mɔru kãsiabu sebua nge yaberu,
ma u tii nisinu wukiri nge
gurumusuru.

18 U koo baawure siri
nge mèn não win kookoosu nε,
kpa u ka win yiberεba mɔru ko,
baa be ba ka nùn toma,

19 kpa bu win yĩsiru nasia
kpa win yiiko yu sãosira
saa são yari yerun di
n ka da são duu yerɔ.

Sanam mε yiberεba ba koo na nge daa
bakarun nim,
Yinni Gusunən Hunde u koo bu gira
bu doona.

20 Faaba kowo u koo na Yerusalemun
sã,
ka sere maa Isireliba be ba gõru gɔsian
sã.

Yinni Gusunəwa u yeni gerua.

21 U maa nεε, win arukawani wee,
ye u ka bu bøkumɔ. Win Hunde u ko n
wãawa be são, kpa u win gari doke ben
nãso. Yin gεε kun doonɔ ben nãsun di,

sere n ka da ben bibun bibun nãso, saa
tɛn di sere ka baadommaso. Wi, Yinni
Gusunəwa u yeni gerua.

Yerusalemu

ya koo kpam yiiko wa

60

1 Yerusalemu, a seewo kpa a n ballimɔ,
domi yam bururam mu nun naawa.
Nε, Yinni Gusunən yiiko ya nun
wukiri.

2 Wee yam wãkura tem ka tɔn
tukobu wukiri.
Adama wunε, nɛn yiiko ya nun yam
bururasie nge são.

3 Bwesenu ka nin sinambu
ba koo na bu sã yam bururam mε são.

4 A mεεrio a ka sikerena.
Be kpuro ba mɛnnama
ba sisi wunen mi.
Ba ka wunen bibu wee tontonden di,
ba wãndiaba bεεwa.

5 A n bu wa ba wee,
kaa nuku dobu ko.
Wunen gõru ga koo dora
sanam mε bwesenu nu koo ka nun
arumani naawa
saa nim wãkun guru gion di.

6 Ba koo nawa ka yooyoo dabi dabiru
Madianin di ka Efan di.
Gaba koo maa na Seban di,
ba n wura ka turare sãowa,
kpa ba n nε, Yinni Gusunə tɔmamɔ.

7 Ba koo nun Kedaan yaa sabenu
mɛnnama,
kpa bu ka nun Nɛbayɔtun yãa kinenu
naawa
a ka nu yãkuru ko
ni nu koo man wẽre,
kpa n nɛn sãa yeru bεεre sosi n kere
yellu.

8 Mba n wee mε,
nge guru wii wuroru,
n kun mε nge totoberε
ni nu wee nin dirɔ.

9 Wunen biba ba wee tem mi n toman
di.

Goo nimkuu bakasa su gbia
su ka bu sisi tontonden di,
ka ben sii geesu ka wura
bu ka man bεεre wẽ,
nε, wunen Yinni Dεero,
nε wi na nun wolle sua.

10 Tɔn tukoba koo wunen gani seeya,

kpa ben sinambu bu ko wunen yobu
bu nun sã.

Yellu, na raa nun seeyasia ka m̃oru,
adama tẽ, nen durom sã, na wunen
w̃onw̃ondu wa.

¹¹ Yerusalemu, wunen gb̃ararun
gamboba

ba ko n keniarewa baadomma.
Ba ñ bu kenum̃ s̃õ s̃õ ka w̃õkuru,
kpa bwesenu ka nin sinambu
bu ka du bu nun dukia wẽ.

¹² Domi bwese ni nu yina nu nun
sã mi, nu koo ghiwa. Ba koo ni kpuro
kpeerasiawa.

¹³ Libanin b̃eere ya koo kpe,
domi ba koo ka nun yen d̃ãa gea
naawa

ye ba m̃õ sip̃eere ka oromu ka buyi,
kpa bu ka nen s̃ãa yeru buraru kua,
kpa n nen w̃ãa yeru b̃eere wẽ.

¹⁴ Be ba raa nun dam d̃arema mi,
ben biba koo na wunen wuswaa bu
tii kawa.

Be ba raa maa nun yaakoru m̃õ,
ba koo yiira wunen wuswaa bu nun
sã,

kpa bu nun soku Sĩni,
Isireliban Yinni D̃eron wuu.

¹⁵ Wuñ wi t̃ambu ba raa tusa ba deri,
ba ku ra maa ñe wunen mi,
kon nun ko wuu bur̃õ sere ka
baadomma,

kpa a n wunen t̃ambu nuku dobu
w̃ẽema
sere ka ben bibun bib̃õ.

¹⁶ Bwese tukunu ka nin sinambu
ba koo nun ñõri
nge m̃e bii m̃ero u ra win bii b̃om k̃ẽ,
kpa a gia

ma ñena na s̃ãa Gusuñ
Yak̃obun Yinni damgii
wi u nun yakia

ma u nun faaba m̃õ.

¹⁷ Kon de wura yu kora mi sii ganda
raa w̃ãa,

sii geesu maa mi sii w̃õkusu raa w̃ãa.
Kon d̃ãa wuna n sii gandu k̃õsire ko,
kpa n kpenu wuna n sisu k̃õsire ko.
Kpa n de bu nun kp̃ara gem ka b̃õri
ỹendu s̃õ.

¹⁸ Saa ye s̃õ, ba ñ maa sanñõsun damu
ñõm̃õ wunen tem̃õ.

M̃eya ba ñ maa mu w̃õrim̃õ bu m̃en
ỹãnu gura

kpa bu mu deri bansu.

Domi kon nun k̃õsu nge gb̃araru,

kpa a man siara nen faaban s̃õ.

¹⁹ N ñ maa s̃õ u koo nun yam

bururasia s̃õ s̃õ.

N ñ maa suru u koo nun yam d̃eerasia
w̃õkuru.

Adama ñe, Yinni Gusuñwa
ko na n nun yam bururasie sere ka
baadomma,

kpa a b̃eere wa nen s̃õ.

²⁰ Wunen nuku sankiranu kpuro nu
koo doona.

Domi ñe, Yinni Gusuñwa
ko na n nun yam bururasie sere ka
baadomma.

S̃õ u ra du, suru ra maa w̃õkuru ko,
adama nen yam bururam m̃e, mu ku
ra kpe.

²¹ Wunen t̃ambu kpuro ba ko n s̃ãawa
gemgibu,

kpa ba n tem m̃e m̃õ sere ka
baadomma.

Na bu girawa nge d̃ãa k̃ãasa.

Ba s̃ãawa be na taka kua
bu ka nen kp̃aru s̃õsi.

²² Bwese k̃era ye ya piiburu bo,
ya koo ko bwese baka damgirun nu-
uru.

Ñe, Yinni Gusuñwa kon ye ko fuuku
yen saa ỹa n tura.

Yinni Gusuñon g̃oro

ka win gari

61

¹ Yinni Gusuñon Hunde u ka man w̃ãa.
Domi wiya u man g̃õsa
n ka dam sarirugibu labaari gea
ñõsia,

kpa n be ba nuki sankire nukuru
ỹemiasia,

kpa n yobu s̃õ ma ba koo bu yakia,
kpa n maa piris̃amba s̃õ ma ba koo bu
kara.

² N kp̃ara saa ye Yinni Gusuñõ u koo
t̃ambu durom kua,
n gere saa ye u koo win yib̃ereba m̃oru
k̃õsie,

kpa n maa be ba g̃õ s̃õ kpuro nukuru
ỹemiasia.

³ Ba g̃õ s̃õ Sĩnin s̃õ.

Adama Gusuñõ u man g̃õsa
n ka ben nuku sankiranu g̃õsia nuku
dobu.

Ba ñ maa torom wisim̃õ wir̃õ,

dawani bura ba koo bɔke.
Ben wuswaa kun maa burisinamɔ,
ya ko n sɔawa nge be ba gum nubu
durorugim sawagia.

Ba koo ben yaa wɔnwɔnduginu pota
bu tɔɔ baka yɔnu sebe.
Saa ye sɔɔra ba ko n sɔa nge dɔa
ni nu Gusunɔn bɛɛɛ sɔɔsimɔ,
n kun mɛ nge gbee te ta win yiiko
sɔɔsimɔ.

⁴ Ba koo ban gurusu seeya,
kpa bu wuu si ba raa kɔsuka yellu
sɔmɛ.

⁵ Bɛɛ Isireliba, sɔba koo na bɛɛn mi,
bu bɛɛn yaa sabenu kpaa,
kpa bu maa bɛɛ gbee sɔma kua.

⁶ Adama ba koo bɛɛn tii sokuwa
Yinni Gusunɔn yaku kowobu ka win
sɔm kowobu.

I ko bwese tukunun arumani gura,
kpa i n ka woo kanamɔ.

⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
ba bɛɛ sekuru doke ta kpɔ.

Tɔmba bɛɛ yɔatam siemɔ,
yen sɔna seku ten ayera
i ko n baa mɔ n kpɔ tɔn ben temɔ,
kpa i n wɔa nuku dobu sɔɔ
bi bu n kpeemɔ.

⁸ Wi, Yinni Gusunɔ, gema u ra kɔ.
U dam dɔrebu ka kom kɔsum tusa.
U koo win tɔmbu ben are wɛ dee dee,
kpa u ka bu arukawani bɔke
ye ya ko n wɔa sere ka baadommaɔ.

⁹ Bwesenu kpuro nu koo be ka ben
bibun bweserun gari nɔ,
kpa be ba bu wa kpuro bu gia
ma wiya u bu domaru kua.

Siarabun womu

¹⁰ Yinni Gusunɔ sɔɔra
Yerusalemu koo nuku dobu ko,
kpa yen gɔru ga n do win sɔ.
Domi wiya u ye faaba kua
u ye gem wɛ.

Ma win faaba ye ka win gem mɛ,
mu sɔa nge bura yaa
ni kurɔ kpao ka win durɔ ba doke.

¹¹ Nge mɛ tem mu ra de dɔa bweseru
tu kpi,
nge mɛya Yinni Gusunɔ u koo win
tɔmbu faaba ko
u bu bɛɛɛ wɛ, kpa bwesenu kpuro nu
ye wa.

Yerusalemu kpaa

62

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yerusalemu, wunen kɔrun sɔ na
n marimɔ.

Na n maa wɛramɔ sere n ka nun faaba
ko,

kpa yu sɔɔsira nge bururun sɔɔ,
n kun mɛ, nge wii bɔn te ta dɔɔ yabure,

² kpa bwesenu kpuro nu wa
ma na nun faaba kua,
kpa sinambu ba n wunen yiiko mɛɛra.
Yisi kpaara ba koo ka nun soku
te nɛ, Yinni Gusunɔ kon nun kɛ.

³ Kpa a n sɔa nge furɔ bɛɛɛguu
ge ga ballimɔ nɛ, Gusunɔ wunen Yin-
nin nɔma sɔɔ.

⁴ Ba n maa nun sokumɔ wuu ge na
deri.

Ba koo nun sokuwa nɛ, Yinni
Gusunɔn nuku dobu.

Domi wunɛ sɔɔra nen nuku dobu wɔa.
Ba n maa wunen tem sokumɔ bansu.

Ba koo mu sokuwa kurɔ kpao,
domi kon mu durɔ kɛ.

⁵ Nge mɛ bii durɔbu ga koo ka gen kurɔ
gbinna,

nge mɛya wunen bibu ba koo ka nun
gbinna.

Nge mɛ aluwaasi u ra n nuku dobu mɔ
win kurɔ kɛɛron sɔ,

nge mɛya ko na n nuku dobu mɔ
wunen sɔ.

⁶ Wunɛ Yerusalemu,
na dera gaba sɔa nge wuu kɔsobu
be ba ra n yɔ gbɔraru wɔllo,
ba n nɔ marimɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru.

Bɛɛ wuu kɔsobu,
bɛɛ be i nɛ, Yinni Gusunɔ Yerusalemun
gari yaayasiamɔ,

i ku wɛra.

⁷ I ku de n wɛra sere n ka Yerusalemu
swi,

kpa ya n bɛɛɛ mɔ handunia sɔɔ.

⁸ Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bɔrua ka nen
dam, na nɛɛ,

na n maa wunen alikama yiberɛba
wɛɛmɔ bu di.

Mɛya sɔbu ba n maa wunen tam
nɔrumɔ,

mɛ mu sɔa wunen sɔmburun are.

⁹ Adama be ba alikama gɔ ba koo ye di,
kpa bu nɛ, Yinni Gusunɔ siara.

Be ba maa ben resɛmba sɔra
ba koo yen tam nɔ nɛ, Yinni Gusunɔn
sɔa yera.

¹⁰ Bɛɛ Yerusalemugibu,

i yario saa wuun di,
i bɛɛn tɔn be ba wee swaa sɔnwa,
i yen kpenu wuna i nɔɔ nɛrasia.
I gidi bɔra yɔrasio ben bera gia.

¹¹ Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ, na
handunian tɔmbu kpuro
sɔmɔ.

Na nɛɛ, i Yerusalemugibu sɔwɔ i nɛɛ,
wee, nɛ, ben faaba kowo, na sisi
ka ben tɔn be ba raa yoru mwɛɛra.

¹² Ba koo bu soku bwese te na gɔsa na
yakia.

Wunɛ maa Yerusalemu, ba n maa nun
sokumɔ wuu ge na deri.

Ba koo nun sokuwa wuu ge na kɪ.

*Yinni Gusunɔ u nasara
wa handunia kpuro sɔɔ*

63

¹ Wara u wee Botisiran di
ye ya wɔa Edɔmun temɔ,
u yabe swɔaru sebua kom kom.
Ma u sɪmɔ ka win dam kpuro, ka toro
sindu.

Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛna na wee n ka siri dee dee.
Na dam mɔ n ka nɛn tɔmbu faaba ko.

² Mban sɔna wunen yɔnu nu sɔri
nge wi u resɛm gamamɔ.

³ U wisa u nɛɛ,
nɛ turowa na da na tɔmbu taaka nge
resɛm.

Bwesenu kpuro sɔɔ, baa tɔn turo u n
nɛ u man somi.

Na bu taaka na kɔsuka ka mɔru,
sere ben yɛm mu nɛn yɔnu wisi nu
disinu kua.

⁴ Domi na gɔru doke n ka mɔru kɔsia.
Tɔra maa tura n ka nɛn tɔmbu yakia.

⁵ Na mɛɛra mɛɛra na biti soora.
Na n wa wi u koo man somi.
Goo sari wi u koo man dam kɛ.
Adama nɛn mɔru ya man dam sosia na
ka nasara wa.

⁶ Wee, na tɔmbu taaka ka mɔru.
Ba burisina nge tam nɔrobu nɛn
mɔrun sɔ.

Ma na ben yɛm yari temɔ.

*Yinni Gusunɔ
u Isireliba durom kua*

⁷ Kon Yinni Gusunɔn durom mɛ u sun
kua kpapa,

kpa n nɔn tɔma ye u sun kuan sɔ.

Kon win tɔn geerun gari gere

te u bɛɛ Isireliba sɔɔsi
win wɔnwɔndu ka win kɪ bakarun
saabu.

⁸ U bwisika u nɛɛ, sa sɔawa win tɔmbu,
sa n nɔn tɔnu kandu kuammɛ.

Yen sɔna u sun faaba kua.

⁹ Bɛɛn wahala kpuro sɔɔ, u sun somi.

N n mɔ win gɔrado u sun faaba kua,
win tiwa u sun yakia

win kɪru ka win wɔnwɔndun sɔ.

Ma u sun nɔɔri saa yellun di.

¹⁰ Adama sa nɔn seesi sa win Hunde
nuki sankɔ.

Yen sɔna u kua bɛɛn yibɛɛ

ma u ka sun tabu kua.

¹¹ Ma sa Mɔwisin waati yaaya sa nɛɛ,
mana Yinni Gusunɔ u wɔa
wi u ka bɛɛ ka bɛɛn wirugibu nim
wɔku tɔbura.

Mana u wɔa,
wi u dera win Hunde Dɛɛro u wɔa
bɛɛn suunu sɔɔ.

¹² Ma u Mɔwisi kpapa ka win dam
bakam.

U nim burana bɛɛn wuswɔaɔ
u n ka yɪsi bɛɛɛgɪru yara
sere ka baadommaa.

¹³ U sun kpapa nim bweru sɔɔ.

Ma sa sɔa gɔbaburɔ
nge dumi yi yi duki mɔ,
sa n sokure.

¹⁴ Win Hunde u ka sun da sa wɛra
nge mɛ yɔa kpapa u ra ka win yaa
sabenu de wɔwɔa.

Nge mɛya u sun kpapa u ka yɪsi
bɛɛɛgɪru yara.

Isireliba ba Gusunɔ

wɔnwɔndu ka somiru kanamɔ

¹⁵ Yinni Gusunɔ,
a mɛɛrima saa wɔllun di
mi wunen wɔa yee dɛɛraru ka yi-
ikogira wɔa,

kpa a wa ye ya sun mɔ.

Mana wunen hania ka wunen dam mu
wɔa.

Wee a sun wunen kɪru ka wunen
wɔnwɔndu wunari.

¹⁶ Adama wuna a sɔa bɛɛn baaba.
Bɛɛn yɪiyɔbu kun maa wɔa bɛɛn
sikadoba sɔɔ.

Baa Aburahamu ka Isireli bɔ kun sun
wure,

Yinni Gusunɔ, wuna a sɔa bɛɛn
baaba,

wunɛ wi a sun faaba kua saa yellun di.

¹⁷ Yinni Gusunɔ,

mban sōna a dera sa ka wunen swēē
tonda,
ma bēsen gōrusu bōbia,
sa n̄ maa nun nasie.
A wurama bēsen kīrun sō bēse be sa
nun sāmō.
Sa sāawa wunegibu saa yellun di.
¹⁸ Wee, saa fiiko tōnawa bēse wunen
tōn be a gōsa,
sa sina tem mē sō.
Ma bēsen yiberēba ba wunen sāa yeru
wōri ba kōsuka.
¹⁹ Wee ya tē, mīn dī sa sāa nge be a n̄
kpare,
ka be ba n̄ wunen yīsiru sōawa.
Yinni Gusunō, sa nun mara
a wōllu gīa kpa a sarama.
À n tunuma, guunu nu koo diiri
berum sō.

64

¹ Kaa n sāa nge dōō wi u dāa gbeba
mwaamō,
n̄ kun mē wi u nīm gbisisiamō,
kpa wunen yiberēba bu gīa nge mē a
sāa,
kpa bu diiri wunen wuswaa.
² Yinni Gusunō,
sanam mē a sarama a maamaaki kua
ye sa n̄ ka yīiyō,
guunu diira berum sō.
³ Sa n̄ gasō goon gari nōore.
Wunē baasi, sa n̄ maa goo waare
wi u yen bweseru kua
win tōn be ba n̄n naanē sāan sō.
⁴ Wi u gem swīi ka nuku dobu,
ka sere be ba wunen wooda yaaye,
ba sīimō ye sō,
bera a ra swaa gbiiye.
Adama a ka sun mōru kua
yēn sō sa durum kua.
Ka mē, sa ra n durum ye mōwa sa n dōō
saa yellun di.
⁵ Sa kua nge disigibu,
ma bēsen daa gea ya sāa nge yāa dis-
inuginu.
Sa gbere nge wurusu,
ma bēsen durum ka sun doonō nge
woo.
⁶ Goo sari wi u wunen somiru kasu.
Goo maa sari wi u ra nun kanē bururu,
domi a sun wunen wuswaa berua,
ma a sun deri sa gōō dōō bēsen durum
sō.
⁷ Ka yen de, Yinni,

wuna a sāa bēsen baaba.
Sa sāawa nge sōndu,
wuna a sun mōma ka wunen nōma.
⁸ Yinni Gusunō, a ku mōru ko too,
a kun maa bēsen durum ye yaaye sere
ka baadommo.
Adama a n yē ma sa sāawa wunen
tōmbu.
⁹ Wee wunen wuu si a gōsa su kua
bansu.
Yerusalemu ya wōruka.
¹⁰ Bēsen sāa yee bura dēera te,
mi bēsen sikadoba ba ra raa nun sā,
ta dōō mwaara.
Gāa gee nī sa maa mō kpuro, nu kam
kua.
¹¹ Kaa n yeniba kpuro mēerawa a n nōō
maari,
kpa bēsen nuki yi sankira n banda?

Yinni Gusunō

u koo win yiberēba seeyasia

65

¹ Yinni Gusunō u nēē,
na sōōru kpeerewa n̄ ka nēn tōmbun
kanaru mwa,
adama ba n̄ man gāanu bikie.
Na sōōru sāa n̄ ka bu nēn tii sōōsi,
adama ba n̄ man kasu.
Ma na nēē, nē wee, baa mē ba n̄ man
soka.
² Na tōn be ba ra n̄ man seesimō nōma
gāri saa kpuro.
Tōn be, swaa kōsa sōōra ba ra n̄ sīimō,
kpa ba n̄ ben tii tiin bwisikunu swīi.
³ Ba ra n̄ nēn mōru seeyamōwa kiri
kiri.
Domi ba ra n̄ būu yākunu mōwa dāa
konō,
ba n̄ turare dōō dokemō yāku yenun
wōllo
nī ba kua ka biriki.
⁴ Kpa ba n̄ bikiaru daamō sikaō,
ba n̄ wāa mī wōkuru kpuro.
Ba ra n̄ kuruso yaa dimō
ka maa dīa sesenuginu ganu,
⁵ kpa ba n̄ sere gabu sōōmō ba n̄ mō,
bu gesiro bu ku bu susi,
domi ba dēere.
Adama n̄ n̄ yeniba kpuro wa nēn
mōru ra sewa
nge dōō wi u ku ra gbi.
⁶ Bēē nēn tōmbu, wee ye na gōru doke
n̄ ko tē.
Na n̄ marimō.

Kon dɛwɛ i bɛɛn kɔ́sɛn are kpuro sɔ́be.
⁷ Kon de i bɛɛn durum sɔ́be ka maa
 bɛɛn sikadobagɛ,

be, be ba man torari
 ba bũnu turare dɔ́ɔ doke a guunu wɔ́llɔ.
 Kon bɛɛ bɛɛn kookoo sɛ i kuan are
 kɔ́sɛ.

⁸⁻¹⁰ I n resɛm swaaru wa te ta nim mɔ́,
 i ra nɛɛwa, bu ye derio mi,
 bu ku ye sanku,
 domi ya koo tam gem ko.
 Nge mɛya kon ka Isireliba ka Yudaban
 sukum ko,
 be ba gɔ́ru gɔ́sɛ ba man kasu.

Kon bu gɔ́sɛ bu ko nɛn sɔ́m kowobu,
 kpa n bu domaru kua bu marura,
 kpa bu tem mɛ tubi di mi guunu wɔ́a,
 bu ben wɔ́a yenu ko mi.

Kpa Saronin wɔ́wa yu ko ben yaa
 sabenun kpara yeru,
 kpa Akɔ́ɔn wɔ́wa yu ko nin sɔ́ri yeru.

¹¹ Adama kon na n bɛɛ deema
 bɛɛ be i nɛ, Yinni Gusunɔ́ deri,
 ma i nɛn sɔ́a yee dɛɛra te duari te ta
 wɔ́a guuru wɔ́llɔ,
 i da i dimɔ́ bũu wi ba mɔ́ Gadin nuurɔ́,
 ma i bɛɛn nɔ́ri tam yibiamɔ́
 bũu wi ba mɔ́ Mɛnin sɔ́.

¹² Wee na ka takobi sisi.
 Kon de i yiira kpa bu bɛɛ sakiri,
 domi na bɛɛ soka, adama i n man
 wurari.
 Na ka bɛɛ gari kua, ma i n man swaa
 daki.

I kua ye ya n wɔ́ nɛn nɔ́ni sɔ́ɔ.
 Ma i swaa gɔ́sa ye nɛn gɔ́ru ga n kɛ.

¹³ Yen sɔ́na na nɛɛ,
 nɛn sɔ́m kowobu ba koo wa bu di kpa
 bu nɔ́.

Adama bɛɛ, gɔ́ɔru ka nim nɔ́ru sɔ́ra i
 ko i n wɔ́a.

Nɛn sɔ́m kowobu ba koo nuku dobu
 ko.

Adama bɛɛ, i ko n wɔ́awa sekuru sɔ́ɔ.

¹⁴ Wee, nɛn sɔ́m kowo be,
 ba koo womusu ko ka nuku dobu.
 Adama bɛɛ, i ko kuuki kowa nuku
 sankiranun sɔ́,

kpa i n weeweenu mɔ́.

¹⁵⁻¹⁶ Bɛɛn gɔ́ɔn biru,
 bɛɛn yɛsa nɛn sɔ́m kowobu ba ko n da
 ka gabu bɔ́rusi,
 bu nɛɛ, Yinni Gusunɔ́ u de a gbi nge
 waanɛ kasa.

Adama yɛsiru gara ba koo ka tɔ́mbu
 domaru kua.

Ba koo tu kowa ka nɛ, Yinni Gusunɔ́n
 yɛsiru,

nɛ wi na sɔ́a gemgii.

Ba n maa bɔ́rumɔ́ bu ka ben gari sire,
 ka nɛn yɛsi tera ba koo ka bɔ́re.

Gusunɔ́ u koo tem kpam

ka wɔ́n kpaaru swɛi

Mɛya yellun wahala ya koo doona.

Kpa tɔ́mbu bu yen gari duari.

¹⁷ Domi Yinni Gusunɔ́ u nɛɛ,
 wee kon tem kpam ka wɔ́n kpaaru ko.
 Ba n maa yaayamɔ́ ye ya raa koora
 yellu.

Tɔ́mba kun maa ye bwisikumɔ́.

¹⁸ I yɛɛrio,

kpa i n wɔ́a nuku dobu sɔ́ɔ sere ka
 baadommaɔ
 ye kon taka kon sɔ́.

Wee, na Yerusalemu kpaa banimɔ́

yɛ sɔ́ɔ nuku dobu ko n wɔ́a,

kpa yen tɔ́mbu bu yɛɛri.

¹⁹ Nɛn tii kon yɛɛri Yerusalemu yen sɔ́
 ka nɛn tɔ́mbun sɔ́.

Ba n maa wuri ka weeweenu nɔ́ɔmɔ́
 mi.

²⁰ Biin gɔ́ɔ kun ko n maa wɔ́a mi,
 n kun mɛ durɔ́ tɔ́kɔ́ wi u kun win
 wɔ́arun tɔ́ru yiba.

Wi u wɔ́ɔ wunɔ́bu (100) tura u ka gu,
 ba koo nɔ́n garisiwa aluwaaɛi.

Wi u maa gu u n wɔ́ɔ wunɔ́bu (100) ye
 tura,

ba koo nɛɛwa, na yɛro bɔ́rusi.

²¹⁻²² Ba koo dia bani ba n wɔ́a ye sɔ́ɔ.

Goo kun diru banimɔ́ u kun wure te
 sɔ́ɔ u sere gbi.

Ba koo resɛm dɔ́a duure kpa bu yen
 marum di.

Goo kun dɔ́a duurumɔ́ u kun yen
 marum di u sere gbi.

Domi nɛn tɔ́n be na gɔ́san wɔ́aru

ta koo dɛnya nge dɔ́rugiru,

kpa bu ben nɔ́man sɔ́mburun are di.

²³ Ba n koo sɔ́mburu ko kam.

Ben biba kun maa gbimɔ́,

domi be ka ben bibu, ba sɔ́awa bwese
 te nɛ, Yinni Gusunɔ́ na domaru kua.

²⁴ Bu sere kanaru ko bu kpe,

ko na n da bu wisiwa.

²⁵ Saa ye sɔ́ɔ, purukanu ka yɔ́anu
 koo yakasu di yam tem.

Mɛya gbee sinansu koo maa yakasu di
 nge ketɛba,
 kpa waa ya kun maa gɔbu.
 Kɔsa gaa, n̄ kun mɛ asɔrɔ gaa kun ko n
 maa wāa Sionio
 nɛn guu dɛɛra ten wollo.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gerua mɛ.

*Yinni Gusunɔwa
 u handunia mɔ*

66

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 wolla s̄awa nɛn sina gɔna,
 ma tem mu s̄a nɛn naa s̄anditia.
 N n mɛn na, dii teren bwesera i ko kp̄i
 i man bania.
 Nge wāa yee tera i ko man wɛ na n da
 n wɛre mi.
² Ye kpuro negia.
 Nɛna na ye taka kua ka nɛn nɔma.
 Wi u tii kawɛ, u nuki sankire win
 durum s̄ɔ,
 ma u nɛn gari nasie,
 wiya na ka nɔnu geu mɛɛra.
³ Adama nɛn tɔmbun s̄aaru ta n̄
 arufaani gaa mɔ.
 Nɛn nɔni s̄ɔɔ, wi u ka ketɛ yākuru kua
 ka wi u koo raa ka tɔnu yākuru ko, ba
 s̄aawa tia.
 Wi u maa ka yāaru yākuru mɔ
 ka wi u koo raa ka b̄ɔ yākuru ko, ba
 s̄aawa tia.
 Wi u ka k̄ɛru naamɔ te ta s̄a som,
 ka wi u koo raa ka kurusɔn yɛm na, ba
 s̄aawa tia.
 Wi u turare d̄ɔɔ dokemɔ nɛn yāku
 yerɔ,
 ka wi u būu s̄aamɔ, ba s̄aawa tia.
 Tɔn ben baawure u nɛn swaa deri
 u swaa tuka mwa ye u k̄i,
 ma ben ḡɔru ga n̄ bu taarɛ wɛɛmɔ.
⁴ Yɛn s̄ɔna nɛn tii,
 kon de bu nɔni swāaru wa ben kookoo
 sin s̄ɔ.
 Kpa wahala yu bu deema ye ya koo bu
 nandasia.
 Domi na bu soka adama ba n̄ man
 wurari.
 Na ka bu gari kua, ma ba n̄ man swaa
 daki.
 Kɔsa ba m̄ɔ. Ma ba sw̄i ye nɛn ḡɔru ga
 n̄ k̄i.

Yerusalemu kpaan bɛɛɛ

⁵ Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn gari nasie,

i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.
 U nɛɛ, wee, bɛɛn mɛro bisibu
 be ba bɛɛ tusa ba gira ben min di nɛn
 ȳsirun s̄ɔ,
 ba bɛɛ yaakoru m̄ɔ ba m̄ɔ,
 Yinni Gusunɔ u win yiiko s̄ɔsio,
 kpa bu bɛɛn nuku dobu wa.
 Adama ben tiiwa ba koo sekuru wa.
⁶ I maa n̄ɔ damguu swaa dakio ge ga
 n̄ɔramɔ wuuɔ.
 Yinni Gusunɔn n̄ɔwa ga naamɔ s̄a
 yerun di.
 U win yibɛɛba ben are kɔsiamɔ.
⁷ Wunɛ Yerusalemu a s̄aawa nge tɔn
 kurɔ
 wi u kun marubun wuriribu wa u ka
 mara.
 U n̄ marubun wahala wa, u ka bii tɔn
 durɔ mara.
⁸ Wara yɛn bweseru n̄ɔre.
 Wara yɛn bweseru waare,
 tɔn bweseru tu yari nɔni kpaki teeru.
 Adama nge mɛya Yerusalemu kpaa ya
 koo yɛn bibu marusina
 n kun ka marubun wahala.
⁹ Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u nɛɛ,
 wi, wi u ra de tɔn kurɔ u gura sua,
 wiya u koo nɛɛ, u ku ma?
¹⁰ Bɛɛ kpuro, bɛɛ be i Yerusalemu k̄i,
 i nuku dobu koowo kpa i ȳɛri ka ye
 sannu.
 I ȳɛrio bɛɛ kpuro,
 bɛɛ be i raa yɛn ḡɔɔ wooru s̄ɔ.
¹¹ Kpa bɛɛn nukuru tu yɛmia yɛn yi-
 ikon s̄ɔ,
 nge bii wi u b̄ɔm n̄rumɔ u debumɔ
 win mɛron mi.
¹² Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na
 gerua.
 Na nɛɛ, kon de b̄ɔri yɛndu tu kokuma
 Yerusalemuɔ
 nge daarun nim,
 kpa bwese tukunu nu ka dukia na mi,
 ya n kp̄a,
 nge daa tɛn nim mu yiba mu b̄ɔɔ
 saramɔ.
 Kon bɛɛ n̄ɔri
 nge mɛ bii mɛro u ra win bii b̄ɔm k̄ɛ
 kpa u n̄n sua u taaru sw̄i u s̄sɔ.
¹³ Mɛya kon maa bɛɛ nukuru yɛmiasia
 Yerusalemu mi,
 nge mɛ bii mɛro u ra win bii nukuru
 yɛmiasie.
¹⁴ Sanam mɛ i ko i ye kpuro wa,
 bɛɛn ḡɔru ga koo dora,

kpa beɛn dam mu wurama nge tom
buruku yakasu.

Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon nɛn dam sɔɔsi nɛn sɔm kowobun
sɔ,

kpa nɛn yiberɛba bu nɛn mɔru wa.

¹⁵ Wee, na sisi na wɔa dɔɔ yara sɔɔ.

Ma nɛn tabu kekɛba ba sɔa nge woo
guna.

Na wee n nɛn mɔru kɔsia,
kpa n tɔmbu sɛɛyasɔa ka dɔɔ yari.

¹⁶ Domi dɔɔ ka takobiwa
nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ka tɔmbu kpuro
siri.

Tɔn dabira ta koo gbi dɔma te.

¹⁷⁻¹⁸ Be ba ra n tii dɛɛrasɔamɔ

ba n daamɔ dɔa sɔsɔ,

ba n bɔu sɔamɔ mi,

kpa ba n kurusɔ yaa dimɔ

ka gunɔnu ka sere maa sese dabinu,

be kpurowa kon kam koosia.

Domi na ben kookoosu ka ben
bwisikunu yɛ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Mɛnnɔ dɔaku

Wee saa ya tura n ka bwesenu
kpuro mɛnna. Ba koo na kpa bu
nɛn yiiko wa. ¹⁹ Kon nɛn dam yɛreru
doke ben suunu sɔɔ. Kon de be ba
yara nɛn siribun di bu da bu nɛn yi-
iko kpara Taasisiɔ, ka Puluɔ, ka Ludiɔ
mi tɛn towoba wɔa, ka Tubaliɔ ka
Yafaniɔ ka sere mi n toma, mi ba n
nɛn gari nɔɔre, ba n maa nɛn yiiko
waare. ²⁰ Kpa bu ka beɛn mɛro bisibu
wurama bwesenu kpuron min di nɛn
guu dɛɛrarɔ Yerusalemɔ, ba n yɔɔwa
dumi wɔllɔ ka kekɛ be dumi gawe sɔɔ,
ka amakɛɛba sɔɔ, ka kɛtɛkunun wɔllɔ,
ka sere yooyoosun wɔllɔ. Ba koo ka bu
nawa nge mɛ Isireliba ba ra kɛnu doke
gbɛɛ dɛɛranɔ bu ka man naawa nɛn
sɔa yerɔ. ²¹ Kpa n yaku kowobu gɔsi
ben suunu sɔɔ ka be ba koo Lefiban
sɔmburu ko. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na
yeni gerua.

²² Nge mɛ wɔn kpaaru ka tem kpam
mɛ kon ko mu ko n wɔa nɛn wuswaɔɔ
ka baadommaɔ, nge mɛya beɛn bwe-
seru ka beɛn yɛsira ko n maa wɔa sere
ka baadommaɔ.

²³ Suru kpao baawure sɔɔ
ka tɔɔ wɛrarugiru baatere sɔɔ,

baawure u ko n da nɛwa u yiira u man
sɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁴ Adama ba ko n da tɔn be ba man
seesin gonu wawa nu kpɛ
tɔɔwɔ.

Domi kɔkɔ ni nu ko n bu dimɔ, nu n
gbimɔ.

Dɔɔ wɛ sɔɔ ba ko n wɔa, u n maa gbimɔ.

Mɛya ben gonu nu n ko n waabu wɔ.

YEREMI

Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u sɔɔwɔ yɔku kowon bweseru. U nɔni swɔaru wa win tɔmbun suunu sɔɔ. Ba nɔn tusa win garin sɔ. Gusunɔn sɔmɔ Esain biru, n kuawɔ nge wɔɔ wunɔbu (100) u sere win sɔmburu torua. Win wɔaru sɔɔ, u Yinni Gusunɔn tɔmbu Yudaba kirɔ kua bu ka ben bɔu sɔanu ka ben toranu deri. Ma n kun mɛ, bwese tukunu nu koo na nu bu wɔri. Win gari yi koorɔ win nɔni biru. Babilonin sina boko u Yerusalemu ka Yinni Gusunɔn sɔa yeru wɔri. Ma u Yudaban sina boko ka tɔn dabinu yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. Mɛya Yeremi u maa tɔmbu Gusunɔn gari sɔɔwɔ u nɛɛ, sɔɔ teeru ben sukum koo wurama yoo ten di.

Tire ten kpunaa

1. Yeremin sokuru u ka ko Gusunɔn sɔmɔ, wiru 1.
2. Gari yi Yeremi u gerua Yosiasa ka Yoyakimu ka Yoyakini ka sere Sedesiasin waati sɔɔ, wiru 2n di sere wiru 25.
3. Ye ya koorɔ Yeremin wɔaru sɔɔ, wiru 26n di sere wiru 45.
4. Ye Gusunɔ u gerua bwese tukunun sɔ, wiru 46n di sere wiru 51.
5. Yerusalemu ya wɔruma, wiru 52.

¹ Tire ten gari yi sun sɔmɔ ye Yeremi Hilikiyan bii u kua ka gari yi Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwɔ. Hilikiya wi, u sɔɔwɔ yɔku kowo goo Anatɔtuɔ, Benyamɛn temɔ. ² Yudaban sina boko Yosiasa Amɔɔn biin bandun wɔɔ wɔkura itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi wi gari kua. ³ U maa ka nɔn gari kua Yoyakimu wi u sɔa Yosiasin bii Yudaban sina bokon waati sɔɔ, ka maa Sedesiasa Yosiasin biin waati sɔɔ sere n ka girari win bandun wɔɔ wɔkura tiasen suru nɔɔbuse. Saa ye sɔɔra ba Yerusalemugibu yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ.

Gusunɔ u Yeremi soka

u ka ko win ɔro

- ⁴ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u ka nɛ, Yeremi gari kua u nɛɛ,
⁵ u sere man mɔmɛ

nɛn mɛron nukurɔ,
 u man yɛ saa ba n man marubu kpa.
 U man ɔsa u yi nɛnɛm
 n ka ko win ɔro handunian bwese-
 nun mi
 bu sere man ma.

⁶ Ma na nɔn wisa na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wee na n kpɛ n gari gere tɔn dabinun wuswaaɔ, domi nɛ biiwa.

⁷ Adama Yinni Gusunɔ u man sɔɔwɔ u nɛɛ,
 n ku gere mɛ.

Domi bɛn mi u man ɔriɔ kpuro kon dawa.

Ye u maa man sɔɔwɔ kpuro kon ye gerewa.

⁸ N ku ben bɛrum ko.

Domi u ko n ka man wɔa,
 kpa u man wɔra karin di.

Wi, Yinni Gusunɔwɔ u yeni gerua.

⁹ Ma u win nɔmu demia u nɛn nɔɔ baba u nɛɛ, wee u win gari doke nɛn nɔɔwɔ.

¹⁰ Yen biruwa u maa nɛɛ,
 wee ɔisɔ, u man yiiko wɛ
 bwesenu ka nin sinambu kpuron
 wɔllɔ

n ka nu wukiri n sura,
 kpa n maa wure n nu gira nge dɔa.

Mɛya n maa ka nu kɔsuku n kam
 koosia,

kpa n maa wure n nu seeya.

Kasinu yiru

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa man bikia u nɛɛ, mba na waamɔ mi.

Ma na nɔn wisa na nɛɛ, dɔru garun kɔasa na waamɔ.

¹² Ma u nɛɛ, na wawa dee dee, domi u ko n tii sɛ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.

¹³ Ma u kpam man bikia u nɛɛ, mba na maa waamɔ mi.

Na nɔn wisa na nɛɛ, wekera na wa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ta man nɔɔ sike ta swɛɛ ta gbisimɔ.

¹⁴ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 geema saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian diya wahala ya koo na yu tem mɛn tɔmbu
 kpuro wɔri.

¹⁵ U koo sinam be ba wɔa sɔɔ yɛsan
 nɔm geu gia seeyama

bu na bu Yerusalemu ka Yudan wuu si
 su tie tabu wɔri

kpa bu Yerusalemu ye tarusi
 bu sina yen gbɔra kɔnnɔsɔ nge siri
 kowobu.

16 U koo win tumbu seeyasia ben kōsa
yen sō
ye ba ka nūn deri,
ba būnu turare dōo dokea,
ma ba bwāaroku ni ben nōmu ga kua
yiira ba sāwa.

17 Adama nē, n be sōoru koowo,
n kpaka sēka
kpa n se n bu sō kpuro
ye u koo man yiire.
U nē, n ku de nēn tororu tu kara ben
suunu sōo,
kpa u ku raa man berum sosia n diiri
ben wuswaa.

18-19 Wee tē, Yudaban sinambu ka ben
wirugibu ka ben yāku kowobu
ka sere tən be ba tie kpuro
ba koo ka man tabu ko.
Adama ba n kpē bu man kamia.
Domi saa ye sōo, u koo man dam wē
nge wuu ge ba gbāraru toosi,
n kun mē nge gbere ye ba kua ka sisu,
n kun mē nge gbāra te ba kua ka sii
gandu.

U ko n wāawa ka nē u ka man wōra ben
nōman di.
Wi, Yinni Gusunōwa u yeni gerua.

Isireliban sikadoban durum

2

1 Yinni Gusunō u man sōowa u nē,
2 n doo n bēe Yerusalemugibu sō n nē,
u yaaye nge mē i nūn kīa yellu nge
kurō kpao,
i ka nūn swīi ghabu tēn mi gāanu ku ra
kpi.

3 Bēe Isireliba, i raa wāawa wi turon sō.
I sāawa win arumani ye u tii gōsia.
Wi u na u bēe gura, wahala ya ra yēro
deemewa.

Wi, Yinni Gusunōwa u yeni gerua.

4 Tē, bēe Isireliba,
bēe be i sāa Yakōbun bweseru,
i swaa dakio i nō.

5 Yinni Gusunō u nē,
tora terā bēen sikadoba ba nūn waasi
ba ka nūn deri,
ba da ba kam swīi,
ma ben tii ba kam kua.

6 Ba n tii bikie bu nē,
mana wi, Yinni Gusunō u wāa, wi, wi
u bu yarama Egibitin di.
Mana u wāa, wi, wi u ka bu da gbaburō
mi gāanu ku ra kpi.

Ghabu te sōo, nim sari,
dōkō kpirina nu yiba,
wāara maa sē mi.
Yen sōna goo kun wāa mi,
goo ku ra maa sī mi.

7 Yen biru, u ka bu da mi tem gem wāa,
kpa bu ka mēn dāa bii duronu ka mēn
dīa geenu di.

Adama ye ba tura mi,
ba tem mē sankā,
ba mu disi doke.

8 Ben yāku kowobu ba n bikie bu nē,
mana Yinni Gusunō u wāa.
Mēya maa wooda yērobu ba n nūn gie.
Ben wirugibu ba nūn seesi.

Būu wi ba mō Baali, win gariya
Gusunōn sōmōbu ba swīi ba ka
gari mō.

Ma ba da ba būnu sāwa ni nu n bu
arufaani gaa wēemō.

9 Yen sōna u koo bēe ka bēen bibun
bweseru siribu soku.

10 I be ba wāa nim wōkun tem bure te
ba sokumō Sipu mēerio.

I goo gōrio Kedaao
u mēeri sāa sāa u ka wa
bā n mō nge bēe,

11 u ka wa bweseru garu tā n ten būnu
kōsire

bāa mē nu n sāa gem,
nge mē bēe, i Gusunō deri
wi u sāa bēen bēere.

Ma i wura yē sōo i n arufaani gaa wasi.

12 Yinni Gusunō u nē,
bēe wōllugibu, i biti sooro yenin sō,
kpa i wēnu wura.

13 Wee win tumbu ba durum yiru kua.
Ba nūn deri, wi, wi u sāa nge nim gem
mē mu koo nōrura,
ma ba da ba būnu swīi ni nu sāa nge
dōkō kpiri ni nu n nim nēnumō.

Isireliban naane sarirun are

14 Isireliba, i n sāa yobu.

Ba n bēe mara yoru sōo.

N n mēn na, mban sāna bēen yibereba
ba bēe naa swīi nge gbeeku yēe.

15 Wee ba bēe kukirisi nge gbee
sinansu.

Ba bēen tem yānu gura,
ma ba bēen wusu dōo mēniki,
goo maa sari mi.

16 Nōfu ka Tapanesigibun tii
ba koo bēe kōni bu pōoru woka
bu ka bēe yoru mwēeri.

17 Yeni ya koo bɛɛ deema,
domi i Gusunɔ bɛɛn Yinni deri sanam
mɛ u bɛɛ kpare swaa gea sɔɔ.

18 I n da i tii Asirigibu
n̄ kun mɛ Egibitigibu wɛ,
i ben daarun nim n̄orumɔ,
mba i ko wa.

19 I n yɛ ma bɛɛn nuku kɔ̄suru ka bɛɛn
naanɛ sariru ta koo bɛɛ n̄oni sɔ̄.
Saa ye sɔ̄ra i ko wa,
kpa i gia ma ḡaa kɔ̄suna i kua mi,
ye i ka man deri,
i n̄ maa man nasie.
Nɛ, Gusunɔ wɔ̄llu ka tem Yinniwa na
yeni gerua.

Isireliba ba s̄awa nge kuro

wi u kun naanɛ mɔ

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa yellun di, i tii yoru yara,
i sugu ka ȳoni yi ba raa bɛɛ doke
kasuka.

Ma i nɛɛ, i n̄ maa k̄i i man yoru diiya.
Ma i da gungunu wɔ̄llɔ ka d̄aa kubenɔ
i b̄unu gasirimɔ i s̄amɔ.

21 Yellu, na bɛɛn bweseru duurawa
nge resɛm d̄aa geeru te ta kpuro kere,
adama t̄ɛ, i k̄sa i kua
nge resɛm d̄aa te ta yina.

22 Baa i n wobura ka werem mɛ mu
gem durom mɔ,
ka mɛ, ko na n bɛɛn disu yi waamɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

23 Am̄na i ko kp̄i i siki i nɛɛ,
i n̄ tii disu koosi,
i n̄ b̄uu wi ba m̄ Baali s̄awa.
I bɛɛn naasun yira m̄er̄io w̄wa sɔɔ.

I de i wura ye i kua,
bɛɛ be i s̄aa nge yooyoo niu
ge ga b̄osu ga dur̄bu kasu.

24 Bɛɛ be i s̄aa nge gbeeku keteku niu
ge ga ghaburun d̄ɔ̄nɛ mɔ.
Gen ȳɔ̄bun saa sɔɔ,
ga ra n ȳɔ̄kumɔwa,
goo kun kp̄ɛ u gu ȳrasia.
Keteku dwaa ye ya gu kasu kpuro,
ya ku ra wasire yu ka gu wa.
Domi ya ra gu deem̄wa gen ȳɔ̄bun
saa sɔɔ.

25 Bɛɛ Isireliba, na nɛɛ,
i ku b̄unu gasiri sere bɛɛn baranu nu
diira,
kpa nim n̄oru gu bɛɛ go.
Adama i n̄ wure.

Ma i nɛɛ, n n̄ koorɔ,
domi niya i k̄i,
i ko maa nu sw̄i i s̄awa.

Ba koo Isireliba sɛɛyasia

26 Nge mɛ sekuru ta ra gbɛnɔ mwe
b̄a n n̄un mwa subaru sɔɔ,
nge m̄ya bɛɛ Isireliba ka bɛɛn
sinambu
ka bɛɛn wirugibu ka bɛɛn ȳaku
kowobu

ka Gusunɔn s̄am̄bu i ko i sekuru wa.

27 Domi i b̄uu d̄aru sokumɔ bɛɛn
baaba,
ma i maa kperu sokumɔ bɛɛn m̄ero.
Wee bɛɛ Isireliba kpuro i man biru
kisi,

i n̄ maa man m̄er̄imɔ.
Adama i n w̄aa wahala sɔɔ,
i ra nɛɛwa, n seema n bɛɛ faaba ko.
28 Bɛɛ Yudaba, bɛɛn bw̄aroku ni i tii
sekua
nu ka bɛɛn wusu geeru nɛ mi,
mana nu w̄aa.
Nu seewo nu bɛɛ faaba ko wahalan saa
sɔɔ
n̄ n̄ koo kp̄i.

29 Mban s̄ona i ka man sikirinamɔ.
Wee bɛɛ kpuro i n̄ ka man ȳore.

30 Kam s̄ara na bɛɛ sɛɛyasia.
I n̄ n̄en sɛɛyasia bi garisi ḡaanu.
I Gusunɔn s̄am̄bu w̄ari i go
nge mɛ gbee sunɔ ga ra yaa w̄ari gu go.

31 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie, i nɛ,
Yinni Gusunɔn gari swaa dakio i n̄.
Na bɛɛ s̄awɛwa nge tem mi ḡaanu ku
ra kpi?

Na bɛɛ s̄awɛwa nge yam w̄oku
nanumgiru?

Mban s̄ona bɛɛ n̄en t̄ambu i gerumɔ i
m̄ɔ,

i tii m̄ɔ,
i n̄ gosiramamɔ n̄en mi.

32 W̄andia u ra win bura ȳanu duari
ro?

Kurɔ kpao u ra win s̄onditia duari?
Am̄na bɛɛ n̄en t̄ambu i ka man duari
n ka tɛ mɛ,
na n̄ mam yen t̄n̄un geeru ȳɛ.

33 I durɔ dama bwisi m̄ sere kurɔ
tan̄bu ba yi ḡam̄ bɛɛn min di.

34 Wee t̄on be ba n̄ toren yem mu yiba
bɛɛn yabenɔ

be, be i n̄ ka ḡaa k̄sunu ganu mwe.

35 Ka mɛ, i tii sokumɔ be ba d̄ere.

Ma i mò, nè, Yinni Gusunən mǝru yu
bɛɛ doonari.
Adama kon bɛɛ siribu soku yèn sǝ i mò,
i n durum mǝ.

³⁶ Mban sǝna i sirene i ka swaa kǝsi.
Egibitigiba koo bɛɛ sekuru doke
nge mɛ Asirigiba bɛɛ kua.

³⁷ Kpa i yari min di i n tuke.
Domi nè, Yinni Gusunǝ na be i naane
sǝa mi yina.

I n maa somiru garu wasi ben min di.

Isireliba

ba sǝawa naane sarirugibu

3

¹ Yinni Gusunǝ u maa nèɛ,
goo ù n win kurǝ yina,
ma kurǝ wi, u da u durǝ goo sua,
durǝ guro wi, u ra maa kurǝ wi naa de?
Aawǝ. U n kua mɛ, ya koo win tem disi
doke.

Adama bɛɛ Isireliba, i kua mɛ.
I da i bǝu dabiru sǝamǝ,
ma i kǝ n maa bɛɛ mwaama.
Nɛ, Yinni Gusunǝwa na yeni gerua.

² I seewo i mɛɛri guunu gia,
kpa i wa nge guuru gara wǝa tèn mi i n
bǝnu sǝwa.

Wee, i ra bǝnu kasu
nge mɛ kurǝ tanǝ u ra win kǝnasibu
kasu.

I sǝa nge Daarubu swaa dio be ba ra n
tǝmbu mara swɛɛ sǝɔ.

Ma i tem mɛ disi doke bɛɛn bǝu
gasiribu ka bɛɛn nuku kǝsurun
sǝ.

³ Yen sǝna gura kun tǝramǝ
bu sere nèɛ, ya koo nè.

Adama ka mɛ,
i bǝnu gasirimǝ i dǝɔwa.
Sekura kun bɛɛ mò.

⁴ Wee tɛ, i man nǝɔgiru suemǝ i mò,
i man nǝɔgiru mò i gerumǝ
nɛna na sǝa bɛɛn baaba,
i maa man kǝwa saa bɛɛn piiburun di.

⁵ Ma i bikiamǝ,
ko na n ka bɛɛ mǝru sǝawa sere ka
baadommǝɔ?

Bɛɛ Isireliba, yeniwa i ra n gerumǝ,
adama i kǝsa mò i dǝɔ
nge mèn nǝɔ i kǝ.

Yudaba ka Isireliba,

i de i gǝru gǝsia

⁶ Yudaban sina boko Yosiasin waati
sǝɔ, Yinni Gusunǝ u Yeremi sǝɔwa u
nɛɛ, a wa ye Isireliba ba mò? Ba
sǝawa mɛm nǝɔ sariba. Wee, ba
da mi gungunu ka dǝa kubenu wǝa
kpuro, ba bǝnu sǝamǝ. ⁷ Ma nè, Yinni
Gusunǝ na tii sǝɔwa na nèɛ, bà n
yeniba kpuro kua, ba koo wurama
nɛn mi. Adama ba n wuramɛ. Ben
mǝro bisibu, Yudan bweseru te ta sǝa
nge kurǝ naane sarirugii, ben tii ba wa
mɛ. ⁸⁻¹⁰ Isireliba ba tem mɛ disi doke
ben bǝu gasiribun sǝ ka ben sekuru
sarirun sǝ te baawure u gerumǝ. Ma
ba bǝu sǝamǝ kpenu ka dǝnun nuurǝ.
Yen sǝna na bu yina ma na bu yinabun
tireru wɛ. Ka mɛ, na wa Yudaba ba n
berum kue. Ba dawa ba bǝnu gasira
ben tii. Ba n wuramɛ nɛn mi ka ben
gǝru kpuro. Weesu sǝɔra ba yǝ.

¹¹ Yinni Gusunǝ u maa Yeremi
sǝɔwa u nèɛ, baa mɛ Isireliba ba sǝa
mɛm nǝɔ sariba, ba sanǝ bo ka sere
Yudaba. ¹² Yen sǝ, a doo sǝɔ yɛsan nɛm
geu gia a Isireliba gari yini sǝ a nèɛ,
bu wurama, na n ka bu nǝnu kǝsu
mɛɛrimǝ.

Domi na sǝawa wǝnwǝndugii.

Na ku ra mǝru ko n ka tɛ.

¹³ Bu gesi ben durum wuro.

Bu wuro ma ba n ka man yǝre,

nɛ, Gusunǝ ben Yinni.

Domi ba da ba bǝnu gasira dǝa
kubenǝ.

Ba yina bu nɛn gari swaa daki.

Nɛ, Yinni Gusunǝwa na yeni gerua.

Yinni Gusunən tǝmbu

ba koo wurama win mi

¹⁴ Bu wurama nɛn mi, be, bii mɛm
nǝɔ sariba. Domi na sǝawa ben Yinni.
Kon be ba tie yarama wuu sǝn mi ba
wǝa kpuron di, baa n n tǝn turon na,
n kun mɛ yiru. Kpa n ka bu wurama
nɛn mi Siǝniǝ. ¹⁵ Saa ye sǝɔ, kon bu
kparobu wɛ be nɛn gǝru ga kǝ. Kpa bu
bu kpara ka bwisi, ka laakari.

¹⁶ Ba koo marura bu dabia tem mɛ
sǝɔ. Sanam mɛ sǝɔ, ba koo man gia. Ba
n maa nɛn woodan kpakororun gari
mò. Goo kun maa ten bwisikunu mò.
Goo kun maa tu yaayamǝ u nèɛ, mana
ta wǝa. Goo kun maa ten kǝsire mò.

¹⁷ Saa ye sǝɔ, nɛn sina gǝna ya ko n
wǝawa Yerusalemǝ. Kpa bwese ni

nu tie kpuro nu maa menna mi, nen
yĩsirun sɔ̃. Ba ñ maa ben bwisi kɔ̃si
swĩimɔ̃. ¹⁸ Saa ye sɔ̃, Yudaba ka Isire-
liba ba koo menna bu ko tia. Domi ba
koo wurama sannu saa sɔ̃ yɛsan nɔm
geu gian di. Kpa bu sina tem mɛ sɔ̃ mɛ
na ben baababa wɛ ba tubi di.

¹⁹ Nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua na nɛɛ,
kon daa bɛɛ Isireliba kowa nen bii
kĩnasibu,
kpa n bɛɛ tem gem wɛ
mɛ mu buram bo handunia yeni sɔ̃.
Na raa tamaa i ko man sokuwa bɛɛn
Baaba,
kpa i ku maa man deri.

²⁰ Adama i man tɔnu kam kom kua
nge mɛ kurɔ naanɛ sarirugii u ra win
durɔ kue.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²¹ Wee, nɔɔ gagu ga nɔɔra guuru wɔllo.
Ase Isirelibara ba kuuki mɔ̃ ba bũnu
kanamɔ̃,
domi ben sanu sanusu kpuro su
sankira,
ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni duari.

²² Bɛɛ, bii mɛm nɔɔ sariba, i wurama
nen mi.

Kon bɛɛ bɛɛn mɛm nɔɔbu sariru suuru
kua.

Ma Isireliba ba nɛɛ, Gusunɔ, wuna a
sɔ̃a bɛsɛn Yinni.

Bɛsɛ wee, wunen miya sa wee.

²³ Geema bũu ni sa raa sɔ̃amɔ̃ guunu
wɔllo sa kuuki mɔ̃,
nu sɔ̃awa weesu.

Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wuna a sɔ̃a bɛsɛ Isireliban faaba kowo.

²⁴ Wee, saa bɛsɛn birun di sa waamɔ̃
bũu wi ba mɔ̃ Baali,

wiya u bɛsɛn baababan gbean dĩanu di
kpuro,

ka maa ben yãanu ka ben ketɛba ka
sere ben bibu.

Ma ba sekuru wa.

²⁵ Su kpuna sekuru sɔ̃

kpa su bɛsɛn bɛɛrɛ sariru wukiri nge
bekuru.

Domi bɛsɛ ka bɛsɛn baababa
sa wunɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni torari.
Saa bɛsɛn birun di n ka gisɔ girari
sa ñ wunen gere wure.

4

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba,

i n kĩ i wurama nen mi, i ko kpĩ i
wurama.

I n bɛɛn bũu sɔ̃aru deri, i ñ maa
yaayaare mɔ̃,

² i n da bɔ̃re gem sɔ̃ ka gɔ̃ru dɛɛrɔ,
i nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wãaru,
saa yera bwese tukunu nu koo
domaru wa nen min di,

kpa bu woo kana nen sɔ̃.

³ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ Yudaba
ka Yerusalemugibu sɔ̃omɔ̃ na
mɔ̃,

i gbee kpaanu kasirio, i dɔ̃a dɔ̃o go.

I ku ra maa bɛɛn dĩanu duure sãki sɔ̃.

⁴ Geema, i bango sɔ̃a wasi sɔ̃.

Adama n tiɛwa i man tii wɛ,
kpa nen mɔ̃ru yu ku raa yabura nge
dɔ̃o,

wi goo kun kpɛ u go,

domi bɛɛn nuku kɔ̃suru ta kpã.

Ba Yudaba wɔrima

⁵ Yeremi u nɛɛ,

i Yudaba sɔ̃owɔ kpa i gbãra
Yerusalemuo.

I kɔ̃ba soowo tem mɛ kpuro sɔ̃.

I nɔɔgiru suo ka dam i nɛɛ,

bu mɛnnama bu da wuu si su gbãranu
mɔ̃ sɔ̃.

⁶ Bu gidi bɔ̃ra sueyo Siɔni gia

bu duki yakuro bu ku yɔ̃ra.

Domi Gusunɔ u koo de kɔ̃sa yu na

saa sɔ̃ yɛsan nɔm geu gian di.

⁷ Yibɛrɛ be ba ra bwesenu kam koosie
ba seewa ben wãa yerun di nge gbee
sunɔ

ge ga tii dɛmiamɔ̃ gen bweun di,

ba wee bu ka tem mɛ kam koosia.

Bɛɛ Yudaba, ba koo bɛɛn wusu kɔ̃suku
kpa su ko bansu.

⁸ I saaki sebuo nuku sankiranun sɔ̃

kpa i swĩ i weeweenu ko,

domi Yinni Gusunɔn mɔ̃ru kun sun
doonarimɔ̃.

⁹ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

yen tɔ̃o te sɔ̃,

sina boko ka win sina asakpɔbu ba koo
mwia kpana

kpa yãku kowobu bu biti soora,

kpa Gusunɔn sɔ̃mɔ̃bu bu nɔsu nɛnɛ,

¹⁰ bu nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ

na be, Yudaba ka Yerusalemugibu
nɔni wɔ̃kua

ye na nɛɛ, ba koo bɔ̃ri yɛndu wa.

Wee tɛ ba woburu sɔ̃ndi ben wĩinɔ.

Yiberɛba ba Yudaba sikerene

11 Saa ye sɔɔ, kon bu sɔ n nɛɛ,
wee, woo ga wee saa gɓaburun
guunun di,

gu ka nɛn tɔmbu Yudaba swee.

Woo ge, ga n̄ s̄aa fɛɛ fɛɛ
nge ge ba koo ka dobi sara.

12 Ga ko n dam mɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gu sokusiamɔ.
Tɛwa kon bu siri.

13 Ma Yudaba ba nɛɛ,
gɓera sun di, domi sa kam kua.
Wee, wi u koo sun kam koosia u s̄imɔ
nge guru wiru.

Win tabu kɛkɛ yi s̄aa nge guru woo.

Ma win dumi yi gunɔ bakeru s̄abu
kere.

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalemugibu,
sere saa yerà i k̄i i n k̄sa bwisikumɔ.
I bɛɛn ḡrusu dɛɛrasio, kpa i faaba wa.

15 I swaa dakio gari yi ba ka na Danun
tem di
ka Efaraimun guunun di
ba nɛɛ, k̄sa wee.

16 I ye bwesenu kpuro n̄ɔsio.
Kpa i ye Yerusalemugibu s̄o i nɛɛ,
yiberɛba ba wee saa tontonden di.
Ba koo Yudaban wusu tabun kuuki
koosi.

17 Kpa bu Yerusalemu sikerena
nge be ba gberu k̄su.
Domi yen tɔmbu ba man seesi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yenì gerua.

18 Bɛɛ Yudaba, geema wahala ya bɛɛ
n̄ni s̄ɔwa sere bɛɛn woo
s̄ɔndɔ.

Adama ya s̄awa bɛɛn kom k̄sum ka
bɛɛn nuku k̄surun are.

*Yeremi u wasikiramɔ**win tɔmbun wahalan s̄o*

19 Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki man wuririmɔ ma nɛn
torora kara.

Na n̄ kp̄ɛ n̄ n̄ɔ mari wahala yenin s̄o.

Na tabun k̄ba n̄ɔmɔ. Bu wee.

20 Ba sun n̄ɔsiamɔ ma ba wuu dabinu
k̄suka.

Tem mɛ kpuro mu kam kobu d̄ɔwa.
Subaru s̄ɔra ba na ba bɛsɛn tabu
kowobun kuu bekuruginu
wukura.

Ma ba nu gura ba ka doona.

21 Sere domma na kon yiberɛban gidi
b̄ra waamɔ,

kpa na n̄ k̄ban sw̄i n̄ɔmɔ t̄aa t̄aa.

22 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, nɛn tɔmbu ba n̄ bwisi mɔ.

Mɛya ba n̄ man yɛ.

Ba s̄awa gari bakasu.

Ba k̄san kobun bwisi mɔ,
adama ba n̄ gean kobu yɛ.

Kam kobu wee

23 Na tem mɛɛra ma mu s̄aa bitam,
ḡanu sari mɛn w̄llɔ.

Na maa w̄llu mɛɛra,
na deema yam bururam sari mi.

24 Na guunu mɛɛra, na wa wee,
nu w̄ruma. Ma gungunu nu b̄arimɔ.

25 Na maa mɛɛra na wa wee,
t̄anu sari tem s̄ɔɔ.

Ma gun̄su su yarina kpuro.

26 Na tem mɛɛra mɛ mu raa s̄aa tem
gem.

Na deema wee, mu kua tem saaram.

Ma wuu si su w̄aa mi, su w̄ruka.

Yinni Gusunɔwa u ye kua win m̄arun
saabu.

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo tem mɛ ḡsia tem saaram,
adama u maa nɛɛ,
u n̄ derimɔ mu n̄ s̄aa mɛ ka
baadommaɔ.

28 Yen s̄o, tem mu ko n̄ ḡɔ wooru s̄o,
kpa w̄llu tu yam t̄ira.

Domi u himba yi k̄ɔ, u n̄ maa biru
wurɔ.

29 Ye wusu kpuron tɔmbu ba maas̄abu
ka t̄en towobun w̄kinu nua,
yera ba duki yakikira kpuro.

Gaba w̄riki d̄aa s̄s̄o ma gaba dua
kpee baaba s̄ɔɔ.

Ba wuu si deri su kua bansu.

30 Wunɛ Yerusalemu, buraru mba kaa
maa tii kua.

Kaa tii beku wun̄mgiro kasuawa a
dewe,

kpa a wuran saba sebe, kpa a kiro
doke?

Kam s̄ɔra kaa tii buraru kua.

Wee wun̄en k̄nasibu ba nun tusa
ba kasu bu nun go.

31 Na wuri ka weeweenu n̄ɔmɔ
nge t̄on kurɔ wi u yiire u k̄i u win bii
gbiikoo ma.

Ase Yerusalemun n̄ɔwa ga n̄ɔramɔ
mi.

Ya wom gabamə, ya noma demie ya
mò,
ya kam kuawa.
Wee yen yiberēba ba ye sēre, ya gəə
dā.

Yerusalemugibun toraru

5

¹ Yinni Gusunə u nēē,
bēē Yerusalemugibu, i bēēn swēē
kpuro swīiyə.

I doo ka mi tamba ra mēnnē i kasu
i n ko i goo wa wi u ra ko dee dee
ma u ra gem gere.

I n yēro wa,
saa ye sōra nē, Yinni Gusunə, kon
bēēn durum wōka.

² Ma Yereimi u nēē,
wee, ba ra n bōrumə ba n mò,
ka Yinni Gusunən wāaru,
adama weesu sōra ba bōri yi mò.

³ Yinni, n n wi u gem swīi, wiya a kasu?
Wee, a bu sura adama ba nun atafiru
kua.

A bu nōni sōwa, adama ka mē, ba n
gāanu gie.

Ben gōru ga bōbiawa nge kperu.
Ba yina bu wurama wunen mi.

⁴ Ma na nēē, ba sāawa nge bibu,
ba mōwa nge gari bakasu.
Domi ba n wunen swēē yē,
ba n maa wunen woodaba yē.

⁵ Kon gōsira n da be ba bukuren mi,
kpa n ka bu gari ko.

Domi be, ba wunen swēē yē,
ba maa wunen woodaba yē.

Wee, ben tii ba nun yina
nge yāa te ta wēē yina
ma ta yi kasuka.

⁶ Yen sōna bà n dua dāa sōwə,
gbee sinansu su ra bu go.

Bà n dua yakasə,
gbeeku bōnu nu ra bu go.

Ma musuku gbeeku ga ra bu yōru
bwēeyē

ben wuun gbāraru kōnnəwə,
be ba yara min di,

gu ka bu sēre gu kasuku.
Domi ben toranu nu dābia.
Ben naanē sariru ta kpā.

⁷ Yinni Gusunə u nēē,
mban sōna kon nēn tōmbun durum
wōka.

Domi wee, ba man deri
ma ba bōrumə ka būnun yīsinu.

Na bu debia,
adama būna ba ka arukawani bōkua
ba nu gasirimə.

⁸ Ba sāawa nge dum dwēē yi yi deba
yi wuri mò yi kurəbu gire.
Nge mēya ba ra n ben berusebun
kurəbu naa gire,

ba n kpeeki mò.

⁹ Mban sōna na n ko n bwese teni
mōru kāsie,
kpa n tu sēyasia yenin sō.

¹⁰ Nē, Yinni Gusunə,
kon bu yiberēba surema,
be, be ba sāa nge nēn resēm gbaaru.
Ba koo ten kara sura
kpa bu ten dāa kāasi bōri yi yi n sāa
negii.

Adama ba n gbaa te kam koosiamə
kpuro.

¹¹ Mēya kon ko domi Isireliba ka
Yudaba
ba n ka nē turo yōre.

Nē, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Ye ya koo Isireliba deema

¹² Yinni Gusunə u nēē,
Isireliba ba man siki
ba nēē, na n dam gam mə.
Kōsa kun maa bu deemamə.
Ba n tabu wasi,
ba n maa gōru wasi.

¹³ Nēn sōmabun gari yi maa sāawa nge
wom dirum.

Ben goo ku ra bu gari gee sō.

Ba maa gerumə ba mò,
sōmə ben gari yi wōri ben tii sō.

¹⁴ Yen sō, nē, Gusunə, wəllu ka tem
Yinni,

na nēē, ye ba ka gerua mē,

wee, nēn gari yi ko n sāa nge dōo wunē
Yeremin nōo sōo,

kpa nēn tōn be, ba n sāa nge dāa ye dōo
wi, u koo mwa.

¹⁵ Tē bēē nēn tōmbu, Isireliba,
kon bēē bweseru garu surema tonton-
den di.

Bwese te, ta dam mə
ta raa maa wāawa saa yellun di.

I n maa ten barum nōomə.

¹⁶ Ba sāawa tabu durəbu be kpuro.
Ben sēenun saabu,
gonu ra n yibawa sikāo.

17 Bwese te, ta koo beɛn dīanu kam
koosia,
ka beɛn bibu, ka beɛn yaa sabenu, ka
beɛn dāa marum,
kpa bu beɛn wuu si su gbāranu mɔ
tabu wɔri,
bu kɔsuku,
sì sɔɔ beɛn yīyɔbu wāa.

18 Adama yen tɔɔ te, n n beɛ kpuro
kon kam koosia. 19 Tē Yeremi, bà n
nɛɛ, mban sɔna nɛ, Gusunɔ ben Yinni
na bu yenin bweseru kuammɛ, kaa bu
wisiwa a nɛɛ, ba man deri ba ka tɔn
tukobun būnu na ben temɔ ba sāmɔ.
Nge mɛya ben tii ba koo da bu tɔn
tukobu sã tem tukumɔ.

Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ

20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru sɔɔwɔ,
be, be ba sãa Yudaba, i nɛɛ,
21 bu swaa dakio ye na bu sɔmɔ.
Ba sãawa nge wɔkɔbu, ba n bwisi mɔ.
Ba nɔni mɔ, adama ba n yam waamɔ.
Ba swasu mɔ, adama ba n gari nɔmɔ.
22 Ba n koo man nasia?
Ba n koo diiri nɛn wuswaɔɔ?
Nɛna na dera yani sɛeri yi nim wɔkun
nim gunua.

Ma na nɛɛ, mu n maa saramɔ
mi na mɛn nɔɔ bura yeru yi mi.
Miya mu ko n wāa sere ka
baadommaɔ.
Baa mɛ nim kurenu nu ra se, nu n dam
mɔ.

Baa mɛ nu ra wɔki, mu ku ra gam de.
23 Adama be, nɛn tɔmbu, ba sãawa
mɛm nɔɔ sariba.
Ba ra ka man mɔru ko kpa bu man
deri.

24 Ba ku ra tii sɔ bu nɛɛ,
bu nɛ, Yinni Gusunɔ nasia,
nɛ wi na ra bu gura wē
wɔɔ ka wɔɔ yen saa sɔɔ,
kpa n maa saa yi bu ka dīanu gē.

25 Ba n yē ma ben durum ka ben
toranun sɔna
ba ku ra maa doma ten bweseru wa.
26 Domi ben suunu sɔɔ tɔn kɔsoba wāa.
Ba ra tɔmbu yēri beriewa bu ka bu
mwɛeri
nge be ba ra gunɔsu taa yinuɛ.

27 Takiwa ya ra n yiba ben yɛnusɔ,
nge mɛ gunɔ taason gunɔ diru
ta ra n gunɔsu yiba.
Nge mɛya ba kuura ma ba dam kua.

28 Ba dīa geenu di ma ba bɔria.
Ba ra kɔsa kowa yu banda.
Ba ku ra ka gobeku yinɛ, n kun mɛ
sāaro.

Ba ku ra bu ben gem wē.
Kpa ben tii ba n kuuramɔ.

29 Mban sɔna na n kon bwese teni
mɔru kɔsie,
kpa n bu sɛɛyasia yenin sɔ.

30 Wee, nɛn tɔmba gāa kɔsunu mɔ tem
mɛ sɔɔ.

31 Ben sɔmɔbu ba gari weesugii mɔ.
Ma yāku kowobu ba ben tiin arufaani
kasu.

Ma nɛn tɔmbu ba bu yen dam kēmɔ.
Sanam mɛ kpuro ya koo nɔru ko,
amɔna ba koo ko.

Yiberɛba ba Yerusalemu tarusi

6

1 Bɛɛ Benyamɛɛba,
i duki yakuro Yerusalemun di.
I kɔba soowo Tekoɔɔ.
I yīreru koowo Bɛti Hakerɛmuɔ.
Domi nɔni swāa bakaru ka kam kobu
sisi,
saa sɔɔ yēsɔn nɔm geu gian di.

2 Ba koo Yerusalemu, wuu burɔ ge
kɔsuku.

3 Wee, tɔmba ye wɔrim wee
nge kparobu ka ben yaa sabenu.
Ba ben sansani gira ba ka ye sikerena.
Ben baawure u win bweu mwa, wi ka
win tabu kowobu.

4 Ba kuuki mɔ ba mɔ,
i de su se sɔɔ sɔɔ gbāara su wuu ge
wɔri.

Adama tē sɔɔ kpa, yam maa tīramɔ.

5 N n mɛn na, i de su se wɔkuru
su da su gen dii geenu kɔsuku.

6 Ma Yinni Gusunɔ u bu sɔɔwa u nɛɛ,
bu dāa bɔɔrio kpa bu ka ye sasanu gira
bu ka Yerusalemu sikerena, bu ye
sɛɛyasia

yèn sɔ yen tɔmba dam dɔrenamɔ.

7 Nge mɛ dɔkɔ ya ra nim swī mu n
kokumɔ,
nge mɛya Yerusalemugibun nuku
kɔsuru
ta ra n sɔsiramɔ.

Daa bɔɔbɔya ka kam kobun kookoosun
gariya

yi ra n nɔɔramɔ mi.

Na ra n waamɔ baadomma
ba tɔmbu nɔni sɔmɔ ba bu mɛɛra mɔ.

8 N n mɛn na, bɛɛ Yerusalemugibu,
i nɛn sɔ̌siru laakari koowo,
kpa n ku ra nɛn tii gawa saa bɛɛn min
di
n bɛɛn tem kam koosia.

Isireliba

ba kua mɛm nɔ̌bu sariba

9 Gusunɔ̌, wɔ̌llu ka tem Yinni, u
Yeremi sɔ̌wa u nɛɛ,
ba koo Isireli be ba tie gura mam mam
nge mɛ ba ra dɔ̌a binu sɔ̌ri
ba kun gɔ̌anu deri.

10 Ma Yeremi u wisa u nɛɛ,
wara kon gari sɔ̌, kpa n nɔ̌n kirɔ̌ ko.
Wara koo man swaa daki.
Wee, ba swaa tau. Ba n̄ kpɛ̃ bu laakari
ko.

Ben mi, wunɛ Yinni Gusunɔ̌n gari
yi ra bu sekuru kowa.
Ba ku ra kɔ̌ bu yi nɔ̌.

11 Yinni Gusunɔ̌,
wee, na ka tɔ̌n be mɔ̌ru mɔ̌ wunɛn sɔ̌.
Na kpana n tii nɛnɛ.

Ma Yinni Gusunɔ̌ u nɛɛ,
a de mɔ̌ru ye a man kuammɛ mi,
yu wɔ̌ri bibu sɔ̌ be ba dweemɔ̌ dɔ̌a
saanɔ̌,

ka sere maa aluwaasiban wuunu sɔ̌.
Domi kurɔ̌bu ka durɔ̌bu ka tɔ̌kɔ̌nu,
kpurowa ba koo gura bu ka doona.

12 Kpa ben yɛnusu su ko gabugisu
ka ben gbea ka ben kurɔ̌bu.
Domi kon tem mɛ kpuron tɔ̌mbu nɛn
dam sɔ̌si.

Nɛ, Yinni Gusunɔ̌wa na yeni gerua.

13 Domi saa bwɛɛbwɛɛbun di sere ka
damgibɔ̌,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa
gire.

Nɛn sɔ̌mɔ̌bu ka yɔ̌ku kowobun tii,
ba ra n weesu mɔ̌wa.

14 Ba ra n nɛn tɔ̌mbun wahala atafiiru
sɔ̌awa,

ba n mɔ̌, alafia wɔ̌a,
adama alafia gaa sari.

15 N weenɛwa sekuru ta n bu mɔ̌,
kɔ̌sa ye ba mɔ̌n sɔ̌,
adama ba n̄ sekuru mɔ̌.

Ba n̄ mam wure ma ba tore.
Yen sɔ̌na ba koo wɔ̌ruma bu gbi.

Ba koo fukura bu wɔ̌ruku
dɔ̌ma te kon bu sɛɛyasia.

Nɛ, Yinni Gusunɔ̌wa na yeni kpuro
gerua.

16 Yinni Gusunɔ̌ u win tɔ̌mbu sɔ̌wa
u nɛɛ,
i seewo i swɛɛ mɛɛri
i bɛɛn yellun swaa bura ye kasu i swɔ̌i,
kpa i wa i n wɔ̌a bɔ̌ri yendu sɔ̌.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa n̄ ye swɔ̌imɔ̌.

17 Gusunɔ̌ u nɛɛ,
na bɛɛ kɔ̌sobu wɛ̃
i ka ben kɔ̌ban swɔ̌i swaa daki.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa n̄ swaa dakimɔ̌.

18 Yen sɔ̌, u nɛɛ, bɛɛ bwese ni nu tie,
i swaa dakio i nɔ̌ ye ya koo nɛn tɔ̌mbu
deema.

19 Bɛɛ temgibu, i waawo.
Wee kon nɛn tɔ̌mbu kɔ̌sa sure.
Yera ya ko n sɔ̌a ben bwisikunun are.
Domi ba n̄ nɛn gari swaa daki,
ma ba nɛn woodaba gema.

20 Na n̄ ben turare ye ya wee Seban di
n̄ kun mɛ dɔ̌a kiku nubu duroruguu
ge ba ka na saa tontonden din bukata
mɔ̌ sɔ̌arun sɔ̌.

Na n̄ ben yɔ̌ku dɔ̌ mwaararuginu kɔ̌.
Mɛya ben yɔ̌ku ni nu tie, nu n̄ maa
man wɛ̌remɔ̌.

21 Yen sɔ̌na kon bu sokuratia dokea,
kpa baababa ka ben bibu,
tɔ̌nu maa ka win bɔ̌rɔ̌
bu sokura mi bu gbi.

Ba koo Isireliba wɔ̌rima

22 Yinni Gusunɔ̌ u nɛɛ,
wee bweseru gara sisi
saa sɔ̌ yɛsan nɔ̌m geu gian di
mi n toma.

Bwese ten tɔ̌mbu ba dam mɔ̌.

23 Ba tɛnnu ka yaasi nɛni.

Ba nuki sosu, ba n̄ wɔ̌nwɔ̌ndu mɔ̌.
Ma ba kukirimɔ̌ nge nim wɔ̌kun nim.
Ba yɔ̌wa dumi wɔ̌llɔ̌,
ma ba yɔ̌ swɛɛ swɛɛ, ba tabun sɔ̌aru sɔ̌a
bu ka wunɛ Yerusalemu wɔ̌ri, wunɛ
wi a sɔ̌a Siɔ̌ni.

24 Yerusalemugiba nɛɛ,
ye sa ben labaari nua,
yera besɛn gɔ̌ma dwiiya.
Sa wurura nge tɔ̌n kurɔ̌
wi u yiire u kɔ̌ u ma.

25 Goo u ku raa yari u da swɛɛɔ̌.
Goo ku raa maa yari u da yakasɔ̌.

Domi yibɛɛba ba wɔ̌a mi,
ba ben takobiba nɛni.
Tɔ̌mba bɛ̌rum soore baama.

26 Yinni Gusunɔ̌ u nɛɛ,

bɛɛ nɛn tɔmbu, i saaki pɔra sɛkeo
kpa i tii torom wisi nuku sankiranun
sɔ̃.

Bɛɛn baawure u gɔɔ swĩiyɔ
nge wi u win bii teereru bia.
I wuri koowo ka nɔni yĩresu.
Domi wi u koo bɛɛ kpeerasia
u koo bɛɛ wɔriwa subaru sɔɔ.

Isireliba ba swaa tau

²⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yeremi, na nun yi a ka nɛn
tɔmbu sɔwa
nge mɛ seko u ra sii geesu sɔwe,
kpa a ka ben daa gia.

²⁸ Ma Yeremi u nɛɛ,
tɔn be, ba sɔawa wee kowobu ka mɛm
nɔɔ sariba.
Ba bɔɔbuwa nge sisu. Be kpuro ba
sankirewa.

²⁹ Bɔ n sisu ka pɛɛrum dɔɔ doke ba
wure,
ye kpuro ya ra yandewa,
kpa pɛɛrum mɛ, mu sii si sɔwa.

Adama kam sɔɔra ba Isireliba sɔwa.
Ben tɔn kɔsobu ba n wunaramɔ,

³⁰ ma ba bu sokumɔ sii si su n gea sɔa.
Domi Yinni Gusunɔ u bu biru kisi.

7

Yeremi u waasu mɔ

Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ

(I maa mɛɛrio 26:1-19)

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u
nɛɛ, ² a doo a yɔra nɛn sɔa yerun
kɔnnɔwɔ a nɛɛ, yeniwa nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be Yudaba,
be, be ba ra gesi du saa kɔnnɔ minin
di bu ka man sɔ, bu swaa dakio bu nɔ.
³ Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi
na wɔllu ka tem mɔ, na gerua na nɛɛ,
bu ben sanu sanusu ka ben daa kɔsio.
Saa yera kon de ba n wɔa tem mɛ sɔɔ.

⁴ Bu ku ben naanɛ doke dii teni sɔɔ
ba n mɔ, nɛ, Yinni Gusunɔn sɔa yera
mi! ⁵ Bɔ n ben sanu sanusu ka ben
daa kɔsa, ma ba gea kuanammɛ, ⁶ ma
ba kun sɔbu ka gɔminibu ka gobekuba
dam dɔremɔ, ma ba kun maa tɔnu wi
u kun gɔanu kuen yem yarimɔ, ma ba
kun bɔnu sɔamɔ ni nu koo de bu kam
ko, ⁷ saa yera kon de ba n wɔa tem mɛ
sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ, ba n mɔ
sere ka baadommaɔ.

⁸ Adama wee gari weesugiiya ba
naanɛ sɔa yi yi n arufaani gaa mɔ. ⁹ Ba
ra n gbɛnimɔ, ba ra n tɔmbu goomɔ, ba
ra n sakararu mɔ, kpa ba n nɔɔ mwɛɛ
weesuginu mɔ, kpa ba n bɔu wi ba mɔ
Baali turare dɔɔ dokeammɛ, kpa ba n
maa bɔu sɔaru mɔ te ba ku ra raa ko.
¹⁰ Kɔsi yiniwa ba ra n mɔ, kpa bu sere
na bu yɔra dii tɛn mi ba ra man sɔ ba
n mɔ, sa yakiara yibɛɛban nɔman di.
¹¹ Ba tamaa dii tɛn mi ba ra man sɔ
ta sɔawa gbɛnɔbun wɔa yeru? Domi
mɛsuma nɔ waamɔ.

¹² N n mɛn na, bu doo Siloɔ bu yam
mi na raa gɔsa bu ka man sɔ mɛɛri. Kpa
bu wa nge mɛ na mu kua nɛn tɔmbu
Isireliban daa kɔsan sɔ. ¹³ Tɛ, yɛn sɔ ba
kookoo sinin bweseru kua, ma na bu
gerusi kpeetim sari adama ba n man
swaa daki, na bu soka ma ba n man
wurari, ¹⁴ yen sɔna kon nɛn sɔa yee tɛ
sɔɔ ba ben naanɛ doke ka tem mɛ na be
ka ben baababa wɛ kam koosia nge mɛ
na Silo kua. ¹⁵ Kon bu gira bu tonda
nɛn wuswaan di nge mɛ na ben mɛro
bisibu Isireliba gira.

Gusunɔ u Yereɛmin

kanaru yina Yudaban sɔ

¹⁶ Wunɛ Yeremi, a ku man suuru
kana Yudaban sɔ. A ku bu kanaru garu
kua. Domi na nɛn swaa dakimɔ. ¹⁷ A
nɛn waamɔwa ye ba mɔ Yudaban wuu
marosɔ ka sere Yerusalemun swɛɛ sɔɔ?
¹⁸ Bibu ba dɔa guramɔ bɔu yɔkunun
sɔ. Ma ben baababa ba ka ye dɔɔ
sɔrumɔ bɔu sɔa yenɔ. Tɔn kurɔba pɛɛ
som burimɔ bu ka kiranu ko ni ba koo
ka bɔu wi ba mɔ Asitaate ka sere maa
bɔnu ganu sɔ, kpa bu ka man torari.
¹⁹ Adama ka gem, n nɛ ba torarimɔ,
beya ba tii sekuru dokemɔ.

²⁰ Yen sɔna na nɛɛ, kon de nɛn mɔru
yu wɔri nɛn sɔa yee te sɔɔ, ka tɔmbu
sɔɔ, ka yaa sabenu sɔɔ, ka dɔa ka sere
maa dɔanu sɔɔ. Nɛn mɔru ye, ya ko n
gbisimɔwa, ya n suremɔ.

Yudaban mɛm nɔɔbu sariru

²¹ Wee ye nɛ, Gusunɔ Isireliban
Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na
gerua na nɛɛ, i ra yɔkunu ko n sukum
i ra di, ka yɔku dɔɔ mwaararuginu,
adama n buram bo i ni kpuro mɛnna i

bɛɛyam di. ²² Domi na n̄ bɛɛn baababa yākuru garu yiire d̄ma te na bu yara saa Egibitin di. ²³ Ye na bu yiire yera, bu n̄n gari n̄w̄w̄, kpa na n̄ s̄a ben Yinni, kpa be, ba n̄ maa s̄a n̄n t̄mbu. Bu n̄n wooda kpuro swīȳ ye na bu w̄, kpa ben w̄aru tu w̄ra. ²⁴ Adama ba n̄ swaa tem kpī bu n̄n gari n̄. Ben tiin ḡru kīra ba swī, ma ben daa k̄sa ya sosi. ²⁵ Saa d̄ma t̄n di bɛɛn baababa ba yara Egibitin di sere n̄ ka gis̄ girari, na ra n̄ bɛɛ n̄n s̄m̄bu ḡriamm̄wa saa baayere. ²⁶ Adama i swaa taaya i n̄ man swaa daki. Ma i k̄sa kua n̄ kere ye bɛɛn baababa ba kua.

²⁷ Wunɛ Yeremi, à n̄ yeniba kpuro gerua, ba n̄ nun swaa dakim̄. À n̄ maa bu soka, ba n̄ nun wurarim̄. ²⁸ Ka m̄, a bu s̄w̄w̄ a n̄ɛ, ba s̄aawa bwese te ta ku ra Gusun̄ ten Yinnin gari n̄. Tora tee teya ba ra n̄ m̄ baa ù n̄ bu s̄ɛyasia. Gem ku ra n̄ maa w̄a ben n̄s̄.

Durum ye Yudaba ba kua

Beni Hin̄mun w̄w̄w̄

²⁹ Yinni Gusun̄ u n̄ɛ, Yudaba bu ben seri buro bu k̄ yi yi s̄s̄sim̄ ma ba s̄a n̄gibu. Bu ȳw̄w̄ guuru w̄llo, kpa bu ḡw̄ swī. Wee ba n̄n m̄ru seeya, ma na bu biru kisi.

³⁰ Domi be, Yudaba ba k̄sa kua n̄n n̄ni s̄w̄. Ba ka b̄nu dua diru mi ba ra man s̄a, ba tu disi doke. ³¹ Ma ba b̄u turanu bana Tofetī, Beni Hin̄mun w̄w̄w̄ bu ka ben bibu yāku d̄w̄ m̄wararuginu ko mi, yāku n̄n bweseru na n̄ mam ḡru doke n̄ bu s̄ bu ko.

³² Yen s̄na t̄nu ganu sisi n̄ s̄w̄ ba n̄ maa w̄wa ye sokum̄ Tofeti n̄ kun m̄ Beni Hin̄mu. Ba koo ye sokuwa t̄n goo yeru. Miya ba koo t̄mbu sike ȳn s̄ ayeru maa sari gam. ³³ Gun̄su ka ȳɛ yi koo t̄n gonu di. Goo sari wi u koo yi yinari. ³⁴ Kon de Yerusalemu ka Yudaban wusu su mari s̄w̄ s̄w̄, ba n̄ maa nuku dobun kuuki m̄ wuu si s̄w̄. M̄ya ba n̄ maa kuro kpaarun womusu n̄w̄w̄ mi. Domi tem m̄, mu koo kowa bansu.

8

¹ Yinni Gusun̄ u n̄ɛ, yen t̄w̄ te, ba koo Yudaban sinambu ka ben asakp̄bun kukunu sikia sikirun di ka ben yāku kowobuginu ka ben s̄m̄buginu ka sere maa Yerusalemun t̄mbuginu. ² S̄w̄ s̄w̄, nu ko n̄ s̄w̄ soore. W̄kuru kpa nu n̄ w̄a suru ka kperin tarum s̄w̄. Ba n̄ maa nu guram̄ bu sike. Nu koo kowa taaki tem s̄w̄. Domi s̄w̄ ka suru ka kperi yiya ba raa k̄a ma ba yīra ba yi s̄awa. ³ Be ba koo tiara be, Yuda daa k̄sagii be s̄w̄, mi na bu yarinasia kpuro, ḡw̄wa ba ko n̄ k̄i n̄ kere w̄aru. N̄ɛ, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

Yudaban bwisikunu

kun asansi m̄

⁴ Yinni Gusun̄ u Yeremi s̄w̄wa u n̄ɛ, a n̄n t̄mbu bikio a n̄ɛ, t̄nu ù n̄ w̄ruma, u ku ra se? Goo ù n̄ gera win swaan di, u ku ra wuram̄?

⁵ N̄ n̄ m̄n na, mban s̄na n̄n t̄mbu Yudaba ba swaa k̄sa swī ba d̄w̄. Ba ȳrariwa dim dim ben weesu s̄w̄ ba n̄ b̄nu s̄am̄. Ba n̄ k̄i bu ḡs̄irama n̄n mi.

⁶ Na ȳ s̄ɛ na bu swaa daki ka laakari. Ba gari gerum̄ yi yi n̄ asansi gaa m̄. Ben goo kun ḡru ḡs̄iam̄ win nuku k̄surun di, u n̄ɛ, mban s̄na u yeni m̄.

Be kpuro ba ben tiin swaa swīwa nge duma ye ya w̄a tabu s̄w̄.

⁷ Baa tionko ka kpurabu ka kpaaru baniku nu ȳɛ saa ye n̄ ween̄ nu s̄i ka saa ye n̄ ween̄ nu wurama nin w̄a yer̄.

Adama n̄n t̄mbu ba n̄ n̄n wooda ȳ ye na ka bu kpare.

Be ba tii garisi bwisigibu

⁸ Yinni Gusun̄ u maa n̄ɛ, am̄na ba koo ka kpī bu n̄ɛ ba bwisi m̄.

Beya ba n̄ Gusun̄n wooda m̄. Domi be ba wooda ye yorua, ba ye ḡs̄iawa.

⁹ Wee bwisigiba n̄ɛ, Yinni Gusun̄n gari gema.

Ma ba yibereban yina m̄wara

ba wāa bitī ka sekuru sɔɔ.
 N n mɛn na, bwisi yirà ba maa mɔ.
 10 Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ,
 kon de yiberɛba bu ben kurɔbu ka ben
 gbea mwɛɛri.
 Domi saa ben bwɛɛbwɛɛbun di
 n ka girari ben damgibɔ,
 ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire
 ka taki.
 Nɛn sɔmɔbu ka yāku kowobu, weesa
 ba ra n mɔ.
 11 Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiiru
 sāawa,
 ba n mɔ, alafia wāa,
 adama alafia gaa sari.
 12 N weenɛwa sekuru tu bu mwa kɔsa
 ye ba mɔn sɔ.
 Adama sekura ku ra bu mwɛ bu tuka.
 Ba ku ra maa ben toranu tubu.
 Yen sɔna ba koo wɔruma bu gbi
 dɔma te kon bu sɛɛyasia.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yenī gerua.

Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 gbaa wuko u ra win dīanu gɛwa u
 mɛnna.
 Adama wee, na kī n nɛn dīanu mɛnna
 Isireliban mi,
 ma na deema ba sāawa nge resɛm
 n̄ kun mɛ nge figie ye ya wurusu della
 ya n̄ binu mɔ.
 Yen sɔna kon bu deri swaa sarobun sɔ.
 14 Yūdaba ba nɛɛ,
 mban sɔna sa sɔ mini.
 I de su mɛnna
 kpa su da wuu si su gbāranu mɔn mi,
 sa n̄ gɔɔ mara.
 Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u yiwa su
 gbi.
 U koo sun nim dɛɛgim n̄rusia,
 yɛn sɔ sa n̄n torari.
 15 Wee, sa tamaa wāara koo kɔsi,
 adama ya n̄ koore.
 Sa tamaa saa gaa wee yɛ sɔɔ bɛsɛn n̄ni
 swāaru
 ta koo kpe,
 adama nandaba bu sun deema.
 16 Wee sa yiberɛban dumin wɔkinu
 n̄ɔmɔ Danun bera gia.
 Ma yi wuri mɔ, yi tem kpuro n̄ni mu
 diirimɔ.
 Yiberɛ be, ba dīanu guramɔ ba gbea
 mwaamɔ,
 ka sere Yerusalemu ka yen tɔmbu.
 17 Adama Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,

na n̄ daa bɛɛ sɔɔwa mɛ ro?
 Wee kon bɛɛ wɛɛ dɛɛgii kparema
 yi yi n̄ dobo dobogibun gari n̄ɔmɔ.
 Yi koo bɛɛ dwɛɛwa.

Yeremin nuki sankira

18 Yeremi u nɛɛ,
 nɛn nuki sankira nɛn tɔmbun
 wahalan sɔ.
 Na kī n tii nukuru yemiasia,
 adama ya n̄ koorɔ.
 19 Wee, na nɛn tɔmbun weeweenu
 n̄ɔmɔ baaman di.
 Ba mɔ, Yinni Gusunɔ u sariwa Sionio?
 Yen sunɔ u n̄ maa wāawa mi?
 Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
 mban sɔna ba nɛn mɔru seeya
 ba būnu sāmɔ n̄n bwāarokunu
 ba waama tɔn tukobun min di.
 20 Ma Yeremi u nɛɛ,
 saa ye sa raa yīiyɔ su faaba wa,
 ya doona nge gɛɛbun saa.
 Wee, sa n̄ faaba wa.
 21 Nɛn tɔmbu ba n̄ni sɔɔre.
 Ben n̄ni swāa te, ta man bɔkana.
 Na nande, na nuki sankire.
 22 Tibu sariwa Galadio?
 Dokotoro goo sariwa mi?
 Nge mban sɔna Isireliban bosu kun
 kpeemɔ.
 23 Nɛn wiru t̄a n̄ daa nim yiba
 ma nɛn n̄ni yi s̄a nge bwii,
 kon daa wuri kowa sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru
 nɛn tɔn be ba gun sɔ.

Bwese weesugiru

9

1 Yeremi u nɛɛ,
 na n̄ daa kuru mɔ gɔbaburɔ, kon daa
 dawa ten mi,
 n nɛn tɔmbu deri na n̄ ka bu tondinɛ.
 Domi be kpuro ba sāawa nge sakara
 kowobu.
 Ma ba kua naanɛ sarirugibu.
 2 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
 ba ra n̄ n̄ɔ dɛɛrawa bu ka weesu ko.
 Ba ku ra tem mɛ kpare dee dee gem
 sɔɔ,
 sere ka weesu.
 Wee siya su kua ben dam.
 Ba ra n̄ nuku kɔsuru m̄wa ba n̄ dɔɔ.
 Mɛya ba ku ra nɛ, Yinni Gusunɔ wure.
 3 Baawure u ra n̄ win kpaasi taki
 dimɔwa.
 Ba n̄ naanɛ m̄ɔsinɛ.
 Ba ra n̄ k̄rum̄t̄onu kuanammɛwa,

kpa ba n weesu sōnamo.

⁴ Kpa ba n nani wākunamo.

Ba ku ra gem sōne,

kpa ba n ben nōo dērimo bu ka weesu ko.

Meya ba ra n mērimo nge me ba koo ka kōsa ko.

⁵ Ba ra tii wē kōsan kobu ka weesu sō sere ba yina bu man wura.

⁶ Ne, Gusuno, wollu ka tem Yinni, na nee,

wee, kon bu sowa n ben laakari mēeri. Domi na n yē ye kon ka nen tōn beni ko

ben nuku kōsurun sō.

⁷ Wee, tōn ben yara ya sāawa nge sēe dēguu

ge ga ra gō.

Weesa ba ra n mō,

kpa ba n ben berusebu bōri yēndun gari sōmo.

Adama ben gōruo, yina ba ra n bu berie.

⁸ Yeniban sō, kon bu sēyasia

kpa n bu mōru kōsie.

Ne, Yinni Gusunowa na yeni gerua.

Wuri ka swīn sanam

⁹ Yeremi u nee,

kon guunu ka mi ba ra raa yaa sabenu kpare swīya.

Domi nu gbera, goo ku ra maa sare mi, ba ku ra maa yaa sabenun wuri nō mi.

Ma gunosu ka gbeeku yēe yi duki yakikira min di.

Gāanu kun maa wāa mi.

¹⁰ Yinni Gusuno u nee,

u koo de Yerusalemu yu ko bansu,

kpa yu ko gbeeku bōnun wāa yeru.

Meya u koo maa de Yudaban wusu su ko bansu.

¹¹ Wara u bwisi mō u ka ye tubusia.

Yinni Gusuno ù n ka yēro gari kua,

u geruo yēn sō tem me, mu kua bansu mi goo ku ra maa sare.

¹² Yinni Gusuno u maa nee, yeni ya koorawa yēn sō nen tōmbu ba nen woodaba deri ye na bu wē, ma ba n

nen gere wure, ba n ka ye sōmburu kue. ¹³ Ma ba ben tiin kīru swī ba būu wi ba mō Baali sāwa nge me ben baababa ba bu sōsi. ¹⁴ Yen sōna ne, Gusuno Isireliban Yinni, ne wi na

wollu ka tem mō, na nee, wee, kon bu dāa kiku gagu * ge ga sosu diisia, kpa n bu nim me mu dēe mō nōrusia. ¹⁵ Kpa n de bu yarina bu da bwese tukunun suunu sōo, mi be ka ben baababa ba n dāa yē. Kon de bu bu gō ka takobi, kpa bu bu kam koosia mam mam. ¹⁶ Ne, Gusuno wollu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Yeremi u nee,

i doo i tōn kurō be ba ra gōo swī kasuma.

I doo i yen goniba sokuma

¹⁷ bu na fuuku bu sun gōo wuri kua,

kpa bēsen nani yīresu su koku.

¹⁸ Domi wuri nōra Sionio.

Ba mō, wee, ba sun gura,

seku bakara sun deema.

N kua tilasi su ka bēsen tem deri.

Wee ba bēsen yenusu kōsuka.

¹⁹ Bēe kurōbu, i Yinni Gusunon gari nōowō.

Kpa i swaa daki i nō ye u gerumo.

I bēen wāndiaba wuri sōsio,

i gōo wuri sōsinō.

²⁰ Domi gōo u sun kāsai saa fēnentin di, ma u dua sere sina kpaarō.

Meya u maa bii be ba bōsu swēe sōo goomo,

ka sere maa aluwaasiba mi ba ra gesi menne kpuro.

²¹ Yinni Gusuno u nee,

tōmba koo wōruku bu gbisuku,

kpa ben gonu nu n tērie yakasō nge naa bisu,

n kun me nge dobi yi yi gea yina ba deri gberō.

Ba n maa yi suamō.

À n kī a n bwisi gee mō,

a Gusuno gio

²² Yen sō, bwisigii u ku woo kana win bwisin sō.

Damgii u ku maa woo kana win dam sō.

Meya dukiagii u ku woo kana win dukian sō.

²³ Adama wi u kī u woo kana,

u woo kanō yēn sō u bwisi mō u ka man tubu,

ma u yē ma nēna na sāa Yinni Gusuno.

Na sāawa naanēgii wi u ra siri dee dee, kpa u de durom mu n wāa tem sōo.

* **9:14** dāa kiku gagu - Dāa kiku gera ba ra soku abusenti.

Tɔn benin bwesera ba ra man wɛre.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ

Yuu be ba n Gusunɔ yɛn sɔ

²⁴ Wee tɔru gara sisi tɛ sɔɔ kon bu
kam koosia be ba bango mɔ wasi sɔɔ
ma ba ku ra nɛn arukawani yibie.
²⁵ Beya Egibitigibu, ka Yudaba, ka
Edɔmuba, ka Amɔniba, ka Mɔabuba,
ka be ba ra ben wii baarun seri kɔni,
ka sere be ba wɔa gɔbaburɔ. Domi
bwese tuku ni kpuro ka mam Isire-
liban tii, ba sɔawa bango sariba ben
gɔrusɔ.

Bũnu ka Yinni Gusunɔ

10

¹ Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ ye
Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔɔmɔ. U nɛɛ,
² i ku bwese tukunun yira swɔi.
I ku wurura wɔllun yɛre nin sɔ,
ni bwese tukunu nɔ n wa,
nu ra nande.
³ Domi bwese nin sɔaru ta sɔawa kam
dirum.
Nu ra sewa nu da dɔa sɔɔwɔ nu dɔa
bura.
Kpa dɔa dɔko u ka ye bwɔaroku ko.
⁴ Kpa bu gu buraru kua,
bu gu sii geesu ka wura pote.
Kpa bu gira bu kulumba kpare ka
matalaka,
gu ku ka wɔruman sɔ.
⁵ Bwɔarokunu nu ra n sɔawa
nge nare ye ba ra ko gɔberɔ.
Nu n gari mɔ, ba ra n nu sɔɔwawa,
domi nu n kpɛ nu ka tii sɔ.
Yen sɔ, i ku nin bɛrum ko.
Nu n kpɛ nu bɛɛ kɔsa n kun mɛ gea kua.
⁶ Ma Yeremi u Gusunɔ siara u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a kpɔ.
Goo sari wi u ka nun weenɛ.
Ma a yɛsira yara wunen dam saabu.
⁷ Wuna a sɔa bwesenu kpuron sina
boko.
Wara u n koo nun nasia.
Wuna a yiiko kpuro mɔ.
Bwesenu kpuron bwisigibu sɔɔ,
goo sari wi u ka nun weenɛ.
⁸ Be kpuro ba n bwisi mɔ.
Ben yɛru ta sɔawa kam.
Domi dɔra ba ra dɔku ba n sɔamɔ.

⁹ Kpa bu tu sii geesu pote, si ba ka na
Taasisin di,

n kun mɛ wura ye ya wee Ufasin di,
kpa bu tu yabe gaaduragiru ka
wunɔmgiru sebusia.

Yeba kpuro ya sɔawa tɔnun nɔman
sɔmburu.

¹⁰ Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
a sɔawa Yinni, wuna n weenɛ bu sɔ.
A wɔawa. Kaa n maa bandu diiwa sere
ka baadommasɔ.

Wunen mɔru ya n seewa,
tem mu ra yɛriwa,
kpa bwesenu kpuro nu kpana nu yɔra
wunen wuswaaɔ.

¹¹ Bɛɛ bwese tukunu, i swaa dakio i
nɔ, bɛɛn bũu ni, nu n wɔllu ka tem taka
kue. Nin tii nu koo kam kowa mam
mam.

¹² Yinni Gusunɔwa u tem taka kua
ka win dam, ka win yɛru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.

¹³ Wiya u ra de bukɔ gu se wɔllɔ,
kpa u woo seeyama saa gen wɔa yerun
di,

kpa guru winu nu nim kpaasina,
kpa guru maakinu nu koorɔ, kpa gura
yu nɛ.

¹⁴ Tɔnu u n ye kpuro mɛɛra, u ra biti
soorewa.

Sekuru ta ra maa sekobu mwɛwa
bɔ n ben bwɔaroku ni wa.
Domi nu n kpɛ nu ko mɛ, nu n wɛsiaru
mɔ.

¹⁵ Ba nu kuawa bu ka tɔmbu nɔni
wɔke.

Nu n sɔa gɔanu. Nu koo kam ko sɔɔ
teeru,

dɔma te Yinni Gusunɔ u koo nu siri.

¹⁶ Gusunɔ, Isireliban Yinni u n sɔa nge
ni.

Domi wiya u kpuro taka kua.

Wiya u sɔa win tɔmbun arumani.

Win yɛsira Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni.

Yerusalemun wɔrumaa

ya turuku kua

¹⁷ Yeremi u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalemugibu, wee, yibɛɛ ba
bɛɛ tarusi.

I seewo i bɛɛn yɔnu kpaasina.

¹⁸ Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de yibɛɛ be, bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛ gura bu ka bɛɛ da mi n
toma.

19 Yerusalemugibu ba wuri wōri ba m̀, sa kam kua. Wee, bēsen bosu kpēa, bēsen nōni swāara banda. Sa raa nēē, kōsa yà n sun deema, sa ko kpī su ye ma.

20 Adama bēsen dia ya wōruka. Yen wēē kpuro kasikira. Ma ba bēsen bibu gura kpuro. Goo sari wi u koo maa bēsen wuu seeya.

21 Yera Yeremi u nēē, bēen kparobu ba kua gari bakasu. Ba n̄ Yinni Gusunō kasu. Yen sōna ba n̄ kuure, ma bēē kpuro i yarina.

22 Wee damu gagu ga nōoramō. Tōn dabira wee saa sōo yēsan nām geugian di, bu ka Yūdaban wusu kpeerasia, kpa su ko gbeeku bōnun wāa yeru.

Yeremi u kanaru m̀

ka win t̄mbun yīsiru

23 Yinni Gusunō, na yē ma tōnu kun kpē u win tii kpara nge mē n weenē. Goo sari wi u koo kpī u win tii swaa gea sure.

24 Yinni Gusunō, a man sēyasio saka sōo, n kun ka mōru, kpa a ku ra man kam koosia.

25 A wunen mōru sureo bwese ni nu n̄ nun mēm nōwammen mi, ni, ni nu n̄ nun sāmō. Domi nu wunen t̄mbu Yakōbun bwe-seru kpeerasiamō, nu ben tem bansu koosiamō.

Isireliba ba Yinni Gusunōn

arukawani kusia

11

1 Gari yiniwa Yinni Gusunō u Yeremi sōwa. U nēē, ² a nēn arukawanin gari nōwō, kpa a Yūdaba ka Yerusalemugibu sō a nēē, ³ nē, Yinni Gusunō, na gerua na nēē, bōrurowa wi u yina u nēn arukawani yenin gari nō, ⁴ ye na raa ka bēen baababa bōkua sanam mē na bu yara Egibitin di mi ba raa nōni sōore too. Miya na bu sōwa na nēē, bu nēn gari swaa dakio, kpa

bu ko ye na bu sōwa. Saa ye sōra ba ko n sāa nēn t̄mbu, kpa na n maa sāa ben Yinni. ⁵ Nge mēya kon ka nēn nōo mweeru yibia te na bēen baababa kua na nēē, kon bu tem wē mē sōo tim ka bom mu kokumō. Tem mēya i waamō gisō.

Ma Yeremi u Yinni Gusunō wisa u nēē, ami.

⁶ Yinni Gusunō u maa Yeremi sōwa u nēē, a gari yini geruo Yūdaban wusu kpuro sōo ka Yerusalemun nukurun swēē kpuro sōo, a nēē, bu nēn arukawanin gari swaa dakio kpa bu yi mēm nōwa. ⁷ Saa dōma tēn di na ben baababa yarama Egibitin di sere ka gisō, na ra n bu sōomōwa bu de bu man mēm nōwa. ⁸ Adama ba n̄ nēn gari yi swaa daki, bu sere yi mēm nōwa. Ben baawure u win tiin gōru kīru swīiwa. Ma na dera bōri yin gari yi wāa arukawani ye sōo, yi bu di.

⁹ Yinni Gusunō u maa Yeremi sōwa u nēē, wee Yūdaba ka Yerusalemugibu ba nōo tia kua. ¹⁰ Ba wura ben baababan yira sōo, be, be ba yina bu nēn gari swaa daki. Ma ba ka būnu arukawani bōkua ba nu sāmō. Isireliba ka Yūdaba ba nēn arukawani ye kusia ye na ka ben baababa bōkua.

¹¹ Yen sōna nē, Yinni Gusunō, kon de kōsa yu bu wōri. Ba n̄ yariō kōsa yen min di. Ba koo man nōogiru sue adama na n̄ bu swaa dakimō.

¹² Yūdaba ka Yerusalemugibu ba koo da bu būnu soku ni ba yākunu koosimō. Adama būu ni, nu n̄ bu faaba m̀ wahalan saa sōo. ¹³ Bēē Yūdaba, nge mē bēen wusu su geeru nē, nge mēya bēen būnu nu geeru nē. Nge mē Yerusalemun swēē yi geeru nē, nge mēya yen sāa yenu nu geeru nē, mi i ra būu wi ba m̀ Baali s̄a. ¹⁴ Adama wunē Yeremi, a ku kanaru ko tōn ben s̄o. Domi baa b̄a n man soka ben wahalan saa sōo, na n̄ bu wurarimō.

Isireliba ba s̄a nge d̄aa

te ta n̄ maa arufaani m̀

¹⁵ Yinni Gusunō u maa nēē, bēē nēn tōn be na kī, mba i kasu nēn s̄a yerō. Domi murafitira i ra n m̀. I tamaa kon maa bēen yākunu mwa,

kpa i kun maa nɔni sɔɔre?
 I tamaa kon de i yari wahalan di?
 16 Yellu i sãa nge nɛn dãa geeru,
 te ta kpare ta maa bii geenu marumɔ.
 Adama tɛ kon dãa te ka ten kãasi
 kpuro dɔɔ mɛni subaru sɔɔ.

17 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa
 na raa bɛɛ gira nge dãa. Nɛna kon de
 kɔsa yu bɛɛ deema bɛɛ Isireliba ka bɛɛ
 Yudaba, kɔsa ye i kua i ka nɛn mɔru
 seeyan sɔ. Domi i bũu wi ba mɔ Baali
 yãkunu koosimɔ.

Yeremin yenugibu

ba nɔn seesi

18 Yinni Gusunɔ u man sɔɔsi ye nɛn
 tɔmbu ba man bɔkuammɛ. U man ben
 sanu sanusu sɔɔsi. 19 Na raa bu naane
 sãawa nge yãa te ba ka dɔɔ bu go. Na
 n̄ yɛ kɔsa ba man bwisikusimɔ, ba mɔ,
 bu de bu dãa te sura ka ten marum. Bu
 tu wuna wasobun suunu sɔɔn di kpa
 bu ku maa ten yĩsiru nɔ.

20 Adama wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem
 Yinni,
 a sãawa wi u ra siri dee dee.
 Wuna a tɔnun gɔru ka win bwisikunu
 yɛ.

Wuna na nɛn weeweenu nɔmu
 sɔndia.
 Na marawa n wa mɔru ye kaa bu kɔsia.

21 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee ye
 u koo Anatɔtugibu kua, be, be ba
 kasu bu nɛn wãaru wuna ba mɔ, n ku
 Gusunɔn gari gere ka win yĩsiru. Nã n
 maa yina, ba koo man go. 22 Yen sɔna
 wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u koo
 bu mɔru kɔsia. Ben aluwaasiba ba koo
 gbi tabu sɔɔ, kpa ben bii tɔn durɔbu ka
 tɔn kurɔbu bu gbi gɔɔrun sɔ. 23 Domi u
 koo Anatɔtugibu nɔni swãaru kpɛɛwa
 wɔɔ gɛ sɔɔ u koo bu mɔru kɔsia kpa goo
 kun tiare be sɔɔ.

Yeremi

u Yinni Gusunɔ gari bikiamɔ

12

1 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii
 baadomma,
 na n̄ kpɛ n̄ nun siribu soku.
 Adama ka mɛ, na kĩ n̄ nun gãanu bikia
 wunen gem mɛ sɔɔ.
 Ye na bikiamɔ wee.

Mban sɔna durumgiin wãaru ta ra n
 kuuramɔ.

Mban sɔna a ra de be ba n̄ nun naane
 sãa
 ba n̄ wãa bɔri yɛndu sɔɔ.

2 Wuna a bu duura nge dãru, ma ba
 nuuru kua,
 ba kpɛa ba binu marumɔ.

Mɛya wunen gari ra n̄ wãa ben nɔɔwɔ.
 Adama yi n̄ wãa ben gɔruɔ.

3 Yinni Gusunɔ, a man yɛ.
 A man waamɔ ma a nɛn gɔru wɛɛra,
 a wa ma ga wãa ka wunɛ.
 A tɔn kɔso be wunɔ nge yãa ni ba ra
 mwɛ bu sake.

A bu sɔɔru koowo a yi
 tɔɔ te ba koo tɔmbu gon sɔ.

4 Sere saa yerà kaa n dera bɛsɛn tem
 mu n̄ wãa nuku sankiranu sɔɔ. Wee
 yakasu kpuro gberamɔ, ma gbeeku
 yɛɛ ka gunɔsu gbimɔ bɛsɛn tem mɛn
 tɔn kɔsobun sɔ. Domi ba gerumɔ ba
 mɔ, a n̄ ben sanu sanusu waamɔ.

5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 Yeremi,
 à n̄ ka naasugibu duka mɔ,
 ma a bu kpana, a wasira,
 amɔna kaa ka kpĩ a ka dumigibu duka
 da.

À n̄ bɔri yɛndu mɔ sanam mɛ tem mu
 alafia mɔ tɔna,
 amɔna kaa ko Yuudenin daaru tà n̄
 nim yiba ta yarimɔ.

6 Domi wunen mɛro bisibu ka
 wunen yenugibu ba nun naane
 sarirun kom kuammɛ. Wee ba nun
 nɔɔgiru suemɔ biruɔ. A ku bu naane
 ko, baa bà n̄ nun gari dori sɔɔmɔ.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu deri

7 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 na nɛn sãa yeru deri. Na nɛn tɔmbu
 biru kisi,

be, be ba sãa nɛn arumani.
 Wee be, be na kĩ mi, na bu yibereba
 nɔmu sɔndia.

8 Domi ba man seesi nge gbee sunɔ
 ge ga kukirimɔ dãa sɔɔwɔ.

Yen sɔna na n̄ maa bu kĩ nge yellu.

9 Ba kua nge gunɔ ge gunɔsu gasu su
 kasu su di.

Kon gbeeku yɛɛ kpuro soku yi na yi di.
 10 Yibere dabiru ba na nɛn tɔmbun
 temɔ ba mu sankã,

nge me yaa sabenu nu ra gberun
dĩanu sanku.

Tem me, mu raa wā,
adama ba ñ gāanu deri mi.

¹¹ Ba tem me gōsia nge tem saaram.

Wee mu sāare nge tōnu wi u gōo sumo
u nuki sankire.

Tem me kpuro mu kam kua.

Goo sari wi u men weeweenu kua.

¹² Ka guunun wii kpiirō kpuro
yiberēba ba yōwawa.

Na dera tabu bu tem me kpuro wukiri.

Goo sari wi u wāa bōri yendu sōo.

¹³ Wee ba dĩanu duura, ma sāki kpia.

Ba tii wahala kua kam.

Sekura ba gā nē, Yinni Gusunon
mōrun sō.

Nōo mwee te Yinni Gusunō

*u bwese ni nu ka Isireliba sikerene
kua*

¹⁴ Yinni Gusunō u nē, bwese ni nu
ka Isireliba sikerene, nu sāawa tōn
kōsobu. Nu tem me mwa me nē, Yinni
Gusunō na Isireliba wē mu n sāa ben
tubi. Wee ye na gerumō bwese nin sō.
Na nē, kon nu wuka saa nin tem di,
kpa n Yudaba wuna nin suunu sōon
di. ¹⁵ Adama sanam me na nu wuka
na kpa, kon maa nin wōnwōndu ko
kpa n de nin baatere tu wura ten temō
me ta tubi di. ¹⁶ Geema ba raa nen
tōmbu sōosi bu bōre ka būu wi ba mō
Baalīn yīsiru, adama bā n gōru gōsia, ba
mō nge me n weene nen tōmbu bu ko,
kpa ba n bōrumō ba n mō, ka nē, Yinni
Gusunon wāaru. Saa yera kon de bu
sina ka nuku dobu nen tōmbun suunu
sōo. ¹⁷ Adama bwese te ta yina tu man
mem nōowa, kon tu wukawa kpa n
tu kpeerasia. Nē, Yinni Gusunōwa na
yeni gerua.

Kpaka ye ba kua

ka wēe damgii

13

¹ Yinni Gusunō u nē, nē, Yeremi, n
doo n kpaka dwe kpa n ye sēka pōrao,
adama n ku ye doke nim sōo. ² Ma na
kpaka ye dwa na sēka pōrao nge me
u man sōowa. ³ Ma Yinni Gusunō u
kpam nē, ⁴ n kpaka ye suo kpa n se n
da daa te ba mō Efaratiō kpa n ye bere
mi, kpee wōru gagu sōo. ⁵ Ma na seewa

na da na ye berua mi, nge me u gerua.

⁶ Ye n tē, u maa nē, n wuro Efarati mi,
kpa n kpaka ye suama ye u raa nē, n
bere mi. ⁷ Ma na seewa na da na kpaka
ye sua mi ya raa beruan di. Adama na
deema wee, ya sankira ya ñ maa garu
koorō.

⁸ Yera Yinni Gusunō u man sōowa
u nē, ⁹ nge mēya u koo Yudaba ka
Yerusalemugibun tii suabu kpeerasia.

¹⁰ U nē, ba sāawa tōn kōsobu, ba ku ra
wure bu win gari nō. Ben gōru kīrun
gariya ba ra n yōrari, kpa ba n būnu
yiiramme ba n sāamō. Ba koo kowa
nge kpaka ye, ye ya ñ maa garu koorō
mi. ¹¹ Nge me ba ra kpaka sēke pōrao,
nge mēya u raa Isireliba ka Yudaba
kpuro sua u tii sēke ba n ka sāa win
tōmbu, ba n win yīsiru sōowa, ba n sāa
win buraru, kpa tōmba n nūn siaramō
ben sō. Adama ba ñ win gari wure.
Wi, Yinni Gusunōwa u yeni gerua.

Yinni Gusunon mōru

¹² Yinni Gusunō u nē, Yeremi sōowa
u nē, n doo n nen tōmbu Isireliba
sō ma wi, ben Yinni, u gerua u nē,
tam bwāara wāawa tam sō. Adama
bā n wisa ba nē, ba yē me, ¹³ saa
yera kon bu sō n nē, mesuma wi,
Yinni Gusunō u gerua. U nē, u koo
de win mōru yu ko nge tam me mu
koo Yerusalemun tōmbu kpuro go, ka
sinam be ba sō Dafidin sina gōna sōo,
ka yāku kowobu, ka win sōmōbu, tem
men tōmbu kpuro gesi. ¹⁴ Kpa bu
soona bu kōsukuna, baaba ka bii, u ñ
ben goon wōnwōndu mō. Gāanu maa
sari ni nu koo nūn yōrasia sere u ka be
kpuro go.

Yinni Gusunō u tōmbu

kirō mō ben tii suabun sō

¹⁵ Bē, Isireliba,
i swaa dakio i nō, ye na gerumō.
I ku maa tii sua,
domi Yinni Gusunō u ka bēe gari mō.
¹⁶ I Gusunō bēen Yinni bēere wēeyo
u sere ka yam wōkuru na
te ta koo de i sokukira guunu wōllo.
Mēya i yam bururam mara,
adama u koo de mu tīra mam mam
kpa mu gōsia yam wōku bakaru
nge te ta wāa gōribun wāa yero.

17 I kun gari yi swaa daki,
kon da n swĩ bəkuə bɛɛn tii sua bin sɔ.
Kon nɔni yĩresu yari n banda.

Domi ba koo bɛɛ Yinni Gusunən
tambu yoru mwɛɛri
bu ka da tem tukumə.

18 Yinni Gusunə u man sɔɔwa u nɛɛ,
n sina boko ka win mɛro sɔɔwə n nɛɛ,
bu sinə temə domi ben sina furɔsu
wɔruka
si su sɔa ben buraru.

19 Wee, wuu si su wɔa sɔɔ yɛsan nɔm
dwaru gia Nɛgebuə,
sin tamba doona kpuro,
ma wuu si, su kɛnua.
Goo sari wi u koo maa su kɛnia,
domi ba sin tambu Yudaba gura
kpuro sem
ba ka doona tem tukumə.

Ba Yerusalemun bɛɛɛ wuna

20 Wunɛ Yerusalemu, a nɔni seeyo a
wa,
wee, wunɛn yibɛɛba ba wee sɔɔ yɛsan
nɔm geu gian di.
Mana tɔn be na raa nun nɔmu sɔndia
ba wɔa,
bɛn sɔ a raa bɛɛɛ mɔ.

21 Be ba raa nun sokumə yinni,
bà n nun sɛɛyasiabu na, mba kaa gere.
Saa ye sɔɔra wuriribu bu koo nun
deema
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɪ u ma.

22 Kaa tii bikia gɔruə a nɛɛ, mban sɔna
yeni ya nun deema.

Wunɛn tora dabinun sɔna ba wunɛn
bekuru pota ka dam
ba nun sekuru doke.

23 Etiopigii u koo kpĩ u win wasin gɔna
kɔsi?

Musuku gbeeku ga koo maa kpĩ gu
gen sansun bausu kɔsi?

Aawo.
Nge mɛya bɛɛ be i kɔsan dɔɔnɛ mɔ,
i n kpɛ i gea ko.

24 Yen sɔ, kon bɛɛ yarinasiawa
nge mɛ woo ga ra yakasu yarinasiɛ
gbaburɔ.

25 Wunɛ, Yerusalemu,
yɛn sɔ a nɛ, Yinni Gusunə duari,
ma a wunɛn naanɛ doke weesu sɔɔ,
wee ye na nun yiye.

26 Kon wunɛn bekuru ghabia
kpa bu wunɛn tereru wa.

27 Na waamə sakararu ka kuuki yi a
mò,
sanam mɛ a bũnu gasirimə a sãamə
guunu wəllə ka yakasə.

Ya sãawa gãa kɔsunu nɛn nɔni sɔɔ.
Yen sɔ, wunɛ Yerusalemu, kaa kam ko
à kun tii dɛɛrasie.
Saa yerà a mara, a ka tii dɛɛrasia.

Nim gɔɔ bakaru

14

1 Sanam mɛ nim gɔɔra wɔa, Yinni
Gusunə u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ,

2 Yudaba ba gɔɔ wooru sɔ.

Goo maa sari ben wuu marosun
kɔnnɔsɔ.

Wee ba wɔruka temə ba nukɪ sankire.
Ma Yerusalemu gibu ba nɔɔgɪru sue ba
faaba kanamə.

3 Damgibu ba bwɛɛbwɛɛbu gɔrimə bu
nim kasumə.

Adama bà n dɔkɔ da ba ku ra nim wa.
Ba ra gɔsiramɛwa ka koto gbebusu,
kpa seku bakaru ta n bu mò, ba n
wuswaa gãanu wukiri.

4 Tem mu bɛsikira yɛn sɔ gura kun
nɛmɔ.

Ma sekura gbee wukobu mò ba
wuswaa gãanu wukiri.

5 Yaka bekusu sari.

Batuma sɔɔra nɛnnu ra ma
kpa nu doona nu binu deri.

6 Wee gbeeku kɛɛkunu nu wɔa guunu
wəllə,

nu wom gabirimə nge gbeeku bɔnu.

Nin nɔni tonda yɛn sɔ yakasu sari.

7 Yudaba ba gerumə ba mò,

baa mɛ sa taarɛ mɔ bɛsɛn durum sɔ,
Yinni Gusunə, a sun somiə wunɛn
yĩsirun bɛɛrɛn sɔ.

Wee sa kua mɛm nɔɔ sariba, ma sa nun
torari.

8 Wunɛ wi bɛsɛ Isireliba sa naanɛ sɔa,
wuna a ra sun faaba ko wahalan saa
sɔɔ.

Mban sɔna kaa n sɔa nge sɔɔ wi u sarɔ
bɛsɛn temə
u kpuna wɔku teeru tɔna.

9 Mban sɔna kaa n sɔa nge wi ba wɔri
subaru sɔɔ,

n kun mɛ nge tabu durɔ wi u kpana u
sun faaba ko,

a sere wɔa bɛsɛn suunu sɔɔ.

Yinni Gusunə, ma sa wunɛn yĩsiru
sɔɔwa,

a ku sun deri.

¹⁰ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua win tɔmbun sɔ̃. U nɛɛ, ba ra kã ba n yaayaare mɔ̃. Ba ku ra kpĩ bu sina bu tii nɛnɛ. Ba n̄ maa n̄n wɛremɔ̃. U ben durum yaaye. Yen sɔ̃na u bu sɛɛyasiamɔ̃.

¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku tɔn be kanaru kua n̄ ka bu gea kua. ¹² Domi baa bà n nɔ̃ bɔkua, na n̄ ben kanaru nɔ̃mɔ̃. Bà n maa yãku dɔ̃ mwaararuginu ka kɛnu ganu kua, na n̄ nu mwaamɔ̃. Kon de bu gbiwa gɔ̃ɔrun sɔ̃ ka kɛsi kɛsi bararun sɔ̃ ka maa tabu sɔ̃.

¹³ Ma Yeremi u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wee wunen sɔ̃mɔ̃bu ba wunen tɔmbu sɔ̃mɔ̃ ba mɔ̃, ba n̄ tabu wasi. Gɔ̃ɔra kun maa duɔ ben temɔ̃. Kaa de ba n wãawa bɔri yendu sɔ̃ ka toro sindu.

¹⁴ Yinni Gusunɔ u maa n̄n sɔ̃ɔwa u nɛɛ, weesa ba gerumɔ̃ ka n̄n yĩsirun. Na n̄ bu gɔre, na n̄ bu wooda gaa wɛ̃. Mɛya na n̄ maa bu gari gɛɛ sɔ̃ɔwa. Kãsinu ka sian gari ka ben gɔrusun gari yi ba gerumɔ̃, ye kpuro weesa. ¹⁵ Yen sɔ̃, sɔ̃mɔ̃ be na n̄ gɔre mi, ba ka tɔmbu sɔ̃mɔ̃ ba mɔ̃, ba n̄ tabu wasi ben temɔ̃, gɔ̃ɔra kun duɔ mi, kon de bu gbi tabu sɔ̃, ka gɔ̃ɔrun sɔ̃. ¹⁶ Kpa tɔn be ba maa weesun gari sɔ̃mɔ̃ mi, ba n wɔruka Yerusalemun swɛɛ sɔ̃ gɔ̃ te, ka taa bin sɔ̃. Ba n̄ goo wasi wi u koo bu sike, be ka ben kurɔbu ka bibu. Kon de ben nuku kɔ̃suru tu wɔriwa ben tii sɔ̃.

¹⁷ Yeremi u nɛɛ, Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa n̄ tɔn be sɔ̃ n̄ nɛɛ, n̄n nɔ̃ni yĩresu su kokumɔ̃ bururu ka yoka, su n̄ yɔre.

Domi wahala baka ya n̄n tɔmbu deema.

Ba bu so ba mɛɛra kua.

¹⁸ Nà n̄ yara na da yakasɔ̃, na ra tɔn be ba go tabu sɔ̃n̄ gonu wawa nu kpĩ.

Nà n̄ maa wurama wuuɔ, kpa n̄ deema tɔmba barɔ gɔ̃ɔrun saabu.

Gusunɔn sɔ̃mɔ̃bu ka yãku kowobu ba ra n̄ den sirenɛwa tem mɛ sɔ̃. Ba n̄ yɛ ye ba mɔ̃.

Isireliba ba Yinni Gusunɔ

suuru kanamɔ̃

¹⁹ Yinni Gusunɔ, a bɛɛ Yudaba biru kisiwa mam mam? A sun bwɛra yarawa?

Mban sɔ̃na a sun sɛɛyasiamɔ̃ a mɛɛra mɔ̃ ye ya n̄ bɛkuramɔ̃.

Sa bɔri yendu mara, adama sa n̄ tu wa. Sa mara a sun bɛkia, adama n̄n̄i swãaru sɔ̃ra sa wãa.

²⁰ Yinni Gusunɔ, sa durum kua wunen mi.

Sa tuba ma nuku kɔ̃sura sa kua, bɛɛ ka bɛsɛn baababa.

²¹ A wunen arukawani yaayo ye a ka sun bɔkua.

Wunen yĩsirun sɔ̃, a ku sun gɛm.

A ku maa Yerusalemu funɛ wã mi a wunen sina gɔna yĩkogia yii.

²² Bũu goo sari wi u koo kpĩ u gura nɛɛsia,

wɔllun tii, ta n̄ kpɛ tu gura nɛɛsia.

Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a ra de gura yu nɛ.

Wuna sa maa naanɛ sãa. Domi wuna a ra ye kpuro ko.

15

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na n̄ n̄n tɔmbu Yudaba wɔnwɔndu kuammɛ, baa Mɔwisi ka Samuɛli bà n̄ na n̄n mi, bu ka man suuru kana ben sɔ̃. Kon bu sɔ̃wa n̄ nɛɛ, bu doonɔ n̄n wuswaan di. ² Bà n̄ maa wunɛ Yeremi bikia ba nɛɛ, mana ba koo da, kpa a bu wisi a nɛɛ, ba koo gbiwa.

Gaba koo ben yaron gɔ̃ gbi, gɔ̃ wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi tabu sɔ̃, gɔ̃ wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃, gɔ̃ wiya koo bu sua.

Kpa bu maa gabu yoru mwɛeri, yoo tera ba koo di.

³ Kon de kɛsinu n̄n̄ yu bu deema. Ba koo gbi tabu sɔ̃, kpa bɔnu nu ben gonu gɛeri, kpa gbeeku yɛ ka gunɔsu bu di mam mam. ⁴ Biti ka bɛrum koo bwese tukunu mwa bà n̄ wa ye ya bu deema, ye Yudan sina boko Manase Esekiasin bii u kuan sɔ̃ kpuro Yerusalemuɔ.

*Yinni Gusunɔ**u koo Yudaba seeyasia*

⁵ Saa ye sɔɔ, Yerusalemu,
wara u koo wunen wɔnwɔndu wa.
Wara u koo nun wanyo kua.
Wara u koo na u bikia ye n nun mɔ.
⁶ Wee a man deri, ma a biru wura.
Yen sɔ, kon nun nɔma doke n nun
kpeerasia.
Domi na wasira ka baadomman
wɔnwɔn te na nun kuammɛ.
⁷ Kon nɛn tɔn be sarawa nge dobi
wusun gb̃ara kɔnnɔsɔ.
Kon de bu ben bibu bia, kpa n bu kam
koosia.
Domi ba yina bu ben swɛɛ kɔsi deri.
⁸ Kon de ben gɔminibu bu yani seeri
dabiru kera
yi yi w̃aa nim wɔkun gooro.
Kon de yiberɛba bu na
bu ben aluwaasiban mɛrobu wɔri sɔɔ
sɔɔ gb̃ara.
Kpa nuku sankiraru ka bɛrum ben
mɛro be deema subaru sɔɔ.
⁹ Wi ba raa bɛɛɛ w̃ɛɛmɔ
yɛn sɔ u bii tɔn durɔbu nɔɔba yiru
mara
u wasikiramɔ.
U koo mam ghiwa sekum ka seku
bakaru.
Be ba tie, kon de yiberɛba bu bu gowa
tabu sɔɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yeremi u Yinni Gusunɔ**weeweenu koosimɔ*

¹⁰ Yeremi u nɛɛ,
nɛn mɛro, mban sɔna a man mara.
Wee na kua bɔruro.
Domi nɛn sɔna tem mɛn tɔmbu kpuro
ba sikirinamɔ ba sannamɔ.
Na n̄ goon mi g̃aanu b̃akure,
na n̄ maa goo g̃aanu b̃akure.
Adama ka mɛ, ba man b̃orusimɔwa
kpuro.
¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kon nun yakia wunen gean sɔ,
kpa n nun wunen yiberɛba kamia
wahala ka nuku sankiranun saa.
¹² Goo kun kp̃ɛ u sisu b̃ɔku,
si su wee sɔɔ ỹɛsan nɔm geu gian di
ka sere maa sii gandu.
¹³ Kon de yiberɛba bu na
bu tem mɛn arumani kpuro gura

nɛn tɔmbun durum sɔ ye ba kua tem
mɛ kpuro sɔɔ.

¹⁴ Kon de bu ben yiberɛba s̃a tem
tukumɔ mi ba n̄ ỹɛ.

Domi nɛn mɔru seewawa be sɔɔ nge
d̃ɔɔ.

¹⁵ Yera Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa
u nɛɛ,
a kpuro ỹɛ.

A man yaayo. A ku man duari.

A be ba man nɔni sɔmɔ mɔru kɔsio.

A ku man go, wunɛ wi a suuru mɔ.

A ỹɛ ma wunen sɔna na sekuru sɔɔwa.

¹⁶ Wunen gari kpurowa na swaa daki.

Ma na yi doke g̃ɔruɔ.

Yiya yi man nuku dobu w̃ɛ.

Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,

a n̄ ỹɛ ma wunen ỹisira na sɔɔwa.

¹⁷ Mɛya na n̄ wure n sina ka tɔn yaa
kasikiobu

su ka nuku dobu ko sannu.

Na tii gɔwawa na s̃ɔ nɛ turo,

domi a dera nɛn mɔru seewa.

¹⁸ Yinni Gusunɔ,

mban sɔna na wahala mɔ sere ka t̃ɛ.

Mban sɔna ya s̃aa nge boo wi u ku ra
kpe.

Yinni, kaa n man s̃aawɛwa nge bwia
ye ya n̄ naanɛ mɔ,

n̄ kun mɛ nge daa te ta ra nim kpe?

¹⁹ Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u
nɛɛ,

à n̄ gɔsirama nɛn mi,

kon de a maa ko nɛn sɔm kowo.

À n wura a mɛm saarinu deri

kpa a gari arufaanigii gere,

kon maa nɛn gari doke wunen nɔɔwɔ.

N n̄ mɔ wuna kaa gɔsira ben mi,

beya n weenɛ bu wurama wunen mi.

²⁰ Kon de a n dam mɔ

nge gb̃ara te ba kua ka sii gandu.

Ba koo ka nun tabu ko,

adama ba n̄ nun kamiamɔ.

Domi ko na n̄ ka nun w̃aa n̄ nun faaba
ko.

²¹ Kon nun yakia tɔn k̃sɔbun nɔman
di.

Kpa n nun wɔra be ba nuki sosun
nɔman di.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Gusunɔ u yina**Yeremi u kurɔ sua*

16

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a ku kurɔ sua, kpa a ku bibu ma tem mini. ³ Wee ye ya koo bii be ba koo marura tem mɛ sɔɔ deema, ka ben mɛrobu ka ben tundobu. ⁴ Barara ta koo bu go. Ba n̄ bu gɔɔ swīyammɛ. Ba n̄ maa bu sikumɔ. Ba koo kowa taaki tem sɔɔ. Be ba tia kpa bu bu go tabu sɔɔ, n̄ kun mɛ, gɔɔru tu bu go, kpa gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di.

⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, a ku du diru mi ba gɔɔ wooru sɔ a ka bu duura. Domi na nɛn bɔri yendu wuna tɔn ben min di. Na n̄ ben kīru mɔ, mɛya na n̄ maa ben wɔnwɔndu mɔ. ⁶ Damgibu ka bwɛɛbwɛɛbu ba koo gbiwa. Ba n̄ bu sikumɔ, ba n̄ maa ben gɔɔ wooru sinamɔ. Goo kun tii muririmɔ, goo kun maa kɔnimɔ ben gɔɔn nuku sankiranun sɔ. ⁷ Bɛn tɔmba gu mi, ba n̄ goo wasi wi u koo ka bu dīanu naawa u ka bu nukuru yemiasia. Goo maa sari wi u koo ka bu tam naawa u ka bu dam kɛ, baa n̄ n ben mɛron na u gu, n̄ kun mɛ, ben tundo.

⁸ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, yɛnu mi ba tɔɔ baka dim mɔ, a ku du mi, i di i nɔ ka be sannu. ⁹ Domi nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na kon yam min nuku dobu kpeerasia bɛɛn nɔni biru. Ba n̄ maa nuku dobu womusu ka be ba suanamɔn nɔɔgiru nɔɔmɔ mi.

¹⁰ Sanam mɛ kaa tɔn be gari yi nɔɔsia, ba koo nun bikia bu nɛɛ, mban sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na bu nɔni swāa tenin bweserun gari sɔɔmɔ. Mba ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni torari. ¹¹ Saa ye sɔɔra kaa bu wisi a nɛɛ, ben baababa ba man deri, ma ba da ba būnu sāwa ba yiira nin nuurɔ, ma ba man biru kisi, ba n̄ nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. ¹² Ma ben tii ba kɔsa kua n kere ben baaba be. Wee ben baawure u yɔrari u win gɔrun kīru kankam swīi. Ba n̄ nɛn gari swaa dakimɔ. ¹³ Yen sɔ, kon bu yara tem minin di, kpa bu da tem mi ben baababa ka ben tii ba n̄ yɛ. Miya ba koo būnu sɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru. Domi na n̄ maa bu durom gam kuammɛ.

Isireliba ba koo wurama

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen sɔna tɔnu ganu sisi n̄ sɔɔ ba n̄ maa bɔrumɔ

bu nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wāaru wi u Isireliba yarama Egibitin di. ¹⁵ Adama ba koo bɔrewa bu nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wāaru wi u Isireliba yarama saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di ka sere tem mi u raa bu yarinasian di. Domi kon de bu wurama ben temɔ mɛ na raa ben baababa wɛ.

Sɛɛyasia bi bu wee

¹⁶ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, kon yibereba seeya bu Isireliba mwɛɛri nge mɛ susure kowobu ba ra swɛɛ mwɛɛri. Yeniban biru, kon maa yibere gabu seeya bu bu wɔri bu go gungunu wɔllɔ ka guunɔ, ka sere maa kpee baaba sɔɔ nge mɛ taasobu ba ra yɛɛ wɔri bu go. ¹⁷ Domi nɛn nɔni yi ben sanu sanusu mɛɛra, sin gasu kun berua nɛn nɔni sɔɔ. Mɛya na maa ben toranu kpuro waamɔ. ¹⁸ Kon bu ben durum are wɛ mam mam. Domi ba nɛn tem disi doke mɛ mu sɔa nɛn arumani, ma ba dera mu ben būn bwāarokunu yiba ni nu n̄ wāaru mɔ.

Tɔmbu kpuro

ba koo Gusunɔ tubu

¹⁹ Yeremi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a sāawa nɛn dam ka nɛn kuku yee damgiru, nɔni swāarun saa. Wunen miya handunian goonu nne kpuron tɔmbu ba koo na, kpa bu nɛɛ, weesa ben baababa ba swīi. Ben būnu nu n̄ gāanu sosi, nu sāawa kam dirum.

²⁰ Tɔnu u koo kpī u tii kua ye u koo sɔ. Adama ka gem, nu n̄ sɔa Gusunɔ.

²¹ Yen sɔna, wunɛ Yinni Gusunɔ a nɛɛ, kaa bu wunen dam sɔɔsi, kpa bu gia ma wuna a sɔa Yinni Gusunɔ.

Yudaban durum

ka ben sɛɛyasiabu

17

¹ Yudaban durum ya yorua ben gɔrusɔ.

Ya maa sɔɔsire ben yāku yenun kāanu sɔɔ.

Ma n sɔare ba ye yorua mi, ka yorutii sisugia ka kpee te ta bɔbunu bo.

² Ya sãawa seeda ye ya bu taare wẽemɔ.
Nge mɛya ben bũu turanu ka ben
bwãarokunu
ka ben dãa kubenu ka ben gungunu
mi ba ra bũu wi ba mɔ Asitaate
sã,
ya maa bu taare wẽemɔ.

³ Yen sãna nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon nɛn guu tɛn mi ba ra man sã,
ka ben dukia ka ben gbea
ka gungunu mi ba ra bũnu sã
yiberɛba nɔmu beria, ben durum yen
saabu
ye ba kua ben tem mɛ kpuro sɔɔ.

⁴ Ben toranun sãna ba koo ben tem bia
mɛ mu sãa ben tubi.
Kon bu ko ben yiberɛban yobu,
kpa bu da tem mi ba n̄ yẽ.
Domi ba dera nɛn mɔru ya yabura nge
dɔɔ.
Ya ko n maa yaburewa sere ka
baadommaɔ.

A kun tɔnu naane sãa

⁵ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nɛɛ,
bɔrigiiwa wi u win gɔru s̄iya nɛn min
di,
ma u tɔnu naane sãa, u tãsa wi sɔɔ.

⁶ U ko n wɔnwɔndu soorewa
nge dãa kiki si su wãa mi gãanu ku ra
kpi.

U n̄ nuku dobu wasi.
U ko n wãawa tem saaramɔ mi goo
sari.

⁷ Adama domarugiiwa wi u win naane
doke nɛ, Yinni Gusunɔ sɔɔ,
ma win toro sindu ta wãa nɛ sɔɔ.

⁸ Yẽro ko n sãawa nge dãa te ta yɔ
daarun gooro,
tɛn gbini yi ku ra nim bie.

Dãa ten bweseru ta ku ra n yam
susuru gara.

Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa
kpuro.

Sɔɔ sãrerun saa yà n na,
ta ku ra gbere, baa wɔɔ ge ghebura
yɔra.

Mɛya ta ku ra maa marubu yɔre.

⁹ Tɔnun gɔru ga ra kɔsa berewa.

Mɛya gen barara ku ra bekure.

Goo u wãa wi u koo kpĩ u gen
bwisikunu gia?

¹⁰ Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na ra tɔnun gɔru ka win bwisikunu
wẽeri,

n ka n̄n ye u kuan are wẽ.

¹¹ Wi u dukia guramɔ ka swaa kɔsa,
u sãawa nge kusu ge ga s̄ia tuka wee ye
ga n̄ ka.

Dukia ye, ya koo n̄n deriwa
win wãarun suunu suunuka sɔɔ,
kpa u n sãa nge gari bɔkɔ win wãa
dãakiru sɔɔ.

Yinni Gusunɔ turowa

u sãa wãarun bwia

¹² Bɛsɛn sãa yee dɛɛraru
ta sãawa nge sina kita yĩkogiru
te ta wɔlle suare yellun di.

¹³ Yinni Gusunɔ, wuna bɛsɛ Isireliba
sa yĩiyɔ.

Be ba nun biru kisi, ba koo sekuru wa.
Be ba ka nun tondinɛ, ba koo bu duari.
Ba ko n sãawa nge bɛn yĩsa ba yorua
tua sɔɔ.

Domi ba wunɛ Yinni Gusunɔ deri,
wunɛ wi a sãa nge bwia yɛn nim mu
wãaru wẽemɔ.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

somiru kanamɔ

¹⁴ Yinni Gusunɔ, a man bekio,
kpa n wa n bekura mam mam.

A man faaba koowo kpa n faaba wa.

Domi wunɛ turowa na ra n siaramɔ.

¹⁵ Yinni Gusunɔ, wee, tamba man
bikiamɔ ba mɔ,
mana nɔni swãarun gari yi a bu sɔɔwa
mi, yi woo.

I den bu wɔrima.

¹⁶ Adama na n̄ yinɛ n wunɛn tambu
kpara.

N n̄ nɛ, na sende nɔni swãa ten tɔru tu
ka na.

Wunɛn tii, a yẽ mɛ.

A maa yẽ gari yi na yara nɛn nɔɔn di
kpuro.

¹⁷ Yen sɔ, a ku de na n maa berum
soore wunɛn sɔ,
wunɛ wi a sãa nɛn kuku yeru nɔni
swãarun saa.

¹⁸ A de be ba man nɔni sɔɔmɔ bu
sekuru wa.

Kpa nɛ, na kun tu wa.

A de bu diiri, kpa nɛ, na n wãa ka toro
sindu.

A de nɔni swãaru tu bu deema,
kpa a bu sɛyasia n kpã.

Tɔɔ wɛrarugirun bɛɛrɛ wẽebu

19 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Yeremi, a seewo a da a yɔra kɔnnɔwɔ ge ba mɔ tɔmbun kɔnnɔ mi Yudaban sinambu ba ra ka du kpa bu ka yari, kpa a maa da a yɔra kɔnnɔ si su tien mi. 20 Kpa a bu sɔ a nɛɛ, be, Yudaba ka ben sunɔ ka be, Yerusalemugibu, be kpuro be ba dumɔ kɔnnɔ sin min di, bu nɛ Yinni Gusunɔgia swaa dakio bu nɔ. 21 Na nɛɛ, ba n tii sɛ kpa bu ku raa sɔmunu sɔbe tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. Bu ku raa maa nu duusia Yerusalemun gbɔra kɔnnɔsun di. 22 Bu ku raa mam nu yara ben yɛnusun di. Bu ku sɔmburu garu ko. Adama bu sanam mɛ yiiyo nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ nge mɛ na ben baababa yiiɛ. 23 Geema, ben baaba be, ba swaa taaya. Ba n man swaa daki. Ba nɛn sɔɔsinu yina.

24 Adama be, bɔ n man swaa daki ka gem, ma ba n sɔmunu ganu duusie Yerusalemun kɔnnɔsun di tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, ma ba tɔɔ te yi nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ, ma ba n sɔmburu garu kue te sɔɔ, 25 saa yera sinam be ba sɔ Dafidin sina gɔnaɔ ka ben sina asakpɔbu ba koo du saa Yerusalemun kɔnnɔ sin min di, ba n tabu kekɛba dua, be dumi gawe, kpa gabu ba n dumi sɔni. Mɛya Yudaba kpuro ka Yerusalemugibu kpuro ba koo maa du mi, kpa Yerusalemu ya n tɔmbu yiba sere ka baadommaɔ. 26 Tɔmba koo na nɛn sɔa yera Yudan wusu ka Yerusalemun baru kpaanu kpuron di ka Benyamɛn tem di, ka sere maa guunun di ka wɔwin di, ka sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di, tem mɛ kpuron di gesi, bu yɔku dɔɔ mwaararuginu ko ka siarabun yɔkunu, kpa bu ka kɛnu na, kpa bu turare dɔɔ doke mi. 27 Adama bɔ kun nɛn gari swaa daki, yi na nɛɛ, bu man tɔɔ wɛrarugii te yiiya, ma ba dumɔ Yerusalemun kɔnnɔsun di, ba n sɔmunu sɔɔwa, tɔɔ wɛrarugii te sɔɔ, saa yera kon wuu ge dɔɔ doke wi u n gbimɔ kpa be kpuro bu dɔɔ mwaara.

Yeremi u da mɔmɔn yɛnuɔ

18

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, 2 a seewo kpa a da mɔmɔn yɛnuɔ.

Miya kon nun gari sɔ.

3 Ma u seewa u da mɔmɔn yɛnu mi. U deema wee u wekeru mɔ. 4 Weke te u mɔ mi, ta n gea kue. Ma u ten sɔn te sua u ka weke kpaaru kua te ta nɔn wɛre. 5 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 6 mban sɔna na n kpɛ n ka bɛɛ Isireliba ko nge mɛ. Wee nge mɛ mɔmɔ wi, u sɔndu sua u nɛni win nɔmuɔ, nge mɛya i maa wɔa nɛn nɔmuɔ. 7 Gasɔ, na ra gere bweseru garun sɔ n nɛɛ, kon tu wuka n sura nge dɔa, kpa n tu kam koosia. 8 Adama bwese te, ta n ten daa kɔsa ta nuku kɔsuru deri, na ra tu deriwa na kun maa tu kɔsa kue. 9 Mɛya gasɔ, na ra maa gere bweseru garun sɔ n nɛɛ, kon tu seeya. 10 Adama bwese te, ta n kɔsa mɔ ma ta n nɛn gere swaa sue, na ku ra maa tu gea ye kue ye na raa gɔru doke mi. 11 Yen sɔ, a Yudaba ka Yerusalemugibu sɔɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na sɔɔru mɔ n ka bu kɔsa kua. Na yen kpunaa yi. N n mɛn na, ben baawure u win daa kɔsa derio u wurama nɛn mi.

12 Adama ba koo gere bu nɛɛ, mban sɔna ba koo kɔsi. Ben baawure u koo win bwisiku kɔsunu swiwa u ko ye u ki.

Isireliba ba Gusunɔ yina

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Isireliba ba gɔa kɔsunu kua n sara. I bwesenu kpuro bikio, wara u yenin bweseru nɔɔre.

14 Nim mu ra kokubu kpe Libanin guunu wɔllun di?

Daa te ta kokumɔ, ta ra nim gem kpe?

15 Adama nɛn tɔmbu ba man duari ba da ba bɔnu turare dɔɔ dokeammɛ. Ya dera ba n yɛ ye ba mɔ ben swɛɛ sɔɔ. Ba ben yellun swaa dosu derimɔ, ma ba swaa kisi swi.

16 Ba dera ben tem mu sankira. Ma tɔmbu ba bu yɛmɔ baadomma. Wi u sarɔ mi gesi, u n mu wa, u ra wiru kpawarewa.

17 Yen sɔna kon de bu yarina yibereban wuswaaɔ nge tua ye sɔɔ yari yerun woo ga yarinasia. Kon bu biru kisi.

Na ñ bu mɛɛrimɔ sanam mɛ ba nɔni sɔɔre.

Ba nɔɔ tia kua

bu ka Yeremi mwa

¹⁸ Yera tɔn be, ba nɛɛ, su Yeremi nɔɔ tia kua su nɔn mwa. Domi wooda kun gbimɔ baa yaku kowobu ba kun waa. Bwisi kun kpeemɔ baa bwisigibu ba kun waa. Gusunɔn gari kun gbimɔ yɛn sɔ win sɔmɔba sari. N n mɛn na, i na su nɔn wari su yaa kasiki, kpa su ku maa win gari nɔ su sere yi laakari ko.

¹⁹ Saa yera Yeremi u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a man swaa dakio.

A nɛn yiberɛban gari yi nɔɔwɔ.

²⁰ Kaa de gea yu gɔsira kɔsa?

Wee ba dɔkɔ kpiriru gba

bu ka man kpɛɛ sɔɔ.

A yaayo ma na yɔra wunɛn wuswaaɔ ben sɔ,

na ka nun gari kua

kpa a ku maa ka bu mɔru ko.

²¹ Yen sɔ, a de gɔɔru tu ben bibu go.

A de bu gbisuku tabu sɔɔ,

kpa kurɔbu bu durɔbu ka bibu bia,

kpa bu ko gɔminibu.

A de baranu nu durɔ be go,

kpa bu ben aluwaasiba go tabu sɔɔ.

²² A de tabu kowo wuunu nu bu wari.

Kpa wuri yi nɔɔra ben yɛnusu.

Domi ba dɔkɔ kpiriru gba

bu ka man kpɛɛ te sɔɔ.

Ba man yina beria nɛn swaa sɔɔ.

²³ Adama wunɛ, Yinni Gusunɔ,

a ben nɔɔsinaa kpuro yɛ,

ye ba kua bu ka man go.

Yen sɔ, a ku bu ben toranu wɔka.

A ku ben durum ye duari.

A de bu fukura wunɛn wuswaaɔ.

A bu sɛɛyasio wunɛn mɔrun saa sɔɔ.

Weke te ta kɔsira

19

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a doo mɔmɔn mi a boo dwe ge ba kua ka sɔndu. Kpa a yaku kowo be ba bukure ka wuun guro gurobu mɛnna, ² kpa i da wɔwa ye ba mɔ Beni Hinɔmuɔ ye ya waa kɔnnɔ gen mi gia, mi ba ra wekenu mɔm. Miya kaa nɔɔgiri sua a gari gere yi kon

nun sɔ. ³ Kaa Yudaban sinambu ka Yerusalemugibu sɔ bu swaa dakio bu nɔ ye nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua. Kon de nɔni swaaru tu na Yerusalemɔ sere wi u ten gari nua kpuro, win swasu su sikari. ⁴ Domi ba man deri, ma ba yam mi disi doke. Ba bɔnu turare dɔɔ dokea mi, ni be ka ben sikadoba ka ben sinambu ba ñ yɛ. Ma ba tɔn dabinu go mi, be ba ñ gaaɔnue. ⁵ Ba bɔnu wi ba mɔ Baali yaku yeru bania gunguru wɔllɔ. Miya ba ra ka ben bibu yaku dɔɔ mwaararugiru ko, yaku tɛn bweseru na ñ bu yiire, na ñ mam ten bwisikunu koore.

⁶ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔnu ganu sisi ñ sɔɔ ba ñ maa wɔwa ye sokumɔ Tofeti ñ kun mɛ Beni Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru. ⁷ Wɔwa yen miya kon Yudaba ka Yerusalemugibun nɔɔ tia ye ba kua kam koosia, kpa n de yiberɛba bu bu go tabu sɔɔ. Kon de gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di. ⁸ Kpa n de Yerusalem u yu ko bansu si ba koo yɛɛ. Wi u sarɔ mi kpuro, ù n ye wa, u biti soora u wia ko nɔni swaa ten sɔ. ⁹ Kon de yiberɛ be, bu bu nɔni sɔ sere bu ben berusebu ka ben bibun gonun yaa di.

¹⁰ Yen biruwa wunɛ Yeremi kaa boo ge kɔra tɔn be ba ka nun da min wuswaaɔ. ¹¹ Kpa a nɛɛ, nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, kon bu yarinasia kpa n wuu ge kɔsuku nge boo ge, ge ba ñ kpɛ bu maa sɔmɛ. Tofetin wɔwa miya ba koo tɔmbu sike yɛn sɔ ba ñ maa ayeru wasi gam. ¹² Mɛya kon tem mɛ ka mɛn tɔmbu kua, kpa Yerusalem u yu ko nge Tofeti. ¹³ Yerusalemugibun yɛnusu ka Yudaban sinambun yɛnusu, yɛnusu kpuro gesi mi ba ra bɔnu turare dɔɔ dokeye ka mi ba ra suru ka kperi ka sɔɔ sɔ, ka sere mi ba ra maa bɔnu ganu sɔ, si kpuro su koo disi duurawa nge Tofeti.

¹⁴ Yen biru, Yeremi u gɔsirama Tofetin di mi Yinni Gusunɔ u nɔn gɔra u win gari gere. Ma u na u yɔra Yinni Gusunɔn saa yerun yaaraɔ u tɔmbu kpuro sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u

nɛɛ, wee u koo de kɔ̃sa ye u raa gerua kpuro yu Yerusalemu ka yen wuu si su tie deema. Domi sin tɔmba swaa taaya, ba n̄ win gere nua.

Ba Yeremi dāa doke

20

¹ Yera sɔɔ teeru, Pasuri Imɛrin bii wi u s̄a yāku kowo u ka maa s̄a Yinni Gusunɔn s̄a yerun k̄sobun tɔnwero u nua ma Yeremi u yeniban gari gerua. ² Yera u dera ba n̄n so, ma ba n̄n dāa doke nge wiuro Yinni Gusunɔn s̄a yerɔ, k̄nnɔ ge ba sokumɔ Benyamɛn k̄nnɔn bera gia. ³ Adama yen sisiru bururu, Pasuri u Yeremi dāa ye wuna. Ma Yeremi u n̄n s̄ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun maa nun sokumɔ Pasuri. Ȳisi ten tubusiana b̄ari yenda ka nun sikereɛ. Adama t̄ɛ, u nun sokumɔ Magɔ Misabibu. Yen tubusiana nandabu ka nun sikereɛ. ⁴ Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, u koo wunɛ ka wunɛn b̄arɔba nandabu kp̄ɛ. U koo de b̄ɛn yibɛrɛba bu b̄ɛn gabu go tabu sɔɔ, kpa a ye wa ka wunɛn n̄ni. Kpa Babilonin sina boko u Yudaba go kpa u gabu yoru mwɛeri u ka da Babiloniɔ. ⁵ U koo de yibɛrɛba bu Yerusalemun arumani gura, ka s̄oma ye tɔmba kuan are kpuro, ka sere ḡa gee ni nu w̄a ye sɔɔ. U koo de bu Yudaban sinambun arumani gura, kpa bu ka ye kpuro da Babiloni mi. ⁶ Pasuri, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu, ba koo b̄ɛ yoru mwa bu ka da Babiloniɔ. Miya i ko i gbi, wunɛ ka be a gari weesuḡii kua, kpa bu b̄ɛ sike mi.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

⁷ Yinni Gusunɔ, a man k̄kura, ma na wunɛn gari wura. A man s̄ɛre a kamia. Wee t̄ɔru baatere tɔmbu kpuro ba ra n man ȳɛmɔwa, kpa ba n man gari b̄kɔ m̄. ⁸ N̄a n k̄i n gari gere, sere n n̄ɔgiru sua ka dam n nɛɛ, yibɛrɛba ba wee bu sun dam d̄ɔre, kpa bu sun kam koosia. Yinni Gusunɔ,

tɔmba ra n man ȳɛmɔwa wunɛn garin s̄ɔ baadomma.

⁹ N̄a n nɛɛ, kon nun deriwa, na n̄ maa wunɛn gari kparamɔ, n da n s̄aawa nge d̄ɔ u w̄a n̄n wasi sɔɔ

u n̄n kukunu m̄nimɔ. Kpa n kookari ko n ka tii marisi, adama na ku ra kp̄i.

¹⁰ Na n̄ɔmɔ tɔn dabinu nu man k̄s̄a bwisikusimɔ.

Ba m̄, nandabu w̄a baama. Su ka win gari da wirugibun mi.

Be ba raa ka man n̄ɔ tia s̄a ba m̄ɛrimɔ n̄a n kon sokura.

Ba m̄, s̄arokudo kon de bu man samba ko.

Kpa bu wa bu man mwa bu m̄ru k̄sie.

¹¹ Adama na ȳɛ ma wunɛ Yinni Gusunɔ, a w̄a ka n̄ nge tabu durɔ damḡii.

Yen s̄ɔna be ba man n̄ni s̄ɔmɔ ba koo sokura.

Ba n̄ kp̄ɛ bu man kamia.

Yen s̄ɔna ba koo sekuru wa kpa ba n tu yaaye sere ka baadommaɔ.

¹² Wunɛ Gusunɔ w̄allu ka tem Yinni, wunɛ wi a ra t̄onu w̄ɛri, a ka wa ù n s̄a gemḡii, kpa a n win bwisikunu ka win ḡɔrun gari ȳɛ,

wuna kon de a n̄n yibɛrɛba m̄ru k̄sie.

Domi wuna na tii n̄mu s̄andia.

¹³ I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu.

Domi u ra w̄ɔnw̄ɔndu w̄ɔre saa t̄ɔn k̄s̄on n̄man di.

¹⁴ T̄ɔ b̄ɔrigira t̄ɔ t̄ɛ s̄ɔ ba man mara.

T̄ɔ te, tu ku domaru wa.

¹⁵ B̄ɔrurowa wi u da u n̄n tundo s̄ɔwa u nɛɛ,

wee, ba n̄n bii t̄ɔn durɔ marua.

Ma labaari ye, ya n̄n nuku doo bakabu w̄ɛ.

¹⁶ Durɔ wi, u kam koowo

nge wuu si Yinni Gusunɔ u kam koosia

u n̄ sin w̄ɔnw̄ɔndu kue.

Kpa u wuri n̄ bururu,

kpa u tabun wurenu n̄ s̄ɔ s̄ɔ gb̄ara.

¹⁷ Mban s̄ɔna Gusunɔ u n̄ yande dere n gbi

sanam m̄ na w̄a n̄n m̄ron nukurɔ, kpa nuku te, tu yande ko n̄n sikiru, kpa na n w̄a mi sere ka t̄ɛ.

18 Mban sōna na yara nēn mēron
nukurun di,
na ka sere wahala yenī ka wasi wuriri
bini waamō,
ma nēn wāara wiru gooramō ka
sekuru.

Yerusalemu koo kam ko

21

1-2 Sina boko Sedesiasi u Pasuri,
Maakiyan bii, ka Sofoni, yāku kowo
Maseyan bii gōra Yeremin mi, bu nūn
sō bu nēē, u bu bikiaru kuo Yinni
Gusunōn mi, domi Nēbukanēsaa,
Babilonin sina boko, u ka bu tabu
mō. Sōrākudo Yinni Gusunō u koo
nūn maamaaki gaa kpare ben sō, kpa
u wa u bu deri. Yera Yinni Gusunō u
ka Yeremi gari kua.

3 Ma Yeremi u tōn be wisa u nēē, bu
doo sina boko Sedesiasin mi bu nēē,
4 amēniwa Gusunō Isireliban Yinni u
gerua. U nēē, wee, u koo de ben tabu
kowo be ba ka Babilonin sina boko ka
win tōmbu sannamō wuun biruō bu
duki su bu wura wuu ge sō. 5 Kpa
wi, Gusunōn tii u ka be Yūdaba sanna
ka mōru u bu win dam sōsi, 6 u de
bara kōsuru tu hunde koniba kpuro
wōri tu go wuu ge sō, tōmbu ka yaa
sabenu. 7 Yen biruwa u koo sina boko
Sedesiasi, Nēbukanēsaa nōmu beria,
wi ka win sōm kowobu ka win tōn be
ba wāa wuu ge sō, be ba gesi yara
bararun di, ka tabun di, ka gōorun di.
Be kpurowa Nēbukanēsaa u koo go. U
n ben wōnwōndu mō. U n maa goo
derimō.

8 Wee ye Yinni Gusunō u maa
Yeremi sōōwa win tōmbun sō. U nēē,
wee, u bu swaa yiru yiyammē, swaa
yēn mi wāara wāa, ka yēn mi gōō u
wāa. 9 Wi u koo gesi yōra wuu ge sō, u
koo gbiwa tabu sō, n kun mē ka gōōru,
n kun mē ka bararu. Adama wi u yara
u tii Babilonigibu wē be ba bu tarusi,
yēro koo win wāaru wōra. Teya ta ko
n sāa win arumani ye u kpīa u yara.
10 Domi u yōrariwa u wuu ge kōsa kua,
n n mō gea. U koo gu Babilonin sina
boko nōmu sōndiawa u gu dōō mēni.

Gari yi Yinni Gusunō

u Dafidin bweseru sōōwa

11 Yinni Gusunō u nēē, amēniwa
wunē Yeremi kaa Yūdaban sina bokon
bweseru sō. A nēē,
bu nē, Yinni Gusunōn gari nōōwō.

12 Be, Dafidin bweseru,
ba n da gem swīi baadomma.
Kpa bu be ba dam dōre yakia
be ba bu dam dōremōn nōman di.

Bà kun kue mē,
nēn mōru ya koo bu yabure
ben kom kōsum sō.

Ba n maa kpē bu ye go.

13 Kon Yerusalemugibu wōri.

Be, be ba wāa wōwa sōō kperun wōllo,
baa bà n gerumō ba mō,
wara u koo kpī u du ben wāa yerō,
u ben kuku yeru turi.

14 Kon bu sēyasia nge mē ben
kookoosu nē.

Kon ben sina kpaaru dōō mēni
te ba bana ka dāa ye ba mō sēduru,
kpa ye ya ka tu sikerene kpuro yu dōō
mwaara.

22

1 Yinni Gusunō u maa Yeremi sōōwa
u nēē, a doo Yūdan sina bokon yēnuō
kpa a bu gari yini sō. 2 A nēē, wi,
Yūdaban sina boko, wi, wi u sō Dafidin
sina gōnaō, ka win bwāabu ka win
tōmbu ka be ba gesi wāa sina kpaaru
mi, 3 bu nē, Yinni Gusunōn gari yini
swaa dakio bu nō. Bu gem swīiyō. Bu
be ba dam dōremō wōro be ba bu dam
dōremōn nōman di. Bu ku sōbu ka
gōminibu ka gobekuban gāanu mwa
ka dam. Bu ku maa taarē sarirugibu
go yam mini. 4 Bà n wooda yenī mēm
nōōwa, gabu ben bweseru sōō, ba ko n
bandu diiwa ba n sō Dafidin sina gōna
yenī sōō. Ba koo du saa kōnnō minin di
ba n dua tabu kēkē sōō ye dumi gawe,
n kun mē, ba n dumi sōni, be ka ben
bwāabu ka ben tōmbu. 5 Adama bà
n yina bu ye mēn nōōwa, sere ka nē,
Yinni Gusunōn wāaru, sina kpaa te, ta
koo kowa bansu.

6 Wee ye na maa gerua Yūdaban
sina kpaarun sō. Na nēē,
baa mē na sina kpaa te wa ta wā
nge dāa sōō ge ga wāa Galadiō,
n kun mē, nge Libanin guurun wii
kpiiru,
ka gem kon tu bansu koosia.

Goo kun maa sinamɔ mi.

⁷ Kon tabu kowobu tabu yānu sebusia
bu tu wəri.

Kpa bu ten ghere yi ba kua ka dāa
ye ba mɔ sɛduru wukiri bu dɔɔ
doke.

⁸ Tɔn tuko dabinu ba koo sara wuu
gen mi, kpa bu sɔɔna bu nɛɛ, mban
sɔna Yinni Gusunɔ u wuu bɔkɔ geni
kua mɛsum. ⁹ Kpa bu bu wisi bu
nɛɛ, gen tɔmbu ba wi, ben Yinnin
arukawani kusiawa, ma ba da ba bũnu
sāamɔ.

Ye Yinni Gusunɔ u gerua

Salumun sɔ

¹⁰ Bɛɛ Yudaba,
i ku wuri ko Yosiasi wi u gun sɔ.
I ku maa win ario ko.
Adama i wuri koowo Salumun sɔ,
wi ba yoru mwa ba ka da tem tukumɔ.
Domi u n maa wee.
Mɛya u n maa tem mɛ wasi
mi ba nùn mara mini.

¹¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
Salumu, Yosiasi Yudaban sina bokon
biin sɔ, wi u bandu dii win baan ayerɔ.
U nɛɛ, u doona, u n maa wee. ¹² U koo
gbiwa desiru sɔɔ mi ba ka nùn da mi, u
n maa tem mɛ wasi.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakimu gerusi

¹³ Yeremi u Yoyakimu sɔɔwa u nɛɛ,
wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wunɛ Yoyakimu, bɔrurowa a sãa.
Wee a wunen sina kpaaru bana,
adama a n gem swĩi.
A tu gidambisaba sosia
adama ye n weenɛ a tɔmbu kua,
a n bu kuammɛ.
A ra gabu sɔmburu koosie kam.
A ku ra bu ben kɔsiaru wɛ.

¹⁴ Ma a nɛɛ, kaa tii sina kpaa bakaru
baniawa
kpa ta n gidambisa baka mɔ.
Ma a fɛnɛntiba doke,
a ten gani dāa gea ye ba mɔ sɛduru
wukiri.

Ma a tu swɛrasia kom kom a ka sɔɔsi
ma sina kpaara.

¹⁵⁻¹⁶ Yɛn sɔ a ka sina kpaa te sɛduruba
bana,
yeya n dera a sãa sina boko?

Wunen baaban tii u n sãa sina boko
ro?

U ra diwa kpa u nɔ nge baawure,
adama u ra baawure kuewa ye n
weenɛ u ko.

U ra sãarobu ka wɛnwɛndobu siriewa
dee dee.

Yen sɔna ye kpuro ya nùn kora dee
dee win wāaru sɔɔ.

Wi u maa mɔ nge mɛ,
wiya u wi, Yinni Gusunɔ yɛ ka gem.

¹⁷ Adama wunɛ, wunen tiin
arufaaniwa a kasu.

A kasuwa a taarɛ sarirugibu dam dɔre
kpa a bu go.

¹⁸ Yen biru, Yeremi u maa nɛɛ, wee
ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ Yoyakimu,
Yosiasin bii, Yudaban sina bokon sɔ. U
nɛɛ,
ù n gu, ba n nùn gɔɔ swĩiyammɛ bu nɛɛ,
waiyo nɛn mɔɔ!

Waiyo nɛn sesu!

Waiyo nɛn yinni!

¹⁹ Adama ba koo win goru gawawa bu
yara Yerusalemun di
bu sike nge yaa saberu.

Yerusalemu ya koo sekuru wa

²⁰ Yeremi u nɛɛ,
wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, bɛɛ Yerusalemugibu,
i doo i yɔ guu te ba mɔ Libaniɔ,
ka Basanin guurɔ,
ka Abarimun gungunu wɔllɔ,
kpa i kuuki ko i nɔɔgiru sua.
Domi be i ka arukawani bɔkua ba
munkira.

²¹ U bɛɛ kirɔ kua sanam mɛ i wāa bəri
yɛndu sɔɔ,
adama i nɛɛ, i n nùn swaa dakimɔ.
Nge mɛya bɛɛn daa ya sãa saa bɛɛn
piiburun di,
i ku ra nùn swaa daki.

²² Tɛ, bɛɛn kparobu ba koo ka woo
doona
kpa be i ka arukawani bɔkua
bu bu yoru mwɛeri bu ka da tem
tukumɔ.

Saa ye sɔɔra i ko i sekuru wa,
bɛɛn kom kɔsum sɔ.

²³ Bɛɛ Yerusalemugibu,
bɛɛ be i sɔ sɛɛ bɛɛn dii buranu sɔɔ
ni i kua ka Libanin dāa gea,
amɔna bɛɛn weeweenu ko n nɛ,
sanam mɛ wuriribu koo bɛɛ deema

nge tən kurə wi u yiire u kī u ma.

Yinni Gusunə

u Yoyakini sirimə

²⁴ Yinni Gusunə u Yeremi səwə u nəe, kaa Yoyakini, wi ba maa mə Yekonia, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko sɔ a nəe, sere ka nən wāaru, baa u n sāan na nge taabu nən nəm geuə, kon nūn wuna min di. ²⁵ Kon nūn win yiberɛba nəmu səndia, be, be ba kasu bu nūn go. Kon nūn bu nəmu səndia be, bən bərum u mə mi. Beya Nebukanəsaa, Babilonin sina boko ka win tabu kowobu. ²⁶ Kon bu kɔ, wi ka win mero wi u nūn mara. Kpa bu ka bu da tem tukumə mi ba n bu mara. Miya ba koo ghi. ²⁷ Saa gaa sɔ, ba ko ba n kī bu gəsirama ben temə adama ya n koorə.

²⁸ Gaba koo bikia bu nəe, Yoyakini wi, u sāawa nge weke te ta kəsire, n kun mə, nge gāa ni goo kun maa kī? Aawo. N n mən na, mban sōna ba wi ka win bweseru tem yara ma ba ka bu da sere mi ba n yē.

²⁹ Ma Yeremi u nəe, nən temgibu, i nəwə ye Yinni Gusunə u gerua. ³⁰ U nəe, i durə wi garisio wi u n kooramə win wāaru sɔ. U ko n sāawa nge wi u bibu bia, domi win bweseru sɔ, goo kun maa sinamə sina gəna sɔ u Yudaba kpara.

Kparo kəsobu

23

¹⁻² Gusunə Isireliban Yinni u nəe, bōruroba kparo be ba nən tumbu goomə, ma ba bu yarinasiama nge yāa kparo kəsobu. Na maa nəe, wee ba nən tumbu gira, ba bu yarinasia ba yina bu bu nəri. Yen sɔ, kon bu sɛyasia ben nuku kəsū ten saabu.

³ Kpa n nən tən be ba tie mwɛɛrima tem kpuron di, mi na raa dera ba yarinɛ, n ka bu wurama ben temə, kpa bu marura bu dabia. ⁴ Nɛ, Yinni Gusunə kon bu kparo kpaobu wɛ be ba koo bu kpara. Ba n maa nandamə bərum sɔ. Baa ben turo kun maa biaramə.

⁵ Wee saa ya sisi

yə sɔ kon gemgii goo seeya Dafidin bweserun di nge dāa kpī patura, kpa u n bandu dii ka baadomma. U koo tən be kparawa ka bwisi gee. Kpa u gem sɔsi tem mə sɔ.

⁶ Win waati ye sɔ, Yudaba ba koo faaba wa. Kpa u de Isireliba ba n wāa bəri yendu sɔ.

Kpa ba n nūn sokumə ba n mə, Yinni Gusunəwa u sāa ben faaba kowo.

⁷ Yen sōna na nəe, wee saa ya maa sisi yə sɔ ba n maa bōrumə bu nəe, ka Yinni Gusunən wāaru wi u bu yarama saa Egibitin tem di. ⁸ Adama ba ko n da gerewa bu nəe, ka Yinni Gusunən wāaru wi u bu yarinasia sɔ yɛsan nəm geu gia ka wusu gasu sɔ, ma u maa ka bu wurama min di, bu ka sina ben temə.

Gari yi Yeremi

u sɔmə weesugibu sɔwə

⁹ N n sɔməbun sən na, nən gōru ga sankira too, ma na diirimə sere ka nən kukunə. Na sāa nge wi tam mu goomə Yinni Gusunə ka win gari dɛɛrin sɔ, yi u man sɔwə u nəe,

¹⁰ tamba yiba tem mə sɔ, be ba sakararu mə. Ksa ba naa gire.

Miya ben dam mu wāa.

Yen sōna tem mə, mu sankire, ma mən kpara yee ni nu wāa gbaburun bera gia nu gbera.

Domi u mu bōrusi.

¹¹ Gusunən sɔməbu ka yāku kowobu ba sankire,

u wa ma ba nuku kəsū kom mə sere ka win sāa yerə.

¹² Yen sōna ben swaa ya koo wəria, kpa yu bu yam tīre.

U koo de bu bu bəria,

kpa bu wəruku saa ye u koo bu sɛyasia

u de wahala yu bu deema.

Wi, Yinni Gusunəwa u yeni gerua.

Yudan Gusunən sɔməbun

kəsən kpāaru

¹³ Yinni Gusunə u nəe,

kōsa ye na wa nɛn sɔmɔbu ba mɔ
 Samario,
 ya n̄ ka nɔɔ gerurɔ.
 Domi būu wi ba mɔ Baalin yīsira ba ka
 gari mɔ.
 Ma ba nɛn tɔmbu Isireliba gerasia nɛn
 swaan di.
 14 Adama kom kōsum mɛ na wa
 Gusunɔn sɔmɔbun suunu sɔɔ
 Yerusalemɔ,
 mu beɔnɔgim kere.
 Ba s̄awa sakara kowobu,
 ma ba weesu mɔ,
 ba tɔn kōsobu dam kēmɔ bu ku ka ben
 kom kōsum deri,
 ma na be kpuro garisi nge Sodomu ka
 Gomɔran tɔmbu.
 15 Yen s̄ɔna nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem
 Yinni,
 na nɛn sɔmɔbu Yerusalemɔ s̄ɔmɔ
 ma wee kon de bu d̄aa kiku gagu * ge
 ga sosu di,
 kpa bu nim mɛ mu d̄ɛɛ mɔ nɔ.
 Domi beya ba dera tem mɛn tɔmbu
 kpuro ba n̄ maa man b̄ɛɛɛ
 w̄ɛɛmɔ.

Sɔmɔ weesugibu

16 Amɛniwa nɛ Gusunɔ, wɔllu ka
 tem Yinni na gerua. Na nɛɛ,
 i ku maa nɛn sɔmɔ ben gari swaa daki.
 Domi ba dera i yīyo ye i n̄ wasi.
 Ben tiin ḡɔrun bwisikuna ba gerumɔ,
 n̄ n̄ mɔ yi yi wee nɛn nɔɔn di.
 17 Ba ra mam be ba man gema s̄ɔ bu
 nɛɛ,
 na be gerua na nɛɛ,
 ba koo b̄ari yɛndu wa.
 Kpa ba n̄ be ba ben tii tiin ḡɔru kīru mɔ
 s̄ɔmɔ ba n̄ mɔ,
 ba n̄ kōsa gaa wasi.
 18 Yeremi u nɛɛ,
 ben wara u ka Yinni Gusunɔ wesiana.
 Nge ben wara u win gari nua u yi
 laakari kua.
 19 Wee Yinni Gusunɔn m̄aru ya koo na
 nge guru woo b̄akɔ
 kpa yu tɔn kōsobu w̄ari.
 20 Win m̄aru ye, ya n̄ suremɔ,
 ma n̄ kun mɔ u win himba yibia.
 Amen biru, ya koo b̄ɛɛ nɛn tɔmbu
 yeeri.

21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

* 23:15 d̄aa kiku gagu - A m̄ɛɛrio 9:14.

sɔmɔ be, ba duki da, baa mɛ na n̄ bu
 ḡɔre.
 Ba maa gari gerua, baa mɛ na n̄ ka bu
 gari kue.
 22 B̄a n̄ daa nɛn gari swaa daki,
 nɛn gariya ba koo raa kp̄ara nɛn
 tɔmbun suunu sɔɔ.
 Kpa bu wa bu ḡɔru ḡɔsia bu ben kom
 kōsum deri.

Yinni Gusunɔ

u w̄aa yam kpuro

23 Nɛ Gusunɔ, na w̄awa yam kpuro,
 turuku ka tontondeɔ.
 24 Goo u koo kp̄i u kuke na kun n̄n
 wa?
 Na w̄awa yam kpuro, w̄allɔ ka temɔ.

Mba yakasu ka dobi

yi m̄ɔsine

25 Na nɔɔmɔ ye sɔmɔbu ba gerumɔ.
 Be ba gari weesugii mɔ ka nɛn yīsiru
 ba mɔ, na ka bu gari kua dosu sɔɔ,
 26 sere saa yer̄a sɔmɔ beni ba ko n̄ gari
 weesugii mɔ, kpa ba n̄ nɛn tɔmbu n̄ni
 w̄ɔkumɔ ka ben ḡɔrun gari. 27 Ba kīwa
 ben dosu weesugisu gari yi de nɛn
 tɔmbu bu nɛn yīsiru duari nge mɛ ben
 baababa ba raa man duari būu wi ba
 mɔ Baalin s̄ɔ. 28 Sɔmɔ wi u dosa u
 geruo ma u dosa. Wi na maa ka gari
 kua u yi tusio dee dee.
 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
 mba yakasu ka dobi yi m̄ɔsine.
 29 Nɛn gari kun s̄aa nge d̄ɔɔ ro?
 Yi n̄ s̄aa nge matalaka ye ya ra kperu
 k̄ɔre ro?

30 Yen s̄ɔna nɛ, Yinni Gusunɔ, kon
 sɔmɔ be s̄ɛyasia, be, be ba ben win-
 sim gari suamɔ ba ka gari weesugii mɔ.
 31 Kon bu s̄ɛyasia be ba ben tii tiin
 gari suamɔ ba gerumɔ ka nɛn yīsiru.
 32 Kon bu s̄ɛyasia be ba ben dosu
 weesugisu tɔmbu s̄ɔmɔ. Ma ba dera
 nɛn tɔmba k̄ɔramɔ ben wee si ka ben
 tɔn biarun s̄ɔ. Na n̄ bu ḡɔre, na n̄ maa
 bu wooda w̄ɛ. M̄ɛya ba n̄ maa arufaani
 gaa mɔ tɔn ben suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔn gari

yi s̄awa s̄ɔmunu

33 Yinni Gusunɔ u Yeremi s̄ɔwa u
 nɛɛ, tɔn ben goo, n̄ kun mɛ nɛn sɔmɔ

goo, ñ kun me yāku kowo goo ù n nun bikia u nēē, mba nē, Yinni Gusunō na gerua, sōmu nirà na bu sōbi, kaa nùn wisiwa a nēē, bera ba sāa nēn sōmunu. Adama kon bu biru kisi. ³⁴ Ben wi u gesi nōo wukia u nēē, nē, Yinni Gusunō na bu sōmunu sōbi, kon yēro sēyasiaawa wi ka win yenugibu. ³⁵ Ye baawure u koo kpī u win winsim bikia, yera, u nēē, mba Yinni Gusunō u gerua, mba u wisa. ³⁶ Adama bu ku raa maa gere bu nēē, na bu sōmunu sōbi. Wi u ye gerua, win gari koo wari win tii sōo. Domi ba nēn gari temamōwa nē wi na sāa ben Yinni wi u ra n wāa, u dam kpuro mō. ³⁷ Kaa maa sōmō be bikia a nēē, mba nē, Yinni Gusunō na bu sōowa. Mba na bu wisa. ³⁸ Bā n maa nun wisa ba nēē, nē, Yinni Gusunō na bu sōmunu sōbi, baa me na nēē, bu ku maa yen gari ko, a bu wisio a nēē, amēniwa nē, Yinni Gusunō na gerua. Na nēē, ³⁹ kon bu biru kisi kpa n bu duari, be ka ben wuu ge na raa be ka ben baababa wē. ⁴⁰ Kon maa bu seku bakaru doke te ta ñ duarirō sere ka baadommao. Kpa ba kun maa bēere mō tōmbun nōni sōo.

Figie bii

ni nu wāa birenu yiru sōon gari

24

¹ Ye Nebukanēsaa, Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko mwa ka win sina asakpabu ka ben dāa dākobu ka ben sekobu, u ka bu da Babiloniō, saa ye sōora Yinni Gusunō u Yeremi figie bii ni ba doke birenu yiru sōo sōosi sāa yerun kōnnōwō. ² Bire nin teeru ta figie bii geenu yiba ni nu sāa nge yen marum gbiikum. Ma teera ma bii kōsunu yiba ni nu ñ diirō.

³ Ma Yinni Gusunō u Yeremi bikia u nēē, Yeremi, mba a waamō mi. Ma u wisa u nēē, birenu yiruwa na waamō, ni nu figie binu yiba. Ganu gea sāa, ma ganu kōsunu sāa, nu ñ diirō.

⁴ Yera Yinni Gusunō u nùn sōowa u nēē, ⁵ wee ye na gerua, nē, Gusunō Isireliban Yinni. Na nēē, nge me figie bii gee ni, nu ra tōmbu wēre, nge mēya kon Isireli be ba yoru mwēera ba ka

da Babiloniō mēeri ka nōnu geu. ⁶ Kon de bu wurama ben tem mini. Na ñ maa bu suramō, kon bu tāsisiawa. Na ñ maa bu wukamō, kon bu girawa n sire. ⁷ Kon bu gōru kpōo wē, kpa bu gia ma nēna na sāa kpuron Yinni. Ba koo wurama nēn mi kpa ba n sāa nēn tōmbu ba n man sāamō.

⁸ Adama Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win sina asakpabu ka tōn be ba tie Yerusalemō ka be kpuro be ba sō tem me sōo, ka sere be ba kpikuru da Egibitiō, kon dewa ba n sāa nge figie bii kōsu ni nu ñ diirō mi. ⁹ Tōmbu bā n bu wā ba koo biti soora. Gee kon bu yarinasia kpuro, ba koo bu yēewa bu bu yaakoru koosi kpa ba n wāa sekuru sōo kpa ba n da ka ben yīsiru tōmbu bōrusi. ¹⁰ Kon bu tabu surema ka gōoru ka baranu sere bu ka gbi tem me kpuro sōo, me na be ka ben baababa wē.

Yudaban mem nōo sarirun are

25

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wōo nnese sōora Yinni Gusunō u ka Yeremi gari kua Yudaban sō. Ya sāawa Nebukanēsaa, Babilonin sina bokon bandun wōo gbiikuu. ² Ma Yeremi u Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro sōowa u nēē, ³ saa Yosiasin, Amōon biin bandun wōo wākura itasen di, n ka gisō girari, yen wōo yenda itawa mi. Saa min diya na ra n bēē Gusunōn gari sōomō adama i ku ra man swaa daki. ⁴ Yinni Gusunō u ra n bēē win sōm kowobu gōriamme, bera win sōmōbu. U dera ba na na saa yee yellun di. Adama i ñ bu swaa daki, i ñ ben gari wure. ⁵ Sōmō be, ba ra n gerumō ba n mō, i gōru gōsio kpa i bēēn daa kōsa deri, kpa i wa i n wāa bēēn tem sōo, me Yinni Gusunō u bēē ka bēēn baababa wē sere ka baadommao. ⁶ I ku maa būu goo yīira i nùn sā. I ku Gusunōn mōru seeya ka bēēn bwāaroku ni i kua ka bēēn tii, kpa u ku maa bēē kōsa gaa kua. ⁷ Adama Yinni Gusunōn tii u nēē, i ñ nùn swaa daki. I win mōru seeyawa bēēn bwāaroku ni i kuan sō. Ma ya ka bēē kōsa naawa.

⁸ Yen sōna wi, Gusunō wəllu ka tem Yinni u nɛɛ, yèn sō i ñ nùn swaa daki, ⁹ yen sōna u koo maa sōo yēsān nām geun tambu kpuro gurama ka win sām kowo Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko. Kpa bu bɛɛn tem mɛn tambu wəri bu kam koosia, ka be ba bɛɛ sikerɛnɛ kpuro. Tem mɛ, mu koo kowa bansu sere ka baadommao. Wi u sarō mi, kpa bitɪ yu nùn mwa, sere u wia ko. ¹⁰ Ba ñ maa tōo bakanun womusu nōomō mi, ka sere kurō kpaanun womusu. Mɛya ba ñ maa nambun wəkinu nōomō. Ba ñ maa fitilanu wasi mi. ¹¹ Tem mɛ kpuro mu koo kowa bansu, kpa bɛɛ, win tambu, i Babilonin sina boko yoru diiya wōo wata ka wəkuru.

¹² Adama wōo wata ka wəku ten biru, Yinni Gusunō u koo Babilonin sina boko ka win tambu seesima ben tora ni ba kuan sō, kpa u ben tem kam koosia mu ko bansu sere ka baadommao. ¹³ Bōri yi u gerua tem mɛn sō, ka sere yèn gari nɛ, Yeremi na gerua na yorua tire te sōo, bwesenu kpuron sō, yi koo koorawa. ¹⁴ Domi bwese damginu ka sinam damgiba koo bu yoru mwɛɛri. Nge mɛya Gusunō u koo ka bu ben kōsa kōsie ye ba raa kua.

Gusunō

u koo bwesenu kpuro sɛɛyasia

¹⁵ Yinni Gusunō u win mōru weesina ka tam mɛ u doke nōra sōo u nɛ, Yeremi tīi u nɛɛ, n ye mōo kpa n de bwese nìn mi u man gərɪo nu ye nō. ¹⁶ Bā n wa ma u dera yibɛɛba ba bu wəri ba goomō, ba ko n bāarimōwa kpa ba n burisinɛ nge wiirobu.

¹⁷ Yera na nōra ye mwa Yinni Gusunōn nōman di. Ma na dera bwese nìn mi u man gōra nu win mōru ye nōra. ¹⁸ Na torua na ye Yerusalemugibu nōrusia, ka Yudan wusu kpuron tambu ka ben sinambu ka ben sina asakpəbu, kpa Gusunō u wa u ben tem kam koosia kpa wi u sarō mi, u bitɪ soora sere u wia ko. Kpa ba n da ka ye tambu bōrusi nge mɛ ya koorā tē.

¹⁹ Yen biru, na bwese ni nu tiegibu ye nōrusia. Beya Egibitin sunō ka

win sina asakpəbu, ka win tambu kpuro, ²⁰ ka bwese tuku ni nu wāa Egibitio, ka Usan sinambu, ka Filisitiban sinambu, beya Asikalonigii, ka Gasagii, ka Ekoronigii, ka sere be ba maa tie Asidəduo, ben sunō, ²¹ ka Edəmuba, ka Məabuba, ka Aməonigibu, ²² ka Tirin sinambu ka Sidonin sinambu, ka sere sinam be ba wāa nim wōkun bera gjo, ²³ ka sere maa Dedanigibu, ka Temagibu, ka Busigibu, ka be ba ra wii baanun seri kəni, ²⁴ ka maa Daarububan sinambu, ka bwesenu kpuron sinambu be ba wāa ghaburō mi yani sɛɛri wāa, ²⁵ ka Simirin sinambu ka Elamun sinambu ka sere Mədiban sinambu, ²⁶ ka sinam be ba wāa sōo yēsān nām geu gja kpuro, be ba wāa turuku ka be ba tōma.

Bwese ni nu gesi wāa handunia sōo, ni ka nin sinambu ba mōru ye nōra ma Babiloni ye ba maa mō Sesaki, yen sina boko u ye dakura.

²⁷ Yinni Gusunō u maa man sōowa n Isireliba sōowō n nɛɛ, aməniwa wi, ben Yinni, wi u maa sāa wəllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ, bu nōruo sere yu bu go, bu siruku kpa bu wəruku sere bu kpana bu se yèn sō u dera yibɛɛba ba bu wəri ba goomō. ²⁸ U maa nɛɛ, bwese nin garu tà n yina tu nō ye na tu tīi, n tu sōowō n nɛɛ, tu nōruo baa ñ n mɛren na. Wi, Gusunō wəllu ka tem Yinnin woodawa. ²⁹ Domi u ñ win wuu Yerusalemu deri. N n mɛn na, u koo bweseru garu deri? Aawo, u ñ derimō. Bwesenu kpuro sōora u koo win mōru sure. Wi, Gusunō wəllu ka tem Yinniwa u yenɪ gerua.

³⁰ U maa man sōowa u nɛɛ, n bu sōowō n nɛɛ, wi, Yinni Gusunō u koo kukiri wəllun di.

Win nōo ga koo nōora saa win wāa yee dɛɛrarun di.

U koo win tem kukirisi.

U koo handuniagibu kpuro kukirisi nge tən dabi te ta dīanu gɛɛmō gberō.

³¹ Win kukiribu koo nōora handunia kpuro sōo.

Domi u tambu kpuro sokumō win siri ghaburō.

Wi siribu di, u koo yēro gowa ka takobi.

³² Wi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa nɛɛ, win siribu bu ko n sãawa nge woo bɔkɔ ge ga bwesenu kpuro gasirimɔ, ga handunian goonu nne kpuro bukianɛ.

³³ Be Yinni Gusunɔ u koo de bu gbi siri bi sɔɔ, ba ko n tɛriewa baama handuniaɔ. Goo sari wi u koo ben gonu menna u sike, kpa bu ben gɔɔ swĩ. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ.

³⁴ Bɛɛ, win tɔmbun kparobu, i wuri koowo, i bindio temɔ. Domi tɔra tunuma tɛ sɔɔ ba koo bɛɛ sakiri.

I ko i wɔruma i kɔsikira nge tem mɔn weke buraru.

³⁵ I n̄ kisiramɔ domi i n̄ kuku yeru wasi.

³⁶ Wee, kparo ben wuri yi koo nɔɔra domi Yinni Gusunɔ u koo ben tem kam koosia

³⁷ ka win mɔru baka. Tem mɛ, mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ, adama mu koo ko bansu.

³⁸ Nge mɛ gbee sunɔ ga ra yari gen wãa yerun di gu ka dīanu kasu, nge mɛya Yinni Gusunɔ u koo yari win wãa yerun di, u de bwesenu nu goona kpa tem mu tɔmbu bia win mɔru bakan sɔ.

Yeremi u wãa Yudaban

wirugibun wuswaaɔ

26

¹ Ye Yoyakimu, Yosiasin bii Yudan sina boko u bandu di, yen sɔɔ mɛɛ tera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari yini kua u nɛɛ, ² amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua na nɛɛ, a yɔro sãa yerun yaara mini. Tɔn be ba koo na saa Yudan wusu kpuron di bu ka man sã, kpa a bu gari yi kpuro sɔ yi na nɛɛ, a bu sɔ. Baa yin tia a ku ra bure. ³ Bã n wura ba nun swaa daki, ma ba wura ben dɔɔ sɔɔ, ba ben kom kɔsum deri, kɔsa ye na raa gɔru doke n bu kua, kon ye deri. ⁴ A bu sɔɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,

bu man swaa dakio bu nɛn woodaba swĩ ye na bu wɛ, ⁵ kpa bu ku nɛn gɔrobun gari atafiiru ko. Na ra be bu gɔrie saa yellun di, adama ba n̄ bu swaa daki. ⁶ Yen sɔ, kon sãa yee te kam koosia nge mɛ na Silogiru kua, kpa n de bwesenu kpuro nu wuu gen yĩsiru sia n̄ n bɔrumɔ.

⁷ Yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka wuun tɔmbu ba Yereṃin gari yi nua yi u gerumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. ⁸ Ye u gari yi gerua u kpa yi Yinni Gusunɔ u n̄n yiire u tɔn be kpuro sɔ mi, yera yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ka sere wuun tɔn be ba tie kpuro ba na ba n̄n sɛre. Ba gbāsukumɔ ba mɔ, kaa gbiwa. ⁹ Tɔmbu kpuro ba na ba Yeremi mɛnnɛ Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba mɔ, mban sɔna a gerumɔ ka Yinni Gusunɔ yĩsiru a mɔ, sãa yee teni ta koo kam kowa nge Silogiru, kpa Yerusalem u yu ko bansu.

¹⁰ Ye Yudan wirugibu ba nua mɛ, yera ba seewa sina kpaarun di ba da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, ma ba sina sãa yee ten kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ kɔnnɔ kpɔɔ. ¹¹ Ma yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ba wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro sɔɔwa ba nɛɛ, n weenɛwa bu durɔ wini go. Domi gari kamwa u wuu geni gerusimɔ. Bɛɛn tii i maa yi nua ka bɛɛn swaa.

¹² Ma Yeremi u wirugii be ka tɔn be kpuro sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔrima n ka gari ko sãa yee teni ka wuu genin sɔ, nge mɛ i nua kpuro.

¹³ I gɔru gɔsio kpa i kom kɔsum deri. I Gusunɔ bɛɛn Yinnin gari swaa dakio, kpa u kɔsa ye deri ye u raa kĩ u bɛɛ kua. ¹⁴ Adama nɛ wee bɛɛn nɔmaa, i ka man koowo nge mɛ n bɛɛ dɛnde. ¹⁵ I yɛ ma na n̄ taare gaa mɔ. Yen sɔ, i n man go, nɛn yem mu kua bɛɛ ka bɛɛn wuu gen sɔmunu. Domi ka gem Yinni Gusunɔwa u man gɔrima n ka bɛɛ gari yini kpuro sɔ.

¹⁶ Yera wirugii be, ka tɔn be ba tie ba yãku kowo be, ka sɔmɔ be sɔɔwa ba nɛɛ, n n̄ weenɛ su durɔ wi go domi ka Gusunɔ besen Yinnin yĩsira u gari yini gerua.

¹⁷Ma wuu gen guro gurobu gabu ba seewa ba tɔn wɔru ge sɔɔwa ba nɛɛ,
¹⁸Misee Mɔresɛtigii u raa Gusunɔn gari gerua Yudan sina boko Esekiasin waati u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ, ba koo Yerusalemu bwiiya nge gberu, kpa yu ko nge kpee ni ba suba, kpa guu tɛn wɔllɔ ba Yinni Gusunɔn sɔa yee te bana, tu dɔnu kpi n ko dɔa sɔɔ bɔkɔ.

¹⁹Yudaba ka ben sina boko Esekiasi wi, ba Misee wi go? Esekiasi wi, u n Yinni Gusunɔ nasie? Nge u n Yinni Gusunɔ suuru kanɛ ro? Ma Yinni Gusunɔ u kɔsa ye deri ye u raa kɔ u bu kua. Yera i ko de bɛɛ, su tii durum baka yeni sɔbi?

Yoyakimu

u Gusunɔn sɔmɔ Uri go

²⁰⁻²¹N deema Yoyakimun waati ye sɔɔ, durɔ goo maa wɔa wi ba mɔ Uri, Semaya Kiriati Yarimugiin bii. Durɔ wi, u ra gari gere ka Yinni Gusunɔn yɔsiru. Ma u gari tee yi gerua win tii, wuu genin sɔ nge mɛ Yeremi u gerua mi. Ma Yoyakimu ka win tabu durɔbu ka maa win sina asakpɔbu ba gari yi nua. Yera sina boko wi, u kasu u Uri go. Ye Uri u nua mɛ, u bɛrum soora, ma u kpikiri sua u da Egibitio.
²²Yera Yoyakimu u Elinatani Akaborin bii gɔra Egibitio ka tɔmbu gabu sannu bu ka Uri mwaama. ²³Ma ba Uri wi mwaama ba ka nɔn na sina bokon mi. Ma u dera ba nɔn go ka takobi. Yera ba win goru kare mi ba ra tɔn dirobu sike.

²⁴Adama Akikamu Safanin bii u yɔrawa ka Yeremi ma u yina bu tɔn be Yeremi nɔmu bɛria bu go.

Yeremi

u sugu sɔndi win seru wɔllɔ

27

¹Ye Sedesiasi Yosiasin bii, Yudaban sina boko u bandu di u kpa, n tɛ fiiko, yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nɛɛ, ²Yeremi, a tii suguba kuo ka maa wɛɛ a ye sɔbe, ³kpa a ye sɔmɔbu wɛ be sinam beni, Edɔmuban sunɔ, ka Mɔabuban sunɔ, ka Amɔniban sunɔ,

ka Tirin sunɔ, ka Sidonin sunɔ ba gɔra Yerusalemu Sedesiasi, Yudaban sina bokon mi, kpa ben baawure u ka ye win yinni daawa. ⁴Kpa a maa bu sɔ bu ben yinnibu sɔ bu nɛɛ, nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wi Isireliba ba sɔamɔ, na nɛɛ, ⁵nɛna na tem taka kua ka tɔmbu ka yɛɛ yi yi wɔa mɛ sɔɔ, ka nɛn dam bakam. Wi na kɔ, wiya na ra mu wɛ. ⁶Wee tɛ kon bɛɛn tem mɛ kpuro nɛn sɔm kowo Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko wɛ. Kpa n de sere ka gbeeku yɛɛyɔ yi nɔn sɔmburu kua. ⁷Bwesenu kpuro nu koo wi ka win bibu, ka win debuminu sɔ. Adama saa gaa koo na ye sɔɔ bwese damginu ni nu sinam damgibu mɔ, nu koo ra win tii ka win temgibu yoru mwa.

⁸Bweseru garu tɔ n yina tu Nebukanɛsaa sɔ tu nɔn yoru diiya, nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de u bwese te tabu wɔri. Kon maa tu bararu ka gɔru kpɛɛ, u ka kpɔ u tu kpeerasia.

⁹N n mɛn na, bɛɛ, i ku maa bɛɛn sɔmɔbu swaa daki, ka bɛɛn sɔrobu ka bɛɛn tiin dosusu, ka bɛɛn gɔri sokobu, be, be ba ra bɛɛ sɔ bu nɛɛ, i n ko Babilonin sina boko sɔ. ¹⁰Domi weesa ba gerumɔ, ye ya koo de n bɛɛ tondasia bɛɛn tem di kpa n bɛɛ kpeerasia.

¹¹Adama bwese te ta wura tu Babilonin sina bokon sugu sɔbe, tu nɔn yoru diiya, kon bwese te deri ten tem sɔɔ kpa tu gbea ko mi, ta n wɔa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹²Ma Yeremi u maa gari tee yi Sedesiasi sɔɔwa. U nɛɛ, Sedesiasi, wunɛ ka wunɛn tɔmbu, i Babilonin sina bokon sugu dokeo, i nɔn yoru diiya, wi ka win tɔmbu, kpa i wa i n wɔa. ¹³Mban sɔna kaa de bu wunɛ ka wunɛn tɔmbu go tabu sɔɔ, n kun mɛ i gbi gɔru ka baranun sɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, bwese te ta yina tu Babilonin sina boko wiru kpɔiya ta koo gbiwa nge mɛ. ¹⁴U maa nɛɛ, i ku sɔmɔ ben gari swaa daki, be, be ba bɛɛ sɔmɔ ba mɔ, i n Babilonin sina boko yoru diiyammɛ. Domi gari weesugiiya ba mɔ. ¹⁵N n nɛ, Yinni Gusunɔ na bu gɔra. Ba gari mɔwa ka nɛn yɔsiru adama weesa ba mɔ. I n bu

swaa daki, kon bɛɛ girawa, kpa i gbi, bɛɛ ka be sannu.

¹⁶ Ma Yeremi u maa yāku kowobu ka tɔn be ba mɛnnɛ mi, gari yi sɔ̄wa. U nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i ku bɛɛn sɔ̄mɔbun gari swaa daki, be ba gerumɔ ba mɔ, ba koo ka Yinni Gusunɔn sɔ̄a yerun dendi yānu wurama saa Babilonin di n n̄ tɛɛmɔ. Domi gari weesugiiya ba mɔ mi. ¹⁷ I ku bu swaa daki. I Babilonin sina boko wiru kp̄iyo, kpa i wa i n wāa. Mban sɔ̄na i ko i de bɛɛn wuu geni gu ko bansu.

¹⁸ Yeremi u maa nɛɛ, sɔ̄mɔ be, bā n s̄aan na Gusunɔn sɔ̄mɔbu ka gem ma win gariya ba kparamɔ, bu n̄n kanɔ, wi, w̄ollu ka tem Yinni, u ku de bu yāa ni gura ni nu tie win s̄a yerɔ ka Yudaban sina kpaarɔ ka Yerusalemu sɔ̄o kpuro, bu ka da Babilonɔ. ¹⁹⁻²⁰ Domi sanam mɛ Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko yoru mwa ka win sina asakpɔbu, u n̄ gina dendi yāa nini gure, gbereba, ka boo sii ganduguu, ka gen sɔ̄waritii, ka dendi yāa ni nu tie Yerusalemuɔ. ²¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua dendi yāa nin s̄o. ²² U nɛɛ, ni kpurowa ba koo gura bu ka da Babilonɔ. Miya nu ko n wāa sere win tii u ra ka de bu ka nu wurama min di.

Yeremi

ka Gusunɔn sɔ̄mɔ Hanania

28

¹ Sedesiasin bandun w̄ɔ̄o nnɛse tɛ sɔ̄o, yen suru nɔ̄ɔbuse sɔ̄o, Hanania, Asurin bii, wi u s̄a Gusunɔn sɔ̄mɔ Gabaonɔ, u ka Yeremi gari kua yāku kowobu ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ, Yinni Gusunɔn s̄a yerɔ. ² U nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u w̄ollu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, u koo wigibu yara Babilonigibun yorun di, te ta s̄a nge sugu ben w̄iɔ. ³ N ka ko w̄ɔ̄o yiru u koo de Nebukanɛsaa u ka wi, Yinni Gusunɔn s̄a yerun dendi yāa ni wurama, ni u raa gura u ka da Babilonɔ. ⁴ U koo maa de Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko u wurama, ka sere Yudaban tɔn be ba

ka da Babilonɔ. Domi u koo bu yara Babilonin yorun di.

⁵ Yera Yeremi u Gusunɔn sɔ̄mɔ Hanania wisa yāku kowobu ka tɔn be ba wāa Yinni Gusunɔn s̄a yeru mi kpuron wuswaaɔ, ⁶ u nɛɛ, ami. Gusunɔ u de yu koorɔ nge mɛ a gerua. Kpa u de tɔn be kpuro bu wurama Babilonin di ka Yinni Gusunɔn s̄a yerun dendi yāa ni. ⁷ Adama Hanania, a gari yini swaa dakio a nɔ, yi na gerumɔ wunɛn wuswaaɔ ka tɔn ben wuswaaɔ. ⁸ Gusunɔn sɔ̄mɔ be ba gbɔa ba na yellun di, sa sere na, n̄ni swāaru ka tabu ka baranun gariya ba bwese bakanu ka sina bokobu sɔ̄wa. ⁹ Tɛ Gusunɔn sɔ̄mɔ goo u n seewa u b̄ori yɛndun gari mɔ, amɔna tɔmba koo ka tubu ma Gusunɔwa u ȳero ḡarima, ma n kun mɔ ye u gerua mi, ya koorɔ.

¹⁰ Yera Gusunɔn sɔ̄mɔ Hanania u Yeremi sugu ye wuna ma u ye b̄ɔ̄ka.

¹¹ Ma u tɔmbu kpuro sɔ̄wa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, n ka ko w̄ɔ̄o yiru u koo Babilonigibun dam mɛ bua nge mɛ na sugu ye b̄ɔ̄ka.

Ma Yeremi u win swaa mwa u n doonɔ.

¹² Sanam mɛ Hanania u sugu dāa ye wuna Yeremin w̄irun di u b̄ɔ̄ka u kpa, yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̄wa u nɛɛ, ¹³ a doo a Hanania s̄a nɛɛ, u kp̄ia u sugu dāagia ye b̄ɔ̄ka, adama u koo yen k̄asire wa ye ya s̄a sisugia.

¹⁴ Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na w̄ollu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee na sugu sisugia dokemɔ bwese ni kpuron w̄iɔ, kpa nu ka Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko yoru diiya. Baa ka gbeku yɛyɔ, kon n̄n ye n̄mu b̄eriawa.

¹⁵ Yera Yeremi u Hanania sɔ̄wa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ, Yinni Gusunɔ kun nun ḡore. Ka mɛ, a da a tɔmbu gari weesugii sɔ̄wa, ma ba yi naane kua. ¹⁶ Yen s̄o, tɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo nun wuna tem minin di, domi wunɛn gari yi dera tɔmba n̄n seesi. Kaa gbi gis̄oku ge.

¹⁷ Ma Gusunɔn sɔ̄mɔ Hanania wi, u gu w̄ɔ̄o gen suru nɔ̄ɔba yiruse sɔ̄o.

Yeremi u Yuda be ba wāa

*Babiloniɔ tireru kua***29**

¹ Saa Yerusalemun diya Yeremi u bukurobu ka yāku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu tireru kua, tɔmbu kpuro gesi be Nebukanəsaa, Babilonin sina boko u yoru mwɛɛra u ka da Babiloniɔ. ² N deema saa ye sɔɔ, ba sina boko Yoyakini mwa kɔ ka win mero ka win sɔm kowo be ba maatam kua, ka wirugibu be ba wāa Yerusalemuɔ ka Yudan wuu si su tie sɔɔ, ka dāa dākobu ka sekobu. ³ Wee saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina boko u Eleasaa Safanin bii, ka Gemaria, Hilikiyan bii gɔriɔ Nebukanəsaa mi, Babiloniɔ. Ma Yeremi u bu win tire te wɛ. Wee ye tire te, ta gerumɔ.

⁴ Ta nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa sāa bɛɛ Isireliban Yinni. Wiya u ka bɛɛ gari mɔ, bɛɛ be u dera ba yoru mwɛɛra ba ka da Babilonin temɔ. ⁵ U nɛɛ, i dia baniɔ kpa i n wāa ye sɔɔ. I gbea koowo kpa i yen dīanu di. ⁶ I kurɔbu suo kpa i bibu ma. I de bɛɛn bii tɔn durɔbu bu kurɔbu sua bu bibu ma, kpa i bɛɛn bii tɔn kurɔbu durɔbu kɛ kpa ben tii bu maa kɔwara. I dabio mi i wāa mi, i ku kaara. ⁷ I kasuo nge mɛ tem mɛ, mu koo ka kuura mi Yinni Gusunɔ u dera i yoru dimɔ. Kpa i nɔn kana tem mɛn sɔ, domi mù n kuura, bɛɛn tii i ko i kuurawa.

⁸ Gusunɔ, bɛɛn Yinni wi, u maa nɛɛ, i ku de nɛn sɔmɔ be ba wāa bɛɛn suunu sɔɔ, bu bɛɛ nɔni wɔke. I ku sɔrobu ka be ba bɛɛ bɛɛn dosusu tubusiamɔ naanɛ ko. ⁹ Domi ba gerumɔ ba mɔ, wiya u bu gɔra, bu ka bɛɛ gari sɔ. Adama weesa ba mɔ, n n wi.

¹⁰ U maa nɛɛ, wɔɔ wata ka wɔkurun baa yà n doona, u koo na u bɛɛ yara u ka wurama bɛɛn temɔ. Nge mɛya u koo ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. ¹¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u yɛ himba ye u yii bɛɛn sɔ. Himba gea, n n mɔ himba kɔsa. U koo de ye i yīiyɔ yu bɛɛ koora sia. ¹² Saa ye sɔɔ, i n nɔn soka bɛɛn kanaru sɔɔ, u koo bɛɛ swaa daki kpa u bɛɛ wurari. ¹³ I n nɔn kasu ka bɛɛn gɔru kpuro, u koo de i nɔn wa, ¹⁴ kpa u bɛɛ be ba raa yoru mwɛɛra

mi, mɛnnama saa tem kpuron di ka bwesenu kpuro sɔɔn di mi u dera i yarine, kpa u bɛɛ gɔsiamu i wurama bɛɛn temɔ, mìn di u dera ba bɛɛ gura. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

¹⁵ U bɛɛ yeni sɔɔmɔwa, domi i gerumɔ i mɔ, wiya u bɛɛ sɔmɔbu wɛ Babiloniɔ.

¹⁶ Tɛ, wee ye u gerumɔ sunɔ wi u sɔ Dafidin sina gɔnaɔn sɔ, ka sere tɔn be ba wāa Yerusalemuɔ be ba n yoru mwɛ ba ka de Babilonin sɔ. ¹⁷ U nɛɛ, wee, u koo de bu bu tabu wɔrima kpa gɔɔru ka bararu tu bu wɔri. U koo bu wahala kpɛɛ kpa ba n sāa nge dāa marum mɛ mu kɔsa ba yina bu di. ¹⁸ Bā n duki yakura, u koo bu naa girawa ka tabu, kpa u de gɔɔru ka bararu tu bu wɔri sere bwesenu kpuro nu nanda nɔn n bu wa. Kpa u bu yarinasia bwesenu kpuro sɔɔ kpa ba n da ka ben yīsiru tɔmbu bɔrusi, n kun mɛ, bu ka goo gāa kɔsunu sie, n kun mɛ gāa nanumginu, n kun mɛ, gāa sekuruginu. ¹⁹ Domi ba n wi, Yinni Gusunɔn gari swaa sue baa mɛ u ra n bu yi sɔɔmɔ saa win sɔmɔbun nɔɔn di. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

²⁰ Adama bɛɛ be u dera ba gura ba ka da Babiloniɔ, i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.

²¹ U nɛɛ, Akabu, Kolayan bii ka Sedesiasi, Maseyan bii, be, be ba bɛɛ gari weesugii sɔɔmɔ ka win yīsiru, u koo bu Nebukanəsaa, Babilonin sina boko nɔmu beria kpa u bu so u go, bɛɛn nɔni biru. ²² Kpa bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wāa Babiloniɔ, i tɔmbu yiru yen yīsiru sua i n da ka tɔmbu bɔrusi, i nɛɛ, Gusunɔ u nun kua nge Sedesiasi ka Akabu be Babilonin sina boko u sɛɛwa dɔɔ sɔɔ. ²³ Domi tɔn be, ba gāa kɔsunu kua, ba sakararu kua ka ben berusebun kurɔbu. Ma ba weesu kua ka wi, Yinni Gusunɔn yīsiru, baa mɛ u n bu yiire. Adama u yɛ ye ba kua kpuro, u sāa yen seedagii.

Semayan tireru

²⁴⁻²⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem taka kua, u Yeremi gɔra Semaya, Nɛlamugiin mi. N deema Semaya wi, u raa yāku kowo

Sofoni, Maseyan bii tireru m̄orisia ka sere yāku kowo be ba tie, ka Yerusalemugibu kpuro. ²⁶ Ye u gerua tire te s̄o wee. U n̄e, Sofoni, Yinni Gusun̄wa u nun ḡsa a ka ko yāku kowo Yehoyadan ayer̄o, kpa a Yinni Gusun̄n s̄a yeru k̄su. Goo ù n seewa u tii kua nge wiiru ma u tii sokum̄ Gusun̄n s̄m̄o, kpa a n̄n mwa a b̄ke ka w̄e damḡi ka ȳni. ²⁷ N n m̄en na, mban s̄na a n̄ Yeremi, Anat̄uḡi m̄we a s̄eeyasie, wi u tii kua Gusun̄n s̄m̄o b̄en suunu s̄o. ²⁸ Wee, u mam sun goo ḡriama Babiloni mini u sun s̄o ma sa ko yoru di mini n ka t̄e. Yen s̄o, su be dia banīo kpa sa n w̄a ye s̄o, kpa su be ḡbea ko kpa su yen d̄ianu di.

²⁹ Ma Sofoni u Yeremi tire te garia. ³⁰ Saa yera Yinni Gusun̄o u Yeremi s̄o wa u n̄e, ³¹ a be ba yoru m̄w̄era ba ka da Babilonīo mi ḡrio a n̄e, ³² wee ye n̄e, Yinni Gusun̄o na gerua Semaya, N̄elamuḡi n̄ s̄o. Semaya wi, u b̄e gari s̄o wa, adama na n̄ n̄n gari ḡe s̄o wa b̄en s̄o. Wee t̄e u dera i weesu naane kua. Yen s̄o, n̄e, Yinni Gusun̄o kon n̄n w̄ari wi ka win bweseru kpuro. Ben goo kun maa w̄aru dim̄o b̄en suunu s̄o. U n̄ maa durom m̄e wasi m̄e kon n̄n t̄ambu kua. Domi u dera ba man seesi.

*N̄o m̄w̄e ni Yinni Gusun̄o
u Isireliba kua*

30

¹ Gusun̄o, Isireliban Yinni, u Yeremi s̄o wa u n̄e, ² a gari yi kpuro yoruo tireru s̄o yi na nun s̄o wa. ³ Na n̄e, t̄oru gara sisi t̄e s̄o kon n̄n t̄ambu Isireliba ka Yudaba yakia ma yorun di, n ka bu wurama ben tem̄o. Kon de bu wurama tem m̄e na ben baababa w̄e s̄o, kpa mu ko begim.

⁴ Wee ye Yinni Gusun̄o u Yeremi s̄o wa Isireliba ka Yudaban s̄o. ⁵ U n̄e, na nandabun kuuki n̄o m̄o. T̄amba b̄erum soore, ba n̄ b̄ari yendu m̄o.

⁶ I bikio kpa i n̄o t̄on dur̄o ù n da yiire u ma. N n m̄en na, mban s̄na na t̄ambu wa ba ben ḡanu n̄ni

nge t̄on kur̄o wi u yiire u k̄i u ma. Mban s̄na be kpuron wuswaa burisine.

⁷ Anna a wahala baka wa ya wee.

T̄o te, t̄o k̄sura.

Ta n̄ ka t̄oru garu weene.

Te s̄ora Isireliba ba koo n̄ni sw̄a bakaru wa.

Adama ka m̄e, kon bu faaba ko.

⁸ Yen t̄o te, n̄e, Yinni Gusun̄o, n̄e wi na w̄llu ka tem taka kua, kon ben sugu wuna saa ben w̄inun di n b̄oku kpa n w̄e yi ba raa ka bu s̄ari kasuku, n ben yoru kpeesia. Ba n̄ maa t̄on tukobu s̄am̄o. ⁹ N̄e, Gusun̄o ben Yin-niwa ba koo s̄a, ka sere maa Dafidin k̄sire wi kon sw̄i ben sina ḡnao.

¹⁰ B̄e Isireliba, Yak̄obun bweseru, b̄e be i s̄a n̄n s̄m̄ kowobu, i ku nanda, i ku diiri.

Wee, kon b̄e yakia ma saa tem tukum di mi i yoru dii,

b̄e ka b̄en bibun bweseru.

I ko i wurama kpa i w̄era i n w̄a b̄ari yendu s̄o.

Goo kun maa b̄e t̄ya m̄o.

¹¹ Domi ko na n ka b̄e w̄a kpa n b̄e faaba ko.

Kon bwesenu kpuro kpeerasia n̄n mi i raa yarin̄e i w̄a.

Adama b̄e, na n̄ b̄e kpeerasiam̄o.

Kon b̄e s̄eeyasiawa nge m̄e n weene.

Domi na n̄ kp̄e n b̄e deri n n̄e, i n̄ ḡanu kue.

¹² Wee ye n̄e, Yinni Gusun̄o na maa b̄e Yerusalemugibu s̄o m̄o.

Na n̄e, b̄en barara kp̄a, b̄en m̄era ya n̄ bekuram̄o.

¹³ Goo kun b̄en w̄onw̄andu m̄o u b̄en m̄era ye tim doke.

Tim gam sari m̄e mu koo b̄en m̄era ye bekia.

¹⁴ Be ba raa ka b̄e arukawani b̄kua, ba n̄ maa b̄e kasu, domi na b̄e sowa nge m̄e ba ra yib̄ere so.

Na b̄e s̄eeyasia ka dam b̄en durum dabinun s̄o.

¹⁵ Mban s̄na i m̄eran weeweenu m̄o ye i wa b̄en toranun s̄o.

I n ȳe ma b̄en durum bakan s̄na na b̄e yeni kua.

16 Adama be ba bɛɛ wɔri ba di, kon ben
tii wɔriwa n di.
Be ba sãa bɛɛn yiberɛba kpuro
ba koo bu yoru mwɛɛriwa.
Be ba bɛɛn yãnu guramɔ,
kon de bu maa ben tiin yãnu gura.
17 Adama bɛɛ, be ba raa mɔ i kam kua,
ma goo kun bɛɛn laakari mɔ,
kon bɛɛn mɛɛran bosu bɛkia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

18 Na wure na nɛɛ,
wee, kon bɛɛ Isireliba Yakɔbun bwe-
seru yara yorun di,
kpa i wura bɛɛn yɛnusɔ.
Kon bɛɛn yɛnusun wɔnwɔndu ko,
kpa n bɛɛn wuu bani gen bansɔ
n bɛɛn sina kpaaru seeya n swĩi mi ta
raa wãa.

19 I ko i siarabun womusu ko ka nuku
dobun kuuki.
Kon bɛɛ dabiasia, i n maa kaaramɔ.
Kon de bu bɛɛ bɛɛrɛ wɛ, kpa bu ku bɛɛ
gɛm.

20 I ko i n sãawa nge yellu,
kpa i n da bɛɛn mɛnnɔsu ko nɛn
wuswaaɔ.
Kpa n be ba bɛɛ dam dɔremɔ kpuro
sɛɛyasia.

21 Bɛɛn turowa koo ko bɛɛn sunɔ.
Kpa n de u man susima,
domi goo kun kãkɔ u man susi,
ma n kun mɔ na nɔn soka.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

22 Saa ye sɔra i ko i n maa sãa nɛn
tɔmbu,
kpa n ko bɛɛn Yinni.

23 Wee, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru ya
wee nge guru woo bɔkɔ,
kpa yu tɔn kɔsobu wɔri.

24 Nɛn mɔru ye, ya n sɛremɔ
ma n kun mɔ ya nɛn himba yibia.
Amen biru kpa yu bɛɛ yeeri.

Isireliba

ba koo gɔsirama yɛnuɔ

31

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, saa gaa sisi
yɛ sɔɔ kon maa ko Isireliban bwesenu
kpuron Yinni, kpa be, ba n maa sãa
nɛn tɔmbu.

2 Sanam mɛ ba wãa gɔbaburɔ,

na bu nɛn durom sɔɔsi,
ben be ba yara tabun di,
ba wee bu wɛra sere ka baadommaaɔ.

3 Bɛɛ Isireliba, na bɛɛ nɛn tii sɔɔsi saa
yellun di.

Na bɛɛ kɔwa sere ka baadommaaɔ.
Yen sɔna na bɛɛ nɛn durom derie.

4 Bɛɛ Isireliba, kon maa wure n bɛɛ
swĩi,

kpa i yɔra.

Kon de i bɛɛn baranu so,
kpa i yari i n yaamɔ be ba nuku dobu
mɔn suunu sɔɔ,

5 i ko i maa resɛmba duure Samarin
guunɔ,

kpa i yen binu wa i sɔri.

6 Saa ya sisi yɛ sɔɔ wuun kɔsobu ba koo
nɔɔgɪru sua

Efaraimun guuru wɔllun di

bu nɛɛ, i seewo su da Siɔniɔ
mi Gusunɔ bɛɛn Yinni u wãa.

7 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru taki kuo ka nuku
dobu.

I yɛɛrio ten sɔ te ta sãa bwesenun
wiru.

I nɔɔgɪru suo kpa i siarabun womusu
ko.

I nɛɛ, Yinni Gusunɔ u win tɔmbu
Isireli be ba tie faaba mɔ.

8 Wee na ka bu wee saa sɔɔ yɛsan nɔm
geu gian di.

Na bu mɛnnamɔ handunian goonu
nnɛn di.

Tɔn be, ba dabi.

Be sɔɔ, wɔkoba wãa ka yɛmɔbu ka
gurigibu,

ka be ba yiire ba kɔ bu ma.

9 Be wee ba wee ka swĩi, ba man
kanamɔ.

Ma na bu kpare na ka dɔɔ nim bwerɔ
ka swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ,

mi ba n sokuramɔ.

Domi na sãawa Isirelin bweserun
Baaba.

Ma ta maa sãa nɛn bii yeruma.

10 Bɛɛ bwese tukunu, i nɛ, Yinni
Gusunɔn gari swaa dakio,

kpa i yi kpara

i ka da sere mi n toma.

I nɛɛ, nɛ wi na Isireliban bweseru
yarinasia,

na kon maa tu mɛnna,

kpa n tu kōsu nge mε yāa kparo u ra
win yāanu kōsu.

¹¹ Domi nε, Yinni Gusunō na Yakābun
bweseru yakia,
na tu wōra saa wi u tu dam keren
nāmūn di.

¹² Ba koo na Sionin guuru wōllo,
ba n nuku dobu mō ka kuuki.
Ba koo duki na arumani ye nε, Yinni
Gusunō na bu wēn sō.
Yeya, dobi ka resem ka olifi ye ba ra ka
gum ko, ka yāanu ka nεε.

Ben bwēra koo yemiawa nge dāa
gbaaru te ta nim waamō.

Ba n koo maa wahala ko.

¹³ Wōndiaba ba koo nuku dobu ko, ba
n yaamō.

Mεya maa aluwaasiba ka durō tākōnu
ko n yērimō.

Domi kon ben nuku sankiranu gōsia
nuku dobu,
n bu nukuru yemiasia.

Kpa n maa ben nōni swāaru gōsia bōri
yendu.

¹⁴ Kon de nēn yāku kowobu bu dīa
geenu di bu debu,

kpa nēn tōmbu bu debu nēn arumanin
sō.

Nε, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

¹⁵ Amēniwa Yinni Gusunō u gerua. U
nεε,

ba swīi gεε nōmō Ramaō.

Yēro u sumō u weeweenū mō.

Ase, Raseliwa u sumō win bibun sō.

Ma u yinamō bu nūn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu.

¹⁶ Adama na nεε,

u mario,

u win nōni yīresu woko.

Domi u koo are wa ye u win bibu kuan
sō.

Ba koo wurama yiberēban tem di.

¹⁷ Nε, Yinni Gusunō na nεε, win sia ya
koo wēra,

domi win biba koo wurama ben temō.

¹⁸ Na Isireliban nō nōmō ba wee-
weenu mō, ba mō,

n de bu wurama nēn mi ka gem.

Ba sāawa nge naa buu ge ga gen tii
kpare,

ma na bu seeyasia.

Domi nēna na sāa Gusunō ben Yinni.

¹⁹ Ye ben laakari ya wurama, ma ba
tuuba kua.

Ye ba ben toranu gia,

ma ba tuka ka sekuru

ye ba kua saa ben aluwaasirun din sō.

²⁰ Isirelin bweseru ta sāawa nge nēn
bii kīnasi.

Mεya na maa tu kīru sōsi.

Domi nge mēn nōru na ten gari mō,

nge mεya ten kīru ta ra n wāa nēn
gōruō.

Nēn bwēra kun kpunε ten sō.

Kon tu wōnwōn bakaru kua.

Nε, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

²¹ Bεε Isireliba, i yīreru koowo bεen
swaa sōo

kpa i dāa gira.

I swaa ye laakari koowo ye i raa swīi.

Bεε Isireliba, i wurama bεen wusō.

²² Sere saa yerà i ko i n kōore i n
yaayaare mō, bεε naanε sariba.

Wee nε Yinni Gusunō, na gāa kpaanu
kua temō.

Tōn kurōwa u koo durō kasu.

Arumani ye Yinni Gusunō

u koo win tōmbu wē

²³ Gusunō Isireliban Yinni wi u
wōllu ka tem mō u gerua u nεε, nā
n ka Isireliba wurama saa yorun di,
amēniwa ba koo gere Yudan tem
kpuro sōo bu nεε,

Yinni Gusunō u guu te u gōsa
Yerusalemuō domaru kuo,

mi gem mu wāa.

²⁴ Yudaba kpuro, ka ben gbaa
wukobu, ka be ba ra yaa sabenu kpare
ba koo wura bu sina ben tem wuu
marosō ka mēn baru kpaanō. ²⁵ Domi

kon wi nim nōru ga mō nim wē, kpa
win gōru gu yemia. Kpa n de wi u
wōkōnu wōrimō gōōrun sō u di u debu.

²⁶ Saa ye sōo, Yeremi u dom yanda, ma
u mēera u deema win dosu ge, ga dōra.

²⁷ Ma Yinni Gusunō u nεε, wee
saa ya sisi yē sōo kon de yaa sabenu
ka tōmbu bu yibu Isireliō ka Yudaō.

²⁸ Nge mε na raa bu wukura na surura
nge dānu, na bu kōsuka na kam koosia
nge dia, nge mεya kon maa wure n bu
seeya n gira. Nε, Yinni Gusunōwa na
yeni gerua. ²⁹ Saa ye sōo, ba n maa

gerumō bu nεε,
baababara ba resem gōma di,

ma ben bibun n̄su yaaya.

³⁰ Adama wi u win res̄em ḡoma di, win n̄owa ga koo yaaya. Wi u maa durum kua, wiya u koo gbi.

³¹ N̄e, Yinni Gusun̄ na n̄e, t̄nu ganu sisi n̄i s̄o kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaa b̄ke.

³² Adama ya n̄ ko n s̄a ȳen bweseru na raa ka ben baababa b̄kua sanam m̄e na bu n̄mu n̄enua na yarama Egibitin di. Ba n̄ ye m̄em n̄ow̄e, baa m̄e n̄e, Yinni Gusun̄ na s̄a ben Yinni.

³³ T̄e, arukawani kpaa ye wee, ye kon ka Isireliba b̄ke. N̄e, Yinni Gusun̄, kon de n̄en woodaba ba n w̄a ben bwisikunu s̄o, kpa n ye yorusi ben ḡrus̄o. Kpa na n s̄a ben Yinni, kpa be, ba n maa s̄a n̄en t̄mbu. ³⁴ Domi t̄mbu kpurowa ba ko n man ȳe saa bibun di sere ka bukurob̄o. Goo kun maa win winsim n̄ kun m̄e win m̄ero bisi goo keu m̄o u ka Gusun̄ gia. Kon bu ben durum w̄ka, kpa n ku maa ye yaaya.

³⁵ Yinni Gusun̄wa u s̄o kua u ka yam d̄erasia s̄o s̄o.

Ma u suru ka kperi yi yi, yi ka yam d̄erasia w̄kuru.

U ra maa de nim kurenu nu se nim w̄kun di, kpa nu w̄ki.

Win ȳisira Yinni Gusun̄ wi u w̄llu ka tem m̄o.

Wiya u gerua u n̄e,

³⁶ taka koora yeniba kpuro ȳa n koo kpe,

Isireliban bwesera koo maa kpe, kpa ta kun maa w̄a.

³⁷ U maa gerua u n̄e,

ma ba kp̄ia ba w̄llun kp̄aru ȳira ba gia,

ma ba dua tem̄o ba m̄en kp̄ekp̄ekun asansi gia,

saa yera u koo maa Isirelin bweseru kpuro yina k̄sa ye ba kuan s̄o.

³⁸ Wee saa ya sisi ȳe s̄o ba koo man b̄ere w̄e bu Yerusalemu bani saa Hanan̄elin di sere n ka da wuun gb̄ararun k̄nn̄ow̄ ge ba m̄o gani ḡmburun k̄nn̄o. ³⁹ Kpa bu maa w̄e d̄emiama min di bu ȳire bu ka da Garebun gungur̄o, kpa bu besira bu da sere Goat̄io. ⁴⁰ W̄owa ye kpuro mi

ba ra gonu sike kpa bu kubanu yari mi, ka gbea ye ya w̄a bera mi sere n ka da Sedoronin daar̄o, ka k̄nn̄o ge ga w̄a s̄o yari yeru gia, m̄in di dumi yi ra ka du, yeba kpurowa ya ko n s̄a n̄e, Yinni Gusun̄gia. Ba n̄ maa ye k̄sukum̄o sere ka baadom̄mao.

Yeremi u gberu garu dwa

32

¹ Yudaban sina boko Sedesiasin bandun w̄o w̄kuruse s̄o, Yinni Gusun̄ u ka Yeremi gari kua. N̄ deema Babilonin sina boko Nebukan̄esaan bandun w̄o ȳendu yiru sarisewa mi. ² Saa ye s̄ora win tabu kowobu ba Yerusalemu tarusi, ma Yeremi u w̄a p̄iris̄m s̄o Yudaban sina kpaar̄o. ³ Sedesiasi wiya u n̄n̄ p̄iris̄m ye kp̄e ȳen s̄o u Gusun̄n̄ gari gerua u n̄e, wee Yinni Gusun̄ u Babilonin sina boko wuu geni n̄mu beria kpa u gu kamia. ⁴ Sedesiasi kun maa kisiram̄o tabu kowobun n̄man di. Babilonin sina boko u koo n̄n̄ n̄ma turi, kpa bu waana n̄ni ka n̄ni bu gari ko. ⁵ Babilonin sina boko wi, u koo ka n̄n̄ da Babilonīo. Miya u ko n w̄a sere Gusun̄ u ka win gari ko. Yen s̄o, baa i n ka Babilonigibu tabu m̄o t̄e, i n̄ bu kamiam̄o.

⁶ Yeremi u n̄e, Yinni Gusun̄ u maa man s̄ow̄a u n̄e, ⁷ wee, Hanam̄eli, Salumun bii, n̄en baan tundo tur-osin bii, u koo na u n̄e, n na n win gberu dwe Anat̄ut̄o, Benyam̄een tem̄o. Domi n̄ena n weene n tem m̄e yakia n tubi di.

⁸ Yera n koora nge m̄e Yinni Gusun̄ u gerua. Hanam̄eli wi, u na n̄en mi p̄iris̄m dir̄o u n̄e, n win tem m̄e dweeyo m̄e mu w̄a Anat̄ut̄o Benyam̄een tem̄o domi n̄ena n weene n mu yakia n tubi di.

Saa ye s̄ora na tuba ma Gusun̄wa u k̄i m̄e.

⁹ Ma na gbee te yakia ka sii geesun gobi w̄kura n̄obu ka yiru. ¹⁰⁻¹¹ Ma na seedagibu sua na tem m̄en dwee tirenu yorua yiru na n̄en ȳireru doke ten teeru w̄ll̄o na wukiri nge m̄e wooda ya gerua ma na sii gee si sua na kilo s̄ondi seedagii ben wuswaāo. Ma

na tire ni sua ¹² na Baruku, Neriyan bii, Maseyan debubu wê Hanamēli ka seedagii be ba ben yîrenu doke tire te sɔɔ ka sere maa Yudaba be ba wāa pirišam dii yaara min nɔni biru.

¹³ Be kpuron nɔni bira na maa Baruku sɔɔwa ¹⁴ na nɛɛ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, wiya u gerua u nɛɛ, u dwee tirenu yiru ye suo, te ba yîreru koosi, u da u nu doke wekeru sɔɔ kpa nu ku raa sankira.

¹⁵ Domi sɔɔ teeru tɔmbu ba koo maa dia ka gbea dwe tem mɛ sɔɔ.

Yeremin kanaru

¹⁶ Sanam mɛ na tem mɛn dwee tire ni Baruku, Neriyan bii wê na kpa, na Yinni Gusunɔ kana na nɛɛ,

¹⁷ Yinni Gusunɔ, a wɔllu ka tem kua wunen dam bakam ka wunen yiikon saabu. Gāanu sari ni a kpanɛ.

¹⁸ A ra bwesenu durom kue sere ka nin bibun bibɔ. Adama baababa bā n tora, a ra ben bibu sɛɛyasie tora nin sɔ. Gusunɔ, a sɔawa Yinni boko, ma a dam mɔ. Wunen yîsira wɔllu ka tem Yinni.

¹⁹ Wunen himba ya kpā, a maa dam mɔ a ka ye yibia. A ra n mɛɛra ye tɔmba mɔ kpa a baawure kua nge mɛ win kookoosu nɛ.

²⁰ A sɔm maamaakiginu kua sanam mɛ besɛn sikadoba ba wāa Egibitiɔ. Mɛya gisɔ a maa mɔ besɛn suunu sɔɔ Isireliɔ ka bwese ni nu tien suunu sɔɔ. Ma a yîsiru yara nge mɛ sa nɔɔmɔ gisɔ. ²¹ A wunen dam sɔɔsi, a sɔm maamaakiginu kua. Ma tɔmba nanda. Yera ya dera a wunen tɔmbu yara saa Egibitin di. ²² Ma a bu tem mɛ wê mɛ a ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri, mɛ mu tim ka bom yiba. ²³ Mɛya ba maa na ba tem mɛ mwa mu kua begim. Adama ba n wunen gere mɛm nɔɔwɛ. Ba n maa wunen woodaba swîi. Mɛya ba n maa kue ye a bu yiire. Saa yera a dera kɔsa yeni kpuro ya bu deema.

²⁴ Wee tɛ Babilonigibu ba gungunu bana bu ka wa bu wuu ge wɔri. Ba koo maa gu mwa, domi a bu gu nɔmu beria. Kaa de bu gu kamia ka tabu ka gɔɔru ka bararu. Mɛya ye a gerua kpuro ya koora, Yinni Gusunɔ, a maa ye waamɔ. ²⁵ Wee wuu ge, ga wāa

Babilonigibun nɔma sɔɔ. Adama ka mɛ, a man sɔɔwa a nɛɛ, n tem dweeyo ka gobi kpa n yi kɔsia seedagibun wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

²⁶ Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ, ²⁷ wee, nɛ Gusunɔ, na sɔawa handuniagibu kpuron Yinni. Gāanu sari ni na kpanɛ. ²⁸ Yen sɔna na nɛɛ, kon de Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa ka win tabu kowobu bu Yerusalemu nɔma turi. U koo maa ye mwa. ²⁹ Ba koo ye wɔri kpa bu ye dɔɔ mɛni kpa bu dia yèn wɔllɔ Yudaba ba ra bûu wi ba mɔ Baali yākuru kue dɔɔ sɔku, ka sere mi ba ra tɔn tukobun bûu sã bu tam tãra. Domi yeba kpurowa ba ka nɛn mɔru seeya.

³⁰ Wee kɔsa Isireliba ka Yudaba ba ra n mɔ saa ben toren di. Ben ye ba mɔ kpuro ya ra nɛn mɔru seeyewa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ³¹ Saa mìn di ba wuu ge swîi, n ka girari gisɔ, gen tɔmbu ba ra nɛn mɔru seeyewa. Yen sɔna na n kî n gu wa nɛn wuswaaɔ.

³² Domi Yudaba ka Yerusalemugibu ka Isireliba, be ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu ka ben yāku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu, ba kɔsa kua. Yera ya nɛn mɔru seeya. ³³ Ba yina bu man mɛɛri. Biruwa ba man kisi. Na bu keu kua saa yee yellun di. Adama ba yina bu nɛn sɔɔsiru nɔ. ³⁴ N n mam ye tɔna, ba maa ben bwāarokunu duusiawa nɛn sãa yerɔ ba tu disi doke. ³⁵ Ba bûu wi ba mɔ Baali sãa yeru bania Beni Hinɔmun wɔwaaɔ. Miya ba ra ka ben bibu yāku dɔɔ mwaararuginu ko Mɔlɔkun sɔ. N deema na n bu yen gaa yiire. Na n mam bwisika bu kɔsa yenin bweseru ko ye ya dera Yudaba kpuro ba man torari.

³⁶ Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nɛɛ, Yeremi, Yerusalemu ye i nɛɛ, ba koo Babilonin sina boko nɔmu beria mi, kpa u ye wɔri u kamia ka tabu ka gɔɔru ka bararu, ³⁷ wee, kon yen tɔmbu mɛnna bu wura ye sɔɔ. Domi na raa ka bu mɔru kua gem gem, ma na bu yarinasia baama, adama kon de bu wurama mini kpa ba n wāa bɔri yendu sɔɔ. ³⁸ Ba koo wure bu ko nɛn tɔmbu kpa na n maa sãa ben

Yinni. ³⁹ Kon de ba n wāa nɔɔ tia sɔɔ ba n kookoo teesu mɔ, kpa ba n man nasie baadomma. Yera ya koo de ba n nuku dobu mɔ sere ka ben bibun bibɔ. ⁴⁰ Kon ka bu arukawani bɔke ye ya kun kpeemɔ. Na n bu biru kisimɔ, kon bu gea kuawa, kpa n de ba n man nasie ben gɔruɔ kpa bu ku raa maa gera nen swaan di. ⁴¹ Ka nuku doba kon bu gea kua kpa n bu swi mam mam tem mɛ sɔɔ ka gɔru tia.

⁴² Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, nge mɛ na dera kɔsa baka ya tɔn be deema, nge mɛya kon maa de durom bakam mu na be sɔɔ mɛn nɔɔ mwɛɛru na kua. ⁴³ Yeremi, a gerua a nɛɛ, ba tem mɛ Babilonigibu nɔmu bɛria. Wee, mu kua bansu. Tɔmbu ka yaa sabenu maa sari mɛ sɔɔ. Adama miya tɔmbu ba koo wura kpa bu gbea dwe. ⁴⁴ Ka gem ba koo gbea dwe baama kpuro ka gobi, kpa bu yen dwee tirenu ko, bu nu yirenu koosi seedagibun wuswaaɔ. Ba koo gbea dwe Benyamɛɛn temɔ ka Yerusalemun baru kpaanɔ, ka Yudan wusɔ, ka wuu si su wāa guunun bera gia, ka si su wāa wɔwi sɔɔ, ka si su wāa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Domi sin tɔn be ba raa yoru mwɛɛra mi, kon de bu wurama. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ
u kua Yerusalemun sɔ*

33

¹ Yinni Gusunɔ u kpam ka Yeremi gari kua sanam mɛ u wāa pirisɔm sɔɔ. ² U nɛɛ, nɛ wi na ra n wāa, nɛ wi na tem taka kua ma na mu nɛni, nɛna na nɛɛ, ³ a man sokuo, kon nun wurari. Kon nun gāa baka asiriginu sɔɔsi ni a n yɛ. ⁴ Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na gāanu mɔ ni na kī a nɔ, Yerusalemun dia ka sere Yudaban sina kpaanun sɔ, ni Babilonigiba wɔri ba surura. ⁵ Ma be ba ka Babilonigii be tabu kua, ben gonu yiba wuu ge sɔɔ, nen mɔru bakan sɔ, domi Yerusale mugibu ba kɔsa kua sere na n maa kī n wuu ge wa.

⁶ Wee, saa gaa sisi yɛ sɔɔ kon gu nɔɔri nge barɔ. Kon gu bekia n bwāa dorasia, kpa n de gen tɔmbu ba n wāa

bɔri yendu sɔɔ. ⁷ Kon de be ba yoru mwɛɛra Yudan di, ben wāaru tu kɔsi, kpa n bu swi nge yellu. ⁸ Kon bu ben durum kpuro waka ye ba man koosi. Kon ben tora ni ba man torari sanam mɛ ba man seesi suuru kua. ⁹ Saa ye sɔɔ, na kon nuku dobu mɔ Yerusalemun sɔ, kpa ya n nen yisiru bɛɛɛ wɛɛmɔ, kpa bwese tukunu nu n man siaramɔ. Bwese ni, nɔ n wa durom bakam mɛ kon ye kua ka doo nɔɔ te kon ye wɛ, nu koo biti ko sere nu diiri.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, i nɛɛ, bɛɛn tem mu kua bansu. Tɔmbu ka yɛɛ maa sari mi. Ma Yerusalemu ka Yudaban wusun swɛɛ yi kua swɛɛ gonu yi goo ku ra maa si. ¹¹ Adama ba koo wure bu nuku dobu kuuki nɔ ka tɔɔ bakarugii. Ba koo kurɔ kpaanun womusu nɔ. Ba koo maa wure bu womu geni nɔ, ge ga nɛɛ, i Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni siaro. Domi u sãa tɔn geo. Win kīru ta n nɔru mɔ. Mɛya ba koo maa tɔn be ba ka yākunu na sãa yerɔn womusu nɔ. Domi kon de tɔn be ba raa yoru mwɛɛra mi, bu wurama tem mɛ sɔɔ, kpa n bu wesia nge yellu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹² Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, tem mɛ, mu raa kua bansu mi goo sari, yaa sabenu sari mɛn wusu kpuro sɔɔ. Adama tɛ, yaa kparobu ba koo wāa yeru wa mi, kpa ben yaa sabenu nu wɛra. ¹³ Yaa kparobu ba koo maa yāanu kpara baama kpuro wuu si su wāa guunun bera gia ka si su wāa wɔwi sɔɔ, ka si su wāa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, ka Benyamɛɛn temɔ ka Yerusalemun baru kpaanɔ ka Yudaban wusɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gusunɔ

ku ra win nɔɔ mwɛɛru kabie

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔra sisi tɛ sɔɔ kon nen nɔɔ mwɛɛ gee ni yibia ni na Isireliba ka Yudaba kua. ¹⁵ Saa ye, ya n tunuma, kon goo seeya nge dāa kpīi

patura Dafidin bweseru sɔɔ u n sãa gemgii, kpa u tɔmbu kpara gem sɔɔ.
¹⁶ Yen tɔɔ te, Yuuba ba koo faaba wa kpa Yerusalem u ya n wãa b̄ari yendu sɔɔ, kpa bu ye yĩsiru k̄e, Yinni Gusunɔn miya besen gem wãa.

¹⁷ Yinni Gusunɔ u maa n̄e, Dafidi sina boko u n̄ goo biamɔ wi u koo sina win bweserun sina gɔnaɔ Isireliban sere ka baadommaɔ. ¹⁸ M̄eya maa Lefiba be ba sãa yãku kowobu, ba n̄ k̄asire biamɔ ben bweseru sɔɔ bu ka man yãku d̄ɔɔ mwaararuginu kua, kpa bu man turare d̄ɔɔ dokea kpa ba n̄ da yãkunu ko t̄ɔɔ baatere.

¹⁹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi s̄ɔɔwa u n̄e, ²⁰ n̄ena na ka s̄ɔɔ s̄ɔɔ ka w̄ɔkuru arukawani b̄akua. I n̄ ko i kp̄i i yen gaa ȳrasia yu ku maa s̄ɔmburu ko yen saa s̄ɔɔ, kpa yu n̄en arukawani ye kusia, ²¹ saa yera n̄en tii, kon maa n̄en arukawani kusia ye na ka Dafidi n̄en s̄ɔm kowo b̄akua, kpa u k̄asire bia win bweseru s̄ɔɔ wi u koo bandu di. Kon maa n̄en arukawani kusia ye na ka yãku kowobu Lefin bweseru b̄akua be ba ra s̄ɔmburu ko n̄en sãa yerɔ. ²² Adama n̄ n̄ koorɔ m̄e. Kon Dafidin bweseru ka yãku kowobun bweseru dabiassiawa nge kperi, n̄ kun m̄e nge yani s̄eeri yi yi wãa daarun goorɔ yi ba n̄ kp̄e bu gari.

²³ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi s̄ɔɔwa u n̄e, ²⁴ a n̄ n̄ɔɔm̄e ye t̄ɔmba gerumɔ? Ba m̄ɔ, na Isireliban bweseru ka Yudaban bweseru ni na ḡɔsa biru kisi. Yen s̄ɔna ba bu gema, ba n̄ bu garisi bweseru. ²⁵ Adama wee ye na gerumɔ, n̄e wi na ka s̄ɔɔ s̄ɔɔ ka w̄ɔkuru arukawani b̄akua, ma na w̄ollu ka tem wooda yiiya, ²⁶ n̄ena kon Isireliban bweseru ka Dafidi n̄en s̄ɔm kowon bweseru biru kisi? Kpa na kun win bweseru s̄ɔɔ goo ḡɔsa u bandu di Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun bweserun suunu s̄ɔɔ?

Aawo. Kon ben w̄ɔnw̄ɔndu ko be ba yoru mw̄eera mi, kpa n̄ de bu wurama.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Sedesiasi s̄ɔɔwa

34

¹ Nebukan̄esaa, Babilonin sina boko, u Yerusalem ka Yudan wusu tabu w̄ari. Saa ye s̄ɔɔ, win tabu kowobu kpuro ba wãa mi, ka handunian sinambun tabu kowobu kpuro ka sere maa be u tabu di. Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi s̄ɔɔwa ² u n̄e, n̄e Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nun s̄ɔm̄e, a doo a Sedesiasi, Yudaban sina boko deema kpa a n̄un s̄ɔ, wee ye n̄e, Yinni Gusunɔ na n̄un s̄ɔma. Kon Yerusalem Babilonin sina boko n̄omu beria u ye kam koosia u d̄ɔɔ m̄eni. ³ M̄eya wi, Sedesiasi u n̄ n̄un kisirarim̄e. U koo n̄un mwa kpa bu waana n̄oni ka n̄oni bu gari geruna u sere ka n̄un da Babilonio.

⁴ Yen s̄ɔ, u n̄en gari swaa dakio yi na gerum̄e. Na n̄e, u n̄ gbim̄e tabu s̄ɔɔ, ⁵ u koo gbiwa b̄ari yendu s̄ɔɔ kpa bu win ḡɔɔ ko nge m̄e ba win sikado sinam be ba n̄un gbiyegii kua. Ba koo n̄un turare d̄ɔɔ dokea kpa bu n̄un ḡɔɔ wuri yini kua bu n̄e, wanyo! Sina boko u gu! N̄e, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁶ Ma Yeremi u da u gari yi Sedesiasi, Yudaban sina boko s̄ɔɔwa Yerusalem mi. ⁷ N̄ deema saa ye s̄ɔɔ, Babilonin sina bokon tabu kowobu ba Yerusalem ka Yudaban wusu kpuro w̄ari. Wu gb̄ararugii si su raa tie, siya Lakisi ka Aseka.

Yoo be ba raa yakia,

ba wure ba maa mw̄eera

⁸ Yinni Gusunɔ u maa ka Yeremi gari kua sanam m̄e Sedesiasi u ka Yerusalemugibu n̄ɔɔ tia kua bu ben yobu kpuro yakia. ⁹ Saa ye s̄ɔɔ, baawure wi u win Heberusi m̄e yoo, t̄ɔn kur̄ɔwa? A, t̄ɔn dur̄ɔwa? U koo ȳero karawa u yari yorun di. Goo u ku maa win winsim yoru mwa u s̄ɔmburu koosia. ¹⁰ Ma Yerusalemun wirugibu ka t̄ɔn be ba tie kpuro ba wura batuma s̄ɔɔ bu ku maa ben yobu s̄ɔmburu koosia. Ba koo bu karawa ba n̄ tii m̄e. Ma ben baawure u win yobu kara ba doona. ¹¹ Adama am̄en biru t̄ɔn be, ba gari yi yina. Ba ben yoo

be naa swĩi ba mwaama ba yoo sɔma koosia ka tilasi.

¹² Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a tɔn be sɔɔwɔ a nɛɛ, ¹³ wee, nɛ Gusunɔ ben Yinni, na ka ben sikadoba arukawani bɔkua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, mi ba raa yoru dimɔ. ¹⁴ Na nɛɛ, baawure wi u win Heberusi dwa yoo, ma yoo wi, u nɔn sɔmburu kua wɔɔ nɔɔba tia, yen nɔɔba yiruse u koo nɔn karawa yoo ten di, u n tii mɔ. Adama ben sikado be, ba n man swaa daki bu sere nɛn gere nɔ. ¹⁵ Wee tɛ ba wurama ben dɔɔ sɔɔ ma ba gea kua nɛn nɔni sɔɔ. Domi ba nɔɔ tia kua ba nɛɛ, baawure wi u yoo mɔ u nɔn karo u n tii mɔ. N deema nɛn sɔɔ yerɔwa ba nɔɔ tia kua. ¹⁶ Yen biruwa ba gari yi yina ma ba nɛn yĩsiru sankaa. Ben baawure u win yoo naa da. Ba maa wure ba bu kua ben yobu ka tilasi.

¹⁷ Yen sɔ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. N daa weenɛwa ben baawure u win yobu kara ba n tii mɔ. Adama ba yina, ba n man mɛm nɔɔwɛ. Yen sɔna kon bu yɔsu tabu sɔɔ kpa n bu baranu ka gɔɔru kpɛɛ kpa bwese ni nu tie nɔn bu wa nu biti ko.

¹⁸⁻²⁰ Wee tɛ, Yudaban wirugibu ka Yerusalemun wirugibu ka yɔku kowobu ka sunɔn sɔm kowobu ka sere tɔn be ba tie, be, be ba raa ka man arukawani bɔkua batuma sɔɔ sere ba naa buu go ba berana, ma ba dua gen besi yin suunu sɔɔ bu ka ben arukawani ye sire, ba n ye mɛm nɔɔwɛ, ba n ben nɔɔ mwɛɛ te yibie. Yen sɔ, kon bu ben yiberɛ be ba kasu bu bu go nɔmu beria, kpa yaberekunu ka gbeeku yɛɛ yi ben gonu di. ²¹ Mɛya kon Sedesiasi Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu kua. Kon bu yiberɛba nɔmu beria be ba kasu bu bu go. Kon bu Babilonin tabu kowobu nɔmu beria baa bɔ n ka bu tonde. ²² Kon de bu na bu wuu ge wɔri bu dɔɔ mɛni kpa Yudan wusu su ko bansu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi ka Rekabun bweseru

35

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ² a doo a Rekabun bweseru deema kpa a ka tu na nɛn sɔɔ yerɔ dia ye ya wɔa ten yɛsi yɛsibun teerɔ kpa a bu tam wɛ mi, bu nɔ.

³ Ma Yeremi u da u Yaasania Yereimin bii, Habasinian debubu soka ka win dusibu ka win bibu kpuro, Rekabun bweseru kpuro gesi. ⁴ Ma u ka bu da Yinni Gusunɔn sɔɔ yerun dii teeru mi, tɛn mi Hananu, Yigidalian bii, Gusunɔn sɔm kowo u wɔa. Dii te, ta wɔawa sina asakpɔbun dirun bɔkuɔ, gbɔra kɔso, Maaseya, Salumun biin dirun wɔllɔ. ⁵ Ma Yeremi u bu tam bwɔanu wɛ ka nɔri u nɛɛ, bu nɔruo.

⁶ Adama ba nɔn wisa ba nɛɛ, sa n tam nɔrumɔ. Domi besen sikado Yonadabu, Rekabun bii, u sun wooda wɛ u nɛɛ, su ku ra tam nɔ sere ka besen bibun bibɔ,

⁷ su ku ra dia bani, su ku ra gbenu ko, su ku ra maa resɛm gbaanu ko, sa n kpɛ sa n mam ye mɔ.

Adama sa ko n wɔawa kuu bekunuginu sɔɔ besen wɔaru kpuro sɔɔ.

Nge mɛya sa ko ka tɛ tem mɛ sɔɔ, mi sa wɔa sa sɔru dimɔ mini.

⁸ Yen sɔ, besɛ ka besen bibu sa Yonadabu, Rekabun biin gere ye mɛm nɔɔwammɛ. Sa n tam nɔrumɔ besen wɔarun tɔnu kpuro sɔɔ, besɛ ka besen kurɔbu ka besen bibu. ⁹ Sa n maa dia banimɔ yɛ sɔɔ sa ko n wɔa. Mɛya sa n gbea mɔ, sa n maa resɛm gbaanu mɔ. ¹⁰ Sa wɔa kuu bekuruginu sɔɔ. Mesuma sa ka besen sikado Yonadabun gere ye mɛm nɔɔwammɛ. ¹¹ Adama sanam mɛ Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko u tem mɛ wɔrima, yera sa nɛɛ, su se su da Yerusalemɔ, kpa su Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu duka suuri. Yen sɔna sa wɔa Yerusalemu mini gisɔ.

¹² Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ¹³ nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi na maa sɔɔ Isireliban Yinni, na nɛɛ, a doo a Yudaba ka Yerusalemugibu sɔ a nɛɛ, ba n nɛn

kirɔba swaa dakimɔ kpa bu man mem nɔɔwa? ¹⁴ Wee Rekabun bweseru ta Yonadabu, Rekabun biin gere mem nɔɔwa ye u nɛɛ, win bibu bu ku raa tam nɔ. Mɛya ba n maa tam mɛ nɔra sere ka gisɔn gisɔ. Ba ben sikado mem nɔɔwa. Adama nɛ, na ka be, Yudaba gari kua saa yee yellun di, ma ba n man swaa daki. ¹⁵ Na bu nɛn sɔmɔbu gɔriama saa yellun di, bu ka ben baawure sɔ u win daa kɔsa deri. Bu ku maa bɔnu sɔ kpa bu wa ba n waa tem mɛ sɔɔ, mɛ na ben baababa wɛ. Adama ba n sɔmɔ be swaa daki, bu sere man mem nɔɔwa. ¹⁶ Yonadabu, Rekabun biin bweseru ta ten sikadon gere mem nɔɔwa. Adama be, nɛn tɔmbu, ba ku ra man mem nɔɔwɛ.

¹⁷ Yen sɔna nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi na maa sɔa Isireliban Yinni, na nɛɛ, wee kon de kɔsa kpuro ye na raa gerua mi yu Yudaba ka Yerusalemugibu deema. Domi na ka bu gari kua, ba n man swaa daki. Na bu soka, ba n man wurari.

¹⁸ Yera Yeremi u Rekabun bwese te sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni wi u maa sɔa Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee i bɛɛn sikado Yonadabun gere ka win yirebu kpuro mem nɔɔwa. ¹⁹ Yen sɔ, Yonadabu, Rekabun bii wi, u n kɔsireba biamɔ win bweseru sɔɔ be ba ko n nɛn sɔmburu mɔ.

Baruku u tireru kusia u gara

Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ

36

¹ Yudaban sina boko Yoyakimu Yosiasin biin bandun wɔɔ nnɛse sɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nɛɛ, ² a tireru suo, kpa a gari yi yore yi na raa nun sɔɔwa Yudaba ka Isireliba ka bwese tukunu kpuron sɔ saa dɔma tɛn di na ka nun gari torua Yosiasin waati sɔɔ n ka gisɔ girari. ³ Yudaba bɔ n nua kɔsa ye kon bu kua sɔrɔkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben kom kɔsum deri. Saa yera kon bu ben durum wɔka.

⁴ Yen biru Yeremi u Baruku Nɛriyan bii soka ma u nɔn sɔɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. Ma Baruku u ye yorua tire te sɔɔ.

⁵ Yera Yeremi u maa nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wee ba man mwa ba nɛni, na n kpɛ n da Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ.

⁶ Yen sɔ, dɔma te ba koo nɔɔ bɔke, a doo wunɛn tii, kpa a Yinni Gusunɔn gari yi na nun sɔɔwa a yore mi gari sɔa yeru mi. Kpa Yuda be ba koo na saa ben wusun di ka sere maa tɔn be ba ko n waa mi kpuro bu yi nɔ. ⁷ Sɔrɔkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben daa kɔsa deri, kpa bu Yinni Gusunɔ suuru kana. Domi win mɔru ya kpɔ ye u ka bu mɔ.

⁸ Yera Baruku Nɛriyan bii wi, u kua kpuro ye Yeremi u nɔn sɔɔwa. U Yinni Gusunɔn gari yi gara sɔa yee ten mi. ⁹ Yoyakimun ban ten wɔɔ nɔɔbuse sɔɔ, yen suru nɔɔba nnɛse sɔɔ, yera ba nɔɔ bɔkurun tɔru yi tɛ sɔɔ Yerusalemugibu ka Yudaba kpuro ba koo na bu nɔɔ bɔke Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ. ¹⁰ Yen tɔɔ te sɔra Baruku u Yerebin gari yi gara tɔn ben wuswaɔ Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ, saa Gemaria, Safanin biin dirun di, wi u sɔa tire yoro. Dii te, ta waa wa kɔnnɔ ge ba mɔ kɔnnɔ kpɔɔn bera gia, gunguru wɔllo.

Misee u wirugibu

tire ten gari sɔɔwa

¹¹ Ye Misee Gemarian bii, Safanin debubu u Yinni Gusunɔn gari yi nua yi ba yorua tire te sɔɔ, ¹² yera u da sina bokon yɛnuɔ sere win tire yoron dirɔ. Ma u deema wirugii beni ba mɛnnɛ mi. Beya, tire yoro Elisama ka Delaya Semayan bii, ka Elinatani, Akaborin bii, ka Gemaria Safanin bii, ka Sedesiasi Hananian bii ka sere wirugii be ba tie. ¹³ Ma Misee u bu sɔɔwa kpuro gari yi u nua Baruku u tɔn be garia.

¹⁴ Yeniban biru, wirugii be, ba Baruku Yehudi Nɛtanian bii, Selemian debubu, Kusin sikadobu gɔria ba nɛɛ, u ka tire te na te u Yudaba garia mi. Ma Baruku u tire te sua u ka da. ¹⁵ Ye u tura mi, yera ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, a sinɔ kpa a sun tire te garia.

Ma Baruku u sina u bu tu garia. ¹⁶ Ye ba gari yi nua, yera ba mɛrina ka nandabu ma ba Baruku bikia ba nɛɛ, ¹⁷ a sun sɔɔwɔ nge mɛ a koosina a ka

gari yi yorua. Sa ko ka yi sina boko daawawa.

¹⁸ Yera Baruku u bu wisa u nɛɛ, Yeremiwa u man gari yi sɔɔmɔ ma na yoromɔ tireru sɔɔ ka ankiri.

¹⁹ Ma wirugii be, ba nùn wisa ba nɛɛ, i doo i kuke wunɛ ka Yeremi, kpa goo u ku raa bɛɛ wa.

Sina boko u tire te dɔɔ mɛni

²⁰ Yeniban biru, wirugiba tire te mwa ba berua Elisama tire yoron dirɔ. Ma ba da sina bokon mi, ba nùn gari yi sɔɔwa.

²¹ Yera sina boko u Yehudi gɔra u nɛɛ, u doo u tire te suama. Ma u da Elisaman dirɔ u tu suama u gara sina boko ka wirugii ben wuswaaɔ. ²² N deema saa ye, puran saawa. Wɔɔn suru nɔɔba nnɛse sɔɔra mɛ. Ma u deema sina boko u sɔ u dɔɔ wɔsu win diru mi u ra sinɛ puran saa. ²³ Yehudi ù n tire ten kabura ita, n̄ kun mɛ nnɛ gara u kpa, yera sina boko u ra tire yoron kɔɔ piibu gagu sue u ka mi ba gara bura u kpɛɛ dɔɔ sɔɔ, sere te kpuro ta ka dɔɔ mwaara muku muku. ²⁴ Ye sina boko ka win bwāabu ba ye kpuro nua ba n̄ nande, ba n̄ maa ben yānu gɛɛka nge mɛ ba ra ko nuku sankiranun sɔ. ²⁵ Sina boko u sere tire te dɔɔ mɛni, Elinatani ka Delaya ka Gemaria ba nùn suuru kana gem gem u ku ka tu dɔɔ mɛni. Adama u n̄ bu swaa daki. ²⁶ Yera sina boko u Yeramɛɛli wi u sɔa sunɔn bii, ka Seraya Asiriɛlin bii, ka Selemia Abudɛlin bii wooda wɛ u nɛɛ, bu tire yoro Baruku ka Gusunɔn sɔmɔ Yeremi mwaama, adama Gusunɔ u bu berua, ba n̄ bu wa.

Yeremi

u tire ten kpaaru yorua

²⁷ Sanam mɛ sina boko u tire te dɔɔ mɛni, te Yeremi u Baruku sɔɔwa u yore mi, yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, ²⁸ a maa tire kpaaru suo kpa a gari yi yore yi yi raa wāa tire te sɔɔ, te sina boko Yoyakimu u dɔɔ mɛni mi. ²⁹ Kpa a maa nùn sɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Wee u tire te dɔɔ mɛni, ma u nɛɛ, mban sɔna wunɛ Yeremi a yorua ma Babilonin sina boko u koo na kpa u

tem mɛ kam koosia, kpa u mɛn tɔmbu ka mɛn yaa sabenu gura. ³⁰ Yen sɔna, nɛ, Yinni Gusunɔ na wi sina boko Yoyakimu sɔɔmɔ, ma win goo kun maa sinamɔ Dafidin sina gɔna sɔɔ. Mɛya ba koo maa win tiin goru deri tɔɔwɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru ta n̄ sɔɔ ka pura sooramɔ. ³¹ Kon bu sɛɛyasia ben durum sɔ wi ka win bibun bweseru, ka win bwāabu. Kon de kɔsa yu Yerusalemugibu ka Yudaba deema, ye na raa bu sɔɔwa, yèn sɔ ba n̄ wure bu man swaa daki.

³² Ma Yeremi u tireru garu sua u Baruku, Neriyan bii, wi u sɔa tire yoro wɛ. Yera u maa nùn tire te Yoyakimu u dɔɔ mɛni min gari sɔɔwa kpuro. Ma u yi yorua u maa gari gɛɛ yorua yi yi ka yi weenɛ.

Sedesiasi

u Yeremi gɔra u bu Gusunɔ kana

37

¹ Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u Sedesiasi Yosiasin bii kua sina boko Yudaɔ, Yekonia Yoyakimun biin ayerɔ. ² Sedesiasi wi, ka win bwāabu, ka win tɔmbu ba n̄ Yinni Gusunɔn gari yi swaa daki yi Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u bu sɔɔwa mi.

³⁻⁴ N deema saa ye sɔɔ, ba n̄ gina Yeremi pirisɔm doke. U ra dewa mi u kɔ, win tɔmbun suunu sɔɔ. Yera sina boko Sedesiasi u Yukali Selemian bii ka Sofoni Maaseyan bii wi u sɔa yāku kowo gɔra win mi, bu ka nùn sɔ u bu Gusunɔ ben Yinni kana u ka bu nɔnu geu mɛɛri. ⁵ Saa yera Babilonigibu ba Yerusalemu tarusi. Ye ba nua ma Egibiti sunɔn tabu kowobu ba Yerusalemugii be somiru sisi, yera ba yarina ba doona min di. ⁶⁻⁷ Saa yera Gusunɔ Isireliban Yinni u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a Yudaban sina boko wi u nun gɔrima nɛn mi sɔɔwɔ a nɛɛ, wee, Egibiti sunɔn tabu kowo be ba raa wee bu ka nùn somi ba gɔsirɔ ben temɔ. ⁸ Tɛ, Babilonigii be, ba koo maa wurama bu Yerusalemu wari bu ye mwa, bu dɔɔ saku. ⁹ Yen sɔ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii nɔni wōke bu nɛɛ, Babilonigii be, ba tonda. Adama ba

n yě ma ba ñ gam de. ¹⁰ Baa bà n Babilonin tabu kowo be kamia, kpa n tie be ba mɛɛra kua, ka mɛ, ba koo se saa ben kuu bekuruginun di bu wuu ge dɔɔ mɛni.

Ba Yeremi kpɛɛ pirisəm dirɔ

¹¹ Sanam mɛ Babilonigibun tabu kowo be, ba yarina ba Yerusalemu deri Egibiti sunɔn tabu kowo ben sɔ, ¹² yera Yeremi u kī u yari Yerusalemun di u da Benyamɛɛn temɔ u ka win baa sua tubi ye ba bɔnu mɔ sɔɔ. ¹³ Sanam mɛ u yariɔ u kɔnnɔ tura ge ba mɔ Benyamɛɛ, ma u deema ben kɔsobun tɔnwero wi ba mɔ Yirɛya Selemian bii, Hananian debubu u yɔ mi. Ma u nùn yɔrasia u nɛɛ, a tii Babilonigibu wɛ.

¹⁴ Yera u nɛɛ, aawo, na ñ nɛn tii Babilonigibu wɛ.

Adama durɔ wi, u ñ win gari yi wure. Ma u nùn mwa u ka da wirugibun mi. ¹⁵ Yera wirugii ben mɔru ya seewa ba nùn mwa ba so ba pirisəm doke Yonatan dirɔ wi u sɔa tire yoro. N deema ba win dii te gɔsiawa pirisəm diru. ¹⁶ Nge mɛya ba ka nùn pirisəm doke dirɔ wɔru sɔ sere n ka tɛ.

¹⁷ Sɔɔ teeru, sina boko Sedesiasi u gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma. Ye u na, ma u nùn gari bikia asiri sɔɔ u nɛɛ, Yeremi, a gari gɛɛ mɔ yi yi wee Yinni Gusunɔn min di a man sɔ?

Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo. Yinni Gusunɔ u koo de Babilonin sina boko u nun nɔma turi.

¹⁸ Ma Yeremi u maa nùn bikia u nɛɛ, tora terà na bɛɛ tora wunɛ ka wunen bwāabu ka sere wunen tɔmbu kpuro i ka man mwa i pirisəm kpɛɛ. ¹⁹ Mana bɛɛn sɔmɔ be, ba wāa be ba bɛɛ gari sɔɔwa ba nɛɛ, Babilonin sina boko kun nun wɔrim wee u sere tem mɛ mwa.

²⁰ Tɛ, nɛn yinni sina boko, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ, kpa a man kua ye na kī. A ku maa de n wura Yonatan tire yoron diru mi, kpa n ku ra ka gbi.

²¹ Yera sina boko Sedesiasi u wooda wɛ u nɛɛ, bu nùn yiyo pirisəm dirun yaaraɔ kpa ba n da nùn pɛɛ kuse teeru wɛ baadomma ye wuun pɛɛ kowoba

ra ko sere wuu nukurun pɛɛ yu ka kpe. Nge mɛya u ka sina pirisəm dirun yaara mi.

Ba Yeremi kpɛɛ

dɔkɔ kpiriru sɔɔ

38

¹ Sefatia Matanin bii, ka Gedalia Pasurin bii, ka Yukali Selemian bii, ka Pasuri Maakiyan bii ba nua ye Yeremi u tɔn be sɔɔwa. U nɛɛ, ² amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wi u sina Yerusalemu ye sɔɔ, yibɛɛba ba koo nùn gowa tabu sɔɔ, ñ kun mɛ u gbi gɔɔrun saabu, ñ kun mɛ ka bararu garu. Adama wi u tii Babilonigibu nɔmu sɔndia, wiya ko n wāa. Win wāa tera ta ko n sɔa win dukia ye u wa u ka yara wahala yen min di.

³ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u koo de Babilonin tabu kowobu bu Yerusalemu mwa.

⁴ Yera wirugibu ba na ba sina boko sɔɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u tabu kowobu ka tɔn be ba wāa wuu ge sɔɔ bɛrum tiamɔwa ka win gari. U ñ bɛɛn gea kasu sere bɛɛn kɔsa. N n mɛn na, n weenɛ bu nùn go.

⁵ Ma sina boko Sedesiasi u wisa u nɛɛ, wi wee u wāa bɛɛn nɔmuɔ. Na ñ kpɛ n bɛɛ gāanu yinari.

⁶ Yera ba nùn sua ba kpɛɛ sina bii wi ba mɔ, Maakiyan dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Dɔkɔ kpiri te, ta wāawa pirisəm dirun yaaraɔ. Te sɔɔra ba nùn kpɛɛ ka wɛɛ. Adama ta ñ nim mɔ. Pɔtɔkɔwa ta mɔ, ma u numa pɔtɔkɔ ye sɔɔ.

⁷ Etiopigii goo wi ba mɔ, Ebɛdi Mɛlɛki u wāa u sɔmburu mɔ sina kpaaru mi. Yera u nua ma ba Yeremi kpɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. Saa ye sɔɔ, sina boko u wāa u sɔ gbāra kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Benyamɛɛ, u sirimɔ. ⁸ Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u yara sina kpaarun di u da u sina boko deema u nɛɛ, ⁹ nɛn yinni sina boko, ye tɔn be, ba kua mi, ya ñ wā, ye ba ka Yeremi kpɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. U koo gbi mi, gɔɔrun sɔ, domi dīanu kun maa wāa wuuɔ.

¹⁰ Ma sina boko u Ebɛdi Mɛlɛki wooda wɛ u nɛɛ, a tɔmbu tɛna suo kpa i da i Yeremi yara saa dɔkɔ kpiri ten min di u sere gbi.

11 Yera Ebēdi Mēlēki wi, u tən be sua. Ma u da sina kpaarun arumani beru yerō u yāa tōkōnu yarama. U nu Yeremi kpēya dākō ye sōō ka wēē.
12 Ma u Yeremi sōōwa u nēē, a yāa tōkō nidokeo wunen būu bakusō a sere wēē yi doke.

Ma Yeremi u kua mē. 13 Ma ba nūn yarama ka wēē yi, saa dākō kpīri ten min di, ba dera u wāa pīrisām dirun yaaraō.

Sedesiasi

u Yeremi bwisi bikiamō

14 Sōō teeru Sedesiasi u maa gōra u nēē, bu Yeremi sokuma kpa u na u nūn deema Yinni Gusunōn sāa yerun kōnnō itaserō. Ye u tunuma, yera sina boko u nēē, na gari gēē mō kon nun bikia. A ku man gāanu berua.

15 Ma u nūn wisa u nēē, nā n nun ye sōōwa, a n man goomō? Na yē ma nā n nun bwisi kēmō a n man swaa dakimō.

16 Yera sina boko Sedesiasi u bōrua asiri sōō u nēē, sere ka Yinni Gusunōn wāaru wi u sun wāaru wē, na n nun goomō. Na n maa nun tən be nōmu beriammē be ba kasu bu nun go mi.

17 Yera u sina boko Sedesiasi sōōwa u nēē, amēniwa Gusunō Isireliban Yinni wi u wāllu ka tem mō u gerua. U nēē, à n wunen tii Babilonin sunōn tabu sinambu wē kaa n wāawa wunē ka wunen yenugibu. Mēya u n maa wuu ge dōō mēnimō. 18 Adama à kun bu tii wē, u koo bu wuu ge nōmu beria kpa bu gu dōō mēni. A n maa kisiramō ben nōman di.

19 Yera Sedesiasi u nūn sōōwa u nēē, na wurure Yuu be ba tii Babilonigibu wēn sō. Na berum mō bu ku raa man bu nōmu sōndia kpa bu man nōni sō.

20 Ma Yeremi u nūn wisa u nēē, ba n nun bu nōmu sōndiammē. A nōwō ye Yinni Gusunō u gerumō saa nēn min di, kpa a faaba wa, a n wāa. 21 Adama à n yina a bu tii wē, wee ye Yinni Gusunō u man sōōsi kāsiru sōō. 22 Na wa ba wunē Yudan sina bokon kurō be ba tie mwēera ba ka da Babilonin sunōn tabu sinambun mi. Ma kurō be, ba mō, wee, be ba raa nun gari sōōwa ba nēē, kaa n bōri yendu mō mi, ba nun nōni wōkua

ma ba nun kamia.

Ye ba deema a nummō pōtōkō sōō, ma ba yarina ba nun deri.

23 Wee ba koo wunen kurōbu ka wunen bibu kpuro mwēeri bu ka da Babilonigibun mi. Wunen tii a n maa kisiramō ben nōman di. Ben sina bokowa koo nun mwa kpa u wuu ge dōō mēni.

24 Yera Sedesiasi u Yeremi sōōwa u nēē, a ku ra de goo u gari yi nō kpa bu ku raa nun go. 25 Wirugibu bà n nua ma na ka nun gari kua, ma ba na ba nun bikia ba nēē, a ku bu gāanu berua ye a man sōōwa ka ye na nun sōōwa sōō, kpa bu ku raa nun go, 26 saa ye sōō, a bu wisio a nēē, a man suuru kanam nawa n ku ka nun da Yonatham yēnuō kpa a ku ra ka gbi.

27 Yera wirugii be kpuro ba na Yeremin mi, ba nūn gari yi bikia. Ma u bu wisa nge mē sina boko u nūn sōōwa mam mam, ma ba nōō mari ba yara. Domi gari yi u nūn sōōwa mi, yi n gina yara tōōwō. 28 Pīrisām dirun yaara miya u wāa sere ba ka Yerusalemu mwa.

Babilonigibu

ba Yerusalemu mwa

(I maa mēerio 52:4-16, Sinambu II, 25:1-12)

Wee ye n koora sanam mē Babilonigiba Yerusalemu mwa.

39

1 Sedesiasi Yudaban sina bokon bandun wōō nōōba nnese, yen suru wōkuruse sōōra Nebukanēsaa, Babilonin sina boko u Yerusalemu wōrima ka win tabu kowobu kpuro. Ma ba sansani gira yen bōkuō, ma ba kuku yenu kua ba ka sikerena.

2 Sedesiasin bandun wōō wōkura tiasen suru nnese, yen sōō nōōba nnese sōōra ba gbāraru yaba. 3 Saa yera Babilonin tabu sinambu ba dua ba wuu ge tarusi gen kōnnō wuu suunuguu gian di. Tabu sinam ben yīsa wee, Nēegali Sarēsēē, ka Sangaa Nebu, ka Saasekimu, sina bokon sām kowobun wirugii, ka maa Nēegali Sarēsēē wi u sāa dobo dobogibun

wirugii, ka sere sina bokon tabu sinam be ba tie.

⁴ Ye Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba bu wa, yera ba duki yarina wōkuru ba yara ka kōnnō ge ga wāa gbāranu yirun baa sōo sina bokon dāa gbaarun bōkuo wōwan bera gia. ⁵ Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa swīi ma ba nūn naamwē Yerikon wōwaa. Yera ba nūn mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi, Ribilao, Hamatin temo. Miya u nūn siri. ⁶ Ma u dera ba Sedesiasin bibu ka win sina asakpōbu sakira Ribila mi, win nōni biru. ⁷ Yen biru u Sedesiasin tiin nōni wōwa ma u nūn bōkua ka sii gandun yōni ba ka da Babilonio.

⁸ Babilonigii be, ba Yerusalemun sina kpaaru ka yen yenusu dōo mēni, ma ba yen gbāraru surura. ⁹ Yen biru Nebusarada, kōsobun wirugii, u tōn be ba tie Yerusalemuō ka be ba nūn tii wē ka sere maa be ba tie tem mē sōo gura u ka doona Babilonio. ¹⁰ Adama u ben bwēebwēe be ba n gāanu mō deri tem mē sōo ma u bu gbea wē.

Ba Yeremi yara pirisām di

¹¹ Ma Nebukanēsaa, Babilonin sina boko u Nebusarada, kōsobun wirugii wooda wē Yereṁin sō u nēē, ¹² a nūn mēerio kpa a nūn kōsu. A ku nūn kōsa gaa kua. Ye u nun sōowa kpuro, a koowo. ¹³ Ma Nebusarada, kōsobun wirugii, ka Nebusasibani, sina bokon sām kowobun wirugii, ka Nēegali Sarēsēē, dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon tabu sinambu kpuro, ¹⁴ ba gōra bu Yeremi yarama pirisām dirun di, kpa bu ka nūn da bu Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu nōmu sōndia. Wiya u ka nūn da win yēnuo. Nge mēya Yeremi u ka yara u wāa ka Yuda be ba tie.

Gari yi Yinni Gusuno

u Ebēdi Melēki sōowa

¹⁵ Saa yē sōo Yeremi u wāa pirisām sōo, Yinni Gusuno u nūn sōowa u nēē, ¹⁶ a doo a Ebēdi Melēki, Etiopigii wi sō a nēē, nē, Gusuno Isireliban Yinni, nē wi na wōllu ka tem mō, na raa gerua

na nēē, kōsa ya koo wuu ge deema, n n mō gea. Tē, kon de kōsa ye, yu tunuma. Ye kpurowa ya koo kooru win nōni biru. ¹⁷ Adama yen tōo te, kon nūn yakia. Bēn bērum u mō mi, ba n nūn nōma turi. ¹⁸ Na n derimo bu nūn go. Kon win wāaru yakia, domi u man naane kua. Nē, Yinni Gusunōwa na yen gerua.

Yeremi u da Gedalian mi,

Misipao

40

¹ Yinni Gusuno u ka Yeremi gari kua sanam mē Nebusarada u dera u wurama saa Raman di.

N deema ba raa nūn bōkuawa wi ka Yerusalemugibu gabu ba ka dōo Babilonio. Min diya Nebusarada u nūn yara. ² Ma Nebusarada wi, u nūn soka u ka da bee tia u nēē, Gusuno wunen Yinni u raa gerua u nēē, kōsa ya koo wuu geni deema. ³ Wee, tē, ye u gerua mi, ya kooru yēn sō i nūn torari, i n win gere mēm nōowē. ⁴ Tē, kon nun yakia n nun yōni yi pota. Adama a n kī a ka man da Babilonio, a na su da. Kon nun nōori. A kun maa kī, a sinō. A doo a sina mi n nun wēre.

⁵ Sanam mē Nebusarada u wa ma Yeremi kun fuuku wisa, yera u nēē, n n mēn na, a doo a Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deema. Wiya sina boko Nebukanēsaa u kua suno Yudaban wusu sōo. Kaa n ka nūn wāa ka tōn be ba tie sannu, n kun mē, a doo mi a kī.

Ma Nebusarada wi, u nūn dīanu kusenu kua ka sere maa kēnu ganu. Ma u dera u doona. ⁶ Yera Yeremi u da Gedalian mi, Misipao, u sina mi ka tōn be ba tie tem mē sōo sannu.

Gedalia u Yudan tem kpare

(I maa mēerio Sinambu II, 25:23-24)

⁷ Saa yē sōo tabu sinam be ba raa woo tabu gberō ka ben tabu kowobu ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia, Akikamun bii kua Yudaban suno, ma u nūn tōn be ba tie Yudaō kpuro nōmu beria, ka sere bwēebwēe be ba n yoru mwe ba ka de Babilonio, ⁸ yera ba da Gedalian mi, Misipao. Be ba da mi, bera,

Isimɛɛli, Netanian bii, ka Yokanani ka Yonatam, Karean bibu, ka Seraya, Tanumɛtin bii, ka Efai Netofagiin bibu, ka Yesania, Maakagiin bii, be kpuro ka ben tɔmbu. ⁹Yera Gedalia u bu sɔɔwa ka bɔri u nɛɛ, i ku bɛrum ko i ka Babilonigibu sã. I gesi sinɔ bɛsɛn tem mɛ sɔɔ kpa i Babilonin sina boko sã. Saa yera i ko i n wãa bɔri yendu sɔɔ. ¹⁰Wee, na wãa Misipa mini na n ka sãa bɛɛn nɔni Babilonigii ben mi. Adama bɛɛ, i doo i gberun dãa marum sɔri mɛ ba ra di ka mɛ ba ra ka maa gum ka tam ko. Kpa i mu bere bɛɛn wekenɔ, kpa i sina i n wãa wuu si i mwa sɔɔ.

¹¹Ma Yuda be ba wãa Mɔabun temɔ ka Amɔniban temɔ ka Edɔmuban temɔ, ba nua ma Babilonin sunɔ u gabu deri Yudaban temɔ, ma u Gedalia kua ben kparo. ¹²Yera be kpuro ba wurama ben temɔ. Ma ba da ba Gedalia deema Misipaɔ. Wɔɔ ge sɔɔ, ba resɛm wa too, ka maa dãa marum gam.

Ba Gedalia go

(I maa mɛɛrio Sinambu II, 25:25-26)

¹³Sɔɔ teeru Yokanani, Karean bii, ka sere tabu sinam be ba wurama tabu gberun di mi, ba na Gedalian mi Misipaɔ. ¹⁴Ma ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a yɛ ma Baalisi, Amɔniban sina boko u Isimɛɛli, Netanian bii gɔra u nun go?

Adama Gedalia u n ye wure. ¹⁵Ma Yokanani u da Misipaɔ u Gedalia sɔɔwa asiri sɔɔ u nɛɛ, a de n da n Isimɛɛli, Netanian bii wi go, kpa goo u kun yɛ. Nge mban sɔna kaa de u nun go, kpa Yuda be ba mɛnnɛ mini bu maa yarina kpa ben gabu bu gbi.

¹⁶Ma Gedalia u Yokanani wisa u nɛɛ, a ku Isimɛɛli go, domi ye a gerua win sɔ mi, weesa.

41

¹Adama wɔɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ, yera Isimɛɛli u na Misipaɔ Gedalian mi. Isimɛɛli wi, u sãawa sina bii ka maa sina asakpɔ. Tɔmbu wɔkura ba nùn swĩima ba ka na mi. Sanam mɛ ba sɔ ba dimɔ ka Gedalia, ²yera Isimɛɛli ka tɔn be ba nùn yɔsirima mi, ba seewa sannu sannu ba Gedalia takobi sɔkura ba go, wi, wi Babilonin

sina boko u gɔsa u ka Yudan tem kpara mi. ³Isimɛɛli wi, u maa Yudaba kpuro ka Babilonin tabu kowo be ba wãa mi go.

Isimɛɛli u tɔmbu wɛnɛ go

⁴N deema goo kun yɛ ma Gedalia u gu. Ye n kua sɔɔ yiru, win gɔɔn biru, ⁵yera tɔmbu wɛnɛ gabu ba seema saa Sikɛmu ka Silo ka Samarin di. Tɔn be, ba ben toba kɔna, ben yãnu nu gɛɛkire ma ba tii murura baama nuku sankirarun sɔ. Mɛya ba maa alikama sɔɔwa ka turare bu ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua Yerusalem u win sãa yerɔ. ⁶Yera Isimɛɛli u seewa Misipan di u da u ka bu yinna swaaɔ, u sumɔ. Ye u tura ben mi, ma u nɛɛ, i na su da Gedalian mi.

⁷Adama ye ba dua wuuɔ, yera wi ka win tɔmbu ba tɔn be mwa ba sakira. Ma ba ben gonu kpɛɛ dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. ⁸N deema be sɔɔ, u n tɔmbu wɔkuru go yɛn sɔ ba raa nùn sɔɔwa ba nɛɛ, u ku bu go, be, ba alikama ka gbɛɛ, ka gum ka tim berua yakasɔ. ⁹Dɔkɔ kpiri tɛ sɔɔ u tɔn ben gonu doke mi, ta sãawa te Asa u dera ba gba sanam mɛ wi ka Basa Isireliban sina boko ba tabu mɔ. Te sɔɔra u tɔn goo ni yibia.

¹⁰Yen biru, u be ba tiara mi yoru mwɛɛra u ka doona ka sina bokon bii wɔndiaba ka sere tɔn be Nebusarada, kɔsobun wirugii u Gedalia deria. Be kpurowa u yoru mwɛɛra u ka da Amɔniban mi.

Ba yoo be Isimɛɛli u mwɛɛra

yakia

¹¹Yokanani, Karean bii, ka Yudaban tabu sinam be ba wãa ka wi, ba nua kɔsa ye Isimɛɛli u kua. ¹²Yera ba tabu durɔbu sua ba da bu ka Isimɛɛli wɔri. Ma ba nùn deema yeru bɔkɔwɔ ge ga wãa Gabaoniɔ. ¹³Tɔn be Isimɛɛli u mwɛɛra mi, ye ba Yokanani wa ka win tabu sinambu, yera ben nuki dora. ¹⁴Ma be kpuro ba Isimɛɛli deri, ba da ba Yokanani deema. ¹⁵Adama Isimɛɛli wi, u duka yakura Yokananin min di ka tɔmbu nɔɔba ita gabu, ma u da u wãa Amɔniban mi.

¹⁶Yokanani ka win tabu sinam be, ba tɔn be ba tie mwɛɛra Isimɛɛlin nɔman di, be u raa mwɛɛra sanam mɛ

u Gedalia go. Bera tabu kowobu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sina bokon sɔm kowobu. Be kpurowa u mwɛɛrima saa Gabaonin di. ¹⁷ Ma ba da ba wɔa sɔbun sɔbia yeru garun mi, te ba ra soku Kimuhamu Betelehemun bɔkuɔ. Yen biru, ba kpikuru da Egibitiɔ. ¹⁸ Domi ba Babilonigibun berum mɔ yɛn sɔ Isimɛɛli u Gedalia go wi Babilonin sina boko u kua Yudaban kparo.

*Yudaba ba Yeremi bikia
u bu Gusunɔ kana*

42

¹ Yera tabu sinam be ba raa kpikuru sua, ka Yokanani, Karean bii, ka Yesania, Hoseen bii, ka tɔn be ba tie kpuro, saa wirugibun di sere ka bwɛɛbwɛɛbɔ, ba na ba Yeremi sɔɔwa ba nɛɛ, ² a de a nɔ ye sa nun bikiamɔ. A sun Gusunɔ kanɔ, bɛɛ be sa tien sɔ, domi sa raa dabi, adama tɛ sa kaara, nge mɛ a waamɔ. ³ A Gusunɔ wunen Yinni kanɔ u sun sɔɔsi mi sa ko da ka ye sa ko ko.

⁴ Ma Yeremi u bu wisa u nɛɛ, na nua. Kon Gusunɔ bɛɛn Yinni kana nge mɛ i man bikia kpa n wurama n bɛɛ sɔ ye u man sɔɔwa. Na n bɛɛ gɔanu beruammɛ.

⁵ Ma ba Yeremi wisa ba nɛɛ, sa wura su ko mam mam ye Yinni Gusunɔ u koo nun sɔ su ko. Wiya u koo ko bɛɛn seeda dio gemgii ka naanɛgii sɔ kun bɛɛn nɔ mwɛɛru yibie. ⁶ Wee bɛɛra sa nun gɔra a sun Gusunɔ bɛɛn Yinni bikia. Yen sɔ, sa ko ko ye u sun sɔɔwa su ko, baa yɔ kun sun wɛre. Ka mɛ, sa ko n nuku dobu mɔ yɛn sɔ sa nɔn mɛm nɔɔwammɛ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

⁷ Sɔɔ wɔkurun biru, Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa. ⁸ Ma Yeremi u Yokanani, Karean bii sokusia ka tabu sinam be ba nɔn swii ka sere ben tɔmbu kpuro be ba wɔa mi, wirugibu ka bwɛɛbwɛɛbu. ⁹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wee bɛɛya i man gɔra n Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni bikia. Ye u man sɔɔwa wee. U nɛɛ,

¹⁰ i n sina tem mɛ sɔɔ,
u koo de bɛɛn tɔmbu bu tɔsi.
U n maa bu goomɔ.

U koo bɛɛ swiiwa i n nuuru mɔ.
U n bɛɛ wukamɔ,
u n maa derimɔ kɔsa yu bɛɛ deema
ye u raa bwisika u bɛɛ kua.

¹¹ N n mɛn na, i ku maa Babilonin sina bokon berum ko.

Domi wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wɔa kpa u bɛɛ faaba ko.

¹² Wi, Gusunɔ u koo de u bɛɛn wɔnwɔndu wa.

Kpa u de i wurama bɛɛn temɔ.

¹³ Adama i n nɛɛ, i n wi, Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwammɛ, i n sinamɔ tem mɛni sɔɔ, ¹⁴ i ko i dawa Egibitiɔ mi i n tabu wasi, baa bin kɔban swii i n nɔɔmɔ, i n maa dɔanu biamɔ, yen sɔ, miya i ko sina, ¹⁵ tɛ i swaa dakio ye Gusunɔ, bɛɛ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, u gerumɔ. U nɛɛ, bɛɛ Yuda be i tie, i n gɔru doke i ka da Egibitiɔ ka gem,

kpa i n wɔa mi,

¹⁶ sanam mɛya taa bɔn berum i mɔ,
bu koo bɛɛ deema Egibiti mi.

Gɔɔ tɛn weeweenu i maa mɔ mi,
ta koo bɛɛ deema,
kpa i gbisuku mi gia.

¹⁷ Be ba gesi nia kua
bu ka da Egibitiɔ bu kuke,
ba koo gbiwa tabu sɔɔ,
ka gɔru sɔɔ, ka baranu sɔɔ.

Ben goo kun kisiramɔ kɔsa yen di
ye u koo bu surema mi.

¹⁸ Yeremi u nɛɛ, wee ye Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, nge mɛ u Yerusalemugibu win mɔru seesi, nge mɛya u koo maa bɛɛ ye seesi, i n da Egibitiɔ. Saa ye sɔra ba ko n da ka bɛɛn yiiru tɔmbu bɔrusi, n kun mɛ, bu ka goo gaa kɔsunu sie, kpa bu bɛɛ gem i seku bakaru wa kpa i kun maa sine tem mɛ sɔɔ.

¹⁹ U maa nɛɛ, i ku Egibiti da, bɛɛ be i tie Yudaban bweseru sɔɔ. I de i n yɛ ma u bɛɛ ye yinariwa gisɔ. ²⁰ Sanam mɛ i man gɔra n bɛɛ Yinni Gusunɔ kana, ye na wurama, i gerua i nɛɛ, n bɛɛ sɔɔwɔ mam mam ye Gusunɔ bɛɛn Yinni u man sɔɔwa kpa i ye ko. Adama weesa i tii kua. ²¹ Domi gisɔ, na ka win wisibu na adama i n bin gabu swaa daki bi u nɛɛ, n bɛɛ sɔ. ²² Tɛ, mi i dɔɔ

i sina mi, i n yē ma tabu sōra i ko i gbi, n̄ kun mē gōru sō, n̄ kun mē baranu sō.

Ba ka Yeremi da Egibiti

ka dam

43

¹ Sanam mē Yeremi u gari yi t̄n be ba wāa mi kpuro sōwa, yi Gusunō ben Yinni u n̄ē, u bu sō, ² yera Asaria, Hoseen bii, ka Yokanani, Karean bii, be kpuro ba Yeremi wisa ka t̄n pi-iburu ba n̄ē, ye a gerua mi, weesa. Gusunō besen Yinni kun nun sōwa a sun sō, su ku Egibiti da. ³ Adama Baruku, Neriyan biiwa u nun b̄riemō a ka sun sō su ku da mi, domi u k̄wa Babilonigibu bu sun mw̄eri bu go, n̄ kun mē bu sun yoru mwa bu ka da ben temō.

⁴ Nge m̄ya Yokanani, Karean bii, ka tabu sinambu kpuro ka ben t̄mbu kpuro ba yina bu Yinni Gusunōn gari n̄ ye u n̄ē, bu de bu sina ben tem mi. ⁵ Yera Yokanani ka tabu sinam be, ba ka Yuda be ba tie da Egibiti, be, be ba raa kpikuru da tem tukumō ba wurama, ⁶ t̄n dur̄bu ka t̄n kur̄bu ka bibu ka sina bokon bii w̄ndiaba, be kpuro gesi be N̄busarada, k̄sobun wirugii, u Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deria. Ma ba ka Yeremin tii da ka maa Baruku Neriyan bii. ⁷ Ba da ba wāa Egibitin wuu ge ba mō Tapanesio. Nge m̄ya ba n̄ ka Gusunōn gere m̄m n̄ōwē.

Ba koo Egibiti tabu w̄ri

⁸ Sō teeru Yinni Gusunō u Yeremi sōwa Tapanesio u n̄ē, ⁹ a kpee bakanu suo kpa a da a nu sike Yudaba kpuron wuswaas mi ba ra birikiba wō ye ya wāa Egibitin sina kpaarun k̄nnōwō Tapanesio. ¹⁰ Kpa a Yudaba sō a n̄ē, am̄niwa n̄ē, Gusunō Isireliban Yinni, n̄ wi na w̄llu ka tem mō, na gerua. Na n̄ē, wee, kon de bu N̄bukan̄saa, n̄n s̄m kowo kasum da kpa n̄ win bandu sw̄i kpee ni a sikuan w̄llō kpa u win sina gōna teria mi, ¹¹ kpa u Egibitigibu s̄eyasia. Be u koo go, u go, be u koo mw̄eri u ko yobu kpa u mw̄eri, be u koo maa sakiri ka takobi, kpa u sakiri.

¹² Kpa u ben būu dia d̄ō m̄ni, kpa u būu nin tii gura kpa u maa ben yānu gura ya kun n̄n s̄sie kpa u yari min di ka b̄ri yendu, nge mē naa kparo u ra win kpara yaberu sebe u n̄ doonō. ¹³ U koo Beti Sem̄sin bw̄arokunu k̄suku, kpa u būu dia ye ya tie d̄ō m̄ni Egibiti mi.

Gari yi Yinni Gusunō u Yuda

be ba kpikuru da Egibiti

sōwa

44

¹ Yinni Gusunō u Yuda be ba wāa Migidolio ka Tapanesio ka M̄nfisio ka Patur̄sio Egibitin temō sōwa saa Yeremin min di u n̄ē, ² wee, ye n̄ Gusunō, w̄llu ka tem Yinni na gerua. Na n̄ē, i k̄sa ye kpuro wa ye na Yerusalemu kua ka Yudan wuu si su tie. Wee, su kua bansu. Goo maa sari mi. ³ Domi ba k̄sa kua ba n̄n m̄ru seeya ye ba ka da ba būnu yākunu kuamm̄ ni b̄ē ka b̄ēn baababa i n̄ daa yē. ⁴ Na b̄ē n̄n s̄m̄bu ḡria saa yellun di bu ka b̄ē sō, i ku s̄a k̄su nini ko, ni n̄n tii na tusa. ⁵ Adama i n̄ man swaa daki. I n̄ b̄ēn kom k̄sum deri. I n̄ maa būu yāku kobu deri. ⁶ Ma na ka b̄ē m̄ru kua gem gem. Na Yudan wusu ka Yerusalemun sw̄ē kpeerasia ma ye kpuro ya kua bansu, nge mē i waamō gisō.

⁷ Yen sō t̄ē, am̄niwa n̄ē, Gusunō Isireliban Yinni, n̄ wi na w̄llu ka tem mō, na gerua. Na n̄ē, m̄ban s̄na i tii durum baka yeni s̄bimō ye i ka dera ba kur̄bu ka dur̄bu ka bibu ka bii w̄ēnu go sere goo kun maa tie. ⁸ I k̄wa i n̄n m̄ru seeya ka b̄ēn būu yāku kookoo si i mō Egibiti mi i wāa? I k̄wa i tii kam ko, kpa i ko b̄rigibu ka sekurugibu handunia ye sō? ⁹ I duariwa k̄sa ye b̄ēn baababa ka b̄ēn sinambu ka ben kur̄bu ka b̄ēn tii ka b̄ēn kur̄bu i kua Yuda ka Yerusalemō? ¹⁰ Wee, sere ka t̄ē i n̄ tii kawē i ḡru ḡsie. I n̄ man nasie, i n̄ maa n̄n woodaba sw̄i ye na b̄ē ka b̄ēn baababa w̄ē.

¹¹ Yen s̄na n̄ē, Gusunō Isireliban Yinni, n̄ wi na w̄llu ka tem mō na b̄ē biru kisi ma na b̄ē k̄sa kua n̄ ka

bɛɛ Yudaba kpuro kam koosia. ¹² Kon Yuda be ba kpikuru da Egibitiɔ kam koosia. Egibiti miya ba koo gbi kpuro. Ba n goo buremɔ. Ba koo gbiwa tabu sɔɔ, ka gɔɔru sɔɔ kpa bu bu gem bu sekuru wa, kpa ba n da ben yĩsiru sie bu ka goo bɔrusi, n kun mɛ bu nùn gāa kɔsunu gerusi. ¹³ Kon bu sɛɛyasiawa nge mɛ na Yerusalemugibu sɛɛyasia ka tabu, ka gɔɔru, ka maa baranu. ¹⁴ Kon de ben fiiko bu kpikuru su. Be baasi, goo kun kisiramɔ. Goo kun maa wee Yudan temɔ baa mɛ ba ko n kī bu wurama amɛn biru.

Ba Asitaate yākuru kuamme

¹⁵ Yera be kpuro be ba yē ma ben kurɔbu ba ra būnu turare dɔɔ dokeye ka tɔn kurɔ dabinu kpuro be ba wāa mi, ka tɔn dabi te ta tie Paturɔsiɔ, Egibitin tem mi, ba Yeremi sɔɔwa ba nɛɛ, ¹⁶ sa n gari yi mɛm nɔɔwammɛ yi a gerua a nɛɛ, yi weewa Yinni Gusunɔn min di. ¹⁷ Sa ko kowa nge mɛ sa gerua, su būu wi ba mɔ Asitaate turare dɔɔ dokea, kpa su maa nùn tam tārare nge mɛ sa ra raa ko, bɛsɛ ka bɛsɛn baababa, ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalemun swɛɛ sɔɔ. Domi saa ye sɔɔra sa ra wa su di su debu, sa n nuku dobu mɔ kpa sa kun wahala gaa wa. ¹⁸ Adama saa dɔma tɛn di sa n maa būu wi turare dɔɔ dokeare, sa n maa nùn tam tārare, saa min diya sa kpuro bia. Tabu sun di, ma gɔɔra sun go.

¹⁹ Ma tɔn kurɔ be, ba gerua ba nɛɛ, sanam mɛ sa būu wi yākunu kuamme, ka bɛsɛn durɔbun yēra. Ba yē ma sa ra būu wi kiraru kue su ka nùn bɛɛrɛ wē, kpa su nùn tam tārare temɔ.

²⁰ Ma Yeremi u tɔn be kpuro wisa, kurɔbu ka durɔbu, u nɛɛ, ²¹ bɛɛ ka bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu ka bɛɛn wirugibu, i ra būu yākunu kue Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalemun swɛɛ sɔɔ. Nge weesa? I tamaa Yinni Gusunɔ kun ye yē? Nge i tamaa u ye duariwa. ²² Aawo, u n ye duari. U ka bɛɛ wasirawa bɛɛn kom kɔsum sɔ ka daa kɔsa ye i kuan sɔ. Yen sɔna bɛɛn tem mu kua bansu. Goo maa sari mɛ sɔɔ. Ma mu kua tem bɔruram nge mɛ sa waamɔ gisɔ. ²³ Wahala ye, ya bɛɛ

deemamɔwa gisɔ yɛn sɔ i būnu yākuru kua ma i Yinni Gusunɔ torari i n win gere wure, i n maa win sɔɔsinu ka win woodaba ka win kirɔba swī.

²⁴ Yeremi u maa tɔn be kpuro, kurɔbu ka durɔbu, sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wāa Egibitiɔ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua.

²⁵ Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, bɛɛ ka bɛɛn kurɔbu, i nɛɛ, i ko i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni i būu tɔn kurɔ wi ba mɔ Asitaate kua. Wiya i ko i turare dɔɔ dokea, kpa i maa nùn tam tārare temɔ. Wee, i maa ye kua. ²⁶ Yen sɔ tɛ, i swaa dakio i nɔ ye wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔɔmɔ. U bɔrumɔ ka win yĩsi bakaru ma Egibitin tem kpuro sɔɔ, Yuda goo kun maa bɔrumɔ ka win yĩsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wāaru. ²⁷ U koo dewa kɔsa yu bɛɛ deema, n n mɔ gea. Yuda be ba wāa Egibitiɔ kpuro, ba koo gbiwa tabu sɔɔ ka gɔɔru sɔɔ.

²⁸ Ka mɛ, bɛɛn fiiko ba koo kisira tabun di, kpa bu wurama Yudaɔ. Saa yera, bɛɛ be i da mi kpuro i ko i gia n n nɛn garin na yi koorɔ, n n maa bɛɛgiin na yi koorɔ. ²⁹ U koo bɛɛ deema Egibiti mi, kpa u bɛɛ yĩreru wē te ta koo bɛɛ sɔɔsi ma kɔsa ye u raa gerua ya koo nawa ka gem. Yĩre tera, ³⁰ u koo Egibitin sunɔ Hofara win yibereba nɔmu bɛria be ba kasu bu nùn go, nge mɛ u Yudaban sina boko Sedesiasi Nebukanɛsaa nɔmu bɛria, wi, wi u kasu u nùn go. Yinni Gusunɔwa u yen i gerua.

Gari yi Yeremi u Baruku

Sɔɔwa

45

¹ Sanam mɛ Baruku Nɛriyan bii u gari yi yorua tireru sɔɔ yi Yeremi u nùn sɔɔwa Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ nnɛsɛ sɔɔra mi. Yen biru Yeremi u Baruku sɔɔwa u nɛɛ, ² wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni, u gerua wunɛn sɔ. ³ U nɛɛ, a gerumɔ a mɔ, a kam kuawa domi wi, Yinni Gusunɔ u wunɛn wahala sosimɔ. Ma a weeweenu mɔ sere a wasira. Adama a bia mi kaa wēra.

⁴ Wee, ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ n nun sɔ̃. U nɛɛ,
u koo ye u raa bana kɔsukuwa,
kpa u ye u raa duura wukiri.
Yen tubusiana, u koo tem mɛ kpuro
sanku.

⁵ U maa nɛɛ,
gãa bakana a kasu wunen tiin sɔ̃?
A ku be nu kasu.
Domi u koo de kãsa yu na yu tɔmbu
kpuro wɔri.
Adama wunɛ u koo wunen wãaru yara
mi a da kpuro.
Tera ta ko n sãa nge wunen arumani
ye a gura tabu sɔ̃.

46

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u
Yeremi sɔ̃wa bwese tukunun sɔ̃.

Ba Egibitigibu kamia

Kaakemisiɔ

² Babilonin sina boko u Egibitin
sunɔ Neko ka win tabu kowobu kamia
Kaakemisiɔ, Efaratin daarun bɔkuɔ. N
deema saa ye sɔ̃, Yoyakimu, Yosiasin
bii, Yudaban sina bokon bandun wɔ̃
nnɛse sɔ̃ra mi. Saa ye sɔ̃ra Yinni
Gusunɔ u gari yini gerua Egibitin sina
boko ka win tabu kowobun sɔ̃ u nɛɛ,

³ wee Egibitin tabu sinambu ba kuuki
mò ba mò,
i tɛɛnu sɔ̃ru koowo,
bakanu ka piiminu,
kpa i se i tabu da.

⁴ I bɛɛn tabu kɛkɛ be dumi gawe sɔ̃ru
koowo.

Bɛɛ maasɔbu, i bɛɛn dumi yɔ̃wo,
kpa i bɛɛn tabu furɔsu doke.
I bɛɛn yaasi sunkuo yi balli,
kpa i bɛɛn tarakpenu sebe.

⁵ Adama mba Yinni Gusunɔ u sere
waamɔ ya kooramɔ ben suunu
sɔ̃.

U nɛɛ, be wee ba mwia kpana ba
biruku yira wuramɔ.

Ba ben tabu durɔbu kamia.
Ma ba duki mò, ba n mam biru
mɛɛrimɔ.

Tem mɛ kpuro mu bɛrum duura.

⁶ Kam sɔ̃ra be ba sãu ba duki mò.
Baa tabu durɔ damgibu bà n duki sua
kama.

Domi sɔ̃ yɛsan nɔm geu gia, Efaratin
daarun bɔkuɔ,

dabiru ta sokuramɔ ta wɔrukumɔ.

⁷ Wara u ka daa te ba mò Nilu weenɛ tà
n yiba.

Wara u ka tu weenɛ sanam mɛ ten tora
bɔ.

⁸ Egibitigiba ba ka tu weenɛ.

Domi ba nɛɛ, nge mɛ Nilun nim mu ra
tɛrie ka dam tem sɔ̃,
nge mɛya ben tabu kowobu ba koo
maa tɛria tem sɔ̃,
kpa bu wusu ka sin tɔmbu kam
koosia.

⁹ Wee ba mò, ben maasɔbu bu seewo
fuuku.

Be ba tabu kɛkɛ be dumi gawe dua,
bu duki doo.

Ben tabu durɔbu bu seewo.

Puti ka Kusin tabu durɔbu be ba tɛɛ
piiminu nɛni,

ka sere Ludiba be ba sãa ten towobu,
bu seewo.

¹⁰ Adama tɔ̃ teni, ta ko n sãawa
Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinnigiru.

Ta ko n sãawa tɛ sɔ̃ u win yibɛɛba
mɔru kɔsiemɔ.

Takobi ya koo tɔmbu di,
kpa yu yɛm debu.

Tɔn dabi te ya koo go,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sɔ̃,
ta ko n kpĩ nge yãku yaa

Efaratin daarun goorɔ,
sɔ̃ yɛsan nɔm geu gia.

¹¹ Bɛɛ Egibitigibun tabu kowobu,
baa i n seewa i da Galadiɔ i tim kasu,
kama.

Bɛɛn mɛɛra ya n kpeemɔ.

¹² Bwesenu kpuro nu koo nɔ

nge mɛ ba bɛɛ sekuru doke.

Domi ba koo bɛɛn dɛsirun kuuki nɔ
baama.

Bɛɛn tabu durɔbu ba ko n bãarimɔwa.
Bà n yinna, ba koo wɔrukuwa sannu.

Nebukanɛsaa u Egibiti wɔri

¹³ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u
Yeremi sɔ̃wa sanam mɛ Babilonin
sina boko, Nebukanɛsaa u na u Egibiti
wɔri. U nɛɛ,

¹⁴ a Egibitigibu nɔsio

ka be ba wãa yen wuu si ba
mò Migidoli, ka Mɛnfisi, ka
Tapanɛsi sɔ̃,

a nɛɛ, ben baawure u seewo u sɔ̃ru
ko.

Domi ba bu tabu wɔrima baaman di.

15 Ben tabu durɔ damgibu ba wɔruka.
 Ba n̄ kp̄a ba ka tii yinɛ.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu fuka.
 16 Na dera ben tabu kowo dabiru ta
 sokura ta wɔruka.
 Ma ba mɔ, bu seewo bu wura ben
 temɔ
 mi ba bu mara, mi tabu sari.
 17 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
 bu Egibitin sunɔ ȳisi kpaaru k̄ɛyɔ
 bu nɛɛ, woo kanɔ.
 U dera saa gea n̄n̄ doonari.
 18 Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
 nɛ wi na s̄a sina boko,
 sere ka n̄n̄ w̄aaru,
 nge mɛ ba ȳɛ ma guu te ba mɔ Tabori
 ta guu ni nu tie gunum kere,
 ka nge mɛ ba ȳɛ ma guu te ba mɔ
 Kaameli
 ta w̄a nim w̄ɔkun bɔkuɔ,
 nge m̄ya ba n ȳɛ kam kam
 ma yibereba ba koo na bu bu w̄ari.
 19 Bɛɛ Egibitigibu, i s̄ɔru koowo i b̄ɛn
 ȳanu gura,
 ba koo b̄ɛ yoru mw̄ɛri.
 Domi wee, Mɛnfisi ya koo ko bansu.
 Goo kun maa sinamɔ ye s̄ɔ.
 20 Bɛɛ Egibitigibu, i s̄aawa nge naa
 gbiiba ye ya w̄a.
 Adama wee, daru sw̄a gaa ya wee
 saa s̄ɔ ȳɛsan n̄m geu gian di,
 yu ye w̄ari.
 21 B̄ɛn tabu kowo be ba ra b̄ɛ somi
 gobin s̄ɔ,
 ba b̄ɔru nge naa gumgia.
 Ka mɛ, ben tii ba koo biruku yira wura
 bu duki yakikira.
 Domi n̄ni sw̄ara koo bu w̄ari.
 Ben s̄ɛyasiabun saa ya tura.
 22 Egibitigiba duki mɔ
 nge w̄ɛ yi yi doonɔ w̄akinu sari.
 Domi yibereba ba bu w̄arimɔ ba
 suririmɔ,
 nge d̄a buro wi u d̄a suririmɔ ka
 gb̄a, d̄a s̄ɔwɔ.
 23 Baa mɛ ben d̄a s̄ɔ ga kp̄a
 sere goo kun kp̄ɛ u du mi,
 ka mɛ, ba koo gu b̄ɔriwa.
 Domi yibere be, ba twee dabiru kere.
 Goo kun kp̄ɛ u ben geeru gia.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
 24 Egibitigiba w̄a sekuru s̄ɔ.

Domi wee, ba bu s̄ɔ ȳɛsan n̄m
 geugibu n̄mu s̄andia.

25 Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ
 wi na w̄llu ka tem mɔ, na maa nɛɛ,
 kon b̄u wi ba mɔ Am̄ɔ s̄ɛyasia wi
 u w̄a Tebesiɔ, ka Egibitin sunɔ, ka
 Egibitigibu kpuro ka ben b̄unu ka
 ben sinambu, ka sere maa be ba
 Egibitin sunɔ wi naane s̄a. 26 Kon bu
 Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko ka
 win s̄m kowobu n̄mu b̄eria, be ba
 kasu bu bu go.

Adama yeniban biru, Egibiti ya koo
 wurama nge yellu. Yeniwa nɛ, Yinni
 Gusunɔ na gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba yakia
(I maa m̄ɛrio 30:10-11)

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 b̄ɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
 b̄ɛ, n̄n̄ s̄m kowobu,
 i ku b̄ɛrum ko, i ku maa nanda.
 Domi kon b̄ɛ w̄arama saa tontonden
 di.
 Kon b̄ɛn bweseru yakiamaa saa yorun
 di.
 I ko i wurama i w̄ɛra,
 i n w̄a b̄ari yendu s̄ɔ.
 Goo kun maa b̄ɛ n̄ni s̄ɔmɔ.
 28 I ku b̄ɛrum ko.
 Domi na w̄a ka b̄ɛ.
 Kon bwese ni kpuro kpeerasia,
 n̄n̄ suunu s̄ɔ na raa b̄ɛ yarinasia mi.
 Adama b̄ɛ, na n̄ b̄ɛ kpeerasiamɔ.
 Kon b̄ɛ s̄ɛyasiawa nge mɛ n weenɛ,
 domi na n̄ kp̄ɛ na kun b̄ɛ s̄ɛyasie.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Filisitiban s̄ɔ

47

1 Egibitin sina boko u sere Gasa tabu
 w̄ari, wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi
 s̄ɔwa Filisitiban s̄ɔ. U nɛɛ,

2 wee, yibereba ba wee saa s̄ɔ ȳɛsan
 n̄m geu gian di,
 ba t̄eriamɔ tem s̄ɔ nge daa te ta nim
 yibumɔ ta b̄ɔ saramɔ.
 Ma ba tem ka ye ya w̄a mɛ s̄ɔ wukiri
 ka m̄n̄ wusu ka t̄ɔn be ba w̄a si kpuro
 s̄ɔ.
 T̄ɔn be kpuro ba kuuki mɔ, ba wee-
 weenu mɔ.

³ Dumin naa damu damusu ka tabu
kekeban uruuban wokinu
nɔɔramɔ.
Baababa ba ben bibu derimɔ,
domi ben gɔma kpuro dwiiya.
⁴ Saa ya tunuma yɛ sɔɔ ba koo Filisitiba
kpuro go,
ka tɔn be ba koo kpɪ bu Tirigibu, ka
Sidonigibu somi,
ka tɔn be ba tie ba wɔa tem bure te ba
mɔ Kafitorio.
⁵ Gasagibu ba wɔawa nuku sankiranu
sɔɔ
ba wii pɔɔnu pote.
Asikalonigibu ka be ba wɔa wɔwɔɔ ba
nɔɔ maari.
Bɛɛ be i tie, sere saa yerà i ko i n wɔa
i n tii muririmɔ i ka gɔɔ swɪ.
⁶ Wee, i gerumɔ i mɔ,
Yinni Gusunɔn takobi, domma kaa
wɛra.
A wuro wunen kararɔ,
kpa a n wɔa mi sɛɛ.
⁷ Amɔna ya koo ka wɛra.
Domi Yinni Gusunɔn tiiwa u ye
wooda wɛ,
yu ka Asikalonigibu ka nim wɔkun
goonugibu wɔri.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Mɔabuban sɔ

48

¹ Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi
u wɔllu ka tem mɔ, u gerua Mɔabuban
sɔ. U nɛɛ,
Nebo ya kam kua
domi wee ba yen yɔnu gura.
Kiriataimu ya wɔa sekuru sɔɔ
domi ba ye mwa.
Misigabu ya wɔa sekuru sɔɔ,
domi ba ye kɔsuka.
² Mɔabun bɛɛɛ ya kpa.
Ma ba bwisikumɔ bu Hɛsiboni kam
koosia.
Ba mɔ, su da su ye kam koosia
kpa ya kun maa wɔa handunia sɔɔ.
Wunɛ Madimeni, kaa ko bansu,
domi wee ba nun tabu wɔrimam wee.
³ Ba faaba kanamɔ saa Koronaimun di,
ba mɔ,
wee ba bɛɛn yɔnu guramɔ.
Wee ba kpuro kɔsukumɔ.
⁴ Ba Mɔabu kam koosia.
Ma bibun nɔɔ ga nɔɔramɔ.

⁵ Ba wuri wenne guu te ba mɔ Lusitio,
ma nuku sankiranun kuuki yi
saramamɔ saa Koronaimun
guurun di.
⁶ Ba mɔ, i duki yakuro, i bɛɛn wɔaru
wɔra,
kpa i da i n wɔa nge gbeeku ketekunu
gbaburɔ.
⁷ Domi i bɛɛn naanɛ dokewa bɛɛn
nɔman sɔmburu ka bɛɛn
arumaniba sɔɔ.
Wee, tɛ ba koo bɛɛn tii mwɛɛri
kpa bu bɛɛn bɔu wi ba mɔ Kemasi
ka win yɔku kowobu ka win wirugibu
yoru mwa bu ka doona.
⁸ Be ba koo bu kam koosia mi.
Ba koo duwa wuu baagere sɔɔ.
Gen gaga kun kisiramɔ ben nɔman di.
Ba koo kpuro kam koosiawa wɔwi sɔɔ
ka tem tɛɛri sɔɔ.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
⁹ U maa nɛɛ,
i Mɔabuban sika sɔɔru koowo,
domi ben gɔɔ turuku kua.
Ben wusu su koo ko bansu.
Goo kun ko n maa wɔa si sɔɔ.
¹⁰ Be ba Gusunɔn sɔmburu mɔ ka
atafiiru, u bu bɔrusio.
Be ba yinamɔ bu tɔmbu go ka takobi,
Gusunɔ u bu bɔrusio.

¹¹ Wee, saa yellun di, Mɔabuba ba wɔa
bɔri yendu sɔɔ.
Ba n yoru diire gam.
Ba sɔwa kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔru.
Ba n bu gɔsiare gam sɔɔ nge tam.
Ben dobu ka ben wani kun kɔsa.
¹² Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
tɔru gara sisi tɛ sɔɔ kon bu tɔmbu
surema bu bu gɔsie wekenu ganu sɔɔ,
kpa bu weke ni kɔsuku. ¹³ Mɔabu
be, ba koo sekuru wa ben bɔu wi ba
mɔ Kemasin sɔ, nge mɛ Isireliba ba
sekuru wa bɔu wi u wɔa Betelion sɔ,
domi wi sɔɔra ba ben naanɛ doke.
¹⁴ Bɛɛ Mɔabuba, amɔna i ko i ka kpɪ i
gere i nɛɛ,
i sɔawa tabu durɔbu be ba wɔa tabun
sɔ.
¹⁵ Domi wee, i kam kua.
Bɛɛn wusu su dɔɔ mwaara.
Ma yibɛɛba ba bɛɛn aluwaasi
damgibu mwɛɛra ba sakira.

Yeniwa sina boko u gerua. Win
yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni. U
nɛɛ,

¹⁶ Mɔabun kam kobu turuku kua.
Nɔni swāa te ba koo wa, ta wee fuuku
fuuku.

¹⁷ Bɛɛ be i wāa ben turuku, i ka bu gɔɔ
sinɔ.

Bɛɛ be i bu yɛ, i bu bikio i nɛɛ,
amɔna n koosina ba ka ban tenin dam
bakam mɛ kpeerasia mɛ.

¹⁸ Bɛɛ maa Dibonigibu, i bɛɛn sin yee
bɛɛɛginu derio,

kpa i na i sina temɔ.

Domi be ba Mɔabuba kam koosia,
ba wee bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛn gbāra damginu kɔsuku.

¹⁹ Bɛɛ Aroɛɛgibu, i doo swaaɔ i mɛɛri,
kpa i Mɔabu be ba kpikuru sua bikia i
nɛɛ,
mba n koorɔ.

²⁰ Ba koo bɛɛ wisi bu nɛɛ,
ba wāawa sekuru sɔɔ ba diirimɔ.
I kuuki koowo, i gbāra,
kpa i baawure nɔɔsia Aanɔwɔ
ma ba Mɔabuba gura.

²¹ Yinni Gusunɔwa u bu sɛɛyasiamɔ
be ba wāa wɔwa sɔɔ ka yen wuu sini
sɔɔ, si ba mɔ, Holoni ka Yahasi ka
Mɛfati, ²² ka Diboni ka Nɛbo ka Bɛti
Dibilatimu, ²³ ka Kiriataimu ka Bɛti
Gamulu ka Bɛti Mɛɔni, ²⁴ ka Keristutu ka
Botisira, Mɔabuban wusu kpuro gesi,
si su wāa turuku ka tontondeɔ.

²⁵ Ba Mɔabuban dam bua,
ma ben yiiko ya kpa.

Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

²⁶ Mɔabuba ba tii sua Gusunɔn
wuswaaɔ. Yen sɔ, bu bu tam taasio
sere bu mu siruku kpa bu bu yɛɛ.
²⁷ Bɛɛ Mɔabuba, i yaayo ma i raa
Isireliba yɛɛ. I raa bu wii gimanu
koosi nge be i gbɛna mwa.

²⁸ Tɛ, i yario bɛɛn wusun di
kpa i da i n wāa kpee baaba sɔɔ,
kpa i kpee goominu saari,
i bɛɛn wāa yenu ko kpee baaba sɔɔ.

²⁹ Sa Mɔabuban tii suabun gari nua, ka
ben tɔn biaru,
ka sere maa ben woo kanabu,
ka ben degangam, ka ben nɔni yɔnnu.

³⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛn tii, na yɛ
ma ba ra tii sue ben gari gerubu sɔɔ.
Adama ye ba mɔ kpuro, ya ku ra n
arufaani gaa mɔ.

³¹ Yen sɔna na Mɔabuba kpuro gɔɔ
swĩiyammɛ.

Ma na Kiri Herɛsigibu weeweenu
kuammɛ.

³² Sibiman resɛm gbaaru, na wuri mɔ
wunɛn sɔ.

Nɛn wuri yi, yi Yasɛɛgibugii kere.

Yellu, wunɛn dāa kāsasi yi nim wɔku
saramɔ.

Yi mam Yasɛɛn daarun nim dɛkamɔ.
Adama wee, kam koosio u yin marum
wɔri u kam koosia.

³³ Nuku dobun womusu kun maa wāa
Mɔabuban gbeaɔ.

Goo ku ra maa tam game mi.

Tam sari wekenu sɔɔ.

Nuku dobun kuuki kun maa nɔɔramɔ
mi,

ma n kun mɔ tabugii.

³⁴ Hɛsibonigibu ba nɔɔgiru sue ba
somiru kanamɔ. Ba ben nɔɔ nɔɔmɔ
Elealeɔ, ka Yahasio, ka Soario, ka Ko-
ronaimuɔ, ka Egalati Selasio. Domi
baa Nimurimun daaru ta kam kua.

³⁵ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon den
Mɔabuba kpeerasia, be, be ba yɔɔmɔ
ben būu turanɔ ba nu turare dɔɔ
dokeammɛ.

³⁶ Yen sɔna nɛn gɔru ga sumɔ nge
guuru Mɔabuba ka Kiri Herɛsigibun
sɔ. Domi ben dukia ye ba gura kpuro
ya kam kua. ³⁷ Tɔmbu kpuro ba ben
seri ka ben toba kɔna, ba tii murura
nɔma yiru kpuro, ba saaki deewa ben
nuku sankiranun sɔ. ³⁸ Ba gɔɔ wuri
mɔ yenu baagere sɔɔ ka sere mi ba ra
mɛnnɛ kpuro gesi domi na Mɔabuban
tem kɔsuka nge weke te goo kun maa
kĩ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³⁹ I gɔɔ swĩiyɔ, Mɔabuba ba wɔruma.
Ba biruku yira wura. Anna a sekuru
wa. Be ba ka bu sikerɛnɛ kpuro, ba bu
yɛɛmɔ.

⁴⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, yiberɛba
ba koo na nge yaberekunu ni nu
bellimɔ wɔllɔ.

⁴¹ Kpa bu wuu ge ba mɔ Keristutu mwa,
bu gen gbāranu kɔsuku.

Mɔabun tabu durɔ damgibu ba koo nanda nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɪ u ma.

⁴² Ba koo Mɔabuba kpeerasia.

Ben bwesera koo nɔru ko, domi ba nɛ, Yinni Gusunɔ seesi.

⁴³ Wee, ba bu yina ka taa ka suura berie.

⁴⁴ Wi u duka mɔ bɛrum sɔ,

u koo wɔriwa suura ye sɔɔ.

Wi u maa yara suura yen di,

kpa u taa mwaara.

Domi kon de Mɔabun sɛɛyasiabun tɔru tu na.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁴⁵ Be ba kpikuru sua ba n maa dam tie, ba wɛra yeru kasu Hɛsiboniɔ.

Adama dɔɔ yari yi koo yari yen sina boko Sihonin dirun di,

yi da yi Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu ka mɛn guunu di.

⁴⁶ Bɛɛ, Mɔabuba, i kam kuawa.

Bɛɛ Kemɔsigibu, i kpeerawa.

Wee, ba koo bɛɛn bibu yoru mwɛɛri bu ka doona.

⁴⁷ Adama saa gaa sisi

yɛ sɔɔ kon ka Mɔabu be ba yoru mwɛɛra mi wurama ben temɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nge mɛya kon ka Mɔabuba sɛɛyasia.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Amɔniban sɔ

49

¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Amɔniban sɔ. U nɛɛ,

mban sɔna bɔu wi ba mɔ Malikɔmu u Gadin tem mwa.

Mban sɔna win tɔmbu Amɔniba ba Isireliban wusu wɔra.

Isireliba ba n bibu mɔwa be ba koo mu tubi di?

² Yen sɔ tɛ, kon de tabun wurenu nu nɔɔra ben wuu marɔɔ ge ba mɔ Raba.

Raba ye, ya koo bansu ko,

kpa yen baru kpaanu nu dɔɔ mwaakira.

Nge mɛya Isireliba ba koo bu gira be, be ba raa bu gira.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³ Bɛɛ, Hɛsibonigibu, i gɔɔ swɔiyo.

Domi ba koo Ayi kam koosia.

Raban baru kpaanugibu, i nɔɔgiru suo i somiru kana.

I saaki deewo nuku sankiranun sɔ, kpa i n sirene i n gɔɔ sumɔ.

Domi ba koo bɛɛn bɔu wi ba mɔ Malikɔmu sua,

ka win yaku kowobu ka win wirugibu bu ka doona.

⁴ Bɛɛ Rabagibu, bɛɛ be i ku ra mɛm nɔ, wee i tii sue bɛɛn wɔwa ye ya tem gem mɔn sɔ.

Ma i bɛɛn dukia naane sɔa.

Ma i mɔ, wara u koo kpɪ u bɛɛ wɔrima.

⁵ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,

wee kon bɛɛ nɔni swɔaru surema.

Ta koo nawa saa baaman di,

kpa i yarina.

Goo maa sari wi u koo bɛɛ menna.

⁶ Adama amɛn biru kon de be ba yarine mi, bu wurama.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Edɔmuban sɔ

⁷ Wee ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua Edɔmuban sɔ. U nɛɛ,

bwisi yi kpawa Temaniɔ?

Ben bwisigibun bwisi yi kpawa?

Mana yi kpuro yi doona.

⁸ Bɛɛ Dedanigibu, i gɔsiro,

i duki yakuro i da i kuke kpee baaba sɔɔ.

Domi kon Esaugibu nɔni swɔaru kpɛɛ sanam mɛ kon bu sɛɛyasia.

⁹ Be ba ra resɛm sɔri bɔ n na bɛɛn mi, ba ra fiiko deri.

Gbenɔbu bɔ n tɔmbu wɔri,

ba ra suewa ye ba koo kpɪ.

¹⁰ Adama nɛ, Yinni Gusunɔ,

kon Esaun bweseru kpuron yɔnu gurawa.

Kon bu sikiamu ben kuku yenun di.

Ba n kpɛ bu kuke.

Ben bibu ka ben dusibu ka be ba ka bu sikerene kpuro ba koo gbiwa.

Goo kun tiaramɔ.

¹¹ Baa bɔ n ben bibu deri ba kua gobekuba,

nɛna kon de ba n wɔa,

kpa ben gɔminibu bu man naane ko.

¹² Na maa nɛɛ, be na n daa sɛɛyasiamɔ, kon bu sɛɛyasia. Yera bɛɛ, Edɔmuba, i tamaa i yara min di?

Aawo, kon bɛɛ sɛɛyasiawa. ¹³ Na

bɔrumɔ sere ka nɛn wɔaru ma bɛɛn

wuu maro Botisira ga koo bansu ko kpa n sãa sekuru, kpa tãmbu ba n da gu sie bà n goo bõrusimã. Mëya maa bæen wuu si su tie su koo ko bansu sere ka baadommaã. Nê, Yinni Gusunãwa na yeni gerua.

¹⁴ Yinni Gusunã u Yeremi labaari yeni sããwa u nêe,
ba sãmã goo gãra bwesenun suunu sãã u nu sã u nêe,

nu mennama nu Edãmuba wãri,
nu seewo nu bu tabu wãri.

¹⁵ Domi nê, Yinni Gusunã, kon bu ko dãakobu bwesenu kpuro sãã,
be tãmba ko n gema.

¹⁶ Ben tii suabu ka ben nãnigiru ta dera ba kããra.
Be ba wãa kpee baaba sãã, ka sere gungunun wii kpiinã,
baa bà n wãa yenu kua sere wãllun sãã sããwã, nge gunã bakeru,
kon bu surama min di.

Nê, Yinni Gusunãwa na yeni gerua.

¹⁷ Edãmu ya koo kowa bansu. Be ba sarã mi, bà n ye wa, biti ya koo bu mwa kpa bu wia ko asãrã yen sã.

¹⁸ Domi ya ko n sãawa nge m̃e ba Sodomu ka Gomãra kpeerasia ka yen baru kpaanã. Goo kun maa sinamã mi.

¹⁹ Ko na n sãawa nge gbee sunã ge ga yarima Yuudenin gbee surorun di ga dãã gu nim nã.

Kpa n tãmbu kpuro yarinasia subaru sãã.

Saa ye sããra kon Edãmuba sunã kpao wẽ wi ñen tii na gãsa.

Nge wara u ka man nê.

Wara u koo kpĩ u man wooda wẽ.

Sina boko wara u koo kpĩ u yãra ñen wuswãã.

²⁰ Yen sã, i swaa dakio i nã himba ye na kua Edãmuban sã,
ka sere kpunaa ye na yi Temanigibun sã.

Na nêe, kam kam, kon de bu be kpuro mwẽeriwa nge yãanu bu ka da tem tukumã.

Ba koo ben tem kpuro kam koosiawa.

²¹ Kam koo bin wurenu sãã, tem mu koo yĩiri.

Tãmba koo nããgiru sua bu somiru kana,

kpa ben nãsu su nããra sere nim wõkuã, ge ba m̃e Sãã.

²² Wee, yiberẽba ba koo Botisira wukiri nge m̃e yaberekunu nu ra yaa gonu kunisi. Yen dãma te, Edãmun tabu durã damgibu ba ko n kpasa wãri m̃õwa nge tãn kurã wi u yiire u kĩ u ma.

Gari yi Yinni Gusunã u gerua

Damasin sã

²³ Wee ye Yinni Gusunã u gerua Damasinsã. U nêe,
yen wuu sini, Hamati ka Aapadi,
sin tãmba wãa sekuru sãã.
Ba labaari kãsa nua, ma ba diirimã.
Ben laakari ya burisina nge nim wõkun nim,
sere ya ñ kpĩa ya wuram̃e.

²⁴ Damasigibu ba mwia kpana ba gãsira bu ka duki su,
adama ba berum soore.
Ma nuku sankiranu ka wuriribu bu ñeni
nge tãn kurã wi u yiire u kĩ u ma.

²⁵ Wuu g̃en sã na ra n nuku dobu m̃e, mban sãna gen tãmbu ba ñ kpikiru sua.

Wuu bãkã ge, ge ga yĩsiru yara mi, mban sãna gen tãmbu ba ñ gu deri.

²⁶⁻²⁷ Sãã teeru ba koo gen aluwaasiba go gen swẽẽ sãã. Ba koo maa gen tabu kowobu kpuro kpeerasia, kpa n de bu gu dãã m̃eni ka Beni Hadadin sina kpaaru. Nê, Gusunã, wãllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunã

u gerua Kedaagibu

ka Hasorigibun sã

²⁸ Wee ye Yinni Gusunã u gerua Kedaagibun sã ka bwese ni nu wãa Hasoriã sã, ni Babilonin sina boko Ñebukañesaa u kamia. U nêe,
i seewo i Kedaagibu wãri.

I be, sãã yari yerugii be kpuro goowo.

²⁹ I ben kuu bekunuginu ka ben yaa sabenu kpuro guro,
ka ben beka ka ben sãmunu ka ben yooyoosu,

kpa i kuuki ko baama i bu berum tia.

³⁰ B̃eẽ Hasorigibu i seewo i duki su fuuku,
kpa i da i kuke wãrusu sãã.

Domi Babilonin sina boko Nebukanesa
u kpunaa kua u ka bee wari.
Ne, Yinni Gusunawa na yeni gerua.
³¹ U maa nee,
i doo i bu wari be, be ba waa bari
yendu soo, ba so see ben yenuso.
Ben wusu su n gamboba ka kakaroba
ma, ma ba ka tambu desire.
³² Yiberaba ba koo ben yooyoosu
mweri
ka sere maa ben yaa sabenu ya n dabi.
Kon bu yarinasia baama,
be, be ba ra ben wii baanu koni beri
berika.
Kon de yiberaba bu na baaman di bu
bu kam koosia.
Ne, Yinni Gusunawa na yeni gerua.
³³ Hasorin wuu ga koo ko bansu,
kpa ga n saa gbeeku bonun waa yeru
sere ka baadommao.
Goo kun maa sinamo mi.

Gari yi Yinni Gusunaw u gerua

Elamun sa

³⁴ Wee ye Yinni Gusunaw u win samo
Yeremi sawa Elamun sa. Saa ye
soo, Sedesiasi, Yudaban sina bokon
bandun torewa mi. ³⁵ Gusunaw, wallu
ka tem Yinni u nee,
wee, kon Elamugibu tennu boku
ni nu saa ben dam nuuru.
³⁶ Kon bu handunian goonu nne
kpuron woo kparema, kpa n bu
yarinasia baama. Tem gam sari mi ba
n ko n waa.
³⁷ Kon de Elamugibu bu diiri
ben yiberaba ka be ba kasu bu bu gon
wuswaa.
Nen marun saabu kon bu noni swaa
bakaru kpee.
Taba kon ka bu go n kpe,
³⁸ kpa n ben sinambu ka ben wirugibu
go
kpa n nen tiin bandu swi.
Ne, Yinni Gusunawa na yeni gerua.
³⁹ Adama toru gara wee te soo kon de
be ba raa yarina mi, bu wurama.

Babiloni ya kam kua

50

¹ Wee gari yi Yinni Gusunaw u gerua
Babilonin sa ka yen tem kpuron sa, saa
Yeremin min di. U nee,
² i bwesenu labaari yeni nassio.

I yirenu koowo nu ka ye gia.
I ye kparo i nee,
Babiloni ya woruma.
Yen bunu nu sekuru sua.
Buu ni ba mo Beli ka Merodaki
nu waa sekuru soo.
Nin bwaaarokunu nu berum soora.
³ Bweseru gara ye worim wee
saa soo yesan nom geu gian di.
Ta koo tem me gosiawa bansu.
Goo kun ko n maa waa mi.
Tambu ka ye kparo koo yarina min
di.
⁴ Yinni Gusunaw u nee,
yen tao te, Isireliba ka Yudaba ba koo
wurama ben tem sannu,
ba n sumo, ba n ne Gusunaw, ben Yinni
kasu.
⁵ Ba koo Sionin swaa bikia,
bu worima yen mi,
kpa bu na
bu ka man arukawani boko
ye ba n duarimo sere ka baadommao.
⁶ Be, nen tambu, wee ba saa nge yaa go
ge ga raa kore.
Ben kparoba raa bu ko
ba dera ba sirene guunu wallo
ba gasirimo gee ka gio,
sere ba ben waa yeru duari.
⁷ Yiberaba be ba bu wari gesi,
ba ra bu gurewa.
Kpa yiberaba be, bu nee,
ba n kasa kue.
Be, Isireli ben tiwa ba Yinni Gusunaw
torari,
wi, wi u saa gemgii
ka wi ben sikadoba ba naane saa.
⁸ Bee Isireliba, i yario i duki su
Babilonin di,
nge boo ni nu go gbiye.
⁹ Domi wee, kon bwesenu seeya wuu
wuuka
kpa n de nu Babiloni wari.
Ba koo nawa saa soo yesan nom geu
gian di,
kpa bu ye tarusi bu mwa.
Ben seenu nu n kam worimo.
Baa ben tabu duru turo kun gosiro
nom dira.
¹⁰ Babilonigibu ba n kisiram kam koo
bin di.
Be ba koo ben yanu gura kpuro,
ba koo nu gurawa ka nuku tia.
Ne, Yinni Gusunawa na yeni gerua.

11 Bɛɛ Babilonigibu, bɛɛ be i nɛn
arumani gura,
i nuki doro.

I n yɔ̃kumɔ nge naa kpɛmi yakasɔ.

I n sumɔ nge dum dwɛɛ.

12 Adama i bɛɛn tem mɛɛrio.

Wee, mu wɔ̃a sekuru sɔɔ.

Wee, mu kua bansu, nge tem mi gɔ̃anu
ku ra kpi.

Ma mu biru wura tem kpuro sɔɔ.

13 Yinni Gusunɔn mɔrun saabu, mu
kua bansu.

Be ba koo sara Babilonin tem mi, biti
koo bu mwa

kpa bu wia ko.

14 Bɛɛ be i ra tendu to,

i na i Babiloni tarusi.

I ye sɛɛnu tweeyo.

I ku yen wɔ̃nwɔ̃ndu ko.

Domi ya nɛ, Yinni Gusunɔ torari.

15 I tabun kuuki koowo baama
domi Babilonin gani yi wɔ̃ruka,
yen gb̃arara suba.

Wee yen tɔ̃mba nɔma yiiye

ba tii yiberɛba wɛ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye mɔru
kɔsiemɔ,

na mɔ, i ye mɔru kɔsieyo.

I ye kuo nge mɛ ya raa gabu kua.

16 Tabu wee ka kam kobu sannu.

I bu goowo be ba duurumɔ

ka be ba gɛemɔ.

Baawure u seewo u da win temɔ mi
win bwesera wɔ̃a.

17 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

Isireliba ba sɔ̃awa nge yɔ̃a ni nu kɔ̃ra
ma gbee sinansu su nu naa swi.

Asirin sina bokowa u gb̃ia u nu wɔ̃ri
u gura, ma Babilonin sina boko u maa
na u nu wɔ̃ri u kɔsuka. 18 Yen sɔ̃na,
nɛ Gusunɔ Isireliban Yinni, wi u wɔ̃llu
ka tem mɔ, na nɛɛ, kon Babilonin sina
boko ka win temgibu sɛɛyasias nge mɛ
na Asirin sunɔ sɛɛyasias.

19 Adama kon de Isireliba bu wurama
ben wɔ̃a yerɔ,

kpa bu ben d̃ianu yewe guu te ba mɔ
Kaamelio

ka Basanio ka guu te ba mɔ Efaraimuɔ,
ka sere maa Galadin temɔ.

Ba n̄ maa gɔ̃anun yɔ̃aru mɔ.

20 Yen doma te, ba koo Isireliba ka
Yudaban durum kasu ba kun
wa,

domi be, be ba tie mi, kon bu ben
durum wɔ̃ka.

21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

i Mɛrataimugibu ka Pekodigibu
wɔ̃rio.

I bu goowo i kam koosia mam mam.

I nɛn woodaba kpuro yibio.

22 Wee, tabun wurenu nɔ̃ramɔ tem
mɛ kpuro sɔɔ.

Asɔ̃rɔ baka ya tunuma.

23 Babiloni ye ya handunia kpuro
kɔsuka, nge matalaka,

yen tii wee, ya kɔsikira,

ya kua bansu bwesenu kpuron suunu
sɔɔ.

24 Babiloni, na nun yina beria,

ma ya nun mwa a n̄ ka baaru.

Wee, tɛ, a kua pirisɔm,

domi a nɛ, Yinni Gusunɔ wɔ̃ri.

25 Ma na nɛn tabu yɔ̃nun beru yeru
wukia.

Ma na nɛn mɔru sɔ̃asi ka tabu yɔ̃a ni.

Domi nɛ Gusunɔ, wɔ̃llu ka tem Yinni,

na sɔ̃mburu mɔ te kon ko Babilonio.

26 Bɛɛ handuniagibu kpuro,

i na i Babilonigibun biranu suriri,

kpa i ben yɔ̃nu gura i subu subu nge
yaku,

i ye kam koosia.

Gɔ̃anu nu ku maa tiara mi.

27 I ben tabu durɔ damgibu goowo.

I bu sakirio nge yaa sabenu.

Ba kam kua, domi ben tɔ̃ra tunuma,

tɛ sɔɔ ba koo bu sɛɛyasias.

28 Yera Isireliba be ba kpikiru suuma

ba na Yerusalemuɔ ba mɔ,

Yerusalemu, Yinni Gusunɔ u nun
mɔru kɔsia.

U win sɔ̃a yee dɛɛraru mɔru kɔsia.

29 I tɛn towobu mɛnnɔ bu Babiloni
wɔ̃ri,

kpa bu ben sansani gira bu ka ye sik-
erena,

kpa bu ku raa de goo u kisira min di.

Bu bu kɔsieyo nge mɛ ben daa ya nɛ.

Bu bu kuo nge mɛ ba raa gabu kua.

Domi ba tii wɔ̃lle sua nɛ, Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ,

nɛ wi na sɔ̃a Isireliban Yinni Dɛɛro.

30 Yen sɔ̃, mi ben aluwaasiba ba wɔ̃a
kpuro, ba koo gbisukuwa, kpa ben
tabu kowobun tii bu gbisuku tɔ̃o te.

31 Nɛ, Gusunɔ, wɔ̃llu ka tem Yinni, na
nɛɛ,

wunɛ Babiloni, wunɛ wi a tii sue,

na ka nun mōru sãa.
 Wunen tōra tunuma tē sōo kon nun
 seeyasia.
 32 Wunε wi a tii sue mi, kaa fukura a
 wōruma.
 Goo sari wi u koo nun seeya.
 Kon wuu si su ka nun sikerene dōo
 doke
 kpa u sin tem kpuro di.
 33 Nε, Gusunō, Isireliban Yinni, nε wi
 na wōllu ka tem mō, na maa nεε,
 wee ba Isireliba ka Yudaba dam dāre
 ba bu yoru nenusi,
 ma ba yinamō bu bu yōsu.
 34 Adama nε, ben yakio, na dam mō.
 Nen yīsira Gusunō, wōllu ka tem Yinni.
 Kon ka bu yina kpa n ben tem bōri
 yendu wē,
 kpa n Babilonigibu burisina.

Himba ye Yinni Gusunō u yi

Babilonin sō

35 Yinni Gusunō u maa nεε,
 i Babilonigibu tabu wōrio
 ka sere ben wuu bōkō gen tōmbu
 ka ben sina asakpōbu ka ben
 bwisigibu.
 36 I ben sāmō tii suo be tabu wōrio
 kpa bu gōsira wiirōbu.
 I ben tabu durō damgibu wōrio
 kpa bu nanda.
 37 I ben dumi ka ben tabu keke yi dumi
 gawe tabu wōrio.
 I tōn be ba kana ba bu somimō tabu
 sōo, tabu wōrio,
 kpa bu berum soora nge tōn kurōbu.
 I ben dukia wōrio i gura.
 38 Ben daanun nim mu gbero.
 Domi tem mi, būna ba ra sã,
 ma nu dera ba wiru bie.
 39 Yen sōna kon de Babiloni yu ko
 bansu sere ka baadommao,
 kpa purukanu ka taataanu nu na nu n
 wāa mi.
 40 Kon Babiloni ye kōsukuwa nge
 Sodomu ka Gomōra
 ka sin wuu si nε, Yinni Gusunō na kam
 koosia.
 Goo kun maa sinamō mi.
 Nε, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.
 41 Wee, bweseru gara wee saa sōo
 yēsān nām geu gian di.
 Bwese te, ta kpā.
 Ten sinambu ba dam mō.

Be wee, ba swaa mō ba wee saa ton-
 tonden di.
 42 Ben tabu kowobu ba takobi ka tema
 nēni.
 Ba n wōnwōndu mō, ba bōobu.
 Ba wōki nge nim wōkun nim.
 Ba dumi yōōwa ba swīine swēε swēε.
 Ba tabun sōoru sãa bu ka Babilonigibu
 wōri.
 43 Ye Babilonin sina boko u labaari ye
 nua,
 yera win gōma dwiia.
 Berum ka wuriribu nūn mwa
 nge tōn kurō wi u yiire u kī u ma.
 44 Nε, Yinni Gusunō, kon wuu
 gbāraruguu wōri
 nge gbee sunō ge ga yarima
 saa Yuudenin gbee surorun di,
 kpa n gen tōmbu kpuro yarinasia
 subaru sōo.
 Saa ye sōo, kon bu sunō kpao wē
 wi nen tii na gōsa.
 Nge wara u ka man nε.
 Wara u koo kpī u man wooda wē.
 Sina boko wara u koo kpī u yōra nen
 wuswaa.
 45 Yen sō, i swaa dakio i nō himba ye na
 yi
 Babiloni ka yen tōmbun sō.
 Na nεε, kam kam kon de bu be kpuro
 gura
 nge yāanu bu ka da tem tukumō.
 Ba koo ben wāa yeru kpuro kam
 koosiawa.
 46 Babilonin kam koo bin wurenu sōo,
 tem mu koo yīiri,
 kpa wōki bakanu nu se saa handunian
 baama kpuron di.

51

1 Wee ye Yinni Gusunō u gerua
 Babilonin sō. U nεε,
 kon de woo gu Babiloni swee,
 ye ka yen tōmbu,
 kpa gu bu kam koosia.
 2 Kon de tōmbu bu bu yarinasia
 nge mε woo ga ra yakasu yarinasia.
 Tōo kōsu te sōo, ba koo ye wōrima
 baaman di.
 3 Tēn towobu bu wuu gen tōmbu
 tweeyo.
 Bu yēro tweeyo wi u win tarakpe
 naane sãa.
 Bu ku gen aluwaasiba deri.
 Bu gen tabu kowobu kpuro goowo.

⁴ Kpa bu ben gonu deri
nu n kpĩ kpĩ ben tem kpuro sɔɔ ka
Babilonin swɛɛyɔ.

⁵ Domi ba Gusunɔ Isireliban Yinni
Dɛɛro torari n kpã.
Adama wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni,
u ka win tɔmbu Isireliba ka Yudaba
wãa.

⁶ I duki yario Babilonin di.
Baawure u win wãaru wɔro,
kpa u ku raa gbi Babiloni ye sɔɔ,
ye, ye ya koo ko bansu mi.
Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔra
tunuma.
U koo Babilonigibu ben kookoosun
are wɛ.

⁷ Babiloni ya raa sãawa nge nɔra
wuragia Yinni Gusunɔn nɔma
sɔɔ.
Yera u ka handuniagibu tam wɛ ba
nɔra
sere mu bu go ba wiru bia.

⁸ Wee subaru sɔɔ, Babiloni ya wɔruma
ya kɔsikira.

I gɔɔ swĩiyɔ yen sɔ,
kpa i ka tim na i doke mi ya bosu wa.
Sɔrɔkudo ya koo bɛkura.

⁹ Sɔɔ be ba wãa mi, ba nɛɛ,
sa Babiloni tim kã,
adama ya n̄ bɛkure.
Su ye deri su gɔsira bɛsɛn temɔ,
domi yen sɛɛyasia bi, bu kpã
sere bu nɔra handunia kpuro sɔɔ.

¹⁰ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun siria.
Su da Siɔniɔ su kpɔra ye u sun kua.

¹¹ Yinni Gusunɔ u kĩ u Babiloni kam
koosia, kpa u win sãa yee dɛɛraru
mɔru kɔsia. Yen sɔna u Mɛdiban
sinambu dam kɛmɔ bu ka ye wɔri.
I bɛɛn sɛɛnun nɔsu sɔnwɔ,
kpa i bɛɛn tɛɛnu sua.

¹² I yĩreru koowo kpa i Babiloni wɔri.
Wuun kɔsobu, bu wureo bu yɔrɔ sɔmɛ
ben kɔsu yerɔ.

I Babiloni yɔɔru bwɛɛyɔ.
Domi ye Yinni Gusunɔ u yɔrari u ko ye
sɔɔ,
u koo ye kowa.

¹³ Wunɛ Babiloni, wunɛ wi a sɔ daa
bakanun bɔkuɔ,
wunɛ wi a dukia yiba,
wee wunen kpeerun tɔru ta tura.
Wunen bine ya koo kpe.

¹⁴ Domi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,

u bɔrua u nɛɛ, sere ka win wãaru,
u koo nun tɔmbu kpɔrema nge twee
kpa bu nun nasaran kuuki koosi.

Yinni Gusunɔn yiiko

¹⁵ Yinni Gusunɔwa u tem taka kua ka
win dam.

Wiya u maa handunia swĩi ka win
yɛru,

ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.

¹⁶ U n nɔɔgiru sua u wooda wɛ,
nim mu ra kpaasinɛwa wɔllɔ,
kpa guru winu nu n sĩimɔ,
kpa guru maakinu nu de gura yu nɛ,
kpa woo gu seema gen wãa yerun di.

¹⁷ Tɔmbu b̄a n ye kpuro mɛɛra,
ba ra biti soorewa,
kpa sekuru tu bwãarokunun sekobu
mwa,

domi nu sãawa weesu, nu n̄ wãaru
mɔ.

¹⁸ Nu sãawa kam dirum mɛ mu tɔmbu
nɔni wɔkumɔ.

Ni kpuro nu koo doonawa
sanam mɛ Yinni Gusunɔ u koo nu
sɛɛyasia.

¹⁹ Adama Gusunɔ u n̄ sãa nge
bwãaroku ni.

U sãawa Isireliban arumani.

Wiya u kpuro taka kua,

wiya u maa Isireliba mɔ.

Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinni.

Babilonin kpeeru

²⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Babiloni, a raa sãawa nge nɛn
matalaka baka tabu sɔɔ.

Wuna na denda na ka bwese dabinu
kɔsuka,

ma na nin bannu surura.

²¹ Wuna na maa denda na ka maasɔbu
ka ben dumi kɔsuka,
ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka yin
kparobu,

²² ka durɔbu ka kurɔbu,
tɔkɔnu ka bibu, aluwaasiba ka
wɔndiaba.

²³ Wuna na maa denda na ka yãa
kparobu ka ben yãanu kɔsuka
ka gbaa wukobu ka ben naa wukuba
ka sinambu ka ben sina asakpɔbu.

²⁴ Adama nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
kon wunɛ Babiloni ka wunen tem
tɔmbu kɔsie
wunen nɔni biru kɔsa ye i kua Siɔniɔ.

²⁵ Kon nun wɔrima, wunɛ wi a sãa

nge guu te ta handuniagibu kpuro
kam koosia.

Kon nun nɔma dɛmiɛ,
kpa a binda a wɔruma temɔ.

Kaa kowa nge guu te ta dɔɔ mwaara.

²⁶ Baa wunen kperu garu,
ba n maa suamɔ bu ka dirun koru swi.
Kaa kowa bansu sere ka baadommaɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁷ I tabun gidi bɔra yɔrasio i Babiloni
wɔri.

I kɔba soowo kpa bwesenu nu mɛnna.
I nu sɔɔru koosio.

I sinam be ba wɔa Araratio ka Minio
ka Asikenasio mɛnna bu Babiloni
tabu wɔri.

I tabu sinambu gɔsio
kpa i de dumi yi se nge twee
yi bu wɔri.

²⁸ I bwesenu kpuro sɔɔru koosio
n mam nɛɛre Mɛdiban sinambu
ka ben bera ka beran wirugibu
ka sere tɔn be ba wɔa ben tem sɔɔ
kpuro.

²⁹ Wee tem mu yiirimɔ.

Yinni Gusunɔn himba ya koo koora
Babiloni sɔɔ.

U koo de yu ko bansu.

³⁰ Yen tabu durɔbu ba koo kpana bu
maa tabu ko.

Ba koo da bu kuke kuku yee damginu
sɔɔ.

Ben dam mu koo kpe,
kpa bu ko nge tɔn kurɔbu.

Ben gbɔra kɔnnɔsu ko n wukiare,
kpa bu ben yɛnusu dɔɔ doke.

³¹ Sɔmɔbu ba ko n daamɔ ba n
wuramamɔ

bu ka Babilonin sina boko sɔ
ma ba win wuu mwa beri berika.

³² Ba swɛɛ kpuro bɔɔra.

Ba maa kuku yenu kpuro dɔɔ meni.

Ma tabu durɔbu ba wurure.

³³ Ameniwa Gusunɔ, Isireliban
Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua.
U nɛɛ,

wee yiberɛba ba koo na bu
Babilonigibu suriri

kpa bu bu taaku nge dobi

yi yi wɔa doo soo yɛɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba somi

³⁴ Yerusalemu ya nɛɛ,
Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u
raa man gura,

ma u man deri nge weke diiru.

U man sɛre nge yaa gɔba,
ma u sua ye ya gea sɔa kpuro nɛ sɔɔ.

Yen biru u nɛn tɔmbu gira.

³⁵ Yen sɔ, Babilonigii be, bu nɔni sɔɔro
dam mɛ ba man dɔren sɔ,
kpa yɛm mɛ ba yari mi, mu wɔri ben
wiru wɔllɔ.

³⁶ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
Yerusalemugibun sɔ. U nɛɛ,
wee, kon bɛɛ sanna.

Kon Babilonin daanu ka yen bwii
kpuro gberasia.

³⁷ Babiloni koo kowa bansu
mi gbeeku bɔnu nu ko n wɔa.

Tɔnu kun ko n maa wɔa mi,
kpa bu ye yɛɛ.

³⁸ Wee yen tɔmba gina sɔa nge gbee
sinansu si su kukirimɔ.

³⁹ Adama sanam mɛ ba gari seewa,
kon de bu tam nɔ sere n banda,
kpa ba n nuku dobu mɔ,
kpa mu bu go, bu dweeya sere ka
baadommaɔ.

Ba n maa seemɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁴⁰ Kon bu sakiriwa nge yɔanu ka bonu
yaa goo yɛɔ.

Ba Babiloni gɔɔ swiɔyamɛ

⁴¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
Babilonin sɔ. U nɛɛ,
anna a wa ma Babiloni,
wuu bɔkɔ ge tɔmba raa siaramɔ,
ya wɔruma.

Wee, ya kua bansu bwesenu kpuron
suunu sɔɔ.

⁴² Nim kurenu nu ye swee,
ma nu ye wukiri.

⁴³ Yen baru kpaanu nu kua bansu,
ma tem mu gbera mu kua tem saaram.
Goo kun maa wɔa mi.

Goo ku ra maa sare mi.

⁴⁴ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
kon Babilonin bɔu wi ba mɔ Bɛli seesi.
Kon nɔn siasia ye u raa mwɛ,
kpa tɔmbu bu ku maa na win mi.

Wee Babilonin gbɔrara wɔruma.

⁴⁵ Bɛɛ, nɛn tɔmbu Isireliba, i yario min
di.

Baawure u win wɔaru wɔro nɛn mɔru
baka ye ya ween di.

⁴⁶ I ku nanda. I ku maa diiri labaari
ye ya nɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔn sɔ.

Wɔ̃ɔ baagere ka gen labaariwa. Tɔmbu ba ko n dam diinamɔ, kpa sinambu ba n seesinamɔ.

⁴⁷ Adama sɔ̃o teeru kon Babilonin bũnu seesi,
kpa yen tem kpuron tɔmbu bu sekuru wa.

Gonu nu ko n tɛriewa baama kpuro.

⁴⁸ Wɔ̃lɔ ka temɔ ka yam kpuro,
nuku dobun kuuki koo nɔɔra Babilonin sɔ̃.

Domi yiberɛba ba koo na saa sɔ̃o yɛsan nɔm geu gian di,
bu ye kpeerasia.

⁴⁹ Yen tɔmba tɔn dabinu go handunia kpuro sɔ̃o.

Tɛ yen tiin saa ya tunuma yu ka wɔruma.

Domi ba Isireliba dabinu go.

⁵⁰ Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i kisira ben nɔman di,

i ku maa yɔra mini.

I doonɔ n toma Babilonin di.

Saa min di, i Yinni Gusunɔ yaayo ka bɛɛn wuu Yerusalemu.

⁵¹ Ma Isireliba ba nɛɛ,
sanam mɛ sa nua ba sun wɔmmɔ,
sekura ra sun mwɛwa.
Sanam mɛ yiberɛba ba Yinni Gusunɔn sɔ̃a yeru wɔri ba kɔsuka,
sekura sun mwawa.

⁵² Adama wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, tɔnu sisi nɔ̃ sɔ̃o u koo Babilonin bũnu seesi,
kpa be ba mɛɛra wan wuri yi nɔɔra tem kpuro sɔ̃o.

⁵³ Baa Babilonigibu bɔ̃ n seewa ba da wɔ̃lɔ,
baa bɔ̃ n ben gbɔranun dam sosi sere goo kun kpɛ u da mi,
ka mɛ, u koo de yiberɛba bu bu wɔri bu kam koosia.

⁵⁴ Kam kobu Babilonin tem deema,
ma kuuki nɔɔramɔ yen wusu sɔ̃o.

⁵⁵ Yinni Gusunɔwa u ben wusu kam koosia.

U koo de ben kuuki yi kpe.

Yiberɛba ba wee ba wɔki nge nim wɔku.

⁵⁶ Ba wee bu Babilonigii be wɔri,
kpa bu ben tabu kowo damgibu mwɛɛri bu ben tɛnnu bɔ̃ɔku.

Domi Gusunɔ u sɔ̃awa Yinni wi u ra baawure kɔsie ye u kua.

⁵⁷ U sɔ̃awa sunɔ. Win yɛsira wɔ̃llu ka tem Yinni. U nɛɛ, u koo de tam mu Babilonin sinambu go, ka ben bwisigibu ka ben tem yɛrobu ka ben wirugibu ka ben tabu durɔ damgibu kpa bu dweeya sere ka baadommaɔ ba kun maa seewe.

⁵⁸ Babilonin gbɔra baka ni, nu koo wɔruma.

Nin kɔnnɔ baka si, su koo dɔ̃o mwaara. Nge mɛya sɔmbu te ba kua gbɔra ten sɔ̃, ta koo kam ko.

Ben hania kpuro ya koo kam kowa dɔ̃o sɔ̃o.

Ba Yeremin tireru kpɛɛ

daa te ba mɔ Efaratiɔ

⁵⁹ Seraya, Nɛriyan bii, Maseyan debubu, u sɔ̃awa Sedesiasi, Yudaban sina bokon sɔm kowobun wirugii. Sedesiasin bandun wɔ̃o nnɛse sɔ̃ra ba da Babiloniɔ wi ka sina boko. ⁶⁰ Yera Yeremi u yorua tireru sɔ̃o kɔsa ye ya koo Babiloni deema ka sere maa gari kpuro yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ̃. ⁶¹ Ma u Seraya yiire u nɛɛ, sanam mɛ a tura Babiloniɔ, a kookari koowo a gari yini gari ka dam tɔmbu bu nɔ. ⁶² Kpa a kanaru ko a nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wuna a gerua a nɛɛ, goo kun maa sinamɔ Babiloniɔ sere ka yɛɛyɔ. Ya koo kowa bansu sere ka baadommaɔ. ⁶³ A n tire te gara a kpa, a tu kperu gbinisio kpa a tu kpɛɛ daa te ba mɔ Efaratiɔ, ⁶⁴ kpa a nɛɛ, nge mɛ tire te, ta numami, nge mɛya Babiloni ya koo kam ko. Ya n maa seemɔ, kɔsa ye Yinni Gusunɔ u ye suremɔn sɔ̃. Ya koo wɔrumawa kpa ya kun maa dam mɔ.

Yeremin garin kpurowa mi.

52

Yerusalemu ya wɔruma

(I maa mɛɛrio 39:4-7, Sinambu II, 24:18-25:7)

¹ Wɔ̃o yɛnda tia Sedesiasi u mɔ sanam mɛ u bandu di Yudaa. Ma u kua wɔ̃o wɔkura tia bandu sɔ̃o Yerusalemuɔ. Win mɛron yɛsira Hamutali, Yeremi, Libinagiin bii.

² Sedesiasi wi, kɔsa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔ̃o. U kua mam mam nge mɛ Yoyakimu u raa kua. ³ Yinni

Gusunɔ u ka Yerusalemugibu ka Yudaba mɔru kua, ma u bu gira win wuswaan di.

Ma Sedesiasi u Nebukanesa Babilonin sina boko seesi. ⁴Sedesiasin bandun wɔɔ nɔɔba nnɛsen suru wɔkuruse, yera Nebukanesa u na ka win tabu kowobu kpuro bu ka Yerusalemu wɔri. Ma ba ben sansani gira gb̄ararun ḡarɔ. Miya ba kuku yenu gba gba ba ka gb̄ara te sikerena. ⁵Ma ba Yerusalemu ye tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wɔɔ wɔkura tiase.

⁶Wɔɔ gen suru nnɛsen sɔɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ, yera ḡɔɔra wuu ge nɛnu. Domi d̄ianu maa sari tem mɛ sɔɔ ni tɔmba koo di. ⁷Yera ba gb̄araru yaba, ma Yerusalemun tabu kowobu kpuro ba duki yakikira wɔkuru. Ba yara saa kɔnnɔn di ge ga w̄aa gb̄araru yirun baa sɔɔ sina bokon d̄aa gbaarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Babilonigiba wuu ge sikerena. Be ba duki yakikira mi, ba kpawa ka swaa ye ya dɔɔ Yuudenin wɔwa gia. ⁸Ma Babilonin tabu kowobu ba sina boko Sedesiasi naa gira, ba n̄n mwa Yerikon wɔwaa. Yera win tabu kowobu kpuro ba yarina ba n̄n deri. ⁹Babilonigii be, ba sina boko Sedesiasi mwa ba ka da ben sina bokon mi Ribila, Hamatin temɔ. Ma u n̄n siri. ¹⁰U dera ba Sedesiasin bibu ka Yudan wirugibu kpuro sakira wi, Sedesiasin tiin n̄ni biru Ribila mi. ¹¹Ma u Sedesiasin tiin n̄ni wɔwa u n̄n bɔkua ka sii gandun yɔni. Yen biru, u n̄n sua u ka da Babilonɔ u n̄n doke pirisɔm sɔɔ sere u ka gu.

Ba Yinni Gusunɔn s̄aa yeru

d̄ɔɔ mɛni
(*I maa mɛerio 39:8-10, Sinambu II, 25:8-21*)

¹²Yeniban biru, Nebukanesa bandun wɔɔ yendu tia sarise sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔɔ wɔkuruse, yera Nebusarada wi u s̄aa sina bokon k̄sobun guro guro u na Yerusalemu. ¹³Ma u Yinni Gusunɔn s̄aa yeru d̄ɔɔ mɛni, ka sina kpaaru, ka yenu si su tie Yerusalemu mi kpuro, kaa sere gere damgibun yenusu? ¹⁴Ma Nebusarada wi, ka win tabu kowobu

ba Yerusalemun gb̄araru kɔsuka ba surura.

¹⁵Ma ba bw̄ɛbw̄ɛbu gabu yoru mw̄ɛra ka be ba tie wuu ge sɔɔ ka be ba tii w̄ɛ ka sere nɔman sɔm kowobu. ¹⁶Adama Nebusarada u bw̄ɛbw̄ɛ ben gabu deri bu ka resɛm gbaanu ka gbea wuku.

¹⁷⁻¹⁸Yen biru, Babilonigii be, ba s̄aa yee ten torom ḡaritii sua ka kaatonu ka woba ka n̄ri ka gb̄ɛa yɛ sɔɔ ba ra ȳaku yem doke ka sere s̄aa yee ten dendi ȳaa ni ba kua ka sii gandu. Ma ba s̄aa yee ten gbereba surura yi ba kua ka sii gandu, ma ba boo sii ganduguu ge kɔsuka ka gen ȳaratii. Yen biru, ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babilonɔ. ¹⁹Ma k̄sobun guro guro wi, u maa gb̄ɛ yorukunu sua ka d̄ɔɔ guratii ka n̄ri ka torom ḡaritii ka gb̄ɛa yɛ sɔɔ ba ra ȳaku yem doke, ka dabunu. Ye kpurowa ba gura ye ba gesi kua mi ka wura ka sii geesu.

²⁰Gbere yiru ye, ka boo sii ganduguu ge, ka sere k̄ɛten weenasii wɔkura yiru ye ya boo ge sɔɔwa, ye sina boko Salomɔ u kua ka sii gandu Yinni Gusunɔn s̄aa yee ten s̄, goo kun yen bunum geeru ȳɛ. ²¹Gbere yiru ye, ya gunum n̄wa. Yen baayeren gunum mu s̄awa gɔm soonu yendu yiru sari. Ma yen b̄ɔrum mu s̄aa gɔm soonu wɔkura yiru. Yen baayere ya wem m̄wa. Ma sii si ba ka ye kuan sinum mu s̄aa n̄m tararun saka. ²²Ba yen baayere furɔ dokea ge ba kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren d̄ɛbu s̄awa gɔm soonu nɔɔbu, ma ba gen baagere sii yɔni ka d̄aa marum weenasii gore ba ka sikerena. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu. ²³D̄aa marum weenasii wunɔbuwa (100) ba gen baagere gore ba ka sikerena. Adama wunɔbu n̄n sariwa ba koo kp̄i bu wa saa tem di.

Ba ka Yudaba da Babilonɔ

²⁴Nebusarada sina bokon k̄sobun guro guro wi, u Seraya ȳaku kowo tɔnwero mwa ka Sofoni wi u s̄aa ȳaku kowo Serayan yiruse ka s̄aa yerun kɔnnɔn k̄sobu ita, ²⁵ka sina kpaarun tabu kowobun wirugii goo, ka t̄ambu nɔɔba yiru gabu be ba ra ka sina boko

wesianε ka tabu kowobun wirugiin
tire yoro wi u ra tabu kowobun yīsa
yore tireru sɔɔ ka sere maa tɔmbu
wata be ba sāa wuugibu. ²⁶ Be
kpurowa u mwεεra, ma u bu kpara u
ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaɔ.
²⁷ Ma sina boko u bu so so. Ma u dera
ba bu go Ribila mi, Hamatin temɔ.

Nge mɛya ba ka Yudaba yoru
mwεεra ba ka doona n toma ben tem
di.

²⁸ Yuda be Nebukanεsaa u yoru
mwεεra u ka da win temɔ win bandun
wɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, ben geera sāawa
tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka yɛnda ita
(3.023).

²⁹ Be u maa yoru mwεεra Yerusalemɔ
win bandun wɔɔ yɛndu yiru sarise
sɔɔ, ben geera sāawa tɔmbu nɛnε ka
tɛna ka yiru (832).

³⁰ Win bandun wɔɔ yɛnda itase sɔɔ,
yera Nebusarada wi, u tɔmbu nata ka
wunaa weeru ka nɔɔbu (745) mwεεra
Yerusalemɔ u ka da. Yuda be ba
mwεεra mi kpuro, ben geera kuawa
tɔmbu nɔrɔbun suba nne ka nata
(4.600).

Babilonin sina boko

u Yoyakini yakia

(I maa mεerio Sinambu II, 25:27-30)

³¹ Efili Mεrodaki Babilonin sina
boko, win bandun wɔɔ gbiikuu sɔɔ,
yera u Yoyakini Yudaban sina boko
wɔlle sua ma u nɔn yara pirisɔm di
win yoru dibun wɔɔ weeru ita sarise
sɔɔ, yen suru wɔkura yirusen sɔɔ
yɛnda nɔɔbuse sɔɔ. ³² U ka nɔn gari
kua ka kīru ma u win bandu wɔlle sua
n kere sinam be ba yoru mwεεra ba ka
wāa Babiloni mi, ka wi sannu. ³³ Ma
u win pirisɔm yānu kɔsa, u dera u ra
di ka wi, sina boko sannu sere ka win
wāarun nɔrɔ. ³⁴ Babilonin sina boko
wiya u ra nɔn nɔɔri baadomma kpa u
nɔn wε yɛn bukata u mɔ kpuro sere u
da u ka gu.

YEREMIN SWII

Yeremi u swĩ Yerusalemu ye ba w̃ari ba k̃asukan s̃ã ka sere Yudaban toranun s̃ã. U wigibu tubusia ỹen s̃ã Gusuño u dera yiber̃eba ba kua m̃e. Adama u ñẽe, Yudaba b̃a n g̃õru g̃osia, Gusuño u koo bu win w̃onw̃ondu s̃õs̃i.

Tire ten kpunaa

1. Yerusalemu ya s̃ãa nge kur̃o g̃õmini, wiru 1.
2. Yinni Gusuño u Yerusalemu s̃ẽẽyas̃ia, wiru 2.
3. Ñoni sw̃ãaru s̃õ, ỹĩỹõbu w̃ãa, wiru 3.
4. Yerusalemu g̃ibun wahala tabun s̃õ, wiru 4.
5. Yinni Gusuño, a de su wurama wuñen mi, wiru 5.

Yerusalemu ya s̃ãa nge kur̃o g̃õmini

- 1 Yerusalemu ỹe s̃õ t̃amba raa dabi, wee ya w̃ãa ye t̃ona, ya kua nge g̃õmini. Ya raa ỹis̃iru yara bwesenun suunu s̃õ. Wee t̃ẽ ba ye yoru diisiam̃o.
- 2 Ya wuri mò w̃õku giriru ma yen ñoni ỹiresu kokum̃o. Be ba raa s̃ãa yen k̃inasibu, ben goo sari wi u ye nukuru yemiasiam̃o. Be kpuro ba kuawa naane sariba, ma ba kua yen yiber̃eba.
- 3 Ba Yudaba gura ba ka doona tem tukum̃o. M̃eya, ba bu dam d̃orem̃o ba yoru diisiam̃o. Ba ku ra n w̃erabu m̃o. Ben yiber̃eba ba bu w̃ari subaru s̃õ ba deema ba w̃ãa ñoni sw̃ãaru garu s̃õ.
- 4 Yerusalemu ya w̃ãa nuku sankiranu s̃õ, domi ba ku ra maa yen sw̃ẽẽ s̃i bu t̃õ bakaru na. Goo kun maa w̃ãa yen gb̃ara k̃onñow̃o. Yen ỹaku kowobu ba weeweenu mò. Yen w̃ondiaban nuki sankira. Yen tii ya w̃ãa nuku sankira bakaru s̃õ.
- 5 Yen yiber̃eba ba ye tabu di, ma ba w̃ãa b̃ari ỹendu s̃õ.

Yinni Gusuñowa u ye nuku sankira ni kp̃ẽẽ

- yen tora dabinun s̃õ. Wee yiber̃eba ba yen bibu kpara ba ka da ba yoru diisiam̃o.
- 6 Yerusalemun b̃ẽẽẽ ya kpa. Ma yen wirugibu ba ka gini weene yi ỹi ñ yakasu wa yi di. Yi ñ maa dam m̃o ma yi duki mò taason wuswaan di.
- 7 Saa yeñi s̃õ, Yerusalemu ya w̃ãa ỹãaru s̃õ, yen t̃amba yaayaare mò. Yera ya yaaya g̃ãa gee ni ya raa m̃o yellu. Sanam m̃e yen yiber̃eba ba ye kamia, ya goo bia u na u ye somi, ma n yiber̃e be dore, ba ye yaakoru koosim̃o.
- 8 Yerusalemu ya tora too. Yen s̃õna ba ye tusa. Be ba raa ye doke, b̃a n yen bansu wa ba ra ye gemwa. Wee, yen tii, ya weeweenu mò, ya w̃ãa sekuru s̃õ.
- 9 Wee, yen durum ỹireru ta w̃ãa yen yaber̃o. Adama ya ñ daa yen kpeeru bwisika. Ya w̃oruma subaru s̃õ goo kun ye nukuru yemiasie. Ma ya ñõg̃iru sua ya ñẽẽ, Yinni Gusuño, a ñen ñoni sw̃ãaru m̃ẽerio. A m̃ẽerio nge m̃e yiber̃e u tii sue.
- 10 Wee, ba ñen g̃ãa gee ni na m̃o gura. Wee, bwese tuku ni a yina nu n w̃ãa ka wuñen t̃ambu sannu, nu dua wuñen s̃ãa yer̃o.
- 11 Wee, Yerusalemu g̃ibu kpuro ba wasire ba d̃ianu kasu ni ba koo di. Ma ba ka ben g̃ãa geenu d̃ia ni k̃osina bu wa ba n ka w̃ãa. Yerusalemu ya ñẽẽ, Yinni Gusuño, a m̃ẽerio nge m̃e na w̃onw̃ondu soore.
- 12 B̃ẽẽya na ka ỹã, b̃ẽẽ be i sar̃o mini kpuro. I m̃ẽerio ñoni sw̃ãaru garu tà n maa neg̃ii teni kere, te Yinni Gusuño u man kp̃ẽẽ win m̃orun saa s̃õ.

13 Saa wəllun di n sãare u dǎo surema
nən wasi sɔɔ,
ma u man di.
U nən naasu yina bɛria.
Ma u man sura gbaru gbara
u man kpɛɛ nuku sankiranu sɔɔ sere
ka baadommaɔ.

14 U nən toranu kpuro menna
nge wɛɛ yi ba tara.
Ma u nu gbinisi nən wĩro.
U nən dam bua.
Ma u man yibɛɛ nɔmu bɛria
mi na n kpɛ n ka tii yina.

15 Yinni Gusunɔ u nən tabu kowobu
surura.

U tabu durɔbu menna
bu ka nən aluwaasiba kam koosia.
U nɛ, Yerusalemu taaka
nge mɛ ba ra resɛm taaku.

16 Yen sɔna na wura mɔ,
na nɔni yĩresu kokumɔ.
Wi u koo man nukuru yemiasia u man
wãaru wesia,
u man deri.
Nən biba nuki sankire,
domi yibɛɛ u man kamia.

17 Na nɔma yiiya na kanaru kua.
Adama goo kun nɛ u man nukuru
yemiasia.
Yinni Gusunɔ u dera be ba ka nən
tɔmbu Isireliba sikerɛnɛ
ba kua nən yibɛɛba,
ma ba man garisi disi.

18 Yinni Gusunɔ u gem mɔ ye u ka kua
mɛ.
Domi na n win gere mɛm nɔwɛ.
Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i nɔ,
kpa i nən nuku sankiranu wa.
Nən wɔndiaba ka nən aluwaasiba ba
yɔru da tem tukumɔ.

19 Na nən kĩnasibu somiru kana,
adama ba man bɔrɔ kɔɔru kua.
Nən yãku kowobu ka wuun guro
gurobu ba gu nən swɛɛ sɔɔ
sanam mɛ ba dĩanu kasu ni ba koo di
ba n ka wãa.

20 Yinni Gusunɔ, a nən nɔni swãaru
mɛɛrio,
nən bwɛra kun kpĩ.
Na nuki sankire too,
domi na n nun mɛm nɔwɛ.
Tɔɔwɔ tabu sun dimɔ.
Ma wuun sɔɔwɔ gɔɔ wãa.

21 Ba nən weeweenu nua.

Adama goo kun man nukuru
yemiasie.

Yibɛɛban nukura dora, yèn sã a man
kua mɛ.

N n mɛn na, a de tɔɔ te, tu na te a gerua
mi,
kpa bu ko nge nɛ.

22 A ben nuku kɔsuru mɛɛrio,
kpa a bu kua nge mɛ a man kua nən
durum kpãarun sɔ.

A mɛɛrio nge mɛ na weeweenu mɔ,
nən nuki sankire.

Yinni Gusunɔ u Yerusalemu sɛɛyasia

2

1 Yinni Gusunɔn mɔru baka ya seewa.
Ma ya Yerusalemu wukiri nge guru
wii bakaru.

Yen bɛɛɛ ye ya raa girari sere guru
winɔ,
u ye kara u kɔ temɔ.

Win mɔru yen saa sɔɔ,
u n yaaye ma Yerusalemu ya sãa win
naa sɔnditia.

2 U Isireliban wãa yenu
ka ben wusun gbãranu kpuro surura
ka mɔru wɔnwɔndu sari.

Ni wee nu wɔruka temɔ.
U ben bandu ka ten wirugibun dam
bua.

3 U Isireliban dam kpuro bua win
mɔru bakan sɔ.
U tii bɔkua sanam mɛ yibɛɛba ba bu
wɔrim na.

Ma u Isireli be dɔɔ kare,
ma dɔɔ wi, u bu di beri berika.

4 U bu win tɛndu gawe ka win nɔm
geu.

Ma u bu yĩsi nge yibɛɛ,
u kpuro go ye ya gea sãa ben nɔni sɔɔ.
U dera win mɔru yabura nge dɔɔ
ben wãa yenɔ Yerusalemuɔ.

5 Yinni Gusunɔ u Isireliba wɔri nge
yibɛɛ.

U bu mwa nge dɔɔ u ben dii geenu di.
U ben gbãranu kɔsuka,
ma u dera wuri yi nɔɔramɔ baama ben
suunu sɔɔ.

6 U win sãa yeru kɔsuka.
U dera ba ku ra maa sãarun tɔɔ bakanu
ka tɔɔ wɛrarugiru di.

Win mɔru seewa ka dam.
Ma u sina boko ka yãku kowobu yina.

7 U win sāa yeru mi ba ra nūn yākuru
kue biru kisi.

U yiberēba Yerusalemun dii geenu
nōmu beria.

Ma wākinu nōra win sāa yeru mi, nge
tōo bakanun saa.

8 Yinni Gusunō u gōru doke u
Yerusalemun gbāranu kāsuku.

Wee u nu kāsuka kpuro mam mam.

Ya kua wānwāndu baama kpuro.

Gbāranu yiru ye kpuro ya kua bansu.

9 Yen kōnnōsu su numa temō.

Sin dāa ye ba ra ka su sēsuku ya
bōkira.

Ma ba yen sina boko ka yen wirugibu
gura

ba ka da tem tukumō.

Wooda maa sari.

Baa Gusunōn sōmōbu ba n maa kāsīnu
waamō win min di.

10 Wee, yen guro gurobu ba sō temō ba
nōsu maari.

Ba tii torom wisi winō,

ba saaki deewa nuku sankiranun sō.

Ma yen wāndiaba ba sō ba take.

11 Nēn nōni yandamō wurin sō.

Nēn wasi gbisimō ma nēn torora kare.

Domi nēn tām̄ba kam kua.

Wee, bii wēenu ka bibu ba wāa
Yerusalemun swēē sōo,

ba n maa dam mō.

12 Ba ben mērobu sōmō ba mō,

mana sa ko dīanu wa.

Ma ba wōrukumō swēē sōo nge be ba
mēera kua.

Gaba gbisukumō ben mēron tororu
wōllo.

13 Yerusalemu, mba kon nun sō.

Mba kon ka nun weesina.

Wara u maa nōni sōore nge wunē,

n ka kpī n nun nukuru yēmiasia.

Domi wunēn nōni swāara kpā nge nim
wōkun nim.

Goo sari wi u koo kpī u tu kpeesia.

14 Wunēn sōmōbu ba nun gari
weesugii sōowa.

Ba n nun wunēn toranu sōosi

bu ka nun gbara yorun di.

Gari weesugiiya ba nun sōowa yi yi
nun nōni wōkua.

15 Wee, tē wi u sarō u ra nun taka
koosiwa u yēē,

kpa u wia ko u nēē,

wuu geniwa ba ra raa soku wuu burō,

gēn sō handunian tōmbu kpuro ba ra
n nuku dobu mō?

16 Kpa yiberēba ba n nōo tēndu bēri

ba n nun yēēmō ba n mō,

sa nun mwē nge dīa dōka.

Wee, tōo te sa mara ta tunuma,

sa tu wa.

17 Yinni Gusunō u kua ye u gōru doke.

U yibia ye u gerua saa yellun di u nēē,
u koo ko.

Wee u wunē Yerusalemu kam kua.

U n wunēn wānwāndu wa.

U dera yiberēban nukura dora wunēn
sō,

domi u bu dam kā.

18 Yerusalemu, a Yinni Gusunō
nōogiru sueyo,

a de u wunēn wuri nō.

A nōni yīresu kokuo nge daaru.

A ku wēra, a ku wuri mari.

19 A seewo a wuri ko wōkuru,

a wunēn gōru kpuro kusia Yinni
Gusunōn wuswaa.

A nōma yīiyo a nūn kana wunēn bibun
sō

be ba gbimō swēē sōo gōorun sō.

20 Yinni Gusunō, a mēerio a wa.

Wara a kuare nge mē.

Mban sōna a dera tōn kurōba ben bibu
tema be ba kī mi.

Mban sōna a dera yiberēba ba
maa wunēn sōmōbu ka yāku
kowobu go wunēn sāa yerō.

21 Wee bukurobu ka bibun gonu nu
kpī swēē sōo.

Ba nēn wāndiaba ka aluwaasiba go
tabu sōo.

A dera ba bu sakira wānwāndu sari,
wunēn mōrun saa.

22 A nēn yiberē be na nasie sokusia
baaman di

ba mēna nge tōo bakarun saa.

Yen dōma te, goo kun kisire.

Goo kun maa seewe bii be na kī na
seeya sōo.

A dera nēn yiberē u bu go kpuro.

Nōni swāaru sōo, yīyōbu wāa

3

1 Na sāawa tōnu wi u nōni swāaru yē
te ta na Yinni Gusunōn mōrun sō.

2 U dera na da yam wōkuru sōo, mi
yam bururam sari.

3 Nε turowa u noma doke bururu ka yoka.
 4 U dera na wooru saa nen wirun di sere ka nen naaso.
 N saare u nen kukunu kasuka,
 5 u ka man nuku sankiranu ka nani swaaru bunana nge gbāraru.
 6 U dera na da yam wōkuru sōo nge gōri be ba gu n tē.
 7 U man gbāraru bunana n ku ka yari, ma u man bōkua ka yōni damgii.
 8 Ma na nōogiru sua na somiru kana. Adama u n man swaa daki u sere nen kanaru mwa.
 9 U nen swaa kenua ka kpee bakanu, u ye go.
 10 U kukua u man mara nge gbeeku bōo ge ga yaa mara. U man mara nge gbee suno ge ga yaa yōru bwēeyē.
 11 U nen swēē bōora, ma u man mwa u gēeka. U man deri biti sōo.
 12 U win tēndu bēri ma u man kua nge yaa ye u koo to.
 13 U nen yēsa yabura ka sēenu.
 14 Ma tōmbu kpuro ba man yēemō ba womusu dokemō tōo baatere.
 15 U dera na nani swaaru wa ma nuku sankirara man goomō nge tam.
 16 U dera na kpenu tema ma nen donnu bōokira. Ma u man torom wisi.
 17 U dera na n maa wāa bōri yēndu sōo, na n maa nuku dobu mō.
 18 Ma na gerua na nēē, na n maa dam mō, na n maa gāanu yīiyō wi, Yinni Gusunōn mi.
 19 Nā n nen nani swaaru yaaya, n da n sāarewa nge dāa sosurarun nima na nōra ka dēē.
 20 Nā n yeniba kpuro yaaya, na ra wururewa.
 21 Adama wee ye ya man yīiyōbu wēemō. Na kī n tii ye yaayasia n gere.
 22 Yera, Yinni Gusunōn durom kun kpa, win wōnwōnda kun maa nōru kue.
 23 Ta ra n wuramamōwa bururu baatere. Win bōrakiniru ta kpā.
 24 Na nēē, Yinni Gusunō u sāawa negii.

Yen sōna na yīiyōbu mō wi sōo.
 25 U ra wi u nūn naanē sāa kīru sōosi, kpa u wi u nūn kasu durom kua.
 26 Ya wā tōnu ù n Gusunōn somiru mara ka temanabu.
 27 Ya wā tōnu u Gusunōn yoru wura win aluwaasiru sōo.
 28 U n laakari mēeribu gabu wa, u tii gawo sēē u da u n wāa wi turo, domi Yinni Gusunōwa u nūn bu kpēē.
 29 U n nūn wiru kpīiyē win nuku sankiranu sōo, kpa u n yīiyō ma u koo nūn somi.
 30 U wi u nūn baara soomō baaru tīiyō u sōmē, kpa u wura bu nūn wōmē.
 31 Domi Yinni Gusunō u ku ra tōnu biru kisi ka baadommasō.
 32 Baa ù n dera yēro u nani swaaru wa, ka mē, u nūn kī too, domi win wōnwōnda kpā.
 33 N n win kīru u ka tōnu nani sō, kpa u nūn nuki sanku.
 34-36 Yinni Gusunō u yē sanam mē ba yobu nani sōomō ba taakumō. U yē sanam mē ba n tōmbu kuamme nge mē n weenē. U yē sanam mē ba n bu siriamme dee dee.
 37 Goo kun kpē u nēē, gāanu nu kooro, Yinni Gusunō ù kun nin wooda wē.
 38 Wi, Gusunō Wōrukoo wiya u ra de gea ka kōsa yu na.
 39 N n mēn na, mban sōna tōnu u ko n weeweenu mō. U de u weeweenu ko win durum sō.
 40 Yen sō, i de su bēsen daa mēeri kpa su ye wēeri su wa su ka gōsirama Yinni Gusunōn mi.
 41 Gusunō u wāa wōllō. I de su noma yīiya su nūn kana.
 42 Su nēē, Yinni, sa durum kua, sa nun seesi. A n sun suuru kue.
 43 A tii berua wunen mōru bakan sō, ma a sun naa gira a go wōnwōndu sari.
 44 A dua guru wiru sōo a ku ka bēsen kanaru nōn sō.
 45 A dera ba sun garisī nge kubanu bwesenun suunu sōo.
 46 Bēsen yiberēba kpuro ba sun nōo kuurimō.

47 Ye ya sun tie, yera nandabu ka
berum,

domi ba besen yānu gura,
besen tem mu kua bansu.

48 Wee na nōni yīresu kokumō
yēn sō nen tamba kam kua.

49 Nen nōni yīresu kokumō, su n yōre,

50 na ka mara Yinni Gusunō u nen
laakari kooma wollun di,

51 kpa u wa ma ye ya Yerusalemugibu
deemamō,
ya nen nuki sankā.

52 Be ba man tusa kam sō
ba man naa gira nge gunō.

53 Ba kī bu nen wāaru kpeesia wōru
sō.

Ba man kpenu kasuka.

54 Nim mu man mwēmō,
ma na nē, na kam kuawa.

55 Saa ye sō, na kanaru kua na nē,
Yinni Gusunō, na nun soka saa wōru
ge sōn di,

56 ma a nen nō nua.

A ku wunen swaa kōre.

A nen wuri ka nen weeweenu nōwō.

57 Dōma te, a man susi,
a man sōwā a nē, n ku berum ko.

58 Yinni a man siria
ma a nen wāaru yakia.

59 A wa kōsa ye ba man kua,
a man sirio.

60 A wa mōru ye ba man kōsiemō
ka nō tia ye ba mō bu ka man seesi.

61 Yinni Gusunō, a ben wōma nua ye
ba man koosimō.

62 A ben nō tia wa ye ba man koosi
ba ka man gerusimō tō baatere.

63 Ye ba mō kpuro sō gesi,
nēna ba ra n womu dokemō.

64 Yinni Gusunō, na yē ma kaa bu kōsie
nge mē ben kookoosu nē.

65 Kaa ben gōrun nōni wōke
kpa a de wunen bōri yi n sāa ben baa.

66 Kaa bu naa gira ka mōru baka
kpa a bu kpeerasia
ba kun maa wāa tem mē sō.

Yerusalemugibun wahala tabun sō

4

1 Yinni Gusunōn sāa yerun wura gea
ye, ya tīra.

Ten kpenu nu yari swēē kpuro sō.

2 Yerusalemun tōn be ba raa garisi nge
wura gea,

ba gisō bu garisiwa nge tem mōnnu.

3 Baa ka gbeeku bōnō, nu ra nin binu
bom kē.

Adama nen tambu ba n ben bibun
wōnwōndu mō.

Ba sāawa nge taataa niru te ta wāa
gbaburō.

4 Ba dera ben bii wēēnun yari mani
nin darosu sō nim nōrun sō.

Bibu ba dīanu kasu, adama goo sari wi
u koo bu wē.

5 Be ba ra raa dīa geenu di,

ba gbisukumō swēē sō.

Be ba seeya doo nōru sō,

ba kubanu būurimō.

6 Nen tōmbun sēyasiabu bu kpā, bu
Sodomugibu kere,

wuu ge Yinni Gusunō u kpeerasia
nōni kpaki teeru

goon nōma sari mi sō.

7 Ben sina bibu ba raa wēsu bururam
kere.

Ba mam bom bekum bururam kere.

Ben wasin gōna ra n sōriwa

kpa ben wuswaa ya n ballimō nge
kpee gobiginu.

8 Adama tē ba dō durom tīram kere.

Ba ku ra maa bu tubu swēē sō.

Ba woorewa sere ben gōna ya kukunu
mani.

Ma ben wasi gbere nge dāa gbeba.

9 Be ba gbimō tabu sō, ben gō buram
bo

n kere be ba ra nōni sōre

bu woora gōrun sō bu sere gbi.

10 Baa mē bii mērobu ba ben bibu kī
too,

ka mē, ba bu yikumō ba dimō

wahala ye ya be, nen tambu deeman
sō.

11 Yinni Gusunō u win mōru kpuro
sōsi,

u Yerusalemu dō sōre

ma ya dō mwaara sere ka yen
kpēēkpēēkuō.

12 Sina boko goo n kun mē tōn diro goo
sari handunia sō

wi u raa tamaa yiberē u koo kpī u du
Yerusalemun gbārarun kōnnōn
di.

13 Wahala baka yeni ya nawa

Gusunən sāmōbu ka yāku kowobun
toranun sō.

Domi bera ba be ba n toranu ganu
kuen yem yari Yerusalemun
swēē sō.

14 Ba ra n sireñewa swēē sō ba n babi
nge wōkōbu

ba n disi sōwa tōmbun yem sō.

Goo kun kākō u mam ben yānu baba.

15 Bā n da tōmbun bōkuō, ba ra bu
girewa bu nēē,

i doonō minin di, bēē disigibu.

I ku susima i sun baba.

Yera ba ra doonē min di ba kun yē mi
ba dō.

Bā n maa wāa bwese tukunun suunu
sō,

nu ra bu sōwa nu nēē,

i ku sina bēsen suunu sō mini n ka tē.

16 Yinni Gusunən tii u bu yarinasia ka
mōru.

U n kī u bu wa.

U n ben yāku kowo goo doke gāanu.

U n maa ben durō tōkōnun wōnwōndu
kue.

17 Sa swāa mēēra sa wasira
su ka wa mīn di somira koo sun
naawa.

Sa raa bweseru garu mēēra

te sa yīyō ta koo sun faaba ko.

Wee, ta n sun faaba kue.

18 Yiberēba ba bēsen sanu sanusu
mēēra,

bu ka sun yinari su da wuun batuma
sō.

Bēsen gōō turuku kua.

Bēsen wāarun tōra kpawa mi.

19 Bēsen yiberē be, ba gunō bakeru
sāabu kere.

Ba sun yōōru bwēēyē gbaburō.

Ba sun naa gire sere guunu wōllo.

20 Bēsen sina boko wi u dera sa wāa,

wi, wi Yinni Gusunō u gōsa,

wee, ba nūn yina mwa.

N deema sa raa nēē,

win saabuwa sa ka tii mō bwesenun
suunu sō.

21 Bēē maa Edāmuba, bēē be i wāa Usiō,
i ko kpī i nuku dobu ko tē,

adama i n yē ma siribu bēē mara.

I ko i ko nge be tam mu goomō kpa i
tereru yōra.

22 Bēē Yerusale mugibu, bēēn sēēyasiabu
kpa.

Ba n maa bēē yoru mwaamō bu ka
doona.

Adama bēē Edāmuba, Yinni Gusunō u
koo bēē mōru kōsia,

kpa u bēēn toranu terasia.

*Yinni Gusunō, a de su wurama
wunen mi*

5

1 Yinni Gusunō, a yaayo ye n sun
deema.

A mēēriō a wa nge mē sa wāa sekuru
sō.

2 Bēsen tem mē a sun wē mu kua
gabugim.

Tōn tukoba ba wāa bēsen diaō.

3 Bēsen baababa ba gu,

ma bēsen mērobu ba gōminiru sō.

Sa wāa tundobu sari.

4 Gobiya sa ra kōsie su sere bēsen tiin
dōkōn nim nō.

Gobiya sa ra maa ka bēsen tem dāa
dwe.

5 Wee, bēsen yiberēba ba sun yoru
diisiamō.

Sa wasire, ba n maa sun wērabu
wēēmō.

6 Sa Asirigibu ka Egibitigibu dīanu
kana.

7 Wee, bēsen baababa ba kōsa kua,

adama ba n maa ka sun wāa.

Bēēra sa yen wahala sōwa.

8 Yoba ba kua bēsen yinnibu.

Goo maa sari wi u koo sun wōra ben
nōman di.

9 Sa ra bēsen wāaru kari bōriewa,
domi sa ra ka yiberēba tabu kowa
gbaburō

su sere wa su di.

10 Gōōrun sō bēsen wasi swīa nge pēē
wōō yeru.

11 Ba tōn kurōbu ka wōndiaba
gabirimō

Yudan tem kpuro sō ka sere
Yerusalemuō.

12 Ba bēsen wirugibu mwēēra ba soora
doke.

Ba n durō tōkōnu bēēē wē.

13 Ba bēsen aluwaasiba mwēēra nge
yobu bu ka som nam.

Ma biba dāa guramō ba wōrukumō
yen bunum sō.

14 Bēsen bukurobu ba ku ra maa sine
bu siribu ko siri yerō.

Mēya bēsen aluwaasiba ba ku ra maa
womusu ko.

- 15 Bɛsɛn nuku dobu bu kpa.
Bɛsɛn nuku dobun yaabu ɔsira nuku
sankiranu.
- 16 Bɛsɛn bɛɛɛ ya kpa.
Anna a wahala baka wa tora ni sa kuan
sã.
- 17 Gisɔ sa nuki sankire,
ma sa nɔni yĩresu kokumɔ,
- 18 yèn sã guu te ba mò Siɔni ta kua
bansu,
ma ta kua gbeeku bɔnnun wãa yeru.
- 19 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, a sãawa
sunɔ.
Kaa n bandu diiwa sere ka
baadommaɔ.
- 20 Kaa n sun deriwa n ka tɛ?
Mban sãna kaa n sun duari sere ka
baadommaɔ.
- 21 Yinni Gusunɔ, à n nɛɛ, su wurama
wunen mi,
sa ko wurama.
A de bɛsɛn wãaru tu wurama nge
yellu.
- 22 Kaa n ka sun mɔru baka sãawa?
Kaa n sun deriwa mam mam?

ESEKIELI

Sanam me Esekieli u Gusunon gari yini gerua u wawa Babilonia u yoru dimo ka win mero bisibu Yuda gabu. U wawa yoo te so, Babilonigibu ba sere Yerusalemu kasuka.

Gbiikaa, u Yudaba somo ma Gusuno u koo bu siri kpa u de yiberaba bu Yerusalemu wari bu kamia. Yiruse, Gusuno u koo maa bwese tukunu siri yen so nu win tambu dam dare. Itase, u Yudaba nukuru yemiasiam, domi Gusuno u no mweeru kua ma u koo de bu wurama Yerusalemuo kpa ben sia yu wera. Nnese, u wa win kasiru so nge me Yinni Gusunon saa yeru ta koo kpa wurama.

Tire ten kpunaa

1. Esekielin sokuru, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Gari yi u gerua Yudaban so yiberaba bu sere Yerusalemu wari, wiru 4n di sere wiru 24.
3. Gari yi u gerua bwese tukunun so, wiru 25n di sere wiru 32.
4. Ba koo Yerusalemu seeya, wiru 33n di sere wiru 39.
5. Saa yee kpaaru kasiru so, wiru 40n di sere wiru 48.

Yinni Gusuno u tii Esekieli soosi

¹⁻³ Wo tenasen suru nnesen so noobuse soora Esekieli, yaku kowo Busin bii u waa daa te ba mo Kebarin gooro ka Yuu be ba yoru mweerima sannu. Miya u wa wolla keniana ma Gusuno u dera u kasiru wa. U ka nun gari kua ma win dam nun nenua. N deema sina boko Yoyakimun wo noobusewa mi, ye u ka waa yoru so Babilonia.

⁴ Wee ye u wa kasi te so. U woo boko wa ga seema saa so yesan nam geu gian di ga guru wiru soowa ka guru maakinu. Ma yam bururam mu guru wii te sikerene. Ma ten suunu so n ballimo nge sii gan te ba wariasia. ⁵ Guru wii te so, hunde koniba ne ba waa mi be ba ka tambu weene. ⁶ Ben baawure wuswaa ne ka kasenu newa u mo. ⁷ Ben kori yi dende. Ma ben naasu su ka naa buun naa kaburosu weene, ma su ballimo nge

sii gan te ba wariasia. ⁸ Kasa yen baayeren temo, tonun nomuwa ga waa mi. Noma yen baayere ya demiewa mi wuswaa ka kasa ye, ya meara. ⁹ Kasa ye kpuro ya nosu girarinewa. Hunde koni be, ba n simo, ba ku ra sire. Mi ba doo, miya ba ra n meara. ¹⁰ Hunde koni ben baawure u wuswaa mowa ne. Tia ya saa tonun wuswaa. Yen nam geu gia, gbee sunon wuswaa. Yen nam dwaru gia keten wuswaa. Yen biru gia maa guno bakerun wuswaa. ¹¹ Ben baawuren kasa yiru ya demiarewa wollo ma ya girarin mi gia. Ma yiru ye ya maa tie ya ben wasi wukiri. ¹² Mi wuswaa yen baayere ya waa, mi giawa ya meara. Yen sna mi ba ki bu da kpuro, ba ra dewa ba kun sire. ¹³ Hunde koni ben baa so, doo gee ya yi waa mi, yi fiam nge wi bonnu. Doo win yam bururam mu kpa. Min diya doo buri yi yarimo nge guru maakinu. ¹⁴ Hunde koni be, ba ra n sauwa nge guru maakinu, ba n doo, ba n wee.

¹⁵ Ye u bu meara mesum, yera u uruu wa ya tem girari ben baawuren bokuo. ¹⁶ Uruu be, ba ballimowa nge kpee gobiginu. Ma ba weene. Ma n saare uruu baayere ya waa uruu gaa so. ¹⁷ Ba koo kpi bu da bera ne kpuro so ba kun ti siye. ¹⁸ Ben gunum mu nanum mo. Ma ben nosu so n saare gaanu mani mani ni nu ballimo. ¹⁹ Hunde koni be, ba n sanum seewa, uruu be, ba ra n wawa ben bokuo. Ba n maa yowa, ka be sanna. ²⁰ Hunde koni be, ba ra dewa mi ba ki, adama ka uruu be sanna. Domi beya ba uruu be gawe. ²¹ Yen sna ba n simo, uruu be, ba ra n maa simo. Ba n yora kpa uruu be, bu yora. Ba n maa seewa, kpa uruu be, bu maa se. Domi hunde koni ben hunde ya wawa uruu be so.

²² Ma gaanu terie hunde koni ben wollo nu ballimo nge kpee gobiginu. ²³ Ma ba ben kasa yiru yiru demie ya girarin ga nin temo. Ma yiru yiru ye ya bu tie ya ben wasi wukiri. ²⁴ Sanam me ba simo, yera na ben kasan wakinu nomo nge nim wokin wakinu, n kun me nge Gusuno Dam kpurogiin no, n kun me nge tabu

kowo wuurun wākinu. Adama ye ba yōra, ba ben kasa ye kuruawa. ²⁵ Ma na maa wākinu nōmō gāa nin wāllun di. ²⁶ Ma na gāanu wa mi, nu ka sina kitaru weenē, nu ballimō nge kpee gobiginu. Ma na maa gāanu wa nu sō sina kita ten wāllō nu ka tōnu weenē. ²⁷ Ma n sāare tōnu wi, u ballimō nge sii gan te ba wāriasia dōn suunu sō. Ma yam bururam ka nūn sikerene. ²⁸ Yam bururam mē, mu ka guru waa weenē ye ya ballimō sanam mē gura nēmō. Yeniba kpuro ya sāawa Yinni Gusunōn yikon girima.

Gusunō u Esekieli gōra

Isireliban mi

Ye u ye kpuro wa mē, yera u yiira u wuswaa tem girari. Ma u nua goo u ka nūn gari kua.

2

¹ U nēē, tōnun bii, a seewo a yōra, kpa n nun gari sō.

² Sanam mē u ka nūn gari yi mō, yera Yinni Gusunōn Hunde u nūn yōwa ma u nūn yōrasia. Ma u yēro swaa daki wi u ka nūn gari mō mi. ³ U nēē, tōnun bii, na nun gōriō Isireliban mi, be ba man seesimō. Wee be, ka ben baababa ba man tora sere ka gisō. ⁴ Tōn be, ba swaa tau, ba maa gōru bōbu. Ben miya na nun gōriō kpa a bu sō a nēē, amēniwa nē, Yinni Gusunō na gerua. ⁵ Na nēē, wee ba sāa mēm nō sariba. Ba nun swaa daki? Ba nēē nun swaa daki? Ka mē, ba koo gia ma Gusunōn sōmō u wāa ben suunu sō.

⁶ Wunē Esekieli, a ku bu nasia, a ku maa ben garin berum ko, baa mē n ko n sāare a wāa sāki ka niin suunu sō. Domi ba sāawa mēm nō sariba. ⁷ Ba nun swaa daki? Ba nēē nun swaa daki? A gesi bu sōwō ye na gerua, baa mē ba sāa mēm nō sariba.

⁸ Adama wunē, tōnun bii, a nōwō ye kon nun sō. A ku ko mēm nō sari nge bwese te. A wunē nō wukio kpa a tem ye kon nun wē.

⁹ Saa yera Esekieli u nōmu gagu wa ga demie win mi gia, ga tireru nēni te ba kurua. ¹⁰ Nōmu ge, ga tire te kusia win wuswaa. Ba tu yoruawa bera

yiru kpuro. Gari yi yi yoruwa tire te sō, yiya weeweenu ka wuri ka nuku sankiranun gari.

3

¹ U maa nēē, tōnun bii, a tire teni temwō kpa a da a ka Isireliba gari ko.

² Ye u nō wukia, yera Gusunō u tire te kpē mi, u dera u tu tema. ³ Ma u nēē, tōnun bii, a wunē nukuru yibio kpa a wunēn wasi diisia ka tire te na nun wē mi.

Ye u tire te tema, ma ta nūn dore nge tim.

⁴ Yera u maa nēē, Esekieli, a seewo a da Isireliban mi kpa a bu nēn gari sō. ⁵⁻⁶ N nēē na nun gōriō bwese tuku dabinun mi, nūn barum mu nōbu sē, a nēē maa kpē a ben gari tubu. Adama Isireliban miya na nun gōriō. Nā n daa nun gōra bwese tuku nin mi, nu koo nun swaa daki, ⁷ adama wee, Isireliba ba nēē nun swaa dakimō. Domi ba nēē kī bu nēn gere nō yēn sō be kpuro ba swaa tau ma ben gōru ga bōbu. ⁸ Yen sō, kon maa wunēn tii bōbiasia kpa a swaa taaya nge be, ⁹ a n gōru bō nge kperu. A ku berum ko ben swaa taa bin sō. Domi ba sāawa bwese te ta ku ra mēm nō.

¹⁰ Ma u maa kpam nēē, Esekieli, a swaa dakio a nō kpa a gari yi kon nun sō nēnē wunēn gōru. ¹¹ Yen biru, kpa a da a wunēn mero bisibu deema mi ba yoru dimō. Ba nun swaa daki? Ba nēē nun swaa daki? A gesi bu sōwō ma nēna na ka bu gari mō.

¹² Yera Gusunōn Hunde u Esekieli sua ma u nōgiri nua win biru ta gerumō ka dam ta mō, bu Yinni Gusunō siaro mi u wāa u win yiiko baka sōsimō.

¹³ Ma u hunde koni ben kasan wākinu nōmō ya soonamō ka sere maa ben uruuban wākinu. Wāki ni, nu kpē a n banda. ¹⁴ Gusunōn Hunde wi u nūn sua mi, u ka nūn doona, ma win dam nūn nēnua. Ma Esekielin mōru seewa u burisina. ¹⁵ U tura Teli Abibu, Kebarin daarun bōkuō mi yoo be, ba wāa. Ma u sina ka biti baka ben suunu sō sō nōba yiru.

Esekieli koo Isireliba kirō ko

¹⁶ Sɔɔ nɔɔba yiru yen biru, Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁷ wunɛ tɔnɔn bii, kon de a Isireliba nɔni doke. Kaa n da nɛn gari swaa daki kpa a ka bu kirɔ ko. ¹⁸ Nɛ, Yinni Gusunɔ, nà n tɛ nɛɛ, tɔn kɔso goo u koo gbi, ma a n nùn kirɔ kue u win daa kɔsa ye deri u ka win wāaru wɔra, tɔn kɔso wi, u koo gbiwa win daa yen sɔ. Wuna kon maa win yem bikia. ¹⁹ Adama à n nùn kirɔ kua, ma u n win daa kɔsa ye deri, u koo gbiwa win daa kɔsa yen sɔ kpa wunɛ a wunɛn wāaru wɔra. ²⁰ Gemgii ù n gem deri u kɔsa kua ma a n nùn kirɔ kue, ma na nùn yina beria, u koo gbiwa kɔsa yen sɔ. Na n win yellun daa gea garisimɔ, adama wuna kon win yem bikia. ²¹ À n maa nùn kirɔ kua u ku ka durum ko, ma u n durum ye kue, u n gbimɔ. Wunɛn tii a maa wunɛn wāaru wɔrawa mi, domi a nùn kirɔ kua.

Esekieli

kun maa kpɛ u gari ko

²² Yinni Gusunɔn dam mu Esekieli yɔɔwa ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a da wɔwaa. Miya kon nun gari sɔ.

²³ Ma u seewa u da wɔwa mi. Ma u Gusunɔn yikon girima wa nge sanam mɛ u raa wāa Kebarin daarun bɔku mi. Ma u yiira ka dam u siriru tem girari. ²⁴ Yera Gusunɔn Hunde u maa nùn yɔɔwa. Ma u nùn seeya u yɔrasia. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a doo a tii kɛnusi wunɛn dirɔ. ²⁵ Mɛya ba koo nun bɔke kpa a kpana a yari tɔɔwɔ, tɔmbu bu nun wa. ²⁶ Kon de wunɛn yara yu wunɛn daro mani kpa a kpana a gari ko. Mɛya a n kaa kpɛ a maa bu gerusi be, be ba ku ra mɛm nɔ mi. ²⁷ Adama nà n ka nun gari kua, kon wunɛn nɔɔ wukia. Saa ye sɔɔra kaa tɔn be sɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Adama ben gaba ba koo nun swaa daki, gaba kun maa nun swaa dakimɔ. Domi ba sɔɔwa bwese te ta ku ra mɛm nɔ.

Gusunɔn sɔmɔ u nɛɛ,

ba koo Yerusalemu tarusi

4

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ Esekieli tɔnɔn bii, a biriki suo kpa a ye

doke wunɛn wuswaa a Yerusalemun weenasia ko ka yora biriki yen wɔllɔ. ² A ye koowo nge wuu ge ba tarusi, a kuku yenu doke kpa a gungunu bani a sansani gira kpa a tabu sinambu yi yi a ka sikerena. ³ A sii si su yasu suo kpa a su doke wunɛ ka ganan baa sɔɔ, kpa a su wuswaa kisi. Ba koo gu tarusi, wunɛn tii kaa n gu yɔre, kpa ye kpuro ya n sɔa yɔreru Isireliban sɔ.

⁴ Yen biru kpa a kpuna ka wunɛn yɛsi nɔm dwarugia kpa a n Isireliban toranu sɔɔwa sere tɔɔ te kaa se. ⁵ Tɔɔ nin geeru ta kon sɔɔwa wɔɔ sin geeru, si sɔɔ Isireliba ba man torari. Nu sɔɔwa sɔɔ gooba wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔkuru (390). Tɔɔ ni kpuro sɔɔra kaa n ben tora ni sɔɔwa. ⁶ Yen biru kpa a gɔsia a ka wunɛn yɛsi nɔm geugia kpuna sɔɔ weeru kpa a wahala ko Yudaban toranun sɔ. Sɔɔ teeru ta ko n sɔɔwa wɔɔ tia. ⁷ Kpa a wunɛn wuswaa kisi Yerusalemu gia ye ba tarusi, kpa a ye gɔseru kpare kpa a yen gari gere. ⁸ Mɛya nɛ, Yinni Gusunɔ kon ka nun wɛɛ bɔke kpa a ku ra sɔira. Mɛya kaa n kpɛ ka yɛsi tia ye, sere tɔɔ te na nun bura mi, tu ka yibu. ⁹ Kpa a alikama ka swii ka gbɛɛ ka dɔsi ka dobi sua a ye mɛnna gbɛɛ teeru sɔɔ a burina a ka pɛɛ ko. Yera kaa n da di sere sɔɔ gooba wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔku te, tu ka yibu, kpa a n kpɛ ka yɛsi tia ye. ¹⁰ Pɛɛ kure piibuwa kaa n da di nge garamu goobun (200) saka sɔɔ teeru. Nge mɛya kaa n dimɔ mi sere tɔɔ te, tu ka yibu. ¹¹ Mɛya nim mɛ kaa maa nɔ mu ko n saka mɔwa, ditiri tian sakawa kaa n da nɔ sɔɔ teeru. ¹² Tɔmbun bii gbebusa kaa ka pɛɛ wɔ. Kaa n da ye wɔwa ben nɔni biru. ¹³ Nge mɛya Isireliba ba ko n da ben dɔanu di ka disi tɔn tukobun suunu sɔɔ mi kon bu yarinasia.

¹⁴ Esekieli u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, na tii nɛnua disi kpuron di. Na n yaa goru garu diire saa nɛn piiburun di. Na n maa yaa disigia gaa tende. ¹⁵ Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, a naa bisu suo a ka wunɛn doo ko kpa a tɔmbun bisu deri.

¹⁶ Kon dɔanu fiiko ye ya tie Yerusalemuɔ kpeesia kpa bu bu dɔanu

ka nim saka kua kpa bu di bu nɔ ka nuku sankiranu ka wururabu. ¹⁷ Nge mɛya ba koo dīanu ka nim bia kpa ba n nuki sankire be kpuro. Ba koo woorawa ben toranun sɔ.

Gusunɔ u koo Isireli seeyasia

5

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ tɔnun bii, a kɔɔ suo ge ga nɔɔ do kpa a ka wunɛn seri ka wunɛn toburu kɔni. Yen biru kpa a kilo sua a seri yi yīre kpa a yi bɔnu ko suba ita. ² Kpa a sube teeru sua a dɔɔ doke Yerusalemun suunu sɔɔ sanam mɛ yen tarusibun tɔra yiba. Yen biru kpa a maa sube teeru sua a n ka tu kɔɔ ge soomɔ a ka wuu ge sikerena. Yeniban biru kpa a maa suberu itase sua a pusi yam kpuro, yen biruwa kon bu takobi suesi. ³ Kpa a seri yin fiiko kure wunɛn yaberun swaa buaɔ. ⁴ Kpa yi sɔɔ, a gɛɛ sua a dɔɔ doke kpa dɔɔ wi, u Isireliba kpuro seesi.

⁵ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yīre ni, Yerusalemuwa nu ka yā. Wee na ye kua handunian suunu. Tɔn tukobun tem mu ye sikerene. ⁶ Ma yen tɔmbu ba man seesi n kere bwese tuku ni nu ka bu sikerene. Domi ba nɛn woodaba yina. Ba n nɛn gere swīi. ⁷ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee ba man seesi n kere bwese tuku ni nu ka bu sikerene, ma ba n nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. Ba n maa nɛn gere swīi ye na bu sɔɔwa. Ben daa kɔsa ya mam bwese ni nu ka bu sikerene gia kere. ⁸ Yen sɔ, nɛn tii kon bu seesi. Kon bu siriwa handuniagibun wuswaaɔ. ⁹ Kpa n bu seeyasia bi na n daa bu koore ben bīu sɔanun sɔ. Mɛya na n maa bin bweseru mɔ kpam. ¹⁰ Yen sɔna tundoba koo ben bibu tem, kpa bibu bu maa ben tundobu tem. Kon bu siriwa n go, kpa n be ba tie yarinasia handunian goonu nɛ sɔɔ.

¹¹ Wee ba nɛn sɔa yeru disi doke ka ben bīnu kpuro. Yen sɔ, sere ka nɛn wāaru nɛn tii kon bu biru kisi, na n maa bu mɛrimɔ ka wɔnwɔndu. ¹² Bɔ n bu bɔnu kua subenu ita, sube teeru ta koo gbiwa Yerusalemun nukurɔ, bararu ka gɔɔrun sɔ, kpa suberu yiruseru tu maa gbi tabu sɔɔ

Yerusalemun biruɔ. Kpa n maa sube te ta tie mini yarinasia handunian goonu nɛ kpuro sɔɔ. Kon bu takobi suesiwa. ¹³ Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu nɛn mɔru seesiwa mam mam sere nɛn bwɛra yu ka kpuna. Nɔ n bu mɔru kɔsie, saa yera ba koo gia ma na n kī ba n sɔa mɛm nɔɔ sariba. ¹⁴ Ben tem mu koo ko bansu, kpa mu bɛɛɛ bia bwese ni nu bu sikerene wuswaaɔ. ¹⁵ Kon bu siriwa ka nɛn mɔru baka n bu seeyasia ka dam. Kpa bwese ni nu ka bu sikerene mi, nu bu yɛɛ. Adama yeni ya ko n sɔawa nge kirɔ ye ya koo de ben tii bu bɛrum duura. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹⁶ Kon de bu gbisuku gɔɔrun sɔ. Gɔɔ te, ta koo bu nɔni sɔwa nge be ba sɛɛnu twee. Kon ben dīa ni nu tie kpeerasia kpa bu gbisuku gɔɔrun sɔ. ¹⁷ Kon bu gɔɔru ka gbeeku yɛɛ sure kpa yi ben bibu go. Bararu ka tɔn goberu ka tabu, ye kpurowa ya koo bu kpeerasia. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Be ba bīnu sɔamɔ

6

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ² wunɛ tɔnun bii, a wunɛn wuswaa seeyo Isireliban guunun bera gia, kpa a nɛn gari gere be ba wāa min sɔ. ³ A nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon be ba wāa Isireliban guunɔ ka gungunɔ ka nɛn wɔwi sɔɔ wɔrima ka takobi, kpa n ben gunguu nɛn mi ba ra bīu yākuru ko kɔsuku. ⁴ Kon ben bīu yāku yenu kɔsuku ka mi ba ra nu turare dɔɔ dok-eye, kpa ben gonu nu n wɔruka ben bīnun nuurɔ. ⁵ Kon Isireliban gonu kpī ben bwāarokunun wuswaaɔ. Kpa n ben kukunu yaruku ben bīu yāku yenɔ. ⁶ Wuu sɛn mi ba wāa kpuro, su koo kowa bansu. Kpa n ben yāku yenu kɔsuku ni ba kua gungunu wɔllɔ. Kon ben bwāaroku ni gura n kɔsuku, kpa nu kun maa wāa mi. Mɛya kon bwāaroku ni ba ra ka sɔɔ sɔ suriri. Ye ba gesi seka ka nɔma ya koo kam kowa mam mam. ⁷ Ben suunu sɔɔ gaba koo wɔruku bu gbisuku. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sɔa Yinni Gusunɔ. ⁸ Adama kon de bu kisira tabun di, kpa ba n yarine tem tukumɔ. ⁹ Saa ye sɔɔ,

be, be ba kisira ba koo man yaaya mi ba yoru dima. Domi kon ben gōru ge wīa ge ga n ka ne turo yō. Kon ben sakara nani wīa yi ba ka būnu mēera. Ben tii ba koo tii tusi, kōsa kpuro ye ba kuan sō. ¹⁰ Saa ye sōra ba koo gia ma nena Yinni Gusuna. N n kam sō na ka bu gerusi, ye na nē, kon bu wahala yeni kpē.

¹¹ Wee ye nē, Yinni Gusuna na nun sōma. A noma suo kpa a ka naasu tem so a nē, wanyo. Wee Isireliba ba kōsa kua ya kpā. Yen sō, ba koo gbi tabu sō, ka gōru sō, ka bararu sō. ¹² Wi u toma, barara ta koo nūn go. Wi u maa wāa turuku, tabu sōra ba koo nūn go. Wi u koo sina yenua, ba koo nūn tarusiwa kpa u gbi gōrun sō. Kon bu mōru seesiwa mam mam. ¹³ Saa ye sō, ba koo gia ma nena na sāa Yinni Gusuna ba n wa gonu kpī ben būnun bōkuo ka sere ben yāku yeno ka gunguna ka guuna ka dāa kubena ka dāa koo bakanā mi ba ra raa būnu turare dō dokeye, ya n nubu duroru ma. ¹⁴ Kon bu nen nōmu demie kpa n de tem mē, mu ko bansu saa sō yēsan nām dwarun di n ka girari Dibila sō yēsan nām geu gia. Mi ba wāa kpuro kpa bu gia ma nena na sāa Yinni Gusuna.

*Isireliban seeyasiabu
bu turuku kua*

7

¹ Yinni Gusuna u Esekieli sōwa u nē, ² wune tōnun bii, a swaa dakio a nō ye na geruma bē Isireliban sō. Na nē, kpeera wee. Ta pusi bēen tem goonu nne kpuro sō. ³ Tē ta koo bē deema. Kon de nen mōru yu bē wōri. Kon bē siriwa nge mē bēen sanu sanusu sāa. Kpa n bē kōsa ye i kua kpuron are kōsie. ⁴ Na n bē mērima ka wōnwōndu. Nā n bē seeyasiamā, na n tii nenumā. Kōsa ye i kua yera kon bē kōsia. Kpa i gia ma nena na sāa Yinni Gusuna.

⁵ Ameniwa nē, Yinni Gusuna na gerua. Na nē, kōsa wee, ya n maa ka gaa weene. ⁶ Kpeera wee, kpeera wee. Wee ta seema ta wee bēen mi. Wee ta sisi. ⁷ Bē Isireliba, bē be i

wāa tem mē sō, saa ya turuku kua. Tō te, ta turuku kua, ta ko n sāawa wahalan tōru. Tō te sō, nuku dobun kuuki kun maa nōramā guunu wōllō.

⁸ Tē kon de nen mōru yu se. Na n ye yōrasiamā ma n kun mō ya ka tii sara. Kon bē siriwa nge mē bēen daa ya nē. ⁹ Na n bē mērima ka wōnwōndu. Nā n bē seeyasiamā, na n maa tii nenumā. Kōsa ye i kua yera kon bē kōsie kpa i gia ma nē, Yinni Gusunawa na bē seeyasia.

¹⁰ Tō te wee ta tunuma, ta turuku kua. Bōbunu ka tii suabu bu sosima. ¹¹ Bōbunu nu kua nge dēka ye ba ra ka tōmbu so. Gāanu kun maa bē tiamme. Tōn dabiru ta koo gbi. Baa wōkinu kun maa nōramā. Goo kun maa weeweenu mō bēen sō. ¹² Saa ya turuku mō. Tō te, ta wee. Wi u dwema u ku yēeri. Wi u maa dōramā u ku swī. Domi nē, Yinni Gusunan mōru sisi tōn be ba wāa tem mē sō kpuron sō. ¹³ Wi u dōra u n maa ye u dōra wasi u mwa baa u n wāa wāaru sō. Domi gari yi ba gerua tōn be kpuron sō, yi koo koora. Goo sari wi u koo yakia yēn sō baawure u wāa kom bereteke sō. ¹⁴ Wee ba kōba so ba sōru kpa. Adama ben goo kun tabu seema, domi nē, Yinni Gusunan mōru seewa be tōn dabi ten sō.

Goo sari

wi u koo seeyasiabu kisirari

¹⁵ Yinni Gusuna u maa Esekieli sōwa u nē, tabu ko n wāawa swē sō kpa baranu ka gōnu nu n wāa yenusā. Tōmbu ba koo gbi tabu sō yakasā. Be ba maa wāa wuu sō ba koo gbiwa gōru ka baranun sō. ¹⁶ Be ba maa kisira ba koo kpikiru dawa guunu wōllō nge kparukonu kpa bu weeweenu ko ben toranun sō.

¹⁷ Ben noma ko n sāare dam sarirun sō. Kpa ben dūa yu diiri.

¹⁸ Ba koo saaki sebewa kpa bu ben seri kōni nuku sankiranun sō.

Ba koo nanda kpa sekuru bu mwa.

¹⁹ Ba koo gobi kō swē sō, kpa bu ben wuraba garisi nge kubanu, domi sii geesu n kun mē wura yen gaa kun kpē yu bu faaba ko Gusunan mōrun tōru sō.

Ba ñ gāanu wasi ye ya koo bu debu,
ñ kun me ye ya koo ben binε kpunasia,
domi sii geesu ka wura yera ya dera ba
tōra.

²⁰ Ba tii sua ben wuran sō.
Ma ba ka ye bwāaroku bakanu kua ni
nu nanum mō.
Yen sōna ne, Yinni Gusunō kon de bu
ye tusi.

²¹ Kon de tōn tukobu bu ben dukia ye
gura,
kpa be ba ñ Gusunōn beere yē bu ye
tubi di bu ye kpuro disi doke.

²² Na ñ ka beε yinamō
sanam me gbēnōbu ba koo nen sāa
yerun dukia disi doke bu gura.

²³ A yōni sōoru koowo domi tem me,
mu tōn gowobu yibawa.
Meyā beεn wuu ge, ga tōmbu yiba be
ba daa bōōbōya mō.

²⁴ Kon bwesenu sokuma ni nu nuku
kōsuru bo,
kpa nu beεn yenusu mwēeri.
Kon beεn damgibun tii suabu kpeesia.
Kpa n de bu beεn sāa yenu disi doke.

²⁵ Kam kobu wee.
I ko i faaba kasu, adama i ñ wasi.

²⁶ Kōsa ya koo sosi kōsa sō.
Meyā labaari kōsi yi ko yi n nōoramō yi
n dō.

I ko i Gusunōn sōmōbu bikia bu kāsiru
kasu kpa bu beε sō ye ya koo na.
Adama yāku kowobu ba ñ ko n Yinni
Gusunōn wooda yē.

Beεn guro gurobu ba ñ maa bwisi geε
mō bu tōnu kē.

²⁷ Beεn sina boko u koo gōō sina
kpa sina bibu ba n wurure.
Tōmbu kpuro ba ko n diirimō.
Kon bu kuawa nge me ben kookoosu
ne.

Saa ye sōōra ba koo gia ma nēna na sāa
Yinni Gusunō.

Ba būnu sāamō

Yinni Gusunōn sāa yerō

8

¹ Wōō nōōba tiasen suru nōōba
tiasen sōō nōōbuse sōō, Esekieli u sō
win dirō ka Yudan guro gurobu. Yera
Yinni Gusunōn dam nūn yōōwa. ² Yera
u mēera u wa gāanu kurama nu ka
tōnu weenε. Win pōran tem gia ya sāa
nge dōō ma win wōllu gia ya ballimō

nge sii gan te ba wōriasia. ³ Ma u gāanu
demia nge nōma u ka wi, Esekielin
seri nēnua. Kāsi te sōō, Gusunōn
Hunde nūn sua wōllō ma u ka nūn
da Yerusalemū. U deema yen kōnnō
ge ga wāa sōō yēsan nōm geu gia ba
bwāaroku gagu yōrasie ge ga Gusunōn
nisiu seeye. ⁴ Ma Gusunō Isireliban
Yinnin yiikon yam bururam nūn kure
mi nge me u raa mu wa wōwā. ⁵ U nēε,
tōnun bii, a mēerio sōō yēsan nōm geu
gia.

Ma u mēera. U wa yāku yerun duu
yerō bwāaroku gaga yō ge ga Gusunōn
nisiu seeye. ⁶ Ma Yinni Gusunō u
nēε, tōnun bii, a wa ye ya kooramō
mi? Wee Isireliba ba būnu sāamō bu
ka man gira nēn sāa yerun di. N ñ maa
ye tōna, kon kpam nun gam sōōsi.

⁷ Ma u maa nūn sua u ka da tōōwō
sāa yerun yaaran kōnnōwō. Ma u wōru
gagu wa gana. ⁸ Gusunō u nēε, tōnun
bii, a gana ye yabo.

Ma u ye yaba u deema kōnnō gaga
wāa mi. ⁹ U nēε, a duo kpa a wa kom
kōsum me tōn be, ba mō mini.

¹⁰ U dua mi. Ye u wa wee, yēε yi
yi ra kabiri ka yēε kōsi geen weenasii
ba kua gani sōō ba ka sikerena ka sere
maa būnu kpuro ni ba ra sā. ¹¹ Ma u
Isireliban guro gurobu wa tōnu wata
ka wōkuru yēen weenasii yi kpuron
wuswā. Ma Yaasania Safanin bii
u wāa be sōō. Bukuro ben baawure
u turare ka gāanu nēni yē sōō ba ra
turare dōō doke. Ma turaren wi-
isu bōkua wōllō tuku. ¹² Yinni
Gusunō u bikia u nēε, tōnun bii, a wa
ye Isireliban guro gurobu ba mō asiri
sōō? Ben baawure u win būu yeru mō.
Ma ba tii gafara kuammε ba mō, nē,
Yinni Gusunō ña ñ bu waamō. Domi
na ben tem deri.

¹³ U nēε, a na a maa wa ye ba mō ye
ya yeni kere.

¹⁴ Ma u ka nūn da win sāa yerun
kōnnōwō ge ga sōō yēsan nōm geu gia
mēera. U deema tōn kurōba sō ba būu
wi ba mō Tamusi swīiyammε. ¹⁵ Yera
u maa nēε, a wa nge me mi n sāa? Tē, a
na a maa gam wa ye ya yeni kere.

¹⁶ Ma u nūn sua u ka da sāa yerun
yaaraō yāku yeru ka dii dēerarun

kənnən baa sɔɔ. Miya u tɔmbu yɛnda nɔɔbu wa ba sɔa yeru biru kisi ba yiire sɔɔ yari yeru gia ba sɔɔ sɔamɔ. ¹⁷ Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn tii a wa ye ba mɔ. Yeniba kpuron kobu ya n Yudaba tura, ma ba maa kɔsa mɔ ba goonamɔ tem mɛ sɔɔ bu ka nɛn mɔru seeya. Adama beya ba tii wɛru dɛka sɔkumɔ. ¹⁸ Nɛn tii kon bu ye ba kua kɔsie ka nɛn mɔru baka. Na n bu mɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Ba koo wuri kowa ka dam bu ka man somiru kana. Adama na n bu swaa dakimɔ.

Yerusalemun sɛyasiabu

9

¹ Yen biru Esekieli u Yinni Gusunɔn nɔɔ nua. U nɛɛ, i susima bɛɛ be i ko i Yerusalemugibu sɛyasia. Baawure u n win tabu yɔnu nɛni ni u koo ka bu kam koosia.

² Yera u wa wee tɔmbu nɔɔba tia ba yarima saa sɔa yerun kənnɔ ge ga wɔa gungunu wɔllu gian di, sɔɔ yɛsan nɔm geuɔ. Ma ben baawure u win tabu yɔnu nɛni ni u koo ka tɔmbu kam koosia. Ma ben suunu sɔɔ goo u wɔa u yaku kowon yaberu doke ba gaa nu sɔre win kpaka sɔɔ ni sɔɔ u koo yore. Yera u na u yɔra yaku yerun bakuɔ te ba kua ka sii gandu. ³ Ma Gusunɔn yiiko ye ya raa wɔa wɔllun kɔsobun weenasibu sɔɔ, ya seewa ya da sɔa yerun kənnɔ gia. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ wi soka wi u yaku kowon yɔnu doke mi, ka gaa ni sɔɔ u koo yore. ⁴ U nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a doo wuu suunu sɔɔ a tɔmbu yireru koosi sirikanaɔ be ba weeweenu mɔ kɔsa ye tamba mɔ Yerusalemun sɔ.

⁵ Ma Esekieli u nua durɔ wi, u be ba tie sɔamɔ u mɔ, i durɔ wi swiyo wuu ge sɔɔ kpa i tɔmbu so i go. I ku bu mɛri ka wɔnwɔndu. I ku tii nɛnɛ. ⁶ I bu goowo mam mam tɔkɔnu ka aluwaasiba ka wɔndiaba ka tɔn kurɔbu ka bibu. Adama i ku be ba yireru koosi mi baba. I toruo saa nɛn sɔa yerun di.

Ma ba torua ka Isireliban guro gurobu be ba wɔa dii ten kənnɔwɔ. ⁷ U nɛɛ, i sɔa yee te disi dokeo i ten yaari tɔn gonu yibie. Yen biru kpa i da tɔɔwɔ i tɔmbu go.

Ma ba yara tɔɔwɔ ba tɔmbu sɛsuka ba go.

⁸ Sanam mɛ tamba tɔn be goomɔ, Esekieli u yɔ mi. Yera u yiira u siriru tem girari, u nɔɔguru sua wɔllɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kaa Isireli be ba tie kpuro gowa wunɛn mɔru yen sɔ?

⁹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, be Isireliba ka Yudaban torana nu kpɛa. Wee ben tem mɛ sɔɔ, tɔn gobera ta wɔa, gem sari. Domi ba mɔ, nɛ, Yinni Gusunɔ na ben tem deri. Na n maa waamɔ ye ba mɔ. ¹⁰ Yen sɔna nɛn tii na n bu sɛyasia, na n bu mɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Na n maa tii nɛnumɔ. Kon bu ben daa kɔsiewa ye ba kua.

¹¹ Durɔ wi u yaku kowon yɔnu doke mi, u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, wee, na kua kpuro ye a man sɔɔwa.

10

Yinni Gusunɔ

u maa Esekieli tii sɔɔsi (I maa mɛrio 1:1-28)

¹ Esekieli u mɛera wɔllun kɔsobun weenasii ben wɔllɔ. Ma u kpee gobiguru wa ta ka sina kitaru weenɛ. ² Ma Gusunɔ u durɔ wi u yaku kowon yɔnu doke mi sɔɔwa u nɛɛ, a duo uruu ben baa sɔɔ, be ba wɔa wɔllun kɔso ben temɔ. Kpa a dɔɔ gɛɛ gure wunɛn nɔmaɔ wɔllun kɔso ben suunu sɔɔn di kpa a da a dɔɔ gɛɛ yi wisi wuu ge sɔɔ.

Yera Esekieli u wa durɔ wi, u da u dɔɔ gɛɛ yi sua. ³ Sanam mɛ u tura sɔa yee ten mi, wɔllun kɔso be, ba yɔ ten nɔm geu gia. Ma guru wiru ta dii te yiba. ⁴ Ma Yinni Gusunɔn yikon girima ya seewa wɔllun kɔso ben wɔllun di ya da sɔa yee ten kənnɔwɔ. Ma sɔa yee te, ta wiisu yiba. Yera Yinni Gusunɔn yikon giriman yam bururam sɔɔsira sere ka ten yaaraɔ.

⁵ Ma wɔllun kɔsobun kasenun wɔkinu nu nɔra sere sɔa yee ten yaaraɔ. Ma n sɔare nge Gusunɔ Dam kpurogiin nɔɔwa ga gari mɔ. ⁶ Yera Yinni Gusunɔ u wi u yaku kowon yɔnu sebua mi sɔɔwa u nɛɛ, a doo a dɔɔ sua uruu be sɔɔ, wɔllun kɔso ben baa sɔɔ. Ma durɔ wi, u da uruu ben bakuɔ. ⁷ Ma kɔso ben turo u nɔma demie dɔɔ gia, wi u wɔa ben suunu sɔɔ. Ma u ka ye dɔɔ

gura u durɔ wi wɛ. Ma durɔ wi, u ka doona.

⁸ Ma n sɔare tɔnun nɔma yarima saa kɔso ben kasan tem di. ⁹ Ma Esekieli u maa uruu nnɛ wa, yen baayere ya wɔa wɔllun kɔso ben turon bɔkuɔ. Uruu yen baayere ya ballimɔwa nge kpee gobigiru. ¹⁰ Ye kpuro ya weenɛwa ma n sɔare tia wɔa tian sɔwɔ. ¹¹ Ya koo kpɛ yu sɛ beri nnɛ kpuro ya kun tii sɛiyɛ. Ma ya dɔɔ mɪ gia wɔllun kɔsobun wira wɔa. ¹² Kɔso ben wasi ka biru ka nɔma ka kasenu, ye kpuro ya nɔni mɔwa. Nge mɛya maa uruu nnɛ ye kpuro ya mɔ. ¹³ Ma Esekieli u nua ba uruu be sokumɔ woo guna. ¹⁴ Wuswaa nnɛwa wɔllun kɔso ben baawure u mɔ. Wuswaa gbiikaa ya ka Gusunɔn gɔradogia weenɛ. Yiruse ya ka tɔnugia weenɛ. Itase ya ka gbee sunɔgia weenɛ. Nnɛse maa ya ka gunɔ bakerugia weenɛ. ¹⁵ Ma wɔllun kɔso be, ba yɔɔwa wɔllɔ. Ba sɔare nge hunde koni ye u wa Kebarin daarun bɔkuɔ. ¹⁶ Bɔ n swaa wɔri, uruu be, ba ra n maa swaa wɔriwa. Bɔ n seewa bu ka yɔ, uruu be, ba ku ra bu deri. ¹⁷ Bɔ n yɔra, uruu ben tii ba ra yɔrewa. Bɔ n yɔɔwa ba ra ka bu yɔwa. Domi hunde koni beya, ba uruu be gawe.

Yinni Gusunɔn yiiko

ya sɔa yee te derimɔ

¹⁸ Yera Yinni Gusunɔn yiikon girima ya doona dii kɔnnɔ gen min di ma ya na ya sina wɔllun kɔso be sɔɔ. ¹⁹ Yera Esekieli u wa kɔso be, ba ben kasi deria ba seewa ba yɔɔwa ka uruu be. Ma ba da ba yɔra sɔa yerun kɔnnɔwɔ ge ga wɔa sɔɔ yari yeru gia. Ma Gusunɔ Isireliban Yinnin yiikon girima ya ballimɔ ben wɔllɔ. ²⁰ Hunde koni ben bwesera Gusunɔ u dera u raa wa Kebariɔ. Ma u gia ma wɔllun kɔsoba. ²¹ Ben baawure u wuswaa nnɛ mɔ ka kasenu nnɛ. Ma ba nɔma mɔ nge tɔnugia ya wɔa ben kasan temɔ. ²² Ben wuswɛɛ yi, yi ka hunde koni ye u wa Kebariɔ migii weenɛ. Ben baawure u dɔɔwa deedeeru mi u wuswaa kisi.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalemugibu siri

ben toranun sɔ

11

¹ Yinni Gusunɔn Hunde u Esekieli sua ma u ka nɔn da sɔa yerun kɔnnɔwɔ ge ga wɔa sɔɔ yari yeru gia. Kɔnnɔ gen miya u tɔmbu yɛnda nɔɔbu wa. Be sɔɔ, u Yaasania Asurin bii tuba ka Pelatia Benayan bii. Be kpuro ba sɔawa Isireliban wirugibu. ² Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, tɔn be a wa mi, ba sɔawa be ba kɔsa bwisikumɔ ma ba tɔmbu bwisi kɔsi kɛmɔ Yerusalemɔ. ³ Ba mɔ, n n mɔ tɛ sa ko dinu bani. Domi Yerusalemɔ ya sɔawa nge wekeru. Ma bɛsɛ yen tɔmbu sa sɔa nge yaa ye ya wɔa te sɔɔ. ⁴ Yen sɔ, tɛ tɔnun bii, a bu gerusio.

⁵ Ma Yinni Gusunɔn Hunde u nɔn yɔɔwa u nɛɛ, a bu sɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na yɛ ye be Isireliba ba bwisikumɔ ka ye ba gerumɔ. ⁶ Wee ba begibu goomɔ dabi dabinu wuu ge sɔɔ. Ma gonu yiba ben swɛɛ sɔɔ. ⁷ Yen sɔ, begii be ba go mi, ba sɔawa nge yaa. Ma wuu gen tii ga sɔa nge wekeru. Adama be ba tie ba wasi, ba koo bu yarawa bu ka doona. ⁸ Wee ba tabun berum mɔ. Adama kon de taa bi, bu bu deema. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua. ⁹ Kon de bu yari wuu gen di. Kpa n bu tɔn tukobu nɔmu beria. Nge mɛya kon ka bu sirisina. ¹⁰ Tabu sɔɔra ba koo gbi. Kon bu siri be Isireliba, ben tem nɔɔ bura yerɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sɔa Yinni Gusunɔ. ¹¹ Wuu ge, ga n bu nenumɔ nge wekeru. Ba n ko n maa sɔa nge yaa te sɔɔ. Ben tem nɔɔ bura yerɔwa kon bu siri. ¹² Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sɔa Yinni Gusunɔ win gere ba n mɛm nɔwɛ, ka win woodaba ba n swɛi. Ma ba sere bwese tuku ni nu ka bu sikerɛnɛn gari swɛi.

¹³ Sanam mɛ Esekieli u Yinni Gusunɔn gari yi gerumɔ, yera Pelatia Benayan bii u kpuna u gu. Saa ye sɔɔra Esekieli u wuswaa tem girari u nɔɔgiri sua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, kaa dewa Isireli be ba tie bu gbisuku?

Yinni Gusunɔ u koo win tɔn

be ba yarine menna

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ¹⁵ tɔnun bii, wee, be ba wãa Yerusalemuɔ ba Isireliba, wunen mero bisibu, ka be ba tie bwisi kɛmɔ ba mɔ, bu yɔro mi ba yoru dimɔ mi, ba n ka Yinni Gusunɔ tonde, domi be, be ba wãa Yerusalemuɔ mi, beya ba tem mɛ wɛ. ¹⁶ Adama a bu sɔɔwɔ a nɛɛ, baa mɛ na dera ba yarine mi, ba wãa tem tukumɔ, sɔɔ teeru ko na n ka bu wãa nge mɛ na ra n wãa sãa yerɔ. ¹⁷ Kpa n bu menna n yara bwese nin suunu sɔɔn di mi ba yarine mi, n bu Isireliban tem wɛ. ¹⁸ Mɛya ba koo na kpa bu bũu ni kpuro wuna ni ba ra raa sã mi, ni nɛ, Yinni Gusunɔ na n kɛ. ¹⁹ Kon bu gɔru teu wɛ kpa n bu bwisiku kpaanu wɛ. Kon ben gɔru ge ga raa bɔɔbu nge kperu mi wuna, kpa n bu gɔru kpɔɔ wɛ ge ga du. ²⁰ Kpa bu ka nen gere mɛm nɔɔwa, bu nen woodaba swii. Ba ko n sãawa nen tumbu, kpa na n maa sãa Gusunɔ ben Yinni. ²¹ Adama be ba yɔrari ba ben kɛru swii ba da ba bũnu sãamɔ ni nɛ, Yinni Gusunɔ na n kɛ mi, kon bu ben kookoosun are kɔsia. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn yiikon girima

ya yara Yerusalemun di

²² Yen biruwa wɔllun kɔso be, ba kasi dɛria ba seewa ka ben uruu be sannu. Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya sɔɔsire ben wɔllɔ. ²³ Ma win yiikon girima ye, ya seewa wuu suunun di ya da ya wãa guuru garun wɔllɔ, wuun sɔɔ yari yeru gia. ²⁴ Ma Gusunɔn Hunde u Esekieli sua kãsi te sɔɔ, u ka wurama Babiloniɔ mi Isireliba ba yoru dimɔ. Saa yera kãsi te u waamɔ mi, ta kpa. ²⁵ Ma u Isireli be ba yoru dimɔ mi, sɔɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u dera u wa.

Ba koo Isireliba yoru mwɛɛri

12

¹ Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nɛɛ, ² tɔnun bii, wee a wãa mɛm nɔɔ sariban suunu sɔɔ. Ba nɔni mɔ adama ba n kɛ bu ka yam wa. Ba swasu mɔ, adama ba n kɛ bu ka gari nɔ yɛn sɔ ba bɔ. ³ Yen sɔ, a sɔɔru koowo kpa a se a doona sɔɔ sɔɔ ben baawuren nɔni biru a da a n wãa gam. Sɔrɔkudo

ba koo gia ma ba sãa bwese mɛm nɔɔ sariba. ⁴ Yen biru Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a wunen yãnu menna a yara wunen dirun di sɔɔ sɔɔ gbãara. Kpa a yari wuu gen min di yoka ben baawuren nɔni biru nge wi ba yoru mwa. ⁵ Kpa a gana yaba ben nɔni biru a wunen yãnu yara min di. ⁶ U maa nɛɛ, a yãa ni sɔɔwo ben nɔni biru kpa a ka nu yari wɔkuru. Kpa a tii wɔke ka yasa a ku ka tem mɛ mɛɛri. Domi na kɛwa a n sãa yɛreru Isireliban sɔ.

⁷ Ma u kua ye Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. U yara sɔɔ sɔɔ gbãara ka win sɔɔru nge wi ba yoru mwa. Yoka u da u gbãraru yaba ka nɔma u win yãa ni sua u yara wɔkuru tɔmbun nɔni biru. ⁸ Buru buru Yinni Gusunɔ u ka nɔn gari kua u nɛɛ, ⁹ Isireliba, mɛm nɔɔ sari be, bɔ n nun bikia ba nɛɛ, mba a mɔ mi, ¹⁰ a bu wisio a nɛɛ, Isireliban sunɔ wi u wãa Yerusalemuɔ mi, wiya ye a mɔ ya ka yã, ka sere maa Isireliba kpuro be ba wãa mi. ¹¹ A sãawa yɛreru te ta sɔɔsimɔ ma ba koo yoru da tem gam. Ya koo maa koorɔ. ¹² Sunɔ wi u wãa ben suunu sɔɔ u koo win yãnu gura wɔkuru kpa u yari. Ba koo gbãraru yabawa bu ka yari min di. Kpa u tii wɔke u ku ka win tem wa. ¹³ Nɛ, Yinni Gusunɔ kon nɔn yina bɛria kpa u wɔri ye sɔɔ. Kon ka nɔn da Babilonin temɔ. Adama u nɔ tem mɛ wasi. Miya u koo gbi. ¹⁴ Win sina asakpɔbu ka win kɔsobu ka win tabu kowobu be kpurowa kon yarinasia kpa n de bu bu takobi sɔkiri. ¹⁵ Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ, nɔ n bu yarinasia bwese tukunun suunu sɔɔ. ¹⁶ Adama kon de gabu bu kisira tabun di ka gɔɔrun di ka bararun di kpa bu wa bu ka gere kɔsa ye ba nɛ, Yinni Gusunɔ kua. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

¹⁷ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, ¹⁸ tɔnun bii, ka nandaba kaa wunen pɛɛ di kpa a n diirimɔ a n ka nim nɔrumɔ. ¹⁹ Kpa a Isireliba sɔ a nɛɛ, ameniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be, Yerusalemugibu ba koo ben dɛanu diwa ka bɛrum kpa bu nim nɔ ka nuku sankiranu. Domi ben tem mu kua bansu. Gãa ni nu wãa mi kpuro, nu

koo kam kowa ben tən dam dārebun sō. ²⁰Wuu si su tōmbu dabi su koo kowa bansu, kpa tem mē kpuro mu kam ko. Saa ye sōra Isireliba ba koo gia ma nēna na sāa Yinni Gusunō.

Yinni Gusunōn gari

yi koo koora

²¹Yinni Gusunō u maa Esekieli sōwa u nē, ²²mban sōna Isireliba ba ra n mōndu mō ba n mō, wee tōra dēnyamō, adama kāsī nin gara kun kooramō. ²³Yen sō, a bu sōwō a nē, nē, Yinni Gusunō kon de mōn te, tu kpe. Ba n maa tu gerumō Isireliō. Adama a bu sōwō a nē, tōra turuku mō. Kāsī nin baatere ta koo koorawa. ²⁴Domi nin garu sari te ta koo kam ko. Nēn gari gē maa sari yi ba gerua bu ka bu nōni wōke Isireliō. ²⁵Nē, Yinni Gusunō, ye na gerua kon ye ko. Ya koo koorawa ya n tēmō. Be, mēm nō sariba, ka gem ben nōni bira kon de gari yi, yi koora.

²⁶Yinni Gusunō u maa nē, ²⁷tōnun bii, wee Isireliba ba nē, kāsī ni a wa mi, nu n kooramō tē. Nu koo koorawa sere saa gaa. Yen sō, a bu sōwō a nē, ²⁸nē, Yinni Gusunō na nē, gari yi na gerua kpuro yi koo koorawa tē, ya n tēmō.

Sōmō weesugibu

13

¹Yinni Gusunō u maa nē, ²tōnun bii, a tən be gerusio be ba tii kua nēn sōmōbu. A de bu swaa daki ye kon bu sō. ³Wee ye nē, Yinni Gusunō na bu sōmō. Na nē, kōsa koo bu deema be, be ba sāa gari bakasu. Domi ben tiin bwisikuna ba swīi ba ka gari gerumō, ba n gāanu ganu waamō. ⁴Bē Isireliba bēn sōmōbu ba sāawa nge gbeeku bōnu ni nu bōsu bansō. ⁵Wee ba n dere bu gbāraru kuunu kōre. Ba n maa gbāraru banē tu ka bu ganē nē, Gusunōn mōrun saa sō. ⁶Wee ba kāsī weesuginu saarimō, ma ba gari gerumō yi yi n sāa gem. Ba mō, wee nē, Yinni Gusunōwa na bu ye kpuro wē. Adama na n bu gōre. Ma ba tamaa kon ben garin dam sirewa. ⁷Adama na nēn sōmō be sōmō ma ben kāsīnu

nu sāawa ni ben tii ba seka. Ben gari yi maa sāawa weesu. Ba tamaa nēn gariya ba tōmbu sōmō. N deema na n mam ka bu gari koore. ⁸Yen sō tē, kon bu wōrima domi ba kāsīnu seka ma ba weesu kparamō. Nē, Yinni Gusunōwa na yenī gerumō.

⁹Kon bu nēn dam sōsi be, be ba weesu kparamō mi. Ba n āyeru wasi nēn tōmbun suunu sō. Ba koo ben yīsa go mi nēn tōmbun yīsa yorua. Ba n maa wurō ben temō. Nge mēya ba koo ka gia ma nēna na sāa Yinni Gusunō.

¹⁰Wee ba nēn tōmbu nōni wōkumō ba mō, bōri yēnda wāa. Adama bōri yēndu garu sari. Nēn tōmba gani seeyamō. Ma sōmō be, ba ye soo tēnimō. ¹¹Adama a be ba soo tēnimō mi sōwō a nē, gana ye, ya koo wōruma. Guru baka ya koo nē ka kpenu sannu kpa woo bōkō gu se. ¹²Gana ye, yā n wōruma saa yera tōmba koo bikia bu nē, mba soo yen arufaani ye ba tēni mi. ¹³Yen sō, wee ye nē, Yinni Gusunō na gerumō. Na nē, kon de nēn mōru yu woo bōkō seeya, kpa guru baka yu nē. Kpa guru kpenu nu nē ka dam nu gāanu kpuro go. ¹⁴Kon gana ye sura yu wōruma temō, kpa yen kpēkpēku gu sōsira. Ya koo bē wōri kpa i gbisuku. Saa yera ba koo gia ma nēna na sāa Yinni Gusunō. ¹⁵Nē, Yinni Gusunō kon nēn mōru yōsuwa mam mam gana yen sō ka be ba ye soo doken sō. Saa ye sō, ba koo gere bu nē, gana ye, ya wōruma. Be ba raa ye soo doke, ben goo kun maa wāa! ¹⁶Sōmō weesugii be, ba kpa be, be ba raa gari gerumō Yerusalemun sō, be, be ba ra n waamō kāsīru sō ma bōri yēnda wāa, adama bōri yēndu garu sari. Nē, Yinni Gusunōwa na yenī gerua.

Sōmō tən kurō weesugibu

¹⁷Yinni Gusunō u maa nē, tōnun bii, a Isireliban tən kurō be ba tii kua nēn sōmōbu sōwō a nē, ¹⁸bōruroba ba sāa. Domi ba kāsīnu gbinumō tōmbun nōm wīnu sō nge bōki ma ba tōmbu kpuro yasi sēkemō wirō bukurobu ka bibō kpa bu wa ba n ka

tɔn be taare. Ba kīwa bu nɛn tɔmbun wāaru kpeesia kpa na n begiru berua. ¹⁹ Wee ba n̄ man bɛɛɛ wɛɛmɔ nɛn tɔmbun wuswaaɔ dīa n̄m wɔɔn̄n s̄. Ma ba tɔmbu goomɔ be n̄ n̄ weenɛ bu go. Ma ba gabu deri be n̄ weenɛ bu go. Mɛya ba ra nɛn tɔmbu weesu kue kpa ba n ben wee si swaa daki. ²⁰ Yen s̄na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon bu w̄ri ben kīa sin s̄, si ba ka tɔmbun wāaru mwɛɛrimɔ mi. Kon bu si mwaariwa n ḡɛku kpa n be ba raa mwa yakia. ²¹ Kon ben yasi yi ḡɛku kpa n nɛn tɔmbu yakia ben n̄man di. Ba n̄ maa kp̄ɛ ba n bu m̄. Ba koo gia ma nɛna na s̄a Yinni Gusunɔ. ²² Ben weesun s̄, ba gemgibu nukuru sank̄a, be, be na n̄ daa kī n̄ k̄sa kua. Ba yina bu tɔn k̄sobu k̄irɔ ko bu ka ben kom k̄sum deri kpa bu ben wāaru yakia. ²³ Yen s̄, ba n̄ maa k̄asinu ka gari weesugii m̄. Kon nɛn tɔmbu yakia ben n̄man di. Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna na s̄a Yinni Gusunɔ.

Gusunɔ u būu s̄aru yina

14

¹ S̄ɔ teeru Isireliban guro gurobu gabu ba na ba Esekieli deema u ka bu bikiaru kua Gusunɔn mi. ² Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ³ tɔnun bii, tɔn be, ba būu s̄aamɔwa ben ḡoruɔ, ma ba tii nu w̄ɛ, ma nu dera ba w̄aa durum s̄ɔ. Yera ba tamaa kon ben bikiaru wura? ⁴ A bu s̄ɔwɔ a nɛɛ, am̄eniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Isireli goo ù n tii w̄ɛ būu s̄aru s̄ɔ, ma ta dera u toram̄, ma u na nɛn s̄am̄ goon mi u ka n̄n bikiaru kua nɛ, Yinni Gusunɔn mi, nɛn tiiwa kon ȳero wisi nge m̄n n̄ɔ win būnu dabiru nɛ. ⁵ Nɛn wisi biya bu koo de Isireliba bu bwisiku ben ḡoruɔ be, be ba man yina ben būu s̄aarun s̄. ⁶ Yen s̄, a bu s̄ɔwɔ a nɛɛ, nɛna na nɛɛ, bu ḡoru ḡasio kpa bu ben būnu deri ka maa kom k̄sum m̄ ba m̄, m̄ mu n̄ nɛ, Yinni Gusunɔ w̄ɛrem̄.

⁷ Isireliban goo n̄ kun m̄ s̄ɔ goo ben suunu s̄ɔ ù n man deri u būnu s̄aam̄ ma ta dera u toram̄ ma u na nɛn s̄am̄n mi u ka bikiaru ko nɛn mi, nɛ, Yinni Gusunɔn tiiwa kon n̄n wisi. ⁸ Kon ȳero w̄ariwa n s̄ɛyasia kpa u n s̄a seeda ye ba ko n da ka m̄ndu ko.

Kon n̄n wunawa nɛn tɔmbun suunu s̄ɔn di, kpa i gia ma nɛna na s̄a Yinni Gusunɔ.

⁹ Nɛn s̄am̄ goo ù n wura durɔ wi, u n̄n n̄ni w̄kua, ma u n̄n bikiaru kua, nɛ, Yinni Gusunɔwa na dera u kua m̄. Nɛn tiiwa kon s̄am̄ wi wuna nɛn tɔmbun suunu s̄ɔn di. ¹⁰ S̄am̄ wi ka durɔ wi u bikiaru na mi, be kpurowa ba ko n s̄a torobu. Ba koo maa ben tora nin are s̄obe. ¹¹ Nge mɛya be Isireliba ba n̄ maa tondam̄ nɛn swaan di. Ba n̄ maa ben tii disi dokem̄ ka ben tora dabi ni. Ba ko n s̄awa nɛn tɔmbu kpa na n s̄a ben Yinni. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ḡānu sari ni nu koo Gusunɔn siribu ȳrasia

¹² Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ, ¹³ tɔnun bii, su t̄ɛ nɛɛ, tem gam tɔmbu ba man m̄m n̄ɔbu sariru kua. Ma na bu nɛn dam s̄ɔsi na ben dīanu kam koosia na bu ḡoru kp̄ɛ ba gbisukum̄ be ka ben yaa sabenɔ kpuro, ¹⁴ baa tɔmbu ita beni N̄wɛ ka Danieli ka Yoobu bà n w̄aa mi, ba n̄ kp̄ɛ bu tem m̄n tɔmbu kpuro faaba ko ben gem s̄. Ben tii tɔnawa ben gem mu koo de bu faaba wa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹⁵ N kun m̄ n̄ n dera gbeeku ȳɛ yi tem m̄ w̄ri yi bu go kpuro kpa tem m̄, mu ko bansu sere goo kun maa sarɔ mi, gbeeku ȳɛ yin s̄, ¹⁶ sere ka nɛn w̄aru, baa tɔmbu ita be, bà n w̄aa tem m̄ s̄ɔ, tem m̄gibu ba n̄ kp̄ɛ bu faaba wa. Tɔmbu ita be tɔnawa ba koo faaba wa, baa ben tiin bibu ba n̄ kp̄ɛ bu faaba wa. Ma tem m̄, mu koo kowa bansu.

¹⁷ N kun m̄ n̄ n dera ba tɔn be tabu w̄rima, ma ba bu kam koosia sere ka ben yaa sabenɔ, ¹⁸ baa tɔmbu ita be, bà n w̄aa mi, be tɔnawa ba koo faaba wa. Sere ka nɛ, Yinni Gusunɔn w̄aru, ba n̄ kp̄ɛ bu mam ben tiin bibu faaba ko.

¹⁹ N kun m̄ n̄ n dera barara dua tem m̄ s̄ɔ, ma ba gbisuka be ka ben yaa sabenɔ, ²⁰ baa N̄wɛ ka Danieli ka Yoobu bà n w̄aa tem m̄ s̄ɔ, tem m̄n tɔmbu ba n̄ kp̄ɛ bu faaba wa ben s̄. Be ita ye tɔnawa ba koo faaba wa ben gem

sō. Baa mam ben tiin bibu ba n̄ kpē bu faaba ko ben gem sō.

²¹ Yen biruwa Yinni Gusunō u n̄ē, wee na Yerusalemu wahala baka n̄ē yeni kpē n̄ ka yen tumbu ka ben yaa sabenu go. Yera tabu ka gōru ka gbeeku yēē gōbi ka baranu. ²² Adama gabu ba koo tiara kpa bu bu yara wuun di, kpa bu bēē deema kpiki yeru mi. Saa ye sō, i n ben daa ka ben kookoosu wa, biti kun maa bēē mō kōsa ye na Yerusalemu kuan sō. ²³ Ya koo bēēn nukuru yemiasia i n ben daa ka ben kookoosu wa. Saa ye sō, i ko i gia ma n̄ n̄ kam sō na bu wahala yeba kpē. Nē, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

Resem dāa te ba dō doke

15

¹ Yinni Gusunō u n̄ē, ² tōnun bii, resem dāa ya dāa ye ya tie bēē kere? Yen dāa kōasa ya dāa kōasi yi yi tie kere? ³ Ba koo kpī bu ye dendi bu ka sōmburu garu ko? Ba koo kpī bu ka ye gabatia ko? ⁴ Geema ya wāawa bu ka ye dō sōre adama yen n̄su yiru kpuro ka yen suunu sō yā n̄ dō mwaara sōmbu terā ya koo maa kpī yu ko. ⁵ Sanam mē ya n̄ dō mwaare ba n̄ ka ye gāanu kue. Kaa sere gere ye ya den dō mwaara, ya n̄ maa garu koorō?

⁶ Wee ye nē, Yinni Gusunō na gerumō. Nge mē dānu sō resem dāa ba ra dō doke, nge mēya kon maa Yerusalemugibu sēyasia. ⁷ Kon bu wōrima. Ba tamaa ba yara dōn di. Adama dō wi, u koo na u bu di, kpa bu gia ma nēna na sāa Yinni Gusunō. ⁸ Kon de ben tem mē, mu ko bansu, domi ba man mēm nōbu sariru koosi. Nē, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

Yerusalemu ya raa sāawa

nge bii wi ba kō

16

¹⁻² Yinni Gusunō u Yerusalemu yen kōsa sōsi saa Esekielin nōn di, u n̄ē, ³ Yerusalemu, ba nun marawa Kananin temō. Wunen tundo u sāawa Amōreban bweseru. Ma wunen mēro u sāa Hētiban bweseru. ⁴ Dōma te ba

nun mara ba n̄ nun bwia bure. Ba n̄ maa nun wobura a ka dēera. Ba n̄ nun sīre ka bōru. Ba n̄ maa nun bekuru tēkusi. ⁵ Goo kun wunen wōnwōndu kue u sere nun gāa nin gaa kua. Adama ba nun kōwa yakasō dōma te ba nun mara, domi ba nun tusa. ⁶ Saa ye nē, Yinni Gusunō na sarō wunen bōkuō, na wa a wōri mō wunen maru yānu sō. Ma na gerua na n̄ē, bu de a n̄ wāa baa mē a yem wobura. ⁷ Ma na dera a kpēa nge dāa yakasō. A kpēa a kua kurō burō. Wunen bwāsu su ye. Ma wunen seri yi kpēa. Adama terera a sīmō mam mam. ⁸ Ma na sara wunen bōkuō na nun mēera ma na wa saa ya tura su ka kīru ko. Ma na nēn yaberun soo sua na ka wunen tereru wukiri. Ma na ka nun arukawani bōkuō ka bōri na n̄ē, a kua nēgii. Nē, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

⁹ Ma na nun wobura ka nim, na yem mē a mwaare wuna, ma na nun gum sawa. ¹⁰ Ma na nun yabe te ba sōma kua dokea ka bara ni ba kua ka gōna ba buraru koosi, ka sēkatia ye ba kua ka wēē damgii, ka sere yabe geeru. ¹¹ Ma na nun bura yānu dokea ka sumi nōmaō ka saba wīrō. ¹² Ma na taabu doke wunen wēro ka swaa tonkunu ka sere yasi bēēregia wunen wirō. ¹³ Nge mēya na nun buraru kua ka wura ka sii geesu ka sere beku geeru te ba kua ka wēē damgii ka yabe te ba sōma dokea. Dīa ni a ra maa di, nu sāawa som gem ka tim ka olifin gum. Ma a buram sosimō a dō nge sina kurō. ¹⁴ Ma a yīsiru yara bwesenun suunu sō wunen buram sō. Wunen buram mē, mu yibawa nēn bura yāa ni na nun kuan sō. Nē, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

Yerusalemu

ya tii kurō tanaru kpē

¹⁵ Yinni Gusunō u maa n̄ē, Yerusalemu, a wunen naanē doke wunen buram sō. Ma a tii kua nge kurō tanō yīsi te a yaran sō. Tōnu baawure wi u sarō mi kpuro, a ra nūn tii wēwa. ¹⁶ Ma a wunen yāa nōniginu sua a ka da a wunen gungunu mi a ra būnu sā buraru kua. Miya a tii wē. Ye a kua mi, goo kun yen bweseru

waare. Meya yen bwesera kun maa koorama. ¹⁷ Ma a wunen bura yaa ni ba kua ka wura ka sii geesu sua a ka buu tan durabu seka ma a nu sakararu koosi. ¹⁸ Ma a wunen yaa ni ba sama doke sua a buu ni wukiri. Ma a maa nen gum ka nen turare sua a nu we. ¹⁹ Ma a maa dia ni na ra ka nun diisie sua a ka buu ni yakuru kua nge me ba ra man yaku nubu durorugiru kue. Dia niya som ka gum ka tim. Yeniwa ya koora. Ne, Yinni Gusunawa na yeni gerua. ²⁰ Adama sakara te, ta n nun tura. Ma a wunen bii be a man marua mweera a ka buu ni yakuru kua. ²¹ Wee a nen bibu sakira a ka buu yaku dso mwaararugiru kua. ²² Yen kom ksum me soo, a n maa wunen wondiaru yaaye ka sanam me a waa tereru wunen maru yem soo.

²³ Ne, Yinni Gusunawa na geruma ma a kua borura kosa ye a kuan so. ²⁴ Wee a tii sakara kunu gira ka maa buu turanu baama kpuro. ²⁵ Wee swaa keenanu baama a buu turanu kua, ma a kom ksum kua a tii tambu kpuro we. Be ba gesi sar mi kpuro, ba ra ka nun dendiwa. Ma a wunen sakararu kpeasia. ²⁶ A ka wunen berusebu Egibitigibu be ba wasin dam mo mi, sakararu kua. Ma a wunen sakararu kpeasia a ka nen maru seeya. ²⁷ Yera na nun nen dam soso na nun noma demi. Ma na nun doke nen yiberaban nomu soo. Yiber bera, Filisitiba be ba biti soora wunen daa ksan so. ²⁸ Yen biru ma a da a ka Asirigibu sakararu kua, domi a n deba. A da a tii bu we. Adama ka me, a n deba. ²⁹ Ma a da a ka Kananiba sakararu kua ka Babilonigibu. Ka me, a n deba. ³⁰ Anna a dam sariru wa mi. A tii kuawa nge sakara kowobun yinni. ³¹ Domi a sakara kunu gira swaa keenano ma a buu turanu kua baama kpuro, a ku ra mam maa kuro tano gobi mwe. ³² A saawa nge kuro tano sakara kowo wi u duru tukobu mwaamo win duran ayero. ³³ Kuro tano baawurewa ba ra gaanu ke. Adama wune, a duru tanabu gaanu weemo kpa a ka bu gawama beri berika kpuron di. ³⁴ Ye kuro tanabu ba ku ra ko yera a kua sakararu soo, domi

ye kaa ka duru tanabu kenu mwaari, wunen tiwa a ra bu we.

³⁵ Te, ne, Yinni Gusunawa na nee, Yerusalemu, a man swaa dakio wune wi a saa nge kuro tano. ³⁶ Wee a dera ba wunen dukia yarinasia baama, ma ba wunen tereru wa sanam me a sakararu mo ka buu ni a ki, ni nu kun mam waabu wa. Ma a wunen bibun yem yari a ka buu ni yakuru kua. ³⁷ Yen sana kon wunen kinas be mena ka sere maa be a tusa. Be kpurowa kon menama baama kpuron di, kpa n nun yosu tereru ben wuswaa. ³⁸ Kon nun seeyasiawa nge me ba ra tan gowobu ka kuro tanabu seeyasie. Yem mu koo nun wukiri nen maru ka nen nisinun saabu. ³⁹ Kon nun beri wunen kinas ben nama. Ba koo wunen kunu ka wunen gunguu ni kosuku. Ba koo wunen bura yaa ni a doke potiri kpa bu nun yosu tereru. ⁴⁰ Saa ye soo, kon tambu seeya bu nun seesi bu kpenu kasuku kpa bu nun takobiba sakiri. ⁴¹ Ba koo wunen dia dso meniki kpa bu nun seeyasia kuro dabinun wuswaa kpa n de wunen sakararu tu kpe. A n maa ben goo gaanu weemo. ⁴² Nen maru koo sure. Na n maa ka nun nisinu mo. Meya na n maa ka nun maru mo. ⁴³ Ka me, yen so a n yaaye nge me na nun nori wunen birun di, ma a nen maru seeya ka wunen kookoosu, yen so, kon de a yen are wa. Domi a sekuru sari kom kua ma a buu sawa.

Yerusalemuwa ya daa kosa bo

⁴⁴ Wee be ba ra man teni ko bu nee, nge me mero u saa, nge meya win bii wondia u ra n saa, ba koo nee, wuna ta ka ya. ⁴⁵ A saawa wunen meron bii wi u duru ka bibu yina. A saawa nge wunen maabu be ba duru ka bibu yina. Been mero u saawa Heti. Ma been tundo u saa Amoregii. ⁴⁶ Wunen mo wi u waa soo yesan nom geu gia, wiya Samari ka yen bii wondiaba. Wunen wono wi u maa waa soo yesan nom dwaru gia wiya Sodomu ka yen bibu. ⁴⁷ N n mo ben yira a swi tona. Ye a kua ya kpa. Wee a sankira a bu kere wunen swee kpuro soo. ⁴⁸ Sere ka nen waaaru Sodomu ye ya saa wunen wono

ya n̄ kue nge m̄ a kua wun̄ ka wun̄ bibu. ⁴⁹ Tora ni ya kua wee. Ya tii sue ma ya wāa doo n̄oru ka b̄ri yendu s̄o. Ya ku ra w̄nw̄ndobu ka s̄arobu somi. ⁵⁰ Wun̄ m̄ro bisi be, ba t̄nu bie ba k̄sa kua n̄n n̄ni s̄o. Ye na wa m̄, yera na bu gira. ⁵¹ Wun̄ m̄o Samari kun mam wun̄ torarun saka kue. Wun̄ k̄sa ya wigia dabinu kera. Ma wun̄ kom k̄sum mu dera ba nun san̄ kera. ⁵² Wun̄ wi a ra raa bu taare w̄ wee a sekuru wa. Domi wun̄ kom k̄sum mu begim kera. B̄ n wun̄ daa ye m̄era ba ra deem̄wa be, ba mam d̄ere. T̄ a kua sekurugii ȳn s̄ b̄ n wun̄ daa m̄era ba ra wa ba san̄ s̄a.

Sodomu ka Samari

ya koo wurama nge yellu

⁵³ Yinni Gusun̄ u Yerusalemu s̄owa u n̄, kon Sodomu ka Samari ka ben bii w̄ndiaba seeya ka sere maa wun̄ Yerusalemugibu. ⁵⁴ Wun̄ m̄o Samari ye, ka wun̄ w̄n̄ Sodomu ben nukura koo ȳmia ȳn s̄ wun̄ tii a sekuru wa. ⁵⁵ Ba koo wurama nge yellu be, ka ben bibu. M̄ya maa wun̄ tii kaa wurama nge yellu wun̄ ka wun̄ bibu sannu. ⁵⁶ Sanam m̄ a tii sue, a ra ka Sodomu gari kowa ka tii suabu wun̄ k̄sa yu sere s̄sira batuma s̄o. ⁵⁷ T̄, wuna Ed̄muba ka Filisitiba ba koo ȳ. Wee ba nun gema yam kpuro. ⁵⁸ Ma a wun̄ sekuru sariru ka daa k̄san are s̄owa. N̄ Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

⁵⁹ N̄, Yinni Gusun̄ na n̄, wee a man gema. A n̄ n̄n arukawani yibie. Yen s̄, kon nun k̄sie ye a man kua. ⁶⁰ Adama ka m̄, na n̄ n̄n arukawani ye duarim̄ ye na ka nun b̄kua wun̄ w̄ndiarun di. Kon maa ka nun arukawani b̄ke ya n̄ wāa sere ka baadomma. ⁶¹ Kaa bwisiku ye a kua kpa sekuru tu nun mwa n̄ n̄n wun̄ maabu ka w̄n̄bu n̄mu b̄ria bu nun wiru kp̄iya nge wun̄ bibu. Adama na n̄ ye m̄ arukawani ye na ka nun b̄kuan s̄. ⁶² Kon kpam ka nun n̄n arukawani b̄ke kpa a gia ma n̄na na s̄a Yinni Gusun̄. ⁶³ Kpa a yaaya ye a kua gas̄, kpa sekuru tu nun mwa sere a kpana a gari gere. Adama n̄ kon

nun wun̄ toranu kpuro suuru kua. N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

Gun̄ bakeru ka res̄em

17

¹ Yinni Gusun̄ u gerua u n̄, ² t̄nun bii, a Isireliba m̄ndu kuo. ³ A n̄, am̄niwa n̄, Yinni Gusun̄ na gerua. Na n̄, gun̄ bakeru gara wāa ta kasa d̄u ma ta san bakasu m̄ si su n̄ni bwese bweseka m̄. Ma ta ȳowa ta da sere Libanin guurun wii kp̄ir̄. Ma ta da ta d̄a ye ba m̄ s̄edurun wii kp̄iru w̄a. ⁴ Ma ta d̄a ten k̄asa ye ya gunum bo w̄a ta ka da ta yi tem mi ba ra tenkuru ko, wuu ḡ s̄o tenkuba ba wāa. ⁵ Ma ta d̄a kp̄ii p̄tura gaa sua ta da ta gira nge d̄a ye ya ra n̄ wāa nim b̄kū mi tem gem mu wāa, mi nim mu yiba. ⁶ Kp̄ii p̄tura ye, ya seewa ya kp̄ea nge res̄em koru te ta yasia adama ta n̄ gunu. Ma ten k̄asi yi m̄era gun̄ bake ten bera gia. Ma ten gbini yi dua tem m̄n s̄owa. Ma d̄a ye, ya ḡsia res̄em, ya kpara ya k̄asi kua. ⁷ Yen biruwa gun̄ bakeru gara na ta kasa d̄u. Ten sansu taas̄n̄. Ma res̄em koo te, ta ten gbini ka ten k̄asi ḡsie gun̄ bake ten mi gia, domi ta tamaa ta koo nim wa mi gia. ⁸ N̄ deema ta raa girewa tem gem s̄o mi nim yiba kpa tu k̄asi geenu ko tu bii geenu ma kpa ta n̄ s̄a res̄em gea.

⁹ Wee ye n̄, Yinni Gusun̄ na bikia. Na n̄, res̄em yen bweseru ya koo kp̄i yu kuura? Gun̄ bake gbiikii te, ta koo wura tu ye deri ta kun yen gbini wukura? Ta koo wura ta kun yen marum go, kpa ten kpara kp̄em m̄, mu gbera? N̄ n̄ m̄n na, n̄ n̄ maa tilasi t̄n dabinu bu na bu ka ye wuka. ¹⁰ Wee ta duura, adama ta koo kuura? S̄o yari yerun woo ḡ n̄ tu baba, ta n̄ koo gbera? Geema ta koo gbera mi ta duura.

M̄n ten tubusianu

¹¹ Yinni Gusun̄ u maa n̄, ¹² a Yudan m̄m n̄o sari be bikio a n̄, ba m̄n ten tubusianu ȳ? A bu s̄owa a n̄, wee Babilonin sina boko u da Yerusalem̄. U ben sina boko mwa ka win sina asakp̄bu ma u ka bu

da Babiloniã. ¹³ Ma u turo gɔsa wi u sãa nge kpɪi pɔtura sina bibu sɔɔ, u ka nùn arukawani bɔkua. U nùn bɔrusia. Ma Babilonin sina boko wi, u ben bukurobu gura u ka da win temɔ. ¹⁴ Kpa Yudaban tem mu biru wura, mu ku maa kuura. Kpa bu win arukawani ye mɛm nɔɔwa. ¹⁵ Adama be Yudaba ba Babilonin sina boko wi seesi ba sɔmɔbu gɔra Egibitiã bu ka dumi kasuma ka sere maa tɔn dabɪnu. Wi u yen bweseru kua, u koo kisira? Domi u arukawani kusia.

¹⁶ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, sina boko wi, u koo gbiwa sunɔ wi u nùn bandu wɛn temɔ. Domi u n win nɔɔ mwɛɛru yibie. Babiloni miya u koo gbi. ¹⁷ Baa Egibitin sunɔ u n tabu kowo dabiru mɔ be ba dam mɔ, u n kpɛ u bu somi bu ka tii yina sanam mɛ Babilonin sina boko u koo na u wɔrusu gbe u tabu sãa kpɪi u ka tɔn dabɪnu go. ¹⁸ Domi durɔ wi, u maa win nɔɔ mwɛɛru atafiiru kua, ma u arukawani kusia ye sɔɔ u raa win nɔɔ mwɛɛru doke. Yen sɔ, u n kisiramɔ.

¹⁹ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, nɛn arukawaniwa Isireliban sina boko u atafiiru kua u kusia. Yen sɔ, u koo yen are wa. ²⁰ Kon nùn yina beria kpa u wɔri ye sɔɔ. Kon ka nùn da Babiloniã. Miya kon nùn siri win naane sari te u kuan sɔ. ²¹ Win tabu kowo be ba koo duki su, kon bu naa swiwa n go ka takobi. Be ba tiara kpa bu yarina nge woo. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru

²² Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, nɛn tiɪwa kon dãa kãasa kpɛma mɛɛri sɛduru yen wii kpiirɔ kpa n ye bura, kpa n da n ye gira guuru garun wɔllɔ te ta gunu. ²³ Kon ye girawa guuru garun wɔllɔ te ta gunum bo Isireliã. Ten kãasi yi koo kuurawa kpa tu binu ma ta n sãa dãa te ta waabu wã. Gunɔ bwese bweseka ya koo sokuru ko ten kãasi sɔɔ. Kpa su n kukua ten saarɔ. ²⁴ Saa yera dãnu kpuro nu koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. Nɛna na ra dãa ni nu gunu kawɛ, kpa n ni nu piiburu bo gunum sosi. Mɛya na ra ni nu wuru bekusu

sãa gberasie, kpa n ni nu gberɛ bɔrɔm doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Mɛya ya koo maa koora.

Gusunɔ u ra baawure siriwa

nge mɛ win daa ya nɛ

18

¹ Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, ² Esekieli, mban sɔna Isireliba ba ra mɔn teni ko bu nɛɛ, baababa ba resɛm birenu di, ma ben bibun nɔsu yaaya.

³ Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, na bɛɛ sɔmɔ ma sere ka nɛn wãaru, i n maa mɔn teni gerumɔ Isireliã. ⁴ Geema, nɛna na baawuren wãaru nɛni, baaba ka bii. Yen sɔ, wi u tora wiya u koo gbi.

⁵ Su tɛ nɛɛ, goo u wãa u gea mɔ, win daa ya wã. ⁶ U ku ra de gungunɔ u bũu sã. U ku ra maa bũu yãkunu di. U ku ra ka goon kurɔ mɛnnɛ. Mɛya u ku ra maa ka tɔn kurɔ mɛnnɛ sanam mɛ u yasa mɔ. ⁷ U ku ra goo gbɛni. U ku ra maa goo sɔmburu koosie kam. U ra wi u win dibu nɛni win tɔruba wesie. U ra wi gɔɔra mɔ dɪanu wɛ. Kpa u wi u tereru sɪimɔ yãnu wɛ. ⁸ U ku ra tɔnu gobi bɔkure u nim doke. U ku ra n maa wãa weesun swaa sɔɔ. U ra siriwa dee dee, u baawure nùn win gem wɛ. ⁹ U ra nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ mam mam. Tɔnu win bwesera nɛ, Yinni Gusunɔ na ra soku gemgii. Win wãara ta koo daka da.

¹⁰ Su maa tɛ nɛɛ, durɔ wi, u bii mɔ wi u ra tɔmbu wɔri u go, u ben yãnu gura, n kun mɛ u ra daa kɔsa gaa ko. ¹¹ N deema win baaba ku ra yen bweseru ko. Bii wi, u ra bũu yãkuru de gungunɔ. U ra ka gabun kurɔbu mɛnnɛ. ¹² U ra bwɛɛbwɛɛ sɔmburu koosie kam. U ra tɔmbu gbɛni. U ku ra be u tɔruba mwaari ye wesie. U ra bũnu sã, kpa u n kom berɛtɛkɛ mɔ. ¹³ U ra tɔmbu gobi bɔkure u nim doke. N weenɛ tɔnu win bweseru u n wãa? Aawo, u koo gbiwa. Domi u daa kɔsa kua. Win yɛm mu koo wɔriwa win tii sɔɔ.

¹⁴ Su tɛ nɛɛ, bii wi, u seewa u mara. Ma win bii u seewa u win tondon toranu kpuro wa. Adama u n win tondon yira ye swi. ¹⁵ U ku ra bũu

yākunu de gungunə. U ku ra būnu sã ni Isireliba ba sãamə. U ku ra ka goon kurə mənne. ¹⁶ U ku ra goo sãmburu koosie kam. U ku ra be ba win dibu neni toruba mwaari. U ku ra gbeni. U ra wi gɔra mɔ dīanu wɛ. Kpa u wi u tereru sīimə yānu wɛ. ¹⁷ U ku ra n wāa weesun swaa sɔɔ. U ku ra tɔnu gobi bɔkure u nim doke. U ra nen woodaba mɛm nɔwɛ. Bii wi, u n gbimə win tondon toranun sɔ. U ko n wāawa ka gem. ¹⁸ Adama tundo wiya u koo gbi win toranun sɔ domi u tɔmbu tɔya kua u gbena.

¹⁹ I bikiamə i mɔ, mban sɔna bii kun win tondon durum are sɔmɔ. Geema, bii kun ye sɔmɔ yɛn sɔ u gea kua. Ma u sīa dee dee nen yira sɔɔ, u nen woodaba mɛm nɔwɛ mam mam. Yen sɔna u ko n wāa. ²⁰ Wi u tora, wiya u koo gbi. Bibu ba n ben baababan toranun are sɔmɔ. Mɛya baababa ba n maa ben bibun toranun are sɔmɔ. Kon gemgii nūn win are wɛ yɛn sɔ u kom gem kua. Kpa n maa tɔn kɔso sɛyasia yɛn sɔ u kɔsa kua.

Kɔsan kirɔ

²¹ Tɔn kɔso ù n win daa kɔsa deri, ma u gem swīi nge mɛ nen wooda ya gerua kpuro, u n maa gbimə. ²² Kon win toranu kpuro duari, kpa n de u n wāa gea ye u mɔn sɔ. ²³ I tamaa nɛ, Yinni Gusunə na kī tɔn kɔso u gbi? Aawo. Ye na kī, yera u gɔru gɔsia kpa u n wāa. ²⁴ Adama wi u gem deri, ma u daa kɔsa mɔ nge tɔn kɔso, i tamaa u ko n wāa? Aawo. Kon win yellun daa gea ye duariwa kpa n de u gbi win daa kɔsa ka win mɛm nɔ sarirun sɔ. ²⁵ Bɛɛ Isireliba, i mɔ, nen gere ye, ya n sãa dee dee. I swaa dakio i nɔ. Nen gerewa ya n sãa dee dee? Nge bɛɛya i saka saramə. ²⁶ Gemgii ù n gea deri, ma u kɔsa mɔ, u koo gbiwa kɔsa yen sɔ. ²⁷ Tɔn kɔso ù n maa win daa kɔsa deri, ma u daa gea mɔ, u win wāaru wɔraməwa. ²⁸ U ko n wāa, domi u gia ma kɔsa u raa mɔ, ma u ye deri. N n mɛn na, u n maa gbimə. ²⁹ Bɛɛ Isireliba i mɔ, nen gere ya n sãa dee dee. Adama n n mɛ, bɛɛya i saka saramə. ³⁰ Yen sɔ, kon baawure siriwa nge mɛ win daa ya sãa. N n mɛn na, i bɛɛn daa

kɔsio i kɔsa deri. I ku de bɛɛn daa kɔsa yu bɛɛ kam koosia. ³¹ I bɛɛn daa kɔsa derio kpa i bɛɛn gɔrun bwisikunu gɔsia. Mban sɔna i ko i tii go. ³² I yɛ ma nɛ, Yinni Gusunə, na n goon gɔɔ kī. N n mɛn na, i gɔru gɔsio kpa i wa i n wāa.

Ba Isireliban sinambu

gɔɔ wuri kuammɛ

19

¹ Yinni Gusunə u nɛɛ, a gɔɔ swīiyo Isireliban sina bibun sɔ, a nɛɛ,

² ben mɛro u sãawa nge gbee sunə niu geu

ge ba yɛ gbee sinansun suunu sɔɔ.

Ga ra n gen binu kpunɛwa

ga n nu diisiamə.

³ Ma ga gen buu teu seeya

ga kua kpɛmbu.

Ga gu yaa mwaabu sɔɔsi,

ma ga tɔmbu sɛsukum wɔri.

⁴ Ye sɔba gen gari nua,

ma ba gu yina bɛria.

Yera ba gu mwa ka kɔkɔru

ba ka da Egibitiɔ.

⁵ Ma gen mɛro ga mara gu wurama.

Adama ga temanabu kpana,

ga wa n n koorə.

Yen biruwa ga maa gen buu teu sua

ga seeya ga dam kua,

ga kua gbee sunə kpɛmbu.

⁶ Ma ga wɔri gbee sinansun wuuru sɔɔ.

Ga yaa mwaabu mɛɛra.

Ma ga tɔmbu sɛsukum wɔri.

⁷ Ga tem min sina kpaaru wɔri ga sura.

Ma mɛn wusu kua bansu.

Ma tɔmbu ka ye ya wāa tem mɛ sɔɔ
kpuro

ya bɛrum soora gen kukiribun sɔ.

⁸ Ma bwesenu nu mɛnna

nu ka gu tabu kua.

Bwese ni, nu nawa yam kpuron di.

Ba gu suura kua ga wɔri.

⁹ Ma ba gen wɛru yaba

ba taabu doke

ba gu sɔri diru garu sɔɔ.

Yen biru ba ka gu da Babilonin sina
bokon mi.

Ma ba gu kɛnusi

sere ba n maa gen kukiribu nɔmɔ
Isireliban guunə.

¹⁰ Yinni Gusunə u maa nɛɛ,

ben mero u sãawa nge resẽm
ye ba duura daa toran bõkuo.

Resẽm ye, ya ra ma.

Ya maa kãasi yiba nim mɛ ya waamɔn
sõ.

¹¹ Ya kãasi damgii mɔ yi ba koo kpĩ bu
ka sina dɛki ko.

Ya waabu wã, yen gunum ka yen kãasi
dabinun sã.

¹² Adama ba ye wuka ka mɔru
ba sura temɔ.

Woo ge ga wee são yari yerun di,
ga yen marum gberasia.

Yen kãasi damgii yi, yi gbera yi dõo
mwaara.

¹³ Tẽ ya gire tem ghebum são
mi gãanu ku ra kpi.

¹⁴ Ma dõo u yara saa yen kãasin di
u yen marum mwa.

Ya n̄ maa kãasa damgia mɔ
ye ya koo ko sina dɛka.

Womu geni ga sãawa gɔo wuri. Geya
ba ko n̄ da ko b̄a n̄ gɔo wuri m̄o.

Isireliba

ba Yinni Gusunɔ seesi

20

¹ Sanam mɛ Isireliba ba wãa yoru
são Babilonia, yoo ten wão nãoba
yirusen suru nãobusen são wɔkuruse
sãora ben guro gurobu gabu ba na
Esekielin mi u ka bu bikiaru kua Yinni
Gusunɔn mi. Ma ba na ba sina win
wuswaa. ² Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
³ tɔnun bii, a tɔn beni sãowɔ a nɛɛ,
amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ.
Na nɛɛ, n̄ n̄ Isireliba ba nawa bu ka
n̄n̄ kĩru bikia? Sere ka n̄n̄ wãaru na
n̄ wuramɔ bu man gãanu bikia.

⁴ Tẽ a sãoru koowo a ka bu siri. A bu
yaayasio kom kɔsum mɛ ben baababa
ba man kua. ⁵ Ye nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ wee. Na nɛɛ, sanam mɛ na be,
Isireliba gɔsa be, be ba sãa Yakɔbun
bweseru na bu não mwɛɛru kua ka
bõri. Ma na bu tii sãosi Egibitiɔ, na
bu sãowa na nɛɛ, nɛna na ko n̄ sãa
ben Yinni. ⁶ Yen dɔma tera na bu não
mwɛɛru kua ka bõri na nɛɛ, kon bu
yara Egibitin di. Kpa n̄ ka bu da tem
mɛ na bu gɔsia são mi tim ka bom mu
yiba. Tem mɛ, mu sãawa mɛ mu tem
kpuro buram kere. ⁷ Na bu sãowa
na nɛɛ, baawure u win bũu ge u kɔdɛ

sãa derio kpa u ku raa tii disi doke
ka Egibitin bũu ni. Domi nɛna na sãa
Gusunɔ ben Yinni.

⁸ Ka mɛ, ba man seesi ba yina bu
man swaa daki. Ben goo kun bũu
ni deri, n̄ são ben kɔdɛ wãa. Ba n̄
Egibitin bũu ni deri. Ma na bwisika
n̄ bu mɔru kpuro seesi n̄ bu wɔri
Egibitiɔ. ⁹ Adama na bu deri, domi
na n̄ kĩ n̄n̄ yĩsiru tu sankira bwese
tukunun suunu são yɛn sã na tii bwese
tuku ni sãosi ¹⁰ sanam mɛ na Isire-
liba yara Egibitin di na ka da gbaburɔ.

¹¹ Ma na bu sãowa ye ba koo ko ka
sere n̄n̄ woodaba ye ba koo swĩi ba
n̄ ka wãa. ¹² Na bu tão wɛrarugiru
wẽ ta n̄ sãa yĩreru te ta sãosimɔ ma nɛ,
Yinni Gusunɔwa na bu wuna n̄n̄m.
¹³ Adama be Isireliba ba man seesi
gbaburɔ ba n̄ n̄n̄ woodaba ka n̄n̄
gere mɛm nãowɛ ye b̄a n̄ swĩi ba
ko n̄ wãaru mɔ. Mɛya ba n̄ maa
n̄n̄ tão wɛrarugiru mɛm nãowɛ sere
na bwisika n̄ ka bu mɔru ko n̄ bu
kpeerasia gbaburɔ. ¹⁴ Adama n̄a n̄ ye
kua, bwese tukunu nu koo n̄n̄ yĩsiru
gɛm, n̄n̄ n̄ni biru na bu yara Egibitin
di. ¹⁵ Yen sãna gbaburɔ na n̄mu sua
na bõrua na nɛɛ, na n̄ maa ka bu dõo
tem buram mɛ são, mi tim ka bom mu
kokumɔ mɛ na bu não mwɛɛru kua.
¹⁶ Domi ba n̄ n̄n̄ woodaba ka n̄n̄ gere
mɛm nãowɛ. Mɛya ba maa n̄n̄ tão
wɛrarugii te disi doke yɛn sã ben gõru
ga woo bũnun mi gia. ¹⁷ Ka mɛ, na ben
wɔnwɔndu wa na n̄ bu go gbaburɔ.

Isireliba ba n̄ ben

mɛm nãobu sariru deri

¹⁸ Na ben bibu sãowa gbaburɔ na
nɛɛ, bu ku ben baababan yira swĩi,
bu ku ko ye ba bu sãowa, bu ku maa
tii disi koosi ka ben bũnu. ¹⁹ Adama
bu nɛ Gusunɔ ben Yinnin woodaba ka
n̄n̄ gere swĩiyɔ kpa bu ka ye kpuro
sɔmburu ko. ²⁰ Bu n̄n̄ tão wɛrarugiru
wunɔ n̄n̄m kpa ta n̄ sãa yĩreru nɛ ka
ben baa são, te ba koo ka gia ma na
sãawa Gusunɔ ben Yinni. ²¹ Adama
ka mɛ, bii be, ba man seesi, ba n̄ n̄n̄
woodaba ka n̄n̄ gere mɛm nãowɛ ye
b̄a n̄ swĩi ba ko n̄ wãaru mɔ. Ba n̄n̄ tão
wɛrarugiru disi doke. Ma na bwisika
n̄ ka bu n̄n̄ mɔru seesi gbaburu mi.

²² Adama bwese tukunu nu ku ka nen yĩsiru gem sɔ, na n bu gāanu kue. Domi bwese nin wuswaaɔra na be, Isireliba yara Egibitin di. ²³ Gbaburu miya na noma sua wallo na bɔrua na nɛɛ, kon bu yarinasia bwesenu sɔ ka tem tukumɔ. ²⁴ Domi ba n nen woodaba ka nen gere mem nɔwɛ. Ma ba nen tɔɔ wɛrarugii te disi doke. Ma ba ben kɔdɛ doke ben baababan bɔnu sɔɔ. ²⁵ Nena na maa bu wooda wɛ ye ya n bu gea maruammɛ ka ye ya n bu wāaru wɛɛmɔ. ²⁶ Na dera ba disi duura ye ba ka ben bii gbiikobu yāku dɔɔ mwaararugiru mɔ, kpa nanum bu mwa kpa bu gia ma nena na sɔa Yinni Gusunɔ.

Gusunɔ u koo Isireliban

bɔu sɔaru kpeesia

²⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliba sɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, ben baababan tii ba man tora, ba n nen arukawani yibie. ²⁸ Na ka bu da tem mɛ sɔ mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua na sire ka bɔri. Miya ba ben binɛ doke gungunu gia ka dāa kubenu gia. Ma ye kpuro ya kua ben bɔu yāku yenu. Miya ba ra yāku dɔɔ mwaararuginu ko ka sere ni ba ra ko ka gberun dīanu ka tam kpa bu turare dɔɔ doke. Ye kpuro ya dera nen mɔru seewa. ²⁹ Ma na bu bikia na nɛɛ, mba gunguu ni, nɛn mi i ra n naamɔ. Saa yen dɔma ten di, ba ben yāku yenu sokumɔ gungunu. ³⁰ Yen sɔ, a bu sɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii disi koosi nge ben baababa. Bu ku maa bɔnu gasiri bu sɔ. ³¹ Wee tɛ, ba tii disi mɔ ba bɔnu gasirimɔ ba ka nu kɛnu daawammɛ ma ba ka nu ben bibu yāku kuammɛ. Yera ba tamaa ba koo bikiaru ko nen mi? Aawo, sere ka nen wāaru na n wuramɔ bu bikiaru ko nen mi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ³² Ba tamaa ba koo ko nge bwese ni nu tie, kpa ba n dānu ka kpenu sāmɔ. Adama n n koorɔ. ³³ Sere ka nen wāaru ka dama kon bu wɔri kpa n bu seesi, kpa na n bandu dii be sɔɔ. ³⁴ Kon bu yara bwese tuku nin suunu sɔɔn di mi ba yarinɛ kpa n bu menna n bu nen dam ka nen

mɔru sɔɔsi. ³⁵ Kon ka bu da gbaburɔ be tɔna mi goo kun wāa. Miya kon bu siri. ³⁶ Kon bu siri nge mɛ na ben sikadoba siri gbaburɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ³⁷ Saa ye sɔɔ, kon bu tilasi ko ka sena ba n ka sɔa nge nen yāa gɔɔ kpa bu arukawani ye mem nɔwɔ ye na ka bu bɔkua. ³⁸ Kon bu wuna ben suunu sɔɔn di be ba man seesi ka be ba sɔa tɔn kɔsobu kpa n bu yara tem mi ba wāan di. Adama ba n dɔɔ Isireliɔ. Saa ye sɔɔra be, Isireliba ba koo gia ma nena na sɔa Yinni Gusunɔ. ³⁹ Tɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua ben sɔ. Na nɛɛ, bu doo bu ben bɔnu sɔ. Adama amɛn biru, ba koo man mem nɔwɔ. Ba n maa nen yĩsiru sankumɔ ka ben bɔu sɔaru. ⁴⁰ Domi Isireliba kpurowa ba koo man sɔ Isirelin guurɔ te na gɔsa nen sɔ. Miya kon ka bu nɔnu geu mɛɛri. Kpa n bu yākuu bikia ka kɛɛ gee ni ba sɔɔru kua nen sɔ. ⁴¹ Nɔ n bu yara bwese tukunun suunu sɔɔn di mi ba raa yarinɛ ma na bu mɛnnama, saa yera kon bu mwa nge yāku nubu durorugiru. Bwese tuku ni, nɔ n wa mɛ, kpa nu gia ma nena Yinni Gusunɔ Dɛero. ⁴² Mɛya ben tii ba koo gia ma nena na sɔa Yinni Gusunɔ nɔ n bu kpura na ka da Isireliɔ mi na ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua. ⁴³ Ba koo bwisiku daa kɔsa ye ba kua yellu, yɛ sɔɔ ba tii disi doke kpa bu tii tusi kɔsa ye ba kuan sɔ. ⁴⁴ Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nena na sɔa Yinni Gusunɔ nɔ n bu sɛɛyasɔa nen yĩsirun bɛɛrɛn sɔ. N n mɔ ben daa kɔsa ye ba kuan sɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Labaari kɔsa Isireliban sɔ

21

¹ Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, ² tɔnun bii, a mɛrio sɔɔ yɛsan nɔm dwarɔ, kpa a bu gerusi be ba wāa dāa sɔɔ mi. ³ A de bu nen gari swaa daki yi kon gere dāa sɔɔ ge ga wāa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia mi. A nɛɛ, kon gu dɔɔ doke, kpa dɔɔ wi, u dāa bekunu ka ghebunu mwa. Dɔɔ wi, kun gbimɔ. Tɔmbu kpurowa ba koo dɔɔ soora saa

sɔɔ yɛsan nɔm dwarun di n ka da nɔm geuɔ. ⁴ Tɔmbu kpurowa ba koo wa ma ne, Yinni Gusunɔwa na dɔɔ wi sɔrua, u n maa gbimɔ.

⁵ Ma Esekieli u Yinni Gusunɔ sɔɔwa u neɛ, wee ba ra n ka man waki ba n mɔ, suka na ra n bu kuamme.

⁶ Ma Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u neɛ, ⁷ wunɛ, tɔnun bii, a mɛerio Yerusalemu gia kpa a Isirelin tem ka mɛn sɔa yenu gerusi. ⁸ A Isireliba sɔɔwɔ a neɛ, wee ye na gerumɔ ben sɔ. Na neɛ, kon bu deema, kpa n nɛn takobi woma yen kararun di kpa n gemgii ka tɔn kɔso go. ⁹ Kon bɛɛ kpuro kpeerasia. Yen sɔna kon nɛn takobi woma saa yen kararun di, kpa n tɔmbu go saa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di n ka da nɔm geuɔ. ¹⁰ Tɔmbu kpuro ba koo gia ma na nɛn takobi woma saa yen kararun di, na n maa ye wesiamɔ mi. ¹¹ Yen sɔ, wunɛ tɔnun bii, a yɔaro a weeweenu ko nge win gabu ga bɔara. ¹² Bɔ n nun bikia mban sɔna a weeweenu mɔ, kaa bu wisiwa a neɛ, labaaari kɔsa a nua. Ya koo maa tunuma. Kpa tɔmbun toronu nu kara. Ba koo gɔma dwiiya. Kpa ben wɔrugɔru tu kpe, bu dɔunu soona. Wee, ya koo na ya mam tunuma. Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Takobi ya wee

¹³ Yinni Gusunɔ u maa neɛ, ¹⁴ wunɛ tɔnun bii, a tɔmbu gerusio. A bu sɔɔwɔ ye ne, Yinni Gusunɔ na gerua. Na neɛ, takobi gaa wee ya wee, ya nɔɔ dɛɛrawa mam mam.

¹⁵ Ya ballimɔ, yera ba koo ka tɔmbu go.

I tamaa bɛɛn bandu ta n kpeemɔ *,

¹⁶ adama ba takobi ye nɔɔ dɛɛrawa ba nɛni.

Ba ye tɔn gowo nɔmu berie.

¹⁷ A gbɔro, kpa a weeweenu ko, wunɛ tɔnun bii.

Domi ba ye nɛn tɔmbu Isireliba ka ben sinambu suesi.

¹⁸ Wee ba be kpuro yiberɛba nɔmu beria.

A wunen nɔma bɔkuo, nɔni swaa bakara wee.

Bɛɛn bandu ta n wɔruma maa ni. Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua †.

¹⁹ Tɛ wunɛ tɔnun bii, a bu gerusio.

A taka koowo nɔn teeru, yen biru nɔn yiru, yen biru nɔn ita, a ka takobi yen dam sɔɔsi.

Domi ya sɔawa takobi

ye ya ka gɔɔ wee.

Gɔɔ bokowa ya ka wee baaman di.

²⁰ Ya baawuren wɔrugɔrun dam buamɔ.

Ya dera ba wɔrukumɔ.

Wee na dera ya waa baawuren kɔnnɔwɔ.

Wee ya ballimɔ nge guru maakinu, ya sɔɔru sɔa yu ka go.

²¹ Na maa ye sɔɔmɔ na mɔ, yu soowo nɔm geu gia, kpa yu wura nɔm dwaru gia.

Takobi nɔɔ durora wunɛ, a doo mi ba nun tii.

²² Ne, Yinni Gusunɔn tii, kon taka ko kpa n nɛn mɔru kpuro sɔɔsi mam mam sere yu ka sara. Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Babilonin sina boko

u koo Yerusalemu wɔri

²³ Yinni Gusunɔ u kpam gerua u neɛ,

²⁴ wunɛ tɔnun bii, a swaa yiru yabo ye ya koo sɔɔsi mɔn di Babilonin sina boko u koo ka tabu duuma. A de ye yiru ye, yu yari wuu teun di kpa a yen baayere yireru ko yu ka sɔɔsi wuu gɛn mi ya dɔɔ.

²⁵ Kaa swaa yiru ye kowa, tia ya n dɔɔ Raba gia, ye ba koo swii bu ka Amɔniba tabu wɔri, tia maa Yerusalemu gia ye ba koo swii bu ka Yudaba tabu wɔri.

²⁶ Domi wee Babilonin sina boko u waa swaa yiru yen kɛɛnanɔ u bikiaru mɔ bɔu ni ba mɔ Terafimun mi, ka sɛɛnu ka yaa woru.

²⁷ Ma bikia te, ta Yerusalemu sɔɔsi win nɔm geu sɔɔ. Tɛ, u koo wooda wɛ bu Yerusalemu wɔri ba n tabun kuuki mɔ. U koo tabu yɔnu yi yi Yerusalemun kɔnnɔsɔ. Kpa bu gungunu ka kuku yenu ko mi, bu ka ye wɔri.

²⁸ Adama Yerusalemugibu ba tamaa win bikia ten gari yi n sɔa gem. Domi ba tamaa u koo bu deri arukawani ye ba ka nɔn bɔkuan sɔ.

* **21:15** - Naa sin suku Heberum sɔɔ mu n dɛɛre.

† **21:18** - Naa sin suku ka Heberum mu n dɛɛre.

Adama u n̄ ben toranu duari. Yen sō, u koo bu w̄ari. ²⁹ Yen sōna n̄e, Yinni Gusunō na bu sōmō na mō, wee ben m̄em n̄ōbu sari te ta sōsiramō ben daa sō, ta man ben toranu yaayasiama ma nu bu taare w̄emō. Ba n̄ maa nu deri. Yen sō, kon bu n̄mu doke n mwa.

³⁰ Wun̄e maa Isireliban kparo, wunen tōra turuku mō. Wunen toranu nu den tura m̄e. ³¹ Ba koo wunen sina furō pota. Gāanu koo k̄asi. Be ba tii kawē ba koo w̄olle suara. Kpa be ba tii sue bu w̄oruma. ³² Kon de Yerusalemu yu ko bansu mam mam. Ya koo koorawa saa ye wi kon yen dam w̄e u tunuma.

Ba koo Am̄aniba tabu w̄ari

³³ Yinni Gusunō u maa n̄e, wun̄e t̄onun bii, a Am̄aniba gerusio ben kom k̄sum m̄e ba Isireliba kuan sō. A bu sōwō a n̄e, wee, ba takobi n̄ō d̄ēera ya ballimō ya bu mara yu go. ³⁴ Ben k̄asi weesugii ni ka gari weesugii yin sō, ba koo bu gowa nge t̄on k̄sobu be ba wiru b̄ōra. Domi ben tōra turuku mō, ben toranu nu den tura m̄e. ³⁵ Bu ben takobiba wesio ben karanō. Kon bu siri mi ba bu mara. ³⁶ Kon bu m̄aru seesi n̄ bu wure nge d̄ō kpa n̄ bu t̄ambu n̄mu beria be ba koo bu w̄ari ka dam bu kam koosia. ³⁷ Kon de d̄ō u bu di, kpa ben yem mu yari ben tem suunu sō. Ba n̄ maa bu yaayamō. N̄e, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

Yerusale mugibu na daa k̄sa

22

¹ Yinni Gusunō u gerua u n̄e, ² wun̄e t̄onun bii, a s̄ōru koowo a ka Yerusale mugibu siri be ba s̄a t̄on gowobu mi. A ku sika ko. A de bu b̄wisiku ben daa k̄sa ye ba kuan sō. ³ A bu sōwō a n̄e, n̄e, Yinni Gusunōwa na yeni gerua. Wee ba t̄ambu goomō. Yera ya koo de ben wuu Yerusalemun tii yu kam ko. Wee ba bw̄arokunu sekumō ma ba ben tem disi doke. ⁴ T̄on be ba go mi, ben taarewa. Ba tii disi doke ye ba ka tii bw̄arokunu kua. Nge m̄eya ba ka ben w̄aarun t̄onu kawa. Yen sōna kon de bwese tukunu nu bu ȳē. ⁵ Be ba toma ka be ba w̄a turuku ba koo bu ȳē ȳen sō ben wuu

Yerusalemun ȳisira b̄ere bia, ma ya burisire.

⁶ Wee be, Isireliban sinambu ba t̄ambu dam d̄oremō ba goomō Yerusalemu ye sō. ⁷ Ma yen t̄ambu ba ben m̄erobu ka ben tundobu gema. Gaba s̄abu dam d̄oremō. Gaba maa gobekuba ka ḡaminibu taki dimō. ⁸ T̄ambu ba n̄ n̄en s̄a yeru daabu k̄i. Ba n̄ maa k̄i bu n̄en t̄ō w̄erarugiru m̄em n̄ōwa. ⁹ Gaba w̄a ba ben winsim k̄sa gerumō bu ka n̄un go. M̄eya maa t̄ambu ba ra b̄ūnun d̄ianu di gungunun w̄ollō kpa ba n̄ sekuru sari kookoosu mō. ¹⁰ Gabu ba w̄a ba ra ka ben tundon kur̄bu kpun̄e. Gabu ba ra mam t̄on kur̄bu gabe sanam m̄e ba yasa mō. ¹¹ Gaba maa w̄a ba sakararu mō ka ben bensim kur̄bu, n̄ kun m̄e ka ben biin kur̄ n̄ kun m̄e ka ben sesu tundo turosibu. ¹² Gaba maa w̄a be ba ra wure bu gobi mwa bu ka t̄ambu go. Gaba w̄a ba ra are b̄eke kasu b̄a n̄ ben winsim gobi b̄okura. Gaba w̄a be ba ben winsim taki dimō bu ka gobi ko. Ma ba n̄e, Yinni Gusunō duari mam mam. N̄e, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

¹³ Wee kon bu so be, Yerusale mugibu ben gb̄ena ka t̄on be ba gon sō. ¹⁴ N̄a n̄ bu w̄ari yen t̄ō te, ba n̄ ko n̄ maa dam ka mwia mō. N̄e, Yinni Gusunōwa na yeni gerua. Ya koo maa koor̄a. ¹⁵ Kon de bu yarina ba n̄ w̄a bwese tukunu sō. Kpa bu da baama. Nge m̄eya kon ka ben disi yi wuna Yerusalemu ye s̄on di. ¹⁶ Bwese ni nu tie, nu koo bu ḡem. Saa ye sō, ba koo ḡia ma n̄ena na s̄a Yinni Gusunō.

¹⁷ Yen biru, Yinni Gusunō u maa n̄e, ¹⁸ t̄onun bii, wee n̄en n̄oni sō Isireliba ba s̄a nge sii bisu n̄ kun m̄e nge sii gandu n̄ kun m̄e nge sii kpikisu n̄ kun m̄e nge p̄erum n̄ kun m̄e nge sii w̄okusu si ba doke s̄awatia sō bu ka su s̄awa. Ba s̄awa nge sii geesun bisu. ¹⁹ Yen sōna n̄e, Yinni Gusunō na n̄e, kon bu m̄enna Yerusalemu sō. ²⁰ Nge m̄e ba ra sii geesu ka sii gandu ka sii w̄okusu ka sii kpikisu ka sii p̄erum m̄enne bu doke s̄awatia sō, kpa bu d̄ō doke su ka yanda, nge m̄eya kon bu m̄enna n̄en m̄aru sō, kpa n̄ bu deri bu

yanda. ²¹ Kon bu mænna sube teeru sɔɔ, kpa n bu kpɛɛ nɛn mɔrun sundu sɔɔ kpa bu yanda nge sisu. ²² Nge mɛ sii geesu su ra yande dɔɔ sɔɔ, nge mɛya ben tii ba koo yanda Yerusalemun su-unu sɔɔ. Saa yera ba koo gia ma na ka bu mɔru seewa.

²³ Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ, ²⁴ tɔnun bii, a Yerusalemugibu sɔɔwɔ a nɛɛ, ben tem mu sɔawa nge mi gura ku ra nɛ. Yen sɔ, kon de mu kam ko nɛn mɔrun saa sɔɔ. ²⁵ Ben sɔmɔbu ba sɔawa nge gbee sinan si su kukirimɔ sanam mɛ su yaa wa su sɛre. Domi ba tɔmbu goomɔ. Ma ba gabun gobi ka dukia wɔramɔ. Ma ba derimɔ kurɔ gɔminibu ba dabiɔmɔ. ²⁶ Ben yɔku kowobu ba ku ra nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. Ba ku ra maa nɛn sɔa yeru bɛɛɛ wɛ. Ba ku ra wunanɛ ye ya sɔa negia ka ye ya n sɔa negia. Ba ku ra maa tɔmbu sɔɔsi ye ya dɛere ka ye ya n dɛere. Ba ku ra mam nɛn tɔɔ wɛrarugii te mɛm nɔɔwɛ. Ye kpuro sɔɔra ba ku ra man bɛɛɛ wɛ. ²⁷ Ben sinambu ba sɔawa nge gbeeku yɛɛ. Domi ba tɔmbu goomɔ bu wa bu ka ben binɛ suresia. ²⁸ Ben sɔmɔbu ba ye kpuro wukirimɔ nge gɔa ni ba soo tɛɛni. Wee ba bu kɔsi weesuginu ka gari weesugii sɔɔmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ, gari yi ba tɔmbu sɔɔmɔ yi weewa nɛn min di. N deema nɛ, Yinni Gusunɔ na n bu gɔanu sɔɔwa. ²⁹ Tem mɛn tɔmbu ba dam dɔrenamɔ ba gbɛnimɔ ba sɔarobu ka be ba n dam mɔ taaremɔ. Ma ba sɔbu taki dimɔ ba gem biramɔ. ³⁰ Wee na goo kasu ben suunu sɔɔ u gbɔraru bani u ka sikerena, n kun mɛ u yɔra kururu mi, u ka tem mɛ yina n ku ka mu kam koosia. Adama na n goo wa. ³¹ Kon bu mɔru seesiwa. Na n yɔramɔ sere nɛn mɔru yu ka kpe. Kon de bu bu ben daan are kɔsie. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Samari ya sɔa nge kurɔ tanɔ

23

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ² tɔnun bii, kurɔbu yiruwɔ ba wɔa be kpuro mɛro turo. ³ Ma ba da ba kurɔ tanaru di Egibitiɔ ben wɔndiaru sɔɔ. Miya ba ben bwɔsu sɛkura. Ba ben toronu

bɔkasi. ⁴ Mɔɔn yɔsira Ohola. Wɔnɔgira maa Oholiba. Ohola u sɔawa Samari. Oholiba u maa sɔa Yerusalemu. Na bu sua kurɔbu ma ba man bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marua. ⁵ Ohola wi, u kua naanɛ sarirugii, u kurɔ tanaru wɔri. Ma u Asirigibu kɔa too too be ba wɔa win bɔkuɔ. ⁶ Tɔn be, ba yɔa wunɔmginu doke domi ba sɔawa tem yɛrobu ka siri kowobu. Ba sɔawa aluwaasi durɔ burabu. Ma ba maasɔru yɛ. ⁷ Beya Ohola u tii wɛ. Be ba sɔa Asirin wirugibu mi, be kpurowa u ka sakararu kua. U bu kɔa too sere u ben bɔnu sɔwa. ⁸ U n win sakara te deri te u raa kua Egibitiɔ. Domi sanam mɛ u sɔa wɔndia, ba ra n ka nɔn kpunamɔ ba n win bwɔsu babirimɔ, ma ba nɔn sakararu kpɛɛ. ⁹ Yen sɔna na nɔn deri win kɔnasi Asirigii ben nɔmuɔ. ¹⁰ Ma ba win yɔnu potira ba nɔn yɔsu tereru. Ma ba win bibu gura ba ka doona. Yen biru ba win tii go ka takobi. U sɛɛyasiabu wa bi bu kua seeda tɔn kurɔ be ba tien sɔ.

Yerusalemu ya sakararu kua

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholan wɔnɔ Oholiba u win mɔɔn sakara kookoo si wa. Ka mɛ, wigira ta boya sere ta n ka nɔɔ gerurɔ. ¹² Ma win tii u Asirin tem yɛrobu kɔa ka ben siri kowobu. Tɔn be, ba sɔawa aluwaasi durɔ burabu. Ba yɔa buranu doke, ba maa maasɔru yɛ. ¹³ Nɛ, Yinni Gusunɔ na wa ma Oholiban tii u disi mɔ. Be kpuro swaa tia yera ba swi mi. ¹⁴ Oholiba wi, u mam kua ye ya sakararu kere. Sɔɔ teeru u tɔmbun weenasibu wa ba yorusi gani sɔɔ. Ba bu kuawa ka gɔa swɔanu. Tɔn be, ba sɔawa Babilonigibu. ¹⁵ Ba kpaki sɛke pɔraɔ, ma ba dawani nɔni bwese bwesekagii bɔkua wirɔ. Be kpuro ba sɔawa nge sinambu ba ka Babilonigibu weenɛ. ¹⁶ Ye u bu wa mɛ, yera u bu kɔa sere u sɔmɔbu gɔra Babiloni mi. ¹⁷ Ma ba na win mi ba ka nɔn kpuna ba nɔn sakararu kpɛɛ sere win bwɛra yɔɔwa ben min di. ¹⁸ U win sakara te sɔɔsi batuma sɔɔ. Ma nɛn gɔru ga doona win min di nge mɛ ga raa doona win mɔɔn min di. ¹⁹ Ka mɛ, u sakara te mɔ u dɔɔwa nge mɛ u kua

win wəndiarun saa sɔɔ Egibitiɔ, ²⁰ mi u tii kurɔ dama kowobu wɛ be ba ra n kurɔbu yɔɔmɔ nge ketɛkunu n̄ kun mɛ nge dumi.

Yerusalemun sɛɛyasiabu

²¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholiba, wee a maa wure a wura sekuru sariru sɔɔ te a raa kua wunen wəndiaru sɔɔ sanam mɛ a dera Egibitigibu ba wunen bwāsu babura. ²² Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Kon de wunen yellun kīnasi be a tusa mi tɛ bu nun seesi kpa bu na baama kpuron di bu nun wəri. ²³ Beya Babilonigibu ka Pekodigibu ka Koagibu ka sere maa Asirigibu. Ben aluwaasi durɔ burɔ be ka ben tem yērobu ka ben sinambu ka ben tabu durɔbu be kpuro ba yɔɔwa dumin wɔllɔ. ²⁴ Wee ba nun wərim wee ba tabu yānu neni ka tabu kɛkɛba yi dumi gawe. Ba menna ba dabi ba ka nun sikerɛnɛ yam kpuro. Be kpuro ba sii furɔsu doke ma ba tɛrɛnu neni. Kon bu siribu n̄mu sɔndia kpa bu nun siri ka ben wooda. ²⁵ Kon nun m̄ru seesi kpa n de bu nun wəri ka dam. Ba koo wunen w̄ru ka wunen swasu b̄ari kpa bu nun dakura tabu sɔɔ, kpa bu wunen bibu gura. Be ba tiara kpa bu be d̄ɔ mɛni. ²⁶ Ba koo wunen yānu gura kpa bu wunen bura yānu wuna. ²⁷ Kon wunen sekuru sariru kpeesia te a m̄ saa yee yellun di Egibitiɔ. Wunen n̄ni kun maa wurɔ ben mi gia. A n̄ maa bu yaayamɔ.

²⁸ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee na nun b̄ri be a tusan n̄muɔ, b̄n mi wunen bw̄ra kun maa w̄a. ²⁹ Ba koo nun n̄ni s̄ tusirun s̄ kpa bu wunen dukia gura bu nun deri ka n̄m dira basi mam mam. Wunen sekuru sariru ka wunen sakara te, ta koo s̄sira. ³⁰ Ye kpurowa ya koo nun deema domi a ka bwese tukunu sakararu kua ma a tii disi doke b̄u s̄arun swaa sɔɔ. ³¹ A wunen m̄ɔn yira swii. Yen s̄na kon de a n̄n m̄run n̄ra ye n̄ nge wi. ³² Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, kaa ka n̄ra ye n̄ ye wunen m̄ɔ u ka n̄ra. N̄ra ye, ya yasɔ, ya maa d̄u. Yera ya koo de bu nun ȳɛ bu yaakoru koosi.

N̄ra ye, ya n̄n m̄ru yibawa sere ka n̄ɔwɔ.

³³ Ya koo nun go nge tam

kpa yu nun n̄ni s̄.

N̄ra ye, ya ra ka nuku sankiranu ka kam kobu n̄wa.

Yera wunen m̄ɔ Samari u n̄ra.

³⁴ Kaa ye n̄wa mam mam

sere a ye k̄ra ka donnu

kpa a wunen tororu m̄era ko ka yen k̄ki.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³⁵ Wee a man duari ma a man deri. T̄ɛ, a wunen sekuru sarirun are sɔɔwɔ.

Gusunɔ u Yerusalemu

ka Samari taarɛ w̄

³⁶ Yinni Gusunɔ u maa man s̄ɔwa u nɛɛ, t̄n̄n bii, a Ohola ka Oholiba sirio. A bu s̄ɔwɔ k̄sa ye ba kua.

³⁷ Wee ba s̄awa kurɔ sakara kowobu ma ben n̄ma yem yiba. Domi ba da ba b̄nu s̄amɔ ma ba ka ben bibu ȳku d̄ɔ m̄waararuginu m̄. N deema n̄na ba raa bii be w̄. ³⁸ Wee ye ba maa man kua. Ba n̄n s̄a yeru disi doke, ma ba n̄ n̄n t̄ɔ w̄rarugirun wooda m̄m n̄ɔwɛ. ³⁹ Domi d̄ma te ba dua n̄n s̄a yerɔ ba ka ben bibu b̄u ȳkunu kua ma ba tu disi doke. Yenin bwesera ba kua n̄n s̄a yerun s̄ɔwɔ. ⁴⁰ Yen biru, ba maa s̄m̄bu ḡra bu bu durɔbu kasuama saa tontonden di. Ma durɔ be, ba seema ba na. Saa yera ba wobura ma ba kiro doke ma ba ben bura yānu doke durɔ ben s̄. ⁴¹ Ma ba da ba sina kita buranu sɔɔ. Tabulu ya yii ben wuswaa ȳn wɔllɔ ba n̄n turare ye ba ra d̄ɔ doke ka gum nubu durorugim s̄ndi. ⁴² Ma t̄n̄ dabira bu naawa te ta n̄ ḡanun bwisikunu m̄, ta wure. T̄n̄ be, ba s̄awa Sebagibu be ba na saa gbaburun di. Ma ba kurɔ be sumi dokea n̄m w̄inɔ, ma ba maa bu sina furɔ burasu dokea winɔ. ⁴³ Yera na nɛɛ, baa ka wi u t̄kɔ kua sakara te sɔɔ, u ko n̄ tu m̄wa u n̄ d̄ɔ? Durɔba ko n̄ maa n̄n naawammɛ? ⁴⁴ Wee durɔbu ba ra n̄ bu ka n̄n dendi nge kurɔ tanɔ. Nge m̄ya ba Ohola ka Oholiba kua be, be ba sankire. ⁴⁵ Adama gemgibu ba koo kurɔ be siri bu bu taarɛ w̄ ben sakararun s̄ ka t̄n̄ be ba gon s̄. Domi ben n̄ma ya yem yiba.

46 Wee ye ne, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nee, kon de tɔn dabiru tu da tu bu wari kpa tu bu nani swaaru kpɛɛ, kpa tu ben dukia gura. 47 Kpa tu bu kpenu kasuku tu go, kpa tu bu botiri ka takobi. Kpa tu ben bibu go tu ben yenusu dɔɔ meniki. 48 Nge meya kon ka sakararu kpeesia tem me sɔɔ. Kon tɔn kurɔ baawure sɔ u ku maa ben maabu yiru yen yira swii. 49 Domi ba sakararu kua ba bɔnu sɔwa. Yen sɔ, ba koo ben toranun are sɔbe. Nge meya ba koo ka gia ma nena na sɔa Yinni Gusunɔ.

Yerusalemu ya sɔa

nge weke te ta wuuru diira

24

1 Isireliban yorun wɔɔ nɔɔba nnesen suru wɔkurusen sɔɔ wɔkuruse sɔɔra Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nee, 2 wunen tɔnun bii, a gison tɔɔ te yoruo. Domi gisɔra Babilonin sina boko u koo Yerusalemu tarusim tore. 3 A nen tɔmbu mem nɔɔ sari be mɔn teni sɔɔwɔ a ka bu kirɔ ko. A nee, nena na nun yiire na nee, a sii wekeru suo kpa a tu nim doke. 4 Kpa a yaa taarun yaa gea ka yaa nɔmun yaa gea sua a doke mi. Yen biru, kpa a yaa kuku bɔrɔkɔba sɔndi yen wɔlɔ. 5 A maa yaa geeru gɔsio wunen yaa gɔɔn di kpa a ten yaa doke weke te sɔɔ. Kpa a doo dɔa doke a yaa ye kpuro yike yu ye sere ka yen kukunɔ. 6 Kpa a yaa ye wuna tia tia. Baa yen tia a ku ra deri mi. Wee ye ne, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nee, Yerusalemu ya sɔawa bɔrura yen tɔn goberun sɔ. Ya sɔawa nge sii weke te ta wuuru diire, te ba n kpɛ bu tea bu naamwe. 7 Yem me Yerusalemu ya yari mi, mu wɔawa yen suunu sɔɔ. Ya mu yariwa kperu wɔlɔ, n n mɔ tem dira sɔɔ tua yu sere mu wukiri.

8 Tɛ kon yem me deri kpee ten wɔllu mi,

mi mu n berura,
kpa nen mɔru yu ka se
n Yerusalemu ye mɔru kɔsie.

9 Ne, Yinni Gusunɔ na nee,
Yerusalemu ya sɔawa bɔrura yen tɔn
goberun sɔ.

Nen tii kon dɔa sube bakaru ko.

10 A dɔa taasio kpa a dɔɔ doke
kpa a de yaa ye, yu ye mete mete.
A ye kpee yɔnu dokeo
kpa a de yen kukunu nu dɔɔ mwaara
mam mam.

11 Yen biru, a weke dii te sɔndio dɔɔ gɛɛ
sɔɔ

sere tu swia tu swera.

Kpa disi ni nu raa waa te sɔɔ nu kpe
ta kun maa wuuru diire.

12 Ka me, kookari ye, ya koo kam
kowa, domi dɔɔ kun kpɛ u wuu diiram
men bweseru kpeesia. 13 Nge meya
Yerusalemu ya disi duura yen tora ni
ya kuan sɔ. Wee na kia n ye dɛerasia
adama ya n wure. Yen sɔ tɛ, ya n maa
kpɛ yu dɛera sere nen mɔru yu ka sure.

14 Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
Kon ye siriwa nge me yen daa ya ne,
na n yen wɔnwɔndu mɔ. Ya koo maa
koora. Kon ye kowa na n sika mɔ. Na
n biru wuramɔ.

Esekielin kurɔn gɔɔ

15 Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u
nee, 16 tɔnun bii, kon nun wi a kiru bo
goori subaru sɔɔ. Adama a n yeron gɔɔ
yeru mɔ. A n win gɔɔ sinamɔ. A n
maa gɔɔ sumɔ win sɔ. 17 A weeweenu
koowo wunen tii sɔɔ a ku de goo u nɔ.
A ku gɔɔ sina. A wunen dawani bɔkuo
kpa a wunen baranu doke nge me a ra
ko. A ku wunen wuswaa wukiri. A ku
maa gɔɔ dɔanu di.

18 Yera Esekieli u ye tɔmbu sɔɔwa
bururu ma yen yoka win kurɔ u
kpuna u gu. Yen sisiru bururu ma u
kua nge me Yinni Gusunɔ u nɔn yiire.
19 Yera tɔmbu ba nɔn bikiamɔ ba mɔ,
u bu tubusio ye u mɔ mi. 20 Yera u
bu wisa u nee, Yinni Gusunɔwa u nɔn
sɔɔwa u nee, 21 u be Isireliba gari yini
sɔɔwɔ u nee, wi, Yinni Gusunɔ u koo
de bu win sɔa yeru kɔsuku tɛn sɔ ba
tii sue ka te ba n mɛera ba ra n nuku

dobu m̀ ka t̀ s̀ ba ben ỳiỳbu doke. Ba koo ben bii be ba tie Yerusalem̀ mwɛeri bu go. ²² Ba koo kowa nge mɛ Esekieli u kua. Ba n̄ ben wuswaa wukirim̀ nuku sankiranun s̄, ba n̄ maa ḡ ḡ d̄ianu dim̄. ²³ Ba koo ben dawani b̄kewa kpa bu ben baranu doke. Ba n̄ koo ḡ yeru ko, ba n̄ koo maa ḡ sw̄. Adama ba koo woora ben toranun s̄ kpa ba n̄ weeweenu m̄. ²⁴ Wi, Esekieli u ko n̄ s̄awa ȳireru ben suunu s̄. Ba koo kowa nge mɛ u kua. Sanam mɛ yeba kpuro ya koo bu deema, saa ye s̄ra ba koo gia ma Gusun̄ u s̄awa Yinni.

²⁵ Yen biruwa Yinni Gusun̄ u Esekieli s̄awa u n̄, u koo de Isireliba bu win s̄a yeru bia te ta s̄a ben kuku yeru mi, te b̄ n̄ m̄era ta ra bu nuku dobu w̄ mi, ka t̄n s̄ ba tii sue mi, ma ba ben ỳiỳbu doke te s̄. Yen biru kpa u de ben bibu bu gbisuku. ²⁶ Sanam m̄ k̄si ni, nu koo bu deema, goo u koo nu kisirari kpa u na u nun s̄. ²⁷ Yen t̄o te, wunen n̄o ga koo wukiara kpa a ka ȳero gari ko. Wuna kaa n̄ s̄a ȳireru wunen t̄mbun s̄. Saa ye s̄, ba koo gia ma n̄ Gusun̄ na s̄awa Yinni.

Gari yi ba gerua Am̄niban s̄

25

¹ Yinni Gusun̄ u Esekieli s̄awa u n̄, ² t̄nun bii, a wuswaa s̄iȳ Am̄niban mi gia. ³ Kpa a bu s̄ a n̄, bu n̄, Yinni Gusun̄n gari swaa dakio bu n̄. Ȳn s̄ ba ȳe sanam m̄ n̄n s̄a yera disi duura ka ȳn s̄ Isireliba ba kam kua ma ba Yudaba yoru mwa ba ka doona, ⁴ yen s̄ t̄, kon bu s̄o yari yerugibu n̄mu b̄ria, kpa bu ben karaba gira ben tem suunu s̄, kpa bu ben w̄a yenu ko mi. Beya ba koo ben d̄a marum di kpa bu ben sabenun bom n̄. ⁵ Kon de Raba yu ko yooyoosun kpura yeru kpa ben tem kpuro mu n̄ s̄a ȳanun w̄a yeru. Saa ye s̄ra ba koo gia ma n̄na na s̄a Yinni Gusun̄.

⁶ Wee ye n̄, Yinni Gusun̄ na maa gerua. Na n̄, ȳn s̄ ba taki kua, ba ȳōka ma ba nuku dobu kua sanam m̄ Isireliba ba n̄ni s̄re, ⁷ yen s̄na t̄,

kon bu n̄mu d̄mie, kpa n̄ bu bwe-senu ganu n̄mu b̄ria nge gbeeku ȳe. Kon bu kpeerasia bwesenun suunu s̄on di kpa bu kam ko mam mam. Saa ye s̄, ba koo gia ma n̄na na s̄a Yinni Gusun̄.

Gari yi ba gerua M̄abuban s̄

⁸ Wee ye Yinni Gusun̄ u gerua. U n̄, ȳn s̄ M̄abuba ka Ed̄muba ba n̄, Isireliba ba s̄awa tia ka bwese ni nu tie handunia ye s̄, ⁹ yen s̄ t̄, u koo wuu si w̄ri si su dam m̄ mi, si su n̄ derim̄ bu M̄abuban tem du. Wuu si, su koo w̄rukuwa tia tia baa ka si su buram bo nge B̄ti Yesim̄ti ka Baali M̄oni ka Kiriataimu. ¹⁰ U koo d̄wa s̄o yari yerugibu bu bu w̄ri nge m̄ ba Am̄niba kua sere ba n̄ maa bu yaayam̄ sere ka baadom̄ma. ¹¹ Ba koo win siribu wa. Saa ye s̄ra ba koo gia ma wiya u s̄a Yinni Gusun̄.

Gari yi ba gerua Ed̄muban s̄

¹² Wee ye Yinni Gusun̄ u gerua. U n̄, ȳn s̄ Ed̄muba ba tora ba Yudaba m̄ru k̄sie, ¹³ yen s̄ t̄, u koo bu n̄mu d̄mie kpa u t̄mbu ka sabenu go. U koo de ben tem mu ko bansu saa Temanin di n̄ ka da Dedan̄, kpa m̄n t̄mbu bu gbisuku tabu s̄. ¹⁴ U koo de win t̄mbu Isireliba bu bu m̄ru k̄sie. Ba koo bu kua nge m̄ win m̄ru ya kp̄aru n̄ kpa bu gia ma ba ku ra n̄n tore kam. Wi, Yinni Gusun̄wa u yeni gerua.

Gari yi ba gerua Filisitiban s̄

¹⁵ Wee ye Yinni Gusun̄ u gerua. U n̄, wee Filisitiba ba Isireliba m̄ru k̄sie ka dam domi ba s̄awa ben yibereba saa yellun di. ¹⁶ Yen s̄ t̄, u koo bu win n̄mu d̄mie kpa u be kpuro kpeerasia be, be ba wee Keretin di ba ka w̄a nim̄ w̄kun goor̄. ¹⁷ U koo bu s̄eyasia u m̄ru k̄sia ka dam. Saa ye s̄ra ba koo gia ma wiya u s̄a Yinni Gusun̄.

Gari yi ba gerua Tirin s̄

26

¹ Isireliban yorun w̄o w̄kura tiasen surun t̄o gbiikuru s̄ra Yinni Gusun̄ u ka Esekieli gari kua. U n̄, ² t̄nun bii, wee Tirigibu ba

Yerusalemu yɛɛmɔ ba mɔ, wee ya kam kua yɛn mi gia tɔmbu ba ra raa kpe bɔ n gam dɔɔ. Tɛ ben mi gia tɔmba koo wura kpa be, bu gobi ko. Domi Yerusalemu ya kua bansu. ³ Yen sɔ tɛ, Yinni Gusunɔ u koo Tiri ye mɔru seesi u de bwese dabinu nu ye wɔri nu tɛria nge mɛ daara ra nim yibu. ⁴ Kpa nu yen gbɔranu kɔsuku ka yen tabu durɔbun kuku yenu. Nu koo ye kpuro kɛrawa mam mam kpa Tiri ye, ya n sɔa nge kpee saara. ⁵ Ya koo kowa nge tem bureru te ta wɔa nim wɔku sɔɔ mi surɔkɔba ba ra ben yɔakoronu kewe. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua. Bwese tukunu nu koo na nu wuu ge wɔri. ⁶ Kpa nu be ba wɔa gen turuku go go. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma wiya u sɔa Yinni Gusunɔ.

⁷ Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U nɛɛ, u koo de Babilonin sina boko wi u sinambu kpuro dam kere u na saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di u Tiri ye wɔri. U koo na ka dumi ka tabu kɛkɛ be dumi gawe ka sere maasɔbu ka tabu kowo dabi dabinu. ⁸ U koo Tirin baru kpaanu kpuro kpeerasia. Tabu kowobu ba koo kuku yenu gbe kpa bu tabu sɔa kpɛ ba n tɛrenu nɛni bu ka tii ganɛ. ⁹ Ba koo Tiri yen gbɔranu kɔsuku bu suriri ka ben tabu yɔnu. ¹⁰ Kpa ben dumi dabi dabi ten tua yu ye wukiri kpa yen gani yi n diirimɔ maasɔbun wɔkinun sɔ ka tabu kɛkɛ ben wɔkinun sɔ. Domi ba koo Tiri ye wɔriwa nge wuu ge ba kamia kɔ. ¹¹ Ba koo ka dumi swɛɛ kpuro swɛiwa kpa ba n tɔmbu goomɔ ka takobi kpa bu yen bɔu sɔa yenun gbereba suriri bɛn sɔ ya woo kanamɔ. ¹² Ba koo yen dukia ka yen kia ni ya dɔramɔ gurawa nge ye ba tabu diima kpa bu yen gbɔranu ka yen dii geenu kɔsuku bu suriri kpa bu yen kpenu ka yen dɔa ka yen kɛki gura bu sure nim wɔku sɔɔ. ¹³ U koo de ben womusu su nɔru ko. Ba n maa mɔrɔkunun swɛi nɔmɔ mi. ¹⁴ U koo de yu kowa nge kpee saara yɛn wɔlɔ surɔkɔba ba ko n da ben yɔakoronu kewe. Ba n yen bansu seeyamɔ. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

¹⁵ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ

Tiri yen sɔ. U nɛɛ, be ba wɔa n toma nim wɔkun goorɔ, bɔ n nua Tiri ya bansu kua ma ba be ba mɛera wan weeweenu nɔmɔ, ba koo diiri. ¹⁶ Wee tem mɛn kparɔ be ba wɔa nim wɔkun bera gia kpuro ba koo se ben sina kitanun di bu ben yabe bakanu ka ben yabe ni ba sɔma doke potiri ba n wurure ba n sɔ temɔ. Saa kpuro sɔɔ, ba ko n bɛrum soorewa kpa ba n nuki sankire Tirin sɔ. ¹⁷ Ba ko n gɔɔ wuri mɔ Tirin sɔ ba n mɔ, wee ya kam kua ye, ye ya raa yɛsiru yara mi.

Ye, yɛn tɔmbu ba raa dabiru bo nim wɔkun bera mi gia.

Beya ba raa maa dam bo, ma be ba ka bu sikerene ba bu nasie.

¹⁸ Wee be ba wɔa tem burenɔ ba diirimɔ Tiri yen kam kobun sɔ.

Be ba toma ba ka wɔa nim wɔkun goorɔ

ba nande yen kpeerun sɔ.

¹⁹ Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U nɛɛ, u koo de Tiri yu ko bansu kpa goo u kun maa wɔa mi. Sanam mɛya u koo de nim wɔkun nim mu ye wukiri kpa ye kpuro yu num ya n wɔa gɔribun wɔa yerɔ mi yeruku tɔmba kpɛ. ²⁰ U koo de yu da sere tem sɔɔwɔ mi yeruku tɔmba wɔa kpa ya n kɔɔre mi. U koo de ya n wɔa mi ka gɔribu. Goo kun maa sinamɔ ye sɔɔ. Ya n maa ayeru wasi wasobun suunu sɔɔ. ²¹ Tɔmba koo nanda ye ya koo ye deeman sɔ. Ya n ko ya n maa sɔa gɔanu. Domi ba koo ye kɔsukuwa mam mam kpa bu ye kasu bu bia. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Wuri yi ba kua Tirin bansun sɔ

27

¹ Esekieli u nɛɛ, Tiri, Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nɛɛ, ² n nun gɔɔ wuri kuo, ³ n nun sɔ n nɛɛ, wune Tiri a wɔawa nim wɔkun goorɔ ma a ka bwese dabinu tenkuru mɔ. Ye Yinni Gusunɔ u gerua wee. U nɛɛ,

wune Tiri, a ra raa nɛɛ, a sɔawa wuu burɔ.

⁴ Wunen dam mu wɔawa sere nim wɔkuɔ.

Be ba nun bana, ba nun kuawa nge
goo nimkuu burɔ.

⁵ Ma ba wunen wasi kua ka dāa ye ba
mò sipere ye ya wee Senirin di.
Ma ba dāa ye ba mò seduru ye ya wee
Libanin di sua
ba ka wunen beku soretiru kua.

⁶ Ma ba wunen sesenu kua ka Basanin
dāa gea ye ba mò seeni.

Ma ba wunen kitanu kua ka dāa ye ba
mò buyi

ye ba ka na saa Kitimun di
ma ba nu suunu donnu mani.

⁷ Ma ba beku ni ba koo nun karea kua
Egibitiɔ ka wēe damgii

ba sɔma doke.

Beku ni, nu sāawa nge wunen gidi
bɔra.

Ma ba beka ye ya ra wunen kianu
wukiri kua ka wēe gaaduragii,
ka maa wēe wunəmgii yi yi wee saa
tem bure te ba mò Sipun di.

⁸ Sidonigibu ka Aafadiba ba ra wunen
sesenu bwie

kpa wunegii be ba yēru bo ba n bu
kpare.

⁹ Gebalin naman sɔm kowo be ba sɔma
ye yē sāa sāa,

bera ba ra wunen wɔrusu kɔre.

Be ba tenkuru mò ka goo nimkusu
kpuro,

ba ra yɔrewa wunen mi bu wunen
kiaru dwe.

¹⁰ Pɛesiba ka Ludiba ka Putigibun
tii ba raa sāawa wunen tabu
kowobu.

Ba sāawa tabu durɔbu ka gem.

Wunen miya ba ra ben tɛrenu ka ben
sii furɔ kəkɔnu bwē

kpa ye kpuro ya n nun bɛere doke.

¹¹ Aafadiba ka wunen tiin tabu
kowoba ba ra wunen gbāraru kɔsu
bu ka sikerena. Tabu kowo damgibu
gaba ba ra maa wunen kuku yenu
kɔsu. Wunen gbārarɔwa ba ra ben
tɛrenu bwē kpa nu n nun bɛere doke.

Tiri ya sāawa wuu bɔko

gèn mi ba ra tenkuru ko

¹² Tiri, wunen arumani bakan sɔna
Taasisigibu ba ra tenkuru nɛ wunen
mi. Beya ba ra n ka kianu naama
wunen yaburɔ. Niya sii geesu, ka

sii wɔkusu, ka sii kpikisu, ka sii
pɛerum. ¹³ Wunɛ ka Gɛrɛkiba, ka

Tubaligibu, ka Mɛɛkigibun tii i ra
tenkuru koosinɛ. Ba ra ka nun yobu
ka gāa ni ba seka ka sii gandu kiaru

dweeri. ¹⁴ Togaamagibu ba ra maa
dumi yi ba ra ka sɔmburu ko ka

yi ba ra ka tabu de ka kɛɛkunu
dɔram nɛ wunen yaburɔ. ¹⁵ Wunɛ

ka Dedanigibu ka be ba wāa tem
bureru gia kpuro i ra maa tenkuru

koosinɛ. Ba ra nun wunen dibu
kɔsie ka suunu donnu ka dāa ye ba

mò ebeni. ¹⁶ Wunɛ maa ka Sirigibu
i ra tenkuru koosinɛ. Gāa dabina

ba ra nun dweeri kpa bu ka nun
kpee gobiginu naawa ni nu sāa nge

yaka bekusu, ka beku gaaduraginu, ka
beku ni ba sɔma dokea, ka beku ni

ba kua ka wēe damgii, ka nim wɔkun
kpee buranu *, ka kpee gobigii ni nu

sɔri. ¹⁷ Wunɛ ka Yudaba ka Isireliba
i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka nun

alíkama ye ya wee Minitin di ka pɛe
bwese bweseka ka tim ka gum ka sere

gum sawaram kiaru dweeri. ¹⁸ Wunɛ
ka Damasigibu i ra tenkuru koosinɛ

wunen arumani bakan sɔ. Ba ra ka
nun tam mɛ mu wee Hɛlubonin di ka

wēe kpiki yi ba kua ka yāa sansu kiaru
dweeri. ¹⁹ Saa Usalin di, Yafanigibu

ka Gɛrɛkiba ba ra ka kianu nɛ wunen
yaburɔ. Niya, sisu ka dāa gaa ka sere

dāa kiki nubu durorugisu kpa bu ka
nun ye kpuro kiaru dweeri. ²⁰ Wunɛ

ka Dedanigibu i ra tenkuru koosinɛ
kpa bu nun gaari beka dɔre. ²¹ Wunɛ

ka Daarububa ka Kedaan wirugibu i
tenkuru koosinamɔ. Ba ra nun kiaru

dweeriwa ka yāa kpɛmmínu ka yāa
kinɛnu ka sere maa bonu. ²² Wunɛ

ka Seban tenkuba ka Ramagibu i ra
tenkuru koosinɛ. Ba ra ka turare

ye ya gea bo nɛ wunen yaburɔ ka
kpee gobiginu bwese bweseka ka sere

maa wura. ²³ Wunɛ ka Haranigibu
ka Kannegibu ka Edenigibu ka Seban

tenkuba ka Asirigibu ka Kilimadigibu
i ra tenkuru koosinɛ. ²⁴ Yāa gobigina

ba ra ka nun kiaru dweeri. Yāa ni
ba ra ka nɛ wunen yaburɔ niya, yabe

* **27:16** nim wɔkun kpee buran Ya sāawa yaa piibu gagun kukunu ni ba ra ka bura yānu ko.

gaaduraginu ka yabe ni ba sɔma doke ka beka ye ba sɔma doke ka sere maa wɛɛ damgii yi ba tara.

Ba Tiri gɔɔ swɛiyamme

²⁵ Taasisin goo nimkusa su ra n wunen kianu sɔɔwa.

Ma wunen dukia ka wunen beɛɛɛ ya kpɛa nim wɔkun bera mi gia.

²⁶ Goo tɛmɔbu ba ka nun bɔsu nim bakam sɔɔ.

Adama woo gaga koo na saa sɔɔ yari yerun di

gu nun kɔsuku nim wɔku gen suunu sɔɔ.

²⁷ Wunen dukia ka wunen kianu ka be ba ra wunen sɛsɛnu bwie ka be ba ra bu kpare

ka be ba ra wunen wɔrusu kɔre ka wunen kia dɔrobu

ka wunen tabu kowobu ka sere be kpuro be ba wɔa wunen tii sɔɔ ba koo num nim wɔkun sɔɔwɔ dɔma te a wɔruma.

²⁸ Be ba ra nun kpare ba koo kuuki ko kpa nim wɔkun goonu nu diiri.

²⁹ Be ba wunen sɛsɛnu bwiamɔ ka be ba bu kpare, be kpuro ba koo sarawa wunen min di bu na tem diraa.

³⁰ Ba koo nɔɔgiru sua bu nun wuri kɔsi koosi kpa bu tii tua wisi winɔ bu bindi torom sɔɔ nuku sankiranun sɔɔ.

³¹ Ba koo ben winu kɔni wunen sɔ, kpa bu saakiba dewe bu nun gɔɔ swɛiya nuku sankiranun sɔɔ.

³² Ben nuku sankira ni sɔɔ, ba koo nun womu koosi bu nɛɛ, wunɛ Tiri, a n̄ ka wuu gagu weenɛ.

Wee a kam kua nim wɔkun suunu sɔɔ.

³³ Sanam mɛ a wunen tenkuru mɔ tɔn dabira a ra diisie.

Wunen dukia ka wunen kianun kpɔarun sɔɔ,

a dera sinamba kua dukiagibu.

³⁴ Adama a kɔsikira a wɔri nim wɔkun sɔɔwɔ

ma wunɛ ka wunen kianu ka wunen tɔn dabi te kpuro i nim diira.

³⁵ Be ba wɔa tem burenu sɔɔ ba nuki sankire wunen sɔɔ.

Ma ben sinambu ba bɛrum soore ba wuswaa burisine.

³⁶ Tem tukum tenku be ba koo sara mi, biti koo bu mwa

kpa bu nun wia koosi.

Domi a kam kua.

A n̄ kaa n maa wɔa sere ka baadomma.

Gari yi ba gerua

Tirin sunɔn sɔ

28

¹ Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,

² tɔnun bii, a Tirin sunɔ sɔɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ.

Na nɛɛ, wee u tii sua sere u gerumɔ u mɔ, wiya u sɔa Gusunɔ. Ma u sɔ

Gusunɔn sina kitaru wɔllɔ nim wɔkun suunu sɔɔ. Adama u n yɛ ma u sɔawa tɔnu, n n̄ mɔ Gusunɔ, baa mɛ u tamaa

win bwisikunu sɔawa teenu ka nɛ Gusunɔginu. ³ U tamaa u Daniɛli bwisi

kere ma asiri gaa kun n̄n berue.

⁴ Win yɛru ka win bwisin sɔ u tii kua dukiagii. U wura ka sii geesu yibia

win arumanin beru yerɔ. ⁵ Win bwisi beke ka win tenkurun sɔ, win dukia

ya kuura. Ma u tii sua dukia yen sɔ.

⁶ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, yɛn sɔ u tamaa win bwisikunu nu

sɔawa teenu ka nɛginu, ⁷ yen sɔna kon n̄n tɔn tukobu kparema be ba nuki

sosum bwesenu kpuro kere. Ba koo n̄n takobi sɔkiri bwisi beke yin sɔ kpa

bu win beɛɛɛ ye disi doke. ⁸ Ba koo n̄n surewa gɔribun wɔa yerɔ, kpa u

gbi nim wɔkun suunu sɔɔ nge wi ba sɔkura. ⁹ Saa ye sɔɔ, b̄a n n̄n goobu

(200) na, u koo kp̄i u maa nɛɛ, u sɔawa Gusunɔ? Aawɔ, u ko n sɔawa tɔnu, n n̄

mɔ Gusunɔ, wi u n̄n goomɔn nɔmaa.

¹⁰ U koo gbiwa nge wi u kun Gusunɔ yɛ. Tɔn tukoba ba koo n̄n go. Nɛ,

Yinni Gusunɔwa na yen gerua.

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, ¹² tɔnun bii, a maa gɔɔ swɛiyɔ Tirin sunɔn sɔ.

A n̄n sɔɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, wee u

raa sɔa wi u yiban ȳireru bwisi sɔɔ ka buram sɔɔ. ¹³ U raa wɔawa Edɛniɔ,

Yinni Gusunɔn gbaarɔ. Ma ba n̄n kpee gobigii bwese bweseka dokeye

ni nu n̄ni swɔaru mɔ ka dɔm buuru ka digi ka wuru beku ka swɔaru ka

boogu ka swɔaru ka sere maa wuru beku ka wura. Ma ba n̄n ḡaasu ka

guunu soowammɛ ni ba ka wura. Ma ba nùn gāasu ka guunu soowammɛ ni ba sɔ̄ru kua win marubun t̄orun s̄o. ¹⁴ U raa s̄awa nge w̄allun k̄so ma u kasa d̄erie. Ma na dera u w̄aa n̄en guu d̄eraro u s̄im̄o kpee ni nu ballim̄an w̄ollo. ¹⁵ Saa m̄in di ba nùn taka kua, win daa ya w̄awa sere n ka girari t̄so te ba daa k̄sa gaa wa wi s̄o. ¹⁶ Win tenkurun kp̄aru ta dera u b̄obunu ka keeta w̄ari. Yen s̄o, kon nùn sura saa n̄en guu d̄era ten m̄in di, wi, wi u s̄aa nge w̄allun k̄so mi. Kon de u doona saa kpee ni nu ballim̄o min suunu s̄on di. ¹⁷ U t̄i sua win buram s̄o ma u win bwisi ka win b̄ere ye kpuro sank̄a. Yen s̄o, kon nùn k̄o tem̄o kpa sinam be ba tie bu nùn ka. ¹⁸ Win durum kp̄aru ka win keeta ye u m̄o tenkuru s̄on s̄o, u win wuun s̄aa yenu disi doke. Yen s̄o, kon de d̄so u se win tiin m̄in di kpa u nùn ḡsia torom t̄on be ba nùn m̄eran n̄oni biru. ¹⁹ Saa ye s̄o, bwese ni nu nùn ȳe kpuro nu koo biti kowa, domi u koo kam ko. U n̄ ko n maa w̄aa sere ka baadom̄mao.

Gari yi ba gerua Sidonin s̄o

²⁰ Yinni Gusun̄o u Esekieli s̄awa u n̄e, ²¹ t̄onun bii, a m̄erio Sidonin bera gia kpa a ye gerusi. ²² A n̄e, am̄eniwa n̄e, Yinni Gusun̄o na gerua. Na n̄e, wee kon ye w̄ari. Kon ye n̄en dam s̄osi kpa bu man b̄ere w̄e yen suunu s̄o. N̄a n̄ ye siri, ma na ye s̄osi ma na s̄awa D̄ero, saa yera ba koo gia ma n̄ena na s̄aa Yinni Gusun̄o. ²³ Kon de baranu nu ye w̄ari. Kon de bu t̄ambu go yen sw̄e s̄o. T̄amba koo w̄aruku bu ḡbisuku taa bi ba koo ye w̄arima beri berikan din s̄o. Saa ye s̄ora ba koo gia ma n̄ena na s̄aa Yinni Gusun̄o.

Isireliba

ba ko n w̄aa b̄ari yendu s̄o

²⁴ Bwese ni nu Isireliba sikerene nu bu gema nu n̄ ko n maa s̄aa nge s̄aku ni nu bu m̄era m̄o nu ḡekum̄o. Saa yera ba koo gia ma n̄ena na s̄aa Yinni Gusun̄o.

²⁵ Am̄eniwa n̄e, Yinni Gusun̄o na maa gerua. Na n̄e, sanam m̄e kon Isireliba m̄ennama bwese tukunun suunu s̄on di mi ba yarine, kon s̄osi

bwese tuku nin n̄oni biru ma na s̄awa D̄ero. Saa ye s̄ora Isireliba ba koo da bu sina ben tem̄o m̄e na ben baaba Yak̄abu w̄e. ²⁶ Ba koo sina b̄ari yendu s̄o. Ba koo dia bani kpa bu resamba duure. Ba ko n w̄aa b̄ari yendu s̄o domi kon be ba ka bu s̄ikere n̄e ba bu gema siri n seeyasia. Saa ye s̄ora ba koo gia ma n̄ena na s̄aa Gusun̄o ben Yinni.

Gari yi ba gerua Egibitin s̄o

29

¹ Isireliban yorun w̄so w̄akurusen suru w̄akurusen s̄o w̄akura yiruse s̄ora Yinni Gusun̄o u Esekieli s̄awa u n̄e, ² t̄onun bii, a wunen wuswaa kisio Egibiti sun̄on mi gia kpa a wi, ka win temgibu kpuro s̄o ³ a n̄e, am̄eniwa n̄e, Yinni Gusun̄o na gerua. Na n̄e, wee kon nùn w̄arima wi, wi u s̄aa nge karaku ge ga nanum m̄o ga kp̄i daa te ba m̄o Nilu. Ma u gerum̄o u m̄o, daa te, ta s̄awa wigiru domi wiya u tu kua. ⁴ Kon k̄ak̄onu s̄ore win baa saburos̄u s̄o kpa n̄ de daa ten sw̄e yi n̄ s̄ore s̄ore win koko w̄arukis̄o. Kpa n̄ nùn gawa n̄ yara daa ten m̄in di ka sw̄e yi sannu. ⁵ Kpa n̄ nùn sua n̄ k̄o ḡbabur̄o ka sw̄e yi kpuro. U koo w̄ariwa yakas̄o. Goo kun nùn seeyam̄o, goo kun maa nùn d̄abam̄o. Gbeeku ȳe ka gun̄sa su koo win goru di. ⁶ Saa ye s̄ora Egibitigibu kpuro ba koo gia ma n̄ena na s̄aa Yinni Gusun̄o.

Domi somi te u Isireliba kua ta s̄awa nge kabaru, ta n̄ dam m̄o. ⁷ Ba nùn t̄asisi ma u b̄ora ben n̄om̄o u ben senu m̄era kua ma u dera ba suba. ⁸ Yen s̄o, wee ye n̄e, Yinni Gusun̄o na gerum̄o. Na n̄e, kon de bu nùn w̄arima ka takobi kpa n̄ de bu win t̄ambu ka ȳe kpuro go. ⁹ Egibitin tem mu koo ko bansu kpa bu gia ma n̄ena na s̄aa Yinni Gusun̄o.

Domi yen sun̄o u n̄e, wiya u daa te ba m̄o Nilu m̄o. Wiya u maa be tu kua. ¹⁰ Yen s̄o, kon wi ka win daa te w̄arima. Kpa win tem mu ko bansu saa Migidolin di n̄ ka da Asuan̄io ka Etiopin tem n̄o bura yen̄o. ¹¹ T̄onu kun maa sar̄o mi, m̄eya yaa gaa kun maa sar̄o mi. Ya koo kowa w̄so

weeru goo kun maa wāa mi. ¹² Wōo weerun baa sōo, kon de Egibitin tem ka yen wusu su ko bansu n kere bansu kpuro. Kon bu yarinasia n de ba n wāa bwese tukunun suunu sōo.

¹³ Amēniwa nē, Yinni Gusunō na maa gerua. Na nēē, wōo wee ten biru, kon Egibitigibu mēnnama bwese tukunun suunu sōon di mi ba yarinē.

¹⁴ Be, Egibitigii be ba raa yoru dimō kon ka bu wurama ben temō bera mi ba mō Paturōsi. Miya ba koo bandu swīi te ta n dam mō. ¹⁵ Ta ko n sāawa ban te ta piiburu bo kpa ta kun dam mō bwese ni nu tie sōo. Kon tu kawawa kpa tu ku raa ka bwese ni nu tie taare. ¹⁶ Isireliba ba n maa tu naane mō. Ba n maa dōo ten mi, bu somiru kana ye ya ko n sāa ben durum. Saa ye sōo, ba koo gia ma nēna na Yinni Gusunō.

Nēbukanēsaa u koo Egibiti

tabu wōri u mwa

¹⁷ Isireliban yorun wōo yenda nōobu ka yirusen suru gbiikoon tōo gbiikiru sōōra Yinni Gusunō u nēē, ¹⁸ tōnun bii, wee Nēbukanēsaa Babilonin sina boko u dera win tabu kowobu ba sōm sēsōginu kua bu ka Tiri kamia. Adama win tabu kowo be kpuro ba wii kpaki kua ma ben senu potikira. Ka mē, Babilonin sina bokon tii ka win tabu kowo be, ba n arufaani gaa wa sōmbu te sōo, te ba kua. ¹⁹ Yen sōna nē, Yinni Gusunō na nēē, kon Babilonin sina boko Egibitin dukia kpuro wē. U koo ben yānu gura kpa nu n sāa win tabu kowobun kōsiaru. ²⁰ Kon nūn Egibiti wēwa ya n sāa win sōmbu te u kuan kōsiaru. Domi nēna, wi ka win sōm kowobu ba sōmburu kua.

²¹ Yen tōo te, kon Isireliba dam kē kpa n maa wunē tōnun biin nōo wukia a ka bu gari ko kpa bu gia ma nēna na sāa Yinni Gusunō.

Yinni Gusunō

u koo Egibiti sēyasia

30

¹ Yinni Gusunō u nēē, ² tōnun bii, a Egibitigibu gerusio kpa a bu sō a nēē, amēniwa nē, Yinni Gusunō na gerua.

Na nēē, wee tōo kōsura wee. Bu wee-weenu koowo. ³ Tōo te, ta sisi tē sōo nē, Yinni Gusunō kon bu wōri. Wee ta mam turuku kua. Ta ko n sāawa yam wōkuru. ⁴ Tabu koo na Egibitiō kpa bu tōn dabiru go mi, bu ben dukia gura kpa tem mē, mu ko bansu, kpa nuku sankira bakanu nu n wāa Etiopiō. ⁵ Etiopigibu ka Putigibu ka Ludiba ka Daarububa kpuro ka Libigibu ka sere maa nēn tōmbu Isireli be ba ka bu nōo tia sāa ba koo wōruku bu ghisuku taa bi sōo. ⁶ Nē, Yinni Gusunō na maa gerua na nēē, be ba ka Egibitigibu yinamō mi, ba koo bu go tabu sōo saa Migidolin di n ka girari Asuanio kpa dam mē Egibitigibu ba raa ka tii sue mi, mu kpe. Nē, Yinni Gusunōwa na yeni gerua. ⁷ Ben tem mē, mu koo ko bansu n kere tem mē n tie handunia sōo. Ben wusu su koo kowa bansu mam mam n kere wuu si su tie. ⁸ Nā n Egibitigibu dōo sōkuma ma na dera be ba ka bu yinamō min dam mu kpa, saa ye sōōra ba koo gia ma nēna na sāa Yinni Gusunō. ⁹ Yen tōo te sōo, kon sōmōbu gōri goo nimkusu sōo bu Etiopigii be ba raa wāa bōri yendu sōo nandasiasia kpa bu bērum soora Egibitigibun wahalan tōo te sōo, te ta sisi.

¹⁰ Nē, Yinni Gusunō na nēē, kon sina boko Nēbukanēsaa dendi n ka Egibitin tōn dabi te kpuro kpeerasia. ¹¹ Wi, ka win tabu kowo wōnwōndu sarirugii be, ba koo na bu tem mē wōri bu kpeerasia. Ba koo Egibitigibu go ka takobi kpa gonu nu yibu tem mē kpuro sōo. ¹² Kon de daa te ba mō Nilun keri yi gbera kpa n Egibitin tem tōn kōsobu nōmu bēria. Tōn tukobu ba koo na bu ye kpuro kam koosia. Nē, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

¹³ Nē, Yinni Gusunō na maa gerua na nēē, kon Nōfun būu turanun bwāarokunu kpuro kōsuku. Goo kun maa bandu dimō Egibitiō. Kon dewa tem mē, mu bērum duura. ¹⁴ Kon Paturōsi kpeerasia kpa n Soani dōo mēni kpa n maa Tebesi siri. ¹⁵ Kon ka Sini mōru ko ye, ye ya sāa nge Egibitigibun gbāra bakaru kpa n Tebesin tōn dabi dabi te go.

16 Kon Egibiti dɔɔ saku kpa Sini yu burisina. Ba koo Tebesin gbāraru kɔra kpa yiberɛba bu Nɔfu kamia sɔɔ sɔɔ gbāara. 17 Ba koo Onin aluwaasiba ka Pibesetigibu go ka takobi. Wuu si kpuron tamba ba koo yoru mwa. 18 Nà n Egibitigibun dam bua mɛ ba mɔ ba ka tambu yoru diisie, ma dam mɛ ba raa ka tii sue mi, mu nɔru kua, yam mu koo tīra Tapanesiɔ kpa bu yen tambu yoru mwɛeri. 19 Kon Egibitigibu siri kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Babilonin sina boko

u sãawa Gusunɔn denditia

20 Isireliban yorun wɔɔ wɔkura tiasen suru gbiikoon sɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔra Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, 21 tɔnun bii, na Egibitin sunɔn gāseru bua. Wee, ba n wa wi u koo nùn bekia. Domi ba n win mɛera ye bɔkue u sere nɛɛ, u koo kpī u takobi nɛnɛ. 22 Wee na Egibitin sunɔ wi wɔrim wee. Kon win gāsenu kpuro bɔɔku te ta gea sãa ka te ta n gea sãa. Kon de takobi yu wɔruma win nɔman di. 23 Kon Egibitigibu yarinasia bu da bwese tukunun suunu sɔɔ. Kon de bu da tem baamere sɔɔ. 24 Kon Babilonin sina boko dam wɛ kpa n nùn nɛn takobi nɔmu beria. Adama kon Egibitin sunɔn gāseru bua kpa u weeweenu ko Babilonin sina bokon wuswaaɔ nge u gɔɔ dɔɔ. 25 Kon Babilonin sina boko dam wɛ kpa Egibitin sina bokogim mu kpe. Nà n nɛn takobi Babilonin sina boko nɔmu beria, ma u ka ye Egibitigibu wɔri, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. 26 Kon Egibitigibu yarinasia bu da bwesenu kpuro sɔɔ. Kon dewa bu da tem baamere sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Egibitin sina boko u sãawa

nge dāa ye ba mɔ sɛduru

31

1 Isireliban yorun wɔɔ wɔkura tiasen suru itasen tɔɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 2 tɔnun bii, a

Egibitin sunɔ ka win tɔn dabi dabi te sɔɔwɔ a nɛɛ,

wara ka nùn weenɛ win kpāaru sɔɔ.

3 Wee u sãawa nge Libanin dāa ye ba mɔ sɛduru.

Yen kãasi yi wã

ma yen wurusu kubenu sãa.

Ma ya gunu ya guru winu girari.

4 Gura ya ye kpɛasia.

Nim mɛ mu dua tem sɔɔ mu dera ya gunia.

Nim mɛ kpuro mu kokumɔwa mi yen gbini yi wãa.

Min diya mu kokumɔ mu daamɔ dāa ni nu tien mi.

5 Yen sɔna ya kpɛa ya dānu kpuro gunum kera.

Yen kãasi yi dabia ma yi teria.

Domɔ ya nim waamɔ too.

6 Gunɔsu na su sin sokunu kua yen kãasio.

Ma gbeeku yɛɛ na yi maruramɔ yen kɔkɔrɔ.

Ma bwese dabira na ta sɔ yen saarɔ.

7 Ya sãawa dāa buraru

ma ya gunu ya kãasi dɛu.

Domɔ yen nuwi yi duawa sere tem sɔɔwɔ mi nim mu kpã.

8 Baa nɛ, Gusunɔn dāa gbaa te ba mɔ Edɛni sɔɔ,

sɛduru gaa sari ye ya ka ye weenɛ.

Mɛya dāa ye ba maa mɔ sipɛɛ yen gaa sari ye ya kãasi bure mɔ nge ye.

Dāa wuru bakasu gasu maa sari si su ka yegisu weenɛ.

Dāru garu sari te ta ka ye buram nɛ.

9 Kãasi bureya na ye wɛ sere dāa ni nu wãa nɛ, Gusunɔn dāa gbaa te ba mɔ Edɛniɔ nu nisinu seewa.

Egibitin sunɔ u koo bɔra

nge dāa ye ba mɔ sɛduru

10 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sɛduru ye, ya kpɛa ya guru winu girari. Ma ya tii sua. 11 Yen sɔna kon ye gira kpa n ye sina boko wi u sinambu kpuro dam kere nɔmu beria kpa u ye kua nge mɛ yen torara nɛ. 12 Tɔn tuko be ba nuku kɔsuru bo ba koo ye kii bu sura bu kɔ. Kpa yen kãasi yi wɔri guunu ka wɔwi sɔɔ kpa yi bɔkira tem mɛ kpuron wɔwi sɔɔ. Kpa tɔn be ba raa wãa yen saarɔ

bu yarina bu ye deri. ¹³ Yen bīirun wǎllǎwa gunǎsu su koo na su sina. Kpa gbeeku yɛɛ yi yin wǎa yeru ko yen kǎkǎrǎ. ¹⁴ Yeni ya koo koorawa kpa dǎa ni nu nim waamǎ nu ku raa ka gunia nu guru winu girari nu sere tii sua nin gunum sǎ. Domi dǎnu ka tǎmbu kpuro ba koo gbiwa bu da bu gǎribu deema.

¹⁵ Wee ye nɛ, Yinni Gusunǎ na gerumǎ. Na nɛɛ, dǎma te sɛduru ye, ya koo du gǎribun wǎa yerǎ, kon de taka kooraye ya wǎa yam mi kpuro yu gǎǎ wooru sina. Kon nim yǎrasia yen sǎ, kpa n de daanu nu kokubu yǎra. Kon maa de yam mu tǐra Libanǎ, kpa n dǎnu gberasia yakasǎ. ¹⁶ Sanam mɛ kon de sɛduru ye, yu wǎruma yu da gǎriǎ ka tǎn be ba dǎǎ mi sannu, be ba koo yen wǎrumaǎn damu nǎ ba koo diiri bɛrum sǎ. Gbaa te ba mǎ Edɛnin dǎa ni nu buram bo ka ni nu gea sǎa ni kpuro ni nu gesi nim waamǎ Libanǎ nu ko n nuku dobu mǎwa sere tem sǎǎwǎ. ¹⁷ Nin tii nu koo sara nu da gǎribun wǎa yerǎ nu bu deema be ba go ka takobi. Ba raa sǎawa yen dam ma ba wǎa yen saarǎ tǎmbun suunu sǎ.

¹⁸ Edɛnin gbaa te sǎǎ, dǎa gaa kun ka Egibitin sina boko nɛ buram sǎǎ ka kpǎaru sǎǎ. Ka mɛ, ba koo nǎn surewa gǎribun wǎa yerǎ tem sǎǎ sǎǎwǎ ka dǎa ni nu wǎa Edɛni mi sannu kpa u n kpǐ ka be ba go tabu sǎǎ ka takobi, be ba n Gusunǎ yɛn suunu sǎǎ. Yeniwa ya koo Egibitin sina boko ka win tǎn dabi te kpuro deema. Nɛ, Yinni Gusunǎwa na yeni kpuro gerua.

Ba koo Egibitigibu

ka ben sina boko gǎǎ swǐiya

32

¹ Isireliban yorun wǎǎ wǎkura yirusen suru wǎkura yirusen tǎǎ gbiikiru sǎǎra Yinni Gusunǎ u nɛɛ, ² tǎnun bii, a gǎǎ swǐiya Egibitin sunǎn sǎ. A nǎn sǎǎwǎ a nɛɛ, wee u sǎawa nge gbee sunǎ kpɛmbu bwesenun suunu sǎǎ. Ma u maa sǎa nge karaku nim wǎku sǎǎ. U ra tii kpare daa ten nim sǎǎ

kpa u ten nim buri ka naasu kpa ten kurenu nu soona.

³ Yen sǎ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunǎ na gerumǎ. Na nɛɛ, kon nǎn nɛn yǎakororu surema sanam mɛ tǎn dabinu nu mɛnnɛ kpa bu nǎn gawa bu yarama. ⁴ Kon nǎn yarawa kasǎ kpa n nǎn kǎ yakasǎ. Kon dewa gunǎsu su na su sina win wǎllǎ kpa gbeeku yɛɛ yi nǎn di. ⁵ Kon win yaa yariwa guunu wǎllǎ kpa n ye ya tie taasi wǎwi sǎǎ. ⁶ Kon de win yɛm mu n yari tem mɛ sǎǎ u wǎa sere ka guunǎ kpa yɛm mu n yiba mɛn wǎwi sǎǎ. ⁷ Sanam mɛ u koo gbi, kon de wǎllu tu tǐra. Kon kperin yam bururam go kpa guru wiru tu sǎǎ wukiri, kpa suru u ku maa yam bururasia. ⁸ Kon wǎllun fitilanu kpuro go win sǎ. Kpa n de yam mu tǐra win tem sǎǎ. Nɛ, Yinni Gusunǎwa na yeni gerua. ⁹ Kon de bwese dabinu nu biti soora nǎn win kpeerabun labaari nua, baa ka tem mɛ u n yɛ. ¹⁰ Kon de bwese ni, nu n biti soore win sǎ. Kpa nin sinambu ba n diirimǎ bɛrum sǎ sanam mɛ kon nɛn takobi fǐa ben wuswǎǎ. Sanam mɛ u koo kpeerami, ba ko n diirimǎwa saa kpuro sǎǎ, ben baawure u n ka win wǎaru nande.

¹¹ Domi amɛniwa nɛ, Yinni Gusunǎ na gerumǎ. Na nɛɛ, Babilonin sina bokon tabu kowobu ba koo nǎn wǎri ka takobi. ¹² Kon nǎn tabu kowo damgibu be ba nuku kǎsuru bo surema bu win tǎn dabi te go. Kpa Egibitin tii suabu bu kpe. ¹³ Kon win yaa sabenu go nim bakam bǎkuǎ kpa tǎmbu nǎn kun mɛ yaa sabenun naasu su ku maa nim mɛ buri. ¹⁴ Kon de mu kpunawa kpa mu n kokumǎ nge gum yarum. Nɛ, Yinni Gusunǎwa na yeni gerua. ¹⁵ Nǎn n dera Egibiti ya kua bansu ma na yen dukia gura mam mam, na yen tǎmbu kam koosia, saa ye sǎǎra ba koo gia ma nɛna na sǎa Yinni Gusunǎ.

¹⁶ Womu geniwa bwesenu kpuron tǎn kurǎbu ba koo ko Egibiti ka yen tǎn dabi ten sǎ. Nɛ, Yinni Gusunǎwa na yeni gerua.

Ba koo bwese ni ba kamia

gǎǎ swǐiya

¹⁷ Isireliban yorun wɔɔ wɔkura yirusen suru wɔkura yirusen sɔɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ¹⁸ tɔnun bii, a gɔɔ wuri koowo Egibitigibun sɔ kpa a de wunen gɔɔ wuri yi, yi bu sure sere tem sɔɔwɔ gɔribun wɔa yerɔ be ka bwese ni nu dam mɔn tɔmbu. ¹⁹ A bu sɔɔwɔ a nɛɛ, ba tamaa ba gabu bɛɛɛ kerewa? Aawo! Ba koo dawa gɔribun wɔa yerɔ ba n kpɪ mi sannu ka be ba kun Gusunɔ yɛ. ²⁰ Ba koo wɔrukuwa bu kpuna ka be ba go tabu sɔɔ sannu. Wee, ba takobi woma kararun di bu ka be kpuro go. ²¹ Tabu durɔ damgii be ba wɔa gɔribun wɔa yerɔ ka be, Egibitigibun somiɔ be ba gu, ba koo nɔɔguru sua bu bu dam koosia bu nɛɛ, be wee ba sarama be, be ba n Gusunɔ yɛ. Wee ba kpɪ. Ba bu gowa ka takobi.

²² Mɛya Asirin sina boko ka win tɔn dabinu ba kpɪ ma ben sika ya nɔn sikerene. Be kpurowa ba gu tabu sɔɔ. ²³ Siki ni, nu wɔawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ, ma nu ka ben sina bokogiru sikerene. Tabu sɔɔra ba be kpuro go be, be ba raa nasie.

²⁴ Mɛya maa Elamun sina boko ka win tabu kowobu ba kpɪ. Ma win tabu kowobun sikinu wigiru sikerene. Be kpurowa ba go tabu sɔɔ be, be tɔmba raa nasie. Ba n Gusunɔ yɛ. Wee ba wɔa sika sere tem sɔɔwɔ. Ba sekuru sɔɔwa gɔribun wɔa yeru mi. ²⁵ Elamun sina boko ka win tabu kowobu ba kpɪ ka be ba go tabu sɔɔ. Win tabu kowobun sika ya wigiru sikerene. Be, be ba n Gusunɔ yɛ ba gu tabu gberɔ. Beya tɔmba raa nasie. Be wee tɛ ba kpɪ ba sekuru sɔɔwa ka be ba gu taa bii sɔɔ.

²⁶ Mɛɛki ka Tubali ba kpɪ ka ben tabu kowobu kpuro. Ma tabu kowo ben sika begia sikerene. Be, be ba n Gusunɔ yɛ mi, ba guwa tabu sɔɔ. Beya tɔmba raa nasie. ²⁷ Be, be ba n Gusunɔ yɛ mi, ba n ka bu yellun tabu durɔ damgibu mɛnne ba sikua. Ba duawa gɔribun wɔa yerɔ ka ben tabu yɔnu ba kpuna ben toranun sɔ, ma ben takobiba ba kua ben leferi. N deema beya tɔmbu ba raa nasie. ²⁸ Nge mɛya Egibitigibu ba koo maa gbisuku kpa

bu bu sike tɔn be ba n Gusunɔ yɛn suunu sɔɔ be, be ba go tabu gberɔ.

²⁹ Edɔmuba ka ben sina asakpɔbu ben tii ba wɔa gɔribun wɔa yeru mi. Baa mɛ ba wɔrugɔru mɔ, ba bu gowa. Wee ba bu sikua ka be ba n Gusunɔ yɛ sannu.

³⁰ Sɔɔ yɛsan nɔm geu gian sinambu ka sere Sidonigibu ba sara ba da gɔribun wɔa yerɔ. Wee tɔn be, ba wɔa sekuru sɔɔ baa mɛ ba raa bu nasie ben wɔrugɔrun sɔ. Adama tɛ, ba da ba kpɪ ka be ba go tabu sɔɔ sannu be, be ba n Gusunɔ yɛ mi. Ba sekuru sɔɔwa gɔribun wɔa yeru mi.

³¹ Egibitin sina boko u koo bu wa kpa win laakari yu kpuna win tɔn dabi ten sɔ ka win tabu kowobun sɔ be ba go tabu sɔɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ³² Na dera tɔmbu ba ra n bɛrum soore Egibitin sina boko win sɔ. Adama tɛ, wi ka win tabu kowo be ba gu tabu sɔɔ, ba koo bu sikewa be ba n Gusunɔ yɛn suunu sɔɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

33

Yinni Gusunɔ u Esekieli kua

Isireliban kirɔ kowo (I maa mɛɛrio 3:16-21)

¹ Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nɛɛ, ² wune tɔnun bii, a wunɛgibu Isireliba sɔɔwɔ a nɛɛ, tabu bɔ n wɔa ben tem sɔɔ, ba ra gbamgba sowo gɔsiwa. ³ Saa ye sɔɔ, gbamgba sowo wi, u n yibereba wa kpa u gbamgba so u ka wigibu nɔɔsia. ⁴ Wi u gbamgba ye nua, ma u ye atafiiru kua, yibere u n nɔn samba kua u go, saa ye sɔɔ, win yem mu koo wɔriwa win tii sɔɔ. ⁵ U koo gbiwa yɛn sɔ u gbamgba ye atafiiru kua. U kun daa ye atafiiru kue, u koo raa win wɔaru wɔra. ⁶ Su nɛɛ, gbamgba sowo wi, u yibereba waamɔ ba wee, ma u n gbamgba so u ka wigibu nɔɔsia. Saa ye sɔɔ, bɔ n goo samba kua ba mwa ba go, u koo gbiwa win durum sɔɔ. Adama gbamgba sowo win taarewa. Wiya ba koo wi ba go min yem bikia.

⁷ Tɔnun bii, wuna na gɔsa nge gbamgba sowo Isireliban suunu sɔɔ a

ka bu kirɔ ko. A de a nen gari ka nen kirɔba swaa daki kpa a bu ye nɔɔsia. ⁸Nà n tɛ nɛɛ, tɔn kɔso goo u koo gbi, ma a n nùn kirɔ kue u ka win daa kɔsa ye deri, u koo gbiwa win durum sɔɔ kpa n nun win yem bikia. ⁹Adama à n nùn kirɔ kua u ka win daa kɔsa deri, ma u yina u ye deri, yɛro u koo gbiwa win durum sɔɔ. Kpa wunɛ a wunen wāaru wɔra.

Wi u win daa kɔsa deri,

u koo wāaru wa

¹⁰Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliba yeni sɔɔwɔ a nɛɛ, wee ba ra gere bu nɛɛ, ben toranu ka ben durum ya bu wāasi. Yen sɔna ba nɔni sɔɔre. Amɔna ba koo ka kpɛ ba n wāa. ¹¹Adama a bu wisio a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sere ka nen wāaru, na n tɔn kɔson gɔɔ kɛ. Na kɛwa u gɔru gɔsia kpa u wa u n wāa. Yen sɔ, be, Isireliba bu gɔru gɔsio. Mban sɔna ba koo tii go.

¹²Tɔnun bii, a maa wunɛgibu sɔɔwɔ a nɛɛ, gemgii ù n kɔsa mɔ, win gea ye u raa kua ya n win wāaru wɔramɔ. Tɔn kɔso ù n maa win daa kɔsa deri u gea mɔ, win yellun daa kɔsa ye, ya n derimɔ u kam ko. Yen sɔna gemgii ù n kɔsa mɔ, win yellun daa ya n win wāaru wɔramɔ. ¹³Nà n gemgii sɔɔwa na nɛɛ, u ko n wāaru mɔ win daa gean sɔ, ma u tamaa win daa gea ye, ya tura, ma u seewa u daa kɔsa wɔri, u n yɛ ma kon win yellun daa gea ye duariwa. Kpa u gbi win daa kɔsan sɔ. ¹⁴Nà n maa tɔn kɔso sɔɔwa na nɛɛ, u koo gbi, ma u gɔru gɔsia u win daa kɔsa deri, ma u gea mɔ u gem swii, ¹⁵ma u tɔruba ye u raa goo mwaari ka sere maa gāa ni u raa gbɛna wesia, ma u nen woodaba mɛm nɔɔwammɛ be ba wāaru wɛɛmɔ, u n gbimɔ. U ko n wāawa ka gem, domi u gea mɔ. ¹⁶Kon win toranu kpuro duariwa kpa u n wāa domi u gea mɔ.

¹⁷Tɔnun bii, wunɛgiba nɛɛ, nen gere ye, ya n sɔa dee dee. Adama bera ba saka saramɔ. ¹⁸Gemgii ù n win daa gea deri, ma u kɔsa mɔ, u koo gbiwa kɔsa yen sɔ. ¹⁹Tɔn kɔso ù n maa win daa

kɔsa deri, ma u gea mɔ, u ko n wāawa yen sɔ.

²⁰Be, Isireliba ba nɛɛ, nen gari yi, yi n sɔa dee dee. Ba n yɛ ma kon baawure siriwa nge mɛ win daa ya nɛ.

Ba koo Isireliban tem

kam koosia

²¹Sanam mɛ Isireliba ba wāa yoru sɔɔ, ten wɔɔ wɔkura yirusen suru wɔkurusen sɔɔ nɔɔbuse sɔɔ, yera goo u kisirama Yerusalemun di. Ma u na Esekielin mi u nɛɛ, ba Yerusalemu mwa.

²²N deema yoka durɔ wi, u sere tunuma, Yinni Gusunɔ u Esekieli win dam wɛ, ma win yara kusiarara. Ye durɔ wi, u na sisiru bururu win mi, yera u ka nùn gari kua.

²³Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nɛɛ, ²⁴tɔnun bii, wee ye tɔn be ba tiara Yerusalemun bansɔ ba gerumɔ. Ba mɔ, Aburahamu u wāawa wi turo. Ka mɛ, u tem mɛ mwa. Kaa sere gere bɛɛ be sa dabi, ma ba sun tem mɛ wɛ?

²⁵Yen sɔ, a bu sɔɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔɔmɔ. Na nɛɛ, ba yaa temmɔ ka yen yem sannu. Ba bũnu sɔamɔ, ma ba tɔmbu goomɔ. Yera ba tamaa tem mɛ, mu ko n sɔa begim?

²⁶Ben tabu yāna ba ra n naanɛ sɔa. Ba ra n daa kɔsa mɔwa, baawure u ka win winsim kurɔ kpunamɔ. Yera ba tamaa tem mɛ, mu ko n sɔa begim?

²⁷A maa bu sɔɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sere ka nen wāaru, be ba wāa bansu sɔɔ mi, ba koo bu gowa ka takobi. Be ba wāa yakasu sɔɔ, gbeeku yɛɛya yi koo bu tem. Be ba maa kukua gbāra damginu sɔɔ ka kpee baaba sɔɔ, barara ta koo bu go. ²⁸Kon tem mɛ gɔsia bansu. Mɛn dam mu koo kpe mɛn sɔ ba tii sue. Ba koo mɛn guunu deri. Goo kun maa sarɔ mi. ²⁹Nà n tem mɛ bansu koosia mam mam n ka be, Isireliba sɛɛyasia ben daa kɔsan sɔ, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sɔa Yinni Gusunɔ.

³⁰Tɔnun bii, wunɛgibu Isireliba ba wunen faagi mɔ ganin bɔkuɔ ka dii kɔnnɔsɔ. Baawure u win winsim sɔɔmɔ u mɔ, a na su da su Yinni Gusunɔn gari nɔ.

³¹ Ma ba naamɔ dabi dabinu ba nun swaa daki. Adama ba n̄ m̄ ye a bu s̄ɔmɔ. Ba wunen gari yaakoru s̄a ma ba ben tii tiin arufaani naa gire. ³² Wee a s̄aawa nge ben barɔ wi u d̄akoru do. A maa bara soberu yē. Ba ra wunen kir̄ba swaa daki kpa ba kun be m̄em n̄ɔwɛ. ³³ Adama ye a bu s̄ɔwa mi kpuro yā n koora, ba koo gia ma n̄en s̄amɔ u w̄a ben suunu s̄ɔ.

*Yinni Gusunɔ u Isireliban
kparobu gerusimɔ*

34

¹ Yinni Gusunɔ u Esekieli s̄ɔwa u n̄ɛ, ² wunɛ t̄onun bii, a Isireliban kparobu gerusio. A bu n̄en kir̄ba s̄ɔwɔ. Wee ye na bu s̄ɔmɔ. Na n̄ɛ, be, Isireliban kparobu, ba kuawa b̄rurobu. Domi ben tiin gariya ba m̄. Ba n̄ yā ḡɔ n̄ɔrimɔ. ³ Wee ba yā ni nu gum m̄ goomɔ ba temmɔ ma ba nin bom n̄orumɔ. Adama ba n̄ nu kparamɔ. ⁴ Ba n̄ ni nu kpanamɔ somi. Ba n̄ ni nu barɔ n̄ɔri. Ba n̄ ni nu m̄ɛra wan bosu tim doke. Ba n̄ ni nu geramɔ sure swaa gea s̄ɔ. M̄ɛra ba n̄ ni nu k̄ɔra kasu. Adama ba nu dam d̄oremɔwa. ⁵ Ma nu yarina domi nu n̄ kparo m̄. Nu kua gbeeku ȳɛn d̄ianu. ⁶ Ma nu sirene guunu ka gungunu w̄ollɔ nu yarinɛ tem kpuro s̄ɔ. Goo kun nin bwisikunu kue u sere mam nu kasum da. ⁷ Yen s̄, be, Isireliban kparobu bu swaa dakio bu n̄ ye na bu s̄ɔmɔ. ⁸ N̄ɛ, Yinni Gusunɔ, sere ka n̄en w̄aaru, na wa ma ba n̄en yānu w̄ari ba goomɔ. Ma nu kua gbeeku ȳɛn d̄ianu ȳɛn s̄ nin kparoba kun nin bwisikunu kue bu nu n̄ɔri. Ma ba sere ben tii n̄ɔrimɔ. ⁹ Yen s̄, bu swaa dakio bu n̄ ye na bu s̄ɔmɔ. ¹⁰ N̄ɛ, Yinni Gusunɔ, na bu seesimɔ. Ba n̄ ko n̄ maa s̄a n̄en yāanun kparobu bu sere nin arufaani di. Kon nu w̄ara ben n̄oman di, kpa nu kun maa s̄a ben d̄ianu.

*Yinni Gusunɔ u ko n̄ s̄a
win yāanun kparo*

¹¹ Wee ye n̄ɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ saa t̄ɛn di. Na n̄ɛ, n̄en tiiwa kon n̄en yānu m̄enna n̄ nu n̄ɔri. ¹² Kon nu m̄ennawa nge m̄ yā kparo

u ra win yānu m̄enna n̄ n̄ yarina. T̄ɔ te nu yarina ta s̄aawa yam w̄aku bakaru. Kon da n̄ nu kasuwa baama mi nu yarinɛ. ¹³ Kon nu yarama tem tukum di. Kpa n̄ nu m̄enna n̄ ka na nin temɔ Isireliɔ. Kon nu kpara guunɔ ka w̄owi s̄ɔ ka sere mi t̄amba w̄a kpuro. ¹⁴ Kon ka nu da kpara yee geeru s̄ɔ. Kpa nu di nu w̄ɛra. Nu koo ȳ Isireliban guunɔ kpa nu yaka geesu wa nu di. ¹⁵ N̄en tiiwa kon nu kpara kpa n̄ de nu w̄ɛra. N̄ɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ¹⁶ Kon ni nu k̄ɔra kasuma n̄ ka na. Kpa n̄ ni nu m̄ɛra wan bosu tim doke. Kpa n̄ maa ni nu barɔ n̄ɔri nu dam ko. Adama kon ni nu b̄ɔru go. N̄en tiiwa kon n̄en yānu kpara gem s̄ɔ.

Gusunɔ

u win t̄ambu somiru wee

¹⁷ Wee ye n̄ɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba be ba s̄a nge yānu s̄ɔmɔ. Na n̄ɛ, kon nin geenu ka k̄ɔsunu wunana. Kon yānu ka bonu wunana. ¹⁸ Domi yaka gee si nin ganu di su nu tura sere nu si nu n̄ di taakumɔ. Nu nim gem n̄ra n̄ nu tura ma nu m̄ mu tie taaka nu burisi. ¹⁹ Yaka si nu taaka mi, siya n̄en yā ni nu tie nu dimɔ. Nim m̄ nu maa burisi mi, m̄ɛra nu n̄orumɔ. ²⁰ Yen s̄na n̄ɛ, Yinni Gusunɔ na nu s̄ɔmɔ na m̄, kon yā ni nu b̄ɔru ka ni nu woore wunana. ²¹ Domi ni nu b̄ɔru nu ni nu woore ka k̄abi b̄arikia nu yarinasia. ²² Wee na nu somiru wee. Kpa goo u ku raa maa nu mw̄ɛri. Kon nu siria. ²³ Kon nu kparo turo w̄ wi u koo nu n̄ɔri. U koo yariwa n̄en s̄om kowo Dafidin bweserun di. U koo nu n̄ɔri kpa u n̄ s̄a nin kparo geo. ²⁴ N̄ɛ Gusunɔ ko na n̄ s̄a nin Yinni. Kpa n̄en s̄om kowo Dafidi u n̄ s̄a nin kparo. N̄ɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁵ Na n̄ɔ mw̄ɛru kua ma kon nu b̄ari ȳendu w̄. Kon de gbeeku ȳɛ kpuro yi doona tem minin di. Saa ye s̄ɔ, nu koo kp̄i nu kpuna ghaburɔ ka d̄a s̄ɔwɔ. ²⁶ Kon de nu n̄ w̄a guu te na ḡosan b̄akuɔ. Kpa n̄ nu domaru kua n̄ de gura yu n̄ ȳen saa s̄ɔ. ²⁷ D̄anu nu koo binu ma. Tem mu koo de d̄ianu nu ma, kpa baawure u n̄ w̄a b̄ari

yendu sɔɔ. Kon nɛn tɔmbun yorun yɔni kasuku kpa n bu yakia be ba bu yoru mwɛɛran nɔman di. Kpa bu gia ma nɛna Yinni Gusunɔ. ²⁸ Tɔn tukobu ba n maa bu dimɔ. Gbeeku yɛɛ yi n maa bu mwɛɛrimɔ. Ba koo yariwa karin di. Goo kun maa bu narumɔ. ²⁹ Kon bu gbea wɛ ye ya koo yisiru yari. Ba n maa gɔɔrun wahala mɔ ben tem sɔɔ. Tɔn tukobu ba n maa bu sekuru dokemɔ. ³⁰ Ba koo gia ma nɛ Gusunɔ na sɔawa ben Yinni. Nɛna na ka be, Isireliba wɔa. Ba sɔawa nɛn tɔmbu. Nɛna na yenɪ gerua.

³¹ Be nɛn tɔmbu, beya ba sɔa nɛn yɔa ni na nɔrimɔ mi. Domi na sɔawa ben Yinni. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yenɪ gerua.

Gari yi ba gerua Edɔmuban sɔ

35

¹ Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nɛɛ, ² tɔnun bii, a mɛɛrio Seirin guurun bera gia, kpa a tu sɔ a nɛɛ, ³ amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee kon tu wɔrima. Kon tu nɛn nɔmu dɛmiɛ kpa n tu ko bansu. ⁴ Kon ten wusu bansu koosia, kpa tu yɔra diiru. Saa ye sɔara ta koo gia ma nɛna na sɔa Yinni Gusunɔ. ⁵ Wee ta ka Isireliba yibɛɛ tɛɛru nɛni sere ka gisɔ. Isireliban wahalan saa sɔɔ, ta bu takobi sɔkura sanam mɛ ben durum ya yewa. ⁶ Yen sɔ, nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn wɔaru, kon ten yɛm yari. Yɛm mɛ ta raa yari mi, mu ko n tu swi. Domi ta n tɔmbun yɛm yaribu yinɛ. Yen sɔ, ba koo ten tiin yɛm yari. ⁷ Kon de Seirin guu te, tu ko bansu. Kon be ba sarɔ mi kpuro go. ⁸ Tɔn be ba gon gonu nu ko n tɛriewa baama guunɔ ka gungunɔ ka wɔwi sɔɔ ka sere maa wɔrusɔ. ⁹ Kon de tu kowa bansu sere ka baadommaɔ. Goo kun maa sinamɔ ten wusu sɔɔ. Saa ye sɔara ba koo gia ma nɛna na sɔa Yinni Gusunɔ.

¹⁰ Seiri ya nɛɛ, Isireli ka Yudan temgibu ba koo ko yegibu. Ya koo be kpuro mwa baa mɛ na wɔa mi. ¹¹ Yen sɔ, sere ka nɛ, Yinni Gusunɔn wɔaru, kon ye mɔru ka nisinu ka tusiru kɔsie nge mɛ ya raa bu kua. Kon bu tii sɔasi sanam mɛ kon ye siri. ¹² Saa ye sɔɔ, ya

koo gia ma nɛ, Yinni Gusunɔ na nua wɔma ye ya Isireliban guunu wɔnwa. Ya nɛɛ, wee nu kam kua. Wee ba ye nu nɔmu sɔndia nge gbeeku yɛɛ. ¹³ Ya tii sua nɛn wuswaaɔ ka yen gari gerubu. Ya man tɔn bia gari gerusi. Nɛn tiiwa na ye nua.

¹⁴ Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, sanam mɛ tem kpuro mu ko n wɔa nuku dobu sɔɔ, yen tem mu koo ko bansu. ¹⁵ Domi ya nuku dobu kua sanam mɛ ya Isireliban tem kam koosia. Nge mɛya kon Seirin guuru ka Edɔmun tem mɛ kpuro kam koosia kpa n ko bansu. Saa ye sɔara ba koo gia ma nɛna na sɔa Yinni Gusunɔ.

Isireliba

ba koo wurama ben temɔ

36

¹ Yinni Gusunɔ u Esekieli sɔɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliban guunu nɛn gari sɔɔwa kpa nu yi swaa daki. Ma Esekieli u ka guu ni gari kua u nɛɛ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, ² wee yibɛɛba ba gerumɔ ba mɔ, ɛhɛ, tɛ i kua beginu. ³ Yen sɔ, amɛniwa wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ, n bɛɛ sɔ. U nɛɛ, u wa ma ba kɔa bu bɛɛ kpeerasia beri berika kpuro, bu bɛɛ mwɛ. Kpa bwese ni nu tie nu n bɛɛ mɔ. Mɛya nu ra n bɛɛ yɛɛmɔ nu n ka faagi mɔ yam kpuro. ⁴ Yen sɔ, u nɛɛ, bɛɛ guunu ka gungunu ka daanu ka wɔwi ka bansu ka wuu si ba deri si yibɛɛba ba wɔri ba yɔnu gura ma bwese ni nu ka su sikerɛnɛ nu su yɛɛmɔ, i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ bɛɛn sɔ. ⁵ Wi, Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, ka nisi bakana u ka Edɔmuba kpuro gari mɔ ka bwese ni nu tie, ni nu tii win tem wɛ ka nuku dobu ka win gendu ma nu ka mɛn yɔnu kpuro gura. ⁶ Bɛɛ Isireliban tem guunu ka gungunu ka daanu ka wɔwi, wee ye u nɛɛ, n bɛɛ sɔ. U nɛɛ, wi wee u gari gerumɔ mɔru ka nisinun sɔ. Domi bwese tukunu nu bɛɛ sekuru doke. ⁷ Yen sɔna u nɔma yiiya u bɔrua u nɛɛ, bwese ni nu ka bɛɛ sikerɛnɛ mi, niya nu koo sekuru wa. ⁸ Saa ye sɔɔ, bɛɛ guunun dɔnu i ko kpura kpa i binu ma win tɔmbu

Isireliban sã. Domi ben wuramaru ta turuku kua kã. ⁹ Wi wee u ka bɛɛ wãa. U koo bɛɛ wuswaa kisima. Ba koo maa wuku bɛɛn temɔ bu duure. ¹⁰ U koo de tãmbu bu dabia. Isireliba kpuro ba koo wurama mi, kpa ba n wãa bɛɛn suunu sã. Kpa bu bansu sã dii kpaanu bani. ¹¹ U koo de tãmbu ka yaa sabenu bu dabia bu kɔwara kpa bu sina mi nge yellu. Kpa u bu gea kua n kere ye u raa kua. Saa ye sã, ba koo gia ma wiya u sãa Yinni Gusunɔ. ¹² U koo de win tãmbu Isireliba bu sã bɛɛn wɔllɔ kpa ba n bɛɛ mɔ. I ko n sãa ben tubi. Saa ye sã, i n maa derimɔ bu ben bibu bia. ¹³ Wee tãmba gerumɔ ba mɔ, Isirelin tem mu sãa nge gbɛeku yaa ye ya yen tiin binu temmɔ. ¹⁴ Yen sɔna i n maa tãmbu temmɔ. I n bɛɛn tãmbu kam koosiamɔ. ¹⁵ U n maa derimɔ i bwese tukunun wɔma nɔ. Ba n maa bɛɛ sekuru dokemɔ. Mɛya i n maa derimɔ bɛɛn tãmbu bu kam ko. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba mɛnna

¹⁶ Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ, ¹⁷ tɔnun bii, sanam mɛ Isireliba ba wãa ben temɔ, ba mu disi doke ben daan sã ka ben kookoosun sã. Ma na ben kookoo si garisi disi nge tɔn kurɔ wi u yasa mɔ. ¹⁸ Yen sɔna na bu mɔru seesi yɛm mɛ ba yari ben tem sɔɔn sã ka sere bũu ni ba ka mu disi doke. ¹⁹ Na bu siri ben daa ka ben kookoosun sã. Ma na bu yarinasia ba wãa wãa bwesenu ganu sã tem tukumɔ. ²⁰ Ye ba wãa bwese nin mi, ni ba tii wɛ, miya ba nɛn yĩsi dɛɛra te sankã sere tãmba mɔ, Yinni Gusunɔn tãmba. Win tem diya ba yarima. ²¹ Yen sɔna na kĩ n nɛn yĩsi dɛɛra te faaba ko te be, Isireliba ba sankumɔ bwesenun suunu sã mi ba wãa. ²² Yen sã, tɔnun bii, a kpam Isireliba sɔwɔ a nɛɛ, n n ben sã na yeni mɔ. Nɛn yĩsi dɛɛra ten sɔna te ba sankã bwesenu sã. ²³ Kon nɛn yĩsi baka te bɛɛrɛ wesia te ba sankã bwesenun suunu sã mi. Bwese ni, nũ n wa ba man bɛɛrɛ wɛɛmɔ, nu koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

²⁴ Kon bu wuna bwese nin suunu sɔɔn di n bu mɛnna n ka wurama ben

temɔ. ²⁵ Kon bu nim dɛɛram wisi kpa bu dɛɛra. Kon ben toranu kpuro wɔka kpa n ben bũnu kpuro wuna n kã. ²⁶ Kon bu bwisiku kpaanu ka gɔru kpaasu wɛ. Kon ben gɔru si su bɔɔbu nge kperu wuna kpa n bu gɔrusu wɛ si su du nge wasi. ²⁷ Kon bu nɛn Hunde wɛ kpa n de bu nɛn woodaba mɛm nɔwɔ ba n ka ye sɔmburu mɔ. ²⁸ Ba koo sina tem mɛ na ben baababa nɔw mɛɛru kua sã, kpa bu ko nɛn tãmbu kpa na n maa sãa ben Yinni. ²⁹ Kon bu toranu kpuro gbara. Kon de bu dɛanu wa nu n kpã. Na n maa bu gɔru kparemɔ. ³⁰ Kon de dɛanu nu ma, kpa gbea yu dɛanu ko kpa bu ku maa sekuru wa gɔrun sã bwesenu sã. ³¹ Saa ye sɔra ba koo tubu ma ben kookoosu ka ben daa ya n wã kpa bu tii tusi yen sã. ³² Adama be, Isireliba ba n yɛ ma n n ben sã na mɔ mɛ. Bu de sekuru tu bu mwa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³³ Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, dɔma te kon bu dɛɛrasia ben toranu kpuron di, kon de tãmbu bu yibu wusu sã kpa bu ben bansu seeya. ³⁴ Ba koo maa dɛanu yewe tem mɛ sã, mɛ ba raa deri tãmbu kpuro bu ka wa ma gãanu ku ra kpi mi. ³⁵ Kpa bu nɛɛ, tem mi gãanu ku ra kpi mi, wee mu kua nge gbaa te ba mɔ Edɛni. Mɛn wuu si su raa bansu sãa su tɛ tãmbu yiba ma ba su gbãranu toosi. ³⁶ Kpa bwese ni nu ka bɛɛ sikerɛnɛ nu gia ma nɛna na ye ba raa sura seeya, ma na ye ba raa wuka gira. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Kon maa ye ko.

³⁷ Wee ye kon maa wure n Isireliba kua. Kon bu dabiasia nge yãa gɔ. ³⁸ Wuu si su raa bansu sãa, su koo tãmbu yibu nge yãa gɔ si ba gɔsa yãkurun sã, si ba ra ka nɛ Yerusalemɔ tɔɔ bakarun sã. Saa ye sã, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Esekieli u kuku gbebunu wa

kāsiru sã

37

¹ Yinni Gusunɔn dam mu Esekieli nɛnua ma mu win bwɛra sua mu ka

da wɔwa gaan suunu sɔɔ. Wɔwa ye sɔɔ, kukuna nu yiba. ² Ma dam mɛ, mu dera u sɛa kuku nin suunu sɔɔ. U deema nu dabi wɔwa ye sɔɔ, ma nu ghere woko woko.

³ Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, kuku ni, nu koo kpɛ nu wɔaru wa?

Ma u wisa u nɛɛ, wuna a yɛ mɛ, Yinni.

⁴ Ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a gari geruo kuku gbebu nin sɔ a nu sɔ a nɛɛ, nu nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio nu nɔ. ⁵ Na nɛɛ, kon nu hunde kpaa wɛ kpa nu maa se nu n wɔa. ⁶ Kon nu sɛi kpaanu wɛ kpa n de nu wasi kpara. Kon nu hunde kpaa wɛ kpa nu se nu n wɔa. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sɛa Yinni Gusunɔ.

⁷ Ma Esekieli u gari yi gerua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. Sanam mɛ u gari yi mɔ, yera u damu gagu ka yɛribu gabu nua ma kuku ni, nu susina. ⁸ Yera u wa nu sɛinu kua ma nu wasi kpara, adama nu n gina hunde mɔ. ⁹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, a gari geruo a hunde sɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, hunde yu na saa handunian goonu nnɛn di kpa yu goo ni wom wure kpa nu se nu n wɔa.

¹⁰ Ma u gari gerua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa. Ma hunde ya na ni sɔɔ, nu wɔaru wa ma nu seewa nu yɔra. Nu dabi nge tabu kowobu.

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, kuku ni, nu sɛawa Isireliba. Wee ba mɔ, ben kukunu nu gbera. Ben yɛiyɔbu bu doona ma ba kɔra. ¹² Yen sɔ tɛ, a bu sɔɔwɔ a nɛɛ, wee kon be, nɛn tɔmbun sika wukia kpa n bu yara min di n ka bu wurama ben temɔ. ¹³ Nɔ n bu kua mɛ, ba koo gia ma nɛna na sɛa Yinni Gusunɔ. ¹⁴ Kon bu nɛn Hunde dokea kpa bu wa ba n wɔa. Kon de bu wura bu sina ben temɔ. Saa ye sɔra ba koo gia ma nɛ, Yinni Gusunɔ na gari gerua na maa yi kua.

Yudaba ka Isireliban banda

koo ko teeru

¹⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, ¹⁶ wune tɔnun bii, a dɛa kukuru garu suo kpa a Yudaban bandun yɛsiru yore ten wɔlɔ. Kpa a maa dɛa kukuru garu

sua a Isireliban bandun yɛsiru yore ten wɔlɔ. ¹⁷ Kpa a dɛa kukunu yiru ye swɛɛna nu ko nge dɛa kuku teeru wunen nɔma sɔɔ. ¹⁸ Sanam mɛ tɔmba koo nun bikia bu nɛɛ, a n kaa sun dɛa yen tubusianu sɔ? ¹⁹ Saa ye sɔra kaa bu wisi a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, kon Isireliban bandun dɛa kuku te sua kpa n tu swɛɛna ka Yudaban bandugiru nu ko dɛa kuku teeru nɛn nɔmaa. ²⁰ Dɛa kuku ni, nu ko n wɔawa wunen nɔmaa ba n waama. ²¹ A maa bu sɔɔwɔ a nɛɛ, wee, kon Isireliba mɛnnama beri berikan di mi ba yarinɛ bwesenu sɔɔ, kpa n de bu wurama ben temɔ. ²² Ba koo ko bwese teeru sere ka be ba wɔa guunɔ kpa ba n sunɔ turo mɔ. Ba n ko n maa sɛa bwesenu yiru. Ba n ko n maa sinambu yiru mɔ. ²³ Ba n maa tii disi dokemɔ ben bɔu sɛanun sɔ ka ben toranun sɔ. Kon bu yaramawa mi ba wɔa ba ka tora kpuron di. Kon bu dɛerasiawa mam mam. Ba ko n sɛawa nɛn tɔmbu kpa na n maa sɛa ben Yinni. ²⁴ Dafidi nɛn sɔm kowon bibun bweseru sɔra ba koo sunɔ wa. Kparo turowa ba ko n mɔ. Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwa kpa bu ka ye sɔmburu ko. ²⁵ Ba koo wure ba n wɔa tem mɛ sɔɔ mɛ na nɛn sɔm kowo Yakɔbu wɛ. Miya ben baababa ba sina. Ben tii ba koo maa sina mi sere ka ben bibun bibɔ ka baadommaɔ. Dafidin bibun bwesera ta ko n bandu dii mi sere ka baadommaɔ. ²⁶ Kon ka bu arukawani bɔri yendugia bɔke ye ya ko n wɔa sere ka baadommaɔ. Kon de bu sina tem mi, kpa bu dabia. Kpa n nɛn sɛa yeru gira ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ. ²⁷ Nɛn wɔa yeru ta ko n wɔawa ben suunu sɔɔ. Ba ko n sɛawa nɛn tɔmbu kpa na n sɛa ben Yinni. ²⁸ Nɛn sɛa yeru tɔ n wɔa ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ, saa ye sɔra bwesenu nu koo gia ma nɛna na sɛa Yinni Gusunɔ wi u Isireliba gɔsa nɛnɛm.

Gari yi ba gerua Gɔgun sɛ

38

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ² tɔnun bii, a mɛɛrio Gɔgun bera gia Magɔgun temɔ wi, wi u sɛa Mesɛki ka Tubalin kparo

kpa a nùn gerusi a nɛɛ, ³ wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon Gɔgu wɔrima wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin kparo. ⁴ Kon nùn ɔsɪama kpa n kɔkɔnu doke win baa saburosɔ, kpa n nùn gawama, wi ka win tabu kowobu ka dumi ka maasɔbu, kpa win tɔn dabi te, ta n tabu yānu sebua ta n tɛrɛ bakanu ka piiminu nɛni kpa ta n takobiba fɪamɔ. ⁵ Pɛsɪba ka Etiopigibu ka Putigibu be kpuro ba tɛrɛnu ka sii furɔ kɔkɔnu doke, be kpurowa ba koo ka nùn da. ⁶ Gomɛɛn tabu kowobu ka Beti Togaamagii be ba wāa sɔɔ yɛsan nɔm geun sɔɔ sɔɔ gia, be ka ben tabu kowobu kpuro ka sere bwese dabi dabinun tɔmbu, be kpurowa ba koo nùn swīi. ⁷ U gesi win sɔɔru koowo wi ka tɔn be ba koo nùn swīi kpa u n sɔɔru kpeere. Wiya u koo bu kpara. ⁸ Amɛn biru kon de u ko ben wirugii, kpa u Isireliba wɔri be ba kisira tabun di. N deema ba raa yarinɛwa tem tukumɔ ma ba seema tem kpuron di mi ba raa wāa. Ba wurama ba mɛnna Isireliban guunu ni ba raa deri n tɛ. Ma ba sina mi ka bɔri yɛndu. ⁹ Adama wi ka win tɔn be ba nùn swīi ba koo tem mɛ wukiriwa nge woo bɔkɔ n̄ kun mɛ nge guru wiru. ¹⁰ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, saa ye, yà n tunuma, bwisiku kɔsunu koo nùn deema kpa u kɔsa himba ko. ¹¹ U koo ɔrɔ doke u nɛɛ, u koo tem gam tɔmbu wɔri be ba wāa bɔri yɛndu sɔɔ, bɛn wusu su n̄ gbāranu ka gamboba mɔ. ¹² U koo da u tɔmbu wɔri be ba ben wuun bansu seeya kpa u ben yānu gura. Tɔn be, ba wuramawa saa tɔn tukobun suunu sɔɔn di. Ba dukia ka yaa sabenu wa. Ma ben tem mu wāa handunian suunu sɔɔ. ¹³ Saban tɔmbu ka Dedanigibu ka Taasisin tenkuba ka sere be ba wāa turuku mi, ba koo nùn bikia bu nɛɛ, mban sɔna u tɔn dabi teni mɛnna. U kīwa u tɔmbu wɔri u ben yānu gura? U kīwa u tɔmbun sii geesu ka ben wura gura? U kīwa u ben yaa sabenu n̄ kun mɛ ben dukia baka gura?

¹⁴ Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu sɔɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, dɔma te nɛn tɔmbu

Isireliba ba koo sina bɔri yɛndu sɔɔ, u ko n yɛ. ¹⁵ Saa ye, u koo na saa win wāa yerun di sɔɔ yɛsan nɔm geuɔ wi ka bwese dabi dabinun tabu kowobu be kpuro ba n yɔɔwa dumin wɔllɔ. ¹⁶ Yen biru u koo sewa u nɛn tɔmbu Isireliba seesi kpa win tabu kowo be, bu Isireliba wukiri nge mɛ guru wiru ta ra tem wukiri. Amɛn biru kon de u na u nɛn tem wɔri kpa n bwese ni nu tie sɔɔsi saa wi, Gɔgun min di ma nɛna na sãa dɛɛro.

¹⁷ Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Gɔgu wi, u sãawa win gari na dera nɛn sɔmɔbu ba gerua gasɔn di Isireliɔ. Na nɛɛ, kon de u nɛn tɔmbu wɔri. ¹⁸ Tɔɔ tɛ sɔɔ Gɔgu u koo Isireliban tem wɔri, nɛ Yinni Gusunɔ kon wɛru wura ka mɔru. ¹⁹ Nɛna na maa yenɪ gerua ka nisinu ka mɔru baka. Na nɛɛ, tɔɔ te, tem mu koo yīri too too Isireliɔ. ²⁰ Swɛɛ ka gunɔsu koo diiri bɛrum sɔ nɛn wuswaaɔ ka sere gbeku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri ka tɔmbu kpuro. Guunu nu koo wɔruku kpa kpenu nu kankira kpa gbāranu kpuro nu wɔruku. ²¹ Kon de tabu bu nùn wɔri nɛn guunu kpuron wɔllɔ. Baawure u koo win winsim tabu wɔriwa. ²² Kon Gɔgu wi siri n nùn bararu kpɛɛ kpa n de bu nùn go bu yɛm yari. Kon de guru baka yu nɛ ka kpenu kpa dɔɔ ka sɔɔ bisu yu wi ka win tabu kowobu wɔri ka sere tɔn dabi te ta wāa ka wi. ²³ Nge mɛya kon ka bwese dabɪnu sɔɔsi ma na kpā na maa sãa dɛɛro kpa nu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Ba Gɔgu kamia

39

¹ Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu gerusio a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, nɛ wee na Gɔgu seesi wi, wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin kparo. ² Kon nùn yara win tem di mɛ mu wāa sɔɔ yɛsan nɔm geun sɔɔ sɔɔwɔ. Kpa n de u Isireliba wɔri. ³ Adama kon win tendu wɔra win nɔm dɔwarun di kpa n win sɛɛnu mwɛɛri win nɔm geun di. ⁴ U koo wɔruma Isireliban guunu wɔllɔ wi, ka win tabu kowobu ka tɔn be ba nùn swīima. Kpa gunɔsu

ka gbeeku yee yi ben yaa di. ⁵ U koo worumawa temo nge me ne, Yinni Gusuno na gerua. ⁶ Kon Magogu ye dso doke ka sere be ba waa tem burero bari yendu soo. Saa ye soo, ba koo gia ma nena na saa Yinni Gusuno. ⁷ Kon de bu nen yisi deeraru gia Isireliban suunu soo. Na n derimo bu tu sanku. Saa yera bwesenu kpuro nu koo gia ma nena na saa Gusuno Isireliban Yinni Deero. ⁸ Wee ye kpuro ya kooramo ya wee. Ya koo koowa tso te nen tii na yi. Ne, Yinni Gusunowa na yeni gerua. ⁹ Yen tso te, Isireliba ba koo yari ben wusun di, kpa bu ben yiberaban tere bakanu ka piiminu mweleri ka ben tema ka senu ka ben yaasi ka ben bari kpa bu ka ye kpuro dso sore wso nso ba yiru. ¹⁰ Ba n maa daa kaso dso yakaso. Meya ba n maa daa buramo daa sowa bu ka doo ko. Domi tabu yaa niya ba koo ka dso sore. Ba koo ben yiberaba mweleri be, be ba raa bu mwera. Ba koo tambun yanu gura be ba raa ben yanu gura. Ne Yinni Gusunowa na yeni gerua.

¹¹ Yen tso te, Isireliba kon Gogu siku yeru we nim waku boruguun soo yari yeru gia, mi tamba ra sare. Kpa tu bera min swaa go. Miya ba koo Gogu ka win ton dabi te sike, kpa bu yam mi soku Gogun ton dabinun wowa. ¹² Isirelibara ba koo bu sike kpa bu wa bu ka ben tem deerasia. Ba koo ye kowa suru nso ba yiru. ¹³ Isireliba kpurowa ba koo goo ni sike. Yen tso te, ba koo man bere we, kpa bu mom. Ne, Yinni Gusunowa na yeni gerua. ¹⁴ Suru nso ba yiru yen baa soo, ba koo tambu gosi be ba ko n sirene ba n goo ni nu tie kasu ba n sikumo. Be ba sar mi kpuro, ba koo bu somi. Meya ba koo ka tem me kpuro deerasia. ¹⁵ Ton be ba bosu tem me soo, ba n ton kukunu wa, kpa bu yireru ko mi. Be ba siku ten samburu mo ba n na kpa bu kuku ni gura bu sike Gogun ton dabi ten wowa mi. ¹⁶ Ba koo mam wuu gagu yisuru ke Hamana. Yisi ten tubusiana dabiru. Nge meya ba koo ka tem me deerasia.

¹⁷ Yinni Gusuno u nee, tonun bii, a guno bwese bweseka ka gbeeku yee

kpuro sowa a nee, yi mennama baama kpuron di nen yaku te kon kon so. Kon yaku bakaru ko Isireliban guuno kpa yi yaa tem yi yem no. ¹⁸ Yi koo tabu durabun gonu di kpa yi wirugibun yem no be, be ba saa nge Basanin yaa kinenu ka yaa kpemminu ka bonu ka kete kine ni nu gum mo. ¹⁹ Yi koo yaa gum di yi debu kpa yi yem no sere mu yi go nge tam nen yaku te kon yi kua min so. ²⁰ Ne, Yinni Gusuno na nee, yi koo dumi ka yin maasobun yaa di ka tabu durabu ka sere tabu kowobu be ba tie. Yi koo yaa ye diwa yi debu nen dii yero.

²¹ Kon bwesenu nen yiiko soso kpa nu wa nge me na bu siri ka seeyasia bi na bu kua. ²² Saa yen doma ten di sere ka baadommas, nen tambu Isireliba ba koo gia ma nena na saa Gusuno ben Yinni.

Esekielin garin wiru

²³ Bwesenu nu koo gia ma Isireliban toranun sso na ne, Yinni Gusuno na bu biru kisi ma na dera ba bu yoru mwera ba ka da tem tukumo. Na bu ben yiberaba nomu sandia ba bu go tabu soo. ²⁴ Na bu seeyasia nge me ben toranu nu ne ni nu bu kua disigibu. Ma na bu nen wuswaa berua. ²⁵ Adama te ne, Yinni Gusuno na nee, kon de Isireliba be, Yakobun bweseru bu wurama yorun di. Kon be kpuron wonwondo ko. Saa ye soo, kon nisinu se nen yisi deera ten so. ²⁶ Sanam me ba koo sina ba n waa bari yendu soo, goo kun maa bu baasimo ba koo ben sekuru duari ka ben naane sari te ba man kua. ²⁷ Tambu ba koo man bere we na n Isireliba wunama ben yiberaban suunu soon di na ka wurama. ²⁸ Ba koo gia ma nena na saa Gusuno ben Yinni, ne wi na dera ba ka bu yoru da bwese tukunun suunu soo, ma na dera ba maa wurama ben temo. Baa ben turo na n derimo u sina tem tukumo. ²⁹ Na n maa bu biru kisimo. Domi kon bu nen Hunde we. Ne Yinni Gusunowa na yeni gerua.

**ESEKIELI U YINNI
GUSUNON SAA YEE
KPAARU WA KASIRU SOO**

*Esekieli u kāsiru wa***40**

¹ Ye ba Isireliba yoru mwa yen wōo yenda nōobusen suru gbiikoon sōo wōkuruse sōora Yinni Gusunon dam mu Esekieli nenua. N deema ye ba Yerusalemu wōri ba kōsuka yen wōo wōkura nnese sōora mi. Ma u nūn kpāra u ka da Isireliban temō ² kāsiru sōo. U nūn sua u yi guuru wōllo te ta gunu too. Ten sōo yēsān nām dwardu gia, u dia wa ya sāa nge wuu. ³ Ma u ka nūn da mi gia. Ma u durō goo wa mi, u ka sii gandu weene u wēē damgii ka dēka nēni ye ba ra ka yīre. Ma u yō gambon bōkuō kōnnōwō. ⁴ Durō wi, u nēē, tōnun bii, a mēerio kpa a swaa daki a de a ye kpuro laakari ko ye kon nun sōosi. Domi ba ka nun nawa mini a ka mēeri kpa a ka wa a Isireliba tubusia ye a wa.

Yaara ka kōnnō tōokisu

⁵ Wee ye u wa. U gbāraru wa ta sāa yee te sikerene. U dēka wa durō win nōma sōo. Yen dēebu bu ka gōm soonu nōba tia nē. Adama yen gōm soo ten baatere ta dēebu sosiwa ka nām wīi teeru. Yen yasum maa kua dēka tia. Yen gunum maa kua dēka tia. ⁶ Ma u da kōnnōwō ge ga wāa sōo yari yeru gia ma u yōwa gen yōtia. Ma u kōnnō gen yasum yīra. Ma mu kua dēka tia. Adērō ga wāa dii ten suunu sōo ma kōsu yenu wāa gen yēsi yēsika. ⁷ Kōsu yee nin baateren dēebu ka ten yasum mu nēwa. Ye kpuro ya sāawa dēka tia. Batuma ye ya nu karane ya sāawa gōm soonu nōbu. Gambo ye ya wāa dii sōon kōnnōwō a sere sāa yerun tii du, yen yasum mu sāawa dēka tia. ⁸⁻⁹ Ma durō wi, u dii sōo ge yīra. Gen ganan gunum mu sāawa dēka nōba ita. Ma gen gani tōkii yi maa sāa gōm soonu yiru kōnnō gen sōwō. Diru gara wāa sāa yee ten bōkuō. ¹⁰ Kōsu yerun dii ni kpuro ni nu wāa sōo yari yeru gia nu nēwa. Dia ita itawa ya wāa adērō gen beri berika. Batuma ye ya bu karane ya maa nēwa. ¹¹ Durō wi, u maa kōnnō gen yasum yīra ma ya kua gōm soonu wōkuru. Ma gen dēebu bu kua

gōm soonu wōkura ita. ¹² Kōsu yee nin baateren wuswaa ba batuma gaa wīa gōm soo teeru. Kōsu yee ten baateren goonu nu sāawa gōm soonu nōba tia. ¹³ Durō wi, u yīra saa kōsu yee teerun gana sōon di n ka girari yirusen gana sōo te ta gbiikii te mēera. Ma n kua gōm soonu yenda nōbu. ¹⁴ U maa dii sōo ge yīra ma ga kua gōm soonu yendu. Dii ten bera gia, sāa yee ten yaara ya ka kōnnō ge sikerene. ¹⁵ Batuma ye ya wāa kōnnō gēn min di ba ra ka du n ka da kōnnō ge ga wāa sōwō, yen dēebu bu sāawa gōm soonu weeraakuru. ¹⁶ Ba kōsu yee nin fēnentiba kuawa nge kōkōsō nin gani tōkii ka maa gani yi yi nu burane sōo ka sere dii sōo gen gani sōo. Ma ba dii nin ganin sōwō kpakpa wurusun weenasisu koosi ye ya kua yen buraru.

¹⁷ Yen biru durō wi, u ka nūn da sāa yee ten yaara tōkaa mi dia tēna ya wāa. N deema ba gāanu tāwa nge simaa ba ka yaara ye sikerena. ¹⁸ Simaa ye ba tāwa mi, ya wāawa dia yen bōkuō. Ma ya ka dia yen gani dēebu nē. Adama ya n yaara sōkaa gunum tura. ¹⁹ Ma u batuma yen dēebu yīra saa kōnnō gbiikuun sōon di n ka girari yaara sōkaan gana ma n kua gōm soonu wunōbu (100). U ye yīra sōo yari yeru gia ka sōo yēsān nām geu gia. ²⁰ Ma u maa yaara tōkaan kōnnō ge ga wāa sōo yēsān nām geu gian dēebu ka yasum yīra. ²¹ Kōnnō ge, ga kōsu yenu nōba tia mō, ita ita gen adērōn yēsi yēsika. Gen gani yi, ka gen dii sōo ya ka kōnnō ge ga wāa sōo yari yeru gia dēebu ka yasum nēwa. ²² Yen fēnentiba ka dii sōo ge, ka kpakpa wurusun bura ni ba kua mi, ye kpuro ya sāawa tia ka kōnnō ge ga wāa sōo yari yeru mi. A ka da yen kōnnō ge ga wāa sōo yēsān nām geu gia, kaa yōtia yōwa naa dabusanu nōba yiru. ²³ Sōo yēsān nām geun kōnnōn dee deeru, kōnnō gaga wāa sōwō gēn min di ba ra ka du yaara sōkaa. Kōnnōsu yiru yen baa sōo ya sāawa gōm soonu wunōbu nge mē n sāa sōo yari yeru gia. ²⁴ Ma u ka man

da sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia mi kɔnnɔ gaga wɔa. Ma u gen kɔsu yenu ka gen dii sɔɔ ka gen gani yɔira. Ye kpuro ya ka kɔnnɔ siɔnɔgia nɛwa. ²⁵ Kɔnnɔ ge, ka gen dia ya fɛnɛntiba mɔ ya ka sikerene nge fɛnɛnti beɔnɔ. Gen dɛebu bu sɔawa gɔm soonu weeraakuru. Gen yasum maa sɔa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. ²⁶ Gen yɔɔtia ya mɔwa naa dabusanu nɔɔba yiru a ka da dii sɔɔ gen mi. Ba dii ten gani sɔkii buraru kuawa ka kpakpa wurusun weenasisu. ²⁷ Yaara sɔkaa ya maa kɔnnɔ mɔ sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Kɔnnɔsu yiru ye, ya tondinɛwa ka gɔm soonu weeraakuru.

Yaara ka kɔnnɔ sɔakisu

²⁸ Durɔ wi, u ka maa man da yaara sɔkaa yen mi, sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian kɔnnɔn di. Ma u kɔnnɔ ge yɔira u deema ya nɛwa ka yaara tɔkaan kɔnnɔsu. ²⁹ Gen kɔsu yenu ka gen gani ka gen dii sɔɔ, ye kpuro ya nɛwa ka yaara tɔkaan kɔnnɔsu. Kɔnnɔ ge, ga fɛnɛntiba mɔ ba ka sikerene. Gen dɛebu bu sɔawa gɔm soonu weeraakuru. Ma gen yasum maa sɔa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. ³⁰ Kɔnnɔ gen dɛebu bu sɔa gɔm soonu weeraakuru. Gen yasum maa sɔa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. ³¹ Dii sɔɔ gen kɔnnɔ ga mɛɛrawa yaara tɔkaaɔ. Ba gen gani sɔkii buraru koosiwa ka kpakpa wurusun weenasisu. Gen yɔɔtia ye, ya naa dabusanu mɔwa nɔɔba ita. ³² Yen biru, u maa ka man da yaara sɔkaa yen mi, saa kɔnnɔ ge ga wɔa sɔɔ yari yeru gian di. Ma u kɔnnɔ ge yɔira u deema ga ka si u raa yɔira mi nɛwa. ³³ Gen dii sɔɔ ka gen gani ka gen kɔsu yenu, ye kpuro ya nɛwa ka kɔnnɔ si u raa yɔira. Yen biru ga fɛnɛntiba mɔ ya ka sikerene. Kɔnnɔ gen dɛebu bu sɔawa gɔm soonu weeraakuru. Gen yasum maa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. ³⁴ Gen dii sɔɔ ga yaara tɔkaa mɛɛrawa. Ma ba gen gani sɔkii buraru koosi ka kpakpa wurusun weenasisu. Ma gen yɔɔtia ya naa dabusanu mɔ nɔɔba ita.

³⁵ U ka maa man da kɔnnɔ ge ga wɔa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. Ma u gu

yɔira. U deema kɔnnɔ ge, ka si u raa yɔira mi, su dɛebu ka yasum nɛwa. ³⁶ Kɔnnɔ ge, ga maa kɔsu yenu mɔ ka gani yɔi yɔi nu burane ka sere dii sɔɔ. Ma ba fɛnɛntiba kua ba ka gu sikerena. Gen dɛebu bu sɔawa gɔm soonu weeraakuru, ma gen yasum maa sɔa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. ³⁷ Dii sɔɔ ge, ga yaara tɔkaa mɛɛrawa. Ma ba gen gani sɔkii buraru koosi ka kpakpa wurusun weenasisu. Gen yɔɔtian naa dabusanu sɔawa nɔɔba ita.

³⁸ Kɔnnɔ ge ga wɔa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ga diru garu mɔ te ta mɛɛra gen dii sɔɔ gia. Miya ba ra yɔku dɔɔ mwaararuginun yaa kpakie. ³⁹ Dii sɔɔ gen beri berikaɔ tɔwɔ, tabulu yiru yiruwɔ ya wɔa. Tabulu ben wɔllɔwa ba ra yɔku dɔɔ mwaararuginu ka toranun yɔkunu ka yɔku ni ba ra ka toranu sɔmen yaa sake. ⁴⁰ Dii sɔɔ gen tɔwɔ, tabulu nnɛwa ya wɔa. A n dɔɔ kɔnnɔ ge ga wɔa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, kaa kpɔ a ye wa bera ka bera yiru yiru. ⁴¹ Tabulu nɔɔba itawa ba mɔ yɛn wɔllɔ ba ra yɔku yaa go. Ba ye yiwa nnɛ nnɛ kɔnnɔ gen beri berikaɔ. ⁴² Tabulu yen nnɛ sɔara ba ra yɔku dɔɔ mwaararuginu sɔaru ko. Ba ye kua ka kpee ni ba dɔka. Yen dɛebu bu sɔawa gɔm soo teeru ka bɔnu, yen yasum maa sɔa gɔm soo teeru ka bɔnu, ma yen gunum mu sɔa gɔm soo teeru. Tabulu yen miya ba ra yɔku sɔm yɔnu yi. ⁴³ Ma ba tabulu ye nɔɔ bɔki kua nɔm tararun yasum saka. Tabulu yen wɔllɔwa ba ra yɔku yaa sɔndi. ⁴⁴ Yen biruwa durɔ wi, u ka man da yaara sɔkaaɔ. Ma na dia yiru wa mi. Teera wɔa kɔnnɔ ge ga wɔa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia ma ta nɔɔ tɔi sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia. Teera maa wɔa kɔnnɔ ge ga wɔa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia ma ten kɔnnɔ ga maa tɔi sɔɔ yɛsan nɔm geu gia. ⁴⁵ U man sɔɔwa u nnɛ, dii tɛn kɔnnɔ ga tɔi sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia mi, ta sɔawa yɔku kowobun diru be ba ra sɔa yerun sɔmburu ko. ⁴⁶ Dii tɛn kɔnnɔ ga maa tɔi sɔɔ yɛsan nɔm geu gia mi, ta sɔawa yɔku kowobuguru be ba ra yɔkuru ko yɔku yerɔ. Ma u

maa nɛɛ, Lefin bweseru sɔɔ, Sadakun bwese kɛra ya koo kpɪ yu du sãa yerɔ yu Yinni Gusunɔ sã.

Yinni Gusunɔn sãa yeru

⁴⁷ Durɔ wi, u sãa yee ten yaara sɔɔkaa kpuro yĩira ma u deema yen goonu kpuro nu nɛwa. Yen dɛɛbu bu sãa gɔm soonu wunɔbu (100) ma yen yasum maa sãa gɔm soonu wunɔbu. Ma yãku yera wãa sãa yee ten kɔnnɔwɔ. ⁴⁸ Ma u maa ka man da sãa yee ten adɛrɔwɔ mɪn di ba ra ka du. Ma u adɛrɔ gen gbereba yĩira. Ma yen baayeren bɔɔrum mu sãa gɔm soonu nɔɔbu. Kɔnnɔ gen yasum mu sãawa gɔm soonu wɔkura nɛ. Gen yɛsa baayeren dãa ya maa sãa gɔm soonu ita. ⁴⁹ Adɛrɔ gen tiin dɛɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma gen yasum maa sãa gɔm soonu wɔkura tia. Ba ra gu duwa ka yɔɔtia ye ya naa dabusanu wɔkuru mɔ. Ma ga gbere mɔ bera ka bera tia tia.

41

¹ Durɔ wi, u ka maa man da sãa yerun suunu sɔɔ. Ma u ye kpuro yĩira. Adɛrɔ gen ganin sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔba tia. ² Kɔnnɔ gen yasum maa sãawa gɔm soonu wɔkuru, gen beri berika nɔɔbu nɔɔbu. Ma u sãa yee ten tii yĩira. Ten dɛɛbu sãawa gɔm soonu weeru. Ma ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. ³ Yen biru u dua dii ten sɔɔwɔ u ten kɔnnɔn dãa yĩira, ya kuawa gɔm soonu yiru. Ma kɔnnɔ gen tiin yasum sãa gɔm soonu nɔɔba tia. Ma gen ganin yasum beri berikaɔ mu sãa gɔm soonu nɔɔba yiru yiru. ⁴ Ma u dii sɔɔ gen tii yĩira, gen dɛɛbu ka gen yasum mu nɛwa. Ya sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma u man sɔɔwa u nɛɛ, ga sãawa dii te ta dɛɛre gem gem.

Dia ye ba gɔri gɔri

⁵ Sãa yee te, ta gani yiru mɔ, tia sɔɔwɔ, tia maa tɔɔwɔ. Ma durɔ wi, u ten gana sɔɔkaa yĩira ma yen sinum mu kua gɔm soonu nɔɔba tia. Ma ba dinu gɔri gɔri gani yiru yen baa sɔɔ ba ka sikerena. ⁶ Dii ni, nu swɛɛnɛwa gidambisa ita ita beri berika. Gidambisa baayeren dian

geera sãawa tɛna. Dii nin gani yi ka tɔɔkaaginu maninɛ adama yi n̄ ka sɔɔkaaginu maninɛ. ⁷ Gidambisa ye, ya yasum keranɛ wɔllu gia. Domi yen gana tɔɔkaa ya sinum kaara. Mɛya n sãa ya ka sãa yee te sikerena. Yen sɔna wɔllu gia batuma ya kpãaru bo yen sɔɔwɔ. Saa gidambisa ye ya wãa temɔn di, tɔnu koo kpɪ u yɔ u da sere ye ya wãa wɔllɔ u kun kpa ka swaa gaa. ⁸ Ma na dia ye kpuron gunum mɛɛra na deema ye ba gɔri gɔri mi, saa yen kpɛɛkpɛɛkun di, yen gunum mu sãawa dɛka nɔɔba tia tia. ⁹ Dia yen gana tɔɔkaan sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Dia ye ba gɔri gɔri sãa yee ten yɛsi yɛsikaɔ, ¹⁰ ka yãku kowobun dian baa sɔɔ, ba batuma deri yɛn yasum mu sãa gɔm soonu yɛndu. ¹¹ Dia ye ba gɔri gɔri mi, ya nɔɔ tĩiwa batuma ye ba derin bera gia. Kɔnnɔsu yiruwɔ ya wãa mi. Teu sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, teu maa sɔɔ yɛsan nɔm dɛwɔru gia. Gana ye ya batuma ye sikerena, yen sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. ¹² Sãa yee ten sɔɔ duu yeru gia, diru gara wãa ta batuma ye ba deri mi nɔɔ tĩi. Dii ten dɛɛbu bu sãawa gɔm soonu wɛnɛ ka wɔkuru. Ma ten yasum mu sãa gɔm soonu wata ka wɔkuru. Ten ganin sinum maa sãa gɔm soonu nɔɔbu. ¹³ Durɔ wi, u sãa yee te yĩira ma ten dɛɛbu kua gɔm soonu wunɔbu (100). Batuma ye ba maa deri mi, ka dii te ba bana sɔɔ duu yeru gia mi, ye kpuro ya maa kua gɔm soonu wunɔbu. ¹⁴ Sɔɔ yari yeru gia, sãa yee ten dɛɛbu ka batuma ye ba deri min yasum mu sãawa gɔm soonu wunɔbu. ¹⁵ Ma u maa dii te ta wãa sãa yerun biru yĩira ka batuma ye ba deri ma ye kpuro ya maa kua gɔm soonu wunɔbu.

Sãa yee ten sɔɔwɔ

Sãa yee ten duu yeru ka dii dɛɛraru ka dii te ta dɛɛre gem gem mi, ¹⁶ ba ye kpuron gani ka fɛnɛntiban kadiriba dãa besi maniwa. Mɛya ba maa kua gidambisa yeba sɔɔ. ¹⁷ Sãa yee ten tɔɔwɔ ka ten sɔɔwɔ saa ten kɔnnɔn di sere ka dii te ta dɛɛre gem gem mi, ba ye kpuron gani buraru koosiwa

18 ka wəllun kəsobun weenasibu ka maa kpakpa wurusun weenasisu. Kpakpa wurusun weenasii si, ka wəllun kəsobun weenasii be, ba yəwenewa. 19 Wəllun kəsobun weenasii ben baawure u wuswaa mawa yiru. Wuswaa yin tia ya ka tənugia weene ya kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Wuswaa tia ya maa ka gbee sunugia weene ma ya maa kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Nge meya ba ka dii te kpuron gani buraru kua. 20 Ba wəllun kəsobun weenasii be ka kpakpa wurusun weenasii si kuawa ten temə ka ten ganiə ka ten kənnəsun wəllə. 21 Saa yee ten kənnən kadirin dānu nu nēwa.

Dii te ta dēere gem gem wuswaa, gāanu wāa mi. 22 Nu sāare nge yāku yeru te ba kua ka dāa. Ten gunum mu sāa gəm soonu ita. Ten dēebu maa gəm soonu yiru. Ba tu nəə bəka kuawa ka dāa. Yera durə wi, u man sōwa u nē, tabulu ye ba ra n yii Yinni Gusunən wuswaa yera mi.

23 Dii dēeraru ka dii te ta dēere gem gem nu mawa kənnəsuyiru. 24 Gambo sikanē yiruwā kənnə si, su mə. Ye kpuro ya ra n keniarewa. 25 Ba gambo yen wəllə wəllun kəsobun weenasibu ka kpakpa wurusun weenasisu kua nge mē ba kua gani yi sō. Ma ba kəbe kua ten tōwə dii dēera ten kənnəwə. 26 Dii ten yēsi yēsikaə ka sere dii ni ba gəri gəri mi ka maa yen kəbeə, ba yen fənentiba kəkərə dokeawa ka kpakpa wurusun weenasisu.

Dinu ganu sāa yee ten bəkuə

42

1 Durə wi, u ka man da sāa yee ten yaara tōkaaə sō yēsan nəm geu gia, sere dia ye ya wāa batuma ye ba deri ka dii te ta wāa sāa yee ten biruən deedeeru. 2 Dia yen dēebu bu sāawa gəm soonu wunəbu (100) ma yen yasum mu sāa gəm soonu weeraakuru. 3 Yen bee tia ya batuma ye ba deri mi nəə kisi. Batuma yen dēebu bu sāawa gəm soonu yendu. Ma ya ka sāa yee te sikerenē. Bee tia, dia ye, ya maa yaara tōkaa ye ba simaa

doke nəə kisi. Ya gidambisa ita mə. Ma ba ye kəbe kua kua. 4 Dia yen wuswaaə, ba batuma deri gəm soonu wəkurun saka. Ma ba swaa wāa ye sō gəm soo teeru. Dia yen kənnəsuyi sū nəə tīiwa sō yēsan nəm geu gia. 5 Dia ye ya wāa wəllə ya piiminu bo ya kere ye ya wāa temə ka ye ya wāa suunu sō. Domi kəbe ye ba kua mi, ya yen sukum kawawa. 6 Adama yen kəbe ya n gberēba mə nge yaara yen dinun gberēba. Yen sōna dia ye ya wāa wəllə ya n suunukinu ka temkinu kpāaru tura. 7 Dia yen gana ye ya yaara tōkaa mēera, yen dēebu bu sāawa gəm soonu weeraakuru. 8 Domi dia yen tiin dēebu bu sāawa gəm soonu yenda nəəbu. Adama sāa yee ten bera gia, yen dēebu bu sāawa gəm soonu wunəbu (100). 9 Bə n wee saa yaara tōkaan di, kənnə gaga wāa dia yen temə sō yari yeru gia gən min di ba ra ka du. 10 Kənnə ge, ga wāa mi yaara tōkaan gana ya torua.

Dia maa wāa yaara tōkaaə sō yēsan nəm dwaru gia batuma ye ba deri ka dii te ta wāa sāa yee ten biruən deedeeru. 11 Dia yen wuswaaə, swaa wāa. Dia ye, ya ka ye ya wāa sō yēsan nəm geu gia weene. Yen dēebu ka yen yasum ka nge mē ba ye banisina ka yen kənnəsuyi kpuro ya sāawa tia. 12 Nge meya dia ye ya wāa sō yēsan nəm dwaru gian kənnəsuyi sū sāa. Kənnə gaga wāa swaa yen duu yerə, yaara tōkaan ganaə sō yari yeru gia. Min diya ba ra ka du. 13 Durə wi, u man sōwa u nē, dia ye ya wāa sō yēsan nəm geu gia mi, ka ye ya wāa sō yēsan nəm dwaru gia mi, ya wāawa Yinni Gusunən sō. Miya yāku kowo be ba ra du Yinni Gusunən sāa yerə ba ko n da yāku dīa ni di. Dia ye, ya dēerewa. Miya ba koo maa kēnu yi ka yāku yaa ye ba ka toranun yāku kua ka ni ba ka toranu sənwa. 14 Yāku kowobu bə n dua mi, ba n yariə tōwə ka ben yānu. Ba koo gina nu potiriwa. Domi yāa ni, nu sāawa sāa yānu. Ben tiin yāna ba ko n da doke bu ka da sāa yerun yaaraə mi tən be ba tie ba yō.

Gani tǎakiin dǎebu

¹⁵ Sanam mɛ durɔ wi, u dii ten sɔɔwɔ yĩira u kpa, yera u dera na yara ka sɔɔ yari yeru gian kɔnnɔ. Ma u batuma ye ya ka sǎa yee te sikerene yĩirubu wɔri. ¹⁶ Yera u sɔɔ yari yeru gian bera yĩira ka win dɛka ma ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu (500). ¹⁷ Ma u maa sɔɔ yɛsan nɔm geu gia yĩira. Ma ya maa kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu. ¹⁸ U maa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia yĩira ma ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu. ¹⁹ U maa yĩira sɔɔ duu yeru gia ma mi gian tii maa kua dɛka nɛɛra wunɔbu. ²⁰ Nge mɛya u gana yen goonu nne kpuro yĩira u ka sikerena. Yen dǎebu ka yen yasum mu nɛwa. Yen baayere dɛka nɛɛra wunɔbu. Gana ye, ya sǎa yee te wuna nenem Yinni Gusunɔn sɔ.

Gusunɔ

u wurama win sǎa yera

43

¹ Durɔ wi, u ka Esekieli da kɔnnɔ ge ga wǎa sɔɔ yari yeru gia. ² Yera Gusunɔ Isireliban Yinnin yiiko ya na saa sɔɔ yari yeru gian di. Ma win nɔɔ ga nɔɔramɔ nge nim bakam. Ma tem mu win yiikon girima yiba. ³ Kǎsi te u wa mi, ta ka te u wa sanam mɛ Gusunɔ u kǐ u Yerusalemu kam kooslagiru weenɛwa. Mɛya ta maa ka kǎsi ni u wa Kebarin daarun bɔkuɔginu weene. Ma u yiira u wuswaa tem girari. ⁴ Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ye, ya dua sǎa yee te sɔɔ saa kɔnnɔ ge ga wǎa sɔɔ yari yeru gian di. ⁵ Yera Hunde nɔn sua saa sǎa yee ten yaaran di ya ka nɔn da sɔɔwɔ. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te yibumɔ. ⁶ Yera u nua goo u ka nɔn gari mɔ saa dii ten min di. Ma durɔ wi u ka nɔn wǎa mi, u yɔ win bɔkuɔ. ⁷ Ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, yam miniwa nen sina kitaru. Miya kon nen naasu sɔndi. Kon ka Isireliba sina sere ka baadommaɔ. Be ka ben sinambu ba n maa nen yĩsi dɛɛra te sankumɔ ba n bũnu gasirimɔ ka sere sinambun gonu ni ba sikua gungunu wɔllɔ mi ba ra yǎkuru ko. ⁸ Domi ben sinam be, ba ben sina kpaarun kɔnnɔsu bakunasia

nen sǎa yerun kɔnnɔsun bɔkuɔ. Gana tia tɔna ya nu karane. Mɛya ba maa nen yĩsi dɛɛra te disi doke ka ben daa kɔsa ye ba kua. Yen sɔna na bu wɔri ka nen mɔru baka. ⁹ Tɛ ben bũu gasiribu bu koo nɔru ko kpa bu ben sinambun goo nin gari duari. Kpa na n wǎa ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.

¹⁰ Wunɛ tɔnun bii, a Isireliba dii ten kpunaa sɔɔsio kpa bu sekuru wa ben toranun sɔ, kpa bu wa bu yen kpunaa yen asansi mɛɛri. ¹¹ Sekuru tǎ n bu mwa yɛn sɔ ba tuba ye ba kua, a bu dii ten kpunaa sɔɔsio nge mɛ ba koo tu banisina, ten dǎebu ka ten yasum ka ten kɔnnɔsu ka ten ganan buraru ka ten woodaba, a ye kpuro yoruo ben nɔni biru. Ba koo wooda ye kpuro swĩiwa ten bana sɔɔ. Yeni ya ko n sǎawa ten banan wooda. ¹² Guuru wɔllɔ batuma ye ya ka bu sikerene, ba koo ye garisiwa dɛɛra. Yeniwa ya sǎa dii ten wooda.

Yǎku yeru ka yǎkunu

¹³ Durɔ wi, u yǎku yeru yĩira ka yĩirutia ye ya ka gɔm soo teeru ka nɔm wĩ teeru nɛ. Wɔru ge ga ka yǎku yee te sikerene gen yasum mu sǎawa yĩirutia tia. Ma yen dukum mu sǎa yĩirutia tia. Ma yen nɔɔ bɔkan biruɔ, ya sǎa gɔm soorun bɔnu. ¹⁴ Saa wɔru gen tem di n ka girari sǎa yee ten temɔ ya kua yĩirutii yiru. Ma yen yasum mu maa sǎa yĩirutia tia. Saa yǎku yee ten bɔka piibun di n ka girari ten bɔka bakaa, ya sǎawa yĩirutii nne. Ma yen yasum maa sǎa yĩirutia tia. ¹⁵ Yǎku yee ten wɔllɔ mi ba ra dɔɔ sɔre, ten gunum mu sǎawa yĩirutii nne, ma ba kǎanu nne kua ba gira tia tia ten goonun yinna yenɔ. ¹⁶ Yǎku yee ten goonu nne kpuro nu nɛwa. Nu sǎawa yĩirutii wɔkura yiru yiru. ¹⁷ Ten bɔka yirusen goonu nne kpuro nu nɛwa. Ni kpuro nu mɔwa yĩirutii wɔkura nne nne. Ma ba wɔru kua ye sɔɔ ba ka ye sikerena yĩirutia tian yasum saka. Bɔka yen nɔɔ bɔka ya sǎawa gɔm soorun bɔnu. Ma yen yɔɔtii yi mɛɛra sɔɔ yari yeru gia.

¹⁸ Durɔ wi, u maa nɔn sɔɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, dɔma te ba yǎku yee

te bana ba kpa, ma ba kī bu yāku dō mwaararuginu ko kpa bu yem yēka, wooda ye ba koo swīi wee. ¹⁹ Lefiba sō, Sadakun bweseru sōra kaa yāku kowobu wuna ba n da nūn yākuru kue kpa a bu naa kinē kpendu wē torarun yākurun sō. ²⁰ Kpa a ten yem sua a yēka yāku yee ten kāanu nne ye sō ka ten goonu nne ye sō ka sere maa yen bōka yiruse ye sō a ka sikerena. Nge mēya kaa ka yāku yee te disi wōka kpa a tu sārasia. ²¹ Kpa a naa kinē ten yaa sua a doke dō sō batuma gaa sō ye ba sōru kua tōwō. ²² Tōru yiruse sō, kaa ka boo kinēru nawa te ta n alebu gaa mō kpa a ka tu yākuru ko torarun sō. Nge mēya kaa ka sāa yee te sārasia nge mē a raa kua ka naa kinē te. ²³ À n torarun yāku te kua a kpa, kaa maa naa kinēru ka yāa kinēru sua ni nu kun alebu gaa mō. ²⁴ Kpa a ka nu da wi, Yinni Gusunōn mi a ka yākuru ko. Yāku kowobu ba koo nin yaa bōru yēkawa kpa bu ka nūn ye yāku dō mwaararugiru kua. ²⁵ Sō nōba yirun baa sō tō baatere, kaa n da boo kinēru ka naa kinēru ka yāa kinēru gowa a ka torarun yākuru ko. ²⁶ Nge mēya sō nōba yiru yen baa sō ba koo ka yāku yee te sārasia kpa ta n wāa wi, Yinni Gusunōn sō. ²⁷ Sō nōba yiru yen biru, sō nōba itase, yāku kowobu ba koo kpī bu den tōmbu yāku dō mwaararuginu ka siarabuginu kua wi, Yinni Gusunōn mi. Kpa u ka bēe nōnu geu mēeri. Wi, Yinni Gusunōwa u yen gerua.

Sāa yerun kōnnō

ge ga wāa sō yari yeru gia

44

¹ Durō wi, u maa ka Esekieli da tōwō kōnnō ge ga wāa sō yari yeru gia. N deema kōnnō ge, ga kēnuawa. ² Yera Yinni Gusunō u nūn sōwa u nē, kōnnō ge, ga ko n kēnuawa ba n gu kēniamō. Goo kun maa sarō mi, domi nē, Gusunō Isireliban Yinniwa na dua min di. Yen sō, ga ko n kēnuawa. ³ Adama bēen kparo u koo kpī u sina mi, u ka di nē Yinni

Gusunōn wuswaa. Wiya u koo maa kpī u du kōnnō gen adērōn di kpa u yari min di.

Bango sariba ba n dua

Yinni Gusunōn sāa yerō

⁴ Ma durō wi, u ka Esekieli da kōnnōwō ge ga wāa sō yēsān nōm geu gia sāa yee ten dee deeru. Ye Esekieli u mēera yera u wa wee Yinni Gusunōn yiikon girima ya win sāa yee te yiba. Ma u yiira u wiru ten girari. ⁵ Yera Yinni Gusunō u nē, tōnun bii, a wunen laakari dokeo kpa a mēeri sāa sāa ka wunen tiin nōni kpa a swaa daki a nō ye kon nun sō sāa yee ten woodaban sō. A yen dubu ka yen yaribun wooda nōni dokeo.

⁶ A Isireliba sōwō be, be ba sāa mēm nō sariba a nē, ben daa kōsa ye, ya den man nua. ⁷ Wee ba dera tōn tuko bango sariba be ba n man sāmō ba dua nēn sāa yerō ba tu disi doke. Sanam mē be, Isireliba ba man yākuru kuammē ka pēe ka yaa gum ka yaa yem, ba ku ra nēn arukawani mēm nōwē ben daa kōsan sō. ⁸ Ben tii ba n nēn sāa yerun sōmburu nōni doke. Adama sōba ba tu nōmu sōndia. ⁹ Nē, Yinni Gusunō na nē, tē, sō goo ù n wāa ben suunu sō, ma u n man sāmō, ma u n maa bango kue, u n dua nēn sāa yeru mi.

Wooda Lefiban sō

¹⁰ Yeniban biru, Yinni Gusunō u maa nē, Lefi be ba raa ka man tonda sanam mē Isireliba ba man deri ma ba da ba būnu swīi, ba koo ben toranun are mwa. ¹¹ Ba ko n sāawa nēn sāa yerun sōm kowobu. Bera ba ko n da n sāa yee ten kōnnōsu mara. Kpa ba n ten sōma mō. Beya ba ko n da Isireliban yāku dō mwaarugirun yaa sake kpa ba n wāa nē Yinni Gusunōn sō. ¹² Wee tē, ba sāa Isireliban yāku kowobu būnun nuurō, ma ba dera Isireliba ba tora. Yen sō, kon nōma sua n bu so kpa bu ben toranun are mwa. ¹³ Na n maa wuramō bu man susi bu Isireliba yākuru kua. Ba n maa dua nēn sāa yerun dii dēerarō ka dii te ta dēere gem gem mi. Ba koo sekuru wa kpa bu ben daa kōsan are mwa. ¹⁴ Sāa

yerun nenubun soma kon bu wē bu ko.

Wooda

yāku kowo tənwerobun sō

¹⁵ Adama yāku kowobu Lefiba Sadokun bweseru sō, be ba samburu kua nen sāa yerō sanam me Isireliba ba tora ba man deri, beya ba ko n da man susi bu yākuru ko ka pēē ka yaa gum ka yaa yem. Ne, Yinni Gusunowa na yeni gerua. ¹⁶ Beye ba ko n da du nen sāa yerō kpa bu susi nen tabulu bu man sā. Kpa bu nen sāa yee ten samburu nōni doke. ¹⁷ Bā n duō sāa yee ten yaara sōkkaa, kon de ba n sāa yānu dokewa ni ba kua ka wēē damgii. Bā n samburu mō sāa yee ten yaara mi ka sere ten tiin sōwō ba n yānu dokemō ni ba kua ka yāa sansu. ¹⁸ Ba ko n dawani bōkuawa kpa ba n sokoto kpirinu deewa, ye kpuro ya n sāa ye ba wesa ka wēē damgii. Kpa bu ku raa kpaka sēke bu ku ka wenyān sō. ¹⁹ Bu sere yari bu da yaara mi Isireliba ba mēnne, ba koo gina ben yāku yāa ni potiriwa bu yi sāa yeru mi. Kpa bu ku raa ka nu tōmbu baban sō nu disi duura. Saa ye, kpa bu ganu doke bu ka yarima.

²⁰ Yāku kowobu ba n wii pōru potamō. Ba n maa derimō ben seri yi denya. ²¹ Yāku kowo goo u ku raa tam nō u sere da nen sāa yerun yaara sōkkaa. ²² Ben goo u ku raa maa gōmini n kun me kurō wi ba yina sua kurō. Isireliba sōra u koo wōndia wi u kun durō yē sua. Adama u koo kpī u yāku kowo goon gōmini sua.

²³ Ba koo nen tōmbu sōsiwa ye ya sāa ne Gusunōgia ka ye ya n sāa negia. Yeya, ye ya dēere ka ye ya n dēere. ²⁴ Bera ba koo nen tōmbu siria nge me nen woodaba ba gerua. Kpa bu nen woodaba mēm nōwa ka nen tōō baka ni na bu wē, kpa bu nen tōō wērarugiru bēere wē.

²⁵ Yāku kowo u ku goon goru baba kpa u ku raa tii disi doke. Adama u koo kpī u win tiin tondon goru baba ka win merogiru ka win bibuginu ka win mōguru ka win wōnōguru ka win sesu wi u kun durō yēguru. ²⁶ U n tii

dēerasia goo ten sō, sō nōba yiruwā u koo ko u sere win samburu tore. ²⁷ Dōma te u koo du dii te ta dēere mi, u koo gina win tiin toranun yākuru ko. Ne, Yinni Gusunowa na yeni gerua. ²⁸ Wee ye ya ko n sāa ben tubi. Nēna ba koo samburu kua. Ba n bu tem gam wēemō ba n mō Isireliō. Nēna ko na n sāa nge ben tem kōsire. ²⁹ Ye ba ka torarun yākunu ka yāku ni ba ra ka toranu sōme kua ka kēē ni ba ka naamō ka sere ye ba yi ne, Yinni Gusunōn sō, ye kpuro ya ko n sāawa ben dīanu. ³⁰ Dīa gbiikii ni ba koo ka ne, Yinni Gusunō naawa, nu koo kowa yāku kowobuginu. Isireliba ba ko n da ben dīa bimīn som gem yāku kowobu wēwa kpa n bu domaru kua. ³¹ Adama yāku kowobu ba n yaa goru n kun me gunō goru dimō n kun me ye gāanu kasuka nu go.

Tem me ba koo wuna nenem

45

¹ Yinni Gusunō u maa nēē, sanam me ba koo Isireliban bwese keri yi tem bōnu kua, ba koo tem gam wunawa mu n sāa kēru te ba Yinni Gusunō wē. Tem mēn dēebu ko n sāawa gōm soonu nōrōbun suba yēnda nōōbu (25.000). Mēn yasum maa gōm soonu nōrōbun suba wōkuru (10.000). Me kpuro mu ko n sāawa me ba wuna ba yi Yinni Gusunōn sō. ² Tem me sōra ba koo batuma wuna sāa yerun sō. Yen dēebu ka yen yasum mu ko n nēwa mu n sāa dēka nēera wunōm wunōm (500) kpa bu maa batuma gaa deri mi, bu ka sikerena ya n sāa gōm soonu weeraakuru. ³ Ba koo maa batuma gaa wuna gbiikaa ye sō mi ba koo Yinni Gusunōn sāa yeru swīi. Ya ko n sāawa nēnem Yinni Gusunōn sō tem me sō. ⁴ Yera ya ko n sāa yāku kowobugia be, be ba ra Yinni Gusunō samburu kue sāa yerō. Miya ben dia ko n wāa ka Yinni Gusunōn sāa yeru. ⁵ Batuma mi Lefiba ba ko n wāa yen dēebu ko n sāawa gōm soonu nōrōbun suba yēnda nōōbu (25.000). Yen yasum maa gōm soonu nōrōbun suba wōkuru (10.000). Kpa bu dia yēndu ko mi. ⁶ Yinni Gusunōn batuma yen deedeeru, ba

koo maa batuma gaa wuna mi Isireliba ba koo ben dia bani. Batuma yen dēebu bu ko n sāawa gəm soonu nārābun suba yēnda nāabu (25.000) kpa yen yasum mu n sāa gəm soonu nārābun suba nāabu (5.000). ⁷ Ba koo maa batuma gaa wuna ben kparon sō. Ya ko n wāawa Isirelibagian nāwō ka sere maa Yinni Gusunagian nāwō. Batuma ye, ya koo dawa saa sō duu yerun di n ka girari nim wōkuo, saa maa sō yari yerun di sere ka mi Isireliban tem mu yōra. Yen dēebu bu ko n ka Isireliban bwese kera tian tem nēwa. ⁸ Nge mēya kparobu ba ko n ben tem mō Isireliā. Ba n maa nēn tōmbu dam dāremō bu begim mwa. Ba koo bu mu deriawa.

Sina bokon saria ka tāmbugia

⁹ Wee ye nē, Yinni Gusunā na gerua. Na nēē, bēē Isireliban sina bibu ya den tura. I de wāraru ka dam dārebu bu kpe. I gem ka wooda swīiyō kpa i ku maa nēn tōmbu wārari ye ba mō. Nē, Yinni Gusunōwa na yenī gerua.

¹⁰ I de bēēn kiloba ka bēēn yīrutinu nu n sāa dee dee. ¹¹ Sakaku ge ba ra ka dīa bimi yīire ba mō efa ka ge ba ra ka gāa yarum yīire ba mō bati, i de ni kpuro nu n nē. Kpa ye kpuro ya n sāa sakaku ge ba mō homerīn bōnu wōkurun tia. ¹² Sii geesun gobi sikili tia ya n maa sāa gobi yi ba mō gera yēndu, kpa sikilin gobi wata ya n maa sāa minu tia.

¹³ Wee kēē ni i ko i n da wē. I n bēēn alikama ka dīa bima ye ba mō ousu gā, i ko efan bōnu nāaba tian sube teeru suawa homerī tia sō. ¹⁴ I n maa gum wēēmō, i ko i mu yīirewa ka sakaku ge ba mō bati. Bati wōkuru ta sāawa homerī tia. Homerī ka kōri ya sāawa tia. Batin bōnu wōkurun tia i ko i wuna. ¹⁵ Isireliā, yāa gōō sō, yāanu goobu (200) nū n wāa, yāa teera i ko i wē kērun sō n kun mē yāku dō mwaararugirun sō n kun mē siarabun yākurun sō. Nge mēya nē, Yinni Gusunā kon ka bēē bēēn toranu suuru kua. Nē Yinni Gusunōwa na yenī gerua.

¹⁶ Isireliba kpurowa ba ko n da ben kparo kēē te wē. ¹⁷ Domi wiya u ko

n da yāku nin wunanōsu ko Isireliban sō suru kpao baawure sō ka tōō wērarugiru sō, tōō bakaru baatere sō gesi. Yāku ni ba ko n da ko mi, niya yāku dō mwaararuginu ka kēnu ka yāku ni ba ra ko ka gberun dīanu ka torarun yākunu ka sere siarabun yākunu.

Yāku yerun dēerasiabu

¹⁸ Amēniwa nē, Yinni Gusunā na gerua. Na nēē, suru gbiikoon tōō gbiikiru, ba koo naa kineru sua te ta n alebu gaa mō. Kpa bu ka sāa yee te disi wōka. ¹⁹ Yāku kowo u koo naa yen yem sua kpa u yēka sāa yee ten kōnnōn kadiriba sō ka sere yāku yerun goonu nnēn nōō bōkan wōllo ka sere dii yaara ye ya wāa sōwōn kōnnōwō kadiriba sō. ²⁰ Suru win sō nōōba yiruse sō, ba koo maa yākuru ko be ba tora ba n ka baarun sō. Nge mēya ba koo ka sāa yee te sārasia.

²¹ Suru gbiikoon sō wōkura nnese sōra ba koo Gōō sararibun tōō bakaru di. Ba koo tōō te diwa sō nōōba yiru. Pēē ye ba kun seeyatia dokewa ba koo di tōō ni sō. ²² Yen dōma te, Isireliban kparo u koo naa kineru gowa win toranu ka win tōmbuginun sō. ²³ Sō nōōba yiru ye sō, tōō baatere kēte kinenu nōōba yiru ka yāa kinenu nōōba yiruwā u koo go u ka yāku dō mwaararuginu ko. Kpa u maa boo kinenu nōōba yiru go toranun yākunun sō, yen gaa ya kun alebu gaa mō. ²⁴ Yen biru alikaman som kilo tēna ka gum ditiri nōōba tia ba koo sōndi naa ka yāaru baateren wōllo.

²⁵ Suru nōōba yirusen sō wōkura nōōbuse sō, tōō bakarun sanam, yāku tee niya ba koo ko sō nōōba yiru ye sō ka yen som mē, ka gum mē.

Wooda

ye Isireliban kparo u koo swīi

46

¹ Nē, Yinni Gusunā na nēē, sāa yerun yaara sōōkaan kōnnō ge ga wāa sōō yari yeru gia, ga ko n kēnuawa sōō nōōba tia yē sōō ba ra sōmburu ko. Adama ba koo gu keniawa tōō

wērarugiru sɔɔ ka sere maa suru kpao ù n yara. ² Isireliban kparo u koo duwa saa kɔnnɔ ge ga wāa tɔwɔn di kpa u na u yōra kɔnnɔ gen kadirin bɔkuɔ sanam mɛ yāku kowobu ba nùn yāku dɔɔ mwaararugiru ka siarabun yākuru kuammɛ. Saa ye sɔɔ, u ko n yiirewa kɔnnɔ gen mi. Yen biru kpa u yari. Ba n kɔnnɔ ge kɛnumɔ sere yoka. ³ Isireliba ba koo na bu kpunawa bu Yinni Gusunɔ bɛɛɛ wɛ kɔnnɔ gen mi tɔɔ wērarugiru sɔɔ ka sere maa suru kpao baawure sɔɔ.

⁴ Tɔɔ wērarugii te sɔɔ, sina boko u koo yāku dɔɔ mwaararugiru ko ka yāa kpɛmmɪnu nɔɔba tia ka sere maa yāa kinɛ teeru. Ni kpuro nu kun alebu gaa mɔ. ⁵ U koo maa alikaman som kilo tɛna sɔndi yāa kinɛru baateren wɔllɔ ka sere maa gum ditiri nɔɔba tia som mɛn wɔllɔ. Som mɛ u kīwa u koo sɔndi yāa kpɛmmɪnu wɔllɔ. ⁶ Suru kpao ù n yara, u koo naa kinɛ kpɛndu gowa te ta n alebu mɔ ka yāa kpɛmmɪnu nɔɔba tia ka yāa kinɛ teeru, ni kpuro nu kun alebu mɔ. ⁷ Mɛya u koo maa alikaman som kilo tɛna sɔndi naa kinɛru baateren wɔllɔ ka yāa kinɛru baateren wɔllɔ. U koo gum ditiri nɔɔba tia doke som mɛ sɔɔ kpa u yāa kpɛmmii nin wɔllɔ som sɔndi mɛ u kī. ⁸ Ben kparo u koo duwa saa dii yaaran kɔnnɔn di. Min diya u koo maa ka yari. ⁹ Adama Isireliba bā n man sāaru na tɔɔ bakaru garu sɔɔ, be ba dua saa kɔnnɔ ge ga wāa sɔɔ yēsan nɔm geu gian di, ba koo yariwa ka kɔnnɔ ge ga wāa sɔɔ yēsan nɔm dwaru gia. Be ba maa dua saa kɔnnɔ ge ga wāa sɔɔ yēsan nɔm dwaru gian di, ba koo yariwa ka kɔnnɔ ge ga wāa sɔɔ yēsan nɔm geu gia. Goo kun yariɔ kɔnnɔ ge u ka duan di. ¹⁰ Ben kparo u koo du sanam mɛ ba duɔ kpa u yari sanam mɛ ba yariɔ.

Yākunun wooda

¹¹ Tɔɔ bakanun sanam, bā n yākuru mɔ ka naa kinɛru ka yāa kinɛru, alikaman som kilo tɛna ba ko n da sɔndi sabe nin baateren wɔllɔ ka gum ditiri nɔɔba tia. Adama n n yāa kinɛ kpɛndun na ba ka mɔ, som mɛn nɔɔ ba kīwa ba koo ka na.

¹² Ben kparo ù n gōru doke u yāku dɔɔ mwaararugiru n kun mɛ siarabun yākuru ko, ba ko n da nùn kɔnnɔ ge ga wāa sɔɔ yari yeru gia kɛniɛwa. U koo tu kowa nge mɛ u ra ko tɔɔ wērarugiru sɔɔ. U n yara u doona kpa bu kɔnnɔ ge kɛnɛ.

¹³ Tɔɔ baatere ba ko n da Yinni Gusunɔ yāku dɔɔ mwaararugiru kuewa ka yāaru wɔɔ tiagiru te ta n alebu gaa mɔ. Ba ko n da tu kowa bururu baatere. ¹⁴ Bururu baatere, ba ko n da yākuru kowa ka som kilo nɔɔbu ye ba burina ka gum ditiri yiru. Mɛya ba ko n da tu ko tɔɔ baatere sere ka baadommaɔ. ¹⁵ Nge mɛya bururu baatere ba ko n da Yinni Gusunɔ yāku dɔɔ mwaararugiru kue ka yāa kinɛ kpɛndu ka som ka sere maa gum. Mɛya ba ko n da tu ko sere ka baadommaɔ.

Ye n sāa Isireliban kparon

bibugia

¹⁶ Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Isireliban kparo ù n win bibun turo tem kā, tem mɛ, mu koo kowa bii win bibun bwe-serugim. ¹⁷ Adama ù n win yoo tem kā, yakiabun wɔɔ gā n tura yoo wi, u n ko n maa tem mɛ mɔ. Saa ye sɔɔ, mu koo kowa wi, kparo wigim. Win bibu tɔnawa ba koo kpī bu win tem tubi di. ¹⁸ Kparo wi, u ku raa win tɔmbu tem mwaari. Ye u koo win bibu wɛ kpuro u de ya n wee win mɔrun di. Kpa nɛn tɔmbu sɔɔ goo u ku raa ka win tem bia.

Sāa yerun doo koo yeru

¹⁹ Durɔ wi, u ka Esekieli da dirɔ te ta wāa yāku kowobun sɔ sāa yero. U dua saa kɔnnɔ ge ga wāa sɔɔ yēsan nɔm geu gian di. Yen sɔɔ mi, ayeru gara wāa sɔɔ duu yeru gia. ²⁰ Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, aye te, ta sāawa mi yāku kowobu ba ko n da toranun yāku yaa yike kpa bu som mɛ ba ka yākunu kua sɔmɛ. Nge mɛya ba n maa ka yi dɔɔ tɔwɔ Isireliba bu sere ye babiri. Domi ya sāawa Yinni Gusunɔgia.

²¹ Yen biru u maa ka nùn da yaara tɔkkaaɔ. Ma ba da yen goonu nɛ ye kpuron mi. Ma u deema ba

batuma gaa wāa goo ten baateren mi. ²² Batuma yen baayeren dēebu bu sāawa gəm soonu weeru ma yen yasum maa sāa gəm soonu tena. Ye nne ye kpuro ya nēwa. ²³ Ba gana kua ba ka ye nne ye kpuro sikerena. Ma ba dosu gira gana ye sō. ²⁴ Ma durō wi, u nūn sōwa u nē, ya sāawa mi sāa yee ten sām kowobu ba ko n da yaa yike ye tamba ka yākuru na.

Daa te ta yarimō

saa sāa yerun di

47

¹ Yen biru durō wi, u ka Esekieli gōsira sāa yerun kōnnōwō. Yera nim mu kuramō dii ten kōnnōn tem di sō yari yeru gia. Domi dii ten kōnnō ga mēerawa sō yari yeru gia. Ma nim mē, mu kokumō mu dō sāa yerun nām geu gia yāku yerun sō yēsān nām dwardu gia. ² Ma u maa ka nūn da kōnnō, ge ga wāa sō yēsān nām geu gia. Ma ba besira ba da tōwō sere kōnnōwō ge ga wāa sō yari yeru gia. Ma Esekieli u wa nim mē, mu kokumōwa nām geu gia. ³ Durō wi, u da sō yari yeru gia. N deema u wē nēni win nōmaō. Nge mē u dō, u yam mi yīira gəm soonu nārōbu (1.000). Ma u Esekieli tōburasia. Ma nim mē, mu na sere win naa wīinō. ⁴ Yen biru u maa gəm soonu nārōbu yīira. Ma u dera Esekieli u nim mē tōbura. Ma nim mē, mu na sere win dūu wīinō. Ma u maa susi u yīira gəm soonu nārōbu. Ma mu na sere win pōraō. ⁵ Ma u maa yīira gəm soonu nārōbu mi n sāa nim bwēe bakaru te Esekieli u n kpē u tōbura. Domi nim mē, mu duku. Goo kun kpē u mu tōbura ma n kun mō ka kēeri. ⁶ Ma u Esekieli sōwa u nē, tōnun bii, a ye kpuro mēera sāa sāa?

Ma u ka nūn wurama daa ten bōwō. ⁷ Ye u ka nūn tura mi, yera u wa dānu nu dabi daa ten goo gookaō. ⁸ Ma u nūn sōwa u nē, nim mē, mu koo kokuwa mu da wō bera ye ya wāa sō yari yeru giaō ka wōwa ye ba mō Arabaō kpa mu sere da nim wōkuō. Mēya mu koo nim wōkun nim dēerasia. ⁹ Mi nim mē, mu gesi dua kpuro, hunde

koni ye ya wāa mi ya ko n wāaru mōwa. Kpa swēē yi n dabi. Domi mi nim mē, mu dua kpuro mu koo mē mu tie dēerasiawa. ¹⁰ Saa Engedin di n ka da Eni Egalaimuō, surōkōba ba ko n da n wāawa mi, ba n yāakoronu keewa daa ten goorō. Ta ko n swēē bwese bweseka mōwa nge nim wōku ge ba sokumō Mēditeranē. Swēē yi, yi ko n dabi. ¹¹ Adama ba koo ten daa burenu ka ten yerusu deriwa bōō te ta wāa min sō. ¹² Ten goonō dāa ko n kpiawa nūn wurusu kun dēuramō, nūn marum kun maa kpeemō. Nu ko n da yewa suru baawure. Domi nu ko n nim waamōwa sāa yerun di. Ba ko n da dāa nūn marum diwa kpa bu ka nūn wurusu bararun tim ko.

Yinni Gusunō u Isireliban

tem nōō bura yenu yīimō

¹³ Amēniwa nē, Yinni Gusunō na gerua. Na nē, bēē Isireliba, tem mē i ko i bōnu ko, kon bēē mēn nōō bura yenu sōōsi. Yosefun bwese kēra bōnu yiruwa ya koo wa. ¹⁴ Bwese kēri yi yi tien bōnu ya ko n nēwa. Domi nē, Yinni Gusunō na nōma sua na bōrua na nē, bēēn baababara kon mu wē. Yen sōna bēē i ko i mu wa i tubi di. ¹⁵ Tem mēn nōō bura yeru wee. Sōō yēsān nām geu gia, ta torua saa nim wōku ge ba mō Mēditeranēn di n ka da Hētilonin swaōō sere ka Sedadin wuu duu yerō, ¹⁶ ka Hamatiō ka Bērōtaō ka Siburaimuō. N deema wuu si, su wāawa Damasi ka Hamatin nōō bura yerun baa sōō ka Hasēē Hatikonin temō Hafaranin tem nōō bura yeru gia. ¹⁷ Nge mēya sōō yēsān nām geun tem nōō bura yee te, ta ko n wāa saa nim wōku ge ba mō Mēditeranēn di n ka girari Hasaa Enōōwō Damasīn tem nōō bura yerō ka Safoniō Hamatin tem nōō bura yerō. ¹⁸ Sōō yari yeru gia maa tem mēn nōō bura yeru ta koo daa te ba mō Yuudēni swīiwa Hafaraniō ka Damasīō ka Galadiō ka Isireliban tem baa sōō. Ta ko n wāawa saa tem nōō bura yee te ta wāa sōō yēsān nām geu gian di n ka na nim wōku bōruguuō sōō yari yeru gia. ¹⁹ Sōō yēsān nām dwardu gian tem nōō bura yee te, ta koo dawa saa Tamaan di sere ka Mēriban

bwiao Kadēsio kpa tu Egibitin daaru swīi sere n ka girari nim wōku ge ba mō Mēditeranēo. Nāo bura yee te ta wāa sōo yēsan nām dwaru gia, tera mi. ²⁰ Sōo duu yeru gian tem nāo bura yeru ta ko n sāawa nim wōku ge ba mō Mēditeranē ma ya yōra Hamatin deedeeru sōo yēsan nām geu gia. Sōo duu yerugiara maa mi.

²¹ Bēē Isireliban bwese keri wōkura yiru sōo ²² i ko i tem mē bōnu ko ka tētē bēēn tii tiinē sōo ka sōo be ba wāa ka bēē ba ka bibu mara bēēn suunu sōo. I ko i bu garisiwa nge Isireliba. Kpa i tubi ye bōnu ko ka be sannu ka tētē. ²³ I ko i sōo nūn win baa wēwa bwese kera yē sōo u wāa. Nē, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

Ba tem mē bōnu kua

48

¹ Isireliban bwese kera baayeren yīsiru wee ka bōnu ye yen baayere ya wa. Danun bwese kera ya yen baa wa sōo yēsan nām geu gia, swaa ye ya dōo Hētiloniō Hamatin di n ka da Hasaa Enōo gia Damasi ka Hamatigibun tem bōkuo. Tem mē, mu wāawa saa sōo yari yerun tem nāo bura yerun di n ka da sōo duu yeru gia. ² Danu ben bōkuo, saa sōo yari yerun di n ka da sōo duu yerō Aseebagima mu wāa mi. ³ Aseebagim bōkuo Nēfitalibagima mu wāa mi, saa sōo yari yerun di n ka da sōo duu yerō. ⁴ Nēfitalibagim bōkuo, Manasebagima mu wāa mi, saa sōo yari yerun di n ka da sōo duu yerō. ⁵ Manasebagim bōkuo Efaraimubagima mu wāa mi, saa sōo yari yerun di n ka da sōo duu yerō. ⁶ Efaraimubagim bōkuo Rubēnibagima mu wāa mi, saa sōo yari yerun di n ka da sōo duu yerō. ⁷ Rubēnibagim bōkuo Yudabagima mu wāa mi, saa sōo yari yerun di n ka da sōo duu yerō.

Tem

mē ba koo Yinni Gusunō wē

⁸ Yudaban tem bōkuo sōo yari yeru gian tem nāo bura yeru mi, n ka da nim wōku ge ba mō Mēditeranēo sōo duu yeru gia, bera miya ba koo Yinni

Gusunōn tem yīire. Mēn dēebu bu ko n ka Isirelibagim nēwa kpa mēn yasum mu n sāa gām soonu nārābun suba yēnda nāobu (25.000). Kpa bu Yinni Gusunōn sāa yeru bani mēn suunu sōo. ⁹ Batuma ye ba koo Yinni Gusunō deria mi, yen dēebu bu ko n sāawa gām soonu nārābun suba yēnda nāobu (25.000). Kpa yen yasum mu n sāa gām soonu nārābun suba wōkuru (10.000). ¹⁰ Yāku kowoba ba koo batuma yen sukum sua. Kpa ya n sāa gām soonu nārābun suba yēnda nāobu sōo yēsan nām geu gia. Sōo duu yeru gia gām soonu nārābun suba wōkuru. Sōo yari yeru gia maa gām soonu nārābun suba wōkuru kpa sōo yēsan nām dwaru gia yen dēebu bu n sāa gām soonu nārābun suba yēnda nāobu. Kpa Yinni Gusunōn sāa yeru ta n wāa yen suunu sōo. ¹¹ Yāku kowo Sadōkun bibun bwesera ta ko n tem mē mō. Domi beya ba wāa nē, Yinni Gusunōn sōmburu sōo sanam mē Lefi yāku kowo be ba tie ka Isireliba ba man deri. ¹² Batuma ye, ya ko n sāawa nēnēm ye ba wuna Isireliban tem di Lefiban tem nāo bura yerun bōkuo. ¹³ Lefi ben tem mu ko n wāawa yāku kowobugim bōkuo. Mu ko n sāawa gām soonu nārābun suba yēnda nāobu. Yen yasum maa gām soonu nārābun suba wōkuru. ¹⁴ Ba n mē sōo gam gum daramō. Ba n maa kpē bu ka mu gam kāsina n kun mē bu mu goo wē. Domi mēya mu kpuro kere yēn sō mu sāa Yinni Gusunōgim.

Batuma ye ya ko n sāa

sina bokogia ka wuugibugia

¹⁵ Tem mē mu tie, mēn yasum mu sāawa gām soonu nārābun suba nāobu (5.000). Ma mēn dēebu bu sāa gām soonu nārābun suba yēnda nāobu (25.000). Ye kpuro ya ko n sāawa wuugibugia. Mē sōora ba koo ben dia bani ka sere ye ya tie. Wuun batuma yen goonu nne ye kpuro ya ko n nēwa, ¹⁶ gooru baatere ta n sāa gām soonu nārābun suba nne ka nēera wunōbu (4.500). ¹⁷ Ba koo batuma gaa deriwa bu ka wuu ge sikerena ya n sāa gām soonu goobu

ka weeraakuru (250) yen goonu nne ye kpuro sɔɔ. ¹⁸ Batuma ye ya tie wuugian yēsi yēsikaɔ ya ko n wāawa yāku kowobugian bōkuɔ. Yen dēebu bu ko n sāawa gɔm soonu nārɔbun suba wākuru (10.000) sɔɔ yari yeru gia ka maa sɔɔ duu yeru gia. Batuma ye sɔɔra ba koo dīanu duure ni ba ko n da ka be ba wuu gen sɔmburu mɔ nɔɔri. ¹⁹ Ba koo sɔm kowo be gɔsiwa bwese kera baayeren min di. Be kpurowa ba koo wuku tem me sɔɔ. ²⁰ Yinni Gusunɔn tem me kpuron goonu nne kpuro nu ko n nɛwa, nu n sāa gɔm soonu nārɔbun suba yenda nɔɔbu nɔɔbu (25.000). Me sɔɔra ba koo wuun batuma wāa. ²¹ Batuma ye ya tie, ya ko n sāawa sina bokogia kpa ya n Yinni Gusunɔgia ye suunu doke ka sere mi wuugibu ba koo sina. Yen yasum mu ko n sāawa gɔm soonu nārɔbun suba yenda nɔɔbu sɔɔ yari yerun tem nɔɔ bura yeru gia, yen dēebu bu n maa sāa gɔm soonu nārɔbun suba yenda nɔɔbu sɔɔ duu yeru gia nim wōku ge ba mɔ Mɛditeranɛ gia. Nge mɛya batuma ye ba wuna Yinni Gusunɔn sɔ ka sāa yee ten sɔ, ye kpuro ya ko n wāawa tem mɛn suunu sɔɔ. ²² Lefiban batuma ka wuugia ye, ya ko n ben kparogia bɔnu sāawa yiru. Ya ko n wāawa Yudabagia ye ya wāa sɔɔ yēsɔn nɔm geu gia ka sere Benyamɛɛbagia ye ya wāa sɔɔ yēsɔn nɔm dwaru gian baa sɔɔ.

Bwese keri yi yi wāa

sɔɔ yēsɔn nɔm dwarɔn tem

²³ Bwese keri yi yi tien tem wee. Benyamɛɛbagim mu ko n wāawa saa Isireliban tem nɔɔ bura yerun sɔɔ yari yerun di n ka da nim wōku ge ba mɔ Mɛditeranɛ sɔɔ duu yerɔ. ²⁴ Benyamɛɛbagim bōkuɔ Simeɔbagima mu ko n wāa mi, sɔɔ yari yerun di n ka da sɔɔ duu yerɔ. ²⁵ Simeɔbagim bōkuɔ Isakaribagima mu ko n maa wāa mi, saa sɔɔ yari yerun di n ka da sɔɔ duu yerɔ. ²⁶ Isakaribagim bōkuɔ Sabulonibagima mu ko n maa wāa mi, sɔɔ yari yerun di n ka da sɔɔ duu yerɔ. ²⁷ Sabulonibagim bōkuɔ Gadibagima

mu ko n maa wāa mi, sɔɔ yari yerun di n ka da sɔɔ duu yerɔ. ²⁸ Gadibagima mu ko n sāa Isireliban tem nɔɔ bura yeru sɔɔ yēsɔn nɔm dwaru gia. Ta koo dawa saa Tamaan di sere Mɛriban bwiaɔ Kadɛsɔ, kpa tu Egibitin daaru swīi sere n ka da nim wōku ge ba mɔ Mɛditeranɛ. ²⁹ Tem mɛya i ko i bɔnu ko ka tɛtɛ bɛɛ Isireliban bwese keri sɔɔ kpa bɛɛn baawure u win bɔnu wa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yerusalemun kɔnnɔsu

wākura yiru

³⁰⁻³¹ Kɔnnɔsu wākura yiruwa ba koo doke Yerusalemuɔ. Sin baagere ga koo bwese kera tian yīsiru sɔbewa. Sɔɔ yēsɔn nɔm geu gia, gana yen dēebu sāawa gɔm soonu nārɔbun suba nne ka nɛɛra wunɔbu (4.500). Kɔnnɔsu itawa ba koo doke mi. Teu sɔɔ, ba koo Rubɛnin yīsiru doke, yiruse sɔɔ Yudagiru, itase sɔɔ maa Lefigiru. ³² Sɔɔ yari yeru gia maa gana ya ko n wāa. Yen dēebu bu ko n sāa gɔm soonu nārɔbun suba nne ka nɛɛra wunɔbu (4.500). Ba koo kɔnnɔsu ita yaba mi. Gbiikuu ga ko n Yosefun yīsiru mɔ, yiruse Benyamɛɛgiru, itase maa Danugiru. ³³ Sɔɔ yēsɔn nɔm dwaru gian gana ya ko n ka yɔnɔ dēebu nɛwa. Ba koo maa kɔnnɔsu ita yaba mi. Gbiikuu ga ko n Simeɔn yīsiru mɔ, yiruse Isakarigiru, itase maa Sabulonigiru. ³⁴ Sɔɔ duu yeru gian gana ya ko n ka yi yi tie dēebu nɛwa. Kpa bu yi kɔnnɔsu ita yaba nge me ba yɔnɔ kua. Gbiikuu ga ko n Gadin yīsiru mɔ, yiruse Aseɛgiru, itase maa Nɛfitaligiru. ³⁵ Gana ye ya koo wuu ge sikerena kpuron dēebu bu ko n sāawa gɔm soonu nārɔbun suba yendu yiru sari (18.000).

Saa dɔma ten di, ba ko n da wuu ge sokuwa Yinni Gusunɔ u wāa mini.

DANIELI

Danielin tireru, Yudaban wahala ka ben nɔni swāara ta ka yā sanam mɛ ba wāa yoru sɔɔ tɔn tukobun mi. U tu yorua u ka win tɔmbu dam kē bu ka tɛmana baa bā n wāa nɔni swāaru sɔɔ. Domi Gusunɔ u koo bu nasara wē.

Tire te, ta Gusunɔn kpāaru ka win girima sɔɔsimɔ. Wiya u bannu kpuro neni. Wiya u handunia kpare.

Sa ko kpī su tire ten gari bɔnu ko yiru. Gbiikaa Danieli ka win bɔrɔba ba nasara wa ben yiberɛban wɔllɔ yèn sɔ ba ben naanɛ doke Gusunɔ sɔɔ. Yiruse Danieli u kāsī dabinu wa ni nu sɔɔsimɔ nge mɛ bannu ganu koo swīina kpa nu wɔruku. Adama Gusunɔn tɔmba koo nasara wa.

Tire ten kpunaa

1. Danieli ka win bɔrɔba, wiru 1n di sere wiru 6.
2. Danielin kāsīnu, wiru 7n di sere wiru 12.

Danieli ka win kpaasibu ba wāa Babiloniɔ

¹ Yoyakimu, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ itase sɔɔra Nebukanɛsaa Babilonin sunɔ u na ka win tabu kowobu ba Yerusalemu tarusi. ² Yera Yinni Gusunɔ u dera u Yoyakimu ka win tɔmbu gabu mwa. Ma u dera u sāa yerun dendi yānu ganu gura u ka da Babiloniɔ u yi win būu dirun arumanin beru yerɔ.

³ Yen biru, u Asipenasi win sɔm kowobun wirugii sɔɔwa u nɛɛ, u Isireliba sɔɔ sina bibu ka wirugibun bibu gabu gɔsio ⁴ ba n sāa durɔ burɔbu be ba n alebu gaa mɔ. Kpa ba n bwisi ka yēru ka laakari mɔ bu ka kpī bu Babilonin barum keu ko, kpa bu sɔmburu ko sina kpaarɔ. ⁵ Ma sina boko u win tiin dīa nɔn bweseru u ra di ka tam mɛn bweseru u ra nɔ bu wē ba n dimɔ kpa ba n nɔrumɔ baadomma ba n ka keu mɔ sere n ka ko wɔɔ ita bu sere sɔmburu tore sina kpaarɔ.

⁶ Be ba gɔsa mi sɔɔra Yuda beni ba wāa, Danieli ka Hanania ka Miseli ka Asaria. ⁷ Ma sina bokon sɔm

kowobun wirugii wi, u bu yīsinu kɔsa. Danieligira Belitasaa. Hananiagira Sadaki. Miseligira Mɛsaki. Asariagira maa Abɛnɛgo. ⁸ Danieli u gōru doke u sina bokon dīanu ka win tam mɛ yina, kpa u ku raa tii disi doke. Ma u sɔm kowobun wirugii wi, suuru kana u ku nɔn tilasi ko u ka sese te di. ⁹ Ma Gusunɔ u dera wirugii wi, u ka Danieli nɔnu geu mɛɛra u nɔn durom kua. ¹⁰ U nɛɛ, na nɛn yinni sina bokon bɛrum mɔ. Domi wiya u yi ye i ko i di ka ye i ko i nɔ. U n da maa wa i n bɔɔru nge bɛɛgii be ba tie, saa ye sɔɔ, kari sɔɔra i man doke mi. Domi ba koo kpī bu man wiru bura.

¹¹ Yera Danieli u be nɛɛ yen nɔɔrio wi wirugii wi, u bu nɔmu sɔndia sɔɔwa u nɛɛ, ¹² a de su dīanu di yaa sari kpa su nim dirum nɔ sɔɔ wɔkurun saka. ¹³ Yen biru, kpa a bɛsɛn wuswaa mɛɛri kpa a maa be ba sunɔn dīanu dimɔn wuswaa mɛɛri. Yen mɛ a wa kpa a sun kua mɛ.

¹⁴ Ma u ben gari yi wura u bu deri sere sɔɔ wɔku te. ¹⁵ Ye sɔɔ wɔku te, ta tura, yera u ben wuswaa mɛɛra ma u wa ba bwāa do. Ba maa be ba sina bokon dīa duron dimɔ bɔɔrum kere. ¹⁶ Ma Danieliban nɔɔrio wi, u n maa bu dīa duro ni, ka tam mɛ wē. U bu dīanu wēwa yaa sari. ¹⁷ Gusunɔ u aluwaasi nɛɛ ye yēru wē. Ma u bu bwisi kɔ ba Kaladen barum tireru gia sāa sāa. Ma u bu kua laakarigibu. U maa Danieli bwisi kɔ u ka dosusu ka kāsīnu kpuro tubusia.

¹⁸ Ye wɔɔ ita ye, ya yiba, ye sina boko Nebukanɛsaa u bura mi, yera sɔm kowobun wirugii wi, u aluwaasi be kpuro yara u ka nɔn bu daawa. ¹⁹ Ma sina boko wi, u ka bu gari kua. Be kpuro sɔɔ, goo sari wi u sāa nge Danieli ka Hanania ka Miseli ka Asaria. Yen sōna sina boko u bu wura ba n sāa win sɔm kowobu. ²⁰ Gari yi sina boko u bu bikia kpuro, ba ra yi wisiwa ka bwisi, ka yēru. Ma u wa ba dobo dobogibu ka sɔrobu bwisi kere sere mi n toma, be ba wāa win tem sɔɔ kpuro.

²¹ Ma Danieli u wāa mi sere Sirusi u ka bandu di.

*Nebukanesaan dosu***2**

¹ Nebukanesaan bandun wɔɔ yiruse sɔɔ, u dosu gagu kua. Dosu ge, ga nùn berum mwa sere u kpana u dweeya.

² Yera u dobo dobogibu sokusia ka sɔrobu ka bũu sinambu ka bwisigibu bu ka nùn win dosu ge sɔ. Ma tɔn be kpuro ba na ba menna win wuswaaɔ.

³ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, na dosawa. Ga maa man berum mwa. Na kɪwa i man sɔ ye na dosa.

⁴ Ma bwisigii be, ba sina boko sɔɔwa ka Aramugibun barum ba nɛɛ, yinni, wunen hunde yu daka da! A sun dosu ge sɔɔwɔ kpa su nun gu tubusia.

⁵ Ma sina boko u maa bu sɔɔwa u nɛɛ, wee ye na gɔru doke n bɛɛ kua. I kun man dosu gen tii sɔɔwa ka gen tubusianu sannu, kon de bu bɛɛ bɔtiri bɔtiriwa kpa bɛɛn yenusu su ko bansu.

⁶ Adama i n man gu sɔɔwa ka gen tubusianu sannu, kon bɛɛ kɛɛ dabinu wɛ. Kpa i bɛɛɛ baka wa. Yen sɔ tɛ, i man dosu gen tii sɔɔwɔ ka gen tubusianu.

⁷ Ba kpan nùn wisa ba nɛɛ, yinni, a sun wunen dosu ge sɔɔwɔ kpa su nun gu tubusia.

⁸ Sina boko u bu wisa u nɛɛ, na yɛ sɔa sɔa ma i kɪ i gari gawawa. Domi i nua ye na gɔru doke n bɛɛ kua. ⁹ Ma i n man dosu ge sɔɔwa, ye na gɔru doke n bɛɛ kua mi, ya koo bɛɛ kpuro deema. Domi i sɔɔru kpa i ka man weesu ka gari suninu naawawa kpa n ka nen gere kasi. Yen sɔ, i man dosu gen tii sɔɔwɔ kpa n gia ma i ko i kpɪ i gu tubusia.

¹⁰ Yera ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, goo sari dunia sɔɔ mini wi u koo kpɪ u wunen gari yini wisi baa be ba dam mɔ nge wunɛ, ben goo sari wi u gari yinin bweseru bikiare sɔrobun mi, n kun mɛ dobo dobogibun mi, n kun mɛ Babilonin bwisigibun mi. ¹¹ Ye wunɛ sina boko a bikia mini, goo sari wi u koo kpɪ u nun ye tubusia sere bũnu baasi ya! Wee nu ku ra n maa wɔa tɔmbun suunu sɔɔ.

¹² Ye sina boko u ben gari yi nua, yera u mɔru bɛsira. Ma u wooda wɛ bu

Babilonin bwisigibu kpuro go. ¹³ Ma ba sina bokon gari yi kpara ma ba koo Babilonin bwisigii be go. Ma ba Danieli ka win kpaasibu kasu bu go.

*Gusunɔ**u Danieli dosu ge sɔɔwa*

¹⁴ Sanam mɛ Ariaku sina bokon kirukuban guro guro u yara u ka Babilonin bwisigii be go, Danieli u ka nùn gari kua ka bwisi ka laakari. ¹⁵ U nɛɛ, amɔna sina bokon wooda yeni ya ka dam mɔ mɛ. Yera Ariaku u nùn gari yin asansi tubusia. ¹⁶ Ma Danieli u da sina bokon mi u nùn kana u nùn deri saa fiiko, kpa u wa u nùn dosu ge tubusia.

¹⁷ Ma Danieli u wura dirɔ u win kpaasibu Hanania ka Miseli ka Asaria gari yi sɔɔwa. ¹⁸ Ma u bu yiire bu Wɔrukoo kana u ben wɔnwɔndu wa kpa u bu dosu ge sɔ kpa bu ku raa bu go ka bwisigii be sannu.

¹⁹ Yen biruwa Gusunɔ u Danieli dosu ge sɔɔwa wɔkuru, kɔsiru sɔɔ. Ma Danieli u nùn siara. U nɛɛ,

²⁰ Yinni Gusunɔ, wuna ko na n siaramɔ ka baadommaa. Wuna a bwisi ka dam mɔ.

²¹ Wuna a ra saaba gɔsie.

Wuna a ra sinambu bandu wɛ.

Wuna a ra maa bu bandu yare.

Wuna a ra laakarigibu laakari wɛ, kpa a bwisigibu yɛru kɛ.

²² Wuna a ra tɔnu sɔɔsi ye ya berua, ye u n kpɛ u ka tii tubu.

A yɛ ye ya wɔa wɔkuru sɔɔ.

Domɪ yam bururam mu ra n wɔawa wunen mi.

²³ Gusunɔ nen baababan Yinni, na nun siaramɔ.

Na takaru mɔ bwisi ka dam mɛ a man kɔn sɔ.

Domɪ a man sɔɔsi ye sa nun bikia.

A sun sina bokon dosu ge sɔɔwa.

²⁴ Yen biru, Danieli u da Ariakun mi, wi sina boko u wooda wɛ u ka Babilonin bwisigibu go. Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a ku tɔn be go. A de a ka man da sina bokon mi. Kpa n nùn win dosu ge tubusia.

²⁵ Ma Ariaku u ka Danieli da fuuku sina bokon mi. Ye ba tura mi, yera u sina boko sɔɔwa u nɛɛ, wee na durɔ

goo wa Yuda be ba mweerima sɔɔ, wi u koo nun wunen dosu ge tubusia.

Danieli u sina boko dosu ge

sɔɔwa ka gen tubusianu

²⁶ Ma sina boko u Danieli wi ba maa yisiru kã Belitasaa bikia u nɛɛ, kaa kpĩ a man nɛn dosu gen tii sɔ ka gen tubusianu?

²⁷ Danieli u sina boko sɔɔwa u nɛɛ, bwisigibu ka sɔrobu ka dobo dobogibu ka bũu sinambu ba n kpẽ bu nun asiri ye a bikia mini sɔ. ²⁸ Adama Yinni goo wãa wɔllɔ wi u ra tɔnu asiri sɔɔsi, wiya Gusunɔ. U maa nun sɔɔsi ye n koo koora. Sanam mɛ a kpĩ, ye a dosa ka ye a wa kãsiru sɔɔ wee. ²⁹ Sian bwisikuna a mɔ. Yera wi u ra tɔnu asiri sɔɔsi u nun sɔɔsi ye n koo koora. ³⁰ Adama ba n man asiri ye sɔɔsi yɛn sɔ na tɔn be ba tie bwisi kere. Ba man ye sɔɔsiwa kpa n ka nun tubusia kpa a n ka yɛ ye a bwisika wunen gɔruɔ.

³¹ Sina boko, ye a wa wee. Bwãaroku bɔkɔ gaga ga yɔ wunen wuswaaɔ. Bwãaroku ge, ga gunu, ga ballimɔ gem gem. Ma ga nanum mɔ n kpã. ³² Gen wiru ta sãawa wura gean tii tii. Gen tororu ka gen gãsenu maa sãa sii geesu. Gen nukuru ka gen taanu maa sãa sii gandu. ³³ Gen kɔri yi maa sãa sii wɔkusu. Ma gen naasu sãa sii wɔku si ba ka sɔndu mɛnna. ³⁴ Sanam mɛ a gu mɛɛra, yera kperu garu ta mɛndama guurun di te goo kun karamɛ. Ta na ta gen naasu so ta kɔsuka muku muku. ³⁵ Ma sii wɔku si, ka sɔn te, ka sii gan te, ka sii gee si, ka wura ye, ye kpuro ya sunkura muku muku. Ma ya kua nge doo diri yi ba sara sɔɔ sãrerun saa. Ma yi ka woo doona. Baa yin yira a n maa kpẽ a wa. Adama kpee te ta bwãaroku ge so mi, ta gɔsirawa guu bakaru. Ma ta handunian tem kpuro wukiri.

³⁶ Dosu geya mi. Tɛ, gen tubusianu wee. ³⁷⁻³⁸ Wunɛ sina boko, wuna a sãa sinambun sunɔ. Wuna a sãa nge wii wuragii te. Wɔrukoowa u nun bandu ka dam ka yiiko ka bɛɛɛ wɛ. Ma u nun tɔmbu ka gbeeku yɛɛ ka gunɔsu nɔma bɛria a n ka sãa ye kpuron yinni. ³⁹ Wunen biru, bandu

garu ta koo se te ta n wunɛguru dam tura. Yen biru, bandu itaseru gara koo maa se kpa ta n dam mɔ handunia kpuro sɔɔ. Tera ta sãa nge sii gandu. ⁴⁰ Ma bandu nnɛseru gara koo maa se, kpa ta n dam mɔ nge sii wɔkusu si su ra gãanu kpuro kɔsuku. Nge mɛya ban te, ta ko n dam mɔ tu ka bannu kpuro kɔsuku. ⁴¹ Mɛya a maa wa ma bwãaroku gen naasu ka gen niki binu sãawa sii wɔkusu si ba mɛnna ka sɔndu. Yen tubusiana ban te, ta ko n bɔnu sãawa yiru. Ka mɛ, bɔnu tia ya ko n dam mɔ nge sii wɔku si. ⁴² Kpa bɔnu tia yu dam bia nge naa niki bii ni nu sãa sii wɔku si ba ka sɔndu mɛnna. ⁴³ Sii wɔkusu ka sɔn te a wa ya mɛnne mi sannu, ya maa sɔɔsimɔ ma ban ten wirugibu ba ko n kasu ben bibu bu suana kpa bwesenu nu ka ko tia. Adama ya n koorɔ nge mɛ ya n koorɔ sisu ka sɔndu bu ko tia.

⁴⁴⁻⁴⁵ Kpee te a wa ta mɛndama ka tii mi, ma ta sii wɔku si, ka sii gan te, ka sɔn te, ka sii gee si, ka wura ye kpuro kɔsuka muku muku mi, ten tubusiana, ban ten sinambun waati sɔɔ, Wɔrukoo u koo bandu garu swii. Goo sari wi u koo ban te fuka. Bwɛseru garu maa sari te ta koo tu yoru diisia. Ban te, ta koo ban ni nu tie kpeerasia kpa te tɔna ta n wãa sere ka baadommaaɔ. Gusunɔ Dam kpurogii wiya u nun sɔɔsi ye n koo koora. Ye a wa wunen dosu ge sɔɔ kpuro, ya weewa win min di. Yen tubusianu maa sãawa nge mɛ na nun sɔɔwa.

⁴⁶ Yera sina boko Nebukanɛsaa u yiira u wiru tem girari Danielin wuswaaɔ. Ma u dera ba yãkuru kua ka turare bu ka Danieli siara. ⁴⁷ Sina boko u Danieli sɔɔwa u nɛɛ, ka geema bɛɛn Yinni wini u bũnu kpuro kere, u maa sãawa sinambun Yinni. Wiya u ra tɔnu gari asirigii sɔ. Domi u dera a kpĩa a gari asirigii yini gerua.

⁴⁸ Yera sina boko u Danieli kua tɔn boko win bandu sɔɔ. Ma u nɔn kɛɛ baka dabinu kã. Yen biru, u nɔn kua Babilonin beran wirugii ka maa yen bwisigibun tɔnwero. ⁴⁹ Ma Danieli u sina boko kana u Sadaki ka Mɛsaki ka Abenego Babilonin bera ye nɔmu

beria. Ma win tii u kua sina bokon bwisi kēō.

Nebukanēsaa u wooda wē

bu win bwāaroku wuraguū sā

3

¹ Sina boko Nebukanēsaa u bwāaroku wuraguū kua. Gen gunum mu sāa gəm soonu wata. Gen yasum maa sāa gəm soonu nōōba tia. Ba gu yōrasia batuma gaa sōō ye ba mō Dura, Babilonin tem bera mi. ² Yera sina boko u dera ba tem mən sinambu kpuro menna ka mən beri berikan wirugibu ka mən bwisi kēōbu ka mən siri kowobu ka be ba ra mən arumaniba bere ka sere maa mən wirugii be ba tie bu ka bwāaroku gen sāaru tore. ³ Ma tən be kpuro ba menna. Ben baawure u yōra bwāaroku gen wuswaaō bu ka gen sāaru tore.

⁴ Saa yera sina bokon barō u kpara u nēē, bēē bwesenu kpuro i swaa dakio i nō ye sina boko u bēē yiiremō. ⁵ Ma i nua ba kōba so ka guunu ka mārōkunu ka baranu ka gāasu ka bara bwese ni nu tie, i ko i yiirawa i bwāaroku wuraguū ge sā ge sina boko u kua mi. ⁶ Wi u kun yiire u gu sāwa ba koo nūn kpēewa mii mii dōō boko wi ba sōruan suunu sōō.

⁷ Yen sōna saa ye tən be, ba nua ba kōbi yi ka guu ni so ka mārōku ni, ka bara ni, ka gāa si, ba yiira ba bwāaroku wuraguū ge sāwa.

Danielin kpaasibu ita be,

ba yina bu bwāaroku ge sā

⁸ Yen dōma te, Babilonigibu gabu ba seewa ba da ba Yuuba dōmē sina bokon mi. ⁹ Ba nūn sōōwa ba nēē, sina boko, wunen hunde yu dakaa da! ¹⁰ Wunē sina boko, wuna a wooda wē a nēē, baawure wi u nua ba kōbi so ka guunu ka mārōkunu ka baranu ka gāasu ka bara bwese ni nu tie, u yiire u bwāaroku ge sā. ¹¹ Mēya a maa nēē, wi u kun yiire u gu sāwa bu nūn kpēeyō dōō boko wi ba sōrua sōō. ¹² Adama wee Sadaki ka Mēsaki ka Abēnego, Yuu be a kua Babilonin tem heran wirugibu mi, ba n wunen wooda ye garisī gāanu. Ba ku ra wunen būnu

sā. Mēya ba n maa yiire ba wunen bwāaroku ge sāwa.

¹³ Ye sina boko u gari yi nua, yera win mōru ya seewa u nēē, bu doo bu Sadaki ka Mēsaki ka Abēnego mwaama. Ma ba da ba bu mwaama ba ka na wi, sina bokon mi. ¹⁴ Ma sina boko Nebukanēsaa u bu bikia u nēē, ka gem, i yinawa i nēn būnu ka nēn bwāaroku wuraguū ge na kua mi sā? ¹⁵ Tē, i doo i n sōōru sāa. I n kpam nua ba kōba so ka guunu ka mārōkunu ka baranu ka gāasu ka bara bwese ni nu tie, i yiire kpa i bwāaroku ge sā. I n yina, ba koo bēē kpēewa mii mii dōō boko wi ba sōrua sōō kpa n wa n n būu weren na u koo bēē wōra saa nēn nōmun di.

¹⁶ Sadaki ka Mēsaki ka Abēnego ba nūn wisa ba nēē, yinni, sa n ka tii yinamō. ¹⁷ À n sun kpēē dōō boko wi sōō, Gusunō wi sa sāamō u koo kpī u sun yara dōō win min di kpa u sun wōra wunen nōman di. ¹⁸ Baa n n meren na, a n yē ma sa n wunen būnu sāamō. Mēya sa n maa wunen bwāaroku ge yiirammē.

¹⁹ Ye u ben gari yi nua, yera u ka bu mōru kua. Ma u gerua u nēē, bu dōō win kpāaru sosio gem gem. ²⁰ Ma u durō ghebunu gōsa win tabu kowobu sōō be ba dam bō u nēē, bu Sadaki ka Mēsaki ka Abēnego bōkuo bu kpēē dōō boko wi sōō. ²¹ Yera ba tən be mwa ba bōkua, ma ba bu kpēē dōō boko wi sōō ka ben yāa ni ba doke sannu. Niya ben yabenu ka ben sokoto ka sere maa ben furōsu. ²² Ma ba dōō win kpāaru sosi nge mē sina bokon wooda damgia ye, ya gerua. Yera dōō win yam susura tabu durō be go be ba Sadaki ka Mēsaki ka Abēnego kpēebu da mi. ²³ Ma Sadaki ka Mēsaki ka Abēnego ba wōri dōō boko wi sōō nge mē ba ka bu bōkua.

Danielin kpaasibu ita be,

ba n dōō mwaare

²⁴ Yera sina boko Nebukanēsaa u nanda ma u seewa fia u be ba ra nūn bwisi kē bikia u nēē, n n tōmbu itawa sa bōkua sa kpēē dōō boko wi sōō?

Ba nūn wisa ba nēē, oo, mēya.

²⁵ Ma u bu wisa u nɛɛ, wee tɔmbu nnɛwa na waamɔ ba sɪmɔ dɔɔ boko win suunu sɔɔ. Ba n̄ dɔɔ mwaare. Be kpuro ba maa kusiarewa ma ben nnɛse u ka wɔllun tɔnu weenɛ.

²⁶ Saa ye sɔɔra Nɛbukanɛsaa u susi dɔɔ boko win bɔkuɔ u nɛɛ, Sadaki, Mɛsaki, Abɛnɛgo, bɛɛ Wɔrukoon sɔm kowobu, i yarima i na mini.

Ma ba yara dɔɔ boko win min di.

²⁷ Yera wirugii be sina boko u raa soka ba menna mi, be kpuro ba wa ma dɔɔ kun dam mɔ durɔ be sɔɔ. Mɛya baa ben seri tia ya n̄ dɔɔ mwaare. Ben yaa ni ba sebua nu n̄ dɔɔ numiɛ.

²⁸ Ma Nɛbukanɛsaa u nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ siaro wi u sɔa Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgon Yinni. Domi wiya u win gɔrado gɔrima u ka win bwaa be ba n̄n naanɛ kua mi faaba ko. Ba nɛ sina bokon wooda yina, ba n̄ ben wasin wahala garisi gaaɔnu. Ba yina bu b̄u goo s̄a ma n̄ kun mɔ Gusunɔ.

²⁹ Tɛ wooda ye na wɛɛmɔ wee, tɔnu baawure baa n̄ n bwese teren na u sɔa, ma u Gusunɔ, Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgon Yinni gari kam gerusi, na kon de bu yɛro bɔtiriwa, kpa win yɛnu gu ko bansu. Domi goo maa sari wi u koo kp̄i u tɔnu faaba ko nge mɛ.

³⁰ Yeniban biru, sina boko Nɛbukanɛsaa u Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo aye bakanu wɛ Babilonin tem bera mi.

Nɛbukanɛsaan dosu yiruse

³¹ Sina boko Nɛbukanɛsaa u bwese ni nu waa handunia sɔɔ kpuro tɔbura u nɛɛ, Gusunɔ u de i n alafia mɔ.

³² N man wɛre n ka bɛɛ s̄o ȳirenu ka maamaaki be Wɔrukoo u man s̄ɔsi.

³³ Win ȳire ni, nu kp̄a.

Maamaaki ye, win sinara.

Win banda kun kpeemɔ.

U ko n s̄aawa sunɔ sere ka baadommaɔ.

4

¹ Nɛ, Nɛbukanɛsaa, na waa nɛn sina kpaarɔ ka b̄ori yendu ka nuku dobu.

² Yera wɔkuru garu sɔɔ, na dosu gagu kua ge ga man berum mwa. K̄asi ni na wa sanam mɛ na kp̄i, nu man nanum

mwa. ³ Yen s̄ona na wooda yara na nɛɛ, Babilonin bwisigibu kpuro bu menna nɛn mi kpa bu man dosu ge tubusia. ⁴ Yera dobo dobogibu ka s̄orobu ka b̄u sinambu ka Babilonin bwisigibu ba na. Na bu dosu ge s̄ɔwa, adama ba kpana bu man gu tubusia. ⁵ Yen biru, Danieli wi ba sokumɔ ka nɛn b̄un ȳisuru Belitasaa u na. N deema b̄u geeba * ka n̄n waa. Ma na n̄n nɛn dosu ge s̄ɔwa. ⁶ Na nɛɛ, wi, wi u s̄a bwisigibu kpuron wirugii, na yɛ ma b̄u geebun hunde ya n̄n waa si. Yen s̄o, asiri gaa sari ye ya ka n̄n s̄e. Nɛn dosu ge wee. U man gu tubusio. ⁷ Sanam mɛ na kp̄i, ye na dosa wee.

D̄aru gara na wa ta ȳo handunian su-unu sɔɔ.

D̄aa te, ta gunu too.

⁸ Ma ta dam mɔ.

Ten gunum mu sosi sere mu wɔllu girari.

Handunian goonu nnegibu kpuro ba tu waamɔwa.

⁹ Ten wurusu w̄a ma ta mara siki siki nge gandia.

Te sɔɔra handuniagibu kpuro ba ra ben d̄ianu wa.

Ten saarɔwa gbeeku yɛɛ yi ra s̄ɔ sure. Ten k̄asi wɔllɔwa gunɔsu su sokunu s̄a.

Te sɔɔra hunde koni baayere ya ra yen d̄ianu wa.

¹⁰ Ma na Gusunɔn gɔrado goo wa u sarama wɔllun di. ¹¹ U nɔɔgiru sua u nɛɛ,

i d̄aa te k̄iyo i sura

kpa i ten k̄asi b̄ori b̄ori.

I ten wurusu w̄oko

kpa i ten marum s̄ori i yari.

Kpa gbeeku yɛɛ yi duki su saa ten saarun di.

Kpa gunɔsu su se saa ten k̄asin di.

¹² Adama i ten koo kpiriru derio tem sɔɔ

ka ten gbini yakaso

ta n b̄okua ka sisu ka sii gandun yoni.

Kpa ta n dirum soore

ta n yakasu dimɔ nge gbeeku yɛɛ.

¹³ Bu tu tɔnun bwisikunu wunario.

Kpa bu tu gbeeku yaan bwisikunu dokea.

* 4:5 b̄u geebu - Nɛbukanɛsaa u n̄ gina tuba ma Yinni Gusunɔwa u waa ka Danieli. Yen s̄ona u nɛɛ, b̄u geeba ba Danieli somima.

Kpa ta n sãa mɛ wɔɔ nɔɔba yiru.

¹⁴ Wooda ye, ya weewa saa Gusunɔn ɔradoban min di kpa tɔmbu kpuro bu ka gia ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u kɪwa u ra nu wɛ. U ra wi ba n mam garisi gãanu wɔlle sue.

¹⁵ Dosu gera mi, ge nɛ, Nɛbukanɛsaa na dosa. Tɛ, wunɛ Belitasaa, a man gu tubusio domi bwisigii be ba wãa nɛn tem mɛ sɔɔ kpuro ba kpana bu man gu tubusia. Adama wunɛ, kaa kpɪ yɛn sɔ bũu geeba ka nun wãa.

Danieli u dosu ge tubusia

¹⁶ Yera Danieli wi ba maa sokumɔ Belitasaa u nanda. Ma u biti soora saa fiiko. Ma Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, Belitasaa, a ku de dosu ge, ka gen tubusianu nu nun biti ko.

Danieli u wisa u nɛɛ, yinni, dosu gen tubusianu nu ka wunɛn yiberɛba nɛra. ¹⁷ A dãru wa ta kpã. Ma ta dam mɔ. Ten gunum mu girari wɔllɔ. Ma ba tu waamɔ handunia gira kpuro. ¹⁸ Ten wurusu wã. Ma ta binu mara siki siki. Ma handuniagibu kpuro ba ben dɪanu waamɔ te sɔɔ. Gbeeku yɛɛ yi ra n wãa ten saarɔ. Gunɔsu su maa sin sokunu mɔ ten kãasi wɔllɔ. ¹⁹ Dãa te, ta sãawa wunɛ sina boko. Domi a kpɛa a dam kua ma mu wɔllu girari. Ma wunɛn bandun dam mu sɔɔsira handunian goonu nne sɔɔ. ²⁰ Yen biru, a Gusunɔn ɔrado goo wa u sarama wɔllun di ma u nɛɛ, i dãa te kɪyɔ i sura tu kam ko. Adama i ten koo kpiriru derio tem sɔɔ mi, ka ten gbini ta n bɔkua ka sisu, ka sii gandun yɔni yakasu mi. Kpa ta n dirum soore ta n yakasu dimɔ nge gbeeku yɛɛ sere wɔɔ nɔɔba yiru. ²¹ Nɛn yinni, dosu gen tubusianu wee. Wɔrukoowa u nun win himba sɔɔsi ye u kua wunɛn sɔ. ²² Ba koo nun gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu. Kpa a yakasu di nge naa, a n dirum soore sere wɔɔ nɔɔba yiru sere a ka gia ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u kɪwa u ra maa nu wɛ. ²³ Wooda ye ba wɛ ba nɛɛ, bu dãa ten koo kpiriru ka ten gbini derio mi, yen tubusiana ba koo nun wunɛn bandu wesia saa ye a wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro

nɛni. ²⁴ Yen sɔ, sina boko, a de a nɛn gere wura. A de a gea ko a ka wunɛn durum wuna. A dãa kɔsa kpuro derio kpa a sãarobu wɔnwɔndu kua. Saa yera wunɛn alafia ya koo dakaa da.

Dosu gen gari yi koor

²⁵ Yeniba kpuro ya sina boko Nɛbukanɛsaa deema. ²⁶ Ye n kua suru wɔkura yirun biru, sɔɔ teeru yera u sɪimɔ win dii tɛɛra wɔllɔ Babiloniɔ. ²⁷ Ma u nɛɛ, Babiloni wee, wuu bɔkɔ ge na bana ka nɛn tiin dam ga n ka sãa nɛn sina kpaaru. Ga maa nɛn yiiko ka nɛn bɛɛɛ sɔɔsimɔ.

²⁸ Sanam mɛ sina boko u gari yi gerumɔ u n kpa, yera nɔɔ gaga nɔɔra wɔllun di ga nɛɛ, sina boko Nɛbukanɛsaa, a swaa dakio a nɔ. Ba nun bandu yara. ²⁹ Ba koo nun gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu kpa a n yakasu dimɔ nge naa sere wɔɔ nɔɔba yiru sere a ka wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u kɪwa u ra maa nu wɛ.

³⁰ Yande gari yi, yi Nɛbukanɛsaa deema. Ba nɔn gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Ma u yakasu dim wɔri nge naa u dirum soore. Ma win seri dɛnya nge gunɔ bakerun sansu. Ma win nii kɔkɔsu su dɛnya nge gunɔgisu.

Nɛbukanɛsaa

u maa wure u kua tɔnu

³¹ Ma Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, ye saa ye, ya doona, yera na nɔni seeya wɔllɔ. Ma nɛn bwisikunu wure nu kua tɔnuginu. Ma na Wɔrukoo siara ka bɛɛɛ wi u wãa sere ka baadommaaɔ. Wiya u yiiko kpuro mɔ. Win sinanda kun nɔru mɔ. Win bandu ta ko n wãawa sere ka baadommaaɔ. ³² Baa handunian tɔmbu kpuro ba n mɛnna, ben dam kun sãa gãanu win nɔni sɔɔ. U ra ko nge mɛ u kɪ win ɔradoban suunu sɔɔ ka tɔmbun suunu sɔɔ. Goo sari wi u koo kpɪ u win nɔmu dɛba n kun mɛ u nɔn sɔ u nɛɛ, mba u mɔ mɛ.

³³ Sanam mɛ nɛn laakari ya wurama, yera ba maa man nɛn bɛɛɛ ka nɛn girima ka nɛn bandun yiiko kpuro wesia. Nɛn bwisi kɛɔbu ka nɛn sina asakpɔbu kpuro ba na nɛn mi ba man nɛn bandu wesia. Ma ten dam mu sosi mu kera yellu. ³⁴ Tɛ, nɛ Nɛbukanɛsaa,

na wəllun sina boko siara ka beere. Na nūn wəlle sua. Domi ye u mō kpuro ya sāawa gea. Win swēē kpuro yi sāawa dee dee. U koo mam kpī u be ba tii suamō kawa.

Beesasaa u tambu dim soka

5

¹ Nebukanesaan biru, sina boko Beesasaa u bandu di. Yera sōo teeru u win sina asakpəbu nərəbu (1.000) dim soka. Ma ba tam nərūmō wi ka be sannu. ² Ye tam mē, mu Beesasaa nuka, yera u gəra u nēē, bu win nəri wuragii ka sii geesugii yarama yi win baaba Nebukanesa u gurama saa Gusunən sāa yerun di te ta wāa Yerusalemuo. Kpa wi ka win sina asakpəbu ka win kurəbu ka win sinanibu bu ka yi tam nō. ³ Yera ba ka nəri wuragii yi na, ba ka yi tam nərūmō wi ka win tən be kpuro. ⁴ Tam nərū bi sōo, ba ben būnu siaramō nən bwāarokunu ba kua ka wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wōkusu ka dāa ka kpenu.

⁵ Saa ye sōra sina boko u nōmu gagu wa ga yarima mi fitilan yam bururam mu sōsire, ma ga yorumō sina kpaarun gana wəllō mi ba soo kpika tēni. ⁶ Yera u nanda, win wuswaa burisina. Win torora kara, u diirimō sere win dūu winu soonamō. ⁷ Yera u nōgiri sua ka dam u nēē, bu nūn sərōbu ka Babilonin bwisigibu ka būu sinambu sokuama. Ye ba na, yera u nēē, wi u kpīa u yora yeni gara u ye tubusia u koo yēro wuran saba dokea kpa u nūn gurumusuru sebusia u nūn win bandun dam sukum wē u n ka sāa tōnu itase win bandu sōo.

⁸ Sina bokon bwisigii be kpuro ba dua mi yora ye, ya wāa. Adama ba kpana bu ye gari bu sere mam nēē, ba koo ye tubusia. ⁹ Ma ya sina boko nanda too sere win wuswaa burisina. Ma win sina asakpəbun tii ba biti soora.

Danieli u yora ye gara

u tubusia

¹⁰ Sina bokon mero u sunō ka win sina asakpəbun gari yi nua. Yera u dua mi ba mēnne ba tōo bakaru

dimō. U nēē, sina boko, wunen hunde yu dakaa da! A ku nanda sere wunen wuswaa ya n burisine.

¹¹ Domi goo u wāa wunen tem mē sōo, wi u būu geebun * hunde mō. U bwisi ka laakari mō nge būnu. Yen sōna wunen baaba Nebukanesaan waati sōo, u nūn kua sərōbu ka dobo dobogibu ka Babilonin bwisigibun wirugii. ¹² Durō win yīsira Danieli. Wiya sina boko Nebukanesa u yīsiru kā Belitasaa. Ba wa ma u bwisi ka yēē bakaru mō, ma u suka ka dosusu ka gāa ni nu sēn tubusianun kēru mō. N n mēn na, a nūn sokusio, u koo nun yora ye tubusia.

¹³ Yera ba ka Danieli da sina bokon wuswaa. Ma sina boko u nūn bikia u nēē, wuna Danieli wi? A sāawa Yuu ben turo be nēn baaba sina boko u mwēerima Yudan tem di? ¹⁴ Ba man wunen gari sōowa ma būu geeba ka nun wāa. Yen biru, a bwisi ka laakari gea mō a ka tōnu gāa sēsəginu tubusia. ¹⁵ Wee ba ka man bwisigibu ka sərōbu naawa bu ka man yora yeni garia kpa bu man yen tubusianu sō. Adama ba kpana. ¹⁶ Na maa nua ma a ra tambu gāanu tubusie ni nu bu bitani mō kpa a dosu tubusia. Tē, à n kpīa a yora yeni gara ma a man yen tubusianu sōowa, kon nun gurumusuru sebusia kpa n nun wuran saba dokea n nun nēn bandun dam sukum wē. Kpa a ko tōnu itase nēn bandu sōo.

¹⁷ Yera Danieli u nūn wisa u nēē, yinni, a wunen kēē ni tii yiiyo, n kun mē a goo wē. Adama kon nun yora ye garia kpa n nun yen gari tubusia. ¹⁸ N n mēn na, yinni, a swaa dakio a nō. Wōrukoo u wunen tundo Nebukanesa bandu wē ka beere ka girima ka yiiko. ¹⁹ Dam mē u nūn wēn sō, bwesenu kpuro nu nūn nasie sere nu ra n diirimō win wuswaa. Ye u kī, yera u ra ka tōnu ko. U koo kpī u nūn go, n kun mē u nūn deri, n kun mē u nūn wəlle sua, n kun mē u nūn taare. ²⁰ Adama saa ye sōo, u tii sua u gōru bəbia, yera Gusunō u nūn yara bandun di ma u gina nūn yiiko ye mwaari. ²¹ U nūn wuna tām̄bun

* 5:11 būu geebu - I wiru 4:5n tubusianu mēerio.

suunu sɔɔn di. Ma win bwisikunu gɔsia nge gbeeku yaaginu. U da u wāa ka ketɛ gbeekinu sannu ma u yakasu dimɔ nge naa u dirum soore sere u ka wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro neni. Wi u kīwa u ra maa nu wē.
²² Wee, wunɛ maa Bɛɛsasaa, wunɛ wi a sãa win bii, baa mɛ a ye kpuro yē, a yina a tii kawa. ²³ Ma a tii sue Yinni Wɔrukoon wuswaaɔ. A dera ba ka win sãa yerun nɔri na i ka tam nɔra wunɛ ka wunen sina asakpɔbu ka wunen kurɔbu ka wunen sinanibu. Ma a seewa a wunen bũnu siaramɔ nɔn bwāarokunu ba kua ka sii geesu ka wura ka sii gandu ka sii wɔkusu ka dāa ka kpenu, baa mɛ nu n̄ gari nɔɔmɔ, nu n̄ yam waamɔ, nu n̄ maa gāanu yē. Adama Gusunɔ wi u wunen wāaru neni, a n̄ n̄n bɛɛrɛ wē. ²⁴ Yen sɔna u nɔmu ge gɔrima ge ga yora ye kua. ²⁵ Ye ba yorua mi wee, ba gara, ba gara, ba yīira, ba bɔnu kua. ²⁶ Yen tubusianu wee. Ba gara, ya gerumɔwa Gusunɔ u wunen bandun sanam gara ma u tu nɔru koosia. ²⁷ Ba yīira, ya gerumɔwa ba wunen bunum yīira ba deema a n̄ bunu. ²⁸ Ba bɔnu kua, ya maa gerumɔwa ba wunen bandu bɔnu kua. Ma ba tu Mɛdiba ka Pɛɛsiba wē.
²⁹ Yande mi kɔ, Bɛɛsasaa u nɛɛ, bu Danieli gurumusuru sebusio kpa bu n̄n wuran saba dokea kpa bu kpara ma u kua tɔnu itase win bandu sɔɔ.
³⁰ Dɔma ten wɔkura ba Bɛɛsasaa Babilonin sina boko wi go.

6

¹ Ma Darusi wi u sãa Mɛdin bweseru u bandu di. Saa ye, u mɔwa wɔɔ wata ka yiru.

Danielin yiberɛba

ba n̄n yina beria

² Darusi u tɔmbu wunaa teeru gɔsa ba n̄ sãa win tem beri berikan wirugibu. ³ Ma u tɔmbu ita gɔsa u bu kua wirugii ben tɔnwerobu. Ben miya wirugii be, ba ko n̄ da nɛ bu ben sɔma tusia. Kpa sunɔ u ku raa ka asara wa. Danieli u sãawa tɔnwero ben turo. ⁴ U beri berikan wirugii be, ka ben tɔnwerobu bwisi kere. Yen sɔna sina boko u bwisika u n̄n

ko tem mɛ kpuron wirugii. ⁵ Saa ye sɔra Danielin tɔnwerosii be, ka beri berikan wirugii be, ba nɔɔ tia kua bu ka n̄n toraru garu mani sina bokon bandun swaa sɔɔ. Adama ba n̄ toraru garu wa wi sɔɔ. Domi u sãawa naanegii, u n̄ kɔsa gaa koore. U n̄ maa sɔmburu garu atafiiru koore. ⁶ Yera tɔn be, ba nɛɛ, sa n̄ gāanu ganu wasi su Danieli mani ma n̄ kun mɔ ye ya sãa win Gusunɔ sãarun gari baasi.

⁷ Ma ba nɔɔ tia kua ba da sina bokon mi ba nɛɛ, yinni, wunen hunde yu dakaa da! ⁸ Bɛɛɛ beri berikan wirugibu ka tɔnwerobu ka siri kowobu ka wunen wesianɔsibu, bɛɛɛ kpurowa sa nɔɔ tia kua a ka wooda yara ye ya gerumɔ baawure u nun sã sere sɔɔ tena. Wi u ye yina ma u bũu goo n̄ kun mɛ tɔnu goo sãwa sere n̄ ka ko sɔɔ tena ye, ba koo yēro kpɛɛwa wɔru mi sɔɔ gbee sinansu wāa. ⁹ Tē yinni, a wooda ye sireo a nɔma doke kpa yu ko nge Mɛdiba ka Pɛɛsiban wooda ye ba ku ra kɔsi.

¹⁰ Ma sina boko u wooda ye nɔma doke ba ye yara.

Ba Danieli kpɛɛ

gbee sinansun wɔru

¹¹ Saa ye Danieli u nua ma ba wooda ye nɔma doke, yera u da win gidambisan wɔlɔ u dua yen dii sɔɔwɔ gɛn fɛnɛnti ya wukiare Yerusalemun bera gia. Miya u yiira u kanaru kua u Gusunɔ siara nge mɛ u ra ko tɔru baatere nɔn ita. ¹² Yera sɔɔ teeru tɔn be, ba n̄n duwi ba deema wee u Gusunɔ kanamɔ u somiru bikiamɔ. ¹³ Yen biru, tɔn be, ba yara ba da sina bokon mi ba n̄n wooda ye yaayasia ba nɛɛ, n̄ n̄ wuna a wooda yara ye ya gerumɔ bu nun sã? N̄ n̄ wuna a nɛɛ, ma goo ù n̄ bũu goo n̄ kun mɛ tɔnu goo sãwa sɔɔ tenan baa sɔɔ, ba koo yēro kpɛɛwa wɔru ge sɔɔ, mi gbee sinansu wāa?

Ma sina boko u wura u nɛɛ, wooda ye, ya wāawa dim dim nge mɛ Mɛdiba ka Pɛɛsiban wooda ya sãa. N̄ n̄ koorɔ bu ye kɔsi.

¹⁴ Ma ba nɛɛ, too, wee, Danieli wi u sãa Isireliban turo be ba mwɛerima

Yudan di, u n̄ nun garisi gāanu, u n̄ maa wunen wooda ye a n̄mu doke mi m̄em n̄ɔwɛ. U ra win Gusun̄ kanɛwa t̄ru baatere n̄n ita.

¹⁵ Ye sina boko u gari yi nua, yera win nukura sankira gem gem. Ma u ḡru doke u Danieli yara wooda ye s̄ɔn di. Ma u kookari kua sere s̄ɔ u ka dua. ¹⁶ Adama t̄n be, ba kpam m̄enna ba da sina bokon mi ba n̄ɛ, a yaayo ma M̄ediba ka P̄ɛsiban wooda ya ku ra k̄si sina boko ù n̄ ye n̄ma doke.

¹⁷ Yera sina boko u wooda w̄ɛ u n̄ɛ, bu Danieli yarama bu kp̄ɛ w̄ru ge s̄ɔ, mi gbee sinansu w̄a mi. Saa yera u n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, Gusun̄ wunen Yinni wi a s̄aam̄ baadomma mi, u nun faaba koowo.

¹⁸ Ma ba kpee bakaru tama ba ka w̄ru gen n̄ɔ k̄rua. Yera sina boko u win taabu ka win sina asakp̄obun ȳireru doke kpee ten w̄ll̄, goo u ku raa ka Danieli faaba ko. ¹⁹ Yen biru, u wura win sina kpaar̄. W̄ku te, u n̄ di, u n̄ n̄ra, u n̄ maa kpun̄ sinani goon b̄ku. M̄ɛya u n̄ maa dweeye d̄ma te.

Danieli u yara baani

²⁰ Yera sina boko Darusi u seewa buru buru yellu u da w̄ru gen mi fuuku fuuku. ²¹ Ye u yam mi turuku kua, yera u Danieli sokum w̄ri ka nuku sankiranu u m̄, Danieli Gusun̄n s̄m kowo, Gusun̄ wi a ra n̄ s̄aam̄ w̄rabu sari mi, u kp̄ia u nun w̄ra gbee sinan sin n̄ɔn di?

²² Saa yera Danieli u n̄n wisa u n̄ɛ, yinni, wunen hunde yu dakaa da! ²³ Gusun̄ n̄n Yinni u win ḡrado ḡrima u gbee sinan sin n̄su b̄kua. Su n̄ man m̄ɛra gaa kue domi u wa ma na n̄ toraru garu kue win wuswaa ka maa wunen wuswaa.

²⁴ Yera sina bokon nukura dora ma u wooda w̄ɛ u n̄ɛ, bu Danieli yarama saa w̄ru gen min di. Ye ba Danieli yarama, ba n̄ m̄ɛra gaa wa win wasi s̄ɔ. Domi u Gusun̄ win Yinni naane s̄a. ²⁵ Ma sina boko u wooda w̄ɛ u n̄ɛ, bu t̄n be ba raa Danieli taare w̄ɛ mi mwaama bu kp̄ɛ w̄ru ge s̄ɔ, be ka ben bibu ka ben kur̄bu kpuro. T̄n be, bu sere mam turi w̄ru gen

tem̄, gbee sinan si, su bu s̄ɛsukawa su kukunu k̄suka.

²⁶ Yen biru, sina boko u bwesenu kpuro tirenu yorua u n̄ɛ, alafia ya n̄ sosim̄ b̄ɛ s̄ɔ ya n̄ d̄ɔ.

²⁷ Wooda ye na w̄ɛm̄ wee. Be ba w̄a n̄n tem̄ s̄ɔ kpuro gesi, bu de bu Gusun̄ Danielin Yinni nasia kpa bu n̄n b̄ɛɛ w̄ɛ.

Domi u s̄aawa waso.

U ko n̄ w̄aawa sere ka baadomma.

Win bandu ta n̄ kpeem̄.

Ten dam mu ko n̄ w̄aawa sere ka baadomma.

²⁸ Wiya u ra t̄nu w̄re u faaba ko.

U ra maamaakiba ka ȳirenu ko w̄ll̄ ka tem̄.

Wiya u Danieli w̄ra gbee sinansun n̄sun di.

²⁹ Darusin bandun waati ye s̄ɔ, Danieli u kua t̄n boko sere n̄ ka girari Sirusi P̄ɛsin bandu s̄ɔ.

Danieli u gbeeku ȳɛ n̄ɛ wa

dosu s̄ɔ

7

¹ B̄ɛs̄as̄aa Babilonin sina bokon bandun w̄ɔ gbiikuu s̄ara Danieli u dosa. U k̄sir̄u wa saa ye u kp̄i win kpin yer̄. Yen biru, u yorua ye n̄ ween̄ t̄mbu bu gia dosu ge s̄ɔ. ² U gerua u n̄ɛ, ye na wa k̄si te s̄ɔ w̄kuru wee. Na woo gagu wa ga na w̄llun beri berika n̄n di ga nim w̄ku b̄k̄n nim so. ³ Yera gbeeku ȳɛ b̄k̄ n̄ɛ yi yarima nim w̄ku gen min di, yen gaa kun ka gaa ween̄. ⁴ Ye na gb̄ia na wa ya ka gbee sun̄ ween̄ ma ya gun̄ bakerun kasa m̄. Ye na maa m̄ɛra, yera na wa ba kasa ye wuna. Ma ba yen tii seeya ba ȳrasia nge t̄nu. Ma ba ye t̄nun bwisikunu doke. ⁵ Yen yiruse ya ka yaa ḡba ween̄ ma ya ka ȳsi tia ȳ. Ȳsan kukunu itawa ya n̄ɔ beri. Ma ba ye s̄ɔwa ba n̄ɛ, yu seewo yu yaa m̄w̄. ⁶ Yen biru, na itase wa ya ka musuku gbeeku ween̄ ma ya kasa n̄ɛ m̄ yen biru w̄ll̄. Ma ya winu n̄ɛ m̄. Ba ye yiiko w̄ɛ yu ka bandu di. ⁷ Yeniban biru, yera na yaa n̄n̄ɛ wa n̄n k̄si te s̄ɔ. Yaa ye, ya nanum m̄. Ya maa dam m̄ too. Ma ya don sisugii bakanu m̄.

Yà n yaa mwa, ya ra yaa yen kukunu kəsukuwa kpa yu di. Ye ya tiara kpa yu taaku taaku. Yaa ye, ya ñ ka yee gbiikii yi weene. Kəbi wəkura ya mə. ⁸ Ye na kəbi yi mɛɛra sāa sāa, yera na kəbu piibu gagu wa ga yarima yen wirun di ga wāa yionən suunu sɔɔ. Kəbu piibu ge, ga kəbi wəku ten ita wuka. Ga nənɪ mə nge tənɪ, ga maa nɔɔ mə ga gari mə ka tii suabu.

Gusunən siribu

⁹ Ye na mɛɛra tii, yera na wa ba sina kitaru yiimə. Ma na goo wa nge durɔ təkɔ u na u sina win sina kitaru sɔɔ. Yāa kpikinu fara farawa u doke. Ma win seri yi buriri fem fem. Win sina kita te, ta balliməwa nge dɔɔ yari bakaru. Mɛya maa ten naasun tii. ¹⁰ Ma dɔɔ yari bakaru ta yarimə win sina kita ten min di ta kokumə nge nim. Gusunən gɔradoba nərəm nərəm ba na ba nùn sāamə. Ma ben gabu ba yɔ win wuswaaɔ. Siri kowobu ba na ba sina. Ma ba tirenu wukia.

¹¹ Ye na kəbu piibu ge mɛɛra ga tii sua gari gerumə, yera ba na ba yaa ye go, ba ye sua ba kpɛɛ dɔɔ boko sɔɔ. ¹² Gbeeku yee yi yi tie, ba yin dam wəra. Adama ba dera yi wāa sere saa gaa.

¹³ Wəku te, kāsɪ te sɔɔ, ye na maa wa wee. Na goo wa u sarama wəllun di guru wii wuroru sɔɔ. Ma u da durɔ təkɔ win mi gia. Ma ba nùn susisia win wuswaaɔ. ¹⁴ Ba nùn bandu ka bɛɛɛ ka yiiko wɛ. Ma ba nùn gāanu kpuro nɔmu sɔndia. Bwesenu kpuro nu nùn sāwa. Win banda kun nərɪ mə. Ta ko n wāawa sere ka baadommaɔ.

Kāsinun tubusianu

¹⁵ Nɛ Danieli nən bwɛra kun kpunɛ domi kāsɪ ni na wa mi, nu man nanda. ¹⁶ Yera na gɔrado ben turo susi be ba wāa mi. Ma na nùn bikia na nɛɛ, mba gari yi kpuron tubusianu. U man sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁷ gbeeku yee bɛkɛ nɛ ye, ya sāawa sinambu nɛ be ba koo bandu di di dunia sɔɔ. ¹⁸ Yen biru, Wərukoo u koo de win tən dɛɛrobu bu bandu mwa ba n dii sere ka baadommaɔ. ¹⁹ Ka mɛ, na kasu n gbeeku yaa nɛɛse ye ya ñ ka ita yeɔnɔ weene min tubusianu gia dee dee.

Domi yaa ye, ya nanum mə too. Yen donnu nu sāawa sisu ma yen nikisu su sāa sii gandu. Yà n yaa mwa ya ra yen kukunu kəsukuwa kpa yu di. Yen ye ya tiara kpa yu taaku taaku. ²⁰ Na maa kasu n kəbi wəku ten tubusianu gia te ya mə yen wirɔ ka sere maa kəbu piibu ge ga yarima yen wirun di ga wāa yionən suunu sɔɔ. Kəbi wəku ten ita ya wərɪka yen wuswaaɔ. Ga nənɪ mə, ga nɔɔ mə, ma ga gari mə ka tii suabu, ga maa nanum mə ga yionɔ kere. ²¹ Ma na kəbu piibu ge wa ga ka Wərukoon tən dɛɛrobu tabu mə ga bu kamiamə. ²² Adama durɔ təkɔ wi, u na u Gusunən tən be gem wɛ. Sanam mɛ saa ya tura ma ba bandu di.

²³ Ma durɔ wi, u man tubusia u nɛɛ, yaa nɛɛse ye, ya sāawa bandu nɛɛse te ba koo swi handunia yeni sɔɔ. Ban te, ta ñ ka garu weene. Ta koo handunia kpuro go tu taaku tu munia muku muku. ²⁴ Kəbi wəku te, ta sāawa sinambu wəkuru be ba koo ban te di. Yen biru, sunə goo wi u ñ ka ben goo weene u koo sinambu wəku ten ita bandu yara kpa u bandu di. ²⁵ Sunə wi, u koo Wərukoo gari kam gerusi kpa u win tən dɛɛrobu nənɪ sɔ. U ko n maa kɪ u saaba ka woodaba kəsɪ. Ba koo nùn tən dɛɛrobu nɔmu sɔndia sere saa ita ka bɔnu. ²⁶ Yen biru, Yinni Gusunə u koo sunə wi siri, kpa u nùn bandu yara mam mam sere ka baadommaɔ. ²⁷ Yen biru, ba koo ban ni nu wāa handunia sɔ kpuron dam ka nin yiiko Wərukoon tən dɛɛrobu nɔmu beria. Win bandu ta ko n wāawa sere ka baadommaɔ. Wiya sinambu kpuro ba koo sā kpa bu nùn mɛm nɔɔwa.

²⁸ Ye nɛ Danieli na wa yera mi. Ye na ye bwisika, na nanda ma nən wuswaa burisina. Adama na ye kpuro berua nən gōruɔ.

Danieli u yāa kineru

ka boo wa kāsiru sɔɔ

8

¹ Bɛɛsasaan bandun wɔɔ itase sɔɔ, nɛ Danieli na kāsiru wa te na raa wa baasi. ² Sanam mɛ na kāsɪ te mɛɛra n man sāare na wāa wuu bəkɔ ge ba

mò Susiò Elamun temò. Ma n sàare na wāa daa te ba mò Ulain bəkuə. ³ Ye na nōni seeya na mēera, yera na yāa kineru wa ta kəbu bakanu yiru mō ta yō daa ten dee deeru. Kəbu teeru ta teeru dēebu kere. Te ta dēebu bo mi, tera ta kpia dākuru. ⁴ Yera yāa kinē te, ta ten kəbi soomō sōo duu yeru gia ka sōo yēsān nām geu gia ka sōo yēsān nām dwareu gia. Yaa gaa sari ye ya koo ka tu gabirina. Goo maa sari wi u koo ten yiberē wəra ten nōman di. Ta mōwa ye ta kī. Ma ta kpēamō ta dam mò.

⁵ Sanam mē na laakari mò, yera na mēera ma na boo wa ga yarima saa sōo duu yeru gian di ka duki baka ga tem bəsu ma n sàare ga n tem dēke. Boo ge, ga kəba nanumgia mō gen nōnin baa sōo. ⁶ Ma ga tura sere yāa kinē ten mi, te na raa wa ka kəbi yiru mi, ta yō daa ten dee deeru. Ma ga yāa kinē te gure ka gen dam kpuro. ⁷ Na gu wa ga yāa te susi ka mōru ga tu so ga kəbi bəka. Yāa te, ta kpana tu ka tii yina. Ma ga tu sura temō ga yasisimō. Goo sari wi u tu wəra gen nōman di. ⁸ Ma boo ge, ga kpēa. Ye ga kpēa ga kpa, yera kəba baka ye, ya bəra. Kəba yen ayerəwa kəbi nne nanumgii yi kpia. Ma yi mēera handunian goonu nne kpuro sōo, yen baayere goo teeru gia.

⁹ Saa kəbi yin tian di, kəbu piibu gaga yara ga kpēa sōo yēsān nām dwareu gia ka sōo yari yeru gia ka sere tem mē mu gea bo gia. ¹⁰ Ma ga seewa ga wəllun tabu kowobu girari ma ga ben sukum ka kperi surura temō ga taaka. ¹¹ Ma ga maa seewa ga tabu kowo ben guro guro seesi. Ma ga bururu baateren yāku te ba ra nūn kue yōrasia. Ma ga win sāa yeru kəsuka. ¹² Ga wəllun tabu kowobu ka baadomman yākunu nōma doke ga kamia toranun sō. Ma ga gem kasa kua temō. Ye ga bwisika gu ko kpuro, ya gu koorawa.

¹³ Ma na tən dēero goon gari nua. Yen biruwa tən dēero goo u gbiikoo wi bikia u nēē, sere saa yerà ba ko n baadomman yāku ten kobu yōrasie. Sere saa yerà kam kobu ko n wāa gem sarirun sō. Sere saa yerà sāa yee te,

ta ko n disi duure mēsum. Sere saa yerà ba ko n wəllun tabu kowo be taakumō. ¹⁴ Ma gbiikoo wi, u wisa u nēē, sere tōnu nərəbun suba yiru ka gooba wunəbun (2.300) baa yà n doona. Yen biruwa yāku yee te, ta koo wurama ta n dēere nge yellu.

Kāsi ten tubusianu

¹⁵ Sanam mē nē Danieli na kāsi te waamō, ma na kasu tu man yeeri, yera na gāanu wa nu ka tōnu weenē nu yō nēn wuswaa. ¹⁶ Ma na maa goon nōo nua daa te ba mò Ulain suunun di. U nōogiru sua u nēē, Gabiriē, a durə wini kāsi te tubusio. ¹⁷ Ma u man susima. Ye u man turuku kooma, yera bərum man mwa. Ma na wəruma temō. U man sōowa u nēē, tənun bii, a de yi nun yeeri. Kāsi te, ta wāawa sanam dāakim sō. ¹⁸ Sanam mē u ka man gari mò, yera biti baka man mwa. Ma na siriru tem girari. U man baba u seeya u yōrasia mi na raa wāa. ¹⁹ Yen biru, u maa man sōowa u nēē, wee kon nun sō ye ya koo na Yinni Gusunən mōrun tōru sōo sanam dāakim sōo. ²⁰ Yāa kinē te a wa ta kəbi yiru mō mi, ta sāawa Mēdiba ka Pēesiban sinambu. ²¹ Boo ge, ga sāawa Geresin sunō. Kəba baka ye ya bəkira mi, ya sāawa sunō gbiikoo. ²² Kəba nne ye ya kpia baka ye ya bəkiran min di, ya sāawa sinambu nne gabu be ba koo yari sunō gbiikoo win min di. Adama ba n dam wasi nge wi. ²³ Sinambu nne yen bandu tā n kpa, ma ba durumgibu kpeerasia, sunō goo u koo yari u tii sua kpa u n tōmbu nōni wəkubu yē. ²⁴ Win dam mu koo nuuru ko n n mō ka win tiin dam. U koo gāa dabinu kam koosia ye ya n ka nōo gerurō. Win ye u mò kpuro ya koo nūn koora. U koo bwese damginu go ka maa Gusunən tōmbu. ²⁵ U koo tii sua win dukian sō ka win bwisin sō. U koo tən dabinu go be ba wāa bəri yendu sōo. U koo mam sina boko seesi. Adama u koo kəsikira goo u kun nūn babe. ²⁶ Kāsi te a wa tōnu nərəbun suba yiru ka gooba wunəbun (2.300) sō, ta sāawa gem. A ye nenuo asiri sōo. Domi ya wāawa sanam dāakim sō. ²⁷ Ma nē Danieli na kua sōo dabiru na barō. Na n dam mō.

Yen biruwa na seewa na nen sɔmburu mɔ te sina boko u man wɛ. Ma na waa nandabu sɔɔ kasi ten sɔ. Domi ta n man yeeri.

*Danieli u kanaru kua
win tɔmbun sɔ*

9

¹ Saa ye Darusi, Asuresin bii, Mɛdin bweseru u bandu dii Babilonin temɔ, ² win bandun wɔɔ gbiikuu sɔɔ, Danieli u tirenu mɛrimɔ ma u girari mi Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yereimi sɔɔwa u nɛɛ, wɔɔ wata ka wɔkura Yerusalemu ya ko n saa bansu. ³ Ma u nɔɔ bɔkua u saaki deewa u tii torom wisi nuku sankiranun sɔ. Ma u kanaru koosi Yinni Gusunɔn mi gia, ⁴ u win tɔmbun toranu tuuba mɔ.

U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a kpɔ ma sa nun nasie. A ra wunen nɔɔ mwɛɛru yibie kpa a wunɛgibu kɪru sɔɔsi be ba nun kɪ ba wunen woodaba mɛm nɔɔwammɛ. ⁵ Sa tora, sa daa kɔsa kua, sa saa nuku kɔsurugibu, sa wunen gari yina, sa maa wunen woodaba sara. ⁶ Sa n wunen sɔmɔbu swaa daki sanam mɛ ba bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu ka bɛsɛn baababa ka bɛsɛn tɔmbu kpuro wunen gari sɔɔwa. ⁷ Yinni Gusunɔ, a sɔawa gemgii. Bɛsɛra sa tora. Ma sa waa sekuru sɔɔ gisɔ bɛsɛ Yudaba ka be ba waa Yerusalemu ka Isireliba kpuro be a yarinasia tontondɔ ka turukuɔ yɛn sɔ sa n nun mɛm nɔɔwɛ. ⁸ Yinni, wee sa sekuru sɔɔwa bɛsɛ ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu ka bɛsɛn baababa. Domi sa nun torari. ⁹ Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun suuru kuo wunen wɔnwɔndun saabu baa mɛ sa wunen gari yina. ¹⁰ Sa n maa wunen gere swaa daki su sere nɛɛ, sa ko wunen woodaba swi ye wunen sɔmɔbu ba sun nɔɔsia. ¹¹ Mɛya bɛsɛ Isireliba kpuro sa wunen woodaba sara, sa n wunen gere swaa daki. Sa tora. Yen sɔna bɔri yi a dera wunen sɔm kowo Mɔwisi u yorua woodan tireru sɔɔ yi sun di. ¹² Nge mɛya a dera wunen gari yi kora yi a nɛɛ, kaa bɛsɛ ka bɛsɛn wirugibu kua. A dera Yerusalemu ya nɔni swaarua wa tɛn bweseru ba n waare gam. ¹³ Wahala

ye kpuro, ya sun deema nge mɛ Mɔwisi u yorua woodan tireru sɔɔ. Ka mɛ, sa n bɛsɛn daa kɔsa deri su wunen gem swi kpa su wunen kɪ geeru kasu. ¹⁴ Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wahala ye a nɛɛ, sa ko wa, yera ya sun deema. Ye a kua kpuro ya sɔawa dee dee. Bɛsɛra sa n nun mɛm nɔɔwɛ.

¹⁵ Gusunɔ bɛsɛn Yinni, ye a sun yarama Egibitin tem di, wunen dam mu sɔɔsira. A yiiru yara te ta waa sere ka gisɔ. Adama bɛsɛ, sa durum ka daa kɔsa kua gem gem. ¹⁶ Tɛ Yinni, na nun kanamɔ wunen durom sɔ, a de wunen mɔru yu doona wunen wuu Yerusalemun min di, ge ga waa wunen guu te a gɔsan wɔllɔ. Domi be ba sun sikerɛnɛ ba Yerusalemu ka bɛsɛ wunen tɔmbu gema bɛsɛn toranu ka bɛsɛn baababan daa kɔsan sɔ. ¹⁷ Gusunɔ, a nen nɔɔ swaa dakio kpa a nen kanaru nɔ. A wunen saa yee te ta bansu saa mi mɛerio wunen yiirun sɔ. ¹⁸ Gusunɔ nen Yinni, a swaa dakio a nɔ. A nɔni seeyo a wuu ge ba ka wunen yiiru sokumɔ mɛeri nge mɛ ga bansu kua. Sa yɛ ma bɛsɛn dɛɛrara kun tura su ka nun gaaɔn ganu kana. Adama wunen wɔnwɔn bakarun sɔna sa nun yeni kanamɔ. ¹⁹ Yinni, a bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ kpa a sun suuru kua. A bɛsɛn gere swaa dakio kpa a ko ye sa bikia. A ku de n tɛ wunen yiirun sɔ. Domi wuna a wuu ge ka tɛn be kpuro mɔ.

Gabiriɛ u kasiɔu tubusia

²⁰⁻²¹ Sanam mɛ Danieli u kana te mɔ u gari gerumɔ u n kpa, u wi ka win tɔmbun toranu tuuba mɔ, ma u Gusunɔ win Yinni kanamɔ win saa yee dɛɛra ten sɔ, yera durɔ wi, Gabiriɛ wi u raa wa win kasi gbiikiru sɔɔ, u nɔn yɔɔsima ka dam u sura win bɔkuɔ saa yɛ sɔɔ ba ra yokan yɔkuru ko. ²² U ka nɔn gari kua u nɛɛ, na nawa wunen mi, n ka nun kasi te tubusia. ²³ Saa yɛn di a wunen kanaru torua, Gusunɔ u tu mwa. Yen sɔna na nun win gari sɔɔbu na, domi Gusunɔ u nun kɪ. N n mɛn na, a swaa dakio n nun kasi te tubusia. ²⁴ Saa nɔɔba yirun nɔn wata ka wɔkura Gusunɔ u himba kua yu doona u sere wunen tɔmbu ka wunen wuu dɛɛrɔ

yakia toranu ka kōsa kpuron di. Yen biru, u koo bu ben toranu suuru kua kpa u bu gem wē sere ka baadomma. Gusunən sɔmɔbun gari ka kāsɪnɪn baa ya koo doona kpa tən dɛɛro goo u ko sunɔ. ²⁵ N n mɛn na, a bwisikuo kpa a tubu. Saa mɪn di ba wooda wē bu Yerusalemu sɔmɛ bu bani, sere wirugii wi Gusunɔ u gɔsa u ka na, ya koo kowa saa nɔɔba yirun nən nɔɔba yiru. Yen biru, ba koo yen swɛɛ sɔmɛ ka yen gbāraru saa nɔɔba yirun non wata ka yiru sɔɔ. Saa ye, ya ko n sāawa wahalan saa. ²⁶ Saa nɔɔba yirun nən wata ka yiru ye, yà n doona, ba koo wirugii wi Gusunɔ u gɔsa go. Goo sari wi u koo ka nùn yina. Kpa sunɔ kpao ka win tabu kowobu bu wuu ge, ka sãa yee te wisire bu kəsuku kpa ba n asɔrɔ mɔ sere Gusunɔ u ra ka nùn kpeerasia nge mɛ u yi. ²⁷ Wirugii wi, u ko n ka tən dabiru nɔɔ tia sãa sere saa nɔɔba yiru. Saa ita ka bɔnɪn biru, u koo de yākunu ka abɔnu nu kpe kpa u gāa kōsunu ko sãa yerɔ nɪn bweseru goo kun koore sere kam koo bi Yinni Gusunɔ u yi win sɔ bu ka nùn deema.

Danieli u tɔnu wa

Tigirin daarɔ kāsiru sɔɔ

10

¹ Sirusi, Pɛɛsin sina bokon bandun wɔɔ itase sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Danieli gari kua wi, wi ba maa mɔ Belitasaa. Gari yi, yi sãawa gem. Yi ka nɔni swāa bakaru yā te ta koo na. Ma gari yi, yi nùn yeeri. Saa ye sɔɔra u kāsɪ te tuba.

² N deema u wāa nuku sankiraru sɔɔ alusuma ita. ³ Alusuma ita ye sɔɔ, u n dīa geenu ganu diire. U n yaa tende. Tam kun maa win nɔɔ duure. Mɛya u n maa tii gum saware. ⁴ Wɔɔn suru gbiikoon sɔɔ yɛnda nnɛse sɔɔ, u wāa u yɔ daa te ba mɔ Tigirin bɔkuɔ. ⁵ Yera u nɔni sua u durɔ goo wa u yānu doke ni ba kua ka wēɛ damgii ma u kpaka sēke ye ba kua ka wura ye ya wee Ufasin di. ⁶ Win wasi yi ballimɔ nge kpee ni nu wuru beku nɔni mɔ, ma win wuswaa ya ballimɔ nge guru maakinu. Ma win nɔni yi ballimɔ nge dɔɔ yari, ma win

gāsenu ka win naasu sãa nge sii gan te ba wɔriasia. Ma win nɔɔ ga nɔɔra nge tən dabinun nɔɔ. ⁷ Danieli turowa u kāsɪ te wa. Tən be ba ka nùn wāa mi, ba n tu wa. Adama ba nanda ba duki sua bu ka kuke. ⁸ Wi turowa u yɔra ma u kāsɪ te wa. Win wuswaa ya burisina. Ma win goma dwiia u dam bia. ⁹ U durɔ win nɔɔ nua ma u nanda u wiru tem girari. ¹⁰ Yera nɔmu gaga nùn baba ma u diira u dūu winu ka nɔm taranu soonamɔ. ¹¹ Ma u nɛɛ, kīnasi Danieli, a de gari yi, yi kon nun sɔ, yi nun yeeri, kpa a se a yɔra mi a wāa mi. Domi ba man gɔrimawa wunɛn mi. Ye u nùn gari yi sɔɔwa u kpa, yera Danieli u seewa u yɔra ma u diira. ¹² Durɔ wi, u gerua u nɛɛ, Danieli, a ku bɛrum ko. Domi saa dɔma tɛn di gari yi, yi nun yeeri, ma a tii kawa Gusunɔ wunɛn Yinnin wuswaaɔ, saa dɔma ten diya Gusunɔ u wunɛn kanaru nua. Yen sɔna na na. ¹³ Pɛɛsiban sina boko u man seesi sɔɔ yɛnda tia ma na sina win bɔkuɔ. Adama wee Miseli wɔllun tabu kowobun sunɔ turo u na u man somi. ¹⁴ Tɛ, na nawa n ka nun tubusia ye n koo wunɛn tɔmbu deema sia. Domi sian gariya kāsɪ te, ta ka yā.

¹⁵ Saa ye u nùn gari yi sɔɔmɔ, yera wi, Danieli u tuka ma u mari. ¹⁶ Yera u gāanu wa nu ka tɔnu weenɛ ma nu na nu win nɔɔ baba. Ma u nɔɔ wukia u nɛɛ, nɛn Yinni, nɛn wuswaa ya burisina, na n maa dam gam mɔ kāsɪ te na wan sɔ. ¹⁷ Nɛ wi na sãa wunɛn sɔm kowo, amɔna kon ka kpī n ka nun gari ko. Domi na n dam gam mɔ. ¹⁸ Wi u ka tɔnu weenɛ mi, u maa nùn baba u dam kã. ¹⁹ Yera u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko durɔ kīnasi, alafia ya n ka nun wāa. A tii dam kēɛyɔ. Ye u ka nùn gari mɔ, yera u dam wa u nɛɛ, Yinni, a de a ka man gari ko. Domi a man dam kã. ²⁰ Durɔ wi, u nùn bikia u nɛɛ, a yē yèn sɔ na na wunɛn mi? Tɛ, kon da n Pɛɛsiban sina boko tabu wari. Nà n doona, Gɛrɛkiban sina boko u koo na. ²¹ Adama kon nun sɔ ye ya yorua gem tireru sɔɔ. Goo kun man somimɔ tən ben sɔ, ma n kun mɔ Miseli bɛɛ Isireliban kōso,

11

¹ Wi nɛn tii na somi na dam kã Darusi Mɛdiban sina bokon bandun wõõ gbiikuu sã. ² Wee tẽ, kon wunɛ Danieli gem sã.

Sinambun tabu

Wee sinambu ita ba koo bandu di di Pɛɛsiã. Yen biru, sina boko nnɛse u koo bandu di kpa u dukia gura n kere sina bokobu ita ye. U n dam kua win dukia yen sã, u koo Gɛɛkiban sina boko seesi. ³ Adama sina boko wɔrugɔ goo u koo se u dam bakam wa kpa u ko ye u kã. ⁴ Saa yɛ sã win banda dam kua, saa ye sãra ta koo wɔruma kpa tu bɔnu ko handunian goonu nnɛ kpuro sã. Win bibun bweseru ta n ban te dimã. Ban te, ta n maa dam mɔ nge mɛ ta raa sãa. Domi ta koo karana kpa tu wura gabun nɔmuã.

⁵ Sina boko wi u wãa sã yɛsan nɔm dwaru gian banda ko n dam mɔ. Adama win sina asakpɔ turo u koo nɔn dam kera kpa u nɔn taare. Win dam mɛ, mu ko n kpã. ⁶ Wõsu gasun biru, ba koo arukawani bɔkuna kpa sina boko wi u wãa sã yɛsan nɔm dwaru gian bii wɔndia u na sã yɛsan nɔm geu gian sunɔn mi bu ka arukawani bɔke, bu suana. Adama wɔndia win dam mu koo kpe. Durɔ win tii u koo gbi, wi ka win bibun bweseru. Ba koo mam wɔndia win tii go ka be ba nɔn yɔsirima ka win tundo ka tɔn be ba ka nɔn yɔra waati ye sã kpuro gesi. ⁷ Goo u koo se nge kpɛi pɔtura kurɔ win bweserun di u win tundon bandu di. Kpa u na u sina boko wi u wãa sã yɛsan nɔm geu gia mi wɔri gbãranu sã u ko ye u kã. Yɛro u koo dam ko. ⁸ U koo ben bɔnun bwãarokunu gura ni ba kua ka sii gandu ka ben gãa gee ni ba ka wura ka sii geesu kua u ka da Egibitiã. Kpa u ka sina boko wi u wãa sã yɛsan nɔm geu gia mi tonda saa fiiko. ⁹ Yen biru, sunɔ wi u wãa sã yɛsan nɔm geu gia u koo da u sã yɛsan nɔm dwarugii tabu wɔri kpa u gɔsirama win temã.

¹⁰ Saa ye sãra win bibu ba koo tabun sãru ko kpa bu tabu kowobu mɛnna ba n dabi too too. Bii ben turo u koo tabu se wi ka win tabu

kowobu gabu, kpa u win tem nã bura yeru sara nge daa te ta nim yiba ta bõ saramã. U koo sã yɛsan nɔm dwaru gian sunɔn gbãraru wɔri kpa u gɔsira u wurama. ¹¹ Saa ye sã, sina boko wi u wãa sã yɛsan nɔm dwaru gia mi, u koo mɔru se kpa u nɔm geugii wi, tabu wɔri. Nɔm geugii wi, u koo maa tabu kowo dabi dabinu mɛnna bu wɔnɔ wɔri. Adama ba koo nɔm geugii win tabu kowo be kamia. ¹² Sã yɛsan nɔm dwarugii wi, u koo tii sua win nasara yen sã. U koo tabu kowo dabinu go. Adama ka mɛ, u n nasara wasi mam mam. ¹³ Yeniban biru, sina boko wi u wãa sã yɛsan nɔm geu gia mi, u koo maa tabu kowo dabi dabinu mɛnna n kere be u raa mɛnna yellu. Wõsu gasun biru, u koo wurama katabu kowo be, ka tabu yãa geenu u nɔm dwarugii wi wɔri. ¹⁴ Saa ye sã, tɔn dabinu nu koo sina boko wi u wãa sã yɛsan nɔm dwaru gia seesi. Tɔn kɔsobu ba koo maa nɔn seesi wunɛ Danielin tɔmbun suunu sɔn di wunen kãsi ten gari yi ka koora. Adama ba koo ben tii kamia. ¹⁵ Sã yɛsan nɔm geugii wi, u koo tem takanu ko kpa u wuu gbãrarugisu mwɛeri. Saa ye sã, ba koo sã yɛsan nɔm dwarugii wi, ka win tabu kowo damgibu kamia. Domi ba n dam wasi bu ka tabu ko. ¹⁶ Wi u gesi seewa u nɔm geugii wi wɔri kpuro, yɛro u koo kowa ye u kã. Goo kun kpɛ u nɔn yinari. Yɛro u koo mam da tem mɛn mi n buram bo sã, kpa u go ye u nɔma tura. ¹⁷ Yen biru, u koo gɔru doke u na ka win tabu kowobu kpuro kpa u ka nɔm dwarugii wi bɔri yɛndun arukawani bɔke u nɔn win bii wɔndia wɛ u sua kurɔ, kpa u ka swaa wa u win tem kam koosia. Adama win bwisi yi, yi n nɔn yaramã. ¹⁸ Yen biru, u koo sɔira wuu si su wãa nim wɔkun bɔkuo kpa u sin dabinu mwɛeri. Adama tabu sunɔ goo u koo win dam mɛ bua sere u kpana u mɔru kɔsia. ¹⁹ Saa ye sãra u koo gɔsirama win temã u ka kuke win wuu gbãrarugisu sã, adama u koo wɔruma u gbi, ba n maa win yira wasi. ²⁰ Wi u koo nɔn kɔsire ko, u koo dam dio doke tem mɛn mi n buram bo

sɔɔ. Adama amen biru, dam dio wi, u koo bɔɔkira, n n̄ m̄ m̄run s̄ɔ, n n̄ maa m̄ tabu sɔɔ.

²¹ Wi ba gema, wiya ba koo bandu k̄sire ko. Ba n̄ n̄n̄ sina yānu w̄ɛm̄. B̄ri yendu s̄ɔra u koo na u bandu di ka taki. ²² Tabu kowɔ be ba koo yari bu n̄n̄ w̄rima nge nim, u koo bu k̄sukuwa u kpeerasia, baa ka mam be ba arukawani b̄kuan wirugii turo. ²³ U koo t̄n be u ka arukawani b̄kua n̄ni w̄ke. U koo bandu di kpa u dam wa ka t̄mbu fiiko. ²⁴ U koo da bera mi tem gem w̄aa ka b̄ri yendu kpa u ko ye win baababa ka win sikadoba ba n̄ daa koore. U koo tem m̄n dukia gura kpa u win b̄r̄ba b̄nu kua. U koo mam bwisiku u gb̄ranu w̄ri. Adama u n̄ yeni m̄n ka t̄.

²⁵ U koo win dam ka win w̄ruḡru ka win tabu kowobu dendi u ka s̄ɔ ȳsan n̄m dwarugii wi w̄ri. N̄m dwarugii wi, u koo maa se ka tabu kowo damgii dabinu, adama u n̄ kamiam̄. Domi ba koo n̄n̄ murafitiru kuawa. ²⁶ Be ba ka n̄n̄ dim̄, beya ba koo n̄n̄ kam koosia. Ba koo win tabu kowobu yarinasia nge daa toran nim kpa bu gbisuku dabi dabinu. ²⁷ Sinambu yiru ye, ba koo kasu bu k̄sa ko, kpa mi ba dim̄ mi, bu weesu kuana. Adama yen gaa kun dim̄. Domi kam koo bi, bu koo nawa saa ye ba yi mi, yā n̄ tura. ²⁸ Sina boko wi u w̄aa s̄ɔ ȳsan n̄m geu gia, u koo ḡsira win tem̄ ka dukia baka. Swaa sɔɔ, u koo Isireli be Gusun̄ u ka arukawani b̄kua seesi. Yen biru, u koo ḡsira u da win tem̄.

²⁹ Saa ye ba yi yā n̄ tunuma, n̄m geugii wi, u koo s̄ɔ ȳsan n̄m dwarugii wi seesi kpa. Adama u n̄ nasara wasi nge m̄ u raa wa yellu. ³⁰ Domi t̄mba koo na saa Kitimun di ka goo nimkusu bu n̄n̄ w̄ri. Saa ye sɔɔ, win kabia ya koo b̄ra, kpa u ḡsira u wura. U koo Isireli be Gusun̄ u ka arukawani b̄kua mi, m̄ru seesi kpa u n̄ ka be ba arukawani ye deri n̄ɔ tia s̄a. ³¹ U koo tabu kowobu sure bu Yinni Gusun̄n s̄a yeru ka ten agbara disi doke. Kpa bu t̄ɔ baateren yākuu kpeesia. Kpa bu kam koosion

bw̄aroku k̄su gira yāku yeru mi.

³² U koo t̄mbu n̄ni w̄ke be ba Yinni Gusun̄n arukawani ye deri. Adama t̄n be ba Yinni Gusun̄ ȳ, ba ko n̄ ȳwa dim dim ben daa gea sɔɔ. ³³ Be ba bwisi m̄, ba koo dabinu keu ko. Saa fiiko sɔɔ, ba koo gabu go tabu sɔɔ, kpa bu gabu d̄ɔ meni, kpa bu gabu yoru mw̄eri, kpa bu gabun yānu gura. ³⁴ Saa ye sɔɔ, ba koo somiru fiiko wa. T̄n dabira ba koo ka bu n̄ɔ tia ko ka murafitiru. ³⁵ Bwisigii ben gaba koo gbi bu ka bu s̄wa bu d̄era mam mam sere kpeerun t̄ru tu ka tunuma. Domi yeni ya koo koorawa saa ye ba yii sɔɔ.

³⁶ Sina boko wi, u koo ko ye u k̄. U koo tii sua u n̄ɛ, wiya u b̄nu kpuro kere. Kpa u Gusun̄ wi u kpuro kere w̄m̄. W̄mbu te, ta n̄ ka n̄ɔ gerū. T̄mbu ba koo n̄n̄ naq̄ ko sere Gusun̄n m̄ru yu ka s̄sira. Domi ye wi, Gusun̄ u gerua, ya koo koorawa. ³⁷ U n̄ win sikadoban b̄nu gasirim̄, u n̄ maa b̄u wi t̄n kur̄ba k̄ gasirim̄, b̄nu kpuro gesi. Domi u koo tii sua n̄ kpuro kere. ³⁸ Adama u koo b̄u s̄a wi u ra n̄ gb̄ranu k̄su wi win sikadoba ba n̄ ȳ. U koo n̄n̄ s̄a ka wura ka sii geesu ka kpee gobiginu, ka sere ḡa ni nu gobi m̄. ³⁹ U koo wuu si su gb̄raru m̄ tabu w̄ri ka win b̄u wi u wa tem tukum di. U koo be ba b̄u wi wura b̄ɛɛ w̄, kpa u de bu bandu di t̄n dabinun w̄ll̄, kpa u bu tem b̄nu kua mu n̄ s̄a ben are.

⁴⁰ Kpeerun saa sɔɔ, sina boko wi u w̄aa s̄ɔ ȳsan n̄m dwaru gia u koo ka maa n̄n̄ sanna. Adama s̄ɔ ȳsan n̄m geugii wi, u koo n̄m dwarugii wi wukiri nge woo b̄k̄ ka tabu k̄k̄ ye dumi gawe ka maas̄bu ka goo nimkuu dabiru. Kpa u win tem w̄ri u sara nge m̄ nim mu ra daaru yibu mu sare. ⁴¹ Kpa u maa w̄ri tem m̄n mi n̄ buram bo sɔɔ. Adama Ed̄muba ka M̄abuba ka sere Am̄niban wirugibu ba koo n̄n̄ kisirari. ⁴² U koo tem dabinu n̄ma sikerena. Egibitigibu ba n̄ mam kisiram̄ win n̄man di. ⁴³ Sun̄ wi, u koo Egibitigibun wuraba ka ben sii geesu ka ben ȳa gobiginu gura. Libigibu ka Etiopigibu ba koo

nùn sã. ⁴⁴ Labaari ya koo na saa sɔɔ yari yeru gian di ka sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di yu nùn nandasia. Saa ye sɔɔra u koo mɔru baka se u tɔn dabinu go. ⁴⁵ U koo win sina kunu gira nim wɔku ka Yinni Gusunɔn guu dɛɛra ten baa sɔɔ. Saa yera gɔɔ u koo nùn deema subaru ba kun nùn somi.

Sanam dǎakim

12

¹ Sanam dǎakim sɔɔ, Miseli, maleeka wi u sǎa tabu sunɔ, u koo seema, wi, wi u ka wunɛ Danielin tɔmbu yɔ. Saa ye, ya ko n sǎawa nɔni swǎarun tɔru tɛn bweseru ta n koore saa min di bwesenu nu torua sere n ka saa ye girari. Saa ye sɔɔra wunɛn tɔmbu ba koo faaba wa bɛn yɛsa ya yorua wǎarun tireru sɔɔ. ² Dabiru be ba dɔ sikirɔ, ba koo dom yanda. Ben gabu ba koo se bu ka wǎaru te ta ku ra kpe wa. Gabu ba koo maa se bu ka sekuru ka nɔni swǎaru wa sere ka baadommaɔ. ³ Be ba bwisi mɔ, ba koo balliwa nge wɔllun yam bururam. Be ba maa tɔn dabinu gem swaa sɔɔsi, ba koo balliwa nge kperi sere ka baadommaɔ.

⁴ Wunɛ Danieli, a gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ kpa a yi yɛreru koosi tire te sɔɔ bu ku ka tu wukia sere kpeerun saa. Sanam mɛ, tɔn dabinu nu koo yi gari kpa yɛru tu sosi.

Kpeerun saa

ya ko n sǎawa asiri

⁵ Yen biru, Danieli u mɛɛra ma u tɔmbu yiru wa ba yɔ turo daarun gooru gee, turo maa wǎa daarun gooru giɔ. ⁶ Ma turo u wi u yǎnu doke ni ba kua ka wɛɛ damgii u yɔ daa ten nim wɔllɔ bikia u nɛɛ, saa yerà maamaaki yen kpeera koo na. ⁷ Yera Danieli u wa gɔrado wi, u win nɔma yiru kpuro yiiya wɔllɔ ma u bɔrua ka wi u ra n wǎa sere ka baadommaɔn yɛsiru u nɛɛ, nɔni swǎa te, ta ko n wǎawa sere saa ita ka bɔnu kpa tu kpe dɔma te ba Gusunɔn tɔmbun dam bua mam mam.

⁸ Danieli u gari yi nua adama yi n nùn yeeri. Ma u nɛɛ, nɛn Yinni, amɔna gari yi, yi koo ka wiru goora.

⁹ Yera u nùn wisa u nɛɛ, Danieli, a wunɛn laakari kpɛiyɔ. Gari yi, yi ko n sǎawa asiri sere kpeerun saa yu ka turi. ¹⁰ Ba koo dabinu sǎrasia bu dɛɛra mam mam. Tɔn kɔsobu ba ko n kɔsa mɔ. Ben goo kun tubu ye ya kooramɔ. Adama be ba bwisi mɔ, beya ba koo tubu. ¹¹ Saa dɔma tɛn di ba koo tɔɔ baateren yǎku ni ba ra Yinni Gusunɔ kue yɔrasia ka saa ye kam koosion bwǎaroku kɔsu ga ko n wǎa yǎku yerɔ, ya ko n sǎawa sɔɔ nɔrɔbu ka gooba wunɔbu wɔkuru sari (1.290). ¹² Doo nɔɔrugiiwa wi u tɛmana sere sɔɔ nɔrɔbu ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔbu (1.335). ¹³ Adama wunɛ Danieli, a de a tɛmana sere ka nɔrɔ. Saa ye sɔɔra kaa wɛra kpa a se a wunɛn are mwa kpeerun saa sɔɔ.

OSEE

Oseen tire teni, Isireliban bwese keri wākura ta gerusimō yèn sã ba kua naane sariba Yinni Gusunān mi. Osee u tu yoruawa u ka wigibu kirō ko bu ka wa bu gōru gōsia kpa bu wura Gusunān mi. U sōsimō ma Yinni Gusunān kīru ta kpā, ta n̄ maa n̄ru mō. Tire te, ta kīi te ta wāa Gusunō ka Isireliban baa sōo weesinamōwa nge kīi te ta wāa durō ka win kurō ka ben bibun baa sōo.

Tire ten kpunaa

- 1 Oseen kurō suabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Osee u Isireliba gerusimō, wiru 4n di sere wiru 13.
3. U bu kirō mō bu gōru gōsia, wiru 14.

¹ Sanam mē sinam beni Osiasi ka Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di Yudan temō, ka saa ye Yeroboamu Yoasin bii u bandu dii Isirelin temō, sanam mēya Yinni Gusunō u ka Osee Berin bii gari kua.

Oseen kurō ka win bibu

² Gari yi Yinni Gusunō u gbia u Osee sōowa yi wee. U n̄ēē, Osee, a doo a kurō sua wi u ra sakararu ko. Bēēn bibu ba koo maa win yira swīi. Domi Isireliba ba būnu gasirimō ba sāmō nge kurō sakara wi u durōbu gasirimō. Ma ba n̄ē, Yinni Gusunō deri.

³ Ma Osee u seewa u Gomēē Di-bilaimun bii sua kurō. Yera u ka n̄n mēnna. Ma kurō wi, u gura sua u n̄n bii t̄n durō marua. ⁴ Ma Yinni Gusunō u n̄ēē, i bii wi yīsiru kēēyō Yisireēli.

Domi saa fiiko sōo kon Yehun yēnugibu wōri yèn sã ba tōmbun yem yari Yisireēliō, kpa n Isireliban bandu kpeerasia.

⁵ Tōo te sōo, kon Isireliban tabu durōbun tēnnu bōoku Yisireēlin wōwāo.

⁶ Yeniban biru, Gomēē u maa gura sua ma u bii t̄n kurō mara. Ma Yinni Gusunō u Osee sōowa u n̄ēē, a n̄n yīsiru kēēyō Lo Ruhama. Yen tubusiana bii wi ba yina.

Domi na n̄ maa Isireliba wōnwōndu kuammē.

Na n̄ bu suuru kuammē.

⁷ Adama kon Yudaba wōnwōndu kua, kpa n̄n tii n bu faaba ko n̄ē wi na sãa Gusunō ben Yinni. Adama n̄ n̄ mō kon ka ben yiberēba tabu ko. Na n̄ t̄ndu dendimō n̄ kun mē takobi n̄ kun mē dumi ka yin maasōbu.

⁸ Yeniban biru, Gomēē u bii wi bom kara. Ma u wure u gura sua u bii t̄n durō mara. ⁹ Ma Yinni Gusunō u n̄ēē, a n̄n yīsiru kēēyō Lo Ami. Yen tubusiana n̄ n̄ n̄n tōmbu. Domi i n̄ maa sãa n̄n tōmbu, na n̄ maa sãa bēēn Yinni.

Isireliba

ba koo wurama nge yellu

2

¹ Yinni Gusunō u Osee sōowa u n̄ēē, saa ya sisi yē sōo Isireliba ba koo dabia nge nim wōkun yani sēeri.

Ba n̄ kpē bu ben geeru gari.

Mi ba ku ra raa bu soku n̄n tōmbu, miya ba koo bu soku n̄ē Gusunō, Yinni wason bibu.

² Yudaba ka Isireliba ba koo mēnna sannu kpa bu gōo gōsi u n sãa be kpuron sūnō.

Domi ba koo dabia bu t̄eria tem mē kpuro sōo.

Yen dōma te, tōo bakara Yisireēliō.

³ Bēē Yudaba ka Isireliba, i sōonō ma i sãawa n̄n t̄n be na kīi.

Isireli u sãawa naane sarirugii

⁴ N̄n bibu, i bēēn m̄ero taarē wēēyō,

domi u n̄ maa sãa n̄n kurō,

mēya na n̄ maa sãa win durō.

I n̄n sōowō u de u win durō dama n̄n̄i yi wuna,

kpa u sakara kookoosu wuna win gōrun di.

⁵ Ma n̄ kun mē, kon win yānu potiri mam mam

kpa n̄ n̄n yōsu tereru

nge mē ba ka n̄n mara.

Kon de u n sãa nge tem

mi gāanu ku ra kpi,

kpa n̄ de nim n̄ru gu n̄n go.

⁶ Na n̄ maa bēē win bibun wōnwōndu mō,

domi bēēn m̄ero u sãawa sakara kowo.

⁷ U kurō tanaru ka sekuru sariru dōra.

Domi u nɛɛ, u koo win durɔ tanɔbu
swĩiwa
kpa bu nùn nim ka dīanu ka tam ka
gum ka yānu wē ni u koo doke.

⁸ Yen sō, kon win swaa kɛnɛ ka sāki,
kpa n ye dāa sēsuku kpa u kun maa
win swaa ye swĩi.

⁹ Baa ù n daa yara u win durɔ tanɔ be
naa gira,

u n maa bu naa turi.

Baa ù n bu kasu,

u n maa bu wasi.

Saa ye sɔɔra u koo nɛɛ,

n n mɛn na, a de n wura nɛn durɔ
gbiikoon mi,

domi na raa nuku dobu mɔ win mi n
kere tē.

¹⁰ Mɛya u n daa gie ma nɛna na
nùn dobi ka tam kpam ka gum
wēɛmɔ.

Mɛya na maa nùn sii geesu ka wura
taasi.

Adama u ka ye bũu wi ba mɔ Baali
sāwa.

¹¹ Yen sō, kon ɔsirama n nɛn dobi
mwa yin gēebun saa sɔɔ,

ka tam mɛn saa sɔɔ ka sere yāa ni u
sebua u ka win tereru wukiri,

¹² kpa n nùn sekuru doke win durɔ
tanɔbun wuswaaɔ.

Goo sari wi u koo nùn wɔra nɛn
nɔman di.

¹³ Kon win nuku dobu kpuro
kpeerasia

ka tɔɔ baka ni u ra ko suru ka suru
ka tɔɔ wērarugiru ka sere mɛnnɔ si u
ra ko sāarun swaa sɔɔ.

¹⁴ Kon de win resɛm dānu ka win
figieba bu kam ko

be u nɛɛ, u wa durɔ tanɔbun min di.

Kon de gbee ni, nu ko dāa sɔɔ,

kpa gbeeku yɛɛ yi dāa nin marum di.

¹⁵ Kon nùn sɛɛyasia yèn sō u man deri
u bũu wi ba mɔ Baali turare dɔɔ
dokeammɛ.

Ma u win saba ka win taaminu doke u
da u win durɔ tanɔbu swĩi.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹⁶ Adama saa ya sisi yè sɔɔ kon nùn
kəkiri n ka da gɓaburɔ

kpa n ka nùn gari ko ka kīru.

¹⁷ Kon nùn win resɛm gbaaru wesia

te ta wāa Akɔɔn wɔwaaɔ.

Yīsi ten tubusiana nɔni swāarun
wɔwa.

Yera ya ko n sāa win yīiyɔbun tore,

kpa u womu ko nge sanam mɛ u
yarima saa Egibitin di win
wɔndiaru.

Yinni Gusunɔ

u koo ka win tɔmbu dora

¹⁸ Yen tɔɔ te, u koo man soku win durɔ.
U n maa man sokumɔ Baali win yinni.

¹⁹ Kon de u bũu wi ba mɔ Baalin yīsiru
duari

kpa u kun mam kpīa u tu sia.

²⁰ Saa yera kon ka gbeeku yɛɛ ka
gunɔsu ka sere yɛɛ yi yi ra
kabiri arukawani bɔke

yi ku ka nɛn tɔmbu kɔsa gaa kua.

Kon de tabu bu kpe, kpa ba n wāa bɔri
yɛndu sɔɔ.

²¹⁻²² Isireli, kon maa nun ko nge nɛn
kurɔ sere ka baadommaaɔ,

kpa n nun gem ka wɔnwɔndu ka
durom sɔɔsi.

Bɔrɔkiniru sɔɔra kon ka nun
arukawani bɔke.

Saa ye sɔɔra kaa wura ma nɛna na sāa
Yinni Gusunɔ.

²³⁻²⁴ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerumɔ.

Saa gaa sisi yè sɔɔ kon wɔllun kananu
nɔ,

kpa n tu nim kē.

Wɔlla koo tem kanaru nɔ kpa tu gura
nɛɛsia.

Kpa tem mu dobi ka resɛm ka olifin
kanaru nɔ

kpa ye kpuro yu kpi.

Kpa yu Yisirelin bukata wunana.

²⁵ Kon de nɛn tɔmbu bu sina tem mɛ
kpuro sɔɔ

kpa n bu wɔnwɔndu kua

be, be na raa yina n wɔnwɔndu kua.

Kpa be, be ba ku ra raa soku nɛn
tɔmbu,

n bu soku nɛn tɔmbu.

Kpa be, bu maa man soku ben Yinni.

Osee u win kurɔn

laakari mɛɛra

3

¹ Ma Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u
man sɔɔwa u nɛɛ, n doo n kpam nɛn
kurɔ wi kīa wi goo u kīa ma u sekuru
sariru mɔ. N kurɔ wi kīɔ nge mɛ wi,
Yinni Gusunɔ u Isireliba kī, baa mɛ ba
nùn biru kisi ba da ba bũnu sāamɔ ma
ba resɛm kiranu kī ni ba ra ka bũu ni

sā. ² Ma na da na kurō wi yakia ka sii geesun gobi wākura nōōbu ka sere ɔɔsu * ditiri nata † (600). ³ Ma na nūn sōōwa na nē, a de a n wāa nēn sō n ka tē. A ku maa sakararu ko. A ku maa da durō goon mi. Nēn tii kon maa tii nēnē.

⁴ Nge mēya Isireliba ba ko n wāa sunō sari n ka tē. Mēya ba n ko n maa wirugii mō. Ba n maa yākunu mō. Ba n maa būnu ganu sāmō. Mēya yāku kowo goo kun ko n maa wāa ben su-unu sōō u ka bu bikiaru kua. ⁵ Yeniban biru, ba koo wurama bu Gusunō ben Yinni kasu ka maa ben sikado Dafidin bandu wi u raa sāa ben sina boko. Ba koo nuku dobu ko bā n Yinni Gusunō wa ka win kīi te u koo bu sōōsi saa ye sōō.

Yinni Gusunō

u Isireliba taarē wē

4

¹ Bē Isireliba, i nē, Yinni Gusunō swaa dakio. Domi na širibu mō ka bē tem mēn tōmbu yēn sō wōnwōndugii goo sari bē sōō, gemgii goo maa sari. Mēya bēen goo kun maa man yē. ² I nōō mwēnu mō ka bōri, adama weesa i mō. Mēya i maa tōmbu goomō, i gbēnimō, i sakararu mō. I dam dārenamō, ma tōn gobera sosimō ta dōō. ³ Yen sōna nē, Yinni Gusunō, kon de tem mē, mu gbera. Bē be i wāa mi kpuro, i ko woorawa saa gbeeku yēn di n ka da gunōsō ka wēyō, ye kpurowa ya koo kam ko.

Yinni Gusunō

u yāku kowobu taarē wēemō

⁴ Yinni Gusunō u nē, goo u ku raa ka tii yina n kun mē u goo gerusi. Domi wunē yāku kowo tōnwerowa na ka sannamō. ⁵ Sōō teeru kaa wōrumawa sōō sōō gbāara kpa wunēn beruse nēn sāmō u maa wōruma wōkuru.

Kon maa Isirelin bweseru go te ta sāa nge wunēn mēro.

⁶ Wee nēn tōmba gbimō yēn sō ba n man yē.

Adama wunēn tii, a yina a man wura. Yen sō, kon nun yina kpa a kun maa sāa nēn yāku kowo tōnwerō.

Nge mē a nē, Yinni Gusunōn woodaba duari,

nge mēya kon maa wunēn bibu duari.

⁷ Nge mē ba dabiamō, nge mēya ba man torarimō ba dōō.

Kon ben bēere kpeesia kpa bu sekuru wa.

⁸ Wee ba kuuramō nēn tōmbun toranun sō.

Ma ba bu bōriemō ba n ka toramō ba n dōō.

⁹ Yen sō, sēyasia tee biya kon nēn tōmbu ka ben yāku kowobu ko. Kon bu sēyasiawa nge mē ben daa ya nē.

Kon bu kōsiawa nge mē ben kookoosu nē.

¹⁰ Ba koo di, adama ba n debumō.

Ba koo sakararu ko būu nuurō bu ka bibu wan sō.

Adama ba n marumō yēn sō ba nē, Yinni Gusunō biru kisi ba n nēn woodaba swīi.

¹¹ Yinni Gusunō u nē, sakararu ka tama mu nēn tōmbun wiru gōsia.

¹² Dāa kukun miya ba ra bikiaru de gu ka bu gari sō.

Būu gasiribu dera ba kōōra ma ba ka man tonda.

¹³ Ba ra de ba n yākunu mō guunu wōllo,

kpa ba n turare dōō dokemō gungunu wōllo

ka dāa baka bwese bwese kan nuurō nīn saara bu wēre.

Yen sōna ben bii wōndiaba ba sekuru sariru mō.

Ma ben biigii kurōbu ba sakararu mō.

¹⁴ Na n ben bii wōndia be, ka ben biigii kurō be sēyasiamō

ben sekuru sari te, ka ben sakara te ba mōn sō.

Domi ben mōwōbun tii ba sakararu mō ka kurō be ba wāa būu sāarun sō.

Ma ba maa yākunu mō sannu ka be.

* **3:2** ɔɔsu - Dīa bimi gēn bwesera yi yi ka gbē weenē. † **3:2** ditiri nata - Ya sāawa saaki nōōba yirun saka.

Adama ba n yē nge me mǎndu gara
gerua ta nēē,
tǎn be ba n laakari mǎ, ba kam kobu
dǎwa.

¹⁵ Isireliba ba būnu gasirimǎ,
adama Yudaba bu ku raa bu swīi.
Bu ku da Giligaliǎ n kun me Beteli
Afeniǎ * bu ka yǎkunu ko
kpa ba n bōrumǎ ba n mǎ,
sere ka Yinni Gusunǎn wāaru.

¹⁶ Isireliba ba sāawa nge naa gbiiba
ye ba kpana bu kpara. Adama tē, Yinni
Gusunǎ u koo bu yǎsu batuma sǎo nge
yāanu. ¹⁷ Isireliba ba būnu sāamǎ. A
bu derio mi. ¹⁸ Bǎ n tam nǎra ba kpa,
ba ra n yande dǎwa bu sakararu ko.
Wee ben wirugibu ba ra n kīwa ba n
wāa sekuru sari kom sǎo. ¹⁹ Sǎo teeru
woo ga koo na gu bu sua gu ka doona
kpa bu sekuru wa ben yǎku nin sǎ.

Keu koosio kǎsobu

5

¹ Yinni Gusunǎ u nēē,
bēē yǎku kowobu, i yeniba swaa
dakio.

Bēē Isireliba, i swaa dakio i nǎ.
Bēē sina kpaarugibu, i swaa tem kpīiyǎ
i nǎ.

Bēēya siri bini bu ka yǎ.
Domi i kua tǎmbun yina Misipǎo,
ma i kua ben taa Taboriǎ.

² Ma ba man biru kisi ba numa durum
sǎo.

Yen sǎ, kon bēē kpuro sēēyasia.

³ Na Isireliba yēwa sāa sāa.

Ben goo kun man berue.

Wee ba da ba būnu gasira

ba tii disi doke.

⁴ Osee u nēē,

ba n kpē bu maa wurama ben Yinnin
mi ben kookoosun sǎ.

Domi būu sǎarun gasiribu gina wāa
ben gōru sǎo.

Mēya ba n maa wi, Yinni Gusunǎ yē.

⁵ Isireliban tii suabu bu sǎosimǎ me ba
sāa.

Ba koo wǎruma ben durum sǎ.

Yudaban tii ba koo wǎruma ka be
sannu.

⁶ Sanam gam sisi

mē sǎo ba koo bikiaru da Yinni
Gusunǎn mi,

kpa bu ka nūn yāanu ka ketēba yǎkuru
kua.

Adama ba n nūn wasi,

domi u bu deri.

⁷ Beya ba nūn tǎnu kandu kua.

Domi ba da ba bii seegeba mara be ba
n nūn yē.

Tē, n n tēemǎ u ka bu kam koosia be ka
ben arumani.

Gusunǎ u koo de Yudaba

ka Isireliba bu tabu ko

⁸ Yinni Gusunǎ u nēē,
i tabun kǎba soowo Gibeǎo ka Ramaǎo.

I tabun wurenu koowo Beteli Afeniǎ.
Bēē Benyamēēba, tabu durǎba wee
bēēn birun di.

⁹ Gari geeya na Isireliba sǎomǎ.

Dǎma te kon bu sēēyasia, ba koo kam
kowa.

¹⁰ Wee Yudaban wirugibu ba sāawa
nge be ba ra tem gbēni

bu ka ben tiin tem sosi.

Yen sǎ, kon bu nēn mǎru wisi nge nim
tora.

¹¹ Siribu bu Isireliba di, ma ba bu dam
dǎremǎ

yēn sǎ ba kam naa gire.

¹² Na kon bu di nge gēmi.

Kpa na n Yudaba wahala mǎ nge bara
te ta kukunu temmǎ.

¹³ Mēya Isireliba ba tii bararu waasi.

Ma Yudaba ba ben bosu wa.

Ma Isireliba ba gǎra Asiriǎ

bu ka sina boko Yarēbu somiru kana.

Adama u n kpē u bu bēkia

u sere nēē, u koo ben bosu kpeesia.

¹⁴ Na ko n sāawa nge gbee sunǎ Isire-
liba ka Yudaban sǎ.

Kon bu wǎri n yaaku kpa n bu sua n ka
doona.

Goo sari wi u koo bu wǎra saa nēn
nǎman di.

Isireliba ba ben durum

tuuba kua ka murafitiru

¹⁵ Yinni Gusunǎ u nēē,

n n mēn na, kon bu biru kisi

kpa n wura nēn wāa yerǎ

sere bu ka tubu ma ba tora.

Ben nǎni swāaru ta koo de bu man
kasu

kpa bu man somiru kana.

* **4:15** Beteli Afeniǎ yen tubusiana dǎon wāa yeru

6

¹ Isireliba ba sōna ba nē,
i na su gōsira Yinni Gusunon mi.
Wee u sun so u mēera kua.
Adama u koo bēsen mēera ye nōori u
sun bekia.
² N n̄ maa tēmō u ka sun wāaru wē,
kpa sa n wāa win wuswaaō.
³ I de su kasu su nūn gia.
Nge mē sa ra n yē kam kam ma sōo u
koo yari,
nge mēya sa n maa yē ma u koo na.
U koo nawa nge tom buruku gura ye
ya ra tem yemiasie.
⁴ Yinni Gusunō u nē,
bēe Yudaba ka Isireliba, mba kon bēe
kua.
Wee bēen kīru nēn sō ta sāawa nge
bururun kakoru
n̄ kun mē nge dirum mē mu ra yarine
fuuku.
⁵ Yen sōna kon bēe nēn sōmōbu
goriama
bu bēe sō ma kon bēe sēyasia.
Kpa bu maa bēe sō ma kon bēe go.
Nēn siribu bu koo sōsira nge yam
bururam.
⁶ Domi wōnwōnda na kī, n n̄ mō
yākuru.
Mēya na maa kī nēn tōmbu bu man gia
n kere bu man yāku dō mwaararuginu
kua.
⁷ Ba nēn arukawani kusia nge mē
tōmbu ba ra n kuanammē.
Wee ba man tōnu kandu kua.
⁸ Galadigibu ba sāawa tōn kōsobu
ma ba yem yari baama.
⁹ Nge mē swaa diobu ba ra n swaa
mara,
nge mēya yāku kowobun wuuru ta
wāa Sikemun swaaō ta tōmbu
goomō.
¹⁰ Na gāa kōsunu wa Isirelio,
niya ba būnu gasirimō,
ba tii disi dokemō nge sakara kowo.
¹¹ Saa ya sisi yē sō kon maa bēe
Yudaba sēyasia.

Isireliba ka bwese tukunu

Yinni Gusuno u nee,
sanam me na ki nen tombu Isireliba
bu wurama yorun di,

7

¹ kpa n bu bekia,

saa yera ben durum maa s̄ōsira
Samarīo.

Gbenəbu ba dumə diaə ba gbenimə.
Ma ben gaba yiba swεε sɔɔ.

² Adama ben goo sari wi u ra tii sō u
nεε,

na yaaye kōsa ye ba m̀.

Tɛ̃, wee ba mwaara ben kom kɔ̃sum
me sɔɔ.

Na ye kpuro waamɔ.

³ Ben nuku kãsu kookoosu ka ben weesu

su sina boko ka ben wirugibu nuku
dobu wεemɔ.

⁴ Be kpuro ba sãawa sakara kowobu
ba sum

nge pɛ̃ wɔ̃ yɛrɔ tɛ pɛ̃ kowɔ u dɔ̃
doke u deri.

Ma u da u win pɛɛ som burɔ u yi sere
mu ka se.

⁵ Bà n ben sina bokon tǽ bakaru mǽ,
ben sina asakpǽbu ka sunǽn tii ba ra

tam nōwa
kpa ba n tōmbu yaa kasikimɔ.

⁶ Be ba ra nǎo tia̋ ko bu ka tǎmbu seesi,
ba sǎa nge p̃ε wǎo yeru.

Wākurū, ben wārugaru ta ra yemiēwa
kpa yam sāre bururu tu se nge ba
qāanu dōo doke.

⁷ Be kpuro ba sumwa nge dɔɔ.

Ba ra ben kparobu gowa

kpa ben sinambu ba n wɔrukumɔ tia
tia.

Adama ben goo ku ra maa man
somirukanε.

8 Yinni Gusuno u maa nee,
Isireliba ba ka bwese tukunu menna.
Ma ba kua nge kira te ba n qosie.

⁹ Bwese tuku ni, nu bu dam
mwaarimə.

Adama ba n̄ yẽ mε.

Təkərə bu deemaməwa,

adama ba n̄ tuba.

¹⁰ Ben tii suabu sōosiramō.

Domi ba ñ gɔsirame ne Gusuno ben
Yinnin mi.

Ka yen de kpuro, ba n̄ man kasu.

¹¹ Ba sãawa nge totobere

te ta n̄ bwisi m̄.

Ba Egibitigibu somiru kanamō,

ma ba daamo Asirio.

¹² Adama bà n swaa wəri na ra bu taa
beriewa

n bu mwεeri nge gunɔsu.

Kpa n bu sεεyasia nge mε ba bu nαasia.

13 Ba kam kuawa mi, domi ba man duka suurimɔ.
Ba man seesi, ba man weesu kua.
N deema nɛna kon daa bu faaba ko.
14 Bɔ n man somiru kanamɔ, ba ku ra tu ko gɔruɔ.
Adama ba ra sinɛwa ba n tii muririmɔ.
Kpa ba n yiyo yeya ya koo de ben gbea yu alikama ka resɛm gea ma.
Nge mɛya ba ra n mɔ bu ka man seesi.
15 N deema nɛna na bu nɔni doke na bu dam wɛ.
Adama ka mɛ, ba man kɔsa bwisikusimɔ.
16 Ba gɔsira goon mi gia.
Ba sɔa nge ten te ta n gea sɔa.
Yen sɔ, ba koo ben wirugibu go tabu sɔɔ
ben gari kam gerubun sɔ.
Yera ya koo de bu bu yɛɛ Egibitio.

Ye a duura yera kaa gɛ

8

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i kɔba soowo.
Wee yiberɛba ba nɛn sɔa yeru wu-
usima nge kasi.
Domi Isireliba ba nɛn arukawani kusia.
Ma ba nɛn sɔsiru yina.
2 Ba koo man nɔɔgiru suema bu nɛɛ,
ba nɛ ben Yinni yɛ.
3 Adama ba gea deri,
ma yiberɛba ba koo bu naa swi.
4 Ba tii sinambu kua
ba n man saawara kue.
Ma ba bɔnu seka ka sii geesu ka wura.
Yen sɔna ba koo kam ko.
5 Bɛɛ Samarigibu, na bɛɛn naa wuragia ye tuɔa.
Na maa ka bɛɛ mɔru mɔ.
Saa yerɔ i ko i sina ba ku n bɛɛ taare wɛ.
6 Wi u bwɔarokunun sɔmburu yɛ
Isireliba sɔɔ
wiya u naa wuragia ye kua.
Ya n sɔa Gusunɔ.
Yen sɔna ba koo ye kɔsuku muku muku.
7 Wee i woo duura,
yen sɔna i ko i woo bɔkɔ gɛ.
Mɔndu gara nɛɛ, dobi bɛm sari ku ra n sɔm mɔ.
I n maa yɛ ma bɛɛn gbean dɔanu nɔ n daa gea kua,
sɔba ba koo nu gura.

8 Isireliba ba dera ba bu mwɛ.
Be wee bwesenu sɔɔ nge weke te goo kun maa ki.
9 Domi ba da Asirio nge gbeeku keteku ge ga tii kpare.
Ba da ba somiru kasu mi.
10 Ba bwese tukunu gobi kɔsia ba n ka nɔɔ tia sɔa.
Adama ka mɛ, kon bu mɛnna,
kpa Asirin sina boko u bu yoo sɔma koosia.
11 Isireliba ba bɔu turanu kua nu dabi.
Niya nu dera ba durum mɔ.
12 Baa na n bu nɛn woodaba yorua sere ka yen gari piiminɔ,
ba ra ye garisiwa nge ye ya wee tɔn tukon min di.
13 Ba ra yɛɛ go bu ka man yɔkuru kua,
kpa bu yin yaa tem.
Adama ben yɔku ni, nu n man doremɔ.
Na n ben toranu duari.
Kon bu sɛɛyasia.
Yen sɔna ba koo gɔsira bu da Egibitio.
14 Isireliba ba tii sina kpaaru bania.
Ma ba nɛ ben taka kowo duari.
Yudaba ba maa ben wuu dabinu gbɔraru toosi.
Adama kon ben wusu dɔɔ sɔkiri kpa u ben dii geenu di.

*Yinni Gusunɔn tɔmbu
ba koo kpuro bia*

9

1 Bɛɛ Isireliba, i ku tɔɔ bakaru ko gɛɛbun saa sɔɔ
nge bwese ni nu tie.
Domi i Yinni Gusunɔ biru kisi.
Ma i da i bɔnu gasirimɔ
i nu siaramɔ mi ba alikama soomɔ kpuro.
2 Adama alikama ye ba soomɔ ka gum mɛ ba gamamɔ,
yen gaa kun ko n sɔa bɛɛgia.
Mɛya i n tam kpam wasi i wuna.
3 Isireliba ba n sinamɔ tem mɛ Yinni Gusunɔ u bu wɛ sɔɔ.
Ba koo wurama Egibitio n kun mɛ Asirio.
Kpa bu dɔa sesenuginu di mi.
4 Saa ye sɔɔ, ba n maa kpɛ bu yɔkuru ko ka tam.
Baa ba n tu kua,
ta n Gusunɔ wɛremɔ.

Ben yāku dīanu nu ko n sāawa nge gɔɔ dīanu.

Wi u nu di, u koo disi duurawa.
Dīa ni, nu koo win gɔɔru kpeesia.

Adama ba n ka ye duɔ Yinni Gusunɔn sāa yerɔ.

⁵ Mba i ko ko Yinni Gusunɔn tɔɔ bakanu sɔɔ.

⁶ I n bɛɛn yɛnusu deri bansu,
Egibitigiba koo bɛɛ dam koosia ben mi.

Adama yen wuu ge ba mɔ Mɛnfisi ga ko n sāawa nge bɛɛn sikiru.

Awīi yi koo bɛɛn arumani di.

Kpa sāki yi kpi bɛɛn kunɔ.

⁷ Saa ya tura yɛ sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo siri.

Saa ya tunuma yɛ sɔɔ u koo baawure kɔsia ye u kua.

Bɛɛ Isireliba i ko ye wa.

Wee bɛɛn toranu ka bɛɛn tusirun kpāarun sɔ,

i ra n tamaa Gusunɔn sɔmɔ u wiirawa.
Wi, wi Yinni Gusunɔ u ka gari kua u tam nɔrawa.

N deema bɛɛ, i torewa n kpā, ma i nùn tusa.

⁸ Adama sɔmɔ wi u bɛɛ kirɔ mɔ,
u wāa ka Gusunɔ.

Ka mɛ, i nùn yina beriamme mi u dɔɔ kpuro.

I ra mam nùn seesiwa Gusunɔ win Yinnin sāa yerɔ.

⁹ Wee i da i kɔsa kua nge mɛ i raa kua Gibeaa.

Yinni Gusunɔ kun bɛɛn toranu duari.
U koo bɛɛ sɛɛyasia nin sɔ.

Yinni Gusunɔ u nuki sankira

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sanam mɛ na gbia na Isireliba wa,
nɛn nɔni sɔɔ, ba sāawa nge resɛm marum

mɛ ba wa mi gāanu ku ra kpi.

Ma na maa ben baababa wa nge figie marum gbiikum.

Adama ye ba tunuma Baali Peorio,
miya ba tii būu wi ba mɔ Baali wɛ.

Ma na bu tusa nge būu wi.

¹¹ Tɛ Isireliban bɛɛɛ ya koo doona nge gunɔ mɔrin wuuru.

Ben kurɔbu ba n maa guri suamɔ bu sere ma.

¹² Bā n maa bibu seeya, kon de bu gbiwa bu sere bukura.

Ba koo wahala baka wa nà n bu biru kisi.

¹³ Nge mɛ na Isireliba waasinamɔ,
ba sāawa nge dāa

ni ba duura tem gem sɔɔ.

Adama ba koo ben bibu yiberɛba nɔmu beria

be ba koo bu go.

¹⁴ Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, bā n koo Isireliba sɛɛyasia,

sɛɛyasia birà ba koo gɔsi.

A de ben kurɔbu bu nukuru yari,
kpa ben bwāsu su gbera.

¹⁵ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema ben nuku kɔsuru kpuro ta sɔɔsira Giligaliɔ.

Miya na bu wa ma na bu tusa.

Kon bu gira nɛn wuswaan di ye ba kuan sɔ.

Na n maa bu kī.

Domɛ ben sinambu kpurowa ba man seesimɔ.

¹⁶ Na be, Isireliba sɛɛyasia.

Ba sāa nge dāa te ta gbera nuurun di kpuro.

Ta n maa binu marumɔ.

Baa bā n maa bibu mara, kon de bii be ba kī mi, bu gbiwa.

¹⁷ Osee u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni u bu yina

yèn sɔ ba n win gari swaa daki.

Ba koo kowa yaayaare kowobu bwe-senun suunu sɔɔ.

Isireliban banda kpa

10

¹ Isirelin bweseru ta raa sāawa nge resɛm gea

ye ya ra ma tɔɔ.

Adama nge mɛ ba dabiamɔ,

nge mɛya ba būu yenu dabiasiamɔ.

Nge mɛ ben tem mu kuuramɔ,

nge mɛya ba būu yenu sɔmmɔ ka kpee geenu.

² Tɔn be, ba sāawa gɔrusu yirugibu.

Ba koo yen are sɔbe.

Yinni Gusunɔ u koo ben būu yee ni ka nin kpee geenu kɔsuku.

³ Ba koo tɛ nɛɛ, yèn sɔ sa n Gusunɔ nasie,

yen sɔna sa n sina boko mɔ.

Adama tɛn wāa te sa wāa mini,

mba sina boko koo maa kpī u sun wunana.

⁴ Wee ba gari kam gerumɔ,
ma ba arukawani bɔkumɔ ka bɔri
weesugii.
Yen sɔ, siribu dabiama nge yaka
kɔsusu
si su ra kpi gbee te ba wuka sɔɔ.
⁵ Kpa Samarigii be ba naa buu
wuraguɔ sɔamɔ
ge ge wɔa Beteli Afenio bu nanda
kpa bu gɔɔ sina gen sɔ.
Gen yaku kowobu ba koo diiri
ba n wa gen beere ya kpa.
⁶ Domi ba koo ka gu da Asirio
bu gu ben sina boko wɛ.
Isireliba ba koo sekuru wa.
Ba koo na n daa yɛ ko
ye ba ka buu kua ben suunu sɔɔ.
⁷ N n Samarin sɔn na, ye kpuro ya
kpawa mi.
Domi ba koo ka yen sina boko doona
nge deka ye nim mu ka doonɔ.
⁸ Ba koo ben buu yenu kpuro kɔsuku
mi ba tora.
Kpa yaku ka saki yi kpi mi.
Saa gaa sisi ye sɔɔ ba koo guunu ka
gungunu sɔ bu nee,
i sun sɛsikio i wukiri.

Isireliba

ba koo gɛ ye ba duura

⁹ Yinni Gusunɔ u nee,
saa dama tɛn di Isireliba ba durum
kua Gibeaa,
ba toramɔ ba dɔwa.
N n weene tabu bu tɛn kɔso be wari
mi?
¹⁰ Ne, Yinni Gusunɔ kon bu seeyasia
nge me na ki,
kpa bwesenu nu nɔɔ tia ko nu bu wari
ben tora bakanun sɔ.
¹¹ Isireliba ba saawa nge naa kpemi yi
yi ra dobi taaku.
Adama kon sugu doke ben wi bura ni
sɔɔ.
Kon de Yudaba bu kɔrɔ ko,
kpa be, Yakabun bweseru bu tem
kusanu kɔsuku.
¹² Yen sɔ tɛ, be Isireliba i gbee kpaaru
koowo i gem duure.
Kpa i durom gɛ.
Domi saa ya tura i ka gɔsirama ne,
Yinni Gusunɔn mi,
kpa n be susi n be gea kua.
¹³ Adama be, i kɔsa duura ma i kɔsa gɛ.

Ma i be weesun are di.
I be naane doke be tiin dam
ka tabu kowo dabi dabiru sɔɔ.
¹⁴ Yen sɔna tabun wurenu koo nɔɔra
be suunu sɔɔ.
Kpa bu be gbaranu kpuro kɔsuku
nge me Saluman sina boko u Beti
Aribeli wari,
ma u bii merobu ka ben bibu munku.
¹⁵ Be Beteligibu, wee ye kon be kua
be nuku kɔsurun sɔ.
Bururu yam sareru yande,
tabu sɔɔra ba koo be sina boko go.

Yinni Gusunɔ u win tumbu ki

baa me ba nɛn seesima

11

¹ Yinni Gusunɔ u nee,
saa Isirelin bweserun torubun diya
na tu ki.
Ma na tu yarama Egibitin di na tu soka
nen bii.
² Adama nge me na bu sokumɔ
nge meya ba ka man tondamɔ.
Ba da ba buu ni ba mɔ Baali saamɔ.
Ma ba nu turare dɔɔ dokeamme.
³ N deema nena na bu kpare,
na ben noma neni.
Adama ba n tuba
ma nena na bu nɔrimɔ.
⁴ Na bu gawama nen mi ka ki
ma na bu dianu wɛ
nge wi u yaa sabenun sugu yiyamɔ u
ka nu nɔri.
⁵ Adama ba yina bu na nen mi.
Yen sɔna na nee, ba koo da Egibitio
kpa Asirigii u ko ben sunɔ.
⁶ Ba koo ben wusu tabu wari,
kpa bu ben damgibu kɔsuku
yen sɔ ba ben tiin kpunaa swi.
⁷ Wee nen tumbu ba yorari bu ka man
tonda.
Ba bu soka bu gɔru gɔsia bu wurama
ne, Wɔrukoon mi.
Adama ben goo kun wure.
⁸ Ka me, be Isireliba,
na n kpɛ n be deri,
n be tɔnu kandu kua.
Na n kpɛ n be kam koosia
nge me na wuu si ba mɔ Adima ka
Seboimu kua.
Wee nen gɔru ga sankire,
nen bwɛra kun kpune.
⁹ Na n maa be kpeerasiamɔ ka nen
maru baka ye.

Na ñ maa wee n bɛɛ kam koosia.
 Domi na sãawa Gusunɔ n ñ mɔ tɔnu.
 Na sãawa Dɛɛro bɛɛn suunu sɔɔ.
 Na ñ bɛɛ wɔrim wee ka mɔru.
¹⁰ Bɛɛ nɛn bibu, i ko nɛ, Yinni Gusunɔ
 swĩ
 nà n kukura nge gbee sunɔ
 kpa i duki na saa sɔɔ duu yerun di.
¹¹ I ko duki na saa Egibitin di nge gunɔ
 mɔri
 kpa i na saa Asirin di nge totobɛɛnu,
 kpa n de i sina bɛɛn yɛnusɔ.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Saa yellun diya Isireliba
 ba Gusunɔn nuki sank*

12

¹ Isireliba ba ra n man weesu
 kuammɛwa,
 kpa ba n man nɔni wɔkumɔ.
 Adama Yudaba ba ka nɛ, Yinni Gusunɔ
 Dɛɛro sɛimɔ dee dee.
² Isireliba ba Egibitigibu gum wɛɛmɔ.
 Ma ba ka Asirigibu arukawani
 bɔkumɔ.
 Nge mɛya ba ka kpaasibu kasu be ba ñ
 sãa gãanu.
 N sãare ba woo naa gire.
 Ba ben weesu dabiashimɔ tɔɔ baatere.
 Ma ba daa bɔɔbɔya mɔ ba dɔɔ.
³ Nɛ, Yinni Gusunɔ na Yudaba siribu
 sokumɔ.
 Kon be Yakɔbun bweseru wɔrima ben
 daa kɔsan sɔ.
 Kpa n bu ben kɔsan are kɔsia.
⁴ Ben baaba Yakɔbu u win mɔɔn naa
 tokuru nɛnua
 saa win mɛron nukurun di.
 Ye ba nɔn mara u kpɛa,
 ma u ka nɛ Gusunɔ wɔri kua ka win
 dam kpuro.
⁵ U ka nɛn gɔrado wɔri kua, ma u
 kamia.
 U swĩ, ma u gɔrado wi kana u nɔn
 domaru kua.
 Beteli miya u ka nɛ Gusunɔ yinna.
 Ma na ka nɔn gari kua.
⁶ Nɛna Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.
 Nɛn yĩsira Wi u ra n wãa.
⁷ Bɛɛ Isireliba, i de i wurama nɛ bɛɛn
 Yinnin mi.
 I de i gea ko kpa i n man naanɛ sãa
 baadomma.
⁸ Bɛɛ Isireliba i sãawa nge tenku be ba
 kilo weesugia nɛni.

Ba ra gbɛna kã.
⁹ Kpa i nɛɛ, ka gem i gobi wa, i dukia
 baka gura.
 Kɔsa gaa sari ye sɔɔ. Bɛɛn sɔmburun
 areya.
¹⁰ Adama nɛ, Gusunɔ na sãawa bɛɛn
 Yinni
 saa mìn di i wãa Egibitiɔ.
 Kon maa de i wura i n wãa kuu
 bekuruginu sɔɔ
 nge sanam mɛ na bɛɛ yarama Egibitin
 di i wãa gɔbaburɔ.
¹¹ Nɛn sɔmɔba na ka gari kua kãsinu
 sɔɔ,
 kpa be, bu maa ka bɛɛ gari ko.
 Beya ba maa bɛɛ nɛn himba sɔɔsi ya ka
 gisɔ girari.
¹² Ka mɛ, Galadigibu ba kua tɔn
 kɔsobu.
 Ma ba koo kam ko.
 Ba ra ketɛ kinɛ dabinu go Giligaliɔ.
 Adama ben yãku yenu nu koo ko kpee
 subenu gbaanun kpĩi sɔɔ.
¹³ Yakɔbu u kpikuru da Aramuɔ.
 Miya u sɔmburu kua u yãanu kpapa u
 ka kurɔ wa.
¹⁴ Adama sɔmɔ goowa Yinni Gusunɔ u
 gɔra
 u da u win bweseru Isireliba yarama
 Egibitin di.
 Sɔmɔ wiya u bu kpapa.
¹⁵ Adama yeniba kpuro sɔɔ,
 Isireliba ba Yinni Gusunɔ nuki sank
 too too.
 Yen sɔ, u koo de yɛm mɛ ba yari mi, mu
 wɔri ben wiru wɔlla.
 U koo de bu yen sekuru wa.

Siri dãaki bi ba Isireliba kua

13

¹ Yellu Efaraimubara ba dam bo Isire-
 liba sɔɔ.
 Bà n bwese kɛri yi yi tie gari sɔɔwa,
 ba ra nandewa.
 Adama ba bũu wi ba mɔ Baali sãwa,
 ma ba gu.
² Wee sere ka tɛ, ba durum mɔ ba dɔɔ.
 Ba tii bwãaroku sii geesuginu kua.
 Ben tiiwa ba bwisika
 ma ba nu seka ka ben nɔma
 nu ka naa binu weenɛ.
 Ma ba gerumɔ nin sɔ ba mɔ,
 be ba yãkuru na,
 bu yiiri bu naa bii ni sɔsu.

³ Yen sōna ba koo doona nge bururun
 kakoru
 n̄ kun m̄ nge dirum.
 Ba s̄a nge yaka si ba gura ba yari doo
 soo yerun di
 su ka woo doona
 n̄ kun m̄ nge wii si su yarima
 ghaburun di.
⁴ Adama n̄, na s̄awa Gusun̄ ben
 Yinni
 saa m̄n di na bu yarama Egibitin di.
 Ba n̄ maa Yinni goo m̄ ma n̄ kun m̄
 n̄.
 Faaba kowo maa sari n̄ baasi.
⁵ Na bu kpara saa m̄n di ba w̄a
 ghabura
 mi ḡanu ku ra kpi.
⁶ Sanam m̄ ba dua tem m̄ s̄a,
 ba di ba deba nge yaa sabe ni ba kpare,
 ma ba tii suabu torua ba man duari.
⁷ T̄, ko na n̄ s̄awa nge gbee sun̄
 na n̄ bu mara swaa nge musuku
 gbeeku.
⁸ Kon bu w̄rimawa nge gbeeku yaa
 ḡba
 ȳn binu ba mwa.
 Kpa n̄ ben toronu besuku.
 M̄ya kon bu kasuku
 nge m̄ gbeeku ȳ ȳ ra yaa kasuku,
 kpa gbee sun̄ niu gu bu tem.
⁹ Isireliba, wee i kam kua
 ȳn s̄ i man seesi n̄ wi kon kp̄ n̄ b̄
 somi.
¹⁰ Mana b̄n sina boko u w̄a.
 I de u b̄ faaba ko b̄n wusu kpuro
 s̄a.
 Mana b̄n kparoba w̄a be i bikia i
 n̄,
 bu b̄ sinambu kua.
¹¹ Na raa b̄n sina boko w̄ ka m̄ru.
 M̄ya kon maa b̄n n̄n mwaari ka
 m̄ru.
¹² Na Isireliban durum yorua na yii
 sere saa gaa.
¹³ Isirelin bweseru ta s̄awa nge bii
 w̄n marubun saa ya tura
 ma u kpasa w̄ri m̄,
 adama bii wi, u yina u yarima.
¹⁴ Kon bu wuna saa ḡribun w̄a
 yerun dam di.
 Kpa n̄ bu yakia ḡn n̄man di.
 Ḡ, a na ka wun̄n bara te a ra ka t̄nu
 go.
 Ḡribun w̄a yeru, a na ka wun̄n kam
 kootia.

Domi na n̄ maa ben w̄nw̄ndu m̄.
¹⁵ Baa Isireliba b̄ n̄ kuura ama,
 begibun suunu s̄a,
 yibereba ba koo na nge woo sum saa
 s̄a yari yerun di.
 N̄, Yinni Gusun̄ na kon bu
 seeyamawa ghaburun di,
 kpa bu d̄k̄ba gberasia.
 Kpa bwii yi nim kpe.
 Ḡa ni nu gea s̄a kpurowa ba koo gura
 bu ka doona.

14

¹ Na kon de bu Samari s̄yasia
 ȳn s̄ yen t̄mbu ba n̄ Gusun̄ ben
 Yinni seesi.
 Ba koo bu gowa tabu s̄a
 kpa bu ben bii piiminu nam.
 Kpa bu ben kur̄ be ba guri m̄n
 nukunu besuku.

Osee u Isireliba k̄kirim̄

² Osee u Isireliba s̄awa u n̄,
 bu wurama Gusun̄ ben Yinnin mi,
 domi ba w̄ruma ben toranun s̄.
³ Bu wurama win mi bu kana teni ko
 te ta n̄, Yinni Gusun̄,
 a sun b̄n toranu kpuro suuru kuo.
 Kpa a sun m̄eri ka n̄nu geu.
 Ye sa ko ka nun ȳkuru kua,
 sa ko nun siara.
⁴ Asirigii wi, u n̄ kp̄ u sun faaba ko.
 Sa maa ȳ ma dumi kun sun faaba m̄
 tabu s̄a.
 Sa n̄ maa bw̄aroku ni sa tii kua
 sokum̄ b̄n yinnibu pai.
 Domi wuna a ra gobekuba w̄nw̄ndu
 kue.
⁵ Yinni Gusun̄ u n̄,
 kon de n̄n t̄mbu bu ka den n̄ turo
 ȳra
 kpa n̄ bu k̄a too.
 Na n̄ maa ka bu m̄ru m̄.
⁶ Ko na n̄ s̄awa nge kakoru be, Isire-
 liban s̄.
 Ba ko n̄ w̄awa nge d̄a w̄su,
 kpa bu nuuru gira nge d̄a ni nu w̄a
 Liban̄.
⁷ Ben k̄asi yi koo t̄riawa
 kpa yi n̄ w̄ nge d̄a te ba m̄ olifi,
 kpa yi n̄ nuburu do nge d̄a ni nu w̄a
 Liban̄.
⁸ Ba koo ḡsirama bu sina n̄n k̄k̄ro
 kpa bu maa alikama duure.
 Ba koo kparawa nge res̄m d̄a
 kpa bu ȳsiru yari nge Libanin tam.

9 Saa ye, Isireliba ba ñ maa būnu
sāamɔ.
Domi kon ben kanaru nɔ,
kpa n bu nɔni doke.
Na kon sāawa nge dāa ye ya ku ra
gbere ben sɔ.
Nɛn min diya ba koo domaru wa.

10 Wi u laakari mɔ, u de u n tii sɛ gari
yinin sɔ.
Wi u maa bwisi mɔ, u de yi nùn yeeri.
Domi Yinni Gusunɔn swɛɛ yi sāawa
dee dee.
Gemgiba ba koo sɪ yi sɔɔ.
Adama be ba nùn seesimɔ, ba koo
wɔruma yi sɔɔ.

YOELI

Gusunən sām Yoelin waasu ya sāa kirə ye u win tambu kua. U nɛɛ, Yinni Gusunən siribu bu koo na bin saa sɔɔ. Siri bin saawa u sokumə Yinni Gusunən tōru. Saa ye sɔɔ, twee yi koo na yi tem wukiri yi arumaniba kam koosia. Nge mɛ twee yi, yi koo tem kam koosia, nge mɛya Gusunə u koo maa tən be ba n nūn naanɛ doke kam koosia.

Yoeli u maa nɛɛ, sanam dāakim sɔɔ, Yinni Gusunə u koo de win Hunde u na win tambu sɔɔ. Ya maa koorə nge mɛ sa garimə GK 2:16-21 sɔɔ.

Yoeli, yīsi ten tubusiana Gusunə u sāawa Yinni.

Tire ten kpunaa

1. Twee yi koo tem wukiri, wiru 1.
2. Yinni Gusunən tōru, wiru 2:1-17.
3. Ye ya koo Yinni Gusunən tambu deema, wiru 2:18n di sere wiru 4:21.

¹ Gari wee yi Yinni Gusunə u Yoeli, Petuelin bii sɔɔwa u Yudaba sɔ.

Twee wuuru ka gbeburu

² U nɛɛ, bɛɛ Yudaban guro gurobu, i swaa dakio i nɔ. Bɛɛ Yudaba kpuro kpuro i swaa tem kpīyɔ i gari yi nɔ. Gāa ninin bweseru nu koore bɛɛn waati sɔɔ, n kun mɛ bɛɛn sikadoban waati sɔɔ?

³ I bɛɛn bibu yen gari sɔɔwɔ. Kpa bii be, bu maa ben bibu sɔ, kpa be, bā n seewa bu maa begibu sɔ.

⁴ Wee dīa ni kəkənu nu di n tiara, twee yi na yi di.

Ye twee yi na yi di n tiara

ma swīini yi na yi di.

Ye swīini yi di n tiara,

ma gbaanu na nu ye di.

⁵ Bɛɛ be tam mu goomə, i dom yando kpa i swī.

Bɛɛ tam nɔrobu, i weeweenu koowo. Domi tam mu koo kpe resəm biarun sɔ.

⁶ Domi twee wuura na nge tabu kowobu ta bɛsɛn tem wukiri. Yi dabi, yi maa dam mɔ.

Yin donnu dam mɔwa nge gbee sinansuginu.

⁷ Yi bɛsɛn resəm gbaanu kam koosiamɔ.

Yi bɛsɛn figie dānu dimɔ.

Yi yen kokosu wīamɔ.

Ma yi yen kāasi derimə kokosu sari.

⁸ I wuri koowo nge kurə kpao wi gəminira deema.

⁹ Ba ku ra maa ka kēnu de Yinni Gusunən sāa yerə

ni nu sāa alikama ka tam.

Yen sōna Yinni Gusunən sām kowo be ba sāa yāku kowobu ba sāare ba gɔɔ sɔ.

¹⁰ Gbea kpuro ya kam kua.

Ma yen tem mu saara.

Alikama sari, resəm ka gum maa sari.

¹¹ Gbee wukobu ba sɔ biti sɔɔ.

Be ba ra resəm yewe, weeweena ba mɔ.

Domī dīa bimi sari.

Dīanu kpuro nu kam kua.

¹² Resəm gbaanu nu gbera.

Figie ya della.

Dāa gbaanu kpuro nu gea yina.

Ya dera tambu ba n maa nuku dobu mɔ.

Yoeli u tambu kanamə

bu Yinni Gusunə suuru kana

¹³ Bɛɛ Yinni Gusunən sām kowobu, yāku kowobu,

i saaki sebuo

i ka kpuna wōku giriru nuku sankiranun sɔ.

Domī wee ba ku ra maa ka alikama ka tam kēnu nɛ

Gusunə bɛsɛn Yinnin sāa yerə.

¹⁴ I tōru garu wunə

tɛ sɔɔ i ko i nɔɔ bɔke.

I tambu kpuro mɛnnə sere ka durə təkənə

Gusunə bɛsɛn Yinnin sāa yerə,

kpa i nūn kana.

Yinni Gusunən mɔrun tōru

¹⁵ Yinni Gusunən tōru ta turuku kua.

Tɔɔ te, ta sāawa win tōru.

Te sɔɔra wi, Dam kpurogii u koo kpuro kam koosia.

Anna a tɔɔ kōsuru wa te ta sisi mi.

¹⁶ Wee sa mɛera ba ka bɛsɛn dīanu doonə.

Ma nuku dobu kpa Gusunə bɛsɛn Yinnin sāa yerə.

17 Ye ba duura, ya gbera tem kusanu
sɔɔ.
Dĩanu kpa biranu sɔɔ.
Ma bira ni, nu wɔrukumɔ.
Domi nu n̄ maa dĩanu mɔ.
18 I swaa dakio i nɔ nge mɛ yɛɛ yi wuri
mɔ,
ma yi bɔsu baama.
Domi yi n̄ yakasu wa kpara yerɔ.
Baa ka yãanɔ nu n̄ni sɔɔre.

Yoeli u kanaru mɔ

19 Yinni Gusunɔ, wuna na nɔɔgiru
suemɔ.
Domi wee, yakasu ka dɔa dɔɔ mwaara
gberɔ.
20 Ma yɛɛ yi nɔɔgiru sue yi nun
kanamɔ.
Domi daanu gbera, yakasu maa dɔɔ
mwaakira gbaburɔ.

Yinni Gusunɔn tɔru ta turuku kua

2

1 I kɔba soowo Sionio.
I de bu ye nɔ Yinni Gusunɔn guu
dɛɛraru mi.
Bɛɛ be i wɔa tem mɛ sɔɔ kpuro, i diirio
berum sɔ.
Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔra wee.
Wee ta mam turuku kua.
2 Tɔɔ te, ta t̄riwa.
Ta guru wiru ka bukɔ sɔɔwa.
Ma twee wuura wee yi dabi,
yi maa dam mɔ.
Yin wuu te, ta t̄riwa
nge yam wɔkura guuru wukiri.
Sa n̄ yen bweseru waare.
Sa n̄ maa yen bweseru wasi.
3 Mi yi sara kpuro,
n da kowa nge dɔɔ mwaara u doona.
Yi ku ra gãanu deri.
Yellu besen tem mu gea sãa
nge gbaa te ba mɔ Edeni.
Adama t̄ɛ yi mu kua nge mi gãanu ku
ra kpi.
4 Twee yi, yi sãawa nge tabu maasɔbu
be ba dumi yakiamɔ.
5 Yi yɔɔkumɔ yi guunu gasirimɔ.
À n yen wɔkinu nua
a ra n tamaa nge tabu kekebara,
n̄ kun mɛ yaka si su dɔɔ mwaaramɔn
wɔkinu.

Yi ra n weewa nge tabu durɔ be ba
tabun sɔɔru sãa.

6 Tɔmbu kpuro ba ra n nandewa yì n
tunuma.

Kpa ben wuswaa yu burisina.

7 Yi ra tii yɔsuwa nge tabu durɔbu,
yi n gbāraru gasirimɔ,
yen baayere ya n yen swaa swĩi.
Yi ku ra gam gere.

8 Yi ku ra maa baasinɛ.
Yen baayere ya ra n yen sãa swĩiwa.

Gãa ni nu koo ye gongere ko,
yi ra nu wariwa sannu.

Nu ku ra maa ye yɔrasie.

9 Yi ra wuu wukiriwa
yi n gbāraru ka yenusu gasirimɔ,
kpa yi n dumɔ fenentiban di nge
gbenɔbu.

10 Mi yi dua, tem mu ra diiriwa,
kpa n sãare wɔlla koo wɔruma,
kpa suru ka sɔɔ yam t̄ira,
kpa kperin ballibu kpe.

11 Nge mɛya Yinni Gusunɔ ù n gari
gerua win tabu kowobun
wuswaaɔ,

ba ra n̄n mɛm nɔɔwɛwa.

Ba dabi, ba maa dam mɔ.

Yen sɔna win tɔɔ te, ta nanum mɔ.

Wara u koo yɔra u tu ma.

I g̃oru g̃asio

12-13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na sãawa wɔnwɔndugii.

Nɛn k̄iru ta kp̄a.

Nɛn mɔru ya ku ra fuuku se.

Na ra maa tɔnu suuru kue

kɔsa ye na raa k̄i n̄ n̄n kua sɔɔ.

T̄ɛ, i wurama ka bɛɛn g̃oru kpuro nɛn
mi,

i nɔɔ bɔke, kpa i wuri ko.

Bɛɛn g̃oruwa i ko i g̃asia,

n̄ n̄ mɔ i yãnu g̃ɛɛku tɔna.

I wurama nɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinnin mi.

14 Sɔrɔkudo kon g̃oru g̃asia,

kpa n bɛɛ durom kua.

Saa ye sɔra i ko i kp̄i i ka man alikama
ka tam k̄enu naawa.

I kanaru koowo

ka nɔɔ bɔkuru

15 I kɔba soowo Sionio.

I tɔmbu mɛnnɔ,

kpa i nɔɔ bɔkurun tɔru yi.

16 I tɔmbu mɛnnɔ bu man sã,
guro gurobu ka bibu, ka bii w̄ɛnɔ.

Baa ka be ba wãa kurõ kpaa dirɔ̃,
bu yario ben kurõ kpaa dirun di.

¹⁷ Kpa yãku kowo be ba man sãamɔ̃
bu du nen sãa yerɔ̃ ka swĩi,
yãku yeru ka kɔnnɔn baa sɔɔ,
bu ne ben Yinni kana bu nɛɛ,
n ben wɔnwɔndu waawo, be, nen
tɔmbu.

N ku bu sekuru doke.
N ku de tɔn tukobu bu bu yɛɛ bu nɛɛ,
mana ne, ben Yinni na wãa.

Yinni Gusunɔ̃

u win tɔmbu wisimɔ̃

¹⁸ Yinni Gusunɔ̃ u nisinu mɔ̃ win tem
sɔ̃.

U win tɔmbun wɔnwɔndu mɔ̃.

¹⁹ Ma u win tɔmbun kanaru wisa,
u nɛɛ, kon bɛɛ alikama kpaa wɛ̃, ka
resɛm, ka gum.

I ko i deburu wa.

Na n̄ maa derimɔ̃ bweseru garu tu bɛɛ
yɛɛ.

²⁰ Kon bɛɛ yibɛɛ be ba na saa sɔɔ yɛ̃san
nɔm geu gian di gira,
kpa n de bu da n toma
mi tem mu gbere ma gãanu ku ra kpi.
Kon de ben swaa gbiobu bu nim wɔ̃ku
bɔruguu wɔ̃ri.

Kpa be ba wãa biruɔ̃ bu nim wɔ̃ku ge
ba mɔ̃ Mɛditeranɛ wɔ̃ri.

Ben gonu nu koo numia sere bu
kpana bu wɛ̃sia.

Geema, Yinni Gusunɔ̃ u gãa bakanu
kua.

²¹ Tem, a ku bɛrum ko,
a nuku dobu koowo,
domi Yinni Gusunɔ̃ u gãa bakanu kua.

²² Bɛɛ gbɛeku yɛɛ, i ku nanda.
Domi yakasu su koo wure su kpi temɔ̃,
kpa dãnu nu ma.

Figie ka resɛm ya koo binu ma siki
siki.

²³ Bɛɛ Siɔnigibu i nuku dobu koowo
Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni sɔɔ.

Domi u koo de gura yu ne yen saa sɔɔ
nge yellu.

U koo de yu ne saa ye ya ra tore
kpa u de yu kpe saa ye ya ra kpe.

²⁴ Alikaman soo yera kun maa
gberamɔ̃.

Olifin gum, ka resɛm tam kun maa
biaramɔ̃ wekenɔ̃.

²⁵ Kon bɛɛ wɔ̃ɔ si ka dĩa nin kɔsire wɛ̃,

ni nen tabu kowobu, kɔkɔnu, ka
gbaanu, ka twee yi di

wɔ̃ɔ si su doona sɔɔ.

²⁶ Bɛɛ nen tɔmbu, i ko i di i debu.

I n̄ sekuru wasi.

Kpa i ne, Yinni Gusunɔ̃ bɛɛɛ wɛ̃,
ne wi na bɛɛ sɔm maamaakiginu kua.

²⁷ Saa ye sɔɔ, i ko i gia

ma na wãa bɛɛ Isireliban suunu sɔɔ.

Ma na sãa Gusunɔ̃ bɛɛn Yinni.

Ne baasi, Yinni goo maa sari.

Bɛɛ nen tɔmbu, i n̄ maa sekuru wasi.

Yinni Gusunɔ̃ u koo

win Hunde doke tɔmbu sɔɔ

3

¹ Yen biru kon nen Hunde doke tɔmbu
kpuro sɔɔ.

Bɛɛn bii tɔn durɔ̃bu ka tɔn kurɔ̃bu ba
koo nen gari gere,

kpa bɛɛn durɔ̃ tɔkɔnu nu n dosusu mɔ̃,
kpa bɛɛn aluwaasiba bu kãsinu wa.

² Baa ka yobɔ̃, kon bu nen Hunde
wɛ̃wa tɔ̃ɔ te.

³ Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon maamaakiba ko.
Kon de yɛm ka dɔ̃ɔ ka wii bakasu
sɔ̃sira wɔ̃llɔ̃ ka temɔ̃.

⁴ Sɔ̃ɔ u koo yam tĩra,
kpa suru u swɛ̃ra nge yɛm,
Yinni Gusunɔ̃n tɔ̃ɔ nanumgii te, tu
sere tunuma.

⁵ Adama yen tɔ̃ɔ te,
wi u Yinni Gusunɔ̃ soka, u koo faaba
wa.

Gabu ba koo kisira nɔni swãa ten di
Siɔnin guurɔ̃ Yerusalemɔ̃
nge mɛ Yinni Gusunɔ̃ u gerua.

Beya be u soka ba n ka wãaru mɔ̃.

Yinni Gusunɔ̃

u koo bwese tukunu siri

4

¹ Yinni Gusunɔ̃ u nɛɛ, yen tɔ̃ɔ te,
kon Yudaba ka ben wuu Yerusalemɔ̃
wesia nge yellu.

² Kpa n bwese tukunu kpuro mɛnna
n nu sure Yosafatin wɔ̃wa sɔɔ.

Miya kon nu siri

kɔ̃sa ye nu nen tɔmbu Isireliba kuan
sɔ̃.

Domi nu bu yarinasia tem kpuro sɔɔ.

Ma nu ben tem bɔnu kua.

³ Nu nen tɔmbu bɔnu kua ka tɛtɛ.
Nu ben aluwaasiba mwɛ̃ra nu dɔra
nu ka wa nu kurɔ̃ tanɔ̃bu dwe.

Ma nu wɔndiaba mwɛɛra nu dɔra nu
ka tam nɔ.

⁴ Bɛɛ Tirigibu ka Sidonigibu ka sere be
ba wɔa Filisitiban temɔ,
mba i kɔ nɛn mi.

I kɔ i man mɔru kɔsiawa?

N n mɛn na, na n tɛɛmɔ n ka maa bɛɛ
mɔru kɔsie.

⁵ Wee i nɛn sii geesu ka nɛn wura
ka nɛn arumani gura.

Ma i da i ye kpuro yi bɛɛn bɔu sɔa yerɔ.

⁶ Ma i Yudaba ka Yerusalemugibu
mwɛɛra i Gɛɛkiba dɔre.

Nge mɛya i ka bu tondasia ben tem di.

⁷ Adama nɛ, kon ka bu wurama mi ba
raa wɔa.

Kon de kɔsa ye i bu kua mi,
yu wɔri bɛɛn wiru wɔllo.

⁸ Kon bɛɛn bibu Yudaba dɔre.
Kpa be maa, bu be Sabegibu dɔre,
be ba wɔa n toma.

Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Taa dɔakibu ka siribu

⁹ Yoeli u nɛɛ,
i bwese tukunu nɔsio bu tabun sɔɔru
ko.

Nu tabu durɔ damgibu seesio, kpa bu
swaa wɔri,
tabu kowobu kpuro gesi.

¹⁰ Nu nin naa tebonu gɔsio takobiba,
kpa nu nin kɔmbɔnu gɔsia yaasi.

Be ba raa sɔa bɛrurobu, bu tii koowo
tabu durɔbu.

¹¹ I seewo fuuku i na.
Bɛɛ bwese ni i wɔa turuku, i
mennama.

Yinni Gusunɔ, a de wunɛn tabu
kowobu bu na.

¹² Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ bwe-
senu kpuro,

i seewo i na Yosafatin wɔwa yen mi.

Domi miya kon sina
n bwese ni nu wɔa mi kpuro siri.

¹³ Domi ben nuku kɔsura banda.
I kɔmbɔnu suo i tɔn be gɛ nge dɔa ni nu
ye.

I na i bu munku nge resɛm ye ba doke
gama yerɔ,

ma yen nim mu kotosu yiba.

¹⁴ Wee tɔn wɔru ga wee wɔwa yɛn mi
ba koo tɔmbu siri.

Domi nɛ, Yinni Gusunɔn tɔɔ te, ta tura
tɛ sɔɔ kon nɛn mɔru sɔɔsi.

¹⁵ Sɔɔ ka suru kun maa ballimɔ.
Ma kperi yi yam tira.

¹⁶ Nɛ, Yinni Gusunɔ na kukirimɔ
Siɔnin guurun di.

Nɛn nɔɔ ga nɔɔramɔ Yerusalemun di.
Wɔllu ka tem mu yɔirimɔ.

Adama na nɛn tɔmbu Isireliba kɔsu.
Nɛna na sɔa ben kuku yeru.

¹⁷ Bɛɛ Isireliba, i ko i gia
ma nɛ Gusunɔ na sɔawa bɛɛn Yinni,
nɛ wi na wɔa Siɔniɔ nɛn guu dɛɛraru
mi.

Yerusalemu kpuro ya koo kpam ko
nɛgia.

Tɔn tukobu ba n maa ye wɔrimɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu domaru kua

¹⁸ Saa gaa wee yɛ sɔɔ resɛm ya koo gea
ko

sere ka gungunu wɔllo.

Kpa sabenu nu di mi.

Kpa nu bom ko mu n kpɔ.

Yudan tem daanu kpuro nu koo nim
koku.

Daru koka gaa koo yari

Yinni Gusunɔn sɔa yerun di,

kpa yen nim mu da

sere Sitimun wɔwaa.

¹⁹ Egibiti ya koo kam ko,

kpa Edɔmun tem mu ko bansu.

Domi ba Yudaba dam dɔre,

ma ba taare sarirugibu go.

²⁰⁻²¹ Adama kon be ba tɔmbun yɛm
yari mi mɔru kɔsia.

Kpa Yudaba ka Yerusalemugibu ba n
wɔa ben temɔ

sere ka baadommaa.

Kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n wɔa Siɔniɔ.

AMOSU

Amosu wi, u sãawa yaa sabenun kparo. Yaa sabe niya u kparamo Yinni Gusunɔ u ka nɔn soka u ka bwese ni nu ka Isireliba sikerene sɔ siri bi Yinni Gusunɔ u koo nu kua. Amosun waati ye sɔɔ, Isireliba ba dukia mawa too, adama ben wãasinaa ka Gusunɔ ya biru wura. Baa me ba sãaru neni, ben gɔru ga n wãa te sɔɔ. Ba n sãarobu nɔrimɔ. Ba bwɛɛbwɛɛbu gem biramɔ. Ba tumbu taki dimɔ tenkurun swaa sɔɔ.

N deema saa ye sɔɔ, Asirigiba dam mɔ. Amosu u Isireliba yaayasiama wooda ye Yinni Gusunɔ u Mawisi wɛ ben sɔ ka nge me u bu yarama saa Egibitin di. Yen sɔ, ba kun Gusunɔ sãamɔ ka gem, mem nɔɔbu sarira ba mɔ. U maa bu sɔmɔ ma Yinni Gusunɔn siribu wee be sɔɔ.

Amosu u sãawa Isireliban bwese kera wɔkura yiru yen sɔmɔ dɔako wi Gusunɔ u bu goria Asirigibu bu sere bu yoru mwa bu ka doona.

Tire ten kpunaa

1. Yinni Gusunɔ u koo win tumbu ka bwese tukunu siri, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Isireliban toranu ka kirɔ ye Yinni Gusunɔ u bu kua, wiru 3n di sere wiru 6.
3. Kãsinu nɔɔbu, wiru 7n di sere wiru 9:10.
4. Yinni Gusunɔ u koo maa Isireliba seeya, wiru 9:11-15.

¹ Amosu u sãawa yãa kparo Tekoaa. Wiya Yinni Gusunɔ u ka gari kua Isireliban sɔ, n kua wɔɔ yiru tem mu sere yĩira. Saa ye sɔɔ, Osiasiwa u bandu dii Yudaɔ, ma Yeroboamu, Yoasin bii u maa bandu dii Isireliɔ. ² Amosu u nɛɛ, Yinni Gusunɔn nɔɔ ga nɔramɔ Siɔnin guurɔ Yerusalemɔ.

Yakasu maa sari kpapa yenɔ, ma guu te ba mɔ Kaameli, ten wii kpiira gbera.

Yinni Gusunɔ

u koo Sirigibu seeyasia

³ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, Damasigibun toranu nu kpɛa.

Yen sɔ, na n nɛn himba gɔsiamɔ.

Domi ba Galadigibu taaka ba munkaa.

⁴ Tɛ, kon de dɔɔ u na u sina boko Hasaelin yenu wɔri,

kpa u Beni Hadadin sina kpaaru di mam mam.

⁵ Kon ben wuu Damasins gb̄ararun gamboba kɔsuku,

kpa n Bikati Afenin tumbu kpeerasia.

Kpa n Bɛti Edenin sunɔ go.

Kpa n de bu Sirigibu yoru mwɛɛri bu ka da Kirio.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Filisitiba seeyasia

⁶ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,

Filisitiban toranu nu kpɛa.

Yen sɔ, na n nɛn himba gɔsiamɔ.

Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra

ba Edɔmuba nɔmu bɛria.

⁷ Mɛya kon de bu ben wuu Gasa dɔɔ sɔku,

kpa u yen dii geenu di.

⁸ Kon Asidɔdun tumbu ka Asikalonin sunɔ kpeerasia.

Kon Ekoronigibu wɔri.

Kpa Filisiti be ba tie mi kpuro bu kam ko.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Fenisiba seeyasia

⁹ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,

Fenisiban toranu nu kpɛa.

Yen sɔ, na n nɛn himba gɔsiamɔ.

Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra

ba Edɔmuba nɔmu bɛria.

Ba n ben arukawani yibie ye ba raa ka bu bɔkua.

¹⁰ Yen sɔ, kon de bu ben wuu Tiri dɔɔ sɔku,

kpa u yen dii geenu di.

Yinni Gusunɔ

u koo Edɔmuba seeyasia

¹¹ Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,

Edɔmuban toranu nu kpɛa.

Yen sɔ, na n nɛn himba gɔsiamɔ.

Domi ba ben mero bisibu Isireliba naa swi ka takobi.

Ba n bu wɔnwɔndu kue.

Ben mɔru kun maa sure.

Ma ba ka bu wereru sãa dim dim saa kpuro.

¹² Yen sã, kon de bu ben wuu Tema dõ soku
kpa u Botisiran dii geenu di.

Yinni Gusunõ

u koo Amõniba seeyasia

¹³ Ne, Yinni Gusunõ na nee,
Amõniban toranu nu kpẽa.
Yen sã, na ñ nen himba gosiama.
Domi ba gurigibun nukunu besuka
Galadio,
saa ye ba Galadigii ben tem mwaama
begim mu ka yasian sã.

¹⁴ Yen sã, kon de bu ben wuu Raba
tabu wõri bu ye dõ soku,
kpa u yen dii geenu di mam mam.
Saa ye sã, tabun wurenu koo nõra
nge woo boka.

¹⁵ Kpa bu ben sina boko ka win tabu
sinambu yoru mwẽeri.

Ne, Yinni Gusunõwa na yeni gerua.

Yinni Gusunõ

u koo Mõabuba seeyasia

2

¹ Ne, Yinni Gusunõ na nee,
Mõabuban toranu nu kpẽa.
Yen sã, na ñ nen himba gosiama.
Domi ba Edõmun sina bokon kukunu
dõ meni nu kua torom.

² Yen sã, kon de bu Mõabuban tem dõ
meni
kpa u ben wuu Keriotun dii geenu di
mam mam.

Kpa Mõabu be, bu kam ko tabu gberõ,
sanam me tabu swia ba kabi soomõ, ba
kuuki mõ.

³ Kon ben sina boko ka win tabu
sinambu kpuro kpeerasia.

Ne, Yinni Gusunõwa na yeni gerua.

Yinni Gusunõ

u koo Yudaba seeyasia

⁴ Ne, Yinni Gusunõ na nee,
Yudaban toranu nu kpẽa.
Yen sã, na ñ nen himba gosiama.
Domi ba nen woodaba yina.

Ba ñ ye mem nõwe.
Ma ba bñnun weesu swi, ni ben
baababa ba raa swi.

Ma nu dera ba gera nen swaan di.

⁵ Yen sã, kon de bu ben tem dõ meni.

Kpa u ben wuu Yerusalemun dii
geenu di mam mam.

Yinni Gusunõ

u koo Isireliba seeyasia

⁶ Ne, Yinni Gusunõ na nee,
beẽ Isireliba, beẽ toranu nu kpẽa.
Yen sã, na ñ nen himba gosiama.
Domi i gemgibu dõra i ka beẽ dibu wa
i mwa.

Ma i ka sãarobu baranun gobi
kasinama.

⁷ I ra n kiwa i wõnwõndobu taare
kpa ba n wiru tua sãa nuku
sankiranun sã.

Kpa i n bwẽbwẽbu dam dõrema.
Bii ka baa ba ka kurõ turo mennama.
Nge meya i ka ne, Yinni Gusunõn yi
deeraru sankumõ.

⁸ I ra n kpĩ kpĩ beẽ bñnun nuunõ
yãnu wallõ ni i tãruba mwa,
kpa i n tam nõrumõ me i yokuma.

⁹ Ka me, na Amõreba kam koosia mam
mam beẽ sã,
be, be ba gunu nge dãa ye ba mõ
seduru.

Ma ba dam mõ nge dãa damgia.

¹⁰ Meya na beẽ yarama Egibitin tem di.
Ma na beẽ kpara ghaburõ wõõ weeru
n ka beẽ Amõre ben tem wẽ.

¹¹ Na sãmõbu seeya beẽ bibu sã.
Ma na gabu gõsa nen sã beẽ
aluwaasiba sã,
ma ba man tii wẽ ba bõrua bu ku tam
nõ.

Beẽ Isireliba geema? Nge weesa.
Ne, Yinni Gusunõwa na yeni bikiamõ.

¹² I dera be na gõsa mi, ba tam nõra.

Ma i nen sãmõbu wooda wẽ i nee,
bu ku maa tãmbu nen gari sã.

¹³ Wee tẽ, kon beẽ munku muku muku
nge me naa kẽkẽ ye ya dñanu sãwa ya
ra tem kãsuku.

¹⁴ Yen dõma te, wasi kasanugiba kun
maa kpẽ bu duka su.

Damgiba kun maa kpẽ bu ben dam
dendi bu ka gñanu ko.

Meya tabu durõ damgiba kun maa kpẽ
bu ben wãaru wõra.

¹⁵ Tẽ towoba kun maa kpẽ bu ka tii
yina.

Be ba maa naasu sãu, ba ñ kisiramõ.
Meya maasõba kun maa kpẽ bu we ben
dumin dugin saabu.

16 Be ba sãa tabu durɔ damgibu be sɔɔ
dɔma te,
ba koo ben tabu yãnu kɔwa bu duki su
nɔm dira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn tɔmbu

ba koo ben daa tusia

3

1 I swaa dakio i nɔ ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerumɔ, bɛɛ Isireliba
kpuron sɔ, bɛɛ be na yarama Egibitin
di.

2 Handunian bwesenu kpuro sɔɔ, bɛɛ
tɔnawa na gɔsa.
Yen sɔna kon bɛɛ sɛɛyasia bɛɛn durum
ye i kua kpuron sɔ.

Gusunɔ ù n gari gerua,

Gusunɔn sɔmɔ kun kpɛ

u nɔɔ mari

3 Tɔmbu yiru ba koo swaa wɔri sannu
ba kun gina nɔɔsine?

4 Gbee sunɔ ga ra gbãre yakasɔ
ga kun yaa mwɛ ro?

Gbee sunɔ buu ga ra kukiri gen kpin
yerun di

ga kun yaa wa ga dimɔ?

5 Gunɔ ga koo taa mwaara temɔ
ba kun ye bɛri?

Taa ya koo se wɔllɔ
gãanu kun ye kɛsie?

6 Ba ra tabun kɔba so wuuɔ
wuugibu ba kun nande?

Kɛsiru garu ta ra kooɛ wuuɔ
n kun nɛn min di?

7 Aawo, na ku ra gãanu ganu ko
na kun yɛ nɛn sɔmɔ sɔɔwa.

8 Gbee sunɔ gà n gbãra,
wara ku ra nande.

Nɛ, Yinni Gusunɔ nà n gari gerua,
nɛn sɔmɔ wara kun yi kparamɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Samari sɛɛyasia

9 I Asidɔdu ka Egibitin tem sina
kpaanugibu nɔɔgiru sueyo i
nɛɛ,

bu mɛnnama Samarin guunɔ,
kpa bu wa daa bɛɛtɛkɛ ka dam
dɔrenaa

ye ya wãa ben suunu sɔɔ.

10 Ba ku ra kã bu gea ko.

Ma ba arumani guramɔ ka dam ka
taki,

ba taasimɔ ben sina kpaanɔ.

11 Yen sɔna kon de yibɛɛba bu na
bu tem mɛ tarusi, bu ben dam
kpeerasia.

Kpa bu ben sina kpaanu kɔsuku.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Faaba ye ya n nuku dobu mɔ

12 Wee ye na maa gerua. Na nɛɛ,
nge mɛ yãa kparo u ra win sabenun
sukum wɔre gbee sunɔn nɔɔn
di,

nge mɛya kon bɛɛ Isireliba wɔra

bɛɛ be i na i sɔ Samariɔ kpin yee
buranu sɔɔ.

Kirɔba

13 I swaa dakio i nɔ
kpa i Yakɔbun bweseru kirɔ ko
i bu sɔ ye nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinni na gerua.

14 Na nɛɛ, sanam mɛ sɔɔ, kon Isireliba
sɛɛyasia ben durum sɔ.

Kon Betelin yãku turanu kɔsuku,
kpa nin kãanu nu bɔɔkira nu wɔruku.

15 Kon bɛɛn dia mi i ra n wãa yam susu-
run saa ka puran saa kɔsuku.

Kpa n bɛɛn sina kpaanu kam koosia
ni, ni ba buraru koosi ka suunu
donnu,

ka sere dii gee ni nu tie.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

4

1 Bɛɛ Samarin tɔn kurɔbu,
bɛɛ be i dimɔ i bɔriamɔ nge Basanin
naa gbiibi

yi yi wãa Samarin guurɔ,

i wɔnwɔndobu dam dɔremɔ,

i bwɛɛbwɛɛbu taki dimɔ,

ma i bɛɛn durɔbu sɔɔmɔ bu ka tam na
i nɔ.

Tɛ, i swaa dakio i nɔ.

2 Nɛ, Yinni Gusunɔ na bɔrumɔ ka nɛn
tiin yĩsi dɛɛraru na mɔ,

wee saa ya sisi yɛ sɔɔ ba koo bɛɛ
ka bɛɛn bibun bweseru kɔkɔnu
sɔre bu gawa nge swɛɛ.

3 Bɛɛn baawure u koo yari kururun di
kpa bu bɛɛ kuba sɔɔ yɛsan nɔm geu gia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Isireliban gɔru bɔbunu

⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Isireliba, i doo yāku yee ten mi
 Beteliɔ,
 kpa i n man torarimɔ.
 I doo Giligaliɔ,
 kpa i n man torarimɔ nge mɛn nɔɔ i ko
 kpī.
 I n bɛɛn yākununu mɔ bururu baatere,
 kpa i n ka bɛɛn kɛnu naamɔ sɔɔ ita ka
 sɔɔ ita.
⁵ I bɛɛn siarabun yākununu koowo ka pɛɛ
 ye ba seeyatia doke.
 Kpa i tɔmbu sɔ ma i kɛnu kua ka kīru.
 Domi yera bɛɛ Isireliba i kīru bo.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ ye ya kam kua

⁶ N wee na dera gɔɔra dua bɛɛn wuu
 marosu kpuro sɔɔ.
 Ma i dīanu bia bɛɛn yɛnusu kpuro sɔɔ.
 Adama ka mɛ, i n gɔsirame nɛn mi.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
⁷ Na yina gura yu nɛ ye n tie suru ita
 bu ka dīanu gɛ.
 Na dera gura ya na wusu gasun mi.
 Ma na n wure yu nɛ gasun mi.
 Na dera ya na gbenu ganu sɔɔ.
 Ma na n wure yu nɛ ganun mi.
 Ma nu gbera.
⁸ Yera bɛɛn wusu gasun tɔmbu ba da
 wuu gagun mi
 bu ka nim wɔ bu nɔ.
 Adama ben nim nɔru ga n kpa.
 Ka mɛ, i n gɔsirame nɛn mi.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
⁹ Na dera bɛɛn dīanu kusenu kua,
 ma twee yi na yi bɛɛn gbean dīanu
 ka bɛɛn dāa gbaanun wurusu
 kpuro di.
 Adama ka mɛ, i n gɔsirame nɛ Gusunɔ
 bɛɛn Yinnin mi.
¹⁰ Na maa bɛɛ kɛsi kɛsi bararu sure nge
 mɛ na kua Egibitiɔ.
 Na dera ba bɛɛn aluwaasiba go tabu
 sɔɔ.
 Ma ba ben dumi mwɛɛra.
 Na dera i bɛɛn tɔn be ba gun nuburu
 nua bɛɛn sansaniɔ.
 Adama ka mɛ, i n gɔsirame nɛn mi.
¹¹ Na bɛɛ sura na kɔsuka nge Sodomu
 ka Gomɔra ye na kam koosia.
 Ma i kua nge dāa nɔɔ ge ba wuna dɔɔn
 di.

Adama ka mɛ, i n gɔsirame nɛ, Yinni
 Gusunɔn mi.

¹² Yen sɔna bɛɛ Isireliba kon bɛɛ
 sɛɛyasia.

N n mɛn na, i n sɔɔru sãa i n ka
 nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin siribu
 mara.

¹³ Domi nɛna na guunu mɔma,
 ma na woo taka kua.
 Na ra nɛn bwisikunu tɔnu giasie.

Na ra maa yam bururam gɔsie yam
 wɔkuru,

kpa na n sīimɔ guunu wɔllo.

Nɛn yīsira Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.

Isireliba, i de i gɔru gɔsia

5

¹ Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ gɔɔ
 swīi yi na mɔ bɛɛn sɔ.

² Bɛɛ be i wɔrumɛ temɔ nge wɔndia be
 ba gu,

i n maa seemɔ.

Goo sari wi u koo bɛɛ seeya.

³ Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
 bɛɛn wuu ge ga tabu durɔbu nɔrɔbu
 (1.000) mɔ,

bà n tabu da, tɔmbu wunɔbuwa (100)
 ba koo wurama.

Ge ga maa tabu durɔbu wunɔbu mɔ,
 tɔmbu wɔkura ba koo tia.

I wurama Gusunɔn mi

n sere dākuru ko

⁴ Wee ye Yinni Gusunɔ u maa bɛɛ Isire-
 liba sɔɔmɔ.

U nɛɛ; i n kī i n wāa, wiya i ko kasu.

⁵ I ku maa sãaru da Beteliɔ ka Giligaliɔ
 ka Beri Sebaɔ.

Domu u koo de bu Giligaligibu yoru
 mwɛɛri.

Kpa bu Beteligibu kam koosia.

⁶⁻⁷ Bɛɛ be i ra gem gɔsie weesu,

kpa i kun mu garisi gāanu,

i na wi, Yinni Gusunɔn mi,

kpa i wa i n wāa,

kpa u ku raa bɛɛ Isireliba wɔri u mwa
 nge dɔɔ.

Kpa i goo bia Beteliɔ wi u koo dɔɔ wi
 go.

⁸ Yinni Gusunɔwa u kperi bwese bwe-
 seka kua,

ma u yen baayere yi yen ayerɔ.

U ra yam wɔkuru gɔsie yam bururam.

Kpa u de sɔɔ sɔɔ gu tīra, gu gɔsia
wɔ̄kuru.

U ra nim wɔ̄kun nim mɛnnɛ,
kpa u mu yɛkana tem kpuro sɔɔ.

⁹ Wiya u ra damgibun dam bue.

Kpa u de bu ben wusun gbāranu
kɔ̄suku.

Ka gem, win yīsira Yinni Gusunɔ.

¹⁰ Bɛɛ Isireliba, be ba bɛɛ sirimɔ dee
dee,

i ra n bu tusa,

kpa i n ka wi u gem gerumɔ kōrua.

¹¹ I ra bwɛɛbwɛɛbu dam dɔre,

i n ben gbean dīanu mwɛɛrimɔ ka
dam.

Yen sɔ, i n sinamɔ bɛɛn dia sɔɔ

ye i bana ka kpee ni i dāka.

Mɛya i n maa bɛɛn resɛm ye i duuran
bii duronun tam nɔrumɔ.

¹² Domi u bɛɛn toranu yɛ nu kpā,

u maa yɛ ma i durum kua too.

I gemgibu nani sɔ̄mɔ.

I nɔm biran kɛnu mwaamɔ.

Ma i yinamɔ bu sāarobu ben gem wɛ
siri yerɔ.

¹³ Sanam mɛni, sanam kɔ̄suma.

Yen sɔ, wi u laakari mɔ, wiya u ko n nɔɔ
maari.

¹⁴ I de i n gea mɔ n kun mɔ kōsa.

Kpa i wa i n wāa.

Nge mɛya Gusunɔ wɔ̄llu ka tem Yinni
u ko n ka bɛɛ wāa nge mɛ i ra
gere.

¹⁵ I kōsa tusio kpa i gea kīa.

I de gem mu siribu di siri yerɔ.

Sɔ̄rɔkudo Gusunɔ, wɔ̄llu ka tem Yinni
u koo bɛɛ Isireliban tɔn be ba
tiara wɔ̄nwɔ̄ndu kua.

¹⁶ Yen sɔ, Gusunɔ wɔ̄llu ka tem Yinni u
gerua u nɛɛ,

tɔmba koo gɔɔ wuri ko yam kpuro,
kpa ba n sumɔ swɛɛ sɔɔ, ba n mɔ, wee,
wee!

Ba koo gbaa wukobu sokuma bu gɔɔ
wooru sina,

kpa bu gɔɔ swīgibu mɛnnama.

¹⁷ Sanam mɛ u koo bɛɛ wɔ̄rima,

ka be ba wāa gberɔ kpuro ba koo gɔɔ
swīwa.

Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔn siribun tōru

¹⁸ Bōruroba bɛɛ be i Yinni Gusunɔn
siribun tōru mara.

Mba i yīiyɔ i wa tɔɔ te sɔɔ.

I n yɛ ma ta ko n sāawa yam wɔ̄kuru, n
n mɔ yam bururam.

¹⁹ I ko i n sāawa nge tɔnu wi u gbee
sunɔ duka suurimɔ,

ma u ka yaa gɔba gaa yinna.

Ye u dua win dirɔ u gana nɛnua,

ma waa ya nùn dɔma.

²⁰ Yinni Gusunɔn tɔɔ te, ta sāawa yam
wɔ̄kuru n n mɔ yam bururam.

Ta tīriwa niki niki, yam bururam sari.

Sāa te Yinni Gusunɔ u tusa

²¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, u bɛɛn tɔɔ baka
ni i ra nùn diiye tusa.

U n mam maa kī u bɛɛn mɛnnɔsun
wɔ̄o nɔ.

²² I n nùn yāku dɔɔ mwaararugiru kua
ka maa kɛnu,

u ku ra nu mwe.

Mɛya u ku ra maa bɛɛn siarabun
yākunu mɛɛri

ni i ra ko ka yaa sabe ni nu gum mɔ.

²³ I ka bɛɛn womusun wokinu doonɔ
win bɔkun di.

U n maa kī u bɛɛn mɔrɔkunun wurenu
nɔ.

²⁴ Adama i de gem mu n wāa bɛɛn
suunu sɔɔ,

mu n kokumɔ nge nim mɛ mu ku ra
kpe.

²⁵ Bɛɛ Isireliba, i ka kua wɔ̄ɔ weeru
gbaburu sɔɔ, i nùn yākunu ka kɛnu
kuare nge mɛ? ²⁶ Būu wi ba mɔ Sakutu
wi i garisi bɛɛn sunɔ ka sere kpera ye
i sāamɔ i mɔ Kewani, i nin bwāaroku
ni i tii kua sɔ̄re nge mɛ i sɔ̄wa giso?
Bɛɛn tii i yɛ ma i n koore mɛ.

²⁷ Yen sɔ, u koo de bu bɛɛ yoru mwɛɛri
bu ka da sere Damasina bera gɔ.

Wi, Gusunɔ wɔ̄llu ka tem Yinniwa u
yeni gerua.

Ba koo Isireliba kpeerasia

6

¹ Bōruroba bɛɛ be i wāa Sionio bɔri
yɛndu sɔɔ,

ka bɛɛ be i sɔ̄ Samarin guurɔ ka toro
sindu.

Ma i tamaa i sāa bwese te ta kpāaru
bon wirugibu.

Ma Isireliba ba somiru mara bɛɛn min
di.

² I doo Kalineɔ i wa.

Min di, kpa i da Hamatio wuu bɔkɔ gen
mi.

Kpa i sara i da Gatiō Filisitiban temō.
Ben wuu si, su bɛɛ Isireliba ka
Yudaban wusu gea tura?

Ben tem mɛ, mu bɛɛn tem kpāaru
tura?

³ Wee i n̄ kī wahalan tōru tu bɛɛ naawa.
Ma i sere tii daa kōsa gawemō.

Ma ya bandu dii bɛɛn suunu sōo.

⁴ Ma i kpī sau kpin yee buranu sōo,
n̄ ba buraru kua ka suunu
donnu.

I tii yāa kpemminu ka naa kpemi yi
yi gum mō gōsiamme gōsun di i
temmō.

⁵ I mārākunu soomō i womusu mō
bwisikunu sariru sōo.

Ma i tamaa i nin soberu yēwa nge
Dafidi.

⁶ I tam nōrumō ka nōri bɛɛ.

I tii gum turaregim sawamō.

Ma i n̄ nuki sankire yēn sō bɛɛn bwe-
seru ta koo kam ko.

⁷ Yen sōna ba koo gbi bu bɛɛ yoru
mwɛɛri bu ka doona

kpa bɛɛn nuku dobun kuuki ka bɛɛn
tōo baka dim mu kpe.

Samari ya koo kam ko

⁸ Gusunō wōllu ka tem Yinni u bōrua
ka win tiin wāaru u nɛɛ,

u n̄ bɛɛ Isireliban tii suabu kī.

U maa bɛɛn sina kpaanu tusa.

U koo de bu Samari mwa ka ye ya wāa
ye sōo kpuro.

⁹ Tōmbu wōkuru bā n tie yenu gagu
sōo, ba koo gbiwa. ¹⁰ Goo ù n win
tōnun goru sua yēnun di u ka yara u
dōo u dōo mēni, u koo wi u wāa yenu
sōowō bikia u nɛɛ, goo maa tie u wāa
ka wunɛ?

Kpa yēro u n̄n wisi u nɛɛ, goo sari.

Kpa wini u nɛɛ, a mario. N n̄ weenɛ
su Gusunōn yīsiru sia saa yenī sōo kpa
u sun sīirema.

¹¹ Domi Yinni Gusunō u wooda yenī
wē u nɛɛ,

u koo yēnusu kpuro kōsukuwa,
bakasu ka piiminu.

Nasara kam

¹² Ba ra dumi yakie kpee saara wōllo?

Ba ra ka nɛɛ wuku mi?

Adama wee bɛɛ i gem gōsia dɛɛ.

Ma i gea gōsia gāa sosuranu.

¹³ Bɛɛ i nuku dobu mō kam sōo, ma
i gerumō i mō, bɛɛn tiin dama i ka

nasara wa. ¹⁴ Yen sōna Gusunō wōllu
ka tem Yinni u nɛɛ, u koo de bwese
tukuru garu tu bɛɛ seesi. Kpa tu bɛɛ
dam dōre saa Hamatin duu yerun di
sere n̄ ka da nim torao ye ya wāa
gbaburun bera gia mi gāanu ku ra kpi.

Amosun kāsiru sōo,

u twee wa yi tērie

7

¹ Wee ye Yinni Gusunō u dera na
wa kāsiru sōo. Tweeya u dera yi
kōwara dabi dabinu sanam mɛ yakasu
kparam wee si sina boko u raa bōora
win yaa sabenun sō. ² Sanam mɛ yi
tem min yaka si kpuro di, yera na
nɛɛ, Yinni Gusunō, a suuru koowo.
Amōna Yakōbun bweseru ta ko n̄ ka
wāa. Domi ta n̄ maa dam mō.

³ Ma Yinni Gusunō u gōru gōsia kōsa
yen di. U nɛɛ, yenī ya n̄ maa kooramō.

Amasu u maa dōo wa

win kāsiru sōo

⁴ Wee ye Yinni Gusunō u maa dera
na wa kāsiru garu sōo. U nɛɛ, u koo
tōmbu sɛɛyasia ka dōo. Kpa u de dōo
wi, u nim mɛ mu wāa tem sōowō
gberasia kpa u Isireliban tem kpuro
di. ⁵ Ma na nɛɛ, Yinni Gusunō, a ye
yōrasio. Amōna Yakōbun bweseru ta
ko n̄ ka wāa. Domi ta n̄ dam mō.

⁶ Ma Yinni Gusunō u gōru gōsia
kōsa yen di u nɛɛ, yenin tii ya n̄ maa
kooramō.

Amasu u nifoo wa

win kāsiru sōo

⁷ Wee ye na maa wa kāsiru garu sōo.
Na Yinni Gusunō wa u yō ganāo ma u
nifoo nēni. ⁸ Ma u man bikia u nɛɛ,
mba na waamō mi.

Na n̄n wisa na nɛɛ, nifoo.

Ma u man sōowa u nɛɛ, nifoowa kon
ka nen tōmbu Isireliba yīire nge gana.
Na n̄ maa bu suuru kuammɛ.

⁹ Kon ben sikado Isakin būu turanu
kōsuku,

kpa n̄ Isirelin sāa yenu suriri,

kpa n̄ Yeroboamun bandu sura ka
takobi

n̄ tu kpeerasia.

Amasu ka yāku kowo Amasia

¹⁰ Yera Amasia Betelin yāku kowo u Yeroboamu Isireliban sina boko goria u nɛɛ, wee Amosu u nun seesimɔ Isireliban suunu sɔɔ. Win gari yi u maa gerua mi, yi tambu kpuro burisina.

¹¹ Domi u nɛɛ, wunɛ Yeroboamu, ba koo nun gowa tabu sɔɔ ka takobi. Kpa bu Isireliba yoru mwɛɛri ben tem di bu ka da mi n toma.

¹² Yen biruwa Amasia u na Amosun mi, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, a doo Yudan tem gia, kpa a n wunɛn gari yi mɔ mi, a ka wa a n dimɔ.

¹³ Adama a ku maa Gusunɔn gari gere Beteli mi, domi ya sɔawa sina boko ka Isireliba kpuron sɔa yeru.

¹⁴ Ma Amosu u nɔn wisa u nɛɛ, na n sɔa Gusunɔn sɔmɔ. Na n maa Gusunɔn sɔmɔn bɔɔ. Nɛ, yɔa kparowa. Sikamɔrewa * na ra yewe. ¹⁵ Yera Yinni Gusunɔ u man gɔsa sanam mɛ na yɔanu kparamɔ. U man sɔɔwa u nɛɛ, n doo n win tambu Isireliba win gari sɔ. ¹⁶ Tɛ, a swaa dakio a Yinni Gusunɔn gari nɔ. Wunɛ Amasia, wunɛ wi a nɛɛ, n ku Isireliba Gusunɔn gari sɔ. ¹⁷ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wunɛn kurɔ u koo sakararu ko wuu sɔɔ, kpa bu wunɛn bibu go tabu sɔɔ, kpa bu wunɛn gberu bɔnu ko, domi wunɛn tii kaa gbi tem tukumɔ mi n toma, mi ba koo ka Isireliba da bu yoru di.

Amosu u bireru wa win

kāsiru sɔɔ ta dɔa marum yiba

8

¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u maa man sɔɔsi kasi teni sɔɔ. Na dɔa marum wa bireru sɔɔ mɛ mu ye. ² Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, mba na waamɔ mi.

Na nɔn wisa na nɛɛ, dɔa maruma na wa mɛ mu ye.

Yera u maa man sɔɔwa u nɛɛ, saa ya tura u ka win tambu Isireliba sɛɛyasia.

U n maa bu suuru kuammɛ.

³ U maa nɛɛ, yen tɔɔ te,

* **7:14** sikamɔre - Ya sɔa dɔa tɛn binu ba ra di.

sina kpaarun womusu koo gɔsia nuku sankiranun womusu.

Kpa tɔn dabinun gonu nu n tɛrie baama.

Kpa yam mu n maari sɔɔ sɔɔ.

Ba koo Isireliba sɛɛyasia

⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i swaa dakio bɛɛ be i sɔarobu dam dɔremɔ.

Ma i bwɛɛbwɛɛbu kam koosiamɔ.

⁵ I mɔ, domma suru kpaon tɔɔ bakara koo kpe.

Kpa su wa su bɛsɛn alikama dɔra.

Domma tɔɔ wɛrarugira koo kpe,

kpa su wa su bɛsɛn biranu wukia.

Sa ko sakaku kawa,

kpa su yen gobi sosi.

Sa ko kilo gɔsia su ka tambu gbɛni.

Kpa su doo sɛinu dɔra.

⁶ Sa ko wɔnwɔndobu dwe ka gobi,

kpa su sɔarobu ka baranun gobi kɔsina.

⁷ Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bɔrua ka nɛn tiin yɛsiru na nɛɛ,

na n bɛɛ Isireliba kɔsa ye i kua duarimɔ.

⁸ Bɛɛn tem mu koo yɛiri,

kpa bɛɛ nɛn tambu i n gɔɔ wooru sɔ.

Tem mɛ kpuro mu koo kuke

kpa mu sure nge Egibitin daarun nim.

⁹ Yen tɔɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ kon de sɔɔ u du sɔɔ sɔɔ gbɔara

kpa yam mu tɛra.

¹⁰ Kon bɛɛn tɔɔ bakanu gɔsia nuku sankiranu,

kpa bɛɛn womusu su n sɔa wee-weenu.

Kpa bɛɛn baawure u saakiba doke u n wii pɔɔru pote nuku sankiranun sɔ.

Kon de tambu ba n nuki sankire tem mɛ sɔɔ

nge be ba ben bii teereru bie.

Tɔɔ te, ta ko n sɔawa nɔni swɔarugiru.

¹¹ Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Na nɛɛ, kon de gɔɔru tu du tem mɛ sɔɔ.

N n mɔ dɛanun gɔɔru, n n maa mɔ nim nɔru.

Adama nɛn garin gɔɔru ka yin nim nɔruwa i ko i n mɔ.

¹² I ko i n yarinɛwa saa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gian di n ka da sɔɔ duu yerɔ,

saa maa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di n ka
da sɔɔ yari yerɔ,
i n bɔsu baama, i n kasu i nen gari nɔ.
Adama i n wasi i yi nɔ.

¹³ Saa ye sɔɔ, bɛɛn wɔndia burɔbu ka
bɛɛn aluwaaasiba ba koo gbi nim
nɔrun saabu.

¹⁴ Be ba bɔrumɔ ka Samarigibun
bɔnun yɛsiru ba mɔ,
ka bɔu wi u waa Danuɔn waaaru,
n kun mɛ ka saa te ba mɔ Beri Sebaɔ,
be kpurowa kon de bu wɔruku,
kpa bu kpana bu se.

Yinni Gusunɔ

u koo tɔmbu siri

9

¹ Amosu, u Yinni Gusunɔ wa u yɔ saa
yerun yaku yerɔ. Ma u nɔn sɔɔwa u
nɛɛ, u saa yerun gbereba soowo saa
ben wɔllun di kpa tem mu diiri,
kpa bu wɔruku bu tɔn be ba waa mi
kpuron winu kasuku.

Kpa wi, Yinni Gusunɔ u de bu be ba tie
go tabu sɔɔ ka takobi.

Baa ben goo kun kpɛ u kisira u doona.

² Baa ba n kukua gɔriɔ, win nɔmu ga
koo bu yarama.

Baa ba n yɔɔwa wɔllɔ, u koo bu
sarasiama.

³ Ba n da ba kukua guu te ba mɔ
Kaamelin wii kpiirɔ, u koo bu
kasu,

kpa u bu mwa.

Ba n numa nim wɔkun sɔɔwɔ,
u koo de waa baka yu bu dwɛɛ migum.

⁴ Ben yibereba ba n maa bu yoru
mwɛɛra,

u koo de yibere be, bu bu go ka takobi.

U ko n bu nɔni girariwa,

kpa u bu kɔsa kua, n nɔ mɔ gea.

⁵ Ma Amosu u nɛɛ,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u tem
baba,
ma mu kasikira.

Ma men tɔmbu kpuro ba gɔɔ wooru sɔ.

Mɛ kpuro mu kukumɔ,

ma mu suremɔ

nge Egibitin daa baka te ba mɔ Nilun
nim.

⁶ U win waa yeru bana wɔllɔ,
ma u dera wɔlla kua tem girum
kpɛɛru.

U nim wɔkun nim mɛnna,
ma u mu yɛka tem sɔɔ.

Win yɛsira Yinni Gusunɔ.

Taaregibun siribu

⁷ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i n Etiopigibu kere nen
nɔni sɔɔ.

Geema, na bɛɛ yara Egibitin tem di.

Adama na maa Filisitiba yara
Kafitorin di.

Ma na maa Sirigibu yara Kirin di.

⁸ Wee, nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliban
bandu nɔni girari,

domi ta tora.

Kon tu kpeerasiawa handunia sɔɔ.

Adama n nɔ mɔ Isireliba kpurowa kon
kpeerasia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁹ Wee, kon nen woodaba wɛ,

kpa n Isireliba siire

bwese tukunun suunu sɔɔ

nge mɛ ba ra dobi siire,

baa yen bin teeru ta kun ka wɔra.

¹⁰ Nen tɔn be ba durum mɔ,

ma ba gerumɔ ba mɔ,

na n bu nɔni swaaaru suremɔ,

ba koo be kpuro gowa tabu sɔɔ.

Isireliban tem koo wurama

nge yellu

¹¹ Tɔru gara sisi tɛ sɔɔ kon Dafidin
bandu seeya

te ta saa nge yɛnu ge ga bansu kua.

Kon tu sɔmɛ, kpa tu se tu wurama nge
yellu.

¹² Kpa bu wa bu Edɔmuban tem ka
bwese tuku ni nu raa man
sɔamɔn tem mwa.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon yeni ko.

¹³ Wee saa ya sisi yɛ sɔɔ ba n gɔ, n nɔ
tɛɛmɔ bu ka kpam duure.

Ba n resɛm duura, n nɔ tɛɛmɔ bu ka ye
gama.

Baa ka guunu wɔllɔ resɛm ya koo
kpiwa

ya n tɛrie bu ka tam ko.

¹⁴ Kon nen tɔmbu Isireliba yakia
yorun di.

Kpa bu wure bu wuu si su raa bansu
kua seeya

bu sina mi.

Ba koo resɛmba duure,

kpa bu yen tam nɔ.

Ba koo dǎa gbaanu ko,
kpa bu yen marum di.

¹⁵ Kon den bu girawa n sire dim dim
nge dǎa,

ba n wǎa ben temɔ mɛ na bu wẽ mi.
Goo kun maa bu wukamɔ mɛ sɔɔn di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

ABUDIASI

Ba n̄ yē sāa sāa sanam mē Abudiasi wi, u win s̄mburu kua. Adama Yudaban temōwa u Gusun̄n gari gerua Ed̄muban s̄. Ed̄mu be, ba sāawa Esaun bibun bweseru. Ba ra n̄ Isireliba tusawa baa mē sikado turowa ba m̄. Ba yina Isireliba bu kpe ka ben tem̄ sanam mē ba wee Egibitin di. Yen biru, ba ra mam Isireliba w̄raa dewa bu ben yānu gura. Yen s̄na Abudiasi u bu s̄ōwa ma ba koo ben tor̄anun are wa. Domi Gusun̄ u koo bu siri.

Tire ten kpunaa

1. S̄eeyasia bi Gusun̄ u koo Ed̄mugibu ko, naasu 1n di sere naasu 5.
2. Yinni Gusun̄n siribun t̄ru, naasu 6n di sere naasu 21.

¹ Gari wee yi Yinni Gusun̄ u n̄e, Abudiasi u gere Ed̄muban s̄. Yinni Gusun̄ u s̄m̄ ḡra bwese tukunun suunu s̄ō u n̄e, nu seewo nu Ed̄muba tabu w̄ri.

Ed̄muba ba koo kam ko

- ² Yinni Gusun̄ u Ed̄muba s̄ōwa saa Abudiasin n̄on di u n̄e, b̄e Ed̄muba, kon b̄e ko bwese dam sarirugiru bwesenu kpuro s̄ō. T̄mbu kpuro ba koo b̄e gem.
- ³ Wee b̄en tii suabu b̄e n̄ni w̄kua, ma i s̄ kpee baaba s̄ō m̄i goo kun kp̄ u b̄e naa turi. Ma i tii s̄ōm̄ i m̄, wara u koo sun sura minin di.
- ⁴ Yen s̄, i n̄ yē ma baa i n̄ da sere mi gun̄ bakeru ta ten sokuru m̄, n̄ kun mē, i dua kperio i b̄en w̄a yenu kua mi, kon b̄e sarasiama. N̄e, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.
- ⁵ Gb̄en̄bu b̄a n̄ na ba b̄e w̄ri subaru s̄ō w̄kuru, ba koo b̄en yānu gurawa. B̄a n̄ b̄en res̄em gbea w̄ri, ba koo ye s̄riwa, kpa bu b̄e fiiko deria.
- ⁶ Adama b̄e Esaun bibun bweseru, yib̄eba ba koo b̄en arumani gura, baa ka b̄en dukia ye ya berua.

⁷ Be i raa ka n̄ō tia sāa, ba koo b̄e t̄nu kandu kua, kpa bu b̄e gira sere b̄en tem n̄ō bura yer̄.

Be ba raa sāa b̄en b̄r̄ba, ba koo b̄e dam d̄re.

Ka be i ra raa di sannu, ba koo b̄e yina b̄eria.

Adama i n̄ ye tubum̄.

⁸ N̄e, Yinni Gusun̄ na n̄e, n̄en m̄run t̄ru s̄ō, kon bwisigibu kpeerasia Ed̄mun tem s̄ō, kpa n̄ laakarigibu go.

⁹ B̄e Temagibu, b̄en tabu kowobu ba koo burisina kpa bu be kpuro go.

Ȳn s̄ ba koo Ed̄muba

s̄eeyasia

¹⁰ B̄e Ed̄muba, wee i b̄en m̄ro bisibu Yak̄bun bweseru mw̄era i go.

Yen s̄, i ko i sekuru wa.

I ko i kam kowa sere ka baadom̄mā.

¹¹ Domi i w̄a m̄i sanam mē yib̄eba ba Isireliba tabu kamia ma ba dua ben wus̄. Ma ba ben yānu gura Yerusalem̄ ba t̄t̄ toosi.

B̄en tii i sāa nge yib̄e be.

¹² B̄e Ed̄muba, n̄ n̄ daa ween̄ i b̄en m̄ro bisibu Yudaba m̄eri ka nuku dobu sanam mē ba n̄ni s̄ōre. N̄ n̄ daa ween̄ i nuku dobu ko n̄ kun mē i bu w̄m̄ sanam mē ba nuki sankire.

¹³ B̄e Ed̄muba, n̄ n̄ daa ween̄ i du n̄en t̄mbun wūs̄ sanam mē yib̄eba ba gu kpeerasia. N̄ n̄ daa ween̄ i gen bansu m̄eri ka nuku dobu.

N̄ n̄ daa ween̄ i gen dukia gura i tii koosi.

¹⁴ N̄ n̄ daa ween̄ i ȳra swaa yinna yer̄

i ben be ba duki m̄ mw̄eri i go, n̄ kun mē i bu mwa i yib̄eba n̄mu s̄ondia n̄ni sw̄a te s̄ō.

¹⁵ Domi saa ya turuku kua ȳe s̄ō Yinni Gusun̄ u koo bwesenu kpuro siri.

Saa ye s̄ō, ba koo b̄e kua nge mē i gabu kua.

K̄sa ye i kua mi, ya koo w̄riwa b̄en wiru w̄ll̄.

*Isireliba**ba koo Edomuba mɔru kasie*

- ¹⁶ Bɛɛ Isireliba, i nɛn mɔru ye na ka bɛɛ
sɛɛyasia nɔra
nɛn guu dɛɛrarun wɔllɔ.
Mɛya bwese ni nu tie, nu n̄ kpɛ nu ye
nɔ nu kpe.
Nu ko n ye nɔrumɔwa sere yu ka nu go
kpa nu kpeera mam mam.
¹⁷ Saa ye sɔɔ, Siɔni koo maa ko nɛ
Gusunɔn guu dɛɛraru.
Be ba yara tabun di Yakɔbun bweseru
sɔɔ ba koo faaba wa mi,
kpa bu ben tem mwa be ba raa mu
mwan nɔman di.
¹⁸ Yakɔbun bibun bweseru ka Yosefun
bibun bwesera ko n sɔɔwa nge
dɔɔ.
Ba koo Esaun bweseru dɔɔ mɛniwa
nge yakasu.
Ba koo bu dɔɔ mɛniwa mam mam, ba
n̄ goo derimɔ mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Isireliba ba koo wure**bu be ba bu sikerɛnɛn tem mwa*

- ¹⁹ Yuda be ba wɔa sɔɔ yɛsan nɔm
dwaru gia ba koo Edomuban tem
mɛ mwa. Be ba wɔa wɔwɔa, ba
koo Filisitiban tem ka Samarigim ka
Efaraimugim mwa, kpa Benyamɛba
bu maa Galadin tem mwa.
²⁰ Isireliban tabu kowo be ba raa
kpikiru sua saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian
di, ba koo Kananiban tem mwa sere
n ka da Sarepataɔ. Yerusalemugii be
ba maa kpikiru da Sefaradiɔ, ba koo
wuu si su wɔa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru
gia mwa. ²¹ Ka nasarawa ba koo Siɔnin
guuru yɔ. Min diya ba ko n Edomuba
kpare.
Kpa Yinni Gusunɔ u n bandu dii!

YONASI

Tɔn dabira ta Yonasin gari yɛ. Yonasi u n̄ ka Gusunɔn sɔmɔ goo weenɛ. Domi Gusunɔ u n̄n sɔɔsi ma handuniagibu kpurowa u kī, n̄ n̄ mɔ Isireliba tɔna. Yen sɔna u n̄n gɔra u da u Ninifugibu waasu kua bu ka gɔru gɔsia. Adama Yonasi u yina. Domi Ninifugii be, ba sɔawa Isireliban yiberɛ kpokoba. Adama Gusunɔ u n̄n tilasi kua u ka da.

Tire ten gari yi sun gɔru gɔsiabun arufaani sɔmɔ. Yesu u Yonasin gari yi sua u ka win seebu gɔrin din gari tubusia, Mateu 12:38-42.

Tire ten kpunaa

1. Yonasin mɛm nɔɔbu sariru, wiru 1.
2. Yonasin kanaru, wiru 2.
3. Yonasin waasu Ninifuɔ, wiru 3.
4. Gusunɔn durom Ninifugibun sɔ, wiru 4.

Yonasi u kookari kua u ka Gusunɔ duka suuri

¹ Sɔɔ teeru, Yinni Gusunɔ u Yonasi, Amitain bii sɔɔwa u n̄ɛɛ, ² Yonasi, a seewo a da Ninifu wuu maro bɔkɔ gen mi. Kpa a nɔɔgiru sua a bu gerusi. Domi ben nuku kɔsuru ta banda sere ta man girari.

³ Adama Yonasi u seewa u duka sua u Taasisin swaa wɔri, u wa u ka Yinni Gusunɔ tonda. Ma u da Yafoɔ u goo nimkuu dua. Ma u yen daabun gobi kɔsia. Nge mɛya u ka Taasisin swaa wɔri wi ka tɔn be ba dɔɔ Taasisi mi sannu u wa u ka Yinni Gusunɔ tonda.

⁴ Adama Yinni Gusunɔ u dera woo bɔkɔ ga seewa nim wɔku gen mi. Ma n sɔare goo ge, ga koo nim diira. ⁵ Be ba goo ge tɛmamɔ, ba bɛrum soora. Ma ben baawure u win b̄u soku. Ma ba goo gen sɔmunu kawa ba sure nim wɔkuɔ gen bunum mu ka kaara. Adama Yonasi u da u kp̄i u dɔ mam sere goo gen sɔɔwɔ. ⁶ Ma goo gen tɛmɔ tɔnwero u susi u Yonasi yamia u n̄n bikia u n̄ɛɛ, mban sɔna a dɔ. A seewo a wunen b̄u soku. Sɔrɔkudo u koo sun yaaya kpa sa kun kam kue.

⁷ Ma ba geruna ba n̄ɛɛ, i na su tubu tubu ko kpa su ka gia win sɔ kɔsa yeni ya sun deema.

Yera ba tubu tubu ye kua. Ma ya Yonasi di. ⁸ Yera ba n̄n bikia ba n̄ɛɛ, a sun sɔɔwɔ wi u sun kɔsa yeni kparemɔ. Man diya a wee. Amɔna wunen ȳisiru. Bwese terà a sɔa. Sɔmbu teren sɔna a w̄a mini.

⁹ Ma Yonasi u bu wisa u n̄ɛɛ, na sɔawa Heberu. Yinni Gusunɔwa na ra s̄a wi u wɔllu ka tem ka nim wɔku taka kua.

¹⁰⁻¹¹ Yera tɔn be, ba nanda ye ba gia ma Yonasi u Yinni Gusunɔ duka suurimɔwa domi win tii u bu sɔɔwa mɛ. Ma ba n̄n bikia ba n̄ɛɛ, mban sɔna a kua mɛ. Amɔna sa ko nun kua nim mɛ, mu ka kpuna.

N deema nim mɛ, mu seemɔ mu dɔɔwa. ¹² Ma u bu wisa u n̄ɛɛ, i man suo i kp̄ɛɛ nim wɔku ge sɔɔ. Saa yera nim mɛ, mu koo mari. Domi na yɛ ma nen sɔna woo bɔkɔ geni ga seewa.

¹³ Ka mɛ, goo tɛmɔ be, ba seewa ba hania mɔ bu ka turi nim mɛn goorɔ. Adama ba kpuna. Domi nim mɛ, mu seewawa. ¹⁴ Yera ba Yinni Gusunɔ soka ba n̄ɛɛ, Yinni Gusunɔ, a ku sun kpeerasia tɔnu winin w̄aarun sɔ. A ku sun wi u kun sun ḡaanu kuen yem sɔbi. Domi a ra kowa ye a k̄i.

¹⁵ Yera ba Yonasi sua ba kp̄ɛɛ nim wɔku ge sɔɔ. Saa yera ga kpuna s̄ɛɛ.

¹⁶ Yera tɔn be, ba Yinni Gusunɔ nasia, ba n̄n ȳakuru kua. Ma ba nɔɔ mwɛɛru kua ma wiya ba koo s̄a.

Yonasin kanaru

sw̄aan nukurɔ

2

¹ Yinni Gusunɔ u dera sw̄a baka ya Yonasi mwɛ. Ma u kua w̄akuru ita ka s̄ɔ sɔ ita sw̄a yen nukurɔ. ² Sw̄a yen nukurun diya Yonasi u Gusunɔ win Yinni kana. ³ U n̄ɛɛ,

Yinni Gusunɔ, sanam mɛ na w̄a nuku sankiraru sɔɔ,

na nun nɔɔgiru sue, ma a man wisa.

Saa gɔribun w̄a yerun di na nun soka. Ma a nen nɔɔ nua.

⁴ Wee a man kp̄ɛɛ sere nim wɔkun sɔɔwɔ.

Ma nim man mwɛ.

Nim kurenu kpuro man taare.

⁵ Na raa tii sɔ̃mɔ na mɔ̃, wee a man
gira wunen wuswaan di,
na da sere mi n toma.

Adama wee tɛ̃, kon maa wunen sãa yee
deɛraru wa.

⁶ Nim man mwɛ sere na kɪ̃ n gbi.

Mu man wukiri, ma yaka si su wãa
mɛ̃n sɔ̃wɔ̃
su man tɛ̃kusi sere wirɔ̃.

⁷ Na numa na da sere guunun
kpɛ̃kpɛ̃kuɔ̃,

ma tem sɔ̃wɔ̃n gamboba ba man
kenusi dim dim.

Adama Gusunɔ̃ nɛ̃n Yinni, a man yara
min di wasiru.

⁸ Sanam mɛ̃ na kom yaa bia
na wunɛ̃ Yinni Gusunɔ̃ yaaya,
ma a nɛ̃n kanaru nua wunen sãa yee
deɛrarun mi.

⁹ Be ba bũnu sãamɔ̃, ba ñ maa wunen
durom wasi.

¹⁰ Adama nɛ̃, kon nun yãkuru kua.

Kon nun siara,

kpa n nɛ̃n nɔ̃ mwɛ̃ru yibia.

Yinni Gusunɔ̃, wuna a ra man faaba
ko.

¹¹ Saa yera Yinni Gusunɔ̃ u swãa
ye sɔ̃wɔ̃ u nɛ̃ɛ̃, yu doo yu Yonasi sia
kasɔ̃. Ma swãa ye, ya da kasɔ̃ ya
Yonasi sia.

Yonasi u waasu mɔ̃ Ninifuɔ̃

3

¹ Yinni Gusunɔ̃ u kpam Yonasi
sɔ̃wɔ̃ u nɛ̃ɛ̃, ² Yonasi, a seewo a da
Ninifu wuu maro gen mi. Kpa a gari
yi gere yi kon nun sɔ̃.

³ Ma Yonasi u seewa u da Ninifuɔ̃
nge mɛ̃ Yinni Gusunɔ̃ u gerua. N
deema Ninifu sãawa wuu bɔ̃kɔ̃ gɛ̃ sɔ̃
ba koo sɪ̃ sɔ̃ ita bu sere gen gooru
wa. ⁴ Ye Yonasi u tura mi, u sãa tɔ̃
giriru, u nɔ̃giru sue u gerumɔ̃ u mɔ̃,
sɔ̃ weerun biru, Ninifu ya koo kpe.

⁵ Ma Ninifugibu ba Gusunɔ̃ naanɛ̃ kua.
Ba nɔ̃ bɔ̃kuru kpaa, ba saakiba sebua
nuku sankiranun sɔ̃ saa damgibun di
n ka da bwɛ̃bwɛ̃bɔ̃. ⁶ Ye Ninifun sina
boko u gari yi nua ma u seewa saa win
sina kitarun di u win yaberu pota. Ma
u saaki sebua, u tii torom wisi wirɔ̃
nuku sankiranun sɔ̃. ⁷ Ma u kpaa
Ninifuɔ̃ u nɛ̃ɛ̃, sina boko ka win sina

asakpɔ̃bu ba wooda yara ba nɛ̃ɛ̃, saa
tɔ̃nu sere ka yaa sabenɔ̃, bu ku gãanu
di, bu ku maa nim nɔ̃. ⁸ Kpa tãmbu
kpuro ka yaa sabenɔ̃, bu saakiba sebe
nuku sankiranun sɔ̃. Kpa bu Gusunɔ̃
nɔ̃giru sue ka dam bu nùn kana, kpa
bu ben kom kɔ̃sum deri ka ben daa
bɔ̃bɔ̃ya ye ba ra raa ko. ⁹ Sɔ̃rɔ̃kudo
Gusunɔ̃ u koo gɔ̃ru gɔ̃sia kpa win mɔ̃ru
yu sure u kun maa sun kam koosie.

¹⁰ Ye Gusunɔ̃ u wa ma Ninifugibu ba
gɔ̃ru gɔ̃sia, ba ben daa kɔ̃sa deri, yera u
win himba gɔ̃sia. Ma u ñ maa bu kɔ̃sa
ye kue ye u raa gɔ̃ru doke u bu kua.

Yonasin mɔ̃ru

Gusunɔ̃n durom sɔ̃

4

¹ Yera Yonasin mɔ̃ru seewa gãa
ni Gusunɔ̃ u Ninifugibu kuan sɔ̃.

² Ma u Yinni Gusunɔ̃ sɔ̃wɔ̃ u nɛ̃ɛ̃,
Yinni Gusunɔ̃, yeniban beruma na mɔ̃
sanam mɛ̃ na wãa nɛ̃n temɔ̃. Yen sɔ̃na
na duka yakura fuuku na dɔ̃ Taasisiɔ̃.
Na yɛ̃ ma a sãawa wɔ̃nwɔ̃ndugii, a maa
suuru mɔ̃. Wunen kɪ̃ru ta kpã. A ra
tɔ̃nu kɔ̃sa wɪ̃ari ye a raa gɔ̃ru doke
a nùn kua. ³ Tɛ̃, a de n gbi, domi n
buram bo n gbi ye ko na n ka wãa.

⁴ Yinni Gusunɔ̃ u nɛ̃ɛ̃, a ñ gem mɔ̃
Yonasi, a ka mɔ̃ru yenin bweseru ko.

⁵ Yera Yonasi u yarima Ninifu yen
min di u da u wãa yen sɔ̃ yari yeru
gia, u kuru gira mi. Miya u mara u wa
ye ya koo wuu ge deema. ⁶ Ma Yinni
Gusunɔ̃ u dãa kiku gagu kpiisia ga
Yonasi gunum kere, gu ka nùn saaru
kua, kpa win bwɛ̃ra yu kpuna. Yera
n Yonasi dore too too. ⁷ Adama sisiru
bururu, Gusunɔ̃ u maa dera kɔ̃kɔ̃ru
gara na ta dãa te di. Ma ta gbera.
⁸ Sanam mɛ̃ sɔ̃ yara, u dera woo sum
ga na saa sɔ̃ yari yerun di. Ma sɔ̃ wi,
u Yonasi so wirɔ̃ sere u wasikira. Ma u
nɛ̃ɛ̃, n buram bo u gbi ye u ko n ka maa
wãa.

⁹ Yera Gusunɔ̃ u nùn sɔ̃wɔ̃ u nɛ̃ɛ̃, a ñ
gem mɔ̃ a ka mɔ̃ru ko dãa kiku gen sɔ̃.

Ma Yonasi u nɛ̃ɛ̃, na gem mɔ̃ n ka
mɔ̃ru ko too too sere n gɔ̃ kana.

¹⁰ Ma Yinni Gusunɔ̃ u wisa u nɛ̃ɛ̃,
a ñ sɔ̃mburu garu kue dãa ten sɔ̃. N
ñ wunɛ̃ a tu kpiisia. Wee ta kpɛ̃a

wõku teeru, ma ta gu wõku kpaaru.
Ka me, wee a tu wɔnwɔndu kuammɛ.
11 Ninifu wuu bɔkɔ gen tɔmbu ba
sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa
teeru (120.000), ba n maa gea ka kɔsan
wunanɔ yɛ. Yera a n kɔ n be ka ben yaa
sabe dabinu wɔnwɔndu kua?

MISEE

Misee ka Esai, waati tia ba ben gari gerua. Miseen tireru sɔɔ, u Isireliba ka Yudaba gerusi yèn sɔ weesu ka naanɛ sariru ka karanabu ka dam dɔrebu ka sere daa bɔɔbɔya ya wɔa ben suunu sɔɔ. Gobigibun arumani kun bu tura sere ba maa sɔarobu ka tɔn kurɔbu giramɔ ba bu ben yɛnusu wɔrarimɔ. Ben wirugibu ba nɔm biran kɛnu mwaamɔ. Ben yaku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ba tɔmbu gobi mwaarimɔ bu sere ben sɔmburu ko. Durum yeniba kpuron sɔna Misee u bu gerusi. Yen biru, u bu sɔɔwa ma Gusunɔn durom mu kpɔ. Yen sɔ, bu de bu gɔru gɔsia kpa bu wurama Yinni Gusunɔn mi. Mɛya u maa sɔarobu dam kɛmɔ bu ka ben tii Gusunɔ wɛ. Yinni Gusunɔ u ra kpuro ko dee dee. Yen sɔna n n koorɔ u kun kɔsan kowobu sɛɛyasie. Sɔɔ teeru u koo win tɔmbu yakia u bu yara sekurun di. Kpa u de bɔri yendu ka gem mu n wɔa ben suunu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban toranu ka ben sɛɛyasiabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Yinni Gusunɔn durom, wiru 4n di sere wiru 5.
3. Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu siri, wiru 6:1n di sere wiru 7:7.
4. Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ duronu, wiru 7:8-20.

¹ Yudaban sina boko Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ben waati sɔɔra Yinni Gusunɔ u Misee Moresetigii sɔɔwa ye ya koo Samari ka Yerusalemu deema.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbu taarɛ wɛ

- ² Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio. Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem kpɛiyɔ i nɔ. Yinni Gusunɔ u koo na saa win wɔa yee dɛɛrarun di u bɛɛ taarɛ wɛ.
- ³ Wee u yarim wee saa win wɔa yee ten min di, u sɛimɔ guunun wɔllo.

* **1:7** sakara gobi - Ben bɛu sɔaru sɔɔ ba ra sakararu ko ka kuro be ba ra n wɔa ben bɛu diru mi. Sakara gobi yira ba ka dii te bana.

⁴ U n nu taara, nu ra numwa.

Kpa wɔwi yi n yandamɔ nge gum yarum

n kun mɛ nge nim mɛ mu saram wee gungunun di.

⁵ Isireliba Yakɔbun bibun toranun sɔna

yeni kpuro ya kooru.

Wara u Isireliba dam kɔ bu ka Gusunɔ seesi.

Ben wuu maro Samariwa.

Wara u Yudaba suremɔ bɛu sɔaru sɔɔ.

Ben wuu maro Yerusalemuwa.

⁶ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yenibara ya koo de Samari yu ko bansu

kpa bu resɛm duure mi.

U koo yen ganin kpenu sure sere wɔwan sɔɔwɔ.

Kpa bu yen kpɛɛkpɛɛku wa.

⁷ Ba koo yen bwɔarokunu kpuro kɔsuku.

Kɛɛ ni ba raa wa, ba koo nu dɔɔ mɛni.

U koo de bu yen bɛnun sɔa yɔnu kpuro gura.

Domi sakara gobiya * ba ka nu dwa.

Tɛ, tɔn tukobu ba koo nu gura bu ka sɔaru ko.

Wahala ya Yerusalemu deema

⁸ Nɛ Misee kon weeweenu ko n swɛ.

Kon sɛ tereru, ka naa dirisu.

Kon wuri ko nge gbɛeku bɔɔ.

Kpa n swɛ nge taataaru.

⁹ Samarin nɔni swɔa te ya wa sere ta Yudaba girari, ta n kpeemɔ.

Wee ta tunuma sere Yerusalemu nɛn tɔmbun wuun kɔnnɔwɔ.

¹⁰ I ku ye kpara Gatiɔ.

I ku maa swɛ Akoɔ.

I bindio tua sɔɔ nuku sankiranun sɔ Bɛti Leafaraɔ.

¹¹ Wee bɛɛ Safirigibu ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri,

kpa i n wɔa tereru ka sekuru sɔɔ.

Sananigibu ba n kɔkɔ bu yari ben wuun di.

Bɛtisalegibun weeweenu dera ba n wɔa yeru mɔ.

¹² Marɔtigibu ba diirimɔ ben alafian sɔ.

Nɔni swɔa te, ta weewa Yinni Gusunɔn min di.

Ta maa Yerusalemun gbɔra kɔnnɔ girari.

13 Bɛɛ Lakisigibu i bɛɛn kɛkɛ yi dumi gawe sɔɔru kowo.

Domi i Isireliban daa kɔsa saarima.
Ma i dera Yerusalemugibu ba man seesi.

14 Yen sɔna i ko tɛ karana ka Mɔresɛti Gatigibu.

Akisibugiba kun maa Isireliban sinambu somiru wee.

15 Bɛɛ Maresagibu, Yinni Gusunɔ u koo kpam bɛɛ yiberɛ kpao nɔmu sɔndia.

Isireliban sina yiikogibu ba koo da bu kuke kpee te ba mɔ Adulamuɔ.

16 Bɛɛ Yerusalemugibu, i bɛɛn seri kɔniɔ i wii kparanu yi nuku sankiranun sɔ.

I swiɪyɔ bɛɛn bii be i kɪn sɔ.

Wee ba koo bu mwɛɛri bu ka da tem tukumɔ.

Be ba tɔmbu dam dɔremɔ

2

1 Bɔruroba be ba ra n kɔsa bwisikumɔ wɔkuru mi ba kpɪ.

Bà n seewa buru buru kpa bu ye ko yɛn sɔ ba yen dam mɔ.

2 Bà n goon gheru binɛ kua, kpa bu tu mwa.

Bà n goon diru binɛ kua, kpa bu tu mwa.

Ba ra yɛro ka win yɛnugibu dam dɔrewa

kpa bu du bu ben dukia kpuro gura.

3 Yen sɔna Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee na kɔsan sɔɔru mɔ tɔn ben sɔ.

Ba n maa kpɛ bu ye duka suuri.

Mɛya ba n maa kpɛ bu sɪ ba n wɪru yɔrasie dam dam.

Domi tɔɔ te ta wee mi, tɔɔ kɔsura.

4 Yen tɔɔ te, ba koo gɔɔ wura yeni ko bu nɛɛ,

wee! Ba bu gura kpuro mam mam.

Ben tɔmbu ba n maa tem mɔ.

Ba bu gira ben gbean di.

Ba ye bɔnu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.

Mban sɔna ba bu gura nge mɛ.

5 Adama saa gaa sisi yɛ sɔɔ ben goo kun maa tem wasi

Yinni Gusunɔn tɔmbu bà n tem bɔnu mɔ.

Gabu ba Gusunɔn sɔmɔ

Miseen gari siki

6 Ben gaba ba seewa ba Misee sɔɔwa ba nɛɛ,

a ku maa gari suni a n mɔ, kɔsa ye, ya weewa kam kam.

7 Ba Isireliban bweseru bɔrusiwa?

Yinni Gusunɔ u suuru kpanawa?

Nge mɛya u ra raa sun kue?

Adama Misee bu wisa u nɛɛ,
gari doriya na gerumɔ be ba kom gem mɔn sɔ.

8 Adama bɛɛya Yinni Gusunɔ u sɔmɔ u mɔ,

i kua win tɔmbun yiberɛba.

I tɔmbu sɛre be ba wee tabu gberun di i ben yɔnu potira.

9 I ben kurɔbu gira saa yɛnu si ba kɪn min di,

ma i dera ben biba kun maa girima wasi sere ka baadommaɔ yɛ na raa bu wɛ.

10 I seewo i doona,
i n maa bɔri yɛndu wasi tem mɛ sɔɔ.

Wahala baka ya bɛɛ mara bɛɛn mɛm nɔɔbu sarirun sɔ.

11 Domi Gusunɔn sɔmɔ benin bwesera i ra kɔ

be ba ra bɛɛ weesu kue bu nɛɛ,

i ko i tam wa i nɔ, yen tam bɔɔbɔm mam.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireli be ba tie mɛnna

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,

kon bɛɛ be i tie kpuro mɛnna.

Kon bɛɛ mɛnna nge yɔanu gɔɔ teu sɔɔ.

Kpa i n wɔa sannu nge yɔanu kpara yerɔ.

Bɛɛn tem mu koo tɔmbu yibu.

13 Nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛn sina boko, nɛna na bɛɛ kpare.

Kon na n bɛɛ swaa gbiiye.

Nɛna kon bɛɛ swaa kenia i ka yakiara.

I ko i swaa gɪa kpa i yari min di.

Misee u Isireliban wirugibu

kirɔ mɔ

3

1 Bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweserun wirugiba na ka yɔ.

N n bɛɛya n weenɛ i n woodaba yɛ?

2 Adama wee i n gea kɪ,

kɔsa i kɪ.

I ra tɔmbu ben gɔanu kpuro mwaariwa.

Kpa i bu yɔsu tereru.

³ I ra bu diwa mam mam nge yaa ye ba
koka ba kukunu kəsuka,
ma ba ye bətira ba doke wekerə.

⁴ Yen sōna i n Yinni Gusunə kana u bεε
somi,
u n bεε wisimə.
U koo bεε biru kisiwa kōsa ye i kua
min sō.

Gusunən səmə

be ba Isireliba nənī wōkumə

⁵ Misee u nεε, wee ye Yinni Gusunə
u gerumə səmə be ba win təmbu nənī
wōkumən sō. U nεε,
bā n bu gāanu nōw dokea,
ba ra nεεwa, bəri yenda wee.
Bā kun maa bu gāanu wē,
kpa bu nεε, tabu sisi.

⁶ Yen sō, ba n maa yam wasi.
Ba n maa win gari mō.
Yam wōkura koo ka bu sikerena.
Ba n maa gāanu wasi.

⁷ Səmə be, ba koo ben wuswaa
wukiriwa sekurun sō.

Domi Yinni Gusunə u n bu wisimə.

⁸ Adama nε Misee, kon na n dam
yibawa.

Domi Yinni Gusunə u man win Hunde
wē.

Na gem ka wərugəru sebua.

Ma na Isireliba, be Yakəbun bweseru
ben mēm nōwbu sariru sōmə.

Yerusalemu koo ko bansu

⁹ Bεε Isireliba Yakəbun bweserun
wirugibu,

i swaa dakio i nō.

I ku ra gem kǎ.

I ra mu gəsiewa kōsa.

¹⁰ Wee i təmbu goomə,

i ben dukia suamə i ka Yerusalemu
banimə.

¹¹ Ma i nəm biran kēnu mwaamə i sere
siri.

Yāku kowobu ba ra gina təmbu gobi
mwaariwa bu sere wooda sōsi,
kpa Gusunən səməbu bu gobi mwa bu
sere win gari gere.

Kpa ba n sere mō ba sāawa Gusunən
təmbu.

Gāanu kun bu deemamə yèn sō u ka
bu wāa.

¹² Tē, bεen sō, ba koo Siəni kera nge
gbee te ba wuka.

Kpa Yerusalemu yu ko bansu.

Kpa guu te ta wāa sāa yerə tu kikisu
kpi.

Yerusalemu ya ko n wāa

bəri yendu sō

4

¹ Saa gaa sisi yè sōw guu tèn mi Yinni
Gusunən sāa yera raa gire,

ta koo guu ni nu tie bεεε kera.

Kpa bwese dabinu nu na mi,

² nu nεε, i na su da Yerusalemu Yinni
Gusunən guurə

mi Isireliba ba ra nùn sā,

kpa u sun win swεε sōsi su sī yi sōw.

Min diya u koo win wooda yara kpa u
gari geruma.

³ U koo bwese dabinu siri,

ni nu dam mə nu na tontonden di.

Kpa bwese ni, nu nin takobiba bəri
nu ka tebonu seku.

Mεya nu koo nin yaasi bəri nu woba
so.

Bweseru gara kun garu seesimə.

Ba n maa tabun gari mō ben suunu sōw.

⁴ Baawure u ko n wāa win gberu
kpaaneə bəri yendu sōw.

Goo kun maa nùn nandasiamə.

Gusunə wəllu ka tem Yinniwa u yeni
gerua.

⁵ Bweseru baatere ta ra kāwa tu ten
būu mēm nōwa.

Adama bεε, Gusunə bεen Yinniwa
sa ko mēm nōwa sere ka
baadommaə.

Yinni Gusunəwa u sāa sunə

Yerusalemu

⁶ Tōru gara sisi tē sōw kon be ba mεera
kua menna,

kpa n be ba kpikiru sua sokusiamə,

be, be na raa nənī sōwa mi.

⁷ Kon be ba mεera kua mi menna.

Kpa be, ba n sāa nən təmbun sukum
mε mu tie.

Kpa n be, be ba raa kpikiru sua mi ko
bwese damgiru.

Kpa nε, Yinni Gusunə na n sāa
ben sunə Siəniə sere ka
baadommaə.

⁸ Wunε Yerusalemun guuru,

wunε wi a sāa nge wuu kōsobun diru,
a təmbu kōsu,

kaa maa wunen bεεε wa nge yellu.

10 Kpa n bɛɛn wusu kam koosia.
Kpa n bɛɛn gb̄aranu suriri.
11 Kon bɛɛn dobo dobogibu go.
I n̄ maa ben dobo dobo wasi bɛɛn
suunu sɔɔ.
12 Kon bw̄aarokunu ka kpee ni i gira
k̄suku.
I n̄ maa nu s̄aam̄.
13 Kon b̄ūu wi ba m̄ Asitaaten s̄a
yerun d̄ānu wukiri.
Kpa n bɛɛn wusu k̄suku.
14 N̄en m̄aru koo se,
kpa n n̄en dam s̄ɔsi bwese ni nu n̄
man m̄em n̄ɔwammen mi.

*Yinni Gusun̄ u win t̄ambu
taare w̄ɛm̄*

6

1 I swaa dakio ye n̄, Yinni Gusun̄ na
gerua. Na n̄ɛɛ,
Isireliba, i seewo
i ka tii yina guunu ka gungunun
wuswaaɔ.
2 B̄ɛ guunu, i swaa dakio.
B̄ɛ tem k̄p̄ɛk̄p̄ɛku damginu,
n̄, Yinni Gusun̄ na n̄en t̄ambu taare
w̄ɛm̄.
Na k̄i n̄ bu siribu soku.
3 B̄ɛ Isireliba, b̄ɛ n̄en t̄ambu, k̄sa
mba na b̄ɛ kua.
Ma s̄ɔra na dera i wasira.
I man wisio.
4 I man taare w̄ɛm̄ ȳen s̄ na b̄ɛ
Isireliba yara saa Egibitin di?
N kun m̄ ȳen s̄ na b̄ɛ yara saa yorun
di?
N kun m̄ ȳen s̄ na b̄ɛ kparo beni
ḡoriam̄, M̄wisi ka Aroni ka
Mariamu?
5 B̄ɛ n̄en t̄ambu, i yaayo k̄sa ye Balaki
M̄abun sina boko u bwisika u
b̄ɛ kua.
I maa yaayo ye Balamu Beorin bii u
n̄n wisa.
Na b̄ɛ ȳsiri b̄ɛn sanum s̄ɔ saa
Sitimun di sere Giligaliɔ.
Ma i n̄en durom wa m̄ n̄, Yinni
Gusun̄ na b̄ɛ kua.

*Ye Yinni Gusun̄ u t̄ambu
bikiam̄*

6 K̄ɛ ter̄a kon ka Yinni Gusun̄ wi, wi
u kpuro kere daawa
n̄ n̄ d̄ɔ win s̄a yer̄.
K̄ɛ ter̄a ko na n̄ n̄ni n̄ ka n̄n yiira.

Naa w̄ɔ tiagia kon ka n̄n ȳaku d̄ɔ
mwaararugiru kua?
7 Yinni Gusun̄ u ȳa kin̄e dabi
dabinun bukata m̄?
Gum kotosun bukatawa u m̄?
N̄en b̄ii gbiikoowa kon n̄n w̄ɛ u sere
man n̄en toranu suuru kua?
8 Aawo, Yinni Gusun̄ u t̄ambu gea
s̄ɔsi ye u ra k̄a.
Ye u bu kanam̄ bu ko,
yera bu ben berusebu w̄ɛ ye n̄ s̄a
begia.
Kpa bu bu k̄iru s̄ɔsi.
Kpa bu wi, Gusun̄ ben Yinni sw̄i ka
tii kawabu.

*Yinni Gusun̄ u ra gb̄en̄bu
ka daa b̄ɔb̄ɔyagibu s̄ɛȳasie*

9 Yinni Gusun̄ u ka Yerusalemugibu
ȳa.
Wi u bwisi m̄, u koo n̄n nasia.
B̄ɛ Yudaba, i de n̄en siribu bu b̄ɛ
yeeri.
10 Kon wura t̄on k̄so u dukia gure win
dir̄a ka gb̄ena?
Kpa u n̄ sakaku m̄ ge na n̄ k̄i?
11 I tamaa wi u kilo weesugia m̄ u
d̄ɛɛɛ?
12 Wee b̄ɛn gobigibu ba t̄ambu dam
d̄ɔrem̄,
ba ra n̄ weesu m̄.
Kpa ba n̄ gabu n̄ni w̄okum̄ ka ben
gari.
13 T̄ɛ, na s̄ɔru kpa n̄ ka b̄ɛ s̄ɛsuku b̄ɛn
durum s̄ɔ,
kpa i kam ko.
14 I ko i di, adama i n̄ debum̄.
I ko i n̄ɔguru sua ḡɔrun s̄ɔ.
M̄ya n̄ n̄ koor̄a i ḡānu bere.
I n̄ maa ḡānu berua, taba kon ka ye
kam koosia.
15 I ko i duure, adama i n̄ ḡɛm̄.
I ko i olifi gama,
adama i n̄ wasi i yen gum sawa.
I ko i res̄em tam w̄ia,
adama i n̄ wasi i mu n̄.
16 Domi i sina boko Omirin daa k̄sa
saarim̄ ka sere maa Akabugia.
I ben daa saarim̄wa mam mam.
Yen s̄na kon de b̄ɛn wuu gu ko
bansu.
Kpa n̄ de bu b̄ɛ ȳɛ.
I ko i sekuru wa b̄ɛ kpuro nge m̄ n̄en
t̄ambu ba ra wa.

*Misee u weeweenu mò***7**

¹ Misee u nɛɛ,
wee na wɔnwɔndu soore nge wi u dāa
binu kunɔnu mò.
Ma u n̄ gāanu wa u di.
U n̄ maa resɛm yeba wa ye win gōru ga
kī u di.
² Domi tem mɛ sɔɔ, goo sari wi u
Gusunɔ mɛm nɔwammɛ.
Goo kun mò dee dee.
Be kpuro ba bwisikumɔwa bu tɔmbu
go.
Ma ba sākirianammɛ.
³ Ba kōsan kobun yēru mɔ.
Ma sinambu ka siri kowobu ba tɔmbu
nɔm biram kēnu mwaarimɔ.
Ben damgibu ba ben binɛ sōsimɔ.
Ma be kpuro ba nɔɔ tia sāa bu ka ko ye
ba kī.
⁴ Ben wi u sanɔ bo, u sāawa nge sāka.
Ben wi u dɛɛre, u awīi kōsi kere.
Yen sō tē, tōɔ te Gusunɔn sɔmɔbu ba bu
nɔɔsia
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia ta tunuma.
Wee ba burisine kɔ nuku sankiranun
sō.
⁵ Yen sō, a ku wunen berusebu naane
ko.
A de a wunen yara nɛnɛ wunen tiin
kurɔn wuswaaɔ.
⁶ Domi bii u ra win tundo wɔmɛ,
kpa bii wɔndia u win mɛro seesi,
kpa bigii kurɔ u win dwaa mɛro seesi.
Baawure u ra n win yiberɛ mɔwa win
tiin yenu sɔɔ.
⁷ Adama nɛ, Yinni Gusunɔwa ko na n
mɛɛra.
Wiya ko na n naane sāa.
Domi u ra man faaba ko.
Wiya u koo man wisi.

*Yinni Gusunɔ**u koo Isireliba faaba ko*

⁸ Bɛɛ be i sāa bɛsɛn yiberɛba,
i ku yēɛ ye ya sun deeman sō.
Baa sà n wɔruma, sa ko se.
Sà n maa wāa yam wōkuru sɔɔ,
Yinni Gusunɔwa u ko n sāa bɛsɛn yam
bururam.
⁹ Sa ko Yinni Gusunɔn mɔru sɔbe,
domi sa nùn tora.
Adama saa gaa sisi yè sɔɔ u koo ka sun
yina,
kpa u sun gem wē.

U koo ka sun na yam bururam sɔɔ
kpa u sun durom kua.

¹⁰ Bɛsɛn yiberɛba ba koo ye wa.
Saa ye sɔɔra ba koo sekuru wa,
be, be ba ra raa bikie bu nɛɛ,
mana Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wāa.
Ba koo bu taaku nge pɔtɔkɔ,
kpa su bu yēɛ.
¹¹ Tōru gara sisi tè sɔɔ ba koo
Yerusalemun gani seeya,
kpa bu bɛsɛn tem nɔɔ bura yeru
yasiasia tu tonda.
¹² Saa ye sɔɔ, bɛsɛgii be ba wāa Asiriɔ
ka Egibitio
ka daa ni ba mò Nilu ka Efaratin goorɔ,
ka sere maa be ba wāa nim wōkun
goorɔ ka guunɔ,
ba koo wurama bɛsɛn temɔ.
¹³ Kpa tem mɛ mu tie dunia sɔɔ mu ko
bansu,
tɔn be ba wāa min kom kōsum sō.
¹⁴ Yinni Gusunɔ,
a wunen tɔn be a gɔsa kparo ka wunen
kpara dɛka.
Be wee ba wāa be tɔna dāa sōwɔ mi
tem gem wāa.
A bu kparo Basani ka Galadin kpara
yenɔ nge yellu.
¹⁵ A sɔm maamaakigia koowo nge mɛ
a kua
sanam mɛ a sun yarama saa Egibitin
di.
¹⁶ Bwesenu nu koo maamaaki ye wa.
Kpa nu sekuru wa baa mɛ nu dam mɔ.
Nu koo nɔɔ nɔma wukiri, nu yōra nu
kun gari gerua,
kpa nu kun gāanu nua.
¹⁷ Kpa nu tua di nge waa,
n̄ kun mɛ nge yɛɛ yi yi kabirimɔ.
Nu koo yari saa nin kuku yerun di ka
berum,
nu na wunɛ Yinni Gusunɔn mi, nu n
diirimɔ,
kpa nu n nun nasie wunen dam sō.
¹⁸ Wara u ka nun weenɛ.
Wee, a ra ka bɛsɛ wunen tɔmbun bwe-
serun sukum mɛ mu tie tɛmanɛ
bɛsɛ be sa sāa wunen arumani
kpa a sun bɛsɛn toranu suuru kua.
Wunen mɔru ku ra tɛ.
Domi kīra a ra sun sōsi.
¹⁹ Kaa maa bɛsɛn wɔnwɔndu wa.
Kpa a ku bɛsɛn toranu garisi.

Kpa a besen durum wuna a kã yu da
sere nim wõkun temɔ.

²⁰ Kaa besε be sa sãa Aburhamu ka
Yakɔbun sikadominu kĩru ka
bɔrɔkiniru sɔɔsi
nge mε a besen sikadoba nɔɔ mwεeru
kua saa yellun di.

NAHUMU

Nahumu u sãasimã win tireru sã tora ni Ninifugibu ba mð. Yen sãna u bu sãamã ma ba koo ben wuu ge wãri bu kpeerasia. Yeniba kpuro sã, Gusunã u koo be ba nùn naanẽ sãa wãnwãndu ka durom kua sanam me u koo Asirigibu siri.

Tire ten kpunaa

1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Gusunãn yiiko, wiru 1:2-8.
3. Gusunãn siribu, wiru 1:9n di sere wiru 2:3.
4. Ninifu ya koo kam ko, wiru 2:4n di sere wiru 3:19.

¹ Gari wee yi Yinni Gusunã u gerua wuu ge ba mð Ninifun sã. Nahumu Elikosigiwa Gusunã u dera u yi wa kãsiru sã ma u yorua.

Yinni Gusunã u do u sã

- ² Yinni Gusunã u sãawa nisinugii.
U ra mœru kãsie.
Win mœru ya kpã.
U ra win yiberẽba mœru kãsie.
U ku ra bu suuru kue.
³ U ku ra toro deri u kun nùn sãeyasie.
Adama u ku ra mœru se fuuku.
Win dam mu kpã.
U n sïimã, woo guna ya ra n seewawa,
kpa guru winu nu n sãa nge win naasun tua.
⁴ U n nim wõku gbãre, ga ra gberewa.
U ra daanu kpuron nim gberasiewa,
kpa yaka si su wãa Basaniã ka Kaamelin gãanã su gbera,
kpa dãa wẽe si su wãa Libaniã su della.
⁵ U dera guunu bãarimã.
Ma gungunu diirimã.
Ma tem ka mæn tãmbu ba yiyaramã win wuswaaã.
⁶ Wara u koo kpĩ u yõra u win mœru ma.
Wara u koo ka win mœru gabirina.
Win mœru ya ra pusiwa nge dõã.
Wee ya kpenu bẽsukumã.
⁷ Yinni Gusunã u sãawa tøn geo.
U sãawa be ba wãa wahala sãon kuku yeru.
Be ba nùn naanẽ sãa, bera u ra nœri.
⁸ U koo Ninifu kpeerasia mam mam ka nim bakam,

kpa u win yiberẽba naa gira sere gõribun wãa yerã yam wõkuru sãã.

Gari yi Gusunã u gerua

Yuda ka Ninifun sã

- ⁹ Mba i Yinni Gusunã bwisikusimã.
Wiya u ra kam koosie mam mam.
Ba ku ra nãni swãaru wa nãn yiruse.
¹⁰ Yiberẽ be, ba sãa nge sãki kãkonu,
ba ra tam nã sere mu bu go.
Ka me, ba koo dõã mwaaarawa mam mam nge yaka gbebusu.
¹¹ Ninifu, wunen min diya goo u yara wi u Gusunã kãsa bwisikusimã,
ma u kĩ u nùn seesi.
¹² Yinni Gusunã u Yudaba sãowa u nẽẽ,
baa bẽen yiberẽba bà n dabi amã,
ma ba dam mã amã,
ka me, kon bu gowa mam mam.
Na bẽẽ sekuru doke.
Na n maa wuremã n bẽẽ kua nge me.
¹³ Kon ben yoo te ba bẽẽ diisiamã kpeerasia.
Kon ten yoni kasuku.
¹⁴ Bẽẽ Ninifugibu, wee ye nẽ, Yinni Gusunã na gerua bẽen sã.
Na nẽẽ, i n bweseru wasi
te ta koo bẽen yĩsiru sãbe.
Kon bẽen bwãaroku dãaginu ka sisuginu kpuro wuna bẽen bũu dirun di,
kpa n bẽen sika sãoru ko.
Domi i n sãa gãanu.

2

- ¹ Bẽẽ Yudaba, wee goo u na guunu wõllo
u bõri yendun labaari gea kparamã.
Yen sã, i bẽen tãã baka ni i ra raa di Yinni Gusunãn sã dio.
I bẽen nãã mwẽenu yibio.
Domi tãn kãso wi, u n maa wee bẽen suunu sãã.
Na nùn kpeerasiawa mam mam.
² Bẽẽ Ninifugibu, kam koosio u bẽẽ wõrim wee.
Yen sã, i bẽen gbãraru maruo,
kpa i bẽen swẽẽ kãsu.
I sãoru koowo,
kpa i wõrugõru sãõsi ka bẽen dam kpuro.

3 Wee Yinni Gusunɔ u Yakɔbun
bweseru, Isireliba ben bɛɛɛ
wesiamɔ,
be, be yiberɛba ba wɔri ba ben yānu
gura
nge mɛ ba ra resɛm kǎasi yakiri.

Ba Ninifu wɔri

ba yen yānu gura

4 Ninifun yiberɛban tabu durɔ
damgibun tɛɛnu nu sɔri.
Ma ba yāa wunɔmginu doke.
Tabun tǎru tà n tura,
ben tabu kɛkɛ be dumi gawe
yi ra kuramɛwa yi n ballimɔ nge dǎɔ
buri,
kpa ba n yaasi fiamɔ.

5 Ba tabu kɛkɛba yakiamɔ swɛɛ sɔɔ nge
wiirɔbu.

Ba daamɔ batuma kpuro sɔɔ ka dam.
À n bu wa, a ra n tamaa dǎɔ yariya.
Kpa ba n duki mɔ nge guru maakinu.

6 Ninifun sina boko u win tabu durɔ
damgibu yaaya u sokumɔ.

Adama be wee, ba sīimɔ ba bǎarimɔ.
Ben yiberɛba ba sende ba ka dǎɔ wuun
gbǎraru gia.

Ma ba tii kuku yenu kua.

7 Subaru sɔɔ, ba daanun swɛɛ kɛnia,
ma sina kpaara wɔruka.

8 Ba Ninifu ye mwa ba yen yānu gura
ba ka doona.

Yen tɔn kurɔbu ba sumɔ nge
kparukonu,

ma ba toronu soomɔ.

9 Ninifu ye, ya sǎawa nge nim bwee
bakaru

tɛn nim mu gɛɛra mu doona.

Ma nǎɔgira nǎɔramɔ ta mɔ,
i yǎro, i yǎro.

Adama goo kun yǎre.

10 I sii geesu ka wura guro.

Ben dukia ya n nǎru mɔ.

Dukia bwese bwesekawa ba mɔ.

11 Ba guramɔ, ba goomɔ, ba sankumɔ.

Tǎmbu kpuron goma dwiia.

Ben dūunu soonamɔ, ma ben dam
doona.

Be kpuron wuswaa burisine.

Ninifu ya sǎawa

nge gbee sunɔ ge ba kamia

12 Mana Ninifu ye, ya wǎa tɛ,

ye, ye ya raa sǎa nge gbee sinansun
wǎa yeru,

mi gbee sunɔ dwaa ka ninu ka binu nu
ra n bɔsu,

goo ku ra maa nu nare,

13 kpa dwaa ye, yu yen kurɔbu ka yen
binu yaa goowa,

kpa yu wǎa yee te yaa yibia.

14 Gusunɔ wǎllu ka tem Yinni u nɛɛ, nɛ
wee.

Nɛna na sǎa yen yiberɛ.

Kon de yen tabu kɛkɛba bu dǎɔ
mWaaɾa.

Kon de bu yen bibu go tabu sɔɔ.

Kon de yu ku maa tǎmbun yānu gura.

Goo kun maa yen sɔmɔbun nǎɔ nǎɔmɔ.

Ba Ninifu kam koosia

3

1 Ninifugiba kua bǔrurobu.

Domi ba sǎawa tɔn gowobu.

Ba weesu yiba.

Ma ba kuuramɔ ka gbana.

Ba ra n tǎmbun yānu guramɔwa.

2 Wee sɛnan damusu nǎɔramɔ wuu ge
sɔɔ.

Wee tabu kɛkɛban uruun wǎkinu
nǎɔramɔ,

ma dumi yi yi gawe yi yǎɔkumɔ.

3 Maasɔbu ba wee,

ba takobiba ka yaasi nɛni yi ballimɔ.

Wee ba tǎmbu mɛɛra kua,

ma gonu tɛrie baama, nu n garirɔ.

Ma ba nu wǎrikimɔ.

Ba Ninifu sekuru doke

4 Ninifu ya sǎawa nge kurɔ sakara
kowo kpoko.

Ya bwese dabinu yoru diisia yen
buram ka yen sɔrorun sǎ.

5 Yen sǎna nɛ Gusunɔ, wǎllu ka tem
Yinni, kon ye wǎrima.

Kon yen yaberu gɔɔɔɔ n ka yen
wuswaa wukiri,

kpa n yen tereru bwesenu sǎɔsi,

kpa yu sekuru wa.

6 Kon ye kubanu sure, kpa tǎmbu bu
ye ka.

7 Saa yera wi u ye wa u koo duka su,

kpa u nɛɛ, Ninifu ya kua bansu.

Wara u koo ye wǎnwǎndu kua.

Mana kon bu wa be ba koo ye nukuru
yɛmiasia.

*Ninifu ya koo kowa**nge Tebesi*

⁸ Tebesi ya wāa Nilun nim swēē yi ba gban bōkuo.

Nim mu ka ye sikerene.

Ma mu sāa yen gbāraru.

Ninifu, a tamaa a Tebesi ye sanō kere?

⁹ Etiopigibu ka Egibitigiba ba sāa yen dam.

Putigibu ka Libigibu ba sāawa yen somiōbu.

¹⁰ Ka mē kpuro, yen tii ya yoru da.

Ba ye mwa ma ba yen bibu go swēē kpuro sōo.

Ba yen wirugibu tētē toosi,

ma ba yen damgibu mwēera ba yōni doke.

¹¹ Wunē Ninifu, kaa nōni sōorawa,

kpa a n sāa nge wi u tam goore,

kpa a kuku yeru kasu yibereban sō a kuke.

¹² Saa ye sōo, wunēn gbāranu kpuro nu ko n sāawa nge dāa nīn marum mu ye.

Ba n mu sira kpa mu wōri wi u koo mu dīn nōowō.

¹³ Wee wunēn tōmbu ba sāa nge tōn kurōbu wunēn suunu sōo.

Wunēn tem wusun kōnnōsu su kenlāra mam mam yibereban wuswaaō.

Ma dōō u sin kākōrōba di.

¹⁴ Bēē Ninifugibu, i nim takirio i yi.

Domi ba koo bēēn wuu tarusi.

I bēēn gbāraran dam sosio.

I birikiba muro kpa i sōndu taaku i ka tu bani.

¹⁵ Baa i n ye ba kpuro kua,

ka mē, dōō u koo na u bēē di,

n kun mē bu bēē go ka takobi.

Ba koo bēē kpeerasiawa nge mē twee yi ra dāa wurusu di.

Ba Ninifun tōmbu kpuro go

Wee, i dābia nge twee.

¹⁶ Bēēn tenkuba ba kperi dabiru kere.

Adama be kpuro ba doona

nge twee yi yi yōōwa.

¹⁷ Bēēn kōsōbu ba dabi nge ghabu swēē.

Bēēn sōm kowōbu ba dabi nge twee

yi yi sina dāa kikisō bururu.

Adama ye sōō u yara ma yi yōōwa yi doona,

ba n tuba mi yi da.

¹⁸ Wunē Asirin sina boko,

wee wunēn kparōbu ba dom yībirimō.

Wunēn tabu durō damgibu ba n maa wasi.

Ma wunēn tōmbu ba yarinē yam

kpuro guunu wōllo,

goo sari wi u koo bu kpaasina.

¹⁹ Goo kun wunēn mēera ye nōorimō.

Ya koo nun gowa.

Wi u nua ye ya nun deema, u koo taka

kowa nuku dobun sō.

Domi goo sari wi a n nōni sōōwa.

HABAKUKU

Habakuku u win sɔmburu kuawa Yudaban sina boko Yoyakimun waati sɔɔ. Wi ka Yeremiwa ba sɔmburu kua waati tia sɔɔ.

Habakukun tireru ta win biti ka win nuku sankiranu sɔɔsimɔ win tɔmbun sɔ. Saa ye sɔɔ, Babilonigibu ba Isireliba dam dɔremɔ. Mɛya bwese ni nu ka bu sikerenɛn tii nu bu kuammɛ. Yera Isireliba ba tii bikiamɔ ba mɔ, amɔna ben wɔara ko n sɔa be ka Gusunɔ. Ma Gusunɔ u bu wisa saa win sɔmɔ Habakukun nɔɔn di u nɛɛ, wi u Gusunɔ naanɛ doke, wiya u koo kpɪ u n wɔa. Wi u mara Gusunɔ u nɔn yakia, wiya u ko n wɔa, wiru 2:4.

Tire ten kpunaa

1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Habakuku u ka Gusunɔ gari mɔ, wiru 1:2n di sere wiru 2:20.
3. Habakuku u Gusunɔ siara, wiru 3.

¹ Gari wee yi Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Habakuku sɔɔwa.

Habakuku u Yinni Gusunɔ

somiru kanamɔ

² Yinni Gusunɔ, sere saa yerà ko na n nun somiru kanamɔ.

Sere saa yerà kaa n man maari.

Sere saa yerà kaa de na n nun sɔmɔ ma tɔmba dam dɔrenamɔ.

Nge sere saa yerà kaa na a sun wɔra.

³ Mban sɔna a dera na kɔsa mɛera.

Mban sɔna kaa n tɔmbu mɛera ba n gem biranamɔ.

Wee, tɔmba dam dɔrenamɔ

ba daa kɔsa mɔ baama kpuro.

Sannɔsu yiba, ma tɔmba siribu sokunamɔ baama kpuro.

⁴ Goo sari wi u wooda mɛm nɔɔwammɛ.

Ba ku ra tɔmbu ben gem wɛ nge mɛ n weenɛ.

Tɔn kɔsowa u ra gemgii siribu di.

Gusunɔ u Habakuku wisa

u nɛɛ, Babilonigiba wee

⁵ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i bwesenu mɛerio i ka sikerena.

I de biti yu bɛɛ mwa.

Domi kon gɔanu ko bɛɛn nɔni biru ni i n naanɛ mɔ,

baa goo ù n bɛɛ nu tusia.

⁶ Wee, kon Babilonigibu seeyama.

Tɔn be, ba nuki sum.

Ba tem kpuro bukianamɔ

bu wa bu ka bwesenu ganun wɔa yenu mwɛɛri.

⁷ Ba nanum mɔ ben dam saabu.

Bera ba ra gɔsi ye ba kɪ.

⁸ Ben dumi yi sannekunu n kun mɛ gbeeku bɔnu duka kere.

Saa tontonden diya yi ra yɔ,

kpa yi yibɛɛ wɔri nge kasa ye ya goo buu wa.

⁹ Be kpurowa ba wee bu ka tɔmbun yɔnu gura.

Ba nɔni girariwa mi ba dɔɔ.

Ma ba yobu mwɛɛrimɔ ba mɛnnamɔ nge yani sɛɛri.

¹⁰ Ba sinambu gema.

Ba tem yɛrobu yɛɛmɔ.

Ba n wusun gbɔranu gara.

Domi ba ra tem turenu kowa bu ka gbɔra ni yɔ

kpa bu wuu si mwa.

¹¹ Yen biru kpa bu yari min di nge woo guna,

kpa bu maa da bu gam wɔri bu kɔsa ko. Ben dama ba naanɛ sɔa, mu sɔa nge ben bɔu.

Habakuku u maa Gusunɔ soku

¹² Saa yellun di, wuna a sɔa Gusunɔ.

Wuna a sɔa nɛn Yinni.

A dɛɛre. Yen sɔ, sa n gbimɔ.

Yinni, wuna a sɔa nɛn kpee baa mi na ra kuke.

Wuna a Babilonigibu gɔsa,

ma a bu dam kɔ kpa bu ka sun sɛɛyasia.

¹³ Adama a n kpɛ a yɔra a n kɔsa mɛera, domi a dɛɛre too.

N n mɛn na, mban sɔna a mɛera ye tɔn kɔsoba mɔ,

ma a n gɔanu gerumɔ.

Mban sɔna a maari tɔn kɔsobu ba gemgibu goomɔ.

¹⁴ Mban sɔna a tɔmbu kuammɛ nge swɛɛ,

n kun mɛ nge kɔkɔ ni nu n kparo mɔ.

¹⁵ Babilonigibu ba tɔmbu mwɛɛrimɔ

nge swɛɛ yi ba mwa ka kɔkɔnu

n kun mɛ ka yɔakoronu,

kpa bu bu gura bu ka doona ka nuku dobu.

¹⁶ Yen sɔna ba ra ben yɔakoronu yɔkunu kue,

kpa bu nu turare dɔɔ dokea.
 Domi nin saabuwa
 ba koo ka kpĩ bu dĩa geenu wa
 ni nu do bu di.

¹⁷ Domma ba koo den ben takobiba
 wesia ben karanɔ.
 Ba ko n bwesenu sakirimɔwa
 wɔnwɔndu sariru sɔɔ sere ka
 baadommaɔ?

2

¹ Adama nɛ, Habakuku na yɔwa
 gbāraru wɔllɔ nɛn kɔsu yerɔ
 nge wi u yɔru bwɛɛ,
 kpa n ka nɔ ye Gusunɔ u koo man sɔ,
 ka nge mɛ u koo man wisi nɛn wee-
 weenun sɔ.

Gusunɔ u Habakuku wisa

² Yera Yinni Gusunɔ u man wisa u nɛɛ,
 n gari yi yoruo yi u man sɔmɔ.
 N yi yoruo kpasasa kpee bɛsi sɔɔ.

³ Yin tɔra kun gina tura yi ka koorɔ.
 Adama yi koo koorɔ yin saa yà n tura.
 Baa yì n tɛɛmɔ, na n gesi yi mara.
 Domi yi koo koorawa kam kam.

⁴ N yoruo ma wi u tii sue u n wāa swaa
 gea sɔɔ.

Adama wi u kua gemgii naane dokebu
 sɔɔ, u ko n wāawa.

⁵ Wi u tii sue, u ku ra sinɛ sɛɛ.
 U ra n sāawa nge tam nɔro,
 kpa u n nɔɔ wukie nge gɔribun wāa
 yeru.

U ku ra debu nge gɔɔ.

U ra n tii bwesenu gawemɔwa u ka ko
 nin yinni.

Bɔrusibu nɔɔbu

⁶ Adama bwese ni u mwɛɛra mi,
 nu koo nùn seesi nu nùn gari sɔ ka
 wɔma ka mɔnnu, nu nɛɛ,
 u kuawa bɔrurowi, wi u dukia
 mennamɔ ye ya n sāa wigia,
 ma u gabun yānu guramɔ u tɔruba
 yiimɔ.

Sere saa yerà u ko n mɔ nge mɛ.

⁷ Bèn dibu u neni, ba koo nùn seesi
 subaru sɔɔ,

kpa bu gura ye u mɔ.

⁸ Nge mɛ u tɔn dabinu wɔri u nin yānu
 gura,

nge mɛya be ba tie, ba koo maa nùn
 wɔri bu win yānu gura

yèn sɔ u tɔmbun yem yari,

ma u tem ka mɛn wusu ka mɛn tɔmbu
 dam dɔre.

⁹ Bɔrurowa wi u dukia guramɔ
 ye ya n dɛɛre win berusebun mi,
 kpa u wa u n wāa aye bɛɛɛguru sɔɔ,
 mi u n maa nɔni swāaru wasi.

¹⁰ Adama win yɛnun sekura u sɔɔru
 kua mi,

ye u ka bwese dabinu go.

Win tiin wāara u kari bɔrie.

¹¹ Domi baa ka ganiɔ, yi koo wuri ko yi
 nùn taare wɛ,

kpa kpɛɛrun yari yi wuri wura.

¹² Bɔrurowa wi u win wuun
 kpɛɛkpɛɛku swīimɔ yem wɔllɔ,

ma u tɔmbu dam dɔremɔ.

¹³ Ye tɔmba mɔ kpuro, ya koo dɔɔ
 mwaara.

Ba tii nɔwia mɔwa kam sɔɔ.

Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u koo
 ye kpuro kam koosia.

¹⁴ Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn bɛɛɛ yɛru
 ta ko n yibawa tem sɔɔ

nge mɛ nim wɔku ga ra n nim yiba.

¹⁵ Bɔrurowa wi u win beruse tam
 bɔɔbɔm wɛɛmɔ

mu ka nùn go nge dɛɛ, u n yɔ tereru,

kpa u nùn sekuru doke u n mɛɛra.

¹⁶ Yɛro u tii sekuru dokemɔwa mi, n n
 mɔ bɛɛɛ.

Win tii u mu nɔruo kpa u tereru yɔra.

Yinni Gusunɔ u koo nùn tilasi ko

u ka win mɔrun nɔra nɔ kpuro,

kpa win bɛɛɛ ye u raa mɔ yu gɔsia
 sekuru.

¹⁷ Daa kɔsa ye u kua Libaniɔ,

ya koo wɔri win wiru wɔllɔ.

U yɛɛ go.

Adama yɛɛ yi, yi koo nùn nandasia.

Yeni kpuro ya koo nùn deema yem mɛ
 u yarin sɔ,

ka dam mɛ u tem mɛ ka mɛn wusu ka
 mɛn tɔmbu dɔren sɔ.

¹⁸ Arufaani yerà bwāarokunu nu mɔ
 tɔnu u ka sina u nu seku.

Nu sāawa ni ba seka ka sisu,

ma nu dera u weesu naane sāa.

Mban sōna tɔnu u koo win naane doke
 bwāaroku ni u seka sɔɔ,

ni, ni nu n kpɛ nu gari gere.

¹⁹ Bɔrurowa wi u dāa kuku sɔmɔ u
 mɔ, gu seewo,

ma u kperu sɔmɔ u mɔ, tu dom
 yando.

Yen gaa ya koo kpĩ yu nùn bwisi kɛ?

Geema, u nu wura ka sii geesu pote.
 Adama nu ñ hunde mɔ, nu n sere
 wāaru mɔ.
²⁰ Yinni Gusunɔ u wāa win sāa yee
 dɛɛrarɔ.
 Tɔmbu kpuro bu nɔɔ mario win
 wuŋwaaɔ.

Habakukun kanaru

3

¹ Wee kana te Gusunɔn sɔmɔ
 Habakuku u kua ka weeweenu.
² U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na nua ye a
 gerua.
 Ma na nanda.
 A de yu koora wɔɔ sini sɔɔ.
 A de tɔmbu bu ye wa bɛsɛn waati yeni
 sɔɔ.
 Adama wunɛn mɔru ye sɔɔ, a yaayo a
 sun wɔnwɔndu kua.
³ Gusunɔ, a na saa Edɔmun di.
 Wunɛ, Dɛero, a na Paranin guurun di.
 Wunɛn yiiko ya wɔllu yam bururasie.
 Ma tem kpuro mu nun siaramɔ.
⁴ A na, ma yam mu burura.
 Sɔɔ yāna yara wunɛn nɔman di,
 mi wunɛn dam mu wāa.
⁵ A dera baranu nu pusimɔ.
 A nu derimɔ mi a sara kpuro.
⁶ À n yōra, tem mu ra yīriwa.
 À n bwesenu mɛɛra, nu ra diiriwa.
 Guu ni nu wāa saa yee yellun di, nu
 wɔruka,
 gunguu ni nu wāa saa tɛɛbun di, nu
 kɔsikira,
 domi niya nu raa sāa wunɛn swaa ye a
 ra sī.
⁷ Na Kusanigibun weeweenu nɔɔmɔ.
 Na maa wa ma Madianiba ba bɛrum
 soore.
⁸ Yinni Gusunɔ, a ka daanu mɔru
 mɔwa?
 Nge nim wɔkuwa a ka mɔru mɔ.
 Wee a yɔɔwa guru winu wɔllɔ
 nge wi u yɔɔwa tabu kɛkɛn wɔllɔ,
 ma ya nùn nasara wɛ.
⁹ A wunɛn tɛndu bɛri.
 Wunɛn bōri yi sāawa nge sɛɛnu.
 A tem bɛra ma daanu koka min di.
¹⁰ Guunu nù n nun wa, nu ra diiriwa.
 Gura ya nɛmɔ ka dam, ma nim wɔkun
 nim mu wɔki,
 mu nim kurenu kɔɔmɔ sere wɔllɔ.
¹¹ Sɔɔ ka suru ba yōra ye ba wunɛn
 guru maakinu wa

nu ballimɔ nge yaasa, ma nu dɔɔ nge
 sɛɛnu.

¹² Wee a tem bukianamɔ,
 a bwesenu kɔsukumɔ ka mɔru baka.
¹³ Wee a yara
 a wunɛn tɔmbu ka wunɛn sunɔ wi a
 gɔsa somiru na.
 A tɔn kɔsobun sunɔ go.
 A win bwāabu kpeerasia mam mam.
¹⁴ A yibɛɛban sinambun winu yabura
 ka ben tiin sɛɛnu.
 Ba raa sun wɔrim wee ka sendaru nge
 woo bɔkɔ,
 bu ka sun yarinasia.
 Ba nuku dobun kuuki mɔ.
 Ba sɔɔru sāa bu ka sun go bɛsɛn kuku
 yenɔ.
¹⁵ Yinni Gusunɔ, a sɔ wunɛn dumin
 wɔllɔ,
 a nim wɔku taakumɔ
 ge ga nim kɔɔmɔ ga wɔki.
¹⁶ Na gen wɔkinu nɔɔmɔ too.
 Ma na nanda gem gem,
 nɛn nɔɔ ga diirimɔ bɛrum sɔ.
 Ma nɛn wasi yi wɔkɔnu wɔrimɔ,
 na yɔ sɛɛ na nuku sankiranun tɔru
 mara
 te ta wee bwese ni nu koo sun dam
 dɔren sɔ.
¹⁷ Figien dānu nu ñ ko n binu mɔ.
 Resɛm dānu nu ñ maa marumɔ.
 Olifin dānu nu ñ maa binu marumɔ.
 Gbea kun maa dīanu wɛɛmɔ.
 Yāanu ka kɛtɛ kun ko n maa wāa
 gɔɔwɔ.
¹⁸ Adama nɛ, nɛn nuku dobu weewa
 wunɛ Yinni Gusunɔn min di.
 Na nuku dobu mɔ yèn sɔ a ra man
 faaba ko.
¹⁹ Wuna a sāa nɛn dam.
 A ra de na n sāu nge nɛmu.
 Kpa na n sīimɔ guunu wɔllɔ.
 Womu geniwa ba wom kowobun
 wirugii kua ka mɔrɔku.

SOFONI

Sofoni u Yudaba ka Yerusalemuḡibu sãamã ma Gusunã u koo bu sɛɛyasia. Ma u maa tãn tukobu kirã m̀ be ba ka bu sikerene u nɛɛ, Yinni Gusunãn siri-bun tãra wee. Tã te, nãni swãarugira. Adama amɛn biru, Isireliban sukum ba koo wurama Gusunãn mi kpa bu kpam Yerusalemu seeya.

Tire ten kpunaa

1. Gusunã u koo Yudaba ka Yerusalemuḡibu siri, wiru 1:1n di sere wiru 2:3.
2. Gusunã u koo bwese tukunu kpeerasia, wiru 2:4-15.
3. Yinni Gusunã u koo Yerusalemu seeya, wiru 3:1-20.

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunã u Sofoni, Kusin bii sãwa Yosiasi, Amãn bii, Yudaban sina bokon bandun waati sã. Sofoni wi, u sãawa Gedalian debubu, Amarian sikadobu, Esekiasin yãasebu.

Yinni Gusunã

u koo handunia sɛɛyasia

- ² Yinni Gusunã u nɛɛ, kon kpuro kpeerasia handunia sã.
- ³ Kon tãmbu ka yɛɛ ka gunãsu ka swɛɛ kpeerasia ka sere maa tãn kãsobu ka ye ya ra bu sokurasie. Kon tãmbu kpuro kpeerasia handunia sã.
- Nɛ, Yinni Gusunãwa na yeni gerua.

Yinni Gusunã u koo Yudaba

ka Yerusalemuḡibu sɛɛyasia

- ⁴ Yinni Gusunã u maa nɛɛ, kon Yudaba ka Yerusalemuḡibu kpuro nãma doke. Kon bũu wi ba m̀ Baalin sãa yee ni nu tie kpeerasia min di. Kon yen wirugibu ka yen yãku kowobun yĩsa go.
- ⁵ Be ba dii tɛeri wãllã kperi ka suru sãamã ka be ba bõrumã ka nɛ, Yinni Gusunãn yĩsiru, ma ba wure ba bõrumã ka ben bũun yĩsiru, be kpurowa kon go.

⁶ Be ba man biru kisi ka be ba ku ra man kasu, ka sere maa be ba ku ra man ben gari saawara ko, be kpurowa kon go.

⁷ I nã mario wi, Yinni Gusunãn wuswaa.

Domi win tãru ta turuku kua. U win yãkuru sãru kua.

U maa gãsa be ba koo tu di.

⁸ Wi, Yinni Gusunãn yãku ten tãru sã, u koo wirugibu ka sina bokon bibu wãri,

ka sere maa be ba tãn tukobun komanu swĩ.

⁹ Yen tã te, be ba ku ra sãa yerun kãnnã suuku taaram kã nge bũu sãbu,

ka sere be ba ben sunãn yenu dukia yibiamã

ye ba gurama ka gbena, ka dam dibu, be kpurowa u koo wãri.

¹⁰ Yen tã te, ba koo wuri nã sere kãnnãwã ge ba m̀ Swɛɛ,

ka maa wuun wã bera gaan mi.

Mɛya nãni swãa bakara ko n wãa guunu wãllã.

¹¹ Bɛɛ Makitesigibu, i wuri koowo.

Domi tenkuba kpuro ba koo kam ko.

Be ba gobi kãsimã kpuro ba koo kpeera.

¹² Yen tã te, u koo Yerusalemu bũuri ka fitilanu.

U koo tãmbu wãrima be ba sã kpetɛɛ nge tam kãrãnu.

Ma ba gerumã ben gãruã ba m̀,

wi, Yinni Gusunã u n̄ gea m̀, u n̄ maa kãsa m̀.

¹³ Ba koo ben arumani gura kpa ben yenusu su ko bansu.

Ba koo dia bani yɛ sã ba n̄ sinamã.

Ba koo resɛm duure, adama ba n̄ yen tam nãrumã.

Yinni Gusunãn tãru

¹⁴ Yinni Gusunãn tã nanumgira ta turuku kua.

Te wee ta wee fuuku, ta nãgiru sue.

Tabu durã damgii u koo kuuki ko dõma te.

¹⁵ Tã te, ta sãawa mãrun tãru.

Tã te, ta sãawa nuku sankiranun tãru.

Ta sãawa kam kobun tãru.

Tã te, yam wãkura koo tu wukiriwa nge bukã ka guru winu.

16 Yen t̃s̃o te, tabu kowobu ba koo k̃abi
so
kpa bu kuuki ko bu ka wuu si su
gb̃aranu m̃o w̃ari.

17 U koo t̃ambu nuku sankiranu kp̃e
kpa ba n s̃im̃o nge w̃okobu.

Domi Yinni Gusuñwa ba torari.
U koo de ben yem mu n t̃erie nge tua,
kpa ben gonu nu n s̃aa nge kubanu.

18 Yen d̃ama te, ben sii geesu ñ kun m̃e
ben wura,
yen gaa kun kp̃e yu bu w̃ara Yinni
Gusuñn m̃aru baka yen min
di.

Tem m̃e kpuro mu koo d̃s̃o mwaara
win m̃arun s̃.

U koo m̃en t̃ambu kpuro gowa subaru
s̃o.

I tii kawo

2

1 B̃e sekuru sariba,
i de i sina i bwisiku,

2 Yinni Gusuñn himba yu sere koora.
Kpa t̃s̃o te, tu ku raa b̃e samba ko
nge doo sako ge ga ka woo dooño.

I de i sina i bwisiku
Yinni Gusuñn m̃aru baka yen t̃aru tu
sere tunuma
tu b̃e deema.

3 B̃e be i tii kawe kpuro tem m̃e s̃o,
i Yinni Gusuñ kasuo.

B̃e be i ñun m̃em ño w̃e,
i gem kasuo, kpa i tii kawa.

S̃ar̃okudo i ko i yari Gusuñn m̃arun
t̃s̃o te s̃on di.

Gusuñn gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu w̃a

s̃o duu yeru gian s̃

4 Gasan tem mu koo bansu ko.

Kpa Asikaloni yu ỹra dira.

Ba koo Asid̃adun t̃ambu gira s̃o s̃o
gb̃aara.

Kpa bu Ekoronin t̃ambu seeya ben
wuun di.

5 B̃e Keretin bweseru, b̃e be i w̃a
nim w̃okun goor̃o,

i kam kuawa.

Wuñe maa Kanani, wuñe wi a s̃aa Fil-
isitiban tem,

Yinni Gusuñ u nun gerusim̃o.

U ñe, u koo nun kpeerasia.

Goo kun maa sinam̃o wuñe s̃o.

6 Nim w̃okun goo te, ta koo kowa kpara
yenu,
mi kparobu ba ko n da b̃asu ba n ben
ỹaanu kparam̃o.

7 Domi saa ye s̃o,

Gusuñ, Yudaban Yinni u koo ben be
ba tie kpara

kpa u ka ben yobu wurama.

Nim w̃okun goo te, ta koo ko begiru.

Miya ba ko n da yaa sabenu kpare,
kpa yoka bu kpuna Asikalonigibun
dia mi.

Gusuñn gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu w̃a

s̃o yari yeru gian s̃

8 U M̃abuba ka Am̃aniban w̃ama nua
ye ba ka win t̃ambu sekuru
doke.

Ma ba tii sua ba ben tem ño bura
yenu susisia.

9 Yen s̃ona wi, Gusuñ Isireliban
Yinni,

wi, wi u w̃allu ka tem m̃o,

u ñe, sere ka win w̃aaru, u koo
de M̃abuba bu kam ko nge
Sodomugibu,

kpa Am̃aniba bu maa kam ko nge
Gom̃aragibu,

ben tem mu yaka k̃susu kpi,

ñ kun m̃e mu g̃asira b̃aru.

G̃aanu kun maa kpiim̃o mi sere ka
baadom̃mao.

Win t̃an be ba tie,

ba koo M̃abu be, ka Am̃ani be w̃ari
bu ben ỹanu gura bu tem tubi di.

10 Yeniwa Gusuñ u koo de yu bu
deema ben tii suabun s̃

ka sere maa ye ba wi, Gusuñ w̃allu ka
tem Yinnin t̃ambu w̃anwa

ba sekuru doke.

11 Wi, Yinni Gusuñ, u ñ ka bu
w̃anw̃andu m̃o.

U koo handunia kpuron b̃unu kam
koosia.

Baa bwese ni nu w̃a tem bureño,
nu koo yiira win wuswaa nin wus̃o.

Gusuñn gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu w̃a

s̃o ỹesi ỹesika gian s̃

12 B̃e Etiopigibu, ba koo maa b̃e s̃akiri
ka win takobi bu go.

13 U koo win nōmu demie sō yēsan
nōm geu
u Asirigibu kam koosia,
kpa Ninifu yu ko bansu.

Gāanu kun maa kpiimō mi.

14 Yaa sabena nu koo sina mi,
yēē bwese bweseka gesi.

Boorosu ka duuru bēekuna nu koo
kpuna furō si ba yen gbereba
kuan sōwō.

Ba koo kuuki nō saa fēntiban di.

Nōni swāara ko n wāa yen kōnnōwō.

Domi dirun bura te ba kua ka sēdurun
dāa ta koo kēsikira.

15 Nge mēya wuu ge, ga koo ko,

ge, ge ga raa tii sue mi,

ma ga tamaa ga wāawa bōri yēndu sō,

ma ga tii sōmō ga mō,

gera ga kpuro kere.

Wee ga wōruma ga bansu kua.

Ga kua yēēn wāa yeru.

Wi u sarō mi, u koo wia kowa u nōma
kpara.

Yerusalemugibu

ba n Gusunōn gere wure

3

1 Bōruroba bēē Yerusalemugibu.

Domi i sāawa mēm nō sariba,
ma i disi mō, i dam diinamō.

2 I ku ra googii nō.

I ku ra maa sēyasiabu wure.

I ku ra Gusunō bēēn Yinni naanē ko.

I ku ra maa nūn susi.

3 Bēēn sina asakpōbu ba sāawa nge
gbee sinan

si su kukirimō wuu ge sō.

Ma bēēn siri kowobu ba maa sāa nge
yokan puruka

ni nu ku ra dīanu yi bururun sō.

4 Gusunōn sōmōbu ba sāawa naanē
sariba.

Ba ku ra gere ye Gusunō u bu sōwō.

Bēēn yāku kowobu ba Gusunōn sāaru
disi dokemō.

Ba ku ra woodaba mēm nōwē.

5 Adama ka mē, Yinni Gusunō u wāa ka
bēē.

U sāawa gemgii, u ku ra weesu ko.

U ra win gem terasiewa siribu sō bu-
ruru baatere.

U ku ra tōru bure.

Adama tōn kōsoba ba kōsa mō, sekura
kun bu mō.

6 Wi, Yinni Gusunō u nēē,

u bwese girinu go,

ma u nin gbāranu ka nin kuku yenu
kāsuka.

U dera goo ku ra maa sī nin swēē sō.

U nin wusu kāsuka, goo kun maa wāa
mi.

7 Yera u nēē, bēē Yerusalemugibu, i n
daa nūn nasie,

ma i win sēyasiabu wuramō,

u n daa bēēn wāa yenu kāsukumō.

U n daa maa bēē sēyasiāmō nge mē u
kua,

adama i ra n sēndewa kōsan kobu sō.

8 Yen sō, wi, Yinni Gusunō u nēē,

i nūn maruo tō tē sō u koo se u bēē
wōrima.

Domi u gōru doke u bwesenu ka nin
sinambu mēna

u bu win mōru sōsi ka yen dam.

Kpa n sāare nge ba tem mē kpuro dō
doke win mōrun sō.

Yinni Gusunō

u nō mweeru kua

9 Saa ye sō, Yinni Gusunō u koo
tōmbun yari dēerasia

kpa bu win yīsiru soku bu nūn sā
sannu.

10 Be ba nūn sāmō ba yarinē baama,

ba koo ka nūn kēnu naawa saa Etiopin
daanun gurun di.

11 Yen tō te, bēē win tōmbu Isireliba,
i n sekuru wasi bēēn daa kōsa ka bēēn
tora ni i kua sō.

Domi u koo be ba ra tii sue bēēn suunu
sō wuna,

kpa bēēn tiin tōn biaru tu kpe win guu
dēerarun wōlō.

12 U koo de tōmbu fiiko ba n wāa bēēn
suunu sō

be ba n tii sue.

Ba koo win yīsiru soku u ka bu kōsu.

13 Isireli be ba tie, ba n maa kōsa mō.

Ba n maa weesu mō.

Gari kōsi yi n ko n wāa ben nōsō.

Ba ko n wērewa,

goo kun bu baasimō.

Yerusalemugibu

ba koo wurama

14 Bēē Sionigibu, i gōru dobun kuuki
koowo.

Bēē Isireliba kpuro gesi, i nuku dobun
kuuki koowo.

Bēē Yerusalemugibu, i yēerio

kpa i nasaran kuuki ko ka been gōru
kpuro.

15 Yinni Gusunɔ u been seeyasiabu
kpeesia bi u koo raa bee ko.

U been yibereba yarinasia.

Gusunɔ sina boko, bee Isireliban
Yinni, u waa been suunu sɔɔ.

I n maa kōsa gaa wasi.

16 Yen tɔɔ te, ba koo bee Yerusalemugibu
sɔ bu nɛɛ,

i ku berum ko Siɔniɔ.

I ku de been goma dwiiya.

17 Gusunɔ been Yinni u waa been su-
unu sɔɔ.

U sãawa nge tabu durɔ wi u ra faaba
ko.

U koo nuku doo bakabu ko been sɔ.

U n maa gãanu gerumɔ yèn sɔ u bee kĩ.

U ko n nuku doo bakabu mɔ.

18 Be ba waa nuku sankiranu sɔɔ

yèn sɔ ba ka Yerusalemu tonda,

ba waa sekuru sɔɔ te ta bu buniemɔ
nge sɔmunu,

ma ba ku ra maa win tɔɔ bakanu di,

beya u koo mennama.

19 Yen tɔɔ te, u koo be ba bee dam dimɔ
wɔri,

kpa u yemɔbu faaba ko.

U koo be ba raa gira menna

kpa u de bu tɔmbu nuku dobu wɛ

kpa bu yĩsiru yari tem kpuro sɔɔ

mi ben baawure u raa sekuru dimɔ.

20 Yen tɔɔ te, u koo de i wurama.

Saa ye sɔɔ, u koo bee menna.

Tɔmbu ba koo bee beerɛ wɛ

kpa i yĩsiru yari handunian bwesenu
kpuron suunu sɔɔ

sanam mɛ u koo ka been yobu wurama
i bu wa.

Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

ASEE

Saa Babilonin diya Asee u wurama yorun di Yerusalemuɔ ka Yuda gabu sannu. Saa ye Yuda be, ba wurama ba wāa Yerusalemuɔ, yera ba Yinni Gusunɔn s̄aa yee ten bana seewa. Adama ben hania ye, ya ra yemia ma ba s̄aa yee ten bana deri wahala ye ba waamɔn s̄s̄ saa Samarigibun min di ka sere maa ḡɔ te ta dua ben suunu s̄ɔn s̄s̄. Yera be ba dukia m̄, ba tii dii geenu baniamm̄. Saa ye s̄ɔ, ben goo kun maa k̄iru m̄ u ka Yinni Gusunɔn s̄amburu ko. Ma Asee u seewa u Yudaba gerusi.

Yen biru u bu dam k̄em̄ bu ka bana ye se. Win gari yi s̄ɔ, u n̄e, bu Gusunɔ m̄em n̄ɔw̄ɔ kpa bu win s̄amburu n̄oni doke. Yera ya buram bo n kere ba n ben tiin arufaani kasu.

Tire ten kpunaa

1. S̄aa yerun bana, wiru 1.
2. S̄aa yee kpaa ten girima, wiru 2.

S̄aa yerun bana

¹ Darusi P̄esiban sina bokon bandun w̄ɔ yirusen suru n̄ɔba tiasen t̄ɔ gbiikiru s̄ɔra Gusunɔ w̄llu ka tem Yinni u ka Sorobabeli Sealitielin bii, Yudaban kparo ka ȳaku kowo t̄nwerɔ Yosue, Yosadakin bii gari kua saa win s̄am̄ Aseen n̄ɔn di u n̄e, ² b̄e Isireliba i m̄, saa kun tura i ka n̄en s̄aa yeru bani. ³ Yen s̄ɔna na b̄e gari yini s̄ɔm̄ na n̄e, ⁴ n b̄e w̄re i n w̄a dii buranu s̄ɔ ni ba s̄ama kua, kpa n̄en s̄aa yeru ta n bansu s̄aa? ⁵ Yen s̄ɔna n̄e, w̄llu ka tem Yinni na n̄e, i bwisikuo b̄en daa ye i m̄n s̄. ⁶ Wee i d̄ianu duurum̄ too, adama fiikowa i ḡem̄. I dim̄, adama i n̄ debum̄. I n̄orum̄, adama b̄en n̄oru kun kpeem̄. I ȳanu dokem̄, adama nu n̄ b̄e wooru giramm̄. I n b̄en k̄siaru mwa, ta ra doon̄ewa nge te ba doke b̄ɔ ḡere s̄ɔ. ⁷ Yen s̄, n̄e, Gusunɔ w̄llu ka tem Yinni na n̄e, i bwisikuo b̄en daa ye i m̄n s̄. ⁸ I seewo i da guur̄ i d̄aa kasuma i ka n̄en s̄aa yee te bani, kpa i man b̄ere w̄. Ye s̄ɔra ko na n nuku dobu m̄. N̄e, Yinni

Gusunɔwa na yeni gerua. ⁹ I tamaa i ko i d̄ianu wawa too b̄en gbean di. Adama wee fiikowa i wa. Fiiko ye i wa i ka da yenuɔ mi, ma na ye wom wure na yarinasia. Mban s̄. Ȳen s̄ i n̄en s̄aa yeru deri ta kua bansu. Ma baawure u sende u ka win tiin diru bani. N̄e, Gusunɔ w̄llu ka tem Yinniwa na yeni gerua. ¹⁰ Yen s̄na gura kun maa n̄em̄. M̄ya tem kun maa b̄e d̄ianu w̄em̄ nge m̄ n ween̄. ¹¹ Na dera gbeburu kua b̄en tem kpuro s̄ɔ ka guun̄. Ma alikama ka res̄em ka olifi kpuro ya gbera. D̄ia ni tem mu ra kpiisie gesi kpuro, nu gberawa. Ma t̄ambu ka yaa sabenu n̄oni s̄ɔre. Ma b̄en s̄ama ye i m̄ kpuro ya kua kam.

¹² Yera Sorobabeli, Sealitielin bii, ka ȳaku kowo t̄nwerɔ Yosue, Yosadakin bii, ka Isireli be ba tie kpuro, ba Gusunɔ ben Yinnin gari yi m̄em n̄ɔwa nge m̄ Gusunɔ u win s̄am̄ Asee s̄ɔwa u bu s̄. Ma ba nanda wi, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

¹³ Asee, Yinni Gusunɔn ḡoro u bu s̄ɔwa ye Yinni Gusunɔ u n̄n s̄ɔwa. U n̄e, Yinni Gusunɔ u w̄a ka b̄e.

¹⁴ Ma u Sorobabeli, Yudaban kparo ka Yosue, ȳaku kowo t̄nwerɔ ka sere Isireli be ba tie dom yamia. Ba na ba ben Yinni wi u w̄llu ka tem m̄n s̄aa yee ten s̄amburu torua, ¹⁵ Darusin bandun w̄ɔ yirusen suru n̄ɔba tiasen s̄ɔ yenda n̄n̄ese s̄ɔ.

S̄aa yee kpaa ten girima

2

¹ W̄ɔn suru n̄ɔba yirusen s̄ɔ yenda tiase s̄ɔra Yinni Gusunɔ u Asee s̄ɔwa u n̄e, ² a Sorobabeli, Sealitielin bii, Yudaban kparo, ka ȳaku kowo t̄nwerɔ Yosue, Yosadakin bii, ka sere Isireli be ba tie s̄ɔw̄ a n̄e, ³ be, be ba tie s̄ɔ, ben wara u s̄aa yee ten yellu ȳe ten girima gbiikaa s̄ɔ. T̄e, am̄na ba tu waasin̄. Nge m̄ ta s̄aa mi, ta n̄ s̄are kam dirum ben n̄oni s̄ɔ? ⁴ Yen s̄ t̄e, n̄e, Gusunɔ w̄llu ka tem Yinni, na n̄e, Sorobabeli, ka Yosue, ka Isireli be ba tie, bu tii dam k̄eȳ, kpa bu s̄amburu ko. Domi na w̄a ka be. ⁵ Nge m̄ na bu n̄ɔ mw̄eru kua sanam m̄ na bu yarama Egibitin di, nge m̄ya na maa

bu sɔɔmɔ gisɔ ma nɛn Hunde wāa ka be. Yen sɔ, bu ku bɛrum ko. ⁶ Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na n̄ maa tɛɛmɔ n̄ ka wɔllu ka tem ka nim wɔku sira. ⁷ Kon bwesenu kpuro sira kpa n de bu nin dukia gea kpuro gurama bu ka na nɛn s̄a yeru mini. Kpa n s̄a yee te girima yibia. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua. ⁸ Nɛna na sii geesu ka wura mɔ. ⁹ Tɛ, dii ten girima ya koo yellugia kera. Miya kon tɔmbu b̄ari yendu wɛ. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Tɔn be ba n̄ dɛɛre

¹⁰ Darusin bandun wɔɔ yirusen suru nɔɔba nnɛsen sɔɔ yɛnda nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Asee gari kua u nɛɛ, ¹¹ a yāku kowobu woodan gari yini bikio a nɛɛ, ¹² goo ù n yāku yaa b̄okua win yaberun kasaa, ma win yabe kasa ye, ya p̄ɛ baba, n̄ kun mɛ kpee, n̄ kun mɛ tam, n̄ kun mɛ gum, n̄ kun mɛ d̄ianu ganu, ba tamaa d̄ia ni, nu kua Yinni Gusunɔginu?

Ye Asee u bu bikia mɛ, yera ba wisa ba nɛɛ, aawo!

¹³ Ma Asee u maa bu bikia u nɛɛ, goo ù n disi duura yɛn s̄o u goru baba, ma u seewa u maa d̄ia ni baba, d̄ia nin tii nu kua disiginu?

Ma yāku kowo be, ba wisa ba nɛɛ, oo, d̄ia nin tii nu disi duurawa mi.

¹⁴ Yera Asee u maa nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, nge mɛya bɛɛ Isireliba i s̄a win n̄oni sɔɔ. Mɛya maa bɛɛn n̄oman s̄oma ya s̄a. Ye i n̄un wɛɛmɔ kpuro, ya disi mɔ.

I laakari koowo saa t̄ɛn di

¹⁵ N n mɛn na, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema n̄ ka gisɔ girari i sere kpenu mɛnna i ka s̄a yee te bani. ¹⁶ Wee bɛɛn goo ù n seewa u alikaman sakaku yendu kasum da birarɔ, ma u ye so, wɔkura u ra wa. U n maa seewa u tam ditiri weeraakuru kasum da resɛm gama yerɔ, ditiri yɛnda u ra wa. ¹⁷ Nɛ, Gusunɔ na bɛɛn s̄amburu kam koosia. Na dera guru kpenu bɛɛn d̄ianu sanku nu k̄sa, nu bukusa duura. Adama ka mɛ, i n̄ wuramɛ nɛn mi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ¹⁸ Yen s̄o, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema n̄ ka gisɔ

girari saa m̄in di ba ka s̄a yee ten kpɛɛkpɛɛku sw̄i ba deri. Gisɔn t̄oru ta s̄aawa wɔɔn suru nɔɔba nnɛsen sɔɔ yɛnda nnɛseru. I de i bwisiku. ¹⁹ I maa d̄ianu mɔ biranu sɔɔ? Bɛɛn gbean d̄aa binuginu mara? Aawo, adama saa gisɔn di, kon bɛɛ durom kua.

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u Sorobabeli kua

²⁰ Yinni Gusunɔ u kpam ka Asee gari kua n̄on mɛɛruse suru win sɔɔ yɛnda nnɛse te sɔɔ u nɛɛ, ²¹ a Sorobabeli, Yudaban kparo sɔɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon wɔllu ka tem sira. ²² Kon sinambu kpuron bandu fuka kpa n ben dam kpeesia. Kon bɛɛn tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka be ba dua yi sɔɔ fukiri ka sere maa dumi ka yin maasɔbu. Ben tii tiinɛwa ba koo goona ka takobiba. ²³ Yen t̄ɔ te, kon nɛn s̄om kowo Sorobabeli, Sealitiɛlin b̄ii sua kpa n̄ n̄un ko nɛn ȳireru. Domi wiya na ḡsa. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

SAKARI

Sakari ka Asee, waati tia sɔra ba ben sɔmburu kua. Adama ben gari kun sɔa tia. Asee u Isireliba kirɔ kuawa bu ka Yinni Gusunɔn sɔa yeru bani. Ma Sakari u gerua ye ya sia wee ye ya ka handuniagibu kpuro yɔ. Win kɔsi dabi ni u wan sɔ, u tɔmbu kirɔ kua bu ka gɔru gɔsia. U nɛɛ, sunɔ win nɔ mweɛru Gusunɔ u kua, u koo na u bandu di kpa u tɔmbu yakia yorun di.

Sa ko kpɔ su tire ten gari bɔnu ko yiru.

Tire ten kpunaa

1. Sakarin kɔsi ni u wa ka win kirɔba, wiru 1n di sere wiru 8.
2. Ye ya koo koora sia, wiru 9n di sere wiru 14.

SAKARIN KɔSINU

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu sokumɔ bu wurama

¹ Darusin bandun wɔ yirusen suru nɔba itase sɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua u nɛɛ, ² nɛ, Yinni Gusunɔ na ka bɛɛn baababa mɔru kua too. ³ Yen sɔ, na bɛɛ sɔmɔ, i wurama nɛn mi, kpa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni n maa wura bɛɛn mi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. ⁴ I ku ka bɛɛn baababa weena be nɛn sɔmɔ gbiikobu ba nɛn gari sɔwa ba nɛɛ, bu ben daa kɔsa derio. Adama ba n sɔmɔ be swaa daki bu sere man mɛm nɔwa. ⁵ Mana bɛɛn baaba be, ba wɔa tɛ. Sɔmɔ ben tii, ba wɔa sere ka tɛ? ⁶ Aawo, ba gu. Ka mɛ, wooda ka gari yi na nɛn sɔmɔ be wɛ, ba yi bɛɛn baababa sɔwa, ma ba gɔru gɔsia ba nɛɛ, nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na bu kua nge mɛ na gɔru doke ben daa kɔsan sɔ.

Sakari u dumi wa kɔsiru sɔ

⁷ Darusin bandun wɔ yirusen suru wɔkura tiase, wi ba mɔ Sebati, win sɔ yenda nɛse sɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua kɔsiru sɔ. ⁸ Wee ye u wa kɔsi te sɔ. Wɔkuru, u durɔ goo wa u dum swɔa sɔni u ka yɔ dɔnu ganun suunuɔ, wɔwa gaa sɔ. Ma dum swɛɛ

ka dum bɛrɔ wurusu ka dum kaaba yi wɔa win biruɔ. ⁹ Ma u bikia u nɛɛ, nɛn Yinni, mba dumi yin tubusianu.

Ma Gusunɔn gɔrado wi, u nɔn sɔwa u nɛɛ, kon nun yi tubusia. ¹⁰ Yera u nɔn sɔwa u nɛɛ, dumi yi, yi sɔwa yi Gusunɔ u gɔrima yi ka tem bukiana.

¹¹ Ma dumi yin tii yi gɔrado wi sɔwa yi nɛɛ, sa tem bukiana sa wa mɛ kpuro mu wɔa bɔri yendu sɔ.

¹² Ma gɔrado wi, u nɛɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, sere saa yerɔ kaa Yerusalemu ka Yudaban wuu si su tien wɔnwɔndu wa, si a ka mɔru sɔa saa wɔa wata ka wɔkurun di.

¹³ Ma Yinni Gusunɔ u gɔrado wi wisa ka gari dori yi yi nɔn gɔru yemia.

Yinni Gusunɔ

u koo kpam Yerusalemu gɔsi

¹⁴ Gɔrado wi, u maa nɔn sɔwa u nɛɛ, a geruo a nɛɛ, ameniwa wi, Yinni Gusunɔ u gerua.

U nɛɛ, u Yerusalemu ka Siɔnin kɔru mɔ ta kpɔ.

¹⁵ Mɛya u ka bwese ni nu tii sue mɔru mɔ.

Yellu u raa ka nu mɔru kua fiiko.

Ma nu Yerusalemu kɔsa kua.

¹⁶ Yen sɔna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,

u koo Yerusalemun wɔnwɔndu ko.

Ba koo win sɔa yeru bani.

Kpa bu Yerusalemun kpɛkpɛku yɔire.

¹⁷ Win wusu su koo dukia yibu.

U koo maa Yerusalemu nukuru yemiasia.

Kpa u maa ye gɔsi win tiin sɔ.

Wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

Sakari u kɔbi nne

ka sekobu nne wa kɔsiru sɔ

2

¹ Sakari u nɔni seeya ma u maa kɔbi nne wa. ² Ma u gɔrado wi u ka nɔn gari mɔ bikia u nɛɛ, kɔbi yirɔ mini.

Ma u nɔn wisa u nɛɛ, kɔbi yi yi Yudaba ka Isireliba ka Yerusalemugibu yarinasiawa mi.

³ Yen biru, Yinni Gusunɔ u maa nɔn sekobu nne sɔsi. ⁴ Ma u nɔn bikia u nɛɛ, mba seko be, ba kobu na.

Ma u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa bu ka kɔbi yi tɔya ko, kpa bu yi bɔku yi, yi yi Yudan tem wɔri yi mɛn tɔmbu yarinasia sere ben goo kun kpɔa u ka tii yina.

Sakari u wɛɛ wa kāsiru sɔɔ

⁵ Ye Sakari u maa mɛɛra, yera u durɔ goo wa u wɛɛ yĩrutii nɛni. ⁶ Ma u nùn bikia u nɛɛ, mana a dɔɔ.

Ma u wisa u nɛɛ, na dɔɔwa n Yerusalemu yĩire n ka yen dɛɛbu ka yen yasum wa.

⁷ Sanam mɛ Gusunɔn gɔrado wi u ka nùn gari mɔ, u susim wee, yera gɔrado goo u maa na u ka wiɔnɔ yinna.

⁸ Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a duka doo a aluwaasi wi sɔ a nɛɛ, Yerusalemu ya koo ko wuu gɛ ba n maa gb̄araru toosimɔ. Domi gen tɔmbu ka gen yaa sabenu koo dabia. ⁹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u ko n s̄aa nge gb̄ara d̄ɔgiru Yerusalemu yen s̄o. Mɛya u ko n maa s̄aa yen bɛɛrɛ.

Yinni Gusunɔ u be ba raa

kpikiru da soku

¹⁰ Sakari u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, bɛɛ be u raa yarinasia handunian goonu nɛɛ ye sɔɔ, i wurama.

I seema i wurama saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.

¹¹ Bɛɛ Yerusalemu gibu, bɛɛ be i yoru dimɔ Babilonia, i kisirama.

¹² Domi wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, yeniban biru, Yerusalemun bɛɛrɛ ya koo wurama. Wee u man gɔriɔ bwese ni nu bɛɛn yānu guran mi.

U nɛɛ, nū n maa bɛɛ baba, ya s̄awa nge win tiin n̄oniya nu baba.

¹³ Wee u koo nu n̄oma doke kpa nu gɔsia bɛɛn yobu.

Saa ye sɔɔra nu koo gia ma Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u man gɔrima.

¹⁴ Wiya u nɛɛ, bɛɛ Yerusalemu gibu, i nuku dobun kuuki koowo. Domi u koo na u n ka bɛɛ wāa.

¹⁵ Bwese dabina nu koo wura wi, Yinni Gusunɔn mi gia yen t̄ɔ te,

kpa nu ko win tɔmbu,

kpa u n wāa ka be.

Saa ye sɔɔra i ko i gia ma wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u man gɔrima.

¹⁶ U ko n maa Yuda mɔ tem dɛɛram mɛ sɔɔ.

U koo maa Yerusalemu gɔsi.

¹⁷ Baawure u koo nɔɔ mari Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

Domi u koo seema win wāa yee dɛɛrarun di.

Sakari u yāku kowo wa

kāsiru sɔɔ

3

¹ Sakari u Yosue yāku kowo tɔnwero wa u ȳɔ Yinni Gusunɔn gɔradon * wuswaaɔ. Ma Setam † u ȳɔ win nɔm geuɔ u ka nùn taare wɛ. ² Ma Yinni Gusunɔn gɔrado u Setam sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u nun gerusi wi, wi u Yerusalemu gɔsa. A n̄ yɛ ma Yosue u s̄awa nge d̄aa nɔɔ ge ba wuna d̄ɔn di?

³ N deema yāa disinugina Yosue u sebua u ka ȳɔ gɔrado win wuswaaɔ.

⁴ Ma gɔrado wi, u be ba ȳɔ win wuswaaɔ sɔɔwa u nɛɛ, bu Yosuen yāa disinugii ni wuna. Ma u Yosue sɔɔwa u nɛɛ, wɛɛ na nun wunen toranu wuna. Ma na nun t̄ɔɔ baka yānu sebusia.

⁵ U maa wooda wɛ u nɛɛ, bu nùn dawani ye ya dɛɛre b̄okusio. Ma ba nùn ye b̄okusia. Ma ba nùn yānu sebusia. Saa ye sɔɔ, gɔrado wi, u ȳɔ mi. ⁶ U Yosue gari yini sɔɔwa u nɛɛ,

⁷ am̄eniwa wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ,

à n s̄imɔ win swɛɛ sɔɔ,

ma a win woodaba m̄em n̄ɔwammɛ, wuna kaa win s̄aa yeru ka ten yaaran s̄amburu kpara.

U koo nun kowa be ba win s̄amburu m̄n turo.

Yinni Gusunɔ

u koo win s̄am kowo naawa

⁸ Yosue, wunɛ yāku kowo tɔnwero,

* **3:1** Yinni Gusunɔn gɔrado - Ka Heberum ba yorua Yinni Gusunɔ t̄ona. † **3:1** Setam - Win s̄ambura u ka taare da Gusunɔn wuswaaɔ.

wunε ka wunen tən be ba sō wunen
wuswaaɔ,
i swaa dakio i nɔ.

Tən be, ba ko n gina sãawa yĩreru wi u
sisin sō.

Domi Yinni Gusunɔ u koo win sɔm
kowo gərɪma wi u sãa kpɪi
pɔtura.

⁹ Wunε Yosuen wuswaaɔ, u kperu
garu yiimɔ.

Wuswεε nɔɔba yiruwɔ ta mɔ.

Win tiiwɔ u koo yore te sɔɔ.

Kpɔ u tem mɛn toranu wuna sɔɔ teeru.

¹⁰ Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u
nεε,

yen tɔɔ te, i ko i sokuna i nuku dobu ko
bɔri yendun sɔ bεen dãa gbaanɔ.

Sakari u dabu wuragu

ka dãa ye ba mɔ olifi wa

kāsiru sɔɔ

4

¹ Gusunɔn gɔrado wi u ka Sakari gari
mɔ u na u nɔn yamɪa nge mε ba ra tɔnu
dom yamɪε. ² Ma u nɔn bikia u nεε,
mba a waamɔ mi.

Ma u nɔn wisa u nεε, wuran dabuwa
na waamɔ gɛn wɔllɔ ba wekeru garu
sɔndi. Weke te, ta kãanu nɔɔba yiru
mɔ. Nin wɔllɔwɔ ba fitilanu sɔndi tia
tia. Kãa nin min diya gum mu ra ka de
fitila nin mi. ³ Olifin dānu yiru ya wãa
weke ten bɔkuɔ. Teeru nɔm dwaru
gia, teeru maa nɔm geu gia.

⁴ Ma Sakari u wure u gɔrado wi
bikia u nεε, yinni, mba yeniba kpuron
tubusianu.

⁵ Ma Gusunɔn gɔrado u nεε, a n̄ yen
tubusianu yē?

^{6a} Ma Sakari u nεε, aawo, yinni. Ma
gɔrado u nεε, ^{10b} fitila nɔɔba yiru ye,
ya sãawa Yinni Gusunɔn nɔni yi yi tem
bukianamɔ.

¹¹ Ma Sakari u maa nεε, mba
olifin dānu yiru ye ya wãa dabu gen
nɔm geuɔ ka gen nɔm dwarɔ min
tubusianu.

¹² U maa bikia u nεε, mba olifin
kãanu yiru yen tubusianu ni nu wãa
dabun kãanu yiru yen bɔkuɔ, m̄n di
gum kokumɔ nge wura.

¹³ Yera u wisa u nεε, a n̄ nin
tubusianu yē?

Ma u nεε, aawo, Yinni.

¹⁴ U nɔn wisa u nεε, nu sãawa tɔmbu
yiru be na gɔsa ba nε, tem kpuron
Yinni sãamɔ.

Nɔɔ mwεεnu Sorobabelin sɔ

^{6b} Yera u maa nεε, wee ye Yinni
Gusunɔ u Sorobabeli sɔɔmɔ. U nεε,
n n̄ mɔ ka wi, Sorobabelin dam
n̄ kun mε ka win yiikowa
u koo kpɪ u sɔmburu ko.

Adama ka wi, Gusunɔn Hunden
dama.

Wi, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni
gerua.

⁷ U maa nεε,
Sakari, mba n da n guu baka te ta wãa
Sorobabelin wuswaaɔ.

Sorobabeli wi, u koo tu kɔra

kpɔ u kpee geeru yara

te ba koo sɔndi sãa yerun wii kpɪirɔ.

Saa ye sɔɔ, tɔmbu ba koo nuku dobu
kuuki ko ba n mɔ

anna a kpee buraru wa.

⁸ Yinni Gusunɔ u maa Sakari sɔɔwa
u nεε,

⁹ Sorobabeliwa u dii ten kpεεkpεeku
swĩi.

Wiya u koo maa ten bana wiru go.

Saa ye sɔɔra nɛn tɔmbu ba koo gia
ma nε, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa
na nun gərɪma.

^{10a} Yen sɔ, bu ku sɔmbu ten tore gɛm
baa t̄ n sãan na piibu.

Ba koo nuku dobu ko

b̄ n wεε wa

yi ba ra ka ganan dɛndabu mεeri

Sorobabelin nɔmamɔ.

Sakari u tireru wa ta yɔɔwa

5

¹ Sakari u maa nɔni seeya kāsiru sɔɔ
ma u tire kureru garu wa ta yɔɔwa.

² Ma Gusunɔn gɔrado u nɔn bikia u
nεε, mba a waamɔ mi.

Ma u nɔn wisa u nεε, tire kureru
gara na waamɔ ta yɔɔwa. Ten d̄εbu
sãawa gɛm soonu yendu. Ten yasum
maa gɛm soonu wɔkuru.

³ Yera u nɔn sɔɔwa u nεε, b̄riya ta
sɔɔwa yi yi koo yabi tem mε kpuro
sɔɔ. Ten bee tiaɔ, ba yoruawa ma ba
koo gbɛnɔbu kpuro gira minin di. Bee
tiaɔ maa ba koo be ba ra b̄ri weesugii

ko gira. ⁴ Gusunə wəllu ka tem Yin-nin tiiwa u koo de bəri yi, yi na kpa yi gbənəbun yenusu di ka sere be ba ra ka Yinni Gusunən yīsiro bōre kam. Miya yi koo sina yi yin wāa yeru ko kpa yi ben dirun kpεεkpεεku ka ten kpenu di.

Sakari u tən kurə goo wa

kāsiru səə

⁵ Gusunən gərado wi, u Sakari susi ma u nεε, a nənī seeyo a wa ye ya yarim wee.

⁶ Ma u nūn wisa u nεε, mba mi.

Ma u nεε, birera mi, ta yarim wee tē səə tem min tambu kpuron toranu yiba.

⁷ Sanam mε bire ten wukiritia ye ba kua ka pεerum ya wukiara, yera u kurə goo wa u sō ten səəwə. ⁸ Ma gərado wi, u nεε, kurə wi, u sāawa toranu.

Ma u wure u kurə wi taare bire ten səəwə, ma u wukiri. ⁹ Ye u maa nənī seeya wəllə, yera u kurəbu yiru gabu wa kāsiru səə. Kurə be, ba kasi mə nge kpakpayε, ma woo ga yi suamə. Ma ba na ba bire tē sua ba ka da wəllə. ¹⁰ Ma u gərado wi bikia u nεε, mana ba ka tu dəə. ¹¹ U nūn wisa u nεε, ba ka tu dəəwa Babilonin temə. Miya ba koo tu diru bania. Bā n tu bana ba kpa, kpa bire tē, ta n wāa mi.

Sakari u tabu kεkε nne wa

kāsiru səə yi dumi gawe

6

¹ Sakari u maa nənī seeya ma u tabu kεkε nne wa yi dumi gawe yi yariə guunu yirun baan di. Guu ni, nu sāawa sii ganduginu. ² Tabu kεkε gbiikaa, dum swēya yi gawe. Yiruse, kənkərəba. ³ Itase, kaaba. Nnεse, dumi yi yi bau swāasu mə. ⁴ Ma u gərado wi u ka nūn gari mə bikia u nεε, berə mi nən Yinni.

⁵ U nūn wisa u nεε, wəllun goonu nnən wosa si su raa wāa Gusunə, tem kpuron Yinnin bəkuə. Siya su tē doonə.

⁶ Dum kənkərə be ba tabu kεkε yen tia gawe mi, ba dəəwa səə yēsan nəm geu gia. Ma dum kaa be, ba

swīi. Adama dum bau swāasugii yi, yi dəəwa səə yēsan nəm dwareu gia.

⁷ Dum swēε yi, yi yara ma yi kana yi da yi tem bukiana. Ma gərado wi, u yi səəwa u nεε, yi doo yi tem mε bukiana.

Ma yi tem mε bukiana. ⁸ Gərado wi, u nūn soka u nεε, a mεerio a wa. Dumi yi yi da səə yēsan nəm geu gia mi, yi Gusunən mərə suresiawa bera mi.

Ba koo Yinni Gusunən

sāa yeru seeya

⁹ Yinni Gusunə u Sakari səəwa u nεε,

¹⁰ a yoo beni, Həlida ka Tobiya ka Yedayan kēnu məə kpa a da Yosias, Sofonin biin yenuə mi yoo be, ba wāa sanam mε ba tunuma Babiloniə.

¹¹ Kpa a sii geesu ka wura sua a ka sina furə ko ge kaa doke Yosue, yāku kowo tənwerə, Yosadakin biin wirə. ¹² Kpa a nūn sō a nεε, amēniwa nε, Gusunə wəllu ka tem Yinni na gerua. Na nεε, goo wāa wi ba mə kpīi pətura.

Saa win min diya wāara koo yari kpa u nən sāa yee tē bani.

¹³ U koo sina yānu sebe,

kpa u sina win sina gənaə u tambu kpara.

Yāku kowo ko n wāa win bəkuə kpa ba n nəə tia sāa mam mam.

¹⁴ Sina furə ge, ga ko n wāawa nε, Yinni Gusunən sāa yerə. Geya ga koo de bu Həlemu ka Tobiya ka Yedaya ka Hēni, Sofonin bii yaaya.

¹⁵ Ma Sakari u nεε, be ba wāa n toma, ba koo na bu sāa yee tē bani. Saa ye səəra ba koo gia ma nε, Gusunə wəllu ka tem Yinniwa na nun gərīma.

Yeni kpuro ya koo koorawa i n nε, Gusunə bēen Yinnin gere mēm nəəwa mam mam.

Nəə bəku tē ba ka

Yerusalemun bansu yaayamə

7

¹ Darusin bandun wəə nnεse səə, yen suru nəəba nnεse wi ba mə Kisilun səə nnεse səəra Yinni Gusunə u ka Sakari gari kua u nεε, ² Beteligibu ba raa Sareseε ka Regemu Meleki ka gabu gəra Gusunə wəllu ka tem Yinnin sāa yerə bu ka win durom kana. ³ Kpa bu maa yāku kowobu ka win səməbu

bikia bà n ko ba n sumən na, kpa ba n nɔɔ bəkua wɔɔn suru nɔɔbuse kpuro sɔɔ nge mɛ ba mɔ tɛɛbun di.

⁴ Yera Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u Sakari sɔɔwa u nɛɛ, ⁵ a yāku kowobu ka tɔn be kpuro wisio a nɛɛ, saa wɔɔ wata ka wəkurun di, ba ra nɔɔ bɔke

kpa ba n wāa nuku sankiranu sɔɔ wɔɔn suru nɔɔbuse ka nɔɔba yiruse sɔɔ.

Adama ba n ye mɔ bu ka man bɛɛɛ wɛ.

⁶ Bà n maa dimɔ, ba nɔrumɔ, ben tiin sɔna.

⁷ Yellu, nɛ, Yinni Gusunɔ na tɔmbu kirɔ kua ka gari yinin bweseru nɛn sɔmɔ gbiikobun min di. Saa ye sɔɔ, Yerusalemu ka wuu si su ka ye sik-erenen tɔmbu ba wāa bəri yɛndu sɔɔ, ma tɔmba yiba sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia ka wɔwaa.

⁸⁻⁹ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u maa Sakari sɔɔwa u nɛɛ, a tɔn be gari yini yaayasio yi yi nɛɛ,

bu tɔmbu sirio dee dee,

kpa ba n tɔn geeru ka wɔnwɔndu mɔɔsinɛ.

¹⁰ Bu ku gɔminibu ka gobekuba

ka sɔbu ka s̄arobu dam d̄are.

Bu ku maa ben winsim k̄sa bwisikusi.

¹¹ Adama ba n gari yi swaa sue. Ba swaa taayawa. ¹² Ma ba ben ḡorusu b̄obiasia nge kpee kpikuru. Ba n nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin wooda ye swaa daki, ye na bu wɛ saa nɛn sɔmɔbun min di, be nɛn Hunde u ka gari kua. Ma ben swaa taa bi, bu man m̄aru kua too.

¹³ Sanam mɛ na bu soka, ba n wisa.

Yen sɔna nɛn tiin na n maa bu wisa

sanam mɛ ba man somiru kana.

¹⁴ Yen sɔna na bu yarinasia bwesenu kpuron suunu sɔɔ ni ba n daa yɛ.

Ma ba ben tem deri dirum

goo ku ra maa sare mi.

Ma tem gem mɛ, mu kua bansu.

Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yen gerua.

Yinni Gusunɔ u koo

Yerusalemu wesia nge yellu

8

¹ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua u nɛɛ,

² nɛn nisinu kp̄a Yerusalemun s̄a.

Domi na ye k̄i gem gem.

³ Yen sɔna na nɛɛ, kon wura Yerusalemu ye sɔɔ kpa na n wāa mi.

Ba koo ye soku wuu gemguu.

Kpa bu maa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin guu te soku guu dɛɛraru.

⁴ Duro tɔkɔnu ka kuro tɔkɔnu

nu koo ka dɛki s̄ima

kpa nu na nu sina yen batumaba sɔɔ.

⁵ Bii aluwaasiba ka bii wɔndiaba

ba koo yibu yen batuma be sɔɔ

ba n dweebu mɔ.

⁶ Isireli be ba tien nɔni sɔɔ,

ya ko n s̄a nge ye ya kun kp̄e yu kooru.

Adama nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, kon kp̄i n maamaaki ye ko.

Nɛna na yeni gerua.

⁷ Wee na nɛn tɔmbu faaba mɔ

be ba wāa sɔɔ yari yero ka sɔɔ duu yero.

⁸ Kon ka bu wurama kpa bu sina Yerusalemu

ba n s̄a nɛn tɔmbu

kpa na n maa s̄a ben Yinni gemgii

wi u naanɛ mɔ.

⁹ Wee ye nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.

Na nɛɛ, i w̄ruḡoru koowo

bɛɛ be i nua gisɔ ye nɛn sɔmɔbu ba gerua

sanam mɛ ba nɛn s̄a yee ten kp̄ɛkp̄ɛku sw̄i.

¹⁰ Domi yellu, goo ku ra win

s̄amburun k̄s̄iaru wa.

Goo ku ra maa yaa sabe ni nu n̄n

s̄amburu kuan k̄s̄iaru wɛ.

Saa ye sɔɔ, goo ku ra yari.

Goo ku ra maa du ka bəri yɛndu yibereban s̄a.

Domi na tɔmbu ȳs̄uwa bu ka w̄rina.

¹¹ Adama t̄ɛ, na n maa Isireli be ba tie kuammɛ nge mɛ na kua yellu.

Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

¹² Kon de bəri yɛndu tu duwa tem sɔɔ kpuro.

Resɛm ya koo ma.

Gura ya koo nɛ

kpa tem mu d̄ianu ko.

Doma nini kpurowa kon Isireli be ba tie kua.

¹³ Bɛɛ Yudaba ka Isireliba, wee i kua bwese te na bōrusi bwese-nun suunu sɔɔ.

Adama tɛ, kon bɛɛ faaba ko kpa i n sãa domarugibu tɔmbun su-unu sɔɔ.

Yen sɔ, i ku bɛrum ko.

I de i n wɔrugɔru mɔ.

¹⁴ Amɛniwa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.

Na nɛɛ, na raa gōru doke n bɛɛ kōsa kua yɛn sɔ bɛɛn baababa ba nɛn mɔru seeya.

Na n daa gōru gɔsie n ye kɔbia.

¹⁵ Adama tɛ, na gōru doke n Yerusalemu ka Yudan tem kpuro gea kua.

Yen sɔ, i ku bɛrum ko.

¹⁶ I ka gari yini sɔmburu koowo.

Yiya, baawure u n da win winsim gem sɔ.

Kpa i n da baawure siri gem sɔɔ

i n ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ.

¹⁷ I ku goo kōsa kua.

I ku bɔri weesugii ko.

Domi yeniba kpurowa na tusa.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ bɔkurun tōru ta koo

gɔsira nuku dobun tōru

¹⁸ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
¹⁹ nɔɔ bɔku ni i ra ko suru nnɛse sɔɔ ka suru nɔɔbuse sɔɔ ka suru nɔɔba yiruse sɔɔ ka suru wɔkuruse sɔɔ, nu koo gɔsira nuku dobun tōnu Yudaa. Ni sɔɔra ba ko n da tōɔ bakanu di.

Adama yeba kpuro sɔɔ, i de i gem ka bɔri yɛndu kɔia.

²⁰ Na maa wure na nɛɛ, tɔmbu ba koo na Yerusalemuɔ saa wusu dabinun di.

²¹ Wusu gasun tɔmbu ba koo gasun tɔmbu sɔ bu nɛɛ, bu da bu nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin durom kasu Yerusalemuɔ kpa bu man sã.

²² Geema, bwese dabinu ka maa bwese ni nu dam mɔ nu koo na nu nɛn durom mɛ kasu kpa nu man sã.

²³ Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, yen tōɔ te, bweseru baatere sɔɔ,

tɔmbu wɔku wɔkubu ba ko n Yuu turon yabe soo nɛni

ba n mɔ, ba koo ka nùn da.

Domi ba nua ma nɛ, Gusunɔ na wãa ka wi.

ISIRELIBA KA BWESE TUKUNU

Yinni Gusunɔ

u koo bwese ni nu tie siri

9

¹ Amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua Hadarakin tem sɔ u nɛɛ, kon wuu ge ba mɔ Damasi siri.

Domi nɛn nɔni wãa tɔmbu sɔɔ nge mɛ yi wãa Isireliban bwese kɛri kpuro sɔɔ.

² Kon maa Hamati ye ya wãa Damasim tem nɔɔ bura yerɔn tem siri

ka Tiri ka sere maa Sidoni, baa mɛ wuu sin tɔmbu ba bwisi mɔ.

³ Tiri ye, ya wãa gbãra damgirun su-unu sɔɔ.

Mɛya ya gobi guramɔ nge tua.

Ma ya wura guramɔ nge pɔtɔkɔ.

⁴ Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye kpuro mwa.

Kon yen dam sure nim wɔku sɔɔ

kpa n de yu dōɔ mwaara.

⁵ Asikalonigibu ba koo ye wa kpa bu bɛrum duura.

Kon de tem yiiri bakabu bu Gasa wɔri, kpa Ekoronigibun yīiyɔbu kpuro bu kam ko.

Gasa ya koo sunɔ bia.

Goo kun ko n maa wãa Asikalonio.

⁶ Sɔbu ba koo na bu sina Asidɔduɔ. Kpa n Filisitiban tii suabu kpeerasia.

⁷ Ba n maa yɛm dimɔ.

Ba n maa bũu yãku dīanu dimɔ.

Ba koo kowa nɛ, Gusunɔn tɔmbu nge Yudaba

kpa Ekoronigibu ba n maa sãa nɛn tɔmbu nge mɛ Yebusiba ba kua.

⁸ Kon nɛn sansani gira n ka nɛn sãa yeru sikerena.

Kpa yibere be ba daamɔ ba wuramamɔ bu ku raa ye wɔri.

Dam dioba kun maa sarɔ mi.

Domi nɛn nɔni wãa mi.

Sunɔ wi u ka bɔri yɛndu sisi

9 Bɛɛ Sionigibu, i nuku dobun kuuki
koowo.
Bɛɛ Yerusalemugibu, i yɛerio nuku
dobun sɔ.
Wee bɛɛn sina boko u sisi bɛɛn mi.
U sãawa gemgii ka faaba kowo.
U n̄ tii sue.
Keteku buuwa u sɔni.
10 Kon de tabu kɛkɛ yi kpe Efaraimun
temɔ
kpa dumi ka tɛn ni ba raa ka tabu kua
yu kpeera Yerusalemuɔ.
Sunɔ wi, u koo ka bwesenu b̄ari yendu
naawa.
U ko n bandu diiwa nim w̄oku geen di
sere ka nim w̄oku giɔ,
saa maa daa te ba m̄ɔ Efaratin di n ka
da handunian goonu n̄nɛ sɔɔ.

Pirisɔmban karabu

11 Yinni Gusunɔ u n̄ɛɛ,
n̄n arukawani ye na ka bɛɛ b̄okuan sɔ,
ma i ye sire ka ȳaku yaa yem,
kon bɛɛn yobu yara d̄okɔ kpirirun di
te ta n̄ nim m̄ɔ.
12 Bɛɛ yobu, bɛɛ be i ȳiyo bakabu m̄ɔ,
i wuro bɛɛn wusɔ si su gb̄aranu m̄ɔ.
Na maa bɛɛ n̄ɔsiamɔ ma kon bɛɛ
domaru kua
nge yellugirun n̄n yiru.
13 Kon Yuda dendi nge t̄endu.
Kpa Efaraimu ya n sãa ten s̄ɛnu.
Yerusalemu, kon wunen bibu sua bu
Ger̄ekiba tabu w̄ari.
Kon bu kowa nge tabu durɔ damgiin
takobi.
14 N̄ɛ, Yinni Gusunɔ, kon tii s̄ɔsi w̄ollɔ.
N̄n s̄ɛu ga koo doona nge guru
maakinu.
Kon k̄ɔba sɔ,
kpa n sarama guru woo b̄okɔ sɔɔ,
ge ga wee saa s̄ɔ ȳɛsan n̄m dwaru
gian di.
15 N̄ɛ, Gusunɔ, w̄ollu ka tem Yinni, kon
n̄n t̄ambu k̄ɔsu.
Ba koo ben yib̄ɛɛba kamia bu ben
kpurant̄ɛn̄n̄n k̄penu k̄ɔsuku.
Kon de yib̄ɛɛ ben yem mu yari nge
tam,
n̄ kun m̄ɛ nge ȳaku yaa yem m̄ɛ mu ra
gb̄ɛru yibu
bu ȳɛka ȳaku yerun k̄ãanɔ.
16 Yen t̄ɔ te, kon n̄n t̄ambu faaba ko
nge m̄ɛ ȳã k̄paro u ra win ȳãanu faaba
ko.
Ba koo balli ben temɔ nge kpee gobigii

ni ba mani sina furɔ sɔɔ.
17 Tem miya doo n̄ɔru ka buram mu
ko n w̄ãa.
Alikama ka tam koo de aluwaasiba ka
w̄ɔndiaba ba n dam m̄ɔ.

Gusunɔ turowa sãa Yinni

10

1 I Yinni Gusunɔ kanɔ u bɛɛ tom bu-
ruku gura k̄ɛ.
U koo de guru woo gu na
kpa guru baka yu n̄ɛ.
Kpa yakasu su kpi baama.
2 Domi b̄ũu n̄n bw̄aarokunu ba m̄ɔ
Terafimu nu weesu m̄ɔ.
S̄orobu ba k̄asi weesuginu waamɔ.
Ben dosusu su sãawa weesu.
Sin nuku yemiasibu sãawa kam
dirum.
Yen s̄ɔna ba sirene nge yaa sabenu.
Ba w̄ɔnw̄ɔndu soore,
domi ba n̄ k̄paro m̄ɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo win t̄ambu yakia

3 Yinni Gusunɔ u n̄ɛɛ,
na ka k̄paro tuko be ba n̄n t̄ambu
k̄pare m̄ɔru m̄ɔ.
Be, be ba sãa nge bonu mi, kon bu
w̄arima.
Domi n̄ɛ, Gusunɔ w̄ollu ka tem Yinni
na n̄n t̄ambu Yudaba naawa.
Kon bu dendiwa tabu sɔɔ nge dum
girimagia.
4 Ben min diya sinambu ba koo yari.
Kpa ba n dam m̄ɔ nge gani ḡamburun
k̄peru,
n̄ kun m̄ɛ nge kuu bekurugirun gbere,
n̄ kun m̄ɛ nge tɛn te ba ra ka tabu de.
5 Ba ko n sãawa nge tabu durɔ damgii
be ba ben yib̄ɛɛba taakumɔ sw̄ɛɛ sɔɔ
nge p̄ɔt̄okɔ.
Ba koo tabu ko ȳɛn s̄ɔ n̄ɛ, Yinni Gusunɔ
ko na n̄ ka bu w̄ãa.
Ben yib̄ɛɛ be ba dumi ȳɔwa ba koo
sekuru wa.
6 Kon Yudaba t̄asisia,
kpa n Isireliba w̄ara.
Kon ka bu wurama,
domi na ben w̄ɔnw̄ɔndu m̄ɔ.
Ba ko n sãawa nge be na n̄ daa biru
kisi.
Domi n̄na na sãa Gusunɔ ben Yinni.
Kon ben kanaru mwa.

⁷ Efaraimuba ba ko n sãawa nge tabu durɔ damgibu.
 Ba ko n nuku dobu mɔ nge wi u tam nɔra.
 Ben bibu ba koo ye wa kpa bu nuku dobu ko.
 Ba koo nuku dobu ko nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ.
⁸ Kon wia ko bu ka mennama.
 Domi nɛna na bu yakiamɔ.
 Ba koo dabia nge yellu.
⁹ Kpa n de ba n pusa bwesenun suunu sɔɔ.
 Mi ba wãa n toma mi,
 ba ko n da man yaaye min di.
 Kpa ba n wãa mi ka ben bibu.
 Yen biru, ba koo wurama.
¹⁰ Kon de bu wurama saa Egibitin di.
 Kon bu mennama saa Asirin di.
 Kpa n de bu wurama Galadiɔ ka Libaniɔ.
 Batuma kun bu turi.
¹¹ Ba koo nim wɔku tɔbura mi ba nuku sankiraru wa.
 Gusunɔ u koo gen nim kurenu so,
 kpa Nilun daarun nim mu gbera.
 Asirigibun tii suabu koo kpe.
 Kpa Egibitigibun bandu tu nɔru ko.
¹² Kon nɛn tɔmbu tãsisia.
 Kpa ba n sɔlimɔ ka nɛn yĩsiru.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ba damgibu kəsuka

11

¹ Bɛɛ Libanigibu, i bɛɛn kɔnnɔsu kenio kpa dɔɔ u bɛɛn dãa ye ba mɔ sɛduru di.
² Bɛɛ dãa ye ba mɔ sipɛɛ, i weeweenu koowo.
 Domi sɛduruba ba wɔruka.
 Be ba tii sue mi, ba kpeera.
 Bɛɛ Basanin dãa bakanu, i weeweenu koowo.
 Domi dãa sɔɔ ge ba n daa kpɛ bu du ga wɔruka.
³ Kparobu ba wuri mɔ,
 domi ben bɛɛɛ ya kpa.
 Gbee sinansu su kukirimɔ,
 domi Yuudenin dãa sɔɔn bɛɛɛ ya kpa.

Kparobu yiru

⁴ Amɛniwa Yinni Gusunɔ u Sakari sɔɔwa. U nɛɛ, a yãanu kparo ni ba koo go. ⁵ Be ba nu dwemɔ ba goomɔ ba n bu sɛɛyasiamɔ. Be ba maa nu dɔramɔ ba mɔ, ba nɛ, Gusunɔ siara, domi ba

gobi mɔ. Nin kparobu ba ku ra maa ka nu yinɛ. ⁶ Nɛ, Yinni Gusunɔ na n maa tɔmbun wɔnwɔndu mɔ tem mɛ sɔɔ. Kon baawure bɛriwa win winsim nɔmuɔ ka win sunɔn nɔmuɔ. Ba koo ben tem arumani gurawa. Na n maa bu wɔramɔ ben yibɛɛban nɔmun di.

⁷ Yera Sakari u yãanu kparabu wɔri ni ba koo go. Yãa niya nu kɔsuru bo. Ma u kpara dɛki yiru kasu. U tia soka durom, tia maa nɔɔ tia. Ma u da u yãa ni nɔɔri. ⁸ Suru tian baa sɔɔ u nin kparobu ita go. Ma u ka nu tii kpara u tɛmanabu kpana. Ma nin tii nu nɔn tusa. ⁹ Ma u nɛɛ, na n maa nu kparamɔ. Nin ni nu koo gbi, nu gbio. Ni nu koo maa tiara nu tennɔ.

¹⁰ Ma u win dɛka ye u soka durom bɔɔka u ka sɔɔsi ma u win arukawani kusia ye u raa ka bwesenu kpuro bɔkua. ¹¹ Yen tɔɔ tera u arukawani ye kusia. Ma yãa kɔsu ni nu nɔn mɛɛra mi, nu gia ma Yinni Gusunɔn gariya yi kooramɔ. ¹² Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, ya n bu wɛɛɛ, bu nɔn kɔsiaru wɛɛyɔ, ya kun maa bu wɛɛɛ, bu derio.

Yera ba sii geesun gobi tɛna yĩira ba nɔn kɔsia. ¹³ Ma Yinni Gusunɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a sii geesun gobi tɛna ye ba mɛɛra bure mi, mɔmɔ wɛɛyɔ.

Ma u gobi yi sua u yari Gusunɔn sãa yerɔ yi ka ko mɔmɔgii. ¹⁴ Yen biru, u maa win kpara dɛka yiruse ye u soka nɔɔ tia mi, bɔɔka u ka sɔɔsi ma Yudaba ka Isireliban baa sɔɔ nɔɔ tia maa sari. ¹⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a kparo nge kparo gari bɔkɔ. ¹⁶ Domi kon kparo goo seeya tem mɛ sɔɔ, wi u kun yãanu nɔɔrimɔ ni nu gɔɔ dɔɔ. U nɔn binu kasum dɔɔ. U nɔn ni nu mɛɛra wa tim kuammɛ. Mɛya u nɔn maa ni nu bwãa do nɔɔrimɔ. Adama u koo ni nu gum mɔn yaa tem sere ka nin kɔriɔ.

¹⁷ Bɔrurowa kparo gari bɔkɔ wi u yãanu derimɔ.

Takobi yu win gãseru ka win nɔm geun nɔnu kɔsukuo,
 kpa gãse te, tu gbera kpa nɔnu ge, gu gbi.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalemu yakia

12

¹ Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Isireliban sɔ wee.

Wi, wi u wɔllu ka tem mɔma,
ma u maa tɔnu hunde dokea

² u nɛɛ, na Yerusalem u kua nge nɔra ye ya nen mɔru yiba nge tam. Ya koo bwese ni nu ka ye sikerene woo tiro kpɛɛ. Woo tiro ge, ga koo Yudaba kpuro nene bɔ n Yerusalem tarusi.

³ Tɔɔ te sɔɔ, kon ye gosia nge kpee bakaru. Be ba kɔ bu tu sua ba koo mɛɛra wa. Handunian bwesenu kpuro nu koo menna nu tu wɔri. ⁴ Yen tɔɔ te, Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon ben dumi woo tiro kpɛɛ kpa n yin maasɔbu nɔni swaaruu kpɛɛ, kpa n bwese tuku-nun dumi wɔkoru kpɛɛ. Adama kon Yudaba kɔsu. ⁵ Yudan wirugibu ba koo nɛɛ, Yerusalemugiba ba sɔa ben dam nɛ, Gusunɔ ben Yinnin sɔ, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ. ⁶ Yen tɔɔ te sɔɔ, kon Yudaban wirugibu kowa nge dɔɔ boko dɔa sɔwɔ, n kun mɛ nge wii bɔn tɛn dɔɔ ba sɔka dɔa bɔkunu sɔɔ. Ba koo bwese ni nu ka bu sikerene kamiawa mam mam. Adama Yerusalemugibu ba ko n sɔwa ben temɔ.

⁷ Nɛ, Yinni Gusunɔ kon Yudaban yenusu faaba ko, kpa Dafidin yenun bɛɛɛ ka Yerusalemugibun bɛɛɛ yu ku raa Yuda be ba tiegia kera. ⁸ Yen tɔɔ te, kon Yerusalemugibu kɔsu. Be sɔɔ, wi u kun daa dam mɔ, u koo dam kowa nge Dafidi. Kpa Dafidin yenugibu ba n sɔa nge Gusunɔn gɔrado wi u yɔ ben wuswaaɔ.

Ba gɔɔ wooru sɔ

tem mɛ kpuro sɔɔ

⁹ Yen tɔɔ te, kon kookari ko n bwese ni kpuro go ni nu Yerusalem wɔrim wee. ¹⁰ Kon de Dafidin yenugibu ka Yerusalemugibu ba n wɔnwɔndu mɔ kpa ba n da kanaru ko, kpa bu gosirama nen mi, nɛ wi ba yaasa sɔka. Ba koo man swiisi nge win bii teereru ta gu. Ba koo swiwa ka nuku sankira bakanu nge win bii gbiikoo u gu. ¹¹ Yen tɔɔ te, nuku sankiraru ta ko n kpɔ Yerusalem nge te ba kua Hadadirimɔn sɔ Megidon wɔwaaɔ.

¹² Tem mɛ kpuro sɔɔ, ba ko n gɔɔ wooru sɔwa yenu ka yenu. Dafidin

yenugibu, kurɔbu ka durɔbu nenenem. Natanin yenugibu, kurɔbu ka durɔbu nenenem. ¹³ Lefin yenugibu, kurɔbu ka durɔbu nenenem. Simein yenugibu, kurɔbu ka durɔbu nenenem. ¹⁴ Nge mɛya yenu si su maa tien tɔmbu ba ko n gɔɔ wooru sɔ nenenenka, kurɔbu ka durɔbu nenenem.

13

¹ Yen tɔɔ te, bwia gaa ya koo yari yu ka Dafidin yenugibu ka Yerusalemugibun toranu wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo

win sɔmɔ weesugibun

bwɔarokunu kɔsuku

² Yen tɔɔ te, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni kon bɔnun yiɛsinu kpeerasia tem mɛ sɔɔ kpa bu ku raa maa nu yaaya. Kon maa nen sɔmɔ weesugii be ba bɔu sɔarun kɔru mɔ mi wuna. ³ Goo u n gari weesugii mɔ, win tundo ka win mero ba koo nɔn sɔwa bu nɛɛ, kaa gbi. Domi a weesu mɔwa ka Yinni Gusunɔn yiɛsiru. Kpa tundo wi, ka mero wi, bu nɔn takobi sɔku bu go sanam mɛ u gari yi mɔ. ⁴ Yen tɔɔ te, Gusunɔn sɔmɔbu ba koo sekuru wa ben kɔsi weesuginun sɔ. Bɔ n gari mɔ, ba n maa yabe sansuginu sebumɔ bu ka tɔmbu nɔni wɔke. ⁵ Ben baawure u koo nɛɛwa, u n sɔa Gusunɔn sɔmɔ. Wi, gbaa wukowa. Domi ba nɔn dwawa saa win piiburun di. ⁶ Bɔ n nɔn bikia ba nɛɛ, mana u sere mɛɛra yeni wa ye ya wɔa win nɔmaaɔ, kpa u wisi u nɛɛ, u ye wawa win bɔrɔ kɔnasibun yenuɔ.

Ba koo gia ma

Gusunɔwa u sɔa Yinni

⁷ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, takobi, a nen kparo wi na kua nen bɔɔ wɔrio.

A nɔn goowo kpa yaanu nu yarina, kpa n ni nu kun dam mɔ wɔri.

⁸ U maa nɛɛ, bɔ n tem mɛn tɔmbu bɔnu kua suba ita, yen suba yiru ya koo gbi kpa sube tee teni tu tiara.

⁹ Kon sube tee te dɔɔ doke kpa n tu sɔwa nge mɛ ba ra sii geesu sɔwe. Kon tu sɔwawa nge mɛ ba ra wura sɔwe. Ta koo nen yiɛsiru soku kpa n

tu wurari. Kon tu sō n nē, ta sāawa nēn tōmbu. Kpa ten tii tu maa nē, na sāawa Gusunō ten Yinni.

Yinni Gusunōn tōru

14

¹ Bē Yerusaleṃugibu, Yinni Gusunōn tōra wee.

Ba koo bēn yānu gura bu bōnu ko bēn nōni biru.

² U koo bwesenu kpuro mēna nu ka Yerusaleṃu wōri.

Ba koo ye mwa kpa bu yen yēnusu dō sōku.

Ba koo ka yen tōn kurōbu kpuna ka dam.

Kpa bu yen tōmbun bōnu yoru mwēri bu ka doona.

Adama ba n be ba tie goomō.

³ Saa ye sōra Yinni Gusunō u koo tii sōsi

kpa u ka bwese ni tabu ko nge mē u ra ko tabu sō.

⁴ Yen tō te, u koo win naasu sōndi Olifin guurō

te ta wāa Yerusaleṃun dee deeru, sō yari yeru gia.

Olifin guu te, ta koo bēsira suunū saa sō yari yerun di sere sō duu yerō.

Wōwi baka ya koo yari ten suunu sō.

Guu ten bee tia ya koo da sō yēsān nōm geu gia

kpa bee tia yu maa da sō yēsān mōm dwaru gia.

⁵ Saa ye sō, i ko i duki dawa win guunun wōwa sō.

Domī wōwa ye, ya ko n wāawa sere Atiseliō.

I ko i duki suwa nge mē i raa kua sanam mē tem yīribu bē deema

Osiāsi Yudaban sina bokon waati. Saa ye sōra Gusunō nēn Yinni u koo

na ka win tōn dērobu.

⁶ Yen tō te, yam bururam mu n ko n maa wāa.

Pura ya ko n wāa ka sere maa nim mē mu gōsira nge kperu.

⁷ Tō te, ta ko n sāawa nēnē te Yinni Gusunō u yē.

Ba n wōkuru ka sō sō wunanamō. Adama yoka, yam bururam mu koo sōsira.

⁸ Yen tō te, nim gem mu koo yari Yerusaleṃun di

kpa mēn sukum mu koku mu da nim wōkuō

ge ga wāa sō yari yeru gia, kpa sukum mu da nim wōku ge ga wāa

sō duu yeru gia.

Nge mēya n ko n sāa sō sāreri ka guran saa.

⁹ Yinni Gusunōwa u ko n sāa tem kpuron sunō.

Wi turowa u ko n sāa Yinni.

Win turon yīsira tōmbu kpuro ba koo gia.

¹⁰ Isireliban tem kpuro mu koo gōsia wōwa

saa Geban di sō yēsān nōm geu gia n ka da Rimōwō Yerusaleṃun sō yēsān nōm dwaru gia.

Saa ye sō, Yerusaleṃu ya koo yīsiru yari

kpa ya n wāa yen ayerō.

Ya ko n wāawa saa kōnnō ge ba mō Benyamēn di,

n ka da kōnnō gbiikuuō,

sere ka kōnnōwō ge ba mō gani gōmbunu.

Saa maa kōsu yee te ba mō Hananēlin di,

n ka girari sina bokon resēm gama yerō.

¹¹ Tōmba koo sina ye sō.

Ba n maa ye kam koosiamō.

Ya ko n wāawa bōri yēndu sō.

¹² Wee nōni swāa te Yinni Gusunō u koo tōmbu kpē

be ba Yerusaleṃu tabu wōri.

Ben wasi koo kōsiwa ba n ka sīimō.

Ben nōni yi koo kōsi ben nōni wōrusu sō,

kpa ben yari yi kōsi ben nōsō.

¹³ Yen tō te, nē, Yinni Gusunō kon wahala baka doke ben suunu sō.

Kpa bu wōrina bu soona.

¹⁴ Yudaba ba koo tabu ko Yerusaleṃuō, kpa bu bwese tuku ni nu ka bu sik-erenen dukia gurama.

Yera, wura ka sii geesu ka yāa dabinu.

¹⁵ Nin dumi ka nin birakōsu ka nin yooyoosu ka nin ketekunu

ka sere maa yaa sabe ni nu wāa mi,

kpuro nu koo dumgbeku mwaara.

Dumgbeku tia yera ya koo nu deema.

¹⁶ Bwese ni nu raa Yerusaleṃu ye wōri,

nin ni nu tie, nu ko n da nɛwa wɔɔ
baagere

nu yiira Gusunɔ sina bokon wuswaaɔ,
wi u sãa wɔllu ka tem Yinni,
kpa nu Kunun tɔɔ bakaru ko.

¹⁷ Bweseru garu tà kun de
tu Gusunɔ sina boko wi u sãa wɔllu ka
tem Yinni yiira

tu sã Yerusalemuɔ,
gura kun nɛmɔ ten temɔ.

¹⁸ Egibitigibu bà kun de Yerusalemuɔ
bu ka Kunun tɔɔ bakaru ko,
gura kun nɛmɔ ben temɔ.

U koo bu wahala dokewa
nge bwese ni nu yina nu da
nu Kunun tɔɔ bakaru ko.

¹⁹ Nge mɛya u koo Egibitigibu ka
bwese ni nu yina nu Kunun tɔɔ
bakaru da Yerusalemuɔ kua.

²⁰ Yen tɔɔ te, ba koo dumin
yangirenu sɔɔ yore bu nɛɛ,
Yinni Gusunɔgia.

Sãa yerun wekenu kpuro nu ko n
sãawa nge yãku yerun gbɛa.

²¹ Wekenu kpuro nu ko n sãawa
Gusunɔ, wɔllu ka tem
Yinniginu Yerusalemuɔ ka
Yudaɔ.

Be ba koo yãkuru na,
bera ba ko n da nu sue
bu ka ben yãku yaa yike.

Yen tɔɔ te sɔɔ, ba n maa tenkuba wasi
sãa yeru mi,
ba n yãnu dɔramɔ.

MALASI

Sanam me Malasi u tire te yorua, Isireliba ba wurama yorun di kɔ, ba wāa Yerusalemuɔ. Adama saa ye sɔɔ, wāara ka bu sɛ. Ma dabira Gusunɔn durom sika doke, wiru 1:2. Ma Gusunɔn sāara kun maa arufaani gaa mɔ ben wāaru sɔɔ. Ba n̄ maa n̄n sāamɔ ka gōru tia.

Yeya Malasi u wa win tɔmba mɔ, ma u bu gerusi. Isireliba b̄a n̄ n̄ni s̄ɔre, ba n̄ yē ma ba torawa. Yen s̄ɔ, bu de bu gōru gɔsia kpa Gusunɔ u bu domaru kua. Win s̄amɔ wi u gɔsa, wiya u koo win tɔmbu d̄erasia kpa u bu b̄ekia, wiru 3:20,21. Malasi u s̄āawa Gusunɔn s̄amɔ d̄āako N̄ɔ M̄w̄e Gururu sɔɔ. Win tire te, ta s̄āawa nge sasara ye ya ka sun d̄ɔɔ N̄ɔ M̄w̄e Kpaarun gari sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Isireliban toranu, wiru 1:1n di sere wiru 2:16.
2. Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ bu ka wurama win mi, wiru 2:17n di sere wiru 3:24.

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Isireliba s̄ɔwa saa Malasin n̄ɔn di.

Yinni Gusunɔ u Isireliba k̄i

² Yinni Gusunɔ u n̄e, na b̄e Isireliba k̄i. Ma i gerumɔ i mɔ, mba s̄ɔra na b̄e k̄i. Na n̄e, n̄ n̄ Esau u s̄ā Yakɔbun m̄ɔ ro? Adama na Yakɔbu k̄i ³ ma na Esau yina. Na dera ḡāanu sari win tem guunɔ. Ma na dera gbeku ȳe k̄si yiba tem me sɔɔ. ⁴ Esaun bibun bweseru t̄a n̄ n̄e, ba ten wusu k̄suka, adama ta koo sin bansu seeya, n̄e, Gusunɔ w̄llu ka tem Yinni, kon n̄e, baa t̄a n̄ su bana, kon wure n̄ su sura. Kpa bu ten tem soku nuku k̄surugibun tem, ben tii maa bwese te n̄e, Yinni Gusunɔ na ka m̄ru s̄ā baadomma. ⁵ B̄e Isireliba, b̄en n̄ni koo ye wa. Kpa i gere i n̄e, n̄e, Yinni Gusunɔ, n̄en kp̄ara b̄en tem sare.

Yinni Gusunɔ

u ȳaku kowobu gerusimɔ

⁶ B̄e ȳaku kowobu, b̄e be i man gema, ma i mɔ, yen yere s̄ɔra i man

gema, wee ye n̄e Gusunɔ w̄llu ka tem Yinni na b̄e s̄ɔmɔ. Bii u ra win tundo b̄ere w̄e. M̄ya s̄am kowo u ra maa win yinni b̄ere w̄e. N̄a n̄ s̄ān na b̄en tundo, mana b̄ere ya w̄a ye i man w̄emɔ. N̄a n̄ maa s̄ān na b̄en Yinni, mana b̄ere ya w̄a ye i man w̄emɔ. ⁷ Wee i ȳakunu mɔ ka d̄i ni ba ku ra ka ȳakuru ko n̄en ȳaku yerɔ. Ma i gerumɔ i mɔ, yere s̄ɔra i man gema. N̄en ȳaku yera i gema. ⁸ I n̄ ka yaa saberu garu ȳakuru kua te ta w̄ko s̄ā, n̄ kun me te ta k̄ra barɔ, n̄ kun me te ta gesi barɔ, n̄ n̄ s̄ā k̄sa? I n̄ tu b̄en tem wirugii w̄e, u koo b̄e siara? N̄e Gusunɔ w̄llu ka tem Yinniwa na yeni gerua. ⁹ Yen s̄ɔ t̄e, i n̄ n̄e, Yinni Gusunɔ suuru kana n̄ b̄en w̄n̄w̄ndu wa, i tamaa kon b̄e kua nge me n̄ weene? Aawo, domi i k̄sa kua. N̄e Gusunɔ w̄llu ka tem Yinniwa na yeni gerua. ¹⁰ N̄ buram bo b̄en turo u da u n̄en s̄ā yerun gamboba k̄n̄e. Kpa i ku ka d̄ɔ s̄ɔre kam sɔɔ n̄en ȳaku yerɔ. Na n̄ nuku dobu mɔ b̄e sɔɔ. M̄ya ȳaku ni i maa man kuamme nu n̄ man w̄remɔ. ¹¹ Domi handunian goonu n̄n̄e sɔɔ tɔmba n̄en kp̄aru ȳe. Baama ba man turare d̄ɔ dokeamme ma ba man ȳaku geenu kuamme bu ka man b̄ere w̄e. Ka gem tɔmbu kp̄urowa ba n̄en kp̄aru ȳe. ¹² Adama b̄e, i man gemawa, i tamaa i ko kp̄i ka d̄i ni nu n̄ gea s̄ā na n̄en ȳaku yerɔ. ¹³ I mam gerumɔ i mɔ, anna a wahala baka wa ye i tii mɔ. Ma i n̄ maa ȳaku ni m̄era ḡāanu. Adama i naamɔ i man ȳakuru kuamme ka yaa sabe ni i gb̄ena, n̄ kun me ni nu k̄ri barɔ, n̄ kun me ni nu gesi barɔ. I tamaa kon ȳaku nin bweseru m̄wa? ¹⁴ B̄rurowa wi u win sabenu sɔɔ k̄n̄e geeru mɔ, ma u da u te ta alebu mɔ sua u ka man ȳakuru kua, u ka man n̄ni w̄ke. Domi na s̄āwa sina boko. Tɔmbu kp̄urowa ba n̄en dam nasie. N̄e Gusunɔ w̄llu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Ba ȳaku kowobu kirɔ mɔ

2

¹ N̄e Gusunɔ w̄llu ka tem Yinni, na n̄e, b̄e ȳaku kowobu, b̄eya na wooda yeni w̄emɔ. ² I n̄ maa yina i ye m̄em

nɔɔwa kpa i kun man beere wɛ, kon beɛ bɔrusi. Kpa doma te i raa mɔ, tu ɔsia bɔri. Domi i n nɛn woodaba garisi ɔɔanu beɛn ɔruɔ. ³ Wee kon beɛn bibun bweseru kam koosia. Kpa n beɛn yaa sabe ni i ka yɔkuru mɔn bisu wisi beɛn wuswaaɔ. Kpa bu beɛ gura bu kuba ka bii si sannu. ⁴ Saa ye sɔɔ, i ko ɔia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na beɛ kirɔ ye kua n ka nɛn arukawani sire ye na ka yɔku kowobu be ba sɔa Lefin bweseru bɔkua. ⁵ Arukawani ye na ka bu bɔkua ya sɔawa wɔaru ka bɔri yendugia. Ma na bu wɔa te, ka bɔri yɛn te wɛ kpa bu ka man nasia. Mɛya ba maa man nasia. Ma ba diira nɛn yɔsirun sɔ. ⁶ Gema ba ra gere. Kɔsa gaa sari ben nɔɔ sɔɔ. Bɔri yendu ka gem sɔara ba sɔa nɛn swaa sɔɔ. Ma ba tɔn dabinu gbara kɔsan di. ⁷ N weenɛwa yɔku kowobu bu tɔmbu Gusunɔn swaa sɔɔsi. Domi ben min diya ba ra nɔ ye u kɔ yɛn sɔ ba sɔa wi, wɔllu ka tem Yinnin sɔmɔbu. ⁸ Adama beɛ yɔku kowobu Lefiba i swaa ye deri. Ma beɛn sɔɔsira dera tɔn dabinu kɔra. I n arukawani ye yibie ye na ka beɛ bɔkua. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua. ⁹ Yen sɔ, kon de bu beɛ gem kpa i beere bia Isireliban suunu sɔɔ yɛn sɔ i n nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ, i ku ra maa nɛn tɔmbu garisi tia i n bu siriammɛ.

Isireliba ba kua naane sariba

¹⁰ N n tundo turo beɛ kpuro sa mɔ ro? N n Gusunɔ turo u sun taka kua ro? Mban sɔna sa n naane mɔɔsine. Ma sa beɛn baababan arukawani kusiamɔ ye ba ka Gusunɔ bɔkua. ¹¹ Yudaba ba kua naane sariba. Ma ba durum baka kua Yerusalemɔ ka Isirelin tem kpuro sɔɔ. Domi ba Yinni Gusunɔn sɔa yee te u kɔ too disi doke. Ma ba da ba bɔugibun wɔndiaba sua kurɔbu. ¹² Wi u yenin bweseru mɔ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u koo yɛro wuna Yakɔbun bweserun di, baa yɛro u n ka kɛnu daamɔ yɔku yerɔ.

¹³ Wee ye i kpam mɔ. I sumɔ, i weeweenu mɔ, ma i Yinni Gusunɔn yɔku yeru nɔni yɔresu wisimɔ yɛn sɔ u n maa beɛn yɔkunu mwaamɔ, u n

maa kɔ u kɛru garu mwa beɛn nɔman di. ¹⁴ Ma i gerumɔ i mɔ, mban sɔna n sɔa mɛ. N sɔa mɛ yɛn sɔ beɛn baawure u n win arukawani yibie ye u ka win kurɔ gbiikoo bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ¹⁵ Yinni Gusunɔ u n beɛ kue tia wasi sɔɔ ka bwisikunu sɔɔ? Mba i naa ɔire sannu. N n Gusunɔ u beɛ bibu kɛ? N n mɛn na, i n tii sɛ kpa beɛn baawure u ku win kurɔ gbiikoo yina. ¹⁶ Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u kurɔ yinabu ka maa bɔbunu tusa. Yen sɔ, i n tii sɛ, kpa beɛn goo u ku raa win kurɔ gbiikoo tɔnu kandu kua u nɔn yina.

Yinni Gusunɔn siribu

turuku kua

¹⁷ I dera Yinni Gusunɔ u wasira beɛn garin sɔ. Adama i gerumɔ i mɔ, yen yere sɔara i dera u wasira. Yera sanam mɛ sɔɔ i gerumɔ i mɔ, wi u kɔsa mɔ, wiya u wɔ Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. Yɛrowa u ra nɔn wɛre. N kun mɛ, kpa i n mɔ, mana Gusunɔ wi u ra siri dee dee mi, u wɔa.

3

¹ Ma Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wisa u nɛ, wee kon nɛn sɔmɔ ɔrima. U koo nɛn swaa sɔmɛ. Kpa Yinni wi i kasu mi, u du win sɔa yerɔ subaru sɔɔ. Wee sɔmɔ wi i kɔ mi, u sisi u ka nɛn arukawanin gari kpaa. ² Wara koo kpɔ u yɔra u nɔn ma win naarun tɔɔ te sɔɔ. Nge wara koo kpɔ u yɔra sanam mɛ u koo kurama. Domi u ko n sɔawa nge dɔɔ wi u ra sisu yanie. Kpa u n sɔa nge werem mɛ mu do. ³ U koo sina u sun dɛerasia nge mɛ ba ra sii geesu yanie bu dɛerasie. U koo yɔku kowobun bweseru Lefiba dɛerasia nge mɛ ba ra wura ka sii geesu dɛerasie. Kpa bu Yinni Gusunɔ yɔkunu kua nge mɛ wooda ya gerua. ⁴ Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Yerusalemugibun kɛnu nu koo nɛ Yinni Gusunɔ wɛre nge yellu. ⁵ Kon susima beɛn bɔkuɔ n beɛ siri. Kpa n dobo dobogibu seesi ka sakara kowobu ka be ba ra bɔre weesu sɔɔ ka be ba ra sɔm kowobun gobi tɛesi ka be ba ra ɔminibu ka gobekuba ka sɔbu dam dɔre, ma ba n man nasie. Nɛ,

Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

I Gusunɔ tia wɛɛyɔ

wɔkuru baateren wɔllɔ

⁶ Nɛna na Yinni Gusunɔ wi u ra n wɔa. Na ku ra kɔsi. Yen sɔna bɛɛ, Yakɔbun bweseru, ba n bɛɛ kpeerasie. ⁷ Saa bɛɛn baababan waatin diya i nɛn woodaba gerari. I n ye mɛm nɔwɛ. Yen sɔna nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, i ɔsiramana nɛn mi, kpa n maa ɔsira bɛɛn mi. Adama i gerumɔ i mɔ, amɔna sa ko koosina su ka ɔsira wunen mi. ⁸ Ma na bikia na nɛɛ, tɔnu u ra nɛ Gusunɔ nɔni wɔke? Domi wee, i man nɔni wɔkumɔ. Ma i gerumɔ i mɔ, yen yere sɔra sa nun nɔni wɔkumɔ. Ma na wisa na nɛɛ, kɛnu wɛɛbu sɔ ka tia tia ye i ra man wɛ wɔkuru baateren wɔllɔ. ⁹ Bɔruroba i sɔa bɛɛ Isireliba kpuro, domi i man nɔni wɔkumɔ. ¹⁰ I bɛɛn ye i mɔ kpuro subuo suba wɔkuru, kpa i ka man yen sube teeru naawa i doke nɛn arumanin beru yerɔ. Kpa dɛanu nu n wɔa nɛn sɔa yerɔ. I nɛn laakari mɛɛrio, kpa i wa na kun kon bɛɛ wɔllu kɛnia n bɛɛ doma bakaru kua. ¹¹ Na kon twee gira bɛɛn tem di. Kpa yi ku maa bɛɛn dɔa binu sanku. Kon de resɛm ye ya ku ra raa ma yu ma bɛɛn gbeaɔ. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua. ¹² Bwesenu kpuro nu koo nɛɛ, doo nɔrugiba bɛɛ. Domi bɛɛn tem mu ko n doo nɔru mɔ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Durom mɛ Yinni Gusunɔ

u koo be ba nɔn sɔamɔ kua

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛn gari kun do yi i man gerusimɔ. Ma i mɔ, mba i man gerusi. ¹⁴ I gerua i nɛɛ, kam sɔra i man sɔamɔ. Arufaani yerɔ i wa ye i nɛn woodaba mɛm nɔwɔa, ma i nuki sankira i nɔ bɔkuɔ i ka nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin nɔnu geu wa. ¹⁵ Wee tɛ, i tamaa be ba tii sue, bera ba dobu nɔmɔ. Mɛya i maa nɛɛ, tɔn kɔsobun arumani ya maa kuuramɔ. Baa bɔ n Gusunɔ seesi, u ra bu deriwa u kun kɔsa gaa kue.

¹⁶ Yera be ba Yinni Gusunɔ nasie, ba gerunamɔ. Ma Yinni Gusunɔ u win

laakari wesia ben mi, u bu swaa daki. Ma ba be ba nɔn nasie ma ba nɔn bɛɛɛ wɛɛmɔn yisa yorua tireru garu sɔ win wuswaaɔ. ¹⁷ Ma Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, beya ba koo ko nɛgibu tɔ te kon nɛn yiiko sɔsi. Kon bu wɔnwɔndu kua nge mɛ tɔnu u ra win bii wi u nɔn nɔrimɔ wɔnwɔndu kue. ¹⁸ Saa yera i ko i wa ye ya gemgii ka tɔn kɔso wunanɛ ka ye ya maa wi u Gusunɔ sɔamɔ ka wi u kun nɔn sɔamɔ wunanɛ. ¹⁹ Wee tɔra sisi. Ta sum nge dɔ boko. Saa ye sɔ, be ba tii sue ka tɔn kɔsobu ba koo dɔ mɔwaarawa nge yakasu. Gɔanu kun bu tiarammɛ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua. ²⁰ Adama bɛɛ be i man nasie, wee ye na bɛɛ sɔmɔ. Kon de nɛn dam mu sɔsira nge sɔ mu bɛɛ faaba ko. Saa ye sɔ, i ko i n tii mɔ kpa i n yɔkumɔ ka nuku dobu nge kɛtɛ kpɛmi yi yi yarimɔ saa gɔn di. ²¹ Tɔ te sɔ, te kon nɛn yiiko sɔsi, i ko i tɔn kɔsobu taaku. Domi ba ko n sɔawa nge torom bɛɛn naasɔ. Nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Eli kpao

²² I de i nɛn sɔmɔ Mɔwisin yi-irebu ka win woodaba mɛm nɔwɔa be na nɔn wɛ bɛɛ Isireliba kpuron sɔ Horebun guurɔ.

²³ Nɛ, Yinni Gusunɔn tɔ te, ta kpɔ, ma ta nanum mɔ. Adama tu sere tunuma, kon bɛɛ nɛn sɔmɔ Eli ɔriama. ²⁴ U koo de baababa ka ben bibu bu dora. Ma n kun mɛ, kon na n bɛɛn tem kpeerasia.

LABAARI GEA NGE MƐ MATEU U YORUA

Mateun tireru ta sãawa Labaari gean tirenu nne ye sa raa wan teeru. Tire nin baatere ta mɔ ye ta naa gire. Mateun tireru sɔɔ u sãsimɔ ma Yesu u sãawa Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ma ba win gari yorua Nɔɔ Mwɛɛ Gururu sɔɔ. Yuuba ba Kirisi wi mara u na u bu yakia Romugibun nɔman di. Yenin sãna Yesu u gerumɔ u siremɔ ma win banda kun sãa handunia migiru.

Mateun tireru ta sãawa tire te ta Nɔɔ Mwɛɛ Gururu ka Nɔɔ Mwɛɛ Kpaarun gari swɛɛnamɔ, ka sere Isireliba ka maa Yesun yigberu.

Tire ten kpunaa

1. Yesun bwese tãka ka win marubu, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yesun batemu ka win kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4.
3. Yesun sãsinu guuru wɔllɔ, wiru 5n di sere wiru 7.
4. Barɔbun bekiaɓu ka gɔrobun gɔran daabu, wiru 8n di sere wiru 10.
5. Sãsi ni Yesu u kua, wiru 11n di sere wiru 12.
6. Mɔnnu ka sɔm maamaakiginu, wiru 13n di sere wiru 16.
7. Yesun wasin gɔsiabu ka win Yerusalemun daabu, wiru 17n di sere wiru 20.
8. Yesun sãsi dɔakinu Yerusalemuɔ, wiru 21n di sere wiru 25.
9. Yesun siribu ka win gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 26n di sere wiru 28.

Yesu Kirisin bweserun tãka (I maa mɛɛrio Luku 3:23-38)

¹ Yesu Kirisin bweserun tãka wee, wi u sãa Dafidin sikadobu. Dafidi maa sãa Aburahamun sikadobu.

² Aburhamu u Isaki mara, Isaki u Yakɔbu mara. Yakɔbu u Yuda mara ka win maɓu ka wɔnɔbu. ³ Yuda ka Tamari ba Faresi ka Sara mara. Faresi u Esiromu mara. Esiromu u Aramu mara. ⁴ Aramu u Aminadabu mara. Aminadabu u Nasoni mara. Nasoni u

Saamɔɔ mara. ⁵ Saamɔɔ ka Rahabu ba Boasi mara. Boasi ka Rutu ba Yobɛdi mara. Yobɛdi u Isai mara. ⁶ Isai u Dafidi mara.

Dafidi u kua sunɔ, ma wi ka wi u raa sãa Yurin kurɔ ba Salomɔɔ mara. ⁷ Salomɔɔ u Roboamu mara. Roboamu u Abia mara. Abia u Asafu mara. ⁸ Asafu u Yosafati mara. Yosafati u Yoramɔ mara. Yoramɔ u Osiasi mara. ⁹ Osiasi u Yotamu mara. Yotamu u Akasi mara. Akasi u Esekiasi mara. ¹⁰ Esekiasi u Manase mara. Manase u Amɔɔ mara. Amɔɔ u Yosiasi mara. ¹¹ Yosiasi u Yekonia mara ka win wɔnɔbu sanam mɛ ba Isireliba gura ba ka da Babilonin temɔ.

¹² Ben Babilonin daabun biru Yekonia u Salatieli mara. Salatieli u Sorobabeli mara. ¹³ Sorobabeli u Abiudu mara. Abiudu u Eliakimu mara. Eliakimu u Asoru mara. ¹⁴ Asoru u Sadɔku mara. Sadɔku u Asimu mara. Asimu u Eliudu mara. ¹⁵ Eliudu u Eleasaa mara. Eleasaa u Matani mara. Matani u Yakɔbu mara. ¹⁶ Yakɔbu u Yosefu mara wi u kua Maarin durɔ. Maari wiya, u Yesu mara, wi ba soka Kirisi.

¹⁷ Nge mɛya ben bwese te sɔɔ, saa Aburahamun min di n ka girari Dafidin mi, ba sãawa tɔnu wɔkura nne. Saa maa Dafidin min di n ka girari saa ye ba ka bu yoru da Babilonin temɔ, ba sãawa tɔnu wɔkura nne. Yen biru saa min di ba ka bu da Babilonin temɔ n ka Kirisin saa girari, be, ba maa sãawa tɔnu wɔkura nne.

Yesu Kirisin marubu (I maa mɛɛrio Luku 2:1-7)

¹⁸ Wee nge mɛ ba ka Yesu Kirisi mara. Win mero Maari u sãa Yosefun kurɔ kɛero, adama bu sere suana Maari u deema u gura mɔ saa Hunde Dɛeron min di. ¹⁹ Win durɔ Yosefu wi, u sãa geegii, u n kɔ u Maari sekuru doke batuma sɔɔ. Yen sãna u gɔru doke u nɔn yina asiri sɔɔ. ²⁰ Saa ye u ye bwisikumɔ saa yera Yinnin gɔrado u nɔn kure dosu sɔɔ u nɔn sãwa u nɛɛ, Yosefu, Dafidin sikadobu a ku berum ko a ka wunen kurɔ kɛero Maari yenu doke, domi gura ye u mɔ mi, saa Hunde Dɛeron min diya. ²¹ U koo bii tɔn durɔ ma, kpa a nɔn yɔsiru kɛ Yesu

* **1:21** Yesu - Yɔsi ten tubusiana faaba kowo.

*, domi u koo win tɔmbu faaba ko saa ben durum di.

²² Yeni kpuro ya koora kpa Yinnin gari yi u gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koora, ²³ yi yi nɛɛ,

“Wɔndia goo u koo gura sua kpa u bii tɔn durɔ ma,

kpa bu nɔn yĩsiru kɛ Emanuɛli.”

Yĩsi ten tubusiana, Gusunɔ wɔa ka bɛsɛ.

²⁴ Yen sɔna ye Yosefu u yanda, u kua ye Yinnin gɔrado u nɔn sɔɔwa, u Maari yɛnu doke. ²⁵ Adama u n nɔn yɛ kuro sere u ka win bii tɔn durɔ mara. Ma u nɔn yĩsiru kɛ Yesu.

2

Sɔbu saa sɔɔ yari yerun di

¹ Ba Yesu marawa Betelehemuɔ Yudean temɔ, sina boko Herodun waati. Sanam mɛ sɔɔ, kperin saria yɛrobu gabu ba na Yerusalemuɔ saa sɔɔ yari yerun di, ² ma ba nɛɛ, mana Yuuban sunɔ wi ba mara tɛ u wɔa. Domi sa win kpera wa ya kura sɔɔ yari yerɔ, yera sa na su nɔn sɔ.

³ Ye sina boko Herodu u gari yi nua, win bwɛra kun kpunɛ, ka Yerusalemugibun tii kpuro. ⁴ U yɔku kowo tɔnwerobu kpuro mɛnna ka wooda yɛrobu ma u bu bikia u nɛɛ, mana ba nɛɛ ba koo wi Gusunɔ u gɔsa * ma. ⁵ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, Betelehemuɔra Yudean tem sɔɔ, domi Gusunɔn sɔmɔ u yorua u nɛɛ,

⁶ “Wunɛ, Betelehemu, Yudean tem sɔɔ, n n mɔ wuna a piiburu bo Yudean wuu bakasu sɔɔ.

Domi wunɛn min diya sunɔ u koo yari wi u koo nɛn tɔmbu Isireliba kpara.”

⁷ Yera Herodu u kperin saria yɛro be sokusia asiri sɔɔ ma u bu bikia saa ye kpera ye, ya kura mam mam. ⁸ Ma u dera ba da Betelehemuɔ. U bu sɔɔwa u nɛɛ, bu doo bu bii win gari bikia sɔa sɔa. Bɔ n nɔn wa bu gɔsirama bu nɔn sɔ, kpa win tii u maa da u nɔn sɔ.

⁹ Ye ba win gari yi nua ba kpa, yera ba swaa wɔri. Wee, kpera ye ba raa wa sɔɔ yari yerɔ, ya kpam bu swaa gbiiye sere yam mi bii wi, u wɔa, ma ya yɔra yam min wɔllɔ. ¹⁰ Ye ba kpera ye wa

ben gɔru ga dora n banda. ¹¹ Ye ba dua diru mi, ba bii wi wa ka win mɛro Maari. Yera ba yiira ba nɔn sɔwa. Ma ba ben bɔɔnu kusia, ba wura wuna ba nɔn kɔ, ka turare bwesenu yiru. ¹² Ma Gusunɔ u bu sɔɔwa dosu sɔɔ u nɛɛ, bu ku raa wure Herodun mi. Ma ba sɔa ben wuuɔ ka swaa tuka.

Ba ka Yesu kpikiru da Egibitiɔ

¹³ Ye kperin saria yɛro be, ba biru kisi ba doona, ma Yinnin gɔrado u Yosefu kure dosu sɔɔ u nɛɛ, a seewo a bii wi ka win mɛro sua kpa a ka bu kpikiru su Egibiti gia, a sina mi sere dɔma te kon maa nɔn sɔ a sɔima, domi Herodu u koo bii wi kasu u go.

¹⁴ Ma Yosefu u seewa wɔkuru u bii wi ka win mɛro sua ma u doona Egibiti gia. ¹⁵ U sina mi sere Herodu u ka gu. Yeni ya koora kpa Yinnin gari yi u gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koora ye u nɛɛ, “Egibitin diya na nɛn bii sokuma.”

Ba bii tɔn durɔ piiminu go

¹⁶ Ye Herodu u wa ma sɔɔ be ba na saa sɔɔ yari yerun di ba nɔn yaakoru kua, u mɔru bɛsira. Ma u dera ba bii tɔn durɔbu kpuro go be ba n wɔɔ yiru kere Betelehemuɔ ka yen baru kpaanɔ kpuro. Domi u yen sanam dooru kua min di sɔɔ be, ba nɛɛ ba kpera ye wa. ¹⁷ Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Yere mi u gerua, ya koora, ye u nɛɛ,

¹⁸ “Ba swɔi gɛɛ nɔɔmɔ Ramaɔ. Yɛro u sumɔ u weeweenu mɔ. Ase Raseliwa u sumɔ win bibun sɔ. Ma u yina bu nɔn suuru kana domi bii be kpurowa ba gu.”

Ba ka Yesu wurama

Egibitin di

¹⁹ Herodu u gu. Win gɔɔn biru Yinnin gɔrado u Yosefu kure dosu sɔɔ Egibitiɔ. ²⁰ U nɛɛ, a seewo a bii wi ka win mɛro sua kpa i wura Isirelin temɔ, domi be ba kɔ bu bii wi go, ba gu.

²¹ Ma Yosefu seewa u bii wi ka win mɛro sua ba kpam wura Isirelin temɔ.

²² Adama ye u nua ma Aakelusi u bandu di Yudean temɔ win baa Herodun ayerɔ, u bɛrum kua u ka sina

* **2:4** wi Gusunɔ u gɔsa - Ka Gerekim wiya ba sokumɔ Kirisi.

mi. Ma u doona Galilen temə, nge me Gusunə u nùn sɔ́wa dosu sɔ́. ²³ Ma u da u sina wuu ge ba sokumə Nasaretio, kpa Gusunən sɔ́mɔ́bun gari yi ka koorə yi yi nɛɛ, “Ba koo nùn sokuwa Nasaretigii.”

3

Yohanu Batemu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

¹ Sanam mɛ sɔ́, Yohanu Batemu kowo u na u waasu mɔ́ Yudean gɔ́burɔ́. ² U nɛɛ, i bɛɛn gɔ́ru gɔ́sio domi Gusunə u sisi u bandu swii.

³ Yohanu wiya win gari Gusunən sɔ́mɔ́ Esai u mɔ́ sanam mɛ u nɛɛ, “Goo u gerumə ka dam gɔ́burɔ́ u mɔ́, i Yinnin swaa sɔ́nwɔ́, kpa i n ye nɔ́ nɛrasiamə yu dɛnda.”

⁴ Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u gɔ́nan kpaka sɛ́ke pɔ́raɔ́. Win dɛ́ana twee ka tim bausu. ⁵ Tɔ́mba na win mi saa Yerusalemun di ka Yudean tem kpuro, ka tem kpuron di mɛ mu daa te ba mɔ́ Yuudenio sikereɛ. ⁶ Ba ben toranu tuuba kua ma u bu batemu kua daa te ba mɔ́ Yuudenio.

⁷ Ye Yohanu u wa ma Falisiba ka Sadosiba dabinu ba na win mi u ka bu batemu ko, u bu sɔ́wa u nɛɛ, bɛɛ waa gɔ́sɔ́nu wara u maa bɛɛ sɔ́wa i Gusunən mɔ́ru duka suuri ye ya wee.

⁸ I de bɛɛn kookoosu su sɔ́si ma i gɔ́ru gɔ́sia. ⁹ I kun tamaa i ko gafara wa Aburahamun sɔ́ domi i gerumə i mɔ́ u sɔ́a bɛɛn baaba. Na bɛɛ sɔ́mɔ́ Gusunə u koo kpɛ́ u kpee ni sua u ka Aburhamu bibu kua. ¹⁰ Wee, ba gbɔ́a wasi kɔ́ bu ka dɔ́a wukiri. Dɔ́ru baatere te ta n bii geenu marumə tera ba koo bura kpa bu doke dɔ́ sɔ́. ¹¹ Nɛ na bɛɛ batemu mɔ́ ka nim i ka gɔ́ru gɔ́siabun seeda di, adama wi u sisi nɛn biruɔ́ u koo bɛɛ batemu ko ka Hunde Dɛero ka dɔ́. U man dam kere gem gem, sere na n mam tura n ka win baranu sua n nɛnɛ. ¹² U win saratia nɛn win nɔ́maa, u koo win alikama soo yeru kura kpa u win alikama gura u doke biraru sɔ́. Adama u koo sakosu doke dɔ́ sɔ́ wi u ku ra gbi.

Yesun batemu
(I maa mɛɛrio Maaku 1:9-11, Luku 3:21-22)

¹³ Sanam mɛya Yesu u na saa Galilen di u da daa te ba mɔ́ Yuudenio, Yohanu u ka nùn batemu ko. ¹⁴ Adama Yohanu u kɛ́ u yina. U nɛɛ, wuna n weenɛ a man batemu ko, yera a maa na nɛn mi? ¹⁵ Adama Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a de n koorə mɛ gina, domi nge mɛya sa ko ka kpuro ko ye Gusunə u bikiamə.

Ma Yohanu u wura. ¹⁶ Ye u Yesu batemu kua u kpa, mii mii Yesu u yara nim sɔ́n di. Yera wɔ́lla wukara, ma u Gusunən Hunde wa u saram wee nge kparuko, u na u sina win wiru wɔ́lla. ¹⁷ Ma nɔ́ gagu ga nɔ́ra wɔ́llun di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kɛ́nasi wɛ́ sɔ́ nɛn gɔ́ru dobu kpuro wɔ́a.

4

Setam u Yesu kɔ́kura
(I maa mɛɛrio Maaku 1:12-13, Luku 4:1-13)

¹ Yen biru Hunde Dɛero u ka Yesu da gɔ́burɔ́ Setam u ka nùn kɔ́kiri. ² Ye Yesu u nɔ́ bɔ́kua sɔ́ sɔ́ weeru ka wɔ́kuru weeru, yen biru gɔ́ra nùn mɔ́. ³ Ma Setam u na win mi u nɛɛ, à n sɔ́a Gusunən Biin na, a kpee nini sɔ́wɔ́ nu gɔ́sio pɛɛ.

⁴ Yesu nùn wisa u nɛɛ, Gusunən gari yi gerua yi nɛɛ, tɔ́nu kun ko n wɔ́a dɛ́anu tɔ́nan sɔ́. U maa wɔ́awa Gusunən gere kpuron sɔ́.

⁵ Ma Setam u ka nùn da Yerusalemu wuu dɛero gen mi, u nùn sɔ́ndi sɔ́a yerun wii kpiirɔ́. ⁶ Ma u nɛɛ, à n sɔ́a Gusunən Biin na, a yɔ́wɔ́ a sura temə domi Gusunən gari yi gerua yi nɛɛ,

“Gusunə u koo win gɔ́radoba nɔ́ kɛ́ wunen sɔ́ bu nun nɛnɛ ka ben nɔ́ma,

kpa a ku ra ka wunen naasu kperu sokura.”

⁷ Yesu nùn wisa u nɛɛ, adama Gusunən gari yi maa gerua yi nɛɛ, “A ku ra Gusunə wunen Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ.”

⁸ Yen biru Setam u ka Yesu da guu bakaru garun wɔ́lla, u nùn dunian tem kpuro sɔ́si ka mɛn bɛɛɛ mi sinamba bandu dii. ⁹ Ma u nɛɛ, yeni kpurowa kon nun wɛ́ à n yiira a man sɔ́wa.

¹⁰ Ma Yesu u wisa u nɛɛ, a doonɔ min di Setam. Domi ba yorua ba nɛɛ, “Kaa Gusunɔ wunen Yinni sã, kpa a n wi turon wãaru wãa.”

¹¹ Yera Setam u doona win min di, ma Gusunɔn gɔradoba ba na ba nùn nɔɔri.

*Yesu win sɔmburu torua Galileɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 1:14-15, Luku 4:14-15)*

¹² Ye Yesu u nua ma ba Yohanu mwa ba doke piriɔm sɔɔ, yera u doona Galileɔ. ¹³ U n̄ sinɛ Nasaretio, u da u sinawa Kapenamuɔ, ye ya wãa daa burerun bɔkuɔ te ba ra soku Galile, Nɛfitali ka Sabulonin temɔ. ¹⁴ Kpa ye Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua yu ka koorɔ, ye u nɛɛ,

¹⁵ “Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu wãa nim wɔku gia, daa te ba mɔ Yuudenin guruɔ Galileɔ mi tɔn tukoba wãa.

¹⁶ Be ba sɔ yam wɔkuru sɔɔ mi, ba koo yam bururam bakam wa. Be, be gɔɔn bɛrum wukiri nge yam wɔkuru, bera yam bururam koo kurema.”

¹⁷ Saa saa yen diya Yesu u win waasu torua. U nɛɛ, i bɛɛn gɔrusu gɔsio, domi Gusunɔ u sisi u bandu swĩi.

*Yesu u susure kowobu nnɛ soka
(I maa mɛɛrio Maaku 1:16-20, Luku 5:1-11)*

¹⁸ Nge mɛ Yesu u s̄imɔ Galilen daa burerun bɔkuɔ u susure kowobu yiru gabu wa, mɔɔ ka wɔnɔ, Simɔɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win wɔnɔ Andere. Ba susure mɔ daa bure te sɔɔ ka yãakororu. ¹⁹ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i man swĩima, kon bɛɛ sɔɔsi nge mɛ i ko ka tɔmbu kasu bu man swĩi. ²⁰ Mii mii ba ben yãakoronu deri, ma ba nùn swĩi.

²¹ Ye u susi wuswaaɔ u maa mɔɔ ka wɔnɔ wa Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu. Ba wãa ben goo nimkuu sɔɔ ka ben tundo Sebede, ba ben yãakoronu kɔrumɔ. Yesu u bu soka. ²² Mii mii ba ben tundo deri goo nimkuu sɔɔ, ma ba Yesu swĩi.

²³ Yesu u bɔsu Galilen tem kpuro sɔɔ u keu sɔɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ u ban te Gusunɔ u koo swĩin Labaari gea waasu mɔ, ma u tɔmbu ben bara

bwese bweseka bɛkiammɛ. ²⁴ Win baaru ya yɛbi baama kpuro Sirin tem sɔɔ sere tɔmba ka ben barɔbu na win mi, be ba bara bwese bweseka mɔ ka be ba wuriri dabinun wahala mɔ ka be ba wɛɛkunu mɔ, ka girikpakpa wɔrobu ka bɛn wasin bee tia gu gu. Ma Yesu u be kpuro bɛkia. ²⁵ Ma tɔn wɔru guni nùn swĩi saa Galile ka bera ye ba mɔ wusu wɔkurun di, ka Yerusalemu ka Yudea ka tem mɛ mu wãa daa te ba mɔ Yuudenin gurun di.

5

Yesun waasu guuru wɔllɔ

¹ Yesu u tɔn wɔru ge wa ma u yɔɔwa guuru garun wɔllɔ u sina. Win bwãaba mɛnna win mi ² ma u gari gerubu wɔri u bu gãa dabinun keu sɔɔsi.

*Doo nɔɔ geerun gari
(I maa mɛɛrio Luku 6:20-23)*

³ Yesu u nɛɛ, doo nɔɔrugiba bɛn hunde ya Gusunɔn bɛkɛ barɔ. Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.

⁴ Doo nɔɔrugiba be ba nukuru sankire. Gusunɔ u koo bu nukuru yɛmiasia.

⁵ Doo nɔɔrugiba bɛn daa ya du. Beya ba koo tem mɛ tubi di.

⁶ Doo nɔɔrugiba be ba kasu bu ko ye Gusunɔ u bikiamɔ nge be ba d̄ianu ka nim kasu. Ba koo debu.

⁷ Doo nɔɔrugiba be ba wɔnwɔndu mɔ. Gusunɔ u koo bu wɔnwɔndu kua.

⁸ Doo nɔɔrugiba bɛn gɔru ga dɛɛre. Ba koo Gusunɔ wa.

⁹ Doo nɔɔrugiba be ba ra yibɛɛ tɛɛru kpeesie.

Gusunɔ u koo bu soku win bibu.

¹⁰ Doo nɔɔrugiba be ba nɔni sɔɔwa yɛn s̄ɔ ba kua ye Gusunɔ u bikia. Beya ba ko n wãa mi Gusunɔ u bandu swĩi.

¹¹ Doo nɔɔrugiba bɛɛ, sanam mɛ ba bɛɛ yaakoru mɔ ma ba bɛɛ nɔni sɔɔmɔ ma ba kɔsa weesugia baayere bɛɛ manimɔ nɛn s̄ɔ. ¹² I gɔru doro kpa i n nuku doo bakabu mɔ yɛn s̄ɔ ba bɛɛ are bɛkɛ yiiye wɔllɔ. Domi nge mɛya

ba Gusunən sɔmɔbu nɔni sɔɔwa be ba bɛɛ gbiiye.

Bɔru ka yam bururam

(*I maa mɛɛrio Maaku 9:50, Luku 14:34-35*)

¹³ Yesu maa nɛɛ, bɛɛya handunian bɔru *, adama bɔru tɔ n nɔɔ gu mba ba koo ka tu dorasia. Ta n maa gɔanu ganu ma n kun mɔ bu yari kpa tɔmbu ba n te taakumɔ ka ben naasu.

¹⁴ Bɛɛya handunian yam bururam. Wuu ge ba swii guuru wɔllɔ, ga n beruramɔ. ¹⁵ Ba ku ra maa fitila mɛni, kpa bu tongoro sua bu gu wukiri. Adama ba ra gu sɔndiwa dabu wɔllɔ kpa gu tɔmbu kpuro yam burura be ba wɔa yɛnu sɔɔ. ¹⁶ Nge mɛya i de bɛɛn yam bururam mu burura tɔmbun wuswaaɔ kpa ba n ka bɛɛn sɔm geenu waamɔ, kpa bu wa bu bɛɛn Baaba wɔrukoo bɛɛɛ wɛ.

Woodan gari

¹⁷ Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na nawa n ka Mɔwisin wooda kpeesia ka Gusunən sɔmɔbun sɔɔsinu. Aawo, na nawa n ka ye tɔsisia. ¹⁸ Domi na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, sere wɔllu ka tem mu ka kpe, baa wooda yen yori tɔmbu ga n kam mɔ sere ye kpuro yu ka koorɔ. ¹⁹ Yen sɔna baawure wi u woodan gari tia gaa sara, baa yen piibu, ma u gabu sɔɔmɔ bu ko mɛ, wiya ba koo soku piibu ban te Gusunɔ u koo swii sɔɔ. Adama wi u mɔ ye ya gerumɔ ma u ye gabu sɔɔsimɔ, wiya ba koo soku tɔn gisonko Gusunən ban te sɔɔ. ²⁰ Domi na bɛɛ sɔɔmɔ, ma n kun mɔ i kua ye Gusunɔ u bikia n kere wooda yɛrobu ka Falisiba i n duɔ mi Gusunɔ u bandu swii.

Mɔrun gari

²¹ Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu sɔɔwa ba nɛɛ, i ku ra tɔnu go, baawure wi u tɔnu go, ba koo ka nɔn da siri kowon mi. ²² Adama tɛ, nɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u ka win tɔnusi mɔru mɔ ba koo ka nɔn da siri kowon mi, baawure wi u win tɔnusi nɛɛ, kambu, ba koo nɔn siri tɔnwerobun wuswaaɔ, baawure wi u

maa win tɔnusi mɔ gari bɔkɔ u n koo dɔɔ wi u ku ra gbi sarari. ²³ Yen sɔna a n ka Gusunɔ kɛru naawa yɔku yerɔ, ma a yaaya mi, ma wunɛn tɔnusi u gɔanu nɛni win gɔruɔ wunɛn sɔ, ²⁴ a wunɛn kɛɛ te derio mi, yɔku yerun wuswaaɔ, kpa a yande da a gari yi kpeesia ka yɛro. Yen biru a wurama a Gusunɔ wunɛn kɛru kɛ.

²⁵ Goo u n ka nun dɔɔ siri yerɔ, a yɛro suuru kanɔ fuuku swaa sɔɔ, kpa u ku raa nun siri kowo nɔmu sɔndia, kpa siri kowo u ku nun sandamu nɔmu sɔndia, kpa sandamu u ku nun doke pirisɔm sɔɔ. ²⁶ Na nun sɔmɔ ka gem, miya kaa sina sere a ka wunɛn wooda sarabun gobi kɔsia. Baa faram, a n buremɔ.

Sakararun gari

²⁷ Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba gasɔgibu sɔɔwa ba nɛɛ, “I ku ra sakararu ko.” ²⁸ Adama tɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, tɔn durɔ u n tɔn kurɔ mɛɛra, ma u nɔn binɛ kua, u ka nɔn sakararu kua kɔ win gɔruɔ. ²⁹⁻³⁰ Yen sɔna wunɛn nɔm geun nɔnu gɔ n nun torasia, a gu wɔwo a kɔ. Wunɛn nɔm geu gɔ n maa nun torasia a gu buro a kɔ. N sanɔ a wunɛn wasin gam bia, ka sere ye wunɛn wasi kpuro koo doona dɔɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

Kurɔ yinabun gari

(*I maa mɛɛrio Mateu 19:9, Maaku 10:11-12, Luku 16:18*)

³¹ Ma Yesu nɛɛ, ba maa gasɔgibu sɔɔwa ba nɛɛ, “Durɔ wi u win kurɔ yina, u koo kurɔ wi yinanaan tireru wɛ.” ³² Adama tɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u win kurɔ yina gɔanun sɔ ma n kun mɔ sakararu, durɔ wiya nɔn sakararu koosia u n durɔ kpao sua. Durɔ wi u maa goon kurɔ yinaro sua, win tii u sakararu kuawa.

Nɔɔ mwɛɛnun gari

³³ Ma Yesu nɛɛ, i maa nua ma ba kpam gasɔgibu sɔɔwa ba nɛɛ, “A ku ra bɔre ka gari weesugii, adama kaa nɔɔ mwɛɛnu yibia nɔ sɔɔ a bɔrua Yinnin wuswaaɔ.” ³⁴ Adama tɛ na bɛɛ sɔɔmɔ i n nɔɔ mwɛɛnu mɔ i ku ra bɔre. I ku ka

* **5:13** bɔru - Bɔɔ te ba ka yɔ mini ta sɔawa nge bɔɔ swɔaru. Ta koo kpɔ tu nɔɔ gbi.

wollu bõre yèn sã ta sãa Gusunon sina gona. ³⁵ I ku ka tem bõre yèn sã mu sãa Gusunon naa sãnditiru. I ku maa ka Yerusalemu bõre yèn sã ya sãa sina bokon wuu. ³⁶ I ku maa ka b̃een wiru bõre yèn sã i n̄ kp̃e i sera tia bururasia, i n̄ maa kp̃e i ye t̃irasia. ³⁷ I de b̃een gere ya n̄ sãa m̃eya, n̄ kun m̃e aawo, n̄ n̄ m̃e. Ye i sãndim̃o menin woll̃o kpuro, t̃on k̃son min diya ya naam̃o.

M̃oru k̃siarun gari

(I maa m̃erio Luku 6:29-30)

³⁸ Ma Yesu ñee, i nua ma ba raa gerua, “Wi u win winsim ñonu w̃ia, ba koo maa wiguu w̃ia. Wi u maa win winsim dondu bua, ba koo maa wigiru buawa.” ³⁹ Adama ñe na ñee, a ku ka t̃on k̃so sanna. U n̄ wunen ñom geun baaru so, a maa n̄n̄ ñom dwarugiru t̃iyo. ⁴⁰ Goo ù n̄ maa ka nun da siri yer̃o u ka wunen yabe piibu mwa, a de u maa wunen yabe bakaru sua. ⁴¹ Goo ù n̄ nun tilasi kua a ka n̄n̄ win s̃omunu daawa nge kilo tia, a ka n̄n̄ daawo kilo yiru. ⁴² Goo ù n̄ nun g̃aanu kana, a n̄n̄ w̃eeỹo. Goo ù n̄ maa g̃aanu b̃akuram na wunen mi, a ku yina.

K̃iru yibereban s̃o

(I maa m̃erio Luku 6:27-28, 32-36)

⁴³ Ma Yesu maa ñee, i nua ma ba raa gerua, “A wunen beruse k̃io, kpa a wunen yibere tusi.” ⁴⁴ Adama ñe na b̃ee s̃om̃o, i b̃een yibereba k̃iru s̃osio, kpa i kanaru ko be ba b̃ee ñoni s̃om̃on s̃o. ⁴⁵ Nge m̃eya i ko ka s̃osi ma i s̃aa b̃een Baaba w̃erukoon bibu. Domi u s̃o yarisiam̃o t̃on k̃sobu ka t̃on geobun mi. U gura ñeesiam̃o geegibu ka gee sarirugibun mi. ⁴⁶ I n̄ bu k̃iru s̃osim̃o be ba b̃ee k̃i t̃ona, are yir̃a i ko n̄ ỹiyo. Gbere mwaobun tii ba ra ko m̃e. ⁴⁷ I n̄ maa b̃ee gibu t̃ona t̃obura, saño yer̃a i gabu kere. T̃on tukobun tii mam, ba ra ko m̃e. ⁴⁸ N n̄ men na, i de b̃een t̃on giroru tu yibu nge m̃e b̃een Baaba w̃erukoogira yiba.

6

W̃onw̃ondun k̃erun gari

¹ Yesu u bu s̃owa u ñee, i laakari koowo, i ku b̃een gean kobu s̃osi

batuma s̃o, t̃ambu bu ka wan s̃o. I n̄ kua m̃e, i n̄ are gee wasi b̃een Baaba w̃erukoon min di.

² Yen s̃o, à n̄ s̃arobu g̃aanu k̃a, a ku woo kana nge m̃e be ba ỹeru kasu ba ra ko m̃enño yeño ka sw̃eeo. Ba ra ko m̃e, t̃ambu bu ka bu siaran s̃o. Na b̃ee s̃om̃o ka gem, ba ben are kpuro wa k̃o. ³ N n̄ men na, à n̄ s̃aro goo g̃aanu k̃em̃o, a ku de wunen ñom dwaru tu gia ye wunen ñom geu ga m̃o. ⁴ N weene a g̃aa gee ni ko asiri s̃o, kpa wunen Baaba wi u ra wa ye ya koora asiri s̃o u nun are w̃e.

Kanarun gari

(I maa m̃erio Luku 11:2-4)

⁵ Yesu maa ñee, i n̄ maa kanaru m̃o, i ku ko nge be ba ỹeru kasu. Ba ra k̃a bu kanaru ko ba n̄ ỹo m̃enño yeño ka wuu suunun swaa k̃eenanu s̃o kpa t̃ambu kpuro bu ka bu wa. Na b̃ee s̃om̃o ka gem, ba ben are kpuro wa k̃o. ⁶ Adama à n̄ kanaru m̃o a d̃oo wunen dii s̃ow̃o a gambo k̃ene, kpa a wunen Baaba kana wi u w̃aa asiri s̃o mi. Ma wunen Baaba wi, wi u waam̃o ye a m̃o asiri s̃o, u koo nun are w̃e.

⁷ I ku b̃een kanaru gawa nge t̃on tukobu be ba tamaa Gusuño u koo ben kanaru n̄ ben gari gawabun s̃o. ⁸ I ku bu saari. B̃een Baaba u b̃een bukata ỹe i sere n̄n̄ kana. ⁹ Yen s̃o, wee nge m̃e i ko i n̄ da kanaru ko. I n̄ da ñee, b̃esen Baaba wi u w̃aa woll̃o, a de ba n̄ ỹe ma wuna s̃aa D̃eero.

¹⁰ A na a bandu sw̃ii.

A de bu wunen k̃iru ko tem s̃o mini, nge m̃e ba m̃o woll̃o.

¹¹ A sun b̃esen gis̃on d̃ianu k̃e.

¹² A sun b̃esen toranu suuru kuo, nge m̃e be ba ra sun tore, sa bu suuru kuamm̃e.

¹³ A ku ka sun da k̃akiribun bera gia. Adama a sun wuna saa t̃on k̃son ñomun di.

[Domi wuna a bandu ka dam ka yiiko m̃o sere ka baadommao. Ami.]

¹⁴ Domi i n̄ gabun toranu suuru kua, ni ba b̃ee kua, b̃een Baaba wollugii u koo maa b̃ee suuru kua. ¹⁵ Adama i kun gabu suuru kue, b̃een Baaba u n̄ koo maa b̃ee b̃een toranu suuru kua.

N̄o b̃akurun gari

¹⁶ Ma Yesu nɛɛ, i n maa nɔɔ bɔkua i ku de bɛɛn wuswaa yu bɛɛn wahala sɔɔsi nge be ba yɛɛru kasu. Ba ra ben wuswɛɛ kɔsi kpa gabu bu wa ma ba nɔɔ bɔkua. Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem ba ben are kpuro wa kɔ. ¹⁷ Adama à n nɔɔ bɔkua a wubuo kpa a wunɛn wuswaa gum sawa, ¹⁸ kpa tɔmbu bu ku tubu ma a nɔɔ bɔkua, ma n kun mɔ wunɛn Baaba wi u kun waarɔ. Wunɛn Baaba wi, wi u wɔa asiri sɔɔ mi, u waamɔ ye a mɔ. U koo nun are wɛ.

A dukia beruo wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Luku 12:33-34)

¹⁹ Ma Yesu nɛɛ, i ku dukia bere handunia sɔɔ mini, mi gɛmi yi ra di, ka mi ya koo wurura nɔrura, ka mi gbɛnɔbu ba koo du ka dam bu gbɛni. ²⁰ Adama i dukia beruo wɔllɔ mi gɛmi ka wurura yen gaa kun kpɛ yu ye sanku, mi gbɛnɔbu ba n kpɛ bu du bu gbɛni. ²¹ Domi mi wunɛn dukia wɔa miya wunɛn gɔru ga ra n woo.

Wasin yam fitila

(I maa mɛɛrio Luku 11:34-36)

²² Ma Yesu nɛɛ, nɔni yi sɔawa nge wasin fitila. Wunɛn nɔni yi n bwɔa do, wasi kpurowa yi ko n yam bururam mɔ. ²³ Adama wunɛn nɔni yi n barɔ, wasi yi n yam bururam wasi. N n mɛn na, yam bururam mɛ mu wɔa wunɛ sɔɔ mɔ n tɔra, anna a yam wɔkurun kpɔaru nɔ mi!

A n kpɛ a yinnibu yiru sɔ

(I maa mɛɛrio Luku 16:13)

²⁴ Yesu maa nɛɛ, goo kun kpɛ u yinnibu yiru sɔ. U koo turo tusi kpa u turo kɔa, n kun mɛ, u koo turo ti wɛ kpa u turo gɛm. I n kpɛ i Gusunɔ ka dukia mɛnna i sɔ.

A Gusunɔ naanɛ koowo

(I maa mɛɛrio Luku 12:22-31)

²⁵ Yesu maa nɛɛ, yen sɔ, i ku wurura ka dɔanun gari, n kun mɛ ye i ko nɔ i n ka wɔa, n kun mɛ ye i ko bɛɛn wasi wukiri. Wɔaru ta dɔanu kere, wasi maa yi yɔnu kere. ²⁶ I gunɔsu mɛɛrio. Su ku ra duure su sere gɛ su sere gɔanu doke biraru sɔɔ. Ka mɛ, bɛɛn Baaba wɔllugii u su diisiamɔ. Kaa sere gere bɛɛ? I n gunɔ si bɛɛɛ

kere? ²⁷ Wara bɛɛ sɔɔ u koo kpɔ win wururabun saabu u win wɔaru sosi baa gɔm soo teeru.

²⁸ Mban sɔna i ra n wurure yɔnɔn sɔ. I biibii mɛɛrio ye ya ra kpi gberɔ. Ya ku ra sɔmburu ko, ya ku ra maa tari. ²⁹ Adama na bɛɛ sɔmɔ, baa Salomɔ ka win yiiko baka u n buraru koore nge biibii yen tia. ³⁰ Gusunɔwa u yakasu buraru wɛɛmɔ gberɔ, si su wɔa gisɔ adama sia ba koo su kpɛɛ dɔɔ sɔɔ. Yera u n koo bɛɛ yɔnu wɛ n kere yaka si? Anna a wa mɛ bɛɛn naanɛ dokebu piibu kua. ³¹ I ku maa wurura i gere, mba sa ko di, mba sa ko nɔ, n kun mɛ mba sa ko wukiri. ³² Gɔa nini kpuron weeweena tɔn tukoba mɔ. Adama bɛɛn Baaba wɔllugii u yɛ ma i yen i kpuron bukata mɔ. ³³ Yen sɔ, i gina hania koowo i ka du mi Gusunɔ u bandu swɔi kpa i n sɔa win tɔn geobu. Yen biru u koo bɛɛ wɛ ye ya tie. ³⁴ Tɔɔ baateren wahala ya tu tura. Yen sɔ, i ku sian wururabu ko, domi sia ya maa yen wahala mɔ.

7

I kun da n tɔmbu sirimɔ

(I maa mɛɛrio Luku 6:37-38, 41-42)

¹ Yesu u nɛɛ, i kun tɔmbu sirimɔ baadomma, Gusunɔ u n maa ka bɛɛ sirimɔ. ² Domi nge mɛ i gabu sirimɔ, nge mɛya Gusunɔ u koo maa bɛɛ siri. Ma sakaku ge i ka gabu yɔruammɛ, geya ba koo ka bɛɛ yɔrua. ³ Mban sɔna a yakɔ mɛɛrimɔ wunɛn kpaasin nɔnu sɔɔ ma a n dɔa bɔiru laakari mɔ te ta wɔa wunɛn tiin nɔnuɔ. ⁴ Amɔna kaa ka kpɔ a wunɛn kpaasi sɔ u de a yakɔ wuna win nɔnun di sanam mɛ a dɔa bɔiru mɔ wunɛn tiin nɔnuɔ. ⁵ Murafiti wunɛ, a gbiiyo a dɔa bɔi te wuna wunɛn tiin nɔnun di kpa a yam wa sɔa sɔa a ka yakɔ wuna wunɛn kpaasin nɔnun di.

⁶ I ku gɔa dɛɛranu bɔnu wɛ nu ku ka gɔsira nu bɛɛ mɔnsima. I ku maa bɛɛn goo gobiginu kɔ kurusɔnun suunu sɔɔ. Su koo nu taaku.

Kanarun gari

(I maa mɛɛrio Luku 11:9-13)

⁷ Yesu u nɛɛ, i n da bikie, i ko wa i mwa. I n da kasu, i ko wa. I n da

gambo so, ba koo bɛɛ kɛnia. ⁸ Domi baawure wi u bikiamɔ ba koo nùn wɛ. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa gambo soomɔ ba koo yɛro kɛnia. ⁹ Durɔ wara bɛɛ sɔɔ, win bii ù n nùn pɛɛ bikia u koo wura u nùn kperu wɛ. ¹⁰ N kun mɛ ù n nùn swāa bikia u koo nùn waa wɛ? ¹¹ Bɛɛ be i s̄aa t̄n k̄sɔbu ma i yɛ ma ba ra bibu k̄ɛɛ geenu wɛ, bɛɛn Baaba w̄llugii u n koo be ba nùn kanamɔ ḡaa geenu wɛ n bɛɛ kere?

¹² Yen s̄na ye i k̄i t̄ambu bu bɛɛ kua i bu kuo mɛ bɛɛn tii, domi yeniwa M̄wisin woodan tireru ka Gusun̄n s̄m̄bun s̄ɔsibun tubusianu.

K̄nn̄o ge ga n̄ yasu

(I maa m̄ɛrio Luku 13:24)

¹³ Yesu u n̄ɛɛ, i duo ka k̄nn̄o ge ga n̄ yasu, domi swaa ye ya d̄ɔ kam koo yerɔ ya n̄ baasinaa m̄ɔ, yen k̄nn̄o ga maa yasu ma t̄n dabinu dumɔ mi.

¹⁴ Adama swaa ye ya d̄ɔ w̄aru s̄ɔ ya s̄ɛ, yen k̄nn̄o ga n̄ yasu. Ba n̄ maa dabi be ba ge waamɔ.

D̄aru ka ten binu

(I maa m̄ɛrio Luku 6:43-44)

¹⁵ Yesu u maa n̄ɛɛ, i laakari koowo ka s̄m̄ɔ weesugibu. Ȳaa ḡna ba ra n̄ tii pote, bu ka na bɛɛn m̄i, adama s̄ɔwɔ ba s̄awa nge d̄makunu ni nu kasu nu go nu tem.

¹⁶ I ko bu gia saa ben kookoosun di nge mɛ ba ra d̄aru gie saa ten binun di. Ba ra berenu s̄ori aw̄i w̄llɔ? Ba koo gandun binu s̄ori s̄aka w̄llɔ?

¹⁷ D̄aa geera ta ra bii geenu ma, kpa d̄aa k̄suru tu bii k̄sunu ma. ¹⁸ D̄aa geeru ta n̄ kp̄ tu bii k̄sunu ma, m̄ɛya maa d̄aa k̄suru ta n̄ kp̄ tu bii geenu ma. ¹⁹ D̄aru baatere te ta n̄ bii geenu marumɔ ba ra tu burewa bu k̄ d̄ɔ s̄ɔ. ²⁰ Nge m̄ɛya i ko ka s̄m̄ɔ weesugii be gia saa ben kookoosun di.

Na n̄ bɛɛ yɛ gam

(I maa m̄ɛrio Luku 13:25-27)

²¹ Yesu maa n̄ɛɛ, n̄ n̄ m̄ɔ baawure wi u man sokumɔ Yinni, Yinni, wiya u koo du mi Gusun̄n u bandu sw̄i, ma n̄ kun m̄ɔ wi u n̄n Baaba wi u w̄a w̄ll̄n k̄iru m̄ɔ. ²² T̄ɔ te, t̄a n̄ tunuma, t̄n dabira ta koo man s̄ɔ tu n̄ɛɛ, Yinni, Yinni sa n̄ gari gerua ka wunen ȳisuru?

Sa n̄ w̄ɛkunu gire ka wunen ȳisuru? Sa n̄ maa s̄m̄ damgii dabinu kue ka wunen ȳisuru? ²³ Sanam m̄ɛya kon bu s̄ɔ batuma s̄ɔ n̄ n̄ɛɛ, na n̄ bɛɛ yɛ gam, i doon̄ n̄n min di, bɛɛ be i k̄sa m̄ɔ.

Ban̄bu yiru

(I maa m̄ɛrio Luku 6:47-49)

²⁴ Yesu maa n̄ɛɛ, yen s̄ɔ, baawure wi u n̄n gari yini n̄ɔm̄ɔ, ma u yi m̄ɛm n̄ɔwammɛ, u ko n̄ ka durɔ bwisigii wini weenɛ wi u win diru bana kpee saara w̄llɔ. ²⁵ Gura ya na, daanu yiba ma nim teria ma woo ga dii te swee. Adama ta n̄ w̄rumɛ ȳɛn s̄ɔ ba te bana kpee saara w̄llɔ. ²⁶ Adama baawure wi u n̄n gari yini n̄ɔm̄ɔ ma u n̄ yi m̄ɛm n̄ɔwammɛ, u ko n̄ ka durɔ gari b̄k̄ wini weenɛ wi u win diru bana yani s̄ɛri w̄llɔ. ²⁷ Gura ya na, daanu nu yiba ma nim teria ma woo ga dii te swee, ma ta w̄ruma. Ma ten w̄rumaa kp̄ɛa.

Yesun̄yiko

²⁸ Ye Yesu u yeni gerua u kpa, t̄n w̄ru ge, ga biti kua win s̄ɔsibun s̄ɔ. ²⁹ Domi u bu s̄ɔsim̄wa nge wi u yiko m̄ɔ, n̄ n̄ m̄ɔ nge ben wooda ȳerobu.

8

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bekia

(I maa m̄ɛrio Maaku 1:40-45, Luku 5:12-16)

¹ Ye Yesu u sara guu ten min di, t̄n w̄rusu n̄n sw̄i. ² Ma durɔ goo wi u bara disigiru barɔ u na u kpuna win wuswaa u n̄ɛɛ, t̄nwero, à n̄ wura kaa kp̄i a man bekia kpa n̄ d̄ɛra.

³ Yesu u win n̄m̄u d̄emia u n̄n baba ma u n̄ɛɛ, na wura, a b̄kuro kpa a d̄ɛra.

Mii mii u b̄kura u d̄ɛra saa win bararun di. ⁴ Ma Yesu u n̄n s̄ɔwa u n̄ɛɛ, a n̄ɔm̄ɔ? A ku goo yeni s̄ɔ, adama a doo ȳaku kowon mi u nun m̄ɛri, kpa a ȳakuru ko te M̄wisi u yiire. Nge m̄ɛya kaa ka baawure s̄ɔsi ma a d̄ɛra.

Yesu u tabu sun̄ goon yoo bekia

(I maa m̄ɛrio Luku 7:1-10)

⁵ Ye Yesu u dua wuu gagu s̄ɔ ge ba ra soku Kapenamu, tabu sun̄ goo da u ka n̄n yinna ma u n̄n faaba kana

⁶ u nɛɛ, tɔnwɛro, nɛn yoo u barɔ yɛnuɔ, baa nɔma u ku ra kpɪ u yɪiya, u nɔni sɔɔre gem gem.

⁷ Ma Yesu u nɛɛ, ya wã, kon da n nùn bɛkia.

⁸ Tabu sunɔ wi, u wisa u nɛɛ, aawo na n tura a du nɛn yɛnuɔ. A gesi gari geruo, nɛn yoo u koo bɛkura. ⁹ Nɛn tii na ra gabu wiru kpɪiye, ma na tabu kowobu mɔ be na kpare. Nà n turo sɔɔwa u doo, u ra n dɔɔwa. Nà n goo sɔɔwa u na, u ra n sisiwa. Nà n maa nɛn yoo sɔɔwa u yeni koowo, u ra n mɔwa.

¹⁰ Ye Yesu u gari yini nua, u biti kua ma u tumbu sɔɔwa be ba nùn swɪi u nɛɛ, ka gem na bɛɛ sɔɔmɔ, na n goo waare baa Isireliba sɔɔ wi u naane doke binin bweseru mɔ. ¹¹ Na bɛɛ sɔɔmɔ ma tɔn dabira koo na saa sɔɔ yari yeru ka duu yerun di kpa bu sina bu di mi Gusunɔ u bandu swɪi ka Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbu sannu. ¹² Adama be, be n weenɛ ba n wãa mi, ba koo bu kɔ tɔɔwɔ yam wɔkuru sɔɔ mi ba koo wiru nɔma sɔndi bu swɪi.

¹³ Ma Yesu u tabu sunɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, u doo yɛnuɔ. Ye u naane doke kpuro ya koo nùn koora.

Ma saa ye sɔɔ mii mii, tabu sunɔ win yoo wi, u bɛkura.

Yesu u tɔn dabinu bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 1:29-34, Luku 4:38-41)

¹⁴ Yesu u da Piɛɛn yɛnuɔ. Ma u deema Piɛɛn kurɔn mɛro u wasi sundu barɔ u kpɪ. ¹⁵ Yesu win nɔmu baba ma wasi sun te, ta yarina. Ma u seewa u nùn nɔɔri.

¹⁶ Dɔma ten yoka, ba ka tɔn dabinu na be ba wɛɛkunu mɔ. Yesu u wɛɛku ni gira ka gari gerubu tɔna, ma u kpuro bɛkia be ba barɔ. ¹⁷ U yeni kua kpa Gusunɔn sɔmɔ Esain gari yi ka koora, yi u nɛɛ, “Win tii u bɛɛn wasin dam sariru sua, ma u ka bɛɛn baranu doona.”

Be ba kɪ bu Yesu swɪi
(I maa mɛɛrio Luku 9:57-62)

¹⁸ Ye Yesu u tɔn wɛrusu wa si su nùn sikerɛnɛ, ma u nɛɛ, bu de bu da daa burerun guruɔ. ¹⁹ Sanam mɛya wooda yɛro goo u na win mi, u nɛɛ, yinni, kon nun swɪi yam kpuro mi a dɔɔ.

²⁰ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, sɛmusu bweusu mɔ, gunɔsu su maa sokunu mɔ. Adama nɛ Tɔnun Bii na n nɛn tii ayeru garu mɔɔwɛ mi kon kpuna.

²¹ Yesun bɔɔ goo u maa gerua u nɛɛ, yinni, a de n gina da n nɛn tundo sike.

²² Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a man swɪiyɔ, kpa a de gɔribu bu ben gɔribu sike.

Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Maaku 4:35-41, Luku 8:22-25)

²³ Yesu u goo nimkuu dua ma win bwãaba nùn swɪi ge sɔɔ. ²⁴ Yande ma woo bɔkɔ ga seewa daa bure te sɔɔ, sere nim kurenu nu goo ge wukiri. Adama Yesu u do. ²⁵ Bwãa be, ba da ba nùn yamia ba nɛɛ, Yinni a sun faaba koowo sa kam kobu dɔɔ.

²⁶ Yesu u nɛɛ, mban sɔna i bɛrum mɔ, bɛɛ naane doke piibugibu.

Ma u seewa u woo ka nim kure ni yiire nu mari ma n mari sɔɔ sɔɔ. ²⁷ Be kpuro ba biti kua ba nɛɛ, durɔ weren bwesera wini. Baa woo ka nim kurenu mam nu nùn mɛm nɔɔwammɛ.

Yesu u wɛɛkunugibu yiru bɛkia
(I maa mɛɛrio Maaku 5:1-20, Luku 8:26-39)

²⁸ Yesu u tura Gadarɔn temɔ daa bure ten guruɔ, ma durɔbu yiru gaba ka nùn yinna be ba yarima sikan di. Durɔ be, ba wɛɛkunu mɔ ba sɛ gem gem sere goo ku ra kaku u swaa ye sɪ. ²⁹ Ma ba yande gbãra ba nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ bɛsɛ ka wunɛ Gusunɔn Bii. A nawa a ka sun tɔya ko saa yu sere turi?

³⁰ Ba kurusɔ wuu bakaru garu wɛndɛ sãa ta dimɔ. ³¹ Wɛɛku ni, nu Yesu kana nu nɛɛ, à n kaa sun gira a de su du kurusɔ ni sɔɔ.

³² Yesu u nɛɛ, i doo.

Ye nu yara ma nu da nu dua kurusɔ ni sɔɔ. Yera kurusɔ wuu te kpuro ta duki sarama guurun di ta wɔri daa bure te sɔɔ, ta nim diira.

³³ Durɔ be ba raa kurusɔ ni kparamɔ, ba duki doona wuu sɔɔ. Ma ba tumbu gari yi kpuro sɔɔwa ka ye n wɛɛkunugii be yiru deema. ³⁴ Ma wuu gen tumbu kpuro ba yara ba Yesu

sennɔ da. Ye ba nùn wa ba nùn suuru kana ba nɛɛ, u yario ben tem di.

9

Yesu u durɔ goo bɛkia

wìn wasin bee tia gu

(I maa mɛerio Maaku 2:1-12, Luku 5:17-26)

¹ Yesu u goo nimkuu dua ma u wure u daa bure te tɔbura, ma u tura win tiin wuuɔ. ² Tɔmbu gabu ba ka nùn durɔ goo naawa wìn wasin bee tia ya gu. Durɔ wi, u kpĩ kpinu wɔllɔ. Ye Yesu u ben naanɛ dokebu wa, u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a ku mwia kpana, a wunen durum suuru wa.

³ Ma wooda yẽrobu gaba bwisika ba tii sɔɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u Gusunɔ wɔmmɔwa.

⁴ Yesu u yẽ ye ba bwisikumɔ ma u nɛɛ, mban sɔna i kɔsa bwisikumɔ bɛɛn gɔruɔ. ⁵ Yerà ya sɛsɔ bo, n tɔnu sɔ u win durum suuru wa, n kun mɛ n nùn sɔ u seewo u sɪ. ⁶ Na kɪ i n yẽ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia sɔ u ka tɔnun durum suuru ko.

Yen sɔna u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a wunen kpinu sua kpa a we yenuɔ.

⁷ Durɔ wi, u seewa ma u sɪa win yenuɔ. ⁸ Ye tɔn be, ba yeni wa bɛrum bu mwa ma ba Gusunɔ siara yèn sɔ u yiiko yen bweseru tɔnu wɛ.

Yesu u Mateu soka

(I maa mɛerio Maaku 2:13-17, Luku 5:27-32)

⁹ Yesu u doona min di. Ye u sɪimɔ swaaɔ u ghere mwaɔ goo wa wi ba ra soku Mateu u sɔ ghere yerɔ. Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a man swĩyo.

Ma Mateu u seewa u nùn swĩi.

¹⁰ Ye Yesu u dimɔ durɔ win yenuɔ, ghere mwaɔbu ka kɔsan kowobu dabinu ba na ba sina ka Yesu ka win bwãabu sannu. ¹¹ Falisi gaba wa mɛ, ma ba win bwãabu bikia ba nɛɛ, mban sɔna bɛɛn yinni u dimɔ ka ghere mwaɔbu ka kɔsan kowobu.

¹² Yesu u ben gari yi nua ma u nɛɛ, be ba bwãa do ba n timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. ¹³ I doo i Gusunɔn garin tubusianu kasu yi yi nɛɛ, “Wɔnwɔnda na kɪ, n n mɔ

yākuru.” Domi na n nɛ n ka geegibu soku ma n kun mɔ torobu.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛerio Maaku 2:18-22, Luku 5:33-39)

¹⁴ Ma Yohanu Batemu kowon bwãaba na Yesun mi ba bikia ba nɛɛ, mban sɔna bɛɛ ka Falisiba sa ra nɔɔ bɔke, adama wunɛ, wunen bwãabu ba ku ra nɔɔ bɔke.

¹⁵ Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba soka kurɔ kpaa yerɔ ba ko n nukuru sankire sanam mɛ kurɔ kpaon durɔ wãa ben suunu sɔɔ? Aawo, adama saa ya sisi yè sɔɔ ba koo kurɔ kpaon durɔ wɔra ben min di. Saa yera ba koo nɔɔ bɔke.

¹⁶ Goo ku ra yãa tɔkɔnu kɔre ka yasi kpaa ye ba n nim doke. U n kua mɛ, yasi kpaa ye, ya koo gawana kpa yu yãa tɔkɔ ni gɪam sosi. ¹⁷ Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan bɔɔ tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, bɔɔ ni, nu koo kura kpa tam mɛ, mu yari kpa bɔɔnu nu sankira. Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ. Sanam mɛ, ye yiru yen gaa kun sankiramɔ.

Wirugii goon bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa mɛerio Maaku 5:21-43, Luku 8:40-56)

¹⁸ Sanam mɛ Yesu u bu yeni sɔɔmɔ wirugii goo u na u yiira win wuswaaɔ u nɛɛ, nɛn bii tɔn kurɔ u gu tɛ, adama a na a nùn nɔmu sɔndi kpa u se.

¹⁹ Ma Yesu u seewa ka win bwãabu ba durɔ wi swĩi.

²⁰ Sanam mɛ ba dɔɔ, kurɔ goo wi u yem wĩibu barɔ saa wɔɔ wɔkura yirun di, u susi Yesun biruɔ u win yaberun swaa bua baba. ²¹ U gerua win tiin gɔruɔ u nɛɛ, u n gesi win yaberu baba u koo bekura.

²² Yesu u sɪira u nùn wa ma u nɛɛ, kurɔ wunɛ, a ku mwia kpana, wunen naanɛ dokebu nun bɛkia.

Yande ma kurɔ wi, u bekura.

²³ Ye Yesu u tura wirugii win dirɔ, yera u deema gaba guunu soomɔ ma be kpuro ba sirene. ²⁴ Ma u nɛɛ, i yario bɛɛ kpuro, wɔndia wi kun gu, u dowo.

Ma be kpuro ba nùn yaakoru wɔri.

²⁵ Ye ba tɔmbu yara ba kpa Yesu u

dua u wəndia win nəmu nenua, ma wəndia wi, u seewa. ²⁶ Yenin labaari ya kpararawa tem me kpuro sɔɔ.

Yesu u wəkobu yiru bəkia

²⁷ Yesu u doona min di. Nge me u win sanum dɔɔ, wəkobu yiru gaba nùn swīi. Ba nɔɔguru sue ba mɔ, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wənwəndu waawo.

²⁸ Ye Yesu u dua dirɔ wəko be, ba na win mi, ma u bu bikia u nɛɛ, i naane sɔɔ ma kon kpī n yeni ko?

Ma ba nɛɛ, mɛya Yinni.

²⁹ Sanam mɛya Yesu ben nɔni baba ma u nɛɛ, n bɛɛ kooro nge me i naane sɔɔ.

³⁰ Ma ba yam wa. Yera Yesu u bu sɔɔwa u sire u nɛɛ, bu ku raa goo yeni sɔɔ.

³¹ Adama ye ba doona min di kese ba win labaari kparam wəri tem me kpuro sɔɔ.

Yesu u soso bəkia

³² Ye tən be, ba doona ma gaba ka durɔ goo na Yesun mi, wi u sɔɔ soso yèn sɔ u wɛɛku gagu mɔ win wasi sɔɔ.

³³ Sanam me Yesu u wɛɛku ge gira durɔ wi, u gari gerubu wəri. Ma tamba biti kua ma ba nɛɛ, sa n yenin bweseru waare Isireli sɔɔ.

³⁴ Adama Falisiba nɛɛ, wɛɛkunun wirugiiwa u nùn dam wɛ u ka nu gira.

Yesu u tambu wənwəndu kua

³⁵ Yesu u bɔsu wuu marosu kpuro sɔɔ ka baru kpaanɔ. U keu sɔɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ u Gusunən bandun Labaari gea kparamɔ, ma u tambu bɛkiamɔ saa bararu ka wasin dam sariru bwese bwesekan di. ³⁶ Ye u tən wərusu wa ben wənwənda nùn mwa yèn sɔ ba wurure ma ba yarinɛ nge yɔɔ ni nu kun kparo mɔ. ³⁷ Ma u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ ya kpā, adama be ba gɛɛmɔ ba n dabi. ³⁸ Yen sɔ, i gbee yɛro kanɔ u kparam tambu mɔrisiama bu ka gɛ.

10

Bwāabu wəkura yiru yen yīsa

(I maa mɛerio Maaku 3:13-19, Luku 6:12-26)

¹ Yesu u win bwāabu wəkura yiru menna ma u bu yiiko wɛ bu ka wɛɛkununu gira, kpa bu bararu

ka wasin dam sariru baatere bəkia.

² Bwāabu wəkura yiru yen yīsa wee. Gbiikoo Simɔ wi ba ra soku Piɛɛ ka win wənɔ Andere, ka Yakɔbu ka win wənɔ Yohanu, Sebeden bibu, ³ ka Filipu ka Baatelemi ka Tomaa ka Mateu wi u raa sɔɔ ghere mwaa, ka Yakɔbu Alufen bii ka Tade, ⁴ ka Simɔ wi u win tem gari kī, ka Yudasasi Isikariotu wi u tambu Yesu nəmu sɔndia.

Yesu u bwāabu wəkura yiru gɔra

(I maa mɛerio Maaku 6:7-13, Luku 9:1-6)

⁵ Yesu u tambu wəkura yiru ye gɔra ka wooda yeni u nɛɛ, i ku swaa gaa swīi ye ya dɔɔ tən tukobun tem gia, i ku maa Samarigibun wuu gagu du. ⁶ Adama i doo Isireliban mi, be ba kɔɔra nge yāanu. ⁷ I doo i kpara i nɛɛ, Gusunɔ u sisi u bandu swīi. ⁸ I barɔbu bɛkio, i gɔribu seeyo, i be ba bara disiguru mɔ bɛkio bu dɛɛra, kpa i wɛɛkununu gira tɔmbun wasi sɔɔn di. Yèn sɔ i wa kɔsiaru sari, i maa wɛɛyɔ n kun ka kɔsiaru. ⁹ I ku dukia gaa sua i ka da, nge wura n kun me sii geesu, n kun me sii gandu bɛɛn bɔɔrɔ. ¹⁰ I ku ka yāa kureru da, n kun me yaberu yiruse, n kun me baranu n kun me dɛka. N weenɛ bu sɔm kowo wɛ yèn bukata u mɔ u n ka wāa.

¹¹ I n tura wuu marɔɔ n kun me wuu piibu sɔɔ, i de i mɛeri wi u weenɛ u bɛɛ dam koosia, kpa i sina win yenuɔ sere i ka sī wuu gen min di. ¹² I n yenu gagu dua i gen tambu tɔbirio kpa i nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia kɛ. ¹³ Yenu gegibu bà n ka alafia ye weenɛ, i de ya n wāa be sɔɔ, adama bà kun ka weenɛ, i de yu wurama bɛɛn mi. ¹⁴ Wuu gagu n kun me yenu gagun tambu bà n maa yina bu bɛɛ dam koosia, bu sere bɛɛn gari swaa daki, i doonɔ min di kpa i bɛɛn naasun tua bu kpare. ¹⁵ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, siribun sanam Gusunɔ u koo Sodomu ka Gomɔragibu wənwəndu sɔɔsi n kere wuu gen tambu.

Nɔni swāaru te ta sisi

(I maa mɛerio Maaku 13:9-13, Luku 21:12-17)

¹⁶ Yesu maa nɛɛ, wee, na bɛɛ ɔrimɔ nge yāanu demakunun suunu sɔɔ. I de i n bwisi mɔ nge wɛɛ, kpa i n ka kparukonu weenɛ taki sariru sɔɔ. ¹⁷ I laakari koowo domi gaba koo bɛɛ mwa bu ka da siri yerɔ, kpa bu bɛɛ seni so ben mɛnnɔ yenɔ. ¹⁸ Ba koo bɛɛ siri tem yērobu ka sinambun wuswaaɔ nɛn sɔ, kpa i ka seeda di ben mi ka tɔn tukobun mi. ¹⁹ Bɔ n ka bɛɛ da siri yerɔ, i ku wurura ka gari yi i ko gere. I ku maa wurura nge mɛ i ko gerusina. Saa ye, yà n tura, i ko wa gari yi i ko gere. ²⁰ Domi gari yi i ko gere yi n ko n sãa bɛɛgii, yi koo nawa saa bɛɛn Baaban Hunden min di wi u wãa bɛɛ sɔɔ.

²¹ Gaba koo ben wɔnɔbu n kun mɛ ben maabu sɔɔsi bu ka bu go. Baababa ba ko maa ko mɛ ben bibu sɔɔ, ma bibu ba koo ben mɔwɔbu kɔrumɔtɔnu kua bu ka bu go. ²² Baawure u koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sɔ. Adama wi u temana sere ka nɔrɔ u koo faaba wa. ²³ Bɔ n bɛɛ nɔni sɔɔwa wuu teu sɔɔ, i duki doonɔ wuu gagun mi. Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, i n ko i Isirelin wusu kpuro sasiri i kpe, Tɔnun Bii u ka tunuma.

²⁴ Mɛero sari wi u win sɔɔsio kere. Yoo maa sari wi u win yinni kere. ²⁵ N n mɛn na, n tura mɛero u ka win sɔɔsio weena kpa yoo u ka win yinni weena. Bɔ n yɛnu yēro sokumɔ Beseburu, ba koo win yɛnugibu yĩsi kɔsunu kɛ n kere wi.

Win berum n weenɛ i ko (I maa mɛerio Luku 12:2-7)

²⁶ Yesu maa nɛɛ, yen sɔ, i ku ben berum ko, domi ye ya wukiri ya koo tera, yen asirin gāanu maa sari ni ba n koo gia. ²⁷ Ye na bɛɛ sɔɔmɔ yam wɔkuru sɔɔ, i ye geruo yam bururam sɔɔ. Ye i maa nua asiri sɔɔ, i yɔwo gidambisa wɔllɔ i ka ye kpuro kpara. ²⁸ I ku bu nasia be ba koo wasi tɔna go, be ba n kpɛ bu hunde go. Adama i yēro nasio wi u koo kpɛ u wasi ka hunde go sannu dɔɔ wi u ku ra gbi sɔɔ. ²⁹ I n ko kpɛ i gunɔminu yiru dwe ka faram? Ka mɛ, baa nin teu, ga n koo wɔruma temɔ ma n kun mɔ bɛɛn Baaba u wura. ³⁰ Bɛɛ maa, ba mam bɛɛn wirun serin geeru yɛ. ³¹ N n mɛn na, i ku berum ko, i gunɔminu bɛɛɛ kere sere mi n toma.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ (I maa mɛerio Luku 12:8-9)

³² Yesu maa nɛɛ, baawure wi u man wura tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yēro wura nɛn Baaban wuswaaɔ wi u wãa wɔllɔ. ³³ Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yēro yina nɛn Baaban wuswaaɔ wi u wãa wɔllɔ.

Alafia ka takobin gari (I maa mɛerio Luku 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na nawa handuniaɔ n ka alafia wɛ, aawo, takobiwa na ka na. ³⁵ Na nawa n ka sannɔ doke bii tɔn durɔ ka win tundo suunu sɔɔ, ka maa bii tɔn kuro ka win mɛron suunu sɔɔ, ka maa kuro mɔro ka win dwaa mɛron suunu sɔɔ. ³⁶ Tɔnun yɛnugibu beya ba ko n sãa win yibereba.

³⁷ Wi u win tundo n kun mɛ win mero kɛ n man kere u n tura u n ka sãa negii. Nge mɛya wi u win bii kɛ n man kere u n tura u n ka sãa negii. ³⁸ Ma wi u kun win dãa bunanaru sue u n ka man swĩ u n tura u n ka sãa negii. ³⁹ Wi u kɛ u win wãaru di ka win gɔru kɛru u koo tu bia. Adama wi u win wãaru yina nɛn sɔ u koo tu wa ka gem.

Aren gari (I maa mɛerio Maaku 9:41)

⁴⁰ Yesu maa nɛɛ, wi u bɛɛ dam koosia nɛna u dam koosia. Wi u maa man dam koosia, u wi u man ɔrima dam koosiawa. ⁴¹ Wi u Gusunɔn sɔmɔ dam koosia yɛn sɔ u sãa Gusunɔn sɔmɔ, u koo are wa nge Gusunɔn sɔmɔgii. Wi u maa tɔn geo dam koosia, yɛn sɔ u sãa tɔn geo, u koo are wa nge tɔn geogii. ⁴² Wi u bwɛɛbwɛɛ benin turo gāanu kã yɛn sɔ u sãa nɛn bɔɔ, baa n n nim nɔruram na, na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, yēro kun win are biamɔ.

11

Yohanu Batɛmu kowon ɔrobu (I maa mɛerio Luku 7:18-35)

¹ Sanam mɛ Yesu u win bwāabu wɔkura yiru ye bwisi yi kã u kpa, u doona min di u da bera yen wuu marosu gia u ka keu sɔɔsi kpa u maa ka waasu ko.

² N deema Yohanu Batemu kowo u Yesu wi ba mɔ Kirisin sɔman gari nua sere pirisɔm diru mi u wɔa. Yera u nɔn win bwɔabun gabu gɔria ³ bu ka nɔn bikia, wiya wi u koo be na? Nge ba n kpao mara.

⁴ Yesu bu wisa u nɛɛ, i gɔsiro i Yohanu tusia ye i nua ka ye i wa. ⁵ Wɔkoba yam waamɔ, yɛmɔba sɔimɔ, ba be ba bara disigiru mɔ bekiamɔ bu ka dɛera, sosoba gari nɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ gɔrin di, ma ba sɔarobu Labaari gea waasu kuammɛ. ⁶ Doo nɔrugiiwa wi nɛn gari kun torasiamɔ.

⁷ Ye Yohanun bwɔaba sɔa Yesu u Yohanun gari tɔn dabiru sɔɔbu wɔri u nɛɛ, mba i yara i mɛɛrim da gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga toorimɔ? Aawo. ⁸ N n mɛn na, mba i mɛɛrim da. Durɔ wi u yɔa bɛɛreginu sebua? Na bɛɛ sɔɔmɔ be ba yɔa bɛɛreginu sebua ba wɔa sina kpaanɔ. ⁹ Mba i re kobu da. Gusunɔn sɔmɔwa i mɛɛrim da? Mɛya na bɛɛ sɔɔmɔ, yɛro mam Gusunɔn sɔmɔ kere sere mi n toma. ¹⁰ Domi Yohanu wiya win sɔ Gusunɔn gari nɛɛ, “N wee na nɛn sɔmɔ gɔria wunen wuswaa wi u koo wunen swaa sɔmɛ.” ¹¹ Ka gem na bɛɛ sɔɔmɔ, be tɔn kurɔba mara sɔo goo kun Yohanu Batemu kowo kere. Adama wi u yɔkabu bo ban te Gusunɔ u swi sɔo u nɔn kere. ¹² Saa min di Yohanu wi u waasu mɔ sere ka tɛ ba ban te kasuwa ka dam, ma damgiba tu mwaamɔ. ¹³ Mɔwisi u ban ten gari gerua win wooda sɔo. Gusunɔn sɔmɔbu kpuro ba maa yi gerua sere ka Yohanu Batemu kowon waati. ¹⁴ I n ki i tubu, wiya Eli wi, wi u koo ra na. ¹⁵ Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔ.

¹⁶ Mba kon ka tɛn tɔmbu weesina. Ba ka bibu weene be ba sɔ yaburɔ ba sokunamɔ ba mɔ, ¹⁷ sa bɛɛ guuru soowa ma i n yawa, sa bɛɛ gɔo womu kua, i n maa swi. ¹⁸ Domi Yohanu Batemu kowo u na u n di u n nɔra nge gabu, ma ba nɛɛ u wɛɛkunu mɔwa. ¹⁹ Tɔnun Bii maa na u dimɔ u nɔrumɔ, ma ba gerumɔ ba mɔ u sɔa dim kiɔ ka tam nɔro, ka maa gbere mwaɔbu ka kɔsan kowobun bɔrɔ. Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra sɔɔsi ma yi sɔa gem yin kookoosun di.

Wuu sin tɔmba yinamɔ

bu naane doke

(I maa mɛɛrio Luku 10:13-15)

²⁰ Ma Yesu u wuu si gerisim wɔri mi u sɔm maamaakigii dabinu kua, domi sin tɔmba kun bwisika ba ben gɔru gɔsie. ²¹ U nɛɛ, nuku sankiranugiiwa wunɛ Kɔraseni. Nuku sankiranugiiwa wunɛ Besaida, domi bɔ n sɔm maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni sɔo ye ba kua bɛɛn suunu sɔo, wuu sin tɔmbu ba ko n daa gɔru gɔsie saa tɛɛbun di ba n sɔ torom sɔo ba n saaki sebua nuku sankiranun sɔ. ²² Yen sɔ, na bɛɛ sɔɔmɔ, siribun sanam sɔo Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka bɛɛ. ²³ Wunɛ maa Kapenamu, a yiyo kaa suara sere wɔllo? Aawo, ba koo nun surewa sere gɔria. Domi sɔm maamaakigia ye ya kooru wunɛ sɔo, ya n kooru Sodomuɔ, wuu ge, ga n wɔa ka gisɔ. ²⁴ Yen sɔna na bɛɛ sɔɔmɔ, siribun sanam Sodomugia koo ko kpakaka ka wunɛ.

I na nɛn mi i wɛrabu mwa

(I maa mɛɛrio Luku 10:21-22)

²⁵ Saa ye sɔo, Yesu u nɛɛ, Baaba, wɔllu ka tem Yinni, na nun siara yɛn sɔ a yabu ye bibu sɔɔsi baa mɛ a ye bwisigibu ka yɛrugibu berua. ²⁶ N wɔ Baaba, domi mɛya n ka nun naawa wunen kiɔ sɔo.

²⁷ Nɛn Baaba man baayere kpuro wɛ. Goo sari wi u Bii wi yɛ ma n kun mɔ Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba wi yɛ ma n kun mɔ Bii ka maa wi Bii u ki u nɔn sɔɔsi.

²⁸ I na nɛn mi bɛɛ kpuro, bɛɛ be i ka bɛɛn sɔmunu wasira, kon bɛɛ wɛrasia. ²⁹ I wuro n bɛɛ kpura kpa i ko nɛn bwɔabu, domi nɛ tɔn duuduo ka tiɔ kawowa, mɛya kon de i n wɔa bɔri yɛndu sɔo. ³⁰ Domi yoo te kon bɛɛ diisia ta n wahala mɔ, sɔmu ni kon maa bɛɛ sɔbi nu n bunu.

12

Tɔo wɛrarugirun gari

(I maa mɛɛrio Maaku 2:23-28, Luku 6:1-5)

¹ Sɔo mɛɛrun biru, tɔo wɛrarugiru garu sɔo, Yesu ka win bwɔabu ba alikama gbaaru bukiane ba doonɔ. N

deema gōra win bwāabu mō ma ba alikama wōka ba temmō. ² Ye Falisiba ba wa mē, ba Yesu sōwa ba nē, u mērio ye win bwāaba mō ye wooda ya nē bu ku ko tō wērarugiru sō.

³ Yesu bu sōwa u nē, i nē garire ye Dafidi kua sanam mē gōra bu mō wi ka win tōmbu? ⁴ U dua Gusunōn dirō ma u pēe sua ye ba Gusunō yīye ma wi ka win tōmbu ba di. N deema n nē weenē bu pēe ye di ma n kun mō yāku kowobu tōna. ⁵ Nge i nē garire Mōwisin wooda sō ma tō wērarugiru sō, yāku kowo be ba sōmburu mō sāa yerō, ba ku ra tō wērarugiru mēm nōwē. Ba nē maa sāa taaregibu. ⁶ Adama na bē sōmō gāanu wāa mini ni nu sāa yeru kpāaru kere. ⁷ I n daa tuba ye Gusunōn gari gerua yi yi nē, “Wōnwōnda na kī, n nē mō yākuru,” i nē daa taare sarirugibu taare wēemō. ⁸ I de i n yē ma Tōnu Biiwa u tō wērarugiru kua.

Durō win nōm teu ga gu

(I maa mērio Maaku 3:1-6, Luku 6:6-11)

⁹ Ma Yesu doona min di, u dua ben mēnō yerō. ¹⁰ Durō goo wāa mi, win nōm teu ga gu. Be ba wāa mi, ba Yesu bikia ba nē, n nē man na, n weenē bu tōnu bekia tō wērarugiru sō? Ba gerua mē, bu ka wa bu nūn durum mani.

¹¹ Ma Yesu maa bu bikia u nē, bēen goo ù n yāaru mō ma ta nūn dōko kpiriru wōriri tō wērarugiru sō, u nē koo da u tu gawa u yara? ¹² Tōnu kun yāaru kere mi n toma? N nē mēn na, ya wā tōnu u gea ko tō wērarugiru sō.

¹³ Yera u durō wi sōwa u nē, u win nōmu ge dēmō.

U ge dēmia ma ga wēra nge gen teu.

¹⁴ Falisiba ba yara ba da ba wesiana mē ba koo ko bu ka Yesu go.

Sōm kowo wi Gusunō u gōsa

¹⁵ Ye Yesu u gia ma ba kī bu nūn gowa, u geera saa min di ma tōn dabira nūn swīi. Ma u barōbu kpuro bekia.

¹⁶ Adama u bu sōwa u sire u nē, bu ku raa goo sō wi u sāa. ¹⁷ N koora nge mē, kpa gari yi Gusunōn sōmō Esai

u yorua yi ka koora. ¹⁸ Gari yi sō, Gusunō u nē, “Nēn sōm kowo wi na gōsa wee, nēn kīnasi wī sō nēn gōru dobu kpuro wāa.

Na kon nūn nēn hunde wē, kpa u nēn gem kpāra bwesenu kpuron mi.

¹⁹ U nē ka goo sikirinamō u nē maa gbāramō.

Mēya maa goo kun win nōo nōomō wuun suunu sō.

²⁰ U nē koo tōn be ba sunkure nge kaba dakura.

U nē koo maa bu go baa bā n sāa nge fitila ge ga gōo dō,

sere u ka de gem mu tabu di,

²¹ kpa bwesenu kpuro nu nin yīyōbu doke win yīsiru sō.”

Yesu ka tii yinamō

(I maa mērio Maaku 3:22-30, Luku 11:14-23)

²² Ba ka Yesu durō goo naawa wi wērekunu nu kua wōko ka soso. Yesu durō wi bekia. U yam wa ma u gari gerubu wōri. ²³ Ma tōn wōru kpuro ga bitī soora ga nē, n nē man na ka gem n nē Dafidin sikadobu mini re?

²⁴ Adama ye Falisiba ba nua mē, yera ba gerua ba nē, wērekunun sunō Beseburun dama Yesu u ka wērekunu giramō.

²⁵ Nge mē Yesu ben bwisikunu yē, u bu sōwa u nē, bandu baatere tēn tōmbu ba tabu mō ben tii tiinē sō ta koo ko bansu. Mēya maa wuu baagere nē kun mē yēnu baagere gēn tōmbu ba tabu mō ben tii tiinē sō ga nē koo tē. ²⁶ N nē mēn na, Setam yā n Setam giramō, ya ka yen tii tabu mōwa. Amōna yen bandu ta koo ka tē. ²⁷ N nē sāa Beseburun dama na ka wērekunu giramō, ka weren dama bēen bwāaba ka nu giramō. Yenin sōna ben tii ba koo sōsi ma i tore.

²⁸ Adama nē n Gusunōn Hunden na, na ka wērekunu giramō, yeya ya sōsimō ma Gusunō u bandu swīi bēen suunu sō.

²⁹ Amōna tōnu koo ka du damgiin yēnuō u ka win yānu gura ma n kun mō u gina gbia u damgiī wi bōkua. U nē nūn bōkua, yera u koo kpī u win yānu gura.

³⁰ Wi u kun sãa negii u ka man yiberẽ tẽeru neniwa. Ma wi u ku ra gãanu menne ka ne sannu u ra ni yarinasiẽwa. ³¹ Yen sãna na bẽẽ sãomã tãmba koo kpĩ bu toranu kpuro ka gari kam gerubu kpuron suuru wa. Adama wi u Hunde Dẽero gari kam gerusimã, u ñ yen suuru wasi pai. ³² Baawure wi u ne Tõnun Bii gari kam gerusi ba koo yẽro suuru kua. Adama baawure wi u Hunde Dẽero gari kam gerusimã, ba ñ yẽro suuru kuamme saa gisõn di sere ka sia mam.

Dãru ka ten binu
(*I maa mẽerio Luku 6:43-45*)

³³ Ma Yesu maa nẽẽ, à n dãa geeru duura kaa bii geenu wa. À n maa dãa kãsuru duura bii kãsuna kaa sãri. Domi dãrun binun diya ba ra tu tubu. ³⁴ Waa gãsõrun bweseru bẽẽ! Amõna i ko ka gari gee gere bẽẽ be i sãa tãn kãsobu. Domi ye ya yiba gõruõ ya yarimã, yeya nãõ ga gerumã. ³⁵ Tãn geo u ra gãa geenu yãrewa gãa geenu sãõn di ni nu berua win gõruõ. Tãn kãso maa gãa kãsunu yaramã gãa kãsunu sãõn di ni nu berua win gõruõ. ³⁶ Na bẽẽ sãomã gari kpuro yi tãmba gerumã, yi sãõra ba koo bu siri siribun sanam. ³⁷ Domi wunen garin diya ba koo nun gem wẽ. Yin min diya ba koo maa nun taare wẽ.

Tãmba yĩreru bikia
(*I maa mẽerio Maaku 8:11-12, Luku 11:29-32*)

³⁸ Yera wooda yẽrobu ka Falisi gabu ba Yesu sãõwa ba nẽẽ, keu koosio, sa kĩ a yĩreru garu ko su wa.

³⁹ U bu wisa u nẽẽ, tẽn tãn kãsobu be ba ñ ka Gusunã turo yõ ba yĩreru bikiamã. Adama yĩreru garu maa sari te ba koo bu sãõsi ma n kun mã Gusunã sãmã Yonasigiru. ⁴⁰ Domi nge mẽ Yonasi kua sãõ sãõ ita ka wõkuru ita swãa bakan nukurã, nge mɛya maa ne Tõnun Bii kon ko sãõ sãõ ita ka wõkuru ita tem nukurã. ⁴¹ Siribun sanam sãõ Ninifugibu ba koo tẽn tãmbu seesi bu bu taare wẽ domi ba ben wãaru gõsia Yonasin waasun sã. Wee tẽ gãanu wãa mini ni nu Yonasi kere. ⁴² Siribun sanam tãn

kurã sunã wi u na saa nim nãõn sãõ yẽsan di u koo tẽn tãmbu seesi u bu taare wẽ yẽn sã win tem tonde min di u na u ka Salomãõn bwisin gari nã. Wee tẽ gãanu wãa mini ni nu Salomãõ kere.

Werekunun wuramaru
(*I maa mẽerio Luku 11:24-26*)

⁴³ Ma Yesu maa nẽẽ, werekunu nũ n doona tãnun min di, nu ra n bõsuwa mi gãanu ku ra kpi nu n wẽra yeru kasu nu n bie. ⁴⁴ Yera nu ra nẽẽ, nu koo gãsira nin wãa yerã min di nu raa doona. Nu ra wuramẽ kpa nu deema ta wãa diiru ta kurare ta sãnde. ⁴⁵ Kpa nu da nu ganu nãõba yiru kasuma ni nu ni kãsuru kere kpa nu du yẽro sãõ nu n wãa mi. Ma durã win wãa gbiikuru ta koo sãaya ka sere dãakuru. Nge mɛya n ko n ko ka tẽn tãn kãso beni.

Berà ba sãa Yesun wãnõbu

ka win mero
(*I maa mẽerio Maaku 3:31-35, Luku 8:19-21*)

⁴⁶ Sanam mẽ Yesu u ka tãn wõru gari mã, wee win mero ka win wãnõbu ba yõ tãõwã ba kĩ bu ka nũn gari ko. ⁴⁷ Sanam mɛya goo nũn sãõwa u nẽẽ, wunen mero ka wunen wãnõbu ba yõ tãõwã ba kĩ bu ka nun gari ko.

⁴⁸ Adama Yesu u yẽro bikia u nẽẽ, wara nen mero. Berã maa nen wãnõbu.

⁴⁹ Ma u win bwãabu nãmu tĩi u nẽẽ, beya mini be ba sãa nen mero ka nen wãnõbu. ⁵⁰ Domi baawure wi u nen Baaba wõrukoon kĩru mã, wiya nen wãnõ ka nen sesu ka nen mero.

13

Dĩa bwese yẽkon gari
(*I maa mẽerio Maaku 4:1-9, Luku 8:4-8*)

¹ Sãõ tee te sãõ, Yesu u yara yẽnun di u da u sina daa burerun goorã. ² Ma tãn wõru ga nũn menne sere u dua goo nimkuu sãõ u sina. Ma tãn be kpuro ba yõ daa bure ten goorã. ³ U bu gãa dabinu sãõwa ka mãnnu u nẽẽ, durã goowa yara u dĩa bweseru yẽkam dãõ. ⁴ Nge mẽ u yẽkamã sukum wõri swaa baarã, ma gunõsu na su di. ⁵ Ma sukum gam wõri kpee saara wõllõ mi

tem kun duku. Ma mu kpia mii mii yèn sɔ tem kun duku mi. ⁶ Sanam mɛ sɔ gura u kpia te yania ta gbera yèn sɔ ta n̄ gbini bɛkɛ mɔ. ⁷ Sukum gam maa wɔri sàkin suunu sɔ. Ma sàki ka mu kpɛa sannu ma yi mu sɛkenɛ yi go. ⁸ Adama sukum gam wɔri tem gem sɔ ma mu binu mara, gam gum wunɔbu (100), gam gum wata, gam gum tɛna.

⁹ Ma u nɛɛ, wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔ.

Mənnun asansi

(I maa mɛerio Maaku 4:10-12, Luku 8:9-10)

¹⁰ Yera win bwɔaba da ba n̄n deema ba bikia ba nɛɛ, mban sɔna u ra ka bu mɔnnu gari sɔ.

¹¹ Ma u bu wisa u nɛɛ, bɛɛya ba Gusunɔn bandun asiri sɔsi, adama be ba tie, ba n̄ bu sɔsi. ¹² Domi wi u gāanu mɔ, wiya ba koo sosia kpa win mɔru tu kpɛa. Adama wi u kun gāanu mɔ, fiiko ye u mɔ, yera ba koo maa n̄n wɔrari. ¹³ Yenin sɔna na ka bu mɔnnu gari sɔmɔ. Domi ba mɛirimɔ adama ba n̄ waamɔ. Ba swaa daki adama ba n̄ nɔmɔ n sere bu yeeri. ¹⁴ Nge mɛya gari yi Esai u gerua ben sɔ yi sɔsiramɔ, ye u nɛɛ,

“I ko n nɔmɔ ka gem, adama n n̄ koo bɛɛ yeeri.

I ko n mɛirimɔ adama i n̄ ko i wa.

¹⁵ Domi tɔn benin gɔru ga n̄ biti mɔ.

Ba ben tiin swaa kɔrua, ba n̄ni yinwa.

Kpa bu ku wa ka ben n̄ni.

Kpa bu ku nɔ ka ben swaa.

Kpa bu ku gia ka ben bwisi.

Kpa bu ku raa ka gɔsiramɔ n̄n mi n̄ ka bu bɛkia.”

¹⁶ Doo nɔrugiba bɛɛ, yèn sɔ bɛɛn n̄ni waamɔ, bɛɛn swaa maa nɔmɔ. ¹⁷ Ka geema na bɛɛ sɔmɔ, Gusunɔn sɔmɔbu dabiru ka win tɔn geobu ba kɔa bu wa ye i waamɔ tɛ, ba n̄ maa ye wa. Mɛya ba maa kɔa bu nɔ ye i nɔmɔ tɛ, ba n̄ maa nua.

Mən ten tubusianu

(I maa mɛerio Maaku 4:13-20, Luku 8:11-15)

¹⁸ Ma Yesu u nɛɛ, tɛ i mən ten tubusianu nɔwɔ tɛ ta ka bwese yɛko yā mi. ¹⁹ Be ba Gusunɔn bandun gari nɔmɔ ma yi n̄ bu yeeri, ba ka swaa

baaru weenɛ mi bwese te, ta wɔri. Tɔn kɔso wi, u ra nɛ u wuna ye ba duura ben gɔrua. ²⁰ Gaba maa ka kpee saaran tem mɛ weenɛ mi bwese ten gara wɔri. Ba gari yi nɔmɔ, mii mii ba yi mwaamɔ ka nuku dobu. ²¹ Adama ba n̄ derimɔ yi gbini ko ben gɔrua. Ma ba n̄ yɔramɔ n̄ ka tɛ. Sanam mɛ wahala n̄ kun mɛ n̄ni swāara tunuma gari yin sɔ kpa bu biru wura yande. ²² Gaba maa bwese te mwa nge tem sàkunugum sɔ. Ba gari yi nua adama handunian wāarun wururabu ka gobin n̄ni wɔkubu bu gari yi tɛsi, yi n̄ maa binu mara. ²³ Gaba maa bwese te mwa nge tem gem sɔ. Beya be ba gari yi nɔmɔ ma yi bu yeerimɔ. Ma ba binu marumɔ gabu wunɔbu (100), gabu wata, gabu tɛna.

Yaka kɔsusun mɔndu

²⁴ Yesu kpam bu mɔndu kua u nɛɛ, n wee ye Gusunɔn bandun gari yi ka weenɛ. Durɔ goowa u dɔa bwese geeru duura win gbaarɔ. ²⁵ Sanam mɛ baawure kpuro u dweeya, durɔ win yiberɛ u na, u yaka kɔsusu duura alikama ye sɔ, ma u doona. ²⁶ Ma alikama ya kpia ya kpɛa ya marumɔ, ma yaka kɔsu si, su maa kpia ma ba kpɛa sannu. ²⁷ Gbaa yɛron sɔm kowoba na ba nɛɛ, yinni, n̄ n̄ dɔa bwese geera a duura wunen gbaarɔ? Ma gian diya yaka kɔsu sini. ²⁸ Ma u bu wisa u nɛɛ, yiberɛwa, u kua mɛ. Sɔm kowo be, ba n̄n bikia ba nɛɛ, n̄ n̄ mɛn na, a kɔ su da su yaka kɔsu si wukiri? ²⁹ Ma u nɛɛ, aawo domi i n̄ su wukirimɔ tɛ, ka alikama sanna ko i ra wukiri. ³⁰ I de ye yiru kpuro yu kpɛa sannu sere gɛɛbun saa yā n̄ tura. Sanam mɛya kon sɔm kowobu sɔ bu gina yaka kɔsu si mɛnnɔ bu bɔkunu ko bu dɔo doke, yen biru bu sere alikama gɛ bu mɛnna n̄n biraru sɔ.

Mutaadin biman gari

(I maa mɛerio Maaku 4:30-32, Luku 13:18-19)

³¹ Yesu kpam bu mɔndu garu kua u nɛɛ, Gusunɔn banda ka mutaadin bima weenɛ ye durɔ goo u sua u duura win gbaarɔ. ³² Dāa binu kpuro sɔ yeya ya piiburu bo. Adama yā n̄ kpia

ya kpa ya gberun kiku baagere kpāaru kere. Domi ya ra ko dāru sere gunōsu ra nē su sin sokunu ko ten kāasin wāllō.

Pēē seeyatian gari

(I maa mēerio Luku 13:20-21)

³³ Yesu kpam bu mōndu garu kua u nēē, Gusunōn banda ka pēē seeyatia weenē ye kurō goo sua u doke sakaku nō itan som sō, ma mē kpuro mu seewa mu kukua.

Mōndun yaasi

(I maa mēerio Maaku 4:33-34)

³⁴ Ka mōnna Yesu u ra tōn wōru gari yi kpuro sō, u ku ra bu gāanu sō n kun ka mōnnu. ³⁵ Nge mēya Gusunōn sōmōn gari yi koora yi yi nēē, “Mōnna ko na n da ka bu gari sō. Na kon maa ye gere batuma sō ye ya kukua saa handunian taka kobun di.”

Yesu yaka kōsusun gari tubusia

³⁶ Sanam mēya Yesu u seewa tōn wōru gen min di u dua yēnuō. Ma win bwāaba da win mi ba nēē, a sun mōn te tubusio te ta ka yaka kōsu sin gari yā mi.

³⁷ Ma u bu wisa u nēē, Tōnun Biiwa u dīa bwese gee te duura. ³⁸ Handunia yera ya sāa gbaaru. Gusunōn bandun biba ba sāa dīa bwese gee te. Tōn kōso win biba ba maa sāa yaka kōsu si. ³⁹ Setamwa maa sāa yiberē wi u su duura. Gēebun saa maa sāa handunian kpeeru. Gusunōn gōradobara ba maa sāa gbaa sōm kowobu. ⁴⁰ Nge mē ba ra yaka kōsusu wunē bu dō doke, nge mēya n ko n ko handunian kpeeru sō. ⁴¹ Tōnun Bii u koo win wāllun gōradoba gōrima, bu ka baayere wuna ye ya tōmbu torasiamō mi u bandu dii, ka be ba kōsa mō. ⁴² U koo maa bu kpēē dō wi u ku ra gbi sō, mi ba koo wiru nōma sōndi bu swī. ⁴³ Sanam mē sōra be ba kua ye Gusunō u bikia ba ko n ballimō nge sō mi ben Baaba u bandu swī. Wi u swaa mō u ka nō, u nōwō.

Dukia ye ya beruan gari

⁴⁴ Yesu maa nēē, Gusunōn bandu ta maa sāawa nge dukia ye ya berua

gbaaru sō. Ye durō goo ye kame ma u ye berum sōnwa. Ma u da ka nuku dobu u dōra kpuro ye u mō, ma u gōsirama u gbaa te dwa.

Goo gobigirun gari

⁴⁵ Yesu maa nēē, Gusunōn bandu ta maa sāawa nge goo gobigii ni nu wā, ni tenku goo u kasu. ⁴⁶ Sanam mē u nin teeru wa te ta gobi mō too, ma u da u win baayere dōra ye u mō, ma u tu dwa.

Yāakororun gari

⁴⁷ Yesu maa nēē, Gusunōn bandu ta kpam sāawa nge yāakororu te ba ra kpēē nim wōku sō kpa tu swēē bwese bweseka mwa. ⁴⁸ Tā n yiba ba ra gawamē guruō, kpa bu sina bu gōsi ye ya wā bu doke bireru sō, kpa bu ye ya kun gea sāa yari. ⁴⁹ Nge mēya n ko n sāa handunian kpeeru sō. Wāllun gōradoba ba koo na bu tōn kōsobu ka geegibu wunana. ⁵⁰ Kpa bu tōn kōso be doke dō wi u ku ra gbi sō. Miya ba koo nōma wiru sōndi bu swī.

Dukia kpaa ka gura

⁵¹ Yesu u bu bikia u nēē, yabu ye kpuro ya bēē yeeri?

Ma ba nēē, oo.

⁵² Yera u bu sōwa u nēē, wooda yēro baawure wi u Gusunōn bandun gari gia, u ka yēnu yēro weenē wi u gāa kpaanu ka gāa gurunu wunamō win dukian di.

Nasaretigiba kun Yesu wure

(I maa mēerio Maaku 6:1-6, Luku 4:16-30)

⁵³ Ye Yesu u mōn ni kpuro kua u kpa, ma u doona min di. ⁵⁴ U da win tiin wuuō ma u tōmbu keu sōsim wōri ben mēnnō yerō sere be kpuro ba biti soora. Ma ba nēē, man diya u bwisi yinin bweseru waama. Amōna u ka kpīa u sōm maamaakigii nini mō. ⁵⁵ N n dāa dākon bii wi mini? N n wiya wi Maari mara? N n win wōnōba Yakōbu ka Yosefu ka Simō ka Yudu? ⁵⁶ N n ka win sesubu kpuro sanna sa wāa mini? N n mēn na, man diya u dam mē kpuro wa.

⁵⁷ Yeni kpuro ya bu yinari bu nūn naanē doke. Yera Yesu bu sōwa u nēē, gam sari mi Gusunōn sōmō ku ra n

bɛɛɛ mɔ ma n kun mɔ win tiin temɔ ka win yɛnuɔ.

⁵⁸ U n̄ maa sɔm damgii dabinu kue mi, ben naanɛ dokebu sarirun sɔ.

14

Yohanu Batɛmu kowon gɔɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 6:14-29, Luku 9:7-9)

¹ Saa ye sɔɔra Herodu, Galilen tem yɛro u Yesun baaru nua. ² Ma u win sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa u seewa gɔrin di. Yen sɔna u dam mɔ u ka sɔm maamaakiginu mɔ.

³⁻⁴ N deema Yohanu Batɛmu kowo raa Herodu sɔɔwa ma n̄ weenɛ u win wɔnɔ Filipun kurɔ Herodia sua kurɔ. Yen sɔna Herodu u Yohanu Batɛmu kowo mwa ma u dera ba n̄n bɔkua ba doke pirisɔm dirɔ Herodia win sɔ.

⁵ Ma u k̄i u n̄n go, adama u tɔmbun nɔnu nasie yɛn sɔ ba n̄n mɛɛra Gusunɔn sɔmɔ.

⁶ Adama dɔma te ba Herodun maru t̄ru yaayamɔ, Herodian bii wɔndia u dweebu dua u yawa. N Herodu dore, ⁷ sere u n̄n nɔɔ mwɛɛru kua ka b̄ri u ka n̄n wɛ ye u koo n̄n bikia kpuro. ⁸ Ye u win mɛron gere nua u Herodu sɔɔwa u nɛɛ, a man Yohanu Batɛmu kowon wiru wɛɛma mini pɛrɛnti sɔɔ.

⁹ Sunɔ win nukura sankira, adama u nɛɛ bu n̄n tu wɛɛyɔ. U gerua mɛ yɛn sɔ u b̄rua win tɔmbun wuswaaɔ. ¹⁰ Ma u gɔra ba Yohanu wiru bura pirisɔm dirɔ. ¹¹ Ba wii te kpɛɛma pɛrɛnti sɔɔ ba bii wi wɛ ma u ka win mɛro tu daawa. ¹² Ma Yohanun bwāaba na ba win goru sua ba sikua ma ba da ba Yesu sɔɔwa.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mɛɛrio Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

¹³ Ye Yesu u nua mɛ, u doona min di. U goo nimkuu dua u da gɔburɔ wi turo. Sanam mɛ tɔmba nua mɛ, ba yara wusun di ma ba n̄n naa gira mi gia ka naasu. ¹⁴ Ye Yesu u yara goon di, u tɔn wɔru guna wa. Ben wɔnwɔnda n̄n mwa ma u yande ben barɔbu bekiam wɔri.

¹⁵ Sanam mɛ sɔɔ duɔ win bwāaba na win mi ba nɛɛ, wee, gɔburu sɔɔra sa

wāa mini, sɔɔ maa kpa. A tɔn be karo bu da baru kpaanɔ bu ben tii d̄ianu dwia.

¹⁶ Ma Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, n̄ tilasi bu ka doona. Bɛɛn tii i bu d̄ianu wɛɛyɔ.

¹⁷ Yera ba nɛɛ, pɛɛ nɔɔbu tɔnawa sa mɔ mini ka swɛɛ yiru.

¹⁸ Ma u nɛɛ, i man ye wɛɛma mini.

¹⁹ Yen biru u nɛɛ, tɔn wɔru ge, gu yakasu yamɔ gu sina. Ma u pɛɛ nɔɔbu ka swɛɛ yiru ye sua u wuswaa seeya wɔllɔ u Gusunɔ siara. Ma u pɛɛ ye murura u win bwāabu wɛ ba tɔn wɔru ge yabua. ²⁰ Ben baawure di u deba. Ye ba di n tiara ba gure birenu wɔkura yiru sɔɔ ba ka doona. ²¹ Be ba di ben geera tura tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000), tɔn kurɔbu ka bibu baasi.

Yesu u s̄imɔ nim wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 6:45-52, Yohanu 6:15-21)

²² Yen biru mii mii Yesu dera win bwāaba goo nimkuu dua ba n̄n gbiiyɔ bu ka tɔbura guru giɔ. Sanam mɛya win tii u tɔn wɔru yarinasiama. ²³ Ye u bu yarinasia u kpa u yɔɔwa guuru wɔllɔ wi turo u ka kanaru ko. Ma u wāa mi, wi tɔna, sere yam mu ka t̄ira. ²⁴ N deema saa ye sɔɔ, goo nimkuu ge, ga wāa nim suunu sɔɔ. Nim kurenu gu b̄rikiamɔ yɛn sɔ woo ga gu n̄m bira koosi. ²⁵ Buru buru yam s̄areru, yera Yesu u s̄imɔ nim wɔllɔ u dɔɔ win bwāabun bera gia. ²⁶ Adama sanam mɛ ba n̄n wa u s̄imɔ nim wɔllɔ, ba b̄erum soora ba nɛɛ siiniwa.

Ma ba kuuki wɔri b̄erum saabu. ²⁷ Adama mii mii Yesu ka bu gari kua u nɛɛ, i ku mwia kpana, nɛna, i ku b̄erum ko.

²⁸ Yera Piɛɛ n̄n sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, n̄ n wunen na, a man nɔɔ kɛɛyɔ n na wunen mi nim wɔllɔ.

²⁹ Ma Yesu nɛɛ, a na.

Yera Piɛɛ u yara goon di u nim nɔɔ sɔndi u s̄imɔ u dɔɔ Yesun mi. ³⁰ Adama ye u woo laakari kua b̄erum n̄n mwa. Ma nge mɛ u nummɔ u wura kua u nɛɛ, Yinni, a man faaba koowo.

³¹ Mii mii Yesu nɔma d̄emia u n̄n n̄nua ma u nɛɛ, naanɛ doke piibugii wunɛ, mban sɔna a sika kua.

³² Be yiru kpuro ba dua goo sɔɔ ma woo ga mari. ³³ Yera be ba wāa goo ge sɔɔ, ba yiira Yesun wuswaaɔ ba nɛɛ, ka geema wunɛ Gusunɔn Biiwa.

Yesu u barɔbu bekia Genesaretin temɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 6:53-56)

³⁴ Ba tɔbura ba kpa ba tura Genesaretin temɔ. ³⁵ Tem min tɔmba Yesu tuba ma ba win labaari yɛbi yam kpuro ma u tunuma. Ma ba ka nɔn ben barɔbu kpuro naawa. ³⁶ Ba nɔn kana u gesi de bu win yaberun swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba bekura.

15

Sikadoban deema

(I maa mɛɛrio Maaku 7:1-13)

¹ Yera Falisiba ka wooda yɛrobu gabu ba na Yesun mi saa Yerusalemun di, ba nɔn bikia ba nɛɛ, ² mban sɔna wunen bwāabu ba n bɛsɛn sikadoban deema mɛm nɔɔwammɛ. Domi ba ku ra niɛ bu sere di.

³ Yesu bu wisa u nɛɛ, bɛɛ maa ni, mban sɔna i ra Gusunɔn wooda sare ma i sere bɛɛn deema nɛni. ⁴ Domi Gusunɔ u nɛɛ, “A wunen tundo ka wunen mero bɛɛrɛ wɛɛyɔ.” U maa nɛɛ, “Wi u win tundo n kun mɛ win mero kɔsa gerusi ba koo nɔn gowa.”

⁵ Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo ù n win tundo n kun mɛ win mero sɔɔwa u nɛɛ, win dukia ye u koo kpī u ka nɔn somi ya kua Gusunɔgia, ⁶ n n maa weenɛ durɔ wi, u win tundo n kun mɛ win mero somi. Nge mɛya i Gusunɔn gari tɛsimɔ ma i bɛɛn deema swīi. ⁷ Murafiti bɛɛ, ka geema bɛɛn sɔna Gusunɔ u gerua saa Esain nɔn di u nɛɛ,

⁸ “Tɔn beni ba man bɛɛrɛ wɛɛmɔ ka nɔɔ.

Adama ben gɔru ga ka man toma.

⁹ Kama ba man sāmɔ.

Domi tɔmbun woodawa ya kua ben sɔɔsiru.”

Ye ya tɔnu mɔ disigii

(I maa mɛɛrio Maaku 7:14-23)

¹⁰ Ma Yesu u tɔn wɔru soka u nɛɛ, i nɔɔwɔ kpa i de n bɛɛ yeeri. ¹¹ N n mɔ ye ya dumɔ tɔnun nɔɔ sɔɔ yera ya nɔn mɔ

disigii, ma n kun mɔ ye ya yarimɔ saa win nɔn di, yeya ya ra tɔnu ko disigii.

¹² Yera win bwāaba na win mi ba nɛɛ, n n a yɛ ma gari yi a gerua mi, yi Falisiba duawa mi ya.

¹³ U bu wisa u nɛɛ, dāru baatere te nɛn Baaba wɔrukoo kun duure ba koo tu wukawa. ¹⁴ I bu derio. Swaa gbio wɔkoba. Wɔko ù n maa win wɔkosi swaa gbiiye be yiru kpurowa ba koo tokoro wɔri.

¹⁵ Piɛɛ nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a sun mɔn te tubusio.

¹⁶ Yesu u nɛɛ, n n bɛɛn tii yeeri ka tɛ? ¹⁷ I n yɛ ma ye ya dumɔ nɔɔ sɔɔ kpuro nukurɔwa ya dɔɔ? Ma n n sosi ya koo yari wasin di. ¹⁸ Adama ye ya yarimɔ nɔn di, gɔrun diya ya wee. Yeya ya ra tɔnu ko disigii. ¹⁹ Domi gɔrun diya bwisiku kɔsunu wee, ka tɔn goberu, ka sakararu, ka kɔɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ ka gbɛna ka weesu ka tɔn sankubu. ²⁰ Yeya mi, ye ya ra tɔnu ko disigii. Adama nɔm kɛsɛnun dibu ku ra tɔnu ko disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu

naanɛ doke

(I maa mɛɛrio Maaku 7:24-30)

²¹ Yen biru Yesu doona min di u da Tiri ka Sidonin bera gia. ²² Kurɔ Kananigii goo wi u wāa bera mi, u na win mi, ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Yinni, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo. Nɛn bii tɔn kurɔ u wɛrɛkunu mɔ nu nɔn nɔni sɔɔwa too.

²³ Ka mɛ, Yesu kun nɔn gari gɛɛ wisa. Ma win bwāaba na win mi, ba nɔn kana u de kurɔ wi, u doona min di domi u kuuki mɔ u ka bu swīi biruɔ.

²⁴ U bu wisa u nɛɛ, Isireliba tɔnan miya ba man gɔrima be, be ba kɔɔre nge yāanu.

²⁵ Adama kurɔ wi, u na Yesun wuswaaɔ u yiira u nɛɛ, Yinni, a man somio.

²⁶ Yesu nɔn sɔɔwa u nɛɛ, n n weenɛ bu bibun dīanu sua bu bɔnu kɔɔwa.

²⁷ Kurɔ wi nɛɛ, geema, Yinni. Ka mɛ, bɔnu ra dīa buri di yi yi wɔruma nin yinnibun tabulun di.

²⁸ Yera Yesu nɔn sɔɔwa u nɛɛ, kurɔ wunɛ, wunen naanɛ dokebu kpā too. N koo nun kua nge mɛ a kī.

Saa ye sɔɔ, ma kurɔ win bii wi, u bekura.

Yesu u barɔ dabinu bekia

²⁹ Yesu u doona min di u da Galilen daa burerun goorɔ. Ma u yɔɔwa guuru wɔllɔ u sina. ³⁰ Yera tɔn wɔru guna na win mi. Ba ka yɛmɔbu na ka wɔkobu ka alebugibu ka sosobu, ka kpam barɔ dabinu ba yi Yesun wuswaaɔ, ma u bu bekia. ³¹ Biti baka tɔn be mwa ye ba wa sosoba gari mɔ, alebugiba bekura, yɛmɔba sɛimɔ, wɔkoba yam waamɔ, ma ba Gusunɔ Isireliban Yinni siarabu wɔri.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nnɛ diisia

(I maa mɛɛrio Maaku 8:1-10)

³² Yesu u win bwɔɔabu soka u nɛɛ, tɔn benin wɔnwɔnda man mɔ. Yen sɔɔ ita wee ye ba ka wɔa nɛn mi, gɔanu kun maa bu tie ni ba koo di. Na n maa kɛ n bu kara ka gɔɔru kpa bu ku raa dam bia swaaɔ bu wɔri.

³³ Win bwɔɔaba nɔn bikia ba nɛɛ, mana sa ko sere dɛanu wa gbaburu sɔɔ mini ni nu koo tɔn dabi teni debu.

³⁴ Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛɛ nyewa i sere mɔ.

Ma ba nɛɛ, wasi nɔɔba yiru ka swɛɛ piiminu ganu.

³⁵ Yesu u tɔn wɔru ge sinasia temɔ.

³⁶ Ma u pɛɛ nɔɔba yiru ye sua ka swɛɛ yi, u Gusunɔ siara ma u murura u win bwɔɔabu wɛ ba tɔn wɔru ge yabua.

³⁷ Be kpuro ba di ba deba. Ye ba di n tia ba gure birenu nɔɔba yiru sɔɔ ba ka doona. ³⁸ Be ba ye di ben geera tura tɔnu nɔrɔbun suba nnɛ (4.000), tɔn kurɔbu ka bibu baasi. ³⁹ Ye u tɔn wɔru ge yarinasia u kpa, u goo nimkuu dua u da Magadan tem gia.

16

Falisiba ka Sadusiba

ba yireru bikia

(I maa mɛɛrio Maaku 8:11-13, Luku 12:54-56)

¹ Falisiba ka Sadusiba ba na Yesun mi, bu ka win laakari mɛɛri, ba nɔn bikia ba nɛɛ, u bu sɔɔsi ka yireru garu ma win dam weewa saa Gusunɔn min di. ² Adama Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, saa ye sɔɔ kpeeyɔ i ra nɛɛ, yam koo

dora gisɔ domi wɔlla sɔri. ³ N n bururun na, i ra nɛɛ, gura koo nɛ gisɔ domi wɔlla swɔa ka wɔka tobe kua. I wɔllun yireru wunanamɔ, adama i n kpɛ i saa yenin yireru tubu. ⁴ Tɛn tɔn kɔsobu be ba n ka Gusunɔ turo yɔ ba yireru bikiamɔ. Adama yireru garu maa sari te ba koo bu sɔɔsi ma n kun mɔ Gusunɔn sɔmɔ Yonasigiru.

Ma u bu deri u doona.

Falisiba ka Sadusiban

pɛɛ seeyatia

(I maa mɛɛrio Maaku 8:14-21)

⁵ Ye win bwɔɔaba tɔburɔ guru gɔɔ, ba duari bu pɛɛ kusenu ko. ⁶ Yera Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, i kpurɛ kpurɛ ko, i n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pɛɛ seeyatia.

⁷ Bwɔa be, ba wesiana ba nɛɛ, u gerua mɛ yɛn sɔ ba n pɛɛ kusenu kue.

⁸ Yesu ben bwisikunu gia ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i wesiana i nɛɛ, yɛn sɔ i n pɛɛ kusenu kue, yen sɔna na gerua mɛ. Naanɛ doke piibugii bɛɛ. ⁹ N n bɛɛ yeeri sere ka tɛ? I n pɛɛ nɔɔbu ye yaaye ye na murura tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔbun (5.000) sɔ? Ka sukum mɛ n tian birenun geeru? ¹⁰ I n maa pɛɛ nɔɔba yiru ye yaaye ye na murura tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛn (4.000) sɔ? Ka sukum mɛ n tian birenun geeru? ¹¹ Amɔna i n ka tuba ma na n ka pɛɛ yɔ. I n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pɛɛ seeyatia.

¹² Sanam mɛya bwɔa be, ba tuba ma u n ka pɛɛ seeyatia yɔ. Adama u bu sɔɔmɔwa ba n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban sɔɔsinu.

Piɛ u nɛɛ, Yesu u sɔawa

wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Maaku 8:27-30, Luku 9:18-21)

¹³ Yesu u tura Sesare Filipin temɔ. Ma u win bwɔɔabu bikia u nɛɛ, wara tɔmba gerumɔ Tɔnun Bii u sɔa.

¹⁴ Ba nɔn wisa ba nɛɛ, gaba gerumɔ Yohanu Batemu kowowa a sɔa. Gaba maa mɔ Eliwa. Gaba maa kpam gerumɔ wunɛ Yeremiwa n kun mɛ, Gusunɔn sɔmɔbun turo.

¹⁵ Yesu u nɛɛ, bɛɛ maa ni, wara i gerumɔ na sɔa.

16 Simɔɔ Piɛɛ nɛɛ, wuna mi, wi Gusunɔ u ɔsa, wi, Yinni wason Bii.

17 Yera Yesu nùn wisa u nɛɛ, doo nɔɔrugliwa wunɛ Simɔɔ, Yohanun Bii, domi n n̄ mɔ tɔnu u nun yeni sɔsi, ma n kun mɔ nɛn Baaba wi u wāa wɔllo. 18 Nɛna na nun sɔmɔ ma na nun soka kperu *. Kpee ten wɔllɔwa kon nɛn yigberu swīi. Baa ɔɔn tii u n̄ kpɛ u tu ɔāanu kua. 19 Wuna kon ban te Gusunɔ u swīin kəkərɔba wɛ. Ye a yinamɔ handuniaɔ ba koo ye yina wɔllo. Ye a maa wura handuniaɔ ba koo ye wura wɔllo.

20 Yera Yesu win bwāabu nɔɔ goosi u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ ma wiya wi Gusunɔ u ɔsa.

*Yesu u win ɔɔ ka win seebun gari mɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 8:31-9:1, Luku 9:22-27)*

21 Saa saa yen min diya Yesu Kirisi u win bwāabu gari sɔmɔ batuma sɔ u nɛɛ, u n̄ koo ko u kun Yerusalemu de, mi guro gurobu ka yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛroba koo nùn nɔni sɔ. Ba koo nùn go adama sɔ itase u koo se.

22 Yera Piɛɛ ka nùn da bɔɔrɔ u nùn gerisim wɔri u nɛɛ, Gusunɔ u nun bere Yinni, yenin bwesera kun nun deemamɔ pai!

23 Adama Yesu sīra u Piɛɛ sɔɔwa u nɛɛ, a ɔɛero nɛn birun di Setam. A kasu a man torasiawa, domi a n̄ bwisikumɔ nge Gusunɔ, ma n kun mɔ nge tɔnu.

24 Yen biru Yesu win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, goo ù n̄ kī u man swīi nge bɔɔ, u win ɔru kīru derio kpa u win tiin dāa bunanaru sua u n̄ ka man swīi. 25 Wi u kī u win wāaru di ka win ɔru kīru u koo tu bia. Adama wi u win wāaru yina nɛn sɔ u koo ra tu wa. 26 Nge arufaani yerà tɔnu mɔ ù n̄ handunian ɔāanu kpuro wa ma u win wāaru bia. Nge mba n wāa ye tɔnu u koo ka win wāaru kɔsina. 27 Tɔnun Bii u sisi kam kam ka win Baaban yiiko ka win ɔradoba sannu. Sanam mɛya u koo baawure nùn win are kɔsia nge mɛ win kookoosu nɛ. 28 Geema na bɛɛ sɔmɔ tɔn be ba wāa mini ben gaba

kun gbimɔ bu ka Tɔnun Bii wa u na nge sunɔ.

17

Yesun wasi ɔsia

(I maa mɛɛrio Maaku 9:2-13, Luku 9:28-36)

1 Sɔɔ nɔɔba tian biru Yesu Piɛɛ sua ka Yakɔbu ka Yohanu, Yakɔbun wɔnɔ, u ka bu da guu bakaru garun wɔllo be tɔna. 2 Win wasi ɔsia tuki ben nɔni sɔɔ, ma win wuswaa ballimɔ nge sɔɔ, win yānu maa burura fem fem nge suru. 3 Yen biru ba Mɔwisi ka Eli wa ba ka Yesu gari mɔ. 4 Yera Piɛɛ u Yesu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, n wā sa n wāa mini. À n kī, kon kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru maa Eligiru.

5 U n̄ gari yi gerum kpa, bukɔ kpiku ga ka bu wukiri. Ma ba nɔɔ gagu nua saa bukɔ min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kīnasi wì sɔɔ nɛn ɔru dobu kpuro wāa. I wigii swaa dakio.

6 Ye bwāa be, ba nɔɔ ge nua bɛrum bu mwa sere ba wɔruma ba wuswaa tem girari. 7 Yesu na ben mi u bu nɔma sɔndi u nɛɛ, i seewo, i ku bɛrum ko.

8 Ye ba wuswaa seeya ba n̄ maa goo wa ma n kun mɔ Yesu turo.

9 Sanam mɛ ba saram wee guu ten min di, Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ ye ba wa mi, sere Tɔnun Bii u ka se ɔrin di.

10 Bwāa be, ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔna wooda yɛroba ra gere Eliwa koo gbi u na.

11 U bu wisa u nɛɛ, ka geema Eli koo na kpa u yabu baayere wesia yen ayerɔ. 12 Adama na bɛɛ sɔmɔ, Eli u na kɔ, ba n̄ nùn tuba, ma ba nùn kua nge mɛ ba kī. Nge mɛya ba koo Tɔnun Biin tii nɔni sɔ.

13 Yera n win bwāabu yeeri ma Yohanu Batɛmu kowon gariya u mɔ.

Yesu u bii wi wɛɛku ga wāasi bɛkia

(I maa mɛɛrio Maaku 9:14-29, Luku 9:37-43a)

14 Ye ba tunuma mi tɔn wɔru ga wāa, durɔ goo u na u yiira Yesun wuswaaɔ 15 u nɛɛ, Yinni, a nɛn biin wɔnwɔndu

* 16:18 kperu - Yīsi te ba mɔ Piɛɛ, ten tubusiana kperu.

waawo. U giri kpakpanu barɔ nu nùn wahala mò gem gem sere nu ra gasɔ nùn kpɛɛ dɔɔ sɔɔ n̄ kun mɛ nim sɔɔ.

¹⁶ Na ka nùn wunen bwāabu naawa adama ba kpana bu nùn bekia.

¹⁷ Yesu u nɛɛ, bɛɛ tɔn kɔso naane doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wāa. Nge sere domma ko na n kpam ka bɛɛ tɛmanɛ. I ka man bii wi naawa mini.

¹⁸ Yesu u wɛɛku ge gerusi ma ga bii wi doonari ma u bekura mii mii.

¹⁹ Yera Yesu bwāaba da win mi be tɔna ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔna ba kpana bu wɛɛku ge gira.

²⁰ Yesu bu wisa u nɛɛ, yèn sɔ bɛɛn naane dokebu kun kpā. Ka geema na bɛɛ sɔmɔ, baa bɛɛn naane dokebu bù n piibu sãa nge dĩa bima ye ya piiburu bo i ko guu teni sɔ tu wukuro minin di tu da giɔ. Mɛya ta koo maa wukura. Gāanu maa sari ni i ko kpana i ko. [

²¹ Adama wɛɛku genin bwesera ku ra doone ma n kun ka kanaru ka nɔɔ bɔkuru.]

Yesu u kpam win gɔɔ

ka win seebun gari m̄

(I maa mɛɛrio Maaku 9:30-32, Luku 9:43b-45)

²² Sɔɔ teeru nge mɛ bwāa be, ba mɛnnɛ sannu Galileɔ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔma beria ²³ bu nùn go, adama sɔɔ itase u koo se gɔrin di.

Yera bwāa ben nukura sankira gem gem.

Sãa yerun wɔɔ gobin kasiabu

²⁴ Sanam mɛ Yesu ka win bwāabu ba tura Kapenamuɔ, yera sãa yerun wɔɔ gobigiba na Piɛɛn mi ba nɛɛ, bɛɛn yinni u ku ra sãa yerun wɔɔ gobi kasiɛ?

²⁵ Piɛɛ nɛɛ, a, u ra kasiɛ.

Ye Piɛɛ u duɔ dirɔ Yesu gbia u nùn bikia u nɛɛ, amɔna a wa Simɔɔ. Berà n weenɛ bu handunia min sinambu gbere gobi kasiɛ. Sina bibu? Nge gabu.

²⁶ Piɛɛ nɛɛ, gabu.

Ma Yesu nɛɛ, n̄ n mɛn na sina bibu ba n̄ kasiama. ²⁷ Ka mɛ, sa n̄ kĩ su tɔn be mɔru kasiiki. Yen sɔ, a doo daara a kɔkɔru kɔ. Swāa ye ya gbia ya tu mwɛ, a ye gawo a yen nɔɔ baaya. Kaa

sii geesun gobi wa mi, yi yi koo nɛ ka wunen gobi turi. A yi suo a bu kasiɛ.

18

Wara gisonkoru bo

(I maa mɛɛrio Maaku 9:33-37, Luku 9:46-48)

¹ Saa ye sɔɔra Yesu bwāaba da win mi, ba nùn bikia ba nɛɛ, wara gisonkoru bo Gusunɔn bandu sɔɔ.

² Yesu u bii piibu gagu soka u yɔrasia ben wuswaaɔ. ³ Ma u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, ma n kun mɔ i tii gɔsia i kua nge bibu, i n̄ kpɛ i n̄ wāa ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ. ⁴ Wi u sãa gisonko ban te Gusunɔ u swĩi sɔɔ, wiya wi u tii kawa nge bii wini. ⁵ Wi u maa bii winin bweseru wura nɛn yĩsirun sɔ, nɛna u wura.

Torarun baberu

(I maa mɛɛrio Maaku 9:42-48, Luku 17:1-2)

⁶ Yesu maa nɛɛ, wi u dera bii piimii ni nu man naane doke min turo wɔri toraru sɔɔ, n buram bo bu yɛro nɛɛ bakaru gbiniɛia win wĩirɔ kpa bu nùn kpɛɛ nim wɔku sɔɔ u nim diira.

⁷ Anna a handunian wahala wa ye gāanu ka wāa ni nu derimɔ tɔmba wɔrimɔ toraru sɔɔ. Gāa ninin bwesera ko n wāawa baadomma, adama nɔni swāarugiiwa win min di nu koo yari.

⁸ Wunen nɔmu n̄ kun mɛ wunen naasu, yen ye ya nun sure toraru sɔɔ, a ye buro a kɔ n toma. Domi n sanɔ bo a ka nɔm teu n̄ kun mɛ naa teesu wāaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nɔma yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun kpɛɛ dɔɔ wi u ku ra gbi sɔɔ. ⁹ N̄ n maa wunen nɔnun na ga nun sure toraru sɔɔ a gu wɔwo a kɔ n toma. Domi n sanɔ bo a ka nɔni tia wāaru wa te ta ku ra kpe n kere a n nɔni yiru mɔ kpa bu nun kpɛɛ dɔɔ wi u ku ra gbi sɔɔ.

Yāa te ta kɔɔra ta maa waara

(I maa mɛɛrio Luku 15:3-7)

¹⁰ Yesu maa nɛɛ, i ku ra de i bii piimii nin teu gem. Ka geema na bɛɛ sɔmɔ, ben gɔrado be ba wāa wɔllo ba ra n yɔwa baadomma nɛn Baaba wɔrukoon wuswaaɔ. [¹¹ Domi Tɔnun Bii u nawa u ka ye ya kɔɔra faaba ko.]

¹² Mba i tamaa. Tõnu ù n yãanu wunõbu (100) mǎ ma teera kǎra, u ñ koo wunõbu tia sari deri guuru wǎllǎ kpa u da u tee te ta kǎra kasu? ¹³ U n maa tu wa, ka geema na bɛɛ sǎmǎ, win nuku dobu ko n kpã yãa ten sǎ n kere wunõbu tia sari ni nu ñ kǎre. ¹⁴ Nge mɛya maa bɛɛn Baaba wi u wãa wǎllǎ u ñ kī baa bii piimii nin teu gu kǎra.

Naanɛ dokeo ù n tora

¹⁵ Yesu maa nɛɛ, naanɛ dokeo goo ù n tora a doo win mi wunɛ tǎna a nùn win toraru tubusia. U n wunɛgii nua, a nùn faaba kua. ¹⁶ Adama ù n yina u nun swaa daki, a tǎn turo ñ kun mɛ tǎnu yiru kasuo a ka da win mi, kpa tǎnu yiru ñ kun mɛ ita ye, yu gari yi kpuron seeda di nge mɛ Gusunǎn gari gerumǎ. ¹⁷ U n maa kpam yina u bu swaa daki, a Yesun yigberu gari yi nǎsio. U n den yina u yigberun gari nǎ, a nùn garisio tǎn tuko ñ kun mɛ ghere mwaa.

Yinabu ka wurabu

¹⁸ Ma Yesu maa nɛɛ, ka geema na bɛɛ sǎmǎ, ye i yinamǎ handunia sǎ ba koo ye yina wǎllǎ. Ye i maa wura handunia sǎ, ba koo ye wura wǎllǎ.

¹⁹ Na kpam bɛɛ sǎmǎ ma bɛɛn tǎmbu yiru bǎ n nǎo tia kua handunia mini ba gǎanu bikia kanaru sǎ, nɛn Baaba wi u wãa wǎllǎ u koo bu wɛ. ²⁰ Domi mi tǎmbu yiru ñ kun mɛ ita ba mɛnnɛ ka nɛn yĩsiru, na wãa ben suunu sǎ.

Sǎm kowon gari wi u yina

u suuru wura

²¹ Yera Piɛɛ u da Yesun mi u nùn bikia u nɛɛ, nǎn nyewa kon nɛn beruse wi u man torari suuru kua. Nǎn nǎoba yiru?

²² Yesu nùn wisa u nɛɛ, aawo n ñ mǎ nǎn nǎoba yiru tǎna, nǎn wata ka wǎkurun nǎn nǎoba yiruwa. ²³ Yenin sǎna Gusunǎn bandun gari ka sunǎ goon gari weenɛ wi u kī u win gobi dooru ko ka win sǎm kowobu. ²⁴ Ye u win gobi dooru torua, yera ba ka durǎ goo na wi u win dibu nɛni fǎrǎtǎ dabi dabiru. ²⁵ Wee, durǎ wi kun gǎanu mǎ u ka dii bi kǎsia. Ma win yinni nɛɛ bu nùn dǎro ka win kurǎ

ka win bibu ka ye u mǎ kpuro bu ka dii bi kǎsia. ²⁶ Yera sǎm kowo wi, u yiira win yinnin wuswaa u nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man tɛmanǎ, kon nun kǎsia kpuro. ²⁷ Ma win yinni u win wǎnwǎndu wa u dii bi go u dera u doona.

²⁸ Ye sǎm kowo wi, u yara min di, u ka win sǎm kowosi yinna wi u win dibu nɛni nge fǎrǎtǎ nǎobun saka. Yera u nùn sɛre u wĩiru sɛka u nɛɛ, a nɛn dibu kǎsiamǎ bi a nɛni. ²⁹ Yera win kpaasi u yiira win wuswaa u nùn suuru kana u nɛɛ, a ka man tɛmanǎ, kon nun kǎsia. ³⁰ Adama u ñ wure. U dera ba nùn doke pirisǎm sǎ sere u ka dii bi kǎsia u kpe. ³¹ Ye sǎm kowo be ba tie ba gari yi wa, ben nukura sankira mǎ ba da ba ben yinni ye kpuro sǎwa. ³² Yera yinni wi, u nùn sokusia u nɛɛ, sǎm kowo nuku kǎsurugii, na nun wunɛn dibu goowa yɛn sǎ a man suuru kana. ³³ N daa weenɛwa wunɛn tii a maa wunɛn sǎm kowosi wi wǎnwǎndu kua nge mɛ na nun kua. ³⁴ Yinni wi, u mǎru bɛsira mǎ u sǎm kowo wi pirisǎm kǎsobu wɛ sere u ka dii bi kpuro kǎsia.

³⁵ Ma Yesu nɛɛ, nge mɛya nɛn Baaba wi u wãa wǎllǎ koo bɛɛ kua bɛɛn wi u kun win winsim suuru kue win gǎrun di.

19

Yesu u yinanaan gari mǎ

(I maa mɛɛrio Maaku 10:1-12)

¹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa u doona Galilen di u da Yudean bera gia ye ya wãa Yuudenin daarun guru giǎ.

² Tǎn wǎru guna nùn swĩ mi, mǎ u ben barǎbu bɛkia.

³ Falisi gaba na win mi, bu ka win laakari mɛɛri ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛn wooda ya wura tǎnu u win kurǎ yina gari baayiren sǎ?

⁴ Yesu u nɛɛ, i ñ garire Gusunǎn gari sǎ mǎ “Toren di Taka kowo u bu kuawa durǎ ka kurǎ.” ⁵ Ma yi kpam nɛɛ, “Yen sǎna, durǎ u koo win tundo ka win mɛro deri kpa wi ka win kurǎ ba n maninɛ kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.” ⁶ Nge mɛya ba ñ maa sǎa tǎmbu yiru mǎ n kun mǎ tǎn turo. N n

man na, tɔnu u ku karana ye Gusunɔ u mɛnna.

⁷ Falisiba ba nɔn bikia ba nɛɛ, n n mɛn na, mban sɔna Mɔwisi u wooda wɛ u nɛɛ, durɔ u yinanaan tireru yore kpa u de win kurɔ u doona.

⁸ Yesu u bu wisa u nɛɛ, Mɔwisi dera i bɛɛn kurɔbu yinamɔ bɛɛn woo bɔbunun sɔ. Adama saa toren di gari yi, yi n sɔa mɛ. ⁹ Na bɛɛ sɔmɔ, wi u win kurɔ yina ma n kun mɔ sakararun sɔ, ma u kurɔ kpao sua, u sakararu kuawa.

¹⁰ Win bwɔaba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, n n mɛn na n sɔa durɔ ka win kurɔn suunu sɔɔ, n buram bo bu ku suana.

¹¹ Yesu u nɛɛ, tɔmbu kpuro ba n kpɛ bu gari yi sua ma n kun mɔ be Gusunɔ u yen dam wɛ. ¹² Domi gabun mi marumara, gabu maa tɔmba ba bu kua mɛ, gabu maa kpam, Gusunɔn bandun sɔna ba n kurɔ suamɔ. Wi u koo kpɛ u gari yi sua, u suo.

*Yesu u bibu kanaru kua
(Ima mɛɛrio Maaku 10:13-16, Luku 18:15-17)*

¹³ Tɔmba ka bii piiminu na Yesun mi, u ka bu nɔma sɔndi kpa u bu kanaru kua, adama win bwɔaba tɔn be gerusi. ¹⁴ Yera Yesu nɛɛ, i de bii piiminu nu na nɛn mi, i ku bu yinari. Domi Gusunɔ u bandu swɔi tɔmbun sɔ be ba ka bu weenɛ.

¹⁵ U bu nɔma sɔndi ma u doona min di.

*Gobigii goon gari
(Ima mɛɛrio Maaku 10:17-31, Luku 18:18-30)*

¹⁶ Durɔ goo na Yesun mi, u nɔn bikia u nɛɛ, yinni, gea mba kon ko n ka wɔaru te ta ku ra kpe wa.

¹⁷ Yesu nɔn sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna a man gean kobun gari bikiamɔ. Tɔn turowa sɔa geo. A n kɔ a wɔaru te ta ku ra kpe wa a woodaba swɔiyo.

¹⁸ U nɛɛ, yen yerà.

Yesu u nɛɛ, a ku tɔnu go, a ku sakararu ko, a ku gbɛni, a ku goo gari mani, ¹⁹ a wunen tundo ka wunen mero bɛɛɛ wɛɛyo, kpa a wunen tɔnusi kɔa nge wunen tii tii.

²⁰ Aluwaasi wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na swɔi. Mba n maa man tie.

²¹ Yesu nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a n kɔ a yibu, a doo a dɔra kpuro ye a mɔ, kpa a yen gobi sɔarobu bɔnu kua, kaa n dukia mɔ wɔllo, kpa a na a man swɔi.

²² Adama ye aluwaasi wi, u nua mɛ, u doona ka nuku sankiranu domi win dukia ya kpɔ.

²³ Yera Yesu u win bwɔabu sɔɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, n sɛ gem gem dukiagii u ka ban te Gusunɔ u swɔi wura. ²⁴ Yen sɛsɔ ga kpɔ n kere yooyoo gu du yaburan wɛrɔ gu yari.

²⁵ Ye bwɔa be, ba gari yi nua, ba biti soora gem gem, ma ba nɛɛ, n n mɛn na, wara u koo den faaba wa.

²⁶ Yesu bu mɛɛra ma u nɛɛ, tɔmbun miya n n koorɔ adama gɔanu sari ni Gusunɔ u kpanɛ.

²⁷ Yera Piɛɛ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, n wee bɛɛ sa gɔanu kpuro deri sa nun swɔi. Mba n ko n ko bɛɛgia.

²⁸ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, sanam mɛ Tɔnun Bii u ko n sɔ win sina gɔni yiikogian wɔllo handunia kpaa sɔɔ, bɛɛ wɔkura yiru be i man swɔi bɛɛn tii i ko n sɔ sina gɔni wɔllo i ka Isireliban bwesenu wɔkura yiru siri. ²⁹ Ma baawure wi u win yɛnu deri, n kun mɛ wɔnɔbu, n kun mɛ sesubu, n kun mɛ tundo, n kun mɛ mero, n kun mɛ bibu, n kun mɛ gbea nɛn yɔsirun sɔ, u koo yen kɔsire wa dabi dabinu, kpa u wɔaru te ta ku ra kpe tubi di. ³⁰ Adama dabiru be ba tɛ sɔa gbiiikobu ba koo ko birukobu, ma dabiru be ba tɛ sɔa birukobu ba koo ko gbiiikobu.

20

Sɔm kowo be ba wɔa gbaarɔ

¹ Ma Yesu u nɛɛ, n wee ye Gusunɔn bandu ta ka weenɛ. Yɛnu yɛro goo u yara buru buru yellu u ka sɔm kowobu kasu bu da win gbaarɔ. ² U wura u bu kɔsia nge mɛ ba ra sɔm kowo kɔsie sɔ teeru, ma u nɛɛ bu doo bu sɔmburu ko win gbaarɔ. ³ Ye n kua bururun kɔba nɔɔba nɛɛ, u kpam yara ma u gabu deema ba sɔ tɛngeɔ ba n garu mɔ. ⁴ U bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i doo i sɔmburu ko nɛn gbaarɔ. Kon bɛɛ yen gobi kɔsia nge mɛ n weenɛ. ⁵ Ma ba da mi. Yɛnu yɛro wi, u kpam yara

sɔɔ wii wɔllu, ka maa yokan kɔba ita, ma u kua mɛ. ⁶ Ye n da kua yokan kɔba nɔɔbu, u kpam yara u gabu wa be ba sɔ mi. U bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i sɔ mini saa bururun di i n̄ garu mɔ. ⁷ Ba wisa ba nɛɛ, yɛn sɔ goo kun sun sɔmburu wɛ. Ma u nɛɛ, n̄ n mɛn na, i doo nɛn gbaarɔ i sɔmburu ko bɛɛn tii.

⁸ Ye n kua yoka yɛnu yɛro wi, u win sɔm kowobun wirugii soka u nɛɛ, a sɔm kowobu sokuo a bu ben gobi kɔsia, saa birukobun min di sere ka gbiikobun mi. ⁹ Be ba sɔmburu torua yokan kɔba nɔɔbu ba na ma ba sɔɔ teerun sɔmburun gobi wa. ¹⁰ Ye gbiikoo be, ba na, ba tamaa begii koo kerawa mɛ. Adama sɔɔ teerun sɔmburun gobiya ba maa ben tii kɔsia. ¹¹ Ye ba gobi yi wa ba ka yɛnu yɛro wi wɔki. ¹² Ba gerua, ba nɛɛ, be ba dɔkuru na mi, kɔbi tia tɔnawa ba kua ma a bu kɔsia nge bɛsɛ be sa sɔmburu kua bururun di ka sɔɔ boko. ¹³ Ma u ben turo wisa u nɛɛ, nɛn bɔrɔ, na n̄ nun taki di. A wura ma kaa sɔɔ teerun sɔmburun gobi mwa, nge n̄ n̄ mɛ. ¹⁴ N n mɛn na, a wunɛn gobi mɔɔ a doona. N̄ n̄ k̄i n biruko wini kɔsia nge wunɛ, mba n̄ nun wa. ¹⁵ N̄ n̄ ye na k̄i yera kon ka nɛn ye na mɔ ko? Nge a nisinu mɔwa yɛn sɔ na tɔn geeru kua. ¹⁶ Ma Yesu nɛɛ, nge mɛya birukobu ba koo ko gbiikobu, gbiikobu maa, ba koo ko birukobu.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ nɔn itase

(I maa mɛerio Maaku 10:32-34, Luku 18:31-34)

¹⁷ Nge mɛ Yesu u dɔɔ Yerusalemu gia, swaaɔ u win bwɔabu wɔkura yiru ye tɔna sɔɔwa u nɛɛ, ¹⁸ wee, sa dɔɔ Yerusalemu mi ba koo Tɔnun Bii yɔku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu nɔma beria. Ba koo n̄n taarɛ wɛ bu go, ¹⁹ kpa bu n̄n tɔn tukobu nɔmu sɔndia be ba koo n̄n yaakoru ko, bu n̄n seni so, yen biru bu n̄n kpare dɔa bunanarɔ. Sɔɔ itase u koo maa se gɔrin di.

Ye Yakɔbu ka Yohanun mɛro u bikia (I maa mɛerio Maaku 10:35-45)

²⁰ Yera Sebeden bibun mɛro u na Yesun mi ka win bibu sannu u yiira u ka gɔanu kana. ²¹ Yesu u n̄n bikia u nɛɛ, mba a k̄i.

U nɛɛ, a de nɛn bibu yiru yeni yu sina, turo wunɛn nɔm geuɔ, turo maa wunɛn nɔm dɔwarɔ sanam mɛ kaa bandu di.

²² Yesu u wisa u nɛɛ i n̄ yɛ ye i bikiamɔ, i ko kp̄i i wahala sɔbe ye kon sɔbe?

Ma ba nɛɛ, sa ko kp̄i.

²³ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, ka geema i ko wahala sɔbe nge nɛ. Adama n̄ nɛn baa n̄ ka gɔsi be ba koo sina nɛn nɔm geuɔ ka nɛn nɔm dɔwarɔ. Tɔn bɛn sɔ nɛn Baaba u aye ni sɔɔru kua beya ba koo nu wa.

²⁴ Ye bwɔabu wɔku te ta tie ta gari yi nua, ta ka yiru ye mɔru kua. ²⁵ Yera Yesu bu soka u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ nge mɛ tɔn tukobun tem yɛrobu ba ra n̄ bu dam dɔremɔ. Kpa ben wirugibu ba n̄ bu taaremɔ. ²⁶ Adama n̄ n̄ sɔa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù n̄ k̄i u ko wirugii, u de u ko bɛɛn sɔmɔ. ²⁷ Mɛya maa bɛɛn wi u k̄i u ko gbiikoo u koowo bɛɛn yoo. ²⁸ Nge mɛya Tɔnun Bii kua. U n̄ nɛ bu ka n̄n sɔ ma n̄ kun mɔ u ka gabu sɔ, kpa u win wɔaru wɛ u ka tɔn dabinu yakia.

Yesu wɔkobu yiru bekia

(I maa mɛerio Maaku 10:46-52, Luku 18:35-43)

²⁹ Sanam mɛ ba yara Yerikon di, tɔn wɔru guna Yesu sw̄i. ³⁰ Wɔkobu yiru gaba sɔ swaa baarɔ ba nua ma Yesu sarɔ. Yera ba nɔɔguru sua ba nɛɛ, Yinni, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.

³¹ Tɔn wɔru guna ye, ya bu wɔkisimɔ bu mario. Ka mɛ, ba gbɔramɔ too too, ba mɔ, Yinni, Dafidin sikadobu, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.

³² Yera Yesu u yɔra u bu soka ma u bu bikia u nɛɛ, mba i k̄i n̄ bɛɛ kua.

³³ Ba n̄n wisa ba nɛɛ, Yinni, sa k̄i bɛsɛn nɔni yi yam wawa.

³⁴ Yesu u ben wɔnwɔndu wa ma u ben nɔni baba. Yɔatem mi, tɔnu yiru ye, ya yam wa ma ya n̄n sw̄i.

21

Yesu u Yerusalemu dua
(*I maa mɛɛrio Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19*)

¹ Ye ba Yerusalemu bɔku kua ba tura wuu ge ba ra soku Betefagio, Olifin guurɔ ma Yesu u win bwāabu yiru gɔra. ² U bu sɔɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaa te i mɛɛra bɛɛn wuswaaɔ mi. Miya i ko yande ketɛku wa ka gen buu nu sɔri. I nu sɔsiamɔ i ka man naawa. ³ Goo ù n bɛɛ gāanu bikia, i nɛɛ, Yinniwa u nin bukata mɔ. Mii mii ba koo de i ka nu na.

⁴ Yeni ya kua kpa Gusunɔn sɔmɔn gari yini yi ka koora yi yi nɛɛ,

⁵ “I Yerusalemu gibu sɔɔwɔ i nɛɛ, wee, ben sunɔ sisi ben mi. Wi, tɔn duuduowa, u ketɛku sɔni, ketɛku buu kpembu.”

⁶ Ma bwāa be, ba da ba kua ye Yesu u bu sɔɔwa. ⁷ Ba ka ketɛku ge ka gen buu na. Ba ben beka tɛria nin wɔllɔ ma ba dera Yesu u sɔni. ⁸ Ma tɔn wɔru ga gen beka tɛria swaa sɔɔ. Gaba bāa kako bekusu bɔɔra ba tɛria swaaɔ. ⁹ Tɔn be ba nɔn gbiiye ka be ba nɔn swīi biruɔ, ba gbāramɔ ba mɔ, su Dafidin sikadobu wɔlle sua. U sāawa domarugii. U sisi ka Yinnin yīsiru! Su Wɔrukoo wɔlle sua.

¹⁰ Ye u dua Yerusalemuɔ, wuugibu kpuro ba biti soora ba mɔ, wara wini.

¹¹ Tɔn wɔru ga nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Yesuwa, Galilen Nasaretigii.

Yesu u dua sāa yerɔ
(*I maa mɛɛrio Maaku 11:15-19, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22*)

¹² Yesu u dua sāa yerɔ ma u be ba kiaru dɔramɔ ka be ba dwemɔ gira min di. U be ba gobi kɔsimɔn tabuluba fukura, ka totoberɛ dɔrobun kitani.

¹³ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔn gari nɛɛ, “Nɛn dira ko n sāawa kanarun diru.” Adama bɛɛ i tu gɔsia gbɛnɔbun wāa yeru.

¹⁴ Yera wɔkobu ka yemaba na win mi sāa yeru mi ma u bu bekia. ¹⁵ Yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛroba mɔru kua ye ba maamaaki wa ye u kua, ka maa bii be ba gbāramɔ sāa yerɔ ba mɔ, su Dafidin sikadobu wɔlle sua.

¹⁶ Ma ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, a sere nɔɔmɔ ye ba gerumɔ?

Ma Yesu nɛɛ, oo, i n̄ garire Gusunɔn gari sɔɔ mi ba nɛɛ, “A dera bii piiminu ka bii wɛɛnu nu nun siaramɔ.”

¹⁷ Yen biru u bu deri u doona wuu min di u da Betaniɔ u kpuna mi.

Yesu dāru garu b̄rusi
(*I maa mɛɛrio Maaku 11:12-14, 20-24*)

¹⁸ Sisiru bururu nge mɛ Yesu gɔsira wuu mi, gɔɔra nɔn mɔ. ¹⁹ U dāru garu wa swaa baarɔ te ba ra soku figie. U tu susi, adama wurusu tɔnawa u wa mi. Yera u tu sɔɔwa u nɛɛ, a n̄ maa wāa a binu ma sere ka baadommaa.

Ma yande, figie ye, ya gbera. ²⁰ Win bwāaba yabu ye wa ma biti bu mwa. Ba Yesu bikia ba nɛɛ, amɔna figie ye, ya ka gbera mɛ mii mii.

²¹ Yesu bu wisa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, i n̄ naanɛ doke ma i n̄ sika mɔ, i ko kp̄i i ko ye na figie ye kua. N n̄ mam mɛ tɔna, i ko maa kp̄i i guu teni sɔ tu wukuro min di tu da tu nim wɔku wɔri. Ya koo maa koora mɛ. ²² Ma i naanɛ doke, ye i bikia kanaru sɔɔ ye kpurowa i ko wa i mwa.

Man diya Yesu u yiiko wa
(*I maa mɛɛrio Maaku 11:27-33, Luku 20:1-8*)

²³ Yesu dua sāa yerɔ u keu sɔɔsimɔ. Yera yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba da win mi ba nɛɛ, weren yiikowa a ka yeni mɔ. Wara nun yiiko ye wɛ.

²⁴ Yesu bu wisa u nɛɛ, nɛn tii kon bɛɛ gari tia gaa bikia. I n̄ man wisa, nɛn tii kon bɛɛ sɔ wɔn yiiko na ka yeni mɔ.

²⁵ Wara u Yohanu gɔrima u ka batemu ko. Gusunɔ? Nge tɔnu.

Ma ba gerumɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ba mɔ, sà n nɛɛ Gusunɔwa, u koo sun bikia mban sɔna sa n̄ Yohanu naanɛ doke.

²⁶ Sà n maa nɛɛ, tɔmba, ye tɔn wɔru ga koo ko sa yen bɛrum mɔ, domi be kpurowa ba Yohanu garisi Gusunɔn sɔmɔ.

²⁷ Yera ba Yesu wisa ba nɛɛ, sa n̄ yɛ.

Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, to, n̄ n̄ mɛn na, nɛn tii na n̄ maa bɛɛ sɔɔmɔ wɔn yiiko na ka yeni mɔ.

Bibu yirun mɔndu

²⁸ Yesu maa nɛɛ, amɔna i wa. Duro goo win bii tɔn durɔbu yiru mɔ. Ma u gbiikoo sɔɔwa u nɛɛ, bii wunɛ, a doo a sɔmburu ko nɛn gbaaro gisa. ²⁹ Ma u nɛɛ, na n dɔɔ. Adama ye n sosi u bwisika ma u da. ³⁰ Ma u maa da u win bii yiruse wini sɔɔwa mɛ. Bii wi, u nɔn wisa u nɛɛ, too, baaba, kon da. Adama u n de. ³¹ Be yiru ye sɔɔ, wara u tondon kɪru kua.

Ba nɛɛ, gbiikoo wi.

Yera Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, ghere mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu ba koo bɛɛ gbiiya bu da mi Gusunɔ u bandu swii. ³² Domi Yohanu na u bɛɛ swaa gea sɔɔsi, ma i n nɔn naanɛ doke. Adama ghere mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu beya ba nɔn naanɛ doke. Wee bɛɛ, baa mɛ i ye wa i n gɔru gɔsie i nɔn naanɛ doke.

Gbaa wuko kɔsobun gari

(I maa mɛɛrio Maaku 12:1-12, Luku 20:9-19)

³³ Yesu maa nɛɛ, i kpam mɔndu garu swaa dakio. Yenu yɛro goo u dɔa gbaaru kua ma u tu kara kua, ma u dɔa bii gama yeru kua ma u gbaa kɔsobun diru bana. Yen biru u gbaa wukobu kasu u bu ye nɔmu beria ma u sanum da. ³⁴ Sanam mɛ dɔa binun sɔribu tura u win sɔm kowobu gɔra gbaa wuko ben mi, bu win bɔnu mwaama. ³⁵ Adama gbaa wuko be, ba bu kunisi ba turo so, ma ba turo go, ma ba itase kpenu kasuka. ³⁶ Yenu yɛro wi, u kpam bu gabu gɔria be ba gbiikobu dabiru kere. Daa tia yera ba ben tii kua. ³⁷ Yen biru u bu win bii gɔria u nɛɛ, ba koo nɛn bii bɛɛrɛ wɛ. ³⁸ Adama saa ye gbaa wuko be, ba bii wi wa ba geruna ba nɛɛ, i n nɔn wa wi u koo ra gbaa te tubi di? I de su nɔn go kpa gbaa te, tu ko bɛɛgiri. ³⁹ Ma ba nɔn sɛre ba yara gbaa ten min di ba go.

⁴⁰ Yesu u bu bikia u nɛɛ, sanam mɛ gbaa yɛro win tii u koo na, mba u koo gbaa wuko be kua.

⁴¹ Ba nɔn wisa ba nɛɛ, nɔni swaarun gɔɔwa u koo ka tɔn kɔso be go, kpa u gbaa wukobu gabu win gbaaru nɔmu sɔndia, be ba ko n da nɔn win bɔnu wɛ dɔa binun sɔribun saa sɔɔ.

⁴² Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, i n garire Gusunɔn gari sɔɔ mi ba nɛɛ,

“Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani gɔmburun dam.

Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki bɛsɛn nɔni sɔɔ.”

⁴³ Yen sɔna na bɛɛ sɔɔmɔ, ba koo bɛɛ Gusunɔn bandu wɔrari kpa bu tu bweseru garu wɛ te ta koo ban te mɛm nɔɔwa. [⁴⁴ Baawure wi u koo kpee te wɔri ta koo nɔn bɔɔku, wi ta maa wɔri ta koo nɔn namwa munu munu.]

⁴⁵ Ye yaku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba Yesun mɔn ni nua, ba tuba ma beya u ka ya. ⁴⁶ Yera ba swaa kasu bu ka nɔn mwa. Adama ba tɔn wɔrun berum kua yɛn sɔ ga nɔn garisi Gusunɔn sɔmɔ.

22

Kurɔ kpaarun dim gari

(I maa mɛɛrio Luku 14:15-24)

¹ Yesu kpam ka bu mɔndu gari sɔɔwa u nɛɛ, ² n wee, ye Gusunɔn bandun gari ka weenɛ. Sunɔ goo u win biin kurɔ kpaarun sɔɔru kua. ³ U win sɔmɔbu gɔra bu da bu be ba dim soka sokuma. Adama ba n kɪ bu na. ⁴ Ma u kpam win sɔmɔbu gabu gɔra u nɛɛ, i doo i be na dim soka sɔ na sɔɔru kpa, na nɛn naa kinɛnu ka yaa sabe gumginu go. Ye kpuro ya sɔɔru kpeera, bu na kurɔ kpaa yerɔ. ⁵ Adama be ba dim soka mi, ba n gari yi swaa sue ma baawure u wigiru doona, wini win gberu da, wini maa win tenkuru doona. ⁶ Ben gaba sɔmɔ be mwa ba nɔni sɔɔwa ba go. ⁷ Sunɔ wi, u mɔru besira u win tabu kowobu gɔra bu ka tɔn gowo be go kpa bu ben wuu dɔɔ saku. ⁸ Sanam mɛya u win sɔmɔbu sɔɔwa u nɛɛ, kurɔ kpaa dɔanu ye, adama be na soka ba n maa ka nu weenɛ. ⁹ N n mɛn na, i doo swaa swaabu i be i waamɔ sokuma. ¹⁰ Ma sɔmɔ be, ba da swaa swaabu ba be ba wa kpuro mɛnna kɔsobu ka geobu. Nge mɛya tɔmba ka yiba kurɔ kpaa yee te sɔɔ.

¹¹ Ye sunɔ wi, u dua u ka bu wa be ba dim na, u duro goo wa wi u kun kurɔ kpaa yɔnu doke. ¹² U nɔn sɔɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, amɔna a kua a ka duuma mini a

n̄ ka kurɔ kpaa yānu doke. Durɔ wi kun gɛɛ wisa. ¹³ Yera sunɔ wi, u win sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, i win nɔma ka naasu bɔkuo kpa i n̄n̄n kasa ko yam wɔkuru sɔɔ tɔɔwɔ, mi u koo wiru nɔma sɔndi u swī. ¹⁴ Ma Yesu u nɛɛ, dabira ba soka adama fiikowa ba gɔsa.

Wɔɔ gobin kɔsiabun gari
(*Imaa mɛɛrio Maaku 12:13-17, Luku 20:20-26*)

¹⁵ Sanam mɛya Falisiba ba da ba mɛnna bu ka kasu mɛ ba koo ko bu ka Yesu garin yina bɛria. ¹⁶ Ma ba ben bwāabu gabu ka Herodun tɔmbu gabu gɔra win mi. Ba da ba nɛɛ, yinni, sa yɛ ma a ra gem gere, ma a tɔmbu Gusunɔn swaa sɔɔsimɔ dee dee, mɛya a ku ra goon nɔnu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka bɛrum sɔ. ¹⁷ N n mɛn na, a sun sɔɔwɔ, yen mɛ a wa. N weenɛ bu tem yɛro wɔɔ gobi kɔsia? Nge n n weenɛ.

¹⁸ Adama Yesu u ben bwisi kɔsi yi yɛ ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, murafiti bɛɛ! Mban sɔna i kī i nɛn laakari mɛɛri. ¹⁹ I man gobi yi sɔɔsio yi i ra ka wɔɔ gobi kɔsie.

Ma ba n̄n̄n sii geesun gobi sɔɔsi. ²⁰ Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka yīrera mini.

²¹ Ba n̄n̄n sɔɔwa ba nɛɛ, tem yɛrogi. Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, i tem yɛro kɔsio ye ya sɔa tem yɛrogi, kpa i maa Gusunɔ kɔsia ye ya sɔa Gusunɔgi.

²² Ye ba gari yi nua, ba biti soora, ma ba n̄n̄n deri ba doona.

Gɔribun seebun gari
(*Imaa mɛɛrio Maaku 12:18-27, Luku 20:27-40*)

²³ Sɔɔ tee te sɔɔ, Sadusi be ba ra nɛɛ gɔriba kun seemɔ, ben gaba na Yesun mi. Ma ba n̄n̄n bikia ²⁴ ba nɛɛ, tɔnwero, Mɔwisi nɛɛ, durɔ goo ù n gu ù kun bii mara, win wɔnɔwa koo win gɔmini yɛnu doke kpa u ka win mɔɔ bweseru seeya. ²⁵ N wee bɛsɛn suunu sɔɔ tundo turosibu nɔɔba yiru gaba raa wāa. Gbiikoo kurɔ sua ma u gu u n̄n̄n bii mara, ma u win wɔnɔ gɔmini deria. ²⁶ Ben yirusen tii mɛya, ka itase, sere ka nɔɔba yiruseɔ. ²⁷ Be kpuron biru kurɔ win tii maa gu. ²⁸ N n mɛn

na, dɔma te gɔriba koo se, tɔmbu nɔɔba yiru ye sɔɔ, ben wara ko n kurɔ wi mɔ, domi be kpuro ba n̄n̄n yɛwa kurɔ.

²⁹ Yesu bu wisa u nɛɛ, i tore yɛn sɔ i n̄n̄n Gusunɔn gari yɛ, mɛya i n̄n̄n maa win dam yɛ. ³⁰ Domi sanam mɛ gɔriba koo se, durɔbu ka kurɔbu ba n̄n̄n maa suanamɔ, ba ko n sɔawa nge Gusunɔ wɔllun gɔradoba. ³¹ Ye n maa sɔa gɔribun seebun gari, i n̄n̄n garire ye Gusunɔ u bɛɛ sɔɔwa? U nɛɛ, ³² nɛna Gusunɔ Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni. Gusunɔ sɔawa wasobun Yinni, u n̄n̄n sɔa gɔribun Yinni.

³³ Tɔn wɔru ge ga gari yi nua ga biti kua win sɔɔsirun sɔ.

Wooda ye ya bo
(*Imaa mɛɛrio Maaku 12:28-34, Luku 10:25-28*)

³⁴ Ye Falisiba ba nua ma Yesu u Sadusiba nɔɔ mwaari, yera ba mɛnna. ³⁵ Ben turo wi u sɔa wooda yɛro u kī u Yesun laakari mɛɛri, ma u n̄n̄n bikia u nɛɛ, ³⁶ tɔnwero, wooda yerɔ ya kpāaru bo woodaba sɔɔ.

³⁷ Yesu n̄n̄n wisa u nɛɛ, “A Gusunɔ wunɛn Yinni kīɔ ka wunɛn gɔru kpuro ka wunɛn bwɛra kpuro ka wunɛn bwisikunu kpuro.” ³⁸ Yeya ya sɔa wooda gbiikaa, yera ya maa kpāaru bo. ³⁹ Yen yiruse wee, ye ya ka ye weenɛ yera “A wunɛn tɔnusi kīɔ nge wunɛn tii tii.” ⁴⁰ Wooda yiru ye sɔɔn diya Mɔwisin wooda ka Gusunɔn sɔmɔbun sɔɔsinu kpuro yari.

Dafidi ka wi Gusunɔ u gɔsa
(*Imaa mɛɛrio Maaku 12:35-37, Luku 20:41-44*)

⁴¹ Ye Falisiba ba mɛnɛ, Yesu u bu gari yini bikia. ⁴² U nɛɛ, amɔna i tamaa wi Gusunɔ u gɔsa u sɔa. Weren bwe-serun diya u yari.

Ba n̄n̄n wisa ba nɛɛ, Dafidin bwe-serun diya.

⁴³ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, amɔna Dafidi ka n̄n̄n soka Yinni ka Hunde Dɛron sɔɔsiru. Domi Dafidi gerua u nɛɛ,

⁴⁴ “Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔɔwa u nɛɛ,
a sinɔ nɛn nɔm geuɔ
sere n ka nun wunɛn yibɛɛba taarea.”

⁴⁵ N n men na, Dafidi ù n nùn soka Yinni, aməna u ko n ka kpam sāa win bii.

⁴⁶ Baa ben turo kun maa kpīa u nùn gɛɛ wisi. Saa dāma ten di goo kun maa nùn gɛɛ bikiare.

23

I tii laakari koowo

ka wooda yērobu ka Falisiba

(I maa mɛerio Maaku 12:38-39, Luku 11:43, 46, 20:45-46)

¹ Sanam mɛya Yesu u tən wəru ka win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, ² wooda yērobu ka Falisiba ba sɔ Məwisin ayaɔ. ³ N n man na, i bu mɛm nɔɔwə kpa i ko ye ba bɛɛ sɔɔmɔ adama i ku ben kookoosu saari, domi ye ben tii ba gerumɔ, ba n ye mɔ. ⁴ Ba sɔmu ni nu bunu bəkumɔ ba tɔmbu sɔbimɔ adama ba ku ra wure bu nu baba baa ka niki bii tia. ⁵ Ben kookoosu si ba mɔ kpuro ba mɔwa bu ka bu wan sɔ. Nge mɛya ba ra tii bəki bɛkɛ gbinisi kpa ba n gurumusɔ sari dɛndɛniginu wukiri. ⁶ Ba maa sin yee bɛɛɛginu kī dii yenu ka mɛnnɔ yɛnɔ. ⁷ Ba ra kɔ tɔmba n bu tɔbirimɔ yaburɔ ka bɛɛɛ kpa ba n bu sokumɔ yinni. ⁸ Adama bɛɛ, i ku kasu bu bɛɛ soku yinni domi bɛɛ kpuro saara teera, ma i yinni turo dege dege mɔ. ⁹ I ku maa goo soku baaba handunia sɔɔ, domi i Baaba turo mɔ wi u wāa wɔllɔ. ¹⁰ I ku maa kasu bu bɛɛ soku wirugii, domi wirugii turo dege dege tənawa i mɔ, wiya Kirisi. ¹¹ Wi u sāa gisonko bɛɛ sɔɔ, wiya u ko n sāa bɛɛn sɔmɔ. ¹² Wi u tii sua ba koo nùn kawa, wi u maa tii kawa ba koo nùn wɔlle sua.

Yesu u wooda yērobu

ka Falisiba taarɛ wɛ

murafitirun sɔ

(I maa mɛerio Maaku 12:40, Luku 11:39-42, 44, 52, 20:47)

¹³ Ma Yesu u nɛɛ, bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i ban te Gusunɔ u swīin gambo kɛnumɔ. Bɛɛn tii, i n tu wure. I n maa wure be ba tu kī, bu tu wura.

[¹⁴ Bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i gəminibu wərarimɔ ye ba mɔ kpuro, mɛya i maa kana dɛndɛnnu mɔ i n ka sāare nge tən geobu. Yen sɔna bɛɛn taarɛ koo kpɛa.]

¹⁵ Bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i sirene yam kpuro temɔ ka nim wɔkuɔ i kasu wi u koo bɛɛ swīi. Ma i n nùn wa i ra nùn ko kam koore wi u bɛɛ kere nɔn yiru.

¹⁶ I ko nɔni swāaru wa, bɛɛ swaa gbio wɔkobu. Domi i gerumɔ ma goo ù n ka sāa yeru bɔrua n n sāa gāanu, ù n maa ka ten wura bɔrua u kua dibugii.

¹⁷ Gari baka wɔkobu! Mba n kpāaru bo. Wura? Nge sāa yee ten tii te ta wura ye dɛɛrasie. ¹⁸ I kpam gerumɔ ma goo ù n ka yāku yeru bɔrua, n n sāa gāanu, ù n maa ka yākuru bɔrua te ta wāa yāku yeru wɔllɔ, u kua dibugii. ¹⁹ Wɔkobu bɛɛ! Yen mba n kpāaru bo. Yākuru? Nge yāku yee ten tii te ta yākuru dɛɛrasie. ²⁰ N n man na, wi u ka yāku yeru bɔrua, tera u ka bɔrua ka maa kpuro ye ya sɔndi ten wɔllɔ. ²¹ Wi u ka sāa yeru bɔrua, tera u ka bɔrua ka maa Gusunɔ wi u wāa te sɔɔ. ²² Wi u maa ka wɔllu bɔrua, Gusunɔn sina gɔna u ka bɔrua ka maa Gusunɔ wi u sɔ mi.

²³ Bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i Gusunɔ kpee yi ba mɔ mantu ka anɛti ka kumɛ, yin wəkuru baateren wɔllɔ tia wɛɛmɔ, adama i duarimɔ ye ya kpāaru bo wooda sɔɔ nge gem kobu ka tən geeru ka naanɛ. Yeya n weenɛ i ko kpa i ku ye ya tie duari. ²⁴ Swaa gbio wɔko bɛɛ, i ra bɛɛn gāa nɔruranu wəre kəkɔbun sɔ, adama i yooyoo mwɛɛmɔ.

²⁵ Bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i nɔra ka gbɛɛrun biru teamɔ. Adama sɔɔwɔ bɛɛn aka dim ka gbɛna i yibie mi. ²⁶ Falisi wɔko, a gina nɔra ka gbɛɛrun nukuru teo, birun tii ga koo maa dɛɛra.

²⁷ Bɛɛ wooda yērobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i ka siki nu weenɛ ni ba soo teeni.

Nin wolla wā adama sɔwɔ gonun kukuna nu yiba ka yabu baayere ye ya kɔsa. ²⁸ Bɛɛn tii, tɔwɔ i sɔare nge tɔn geobu adama bɛɛn nukurɔ murafitiru ka kɔsa ya yiba.

*Yesu u nɔni swāarun gari mɔ
(I maa mɛɛrio Luku 11:47-51)*

²⁹ Ma Yesu maa nɛɛ, bɛɛ wooda yɛrobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swāaru wa! Domi i gāa buranu banimɔ Gusunɔn sɔmɔbun sika wolla ma i gemgibun sika kisa kisa kuammɛ. ³⁰ Ma i gerumɔ i mɔ, i n daa wāa bɛɛn sikadoban waati, i n ko i n daa nɔma mɔ Gusunɔn sɔmɔbun goberu sɔɔ. ³¹ N n mɛn na, bɛɛn tii i wura ma i sāa be ba Gusunɔn sɔmɔbu gon bweseru. ³² I hania koowo, i bɛɛn sikadoban ye ba deri dakura. ³³ Waa gɔsɔ wuuru bɛɛ! Amɔna i ko ka dɔɔ wi u ku ra gbin taare suuri. ³⁴ Yen sɔ, i swaa dakio, kon bɛɛ Gusunɔn sɔmɔbu ka bwisigibu ka tire yɛrobu gɔriama. I ko i ben gabu go, i ko i gabu dāa bunanaru kpare, i ko i maa gabu sɛni so bɛɛn mɛnnɔ yenɔ kpa i n bu naa swāi i n nɔni sɔmɔ wusu ka wusɔ. ³⁵ Nge mɛya bɛɛn wiru wolla wa be ba geegibu go kpuron nɔni swāara koo wɔri, saa Abeli geegii win goberun di sere Sakari, Barakin biigiru wi i go sāa yeru ka yāku yerun baa sɔɔ. ³⁶ Ka geema na bɛɛ sɔmɔ, yeni kpuro ya koo wɔriwa tɛn tɔmbun wii wolla.

*Yesu ka Yerusalemu
(I maa mɛɛrio Luku 13:34-35)*

³⁷ Ma Yesu u nɛɛ, Yerusalemu, Yerusalemu, wunɛ wi a ra Gusunɔn sɔmɔbu go kpa a be u nun gɔria kpenu kasuku. Nɔn nyewa na kīa n wunɛn tɔmbu kpaasina nɛn bɔkuɔ nge mɛ goo mero ga ra gen binu mɛnnɛ gen kasa sɔɔ, adama i n wure. ³⁸ N wee ba ko bɛɛ bɛɛn yɛnu deria gu ko bansu. ³⁹ Domi na bɛɛ sɔmɔ saa tɛn di i n ko i maa man wa sere dɔma te i ko i nɛɛ, na sāa domarugii wi u sisi ka Yinnin yīsiru.

24

*Yesu u sāa yerun kɔrabun gari mɔ
(I maa mɛɛrio Maaku 13:1-2, Luku 21:5-6)*

¹ Yesu yara sāa yerun di. Sanam mɛ u doonɔ win bwāaba da win mi bu ka nɔn sāa yerun bana sɔɔsi. ² Yera u bu sɔwɔ u nɛɛ, i yabu ye kpuro wa? Ka geema na bɛɛ sɔmɔ ba koo ye kpuro sura, baa kpee teeru ta n ko n sɔndi ten tensim wolla.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe

(I maa mɛɛrio Maaku 13:3-13, Luku 21:7-19)

³ Yesu u sɔ guu te ba mɔ Olifin wolla. Yera win bwāaba da win mi be tɔna ba nɔn bikia ba nɛɛ, a sun sɔwɔ n n domman na yabu ye, ya koo kooru ka yīre te ta koo wunɛn naaru ka handunian kpeeru sɔɔsi.

⁴ Yesu bu sɔwɔ u nɛɛ, i n tii sɛ kpa goo u ku raa bɛɛ nɔni wɔke. ⁵ Domi tɔn dabira koo na ka nɛn yīsiru ba n mɔ, beya ba sāa wi Gusunɔ u gɔsa, kpa bu tɔn dabiru nɔni wɔke. ⁶ I ko i n tabun damu damusu nɔmɔ. I ku de n bɛɛ berum ko. Yeni ya n koo ko ya kun koore, adama n n gina handunian kpeeru mi. ⁷ Bwesenu koo seesina nu tabu ko, sinamba koo tabu seesina. Gɔru ka tem yīribu ko n wāa bera ka bera. ⁸ Ye kpuro ya ko n sāawa nge tɔn kurɔn nuku wuriribun tore.

⁹ Tɔmba koo bɛɛ gabu nɔmu sɔndia bu bɛɛ tɔya ko kpa bu bɛɛ go. Bwesenu kpuro nu koo bɛɛ tusi nɛn yīsirin sɔ. ¹⁰ Sanam mɛ sɔɔ, tɔn dabira koo biru wura. Ba koo kɔrumɔtɔnu kuana kpa bu tusina. ¹¹ Sɔmɔ weesugii dabira koo yarima bu tɔn dabinu nɔni wɔke. ¹² Kɔsan kobu koo dabiɔ sere tɔn dabi dabinun kīra koo yɛmia. ¹³ Adama wi u temana sere ka nɔrɔ, wiya u koo faaba wa. ¹⁴ Gusunɔn bandun Labaari gea yeni ya koo nɔra handunia kpuro sɔɔ, kpa yu ko seeda bwesenu kpuron mi. Sanam mɛ sɔra kpeerabu koo tunuma.

Gāa kɔsunun gari

(I maa mɛɛrio Maaku 13:14-23, Luku 21:20-24)

¹⁵ Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Daniɛli u raa “Kam koosion bwāaroku kɔsun” gari kua. Geya i ko wa ga yɔ yam dɛɛram sɔɔ. Wi u tire teni garimɔ, u tubuo sāa sāa. ¹⁶ Sanam mɛya n

weenε be ba wāa Yudea bu duki su bu da guunu gia. ¹⁷ Wi u wāa dii tēeran wallo u ku raa sare u du dirō u yānu gura. ¹⁸ Wi u maa woo gberō u ku gāsira yenuō u ka win kumbooro sua. ¹⁹ Amāna kurō ben wahala ko n nε sanam mε sōō, be ba guri mō ka be ba bibu bām kēmō. ²⁰ I Gusunō kanō kpa bēen kpikirun sanam mu kun sāa woorun saa n kun mε tōō wērarugiru sōō. ²¹ Domi sanam mε sōō, nōni swāa bakara ko n wāa tēn bweseru ta n koore saa handunian toren di sere ka gisō. Ten bwesera kun mam maa sisi. ²² Gusunō ù kun daa sanam mε kawee goo kun tiarō. Adama u mu kawawa be u gōsan sō.

²³ Saa ye sōō, goo ù n bēε sōōwa u nēε, Kirisi wi, u wāa mini, n kun mε u wāa giō, i ku ra naanε ko. ²⁴ Domi Kirisi weesugibu ka Gusunōn sōmō weesugiba koo yari. Ba koo yīre bakanu ka sōm maamaakigia ko bu ka tōmbu nōni wōke, ka mam be Gusunō u gōsa, n n ko n kōora. ²⁵ N wee, na bēε yε sōōwa ya sere na.

²⁶ Bā n maa bēε sōōwa, wee u wāa ghaburō, i ku da mi. Nge bā n bēε sōōwa, wee u wāa dii sōōwō, i ku ra naanε ko. ²⁷ Nge mε guru maakinu ra balli wallo saa sōō yari yerun di n ka da duu yerō, nge mēya Tōnun Biin naaru ta ko n maa sāa. ²⁸ Yam mi gōra wāa, miya yaberekunu koo mēnna.

Tōnun Biin naaru
(*I maa mēerio Maaku 13:24-27, Luku 21:25-28*)

²⁹ Ma Yesu maa nēε, sanam mēn nōni swāarun biru, mii mii sōō koo yam tīra, suru kun maa win yam bururam sōōsimō, kperi koo wōruma wōllun di kpa wōllun dam mu yīri. ³⁰ Sanam mēya Tōnun Biin yīrera koo kura wallo. Handunian bwesenu kpuro nu koo swī. Nu koo Tōnun Bii wa u wee wōllun di guru wiru sōō ka dam bakam ka yiiko. ³¹ Kōbi baka koo swī kpa u win wōllun gōradoba gōri handunian goonu nne sōō. Ba koo be u gōsa mēnna handunia kpuron di.

Yīre te dāa te ba mō figie

ta sōōsimō
(*I maa mēerio Maaku 13:28-31, Luku 21:29-33*)

³² Yesu maa nēε, i de n bēε yeeri ye dāa te ba mō figie ta sōōsimō. Saa mīn di ten kāasi dwiyya ma ta kpararu toruma, i yē ma tomburura ta turuku kua. ³³ Nge mēya bēε maa, i n yabu ye kpuro wa, i n yē ma saa ya sisi ya turuku kooma. ³⁴ Ka geema na bēε sōōmō, tōn be ba wāa tē ben kpuro kun gbimō yabu ye kpuro yu ka tunuma. ³⁵ Wōllu ka tem baa ya koo doona, adama nēn gari kun dōōnō pai.

Gusunō turowa

handunian kpeerun saa yē
(*I maa mēerio Maaku 13:32-37, Luku 17:26-30, 34-36*)

³⁶ Yesu maa nēε, ye n sāa nēn naarun saa, goo sari wi u yen tōru yē, baa gōradoba be ba wāa wallo, baa mam Biin tii, ma n kun mō Baaba turo. ³⁷ Nge mε n kua Nōwēn saa, mēya n ko n maa ko sanam mε Tōnun Bii u koo na. ³⁸ Geema nim yibu baka te, tu sere na, tōmba dimō ba nōrumō ba kurō kpaanu mō, ba ben bibu durōbu kēmō sere dōma te Nōwε dua goo sōō. ³⁹ Ba n gāanu bwisika sere nim yibu baka te, ta ka tura ta ka bu doona kpuro. Nge mēya n ko n sāa sanam mε Tōnun Bii u koo na. ⁴⁰ Sanam mēya tōmbu yiru ba ko n wāa gberō. Ba koo turo sua bu turo deri. ⁴¹ Tōn kurōbu yiru ba ko n nammō. Ba koo turo sua bu turo deri. ⁴² Yen sō, i n swaa mēera domi i n yē tōō te bēen Yinni u koo tunuma. ⁴³ I de yeni yu bēε yeeri. Yenu yēro ù n yē wōkurun saa ye gbēnō u koo na, u koo dom se kpa u ku de u du win yenuō. ⁴⁴ Yen sō, bēen tii i n sōōru sāa domi Tōnun Bii u koo nawa saa ye i n bwisika.

Yoo naanēgii

ka naanε sarirugii
(*I maa mēerio Luku 12:41-48*)

⁴⁵ Ma Yesu nēε, wara sāa yoo laakarigii wi u naanε mō. Wiya wi win yinni u win sōm kowo be ba tie nōmu sōndia, u ka bu nōōri saa ye n weenε. ⁴⁶ Doo nōōrugiiwa sōm

kowo wi, win yinni ù n deema u m̀ m̃, sanam m̃ u koo wurama. ⁴⁷ Ka geema na b̃e s̃ōm̃, yinni wi, u koo win dukia kpuro s̃ōm kowo wi ñmu b̃eria. ⁴⁸ Adama ù n s̃ā s̃ōm kowo kam, ma u bwisikum̃ u m̀, win yinni t̃ēm̃, ⁴⁹ ma u seem̃ u win s̃ōm kowosibu soom̃, ma u dim̃ u ñrum̃ ka tam ñrobu sannu, ⁵⁰ win yinni koo wurama d̃ōma te u ñ ññ ỹiyo ka saa ye u ñ ỹ. ⁵¹ Kpa u ññ b̃ōri kpiri kpirika kpa u da u ka murafitib̃a ñni sw̃āaru b̃ōnu ko. Miya u koo wiru ñma s̃ōndi u sw̃i.

25

W̃ōndia w̃ōkurun gari

¹ Yesu kpam ñe, t̃ō te, t̃a ñ na, Gusuñn bandun gari yi ko ñ ka w̃ōndia w̃ōkuru garun gari weeñ be ba ben fitilanu sua ba yara ba kur̃ kpaon dur̃ senñ da. ² Ben ñōbu ba laakari m̃, ñōbu maa ba ñ laakari m̃. ³ Ñōbu be ba ñ laakari m̃ ba ben fitilanu sua ba ñ gum kusenu kue. ⁴ Adama be ba laakari m̃ mi, ba fitilanu sua, ba maa gum kusenu kua. ⁵ Nge m̃ kur̃ kpaon dur̃ t̃ēm̃, w̃ōndia w̃ōku te, ta dom ỹbirim̃ ta dweeyam̃.

⁶ W̃ōkurun b̃ōnu goo u gb̃āra u ñe, kur̃ kpaon dur̃ wee, i yarima i wi senñ da. ⁷ Yera w̃ōndia w̃ōku te, ta seewa ta ten fitilanu s̃ōnwa. ⁸ Be ba ñ laakari m̃ mi, ba bẽñ s̃ōwa ba ñe, i sun gum k̃ē domi b̃esen fitilanu gb̃ō. ⁹ Laakarigii be, ba wisa ba ñe, aawo domi ñ ñ koo b̃e kpuro turi. I yande doo i b̃egim dwe. ¹⁰ Saa ye ba dwem da ma kur̃ kpaon dur̃ u tunuma. Be ba s̃ōru s̃ā siba dua kur̃ kpaa yer̃ ka wi sannu ma ba gambo k̃enua. ¹¹ Yen biruwa w̃ōndia be ba tie ba tunuma ba ñōgiru sua ba ñe, yinni a sun k̃eñ. ¹² Adama kur̃ kpaon dur̃ ñe, ka geema na b̃e s̃ōm̃, na ñ b̃e ỹ.

¹³ Ma Yesu u ñe, ñ ñ m̃en na, i ñ swaa m̃era, domi i ñ t̃ō te ka saa ye ỹ.

Yobu itan gari
(I maa m̃erio Luku 19:11-27)

¹⁴ Yesu maa ñe, win naarun gari yi ko ñ s̃āwa nge dur̃ goon gari wi u k̃i u wuu da. U win yobu soka u bu win dukia ñmu s̃ōndia. ¹⁵ U turo gobi b̃e k̃e g̃en suba ñōbu w̃, turo maa suba yiru, itase sube teeru. U bu w̃ w̃ nge m̃ ben baawuren dam ñe, ma u doona. ¹⁶ Yoo wi ba suba ñōbu w̃ mi, u yande seewa u ka gobi yi tenkuru kua, ma u maa ñōbu kpaa are wa. ¹⁷ Wi ba maa suba yiru w̃ u kua nge m̃, ma u maa yiru kpaa are wa. ¹⁸ Adama wi ba sube teeru w̃ mi, u da u w̃ru gba u win yinnin gobi yi sikua.

¹⁹ Sanam d̃ō sanam wee, yoo ben yinni u wurama ma u ka ben baawure win gobi dooru kua. ²⁰ Yoo wi ba suba ñōbu w̃ u na ka suba ñōbu kpaa u ñe, yinni, gobi yin suba ñōbuwa a man w̃. Ñ wee, ñōbu kpaa ye na are di. ²¹ Win yinni ññ s̃ōwa u ñe, na nun siara, wuñ yoo geo ka naañgiiwa. A kua naañgii g̃ā pi-iminu s̃ō, kon nun g̃ā bakanu ñmu s̃ōndia. A na su ỹeri. ²² Wi ba maa suba yiru w̃ u na u ñe, yinni, gobi yin suba yiruwa a man w̃, ñ wee yiru kpaa ye na are di. ²³ Win yinni ñe, na nun siara wuñ yoo geo ka naañgiiwa. A kua naañgii g̃ā pi-iminu s̃ō, kon nun g̃ā bakanu ñmu s̃ōndia. A na su ỹeri. ²⁴ Yen biru yoo wi ba sube teeru w̃ mi, u na u ñe, yinni na ỹ ma wuñ t̃ōn s̃ēs̃giiwa. Mi a ñ duure miya a ra gbe, mi a ñ maa ỹke, miya a ra g̃. ²⁵ B̃erum man mwa ma na da na wuñ gobi berua tem̃. Ñ wee wuñnyam. ²⁶ Win yinni ññ s̃ōwa u ñe, wuñ yoo k̃ōso ka yikurowa. Ñ ñ a ỹ ma na ra gbe mi na ñ duure? Kpa ñ g̃ē mi na ñ ỹke? ²⁷ Ñ ñ m̃en na, ñ daa weeñwa a ñen gobi goo w̃ ka nim k̃eru, sanam m̃ na wuma kpa ñ ñnyam wa ka are. ²⁸ I ññ sube tee te mwaario kpa i w̃ōkurugii wi w̃. ²⁹ Domi wi u m̃, win m̃ru s̃ōra ba koo ññ sosia kpa u ñ m̃ ñ kp̃a, adama wi u kun m̃, fiiko ye u mam m̃ ba koo ññ ye mwaari. ³⁰ Yoo kam wi maa, i ññ kasa koowo t̃ōw̃ mi u koo wiru ñma s̃ōndi yam w̃ōkuru s̃ō u sw̃i.

Siri dāakibu

³¹ Ma Yesu nɛɛ, sanam mɛ Tɔnɔn Bii u koo na ka win yiiko baka, ka wɔllun ɔaradoba kpuro, u koo sina win sina ɔɔni yiikogian wɔllo. ³² Handunian bwesenu kpuro nu ko n mɛnnɛ win wuswaaɔ, kpa u tɔmbu wunana nge mɛ yāa kparo ra yāanu ka bonu wunanɛ. ³³ U koo yāanu yi win nɔm geuɔ, bonu maa win nɔm dwarɔ. ³⁴ Sanam mɛya sunɔ u koo be ba wāa win nɔm geuɔ sɔ u nɛɛ, i na bɛɛ be nɛn Baaba u domaru kua, i bandu tubi dio te ba bɛɛ sɔɔru kua saa handunian toren di. ³⁵ Domi ɔɔra man kua ma i man dīanu wɛ na di. Nim nɔru ga man kua ma i man nim kã na nɔra. Na sãa sɔɔ ma i man dam koosia. ³⁶ Na wāa tereru, ma i man biru wukiri. Na barɔ ma i man nɔri. Na wāa piriɔm sɔɔ ma i man beram da. ³⁷ Saa ye sɔɔra gemgii be, ba koo nùn wisi bu nɛɛ, Yinni, domma sa wa ɔɔra nun mɔ sere sa nun dīanu wɛ, n̄ kun mɛ nim nɔru ga nun mɔ ma sa nun nim kã. ³⁸ Domma sa nun sɔru mwa n̄ kun mɛ domma sa nun wa tereru ma sa nun biru wukiri. ³⁹ Domma sa nun wa a barɔ, n̄ kun mɛ a wāa piriɔm dirɔ, ma sa nun beram da. ⁴⁰ Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, mɛn nɔ i bwɛɛbwɛɛ benin turo ye kua nɛna i kua.

⁴¹ Yen biru sunɔ u koo win nɔm dwarugibu sɔ u nɛɛ, i tii gawo nɛn bɔkun di, bɛɛ be Gusunɔ u bɔrusi. I doo dɔɔ wi u ku ra ɔbi sɔɔ wi ba sɔɔru kua Setam ka win ɔaradoban sɔ. ⁴² Domi ɔɔra man kua, i n̄ man dīanu wɛ na di. Nim nɔru ga man kua, i n̄ man nim kã na nɔra. ⁴³ Na sãa sɔɔ, i n̄ man dam koosie. Na wāa tereru, i n̄ man biru wukiri. Na barɔ, na maa wāa piriɔm dirɔ, i n̄ man nɔri. ⁴⁴ Sanam mɛya be, ba koo maa nɛɛ, Yinni, domma sa nun wa ɔɔra nun mɔ, n̄ kun mɛ nim nɔru ga nun mɔ, n̄ kun mɛ a sãa sɔɔ, n̄ kun mɛ a wāa tereru, n̄ kun mɛ a barɔ, n̄ kun mɛ a wāa piriɔm dirɔ, ma sa n̄ nun somi. ⁴⁵ Sunɔ u koo bu wisi u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, mɛn nɔ i n̄ bwɛɛbwɛɛ benin turo ye kue, nɛna i n̄ ye kue. ⁴⁶ Ma Yesu u nɛɛ, beniwa ba koo da

mi sɛɛyasia bi bu ku ra kpe bu wāa, gemgibu maa, wāaru te ta ku ra kpe sɔɔ.

26*Wirugiba wesianamɔ**bu ka Yesu go*

(I maa mɛɛrio Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

¹ Ye Yesu u gari yi kpuro gerua u kpa, u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, ² i yɛ ma n tie sɔɔ yiru bu ka ɔɔ sararibun tɔɔ bakaru ko. Ba koo Tɔnɔn Bii tɔmbu nɔmu sɔndia bu nùn ɔɔ dāa bunanaru wɔllo.

³ Sanam mɛya yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba mɛnna Kaifa yāku kowo tɔnweron yenu yaaraɔ. ⁴ Ba nɔɔ tia kua bu ka Yesu mwa goo u kun yɛ kpa bu nùn ɔɔ. ⁵ Adama ba nɛɛ, n̄ n̄ mɔ tɔɔ bakarun sanam, kpa n̄ ku raa ko gidi baka tɔmbun suunu sɔɔ.

*Kurɔ goo turare yɛka**Yesun wirɔ*

(I maa mɛɛrio Maaku 14:3-9, Yohanu 12:1-8)

⁶ Sanam mɛ Yesu wāa Betania Simɔɔn yenuɔ wi u raa bara disigiru mɔ, ⁷ kurɔ goo na win mi, u too buraru nɛni te ta turare gobi bekegia yiba. U too te wukia ma u turare ye yɛka Yesun wirɔ sanam mɛ u dimɔ. ⁸ Ye bwāa be, ba wa mɛ, ben nuki gbisa ba nɛɛ, mban sɔna u yeni kam koosia. ⁹ Sa ko raa kpī su turare ye dɔra ka gobi beke kpa su s̄arobu yen gobi bɔnu kua.

¹⁰ Yesu gia ye ba gerumɔ, ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i ka kurɔ wi wɔki. Gāa geena u man kua. ¹¹ Domi baadomɔmawa s̄aroba wāa ka bɛɛ, adama nɛna, na n̄ ko na n̄ wāa ka bɛɛ baadomɔm. ¹² U nɛn wasi turare ye wisi u ka nɛn sikubun sɔɔru ko. ¹³ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baama mi ba koo Labaari gea yeni kpara handunia sɔɔ kpuro ba koo maa gere ye kurɔ wi kua ba n̄ ka nùn yaaye.

Yudasi u kī u Yesu yāku kowo tɔnwɛrobu nɔmu sɔndia
(*Imaa mɛerio Maaku 14:10-11, Luku 22:3-6*)

¹⁴ Sanam mɛya bwāabu wɔkura yiru yen turo wi ba mɔ Yudasi Isikariotu, u da u yāku kowo tɔnwɛrobu deema.
¹⁵ U bu bikia u nɛɛ, mba i ko i man kɛ nà n bɛɛ Yesu nɔmu sɔndia.

Ma ba sii geesun gobi tɛna gara ba nùn wɛ. ¹⁶ Saa saa yen diya u swaa kasu u ka nùn bu nɔmu sɔndia.

Yesu u Gɔɔ sararibun

yaa dibu dimɔ ka win bwāabu
(*Imaa mɛerio Maaku 14:12-21, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30*)

¹⁷ Pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakarun tɔɔ gbiikuru Yesun bwāaba na win mi, ba bikia ba nɛɛ, mana a kī su nun Gɔɔ sararibun yaa dibun sɔɔru kua.

¹⁸ Yesu bu wisa u nɛɛ, i doo wuu sɔɔ waanɛ kasan mi, kpa i nùn sɔ na nɛɛ, nɛn saa ya tura, win miya kon Gɔɔ sararibun yaa dibu di ka nɛn bwāabu sannu.

¹⁹ Bwāa be, ba kua nge mɛ Yesu bu sɔɔwa ma ba Gɔɔ sararibun yaa dibu sɔɔru kua.

²⁰ Ye n kua yoka, Yesu ka win bwāabu wɔkura yiru ye, ba mɛnna bu ka di. ²¹ Nge mɛ ba dimɔ Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ bɛɛn turo koo man dɔmɛ.

²² Bwāa ben nukura sankira ma ba nùn bikiamɔ tia tia ba mɔ, asa n n nɛ Yinni.

²³ Yesu u wisa u nɛɛ, nɛ ka wi sa gbɛɛ teerɔ sɔramɔ, wiya wi u koo man dɔmɛ. ²⁴ Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ Gusunɔn gari yi win gari mɔ, adama nɔni swāarugiiwa wi u koo nùn dɔmɛ. N buram bo ba kun daa yɛro mara.

²⁵ Yudasi wi u koo nùn dɔmɛ u nɛɛ, asa n n nɛ yinni.

Yesu nùn wisa u nɛɛ, wuna mi.

Yinnin dīa domaruginu
(*Imaa mɛerio Maaku 14:22-26, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25*)

²⁶ Sanam mɛ ba dimɔ, Yesu pɛɛ sua. Ye u Gusunɔ siara u kpa u ye murura u win bwāabu wɛ u nɛɛ, i mɔɔ i di, yeniwa nɛn wasi.

²⁷ Yen biru u tam nɔra sua. Ye u Gusunɔ siara u kpa, u bu wɛ u nɛɛ, i nɔruo bɛɛ kpuro. ²⁸ Domi yeniwa nɛn yɛm, mɛ sɔɔ Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire, mɛ mu yari tɔn dabirun sɔ bu ka torarun suuru wa. ²⁹ Na bɛɛ sɔɔmɔ, saa tɛn di na n maa tam mɛni nɔrumɔ sere dɔma te nɛ ka bɛɛ sa ko tam kpam nɔ nɛn Baaban bandu sɔɔ.

³⁰ Yen biru ba womusu kua ma ba yara ba da Olifin guuru wɔllo.

Yesu u nɛɛ, Piɛ koo nùn siki
(*Imaa mɛerio Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38*)

³¹ Yera Yesu u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, gisɔn wɔku te, bɛɛ kpuro i ko tora nɛn sɔ, domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, “Kon yāa kparo go, kpa yāanu nu yarina yam kpuro.” ³² Adama nà n seewa gɔrin di kon bɛɛ gbiiya Galileɔ.

³³ Piɛɛ nùn sɔɔwa u nɛɛ, baa be kpuro bà n tora wunen sɔ, nɛna kun toramɔ pai.

³⁴ Yesu nùn wisa u nɛɛ, ka geema na nun sɔɔmɔ, gisɔn wɔku te, goo dɔɔ gu sere swi kaa man siki nɔn ita.

³⁵ Piɛɛ nùn sɔɔwa u nɛɛ, baa sà n ko gbi sannu na n nun sikimɔ.

Bwāa be ba tie mɛya ben tii ba gerua.

Yesu u kanaru mɔ Gesemanɛ
(*Imaa mɛerio Maaku 14:32-42, Luku 22:39-46*)

³⁶ Yera Yesu ka win bwāabu ba tura yam mi ba mɔ Gesemanɛ. Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i sinɔ mini kpa n da n kanaru ko giɔ.

³⁷ U Piɛɛ ka Sebeden bibu yiru sua ba susi wuswaaɔ. Ma nuku sankiranu nùn deema, win wasi dwiiya. ³⁸ Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛn nukura sankira sere n gɔɔ gum girari. I yɛro mini i ka man dom se.

³⁹ U ka bu tondina ma u kpuna u kibari u kanaru kua u nɛɛ, nɛn Baaba, n n ko n koora, a de wahala ye, yu man doonari. Adama n n mɔ nge mɛ na kī ma n kun mɔ nge mɛ a kī.

⁴⁰ Yen biru u wurama bwāabu ita yen mi, u deema ba do ma u Piɛɛ sɔɔwa u nɛɛ, n n man na, i kpana i ka man dom se baa kɔbi tia. ⁴¹ In dom sera kpa i n kanaru mɔ kpa i ku ra du kɔkiribu

sɔɔ. Tɔnɔn gɔru ga kɪ adama wasi yen dam bie.

⁴² U kpam ka bu tondina nɔn yiruse u kanaru kua u nɛɛ, nɛn Baaba, wahala yenɪ yà kun koo man doonari na kun ye wa, a de wunɛn kɪru tu koorɔ.

⁴³ U kpam wurama win bwāabun mi ma u deema ba do, domi ben nɔni bunia. ⁴⁴ Yesu u kpam bu deri u doona u kanaru kua nɔn itase ka gari tee yi.

⁴⁵ Ma u kpam wurama win bwāabun mi u nɛɛ, i do ka tɛ i wɛramɔ? Saa ya turuku kooma ye ba koo Tɔnɔn Bii tɔn kɔsobu nɔmu sɔndia. ⁴⁶ Wee wi u koo nɔn dɔmɛ u sisi, i seewo su ka bu yinna.

Yesun mwaabu

(Imaa mɛɛrio Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

⁴⁷ Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasɪ ka tunuma, bwāabu wɔkura yiru yen turo. Tɔn dabi dabira nɔn swɪi ba takobiba ka bokunu nɛni. Yāku kowo tɔnwerobu ka guro guroba ba bu gɔra. ⁴⁸ Yudasɪ wi u koo Yesu dɔmɛ u raa bu yɪreru sɔɔsi u nɛɛ, wi kon nɛnɛ n bɔkasi, wiya mi, i nɔn mɔɔ. ⁴⁹ Mii mii u susi Yesun mi u nɛɛ, yinni a sɔɔ kpa n do?

Ma u nɔn nɛnua u bɔkasi. ⁵⁰ Yesu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, bɔrɔ, ye a kobu na a koowo.

Yera tɔn be, ba na ba Yesu sɛre ba mwa. ⁵¹ Yesun tɔmbun turo u win takobi woma, u ka yāku kowo tɔnweron yoon soo sɔra u bura. ⁵² Yera Yesu nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a wunɛn takobi wesio yen kararɔ, domi baawure wi u takobi nɛni, takobiwa ya koo nɔn go. ⁵³ A n̄ yɛ ma kon kpɪ n nɛn Baaba faaba kana kpa u yande man wɔllun gɔradoban wuunu gɔriama n kere wɔkura yiru? ⁵⁴ Adama nà n kua mɛ, amɔna Gusunɔn gari yi koo ka yibiara yi yi gerumɔ ma mɛya kon ka gbi.

⁵⁵ Ma Yesu u tɔn wɔru ge sɔɔwa u nɛɛ, n weenɛ i man mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge swaa dio? Baadommawa na ra n sɔ ka bɛɛ sɔa yerɔ na n keu sɔɔsimɔ, i n̄ maa man mwaare. ⁵⁶ Adama ye kpuro ya

koorawa kpa Gusunɔn sɔmɔbun gari yi ka koorɔ yi yi wāa Gusunɔn gari sɔɔ.

Yera win bwāabu kpuro ba nɔn deri ba duki sua.

Ba Yesu sirimɔ Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ

(Imaa mɛɛrio Maaku 14:53-65, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Be ba Yesu mwa ba ka nɔn da Kaifa yāku kowo tɔnweron mi, mi wooda yɛrobu ka guro guroba mɛnnɛ. ⁵⁸ Piɛɛ u Yesu swɪi dandankuru sere ka yāku kowo tɔnweron yenu yaaraɔ. U dua yenu yaaraɔ ma u sina ka yenu kɔsobu u ka wa nge mɛ gari yi, yi koo ka wiru goora.

⁵⁹ Yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobun mɛnnɔ kpuro ba seeda weesugia kasu bu Yesu mani bu wa bu ka nɔn go. ⁶⁰ Adama ba n̄ wa, baa mɛ seedagii dabiru ta na ta weesu kua. Yen biru tɔmbu yiru gaba na. ⁶¹ Ba nɛɛ, durɔ wini gerua u nɛɛ, u koo kpɪ u Gusunɔn sɔa yeru sura kpa u tu bani sɔɔ itan baa sɔɔ.

⁶² Yāku kowo tɔnwero u seewa u Yesu bikia u nɛɛ, a n̄ gɛɛ wisimɔ? Mban bwesera tɔn beni ba nun manimɔ.

⁶³ Adama Yesu u maari. Ma yāku kowo tɔnwero nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a bɔruo ka Gusunɔ Yinni wason yɪsiru, a sun sɔɔwɔ n̄ n wunɛn na Gusunɔ u gɔsa, a sɔa win Bii.

⁶⁴ Yesu nɔn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a gerua kɔ. Adama na bɛɛ sɔɔmɔ sɔɔ teeru i ko i Tɔnɔn Bii wa u sɔ Gusunɔ Yinni damgiin nɔm geuɔ. I ko maa nɔn wa u wee guru wirun di.

⁶⁵ Yera yāku kowo tɔnwero u win tiin yaberu nɛnua u karana mɔrun sɔ ma u nɛɛ, u Gusunɔ gari kam gerusi, seedagii berɔ sa kpam mara. I nua tɛ gari kam ye u gerua. ⁶⁶ Amɔna i wa.

Ba nɛɛ, n weenɛwa bu nɔn go.

⁶⁷ Yen biru ba nɔn yāatam sie nɔniɔ, ma ba nɔn nɔm kusa so, gaba nɔn baari so. ⁶⁸ Ba nɛɛ, Kirisi a de Gusunɔ u nun sɔ, kpa a sun sɔ wi u nun so.

Piɛɛ u Yesu siki

(Imaa mɛɛrio Maaku 14:66-72, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Piɛɛ u sɔ̃ yenu yaaraa. Wɔndia goo u nùn susi u nɛɛ, wunen tii a raa wāa ka Yesu Galilegii wi sannu.

⁷⁰ Adama u siki baawuren nɔni biru u nɛɛ na n̄ yē mba a geruma.

⁷¹ Yen biru u seewa u da yenu yaaran kɔnnɔwɔ. Wɔndia goo kpam nùn wa ma u be ba wāa mi sɔ̃wa u nɛɛ, durɔ wini u raa wāa ka Yesu Nasaretigii wi.

⁷² Ma Piɛɛ kpam siki ka bɔri u nɛɛ, na n̄ durɔ wi yē.

⁷³ Ye n tɛ fiiko be ba wāa mi, ba susi Piɛɛn bɔkuɔ ba nɛɛ, ka gem, a sɔ̃awa ben turo, wunen gari geru gerusu nun terasia.

⁷⁴ Yera u bɔrua u sɔ̃na u nɛɛ, na n̄ durɔ wi yē.

Mii mii ma goo dɔ̃ ga swī. ⁷⁵ Ma Piɛɛ u Yesun gari yi yaaya yi u raa gerua u nɛɛ, goo dɔ̃ gu sere swī kaa man siki nɔn ita. U yara tɔ̃wɔ u swī gem gem.

27

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 15:1, Luku 23:1-2, Yohanu 18:28-32)

¹ Ye n kua buru buru yellu yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba nɔ̃ tia kua bu ka Yesu go. ² Ye ba nùn bɔkua ba kpa ba ka nùn da ba Pilati tem yēro nɔmu bɛria.

Yudasin gɔ̃

(I maa mɛɛrio Gɔrobun Kookoosu 1:18-19)

³ Ye Yudas wi u Yesu dɔ̃mɛ u wa ba Yesu taarɛ wē bu go, win nuki sankira ma u ka sii geesun gobi tɛna ye wura yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobun mi. ⁴ U nɛɛ, na durum kua ye na ka tɔn dɛero gɔ̃ bɔrie.

Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛn baaye, wunen gariya.

⁵ Yudas gobi yi yari sɔ̃a yerɔ ma u yara u da u tii soora doke.

⁶ Yāku kowo tɔnwerobu ba gobi yi dɔ̃bura ba nɛɛ, n̄ n̄ weenɛ su gobi yi kpē sɔ̃a yerun gobi beru yerɔ, domi tɔnun yem gobiya.

⁷ Ye ba wesiana ba kpa ba ka gobi yi tem dwa mɔmɔn mi, mi ba ko n

da sɔbu sike. ⁸ Yen sɔ̃na ba tem mɛ sokumɔ tem yemgim sere ka gisɔn gisɔ. ⁹ Yera Gusunɔn sɔmɔ Yeregin gari yi koorɔ yi yi nɛɛ, “Ba sii geesun gobi tɛna ye sua, gobi yi Isireliba ba wesiana ba wē win sɔ̃, ¹⁰ ba ka tem dwa mɔmɔn mi, nge mɛ Yinni u man yiire.”

Pilati u Yesu gari bikiamɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 15:2-5, Luku 23:3-5, Yohanu 18:33-38)

¹¹ Yesu yɔ̃ tem yēro Pilatin wuswaaɔ ma tem yēro wi, u nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?

Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunen tii a gerua kɔ.

¹² Yen biru sanam mɛ yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba nùn mɛm mani, u n̄ gɛɛ wisa. ¹³ Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, a n̄ mɛm kpuro nɔ̃mɔ mɛ ba nun manimɔ?

¹⁴ Adama Yesu kun nùn wisa ba n̄n teeru sere biti baka tem yēro wi mwa.

Ba Yesu taarɛ wē bu go

(I maa mɛɛrio Maaku 15:6-15, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

¹⁵ Gɔ̃ sararibun tɔ̃ baka baatere tem yēro ra pirisɔm turo karewa wi tɔn wɔru ga kī. ¹⁶ N deema saa ye sɔ̃, pirisɔm yīsirugii goo wāa mi, wi ba sokumɔ Baraba. ¹⁷ Yen sɔ̃na sanam mɛ ba mɛnnɛ, Pilati u bu bikia u nɛɛ, wara i kī n bɛɛ kara, Baraba? Nge Yesu wi ba sokumɔ Kirisi.

¹⁸ Domi u yē sɔ̃a sɔ̃a ma nisinun sɔ̃na ba nùn Yesu nɔmu bɛria.

¹⁹ Ye Pilati sɔ̃ win siri yerɔ win kuro nùn tɔnu gɔria u nɛɛ, a ku nɔma doke durɔ gemgii win gari sɔ̃ domi wɔku te, na wahala wa dosu sɔ̃ durɔ win sɔ̃.

²⁰ Yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba tɔn wɔru sɔ̃mɔ gu de bu Baraba kara kpa bu Yesu go. ²¹ Pilati u bu bikia u nɛɛ, be yiru ye sɔ̃, ben wara i kī n bɛɛ kara.

Ba nɛɛ, Baraba.

²² Ma Pilati nɛɛ, n̄ n̄ mɛn na, mba kon ko ka Yesu wi ba mɔ Kirisi.

Be kpuro ba nɛɛ, a nùn kpereo dɔ̃a bunanarɔ.

²³ Pilati u nɛɛ, kɔ̃sa yerɔ u kua.

Adama ba nɔ̃guru sua wɔlɔ ba nɛɛ, a nùn kpereo dɔ̃a bunanarɔ.

²⁴ Ye Pilati wa ma ye u mò kpuro kama, wurenu sosimowa, yera u nim soka u nia tɔn wɔru gen wuswaaɔ u nɛɛ, durɔ gemgii win yem yaribu kun man wa, bɛɛn gariya.

²⁵ Ma tɔn be kpuro ba nɛɛ, win yem mu ko bɛɛ ka bɛɛn bibun sɔmunu.

²⁶ Yera Pilati bu Baraba kara, ma u dera ba Yesu sɛni so. Yen biru u nɔn bu nɔmu sɔndia bu nɔn kpare dɔa bunanarɔ.

Tabu kowoba Yesu

yaakoru mɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 15:16-20, Yohanu 19:2-3)

²⁷ Pilatin tabu kowobu ba ka Yesu da tem yɛron siri yerɔ, ma tabu kowobu kpuro ba mɛnna mi. ²⁸ Ba nɔn win yɔnu potari ma ba nɔn gurumusu swaabu sebusia. ²⁹ Ma ba saki tundu bakana ba nɔn dokea wirɔ, ma ba nɔn deka wɛ win nɔm geuɔ. Yen biru ba nɔn yiirammɛ ba yaakoru mɔ ba mɔ, Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.

³⁰ Ba nɔn yaatam siriki ma ba deka wɛɛna ba ka nɔn soomɔ wirɔ. ³¹ Ye ba nɔn yaakoru kua ba kpa, ba nɔn gurumusu te potari ba kpam nɔn win yɔnu sebusia ma ba ka nɔn da bu dɔa bunanaru kpare.

Ba Yesu kpare dɔa bunanaru wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

³² Ye ba yariɔ ba ka Sirenin durɔ goo yinna wi ba mɔ Simɔɔ, ma ba nɔn Yesun dɔa bunanaru sɔbi ka tilasi.

³³ Ye ba tura yam mi ba ra soku Gɔɔgɔta, yen tubusiana aye te ta ka wii koko weenɛ, ³⁴ miya ba Yesu tam wɛ u nɔ ka tim mɛ mu ra yem go. Ye u mu denda u nɔ wure u mwɛ.

³⁵ Ba nɔn kpare dɔa bunanaru sɔɔ, ma ba win yɔnu tɛtɛ toosi ba bɔnu kua.

³⁶ Ma ba sina ba nɔn kɔsu. ³⁷ Win wii wɔllɔ ba yora gaa bwɛ ye ya win taarɛ gerumɔ ya nɛɛ, winiwa Yesu, Yuuban sunɔ. ³⁸ Ba maa gbɛnɔbu yiru kpare dɔa bunanarɔ Yesun bakuɔ, turo win nɔm geuɔ, turo maa nɔm dwarɔ.

³⁹ Be ba sarɔ bera mi, ba nɔn wiru diirisimɔ ba wɔmmɔ. ⁴⁰ Ba mɔ, wunɛ wi kaa sɔa yeru sura kpa a tu bani sɔɔ itan baa sɔɔ, a tii faaba koowo. A

n sɔa Gusunɔn Biin na, a sarama dɔa bunanarun di.

⁴¹ Nge mɛya yaku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ka guro gurobu ba nɔn yaakoru mɔ ba nɛɛ, ⁴² u gabu faaba kua adama u kpana u tii faaba ko. Isireliban sunɔwa. U den sarama dɔa bunanarun di kpa su nɔn naanɛ doke.

⁴³ U Gusunɔ naanɛ sɔa ma u nɛɛ, wiya Gusunɔn Bii. N n mɛn na, Gusunɔ u nɔn faaba koowo u nɔn kɔi.

⁴⁴ Mɛya maa gbɛnɔ be ba kpare ka wi sannu, ben tii ba nɔn wɔmmɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

⁴⁵ Ye n kua sɔɔ wii wɔllu, yera yam tɔra tem mɛ sɔɔ kpuro sere n ka tura yokan kɔba ita. ⁴⁶ Kɔba itan saka Yesu u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Eli, Eli, lema sabatani. Yen tubusiana, Gusunɔ nɛn Yinni mba n kua a ka man deri.

⁴⁷ Tɔn be ba wɔa mi, ye ben gaba nua mɛ, ba nɛɛ, u Eli soku.

⁴⁸ Yande ben turo u duka da u swɛɛ duke dukɛsu sua u kpɛɛ tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri dekaɔ u ka nɔn tɔi u nɔ.

⁴⁹ Adama be ba tie ba nɛɛ, a yɔro gina, su wa nge Eli u koo na u nɔn faaba ko.

⁵⁰ Yesu u kpam nɔɔgiru sua ma u nɔɔ mari.

⁵¹ Saa ye sɔɔra, beku kare te ta wɔa sɔa yerɔ ta gɛɛra saa wɔllun di sere temɔ. Tem mu yɔira ma kpenu bɛsikira. ⁵² Sikinu wukiara, ma Gusunɔgii dabinu be ba raa gu ba seewa.

⁵³ Ba yara sikan di Yesun seebun biru, ba dua Yerusalemu Gusunɔn wuuɔ, ba tii tɔn dabinu sɔɔsi.

⁵⁴ Tabu sinambu ka be ba wɔa ka wi ba Yesu kɔsu, ba tem yɔiri bi wa ka kpuro ye ya koorɔ, ma bɛrum bakam bu mwa ba nɛɛ, ka geema Gusunɔn Biiwa. ⁵⁵ Tɔn kurɔ dabinu nu yɔ mi, nu Yesu mɛɛra saa sarun di. Ba raa nɔn swɔimawa saa Galilen di bu ka nɔn nɔɔri. ⁵⁶ Be sɔɔ, Maari Madalagii ka Maari, Yakɔbu ka Yosefun mɛro, ka Sebeden bibun mɛro, ba wɔa mi.

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

⁵⁷ Ye n kua yoka, durɔ gobigii goo na, Arimategiiwa, win yɔsira Yosefu, u

maa sãa Yesun bõõ. ⁵⁸ U da Pilatin mi, u nùn kana u nùn Yesun goru wẽ. Yera Pilati nùn tu yõllaa kua, u dera ba nùn tu wẽ. ⁵⁹ Yosẽfu wi, u goo te sua u beku kpaaru tẽkusi te ba wesa ka wẽẽ damgii. ⁶⁰ U tu kpĩ win tiin sikirõ te u dera ba nùn dākua kperõ. Yen biru u kpee bakaru bimiamã u ka siki ten nãõ kãrua ma u doona. ⁶¹ Maari Madalagii ka Maari wiõnõ ba sã siki ten bõkuõ.

Sikirun kãsubu

⁶² Ye n kua sisiru, tãõ wẽrarugiru, yãku kowo tãnwerobu ka Falisiba ba da Pilatin mi sannu. ⁶³ Ba nẽẽ, yinni sa yaaye ye weesugii wi, u raa gerure sanam mẽ u wãa handunia sãõ. U nẽẽ, sãõ itan biru u koo se gõrin di. ⁶⁴ Yen sã, a wooda wẽeyõ bu siki te kãsu sere sãõ ita, kpa win bwãabu bu ku raa nẽ bu win goru gbẽni, kpa bu tãmbu sã bu nẽẽ, u seewa gõrin di. Wee dãaki sini su koo gbiiķisu kpãaru kera.

⁶⁵ Pilati u bu sãõwa u nẽẽ, i tabu kowobu mõ, i doo i tu kãsu nge mẽ i ko kpĩ.

⁶⁶ Ba doona ma ba yĩreru kua siki ten nãõwõ bu ka tubu goo ù n wukia. Ma ba tabu kowobu yi, ba tu kãsu.

28

Yesun seebu gõrin di

(I maa mẽerio Maaku 16:1-10, Luku 24:1-12, Yohanu 20:1-10)

¹ Tãõ wẽrarugirun biru, alusuma buu sõnu buru buru yellu, Maari Madalagii ka Maari wiõnõ ba siki te tendem da. ² Suaru sãõ tem yĩiri bakabu seewa, ma Yinnin gõrado u sarama wõllun di u na u kpee te bõria u sinari. ³ Win wuswaa ballimõ nge guru maakinu ma win yãnu buriri nge suru. ⁴ Bẽrum bakam mu kãso be mwa ba diira ma ba kua nge gonu. ⁵ Gõrado wi, u kurõ be sãõwa u nẽẽ, i ku bẽrum ko bẽẽ! Na yẽ ma Yesuwa i kasu, wi ba kpare dãa bunanarõ. ⁶ U ñ wãa mini, u seewa nge mẽ u raa gerua. I na i wa mi u raa kpĩ, ⁷ kpa i da fuuku fuuku i win bwãabu sãõ ma u seewa gõrin di. Wee, u bẽẽ gbiiyõ u dõõ Galileõ. Miya i ko nùn wa. Yera na bẽẽ sãõbu na.

⁸ Ba gõsira kpaaka sikiru min di ka bẽrum ka nuku doo bakabu, ba duki da bu bwãa be labaari ye sã. ⁹ Wee Yesu ka bu yinna ma u nẽẽ, na bẽẽ tãbura.

Ma ba na ba win naasu nẽnua ba nùn sãwa.

¹⁰ Yera Yesu u bu sãõwa u nẽẽ, i ku bẽrum ko, i doo i nẽgibu sã bu doo Galileõ. Miya ba koo man wa.

Kãso ben gari

¹¹ Nge mẽ ba dõõ, kãso ben gaba dua wuu sãõ ba yãku kowo tãnwerobu sãõwa ye n koora kpuro. ¹² Ma yãku kowo tãnwerõ be, ba menna ka guro gurobu ba wesiana ma ba tabu kowobu gobi bẽkẽ kã. ¹³ Ba bu sãõwa ba nẽẽ, i geruo ma win bwãaba ba na wõkuru ba win goru gbẽna sanam mẽ i do. ¹⁴ Tem yẽro ù n gari yi nua sa yẽ mẽ sa ko nùn kua su ka bẽẽ yara wahalan di.

¹⁵ Tabu kowo be, ba gobi yi mwa ma ba kua nge mẽ ba bu yiire. Yeya n dera Yuuba ba ra n gari yi gerumõ sere ka gisõ.

Yesu u win bwãabu tii sãõsi

(I maa mẽerio Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gãrobun Kookoosu 1:6-8)

¹⁶ Bwãabu wõkura tia ye, ya da Galileõ guu ten mi, te Yesu raa bu yĩreru kua. ¹⁷ Ye ba nùn wa, ba nùn sãwa. Adama ben gaba gõrusu yiru mõ. ¹⁸ Yesu bu susi u nẽẽ, wõllu ka tem yiiko kpurowa ba man wẽ. ¹⁹ Yen sã, i doo bwesenu kpuron mi, kpa i bu ko nẽn bwãabu. I bu batemu koowo ka Baan yĩsiru ka Biigiru ka Hunde Dẽerogiru. ²⁰ Kpa i de ye na bẽẽ sãõwa ba n ye kpuro mẽm nãõwammẽ. N wee, ko na n ka bẽẽ wãa baadomma sere ka handunian kpeerõ.

LABAARI GEA NGE MƐ MAAKU U YORUA

Durɔ wi u tire te yorua, win yĩsira Yohanu Maaku. U n̄ s̄a Yuu. U s̄awa Baanabasin dusi.

Maaku u k̄i u t̄ambu Yesun Labaari gea s̄o. U s̄ōsi ma Yesu u b̄osu u t̄ambu gea kuamm̄e, ma u be ba w̄a Setam n̄muɔ b̄ekiam̄o. Domi Gusun̄o u w̄a ka wi. Maakun tire ten gari m̄ero ya w̄awa Maaku 10:45 s̄o. Ya n̄e, T̄onun Bii u nawa u ka gabu s̄a kpa u gbi u ka t̄on dabinu yakia.

Tire ten kpunaa

1. Yesun Labaari gea, wiru 1:1-13.
2. Yesun s̄amburun tore Galileo, wiru 1:14n di sere wiru 9:50.
3. Yesun daaru Yerusalem̄u gia, wiru 10.
4. Yesun w̄aaru Yerusalem̄u, wiru 11n di sere wiru 13.
5. Yesun ḡōo ka win seebu ḡarin di, wiru 14n di sere wiru 16.

*Yohanu Bat̄emu kowon waasu
(I maa m̄erio Mateu 3:1-12, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)*

¹ Yesu Kirisi, Gusun̄on Biin Labaari gean torubu wee. ² Gusun̄on s̄am̄o Esai u yen gari yorua win tireru s̄o u n̄e, Gusun̄o u n̄e,

“N̄ wee, na n̄en s̄am̄o ḡario wunen wuswaāo u wunen swaa s̄am̄e.

³ N̄en s̄am̄on n̄o ga gb̄aram̄o gbaburu s̄o ga gerum̄o ga m̄o,

i Yinnin swaa s̄onw̄o, kpa i n̄ ye n̄o n̄er̄asiam̄o yu d̄enda.”

⁴ Nge m̄eya, Yohanu Bat̄emu kowo u na gbaburu s̄o. U kparam̄o u m̄o, bu ḡoru ḡasio ben toranun di kpa u bu bat̄emu ko kpa Gusun̄o u bu ben toranu suuru kua.

⁵ T̄ambu kpuro ba ra n̄ daam̄o win mi saa Yudean tem di ka maa Yerusalem̄u maron di. Ba ben toranu tuuba m̄o, ma ba derim̄o u bu bat̄emu m̄o daa te ba m̄o Yuuden̄io.

⁶ Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u ḡona s̄eke win p̄arāo. Twee ka tim bausa u ra di. ⁷ Ma u waasu m̄o u gerum̄o u m̄o, goo u

sisi n̄en biruɔ wi u man yiiko kere. N̄e na kun mam tura n̄ yiira n̄ ȳeron baranun w̄ēe kusia. ⁸ N̄e na b̄ēe bat̄emu m̄o ka nim, adama ȳero wi, u koo b̄ēe bat̄emu kowa ka Hunde D̄ero.

*Yesun bat̄emu ka win k̄akiribu
(I maa m̄erio Mateu 3:13-4:11, Luku 3:21-22, 4:1-13)*

⁹ Yen biru Yesu u na Nasaretin di ye ya w̄a Galilen tem̄o, ma Yohanu n̄n bat̄emu kua daa te ba m̄o Yuuden̄io.

¹⁰ Sanam m̄e u yario nim di, yera u wa w̄olla wukiara, ma u Hunde D̄ero wa nge kparuko u saram wee win w̄olla.

¹¹ Ma u n̄o gagu nua w̄ollun di ga n̄e, wuna n̄en Bii k̄inasi w̄i s̄o n̄en ḡoru dobu kpuro w̄a.

¹² Saa ye s̄ora Hunde D̄ero u Yesu sure gbaburu s̄o. ¹³ Ma u w̄a mi s̄o weeru, Setam n̄n k̄akirim̄o. Wi ka gb̄eēku ȳēe sanna ba w̄a mi, ma w̄ollun ḡoradoba ba na ba n̄n n̄ori.

*Yesu u susure kowobu n̄e soka
(I maa m̄erio Mateu 4:12-22, Luku 4:14-15, 5:1-11)*

¹⁴ Ye ba Yohanu mwa ba piris̄om doke ba kpa, yera Yesu u da Galilen tem̄o u Gusun̄on Labaari gea kparam̄o.

¹⁵ U n̄e, saa ya tura, Gusun̄o u sisi u bandu sw̄i. I ḡoru ḡasio b̄een toranun di kpa i Labaari gea ye naan̄e doke.

¹⁶ Sanam m̄e Yesu u s̄im̄o Galilen daa burerun gooro, u Sim̄o wa ka win w̄on̄o Andere. Ba ben ȳaakororu kp̄em̄o daa bure te s̄o, domi sw̄ēe gowoba ba s̄a. ¹⁷ Yesu u bu s̄ōwa u n̄e, i man sw̄ima, kon de i n̄ da t̄ambu kasu bu man sw̄i.

¹⁸ Yande ba ben ȳaakoronun baa deri, ma ba n̄n sw̄i.

¹⁹ Ye u susi wuswaāo fiiko, u Yak̄abu wa ka win w̄on̄o Yohanu be ba s̄a Sebeden bibu. Ba w̄a goo nimkuu s̄o ba ȳaakoronu k̄orum̄o. ²⁰ Mii mii u bu soka, ma ba n̄n sw̄i. Ba ben tundo Sebede deri ka s̄om kowobu sannu goo nimkuu s̄o.

*Durɔ wi wereku gagu ga w̄aasi
(I maa m̄erio Luku 4:31-37)*

²¹ Ma ba da Kapenam̄u. Ye n̄ kua t̄ōo w̄er̄arugiru, ma Yesu u dua m̄enn̄o yer̄o, u bu Gusun̄on garin keu s̄ōsim w̄ori. ²² Biti bu mwa win keu s̄ōsi bin

sõ. U bu sãsimõwa ka yiiko, n n mō nge mē wooda yēroba ra sãsi.

²³ N deema saa ye sã, wērekunugii goo u wāa ben mēnnō yee te sã. U gbāra u nē, ²⁴ mba sa mōsine bēse ka wunē, Yesu Nasaretigii. A nawa a ka sun kam koosia? Na yē wi a sãa. Wunē Gusunōn tōn Dēerowa.

²⁵ Yesu u wēreku ge gerusi u nē, a mario, kpa a yari durō win min di.

²⁶ Yera wēreku ge, ga durō wi sura nge giri kpakpanugii, ma ga kuuki kua ga ka yara win min di. ²⁷ Biti tōn be kpuro mwa gem gem sere ba sãonamō ba mō, mban bwesera yeni. Gari tukiya u sãsimō ka yiiko. Baa ka wērekunō u nu wooda wēemō, ma nu nūn mēm nōowammē.

²⁸ Ma win baaru yande kparara Galilen tem kpuro sã.

*Yesu u tōn dabinu bekia
(I maa mēerio Mateu 8:14-17, Luku 4:38-41)*

²⁹ Ye Yesu yara mēnnō yerun di, wi ka Yakōbu ka Yohanu ba da Simō ka Anderen yēnuō. ³⁰ N deema, Simōn kurōn mēro u wasi sundu barō u kpī. Ye ba yande tura mi, ba win gari Yesu sãowa. ³¹ Ma u da win mi, u nūn nōmu nēnuā u ka nūn seesia. Yande wasi sun te, ta nūn doonari, ma u bu nōrim wōri.

³² Ye n kua yoka, sanam mē sã dua, tōmba ka barōbu kpuro ka wērekunugibu na win mi. ³³ Ma wuugibu kpuro ba mēnna dii tēn mi u wāan kōnnōwō. ³⁴ U dabiru bekia saa ben bara bwese bwesekan di, ma u maa wēreku dabinu gira. Adama u n deri wēreku ni, nu gari gere domi nu nūn yē.

*Yesu u bōsu Galilen temō
(I maa mēerio Luku 4:42-44)*

³⁵ Yen sisiru buru buru yellu, sanam mē yam kun dēeram kpa, Yesu u seewa u yara. U doona mi n dēire, u kanaru mō. ³⁶ Ma Simō ka win kpaasibu ba nūn kasu. ³⁷ Sanam mē ba nūn wa ba nūn sãowa ba nē, tōmbu kpuro wō ba nun kasu.

³⁸ U bu sãowa u nē, n weenē su da wusu gasu sã si su ka sun sikerene,

kpa n maa waasu ko mi, domi yen sōna na na.

³⁹ Ma u bōsu Galilen tem kpuro sã u waasu mō ben mēnnō yenō, u maa wērekunu giramō.

*Yesu u wi u bara disigiru barō bekia
(I maa mēerio Mateu 8:1-4, Luku 5:12-16)*

⁴⁰ N wee, goo u na Yesun mi, wi u bara disigiru mō u yiira u nūn faaba kana. U nē, ā n wura kaa kpī a man bekia kpa n dēera.

⁴¹ Yera wōnwōnda Yesu mwa, ma u win nōmu dēmia u nūn baba u nē, na wura, a bekuro kpa a dēera.

⁴² Yande bara disigii te, ta nūn yōsu, ma u bekura u dēera. ⁴³⁻⁴⁴ Sanam mēya Yesu u nūn sãowa ka dam u nē, a ku goo gē sō. Adama a doo a tii yāku kowo tusia, kpa a yākuru ko te Mōwisi raa bē yiire, a ka baawure seeda sãsi ma a bekura a dēera. Ma u dera u doona.

⁴⁵ Adama durō wi, u doona ma u da u gari yi kparam wōri batuma sã ye n koora wi sã. U gari yi saarimō sere Yesu kun kpīa u wuu due, adama u yōra wuun biruō mi n dēire. Ma tōmba naamō win mi saa baaman di.

2

Yesu u durō goo bekia wīn wasin bee tia gu

(I maa mēerio Mateu 9:1-8, Luku 5:17-26)

¹ Sã mēerun biru, Yesu u wura Kapenamuō. Tōmba nua ma u wāa yēnuō. ² Ma tōn wōru ga mēnna sere ayeru maa sari baa kōnnōwō. Ma u bu Labaari gean gari nōsiamō. ³ Ba ka nūn durō goo naawa wīn wasin bee tia gu. Tōmbu nnēwa ba nūn sãowa. ⁴ Adama tōn wōru gen sō ba kpāna bu Yesu susi. Yen sōna ba diru mi u wāan wōlō yaba win deederu. Ye ba yaba ba kpa, ma ba ka wēē beku bō te sarasia tē sã durō wi, u kpī. ⁵ Ye Yesu u durō ben naanē dokebu wa bi ba mō wi sã, u barō wi sãowa u nē, bii durōbu, a wunen durum suuru wa.

⁶ Wooda yērobu gabu ba sō mi, ma ba tii bikiamō gōruō ba mō, ⁷ mban sōna durō wi, u gari gerumō mēsum.

U Gusunɔ wɔmmɔwɔ. Wara koo kpɔ u durum suuru ko Gusunɔ turo baasi. ⁸ Mii mii Yesu u gia ye ba bwisikumɔ. Ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i gari yinin bweseru bwisikumɔ bɛɛn gɔruɔ. ⁹ Yerà ya sɛsɔ bo, bu ka barɔ wi sɔ u win durum suuru wɔ, n̄ kun mɛ bu n̄n sɔ u seewo u win kpin yeru kure, kpa u sɔ. ¹⁰ Adama na kɔ i n̄ yɛ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia ye sɔ u ka durum suuru ko.

Yera u barɔ wi sɔwɔ u nɛɛ, ¹¹ na nun sɔwɔ, a seewo a wunen kpin yeru kure, kpa a we yenuɔ.

¹² Nge mɛ tɔmbu kpuro ba n̄n mɛɛra swɛɛ, durɔ wi, u seewa u win kpin yeru sua, u n̄ yariɔ. Biti baka tɔn be mwa gem gem, ma ba Gusunɔ bɛɛrɛ wɛɛmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ, ba n̄ yenin bweseru waare.

Yesu u Lefi soka

(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Luku 5:27-32)

¹³ Yera Yesu u kpam wura daa bu-rerun goorɔ. Tɔmbu kpuro ba naamɔ win mi, ma u bu Gusunɔn garin keu sɔsɔsimɔ. ¹⁴ Sanam mɛ u sarɔ u Lefi wɔ, Alufen bii, u sɔ gbere yerɔ. U n̄n sɔwɔ u nɛɛ, a man swɔiyɔ.

Lefi seewa ma u n̄n swɔi.

¹⁵ N deema sanam mɛ Yesu u dimɔ Lefin yenuɔ, gbere mwaɔbu ka kɔsan kowobu dabira sɔ ka wi, ka win bwɔɔbu sannu, domi ba dabi be ba n̄n swɔi. ¹⁶ Ye Falisiban wooda yɛrobu ba Yesu wɔ u dimɔ ka gbere mwaɔbu ka kɔsan kowobu sannu, ba win bwɔɔbu bikia ba nɛɛ, mban sɔna u ka gbere mwaɔbu ka kɔsan kowobu dimɔ sannu.

¹⁷ Ye Yesu u ye nua, u wooda yɛro be sɔwɔ u nɛɛ, be ba bwɔɔ do ba n̄ tɔngiin bukata mɔ ma n̄ kun mɔ be ba barɔ. Na n̄ nɛ n̄ ka gemgibu soku. Na nawa n̄ ka torobu soku.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Luku 5:33-39)

¹⁸ Ye Yohanun bwɔɔbu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, tɔmba na ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔna Yohanun bwɔɔbu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, ma wigiba kun bɔkua.

¹⁹ Yesu u bu bikia u nɛɛ, kurɔ kpaon durɔn bɔrɔba ba koo kpɔ bu nɔɔ bɔke sanam mɛ sɔ kurɔ kpaon durɔ wɔa ka be? Aawo, baa n̄ n̄ saa yeren na, ù n̄ wɔa ka be, ba n̄ kpɛ bu nɔɔ bɔke. ²⁰ Adama saa sisi yɛ sɔ ba koo bu kurɔ kpaon durɔ suari, sanam mɛya ba koo nɔɔ bɔke.

²¹ Ba ku ra yabe tɔkɔru kɔre ka kɔa kpaa si ba n̄ nim doke. B̄a n̄ kua mɛ, kɔa kpaa si, su koo gawana kpa su yabe tɔkɔrugisu gɔa kpa gɛɛrabu sosi. ²² Ba ku ra maa tam kpam wisi gɔnan bɔɔnu sɔ ni nu diira. B̄a n̄ kua mɛ, tam kpam mɛ, mu koo de bɔɔnu nu kura, kpa mu yari kpa bɔɔ ni ka tam mɛ, n̄ kam ko kpuro. Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ.

Tɔɔ wɛrarugirun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Luku 6:1-5)

²³ Tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ, n̄ deema Yesu ka win bwɔɔbu ba sɔimɔ swaa sɔɔ alikama gbaarun bɔkuɔ. Nge mɛ ba sɔimɔ, win bwɔɔbu ba alikama wɔkamɔ. ²⁴ Yera Falisiba ba Yesu sɔwɔ ba nɛɛ, u mɛɛrio, mban sɔna win bwɔɔba mɔ ye wooda ya yina bu ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

²⁵ Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, i n̄ garire ye Dafidi u kua sanam mɛ gɔɔra bu mɔ wi ka win bwɔɔbu, ma ba n̄ gɔanu mɔ ni ba koo di? ²⁶ U dua Gusunɔn dirɔ Abiataa, yɔku kowo tɔnweron waati, ma u pɛɛ di ye ba Gusunɔ yiiye, ye n̄ n̄ weenɛ goo u di ma n̄ kun mɔ yɔku kowobu tɔna. Adama Dafidi u ye di, u maa win bwɔɔbu wɛ.

²⁷ Ma Yesu bu sɔwɔ u nɛɛ, Gusunɔ u tɔɔ wɛrarugiru wunawa tɔnun arufaanin sɔ. U n̄ tɔnu taka kue tɔɔ wɛrarugirun sɔ. ²⁸ I de i n̄ yɛ ma Tɔnun Biiwa u tɔɔ wɛrarugiru kua.

3

Durɔ win nɔm teu ga gu

(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Luku 6:6-11)

¹ Ma Yesu u kpam dua mɛnnɔ yerɔ. Durɔ goo wɔa mi, win nɔm teu ga gu. ² Tɔmba Yesu mɛɛra bu wa ù n̄ koo durɔ wi bekia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, kpa bu ka wa bu n̄n durum mani. ³ Ma u

durɔ wi sɔɔwa wɛn nɔmu ga gu mi, u nɛɛ, a seewo a yɔra suunu sɔɔ.

⁴ Ma u tɔn be bikia u nɛɛ, mba n weenɛ bu tɔmbu kua tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. Gea? Nge kɔsa. N weenɛ bu tɔnu faaba ko? Nge bu nɔn go.

Adama ba maari. ⁵ Yesu u bu mɛɛra ka mɔru u ka sikerena, ma win nukura sankira ben woo bɔbunun sɔ. Yera u durɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a wunen nɔmu demio.

U ge demia ma ga wura nge mɛ ga raa sɔa. ⁶ Yen sɔna Falisiba ba yara ma ba yande menna ka Herodun tɔmbu, ba wesiana nge mɛ ba koo ko bu ka Yesu go.

Tɔn wɔru guna ya na Yesun mi

⁷ Yesu ka win bwɔabu ba tii gawa ba da Galilen daa bureru gia, ma tɔn wɔru guna nɔn swii. Tɔn be, ba nawa Galilen di ka maa Yudean tem di, ⁸ ka Yerusalemun di, ka Idumen tem di, ka Yuudenin gurun di, ka Tiri ka Sidonin baru kpaanun di. Tɔn wɔru guna ye, ya na Yesun mi yɛn sɔ ba ye u mɔ kpuron labaari nua. ⁹ Tɔn wɔru guna yen kpɔarun saabu Yesu u win bwɔabu sɔɔwa u nɛɛ, bu nɔn goo nimkuu sɔɔru kuo, kpa tɔn be, bu ku nɔn baasi. ¹⁰ Yesu u raa tɔn dabinu bekia, yen sɔna be ba barɔ ba bɔrikianamɔ bu wa bu ka nɔn baba. ¹¹ Wɛɛkunu nɔn nɔn wa nu ra nɔn kpunɛwa kpa nu n kuuki mɔ nu n gerumɔ, wuna Gusunɔn Bii. ¹² Adama Yesu u ra nu gerusi gem gem nu ku ka gere wi u sɔa.

Yesu u bwɔabu wɔkura yiru gɔsa

(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Luku 6:12-16)

¹³ Yen biru Yesu u da guuru wɔllo, ma u tɔmbu gabu soka be u kɔ. Ma ba da win mi. ¹⁴ Yera u ben wɔkura yiru gɔsa, [u bu yɛsiru kɔ gɔrobɔ], be ba ko n ka nɔn wɔa, kpa u bu gɔri bu Labaari gea kpaa, ¹⁵ kpa u bu dam wɛ bu ka wɛɛkunu gira. ¹⁶ Tɔnu wɔkura yiru ye u gɔsa wee, Simɔɔ wi u yɛsiru kɔ Piɛɛ, ¹⁷ ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu, Sebeden bibu be u yɛsiru kɔ Buanɛge, yen tubusiana guru kukirinugibu, ¹⁸ ka Andere, ka Filipu, ka Baatelemi, ka Mateu, ka Tomaa,

ka Yakɔbu Alufen bii, ka Tade, ka Simɔɔ wi u win tem gari kɔ, ¹⁹ ka sere Yudasɔ Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Yesun tɔmbu ba kɔ

bu ka nɔn doona

²⁰ Ma ba wura yɛnuɔ. Tɔn wɔru ga wure ga menna sere Yesu ka win bwɔabu ba fɛɛ bia bu di. ²¹ Sanam mɛ win dusiba ye nua, ba da bu ka nɔn doona min di, domi ba gerumɔ u wiirawa.

Yesu u ka tii yinamɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 12:22-32, Luku 11:14-23, 12:10)

²² Ma wooda yɛro be ba wee saa Yerusalemun di ba gerumɔ ba mɔ, Be-seburu u nɔn wɔasiwa. Wɛɛkunun sunɔ wiya u nɔn dam wɛ u ka wɛɛkunu gira.

²³ Yen sɔna Yesu u tɔmbu soka ma u bu bikia ka mɔndu u nɛɛ, amɔna Setam ya koo kpɔ yu yen tii gira. ²⁴ Bandun tɔmbu ba n tabu mɔ ben suunu sɔɔ, ban te, ta n kpɛ tu tɛ. ²⁵ Yɛnu gɛn tɔmba maa sankinamɔ, ga n kpɛ gu tɛ. ²⁶ Setam ya n maa ka yen tii tabu mɔ, yen dam mɔ n bɔnu kua, ya n kpɛ yu tɛ, yen dam mu koo nɔru ko.

²⁷ Goo kun kpɛ u du damgiin yɛnuɔ u ka win yɔnu gura u kun gina damgiin wi bɔkue u sere win yɔnu gura.

²⁸ Ka geema, na bɛɛ sɔmɔ, toraru ka gari kam kpuro ye tɔmba gerumɔ, ba koo bu ye suuru kua. ²⁹ Adama baawure wi u Hunde Dɛero gari kam gerusimɔ, u nɔn suuru wasi. Win torara ko n maa nɔn wɔasiwa ka baadommaɔ.

³⁰ Yesu u yenɔ geruawa yɛn sɔ gaba nɛɛ wɛɛkuwa ga nɔn wɔasi.

Berɔ ba sɔa Yesun wɔnɔbu

ka win mero

(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Luku 8:19-21)

³¹ Sanam mɛya win wɔnɔbu ka win mero ba tunuma. Ba yɔra tɔɔwɔ, ba goo gɔra u nɔn sokuma. ³² Tɔn wɔru ga sɔ ga nɔn sikerene, ma goo u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wee, wunen mero ka wunen wɔnɔbu ba yɔ tɔɔwɔ ba nun soku.

³³Ma u nɛɛ, wara sãa nɛn mɛro. Berã ba sãa nɛn wɔnɔbu.

³⁴Ma u be ba nɔn suunu bure mɛɛra u ka sikerena, ma u nɛɛ, nɛn mɛro ka nɛn wɔnɔbu wee. ³⁵Baawure wi u Gusunɔn kɪru mɔ, wiya nɛn wɔnɔ, ka nɛn sesu, ka nɛn mɛro.

4

Dĩa bwese yɛkon gari

(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Luku 8:4-8)

¹Yesu u kpam Gusunɔn garin keu sɔ̃sim wɔri daa burerun goorɔ. Tɔn wɔru guna ya mɛnna ya nɔn sikerena, yen sɔ̃na u bu deri goorɔ u goo dua ge ga wãa nim sɔ̃, ma u sina. ²Ma u bu gãa dabinu sɔ̃sim wɔri ka mɔnnu. Win sɔ̃sibu sɔ̃ u gerua u nɛɛ, ³i swaa dakio. Durɔ goo u yara u ka dĩa bweseru yɛka. ⁴Sanam mɛ u yɛkamɔ, sukum wɔruma swaa sɔ̃. Gunɔsu na su dĩ. ⁵Sukum gam maa wɔri kpee saara wɔllɔ mi tem kun duku. Ma mu kpia yande yɛn sɔ̃ tem kun duku. ⁶Adama ye sɔ̃ u bɔbia mu dĩɔ mwaara ma mu gbera yɛn sɔ̃ mu n gbini mɔ. ⁷Sukum gam maa kpam wɔri sãki sɔ̃. Sãki kpia fuuku ma yi yina mu kpɛa. Mu n mara. ⁸Adama sukum gam maa wɔruma tem gem sɔ̃. Mu kpia ma mu kpɛa ma mu mara sukum ten tenibu, sukum wata wata, sukum wunɔm wunɔm.

⁹Ma u nɛɛ, wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔ.

Mɔnnun asansi

(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Luku 8:9-10)

¹⁰Sanam mɛ Yesu u tia wi turo, be ba nɔn swĩi ka bwãabu wɔkura yiru ye sannu, ba nɔn mɔnnun asansi bikia. ¹¹U bu sɔ̃wa u nɛɛ, bɛɛya Gusunɔ u win bandun asiri sɔ̃si, adama be ba tie ba gari kpuro nɔ̃mɔ ka mɔnnu, ¹²kpa

“Bu ka mɛɛri ba kun wa.
Bà n maa nua, kpa n ku bu yeeri,
kpa bu ku raa ka gɔru gosie,
Gusunɔ u sere bu suuru kua.”

Mɔn ten tubusianu

(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Luku 8:11-15)

¹³Ma u bu sɔ̃wa u nɛɛ, mɔn teni ta n bɛɛ yeeri? N n mɛn na, amɔna ni nu tie kpuro nu koo ka bɛɛ yeeri. ¹⁴Durɔ wi, Gusunɔn gariya u yɛkamɔ. ¹⁵Tɔn be ba ka swaa baaru weenɛ mi ba gari yi yɛka, beya bà n gari yi nua Setam da nɛ u yi wuna ben gɔrun dĩ. ¹⁶Mɛya maa be ba ka kpee saaran tem weenɛ, beya bà n gari yi nua mii mii ba ra yi mwe ka nuku dobu. ¹⁷Adama ba ku ra n gbini mɔ ben tii sɔ̃, ba ku ra yɔre n ka tɛ. Sanam mɛ wahala ka nɔni swãara tunuma gari yin sɔ̃, yande kpa bu biru wura. ¹⁸Gaba maa sãa be ba ka tem sãkunugum weenɛ. Beya ba ra gari yi nɔ ¹⁹adama ba ra n wurure ka ben handunian wãaru kpa dukian kɪra n bu taki dĩ. Ba gãa dabinun kɔdɛ mɔ. Ye kpurowa ya ra gari yi tɛsi kpa yi kpina yi binu ma. ²⁰Be ba maa ka tem gem weenɛ, beya ba ra gari yi nɔ kpa bu yi mwa kpa bu binu ma, gabu tɛna, gabu wata, gabu wunɔbu (100).

Fitilan mɔndu

(I maa mɛɛrio Luku 8:16-18)

²¹Yera Yesu u bu bikia u nɛɛ, ba ra fitila ge ga sɔ̃re kaaru wukiri? Ba ra gu doke kpinun kɔkɔrɔ? Ba ku ra gu sɔ̃ndi dabu wɔllɔ? ²²Gãanu sari ni nu berua ma nu n koo tera, asirin gãanu maa sari ni nu n koo sɔ̃sira. ²³Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔ.

²⁴U maa bu sɔ̃wa u nɛɛ, i laakari koowo ye i nɔ̃mɔ. Sakaku ge i ka yĩirumɔ, geya ba koo ka bɛɛ yĩirua, kpa bu bɛɛ sosia. ²⁵Domi wi u mɔ, wiya ba koo sosia. Adama wi u kun gãanu mɔ, piiko ye u mam mɔ ba koo nɔn ye wɔrari.

Dĩa bwese te ba yɛkan gari

²⁶Ma Yesu u nɛɛ, Gusunɔn banda sãawa nge durɔ goo wi u bweseru yɛka gberɔ. ²⁷U kpunamɔ wɔkuru, u seemɔ bururu. Saa ye kpurowa bwese te, ta kpiimɔ ta kpɛamɔ. U n yɛ amɔna n koosinamɔ. ²⁸Tema mu ka mɛn tii tu kpiisiamɔ, gbiikaa kp̃ii nɔnu, yen biru kɛri, dākuru kpa tu bɛm doke. ²⁹Sanam mɛ bɛm mu ye, kpa bu gɛ ka kɔmbɔ domi gɛɛbun sanam mu tura.

Mutaadin biman gari

(I maa mærio Mateu 13:31-32, 34, Luku 13:18-19)

³⁰ Yesu u kpam wure u nɛɛ, mba sa ko ka Gusunɔn bandu weesina. Ka mɔn terà sa ko tu tubusia. ³¹ Ta ka mutaadin bima weenɛ. Bà n ye duurumɔ gberɔ, handunian gãa bwe-seru kpuro sɔɔ yeya ya piiburu bo. ³² Adama bà n ye duura bà n kpa ya ra kpɛyɛ yu ko dāru, kpa yu kāsasi beke ko sere gunɔsu su sokunu ko yin kukɔsɔ.

³³ Yesu u tɔn be Labaari gean gari sɔɔwa ka mɔn dabinu nge nini, nge mɛn saka ba koo kpī bu nɔ. ³⁴ U n ka bu gari diri kue ma n kun mɔ ka mɔndu, adama u n tia ka win bwāabu tɔna, u ra bu kpuro tubusiewa.

Yesu u nim kurenu marisia

(I maa mærio Mateu 8:23-27, Luku 8:22-25)

³⁵ Tɔɔ ten yoka, u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, i de su tɔbura guru giɔ.

³⁶ Ba tɔn wɔru deri, ma ba dua goo ge sɔɔ, mi u sɔ, ba tɔburɔ sannu. Ma goosu gasu bu swīi. ³⁷ Suaru sɔɔ woo bɔkɔ ga na ka dam ma nim kurenu wisi goo sɔɔ sere ga kī gu yande nim yibu. ³⁸ Adama Yesu u dɔ goo sɔɔ biruɔ u leferi wiru kpīiri. Bwāa be, ba nùn yamia ba nɛɛ, yinni n n nūn gam sãa ye sa kam kobu dɔɔ?

³⁹ Yera u yanda ma u woo gerusi ka dam ma u nim kurenu sɔɔwa u nɛɛ, n tura mɛ, i mario sɛɛ.

Woo ga mari ma yande nim kurenu kpa. ⁴⁰ Yera u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i nanda nge mɛ. Amɔna i n ka man naanɛ sãa.

⁴¹ Ben yaro sua ma ba bikianamɔ, tɔnu weren bwesera wini wi baa woo ka nim kurenu nu mɛm nɔɔwammɛ.

5

Yesu u wɛɛkunugii bekia

(I maa mærio Mateu 8:28-34, Luku 8:26-39)

¹ Ba tura daa bure ten guru giɔ Gadaran temɔ. ²⁻³ Ye Yesu u yande sara goon di yera durɔ wɛɛkunugii goo u ka nùn yinna, u wee sika gian di. Sika sɔɔra u ra n wāa. Ba ku ra kpī bu nùn bɔke, baa ka yɔni. ⁴ Domi nɔn

dabira ba raa win nɔma sunnu doke, ma ba win kōri bɔkua ka yɔni adama u ra yɔni kasuku kpa u sun ni bɔɔku. Goo maa sari wi u dam mɔ u ka nùn dwiyyasia. ⁵ Saa baayere wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ, u ra n wāawa sikan suunu sɔɔ ka guunu wɔllɔ u n kuuki mɔ kpa u n tii muririmɔ ka kpenu.

⁶ Ye u Yesu wa sarun di u duka da u kpuna win wuswadaa. ⁷ Ma u gbāra u nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ Yesu, Wɔrukoon Bii. Na nun suuru kanamɔ ka Gusunɔn yīsiru, a ku man toori.

⁸ U yeni gerua yɛn sɔ Yesu u raa nɛɛ, wɛɛku ge, gu yario.

⁹ Ma Yesu nùn bikia u nɛɛ, amɔna wunen yīsiru.

U wisa u nɛɛ, nɛn yīsira Nɔrɔbu domi sa dabi.

¹⁰ Ma u Yesu suuru kana u nɛɛ, u ku nu tem mɛ yara.

¹¹ N deema kurasɔ wuu bakaru gara wāa ta dimɔ guurɔ. ¹² Ma wɛɛku ni, nu Yesu kana u de nu da kurasɔ nin mi, nu du ni sɔɔ.

¹³ Ma Yesu u dera nu da. Ma wɛɛku ni, nu durɔ wi doonari nu dua kurasɔ ni sɔɔ. Ma kurasɔ wuu te, ta duki sure saa guuru wɔllun di daa bure te sɔɔ. Kurasɔ nin geera tura nge nɔrɔbun suba yiru (2.000) ma ta nim diira.

¹⁴ Be ba kurasɔ ni kpare ba duki sua, ba yen labaari kparamɔ wuu marɔɔ ka baru kpaanɔ. Tɔmba da bu wa ye n koora. ¹⁵ Ba na Yesun mi, ma ba durɔ wi wa wi u raa wɛɛku dabinu mɔ mi sere ba nu sokumɔ Nɔrɔbu. Win laakari ya wurama, u sɔ u yānu doke. Sanam mɛya be kpuro ba nanda. ¹⁶ Be ba wa ye n durɔ wɛɛkunugii wi ka maa kurasɔ ni deema, beya ba tɔn be nɔɔsia ye n koora. ¹⁷ Ma tɔn be, ba Yesu kana u doona ben tem di.

¹⁸ Sanam mɛ Yesu u dumɔ goo sɔɔ, wi wɛɛkunu raa wāasi mi, u nùn ayeru kana u ka nùn da sannu. ¹⁹ Adama Yesu nùn yinari. Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, u doo yenuɔ wigibun mi kpa u bu nɔɔsia ye Yinni nùn kua kpuro ka nge mɛ u nùn wɔnwɔndu kua.

²⁰ Durɔ wi, u doona ma u kparamɔ tem mɛ ba ra soku Wusu wɔkuru sɔɔ

gāa baka ni Yesu nùn kua. Ma n tǎmbu kpuro maamaaki sǎa.

Yarusin bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa mɛerio Mateu 9:18-26, Luku 8:40-56)

²¹ Ye Yesu u kpam gɔsirama guru ge u raa wǎa, tǎn wǎru guna maa mɛnna win mi daa burerun goorɔ. ²² Durɔ goo wi ba ra soku Yarusi, mɛnna yerun wirugii, u na mi. Ye u Yesu wa u kpuna win wuswaaɔ. ²³ Ma u nùn kana gem gem u na u win bii wǎndia nɔma sǎndi wi u wasikiramɔ, kpa u bɛkura u n wǎa.

²⁴ Yesu ka nùn da. Ma tǎn wǎru guna nùn swǐi, ya nùn baasi.

²⁵ N deema, tǎn ben suunu sɔɔ kurɔ goo wǎa mi, wi u yem wǐibu barɔ saa wɔɔ wɔkura yirun di. ²⁶ Timgii dabiru be ba nùn nɔɔri ba nùn nɔni sɔɔwa gem gem, ma ya win ye u mɔ kpuro di ma n n sǎnɔ kue adama n gɔɔgɔm mɔɔwa n dɔɔ. ²⁷ Ye u Yesun baaru nua u tǎn wǎru ge bukiana u nùn susi biruɔ, ma u win yaberu baba. ²⁸ Domi u gerua win gɔruɔ u nɛɛ, baa win yaberu, wi, u n baba u koo bɛkura. ²⁹ Yera win yem wǐi bi, bu yǎra migum migum, ma u gia win wasi sɔɔ ma u bɛkurawa. ³⁰ Ma Yesu tuba mii mii ma win dam mu sɔmburu kua. Ma u sǐira tǎn wǎrun suunu sɔɔ u nɛɛ, wara nɛn yaberu baba.

³¹ Win bwǎaba nùn wisa ba nɛɛ, a tǎn wǎru mɛerio ge ga nun mɔnsi. Miya a maa bikiamɔ wara nun baba?

³² U mɛera u ka sikerɛna u ka wa wi u ye kua. ³³ Ma kurɔ wi, u diirimɔ ka nandabu, ma u na u kpuna win wuswaaɔ yɛn sɔ u yɛ ye n koora wi sɔɔ. Ma u nùn win garin dee dee sɔɔwa. ³⁴ Ma Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, bii kurɔbu, wunɛn naanɛ dokebu nun bɛkia. A doo ka alafia, kpa a n bwǎa do.

³⁵ Sanam mɛ Yesu u gari yi gerumɔ gaba na saa Yarusi wirugii win yɛnun di, ma ba wirugii wi sɔɔwa ma win bii u sariru kua. Mban sǎna u maa yinni baasimɔ.

³⁶ Adama Yesu u n ben gari swaa sue, ma u mɛnna yerun wirugii wi sɔɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a gesi naanɛ dokeo.

³⁷ U n dere goo u nùn yɔsiri ma n kun mɔ Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yakɔbun wɔnɔ Yohanu. ³⁸ Ye ba tura mɛnna yerun wirugii win yɛnuɔ, Yesu u tǎn dabiru wa ba wure bakanu mɔ, ba sumɔ ba kuuki mɔ. ³⁹ Sanam mɛ u dua dirɔ u bu bikia u nɛɛ, mban sǎna i sumɔ, i wure mɛ. Wǎndia wi, u n gu u dɔɔwa.

⁴⁰ Ma ba nùn yaakoru mɔ. Adama ye u be kpuro yara u kpa, u dera wǎndia win tundo ka win mɛro ka be ba wǎa ka wi sannu ba dua ka wi, mi wǎndia wi, u kpǐ. ⁴¹ U wǎndia win nɔmu nɛnuɔ, ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, talita kum. Yen tubusiana, wǎndia wunɛ, na nun sɔɔmɔ, a seewo.

⁴² Ma yande wǎndia wi, u seewa u sǐimɔ, domi wɔɔ wɔkura yirugiiwa. Biti bu mwɔ sere n banda. ⁴³ Yesu u bu sɔɔwa u sire u nɛɛ, bu ku raa de goo u nɔ. Ma u nɛɛ, bu wǎndia wi dǎanu wɛɛyo u di.

6

Nasarɛtigiba kun Yesu wure

(I maa mɛerio Mateu 13:53-58, Luku 4:16-30)

¹ Yesu u doona min di u da win tiin wuuɔ, ma win bwǎaba ka nùn da. ² Ye n kua tɔɔ wɛrarugiru u Gusunɔn garin keu sɔɔsim wǎri mɛnna yerɔ. Tǎn dabi te ta nùn swaa daki, biti bu mwɔ. Ma ba mɔ, man diya u yenin bweseru waama. Bwisi yiràn bwesera ba nùn kǎ. Amɔna u ka sɔm damgii ninin bweseru mɔ. ³ N n dǎa dǎko wi mini? Maarin bii? Yakɔbu ka Yosɛfu ka Yudu ka Simɔɔban mɔɔ? N n bɛsɛ ka win sesuba sa wǎa mini sannu?

Yeniban sǎna ba n nùn naanɛ doke. ⁴ Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, gam sari mi Gusunɔn sɔmɔ ku ra n bɛɛɛ mɔ ma n kun mɔ win tiin temɔ ka win tǎmbun suunu sɔɔ ka win yɛnuɔ.

⁵ Yesu u n kpǐa u sɔm damgiru garu kue mi, ma n kun mɔ ye u barɔbu gabu nɔma sǎndi u ka bu bɛkia. ⁶ Ma u biti kua gem gem ben naanɛ doke sarirun sɔ.

Yesu u bwǎabu wɔkura yiru gɔra yiryuru

(I maa mɛerio Mateu 10:5-15, Luku 9:1-6)

Yen biru Yesu u baru kpaanu daama, u Gusunon garin keu sɔsimɔ. ⁷ Ma u wɔkura yiru ye soka u bu gɔrimɔ yiru yiru. U bu dam kɔ wɛɛkunun wɔllɔ, ⁸ ma u bu yiire bu ku gɔanu kusenu ko sanum sɔ ma n kun mɔ dɛki. Bu ku dɛanu sua, n kun mɛ bɔɔru, n kun mɛ gobi yansurɔru sɔɔ. ⁹ U nɛɛ bu salubata dokeo adama bu ku yaberu yiruse sua.

¹⁰ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i n wuu gagu dua, i koowo yɛnu teun sɔbu sere i ka wuu ge yari. ¹¹ Bɔ kun bɛɛ dam koosie gam, ma ba kun bɛɛn gari swaa daki, i n doonɔ i bɛɛn naasun tua bu kpareo. Yeniwa n ko n sɔa seeda ye ya bu taarɛ wɛɛmɔ.

¹² Yera bwɔa be, ba doona, ba waasu mɔ ba gerumɔ tɔmbu bu ben gɔrusu gɔsio toranun di. ¹³ Ma ba wɛɛku dabinu giramɔ, ba maa barɔ dabinu gum tɔremɔ ba bu bekiamɔ.

Yohanu Batemu kowon gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Luku 9:7-9)

¹⁴ N wee, sunɔ Herodu u nua ye gɔro be, ba kua, domi Yesun yɛsira yara. Ma ba nɛɛ, Yohanu Batemu kowowa seewa gɔrin di. Yen sɔna u dam mɔ u ka maamaaki mɔ.

¹⁵ Gaba nɛɛ, Eliwa.

Ma gaba maa nɛɛ, u sɔawa Gusunon sɔmɔ nge win sɔmɔ yerukobu.

¹⁶ Adama ye Herodu u ye nua, u nɛɛ, Yohanuwa win wiru u dera ba bura, wiya u seewa gɔrin di.

¹⁷⁻¹⁹ N deema Herodu wi, u raa win wɔnɔ Filipun kurɔ Herodia sua kurɔ, ma Yohanu u nɔn sɔɔwa ma n n ka nɔn weenɛ u win wɔnɔn kurɔ yɛnu doke. Yen sɔna Herodia u Yohanun mɔru nɛni, u kɔ u nɔn go ma u kpana. Adama Herodu u dera ba Yohanu mwa ba pirisɔm doke u ka Herodian gɔru yemiasia. ²⁰ Domi Herodu u Yohanun bɛɛɛ yɛ. U yɛ ma Yohanu sɔa tɔn geo win wɔaru ta dɛɛɛ, ma u nɔn berua u ku wahala wa. U ra kɔ u Yohanun gari swaa daki baa mɛ gari yi u ra nɔ, yi ra win laakari seeye.

²¹ Dɔma te Herodu u dim bakam kua u ka win maru tɔru yaaya, u tɔnwerobu ka tabu wirugibu ka

Galilen gobigibu soka. Dɔma teya sanam Herodia naawa. ²² Ye win bii tɔn kurɔ yaabu dua u yawa, n Herodu ka win sɔbu dore. Ma Herodu u wɔndia wi sɔɔwa u nɛɛ, a man bikio ye a kɔ, kon nun ye kɛ. ²³ Yen biru u gerua ka bɔri u nɛɛ, ye a bikia kpuro kon nun kɛ, baa n n nɛn tem bɔnun na.

²⁴ Ma wɔndia wi, u yara u da u win mɛro bikia mba n weenɛ u sunɔ bikia.

Ma mɛro u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, u Yohanu Batemu kowon wiru bikio.

²⁵ Yande wɔndia wi, u wura ka sendaru sunɔn mi, ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, na kɔ a man Yohanu Batemu kowon wiru kɛ tɛn tɛ pɛrenti sɔɔ.

²⁶ Baa mɛ sunɔ win nukura sankira gem gem, ka mɛ, win bɔri ka win sɔbun sɔ, u n kɔ u nɔn yinari. ²⁷ Ma u win kiruku turo gɔra ka wooda u ka Yohanu Batemu kowon wiru na. Ma kiruku u da u Yohanun wiru bura pirisɔm dirɔ, ²⁸ ma u ka wii te na pɛrenti sɔɔ u wɔndia wi wɛ, ma wɔndia maa sua u win mɛro wɛ. ²⁹ Ye Yohanun bwɔaba gari yi nua, ba da ba win goru sua ba sikua.

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

³⁰ Gɔro be, ba wurama Yesun mi, ma ba nɔn saaria kpuro ye ba kua, ka yɛn keu ba sɔɔsi. ³¹ Ma tɔn dabira naama ben mi ta wemɔ sere wi ka win bwɔaba fɛɛ bia bu di. Yen sɔna u bu sɔɔwa u nɛɛ, i na su tii kara su da gɔbaburu gia i wɛra fiiko.

³² Ma ba goo nimkuu dua ba doona gɔbaburu gia, wi ka win bwɔabu.

³³ Adama tɔn dabira wa ba doonɔ, ma ba bu tuba. Yen sɔna tɔmba gɔbia ba duki da wusu kpuron di mi Yesu ka win bwɔaba dɔɔ.

³⁴ Ye Yesu u yara goon di u tɔn wɔru guna wa, ma u yen wɔnwɔndu wa yɛn sɔ ba sɔa nge yɔanu ni nu kun kparo mɔ. Ma u bu gɔa dabinu keu sɔɔsim wɔri. ³⁵ Ye sɔɔ yɔara win bwɔaba nɔn susi ba nɛɛ, yam mi gɔbabura, sɔɔ wee maa yɔara. ³⁶ A de tɔn be, bu da baru kpaanɔ ka wuu si su wɔa turuku bu dwe ye ba koo di.

³⁷ Adama u bu sɔɔwa u nɛɛ, i bu dɛanu wɛɛyɔ bɛɛn tii.

Ba nɔn bikia ba nɛɛ, a kɪ su sɔɔ goobun (200) sɔmburun gobi sua su da su ka pɛɛ dwe kpa su bu wɛ bu di?

³⁸ Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, pɛɛ nyewa i mɔ. I doo i wa.

Ye ba wa ba nɛɛ, pɛɛ nɔɔbuwa ka maa swɛɛ yiru.

³⁹ Ma u win bwɛabu yiire bu tɔn be sinasia wuu wuuka yaka bekusu sɔɔ. ⁴⁰ Ma ba sina wuu wuuka gam wunɔbu (100), gam weeraakuru. ⁴¹ Yera Yesu u pɛɛ nɔɔbu ye sua ka swɛɛ yiru ye, ma u win nɔni sua wɔlɔ u Gusunɔ siara. Ma u pɛɛ ye murura u win bwɛabu wɛɛmɔ bu tɔn be yabua. U maa swɛɛ yi bɔnu kua tɔmbu kpuro bu ka wa. ⁴² Ma be kpuro ba di ba deba. ⁴³ Ma win bwɛaba pɛɛ ka swɛɛn sukum gura ye tɔmba di n tiara ma n yiba birenu wɔkura yiru sɔɔ. ⁴⁴ Be ba pɛɛ ye di sɔɔ, tɔn durɔbun geera tura nɔɔbun suba nɔɔbu (5.000).

Yesu u sɛimɔ nim wɔlɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33,
Yohanu 6:15-21)

⁴⁵ Ye ba kpa yande, Yesu u win bwɛabu sɔɔwa bu goo nimkuu duo bu nɔn gbiiya guru giɔ Besaida gia kpa win tii u n tɔn be yarinasiama. ⁴⁶ Ye u tɔn be nɔɔ kana u kpa, u doona guurun bera gia u ka kanaru ko. ⁴⁷ Sanam mɛ yam tɪra bwɛa be, ba wɛa goo nimkuu sɔɔ daa burerun suunuɔ, ma Yesu tia wi turo guruɔ. ⁴⁸ U wa ma ben sesera kun maa nim muramɔ yɛn sɔ woo damguu ga ka bu yinnamɔ. Sanam mɛ yam sɛram dɔɔ, ma u bu turuku kooma u sɛimɔ nim wɔlɔ u kɪ u bu gbiiiri. ⁴⁹ Adama ye ba nɔn wa u sɛimɔ nim wɔlɔ ba tamaa siiniwa, ma ba nɔɔguru sua, ⁵⁰ domi be kpuro ba nɔn waamɔ ma ba nanda. Ma yande Yesu ka bu gari kua u nɛɛ, nɛna, i de bɛɛn laakari yu wurama, i ku nanda.

⁵¹ Ma u dua ben goo sɔɔ ma woo ga mari. Yera biti bu mwa n banda, ⁵² domi pɛɛ yen sɔm maamaakigira kun bu yeeri ben laakari sarirun sɔ.

Yesu u barɔbu bɛkia Genesaretin temɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 14:34-36)

⁵³ Sanam mɛ ba tɔbura ba kpa, ba tura Genesaretin temɔ, ma ba gooru girari. ⁵⁴ Ye ba yara goon di, migum migum tɔmba Yesu tuba. ⁵⁵ Yera tem mɛn tɔmbu kpuro ba duki daamɔ ma ba ka ben barɔbu naamɔ baama kpuron di Yesun mi, mi ba gesi nua u wɛa. ⁵⁶ Yam kpuro mi Yesu u da, baru kpaanɔ ka wuu marosɔ ka gberu kpaaneba sɔɔ ba ra ka barɔbu nɛwa ben yaaraɔ kpa bu nɔn kana u de bu gesi win yaberun swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba bekura.

7

Sikadoban deema
(I maa mɛɛrio Mateu 15:1-9)

¹ N wee, Falisiba ka wooda yɛrobu gabu be ba na Yerusalemun di, ba menna Yesun mi. ² Ba wa win bwɛabu gabu ba dimɔ ka nɔm gbeba, ba nɛɛ.

³ N deema Falisiba ka maa Yuuba be ba tie ba ben sikadoban deema swɛi. Bɔ kun nɛɛ wasa wasa ba ku ra gɛanu di. ⁴ Mɛya maa, bɔ n yara ba wurama tɔɔwɔn di, bɔ kun wobura ba ku ra di. Gɛa dabina ba ra maa ko ni nu sɛa ben deema nge nɔrin teabu, ka wekenu, ka maa gbɛa ye ba kua ka sii gandu.

⁵ Yen sɔna Falisiba ka wooda yɛrobu ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔna wunen bwɛaba ku ra sikadoban deema swɛi. Mban sɔna ba ra di ka nɔm gbeba.

⁶ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, Esai u raa Gusunɔn gari gerua sɛa sɛa bɛɛ murafitiban sɔ sanam mɛ u yorua, “Gusunɔ u nɛɛ, bwese teni ta man bɛɛɛ wɛɛmɔ ka nɔɔ. Adama ten gɔru ga ka man toma.

⁷ Kama ta man sɛamɔ. Domi tɔmbun woodawa ya kua ben sɔɔsiru.”

⁸ Ma Yesu u nɛɛ, i Gusunɔn wooda derimɔ, ma i tɔmbun komanu swɛi.

⁹ U maa bu sɔɔwa u nɛɛ, anna a bwisi wa, ma i Gusunɔn wooda yina ma i bɛɛn deema swɛi. ¹⁰ Domi Mɔwisi u gerua u nɛɛ, “A wunen tundo ka wunen mero bɛɛɛ wɛɛyɔ.” Ma u kpam nɛɛ, “Wi u win tundo nɛ kun mɛ win

mero kōsa gerusi, ba koo yēro gowa.”
¹¹ Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo ù n win tundo ñ kun mɛ win mero sɔɔwa u nɛɛ, win dukia ye u koo kpī u ka nùn somi, koobaniwa, yen tubusiana ya kua Gusunɔgia, ¹² n ñ maa weene yēro wi, u win tundo ñ kun mɛ win mero somi. ¹³ Nge mɛya i Gusunɔn gari tɛsimɔ ma i bɛɛn deema swīi ye ba bɛɛ deria. I maa gāa dabinu ganu mɔ ni nu ka ye weene.

Ye ya tɔnu mɔ disigii

(I maa mɛrio Mateu 15:10-20)

¹⁴ Ma Yesu u kpam tɔn wɔru soka win mi, ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i man swaa dakio bɛɛ kpuro i nɔ. ¹⁵ Gāa tɔɔkinu sari ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ ni nu koo kpī nu nùn ko disigii. Adama gāa ni nu yarimɔ tɔnu sɔɔn di, niya nu nùn mɔ disigii. [¹⁶ Goo ù n swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔ.]

¹⁷ Sanam mɛ u tɔn wɔru guna ye deri u dua yɛnuɔ, win bwāaba nùn mɔn ten tubusianu bikia. ¹⁸ U bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i maa sāa bwisi sarirugibu? I ñ tuba ma gāa tɔɔkinu ni nu dumɔ tɔnu sɔɔ nu ñ kpē nu nùn ko disigii? ¹⁹ Domi dīanu kun dumɔ win gōru sɔɔ ma n kun mɔ win nukurɔ, kpa nu kam ko.

Nge mɛya Yesu u bu sɔɔsimɔ ma dīanu kpurowa nu dɛɛre.

²⁰⁻²¹ Ma u nɛɛ, gāa ni nu yarimɔ tɔnun gōrun di niya nu nùn mɔ disigii. Niya bwisiku kōsunu ka kōɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ ka gbena ka tɔn goobu (200) ²² ka sakararu ka kɔdɛ ka nuku kōsuru ka taki ka kom bɛɛtɛkɛ ka nɔnu ka tɔn sankubu ka tii suabu ka atafiiru. ²³ Gāa kōsu ni kpuro nu yarimɔwa tɔnu sɔɔn di ma nu yēro mɔ disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu naanɛ dɔke

(I maa mɛrio Mateu 15:21-28)

²⁴ Ma Yesu u swaa wɔri u doona Tirin tem gia. U dua yɛnu gagu sɔɔ, u ñ kī goo u n yē adama u ñ kpīa u kuke. ²⁵ Ma kurɔ goo win bii tɔn kurɔ sāa wɛɛkunugii, u nua ba Yesun gari mɔ, ma u na u kpuna win wuswaa. ²⁶ Kurɔ wi, u sāawa Gɛɛki wi ba mara Fenisiɔ, Sirin tem sɔɔ. U Yesu kanamɔ u nùn win biin wɛɛku gira. ²⁷ Adama

Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, n weene bu gina bibu dīanu wɛ, domi n ñ wā bu bibun dīanu sua bu bōnu kōɔwa.

²⁸ Ma u Yesu wisa u nɛɛ, mɛya Yinni, adama baa bōɔ binu nu ra bibun dīa buri dɔbiri tabulun kākɔrɔ.

²⁹ Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, wisi bin sɔ, a wio. Wɛɛku ge, ga wunen bii doonari.

³⁰ Ye u tura yɛnuɔ u deema bii wi, u kpī kpɔn yɛrɔ, wɛɛku ge, ga nùn doonari.

Yesu u durɔ soso goo bɛkia

³¹ Yen biru Yesu u gɔsirama Tirin tem di u dɔɔ Galilen daa bureru gia. Nge mɛ u dɔɔ u Sidonin tem ka tem mɛ ba mɔ Wusu wɔkuru bukiana. ³² Yera gaba ka soso goo na win mi, wi u ku ra kpī u gari ko sāa sāa. Ma ba Yesu kana u nùn nɔma sɔndi u bɛkia. ³³ U ka nùn da bee tia mi n ka tɔn wɔru toma, ma u win niki binu dɔke soso win swasu sɔɔ. Ma u yāatam sia u ka win yara baba. ³⁴ Ma Yesu u nɔni sua wɔlɔ, u wom mwe, ma u nɛɛ, Efata, yen tubusiana swasu su wukiara.

³⁵ Mii mii ma durɔ win swasu wukiara, win yara dɛnda, ma u gari kobu wɔri dee dee. ³⁶ Yesu bu yiire bu ku raa goo sɔ adama nge mɛ u bu sɔɔmɔ kpeetim sari, mɛya ba maa gerumɔ kpeetim sari. ³⁷ Ma biti baka bu mwa n banda ma ba gerumɔ ba mɔ, ye u mɔ kpuro gāa burana. U mam derimɔ sosoba gari nɔmɔ. Be ba ku ra raa maa gere, ba gerumɔ.

8

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nne diisia

(I maa mɛrio Mateu 15:32-39)

¹ Sanam dɔɔ sanam wee, tɔn wɔru guna ya kpam mɛnna win mi. N deema ba ñ mɔ ye ba koo di. Yera Yesu u win bwāabu soka u nɛɛ, ² tɔn wɔru gen wɔnwɔnda man mɔ domi yen sɔɔ ita wee mɔn di ba ka man wāa. Ba ñ maa gāanu mɔ ni ba koo di. ³ Nà n maa nɛɛ bu wio, ba kun gāanu di ba koo wɔruku swaa sɔɔ, domi mɔn di ben gaba na, n toma.

⁴ Ma win bwāaba nūn bikia ba nɛɛ, mana sa ko pɛɛ wa gbabu teni sɔɔ ye ya koo tɔn beni debia.

⁵ Yesu bu bikia u nɛɛ, pɛɛ nyewa i mɔ.

Ma ba nɛɛ, nɔɔba yiru.

⁶ Yera u tɔn wɔru ge sɔɔwa gu sinɔ temɔ. Ma u pɛɛ nɔɔba yiru ye sua, u Gusunɔ siara, ma u ye murura u win bwāabu wɛ bu tɔn be yabua. Ma ba ye tɔn wɔru ge bɔnu kua. ⁷ Ba maa swɛɛ piiminu ganu mɔ. Ma Yesu u Gusunɔ siara nin sɔ, ma u win bwāabu sɔɔwa bu maa ni tɔn be yabuo. ⁸ Ba di ba deba. Ma bwāaba sukum mɛ n tie gura ma n yiba birenu nɔɔba yiru sɔɔ. ⁹ Tɔn ben geera tura nge nɔɔbun suba nne (4.000). Yen biru Yesu u bu yarinasia.

¹⁰ Mii mii wi ka win bwāabu ba goo nimkuu dua ba da tem gam gia mɛ ba ra soku Damanuta.

Falisiba ba yīreru bikiamɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 16:1-4)

¹¹ Miya Falisi gaba na Yesun mi, ma ba ka nūn sikirinɔ wɔri. Ba nūn bikia u bu sɔɔsi ka yīreru ma win dam weewa wɔllun di. Ba gerua mɛ bu ka win laakari mɛɛri. ¹² Yera u wom mwe ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna tɛn tɔn beni ba yīreru bikiamɔ. Ka geema, na bɛɛ sɔmɔ, yīreru garu sari te ba koo bu sɔɔsi.

¹³ Ma u bu deri, u kpam goo nimkuu dua u ka tɔbura guru giɔ.

Falisiban pɛɛ seeyatia ka Herodugia

(I maa mɛɛrio Mateu 16:5-12)

¹⁴ Bwāa be, ba duari bu pɛɛ kusenu ko. Tia tɔnawa ba mɔ goo nimkuu sɔɔ.

¹⁵ Yesu bu yiire u nɛɛ, i bɛɛn tii laakari koowo kpa i n Falisiban pɛɛ seeyatia geri ka maa Herodugia.

¹⁶ Ma ba gerunamɔ ben tii tiine sɔɔ ba nɛɛ, yɛn sɔ ba n pɛɛ mɔ yen sɔna u gerua mɛ.

¹⁷ Yesu u tuba ye ba gerunamɔ ma u nɛɛ, mban sɔna i gerumɔ i nɛɛ, yɛn sɔ i n pɛɛ mɔ yen sɔna. I n gie? N n bɛɛ yeeri gina? Bɛɛ swaa taoba rɔ?

¹⁸ I n nɔni mɔ rɔ? I ku ra yam wa? I n swasu mɔ? I ku ra gari nɔ? I n yaaye ¹⁹ dɔma te na pɛɛ nɔɔbu murura tɔmbu nɔɔbun suba nɔɔbun (5.000)

sɔ? Birenu nye sɔɔra i gure ye ba di n tia.

Ba nūn wisa ba nɛɛ, wɔkura yiru.

²⁰ Yesu u kpam bu bikia u nɛɛ, ye na pɛɛ nɔɔba yiru murura tɔmbu nɔɔbun suba nne (4.000) sɔ, birenu nye sɔɔra i gure ye ba di n tia.

Ba nɛɛ, nɔɔba yiru.

²¹ Ma u nɛɛ, n n bɛɛ yeeri ka tɛ?

Yesu u wɔko bekia Besaidɔ

²² Sanam mɛ ba tura wuu ge ba ra soku Besaidɔ, tɔmbu gaba ka wɔko goo na Yesun mi ma ba nūn kana u nūn baba. ²³ U wɔko win nɔma nɛnua u ka da wuun biruɔ. Yen biru u yāatam sie win nɔniɔ ma u yi nɔma sɔndi u nɛɛ, a gāanu waamɔ?

²⁴ Durɔ wi, u nɔni wukia u nɛɛ, na tɔmbu waamɔ. Ba ka dānu weene ba sɔimɔ.

²⁵ Ma Yesu kpam win nɔma sɔndi wɔko win nɔni wɔllɔ. Ye u yāatem nɔni girari, u bekura ma u kpuro waamɔ sɔa sɔa. ²⁶ Yesu nūn sɔɔwa u wio, u ku maa wura wuu nukurɔ.

Piɛɛ nɛɛ Yesu u sɔawa wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-20, Luku 9:18-21)

²⁷ Sanam mɛya Yesu u doona ka win bwāabu Sesareɔ, Filipin tem gia. Ma swaa sɔɔ u win bwāabu bikia u nɛɛ, na nɛɛ ya? Wara tɔmba gerumɔ na sɔa.

²⁸ Ba nɛɛ, gaba gerumɔ Yohanu Batemu kowowa, gaba maa gerumɔ Eliwa, ma gaba kpam gerumɔ a sɔawa Gusunɔn sɔmɔbun turo. ²⁹ Ma u bu bikia u nɛɛ, to, bɛɛ maa ni, amɔna bɛɛn tii i gerumɔ.

Piɛɛ nūn wisa u nɛɛ, a sɔawa Kirisi wi.

³⁰ Yera Yesu u bu gerusi u nɛɛ, bu ku raa ye goo sɔ.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 16:21-28, Luku 9:22-27)

³¹ Ma u bwāa be sɔɔbu wɔri u nɛɛ, Tɔnun Bii u n koo ko u kun nɔni swāa bakaru wa kpa guro gurobu ka yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu bu nūn yina kpa bu nūn go, adama u koo se gɔrin di sɔɔ itase.

³² U gari yi geruawa kpasasa. Yera Piɛɛ ka nùn da bəkuɔ ma u nùn gerusibu wəri. ³³ Adama Yesu sīra u win bwāabu mɛɛra ma u Piɛɛ gerusi u nɛɛ, a dɛsiro nɛn birun di Setam, domi wunɛn bwisikunu kun sāa Gusunəginu, nu sāawa tənuginu.

³⁴ Yen biru Yesu u tən wəru soka ka win bwāabu sannu, ma u nɛɛ, goo ù n kī u nɛn yira swīi nge bōo, u win gōru kīru derio kpa u win tiin dāa bunanaru sua kpa u man swīi. ³⁵ Domi baawure wi u kī u win wāaru di ka win gōru kīru, u koo tu bia. Adama baawure wi u win wāaru yina nɛn sō ka nɛn Labaari gean sō, wiya u koo tu wa ka gem. ³⁶ Arufaani yerà tōnu u mɔ, baa ù n handunian gāanu kpuro wa, ma u win wāaru bia. ³⁷ Mba tōnu u koo ka win wāaru kəsina. ³⁸ N n mɛn na, baawure wi u nɛn sekuru mɔ ka maa nɛn gari tɛn tən kōsobun suunu sɔɔ, be ba n ka Gusunə turo yō, Tōnun Bii u koo win sekuru ko ù n wurama win Baaban yiiko sɔɔ ka Gusunən gərado dɛerobu sannu.

9

¹ U kpam bu sōɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sōmɔ gabu be ba yō mini, ba koo wa Gusunə u bandu swīi ka ten yiiko bu sere gbi.

Yesun wasi gɔsia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-13, Luku 9:28-36)

² Sōɔ nɔɔba tian biru, Yesu u ka Piɛɛ ka Yakabu ka Yohanu da bee tia, ma u bu kpaa u ka da guu bakaru garun wollo be tona. Nge mɛ ba nùn mɛɛra ba wa win wasi gɔsia tuki. ³ Win yānu maa ballimɔ gem gem ma nu burura fem fem. Goo sari handunia mi, wi u koo kpī u bekuru tea tu burura nge mɛn bweseru. ⁴ Yen biru Eli ka Məwisi ba bu kurema ba ka Yesu gari mɔ. ⁵ Ma Piɛɛ u Yesu sōɔwa u nɛɛ, Yinni, n wā sa n wāa mini. A de su kunu ita ko, teeru wunəgiri, teeru Məwisigiri, teeru maa Eligiri.

⁶ U yeni gerua yèn sō u n yē ye u koo gere, domi ba nanda gem gem. ⁷ Ma guru wira na ta bu wukiri, ma ba nɔɔ gagu nua guru wii ten min di ga

nɛɛ, winiwa nɛn Bii kīnasi, i wigii swaa dakio.

⁸ Mii mii ye bwāa be, ba mɛɛra ba ka sikerena, ba n maa goo wa ma n kun mɔ Yesu turo ka be.

⁹ Nge mɛ ba sarə guurun di, Yesu u bu yiire bu ku goo sō ye ba wa sere Tōnun Bii u ka se saa gərin di.

¹⁰ Ba kua ye u bu yiire adama ba bikianamɔ ben tii tiine sɔɔ ba nɛɛ, mba seebu gərin din tubusianu.

¹¹ Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sōna wooda yēroba gerumɔ ma Eliwa koo gbi u na.

¹² U bu wisa u nɛɛ, mɛya Eliwa koo gbi u na u baayere kpuro wesia nge mɛ ya raa sāa. N n mɛn na, mban sōna Gusunən gari maa Tōnun Biin gari gerumɔ yi nɛɛ, u n koo ko u kun nɔni sōɔre gem gem, kpa bu nùn gem.

¹³ Adama na bɛɛ sōmɔ, Eli u na kɔ ma ba nùn kua nge mɛ ba kī, nge mɛ Gusunən gari yi win gari gerumɔ.

Yesu u bii wi wɛɛku ga wāasi bɛkia
(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-21, Luku 9:37-43a)

¹⁴ Sanam mɛ ba wurama bwāa be ba tien mi, ba tən wəru wa ga bu sikerene, ma wooda yēroba ka bu sikirinamɔ. ¹⁵ Ye tən be kpuro ba Yesu wa, ba biti soora too too, ma ba duki daamɔ win mi bu ka nùn tɔbiri. ¹⁶ Ma u win bwāabu bikia u nɛɛ, mban sikirinawa i mɔ bɛɛ ka be.

¹⁷ Tən wəru ge sɔɔn di goo u nùn wisa u nɛɛ, yinni, na ka nun nɛn bii naawawa yèn sō u wɛɛku mɔ ge ga yinamɔ u gari gere. ¹⁸ Baama mi ga nùn seeri ga ra nùn surewa temɔ, kpa u yāatam pəkeru yari u n donnu temmɔ kpa u bemi. Na maa wunɛn bwāabu kana bu gu gira adama ba kpaa.

¹⁹ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ tən naanɛ doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wāa. Sere domma ko na n ka bɛɛ temanɛ. I ka man bii wi naawa mini.

²⁰ Ma ba ka nùn da win mi. Ye wɛɛku ge, ga Yesu wa, yande, ga bii wi sura temɔ ka dam u bindimɔ ma u yāatam pəkeru yarimɔ. ²¹ Yesu bii win

baa bikia u nɛɛ, saa domman diya yeni ya nùn deema.

Ma u nɛɛ, saa win birun diya. ²² Kiri kiri ga ra nùn sure dɔɔ sɔɔ, n̄ kun mɛ nim sɔɔ, kpa ga n kī gu nùn kam koosia. Adama à n kaa kpī a gāanu ko, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo, kpa a sun faaba ko.

²³ Ma Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a nɛɛ, nà n kon kpī ro! Wi u naanɛ doke, kpuro n koo nùn koora.

²⁴ Ma bii win baa u nɔɔgiru sua u nɛɛ, na naanɛ doke, a man somio kpa nɛn naanɛ dokebu bu sosi.

²⁵ Ye Yesu wa ma tɔn wɔru ga duki naamɔ ga mɛnnamɔ u wɛrɛku ge gerusi u nɛɛ, wɛrɛku wunɛ, wunɛ wi a ra tɔnu ko soso kpa u kpana u gari gere, a bii wi doonario, a ku ra maa wuramɛ win mi.

²⁶ Yera ga bii wi sura ka dam, ma ga kuuki mɔ ga ka doonɔ. Ma bii wi, u kua nge goru sere tɔn dabira mɔ, u guwa.

²⁷ Adama Yesu u win nɔmu nɛnuu a seeya, ma u yɔra.

²⁸ Sanam mɛ Yesu u dua yɛnuɔ tɔn tuko goo kun maa ka bu wāa, win bwāaba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔna be, ba kpana bu wɛrɛku ge gira.

²⁹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wɛrɛku genin bwesera ku ra doonɛ ma n kun mɔ ka kanaru.

Yesu u kpam win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ

(I maa mɛerio Mateu 17:22-23, Luku 9:43b-45)

³⁰ Yen biru ba doona min di, ma ba Galilen tem bukiana. N deema u n̄ kī goo u n̄ yɛ mi u wāa, ³¹ domi u win bwāabu sɔɔmɔ u mɔ, ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia bu nùn go, adama sɔɔ itase u koo se gɔrin di.

³² Ye u gerua mi, ya n̄ bu yeeri. Ma ba bɛrum mɔ bu ka nùn yen tubusianu bikia.

Wara gisonkoru bo

(I maa mɛerio Mateu 18:1-5, Luku 9:46-48)

³³ Ma ba tura Kapenamuɔ. Saa ye u wāa yɛnuɔ u bu bikia u nɛɛ, mba ba sikirinɛmɔ swaa sɔɔ.

³⁴ Adama ba mari sɔɔ yɛn sɔ swaa sɔɔ ba sikirinamɔwa ba n̄ ka yɛ ben suunu sɔɔ wi u bo. ³⁵ Ma u sina u wɔkura yiru ye soka u bu sɔɔwa u nɛɛ, goo u n̄ kī u ko be kpuron wirugii, u koowo be kpuron biruko ka be kpuron sɔmɔ.

³⁶ Yera u bii piibu gagu nɔmu nɛnuu u ka na ben suunu sɔɔ. U nùn sua ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, ³⁷ baawure wi u bii winin bweseru wura nɛn yīsirun sɔ, nɛna u wura. Baawure wi u maa man wura, n̄ n̄ nɛ turo u wura, u maa wi u man gɔrima wurawa.

Wi u kun ka sun yibere tɛeru neni, bɛsegiiwa

(I maa mɛerio Luku 9:49-50)

³⁸ Yohanu nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni sa goo wa u wɛrɛkunu giramɔ ka wunɛn yīsiru, ma sa nùn yinari yɛn sɔ u n̄ nun swīi ka bɛsɛ sannu.

³⁹ Adama Yesu u nɛɛ, i ku yɛro yinari, domi goo sari wi u koo maamaaki ko ka nɛn yīsiru, u n̄ kpa u n̄ yande nɛn kɔsa gerumɔ. ⁴⁰ Domi wi u kun ka sun yibere tɛeru neni bɛsegiiwa. ⁴¹ Ka geema, na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u bɛɛ nim kã i nɔra yɛn sɔ i sãa Kirisigibu yɛro u koo win are wa.

Torarun baberu

(I maa mɛerio Mateu 18:6-9, Luku 17:1-2)

⁴² Adama baawure wi u bii piimii ni nu man naanɛ doke min teu torasia, n̄ sanɔ bu nùn nɛeru gbinisia win wīirɔ, kpa bu nùn kpɛɛ nim wɔku sɔɔ. ⁴³⁻⁴⁶ N n̄ mɛn na, wunɛn nɔmu n̄ kun mɛ wunɛn nɔɔ teu gà n̄ nun torasia a gu buro. N sanɔ bo a ka nɔm teu n̄ kun mɛ naa teesu wāaru wa te ta ku ra kpe, n̄ kere a n̄ nɔma yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun kpɛɛ dɔɔ sɔɔ [mi kɔkɔ ni nu ko n̄ ben wasi dimɔ nu n̄ gbimɔ, ka mi dɔɔ kun gbimɔ.] ⁴⁷ N n̄ maa wunɛn nɔnun na, ga nun torasia a gu wɔwo. N sanɔ a n̄ nɔnu teu mɔ a ka da mi Gusunɔ u bandu swīi ka sere a n̄ nɔni yiru mɔ kpa bu nun kpɛɛ dɔɔ sɔɔ, ⁴⁸ mi kɔkɔ ni nu ko n̄ ben wasi dimɔ nu n̄ gbimɔ ka mi dɔɔ kun gbimɔ. ⁴⁹ Domi ba koo baawure dɔɔ wisi nge mɛ ba ra bɔru yɛke dīanu wɔllɔ.

* **9:50** bɔru - Bɔɔ te ba ka yã mini ta ka bɔɔ swāaru weenɛ. Ta koo kpī tu nɔɔ gbi.

⁵⁰ Bōru * gāa geena, adama bōru tà n nāo gu, ka mba ba koo kpam tu dorasia. I n bōru mō bēen tii sōo, kpa i n nāo nē bēen tii tiine sōo.

10

Yesu u yinanaan gari mō

(I maa mēerio Mateu 19:1-12, Luku 16:18)

¹ Yen biru Yesu doona min di u da Yudean temō ka Yuudenin guruō. Tōn wōru guna kpam mēnna win mi. Nge mē win dōōnē u kpam bu Gusunōn garin keu sōōsimō.

² Falisi gaba na win mi bu ka win laakari mēeri. Ba nūn bikia ba nēē, wooda ya koo wura tōnu u win kurō yina?

³ U bu wisa u nēē, wooda yerà Mōwisi u bēē wē.

⁴ Ba nēē, u nēēwa durō u yinanaan tireru yore kpa u de win kurō u doona.

⁵ Ma Yesu bu sōōwa u nēē, bēen woo bōbunun sōna Mōwisi u bēē wooda ye yorua. ⁶ Adama sanam mē Gusunō u handunia taka kua u tōmbu taka kuawa durō ka kurō. ⁷ Yen sōna durō u koo win tundo ka win mēro deri kpa wi ka win kurō ba n manine, ⁸ kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee. Nge mēya, ba n maa sōa tōmbu yiru ma n kun mō tōn turo. ⁹ N n mēn na, tōnu u ku maa karana ye Gusunō u mēnna.

¹⁰ Sanam mē Yesu ka win bwāabu ba wura yēnuō, ba nūn gari yin tubusianu bikia. ¹¹ Ma u bu sōōwa u nēē, baawure wi u win kurō yina ma u kpao sua, u sakararu kuawa. ¹² Kurō goo ù n maa win durō yina ma u kpao sua, sakarara u kua.

Yesu u bibu kanaru kua

(I maa mēerio Mateu 19:13-15, Luku 18:15-17)

¹³ Yera tōmba ka bibu na win mi u ka bu baba. Adama win bwāaba bu gerusi. ¹⁴ Ye Yesu wa ye ba mō u mōru bara, ma u bu sōōwa u nēē, i bibu derio bu na nēn mi, i ku bu yinari, domi Gusunō u bandu swīi tōmbun sō be ba sōa nge bibu. ¹⁵ Ka geema na bēē sōōmō, baawure wi u kun ban te Gusunō u swīi wure nge mē bii yākabu

ga ra gen mōwōbu wure, u n kpē u n sōa ban tegii.

¹⁶ Yera u bibu sua, u ben baawure nōma sōndi, ma u bu domaru kua.

Gobigii goon gari

(I maa mēerio Mateu 19:16-30, Luku 18:18-30)

¹⁷ N wee, ye Yesu u kpam swaa wōri u doonō, durō goo duka da win mi u yiira win wuswaaō u nēē, yinni, a sōawa tōn geo, mba kon ko n ka wāaru te ta ku ra kpe wa.

¹⁸ Ma Yesu nūn bikia u nēē, mban sōna a man sokumō tōn geo. Goo sari wi u sōa geo, ma n kun Gusunō turo.

¹⁹ N n a wooda yē rò ye ya gerumō, “I ku tōnu go. I ku sakararu ko. I ku gbēni. I ku goo gari mani. I ku goo taki di. I bēen tundo ka mēro bēere wēēyo.”

²⁰ Ma u nēē, yinni, wooda yeni kpurowa na swīi nēn birun di.

²¹ Yera Yesu u nūn mēera u nūn kīa ma u nēē, gāa teena nu nun tie. A doo a dōra kpuro ye a mō kpa a yen gobi sōarobu bōnu kua. À n kua mē, kaa n dukia mō Gusunōn mi. Yen biru kpa a na a man swīi.

²² Adama u mōrua gari yinin sō, ma u doona ka nuku sankiranu domi dukia bakagiiwa.

²³ Yesu u yam mēera u ka sikerena, ma u win bwāabu sōōwa u nēē, n sē gem gem dukiagii u ka ban te Gusunō u swīi wura.

²⁴ Ma biti baka bwāa be mwa win gari yin saabu. Yesu u kpam nēē, bōrōba, n sē gem gem be ba ben naanē doke dukia sōo bu ka ban te Gusunō u swīi wura. ²⁵ Yen sēsō ga kpā n kere yooyoo gu du yaburan wērō gu yari.

²⁶ Bwāa be, ba biti soora ma ba bikianamō ba mō, n n mēn na, wara koo den faaba wa.

²⁷ Yesu bu mēera tii, ma u nēē, tōmbun miya ya n koorō, adama Gusunōn mi ya koo koorā, domi Gusunō u ku ra gāanu ganu kpanē.

²⁸ Ma Piēē nūn sōōwa u nēē, n wee, sa kpuro deri sa nun swīi.

²⁹ Yesu nēē, ka geema na bēē sōōmō, goo ù n win kpāaru deri nēn sō ka Labaari gean sō, n kun mē win maabu ka win wōnōbu ka win sesubu, n kun

mε win mero ka win tundo, n̄ kun mε win bibu, n̄ kun mε win gbea, ³⁰ u koo kpam kpaanu wa wun̄m wun̄m tē saa yenī s̄o. U koo dinu wa, ka maabu ka w̄n̄bu ka sesubu ka m̄robu ka bibu ka gbea, ka maa n̄n̄i swāaru. Sia u koo maa wāaru te ta ku ra kpe wa. ³¹ Adama t̄n dabinu be ba tē s̄a gbiikobu ba koo ra ko dāakobu, be ba maa tē s̄a dāakobu, ba koo ra ko gbiikobu.

Yesu u win ḡo ka win seebun gari m̄ n̄n̄ itase

(I maa m̄erio Mateu 20:17-19, Luku 18:31-34)

³² Yesu u win bwāabu gbiiye ba swaa m̄ ba d̄o Yerusalemu. Biti win bwāabu m̄, ma be ba bu swīi ba nande. Ma Yesu kpam ḡra bee tia ka w̄kura yiru ye, u bu s̄o bu w̄ri ye n̄ koo n̄n̄ deema. ³³ U n̄ε, n̄ wee, sa Yerusalemu d̄o mi ba koo T̄nun Bii yāku kowo t̄nwerobu ka wooda ȳrobu n̄mu s̄andia. Ba koo n̄n̄ taare wē bu ka n̄n̄ go, kpa bu n̄n̄ t̄n tukobu n̄mu s̄andia. ³⁴ Beya ba koo n̄n̄ yaakoru ko, bu n̄n̄ yāatam sie, bu n̄n̄ seni so. Yen biru kpa bu n̄n̄ go. S̄o itase kpa u se ḡrin di.

Yak̄bu ka Yohanun bikiabu
(I maa m̄erio Mateu 20:20-28)

³⁵ Yera Yak̄bu ka Yohanu, Sebeden bibu, ba susi Yesun b̄kuo ma ba n̄ε, yinni sa kī a sun kua ye sa ko nun bikia.

³⁶ Ma u bu bikia, mba i kī n̄ b̄ε kua.

³⁷ Ba n̄n̄ s̄o wa ba n̄ε, a de su sina, turo wunen n̄m geū turo maa wunen n̄m d̄waro, wunen yiiko s̄o.

³⁸ Yesu u n̄ε, i n̄ yē ye i bikiam̄. I ko kpī i wahala s̄obe ye kon s̄obe? I ko bat̄mu ye kpī ȳn̄ bweseru ba koo man ko?

³⁹ Ba n̄ε, sa ko kpī.

Ma Yesu bu s̄o wa u n̄ε, geema, i ko wahala wa ye kon wa, ba koo maa n̄n̄ bat̄mun bweseru b̄ε ko, ⁴⁰ adama n̄ n̄ n̄n̄ baa n̄ ka ḡsi be ba koo sina n̄n̄ n̄m geū ka n̄n̄ n̄m d̄waro. T̄n b̄n̄ s̄o aye ni, nu s̄oru s̄a, beya ba koo nu wa.

⁴¹ Ye bwāabu w̄ku te ta tie ta gari yi nua, ta ka Yak̄bu ka Yohanu m̄ru

kua. ⁴² Ma Yesu u bu soka u n̄ε, b̄en tii i yē n̄ε be t̄n tukoba ra garisi ben tem ȳrobu, ba ra n̄ bu dam d̄rem̄ kpa ben wirugibu ba n̄ bu taare. ⁴³ Adama n̄ n̄ s̄a m̄ b̄en mi. B̄en goo ù n̄ kī u ko wirugii b̄en suunu s̄o, u koowo b̄en s̄am̄. ⁴⁴ M̄ya maa b̄en wi u kī u ko gbiikoo, u koowo b̄ε kpuron yoo. ⁴⁵ Domi baa T̄nun Bii, u n̄ n̄ε bu ka n̄n̄ s̄a, u nawa u ka gabu s̄a, kpa u gbi u ka t̄n dabinu yakia.

Yesu u Baatime w̄ko wi b̄kia
(I maa m̄erio Mateu 20:29-34, Luku 18:35-43)

⁴⁶ Yera ba Yeriko dua. Sanam m̄ Yesu u yarī ka win bwāabu ka t̄n w̄ru guna sannu, bara kowo w̄ko goo wi ba ra soku Baatime, Tim̄n bii, u s̄o swaa baaro. ⁴⁷ Ye u nua ma Yesu Nasaretigiiwa w̄a mi, u n̄ogiru sua u m̄, Yesu, Dafidin sikadobu, a n̄n̄ w̄nw̄ndu waawo.

⁴⁸ Ma t̄n dabira n̄n̄ gerusim̄, ba n̄n̄ s̄om̄ u mario. Adama u gb̄aram̄ too too u m̄, Dafidin sikadobu, a n̄n̄ w̄nw̄ndu waawo.

⁴⁹ Yesu ȳra, ma u n̄ε bu n̄n̄ sokuma.

Ba w̄ko wi soka ba n̄n̄ s̄o wa u ku mwia kpana, u seewo, Yesu u n̄n̄ soku.

⁵⁰ W̄ko wi, u win ḡḡo kakia u k̄s u seewa fuuku, ma u na Yesun mi. ⁵¹ Ma Yesu u n̄n̄ bikia u n̄ε, mba a kī n̄ nun kua.

Ma w̄ko wi, u n̄n̄ s̄o wa u n̄ε, yinni na kī n̄ yam wawa.

⁵² Ma Yesu u n̄n̄ s̄o wa u n̄ε, a doo, wunen naan̄e dokebu nun b̄kia.

Mii mii u yam wa, ma u Yesu swīi swaa yen min di.

11

Yesu u Yerusalemu dua
(I maa m̄erio Mateu 21:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

¹ Sanam m̄ ba Yerusalemu turuku kua Betefagi ka Betanin b̄kuo, ba tura Olifin guuro. Yera Yesu u win bwāabu yiru ḡra. ² U bu s̄o wa u n̄ε, i doo baru kpaa te i m̄era b̄en wuswaa mi. I n̄ dua mi, i ko ket̄ku buu wa ga s̄ari ge goo kun s̄anire, i gu s̄siam̄ i ka

na. ³ Goo ù n bɛɛ bikia mban sɔna i gu sɔsiamɔ, i nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ. Mii mii u koo de i ka gu na mini.

⁴ Ma ba doona ba tura mi ba keteku buu ge wa ga sɔri yenu kɔnnɔn gamboɔ swaa baarɔ. Ma ba gu sɔsia. ⁵ Gabu be ba yɔ mi, ba bu bikia, amɔna! Mban sɔna i keteku buu ge sɔsiamɔ.

⁶ Ba bu sɔɔwa nge mɛ Yesu u nɛɛ bu gere, ma ba bu deri ba ka doona.

⁷ Ba keteku buu ge gawa ba ka Yesu daawa. Ma ba ben yabenu potira ba teria gen wɔllɔ, ma Yesu u nu sinari.

⁸ Tɔn dabinu nu nin yabenu teria swaa sɔɔ, ma gaba maa bɔa kakosu bɔɔrimɔ ba teriamɔ swaa mi. ⁹ Be ba nɔn gbiiye ka be ba nɔn swi biruɔ, ba gbɔsukumɔ ba mɔ, “Baruka! U sɔawa domarugii wi u sisi Yinnin yiiru sɔɔ.

¹⁰ Domarugira bɛɛn baaba Dafidin ban te ta sisi. Bu Gusunɔ siaro wɔllɔ!”

¹¹ Yera Yesu u Yerusalemu dua u da sɔa yerɔ, ma u gɔanu kpuro mɛera u ka sikerena. Adama ye u wa yam tira u yara u da Betani gia ka win bwɔabu wɔkura yiru ye.

Yesu u dɔru garu bɔrusi

(I maa mɛerio Mateu 21:18-19)

¹² Yen sisiru, ye ba doona Betanin di, yera gɔɔra Yesu mɔ. ¹³ Ma u dɔru garu wa sarun di te ba mɔ figie ta wurusu kpare. U da mi, u ka wa nge ta mara. Adama ye u tura mi, u n gɔanu ganu wa ma n kun mɔ wurusu yɛn sɔ sanam mɛ, mu n sɔa ten marubun saa. ¹⁴ Yesu tu sɔɔwa u nɛɛ, goo kun maa ten binu dimɔ sere ka baadommaɔ.

Win bwɔaba maa gari yi nua.

Yesu u dua sɔa yerɔ

(I maa mɛerio Mateu 21:12-17, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

¹⁵ Sanam mɛ ba tura Yerusalemu Yesu u da sɔa yerɔ. Ma u be ba kiaru dɔramɔ ka be ba dwemɔ mi giram wɔri. U be ba gobi kɔsimɔn tabuluba fukura, ka totobere dɔrobun kitanu. ¹⁶ U n maa dere goo u ka gɔanu bukiana sɔa yeru mi. ¹⁷ Yera u tɔn be sɔɔbu wɔri u nɛɛ, ba yorua ma Gusunɔ u nɛɛ, “Win diru ta ko n sɔawa kanarun diru tɔmbu kpuron

sɔ.” Adama bɛɛ i tu kua gbɛnɔbun wɔa yeru.

¹⁸ Ye yaku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ba gari yi nua, yera ba swaa kasu bu ka Yesu go. Adama ba nɔn bɛrum sɔa domi tɔn wɔru ge, ga biti soora win keu sɔɔsibun sɔ.

¹⁹ Ye sɔɔ kpa, Yesu ka win bwɔabu ba yara wuun di.

Yesu ka dɔa te ta gberan gari

(I maa mɛerio Mateu 21:20-22)

²⁰ Yen sisiru bururu, nge mɛ ba sarɔ, ba dɔa te Yesu u bɔrusi mi wa ta gbera mam mam sere ka ten gbiniɔ. ²¹ Yera Pɛɛ u yaaya ye Yesu raa gerua ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni a figie ye mɛerio ye a bɔrusi, wee ya gbera.

²² Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i de i n Gusunɔ naane sɔa. ²³ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u guu teni sɔɔmɔ tu seewo tu tii sure nim wɔku sɔɔ, ma u kun sika sika mɔ win gɔruɔ kpa u n naane doke ye u gerumɔ sɔɔ mɛya n koo maa nɔn koorɔ. ²⁴ Yenin sɔna na bɛɛ sɔɔmɔ, gɔanu baanire ni i bikiamɔ kanaru sɔɔ, i naane dokeo ma i nu wa i mwa kɔ, mɛya n koo maa bɛɛ kua. ²⁵ Sanam mɛ i yɔ i kanaru mɔ, i n gɔanu mɔɔsine ka goo, i gina yɛro suuru kuo, kpa bɛɛn Baaba wi u wɔa wɔllɔ u maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua. [²⁶ Adama bɛɛ, i kun gabu suuru kue, bɛɛn Baaba wi u wɔa wɔllɔ, u n koo maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua.]

Man diya Yesu u yiiko wa

(I maa mɛerio Mateu 21:23-27, Luku 20:1-8)

²⁷ N wee, ba kpam wura Yerusalemu. Nge mɛ Yesu u bɔsu sɔa yerɔ, yaku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ka guro gurobu ba na win mi, ²⁸ ba nɔn bikia ba nɛɛ, weren yiikowa a ka yeni mɔ. Wara nun yiiko wɛ a ka yenin bweseru ko.

²⁹ Yesu bu wisa u nɛɛ, kon bɛɛ gari tia gaa bikia. I n kpia i man ye wisa, sanam mɛya kon bɛɛ sɔ yiiko ye na ka yeni mɔ. ³⁰ Batemu ye Yohanu u mɔ, weren yiikowa u ka mɔ. Gusunɔgia? Nge tɔnugia. I man wisio.

³¹ Ma ba wesiana ben tii tiine sɔɔ ba nɛɛ, mba sa ko nɔn wisi. Tɛ nɔ?

Sà n gerua sa nɛɛ Gusunɔn yĩkowa, u koo nɛɛ, mban sɔna sa n̄ Yohanu naane doke. ³² Sà n maa gerua sa nɛɛ, tɔnugia, to.

N deema ba tɔmbun berum mɔ domi tɔmbu kpurowa ba wura kam kam ma Yohanu u sãa Gusunɔn sɔmɔ.

³³ Yen sɔna ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, ba n̄ yẽ.

Ma Yesu maa bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna kun maa bɛɛ sɔmɔ win yĩko na ka yeni mɔ.

12

Gbaa wuko kɔsobun gari

(I maa mɛrio Mateu 21:33-46, Luku 20:9-19)

¹ Yen biru, Yesu u ka bu mɔndu gari sɔɔwa. U nɛɛ, durɔ goo u gbaaru kua mi u d̄aa bii duronu duura ni ba ra soku resɛm, ma u kara kua u ka sikerena. U maa wɔru gba mi ba koo d̄aa bii ni gama ma u gbaa kɔsu yeru kua. Yera u gbaa wukobu kasu u bu ye nɔmu beria ma u wigiru doona.

² Sanam mɛ d̄aa binun sɔribu tura, u win sɔm kowo gɔra gbaa wuko ben mi bu win bɔnu mwaama. ³ Yera gbaa wuko be, ba sɔm kowo wi mwa ba so ma ba n̄n gɔsia nɔm dira. ⁴ Yera u kpam bu sɔm kowo goo gɔria ma gbaa wuko be, ba n̄n so wirɔ ma ba n̄n yaa kasiki. ⁵ Gbaa yɛro wi, u kpam maa bu sɔm kowo gɔria, ma ba n̄n go. Mɛya ba ben dabinu kua, ba gabu so ba gabu go. ⁶ Tɛ, n tie gbaa yɛro win bii k̄nasin tii tii. Wiya u bu gɔria d̄akuru u nɛɛ, ba koo win biin nɔnu nasia. ⁷ Adama gbaa wuko be, ba wesiana ba nɛɛ, winiwa gbaa ten tubi dio. I na su n̄n go kpa gbaa te, tu ko bɛsɛgiru. ⁸ Yera ba aluwaasi wi mwa ba go. Ma ba win goru yara gbaarun di.

⁹ Yesu u nɛɛ, tɛ, amɔna gbaa yɛro wi, u koo ko. U koo da u gbaa wuko be go kpa u win gbaaru gabu nɔmu sɔndia. ¹⁰ Bɛɛ i n̄ gari yini gara Gusunɔn gari sɔɔ yi yi nɛɛ,

“Kpee te banɔba yina, tera ta kua gani gɔmburun dam.

¹¹ Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki besɛn nɔni sɔɔ.”

¹² Yera ba swaa kasu bu ka n̄n mwa, domi ba tuba ma ben sɔna u mɔn te kua. Adama ba tɔn wɔru nasia, ma ba n̄n deri ba doona.

Wɔɔ gobin kɔsiabun gari

(I maa mɛrio Mateu 22:15-22, Luku 20:20-26)

¹³ Ma ba Falisi gabu ka Herodun tɔmbu gabu gɔra Yesun mi, bu ka n̄n garin yina beria. ¹⁴ Ye ba tura win mi, ba nɛɛ, yinni, sa yẽ ma a ra gem gere. Mɛya a ku ra goon nɔnu mɛeri, domi a ku ra gari gere binɛ ka berum sɔ, adama a tɔmbu Gusunɔn swaa sɔɔsimɔwa dee dee. N weenɛ su tem yɛro wɔɔ gobi kɔsia? Nge su ku kɔsia.

¹⁵ Adama Yesu u ben mɔrafiti te tuba ma u nɛɛ, mban sɔna i ka man garin yina beriammɛ. I man sii geesun gobi sɔɔsima n wa.

¹⁶ Ba n̄n sɔɔsi. Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka yĩra mini. Ba n̄n sɔɔwa ba nɛɛ, tem yɛrogia.

¹⁷ Yera Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i tem yɛro kɔsio ye ya sãa tem yɛrogia kpa i maa Gusunɔ kɔsia ye ya sãa Gusunɔgia.

Yera biti baka bu mwa n banda win sɔ.

Gɔribun seebun gari

(I maa mɛrio Mateu 22:23-33, Luku 20:27-40)

¹⁸ Yera Sadusi be ba ra nɛɛ, gɔriba kun seemɔ, ba da Yesun mi, ba n̄n bikia ba nɛɛ, ¹⁹ yinni, Mɔwisi u sun wooda wɛ u nɛɛ, goo ù n gu ma u kurɔ deri, ma wi ka kurɔ wi, ba n̄ bii mɔ, n weenɛ yɛro win wɔnɔ u kurɔ gɔmini wi sua, kpa u ka mɔɔ bibu marua. ²⁰ Wee, tundo turosibu nɔɔba yiru gaba raa wãa. Ben gbiikoo u kurɔ sua ma u gu, u n̄ ka kurɔ wi bii mara. ²¹ Yera ben yiruse u kurɔ gɔmini wi sua. Win tii maa gu, u n̄ ka kurɔ wi bii mara. Nge mɛya ben itasen tii, ²² sere n ka girari ben nɔɔba yiruse, ba n̄ ka kurɔ wi bii mara. Be kpuron biruwa kurɔ win tii maa gu. ²³ Dɔma te gɔriba koo se, tɔn ben wara ko n kurɔ wi mɔ. Domi be nɔɔba yiru ye kpuro ba n̄n yɛwa kurɔ.

²⁴ Yesu bu wisa u nɛɛ, i n̄ Gusun̄n gari ka win dam yɛ. N n̄ yen s̄na i tore? ²⁵ Domi sanam mɛ ɔ̄riba koo se dur̄bu ka kur̄bu ba n̄ maa suanam̄, ba ko n̄ s̄awa nge Gusun̄n ɔ̄radoba. ²⁶ Ye n̄ maa s̄a ɔ̄ribun seebun gari, i n̄ garire M̄wisin tireru s̄o mi aw̄i d̄ɔ̄giin gari w̄a nge mɛ Gusun̄ u ka n̄n gari kua u nɛɛ, “Wiya Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka Yak̄bun Yinni.” ²⁷ Wee, Gusun̄ u n̄ s̄a ɔ̄ribun Yinni. U s̄awa wasobugii. Yenin s̄na b̄ɛn torara kp̄a.

Wooda ye ya bo
(*I maa m̄erio Mateu 22:34-40, Luku 10:25-28*)

²⁸ N wee, wooda ȳro goo u ben sikirin̄ ge nua. U wa ma Yesu u Sadusi be gari gee wisa, ma u da Yesun mi u n̄n bikia u nɛɛ, woodaba kpuro s̄o yer̄a ya kere.

²⁹ Yesu u nɛɛ, wooda ye ya kere wee. “B̄ɛ Isireliba, i swaa dakio, Gusun̄ b̄ɛn Yinni, wi turowa Yinni. ³⁰ A Gusun̄ wunen Yinni k̄ɔ ka wunen ɔ̄ru kpuro ka wunen bw̄ra kpuro ka wunen bwisikunu kpuro ka wunen dam kpuro.” ³¹ Yen yiruse wee. “A wunen t̄nusi k̄ɔ nge wunen tii tii.” Wooda gaa maa sari ye ya yeni kere.

³² Ma wooda ȳro wi, u Yesu s̄awa u nɛɛ, to, n̄ w̄a yinni. Gema a gerua ye a nɛɛ Gusun̄ turowa w̄a, goo maa sari ma n̄ kun m̄ wi. ³³ Ma t̄nu ù n̄ Gusun̄ k̄a ka win ɔ̄ru kpuro ka win bwisikunu kpuro ka win dam kpuro, ù n̄ maa win t̄nusi k̄a nge win tii tii, yeya ya ȳaku d̄ɔ̄ mwaararuginu ka ȳaku ni nu tie kere.

³⁴ Ye Yesu u wa ma u yeni geruawa ka ȳrun baa, yera u n̄n s̄awa u nɛɛ, a turuku kooma a ka du mi Gusun̄ u bandu sw̄i.

Yenin biru goo kun maa k̄aka u Yesu ḡanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusun̄ u ɔ̄sa
(*I maa m̄erio Mateu 22:41-46, Luku 20:41-44*)

³⁵ Yen biru, nge mɛ Yesu u Gusun̄n garin keu s̄osim̄ s̄a yer̄o, u t̄mbu bikia u nɛɛ, am̄na wooda ȳroba koo

kp̄i bu gere ma Kirisi u s̄awa Dafidin bii. ³⁶ Dafidin tii, ka Hunde D̄eron s̄osiru u nɛɛ,

“Yinni Gusun̄ u n̄n Yinni s̄awa u nɛɛ,

a sin̄ n̄n n̄m geū sere n̄ ka nun wunen yiber̄ba taarea.”

³⁷ Dafidin tii u n̄n soka Yinni. Am̄na u ko n̄ maa ka s̄a win bii.

I tii laakari koowo
ka wooda ȳrobu
(*I maa m̄erio Mateu 23:1-36, Luku 20:45-47*)

Ma t̄n w̄ru ge, ga Yesun gari swaa daki ka nuku dobu. ³⁸ Win keu s̄osibu s̄o u nɛɛ, i tii laakari koowo ka wooda ȳrobu be ba k̄i ba n̄ b̄su ka yabe d̄end̄nu, ba maa t̄birinaa k̄i batuma s̄o ka b̄ɛɛ. ³⁹ Ma ba sin yee b̄ɛɛginu k̄i m̄n̄n̄ yen̄ ka maa aye b̄ɛɛginu t̄ɔ̄ baka yer̄o. ⁴⁰ Ba ɔ̄minibun ȳnusu dim̄ ka taki ma ba kana d̄end̄nu m̄ bu ka bu wan s̄o. Ba koo bu taare w̄ n̄ kp̄a.

Gobi yi kur̄ ɔ̄mini goo u kp̄ɛ
(*I maa m̄erio Luku 21:1-4*)

⁴¹ Yera Yesu u da u sina s̄a yerun kpakoro te ba ra gobi doken b̄kū, ma u m̄ɛra nge m̄ t̄mba gobi kp̄ɛm̄ te s̄o. Gobigibu dabiru ba gobi b̄ke doke. ⁴² Yera ɔ̄mini s̄aro goo u na ma u gobi piiminu yiru doke mi, ȳn geera s̄a nge faram yirun saka. ⁴³ Ma Yesu u win bw̄abu soka u bu s̄awa u nɛɛ, ka geema na b̄ɛ s̄om̄, ɔ̄mini s̄aro wini, u gobi doke kpakoro teni s̄o n̄ t̄mbu kpuro kere. ⁴⁴ Domi be kpuro, ye n̄ s̄andi ben m̄o bakaru s̄o, yera ba wuna ba doke, adama kur̄ wi, win ȳaru s̄ora u kpuro kp̄ɛ ye u ka tii k̄su.

13

Yesu u s̄a yerun k̄rabun gari m̄
(*I maa m̄erio Mateu 24:1-2, Luku 21:5-6*)

¹ Nge mɛ Yesu u yarī s̄a yerun di, win b̄ɔ̄ turo u nɛɛ, yinni, anna a dii bakanu wa ka nin kpee buranu!

² Ma Yesu n̄n s̄awa u nɛɛ, a dii baka ni wa? Baa kpee teeru ta n̄ ko n̄ s̄andi ten tensim w̄llo. Ba koo ni kpuro surawa.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe

(I maa mɛerio Mateu 24:3-14, Luku 21:7-19)

³ Yen biru Yesu u da Olifin guurɔ u sina u wuswaa kisi sɛa yeru gia. Yera Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu ka Andere ba da be tɔna ba nɔn bikia ba nɛɛ, ⁴ a sun sɔɔwɔ, domma yabu ye, ya koo koora. Yire tera ta koo sun sɔɔsi ma yen saa ya tura.

⁵ Ma Yesu u bu sɔɔbu wari u nɛɛ, i tii laakari koowo, kpa goo ku raa bɛɛ nɔni wɔke. ⁶ Tɔn dabira koo na ka nen yisiru ba n mɔ, beya ba sɛa Kirisi wi, kpa bu tɔn dabinu nɔni wɔke. ⁷ I n tabun damu damusu nɔmɔ, i ku de n bɛɛ berum ko. Yeni ya n koo ko ya kun koore, adama n n gina handunian kpeeru mi. ⁸ Domi bwesenu koo seesina. Sinamba koo seesina. Tem yiribu ka gɔɔru ko n waa gam ka gam. Ye kpuro n ko n saawa nge tɔn kurɔn nuku wuriribun tore.

⁹ Adama bɛɛ, i n bɛɛn tii sɛ. Domi ba koo bɛɛ mwa kpa bu bɛɛ siri kowobu nɔmu sɔndia. Ba koo maa bɛɛ so mɛnnɔ yenɔ, kpa bu ka bɛɛ da tem yɛrobu ka sinambun wuswaaɔ nen sɔ kpa i ka seeda di. ¹⁰ Yu sere koora mɛ ba koo gina bwesenu kpuro Labaari gea waasu kua. ¹¹ Adama sanam mɛ ba bɛɛ gawe ba ka dɔɔ bu bɛɛ siri kowobu nɔmu beria, i ku gbi i wurura ka ye i ko gere. Saa ye, ya n tunuma, i geruo ye Gusunɔ u koo bɛɛ sɔ. Domi n n bɛɛn tii i ko gere, ma n kun mɔ Hunde Dɛɛro. ¹² Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo kɔrumɔtɔnu kuana bu ka ben turo go, mɛya tundoba koo maa ben bibu kua. Bibu ba koo ben mawɔbu seesi kpa bu de bu bu go. ¹³ Tɔmbu kpurowa ba ko n bɛɛ tusa nen yisirun sɔ. Adama wi u temana sere ka nɔrɔ, u koo faaba wa.

Gaa kɔsunun gari

(I maa mɛerio Mateu 24:15-28, Luku 21:20-24)

¹⁴ Yesu maa nɛɛ, adama i ko kam koosion bwɛaroku kɔsu wa ga yɔ mi n n weenɛ ga n waa. Wi u tire teni garimɔ u tubuo sɛa sɛa. Sanam mɛya n weenɛ be ba waa Yudeaɔ bu kpikuru su bu da guunɔ. ¹⁵ Kpa wi u waa

dii tɛɛra wɔllɔ u ku sara u du dirɔ u gaaɔnu sua. ¹⁶ Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yenuɔ u win yabe bakaru sua. ¹⁷ Anna kurɔ ben nɔni swaara ko n nɛ sanam mɛ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm kɛmɔ. ¹⁸ I Gusunɔ kanɔ kpa saa ye, yu ku raa ko woorun sanam. ¹⁹ Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swaa bakara ko n waa tɛn bweseru ta n koore saa handunian toren di sere ka gisɔ. Ten bwesera kun mam maa sisi. ²⁰ Yinni u kun daa tɔɔ te kawe, goo kun tiarɔ. Adama wigii be u gɔsan sɔna u tɔɔ te kawa. ²¹ Saa ye sɔɔ, goo u n bɛɛ sɔmɔ u nɛɛ, Kirisi wi, u waa mini, n kun mɛ u waa miɔnɔ, i ku ra naane ko. ²² Domi Kirisi weesugibu ka sɔmɔ weesugiba koo yari. Ba koo yirenu ka sɔm maamaakigia ko, bu ka be Gusunɔ u gɔsa nɔni wɔke n n ko n koora. ²³ Wee, na bɛɛ yeni kpuro sɔɔwa kɔ yu sere koora. Yen sɔ, i n tii sɛ.

Tɔnun Biin naaru

(I maa mɛerio Mateu 24:29-31, Luku 21:25-28)

²⁴ Yesu maa nɛɛ, adama saa ye sɔɔ, nɔni swaarun biru, sɔɔ u koo yam tira, suru kun maa waarɔ. ²⁵ Wɔllun kperi yi koo wɔruma temɔ, kpa wɔllun dam mu yiri. ²⁶ Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa u kurama guru winu sɔɔ ka dam bakam ka yiiko. ²⁷ U koo win gɔradoba gari handunian goonu nne sɔɔ bu be u gɔsa mɛnna saa handunian nɔrun di sere ka wɔllɔ.

Yire te dɛa te ba mɔ figie

ta sɔɔsimɔ

(I maa mɛerio Mateu 24:32-35, Luku 21:29-33)

²⁸ Yesu maa nɛɛ, tɛ i de dɛa te ba mɔ figie tu bɛɛ gari gɛɛ sɔɔsi. Sanam mɛ ta kpararu torua, i yɛ ma tomburura ta turuku kua. ²⁹ Nge mɛya maa, i n wa yeni kpuro ya kooramɔ, i n yɛ ma nɛ Tɔnun Bii na turuku kuawa, na mam waa kɔnnɔwɔ. ³⁰ Ka geema na bɛɛ sɔmɔ, tɛn tɔn beni ba n gbimɔ ye kpuro yu ka koora. ³¹ Wɔllu ka tem baa ya koo doona, adama nen gari kun doonɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yē
(*I maa mēerio Mateu 24:36-44*)

³² Yesu maa nēē, ye n sāa nēn naarun saa, goo sari wi u yen tōru yē, baa Gusunān gōradoba be ba wāa wōllo, baa mam Biin tii, ma n kun mō Baaba turo. ³³ I n tii sē kpa i n swaa mēera, domi i n yē dōma te tō te, ta koo tunuma. ³⁴ N ko n sāawa nge durō goo wi u sanum dō. U win yenu win sōm kowobu nōmu sōndia, u ben baawure win sōmburu wē, ma u kōnnō kōso sōōwa u n swaa mēera. ³⁵ N n mēn na, i n swaa mēera, domi i n yē nge yenu yēro u koo tunuma yoka, n kun mē wōku suunu, n kun mē saa ye gue sumō, n kun mē bururu. ³⁶ U n tunuma suaru sō, kpa u ku raa bēē deema i dō. ³⁷ Ye na bēē sōōmō yera na maa baawure sōōmō, i n swaa mēera.

14

Wirugiba wesianamō

bu ka Yesu go

(*I maa mēerio Mateu 26:1-5, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53*)

¹ N wee, n tie sō yiru bu ka Gō sararibu ka pēē ye ba kun seeyatia doken tō bakaru ko. Ma yāku kowo tōnwerobu ka wooda yērobu ba swaa kasu bu ka Yesu mwa asiri sō bu go, ² domi ba gerumō ba mō, n n weenē bu ko tō baka te sō, kpa n ku raa ko gari baka tōmbun suunu sō.

Kurō goo turare yēka

Yesun wirō

(*I maa mēerio Mateu 26:6-13, Yohanu 12:1-8*)

³ Sanam mē Yesu u wāa Betanio Simōn yenuō wi u raa bara disigiru mō, kurō goo u na win mi u too buraru nēni te ba kua ka abatiri, te ta turare gobi bēkēgia yiba ye ba kua ka naadin gum. U too te kōra ma u turare ye yēka Yesun wirō sanam mē u dimō. ⁴ Gabu ba sōōnamō ka mōru ba nēē, mban sōna u turare ye kam koosia. ⁵ Sa ko raa kpī su ye dōra yu ko sōm kowon wō tian kōsiarun saka, kpa su gobi yi sāarobu bōnu kua.

Ma ba kurō wi wōkisi. ⁶ Adama Yesu u nēē, i n n n derio. Mba n kua i ka

n n n wōkisi. Gāa burana u man kua. ⁷ Baadommawa sāarobu ba wāa bēēn suunu sō. Sanam baamere mē i kī, i ko kpī i bu durom kua. Adama nēna na n ko na n wāa ka bēē ka baadomma. ⁸ U kua nge mē win mōra nē. U nawa u ka nēn wasin sikubun sōru ko bu sere yi sike. ⁹ Ka geema na bēē sōōmō, baama mi ba Labaari gea waasu mō handunia kpuro sō, ba koo maa kurō win gari gere ye u kua minin sō, ba n ka n n yaaye.

Yudasi u kī u Yesu yāku kowo

tōnwerobu nōmu sōndia

(*I maa mēerio Mateu 26:14-16, Luku 22:3-6*)

¹⁰ Yen biru Yudasi Isikariōtu, bwāabu wōkura yiru yen turo, u da yāku kowo tōnwerobun mi u ka bu Yesu nōmu sōndia. ¹¹ Ben nukura dora gem gem ye ba win gari nua ma ba n n gobi nō m wēru kua yi ba koo n n kē. Ma u swaa kasu nge mē u koo ko u ka Yesu bu nōmu sōndia u n saa wa.

Yesu u Gō sararibun yaa dibu

dimō ka win bwāabu

(*I maa mēerio Mateu 26:17-25, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30*)

¹² Pēē ye ba kun seeyatia doken tō bakaru tō gbiikiru, tē sō ba ra Gō sararibun yāanu go, Yesun bwāaba na win mi ba nēē, mana a kī su n n Gō sararibun yaa dibun sōru kua.

¹³ Yera Yesu u win bwāabun yiru gōra u bu sōōwa u nēē, i doo wuu sō, i ko ka durō goo yinna u nim tooru sōōwa. I n n swīyo. ¹⁴ Yenu mi u dua, i yenu gen yēro sōōwō i nēē, yinni u nēē, diru mana wi ka win bwāabu ba koo be Gō sararibun yaa dibu di. ¹⁵ Durō wi, u koo bēē gidambisa baka sōōsi ye ba sōru kua ka gāa n n bukata sa mō kpuro. Miya i ko i sun Gō sararibun sōru kua.

¹⁶ Ma bwāa be, ba swaa wōri ba tura wuu gen mi, ba ye kpuro wa nge mē Yesu u raa bu sōōwa. Ma ba Gō sararibun yaa dibu sōru kua.

¹⁷ Ye n kua yoka Yesu u da mi ka win bwāabu wōkura yiru ye. ¹⁸ Ye ba sō ba dimō Yesu u nēē, ka geema na

bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛn turo wi u dimɔ ka nɛ sannu u koo man dɔmɛ.

¹⁹ Yeya bwāa be kpuron nuki sankira, ma ba nùn bikiabu wɔri tia tia ba mɔ, asa n n nɛ.

²⁰ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ wɔkura yiru ye sɔɔ, nɛ ka wi sa gbɛɛ teeru sɔramɔ, wiya. ²¹ Ka geema, Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ win sɔ. Adama nɔni swāarugiiwa wi u koo nùn dɔmɛ. N sanɔ ba kun daa yɛro mara.

Yinnin dīa domaruginu

(I maa mɛɛrio Mateu 26:26-30, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

²² Mi ba dimɔ mi, Yesu u pɛɛ sua u Gusunɔ siara ma u ye murura u win bwāabu wɛ. U nɛɛ, i mɔɔ, yeniwa nɛn wasi.

²³ U maa nɔra sua u Gusunɔ siara ma u bu wɛ, ma be kpuro ba nɔra. ²⁴ Ma Yesu u nɛɛ, yeniwa nɛn yem mɛ mu Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpaaru sire. Mu koo maa yari tɔn dabinun sɔ. ²⁵ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, na n maa tam mɛni nɔrumɔ sere n ka ko sanam mɛ kon mɛn kpam nɔ ban te Gusunɔ u koo swīi sɔɔ.

²⁶ Ye ba womusu kua ba kpa, yera ba yara ba da Olifin guuru wɔlɔ.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

²⁷ Olifin guuru miya Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ kpurowa i ko i biru wura. Domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, “Ba koo yāa kparo go, kpa yāanu nu yarina.” ²⁸ Adama nà n seewa gɔrin di kon bɛɛ gbiiya Galileɔ.

²⁹ Yera Piɛɛ nùn sɔɔwa u nɛɛ, baa tɔmbu kpuro bà n biru wuramɔ, n n ka nɛ!

³⁰ Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, ka geema na nun sɔɔmɔ, gisɔn wɔku te, sere goo dɔɔ gu ka swī nɔn yiru, kaa man siki nɔn ita.

³¹ Adama Piɛɛ u nɔɔ gɛɛ dim dim u mɔ, na n nun sikimɔ pai. Baa n n gɔɔn na, sanna sa ko gbi.

Mɛya maa bwāa be kpuro ba gerua.

Yesu u kanaru mɔ Gesemanɛ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Luku 22:39-46)

³² Yen biru ba da gam gum mi ba ra soku Gesemanɛ. Ma Yesu u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, bu sinɔ mi, kpa u da u kanaru ko.

³³ Ma u Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu soka ba da ka wi. Ma u nanda, win wasi dwiiya. ³⁴ Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛn nukura sankira sere n gɔɔ gum girari. I yɔro mini kpa i n tii kpɛrenu sɔa.

³⁵ Yen biru u bu dɛsirari fiiko u kpuna u kibari u kanaru kua, n n koo koorɔ, wahalan saa ye, yu nùn dɛsirari. ³⁶ Yera u gerua u nɛɛ, nɛn Baaba, kaa kpī a gāanu kpuro ko. A de wahala ye, yu man dɛsirari. Adama a ku nɛn gɔru kīru ko ma n kun mɔ wunɛguru.

³⁷ Ma u wurama bwāabu ita ben mi, u deema ba dɔ. Ma u Piɛɛ bikia u nɛɛ, Simɔɔ a dɔwa? A kpana a n wasi baa kɔbi tia? ³⁸ I n tii kpɛrenu sɔa i n kanaru mɔ, kpa i ku ra du kɔkiribu sɔɔ. Ka geema, tɔnun gɔru ga kī adama wasi yen dam bie.

³⁹ Ma u kpam wura u kanaru kua. Gari tee yiya u gerumɔ. ⁴⁰ Ye u kpam wurama u deema ba do domi ben nɔni bunia. Ba n maa yɛ ye ba koo nùn sɔ.

⁴¹ Ye u wurama ben mi nɔn itase u bu sɔɔwa u nɛɛ, i den dweeyo tɛ, kpa i wɛra. N tura mɛ. Saa ye, ya tunuma kɔ. N wee, ba Tɔnun Bii tɔn kɔsobu nɔmu sɔndiammɛ. ⁴² I seewo su doona. Wee, wi u man dɔmɛmɔ u sisi.

Yesun mwaabu

(I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

⁴³ Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasɔ ka tunuma yande, bwāabu wɔkura yiru yen turo. Tɔn dabira nùn swīi ba takobiba ka bokunu nɛni. Yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ka guro guroba ba bu gɔra. ⁴⁴ N deema dɔmɛ wi, u raa tɔn be sɔɔwa yīre te u koo ko. U nɛɛ, durɔ wi u koo nɛnɛ u bɔkasi, wiya mi, bu nùn mɔɔ, bu nɛnɛ kem kem bu ka doona. ⁴⁵ Ye Yudasɔ tunuma, mii mii u da Yesun mi, ma u nɛɛ, yinni.

Ma u nùn bɔkasi. ⁴⁶ Yera tɔn be, ba nɔmu dɛmia ba Yesu mwa. ⁴⁷ Adama be ba yɔ min turo u win takobi woma,

ma u yāku kowo tɔnwɛron yoon soo sɔra u bura. ⁴⁸ Yera Yesu bu bikia u nɛɛ, nɛna bɛɛ i mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge swaa dio? ⁴⁹ Baadommawa na ra n ka bɛɛ wāa sāa yerɔ na n keu sɔsima, ma i n man mwe. Adama Gusunɔn gari yi n koo ko yi kun koore.

⁵⁰ Yera bwāa be kpuro ba yarina ba nɔn deri.

⁵¹ Aluwaasi goo maa Yesu swi biruɔ u bekuru wukiri. Yera gaba kī bu nɔn mwa, ⁵² adama u duka tereru, u bu bekuru deria.

Ba Yesu sirima

Yuuban tɔnwɛrobun mɛnnɔ yera

(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-68, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

⁵³ Sanam mɛya ba ka Yesu da yāku kowo tɔnwɛron yenu mi yāku kowo tɔnwɛrobu ka guro gurobu ka maa wooda yɛrobu ba mɛnnɛ. ⁵⁴ Ma Piɛɛ u bu swi dandankuru sere ka yāku kowo tɔnwɛron yenu yaaraɔ. Miya u sina, wi ka tabu kowobu sannu ba dɔ wɔsu.

⁵⁵ Yāku kowo tɔnwɛrobu ka maa guro gurobun mɛnnɔ ge kpuro ba seeda kasu ye ba koo Yesu mani bu ka nɔn go. Adama ba n wa. ⁵⁶ Domi tɔn dabiru ta nɔn seeda weesugia diisima adama seedagii be, ba n nɔ tia sāa.

⁵⁷ Yera gaba seewa ba nɔn weesu mani ba nɛɛ, ⁵⁸ bɛɛ sa nua u nɛɛ u koo sāa yeru sura te ba ka nɔma bana, kpa sɔ itan baa sɔ u be ten kpaaru bani te ba n ka nɔma banɛ.

⁵⁹ Ka mɛ, baa gari yinin tii sɔ ba n nɔ tia kue.

⁶⁰ Ma yāku kowo tɔnwɛro u seewa u yɔra be kpuron wuswaaɔ, u Yesu bikia u nɛɛ, a n gɛɛ wisima? Mba tɔn beni ba nun saarisima.

⁶¹ Adama Yesu u maari piti, u n bu gāanu wisa. Yera yāku kowo tɔnwɛro wi, u kpam nɔn bikia u nɛɛ, wuna Kirisi wi? Gusunɔ Yinni wi sa siaramɔn Bii?

⁶² Ma Yesu u nɛɛ, oo, nɛna mi. Sɔ teeru i ko Tɔnun Bii wa u sɔ Dam Kpurogiin nɔm geuɔ, u wee wɔllun di guru winu sɔɔ.

⁶³ Sanam mɛya yāku kowo tɔnwɛro u win tiin yaberu nɛnua u karana, ma u nɛɛ, ee, seeda yerɔ i maa kasu. ⁶⁴ Bɛɛ i nua gari kam yi u gerua. Amɔna i wa durɔ wi sɔɔ.

Ma be kpuro ba nɔn taarɛ wɛ ba nɛɛ, bu nɔn go.

⁶⁵ Yera ben gaba yande nɔn yāatam siem wɔri, ba win nɔni wɔkua, ma ba nɔn nɔm kusa sooma, ba nɛɛ u tubuo wi u nɔn sooma.

Ma tabu kowobu ba nɔn mwa ba sooma.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-75, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Sanam mɛ Piɛɛ u wāa yenu yaaraɔ, yera wɔndia goo wi u sɔmburu mɔ yāku kowo tɔnwɛron mi u na mi. ⁶⁷ Ye u Piɛɛ wa u dɔ wɔsu, u nɔn mɛɛra tii. Yera u nɛɛ, wunɛ maa, a raa wāa ka Yesu Nasarɛtigii sannu.

⁶⁸ Adama Piɛɛ u gari yi siki, u nɛɛ, na n yɛ fa, ya n man yeeri ye a geruma.

Ma u yara u da gongoroso gia. [Saa yera goo dɔ ga swi.] ⁶⁹ Wɔndia sɔm kowo wi, u kpam nɔn wa mi, ma u be ba yɔ mi sɔwa u nɛɛ, durɔ win tɔmbun turowa mini.

⁷⁰ Adama Piɛɛ u kpam gari yi siki. Ye n tɛ fiiko, be ba yɔ mi ba Piɛɛ sɔwa ba nɛɛ, ka gem, wunɛ tɔn ben turowa domi wunɛn tii Galilegiiwa.

⁷¹ Yera Piɛɛ u bɔrua u sɔnna u nɛɛ, na n durɔ wi yɛ wi bɛɛ i ka yā mini.

⁷² Mii mii ma goo dɔ ga swi nɔn mɛɛruse. Yera u Yesun gari yaaya yi u raa nɔn sɔwa u nɛɛ, sere goo dɔ gu ka swi nɔn yiru, u koo nɔn siki nɔn ita. Ma u swi wɔri.

15

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Luku 23:1-5, Yohanu 18:28-38)

¹ Buru buru yellu yāku kowo tɔnwɛrobu ka maa guro gurobu ka wooda yɛrobu, ka be ba tie mɛnnɔ ge sɔɔ, ba mɛnna bu ka gari yi wesiana sannu. Ma ba Yesu bɔkua ba ka da ba Pilati nɔmu sɔndia. ² Yera Pilati nɔn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?

Yesu nùn wisa u nɛɛ, mɛya nge mɛ a gerua.

³ Ma yāku kowo tɔnwɛrobu ba Yesu mɛm dabɪnu manimɔ. ⁴ Yera Pilati kpam nùn bikia u nɛɛ, a n̄ gāanu wisimɔ? A n̄ nɔɔmɔ nge mɛ ba n̄n mɛm dabɪnu manimɔ?

⁵ Adama Yesu kun yen gaa wisa sere biti ya Pilati mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ bu go

(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

⁶ N deema, Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru baatere Pilati u ra piriɔm turo karewa wi tɔmba kɪ. ⁷ Sanam mɛya, tem gowobu gaba wāa piriɔm sɔɔ be ba tɔmbu go tem gooru garu sɔɔ. Ben turon yīsira Baraba. ⁸ Ma tɔn wɛru ga susi Pilatin mi bu ka nùn kana u bu kua nge mɛ u ra bu kue wɔɔ baagere tɔɔ te sɔɔ. ⁹ Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, i kɪ n̄ bɛɛ Yuuban sunɔ kara?

¹⁰ Domi win tii u yɛ kam kam ma nisinun sɔna yāku kowo tɔnwɛrobu ba nùn Yesu nɔmu sɔndia. ¹¹ Sanam mɛ sɔɔra yāku kowo tɔnwɛro be, ba tɔn wɛru bɔrie gu ka Pilati seesi kpa u bu Baraba kara. ¹² Ma Pilati u kpam bu bikia u nɛɛ, n̄ n̄ mɛn na, mba i kɪ n̄ ko ka durɔ wi bɛɛ i sokumɔ Yuuban sunɔ.

¹³ Yera ba kpam gbāsukum wɔri ba nɛɛ, a nùn kpɛre dāa bunanaru sɔɔ.

¹⁴ Pilati u bikia u nɛɛ, mban sɔna. Kɔsa yerà u kua.

Adama tɔn be, ba gbāsukum sosi ba nɛɛ, a nùn kpɛre dāa bunanaru sɔɔ.

¹⁵ Pilati u kɪ u ko ye n̄ koo bu dore, yen sɔna u bu Baraba kara. Yen biru u dera ba Yesu so ma u nùn tabu kowobu nɔmu sɔndia bu nùn dāa bunanaru kpɛre.

Tabu kowobu

ba Yesu yaakoru mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:27-31, Yohanu 19:2-3)

¹⁶ Sanam mɛya tabu kowobu ba Yesu gawa ba ka nùn da tem yɛron agbara sɔkaɔɔ ma ba tabu kowobu kpuro kpuro mɛnna mi. ¹⁷ Ba Yesu gurumusu swāabu sebusia, ma ba sāki tundu bɔkana ba doke win wirɔ nge furɔ. ¹⁸ Ma ba nùn tɔbirim wɔri ba mɔ, Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.

¹⁹ Ma ba nùn gāa bɔɔ soomɔ wirɔ, ba nùn yāatam siemɔ, ba nùn yiiramɛ.

²⁰ Ye ba nùn yaakoru kua ba kpa, ba nùn gurumusu swāabu ge potari ba win tiin yānu sua ba nùn sebusia. Ma ba nùn gawa ba ka yara bu ka nùn kpɛre dāa bunanaru sɔɔ.

Ba Yesu kpɛre

dāa bunanaru wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

²¹ Sanam mɛ ba ka nùn dɔɔ, n wee durɔ goo u sarɔ mi, wi ba ra soku Simɔ Sirenigii, u wee gberu kpaanɛn di. N deema Simɔ wi, u sāawa Alesandu ka Rufusin baaba. Ma tabu kowobu ba nùn mwa ka dam ba nùn Yesun dāa bunanaru sɔbi. ²² Ba ka Yesu da mi ba ra soku Gɔɔgɔta, yīsɪ ten tubusiana, aye te ta ka wii koko weenɛ. ²³ Ma ba nùn tam wɛ mɛ mu ka tim mɛnna mɛ ba ra soku miru, adama u yina u nɔ. ²⁴ Yera ba nùn kpɛre dāa bunanaru. Yen biru tabu kowo be, ba win yānu tɛtɛ toosi bu ka wa ye ben baawure u koo sua. Nge mɛya ba ka Yesun yānu bɔnu koosina. ²⁵ Bururun kɔba nɔɔba n̄nɛn sakawa ba nùn kpɛre dāa bunanaru. ²⁶ Tora te u kua ba ka nùn kpɛre, tera ba yorua ba mani ba nɛɛ, Yuuban sunɔ. ²⁷ Ba maa gbɛnɔbu yiru gabu dāa bunananu kpɛre, turo Yesun nɔm geuɔ, turo win nɔm dware. [²⁸ Nge mɛya Gusunɔn gari yi koora yi yi nɛɛ, “Ba nùn garisi kɔsan kowobu sɔɔ.”]

²⁹ Tɔn be ba sarɔ ba nùn wiru di-irisimɔ ba wɔnsimɔ ba nɛɛ, ah̄a to, n̄ n̄ wuna ra nɛɛ kaa sāa yeru sura kpa a kpaaru bani sɔɔ itan baa sɔɔ? ³⁰ Tɛ, a re tii faaba koowo a sara dāa ten min di.

³¹ Nge mɛya maa yāku kowo tɔnwɛrobu ka wooda yɛrobu ba nùn yaakoru mɔ. Ba sɔɔnamɔ ba mɔ, u gabu faaba kua adama u kpana u tii faaba ko. ³² Tɛ i de Kirisi Isireliban sunɔ u sarama su wa saa dāa bunana ten min di kpa su nùn naanɛ doke.

Mɛya maa be yiru, be ba kpɛre dāa bunanaru sɔɔ ka wi sannu, ba maa nùn wɔmmɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

³³ Yera dɔma ten sɔɔ sɔɔ, yam wɔkura tem mɛ kpuro wukiri sere n ka kua sɔɔ sɔɔn kɔba ita. ³⁴ Kɔba ita yen sakawa Yesu u gb̃ara ka dam, u nɛɛ, “Eloi, Eloi, lema sabatani.” Yen tubusiana, Gusunɔ nɛn Yinni, mba n kua a ka man deri.

³⁵ Be ba yɔ min gabu ba gari yi nua ma ba nɛɛ, i n nɔɔmɔ? U Eli soku.

³⁶ Yera ben turo u duka na ka swɛɛ dukɛ dukɛsu si u wasa tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri dɛkaɔ. Ma u Yesu tii u nɔ, u nɛɛ, i de su wa Eli ù n koo na u nùn sarasia.

³⁷ Yera Yesu u gb̃ara wɔllɔ too too, ma win hunde ya doona.

³⁸ Ase saa yera maa beku kare te ta w̃a s̃a yeru sɔɔ ta gɛɛrama saa wɔllun di sere temɔ. ³⁹ Tabu kowobun tɔnwero wi u yɔ Yesun wuswaaɔ u wa nge mɛ u ka gu. Yera u nɛɛ, ka gem durɔ wi, Gusunɔn Biiwa.

⁴⁰ Kurɔbu gaba maa w̃a mi, ba mɛɛra sarun di. Be sɔɔra Maari Madalagii w̃a, ka Salome, ka Maari wi u s̃a Yose ka Yakɔbu ỹakabun mero.

⁴¹ N deema beya ba raa Yesu sw̃i ba nùn nɔɔrimɔ sanam mɛ u w̃a Galileɔ. Kurɔbu dabiru gara maa w̃a mi, be ba ka nùn na Yerusalemɔ sannu.

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Ye n kua yoka, Yosefu Arimategii u tunuma mi, wi u s̃a bɛɛregii Yuuban guro gurobu sɔɔ, u maa mara Gusunɔ u bandu sw̃i. Tɔɔ te, tɔɔ wɛrarugirun sɔɔrun tɔra, tɛn yokan di tɔɔ wɛrarugira koo tore. Yen s̃na Yosefu u da Pilatin mi ka toro sindu u ka Yesun goru kana. ⁴⁴ Ma Pilati u biti kua too too ye u nua ma Yesu u gu kɔ. Yera u tabu sunɔ sokusia u ka nùn bikia Yesu ù n gu kɔ. ⁴⁵ Ye tabu sunɔ wi, u nùn sɔɔwa ma Yesu u gu, u Yosefu nɔɔ k̃a u ka goo te sua. ⁴⁶ Yosefu u da u beku te ba wesa ka wɛɛ damgii dwa, ma u goo te sarasia u tu beku te t̃ke. Ma u tu kpɛɛ kpee w̃aru ge ba d̃aka sɔɔ. Yen biru u kpee bakaru garu bimiamu u

ka w̃aru gen nɔɔ k̃aru. ⁴⁷ N deema, Maari Madalagii ka Maari Yosen mero, ba mɛɛra mi ba Yesun goru kpɛɛmɔ.

16

Yesun seebu gɔrin di

(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Luku 24:1-12 Yohanu 20:1-10)

¹ Ye tɔɔ wɛrarugira sara, Maari Madalagii ka Salome ka Maari Yakɔbun mero, ba turare dwa bu ka Yesun goru ỹka. ² Ye n kua alusuma buun buru buru yellu kurɔ be, ba da siki ten mi. ³ Swaaɔ ba bikianamɔ, wara u koo bu kpee te bimia siki ten nɔɔn di.

⁴ Ye ba mɛɛra ma ba wa, wee kpee te, ta bimiare baa mɛ ta kp̃a too. ⁵ Ye ba dua siki te sɔɔ ba aluwaasi goo wa u s̃ɔ ben nɔm geuɔ u yabe kpikiru sebua. Ma b̃erum bu mwa gem gem. ⁶ U bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku b̃erum ko. Na ỹ ma Yesu Nasaretigiiwa i kasu wi ba kp̃are d̃aa bunanaru sɔɔ. U seewa gɔrin di u ñ w̃a mini. I mɛɛrio mi ba raa nùn kp̃i. ⁷ N n m̃en na, i doo i win bw̃abu s̃ɔ ka Piɛɛn tii ma u koo bu gb̃iia u da Galileɔ. Miya ba koo nùn wa nge mɛ u raa bu sɔɔwa.

⁸ Yera ba yarima ba duki doona sikiru min di ka diiribu domi b̃erum bu mwa gem gem. Ba ñ maa goo g̃anu ganu sɔɔwa b̃erum saabu.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa mɛɛrio Mateu 28:9-10, Yohanu 20:11-18)

[⁹ Ye Yesu u seewa gɔrin di alusuma buun buru buru yellu, Maari Madalagiiwa u gb̃ia u tii s̃ɔsi, w̃i sɔɔn di u w̃erekunu nɔɔba yiru gira. ¹⁰ Ma kurɔ wi, u da u win kpaasibu labaari ye sɔɔwa be ba w̃a nuku sankiranu ka sw̃i sɔɔ. ¹¹ Sanam mɛ ba nua Yesu kua waso, kurɔ wi maa nùn wa, ba ñ ye wure.

Yesu u bw̃abu yiru kure

(I maa mɛɛrio Luku 24:13-35)

¹² Yenin biru, Yesu u wigibu yiru gabu kure ye ba s̃imɔ swaaɔ ba baru kpaaru garu d̃ɔɔ adama u tii k̃asa ben ñoni sɔɔ. ¹³ Ye ba w̃oma wuu min di ba

be ba tie yen labaari sɔɔwa, adama ba
 n̄ maa ye naan̄e kue.

Yesu u tii bwāabu

wɔkura tia ye sɔɔsi

*(I maa m̄erio Mateu 28:16-20, Luku
 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Ḡrobun
 Kookoosu 1:6-8)*

¹⁴ Yen biru Yesu u bwāabu wɔkura
 tia ye kurema ye ba dim̄ɔ. Ma u bu
 gerusi ben naan̄e dokebu sarirun sɔ
 ka maa ben degangam sɔ, domi ba n̄
 tɔn ben gari wure be ba n̄n wa u
 seewa ḡrin di. ¹⁵ Ma u bu sɔɔwa u n̄e,
 i doo handunian baama kpuro kpa i
 bweseru baatere Labaari gea waasu
 kua. ¹⁶ Baawure wi u ye naan̄e doke,
 ma ba n̄n bat̄emu kua, u koo hunden
 faaba wa. Baawure wi u kun maa ye
 naan̄e doke, u koo taare wa. ¹⁷ S̄m
 maamaakiginu wee ni naan̄e dokeobu
 ba koo ko. Ba koo w̄ekunu gira ka
 nen ȳsiru kpa bu ka barum kpam gari
 gere. ¹⁸ B̄ n̄ waa ḡs̄onu sua n̄maɔ, n̄
 kun m̄e b̄ n̄ d̄̄e n̄ra, ba n̄ wahala gaa
 wasi. B̄ n̄ maa bar̄bu n̄mu s̄ndi, ba
 koo bekurawa.

Yesu u doon̄ Gusun̄n mi

*(I maa m̄erio Luku 24:50-53,
 Ḡrobun Kookoosu 1:9-11)*

¹⁹ Ye Yinni Yesu ka bu gari yi kua
 u kpa, u suara w̄ll̄ɔ u da u sina
 Gusun̄n n̄m geuɔ. ²⁰ Ma bwāa be,
 ba da ba waasu kua baama kpuro. Ma
 Yinni u ka bu s̄mbu te m̄ɔ, u s̄ɔsim̄ɔ
 ka s̄m maamaakiginu ma ben gari
 s̄awa gem.]

LABAARI GEA NGE MƐ LUKU U YORUA

Luku, wi u tire te yorua, u s̄awa Gerek̄i. U ȳeru m̄a, u s̄awa doko-toro, Kol 4:14. Teofiruwa u tire te yorua. Teofiru wi, u n̄ maa s̄a Yuu. Yen s̄na ye u Yesun bwese t̄kan gari m̄a, u girariwa sere Adamun mi, wi u s̄a t̄mbu kpuron baaba. Luku u k̄i u s̄asiwa ma Yesu u s̄awa t̄mbu kpuron Faaba kowo, n̄ n̄ m̄a Yuuba t̄nagii. U maa s̄asi ma Yesu u t̄mbu kpuro k̄i, bw̄ɛbw̄ɛbu ka damgibu ka s̄arobu ka gobigibu ka kur̄bu ka dur̄bu ka bibu.

Tire ten gari m̄ero ya w̄awa ten wiru 19:10 s̄a ye ya n̄ɛ, T̄nun Bii u nawa u ka kasu be ba k̄ora u bu faaba ko.

Tire ten kpunaa

1. Yohanu Bat̄mu kowo ka Yesun marubu ka Yesun biru, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yohanu Bat̄mu kowon waasu ka Yesun k̄kiribu, wiru 3n di sere wiru 4:13.
3. Yesun s̄amburu Galilēa, wiru 4:14n di sere wiru 9:50.
4. Yesu u w̄a Yerusalemun swaā, wiru 9:51n di sere wiru 19:28.
5. Yesun s̄asi d̄aakinu batuma s̄a, wiru 19:29n di sere wiru 21:37.
6. Yesun sanam d̄aakim handunia s̄a, wiru 22n di sere wiru 24.

Nge m̄e ba kua

ba ka tire te yorua

¹⁻⁴ Teofiru, b̄ɛɛ bakagii, n man w̄ɛɛ n nun tireru yorua n nun s̄a dee dee ye n koora b̄ɛɛn suunu s̄a. Be ba ye wa toren di ba kua yen labarin s̄am kowobu ma ba sun ye s̄awa. Dabiru be ba ye nua ba kookari kua bu ka ye yore dee dee. N̄n tii na gari yi kpuro w̄ɛɛra yin toren di. N maa man w̄ɛɛ n nun ye yorua a n ka yen gem ȳɛ ye ba nun s̄asi.

Gusun̄n ḡrado u Yohanu Bat̄mu kowon marubun gari n̄as̄ia

⁵ To, Herodu Yudean tem ȳeron waati, ȳaku kowo goo w̄a ȳaku kowobun wuuru s̄a te ba m̄a Abia, win ȳisira Sakari. Win kur̄a maa s̄awa Aronin bweseru, win ȳisira Elisabeti. ⁶ Be yiru kpuro geegiba Gusun̄n wuswaā. Ba s̄im̄a Yinni Gusun̄n wooda ka win s̄asibu kpuro s̄a dee dee. ⁷ Adama ba n̄ bii m̄a ȳen s̄a Elisabeti s̄a w̄iro, be yiru kpuro ba maa t̄kanu kua.

⁸ N wee sanam m̄e n ben wu-uru girari, Sakari win ȳaku kobun s̄amburu m̄a Gusun̄n wuswaā. ⁹ Ma tubu tubu ya n̄n mwa nge m̄e ȳaku kowobun komaru, u ka du Yinni Gusun̄n s̄a yer̄a u turare d̄a doke. ¹⁰ T̄n w̄aru kpuro ga kanaru m̄a t̄aw̄a sanam m̄e u turare d̄a dokem̄a. ¹¹ Ma Yinnin ḡrado u n̄n kure u ȳa mi ba ra turare d̄a doken n̄m geū. ¹² Ye Sakari u n̄n wa, u wom torura ma b̄ɛrum n̄n mwa. ¹³ Ma ḡrado wi, u n̄n s̄awa u n̄ɛ, a ku b̄ɛrum ko Sakari, domi ba wunen kanaru mwa. Wunen kur̄a Elisabeti u koo nun bii t̄n dur̄a marua, kpa a n̄n ȳisira k̄e Yohanu. ¹⁴ Kaa nuku doo bakabu wa, t̄n dabira koo maa ȳɛri win marubun s̄a. ¹⁵ Domi u koo ko t̄n boko Yinni Gusun̄n wuswaā. U n̄ tam n̄rum̄a. U ko n maa Hunde D̄ɛro yiba win m̄eron nukurun di. ¹⁶ U koo de Isireliba dabiru bu wura Gusun̄n ben Yinnin mi gia. ¹⁷ U koo n̄n swaa gbiiya kpa u n s̄a nge Gusun̄n s̄am̄a Eli, u n dam m̄a u ka baababa ka ben bibu dorasia, kpa u maa ka m̄em n̄a sariba wura geegibun swaa s̄a, kpa u maa t̄mbun ḡrusu s̄aru koosia mam mam Yinnin s̄a.

¹⁸ Sakari u ḡrado wi bikia u n̄ɛ, am̄ana ko na n ka ȳe ma gari yi gema. Domi n̄ dur̄a t̄k̄ara, n̄n kur̄n tii maa t̄k̄aru kua.

¹⁹ Ma ḡrado wi, u n̄n wisa u n̄ɛ, n̄ena Gabirīe, n̄ wi na ra n ȳa Gusun̄n wuswaā. Ba man ḡrimawa n ka nun gari ko kpa n ka nun labaari gea ye n̄as̄ia. ²⁰ Adama a n̄ n̄n gari naane doke yi yi koo koora yin saa s̄a. Yen s̄na, a n̄ maa kp̄e a gari gere sere d̄oma te yabu ye, ya koora.

²¹ Tamba Sakari mara, ma biti ya bu mwa ye u ka te me saa yerə. ²² Ye u yara, u n kpia u ka bu gari kue, ma ba gia ma u kasiru wawa saa yeru mi. U ka bu nama gari sōmō, u n nō wukie.

²³ Ye win yāku kowo sōmbura kpa, u sīa win yenuō. ²⁴ Yen biru win kurō Elisabeti u gura sua, ma u tii berua suru nōbu. U nēē, ²⁵ n wee ye Yinni Gusunō u man kua. U ka man nōnu geu mēera u man sekuru yara tōmbun wuswaa.

Wollun gorado

u Yesun marubun gari nāsia

²⁶⁻²⁷ Elisabetin guran suru nōba tiase, Gusunō u win gorado Gabirīe gōra Nasaretio, Galilen tem sō wōndia goon mi, wi u kun durō yē. Wōndia win durō kēero Yosefu u sāawa Dafidi sina bokon bweseru. Wōndia win tiin yīsira Maari. ²⁸ Gorado wi, u da win mi ma u nūn sōwa u nēē, na nun tōbura, Gusunō u nun durom kua, u maa wāa ka wunē.

²⁹ Maarin laakari ya burisina ka gari yi, ma u tii bikia u nēē, tōbiri teren bwesera mini. ³⁰ Gorado u nūn sōwa u nēē, a ku berum ko Maari domi Gusunō u nun durom kua. ³¹ Wee kaa gura sua a bii tōn durō ma kpa a nūn yīsiru kē Yesu. ³² U koo ko tōn boko. Ba ko n da nūn soku Wōrukoon Bii. Yinni Gusunō u koo nūn win sikado Dafidin bandu wē. ³³ U ko n bandu dii Yakōbun yenuō sere ka baadomma. Win bandu ta n ko n nōru mō.

³⁴ Ma Maari u gorado bikia u nēē, amōna yenī ya koo ka kōora domi na n durō yē.

³⁵ Gorado u nūn wisa u nēē, Hunde Dēero u koo nun deema, kpa Wōrukoon dam mu nun wukiri. Yen sōna ba koo bii dēero wi kaa ma mi soku Gusunōn Bii. ³⁶ Wee wunen mēro bisi Elisabeti wi ba raa sokumō wīro, win tii u bii tōn durōn gura mō win tōkōru sō. U wāa win suru nōba tiase sō tē. ³⁷ Domi gāanu sari ni Gusunō kpanē.

³⁸ Maari nēē, nēna Yinnin yoo. N man kuo nge mē a gerua. Ma gorado wi, u doona.

Maari u Elisabeti beram da

³⁹ Sō mēē te sō, Maari u seewa kpaaka u da Yudean wuu gagu sō ge ga wāa guunun bera gia. ⁴⁰ U dua Sakarin yenuō ma u Elisabeti tōbura. ⁴¹ Ye Elisabeti u Maarin tōbiribu nua, yera bii wi u wāa win nukurō u diira ma Elisabeti u Hunde Dēero yiba. ⁴² Ma u gbāra u nēē, domarugiiwa wunē tōn kurōbu sō, domarugiiwa maa bii wi kaa ma. ⁴³ Wara ra n nē, nēn Yinnin mēro u ka man beram na. ⁴⁴ Domi wee, ye wunen tōbiribun nō ga nēn swaa wōri, bii wi u wāa nēn nukurō u diira ka nuku dobu. ⁴⁵ Doo nōrugiiwa wunē ye a ka naanē doke ma ye kpuro ya koo kōora ye Gusunō u nun sōwa.

Maarin womu

⁴⁶ Maari u womu kua u nēē, nēn gōru ga Yinni saabu mō.

⁴⁷ Nēn hunde yērimō Gusunō nēn Faaba kowon sō,

⁴⁸ yēn sō u ka man nōnu geu mēera, nē wi na saa win yoo bwēbwē.

Wee, saa tēn di saa baayeren tōmbu ba koo man soku doo nōrugii

⁴⁹ yēn sō Gusunō dam kpurogii u man gāa bakanu kua.

Win yīsira Dēero.

⁵⁰ U ra be ba nūn nasie durom kue saa baayere.

⁵¹ U win dam sōsi, ma u be ba tii suabun bwisikunu mō yarinasia.

⁵² U sinambu bandu yara.

Ma u bwēbwēbu wōlle sua.

⁵³ U gōrobu debia ka gāa geenu.

Ma u gobigibu gira nōm dira.

⁵⁴ U win sōmō Isireli somi yēn sō u win durom yaaya

⁵⁵ mē u Aburhamu ka win bibu kuammē sere ka baadomma nge mē u besen baababa nō mwēeru kua.

⁵⁶ Maari u ka Elisabeti sina nge suru ita, yen biru u gōsira win kpaarō.

Yohanu Batemu kowon marubu

⁵⁷ Elisabetin marubun sanam yiba, ma u bii tōn durō mara. ⁵⁸ Win berusebu ka win dusibu ba nua ma Yinni u nūn durom bakam kua, ma ba ka nūn nuku dobu mō sannu. ⁵⁹ Ma n kua sō nōba itase ba mēna bu ka bii wi bango ko, ma ba kī bu nūn

yĩsiru kē Sakari nge win tondon yĩsiru.
⁶⁰ Adama win mero u gerua u nēē,
 aawo, Yohanuwa ba koo nùn soku.

⁶¹ Ma ba nēē, wunen bweseru sōo,
 goo sari wi u yĩsi te mō.

⁶² Yera ba win tundo gari bikia
 ka yĩreru bu ka gia mē u kī bu nùn
 soku. ⁶³ Ma u bu gāanu bikia nì sōo u
 koo yore ma u yorua, Yohanuwa win
 yĩsiru. Ma biti ya tōn be kpuro mwa.

⁶⁴ Yande win nōo ga wukiara, win
 yara denda, u gari mō ma u Gusunō
 siaramō. ⁶⁵ Berum be kpuro mwa
 be ba wāa bera mi, ma ba gari yi
 kpuro sōona ba ka sikerena Yudean
 tem wusu sōo si su wāa guunun bera
 gia. ⁶⁶ Ma be ba gari yi nua kpuro, ba
 yi berua ben gōrusō, ba bikianamō ba
 mō, n n mēn na, amōna bii wi, u koo ra
 ko.

Domi ba wa Yinnin nōmu ga wāa ka
 wi.

Sakari u Gusunōn gari gerua

⁶⁷ Ma bii win tundo Sakari, u Hunde
 Dēero yiba ma u gerua u nēē,

⁶⁸ su Gusunō Isireliban Yinni siara
 ye u ka win tōmbu naawa
 ma u bu yakia.

⁶⁹ Ma u ka sun Faaba kowo damgii
 naawa
 wi u sāa Dafidi win sōm kowon
 sikadobu.

⁷⁰⁻⁷¹ Wiya u koo sun faaba ko saa bēsen
 yiberēban min di,

ka be ba sun tusa kpuron nōman di,
 nge mē u raa gerua
 saa win sōmō dēerobun nōsun di
 be ba wāa yellu.

⁷² Meya u ka bēsen baababa durom
 kua,
 ma u maa win nōo mwēē dēeraru
 yaaya.

⁷³ Nge mē u raa bōrua

Aburhamu bēsen baaban wuswaaō

⁷⁴ u ka sun wōra saa bēsen yiberēban
 nōman di,

kpa u sun ayeru wē su ka nùn sā
 berum sariru sōo,

⁷⁵ kpa su ko dēerobu ka gemgibu win
 wuswaaō

bēsen wāarun sanam kpuro sōo.

⁷⁶ Wunē maa nēn bii,

ba koo nun sokuwa Wōrukoon sōmō

domi kaa Yinni gbiiya a ka win swēē
 sōmē,

⁷⁷ kpa a maa win tōmbu sō ma ba koo
 faaba

wa bā n bu ben toranu suuru kua

⁷⁸ bēsen Yinnin wōnwōndun sō te ta
 kpā.

Wōnwōn ten saabuwa

yam bururam ko n sun naawa wōllun
 di

nge buruku sōo yana,

⁷⁹ u ka bu yam dēerasia

be ba wāa yam wōkuru sōo

ka be gōon berum wukiri nge yam
 wōkuru.

Kpa u ka bēsen naasu kpara alafian
 swaa sōo.

⁸⁰ Ma bii wi, u kpēamō u bwisi mō,
 ma u da u wāa gbaburō sere n ka kua
 tōo te u tii sōosi Isireliban wuswaaō.

2

Yesun marubu

(I maa mērio Mateu 1:18-25)

¹ Sanam mē sōo, tem yēro Ogusitu
 u wooda yara bu tem baama kpuron
 tōmbu gari. ² Gari gari gbiikaa ye,
 ba ye kuawa Kirinusi Sirin tem yēron
 waati. ³ Ma baawure u da win wuuō
 bu ka nùn tireru doke.

⁴ Yosēfu u maa seewa Galilen wuu
 gagun di ge ba ra soku Nasarēti, u da
 Yudean temō sere Dafidin wuuō ge ba
 ra nēē Betelehemu yēn sō u sāa Dafidin
 sikadobu, ⁵ kpa bu ka bu tireru doke,
 wī ka win kurō kēero Maari. Maari
 wī, u gura mō. ⁶ Ye ba wāa mi, win
 sanam yiba ye u koo ka ma. ⁷ Ma u
 win bii gbiikoo mara tōn durō, ma u
 nùn sēkatia tēkusi u nùn kpī yāanun
 yakasu wōllō, yēn sō ba n ayeru wa
 sōbun sōbia yerō.

Gusunōn gōrado

u yāa kparobu kure

⁸ N deema yāa kparoba wāa bera mi
 yakasō, ba ben yāanu kōsu wōkuru.

⁹ Yera Gusunōn gōrado u bu kure ma
 Gusunōn yiikon girima ya bu burure
 ya ka sikerena ma berum bu mwa gem
 gem. ¹⁰ Ma gōrado u bu sōowa u nēē,
 i ku nanda domi na ka bēē Labaari
 gea naawawa ye ya koo tōmbu kpuro
 nuku doo bakabu wē. ¹¹ Gisō Dafidin

wuuɔ ba bɛɛ Faaba kowo marua wi u sãa Kirisi Yinni. ¹² Wee, nge mɛ i ko ka nùn tubu, i ko bii wɛɛru wa ba sɛkatia tɛkusi, u kpĩ yãanun yakasu wɔllɔ.

¹³ Suaru sɔɔ wɔllun tabu kowobu dabi dabiru ba kurama gɔrado win bɔkuɔ ba Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ, ¹⁴ bu Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛyɔ wɔllɔ.

Bɔri yenda n wãa handunia sɔɔ be ba Gusunɔn nukuru dorasiamɔn suunu sɔɔ.

Yãa kparoba dɔɔ Betelehemuɔ

¹⁵ Sanam mɛ wɔllun gɔrado be, ba bu doonari ba wura Gusunɔ wɔllɔ, yãa kparo be, ba geruna ba nɛɛ, n n mɛn na, su da Betelehemuɔ su wa ye ya kooru ye Yinni Gusunɔ u sun sɔɔsi.

¹⁶ Ba da ka sɛndaru ma ba Maari ka Yosefu wa ka bii wɛɛ te, ta kpĩ yãanun yakasu wɔllɔ. ¹⁷ Ye ba nùn wa ba kpa ba saara ye gɔrado wi, u raa bu sɔɔwa bii win wɔllɔ. ¹⁸ Ma be kpuro be ba gari yi nua ba biti soora ka ye yãa kparoba bu sɔɔwa. ¹⁹ Adama Maari u gari yi kpuro doke gɔruɔ u yi lasabu mɔ. ²⁰ Ma yãa kparo be, ba gɔsira ba Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛmɔ, ba nùn siaramɔ yabu ye kpuro sɔ ye ba nua ka ye ba wa, nge mɛ gɔrado wi, u raa bu sɔɔwa.

Ba Yesu yĩsiru kã

²¹ Ye sɔɔ nɔɔba ita ya yiba ba bii wi bango kua, ma ba nùn yĩsiru kã Yesu, yĩsi te Gusunɔn gɔrado u nùn kã ba sere win gura sua.

Ba Yesu Gusunɔ tusia sãa yerɔ

²²⁻²³ Amɛniwa ba yorua Yinnin wooda sɔɔ ba nɛɛ, “Bii tɔn durɔ gbiikoo baawure wi ba mara, ba koo nùn wunawa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sɔ.” Yen sɔna ye sanam yiba bu ka tii sãrasia nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua, Maari ka Yosefu ba ka bii wi da Yerusalemuɔ bu nùn Yinni tusia, ²⁴ kpa bu ka yãkuru ko nge mɛ ba gerua Yinnin wooda sɔɔ ba nɛɛ, “Kparukonu yiru, n kun mɛ totoberɛ binu yiru.”

²⁵ Durɔ goo wãa Yerusalemuɔ, win yĩsira Simɛɔ. Durɔ wi, u sãawa geegii wi u Gusunɔn bɛɛɛ yɛ. U wi u koo Isireliban nukuru yemiasia swaa daki

ma Hunde Dɛɛro nùn wãasi. ²⁶ Hunde Dɛɛro wi, u maa nùn sɔɔsi ma u koo Kirisi, wi Yinni u gɔsa wa u sere gbi.

²⁷ U da sãa yerɔ ka Hunde Dɛɛron kparabu. Ye Yesun dusiba ka nùn dua bu nùn kua nge mɛ wooda ya gerua, ²⁸ Simɛɔ u nùn mwa win nɔmaa ma u Gusunɔ saabu kua u nɛɛ,

²⁹ Yinni, tɛ kaa de nɛ wunen sɔm kowo, n handunia deri ka alafia nge mɛ a man sɔɔwa.

³⁰ Domi nɛn nɔni yi wunen faaba wa

³¹ ye a sɔɔru kua bwesenu kpuro wuswaaɔ.

³² Yeya yam bururam mɛ mu koo tɔn tukobu wunen swaa sɔɔsi.

Mu koo maa wunen tɔmbu Isireliba bɛɛɛ doke.

Simɛɔ u Gusunɔn gari gerua

³³ Ye ba gerua bii win sɔ ya win baa ka win mero biti kua. ³⁴ Simɛɔ u bu domaru kua ma u Maari, bii win mero sɔɔwa u nɛɛ, ba bii wini gɔsa ba yi u ka tɔn dabiru wɔrumasia Isireliba sɔɔ, kpa u tɔn dabinu seesia. U koo maa ko yĩreru Gusunɔn min di te tɔmba kun wuramɔ ³⁵ kpa dabirun gɔrun bwisikunu nu sɔɔsira. Wunen tii, nuku sankiranu nu koo nun sɔku gɔruɔ nge takobi.

Ana, Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ

³⁶ Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ goo maa wãa, win yĩsira Ana, Fanuelin bii Asɛɛn bweseru sɔɔ. U tɔkɔru kua gem gem. U raa sina ka win durɔ wɔɔ nɔɔba yiru saa win wɔndiarun di. ³⁷ Ma u gɔminiru sina wɔɔ wɛnɛ ka nɛɛ. U ku ra kpe sãa yerɔ, u ra n Gusunɔ sãamɔ bururu ka yoka ka nɔɔ bɔkuru ka kanaru. ³⁸ U besirama saa ye sɔɔ, u Gusunɔ saabu mɔ, ma u bii win gari tɔmbu kpuro sɔmɔ be ba mara Gusunɔ u Yerusalemu yakia.

Ben wuramaru Nasarɛtiɔ

³⁹ Sanam mɛ ba baayere kua ba kpa nge mɛ Yinni Gusunɔn wooda, ba gɔsira Nasarɛti ben wuuɔ Galilen temɔ. ⁴⁰ Ma bii wi, u kpɛamɔ ma u dam sosimɔ ma bwisi gee yiba wi sɔɔ. Gusunɔn durom maa wãa ka wi.

Yesu da sãa yerɔ win birun saa

⁴¹ Wɔɔ baagere Yesun dusibu ba ra Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru dewa Yerusalemuɔ. ⁴² Sanam mɛ Yesu u wɔɔ wɔkura yiru mɔ ba tɔɔ baka te da nge mɛ ben komaru. ⁴³ Ye tɔɔ baka ten sanam kpa sanam mɛ ba wiɔ, bii wi, Yesu u sina Yerusalemuɔ, win dusiba kun yɛ. ⁴⁴ Ba tamaa sãa u wãawa ben wuuru sɔɔ. Ye ba sãa tɔɔ giriru ba nùn kasu ben dusibu ka ben bɔrɔba sɔɔ. ⁴⁵ Adama ba n nùn wa ma ba gɔsira Yerusalemuɔ ba nùn kasu. ⁴⁶ Yen sɔɔ itase ba nùn wa sãa yerɔ u sɔ wooda yɛrobun suunu sɔɔ u bu swaa daki u maa bu gari bikiamɔ. ⁴⁷ Be ba nùn swaa daki kpuro ba biti kua win bwisi ka win gari wisibun sɔ. ⁴⁸ Sanam mɛ win dusiba nùn wa biti ya bu mwa ma win mero u nùn bikia u nɛɛ, nɛn bii amɔna a ka sun kua mɛ. Nɛ ka wunɛn baa wee, sa nun kasu ka nuku sankiranu.

⁴⁹ Ma u bu bikia u nɛɛ, mba n kua i ka man kasu. I n yɛ ma na n kon ko na kun nɛn baaban wunanɔsu kue?

⁵⁰ Adama gari yi u bu sɔɔwa mi, yi n bu yeeri.

⁵¹ U ka bu sãa Nasaretio ma u bu mɛm nɔɔwa. Win mero u gari yi kpuro berua win gɔruɔ. ⁵² Ma Yesu u kpɛamɔ bwisi sɔɔ ka wasi sɔɔ, ma Gusunɔ u ka nùn nɔnu geu mɛɛra, ma u sãa tɔn geo tɔmbu sɔɔ.

3

*Yohanu Batemu kowon waasu
(I maa mɛɛrio Mateu 3:1-12, Maaku
1:1-8, Yohanu 1:19-28)*

¹ Ye tem yɛro Tiberi kua wɔɔ wɔkura nɔɔbu win bandu sɔɔ, sanam mɛ, Pɔnsu Pilatiwa sãa Yudean tem yɛro, ma Herodu u sãa Galilen wirugii, ma Filipu win wɔnɔ u sãa Iture ka Takonitin wirugii, ma Lisania u sãa Abilenin wirugii. ² Ya maa sãawa Ani ka Kaifa yaku kowo tɔnwerobun waati. Sanam mɛya Gusunɔ u ka Yohanu Sakarin bii gari kua gbaburɔ. ³ Ma u da Yuudenin baru kpaanɔ kpuro u kparamɔ u mɔ, bu gɔru gɔsio bu batemu ko, kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.

⁴ Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Esai u yorua win tirerɔ ya koorɔ ye u nɛɛ,

“goo u gbãramɔ gbaburɔ u mɔ, i Yin-
nin swaa sɔnwɔ.

Kpa i n ye nɔɔ nerasiamɔ yu dɛnda.

⁵ I yen wɔwi kpuro kɔruo,

i maa yen guunu kpuron gunum
kawo

kpa i yen gungunu nɔɔ nerasia nu ko
tem tɛɛra,

kpa i yen mi n kɔkure kpuro dɛmia,

kpa i yen wɔrusu kpuro kɔre.

⁶ Tɔmbu kpurowa ba koo Gusunɔn
faaba wa.”

⁷ Tɔn wɔrusu su daamɔ win mi u
ka bu batemu ko. Ma u bu sɔɔwa u
nɛɛ, bɛɛ waa gɔsɔnun bweseru, wara
bɛɛ kirɔ kua i ka mɔru ye ya sisi suuri.

⁸ N n mɛn na, i koowo ye ya koo bɛɛn
gɔru gɔsiabu sɔɔsi, kpa i ku gere bɛɛn
tii sɔɔ ma Aburahamuwa bɛɛn baaba.
Domi na bɛɛ sɔɔmɔ Gusunɔ u koo kpɛi u
Aburhamu bibu seeya saa kpee nini
sɔɔn di. ⁹ Ba gbãa sue kɔ bu ka dɔnu
bɔɔri nin nuurun di. Yen sɔ, dɔru
baatere te ta n bii geenu marumɔ, ba
koo tu burawa bu dɔɔ kpɛɛ.

¹⁰ Ma tɔn wɔrusu nùn bikiamɔ, n n
mɛn na, amɔna be, ba koo ko.

¹¹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wi u yabenu
yiru mɔ u teeru goo wɛɛyɔ wi u kun
mɔ, mɛya maa wi u dɔanu mɔ, u ka
gabu bɔnu koowo.

¹² Gbere mwaɔba maa da u ka bu
batemu ko, ma ba nùn bikia ba nɛɛ,
yinni, mba sa ko ko.

¹³ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku ra mwe
n kere ye ba bɛɛ yire.

¹⁴ Tabu kowobu gaba maa nùn bikia
ba nɛɛ, bɛɛ maa ni, mba sa ko ko.

Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku ra goo
gobi mwaari ka dam, i ku maa goo gari
mani, kpa i ku ra bɛɛn kɔsiaru gem.

¹⁵ Tɔn be, ba swaa daki ma be kpuro
ba bikianamɔ ba mɔ, Yohanu sãawa
Kirisi wi? ¹⁶ Ye Yohanu u nua mɛ, u be
kpuro sɔɔwa u nɛɛ, nɛ na bɛɛ batemu
mɔ ka nim, adama wi u man dam kere
u sisi. Na n tura n win baranun wɛɛ
kusia. Wiya u koo bɛɛ batemu ko ka
Hunde Dɛero ka dɔɔ. ¹⁷ U saratia neni
win nɔmaa, u ka win alikama sara, kpa
u ye doke biraru sɔɔ. Adama sako si su
tie u koo su doke dɔɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

¹⁸ Ka maa gari dabinu gana Yohanu
u tɔmbu labaari gean waasu kuammɛ.

¹⁹ Adama u Herodu wirugii wi gerusi Herodia, win wənə Filipun kurən sō, ka daa kōsa kpuro ye u raa kua. ²⁰ Ma Herodu u kpam daa kōsa ye sō daa kōsa sosi, u dera ba Yohanu pirisəm doke.

Yesun batemu
(*I maa mɛɛrio Mateu 3:13-17, Maaku 1:9-11*)

²¹ Ye ba tumbu kpuro batemu kua, ba maa Yesu batemu kua. Saa yè sō u kanaru mō ma wōlla wukiara, ²² ma Hunde Dɛero u sarama win wōllō ka wasi gɛɛ nge kparuko. Ma nōo gaga nōora saa wōllun di ga nɛɛ, wuna nɛn bii kīnasi, wī sō nɛn gōru dobu kpuro wāa.

Yesun sikadoba
(*I maa mɛɛrio Mateu 1:1-17*)

²³ Yesu u wōo tɛnan saka tura u sere win sɔmburu torua. Ba tamaa u sāawa Yosefun bii. Yosefun baababa ba maa sāa Heli ²⁴ ka Matati ka Lefi ka Mɛliki ka Yanai ka Yosefu, ²⁵ ka Matatia ka Aməsi, ka Nahumu ka Esili ka Naga, ²⁶ ka Maatu ka Matatia ka Semeni ka Yoseki ka Yoda, ²⁷ ka Yoanani ka Lesa ka Sorobabeli ka Salatieli ka Neri, ²⁸ ka Mɛliki ka Adi ka Kosamu ka Elimadamu ka Eri, ²⁹ ka Yosue ka Eliseri ka Yorimu ka Matati ka Lefi, ³⁰ ka Simeo ka Yuda ka Yosefu ka Yonamu ka Eliakimu, ³¹ ka Melea ka Mena ka Matata ka Natani ka Dafidi, ³² ka Isai ka Yobedi ka Boasi ka Sala ka Nasoni ³³ ka Aminadabu ka Adimi ka Arani ka Esiromu ka Faresi ka Yuda, ³⁴ ka Yakobu ka Isaki ka Aburhamu ka Tera ka Nakoru, ³⁵ ka Seruku ka Raga ka Faleki ka Ebeɛ ka Sala, ³⁶ ka Kainamu ka Aafasadi ka Semu ka Nōwe ka Lameki, ³⁷ ka Matusala ka Enoku ka Yarədi ka Maleleli ka Kainani, ³⁸ ka Enəsi ka Seti ka Adamu ka Gusunə.

4

Setam u Yesu kəkura
(*I maa mɛɛrio Mateu 4:1-11, Maaku 1:12-13*)

¹ Yesu u Hunde Dɛero yiba ma u wurama Yuudenin di. Ma Hunde wi, u nūn sure gɔbaburu sō. ² Miya Setam maa nūn kəkura sō weeru. U n maa gāanu ganu di sanam mɛ sō. Ye saa

yen baa ya kpa, gōora nūn mwa. ³ Ma Setam nūn sōwa u nɛɛ, à n Gusunən Biin na, a kpee teni sōwō tu gəsira pɛɛ.

⁴ Ma Yesu nūn sōwa u nɛɛ, ba yorua Gusunən gari sō ba nɛɛ, “Tōnu kun ko n wāa dīanu tōnan sō.”

⁵ Ma Setam u ka nūn da guuru wōllō u nūn handunian tem kpuro sōsi nōni kpaki teeru mi sinamba bandu dii. ⁶ Ma u nūn sōwa u nɛɛ, nin dam ka nin yiiko kpurowa kon nun wē domi ba man wē. Wi na kī, wiya kon maa wē. ⁷ N n mɛn na, à n yiira a man sāwa ye kpurowa ya koo ko wunɛgia.

⁸ Ma Yesu u nūn sōwa u nɛɛ, Gusunən gari nɛɛ, “Gusunə wunen Yinniwa kaa n sāmō, kpa a n wi turon wāaru wāa.”

⁹ Ma u ka nūn da Yerusalemō, u nūn sōndi sāa yerun wii kpiirō, ma u nūn sōwa u nɛɛ, à n Gusunən Biin na, a suro saa minin di, ¹⁰ domi Gusunən gari nɛɛ, “U koo win gɔradoba nōo kēwa wunen sō bu ka nun kōsu.” ¹¹ “Ba koo nun nɛnɛ ben nōma sō, kpa wunen naasu ku raa kperu sokura.”

¹² Yesu u nūn sōwa u nɛɛ, Gusunən gari maa nɛɛ, “A ku ra Gusunə wunen Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ.”

¹³ Ye Setam u nūn kəkiri bi kpuro kua u kpa, u nūn deri u doona sere saa gaa gina.

Yesu win sɔmburu torua Galileo
(*I maa mɛɛrio Mateu 4:12-17, Maaku 1:14-15*)

¹⁴ Yesu u wura Galileo ka Gusunən Hunden dam, ma win labaari ya nōora n ka sikerena bera ye sō kpuro. ¹⁵ U Gusunən garin keu sōsimō ben mɛnnō yenu sō, ma tumbu kpuro ba nūn bɛɛɛ wēɛmō.

Ba Yesu yina Nasaretio
(*I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Maaku 6:1-6*)

¹⁶ Yesu u da Nasaretio mi u biru di. Nge mɛ win dōnɛ u mɛnnō yeru dua tōo wɛrarugiru sō, ma u seewa u ka tireru gari. ¹⁷ Ba nūn Gusunən sāmō Esain tireru wē. Ye u tu wukia u wa mi ba yorua ba nɛɛ,

¹⁸ “Yinni Gusunən Hunde ka man wāa.

U man gōsa n ka dam sarirugibu
Labaari gea nōōsia.

U man gōrima n ka yobu sō ma ba koo
yakiara,

n ka wōkōbu sō ma ba koo yam wa,

n ka maa takasigibu yōsu bu doona,

¹⁹ kpa n maa ka kpara ma saa ya wee yē
sō Yinni u koo tōmbu durom
kua.”

²⁰ U tire te wukiri u mēnnō yerun
sōmō wesia ma u sina. Be ba mēnnē
mēnnō yee te sō, ba nūn nōni girari
be kpuro. ²¹ Ma u win gari torua u bu
sōōwa u nēē, gisōra Gusunōn gari yini
yi kōora yi i nua mi.

²² Be kpuro ba nūn seeda gea diiya,
ma biti ya bu mwa gari dure yin sō yi
yi yarimō win nōon di. Ma ba mō, n n
Yosefun bii wi mi?

²³ U bu sōōwa u nēē, ka gem, i ko
kpī i man mōn te kua i nēē, “Timgii, a
wunen tii bekio,” kpa i gere n koowo
nen tem sō mini ye i nua na kua
kpuro Kapenamū.

²⁴ U maa nēē, ka gem, na bēē sōōmō,
Gusunōn sōmō goo sari wi u bēēre mō
win tiin temō. ²⁵ Na maa bēē gem
sōōmō, kurō gōmini dabira ta raa wāa
Isirelin temō Elin waati, ye gura kun
na wōō ita ka suru nōōba tia, ma gōō
bakaru ta kua tem kpuro. ²⁶ Ka mē,
ba n Eli gōre ben goon mi ma n kun
mō gōmini turo wi u wāa Sarepataō
Sidonin temō. ²⁷ Dabiru be ba bara
disigiru mō ba raa maa wāa Isirelin
temō Gusunōn sōmō Eliseen waati. Ka
mē, ba n ben goo bekie, ma n kun mō
Namani Sirigii.

²⁸ Ye ba gari yi nua mēnnō yee te sō,
ba mōru besira be kpuro. ²⁹ N deema
ben wuu ga wāawa guuru wōllo. Yera
ba seewa ba nūn bōrikia ba ka da
wuun biruō bu ka nūn sure wōwa sō.
³⁰ Adama u bu bukiana ma u doona.

*Durō wi wēreku gagu ga wāasi
(I maa mēerio Maaku 1:21-28)*

³¹ Yesu u sara u da Kapenamū,
Galilen wuu gagō, ma u tōmbu
Gusunōn garin keu sōōsimō tōō
wērarugiru sō. ³² Ma win sōōsira bu
biti kua domi u gari gerumōwa ka
yiiko. ³³ N deema durō goo wāa mēnnō

yeru sōō wī sōō wēreku ga wāa ma u
wura kua wōllo u nēē, ³⁴ man diya bēē
ka wunē, Yesu Nasaretigii. A na a sun
kam koosiawa? Na yē wī a sāa, wunē
Gusunōn tōn Dēerowa.

³⁵ Ma Yesu u gu gerusi u nēē, a
mario, kpa a doona win min di.

Ye wēreku ge, ga durō wi tem
kparana ben suunu sō, ma ga doona,
ga n maa nūn mēera kue. ³⁶ Ma biti
ya bu mwa kpuro ba bikianamō ba
mō, gari yiren bwesera yini. Domi u
wērekunu wooda wēēmō ka yiiko ka
dam, ma nu doonamō.

³⁷ Ma win labaari ya nōōra n ka sik-
erena bera ye sō kpuro.

*Yesu u tōn dabinu bekia
(I maa mēerio Mateu 8:14-17, Maaku
1:29-34)*

³⁸ Ye Yesu u yara mēnnō yee ten
min di u dua Simōon yēnuō. N deema
Simōon kurōn mēro u wasi sundu barō
ta bōōbu, ma ba nūn suuru kana win
sō. ³⁹ U kurō wi tuke u wasi sun te
gerusi ma ta nūn deri. U seewa yande
u bu nōōrimō.

⁴⁰ Ye sōō duō, bēn tōmba bara bwese
bweseka mō kpuro ba ka bu na win
mi, ma u ben baawure nōma sōndi
u bu bekia. ⁴¹ Wērekunu maa doona
tōn dabirun min di, nu wuri mō nu
mō, wuna Gusunōn Bii. Adama u nu
gerusi, u n maa dere nu gari gere yēn
sō nu yē ma Kirisiwa u sāa.

*Yesun waasu Yudeaō
(I maa mēerio Maaku 1:35-39)*

⁴² Ye yam sāra Yesu u seewa u wuu
yara u da gbaburō. Adama tōn wōru ga
nūn kasu. Ye ba tura win mi, ba nūn
suuru kana u ku bu deri. ⁴³ Adama u
bu sōōwa u nēē, u n koo ko u kun maa
Gusunōn bandun Labaari gea waasu
kue wusu gasu sō, domi yen sōna ba
nūn gōrima.

⁴⁴ Ma u waasu mō Galilen mēnnō
yenu sō.

5

*Yesun bwāa gbiikobun sokubu
(I maa mēerio Mateu 4:18-22, Maaku
1:16-20)*

¹ Ye Yesu u yōra daa burerun bōkuō
te ba ra soku Genesareti, tōn wōru ga

nùn mēnne gu ka Gusunən gari nɔ. ² Ma u goosu yiru wa daa bure ten goorɔ sɪn min di swēē gowobu ba sara ba ben yāakoronu teɔ da. ³ Ma u dua goo sin teu sɔɔ ge ga sāa Simɔɔguu, ma u nùn kana u ka gu gooru tondasia fiiko. Yen biru u sina u tən wɔrusu Gusunən gari sɔɔsimɔ gen min di.

⁴ Ye u win gari gerubu mari, u Simɔɔ sɔɔwa u nēē, a wunen goo bɔrieyo bwerɔ kpa i bēēn yāakoronu kpēē i ka swēē mwa.

⁵ Simɔɔ u nùn sɔɔwa u nēē, yinni wōku girira sa sɔmburu kua, sa n maa gāanu wa sa mwe, adama wunen garin sɔ kon yāakoro te kpēē.

⁶ Ye ba kua mē, ba swēē dabi dabiru gura sere ben yāakorora gēerɔ. ⁷ Ma ba ka yīreru ben berusebu soka be ba wāa goo yiruse sɔɔ bu na bu bu somi. Ba na ma ba goosu yiru ye swēē yibia sere su kī su num. ⁸ Ye Simɔɔ Piēē u yeni wa u kpuna Yesun wuswaaɔ u nēē, Yinni, a tii gawo nēn bɔkun di, domi nē torowa.

⁹ Domi wi ka win berusebu kpuro ba biti kua swēē dabi ten sɔ te ba gura. ¹⁰ Mēya maa biti ya Simɔɔn berusebu Yakɔbu ka Yohanu, Sebeden bibu mwa. Yesu u Simɔɔ sɔɔwa u nēē, a ku berum ko, saa tēn di tamba kaa n kasu bu man swīi.

¹¹ Sanam mē ba ka ben goosu da goorɔ, ma ba si kpuro deri ba nùn swīi.

Yesu u wi u bara disigiru barɔ

bekia

(I maa mēerio Mateu 8:1-4, Maaku 1:40-45)

¹² Sanam mē Yesu u wāa wuu gagu sɔɔ durɔ goo wi u bara disigiru barɔ u nùn wa, ma u yiira win wuswaaɔ u nùn suuru kana u nēē, Yinni à n wura, na yē ma kaa kpī a man bekia kpa n dēera.

¹³ Ma Yesu u win nɔmu dēmia u nùn baba u nēē, na wura, a bekuro kpa a dēera.

Mii mii bara disigii te, ta nùn doonari. ¹⁴ Yesu u nùn yiire u nēē, u ku raa goo gāanu ganu sɔ, adama u doo u win tii yāku kowo tusia, kpa u yākuru ko win dēerasiabun sɔ nge mē

Mɔwisin wooda ya gerua, kpa tu ka ko seeda tɔmbun wuswaaɔ.

¹⁵ Ka mē, win labaari ya yabi, ma tən dabira mēnnamɔ bu ka win gari nɔ, kpa bu ka bekura ben baranu sɔɔn di.

¹⁶ Adama Yesu u ra dewa gbaburɔ wi turo u n kanaru mɔ.

Yesu u durɔ goo bekia

wɪn wasin bee tia gu

(I maa mēerio Mateu 9:1-8, Maaku 2:1-12)

¹⁷ Sɔɔ teeru Yesu u Gusunən garin keu sɔɔsimɔ maa Falisiba ka wooda yērobu ba sɔ mi, be ba na saa Galile ka Yudean wuu baageren di, ka maa Yerusalemun di, ma Yinnin dam mu dera u barɔbu bekiamɔ. ¹⁸ Saa ye yande, tɔmbu gaba durɔ goo sɔɔwa ka kpinu wɪn wasin bee tia ya gu. Ba kasu mē ba koo ka du kpa bu nùn yi Yesun wuswaaɔ. ¹⁹ Ye ba kun wa mi ba koo ka nùn duusia tən wɔrun sɔ, yera ba yɔɔwa diru mi u wāan wɔlɔ, ma ba tu yaba ba nùn sarasia ka win kpinu tən wɔru gen suunu sɔɔ Yesun wuswaaɔ.

²⁰ Ye u ben naane dokebu wa, yera u durɔ wi sɔɔwa u nēē, a wunen durum suuru wa.

²¹ Wooda yērobu ka Falisiba ba bwisikum wɔri ba tii bikiamɔ, wara wini wi u Gusunɔ wɔmmɔ. Wara koo kpī u tɔnu win durum suuru kua ma n kun mɔ Gusunɔ turo.

²² Adama Yesu u ben bwisikunu gia ma u bu bikia u nēē, mban sɔna i bwisikumɔ mē bēēn gɔruɔ. ²³ Yen yerà ya sēsɔ bo, bu nēē, ba tɔnu nùn win durum suuru kua, n kun mē bu nēē, u seewo u sī. ²⁴ N n mēn na, kon bēē sɔɔsi ma Tɔnun Bii, u yiiko mɔ handunia mi, u ka durum suuru ko.

Ma u barɔ wi sɔɔwa u nēē, na nun sɔɔmɔ, a seewo a wunen kpinu sua kpa a we yenuɔ.

²⁵ Ma u seewa mii mii ben wuswaaɔ u sua ye u raa kpunari, ma u Gusunɔ siaramɔ u ka dɔɔ yenuɔ. ²⁶ Yera biti ya be kpuro mwa ma ba Gusunɔ siaramɔ. Berum maa bu mwa ma ba mɔ, sa gāa maamaakiginu wa gisɔ.

Yesu u Lefi soka

(I maa mēerio Mateu 9:9-13, Maaku 2:13-17)

²⁷ Yeniban biru Yesu u yara ma u ghere mwaa goo wa wi ba ra soku Lefi u sã ghere yerã, ma u nũn sãwa u nɛɛ, a man swĩiyã.

²⁸ Lefi u seewa u ye kpuro deri ma u nũn swĩi.

²⁹ Yen biru u Yesu tã baka dim kua win yenuã. Ghere mwaa dabinu ka maa gabu ba ka bu dimã. ³⁰ Falisiba ka ben wooda yẽrobu gabu ba win bwãabu wãkisi ba bikia ba nɛɛ, mban sãna i dimã i nãrumã ka ghere mwaa bu ka kãsan kowobu.

³¹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba bwãa do ba ñ timgiin bukata mã ma n kun mã be ba barã. ³² Na ñ nɛ n ka geegibu soku. Na nawa n ka kãsan kowobu soku bu ka ben gõru gõsia.

Nã bãkurun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Maaku 2:18-22)

³³ Ba nũn sãwa ba nɛɛ, Yohanun bwãabu ka Falisibagibu ba ra nã bãke kiri kiri, ba ra maa kanaru ko, adama wunegiba dimã ba nãrumã.

³⁴ Ma u nɛɛ, i ko i kpĩ i kurã kpaon durã bãrãba nã bãkusia sanam mɛ u wãa ka be? ³⁵ Adama sanam wee mɛ ba koo kurã kpaon durã wãra ben nãman di. Sanam mɛ sãra ba koo nã bãke.

³⁶ U maa bu mãndu kua u nɛɛ, ba ku ra yabe kpaaru gĩe bu ka yabe tãkõru kãre. Bã ñ kua mɛ, ba koo kpaaru gĩa, kpaarun yasa maa ya ko ñ sãa nɛnɛm yabe tãkõru sã. ³⁷ Goo ku ra maa tam kpam doke gãnan bã tãkõnu sã. U ñ kua mɛ, tam kpam mɛ, mu koo bãõnu kurasia kpa mu yari, kpa bãõnu nu sankira. ³⁸ Adama ba ñ koo ko ba kun tam kpam doke bã kpaanu sã. ³⁹ Goo sari wi u ko ñ tam kpam kĩ, sanam mɛ u tam gurum nãra, domi u koo gere u nɛɛ, gurum ka nũn nɛrenã.

6

Tã wẽrarugirun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Maaku 2:23-28)

¹ Tã wẽrarugiru garu sã Yesu u alikama gbaaru garu sarã, ma win bwãaba alikama wãkamã, ba sunkumã ka nãma, ba temmã. ² Falisi

gabu ba bu bikia ba nɛɛ, mban sãna i mã ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tã wẽrarugiru sã.

³ Yesu u bu bikia u nɛɛ, i ñ gara tirerã ye Dafidi u kua sanam mɛ gãra wi ka win bwãabu mã? ⁴ U Gusunã diru dua ma u pɛɛ sua ye ba Gusunã yĩye, u ye di ma u win bwãabu wẽ. Adama bɛsɛn wooda ya yina goo u ye di ma n kun mã yãku kowobu.

⁵ Ma u nɛɛ, i de i ñ yẽ ma Tõnun Biiwa u tã wẽrarugiru kua.

Durã wĩn nãm geu ga gu

(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Maaku 3:1-6)

⁶ Ye ñ kpam kua tã wẽrarugiru garu, u dua mɛnnã yerã u Gusunã garin keu sãsimã. N deema durã goo wãa mi wĩn nãm geu ga gu. ⁷ Wooda yẽrobu ka Falisiba ba swaa kasu bu ka Yesu durum mani. Yen sãna ba nũn mɛɛra bu ka wa ñ ñ koo goo bẽkia tã wẽrarugiru sã. ⁸ Adama u ben bwisikunu yẽ, ma u durã wi sãwa wĩn nãm ga gu mi u nɛɛ, a seewo a yãra bu nun wa.

Ma u seewa u yãra. ⁹ Ma Yesu u nɛɛ, na bɛɛ bikiamã, gea ka kãsa, yen yerã ñ weenɛ bu ko tã wẽrarugiru sã. Bu tãnu faaba ko? Nge bu nũn go.

¹⁰ Yera u be kpuro mɛɛra u ka sik-erena, ma u durã wi sãwa u nɛɛ, a wunɛn nãm dɛmĩ.

Ye u gu dɛmia, ma ga bẽkura. ¹¹ Ma ba mãru bɛsira ma ba wesianamã ye ba koo Yesu kua.

Yesu u bwãabu wãkura yiru

gõsa

(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Maaku 3:13-19)

¹² Sã mɛɛ te sã, Yesu u da guuru wãllõ u ka kanaru ko. Ma u Gusunã kana wãku giriru. ¹³ Ye yam sãra u win bwãabu mɛnna, ma u tãnu wãkura yiru gõsa be sã, u bu yĩsiru kã gãrobu. ¹⁴ Tã ben yĩsa wee, Simã wi u yĩsiru kã Piɛɛ, ka Andere win wãnã, ka Yakãbu ka Yohanu ka Filipu ka Baatelemi ¹⁵ ka Mateu ka Tomaa ka Yakãbu Alufen bii, ka Simã wi u win tem gari kã, ¹⁶ ka Yudasã Yakãbun bii,

ka Yudas Isikariotu wi u tumbu Yesu nōmu sōndia.

*Bekiabu ka keu sōsibu
(I maa mērio Mateu 4:23-25)*

¹⁷ Ma u sara ka be, u yōra tem tēera gaa sō mi win bwāa dabiru ka tōn wōru guna wāa, be ba na saa Yudean di kpuro ka Yerusalemun di, ka Tiri ka Sidonin di, wuu si su wāa nim wōkun bera gia. ¹⁸ Ba na win mi bu ka win gari nō kpa u ka bu bekia ben baranu sōn di. Be ba wērekunu mā nu bu toorimō, ba maa bekura. ¹⁹ Tōn be kpuro ba kī bu nūn baba domi win dam mu sōmburu mō, mu bu bekiamō kpuro.

*Doo nōaru ka nōni swāaru
(I maa mērio Mateu 5:1-12)*

²⁰ Yera Yesu u win nōni sua u win bwāabu mēera u nēē,
Doo nōrugiba bēē sāarobu domi bēeya i ko n wāa mi Gusunō u bandu swīi.

²¹ Doo nōrugiba bēē be gōra mō tē, domi i ko ra debu.
Doo nōrugiba bēē be i sumō tē, domi i ko ra yēē.

²² Doo nōrugiba bēē, tumbu bā n bēē tusa, ma ba bēē gira ben min di, ma ba bēē wōmmō, ma ba bēēn yīsiru gōsia gāa kōsunu Tōnun Biin sō. ²³ Nge mēya ben baababa ba Gusunōn sōmōbu kua. Adama bēē, i gōru doro dōma te, i yōkuo ka nuku dobu, domi ka gem ba bēē are yīye yi kpā Gusunō wōllo.

²⁴ Nōni swāarugiba bēē maa gobigibu, domi i bēēn nuku yemiabu wa kō.

²⁵ Nōni swāarugiba bēē be i deba tē, domi gōru ta koo bēē ko.

Nōni swāarugiba bēē be i yēmō tē, domi i ko ra nukuru sankira kpa i swī.

²⁶ Nōni swāarugiba bēē, tumbu kpuro bā n bēēn gea gerumō. Domi mēya ben baababa ba sōmō weesugibu kua.

*Kīru yiberēban sō
(I maa mērio Mateu 5:38-48, 7:12a)*

²⁷ Adama nē na bēē sōmō, bēē be i man swaa daki, i bēēn yiberēba kīru sōsio, i bu gea kuo be ba bēē tusa. ²⁸ I bu domaru kuo be ba bēē

bōrusimō, i bu kanaru kuo be ba bēē kōsa kuammē. ²⁹ Goo ù n nun baa teeru so, a maa nūn tensim tīiyō, wi u maa wunen yabe bakaru sua, a ku nūn yinari u kpam wunen yabe piibu sua. ³⁰ Wi u nun gāanu kana, a nūn kēeyō, goo ù n maa nun wunen gāanu suari, a ku maa nu bikia. ³¹ Ye i kī tumbu bu bēē kua, i bu ye kuo bēēn tii.

³² I n bu kī be ba bēē kī, siara birā i mō. Baa kōsan kowobun tii ba ra n ben kīnasibu kī. ³³ I n maa bu gea kua be ba bēē gea kua, siara birā i mō. Mēya kōsan kowobun tii ba ra ko. ³⁴ I n bu bōkura bēn mi i kōsire yīiyō, siara birā i mō. Kōsan kowobun tii ba ra bōkuranēwa, bu ka kōsiana. ³⁵ Adama i bēēn yiberēba kīru sōsio, i bu gea kuo, i maa bu bōkuro i kun kōsire yīiyō, bēēn are yi ko n kpā, i ko n maa sāa Wōrukoon bibu, domi win tii u ra guturuba ka tōn kōsobu durom sōsi. ³⁶ I de i n wōnwōndu mō nge mē bēēn Baaba u wōnwōndu mō.

*I kun da n tumbu sirimō
(I maa mērio Mateu 7:1-5)*

³⁷ I kun da n tumbu sirimō, Gusunō u n maa ka bēē sirimō. I kun da n tumbu taare wēmō, Gusunō u n maa bēē taare wēmō. I suuru koowo, Gusunō koo maa bēē suuru kua. ³⁸ I kēeyō, Gusunō koo maa bēē kē. Yīrutii bakaru sōra u koo bēē kēru kē, te u taasi u sire u yibia ka nōwō, kpa u bēē wisia bēēn bōrō. Domi yīrutii te i ka gabu yīrua, tēya Gusunō koo ka bēē yīrua.

³⁹ U maa bu mōndu garu kua u nēē, wōko u koo kpī u wōkosi swaa gbiiya? Be yiru sannu ba n koo wōru wōri? ⁴⁰ Bōo u ku ra win yinni kere, adama bōo baawure wi u sōsiru gia u kpa, u koo ka win yinni weena.

⁴¹ Mban sōna a yakō mērimō wunen kpaasin nōnu sō, ma a n dāa bīiru laakari mō te ta wāa wunen tiin nōnuō. ⁴² Amōna kaa ka kpī a wunen kpaasi sō u de a nūn yakō wuna ge ga wāa win nōnu sō, ma a n dāa bīiru waamō te ta wāa wunen tiin nōnuō. Murafiti wunē, a gina dāa bīiru wunō te ta wāa wunen nōnuō yen biru kaa yam

wa a ka yakɔ wuna ge ga wāa wunen
kpaasin nɔnu sɔɔ.

Dāru ka ten binu
(*I maa mɛerio Mateu 7:16-20, 12:33-35*)

⁴³ Dāa geeru ta ku ra bii kɔsunu ma. Mɛya maa dāa kɔsuru ta n bii geenu marumɔ. ⁴⁴ Domi dāru baatere, ten binun diya ba ra tu gie. Ba ku ra gandun binu sɔri saka wɔllɔ, mɛya maa ba ku ra bereru sɔri awi wɔllɔ. ⁴⁵ Tɔn geo u ra gāa geenu yarewa gāa geenu sɔn di ni nu berua win gɔruɔ. Tɔn kɔso maa gāa kɔsunu yaramɔ gāa kɔsunu sɔn di ni nu berua win gɔruɔ. Domi ye ya yiba tɔnun gɔruɔ ya yarimɔ, yeya nɔɔ ga ra gere.

Dinu yiru
(*I maa mɛerio Mateu 7:24-27*)

⁴⁶ Mban sɔna i man sokumɔ Yinni Yinni, ma i kun mɔ ye na bɛɛ sɔmɔ. ⁴⁷ Baawure wi u na nen mi ma u nen gari nɔmɔ ma u yi mɛm nɔwammɛ, kon bɛɛ sɔsi wi u ka weenɛ. ⁴⁸ U ka durɔ goo weenɛ wi u diru banimɔ, ma u gba n duku u kperu girari u sere kpɛkpɛku sura. Ma nim yibura na, ma nim tora ya dii te swee, adama ya n kpia ya dii te wuke yɛn sɔ ta bana wā. ⁴⁹ Adama wi u nua, ma u kun kue, u sāawa nge durɔ goo wi u diru banimɔ tem dira wɔllɔ, ma u kun kpɛkpɛku sure. Nim tora ya dii te swee. Yande ta wɔra, ma ten wɔrumaa kpɛa.

7

Yesu u tabu sunɔ goon yoo

bɛkia
(*I maa mɛerio Mateu 8:5-13*)

¹ Ye Yesu u gari yi kpuro tumbu sɔɔwa u kpa, u da Kapenamuɔ. ² Tabu sunɔ goo wāa mi u yoo mɔ, wi u kɔ gem gem. Yoo wiya u barɔ sere u wasikira. ³ Ye tɔnwero wi, u Yesun labaari nua, yeya u nɔn Yuuban guro gurobu gabu gɔria bu nɔn suuru kana u na u win yoo bɛkia. ⁴ Ye ba tura Yesun mi ba nɔn suuru kana gem gem ba nɛɛ, n tura a durɔ wi ye kua ⁵ domi u bɛsɛn bweseru kɔ. Wiya maa sun bɛsɛn mɛnnɔ yeru bania.

⁶ Ma Yesu u ka bu swaa wɔri. Ye u yɛnu ge turuku kua yera tabu sunɔ wi, u win bɔrɔba gɔra bu Yesu sɔ u ku tii gɔngɛrɛ ko, domi wi kun be tura u du win yɛnuɔ. ⁷ Yen sɔna u n tii garisi goo wi u koo ka tii da Yesun mi. Adama u be gesi gari geruo, win yoo u koo bɛkura. ⁸ Domi wi, u gabu wiru kpɛiyɛ, u maa tabu kowobu mɔ be u kpare. U n turo sɔɔwa u doo, u ra n dɔɔwa. U n maa ben goo sɔɔwa u na, u ra n sisiwa. U n win yoo sɔɔwa u yeni koowo, u ra n maa ye mɔwa.

⁹ Ye Yesu u gari yi nua biti ya nɔn mwa, ma u sɔira u tumbu sɔɔwa be ba nɔn swi u nɛɛ, na n gina naanɛ doke baka binin bweseru waare, baa Isireliba sɔɔ.

¹⁰ Ye gɔrɔ be, ba gɔsira yɛnuɔ ba deema yoo wi, u bwāa dora.

Yesu u gɔmini goon bii seesia

¹¹ Yen sisiru Yesu da wuu gagun mi, ge ba ra soku Nayini. Win bwāabu ka maa tɔn wɔru guna nɔn swi. ¹² Saa ye u wuu gen gbārarun kɔnnɔ turuku kua, u wa ba aluwaasi goon goru sɔɔwa ba ka yariɔ bu sike. U sāawa win mɛron bii teere te u mɔ. Win mɛro maa, gɔminiwa. Wuugibu dabira wāa ka wi. ¹³ Ye Yinni u kurɔ wi wa win wɔnwɔnda nɔn mwa, ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku swi.

¹⁴ Yera u susi u goo ten kpakororu baba. Be ba tu sɔɔwa ba yɔra. Ma u nɛɛ, aluwaasi wunɛ, na nun sɔmɔ, a seewo.

¹⁵ Ma goo te, ta seewa ta sina ta gari gerumɔ. Ma Yesu nɔn win mɛro wesia. ¹⁶ Bɛrum be kpuro mwa, ma ba Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ ba mɔ, Gusunɔn sɔmɔ damgliwa u bu kurema. Gusunɔwa u win tumbu naawa. ¹⁷ Yesun labaari ye, ya yabi Yudea kpuro sɔɔ ka maa yen beri kpuro.

Yohanu Batɛmu kowon

gɔrobu
(*I maa mɛerio Mateu 11:2-19*)

¹⁸ Yohanun bwāaba nɔn ye kpuron labaari sɔɔwa. Ma u win bwāa ben yiru soka, ¹⁹ u bu gɔra Yesun mi bu nɔn bikia, wiya wi u sisi? Nge ba n

kpao mara. ²⁰ Ye durɔ be, ba tura win mi, ba nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa sun gɔrima wunɛn mi su bikia, wuna wi u sisi? Nge sa n kpao mara.

²¹ Saa ye sɔɔ, u tɔn dabirun baranu ka ben alebu bekia, ma u ben wɛɛkunu gira, u maa wɔko dabinu yam waasia. ²² Ma u bu wisa u nɛɛ, i doo i Yohanu tusia ye i wa ka ye i nua. Wɔkoba yam waamɔ, yɛmɔba sɔimɔ, be ba bara disigiru barɔ ba bekuramɔ ba dɛɛramɔ, sosobu ba gari nɔɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ, ma ba sɔarobu Labaari gean waasu mɔ. ²³ Doo nɔrugiiwa baawure wɔn naane ya yɔ dim dim nɛ sɔɔ.

²⁴ Ye Yohanun gɔroba sɔa, ma u tɔn dabinu Yohanun gari sɔɔbu wɔri. U bu bikia u nɛɛ, mba i mɛɛrim da gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga toorimɔ? ²⁵ Durɔ wi u yɔa bɛɛɛginu sebua? Wee, be ba yɔa gobiginu sebua ma ba wɔaru dimɔ dukia sɔɔ, beya ba wɔa sina kpaanɔ. ²⁶ N n mɛn na, mba i mɛɛrim da. Gusunɔn sɔmɔ goo? Mɛya na bɛɛ sɔɔmɔ yɛro mam Gusunɔn sɔmɔ kere mi n toma. ²⁷ Domi Yohanu wiya wɔn gari ba yorua ba nɛɛ,

“N wee, na nɛn gɔro gɔra wunɛn wuswaɔ wi u koo nun gbiiya u wunɛn swaa sɔmɛ.”

²⁸ Na bɛɛ sɔɔmɔ ma be tɔn kurɔba mara sɔɔ, goo kun Yohanu kere, adama wi u yɔkabu bo Gusunɔn bandu sɔɔ, u Yohanu kere.

²⁹ Ye ba ye nua, tɔmbu kpuro ka ghere mwaɔbu sannu ba Gusunɔ gem wɛ, domi beya Yohanu u raa batɛmu kua. ³⁰ Adama Falisiba ka wooda yɛrobu ba n daa wure Yohanu u bu batɛmu ko. Nge mɛya ba ka yina ye Gusunɔ u gɔru doke u bu kua.

³¹ Ma Yinni u bikia u nɛɛ, mba kon ka tɛn tɔmbu weesina. Mba ba ka weenɛ. ³² Ba sɔawa nge bibu be ba sɔ yaburɔ, ba sokunamɔ ba mɔ, sa bɛɛ guuru soowa ma i n yawa. Sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i n maa swi. ³³ Domi Yohanu Batɛmu kowo u na, u n dɔanu dimɔ, u n maa tam nɔrumɔ, ma i nɛɛ, u wɛɛkunu mɔ. ³⁴ Tɔnun Bii u na, u dimɔ u nɔrumɔ, ma i gerumɔ u sɔa dim kɔro ka tam nɔro, ghere mwaɔbu

ka kɔsan kowobun bɔrɔ. ³⁵ Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra tii sɔɔsi bwisi gee be ba yi wuran mi.

Yesu dimɔ Falisi goon yɛnuɔ

³⁶ Falisi goo wi ba mɔ Simɔɔ u Yesu dim soka. Ma Yesu u dua win dirɔ u sina u ka di. ³⁷ Kurɔ tanɔ goo wɔa wuu mi. Ye u nua ma Yesu u dimɔ Falisi win yɛnuɔ, yera u ka too buraru na te ta turare yiba. ³⁸ U yɔra Yesun biruɔ win naasu gia u sumɔ. Ma win yɔresu naa si waaya, ma u su sunkumɔ ka win seri, u su sɔsumɔ, ma u su turare ye wisi. ³⁹ Falisi wi u Yesu dim soka, ye u wa mɛ, u gerua win gɔruɔ u nɛɛ, durɔ wi, u n Gusunɔn sɔmɔn na, u ko n yɛ kurɔ weren bwesera wi u nɔn babamɔ, domi kurɔ tanɔwa. ⁴⁰ Ma Yesu u nɛɛ, Simɔɔ, na gari gee mɔ yi kon nun sɔ.

Ma Simɔɔ u nɛɛ, yinni, a geruo.

⁴¹ Ma Yesu u nɛɛ, durɔ goo wɔa wɔn dibu tɔmbu yiru ba nɛni. Turo nɛni sii geesun gobi nɛɛra wunɔbu (500), turo maa weeraakuru. ⁴² Ye ba n gɔanu wa bu kɔsia, ma u be yiru kpuro suuru kua. Tɛ be yiru ye sɔɔ, wara koo nɔn kɔa n kere.

⁴³ Simɔɔ u nɛɛ, na tamaa wi ba suuru kua n kere.

Ma Yesu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, gema a gerua.

⁴⁴ Yera u sɔira kurɔ win mi gia ma u Simɔɔ bikia u nɛɛ, a kurɔ wi wa? Ye na dua wunɛn yɛnuɔ a n man nim kɔa n ka nɛn kɔri kpakia, adama kurɔ wini u nɛn naasu waaya ka win yɔresu, ma u su sunka ka win seri. ⁴⁵ A n man tɔbura ka sɔsubu, adama kurɔ wini, mɔn di na dua, u n nɛn naasu sɔsum deri. ⁴⁶ A n gum wisi nɛn wiru wɔllo, adama kurɔ wini u turare wisi nɛn naasɔ. ⁴⁷ Yen sɔ, na nun sɔɔmɔ ma kurɔ win durum baka ye, ba nɔn ye suuru kua. Yeya n dera win kɔra kpɛa. Adama wi ba fiiko suuru kua, u ra n kɔwa fiiko.

⁴⁸ Ma u kurɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, ba nun wunɛn durum suuru kua.

⁴⁹ Be ba sɔ ba dimɔ ka wi, ba bikianamɔ, wara wini wi baa tɔmbun durum u mam suuru mɔ. ⁵⁰ Ma u kurɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, wunɛn naanɛ dokebu nun faaba kua. A doo ka alafia.

8

Tɔn kurɔ be ba Yesu swɔi

¹ Yen biru Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu da da, u waasu mɔ u Gusunɔn bandun labaari gea kparamɔ. Ma bwɔabu wɔkura yiru ye, ya wɔa ka wi, ² ka maa kurɔbu gabu bɛn wɛrɛkunu ba gira, ka gabu be ba bɛkia ben baranu sɔn di. Beya Maari wi ba sokumɔ Madalagii, wɔn min di wɛrɛkunu nɔɔba yiru nu doona, ³ ka Yoana wi u sɔa Kusa, Herodun sɔm kowobun wirugii kurɔ, ka Susana ka sere gabu dabiru. Kurɔ beya ba bu nɔɔrimɔ ka ben tiin ye ba mɔ.

Dɔa bwese yɛkon gari

(I maa mɛɛrio Mateu 13:1-9, Maaku 4:1-9)

⁴ Tɔn dabinu na saa wusu dabinun di ba mɛnna Yesun mi. Yera u bu mɔndu kua u nɛɛ, ⁵ durɔ goo yara u ka dɔa bweseru yɛka. Nge mɛ u yɛkamɔ sukum wɔri swaa baarɔ, ma ba taaka, ma gunɔsu gɔsa su di. ⁶ Sukum gam maa wɔri kpee saara wɔllɔ. Sanam mɛ mu kpiima, mu gbera yɛn sɔ tem yɛndu sari mi. ⁷ Sukum gam kparam wɔri sɔkin suunu sɔɔ, ma sɔki ka mu kpɛa sannu, ma yi mu sɛkenɛ yi go. ⁸ Sukum gam maa kparam wɔri tem gem sɔɔ, ma mu kpia mu binu mara wunɔm wunɔm. Ye u gerua mɛ u kpa, u nɔɔgiri sua u nɛɛ, wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Mɔnnun asansi

(I maa mɛɛrio Mateu 13:10-17, Maaku 4:10-12)

⁹ Ma win bwɔaba nɔn bikia ba nɛɛ, mba mɔn ten tubusianu. ¹⁰ U nɛɛ, bɛɛya ba wɛ i ka Gusunɔn bandun asiri gia, adama ba gabu gari yi sɔɔmɔ ka mɔnnu, “kpa bu ka mɛɛri ba kun wa, bɔ n maa nua, kpa n ku bu yeeri.”

Mɔn ten tubusianu

(I maa mɛɛrio Mateu 13:18-23, Maaku 4:13-20)

¹¹ Yesu u nɛɛ, yeniwa mɔn ten tubusianu. Gusunɔn gariya ba yɛkamɔ. ¹² Swaa baaru ta sɔawa nge tɔn be ba ra yi nɔ, kpa Setam yu na yu yi wuna ben gɔrun di bu ku raa ka naanɛ doke kpa bu faaba wa. ¹³ Kpee

saara ya sɔawa nge tɔn be ba ra gari yi mwe ka nuku dobu sanam mɛ ba yi nɔɔmɔ, adama ba n gbini mɔ. Ba ra naanɛ dokewa saa fiiko sɔɔ, kpa bu biru wura laakari mɛɛribun sanam. ¹⁴ Tem mi sɔki wɔa mu sɔawa nge tɔn be ba ra yi nɔ, adama nge mɛ ba dɔɔ, wururabu ka dukia ka handunian dobu ra yi sɛke yi go, ben binu ku ra ye. ¹⁵ Tem gem mu maa sɔawa nge tɔn be ba ra gari yi ba nua nɛnɛ ben gɔru geu sɔɔ ka nuku tia, ma ba binu marumɔ ka temanabu.

Fitilan mɔndu

(I maa mɛɛrio Maaku 4:21-25)

¹⁶ Yesu kparam nɛɛ, goo sari wi u ra fitila mɛni kpa u gu wekeru wukiri, n kun mɛ u gu doke kpin yerun kɔkɔrɔ. Adama u ra gu sɔndiwa dabu wɔllɔ, kpa be ba dumɔ ba n ka yam bururam waamɔ. ¹⁷ Domi gɔanu sari ni ba berua ma nu n koo tera, mɛya gɔanu maa sari ni ba kua asiri sɔɔ ma nu n koo giara kpa nu sɔɔsira batuma sɔɔ.

¹⁸ Yen sɔ, i n laakari sɔa nge mɛ i nɔɔmɔ. Domi baawure wi u mɔ, wiya ba koo wɛ. Baawure wi u kun maa mɔ, ba koo nɔn mwaari ye u tamaa u mɔ.

*Berɔ ba sɔa Yesun wɔnɔbu**ka win mɛro*

(I maa mɛɛrio Mateu 12:46-50, Maaku 3:31-35)

¹⁹ Yesun wɔnɔbu ka win mɛro ba na win mi, adama ba kpana bu nɔn susi tɔn dabinun sɔ. ²⁰ Ba nɔn sɔɔwa ma win wɔnɔbu ka win mɛro ba yɔ tɔɔwɔ ba kɔ bu nɔn wa.

²¹ Adama u bu sɔɔwa u nɛɛ, be ba Gusunɔn gari swaa daki, ma ba yi mɛm nɔɔwammɛ beya ba sɔa win wɔnɔbu ka win mɛro.

Yesu u nim kurenu marisia

(I maa mɛɛrio Mateu 8:23-27, Maaku 4:35-41)

²² Sɔɔ teeru Yesu dua goo nimkuu sɔɔ ka win bwɔabu, ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i de su tɔbura daa burerun guru gio.

Ma ba goo wuka ba doona. ²³ Sanam mɛ ba dɔɔ, u dweeya. Yera woo bɔkɔ ga seewa daa bure te sɔɔ, ma goo ga nim yibuɔ. Ba wɔa kari sɔɔ. ²⁴ Ba nɔn susi

ma ba nùn yamia ba nɛɛ, Yinni, Yinni, sa kam kobu dɔɔ.

Ye u yanda u woo ka nim kurenu gerusi. Ma n sure ma n mari sɔɔ sɔɔ. ²⁵ Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, ma sɔɔra i bɛɛn naane doke.

Berum bu mwa ka biti, ma ba bikianamɔ, durɔ weren bwesera wini wi baa woo ka nim ù n wooda wɛ, n da nùn mɛm nɔɔwɛ.

Yesu u wɛɛkunugii bɛkia

(I maa mɛɛrio Mateu 8:28-34, Maaku 5:1-20)

²⁶ Ma ba Gadaran tem tura mɛ n ka Galile wuswaa kisinɛ. ²⁷⁻²⁹ Ye u sara temɔ u durɔ goo wa u wee wuu gian di u ka nùn yinna. Durɔ wi, u wɛɛkunu mɔ. Nɔn dabira nu ra nùn seeri. Ba ra nùn bɔke ka yɔni nɔma ka naasɔ kpa ba n nùn kɔsu. Adama u ra bɔkubu kpuro kasuku kpa wɛɛku ni, nu ka nùn da gɔbaburɔ. Terera u ra n wɔa saa tɛɛbun di, u ku ra sinɛ yɛnuɔ, ma n kun sikaɔ. Yera Yesu u wɛɛku ni wooda wɛ nu doona durɔ win min di.

Ye durɔ wi, u Yesu wa u wura takana u wɔruma win wuswaaɔ ma u nɔɔgiri sua wɔllɔ u nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ nɛ ka wunɛ Yesu Wɔrukoon Bii. Na nun kanamɔ a ku man tɔya ko.

³⁰ Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, amɔna wunɛn yĩsiru. Ma u wisa u nɛɛ, Nɔrɔbu, domi u wɛɛku dabinu mɔ.

³¹ Ma wɛɛku ni, nu Yesu suuru kana nu nɛɛ, u ku de nu da wɔru bɔkɔ * sɔɔ.

³² N deema kurusɔ wuu bakaru gara wɔa ta dimɔ guuru wɔllɔ. Ma wɛɛku ni, nu Yesu suuru kana nu nɛɛ, u de nu da kurusɔ ni sɔɔ. Ma u nu yɔllaa kua. ³³ Ma nu durɔ wi doonari, nu da kurusɔ nin mi. Ma kurusɔ wuu te, ta duki sure daa bureru sɔɔ ta nim diira.

³⁴ Sanam mɛ be ba nu kpare ba wa ye n koora, ba duki sua. Ba da ba labaari ye yɛbi wuu marɔ ka baru kpaanɔ. ³⁵ Tɔmba yara bu ka wa ye n koora. Ba da Yesun mi ma ba durɔ wi deema win min di wɛɛkunu doona, u sɔ Yesun bɔkuɔ u bekuru wukiri u wura win laakari sɔɔ, ma berum bu mwa. ³⁶ Bɛn nɔni biru ya koora ba tɔmbu sɔɔwa

nge mɛ n kua wɛɛkunugii wi, u ka bɛkura. ³⁷ Gadaran tem girum tɔn be kpuro ba Yesu suuru kana ba nɛɛ, u bu dɛsirario, domi berum bakam bu mwa. Ma u goo nimkuu dua u gɔsira. ³⁸ Durɔ wi, win min di wɛɛkunu doona, u Yesu suuru kana u nɛɛ, u de bu da sannu. Adama Yesu u nùn gɔsia u nɛɛ, ³⁹ u gɔsiro win yɛnuɔ, kpa u kpura kpuro ye Gusunɔ u nùn kua.

Ma u doona u da u kpura wuu ge sɔɔ kpuro ye Yesu nùn kua.

Yarusin bii ka kurɔ

wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:18-26, Maaku 5:21-43)

⁴⁰ Ye Yesu u wurama ma tɔn wɔru ga nùn dam koosia, domi ba raa nùn marawa be kpuro. ⁴¹ Wee durɔ goo wi ba ra soku Yarusi, mɛnnɔ yerun wirugii, u da u yiira Yesun wuswaaɔ u nùn suuru kana u na win yɛnuɔ. ⁴² Domi win bii teere te u mara, ta wasikiramɔ. Bii wi, u sɔawa wɔndia wi u wɔɔ wɔkura yiru mɔ.

Ye u dɔɔ mi, tɔn wɔru ga nùn mɔnsi. ⁴³ N wee, kurɔ goo u wɔa mi, wi u yem wĩibu barɔ saa wɔɔ wɔkura yirun di. [U win gobi di kpuro tim nɛmɔbun mi,] ben goo kun maa kpĩa u nùn bɛkie. ⁴⁴ U Yesu susi biruɔ ma u win yaberun swaa bua baba. Yande win yem wĩ bi, bu yɔra. ⁴⁵ Ma Yesu u bikia u nɛɛ, wara man baba.

Ye be kpuro ba sikimɔ, Piɛɛ ka be ba wɔa ka wi, ba nɛɛ, Yinni, n n tɔn wɔruwa ga nun sɛke ga ka sikerɛnɛ? [Ma a bikiamɔ wara nun baba?]

⁴⁶ Adama Yesu u nɛɛ, goo u man baba, domi na gia ma nɛn dam mu sɔmburu kua.

⁴⁷ Ye kurɔ wi, u gia ma ba nùn tuburi, yera u na u yiira ka diiribu Yesun wuswaaɔ. Tɔmbu kpuron nɔni biru u gerua yɛn sɔ u nùn baba, ka maa mɛ u bɛkura yande. ⁴⁸ Ma Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, bii kurɔbu, wunɛn naane dokebu nun bɛkia, a doo ka alafia.

⁴⁹ Sanam mɛ u gari mɔ, goo u na u mɛnnɔ yerun wirugii wi sɔɔwa ma

* **8:31** wɔru bɔkɔ - Wɔru bɔkɔ ge, ga sɔawa Setam wɔa yeru te ta n nɔru mɔ.

win bii u gu kɔ, u ku maa keu koosio gɔngɛrɛ ko.

⁵⁰ Yesu u ye nua, ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a gesi naanɛ dokeo, u koo bɛkura.

⁵¹ Ye u tura yɛnu mi, u n̄ dere goo u ka nùn due ma n̄ kun mɔ Piɛɛ ka Yohanu ka Yakɔbu ka bii win tundo ka win mɛro. ⁵² Be ba wāa mi kpuro ba sumawa ba tii soomɔ bii win sɔ. Adama Yesu u nɛɛ, i ku swī, u n̄ gu, u dɔwa.

⁵³ Ba nùn yaakoru wɔri, domi ba yɛ ma u guwa. ⁵⁴ Ma Yesu u bii win nɔma nɛnu ma u gerua ka dam, wɔndia a seewo.

⁵⁵ Wɔndia win hunde ya wurama, ma u seewa mii mii. Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, bu nùn dīanu wɛɛyɔ.

⁵⁶ Ma biti ya win mɔwɔbu mwa, adama Yesu u bu yiire u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ ye n̄ koora.

9

Yesu u bwāabu wɔkura yiru gɔra
(I maa mɛɛrio Mateu 10:5-15, Maaku 6:7-13)

¹ Ma Yesu u win bwāabu wɔkura yiru soka u mɛnna u bu dam kɔ ka yiiko bu ka wɛɛkunu kpuro gira, bu ka maa baranu bɛkia. ² Ma u bu gɔra bu ka ban te Gusunɔ u koo swīin waasu ko kpa bu barɔbu bɛkia. ³ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku gāanu kusenu ko sanum mɛ sɔɔ, baa dɛka n̄ kun mɛ bɔɔru n̄ kun mɛ dīanu n̄ kun mɛ gobi, kpa i ku maa yaberu yiruse nɛnɛ. ⁴ Yɛnu gɛn mi i sɔbia, i sinɔ mi sere i ka doona wuu gen min di. ⁵ Wuu mi ba n̄ bɛɛ dam koosie, i yario wuu gen min di, kpa i bɛɛn naasun tua bu kpare nge yīreru te ta bu ben taarɛ sɔɔsimɔ.

⁶ Ba seewa ba doona baru kpa kpaaka, ba Labaari gea kparamɔ ma ba barɔbu bɛkiamɔ yam kpuro.

Herodun laakari seewa
(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Maaku 6:14-29)

⁷ Herodu sunɔ u nua kpuro ye Yesu u mɔ, ma ya win laakari burisina. Domi gaba gerumɔ Yohanuwa wurama gɔrin di.

⁸ Gaba maa gerumɔ Eliwa kurama.

Ma gaba gerumɔ Gusunɔn sɔmɔ yerukobun turowa wurama saa gɔrin di.

⁹ Ma Herodu u nɛɛ, na dera ba Yohanu wiru bura. Adama wara wini win gari na nɔmɔ menin bweseru.

Ma u kasu u nùn wa.

Yesu u tumbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia
(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Yohanu 6:1-14)

¹⁰ Yesun bwāa be, ba gɔra ye wɔma ba nùn saaria kpuro ye ba kua. Ma u bu sua ba tii mɛna ba da wuu gagun bera gia ge ba ra soku Bɛsaiɔ. ¹¹ Tɔn wɔru ga gia gee u wāa, ma ga nùn swīi. U bu dam koosia ma u bu ban te Gusunɔ u koo swīin gari sɔɔmɔ, u maa bu bɛkiamɔ be ba barɔ.

¹² Ye sɔɔ kpeeyɔ be wɔkura yiru ye, ba nùn susi ma ba nɛɛ, a tɔn be karo bu da wusɔ ka baru kpaanɔ bu kpɛn yeru kasu ka ye ba koo di, domi gbaburu sɔɔra sa wāa mini.

¹³ Yera Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i bu dīanu wɛɛyɔ bɛɛn tii bu di.

Adama ba nɛɛ, pɛɛ nɔɔbu ka swɛɛ yiru tɔnawa sa mɔ, ma n̄ kun mɔ à n̄ kī bɛɛn tii su da su dīanu kasuma tɔn be kpuron sɔ baasi ya.

¹⁴ Tɔn be sɔɔ, tɔn durɔbun geera tura nge tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). Ma Yesu u win bwāa be sɔɔwa u nɛɛ, i bu sinasio wuu wuuka, weeraakuukuubu.

¹⁵ Ma ba kua mɛ ba be kpuro sinasia. ¹⁶ Yesu u pɛɛ nɔɔbu ye sua ka swɛɛ yiru ye, ma u nɔni seeya wɔllɔ u Gusunɔn domaru bikia, ma u ye murura u bwāa be wɛ bu tɔn dabi te yabua. ¹⁷ Be kpuro ba di ba deba. Ma ba sukum gure birenu wɔkura yiru sɔɔ ye ba di n̄ tiara.

Piɛɛ nɛɛ, Yesu u sɔawa

wi Gusunɔ u gɔsa
(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-19, Maaku 8:27-29)

¹⁸ Sɔɔ teeru sanam mɛ Yesu u kanaru mɔ bee tia, ka win bwāabu sannu, u bu bikia u nɛɛ, wara tumba gerumɔ na sɔa.

¹⁹ Ba nɛɛ, Yohanu Batemu kowowa. Gaba ra gere, Eliwa, gaba ra maa nɛɛ,

Gusunon sɔmɔ yerukobun turowa u wurama ɔarin di. ²⁰ Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni, wara i gerumɔ na sɔa.

Piɛɛ u nɛɛ, wuna Kirisi wi Gusunɔ u ɔrima.

²¹ Ma u bu nɔɔ goosi bu ku raa goo sɔ.

Yesu u win ɔɔ ka win seebun

gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 16:20-28, Maaku 8:30-9:1)

²² Yesu u kpam nɛɛ, Tɔnun Bii u n koo ko u kun nɔni sɔɔre gem gem, kpa guro gurobu bu nɔn yina ka yɔku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu, kpa bu nɔn go kpa u sikura sɔɔ itase.

²³ Ma u be kpuro sɔɔwa u nɛɛ, goo ù n kɪ u man swɪi nge bɔɔ, u win ɔru kɪru derio, kpa u win tiin dɔa bunanaru sua baadomma, kpa u n man swɪi. ²⁴ Domi baawure wi u kɪ u win wɔaru di ka win ɔru kɪru, u koo tu bia. Adama baawure wi u win wɔaru yina nɛn sɔ, wiya u koo tu wa ka gem. ²⁵ Arufaani yerà tɔnu u mɔ, baa ù n handunian ɔanu kpuro wa, ma u tii kam koosia n kun mɛ u win wɔaru bia. ²⁶ Domi baawure wi u nɛn sekuru mɔ ka maa nɛn gari, Tɔnun Bii u koo maa win sekuru ko ù n wurama ka win yiiko ka Baabagia ka wɔllun ɔrado dɛerobugia. ²⁷ Na bɛɛ sɔmɔ ka gem, gabu ba yɔ mini be ba n gbimɔ bu ka ban te wa te Gusunɔ u koo swɪi.

Yesun wasi ɔsia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-8, Maaku 9:2-8)

²⁸ Ye u gari yi gerua u kpa, yen sɔɔ nɔɔba itase u Piɛɛ ka Yohanu ka Yakɔbu sua u yɔɔwa guuru wɔllɔ u wa u ka kanaru ko. ²⁹ Nge mɛ u kanaru mɔ win wuswaa ɔsia tuka, ma win yɔnu burura fem fem. ³⁰⁻³¹ N wee tɔmbu yiru, Mɔwisi ka Eli, ba kurama ka wɔllun girima ba ka nɔn win doonarun gari mɔ te u koo doona Yerusalemun di. ³² Piɛɛ ka win kpaasibu ben wasi bunia ka dom, adama ba dom kparura ma ba Yesun yiikon girima wa ka tɔn be yiru be ba yɔ ka wi. ³³ Nge mɛ tɔn be, ba

Yesu dɛsirarimɔ, Piɛɛ nɔn sɔɔwa u nɛɛ, yinni, n wɔ sa n wɔa mini. Su kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru maa Eligiru. Domi u n yɛ ye u gerumɔ.

³⁴ Nge mɛ u gari mɔ mɛsum, buko ga na ga bu wukiri, ma bɛrum bwɔa be mwa ye ba wa mɛsum. ³⁵ Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra buko gen min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii wi na tii ɔsia, i wigia nɔɔwɔ.

³⁶ Gari yin biru, Yesu tia wi turo. Bwɔa be, ba ye ba wa mi tii marisi, ba n goo ɔɛ sɔɔwa sɔɔ mɛ te sɔɔ.

Yesu u bii wi wɛɛku ga wɔasi

bɛkia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-18, Maaku 9:14-27)

³⁷ Yen sisiru, sanam mɛ ba sara guuru wɔllun di, tɔn wɔru guna ya Yesu senna na. ³⁸ Yera tɔn wɔru gen suunu sɔɔn di durɔ goo u gbɔra u nɛɛ, yinni, na nun kanamɔ, a nɛn bii durɔbu ge mɛɛrio, domi u sɔa bii teere te na mɔ. ³⁹ Wɛɛku ga ra nɔn sɛrewa kpa u gbɔra suaru sɔɔ, kpa gu nɔn bemisia, kpa gu de u n yɔatam pɔkeru mɔ kpa u tii mɛɛra ko, yen biru kpa gu nɔn doonari. ⁴⁰ Na wunen bwɔabu kana bu gu gira, adama ba n kpɔa.

⁴¹ Yesu nɛɛ, tɔn kɔso naane doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wɔa. Sere domma ko na n ka bɛɛ tɛmanɛ. Ma u durɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a ka wunen bii wi na mini.

⁴² Sanam mɛ u ka bii wi susiɔ, wɛɛku ge, ga nɔn tem kparana ma ga nɔn bemisia. Adama Yesu u gu gerusi u bii wi bɛkia, ma u nɔn win tundo wesia. ⁴³ Ma Gusunon sina te, ta tɔn be kpuro maamaaki kua.

Yesu kpam win ɔɔ

ka win seebun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Maaku 9:30-32)

Sanam mɛ baawure u kɔsa ka ye Yesu u mɔ, u win bwɔabu sɔɔwa u nɛɛ, ⁴⁴ bɛɛ i gari yini swaa dakio sɔa sɔa. Ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia.

⁴⁵ Adama win bwɔaba kun gari yi tuba, domi ba bu yi berue gina, bu ku

ka gia. Ma ba berum mò bu ka nùn gari yin yaasi bikia.

*Wara gisonkoru bo
(I maa mɛrio Mateu 18:1-5, Maaku 9:33-37)*

⁴⁶ Sikirinɔ ga dua bwāa ben suunu sɔɔ domi ba kī bu gia be sɔɔ wi u bo. ⁴⁷ Yesu u ben gōrun bwisikunu yē. Yera u bii yākabu sua u yōrasia win bōkuɔ, ⁴⁸ ma u nɛɛ, baawure wi u bii yākabu geni wura nɛn yīsirun sɔ, nɛn tiiwa u wura, baawure wi u maa man wura, u wi u man gərima wurawa. Domi wi u sãa yākabu bɛɛn suunu sɔɔ, wiya kpuro kere.

Wi u kun ka bɛɛ

*yibɛɛ tɛɛru nɛni, bɛɛgiiwa
(I maa mɛrio Maaku 9:38-40)*

⁴⁹ Yohanu u nɛɛ, yinni, sa goo wa wi u wɛɛkunu giramɔ ka wunɛn yīsiru, ma sa nùn yinari yèn sɔ u n nɛn swīi ka bɛɛ sannu.

⁵⁰ Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, i ku yēro yinari, domi wi u kun ka bɛɛ yibɛɛ tɛɛru nɛni, bɛɛgiiwa.

Samarin wuu gagugiba yina

bu Yesu dam koosia

⁵¹ Sanam mɛ saa ya turuku kooma bu ka nùn sua u da wɔllɔ, u gōru doke dim dim u Yerusalemu da. ⁵² Ma u sɔmɔbu gabu gbiisia ba da ba dua Samarigibun wuu gagu sɔɔ bu ka nùn ayeru sɔɔru kua. ⁵³ Adama wuu migibu ba n nùn dam koosie yèn sɔ ba wa n sãare nge u dɔɔ Yerusalemu gia. ⁵⁴ Ye win bwāa beni Yakabu ka Yohanu ba wa mɛ, ba bikia ba nɛɛ, Yinni, a kī su de dɔɔ u sarama wɔllun di u tɔn be wɔri?

⁵⁵ U bu sīire ma u bu gerusi ka dam. [U nɛɛ, i n yē ye i bwisikumɔ. ⁵⁶ Domi Tɔnun Bii u n nɛ u ka tɔnun hunde kam koosia. U nawa u ka ye faaba ko.] Ma ba da wuu gam gia.

*Be ba kī bu Yesu swīi
(I maa mɛrio Mateu 8:19-22)*

⁵⁷ Sanam mɛ ba sīimɔ swaa sɔɔ goo u nùn sɔɔwa ma u koo nùn swīi baama mi u dɔɔ.

⁵⁸ Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, sɛmusu bweusu mɔ, gunɔsu maa sokunu mɔ,

adama Tɔnun Bii u n ayeru mɔ mi u koo kpuna.

⁵⁹ U kpam goo sɔɔwa u nɛɛ, a man swīiyɔ.

Adama yēro u nɛɛ, a de n gina da n nɛn tundo sike.

⁶⁰ Yera Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a derio gəribu bu ben gəribu sike, adama wunɛ a doo a Gusunɔn bandun Labaari gea nɔɔsia baama.

⁶¹ Ma goo u kpam nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, kon nun swīi adama a de n gina da n nɛgibu nɔɔ kana.

⁶² Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, baawure wi u tebo nɔmu sɔndi, ma u biru sīira, u n maa arufaani gaa mɔ ban te Gusunɔ u koo swīi sɔɔ.

10

Yesu u bwāabu wata

ka wɔkuru gɔra

¹ Yen biru Yinni u kpam gabu wata ka wɔkuru gɔsa, ma u bu gɔra yiru yiru win wuswaaɔ wuu maro baagere sɔɔ ka baama mi win tii u gōru doke u ra da. ² U nɛɛ, ye ya ye bu ka gē ya kpā, adama be ba gēemɔ ba n dabi. Yen sɔ, i gbee yēro kanɔ u kpam tɔmbu mɔrisiama bu ka gē. ³ N wee na bɛɛ gɔriɔ nge yāa binu demakunun suunu sɔɔ. I seewo i da. ⁴ I ku ka yansurɔru da ka bɔɔru ka baranu, i ku maa goo tɔbiri swaaɔ. ⁵ Yenu gè sɔɔ i dua, i gbiiyo i bu sɔ i nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia kē. ⁶ Alafiagii ù n wāa mi, bɛɛn alafia ya ko n wāa ka yēro. U kun maa wāa mi, ya koo wurama bɛɛ sɔɔ. ⁷ I koowo yenu gen sɔbu kpa i n dimɔ i n nɔrumɔ ye ba bɛɛ wē, domi n weenɛ bu sɔm kowo win kɔsiaru wē. I ku ko yenu dabinun sɔbu. ⁸ Wuu gè sɔɔ i dua, ma ba bɛɛ dam koosia, i dio ye ba bɛɛ wē, ⁹ i barɔbu bɛkio be ba wāa mi, kpa i bu sɔ ma Gusunɔ u sisi u bandu swīi. ¹⁰ Adama wuu gè sɔɔ i dua ma ba kun bɛɛ dam koosie, i doo gen yaaraɔ, kpa i nɛɛ, ¹¹ baa ben wuun tua ye ya mani bɛɛn naasɔ, i bu kparemɔ, kpa bu ka gia ma Gusunɔ u sisi u bandu swīi. ¹² Na bɛɛ sɔɔmɔ, tɔɔ te sɔɔ, Sodomugia koo ko kpakaka ka sere wuu ge.

Wuu sìn tǎmba yinamǎ

bu naanɛ doke

(I maa mɛɛrio Mateu 11:20-24)

¹³ Yesu maa nɛɛ, nɔni swāarugiiwa wunɛ Kɔrasɛni, nɔni swāarugiiwa wunɛ Bɛsɛida, domi bǎ n sǎm maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni sǎɔ, ye bǎ kua bɛɛn suunu sǎɔ, wuu sìn tǎmbu bǎ ko n daa gǔru gǎsie saa tɛɛbun di, bǎ n sǎ torom sǎɔ bǎ n saaki sebua nuku sankiranun sǎ. ¹⁴ Yen sǎ, siribun sanam sǎɔ, Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka sere bɛɛ. ¹⁵ Wunɛ maa Kapɛnamu, a yǐiyǎ kaa suara sere wǎllǎ? Aawo, bǎ koo nun surewa sere gǎrio.

¹⁶ Ma u win bwǎabu sǎɔwa u nɛɛ, wi u bɛɛ swaa daki, nɛna u swaa daki, wi u maa bɛɛ yina, nɛna u yina, wi u maa man yina u maa wi u man gǎrima yinawa.

Wata ka wǎku ten wuramaru

¹⁷ Be wata ka wǎku te, bǎ wurama ka nuku dobu, mǎ bǎ nɛɛ, Yinni, sere ka wɛɛkunǎ, nu sun wiru kpǐiyawa wunɛn yǐsirun sǎ.

¹⁸ Ma u bu sǎɔwa u nɛɛ, na Setam wa ya wǎrumamǎ wǎllun di nge guru maakinu. ¹⁹ N wee, na bɛɛ yiiko wɛ i ka wɛɛ ka nii ka wɛɛn dam kpuro taaku, gǎanu ganu kun maa kpɛ nu bɛɛ mɛɛra ko. ²⁰ Adama, i ku gǔru dora yɛn sǎ wɛɛkununu nu bɛɛ wiru kpǐiya, i gǔru doro yɛn sǎ bǎ bɛɛn yǐsinu yorua wǎllǎ.

Yesun gǔru ga dora

(I maa mɛɛrio Mateu 11:25-27, 13:16-17)

²¹ Saa tia ye sǎɔ, Yesun gǔru ga dora too ka Hunde Dɛɛron dam, mǎ u nɛɛ, Baaba, wǎllu ka tem Yinni na nun siara yɛn sǎ a ka yabu ye yǐrugibu ka bwisigibu berua mǎ a ye bibu sǎɔsi. N wǎ Baaba, domi mɛya n ka nun naawa wunɛn kǐru sǎɔ.

²² Nɛn Baaba u man baayere wɛ. Goo sari wi u Bii yɛ mǎ n kun mǎ Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba wi yɛ mǎ n kun mǎ Bii wi, ka maa wi Bii wi, u kǐ u Baaba sǎɔsi.

²³ Ma u sǐira win bwǎabun bera gia u bu sǎɔwa be tǎna u nɛɛ, doo nǎarugiiwa wǎn nɔni waamǎ ye i

waamǎ. ²⁴ Domi na bɛɛ sǎɔmǎ Gusunǎn sǎmǎbu ka sinambu dabira bǎ kǐa bu wa ye i waamǎ tɛ, bǎ n maa wa. Bǎ kǐa bu nǎ ye i nǎɔmǎ tɛ, bǎ n maa nua.

Samarigii wi u tǎn geeru kua

²⁵ N wee, wooda yǐro goo u seewa u ka Yesun laakari mɛɛri mǎ u nɛɛ, yinni, mba kon ko n ka wǎaru te ta ku ra kpe tubi di.

²⁶ Yesu nǎn bikia u nɛɛ, mba bǎ yorua wooda sǎɔ. Mba a ra gari mi.

²⁷ U wisa u nɛɛ, “Kaa Gusunǎ wunɛn Yinni kǐa ka wunɛn gǔru kpuro, ka wunɛn bwɛra kpuro, ka wunɛn dam kpuro, ka wunɛn bwisikunu kpuro, kpa a wunɛn tǎnusi kǐa nge wunɛn tii tii.”

²⁸ Yesu nɛɛ, a wisa n dɛnde, a koowo mɛ, kaa n wǎaru mǎ.

²⁹ Adama durǎ wi, u kǐ u tii gem wɛ mǎ u bikia u nɛɛ, wara nɛn tǎnusi.

³⁰ Yesu u nɛɛ, a swaa dakio a nǎ, durǎ goowa u wee Yerusalemun di u dǎɔ Yerikoǎ, mǎ u wǎri gbɛnǎbun nǎma sǎɔ. Gbɛnǎ be, bǎ nǎn swaa di, bǎ nǎn so, mǎ bǎ doona bǎ nǎn deri u wasikiramǎ. ³¹ N deema ka saabu, yǎku kowo goo sarǎ ka swaa ye. U durǎ wi wa mǎ u sɛɛna u doona. ³² Mɛna maa Lefi goo u tura yam mi. U nǎn wa mǎ u sɛɛna u doona.

³³ Adama Samarigii goo u wuu dǎɔ u tura win bǎkuǎ. Ye u durǎ wi wa win wǎnwǎnda nǎn mwa. ³⁴ U susi mǎ u gum ka tam wisi win mɛɛran bosu sǎɔ mǎ u su bǎkua. Yen biru u nǎn sǎndi ye u sǎnin wǎllǎ u ka nǎn da sǎbun sǎbia yerǎ mǎ u nǎn nǎari. ³⁵ Yen sisiru, u gobi sua yi yi ka sǎm kowon sǎɔ yirun gobi nɛ, u yi sǎbia yerun wirugii wɛ mǎ u nɛɛ, a durǎ wi nǎario.

À n maa di n mɛni kera win sǎ, kon nun kǎsia nǎ n wurama.

³⁶ Ma Yesu nɛɛ, tǎmbu ita ye sǎɔ, ben wara a tamaa u sǎa durǎ win tǎnusi wi u wǎri gbɛnǎbun nǎma sǎɔ mi.

³⁷ U nɛɛ, wi u nǎn wǎnwǎndu kua, wiya.

Ma Yesu u nɛɛ, à n mɛn na, a doo kpa a n mǎ mɛ.

Yesu da Maata ka Maarin mi

³⁸ Sanam mɛ bǎ wǎa swaaɔ u wuu gagu dua mǎ kurǎ goo wi bǎ ra soku

Maata u dera u sɔbia win yenuɔ. ³⁹ Kurɔ wi, u wɔnɔ mɔ wi ba ra soku Maari. Wɔnɔ wi, u sɔ Yinnin bɔkuɔ u win gari swaa daki. ⁴⁰ Adama Maata u ka doo kobu wasire, ma u na u nɛɛ, Yinni n nɛ nun gam sɔa ye nɛn wɔnɔ u man sɔma ye derie nɛ turo? A n kaa de u na u man somi?

⁴¹ Yinni u nɛn wisa u nɛɛ, Maata, Maata, a tii gɔngere mɔ a tii baasi gɔa dabunun sɔ. ⁴² Gɔa teenun bukatawa tɔnu u mɔ. Gɔa geena Maari u gɔsa ni ba n nɛn mwaarimɔ.

11

Kanarun gari

(I maa mɛerio Mateu 6:9-13, 7:7-11)

¹ Sɔ teeru Yesu u kanaru mɔ gam gum. Saa ye u kpa win bwɔabun turo u nɛɛ, Yinni kpa a sun sɔsi mɛ ba ra kanaru ko, nge mɛ Yohanu u win bwɔabu sɔsi.

² Yesu u bu sɔwa bɔ n kanaru mɔ ba n da nɛɛ, Baaba, a de ba n yɛ ma wuna sɔa Dɛero. A na a bandu swi.

³ A sun besen dɔanu kɛ tɔru baatere.

⁴ A sun besen toranu suuru kuo domi besen tii sa ra wi u sun torari suuru kue.

A ku ka sun da kɔkiribun bera gia.

⁵ U kpa bu sɔwa u nɛɛ, nge mɛ n tɛ wɔa, bɛen turo u n bɔrɔ mɔ, kpa u da win mi wɔku suunu sɔ u nɛɛ u nɛn pɛɛ ita bɔkuro, ⁶ domi win kpaasibun turowa gam wee, wi kun maa gɔanu mɔ u nɛn wɛ. ⁷ Saa sɔn di kpa bɔrɔ wi, u nɛɛ, u ku nɛn baasi, u kɔnnɔ kenua kɔ, wi ka win bibu ba kpɛ. U n maa kpɛ u se u sere nɛn pɛɛ wɛ. ⁸ Yesu u nɛɛ, na bɛ sɔmɔ, baa u kun seewe u nɛn wɛ bɔrɔnun sɔ, u koo se u nɛn wɛ yɛn bukata u mɔ kpuro win baasibun sɔ. ⁹ Na maa bɛ sɔmɔ, i n da bikie, ba koo bɛ wɛ. I n da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba koo bɛ kenia.

¹⁰ Dmi baawure wi u bikiamɔ ba koo nɛn wɛ. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa gambo soomɔ, ba koo yɛro kenia.

¹¹ Bɛ sɔ, [goon bii u n nɛn pɛɛ bikia, u koo wura u nɛn kperu wɛ?] N kun mɛ u n swɔa bikia, u koo nɛn waa wɛ?

¹² N kun mɛ u n sɛru bikia, u koo nɛn nia wɛ? ¹³ Bɛ be i sɔa tɔn kɔsobu, ma

i yɛ nge mɛ ba ra bibu kɛ geenu wɛ, bɛen Baaba wɔllugii u n koo be ba nɛn kanamɔ Hunde Dɛero wɛ?

Yesu ka tii yinamɔ

(I maa mɛerio Mateu 12:22-30, Maaku 3:20-27)

¹⁴ Yesu u wɛreku gira ge ga tɔnu goo soso kua. Sanam mɛ wɛreku ge, ga doona, soso wi, u gari gerubu wɔri, ma tɔn wɔru ga biti soora. ¹⁵ Adama gaba nɛɛ, wɛrekunun sunɔ Beseburu, win dama u ka wɛrekunu giramɔ.

¹⁶ Gaba kɛ bu win laakari mɛeri, ma ba nɛn bikia u sɔm maamaakigiru ko u ka sɔsi ma win yiiko ya weewa wɔllun di. ¹⁷ Yesu u ben bwisikunu yɛ, yera u nɛɛ, bandu baatere tɛn tɔmbu ba tabu mɔ ben tii tiine sɔ, ban te, ta koo kowa bansu kpa ten yɛnusu su wɔruku. ¹⁸ Mɛya maa Setam yɔ n ka yen tii tabu mɔ, amɔna yen banda koo ka yɔra. Dmi i nɛɛ, Beseburu dama na ka wɛrekunu giramɔ. ¹⁹ Nɛ, nɔ n wɛrekunu giramɔ ka Beseburu dam, waran dama bɛen bwɔabu ba ka ni giramɔ. Ben tiiwa ba koo sɔsi ma i tora. ²⁰ Adama n n ka Gusunɔn dam na, na wɛrekunu giramɔ, ka gem ban te Gusunɔ u swi, ta bɛ naawa.

²¹ Sanam mɛ durɔ damgii wi u tabu yɔnu mɔ u win yɛnu kɔsu win dukia ko n wɔawa alafia sɔ. ²² Adama goo wi u nɛn dam kere, u n na u nɛn wɔri u kamia, u koo win tabu yɔnu kpuro gura ni u naane sɔa kpa u win dukia gabu bɔnu kua.

²³ Wi u kun sɔa nɛgii u ka man yibere tɛru nɛniwa, wi u ku ra maa gɔanu mɛnɛ ka nɛ sannu, u ra ni yarinasiawa.

Wɛrekunun wuramaru

(I maa mɛerio Mateu 12:43-45)

²⁴ Yesu maa nɛɛ, wɛrekunu nɛn doona tɔnun min di, nu ra n bɔsuwa mi gɔanu ku ra kpɛ nu n wɛra yeru kasu nu n bie. Yera nu ra nɛɛ, nu koo gɔsira nin wɔa yerɔ min di nu raa doona. ²⁵ Nu ra wurame kpa nu deema ta kurare ta sɔnde. ²⁶ Kpa nu da nu ganu nɔba yiru kasuma ni nu ni kɔsuru kere, kpa nu du yɛro sɔ nu n

wāa mi. Saa ye, yēro win wāa gbiikiru ta koo sāaya ka sere dāakiru.

Nuku doo geebu

²⁷ Sanam me Yesu u gari geruma mesum, tən wərun suunu sōn di kurə goo u nāogiru sua u nēē, doo nāorugiliwa wi u wunen gura sua, ma a win bwāa nōra.

²⁸ Ma Yesu u nēē, n sanə a gere, doo nāorugiba be ba Gusunən gari swaa dakimə, ma ba yi nenumə.

Tamba yīreru bikia

(I maa mēerio Mateu 12:38-42)

²⁹ Sanam me tən wəru ga mēnnamə yera Yesu u nēē, tēn tambu tən kāsoba. Ba yīreru bikiamə adama yīreru garu maa sari te ba koo bu sōsi mā n kun mā Gusunən sōmə Yonasigiru.

³⁰ Domi nge me Yonasi u kua yīreru Ninifugibun sō, mēya maa Tōnun Bii, u koo ko yīreru tēn tām bun sō.

³¹ Siribun sanam sō Seban tem tən kurə sunə u koo tēn tambu seesi u bu taarə wē, yèn sō u na saa tem nōrun di u ka Saloməon bwisin gari nə. Tē n wee, gāanu wāa mini ni nu Salomə kere. ³² Siribun sanam sō Ninifugibu ba koo tēn tambu seesi bu bu taarə wē ye ba ka gōru gōsia Yonasin waasun sō. Ma tē n wee, gāanu wāa mini ni nu Yonasi kere.

Wasin fitila

(I maa mēerio Mateu 5:15, 6:22-23)

³³ Yesu maa nēē, goo ku ra fitila menī kpa u gu bere, n kun me u kaaru wukiri, adama ba ra gu sōndiwa dabu wōllo, kpa be ba dumə ba n ka yam bururam waamə. ³⁴ Wunen nōniya yi wunen wasin fitila. Wunen nōni yi n alafia mə, wunen wasi kpurowa yi yam bururam mə. Adama yi kun bwāa do, wunen wasi yi n yam bururam wasi. ³⁵ Yen sō, a laakari koowo yam bururam me mu wāa wunə sō mu ku raa ko yam wōkuru. ³⁶ Wunen wasi kpuro yi n yam dēeram mə, ma yin gam kun wāa yam wōkuru sō, yi kpurowa yi ko n dēere nge sanam me fitila ga nun yam bururasie ga ballimə.

Yesu u Falisiba ka wooda yērobu

ben toranu sōwa

(I maa mēerio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

³⁷ Sanam me Yesu u gari gerua u kpa, Falisi goo na u nūn kana u da u yaa dibu di win yenuə. Ma u da mi, u sina u ka di. ³⁸ Falisi wi, u nūn mēera ka biti ye u n ka nie nge me ben komaru u sere di. ³⁹ Adama Yinni u nēē, bēē Falisiba i ra nōra ka gbēerun biru dēerasie adama bēen sōwə i taki ka nuku kōsuru yiba. ⁴⁰ Gari bakasu bēē! Wi u wasin tō kua, n n wiya u maa yin sō kua? ⁴¹ I sāarobu wēeyə ye ya wāa gbēerun sōwə, kpa ye ya tie yu bēē dēera.

⁴² Bēē Falisiba, i ko nōni swāaru wa yèn sō i ra bēen karan kpee yi ba ra soku mantu ka duu, yin wōkuru baateren wōllo tia wē. Ka me, i ra gean kobu nōni sarari, i n maa Gusunə kīru sōsimə. Yeniwa n weenə i ko, kpa i ku ye ya tie deri.

⁴³ Bēē Falisiba, i ko nōni swāaru wa yèn sō i ra sin yee gbiikinu kə mēnnə yenə, ka tōbirinaa tən dabinun wuswaaə. ⁴⁴ I ko nōni swāaru wa, bēē, yèn sō i ka sikinu weenə ni goo kun waamə, nīn wōllo ba ra sī ba kun ka baaru.

⁴⁵ Wooda yēro goo u nēē, yinni à n gerumə me, ka maa bēsera a wōmmə.

⁴⁶ Ma Yesu u nūn wisa u nēē, bēē maa wooda yērobu i ko nōni swāaru wa, domi i tambu sōmunu sōbimə ni nu suabu sē, ma bēen tii i ku ra nī ture baa ka bēen niki bia. ⁴⁷ I ko nōni swāaru wa bēē, yèn sō i Gusunən sōmōbun sika banimə, be bēen baababa ba go. ⁴⁸ Nge mēya i sōsimə ye ba kua, i n maa bu taarə wē. Domi beya ba Gusunən sōmōbu go, ma bēē i ben sika banimə.

⁴⁹ Yeya Gusunə u yē u ka nēē, wi, u koo bu Gusunən sōmōbu ka gōrobu gōria. Ba koo gabu go, ba koo maa gabu nōni sō, ⁵⁰ kpa bu tēn tambu Gusunən sōmə be kpuron yem bikia me mu yari handunian toren di, ⁵¹ saa Abelin yem di sere ka Sakarin yem wi ba go yāku yeru ka sāa yerun baa sō. Ka geema na bēē sōmə, ba koo mu tēn tambu bikia.

⁵² I ko nōni swāaru wa, bēē wooda yērobu, yèn sō i yērun gambo kēnuə.

Béen tii i ñ due, i maa yina gabu bu du be ba kī.

⁵³ Ye u yara min di, wooda yērobu ka Falisiba ba nùn gari dabinu bikikia ka yibere teeru. ⁵⁴ Ba nùn yēri beriamme gari sɔɔ, kpa gee yi ka nùn samba ko.

12

*I tii laakari ko ka murafitiru
(I maa mēerio Mateu 10:26-27)*

¹ Saa ye sɔɔ, tɔn wɔru guna ya menna sere ba b̄arikianamɔ ma Yesu u gbia u win bwāabu sɔɔwa u nēē, i tii laakari ko ka Falisiban p̄ē seeyatia ye ya s̄aa murafitiru. ² Gāanu sari ni nu wukiri ma nu ñ koo tera. Asirin gāanu maa sari ni ba ñ koo gia. ³ Yen s̄ona ye i gerua kpuro yam w̄okurɔ ya koo n̄ɔra yam bururam sɔɔ. Ye i maa gerua dia sɔɔ soon b̄okuɔ ya koo kparara gidambisa w̄ollun di.

*Wi i ko nasia
(I maa mēerio Mateu 10:28-31)*

⁴ Yesu maa nēē, na b̄ēē s̄ɔmɔ, b̄ēē be i s̄aa n̄en b̄arɔba, i ku bu nasia be ba koo wasi go, ma yen biru ba ñ kp̄ē bu maa gāanu ganu ko. ⁵ Na kon b̄ēē s̄ɔ wi n weenē i nasia. I nùn nasio wi u yiiko mɔ u ka kp̄ē d̄ɔ sɔɔ wi u ku ra gbi, ù n go ù n kpa. M̄eya na b̄ēē s̄ɔmɔ, wiya n weenē i nasia.

⁶ Nge ba ku ra gun̄aminu n̄ɔbu d̄ore faram yiru ro? Ka mē, baa nin teu, Gusunɔ u ku ra duari. ⁷ Baa mam b̄ēē wirun seri u yin geeru yē. Yen s̄ɔ, i ku gāanu nasia domi i gun̄amii dabinu b̄ēē kere.

Wi u Kirisi wura

*t̄ambun wuswaaɔ
(I maa mēerio Mateu 10:32-33,
12:32, 10:19-20)*

⁸ Yesu maa nēē, na b̄ēē s̄ɔmɔ, baawure wi u man wura t̄ambun wuswaaɔ, T̄onun Bii u koo nùn wura w̄ollun ḡradoban wuswaaɔ. ⁹ Adama wi u man yina t̄ambun wuswaaɔ, T̄onun Bii u koo maa nùn yina w̄ollun ḡradoban wuswaaɔ.

¹⁰ Baawure wi u T̄onun Biin k̄sa gerua, ba koo nùn suuru kua, adama wi u Hunde D̄ero gari kam gerusi, u ñ suuru kobu wasi.

¹¹ Bà n ka b̄ēē da m̄ennɔ yenɔ, wirugibu ka damgibun mi, i ku wu-rura i n kasu nge mē i ko ka tii yina, ñ kun mē ye i ko gere. ¹² Domi Hunde D̄ero u koo b̄ēē s̄ɔsi saa ye, ye n weenē i gere.

Gobigii gari b̄akɔ goon gari

¹³ Goo t̄ɔn w̄ɔru s̄ɔn di u Yesu kana u nēē, u nùn win m̄ɔ s̄ɔwɔ u de bu ben tubi b̄onu ko.

¹⁴ Yesu u yēro wisa u nēē, wara man kua siri kowo b̄ēē suunu sɔɔ ñ kun mē b̄ēē tubi b̄onu kowo.

¹⁵ Ma u bu s̄ɔwa u nēē, ba n ben tii laakari s̄aa gem gem ka bine baayere, domi dukian kp̄ara kun t̄onun w̄aarun wiru.

¹⁶ Ma u bu m̄andu garu kua u nēē, durɔ gobigii goon gbera d̄ianu kua gem gem. ¹⁷ U bwisika u nēē, mba u koo ko domi u ñ ayeru m̄ɔ mi u koo win d̄ianu doke. ¹⁸ U nēē, ye u koo ko wee. U koo win biranu sura, kpa u kpaanu bani ni nu ni kere, kpa u win alikama kpuro gure mi ka win d̄ia ni nu tie. ¹⁹ Kpa u win tii s̄ɔ u nēē, wi, u ḡaa bakanu m̄ɔ ni nu berua w̄ɔ dabinun s̄ɔ. U koo w̄era kpa u n dimɔ u n n̄orumɔ kpa u n ȳerimɔ. ²⁰ Adama Gusunɔ u nùn s̄ɔwa u nēē, gari b̄akɔ, w̄aku teni ba koo nun wunen hunde bikia. Ye u s̄ɔru kua mi, weregia ya ko n s̄aa.

²¹ Ma Yesu u nēē, m̄eya n ko n s̄aa ka wi u dukia taasinamɔ win tiin s̄ɔ ma u ñ dukia m̄ɔ Gusun̄on mi.

*A Gusunɔ naane koowo
(I maa mēerio Mateu 6:25-34)*

²² Yen biru Yesu u win bwāabu s̄ɔwa u nēē, yenin s̄ona na b̄ēē s̄ɔmɔ i ku wurura b̄ēē w̄aarun s̄ɔ ye i ko i di, ñ kun mē b̄ēē wasin s̄ɔ ye i ko ka yi wukiri. ²³ Domi w̄aru ta d̄ianu kere, wasi maa yānu kere. ²⁴ I gbanamgbaanu lasabu koowo. Nu ku ra duure, nu ku ra maa ḡē, nu ñ beru yeru m̄ɔ, m̄eya nu ñ maa biraru m̄ɔ, Gusunɔ maa nu diisiamɔ. I ñ gun̄asu b̄ēē kere sere mi n toma? ²⁵ Wara b̄ēē sɔɔ, win wururabun saabu, u koo kp̄i u win w̄aarun d̄ēbu sosi, baa ḡom soo teeru. ²⁶ I kun kp̄ē i ḡaa piimii nini ko, mban s̄ona i wurure ka ye n tie.

²⁷ I biibii mɛɛrio. Ya ku ra sɔmburu ko, mɛya ya ku ra maa tari. Ka mɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ, baa Salomɔ ka win yiiko baka, u n buraru koore nge biibii yentia. ²⁸ Gusunɔ ù n gberun yakasu buraru wɛ nge mɛ, si su wɔa gisɔ, ma sia su koo dɔɔ mwaara, u n koo bɛɛ yɔnu sebusia n kere mɛ? Naanɛ doke piibugibu bɛɛ. ²⁹ I kun ye i ko di, ka ye i ko nɔ tɔnan kaso mɔ, kpa i n wurure yen sɔ. ³⁰ Handunian tɔmba ba yeni kpuro kasu, adama bɛɛn Baaba u yɛ ma i yen bukata mɔ. ³¹ I kasuo i ka du mi Gusunɔ u bandu swi, yen biru u koo bɛɛ wɛ ye ya tie.

*A dukia beruo wɔllo
(I maa mɛɛrio Mateu 6:19-21)*

³² Yesu maa nɛɛ, a ku nanda yaa gɔɔ piibu, domi n bɛɛn Baaban gɔru dua u ka bɛɛ doke ban te u swi sɔɔ. ³³ I dɔro ye i mɔ kpa i yen gobi sɔarobu kɛ. I ti yansurɔnu kuo ni nu ku ra tɔko ko, ka beru yeru Gusunɔ wɔllo tɛ sɔɔ dukia ku ra kpe, mi gbɛnɔ sari wi u koo susi, mi gema maa sari ye ya koo sanku. ³⁴ Domi mi bɛɛn dukia berua, miya bɛɛn gɔru ga ra n woo.

Sɔm kowo be ba swaa mɛɛra

³⁵ Ma Yesu kpam nɛɛ, i de i n sɔɔru sɔa i n kpaka sɛke pɔraɔ kpa i de bɛɛn fitilanu nu n sɔre. ³⁶ I de i n ka tɔmbu weenɛ be ba ben yinnin wuramaru mara kurɔ kpaa yerun di, kpa bu ka nɔn kenja mii mii sanam mɛ u tunuma u gambo so. ³⁷⁻³⁸ Doo nɔɔrugiba sɔm kowo be, bɛn yinni u koo deema ba swaa mɛɛra ù n tunuma, baa n n wɔku suunun na, n kun mɛ goo gbiikaa ya n sumɔ. Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, u koo sɔɔru ko kpa u bu sinasia u bu nɔri. ³⁹ I de i n yɛ sɔa sɔa ma yenu yɛro ù n yɛ saa ye gbɛnɔ u koo na, u koo dom se, u n koo de bu win diru kɔra. ⁴⁰ Bɛɛ maa, i n sɔɔru sɔa domi Tɔnun Bii, u koo nawa saa ye i n ka nɔn yiyo.

Yoo naanɛgii

*ka naanɛ sarirugii
(I maa mɛɛrio Mateu 24:45-51)*

⁴¹ Piɛɛ nɛɛ, Yinni besera a mɔn te kua? Nge tɔmbu kpuro.

⁴² Ma Yinni u nɛɛ, wara yoo laakarigii wi u naanɛ mɔ. Wiya wi yenu yɛro u koo ko yobun wirugii u ka bu dɔanu yabua saa ye n weenɛ. ⁴³ Doo nɔɔrugiiwa yoo wi, win yinni ù n deema u mɔ mɛ, sanam mɛ u tunuma. ⁴⁴ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, yinni wi, u koo nɔn win dukia kpuro nɔmu beria. ⁴⁵ Adama yoo wi, ù n bwisikumɔ ma win yinni u tɛmɔ kpa u se u yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu soberu wɔri, kpa u n dimɔ u n nɔrumɔ, tam mu n nɔn goomɔ, ⁴⁶ win yinni u koo tunuma dɔma te yoo wi, u n ka nɔn yiyo, ka saa ye u n yɛ. U koo nɔn bɔri kpiri kpirika kpa u de u bɔnu wa ka naanɛ sarirugibu sannu.

⁴⁷ Yoo wi u win yinnin kɔru gia, ma u n gɔanu sɔɔru kue, ma u n win kɔru kue, win sobera ta koo kpɛa. ⁴⁸ Adama wi u kun gie, ma u kookoosu kua si su ka sɛyasiabu nɛ, win sobera kun kpɛamɔ. Wi ba gaa dabina wɛ, ba koo nɔn gaa dabina bikia. Wi ba maa gaa dabina nɔmu sɔndia, wiya ba koo bikia n kere.

*Yesu ka karanabu na
(I maa mɛɛrio Mateu 10:34-36)*

⁴⁹ Ma Yesu maa nɛɛ, dɔɔwa na yɛkam na handuniaɔ, na kiwa u n daa yabure. ⁵⁰ Batemu gaa wɔa ye na n kon ko na kun kue. Nɛn bwɛra kun kpɛ yɛn sɔ ya n gina koore. ⁵¹ I tamaa na nawa n ka alafia wɛ tem mɛ sɔɔ? Aawo, na bɛɛ sɔɔmɔ, karanaba na ka na. ⁵² Domi saa tɛn di tɔmbu nɔɔbu bɔ n wɔa yenu teu sɔɔ, ba koo bɔnu ko. Nɔɔsinɔa sarira ko n wɔa ita ka yirun suunu sɔɔ, n kun mɛ yiru ka itan suunu sɔɔ. ⁵³ Baa ka bii ba n nɔɔsinamɔ, mero ka bii wɔndia ba n nɔɔsinamɔ, mɛya maa dwaa mero ka biin kurɔ ba n nɔɔsinamɔ.

*Saan yɛrenu
(I maa mɛɛrio Mateu 16:2-3)*

⁵⁴ U kpam tɔn wɔru sɔɔwa u nɛɛ, i n guru wiru wa ta seemɔ sɔɔ duu yerun di, i ra gere yande i nɛɛ, gura wee, mɛya n da maa ko. ⁵⁵ I n maa wa woo ga mɔ saa sɔɔ yɛsan nɔm dwarun di, i ra nɛɛ, yam mu koo swia. Mɛya n da maa ko. ⁵⁶ Murafiti bɛɛ, i wɔllu ka tem

yĩrenun tubusianu yẽ. Amõna i n̄ ka saa yenin tubusianu yẽ.

Garin wii goberu

(I maa m̄erio Mateu 5:25-26)

⁵⁷ Ma Yesu kpam n̄e, mban s̄na i ku ra b̄en tii bwisikue i ka wa ye n̄ d̄ende.

⁵⁸ Sanam m̄e wunen yiber̄e u ka nun d̄o siri yer̄o, a n̄n suuru kan̄o swaa mi, kpa a wa a yari, kpa u ku ka nun da siri kowon mi, kpa siri kowo u ku nun sandamu n̄mu s̄andia, kpa sandamu u ku nun doke piris̄om s̄o. ⁵⁹ Na nun s̄õm̄o a n̄ yarim̄o a kun k̄sie ye ba nun bure. Baa yen faram, a n̄ derim̄o.

13

À kun ḡoru ḡsie kaa gbi

¹ Saa ye s̄o, t̄ambu gaba na ba Yesu saaria ye n̄ daa Galilegibu deema be Pilati u dera ba go sanam m̄e ba Gusun̄o ȳakuru kuamm̄e. ² Yesu u bu wisa u n̄e, i tamaa Galilegii beni ba toranu m̄o n̄ kere Galilegii be ba tie ȳen s̄o ba wahala wa m̄en bweseru? ³ Aawo, na b̄e s̄õm̄o, b̄en tii i kun ḡoru ḡsie, b̄e kpurowa i ko gbi nge be. ⁴ Nge t̄ambu w̄akura n̄õbu ka ita ye, be Siloen dii w̄rukira w̄ri ta go, i tamaa ba Yerusalemun t̄on be ba tie kpuro taar̄e kerewa? ⁵ Aawo, na b̄e s̄õm̄o, b̄en tii i kun ḡoru ḡsie, b̄e kpurowa i ko gbi nge be.

Figien d̄aru te ta ku ra binu ma

⁶ U maa bu m̄an teni kua u n̄e, dur̄o goo u d̄aru m̄o te ba ra soku figie te ba duura win d̄aa gbaar̄o. U na u ka ten binu kasu u s̄or̄i, ma u n̄ wa. ⁷ U win s̄om kowo s̄õwa u n̄e, n̄ wee yen w̄õ itawa mi, n̄ n̄ d̄aa ten marum kasum na, na ku ra wa. A te buro. Mban s̄na ta ayeru dim̄o kam. ⁸ S̄om kowo wi, u win yinni wisa u n̄e, a te derio gina w̄õ geni s̄o, kon ten nuur̄o gbe n̄ ka sikerena, kpa n̄ taaki doke. ⁹ S̄or̄akudo gas̄oku ta koo binu ma. T̄a kun mara, kpa a sere tu bura.

Yesu kur̄o goo b̄kia

t̄õ w̄rarugiru s̄o

¹⁰ T̄õ w̄rarugiru garu s̄o Yesu u Gusun̄on garin keu s̄õsim̄o m̄enn̄o

yeru garu s̄o. ¹¹ N wee kur̄o goo maa w̄aa mi, wi w̄erekunu nu kua bar̄o saa w̄õ w̄akura n̄õbu ka itan di. U ra n̄ ȳarewa, u ku ra kp̄i u tii d̄emia baa fiiko. ¹² Ye Yesu u n̄n wa ma u n̄n soka u n̄e, kur̄o wun̄e a b̄ekurawa mi.

¹³ Ma u n̄n n̄oma s̄ondi. Yande u tii d̄emia ma u Gusun̄o siaram w̄ri.

¹⁴ Adama m̄enn̄o yerun wirugii u m̄oru bara ȳen s̄o Yesu u goo b̄kia t̄õ w̄rarugiru s̄o, ma u t̄on w̄ru s̄õwa u n̄e, s̄õ n̄õba tia w̄aa ȳe s̄o i ko s̄amburu ko. I na ye s̄o, bu ka b̄e b̄kia, n̄ n̄ m̄o t̄õ w̄rarugiru s̄o.

¹⁵ Yesu u n̄n wisa u n̄e, murafiti b̄e, b̄en baawure u ku ra win naa n̄ kun m̄e win ket̄eku s̄sie gu da gu nim n̄o t̄õ w̄rarugiru s̄o? ¹⁶ Kur̄o wi maa Aburahamun bwesera. Wee, Setam n̄n b̄kua saa w̄õ w̄akura n̄õbu ka itan di. N̄ n̄ weene bu n̄n kusia t̄õ w̄rarugiru s̄o?

¹⁷ Sanam m̄e u yeni gerum̄o, sekura win w̄r̄abu kpuro mwa, ma t̄on w̄ru ga nuku dobu m̄o s̄om maamaakiginu kpuron s̄o ni u m̄o.

Mutaadin biman gari

(I maa m̄erio Mateu 13:31-32, Maaku 4:30-32)

¹⁸ U kpam n̄e, mba Gusun̄on bandu ta ka weene. Mba na kon ka tu weesina. ¹⁹ Ta ka mutaadin bima weene, ye goo u sua u k̄ win gbaaru s̄o. Ma ya kpia ya kua d̄aru, ma gun̄su su sina ten k̄asi w̄llo.

P̄e seeyatian gari

(I maa m̄erio Mateu 13:33)

²⁰ U kpam n̄e, mba na kon ka Gusun̄on bandu weesina. ²¹ Ta ka p̄e seeyatia weene ye kur̄o goo u sua u doke sakaku n̄õ itan som s̄o ma m̄e kpuro mu seewa mu kukua.

K̄enn̄o ge ga n̄ yasu

(I maa m̄erio Mateu 7:13-14, 21-23)

²² Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu bukianam̄o ma u Gusun̄on garin keu s̄õsim̄o u ka d̄õ Yerusalemu gia. ²³ Goo u n̄n bikia u n̄e, yinni, t̄ambu fiiko t̄onawa ba koo faaba wa?

U bu wisa u n̄e, ²⁴ i kookari koowo i ka du saa k̄enn̄o ge ga n̄ yasun di. Domi na b̄e s̄õm̄o, dabira ta koo swaa kasu tu ka du, ta n̄ maa kp̄e.

²⁵ Sanam me yenu yero u koo ra se u win yenu kene, kpa bee be i waa toowa i n gambo sooma i n nun kanama u bee kenia, u koo nee, u n ye min di i na. ²⁶ Saa yera i ko i nee, i di i nora win wuswaa, u maa Gusunon garin keu sosa been wuun swee. ²⁷ Sanam meya u koo bee so u nee, u n ye min di i na, i doono win min di, bee kpuro bee be i kosa mo. ²⁸ Miya i ko swi kpa i noma wiru sondi sanam me i ko Aburhamu ka Isaki ka Yakabu ka Gusunon somabu kpuro wa win bandu soo, kpa bee i deema ba bee koo toowa. ²⁹ Gaba koo na soo yari yeru ka soo duu yerun di, soo yesa ka soo yesan di, kpa bu sina bu di win bandu soo. ³⁰ Wee daakoba waa be ba koo ko gbiikobu, gbiikoba maa waa be ba koo ko daakobu.

*Yesu ka Yerusalemu
(I maa merio Mateu 23:37-39)*

³¹ Saa ye soo, Falisi gabu ba na ba nee, a doono minin di domi Herodu u ki u nun go.

³² U bu soowa u nee, i doo i semu ge so, n wee na werékunu girama, na tambu bekiam giso ka sia, soo itaseru na kon nen somburu dakura. ³³ Adama na n kon ko na kun waa sanum soo giso ka sia ka sin teeru, domi n n kooro Gusunon soma u kam ko gam gum, ma n kun mo Yerusalemu.

³⁴ Yen biru u nee, Yerusalemu Yerusalemu, wune wi a ra Gusunon somabu go, kpa a bu kpenu kasuku be ba nun gariama, non nyewa na kia n wunen bibu menna nge me goo mero ya ra yen binu menna yen kasa soo, ma a n wure. ³⁵ N wee, ba koo nun wunen yenu deria, adama na nun somo, a n maa man wasi sere a ka nee, na saawa domarugii wi u sisi ka Yinnin yisiru.

14

Yesu u baro goo beka

¹ Too werarugiru garu soo Yesu dua Falisiban wirugii goon yenu u ka di. Ma ba nun laakari saa. ² N wee duro goo win wasi yi masa u ya Yesun wuswaa. ³ Ma Yesu u wooda yero bu ka Falisiba bikia u nee, n weene bu

tonu beka too werarugiru soo? Nge n n weene.

⁴ Ba maari. Yera u baro wi tii gawe u nun beka ma u dera u doona. ⁵ Ma u bu bikia u nee, been wara, win bii n kun me win naa ya n doko wari too werarugiru soo, u n koo ye wuna fuuku.

⁶ Yera ba kpana bu gari yi wisi.

Mi n weene a sina

dim soku yero

⁷ Ye u laakari kua ma be ba dim soka nge maa wi, ba sin yee beereginu gosimo, u bu mandu kua u nee, ⁸ sanam me ba nun soka kura kpaa yero, a ku sina sin yee beereginu. Sarakudo ba koo ra goo soku wi u nun beere kere.

⁹ Ma wi u bee kpuro soka u koo na u nee, a duro wi sin yee te weyo. Saa yera sekura koo nun mwa a ka da a sina sin yee birukiro. ¹⁰ Adama sanam me ba nun dim soka, a doo a sina sin yee birukiro, kpa wi u nun soka u n tunuma u nee, a seewo nen baro a na wuswaa. Saa ye, n ko n saa beere baka wune soo be kpuron wuswaa be ba so ka wune sannu. ¹¹ Ka geema baawure wi u tii sua wallo, ba koo nun kawa. Baawure wi u maa tii kawa, ba koo nun sua wallo.

¹² U maa wi u nun dim soka soowa u nee, sanam me a tambu yaa dibu n kun me too bakarar soka, a ku wunen baraba soku, n kun me wunen maabu, n kun me wunen dusibu, n kun me wunen beruse gobigibu, kpa ben tii bu ku raa nun soku bu ka nun kasia. ¹³ Adama sanam me a tambu dim kana, a saarobu sokuo ka alebugibu ka kori barabu ka wakobu. ¹⁴ Kaa ko doo narugii yen so ba n ma bu ka nun kasia. Kaa wunen kasiaru wa Gusunon min di sanam me ba koo geegibu seeya gorin di.

Dim bakam gari

(I maa merio Mateu 22:1-10)

¹⁵ Ye be ba dimo ka Yesu sannu, ben turo u gari yi nua ma u nee, doo narugiiwa wi u koo di ban te Gusuno u swi soo.

¹⁶ Ma Yesu nun wisa u nee, duro goo u dim bakam sooru kua ma u tan dabiru soka. ¹⁷ Ye dim saa ya tura u

win sɔm kowo gɔra tɔn ben baawuren mi bu na domi yaa dibu kpuro sɔru kpeera. ¹⁸ Adama be kpuro ba suuru kana ba nɛɛ, ba n fɛɛ wasi bu na. Gbi-ikoo nɛɛ, wi, u gberu dwa, tilasiwa u ka da u te wa. ¹⁹ Kpao maa nɛɛ, wi, u nɛɛ dwa wasi yiru yiru yen nɔɔbu, ma u koo den ka yi sɔmburu ko u wa. ²⁰ Kpao kpam nɛɛ, tɛ gera wi, u kurɔ sua. Yen sɔna wi, u n kpɛ u na. ²¹ Sɔm kowo wi, u gɔsira u ka be kpuron suuru kana bi da u win yinni sɔɔwa. Yera yinni win mɔru seewa ma u win sɔm kowo sɔɔwa u nɛɛ, a doo fuuku wuun batuma ka gen swɛɛ sɔ a ka sɔarobu na ka alebugibu ka wɔkobu ka kɔri barɔbu. ²² Ma sɔm kowo wi, u nɛɛ, yinni, ye a man yiire mi, na ye kua. Wee, ayera maa tie. ²³ Ma yinni wi, u nɛɛ, a swɛɛ swiyo ka karan goonu a tɔmbu duusiam a ka kankansi, kpa nɛn yenu gu yibu. ²⁴ Domi geema na gerumɔ, baa tɔn ben turo kun maa nɛn dɔanu dendamɔ, be, be na gbia na soka.

Ye tɔnu koo ko

u ka ko Yesun bɔɔ

(I maa mɛrio Mateu 10:37-38)

²⁵ Tɔn wɔru guna ya swaa mɔ ba sɔimɔ ka Yesu sannu, ma u sɔira u bu sɔɔwa u nɛɛ, ²⁶ goo ù n kɔ u man swi, ma u n man kɔ n kere win baa ka win mero ka win kurɔ ka win bibu ka win maabu ka wɔnɔbu ka win sesubu ka mam win tiin wɔaru, u n kpɛ u ko nɛn bɔɔ. ²⁷ Baawure wi u kun win tiin dɔa bunanaru sue, u ka nɛn yira swi, u n kpɛ u ko nɛn bɔɔ. ²⁸ Nge wara bɛɛ sɔ ù n kɔ u diru bani, u n koo gina sina u dooru ko u wa win gobi yi n tura u ka tu wiru go. ²⁹ Ma n kun mɛ, ù n kpɛkpɛku sura, ma u kpana u dakura, be ba gu waamɔ kpuro ba koo nɔn yaakoru ko, ³⁰ kpa bu nɛɛ, durɔ wi, u bana torua, ma u kpana u ye dakura. ³¹ Nge sunɔ wara ù n seewa ka tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) u ka tabu ko ka win sunɔsi goo wi u tabu kowobu mɔ nɔrɔbun suba yɛndu (20.000), u n koo gina sina u mɛri u wa ù n dam mɔ

u ka taa bi ko? ³² U n wa u n kpɛ, sanam mɛ wini kun tunumam kpa, u koo nɔn sɔmɔbu gɔria bu nɔn bikia ye u koo mɔru mwa bu ku maa ka tabu ko. ³³ Yen sɔna bɛɛn baawure wi u kun deri kpuro ye u mɔ, u n kpɛ u ko nɛn bɔɔ.

Bɔru te ta nɔɔ gu

(I maa mɛrio Mateu 5:13, Maaku 9:50)

³⁴ Ma Yesu maa nɛɛ, bɔru * gɔa geena, adama bɔru tɔ n nɔɔ gu, mba ba koo maa ka tu dorasia. ³⁵ Ba n maa ka tu bukata gaa mɔ gberɔ baa taaki wɔllo bu ka tem kɔsisia. Ba ra kubewa tɔɔwɔ. Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

15

Yaa te ta kɔra ta maa waara

(I maa mɛrio Mateu 18:12-14)

¹ Gbere mwaɔbu ka kɔsan kowobu kpuro ba susi Yesun mi bu ka win gari nɔ. ² Ma Falisiba ka wooda yɛrobu ba wɔkinu wɔri ba nɛɛ, durɔ wini u ka kɔsan kowobu mɛnnamɔ ma u ka bu dimɔ sannu.

³ Yera u bu mɔn teni kua u nɛɛ, ⁴ wara bɛɛ sɔ, ù n yɔanu wunɔbu (100) mɔ, ma teera nɔn kɔrari, u n koo wunɔbu tia sari yeni deri gbaburɔ kpa u tu kasum da sere u ka tu dɔba. ⁵ Saa ye u tu dɔba, u koo tu seru sɔndi ka nuku dobu. ⁶ U n tunuma yenuɔ u koo win bɔrɔba ka win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku dobu koowo, domi na nɛn yɔaru dɔba te ta raa kɔra. ⁷ Na bɛɛ sɔmɔ, mɛya wɔrukobun nuku dobu bu ko n kpɔ toro turon sɔ wi u gɔru gɔsia n kere geegibu wunɔbu tia sari be ba kun gɔru gɔsiabun bukata mɔ.

Gobi yi yi kɔra yi maa waara

⁸ Yesu maa nɛɛ, nge kurɔ wara, ù n sii geesun gobi wasi wɔkuru mɔ, ma yin tia kɔra, u n koo fitila mɛni kpa u diru kura u ka ye kasu ka laakari sere u ka wa. ⁹ U n wa, u koo win bɔrɔba ka win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku dobu koowo, domi na nɛn gobi yi yi raa kɔra wa. ¹⁰ Nge mɛya na bɛɛ sɔmɔ, nuku dobu wɔa Gusunɔn

* **14:34** bɔru - Bɔɔ te ba ka yɔ mini, ta sɔawa nge bɔɔ swɔaru. Ta koo kpɔ tu nɔɔ gbi.

gɔradoban wuswaaɔ toro turon sɔ wi u gɔru gosia.

Bii wi u kɔra u maa waara

¹¹ U kpam nɛɛ, durɔ goo wɔa u bii tɔn durɔbu yiru mɔ. ¹² Wi u yɔkabu bo u ben tundo sɔwa u nɛɛ u nɔn win dukian bɔnu wɛ ye ya ko n sɔa wigia. Ma ben baa u bu win dukia bɔnu kua. ¹³ Sɔa mɛerun biru yɔkabu wi, u mɛnna kpuro ye u mɔ, ma u ka wuu doona ge ga toma. Miya u win dukia ye kpuro di ka daa berɛteke. ¹⁴ Sanam mɛ u kpuro di ye u mɔ, gɔɔ bakara dua tem mɛ sɔɔ, ma u wɔri yɔaru sɔɔ. ¹⁵ U da u win tii wuu migii goo wɛ ma yɛro ka nɔn da gberɔ u ka win kurusɔnu kɔsu. ¹⁶ U kɔa u tii debia ka dɔa kokosu si kurusɔnu dimɔ, adama goo kun nɔn wɛ. ¹⁷ Sanam mɛ win laakari wurama u nɛɛ, nɛn baaban sɔm kowobu kpuro ba dɔanu mɔ nu yiba, ma nɛ wee mini na gbimɔ ka gɔru. ¹⁸ Na kon se kpa n da nɛn baaban mi n nɔn sɔ n nɛɛ, na nɔn torari, na maa Gusunɔ torari. ¹⁹ Yen sɔ, u ku man soku win bii. U man koowo win sɔm kowo. ²⁰ U seewa ma u doona win baan mi gia.

Saa yɛn di u toma, win baa nɔn wa ma wɔnwɔnda nɔn mwa. U duka da u nɔn gaba ka nuku dobu, u nɔn tɔbura ka kɔru. ²¹ Bii wi, u nɛɛ, baaba, na nɔn torari, na maa Gusunɔ torari. Yen sɔ, a ku maa man soku wunɛn bii. ²² Adama tundo wi, u win yobu sɔwa u nɛɛ, i kumbooro tama fuuku ge ga buram bo, kpa i nɔn sebusia. I nɔn taabu wɛyɔ u doke, ka maa baranu. ²³ I doo i naa kpɛma ye suama, ye ya gum mɔ, kpa i ye go. Su di kpa su tɔɔ bakaru ko ka nuku dobu. ²⁴ Domi nɛn bii wi, n sɔare u raa gu, ma u wurama wɔaru sɔɔ. U raa kɔra ma u waara. Ma ba nuku dobu wɔri.

²⁵ N deema bii yeruma u woo gberɔ. Saa ye u wee, ye u yɛnu turuku kua, u gɔasu ka yaabu nɔmɔ. ²⁶ U yobun turo soka u bikia mba n kua. ²⁷ Yoo wi, u nɛɛ, wunɛn wɔnɔwa u wɔma, yera bɛɛn tundo u naa kpɛma ye go ye ya gum mɔ yɛn sɔ u nɔn wa alafia sɔɔ. ²⁸ Ma yeruma wi, u mɔru bara sere u n kɔ u du yɛnuɔ. Ma tundo u yarima u ka nɔn kɔkiri. ²⁹ Yera u

tundo wisa u nɛɛ, a mɛerio wɔɔ dabi tɛn di na nɔn sɔamɔ. Na n wunɛn wooda gaa sarare, ma baa boo buu, a n man kɛere n ka nuku dobu ko ka nɛn bɔrɔba. ³⁰ Adama sanam mɛ wunɛn bii wi, u tunuma, wi u wunɛn dukia di ka kurɔ tanɔbu, win sɔna a naa kpɛma ye go. ³¹ Yera tundo nɛɛ, wunɛ nɛn bii baadommawa a ka man wɔa, ye na maa mɔ kpuro, wunɛgia. ³² Adama n weenɛ su nuku dobu ko kpa su yɛeri yɛn sɔ wunɛn wɔnɔ wini n sɔare u raa gu, ma u wurama wɔaru sɔɔ. U raa kɔra, u maa waara.

16

Sɔm kowo gem sarirugii

¹ Yesu u bwɔa be sɔwa u nɛɛ, durɔ gobigii goo wɔa. U sɔm kowo mɔ wi u win yɛnu nɔmu sɔndia. Yera ba sɔm kowo wi kɔrumɔtɔnu kua ba nɛɛ u win yinnin dukia sankumɔ. ² Ma yinni wi, u nɔn soka u nɛɛ, mba na nɔmɔ ba gerumɔ wunɛn sɔ. A man sɔwɔ nge mɛ a wunɛn sɔmburu koosina, domi a n maa kpɛ a ko nɛn sɔm kowo. ³ Sɔm kowo wi, u tii bikia u nɛɛ, mba u koo ko. Wee, win yinni u nɔn yaramɔ win yɛnun sɔmburun di. U n dam mɔ u ka wuku, u n maa sekuru kpɛ u bara ko. ⁴ Wee ye u koo ko, kpa gabu bu ka nɔn mwa ben yɛnuɔ sanam mɛ ba nɔn sɔmburu yara. ⁵ Yera u win yinnin dibugii baawure sokusia ma u gbiikoo bikia u nɛɛ, nyewa a nɛn yinnin dibu nɛni. ⁶ U wisa u nɛɛ, gum yɔirutiru wunɔbu (100). U nɔn sɔwa u nɛɛ, u win tireru suo u sina fuuku kpa u yore weeraakuru. ⁷ Ma u kpam goo bikia u nɛɛ, wunɛ, nyewa a nɛni. U wisa u nɛɛ, alikama sakaku wunɔbu. Ma u nɔn sɔwa u win tireru suo kpa u yore wɛnɛ. ⁸ Sɔm kowo naanɛ sarirugii win yinni u nɛɛ, bwisigiin tiwa. Ma Yesu u nɛɛ, handuniagibu ba bwisi mɔ ben wɔasinɔa sɔ n kere yam bururamgibu.

⁹ Na maa bɛɛ sɔmɔ, i bɔrɔba kasuo ka handunian dukia, kpa bu ra bɛɛ mwa wɔa yɛnu sɔɔ ni nu ku ra kpe, sanam mɛ dukia ye, ya kpa. ¹⁰ Wi u naanɛ mɔ gɔa piiminu sɔɔ, u maa naanɛ mɔ gɔa bakanu sɔɔ. Wi u kɔsa

mò gāa piiminu sɔɔ, u maa kōsa mò gāa bakanu sɔɔ. ¹¹ Yen sɔ, ì kun naane mɔ handunia yen dukia sɔɔ, wara koo bɛɛ dukia gea nɔmu sɔndia. ¹² I kun maa naane mɔ goon gāanu sɔɔ, wara koo bɛɛ wɛ ye n sāa bɛɛgia.

¹³ Sɔm kowo kun kpɛ u yinnibu yiru sɔ. Domi u koo turo tusi kpa u turo kīa, n̄ kun mɛ, u koo turo tii wɛ, kpa u turo gɛm. I n̄ kpɛ i Gusunɔ ka dukia mɛnna i sɔ sannu.

Gari bwese bweseka

yi Yesu u gerua

(I maa mɛɛrio Mateu 11:12-13, 5:31-32, Maaku 10:11-12)

¹⁴ Falisiba be ba gobin kīru mɔ, ba ye kpuro swaa daki ma ba Yesu nɔɔ swiikinu mɔ. ¹⁵ U bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ i sɔɔwa be ba tii gɛm wɛɛmɔ tɔmbun wuswaaɔ, adama Gusunɔ u bɛɛn gɔrusu yɛ. Domi ye ba siaramɔ tɔmbun mi gāa kōsuna Gusunɔn wuswaaɔ.

¹⁶ Sere ka Yohanun saa, wooda ka Gusunɔn sɔmɔbu ba wāa. Saa sanam mɛn di, ba bandun gari kparamɔ te Gusunɔ u swīi, ma baawure u kookari mɔ u ka du ka dam. ¹⁷ Woodan gari piikon sankirabu sɛ, n kere wɔllu ka tem kpeebu.

¹⁸ Baawure wi u win kurɔ yina, ma u kpao sua, u sakararu kuawa. Baawure wi u maa kurɔ sua wɛn durɔ n̄n yina, yɛro sakararu kuawa.

Gobigii ka Lasaa

¹⁹ Ma Yesu kpam nɛɛ, durɔ dukiagii goo raa wāa, wi u ra n yabe n̄nigiru sebua te ta wesibu wā, ma baadomma win mi, tɔɔ bakara. ²⁰ Sāaro goo raa maa wāa, wi ba sokumɔ Lasaa. U boo-boosu barɔ, u ra n kpīwa dukiagii win yenu kɔnnɔwɔ. ²¹ Domi u kī u tii debia ka dīa buri yi yi wɔrumamɔ saa gobigii win tabulu wɔllun di. Bɔnu ra mam n̄ nu n win booboo si dabirimɔ. ²² Sāaro wi, u gu ma wɔllun gɔradoba ba n̄n sua ba ka da gɔriɔ mi Aburhamu u wāa. Dukiagii wi, u maa gu, ma ba n̄n sika. ²³ U wāa n̄n swāaru sɔɔ gɔriɔ, ma u n̄n sua wɔllɔ u Lasaa wa Aburhamun bɔkuɔ. ²⁴ U nɔɔguru sua u nɛɛ, baaba Aburhamu, a n̄n

wɔnwɔndu waawo, a Lasaa gɔrima u win niki bian sɛru doke nim sɔɔ, kpa u n̄n yara yɛmiasia, domi na n̄n swāa bakaru waamɔ dɔɔ yara yenɔ sɔɔ. ²⁵ Aburhamu u nɛɛ, n̄n bii, a yaayo ma a wunɛn gāa geenu wa wunɛn wāarun sanam, mɛya maa Lasaa u gāa kōsunu wa. Tɛ mini win nukura yɛm, wunɛ maa a n̄n swāaru waamɔ. ²⁶ Ye kpuron biru bankokoro bɔkɔwa ga wāa bɛɛ ka bɛɛn baa sɔɔ. Be ba kī bu sara minin di bu da bɛɛn mi gia, ba n̄ kpɛ. Mɛya goo kun maa kpɛ u na mini bɛɛn min di. ²⁷ Dukiagii wi, u nɛɛ, n̄ n mɛn na, na nun kanamɔ, baaba, a Lasaa gɔrio n̄n baan yenuɔ, ²⁸ domi na wɔnɔbu nɔɔbu mɔ mi, kpa u bu yenin seeda diiya bu ku raa ka n̄ aye tɔyagii te sɔɔ. ²⁹ Aburhamu u nɛɛ, ba Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenu mɔ, bu nigia nɔɔwɔ. ³⁰ Ma u nɛɛ, aawo baaba Aburhamu, goo ù n da ben mi gɔrin di, ba koo gɔru gɔsia. ³¹ Ma Aburhamu n̄n sɔɔwa u nɛɛ, b̄a kun Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbugia nua, ba n̄ naane dokemɔ baa goo ù n seewa gɔrin di.

17

Torarun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-7, 21-22, Maaku 9:42)

¹ Yesu u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, n̄ n̄ koo ko kōsan yɛri yi kun due, adama n̄n swāarugliwa wɛn min di yi dua. ² N sanɔ bu n̄n nɛɛru (400) gbinisi win wīirɔ, kpa bu n̄n kpɛɛ nim wɔku sɔɔ, n kere ù n be ba gɛma minin turo kōsan yina beria. ³ I tii laakari ko.

Wunɛn tɔnusi ù n tora, a n̄n gerusio. Yen biru ù n gɔru gɔsia, a n̄n suuru kuo. ⁴ Baa ù n nun tora n̄n nɔɔba yiru sɔɔ teeru, ma n̄n nɔɔba yiru ye, u naamɔ u tuuba mɔ, a n̄n suuru kuo.

Naane dokebu

⁵ Gɔrobu ba Yinni sɔɔwa ba nɛɛ, a bɛɛn naane dokebu sosio.

⁶ Ma Yinni u nɛɛ, baa bɛɛn naane dokebu b̄u n̄ n̄ n̄ gɛ dīa bima, ma i dāa teni sɔɔwa tu wukuro tu tii gira nim wɔku sɔɔ, ta koo maa bɛɛ mɛm nɔɔwa.

Səm kowon wii kp̄ibu

⁷ Yesu maa nɛɛ, bɛɛn goo ù n yoo mɔ wi u wukumɔ, n̄ kun mɛ u nɛɛ kparamɔ, u koo n̄n s̄ ù n wuma yɛnuɔ u nɛɛ, u na tɛ u sina u di? ⁸ Aawo, u koo n̄n s̄wa u nɛɛ, u n̄n d̄ianu s̄ɔru kuo, u win yaberu sebe kpa u n̄n n̄ɔri, sere u ka di u n̄. Yen biruwa yoo win tii u koo maa di kpa u n̄. ⁹ U koo yoo wi siara yèn s̄ u kua ye u n̄n yiire? ¹⁰ Aawo, mɛya maa bɛɛ i n kpuro kua ye ba bɛɛ yiire, i yande nɛɛ, i s̄awa yobu. I gesi kua ye n weenɛ i ko.

Yesu tambu w̄kuru b̄kia

¹¹ Sanam mɛ Yesu u d̄ɔ Yerusalemu gia, u kpa Samari ka Galilen baa s̄ɔ. ¹² Sanam mɛ u duɔ wuu gagu s̄ɔ, tambu w̄kuru be ba bara disigiru m̄ ba n̄n sennɔ da ma ba ȳra n d̄esire. ¹³ Ba n̄ɔgiru sua ba nɛɛ, yinni Yesu, a bɛsɛn w̄n̄w̄ndu waawo. ¹⁴ Ye u bu wa yera u nɛɛ, bu doo bu ben tii ȳaku kowobu s̄ɔsi.

Sanam mɛ ba d̄ɔ, n wee ba b̄kura ba d̄ɛra. ¹⁵ Ben turo, ye u wa ma u b̄kura, u ḡsirama u Gusunɔ siara ka n̄ɔgiru. ¹⁶ U kpuna Yesun wuswaa u n̄n siara. Samarigiiwa durɔ wi. ¹⁷ Yesu nɛɛ, n n̄ be w̄ku te kpurowa ba b̄kura? N̄ɔba n̄nɛ be ba tie, mana ba w̄a. ¹⁸ S̄ɔ wini turowa u wurama u ka Gusunɔ siara?

¹⁹ Ma u n̄n s̄ɔwa u nɛɛ, a seewo a doona, wunen naanɛ dokebu nun b̄kia.

Ban te Gusunɔ u koo sw̄i

(I maa m̄erio Mateu 24:23-28, 37-41)

²⁰ Falisiba ba n̄n bikia d̄ama te Gusunɔ u koo bandu sw̄i kpa ba n̄ ka ȳ. Yera u bu s̄ɔwa u nɛɛ, Gusunɔn bandu ta n̄ sisi nge mɛ ba koo ka tu wa. ²¹ Ba n̄ gerumɔ bu nɛɛ, i wa te wee mini, nge te wee m̄ɔnɔ. D̄omi n wee, Gusunɔ u bandu sw̄i bɛɛn suunu s̄ɔ.

²² Ma u bw̄a be s̄ɔwa u nɛɛ, sanam sisi m̄ s̄ɔ i ko n̄ k̄i i T̄onun Biin t̄ɔ teeru wa, adama i n̄ tu wasi. ²³ Ba koo bɛɛ s̄, i m̄erio mini n̄ kun mɛ m̄ɔnɔ. I ku ka duki da mi. ²⁴ Ka geema nge mɛ guru maakinu ra balli w̄llun goo teerun di sere ka tensim mi, nge m̄ya T̄onun Bii u ko n̄ s̄a

win t̄ɔ te s̄ɔ. ²⁵ Adama gbiikaa, u n̄ koo ko u kun n̄ni s̄ɔre gem gem kpa t̄ɛn t̄ambu bu n̄n yina. ²⁶ Ye n kua N̄wɛn sanam s̄ɔ, n̄ koo maa ko T̄onun Biin sanam s̄ɔ. ²⁷ T̄amba dimɔ, ba n̄rumɔ, ba suanamɔ, ba dur̄bu ka kur̄bu k̄ɛnamɔ sere n̄ ka girari d̄ama te N̄wɛ u goo dua. Ma nim yibura na ta be kpuro kam koosia. ²⁸ M̄ya n̄ koo maa ko nge Lotun saa. T̄amba dimɔ, ba n̄rumɔ ba dwemɔ ba d̄aramɔ, ba d̄ianu duurumɔ, ba dia banimɔ. ²⁹ Adama d̄ama te Lotu u yara Sodomun di, guri d̄ɔgia ka s̄ɔ bisu ya na w̄llun di ya be kpuro kam koosia. ³⁰ M̄ya n̄ ko n̄ maa s̄a t̄ɔ te T̄onun Bii u koo kurama.

³¹ T̄ɔ te s̄ɔ, wi u w̄a win dii t̄ɛra w̄llɔ ma win ȳanu w̄a dir̄, u ku raa du u nu sua. Wi u maa w̄a gber̄, u ku raa ḡsirama yɛnuɔ. ³² I Lotun kur̄ yaayo. ³³ Wi u k̄i u win w̄aru di ka win ḡru k̄ru, u koo tu bia, adama wi u win w̄aru yina, wiya u ko n̄ tu m̄. ³⁴ Ka geema, w̄ku te, t̄ambu yiru ba ko n̄ kp̄i kpin yee teeru s̄ɔ, ba koo turo sua kpa bu turo deri. ³⁵ Kur̄bu yiru ba ko n̄ namm̄ sannu, ba koo turo sua kpa bu turo deri. [³⁶ Dur̄bu yiru ba ko n̄ w̄a gber̄, ba koo turo sua kpa bu turo deri.] ³⁷ Bw̄a be, ba n̄n bikia ba nɛɛ, ma giara Yinni. Ma u nɛɛ, mi gora w̄a miya yaberekunu nu koo m̄enna.

18

Ḡmini ka siri kowon gari

¹ Yesu u bu m̄n teni kua u ka bu s̄ɔsi ma n̄ weenɛ ba n̄ da n̄ kanaru m̄ w̄rabu sari. ² U nɛɛ, siri kowo goo w̄a wuu maro gagu s̄ɔ, wi u n̄ Gusunɔ nasie, u n̄ maa goon b̄ɛɛ ȳ. ³ Wuu teu ge s̄ɔ, ḡmini goo maa w̄a mi. U ra n̄ win mi, u nɛɛ, u bu sirio wi ka win yiber̄. ⁴ U yina n̄ t̄. Adama yen biru u bwisika u nɛɛ, baa mɛ na n̄ Gusunɔ nasie, ma na n̄ goon b̄ɛɛ ȳ. ⁵ Ka m̄, yèn s̄ ḡmini wini u man bande, kon bu siria ka win yiber̄, kpa u ku maa man baasi.

⁶ Yinni u nɛɛ, i n̄w̄ ye siri kowo k̄so wi, u gerua. ⁷ Kaa sere gere Gusunɔ? U n̄ koo win tiin t̄ambu siria

be ba nùn wuri koosimɔ bururu ka yoka? U koo tɛ u sere bu nɔɔri? ⁸ Na bɛɛ sɔɔmɔ u koo bu siria ka sendaru. Ka mɛ, sanam mɛ Tɔnɔn Bii u koo na u koo naanɛ dokebu deema tem mɛ sɔɔ?

Falisi ka gbere mwaaɔn

kanaru

⁹ U kpam mɔn teni kua tɔmbu gabun sɔ be ba tii mɛɛra geegibu, ma ba gabu gema. ¹⁰ U nɛɛ, tɔmbu yiru ba dua sɔa yerɔ bu ka kanaru ko. Turo sɔawa Falisi, turo maa gbere mwaaɔ. ¹¹ Falisi wi, u yɔ u kanaru mɔ u win tiin gari mɔ u nɛɛ, Gusunɔ na nun siara yɛn sɔ na n sɔa nge be ba tie, be ba sɔa taki diobu ka kɔsan kowobu ka sakara kowobu ka mam gbere mwaaɔ nge durɔ wini. ¹² Na ra nɔɔ bɔke nɔn yiru alusuma tia sɔɔ. Na ra maa nɛn mɔru kpuron wɔkuru baateren wɔlɔ tia wɛ. ¹³ Gbere mwaaɔ wi, u yɔra n dɛsire, u n kɔka u win nɔni sue wɔlɔ, ma u tii bɔkua u nɛɛ, Gusunɔ, na sɔawa toro, a nɛn wɔnwɔndu waawo. ¹⁴ Na bɛɛ sɔɔmɔ gbere mwaaɔ wiya u gem wa Gusunɔn wuswaaɔ u ka wa yɛnuɔ n kere win beruse. Domi baawure wi u tii sua wɔlɔ ba koo nùn kawa. Wi u maa tii kawa ba koo nùn sua wɔlɔ.

Yesu bibu kanaru kua

(I maa mɛɛrio Mateu 19:13-15, Maaku 10:13-16)

¹⁵ Ba ka bibu naamɔ Yesun mi baa ka bii wɛɛnɔ u ka nu nɔmu sɔndi. Adama ye win bwɔabu ba ye wa ba bu gerusi. ¹⁶ Ma Yesu u bibu soka win mi u nɛɛ, i de bibu bu na nɛn mi, i ku bu yinari, domi Gusunɔ u bandu swɔi tɔmbun sɔ be ba ka bu weenɛ. ¹⁷ Ka geema, na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u kun ban te Gusunɔ u swɔi wure nge mɛ bii u ra win mɔwɔbu wure, u n kpɛ u n sɔa ban tegii.

Gobigii goon gari

(I maa mɛɛrio Mateu 19:16-30, Maaku 10:17-31)

¹⁸ Wirugii goo u Yesu bikia u nɛɛ, yinni, a sɔawa tɔn geo. Mba na kon ko n ka wɔaru te ta ku ra kpe wa.

¹⁹ Yesu nɛɛ, mban sɔna a man sokumɔ geo. Goo sari wi u sɔa geo ma n kun mɔ Gusunɔ turo. ²⁰ A wooda yɛ ye ya gerumɔ ya nɛɛ, “i ku sakararu

ko, i ku tɔnu go, i ku gbɛni, i ku seeda weesugia di, i bɛɛn tundo ka mɛro bɛɛrɛ wɛ.”

²¹ Ma durɔ wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na wiru kpɔiye saa nɛn aluwaasirun di.

²² Ye Yesu u yeni nua u kpa, u kpam nɛɛ, gɔa teenɔ nu nun tie. A dɔro kpuro ye a mɔ, kpa a sɔarobu yen gobi bɔnu kua, kaa n dukia mɔ wɔlɔ. Yen biru a na a man swɔi.

²³ Ye durɔ wi, u yeni nua win nukura sankira, domi dukia bakagiiwa. ²⁴ Ye Yesu u nùn mɛɛra u nɛɛ, ka geema n ka dukiagibu sɛwa bu ka ban te Gusunɔ u swɔi wura. ²⁵ Domi dukiagii u ka ban te wura, yen sɛsɔ ga kpɔ ga kere yooyoo gu du yaburan wɛrɔ gu yari.

²⁶ Be ba nùn swaa daki ba nɛɛ, n n mɛn na, wara koo kpɔ u faaba wa.

²⁷ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, ye tɔnu kpanɛ, Gusunɔ kun ye kpanɛ.

²⁸ Piɛɛ u nɛɛ, n wee sa deri kpuro ye sa mɔ, sa nun swɔi.

²⁹ Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sɔɔmɔ, goo sari wi u win yɛnu deri ban te Gusunɔ u swɔin sɔ n kun mɛ win kurɔ n kun mɛ win maabu ka win wɔnɔbu n kun mɛ win mɛro ka win tundo n kun mɛ win bibu, ³⁰ kpa u kun wa u mwɛ saa yeni sɔɔ n kere ye u deri, ka kpam wɔaru te ta ku ra kpe sia.

Yesu u win gɔɔ ka win seebun

gari mɔ nɔn itase

(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Maaku 10:32-34)

³¹ Yesu u wɔkura yiru ye soka win mi ma u nɛɛ, n wee sa Yerusalemu dɔɔ. Ye Gusunɔn sɔmɔba yorua Tɔnɔn Biin sɔ kpuro, ya koo koorɔ. ³² Domi ba koo nùn tɔn tukobu nɔmu sɔndia bu nùn yaakoru ko, bu nùn nɔni sɔ, kpa bu nùn yɔatam sie. ³³ Bɔ n maa nùn so ba kpa ba koo nùn go, kpa u se gɔrin di sɔɔ itase.

³⁴ Adama bwɔa be, ba n gɔanu tuba gari yi sɔɔ. N bu wini ye u ka yɔ. Gari yi kun bu yeeri.

Yesu u wɔko bekia

(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Maaku 10:46-52)

³⁵ Nge me Yesu u Yeriko dua, wōko goo u sō swaa nōwō u bara mō. ³⁶ Ye u tōn wōrun damu nua ga sarō, yera u bikia mba n kua. ³⁷ Ma ba nūn sōwa ba nēē, Yesu Nasaretigiwa u sarō. ³⁸ Ma u nōgiru sua u nēē, Yesu Dafidin sikadobu, a nēn wōnwōndu waawo.

³⁹ Be ba sīimō wuswaa ba nūn gerusi bu ka nūn marisia. Adama u wure u gbāra n kere yellu u nēē, Dafidin sikadobu, a nēn wōnwōndu waawo.

⁴⁰ Yesu u yōra ma u nēē, bu ka nūn na. Ye wōko wi, u tunuma Yesu nūn bikia u nēē, ⁴¹ mba a kī n nun kua.

U nēē, Yinni, na kī n yam wawa.

⁴² Ma Yesu u nūn sōwa u nēē, a yam waawo, wunēn naanē dokebu nun bekia.

⁴³ Yande u yam wa, ma u Yesu swīi u Gusunō siaramō. Sanam me tōn wōru ge kpuro, ba ye wa ma ba Gusunō saabu kua.

19

Yesu ka Sakeu

¹ Yesu u dua wuu ge ba mō Yeriko, u gu bukianē. ² Miya durō gobigii goo u wāa wi ba mō Sakeu wi u sāa ghere mwaabun wirugii. ³ U kī u Yesu wa, adama u nē kpīa tōn wōrun sō yēn sō wi, tōn kpiribuwa. ⁴ Yera u duka da wuswaa ma u yōwa dāa te ba mō sikamōren wōlō u ka nūn wan sō, domi u yē ma miya u koo ka doona. ⁵ Saa ye Yesu u tura yam mi, u nōni seeya ma u nūn sōwa u nēē, Sakeu a sarama kpaaka, domi wunēn yēnuōra na kon sōbia giso.

⁶ Sakeu sarama ka sendaru ma u Yesu dam koosia ka nuku dobu. ⁷ Ye tōmba ye wa, be kpuro ba wōki ba nēē, u da u sōbia kōsan kowon yēnuō.

⁸ Sakeu u seewa u yōra Yinnin wuswaa u nēē, n wee Yinni na nēn dukian bōnu sāarobu wēemō. Nā n maa goo gāanu wōrari ka taki na nūn yen nōn nne wesiamō.

⁹ Yesu u nūn sōwa u nēē, giso faaba dua yēnu ge sō yēn sō winin tii maa sāa Aburahamun bweseru. ¹⁰ Domi Tōnun Bii u nawa u ka kasu be ba kōra u bu faaba ko.

Nge me sōm kowoba ka gobi

mēro kua

(I maa mērio Mateu 25:14-30)

¹¹ Sanam me tōmba yēni swaa daki, u kpam mōndu kua yēn sō u Yerusalemu turuku kua ma ba tamaa Gusunō u koo bandu swīiwa yande.

¹² Yera u nēē, sina bii goo u bandu dibu da n toma tem gam gia, kpa u wurama yen biru. ¹³ U sere doona u wōkuru soka win yobu sō, ma u ben baawure gobi beke gēē wē u nēē, bu de gobi yi, yi ma sere u ka wurama. ¹⁴ Win temgibu ba nūn tusa ma ba nō tia kua ba tōmbu gōra bu nēē, ba nē kī durō wi, u bandu di ben temō.

¹⁵ Sanam me u wuma ye u ban te diima, u yoo be soka win mi be u raa gobi wē, kpa u ka wa nge me baawuren gobi nūn marua. ¹⁶ Gbiikoo na u nēē, yinni wunēn gobi yi, yi mara wōkuru. ¹⁷ U nūn sōwa u nēē, ya wā yoo geo. Yēn sō a kua naanēgii gāa piiminu sō, na nun kua wuu marosu wōkurun wirugii. ¹⁸ Yiruse na u nēē, yinni wunēn gobi yi, yi mara nōbu.

¹⁹ U nūn sōwa u nēē, wunē maa, na nun kua wuu marosu nōbun wirugii.

²⁰ Kpao na u nēē, yinni wunēn gobi wee yi na berua kīasu sō. ²¹ Domi na wunēn berum mō yēn sō a sāa tōn sēsōgii. A ra suewa ye a kun yii, kpa a gē mi a kun duure. ²² U nūn sōwa u nēē, na kon nun siriwa wunēn gari sōon di, yoo kam. A yē ma na sāa tōn sēsōgii, na ra sue ye na kun yii, kpa n gē mi na kun duure. ²³ N n mēn na, mban sōna a nē goo nēn gobi yi wē u ka gobi mēro ko, kpa n nēnyam mwa ka are sanam me na wōma. ²⁴ Ma be ba wāa mi, u bu sōwa bu gobi yi mō bu wōkurugii wi wē. ²⁵ Ba nūn sōwa ba nēē, yinni, u wōkuru mō kō. ²⁶ U nēē, na bēē sōmō, wi u mō, win mōru sōra ba koo nūn sosia. Wi u kun maa mō, fiiko ye u mam mō ba koo nūn mwaari. ²⁷ Yen biru i ka nēn yiberēba na mini be ba kun kī n bandu di kpa i bu sakiri nēn wuswaa.

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mērio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Yohanu 12:12-19)

28 Ye Yesu yeni gerua u kpa, u win swaa mwa u bu gbiiya Yerusalemu gia. 29 Sanam me u Betefagi ka Betani turuku kua, guurun bera gia te ba ra soku Olifin guuru, u tumbu yiru gora win bwāabu sɔɔ 30 u nɛɛ, bu doo wuu ge ga wāa ben wuswaa mi. Bā n dua ba koo keteku buu wa ga sori ge goo kun sɔnre. U nɛɛ, bu gu sɔsiamā bu ka na. 31 Goo ù n bu bikia mban sɔna ba gu sɔsiamā, bu nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.

32 Be u gora ba doona, ma ba yabu baayere deema nge me u bu sɔwa. 33 Ye ba keteku buu ge sɔsiamā, gen yinniba nɛɛ, mban sɔna i keteku buu ge sɔsiamā.

34 Ba nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.

35 Ma ba ka Yesu keteku buu ge naawa. Ba ben yānu teria gen wollo ma ba Yesu sɔndi. 36 Ye u dɔɔ, meya tamba ben yānu teriamā swaa sɔɔ. 37 Sanam me u Yerusalemu turuku kua Olifin guurun swaan bakuo, win bwāabu kpuro ba nɔɔguru sua ba Gusunɔ siaramā ka nuku dobu sɔm maamaakiginu kpuron sɔ ye ba wa. 38 Ba nɛɛ, Gusunɔ u sunɔ wi u sisi ka win yisuru domaru kuo, alafia ya n wāa wollo, kpa yiiko ya n wāa wɔwolleɔ.

39 Falisi gabu saa tɔn wɔrun suunu sɔɔn di ba Yesu sɔwa ba nɛɛ, yinni a wunen bwāa be marisio.

40 U bu wisa u nɛɛ, na bɛɛ sɔmā, baa beni bā n mari, kpenu koo gbāra.

Yesu Yerusalemu swīya

41 Sanam me Yesu u Yerusalemu turuku kua, ye u ye wa yera u swīi wari yen sɔ, 42 u nɛɛ, wune Yerusalemu à n daa tē yē ye ya koo ka nun alafia naawa ni, baa gisɔ! Adama wee, ya nun kukue. 43 Sanam koo nun naawa mē sɔɔ wunen yiberēba ba koo nun tarusi, kpa bu nun kooro bure bu nun sēkenē beri berika kpuron di. 44 Ba koo nun nam, wune ka wunen bibu be ba wāa wunen suunu sɔɔ. Ba n derimā kpenu nu sɔnna wune sɔɔ, yēn sɔ a n tuba saa ye Gusunɔ u nun naawa.

Yesu u dua sãa yerɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-17, Maaku 11:15-19, Yohanu 2:13-22)

45 Yesu dua sãa yerɔ ma u kia dɔrobu giram wari. 46 U bu sɔwa u nɛɛ, ba yorua, “Nen diru ta ko n sãawa kanarun diru.” Adama bɛɛ i tu kua gbɛnɔbun wāa yeru.

47 Baadomma u ra n Gusunɔn garin keu sɔsimo sãa yerɔ. Yera yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu ka Yuuban wirugibu ba kī bu nūn go. 48 Adama ba n yē nge me ba koo koosina, domi tumbu kpurowa ba nūn swaa daki ma n bu maamaaki sãa.

20

Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Maaku 11:27-33)

1 Sɔɔ teeru nge me Yesu u Gusunɔn garin keu sɔsimo sãa yerɔ, ma u Labaari gean waasu mɔ, yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu ka Yuuban guro gurobu ba kurama. 2 Ba nɛɛ, a sun sɔwɔ wooda yerɔ a ka yeni mɔ. Wara u nun yen yiiko wē.

3 U bu sɔwa u nɛɛ, ne maa, na kon bɛɛ gari gɛɛ bikia, kpa i man sɔ. 4 Man diya Yohanu u wooda wa u ka tumbu batemu kua. Tɔnun min di? Nge wɔllun di.

5 Adama ba geruna ba nɛɛ, sà n gerua wɔllun diya, u koo nɛɛ, mban sɔna sa n nūn naane doke. 6 Sà n maa nɛɛ, tɔnun min di, tumbu kpuro ba koo sun kpenu kasuku domi baawure u Yohanu garisi Gusunɔn sɔmɔ.

7 Yera ba wisa ba nɛɛ, sa n yē man diya. 8 Ma Yesu u bu sɔwa u nɛɛ, ne maa, na n bɛɛ sɔmā yiiko ye na ka yeni mɔ.

Gbaa wuko kɔsobun gari
(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Maaku 12:1-12)

9 Yen biru u tumbu mɔn teni kua u nɛɛ, durɔ goo u resɛm gbaaru kua u dānu duura ma u kɔsobu kasu u bu ye nɔmu beria, ma u wuu da n ka tɛ. 10 Sanam me saa ya tura u sɔmā gora kɔso ben mi, bu ka nūn wēema ye n sãa wigia. Kɔso be, ba nūn so, ba nūn gira nɔm dira. 11 U kpam kpao gora. Ba nūn so, ba nūn yaa kasiki, ba gira nɔm dira. 12 U kpam itase gora. Ba nūn mɛɛra kua

ma ba nùn gira. ¹³ Gbaa yēro wi, u nēē, mba kon ko tē. Kon den nēn tiin bii kīnasi bu gōriawa. Sōrākudo ba koo nùn bēere wē. ¹⁴ Adama ye kōso be, ba nùn wa, ba geruna ba nēē, wiya sāa tubi dio, su nùn go, kpa gbaa te, tu ko bēsegiru. ¹⁵ Ma ba nùn yara gbaa ten biruā, ba nùn go.

Tē mba gbaa yēro wi, u koo bu kua. ¹⁶ U koo na u bu kpeerasia, kpa u win gbaa te kōso kpaobu nōmu beria.

Sanam mē tōn be ba nùn swaa daki ba ye nua, yera ba nēē, su ku wa mē.

¹⁷ Adama Yesu u bu nōni kō u ka da ma u nēē, mba gari yin tubusianu yi ba yorua ba nēē, “Kpee te banōba yina, tera ta kua gani gōmburun dam.”

¹⁸ Baawure wi u kpee te wōri, ta koo nùn bōoku, wi ta maa wōri, ta koo nùn namwa muku muku.

Wōō gobin kōsiabun gari

(I maa mēerio Mateu 22:15-22, Maaku 12:13-17)

¹⁹ Saa tia ye sōō, yāku kowo tōnwerobu ka wooda yērobu ba kasu bu Yesu mwa, domi ba tuba ma ben sōna u mōn te kua. Adama ba tōn wōru nasie. ²⁰ Ba Yesun laakari mō kpuro sōō. Ma ba tōn samba kowobu gōra win mi, be ba sāare geegibu bu ka nùn mwa win gari gēē sōō, kpa bu nùn tem yēro nōmu beria. ²¹ Tōn be, ba nùn bikia ba nēē, yinni sa yē ma wunen gari ka wunen sōōsira sāa dee dee, a ku ra maa kīru gem wē, a Gusunōn swaa sōōsimōwa gem sōō. ²² N weene su tem yēro wōō gobi wē? Nge su ku wē.

²³ Ye Yesu u ben bwisiku kōsunu wa, yera u nēē, ²⁴ i man gobi sōōsima. Ma ba nùn yi wē. Ma u nēē, waran foto ka yīrera mi.

Ba nēē, tem yērogia.

²⁵ Ma u bu sōōwa u nēē, n n mēn na, i tem yēro wēeyō ye n sāa tem yērogia, kpa i Gusunō wē ye n sāa Gusunōgia.

²⁶ Ma ba kpana bu nùn nōma turi win gari sōōn di tōmbun wuswaa. Yera ba ka win wisibu biti kua, ma ba ben nōō mari.

Gōribun seebun gari

(I maa mēerio Mateu 22:23-33, Maaku 12:18-27)

²⁷ Sadusiba be ba ra nēē gōriba kun seemō, ben gabu ba nùn susi ma ba bikia ba nēē, ²⁸ yinni, n wee ye Mōwisi u sun yorua. U nēē, “Goon bēerē ù n gu u kurō deri, ma u kun ka kurō wi bii mara, u koo kpī u nùn tubi di, kpa u ka win bēerē bweseru waawa.” ²⁹ Nge mēna, tundo turosibu nōōba yiru gaba raa wāa. Gbiikoo u kurō sua ma u gu, u n ka kurō wi bii mō. ³⁰⁻³¹ Yiruse ka itase ba nùn sua gōminiru. Mēya n kua sere be nōōba yiru ye, ba ka gu. Ba n bii mara. ³² Kurō wi, u ra gu. ³³ Gōribun seebun sanam ben weren kurōwa u ko n sāa. Domi be nōōba yiru ye kpurowa ba nùn gia kurō.

³⁴ Yesu u bu wisa u nēē, handunia yen tōmba ba kurōbu ka durōbu suamō, ³⁵ adama sibu be ba ko n bōnu mō sian wāaru ka gōribun seebu sōō, ba n kurōbu ka durōbu suamō. ³⁶ Ba ko n ka wōllun gōradoba weenewa ba n maa gbimō. Ba ko n sāa Gusunōn bibu domi ba bu seeya gōrin di. ³⁷ Mōwisin tii u sōōsi sāa sāa ma gōriba koo se, ye u Gusunō soka u nēēwa, “Gusunō Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka Yakōbun Yinni” awī dōōgii yin gari sōō. ³⁸ Gusunō kun sāa gōribun Yinni. U sāawa wasobugii, domi win mi kpuro ba sāawa wasobu.

³⁹ Gabu wooda yērobu sōō ba nēē, yinni, wunen gari yi, yi dēnde.

⁴⁰ Ba n maa kākā ba nùn gāanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunō u gōsa

(I maa mēerio Mateu 22:41-46, Maaku 12:35-37)

⁴¹ Ma Yesu u bu bikia u nēē, amōna ba koo ka kpī bu nēē, Kirisi sāawa Dafidin bii. ⁴² Domi Dafidin tii u gerua Womusun tireru sōō u nēē,

“Yinni Gusunō u nēn Yinni sōōwa u nēē, a sinō nēn nōm geuō,

⁴³ sere n ka nun wunen yibereba taarea.”

⁴⁴ Dafidi ù n nùn soka Yinni, amōna u ko n maa ka sāa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yērobu

(I maa mēerio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Sanam me tɔn dabira nɔn swaa daki, u win bwāabu sɔwa u nee, ⁴⁶ i tii laakari ko ka wooda yērobu be ba kī ba n bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba tɔbirinaa kī batuma sɔ, ba sin yee gbiikinu kasu mɛnnɔ yɛnɔ ka aye bɛɛɛginu dim soku yerɔ. ⁴⁷ Ba gɛminibun yɛnusu dimɔ, ma ba kana dɛndɛnnu mɔ bu ka bu wan sɔ. Ba koo bu taarɛ wɛ n kpā.

21

*Gobi yi kurɔ gɛmini goo u kpɛɛ
(I maa mɛɛrio Maaku 12:41-44)*

¹ Yesu u nɔni seeya ma u dukiagibu wa ba gobi kpɛɛmɔ sāa yerun kpakororɔ sɔ mi ba ra gobi doke. ² U maa kurɔ gɛmini sārɔ goo wa u gobi piiminu yiru kpɛɛmɔ mi. ³ Ma u nee, na bɛɛ sɔmɔ ka gem, gɛmini sārɔ wi, u kpɛɛ n be kpuro kere be ba tie. ⁴ Domi ye n sɔndi ben mɔɔ bakaru sɔ yera ba wuna ba doke, adama win yāaru sɔ u kpuro kpɛɛ ye u ka tii kɔsu.

Yesu u sāa yerun

kɔrabun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Maaku 13:1-2)

⁵ Gaba gerumɔ ma sāa yeru ta buraru mɔ ta wā ten kpee buranu ka kɛɛ ni ba Gusunɔ wɛn sɔ. Yera Yesu u nee, ⁶ sanam sisi mɛ sɔ ye i waamɔ mini kpuro yen gaan kpera kun ko n wāa ten tensim wɔllɔ. Ni kpurowa nu koo wɔri.

Wahala ye ya koo na

handunia yu sere kpe

(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Maaku 13:3-13)

⁷ Ba nɔn bikia ba nee, yinni, n n mɛn na, domma yeni ya koo tunuma. Yire terà ta koo gbi tu kookoo si sɔsi.

⁸ Yesu u nee, i laakari koowo, i ku de bu bɛɛ nɔni wɔke. Domi dabira koo na ka nɛn yīsiru, kpa ba n gerumɔ ba n mɔ, saa ya turuku kua, beya ba sāa Kirisi wi. Adama i ku bu swī. ⁹ I n tabun damu nɔmɔ ka nɔsināa sariru, i ku nanda. Domi yera n ko n gbi n tunuma, adama n n kpee te mi gina.

¹⁰ Yera u kpam bu sɔwa u nee, bwe-senu koo seesina, sinamba koo maa seesina. ¹¹ Tem yīiri bakabu ko n wāa ka baranu ka gɔru, gam ka gam. Maamaaki bɛrumgii ka yīre bakanu nu ko n wāa wɔllɔ.

¹² Adama yabu ye kpuro yu sere koorɔ ba koo bɛɛ mwa bu bɛɛ nɔni sɔ. Ba koo bɛɛ siri kowobu nɔmu sɔndia mɛnnɔ yɛnɔ, bakoo bɛɛ pirisɔm doke, kpa bu ka bɛɛ da sina bokobu ka tem yērobun kɔnnɔsɔ nɛn yīsiran sɔ. ¹³ Yera n koo bɛɛ ayeru wɛ i ka seeda di. ¹⁴ I de i n yē ma n n bɛɛn bwisikunu i ko ka tii yina. ¹⁵ Domi kon de i gari gere ka bwisi yi bɛɛn yibereba kpuro ba n kpɛ bu yina, n kun mɛ bu siki. ¹⁶ Bɛɛn mɔwɔbu mam, ka bɛɛn maabu ka bɛɛn wɔnɔbu ka bɛɛn dusibu ka bɛɛn bɔrɔba, ba koo bɛɛ bu nɔmu sɔndia kpa bu dabiru go bɛɛ sɔ. ¹⁷ Baawure koo bɛɛ tusi nɛn yīsiran sɔ. ¹⁸ Adama baa bɛɛn wirun sera kun borimɔ. ¹⁹ Bɛɛn temanabun saabu bɛɛn hunde ya koo faaba wa.

Yerusalemun kpeerabun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-21, Maaku 13:14-19)

²⁰ Ma Yesu maa nee, dɔma te i wa tabu kowoba Yerusalemu tarusi, i n yē ma yen kpeerasiabu turuku kuawa. ²¹ Sanam me, be ba wāa Yudeaɔ, bu suuwo guunu wɔllu gia. Be ba maa wāa Yerusalemun suunu sɔ bu yario, be ba maa wāa gberɔ bu ku wura wuuɔ. ²² Domi saa yeya mɔru kɔsiarun sanam, kpuro yu ka koorɔ ye ba yorua Gusunɔn gari sɔ. ²³ Gurigibu ka tɔn kurɔ be ba bibu bɔm kɛmɔ saa ye sɔ, ba koo nɔni swāaru wa. Domi nuku sankira bakanu ko n wāa tem sɔ, ka maa mɔru baka bu ka tɔn be sɛɛyasia. ²⁴ Ba koo bu sɔsiri ka takobi, kpa bu bu yoru mwa tem baama. Bwese tukunu koo maa Yerusalemu taaku sere nin saa yu ka turi.

Tɔnun Biin naaru

(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Maaku 13:24-27)

²⁵ Yesu kpam nee, yīrenu ko nu n wāa sɔ ka suru ka kperi sɔ. Tem sɔ, nɔni swāa bakara koo bwesenu deema kpa

nu biti soora nim wōku ka nim kurenun wurenun sō. ²⁶ Nandabu koo tōmbu wasikira bā n mara ye n koo koorā handunia sō, domi wōllun dam mu koo yīiri. ²⁷ Saa yera ba koo Tōnun Bii wa u kurama guru wiru sō, ka dam bakam ka yiiko. ²⁸ Yeni yā n naabu torua, i yōrō sōnwā kpa i bēen wiru seeya yēn sō bēen yakiabu turuku kua.

Yīre te dāa te ba mō figie

ta sōsimō

(I maa mēerio Mateu 24:32-35, Maaku 13:28-31)

²⁹ Ma u bu garin weenasii kua u nē, i dāa te ba mō figie mēerio ka dānu kpuro. ³⁰ Nū n kpararu torua, bēen tii i n mēera, i yē ma yande tomburura ta turuku kooma. ³¹ Nge mēya bē maa, i n yabu ye wa ya wee, i n yē ma n turuku kuawa Gusunō u ka bandu swīi. ³² Ka geema na bē sōmō, saa yenin tōmbu gabu ba n gbimō yabu ye kpuro yu ka koorā. ³³ Wōllu ka tem mu koo doona, adama nēn gari kun doonō.

I tii laakari ko

³⁴ Ma Yesu kpa nē, i n bēen tii se, kpa i ku ra ko laakari sariba dibu ka nōrubun sō ka handunian wururabu, kpa tō te, tu ku bēe suaru wōri nge yina. ³⁵ Domi ta koo baawure deema wi u wāa tem mē kpuro sō. ³⁶ Yen sō, i n swaa mēera kpa i n kanaru mō saa baayere, kpa i dam wa i ka kisira kpuro ye n koo nan di, kpa i ka kpī i yōrā Tōnun Biin wuswaa.

³⁷ Bururu baatere Yesu ra Gusunōn garin keu sōsiwa sāa yerō, yoka kpa u da u kpuna Olifin guuru wōllo. ³⁸ N n kua bururu tōmbu kpuro ba ra nēwa win mi sāa yerō bu ka win gari swaa daki.

22

Wirugiba wesianamō

bu ka Yesu go

(I maa mēerio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Yohanu 11:45-53)

¹ Pēe ye ba kun seeyatia doken tōo bakaru, te ba ra soku Gōo sararibu ta turuku kua. ² Yāku kowo tōnwerobu

ka wooda yērobu ba bwisi berinamō bu ka Yesu go domi ba tōn wōrun berum mā.

Yudasi u kī u Yesu

wirugibu nōmu sōndia

(I maa mēerio Mateu 26:14-16, Maaku 14:10-11)

³ Yera Setam ya dua Yudasin gōruo wi ba sokumō Isikariōtu. U sāawa bwāabu wōkura yiru yen turo. ⁴ Ma u da u nōo tia kua ka yāku kowo tōnwerobu ka sāa yerun kōsobun wirugibu u ka bu Yesu nōmu sōndia. ⁵ Ben nukura dora ma ba wesiana bu ka nūn gobi kē. ⁶ U wura, ma u swaa kasu u ka bu Yesu nōmu sōndia saa ye n weene kpa tōn wōru ga kun yē.

Yesun sōoru

Gōo sararibun yaa dibun sō

(I maa mēerio Mateu 26:17-25, Maaku 14:12-21, Yohanu 13:21-30)

⁷ Pēe ye ba kun seeyatia doken tōru tē sō ba ra Gōo sararibun yāanu go, ta tunuma. ⁸ Ma Yesu u Piēe ka Yohanu gōra u nē, i doo i Gōo sararibun tōo bakarun sōoru ko su ka te di.

⁹ Ba nūn bikia ba nē, ma nā u kī bu ten sōoru ko.

¹⁰ U bu wisa u nē, n wee, i n wuu dua i kpa i ko ka durō goo yinna u nim tooru sōwa. I nūn swīyo yenu mi u dua, ¹¹ kpa i yenu gen yēro sō i nē, yinni nē, diru ma nā u koo be Gōo sararibun tōo bakaru di ka win bwāabu. ¹² Yēro u koo bēe gidambisa baka sōsi ye ba sōnwa. Miya i ko sōoru ko.

¹³ Ba doona ma ba baayere deema nge mē u raa bu sōwa, ma ba Gōo sararibun tōo bakarun sōoru kua.

Yinnin dīa domaruginu

(I maa mēerio Mateu 26:26-30, Maaku 14:22-26, Korinti I, 11:23-25)

¹⁴ Saa ya tura, ma Yesu u sina u ka di ka win gōrobu sannu. ¹⁵ Ma u nē, na kīa gem gem n Gōo sararibun tōo baka teni di ka bēe sannu n sere nōni sōra. ¹⁶ Na bēe sōmō ma na n maa te dimō sere tu ka koorā ban te Gusunō u swīi sō.

¹⁷ Yera u nōra sua u Gusunō siara ma u nē, i tam nōra ye mōo i nō bēe kpuro.

¹⁸ Na bēe sōmō, saa tēn di na n maa

tam meni n̄rum̄ sere Gusun̄ u ka bandu swīi.

¹⁹ Yen biru u p̄ē sua. Ye u Gusun̄ siara u kpa, u ye murura u bu wē u n̄ē, yeniwa n̄n wasi [yi ba wē b̄ēn s̄. I n da yeni ko i n ka man yaaye.

²⁰ Ye ba dim kpa, u maa n̄ra sua u bu wē u n̄ē, n̄ra yeniwa n̄ō mwēē kpaaru te ba sire ka n̄n yem me mu yari b̄ēn s̄.] ²¹ Adama n wee, wi u koo man d̄m̄e, win n̄mu ga wāa gb̄ēr̄ ka n̄guu sannu. ²² T̄nun Bii u doon̄ nge me Gusun̄ u yi, adama n̄ni swāarugiiwa wi u koo n̄n d̄m̄e.

²³ Ma ba bikiana torua, wara u koo yen bweseru ko ben suunu s̄ō.

T̄nwerorun sikirin̄

²⁴ Ma sikirin̄ ga kpam seewa Yesun bwāabun suunu s̄ō, ba bikianam̄ ben wi u koo ko t̄nwero. ²⁵ Yesu u bu s̄ōwa u n̄ē, handunia min sinamba ba ben t̄mbu dam d̄rem̄, ka me, ba bu sokum̄ gean kowobu. ²⁶ Adama i ku de n s̄ā me b̄ēn mi. I de b̄ē kpuron t̄nwero u n s̄ā nge b̄ē kpuron yākabu, kpa wi u s̄ā wirugii u n s̄ā nge s̄m̄. ²⁷ Wara kere, wi u dim̄? Nge wi u ka d̄ianu naam̄. N n̄ wi u dim̄? Wee, na wāa b̄ēn suunu s̄ō nge s̄m̄.

²⁸ B̄ē i ka man temana n̄n laakari m̄eribun saa s̄ō. ²⁹ Yen s̄ōna nge me n̄n Baaba u man bandu yīya, m̄ya na maa b̄ē ayeru yīye, ³⁰ i ka di i n̄ ka ne sannu n̄n bandu s̄ō, kpa i n s̄ō sina kitanu w̄llo i ka Isireliban bwesenu w̄kura yiru siri.

Yesu u n̄ē, Piē koo n̄n siki

(I maa m̄erio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Yohanu 13:36-38)

³¹ Ma Yinni u n̄ē, Sim̄ō Sim̄ō, Setam ya saa wa yu ka b̄ē sara nge alikama. ³² Adama na kanaru kua wun̄n s̄ō kpa wun̄n naan̄e dokebu bu ku ka kpe. Sanam me a ḡsirama n̄n mi, a wun̄n berusebu dam k̄ēyo.

³³ Piē n̄ē, Yinni na s̄ōru kpa n ka nun da piris̄m̄ s̄ō ka ḡō s̄ō.

³⁴ Ma Yesu u n̄ē, Piē na nun s̄ōm̄, gis̄ō goo d̄ō gu sere swī kaa man siki n̄n ita a n̄ē, a n̄ man yē.

Yansur̄ru ka b̄ō

wuu daatiru ka takobi

³⁵ U kpam bu s̄ōwa u n̄ē, sanam me na b̄ē ḡra yansur̄ru ka b̄ō wuu daatiru ka baranu sari, i ḡānu bia? Ba n̄ē, aawo, sa n̄ ḡānu bie.

³⁶ Ma u n̄ē, to t̄ē, wi u yansur̄ru m̄ u tu suo, m̄ya maa wi u b̄ō wuu daatiru m̄. Wi u kun maa takobi m̄, u win yaberu d̄ro u ka ye dwe.

³⁷ Domi na b̄ē s̄ōm̄, nge me ba yorua, “Ba n̄n garisi t̄n k̄so.” Ya n̄ koo ko ya kun man koore me. Ye n maa s̄ā n̄n gari ya wiru goor̄.

³⁸ Ba n̄ē, Yinni, takobi yiru wee. Ma u n̄ē, su yen baa deri.

Yesu u kanaru m̄

Olifin guuru w̄llo

(I maa m̄erio Mateu 26:36-46, Maaku 14:32-42)

³⁹ Ye Yesu u yara u da Olifin guur̄ nge me win d̄ōn̄e. Ma win bwāaba n̄n swīi. ⁴⁰ Ye ba tura yam mi, u bu s̄ōwa u n̄ē, i kanaru koowo kpa i ku du k̄kiribu s̄ō.

⁴¹ Yen biru u ka bu d̄sira fiiko nge me t̄nu u koo kpī u kperu kara tu ȳran saka ma u yiira mi, u kanaru kua. ⁴² U n̄ē, Baaba à n kī, a de wahala ye, yu man d̄sirari. Adama a de wun̄n kīru tu koor̄, n n̄ m̄ n̄giru.

[⁴³ Yera Gusun̄n ḡrado u n̄n kurema w̄llun di u ka n̄n dam k̄ē. ⁴⁴ Nuku sankira bakanu s̄ō u kanaru m̄ ka dam, ma win w̄nyanu kua nge yem nu d̄ākum̄ tem̄.]

⁴⁵ Ye u kanaru kua u kpa, u da win bwāabun mi gia. U bu deema ba do ka nuku sankiranu. ⁴⁶ Ma u bu s̄ōwa u n̄ē, mban s̄ōna i do. I seewo i kanaru ko kpa i ku du k̄kiribu s̄ō.

Yesun mwaabu

(I maa m̄erio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Yohanu 18:3-11)

⁴⁷ Sanam me Yesu u gari yi m̄, yera t̄n w̄ru ga tunuma, ma wi ba sokum̄ Yudas̄i, w̄kura yiru yen turo, u bu gb̄iye. U Yesu susi u ka n̄n n̄n̄e u b̄kasi. ⁴⁸ Ma Yesu n̄ē, Yudas̄i, ka t̄biri tenin bwesera kaa ka T̄nun Bii yib̄er̄ba n̄mu s̄ōndia?

⁴⁹ Be ba wāa ka Yesu sannu, ye ba wa ye n koo ko, ba nēē, Yinni, su ka bu takobi sāro?

⁵⁰ Ma ben turo u yāku kowo tōnweron sāmō sōra u win nām geun soo bura. ⁵¹ Ma Yesu nēē, i den derio mē.

Ma u durō win soo ge baba u gu bekia. ⁵² Yen biru Yesu u yāku kowo tōnwerobu ka sāa yerun kōsobun wirugibu ka Yuuban guro gurobu sōōwa u nēē, nēna bēē i mwaabu na ka takobi ka bokunu nge swaa dio? ⁵³ Baadommawa na wāa ka bēē sāa yerō, ma i n man mwe. Tē bēēya i saa yeni mō, bēē ka yam wōkurun damgii.

Piē u Yesu siki

(I maa mēerio Mateu 26:57-58, 69-75, Maaku 14:53-54, 66-72, Yohanu 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ye ba Yesu mwa ba kpa, ba ka nūn da yāku kowo tōnweron yenuō. Piē bu swī dandankuru. ⁵⁵ Ba dōō sōrua yenu yaaraō, ma gaba sō mi. Piē u maa sina ka be. ⁵⁶ Sām kowo tōn kurō goo u nūn wa u sō dōōn bōkuō, ma u nūn nōni girari u nēē, durō wini maa, u raa wāa ka wi.

⁵⁷ Adama u siki u nēē, kurō wunē na n nūn yē.

⁵⁸ N tē fiiko, goo kpam nūn wa ma u nēē, wunē a maa sāawa tōn begii.

Ma Piē u durō wi sōōwa u nēē, aawo, na n sāa begii.

⁵⁹ Yen biru n kua kōba tian saka, goo u maa wure u nēē, ka geema durō wini maa, u raa wāa ka wi, domi Galilegiwa.

⁶⁰ Piē u nēē, wunē, na n yē ye a kī a gere.

Yande nge mē u gari yi mō, goo dōō ga swī. ⁶¹ Ma Yinni u sīra u Piē mēera. Yera Piē u gari yi yaaya yi Yinni u raa nūn sōōwa u nēē, gisō goo dōō gu sere swī, kaa man siki nōn ita. ⁶² U yara tōōwō u swī ka nuku sankiranu.

Ba Yesu yaakoru mō

(I maa mēerio Mateu 26:67-68, Maaku 14:65)

⁶³ Tōn be ba Yesu nēni ba nūn gari bōkō mō ba nūn soomō. ⁶⁴ Ba nūn wuswaa wōkua ma ba nūn sōōmō u tubuo wi u nūn so.

⁶⁵ Ma ba nūn wōm dabinu ganu wōmmō.

Ba Yesu sirimō Yuuban

tōnwerobun mēnnō yerō

(I maa mēerio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Yohanu 18:19-24)

⁶⁶ Ye yam sāra, Yuuban guro gurobu ka yāku kowo tōnwerobu ka wooda yērobu ba mēna ma ba dera ba ka Yesu da ben siri yerō. ⁶⁷ Ba nēē, a sun sōōwō à n sāan na Kirisi wi.

Yesu bu wisa u nēē, baa nà n bēē sōōwa i n naanē dokemō. ⁶⁸ Mēya nà n maa bēē gāanu bikia, i n man wisimō. ⁶⁹ Saa tēn di, Tōnun Bii u koo sina Gusunō damgiin nām geuō.

⁷⁰ Be kpuro ba nēē, n n man na wunē Gusunōn Biiwa?

Ma u bu wisa u nēē, oo, nē Gusunōn Biiwa, nge mē i gerua.

⁷¹ Yera ba nēē, mban seedawa sa maa kasu. Bēsen tii sa ye nua saa win nōn di.

23

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaa

(I maa mēerio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Yohanu 18:28-38)

¹ Ma ba seewa be kpuro sannu ba ka Yesu da Pilatin kōnnōwō. ² Ba nūn durum manibu wōri ba nēē, sa wini deema u tōmbu bwisi kēmō bu ka bandu kōri bwia, u maa yinamō bu tem yēro wōō gobi kōsia. U tii sokumō Kirisi, sina boko.

³ Pilati u nūn bikia u nēē, wunē Yuuban sina bokowa?

Yesu u nēē, oo, nge mē a gerua.

⁴ Pilati u yāku kowo tōnwerobu ka tōn wōru sōōwa u nēē, na n taarē gaa wa durō wi sōō.

⁵ Adama ba nōō girari ba nēē, u tōmbu bwisi kēmōwa bu ka sanna, u bu yen keu sōōsimō. U torua Galilen di ma u da Yudean tem kpuro sōō. Wee, u maa na mini tē.

Ba ka Yesu da

Herodun wuswaa

⁶ Ye Pilati u yeni nua, u bikia durō wi, u n Galilegiin na. ⁷ Ye u gia ma u weewa Herodun bandun tem di, u nūn gōsia win mi. Herodu maa wāa Yerusalemuō saa ye sōō. ⁸ Sanam mē

Herodu u Yesu wa, win nukura dora gem gem. Saa tɛɛbun diya u kasu u nùn wa, win labaari ye u nɔɔmɔ ba gerumɔn sɔ̃. Domi u yĩiyɔ u Yesun sɔm maamaakigiru wa dɔma te u koo nùn wa. ⁹ U nùn gari bikia n ka tɛ adama Yesu kun nùn gɛɛ wisa. ¹⁰ Yǎku kowo tɔnwerobu ka wooda yẽroba wǎa mi, ba nùn durum manimɔ ka dam. ¹¹ Herodu ka win tabu kowobu ba nùn yaakoru kua ma ba nùn gari bɔkɔ kua. Ye ba nùn yabe buraru sebusia ba kpa ba nùn gɔsia Pilatin mi. ¹² Yen dɔma tera Pilati ka Herodu ba dora, be, be ba raa yibɛrɛ tɛɛru mɔɔsinɛ.

Ba Yesu taarɛ wɛ bu go

(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-26, Maaku 15:6-15, Yohanu 18:39-19:16)

¹³ Pilati u yǎku kowo tɔnwerobu ka Yuuban wirugibu ka tɔn wɔru sokusia. ¹⁴ U bu sɔɔwa u nɛɛ, i ka man durɔ wini naawa nge wi u tɔmbu bwisi kɛmɔ bu ka bandu kɔri bwia. N wee, na gari yin asansi bikia bɛɛn wuswaaɔ, na n maa gǎanu wa durɔ wi sɔɔ, ni nu sɔɔsimɔ ma geema ye i gerua win sɔ̃. ¹⁵ Mɛya maa Herodun tii, domi u sun nùn wesiamɔ. Durɔ wi kun gǎanu kue ye n ka gɔɔ nɛ. ¹⁶ Yen sɔ̃, na kon nùn kara nà n nùn sɛɛyasia na kpa.

[¹⁷ N deema tɔɔ bakaru baatere tilasiwa Pilati u ka pirisɔm turo kara.]

¹⁸ Ba nɔɔgiru sua be kpuro sannu ba nɛɛ, a wini goowo, kpa a sun Baraba kara!

¹⁹ Ba raa Baraba wi doke pirisɔm sɔɔ yèn sɔ̃ u tɔmbu sannɔ bɔrie wuu sɔɔ, u maa tɔnu go. ²⁰ Pilati u kpam ka bu gari kua yèn sɔ̃ u gɔru doke u Yesu kara. ²¹ Adama ba wurenu seewa ba nɛɛ, a kpareo, a nùn dǎa bunanaru kpareo!

²² Pilati u kpam bu sɔɔwa nɔn itase u nɛɛ, kɔsa yerà u kua. Na n gǎanu wa wi sɔɔ ye n ka gɔɔ nɛ. Yen sɔ̃, nà n nùn sɛɛyasia na kpa, kon nùn kara.

²³ Adama ba wure ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, bu nùn kpareo. Ma ben wurenu nu nùn kamia. ²⁴ Ma Pilati u wooda yi nge mɛ ba bikia. ²⁵ U wi ba bikia yɔsu wi ba pirisɔm doke sannɔ ka tɔn

goobun (200) sɔ̃, ma u bu Yesu deria ben gɔru kɔru sɔɔ.

Ba Yesu kpare

dǎa bunanaru wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Yohanu 19:17-27)

²⁶ Sanam mɛ ba ka Yesu dɔɔ, ba goo mwa wi ba mò Simɔɔ Sirɛnigii, wi u win gberu wee, ma ba nùn dǎa bunanaru sɔbi u ka Yesu swĩ.

²⁷ Tɔn wɔru guna ya nùn swĩ. Ye sɔɔ, tɔn kurɔbu gaba wǎa be ba sumɔ ba kpasa wɔri mò win sɔ̃. ²⁸ Yesu u sɔira ben mi gia ma u nɛɛ, Yerusalemun tɔn kurɔbu, i ku swĩ nɛn sɔ̃, adama i swĩiyɔ bɛɛn sɔ̃ ka bɛɛn bibun sɔ̃. ²⁹ Domi n wee, sanam sisi ye ba koo nɛɛ, doo nɔɔrugiba wɔrobu ka bèn nukura kun marure, ka bèn bwǎa kun bii bɔm kɛɛre. ³⁰ Saa yera ba koo guunu sɔ̃ bu nɛɛ, i sun sɛsikio, kpa bu gungunu sɔ̃ bu nɛɛ, i sun wukirio. ³¹ Domi bà n yenin bweseru dǎa bekuru kua, amɔna n ko n sǎa dǎa gbeburun mi.

³² Saa ye sɔɔ, ba maa kɔsan kowobu yiru gabu ka da be ba koo go ka Yesu sannu. ³³ Sanam mɛ ba tura yam mi n ka wii koko weenɛ, ba nùn dǎa bunanaru kpare ka kɔsan kowobu yiru ye, turo nɔm geuɔ, turo nɔm dwarɔ. ³⁴ Yesu u nɛɛ, Baaba a bu suuru kuo domi ba n yɛ ye ba mò.

Ba win yǎnu tɛtɛ toosi ba bɔnu kua. ³⁵ Tɔn wɔru ga wǎa mi, ga nùn mɛɛra. Ka wirugibɔ, ba Yesu yaakoru mò ba mò, u gabu faaba kua. U n sǎan na Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa, u maa win tii faaba koowo.

³⁶ Tabu kowobu ba maa susi bu ka nùn yaakoru ko, kpa bu nùn tam mɔmmɔm wɛ. ³⁷ Ma ba nɛɛ, à n sǎan na Yuuban sina boko, a tii faaba koowo wunen tii.

³⁸ Dǎa tè sɔɔ ba nùn kporen wɔllɔ, yora gaa wǎa ye ya gerumɔ winiwa Yuuban sina boko.

³⁹ Kɔsan kowo ben turo be ba dǎa bunanaru kpare mi, u Yesu gari kam gerusimɔ u mò, n n wunɛ a sǎa Kirisi wi? A tii faaba koowo, kpa a maa sun faaba ko.

⁴⁰ Adama win turo u nùn gerusi u nɛɛ, a n Gusunɔ nasie? Wunɛ wi ba

taare wē nge wi? ⁴¹ Beſen mi, n ka sun dende domi beſen kookoosun areya sa mwaamə, adama sii wini u n gāa kōsunu ganu kue.

⁴² Ma u nēē, Yesu, dōma te a sina wunen bandu sōō, a man yaayo.

⁴³ Yesu u nūn wisa u nēē, ka geema na nun sōōmō, gisō kaa n wāa ka nē gōribun wāa yee geeru sōō.

Yesun gōō

(I maa mēerio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Yohanu 19:28-30)

⁴⁴ Saa ye, sōō wii wōlla, ma yam mu tīra handunia kpuro sōō sere sōō ka yāara. Yen tēebu ka kōba ita nē. ⁴⁵ Sōō yam tīra ma beku kare te ta wāa sāa yeru sōō ta gēera ta bōnu kua yiru.

⁴⁶ Yesu u gbāra ka dam u nēē, Baaba, na nun nēn hunde nōmu sōndia.

Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sariru kua. ⁴⁷ Ye tabu kowobun tōnwero u wa ye ya kōora, u Gusunō siara u nēē, ka geema, durō wini geegiiwa.

⁴⁸ Yen biru tōn wōru ge ga wāa mi, ye ga wa ye ya kōora, ga gōsira ka bitī baka. ⁴⁹ Be ba Yesu yē kpuro ka tōn kurō be ba nūn swīima Galilen di, ba yō n dēsire ba ka mēera ye n kooramō.

Yesun sikubu

(I maa mēerio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Yohanu 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Durō goo wāa wi ba sokumō Yosefu. U na saa Yuuban wuu gagun di ge ba mō Arimate. U sāa geegii ka tōn geo ma u mara Gusunō u na u win bandu swīi. U wāa siri kowobun wuuru sōō, adama u n daa ben gere ka ben kookoosu wure. ⁵² Wiya u da Pilatin mi, u Yesun goru kana. ⁵³ U tu sarasia dāa bunanarun di ma u ka tu bekuru tēkua, u tu kpī siki kpee wōrugirō, mi ba n goo dokere. ⁵⁴ Tōō te, tōō wērarugirun sōōrun tōra, tēn yokan di tōō wērarugira koo tore.

⁵⁵ Kurō be ba raa Yesu swīima Galilen di, ba Yosefu yōsiri ma ba siki te wa, ka nge mē ba Yesun goru kpīisina. ⁵⁶ Ma ba gōsira ba gum mē mu nuburu do ka turaren sōōru kobu da.

Tōō wērarugiru sōōnu ba wēra nge mē wooda ya gerua.

24

Yesun seebu gōrin di

(I maa mēerio Mateu 28:1-10 Maaku 16:1-8, Yohanu 20:1-10)

¹ Ye n kua alusuma buun buru buru yellu, kurō be, ba da sikiru mi ka gum nuburugim mē ba sōōru kua. ² Ba deema kpera bimiare sikirun nōon di.

³ Ba dua adama ba n Yinni Yesun goru deeme. ⁴ Nge mē ba ka yen bitī yō, n wee tōmbu yiru gaba bu kurema ba yānu sebua ni nu ballimō. ⁵ Kurō be, ba nanda ma ba tuka ma durō be, ba nēē, mban sōna i waso kasu gōribun suunu sōō. ⁶ U n wāa mini, u seewa gōrin di. I yaayo ye u raa bēē sōōwa sanam mē u wāa Galileo. ⁷ U nēē, ba n koo ko ba kun Tōnun Bii tōn kōsobu nōmu sōndie, kpa bu nūn dāa bunanaru kpare, kpa u kpa se sōō itase.

⁸ Ma kurō be, ba Yesun gari yi yaaya. ⁹ Ba gōsira sikiru min di ba da ba ye kpuro bwāabu wōkura tia ye ka be ba tie kpuro nōōsia. ¹⁰ Maari Madalagii ka Yoana ka Maari, Yakōbun mēro ka kurōbu gabu, beya ba ye gōro be sōōwa. ¹¹ Adama gari yi, yi bu sāare sukuru, ba n kurō ben gere naanē kue. [¹² Ma Piēē u seewa u duka da sikiru mi. Ye u yāara, u n gāanu wa ma n kun mō beku te ba raa ka goo te tēkua ta suba temō. Ma u gōsira win yēnuō ka bitī.]

Emayusin daabu

(I maa mēerio Maaku 16:12-13)

¹³ Yera sōō tee te sōō, gōro ben yiru ya wuu dōō ge ba sokumō Emayusi. Ga ka Yerusalemu toma nge kilo wōkura tian saka. ¹⁴ Ye n kōora kpuro, ba yen faagi mō. ¹⁵ Sanam mē ba gari yin faagi mō ba sikirinēmō, Yesu u susi ben bōkuō u swaa mō ka be sannu. ¹⁶ Ba nūn wa adama gāanu yina bu nūn tubu. ¹⁷ U bu bikia u nēē, gari yirā i mō mē, i ka sīimō.

Ma ba yōra ba wuswaa burisine ka nuku sankiranu. ¹⁸ Ben turo, wi ba sokumō Keleopa, u nēē, ma n kun wunē turo baasi, wara wāa Yerusalemuō wi u kun yē ye n kōora sōō mēē te sōō.

¹⁹ Ma u bikia u nɛɛ, mban bwesera n kua.

Ba nɛɛ, ye ba Yesu Nasaretigii kuan gariya sa m̀. Durɔ wi, u s̄aa Gusunɔn s̄omɔ wi u ra s̄om maamaakiginu ko kpa u gari gere ka yiiko Gusunɔ ka t̄ambu kpuron wuswaaɔ. ²⁰ Bɛsɛn ȳaku kowo t̄anwerobu ka wuun wirugibu ba n̄n t̄ambu n̄mu s̄ondia bu ka n̄n taarɛ w̄ɛ bu go ma ba n̄n d̄aa bunanaru kpare. ²¹ Sa raa ȳiyo wiya u koo Isireliba yakia, adama yen s̄ɔ itase wee, ye yeni kpuro ya ka kooraa. ²² Yen biruwa kurɔbu gabu bɛsɛ s̄ɔn di ba sun gidi swee. Ba da sikiru mi buru buru yellu, ²³ ba n̄ Yesun goru deemɛ. Ma ba na ba nɛɛ, w̄ollun ḡɔradoba ba bu kure ma ba bu s̄ɔwa u be wasi. ²⁴ Gabu bɛsɛn wuuru s̄ɔ ba da siki ten mi ma ba baayere deema nge mɛ kurɔ be, ba bu s̄ɔwa, adama ba n̄ win tii wa.

²⁵ Yera Yesu u bu s̄ɔwa u nɛɛ, t̄an bwisi sari bɛɛ, ka be ba ku ra naanɛ doke fuuku ye Gusunɔn s̄omɔbu ba bu s̄ɔwa, ²⁶ Kirisi u koo ko u kun n̄ni s̄ɔre u sere du win yiiko s̄ɔ?

²⁷ Ma u torua M̄owisin min di ka Gusunɔn s̄omɔbu kpuro, u bu win gari tubusia yi yi w̄aa Gusunɔn gari kpuro s̄ɔ.

²⁸ Sanam mɛ ba wuu turuku kua ge ba d̄ɔ, u kua nge u k̄i u da wuswaaɔ. ²⁹ Ma ba n̄n suuru kana ba nɛɛ, u sinɔ ka be domi yoka kua k̄ɔ, s̄ɔ maa kpa. Ma u wura u ka bu sina. ³⁰ Sanam mɛ u dimɔ ka be, u p̄ɛɛ sua u ye domaru koosi, ma u ye murura u bu w̄ɛ. ³¹ Saa yera ben n̄ni wukiara ba n̄n tuba, yande ma ba n̄n bia. ³² Ma ba s̄ɔnamɔ ba nɛɛ, bɛsɛn ḡɔru ga n̄ ka sun gari kue swaa s̄ɔ ye u ka sun gari m̄ɔ ma u sun Gusunɔn gari tubusiamɔ?

³³ Ma ba yande seewa ba ḡɔsira Yerusalemuɔ. Ba deema w̄akura tia ye ka gabu ba m̄ennɛ. ³⁴ Be ba m̄ennɛ mi, ba t̄onu yiru ye s̄ɔwa ba nɛɛ, Yinni u seewawa ḡɔrin di ka gem, u tii Simɔ s̄ɔsi.

³⁵ Ma t̄onu yiru ye, ya maa gerua ye n bu deema swaa s̄ɔ ka nge mɛ ba n̄n

tuba sanam mɛ u p̄ɛɛ ye murura u bu w̄ɛ.

Yesu u win bw̄abu tii s̄ɔsi
(I maa m̄ɛrio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Yohanu 20:19-23, Ḡɔrobun Kookoosu 1:6-8)

³⁶ Sanam mɛ ba gari yi m̄ɔ, win tii u kurama ben suunu s̄ɔ [u nɛɛ, Gusunɔ u bɛɛ alafia k̄ɛ].

³⁷ Ba nanda, b̄erum bu mwa. Ba tamaa siiniwa. ³⁸ Adama u bu s̄ɔwa u nɛɛ, mban s̄ɔna b̄ɛn laakari burisira. Mban s̄ɔna bwisiku ninin bwesera w̄aa b̄ɛn ḡɔrusɔ. ³⁹ I n̄n n̄ma ka n̄n naasu m̄ɛrio. N̄na. I man babo i wa. Siini ya ku ra n wasi ka kukunu m̄ɔ, nge mɛ i wa na m̄ɔ.

[⁴⁰ Sanam mɛ u ye gerumɔ u bu win n̄ma ka win naasu s̄ɔsi.] ⁴¹ Ben nuku dobu s̄ɔ, ba n̄ gina naanɛ doke, ma ba saaron s̄aa. Yen s̄ɔna u bu bikia u nɛɛ, i ḡaanu m̄ɔ n di?

⁴² Ba n̄n sw̄aa kuseru w̄ɛ te ba s̄ɛwa. ⁴³ U tu sua u tema ben wuswaaɔ. ⁴⁴ Ma u bu s̄ɔwa u nɛɛ, yeya na raa b̄ɛ s̄ɔwa sanam mɛ na w̄aa ka b̄ɛ na nɛɛ, kpuro ye ba yorua n̄n s̄ɔ M̄owisin woodan tireru s̄ɔ ka Gusunɔn s̄omɔbuginu ka yerukobun womusu s̄ɔ, ya n̄ koo ko ya kun koorɛ.

⁴⁵ Yera u ben bwisi wukia Gusunɔn gari yi ka bu yeeri. ⁴⁶ Ma u bu s̄ɔwa u nɛɛ, nge m̄ɛya ba yorua, Kirisi u koo n̄ni sw̄aarua wa, kpa u se ḡɔrin di s̄ɔ itase. ⁴⁷ Kpa bu tem kpuron t̄ambu s̄ɔ ka win ȳisiru bu nɛɛ, bu ḡɔru ḡɔsio bu ka ben toranun suuru wa. Ba koo torewa Yerusalemun di. ⁴⁸ B̄ɛya maa yen seeda diobu. ⁴⁹ Wee, kon b̄ɛ m̄ɔrisiama ȳɛn n̄ɔ mw̄ɛru n̄n Baaba u kua. Adama i n̄ w̄aa wuu ge s̄ɔ sere w̄ollun dam mu ka b̄ɛ wukiri.

Yesu u doona w̄ollɔ
(I maa m̄ɛrio Maaku 16:19-20, Ḡɔrobun Kookoosu 1:9-11)

⁵⁰ U ka bu da sere Betani gia, ma u win n̄ma sua w̄ollɔ u bu domaru kua. ⁵¹ Sanam mɛ u bu doma te kuammɛ, u d̄ɛsira ben b̄ɔkun di [ma u suara w̄ollɔ]. ⁵² Ba n̄n s̄awa ma ba ḡɔsira Yerusalemuɔ ka nuku doo bakabu. ⁵³ S̄aa yerɔwa ba ra n̄ w̄aa ba n Gusunɔ siaramɔ.

LABAARI GEA NGE MƐ YOHANU U YORUA

Yohanu u kī u tǎmbu sǎasi win tire te sǎa ma Yesu u sǎawa Gusunǎn Bii. Wi u nǔn naanƐ doke kpa yēro u n wǎaru mǎ sere ka baadommaa, wiru 20:30-31. Yohanu u n mǎn dabinu yorua nge mƐ Mateu ka be ba tie ba yorua. Adama u garin weenasii sua u ka sǎasi mƐ Yesu u sǎa. U marubu nǎm mƐerusen gari yorua, wiru 3, ka nim wǎarugim gari, wiru 4, ka dīa wǎaruginun gari, wiru 6, ka handunian yam bururam gari, wiru 8. U maa sun Yesun sǎmburun tore sǎomǎ ka win dim dǎakim mƐ ba di ka win bwǎabu, wiru 13, ka gari dǎaki yi u bu sǎowa u ka bu nukuru yemiasia, wiru 14-16, ka sere maa kana te u kua win tǎmbu kpuron sǎ, wiru 17.

U maa nƐƐ, Yesu u sǎawa Gusunǎn gari, ka dīa wǎaruginu ka handunian yam bururam ka swaa ye ya dǎa Gusunǎn mi, ka gem, ka wǎaru, ka tǎki mƐro.

Tire te sǎa, Yohanu u maamaaki nǎaba tia sia ye Yesu u kua ye Mateu ka Maaku ka Luku ba n yorua. Adama u n Yesun marubu ka win sǎmburu te u kua Galileǎ yorua ka sere kǎkiri bi Yesu u wa ka Yinnin dīa domaruginun gari. Domi tǎn dabira ta yeni kpuro yē kǎ win waati ye sǎa.

Tire ten kpunaa

1. Yam bururam ka wǎarun gari, wiru 1:1-18.
2. Yesu u tii tǎmbu sǎasi, wiru 1:19n di sere wiru 12:50.
3. Yesu Kirisin gari dǎaki yi u ka win bwǎabu nukuru yemiasia, wiru 13n di sere wiru 17.
4. Yesun sanam dǎakim handunia sǎa, wiru 18n di sere wiru 21.

Yam bururam ka wǎarun gari

¹ Saa yee yellun di Gari wǎa. Gari yi wǎa ka Gusunǎ. Gari yi, yi maa sǎawa Gusunǎ. ² Yi maa wǎa saa yellun di ka Gusunǎ sannu. ³ Saa yin min diya baayere ya taka kooraa, ba n gǎanu ganu taka kue yin biru. ⁴ Gari yi sǎara

wǎara wǎa, wǎa teya ta ka tǎmbu yam bururam naawa. ⁵ Yam bururam mƐ, mu ballimǎ yam wǎkurǎ. Yam wǎku te, ta n maa yam bururam mƐ go.

⁶⁻⁷ Durǎ goo raa wǎa wi ba ra soku Yohanu, wi Gusunǎ u gǎsa u ka tǎmbu yam bururam mƐn areru diiya, kpa ben baawure u ka naanƐ doke saa win min di. ⁸ N n mǎ wiya yam bururam mƐ, adama ba nǔn gǎrimawa u ka yam bururam mƐ areru diiya. ⁹ Yam bururam mƐ tǎnawa mu sǎa yam bururam gem mƐ mu na handunia mu tǎmbu kpuro yam dƐerasiammƐ.

¹⁰ Wi u sǎa Gari yi, u na u wǎa handunia ye sǎa. Win min diya handunia ya taka kooraa. Ka mƐ, handuniagiba kun nǔn tuba. ¹¹ U na wigibun mi, ma wigiba kun nǔn wure. ¹² Adama gaba nǔn wura ma ba win yīsiru naanƐ doke ma u bu dam kǎ bu ka ko Gusunǎn bibu. ¹³ N n mǎ ba kua Gusunǎn bibu ka tǎnun marubu n kun mƐ ka tǎnun yem n kun mƐ ka wasin kīru, adama ba marurawa saa Gusunǎn min di.

¹⁴ Tē, Gari yi, yi kua tǎnu wi u durom ka gem yiba, ma u ka sun sina. Sa win yīikon girima mƐera, yi-iko yēn bweseru Gusunǎ Baaba u win Bii teereru wē. ¹⁵ Yohanu u win areru di u gbǎra u nƐƐ, wiya mi, win gari na raa gerua, wi u sisi nēn biru, adama u man kere domi u wǎa ba sere man mara.

¹⁶ Win durom bakam sǎon diya bƐsēn baawure u win baa mwa, ma sa durom wa durom mǎnsim wǎllo. ¹⁷ Gusunǎ u sun wooda wē saa Mǎwisin min di, adama durom ka gem mu nawa saa Yesu Kirisin min di. ¹⁸ Goo sari wi u Gusunǎ waare. Adama sa win Bii teereru wa wi u wǎa Baaban mi. Tē wiya u sun Baaba sǎasi.

*Yohanu Batemu kowon waasu
(I maa mƐerio Mateu 3:1-12, Maaku
1:1-8, Luku 3:1-18)*

¹⁹ Yeniwa Yohanu u gerua sanam mƐ Yuu be ba wǎa Yerusalemu ba yǎku kowobu ka Lefiba gǎrima win mi bu ka nǔn bikia, wiya were.

²⁰ Yohanu u bu wurari, u n wisibu yinƐ, u gerua batuma sǎa u nƐƐ, u n sǎa Kirisi wi.

²¹ Ba nɛɛ, ɛn n mɛn na, wuna were. Wuna Eli?

Ma u bu wisa u nɛɛ, aawo.

Ba kpam nɔn bikia ba nɛɛ, wuna Gusunɔn sɔmɔ wi?

Ma u nɛɛ, aawo.

²² Ba maa wure ba bikia ba nɛɛ, wuna were, a sun sɔɔwɔ kpa su wa ye sa ko bu tusia be ba sun gɔrima. Seeda yerà a tii diisimɔ.

²³ Yohanu u nɛɛ, “nɛna nɔɔ ge ga gbaramɔ gɔbawo ga mɔ, i Yinni swaa dɛndasio,” nge mɛ Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua.

²⁴ N deema gɔro ben gaba sɔawa Falisiba. ²⁵ Ba Yohanu bikia ba nɛɛ, mban sɔna a tɔmbu batɛmu mɔ, ma a kun sɔa Kirisi wi, ɛn kun mɛ Eli, ɛn kun mɛ sɔmɔ wi.

²⁶ Yohanu u bu wisa u nɛɛ, nɛ na ka nim batɛmu mɔ, adama goo u yɔ bɛɛn suunu sɔɔ wi bɛɛ i ɛn yɛ. ²⁷ Wiya u sisi nɛn biruɔ, adama u man kere, na ɛn mam tura n yɛro win baranun wɛɛ kusia.

²⁸ Yeni kpurowa ya koora Betaniɔ, wuu ge ga wɔa Yuudenin guruɔ mi Yohanu u batɛmu mɔ.

Yesu,

Gusunɔn Yɔa kinɛ kpendu

²⁹ Yen sisiru Yohanu u Yesu wa u sisi win mi ma u nɛɛ, i Gusunɔn Yɔa kinɛ kpendu * mɛɛrio te ta handuniagibun durum wuuwa ta ka doonɔ. ³⁰ Win gariya na raa gerua sanam mɛ na nɛɛ, durɔ goo u sisi nɛn biruɔ u man kere, domi u wɔa ba sere mam mara. ³¹ Adama na ɛn dɔa nɔn tuba. N deema nɛ, na nawa n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, kpa n nɔn Isireliba giasia.

³² Yohanu u maa are teni di u nɛɛ, na Hunde wa u saram wee saa Gusunɔ wɔllun di nge kparuko, ma u sina durɔ win wii wɔllɔ. ³³ Na ɛn nɔn tuba, adama Gusunɔ wi u man gɔra n ka tɔmbu batɛmu ko nim sɔɔ, win tiiwa u man sɔɔwa ma win wirɔ na wa wi Gusunɔn Hunde u sarama u sɔ, wiya u koo tɔmbu batɛmu ko ka Hunde Dɛɛro.

³⁴ Na maa ye wa, ma na areru di ma durɔ wi, Gusunɔn Biiwa.

Yesun bwɔa gbiikobu

³⁵ Yen sisiru Yohanu u kpam wɔa mi, u yɔ ka win bwɔabu yiru. ³⁶ Sanam mɛ u Yesu wa u sarɔ, u nɛɛ, Gusunɔn Yɔa kinɛ kpendu wee. ³⁷ Ye bwɔabu yiru be, ba gari yi nua yera ba Yesu swɔi.

³⁸ Yesu u sɔira u bu wa ba nɔn swɔi, ma u bu bikia u nɛɛ, mba i kasu.

Ba nɛɛ, wɔɔru mana a wɔa, Rabi. Yisi ten tubusiana, keu sɔɔsio.

³⁹ U bu sɔɔwa u nɛɛ, i na i wa. Ma ba ka nɔn da ba wa mi u wɔa, ma ba sɔɔ sura win mi. Saa ye, ya sɔawa yokan kɔba nɛɛ.

⁴⁰ Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u sɔa tɔmbu yiru yen turo be ba Yohanun gari yi swaa daki dɔma te, ma ba Yesu swɔi. ⁴¹ U gina gɔia u da u win mɔɔ Simɔɔ sokuma ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, sa Mesi wa, wi ba sokumɔ Kirisi ka Gɛɛkim.

⁴² Ma u ka Simɔɔ da Yesun mi. Yesu nɔn mɛɛra ma u nɛɛ, wuna Simɔɔ, Yohanun bii. Sefawa ba ko n da nun soku. Yisi te, ka te ba mɔ Piɛɛ, ye kpuron tubusiana, kperu.

Yesu u Filipu ka Natanieli soka

⁴³ Yen sisiru Yesu u gɔru doke u da Galilen temɔ. Ma u ka Filipu yinna, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a man swɔima.

⁴⁴ Filipu u sɔawa Bɛsaidagii, wi ka Andere ka Piɛɛ, wuu teugiba. ⁴⁵ Filipu u da u Natanieli kasuma ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, sa yɛro wi wa win gari ba yorua Mɔwisi, ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenɔ. Yɛro wiya, Yesu Nasaretigii, Yosefun bii.

⁴⁶ Natanieli u nɔn bikia u nɛɛ, gɔa geenu koo kpɔ nu yari saa Nasaretin di?

Filipu u nɛɛ, u na u wa.

⁴⁷ Ye Yesu u Natanieli wa u sisi win mi, u wi tusia batuma sɔɔ u nɛɛ, i mɛɛrio, Isirelin biin tii tiiwa u wee mini, win nukurɔ taki sari.

⁴⁸ Natanieli u nɔn bikia u nɛɛ, man diya a man yɛ.

Ma Yesu u nɛɛ, na nun wa dɔrun nuurɔ Filipu u sere nun soka.

⁴⁹ Natanieli u nɛɛ, yinni, wune Gusunɔn Biiwa! Wune Isireliban sina bokowa!

* 1:29 Yɔa kinɛ kpendu Yesuwa ba ka yɔ wi u tii wɛ nge yɔku yɔaru.

⁵⁰ Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a naane doke yèn sɔ na nɛɛ, na nun wa dārun nuurɔ? Kaa maa gāanu wa ni nu nini kpāaru kere.

⁵¹ Ma u bu sɔwa u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sɔmɔ, i ko wɔllu wa ta wukiara, kpa Gusunɔn gɔradoba ba n yɔmɔ ba n saramamɔ Tɔnun Biin wii wɔllɔ.

2

Kurɔ kpaaru Kanaɔ

¹ Sɔ itase ba kurɔ kpaaru mɔ Kanaɔ, Galilen temɔ. N deema Yesun mero u wāa mi. ² Ba maa Yesu ka win bwāabu sokusia kurɔ kpaa yeru mi. ³ Ye ben tam mu kɔmia, yera Yesun mero u Yesu sɔwa ma ba n maa tam mɔ.

⁴ Ma Yesu u nɛɛ, na nɛɛ ya? A ku man sɔ ye kon ko, nɛn saa kun tura gina.

⁵ Ma win mero u sɔm kowobu sɔwa u nɛɛ, bu koowo kpuro ye Yesu u gerua.

⁶ N deema boosu nɔɔba tia su wāa mi, mɔ sɔ Yuuba ba ra nim doke wasin sārasiabun sɔ. Gen baagere ga koo ditiri wunɔbun (100) saka mwa. ⁷ Yesu u sɔm kowo be sɔwa u nɛɛ, bu nim yibio boo si sɔ.

Ma ba yibia ka nɔwɔ. ⁸ U maa nɛɛ, bu sɔko yande bu ka da kurɔ kpaa ten tɔnweron mi.

Ma ba saka ba ka da. ⁹ Ma tɔnwero wi, u tam mɛ denda, mɛ Yesu u gɔsia mi. Adama u n yɛ man diya mu na, sɔm kowo be ba nim mɛ taka beya ba yɛ. Yera tɔnwero wi, u kurɔ kpaon durɔ soka ¹⁰ u nùn sɔwa u nɛɛ, sii baawure u ra ka tam durom nɛwa gina, yen biru kpa u ka na mɛ mu n mɛɔnɔ dobu tura, sanam mɛ tɔmba durom mɛ nɔra ba tonda. Adama wunɛ a raa tam durom mɛni berua sere ka tɛ.

¹¹ Maamaaki yeni ye Yesu u kua Kanaɔ, Galilen temɔ mi, yeya ya sɔa gbiikaa win maamaaki be u kua sɔ. Miya u win yiiko sɔsi, ma win bwāaba nùn naane doke.

¹² Yen biru u sara u da Kapenamɔ ka win mero ka win wɔnɔbu ka win bwāabu adama ba n tɛ mi.

Yesu u dua sɔa yerɔ

(I maa mɛrio Mateu 21:12-13, Maaku 11:15-17, Luku 19:45-46)

¹³ Yuuban tɔɔ bakaru te ba ra soku Gɔ sararibu, ta turuku kua. Ma Yesu u da Yerusalemɔ. ¹⁴ Ma u yāanu ka nɛɛ ka totoberɛ dɔrobu deema sɔa yerun yaaraɔ, ka maa be ba sɔ ba gobi kɔsimɔ. ¹⁵ Ma u wɛɛn koromgba kua u bu gira be kpuro sɔa yerun yaaran di, ka maa yāanu ka nɛɛ. Ma u be ba gobi kɔsimɔn gobi yari ye u ben tabulu fukamɔ. ¹⁶ Ma u totoberɛ dɔrobu sɔwa u nɛɛ, i ka yabu ye kpuro yario min di, i ku nɛn Baaban yenu gɔsia yaburu.

¹⁷ Yera win bwāaba yaaya ye ba yorua Gusunɔn gari sɔ ba nɛɛ, “Wunen dirun kīra man mɛnimɔ nge dɔ.”

¹⁸ Yera Yuuba ba nùn bikia, yīre terà kaa kpī a sun sɔsi su ka gia ma a kookoo sin yiiko mɔ.

¹⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, i sɔa yee te suro, sɔ itan baa sɔ kon maa tu seesia. ²⁰ Ma Yuuba ba nɛɛ, wɔ weeru ka nɔɔba tia ba kua sɔa yee ten bana sɔ, amɔna kaa koosina a ka tu seeya sɔ ita sɔ.

²¹ Adama sɔa yee tɛn gari u mɔ, win wasiya. ²² Sanam mɛ Yesu u seewa gɔrin di, win bwāaba gari yini kpuro yaaya yi u raa gerua, ma ba Gusunɔn gari naane doke ka sere maa gari yi Yesun tii u raa bu sɔwa.

Yesu u tɔmbu kpuro yɛ

²³ Sanam mɛ Yesu u wāa Yerusalemɔ Gɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔ, tɔn dabira nùn naane doke, ye ba win sɔm maamaakiginu wa ni u kua. ²⁴ Adama u n win tii bu wɛ yèn sɔ u be kpuron gɔrusu yɛ. ²⁵ N n maa tilasi goo u ka nùn tɔnun daa tusia, domi u yɛ sɔa sɔa ye ya wāa tɔnun nukurɔ.

3

Yesu ka Nikodemu

¹ Durɔ goo wāa Falisiba sɔ wi ba ra nɛɛ Nikodemu, u sɔawa Yuuban tɔnwero. ² Durɔ wi, u da Yesun mi sɔ teeru wɔkuru, ma u nɛɛ, yinni, sa yɛ ma Gusunɔwa nun gɔrima a ka sun keu sɔsi, domi goo sari wi u koo kpī u sɔm maamaakigii nini ko nɛn bweseru a ra ko, ma n kun mɔ Gusunɔ wāa ka yɛro.

³ Ma Yesu u nee, ka geema, na nun sɔɔmɔ, ma n kun mɔ ba tɔnu mara nɔn mɛeruse, u n kpɛ u ko ban te Gusunɔ u swɔigii.

⁴ Nikodemu u nɔn bikia u nee, amɔna ba koo tɔnu ma kpam sanam mɛ u bukura. U koo kpɛ u wura win meron nukura bu sere nɔn ma nɔn mɛeruse?

⁵ Yesu u nɔn wisa u nee, geema na nun sɔɔmɔ, goo sari wi u koo kpɛ u ko ban te Gusunɔ u swɔigii ma n kun mɔ ba nɔn mara ka nim ka Gusunɔn Hunde. ⁶ Tɔnuwa tɔnu u ra ma, Gusunɔn Hunde maa, hundewa u ra ma. ⁷ A ku biti ko yɛn sɔ na nun sɔɔmɔ ma ba n koo ko ba kun tɔnu mara nɔn mɛeruse. ⁸ Woo ga mɔ mi ga kɔ, ma a gen damu nɔɔmɔ, adama a n yɛ mɔn di ga na ka mi ga dɔɔ. Mɛya n sɔa ka baawure wi Gusunɔn Hunde u mara.

⁹ Ma Nikodemu nɔn bikia u nee, amɔna yabu ye, ya koo ka kooramɛ.

¹⁰ Yesu u nee, wunɛ wi a keu sɔɔsimɔ Isireliban mi, ma a kun yabu yeni yɛ?

¹¹ Ka geema na nun sɔɔmɔ, bɛsɛ sa gerumɔwa ye sa yɛ, ma sa yen areru dimɔ ye sa wa. Ka mɛ, i n kɔ i bɛsɛn areru wura. ¹² I n man naanɛ doke sanam mɛ na bɛɛ handunia yen gari sɔɔmɔ. Amɔna i ko ka naanɛ doke nɔn bɛɛ Gusunɔ wɔllun gari sɔɔwa. ¹³ Goo sari wi u yɔɔwa Gusunɔ wɔllɔ ma n kun mɔ Tɔnun Bii, wi u sarama saa Gusunɔ wɔllun di.

¹⁴ Nge mɛ Mɔwisi u waa sua wɔllɔ gɔaburu sɔɔ, nge mɛya Tɔnun Bii wi, u n koo ko u kun suare tem di, ¹⁵ kpa baawure wi u nɔn naanɛ doke u n wɔaru mɔ te ta ku ra kpe. ¹⁶ Domi Gusunɔ u handuniagibun kɔru mɔ, sere u win Bii tɔn durɔ teeruru bu wɛ, kpa baawure wi u nɔn naanɛ doke, u ku kam ko, adama u n wɔaru mɔ te ta ku ra kpe. ¹⁷ Gusunɔ u n win Bii gɔrimɛ handunia u ka handunia taarɛ wɛ, adama handunia yu ka faaba waarawa saa win min di.

¹⁸ Baawure wi u nɔn naanɛ doke, ba n nɔn taarɛ wɛɛmɔ, adama wi u kun nɔn naanɛ doke ba yɛro taarɛ wɛ kɔ, yɛn sɔ u n Gusunɔn Bii teeruru naanɛ doke. ¹⁹ N wee mɔn di taarɛ wɛɛbu na. Yam bururam mu na handuniaɔ,

adama tɔmba yam wɔkuru kɔa n yam bururam kere yɛn sɔ ben kookoosu kun wɔ si ba mɔ. ²⁰ Domi baawure wi u daa kɔsa mɔ, u ra n yam bururam tusawa. U ku ra maa nɛ yam bururam sɔɔ, kpa win kookoosu su ku raa sɔɔsire. ²¹ Adama wi u gea mɔ, wiya ra nɛ yam bururam sɔɔ kpa bu ka wa ma win kookoosu su kooramɔwa Gusunɔn min di.

Yesu ka Yohanu

²² Amɛn biru Yesu ka win bwɔabu ba da Yudean temɔ. Miya u ka bu sina, ma u dera ba tɔmbu batɛmu mɔ. ²³ Yohanun tii u tɔmbu batɛmu mɔ Enɔnuɔ, Salimun bɔkuɔ, yɛn sɔ nim yiba mi. Ma tɔmba daamɔ win mi, u bu batɛmu mɔ. ²⁴ Saa ye, ba n gina Yohanu pirisɔm diru dokem kpa.

²⁵ Sanam mɛya sikirinɔ ga seewa Yohanun bwɔabu ka Yuu goon suunu sɔɔ sɔrasiabun garin sɔ. ²⁶ Ma ba da Yohanun mi, ba nee, yinni a durɔ wi yaaye? Wi u raa wɔa ka wunɛ sannu Yuudenin guruɔ, win seeda a di? N wee, u maa dera ba tɔmbu batɛmu mɔ ni. Tɔmbu kpuro ba maa daamɔ win mi.

²⁷ Yohanu u bu sɔɔwa u nee, goo sari wi u koo gɔanu wa ma n kun mɔ ni Gusunɔ u nɔn wɛ. ²⁸ Bɛɛn tii i sɔa nɛn seedagibu ye na gerua ma n nɛ, Kirisi wi, adama ba man gɔrimawa n ka nɔn swaa gbiiya. ²⁹ I n yɛ ma wi u kurɔ kpao mɔ, wiya kurɔ kpaon durɔ? Durɔ win bɔrɔ wi u nɔn yɔre u win nɔɔ nɔɔmɔ, wiya nuku dobu mɔ. Yen sɔna nɛn tiin nuku dobu yiba. ³⁰ Yesun bɛɛrɛ ya koo sosiwa, kpa nɛgia yu kaara.

Wi u na saa Gusunɔ wɔllun di

³¹ Wi u na saa wɔllun di u kpuro kere. Wi u wɔa handuniaɔ, handuniagiiwa u sɔa, handuniagia u ra n gerumɔ. Wi u maa na saa wɔllun di u kpuro kere. ³² Ye u wa ka ye u nua, yen arera u dimɔ. Adama goo sari wi u win areru wura. ³³ Baawure wi u win areru wura, u seeda diwa ma Gusunɔ sɔa geegii. ³⁴ Wi Gusunɔ u gɔrima, wiya u Gusunɔn gari gerumɔ, domi Gusunɔn Hunde yibawa wi sɔɔ. ³⁵ Baaba u win Bii kɔ, ma u nɔn yabu

kpuro nɔmu sɔndia. ³⁶ Wi u Bii naane doke u wɔ̄aru mɔ te ta ku ra kpe. Wi u kun maa Bii wi mɛm nɔwɛ, u n̄ wɔ̄a te wasi, adama Gusunɔn mɔru wɔ̄a yɛron wirɔ.

4

Yesu ka kurɔ Samarigii

¹ Falisiba ba nua ma Yinni Yesu u bwɔ̄abu waamɔ u batɛmu mɔ n̄ Yohanu kere. ² N sere deema n̄ n̄ Yesun tii u ra batɛmu ye ko, win bwɔ̄aba ba mɔ. ³ Sanam mɛ Yesu u nua ye ba gerumɔ, u yara Yudean di ma u gɔsira u da Galile gia. ⁴ Ye u dɔɔ mi, tilasiwa u ka Samari sara.

⁵ Ma u tura Samarin wuu gagu sɔɔ ge ba ra nɛɛ Sikari, ge ga wɔ̄a tem mɛn bɔkuɔ mɛ Yakɔbu u Yɔsɛfu win bii kɔ. ⁶ Miya Yakɔbun dɔkɔ ya wɔ̄a. Yesu u wasira win sanum sɔɔ, ma u sina dɔkɔ yen bɔkuɔ. N deema saa ye, sɔɔ wii wɔ̄lla.

⁷ N wee kurɔ Samarigii goo u nim takam na mi, ma Yesu u n̄n nim kana u nɔ.

⁸ Saa ye, win bwɔ̄aba kusenu dwem da wuu sɔɔ. ⁹ Ma kurɔ Samarigii wi, u n̄n bikia u nɛɛ, amɔna wunɛ wi a sɔ̄a Yuu, a ka man nim kanamɔ a nɔ, nɛ wi na sɔ̄a Samarigii.

N deema Yuuba ka Samarigibu ba ku ra tɔbirinɛ. ¹⁰ Yesu u n̄n wisa u nɛɛ, a n̄ daa Gusunɔn kɛru yɛ, ma a maa n̄n yɛ wi u n̄n nim bikiamɔ, kaa raa man bikiawa kpa n̄n nim wɔ̄arugim kɛ.

¹¹ Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, ma a kun maa dɔkɔ kaaru mɔ ni, dɔkɔ ye wee ya maa duku, ma giara kaa nim wɔ̄arugim mɛ wa. ¹² Bɛsɛn sikado Yakɔbu wiya u sun dɔkɔ yeni gbeeya. Wi ka win bibu ka win yaa sabenu kpuro ba maa nɔra mi. Wunɛ a Yakɔbu bɛsɛn sikado wi kerewa?

¹³ Yesu u n̄n wisa u nɛɛ, baawure wi u nim mɛ nɔrumɔ, nim nɔru ga koo maa n̄n ko. ¹⁴ Adama baawure wi u koo nim nɔ, mɛ kon n̄n kɛ, nim nɔru ga n̄ maa yɛro mɔ ka baadommaɔ. Domi nim mɛ na kon n̄n kɛ mu koo ko bwia yɛro sɔɔ, ye ya ko n̄n nim sumɔ, mɛ mu tɔnu wɔ̄aru te ta ku ra kpe wɛɛmɔ.

¹⁵ Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man nim mɛ kɛyɔ kpa nim nɔru gu ku maa man ko n̄ sere nɛɛ, kon nim takam na mini.

¹⁶ Yesu u n̄n sɔ̄wa u nɛɛ, a doo a wunen durɔ sokuma i na mini.

¹⁷ Ma kurɔ wi, u nɛɛ, na n̄ durɔ mɔ.

Ma Yesu u nɛɛ, gema a gerua ma a kun durɔ mɔ, ¹⁸ domi durɔbu nɔɔbuwa a raa mɔ. Wi a maa mɔ tɛ, u n̄ sɔ̄a wunen durɔ. Gema a man sɔ̄wa.

¹⁹ Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, na wa ma wunɛ Gusunɔn sɔmɔwa. ²⁰ Bɛsɛ Samarigibu, bɛsɛn sikadoba ba ra raa Gusunɔ sɔ̄wa guu tenin wɔ̄lla, ma bɛɛ Yuuba i nɛɛ, Yerusalemuɔra n̄ weene ba n̄ da Gusunɔ sɔ̄.

²¹ Yesu u n̄n sɔ̄wa u nɛɛ, kurɔ wunɛ, a nɛn gari naane koowo yi na n̄n sɔ̄mɔ. Saa ya sisi yɛ sɔɔ ba n̄ maa Gusunɔ Baaba sɔamɔ guu tenin wɔ̄lla, n̄ kun mɛ Yerusalemuɔ. ²² Bɛɛ Samarigibu, i n̄ yɛ wi i sɔamɔ. Bɛsɛ Yuuba sa yɛ wi sa sɔamɔ domi faaba ya weewa saa Yuuban min di. ²³ Adama saa ya sisi, ya mam tunuma kɔ, yɛ sɔɔ sɔ̄a geobu ba ko n̄ Gusunɔ Baaba sɔamɔ hunde sɔɔ ka gem sɔɔ. Benin bwesera u kasu bu n̄n sɔ̄. ²⁴ Gusunɔ u sɔ̄awa hunde, be ba maa n̄n sɔamɔ, ba koo n̄n sɔ̄awa hunde sɔɔ ka gem sɔɔ.

²⁵ Ma kurɔ wi, u n̄n sɔ̄wa u nɛɛ, na yɛ ma Mɛsi wi, wi ba ra maa soku Kirisi, u sisi. Wiya u n̄ tunuma u koo sun baayere nɔɔsia.

²⁶ Ma Yesu u nɛɛ, nɛna mi, nɛ wi na ka n̄n gari mɔ.

²⁷ Sanam mɛ sɔ̄ra Yesun bwɔ̄aba tunuma. N bu biti kua too too ye ba wa u ka tɔn kurɔ gari mɔ. Ka mɛ, ben suunu sɔɔ goo kun kurɔ wi bikiɛ mba u kɔ. Ba n̄ maa Yesu bikiɛ, mba n̄ kua u ka kurɔ wi gari mɔ.

²⁸ Sanam mɛya kurɔ wi, u win tooru deri, ma u gɔsira u da wuuɔ. ²⁹ U wuugibu sɔ̄wa u nɛɛ, i na i durɔ goo wa wi u man sɔ̄wa ye na raa kua kpuro. N̄ n man na, n̄ n̄ Kirisi wi mi re?

³⁰ Ba yarima wuun di ma ba da win mi gia.

³¹ Saa ye sɔ̄ra win bwɔ̄aba n̄n suuru kana ba nɛɛ, yinni a den gɔ̄anu dio.

³² Adama u nɛɛ, na dīanu ganu mɔ ni bɛɛ i n̄ yē.

³³ Yen sōna bwāa be, ba bikianamɔ nge goo u ko n ka n̄n dīanu naawewa u di?

³⁴ Yesu u bu sōwa u nɛɛ, nɛn dīana n wi u man gōriman gōru kīru ko kpa n win sɔmburu wiru go. ³⁵ Bɛɛ i ra gere i nɛɛ, n tie suru nɛn gēebun saa yu ka turi. Adama na bɛɛ sōmɔ, i gbea mɛerio i wa nge mɛ baayeren sɔmbu tura. ³⁶ Wi u gēemɔ u win kɔsiaru mwaamɔ kɔ, u maa guramɔ ye ya ko n wāa sere ka baadommaɔ, kpa wi ka duuro ba n nuku dobu mɔ sannu. ³⁷ Mɔn teni, ta sāa gem te ta gerumɔ ta nɛɛ, goo u duorumɔ, goo maa gēemɔ. ³⁸ Na bɛɛ gɔra i ka gē mi i n̄ daa duure. Gaba ba duura, wee bɛɛ i yen are dimɔ.

³⁹ Samarigibu dabiru wuu ge sɔɔ, ba Yesu naanɛ doke kurɔ win seedan sɔ, ye u gerua ma Yesu u n̄n sōwa yabu ye u raa kua kpuro. ⁴⁰ Yen sōna ye Samarigibu ba da ba n̄n deema, ba n̄n suuru kana u ka bu sina. Ma u ka bu sina sō yiru. ⁴¹ Be ba maa n̄n naanɛ doke win tiin garin sɔ, beya ba dabiru bɔ. ⁴² Ma ba kurɔ wi sōwa ba nɛɛ n̄ n̄ mɔ win gere tɔnan sɔ be, ba Yesu naanɛ doke. Ba maa n̄n naanɛ dokewa win tiin gari yi ba nuan sɔ, ma ba gia ka gem ma wiya Kirisi, handunian Faaba kowo.

Yesu u wirugii goon bii bekia

⁴³ Sō yiru yen biru Yesu u doona min di, ma u da Galilen temɔ. ⁴⁴ Domi win tii u gerua u nɛɛ, sɔmɔ ku ra n bɛɛɛ mɔ win tiin temɔ. ⁴⁵ Sanam mɛ u tura Galileɔ, ma Galilegibu ba n̄n dam koosia ka nuku dobu domi ben tii ba raa tōɔ bakaru da Yerusalemɔ, ba maa baayere wa ye u kua tōɔ baka te sɔɔ.

⁴⁶ Ma Yesu u kpam wura Kanaɔ Galilen temɔ, mi u nim gɔsia tam. Durɔ goo maa wāa mi, sunɔn asakpɔbu sɔɔ w̄n bii u barɔ Kapenamɔ. ⁴⁷ Ye asakpɔ wi nua ma Yesu u yara Yudean di u na Galileɔ, yera u da win mi, ma u n̄n suuru kana u na Kapenamɔ u n̄n win bii bekia, wi u wasikiramɔ. ⁴⁸ Yera Yesu n̄n sōwa u nɛɛ, ma n kun mɔ bɛɛ i

yīreru wa ka sɔm maamaakiginu, i n̄ naanɛ dokemɔ.

⁴⁹ Ma asakpɔ wi, u nɛɛ, Yinni a gem mɔ, a na a bii wi wa u sere gbi.

⁵⁰ Ma Yesu u n̄n sōwa u nɛɛ, u doo, win bii u bekura.

Ma durɔ wi, u Yesun gari naanɛ doke yi u n̄n sōwa ma u doona.

⁵¹ Sanam mɛ u dɔɔ yenuɔ, u ka win sɔm kowobu yinna swaaɔ ma ba n̄n sōwa ma win bii u bekura.

⁵² Ma u bu bikia saa yerà u bekura. Ba n̄n sōwa ba nɛɛ, gīa sō sɔn kɔba tia dee deewa bara te, ta n̄n deri.

⁵³ Sanam meya bii win baaba u yaaya ma saa yera mam mam Yesu u n̄n sōwa ma win bii u bekura. Ma asakpɔ wi ka win yenugibu kpuro ba Yesu naanɛ doke.

⁵⁴ Yeniwa maamaaki yiruse ye Yesu u kua, sanam mɛ u yara saa Yudean di u da Galileɔ.

5

Yesu u barɔ goo bekia

¹ Yen biru Yuuban tōɔ bakaru gara tura, ma Yesu u da Yerusalemɔ.

² Yeru gaga wāa wuu ge sɔɔ, yāanun duu yerun bɔkuɔ, ga kɔnnɔsu nɔɔbu mɔ. Gen yīsira Betisata ka Heberum.

³ Kɔnnɔ si sɔɔra barɔ dabira ra nɛ ta n kpī, wōkɔbu ka yemɔbu ka b̄n wasin bee tia ya gu. [Miya ba ra n kpī ba nim buriru mara. ⁴ Domi gasɔ ka gasɔ Yinnin gɔrado u ra saramɛ u du yeru ge sɔɔ, kpa u nim mɛ buri. Nim mɛ, m̄n n burira mu kpa, wi u gb̄a u dua mɛ sɔɔ u ra bekurewa baa n̄ n bara teren na yēro u mɔ.] ⁵ Durɔ goo maa wāa mi, wi u barɔ saa wōɔ weeru yiru sarin di.

⁶ Yesu u n̄n wa u kpī mi. Ye u maa gia ma u wāa mi n tɛ, u n̄n bikia u nɛɛ, a kī a bekura?

⁷ Barɔ wi, u n̄n wisa u nɛɛ, Yinni, na n̄ goo mɔ wi u koo man sua u kp̄ɛɛ yeru ge sɔɔ, sanam mɛ nim mu burira. Nà n tatirimɔ n ka du mi, goo u ra man kās̄iwa.

⁸ Yesu u n̄n sōwa u nɛɛ, a seewo a wunen kōɔ sua kpa a n s̄imɔ.

⁹ Mii mii durɔ wi, u bekura ma u win kōɔ sua u s̄imɔ.

N̄ deema tōɔ te, ta sāawa tōɔ w̄rarugiru. ¹⁰ Yen sōna Yuuba ba

durɔ wi sɔɔwa wi ba bekia mi, ba nɛɛ, tɔɔ wɛrarugira gisɔ, wooda ya maa yina goo u kɔɔ sɔbe.

¹¹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wi u man bekia, wiya u nɛɛ n nɛn kɔɔ suo na n sɛimɔ.

¹² Ba nɔn bikia ba nɛɛ, wara nun sɔɔwa a wunɛn kɔɔ suo a n sɛimɔ.

¹³ N deema durɔ wi ba bekia mi, u n yɛro yɛ, domi Yesu u doona min di, tɔn wɔru ge ga wɔa min sɔ.

¹⁴ Yen biru Yesu u nɔn wa sɔa yerɔ ma u nɛɛ, n wee a bekura, a ku ra maa durum ko, kpa kɔsa ye ya yeni kere yu ku raa maa nun deema.

¹⁵ Ma durɔ wi, u wura Yuu ben mi gia u bu sɔɔwa ma Yesuwa u nɔn bekia.

¹⁶ Yenin saabuwa Yuuba ba Yesu nɔni sɔɔru torua yɛn sɔ u yabu yen bwe-seru kua tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. ¹⁷ Adama Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, nge mɛ nɛn Baaba u sɔmburu mɔ sere ka tɛ, mɛya nɛn tii na maa mɔ.

¹⁸ Gari yin sɔna Yuuba ba kpam hania sosi bu ka nɔn go, n n mɔ yɛn sɔ u tɔɔ wɛrarugiru sankɔ tɔna, adama yɛn sɔ u maa nɛɛ win Baabawa Gusunɔ. Mɛsuma u ka win tii Gusunɔ nɛrasinamɔ.

Gusunɔn Biin yiiko

¹⁹ Yera Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, nɛ Bii na n kpɛ n gɔanu ganu ko ka nɛn tii ma n kun mɔ gɔa ni na wa nɛn Baaba u mɔ. Baayere ye Baaba u mɔ, yera nɛ Bii na maa mɔ. ²⁰ Domi Baaba u win Bii kɔ, ma u nɔn yabu baayere sɔɔsimɔ ye u mɔ. U koo nɔn sɔmburu sɔɔsi te ta teni kere, kpa bɛɛ kpuro i ka biti ko. ²¹ Nge mɛ Baaba u ra gɔribu seeye kpa u bu ko wasobu, nge mɛya maa, be Bii u kɔ u wɔaru wɛ, u bu tu wɛɛmɔ. ²² Baaban tii u ku ra maa goo siri, adama u siribu kpuro win Bii nɔmu sɔndia, ²³ kpa tɔmbu kpuro bu ka Bii bɛɛrɛ wɛ nge mɛ ba Baaba bɛɛrɛ wɛɛmɔ. Wi u kun Bii bɛɛrɛ wɛ, Baabawa u n bɛɛrɛ wɛ, wi u nɔn gɔrima.

²⁴ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u nɛn gari swaa daki, ma u wi u man gɔrima naane doke, yɛro wɔaru mɔ te ta ku ra kpe. U n maa sisi siri yerɔ, adama u gɔɔ sarari u dua wɔaru

sɔɔ. ²⁵ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, saa ya sisi ya mam tunuma kɔ, ye gɔribu ba koo Gusunɔn Biin nɔɔ nɔ. Be ba koo maa gu nɔ ba ko n wɔaru mɔ. ²⁶ Nge mɛ Baaba win tii u sɔa wɔarun nuuru, nge mɛya u maa win Bii kua wɔarun nuuru. ²⁷ Ma u nɔn yiiko wɛ u ka siribu ko yɛn sɔ wiya Tɔnun Bii wi. ²⁸ I ku biti ko yenin sɔ, domi saa ya sisi yɛ sɔɔ be ba wɔa sikirɔ ba koo win nɔɔ nɔ ²⁹ kpa bu yari. Be ba gea kua ba koo sikura bu ka wɔaru di. Be ba maa kɔsa kua kpa bu sikura bu ka bu siri.

Yesun yiikon areru

³⁰ Yesu maa nɛɛ, na n kpɛ n gɔanu ganu ko ka nɛn tii. Nge mɛ Baaba man sɔɔsimɔ, nge mɛya na ra ka siri, kpa nɛn siribu bu n ka sɔa dee dee, domi n n mɔ nɛn tiin gɔru kɔra na kasu, ma n kun mɔ wi u man gɔrimagiru. ³¹ Nɔ n nɛn tii areru diiyammɛ, are te, ta n naane mɔ. ³² Adama goo wɔa wi u man areru diiyammɛ, na maa yɛ ma ye u man geruammɛ ya sɔawa gem. ³³ Bɛɛ i bɛɛn sɔmɔbu gɔra Yohanun mi, ma u gem areru di. ³⁴ N n mɔ tilasi tɔnu u man areru diiya, na gesi yeni gerumɔwa kpa i ka faaba waara. ³⁵ Yohanu u sɔawa nge fitila ge ga mɛni ga yam bururasie. Bɛɛ i kɔa i n nuku dobu mɔ win yam bururam mɛ sɔɔ saa fiiko. ³⁶ Adama na areru mɔ te ta Yohanugiru kpɔaru kere. Yera sɔma ye na mɔ, ye Baaba man nɔmu sɔndia. Yeya ya sɔɔsimɔ ma Baabawa u man gɔrima. ³⁷ Baaba wi u maa man gɔrima win tii u man areru diiya. Bɛɛ i n win nɔɔ nɔɔre baa nɔn teeru, i n maa ka nɔn nɔnu waare. ³⁸ I n win gari wure yɛn sɔ i n yɛro naane doke wi u gɔrima. ³⁹ Bɛɛ i ra n mɛerimɔ Gusunɔn gari sɔɔ yɛn sɔ i tamaa i ko wɔaru te ta ku ra kpe wa mi sɔɔ. N deema gari yiya yi man areru diiyammɛ. ⁴⁰ Ka mɛ, i yina i na nɛn mi kpa i n ka wɔaru mɔ.

⁴¹ Na n bɛɛrɛ kasu tɔmbun mi. ⁴² Adama na bɛɛ yɛ. Na yɛ ma bɛɛn tii i n Gusunɔn kɔru mɔ bɛɛn nukurɔ. ⁴³ Na nawa ka nɛn Baaban yiisiru, ma i n man wure. Adama goo u n na ka win tiin yiisiru, wiya i ko wura. ⁴⁴ Bɛɛ i ra kɔa i bɛɛrɛ kuana, adama i ku ra Gusunɔ

turon beere kasu. Ñ n men na, amona i ko ka naane doke. ⁴⁵ Ka me, i ku bwisiku ma nena kon bee durum mani Baaban mi. Mawisiwa koo bee durum mani, win gari i naane saa. ⁴⁶ Bee i n daa Mawisi naane doke ka gem, i ko raa maa nen tii naane doke, domi nen gariya Mawisi u yorua. ⁴⁷ Adama i n win gari naane doke. Ñ n men na, amona i ko ka nen gari naane doke.

6

Yesu u tambu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17)

¹ Amen biru Yesu u daa bure te tɔbura te ba ra soku Galilen daa bureru, tera ba ra maa soku Tiberia. ² Miya tɔn wɔru guna ya nɔn swii yɛn sɔ ba win sɔm maamaakiginu wa ni u kua barɔbu sɔɔ. ³⁻⁴ Ye Yuuban tɔɔ baka te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua, Yesu u yɔɔwa guuru wɔllɔ u sina ka win bwɔabu sannu. ⁵ Ye u win nɔni sua wɔllɔ ma u tɔn dabiru wa ta sisi win mi, ma u Filipu bikia u nɛɛ, ma gia sa ko dɛanu wa su dwe tɔn beni bu ka di. ⁶ U yeni geruawa u ka Filipun laakari mɛɛri, domi win tii u yɛ kɔ ye u koo ko.

⁷ Ma Filipu u nɔn wisa u nɛɛ, baa sɔm kowon sɔɔ goobun (200) gobi kun tura su ka dɛanu dwe tɔn beni bu ka di, baa ñ n fiiko fiikon na.

⁸ Win bwɔabun turo, wi ba ra soku Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, ⁹ bii tɔn durɔ goo wɔa mini wi u pɛɛ nɔɔbu mɔ ka swɛɛ pi-iminu yiru. Adama mba yeni ya koo ko tɔn dabi teni sɔɔ.

¹⁰ Ma Yesu u nɛɛ, i de tɔn be, bu sina. N deema yaka kpɛnsu yiba mi, ma tɔn be, ba sina si sɔɔ. Tɔn durɔbun geera tura nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). ¹¹ Ma Yesu u pɛɛ ye sua u Gusunɔ siara. Ye u kpa u dera ba tɔn be yabua be ba sɔ mi, mɛya maa ka swɛɛ yi. Ma tɔn be kpuro ba di nge mɛn nɔru ba kɪ. ¹² Ye ba deba ba kpa u win bwɔabu sɔɔwa bu guro ye n tie kpa n ku raa kam ko.

¹³ Ma ba pɛɛ nɔɔbu yen ye ba di n tiara gure birenu wɔkura yiru sɔɔ.

¹⁴ Sanam mɛ tɔn be, ba sɔm maamaakigiru wa te Yesu u kua ba gerua ba nɛɛ, ka geema, wiya Gusunɔn sɔmɔ wi u sisi handuniaɔ.

¹⁵ Ye Yesu u gia ma ba wesianamɔwa bu ka nɔn mwa bu sunɔ ko, yera u gɔsira u da guuru wɔllɔ wi turo.

Yesu u sɛimɔ nim wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Maaku 6:45-52)

¹⁶ Ye n kua yoka ma win bwɔabu ba da Galilen daa burerun goorɔ. ¹⁷ Ba dua goo nimkuu sɔɔ ma ba daa bureru tɔburɔ ba dɔɔ Kapenamu gia. Saa ye, yam tɪra kɔ, ma Yesu kun bu deemam kpa. ¹⁸ Wee daa bureru ta burinamɔ yɛn sɔ woo damguu ga mɔ. ¹⁹ Ye ba ka sɛsɛru nim mura nge kilo nɔɔba tian saka, ba Yesu wa u sɛimɔ nim wɔllɔ u wee goo nimkuu gia, ma berum bu mwa. ²⁰ Adama Yesu u nɛɛ, nɛna, i ku berum ko.

²¹ Sanam mɛya ba ka nɔn nuku dobu mwa goo nimkuu sɔɔ. Mii mii goo nimkuu ge, ga tura mi ba dɔɔ.

Tɔn dabinu Yesu kasu

²² Yen sisiru tɔn be ba gina wɔa daa bure ten guru mi, ba yaaya ma goo nimkuu teuwa ga raa wɔa mi. Ba maa yɛ ma Yesu kun due goo ge sɔɔ ka win bwɔabu sannu, be tɔnawa ba doona. ²³ Wee, goosu gasu maa na yam min bɔkuɔ mi ba pɛɛ di saa ye Yinni u Gusunɔ siara u kpa. ²⁴ Yen sɔna ye ba wa ma Yesu ka win bwɔabun goo kun wɔa mi, ba goo si dua ba da Kapenamuɔ ba Yesu kasu.

Yesuwa dɛa wɔaruginu

²⁵ Ye tɔn be, ba Yesu wa daa bure ten gooru giɔ, ba nɔn bikia ba nɛɛ, yinni, domma a na gee?

²⁶ Yesu u bu wisa u nɛɛ, ka geema na bee sɔmɔ, bee i man kasuwa yɛn sɔ i pɛɛ di i deba, n ñ mɔ yɛn sɔ i nɛn sɔm maamaakiginu wa. ²⁷ I ku dɛa ni nu ra kɔsi tɔnan sɔmburu ko, adama i dɛa ni nu wɔaru te ta ku ra kpe wɛɛmɔn sɔmburu koowo. Dɛa niya Tɔnun Bii u koo bee wɛ yɛn sɔ wiya Gusunɔ Baaba u win yiikon yɪreru dokea.

²⁸ Sanam meya ba nùn bikia ba nɛɛ, mba sa ko ko su ka sɔma ko ye Gusunɔ u kɪ.

²⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔmbu te Gusunɔ u kɪ, tera i win gɔro naanɛ doke.

³⁰ Ba nùn bikia ba nɛɛ, yĩre terà kaa sun sɔsi kpa su ka nun naanɛ doke. Nge sɔmbu terà kaa ko. ³¹ Bɛsɛn sikadoba ba dĩa ni ba ra soku manna di gbaburu sɔɔ, nge mɛ ba yorua ba nɛɛ, “Saa Gusunɔ wɔllun diya u bu dĩanu kã ba di.”

³² Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, n n̄ mɔ Mɔwisiwa u bɛɛ dĩanu wɛ saa wɔllun di, adama nɛn tiin Baabawa u bɛɛ dĩa geenu wɛɛmɔ saa wɔllun di.

³³ Domi dĩa ni Gusunɔ u wɛɛmɔ, niya wi u sarama saa Gusunɔ wɔllun di ma u handuniagibu wāaru wɛɛmɔ.

³⁴ Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, Yinni, a n sun dĩa ni wɛɛmɔ baadomma.

³⁵ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna dĩa wāaruginu. Baawure wi u na nɛn mi, gɔɔra kun maa nùn goomɔ. Wi u maa man naanɛ doke, n̄m n̄ru ga n̄ nùn goomɔ ka baadommaɔ. ³⁶ Adama, nge mɛ na raa bɛɛ sɔɔwa, i man wa kɔ, i n̄ maa man naanɛ doke. ³⁷ Baawure wi Baaba man wɛ u koo na nɛn mi. Wi u maa na nɛn mi, na n̄ nùn yinamɔ, baa n̄ n̄ kua amɔ. ³⁸ Domi na saramawa saa Gusunɔ wɔllun di n̄ n̄ mɔ n̄ ka nɛn tiin gɔru k̄ru ko ma n̄ kun mɔ wi u man gɔrimagiru. ³⁹ Wi u man gɔriman gɔru k̄i te wee, n̄ ku ra goo kɔ baa tɔn turo be u man wɛ sɔɔ, adama n̄ ka be kpuro seeyawa gɔrin di sanam dāakim sɔɔ.

⁴⁰ Nɛn Baaban gɔru k̄i tera, baawure wi u Bii wa, ma u nùn naanɛ doke, u n̄ wāaru mɔ te ta ku ra kpe. Kon maa yɛro seeya gɔrin di sanam dāakim sɔɔ.

⁴¹ Sanam meya Yuuba ba wɔki, yèn sɔ u gerua ma wiya dĩa ni nu sarama saa Gusunɔ wɔllun di. ⁴² Ma ba bikiana ba nɛɛ, n̄ n̄ Yesu wi mini? N̄ n̄ Yosefun bii win baaba ka mero sa yɛ? Amɔna u ka gerumɔ ma wiya sarama saa wɔllun di.

⁴³ Yesu u bu wisa u nɛɛ, i ku maa wɔki. ⁴⁴ Goo sari wi u koo kp̄i u na nɛn mi ma n̄ kun mɔ Baaba wi u man gɔrima u yɛro gawama. Nɛna kon maa nùn seeya gɔrin di sanam dāakim

sɔɔ. ⁴⁵ Gusunɔn sɔmɔbu ba yorua ba nɛɛ, “Gusunɔn tii u koo baawure keu sɔsi.” N̄ n̄ mɛn na, baawure wi u Baaban n̄ɔ nua, ma u win sɔsiru mwa, yɛro u koo na nɛn mi. ⁴⁶ N̄ n̄ mɔ goo u Baaba waare ma n̄ kun mɔ wi u na saa Gusunɔn min di, wiya u Baaba wa. ⁴⁷ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, wi u man naanɛ doke, u wāaru mɔ te ta ku ra kpe. ⁴⁸ Nɛna dĩa wāaruginu. ⁴⁹ Bɛɛn sikadoba ba manna di gbaburu sɔɔ ma ba gu. ⁵⁰ Adama nɛ na ka dĩanu yã ni nu sarama saa Gusunɔ wɔllun di, ni tɔnu u koo di u kun ka gu. ⁵¹ Nɛna dĩa wāaruginu ni nu sarama Gusunɔ wɔllun di. Baawure wi u nu di u wāaru mɔ sere ka baadommaɔ. Dĩa ni kon yɛro wɛ, nɛn wasiya yi na wɛɛmɔ handuniagibu ba n̄ ka wāaru mɔ.

⁵² Gari yi, yi dera sikirinɔ ga dua Yuuba sɔɔ. Ba nɛɛ, amɔna durɔ wi, u koo ka sun win wasi wɛ su tem.

⁵³ Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, ma n̄ kun mɔ i Tɔnun Biin yaa tema, kpa i win yem n̄, wāaru sari bɛɛ sɔɔ. ⁵⁴ Domi baawure wi u nɛn yaa tema, ma u nɛn yem n̄ra, u wāaru mɔ te ta ku ra kpe. Kon maa nùn seeya gɔrin di sanam dāakim sɔɔ. ⁵⁵ Ka gem nɛn wasi dĩana, nɛn yem maa gāa n̄rurana.

⁵⁶ Domi wi u nɛn yaa tema ma u nɛn yem n̄ra, u ko n̄ wāawa nɛ sɔɔ, ma nɛn tii ko na n̄ maa wāa yɛro sɔɔ. ⁵⁷ Baaba wasowa u man gɔrima, win saabuwa na maa wāa. Mɛya baawure wi u man tema, yɛro u wāaru mɔ nɛn sɔ. ⁵⁸ Na ka dĩanu yã ni nu sarama saa Gusunɔ wɔllun di. Nu n̄ sãa nge dĩa ni ba sokumɔ manna ni bɛɛn sikadoba ba di, domi ba di, ba maa gu. Adama wi u nini di u ko n̄ wāawa ka baadommaɔ.

⁵⁹ Yeniwa Yesu u gerua mɛnnɔ yeru mi u bu keu sɔsima Kapenamua.

Wāaru te ta ku ra kpen gari

⁶⁰ Sanam mɛ win bwāa dabira gari yi nua ba nɛɛ, gari yi, gari sɛsɔgiya, wara u koo kp̄i u yi n̄.

⁶¹ Yesu u gia win tii sɔɔ ma win bwāabu ba wɔki gari yin sɔ. Yen sɔna u bu bikia u nɛɛ, gari yi, yi bɛɛ torasiamɔwa? ⁶² Bɛɛ i n̄ maa wa Tɔnun Bii u yɔmɔ u wurɔ mi u raa wāa maa

ni? ⁶³ Hundewa ya ra tɔnu ko waso, wasi kun are gɛɛ mɔ. Gari yi na bɛɛ sɔɔwa, hundewa, wɔara maa. ⁶⁴ Ka mɛ, gaba wɔa bɛɛ sɔɔ be ba kun naane doke. Domi Yesu u yɛ saa yellun di be ba kun nɔn naane doke, ka wi u koo nɔn dɔmɛ.

⁶⁵ U maa nɛɛ, yenin sɔna na bɛɛ sɔɔwa ma goo sari wi u koo kpɪ u na nɛn mi, n kun ka Baaban kɛru.

⁶⁶ Saa dɔma ten diya win bwɔa dabira nɔn suuri, ba n maa ka nɔn sɪmɔ. ⁶⁷ Yen sɔna u win bwɔabu wɔkura yiru ye bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni? I kɪ i doona?

⁶⁸ Simɔ Piɛ u nɔn wisa u nɛɛ, Yinni, weren miya sa ko da. Wuna a wɔaru te ta ku ra kpen gari mɔ. ⁶⁹ Tɛ sa naane doke, sa maa yɛ kam kam ma wuna Gusunɔn Bii Dɛero.

⁷⁰ Yesu u bu bikia u nɛɛ, n nɛna na bɛɛ wɔkura yiru ye gɔsa? Ka mɛ, bɛɛn turo u sɔa Setamgii.

⁷¹ Yudasawa u ka yɔ, Simɔ Isikariɔtun bii. Domi baa u n wɔa be wɔkura yiru ye sɔɔ, wiya u koo Yesu dɔmɛ.

7

Yesun wɔnɔbu

ba n nɔn naane doke

¹ Amɛn biri Yesu u sɪmɔ Galilen tem sɔɔ. U n kɪ u da Yudean tem gia yɛn sɔ Yuuba ba swaa kasu bu ka nɔn go. ² Ma Yuuban tɔɔ bakara turuku kooma te ba ra soku Kunun tɔɔ bakaru. ³ Yen sɔna Yesun wɔnɔbu ba nɔn sɔɔwa u doonɔ min di, u da Yudea, kpa win bwɔabu bu ka maa win sɔmburu wa te u mɔ. ⁴ Domi goo ku ra gɔanu ko asiri sɔɔ sanam mɛ u kasu bu nɔn gia batuma sɔɔ. U n yabu yen bweseru mɔ, u win tii handunia sɔsio.

⁵ Baa win wɔnɔbun tii, ba n nɔn naane doke. ⁶ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛn saa kun turim kpa, adama bɛɛn saa sɔra i wɔa mi bɛɛ. ⁷ Handuniagiba kun kpɛ bu bɛɛ tusi, adama ba man tusa nɛ, yɛn sɔ na nɛɛ, ben kookoosu kun wɔ. ⁸ Bɛɛ, i tɔɔ baka te doo. Nɛ na n tu dɔɔ, domi nɛn saa kun tura gina.

⁹ Ye u bu yeni sɔɔwa u kpa, ma u sina Galile mi.

Yesu u tɔɔ bakaru da

¹⁰ Adama ye wi, Yesun wɔnɔ be, ba tɔɔ baka te doona, yera win tii u maa seewa u da mi, asiri sɔɔ. ¹¹ Yuuba ba nɔn kasu tɔɔ baka te sɔɔ, ba bikiamɔ ba mɔ, mana u wɔa.

¹² Dabira tɔn wɔru ge sɔɔ, ba sikirinamɔ tɛru tɛru win sɔ. Gabu ba nɛɛ, wi tɔn geowa. Ma gaba nɛɛ, u tɔmbu nɔni wɔkumɔwa. ¹³ Adama goo sari wi u Yesun gari gerua batuma sɔɔ Yuuban bɛrum sɔ.

¹⁴ Sanam mɛ n kua tɔɔ baka ten bɔnu, Yesu u da sɔa yerɔ ma u bu keu sɔsɪm wɔri. ¹⁵ Ma biti Yuuba kua. Ba bikia ba nɛɛ, amɔna durɔ wi, u ka tireru yɛ, wi, wi u kun keu kue.

¹⁶ Yesu u bu wisa u nɛɛ, nɛn sɔsira kun sɔa nɛn tiigiru. Gusunɔgira, wi u man gɔrima. ¹⁷ Goo u n kɪ u Gusunɔn kɪru ko, u koo gia nge mɛ nɛn sɔsira sɔa, n n Gusunɔgirun na, n n maa nɛn tiigirun na. ¹⁸ Goo wi u gari gerumɔ ka win tiin yiiko, u win tiin bɛɛre kasuwa. Adama wi u bɛɛre kasu ye ya sɔa wi u nɔn gɔrimagia, siiwa gemgii, taki sari wi sɔɔ. ¹⁹ Mɔwisi kun bɛɛ wooda wɛ ro? Ka mɛ, goo sari bɛɛ sɔɔ wi u wooda ye mɛm nɔɔwɛ. N n mɛn na, mban sɔna i swaa kasu i ka man go.

²⁰ Tɔn wɔru ga nɔn wisa ga nɛɛ, werɛkunu nu nun wɔasi. Wara swaa kasu u ka nun go.

²¹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔm maamaakigii teeru tɔnawa na kua, ma bɛɛ kpuro i biti kua. ²² Adama i bwisikuo. Bango ya weewa saa sikadoban min di, n n mɔ Mɔwisin min di, adama yɛn sɔ Mɔwisiwa u bɛɛ yen wooda wɛ, yen sɔna i ra bango ko baa tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. ²³ N n mɛn na, i n bii bango mɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ kpa i ku ka Mɔwisin wooda sara, mba n kua i ka man mɔru mɔ sanam mɛ na tɔnun wasi kpuro bekia tɔɔ wɛrarugii te sɔɔ. ²⁴ I ku maa gɔanu siri nge mɛ i ka nu waamɔ, adama i siri geebu koowo.

Yesuwa Kirisi wi Gusunɔ

u gɔsa

²⁵ Sanam mɛ sɔra Yerusalemugibu gaba bikia ba nɛɛ, n n wi ba kasu bu go wiya mi? ²⁶ N wee, u gari mɔ

batuma sɔɔ, ma goo kun gɛɛ gerua. Nge tɔnwɛroba tubawa ma wiya Kirisi ka gem de? ²⁷ Wee bɛɛ kpuro sa yɛ mɪn di durɔ wi, u yari. Adama sanam mɛ Kirisi koo na goo kun ko n yɛ mɪn di u wee.

²⁸ Sanam mɛ Yesu u keu sɔɔsimɔ sɔa yerɔ ma u gbɔra u nɛɛ, bɛɛ i man tuba. I maa yɛ mɪn di na yarima. Ka mɛ, na n nɛ ka nɛn tiin yiiko. Gemgiwa u man gɔrima, wi bɛɛ kun yɛ. ²⁹ Nɛ, na nɔn yɛ domi saa win min diya na na, wiya maa man gɔrima.

³⁰ Yenin sɔna ba gɔru doke bu ka nɔn mwa, adama goo sari wi u nɔn nɔmu sɔndi, domi win saa ya n gina turim kpa. ³¹ Dabiru tɔn wɔru sɔɔ ba maa nɔn naanɛ doke. Ma ba nɛɛ, sanam mɛ Kirisi koo na, u koo sɔm maamaakiginu ko n kere ni durɔ wini u kua?

Ba sɔa yerun kɔsobu

Yesu gɔria bu nɔn mwa

³² Falisiba ba nua ma tɔn dabiru ba yabu yenɪ gerumɔ gbɛnum, yen sɔna be ka yɔku kowo tɔnwɛrobu ba sɔa yerun kɔsobu gɔra bu ka Yesu mwa.

³³ Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, saa fi-kowa ya tie ye ko na n ka bɛɛ wɔa. Yen biru kon doona wi u man gɔriman mi.

³⁴ Bɛɛ i ko man kasu adama i n man wasi. Mi ko na n wɔa bɛɛ i n kpɛ i na mi.

³⁵ Yuuba ba bikianamɔ ba mɔ, ma giara durɔ wini u koo da sa kun ka nɔn wa. U koo dawa Yuuban mi be ba yarina Gɛrɛkiban suunu sɔɔ, kpa u n Gɛrɛkiba keu sɔɔsimɔ? ³⁶ Mba gari yinin bweserun tubusianu yi u gerua, sa ko be nɔn kasu adama sa n nɔn wasi, ma mi u be wɔa, sa n kpɛ su da mi.

Nim wɔarugim

³⁷ Tɔɔ baka ten tɔɔ dɔakiru tera ta bɛɛɛ kera. Tɔɔ te sɔɔra Yesu u seewa u nɔɔguru sua wɔlɔ u nɛɛ, baawure wi nim nɔru ga goomɔ u na nɛn mi u nɔ.

³⁸ Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, baawure wi u man naanɛ doke, wɔarun bwii yi ko n kokumɔwa saa yɛron nukurun di.

³⁹ Gusunɔn Hunden gariya Yesu u ka yɔ mi, wi be ba nɔn naanɛ doke ba koo mwa. Domi ba n gina Hunde Dɛɛro wɛ yɛn sɔ Yesu kun gina wure win yiiko sɔɔ.

Tɔmba sikirina Yesun sɔ

⁴⁰ Gabu tɔn wɔru ge sɔɔ, be ba gari yi nua ba nɛɛ, durɔ wini sɔmɔ wiya ka gem.

⁴¹ Ma gaba maa gerua ma wiya Kirisi wi.

Adama gaba nɛɛ, ma gian diya! N ko n koorɔ Kirisi u yarima saa Galilen di?

⁴² Gusunɔn gari yi n gerumɔ ma Kirisi koo yarimawa saa Dafidin bweserun di? U n koo na saa Betelehemu Dafidin wuun di?

⁴³ Win sɔna sikirinɔ ga dua tɔn wɔru ge sɔɔ. ⁴⁴ Gabu ba kɪ bu nɔn mwa adama goo kun nɔn nɔmu sɔndi.

Yuuban tɔnwɛrobu

naanɛ doke sariru

⁴⁵ Ma sɔa yerun kɔsobu ba gɔsira yɔku kowo tɔnwɛrobu ka Falisiban mi. Ma ba bu bikia ba nɛɛ, mba n kua ba n ka Yesu mwaamɛ?

⁴⁶ Ma kɔso be, ba bu wisa ba nɛɛ, goo sari wi u gari gerure nge durɔ wi.

⁴⁷ Falisiba ba bu bikia ba nɛɛ, to, i dera durɔ wi, u maa bɛɛn tii nɔni wɔkua ya. ⁴⁸ I sere nɔɔre wirugii goo n kun mɛ bɛɛ Falisiban goo u nɔn naanɛ doke? ⁴⁹ I n yɛ ma tɔn wɔru ge, bɔrigiba? Ba n Mɔwisin wooda yɛ.

⁵⁰ Nikodemu, Falisi ben turo, wi u raa gasɔ daare Yesun mi wɔkuru, u bu bikia u nɛɛ, ⁵¹ bɛɛn wooda ya sun yɔllaa kua su tɔnu siri sa kun win gari nua, kpa sa kun maa gie ye u kua?

⁵² Ba nɔn bikia ba nɛɛ, ase wunɛn tii a maa sɔawa Galilegii? A wɛɛrio sɔa sɔa Gusunɔn gari sɔɔ, kaa wa ma sɔmɔ goo sari wi u koo yarima saa Galilen di.

[⁵³ Ma baawure u wa win yɛnuɔ.

8

Kurɔ sakara kowo goo

¹ Ye ba doona Yesu u da guuru wɔlɔ te ba ra soku Olifi. ² Yen sisiru buru buru yellu u gɔsira sɔa yerɔ. Ma tɔmbu kpuro ba da win mi, ma u sina

u bu keu sɔ̃sɔ̃sim wəri. ³ Ma wooda yērobu ka Falisiba ba ka kurɔ̃ goo na win mi, wi ba mwaama sakararu sɔ̃, ba nùn yōrasia be kpuron wuswaa. ⁴ Ma ba Yesu sɔ̃wa ba nɛɛ, yinni, sa kurɔ̃ wi mwawa sakararu sɔ̃. ⁵ N wee, Mawisi u sun sɔ̃wa wooda sɔ̃ ma ba ra kurɔ̃ winin bweseru kpenu kasukuwa bu go. Wunɛ maa ni? Amana a wa.

⁶ Ba yeni geruawa bu ka win laakari mɛɛri kpa bu fɛɛ wa bu nùn durum mani. Adama Yesu u tuka, ma u ka win niki bia yorumɔ̃ temɔ̃. ⁷ Ye ba nùn bikiamɔ̃ ba baasi, ma u tii dɛmia u bu sɔ̃wa u nɛɛ, wi u kun torare bɛɛ sɔ̃, u gbiiyo u kurɔ̃ wi kperu kara.

⁸ Ma u kpam tuka u yorumɔ̃ temɔ̃. ⁹ Ye ba yeni nua ma ba yara tia tia saa bukurobun min di sere ka bibɔ̃. Ma Yesu tia wi turo ka sere kurɔ̃ wi. ¹⁰ Yesu u tii dɛmia ma u nùn bikia u nɛɛ, kurɔ̃ wunɛ, be ba nun taare wɛɛmɔ̃ mana ba wāa. Ben goo kun maa tie?

¹¹ Kurɔ̃ wi, u nɛɛ, goo sari Yinni. Ma Yesu u nɛɛ, a doonɔ̃, nɛn tii, na n maa nun taare wɛɛmɔ̃, adama a ku maa tora.]

Yesu,

handunian yam bururam

¹² Yen biru Yesu u kpam ka tumbu gari kua u nɛɛ, nɛna handunian yam bururam. Wi u man swī, u ko n yam bururam mɔ̃ mɛ mu sãa wāaru, u n maa wāa u sī yam wōkuru sɔ̃.

¹³ Falisiba ba nùn sɔ̃wa ba nɛɛ, wee tɛ, a wunen tii areru diiyammɛ. N n mɛn na, wunen arera kun sun sɔ̃simɔ̃ ma gari yi, gema.

¹⁴ Ma Yesu u nɛɛ, mɛya, baa nà n nɛn tii areru diiyammɛ, ye na gerumɔ̃, gema. Na yɛ mìn di na wee ka mi na dɔ̃. Adama bɛɛ i n yɛ mìn di na wee ka mi na dɔ̃. ¹⁵ Mɛ i tɔnu waamɔ̃, mɛya i ra ka nùn siri, nɛ na ku ra goo siri. ¹⁶ Baa nà n goo siri, nɛn siribu geema, domi n nɛ turo kon yēro siri. Ka nɛn Baaba wi u man gərimawa.

¹⁷ Ba yorua bɛɛn wooda sɔ̃ ma tɔnu yirun areru geema. ¹⁸ Na nɛn tii areru diiyammɛ, ma Baaba wi u man gərima u maa man areru diiyammɛ.

¹⁹ Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana wunen Baaba wi, u wāa.

Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ i n man yɛ, mɛya i n maa nɛn Baaba yɛ. N n sãan na i man yɛ, i ko n daa maa nɛn Baaba yɛ.

²⁰ Gari yiya Yesu u gerua sanam mɛ u keu sɔ̃simɔ̃ sãa yɛrɔ̃, ten bera mi ba ra arumani bere. Goo sari wi u maa nùn nɔ̃mu sɔ̃ndi yèn sɔ̃ win saa kun turim kpa.

Ba n kpɛ bu da mi Yesu u dɔ̃

²¹ Yesu kpam bu sɔ̃wa u nɛɛ, na doonɔ̃. Mi na dɔ̃ bɛɛ i n kpɛ i da mi. I ko maa man kasu, adama i ko gbi bɛɛn toranu sɔ̃.

²² Yèn sɔ̃ u nɛɛ, mi u dɔ̃ ba n kpɛ bu da mi, yen sɔ̃na ba bikianamɔ̃ ba mɔ̃, u koo tii gowa?

²³ Ma Yesu u bu sɔ̃wa u nɛɛ, bɛɛ i sãawa temkobu, nɛ maa, wərukooa. Bɛɛ handunia migiba, nɛ na kun sãa handunia migii. ²⁴ Yen sɔ̃na na bɛɛ sɔ̃wa na nɛɛ, i ko gbi bɛɛn toranu sɔ̃. I kun naanɛ doke ma nɛna yēro wi, ka geema i ko gbiwa bɛɛn toranu sɔ̃.

²⁵ Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wuna were.

Yesu u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔ̃wa kɔ̃. ²⁶ Na gari dabinu mɔ̃ yi kon kpī n gere n wunana bɛɛn sɔ̃. Adama geegiiwa wi u man gərima, ye na maa nua saa win min di yeya na handuniagibu sɔ̃mɔ̃.

²⁷ N n maa bu yeeri ma Baaban gariya u bu sɔ̃mɔ̃. ²⁸ Yen sɔ̃na Yesu u nɛɛ, sanam mɛ i Tɔnun Bii sua tem di i bwɛ, sanam mɛya i ko gia ma nɛna yēro wi. I ko maa gia ma na n maa gāanu ganu mɔ̃ ka nɛn tii. Ye Baaba man sɔ̃si, yeya na bɛɛ sɔ̃mɔ̃. ²⁹ Baaba wiya u man gərima. U maa wāa ka nɛ. U n man deri nɛ turo yèn sɔ̃ na ra ko ye n da nùn dore.

³⁰ Ma tɔn dabiru be ba Yesun gari yi nua ba nùn naanɛ doke.

Tii mawabu ka yobu

³¹ Yesu u Yuu be ba nùn naanɛ doke sɔ̃wa u nɛɛ, i n nɛn sɔ̃siru mɛm nɔ̃wa, i sãawa nɛn bwāabu ka gem.

³² I ko gem gia. Gem mɛ, mu koo maa bɛɛ yakia yorun di.

³³ Ba nùn sɔ̃wa ba nɛɛ, bɛsɛ Aburahamun bwesera, sa ñ maa koore goon yobu. Amɔna a ka nɛɛ sa ko yakiara yorun di.

³⁴ Yesu u nɛɛ, geema na bɛɛ sɔ̃mɔ, baawure wi u durum mɔ, wiya durum yoo. ³⁵ Yoo ku ra n wāa win yin-nin yenuɔ ka baadomma, adama biiwa ra n wāa mi ka baadomma. ³⁶ Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔn Bii nà n bɛɛ yakia, i kuawa tii mɔwɔbu ka gem. ³⁷ Na yɛ ma Aburahamun bwesera i sãa. Ka mɛ, i swaa kasu i ka man go, yɛn sɔ̃ i ñ nɛn gari wure. ³⁸ Na bɛɛ sɔ̃mɔ ye na wa nɛn Baaban mi, adama bɛɛ i mɔ ye i gia bɛɛn baaban mi.

³⁹ Ba nùn sɔ̃wa ba nɛɛ, Aburahamuwa bɛsɛn baaba.

Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, i n daa sãan na Aburahamun bibu, i ko n daa Aburahamun kookoosu mɔ. ⁴⁰ Adama tɛ bɛɛ i swaa kasu i ka man go, nɛ wi na bɛɛ gem sɔ̃mɔ mɛ na nua Gusunɔn min di. Aburahamu kun yenin bweseru koore. ⁴¹ Bɛɛ i bɛɛn tundon kookoosu mɔ.

Ba nùn sɔ̃wa ba nɛɛ, sa ñ sãa seegeba. Baaba turowa sa mɔ, wiya Gusunɔ.

⁴² Yesu u bu sɔ̃wa u nɛɛ, Gusunɔ ù n daa sãan na bɛɛn baaba ka gem, i ko n daa man kɔ̃ domi Gusunɔn min diya na yarima na ka wāa mi. Mɛya na ñ ka nɛn tii nɛ, adama wiya man gɔrima. ⁴³ Mban sɔ̃na nɛn barum kun ka bɛɛ yeeri. Mu ñ bɛɛ yeeri yɛn sɔ̃ i ñ kpɛ i nɛn gari nɔ. ⁴⁴ Setamwa bɛɛn tundo, i maa kɔ̃ i bɛɛn tundon kɔ̃ru ko. Tɔn gowowa saa toren di, u ñ maa gem swɔ̃i, domi gem sari wi sɔ̃. Sanam mɛ u weesu gerumɔ, u ra n gerumɔwa ka win tiin daa, yɛn sɔ̃ weesugiiwa ka maa weesu kpuron baaba. ⁴⁵ Adama gema na ra n gerumɔ. Yen sɔ̃na i ñ man naanɛ doke. ⁴⁶ Wara bɛɛ sɔ̃ u koo kpɔ̃ u nɛɛ, na tore. Sari. Ñ n mɛn na, ma gema na gerumɔ, mban sɔ̃na i ñ man naanɛ doke. ⁴⁷ Wi u sãa Gusunɔgii, wiya ra Gusunɔn gari wure. Adama bɛɛ i ñ sãa Gusunɔgibu. Yen sɔ̃na i ñ win gari wuramɔ.

Yesu ka Aburahamu

⁴⁸ Ma Yuuba ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛsɛ sa ñ gem mɔ ye sa nɛɛ wunɛ Samarigiiwa ka maa wɛɛkunugii?

⁴⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, na ñ wɛɛkunu mɔ. Nɛn Baabawa na bɛɛɛ wɛɛmɔ adama bɛɛ i ñ man bɛɛɛ wɛɛmɔ. ⁵⁰ Na ñ nɛn tiin bɛɛɛ kasu. Goo u wāa wi u man ye kasuammɛ, wiya maa sãa siri kowo. ⁵¹ Ka geema na bɛɛ sɔ̃mɔ, baawure wi u nɛn gari mɛm nɔ̃wa, yɛro u ñ gɔ̃ wasi pai.

⁵² Ma Yuuba ba nùn sɔ̃wa ba nɛɛ, tɛ sa gia ma a wɛɛkunu mɔwa ka gem. Aburahamu u gu, Gusunɔn sɔ̃mɔbu ba maa gu. Ka mɛ, a gerumɔ a mɔ baawure wi u wunɛn gari mɛm nɔ̃wa u ñ gɔ̃ wasi. ⁵³ Bɛsɛn baaba Aburahamu u gu. A nùn kerewa? Sɔ̃mɔbu ba maa gu. Wara a tamaa a sãa.

⁵⁴ Yesu u nɛɛ, nà n nɛn tii bɛɛɛ wɛɛmɔ, nɛn bɛɛɛ kun gāanu sãa. Nɛn Baabawa u man bɛɛɛ wɛɛmɔ, wi bɛɛ i sokumɔ bɛɛn Yinni. ⁵⁵ Ka mɛ, i ñ nùn yɛ, adama nɛ, na nùn yɛ. Nà n nɛɛ, na ñ nùn yɛ, ko na n sãawa weesugii nge bɛɛ. Adama na nùn yɛ, na maa win gari mɛm nɔ̃wɛ. ⁵⁶ Bɛsɛn baaba Aburahamu u yɛɛra ka gɔ̃ru dobu ye u koo ka nɛn tɔ̃ru wa. U maa tu wa ma win nukura dora.

⁵⁷ Yuuba ba nùn sɔ̃wa ba nɛɛ, a ñ gina wɔ̃ weeraakuru tura. Mana a ka Aburahamu waare.

⁵⁸ Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃mɔ, na gbia na wāa ba sere Aburahamu mara.

⁵⁹ Ma ba kpenu sua bu ka nùn kasuku, adama u kukura u yara sãa yerun di.

9

Yesu goo yam waasia

wi ba mara ka wɔ̃koru

¹ Nge mɛ Yesu u bɔsu, u durɔ̃ goo wa wi ba mara ka wɔ̃koru. ² Win bwāaba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, weren torarun sɔ̃na ba ka durɔ̃ wi wɔ̃koru mara. Win tiigira? Nge win tundo ka win mɛrogira.

³ Yesu u bu wisa u nɛɛ, n ñ mɔ durɔ̃ wi, ñ kun mɛ win tundo ka win mɛro ba tora, adama ba nùn marawa ka wɔ̃koru kpa Gusunɔn sɔ̃mburu tu ka

sɔɔsira wi sɔɔ. ⁴ Sa n̄ ko ko sa kun wi u man ɔariman sɔmburu kue sanam mɛ sɔɔ wāa. Wɔkura sisi tɛ sɔɔ goo kun kpɛ u sɔmburu ko. ⁵ Sanam mɛ na wāa handuniaɔ nɛna na yen yam bururam.

⁶ Ye u yeni gerua u kpa, u yāatam sia temɔ, ma u ka yāatam mɛ tem kɔka, ma u tem mɛ wɔko win nɔni tɛɛni. ⁷ Ma u n̄n sɔɔwa u nɛɛ, u doo u wubu yɛru ge ba mɔ Siloeɔ. Yīsi ten tubusiana, ɔra.

Ma durɔ wi, u win swaa sua u da u wuba, ma u wurama ka nɔni sannu.

⁸ Ma win wɔɔ beragibu ka be ba ra raa n̄n wa u n bara mɔ, ba bikianamɔ, wi u ra raa sine mini u n bara mɔ, n n̄ wiya mini?

⁹ Ma gaba nɛɛ, wiya.

Gaba maa nɛɛ, n n̄ wi mi, u ka n̄n weenɛwa.

Ma win tii u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna mi ni.

¹⁰ Ba n̄n bikia, amɔna n kua wunen nɔni ka wukiara.

¹¹ Ma u bu wisa u nɛɛ, durɔ goo wi ba ra soku Yesu, wiya u tem kɔka ma u nɛn nɔni tɛɛni, ma u man sɔɔwa u nɛɛ, n doo Siloeɔ n wubu. Na da na wuba ma na yam wa.

¹² Ba n̄n bikia ba nɛɛ, mana durɔ wi, u wāa.

Ma u nɛɛ, na n̄ yɛ.

Falisiba ba durɔ bekuro

gari bikiamɔ

¹³ Ma ba ka durɔ wi da Falisiban mi, wi u raa sɔa wɔko mi. ¹⁴ N deema tɔɔ wɛrarugiru sɔra Yesu u tem kɔka u ka n̄n yam waasia. ¹⁵ Ma Falisiba ba kpam n̄n bikia ba nɛɛ, amɔna u kua u ka yam wa. U bu wisa u nɛɛ, durɔ wiya u n̄n tem tɛɛnia win nɔniɔ, ma u wuba ma u yam wa.

¹⁶ Gabu Falisiba sɔɔ ba nɛɛ, durɔ wi u yeni kua u n̄ nɛ saa Gusunɔn min di, yɛn sɔ u n̄ tɔɔ wɛrarugiru gara.

Gaba maa bikia ba nɛɛ, amɔna durumgii u koo ka kpɛ u sɔm maamaakigii nini ko. Ma sikirinɔ ga dua ben suunu sɔɔ.

¹⁷ Ba kpam wɔko wi bikia ba nɛɛ, wunɛ maa ni? Wunɛ wi durɔ wi, u yam waasia, amɔna a wi garisi.

Ma u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔwa u sɔa.

¹⁸ Adama Yuuba ba n̄ naane sɔa ma durɔ wi, u raa wɔko sɔa ma u kpam yam wa, sere ye ba win tundo ka win mero soka. ¹⁹ Ma ba bu bikia ba nɛɛ, bɛɛn biiwa mini? Wi i nɛɛ i mara ka wɔkoru? Amɔna u ka yam waamɔ tɛ.

²⁰ Ma win tundo ka win mero ba bu wisa ba nɛɛ, sa yɛ kam kam ma bɛɛn biiwa mi, wi sa mara ka wɔkoru.

²¹ Adama mɛ u kua u ka yam wa, bɛɛ sa n̄ yɛ, wi u maa n̄n yam waasia, sa n̄ yɛro yɛ. U bwisi mɔ win tii, i n̄n bikio, u koo bɛɛ sɔ.

²² Ba yeni geruawa Yuuban bɛrum sɔ. Domi Yuuba ba nɔɔ tia kua kɔ ma baawure wi u wura ma Yesu sɔawa Kirisi wi, ba koo yɛro ɔirawa ben mɛnnɔ yerun di. ²³ Yen sɔna ba gerua ba nɛɛ, u bwisi mɔ win tii, bu n̄n bikio.

²⁴ Ma Falisiba ba durɔ wi u raa wɔko sɔa soka nɔn mɛɛruse, ma ba n̄n sɔɔwa ba nɛɛ, u Gusunɔ bɛɛrɛ wɛɛyɔ, be, ba yɛ ma Yesu wi, durumgiiwa.

²⁵ U bu wisa u nɛɛ, ù n durumgiin na, nɛ na kun yɛ. Gāa teena na yɛ, na raa wɔko sɔa, adama tɛ na yam waamɔ.

²⁶ Ba n̄n bikia ba nɛɛ, amɔna u nun kua. Amɔna u koosina wunen nɔni ka wukiara.

²⁷ Ma u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔɔwa, i n̄ maa man swaa daki. Mban sɔna i kɔ i kpam nɔ. Nge bɛɛn tii i kɔ i maa kowa win bwāabu.

²⁸ Ma ba n̄n yaakoru wɔri ba nɛɛ, wuna a sɔa siin bɔɔ mi, adama bɛɛ Mɔwisin bwāaba sa sɔa. ²⁹ Bɛɛ sa yɛ ma Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua, adama wini, sa n̄ mam yɛ m̄n di u na.

³⁰ Ma durɔ wi, u bu sɔɔwa u nɛɛ, geema, bitin gariya ye i n̄ ka yɛ m̄n di u na. Ka mɛ, sii man yam waasia.

³¹ Sa yɛ ma Gusunɔ u ku ra toron gari nɔ, adama tɔn be ba n̄n nasie, ma ba mɔ ye u kɔ, beya u ra swaa daki. ³² Saa toren di goo kun nɔre ba tɔnun nɔni wukia wi ba mara ka wɔkoru. ³³ Durɔ wi, ù kun wee saa Gusunɔn min di, u n̄ kpɛ u gāanu ganu ko.

³⁴ Ma ba n̄n sɔɔwa ba nɛɛ, toraru sɔra ba nun mara mam mam. Yera a tamaa kaa sun keu koosia?

Ma ba n̄n gira mɛnnɔ yerun di.

Hunden wɔkoru

³⁵ Yesu u nua ma ba durɔ wi gira. Ye u nùn wa u nùn bikia u nɛɛ, a Tɔnun Bii naanɛ doke?

³⁶ Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man sɔwɔ wara Tɔnun Bii wi, kpa n wa n ka nùn naanɛ doke.

³⁷ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a nùn wa kɔ, wiya ka nun gari mɔ mi.

³⁸ Durɔ wi, u nɛɛ, Yinni, na nun naanɛ doke. Ma u yiira Yesu wuswaaɔ.

³⁹ Yesu u nɛɛ, siribun sɔna na na handuniaɔ, be ba kun yam waamɔ kpa bu ka yam wa, be ba maa yam waamɔ bu ka ko wɔkɔbu.

⁴⁰ Falisi gabu be ba wɔa ka wi sannu ba gari yi nua. Ba nùn bikia ba nɛɛ, besɛn tii maa wɔkɔba?

⁴¹ Ma Yesu u nɛɛ, i n sɔan na wɔkɔbu, i n ko i n daa toraru mɔ. Adama yèn sɔ i gerumɔ i yam waamɔ, yen sɔna i wɔa toraru sɔɔ ka tɛ.

10

Yāanu ka nin kparon mɔndu

¹ Yen biru Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, goo wi u kun dumɔ yāa gɔrɔ saa kɔnnɔn di ma u yɔmɔ u suremɔ gam di, wiya sɔa gbɛnɔ ka wɔro. ² Adama wi u kɔnnɔn di dumɔ wiya yāanun kparɔ. ³ Kɔnnɔ kɔso u ra nùn kɛniɛ, yāanu ra n maa win nɔɔ nɔmɔ. U ra win yāanu soku baatere ka ten yīsiru kpa u nu yara tɔwɔ. ⁴ Sanam mɛ u nu yara tɔwɔ kpuro, u ra nu gbiiye kpa nu n nùn swīi yèn sɔ nu win nɔɔ yɛ. ⁵ Nu n wuramɔ nu tɔn tuko swīi, adama nu koo duka suwa n toma saa win min di yèn sɔ nu n win nɔɔ yɛ.

⁶ Yesu u bu mɔn te kua adama ba n tuba ye u ka yā.

Yesuwa yāa kparɔ geo

⁷ Yen sɔna Yesu u kpam nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, nɛna na yāa gɔrun kɔnnɔ. ⁸ Be ba man gbiiye mi kpuro, gbɛnɔbu ka wɔroba ba sɔa. Yāanu kun ben gari swaa daki. ⁹ Nɛn tiiwa kɔnnɔ ge. Baawure wi u dumɔ saa nɛn min di wiya ba koo faaba ko. U koo du, u koo maa yari, u koo maa dii yeru wa.

¹⁰ Gbɛnɔ u ra nɛwa u ka gbɛni u go kpa u sanku. Adama nɛ na nawa yāanu nu n ka wāaru mɔ, kpa nu n tu mɔ mam mam.

¹¹ Nɛn tiiwa yāa kparɔ geo. Yāa kparɔ geo u ra win wāaru wɛwa win yāanun sɔ. ¹² Adama sɔm kowo wi u kun sɔa kparɔ ma yāanu kun sɔa win tiiginu, u n demaku waama ga sisi, u koo yāanu deri u yakurawa. Kpa demaku gu yāanu mwa gu ni nu tie yarinasia. ¹³ Durɔ wi, u koo yakura yèn sɔ gobin sɔmbura u mɔ, u n maa yāa nin wɔnwɔndu mɔ. ¹⁴⁻¹⁵ Nɛna yāa kparɔ geo. Nge mɛ Baaba man yɛ ma na maa Baaba yɛ, nge mɛya na nɛn yāanu yɛ, nu maa man yɛ. Na maa nɛn wāaru wɛmɔ yāa nin sɔ. ¹⁶ Na maa yāanu ganu mɔ ni nu kun wāa yāa gɔɔ teni sɔɔ. Niya na n kon ko na kun maa ka nɛ. Nu koo maa nɛn nɔɔ nɔ, kpa nu ko gɔɔ teeru, kpa nu n kparɔ turo mɔ.

¹⁷ Yen sɔna Baaba u man kī yèn sɔ na nɛn wāaru wɛmɔ kpa n kpam wa n tu mwa. ¹⁸ Goo kun kpɛ u tu wɔra nɛn nɔmun di. Na tu wɛmɔ ka nɛn tii. Na yiiko mɔ n ka tu wɛ, na maa yiiko mɔ n ka tu mwa. Wooda yera na mwa saa nɛn Baaban min di.

¹⁹ Ye Yuuba ba yen nua, sikirinɔ ga kpam dua ben suunu sɔɔ gari yin sɔ. ²⁰ Tɔn dabiru be sɔɔ, ba gerua ba nɛɛ, wirowa, wɛɛkunu maa nùn wāasi. Mba n kua ba ka nùn swaa daki.

²¹ Adama gaba nɛɛ, n n wɛɛkunugiin gari mi. Wɛɛkunu koo kpī nu wɔko yam waasia?

Yuuba ba Yesu yina

²² Saa ya tura ye ba koo ka tɔɔ bakaru garu ko Yerusalemɔ te ba ra soku sɔa yerun dɛɛrasiabu *. Saa ye, ya sɔawa woorun sanam. ²³ Ma Yesu u maa wāa sɔa yerɔ u sīimɔ ten bee tiaɔ ye ba ra soku Salomɔɔn kɔbɛ. ²⁴ Ma Yuuba ba nùn sikerena ba nùn bikia ba nɛɛ, sere saa yerà kaa n besɛn laakari doke sika sɔɔ. À n sɔan na Kirisi wi, a sun sɔwɔ kpasa kpasa.

²⁵ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔwɔ, adama i n man naanɛ

* **10:22** sɔa yerun dɛɛrasiabun tɔɔ bakaru Ta sɔawa te Yuuba ba ra di wɔɔ ka wɔɔ bu ka yaaya dɔma te ba būu sɔaru kpeesia sɔa yerɔ ma ba tu dɛɛrasia ba Gusunɔ sɔaru wesia mi.

doke. Soma ye na mò ka nen Baaban yĩsiru, yeya ya man areru diiyammɛ.

²⁶ Adama i ñ naane doke yèn sɔ i ñ sãa nen yãanu. ²⁷ Nen yãanu nu nen nɔɔ nɔɔmɔ, na nu yẽ, nu maa man swĩi.

²⁸ Na nu wãaru wẽemɔ te ta ku ra kpe, nu ñ maa kam mò ka baadommaɔ, goo maa sari wi u koo nu mwa nen nɔmun di. ²⁹ Nen Baaba wi u man nu wẽ, u kpã u kpuro kere, goo maa sari wi u koo nu mwa saa nen Baaban nɔmun di. ³⁰ Nɛ ka Baaba sa sãawa tia.

³¹ Ma Yuuba ba kpam kpenu dɔbura bu ka nùn kasuku. ³² Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, na sɔm gee dabiru kua bɛɛn wuswaɔ ka Baaban yiiko. Sɔmbu ni sɔɔ, teren sɔna i kɔ i man kasuku.

³³ Yuuba ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ñ nun kasukumɔ sɔm geerun sɔ, adama yèn sɔ a Gusunɔ wɔmmɔ, yen sɔna. Wunɛ tɔnuwa, ma a kɔ a n tii mò Gusunɔ.

³⁴ Yesu u nɛɛ, ba ñ yorua bɛɛn tiin wooda sɔɔ ma Gusunɔ u nɛɛ, “I sãawa Wɔrukoon bibu?” ³⁵ Sa yẽ ye Gusunɔn gari gerumɔ n sãawa gem ka baadommaɔ. Ma win tii u nɛɛ, ba sãawa Wɔrukoon bibu be ba win gari mwa. ³⁶ Tẽ nen tii maa, Baaba u man gɔsa ma u man gɔrima handuniaɔ. Amɔna i ka nɛɛ na Gusunɔ wɔmmɔ yèn sɔ na gerua ma nɛna na win Bii. ³⁷ Nà kun nen Baaban sɔmburu mò, i ku man naane doke. ³⁸ Adama nà n tu mò, baa i kun man naane doke, i sɔmbu te naane dokeo kpa i n ka yẽ saa tɛn di sere ka baadomma ma Baaba wãa nɛ sɔɔ, nɛ na maa wãa wi sɔɔ.

³⁹ Ma ba kpam swaa kasu bu ka nùn mwa, adama u bu kisirari.

⁴⁰ Yesu u kpam Yuudenin daaru tɔbura u da mi Yohanu u gbia u batemu kua, miya u sina. ⁴¹ Ma tɔn dabiru ba na win mi, ba nɛɛ, Yohanu u ñ sɔm maamaakigiru koore, adama ye u gerua durɔ wini sɔɔ, ye kpuro geema.

⁴² Ma tɔn dabira nùn naane doke mi.

11

Lasaan gɔɔ

¹ N wee durɔ goo wi ba ra soku Lasaa wi u wãa Betaniɔ u bara. Betani sãawa Maari ka win mɔɔ Maatan wuu.

² Maari wiya u gasɔ Yinnin naasu turare wisi, ma u ka win wirun seri su sunka. Win sesu Lasawa bara.

³ Ma wi ka win mɔɔ Maata ba Yesu nɔɔ mɔrisia ba nɛɛ, Yinni, wunen bɔrɔ kɔnasi u barɔ.

⁴ Ye Yesu u yenɛ nua u nɛɛ, bara te, ta ñ gɔɔguru adama ta koo Gusunɔn yiiko sɔɔsi, kpa bu ka Gusunɔn Bii bɛɛɛ wẽ.

⁵ N deema Yesu u sãawa Maata ka win wɔnɔ ka ben sesu Lasaan bɔrɔ kɔnasi. ⁶ Ye u nua ma Lasaa u barɔ, u gina sina wuu mi u wãa mi sɔɔ yiru.

⁷ Yen biru u win bwãabu sɔɔwa u nɛɛ, su kpam wura Yudeaɔ.

⁸ Win bwãaba nɛɛ, yinni, sɔɔ mɛɛ tera Yuuba ba kɔ bu nun kpenu kasuku, ma a kpam kɔ a wura mi?

⁹ Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ñ saa wɔkura yiruwa sɔɔ ra n wãa sɔɔ teeru sɔɔ? Goo ù n sɔimɔ sɔɔ sɔɔ, u ñ sokuramɔ yèn sɔ u handunian yam bururam waamɔ. ¹⁰ Adama wi u sɔimɔ wɔkuru sɔɔ u koo sokura domi yam bururam sari yẽro sɔɔ.

¹¹ Yeniban biru u kpam nɛɛ, Lasaa bɛɛn bɔrɔ u dòwa adama na dɔɔ n nùn yamia.

¹² Bwãa be, ba nɛɛ, Yinni, ù n dòn na, u koo bekura.

¹³ Adama Yesu u bu Lasaa gɔɔ sɔɔmɔwa. Be, ba tamaa dom dirun gariya u bu sɔɔmɔ. ¹⁴ Yen sɔna Yesu u bu sɔɔwa kpasasa u nɛɛ, Lasaa u guwa, ¹⁵ adama bɛɛn sɔna nen nukura do ye na ñ ka wãa mi, kpa i ka naane doke. I na su da win mi.

¹⁶ Tomaa wi ba ra maa soku Sika, u win bwãasibu sɔɔwa u nɛɛ, i de su da, kpa su ka yinni gbi sannu.

Yesuwa seeyo ka wãaru

¹⁷ Ye Yesu u tura mi, u deema Lasaa kua sɔɔ nɛɛ sikiru sɔɔ kɔ. ¹⁸ Betani ka Yerusalemun tondam kun kere kilo ita. ¹⁹ Ma Yuu dabiru ba yarima ben wuun di ba na Maata ka Maarin mi bu ka bu nukuru yemiasia ben sesun gɔɔn sɔɔ.

²⁰ Sanam mɛ Maata u nua ma Yesu u sisi, ma u nùn sennɔ da. Adama Maari u sɔ yɛnuɔ. ²¹ Ma Maata u Yesu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni à n daa wãa mini nen sesu kun gbimɔ. ²² Adama baa tẽ, na yẽ ma

yabu baayere ye kaa bikia Gusunɔn nɔmuɔ u koo nun wɛ.

²³ Ma Yesu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wunen sesu u koo se ɔrin di.

²⁴ Ma Maata u nɛɛ, geema, na yɛ ma u koo kpam se, ɔribu bɔ n seemɔ sanam dɔakim sɔɔ.

²⁵ Ma Yesu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, nɛna na ra ɔribu seeye, nɛna na ra wɔaru wɛ. Baawure wi u man naanɛ doke u ko n wɔawa wɔaru sɔɔ baa u n gu.

²⁶ Baawure wi u maa wasi ma u man naanɛ doke, u n gbimɔ ka baadommaɔ. A naanɛ doke nge mɛ?

²⁷ Maata u Yinni wisa u nɛɛ, mɛya na naanɛ doke ma wuna Kiriwi, Gusunɔn Bi, wi u sisi handuniaɔ.

Yesun swi

²⁸ Sanam mɛ Maata u yeni gerua u kpa, u win wɔnɔ Maari sokum da, ma u nɔn sɔɔwa tɛru ma yinni u tunuma u nɔn soku.

²⁹ Ye Maari u yeni nua u seewa ka sendaru ma u da win mi. ³⁰ N deema Yesu kun gina wuu dum kpa, u wɔawa yam mi Maata ka nɔn yinna. ³¹ Yuu be ba Maari nukuru yemiasiamɔ dirɔ, ye ba wa u seewa ka sendaru u yara tɔɔwɔ, ba nɔn swi. Ba tamaa u dɔɔwa sikirɔ u swi.

³² Sanam mɛ Maari u tura mi Yesu u wɔa, ye u nɔn wa u yiira u nɛɛ, Yinni a n daa wɔa mini nɛn sesu kun gbimɔ.

³³ Ye Yesu u wa u sumɔ, ma Yuu be ba ka nɔn na, ben ti ba sumɔ, yera u diira ka nuku sankiranu. ³⁴ U bu bikia u nɛɛ, mana i nɔn sika.

Ma ba nɛɛ, Yinni a na a wa.

³⁵ Ma Yesu u swi. ³⁶ Yen sɔna Yuuba ba nɛɛ, i mɛrio i wa nge mɛ u nɔn ki nɛ.

³⁷ Adama ben gabu ba nɛɛ, durɔ wini u wɔko yam waasia. Mban sɔna u dera Lasaa u gu.

Lasaa seebu ɔrin di

³⁸ Yesu u kpam diira, ma u da sikirɔ. Siki te, kpee wɔruwa, ma ba gen nɔ kɔrua ka kperu. ³⁹ Ma Yesu u wooda wɛ u nɛɛ, bu kpee te bɔrio min di.

Ma Maata, wi u gun sesu, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, u numia kɔ, yen sɔ nɛɛ wee gisɔ ye u ka gu.

⁴⁰ Ma Yesu u nɔn bikia u nɛɛ, na n daa nun sɔɔwa na nɛɛ, a n naanɛ doke, kaa Gusunɔn yiiko wa?

⁴¹ Ma ba kpee te bimia min di. Ma Yesu u win nɔni sua wɔlɔ u nɛɛ, nɛn Baaba, na nun siara yɛn sɔ a nɛn gari swaa daki. ⁴² Na yɛ ma a ra nɛn gari nɔ baadomma, adama na yeni gerumɔwa tɔn benin sɔ be ba yɔ mi, kpa bu ka naanɛ doke ma wuna a man ɔrima.

⁴³ Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, ma u gbɔra ka dam u nɛɛ, Lasaa, a yarima!

⁴⁴ Wi u raa gu mi, u yarima sikirun di ka win ɔrun bekuru te ba win nɔma ka naasu tɛkua ka maa wirɔ. Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, bu nɔn kusio u si.

Ba wesianamɔ bu ka Yesu go

(I maa mɛrio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2)

⁴⁵ N wee Yuu dabiru be ba Maari swiima mi, ma ba wa ye Yesu u kua, ba nɔn naanɛ doke. ⁴⁶ Adama ben gabu ba ɔsira ba da Falisiban mi, ba bu sɔɔwa ye Yesu u kua. ⁴⁷ Sanam mɛya yaku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba guro gurobu mɛnna ma ba bikianamɔ ba mɔ, amɔna sa ko ko. Durɔ wi wee, u sɔm maamaakigii dabinu mɔ. ⁴⁸ Sɔ n nɔn deri mɛ, tɔmbu kpurowa ba koo nɔn naanɛ doke. Romugibu ba koo maa na bu bɛsɛn sɔa yeru wɔra kpa bu bɛsɛn bweseru gura.

⁴⁹ Adama ben turo wi ba ra nɛɛ Kaifa, wi u sɔa yaku kowo tɔnwero wɔ ge sɔɔ, u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ i n ɔanɔ ganu yɛ baa fiiko. ⁵⁰ Mɛya, n n maa bɛɛ yeeri ma bɛɛn arufaaniwa tɔn turo u ka gbi tɔn dabirun sɔ, kpa bɛsɛn bweseru kpuro tu ku ka kam ko. ⁵¹ N n mɔ ka win tiin yɛra u yeni gerua. U ye geruawa yɛn sɔ wiya u sɔa yaku kowo tɔnwero wɔ ge sɔɔ, yen sɔna u gerua u nɛɛ, Yesu koo gbi Yuuban bweserun sɔ. ⁵² N n maa mɔ be tɔnan sɔ, adama u ka maa Gusunɔn bibu kpuro kowa tɔn teebu be ba wɔa baama.

⁵³ Yen sɔna saa dɔma ten di, ba wesiana bu ka Yesu go. ⁵⁴ Yenin sɔna u n maa siimɔ batuma sɔɔ Yuuban sunuɔ, adama u doona min di tem gam gia gbaburu sɔɔ, mi u wuu gagu dua ge

ba ra soku Efaraimu. Miya u sina ka win bwāabu.

⁵⁵ Yuuban tōo bakaru te ba ra soku Goo sararibu ta turuku kua, ma tōn dabiru saa baru kpaanun di ba da Yerusalemuo bu ka tii sārasia tōo baka te, tu sere turi. ⁵⁶ Ma ba Yesu kasu. Ba yō sāa yerō ba bikianamō, ba mō amōna i bwisikumō. U n tōo bakaru sisiwa?

⁵⁷ Yāku kowo tōnwerobu ka Falisiba ba raa wooda wē ba nēē, goo ù n yē mi Yesu u wāa u bu sōowō kpa be, bu nùn mwa.

12

Maari u Yesun naasu

turare wisi

(I maa mēerio Mateu 26:6-13, Maaku 14:3-9)

¹ Ye n tie sōo nōoba tia tōo bakaru tu sere turi te ba ra soku Goo sararibu, yera Yesu u da Betaniō mi Lasaa u wāa wi u seeya gōrin di. ² Miya ba nùn yaa dibu kua ma Maata u bu nōarimō, adama Lasaa u sō ka Yesu sōbun su-unu sōo. ³ Wee, Maari u turare gobi bekēgia mō litirin bōnu, ye ba kua ka naadin gum tii tii, ma u ye sua u Yesun naasu wisi, ma u su sunka ka win seri. Yera dii te kpuro ta turaren nuburu yiba. ⁴ Yesun bōo turo, wi ba ra nēē Yudasī Isikariōtu, wi u koo yāku kowo tōnwerobu ka Falisiba nùn nōmu sōndia, u bikia u nēē, ⁵ mba n kua ba n ka turare ye dōre sōm kowon wōo tian kōsiarun saka, kpa bu sāarobu bōnu kua.

⁶ U n yeni gerumō sāarobun wōnwōndun sō, adama yēn sō u sāawa gbēnō. Wiya u ra n maa gobin bōoru nēni, kpa u n yi gbēnimō. ⁷ Adama Yesu u nēē, a kurō wi derio. U yeni beruawa u ka nēn gōo sikuru mara. ⁸ Baadommawa sāarobu ba wāa bēen suunu sōo adama nēna na n ko na n wāa ka bēē baadomma.

Ba wesianamō bu ka Lasaa go

⁹ Yuuba dabira ta nua ma Yesu u wāa Betaniō ma ba da mi, n n mō bu ka Yesu wa tōna, adama bu maa ka Lasaa wawa wi Yesu u seeya gōrin di. ¹⁰ Yera yāku kowo tōnweroba wesiana bu maa Lasaa go. ¹¹ Domi win sōna

Yuuba dabira yarimō ben min di ba Yesu naanē dokemō.

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mēerio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40)

¹² Yen sisiru tōn wōru ge ga tōo bakaru da ga nua ma Yesu u sisi Yerusalemuo. ¹³ Ma ba bāa kako bekusu sua ba ka nùn sennō da. Ba gbāsukumō ba mō, sa Gusunō siara! Domarugiiwa wi u sisi ka Gusunōn yīsiru! Domarugiiwa Isireliban sunō!

¹⁴ Ma Yesu u keteku kpembu gagu wa u sōni nge mē ba yorua Gusunōn gari sōo ba nēē,

¹⁵ “I ku bērum ko, Yerusalemugibu.

N wee bēen sunō u sisi.

U keteku kpembu sōni.”

¹⁶ Yabu yeni ya n win bwāabu yeeri saa ye sōo, adama ye Yesu u wura win yiiko sōo Gusunō wōllo, saa ye sōora ba yaaya ma ba yeni kpuro yorua Gusunōn gari sōo win sō, ba maa nùn ye kpuro kua.

¹⁷ Tōn dabiru te ta raa wāa ka Yesu sannu sanam mē u Lasaa soka u yara sikirun di, ye u nùn seeya gōrin di, ta ra n yen areru dimō. ¹⁸ Ma tōn wōru ge, ga nùn sennō da yēn sō ba nua ma u sōm maamaakigii te kua. ¹⁹ Yen sōna Falisiba ba geruna ba nēē, i n wa ma sa nùn kpanawa mam mam. Domi wee handunia kpuro ya nùn swīi.

Gerēki gaba Yesu kasu

²⁰ Gerēki gaba wāa be sōo be ba sāaru da Yerusalemuo tōo bakarun sanam. ²¹ Ba da Filipun mi, Galilen Besaidagii, ma ba nēē, tōnwero, sa kī su Yesu wa.

²² Filipu u da u Andere sōowa, ma Andere ka Filipu ba da ba Yesu sōowa.

²³ Yesu u bu sōowa u nēē, saa ya tura ye ba koo ka Tōnu Bii wōlle sua. ²⁴ Ka geema na bēē sōomō, dīa bima yā kun wōrumē tem sōo ya gu, ya wāawa ye tia. Adama yā n gu, ya koo bii dabinu ma. ²⁵ Baawure wi u win wāaru dimō ka win tiin gōru kīru u koo tu bia. Baawure wi u kun maa win wāaru garisi gāanu handunia yeni sōo, u tu beruawa wāaru te ta ku ra kpen sō.

²⁶ Goo ù n nēn wāaru wāa, yēro u man swīiyō. Mi na wāa kpa u n maa wāa

mi. Goo ù n nɛn wǎaru wǎa, nɛn Baaba koo yěro bɛɛɛ wɛ.

Yesu u win gǎn gari geruma

²⁷ Yesu maa nɛɛ, tɛ nɛn gǎru ga sankira too too. Na ñ yɛ ye kon gere. Nge kon nɛn Baaba kanawa u man wǎra ye ya man deema mini sǎn di? Aawo, domi yenin sǎna na na.

²⁸ Baaba, a wunen yĩsiru wǎlle suo.

Yera nǎo gagu ga gerua saa wǎllun di ga nɛɛ, na tu wǎlle sua kǎ, kon maa wure n tu wǎlle sua nɛn mɛɛruse.

²⁹ Tǎn wǎru ge ga wǎa mi, ba nǎo ge nua ma ba nɛɛ, gura ya kukura.

Ma gaba nɛɛ, wǎllun gǎradowa ka nùn gari kua.

³⁰ Adama Yesu u bu sǎowa u nɛɛ, n ñ mǎ nɛn sǎna i nǎo ge nua, bɛɛn sǎna. ³¹ Tɛ gera handunia yenin siribu tunuma. Tɛ gera ba koo handunia yen wirugii gira. ³² Sanam mɛ ba koo man sua tem di bu bwɛ, sanam mɛya kon tǎmbu kpuro tii gawe.

³³ U yeni geruawa u ka sǎosi gǎo win bweseru u koo gbi. ³⁴ Tǎn wǎru ge, ga nùn sǎowa ga nɛɛ, sa nua bɛɛn woodan tireru sǎo ma Kirisi u ko n wǎawa sere ka baadommao. Amǎna a ka geruma ma ba ñ koo ko ba kun Tǎnun Bii sue tem di. Wara Tǎnu Bii wi.

³⁵ Yesu u bu wisa u nɛɛ, saa fiiko sǎora yam bururam mu wǎa bɛɛn suunu sǎo. I n sǎima saa ye i yam bururam mǎ kpa yam mu ku raa bɛɛ tĩre. Domi wi u sǎima yam wǎkuru sǎo u ku ra n yɛ mi u dǎo. ³⁶ Yen sǎ, i yam bururam mɛ naane dokeo saa ye i mɛ mǎ kpa i ka ko yam bururam bibu.

Yuuba ba ñ Yesu naane doke

Ye Yesu u yeni gerua u kpa, u doona ben suunu sǎn di, u kukua. ³⁷ Baa ye u ka maamaaki dabinu kua ben wuswaa, ka mɛ, ba ñ nùn naane doke.

³⁸ Kpa gari yi Gusunǎn sǎmǎ Esai u gerua yi ka koora, yi u nɛɛ,

“Yinni wara u naane doke ye sa nǎosia. Wara Yinni Gusunǎ u win dam sǎosi.”

³⁹ Yenin sǎna ba ñ kpǎa ba naane doke domi Gusunǎn sǎmǎ Esai u kpam gerua u nɛɛ,

⁴⁰ “Gusunǎ u bu kua wǎkobu

ma u ben bwisi kawa.

Kpa bu ku raa ka ben nǎni yam wa.

Kpa bu ku gia ka ben bwisi.

Bu ku raa gǎru gǎsia, kpa n bu bɛkia.”

⁴¹ Yeniwa Esai u gerua yèn sǎ u Kirisin yiiko wa ma u win gari gerua.

⁴² Ka mɛ, Yuuban tǎnwero dabiru ba Yesu naane doke, adama Falisiban sǎ ba ñ wure batuma sǎo bu ku raa ka bu gire mɛnnǎ yerun din sǎ. ⁴³ Domi ba tǎnun siarabu kǐ n kere Gusunǎn siarabu.

Yesun gari yi koo tǎmbu taare wɛ

⁴⁴ Ma Yesu u gbǎra u nɛɛ, baawure wi u man naane doke, n ñ mǎ nɛna u naane doke, wi u man gǎrimawa u naane doke. ⁴⁵ Wi u man waamǎ u wi u man gǎrima waamǎwa mi. ⁴⁶ Nɛ na na handunia nge yam bururam, kpa baawure wi u man naane doke u kun ka wǎa yam wǎkuru sǎo. ⁴⁷ Baawure wi u nɛn gari nǎomǎ, ma u kun yi wure, n ñ mǎ nɛna kon yěro taare wɛ. Na nawa n ka handunia faaba ko, n ñ mǎ n ka handunia taare wɛ.

⁴⁸ Baawure wi u man yina, ma u ñ nɛn gari wure, yěro u mǎ ye n koo nùn taare wɛ. Gari yi na gerua yiya yi koo yěro taare wɛ sanam dǎakim sǎo.

⁴⁹ Domi na ñ gari gerua ka nɛn tiin yiiko, adama Baaba wi u man gǎrima, wiya u man wooda wɛ ye kon gere ka ye kon sǎosi. ⁵⁰ Na yɛ ma win woodan kǎkǎrǎwa wǎaru te ta ku ra kpe, yen sǎna ye na geruma, na ye gerumǎwa nge mɛ Baaba u man sǎowa.

13

Yesu u win bwǎabun naasu tea

¹ Yesu u ra n wigibu kǐ be ba wǎa handunia, yen sǎ, bu sere tǎo baka te ko te ba ra nɛɛ Gǎo sararibu, u bu win kǐi bakaru sǎosi. Domi u yɛ ma win saa ya tura u ka doona handunian di u da win Baaban mi.

² Wi ka win bwǎabu ba yaa dibu dimǎ sannu. N deema Setam u raa Yudas Isikariotu, Simǎon bii bǎrie u ka Yesu yǎku kowo tǎnwerobu ka Falisiba nǎmu sǎndia. ³ Yesun tii u yɛ ma Baaba u nùn gǎanu kpuro nǎmu sǎndia, u maa yɛ ma u nawa saa Gusunǎn min di ma u maa wurǎ win

mi. ⁴ Yera u seewa dii yerun di u win yaberu pweta u yi, ma u yasa sua u tii sêka. ⁵ U nim sôke gbêeru sôo, u ka win bwāabun naasu teamo, ma u si sunkumo ka yasa ye u sêke. ⁶ Ye u girari Simoo Piëen mi, ma Piëe nùn bikia u nêe, Yinni wuna kaa maa nen naasu tea?

⁷ Yesu u nùn wisa u nêe, a n gina tuba ye na mò tẽ, adama amen biru n ko n nun yeeri.

⁸ Piëe u nêe, nê na kun wuramo a nen naasu tea fa!

Yesu u nùn sôowa u nêe, nà kun wunen naasu tee, a n maa bonu gaa wasi nen mi.

⁹ Simoo Piëe u nêe, n n men na Yinni, n n maa mo nen naasu tonawa kaa tea, a maa nen noma ka nen wiru teo.

¹⁰ Yesu u nêe, wi u wobura, mba n maa yêro tie, ma n kun mo u win naasu tea u wa u ka dëera mam mam. Bêe i dëere, adama n n mo bêe kpuro.

¹¹ N deema Yesu u win dômê yê kô, yen sôna u gerua u nêe, n n mo be kpurowa ba dëere.

¹² Sanam mē u ben naasu tea u kpa u win yaberu sua u sebua ma u kpam sina win sin yerô u nêe, i yê ye na bêe kua mi? ¹³ Bêe i man sokumo keu koosio ka Yinni. Geema i gerumo, mēya na sâa. ¹⁴ N n men na, nê wi na sâa bêen Yinni ka bêen keu koosio, nà n bêen naasu tea, n weene bêen tii i naasu teana. ¹⁵ Wee na bêe kom gem sôosi kpa i n da maa kuanê nge mē. ¹⁶ Ka geema, na bêe sôomo, yoo ku ra n win yinni kere, mēya goro ku ra n wi u nùn gôra kere. ¹⁷ Tê wee, i sôosi teni gia. Doo nôrugiba bêe, i n tu swîi.

¹⁸ N n mo bêe kpuron gariya na mò. Na yê be na gôsa. Adama Gusunon gari yi n koo ko yi kun koore yi yi nêe, “Wi u ka man dimo sannu, u gôsira nen yiberê.” ¹⁹ Na bêe yabu yeni sôomowa saa tēn di yu sere koora. Yà n koora kpa i ka naane doke ma nena yêro wi. ²⁰ Ka geema na bêe sôomo, baawure wi u yêro wura wi na gôra, nena u wura. Baawure wi u maa man wura, u wi u man gôrima wurawa.

Yesu u Yudasi terasia
(I maa mērio Mateu 26:20-25, Maaku 14:17-21, Luku 22:21-23)

²¹ Ye Yesu u yeni gerua u kpa, win gôru ga sankira too too, ma u bu sôowa kpasasa u nêe, ka geema na bêe sôomo, goo wâa bêe sôo wi u koo man dômê.

²² Ma win bwāabu ba nōni gia mēerina. Ba n yê ben wara u ka yâ.

²³ Yesun bôo turo, wi u kî, u sô win nôm geuo. ²⁴ Ma Simoo Piëe u yîreru kua ka nōmu durô wi, u Yesu bikio u nêe, wara u ka yâ. ²⁵ Ma bôo wi, u Yesu gballi u nùn bikia u nêe, Yinni wara a ka yâ.

²⁶ Yesu u nùn wisa u nêe, wi na kon dōka wê ye na ka kpee sôra, wiya mi.

Ma u dōka ka kpee sôra u Yudasi Isikariotu, Simoon bii wê. ²⁷ Ye Yudasi u dōka ye mwa u kpa, mii mii ma Setam dua win gôruo. Yesu u nùn sôowa u nêe, ye kaa ko, a koowo kpaaka.

²⁸ Adama ben suunu sôo goo sari wi u yê yèn sô u nùn sôowa mē. ²⁹ Gaba tamaa yèn sô Yudasiwa u gobin bôoru neni, yen sôna Yesu u nùn sôomo u gāanu dweeyo nîn bukata ba mo tōo bakarun sô, n kun mē u nùn sôomo u sārôbu gāanu kē. ³⁰ Ye Yudasi u dōka ye mwe ma u yara ka sendaru. N deema yam tîra.

Wooda kpaa

³¹ Sanam mē Yudasi u yara u kpa, Yesu u nêe, tēra Tōnun Bii u den wâlê suara, ma Gusuno maa wâlê suara win min di. ³² Gusuno u n wâlê suara win min di, Gusunon tii u koo maa Tōnun Bii wi wâlê sua, n n maa tēmō. ³³ Nen bibu, saa fiiko sôra ko na n wâa ka bêe, yen biru i ko man kasu. Adama na bêe sôomo tē nge mē na raa Yuuba sôowa, mi na dōo i n kpê i da mi. ³⁴ Wooda kpaa na bêe wêemō, i kīanō. I de i kīru sôosina nge mē na bêe kīru sôosi. ³⁵ I n kīanê, baawure u ko n yê ma i sâawa nen bwāabu.

Yesu u nêe, Piëe koo nùn siki
(I maa mērio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34)

³⁶ Simoo Piëe u nùn bikia u nêe, Yinni, mana a dōo.

Yesu u nùn wisa u nɛɛ, mi na dɔɔ a ñ kpɛ a man swĩima tɛ, adama ñ n sosi kaa man swĩima mi.

³⁷ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mban sɔna na ñ kpɛ n nun swĩi mi tɛ. Domi na sɔru sãa n ka nen wãaru wɛ wunen sɔ.

³⁸ Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a sɔru sãa a ka wunen wãaru wɛ nen sɔ? Ka gem na nun sɔmɔ, goo dɔɔ gu ka sere swĩ kaa man siki non ita.

14

Yesuwa swaa ye ya dɔɔ

Baaban mi

¹ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku wurura. I Gusunɔ naanɛ dokeo kpa i maa man naanɛ doke. ² Wãa yee dabina nu wãa nen Baaban yenuɔ. N wee na dɔɔ mi, n bɛɛ wãa yerun sɔru kua. Ñ kun sãa mɛ, na ñ daa bɛɛ sɔmɔ. ³ Nà n wãa yee ten sɔru kua na kpa, kon kpam wurama n bɛɛ sua n ka da nen tiin mi. Mi na wãa kpa sa n wãa mi sannu. ⁴ I ru swaa yɛ kɔ mi na dɔɔ.

⁵ Tomaa u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, sa ñ yɛ mi a dɔɔ. Amɔna sa ko n ka min swaa yɛ.

⁶ Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, nɛna na swaa, nɛna na gem, nɛna na wãaru, goo sari wi u koo da Baaban mi ma n kun mɔ saa nen min di. ⁷ Bɛɛ i n daa man yɛ, i ko n maa nen Baaba yɛ. Saa tɛn di i nùn gia, i maa nùn wa.

⁸ Filipu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni a sun Baaba wi sɔsio, n den tura mɛ.

⁹ Yesu u nɛɛ, mìn di na ka bɛɛ wãa n tɛ, ka mɛ, a ñ man gie Filipu? Baawure wi u gesi man wa u maa Baaba wawa. Amɔna a ka gerua a nɛɛ, n bɛɛ Baaba sɔsio. ¹⁰ A ñ naanɛ doke ma na wãa Baaba sɔɔ, Baaba maa wãa nɛ sɔɔ? Gari yi na bɛɛ sɔmɔ, na ñ gerumɔ ka nen tiin yiiko. Baaba wi u wãa nɛ sɔɔ, wiya u win sɔmburu mò. ¹¹ I gesi naanɛ dokeo ma na wãa Baaba sɔɔ, ma Baaba maa wãa nɛ sɔɔ. Ñ kun mɛ, i naanɛ dokeo sɔma ye na kuan sɔ. ¹² Ka geema na bɛɛ sɔmɔ, baawure wi u man naanɛ doke, sɔma ye na mò, yeya yɛro koo maa ko. U koo mam sɔma ko ye ya yeni kere domi na dɔɔ nen Baaban mi. ¹³ Na kon maa bɛɛ gãanu

baanire kua ni i gesi kana ka nen yĩsiru, kpa bu ka Baaba walle sua saa Biin min di. ¹⁴ Ì n gãanu kana ka nen yĩsiru, kon bɛɛ ni kua.

Hunde Dɛɛron naarun

nɔɔ mWɛɛru

¹⁵ Yesu u nɛɛ, ì n man kī i nen wooda mɛm nɔɔwɔ. ¹⁶ Kon Baaba kana, u koo bɛɛ Dam Kɛɔ kpao wɛ wi u ko n ka bɛɛ wãa sere ka baadommaɔ. Wiya sãa Hunde gemgii. ¹⁷ Handuniagibu ba ñ kpɛ bu nùn mwa yèn sɔ ba ñ nùn waamɔ, mɛya ba ñ maa nùn yɛ. Adama bɛɛ i nùn yɛ, domi u wãa ka bɛɛ, u kon maa wãa bɛɛn baawure sɔɔ.

¹⁸ Na ñ bɛɛ derimɔ goberu. Kon kpam wurama bɛɛn mi. ¹⁹ N tie fiiko ye handuniagibu ba ñ maa ka man wasi, adama bɛɛ i ko man wa. Yèn sɔ na wasi, bɛɛ i ko n maa wasi. ²⁰ Dɔma teya i ko n yɛ ma na wãa nen Baaba sɔɔ ma bɛɛ i wãa nɛ sɔɔ, ma na maa wãa bɛɛ sɔɔ.

²¹ Wi u nen wooda mwa, ma u ye mɛm nɔɔwa, wiya u man kī. Wi u man kī, nen Baaba koo nùn kīa. Nen tii kon maa yɛro kīa, kpa n nùn tii sɔsɔ.

²² Yudasɔ, n ñ mɔ wi ba ra nɛɛ Isikariɔtu, u bikia u nɛɛ, Yinni, amɔna kaa sun wunen tii sɔsisina handuniagibu ba kun ka nun wa.

²³ Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, baawure wi u man kī u koo nen gari mɛm nɔɔwa. Nen Baaba u koo nùn kīa, nɛ ka nen Baaba sa ko maa na yɛron mi kpa su bɛɛn wãa yeru ko wi sɔɔ. ²⁴ Wi u kun man kī, u ñ maa nen gari mɛm nɔɔwammɛ. Gari yi i nua, n ñ negii, yi sãawa Baabagii wi u man gɔrima.

²⁵ Na bɛɛ yeni kpuro sɔmɔ tɛ ye na ka bɛɛ wãa. ²⁶ Adama Hunde Dɛɛro, Dam kɛɔ wi, wi Baaba koo gɔrima ka nen yĩsiru, wiya u koo bɛɛ baayere keu sɔsɔ, u koo maa bɛɛ ye kpuro yaayasia ye na bɛɛ sɔɔwa.

²⁷ Bɔri yenda na bɛɛ deria, nen bɔri yenda na bɛɛ wɛmɔ. Na ñ bɛɛ tu wɛmɔ nge mɛ handunia ya ra wɛ. I ku wurura, i ku maa nanda. ²⁸ Bɛɛ i nua nge mɛ na bɛɛ sɔɔwa ma na doonɔ, adama kon kpam wurama bɛɛn mi. Ì n daa man kī i ko n nuku dobu mɔ

ye na ka dɔɔ Baaban mi, domi nen Baaba u yiiko mɔ u man kere. ²⁹ Na bɛɛ gāa ninin gari sɔɔmɔ tɛ, nu sere koorɔ. Nɔn n koorɔ kpa i ka man naane doke. ³⁰ Na n maa kpɛ n ka bɛɛ gari dabinu ko domi handunian wirugii u sisi. U n dam mɔ ne sɔɔ, ³¹ adama kpa handuniagibu ba n ka yɛ ma na Baaba kɪ, na maa kpuro mɔ nge mɛ Baaba u man yen wooda wɛ. I seewo su doona.

15

Yesuwa resɛm dāa gea

¹ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna resɛm dāa mɛro, nen Baabawa gbaa yɛro. ² Nen kāasa baayere ye ya ku ra binu ma, yera u ra bure u kɔ. Kāasa baayere ye ya ra binu ma, u ra ye sɔmɛwa kpa yen marum mu ka sosi. ³ Bɛɛ i dɛɛra kɔ gari yin saabu yi na bɛɛ sɔɔwa. ⁴ I de i n ka man manine, na kon maa ka bɛɛ manina. Nge mɛ kāasa ya n kpɛ yu ka tii binu ma, ma n kun mɔ ya ka dāa mɛro manine, mɛya maa bɛɛn tii, i n kpɛ i binu ma, i kun ka man manine.

⁵ Nɛna resɛm dāa mɛro, bɛɛya yen kāasi. Wi u ka man manine ma na ka nɔn manine, wiya u koo bii dabinu ma, domi nen sariru i n kpɛ i gāanu ganu ko. ⁶ Baawure wi u kun ka man manine, ba koo nɔn wunawa bu kɔ nge kāasi kpa u dɛrura. Yen biru ba koo kāasi yi mɛnna bu dɔɔ doke, kpa yi dɔɔ mwa. ⁷ Bɛɛ i n ka man manine ma nen gari yi wāa bɛɛ sɔɔ, i bikio ye i kɪ, na kon bɛɛ kua. ⁸ I n bii dabinu mara ya koo nen Baaba bɛɛre wɛ. Nge mɛya i ko maa sɔɔsi ma nen bwāaba i sāa. ⁹ Nge mɛ Baaba man kɪ, nge mɛya na maa bɛɛ kɪ. I yɔro nen kɪru sɔɔ. ¹⁰ Nge mɛ na nen Baaban wooda mɛm nɔɔwa ma na wāa win kɪru sɔɔ, nge mɛya i n nen wooda mɛm nɔɔwa, i ko n wāa nen kɪru sɔɔ.

¹¹ Na bɛɛ yeni sɔɔwa kpa nen nuku dobu bu n ka wāa bɛɛ sɔɔ, kpa bɛɛn nuku dobu bu ka yibu. ¹² Nen wooda wee, i kɪanɔ nge mɛ na bɛɛ kɪ. ¹³ Goo u n win wāaru wɛ win bɔrɔban sɔ kɪrun saabu, kɪi te, ta n saara mɔ. ¹⁴ Nen bɔrɔbara bɛɛ i sāa i n mɔ ye na bɛɛ yiire. ¹⁵ Na n maa bɛɛ sokumɔ yobu

yɛn sɔ yoo ku ra n yɛ ye win yinni u mɔ. Adama na bɛɛ sokumɔ bɔrɔba, yɛn sɔ gāanu baanire ni na nua nen Baaban min di niya na bɛɛ sɔɔwa. ¹⁶ N n mɔ bɛɛya i man gɔsa, nɛna na bɛɛ gɔsa. Na maa bɛɛ wuna nenem kpa i da i binu ma ni nu koo tɛ. Kpa gāanu baanire ni bɛɛ i kana nen Baaban mi ka nen yɪsiru, u bɛɛ wɛ. ¹⁷ Ye na bɛɛ yiiremɔ wee, i kɪanɔ.

Handunia ya Yesu ka wigibu tusa

¹⁸ Yesu maa nɛɛ, handuniagibu bɔn bɛɛ tusa, i n yɛ ma nɛna ba gbia ba tusa. ¹⁹ Bɛɛ i n daa sāan na handuniagibu, handunia ya ko n bɛɛ kɪwa nge yegibu. Adama na bɛɛ gɔsa handunia ye sɔɔn di, i n maa sāa yegibu, yen sɔna handuniagiba bɛɛ tusa. ²⁰ I gari yi yaayo yi na raa bɛɛ sɔɔwa na nɛɛ, yoo ku ra win yinni kere. Bɔn man nɔni sɔɔwa ba koo maa bɛɛ nɔni sɔ. Bɔn nen gari mɛm nɔɔwa ba koo maa bɛɛgii mɛm nɔɔwa. ²¹ Adama yeni kpurowa ba koo bɛɛ kua nen yɪsiran sɔ, domi ba n yɛro yɛ wi u man gɔrima. ²² Nɔn kun daa nɛ, na ka bu gari kue, ba n daa taare mɔ. Adama tɛ ba n maa gafara mɔ. ²³ Wi u man tusa u maa nen Baaba tusawa. ²⁴ Nɔn kun daa sɔma kue ben suunu sɔɔ ye goo kun koorɛ, ba n daa taare mɔ. Adama tɛ, ba sɔma ye wa kɔ, ma ba sun tusa nɛ ka nen Baaba. ²⁵ Nge mɛya n sāa kpa gari yi ba yorua woodan tirerɔ yi ka koorɔ, yi yi nɛɛ, “Ba man tusa, ba n ten wiru ka naasu yɛ.”

²⁶ Adama Dam Kɛɔ, Hunde gemgii wi, u sisi saa nen Baaban min di. Kon bɛɛ nɔn gɔriama ka Baaba win yɪsiru, kpa u bɛɛ nen areru diiya. ²⁷ Bɛɛ i ko maa nen areru di, domi i wāa ka nɛ sannu saa toren di.

16

¹ Yeni kpurowa na bɛɛ sɔɔwa kpa i ku ra ka biru wura. ² Ba koo bɛɛ gira saa mɛnnɔ yerun di. Saa ya mam sisi ye baawure wi u bɛɛ goomɔ u ko n tamaa u Gusunɔ sɔmburu kuammɛwa. ³ Ba koo bɛɛ yabu yeni kua yɛn sɔ ba n Baaba gie, ba n maa man gie. ⁴ Adama na bɛɛ gāa nini

sɔɔmɔwa, dɔma te nin saa ya tura kpa i ka yaaya ma na raa bɛɛ nu sɔɔre.

Hunde Dɛɛron sɔmburu

Yesu maa nɛɛ, na ɛ daa bɛɛ gɛa nini sɔɔwa saa yellun di yɛn sɔ na wɛa ka bɛɛ sannu. ⁵ Adama tɛ na dɔɔ wi u man gɔriman mi. Goo maa sari bɛɛ sɔɔ wi u man bikia mi na dɔɔ. ⁶ Adama yɛn sɔ na bɛɛ yɛni sɔɔwa, bɛɛn gɔru ga sankira too. ⁷ Ka mɛ, na bɛɛ gem sɔɔmɔ, bɛɛn arufaaniwa na n da, domi na kun de, Dam Kɛɔ wi, u ɛ sisi bɛɛn mi. Adama na n da kon bɛɛ nɛn gɔriama. ⁸ U n tunuma, wiya u koo de handuniagibu bu tubu ye n sɛa toraru ka ye n sɛa gem ka maa Gusunɔn siribu. ⁹ U koo bu taare wɛ yɛn sɔ ba ɛ man naane doke. ¹⁰ U koo bu sɔɔsi ma gem wɛa nɛ sɔɔ ye na ka dɔɔ Baaban mi, ma ba ɛ maa man wasi. ¹¹ U koo maa de bu siribu tubu yɛn sɔ Gusunɔ u handunia yɛnin wirugii siri kɔ.

¹² Na maa gɛa dabɛnu mɔ n ka bɛɛ sɔ, adama nu bɛɛ kere gina. ¹³ Sanam mɛ Hunde gemgii wi, u tunuma wiya u koo bɛɛ kpara i ka gem kpuro gia. U ɛ koo gari gere ka win tiin yiiko. Ye u nua, yeya u koo gere, u koo maa bɛɛ sɔ ye ya sisi. ¹⁴ Wiya u koo man bɛɛrɛ wɛ, domi u koo nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye nɔɔsia. ¹⁵ Kpuro ye Baaba u mɔ nɛgia. Yɛn sɔna na gerua ma Hunde u koo nɛgia nɔ, kpa u bɛɛ ye nɔɔsia.

Nuku sankiranu koo ko

nuku dobu

¹⁶ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, ɛ n sosi fiiko i ɛ maa man wasi. ɛ n maa kpam sosi fiiko, i ko man wa.

¹⁷ Ma win bwɛabu gabu ba bikianamɔ, mba yɛn tubusianu ye u sun sɔɔmɔ, ɛ n n sosi fiiko sa ɛ maa nɛn wasi, ɛ n maa kpam sosi fiiko sa ko nɛn wa. Mba maa yɛn tubusianu ye u nɛɛ u dɔɔ win Baaban mi. ¹⁸ Ba bikianamɔ mba ɛ n n sosi fiikon tubusianu. Ba nɛɛ, sa ɛ yɛ yɛn gari u mɔ.

¹⁹ Yesu u gia ma ba kɛ bu nɛn gɛanu bikia. Yɛn sɔna u bu sɔɔwa u nɛɛ, na nɛɛ yaa, ɛ n n sosi fiiko i ɛ man wasi, ɛ n maa kpam sosi fiiko i ko man

wa. Gari yiniwa i bikianamɔ bɛɛn suunu sɔɔ ro? ²⁰ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, i ko swɛ, i ko kpasa wɔri ko, adama handuniagibu ba koo yɛri. Bɛɛn nukura koo sankira, adama bɛɛn nuku sankiranu koo gɔsira nuku dobu. ²¹ Sanam mɛ tɔn kurɔ u yiire u ra n nɔni swɛaru mɔ domi win saa ya tura. Adama sanam mɛ u win bii mara, u ku ra maa nɔni swɛa te yaaye nuku dobu sɔ ye u ka tɔnu mara handunia sɔɔ. ²² Mɛya n maa sɛa bɛɛn mi. Tɛ, bɛɛ i nuku sankiranu mɔ, adama kon kpam bɛɛ wa, ma bɛɛn nukura koo dora. Goo maa sari wi u koo kpɛ u bɛɛ nuku dobu bi mwaari.

²³ Saa ye, yɛ n tunuma, i ɛ ko man gɛanu ganu bikia. Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baayere ye i Baaba kana ka nɛn yɛsiru, u koo bɛɛ kɛ. ²⁴ Sere ka tɛ i ɛ gɛanu ganu kanɛ ka nɛn yɛsiru. I bikio, i ko wa, kpa bɛɛn nuku dobu bu ka yibu.

Yesu u handunia kamia

²⁵ Yesu maa bu sɔɔwa u nɛɛ, yɛni kpurowa na bɛɛ sɔɔwa ka mɔndu. Adama saa ya sisi ye na ɛ maa bɛɛ gari sɔɔmɔ ka mɔndu, kon bɛɛ Baaban gari sɔɔwa kpasasa. ²⁶ Saa ye, yɛ n tunuma, i ko Baaba kana ka nɛn yɛsiru. Na ɛ maa gerumɔ ma kon nɛn kana bɛɛn sɔ, ²⁷ domi Baaban tii u bɛɛ kɛ. U bɛɛ kɛ yɛn sɔ i man kɛ, i maa naane doke ma na weewa Gusunɔn min di. ²⁸ Na yarimawa saa Baaban min di, na na handuniaɔ. Tɛ na handunia derimɔ na dɔɔ nɛn Baaban mi.

²⁹ Win bwɛaba nɛn sɔɔwa ba nɛɛ, tɛra a re sun gari sɔɔwa kpasasa, n ɛ ka mɔndu. ³⁰ Tɛ sa gia ma a baayere kpuro yɛ, n ɛ maa mɔ goo u nun gɛanu bikia. Yɛnin sɔna sa naane doke ma Gusunɔn min diya a yarima.

³¹ Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, tɛ i naane doke? ³² I laakari koowo, saa ya sisi ya mam tunuma kɔ ye ba koo ka bɛɛ kpuro yarinasia, baawure u ka da win yɛnuɔ. I ko man deri nɛ turo, adama na ɛ wɛa nɛ turo yɛn sɔ Baaba u wɛa ka nɛ. ³³ Yabu yɛniwa na raa bɛɛ sɔɔwa kpa i n ka bɔri yɛndu mɔ nɛ sɔɔ. Handunia ye sɔra i ko nɔni

swāaru wa, adama i ku mwia kpana, na handunia kamia kɔ.

17

Yesu u kanaru mɔ

win bwāabun sɔ

¹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, u win nɔni seeya wɔlɔ u nɛɛ, Baaba, saa ya tura. A nɛ wunen Bii wɔlle suo, kpa n maa nun wɔlle sua. ² Domi a man yiiko wɛ tɔmbu kpuron wɔlɔ, kpa n ka be a man wɛ kpuro wāaru wɛ te ta ku ra kpe. ³ Wāaru te ta ku ra kpe tera mini, tɔmbu bu ka nun gia, wunɛ Gusunɔ turo, kpa bu maa man gia nɛ Yesu Kirisi wi a gɔrima. ⁴ Na nun wɔlle sua tem mɛ sɔɔ, na maa sɔmbu te wiru go te a man yiire. ⁵ Baaba, na nun kanamɔ, a de na n yiiko mɔ tɛ wunen bɔkuɔ, nge mɛ na raa mɔ ka wunɛ sannu ba sere handunia taka kua.

⁶ Na tɔn be wunen yisiru giasia be a man wɛ handunia ye sɔɔ. Wunɛgiba ba raa sɔɔ, ma a man bu wɛ. Ba maa wunen gari mɛm nɔɔwa. ⁷ Tɛ ba yɛ ma gāanu kpuro ni a man wɛ, saa wunen min diya nu na. ⁸ Domi na bu gari yi wɛ yi a man sɔɔwa, ba maa yi mwa. Ma ba gia sɔɔ sɔɔ ma saa wunen min diya na yara, ba maa naanɛ doke ma wuna a man gɔrima.

⁹ Na bu kanaru kuammɛ n nɔ mɔ handuniagibu. Tɔn be a man wɛ, beya na kanaru kuammɛ yɛn sɔ wunɛgiba ba sɔɔ. ¹⁰ Nɛgibu kpuro ba sɔɔwa wunɛgibu ma wunɛgibu kpuro ba maa sɔɔ nɛgibu, nɛn yiiko maa sɔɔsira be sɔɔ. ¹¹ Tɛ na sisi wunen mi. Na n ko na n maa wāa handunia sɔɔ, adama beya ba ko n wāa handunia ye sɔɔ. Baaba Dɛero, a bu beruo ka wunen yisi te a man wɛn dam, kpa ba n ka sɔɔ tia, nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sɔɔ tia. ¹² Sanam mɛ na wāa ka be, na bu berua ka wunen yisi te a man wɛn dam. Na bu kɔsu, ma be sɔɔ baa tɔn turo goo kun kam kue ma n kun mɔ kam kooren bii, kpa Gusunɔn gari yi ka koor. ¹³ Tɛ na sisi wunen mi. Yeniwa na gerumɔ handunia ye sɔɔ, kpa ba n ka nuku dobu yiba nɛn sɔ. ¹⁴ Na bu wunen gari wɛ, ma handuniagiba bu

tusa yɛn sɔ ba n sɔɔ handuniagibu, nge mɛ nɛn tii na n sɔɔ handuniagii. ¹⁵ Na n nun kanamɔ a ka bu wuna handunia sɔɔn di, adama na nun kanamɔwa a bu kɔsuo tɔn kɔso win sɔ. ¹⁶ Ba n sɔɔ handuniagibu nge mɛ nɛn tii na n sɔɔ handuniagii. ¹⁷ A tii bu wunɔ nɛnɛm ka wunen gem gari. Wunen gari gema. ¹⁸ Nge mɛ a man gɔrima handuniaɔ, mɛya na maa bu gɔra handunia sɔɔ. ¹⁹ Ben sɔna na nun nɛn tii wɛ kpa ben tii bu maa ka ko wunɛgibu ka gem.

²⁰ N nɔ mɔ beni tɔnawa na kanaru kuammɛ, adama ka maa be ba koo naanɛ doke ben garin saabu. ²¹ Na kanamɔwa be kpuro ba n ka sɔɔ tia. Nge mɛ wunɛ Baaba a wāa nɛ sɔɔ, ma na maa wāa wunɛ sɔɔ, a de bu ko tia bɛsɛ sɔɔ. Kpa handuniagibu bu ka naanɛ doke ma wuna a man gɔrima. ²² Yiiko ye a man wɛ, yeya na maa bu wɛ, kpa ba n ka sɔɔ tia nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sɔɔ tia. ²³ Nɛ na wāa be sɔɔ, wuna a maa wāa nɛ sɔɔ, kpa bu ka ko tia mam mam. Kpa handunia yu ka gia ma wuna a man gɔrima, a maa bu kɔ nge mɛ a man kɔ.

²⁴ Baaba, na kɔ be a man wɛ ba n wāa nɛn mi, mi na wāa, kpa ba n nɛn yiiko mɛera ye a man wɛ, domi a man kɔ ba sere handunia taka kua. ²⁵ Baaba gemgii, handuniagiba kun nun yɛ, adama nɛ na nun yɛ, ma beni ba tuba ma wuna a man gɔrima. ²⁶ Na bu wunen yisiru giasia, mɛya kon kpam bu tu giasiam sosi, kɔi te a man kɔi ta n ka wāa be sɔɔ, kpa na n maa wāa be sɔɔ.

18

Yesun mwaabu

(I maa mɛerio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53)

¹ Sanam mɛ Yesu u kana te kua u kpa, u yara ka win bwāabu sannu ba da daa tora gaan guruɔ ye ba ra soku Sedoroni. Batuma gaa wāa mi, yɛ sɔɔ u dua ka win bwāabu. ² Yudasɔ, win dɔmɛ, u yam mi yɛ domi Yesu ka win bwāabu ba ra raa mɛnɛ mi nɔn dabiru. ³ Yen sɔna Yudasɔ u da mi ka tabu kowobu ka sɔɔ yerun kɔsobu be yaku kowo tɔnwerobu ka Falisiba

ba nùn wě. Ba ben tabu yānu neni, ka fitilakunu ka wīi bōnnun dō. ⁴ N deema Yesu u yē kō ye n koo nùn ko kpuro, yen sōna u susi u bu bikia u nēē, wara i kasu.

⁵ Ma ba nùn wisa ba nēē, Yesu Nasaretigiiwa sa kasu.

Yesu u nēē, nēna mi.

Yudasi, win dōmē, u yō mi, ka be sannu. ⁶ Ye Yesu u nēē, nēna mi, ma ba dēsira ba wōruka.

⁷ Yesu u kpam bu bikia u nēē, wara i kasu.

Ma ba nēē, Yesu Nasaretigiiwa sa kasu.

⁸ Yesu u nēē, na raa bēē sōwa kō ma nēna mini. N n nēn na i kasu, i de beni bu doona.

⁹ U yeni gerua kpa gari yi u raa gerua yi ka kōora ye u nēē, baa tōn turo kun kam kue be Baaba u nùn wē sō. ¹⁰ Sanam mē, Simō Piēē u win takobi neni ma u ye woma u ka yāku kowo tōnweron yoo sōra u win soo nām geuguu bura. Yoo win yīsira Maliku. ¹¹ Ma Yesu u Piēē sōwa u nēē, a wunēn takobi wesio yen kararō. Na n kon ka nōni swāaru temana te nēn Baaba u man yiire?

Ba ka Yesu da Anin wuswaa

¹² Sanam mēya tabu kowobu ka ben wirugii ka Yuuban sāa yerun kōsobu ba Yesu mwa ba nùn bōkua ¹³ ma ba gbia ba ka nùn da Anin mi. Ani u sāawa Kaifan dokiri, Kaifa wiya u maa sāa yāku kowo tōnwero wō ge sō. ¹⁴ Kaifa wiya u raa Yuuba bwisi kō ma n arufaani mō tōn turo u ka tōmbu gbiiya.

Piēē u Yesu siki

(I maa mērio Mateu 26:69-70, Maaku 14:66-68, Luku 22:55-57)

¹⁵ Simō Piēē ka bōo goo ba Yesu swīi. N deema yāku kowo tōnwero wi, u bōo wi yē sāa sāa, ma bōo wi, u ka Yesu dua sannu yāku kowo tōnweron yenun yaara. ¹⁶ Adama Piēē u yōra tōwō yenu kōnnōwō. Ma bōo wi yāku kowo tōnwero u yē mi, u yarima u ka wōndia kōnnō kōso geruna, ma u Piēē duusia. ¹⁷ Ma wōndia wi u kōnnō kōsu mi, u Piēē bikia u nēē, wunē, a n maa sāa durō win bwāabun turo?

Piēē u nēē, aawo.

¹⁸ Ma yobu ka sāa yerun kōsobu ba yō dō gēen bōkuo yi ba sōrua woorun sō ba wōsu. Piēē u da u maa yō mi, ba wōsu sannu.

Yāku kowo tōnwero

u Yesu gari bikiamō

(I maa mērio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Luku 22:66-71)

¹⁹ Ma yāku kowo tōnwero u Yesu win bwāabun gari bikia, ka ye u tōmbu sōsimō. ²⁰ Ma Yesu u nùn wisa u nēē, na ka baawure gari kua batuma sō. Na nēn keu sōsiru kpuro kuawa mēnnō yenu sō ka maa sāa yerō, mi Yuuba kpuro ba ra mēnnē. Na n gāanu ganu gerua asiri sō. ²¹ N n mēn na, mban sōna a man gari bikiamō. Be ba nēn gari nua, a ben tii bikio ye na bu sōwa. Beya ba yē ye na gerua.

²² Ye Yesu u yeni gerua u kpa, yera sāa yerun kōso turo wi u nùn yōre, u Yesu baara so, ma u nēē, yāku kowo tōnwerowa a kōka a gari wisimō mē?

²³ Ma Yesu u nùn wisa u nēē, n n gari kōsin na na gerua, a yi geruo baawure u nō. N n maa gem na na gerua, mban sōna a man soomō.

²⁴ Ma Ani u dera ba nùn bōkua ba ka da Kaifa, yāku kowo tōnweron mi.

Piēē u kpam Yesu siki

(I maa mērio Mateu 26:71-75, Maaku 14:69-72, Luku 22:58-62)

²⁵ Saa ye sō, Simō Piēē u yō mi, u dō wōsu. Ma ba nùn bikia ba nēē, wunē maa, a n sāa durō win bwāabun turo?

Adama Piēē u gari yi siki u nēē, aawo fa.

²⁶ Yāku kowo tōnweron yoo turo, win soo teu Piēē u buran dusi, u nùn bikia u nēē, na n daa nun wa ka wi batuma ye sō?

²⁷ Piēē u kpam siki u nēē, aawo. Yera yande goo dō ga swī.

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaa

(I maa mērio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Luku 23:1-5)

²⁸ Saa Kaifan min di ba ka Yesu da tem yēron siri yerō. N deema buru buru yam sārera. Be ba sāa Yuuba ba n wure bu du siri yeru mi, kpa bu ku raa ko disigibu. Domi ba kī bu

Gɔɔ sararibun tɔɔ baka ten yaa dibu di. ²⁹ Yen sɔna Pilati u yarima u bu deema, ma u bu bikia u nɛɛ, tora teren bwesera i durɔ wi waasi.

³⁰ Ba nɛɛ, ɔ kun kɔsa kue, sa n daa ka nɔn sisi su nun nɔma bɛria.

³¹ Pilati u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nɔn mɔɔ, kpa i nɔn siri ka bɛɛn tiin wooda.

Ma Yuuba ba nɛɛ, sa n yen dam mɔ su ka tɔnu go.

³² Nge mɛya Yesun gari yi koora yi sɔɔ u sɔsi gɔɔ wɔn bweseru u koo gbi.

³³ Pilati u kpam dua siri yerɔ, ma u Yesu soka u nɔn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?

³⁴ Ma Yesu u nɔn bikia u nɛɛ, wuna a ka tii yeni bikiamɔ? Nge gaba nun nɛn gari sɔɔwawa.

³⁵ Pilati u nɛɛ, nɛ Yuuwa? Wunɛn bweseru ka yaku kowo tɔnweroba ba man nun nɔmu sɔndia. Mba a kua.

³⁶ Yesu u nɛɛ, nɛn bandu ta n sɔa handunia migiru. Tɔ n sɔan na handunia migiru, nɛn bwɔabu ba koo sanna kpa bu ku Yuuba man nɔmu sɔndia. Adama nɛn banda kun sɔa handunia migiru.

³⁷ Ma Pilati nɔn bikia u nɛɛ, n n man na, a sɔawa sunɔ.

Yesu u nɔn wisa u nɛɛ, wunɛn tii a mam gerumɔ ma na sɔa sunɔ. Na na handunia sɔɔ, ba man marawa n ka gem areru di. Baawure wi u sɔa gemgii, wiya nɛn gari nɔɔmɔ.

³⁸ Pilati u nɔn bikia u nɛɛ, mba ba ra soku gem.

Ba Yesu taare wɛ bu go

(I maa mɛrio Mateu 27:15-31, Maaku 15:6-20, Luku 23:13-25)

Gari yin biru Pilati u kpam yarima u da Yuuban mi, ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna kun toraru garu wa durɔ wi sɔɔ.

³⁹ Adama i komaru garu mɔ te kon ka bɛɛ pirisɔm turo kara Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔɔ. I kɔ n bɛɛ Yuuban sunɔ kara?

⁴⁰ Ma be kpuro ba gbɔsukumɔ ka dam ba mɔ, aawo sa n durɔ wi kɔ, Barabawa sa kɔ.

N deema gbɛnɔwa Baraba wi, u sɔa.

19

¹ Sanam mɛya Pilati u Yesu mwa, ma u dera ba nɔn so ka som kpaka. ² Ma tabu kowobu ba saki tundu bɔkana ba ka nɔn sina furɔ kua ba doke win wirɔ. Ba maa nɔn gurumusu swɔabu sebusia. ³ Kiri kiri kpa bu nɔn susi bu nɛɛ, Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.

Ma ba nɔn baari soomɔ.

⁴ Ma Pilati u kpam maa yarima u tɔn wɔru ge sɔɔwa u nɛɛ, i swaa dakio. Wee, kon bɛɛ durɔ wi yarama kpa i ka gia ma na n toraru garu wa wi sɔɔ.

⁵ Yesu u yarima u sakin furɔ, ka maa gurumusu swɔabu ge doke. Pilati u bu sɔɔwa u nɛɛ, durɔ wi wee.

⁶ Sanam mɛ yaku kowo tɔnwerobu ka sɔa yerun kɔsobu ba nɔn wa, ma ba gbɔsukum wɔri ba nɛɛ, a nɔn kpɔreo, a nɔn kpɔreo dɔa bunanaru sɔɔ.

Pilati u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nɔn mɔɔ kpa i nɔn kpɔre dɔa bunanaru wɔllɔ ka bɛɛn tii. Domi nɛ na kun toraru garu wa wi sɔɔ.

⁷ Ma Yuuba ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, sa wooda gaa mɔ ye ya gerumɔ bu nɔn go yɛn sɔ u win tii nɛɛ Gusunɔn Bii.

⁸ Ye Pilati u gari yi nua, win bɛrum sosi. ⁹ Ma u kpam ka Yesu wura siri yerɔ, u nɔn bikia u nɛɛ, man diya a na.

Adama Yesu kun nɔn wisa baa nɔn teeru.

¹⁰ Ma Pilati u nɔn bikia u nɛɛ, nɛna a n ka sere gari mɔ? A n yɛ ma na dam mɔ n ka nun kara, na maa dam mɔ n ka nun kpɔre dɔa bunanaru sɔɔ?

¹¹ Ma Yesu u nɔn wisa u nɛɛ, a n dam gam mɔ nɛ sɔɔ bɔ kun nun mɛ wɛ wɔllun di. Yen sɔna wi u man nun nɔmu sɔndia, win taare ya wunɛgia kere.

¹² Ye Pilati u yeni nua yera u hania sosi u ka Yesu kara. Adama Yuuba ba gbɔsukunu bɔbia ba nɛɛ, a n durɔ wi kara, a n maa tem yɛro kɔ. Domi baawure wi u win tii kua sunɔ u sɔawa tem yɛron yibɛɛ.

¹³ Ye Pilati u gari yi nua, u ka Yesu yarima, ma u sina siri kowon sin yerɔ te ta wɔa yam mɛ sɔɔ, mɛ ba sokumɔ Kpee turaru. Miya ba maa sokumɔ Gabata ka Heberum. ¹⁴ N tie sɔɔ teeru bu sere Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru ko,

nge sɔɔ wii wɔllun saka. Ma Pilati u Yuuba sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn sunɔ wee.

¹⁵ Ma Yuuba ba gbāsuka wɔllɔ, i ka nùn doo, i ka nùn doo, i nùn kpareo dāa bunanaru wɔllɔ.

Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, amɔ ro! I kɔ̃ n bɛɛn sunɔ kpare dāa bunanaru wɔllɔ?

Ma yāku kowo tɔnweroba nùn wisa ba nɛɛ, bɛɛɛ sa n̄ sunɔ goo mɔ ma n̄ kun mɔ tem yēro.

¹⁶ Sanam mɛya Pilati u bu Yesu n̄mu s̄ndia bu ka nùn kpare dāa bunanaru wɔllɔ.

Ba Yesu kpare dāa bunanaru wɔllɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43)

Ma ba Yesu mwa ba ka doona. ¹⁷ Ma Yesu u win tiin dāa bunanaru sua u ka da sere aye ten mi, te ta ka wii koko weenɛ, adama ka Heberum ba ra yam mi sokuwa Gɔɔgɔta. ¹⁸ Miya ba nùn kpare dāa bunanaru wɔllɔ. Ba maa tɔn durɔbu yiru gabu kpare turo n̄m dwarɔ, turo n̄m geuɔ, ma Yesu wāa ben suunu sɔɔ.

¹⁹ Ma Pilati u yorua u mani dāa bunana ten wɔllɔ. Yora ye, ya nɛɛ, Yesu Nasaretigii, Yuuban sunɔ. ²⁰ Yuuba dabira ba yora ye gara domi mi ba Yesu kpare n̄n ka wuu toma. Ma ba ye yorua ka Heberum, ka Gɛɛkim, ka maa Latem.

²¹ Ma Yuuban yāku kowo tɔnwerobu ba Pilati sɔɔwa ba nɛɛ, a ku yore Yuuban sunɔ, adama a yoruo, u nɛɛ wiya Yuuban sunɔ. ²² Ma Pilati u nɛɛ, ye na yorua na yoruawa.

²³ Sanam mɛ tabu kowobu ba Yesu kpare ba kpa, ba win yānu b̄nu kua suba n̄nɛ, tabu kowo ben baawure sube teeru, ba maa win yabe bakaru sua. Yabe te, ta n̄ yina mɔ, ba tu wesawa yaberu. ²⁴ Ma tabu kowo be, ba geruna ba nɛɛ, bu ku raa te gīa, adama bu de bu tu tɛtɛ toosi kpa bu wa wigiru ta koo ko.

Nge mɛya Gusun̄n gari yi koora yi yi nɛɛ,

“Ba n̄n yānu b̄nu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.

Ma ba n̄n yaberu tɛtɛ toosi.”

Nge mɛya tabu kowo be, ba kua.

²⁵ N wee, Yesun mero, ka win meron wɔnɔ, ka Maari Kopan kurɔ, ka sere Maari Madalagii, ba yɔ̄ Yesun dāa bunanarun b̄kuɔ. ²⁶ Yesu u win mero wa mi, ka b̄ɔ wi u kɔ̃ ba yɔ̄ ba karinɛ, ma u win mero sɔɔwa u nɛɛ, kurɔ wunɛ, wunɛn bii wee mi.

²⁷ U maa b̄ɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, wunɛn mero wee mi.

Saa d̄ma ten diya b̄ɔ wi, u ka nùn wa win tiin yenuɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49)

²⁸ Yen biru, sanam mɛ Yesu u gia ma gari yi kpuro yi wiru goora yi kpa, Gusun̄n gari yi ka koora, u nɛɛ, n̄m n̄ru ga man m̄.

²⁹ Wekeru gara wāa mi, te ta tam m̄mm̄m yiba. Ma ba swɛɛsu wasa tam m̄mm̄m mɛ sɔɔ, ba b̄ri is̄pun d̄k̄aɔ ba ka susi win n̄ɔwɔ. ³⁰ Sanam mɛ Yesu u tam m̄mm̄m mɛ denda u nɛɛ, n̄ kpa.

Yera u tuka, u win tii ȳsu, ma u sariru kua.

Ba Yesu s̄ka ȳs̄aɔ

³¹ D̄ma teya Yuuba ba Pilati bikia u de bu durɔ ben k̄ri b̄ɔku be ba go mi, kpa bu goo ni sarasia dāa bunanarun di. Ba yeni bikia ȳn s̄ n̄ tie s̄ɔ teeru bu ka ben t̄ɔ w̄ɛrarugiru di, ba n̄ maa k̄i goo ni, nu n̄ wāa dāa bunanaru wɔllɔ t̄ɔ w̄ɛrarugii te sɔɔ, domi t̄ɔ bakarun tii tiw̄a. ³² Yen s̄n̄a tabu kowobu ba da ba ḡiikoon k̄ri b̄ɔka ka maa yirusegii be ba kpare ka Yesu sannu. ³³ Adama sanam mɛ ba tura Yesun mi, ba deema u gu k̄a, ba n̄ maa win k̄ri b̄ɔka. ³⁴ Adama tabu kowobun turo u Yesu yaasa s̄ka win ȳs̄aɔ, ma yande ȳm ka n̄m mu yara. ³⁵ Wi u ye wa, u yen seeda di, win seeda ye, gema. U ȳ kam kam ma geeya u gerum̄, kpa b̄ɛ i maa ka naanɛ doke. ³⁶ Yeniwa ya kua kpa Gusun̄n gari yi ka koora yi yi nɛɛ, “Baa win kuku teeru, ta n̄ k̄s̄iram̄.” ³⁷ Gusun̄n gari maa nɛɛ, “Ba koo nùn mɛɛri wi ba s̄ka.”

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56)

³⁸ Yen biru Yosefu Arimategii u Pilati Yesun goru kana. Yosefu wi, u sãawa Yesun bõõ, adama asiri sãowa yèn sã u Yuuban berum mō. Ma Pilati u wura. Yen sōna Yosefu u da u Yesun goru sua u ka doona. ³⁹ Nikodemu wi u raa da Yesun mi wõkuru u Yosefu yõsiri. Ma u turare bwesenu yiru, miru ka aloesi neni ye ya tura kilo tenan saka. ⁴⁰ Durõ be yiru ba Yesun goru sua ma ba tu bekuru wukiri ka turare sannu. Domi nge mēya Yuuba ba ra ka ben goru sike. ⁴¹ N deema batuma gaa ya wãa mi ba Yesu kpāren bõkuõ. Siki wõru kperuguu gaga wãa mi, batuma ye sãõ, gè sãõ ba ñ goo sikure. ⁴² Miya ba Yesu kpī domi yen sisira sãawa tãõ wẽrarugiru. Siki te, ta maa wãa turuku mi.

20

Siki diiru

(I maa mērio Mateu 28:1-8, Maaku 16:1-8, Luku 24:1-12)

¹ Alusuma buu sōnu buru buru yellu, sanam mē yam kun sãram kpa, Maari Madalagii u da sikiru mi. Ma u wa ba kpee te sua saa siki ten kōnnōn di. ² Ma u duka da Simõõ Piēēn mi, ka bõõ win mi, wi Yesu u kī, u bu sãowa ma ba Yinni sua saa sikiru min di, u ñ maa yē mi ba nùn kpī.

³ Sanam mēya Piēē ka bõõ wi, ba yara ba da sikiru mi. ⁴ Ma be yiru ba duki da sannu, adama bõõ wi, u duka u Piēē gbiiri, ma u gbia u tura sikiru mi. ⁵ U yãara u tende siki te sãõ, ma u bekuru wa ta yii, adama u ñ due. ⁶ Yera Simõõ Piēē wi u sisi biruõ u tura mi ma u dua siki te sãõ. U maa beku te wa ta yii, ⁷ ka yasa ye ba raa ka win wiru bõkuõ. Adama yasa ye, ya ñ yii ka beku te sannu, ya kuruawa bee tia. ⁸ Sanam mēya bõõ wi u raa gbia u tura sikiru mi, u maa dua. U wa, ma u naane doke. ⁹ Gusunōn gari kun daa bu yeeri gina yi yi gerua ma u koo se gōrin di. ¹⁰ Ma bwãa be, ba gōsira ba da ben yenuõ.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa mērio Mateu 28:9-10, Maaku 16:9-11)

¹¹ Adama Maari u yõ tãõwõ siki ten bõkuõ u sumõ. Sanam mē u sumõ u

yãara u tende siki ten sãõwõ. ¹² Ma u wallun gōradoba yiru wa ba yãa kpik-inu doke ba sã mi Yesun goru ta raa kpī, ben turo wiru gia, turo maa naasu gia. ¹³ Ma ba nùn bikia ba nēē, kurõ wunē, mba n kua a ka sumõ.

Ma u bu wisa u nēē, ba nēn Yinni suawa saa minin di, na ñ maa yē mi ba nùn kpī.

¹⁴ Sanam mē u yeni gerua u kpa, u sīira ma u Yesu wa u yõ mi. Adama u ñ gie ma Yesuwa. ¹⁵ Yesu u nùn bikia u nēē, kurõ wunē, mba n kua a ka sumõ. Wara a kasu.

Kurõ wi, u tamaa yam min kōsowa. Yera u nēē, tōnwero, ñ n wunen na a nùn sua, a man sãõwõ mi a nùn kpī, kpa n da n nùn sua min di.

¹⁶ Ma Yesu u nēē, Maari.

Yera u sīira, ma u gerua ka Heberum u nēē, Raboni. Yen tubusiana, keu sōõsio.

¹⁷ Ma Yesu u nùn sãowa u nēē, a ku man baba, domi na ñ gina de nēn Baaban mi wõlõ. Adama a doo nēn bwãabun mi, a bu sã ma na dõõ Gusunōn mi, wi u sãa nē ka bēēn Baaba, u maa sãa nē ka bēēn Yinni.

¹⁸ Ma Maari Madalagii u da u bwãa be sãowa ma u Yinni wa, sere Yinni u nùn gari yini sãowa.

Yesu u win bwãabu tii sãõsi

(I maa mērio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49)

¹⁹ Alusuma buu gen yoka, bwãa be, ba mēnna ma ba gamboba bēri Yuuban berum sã. Miya Yesu u da u bu yõre ben suunu sãõ. Ma u bu sãowa u nēē, alafia ya n wãa ka bēē.

²⁰ Ye u yeni gerua u kpa, u bu win nōma ka win yēsa sãõsi. Bwãa ben nukura dora ye ba Yinni wa. ²¹ Ma Yesu u kpam bu sãowa u nēē, alafia ya n wãa ka bēē. Nge mē Baaba u man gōrima nge mēya nē na maa bēē gōra.

²² Ye u yeni gerua u kpa, yera u bu wēsie ma u nēē, i Hunde Dēero mōõ. ²³ Ì n goo nùn win toraru suuru kua u koo ten suuru wa. Ì n maa goon toraru suuru kobu yina ta ko n yēro wãasiwa.

Yesu ka Tomaa

²⁴ Tomaa, bwāabu wākura yiru yen turo, wi ba ra maa nēē Sika, u n̄ daa wāa ka be sanam mē Yesu u na ben mi. ²⁵ Bwāa be ba tie ba n̄n sōwa ma ba Yinni wa.

Tomaa u bu wisa u nēē, ma n̄ kun mō u kurum bora wa Yinnin nōma sō, ma u kun win niki bia doke mi kurum daa wāa, kpa u win nōmu doke Yinnin yēsā, u n̄ naanē dokemō.

²⁶ Sō nōba itan biru bwāa be, ba maa mēnne sannu dirō. Tomaa wāa be sō. Ba gamboba berī adama Yesu u na u bu yōre ben suunu sō ma u nēē, alafia ya n̄ wāa ka bēē.

²⁷ Sanam mēya u Tomaa sōwa u nēē, a nēn nōma mēerio kpa a wunen niki bia doke ye sō. A wunen nōmu demiaama a doke nēn yēsā. A naanē dokeo a ku maa ko gōrusu yirugii.

²⁸ Tomaa u n̄n sōwa u nēē, Gusunō nēn Yinni.

²⁹ Yesu u n̄n bikia u nēē, a naanē doke yēn sō a man waamō? Doo nōrugiba be ba kun man wa, ba ka naanē doke.

Yēn sō ba tire teni yorua

³⁰ Sōm maamaakigii dabina Yesu maa kua win bwāabun nōni biru ni ba kun yorua tire teni sō. ³¹ Adama gari yiniwa ba yorua kpa i ka naanē doke ma Yesuwa Kirisi wi, Gusunōn Bii, kpa naanē doke binin saabu i n̄ wāaru mō te ta ku ra kpe win yīsiran sō.

21

Yesu u bwāabu nōba yiru kure

¹ Yen biru Yesu u kpam win bwāabu tii sōsi Tiberian daa burerun bōku. Wee nge mē u tii sōsi. ² Simō Piēē ka Tomaa wi ba ra nēē Sika, ka Natanieli Galilen Kanagii, ka Sebeden bibu, ka win bwāabu gabu yiru, be kpurowa ba wāa sannu. ³ Simō Piēē u be ba tie sōwa u nēē, u susure dō.

Ma ba nēē, ben tii ba koo ka n̄n da.

Ma ba yara yande ba goo dua ba doona. Adama ba n̄ gāanu ganu mwe wōku te sō. ⁴ Ye yam sārō Yesu u yō daarun goorō, adama bwāa be, ba n̄ yē Yesuwa. ⁵ Ma Yesu u bu bikia u nēē, aluwaasi bēē, i n̄ gāanu mwe baa fiiko?

Ma ba nēē, aawo.

⁶ Ma u bu sōwa u nēē, i bēēn yāakororu kōwō goo gen nām geuō, i ko gāanu wa mi.

Ba kua mē, ma ba kpana bu tu gawa swēē dahirun sō. ⁷ Ma bō wi Yesu u kī, u Piēē sōwa u nēē, Yinniwa.

Ye Simō Piēē u nua ma Yinniwa, yera u win yaberu pōra sie domi basiwa u raa wāa mi. Ma u sure nim sō goon di. ⁸ Adama bwāa be ba tie ba ka goo na daarun bōwō ba ben yāakororu gawe, ta swēē yiba. Be ka daarun bōn tondam kun kere gōm soonu goobu (200). ⁹ Ye ba sara temō ma ba dō gēē wa, swēē wāa yin wōlō, ka maa pēē. ¹⁰ Ma Yesu u bu sōwa u nēē, bu swēē gēē tama yi ba go tē ge.

¹¹ Simō Piēē u goo dua ma u yāakoro te gawa temō te ta swēē beke yiba. Yin geera sāa wunaa weeru ka wākura ita. Baa mē yi ka dabi mē, yāakoro te, ta n̄ gēere. ¹² Yesu u bu sōwa u nēē, i na i sōndu wuna.

Baa bwāa ben turo kun kākā u n̄n bikie wara u sāa, domi ba yē ma Yinniwa. ¹³ Yesu u da u pēē sua ma u bu wē. Mēya u maa kua ka swēē yi.

¹⁴ Yeniwa nōn itase ye Yesu u tii win bwāabu sōsi saa m̄n di u seewa gōrin di.

Yesu ka Piēē

¹⁵ Ye ba sōndu wuna ba kpa, Yesu u Simō Piēē bikia u nēē, Simō, Yohanun bii, a man kī n̄ beni kpurogiru kere?

Ma u nēē, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u n̄n sōwa u nēē, a nēn yāa binu nōrio.

¹⁶ Yesu u kpam n̄n bikia nōn mēeruse, Simō, Yohanun bii, a man kī?

Ma u nēē, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u n̄n sōwa u nēē, a nēn yāanu kparo.

¹⁷ Yesu kpam wure u n̄n bikia nōn itase, Simō, Yohanun bii, a man kī?

Ma Piēēn nukura sankira yēn sō u n̄n bikia nōn itase u n̄n kī. Ma u n̄n sōwa u nēē, Yinni, a baayere yē, a yē kam kam ma na nun kī.

Ma Yesu u n̄n sōwa u nēē, a nēn yāanu nōrio. ¹⁸ Geema na nun sōmō, sanam mē a sāa aluwaasi, a ra raa ka wunen tii kpaka sēke, kpa a da mi a

kĩ. Adama sanam me a tɔkɔ kua kaa wunɛn nɔma dɛmiawa kpa goo u nun wunɛn kpaka sɛka u ka nun da mi a ñ kĩ.

¹⁹ Ka gari yiya Yesu u sɔɔsi gɔɔ wɛn bweseru Piɛɛ u koo ka Gusunɔ bɛɛɛ wɛ. Ye u yeni gerua u kpa ma u nɛɛ, a man swĩiyɔ.

Yesu ka Yohanu

²⁰ Yen biru Piɛɛ u sɛira ma u wa ben biruɔ bɔɔ wi Yesu u kĩ, u wee. Bɔɔ wiya, u raa Yinni gballi yaa dibun sanam ma u nùn bikia wara koo nùn dɔmɛ. ²¹ Sanam me Piɛɛ u bɔɔ wi wa u Yesu bikia u nɛɛ, Yinni, durɔ wini maa ni?

²² Yesu u nùn wisa u nɛɛ, nà n kĩ n de u n wãa sere n kpam ka wurama, mba n nun wa. Wunɛ, a gesi man swĩiyɔ.

²³ Yen sɔna gari yi, yi nɔɔra naanɛ dokeobu sɔɔ ma bɔɔ wi, u ñ gbimɔ. Adama Yesu u ñ gerua ma u ñ gbimɔ, u gesi geruawa ù n kĩ u de u n wãa sere u kpam ka wurama, mba n nùn wa.

²⁴ Bɔɔ wiya u yenin areru dimɔ, wiya u maa tire teni yorua, sa maa yɛ ma win areru geema.

Garin wii goberu

²⁵ Gãa dabinu ganu maa wãa ni Yesu u kua. Bà n ni kpuro yorua tia tia, na ñ tamaa handunia kpuro sɔɔ bu yen ayeru wa mi ba koo tire ni kpuro doke ni ba koo ra yore.

GƏROBUN KOOKOOSU

Tire te, ta sāawa Lukun garin sukum mɛ u maa Teofiru yorua. Ye u sōsimō tire te sō, yera nge mɛ Hunde Dɛero u Yesun bwāabu kpara, ka nge mɛ Labaari Gea ya ka nōra Yerusalemū n ka da Yudea ka Samariō ka tem kpuro sō mɛ Romugiba mō waati ye sō, ka sere Gerekiban tem sō.

Tire te, ta maa sun sōsimō nge mɛ Piɛ ka Pəlu ba sɔmburu kua. Ta maa sun sōsimō ma Yesun gari yi n nɛ yi ka tem yērobu seesi kpa yi ben woodaba go. Aawo, yi nawa yi ka Gusunən kīru yibia, wiru 13:7-12 ka wiru 16:35-40 ka wiru 19:31. Ye ya maa sāa gāa girinu tire te sō, yera Hunde Dɛeron naaru tɔmbu sō Pantikotin tōru sō. Saa dāma ten diya Hunde Dɛero wi, u naanɛ dokeobu kpare ma u Yesun yigberu tāsisiāmō.

Tire ten kpunaa

1. Seeda dibun sōru, wiru 1:1-26.
2. Seeda dibu Yerusalemū, wiru 2n di sere wiru 8:3.
3. Seeda dibu Yudea ka Samariō, wiru 8:4n di sere wiru 12:25.
4. Pəlu waasu daabu, wiru 13n di sere wiru 20.
5. Pəlu siribu, wiru 21n di sere wiru 28.

Ba gərobu Hunde Dɛero

nə mwɛru kua

¹ Teofiru nɛgii, nɛn tire gbiikuru sō na kpuro yorua ye Yesu u kua ka ye u keu koosia saa mìn di u win sɔmburu torua ² sere u ka wura Gusunō wəllō, ye u win goro be u gosa wooda wɛ u kpa ka Hunde Dɛeron dam. ³ Sō weeru win tiin gōn biru, u win tii bu sōsi nən dabiru. Sōsi bi, bu sāa seeda ye ya kun sika mō ma u wasi. Ba nùn wa, u maa bu Gusunən bandun gari tubusia. ⁴ Sō teeru, sanam mɛ Yesu u ka bu dimō sannu, u bu sōwa bu ku raa doona Yerusalemun di, adama bu sina bu win Baaban nə mwɛru ma, tən gari u raa bu sōwa u nɛ, ⁵ Yohanu u raa tɔmbu batemu kua ka

nim, adama sō mɛ te sō, Hunde Dɛerowa ba koo ka bɛ batemu ko.

Yesu u da Gusunō wəllō

⁶ Ma be ba mɛnnɛ mi, ba nùn bikia ba nɛ, Yinni saa yen sōra kaa wunen bandu swī Isireliō?

⁷ Ubu sōwa u nɛ, n n bɛn baa i n ka tōru yɛ n kun mɛ saa ye Gusunō Baaba u yii ka win tiin yiiko. ⁸ Adama i ko i dam mwa sanam mɛ Hunde Dɛero u dua bɛ sō. I ko n sāa nɛn seeda diobu Yerusalemū, ka Yudea kpuro sō, ka maa Samariō, ka sere sere tem nōrō.

⁹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, ba nùn mɛera u suara wəllō, ma guru wira nùn berua ben wuswaa.

¹⁰ Nge mɛ ba nùn mɛera swee u doonō wəllō, yera suaru sō tən durōbu yiru gabu be ba yabe kpikinu sebua, ba bu kure. ¹¹ Ba nɛ, bɛ Galilegibu mban sōna i yō i wəllu mɛera. Yesu wi, wi u suara wəllō bɛn min di, u koo kpam wurama nge mɛ i wa u dō wəllō.

Yudasin kəsire

¹² Sanam mɛya goro be, ba gəsirama Yerusalemū saa guu ten wəllun di te ba ra soku Olifi, te ta wāa kilo tian saka wuu bōkō gen min di. ¹³ Ye ba Yerusalemu dua, ba da gidambisa yen wəllō, mi ba raa wāa. Piɛ wāa mi, ka Yohanu ka Yakabu ka Andere ka Filipu ka Tomaa ka Baatelemi ka Mateu ka Yakabu Alufen bii ka Simō wi u win tem gari kī ka Yudu Yakabun bii. ¹⁴ Ka gōru teuwa tən be kpuro ba ra n mɛnnɛ ba n kanaru mō ka tɛmanabu ka kurōbu gabu ka Maari Yesun mero ka maa Yesun wənōbu.

¹⁵ Sō mɛrun biru naanɛ dokeoba kpam mɛnna. Ben geera dō nge wunaa teeru, ma Piɛ u seewa u yōra ben suunu sō u nɛ, ¹⁶ nɛgibu, Gusunən gari yi n koo ko yi kun koore, yi Hunde Dɛero u gerua saa Dafidin nō sōn di Yudasin sō, wi u kua durō ben swaa gbio be ba Yesu mwa. ¹⁷ Yudasin wi, u raa sāa bɛn turo, u raa maa nōmu mō bɛn sɔmburu sō.

¹⁸ Gobi yi u wa win kom kōsum sō mi, u ka yi tem dwa, ma u wōruma u kibari u kura, ma win nuki kpuro yara. ¹⁹ Tɔmbu kpuro be ba wāa Yerusalemū ba gari yi nua. Yen

sō, ben barum sō ba tem mē soka Akedama. Yīsi ten tubusiana, tem yemgim.

²⁰ Domi ba yorua Dafidin womusun tirerō ba nēē,

“A de win wāa yeru tu ko bansu.

Goo u ku maa sina mi.”

Ba maa yorua,

“A de goo u ko win kəsire sōmburu sō.”

²¹⁻²² N n mēn na, n weenē su Yudasın kəsire gōsi, u n sāa Yinni Yesun seebu gōrin din seeda dio ka bēē sannu. N weenē yēro wi, u n sāa ben turo be ba sun swīi sanam mē Yesu u ka sun wāa, saa mīn di Yohanu u nūn batemu kua sere u ka wura wōllo.

²³ Ma ba durōbu yiru gabu gōsa, ben turon yīsira Yosefu, wi ba mō Baasaba, n kun mē Yusitu, yirusen yīsira Matiasi. ²⁴⁻²⁵ Ma ba kanaru kua ba nēē, Yinni wunē wi a tōmbu kpuron gōrusu yē, a sun sōsio wi a gōsa wunen gōro be yiru ye sō u ka sōmbu te sua te Yudası u deri u wigiru doona.

²⁶ Ma ba tete toba ma Matiasi u tete di ma ba nūn doke gərobu wəkura tia yen wuuru sō.

2

Hunde Dēeron naaru

¹ Yen biru, sanam mē Pantikotin tōra tura, naanē dokeobu kpuro ba mēnnē sannu yāatem. ² Suaru sō ba kukiribu nua bi bu na saa wōllun di nge woo damguu, ma bu dii te kpuro yiba mi ba sō. ³ Bin biru ba gāanu wa nge dōo yari yi teria, ma yi sina baawuren wirō. ⁴ Be kpuro be ba wāa mi, ba Hunde Dēero yiba, ma ba ka barum tukum gari mō, nge mē Hunde Dēero bu nō kã.

⁵ Sanam mē, Yuu gabu be ba Gusunōn bēēē yē ba wāa Yerusalemuō. Ba nawa tem baamēren di. ⁶ Ye ba kukiri bi nua, tōn dabira mēnna. Ma ba biti soora gem gem, yēn sō ben baawure u win tiin barum nua saa naanē dokeobun nōn di. ⁷ Biti bu mwa n banda, ma ba nēē, nēē yaa, tōn be ba gari mō mi, be kpuro ba n sāa Galilegibu ro? ⁸ Amōna n ka kua bēēn baawure u ka nōmō ba ka win

barum gari mō. ⁹ Sa na saa Paatin di ka Mēdi ka Elamu, saa Mesopotami ka Yudea ka Kapadosin di ka Pontu ka Asi, ¹⁰ saa Firigin di ka maa Panfili, saa Egibitin di ka maa Libin beran di ye ya wāa Sirēnin bōkuō, bēēn gaba maa na saa Romun di. Gabu Yuuba, gabu maa be ba gōsira Yuuba, ¹¹ gaba na saa Keretin di ka maa Daarububan tem. Ka mē, bēē kpuro sa nōmō ba gerumō ka bēēn tiin barum gāa baka ni Gusunō u kua.

¹² Ma ba biti soora n sara, ba bikiana ba nēē, mba yenin tubusianu.

¹³ Adama gabu ba bu yaakoru mō ba nēē, tama tōn be, ba nōra.

Piēn waasu

¹⁴ Yera Piē u seewa ka gərobu wəkura tia ye sannu u gbāra tōn wōru ge sō u nēē, bēē Yudeagibu ka bēē kpuro, bēē be i wāa Yerusalemuō i man swaa dakio, kpa i n yē ma ¹⁵ tōn beni ba n tam nōra nge mē i gerumō. Domi bururun kōba nōba nnewa sa wāa mi. ¹⁶ Adama ye i waamō buru teni, yera ye Gusunōn sōmō Yoeli u raa gerua. ¹⁷ U nēē,

“Gusunō u nēē, yeniwa kon ko sanam dāakim sō.

Kon nēn Hunde doke tōmbu kpuro sō.

Bēēn bii tōn durōbu ka tōn kurōbu, ba koo Gusunōn gari gere.

Bēēn aluwaasiba ba ko n kāsīnu waamō,

kpa bēēn durō tōkōnu nu n dosusu mō.

¹⁸ Sanam mē sō, kon nēn Hunde doke nēn

sōm kowobu sō tōn durōbu ka tōn kurōbō,

kpa bu Gusunōn gari gere.

¹⁹ Kon gāa maamaakiginu sōosi wōllo, ka maa yīrenu temō,

nge yem ka dōo ka dōo wiisu.

²⁰ Sōo koo tīra kpa suru u swēra nge yem,

sere Yinnin tōo te, tu ka na,

tōo nanumgii te.

²¹ Adama baawure wi u Yinnin yīsiru soka dōma te,

u koo faaba wa.”

²² I gari yi swaa dakio, bēē Isireliba. Yesu Nasaretigiin gariya na bēē sōmō, wi Gusunō u bēē giasia sōm

damginu sɔɔ, ka sɔm maamaakigia ye u kua bɛɛn suunu sɔɔ, saa win min di nge mɛ bɛɛn tii i yɛ. ²³ Durɔ wi, wi ba bɛɛ nɔmu sɔndia, nge mɛ Gusunɔ u bwisika u himba kua, i dera tɔn kɔsoba nɔn dɔa bunanaru kpare ba go. ²⁴ Adama Gusunɔ u nɔn wɔra gɔɔn wahalan nɔmun di ye u ka nɔn seeya gɔrin di. Gɔɔ kun kpɔa u nɔn nɛnua win dam sɔɔ. ²⁵ Win gari wee yi Dafidi u yorua. U nɛɛ,

“Na Yinni Gusunɔ waamɔ baadomma. U wɔa nɛn nɔm geuɔ kpa n ku ka wurura.

²⁶ Yen sɔna nɛn gɔru ga do.

Ma na gari gerumɔ ka nuku dobu.

Mɛya maa nɛn wasi koo wɛra bɔri yendu sɔɔ.

²⁷ Domi a nɛn hunde derimɔ gɔribun wɔa yerɔ.

Mɛya maa a nɛn derimɔ wunɛgii wi u naanɛ mɔn wasi yi kɔsi.

²⁸ A man wɔarun swɛɛ sɔɔsi.

Nà n maa wɔa ka wunɛ, ko na n nuku dobu yiba.”

²⁹ Nɛgibu, i de n bɛɛ sɔ nɔni ka nɔni ma Dafidi bɛɛn baaba u gu, ma ba nɔn sikua. Win sikira maa wɔa bɛɛn suunu sɔɔ sere ka gisɔn gisɔ. ³⁰ Adama yɛn sɔ u sɔa Gusunɔn sɔmɔ ma u yɛ ma Gusunɔ u nɔn nɔɔ mwɛɛru kua ka bɔri u nɛɛ, u koo ra win sikadobu gagu, Kirisi, sinasia win sina kitarɔ, ³¹ yen sɔ, Kirisi win seebu gɔrin diwa u ka yɔ ye u nɛɛ, ba nɛn nɔn derimɔ gɔribun wɔa yerɔ, win wasi kun maa kɔsimɔ.

³² Kirisi wiya Gusunɔ u seeya gɔrin di. Bɛɛ kpurowa sa sɔa yen seeda diobu. ³³ Ba nɔn sua u da Gusunɔn nɔm geuɔ, ma u Hunde Dɛɛro mwa Gusunɔ Baaban mi win nɔɔ mwɛɛru ba kua. Ma u sun nɔn wɛ. Yera ye i waamɔ ka ye i nɔmɔ tɛ. ³⁴ Domi Dafidin tii u nɛn de Gusunɔ wɔllɔ, adama u nɛɛ,

“Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔɔwa u nɛɛ,

a sinɔ nɛn nɔm geuɔ,

³⁵ sere n ka nun wunen yiberɛba taarea.”

³⁶ Yen sɔna n weenɛ Isireliba ba n yɛ kam kam ma Yesu wi, wi bɛɛ i kpare dɔa bunanaru wɔllɔ, Gusunɔ u nɔn kua Yinni ka maa Kirisi.

³⁷ Ye tɔn be, ba yeni nua, ben gɔrusu bu taare wɛ, ma ba Piɛɛ ka gɔro be ba tie bikia ba nɛɛ, bɛɛgibu, mba sa ko ko.

³⁸ Piɛɛ u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ kpuro, i bɛɛn gɔru gɔsio, i batɛmu ko ka Yesu Kirisin yɔsiru, i ka bɛɛn toranun suuru wa. I ko maa Gusunɔn kɛru mwa te ta sɔa Hunde Dɛɛro wi. ³⁹ Domi nɔɔ mwɛɛ te, ta sɔawa bɛɛ ka bɛɛn bibugiru ka be kpuroguru be ba wɔa n toma, be Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo soku win mi.

⁴⁰ Ka kpam gari dabina Piɛɛ u bu seeda diiya ma u bu dam kɔ u nɛɛ, i tii wunɔ tɛn tɔn kɔsobun min di kpa i faaba wa.

⁴¹ Be ba win gari wura ba bu batɛmu kua. Ma tɔmbu nɔrɔbun suba itan (3.000) saka sosi naanɛ dokeobun wuuro dɔma te. ⁴² Ma ba ra n gərobun keu swaa daki, ba nɔɔ tia sɔa, ba ra n mɛnnɛ, ba yaa dibu dimɔ ka maa Yinnin dɔa domaruginu, ba ra n maa kanaru mɔ sannu.

Naanɛ dokeobun wɔasinɔa

⁴³ Bɛrum baawure mɔ, domi gɔro be, ba maamaaki dabina ka sɔm damginu mɔ. ⁴⁴ Naanɛ dokeobu kpuro ba wɔa sannu yɔatem ma ba ben gɔa mɔru kua tia. ⁴⁵ Ba ben tem ka ben dukia dɔrikiramɔ, ma ba yen gobi bɔnu mɔ nge mɛ n ka baawure weenɛ.

⁴⁶ Tɔɔ baatere ba ra mɛnnɛ sɔa yerɔ. Ba ra n maa Yinnin dɔa domaruginu ka maa yaa dibu dimɔ sannu yɛnu ka yɛnu ka nuku dobu, murafiti sariru sɔɔ. ⁴⁷ Ba ra n Gusunɔ siaramɔ, ma tɔmbu kpuro ba ka bu nɔnu geu mɛɛra. Tɔɔ baatere Yinni u ra n be ba faaba wa sosimɔwa naanɛ dokeobu sɔɔ.

3

Ba yɛmɔ bekia

¹ Sɔɔ teeru, Piɛɛ ka Yohanu ba dɔɔ sɔa yerɔ yokan kɔba ita, kanarun saa. ² N deema ba maa ka durɔ goo dɔɔ mi, wi ba mara ka yɛmɔru. Ba ra nɔn yiwa sɔa yerun kɔnnɔwɔ ge ba mɔ Burɔ, u n ka bara mɔ sanam mɛ tɔmba duɔ. ³ Ye u Piɛɛ ka Yohanu wa ba duɔ sɔa yerɔ u bu bara koosi. ⁴ Piɛɛ ka Yohanu ba nɔn nɔni girari, ma Piɛɛ nɛɛ, a sun mɛɛrio.

⁵ Ma u bu mɛɛra tii yɛn sɔ u gāanu yīyo ben mi. ⁶ Piɛɛ nùn sɔɔwa u nɛɛ, na n̄ gobi mɔ, adama kon nun wɛ ye na mɔ. Ka Yesu Kirisi Nasaretigiin yīsira na nun sɔɔmɔ, a seewo a sī.

⁷ Ma u durɔ win nɔm geu nɛnuɔ, u ka nùn seeya. Mii mii durɔ win naasu ka win naa wīnu dam kua. ⁸ U yɔɔwa u sura ma u sanum wɔri u sɔa yeru dua ka be sannu, u sīimɔ u yɔɔkumɔ u Gusunɔ siaramɔ. ⁹ Tɔmbu kpuro ba nùn wa u sīimɔ u Gusunɔ siaramɔ. ¹⁰ Ye ba tuba ma bara kowo wi u raa sɔ sɔa yerun kɔnnɔwɔ ge ba mɔ Buro, wiya mi, ba bito soora n sara ye n nùn kooran sɔ.

Piɛɛn waasu sɔa yerɔ

¹¹ Tɔmbu kpuro ba duki da ka bito sɔa yerun bee tiaɔ ye ba ra soku Salomɔɔn kɔbɛ, mi yɛmɔ wi, u wɔa u Piɛɛ ka Yohanu nɛni. ¹² Ye Piɛɛ bu wa, u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba, mban sɔna i bito soore i sun mɛɛra mɛ. I tamaa sɔa bɛsɛn tiin dam, n̄ kun mɛ bɛsɛn daa gea ya dera durɔ wi, u sīimɔ? ¹³ Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbu be ba sɔa bɛsɛn sikadoba, Gusunɔ ben Yinni u win sɔmɔ Yesu kua yiikogii, wi i tem yɛrobu nɔmu sɔndia, ma i nùn yina Pilatin wuswaaɔ, baa mɛ Pilati u raa gɔru doke u nùn yɔsu. ¹⁴ Adama bɛɛ i nùn yina wi, wi u sɔa tɔn dɛero ka gemgii, ma i Pilati bikia u bɛɛ tɔn gowo kara. ¹⁵ I wɔarun yɛro go, adama Gusunɔ u nùn seeya gɔrin di, ma bɛsɛ sa sɔa yen seeda diobu. ¹⁶ Yesu win yīsiru ka naanɛ dokebu yīsiri te sɔɔ, yera n durɔ wi bɛkia wi i wa, i tuba mi. Geema, naanɛ dokebu Kirisi sɔɔ biya bu durɔ wi bwɔa dobu wɛ bɛɛ kpuron wuswaaɔ.

¹⁷ Tɛ, nɛgibu na yɛ ma ye bɛɛ i kua mi, i ye kuawa yɛru sariru sɔɔ, mɛya maa bɛɛn wirugibu. ¹⁸ Nge mɛya gari yi, yi koora yi Gusunɔ u kpura yellun di win sɔmɔbu kpuron nɔɔ sɔɔn di u nɛɛ, ma win wi u gɔsa u n̄ koo ko u kun nɔni sɔɔre. ¹⁹ Yen sɔ, i gɔru gɔsio i gɔsira Gusunɔn mi, u ka bɛɛn toranu wuna, ²⁰ kpa Yinni u sun wɛra geebu wɛ saa win min di, kpa u kpam Yesu gɔrima wi ba kua bɛɛn Mɛsi. ²¹ Tilasiwa Yesu wi, u n wɔa wɔllɔ

sere saa yu ka turi gāanu kpuro nu ka wurama nge yellu, nge mɛ Gusunɔ u gerua yellun di win sɔmɔ dɛerobun min di. ²² Domi Mɔwisi u nɛɛ, “Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ sɔmɔ goo seeya bɛɛn bweserɔ nge wi. Ye u koo bɛɛ sɔ kpuro i ye swaa dakio. ²³ Baawure wi u kun sɔmɔ win gari swaa daki, ba koo nùn wuna Gusunɔn tɔmbun suunu sɔɔn di bu nùn kpeerasia.” ²⁴ Mɛya maa Samuɛli ka Gusunɔn sɔmɔ be ba na win biruɔ, be kpurowa ba saa yenin gari gerua. ²⁵ Bɛɛya Gusunɔn sɔmɔbun tubi diobu, i maa bɔnu mɔ nɔɔ mwɛɛ te sɔɔ, te Gusunɔ u bɛɛn sikadoba kua, ye u Aburhamu sɔɔwa u nɛɛ, “Handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa saa wunen bweserun di.” ²⁶ Bɛɛya Gusunɔ u gbia u win sɔm kowo seeya, ma u nùn gɔra, u ka bɛɛn baawure gɔsia win kom kɔsum di, kpa u bɛɛ domaru kua.

4

Piɛɛ ka Yohanu wuun wirugibun wuswaaɔ

¹ Nge mɛ Piɛɛ ka Yohanu ba ka tɔn be gari mɔ, yɔku kowobu ba tunuma ka sɔa yerun kɔsobun tɔnwero ka maa Sadusiba. ² Ba mɔru bara yɛn sɔ gɔro be, ba tɔmbu keu sɔɔsimɔ ba Yesun seebu gɔrin di kpamamɔ bi bu sɔɔsimɔ ma tɔmba koo se gɔrin di. ³ Yen sɔna ba bu mwa ba bɛrisi pirisɔm sɔɔ sere sisiru, domi yoka kua kɔ. ⁴ Adama tɔn dabinu be ba gari yi nua ba naanɛ doke. Ma ben geera sosi sere ba kua tɔnu nɔrɔbun suba nɔɔbun (5.000) saka.

⁵ Yen sisiru wuun wirugibu ka guro gurobu ka maa wooda yɛrobu ba mɛnna Yerusalemɔ. ⁶ Ba mɛnna ka yɔku kowo tɔnwero wi ba ra nɛɛ Ani ka maa Kaifa ka Yohanu ka Alesandu ka be kpuro be ba sɔa yɔku kowo tɔnwero bɛwɛsɛru. ⁷ Ba gɔro be yɔrasia ben wuswaaɔ ma ba bu bikiam wɔri ba nɛɛ, ka weren yiikowa nge ka yīsiri terà i ka yeni kua.

⁸ Sanam mɛya Piɛɛ wi u Hunde Dɛero yiba u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ wirugibu ka guro gurobu, ⁹ i n sɔm geerun gari bikiamɔ te sa yɛmɔ kua ka

nge mɛ u ka bɛkura, ¹⁰ n weenɛ bɛɛ kpuro ka maa Isireliba kpuro i n yɛ ma durɔ wi i waamɔ u yɔ bɛɛn wuswaaɔ, u bɛkurawa mam mam ka Yesu Kirisi Nasaretigiin yĩsirun dam, wi i kpare dɔa bunanaru wɔllɔ ma Gusunɔ nɔn seeya gərin di. ¹¹ Yesu wiya, kpee te bɛɛ banɔbu i yina, ma ta kua gani gəmburun dam. ¹² Faabagii goo sari ma n kun mɔ wi. Domi Gusunɔ kun maa tɔmbu yĩsiru garu wɛ handunia sɔɔ te ba koo soku bu ka faaba wa.

¹³ Sanam mɛ ba gia ma Piɛɛ ka Yohanu ba sɔawa bwɛɛbwɛɛbu, ba n maa keu kue, ben wɔrugɔra bu biti kua, ma ba tuba ma ba raa wɔa ka Yesu sannu. ¹⁴ Ye ba durɔ wi u bɛkura wa u yɔ ka Piɛɛ ka Yohanu sannu, ba n fɛɛ wa bu gari gɛɛ gere. ¹⁵ Yen sɔna ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, bu yario mɛnnɔ yee ten min di. Ye ba yara, be ba wɔa mi, ba wesiana ¹⁶ ba nɛɛ, mba sa ko ka durɔ be ko. Domi Yerusalemugibu kpuro ba yɛ ma ba sɔm damgii bakaru kua, sa n kpɛ su ye siki. ¹⁷ Adama su bu gerusi su nɛɛ, bu ku raa maa goo gɔanɔ sɔ ka yĩsi te, kpa gari yi, yi ku maa kparara tɔmbun suunu sɔɔ.

¹⁸ Yera ba kpam bu soka ma ba bu yinari bu maa gari gere n kun mɛ bu waasu ko ka Yesun yĩsiru. ¹⁹ Adama Piɛɛ ka Yohanu ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, bɛɛn tii i bwisikuo i wa n n koo Gusunɔ wɛre su bɛɛ mɛm nɔɔwa, kpa su nɔn deri. ²⁰ Domi bɛɛ sa n kpɛ sa kun gerua ye sa wa ka ye sa nua.

²¹ Ba kpam bu gerusi gem gem, ma ba bu yɔsu. Ba n swaa wa ye ba koo ka bu sɛɛyasia yɛn sɔ tɔmbu kpurowa ba Gusunɔ siaramɔ ye ya kooran sɔ. ²² Domi durɔ wi ba bɛkia ka maamaaki mi, u wɔɔ weeru kere.

Naanɛ dokeoba wɔrugɔru kanamɔ

²³ Ye ba Piɛɛ ka Yohanu yɔsu ba kpa, ba wura ben berusebun mi, ma ba bu kpuro saaria ye yɔku kowo tɔnwerobu ka guro guroba bu sɔɔwa. ²⁴ Sanam mɛ ba gari yi nua, be kpuro ba ka nɔɔ tia Gusunɔ kana, ba nɛɛ, Yinni, wuna a wɔllu ka tem ka nim wɔku taka kua ka ye ya wɔa mi sɔɔ kpuro. ²⁵ Wuna a maa gerua ka Hunde

Dɛeron baa saa bɛɛn sikado Dafidi wunen sɔm kowon nɔɔn di a nɛɛ, “Mban sɔna tɔn tukobu ba mɔru bara. Mban sɔna tɔmba bwisikumɔ ye ya n koorɔ.

²⁶ Handunian sinamba seewa. Ma wirugiba mɛnna bu ka Yinni Gusunɔ ka win Kirisi tabu ko.”

²⁷ Geema, wuu geni sɔɔra Herodu ka Ponsu Pilati ka tɔn tukobu ka maa Isireliba, be kpuro ba mɛnna ba ka Yesu wunen sɔmɔ dɛero wi a kua Kirisi tabu kua. ²⁸ Mɛya ba yabu baayere kua ye a raa yi wunen dam ka wunen himba sɔɔ. ²⁹ Yen sɔ tɛ, Yinni a ben gerusibu laakari koowo, kpa a de bɛɛ wunen sɔm kowobu su wunen gari yi kpara ka wɔrugɔru. ³⁰ A wunen nɔmu dɛmiɔ gu tɔmbu bɛkia, a de yĩrenu ka sɔm maamaakiginu nu koorɔ ka wunen sɔmɔ dɛero Yesu win yĩsiru.

³¹ Ye ba kanaru kua ba kpa yam mi ba mɛnnɛ mi, mu yĩira diki diki. Be kpuro ba Hunde Dɛero yiba, ma ba Gusunɔn gari waasu wɔri ka wɔrugɔru.

Naanɛ dokeobun mɔɔ teeru

³² Naanɛ dokeo be kpuro ba wɔa nɔɔ tia sɔɔ mam mam. Goo sari wi u gerua gɔa ni u mɔ wigina, ba ye kpuro mɛnnawa ba mɔ sannu. ³³ Ka yiiko baka gɔro be, ba ka Yinni Yesun seebu gərin din seeda dimɔ, ma Gusunɔn durom bakam wɔa be kpuro sɔɔ. ³⁴ Goo sari be sɔɔ wi u sɔaru mɔ. Domi be ba gbenu mɔ n kun mɛ yɛnusu, ba ye kpuro dɔrikirawa ma ba ka yen gobi na ³⁵ ba gərobu wɛ, ma ba gobi yi bɔnu kua nge mɛ baawuren bukata nɛ.

³⁶ Nge mɛya Yosefu Lefi kua wi ba mara Sipuɔ, wi gəroba maa mɔ Baanabasi, yĩsi ten tubusiana dam kɛɔ.

³⁷ U tem mɔ ma u mu dɔra u ka mɛn gobi na u gərobu wɛ.

5

Anania ka Safira

¹ Adama durɔ goo maa wɔa wi ba ra nɛɛ Anania, ka win kurɔ Safira. Durɔ wi, u win tem gam dɔra, ² ma u mɛn gobin sukum tii yiiya, ka win kurɔn yĩru, ma u sukum mɛ n tie gərobu wɛ.

³ Yera Piεε u nεε, Anania, mban sōna a dera Setam dua wunen gōruō ma a Hunde Dεero weesu kua, ma a tem mən gobin sukum tii yiiya. ⁴ A sere tem mε dāra, n n wuna a mu mō ro? Ye a mu dāra a kpa, mən gobi kun sāa wunegii? N n mən na, mban sōna a gōru doke a ka yenin bweseru ko. N n tōmbu a weesu kua, Gusunōwa a kua.

⁵ Ye Anania u gari yi nua, mii mii u wōruma u gu. Ma bεrum bakam tōn be kpuro mwa be ba gari yi nua. ⁶ Aluwaasiba ba seewa ba win goru bōkua ba ka yara ba sikua.

⁷ Yen biru n kua nge kōba ita, ma win kurō Safira u duuma. N deema u n yē ye n win durō kua. ⁸ Piεε nūn bikia u nεε, a man sōwō, amε kasawa i tem mε dāra?

Ma u wisa u nεε, oo, mεya mi.

⁹ Piεε nūn sōwō u nεε, mban sōna bεε yiru kpuro i gōru doke i ka Gusunōn Hunden laakari mεeri mεsum. Wee be ba wunen durō sikua ba wāa dii kōnnōwō, ba koo maa ka nun yari.

¹⁰ Mii mii u wōruma Piεen wuswaaō u gu. Ma aluwaasi be, ba dua ba deema u gu, ba maa win tii sua ba ka yara ba da ba sikua win durōn sikirun bōkuō. ¹¹ Bεrum bakam Yesun yigberu kpuro mwa, ka maa baawure wi u gari yi nua.

Səm maamaakigii dabinu

¹² Gəro be, ba maamaaki ka səm damgii dabinu mō tōmbun suunu sōō. Ma naanε dokeobu kpuro ba mēnnε sannu Salomōn kōbεō. ¹³ Tōn tuko goo kun kākā u ka bu mēnnε, adama tōmba bu bεεrε wē gem gem. ¹⁴ Ma naanε dokeo ben geera sosimō ta dōō, durōbu ka kurōbu dabinu, be ba Yinni naanε doke. ¹⁵ Ma ba barōbu yara swεεō ba bu kpī kpin yenu ka kāsasu wōllō, n wa Piεε ù n sarō, win tiro gu ka ben gabu wukiri. ¹⁶ Tōn dabinu maa naamō saa Yerusalemun baru kpaanun di ka ben barōbu, ka be ba wεrεkunu mō. Ma be kpuro ba bekuramō.

Gərobun nōni swāaru

¹⁷ Adama yāku kowo tōnwero, ka win tōmbu be ba sāa Sadusiba ba

ka gərobu nisinu seewa. ¹⁸ Ba gəro be mwa, ma ba bu pirisəm doke. ¹⁹ Adama yen wōkuru Yinnin gərado u na u pirisəm gamboba kēnia, u bu yara. U bu sōwō ²⁰ bu doo bu yōra sāa yerō kpa bu tōmbu wāa ten gari kpuro nōsisa.

²¹ Ye gəro be, ba yeni nua ba kpa, ba dua sāa yerō yam sāreru, ba waasu wōri yande.

Ye yāku kowo tōnwero ka win tōmbu ba mēnna ba wuun wirugibu ka Isireliban guro gurobu kpuro soka, ma ba gəra pirisəm mi, ba nεε, bu ka gəro be na. ²² Adama ye sāa yerun kōsoba tura mi, ba n gəro be wa pirisəm sōō. Ma ba wura mēnnō yerō ²³ ba nεε, ye sa tura mi, sa deema pirisəm dira beri mam mam, sa maa kōsobu deema ba yō kōnnōwō. Adama ye sa gamboba bεsia, sa n goo wa dii te sōō.

²⁴ Ye sāa yerun kōsobun tōnwero ka maa yāku kowo tōnwerobu ba gari yi nua, ba biti soora, ba n gari yin wii goberu yē. ²⁵ Yera durō goo u na u nεε, ase tōn be i pirisəm doke mi, ba wāa sāa yerō ba tōmbu keu sōōsimō!

²⁶ Ma kōsobun tōnwero wi, ka win tōmbu gabu ba da ba ka bu na mēnnō yerō. Adama n n ka dam, yēn sō ba tōmbun bεrum mō bu ku raa bu kpenu kasuku. ²⁷ Ye ba ka bu na, ba bu yōrasia Yuuban guro gurobun wuswaaō. Yāku kowo tōnwero wi, u bu gari bikia ²⁸ u nεε, sa bεε yinari mam mam sa nεε, i ku maa waasu ko ka durō win yīsiru. Adama wee, i bēen sōōsiru kpara i keu sōōsi Yerusalemu kpuro sōō, ma i kī i sun durō win gōōn taare wē.

²⁹ Yera Piεε ka gəro be ba tie ba nεε, tilasiwa su ka Gusunō mēm nōwō, n n mō tōmbu. ³⁰ Gusunō bεsen sikadoban Yinniwa u Yesu seeya gərin di, wi i raa dāa bunanaru kpare i go. ³¹ Wiya Gusunō u sua wōllō u sinasia win nām geuō, u n sāa sunō ka Faaba kowo u ka de Isireliba bu gōru gōsia, kpa bu ben toranun suuru wa. ³² Bεsεra sa sāa yen seeda diobu, bεsε ka Hunde Dεero wi Gusunō u tōmbu kā be ba nūn mēm nōwō.

³³ Ye ba gari yi nua, ba məru bara too too sere ba kī bu gəro be go.

³⁴ Adama Falisi turo be səə wi ba ra nəe Gamalieli, wi u sǎa woodan keu koosio, u bɛɛɛ mǎ gem gem tǎmbu kpuro sǎə, u seewa u yǎra mǝnnǝn wuswaaə, u nəe, bu gina gəro be yaro.

³⁵ Ma u bu sǎəwa u nəe, bɛɛ Isireliba, i laakari koowo ye i kī i durǎ beni kua. ³⁶ Gasǎ, durǎ goo u kurama wi ba sokumǎ Tedasi wi u tii bɛɛɛ wǛ gem gem, ma tǎmbu nge nəeru (400) ba nǝn swīi. Adama ba nǝn go, win bwǎaba yarina baama kpuro, ma ba win gari duari. ³⁷ Win biru gari garin sanam, durǎ goo wi ba mǎ Yudasi Galilegii, u kurama. U maa tǎn dabinu wa be ba nǝn swīi. Adama ba maa durǎ wi go ma win tǎmba yarina. ³⁸ Yen sǎ, na bɛɛ bwisi kǝmǎ gari yini sǎə, i durǎ beni derio i de bu doona. N n tǎnun sǎəsirun na, n kun mɛ tǎnun sǎmburu, n koo nǝru ko. ³⁹ Adama n n Gusunǎn sǎmburun na, i n kpǝ i bu kamia. I ku tii kari bǎrie i ka Gusunǎ sanna.

Ma ba win gari wura. ⁴⁰ Ba gəro be soka ba sɛni so, ma ba bu yinari bu maa ka Yesun yīsiru gari ko pai. Ma ba bu yǎsu. ⁴¹ Ma gəro be, ba doona mǝnnǎ yeru min di ka nuku doo bakabu yǝn sǎ Gusunǎ u bu garisi be ba tura bu yaa kasiki Yesun yīsirun sǎ. ⁴² Tǎru baatere, sǎa yerǎ ka yǝnusǎ, ba ra n Labaari gea waasu mǎ kpa ba n keu sǎəsima ma Yesuwa Kirisi wi.

6

Ba sǎm kowobu nəəba yiru gǎsa

¹ Sǎə mɛɛ te sǎə, nge mɛ naanɛ dokeoba sosima, Yuu be ba Gɛɛkim tǎna gerumǎ ba ka be ba tie wǎki yǝn sǎ ba ben gǎminibu duarima tǎə baateren dǎanun bǎnu sǎə. ² Ma gǎrobu wǎkura yiru ye, ba naanɛ dokeobu kpuro mǝnna ba nəe, n n weenɛ su Gusunǎn garin waasu deri kpa sa n dǎanun gari mǎ. ³ Yen sǎ, bɛsɛgibu i tǎn durǎbu nəəba yiru gǎsio bɛɛn suunu sǎə be ba seeda gea diiyammɛ, be ba Hunde Dɛero yiba kpa ba n bwisi mǎ, kpa su bu sǎmbu te nǎmu sǎndia. ⁴ Kpa bɛsɛn tii sa n

kanaru ka Gusunǎn garin waasu mǎ sa n dǎə.

⁵ Tǎn be kpuro ba gari yi wura ka nuku dobu. Ma ba Etieni gǎsa wi u Hunde Dɛero yiba, win naanɛ dokebu bu maa kpǎ, ka maa Filipu ka Pokori ka Nikanǎri ka Timǎə ka Paamɛnasi ka sere Nikola Antǎsigii wi u gǎsira Yuu.

⁶ Ba ka bu da gərobun mi, ma gəroba bu kanaru kua ba bu nǎma sǎndi wirǎ.

⁷ Nge mɛya Gusunǎn gari yi ka kpararamǎ baama. Ma naanɛ dokeobun geera sosima ta dǎə Yerusalemu, ma yǎku kowo dabira maa naanɛ doke.

Ba Etieni mwa

⁸ Etieni wi, Gusunǎ u nǝn durom bakam kua u nǝn dam kǎ, ma u sǎm maamaakiginu ka yǎrenu kua tǎmbun suunu sǎə. ⁹ Adama durǎbu gabu saa Yuuban mǝnnǎ yerun di te ba ra soku tii mǎwǎbugiru, ka Sirenin Yuu gabu ka Alesandirigibu ka gabu saa Silisi ka Asin di ba seewa ba ka Etieni sikirinamǎ. ¹⁰ Adama ba kpana bu nǝn kamia yǝn sǎ u gari gerumǎ ka Hunde Dɛeron dam ka bwisi. ¹¹ Yera ba durǎbu gabu gobi kǎ asiri sǎə bu ka gere ma ba nua u Mǎwisi ka Gusunǎ gari kam gerusi.

¹² Mɛya ba ka tǎmbun mǎru seesia, ka guro gurobu ka wooda yǎrobu. Ba da Etienin mi ba nǝn mwa ma ba ka nǝn da Yuuban guro gurobun mǝnnǝn wuswaaə. ¹³ Yen biru ba ka durǎbu gabu na be ba nǝn seeda weesugia diisi ba nəe, durǎ wini u ra n bɛsɛn sǎa yee dɛeraru ka Mǎwisin wooda sankumǎwa. ¹⁴ Domi sa nua u gerua ma Yesu Nasaretigii wi, u koo sǎa yee teni sura, kpa u bɛsɛn deema kpuro kǎsi ye Mǎwisi u sun wǛ.

¹⁵ Be kpuro be ba sǎ mǝnnǎ ge sǎə, ba Etieni nǎni girari, ma ba wa win wuswaa ballima nge Gusunǎn gǎradogia.

7

Etienin waasu

¹ Yera yǎku kowo tǎnwero u Etieni bikia u nəe, gari yi, geema?

² Etieni u wisa u nəe, nɛn bisibu ka nɛn baababa i man swaa

dakio. Gusunə yiikogii u besen baaba Aburhamu kure sanam me u waa Mesopotamin tem soə u sere sina Haranio, ³ u nən sōwa u nee, u win dusibu ka win tem derio kpa u da tem gam me u koo nən sōsi. ⁴ Yen sōna Aburhamu u Kaladegibun tem yara, ma u da u sina Haranio. Ye win baa u gu u kpa, Gusunə u nən seeyama min di, u na tem me soə, mi bee i waa tē. ⁵ Sanam me, u nən ayeru garu kaa tem me soə, baa naa dabusa teeru, adama baa me Aburhamu kun gina bii mara Gusunə u nən nō mweeru kua ma u koo nən tem me wē, kpa mu n saa wi ka maa win bibugim. ⁶ Ye wee ye Gusunə u Aburhamu sōwa. U nee, win biba koo sōru di tem tukumə mi ba ko n saa yobu, kpa bu nən swāaru wa sere wōo neeru (400). ⁷ Gusunə u maa nee, win tii koo ka bwese te siri te ta koo bu ko yobu. Yen biru ba koo yari tem min di bu na tem me soə mi ba koo nən sā. ⁸ Saa ye soə, Gusunə maa Aburhamu bango kobun wooda wē. Ma Aburhamu u win bii Isaki bango kua ye ba wi mara u kua sō nōba ita. Nge meya Isaki u maa Yakəbu kua, ma Yakəbu u maa win bibu wəkura yiru kua nge me. Bera ba kua Yuuban bwesenu wəkura yirun baababa.

⁹ Yakəbun bii be, ba ka Yosefu nisinu kua, ma ba nən Egibitigibu dāre ba ka doona. Adama Gusunə u waa ka wi, ¹⁰ ma u nən yakia saa win wahala kpuron di. U maa nən bwisi kaa ma u durom wa, Egibitin sina bokon mi, ma u nən kua Egibitin tem yēro ka maa win yenu yēro. ¹¹ Gōra tunuma Egibiti ka Kananin tem soə ta bu nən sōwa too too. Besen sikadoba ba nən gāanu wa bu di. ¹² Ye Yakəbu u nua ma dīanu waa Egibiti, u besen sikado be gōra mi, nən gbiikiru. ¹³ Ye ba da mi nən meeruse, Yosefu u tii win maabu tubusia, ma Egibitin sunə u maa Yosefun dusibu gia. ¹⁴ Ma Yosefu u Yakəbu win tundo sokusia ka win dusibu kpuro bu na win mi. Ben geera saa tambu wata ka wəkura nōbu. ¹⁵ Nge meya Yakəbu u ka da Egibiti. Miya u gu, miya maa

besen sikado be, ba gu. ¹⁶ Ma ba ka be kpuron gonu wura Sikemuo ba nu kpēe siki kpee wərugiru soə te Aburhamu dwa Hamərin bibun mi Sikemuo.

¹⁷ Ye saa ya turuku kua ye Gusunə u koo ka win nō mweeru yibia te u Aburhamu kua, besen tamba sosimə ba dabiamə Egibiti ¹⁸ sere n ka kua sina boko goon waati wi u kun Yosefun gari yē. ¹⁹ Sina boko wi, u besen tambu nən wākua u ka bu kōsa kua, u bu tilasi kua bu ka ben bii wēenu kō kpa nu gbi. ²⁰ Saa ye sōra ba Məwisi mara. Bii burəwa wi u Gusunə wēremə. Ba nən nōri suru ita win tundon yenu. ²¹ Ye ba ka nən da ba kō, Egibitin sunən bii tən kurə u nən sua u kua nge win tiin bii. ²² Ba nən Egibitigibun keu kpuro sōsi ma u kua tən boko gari gerubu ka kookoosu soə.

²³ Sanam me u wōo weeru tura, u gōru doke u win tambu Isireliba beram da. ²⁴ U wa Egibitigii goo u ben turo nən sōmə. U wigii faaba da, ma u Egibitigii wi so u go. ²⁵ U tamaa saa win tamba koo tubuwa ma Gusunəwa nən gōra u ka bu yakia, adama ba nən tuba. ²⁶ Yen sisiru u deema ben gaba sannamə. Ma u kī u bu yakiana u nee, i nən gari swaa dakio. Bee, be i saa dusinu, mban sōna i meera koonamə. ²⁷ Adama durə wi u win beruse nən sōmə mi, u Məwisi bōria u nee, wara nun kua besen wirugii ka siri kowo. ²⁸ A kī a maa man gowa nge me a Egibitigii wi go gā? ²⁹ Ye Məwisi u gari yi nua, u kpikiru sua Madianin tem gia. Miya u bii tən durəbu yiru mara.

³⁰ Wōo weerun biru, Gusunən gōrado u Məwisi kurema awīi gee soə, yi yi sāare yi dōo mwaaramə, gbaburu soə mi guuru gara waa te ba ra soku Sinai. ³¹ Məwisi u biti soora ye u yi wa, ma u yi susi u meera tii. Sanam meya u Yinni Gusunən nō nua ga gerua ga nee, ³² wiya Gusunə win sikadoban Yinni, wiya Aburhamu ka Isaki ka Yakəbun Yinni. Ye Məwisi u nua me, yera u diira, u nən maa kaka u yam mi meera. ³³ Yinni Gusunə nən sōwa u nee, u win salubata pweto, domi yam mi u yō mi, yam dēerama. ³⁴ N wee,

u win təmbun nən swāaru wa te ba waamə Egibitio. U ben weeweenu nua, yera u sarama u ka bu faaba ko. Tē, u na u nūn gəri Egibitio.

³⁵ Məwisi wi ba yina mi, ba nēē, wara nūn kua ben wirugii ka siri kowo, wiya Gusunə u gəra u kua ben wirugii ka faaba kowo, ka Gusunən gərado win somiru wi u nūn kure awīi sō. ³⁶ Durə wiya u bu yara saa Egibitin di. U maamaaki ka səm damginu kua Egibitio ka nim wōku sō ge ba mē Naa yari ka maa ghaburu sō mi ba kua wō weeru. ³⁷ Məwisi wiya u Isireliba sōwa u nēē, Gusunə koo bu sōmə goo seeya ben bweserə, nge wi. ³⁸ Məwisi wiya u wāa ghaburə Isireliban suunu sō, ka bēsen baababa sannu, ka maa Gusunən gərado wi u ka nūn gari kua guuru wōllə te ba ra soku Sinai. Ma u Gusunən gari wāarugii mwa, u ka sun yi wē.

³⁹ Adama bēsen baaba be, ba yina bu nūn mēm nōwa. Ba nūn yina ba kī bu kpam wura Egibitio. ⁴⁰ Yen sōna ba Aroni sōwa ba nēē, u bu būnu kuo ni nu koo bu swaa gbiiya. Domi Məwisi wi, wi u bu yarama saa Egibitin tem di, ba n yē ye n nūn deema. ⁴¹ Dōma tera ba bwāaroku kua ge ga ka naa buu weenē, ma ba gu yākuru koosi. Ma ben nukura dora ben nōman səmburun sō. ⁴² Adama Gusunə u tii gawa ben min di, ma u dera ba sō ka suru ka kperi sāwa, nge mē u gerua win səməbun tireru sō u nēē,

“Bēē Isireliba i ka kua wō weeru ghaburu sō i man yākunu ka kēnu kuare?

⁴³ Bwāarokuna i sōwa ni i kua i ka būnu sā, nge Mələkun kuu bekurugiru ka Refanin kpera.

Yen sōna na kon bēē bərie sere Babilonin bera gio.”

⁴⁴ Bēsen baababa ba raa Gusunən kuu bekurugiru mō te ta sāa seeda ma u wāa ka be. Məwisi u tu kua nge mē wi u ka nūn gari kua, u nūn sōwa. U tu kuawa mam mam nge te u wa. ⁴⁵ Ma bēsen baababa be ba tu tubi di, be ka Yosue ben gbiikoo,

ba ka tu dua tən tukobun tem sō mē ba mwa sanam mē Gusunə u tən tuko be gira. Ma ta wāa mi sere Dafidin waati. ⁴⁶ Gusunə u ka Dafidi nōnu geu mēera, ma u kanaru kua u ka kpī u wi Yakəbun Yinni diru bania. ⁴⁷ Adama Saloməwa u nūn dii te bania.

⁴⁸ Ka yen de kpuro Wərukoon wāa yera kun wāa dinu sō ni tōnu u bana. Nge mē Gusunən sōmə goo u yorua,

⁴⁹ “Yinni Gusunə u nēē, wōlla nən sina gōna.

Ma tem mu sāa nən naa sōnditia.

N n mən na, dii teren bwesera i ko i man bania.

Nge wāa yee terə ta ko n sāa nən wēra yeru.

⁵⁰ N n nən nōma ya ye kpuro taka kua?”

⁵¹ Etieni u maa bu sōwa u nēē, bēē degangamgibu! Bēen gōrusu ka bēen swasu su sāa nge be ba n Gusunə nasiegisu, i ra n Hunde Dēero yinamə, i mōwa nge bēen baababa. ⁵² Gusunən sōmə wara bēen baababa ba n nōni sōwa. Ba bu gō be ba Geegiin naarun gari kua, ma tē, bēen tii i Geegii wi kərumətonu kua i nūn gō. ⁵³ Bēya i Gusunən wooda mwa ye ba bēē wē Gusunən gəradoban min di. Adama i n ye mēm nōwē.

Etienin gə

⁵⁴ Ye ba Etienin gari yi nua, ba mōru bēsira sere ba ben nikibii dwēmə.

⁵⁵ Adama Etieni u Hunde Dēero yiba, ma u wōllu nōni girari u Gusunən yi-iko wa, u maa Yesu wa u yō Gusunən nōm geu. ⁵⁶ Ma u nēē, wee, na wa wōlla wukiare, ma Tōnun Bii u yō Gusunən nōm geu.

⁵⁷ Sanam mēya ba ben swasu kərua ka nōma, ba kuuki kua, ma ba duki da sannu ba nūn kunisi. ⁵⁸ Ba nūn gawa ba yara wuun di, ma ba nūn kpenu kasukum wəri. Tən be, ba ben kum-boorosupweta bayi aluwaasi goon mi wi ba ra nēē Sōlu. ⁵⁹ Sanam mē ba Etieni kpenu kasukumə u kanaru kua u nēē, Yinni Yesu, a nən hunde mō. ⁶⁰ U yiira u gbāra wōllə u nēē, Yinni a ku bu tora teni garisi.

Ye u yeni gerua u kpa, ma u gu.

8

¹ Saa ye, Səolu u ka be ba Etieni go nɔɔ tia sɛa.

Səolu u Yesun yigberu nɔni sɔɔwa

Saa dɔma ten diya ba Yesun yigbe te ta wɛa Yerusalemɔ nɔni sɔɔ bakabu torua. Naane dokeobu kpuro ma n kun mɔ gərobu, ba yarina ba da Yudean temɔ ka Samarin temɔ. ² Ma durɔbu gabu be ba Gusunɔn beere yɛ, ba Etieni sikua ka nuku sankira bakanu.

³ Adama Səolu u kookari mɔ u ka Yesun yigberu kam koosia. U yenusu duurimɔ u tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu gawamɔ u bu kpɛemɔ pirisɔm sɔɔ.

Filipu u Labaari gea waasu mɔ Samariɔ

⁴ Be ba yarina ba da baama kpuro ba Labaari gea waasu mɔ. ⁵ Filipu u da Samari marɔɔ ma u wuu gen tɔmbu Kirisi win gari waasu kua. ⁶ Tɔn wɔrusu su win gari nua ma su sɔm maamaakiginu wa ni u kua, ma be kpuro ba win gari swaa daki mam mam. ⁷ Filipu u wɛɛkunu gira tɔn dabinun wasin di, ma nu yarimɔ ka wuri beke. U maa yemɔ dabinu bekia, ka bɛn wasin bee tia gu. ⁸ Ma nuku doo bakabu wɛa wuu ge sɔɔ.

⁹ Durɔ goo wɛa wuu ge sɔɔ, wi ba ra nɛɛ Simɔɔ. U ra n ka dobo dobo maamaaki dabiru mɔ Samarigibun wuswaaɔ, u maa tii garisi tɔn boko. ¹⁰ Tɔmbu kpuro bwɛɛbwɛɛbu sere ka damgibu, ba ra n win gari swaa daki gem gem kpa ba n mɔ, wiya Gusunɔn dam bakam mɔ.

¹¹ Ba ra nɔn swaa daki yɛn sɔɔ saa tɛɛbun di win dobo dobo ya ra n bu biti sɛa. ¹² Adama ye tɔmba Labaari gea naane doke ye Filipu u bu waasu kua, ye ya ka Gusunɔn bandu ka Yesu Kirisin yɛsiru yɛ, ba bu batɛmu kua tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. ¹³ Simɔɔn tii maa naane doke ma ba nɔn batɛmu kua. U Filipu swɛi baama kpuro ma u biti kua too ye u sɔm damginu ka maamaaki wa ye ya kooramɔ.

¹⁴ Ye gəro be ba wɛa Yerusalemɔ ba nua ma Samarigibu ba Gusunɔn gari naane doke ba bu Piɛɛ ka Yohanu

gəria. ¹⁵ Ye ba tura mi, ba kanaru kua naane dokeo ben sɔɔ Hunde Dɛɛro u ka du be sɔɔ. ¹⁶ Domi Hunde Dɛɛro kun gina saramɛ ben goon mi, ba gesi bu batɛmu kuawa ka Yinni Yesun yɛsiru. ¹⁷ Yera Piɛɛ ka Yohanu ba bu nɔma sɔndi wirɔ, ma Hunde Dɛɛro dua be sɔɔ.

¹⁸ Ye Simɔɔ u wa ma Hunde Dɛɛro dua be sɔɔ sanam mɛ gəro be, ba bu nɔma sɔndi wirɔ, yera u kɛi u bu gobi kɛ. ¹⁹ U nɛɛ bu maa nɔn yiiko ye wɛɛyɔ, kpa baawure wi u nɔmu sɔndi wirɔ Hunde Dɛɛro u n da du yɛro sɔɔ.

²⁰ Adama Piɛɛ nɔn sɔɔwa u nɛɛ, wunɛ kaa kam ko ka wunen gobi sannu yɛn sɔɔ a tamaa kaa kpɛi a Gusunɔn kɛru ka gobi dwe. ²¹ A n kpɛi a n nɔma mɔ sɔmbu te sɔɔ, domi wunen gɔru ga n deɛ deɛ sɛa Gusunɔn wuswaaɔ. ²² Yen sɔɔ, a gɔru gɔsio wunen kom kɔsum di, kpa a Yinni kana u nun wunen bwisiku kɔsunu suuru kua n n koo koorɔ. ²³ Domi na wa ma wunen daa ya sosu, ma toraru ta nun bɔkua.

²⁴ Simɔɔ u bu wisa u nɛɛ, bɛɛn tii i man kanaru kuo Yinnin mi kpa gɛa ni i man sɔɔwa mi, nu ku man deema.

²⁵ Ye ba seeda ye di ma ba Yinnin garin waasu kua ba kpa, ba gɔsira ba Yerusalemun swaa wɔri. Nge mɛ ba dɔɔ ba Labaari gean waasu mɔ Samarin baru kpa dabinu sɔɔ.

Filipu ka Etiopin wirugii goo

²⁶ Adama Yinnin gɔrado goo u ka Filipu gari kua u nɛɛ, u seewo u da sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia u swaa ye swɛi ye ya dɔɔ saa Yerusalemun di sere ka Gasa. Swaa ye, swaa tɔkɔra.

²⁷ Ma u seewa u da. Miya u Etiopin tɔn kurɔ sunɔn dukian wunanɔsun wirugii wa wi ba maatam kua. Durɔ wi, u da Yerusalemɔ u ka Gusunɔ sɛa. ²⁸ Yera u wiɔ u sɔɔ win dumin keke sɔɔ u Gusunɔn sɔmɔ Esain tireru garimɔ. ²⁹ Hunde Dɛɛro u Filipu sɔɔwa u doo keke yen bɔkuɔ.

³⁰ Filipu u duka da keke yen mi, ma u nua durɔ wi, u garimɔ Gusunɔn sɔmɔ Esain tireru sɔɔ. U nɔn bikia u nɛɛ, n nun yeeri ye a garimɔ mi?

³¹ Wirugii wi, u wisa u nɛɛ, aməna n ko n ka man yeeri ma n kun mə goo u man yi tubusia.

Ma u Filipu kana u keke ye yəəma bu sina sannu. ³² Ye wee ye durə wi, u garimə saa Gusunən garin di.

“Ba ka nūn da nge yāa te ba koo saka. Nge yāa buu ge ga maari sɛɛ sanam mɛ ba gen sansu buramə, nge mɛya u n win nəə baaye.

³³ Ba nūn kawa, ma ba yina bu nūn siria dee dee.

Wara koo kpī u saa yen təmbun gari gere.

Domi ba nūn wāaru wunari, u n maa wāa tem mɛ sɔɔ.”

³⁴ Durə wi, u Filipu bikia u nɛɛ, na nun kanamə, a man sɔɔwə waran sɔna Gusunən sɔmə wi, u yeni yorua. Win tiin sɔna? Nge goon sɔ.

³⁵ Yera Filipu u waasu wəri. U torua ka sɔmən gari yi, ma u nūn Yesun Labaari gea tubusia.

³⁶ Nge mɛ ba dɔɔ sannu swaa ye sɔɔ, ba tura daaru garun mi, mi nim wāa. Ma durə wi, u nɛɛ, nim wee, mba n man tie na n kon ka batemu ko. [

³⁷ Filipu u nūn wisa u nɛɛ, kaa kpī a batemu ko a n naanɛ doke ka wunen gōru kpuro.

Durə wi, u nɛɛ, mɛya na naanɛ doke ma Yesu Kirisi sāawa Gusunən Bii.]

³⁸ Ma wirugii wi, u dera ba win keke yōrasia. Wi ka Filipu ba sara ba da daaru mi, ma u nūn batemu kua. ³⁹ Ye ba yara min di, Yinnin Hunde u ka Filipu doona. Wirugii wi, u n maa nūn wa, adama u win swaa wəri u doona ka nuku dobu. ⁴⁰ Filipu maa deema u wāa wuu gagu sɔɔ ge ba ra soku Asətu. U Labaari gean waasu kua mi, ka maa wuu si su wāa swaa ye sɔɔ kpuro sere u ka tura Sesareə.

9

Səəlun gōru gəsiabu

(I maa mɛrɔ Gərobun Kookoosu 22:6-16, 26:12-18)

¹ Sanam mɛ sɔəra Səəlu u yōrari dim dim u Yinnin bwāabu nəni sɔ u bu go. Ma u da yāku kowo tənweron mi, ² u nūn bikia u Yuuban mənno yenugibu tirenu kua be ba wāa Damasio kpa u

n gabu wa be ba swaa ye swīi, n n tən durəbun na, n kun mɛ tən kurəbu, u ka kpī u bu mwa u bəke u ka da Yerusalemə.

³ Sanam mɛ Səəlu u dɔɔ, ye u Damasituru kua, suaru sɔɔ yam nūn burure wallun di. ⁴ Yera u wəruma temə, ma u nəə gagu nua ga nɛɛ, Səəlu, Səəlu, mban sɔna a man nəni sɔmə.

⁵ Səəlu u bikia u nɛɛ, Yinni wuna were.

Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nəni sɔmə. ⁶ A seewo a du wuu ge sɔɔ, ba koo nun sɔ ye kaa ko.

⁷ Durə be ba sanum mɛ dɔɔ ka wi, ba yōra ba mari sɔɔ sɔɔ. Ba nəə ge nua, adama ba n goo wa. ⁸ Səəlu u seewa tem di, adama baa mɛ u win nəni wukia u n yam wa. Ba win nɔmu nenuawa ba ka dua Damasio. ⁹ U wāko kua sɔɔ ita. U n di saa ye sɔɔ, u n maa nōra.

¹⁰ N deema naanɛ dokeo goo wāa Damasio wi ba ra nɛɛ Anania. Yinni u ka nūn gari kua kāsiru sɔɔ u nɛɛ, Anania.

Ma Anania u nɛɛ, nɛ wee Yinni.

¹¹ Yinni nūn sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a da swaa ye ba ra nɛɛ Dendaru, Yudasin dirə, a bikia mi durə goo wāa wi ba ra soku Səəlu Taasigii. Wee, u kanaru mɔ. ¹² Kāsiru sɔɔ u durə goo wa wi ba ra nɛɛ Anania, wi u dua mi u wāa ma u nūn noma sɔndi wirə u ka kpam yam wa.

¹³ Anania u nɛɛ, Yinni tən dabina nu man durə win labaari sɔɔwa, ka kōsa kpuro ye u wunen təmbu kua Yerusalemə. ¹⁴ Ma sa nua yāku kowo tənweroba nūn nəə kā u ka təmbu kpuro mwa be ba wunen yīsiru sokumə mini.

¹⁵ Adama Yinni nūn sɔɔwa u nɛɛ, a doo domi na durə wi gəsa nɛn sɔmə u ka nɛn yīsiru kpara tən tukobun mi, ka sinambu ka maa Isireliban suunu sɔɔ. ¹⁶ Kon maa nūn sɔɔsi nge mɛ u koo nəni swāaru wa nɛn yīsirin sɔ.

¹⁷ Ma Anania u seewa u da u dua diru mi, u Səəlun wiru noma sɔndi u nɛɛ, Səəlu nɛn beruse, Yinni Yesu wi u nun kure swaa sanam mɛ a sisi, wiya man gərima a ka yam wa kpa a Hunde Dəero yibu.

¹⁸ Mii mii gāanu wəruma win nənin di nge swāan kokosu, ma u kpam yam wa. U seewa, ma ba nūn batemu kua. ¹⁹ Ye u di u kpa ma win dam mu wurama.

Səəlu u waasu m̀ Damasiō

Ma Səəlu u sina s̄ə yiru ka naane dokeobu Damasiō. ²⁰ Yande u da Yuuban mēnnə yenə u waasu m̀ u gerumə ma Yesu s̄əawa Gusunən Bii. ²¹ Be kpuro be ba gari yi nua, ba biti kua ba bikiana ba n̄ē, n n̄ durə wiya mi, wi u raa be ba Yesun ȳisiru sokumə goomə Yerusalemū, ma u na mini u ka bu mwa u b̄ake u ka da yāku kowo tənwerobun mi?

²² Səəlu u waasu ya dam sosimə, u bu s̄əsimə kam kam ma Yesu u s̄əawa Kirisi wi Gusunə u ḡsa, sere Yuu be ba wāa Damasiō ba kpana bu wi gari wisi.

²³ S̄ə m̄ērun biru Yuuba ba wesiana bu Səəlu go, ²⁴ ma Səəlu u gari yi nua. Ma ba wuu gen gb̄ararun k̄ənnəs̄u k̄əsum w̄əri s̄ə s̄ə ka w̄əkurū bu ka nūn wa bu gon s̄ə. ²⁵ Adama w̄əkurū s̄ə, Səəlu u bw̄āabu ba nūn sarasia ka bireru saa gb̄ararun f̄enenti gaan di.

Səəlu wāa Yerusalemū

²⁶ Ye Səəlu u wurama Yerusalemū u k̄i u ka naane dokeobu mēnna, adama be kpurowa ba nūn b̄erum s̄ā, ba n̄ tamaa u kua naane dokeo. ²⁷ Yera Baanabasi u ka nūn da gərobun mi, ma u bu s̄əwa nge m̄ē Səəlu u Yinni wa Damasin swaa, ma Yinni u ka nūn gari kua. U maa bu tubusia nge m̄ē Səəlu u ka Yesun ȳisiru waasu kua ka w̄əruḡəru Damasiō. ²⁸ Gari yin biru Səəlu u wāa ka be sannu, u b̄əsu Yerusalemū, u waasu m̀ ka w̄əruḡəru Yinnin ȳisiru s̄ə. ²⁹ U maa ka Yuu be ba Gerekim t̄əna gerumə, gari kua gas̄ə ka sikirinə, adama ba swaa kasu bu ka nūn go. ³⁰ Sanam m̄ē wigibu ba gari yi nua ba ka nūn da Sesareə ma ba dera u doona Taasiō.

³¹ Nge m̄ēya Yesun yigb̄eru Yudea ka Galileə, ka Samariə, ta ka alafia wa, ta dam m̀, ma ta sosimə ta d̄ə Yinni Gusunən nasiaru s̄ə ka Hunde D̄eron dam k̄eru.

En̄en b̄ekiabu

³² Pīē u maa b̄əsu baama kpuro. Yera s̄ə teeru u naane dokeobu beram da be ba wāa Lidaə. ³³ Miya u durə goo wa, win ȳisira En̄ē. U s̄əawa ȳemə, u n̄ seere win kpin yerun di saa w̄ə n̄əba itan di. ³⁴ Pīē u nūn s̄əwa u n̄ē, En̄ē, Yesu Kirisiwa nun b̄ekiamə, a seewo a wunen kpin yeru s̄əm̄ē.

Mii mii u seewa. ³⁵ T̄əmbu kpuro be ba wāa Lidaə ka Saronin baru kpaanu s̄ə ba nūn wa, ma ba ḡəru ḡəsia ba Yinni naane doke.

D̄əkasi u wurama ḡərin di

³⁶ N deema, Yopec̄ t̄ən kurə naane dokeo goo wāa mi, win ȳisira Tabita. Teya ba maa m̀ D̄əkasi ka Gerekim. Kurə wi, u ra n s̄əm̄ geenu m̀ kpa u n s̄əarobu somimə. ³⁷ Yera u bara u gu. Ba win goru disi w̄əka ba ka da ba kp̄i gidambisa w̄əllə. ³⁸ Yopec̄ ka Lida kun tondin̄ē, yen s̄əna, ye naane dokeo be ba wāa Yopec̄ ba nua ma Pīē u wāa Lidaə, ba nūn t̄əmbu yiru ḡəria bu nūn s̄ə u na ben mi fuuku fuuku. ³⁹ Ma Pīē u seewa u ka bu da. Ye u tura mi, ba ka nūn da gidambisa yen w̄əllə. Ḡəminibu kpuro ba ȳə win b̄əkuə ba sumə ba nūn yabenu ka yānu ganu s̄əsimə ni D̄əkasi u kua sanam m̄ē u wāa ka be. ⁴⁰ Pīē u be kpuro yara d̄i ten min di ma u ȳira u kanaru kua. Yen biru u s̄ira goo ten bera gia u n̄ē, Tabita a seewo.

Yera kurə wi, u n̄ni wukia. Ye u Pīē wa u seewa u sina. ⁴¹ Ma Pīē u nūn n̄əmu n̄ənuu u seeya u ȳərasia. Ma u naane dokeobu ka ḡəmini be soka u bu D̄əkasi s̄əsi wasiru. ⁴² Yenin labaari ya n̄əra Yopec̄ kpuro, ma t̄ən dabinu nu Yinni naane doke. ⁴³ Pīē u s̄ə m̄ēru kua Yopec̄, yana kowo goon mi, wi ba ra soku Simə.

10

Pīē ka K̄əneru

¹ Tabu sunə goo u wāa Sesareə tabu kowobun wuuru s̄ə te ba ra n̄ē Italigiru, win ȳisira K̄əneru. ² Durə wi, u Gusunə nasie too, wi ka win ȳenugibu kpuro ba Gusunə s̄əamə. U ra kanaru ko, u ra maa Yuuban s̄əarobu somi gem gem. ³ S̄ə teeru,

kəba itan saka, u Gusunən gərado wa kāsiru sɔɔ, u na win mi u nūn soka u nɛɛ, Kɔɔnɛru.

⁴ U gərado wi nən girari tii tii ka berum u nɛɛ, mba n kua yinni.

Gərado nūn sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔ u wunen kanaru mwa, u maa wunen sɔm geenu wa ma u nun yaaya. ⁵ Tɛ, a gabu gərɔ Yopeɔ bu durɔ goo sokuma wi ba ra nɛɛ Simɔɔ, wi ba maa mɔ Piɛɛ. ⁶ U sɔawa sɔɔ yana kowo goon yenuɔ wi ba mɔ Simɔɔ. Win dira wɔa nim wɔkun bɔkuɔ.

⁷ Ye wɔllun gərado wi, u ka nūn gari kua u doona u kpa, Kɔɔnɛru u win sɔm kowobu yiru soka ka tabu kowo be ba ra n wɔa win bɔkuɔn turo wi u Gusunɔ nasie. ⁸ U bu ye kpuro tubusia, ma u bu gɔra Yopeɔ.

⁹ Yen sisiru saa ye ba wɔa swaɔɔ ma ba Yope turuku kooma, Piɛɛ u yɔɔwa dii tɛra wɔllɔ sɔɔ sɔɔn saka u ka kanaru ko. ¹⁰ N deema gɔɔra wi mɔ ma u kɪ u di. Ye ba nūn doo kuammɛ yera u kɔsa. ¹¹ U wa Gusunɔ wɔlla wukiara ma beku te ta sɔare gɔgɔ bɔkɔ ta sarama, ba ten goonu nɛɛ dɛria. ¹² Te sɔɔ, yɛɛ bwese bwesekawa wɔa mi, yi yi naasu nɛɛ mɔ ka yi yi kabirimɔ ka gunɔsu. ¹³ Ma Piɛɛ u nɔɔ gagu nua ga nɛɛ, Piɛɛ a seewo a ye go a tɛm.

¹⁴ Adama Piɛɛ u nɛɛ, aawo pai Yinni, na n yaa seserugia diire.

¹⁵ Nɔɔ ge, ga kpam gerua ga nɛɛ, ye Gusunɔ u sokumɔ diira a ku maa ye garisi seseru.

¹⁶ Nge mɛya n kua sere nən ita. Yande beku te, ta wura wɔllɔ.

¹⁷ Ma Piɛɛ u biti soora u tii bikia, mba kɔsi ten tubusianu. Saa yera Kɔɔnɛrun gɔro be ba raa Simɔɔn yenu bikiamɔ, ba gu kame ba yɔ gen kɔnnɔwɔ. ¹⁸ Ba yenugibu nɔɔ kɔ ba bikia sɔɔ goo u n wɔa mi, wi ba ra soku Simɔɔ Piɛɛ.

¹⁹ Sanam mɛ Piɛɛ u kɔsi te bwisikumɔ, Hunde Dɛɛro nūn sɔɔwa u nɛɛ, n wee, tɔmbu ita gaba nun bikiamɔ. ²⁰ A seewo a sara a bu yɔsiri a ku diriri domi nɛna na bu gɔrima.

²¹ Ma Piɛɛ u sara u da ben mi u nɛɛ, nɛna durɔ wi i kasu. Mba i kasum na.

²² Ba nɛɛ, Kɔɔnɛru tabu sunɔwa nun kasu, wi u sɔa geegii u Gusunɔ sɔamɔ ma Yuuba kpuro ba win seeda gea dimɔ. Wɔllun gərado dɛɛro goowa nūn sɔɔwa u nun kasusio kpa u wunen nɔɔn gari nɔ.

²³ Yera Piɛɛ u durɔ be duusia yenuɔ u bu yaare kua.

Yen sisiru u ka bu swaa wɔri, ma Yopen naanɛ dokeobu gaba maa nūn yɔsiri. ²⁴ Yen sɔɔ itaseru ba Sesare tura, ba deema Kɔɔnɛru u win dusibu ka win bɔrɔba mɛnnɛ u ka bu mara. ²⁵ Saa ye Piɛɛ u yenu ge duɔ, Kɔɔnɛru u ka nūn yinnɔ da u nūn kpuna. ²⁶ Adama Piɛɛ u nūn seesia u nɛɛ, a seewo, domi nɛn tii tɔnuwa.

²⁷ Saa ye u ka Kɔɔnɛru gari mɔ, u dua dirɔ u wa wee tɔn dabinu mɛnnɛ. ²⁸ Ma u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ ma Yuuban wooda ya yina Yuu u ka tɔn tuko mɛnna n kun mɛ u da win yenuɔ. Adama Gusunɔ u man sɔɔsi ma n n weenɛ n goo soku disigii. ²⁹ Yen sɔna na n gafara kasu na na yande ye i man soka. Tɛ, na bɛɛ kanamɔ, i man sɔɔwɔ mban sɔna i man kasusia.

³⁰ Kɔɔnɛru u nɛɛ, gisɔ sɔɔ nɛn amadaare, na kəba itan kanaru mɔ nɛn dirɔ. Suaru sɔɔ durɔ goo u yɔra nɛn wuswaaɔ u yaberu sebua ta ballimɔ.

³¹ Ma u man sɔɔwa u nɛɛ, nɛ, Gusunɔ u nɛn kanaru nua, u maa nɛn kɛnu yaaya ni na ra bwɛɛbwɛɛbu kɛ. ³² N goo gərɔ Yopeɔ u man Simɔɔ Piɛɛ sokuama wi u sɔa sɔɔ yana kowo goo wi ba mɔ Simɔɔn yenuɔ nim wɔkun bɔkuɔ. ³³ Yen sɔna na nun gərɔa yande, a maa kua ye a ka na fuuku. Tɛ bɛɛ kpuro sa wɔa mini Gusunən wuswaaɔ su ka nɔ ye Yinni u nun sɔɔwa a sun sɔ.

Piɛɛn waasu Kɔɔnɛrun yenuɔ

³⁴ Ma Piɛɛ u gari sua u nɛɛ, tɛ na gia ka gem ma Gusunɔ u tɔmbu kpuro garisi tia. ³⁵ Baawure wi u nūn nasie ma u mɔ dee dee, u ra yɛro wure baa n n bwese teren na. ³⁶ Bɛɛ i Labaari gea yɛ ye u dera ba Isireliba waasu kua, ye n sɔa alafian gari saa Yesu Kirisin min di wi u sɔa tɔmbu kpuron Yinni. ³⁷ I maa yɛ ye ya kooru Yudea kpuro sɔɔ, ye ya torua Galileɔ, sanam

mε Yohanu u win batemun gari waasu kua u kpa. ³⁸ I Yesu Nasaretigiin baaru yē nge mε Gusunə u nūn Hunde Dεero ka dam wē. U da baama kpuro u sām geenu kua u tambu bēkia be Setam u dam dore, domi Gusunə wāa ka wi. ³⁹ Bεε sa sāa yen seeda diobu ye u kua Yuuban baru kpaanə ka Yerusalemuə. Ba maa nūn kpare dāa bunanaru wəllə ba go. ⁴⁰ Adama sō itase Gusunə u nūn seeya gərin di, ma u dera u tii sōsi. ⁴¹ N n maa mə tambu kpurowa ba nūn wa ma n kun mə bεε seeda diobu tənə be Gusunə u gəsa yellun di, bεε be sa di sa nərə ka wi win seebu gərin din biru. ⁴² Ma u sun yiire su win gari tambu waasu kua kpa su seeda di ma wiya Gusunə u kua wasobu ka gəribun siri kowo. ⁴³ Gusunən sāməbu kpuron gari yi win seeda dimə ma baawure wi u nūn naanε doke u koo win toranun suuru wa win yīsirun sō.

Tən tukobu ba Hunde Dεero mwa

⁴⁴ Saa ye Piεε u gari mə, Hunde Dεero u sarama ben baawure sō be ba gari yi swaa daki. ⁴⁵ Yuuban naanε dokeo be ba da mi ka Piεε sannu, ba bita soora yēn sō Gusunə u maa win Hunde Dεero tən tukobu wē. ⁴⁶ Domi ba nua tən be, ba ka barum tukum gari mə ba Gusunə siaramə. Piεε u bikia u nεε, ⁴⁷ goo koo kpī u yina bu ka bu nim batemu ko bε sō Hunde Dεero u dua nge bεε?

⁴⁸ U yiire bu bu batemu ko Yesu Kirisin yīsiru sō. Yen biru ba nūn kana u ka bu sina sō yiru.

11

Piεε u Yesun yigberu

win gari tubusia Yerusalemuə

¹ Gərobu ka naanε dokeobu gabu Yudean tem kpuro sō ba nua ma tən tukobu ba maa Gusunən gari nua ba yi wura. ² Sanam mε Piεε u wura Yerusalemuə, Yuuban naanε dokeobu ba nūn taarε wē. ³ Ba nεε u dua tən tukobun yenuə be ba n bango kue, ma u yaa dibu di ka be sannu.

⁴ Yen sōna Piεε u bu gari yi tubusia saa yin toren di sere ka yin nərə. ⁵ U

nεε, sanam mε na wāa Yope maroə, ye na kanaru mə sō teeru na kāsiru wa. Na bekuru wa te ta sāa nge gōgə bəko ta sarama Gusunə wəllun di, ba ten goonu nne derie ma ta yōra nən bəkuə.

⁶ Ye na tu nən girari na mεera na yεe naasu nnegii wa, ka gberun yεε ka yεε yi yi ra kabiri ka maa gunəsū. ⁷ Ma na nōo gagu nua ga man soka ga nεε, n seewo n go kpa n tem. ⁸ Adama na nεε, aawo pai Yinni, na n yaa seserugia diire. ⁹ Na kpam nōo ge nua saa wəllun di ga nεε, n ku gāanu soku seseru ni Gusunə u sokumə diira. ¹⁰ Yabu yenī ya koorawa nən ita, yen biru ya kpam wura wəllə. ¹¹ Saa ye sō mii mii, durəbu ita be ba man gəriama saa Sesaren di ba tunuma yenu mi na wāa. ¹² Hunde Dεero u man sōwa u nεε, n ka bu doo, n ku diriri. Bεεgibu nōba tia beni ba man yōsiri ma sa dua durə win yenuə. ¹³ U sun sōwa nge mε u wəllun gərado wa u yō win dirə u nεε, u goo gərio Yopeə u ka Simə sokuma wi ba maa mə Piεε. ¹⁴ Wiya u koo nūn gari sō yi yi koo de wi ka win yenugibu bu faaba wa. ¹⁵ Ye na nən waasu torua Hunde Dεero u sarama be sō nge mε u kua bεε sō dōma te. ¹⁶ Yera na Yinnin gari yaaya yi u nεε, Yohanu u ka nim batemu kua, adama ba koo bεε batemu ko ka Hunde Dεero. ¹⁷ N n mən na, Gusunə ū n bu kēru kā tən bweseru u sun kā sanam mε sa Yinni Yesu Kirisi naanε doke, wara nε n ka Gusunə swaa gane.

¹⁸ Ye ba gari yi nua, ba ben sikirino mari, ma ba Gusunə siara ba nεε, Gusunə maa tən tukobu ayeru wē bu ka gōru gəsia, kpa ba n wāaru mə.

Yesun yigberu Antiəsi

¹⁹ Naanε dokeobu be ba raa yarina baama kpuro nən swāarun sō te ta seewa sanam mε ba Etiēni go, ben gaba da sere tem mε ba sokumə Fēnisi ka maa tem bureru garu sō te ba sokumə Sipu, ka maa wuu gagun mi ge ba sokumə Antiəsi, ba Labaari gea kparamə, Yuuba tənawa ba sōmə. ²⁰ Adama naanε dokeobu gabu be ba Antiəsi da saa Sipu ka Sirenin di, ba maa tən tukobu Yinni Yesun Labaari gea ye waasu kua. ²¹ Yinni Gusunən

dam mu wāa ka be, ma tən dabinu nu gari yi naane doke ma nu gōru gəsia nu wura Yinnin mi.

²² Yen labaari ya Yesun yigberu deema te ta wāa Yerusalemu, ma ba Baanabasi gəra Antiəsi mi. ²³ Sanam me u tura mi, ye u wa nge me Gusunə u tən be durom kua, win nukura dora. Ma u bu dam kā ba n ka Yinni manine ka ben gōrusu kpuro, ²⁴ domi u sāa tən geo u Hunde Dεero yiba ma win naane dokebu kpā. Ma tən dabinu tii Yinni wē.

²⁵ Yen biru u Taasi da u ka Səəlu kasu. ²⁶ Ye u nūn wa u ka nūn da Antiəsi mi. Be yiru ba sina mi wōō gira ba menna ka Yesun yigberugibu ma ba tən dabinu Gusunən garin keu sōsi. Antiəsi miya ba gbia ba naane dokeobu soka Kirisigibu.

²⁷ Saa ye səəra Gusunən sāməbu gaba Antiəsi da saa Yerusalemun di. ²⁸ Ben turo, wi ba sokumə Agabusi, u seewa u yōra mēnnə sō, ma u Gusunən gari gerua ka Hunde Dεeron somiru u nεε, gōō bakara koo ko handunia kpuro sō. Nge meya ta maa kua tem yēro Kolodun waati. ²⁹ Yera naane dokeobu ba gōru doke bu kēru mōrisia nge me ben baawuren mōra nε, bu ka naane dokeobu somi be ba wāa Yudea. ³⁰ Ma ba kua me, ba dera Baanabasi ka Səəlu ba ka tu da guro gurobun mi.

12

Ba Yakəbu go ma ba Piεε pirisəm doke

¹ Sanam me səəra sina boko wi ba sokumə Herodu, u Yesun yigberun tambu gabu noma doke u ka bu nōni sō. ² Wiya dera ba Yakəbu, Yohanun mōō mwa ba go ka takobi. ³ Ye u wa ma n Yuuba dore, u maa Piεε mwa. N wee saa ye, pēε ye ba n seeyatia doken tōō bakara. ⁴ Ye ba nūn mwa ba kpa, ba nūn pirisəm doke ma tabu kowobu wəkura nōbu ka tia ba nūn kōsu. Ba bu yi nne nne. Herodu u gōru doke u nūn siri tām̄bun wuswaa Gōō sararibun tōō bakarun biru. ⁵ Ba Piεε neni pirisəm sō, adama Yesun yigberugibu ba kanaru mō gem gem win sō Gusunən mi.

Ba Piεε yakia

⁶ Tōō te Herodu u kī u nūn yara pirisəm di u ka da tām̄bun mi, ten wōkuru Piεε u dweeya tabu kowobu yirun suunu sō. Ba nūn bōkua ka yōni yiru, ma kōsobu gaba maa wāa pirisəm kōnnōwō. ⁷ Suaru sō Yinnin gōrado u kurama ma pirisəm dii te, ta yam burura. Gōrado wi, u Piεε so yēsā u nūn yamia u nεε, u seewo fuuku fuuku.

Mii mii yōni yi, yi wəruma win nōman di. ⁸ Ma gōrado u nεε, a wunen yaberu sebuo kpa a wunen salubata doke.

Piεε u kua me, ma gōrado u kpam nεε, a wunen gōgō wukirio kpa a man swīi.

⁹ Piεε u yara u nūn swīi, adama u tamaa u dosimōwa, u n yē ye gōrado u mō n sāawa gem. ¹⁰ Ba pirisəm kōso gbiikobu sarari ka yiruse, ma ba gambo sisugia tura ye ya wāa wuun bera gia. Yeya ya keniarā ka tii ma ba yara ba swaa doo kame, ba gu swīi. Ma gōrado wi, u Piεε deri suaru sō.

¹¹ Sanam me səəra Piεε u tuba ye n nūn deema. Ma u tii sōōwa u nεε, tē na gia ma geema. Yinni Gusunōwa u win gōrado gōrima u ka man yakia Herodun nōman di, ka maa ye kpuron di ye Yuuba ba kī bu man kua.

¹² Ye gari yi, yi nūn yeeri yi kpa, u da Maarin yenuō wi u sāa Yohanu Maakun mero. Tən dabinu mēnnε mi, ba kanaru mō. ¹³ Piεε u gambo so yenu kōnnōwō ma kurō sām kowo goo wi ba ra soku Roda, u da u swaa daki. ¹⁴ Ye u Piεεn nōō tuba nuku dobu kun dere u gambo kenie, ma u duka gōsira dirō u bu sōōwa ma Piεεwa wāa kōnnōwō. ¹⁵ Ba nūn sōōwa ba nεε, a wiiramōwa.

Adama u mō, ka geema ni.

Ma ba mō, win yarowa.

¹⁶ N deema Piεε u yō mi, u gambo soomō. Ye ba ye kenia, ba nūn tuba, ma ba biti soora. ¹⁷ U bu marisia ka nōmu, ma u bu tubusia nge me Yinni Gusunə u ka nūn yara pirisəm di. U nεε, bu gari yi Yakəbu sō ka maa naane dokeo be ba tie.

Yen biru u doona u da gam gia.

¹⁸ Yen sisiru bururu nanda bakabu wāa tabu kowobun suunu sō. Ba wōki ba mō, mana Piēē u doona. ¹⁹ Herodu u yiire bu nūn kasu, adama ba n nūn wa. Yen sōna u pirišəm kōsobu win gari bikia ma u wooda wē bu ka bu da bu go. Yen biru Herodu u seewa Yudean di u da u sina sō mēru Sesare.

Herodun gə

²⁰ N wee Herodu u ka Tirigibu ka Sidonigibu mōru bara gem gem. Yen sōna tən be, ba kparana ba da win mi sannu. Gbiikaa ba ka Balatu bōrōnu kua wi u sāa sina bokon yēnun səm kowobun wirugii. Yen biru ba da Herodun mi bu ka nūn suuru kana, domi ben temgibu ba ben dīanu waamōwa saa Herodun tem di.

²¹ Herodu u tōru yi te u koo bu wa. Ye tō te, ta tura, u win gurumusuru sebuu u sina win sina turaru wōllō ma u gari gerubu wōri. ²² Tən be, ba nēē, Gusunən nōwa mini, n n tōnuguu.

²³ Mii mii Yinnin gōrado u na u Herodu so mā kōkōnu na nu win wasi di ma u gu yēn sō wi tōnu, u Gusunən yiiko mwa.

²⁴ Saa ye sō, ma Gusunən gari yi kpararamō yi sosimō.

²⁵ Ye Baanabasi ka Sōlu ba ben sōmburu kua ba kpa, ba wura Yerusalemū. Ma ba Yohanu Maaku sua, u ka bu da.

13

Ba Baanabasi ka Sōlu gōsa ba gōra

¹ Gusunən sōmōbu ka keu koosiobu gaba wāa Antiosin Yesun yigberu sō. Ben yīsa wee. Baanabasi ka Simēō wi ba sokumō tən wōko, ka Lusiu Sirenigii, ka Manahēni wi ba nēnuu yēnu teu ka Herodu sina boko, ka maa Sōlu. ² Sō teeru durō be, ba Yinni Gusunō sāmō ka nō bōkuru sannu, yera Hunde Dēero u bu sōwa u nēē, bu Baanabasi ka Sōlu wunō nēnem bu ka sōmburu garu ko tēn sō u bu soka.

³ Yen biru ye ba nō bōkuru ka kanaru kpa, durō be, ba Baanabasi ka Sōlu nōma sōndi wirō, ma ba dera ba doona.

Baanabasi ka Sōlu ba Sipu da

⁴ Sanam mē Hunde Dēero u bu gōriō, Baanabasi ka Sōlu ba tura wuu gagun mi ge ba ra soku Selesi. Min diya ba goo nimkuu dua, ba ka tem bureru garu da te ba ra soku Sipu. ⁵ Sanam mē ba tura Sipun wuu gagu sō ge ba ra soku Salamini, ba Gusunən gari waasu kua Yuuban mēnnō yēnō. Yohanu Maaku u bu yōsiri u ka bu somi.

⁶ Ma ba tem bure baka te kpuro sarari ba tura sere wuu ge ba ra soku Pafōsi. Miya ba Yuu dobo dobogii goo wa wi u sāa sōmō weesugii. Win yīsira Bariyesu. ⁷ U wāa ka Seegiu Pōlusi, Sipun tem yēro. Tem yēro wi, u sāawa bwisigii, yera u Baanabasi ka Sōlu soka yēn sō u kī u Gusunən gari nō. ⁸ Adama dobo dobogii wi, wi ba ra maa soku Elimasi ka Gerekim u bu yinari. U kookari mō u ka tem yēro wi gōsia naanē dokebun swaan di. ⁹ Sanam mēya Sōlu wi ba maa sokumō Pōlu, wi u Hunde Dēero yiba, u dobo dobogii wi nōni girari ¹⁰ u nēē, wunē wi a taki dibu ka daa kōsa yiba, wunē Setam bii ka gāa geenu kpuron wēro, sere domma kaa n kasu a Gusunən gem gōsia weesu. ¹¹ Tē, wee, Gusunō u koo nun nōmu tīi, kaa wōko ko, a n maa yam wasi sō mēru.

Mii mii wōkora durō wi wōri, u yam bia, ma u sīimō u babi u goo kasu wi u koo nūn nōmu nēnē. ¹² Ye tem yēro wi, u wa ye n kōora, u Yesu naanē doke. U biti soora Yinnin swaan garin sō.

Pōlu ka Baanabasi ba wāa Pisidin tem sō

¹³ Yen biru Pōlu ka win kpaasibu ba goo nimkuu dua Pafōsin di, ma ba wuu gagu tura ge ba ra soku Periga, Panfilin temō. Miya Yohanu u bu deri, u wura Yerusalemū. ¹⁴ Saa Perigan di ba da Antiosio, Pisidin temō. Tō wērarugiru sō ba da Yuuban mēnnō yerō, ba sina. ¹⁵ Ye ba Mōwisin woodan tirerun gam ka maa Gusunən sōmōbuginun gam gara ba kpa, mēnnō gen wirugibu ba bu gōria ba nēē mēro bisibu, i n gari gēē mō yi yi koo tōmbu dam kē i geruo. ¹⁶ Pōlu u seewa u yōra u ka bu nōmu marisia. U nēē,

bɛɛ Isireliba, ka bɛɛ be i Gusunə nasie, i swaa dakio. ¹⁷ Gusunə bɛɛ Isireliban Yinni u bɛɛn sikadoba gosa ma u dera ba kua bwese bakaru sanam mɛ ba waa Egibitin temə. Yen biru u bu yara min di ka win dam bakam, ¹⁸ ma u ka bu temana wɔɔ weeru ghaburə. ¹⁹ U maa bwesenu nɔɔba yiru kpeerasia Kananin tem sɔɔ, ma u nin tem win tambu wɛ mu n saa begim. ²⁰ Ye kpuro ya kua wɔɔ nɛɛru ka weeraakuru (450).

Yen biru Gusunə u bu kparobu wɛ n ka girari Gusunən sɔmɔ Samuelin waati. ²¹ Yera ba sunə bikia ma Gusunə u bu Sɔɔlu Kisin bii wɛ, saa Benyamɛɛn bweserun di, ma u bandu di wɔɔ weeru. ²² Ma Gusunə u nɔn bandu yara u Dafidi kəsire kua, win sɔ u seeda di u nɛɛ, u wa ma Dafidi, Isain bii u saa tɔnu win bweseru u kɪ, wi u koo win kɪru kpuro ko. ²³ Dafidi win bweserun diya, Yesu u yara wi Gusunə u kua Isireliban Faaba kowo nge mɛ u nɔɔ mwɛɛru kua. ²⁴ Yesu u sere na, Yohanu u Isireliba kpuro waasu kua u bu sɔɔwa bu gɔru gosia bu batemu ko. ²⁵ Sanam mɛ Yohanu u win sɔmburu kpeema, u ra nɛɛ, u n̄ saa wi ba mara, adama yɛro u koo na win biru win baranu u n̄ tura u pota.

²⁶ Tɛ, mero bisibu, bɛɛ Aburahamun bweserun bibu, ka bɛɛ be i Gusunə nasie, bɛɛra ba faaba yen gari gɔriama. ²⁷ Domi Yerusalemugibu ka ben wirugibu, ba n̄ Yesu wi tuba, ba n̄ maa Gusunən sɔmɔbun gari tuba yi ba garimə tɔɔ wɛrarugiru baatere. Adama ba yi yibia sanam mɛ ba Yesu taare wɛ. ²⁸ Ba n̄ gāanu wa wi sɔɔ, ni nu ka gɔɔ weenɛ, adama ka mɛ, ba nɛɛ, Pilati u nɔn goowo. ²⁹ Ye ba kpuro kua ba kpa ye ba yorua win sɔ, ba nɔn sarasia dāa bunanaru wɔllun di, ba kpɛɛ sikiru sɔɔ. ³⁰ Adama Gusunə u nɔn seeya gərin di. ³¹ Sɔɔ dabinun baa sɔɔ u tii tambu sɔɔsi be ba nɔn swiima Galilen di ba ka na Yerusalemuə. Tɔn beya ba tɛ saa win seeda diobu Isireliban mi. ³² Sa maa bɛɛ Labaari gea nɔɔsiamə ye ya ka Gusunən nɔɔ mwɛɛru yā te u bɛɛn sikadoba kua. ³³ Ye kpurowa u sun kua bɛɛ be sa saa ben bibu sanam mɛ

u Yesu seeya gərin di, nge mɛ ba yorua Dafidin womu yiruse sɔɔ, mi Gusunə u nɛɛ,

“Wuna a saa nɛn Bii.

Gisəra na kua wunen tundo.”

³⁴ Gusunə u raa gerua u koo nɔn seeya gərin di kpa u ku maa kɔsi. Yeya u gerua u nɛɛ,

“Kon bɛɛ domaru kua te ta dɛɛre ta n̄ sika mɔ,

tɛn nɔɔ mwɛɛru na Dafidi kua.”

³⁵ Yen sɔna u kpam gerua Dafidin womu gagu sɔɔ u nɛɛ,

“A n̄ derimə wunɛgii wi u naanɛ mən wasi yi kɔsi.”

³⁶ Domi Dafidi u kua ye Gusunə u himba kua u ko win tiin waati sɔɔ. Yen biru u kpuna u gu ma ba nɔn sikua ka win sikadoba sannu ma win wasi kɔsa. ³⁷ Adama, wi Gusunə u seeya gərin di, win wasi kun kɔsa. ³⁸ N n mən na nɛgibu, i de i n yɛ ma saa win min diya sa bɛɛ toranun suurun gari nɔɔsiamə. ³⁹ Wiya maa baawure wi u nɔn naanɛ doke yakia kpuron di, ye Məwisin wooda kun kpɛ yu ko. ⁴⁰ Yen sɔ, i tii laakari koowo, kpa ye Gusunən sɔmɔba gerua n ku bɛɛ deema, ye ba nɛɛ,

⁴¹ “I mɛɛrio, bɛɛ tən yaako kowobu,

i biti sooro kpa i kam ko.

Domi kon gāanu ko bɛɛn nɔni biru ni i n̄ naanɛ mɔ baa goo u n bɛɛ nu tusia.”

⁴² Sanam mɛ Pɔlu ka Baanabasi ba yara mɛnnə yerun di, tən be, ba bu kanamə bu kpam bu gari yi sɔ tɔɔ wɛrarugii kpaaru sɔɔ. ⁴³ Ye tamba yara mɛnnə yerun di, Yuuba dabiru ka maa tən tukobu be ba gosira Yuuba, ba Pɔlu ka Baanabasi swi. Gəro be, ba ka bu gari kua ba bu dam kã ba n ka waa Gusunən durom sɔɔ.

⁴⁴ Tɔɔ wɛrarugii kpaa te sɔɔ, kaa nɛɛ wuu gen tambu kpurowa ba mɛnna bu ka Yinnin gari nɔ. ⁴⁵ Sanam mɛ Yuuba ba tən wɔru ge wa, ba nisinu kua. Ba Pɔlun gari siki, ba gari kɔsi gerumə. ⁴⁶ Adama Pɔlu ka Baanabasi ba gerua ka wɔrugəru ba nɛɛ, tilasiwa bu bɛɛ Yuuba Gusunən gari sɔ gbiikaa. Adama yèn sɔ i yi yina, ma i n̄ tii garisi be ba ka wāaru te ta ku ra kpe weenɛ, n wee, sa ko bɛɛ deri, kpa su

da tən tukobun mi. ⁴⁷ N wee ye Yinni Gusunə sun yiire su ko. U nɛɛ,

“Na bɛɛ kua tən tukobun yam bu-ruram, kpa i ka faaba da handunian goonu nɛɛ kpuro sɔɔ.”

⁴⁸ Sanam mɛ tən tuko be, ba gari yi nua, ben nukura dora, ma ba Yinnin gari siara. Ma be Gusunə u raa gɔsa wāaru te ta ku ra kpen sɔ, ba naane doke.

⁴⁹ Ma gari yi, yi nɔɔra bera mi kpuro.

⁵⁰ Adama Yuu be, ba wuun wirugibu ka kurə yisirugibu be ba Gusunə sāmə mɔru seeya, ma ba bu kpare bu Pɔlu ka Baanabasi nɔni sɔ, ma ba bu gira bera min di. ⁵¹ Gəro be, ba bu ben naasun tua kpare, ma ba doona Ikonimuə. ⁵² Ka mɛ, naane dokeobu ba nuku dobu mɔ, ba Hunde Dɛero yiba.

14

Pɔlu ka Baanabasi Ikonimuə

¹ Ikonimuə Pɔlu ka Baanabasi ba dua Yuuban mɛnnə yerə ma ba waasu kua sere tən dabinu naane doke, Yuuba ka maa Gɛɛkiba. ² Adama Yuu be ba yina bu naane doke, ba tən tukobu mɔru seeya bu ka wa bu naane dokeobu kɔsa bwisikusi. ³ Gəro be, ba sina mi sɔɔ mɛɛru, ba waasu mɔ ka wɔrugɔru ba Yinni naane sɔa. U bu dam wɛ ba ka maamaaki ka sɔm damginu mɔ. Nge mɛya Yinni u ka sɔsi ma win durom mu sɔawa gem. ⁴ Adama wuu gen tɔmbu ba bɔnu kua yiru. Gaba yɔra ka Yuuba sannu. Gaba maa yɔra ka gəro be.

⁵ Sanam mɛya tən tukobu ka Yuu gabu, ka ben wirugibu sannu ba nɔ tɔa kua bu ka gəro be wahala ko, bu be kpenu kasuku. ⁶ Ye Pɔlu ka Baanabasi ba gia mɛ, yera ba kpikuru sua Likonin temə Lisiti ka Dɛɛbeə, ka yen baru kpaanə. ⁷ Miya ba Labaari gea waasu mɔ.

Pɔlu ka Baanabasi

ba Lisiti da

⁸ Lisitiə Pɔlu ka Baanabasi ba durə goo wa win naasu gu u sɔ. U n maa siire mɛya ba ka nɔn mara. ⁹ U Pɔlun gari

swaa daki. Yera Pɔlu u durə wi nɔni girari ma u wa ma win naane dokebu tura u ka bekura, ¹⁰ ma u gbāra u nɛɛ, a seewo a yɔra ka wunen naasu.

Durə wi, u seewa fia ma u sanum wɔri. ¹¹ Sanam mɛ tən wɔru ge, ga wa ye Pɔlu kua ga nɔguru sua ka Likonin barum ga nɛɛ, besen būna nu tɔmbu kɔsa ma nu na besen mi.

¹² Ba Baanabasi soka Susi, Pɔlu maa Herimesi *, yèn sɔ wiya u waasu kua.

¹³ Ma yāku kowo goo wi u sɔa Susin būu kɔso, win būu dira wāa wuun bɔkuə, u ka naa kinenu na, ka maa biibii wuu gen kɔnnəwə. Wi ka tən be kpuro ba kɔ bu gəro be yākuru koosi.

¹⁴ Sanam mɛ gəro be, ba ye nua, ba ben yabenu gɛɛka ma ba duki da tən wɔru gen suunu sɔɔ ba gbāsukumə ba nɛɛ, ¹⁵ durə bɛɛ, mban sɔna i yeni mɔ. Besen tii tɔmba nge bɛɛ. Sa bɛɛ Labaari gea tubusiaməwa, kpa i ka gɔru gɔsia sɔa kamgirun di i wura Gusunə Yinni wason mi, wi u wɔllu ka tem ka nim wɔku taka kua, ka yabu kpuro ye ya wāa ye sɔɔ. ¹⁶ Yellu u dera tɔmbu kpuro ba ben gɔru kɔru kua. ¹⁷ Adama u n tii deri seeda sari, u gea kua, u bɛɛ gura nɛɛsiammɛ i ka dɔanu wa gbeaə nin saa sɔɔ, kpa i n ka nuku dobu mɔ.

¹⁸ Baa mɛ ba gari yi gerua, ka nɔni swāa bakara ba tən be yinari bu bu yākuru koosi.

¹⁹ Adama Yuu gaba na Antiəsi ka Ikonimun di ba tən wɔru ge swaa nim wia, ma ba Pɔlu kpenu kasuka ba nɔn gawa ba ka da wuun biruə domi ba tamaa u guwa. ²⁰ Adama sanam mɛ naane dokeoba na ba yɔ ba nɔn sikereɛ, u seewa ma u wura wuu sɔɔ. Yen sisiru wi ka Baanabasi ba doona Dɛɛbe gia.

Pɔlu ka Baanabasi

ba wura Sirin Antiəsiə

²¹ Pɔlu ka Baanabasi ba Labaari gean waasu kua Dɛɛbeə, ma tən dabinu kua Yesun bwāabu mi. Yen biru ba kpam wura Lisitiə ka Ikonimuə ka maa Antiəsi ye ya wāa Pisidiə. ²² Ba naane dokeobu tāsisia ba bu dam kɔ bu ka yɔra dim dim naane dokebu

* **14:12** Herimesi - Herimesi u sɔawa būu wi u ra būu ni nu tien gari tusie.

sə. Ba bu sɔwa ma ba n̄ koo ko ba kun wahala dabinu wa bu sere du mi Gusunə u bandu swi.

²³ Ma ba Yesun yigberu baatere sɔ guro gurobu kua. Ye ba kanaru kua ka n̄ bəkuru ba kpa, ba bu Yinni n̄mu sɔndia wi ba naan̄ doke.

²⁴ Yen biru ba Pisidin tem sara ba tura Panfilin tem sɔ. ²⁵ Ye ba waasu kua Perigaɔ ma ba sara ba da Ataliaɔ.

²⁶ Min di, ba goo nimkuu dua bu ka kpam wura Antiɔsiɔ, Sirin wuu mi, mi ba raa bu Gusunə n̄mu sɔndia u ka bu durom k̄ s̄mbu ten s̄ te ba kua ba kpa.

²⁷ Sanam m̄ ba tura Antiɔsiɔ, ba Yesun yigberu m̄nna, ma ba saara ye Gusunə ka bu kua kpuro, nge m̄ u swaa kua t̄n tukobu bu ka naan̄ doke. ²⁸ Ma ba t̄ mi, ka naan̄ dokeo be sannu.

15

Ba m̄nnə kua Yerusalemu

¹ Saa ye Pɔlu ka Baanabasi ba w̄a Antiɔsiɔ, dur̄bu gaba na saa Yudean di, ma ba naan̄ dokeobu s̄ɔm̄ ba m̄, ba n̄ faaba wasi ma n̄ kun m̄ ba dera ba bu bango kua nge m̄ M̄wisin wooda ya gerua. ² Pɔlu ka Baanabasi ba ka bu sikirina gem gem gari yin s̄. Ma naan̄ dokeoba ḡru doke bu Pɔlu ka Baanabasi ka maa gabu gari Yerusalemu gərobu ka guro gurobun mi gari yin s̄.

³ Yera Yesun yigberu ta bu s̄ɔru kua ba swaa w̄ri, ma ba F̄nisi ka Samarin tem sara ba naan̄ dokeobu s̄ɔm̄ nge m̄ t̄n tukobu ba maa Yesu naan̄ doke. Yen baaru ya bu nuku dobu w̄ gem gem. ⁴ Ye ba tura Yerusalemu, Yesun yigberu ka gərobu ka maa guro gurobu ba bu dam koosia. Ma Pɔlu ka Baanabasi ba bu saaria ye Gusunə u ka bu kua kpuro. ⁵ Adama Falisi gabu be ba naan̄ doke, ba seewa ba n̄, tilasiwa bu naan̄ dokeo t̄n tuko be bango kua, kpa bu be s̄ bu M̄wisin wooda swi.

⁶ Ma gərobu ka guro gurobu ba m̄nna bu ka gari yi wesiana. ⁷ Ye ba gari yi gawam̄, Pī u seewa u ȳra u n̄, n̄gibu i ȳ ma Gusunə u man wuna b̄en suunu s̄ɔn di n̄ t̄, n̄ ka

t̄n tukobu Labaari gea n̄ɔsia kpa bu naan̄ doke. ⁸ Ma Gusunə wi u t̄mbu kpuron ḡrusu ȳ, u t̄n tuko be seeda diiya ye u bu Hunde D̄ero k̄ nge m̄ u sun k̄. ⁹ U n̄ ḡanu wun̄n̄ b̄e ka ben suunu s̄ɔ. U maa ben ḡrusu d̄erasia naan̄ dokebun s̄ nge m̄ u sun kua. ¹⁰ N n̄ m̄n na, m̄ban s̄na i Gusun̄n laakari m̄erim̄ t̄ ye i ka naan̄ dokeo be s̄munu s̄bim̄ n̄ b̄en sikadoba ka maa b̄en tii sa kpana su s̄be. ¹¹ Sa naan̄ s̄a ma sa faaba wa Yinni Yesun durom s̄ nge m̄ ben tii ba wa.

¹² Ma t̄n w̄ru ge kpuro ga mari ga Baanabasi ka Pɔlu swaa daki. Ba bu saaria nge m̄ Gusunə u ka bu denda bu ka ȳrenu ka s̄m maaakiginu ko t̄n tukobun suunu s̄ɔ. ¹³ Ye ba kpa, Yakabu u seewa u n̄, n̄gibu i man swaa dakio. ¹⁴ Sim̄ u b̄e tubusia nge m̄ Gusunə u gbia u kua u ka tii t̄n tukobu gabu ḡsia be ba koo soku wigibu. ¹⁵ Gari yi, yi s̄a tia ka gari yi Gusun̄n s̄m̄ba yorua Gusun̄n gari s̄ɔ, ba n̄,

¹⁶ “Yinni Gusunə u n̄, saa yera na kon wurama kpa n̄ Dafidin diru seeya te ta w̄ruma. Kon ten bansu seeya kon kpam tu bani.

¹⁷ Kpa t̄n be ba tie bu n̄ Yinni Gusunə kasu, ka maa t̄n tuko be ba s̄a n̄gibu.

¹⁸ N̄ Yinni Gusunəwa na yeni gerua n̄ wi na ḡa ni s̄ɔsi yellun di.”

¹⁹ Yen s̄na n̄n bwisikunu s̄ɔ, n̄ n̄ ween̄ su ḡa s̄s̄ginu doke t̄n tuko ben swaa s̄ɔ be ba ḡru ḡsiam̄ ba wuram̄ Gusun̄n mi. ²⁰ Adama su bu tireru kua su n̄ bu ku b̄u s̄a d̄ianu di, bu ku k̄ m̄nna tantanaru s̄ɔ, bu ku yaa tem ye ba w̄iru t̄ma ba ka go, bu ku maa yaa yem di. ²¹ Domi t̄ebun di wuu baagere s̄ɔ ba ra M̄wisin tirenu gari Yuuban m̄nn̄ yeno t̄ɔ w̄rarugiru baatere, kpa bu win gari waasu ko.

Ba t̄n tuko naan̄ dokeobu tireru m̄risia

²² Ma n̄ gərobu ka guro gurobu ka maa Yesun yigberu kpuro w̄re bu gabu ḡsi ben suunu s̄ɔ, kpa bu be

gəri Antiəsiə ka Pəlu ka Baanabasi sannu. Ba Silasi gəsa ka Yudu wi ba maa sokumə Baasaba, be ba bəere mə naane dokeobun suunu səə. ²³ Ma durə be, ba da ka tire te, te ta nəe, bəse gərobu ka naane dokeobun guro gurobu sa bəe təbura, bəe naane dokeobu Antiəsiə ka bəe be i wāa Siri ka Silisin temə, bəe be ba mara tən tukobu. ²⁴ Sa nua ma bəsen gabu ba da bəen mi ba bəe burisina ba maa bəen bwisikunu gəsikia ka ben gari. Adama sa n bu səəwa bu ko mə. ²⁵ Yera sa wesiana su gabu gəsi su bu bəe gəria ka bəsen kinasibu Baanabasi ka Pəlu sannu, ²⁶ durə be ba ben wāaru kari bərie Yinni Yesu Kirisin yīsirun sə. ²⁷ Yen sənə sa bəe Yudu ka Silasi gəria be ba koo bəe gari yi sə nəə ka nəə. ²⁸ Domi bəse ka Hunde Dəero n sun wəre su ku bəe səmunu ganu səbi ma n kun mə nini. ²⁹ I ku būu sāa dīanu di, i ku yaa yem di, i ku yaa tem ye ba wīru tema ba ka go, i ku maa kəə mənna tantanaru səə. I n tii nənua yabu yeni kpuron di n ko n wəra. N kua tēru.

³⁰ Yera ba swaa wəri ba doona Antiəsiə. Ye ba tura mi, ba naane dokeobu mənna, ba bu tire te wə. ³¹ Ye ba tire te gara ta bu dam kā ma ben nukura dora. ³² Yudu ka Silasi be ba maa sāa Gusunən səməbu, ba naane dokeobu dam kā ba maa bu tāsisiə ka gari dabiru. ³³ Ye ba səə yiru kua mi, naane dokeoba bu nəə kana, ba nəe, bu gəsira ka alafia be ba bu gəran mi. [³⁴ Adama n Silasi wəre u ka gina bu sina.]

³⁵ Pəlu ka Baanabasi ba sina Antiəsiə. Be ka maa tən dabinu sannu ba Yinnin gari keu səəsi, ba maa yi waasu kua.

Pəlu ka Baanabasi ba karana

³⁶ Səə mēerun biru Pəlu u Baanabasi səəwa bu kpam wura bu naane dokeobu bera wuu baagere səə mi ba raa Yinnin gari waasu kua, kpa bu wa nge mə ba ka wāa.

³⁷ Baanabasi u kī Yohanu Maaku u ka bu da sannu. ³⁸ Adama Pəlu u gerua u nəe, n n weene bu ka nən da domi u n daa bu yəsiri ben səmburu səə, u bu deriwa u gəsira Panfilin di. ³⁹ Yera ba sikirina too sere ba karana. Baanabasi

u Maaku sua ma ba goo nimkuu dua ba da Sipuə. ⁴⁰ Pəlu u Silasi gəsa, ma naane dokeobu ba bu kanaru kua ba nəe, Gusunən durom mu n ka bu wāa. Ma ba ben sanum wəri. ⁴¹ Ba da Siri ka Silisin temə ba Yesun yigbenu tāsisiəmə.

16

Timəte u Pəlu ka Silasi yəsiri

¹ Pəlu u da Dəebeə ka Lisitiə. Naane dokeo goo wāa Lisiti mi, wi ba mə Timəte. Win mero sāəwa Yuu naane dokeo, ma win tundo sāa Gəreki. ² Naane dokeo be ba wāa Lisiti ka Ikonimuə, ba win seeda gea dimə. ³ Pəlu u kī Timəte u nən yəsiri, ma u nən bango kua Yuuban sə be ba wāa bera mi, domi be kpuro ba yē ma win tundo Gərekiwa. ⁴ Ma ba da da wuu ka wuu ba naane dokeobu səəwa ye gərobu ka yigbe guro guro be ba wāa Yerusalemuə ba wesiana ba yi, kpa bu ye məm nəəwa. ⁵ Nge mēya Yesun yigbenu nu tāsə naane dokebu səə, ma nu dabiru sosimə tōru baatere.

Pəlu u kāsiru wa Torasiə

⁶ Hunde Dəero u n dere bu Labaari gean waasu ko Asin temə. Yeya n dera ba Firigi ka Galatin tem bukiana. ⁷ Ye ba tura Misin temə, ba kīa bu Bitinin tem du, adama Yesun Hunde bu yinari. ⁸ Yeya n dera ba Misin tem bukiana ba da yen wuu ge ba mə Torasiə. ⁹ Pəlu u kāsiru wa wəkuru. Kāsi te səə, u Masedənigii goo wa u yə u nən kanamə u na Masedənio u ka bu somi. ¹⁰ Ye u kāsiri te wa, mii mii sa səəru kua su ka da Masedənio, domi sa tuba ma Gusunəwa u sun soku su ka bu Labaari gean waasu kua.

Lidia u naane doke Filipio

¹¹ Torasiəwa sa goo nimkuu dua, ma sa da Samətasin deedeeru, yen sisiru sa da Neapolisio. ¹² Saa min diya sa da sa səə yiru kua wuu ge ba mə Filipio. Wuu gera, sa gbia sa girari Masedənin tem səə. N deema Romugiba ba wuu ge mə. ¹³ Təə wərarugiru səə, sa yara wuu min di sa da daru bəə gagun mi, mi sa yīiyə kana yera ko n wāa. Sa sina sa ka kurəbu gabu gari kua be ba mənne mi. ¹⁴ Kurə goo wāa mi, wi

ba mð Lidia Tiatiragii, wi u ra beku gobiginu dore ni ba wəkuə. U maa Gusunən beere yē. U swaa daki ma Yinni Gusunə u win gōru wukia u ka Pəlun gari naane doke. ¹⁵ Kurə wi ka win yenugibu ba batemu kua. Ma u sun kana su da su sina win yenuə, sà n nùn garisi naane dokeo Yinni səə ka gem.

U sun kəkura sere sa wura sa da.

Pirisəm səə Filipi

¹⁶ Səə teeru nge mē sa dəə kana yerə, sa ka wəndia yoo goo yinna wi u wəreku mə. Wəreku ge, gə n seewa u ra n geruməwa ye n ko n koora. Win yinniba maa gobi beke waamə win sə. ¹⁷ U sun swīi beše ka Pəlu ma u gbaramə u mð, durə beni Yinni Wərukoon səm kowoba, ba nawa bu ka beše faaban swaa səsəsi.

¹⁸ Məya u ra n gerumə yam sāreru baatere sere Pəlu u gari yi tusa. Ma u sīira u wəreku ge səəwa u nēē, ka Yesu Kirsini yīsira na nun səəmə, a yario saa win min di.

Mii mii ma wəreku ge, ga yara.

¹⁹ Ye win yinniba gia ma ba n maa gobi wasi win min di, ba Pəlu ka Silasi mwa ba bu bərikia ba ka bu da siri kowobun mi, mi təmbu ba ra mēnnē. ²⁰ Ba ka bu da Romun wirugibun wuswaaə ba nēē, durə beni ba bešen wuu burisiməwa. Be Yuubara ²¹ ba maa komanu ganu səsəsimə ni bešen woodaba ba yina su swīi beše Romugibu.

²² Ma tən wəru ga bu məru seesi, ma wirugibu ba Pəlu ka Silasin yabenu kasuka, ma ba wooda wē bu be dāa so. ²³ Ye ba bu dāa kpasira ba kpa, ba bu kare pirisəm dirə, ma ba pirisəm dirun kəso wooda wē u bu nəni dokeo gem gem. ²⁴ Pirisəm kəso wi, u wooda ye məm nəəwa ma u Pəlu ka Silasi kpēē sere dii səəwə ma u ben naasu gan dāru doke.

²⁵ Ye n kua wəku suunun bənun saka, Pəlu ka Silasi ba kanaru mð ba womusu mð ba Gusunə siaramə. Ma pirisəm be ba wāa mi, ba bu swaa daki. ²⁶ Suaru səə tem yīira ka dam ma pirisəm dira diira sere ka ten kpēēkpēēkuə. Mii mii ten gamboba

kpuro ba kənikiara, ma pirisəm baawuren yəni kusira yi wəruma.

²⁷ Ye pirisəm kəso u yanda, u wa pirisəm dirun gamboba ba wukiare, u tamaa pirisəmba kpuro ba yakurawa. Yera u win takobi woma u kī u tii go. ²⁸ Adama Pəlu u gbāra too too u nēē, a ku tii kəsa kua, beše kpurowa sa wāa mi.

²⁹ Yera pirisəm kəso wi, u fitila bikia ma u ka duka dua pirisəm dirə ma u yiira ka diiribu Pəlu ka Silasin wuswaaə. ³⁰ U bu yarama təəwə ma u nēē, tənwerobu, aməna kon ko n ka faaba waara.

³¹ Ba nēē, a Yinni Yesu naane dokeo, kaa faaba wa wunē ka wunen yenugibu.

³² Ma ba nùn Yinnin gari waasu kua, ka sere be kpuro be ba wāa win yenuə.

³³ Saa tia ye, wəku te səə, pirisəm kəso wi, u ben bosu tea. Ma wi ka win yenugibu kpuro ba batemu kua yande. ³⁴ U ka Pəlu ka Silasi da win dirə, ma u bu dīanu wē ba di. Wi ka win yenugibu, ben nukura dora gem gem yən sə ba Gusunə naane doke.

³⁵ Ye yam mu sāra Romun wirugibu ba polisiba gəra bu da bu gere bu be durə be karo.

³⁶ Ma pirisəm kəso wi, u gari yi Pəlu səəwa u nēē, wirugiba wooda wē n ka beše kara wunē ka Silasi. Yen sə tē, i dəəno sēē.

³⁷ Adama Pəlu u polisi be səəwa u nēē, aawo, ba sun so batuma səə, ba n sun siri, ma bešen tii sa maa sāawa Romugibu. Yen biru ba sun kasa kua pirisəm dirə. Wee tē ba kī bu sun yara asiri səə? Aawo, sere bu na ben tii bu sun yara.

³⁸ Polisiba ba ka gari yi da ba Romun wirugibu səəwa. Ye wirugii be, ba nua ma Pəlu ka Silasi ba sāawa Romugibu, yera ba nanda. ³⁹ Ma ba da ba bu suuru kana ba bu yara pirisəm di, ma ba bu səəwa bu wuu ge yario. ⁴⁰ Pəlu ka Silasi ba yara pirisəm diru min di ba da Lidian yenuə. Ye ba naane dokeobu wa ba bu dam kā, yera ba doona.

17

Pəlu ka Silasi ba Təsalonika da

¹ Nge me ba dɔɔ ba wusu yiru sara si ba sokumɔ Anfipolisi ka Apoloni, ma ba tura Tesalonikaɔ mi Yuuba ba mennɔ yeru mɔ. ² Nge me Pɔlun dɔɔnɛ u da mennɔ yeru mi. Ma alusuma itan tɔɔ wɛrarugiru baatere u ka bu wesiana Gusunɔn gari sɔɔ. ³ U bu tubusia ma u bu sɔɔsi gari yi sɔɔ ma Kirisi wi kun koo ko u kun nɔni swaarua wa kpa u se gərin di. U maa bu sɔɔwa ma Yesu win gari u kparamɔ wiya Kirisi wi.

⁴ Be ba nɔn swaa daki sɔɔ, gaba gari yi wura, ma ba ka nɔn nɔɔ tia kua wi ka Silasi. Mɛya maa tɔn tuko dabɛnu ba kua be ba Gusunɔn bɛɛɛ yɛ, ka maa tɔn kurɔ dabɛnu be ba sɔa tɔn girobu wuu ge sɔɔ.

⁵ Adama Yuuba ba nisinu seewa ma ba tɔn bɛɛtekeba mennu wuu sɔɔ ba wuu kpuro burina, ma be kpuro ba da Yasonin yenuɔ bu wa bu Pɔlu ka Silasi yarama tɔn wɛrun wuswaaɔ.

⁶ Ye ba kun bu wa, ba Yasoni ka naane dokeobu gabu gawa ba ka bu da wuun wirugibun mi. Ba gbɛsukumɔ ba mɔ, tɔn be, be ba handunia kpuro gɔsikiamɔ, ba maa na mini, ⁷ ma Yasoni u dera ba sɔbia win yenuɔ. Be kpuro ba tem yɛron wooda sankumɔ, ba nɛɛ sina boko goo maa wɔa wi ba mɔ Yesu.

⁸ Yuuban gari yi, yi dera tɔn wɛru ge ka wuun wirugii be ba gari yi nua ba burisina. ⁹ Ma ba Yasoni ka naane dokeo be karabun gobi bikia, ma ba dera ba doona.

Ba da Bereɔ

¹⁰ Mii mii naane dokeoba dera Pɔlu ka Silasi ba doona Bereɔ wɔkuru. Ye ba tura mi, ba da Yuuban mennɔ yero.

¹¹ Tɔn be ba wɔa mi, ba laakari mɔ n kere tɔn be ba wɔa Tesalonikaɔ. Ba gari yi mwa ka nuku dobu. Ba ra Gusunɔn gari wɛɛri tɔru baatere bu ka waye Pɔlu bu sɔɔmɔ n n gem na. ¹² Yen saabuwa ben dabira naane doke, ma Gɛɛki tɔn kurɔbu gabu be ba yɛsinu yara ba naane doke, ka sere maa tɔn durɔ dabɛnu. ¹³ Adama sanam me

Yuu be ba wɔa Tesalonikaɔ ba nua ma Pɔlu u maa Gusunɔn gari waasu mɔ Bereɔ, ba da mi, ma ba tɔn wɛru mɔru seeya ba burisina. ¹⁴ Mii mii naane dokeo be, ba dera Pɔlu da nim wɔkun bera gia, adama Silasi ka Timote ba sina Bereɔ. ¹⁵ Be ba Pɔlu yɔsiri, ba ka nɔn dawa sere Atenio. Yen biru ye ba kpam gɔsira Bereɔ, Pɔlu u bu nɔɔ mɔrisia u nɛɛ, bu Silasi ka Timote sɔ bu nɔn naamwema fuuku.

Pɔlu wɔa Atenio

¹⁶ Sanam me Pɔlu u bu mara Atenio, win bwɛra kun kpunɛ domi u wa bɔu turanu yiba wuu mi. ¹⁷ U ra Yuuban mennɔ yeru de u ka bu wesiana, be ka Gɛɛki be ba Gusunɔn bɛɛɛ yɛ. U ra maa tɔmbu waasu kue tɔru baatere batuma mi wuugiba ra mennɛ. ¹⁸ Sanam me u ka bu gari mɔ keu koosiobu gabu be ba sɔa Epikurigibu * ka Sitosiba † ba da win mi, ba ka nɔn sikirinamɔ. Ben gaba nɛɛ, mba durɔsi gari bɛkɛgii wini u gerumɔ.

Ma gaba maa nɛɛ, bɔu tukoba u ka yɔ. Ba yeni gerua yɛn sɔ Pɔlu u Yesun gari ka win seebu gərin din waasu mɔ.

¹⁹ Ma ba ka nɔn da Arepaguɔ ‡, wɔɔ bera mi wirugibu ba ra mennɛ, ma ba nɛɛ, sa kɔ su sɔɔsi kpaa te nɔwa te a kparamɔ mi. ²⁰ Domi a sun gɔa kpaanun gari sɔɔmɔ, sa maa kɔ su nin tubusianu gia.

²¹ N deema Atenigibu kpuro ka sere sɔɔ be ba ra nɛ mi, ba ra ben wɛrabun saa kpuro deriwa bu ka gɔa kpaanun baaru nɔ, n kun me bu ka gere.

²² Pɔlu u yɔra mennɔ yee ten suunu sɔɔ u nɛɛ, bɛɛ Atenigibu, na wa i sɔawa be ba sɔaru kɔ gem gem. ²³ Domi sanam me na bɔsu bɛɛn wuu mi, na gɔa dabɛnu mɛɛrimɔ ni i sɔamɔ, na turaru garu wa tɛn mi ba yorua, Gusunɔ wi sa kun yɛ. Tɛ Gusunɔ wi, wi bɛɛ i sɔamɔ yɛru sariru sɔɔ mi, wiya na bɛɛ tubusiamɔ. ²⁴ Wiya wi u handunia taka kua, ka yabu baayere ye ya wɔa

* **17:18** Epikurigibu - Ben yinni Epikuri u nɛɛ, doo nɔɔra ta kpuro kere tɔnun wɔaru sɔɔ. † **17:18** Sitosiba - Ba durɔ wi ba mɔ Simɔn sɔɔsiru swɔi wi u nɛɛ, n weene tɔnu u n deere, u win tɔnusi kɔa, kpa u Gusunɔ bɛɛɛ wɛ. ‡ **17:19** Arepaguɔ - Ya sɔawa guuru Atenio mi wuun wirugiba ra mennɛ.

ye sɔɔ, u sɔɔwa wɔllu ka tem Yinni, u ku ra sinɛ dinu sɔɔ ni ba ka nɔma bana. ²⁵ Tɔmbun nɔma kun kpɛ yu nɔn nɔri, domi u n gɔanu ganun bukata mɔ. Win tii tiwa u yabu baayere wɔaru ka wɛsiaru ka bukata kpuro wɛɛmɔ. ²⁶ Tɔn turon min diya u bwesenu kpuro taka kua ba ka tɛrie handunia kpuro sɔɔ. Saa yellun di u saaba yi yi, ma u tɔmbun wɔa yenu nɔɔ bura yenu kua. ²⁷ Gusunɔ u yeni kpuro kua bu ka babi bu nɔn kasu kpa bu nɔn wa baa mɛ u n ka bɛsɛn baawure toma. ²⁸ Domi wi sɔɔra sa wɔaru mɔ, wiya dera bɛsɛn wasi suaramɔ, wi sɔɔra sa wɔa, nge mɛ gabu bɛɛn tire yorobu sɔɔ ba nɛɛ, sa maa sɔa Gusunɔn bibu. ²⁹ N n mɛn na, sɔn sɔa Gusunɔn bibu, n n weenɛ su bwisiku ma Gusunɔ u sɔa nge bwɔaroku ge tɔnu u bwisika u ka nɔma kua ka wura n kun mɛ ka sii geesu, n kun mɛ ka kperu. ³⁰ Gusunɔ u n tɔmbun yellun yɛru sariru garisi, adama tɛ u baama kpuron tɔmbu wooda wɛɛmɔ bu ka gɔsira ben kom kɔsum di. ³¹ Domi u tɔru yi tɛ sɔɔ u koo handuniagibu kpuro siri dee dee ka durɔ win saabu wi u gɔsa, ma u nɔn baawure sɔɔsi ye u nɔn seeya gɔrin di.

³² Ye ba nua Pɔlu u seebu gɔrin dɔn gari gerua, gaba nɔn yaakoru kua, adama gaba nɛɛ ba kɔ bu ra kpam gari yi nɔ.

³³ Sanam mɛya Pɔlu u doona ben suunu sɔɔn di. ³⁴ Ka mɛ, durɔ ben gaba naanɛ doke ma ba nɔn swii. Ben suunu sɔɔ durɔ goo wɔa wi ba mɔ Deni, wi u sɔa Arepagun siri kowo goo, ka maa kurɔ goo wi ba mɔ Damarisi, ka maa gabu.

18

Pɔlu u Korinti da

¹ Yenin biru Pɔlu u doona Atɛni min di, u wuu gagu da ge ba ra soku Korinti. ² Miya u Yuu goo deema wi ba mɔ Akilasi, wi ba mara Pontuɔ. N n tɛ ye u ka na saa Italin tem di ka win kurɔ Pirisila sannu yɛn sɔ tem yɛro Kolodu u wooda yara Yuuba kpuro bu yari Romun di. Ma Pɔlu u ka bu

bɔrɔnu kua, ³ u sina ka be domi sɔm bwese teera ba ra ko. Kuu bekurugina be kpuro ba ra ko. ⁴ Tɔɔ wɛrarugiru baatere u ra Yuuban mɛnnɔ yeru de u ka bu wesiana. U ra bu kɔkiri be ka Gɛrɛkiba bu ka Yesu naanɛ doke.

⁵ Sanam mɛ Silasi ka Timote ba tunuma saa Masedɔnin di, Pɔlu u win tii wɛ u ka waasu ko saa kpuro, u Yuuba sɔɔmɔ ma Yesu sɔɔwa Kirisi wi ka gem. ⁶ Adama ye ba nɔn siki ba nɔn gari kɔsi gerusi, Pɔlu u bu win yaberun tua kpare u nɛɛ, bɔn kam kua ben tiin taarɛwa, n n wi Pɔlu wa. U maa nɛɛ, saa gisɔn di wi, u koo da u tɔn tukobu waasu kua.

⁷ Ye u yara min di, ma u da u sina tɔn tuko goon yenuɔ wi ba mɔ Titu Yusitu, wi u Gusunɔ nasie. Durɔ win dirɔ wɔa mɛnnɔ yerun bɔkuɔ. ⁸ Adama Kirisipu wi u sɔa mɛnnɔ yerun wirugii, u Yinni naanɛ doke ka win yɛnugibu kpuro. Korintigibu dabiru ba Labaari gea nua, ba maa Yesu naanɛ doke, ma ba bu batɛmu kua.

⁹ Gusunɔ u Pɔlu sɔɔwa wɔkuru kɔsiru sɔɔ u nɛɛ, a ku bɛrum ko, a n gari yi gerumɔ, a ku mari, ¹⁰ na wɔa ka wunɛ, goo kun kpɛ u nun nɔma doke u sere nun gɔa kɔsunu kua. Domi tɔn dabina nu wɔa wuu ge sɔɔ ni nu sɔa nɛgibu.

¹¹ Pɔlu u sina wuu ge sɔɔ wɔɔ tia ka suru nɔɔba tia u bu Gusunɔn gari sɔɔsimɔ.

¹² Sanam mɛ Galioni u sɔa tem yɛro Gɛrɛkiban tem sɔɔ, Yuuba ba nɔɔ tia kua ba Pɔlu seesi ba ka nɔn da siri yerɔ. ¹³ Ba nɛɛ, durɔ wini u tɔmbu bɔriemɔwa bu Gusunɔ sɔ ka swaa gaa ye wooda ya yina.

¹⁴ Ye Pɔlu kɔ u gari gere, yera Galioni u Yuu be sɔɔwa u nɛɛ, n n sɔan na torarun gari, n kun mɛ kɔsa gaa ye u kua, kon daa wura n bɛɛ Yuuba swaa daki. ¹⁵ Adama n n garin sikirinɔsun na, ka yɔsa ka bɛɛn tiin wooda, bɛɛn gariya. Na n kpɛ n ko gari yin siri kowo.

¹⁶ Ma u bu kpara yɔa yɔa siri yerun di. ¹⁷ Saa yera tɔn be kpuro ba Sɔsitɛni mwa, wi u sɔa Yuuban mɛnnɔ yerun wirugii, ba nɔn soberu wɔri siri yerun

wuswaaə. Adama gari yi kun Galioni gāanu s̄aa.

Pəlu wura Antiōsiō

¹⁸ Pəlu u kpam sina Korinti mi s̄ō mēru. Yen biru u naanē dokeobu n̄ō kana u da u k̄ana Sankereə domi u raa Gusun̄ō n̄ō mwēru * kua. Ma u goo nimkuu dua ka Pirisila ka Akilasi sannu ba doona Siri gia. ¹⁹ Ma ba tura Efesuə miya Pəlu u Pirisila ka Akilasi deri. Ma u dua Yuuban mēnn̄ō yer̄ō, u ka bu wesiana. ²⁰ Ba n̄n̄ kana u s̄ō yiru ko ka be, adama u n̄ wure. ²¹ Sanam mē u doon̄ō, u bu s̄ōwa u nē, n̄ n̄ Gusun̄ōn k̄irun na u koo kpam wurama ben mi.

Ma u goo nimkuu dua u doona saa Efesun di. ²² Ye u tura Sesareə u Yerusalemu da u Yesun yigberu t̄abura. Yen biru ma u da Antiōsiō. ²³ Ye u s̄ō mēru kua mi, u kpam swaa w̄ari u b̄osu Galati ka Firigin tem s̄ō u naanē dokeobu kpuro dam k̄ēm̄ō.

Apolo u Efesu ka Korinti da

²⁴ Yuu goo wi ba m̄ō Apolo, wi ba mara Alesandiriō, u Efesu da. U gari gerubun k̄eru m̄ō n̄ banda, u maa Gusun̄ōn gari yē s̄aa s̄aa. ²⁵ N̄ deema ba raa n̄n̄ Yinnin swaa s̄ōsi ma u ye waasu m̄ō ka k̄iru, u ra maa Yesun gari tubusie dee dee, adama Yohanun batemu kobu t̄onawa u yē. ²⁶ U waasu kua ka toro sindu Yuuban mēnn̄ō yer̄ō. Sanam mē Pirisila ka Akilasi ba win waasu nua, ba ka n̄n̄ da bee tia, ba n̄n̄ Gusun̄ōn swaa tubusia dee dee. ²⁷ Ye Apolo u ḡoru doke u Gerekiban tem da, naanē dokeoba n̄n̄ yen dam k̄a ma ba ben berusebu tireru kua be ba w̄aa Gerekiban tem̄ō bu ka n̄n̄ dam koosia. Sanam mē u tura mi, u bu somi gem gem be ba s̄aa naanē dokeobu Gusun̄ōn durom s̄ō. ²⁸ Domi ka gari damgiya u ka Yuuban sikirin̄ō kamia batuma s̄ō, u bu s̄ōsi saa Gusun̄ōn garin di ma Yesu s̄āwa wi Gusun̄ō u ḡosa.

19

Pəlu u Efesu da

* **18:18** n̄ō mwēru - N̄ō mwē te, ta s̄āwa te Yuuba b̄a n̄ Gusun̄ō kua ba ku ra tam b̄ōmb̄ōm n̄ō, ba ku ra maa k̄ōni sere b̄a n̄ n̄ō mwē te yibia.

¹ Sanam mē Apolo w̄aa Korintiō, Pəlu u kpa ka guunun bera ma u tura Efesuə. Miya u naanē dokeobu gabu deema ² u bu bikia u nē, Hunde Dēero u dua bē s̄ō sanam mē i naanē doke?

Ba n̄n̄ wisa ba nē, aawo sa n̄ mam n̄ōre ma Hunde Dēero w̄aa.

³ Ma u nē, batemu yer̄a i kua.

Ba nē, Yohanun batemu.

⁴ Ma Pəlu u nē, Yohanu u t̄ambu batemu kua be ba ḡoru ḡosia toranun di ma u bu s̄ōwa u nē, dur̄ō goo u sisi win biruə, wiya Yesu wiya ba koo naanē doke.

⁵ Ye ba Pəlun gari yi nua, ma ba batemu kua Yinni Yesun ȳisiru s̄ō.

⁶ Pəlu u bu n̄ma s̄ōndi win̄ō ma Hunde Dēero u dua be s̄ō, ma ba ka barum tukum gari m̄ō, ba maa gari gerum̄ō yi yi wee Gusun̄ōn min di. ⁷ Dur̄ō be kpuron geera tura t̄onu w̄okura yirun saka.

⁸ Ma Pəlu u Yuuban mēnn̄ō yeru dua u ban te Gusun̄ō u sw̄in waasu m̄ō ka toro sindu sere suru ita u ka bu wesianam̄ō u bu k̄akirim̄ō. ⁹ Adama ben gabu ba b̄obia ba yina bu Yesu naanē doke, ba maa gari k̄ōsi gerua win swaa yen s̄ō t̄on w̄aru gen wuswaaə. Yen s̄ōna Pəlu u bu deri, wi ka naanē dokeobu ba doona min di. Ba ra de bu wesianē t̄ōru baatere mēnn̄ō yeru garu s̄ō te ta s̄aa Tiranusigiru. ¹⁰ Nge m̄eya ba kua w̄ō yiru, ma t̄ambu kpuro be ba w̄aa Asiō, Yuuba ka maa Gerekiba, ba ka Yinnin gari nua.

Sekefan bii t̄on dur̄abu

¹¹ Gusun̄ō u Pəlu dam w̄ē u ka s̄om maamaaki damginu ko ¹² sere baa b̄a n̄ win w̄enya wokatii n̄ kun mē win s̄om koo yabenu sua ba s̄ōndi bar̄abu w̄oll̄ō, ba ra b̄ekurewa kpa w̄erekunu nu yari ben wasin di. ¹³ Yuu be ba b̄osu baama kpuro ba w̄erekunu yaram̄ō, ben gaba maa k̄i bu Yinni Yesun ȳisiru soku be ba w̄erekunu m̄on s̄ō bu nē, na nun wooda w̄ēm̄ō ka Yesun ȳisiru, wi Pəlu u ka waasu m̄ō, a yario.

¹⁴ Yuuban ȳaku kowo t̄onwero wi ba sokum̄ō Sekefa, win bii t̄on dur̄abu

nəəba yiru, ba ra maa ko mɛ. ¹⁵ Yera wɛrɛku gagu ga nɛɛ, na Yesu yɛ, na maa Pɔlu yɛ, adama wara bɛɛ i s̄a.

¹⁶ Ma durɔ wì s̄ə wɛrɛku ge, ga w̄a u ȳəwa u t̄ən be s̄ɛrɛ ma u bu so gem gem sere u bu kamia. Be kpuro ba yakura win yɛnun di tereru ka bosu. ¹⁷ Yuuba ka Gɛrɛkiba kpuro be ba w̄a Efesuɔ ba gari yi nua, ma bɛrum bu mwa be kpuro. Ma Yinni Yesun ȳisira bɛɛrɛ wa gem gem. ¹⁸ Dabiru be ba naanɛ doke ba na ba gerua batuma s̄ə ye ba ra raa ko, ma ba tuuba kua. ¹⁹ Dabiru be ba ra raa dobo dobo ko, ba ka ben tirenu na ma ba nu d̄ə mɛni baawuren wuswaa. Goo u tire nin gobi dooru kua, nin geera kua f̄ərɔtɔ dabi dabiru. ²⁰ Nge mɛya Yinni Gusunən gari yi kpararamɔ ka dam yi t̄asimɔ.

Sannɔ Efesuɔ

²¹ Yeniban biru, Pɔlu u ḡoru doke u b̄əsu Masedəni ka Gɛrɛkiban tem s̄ə. Min di kpa u Yerusalemu da. U nɛɛ, ù n da mi, u n̄ koo ko u kun tura Romuɔ.

²² Ma u win s̄əmbu yiru, Timɔte ka Erasutu ḡəra Masedəniɔ, adama win tii u s̄ə yiru kua Asiɔ.

²³ N deema saa ye, wahala baka gaa seewa Yesun swaan s̄ə. ²⁴ Sii geesun seko goo wi ba ra soku Demetiru u ra b̄ūu wi ba sokumɔ Aritemin * dirun weenasiru ko. S̄əmbu te, ta s̄ə m kowobu are bɛkɛ w̄ɛmɔ. ²⁵ Demetiru u win s̄ə m kowobu mɛnna ka maa sekobu gabu ma u nɛɛ, durɔ bɛɛ i ȳɛ ma s̄əmbu ten s̄əna sa kuuramɔ. ²⁶ Bɛɛn tii i waamɔ, i maa n̄əmə ma Pɔlu wi, u t̄ən dabinu k̄əkura u maa bu swaa nim wia, n̄ n̄ m̄ Efesu mi t̄əna, ka maa Asin tem wuu dabinu s̄əra, u m̄, b̄ūu ni t̄əmba ka n̄ma kua nu n̄ s̄a Gusunɔ. ²⁷ N n̄ mɛn na, bɛsɛn s̄əmbura koo funɛ wɛnna. N n̄ mam te t̄əna, ba n̄ koo maa bɛsɛn b̄ūu Aritemin diru garisi ḡaanu ganu. B̄ūu win bɛɛrɛ baka koo maa kpe, wi Asigibu ka maa tem baaman t̄əmbu kpuro ba ra s̄a.

²⁸ Sanam mɛ t̄ən be, ba gari yi nua, ba m̄ru b̄əsira, ba gb̄əsukumɔ ba m̄, bɛɛrɛ bakagiiwa, Efesugibun Aritemi.

* **19:24** Aritemin - B̄ūu win mi ba ra bii n̄na de.

²⁹ Ma wuugibu kpuro ba burinamɔ. T̄ən w̄əru ga duki daamɔ diru mi ba ra dwee. Ma ba Pɔlun kpaasibu yiru gawa ba ka da mi. Beya Gayusi ka Aritaaki be ba s̄a Masedənigibu. ³⁰ Pɔlu u k̄i u da t̄ən w̄əru gen mi, adama naanɛ dokeoba yina. ³¹ Tem mɛn wirugibu gabu be ba s̄a win kpaasibu, ba maa n̄n n̄ə m̄ərisia ba nɛɛ, u ku tii s̄əsi dii te s̄ə. ³² Dii te s̄əra t̄əmbu kpuro ba gb̄əsukumɔ. Gabu ba gari tee gerumɔ, gabu maa gari gɛɛ. Ben dabira kun mam ȳɛ ȳən s̄ə ba mɛnɛ mi. ³³ Yuu gaba Alesandu b̄ərie t̄ən w̄əru gen wuswaa, ma t̄əmbu gabu ba tamaa wiya u dera wahala kpuro ya seewa. Alesandu wi, u t̄ən be ka n̄mu marisia, ma u k̄i u bu gari yin asansi s̄ə. ³⁴ Adama sanam mɛ ba tuba ma u s̄awa Yuu, t̄ən be kpuro ba gb̄əsukumɔ sere k̄əba yirun saka, ba m̄, bɛɛrɛ bakagiiwa Efesugibun Aritemi.

³⁵ Amɛn biru, wuun guro guro u bu marisia u nɛɛ, bɛɛ Efesugibu, baawure u ȳɛ ma bɛsɛn wuu Efesuɔwa Aritemi bɛɛregiin dira w̄a sa te k̄əsu, ka maa win weenasii wi u surama saa w̄əllun di. ³⁶ Goo kun kp̄ɛ u gari yi siki. Yen s̄ə, i tii n̄enuɔ s̄ɛɛ, i ku ḡaanu ko ka s̄əndaru. ³⁷ I ka durɔ beni na mini baa mɛ ba n̄ ḡaanu gb̄ənɛ bɛsɛn b̄ūu dirun di, ba n̄ maa bɛsɛn b̄ūu gari k̄əsi gɛɛ gerusi. ³⁸ Demetiru ka win s̄ə m kowobu b̄a n̄ gari gɛɛ m̄ ka goo, sa siribun t̄əru m̄ ka maa siri kowobu, i de bu ben gari ko mi. ³⁹ I n̄ maa gari gɛɛ m̄ yi yi yini kere, i ko kp̄i i ka yi da wuun wirugibun mi. ⁴⁰ Domi ba koo kp̄i bu sun taarɛ w̄ɛ gis̄ən gari yinin s̄ə ȳən s̄ə yi n̄ wiru ka naasu m̄. B̄a n̄ maa sun yin asansi bikia, sa n̄ ȳɛ ye sa ko gere.

⁴¹ Ye u yeni gerua u kpa, u bu yarinasia.

20

Pɔlu u Masedəni

ka Gɛrɛkiban tem da

¹ Sanam mɛ ba w̄əki ni kpa, Pɔlu u naanɛ dokeobu mɛnna. Ye u bu dam

kā, u bu nəo kana u doona Masedoni gia. ² Ye u bəsu tem me kpuro sɔɔ, u naane dokeobu dam kā gem gem, ma u tura Gerekiban tem ³ u sina mi suru ita. Sanam me u kī u goo nimkuu du u Siri da, u deema Yuuba nəo tia kua bu ka nūn go. Ma u gōru doke u kpam kpe ka Masedoni. ⁴ Sopateri, Pirusin bii wi u na saa Beren di, u Pəlu yōsiri, ka maa Aritaaki ka Sikundusi be ba na saa Tesalonikan di, ka Gayusi Dēbegii ka Timote ka maa Tisiki ka Torofimu be ba na saa Asin di. ⁵ Beya ba gbia ba da ba sun mara Torasio. ⁶ Ye ba pēe ye ba n seeyatia doken tōo bakaru kua ba kpa, sa da sa goo nimkuu dua Filipio. Ma sōo nəobun biru sa bu deema Torasio mi sa alusuma tia kua.

Pəlu bera dāakibu Torasio

⁷ Alusuma buu, sa mēne su ka yaa dibu ka maa Yinnin dīa domaruginu di sannu, ma Pəlu u waasu wəri. Yēn sō u kī u doona yen sisiru, u win waasu denyasia ya tura sere wākurun bənu. ⁸ Fitilaku dabira wāa gidambisa ye sɔɔ, mi sa mēne. ⁹ Aluwaasi goo wi ba mō Etiki, u sō fēnenti. Nge me Pəlu u win gari denyasiam, aluwaasi wi, u dom yībura sere u dweeya, ma u wəruma tem gidambisa itasen fēnentin di. Ba nūn sua ba deema gora. ¹⁰ Adama Pəlu u sarama ma u yāara u nūn sua u nēe, i ku nanda, win hunde ya wāa.

¹¹ Ye Pəlu u kpam wura gidambisa yen wəllə, u pēe sua u murura ma sa di, ma u waasu kua sere yam ka sāra, yen biru u doona. ¹² Ba ka aluwaasi wi wura yenuo wasiru, ma ben nukura yemia gem gem.

Pəlu u Miletu da saa Torasin di

¹³ Sa goo nimkuu dua, sa Pəlu gbiiya sa da Asosio, mīn di u koo ka sun goo du. Domi mēya sa wesiana yēn sō u kī u da mi ka naasu. ¹⁴ Ye sa ka nūn yinna Asosio, mīn diya u ka sun goo dua sa ka da Mitilenio. ¹⁵ Mīn di, sa kpam goo nimkuu dua ma sa tura Kioo yen sisiru. Sisi kpaaru sa tura Samosio, yen sōo itasewa sa Miletu dua. ¹⁶ Domi Pəlu u gōru doke u ku yōra Efesuo, kpa u ku win saa kō Asin tem sɔɔ yēn sō u

sənde u turi Yerusalemuo Pantikotin tōru n n koo koor.

Pəlu u ka yigbe guro gurobu gari mō

¹⁷ Pəlu u nəo mōrisia Efesuo saa Miletun di, u Yesun yigbe guro gurobu sokusia bu na bu ka nūn yinna mi. ¹⁸ Ye ba tunuma u bu sōowa u nēe, bēen tii i yē nge me na sīsina bēen suunu sɔɔ saa tōo tēn di na dua Asin tem sɔɔ. ¹⁹ Na Gusunon sɔmburu kua tii kawabu sɔɔ ka yīresu sannu. Na maa wahala dabiru wa yēn sō Yuuba swaa kasu bu nēn wāaru kpeerasia. ²⁰ I maa yē ma na n bēe arufaanin gāanu berue, na bēe gem kpuro sōowawa batuma sɔɔ ka maa yenuso. ²¹ Na Yuuba ka maa Gerekiba sōowa na nēe, bu yario toranun di bu wura Gusunon mi kpa bu bēen Yinni Yesu Kirisi naane doke. ²² Wee tē na Yerusalemu dōo nge me Hunde Dēero u man yiire, na n maa yē yē n koo man deema mi, ²³ adama u man sōomō mi kon da kpuro pirisom ka wahala man mara. ²⁴ Ka me, na n nēn wāaru garis gāanu n gesi nēn sɔmburu dakura te Yinni Yesu u man yiire n ko. Sɔmbu tera n Gusunon durom Labaari gea kpara.

²⁵ Na bəsu bēen suunu sɔɔ na ban te Gusunon u swāin waasu kua. Tē na yē ma goo sari bēen suunu sɔɔ wi u koo man wa kpam. ²⁶ Yen sōna na bēe sōomō batuma sɔɔ giso, goo ū n kam kua bēe sɔɔ, na n taare mō. ²⁷ Domi na n gāanu ganu berua, na bēe Gusunon himba kpuro nəosia. ²⁸ I n tii se, i maa gōo kpuro kōsuo ge Hunde Dēero u bēe nōmu sōndia, ge ga sāa Yinni Yesun yigberu. I tu kparo te u yakia ka win tiin yem. ²⁹ Na yē ma nā n bēe derin biru gaba koo du bēen suunu sɔɔ nge me demakunu ra du yāanun suunu sɔɔ, ba n ko n wənwəndu mō. ³⁰ Saa mam bēen suunu sɔɔn di gaba koo gem gosia weesu kpa bu naane dokeobu swaa nim wia bu ka ko ben bwāabu. ³¹ N n mēn na, i n tii se. I yaayo ma wōo itawa, na bēen baawure kirō kua bururu ka yoka ka yīresu.

³² Tē na bēe Gusunon nōmu sōndia na maa bēe win durom gari nōmu sōndia. Gari yi, yi koo kpī yi bēe tāsisia kpa yi bēe faaba ko ka be kpuro be Gusunon

u gəsa u kua wigibu. ³³ Na n̄ goon sii geesu n̄ kun m̄ win wura n̄ kun m̄ win yaberu bine koore. ³⁴ B̄en tii i yē ma ka n̄en tiin n̄oma na s̄mburu kua na ka tii diisia ka maa be ba ka man wāa. ³⁵ Na b̄e s̄ōsi yabu kpuro s̄ō ma n weene i s̄mburu ko gem gem nge m̄sum, kpa i dam sarirugibu somi, kpa i Yinni Yesun tiin gari yaaya ye u n̄e, k̄erun w̄ebu bu nuku dobu m̄ n kere k̄erun mwaabu.

³⁶ Sanam m̄ P̄lu u gari yi gerua u kpa, u yiira ma u kanaru kua ka be kpuro sannu. ³⁷ Be kpuro ba swī. Ye ba n̄n b̄akasi, ba n̄n n̄ō kana ka k̄iru, ³⁸ ben nukura sankira n̄ banda ȳen s̄ō u bu s̄ōwa ma ba n̄ maa waanam̄. Ma ba n̄n ȳsiri sere goo nimkuu mi.

21

P̄lu u Yerusalem̄ d̄ō

¹ Ye sa n̄ō kanana ka be sa kpa, sa goo nimkuu dua sa doona s̄ōru s̄ōrum m̄ K̄ōsiō. Yen sisiru sa da Roduō. Saa min di, sa maa da Patarā. ² Miya sa goo nimkuu wa ge ga d̄ō F̄enisi gia, ma sa gu dua sa swaa w̄ari. ³ Sa tem bureru garu wa te ba m̄ Sipu, sa tu s̄ēna b̄esen n̄m d̄war̄ ma sa da Sirin tem gia. Sa Tiri dua, mi goo nimkuu ga koo s̄ōmunu sarasia. ⁴ Sa naane dokeobu kasu ma sa ka bu sina alusuma b̄ō teeru. Hunde D̄ero dera ba P̄lu s̄ōm̄ u ku Yerusalem̄ da. ⁵ Adama ye b̄esen saa tura sa kpam wura goo nimkuu mi. Be kpuro ka ben kur̄bu ka bibu ba sun ȳsiri saa wuun di. B̄e kpuro sa yiira nim w̄kun goor̄ ma sa kanaru kua. ⁶ Ye sa n̄ō kanana sa kpa sa goo nimkuu dua ma ba wura ben ȳenus̄.

⁷ Saa Tirin di sa kpam swaa w̄ari ma sa tura Tolemais̄. Miya sa sara goo nimkuun di ma sa da sa naane dokeobu t̄bura ma sa kpuna mi n̄n teeru. ⁸ Yen sisiru sa kpam swaa w̄ari ma sa tura Sesareō, ma sa da sa s̄obia Filipun ȳenuō wi u s̄ā waasu kowo. N deema u s̄ā t̄nu n̄ōba yiru yen turo be ba gas̄ ḡsa Yerusalem̄. ⁹ Dur̄ wi, u bii w̄ndiaba n̄e m̄ be ba s̄ā Gusun̄n s̄ōmbu. ¹⁰ Ye sa s̄ō m̄eru kua mi, Gusun̄n s̄ōm̄ goo wi ba ra

n̄e Agabusi, u na mi saa Yudean di. ¹¹ U na b̄esen mi ma u P̄lun kpaka sua u win tiin naasu ka n̄oma b̄kua u n̄e, n wee ye Hunde D̄ero u gerum̄. Wi u kpaka yeni m̄, Yuu be ba wāa Yerusalem̄ ba koo n̄n b̄ake m̄sum kpa bu n̄n t̄n tukobu n̄mu s̄ōndia.

¹² Ye sa gari yi nua, b̄e ka t̄n be ba wāa mi, sa P̄lu suuru kanam w̄ari u ku Yerusalem̄ ye da. ¹³ Adama u n̄e, m̄ban s̄ōna i sum̄ m̄sum ma i n̄en w̄ruḡru kpeesiam̄. Na mam s̄ōru s̄ā n̄ ka ḡbi Yinni Yesun ȳisirun s̄ō Yerusalem̄, n̄ n̄ m̄ b̄akubu t̄na.

¹⁴ Ye sa deema u n̄ b̄esen gari wure, sa mari ma sa n̄e, Gusun̄n k̄iru tu koora.

¹⁵ Amen biru sa b̄esen s̄ōru kua ma sa doona Yerusalem̄ gia. ¹⁶ Naane dokeobu gabu saa Sesaren di ba sun ȳsiri ba ka sun da Nasoni Sipugiin w̄ōr̄ mi sa ko s̄obia. Dur̄ wi, u naane doke n̄ t̄.

P̄lu u Yak̄abu beram̄ da

¹⁷ Sanam m̄ sa tura Yerusalem̄, naane dokeoba sun dam koosia ka nuku dobu. ¹⁸ Yen sisiru P̄lu u ka sun Yak̄abu beram̄ da ma Yesun yiḡbe guro gurobu kpuro ba m̄enna mi. ¹⁹ Ye P̄lu u bu t̄bura u kpa u bu saaria tia tia s̄ōmbu te Gusun̄ u kua t̄n tukobun suunu s̄ō win waasun s̄ō. ²⁰ Ye ba win gari nua, be kpuro ba Gusun̄ siara. Ma ba n̄n s̄ōwa ba n̄e, k̄inasi a wa? Yuuba nye nyewa ba naane doke, ma be kpuro ba kpam ka tii M̄wisin wooda b̄kua. ²¹ Ba bu wunen gari s̄ōwa ma a Yuu be ba wāa t̄n tukobun mi s̄ōm̄ bu M̄wisin gari deri, bu ku deema swī, bu ku maa ben bibu bango ko. ²² N n̄ m̄en na, m̄ba sa ko ko. Ka gem ba koo n̄ ma a tunuma wuu mi. ²³ Yen s̄ō, a koowo ye sa ko nun s̄ō. Dur̄bu n̄e gaba wāa mi, be ba raa n̄ō m̄w̄eru kua. ²⁴ A ka bu doo kpa i tii d̄erasia sannu kpa a ben k̄nan gobi k̄ōsia. Nge m̄ya baawure u ko n̄ ka yē ma ye ba nua wunen s̄ō, n̄ n̄ gem, sanam m̄, ba koo wa ma wunen tii a M̄wisin wooda swī. ²⁵ Adama ye n̄ s̄ā t̄n tuko naane dokeobugia sa bu wooda ȳiya ma sa bu yen tireru m̄orisia sa n̄e, bu ku būu s̄ā d̄ianu di, bu ku

yaa yem di, bu ku yaa tem ye ba wīru tema ba ka go, bu ku maa kōō mēna tantanaru sōō.

²⁶ Ma Pōlu u ka durō be da. Yen sisiru ba tii dēerasia, ma u sāa yeru dua u bu sōōwa saa ye dēerasia bin sanam koo kpe, kpa bu ben baawure yākuru kua dōma te.

Ba Pōlu mwa sāa yerō

²⁷ Ye sōō nōōba yiru ye, ya kpeeyō, Yuu be ba na Asin di ba Pōlu wa sāa yerō. Ba tōn wōru burinasia, ma ba Pōlu mwa. ²⁸ Ba gbāsukumō ba mō, bēē Isireliba, faaba woo! Durō wiya u ra de baama kpuro u n Isireliban kōsa gerumō, ka ye n sāa Mōwisin wooda ka maa sāa yee teni. Wee, u mam ka tōn tukobu gabu na sāa yee dēera tenin mi ma u tu disi doke.

²⁹ Ba yeni gerua yēn sō ba raa Torofimu Efesugii wa ka Pōlu sannu wuu sōō, yera ba tamaa Pōlu u ka nūn dawa sāa yeru mi. ³⁰ Ma wuu ga bu-uburu yōra kpuro, tōmba duki naamō baaman di ma ba Pōlu mwa ba gawa ba ka yara sāa yerun di. Mii mii ma ba ten gamboba kēnua. ³¹ Sanam mē ba kī bu nūn go, yera Romun tabu sunō u nua ma Yerusalemu kpuro ya burinamō. ³² Mii mii u tabu wirugibu gabu sua ka tabu kowobu, ma u ka bu duka da tōn wōru gen mi. Sanam mē tōn wōru ge, ga nūn wa ka tabu kowobu sannu, ba Pōlu soberu deri. ³³ Tabu sunō wi, u da Pōlun mi, u nūn mwa ma u wooda wē bu nūn bōke ka yōni yiru. Ma u bu bikia, wara durō wi. Mba u kua. ³⁴ Gabu tōn wōru ge sōō, ba gari tee gbāsukumō, gabu maa gari gēē, sere tabu sunō u kpana u gari yin gem gia wure bakanun sō. Yen sōna u wooda wē bu ka Pōlu da sansani gbārarugian mi. ³⁵ Ye ba gbāra ten yōtiru tura tabu kowoba Pōlu sua ba sōndi ben senu wōllo, tōn wōru gen mōrun sō. ³⁶ Ma tōn be kpuro ba bu naa kōtinu dimō ba gbāsukumō, ba mō i nūn goowo!

Pōlu u tii tubusia

³⁷ Sanam mē ba kī bu Pōlu duusia sansani gbārarugia mi, u tabu sunō bikia u nēē, kon kpī n ka nun gari ko?

Tabu sunō u nūn bikia u nēē, a Gerekim nōōmō ro? ³⁸ N n mēn na, a n sāa Egibitigii wi? Wi u gasō dera tōmba tem yērobu seesi, wi u tōmbu nōrōbun suba nne mēna (4.000) swaa diobun yigberun di, ma u ka bu da ghaburō?

³⁹ Pōlu nūn wisa u nēē, nē Yuuwa, ba man marawa Taasio, Silisin tem sōō. Na sāa kpaa yēro wuu ge sōō, ge ga yīsiru yara. Na nun kanamō, a de n ka tōn be gari ko.

⁴⁰ Tabu sunō wi, u nūn ayeru wē. Ma Pōlu u yōōwa yōtiru wōllo u tōn be ka nōmu marisia. Ye ba mari, u bu sōōwa ka Heberum u nēē,

22

¹ Bēē, nēn bisibu ka baababa, i swaa dakio ye kon bēē sō n ka tii tubusia.

² Ye ba nua ma u ka Heberum gari mō, ba mari sōō sōō. Ma u nēē, ³ nē Yuuwa wi ba mara Taasio, Silisin temō adama wuu geni sōōra na biru di. Gamalielin miya na keu kua, na bēsen sikadoban wooda gia sāa sāa, ma na Gusunōn bēere yē nge mē bēē kpuro i sāa gisō. ⁴ Na maa swaa yen tōmbu nōni sōōwa goo gookum, na yen tōn durōbu ka tōn kurōbu mwēera na bōkua na pirisōm doke. ⁵ Yāku kowo tōnwero ka Yuuban guro gurobu kpuro ba koo kpī bu man yen seeda diiya. Na tirenu mwa ben nōman di ni ba Yuuba yorua be ba wāa Damasio. Ma na da mi n ka swaa yen tōmbu mwa n bōke be ba wāa mi, kpa n ka bu na Yerusalemu n sēeyasia.

Pōlu u bu

win gōru gōsiabun gari sōōwa

(I maa mēerio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 26:12-18)

⁶ Sanam mē na dōō na Damasi turuku kua sōō wii wōllun saka, suaru sōō yam bururam na bai wōllun di mu man wukiri. ⁷ Na wōruma temō, ma na nōō gagu nua ga nēē, Sōōlu, Sōōlu mban sōna a man nōni sōōmō. ⁸ Na bikia na nēē, wuna were Yinni. U man sōōwa u nēē, nēna Yesu Nasaretigii wi a nōni sōōmō. ⁹ Durō be ba man yōsirio ba yam bururam mē wa, adama ba n tuba ye yēro gerua wi u ka man gari

kua. ¹⁰ Na bikia na nɛɛ, mba kon ko Yinni. Ma u man sɔɔwa u nɛɛ, n seewo n du Damasio. Miya ba koo man sɔ kpuro ye Gusunɔ u himba sɔa n ko.

¹¹ Yam bururam mɛn kpɔara dera na wɔko kua. Yen sɔna nɛn kpaasiba man nɔmu nɛnua sa ka dua Damasio.

¹² N deema durɔ goo wɔa mi, wi ba ra nɛɛ Anania, u Gusunɔn bɛɛɛ yɛ, u Mɔwisin woodaba swi. Yuu be ba wɔa wuu ge sɔ kpuro ba win seeda gea dimɔ. ¹³ U na nɛn mi, u yɔra nɛn bɔkuɔ ma u nɛɛ, Sɔlu nɛn beruse, a yam waawo. Mii mii nɛn nɔni wukiara ma na nɔn wa. ¹⁴ U man sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn sikadoban Yinni u man gɔsa n ka win kɪru gia, n ka Geegii wa, kpa n maa ka win nɔn gari nɔ. ¹⁵ Domi kon ko win seeda dio, kpa n ka tɔmbu kpuro sɔ ye na wa ka ye na nua. ¹⁶ Tɛ, mba n maa tie. N seewo bu man batɛmu ko, kpa n wobe n dɛera nɛn toranun di na n Yinnin yɪsiru sokumɔ.

Nge mɛ Yinni u Pɔlu gɔsa

u ka tɔn tukobu waasu ko

¹⁷ Ye na wura Yerusalemɔ, sɔ teeru sanam mɛ na kanaru mɔ sɔa yerɔ, na kɔsa. ¹⁸ Kɔsi te sɔ, na Yinni wa, u man sɔɔwa u nɛɛ, n koowo kpaaka kpa n yari Yerusalemun di mii mii. Domi wuu min tɔmbu ba n koo win gari wura yɪn seeda na dimɔ. ¹⁹ Na nɛɛ, Yinni ba yɛ sɔa sɔa ma na Yuuban mɛnnɔ yenu da da, na tɔmbu mwɛɛra na bu so be ba nun naane doke. ²⁰ Doma te ba wunɛn seeda dio Etienɔ go, nɛn tii na wɔa mi, na win gɔɔ wura. Nɛna na win gowobun yɔnu kɔsu ni ba suba. ²¹ Ma Yinni u man sɔɔwa u nɛɛ, n doo, domi u koo man gari n toma tɔn tukobun mi.

Pɔlu ka Romun tabu sunɔ

²² Tɔn be, ba Pɔlun gari swaa daki sere u ka yeni gerua u kpa. Sanam mɛya be kpuro ba gbɔsukum wari ba nɛɛ, i nɔn goowo, n n weenɛ win bwe-seru ta n wɔa.

²³ Ba kuuki mɔ, ba ben yabenu yɔwemɔ, ba tua seeyamɔ wallo. ²⁴ Romun tabu sunɔ wi, u wooda wɛ bu ka Pɔlu da sansani gbɔrarugia sɔ bu nɔn sɛni so sere u ka gem gere.

Domi u kɪ u gia mban saabuwa ba nɔn wuremɔ mɛ. ²⁵ Ye ba Pɔlu bɔkuɔ bu ka nɔn so, u tabu sunɔ bikia wi u nɔn yɔre, u nɛɛ, n weenɛ i Romugii so i sere nɔn siri?

²⁶ Ye tɔnwero wi, u gari yi nua, u da win tabu sunɔn mi, ma u nɔn bikia u nɛɛ, mba a kɪ a ko mi. Durɔ wi, Romugiiwa.

²⁷ Ma tabu sunɔ u da u Pɔlu bikia u nɛɛ, a man sɔɔwɔ, wunɛ Romugiiwa?

Pɔlu u nɛɛ, mɛya.

²⁸ Tabu sunɔ wi, u nɛɛ, gobi bekeya na kɔsia na ka sere kua Romugii.

Pɔlu u nɛɛ, mɛya ba nɛ marawa.

²⁹ Yen sɔna tabu kowo be ba sɔru sɔa bu ka nɔn sɛni so u ka gem gere, ba nɔn deri mii mii. Ma bɛrum tabu sunɔ wi mwa ye u nua ma Pɔlu sɔawa Romugii domi u dera ba nɔn bɔkuɔ.

Ba ka Pɔlu da Yuuban

guro gurobun wuswaaɔ

³⁰ Tabu sunɔ wi, u kɪ u gia kam kam yɛn saabu wahala ye, ya seewa. Yen sɔna sisiru u dera ba Pɔlu kusia, ma u nɛɛ yɔku kowo tɔnwerobu ka Yuuban guro gurobu bu mɛnnama. Ma u ka Pɔlu da ben wuswaaɔ.

23

¹ Pɔlu u be ba mɛnnɛ nɔni girari, ma u nɛɛ, mɛro bisibu, nɛn gɔru ga n man taare wɛɛmɔ domi na nɛn wɔaru diwa dee dee Gusunɔn wuswaaɔ, sere ka gisɔn gisɔ.

² Yɔku kowo tɔnwero wi ba ra soku Anania u be ba yɔ Pɔlun bɔkuɔ sɔɔwa bu nɔn soowo win nɔɔwɔ. ³ Pɔlu u nɛɛ, Gusunɔ koo nun so, gani kpika wunɛ! A sɔwa a ka man siri Mɔwisin wooda sɔ, ma a maa kpam wooda sara a nɛɛ, bu man soowo.

⁴ Be ba yɔ win bɔkuɔ ba nɛɛ, Gusunɔn yɔku kowo tɔnwerowa a kɔka a wɔmmɔ mɛ?

⁵ Pɔlu u nɛɛ, mɛro bisibu na n yɛ yɔku kowo tɔnwerowa. Domi Gusunɔn gari yi nɛɛ, “I ku bɛn tɔmbun wirugiin kɔsa gere.”

⁶ Ye Pɔlu u tuba mɛnnɔ ge sɔ, ma gaba sɔawa Sadusiba, gabu maa Falisiba, yera u nɔngiru sua mɛnnɔ ge sɔ u nɛɛ, mɛro bisibu, nɛ Falisiwa wi

Falisiba ba mara. I man siriməwa yèn sō na yīiyə ma gəriba koo se gərin di.

⁷ Ye u yeni gerua u kpa, Falisiba ka Sadusiba ba sikirinə wəri ma mənno ge, ga bənu kua yiru. ⁸ Domi Sadusiba ba ra nəe gəriba kun seemə gərin di, hunde ka wəllun gərado maa sari adama Falisiba ba wura ma yabu ita ye kpuro ya wāa. ⁹ Ma wure bakanu tunuma ben suunu sō ba sikirinamə ka dam, ma wooda yērobu gaba seewa Falisiba sō ba nəe, sa n taare gaa wa durə wi sō. Wara yē nge hundewa n kun mē wəllun gərado goowa u ka nūn gari kua.

¹⁰ Sikirinə ge, ga kpēa gem gem sere tabu sunə wi, u berum kua bu ku raa Pəlu karana. Ma u win tabu kowobu wooda wē u nəe, bu doo bu Pəlu wərama kpa bu ka nūn da sansani gbārarugian mi.

¹¹ Tō ten wəkuru sō, Yinni Gusunə u Pəlu yōre ma u nəe, a ku mwia kpana. Nge mē a man seeda diiya Yerusalemu mi, mēya kaa maa man seeda diiya Romu.

Ba Pəlun wāaru kasu

¹² Yen sisiru Yuuba ba mənna ba nəo tia kua ba bōrua ba nəe ba n gāanu dimə, baa nim ba n nōrumə ma n kun mə ba Pəlu go. ¹³ Tən be, ba tən weeru kere be ba nəo tia ye kua. ¹⁴ Ma ba da ba yāku kowo tənwerobu ka guro gurobu deema ba nəe, sa bōrua sannu ma sa n gāanu dimə sere su ka Pəlu go. ¹⁵ N n mən na, sa kī bēe ka guro gurobu i tabu sunə sō u ka Pəlu na bēen mənno sō kpam, kpa n sāare nge i kī i kpam win gari mērim sōmē. Bēe sa ko n sōru sāa su ka nūn go u sere tunuma.

¹⁶ Adama Pəlun sesun bii tən durə u yina yen gari nua. U da u dua sansani gbārarugia yen mi, ma u Pəlu gari yi sōwa. ¹⁷ Ma Pəlu u tabu kowobun tənwero turo soka, u nūn sōwa u ka aluwaasi wi doo tabu sunən mi domi u gari mə u kī u nūn sō.

¹⁸ Tabu kowobun tənwero wi, u ka nūn da tabu sunən mi, ma u nəe, Pəlu pirišəm wi, u man soka ma u man kana n ka aluwaasi wi na wunen mi domi u kī u nūn gāanu sō.

¹⁹ Tabu sunə u aluwaasi win nōmu nēnuu u ka nūn da bōrə u nūn bikia u nəe, mba a kī a man sō.

²⁰ U nəe, Yuuba ba nəo tia kua bu ka nūn bikia sia a ka Pəlu da guro gurobun mənno, kpa n sāare nge ba kī bu win gari mērim sōmēwa.

²¹ Adama a ku ben gari nə, domi ba tən weeru kere be ba koo kuke swaa bu ka nūn mwa. Be kpuro ba bōrua ma ba n dimə, ba n maa nōrumə ma n kun mə ba nūn go. Baa tē ba sōru sāa bu ka ye ko. Wunen woodawa ba swaa daki.

²² Ma tabu sunə wi, u nəe, a ku goo sō ma a man gari yini dōmēa. Ma u dera aluwaasi wi, u doona.

Ba ka Pəlu da Felisin mi

²³ Ma tabu sunə wi, u tabu kowobun wirugibu yiru soka u nəe, i tabu kowo goobu (200) sōru koosio bu Sesare da, ka maasəbu wata ka wəkuru, ka sere yaasigibu goobu, ba n sōru sāa bu swaa wəri kəba nəba nne wōku te. ²⁴ I maa dumi gaari bəkuo kpa i ka Pəlu da sina wuu yēro wi ba ra soku Felisin mi, i turi ka alafia.

²⁵ Yen biru tabu sunə u tireru yorua tē sō u nəe, ²⁶ nē Kolodu Lisiasi, na nūn təbura tem yēro Felisi bēeregii. ²⁷ Yuuba ba durə wi mwawa, ba kī bu nūn go. Ye na gia ma u sāa Romugii, yeya na da ka nēn tabu kowobu na nūn wəra. Yen biru na ka nūn da ben guro gurobun wuswaa. ²⁸ Domi na kī na n yē yèn sō ba nūn taare wēmə. ²⁹ Miya na gia ma u n gāanu ganu kue ni nu ka gō weenē, baa mam pirišəm. Na deema ba nūn taare wēməwa ben woodan garin sō. ³⁰ Sanam mē ba man sōwa ma Yuuba ba nəo tia kua bu ka nūn go, yande na dera ba ka nūn nūn naawa. Na win taare wēəbu sōwa bu na bu ben gari gere wunen wuswaa.

³¹ Yera tabu kowo be, ba win wooda kpuro swīi. Ba Pəlu sua wōku te, ma ba ka nūn da sere Antipatiriō. ³² Yen sisiru tabu kowo be, ba wura ben sansaniə ma dumigibu ba ka nūn da wuswaa. ³³ Ye ba tura Sesareə ba tem yēro tire te wē, ba maa nūn Pəlu tusia. ³⁴ Ye tem yēro u tire te gara u kpa, u Pəlu bikia bera mīn di u na. Pəlu nəe, Silisin di. ³⁵ Tem yēro u nəe u koo win

gari nɔ sanam mɛ win taarɛ wɛɔbu ba tunuma.

Ma u wooda wɛ bu Pɔlu kɔsu Hero-dun sina kpaarɔ.

24

Yuuba ba Pɔlu gari mani

¹ Sɔɔ nɔɔbun biru, Anania yaku kowo tɔnwero u da Sesareɔ wi ka guro gurobu gabu sannu ka sere wooda yɛro goo wi ba mɔ Terituru. Ba da tem yɛron mi, ma ba Pɔlun taarɛ gerumɔ. ² Ba Pɔlu soka, ma Terituru u nɔn gari manibu wɔri u nɛɛ, Felisi bɛɛɛgii, sa alafia mɔ gem gem ka wunen baruka. Wunen yam waa geebu bu dera a wooda dabiru kɔsa bɛɛn tem arufaanin sɔ. ³ Sa ye kpuro wura baama kpuro saa baayere sɔɔ, ka siarabu. ⁴ Adama na n kɔ n wunen saa kpuro di. Yen sɔ, na nun kanamɔ a ka sun temamɔ gari piiko ye sa mɔ sɔɔ. ⁵ Sa wa ma durɔ wini naanaanugiiwa, u ra sannɔsu seeyewa Yuuban suunu sɔɔ handunia kpuro sɔɔ. U maa sɔa wuuru garun wirugibun turo te ba ra soku Nasarenɛgibu *. ⁶ U mam swaa kasu u ka sɔa yeru disi doke. Sanam mɛya sa wi mwa. [Sa raa kɔ su nɔn siri ka bɛɛn wooda, ⁷ adama tabu sunɔ Lisiasi u na, u sun nɔn wɔrari ka dam. ⁸ Ma u wooda wɛ win taarɛ wɛɔbu bu na wunen wuswaaɔ.] Wunen tii a n nɔn gari bikia, kaa kpi a gɔa ni kpuron gem wa nɔ sɔɔ sa nɔn taarɛ wɛɛmɔ.

⁹ Ma Yuuba ba gari yi kpuro wura ba nɛɛ, geema.

Pɔlu u win gari tubusia Felisin wuswaaɔ

¹⁰ Yera tem yɛro u Pɔlu gari wɛ ka yireru, ma Pɔlu seewa u nɛɛ, na yɛ ma a sɔa siri kowo tem mɛ sɔɔ saa wɔɔ dabirun di. Yen sɔ, kon gari gere n ka tii yina ka toro sindu. ¹¹ A n bikia ba koo nun sɔ, n n mɔ n sɔɔ wɔkura yiru kere ye na ka Yerusalemu da n sɔaru ko mi. ¹² Ba n man wa na ka goo sikirinamɔ n kun mɛ na tɔmbu sannɔ nɔɔ kuurimɔ sɔa yerɔ n kun mɛ ben mennɔ yeru sɔɔ, n kun mɛ wuu suunu sɔɔ. ¹³ Gari yi ba man manimɔ tɛ, ba

n maa yin seeda gaa mɔ. ¹⁴ Adama gɔa teena na wura wunen wuswaaɔ, na Gusunɔ bɛɛn sikadoban Yinni sɔamɔ ka swaa ye beni ba sokumɔ weesugia. Na maa Mɔwisin wooda kpuro naane doke ka maa Gusunɔn sɔmɔbun tirenu. ¹⁵ Na yɛiyɔ bini mɔ Gusunɔ sɔɔ bi durɔ beni ba maa mɔ ma tɔmbu kpuro, tɔn geegibu ka tɔn kɔsobu, ba koo se gərin di. ¹⁶ Yen sɔna na hania mɔ baadomma, kpa nɛn gɔru guku man taarɛ wɛ Gusunɔn wuswaaɔ ka maa tɔmbun wuswaaɔ.

¹⁷ Wɔɔ dabirun biru na tɛ wura Yerusalemu n ka nɛn tɔmbu somiru naawa kpa n maa Gusunɔ kɛnu kɛ.

¹⁸ Mi sɔara ba man deema sɔa yerɔ, na tii dɛɛrasia. Tɔn wɔru sari mi, sannɔ nɔɔ kuribu maa sari mi. ¹⁹ Adama Asin Yuu gaba wɔa mi. N weene ben tii bu na wunen wuswaaɔ bu seeda di bɔ n gɔanu wa nɛ sɔɔ, ²⁰ n kun mɛ, a de durɔ beni bu gere taarɛ ye ba wa nɛ sɔɔ dɔma te na yɔra guro gurobun mennɔn wuswaaɔ. ²¹ Ma n kun mɔ gɔa tee nɔ sɔɔ na gbɔra ye na yɔ ben suunu sɔɔ na nɛɛ, bɛɛ i man sirimɔwa gisɔ yɛn sɔ na naane doke ma gəriba koo se.

²² N deema Felisi u naane dokebun swaa yɛ, yera u Yuu be sɔɔwa bu de tabu sunɔ Lisiasi u n tunuma. Dɔma teya u koo ben gari yi wɛɛri.

²³ U maa tabu kowobun tɔnwero wooda wɛ u n gina Pɔlu doke pirisɔm sɔɔ, adama u de u n tii mɔ mi, u maa de win kpaasibu bu nɔn beram na bu ka nɔn nɔari.

Pɔlu u da Felisi ka Durusilan wuswaaɔ

²⁴ Sɔɔ mɛɛrun biru Felisi u na ka win kurɔ Durusila, wi u sɔa Yuu. Ma u Pɔlu sokusia. Ye u tunuma ma ba nɔn swaa daki sanam mɛ u naane dokebu Kirisi Yesu sɔɔn gari mɔ. ²⁵ Adama sanam mɛ Pɔlu u bu gem kobu ka gaya ka maa siri bi bu ween gari tubusiamɔ, Felisi u nanda, ma u nɛɛ, a doonɔ gina. Kon kpam nun soku na n fɛɛ wa.

²⁶ U raa maa yɛiyɔ u koo gobi wawa Pɔlun min di. Yenin saabuwa u ra nɔn sokusie kiri kiri u ka nɔn gari ko.

* **24:5** Nasarenɛgibu - Tɔn be ba na Nasaretin di. Ba maa naane dokeo gbiikobu soka mɛ yɛn sɔ Yesu u na Nasaretin di.

²⁷ Wɔɔ yirun biru Pɔɔsiyu Fesitu u kua Felisin kəsire. N deema Felisi u Pɔlu deri pirisəm sɔɔ yèn sɔ u kɪ u n bɛɛɛ mɔ Yuuban mi.

25

Pɔlu u kɪ u da tem yɛron mi

¹ Ye Fesitu u tunuma Sesareɔ u ka sɔmburu sua, yen sɔɔ nnɛsɛ u Yerusalemu da. ² Miya yāku kowo tɔnwerobu ka Yuuban guro gurobu ba Pɔlu durum mani, ba maa Fesitu suuru kana ³ u ka Pɔlu na Yerusalemuɔ, domi ba gɔru doke bu nùn go swaaɔ. ⁴ Fesitu u bu sɔɔwa u nɛɛ, Pɔlu wāa pirisəm sɔɔ Sesareɔ, nɛn tii na n maa tɛɛmɔ n ka wura mi. ⁵ Yen sɔ, i de su da mi ka bɛɛn wirugibu gabu sannu kpa bu gere tora te u kua.

⁶ Fesitu kun sɔɔ nɔɔba ita n kun mɛ sɔɔ wəkuru kere ben mi, u ka wura Sesareɔ. Ye u tura mi, sisiru u da u sina siri yerɔ ma u wooda wɛ bu ka Pɔlu na win wuswaaɔ. ⁷ Ye Pɔlu u tunuma, Yuu be ba na Yerusalemun di ba nùn suunu bure ma ba nùn kɔsan taare manimɔ yèn seeda ba n mɔ. ⁸ Adama Pɔlu u ka tii yina u nɛɛ, na n Yuuban wooda torari, n kun mɛ sɔa yeru, n kun mɛ Romun tem yɛro.

⁹ Fesitu wi, u kɪ u n bɛɛɛ mɔ Yuuban mi, yera u Pɔlu sɔɔwa u nɛɛ, a kɪ a da Yerusalemuɔ bu nun siri gari yin sɔ nɛn wuswaaɔ?

¹⁰ Pɔlu nɛɛ, aawo. Tem yɛron woodan siri yerɔwa na yɔ, miya n weenɛ bu man siri. Na n Yuuba torari nge mɛ wunen tii a yɛ sɔa sɔa. ¹¹ Na n wooda sara, n kun mɛ na n gāanu ganu kua ni nu ka gɔɔ weenɛ, na n yinamɔ bu man go. Adama mɛm mɛ ba man manimɔ sɔɔ, gem mù kun wāa, goo sari wi u koo kpɪ u man bu nɔmu sɔndia. Yen sɔ, tɛ na ka nɛn siribu dɔɔwa tem yɛron mi.

¹² Ye Fesitu u ka wigibu wesiana u kpa, u Pɔlu sɔɔwa u nɛɛ, yèn sɔ a wunen siribu tem yɛro nɔmu sɔndia, win miya kaa da.

Ba ka Pɔlu da Agiripa ka Berenisin wuswaaɔ

¹³ Sɔɔ mɛɛrun biru, sina boko Agiripa ka win sesu Berenisi ba

Sesare da bu ka Fesitu tɔbiri. ¹⁴ Ye ba sɔɔ yiru mɔ mi, Fesitu u sina boko wi Pɔlun gari sɔɔwa u nɛɛ, durɔ goo wāa pirisəm sɔɔ wuu mi, wi Felisi u deri. ¹⁵ Sanam mɛ na Yerusalemu da, Yuuban yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba man win toranu tubusia. Ma ba man bikia n nùn taare wɛ bu go. ¹⁶ Adama na bu sɔɔwa Romugibu ba ku ra de bu goo go ma n kun mɔ ba yɛro siri. Ba ra dewa wi ka win taare wɛɔbu bu gari ko nɔɔ ka nɔɔ. ¹⁷ Sanam mɛ be kpuro ba na wuu mi, na n dirira, adama yen sisira na bu sokusia siri yerɔ, ma na maa wooda wɛ bu ka Pɔlu na. ¹⁸ Win taare wɛɔbu ba seewa, adama ba n nùn gāa kɔsunun taare wɛ ni na raa tamaa. ¹⁹ Ben tiin sɔarun gariya ba ka nùn sikirinamɔ, ka maa durɔ goon gari wi ba sokumɔ Yesu wi u gu. Adama Pɔlu u gerumɔ kam kam durɔ wi, u wasi. ²⁰ Na biti kua amɔna kon gari yin bweseru sirisina. Yen sɔna na Pɔlu bikia u n kɪ bu nùn gari yin siribu kua Yerusalemuɔ. ²¹ Adama u win siribu tem yɛro nɔma sɔndia. Yera na wooda wɛ bu kpam nùn doke pirisəm sɔɔ sere n ka nùn daasia mi.

²² Agiripa u Fesitu sɔɔwa u nɛɛ, nɛn tii na kɪ n durɔ win nɔɔn gari nɔ.

Fesitu nɛɛ, sia kaa nɔ.

²³ Yen sɔna sisiru Agiripa ka Berenisi ba tunuma siri yerɔ ka bɛɛɛ baka, ma tabu sinambu ka wuun wirugibu ba bu swɪi. Ma Fesitu u wooda wɛ bu ka Pɔlu na. ²⁴ Fesitu nɛɛ, sina boko Agiripa ka bɛɛ kpuro be i wāa mi ka bɛsɛ sannu, durɔ wi wee, win gari Yuuba kpuro ba ka na nɛn mi, be ba wāa wuu mi ka be ba maa wāa Yerusalemuɔ. Ba gbāsukumɔ ba mɔ, n n weenɛ u n maa wāa. ²⁵ Nɛn tii na n gāanu wa wi sɔɔ, ni nu ka gɔɔ weenɛ. Adama yèn sɔ win tii u win siribu tem yɛro nɔmu sɔndia, na gɔru doke n nùn daasia win mi. ²⁶ Ka mɛ, na n gāanu wa ni kon nɛnusi win gari sɔɔ n ka nɛn yinni tireru kua. Yen sɔna na ka nùn na bɛɛ kpuron wuswaaɔ, n mam nɛɛre wunɛ sina boko Agiripa, i ka win gari wɛɛri kpa n ka wa ye kon yore. ²⁷ Domi n n man dee dee sɔawɛ

n ka pirisəm goo mərisia kpa na kun gerua mban sōna.

26

Pəlu u tii tubusia

Agiripan wuswaa

¹ Agiripa u Pəlu sōwa u ayeru mə u ka win gari tubusia.

Yera Pəlu u tumbu marisia ka nəmu, ma u tii tubusia u nɛɛ, ² sina boko Agiripa, nən nukura dora giso yən sō kon kpī n tii tubusia wunen wuswaa gari yi kpuro sō yi Yuuba ba man manimə. ³ Domi na yē ma a Yuuban komaru yē sāa sāa ka ben sikirinəsun gari. N n mən na, na nun kanamə a temanə a nən gari swaa daki.

⁴ Yuuba kpuro ba nən wāaru yē saa nən aluwaasirun di. Ba yē ma Yerusalemuəra na biru di nən bwe-seru sō. ⁵ Ba man yē n tɛ. Yen sō, bā n kī ba koo kpī bu man seeda diiya ma Falisiban swaa sōra na kpēa, ye ya Yuuban sāarun komaru nən n kpuro kere. ⁶ Ma tē, ba man siri mini yən sō na nō mwɛɛ te yīiyə te Gusunə u besen sikadoba kua. ⁷ Nō mwɛɛ teya besen bwesenu wəkura yiru nu ka Gusunə sāmə gem ka tia bururu ka yoka. Sina boko, yīiyə bin sōna Yuuba ba man mēm manimə. ⁸ Mban sōna bɛɛ Yuuba i n kpē i naanɛ doke ma Gusunə u gəribu seeyamə.

⁹ Nən tii na raa tamaa n weene n Yesu Nasaretigiin yīsiru sanku ka swaa dabinu. ¹⁰ Mɛya na kua Yerusalemuə. Na wooda mwa saa yāku kowo tənwerobun min di, ma na naanɛ dokeobu dabiru doke pirisəm sō. Bā n maa kī bu ben gabu go nən nəmu ga ra n wāa sō. ¹¹ Nən dabira na ra bu so Yuuban mənno yenu kpuro sō, kpa n bu tilasi ko bu ka Gusunə gari kam gerusi. Na ka bu məru besira too sere na mam bu naa swī wuu tukusə.

Pəlu u win gəru gəsiabun gari mə

(I maa mɛɛrio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 22:6-16)

¹² Ma Pəlu maa nɛɛ, yāku kowo tənweroba man yəlla kua na dō Damasiə ka ben yiiko. ¹³ Sina boko,

sō wii wəllun saka swaa ye sō, na yam bururam wa mu na wəllun di mu sun wukiri nɛ ka be ba man yōsirio. Yam bururam mɛ, mu sōgim ballim kere. ¹⁴ Bɛɛ kpuro sa wəruma temə, ma na nō gagu nua, ga ka man gari mə ka Heberum ga nɛɛ, Sōlu Sōlu, mban sōna a man nən sōmə. Mɛɛrawa a tii mə nge naa kinɛ te ta ten yinnin dɛki nō sɛmgia tɛsumə. ¹⁵ Ma na bikia na nɛɛ, wuna were Yinni. Ma Yinni nɛɛ, nənna Yesu wi a nən sōmə. ¹⁶ Tē, a seewo a yōra. Na nun kuremawa n ka nun gəsi a ko nən sōmə, kpa a ka gāa nin seeda di ni a wa kə ka maa ni kaa wa sanam mɛ kon kpam nun kure. ¹⁷ Kon nun yakia saa Isireliban nəmun di, ka maa tən tukobun min di bən mi kon nun gəri, ¹⁸ a ka ben nən wukia bu ka gəsira yam wəkurun di bu du yam bururam sō, kpa bu gəsira Setam dam di bu na Gusunən mi, kpa bu ben toranun suuru wa bu ayeru tubi di ka be sannu be Gusunə u gəsə u kua wigibu yən sō ba man naanɛ doke.

Pəlu u win səmburun gari mə

¹⁹ Pəlu maa nɛɛ, sina boko Agiripa, yen sōna na wəllun kəsi te mēm nōwa. ²⁰ Na waasu kua, gbiikaa Damasiə ka maa Yerusalemuə, yen biru Yudean tem kpuro sō, ka maa tən tukobun mi. Na bu sōwa bu ben gōru gəsio bu toranu deri bu wura Gusunən mi, kpa bu gōru gəsiabun kookoosu sōsi. ²¹ Yenin saabuwa Yuu gaba man mwa sāa yerə ba ka swaa kasu bu man go. ²² Adama sere ka gisən giso Gusunə u man kōsu, na ka wāa na seeda dimə tumbu kpuron wuswaa, baka ka buu. Na n gāanu gerumə, ma n kun mə ye Gusunən sōməbu ka Məwisi ba gerua ben tireru sō ba nɛɛ ya koo kora. ²³ Yeya, Kirisi u n koo ko u kun nən sōre, kpa u n sāa gbiikoo wi u koo se gərin di u ka yam bururam gari kpara Yuuban mi ka maa tən tukobun mi.

Pəlu u kī Agiripa u ko Kirisigii

²⁴ Sanam mɛ Pəlu u tii tubusia mɛsum, Fesitu u gbāra u nɛɛ, Pəlu, a wiiraməwa! Wunen keu baka ya nun wiiro kua.

25 Pəlu nəe, Yinni Fesitu na n wiiramə. Gari yi na gerumə yi sāawa gem, yi maa swaa swīi. 26 Domi sina boko Agiripa u gari yin asansi yē. Na maa ka nūn gari mə ka toro sindu yēn sō na yē ma yen gēe kun nūn berue, domi gari yi, yi n koore gbenum. 27 Sina boko Agiripa, a Gusunən sāmabun gari naane doke ro? Na yē sāa sāa ma a yi naane doke.

28 Agiripa u Pəlu sōwa u nəe, n n sosi fiiko kaa n kī a de n ko Kirisigii.

29 Pəlu u nəe, baa n n domman na, Gusunə u de a ko Kirisigii n kun mam wunə tənə, n koora mē ka be ba nən gari nāmə mini kpuro gisə, kpa i n sāa nge nē, yōni yi ba man doke baasi.

30 Sanam meya sina boko ka tem yēro ka Berenisi, ka be ba sō mi, ba seewa. 31 Ye ba yariə, ba sōnamə ba mə, durə wi, u n gāanu kue ni nu ka gəə weene, baa mam pirisəm.

32 Ma Agiripa u Fesitu sōwa u nəe, durə wi, ū kun win siribu tem yēro nāmu səndie, sa ko raa kpī su nūn kara.

27

Ba ka Pəlu Romu dəə

1 Sanam mē ba gōru doke su ka Italin tem da ka goo nimkuu, ba Pəlu ka pirisəm gabu Yuliu nāmu səndia wi u sāa Romun tabu kowo wuuru garun tənwero te ba sokumə tem yērogiru.

2 Sa goo nimkuu dua ge ga na saa Adamitin di ga dəə ga n Asin tem bəwe. Ma sa swaa wəri. N deema Aritaaki, Masedənigii wi u na saa Tesalonikan di, u wāa ka bese. 3 Yen sisiru sa tura Sidoniə. Yuliu u Pəlu tən geeru kua, u dera u da u win kpaasibu bera bu ka nūn wē yēn bukata u mə. 4 Ye sa doona wuswaa woo bəkə ga sun sweemə. Yen sōna sa da sa Sipun tem bəwa mi woo ga ka nē. 5 Ye sa Silisi ka Panfilin tem bəwa, sa tura Mirə Lisin temə. 6 Miya besen tabu kowo tənwero u goo nimkuu gagu wa ge ga na saa Alesandirin di ga dəə Itali gia, ma u sun ge duusia.

7 Sō dabira sa da tēeru tēeru ka wahala sa sere da Sinidin bəkə. Ye

woo bəkə ga yina su da wuswaa, sa gera sa da sa Keretin tem bəwa sa kpa ka Saamənən bəkə. 8 Ma sa ye sara ka wahala baka sa tura yam gam mē ba mə Alafian Wēra yeru, mē mu wāa wuu gen bəkə ge ba mə Lase.

9 Sa sina mi sō mēeru sere ba ka nəə kusia, ma besen wuswaa daabu kua kari baka domi saa ye, ya ka goo nimkuu sē. Yen sōna Pəlu u bu kirə kua u nəe, 10 durə bēe, na wa ma besen wuswaa daabu kun koorə n kun ka kari ka munuse. N n sāmunu tənə nu koo kam koo ka goon tiwa ka sere besen tiin wāaru.

11 Adama tabu kowo tənwero u goo temə ka goo yēron gari swaa daki n kere Pəlugii. 12 Goo yāra yee te, ta n weene bu yāra mi woorun sanam. Yen sōna ben dabira nəe, bu doona min di, kpa bu kookari ko bu ka turi Fenikiə mi Keretin tem goo yāra yeru gara wāa, te ta mēera sō duu yerun yēsa ka yēsa. Miya ba kī ba n wāa woorun sanam.

Woo bəkə ga seewa

nim wōku wəllə

13 Woo fere ferebu ga seema nim wōku gian di, ma durə be, ba tamaa ben daabu koo koorawa nge mē ba kī. Yera ba goo yōratia gawama nim di, ba goo wuka ba Keretin tem bəwe turuku turuku. 14 Adama ye n sosi fiiko, woo bəkə ge ba ra soku Erakiləm ga seewa saa tem burerun beran di. 15 Ga goo nimkuu swee ma yēn sō sa n kpīa su goo ge siisia woo gen deedeeru, sa n maa kookari gaa kue, sa dera woo ge, ga ka goo ge da mi ga kī. 16 Ma sa da sa tem bure piibu bəwa ge ba mə Koloda mi woo ga ka nē. Miya sa kpīa sa goo nimkuun goo piibu gawa ka wahala baka sa ka gu duusia. 17 Ye sa gu duusia sa kpa, ba goo nimkuu ka wēe gēe bəkə ka dam. Yera ba gen beka ka wēe kusia, ma ba dera woo ga ka gu da mi ga kī yēn sō ba berum kua bu ku raa de Sirituə bu yani seeri kuru kara. 18 Yen sisiru, nge mē woo ge, ga sun sweemə ka dam, ba goo nimkuun sāmunu wiabu wəri ba sure nim sə. 19 Yen sisi kpaaru, ba goo nimkuun

dendi yānu wia ba sure nimə ka ben tiin noma. ²⁰ Səo dabira sa n̄ s̄əo ka kperi wa, ma woo damguu ga m̄ə, sa n̄ de maa tamaa sa ko yari baani.

²¹ Ye goo kun gāanu di saa tēebun di, yera Pəlu u yōra ben suunu s̄əo u n̄ē, dur̄ə b̄ē, i n̄ daa n̄en gari wura, s̄ə kun daa d̄əne Keretin di, i n̄ daa kari ka munuse yeni wasi. ²² Adama t̄ē, na b̄ē kanam̄ə, i de b̄ēen bw̄era kpuna. Goo sari wi u koo kam ko b̄ē s̄əo ma n̄ kun m̄ə goo nimkuu t̄əna. ²³ Domi ḡia w̄okuru Gusun̄ə w̄igii na s̄ā, wi na s̄āam̄ə, win ḡorado u na n̄en mi ²⁴ u n̄ē, n̄ Pəlu n̄ ku b̄erum ko. Na n̄ kon ko na kun yōre tem ȳeron wuswaa. N̄ wee, Gusun̄ə u maa man be kpuro yollaa kua be ba w̄ā ka n̄ sannu goo s̄əo. ²⁵ Yen s̄ə, dur̄ə b̄ē, i b̄ēen wasi kusio. Domi na naan̄ s̄ā ma Gusun̄ə u koo ko n̄ge m̄ə u man s̄əwa. ²⁶ Adama goo ga koo k̄asikira tem bureru garun ḡar̄ə.

²⁷ N̄ wee, n̄ kua s̄əo w̄okura n̄n̄esen w̄okuru ma woo damguu ga sun b̄arikiam̄ə nim w̄oku w̄oll̄ə ge ba ra soku M̄edit̄eran̄. W̄oku ten suunu s̄əon saka, goo nimkuun s̄əm kowoba tamaa sa tem turuku kuawa. ²⁸ Ma ba sisu w̄ē gbinisi ba kp̄ē nim s̄əo. Ba wa ma nim m̄en dukum mu tura m̄etiri t̄ena ka n̄əba yiru. Ye n̄ t̄ē fiiko ba kpam ȳira ma ba wa nim m̄en dukum tura m̄etiri yenda n̄əbu ka ita. ²⁹ Ba nande bu ku raa kpenu kuru kara, yen s̄əna ba goo ȳratinu n̄n̄ s̄ārusia gen birūə, ma ba kanam̄ə yam mu fuuku s̄āra. ³⁰ Yera goon s̄əm kowobu gaba ḡru doke bu gb̄enum sara, ma ba goo piibu sarasia nim̄ə n̄ge ba k̄i bu goo ȳratinu ka da gen wuswaa. ³¹ Adama Pəlu u tabu kowo t̄ənwero ka tabu kowobu s̄əwa u n̄ē, ma n̄ kun m̄ə s̄əm kowo beni ba sina s̄ē goo nimkuu s̄əo, i n̄ faaba wasi.

³² Yera tabu kowoba w̄ē bura yi yi goo piibu ge n̄eni ma ba dera ga w̄ari nim s̄əo.

³³ Sanam m̄ə ba yam s̄āreru mara Pəlu u be kpuro kana bu di. U n̄ē, saa s̄əo w̄okura n̄n̄en diya i faaba swaa daki, i n̄ maa gāanu ganu di. ³⁴ Na b̄ē

kanam̄ə, i dio b̄ēen faaban s̄ə. Domi baa b̄ēen wirun seri tia kun borim̄ə.

³⁵ Ye Pəlu u yeni gerua u kpa, u p̄ē sua u Gusun̄ə siara be kpuron wuswaa u ye mura ma u dim w̄ari. ³⁶ Ma be kpuro ba wasi kusia, ba d̄ianu di ben ti. ³⁷ B̄ē be sa w̄ā goo nimkuu ge s̄əo, b̄ēen geera tura t̄ənu goobu ka wata ka w̄okura n̄əbu ka tia (276). ³⁸ Ye baawure u di u deba, ba alikama sure nim w̄oku s̄əo, goo nimkuun bunum mu ka kaara.

Goo nimkuu ga k̄asikira

³⁹ Ye yam s̄āra, ba n̄ tem m̄ə tuba, adama ba daa ḡamburu garu wa te ta yani s̄ēri m̄ə, ma ba ḡru doke bu goo nimkuu b̄arie mi, b̄a n̄ kp̄ia. ⁴⁰ Yera ba goo ȳratinun w̄ē kusia ba dera nu nim w̄ari, ka sere maa s̄ēenun w̄ē yi ba ka yi s̄ari. Ma ba beka seesia w̄oll̄ə goo nimkuu gen wuswaa kpa woo gu ka goo b̄arie daa ḡambu ten mi gia. ⁴¹ Adama ba tura mi nim kurenu yinnam̄ə ka dam ma ba tem kuru kara. Ma goo nimkuun wuswaa ya tem ḡira, ba kp̄ana bu ge wuka. Sanam m̄əya nim kure bakanu maa gen biru swee ka dam, ma ga k̄asikira.

⁴² Yera tabu kowobu ba ḡru doke bu p̄iris̄əm be kpuro go, kpa bu ku raa k̄ēri bu yakara. ⁴³ Adama tabu kowo t̄ənwero wi, u k̄i u Pəlu faaba ko, yen s̄əna u bu yinari. U wooda w̄ē be ba k̄ēri ȳē bu gbi bu sure nim s̄əo bu t̄əbura gurūə. ⁴⁴ Kpa be ba tie bu goo nimkuun kpatakunu ȳə bu ka t̄əbura n̄ kun m̄ə gen tiin b̄esi. N̄ge m̄əya t̄əmbu kpuro ba ka tura gurūə ka alafia.

28

Ba w̄ā Malitu

¹ Sanam m̄ə sa tura tem bure ten mi ka alafia sa gia ma teya ba m̄ə Malitu. ² Yam min t̄əmba sun n̄enua ka k̄iru. Gura n̄em̄ə, ma woora m̄ə. Yen s̄əna ba d̄ə s̄ərua, ba ka sun dam koosia. ³ Ye Pəlu u d̄ā buri m̄ennam̄ə u dokem̄ə d̄ə s̄əo, sanam m̄əya waa ḡs̄əra yarima min di yam susurun s̄ə ma ta win n̄əmu t̄ēke. ⁴ Yam min t̄əmba waa ye wa Pəlun n̄əmūə, ma ba gerua ba n̄ē, kam kam dur̄ə wi, t̄ən

gowowa. Baa me u nim wahalan di yara, būu u n̄ koo de u n wāa.

⁵ Adama Pəlu u waa ye kpare dōo sōo, ya n̄ maa nūn wahala gaa kue. ⁶ Ba mara bu wa win wasi m̄asi, n̄ kun me u wəruma suaru sōo u gbi. Ye ba nūn m̄era tii tii n̄ ka t̄e, ba wa gāanu ganu kun nūn kue, ba n̄o k̄obia ba n̄e, būuwa u s̄aa.

⁷ Yam min b̄okuəra dur̄o goon yenu ga wāa, wi u s̄aa tem bure ten sun̄o, win yīsira Pubilusi. U sun dam koosia, ma u sun n̄enua ka kīru sōo ita win yenu. ⁸ N̄ deema Pubilusin tundo u wasi sundu ka bandubandu bar̄o u kp̄i. Ma Pəlu u dua win dir̄o u kanaru kua u nūn n̄oma s̄andi, ma u nūn b̄ekia. ⁹ Yen biru tem m̄en bar̄abu kpuro ba naam̄o win mi, ma u bu b̄ekiam̄o. ¹⁰ Ba sun b̄ere kua ka gāa dabinu. Sanam me sa goo nimkuu dūo sa doon̄o, ba sun kpuro w̄e ȳen bukata sa m̄o.

Pəlu tura Romu

¹¹ Suru itan biru sa goo nimkuu gagu dua ge ga na saa Alesandirin di, ge ga raa ȳo tem bure ten mi woorun saa. Goo nimkuu gen yīrera s̄aa būu sikaba. ¹² Sa tura wuu gagun mi, ge ba m̄o Sirakusi, ma sa sōo ita kua mi. ¹³ Sa kpam goo wuka min di sa da R̄egio. Yen sisiru woo ga seewa nim w̄oku gian di ma sōo yiruse sa tura Pusoli. ¹⁴ Sa naane dokeobu gabu deema mi, ma ba sun kana su ka bu sina alusuma b̄o teeru. Nge m̄eya b̄esen sanum koosina sa ka tura Romu. ¹⁵ Naane dokeo be ba wāa mi, ba nua ma sa wee, ma ba sun senn̄o na sere Apiyusin yabur̄o. Gaba maa ka sun yinna mi ba m̄o s̄abun s̄abia yenu ita. Ye Pəlu u bu wa u Gusun̄o siara, ma win bw̄era kpuna. ¹⁶ Sanam me sa Romu dua, ba dera Pəlu u win diru m̄o win baa. Ma tabu kowo goo u nūn k̄osu.

Pəlu waasu kua Romu

¹⁷ Sōo itan biru, Pəlu u wuu gen Yuuban wirugibu sokusia. Ye ba m̄enna ba kpa u n̄e, b̄e n̄en m̄ero bisibu, Yuu be ba wāa Yerusalem̄o ba man mwa, ma ba man Romugibu n̄amu s̄andia, baa me na n̄ b̄esen t̄ambu gāanu ganu kue, na n̄ maa b̄esen sikadoban komaru torari.

¹⁸ Romugiba man siri ma ba kī bu man kara ȳen s̄o ba n̄ taare gaa wa n̄e sōo ye ya ka ḡo weene. ¹⁹ Adama Yuu be, ba n̄ gari yi wure, yera na n̄en siribu tem ȳero n̄amu s̄andia, baa me na n̄ n̄en t̄ambu gari ḡe mani. ²⁰ Yenin s̄ona na b̄e bikia i ka na gis̄o n̄ ka b̄e gari ko. Domi ba man ȳoni yi dokewa wi Isireliba ba mara u nan s̄o.

²¹ Ba nūn s̄owa ba n̄e, sa n̄ tirenu wa saa Yudean di wunen garin s̄o, m̄eya maa sa n̄ baaru k̄sa gaa nua saa b̄esen m̄ero bisibun n̄on di be ba na saa mi gian di. ²² Adama b̄esen tii sa kī su n̄o ye a naane doke, domi sa ȳe ma baama kpurowa ba swaa yen k̄sa gerum̄o.

²³ Yen s̄ona ba t̄ru yi te ba koo na win mi, ma t̄n dabinu na t̄o te, diru mi u wāa. U bu gari yi kpuro tubusiabu w̄ari, u bu ban te Gusun̄o u sw̄in gari seeda diiya. U bu Yesun gari s̄osim̄o saa M̄owisin wooda ka Gusun̄on s̄om̄obun tirenun di. U bu yen keu s̄osi saa bururun di sere s̄o ka kpa. ²⁴ Gabu be sōo ba gari yi naane doke, adama gabu ba n̄ wure. ²⁵ Ba gari yi sikirin̄m̄o, ba ka doona. Adama bu sere doona Pəlu u gari tee sosi win gari sōo u n̄e, geema, Hunde D̄ero u b̄en sikadoba s̄owa saa Gusun̄on s̄om̄o Esain n̄o s̄on di, ²⁶ u n̄e,

“A doo t̄n ben mi, a n̄e,
ba ko n̄ n̄om̄o ka gem,
adama n̄ n̄ koo bu yeeri.

Ba ko n̄ m̄erim̄o,
adama ba n̄ koo wa.

²⁷ Domi t̄n benin ḡoru ga n̄ biti m̄o.

Ba ben tiin swaa k̄rua.

Ba n̄oni yinwa

kpa bu ku wa ka ben n̄oni,

kpa bu ku n̄o ka ben swaa,

kpa bu ku gia ka ben ḡoru,

kpa bu ku raa ka ḡosirama n̄en mi n̄ ka bu b̄ekia.”

²⁸ Pəlu u maa n̄e, n̄ n̄ m̄en na, i n̄ ȳe ma Gusun̄o u dera win faaba ye, ya da t̄n tukobun mi. Beya ba koo ye swaa daki. [²⁹ Ye Pəlu u yeni gerua u kpa, Yuu be, ba seewa ba sikirin̄m̄o gem gem ba ka doon̄o.]

³⁰ Wǝǝ gira yiruwa Pəlu u wǝǝ diru
garu sǝǝ te u haya sǝǝ. Be ba nǝn
beram da mi kpuro u ka bu faagi kua
ka nuku dobu. ³¹ U ban te Gusunǝ
u swǝin garin waasu mǝ ma u Yinni
Yesu Kirisin gari tubusiamǝ ka toro
sin bakaru. Goo sari wi u nǝn yinari.

TIRE TE PŌLU U ROMUGIBU KUA

Pōlu u tire te Romugibu yoruawa saa Korintin di sanam me u sōoru mō u ka da Romu mi, u Yesun yigberu dam kē. Domi u kī u sōmburu ko Romun Yesun yigberugibun suunu sōo saa fi-iko kpa bu nūn somi u ka da Esipanin temō.

Pōlu u sōosimō win tire te sōo ye ya sāa naane dokebu ka nge me naane doke bi, bu ra tōnun wāaru kōsi. Tire ten gari mero ya sāawa naane dokebu bu ra de tōnu u faaba wa, n n mō wooda n nēnubu. Handuniagibu kpurowa ta gari yi sōomō. Domi Gusunon mi, goo kun goo.

Tire ten kpunaa

1. Tire ten gari mero, wiru 1:1-17.
2. Tōmbu kpurowa ba tore, wiru 1:18n di sere wiru 3:20.
3. Swaa ye Gusunō u ra ka tōmbu faaba ko, wiru 3:21n di sere wiru 4:25.
4. Wāa kpaaru Kirisi sōo, wiru 5n di sere wiru 8.
5. Gusunon himba Isireliban sō, wiru 9n di sere wiru 11.
6. Nge me naane dokeo u koo win wāaru diisina, wiru 12n di sere wiru 15:13.
7. Tōbiribu, wiru 15:14n di sere wiru 16:27.

Tōbiribu

¹ Nena Pōlu, Kirisi Yesun yoo, ne wi Gusunō u soka n ka ko win goro ma u man wuna nēnem n ka win Labaari gean waasu ko.

² Labaari gea ye, Gusunō u raa yen nōo mwēeru kua yellun di saa win sōmōbun min di, ma ba ye yorua win garin tireru sōo. ³ Win Biiwa ya ka yā, Yesu Kirisi besen Yinni wi ba mara nge tōnu Dafidi sina bokon bweseru sōo. ⁴ Adama Hunde Dēero u sōosi ka dam ma Gusunon Biiwa u sāa sanam me u seewa gōrin di. ⁵ Wiya man durom wē ma u man gōra bwesenu kpuron mi win yīsirun sō, bwese ni, nu ka nūn naane doke kpa nu nūn mēm nōowa.

⁶ Bēē Romugibu, bēē be Yesu Kirisi u soka, i maa wāa be sōo.

⁷ Na bēē kpuro tire teni yoruamme bēē be i wāa Romuō, bēē be Gusunō u kī ma u bēē soka i ka ko wigibu. Gusunō, besen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēē durom ka alafia kē.

Pōlu u kī u naane dokeobu beram da Romuō

⁸ Gbiikaa na Gusunō nen Yinni siaramō Yesu Kirisin min di bēē kpuron sō yēn sō ba bēēn naane dokebun gari mō handunia kpuro sōo. ⁹ Gusunō wi na sāamō ka nen gōru kpuro na ka win Biin Labaari gea kparamō, wiya sāa nen seeda ma na ra n bēēn gari mō kpeetim sari ¹⁰ nen kanaru sōo. Na ra n bikiamō, Gusunō u n kī u den man swaa kē tē, n ka na bēēn mi. ¹¹ Domi na gōru doke gem gem n bēē wa n ka bēē hunden kēru garu kē kpa i ka tāsī. ¹² Kpa sa n dam kēenamō besen naane dokebu sōo ne ka bēē sanam me ko na n wāa bēēn mi.

¹³ Negibu, na kī i n yē ma na gōru doke nōn dabiru n ka na n bēē wa kpa nen sōmburu tu binu ma bēēn suunu sōo, nge me ta mara tōn tukobu gabun mi, adama sere ka gisō na n fēē wa. ¹⁴ Na waasun dibu neni wuu marosugibun mi ka maa baru kpaanugibun mi, yērugibun mi ka maa yēru sarirugibun mi. ¹⁵ Yen sōna na kī gem gem n maa bēē Labaari gea nōosia bēē be i wāa Romuō.

Labaari gean dam

¹⁶ Domi na n Labaari gean sekuru mō. Gusunon dama me mu ra baawure faaba ko wi u naane doke, gbiikaa Yuuba, yen biru tōn tukobu. ¹⁷ Labaari gea ye, ya sōosimō nge me Gusunō u ra tōnu gem wē. Gem men torubu ka men nōru, naane dokeba. Nge me ba yorua, “Wi u kua gemgii naane dokebu sōo, u ko n wāawa.”

Tōmbun taare

¹⁸ Ka geema, Gusunō u win mōru sōosimō saa wōllun di kōsa kpuron sō ye tōmba kua, ka win bēere yēru sariru. Ben kom kōsum men saabu ba n dere gem mu sōmburu ko. ¹⁹ Gusunō u mōru mō domi ye ya weene tōnu u tubu Gusunō sōo ya bu

burura. Gusunɔ win tiiwa u bu ye sɔɔsi kpasasa. ²⁰ Ka gem, u n̄ waarɔ ka n̄ni, adama saa tem toren di u tii sɔɔsi ma u s̄a Gusunɔ, u maa win sinaru sɔɔsi win s̄ama ye u kua sɔɔ. N n m̄en na, ba n̄ gafara wasi. ²¹ Ba Gusunɔ yē adama ba n̄ n̄n win sinandun b̄ere wē bu sere n̄n siara. Ma ben wira gu ma yam w̄kura yiba ben ḡoru bwisi sarirugisu sɔɔ. ²² Ba gerumɔ ba bwisi mɔ adama ba s̄awa gari bakasu. ²³ Ma ba Gusunɔ wi u ku ra gbin yiiko k̄osina ka bw̄arokunu ni nu ka t̄onu weene wi u ra gbi, ka gun̄su, ka yē yi yi ra s̄i, ka yi yi ra kabiri.

²⁴ Yen s̄na Gusunɔ u bu daa disinugia sure ben tii tiine sɔɔ nge m̄e ben ḡoru ga k̄i, kpa ben wasi yi ka ko b̄ere sarirugii. ²⁵ Ba Gusun̄n gem ka weesu k̄osina. Taka koorɔ ba s̄awa ma ba yen w̄aru w̄a, n n̄ mɔ taka kowon tii wi n weene bu siara ka baadommaɔ. Ami.

²⁶ Yen s̄na Gusunɔ u bu k̄ode b̄ere sarirugia kp̄e. Ben t̄on kur̄bu ba k̄ɔ m̄ennabu yina ka t̄on dur̄bu ma ba kookoo si su n̄ d̄ende k̄osire kua. ²⁷ M̄eya maa t̄on dur̄bu ba k̄ɔ m̄ennabu yina ka t̄on kur̄bu, ma ben k̄irun k̄ode banda ben tii tiine sɔɔ. Ba sekuru sariru m̄ɔ, t̄on dur̄ɔ ka t̄on dur̄ɔ, ma ba are mwaamɔ ben tii sɔɔ yi yi ka ben toraru n̄e.

²⁸ Gusunɔ u bu deri ben bwisiku k̄osunu sɔɔ bu ka ko ye n kun weene ȳen s̄ ba n̄ wure bu n̄n gia. ²⁹ Ma ba k̄sa baayere yiba ka nuku k̄osuru ka bin̄e ka tusiru ka nisinu ka t̄on goobu ka sannɔ ka taki ka bwisi k̄si. Ba ra w̄ine, ³⁰ ba ra t̄onu yaa kasiki, ba Gusunɔ tusa, ba ra tii wa, ba ȳkɔ m̄ɔ, ba ra woo kan̄e, ba k̄san kobun bwisi m̄ɔ, ba n̄ ben tundobu ka ben m̄erobu b̄ere w̄em̄ɔ. ³¹ Ba n̄ bwisi m̄ɔ, ba n̄ naan̄e m̄ɔ, ba n̄ k̄iru m̄ɔ, ba n̄ maa w̄onw̄endu m̄ɔ. ³² Ba yē ma Gusun̄n wooda ya gerumɔ ma be ba yenin bweseru m̄ɔ, ḡawa ben k̄ak̄ɔ. Ka m̄e, ba ra ko. N n̄ m̄ m̄e t̄ona, ba maa gabu siaramɔ be ba m̄ m̄e.

2

Gusun̄n siribu

¹ N n m̄en na, wun̄e wi a gabun taare waamɔ, a n̄ gafara wasi baa à n weren na, domi sanam m̄e a gabun taare waamɔ ma a maa m̄ nge be, a tii taare w̄em̄wa. ² Sa yē ma Gusunɔ u gem m̄ u n bu taare w̄em̄ be ba m̄en bweseru m̄ɔ. ³ N n m̄en na, a tamaa kaa yari Gusun̄n siribun di wun̄e wi a gabun taare waamɔ ma a m̄ nge be? ⁴ Nge a win t̄on geeru ka win temanabu ka win suurun kp̄aru gemawa? A n̄ yē ma Gusunɔ u t̄on geeru m̄wa u ka nun ḡoru ḡosiasia? ⁵ Adama ȳen s̄ wunen ḡoru ga b̄ɔbu ga degangam yiba, a wunen tii m̄aru m̄ennamm̄wa Gusun̄n m̄arun t̄run s̄ t̄e sɔɔ u koo t̄ambu siri dee dee ⁶ u ka baawure k̄sia nge m̄e win kookoosu s̄a. ⁷ Be ba gea m̄ ka temanabu ba ka yiiko ka b̄ere ka w̄aru kasu, beya Gusunɔ u koo w̄aru te ta ku ra kpe w̄e. ⁸ Adama be ba ben tiin ḡoru k̄iru m̄ɔ, ma ba ku ra gem m̄em n̄w̄e ma n kun m̄ k̄sa, beya ba koo m̄aru ka nuku ḡbisibu wa. ⁹ T̄onu baawure wi u ra k̄sa ko u koo t̄ya ka n̄ni sw̄aru wa, ḡbiikaa Yuuba, yen biru t̄on tukobu. ¹⁰ Baawure wi u ra maa gea ko u koo yiiko ka b̄ere ka b̄ari ȳendu wa, ḡbiikaa Yuuba, yen biru t̄on tukobu. ¹¹ Domi Gusun̄n mi, goo kun goo.

¹² Be ba tora, ba koo kam ko ba kun bu siri ka wooda. Be ba maa wooda yē ma ba tora, wooda yera ba koo ka bu siri. ¹³ Domi n n̄ m̄ be ba woodan garibu swaa daki beya ba gem m̄ Gusun̄n wuswaaɔ, ma n kun m̄ be ba m̄ ye wooda ya yi-irem̄. ¹⁴ T̄on tukobu ba n̄ M̄owisin wooda m̄ɔ, adama sanam m̄e ba m̄ ka tii ye wooda ya gerumɔ, ba s̄osim̄ ma ba yē ye n weene bu ko, baa bà kun M̄owisin wooda m̄ɔ. ¹⁵ Ben daa ya s̄osim̄ ma woodan kookoosu su yorua ben ḡorusu sɔɔ. Ben ḡoru ga maa yen seeda dim̄, domi ben bwisikunu nu bu ben toranu s̄osim̄, n̄ kun m̄e, nu ka bu yinam̄. ¹⁶ M̄eya n ko n s̄a t̄ɔ te Gusunɔ u koo t̄ambun bwisiku asiriginu kpuro siri Kirisi Yesun min di, nge m̄ n̄en Labaari gea ya gerum̄.

Yuuba ka wooda

¹⁷ Wunε maa ni. A tii sokumε Yuu, a wooda naane sãa, a woo kanamε wunε ka Gusunεn wãasinaan sã. ¹⁸ A yε ye Gusunε u kī a ko, ma a gãa geenun wunanabu gia wooda sã. ¹⁹ A yīiyε ma kaa kpī a wōkobu swaa gbīiya, kpa a tōmbu yam dεerasia be ba wãa wōkuru sã. ²⁰ A tamaa ma kaa kpī a bwisi sarirugibu bwisi kē, kpa a bibu keu sōsi. A yε ma a yēru ka gem nuuru mε wooda sã. ²¹ Wunε wi a gabu keu sōsimε, mban sōna a n tii sōsimε. Wunε wi a gabu sōmε bu ku gbeni, mban sōna a gbenimε. ²² Wunε wi a gerumε bu ku sakararu ko, mban sōna a mε. Wunε wi a būnu tusa, mban sōna a gbenimε nin dinε. ²³ Wunε wi a woo kanamε woodan sã, mban sōna a Gusunε funε wunamε ka woodan sarabu. ²⁴ Domi Gusunεn gari sã ba yorua ba nεε, “Bεεn saabuwa tɔn tukobu ba Gusunεn yīsiru gari kam gerusimε.”

²⁵ À n wooda swīi bango ya arufaani mε ka gem, adama à n wooda saramε wunεn bango ya sãa kam. ²⁶ N n mεn na, tɔn tuko wi ba n bango kue, ù n woodan gari mεm nōwa, Gusunε u n nùn mεεra bangogii? ²⁷ Tɔn tuko wi u wooda mεm nōwa baa mε ba n nùn bango kue u koo bεε Yuuba taare wē, domi i wooda saramε baa mε i ye mε ma ba bεε bango kua. ²⁸ N n mε wi u sãa Yuu wasi sã, wiya u sãa Yuu ka gem. ²⁹ Adama wi u sãa Yuu ka gem, wiya wi u sãa Yuu win gōruε. Domi bango ya n sãa ye ba kua wasi sã. Ye ya sãa bango ka gem, yera gōru gōsiabu. Hunde Dεeron sɔmbura, n n mε woodagiru. Gusunεwa koo Yuu wi siara, n n mε tōmbu.

3

¹ Tē, arufaani yerà Yuu u mε. Nge are yirà bango ya mε. ² N arufaani baka mε swεε kpuro sã. Gbiikaa Gusunε u win gere Yuuba nōmu sɔndia. ³ Mba ya koo ko ben gabu bā n kua naane sarirugibu. Ben naane sarirun sã Gusunε u koo maa ko naane sarirugii? ⁴ Aawo, n n mε. Baa bā n tɔnu baawure soka weesugii, ba n

yε ma Gusunε sãawa geegii. Nge mε Gusunεn gari gerumε,

“Ba koo nun gem wēwa wunεn gari gerubu sã kpa a siribu di.”

⁵ Adama kōsa ye sa mε yā n sōsimε ma Gusunε sãa gemgii, mba sa ko gere. Gusunε ù n tɔnu sεεyiasiamε, u sãa gem sarirugii? Aawo, na gari gerumε ka tɔndun baa. ⁶ Domi Gusunε ù kun sãa gemgii, amεna u koo ka handunia siri.

⁷ Adama nεn weesu sù n Gusunεn gem sōsimε kpasasa, win yiiko yu ka sosi, mban sōna ba koo kpam man taare wē nge toro. ⁸ Mban sōna sa n ko nεε, su kōsa ko kpa yu gea ma. Gabu bu ka wa bu nεn yīsiru sanku ba nεε, mεya na gerumε. Tɔn be, ba koo taare wa nge mε n weenε.

Goo sari wi u sãa gemgii

⁹ N n mεn na, bεε Yuuba sa gabu sanε kerewa? Aawo, baa fiiko. Domi sa sōsi kō ma bεε Yuuba ka tɔn tukobu bεε kpuro sa wãawa torarun dam nōma. ¹⁰ Nge mε ba yorua, “Gemgii sari, baa turo.

¹¹ Goo sari wi u bwisi mε. Goo sari wi u Gusunε kasu.

¹² Be kpurowa ba kōre.

Be kpurowa ba sankire.

Be kpurowa ba kōsa mε.

Baa ben turo kun gea mε.

¹³ Ben yara ba ka sibu taki dimε.

Ben nō ga dēε mōwa nge surakoru.

Ben nōwa ba ra ka tɔnu go.

¹⁴ Ben nō ga bōri yiba, ka gari yi yi sosu.

¹⁵ Ben naasu su sãu su ka tɔnun yem yari.

¹⁶ Kpeerabu ka nuku sankirana nu ra n wãa ben swaa sã.

¹⁷ Ba n alafian swaa yē.

¹⁸ Ba n Gusunε nasie.”

¹⁹ Tē sa yε ma kpuro ye wooda ya gerumε, ya ye gerumεwa be ba wãa yen nōmuεn sã, kpa nō baagere gu ka mari, kpa baawure u win daa tusia Gusunεn wuswaa. ²⁰ Domi goo sari wi u koo gem wa Gusunεn wuswaa wooda nεnubun sã, yèn sã wooda ya ra tɔnun toraru sōsi.

Nge mε Gusunε

u ra tɔnu gem wē

²¹ Adama tē Gusunō u sōsi nge mē u ra tōnu gem wē, n n̄ mō ka woodan gari. Mōwisin wooda ka Gusunōn sōmōbu ba yen seeda di. ²² Kpuro be ba Yesu Kirisi naanē doke, Gusunō u bu gem wēemō ben naanē dokebun sō, domi goo kun goo. ²³ Tōmbu kpurowa ba tora ma ba Gusunōn yi-iko bia. ²⁴ Adama Gusunō u bu gem wēemō n kun ka kōsiaru win durom sō saa Yesu Kirisin min di wi u bu yakiamō. ²⁵ Gusunō u n̄n kua abōru batuma sō u ka tōmbu toranun suuru waawa ka win yem be ba n̄n naanē doke. Gusunō u kua mē, u ka sōsi ma u s̄a gemgii. Yellu win suurun saa sō u raa tēmāna ka tōmbun toranu. ²⁶ Adama tē, saa yeni sō u kī u sōsi ma u s̄a gemgii ma u maa bu gem wēemō be ba Yesu naanē doke.

²⁷ N n̄ mēn na, mba tōnu u koo ka woo kana. Sari. Mban sōna. Woodan mēm nōobun sō? Aawo. Naanē dokebun sōna. ²⁸ Domi sa wa ma tōnu koo gem wa Gusunōn wuswaa ka naanē dokebu tōna, n n̄ mō ka woodan mēm nōobu. ²⁹ Gusunō u s̄awa Yuuba tōnan Yinni? U n̄ maa s̄a tōn tukobugii? U maa s̄a tōn tukobugii mē. ³⁰ Domi Gusunō turowa w̄a. Wiya u koo bangogibu gem wē ben naanē dokebun sō ka maa bango sarirugibun tii ben naanē dokebun sō. ³¹ Sa wooda goomō ka naanē dokebu nge mē? Aawo, sa mam yen dam siremōwa.

4

Aburahamun gari

¹ N n̄ mēn na, mba sa ko gere Aburahamu bēsen sikadon sō. Mba u nōma tura. ² Mēya b̄a n̄ Aburahamu gem wē ye u kuan sō u koo kpī u woo kana, adama n n̄ mō Gusunōn wuswaa. ³ Domi mba ba yorua Gusunōn gari sō. Ba nē, “Aburahamu u Gusunō naanē kua, yen sōna u n̄n garisi gemgii.” ⁴ Tē, goo ù n̄ s̄amburu kua, ba ku ra win kōsiaru garisi durom, win areya. ⁵ Adama baa ù kun s̄amburu kue, ma u gesi Gusunō naanē doke, Gusunō u koo win naanē dokebu garisiwa gem. Domi wiya u koo kpī u taarēgii

gem wē. ⁶ Nge mēya Dafidi u yēron doo nōrun gari m̄ wi Gusunō u gem wēemō n kun ka sōman baa. ⁷ U nē, “Doo nōrugiiwa w̄n toranu ba suuru kua,

ma ba win kōsa go.

⁸ Doo nōrugiiwa w̄n kōsa Yinni Gusunō kun garisi.”

⁹ Tē, doo nō te, bangogibugira? Nge ka maa bango sarirugibu. Domi sa gerumō ma ba Aburahamu garisi gemgii win naanē dokebun sō.

¹⁰ Amōna u s̄a sanam mē. U bango kua? Nge u n̄ kue. U n̄ sanam mē gina bango kue. U s̄awa bango sarirugii.

¹¹ Yen biruwa ba n̄n bango kua ye ya s̄a yīreru ma Gusunō u n̄n gem wē. Ba n̄n gem mē wē naanē dokebun sō sanam mē u n̄ gina bango kue. Nge mēya u ka kua bango sarirugibu kpuron baaba be ba naanē doke, ma ba bu gem wē. ¹² Ma u maa s̄a bangogibun baaba be n n̄ mō bango tōna ba mō, adama ba maa win naanē dokebun yira swī, bi u mō sanam mē u n̄ gina bango kue.

Ba ra nō mweeru wure ka naanē dokebu

¹³ Ba Aburahamu ka win bweseru nō mweeru kua ma ba koo handunia gira tubi di. Ba n̄ n̄n nō mwe te kue ka woodan baa, ma n kun mō yēn sō u gem wa naanē dokebun sō.

¹⁴ N n̄ s̄an na be ba wooda mēm nōwa beya ba koo ko tubi diobu, naanē dokebu kua kam, nō mwe te, ta maa tēsira. ¹⁵ Domi woodawa ya ka Gusunōn mōru naamō. Adama mi wooda sari, wooda sarabu maa sari.

¹⁶ Yen sō, ka naanē dokebun baawa ba koo nō mwe te wura tu ka ko durom, kpa Aburahamun bweseru kpuro tu ka kpī tu tu wura. N n̄ mō be ba wooda mō tōna adama ka maa be ba naanē dokewa nge Aburahamu wi u s̄a bēse kpuron baaba. ¹⁷ Nge mē Gusunōn gari gerumō, “Na nun kua bwese dabinun baaba.” U s̄a bēsen baaba, Gusunō wi u naanē do-ken wuswaa. Gusunō wiya u ra gōribu seeye, u ra maa taka ko ye ya n̄ daa w̄a. ¹⁸ Aburahamu u Gusunō naanē doke ka yīyōbu, baa mē u n̄ ka

yen swaa wa ye u yīiyo. Yen sōna u kua “bwese dabinun baaba” nge me Gusunō u raa gerua u nēē, “nge mēya wunen bwesera koo dabia.” ¹⁹ Saa ye, u wōō wunōbun (100) saka tura adama win naanē dokebu kun kaare sanam me u win wasi laakari kua yi yi sāare yi gu, ka maa Saaraan nukuru te ta n wāa tu bii ma. ²⁰ U n naanē dokebu deri, u n maa Gusunōn nō mweē te sika koosi. Adama win naanē dokebu nūn dam wē, ma u Gusunō bēē wē. ²¹ Domi u yē kam kam ma Gusunō u dam mō u ka ko yēn nō mweēru u kua. ²² Yen sōna win naanē dokebun saabu Gusunō u nūn garisi gemgii. ²³ Adama ye ba yorua ba nēē, “ba nūn garisi gemgii,” ba n yi yorua wi turon sō. ²⁴ Ba maa yi yoruawa besen sō, bese be ba koo maa garisi gemgibu, bese be sa Gusunō naanē doke wi u besen Yinni Yesu seeya gōrin di. ²⁵ U dera ba nūn go besen toranun sō, u maa nūn seeya u ka sun ko gemgibu.

5

Nōōsināa ka Gusunō

¹ Tē ye Gusunō u sun gem wē naanē dokebun sō, sa dora ka wi, saa Yesu Kirisi besen Yinnin min di. ² Win min diya naanē dokebun saabu sa durom me wa mē sō sa yō dim dim, ma sa nuku dobu mō yēn sō sa yīiyo sa ko bōnu wa Gusunōn yiiko sō. ³ N n mē tōna, sa maa nuku dobu mō besen nōni swāaru sō, domi sa yē ma nōni swāaru ta ra temanabu ma. ⁴ Temanabu bu ra de tōnu u laakari mēribu kamia, kpa u n yīiyōbu mō. ⁵ Tē, yīiyo bi, bu ku ra sun dukiri kue, domi Gusunō u win kīru yibia besen gōruō saa Hunde Dēeron min di wi u sun kā.

⁶ Sanam me sa n gina dam mō, saa ye Gusunō u yi, Kirisi u gu be ba n Gusunōn bēē yēn sō. ⁷ Geema n sē tōnu u ka geegii gbiiya. Sōrōkudo wōrugō goo koo gbi gean kowo goon sō. ⁸ Adama Gusunō u sun win kīrun kpāaru sōōsi, ye u dera Kirisi u gu besen sō sanam me sa sāa torobu. ⁹ Tē, win yem sōna sa kua gemgibu. N n mēn na, sika sari u koo maa sun faaba ko Gusunōn mōrun di. ¹⁰ Sanam me sa

sāa Gusunōn yiberēba, u ka sun dora win Biin gōon sō. N n mēn na tē, ye u ka sun dora u kpa, sika sari u koo maa sun faaba ko ka Bii win wāaru. ¹¹ N n mē tōna, sa maa nuku dobu mō Gusunō sō sa besen Yinni Yesu Kirisin min di wi u dera sa dora ka Gusunō.

Adamu ka Kirisi

¹² Toraru ta dua handunia sō sa tōn turon min di, ma win tora te, ta ka gōō na. Gōō wi, u tōmbu kpuro girari domi kpurowa ba tora. ¹³ Geema toraru ta wāa handunia sō wooda ya sere na, adama ba ku ra toraru garisi toraru mi wooda sari. ¹⁴ Ka mē, saa Adamun waatin di sere ka Mōwisigia, gōō u bandu dii tōmbu kpuron suunu sō, ka mam be ba n Gusunō mēm nōwē nge me Adamu u kua.

Adamu u sāawa wi u koo ra nan weenasii. ¹⁵ Adama durom mē, mu kpā n tora te kere. Geema tōn dabiru ta gu tōn turo win torarun sō, adama Gusunōn durom mu kere. Durom mēn kēru ta maa kere te u tōn dabiru kā saa Yesu Kirisi turo win min di. ¹⁶ Gusunōn kēru ka tōn turon tora te, ya wunane. Gbiikaa, siribu na tōn turon torarun sō, ma bin kōkōrō kua taare wēebu. Adama durom maa na tōn dabinun toranun sō, ma mēn kōkōrō kua gem wēebu. ¹⁷ Geema, tōn turon torarun sōna gōō u bandu di. N n mēn na, sika sari be ba Gusunōn durom bakam mwa ka win gem kēru, ba koo maa bandu di wāaru sō tōn turon min di. Wiya Kirisi.

¹⁸ N n mēn na, nge me tōn turon toraru ta tōmbu kpuro taare wē, mēya tōn turon gean kōbu bu tōmbu kpuro gem wēēmō bu ka wāaru wa. ¹⁹ Nge me tōn turon mēm nōōbu sarirun sō tōn dabiru ba kua torobu, nge mēya maa Gusunō u koo tōn dabiru gem wē tōn turon mēm nōōbun sō.

²⁰ Wooda ya dua kpa toraru tu ka sosi, adama mi torara sosi, miya Gusunōn durom mu maa sosi mu banda. ²¹ Nge me torara bandu di ma ta ka gōō na, mēya maa Gusunōn durom mu bandu dii gem sō mu ka sun wāaru wē te ta ku ra kpe saa besen Yinni Yesu Kirisin min di.

6

Sa kua gonu torarun wuswaa,

adama wasobu Kirisi sɔɔ

¹ N n mɛn na, mba sa ko gere. Sa ko n da n toramɔwa durom mu ka sosi? ² Aawo, n n mɛ. Bɛɛ bɛ sɔɔ torara kun maa dam mɔ, amɔna sa ko n maa ka wɔa ten dam nɔmuɔ. ³ I n yɛni yɛ? Sanam mɛ ba sun batɛmu kua su ka gbinna ka Yesu Kirisi, win gɔɔ sɔɔra sa ka nɔn gbinna. ⁴ Batɛmu ye sɔɔ, ba sun sika ka wi sannu, ma sa win gɔɔ bɔnu kua, kpa nge mɛ Kirisi u seewa gɔrin di ka Baaban yiiko, bɛɛ maa sa n sɔimɔ ka wɔa kpaaru.

⁵ Domi sà n gbinna ka wi sanam mɛ sa win gɔɔ bɔnu kua, sika sari sa ko maa win seebu gɔrin di bɔnu ko kpa su gbinna ka wi. ⁶ Sa yɛ ma ba bɛɛn daa gura kpare dɔa bunanaru sɔɔ ka wi sannu, kpa bɛɛn wasi torarugii yi ko dam sarirugii kpa sa kun maa sɔa torarun yobu. ⁷ Domi wi u gu u yakiara torarun nɔman di. ⁸ Tɛ, nge mɛ sa gu ka Kirisi sannu, sa maa naane sɔa ma sa ko maa wɔaru di ka wi sannu. ⁹ Domi sa yɛ ma Kirisi u seewa saa gɔrin di u n maa gbimɔ, gɔɔ kun maa dam mɔ wi sɔɔ. ¹⁰ Domi gɔɔ wi u gu min sɔ, torara kun maa dam mɔ win wɔlɔ, adama wɔa te u dimɔ tɛ, u tu dimɔwa Gusunɔn wuswaa. ¹¹ Mɛya maa bɛɛn tii i tii garisio gonu torarun wuswaa, kpa i n sɔa wasobu Gusunɔn wuswaa Kirisi Yesu sɔɔ.

¹² N n mɛn na, i ku maa de toraru ta n bandu dii bɛɛn wasi yi yi koo gbi sɔɔ. I ku yin bine mɛm nɔɔwa. ¹³ I ku ra bɛɛn wasin doo dooka toraru nɔmu sɔndia tu ka kɔsa ko, adama i bɛɛn tii Gusunɔ nɔmu sɔndio nge wasobu be ba wurama gɔrin di, kpa i bɛɛn wasin doo dooka Gusunɔ nɔmu sɔndia yu ka gea ko. ¹⁴ Toraru ta n ko n yiiko mɔ bɛɛ sɔɔ, domi i n wɔa woodan nɔma sɔɔ ma n kun mɔ durom nɔmaɔ.

Gem yobu

¹⁵ N n mɛn na, amɔna sa ko ko. Sa ko n toramɔ yɛn sɔ sa wɔa durom nɔma sɔɔ, n n mɔ woodan nɔma sɔɔ? Aawo, n n mɛ. ¹⁶ I yɛ sɔa sɔa ma i n tii goo nɔmu sɔndia nge yobu i ka

nɔn mɛm nɔɔwa, win yoba i sɔa. N n torarun na, tera ta ka gɔɔ naamɔ. N n maa mɛm nɔɔbun na, biya bu ka gem wɛɛbu naamɔ. ¹⁷ Adama su Gusunɔ siara, domi i raa sɔa torarun yobu, adama tɛ i sɔasi te mɛm nɔɔwammɛ ka gɔru tia te ba bɛɛ nɔmu sɔndia. ¹⁸ Ye i maa yakiara torarun di i kpa, i kua gem yobu. ¹⁹ Na gari mɔ nge tɔn diro yɛn sɔ i sɔa dam sarirugibu. Nge mɛ gasɔ i bɛɛn wasin doo dooka disinu ka kɔsa nɔmu sɔndia nge yobu i ka kɔsa ko, tɛ, i bɛɛn wasin doo dooka gem nɔmu sɔndio nge yobu kpa bɛɛn daa yu dɛɛra.

²⁰ Domi sanam mɛ i raa sɔa torarun yobu, gem kun dam mɔ bɛɛ sɔɔ. ²¹ Are yirɔ i raa wa yɛ sɔɔ sekura bɛɛ mɔ tɛ. Yen wii goberu maa gɔɔwa. ²² Adama tɛ ye i yakiara torarun di i kua Gusunɔn yobu, bɛɛn are sɔa daa dɛɛra, bɛɛn wii goberu ta maa sɔa wɔaru te ta ku ra kpe. ²³ Domi gɔɔwa torarun are, adama Gusunɔn kɛra wɔaru te ta ku ra kpe Yesu Kirisi bɛɛn Yinnin min di.

7

Ye suanabu sɔɔsimɔ

¹ Be ba yɛ ye wooda ya sɔa, beya na ka yɔ. Nɛgibu, i n yɛ ma mɛn nɔɔ tɔnu u wɔa wɔaru sɔɔ u wɔawa woodan nɔma sɔɔ? ² Nge mɛya tɔn kurɔ ka win durɔ ba ko n wɔasine woodan saabu sere durɔ win wɔarun nɔrɔ, adama win durɔ u n gu, u yakiara saa suanaan woodan dam di. ³ Yen sɔ, sanam mɛ win durɔ u wasi ma u durɔ kpao sua, ba koo nɔn sokuwa sakara, adama win durɔ u n gu, u yakiara woodan di. Sanam mɛ, u n durɔ kpao sua u n sɔa sakara. ⁴ Nge mɛya maa bɛɛ nɛgibu, wooda ya n maa dam mɔ bɛɛn wɔlɔ, yɛn sɔ i gu ka Kirisi sannu, kpa i ka ko googibu. Tɛ, i sɔa wi ba seeya gɔrin digibu, kpa sa n ka Gusunɔ binu maruammɛ. ⁵ Domi sanam mɛ sa wɔa bɛɛn tiin daan nɔma sɔɔ, kankam kii torarugiru te wooda ya seeya ta sɔmburu mɔ bɛɛn wasin doo dooka sɔɔ ma ta ka sun dɔɔ gɔɔ gia. ⁶ Adama tɛ, sa yakiara woodan di ye ya raa sun nɛni nge dɛsobu domi ya n maa dam

mə beŋen wəllə. Nge meya sa ko kpī su Gusunə sā ka bwisiku kpaanu ni nu wee Hunden di, n n̄ maa mə ka bwisiku guru ni nu wee woodan di.

Wooda ka toraru

⁷ N n̄ mən na, mba sa ko gere. Wooda ya sāa toraru? Aawo. Woodan saabuwa na mam toraru gia. Domi na n̄ daa bin̄e giamə wooda yà kun n̄e, “I ku ra bin̄e ko.” ⁸ Ma toraru ta wooda tāsā ta ka bin̄e baayere mara n̄e sɔɔ. Domi mi wooda kun wāa, toraru maa sari. ⁹ Gasə, sanam m̄e wooda sari, na raa wāa, adama ye wooda ya na torara seewa ¹⁰ ma n̄en tii na gu. Nge meya wooda ye ya weene yu wāaru wē, yeya na deema ya ka man gɔɔ naawa. ¹¹ Domi toraru ta wooda tāsā ta ka man n̄oni wōkua, ma ta man go.

¹² N n̄ mən na, wooda ya d̄eere, yen gari maa d̄eere, yi d̄ende, yi maa wā. ¹³ N n̄ mən na, ye n̄ gea sāa yera ya ka man gɔɔ naawa? Aawo, torara ta man go kpa tu ka s̄ɔsi ma te torara. Domi ta gāa geenu denda ta ka man go kpa tu ka s̄esia n̄ banda saa woodan di.

Wi toraru ta taare

¹⁴ Geema, sa yē ma wooda ya sāa Hundegia adama n̄e na sāawa wasigii wi ba toraru d̄ore. ¹⁵ Domi ye na ra n̄ m̄o na ku ra tubu. Ye na kī na ku ra ye ko, adama ye na tusa yeya na ra ko. ¹⁶ N̄a n̄ da ko ye na kun kī na wura ma wooda ya wā. ¹⁷ Meya n̄ n̄ maa mə n̄en tiiwa na m̄o ma n̄ kun mə tora te ta man wāasi. ¹⁸ Na yē sāa sāa ma gāa geenu sari n̄e sɔɔ, n̄en daawa na ka yā, domi baadomma gean kīra wāa n̄e sɔɔ, adama yen koba na ku ra kpī. ¹⁹ Na n̄ gea ye m̄o ye na kī mi, k̄sa ye na tusa yeya na ra ko. ²⁰ Adama n̄a n̄ m̄o ye na kun kī, n̄ n̄ maa n̄e na m̄o. Tora te ta man wāasi, tera ta ye m̄o.

²¹ Wooda yeniwa na wa n̄e sɔɔ. Sanam m̄e na kī n̄ gea ko, k̄sa ya ra n̄ man wāasi. ²² Na nuku dobu mə Gusunən wooda sɔɔ n̄en ḡoruo, ²³ adama n̄en wasin doo dooka sɔɔ na wooda tuka waamə ye ya sannamə ka n̄en bwisikunu. Ma ya man m̄o tora ten d̄eso te ta wāa n̄en wasin doo dooka sɔɔ. ²⁴ Ḡoru garin barōwa n̄e!

Wara koo man w̄ora wasi yinin n̄oman di, yi yi ka man gɔɔ d̄ɔɔ. ²⁵ Na Gusunə siara Yesu Kirisi beŋen Yinnin saabu.

N n̄ mən na, na sāa Gusunən woodan yoo n̄en bwisikunu sɔɔ, adama n̄en daa sɔɔ na sāawa torarun yoo.

8

Wāa te Gusunən Hunde

u w̄eemə

¹ Yen s̄o t̄ē, ba n̄ bu taare w̄eemə be ba gbin̄e ka Kirisi Yesu. ² Domi Gusunən Hunden wooda ye ya wāaru w̄eemə Kirisi Yesu sɔɔ ya sun yakia saa toraru ka ḡɔn n̄oman di. ³ Ye wooda kun kpīa ya kue ȳen s̄o t̄onun daa ya yen dam kpeesia, Gusunə u ye kua. U toraru taare w̄e te ta wāa t̄onun daa sɔɔ sanam m̄e u win tiin Bii ḡorima ka wasi yi yi ka t̄onun wasi torarugii weene, u ka ko ab̄oru torarun s̄o. ⁴ U yeni kuawa kpa su ka gea ko ye wooda ya ȳiiremə, beŋe be sa s̄iimə win Hunden dam sɔɔ, n̄ n̄ mə beŋen daan dam sɔɔ. ⁵ Domi be ba s̄iimə ben daan dam sɔɔ, beya ba ben daagia bwisikumə. Adama be ba s̄iimə Gusunən Hunden dam sɔɔ, beya ba Hundegia bwisikumə. ⁶ À n̄ wunen daagia bwisikumə, ḡɔwa yen k̄k̄arə. À n̄ maa Hundegia bwisikumə, wāaru ka alafiawa wunegia. ⁷ Domi be ba ben daagia bwisikumə ba kua Gusunən yibereba. Ba n̄ Gusunən wooda m̄em n̄ɔwamme, ba n̄ mam kp̄ē. ⁸ Be ba ben daan wāaru wāa, ya n̄ koorə bu Gusunə w̄ere.

⁹ Adama beŋe, i n̄ maa beŋen daan wāaru wāa ma n̄ kun mə Gusunən Hundegiru ȳen s̄o win Hunde u wāa beŋe sɔɔ. Wun̄e wi a kun Kirisin Hunde mə, a n̄ sāa wigii. ¹⁰ N n̄ mən na, Kirisi ù n̄ wāa beŋe sɔɔ, baa beŋen wasi ȳi n̄ gu torarun s̄o, beŋen hunde ya wasi ȳen s̄o i gem wa Gusunən mi. ¹¹ Gusunə wi u Yesu seeya ḡorin di, win Hundewa wāa beŋe sɔɔ. Yen s̄ɔna wi u Yesu Kirisi seeya ḡorin di u koo maa beŋen wasi ḡɔḡii wāaru w̄e saa win Hunden min di, wi u wāa beŋe sɔɔ.

¹² N n̄ mən na, n̄egibu, sa dibu n̄eni, adama n̄ n̄ mə daagibu sa n̄

ka besen daan kīru mem nōowammē.
¹³ Domi i n been wasin kīru mō i ko gbi, adama i n been wasin kīrun kookoosu deri ka Hunde Deeron somiru i ko n wāa. ¹⁴ Domi be Gusunon Hunde u kparamo, beya ba Gusunon bibu. ¹⁵ Domi ba n bee hunde ka ye ya koo bee ko yobu kpa i n ka kpam nande. Adama ba bee Hunde kawā wi u bee kua Gusunon bibu, ma ka win dam sa Gusuno sokumō Baaba. ¹⁶ Gusunon Hunden tii u besen hunde sōmō ma sa sāa win bibu. ¹⁷ Tē yēn sō sa sāa win bibu sa maa sāa tubi diobu, ma sa ko win tubi bōnu ko ka Kirisi sannu, domi sà n Kirisin nōni swāaru bōnu kua, sa ko maa win yiiko bōnu ko.

Yiiko ye ya sisi

¹⁸ Na n saa yenin nōni swāaru garisi gāanu yiiko ye sa ko ra wan sō. ¹⁹ Taka koora kpuro ya diira saa yu na yē sō Gusuno u koo win bibu terasia. ²⁰ Domi u taka koora kpē kam kobun swaa sō, n n mō yen tiin gōru kīrun sō, win kīrun sōna. Adama yīyō bini bu wāa, ²¹ ma ba koo ra taka kooran tii yakia saa kam kobun yorun di, kpa yu ka Gusunon bibun tii mō yiikogiru bōnu ko. ²² Sa yē ma sere ka tē taka koora kpuro ya kpasa wōri mōwa ka wuriribu nge marubun wuriribu. ²³ Adama n n mō taka koora tōna, besen tii bese be Gusuno u suna bura sanam mē u sun Hunde Deero kā, sa maa kpasa wōri mō besen tii sō sa n ka mara sere Gusuno u n besen wasi yakia mam mam, u ka sōsi ma sa kua win bibu. ²⁴ Domi faaba ya sāa besegia, adama sa gina wāa yen yīyōbu sō. Sā n waamō ye sa yīyō, yīyōbu kun maa wāa. Ye tōnu waamō u ko n maa ye yīyō? ²⁵ Adama sà n gāanu yīyō ni sa n waamō, sa ko n nu marawa ka temanabu.

²⁶ Nge mēya maa Hunde Deero u ra sun somi besen dam sariru sō, domi sa n yē ye n weene su Gusuno kana. Adama Hunde wi, u ra nūn kanē besen sō ka kpasa wōri ye ya n ka nō gerurō. ²⁷ Gusuno wi u ra tōmbun gōrusu tubu, u maa yē ye Hunde wi, u bwisikumō yēn sō ka win kīra Hunde wi, u ra n nūn kanamō naanē dokeobun sō.

²⁸ Domi sa yē ma baayere kpuro sō ye ya ra tōnu deeme, Gusuno u sōmburu mō u ka bu gea kua be u soka win himba sō, ma ba nūn kī. ²⁹ Domi be u yē yellun di u maa bu gōsa u yi bu ka ko win Biin weenasibu, kpa win Bii u ka ko yeruma wōnō dabirugii. ³⁰ Nge mēya be u gōsa u yi, u maa bu soka. Be u soka mi, u maa bu gem wē. Be u gem wē u maa ka bu win yiiko bōnu kua.

Gusunon kīrun kpāaru

³¹ N n mēn na, mba sa ko gere ka gari yi. Gusuno u n sāa besegii, wara koo ka sun yibere tēru ko. ³² Gusuno wi u kun win tiin Bii tii yiye, adama u nūn wē bese kpuron sō, u n koo maa sun kpuro kē ka Bii wi sannu kōsiaru sari? ³³ Wara koo tōmbu durum mani be Gusuno u gōsa. Sari, domi Gusunon tiiwa u ra tōnu gem wē. ³⁴ Wara koo bu taare wē. Sari, domi Kirisi Yesu u gu u maa seewa gōrin di u wāa Gusunon nōm geuō. Wiya u ra maa Gusuno kanē besen sō. ³⁵ Wara u koo kpī u sun karana ka Kirisin kīru. Tōya? Wahala? Nōni swāaru? Gōru? Tereru? Kari? Takobi? ³⁶ Nge mē ba yorua, “Wunen sōna ba sun goomō tōru baatere.

Ba sun mēra nge yāa ni ba koo saka.”

³⁷ Adama ye kpuro sōra sa nasara wa mam mam saa win min di wi u sun kīa. ³⁸ Domi na yē kam kam ma gō ka wāaru ka wōllun gōradoba ka wērekunu ka saa yenī, ka saa ye ya sisi, ka wōllun yiikogibu, ³⁹ ka ye ya wāa wōllō, ka ye ya wāa tem sōwō, ka taka koora gaa, yen gaa kun kpē yu sun karana ka Gusunon kīru te ta sōsira Yesu Kirisi besen Yinni sō.

9

Gusuno ka Isireliba

¹ Ne Kirisigiiwa na gem gerumō, na n weesu mō. Nen gōru ga man yen seeda diiyammē saa Hunde Deeron min di. ² Nen bweserun wōnwōndu ta man mō baadomma. Yen sōna nen gōru ga sankire gem gem. ³ N n ko n kooran na, kon daa de bu man bōrusi kpa bu man karana ka Kirisi ben sō. ⁴ Ba sāa Isireliba, be Gusuno u gōsa bu

ka ko win bibu. Beya u win yiikon girima sɔɔsi. Beya u ka arukawaniba bakua. U bu wooda wɛ. Bera u sɔɔsi mɛ ba koo nɔn sɔasina. U maa bu nɔ mweenu kua. ⁵ Ba sɔa be Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ben bweseru sɔn diya Kirisi wi u kpuro kere u yara nge tɔnu. U maa sɔa Gusunɔ wi n weene bu siara ka baadommaɔ. Ami.

⁶ Na n gerumɔ ma Gusunɔn gari yi kam wɔruma. Domi be ba mara Isireliba n n mɔ be kpuro ba sɔa Isireliba Gusunɔn mi. ⁷ N n maa mɔ be kpuro be ba marura Aburahamun min di beya ba sɔa win bibu Gusunɔn mi. Domi Gusunɔ u Aburahamu sɔɔwa u nɛɛ, “Isakin biba ba koo soku wunen bweseru.” ⁸ Yen tubusiana, n n mɔ be ba mara ka wasin baa beya Gusunɔgibu, adama bii bɛn nɔ mweeru Gusunɔ u kua beya u garisi Aburahamun bweseru. ⁹ Gari yi wee, yi Gusunɔ u ka nɔ mwee te kua. U nɛɛ, “Gasɔkun amadaare kon wurama, yen biri Saaraa koo bii tɔn durɔ ma.”

¹⁰ N n mɛ tɔna, Rebekan bibu yiru ba tundo turo mɔ, wiya bɛsɛn sikado Isaki. ¹¹⁻¹² Adama Gusunɔ u ra tɔmbu gɔsiwa win himba sɔɔ, n n mɔ ben kookoosun sɔ, adama ka win sokura. U ka sɔɔsi ma u win himba ye swi, u Rebeka sɔɔwa u nɛɛ, “Mɔ u koo win wɔnɔ wiru kpɛiya.” U ye gerua Rebeka u sere win bibu mara sanam mɛ ba n gea n kun mɛ kɔsa koore. ¹³ Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, “Na Yakɔbu kɛa adama na Esau yina.”

¹⁴ N n mɛn na, mba sa ko gere. Gusunɔ u sɔawa gem sarirugii? Aawo, baa fiiko. ¹⁵ Domi u Mɔwisi sɔɔwa u nɛɛ, “Win wɔnwɔndu na mɔ, wiya kon wɔnwɔndu kua. Wi na maa ka duure, wiya na kon ka duura.” ¹⁶ Nge mɛya n n sɔa goon kɛrun baa, n n maa goon sɔmburun baa, adama Gusunɔn wɔnwɔndun baawa. ¹⁷ Domi ba yorua ma Gusunɔ u Egibitin sunɔ sɔɔwa u nɛɛ, “Yenin sɔna na nun seeya, kpa n ka nɛn dam sɔɔsi wunɛ sɔɔ, kpa nɛn yɛsiru tu ka nɔra handunia kpuro sɔɔ.” ¹⁸ Nge mɛya wi u kɛ u wɔnwɔndu kua u ra nɔn wɔnwɔndu kue, wi u maa kɛ u gɔru bɔbiasia u ra nɔn gɔru bɔbiasie.

Gusunɔn mɔru

ka win wɔnwɔndu

¹⁹ N n mɛn na, kaa man bikia a nɛɛ, mban sɔna u maa taare waamɔ tɔnu sɔɔ. Wara koo kpɛ u win kɛru yina. ²⁰ Adama wara ra n wunɛ tɔnu, a sere ka Gusunɔ sikirina. Mɔndu ta koo mɔmɔ bikia tu nɛɛ, mban sɔna u tu kua mɛ? ²¹ Mɔmɔ kun dam mɔ sɔndun wɔllɔ? Ka sɔn tee te, u n kpɛ u tooru ko ka maa weke te ba ra swɛ?

²² Mba i yɛ i ko gere Gusunɔn sɔ. U kɛ u win dam ka win mɔru sɔɔsi. Yen sɔna u ka bu tɛmana be ba koo kam ko win mɔrun sɔ. ²³ U kua mɛ u ka sun win yiikon kpɛaru sɔɔsi, bɛsɛ be u wɔnwɔndu kua, bɛsɛ be u sɔru kua yellun di su ka win yiiko wa, ²⁴ bɛsɛ be u soka n n mɔ Yuuban suunu sɔn di tɔna, ka maa tɔn tukobun suunu sɔn di. ²⁵ Yeniwa Gusunɔ u gerua win sɔmɔ Oseen tireru sɔɔ. U nɛɛ, “Tɔn be ba n daa sɔa nɛgibu, kon bu soku nɛn tɔmbu. Bwese te na n daa kɛ, kon tu soku nɛn kɛnasiru.”

²⁶ Yam mi ba raa maa bu sɔɔwa ba nɛɛ, ba n sɔa nɛn tɔmbu, miya ba koo bu soku Gusunɔ Yinni wason bibu.”

²⁷ Ma Gusunɔn sɔmɔ Esai u nɔɔgiru sua u gerua Isireliban sɔ u nɛɛ, “Baa Isireliba bɔ n dabia, nge nim wɔkun yanim, ben sukum tɔnawa koo faaba wa. ²⁸ Domi Gusunɔ koo yande win gere yibia mam mam handunia sɔɔ ye u raa gɔru doke.” ²⁹ N sɔawa nge mɛ Esai u raa gerua u nɛɛ, “Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u kun daa sun bweseru tie, sa ko raa kowa nge Sodomu. Sa ko raa ka Gomɔra weena.”

Isireliba ka Labaari gea

³⁰ N n mɛn na, mba sa ko gere. Tɔn tuko be ba n daa kasu bu gem wa Gusunɔn mi, ba gem wa naane doke-bun saabu. ³¹ Adama Isireliba be ba kasu bu wooda swi bu ka gem wa Gusunɔn mi, ba n mu wa. ³² Mban sɔna. Yɛn sɔ ba n mu kasu ka naane dokebu, ma n kun mɔ ka sɔma. Ba sokura kpee sokuratii te sɔɔ, ³³ tɛn gari ba yorua ba nɛɛ,

“N wee, na kpee sokuratiru dokemɔ
Siɔniɔ,
kpee te ta ra torasie.
Adama wi u nùn naane doke u n
sekuru wasi.”

10

¹ Nɛgibu, ye na kɪ ka nɛn gõru kpuro
ka ye na ra n Gusunɔ kanamɔ, yeya
nɛn bweseru tu faaba wa. ² Domi na
bu seeda yeni diiyammɛ, ba hania mɔ
Gusunɔn sɔ, adama yẽru sari. ³ Ba n
swaa yẽ ye Gusunɔ u ra ka tɔnu gem
wẽ, ma ba swaa kasu bu ka ben tiin
gem yara. Yen sɔna ba n Gusunɔn gem
swaa wiru kpɪiyɛ. ⁴ Domi Kirisiwa sãa
woodan kɔkɔrɔ kpa baawure wi u nùn
naane doke u gem wa Gusunɔn mi.

Faaba sãa baawuregia

wi u Yinni naane doke

⁵ Domi Mɔwisi u yorua u nɛɛ, “tɔnu
wi u gea mɔ ye wooda ya yĩremɔ,
gea yen min diya u koo wãaru wa”.
⁶ Adama nge mɛ ba koo tɔnu gem wẽ
naane dokebun sɔ, yen gari wee, “A
ku gere wunɛn gõruɔ a nɛɛ, wara u
koo yɔ Gusunɔ wɔllɔ.” Yen tubusiana,
u ka Kirisi sarasiama. ⁷ A ku maa
gere, “Wara u koo du tem sɔwɔ.”
Yen tubusiana, u ka Kirisi seesia gɔrin
di. ⁸ Adama mba gari yi, yi gerua.
Yi nɛɛwa, “Gusunɔn gari yi, yi wãa
wunɛn turuku, yi mam wãa wunɛn
nɔwɔ ka wunɛn gõruɔ.” Yi sãawa
naane dokebun gari yi sa waasu mɔ,
yi yi nɛɛ, ⁹ à n ka wunɛn nɔ wura ma
Yesu sãawa Yinni, ma a naane doke
wunɛn gõruɔ ma Gusunɔ u nùn seeya
gɔrin di, kaa faaba wa. ¹⁰ Domi gõru
sɔɔra tɔnu u ra naane doke, u ka gem
wa Gusunɔn mi, nɔwɔ ba ra maa
ka seeda di bu ka faaba wa. ¹¹ Nge
mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔ ba nɛɛ,
“Baawure wi u nùn naane doke, u n
sekuru wasi.” ¹² Domi wunanabu
sari Yuuba ka tɔn tukobu sɔɔ. Be
kpuro Yinni turowa ba mɔ. Win dukia
maa sãa be ba nùn sokumɔ kpurogia.
¹³ Domi ba yorua ba nɛɛ, “Baawure wi
u Yinnin yĩsiru soka, u koo faaba wa.”

¹⁴ Adama amɔna ba koo ka nùn
soku, bà kun nùn naane doke. Amɔna
ba koo maa ka naane doke bà kun win

gari nɔɔre. Amɔna ba koo maa nɔ goo
ù kun gari yi waasu koore. ¹⁵ Amɔna
ba koo ka gari yi waasu ko goo ù kun
bu gɔre. Nge mɛ ba yorua, “Anna a
ben naarun dobu nɔ be ba Labaari gea
kparamɔ.” ¹⁶ Adama n n be kpuro
ba Labaari gea wura, domi Gusunɔn
sɔmɔ Esai u nɛɛ, “Yinni, wara u naane
doke ye sa nɔɔsia.” ¹⁷ Nge mɛya naane
dokebu bu wee ye tɔnu nɔɔmɔn di. Ye
tɔnu nɔɔmɔ, ya maa sãawa Kirisin gari.

¹⁸ Adama na bikiamɔ, ka geema ba n
nɔɔre ro? Ba nua. Domi ba yorua,
“Nɔɔ ge, ga nɔɔra tem kpuro sɔɔ,
ma gari yi, yi tura sere handunian
nɔɔɔ.”

¹⁹ Na bikiamɔ kpam, Isireliba ba n
yẽ ro? Gbiikaa, Mɔwisi u yorua, ma
Gusunɔ u nɛɛ,
“Na kon bɛɛn nisinu seeya ka bwese te
i n gari si gãanu.

Kon maa bɛɛn mɔru seeya ka bwese
bwisi sarirugiru.”

²⁰ Yen biru Esai u yorua ka toro sindu
ma Gusunɔ u nɛɛ,
“Be ba n man kasu ba man wa.
Na maa bu nɛn tii sɔɔsi be ba n man
bikiamɔ.”

²¹ Adama u maa yorua Isireliban sɔ ma
Gusunɔ u nɛɛ, “Na tɔn be ba ra n man
seesimɔ nɔma gãri tɔru kpuro.”

11

Gusunɔ u n Isireliba yine

¹ N n men na, na bikiamɔ, Gusunɔ
u win tɔmbu yinawa? Aawo. Su
ku wa mɛ. Domi nɛn tii na sãa
Isirelin bii, Aburahamun sikadobu
Benyamɛɛn bweseru sɔɔ. ² Gusunɔ
u n win tɔmbu yine be u gia yellun
di. Nge i n yẽ ye ba yorua Gusunɔn
gari sɔɔ sanam mɛ Eli u ka Isireliban
taare da Gusunɔn mi? U nɛɛ, ³ “Yinni,
ba wunɛn sɔmɔbu go ba wunɛn yãku
yenu surura. Nɛ turowa na tie, ba maa
kasu bu man hunde wuna.” ⁴ Adama
mba Gusunɔ u wisa. U nɛɛ, “Na nɛn
tii tɔmbu nɔɔɔbun suba nɔɔba yiru
(7.000) derie, be ba kun yĩrare bũu wi
ba mɔ Baalin nuurɔ.” ⁵ Mɛya n maa
sãa saa yeni sɔɔ. Ben sukum wãa be
Gusunɔ u gɔsa win durom sɔ. ⁶ U bu
gɔsawa durom sɔ, n n mɔ ben sɔman

sō. Ma n kun mε, durom kun maa sāa durom.

⁷ N n mεn na, mba sa ko gere. Isireliba wee, ba n wa ye ba kasu. Ben be Gusunō u gōsa, beya ba wa. Be ba tie ba gōru bōbia. ⁸ Nge mε ba yorua, “Gusunō u ben laakari sikarisia. U bu nōni wē yi ba n kpē bu ka yam wa. U maa bu swasu wē si ba n kpē bu ka gari nō sere ka gisō.”

⁹ Ma Dafidi u nεε, “Kpa ben tōō baka dim mu de bu tora kpa bu yina mwaara, kpa bu sεeyasiabu wa bi bu ka bu dende.

¹⁰ A de ben nōni yi wukiri bu ku ka wa. Kpa a de ba n bu taare ka baadommao.”

¹¹ Yen sōna na bikiamō, sanam mε Isireliba ba sokura, ba wōrumawa mam mam? Su ku wa mε. Ben torarun saabuwa tōn tukobu ba faaba wa, kpa ben nisinu nu ka se. ¹² Tē Isireliban toraru tā n ka handuniagibu hunden dukia naawa, ben kaarabu bō n maa tōn tukobu kua gāa mōwōbu, anna yen domarun kpāaru ta ko n nε bā n wura nge mε ba raa sāa.

Tōn tukobun faaba

¹³ Na ka bεε gari mō, bεε tōn tukobu. Nε wi na sāa gōro tōn tukobun mi, na nεn sōmburu bεεε wēεmō ¹⁴ n ka nisinu seeya n n koo kōora nεn bweserun suunu sōō kpa n ben gabu faaba ko. ¹⁵ Geema sanam mε Gusunō u bu deri ya dera u ka handuniagibu nōō tia kua. Tē, mba n ko n sāa ù n wure u kpam bu mwa. N n wāaru gōribun sō?

¹⁶ I yē ma bā n pēε kuse teeru Gusunō wē, pēε ye ya tie ya kua Gusunōgia. Dārun gbina yā n sāa Gusunōgia, mēya maa ka ten kāasio.

¹⁷ Adama bā n kāasi gēε bōōra olifin dāa gbaarugirun di, ma ba wunε wi a sāa yakasun dārun kāasa gerεfe kua yin ayerō, ma a ka olifin dāa ten gbinan dam bōnu mō, ¹⁸ a ku kāasi yi woo kanε. À n woo kanamō, a yaayo ma n n wunε a gbina sōōwa, gbina ya nun sōōwa.

¹⁹ Kaa nεε, ba kāasi yi bōōrawa bu ka nun gerεfe ko. ²⁰ Geema, ba yi

bōōra naanε dokebu sarirun sō, ma a yō naanε dokebun sō. A ku woo kana, adama a berum koowo. ²¹ Gusunō ù kun kāasi gbiikii deri, wuna u koo sere deri? ²² N n mεn na, a Gusunōn tōn geeru ka maa win sēsō mεerio. U sē ka be ba wōruma, adama u sāa tōn geo wunen mi, à n gesi yō dim dim win tōn geeru sōō. Ma n kun mε, ba koo maa wunen tii bura. ²³ Be maa, bā n ben naanε dokebu sariru deri, ba koo bu gerεfe ko mi ba raa wāa domi Gusunō u koo kpī u kpam bu gerεfe ko. ²⁴ Bā n nun bura saa olifin dāa yakasugirun di, ma ba nun gerεfe kua ka olifin dāa gbaarugiru, ye n kun ka nun weenε, n n mεn na, n n sē bu ka kāasi yi gerεfe ko yin tiin dāru sōō.

Isireliba ba koo faaba wa

²⁵ Nεgibu, asiri gaa wāa ye na kī i n yē, kpa i ku ka tii garisi bwisigibu. Asiri ye wee. Isireliba gabu ba gina gōrusu bōbia sere tōn tukobun geeru tu ka yibu faaba sōō. ²⁶ Nge mēya Isireliba kpuro ba koo faaba wa, nge mε ba yorua,

“Yakio u koo na saa Siōnin di.

Kpa u Gusunōn bεεε yēru sariru wuna

saa Yakōbun bweserun di.

²⁷ Yeniwa arukawani ye kon ka bu bōke

sanam mε kon ben toraru wuna.”

²⁸ Sā n Labaari gean gari laakari kua, ba sāa Gusunōn yiberεba bεen sō. Adama sā n Gusunōn gōsiru laakari kua, ba sāa win kīnasibu ben sikadoban sō. ²⁹ Domi Gusunō ù n tōnu soka, u nūn sokawa. U n nūn kēru wē, u nūn wēwa. U ku ra gōru gōsie.

³⁰ Nge mε bεε, i n daa Gusunō mēm nōōwε, adama tē ba bεε wōnwōndu kua ben mēm nōōbu sarirun sō. ³¹ Nge mēya maa ben tii, ba n mēm nōōmō tē, kpa bu ka wōnwōndu wa nge mε bεε i wōnwōndu wa. ³² Domi Gusunō u tōmbu kpuro kenisi mēm nōōbu sariru sōō, kpa u ka be kpuro wōnwōndu kua.

Gusunōn kpāaru

³³ Anna a Gusunōn dukia ka win bwisi ka win yērun dukum wa! Goo kun kpē u win himba tubu. Goo kun

maa kpɛ u win swɛɛ gia. ³⁴ Ka geema ba yorua,
 “Wara u Yinnin bwisikunu yɛ.
 Wara u nùn bwisi kɛɛre.
³⁵ Wara u gbɔa u nùn gāanu kɛɛre,
 u n ka sere nin kəsire yīiyo.”
³⁶ Domi wiya kpuron wiru, win min
 diya kpuro naamɔ, ma kpuro wāa win
 sɔ. Wigia yiiko sere ka baadommaɔ.
 Ami.

12

Wāa kpaa

te ta Gusunɔn wāaru wāa

¹ Yen sɔ, nɛgibu na bɛɛ kanamɔ
 wɔnwɔn te Gusunɔ u bɛɛ kuan saabu,
 i bɛɛn wasi nùn yiyo nge yāku wasiru
 te ta kun serere gaa mɔ, te ta koo nùn
 wɛre. Yeya ya sāa bɛɛn sāa geeru. ² I
 ku maa ka tɛn tumbu weena, adama
 i kəsio ka bwisiku kpaanu kpa i ka
 wunana ye n sāa Gusunɔn kīru. Yeya
 ya gea sāa, ya maa wā, ma ya yiba.

³ Durom mɛn saabu mɛ ba man
 wɛ na bɛɛn baawure sɔmɔ, u ku
 tii garisi n kere nge mɛ n weene u
 tii garisi, adama bɛɛn baawure u tii
 garisio dee dee nge mɛ Gusunɔ u
 nùn naane dokebu kǎ bu nɛ. ⁴ Domi
 wasi tee yi doo dooka dabinu mɔ,
 ma yen baayere ya yen sɔmburu mɔ
 nɛnnɛnka. ⁵ Nge mɛya, baa sà n dabi,
 sa sāa wasi tee Kiri sɔ, ma sa gbinne
 nge wasi teen doo dooka. ⁶ Sa kɛɛ
 nɛnnɛnka mɔ ni nu weene su dendi
 nge mɛ Gusunɔ u sun kǎ win durom
 sɔ. N n Gusunɔn gari gerubun kɛrun
 na, su ka tu dendi nge mɛ bɛɛn naane
 dokebu nɛ. ⁷ N n nɔribun na, su ko
 ka nuku tia. Wi u sāa sɔsio, u win
 sɔsibu yibio. ⁸ Wi u tumbu dam kɛmɔ,
 u ku wɛra. Wi u kɛnu wɛmɔ, u wɛɛyo
 ka gɔru tia. Wirugii u win sɔmburu
 ko ka hania. Wi u wɔnwɔndu mɔ, u
 koowo ka nuku dobu.

⁹ I ku de bɛɛn kīru ta n murafitiru
 mɔ. I kɔsa desirario, kpa i gea mani
 dim dim. ¹⁰ I n kīanɛ nge wɔnɔ ka mɔ.
 I n kookari mɔ i ka bɛɛre wɛɛna. ¹¹ I
 ku de bɛɛn hania yu kaara. I n Yinni
 sāmɔ ka kīru. ¹² I yɛrio bɛɛn yīiyɔbun
 sɔ. I temɔnɔ nɔni swāaru sɔ. I ku
 wasira ka kanaru. ¹³ I naane dokeobu

wɛɛyo yɛn bukata ba mɔ. I n da sɔbu
 yaare ko.

¹⁴ I bu domaru kuo be ba bɛɛ nɔni
 sɔmɔ. I ku bu bɔrusi. ¹⁵ I ka bu nuku
 dobu koowo be ba nuku dobu mɔ, kpa
 i ka bu swī be ba sumɔ. ¹⁶ I n wāa
 nɔɔ tia sɔ sannu. I ku de tii suabun
 bwisikunu nu n bɛɛ wāasi adama i
 koosio tii kawabun bera gia. I ku tii
 garisi bwisigibu.

¹⁷ I ku goo kɔsa kəsie. I gea kasuo
 tumbu kpuron nɔni sɔ. ¹⁸ N n koo
 kora, i de i n nɔɔ nɛ ka tɔnu baawure
 nge mɛn nɔru i ko kpī. ¹⁹ Kīnasibu, i
 ku maa mɔru kəsia bɛɛn tii, adama i
 de Gusunɔ u bɛɛ mɔru kəsia, domi ba
 yorua, Gusunɔ u nɛɛ, “Wiya u koo bu
 mɔru kəsie. Kpa u bu sɛɛyasia.” ²⁰ Ba
 maa yorua, “Gɔru tà n wunen yibere
 mɔ, a nùn dīanu kɛɛyo u di. Nim nɔru
 gà n nùn mɔ, a nùn nim kɛɛyo u nɔ.
 Domi à n kua mɛ, a nùn dɔɔ sɔbiwa
 mi.” ²¹ A ku de kɔsa yu nun kamia,
 adama a kɔsa kamia ka gean kobu.

13

Bɛɛn wii kpību

tem yɛrobun mi

¹ Kpa baawure u n tem yɛrobu wiru
 kpīiye domi tem yɛro sari wi u kun
 wāa ka Gusunɔn yɛru. Tem yɛro be ba
 maa wāa, Gusunɔwa u bu kua. ² Yen
 sɔna, wi u tem yɛron gari yina, u
 yinawa ye Gusunɔ u yiire. Be ba maa
 yinamɔ, ba ben tii taare kasuammewa.

³ Domi tɔnu ù n gea mɔ, u n ko n tem
 yɛron berum mɔ, ma n kun mɔ ù n
 kɔsa mɔ. À kun kī a n tem yɛron berum
 mɔ, a gea koowo, kaa win nɔnu geu
 wa. ⁴ Tem yɛro u Gusunɔn sɔmburu
 mɔwa wunen gean sɔ. Adama à n
 kɔsa mɔ, a berum koowo yɛn sɔ u n
 takobi nɛni kam. U sāawa Gusunɔn
 sɔm kowo u ka be ba kɔsa mɔ mɔru
 kəsie. ⁵ Yen sɔna tilasi tɔnu u wiru kpī,
 n n mɔ sɛɛyasiabu tɔnan sɔ, adama yɛn
 sɔ win gɔru ga koo nùn taare wɛ.

⁶ Yen sɔna i maa wɔɔ gobi kəsiamɔ.
 Domi be ba tem nɛni, Gusunɔn sɔm
 kowoba ba sāa ba maa tu tii wɛ mam
 mam. ⁷ I baawure kəsio ye n ka nùn
 weene. I bu wɔɔ gobi kəsio be n weene

i k̄asia. I bu gbererun gobi k̄asio be n ween̄e i k̄asia. I bu nasio be n ween̄e i nasia. I bu b̄eer̄e w̄ēȳo be n ween̄e i b̄eer̄e w̄ē.

A wunen t̄onusi k̄iō

⁸ I kun goon dibu n̄eni ma n kun m̄o i n k̄ian̄e, domi wi u win t̄onusi k̄i u wooda yibiawa. ⁹ Domi wooda yeniba be ba n̄e, “I ku ra sakararu ko, i ku ra t̄onu go, i ku ra gb̄eni, i ku ra bin̄e ko,” ka wooda kpuro ye ya tie, ya w̄āa gari yini s̄o mi ba n̄e, “A wunen t̄onusi k̄iō nge wunen tii tii.” ¹⁰ K̄iru ta ku ra de goo u win t̄onusi k̄ōsa kue. Yen s̄ōna k̄iru ta wooda yibiam̄o.

Sa n Kirisin naaru mara

¹¹ N ween̄e i ko m̄e ȳen s̄o i ȳē saa ȳē s̄o sa w̄āa mini. N den tura i yanda, domi b̄esen faaba ya turuku s̄āa t̄ē, n kere d̄oma te sa gb̄ia sa naan̄e doke. ¹² W̄ākura tonda, yam s̄ārera turuku kua. Yen s̄o, su w̄ōkurun kookoosu deri kpa su yam bururam tabu ȳānu sebe. ¹³ Su s̄i dee dee nge m̄e ba ra s̄i s̄ō s̄o, sa kun akanu m̄o dibu ka n̄orubu s̄o, sa kun kuro damaru ka bin̄e baka m̄o, kpa su ku n̄o ḡomunu ka nisinu ko. ¹⁴ Adama i Yinni Yesu Kirisin daa sebuo, kpa i ku b̄een tiin daan bwisikunu ko i ka yen bin̄e wuna.

14

A ku wunen naan̄e dokeosi siri

¹ I de u du b̄ē s̄o wi u kun dam m̄o naan̄e dokebu s̄o. I ku win bwisikunu sikirin̄e. ² Wini ȳiyo ma u koo kp̄i u kpuro di. W̄ion̄o wi u kun dam m̄o naan̄e dokebu s̄o, u ku ra yaa tem. ³ Wi u dim̄o u ku wi u kun dim̄o gem, kpa wi u kun dim̄o u ku wi u dim̄o taare w̄ē, domi Gusun̄o u ȳēro wura. ⁴ Wara wun̄e a ka goon s̄om kowo taare w̄ēm̄o. U n ȳo nge ù n w̄oruma, win yinnin gariya. Adama u koo ȳōra domi Yinni u dam m̄o u ka n̄un ȳōrasia.

⁵ Wini u t̄ō teeru garisi n kere ni nu tie, w̄ion̄o u ni kpuro garisi nu n̄e. I de baawure u n ȳē kam kam ye u m̄o. ⁶ Wi u t̄ōru lasabu m̄o u tu lasabu m̄o Yinnin s̄o. Wi u dim̄o, Yinnin s̄ōna u dim̄o, ȳen s̄o u Gusun̄o siaram̄o. Wi u kun maa dim̄o, Yinnin s̄ōna u n̄ dim̄o,

u maa Gusun̄o siaram̄o. ⁷ Geema, sari b̄ē s̄o wi u w̄āa win tiin s̄o, goo maa sari wi u gbim̄o win tiin s̄o. Domi s̄a n w̄āa sa w̄āawa Yinnin s̄o. ⁸ S̄a n maa gu, sa guwa Yinnin s̄o. N n m̄en na, s̄a n wasi, n̄ kun m̄e s̄a n gu, sa s̄āawa Yinnigibu. ⁹ Domi Kirisin u gu ma u seewa ḡarin di u ka ko ḡaribu ka wasobun Yinni. ¹⁰ N n m̄en na wun̄e, mban s̄ōna a wunen w̄on̄o taare w̄ēm̄o. Wun̄e maa, mban s̄ōna a wunen m̄o gemm̄o. B̄ē s̄o kpurowa sa ko ȳōra Gusun̄on siri yer̄o. ¹¹ Domi ba yorua,

“Yinni Gusun̄o u n̄e, sere ka n̄en w̄āaru,
d̄ūuru baatere ta koo yiira n̄en wuswaāo.
N̄o baagere ga koo maa man b̄eer̄e w̄ē.”

¹² Nge m̄eya b̄esen baawure u koo wigia gere Gusun̄on wuswaāo.

A ku wunen naan̄e dokeosi

torasia

¹³ Yen s̄o, su ku maa sirina, adama i bwisikuo nge m̄e i ko ko, kpa i ku ḡāanu ko ni nu koo b̄ēgii torasia, n̄ kun m̄e ni nu koo n̄un sura. ¹⁴ Na ȳē kam kam saa Yinni Yesun min di ma ḡāanu sari ni nu kun d̄ēere nin tii, adama goo ù n ḡāanu garisi nge ni nu kun d̄ēere, ȳēro s̄ōra nu n̄ d̄ēere. ¹⁵ Ì n ḡāanu di, ma ya wun̄egii bwisikunu kp̄ē, a n̄ maa s̄im̄o k̄iru s̄o. A ku de d̄iā ni a dim̄o nu t̄anu kam koosia w̄in s̄o Kirisin u gu. ¹⁶ Ye ya s̄āa bura b̄ē s̄o, i ku de bu yen k̄ōsa gere. ¹⁷ Domi Gusun̄on bandu ta n̄ s̄āa dim̄o ka n̄orubu ma n kun m̄o gem ka b̄ori ȳendu ka nuku dobu saa Hunde D̄ēeron min di. ¹⁸ Wi u Kirisin w̄āaru w̄āa nge m̄e, u koo Gusun̄o w̄ēre, t̄amba koo maa n̄un siara.

¹⁹ Yen s̄o, su kasu ye n ka alafia naam̄o ka ye sa ko ka t̄āsisiana. ²⁰ A ku Gusun̄on s̄omburu kpeerasia d̄iānun s̄o. Geema, kpuro n d̄ēere, adama n̄ n̄ w̄ā t̄anu u ḡāanu di ni nu koo de goo u tora. ²¹ N w̄ā a ku yaa tem kpa a ku tam n̄o, kpa a ku ḡāanu ko ni nu koo kp̄i nu wun̄egii torasia. ²² Ye a naan̄e doke, a ye n̄enūo wunen tiin s̄o Gusun̄on wuswaāo. Doo n̄ōrugiiwa

wi u n̄ tii taare wɛɛmɔ ye u bwisika u ko sɔɔ. ²³ Adama wi u sika mɔ ye u dimɔn sɔ, u taare mɔ, yɛn sɔ u n̄ dimɔ ka naane. Kpuro ye tɔnu maa mɔ naane sariru sɔɔ, torara.

15

A koowo ye n koo gabu dore

¹ Tɛ bɛsɛ be sa dam mɔ, n weene su be ba kun dam mɔn dam sariru sɔbe, kpa su ku gɔsi ye n ko n sun dore bɛsɛ tɔna. ² Bɛsɛn baawure u de u ko ye n koo win beruse dore, ye n koo maa n̄n gea kua, kpa u ka tasi. ³ Domi baa Kirisin tii u n̄ gɔsa ye n da n̄n dore, adama nge mɛ ba yorua, u Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, “Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma wɔri nɛ sɔɔ.” ⁴ Kpuro ye ba yorua yellu, ba yoruawa bu ka sun bwisi kɛ, kpa sa n ka yiyɔbu mɔ saa Gusunɔn garin di yi yi sun tɛmanabu ka dam kɛmɔ. ⁵ Gusunɔ wi u tɛmanabu ka dam kɛnu wɛɛmɔ, u de i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiine sɔɔ nge mɛ i wa Kirisi u kua. ⁶ Kpa bɛɛ kpuro i nɔɔ tia ko i ka n̄n bɛɛrɛ wɛ sannu sannu wi u sɔa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba, ka maa win Yinni.

Labaari gea

bwesenu kpuron sɔ

⁷ Yen sɔ, i n wuranamɔ nge mɛ Kirisi u bɛɛ wura kpa i ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ. ⁸ Na bɛɛ sɔɔmɔ ma Kirisi u kua Yuuban sɔm kowo u ka nɔɔ mwɛɛnu yibia ni ba baababa kua, kpa u sɔɔsi ma Gusunɔ u sɔa gemgii. ⁹ Kpa tɔn tukobu bu n̄n bɛɛrɛ wɛ win wɔnwɔndun sɔ nge mɛ win gari gerua yi nɛɛ, “Yen sɔna, kon nun siara bwesenun suunu sɔɔ. Kpa n womu ko n ka wunen yisiru bɛɛrɛ wɛ.”

¹⁰ Yi kpam nɛɛ, “Bɛɛ tɔn tukobu, i nuku dobu koowo ka win tɔmbu sannu.”

¹¹ Ma yi maa nɛɛ, “Bɛɛ bwesenu kpuro, i Yinni Gusunɔ siaro. Bɛɛ handuniagibu kpuro, i n̄n bɛɛrɛ wɛɛyɔ.”

¹² Gusunɔn sɔmɔ Esai maa nɛɛ, “Isain bweserun di,

goo u koo se nge dɔa kp̄ii pɔtura.

Kpa u ko tɔn tukobun sunɔ.

Kpa ba n yiyɔbu mɔ wi sɔɔ.”

¹³ Kpa Gusunɔ wi u sun yiyɔbu wɛɛmɔ u bɛɛ nuku dobu kpuro ka b̄ari yɛndu kpuro yibia bɛɛn naane dokebun sɔ kpa i n yiyɔbu mɔ n bande saa Hunde Dɛɛron dam di.

Pɔlu u yorua ka toro sindu

¹⁴ Nɛgibu, n̄ n bɛɛn sɔn na, na yɛ kam kam nɛn tii ma i tɔn geeru ka yɛru mɔ ta kp̄a, i ko maa kp̄i i bwisi kɛɛna. ¹⁵ Ka mɛ, ka toro sinda na bɛɛ tire ten gam ka gam yorua, n ka bɛɛ gari yaayasia durom saabu mɛ Gusunɔ u man kua. ¹⁶ Na ka sɔa Kirisi Yesun sɔm kowo tɔn tukobun sɔ. Na Gusunɔn Labaari gean waasu mɔ nge ȳaku kowo, kpa tɔn tukobu ba n ka sɔa ȳaku te ta koo n̄n wɛre, te Hunde Dɛɛro u dɛɛrasia u yi. ¹⁷ Yen sɔ, nge mɛ na gbinne ka Yesu Kirisi, n ka man nɛ n tii siara nɛn sɔmburun sɔ te na Gusunɔ kuammɛ. ¹⁸ Domi na n̄ k̄ak̄a n ḡaanun gari gere ma n kun mɔ ye Kirisi u kua nɛn gari gerubu ka nɛn kookoosun di tɔn tukobu bu ka Gusunɔ mɛm nɔɔwa. ¹⁹ U ye kua ka ȳirenu ka sɔm maamaakiginun dam saa Hunde Dɛɛron dam di. Nge mɛya saa Yerusalemun di sere n ka da Iliri gia, na Kirisin Labaari gean waasu kua na ka sikerena. ²⁰ Ma na kookari kua n ka Labaari gea nɔɔsia mi ba n̄ daa Kirisin ȳisiru sokure, kpa n ku ka bani gabun kp̄ɛkp̄ɛku wɔllɔ. ²¹ Adama nge mɛ ba yorua, “B̄ɛn mi ba n̄ daa win gari gerure, ba koo yam wa. Be ba kun daa maa win baaru nɔɔre, n ko n bu yeeri.”

Pɔlu u Romu daarun gari mɔ

²² Yeya ya man n̄n dabinu yinari na n̄ ka nɛ bɛɛn mi. ²³ Adama tɛ na n̄ maa ayeru mɔ tem m̄i sɔɔ n ka waasu ko, na maa k̄i n na bɛɛn mi saa wɔɔ dabinun di. ²⁴ N̄a n dɔɔ Esipani gia. N̄a n saro na ȳiyo kon bɛɛ wa kpa n sɔɔ mɛɛru ko bɛɛn mi. Yen biru kpa i man nɔma kɛ n ka da tem mi. ²⁵ Tɛ na dɔɔ Yerusalemuɔ n ka naane dokeobu nɔɔri. ²⁶ Domi Masedonigibu ka Gɛɛkiba ba gobi sɔkua ka k̄iru, s̄aaroobun sɔ be ba

wāa naane dokeobun suunu sɔɔ Yerusalemuɔ. ²⁷ Ba kua ka kīru, ya maa sãa ben dibu. Domi Yuuba bā n ben hunden dukia bɔnu kua ka tɔn tukobu, n weene tɔn tukobun tii bu maa be nɔɔri ka ben handunian dukia. ²⁸ Nā n yeni kpa, nā n bu wē ye ba sɔkua, kon na bēen mi na n ka sarɔ Esipani gia. ²⁹ Na yē ma nā n na bēen mi, ka Kirisin doma bakara kon ka na.

³⁰ Nɛgibu, na bēe hania koosiamɔ besen Yinni Yesu Kirisin sɔ ka Hunde Dɛeron kīrun sɔ, i n ka man tabu mɔ ka kanaru. ³¹ I Gusunɔ kanɔ u man wɔra saa naane doke sarirugibun nɔman di be ba wāa Yudeaɔ, kpa naane dokeobu bu kēe te mwa ka nuku dobu te na ka dɔɔ Yerusalemuɔ. ³² Nge mɛya na kon turi bēen mi ka nuku dobu yā n sãa Gusunɔn kīru, kpa n wɛra fiiko bēen suunu sɔɔ. ³³ Gusunɔ wi u alafia wēemɔ, u n ka bēe kpuro wāa. Ami.

16

Pɔlu u tɔmbu tɔbirimɔ

¹ Na bēe besegii Fɛbe tusiamɔ wi u sãa Sankeren Yesun yigberugibun sɔm kowo. ² I kurɔ wi mɔɔ Yinnin yīsirun sɔ nge mɛ n weene naane dokeobun suunu sɔɔ. Kpa i n nùn somimɔ ka bukata kpuro ye u mɔ bēen mi. Domi u tɔn dabiru somi, ka maa nen tii.

³ I Pirisila ka Akilasi tɔbiri, be ba sãa nen sɔm kowosibu Yesu Kirisi sɔɔ. ⁴ Ba ben wāaru wē bu ka nen wāaru wɔra. N n̄ nɛ turo na bu siaramɔ, ka maa tɔn tuko Yesun yigberugibu kpurowa ba bu siaramɔ. ⁵ I maa Yesun yigberu te ta ra mɛnnɛ ben yenuɔ tɔbiri. I nen kīnasi Epaneti tɔbiri wi u gbia u gōru gɔsia Kirisin mi Asin tem sɔɔ. ⁶ I Maari tɔbiri wi u sɔmburu kua gem gem bēen sɔ. ⁷ I maa nen temgibu Andoniku ka Yunia tɔbiri ka be sa pirisɔm kua sannu. Ba bɛɛɛ baka mɔ gɔrobun suunu sɔɔ. Ba mam gbia ba kua Yesugibu na sere kua Yesugii.

⁸ I Ampilatu tɔbiri wi u sãa nen kīnasi Yinni sɔɔ. ⁹ I besen sɔm kowosi Kirisi sɔɔ Urubeni tɔbiri, ka Sataki nen kīnasi. ¹⁰ I Apelesi tɔbiri wi u tii sɔɔsi naane dokeo geo laakari mɛeribun saa sɔɔ. I Aritobun yɛnugibu tɔbiri. ¹¹ I

nen temgii Herodio tɔbiri. I Naasisin yɛnugibu tɔbiri be ba sãa Yinnigibu.

¹² I Tirifeni ka Tirifosi tɔbiri, kurɔ be ba sãa Yinnin sɔm kowobu. I Pɛesidi besen kīnasi tɔbiri wi u sɔmburu kua gem gem Yinnin sɔ. ¹³ I maa Rufusi tɔbiri wi u sãa naane dokeo geo, ka win mɛro wi na garisi nen mɛro. ¹⁴ I Asenkiti tɔbiri ka Felegoni, ka Herimesi ka Patobasi, ka Herimasi ka besegibu be ba wāa ka be. ¹⁵ I Filologu ka Yuli tɔbiri ka Nɛre, ka win sesu, ka Olimpa, ka naane dokeobu kpuro be ba ka bu wāa.

¹⁶ I tɔbirinɔ ka kīru. Kirisin yigbɛnu kpuro nu bēe tɔbura.

Kirɔ dāaka

¹⁷ Nɛgibu, na bēe kanamɔ i n da n tii sɛ ka be ba karanaa dokemɔ, ka ye n koo bēe wɔrumasia. I desiro ben min di, domi ba sɔɔsiru sikimɔwa te i nua kɔ. ¹⁸ Domi tɔn ben bweseru ba n̄ sãa be ba Kirisi besen Yinnin wāaru wāa, ben nukurugia ba mɔ. Ka gari dori ka kɔkiriba, ba ka taki sarirugibu swaa nim wiamɔ. ¹⁹ N n bēen sɔn na, tɔmbu kpuro ba bēen mɛm nɔɔbu yē kɔ. Yen sɔna nen nukura do ka bēe. Adama na kī i n sãa bwisigibu gean kobu sɔɔ, kpa i n sãa be ba kun kɔsan kobu yē. ²⁰ Gusunɔ wi u alafia wēemɔ, u koo bēe Setam dam kɔra n̄ n sosi bēen naasun temɔ.

Besen Yinni Yesun durom mu n wāa ka bēe.

²¹ Timote, nen sɔm kowosi, u bēe tɔbura, ka maa nen temgibu Lusi ka Yasoni, ka Sosipati.

²² Na bēe tɔbura Yinni sɔɔ, nɛ Teritii, nɛ wi na tire te yorumɔ.

²³ Gayusi nen kpaa yēro ka yigberu kpuron kpaa yēro, u bēe tɔbura. Erasutu wi u ra wuun gobi bere, u bēe tɔbura, ka maa besegii Kaatusi.

[²⁴ Kpa besen Yinni Yesu Kirisin durom mu n wāa ka bēe kpuro. Ami.]

Siara dāakibu

²⁵ Su Gusunɔ siara wi u dam mɔ u ka bēe tāsisia ka nen Labaari gea ye na waasu mɔ na ka Yesu Kirisin gari kparamɔ, yi yi asiri sɔɔsimɔ ye ya raa wukiri saa toren di. ²⁶ Adama tē ya tera saa Gusunɔn sɔmɔbun yorin di,

nge mε Gusunɔ u yiire, wi, wi u ko
n wãa sere ka baadommaɔ. Ma ba
bwesenu kpuro ye giasia nu ka naane
doke kpa nu ka gari yi mem nɔɔwa.

²⁷ Yen sɔ, bu Gusunɔ wi u sãa
bwisigii wi turo, bεεε wẽεyɔ saa Yesu
Kirisin min di sere ka baadommaɔ.
Ami.

TIRE GBIKIRU TE PƆLU U KORINTIGIBU KUA

Korintigiba Pɔlu u tire te yorua u ka ben bikia dabinu wisi. Waati ye sɔɔ, Korinti ya sɔawa wuu maro bakɔ Gerekiban tem sɔɔ. Romugiba ba tem mɛ mɔ, ma ba Korinti ye kua ben bera ye ba sokumɔ Akain wuu maro mi yen wirugii u wɔa. Korintigibu ba sɔawa tenkuba, ma ba tii sue yɛru ka deema ye ba mɔ ben wuu ge sɔɔn sɔ. Yen biru, bɔu sɔaru ka sakararu nu dam mɔ wuu ge sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu ka kɛɛ ni ba mwa Kirisi sɔɔ, wiru 1:1-9.
2. Karanabu Yesun yigberu sɔɔ, wiru 1:10n di sere wiru 4:21.
3. Kɔɔ mennabu ka suanabun gari, wiru 5:1n di sere wiru 7:40.
4. Naane dokeon tii mɔru, wiru 8:1n di sere wiru 11:1.
5. Nge mɛ ba koo ka sɔaru ko Yesun yigberu sɔɔ, wiru 11:2n di sere wiru 14:40.
6. Seebu gɔrin din gari, wiru 15.
7. Kirɔba, wiru 16.

Tɔbiribu

¹⁻² Bɛɛ Gusunɔn yigberugibu, bɛɛ be i wɔa Korintio, bɛɛ be u soka i ka ko wigibu, ma u bɛɛ gɔsa u yii i n ka gbinne ka Kirisi Yesu, nɛ Pɔluwa, wi Gusunɔ u soka win kɪru sɔɔ n ka ko Yesu Kirisin gɔro, ka Sɔsitɛni, bɛsegii, sa bɛɛ tɔbura. Sa maa be kpuro tɔbura be ba Yinni Yesu Kirisin yɪsiru sokumɔ baama, wi u sɔa ben Yinni ka bɛɛn Yinni. ³ Gusunɔ bɛɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wɛ.

Kɛɛ ni ba mwa Kirisi sɔɔ

⁴ Baadomma na ra n Gusunɔ siaramɔ bɛɛn sɔ, win durom saabu mɛ ba bɛɛ wɛ bɛɛ ka Kirisi Yesun gbinnaa sɔɔ. ⁵ Ba bɛɛ kua dukiagibu baayere sɔɔ, ka garin gerubu, ka yɛru kpuro, saa win min di. ⁶ Ya sɔɔsimɔ ma seeda ye na Kirisi diiya bɛɛn suunu sɔɔ ya n kam kue. ⁷ I n Hunden kɛru garu

bie i n ka mara sere bɛɛn Yinni Yesu Kirisi u kurama. ⁸ Wiya u koo bɛɛ yɔre sere ka nɔrɔ, kpa i ka yɔra taare sariru sɔɔ tɔɔ tɛ sɔɔ u koo na. ⁹ Gusunɔ naanɛgiiwa, wi u bɛɛ soka i n ka nɔɔ tia sɔa ka win Bii Yesu Kirisi bɛɛn Yinni.

Karanabu Yesun yigberu sɔɔ

¹⁰ Na bɛɛ yiirema nɛgibu, ka bɛɛn Yinni Yesu Kirisin yɪsiru, i de i n gari tee gerunama, kpa karanabu bu ku raa du bɛɛn suunu sɔɔ. I de i n bwisiku teenu mɔ. ¹¹ Domi Kolowen tɔmbu ba man sɔɔwa ma sikirinɔsu wɔa bɛɛn suunu sɔɔ nɛgibu. ¹² Yeniwa na nua ma wini gerumɔ wiya Pɔlugii, kpa wini nɛɛ, wiya Apologii, kpa wini maa nɛɛ, wiya Sefagii, kpa goo u n mɔ, wiya Kirisigii. ¹³ Kirisi u sɔa yiru ro? Ba Pɔlu go dɔa bunanaru wɔllɔ bɛɛn sɔ? Nge ka Pɔlun yɪsira ba bɛɛ batemu kua?

¹⁴ Aawo, na Gusunɔ saabu kua ye na n ka bɛɛn goo batemu kue ma n kun mɔ Kirisipu ka Gayusi. ¹⁵ Nge mɛya goo kun kpɛ u gere ma ba bɛɛ batemu kua ka nɛn yɪsiru. ¹⁶ Geema, na maa Setefanin yenugibu batemu kua. Be baasi na n yɛ nɔ n goo batemu koore. ¹⁷ Domi Kirisi kun man gɔre n ka batemu ko ma n kun mɔ n ka Labaari gean waasu ko, n n maa mɔ ka gari yɛru, kpa Kirisin gɔɔ dɔa bunanaru wɔllɔn dam mu ku raa ko kam.

Kirisi sɔa Gusunɔn dam

ka Gusunɔn bwisi

¹⁸ Domi Kirisin gɔɔ dɔa bunanaru wɔllɔn gari, wiirara be ba kam mɔn mi, adama bɛɛ be sa faaba waamɔn mi, Gusunɔn dama. ¹⁹ Domi ba yorua ma Gusunɔ u nɛɛ, “Kon laakarigibun laakari kam koosia, kpa n bwisigibun bwisi kpeerasia.”

²⁰ Mana bwisigii wɔa. Mana wooda yɛro wɔa. Mana saa yenin sikirinɔsugiba wɔa. Gusunɔ u n handunian bwisi kue wiiraru?

²¹ Domi Gusunɔn bwisi sɔɔ u n dere handuniagibu ba nɔn gie ka ben tiin bwisi. Yen sɔna n nɔn wɛre u ka tɔmbu faaba ko be ba nɔn naane doke, ka win garin waasu yi ba tamaa wiiraru. ²² Geema, Yuuba ba yɪrenu bikiamɔ, Gerekiba ba maa bwisi kasu. ²³ Adama bɛɛ sa Kirisin waasu mɔ wi

ba kpare dāa bunanaru wallo, ye n kua wiiraru tɔn tukobun mi ma ya dera Yuuba ba n naane doke. ²⁴ Adama be ba soka mi, ba n saan na Yuuba n kun me tɔn tukobu, Kirisi kua Gusunɔn dam ka Gusunɔn bwisi. ²⁵ Domi Gusunɔn wiiraru ta tɔmbun bwisi kere, Gusunɔn dam sariru ta maa tɔmbun dam kere.

²⁶ Negibu i mɛerio nge me ba ka bee soka. N n ma ma been dabini saa handunian bwisigibu n kun me yen damgibu n kun me sina bibu. ²⁷ Adama Gusunɔ u bu gɔsa be handuniagiba mɛera nge gari bakasu u ka bwisigibu sekuru doke, u maa handunian dam sarirugibu gɔsa u ka damgibu sekuru doke. ²⁸ Gusunɔ u maa bwɛɛbwɛɛbu gɔsa ka be ba gema ka be ba n saa gaaanu handunia ye sɔɔ u ka bu kawa mam mam be ba mɛera gaaanu. ²⁹ Kpa goo u ku raa ka woo kanɛ Gusunɔn wuswaa, baa turo. ³⁰ Adama u dera i gbinne ka Yesu Kirisi ma u nɔn kua been bwisi ka been gem. Wi sɔɔra sa maa deeraru ka yakiabu wa. ³¹ Yen sɔ, “Wi u woo kanamɔ, u woo kanɔ Yinnin sɔ,” nge me ba yorua.

2

Ba Kirisin gari kparamɔ

wi ba kpare dāa bunanarɔ

¹ Negibu, sanam me na na been mi na n Gusunɔn gari kpare ka bwisi beke gee n kun me ka nɔɔ dobu gabu. ² Domi na n gɔru doke na n gaa tukunu yɛ been suunu sɔɔ ma n kun mɔ Yesu Kirisi wi ba kpare dāa bunanaru wallo. ³ Na da been mi ka dam sariru ka berum ka diiri bakabu. ⁴ Nen gari ka nen waasu kun saa nen tiin bwisi n kun me nen nɔɔ dobu, adama n saawa Hunden dam ka win sɔɔsiru. ⁵ Kpa been naane dokebu bu ku ka yɔra tɔnun bwisi sɔɔ ma n kun mɔ Gusunɔn dam sɔɔ.

Gusunɔn bwisin gari

⁶ Ka me, beɛ sa bwisi geen gari kparamɔ tɔn girobun suunu sɔɔ, yi yi kun saa saa yenin bwisi, n kun me saa yenin wirugibun bwisi be ba kam kobu dɔɔ. ⁷ Adama Gusunɔn bwisi

asirigiiya sa kparamɔ yi yi berua, yin sɔɔru Gusunɔ u kua saa toren di, su ka ko yikogibu. ⁸ Saa yenin wirugibu ba n yi tuba baa tɔn turo, domi ba n daa yi tuban na, ba n daa Yinni yikogii kparemɔ dāa bunanarɔ. ⁹ Adama nge me ba yorua,

“Ye nɔni kun waare, ye swaa kun nɔɔre, ye ya n maa duure tɔnun gɔru sɔɔ, yeya Gusunɔ u bu sɔɔru kua be ba nɔn kɪ.”

¹⁰ Ma u sun ye sɔɔsi saa win Hunden min di. Domi Hunde wi, u ra n kpuro mɛera u n ka yɛ, baa ye n waa Gusunɔn tii sɔɔ. ¹¹ Nge wara u tɔnun bwisikunu yɛ ma n kun mɔ win tiin hunde ye ya waa wi sɔɔ. Nge mɛya maa goo kun Gusunɔn bwisikunu yɛ ma n kun mɔ win Hunde. ¹² Win Hunde wiya sa mwa, n n mɔ handunian hunde, kpa sa n ka yɛ ye Gusunɔ u sun ka win durom sɔɔ. ¹³ Sa n maa asiri ye tubusiamɔ ka gari yi yi wee tɔnun bwisin di, ma n kun mɔ saa Gusunɔn Hunden min di, sa n ka hunden gari bu sɔɔsimɔ be ba Hunde wi mɔ.

¹⁴ Handuniagii u n Gusunɔn Hunden gari wuramɔ, domi wiirara yi saa win mi. Yi n kpɛ yi nɔn yeeri, domi Hunden tiwa u yi tubusiamɔ. ¹⁵ Wi u waa ka Hunden baa, wiya gaaanu kpuro ra yeeri, adama goo sari wi win gari ra yeeri.

¹⁶ “Domi wara u Yinnin bwisikunu yɛ. Wara u nɔn bwisi kɛere.” Goo sari. Adama beɛra sa Kirisin bwisikunu yɛ.

3

Gusunɔn sɔm kowobu

¹ Negibu na n kpia na ka bee gari kue nge me na ra ko ka be ba waa ka Hunden baa. Adama na ka bee kuawa nge be ba waa ka wasin baa, be ba saa bii wɛenu Kirisi sɔɔ. ² Boma na bee wɛ, n n mɔ dia doka, domi i n tura be ba koo dia doka mwe, i n mam tura ka tɛ ³ yɛn sɔ i waa ka wasin baa gina. Domi sanam me nisinu ka sikirinɔsu waa been suunu sɔɔ, i n sɔɔsimɔ ma i waa ka wasin baa? Been sanu sanusu kun saa nge handuniagisu? ⁴ Domi been goo u n gerumɔ wiya Pɔlugii, kpa

goo u nɛɛ wiya Apologii, i n̄ s̄a nge t̄on be ba tie?

⁵ Wara ra n Apolo. Nge wara ra n P̄olu. Ba s̄aawa s̄am kowobu b̄en min di i naan̄e doke nge m̄e Yinni u ben baawure win s̄amburu w̄e. ⁶ Nena na duura, ma Apolo u nim ȳeka, adama Gusun̄wa u kp̄easiam̄o. ⁷ N n m̄en na, wi u duurum̄o ka wi u nim ȳekam̄o ba n̄ s̄a ḡaanu, ma n kun m̄o Gusun̄o wi u kp̄easiam̄o. ⁸ Duuro ka wi u nim ȳekam̄o ba s̄aawa tia, ben baawure koo win are mwa nge m̄e win s̄ambura n̄e. ⁹ Domi b̄es̄e Gusun̄wa sa s̄amburu kuamm̄e sannu. B̄eɛ maa i s̄aawa win gberu.

I maa s̄a win gani beki. ¹⁰ Durom m̄e Gusun̄o u man w̄en saabu, nena na kp̄eekp̄eeku sura nge bani ȳero, ma gaba banim̄o gen w̄oll̄o. Adama i de baawure u laakari ko nge m̄e u banisinam̄o. ¹¹ Domi goo kun kp̄e u maa kp̄eekp̄eeku gagu sura ma n kun m̄o ge ba sure, geya ga s̄a Yesu Kirisi. ¹² Wi u bana kp̄eekp̄eeku gen w̄oll̄o ka wura ka sii geesu, ka kpee kpikinu, wi u maa bana ka d̄aa ka taka n̄o ka w̄i, ¹³ baawuren s̄ambura koo s̄os̄ira domi siribun t̄oru ta koo tu terasia, ȳen s̄o d̄os̄wa ta koo ka na kpa d̄os̄ wi, u baawuren s̄amburun dam m̄eeri. ¹⁴ Wi u bana kp̄eekp̄eeku gen w̄oll̄o ma win bana kun d̄os̄ mwaare, u koo are wa. ¹⁵ Win s̄ambura maa d̄os̄ mwaara, wiya u gbisira. Win tii u koo faaba wa, adama u ko n s̄aawa nge wi u d̄os̄ soora u yara.

¹⁶ I n̄ ȳe ma i s̄aawa Gusun̄on w̄aa yeru? I n̄ ȳe ma win Hunde w̄aa b̄eɛ s̄o? ¹⁷ Yen s̄o, goo ù n Gusun̄on w̄aa yeru sank̄a, Gusun̄o u koo ȳero sanku. Domi Gusun̄on w̄aa yera d̄eere ta ka yii win s̄o, b̄eɛya maa w̄aa yee te.

¹⁸ I ku de goo u win tii n̄oni w̄oke. B̄een wi u tamaa u bwisi m̄o handunia ye s̄o, u de u ko gari bak̄o kpa u bwisi gee wa u mwa. ¹⁹ Domi handunian bwisi s̄aawa wiiraru Gusun̄on n̄oni s̄o. Ba yorua, “U ra dewa bwisigibun tiin bwisi yi bu yina mwa.” ²⁰ Ba kpam yorua ba n̄e, “Yinni Gusun̄o u t̄ambun bwisikunu ȳe, u ȳe ma nu s̄aawa kam dirum.” ²¹ N n m̄en na, goo

u ku woo kana t̄onun s̄o domi ḡaanu kpuro b̄eɛgina. ²² P̄olu ka Apolo ka Sefa ka handunia ka w̄aaru ka ḡo ka ye n w̄aa gis̄o ka ye n sisi sia, ye kpuro ya s̄aawa b̄eɛgia. ²³ B̄eɛ maa Kirisigiba, Kirisi maa s̄a Gusun̄ogii.

4

Kirisin ḡarobu

¹ I de bu sun garisi Kirisin s̄am kowobu be Gusun̄o u win asirin gari n̄omu s̄ondia. ² Be ba maa ḡaanu n̄omu s̄ondia n ween̄wa ba n s̄a naan̄egibu. ³ Adama ḡaa piimuna n̄en mi, b̄eɛ i n man siri, n̄ kun m̄e b̄a n man siri t̄ambun wuswaa. Ka gem na n̄ n̄en tii siri. ⁴ Na n̄ ḡaanu ȳe n̄e s̄o ye ya man taare w̄eem̄o, adama n̄ n̄ m̄o ba man gem w̄e yen s̄o. Domi Yinniwa s̄a n̄en siri kowo. ⁵ Yen s̄o, i ku ra maa ḡaanun siribu ko t̄os̄ te, tu sere na sere Yinni ù n tunuma. Wiya u koo kpuro yarama batum̄o ye ya berua w̄okuru s̄o, kpa u t̄ambun ḡorusun bwisikunu s̄os̄i. Sanam m̄e s̄os̄ra baawure u koo win siarabu n̄o Gusun̄on mi.

⁶ B̄een s̄ona, n̄egibu, na gari yi kpuro weesina nge n̄e ka Apolo, kpa i ka gia b̄esen min di nge m̄e i n̄ ko wooda sara ye ba yorua, b̄een goo u ku ka tii sua b̄esen turon s̄o kpa u n turo gema. ⁷ A tamaa goo nun m̄eera a gabu san̄o kere? Mba a m̄o ye ba n̄ nun k̄a. Mà a ȳe ba nun k̄awa, mba n kua a ka woo kanam̄o nge wi u ka tii wa.

⁸ I deba k̄o. I kua dukiagibu. I tamaa i bandu dii b̄esen sariru. N ko n daa w̄era i n bandu dii ka gem, kpa b̄es̄e ka b̄eɛ sa n s̄a ban diobu sannu. ⁹ Domi na lasabu kua ma Gusun̄o u sun aye d̄aakiru w̄e, b̄es̄e ḡarobu, nge be ba taare w̄e bu go. Baawure handunia s̄o, w̄ollun ḡaradoba ka t̄ambu kpuro ba sun m̄eera nge be ba dweebu dua. ¹⁰ B̄es̄e sa s̄a gari bakasu Kirisin s̄o, adama b̄eɛ i s̄a bwisigibu Kirisi s̄o. B̄es̄e sa n̄ dam m̄o, b̄eɛya i dam m̄o. I kua atasiriba ma b̄es̄e sa kua b̄eere sariba. ¹¹ Sere n ka kua saa yeni s̄o ḡos̄ra sun goowa ma nim n̄oru ga sun m̄o, sa w̄aa tereru, ba sun soom̄o, sa n̄ maa w̄aa yeru garu m̄o. ¹² Ma sa hania

mò sa ka beɛn nɔma sɔmburu mò. Bà n sun faara sɔmɔ, sa ra n bu domaru kuammewa. Bà n maa sun nɔni sɔmɔ, sa ra n temanewa. ¹³ Bà n sun mem manimɔ, sa ra n suuru kanamɔwa. Sere ka tẽ ba sun mɛɛra nge weke gɔɔri ka gãanu kpuron kubanu.

¹⁴ Na n yeni yoromɔ n ka beɛ sekuru doke adama n ka beɛ gerisiwa nge nen bii kɔnasibu. ¹⁵ Baa i n baaba nɛruo dabinu mɔ Kirisi sɔɔ, i n tundo dabinu mɔ, domi nɛna na kua beɛn tundo Yesu Kirisi sɔɔ Labaari gean saabu. ¹⁶ N n mɛn na, na beɛ yiiremɔ i n da man saari. ¹⁷ Yen sɔna na beɛ nen bii kɔnasi Timote gɔria wi na naane sãa Yinni sɔɔ. Wiya u koo beɛ yaayasia nge mɛ nen wãara sãa Kirisi sɔɔ, nge mɛ na ra sɔɔsi baama Yesun yigbenu kpuro sɔɔ.

¹⁸ Tẽ wee, gaba tii suamɔ nge na n maa sisi beɛn mi. ¹⁹ Adama n n sosi kon na beɛn mi n n sãa Yinnin kɔru. Kon maa be ba tii suamɔ min dam gia, n n mɔ ben gari tɔna. ²⁰ Domi Gusunɔn bandu ta n sɔɔsiramɔ gari gerubu sɔɔ, ma n kun mɔ dam sɔɔ mɛ mu sɔmburu mò. ²¹ Mba i kɔ. N na ka bokuru? Nge ka kɔru ka daa tɛrugia.

5

Sekuru sariru Yesun yigberu sɔɔ

¹ Sa labaari gaa nua ba nɛɛ, sekuru sari kɔsuru gara wãa beɛn suunu sɔɔ tɛn bweseru tɛn tukobun tii ba n kãkɔ bu ko. Ba nɛɛ beɛn turo u win tondon kurɔ kɔ. ² Ma i woo kanamɔ. N weene i n nuki sankire, kpa i yẽro wuna beɛn suunu sɔɔn di wi u daa ye kua. ³ Baa i kun man waamɔ beɛn suunu sɔɔ, nen hunde wãa mi. Na maa durɔ wi siri kɔ, wi u yenin bweseru kua, nge mɛ kon daa nɔn siri na n wãa mi. ⁴ I n menna ka nen hunde sannu, ka Yinni Yesun yĩsiru ka win dam, ⁵ i durɔ wi Setam nɔmu sɔndio, win wasi yi ka kam ko kpa win hunde yu faaba wa Yinni Yesun tɔɔ te sɔɔ.

⁶ Beɛn woo kana bin bwesera kun wã. I n yẽ ma pɛɛ seeyatia fiiko yeya ya ra pɛɛ kpuro kukusie? ⁷ Tẽ, n weene i pɛɛ seeyatia tɔkɔru wuna kpa i ko nge pɛɛ kpa ya ye ya kun seeyatia mɔ, nge mɛ i sãa. Domi ba Kirisi go kɔ

wi u sãa beɛn Gɔɔ sararibun abɔru. ⁸ N n mɛn na, su tɔɔ bakaru di, n kun ka pɛɛ seeyatia tɔkɔru ye n sãa kɔsa ka nuku kɔsuru, adama ka pɛɛ ye ba kun kukusie, ye n sãa gem ka murafiti sariru.

⁹ Na beɛ tireru yorua na nɛɛ, i ku ka kurɔ dama kowobu menna. ¹⁰ Na n ka handunia yen kurɔ dama kowobu yã, ka yen binɛgibu ka yen gbɛnɔbu ka be ba bũu sãamɔ. Domi na n ka be yã tilasi i ka yari handunian di. ¹¹ Na nɛɛwa i ku ka goo menna wi ba sokumɔ kɔnasi Yesu sɔɔ u n sãa kurɔ dama kowo, n kun mɛ binɛgii, n kun mɛ bũu sãa, n kun mɛ atama gero, n kun mɛ tam nɔro, n kun mɛ taki dio. I ku mam dĩa gbɛɛru menna ka ben bweseru.

¹²⁻¹³ Domi Yesun yigberugiba n weene i siri. I tɛn kɔso wi wunɔ beɛn suunu sɔɔn di. N n nen baa n ka bu siri be ba n wãa Yesun yigberu sɔɔ. Gusunɔwa ben siribu mò.

6

Naane dokeobun sirinaa

¹ Beɛn goo u n gari mɔ ka win win-sim, u koo kãku u siribu da gem sarirugibun wuswaaɔ? Kpa n kun maa mɔ naane dokeobun mi? ² Beɛ i n yẽ ma naane dokeoba ba koo handunian tɔmbu siri? N n beɛn na i ko handunia siri, yera i n kpɛ i gari piimunu siri? ³ I n yẽ ma besera sa ko wɔllun gɔradoban siribu ko? Kaa ra sere gere handunia yenin gari? ⁴ N n mɛn na, i n gari yin bweseru mɔ, i de be ba n gãanu ganu tura Yesun yigberu sɔɔ bu ko beɛn siri kowobu. ⁵ Na beɛ sɔmɔ beɛn sekura. Ka geema i n goo mɔ beɛn suunu sɔɔ win bwisi tura u ka win wɔnɔbun siribu ko? ⁶ Adama i mam siribu sokunamɔ gem sarirugibun wuswaaɔ.

⁷ I n gari mɔ beɛn suunu sɔɔ, munusewa mam mam. Mban sɔna i n toraru wuramɔ. Mban sɔna i n derimɔ bu beɛ taki di. ⁸ Adama beɛ i ra gabu tore, i ra gabu taki di, be ba mam sãa beɛn naane dokeosibu. ⁹ Beɛ, i n yẽ ma gem sarirugiba kun kpɛ bu ayeru wa ban te Gusunɔ u swĩ sɔɔ? I ku de bu beɛ nɔni wãke. Kurɔ dama kowobu

ka bũugibu, ka sakara kowobu ka be ba ka ben tɔn durɔsibu kpunamɔ ¹⁰ ka gbenɔbu ka binɛgibu ka tam nɔrobu ka tɔn yaako kowobu ka taki diobu ba n ayeru wasi ban te sɔɔ. ¹¹ Mɛya bɛɛn suunu sɔɔ gaba raa sãa. Adama ba bɛɛ wobura, ba bɛɛ dɛɛrasia ba yii, ba bɛɛ gem wɛ Yinni Yesu Kirisin yĩsirun sɔ, ka maa bɛɛn Gusunɔn Hunden sɔ.

I Gusunɔ bɛɛrɛ wɛɛyɔ

ka bɛɛn wasi

¹² Ba n man yinarimɔ n gãanu kpuro ko. Adama n n mɔ ni kpuro nu are mɔ. Ba n man yinarimɔ n gãanu kpuro ko adama na n wuramɔ n ko gãanu ganun yoo. ¹³ Dĩanu wãawa nukurun sɔ, nukura maa wãa dĩanun sɔ, ma Gusunɔ u koo ye yiru kpeesia. Adama wasi kun wãa kurɔ damarun sɔ. Yi wãawa Yinnin sɔ ma Yinni maa wãa yin sɔ. ¹⁴ Gusunɔ wi u Yinni seesia, u koo maa sun seesia ka win dam.

¹⁵ Bɛɛ i n yɛ ma bɛɛn wasi yi sãawa Kirisin wasin kãasi? N n mɛn na, kon Kirisin wasin kãasi sua kpa n ka ko kurɔ tanɔn wasin kãasi? Su ku wa mɛ!

¹⁶ I n yɛ ma wi u ka kurɔ tanɔ mɛnna, u kua wasi tee ka wi? Domi ba yorua, “Be yiru ba koo ko wasi tee.” ¹⁷ Adama wi u ka Yinni manina, u kua hunde tia ka wi.

¹⁸ I kurɔ damaru suurio. Toranu kpuro ni tɔnu u mɔ nu wãawa wasin tɔwɔ, adama wi u kurɔ damaru mɔ win wasiya u toraru koosimɔ. ¹⁹ Nge i n yɛ ma bɛɛn wasi sãawa Hunde Dɛɛron wãa yeru wi u wãa bɛɛ sɔɔ, wi Gusunɔ u bɛɛ kã? I n tii mɔ. ²⁰ Domi ba bɛɛ dwawa geeru nɔru sari. Yen sɔ, i Gusunɔ bɛɛrɛ wɛɛyɔ ka bɛɛn wasi.

7

Suanabun gari

¹ Tɛ gari yin tireru i man yorua, yiya na bɛɛ wisimɔ. N wã tɔn durɔ u ku kurɔ baba. ² Adama kurɔ damarun sɔ n weenɛ baawure u n win tiin kurɔ mɔ, kpa kurɔ baawure u n win tiin durɔ mɔ. ³ Kpa durɔ ka win kurɔ ba n wãasine nge mɛ n weenɛ. ⁴ Domi kurɔn wasi yi n sãa win tiigii ma n kun mɔ win durɔgii. Nge mɛya maa durɔn wasi yi n sãa win tiigii ma n kun mɔ

win kurɔgii. ⁵ I ku n da mɛnanɛ ma n kun mɔ saa fiiko sɔɔ ye i ko wuna bɛɛn laakari yu ka wura kanaru sɔɔ mam mam. Adama yen biru i maa wureo i mɛnna, kpa Setam u ku raa bɛɛ kɔkiri bɛɛn tii nɛnubu sarirun sɔ.

⁶ Na n yeni gerumɔ nge tilasin baa, na gesi kanamɔwa. ⁷ N ko n man wɛrɛ tɔmbu kpuro bɔ n sãa nge nɛn tii, adama baawurewa u win kɛrun baa mɔ saa Gusunɔn min di, winigirun baa, wiɔnɔgirun baa.

⁸ Adama na tantanɔbu ka gɔminibu sɔmɔ n ko n wɛra bɔ n wãa nge mɛ na ka wãa. ⁹ Adama bɔ kun kpɛ bu tii nɛnɛ, bu de bu kasuna bu ka suana, domi n buram bɔ bu suana n kere ba n kii kamgiru wãasi.

¹⁰⁻¹¹ Tɛ, be ba suana kɔ, beya na wooda yeni sɔmɔ. Kurɔ u ku raa win durɔ yina. Adama u n yina, u sinɔ, u ku maa durɔ kpao sua, n kun mɛ u wuro win durɔ yinaro win mi. N n maa weenɛ durɔ u win kurɔ yina. Adama n n nɛ na bu wooda dokeammɛ, ma n kun mɔ Yinni.

¹² Be ba tie, beya na maa yeni sɔmɔ, n n mɔ Yinniwa u gerua. Naanɛ dokeo goo u n kurɔ mɔ ma kurɔ wi, u n sãa naanɛ dokeo ma n kurɔ wi wɛrɛ ba n ka wãasine, u ku raa nɔn yina. ¹³ Kurɔ goo u n maa durɔ mɔ ma durɔ wi, u n sãa naanɛ dokeo ma n durɔ wi wɛrɛ ba n ka wãasine, u ku raa nɔn yina.

¹⁴ Domi durɔ naanɛ doke sarirugii wi, ba nɔn yii nɛnɛm win kurɔn sɔ. Mɛya ba maa kurɔ naanɛ doke sarirugii wi yii nɛnɛm win durɔn sɔ, ben bibu ba n ka yii nɛnɛm. Ma n kun mɛ, ba ko n sãa nge naanɛ doke sariba. ¹⁵ Adama naanɛ doke sarirugii wi, u n doona, i nɔn derio. N n sãa mɛ, n n tilasi ba n ka wãasine domi Gusunɔ u sun sokawa sa n ka wãa alafia sɔɔ. ¹⁶ Domi wunɛ kurɔ n n wunɛ kaa n yɛ wunɛn durɔ u n koo faaba wa. Wunɛ durɔ, n n wunɛ kaa n maa yɛ wunɛn kurɔ u n koo faaba wa.

Wãa tɛn sɔ Yinni u bɛɛ soka

¹⁷ N n mɛn na, i de baawure u win wãaru di nge mɛ Gusunɔ u ka nɔn soka ka durom mɛ Yinni u nɔn kua.

Yeniwa na Yesun yigbenu kpuro yirema. ¹⁸ Ba goo bango kuawa Yinni u sere yëro soka? I ku yëron bango ye go. Ba n gina nùn bango kue Yinni ka nùn soka? I ku ra maa nùn bango kua. ¹⁹ Bango nge bango sariru, yen gaa kun sãa gãanu ganu, adama Gusunon garin mem nãba bu sãa gãanu. ²⁰ Kpa tãnu baawure u wa u yõra nge me u sãa ba ka nùn soka. ²¹ A n sãan na yoo ba ka nun soka, a ku yeni garisi. Adama bà n nun tii mōru wē a mō. ²² Domi yoo wi ba soka, u kua tii mōwō Yinni sō. Nge mēya maa tii mōwō wi ba soka, yëro kua Kirisin yoo. ²³ Ba bēe dwa geeru nōru sari. Yen sō, i ku de i n maa sãa tãmbun yobu. ²⁴ N n mēn na nēgibu, i de baawure u yõra Gusunō sō nge me u sãa ba ka sere nùn soka.

Wəndiaba ka gəminibun gari

²⁵ Tē ye n sãa wəndiabagia, na n gari gēe mō ye n sãa Yinnin wooda. Adama nge me Yinni u man wənwəndu kua na ka kua naanēgii, na bēe nēn laakari sōmō.

²⁶ Na tamaa, saa yenin wahalan sō ma n ko n wēra tən durō baawure u n wāa nge me u sãa. ²⁷ A n kurō mō, a ku ra swaa kasu i ka karana. A n maa wāa tantanaru sō, a ku kurō kasu. ²⁸ Adama à n kurō sua, a n tore. Wəndia ù n maa durō sua, u n tore. Adama be ba suana, ba ko n nōni swāaru mō ben wāaru sō. Na n maa kī n sãa me bēen mi.

²⁹ Nēgibu, ye na gerumō wee, saa kun maa dēu. Yen sō, saa tēn di wi u kurō mō, n weenē u n sãa nge u n kurō mō. ³⁰ Kpa wi u nuku sankiranu mō u ko nge u n mō. Wi u maa nuku dobu mō u koowo nge u n nuku dobu mō. Wi u maa dwemō, u koowo nge u n gãanu mō. ³¹ Wi u maa ka handunian dukia bukata mō u ku win laakari kpuro doke ye sō. Domi handunia yeni ya doonōwa mi.

³² Na n kī i n wurure. Wi u kun kurō mō, wiya ra n Yinnin gãanu kasu, ye n koo Yinni dore. ³³ Adama wi u kurō mō wiya ra n hania mō handunian gãanu sō u n kasu ye n koo win kurō dore. ³⁴ Win laakari ra n bōnu sãawa. Kurō be ba n durōbu mō ka wəndiaba

ba ra n Yinnin gãanu kasu ba n ka sãa dēerobu wasi sō ka hunde sō. Adama wi u durō mō wiya ra n handunian gãanu kasu ye n koo win durō dore.

³⁵ Na yeni gerumōwa bēen alafian sō, n n mō n ka bēen wāaru sēsiasia, adama n ka bēe sōsiwa ye n weenē i ko, kpa i ka tii Yinni wē mam mam.

³⁶ Goo ù n bwisika u wa ma ye u win bii wəndia kuamme ya n bēere mō, ma wəndia wi, u ye, u de u ko nge me u kī, u de bu nùn kurō kpaaru sua. N n toraru. ³⁷ Adama wi u yõra sim sim ma u n wāa tilasi sō ma u dam mō win gōru kīru wōllo ù n nēe, win bii wəndia u ku durō sua, gea u bwisika. ³⁸ Nge mēya wi u dera ba win bii wəndia kurō kpaaru sua u gea kua, adama wi u n dere ba nùn sue, wiya kua n kere.

³⁹ Tən kurō u ko n ka win durō gbinnewa win durōn wāarun tōru kpuro sō, adama durō wi, ù n gu, kurō wi, u tii mō u ka durō kpao sua wi u kī, yëro u n gesi sãa Yinnigii. ⁴⁰ Adama nēn laakari sō kurō wi, ù n tii deri gəmini te sō win nuku dobu koo kpēa n kere. Na maa tamaa Gusunon Hundedwa man yeni sōwa.

8

Dīa ni ba ka būu yākuru kua

¹ Tē, gāa ni ba ka būu yākuru kua, nin gari sōra na wura.

Geema, bēe kpuro sa yëru mō. Yëra tii suabu mō, adama kīra ta ra tōnu tāsisiē. ² Goo ù n tamaa u gãanu yē, u n yē gina nge me n weenē u n yē. ³ Adama wi u Gusunō kī, Gusunō u yëro yē.

⁴ Tē dīa ni ba ka būu yākuru kua, ameniwa nin dibun gari sãa. Sa yē ma būu kun gãanu handunia sō. Sa maa yē ma Gusunō turowa wāa. ⁵ Domi baa bà n gerumō būnu wāa wōllo ka temō, nge me sa yē ma būu dabinu ka yinni dabinu nu wāa, ⁶ ka me, besen mi, Gusunō turowa wāa. Wiya sãa Baaba win min di gãanu kpuro nu naamō. Win sōna sa maa wāa. Yinni turowa maa wāa. Wiya Yesu Kirisi win min di gãanu kpuro nu koorā. Win saabuwa sa maa wāaru mō.

⁷ Adama n n̄ t̄mbu kpuro ba yeni yē. Gabu be ba gina būu sāarun d̄əne m̄, ba yaa ye temm̄ nge būu sāa d̄ianu, ma ben ḡru dam sariruguu ga bu taare w̄em̄. ⁸ N n̄ m̄ d̄iana nu koo ka sun susi Gusun̄n mi. S̄a kun di, n n̄ k̄miaru, s̄a n maa di, n n̄ turiru.

⁹ Adama i tii laakari koowo b̄en tii m̄ə te, tu ku raa de be ba n̄ dam m̄ bu tora. ¹⁰ Domi wun̄ wi a ȳru m̄, ma a s̄ a dim̄ būu dir̄, ḡru dam sarirugii ù n nun wa mi, u n̄ koo w̄ruḡru ko u ka būu sāa d̄ianu di? ¹¹ Kpa k̄nasi wi, w̄in s̄ Kirisi u gu, u kam ko wun̄en ȳrun saabu. ¹² Nge m̄ya i n b̄en berusebu torari ma i ben ḡru dam sariruguu ge m̄era m̄, Kirisiwa i torari. ¹³ Yen s̄, d̄ianu n̄ n̄ koo n̄en beruse torasia, na n̄ maa yaa temm̄ sere ka baadom̄ma, n ku ka n̄en beruse torasian s̄.

9

Ḡron yiiko ka win s̄mburu

¹ Na n̄ tii m̄ r̄o? Na n̄ sāa ḡro? Na n̄ Yesu b̄en Yinni wa ro? B̄e i n̄ sāa n̄en n̄oman s̄mburu Yinni s̄o? ² Baa n̄a kun sāa ḡro gabun mi, na sāa m̄ b̄en mi, domi b̄eya i s̄əsim̄ ma ne Yinnin ḡrowa.

³ Be ba k̄i bu man gari w̄erisia, ye kon bu wisi wee. ⁴ Sa n̄ yiiko m̄ su ka di su maa ka n̄o? ⁵ Sa n̄ yiiko m̄ sa n̄ ka kur̄ naane dokeo m̄ wi u koo sun ȳsiri nge m̄ ḡrobu gabu ba m̄ ka Yinnin w̄ənbu, ka Sefa? ⁶ Nge ne ka Baanabasi t̄nawa sa n̄ yiiko m̄ su ka n̄oman s̄mburu deri? ⁷ Wara d̄ə tabu gber̄ ka win tiin gobi. Wara d̄āa duurum̄ gber̄ kpa ȳro kun sere nin binu dim̄. Nge wara u naa ḡə kparam̄ ma u n̄ gen bom n̄rum̄.

⁸ Na n̄ yeni gerum̄ ka t̄nun yiiko t̄na. N n̄ gari tee yi wooda ya gerum̄? ⁹ Domi M̄wisin wooda s̄o ba yorua, “I ku b̄en naa k̄nerun n̄ə b̄əke saa ye ta s̄mburu m̄ d̄ianu s̄o.” Naan s̄na Gusun̄ u yeni gerua? ¹⁰ Nge b̄en tiin s̄na u gari yi m̄. M̄ya b̄en s̄na ba yorua domi n̄ weene wuko u wuku ka ȳiȳbu, kpa ḡə u ḡ u n̄ b̄nu ȳiȳ. ¹¹ S̄a n̄ hunden ḡānu duura b̄en suunu s̄o, n̄ n̄ m̄en na ḡā bakana

s̄a n̄ wasin ḡānu ḡā b̄en mi? ¹² Gabu b̄a n̄ yen yiiko m̄ b̄en mi, b̄es̄ maa ni. Sa n̄ bu kere?

Adama sa n̄ yiiko ye denda b̄e s̄o. Ye kpuro s̄əra sa temane, kpa su ku ra ka Kirisin Labaari gea swaa gan̄. ¹³ I n̄ ȳ ma be ba s̄mburu m̄ sāa yer̄ ba ben d̄ianu waam̄ min di? Be ba maa ȳaku yeru k̄su, ba ben b̄nu m̄ te s̄o. ¹⁴ Nge m̄ya maa Yinni u yiire be ba Labaari gean waasu m̄ bu ben d̄ianu wa ye s̄o.

¹⁵ Adama na n̄ yen gaa denda ḡā ni s̄o. M̄ya na n̄ maa yeni yorūm̄ bu ka man ye kuan s̄. Na k̄ru bo n̄ ghi. Goo sari wi u koo man yinari n̄ woo kana gari yinin s̄. ¹⁶ Domi n̄ n̄ weene n̄ woo kana Labaari gean kparabun s̄. Tilasiwa ye, ya man s̄aw̄. N̄a kun yen waasu kue, wahala baka. ¹⁷ N̄a n̄ ye kua ka k̄ru kon are m̄wa. N̄a kun maa k̄i na ka m̄, ka m̄, kon ye kowa domi ba man ȳe n̄mu s̄ndiawa. ¹⁸ N̄ n̄ m̄en na, m̄ba n̄en are. N̄en areya n̄ ka Kirisin Labaari gea waasu ko n̄ kun ka gobin baa kpa n̄ ku n̄en yiiko kpuro dendi ye na m̄ Labaari gean kparabun s̄.

¹⁹ Baa n̄a n̄ tii m̄ t̄mbu kpuron wuswaa na tii kua baawuren yoo kpa n̄ ka t̄n dabiru gawama. ²⁰ Yuuban mi na kua nge Yuu n̄ ka Yuuba gawama. Be ba maa wooda nasie, na kua ben turo, kpa n̄ ka bu gawama baa m̄ n̄en tii na n̄ w̄ā woodan n̄ma. ²¹ Be ba kun wooda m̄n mi, na maa kua ben turo kpa n̄ ka bu gawama. N̄ n̄ m̄a na n̄ Gusun̄n wooda nasie, na Kirisin wooda nasie. ²² Dam sarirugibun mi na kua wi u kun dam m̄ kpa n̄ ka dam sarirugii be gawama. Na kua nge m̄ baawure u sāa ben gabu bu ka faaba waara, baa n̄ n̄ m̄eren na. ²³ Ye kpurowa na m̄ Labaari gean s̄ kpa na n̄ ka b̄nu m̄ ye s̄o.

²⁴ I ȳ ma dukan garasa s̄o t̄mbu kpuro ba duki m̄wa adama t̄n turowa u koo yen are wa. Yen s̄, i dukio nge m̄ i ko ka are wa. ²⁵ Wasi kasanugli baawure u ra n̄ tii n̄eniwa kpuro s̄o. Ba m̄ m̄ bu ka are wa yi

yi sãa wurusun furo* ge ga koo gbera gu derura. Adama beɛe sa mɔ su ka mwa ge ga kun kpeemɔ. ²⁶ Yen sɔna na duka mɔ dee dee na n geririmɔ. Na sannamɔ, adama n n mɔ nge wi u wom soomɔ. ²⁷ Na nen wasi nɔwia mɔ gem gem n ka yi kamia, kpa n ku ra ko wi ba koo gira nɔm dira nen tii sanam me na sibu gabu waasu kua.

10

Bũu sãarun kirɔ

¹ Negibu na kɔ i n yɛ ma beɛen sikadoba kpuro ba wãa guru wii ten * tabuɔ ma be kpuro ba sãa nim wɔku gen † suunu sɔɔ ka naasu. ² Ma be kpuro ba kua Mɔwisin bwãabu ka batemu gaa guru wii te sɔɔ ka nim wɔku ge sɔɔ. ³ Ma be kpuro ba dĩa teenu di ni nu na saa wɔllun di, ⁴ ma ba nim nɔruram tem nɔra me Gusunɔ u bu wɛ, domi ba nim nɔrumɔwa saa kpee Hundegirun min di te ta bu swĩ biruɔ. Kirisiwa sãa kpee te. ⁵ Adama Gusunɔ u ben dabiru go gɔbaburu sɔɔ yɛn sɔ ben daa ya n nɔn wɛre.

⁶ Tɛ, yeya ya sãa yĩreru beɛen sɔ kpa sa kun maa sãa kɔsan kĩrobu nge be. ⁷ Kpa i ku ra maa bũu sã nge me beɔnɔn gabu ba kua. Domi ba yorua, “Tɔn be, ba sina ba di, ba nɔra, ma ba seewa ba kom beretɛke mɔ.” ⁸ Su ku ra maa kurɔ damaru ko nge me ben gabu ba kua, ma ben nɔrɔbun suba yɛnda ita (23.000) ba kam kua sɔɔ teerun sɔɔ. ⁹ Su ku ra maa Yinni mɛeri nge me u ne, nge me ben gabu ba kua, ma wɛe bu go go. ¹⁰ Su ku maa wɔki nge me ben gabu ba kua, ma gɔɔn gɔrado u bu go.

¹¹ Yeya ya bu deema nge yĩreru, ma ba ye yorua bu ka sun kirɔ ko, beɛe be sa wãa handunian tɔɔ dãaki teni sɔɔ. ¹² Yen sɔ, wi u tamaa u yɔ sim sim, u de u n tii se kpa u ku raa wɔrumɛ. ¹³ I n laakari mɛeribu gabu waare ma n kun mɔ bi tɔmbu kpuro ba ra wa. Gusunɔ wi u sãa naanegii, u n derimɔ bu beɛen laakari mɛeri n kere ye i ko kpĩ

i ka temana. Adama laakari mɛeribu baabire sɔɔ u ra maa yari yeru ko kpa i ka kpĩ i temana bi sɔɔ.

¹⁴ Yen sɔ, kɔnasibu, i bũu sãaru surio. ¹⁵ Na ka beɛ gari mɔwa nge laakarigibu. I de i lasabu ko ye na gerumɔ. ¹⁶ Sà n bɔnu mɔ nɔri domarugia ye sɔɔ, ye sa ka Gusunɔ siaramɔ, sa n bɔnu mɔ Kirisin yem sɔɔ? Sà n pɛɛ ye yabua, sa n bɔnu mɔ Kirisin wasi sɔɔ? ¹⁷ Pɛɛ tia ya wãa. Baa sà n dabi, sa sãa wasi tee, domi beɛe kpuro sa bɔnu mɔ pɛɛ tia ye sɔɔ.

¹⁸ I bu mɛerio be ba mara Isireliba. Be ba yãkunu dimɔ, ba n bɔnu mɔ yãku yee te sɔɔ? ¹⁹ N n men na, mba na gerumɔ. Na gerumɔ ma yaa ye ba ka bũu yãkuru kua ya sãa gãanu? Bũuwa sãa gãanu? ²⁰ Aawo. Adama na gerumɔ ma ye ba ka yãkuru kua, bũna ba ka yãkuru kua, n n mɔ Gusunɔ. Na n maa kɔ i n bɔnu mɔ ka bũnu. ²¹ I n kpɛ i nɔ Yinnin nɔra sɔɔ kpa i maa nɔ bũnun nɔra sɔɔ. I n kpɛ i di ye ya wãa Yinnin tabulu wɔllɔ, kpa i maa di ye ya wãa bũnun tabulu wɔllɔ. ²² Sa kɔ su Yinnin nisinu seeyawa? Sa nɔn dam kere?

I kpuro koowo

i ka Gusunɔ beɛe wɛ

²³ Ba n tɔnu yinarimɔ u gãanu kpuro ko, adama n n mɔ ni kpuro nu arufaani mɔ. Ba n tɔnu yinarimɔ u gãanu kpuro ko adama n n mɔ ni kpuro nu tɔnu tãsisiamɔ. ²⁴ N n weene goo u win tiin arufaani kasu, ma n kun mɔ win winsimgia.

²⁵ Ye ba gesi dɔramɔ yaburɔ i dio, i ku gãanu bikia tii taare wɛɛbun sɔ. ²⁶ Domi tem sãawa Yinni Gusunɔgim, ka gãanu kpuro ni nu wãa me sɔɔ.

²⁷ Naane doke sarirugii u n beɛ dim soka, ma i gɔru doke i ka da, gãanu kpuro ye ba beɛ wɛ, i dio, i ku ra gãanu bikie tii taare wɛɛbun sɔ. ²⁸⁻²⁹ Adama goo u n beɛ sɔɔwa u neɛ, yeniwa ba ka yãkuru kua i ku di yɛron gɔrun sɔ wi u beɛ sɔɔwa, n n mɔ beɛen tiin gɔrun sɔ.

* **9:25** wurusun furo - Gera ba ra raa doke goon wirɔ yellu wi u garasa gaa sɔɔ wiru gbia. * **10:1** guru wii te - Ta sãawa te ta Isireliba gbiiye sanam me ba wãa gɔbaburɔ. † **10:1** nim wɔku ge - Ga sãawa nim wɔku ge ba mɔ Naa yari ge ga burana ba tɔbura ye ba yara Egibitin di.

Domi mban sōna kon de bu nen tii mōru siri goon gōrun sō. ³⁰ Nā n Gusunō siara ye na dimōn sō, mban sōna na kon de bu maa nen kōsa gere ye sō.

³¹ N n mēn na, i n dimō i n nōrumō, n kun mē i n gāanu ganu mō, i ye kpuro koowo i n ka Gusunō bēere wēemō. ³² I ku ra Yuuba torasie n kun mē Gerekiba n kun mē Yesun yigberu te ta maa sāa Gusunōguru. ³³ Nen tii na kookari mō n ka kpuro ko ye ya koo tambu kpuro dore, na kun nen tiin arufaani kasu ma n kun mō tōn dabirugla, kpa bu ka faaba waara.

11

¹ I man saario nge mē nen tii na Kirisi saarimō.

Tōn kurōn wii kpīibu

² Na bēe siara ye i ra ka man yaaye kpuro sō, ye i maa ka sōsi te nēni sim sim te na mwa na bēe wē. ³ Adama na kī i n yē ma Kirisiwa tōn durō baawuren wirugii, tōn durō maa sāa tōn kurō baawuren wirugii, Gusunōwa maa Kirisin wirugii. ⁴ Tōn durō baawure wi u kanaru mō, n kun mē u Gusunōn gari gerumō, u n win wiru wukiri, u n win wirugii bēere wēemō. ⁵ Ma tōn kurō baawure wi u kanaru mō, n kun mē u Gusunōn gari gerumō, u kun win wiru wukiri, u n win wirugii bēere wēemō. N sāawa nge u n pōru woka. ⁶ Tōn kurō u kun kī u yasa bōke, n weene u seri bura. Adama n n sāan na sekuru u ka seri bura n kun mē u ka pōru woka, u de u yasa bōke. ⁷ N n weene tōn durō u win wiru wukiri domi u sāawa Gusunōn weenasii, u maa Gusunō bēere wēemō, adama tōn kurō u tōn durō bēere wēemō. ⁸ Domi tōn durō kun yari tōn kurōn min di, tōn kurōwa yari tōn durōn min di. ⁹ Mēya maa ba n tōn durō taka kue tōn kurōn sō, tōn kurōwa ba kua tōn durōn sō. ¹⁰ N n mēn na, wōllun gōradoban sō n weene tōn kurō u yasa bōke u n ka sōsimō ma u goo wiru kpīiye. ¹¹ Adama Yinni sō, n n koorō tōn kurō u n wāa n kun ka tōn durōn baa. Mēya maa tōn durō u n kpē u n wāa n kun ka tōn kurōn baa. ¹² Domi nge mē tōn kurō u yari

tōn durōn min di, nge mēya tōn durō maa marura tōn kurōn min di, adama ye kpuro n kooramōwa saa Gusunōn min di.

¹³ I lasabu koowo bēen tii. N weene tōn kurō u Gusunō kana u kun yasa bōkua? ¹⁴ I n yē bēen tii ma sekura tōn durōn seri yī n dēu? ¹⁵ Adama tōn kurōn seri yī n dēu, burara. Ba nūn win seri wēwa u ka yī dendi nge win sōnditia. ¹⁶ Adama goo u n kī u ka sun sikirina, na gesi gerumō ma bēse sō ka Gusunōn yigbenu sō sa n maa komaru garu mō.

Yinnin dīa domaruginu

(I maa mērio Mateu 26:26-29, Maaku 14:22-25, Luku 22:15-20)

¹⁷ Gari yī na kī n bēe yīire mini tē, na n bēe siaramō yī sō, domi i n mēnne, n ku ra sanō gaa ko, n da n gōgōm mōwa. ¹⁸ Gbiikaa ba man sōwa ma, i n mēnne, wuunu ganu wāa bēen suunu sō ni nu n nō tīa sāa. Na mi gia wura ma geema. ¹⁹ Domi n n koo ko karanaa ya kun wāa bēen suunu sō, kpa be ba sāa geegibu bu ka sōsira. ²⁰ Wee, i n mēnne i ka dīanu dimō, n n ka Yinnin domaruginu weene. ²¹ Domi i n mēnna i ka dī, baawure ra n sendewa u ka win tiin dīanu di, kpa gōra n gabu mō, kpa tam mu n gabu goomō. ²² I n bēen tiin yenusu mō mi i ko di kpa i nō? Nge i kī i n Yesun yigberu gemawa, kpa i sārōbu sekuru doke? Mba kon gere. Kon bēe siara? Aawo, na n bēe siaramō ye sō.

²³ Domi Yinnin min diya na sōsiru mwa te na bēe wē. Na nēe, wōku tē sō ba Yinni Yesu tambu nōmu sōndia u pēe sua, ²⁴ u Gusunō siara ma u ye murura. Ma u nēe, yēniwa nen wasi yī ba go bēen sō. I n da yēni ko i n ka man yaaye. ²⁵ Mēya u maa nōra sua ye ba dim kpa u nēe, nōra yēniwa Gusunōn nō mwee kpaa te u sire ka nen yem. Sanam baamere sō mē i ka ye nōrumō, i n da ko i n ka man yaaye. ²⁶ Domi sanam baamere sō mē i pēe ye dimō ma i ka nōra ye nōrumō, Yinnin gōwa i kparamō sere u ka wurama.

²⁷ Yen sōna wi u Yinnin pēe di, n kun mē u n ka win nōra nōra, ma

u n̄ kue nge m̄ n ween̄ u ko, u Yinnin wasi ka win yem torariwa. ²⁸ N n̄ m̄en na, baawure u tii w̄eri u sere p̄e ye di u maa ka sere n̄ra ye n̄. ²⁹ Domi ù n̄ dim̄ ù n̄ n̄rum̄ ù kun tuba ye n̄ s̄a Yinnin wasi, u tii taare suamm̄wa win dibu ka n̄ru bi s̄o. ³⁰ Yen s̄na b̄en dabira bar̄, ma dabira kua kpan̄bu, gaba maa gu. ³¹ S̄a n̄ tii siri ka gem, ba n̄ maa sun sirim̄. ³² Adama Yinni ù n̄ sun siri, u ra sun s̄eyasiewa, kpa su ku ra maa taare wa ka handuniagibu sannu.

³³ Yen s̄o negibu, ì n̄ m̄enna i ka di, i de i maruna. ³⁴ Ḡoru t̄a n̄ goo m̄, u de u gina d̄ianu di yenū, kpa b̄en m̄n̄n̄ s̄o i ku ra taare sua. Gari yi yi tie, kon b̄e yin asansi s̄o n̄a n̄ tunuma.

12

Hunde D̄eron k̄nu

¹ T̄e ye n̄ s̄a Hunde D̄eron k̄nun gari, negibu na k̄i i n̄ yin gem ȳ. ² I ȳ ma sanam m̄ i n̄ Gusun̄ ȳ, ba ra n̄ b̄e gawewa b̄nun yirā, ni nu ku ra gari gere. ³ Yen s̄na na k̄i i tubu ma goo wi u gari m̄ saa Gusun̄n Hunden min di, u n̄ gerum̄ ba Yesu b̄rusi. Goo kun maa kp̄e u n̄e Yesu s̄a Yinni, ma n̄ kun m̄ saa Hunde D̄eron min di.

⁴ Hunden k̄e bwese bwesekawa w̄a, adama Hunde turo wiya nu w̄em̄. ⁵ S̄om bwese bwesekawa w̄a, adama Yinni turo wiya sa ko ye kua. ⁶ Dam bwese bwesekawa maa w̄a m̄ t̄onu koo kp̄i u ka s̄omburu ko, adama Gusun̄ turo wiya mu t̄ambu kpuro w̄em̄ s̄omburu baateren s̄o. ⁷ Ba baawure k̄eru w̄e te ta s̄osim̄ ma u Hunde D̄ero m̄ kpa u ka tu dendi t̄ambu kpuron arufaanin s̄o. ⁸ Hunde u ra goo k̄eru w̄e u ka t̄ambu bwisi k̄e, kpa u goo k̄eru w̄e u ka gari gere ka ȳru. ⁹ Hunde turo wi, u ra goo naan̄ dokebu w̄e, kpa u goo dam w̄e u ka bar̄bu bekia. ¹⁰ M̄ya Hunde turo wiya ra maa goo s̄om maamaakiginun dam w̄e, kpa u goo k̄eru w̄e u ka t̄ambu Gusun̄n gari tusia, kpa u maa goo bwisi w̄e u ka Hunden k̄nu ka k̄e ni nu tie wunana. U ra goo bwisi w̄e u ka Hunden barum bwese bwesekan gari gere, kpa u goo bwisi w̄e u ka gari yi

tusia. ¹¹ Hunde turo wiya u ye kpuro m̄. U baawure k̄e bwese bweseka w̄em̄ nge m̄ u k̄i.

Naan̄ dokeobu kpuro

ba s̄a wasi teen doo dooka

¹² Domi Kirisi s̄awa nge wasi tee ka yin doo dooka dabiru. Wasi yi, yi s̄awa tee baa m̄ yi doo dooka dabiru m̄. ¹³ Domi ba sun bat̄emu kuawa ka Hunde turo kpa Yuuba ka t̄on tukobu, yobu ka tii m̄w̄bu, b̄e kpuro su ka ko wasi tee. Sa maa gbinn̄e ka Hunde turo wi, b̄e kpuro.

¹⁴ Wasi s̄awa doo dooka dabiru n̄ n̄ m̄ tia. ¹⁵ Baa naasu s̄u n̄ n̄e, su n̄ s̄a n̄mu, ka m̄, su n̄ w̄a wasi s̄o? Su w̄awa wasi s̄o. ¹⁶ Baa swaa ȳa n̄ maa n̄e, ya n̄ s̄a n̄nu, ka m̄, ya n̄ w̄a wasi s̄o? Ya w̄awa wasi s̄o. ¹⁷ Wasi kpuro ȳi n̄ s̄a n̄ni, am̄na ȳi koo ka gari n̄. N̄kun m̄, ȳi kpuro ȳi n̄ s̄a swaa, am̄na ȳi koo ka nuburu n̄. ¹⁸ Adama nge m̄ n̄ s̄a Gusun̄ u doo dooka baayere dokewa wasi s̄o nge m̄ u k̄i. ¹⁹ Ya n̄ koor̄ wasi ȳi kun doo dooka m̄. ²⁰ T̄e, wasi s̄a tee adama ȳi doo dooka dabiru m̄.

²¹ Yen s̄na n̄ni kun kp̄e ȳi n̄mu s̄o ȳi n̄ gen bukata m̄. Wira kun maa kp̄e tu naasu s̄o ta n̄ sin bukata m̄. ²² Adama baa wasin doo dooka ye ya s̄are ya n̄ dam m̄, wasi yen bukata m̄ too. ²³ Ye ya maa sun s̄awe nge ya n̄ b̄ere m̄, sa ye b̄ere w̄em̄. Ye sa n̄ maa kp̄e su s̄osi sa ye wukirim̄. ²⁴ Adama yen ye ya waabu w̄a, ya n̄ wukiribun bukata m̄. Gusun̄ u b̄en wasi sw̄ena u ka yin gam b̄ere w̄e mi n̄ b̄ere bia. ²⁵ U kuawa kpa wasi ȳi kun ka karane, adama doo dooka baayere ya n̄ ka yen yensian laakari m̄. ²⁶ Wasin gam m̄ n̄ n̄ni sw̄aru wa, ka mi n̄ tie sanna ba b̄nu m̄. M̄ya b̄a n̄ maa yin gam siara, ka mi n̄ tie sanna ba nuku dobu b̄nu m̄.

²⁷ T̄e b̄e kpuro i s̄awa Kirisin wasi, ma b̄en baawure s̄a yin doo dooka. ²⁸ Gbiikaa Gusun̄ u gb̄ia u ḡorobu ḡosa Yesun yiḡeru s̄o, yiruse win s̄om̄bu, itase keu s̄osiobu, yen biru be ba s̄om̄ maamaakiginun dam m̄, ka maa be ba dam m̄ bu ka bar̄bu

bekia, ka be ba gabu somimɔ, ka be ba tɔmbu kparamɔ, ka be ba ka Hunden barum bwese bweseka gari mɔ. ²⁹ N n mɔ be kpuro ba sɔa gɔrobu, n kun mɛ Gusunɔn sɔmɔbu, n kun mɛ keu sɔosiobu. N n maa mɔ be kpuro ba dam mɔ bu ka sɔm maamaakiginu ko, ³⁰ n kun mɛ bu ka barɔbu bekia, n kun mɛ bu ka Hunden barum bwese bweseka gari ko, n kun mɛ bu ka gari yi tusia. ³¹ N n mɛn na, i Hunden kɛnu kasuo ni nu bɛɛɛ kere.

Kon maa bɛɛ swaa sɔsi ye ya kpuro kere.

13

Kĩru

¹ Baa nà n ka barum bwese bweseka gari mɔ ka mam wɔllun gɔradoban barum ma na kun tɔnu kɪ, na sɔawa nge yankokoru n kun mɛ yangireru te ba soomɔ. ² Baa nà n Gusunɔn gari gerubun dam mɔ, ma na asiri kpuro tuba ka yɛru kpuro, ma na Gusunɔ naane doke sere kon kpɪ n guunu sɔ nu swɛnyɔ, nà kun tɔnun kĩru mɔ na n sɔa gɔanu. ³ Baa nà n nɛn dukia kpuro sɔarobu wɛ, baa nà n dera ba nɛn wasi wɔɔwa, nà kun tɔnun kĩru mɔ na n are wasi.

⁴ Wi u tɔnu kɪ u ra tɛmanɛ, u ra n maa tɔn geeru mɔ, u ku ra n nisinu mɔ, u ku ra woo kanɛ, u ku ra maa tii sue. ⁵ Wi u tɔnu kɪ u ra n tɔmbun bɛɛɛ yɛ, u ku ra win tii tɔnan arufaani kasu, u ku ra mɔru ko fuuku, u ku ra maa torarun gari yi win nukurɔ. ⁶ Wi u tɔnu kɪ u ku ra yɛɛri kɔsan sɔ ma n kun mɔ gem sɔ. ⁷ Wi u tɔnu kɪ u ra ka kpuro tɛmanɛ. Win naane dokebu ka win yɪiyɔbu ka win tɛmanabu bu ku ra kpe.

⁸ Wi u tɔnu kɪ win kɪra ku ra n nɔru mɔ. Gusunɔn gari gerubu bu nɔru mɔ, Hunden barum bwese bwesekan gerubu koo kpe, yɛru ta koo maa kpe. ⁹ Domi bɛsɛn yɛru ka bɛsɛn Gusunɔn gari gerubu, yen gaa kun yiba. ¹⁰ Adama sanam mɛ ye ya yiba ya koo na, sanam mɛya ye ya kun yiba, ya koo doona.

¹¹ Sanam mɛ na sɔa bii, na ra gari gere nge bii, na ra laakarɪ ko nge bii,

na ra maa bwisiku nge bii, adama tɛ ye na guro guro kua, na biin daa deri. ¹² Ye sa waamɔ tɛ ya sɔare ye sa waamɔ bari bari tasa sɔɔ, adama sɔɔ teeru sa ko ra wa nɔni ka nɔni. Ye na yɛ tɛ ya n yiba, adama sɔɔ teeru kon da tubu sɔa sɔa nge mɛ Gusunɔ u man tuba.

¹³ Tɛ gɔanu ita yeniwa ya wɔa, yeya naane dokebu, ka yɪiyɔbu, ka kĩru. Adama kɪra ta kere.

14

Hunde Dɛɛron kɛnun gari

¹ N n mɛn na, kɪra n weenɛ i n kasu. I maa Hunden kɛnu kasuo, n mam nɛɛre Gusunɔn garin gerubun kɛru.

² Wi u ka Hunden barum gari gerumɔ, n n tɔnu u ka gari mɔ, Gusunɔwa u ka gari mɔ, domi goo kun yɛron gari nɔmɔ. Gem asirigima u gerumɔ ka Hunde Dɛɛron dam. ³ Adama tɔmba, Gusunɔn sɔmɔ u ra ka gari ko. U ra bu tɔsisie, kpa u bu dam kɛ, kpa u bu nukuru yɛmiasia. ⁴ Wi u ka Hunden barum gari mɔ, u win tii tɔsisiamɔwa. Adama Gusunɔn sɔmɔ, Yesun yigbera u tɔsisiamɔ.

⁵ N ko n man dore bɛɛ kpuro i n ka Hunden barum gari mɔ, adama ye na kɪ n kere, yera i n Gusunɔn gari gerumɔ. Domi wi u Gusunɔn gari gerumɔ u kere wi u Hunden barum bwese bweseka gerumɔ, ma n kun mɔ u n win gari tusia, kpa u ka Yesun yigberu tɔsisia. ⁶ Tɛ, nɛgibu arufaani yerà i ko wa nà n na bɛɛn mi ka Hunden barum bwese bwesekan gerubu, ma na kun ka sɔsiru nɛ, n kun mɛ yɛru, n kun mɛ Gusunɔn garin gerubu n kun mɛ keu gaa.

⁷ Baa gɔa ni nu kun wɔaru mɔ nge guuru ka mɔrɔku bà n nu soomɔ, bà kun nu gɔsikiamɔ, amɔna gaba koo ka gia ye nu gerumɔ. ⁸ Wi u maa kɔba soomɔ, u kun soomɔ dee dee, wara u koo tabun sɔɔru ko. ⁹ Nge mɛya bɛɛn gari yi kun dɛɛre, yi koo kowa kam. ¹⁰ Barum bwese bweseka dabina nu wɔa handunia sɔɔ, sari maa mɛ goo kun nɔmɔ. ¹¹ N n mɛn na, nà kun barum nɔmɔ mɛ ba ka gari mɔ, wi u mu gerumɔ u ko n sɔawa tɔn tuko nɛn

mi, kpa nɛ n maa ko tɔn tuko yɛron mi. ¹² Nge mɛya bɛɛ, yɛn sɔ̃ i Hunden kɛnu kasu, i kookari koowo i ka nu wa nu n kpā ni nu koo Yesun yigberu tāsisia.

¹³ Yen sɔ̃, n weenɛ wi u ka Hunden barum gari gerumɔ u Gusunɔ̃ kɛru kana te u koo ka gari yi tusia. ¹⁴ Domi nà n kanaru mɔ̃ ka Hunden barum nɛn hundewa ya kanaru mɔ̃, adama nɛn bwisikunu kun wāa te sɔ̃. ¹⁵ Tɛ, amɔna kon ko. Kon kanaru ko ka nɛn hunde, kon maa ko ka nɛn bwisikunu. Kon womu ko ka nɛn hunde, kon maa ko ka nɛn bwisikunu. ¹⁶ À n Gusunɔ̃ siara ka hunde tɔna, amɔna naanɛ dokeo diro u koo ka kpī u nɛɛ, ami, wunen siarabun sɔ̃. U n̄ yɛ ye a gerumɔ. ¹⁷ Baa wunen siarabu bù n wā, bu n̄ yɛro tāsisiama.

¹⁸ Na Gusunɔ̃ siara yɛn sɔ̃ na ra ka Hunden barum bwese bweseka gari ko n bɛɛ kpuro kere. ¹⁹ Adama Yesun yigberu sɔ̃ na kīru bo n gari nɔ̃bu gere ka nɛn bwisikunu n ka gabu keu sɔ̃si, n kere gari nɔ̃rɔbun suba wɔkuru (10.000) ka Hunden barum.

²⁰ Nɛgibu i ku maa bwisiku nge bibu. Daa kɔsa sɔ̃ra n weenɛ i n sɔ̃a nge biɪ wɛɛnu, adama bwisikunu sɔ̃ i n sɔ̃a tɔn girobu. ²¹ Gusunɔ̃n woodan tireru sɔ̃ ba yorua, “Yinni u nɛɛ, kon de bu nɛn gari nɔ̃ be ba barum tukum gerumɔn nɔ̃n di, ka maa sɔ̃bun nɔ̃ sɔ̃n di. Adama ka mɛ, ba n̄ nɛn gari swaa dakimɔ.”

²² N n mɛn na, Hunden barum bwese bwesekan kɛru ta sɔ̃awa yīreru be ba kun naanɛ doken mi, n n̄ mɔ̃ be ba naanɛ doken mi. Adama Gusunɔ̃n gari gerubun kɛra ta sɔ̃a yīreru be ba naanɛ doken mi, n n̄ mɔ̃ be ba kun naanɛ doken mi.

²³ N n mɛn na, Yesun yigberu kpuro tã n mɛnna, kpa baawure u n Hunden barum gerubu wɔri, naanɛ dokeo dirobu n̄ kun mɛ naanɛ doke sarirugibu b̄a n̄ duuma, ba n̄ koo gere bu nɛɛ i wiirawa? ²⁴ Adama baawure ù n Gusunɔ̃n gari gerumɔ, sanam mɛ naanɛ doke sarirugii n̄ kun mɛ naanɛ dokeo diro goo u duuma, win gɔru ga koo n̄n so, kpa gari yi, yi n̄n siri yi tɔmbu kpuro ba gerumɔ. ²⁵ Win

bwisiku asiriginu nu koo maa sɔ̃sira batuma sɔ̃, kpa u yiira u Gusunɔ̃ s̄a u nɛɛ, geema, Gusunɔ̃ u wāawa bɛɛn suunu sɔ̃.

Yesun yigberun s̄aarun wooda

²⁶ Nɛgibu, bɛɛn baawurewa u kɛru mɔ̃, googiru womu, googiru tubusianu, googiru sɔ̃siru Gusunɔ̃n min di, googiru Hunden barum bwese bwesekan gerubu, googiru maa mɛn tusiabu. I n mɛnna, i de i n ye kpuro mɔ̃ i ka tāsisiama. ²⁷ Gabu b̄a n̄ koo ka Hunden barum bwese bweseka gari ko, n weenɛ ba n s̄a tɔmbu yiru n̄ kun mɛ ita tɔna kpa bu ko tia tia, kpa goo u maa ben gari yi tusia. ²⁸ Adama goo ù kun wāa mi wi u koo kpī u gari yi tusia, i de bu mari mɛnnɔ̃ sɔ̃, kpa bu yi ko ka Gusunɔ̃ tɔna. ²⁹ Ye ya maa s̄a Gusunɔ̃n sɔ̃mɔbun gari wee. I de ben yiru n̄ kun mɛ ita bu gari ko, kpa be ba tie bu ben gari yi yīya. ³⁰ Gusunɔ̃ ù n goo wi u s̄a mɛnnɔ̃ sɔ̃ gāanu s̄ɔ̃si u ka gere, i de wi u gari mɔ̃ u mari. ³¹ Domi bɛɛ kpuro i ko kpī i Gusunɔ̃n gari gere tia tia, kpa bɛɛ kpuro i ka gāanu gia kpa i ka dam kɛru wa. ³² Gusunɔ̃n sɔ̃mɔbu bu de ba n̄ tii kpīa ben kɛru sɔ̃. ³³ Domi Gusunɔ̃ kun bɛrɛtɛkɛ kī ma n̄ kun mɔ̃ alafia.

Nge mɛ n s̄a naanɛ dokeobun yigbenu kpuro sɔ̃, ³⁴ n weenɛ tɔn kurɔbu bu mari mɛnnɔ̃ sɔ̃. N n̄ weenɛ bu gari gere, adama bu wiru kpīyo nge mɛ Gusunɔ̃n wooda ya gerumɔ. ³⁵ B̄a n̄ kī bu gāanu gia i de bu ben durɔbu bikia yɛnuɔ̃, domi bɛɛn sekura tɔn kurɔ ù n gari mɔ̃ mɛnnɔ̃ sɔ̃.

³⁶ Amɔna. Bɛɛn min diya Gusunɔ̃n gari yi gb̄ia yi torua? Nge bɛɛ tɔnan miya yi tura? ³⁷ Goo ù n tamaa u s̄a Gusunɔ̃n sɔ̃mɔ, n̄ kun mɛ u yīyo u Hunden kɛnu mɔ̃, n weenɛ u wura ma ye na yorumɔ, Yinnin yiireba. ³⁸ Goo wi u kun yeni wure, i ku ra yɛro wura.

³⁹ Yen sɔ̃, nɛgibu i kasuo i ka Gusunɔ̃n gari gere, kpa i ku yina bu ka Hunden barum bwese bweseka gari ko. ⁴⁰ Adama i kpuro koowo dee dee ka bɛɛɛɛ.

15

Kirisin seebu gərin di

¹ Nəgibu na bɛɛ Labaari gea ye yaayasiama ye na raa bɛɛ nɔɔsia ma i ye mwa, i maa yɔ ye sɔɔ. ² Yen min diya i faaba waama i n gari yi neni dim dim yi na bɛɛ waasu kua. Ma n kun mɛ, kama i naane doke.

³ Domi gari yi yi kpuro kere yiya na bɛɛ nɔmu sɔndia yi nɛn tii na mwa. Yiya mini. Kirisi u gu bɛɛn toranun sɔ nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ. ⁴ Ba nɔn sika ma u seewa gərin di sɔɔ itase nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ. ⁵ U win tii Sefa sɔɔsi, yen biru wəkura yiru ye. ⁶ Yen biru u kura mi win bwāaba mɛnnɛ bɛn geera nɛɛra wunɔbu (100) kere. Ben dabira wasi ka tɛ, adama gaba gu. ⁷ Ma u maa win tii Yakɔbu sɔɔsi, yen biru gərobu kpuro.

⁸ Dākuru u maa man kure, nɛ wi na sɔa nge wi ba mara suru kun yiba. ⁹ Domi nɛna na piiburu bo gərobu sɔɔ. Na n weenɛ bu man soku gəro, domi na Gusunɔn yigberu nɔni sɔɔwa. ¹⁰ Adama ka Gusunɔn duroma na ka sɔa mɛ na sɔa tɛ, ma durom mɛ u man kua mu n kue kam. Na kookari kua n gəro be kpuro kere, adama n n mɛn tiiwa na kua ma n kun mɔ Gusunɔn durom mɛ mu ka man wāa. ¹¹ N n mɛn na, gari tee yiya sa waasu mɔ nɛ ka be, tee yiya i maa naane doke.

Bɛɛn seebu gərin di

¹² Tɛ, bɔ n Kirisin gari waasu kua ma u seewa gərin di, amɔna bɛɛn gaba ka mɔ gəriba kun seemɔ. ¹³ Gəribu bɔ kun seemɔ, Kirisi kun maa seewe. ¹⁴ Kirisi u kun seewen na, bɛɛn waasu kama, bɛɛn naane dokebu maa kama. ¹⁵ Sa maa Gusunɔ seeda weesugia diiya sanam mɛ sa gerua ma u Kirisi seeya gərin di, domi n n sɔa gem ma gəriba kun seemɔ, n n mɛn na, Gusunɔ kun maa Kirisi seeye. ¹⁶ Domi gəribu bɔ kun seemɔ Kirisi kun maa seewe. ¹⁷ Bɔ kun maa Kirisi seeye bɛɛn naane dokebu kama, i maa wāa bɛɛn toranu sɔɔ gina. ¹⁸ Be ba maa Kirisi naane doke ba ka gu ba kam kuawa. ¹⁹ N n wāa teni tɔnan sɔn na

sa Kirisi yīiyɔ, sa sɔawa wɔnwɔndobu n tɔmbu kpuro kere.

²⁰ Adama tɛ, Kirisi u seewa gərin di u kua gbiikoo be ba koo sen sunu sɔɔ. ²¹ Domi nge mɛ gɔɔ na saa tɔnun min di, nge mɛya gəribun seebu maa naama saa tɔnun min di. ²² Nge mɛ tɔmbu kpuro ba gbimɔ yɛn sɔ ba gbinne ka Adamu, nge mɛya ba koo kpuro seeya yɛn sɔ ba gbinna ka Kirisi. ²³ Adama baawure ka win wuura. Gbiikaa Kirisi, yen biru be ba sɔa wigibu win naarun sanam. ²⁴ Yen biruwa handunian kpeera koo na. Sanam mɛya Kirisi u koo wirugiru ka yiiko ka dam kpuro kam koosia kpa u Gusunɔ Baaba bandu nɔmu sɔndia. ²⁵ Domi Kirisi u n koo ko u kun bandu di sere Gusunɔ u ka nɔn win yiberɛba kpuro taarea. ²⁶ Gɔɔwa sɔa wɛrɔ dāako wi ba koo kam koosia. ²⁷ Domi ba yorua ba nɛɛ, “Ba dera u kua gāanu kpuron wirugii.” Adama sanam mɛ u gerua ba dera u kua gāanu kpuron wirugii, n sun yeeri ma wi u dera u kua yen wirugii, u n wāasi sɔɔ. ²⁸ Adama bɔ n gāanu kpuro Kirisi nɔmu sɔndia, yera wi, Bii, u koo maa tii Gusunɔ nɔmu sɔndia, kpa Gusunɔ wi u nɔn gāanu kpuro nɔmu sɔndia, u bandu di kpuron wɔlɔ mam mam.

²⁹ Be ba batɛmu mɔ gəribun sɔ maa ni. Arufaani yerà ya wāa mi. N n sɔa gem ma gəriba kun seemɔ, mban sɔna ba bu batɛmu mɔ gəribun sɔ. ³⁰ Bɛɛn tii maa, mban sɔna sa ra n yɔ kari sɔɔ saa baayere. ³¹ Nəgibu, baadommawa na ra n wāa gɔɔn yira sɔɔ. Na yeni gerumɔ yɛn sɔ na woo kanamɔ bɛɛn saabu bɛɛn Yinni Yesu Kirisi sɔɔ. ³² Nɔ n sanna ka gberun yɛɛ Efesu mini nɛn tɔndun yiikon sɔ, arufaani yerà na mɔ. Gəribu bɔ kun seemɔ, n n mɛn na, su di kpa su nɔ domi sia sa ko gbi.

³³ I ku de bu bɛɛ nɔni wōke. Kpaasi kōsoba ba ra daa gea sanku. ³⁴ I de bɛɛn laakari gea yu wurama nge mɛ n weenɛ, kpa i kookoo kōsusu deri. Bɛɛn gabu ba n Gusunɔ yɛ. Na yeni gerumɔ ma bɛɛn sekura.

Seebun wasi kpɛɛ

³⁵ Goo koo bikia u nɛɛ, amɔna ba koo ka ɔaribu seeya. Wasi yiren bwesera ba ko n mɔ. ³⁶ Bwisi sarirugii! À n ɔāanun bia duura temɔ ya n̄ kpiimɔ ma n kun mɔ ya gu. ³⁷ Ye a duurumɔ temɔ, bia tɔnawa, nge alikama bima, n̄ kun mɛ ɔāanu ganun bima, n̄ n̄ mɔ kp̄ii pɔtura. ³⁸ Gusunɔ u bia ye kp̄ii pɔtura wɛɛmɔ nge mɛ u kī. Bia baayere ya yen kp̄ii pɔtura mɔ. ³⁹ ɔāa wasinu kpuron yaa kun maa tia. Tɔmbugia nɛnɛm, yɛɛgia nɛnɛm, ɔunɔsugia nɛnɛm, swɛɛgia maa nɛnɛm.

⁴⁰ Wollun wasi yi wāa, handuniagii maa wāa. Wollun wasi yi yin buram mɔ, handuniagii maa yin buram mɔ. ⁴¹ Sɔɔ u win buram baa mɔ, suru maa wigim mɔ ka maa kperi. Kperin tiin buram wunanɛ.

⁴² Mɛya n ko n sāa sanam mɛ ba koo ɔaribu seeya. Bā n wasi sika ɔɔɔgiiya mi, adama bā n yi seeya yi n̄ maa gbimɔ. ⁴³ Bā n yi sika yi ku ra n bɛɛɛ mɔ, adama bā n yi seeya girima bakagiiya. Bā n yi sika, dam sarirugiiya, adama bā n yi seeya yi dam mɔ. ⁴⁴ Bā n yi sika wasi bentekera, adama bā n yi seeya yi sāawa hundegii. Domi wasi bentekeru t̄a n wāa, wasi hundegii maa wāa. ⁴⁵ Nge mɛya maa ba yorua ba nɛɛ, tɔn gbiikoo Adamu, u kua waso, adama Adamu dāako u sāawa hunde wi u wāaru wɛɛmɔ. ⁴⁶ N̄ n̄ mɔ hundegiiya yi gbia yi na. Wasi bentekera ta gbia ta na, yen biru hundegii. ⁴⁷ Ba tɔn gbiikoo mɔma ka tem, ma u kua temgii. Tɔnu yiruse u nawa wollun di. ⁴⁸ Nge mɛ temgii gbiikoo u sāa, mɛya maa temgibu kpuro ba sāa. Nge mɛ wollugii u maa sāa mɛya maa wollugibu kpuro ba sāa. ⁴⁹ Nge mɛ sa ka temgii weenɛ, nge mɛya sa ko maa ka wollugii weena.

⁵⁰ Nɛgibu yeniwa na gerumɔ, ma ye ya yaa ka yem mɔ, ya n̄ kp̄ɛ yu bɔnu wa mi Gusunɔ u bandu swīi. Ye ya maa sāa ɔɔɔgia ya n̄ kp̄ɛ ya n wāaru te ta ku ra kpe mɔ.

⁵¹ Asirin gari wee, na bɛɛ sɔɔmɔ. N̄ n̄ mɔ bɛɛ kpurowa sa ko gbi, adama ba koo bɛɛ kpuro kasi ⁵² yande, nɔni kpaki teeru sɔɔ sanam mɛ kabi dāaka

ya koo swī. Domi ya koo swī kpa bu ɔaribu seeya bu ku maa ka gbi, kpa bɛɛ su maa kasi. ⁵³ Domi wasi yi yi ra sankire, yi n̄ koo ko yi kun kasa yi yi ku ra sankire. Yi yi maa sāa ɔɔɔgii, yi n̄ koo ko yi kun kasa yi yi ku ra gbi. ⁵⁴ Tɛ yi yi ra sankire yi n̄ kasa yi yi ku ra sankire, ɔɔɔgii yi n̄ maa kasa yi yi ku ra gbi, yera ye ba yorua ya koo kora ye ba nɛɛ, “U dera ɔɔ kpa, ma nasara sina.”

⁵⁵ “Gɔɔ, mana wunen nasara wāa.

Gɔɔ, mana wunen sɔsɔ dɛɛgira wāa.”

⁵⁶ Gɔɔn sɔsɔ dɛɛgira toraru, torarun dam maa sāawa wooda. ⁵⁷ Yen sɔ, su Gusunɔ siara wi u sun nasara wɛɛmɔ saa Yesu Kirisi bɛɛn Yinnin min di.

⁵⁸ N̄ n̄ mɛn na kīnasibu, i yɔro dim dim ka temanabu, i n hania mɔ Yinnin sɔmburu sɔɔ baadomma kpa i n yɛ ma sɔmbu te i Yinni kuamme ta n̄ kam mɔ.

16

Gobi sɔkubu

naane dokeobun sɔ

¹ Tɛ, gobin gari yi ba sɔkumɔ naane dokeobun sɔ. N weenɛ i ko nge mɛ na Yesun yigbenu sɔɔwa Galat̄io. ² Alusuma baayeren tɔɔ gbiikiru i de baawure u gobi ɔɛɛ yi nɛnɛm, nge mɛ win waara nɛ, kpa i ku de sanam mɛ na tunuma i sere gobi sɔke. ³ Nā n na kon tɔn be i ɔsa ɔari Yerusalemuɔ ka bɛɛn k̄ɛru ka tire ni nu koo bu tusia. ⁴ N̄ n maa kua n ka da nɛn tii, kon ka bu da.

Ye Pɔlu kī u ko

⁵ Nā n Masedoni beram da, kon na bɛɛn mi, domi na n̄ kon ko na kun Masedoni de. ⁶ Kon sɔɔ mɛɛru ko bɛɛn mi, a ku tuba, kpuran sanam kpuro. Yen biru kpa i man nɔma kɛ nɛn sanum sɔɔ mi na dɔɔ kpuro. ⁷ Na n̄ kī n bɛɛ wa barara tɛ nā n sarɔ, adama Yinni ù n wura, na yīiyo kon na n ka bɛɛ sina sɔɔ mɛɛru.

⁸ Adama ko na n wāa Efesu mini gina sere Pantikotin t̄aru. ⁹ Domi na ayeru mɔ mini n ka sɔm bakarar ko te ta koo arufaani ko. Yiberɛba ba maa dabi.

¹⁰ Timote ù n na bɛɛn mi i de i n̄n dam koosia ka bɛɛɛ, domi u Yinnin sɔmburu mɔwa nge mɛ na mɔ. ¹¹ Yen

sɔ̃, i ku de goo u nùn gem, adama i nùn somiɔ win sanum sɔɔ u ka na nen mi ka alafia, domi sa nùn mara ne ka beɛgibu sannu.

¹² Adama ye n sãa beɛgii Apolon gari, nən dabira na ra nùn dam kɛ u ka na u beɛ bera ka beɛgibu gabu sannu, adama u n kɪ u na gina. U n ayeru wa, u koo na.

Yiire d̄aakibu ka t̄abiribu

¹³ I n tii se, i ȳoro dim dim naane dokebu sɔɔ. I n w̄ruḡoru sãa kpa i n dam mɔ. ¹⁴ Kpuro ye i m̄o, i ye koowo ka k̄iru.

¹⁵ I Setefani ȳɛ ka win ȳenugibu, ma beya ba sãa t̄on gbiikobu Ḡeresi sɔɔ be ba naane doke, ba maa tii w̄ɛ bu ka naane dokeobu n̄ori. Negibu na beɛ kanam̄o, ¹⁶ i t̄on ben bweseru wiru kp̄iɔ̄ ka baawure wi u s̄ambu te m̄o ka hania.

¹⁷ Na nuku dobu m̄o Setefani ka F̄otunatu ka Akaikun naarun s̄o, domi beɛn sariru ba man kua ye i ko raa ko. ¹⁸ Ba maa nen nukuru ȳemiasia ka beɛgiru sannu. N weene i t̄on ben bweseru takaru ko.

¹⁹ Yesun yigb̄enu Asi sɔɔ nu beɛ t̄abura. Akilasi ka Pirisila ka maa Yesun yigb̄eru te ta ra m̄enne ben ȳenuo, ba beɛ t̄abura gem gem Yinni sɔɔ. ²⁰ Naane dokeobu kpuro ba beɛ t̄abura.

I t̄abirin̄o ka k̄iru.

²¹ Ne P̄olu, na beɛ t̄abura ka nen tiin yora.

²² Baawure wi u kun Yinni k̄i, u b̄ori wa.

Maranata. Yen tubusiana, Yinni, a na.

²³ Yinni Yesun durom mu n w̄aa ka beɛ.

²⁴ Nen k̄iru ta w̄aa ka beɛ kpuro Kirisi Yesu sɔɔ. Ami.

TIRERU YIRUSE TE PŌLU U KORINTIGIBU KUA

Pōlu u Korintigibu tireru yorua nān yiruse sanam mē wi ka be, ba n nāsinamō. Win tire gbiikuru sō, u ben wahala dabi ni ba raa mōn wēē nōō wa. Adama ka mē, be sō gaba wāa be ba tamaa Pōlu u n sāa Gusunōn sām kowo. Yen sōna u wure u bu tire teni yorua u ka tii yina.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu ka siarabu, wiru 1:1-11.
2. Pōlu ka Korintigibun wāasinaa, wiru 1:12n di sere wiru 7:16.
3. Kēnu Yudeagibun sō, wiru 8n di sere wiru 9.
4. Pōlu u ka tii yinamō, wiru 10:1n di sere wiru 12:10.
5. Yiire dāakibu ka tōbiribu, wiru 12:11n di sere wiru 13:13.

Tōbiribu

¹ Bēē Gusunōn yigberugibu, bēē be i wāa Korintio, ka naanē dokeobu kpuro be ba wāa Gerekiban tem girum sō, nē Pōlu Yesu Kirisin goro Gusunōn kīru sō, ka Timote bēēgii, bēsera sa bēē tōbura. ² Gusunō bēēn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia wē.

Pōlu u Gusunō siaramō

³ Su Gusunō siara, bēēn Yinni Yesu Kirisin Baaba wi u ra tōmbu wōnwōndu kue, kpa u bu dam kē saa baayere. ⁴ U sun dam kēmō bēēn nuku sankiranu kpuro sō, kpa bēēn tii su ka kpī su be ba nuki sankire dam kē mē bēēn tii sa wa Gusunōn min di. ⁵ Nge mē bēēn tii sa Kirisin nuku sankiranu sō bōnu mō n kpā, mēya maa sa dam kēru waamō n kpā Kirisin min di. ⁶ Sā n nuki sankire bēēn sōna, kpa i ka dam kēru ka faaba wa. Sā n maa dam wa bēēn sōna, i ka maa dam wa mē mu koo de i ka nōni swāaru tēmana te ta sāa tia ka te sa waamō. ⁷ Sa n sika mō bēē sō domi sa yē nge mē i bōnu mō bēēn nōni swāaru sō, mēya i maa bōnu mō bēēn dam sō mē ba sun kā.

⁸ Nēgibu sa n kī i kun yē nōni swāa te sa wa Asin temō. Ten kpāara banda ta bēēn dam kera sere sa n maa yīiyo sa ko n hunde mō. ⁹ Sa raa tamaa ba sun taare wēwa bu ka sun go. Adama yenin bwesera sun deemawa kpa sa n ka yē ma n n weenē sa n bēēn tii naanē sāa ma n kun mō Gusunō turo wi u ra gōribu seeye. ¹⁰ Wiya sun wōra wahala gōōgia yen bweserun di, u koo maa sun wōra. Geema wiya sa yīiyo u koo wure u sun wōra. ¹¹ Domi bēēn tii i n sun somimō ka bēēn kanaru, Gusunō u koo kanaru mwa te tōn dabira kua bēēn sō, kpa u sun durom kua tōn dabiru tu ka nūn siara bēēn sō.

Pōlu u win wuu daabu kōbia

¹² Yenin sōna sekura kun sun mō, domi bēēn gōru ga sun seeda diiyammē ma bēēn wāaru handunia sō, su mam gere bēēn mi, ta dēere. Gusunō u dera ta n murafitiru mani. Win duroma mu sun kpāra, n n mō tōnun bwisi. ¹³ Mēya tire ni sa bēē kua sō sa n bēē gāa tukunu ganu yorue ma n kun mō ye i gara n bēē yeeri mi. Na maa yīiyo ma yeni ya koo bēē yeeri sāa sāa, ¹⁴ nge mē bēēn gari yi bēē yeerima ma Yinni Yesun tōru sō i ko kpī i woo kana bēēn sō, nge mē bēēn tii sa ko ko bēēn sō.

¹⁵ Yīiyo bin saabuwa na gbia na gōru doke n da bēēn mi kpa i ka domaru wa nōn yiruse. ¹⁶ Na raa bwisika n gera n bēē wa nā n dō Masedōni gia, kpa n kpam bēē wa nā n wee. Nge mēya i ko raa ka man nōmu kē nen sanum sō n ka da Yudea gia. ¹⁷ Nge mē na gari yi bwisika na gōrusu yiru kua ro? Nā n bwisikumō ye kon ko, na ra ko nge handuniagii na n sika mō? ¹⁸ Nge mē Gusunō sāa naanēgii, ye na bēē sōōwa, ya n sika mō. ¹⁹ Domi Yesu Kirisi Gusunōn Bii, win gari Silasi ka Timote ka sere nen tii sa bēē waasu kua, win gari kun sika mō. Adama u sāawa wi Gusunō u wura. ²⁰ Ka geema, Gusunōn wura bi, bu win nō mweenu kpuro sire. Yen sōna saa win min di sa mō ami, sa ka Gusunō bēere wēēmō. ²¹ Gusunō win tiiwa u sun tāsisia ka bēē sannu Kirisi sō. Wiya

u maa sun gɔsa nɛnɛm. ²² Wiya u sun win yĩreru koosi, wiya maa Hunde Dɛero doke bɛsɛn gɔrusu sɔɔ nge sian wāarun suna.

²³ Gusunɔwa sãa nɛn seedagii, na n̄ kīwa n ka bɛɛ gari sɛsɔgii ko. Yen sōna na n̄ wure Korintio. ²⁴ Sa n̄ kī su bɛɛ dam dɔre bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ, sa kīwa su sɔmburu ko ka bɛɛ sannu bɛɛn nuku dobun sɔ. Domi i yɔ dim dim bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ.

2

¹ Yen sōna na gɔru doke n ku ka da bɛɛn mi kpam ka nuku sankiranu.

² Domi n̄ n bɛɛ nukuru sanku, wara koo maa man nukuru dorasia ma n kun m̄ bɛɛ be na nuki sanku. ³ Yenin sōna na bɛɛ tireru yorua nge mɛ na kua. Na n̄ kī n turi bɛɛn mi kpa bu man nuki sanku be n weenɛ bu man nuku dobu wɛ. Na bɛɛ kpuro naanɛ sãa ma nɛn nukuru t̄a n dɔra, bɛɛ kpuron nuku doba. ⁴ Mɛya na bɛɛ tireru yorua ka n̄n̄i swāaru ka nuku sankiranu ka maa yĩresu, n̄ n̄ m̄ n ka bɛɛ nuki sanku. Na kīwa i gia nge mɛ na bɛɛ kī n nɛ.

Bu toro suuru kuo

⁵ Goo ù n ka nuku sankiranu na, n̄ n̄ m̄ nɛna u nuki sanku, bɛɛ kpurowa, n̄ kun mɛ bɛɛn gabu, kpa n ku gere n ka tonda. ⁶ Sɛɛyasia bi bɛɛn dabinu durɔ wi sɛɛyasia, bu n̄n̄ nua. ⁷ Yen sɔ tɛ, n weenɛ i n̄n̄ suuru kua i n̄n̄ dam kɛ kpa nuku sankira bakanu nu ku raa de u kom yaa bia. ⁸ Yen saabu na bɛɛ kanam̄, i n̄n̄ kuo mɛ u ko n ka yɛ ma i n̄n̄ kī. ⁹ Domi na maa bɛɛ tireru yorua n ka bɛɛn laakari mɛeri n wa ì n sãa mɛm n̄wɔbu kpuro sɔɔ. ¹⁰ I n goo n̄n̄ win toraru suuru kua, na maa yɛro suuru kua. Gāanu n̄ n wāa ni na suuru kua, bɛɛn sōna na kua Kirisin wuswaaɔ. ¹¹ Kpa Setam u ku ka sun kamia domi sa win bwisikunu yɛ sãa sãa.

Pɔlun laakari seebu Torasio

¹² Ye na tura Torasio n ka Kirisin Labaari Gea kpara, na wa ka Yinnin durom ma swaa man kusiaru n ka sɔmburu ko mi. ¹³ Adama nɛn laakari kun kpunɛ sɛɛ yɛn sɔ na n̄ negii Titu wa. Yen saabuwa na Torasigibu n̄ɔ kana ma na doona Masedɔni gia.

Nasara Yesu Kirisin sɔɔ

¹⁴ Su Gusunɔ siara. Domi u ra n sun gbiiye ka nasara yɛn sɔ sa gbinne ka Kirisin. U sun dendim̄ u ka tɔmbu Kirisin giasia yam kpuro nge turare yɛn nuburu ta pusa baama. ¹⁵ Geema, bɛɛ sa sãawa nge turare nubu durorugia ye Kirisin u Gusunɔ wɛɛm̄. Ma ya pusa be ba faaba waam̄n mi, ka maa be ba kam kobu d̄ɔn mi. ¹⁶ Be ba kam kobu d̄ɔn mi, nubu ḡɔgira te ta ḡɔ marum̄. Be ba maa faaba waam̄n mi, nubu wāarugira te ta wāaru wɛɛm̄. Wara tura u ka sɔmbu ten bweseru ko. ¹⁷ Sa n̄ sãa nge gabu be ba ka Gusunɔn gari tenkuru m̄. Adama, yɛn sɔ Gusunɔwa u sun ḡarima, yen sōna sa gari gerum̄ ka murafiti sariru win wuswaaɔ nge Kirisin sɔmbu.

N̄ɔ mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu

3

¹ Gari yi, yi s̄ɔs̄im̄ ma sa kpam woo kanam̄wa? Sa ko ka tirenu na bɛɛn mi ni nu sun tusiam̄ nge mɛ gaba ra ko? N kun mɛ, sa ko bɛɛ bikia i sun tire nin bweseru kua? ² Bɛɛn tiiwa i sãa bɛsɛn tireru te ba yorua bɛsɛn ḡɔruɔ te tɔmbu kpuro ba tuba ma ba gara. ³ Ya s̄ɔs̄ira ma i sãa tire te Kirisin u yorua bɛsɛn sɔmburun sɔ. Ba n̄ tu yorua ka ankiri, ma n kun ka Gusunɔ Yinni wason Hunde. Ba n̄ maa tu yorusi kpee bɛsi sɔɔ, ma n kun m̄ tɔmbun ḡɔrusu sɔɔ.

⁴ Toro sin teya sa m̄ Gusunɔn wuswaaɔ saa Kirisin min di. ⁵ Geema, n̄ n̄ m̄ sa tii tura su ka gere sa gāanu kua ka tii. Ye sa ko kp̄i su ko kpuro, ya weewa Gusunɔn min di. ⁶ Domi wiya u sun dam wɛ su ka ko n̄ɔ mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu. N̄ɔ mwɛɛ te, ta n̄ wooda dendim̄ ye ba yorua, ma n kun m̄ Gusunɔn Hunde. Wooda, ḡɔwa ya ka naam̄, adama Gusunɔn Hunde wāara u ka naam̄.

⁷ Sanam mɛ ba wooda yorua yoru bii tia tia kpee bɛsi w̄ll̄ɔ, Gusunɔn yiiko ya s̄ɔs̄ira. Ma M̄wisin wuswaa ya balla sere Isireliba ba kpana bu n̄n̄ mɛeri baa mɛ balli bi, bu koo doona. Wooda ye, yɛn sɔmbura ka ḡɔ naam̄,

yà n sɔ̃sira ka yiiko yen bweseru, ⁸ anna a maa yiikon kp̃āru wa ye Hunden sɔ̃mbura ka sɔ̃sira. ⁹ Sɔ̃mbu te ta ra tɔ̃mbu taarɛ wɛ t̃a n yiiko m̃, anna a maa sɔ̃mburun yiiko wa te ta ra tɔ̃mbu gem wɛ Gusuñn wuswaa. ¹⁰ Sa ko mam kp̃i su gere yiiko ye ya gaso balla ya n̄ g̃aanu tura ka sere t̃gia domi t̃gia ye, ya kp̃āru bo. ¹¹ Geema, ye ya kun t̃e yà n kua yiikogia, anna a maa ye ya ko n w̃aa ka baadommãn yiiko wa.

¹² Yèn s̃s sa ỹiyo bini m̃, yen s̃na sa gari gerum̃ ka toro sindu. ¹³ Sa n̄ s̃aa nge M̃wisi wi u win wuswaa s̃nditia wukiri kpa Isireliba bu ku ka balli kpiribu ge m̃eri sere ka gen n̄r̃o. ¹⁴ Ben wira gu. Wee, sere ka gis̃, b̃a n n̄o mw̃e gururun tirenu garim̃, s̃nditia ye, ya ben bwisi berum̃ ya n̄ wunare. Domi ya n̄ wunar̃o ma n kun wi u ka Kirisi gbinnen mi. ¹⁵ Sere ka gis̃ mam, b̃a n M̃wisin tirenu garim̃, s̃nditia ye, ya ra n ben bwisi berum̃wa. ¹⁶ Adama nge m̃e Gusuñn gari gerum̃, “Sanam m̃e t̃onu u Yinni wuswaa kisi, s̃nditia ye, ya ra wunarewa.” ¹⁷ N sere deema, Yinni wi, u s̃awa Hunde. Mi maa Yinnin Hunde w̃aa, miya tii m̃ara ra n w̃aa. ¹⁸ B̃e kpuro, b̃e b̃en wuswaa gbabiara, sa Yinnin yiiko m̃era. Nge m̃eya sa ka k̃sim̃ su ka Yinni wi weena. Win yiiko maa sosim̃ b̃e s̃o. Ka gem, Yinnin Hundewa u s̃mbu te m̃o.

Hunden dukia tem m̃andu s̃o

4

¹ Gusuñwa u sun s̃mbu te ñmu beria win durom s̃o. Yen s̃na sa n̄ mwia kpañe. ² Sa daa sekurugia ye ya berua pota sa k̃o. Sa n̄ w̃aa ka bwisi k̃sin baa, sa n̄ maa Gusuñn gari s̃ikiam̃. Adama sa gem terasiam̃wa kpasasa, kpa baawure u n ka ỹe win g̃r̃u ma geegiba sa s̃aa Gusuñn wuswaa. ³ Labaari gea ye sa n̄osiam̃ yà n berua, kam koorebara ya berue. ⁴ Ba n̄ naañe doke yèn s̃o handunia yen yinni u ben wiru go. U bu yam ganua bu ku ka Labaari gean

yam bururam wa m̃e mu Kirisin yiiko s̃osim̃. Labaari gea ye, Kirisigia wi u s̃aa Gusuñ, wasi s̃o. ⁵ Ka gem, n̄ n̄ b̃e s̃en tiin gari sa waasu m̃o. Sa gerum̃wa ma Yesu Kirisiwa s̃aa Yinni ma b̃e s̃e sa s̃aa b̃e s̃en yobu Yesun s̃o. ⁶ Gusuñ wi u n̄e, yam bururam mu ballio yam w̃kur̃, wiya maa win yam bururam ballisia b̃e s̃en g̃r̃u, su ka win yiiko gia ye ya ballim̃ Kirisin wuswaan di.

⁷ Adama b̃e s̃e be sa hunden dukia ye m̃o, sa ye m̃o b̃e s̃en wasi s̃o ỹi ỹi s̃aa nge tem m̃andu kpa dam bakam m̃e, mu n ka s̃aa Gusuñgim, n̄ n̄ m̃o b̃e s̃en tiigim. ⁸ Sa wahala bwese bweseka waam̃o adama sa n̄ w̃k̃onu w̃ara. Sa wurure adama sa n̄ kom yaa bie. ⁹ Ba sun n̄ni s̃om̃o adama Gusuñ kun sun deri. Ba sun sura adama ba n̄ sun go. ¹⁰ Baadommawa sa ra n Yesun g̃o s̃o s̃o wasi s̃o kpa win w̃aru tu maa ka s̃osira b̃e s̃en wasi s̃o. ¹¹ B̃e s̃en w̃aru s̃o baadomma sa w̃awa g̃o s̃o Yesun s̃o kpa win w̃aru tu maa ka s̃osira b̃e s̃en wasi g̃og̃ii s̃o. ¹² Nge m̃eya g̃o u s̃mburu m̃o b̃e s̃e s̃o, adama w̃ara b̃e s̃en mi.

¹³ B̃e s̃en naañe dokebu bu s̃aa nge ỹerogibu wi u yorua u n̄e, “Na naañe doke, yen s̃na na gari gerua.” N n̄ men na, b̃e s̃e maa sa naañe doke, yen s̃na sa gari gerum̃. ¹⁴ Sa ỹe ka gem ma wi u Yinni Yesu seeya g̃arin di, u koo maa sun seeya ka Yesu sannu kpa u de b̃e s̃e ka b̃e s̃e su yinna win wuswaa. ¹⁵ B̃e s̃en s̃na g̃aa ni kpuro nu kooram̃, kpa t̃on dabiru tu durom wa, kpa tu Gusuñ b̃e s̃e w̃e ka siara bakabu.

W̃aru ka naañe dokebun baa

¹⁶ Yen s̃na sa n̄ mwia kpanam̃. Baa m̃e b̃e s̃en wasin w̃aru ta kpeem̃o b̃e s̃en hunden w̃aru ta ra n kpaaru m̃wa baadomma. ¹⁷ B̃e s̃en n̄ni sw̃aa kpiriru te ta n̄ kp̃a, ta sun yiiko ye ya ku ra kpe s̃or̃u kuamm̃ewa, ye ya n̄ni sw̃aa te kp̃āru kere. ¹⁸ Domi b̃e s̃en laakari kun w̃aa ye n̄ni waam̃o s̃o ma n kun m̃o ye ya n̄ waar̃o. Ye n̄ni waam̃o ya ku ra t̃e, adama ye ya n̄ waar̃o ya ko n w̃awa ka baadomma.

5

¹ Sa yě ka gem ma beŋen kuru te ta sãa beŋen wãa yeru tem me sɔɔ, tã n wɔruma, Gusunɔ u sun wãa yeru yiyiye wɔllɔ te win tii u kua, te ta ko n wãa ka baadomma. Ba n̄ tu kue ka nɔma. ² Ma sa kpasa wɔri mɔ tẽ kuu teni sɔɔ, domi sa kĩ gem ka gem su beŋen wɔllun wãa yee te du. ³ Geema, sã n dua te sɔɔ, ba n̄ koo sun deema yara. ⁴ Domi saa yẽ kpuro sa wãa kuu temkii teni sɔɔ sa kpasa wɔri mɔ nge wi u sɔmunu sɔɔwa. N n̄ mɔ sa kĩ bu sun beŋen wasi temkii wunari, adama sa kĩwa bu sun wɔllun wasi sebusia, kpa yi yi sãa gɔɔgii, wãaru tu yi mwɛ. ⁵ Gusunɔwa u sun kua su ka ye wa ma u sun win Hunde wẽ nge yen suna.

⁶ Yen sɔna sa wɔrugɔru mɔ baadomma. Sa maa yě ma sanam me sa wãa wasi yini sɔɔ sa ka Yinnin wãa yeru toma. ⁷ Domi sa s̄imɔwa ka naane dokebu, n n̄ mɔ ka ye sa waamɔ. ⁸ Sa wɔrugɔru mɔ, sa maa kĩru bo su wasi yini deri kpa su da sa n wãa Yinnin mi. ⁹ Sa wasi yini deriwa? Aawo, sa wãawa yi sɔɔ? Sa kĩwa sa n wã win nɔnuɔ. ¹⁰ Domi sa n̄ ko ko sa kun yɔre Kirisin wuswaaɔ u ka sun siri beŋe kpuro, kpa u ka baawure kɔsia nge me win kookoosu ne si u kua win wãaru sɔɔ, n̄ n kɔsan na, n̄ n maa gean na.

Kirisi sun dorasia beŋe ka Gusunɔ

¹¹ Sa Yinnin beere yě. Yen sɔna sa tɔmbu kɔkirimɔ. Adama Gusunɔ u sun yě sãa sãa, na maa ȳiyɔ ma beɛn tii i sun yě beɛn gɔrusɔ. ¹² Sa n̄ beŋen tii gem wẽemɔ kpam beɛn mi. Sa beɛ ayeru wẽemɔwa i ka woo kana beŋen sɔ, kpa i ka kpĩ i tɔn be wisi be ba woo kanamɔ wasin sɔ, n n̄ mɔ ye ya wãa gɔruɔn sɔ. ¹³ Sã n laakari bia, Gusunɔn sɔna sa sãa me. Sã n maa sãa laakarigibu, beɛn sɔna. ¹⁴ Domi Kirisin kĩa sun neni, beŋe be sa tuba ma tɔn turo ù n gu tɔmbu kpuron ayerɔ, tɔmbu kpurowa ba gu. ¹⁵ U guwa tɔmbu kpuron ayerɔ kpa be ba wasi ba kun maa ka wãa ben tiin sɔ ma n kun mɔ win sɔ wi u gu u seewa ben sɔ.

¹⁶ Yen sɔna sa n̄ maa tɔnu mɛerimɔ ka nɔni tɔna. Baa me sa gasɔ Kirisi mɛera ka nɔni tɔna, tẽ sa n̄ maa n̄n mɛerimɔ nge me. ¹⁷ Goo ù n gbinne ka Kirisi u kua tɔn kpao. Gasɔn gãanu doona, wee gãa kpaanu tunuma. ¹⁸ Ye kpuro Gusunɔn min diya ya wee wi u ka win tii sun dorasia Kirisin min di, ma u sun gɔra su ka de gabu bu dora ka wi. ¹⁹ Domi saa Kirisin min di Gusunɔ u tɔmbu kpuro ka tii dorasia, u n̄ ben swaa sarabu garisi, ma u sun dorasia bin gari nɔmu sɔndia su ka nɔsia.

²⁰ N n̄ mɛn na, sa sãawa Kirisin sɔmɔbu. N sãare Gusunɔ win tii u beɛ sokumɔ beŋen min di. Yen sɔ, sa beɛ kanamɔ ka Kirisin ȳisiru, i de i dora ka Gusunɔ. ²¹ Kirisi wi, wi u kun durum koore, wiya Gusunɔ u durum sɔbi beŋen sɔ kpa su ka gem wa wi Gusunɔn mi yèn sɔ sa ka Kirisi gbinne.

6

¹ Beŋe be sa sɔmburu mɔ ka Gusunɔ sannu, sa beɛ kanamɔ i ku de durom me i mwa win mi, mu kam ko. ² Domi Gusunɔ u neɛ, “Na nun swaa daki sanam me na tɔmbu durom kuamme. Na nun somi faaban tɔru.” Wee, tẽra n weene i Gusunɔn durom mwa, gisɔra faaban tɔru.

³ Sa n̄ kĩ goo u beŋen sɔmburu taare wẽ. Yen sɔna sa n̄ gãanu mɔ ni nu koo tɔnu torasia. ⁴ Adama beŋen kookoosu kpuro sɔɔ sa tii sɔɔsimɔ geegibu nge me n ka Gusunɔn sɔm kowobu weene. Sa tɛmana gem gem nɔni swãaru sɔɔ ka yãaru sɔɔ ka wahala sɔɔ. ⁵ Ba sun seni so ba kpɛɛ pirisɔm sɔɔ. Tɔn dabinu sun seesi. Sa sɔma kua sere sa wasira. Sa dom sera. Sa nɔɔ bɔkua. ⁶ Sa sɔɔsimɔ ma sa sãa Gusunɔn sɔm kowobu ka beŋen wãa dɛeraru ka beŋen ȳeru ka beŋen suuru ka beŋen tɔn geeru ka Hunde Dɛero, ka kĩru te ta n̄ murafitiru mɔ, ⁷ ka gem gari ka maa Gusunɔn dam. Gem mu sãa beŋen tabu ȳanu su ka sanna, su maa ka tii yina. ⁸ Gaba sun beere wẽemɔ, gaba maa sun fune wunamɔ. Gaba beŋen gea gerumɔ, gaba maa beŋen kɔsa gerumɔ. Ba sun mɛera nge wee kowobu baa me sa gem gerumɔ. ⁹ Ba sun mɛera nge be goo kun yě, adama

Gusunɔ u sun yɛ sã sã. Ba sun mɛɛra nge be ba wasikiramɔ, adama wee sa wãa sa wasi. Ba sun mɛɛra nge be ba sɛɛyasia, adama sa n̄ gu. ¹⁰ Ba sun mɛɛra nge nuku sankirobu, adama sa ra n nuku dobu mɔ. Sa sãa nge sãarobu, adama sa tɔn dabinu dukia wɛɛmɔ. N sãare nge sa n̄ gãanu mɔ, adama sa kpuro mɔ.

¹¹ Sa bɛɛ gari bururasia, bɛɛ Korintigibu. Bɛɛn gɔru ga bɛɛn k̄iru mɔ. ¹² Sa n̄ bɛɛ bɛɛn k̄iru berue, bɛɛya i sun bɛɛgiru berua. ¹³ N n̄ mɛn na, na ka bɛɛ gari mɔ nge n̄n bibu, i sun kuo nge mɛ sa bɛɛ kua. I de bɛɛn gɔru ga n̄ bɛɛn k̄iru mɔ.

Kirɔ bũu sãabun sã

¹⁴ I ku tii gbinna ka naanɛ doke sarirugibu domi i n̄ ka bu weenɛ. Amɔna gea ka kɔsa ya ko n̄ wãasine. Nge amɔna yam bururam ka yam wɔkura ko n̄ mɛnnɛ. ¹⁵ Amɔna Kirisi ka Setam ba koo ka nɔɔsina. Nge mba naanɛ dokeo ka naanɛ doke sarirugii ba mɔɔsine. ¹⁶ Amɔna Gusunɔn sãa yeru ka bũnu ko n̄ ka nɔɔ tia sãa. Domi bɛɛra sa sãa Gusunɔ, Yinni wason wãa yeru nge mɛ win tii u gerua, “Kon sina na n̄ wãa ben suunu sɔɔ. Kon ko ben Yinni, kpa bu ko n̄n tɔmbu.”

¹⁷ Yen sɔna Yinni u nɛɛ, “I yario bwese tukunun suunu sɔɔn di.

I ku gãanu baba ni nu disi mɔ.

Kon bɛɛ wura.

¹⁸ Kon ko bɛɛn Baaba. Bɛɛ maa kpa i ko n̄n bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu. Yeya Yinni dam kpurogii u gerua.”

7

¹ Nɔɔ mwɛɛ ni kpuro nu sãawa bɛɛginu, k̄inasibu. Yen sã, su tii sãrasia saa gãanu kpuron di ni nu wasi ka hunde disinu tɛɛnimɔ, kpa sa n̄ dɛɛraru sosimɔ Gusunɔn nasiaru sɔɔ.

Pɔlun nuku dobu

² I sun ayeru kɛɛyɔ bɛɛn gɔruɔ. Sa n̄ goo torari, sa n̄ goo kam koosie, sa n̄ maa goo taki di. ³ Na n̄ yeni gerumɔ n̄ ka bɛɛ taarɛ wɛ, domi na gerua kɔ ma sa bɛɛn k̄iru mɔ bɛɛn gɔruɔ sa n̄ ka wãa

sannu, n̄ kun mɛ su ka gbi sannu. ⁴ Na tororu soomɔ bɛɛn sɔ, na maa bɛɛn sɔ woo kanamɔ. Bɛɛn nɔni swãaru kpuro sɔɔ na dam k̄eru wa, n̄n gɔru ga maa do n̄ sara.

⁵ Saa m̄n di sa tura Masedɔniɔ sa n̄ wɛre. Sa nɔni swãaru wa baama, gabun mi sannɔsa, bɛɛn tiin gɔruɔ bɛruma. ⁶ Adama Gusunɔ wi u bwɛɛbwɛɛbu dam k̄emɔ, u dera Titun naara sun dam kã. ⁷ N n̄ mɔ win naaru tɔna ta sun dam kã, adama ye u maa gerua ma i n̄n dam kã win tii. U maa sun sɔɔwa nge mɛ n̄n waara bɛɛ nɛni, ka nge mɛ i nuki sankire, ka nge mɛ i ka man suna. Yen sɔna tɛ n̄n nuku dobu sosi.

⁸ Geema, baa mɛ tire te na bɛɛ yorua ta bɛɛ nuki sankã, na n̄ gɔrusu yiru mɔ tɛ. Na raa kua sanam mɛ na wa ma ta bɛɛ nuki sankã saa fiiko sɔɔ. ⁹ Adama tɛ n̄n nukura do. N n̄ mɔ yɛn sɔ na bɛɛ nuki sankã, adama yɛn sɔ bɛɛn nuku sankiranu dera i daa kɔsa. Gusunɔ u bɛɛn nuku sankiranu denda kpa nu kun sãa kɔsa. ¹⁰ Domi nuku sankira ni Gusunɔ u dendimɔ nu ra dewa tɔnu u daa kɔsi kpa u faaba wa. Ma nin bwesera ku ra n̄ n̄ daa yɛ mɔ. Adama handunian nuku sankirana nu ra gɔɔ ma. ¹¹ Gusunɔ u bɛɛn nuku sankiranu denda. Tɛ i mɛɛrio nge mɛ nuku sankira ni, nu dera i laakari kua ma i ka tii yina, nge mɛ bɛɛn nukura kun do ma i bɛrum kua, nge mɛ i k̄i i man wa kpa i man wura, nge mɛ i hania mɔ i ka kɔsan kowobu sɛɛyasia. Kpuro sɔɔ i sɔɔsi ma i dɛɛre gari yi sɔɔ.

¹² N n̄ mɛn na, sanam mɛ na bɛɛ tireru yorua, na n̄ tu yorua wi u kɔsa kuan sɔ, n̄ kun mɛ wi ya deeman sɔ tɔna, adama na tu kuawa n̄ ka sɔɔsira Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ bɛɛn k̄ira nɛ bɛɛ sɔɔ. ¹³ Yen sɔna sa dam kua. N n̄ maa mɔ dam k̄eru tɔna sa wa, sa maa nuku dobu sosi sanam mɛ sa Titun nuku dobu wa domi bɛɛ kpuro i win gɔru yemiasia. ¹⁴ Baa mɛ na n̄n woo kanɛ fiiko bɛɛn sɔ, i n̄ man sekuru doke. Nge mɛ sa ra bɛɛ gem sɔ, nge meya bɛɛn woo kanabu Titun mi bu sɔɔsira gem. ¹⁵ Meyã maa bɛɛn k̄ira sosimɔ wi sɔɔ ye u ka yaaye ma bɛɛ kpuro i n̄n mɛm nɔɔwa ma i n̄n dam

koosia ka berum ka diiribu. ¹⁶ Nen gōru ga do yèn sō na bɛɛ naanɛ sãa kpuro sɔɔ.

Kēru ka nuku tia

8

¹ Nɛgibu sa kī i gia nge mɛ Gusunɔn durom mu sɔɔsira Yesun yigbɛnu sɔɔ Masedɔniɔ. ² Ba laakari mɛɛribu wa nɔni swāaru sɔɔ. Adama ben nuku doo bakabu dera ba kēru wē ka nuku tia, baa mɛ ben sãara kpā. ³ Na bu seeda diiya ma ba wē ka ben gōru kīru mèn naru ba koo kpī, ba mam wē n kere mɛ. ⁴ Ba sun suuru kana gem gem su ka de ba n bɔnu mɔ sɔmbu teni sɔɔ naanɛ dokeobun sɔ. ⁵ N koorɔ n kere ye sa raayīyɔ. Ba gina ben tii Yinni wē, ba sun wiru kpīiya ka Gusunɔn kīru. ⁶ Yen sōna sa Titu kana u da bɛɛn mi u durom mɛn sɔmburu dakura nge mɛ u raa gbia u tu torua. ⁷ I dam mɔ kpuro sɔɔ, naanɛ dokebu ka gari gerubu ka yēru ka hania baka ka bɛɛn kīru te i mɔ. Yen sōna sa kī i n maa dam mɔ durom sɔmbu te sɔɔ.

⁸ Na n bɛɛ yiiremɔ, adama gabun haniawa na bɛɛ sɔɔmɔ kpa i ka bɛɛn kīrun gem mɛɛri nge mɛ mu nɛ. ⁹ Domi i bɛɛn Yinni Yesu Kirsin durom yē, wi u sãa dukiagii ma u tii kua sãaro bɛɛn sɔ kpa win sãa te, tu ka bɛɛ ko dukiagibu.

¹⁰ Yen sɔ, na bɛɛ nɛn bwisikunu sɔɔmɔ gari yi sɔɔ. N wā i da wuswaaɔ ka ye i ginakuu torua, bɛɛ be i gabu gbiiya sɔmbu te sɔɔ, n n mɔ ten kobu tɔna adama ka maa ten kīrɔ. ¹¹ N n mɛn na, i sɔmbu te dakuro tē. Nge mɛ i gōru doke i ko ka kīru, i maa dakuro ka kīru nge mɛ bɛɛn mɔra nɛ. ¹² Domi à n ka kīru wē, wunen tiin mɔra Gusunɔ ra mɛɛri u ka mwa, n n mɔ goon mɔru.

¹³ Na n kī i wəri yāaru sɔɔ gabun alafian sɔ, adama n weenewa mɔru ta n nɛ. ¹⁴ Saa yeni sɔɔ bɛɛn mɔra kpā. Yen sɔ, i ko kpī i bu somi be ba yāaru mɔ, kpa bɛɛ i n da maa yāaru barɔ, ben mɔru ta n kpā, bu ka kpī bu bɛɛ somi. Nge mɛya mɔru ta ko n ka nɛ. ¹⁵ Nge mɛ Gusunɔn gari gerua, “Wi u gura n kpā u n saka sare. Wi u maa gura fiiko u n saka kɔmie.”

Titu ka win kpaasibu

¹⁶ Su Gusunɔ siara wi u dera Titu u bɛɛn kīru mɔ nge mɛ bɛɛn tii sa mɔ. ¹⁷ Domi u bɛɛn yiirebu wura, win hania ya mam kpā sere u gōru doke win tii u da bɛɛn mi. ¹⁸ Sa maa bɛɛgii goo gɔrimɔ ka wi sannu wi Yesun yigbɛnu kpuro nu siaramɔ Labaari gean sɔmburun saabu. ¹⁹ Yen biru Yesun yigbɛnu nu maa nùn gɔsa u ka sun yōsiri bɛɛn sanum mɛ sɔɔ, su ka durom sɔmbu te ko kpa Yinnin tiin yiiko ka bɛɛn kīru tu sɔɔsira.

²⁰ Sa kookari mɔ kpa goo u ku raa sun taare wē gobi bɛkɛ yin nɛnubun sɔ yi ba sun nɔmu berie. ²¹ Sa kī su gāa geenu ko, n n mɔ Yinnin nɔni sɔɔ tɔna adama ka maa tɔmbun mi.

²² Sa bu gɔriɔ ka bɛɛgii goo kpam win laakari sa mɛɛra nɔn dabinu, sa maa wa u sãa haniagii. Adama tē win hania ya sosi yèn sɔ u bɛɛ naanɛ sãa gem gem. ²³ N n Titun sɔn na, u sãa nɛn beruse wi u ka man sɔmburu mɔ bɛɛn suunu sɔɔ. N n maa be ba nùn yōsirion sɔn na, ba sãa Yesun yigbɛnun gɔrobu be ba Kirsin bɛɛrɛ wēemɔ. ²⁴ Yen sɔ, i bu sɔɔsio ma i bu kī ka gem, kpa Yesun yigbɛnu nu n yē ma sa gem mɔ su ka woo kana bɛɛn sɔ.

Somiru naanɛ dokeobun sɔ

9

¹ N n maa sãa tilasi n ka bɛɛ tireru yorua somirun sɔ te ba naanɛ dokeobu mɔrisiammɛ. ² Domi na bɛɛn kīru yē, na maa Masedɔnigibu woo kanɛ bɛɛn sɔ na nɛɛ, naanɛ dokeo be ba wāa Gɛɛkiban temɔ ba somirun sɔɔru kpa saa ginakun di. Bɛɛn hania ya ben dabiru kookari koosia. ³ Ka mɛ, na bɛɛ bɛɛgii beni gɔriammɛ kpa bɛɛn woo kanabu bɛɛn sɔ gari yini sɔɔ bu ku ko kam. Na kī i n sɔɔru sãa nge mɛ na gerua. ⁴ N kun mɛ, Masedɔnigibu gabu bà n man yōsirima, ma ba deema i n sɔɔru sãa, sekura koo sun mwa bɛɛn toro sin ten sɔ. Kaa maa sere gere bɛɛ? ⁵ Yen sōna n man wēre n bɛɛgii beni kana bu man gbiiya bɛɛn mi bu ka kēɛ geeru sɔɔru ko tèn nɔɔ mwɛeru i kua kɔ. Nge mɛya ta ko ta n

yii kpa tu sɔɔsi ma i wɛɛmɔ ka kɪru, n n mɔ ka gɔru swiini.

⁶ I n yɛ ma wi u duura fiiko, fiikowa u koo gɛ. Wi u maa duura n kpā, u koo gɛ mu n kpā. ⁷ N n mɛn na, n weenɛ baawure u wɛ nge mɛ u gɔru doke, n n mɔ ka gɔru swiini, n kun mɛ, ka tilasi. Domi wi u wɛɛmɔ ka nuku tia, Gusunɔ u yɛro kɪ. ⁸ U koo maa kpɪ u bɛɛ durom bwese bweseka kpuro wɛ n banda kpa i n ka baayere kpuro mɔ baadomma yɛn bukata i mɔ, kpa n maa bɛɛ tia n kpā i ka sɔm geenu kpuro ko. ⁹ Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ, “U win dukia tɔmbu yabua.

U s̄arobu kɛnu wɛ ka nuku tia.

Win gem mu ko n wāawa ka baadomma.”

¹⁰ Gusunɔ wi u wuko bweseru wɛɛmɔ u duure, ka dɪanu u ka di, wiya u koo bɛɛ bweseru kpuro wɛ tɛn bukata i mɔ, kpa u tu kpiisia, kpa bɛɛn gem mu bii dabinu ma. ¹¹ U ko n da bɛɛ dukia wɛ ye ya koo turi i ka kɛru wɛ baadomma ka nuku tia. Tɔn dabinu koo maa Gusunɔ siara bɛɛn kɛnun s̄. ¹² Domi s̄ambu te i mɔ ta naane dokeobun bukata yibiamɔ. N n ye tɔna, ta maa derimɔ tɔn dabinu nu Gusunɔ siaramɔ. ¹³ S̄ambu tera ta koo s̄ɔsi nge mɛ i s̄aa kpa dabiru bu ka Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ bɛɛn mɛm nɔɔbun s̄ bi i ka Kirisin Labaari gea naane doke. Ba koo maa n̄n bɛɛrɛ wɛ yɛn s̄ i bɛɛn m̄ru b̄nu kua ka nuku tia ka be, ka maa tɔmbu kpuro. ¹⁴ Ba koo bɛɛ kanaru kua ka k̄i bakaru durom bakam mɛn s̄ mɛ Gusunɔ u bɛɛ kua. ¹⁵ Su Gusunɔ siara win k̄run s̄ te ta n ka nɔɔ gerurɔ.

Pɔlu ka tii yinamɔ

win s̄amburun s̄

10

¹ Nɛ Pɔlu nɛn tiywa na ka bɛɛ yā, nɛ wi ba nɛɛ na ra tii kawɛ n̄ n wāa bɛɛn mi, kpa na n ka bɛɛ w̄rugɔ gari m̄ n̄ n ka bɛɛ toma. Na bɛɛ kanamɔ ka Kirisin daa laakari tɛrugia ka win tɔn geeru, ² i ku de n ka bɛɛ w̄rugɔ gari ko sanam mɛ ko na n wāa bɛɛn mi. Domi na yɛ ma kon kpɪ n bu w̄rugɔru s̄ɔsi be ba gerumɔ sa s̄imɔwa ka wasin baa. ³ Geema sa wāa wasi s̄ɔɔ, adama

sa n̄ tabu m̄ ka wasin tabu yānu.

⁴ Domi tabu yāa ni sa ka tabu m̄, nu n̄ s̄aa handuniaginu, nu s̄aawa Gusunɔn tabu yāa damginu ni nu ra gb̄aranu suriri. Sa tɔnun bwisiku toraruginu kpeerasiamɔ, ⁵ ka tii suabu kpuro bi tɔmba m̄ bu ku ka Gusunɔ gia. Sa tɔmbun bwisikunu kpuro d̄ɔrɛ m̄ nu ka wa nu Kirisi mɛm nɔɔwa. ⁶ Sa maa s̄ɔru s̄aa su ka mɛm nɔɔ sarirugii baawure s̄ɛyasia sanam mɛ bɛɛ kpuro i mɛm nua.

⁷ I ku yam m̄ɛri w̄ru w̄rukum. Goo ù n tii garisi Kirisigii, u maa yeni bwisikuo win tii s̄ɔɔ. Nge mɛ wi, u s̄aa Kirisigii, m̄ya bɛɛn tii sa maa s̄aa Kirisigibu. ⁸ Domi na n̄ sekuru wasi, baa n̄n woo kanabu b̄n n kp̄ɛa fiiko woodan s̄ ye Yinni u sun wɛ su ka bɛɛ t̄asisia, n n̄ m̄ su ka bɛɛ sura. ⁹ Na n̄ k̄i n s̄aare nge na bɛɛ narumɔ ka n̄n tirenu. ¹⁰ Domi ba n̄ɛ, n̄n tirenu b̄ɔbu, nu maa s̄ɛ, adama n̄ n wāa bɛɛn suunu s̄ɔɔ na n̄ dam m̄, n̄n gari geru gerusu kun maa b̄ɛrɛ m̄. ¹¹ Wi u yeni gerumɔ u n yɛ ma ye sa yorumɔ tirenu s̄ɔɔ sanam mɛ sa toma, tia yera mi ka ye sa ko ko sanam mɛ sa wāa mi.

¹² Geema, sa n̄ k̄ak̄ su ka bu tii ȳisina, n̄ kun mɛ su ka bu tii weesina be ba ben tiin gea gerumɔ. Ba n̄ bwisi m̄ domi ba ben tiin ȳirutia kua bu ka tii ȳire, ba maa ben tii tiinɛ weesinamɔ. ¹³ Sa n̄ woo kanamɔ ḡaanun s̄ ni nu kun wāa bɛɛn s̄amburun ayerɔ, adama sa ko kpɪ su woo kana bɛɛn s̄amburun swaa s̄ɔɔ ye Gusunɔ u sun sure ye ya ka sun da sere bɛɛn mi. ¹⁴ Sa n̄ bɛɛn s̄amburun swaa sare, yɛn s̄ sa tura sere bɛɛn mi. Domi ka gem sa tura bɛɛn mi sa ka bɛɛ Kirisin Labaari gea naawa. ¹⁵ Nge m̄ya sa n̄ bɛɛn s̄amburun swaa saramɔ, sa n̄ maa woo kanamɔ gabun s̄amburun s̄. Adama sa ȳiyo ma bɛɛn naane dokebu koo sosi kpa su kpɪ su s̄amburu ko te ta teni dam kere bɛɛn suunu s̄ɔɔ sa kun swaa sare ye Gusunɔ u sun sure. ¹⁶ Yen biru sa ko kpɪ su ka Labaari gea sara bɛɛn wuswaa kpa sa kun woo kanamɔ gabun s̄amburun s̄ te siba kua ben tiin ayerɔ.

¹⁷ Nge me Gusunɔn gari gerumɔ, “Wi u woo kanamɔ u woo kana Yinnin sɔ.” ¹⁸ Domi n n mɔ wi u win tiin gea gerumɔwa, ba koo siara sere win gea Yinni u gerumɔ.

Pɔlu ka gɔro weesugibu

11

¹ Na kɛ i ka man tɛmana nɛn wiiraru sɔɔ fiiko. Geema, i ka man tɛmanɛ. ² Na nisinu mɔ bɛɛn sɔ ni nu wee Gusunɔn min di, domi i sɔa nge wɔndia wi u kun durɔ yɛ, wi na durɔ turo kɛ. Durɔ wiya Kirisi. ³ Adama nge me waa ya Efa torasia ka yen bwisi weesugii, na wurure bɛɛn bwisikunu nu ku raa ko kɔsunu kpa nu gɔsira nu doona saa naanen di ye i mɔ bɛɛ ka Kirisin gbinnɔa sɔɔ. ⁴ Domi i ku ra yinɛ goo ù n na u bɛɛ Yesu tukon gari sɔmɔ. I maa sɔɔru sɔa i ka hunde tuka mwa ye i n daa mwe. I kpa m kɛ i labaari tuka wura ye i n daa wure.

⁵ Na tamaa gɛanu sari nɛ sɔɔ bɛɛn gɔro gisonko be, ba man kere. ⁶ Baa me gari geru gerusu ka man sɛ, n n mɔ na yɛru bie nge me sa bɛɛ sɔɔsi kpasasa kpuro sɔɔ.

⁷ Ye na bɛɛ Gusunɔn Labaari gea nɔɔsia na n kɔsiaru garu mwe. Na tii kawa n ka bɛɛ sua wɔllo. Ye na kua me na torawa? ⁸ Na dera Yesun yigbɛnu ganu man gobi kɔsia. Na sibu begia mwaari n ka bɛɛ somi. ⁹ Sanam me na wɔa bɛɛn mi, na n gɛanun bukata mɔ, n ku ra ka ko bɛɛn goon sɔmunu, domi bɛsegii be ba na Masedɔnin di ba ka man ye kpuro naawa yɛn bukata na mɔ. Na tii nɛnu kpuro sɔɔ kpa na kun sɔa bɛɛn sɔmunu. Mɛya ko na n maa tii nɛni. ¹⁰ Ka Kirisin gem me mu wɔa nɛ sɔɔ, na bɛɛ sɔmɔ ma goo sari wi u koo man yinari n woo kana gari yinin sɔ Gɛrɛkiban tem kpuro sɔɔ. ¹¹ Mban sɔna. I tamaa na n bɛɛ kɛ? Gusunɔwa yɛ.

¹² Nge me na mɔ tɛ, mɛya ko na n mɔ kpa n bu swaa ganɛ be ba kasu bu woo kana bu nɛɛ, bɛɛ ka be, sa sɔawa tia. ¹³ Domi tɔn be, ba sɔa gɔro weesugibu, be ba ra gabu nɔni wɔke, ma ba tii sokumɔ Kirisin gɔrobu. ¹⁴ Gɛanu sari

mi, ni nu biti mɔ domi Setam tii koo kpɛ u tii ko nge yam bururam gɔrado. ¹⁵ N n mɛn na, biti gaa sari win sɔm kowobu bɔ n tii kua nge gem sɔm kowobu. Adama ba koo ben are wa nge me ben kookoosu sɔa.

Nɔni swɔa te Pɔlu wa

win gɔra sɔɔ

¹⁶ Na kpam gerumɔ goo u ku man mɛɛri nge wiirɔ. Adama i n man mɛɛra wiirɔ, i man wuro nge me, kpa nɛ maa n woo kana fiiko. ¹⁷ Ye kon gere tɛ, ya n wee Yinnin min di. Adama na ye gerumɔwa ka toro sindu domi na yɛ ma kon kpɛ n woo kana. Na gari gerumɔ nge wiirɔ. ¹⁸ Yɛn sɔ gabu dabinu ba wasin sɔ woo kanamɔ, nɛn tii kon maa woo kana. ¹⁹ Bɛɛ be i bwisi mɔ, i ra ka wiirɔbu tɛmanɛ. ²⁰ I maari ba bɛɛ kuammɛ nge yobu, ma ba bɛɛ gbɛnimɔ ma ba bɛɛ taki dimɔ ma ba bɛɛ gemmɔ ma ba bɛɛ baari soomɔ. ²¹ Sekura man mɔ n ka bɛɛ sɔ ma dama nɛ na kun mɔ n ka bɛɛ kua me.

Ka me, goo ù n toro sindu mɔ na maa mɔ nɛn tii. Na gari saarimɔ nge wiirɔ. ²² Ba sɔa Yuuba? Mɛya maa nɛn tii. Ba sɔa Isireliba? Mɛya maa nɛn tii. Ba sɔa Aburahamun bweseru? Mɛya maa nɛn tii. ²³ Ba sɔa Kirisin sɔm kowobu? Na bu kere te sɔɔ. Nɛn gari yi, wiira gariya. Na sɔmburu kua na bu kere, ba man pirisɔm doke n bu kere, ba man sɛni so na n yen geeru yɛ. Nɔn dabinu na gɔɔ turuku kua. ²⁴ Nɔn nɔɔbuwa Yuuba ba man sɛni nɔɔ weeru tia sari so. ²⁵ Ba man dɔa so tia tian nɔn ita. Ba man kpenu kasukure nɔn teeru. Nɔn itawa bɛɛn goo ga nim diira, ma nɔn teeru na wɔri nim sɔɔ na wɔa mi bururun di sere sisiru bururu. ²⁶ Nɛn sanum dabinu sɔɔ na ra n wɔa kari sɔɔ daa bakanun sɔ ka swaa diobun sɔ, gasɔ nɛn tiin bweseru sɔɔ, gasɔ tɔn tukobun mi, gasɔ wuu sɔɔ, gasɔ gɔbaburɔ, gasɔ nim wɔku sɔɔ, gasɔ maa be ba sɔare naane dokeobun mi. ²⁷ Na sɔm damginu kua, na maa wahala wa. Na dom sera nɔn dabinu. Na gɔɔru ka nim nɔru wa. Na dɛanu bia nɔn dabinu. Wooru ka terera man deema. ²⁸ Ye ya tie na n yen gari mɔ ma n kun mɔ gari yi na

sɔɔwa baadomma, yiya Yesun yigbenu kpuron bwisikunu. ²⁹ Goo ù n dam bie na ra n maa dam biewa. Bà n goo sokurasia, n da man meniwa.

³⁰ Yà n kua tilasi n ka woo kana, nen dam sarirun sɔna kon woo kana. ³¹ Gusunɔ, Yinni Yesun Baaba, wi n weene bu siara ka baadommaɔ, u yɛ ma na n weesu mɔ. ³² Sanam mɛ na waa Damasio, wuu yɛro wi sina boko Aretasi u yi, u dera ba wuun kɔnnɔsu kenua bu ka man mwa. ³³ Adama ba man yara saa gb̄ararun fɛnɛntin di ka bireru. Nge mɛya na ka nùn kisirari.

Kāsinu ka sɔɔsi ni Pɔlu wa

12

¹ Na n̄ kon ko na kun woo kane baa mɛ n n̄ wā. Tɛ kon kāsinu ka sɔɔsinun gari ko ni Yinni u man sɔɔsi. ² Na Kirisigii goo yɛ wi ba suare sere Gusunɔ wɔllɔ n wɔɔ wɔkura nne tura gisɔ. Ba tɛ wi suawa ka gem? Nge u kāsawa. Gusunɔ turowa yɛ. ³ Mɛya na yɛ ma ba durɔ wi sua sere Gusunɔn mi. Na maa wure na gerumɔ, ba nùn suawa ka gem? Nge u kāsawa. Gusunɔ turowa yɛ. ⁴ Miya u gari nua yi yi n̄ weene tɔnu u gere, yi u n̄ mam kpɛ u gere. ⁵ Kon durɔ win sɔ woo kana. Adama na n̄ nen tiin sɔ woo kanamɔ, ma n kun mɔ nen dam sarirun sɔ. ⁶ Baa n̄ n woo kanabu kī, na n̄ kon ko wiuro domi geeya kon gere. Adama na n̄ wuramɔ n woo kana kpa goo u ku raa man mɛeri n kere nge mɛ u man waamɔ, n̄ kun mɛ, nge mɛ u nɔmɔ nen nɔn di.

⁷ Adama n ku ka tii sua sɔɔsi nin kp̄aarun sɔ, bararu gara man w̄ari nge s̄aka nen wasi sɔɔ. Ta na nge Setam sɔmɔ tu ka man so kpa tu man yinari n tii sua. ⁸ Na Yinni kana tia tian n̄n ita bara ten sɔ u ka man tu wunari. ⁹ U man wisa u n̄e, win durom mu man tura domi win dam mu ra sɔɔsire sanam mɛ na n̄ dam mɔ. N n̄ m̄en na, na kīru bo n ka nen dam sariru woo kana kpa Kirisin dam mu n man w̄asi. ¹⁰ Yen sɔna na nuku dobu mɔ dam sariru sɔɔ ka w̄oma ka nuku sankiranu ka n̄ni sw̄āaru, ka maa wurabu ye na sɔɔwa Kirisin sɔ. Domi

sanam mɛ na n̄ dam mɔ, sanam m̄eya na s̄aa damgii.

Pɔlu u ka Korintigibu wurure

¹¹ Na gari mɔ nge wiuro, adama tilasiwa i man kua. Bɛɛya n weene i nen gea gere. Domi baa n̄a kun s̄aa ḡāanu, b̄een ḡoro gisonko be, ba n̄ man kere. ¹² Kookoo si su sɔɔsimɔ ma na s̄aa ḡoro, su koor̄a b̄een suunu sɔɔ ka suuru baka. Siya ȳirenu ka s̄om maamaakigia ka s̄om damginu. ¹³ Mba s̄ɔra i n̄ somiru wa ta tura nge Yesun yigbenu ganu ma n kun mɔ ye na kun kue b̄een s̄omunu baasi. I man tora te suuru kuo.

¹⁴ Wee na s̄ɔru kpa n ka kpam na b̄een mi n̄n itase, na n̄ kon maa ko b̄een s̄omunu. Bɛɛya na kī, n n̄ mɔ b̄een gobi. Domi n n̄ bibun baa bu ka gobi kasu yi ba koo ka ben m̄owabu n̄ɔri, m̄owabun baawa bu ka ben bibu n̄ɔri. ¹⁵ Nen nuku doba n ka nen m̄oru kpuro di kpa n ka nen tii tii dendi b̄een hunden sɔ. N̄a n b̄ee kīa n kp̄ɛa, kīi te i man kī ta koo kaarawa?

¹⁶ I wura ka gem ma na n̄ kue b̄een s̄omunu adama gaba n̄e na bwisi mɔ, na b̄ee taki di. ¹⁷ Nge na b̄ee diwa saa be na b̄ee ḡorian turon min di? ¹⁸ N̄ena na Titu kana u da b̄een mi. Ka b̄esegii wi sanna, na bu ḡora. Titu u b̄ee taki di? N̄ n̄ ḡaa teena sa naa gire n̄e ka wi? Sa n̄ kookoo teesu kue?

¹⁹ I tam̄aa t̄ɛbun di sa ka tii yinam̄owa b̄een wuswaaɔ? Aawo, n n̄ m̄e, nen kīnasibu. Gusunɔn wuswaaɔwa sa gari gerumɔ nge m̄e Kirisin u kī kpa i ka t̄asi. ²⁰ Na wurure sanam mɛ kon turi b̄een mi, kpa na kun b̄ee deeme nge m̄e na kī, b̄ee maa, kpa i kun man wa nge m̄e i kī. Na wurure sann̄osun sɔ ka nisinu ka m̄oru ka kin̄enu ka w̄onnaa ka t̄on w̄inu ka tii suabu ka n̄ɔ n̄e sariru. ²¹ Na wurure Gusunɔ u ku raa man kaw̄e b̄een wuswaaɔ sanam m̄e kon kpam na b̄een mi, kpa n ku ra sw̄i t̄on d̄abirun sɔ be ba raa tora ma ba n̄ ḡoru ḡosie saa ben daa disinugian di, ka k̄ɔɔ m̄ennabu tantanaru sɔɔ, ka daa b̄er̄et̄eke ye ba ra raa ko.

Kir̄ɔ d̄āaka ka t̄abiribu

13

¹ Nɔn itasewa na sisi beɛn mi. Nge me Gusunɔn gari gerumɔ, “Mem me ba koo tɔnu sie kpuro, n weene tɔnu yiru n̄ kun me tɔnu ita bu men seeda di.”

² Kon bu kirɔ ko be ba raa tora ka be ba tie kpuro. Na mam bu koore kɔ sanam me na wãa beɛn mi nɔn meɛruse. Na maa wure na mɔ ye na wãa n toma. Sanam me kon kpam na beɛn mi kon s̄esia. ³ I k̄i n beɛ s̄ɔsi ma Kirisi gari gerumɔ nen min di. N n men na, i ko i wa. N n mɔ Kirisi s̄aa dam sarirugii beɛn mi, u win dam s̄ɔsimɔwa beɛn suunu sɔɔ. ⁴ Geema, ba n̄n kpare d̄aa bunanaru sɔɔ win dam sarirun s̄ɔ, adama u wasi Gusunɔn dam saabu. Sa maa s̄aa dam sarirugibu beɛ ka win gbinnaa sɔɔ, adama s̄a n na beɛn mi, i ko wa ma sa wasi ka wi Gusunɔn dam saabu.

⁵ I laakari koowo kpa i tii w̄eri i wa i n naane doke ka gem. I n̄ tuba ma Yesu Kirisi wãa beɛ sɔɔ? Nge i wa ma i n̄ tura me. ⁶ Ka me, na ȳiyo i ko tubu ma beɛ sa tura ka gem. ⁷ Sa Gusunɔ kanamɔ i ku ka k̄sa gaa ko. N n mɔ sa k̄i su s̄ɔsi ma sa tura, adama gea sa k̄i i n da ko, baa n̄ n s̄aare nge beɛ sa kpama. ⁸ Domi sa n̄ dam mɔ su ka gem k̄sa kua, ma n kun mɔ su mu gea kua. ⁹ Beɛn nukura ra n do s̄a n kua dam sarirugibu sanam me i s̄aa damgibu. Meya maa sa bikiamɔ beɛn kanaru sɔɔ i ko tɔn yebunu. ¹⁰ Yen s̄ona na beɛ yoruamme min di na toma, kpa n̄a n tunuma, n ku ka beɛ s̄esia ka wooda ye Yinni u man w̄e n ka beɛ t̄asisia, n n̄ mɔ n ka beɛ sura.

¹¹ T̄e negibu, i n nuku dobu mɔ. I kookari koowo i ka ko tɔn yebunu i n dam k̄enamɔ. I n̄ɔ tia koowo, i n wãa alafia sɔɔ. Gusunɔ u ko n wãa ka beɛ, wi, wi u s̄aa k̄irugii ka alafiagii.

¹² I tɔbirinɔ ka k̄iru.

Naane dokeobu kpuro ba beɛ tɔbura.

¹³ Yinni Yesu Kirisin durom ka Gusunɔn k̄iru ka Hunde Deeron mennabu n ka beɛ kpuro wãa.

TIRE TE PĶLU U GALATIGIBU KUA

Galatigiba PĶlu u tire te kua. Galatin tem mu kpĶ. GisĶ, tem mĶya ba sokumĶ Turuki. PĶluwa u gbia u waasu da tem mi, GĶrobun Kookoosu wiru 13 ka 14. Yen biru, Yuu gaba na ba bu sĶsi tukunu sĶsimĶ ni nu sĶa Yuuban deemaa. Niya, bango kobu ka woodan mĶm nĶbu. N deema PĶlu u raa Galatigibu sĶwa tokereke ma goo sari wi u koo win toranun suuru wa GusunĶn mi ma n kun mĶ yĶro u gĶru gĶsia ma u Yesu naane doke. Ye PĶlu u nua ma naane dokeobu ba wuramĶ Yuuban sĶsi ni sĶ, yera biti nĶn mwa too, wiru 1:6 ka 4:20. Yen sĶna u tire teni yorua ka mĶru u ka bu kirĶ ko Yuuban sĶsi nin sĶ. Domi sĶsi nin bweseru nu n sĶa GusunĶginu.

Tire ten kpunaa

1. TĶbiribu, wiru 1:1-5.
2. Labaari Gea ya sĶawa tia, wiru 1:6-10.
3. PĶlu u ka tii yinamĶ, wiru 1:11n di sere wiru 2:21.
4. Naane dokebu ka GusunĶn durom sĶna tĶnu u koo gem wa, wiru 3n di sere wiru 4.
5. Naane dokeon tii mĶru, wiru 5:1n di sere wiru 6:10.
6. KirĶ dĶaka ka tĶbiribu, wiru 6:11-18.

TĶbiribu

¹⁻⁵ BĶe Yesun yigbenugibu, bĶe be i wĶa Galatin temĶ, nĶ ka besĶgibu kpuro be sa wĶa sannu, sa bĶe tĶbura. GusunĶ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bĶe durom kua kpa bu bĶe alafia kĶ. Yesu Kirisi wi, u tii wĶe besĶn toranun sĶ u ka sun wĶra saa handunia kĶsa yen nĶman di, GusunĶ besĶn Baaban kĶru sĶ. Wiya u yiiko mĶ sere ka baadommasĶ. Ami.

NĶna PĶlu. Yesu Kirisiwa u man soka n ka ko win gĶro, wi ka GusunĶ Baaba, wi u nĶn seeya gĶrin di. N n mĶ tĶmba ba man soka, nĶn sokura kun nĶ saa tĶnu goon min di.

Labaari gea gaa maa sari

⁶ N man biti kua, wee, i yĶro derimĶ fuuku fuuku wi u bĶe soka ka Kirisin durom, ma i kĶ i Labaari gea gaa swĶi. ⁷ SĶ n gem gerumĶ, Labaari gea gaa maa sari. Gaba gesi bĶen laakari burisinamĶwa, ma ba kĶ bu Kirisin Labaari gea gĶsia. ⁸ Adama baa besĶn tii, n kun mĶ gĶrado wi u na wĶllun di, u n bĶe Labaari gea tuka waasu kua, ye ya n sĶa ye sa bĶe sĶwa bu nĶn bĶrusio. ⁹ Sa raa gerua, na maa wure na gerumĶ, goo u n bĶe gari tuki waasu kua yi yi n sĶa yi i mwa kĶ, bu nĶn bĶrusio.

¹⁰ Na tĶnun siarabu kasu ka gari yini? Aawo, GusunĶn siaraba na kĶ. Na kookari mĶ n ka ko ye n koo tĶmbu dore ro? Aawo. NĶ n kĶ n ko sere ka tĶ ye n tĶmbu doremĶ, na n ko na n sĶa Kirisin yoo.

Nge mĶ PĶlu u ka kua gĶro

¹¹ NĶgibu, na bĶe sĶmĶ ma Labaari gea ye na kparamĶ ya n sĶa tĶnugia.

¹² Na n ye mwe tĶnun min di, goo kun maa man ye keu kue, Yesu Kirisiwa u man ye sĶsi.

¹³ I nua nge mĶ nen wĶara raa sĶa sanam mĶ na GusunĶ sĶamĶ nge mĶ Yuuba ba ra ko. Na ra n GusunĶn yigberu nĶni sĶmĶ n banda n ka tu kam koosia. ¹⁴ Nen sikadoban komarun kĶrun sĶna na nen Yuusi dabiru gbiiri Yuuban sĶaru sĶ be ba sĶa nen saaraba.

¹⁵ Adama GusunĶ u man gĶsa ba sere man mara ma u man soka win durom sĶ. ¹⁶ Ma sanam mĶ u gĶru doke u man win Bii sĶsi kpa n ka tĶn tukobu win Labaari gea waasu kua, na n de tĶmbu gabun mi bu ka man bwisi kĶ. ¹⁷ Na n maa de Yerusalemu n ka bu wa be ba gbia ba kua Yesun gĶrobu na sere kua gĶro. Adama na yande dawa Daarububan tem sĶ. Min diya na maa wura Damasio. ¹⁸ N tĶ n kua wĶo ita na sere Yerusalemu da n ka PĶe gia, ma na sina win mi sĶo wĶkura nĶbu. ¹⁹ Na n maa gĶro goo wa mi, ma n kun mĶ YakĶbu, Yinnin wĶnĶ.

²⁰ Ye na yorumĶ, gema. GusunĶwa sĶa nen seedagii nĶ n weesu mĶ.

²¹ Yen biru na Sirin tem da ka Silisin tem. ²² Sanam mĶ, Kirisin yigbe ni

nu wãa Yudea nu n̄ gina man waare. ²³ Ba gesi nua ma wi u raa bu n̄ni s̄om̄, u t̄e Yesun faaban gari waasu m̄, yi u raa k̄i u kam koosia. ²⁴ Ma ba Gusun̄ siara n̄en s̄o.

P̄lu ka ḡoro be ba tie

2

¹ W̄o w̄okura n̄en biru ma sa kpam wura Yerusalem̄, n̄e ka Baanabasi. Sa maa Titu sua u ka sun da. ² Na da ȳen s̄o Gusun̄ u man s̄osi ma n weene n da. N̄e ka wirugibu t̄onawa sa m̄enna, ma na bu Labaari gean gari tubusia yi na ra t̄on tukobu waasu kue, domi na n̄ k̄i n̄en s̄amburu te na raa kua, n̄ kun m̄e te na m̄ t̄e, tu kam ko. ³ Baa m̄e Titu n̄en kpaasi u s̄a Ger̄eki, ba n̄ n̄un tilasi kue u ka bango ko. ⁴ Adama t̄ambu gabu be ba n̄ s̄a begibu ka gem, ba dua b̄esen wuuro ma ba k̄i bu n̄un bango ko. Ba na gb̄enum nge k̄orum̄t̄o kowobu bu ka b̄esen tii m̄oru m̄eri te Kirisi Yesu u sun w̄e. Ba k̄iwa su wure su ko yobu. ⁵ Adama sa n̄ ben gari wure baa fiiko ȳen s̄o sa k̄i Labaari gean gem mu n w̄a b̄een suunu s̄o.

⁶ Ma be ba s̄aare wirugibu, n̄ n̄ man ḡaanu s̄a ye ba s̄a domi Gusun̄ kun t̄onun wuswaa m̄era. Wirugii be, ba n̄ man gari ḡe sosie. ⁷ Adama ba wa ma Gusun̄ u man Labaari gea n̄omu s̄ondia t̄on tukobun s̄o nge m̄e u Pīe ye n̄omu s̄ondia Yuuban s̄o. ⁸ Domi wi u Pīe dam w̄e u ka ko ḡoro Yuuban s̄o, wiya maa man dam w̄e n̄ ka ko ḡoro t̄on tukobun s̄o. ⁹ Ma sanam m̄e Yak̄abu ka Pīe ka Yohanu, be ba s̄a nge yiḡerun gbereba, ba n̄en k̄eru tuba te ba man w̄e, ba wura ma n̄e ka Baanabasi, sa kua begibu. Ba maa wura su da t̄on tukobun mi, kpa be, bu maa da Yuuban mi. ¹⁰ Adama ba sun kana su ben s̄arobu yaaya. Na maa kookari kua na ka kua m̄e.

P̄lu u Pīe gerusi Antiōsio

¹¹ Sanam m̄e Pīe u na Antiōsio na n̄un gerusi n̄ni ka n̄ni ȳen s̄o u taare m̄o. ¹² Gabu be Yak̄abu u ḡora mi, bu sere tunuma, Pīe u ra raa di ka t̄on tuko naane dokeobu sannu. Adama ye t̄on be, ba tunuma ba kpa,

u tii gawa ma u n̄ maa dim̄o ka be bangon woodan s̄o. ¹³ Ma Yuu gaba maa murafitiru kua ka wi sannu sere ba Baanabasin tii gawe ben murafiti te s̄o. ¹⁴ Ye na wa ma ba n̄ s̄im̄o ka ḡoru tia Labaari gean gem s̄o, na Pīe s̄owa be kpuron wuswaa na n̄e, wun̄e Yuuwa ma a m̄o nge t̄on tuko, n̄ n̄ m̄o nge Yuu. N̄ n̄ m̄en na, am̄ona a ka t̄on tukobu gawam̄o bu ko nge Yuuba.

Yuuba ka t̄on tukobu

ba faaba m̄o naane dokebun s̄o

¹⁵ Ka geema, b̄e Yuubara, n̄ n̄ m̄o t̄on tuko be ba s̄a durumgibu, domi Yuubara ba sun mara. ¹⁶ Ka m̄e, sa ȳe ma t̄onu u koo gem wa Gusun̄on wuswaa u n̄ Yesu Kirisi naane doke, n̄ n̄ m̄o ka wooda n̄enubu. B̄e maa, sa Yesu Kirisi naane doke su ka gem wa Gusun̄on wuswaa, n̄ n̄ m̄o ka wooda n̄enubu. Domi goo sari wi Gusun̄o koo gem w̄e ȳen s̄o u wooda m̄em n̄owa. ¹⁷ T̄e b̄esen tii s̄a n̄ s̄osira torobu nge m̄e t̄on tukobu ba s̄a ȳen s̄o sa gem kasu saa Kirisin min di, n̄ n̄ m̄en na, Kirisin s̄ambura ta toraru sosim̄o? Su ku wa m̄e. ¹⁸ Domi n̄a n̄ ye na raa sura bana, na tii s̄osim̄o toro. ¹⁹ Adama n̄ n̄ woodan s̄on na, ya n̄ maa dam m̄o n̄en w̄oll̄o, yen tiiwa ya man go kpa na n̄ ka w̄aaru m̄o Gusun̄on wuswaa. Ba man kp̄are d̄aru s̄o ka Kirisi sannu. ²⁰ Yen s̄ona n̄ n̄ maa m̄o n̄ena na wasi, Kirisiwa u w̄aaru dim̄o n̄e s̄o. Ma w̄a te na dim̄o t̄e, na tu dim̄owa ka naane dokebu Gusun̄on Bii s̄o wi u man k̄ia ma u win w̄aaru w̄e n̄en s̄o. ²¹ Na n̄ Gusun̄on durom kam koosiam̄o. Domi t̄onu u n̄ gem waam̄o Gusun̄on mi saa woodan di, Kirisin ḡo kua kam.

Wooda ka naane dokebu

3

¹ B̄e Galatigibu laakari sariba! B̄e be ba s̄owa kpasasa nge m̄e ba Yesu Kirisi kp̄are d̄aru s̄o, wara u b̄e dobua. ² I man ḡa tee nini s̄ow̄o. I Gusun̄on Hunde m̄wa wooda n̄enubun s̄o? Nge Labaari gean s̄o ye i nua ma i naane doke. ³ Am̄ona i ka laakari bia m̄e. I torua ka Gusun̄on Hunde. Ma i k̄i i dakura ka b̄en

tiin dam? ⁴ I nɔni swāa te kpuro wawa kam? Aawo, n n kam. ⁵ Ye Gusunɔ u bɛɛ win Hunde wɛ, ma u sɔm maamaakiginu mɔ bɛɛn suunu sɔɔ, u mɔ yɛn sɔ i wooda mɛm nɔɔwa? Nge yɛn sɔ i Labaari gea nua ma i ye naane doke.

⁶ Nge mɛ ba yorua, “Aburhamu u Gusunɔ naane doke, yen sɔna Gusunɔ u nɔn garisi gemgii.” ⁷ Yen sɔ, i de i n yɛ ma be ba Gusunɔ naane doke beya ba sɔa Aburhamun bibu. ⁸ Gusunɔn gari yi raa gerua ma Gusunɔ u koo tɔn tukobu gem wɛ naane dokebun sɔ. Yen sɔna yi Aburhamu Labaari gea waasu kua yellun di yi nɛɛ, “Wunen min diya Gusunɔ u koo bwesenu kpuro domaru kua.” ⁹ Aburhamu u Gusunɔ naane doke ma u domaru wa. Nge mɛya be ba maa Gusunɔ naane doke, ba koo domaru wa ka wi sannu.

¹⁰ Be ba woodan mɛm nɔɔbu gballi ba bu bɔrusi. Domi ba yorua ba nɛɛ, “Bɔrurowa wi u yina u woodan gari kpuro mɛm nɔɔwa yi ba yorua.” ¹¹ Tɛ ya sɔsira kpasasa ma goo kun gem waama Gusunɔn wuswaa ka woodan mɛm nɔɔbu, domi ba yorua ba nɛɛ, “Wi Gusunɔ u gem wɛ naane dokebun sɔ, wiya u ko n waa.” ¹² Tɛ, wooda ya n ka naane dokebu dendimɔ. Domi ba yorua ba nɛɛ, “Wi u ye kpuro mɛm nɔɔwa, wiya u ko n waa yen sɔ.”

¹³ Adama Kirisi u sun yakia saa woodan bɔrin di sanam mɛ u kua wi ba bɔrusi besen sɔ. Nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ, “Baawure wi ba bwɛ dɔru sɔɔ, u kua bɔrurowa.” ¹⁴ Kirisi u kua mɛ kpa Aburhamun domaru tu maa ka ko tɔn tukobugiru saa Yesu Kirisi win min di, kpa su ka Hunde mwa naane dokebun saabu win nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u sun kua.

Wooda ka nɔɔ mwɛɛru

¹⁵ Nɛgibu, kon gari yi weesina ka ye tɔmba yɛ. Tɔnu u n nɔɔ mwɛɛru kua u sire, goo kun kpɛ u tu seeya, goo kun maa tu sosimɔ. ¹⁶ Tɛ, Aburhamu ka win sikadobuwa Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua. Ba n gerua sikadominu nge ba ka tɔn dabini yɔ. Adama ba gerua sikadobu, yen tubusiana tɔn turo tɔna, wi u sɔa Kirisi wi.

¹⁷ Amɛniwa na kɛ n gere. Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ma u tu sire. Tɛ, wooda ye ya na wɔɔ nɛɛru ka tenan (430) biru, ya n kpɛ yu nɔɔ mwɛɛ te seeya, kpa Gusunɔn sire bi, bu ko kam. ¹⁸ Domi ba n tubi dimɔ wooda nɛnubun sɔ, ba n dimɔ nɔɔ mwɛɛrun sɔ. Adama Gusunɔ u Aburhamu ye wɛwa ka nɔɔ mwɛɛru.

¹⁹ N n mɛn na, mban sɔna ba wooda wɛ. Ba ye wɛwa kpa kookoo si su kun sɔa Gusunɔn kɛru su n ka sɔsire sere Aburhamun sikadobu ge, gu ka na gɛn sɔ ba nɔɔ mwɛɛru kua. Wollun gɔradobara ba wooda ye tɔmbu nɔɔsia saa sɔmɔ goon min di. ²⁰ Adama tɔn turo u n gɔanu mɔ u n sɔmɔ goon bukata mɔ. Wee Gusunɔ turowa u nɔɔ mwɛɛ te kua.

Woodan yaasi

²¹ N n mɛn na, wooda ya ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru sikirinamɔ? Su ku wa mɛ. Domi ba n daa wooda wɛ ye ya koo kpɛ yu tɔnu wɔaru wɛ, Gusunɔ u koo raa tɔnu gem wɛ saa woodan di. ²² Adama Gusunɔn gari gerumɔ ma tɔmbu kpuro ba wɔa durum dam nɔmɔ, kpa kɛɛ tɛn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua ta n ka sɔa be ba naane dokegiru yɛn sɔ ba Yesu Kirisi naane doke.

²³ Naane dokebun saa yu sere na, wooda ya sun dɔɔɛ sɔawa ya nɛni sere naane doke bi, bu ka sɔsira. ²⁴ Wooda ye, ya sun nɛnuu sere Kirisi u ka tunuma, kpa Gusunɔ u sun gem wɛ naane dokebun sɔ. ²⁵ Tɛ ye naane dokebun saa ya tura, sa n maa wɔa dɔɔɛ sɔɔ.

²⁶ Domi Yesu Kirisi sɔɔ bɛɛ kpuro i kua Gusunɔn bibu naane dokebun sɔ. ²⁷ Mɛya bɛɛ kpuro bɛɛ be i kua Kirisigibu batɛmu sɔɔ i Kirisin daa sebua. ²⁸ Yen sɔna goo kun goo, Yuuba ka tɔn tukobu, yobu ka tii mɔwɔbu, tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. Bɛɛ kpuro i sɔa tia yɛn sɔ i gbinne ka Yesu Kirisi. ²⁹ I n sɔa Kirisigibu, i maa sɔa Aburhamun sikadominu, i ko maa tubi di yɛn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua.

4

¹ Ye na gerumɔ wee. Bii wi u koo win baan tubi di, sanam mɛ u gina

tē kpa n nɛn gere kɔsi. Na wāa bitani
sɔɔ bɛɛn sɔ̃.

Agaa ka Saaraa

ba sãa gari yin weesinaa

⁶ Gusunɔ u win Biin Hunde gɔrima besen gɔrusu sɔɔ u ka sɔɔsi ma win biba beɛ sa sãa. Hunde win saabuwa sa nùn sokumɔ, baaba. ⁷ N n mɛn na, a n̄ maa sãa yoo, a kua bii. Tẽ ye a ka sãa bii, Gusunɔ u maa nun kua tubi dio.

21 I de n beɛ bikia, beɛ be i kɪ i n wāa
woodan nomaɔ, i n nua ye wooda ya
geruma? 22 Ba yorua ma Aburhamu
u bii tɔn durɔbu yiru mara, turo ka
kurɔ wi u s̄aa yoo, turo ka kurɔ wi
u s̄aa tii mɔwɔ. 23 Yoo wi, u win bii
mara nge mɛ tambu kpuro ba ra ma,
adama tii mɔwɔ wi, u win bii marawa
ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru. 24 Gari yini
yi kua weesinaa. Kurɔ be yiru ba ka
nɔɔ mwɛɛnu yiru weenɛ. Teeru, te
ta bibu maruma yoru sɔɔ, ta naama
saa Sinain guurun di, teya ta ka Agaa
weenɛ. 25 Agaa wi, u s̄aa nge Sinain
guuru, Daarububan tem sɔɔ. U maa
s̄aa nge Yerusalemu ye ya wāa t̄ɛ, domi
ya wāa yoru sɔɔ ka yen tambu kpuro.
26 Adama Yerusalemu ye ya wāa wɔllo,
ya tii mɔ, ya maa s̄aa besen mero.
27 Domi ba yorua,

“A gõru doro, kurə wunε wi a n̄
marure.

A gbāro a kuuka ko ka nuku dobu,
wunε wi a n̄ marubun wahala koore.
Domi kurε wi ba raa deri,

u koo bibu ma n kere kuro wi u wãa ka durɔ.”

28 Tē bεε negibu, i sãa Gusunən nɔɔ
mwεεrun bibu nge mε Isaki u sãa.

29 Sanam meya bii wi ba mara nge
baawure, u wi ba mara ka Gusunon
Hunden dam nani sɔ̃wɔ. Meya maa

nānān dām nām sōwā. Mēyā mān
n sāa tē. ³⁰ Adama mba Gusunān gari
yi gerumā. Yi nēwā, “A yoo wi giro
ka win bii sannu, domi win bii wi, u
n tubi dimā ka tii mawān bii sannu.”

³¹ Nge mēya nēgibu, sa n̄ sãa yoon bibu. Sa sãawa tii mōwən bibu.

I bεen tii mǝru nenuǝ

5

¹ Sa n ka tii mən sōna Kirisi u sun
yara yorun di. Yen sō, i yāro sim sim
kpa i ku de bu bεε duusia yoru sōo
kpam.

² I swaa dakio i no. Ne Pɔluwa na beɛ yeni sɔmɔ, i n dera ba beɛ bango kua, i n arufaani gaa wasi Kirisin mi. ³ Nen seeda wee ye na dimɔ

Galatigibun gari Pəlu neni

⁸ Yellu i n̄ Gusuno yẽ, ma i sãa gãanun yobu ni nu n̄ sãa Gusuno.

9 Adama tē nge mē i Gusunō wura,
nge n mam nēere, Gusunō u bēē wura,
amōna i ka kī i gosira handunian
būnun mi, ni nu n dam ka bēere mō.
Mban sōna i kī i maa ko nin yobu. 10 I
tōnu ganun saria swīi, ka suru ka tōo
bakanu ka wōsu. 11 Tē berum man mō
nen sōmburu kpuro tu ku raa ko kam
te na kua bēen sō.

12 Na bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bɛɛn tii dokeo nɛn ayerɔ, domi na nɛn tii doke bɛɛn ayerɔ. I n̄ man gāanu tore. 13 Nge mɛ i yɛ, ka wasin barara na bɛɛ Labaari gea waasu kua n̄n gbiikiru. 14 Adama i n̄ man gema, i n̄ maa man yine, baa mɛ nɛn bararu ta bɛɛ waabu tusa. I man mwawa nge mɛ i ko Gusun̄n gɔrado mwa, n̄ kun mɛ Yesu Kirisi win tii. 15 I raa nuku dobu mɔ. Tɛ, mba n bɛɛ kua. Na kon kp̄i n bɛɛ seeda diiya ma, n̄ n koo raa koori i ko i bɛɛn n̄ni wuka i man kɛ. 16 Na kua bɛɛn yibere yèn s̄s̄ na bɛɛ gem s̄s̄wa?

¹⁷ Tɔn be, ba beɛn kīru kasu, adama n n ka yaasi gea. Ba kī bu beɛ gɔwa beɛn min di, kpa i n ben kīru kasu. ¹⁸ Tɔnu ù n beɛn kīru kasu ka yaasi gea, gāa geena baadomma, n n mɔ sanam me na wāa ka beɛ tɔna. ¹⁹ Nɛn bii kīnasibu, na kpam maa wahala mɔ nge tɔn kurɔ wi u marumɔ, sere Kirisin daa yu ka koorɔ beɛ sɔɔ. ²⁰ Na kī na n wāa ka beɛ

kpam. Baawure wi u dera ba nùn bango kua, na yëro sãom̃ u koo wooda kpuro m̃m̃ nãwawa. ⁴ Bɛɛ be i kī i gem wa Gusuñn wuswaa ka woodan ñnubu, i tii kara k̃ Kirisin min di ma i kisira durom ñman di. ⁵ Domi sa yliyo ma Gusuñ u koo sun gem w̃e ma sa m̃e swaa daki ka win Hunden dam ka naañe dokebu. ⁶ S̃a n gbiñne ka Yesu Kirĩsi, bango ñ kun m̃e bango sariru ya ñ g̃aanu. Ye n s̃aa g̃aanu yeya naañe dokebu bi bu s̃amburu m̃d̃ ka k̃iru.

⁷ I raa duki m̃d̃ bura buram t̃ana. Wara u b̃eɛ swaa bunana i ñ maa ka gem m̃m̃ nãwamm̃e. ⁸ K̃okiri bi, bu ñ ñe saa Gusuñn min di wi u b̃eɛ soku. ⁹ Nge m̃e ba ra ñeɛ, p̃eɛ seeyatia fiiko, yeya ya ra p̃eɛ kpuro kukusie. ¹⁰ Adama Yinni u dera na b̃eɛ naañe s̃aa. Na ỹe ma i ñ ko g̃aa tukunun bwisikunu ko. Wi u maa b̃eɛ bitani dokem̃, Gusuñ u koo nùn taare w̃e baa ñ n weren na.

¹¹ Ñegibu, ñen tii ña n kparam̃ sere ka t̃e ma n weeñe bu bango ko, mban s̃na ba man ñoni s̃om̃. Ña n m̃d̃ m̃e, Yesun d̃aa bunanarun g̃oñ gari yi ñ maa t̃ambu torasiam̃. ¹² Be ba b̃eɛ bitani dokem̃ mi, bu doo bu tii maatam ko.

¹³ Ñegibu, ba b̃eɛ sokawa i ka ko tii m̃ow̃bu. Ka m̃e, i ku de b̃een tii m̃oru tu de i ñ s̃im̃ ka wasin baa. Adama i ñ sominam̃ ka k̃iru. ¹⁴ Domi wooda kpuron wira w̃awa yiire tee bini s̃o bi bu ñeɛ, “A wunen t̃onusi k̃i nge wunen tii tii.” ¹⁵ Adama i ñ sankinam̃ nge gbeeku ỹe, i m̃eɛra koonam̃, i ñ ỹe ma i ko kam koosiana.

Gusuñn Hunde ka t̃anun daa

¹⁶ Ye na gerum̃ wee, i de Gusuñn Hunde u b̃eɛ kpara. Ñ n koor̃a m̃e, i ñ ko maa b̃een tii tiin k̃iru kankam ko. ¹⁷ Domi ye b̃esen tii tiin daa ya k̃i, ya ñ ka Gusuñn Hunden k̃iru ño tia s̃aa. Ma Hunden k̃iru ta ñ ka b̃esen tii tiin k̃iru ño tia s̃aa. K̃iru yiru ye, ya sannam̃ sere i ñ kp̃e i ko ye i k̃i. ¹⁸ Adama Gusuñn Hunde ù ñ b̃eɛ kparam̃ i ñ w̃aa woodan ñom̃.

¹⁹ T̃anun tii tiin daa ya ra s̃osire kpasasa. Yeya k̃o m̃ennabu tantanaru s̃o, ka daa disinugia ka daa b̃ereṭeke,

²⁰ ka b̃u s̃aru ka tim kankam, ka yibere t̃eɛru, ka sanñ, ka nisinu, ka m̃oru, ka ño g̃omunu, ka sikiriñ, ka karanabu, ²¹ ka kiñenu, ka tam ñorubu, ka aka dibu, yen bweseru kpuro gesi. Na b̃eɛ k̃ir̃ m̃d̃ nge m̃e na raa kua na ñeɛ, be ba yenin bweseru m̃d̃, ba ñ kp̃e ba ñ w̃aa mi Gusuñ u bandu sw̃i.

²² Adama Gusuñn Hunden maruma, k̃iru, ka nuku dobu, ka b̃ori yendu, ka t̃emanabu, ka t̃on geeru, ka nuku tia, ka naañe, ²³ ka daa duudwia, ka gaya. Wooda sari ye ya yeni taare w̃eɛm̃. ²⁴ Ma be ba s̃aa Yesu Kirĩsigibu ba ben tii tiin daa kpeerasia d̃aa bunanar̃, ka yen biñe ka yen k̃iru kpuro. ²⁵ Gusuñn Hundewa u sun w̃aru w̃e. Ñ n m̃en na, su maa de u ñ sun kpare. ²⁶ Su ku tii sua kpa sa n sanñ seeyam̃ b̃esen suunu s̃o, kpa sa n nisinu kuanamm̃e b̃esen tii tiine.

I s̃omunu derano

6

¹ Ñegibu, i ñ goo mwa toraru garu s̃o, b̃eɛ be Gusuñn Hunde u kparam̃, i ỹero swaa gea sureo kpam ka tii kawabu, kpa i ñ tii ỹe bu ku raa ka b̃een tii k̃okiriñ s̃o. ² I ñ s̃omunu deranam̃ kpa i ka Kirisin wooda m̃m̃ nãw̃a. ³ Goo ù ñ tii m̃eɛra goo ma u ñ s̃aa g̃aanu, u tii ñoni w̃okum̃awa. ⁴ I de baawure u win tiin kookoosu ỹiya kpa u wa si s̃o, ye u koo ka woo kana, adama u ku woo kana ma u goo keren s̃o. ⁵ Domi baawurewa u koo win tii tiin s̃omunu s̃obe.

⁶ Wi ba Gusuñn gari s̃osim̃, i de ỹero u win g̃aa gee ñi u m̃d̃ b̃onu ko ka wi u nùn s̃osim̃.

⁷ I ku tii torasia. Ba ku ra Gusuñn yaakor̃u ko. Domi ye t̃onu u duurum̃, yeya u koo g̃e. ⁸ U ñ duurum̃ ye win tii tiin daa ya k̃i, kam koba ya koo nùn marua. U ñ maa duurum̃ ye Gusuñn Hunde u k̃i, w̃aru te ta ku ra kpewa Gusuñn Hunde koo nùn marua. ⁹ Ñ n m̃en na, su ku wasira gean kobu s̃o, domi s̃a kun kpane, sa ko wa su g̃e sanam̃ m̃e saa ya tura. ¹⁰ Nge m̃eya saa baayere ye sa ayeru m̃d̃, su baawure

durom kua, n mam nɛɛre be ba Yesu naanɛ doke.

Kirɔ dɔ̃aka ka tɔbiribu

¹¹ Tɛ̃, i nɛn yori baka mɛɛrio ye na bɛɛ yoruammɛ ka nɛn tiin nɔma. ¹² Be ba kɪ bu woo kana wasin sɔ̃, beya ba kɪ bu bɛɛ tilasi ko i ka bango ko. Adama ba ye mɔ̃ kpa bu ku ka nɔni swãaru wa Kirisin dɔ̃a bunanarun garin sɔ̃. ¹³ Baa be ba bango kua mi, ben tii ba n wooda mɛm nɔɔwammɛ. Ma ba kɪ bu bɛɛ bango ko bu ka woo kana. ¹⁴ Adama nɛ na kun woo kanamɔ̃ ma n kun mɔ̃ bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin dɔ̃a bunanarun garin sɔ̃, domi win dɔ̃a bunanarun sɔ̃na handunian gãanu kpuro kun maa man sãawɛ gãanu, mɛya nu n maa man gawamɔ̃. ¹⁵ Bango ka bango sariru yen gaa kun sãa gãanu. Ye n sãa gãanu, yeya a n sãa taka koorã kpaa. ¹⁶ Be ba taka koorã kpaan wooda yen swĩi, alafia ka durom mu n ka bu wãa ka Gusunɔn tɔmbu kpuro.

¹⁷ Saa gisɔn di goo u ku maa man wahala ko domi na boo bori mɔ̃ nɛn wasi sɔ̃, yi na wa Yesun sɔ̃.

¹⁸ Nɛgibu, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu n wãa ka bɛɛ. Ami.

TIRE TE PŌLU U EFESUGIBU KUA

Pōlu u wāawa pirišom sōo Romuō u ka tire te Efesugibu yorua. Ye u tu yorua u kpa, Tisikiwa u gōra u ka tu da. N sāare Efesun bera min Yesun yigbenu kpurowa u tire te yorua, n n mō teeru tōna.

Gbiikaa, u bu sōosimō nge mē Yesun yigberugibu ba kua wasi tee Yesu sōo. U sōosimō swaa ye Gusunō u kpa u ka win tōmbu gōsa ma u ben toranu suuru kua, ma u bu win Hunde Dēero wē.

Yiruse, u bu kirō mō bu ka ben wāaru di nōo tia sōo ye ya koo sōosi ma Kirisi u wāa ben wāaru sōo ka gem.

Pōlu u garin weenasii dabinu sua u ka Yesun yigberun nōo tian gari bu yeerisia. U nēē, Yesun yigberu ta sāawa nge wasi, ma Yesu wī, u sāa yin wiru. Yigbē te, ta maa sāa nge diru, ma Yesu wī, u sāa ten gani gōmburun dam. Yigbē te, ta maa sāa nge kurō, ma Yesu wī, u sāa ten durō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Kirisi ka win yigberu, wiru 1:3n di sere wiru 3:21.
3. Wāa kpaaru Kirisi sōo, wiru 4:1n di sere wiru 6:20.
4. Nōo kana tōbiribu, wiru 6:21-24.

Tōbiribu

¹ Bēē naanē dokeobu, bēē be i wāa Efesuō ma i ka Yesu Kirisi yōra dim dim, nē Pōlu, nē wī na sāa Yesu Kirisin gōro Gusunōn kīru sōo, na bēē tōbura.

² Gusunō bēēn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia kē.

Durom mē Gusunō sun kua

bēē ka Kirisin

gbinnaan saabu

³ I de su Gusunō siara bēēn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Bēē ka Kirisin gbinnaan saabu u sun wōllun doma bwese bweseka kua saa win Hunden min di. ⁴ Bu sere handunia taka ko, Gusunō u sun gōsa kō sa n ka sāa wigibu Kirisi sōo, kpa sa n sāa dēerobu

ka taarē sarirugibu win mi. Win kīru sōo ⁵ u himba kua yellun di u sun ko win tiin bibu saa Yesu Kirisin min di. Win tōn geerun sōna u kua mē, ⁶ kpa su ka win durom yīkogim siara mē u sun kua bēē ka win Bii kīnasin gbinnaa sōo.

⁷ Domi Kirisin yēm saabuwa sa yakiara ma ba sun bēēn durum suuru kua. Nge mēya Gusunō u sun win durom bakam sōosi, ⁸ mē u sun kua n banda ye u sun bwisi bēē ka laakari yabua. ⁹ Ma u sun win asiri giasia ye win tii u gōru doke u ko yellun di saa Yesu Kirisin min di. ¹⁰ Gusunōn himba ye, ye u koo yibia dōma te saa ya tura, yera u taka koorā kpuro mēnna sannu, ye kpuro ye ya wāa wōllō ka ye ya wāa temō, kpa Kirisi u n sāa yen wirugii.

¹¹ Domi gāanu kpuro nu kooramōwa nge mē Gusunōn himba ka win kīru. Ma bēē ka Kirisin gbinnaan sō sa kua tubi diobu Gusunōn mi ka win tiin himba ye u gōru doke yellun di. ¹² N n mēn na, i de su Gusunō bēē wē, bēē be sa gbīa sa yīiyōbu mō Kirisin mi.

¹³ Mēya maa sanam mē i gem gari nua yi yi sāa Labaari Gea ye ya ka bēē faaba naawa, sanam mēya i Kirisi naanē doke. Ma Gusunō u win tiin yīreru doke bēē sōo ye u bēē Hunde Dēero kā win nōo mwēeru u raa kua. ¹⁴ Hunde Dēero wiya u sāa nge bēēn tubin suna ye Gusunō u win tōmbu nōo mwēeru kua. Ma u sun sōomō kam kam ma sa ko tubi ye di sanam mē Gusunō u koo wigibu yakia mam mam. Kpa bu win yīiko siara.

Pōlun kanaru

¹⁵ Yenin saabuwa saa dōma tēn di na bēēn naanē dokebu Yinni Yesu sōon baaru nua ka nge mē i naanē dokeobu kpuro kī, ¹⁶ na nē wasirare na kun ka Gusunō siare bēēn sō. Na bēē yaayamō nēn kanaru sōo, ¹⁷ ma na bēēn Yinni Yesu Kirisin Yinni, wī u sāa Baaba yīkogii kana u bēē ko laakarigibu kpa u bēē yam bururasia i ka nūn gia. ¹⁸ Na maa nūn bikiamō u bēēn gōrun nōni wukia kpa i ka win yam bururam wa, kpa i n ka yē ye i yīiyō yēn sō u bēē soka, ka nge mē win tubi gean kpāara nē ye

u naane dokeobu yiye, ¹⁹⁻²⁰ ka nge me win dam bakam mu samburu mɔ̃ bese be sa nɔ̃n naane doke sɔ̃. Dam me, mu sãa tem ka dam bakam me u denda u ka Kirisi seeya gərin di ma u nɔ̃n sinasia win nəm geuɔ̃ wɔ̃llɔ̃. ²¹ Miya Kirisi u wãa u wɔ̃llun wirugibu kpuro kere ka min yiikogibu ka damgibu ka yinnibu kpuro ka yĩsiru baatere te ba koo kpĩ bu soku saa yeni sɔ̃ ka maa saa ye ya sisi sɔ̃. ²² Ma Gusunɔ̃ u dera u kua gãanu kpuron wirugii, ma u nɔ̃n wuna u ka ko wigibun yigberun Yinni boko. ²³ Yigbe te, ta sãa win wasi. Te sɔ̃ra win tii u wãa u yiba ma u yabu baayere yibiamɔ̃ baama.

2

Gəən suuribu

¹ Gasɔ̃, i raa sãa nge be ba gu beən toranu ka beən mɛm nɔ̃ sarirun sɔ̃. ² I ra raa handunian kom k̃sum kpuro ko, ma i hunde k̃si yi yi wãa wɔ̃llɔ̃n wirugii wiru kpĩya wi u sãa hunde ye ya samburu mɔ̃ sere ka t̃ tɔ̃n be ba kun Gusunɔ̃ mɛm nɔ̃wammɛn g̃ruɔ̃. ³ Geema, bese kpuro sa raa sãawa nge be. Besen g̃ru k̃ru sɔ̃ra sa ra n s̃imɔ̃ ma sa baayere kua ye besen wasi k̃i ka ye sa bwisika. Besen marumara ta dera sa raa sãa be ba koo Gusunɔ̃n m̃ru wa nge be ba tie.

⁴ Adama Gusunɔ̃n wɔ̃nwɔ̃ndu ta kpã win k̃i bakarun sɔ̃ te u sun k̃iã. ⁵ Sanam me sa sãa nge g̃ribu besen toranun sɔ̃, u sun kua wasobu ka Kirisi sannu. N n mɛn na, win durom s̃na i faaba wa. ⁶ Gusunɔ̃ u sun seeya g̃rin di ka Kirisi sannu kpa su bandu di ka wi sannu wɔ̃llɔ̃. ⁷ U sun win tɔ̃n geeru s̃ɔ̃si saa Yesu Kirisin min di, kpa su ka win durom bakam wa me mu ñ ñru m̃ sere ka baadommaɔ̃. ⁸ Domi Gusunɔ̃n duroma ba ka b̃e faaba kua naane dokebun sɔ̃. N ñ m̃ ka beən hania, Gusunɔ̃n k̃era. ⁹ Ya ñ sãa beən samburun are. Yen s̃na goo kun kp̃e u woo kana. ¹⁰ Domi sa sãawa Gusunɔ̃n ñman samburu. U sun taka kuawa bese ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔ̃ su ka s̃m geenu ko ñn sɔ̃ru u kua saa yellun di.

Bwesenu kpuro kua tia

Kirisi sɔ̃

¹¹ Yen sɔ̃, i ku duari ma ba b̃e marawa tɔ̃n tukobu. Yera n dera be ba sokumɔ̃ bangogibu, be ba ben tiin wasi bango kua, ba ra ka b̃e soku bango sarirugibu. ¹² I yaayo ma sanam me, i ka Kirisi toma, i sãa tɔ̃n tukobu Isireliban mi, i ñ b̃onu m̃ nɔ̃ mw̃enu sɔ̃, ni Gusunɔ̃ u win t̃mbu kua. I wãa handunia yeni sɔ̃ n ñ ka ỹiyɔ̃bu, n ñ maa ka Gusunɔ̃. ¹³ Adama t̃e ye i ka Yesu Kirisi gbinne, b̃e be i raa ka Gusunɔ̃ toma, t̃e i wãa win b̃okuɔ̃ Kirisin yem saabu. ¹⁴ Domi Kirisin tiwa u ka sun b̃ori ỹendu naawa ye u ka bwesenu yiru kua bwese teeru, ma u tusiru wuna te ta sãa nge gana ye ya raa bu burane. ¹⁵ Ka win g̃ɔ̃wa u wooda kpeesia ka yen yiirebu ka yen sesenu, kpa u ka kp̃i u bwesenu yiru ye ko bwese kpaa teeru dege dege win tii sɔ̃. Nge m̃ya u ka b̃ori ỹendu doke ben suunu sɔ̃. ¹⁶ Kirisi u tusi te kpeesia ka win g̃ɔ̃ d̃ãa bunanaru wɔ̃llɔ̃. G̃ɔ̃ win saabuwa u bwesenu yiru ye kua teeru, ma u bu dorasia ka Gusunɔ̃. Be kpuro sannu ba kua nge wasi tee. ¹⁷ Nge m̃ya Kirisi na u ka b̃ori ỹendun labaari ñɔ̃sia beən mi, b̃e be i raa ka Gusunɔ̃ toma, ka be ba wãa win b̃okuɔ̃. ¹⁸ Ka geema, Kirisin min diya bese kpuro, sa ko kp̃i su da Baaban wuswaɔ̃ ka Hunde turo win somiru.

¹⁹ N ñ mɛn na, i ñ maa sãa tɔ̃n tukobu ñ kun me s̃abu, t̃e i kuawa wuu teugibu ka naane dokeobu kpuro, i maa kua Gusunɔ̃n ỹenugibu. ²⁰ B̃e maa i sãa nge gani yi ba bana kp̃e kp̃e ku gen wɔ̃llɔ̃ ge g̃robu ka Gusunɔ̃n s̃m̃abu ba sura, Yesu Kirisin tiwa sãa gen g̃mburun dam. ²¹ Wi sɔ̃ra dii te, ta sw̃ene ma ta guniam̃ tu ka ko Gusunɔ̃n wãa yeru. ²² B̃e ka Kirisin gbinnaan sɔ̃ ba b̃e banisi dii te sɔ̃, ka be ba tie sannu i ka ko Gusunɔ̃n Hunden wãa yeru.

3

Pɔ̃lun samburu

tɔ̃n tukobun suunu sɔ̃

¹ Yenin saabuwa ne Pɔlu na kanaru m̃, ne wi Kirisi Yesu u dera na wãa

pirisəm sɔɔ bɛɛ tɔn tukobun sɔ. ² Na yīyɔ kam kam ma i nua kɔ nge mɛ Gusunɔ u man durom kua n ka sɔmbu teni ko bɛɛn arufaanin sɔ, ³ ka nge mɛ win tii u man win asirin gari giasia. N wee na gari yin fiiko yorua kɔ. ⁴ I n gari yi gara i ko i tubu nge mɛ na Kirisin asirin gari yɛ. ⁵ Ba n gasɔgibu asiri ye sɔɔsi, adama tɛ saa win Hunden min di Gusunɔ u ye win gɔro be u gɔsa ka win sɔmɔbu sɔɔsi. ⁶ Asiri ye wee, Labaari Gean saabuwa tɔn tukoba kua tubi diobu ka Yuuba sannu. Be ka Yuuba ba kua wasi tee yin doo dooka, ba maa bɔnu mɔ nɔɔ mwɛɛ te sɔɔ, te Gusunɔ u kua Yesu Kirisin min di.

⁷ Na kua Labaari Gean sɔmɔ durom mɛn saabu mɛ Gusunɔ u man kua ka win dam. ⁸ Nɛ wi na sɔa naanɛ dokeobu kpuron yākabu, nɛna Gusunɔ u durom mɛni kua n ka gɔa geenu nɔru sari ni nu wɔa Kirisi sɔɔn labaari kpara tɔn tukobun mi. ⁹ Kpa n ka tɔmbu kpuro giasia nge mɛ Gusunɔn himba asirigia ya koo ka koora. Gusunɔ wi u sɔa gɔanu kpuron Taka Kowo, u asiri ye berua saa yellun di, ¹⁰ kpa wɔllun wirugibu ka yīkogibu bu ka win bwisin asansi gia saa Yesun yigberun di saa yeni sɔɔ. ¹¹ U kua nge mɛ, win himban sɔ ye u mɔ u sere handunia taka kua, ma ya wiru goora Yesu Kirisi bɛɛn Yinni sɔɔ. ¹² Ye sa ka nɔn gbinnen saabu ma sa nɔn naanɛ sɔa, yen sɔna sa ko kaku su da Gusunɔn wuswaaɔ ka toro sindu. ¹³ N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ i ku wurura nɛn nɔni swaarun sɔ te na waamɔ bɛɛn saabu. Tera ta sɔa bɛɛn bɛɛɛ.

Kirisin kīrun kpāaru

¹⁴ To, gari yin saabuwa na yiire Gusunɔ Baaban wuswaaɔ, ¹⁵ wɔn min di bweseru baatere ta yara te ta wɔa wɔllɔ ka te ta wɔa temɔ. ¹⁶ Na nɔn kanamɔ u de win Hunde u bɛɛ dam kɛ bɛɛn gɔruɔ nge mɛ win yīikon kpāara nɛ, ¹⁷ kpa Kirisi u win wɔa yeru ko bɛɛn gɔrusu sɔɔ bɛɛn naanɛ dokebun saabu. Na maa kanamɔ u de i n nuuru mɔ kpa i n yɔ dim dim kīru sɔɔ. ¹⁸ Kpa bɛɛ ka naanɛ dokeobu kpuro sannu

i ka kpī i Kirisin kīrun yasum ka ten dɛɛbu ka ten gunum ka ten dukum gia, ¹⁹ kpa tu bɛɛ yeeri, baa mɛ ta tɔnun yēru kere, kpa Gusunɔn daa ya n yiba bɛɛ sɔɔ mam mam.

²⁰ Gusunɔ u yīiko mɔ u ka ko n kere ye sa bikiamɔ, n kun mɛ ye sa mam bwisikumɔ win dam saabu mɛ mu sɔmburu mɔ bɛɛ sɔɔ. ²¹ Yen sɔ, su nɔn bɛɛɛ wɛ Yesun yigberu sɔɔ saa Yesu Kirisin min di saa baayere kpuro sere ka baadommaɔ. Ami.

4

Kirisin wasin nɔɔ tia

¹ N n mɛn na, i n sīimɔ nge mɛ n weenɛ be Gusunɔ u soka ba n sīimɔ. Nɛ Pɔlu, nɛ wi na wɔa pirisəm sɔɔ yɛn sɔ na Yinnin wɔaru wɔa, nɛna na bɛɛ yeni kanamɔ. ² I de i n sīimɔ ka tii kawabu, ka daa duudwɔa, ka suuru, kpa i n kīru sɔɔsinamɔ ka temanabu. ³ I hania koowo i n ka nɔɔ tia sɔa ye ya wee Hunde Dɛeron min di kpa i n gbinne bɔri yendu sɔɔ. ⁴ Sa Hunde turo mwa ma sa kua wasi tee. Nge mɛya maa yīyɔ teeba sa mɔ yɛn sɔ Gusunɔ u sun soka. ⁵ Yinni turowa sa mɔ ka naanɛ doke teebu ka maa batemu tia. ⁶ Gusunɔ turowa wɔa wi u sɔa baawure kpuron Baaba. Wiya kpuron sunɔ, wiya sɔmburu mɔ tɔmbu kpuron min di, u maa wɔa baawure kpuro sɔɔ.

⁷ Bɛɛn baawure u kēru mwa nge mɛ Kirisi u kī, ⁸ nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,

“Sanam mɛ u yɔɔwa wɔllɔ, u ka yobu da.

Ma u tɔmbu kēnu bɔnu kua.”

⁹ Tɛ, mba “u yɔɔwa wɔllɔn” tubusianu. Yen tubusiana, u raa sarama wɔllun di u dua sere tem sɔɔwɔ. ¹⁰ N n mɛn na, wi u sarama wiya maa yɔɔwa sere Gusunɔ wɔllɔ kpa u n wɔa baama. ¹¹ Wiya u gabu gɔsa bu ka ko gɔrobu, gabu sɔmɔbu, gabu waasu kowobu, gabu Yesun yigberun wirugibu, gabu keu koosiobu. ¹² U bu gɔsa bu ka naanɛ dokeobu sɔɔru ko win sɔmburun sɔ, kpa bu ka Yesun yigberu te ta sɔa win wasi tāsisia. ¹³ Nge mɛya bɛɛ kpuro sa ko ka gia ma gɔa teena sa naanɛ doke, sa maa gɔa teenu gia Gusunɔn

Bii sɔɔ, kpa su ko tɔn girobu nge mɛ Kirisin tɔn girora nɛ. ¹⁴ Sa n̄ ko sa n maa s̄aa nge bibu be ba koo ka s̄ɔɔsi kpaaru baatere b̄arikia nge woo guna, n̄ kun mɛ be ba n̄ni w̄ɔkum̄ ma ba bu swaa nim wiam̄ ka bwisi. ¹⁵ Adama sa n gem kparam̄ ka k̄iru kpa su kp̄ɛa ḡaanu kpuro sɔɔ su ka Kirisi kp̄aaru turi wi u s̄aa wiru. ¹⁶ Win miya b̄esɛ be sa s̄aa win wasin doo dooka kpuro sa s̄orisinɛ, ma wasi kpuro yi sw̄ɛnɛ ka yin gbin gbinka. T̄ɛ, gbindu baatere t̄a n s̄amburu m̄ɔ nge mɛ n weenɛ, wasi kpuro ra n kp̄ɛam̄wa yi n sosim̄ ka k̄iru.

W̄aa kpaaru Kirisi sɔɔ

¹⁷ Wee ye na b̄ɛ s̄ɔɔm̄ ka Yinnin ȳisiru. I ku maa de i n s̄im̄ nge tɔn tukobu be ba ben bwisiku kamginu sw̄i. ¹⁸ Ba yam bia ben laakari sɔɔ. Ba n̄ w̄aa te Gusun̄ u w̄ɛm̄ ȳɛ, ben ȳɛru sariru ka ben ḡɔru b̄ɔbunun s̄ɔ. ¹⁹ Ba n̄ maa sekuru garu m̄, ba ben tii ȳɔsusiwa toraru sɔɔ mam mam bu ka daa disinugia kpuro ko ka binɛ.

²⁰ Adama b̄ɛ, n̄ n̄ mɛ, i gia Kirisin min di. ²¹ Geema, i win gari n̄ɔre kam kam, ma ba b̄ɛ gem giasia mɛ mu w̄aa Yesu sɔɔ. ²² Ye i gia, yera i b̄ɛn daa gura pweto ye ya s̄aa b̄ɛn gas̄ɔn w̄aaru, ye binɛ kankam ya n̄ni w̄ɔkua ya ka kam kobu d̄ɔ. ²³ Kpa i n ḡɔru kpaasu ka bwisiku kpaanu m̄ mam mam, ²⁴ kpa i daa kpaasebe ye ya ka Gusun̄gia weenɛ ma ya s̄ɔsiram̄ w̄aa geeru sɔɔ te ta d̄ɛre ma ta wee saa gem garin min di.

²⁵ Yen s̄ɔ, i ku maa weesu ko. I de baawure u n da win winsim gem s̄ɔ domi sa s̄aawa wasi teen doo dooka. ²⁶ Baa i n m̄ru bara, i ku de yu b̄ɛ torasia, i ku maa de ya n b̄ɛ w̄aasi sere s̄ɔ u ka du. ²⁷ I ku ra de Setam u naa swee yeru wa. ²⁸ Wi u ra raa gb̄eni u ku maa gb̄eni adama u doo u ka win n̄ma s̄ɔm geeru ko kpa u n ḡaanu m̄ u ka s̄aaro bu somi. ²⁹ I ku de gari k̄ɔsi yi yari b̄ɛn n̄ɔ s̄ɔn di, ma n kun m̄ gari gee yi yi somiru m̄ kpa yi n s̄aa arufaanigii be ba swaa dakin mi. ³⁰ I ku Gusun̄n Hunde D̄ɛro nuki sanku, domi Hunde wi, u s̄aawa Gusun̄n

ȳireru b̄ɛ sɔɔ te ta s̄ɔs̄im̄ ma Gusun̄ u koo sun yakia mam mam. ³¹ I ku yib̄ɛrɛ t̄ɛru yi ḡɔru, ka maa m̄ru ka nuku gbisibu. I ku maa w̄akisina n̄ kun mɛ i w̄anna, i nuku k̄ɔsu kom baam̄ere derio. ³² I durom kuan̄ kpa i n w̄ɔnw̄ɔndu m̄ɔsinɛ. I suuru kuan̄ nge mɛ Gusun̄ u b̄ɛ suuru kua Kirisin s̄ɔ.

5

W̄aaru yam bururam sɔɔ

¹ T̄ɛ, ȳɛn s̄ɔ i s̄aa bii be Gusun̄ u k̄i, i hania koowo i n ka m̄ nge wi. ² I de b̄ɛn w̄aaru kookoosu su n k̄iru m̄ nge mɛ Kirisi u sun k̄ia ma u win w̄aaru w̄ɛ b̄ɛn s̄ɔ nge ȳaku nubu durorugiru te ta Gusun̄ dore.

³ Ȳɛn s̄ɔ i s̄aa naanɛ dokeobu i ku de k̄ɔ m̄ennabu tantanaru sɔɔ n̄ kun mɛ daa disinugia n̄ kun mɛ binɛ, yen gaa yu n̄ɔra b̄ɛn suunu sɔɔ. ⁴ I ku maa de sekurun gari n̄ kun mɛ wiira gari n̄ kun mɛ gari kankam yu yari b̄ɛn n̄ɔ s̄ɔn di domi n̄ n̄ ka b̄ɛ weenɛ, adama i de i n Gusun̄ takaru m̄. ⁵ I de i n ȳɛ kam kam ma be ba k̄ɔ m̄ennam̄ tantanaru sɔɔ, n̄ kun mɛ daa disinugiagibu, ben goo kun b̄ɔnu wasi Gusun̄ ka Kirisin bandu sɔɔ. M̄ya maa binɛgii, domi binɛgii s̄aawa nge b̄u s̄ɔ.

⁶ I ku ra de goo u ka b̄ɛ gari diri swaa nim wia, domi yenin s̄ɔna Gusun̄n m̄ru wee ben wir̄ be ba n̄ n̄n m̄m n̄ɔwamm̄. ⁷ Yen s̄ɔ, i ku de i n ḡaanu m̄ɔsinɛ b̄ɛ ka t̄ɔn ben bweseru. ⁸ Yellu b̄ɛn tii i raa w̄aawa yam w̄ɔkuru sɔɔ. Adama t̄ɛ, b̄ɛ ka Yinnin gbinnaan s̄ɔ, i w̄aa yam bururam sɔɔ. N n̄ m̄n na, i de i n s̄im̄ nge yam bururamgibu. ⁹ Domi wi u s̄im̄ yam bururam sɔɔ wiya ra n t̄ɔn geerun kom bwese bweseka m̄ ka gean kobu ka maa gem gerubu. ¹⁰ I kookari koowo i ka gia ye ya koo Yinni w̄ɛre. ¹¹ I ku tii kp̄ɛ kookoo kamgisu sɔɔ si t̄amba m̄ yam w̄ɔkuru sɔɔ. Adama i su terasio yam bururam sɔɔ. ¹² Seku bakara i n nua ye t̄ɔn be, ba m̄ asiri sɔɔ. ¹³ Adama kookoo si, s̄u n tera yam bururam sɔɔ, su koo s̄ɔsira kpasasa. ¹⁴ Geema ḡaanu baanire ni

nu sɔ̄sira kpasasa, nu ra kowa yam bururam. Yen sɔ̄na Gusunɔ̄n gari nɛɛ, “A yando wunɛ wi a do.

A seewo garin di.

Kpa Kirisi u nun yam bururasia.”

¹⁵ N n mɛn na, i bɛɛn sanu sanusu laakari koowo. I ku de i n sɔ̄imɔ nge be ba ku ra bwisiku, adama i n sɔ̄imɔ ka laakari. ¹⁶ Saa ye i mɔ kpuro, i ye dendio ka laakari domi saa yeni, saa kɔ̄sa. ¹⁷ Yen sɔ̄ tɛ, i ku de i n sɔ̄a be ba ku ra bwisiku, adama i hania koowo i ka gia ye Yinni u kɔ̄ i ko.

¹⁸ I ku de tam mu bɛɛ go, domi mi sɔ̄ra daa bereteke wɔ̄a, adama i de Hunde Dɛero u n bɛɛ yiba. ¹⁹ I de womu si i ka Gusunɔ̄ siaramɔ su n wɔ̄a bɛɛn faagi sɔ̄, i n Yinni tɔ̄mamɔ ka siarabun womusu bɛɛn gɔ̄ruɔ. ²⁰ I n Gusunɔ̄ Baaba takaru mɔ̄ saa baayere gɔ̄anu kpuron sɔ̄ ka bɛɛn Yinni Yesu Kirisin yɔ̄siru.

Durɔ̄bu ka ben kurɔ̄bun

wɔ̄asinaa

²¹ I wiru kpɔ̄iyanɔ̄ yɛn sɔ̄ i Kirisi bɛɛrɛ wɛɛmɔ.

²² Bɛɛ kurɔ̄bu, i bɛɛn durɔ̄bu wiru kpɔ̄iyɔ nge mɛ i ko Yinni kua. ²³ Domi durɔ̄wa sɔ̄a win kurɔ̄n wirugii nge mɛ Kirisi u sɔ̄a win yigberun wirugii. Yigbe te, ta sɔ̄a win wasi, wiya maa sɔ̄a ten Faaba kowo. ²⁴ Nge mɛ yigbe te, ta Kirisi wiru kpɔ̄iye, nge mɛya n weene kurɔ̄bu ba n ben durɔ̄bu wiru kpɔ̄iye gɔ̄anu baanire sɔ̄.

²⁵ Bɛɛ maa durɔ̄bu i bɛɛn kurɔ̄bu kɔ̄, nge mɛ Kirisi u win yigberu kɔ̄a ma u win wɔ̄aru wɛ ten sɔ̄. ²⁶ U kua mɛ, u ka tu dɛerasia ka win gari yi yi sɔ̄a nge nim, kpa u ka tu tii yiya. ²⁷ Domi u kɔ̄ tu na win wuswaaɔ ka ten bɛɛrɛ kpuro, ta kun disinu ganu mɔ̄, n kun mɛ suriki surikinu, n kun mɛ serere gaa. U kɔ̄wa ta n dɛere kpa ta kun taare gaa mɔ̄. ²⁸ Mɛya n weene durɔ̄bu bu ben kurɔ̄bu kɔ̄a nge mɛ ba ben tiin wasi kɔ̄. Wi u win kurɔ̄ kɔ̄, u win tii kɔ̄wa. ²⁹ Goo sari wi u win tiin wasi tusa, u ra yi diisiewa kpa u yi nɔ̄ori nge mɛ Kirisi u mɔ̄ win yigberun sɔ̄. ³⁰ Domi sa sɔ̄awa win wasin doo dooka. ³¹ Nge mɛ Gusunɔ̄n gari yi gerumɔ yi nɛɛ, “Yen sɔ̄na durɔ̄ u koo

win tundo ka win mɛro deri, kpa wi ka win kurɔ̄ ba n manine kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.” ³² Gari yi, yi sɔ̄awa gari giri yi yi raa berua, adama Kirisi ka win yigberun wɔ̄asinaawa na ka yɔ̄. ³³ Ka mɛ, i de durɔ̄ baawure u n win kurɔ̄ kɔ̄ nge win tii, kpa kurɔ̄ baawure u n win durɔ̄n bɛɛrɛ yɛ.

6

Bibu ka ben mɔ̄wɔ̄bu

¹ Bɛɛ bibu i bɛɛn mɔ̄wɔ̄bu mɛm nɔ̄wɔ̄ nge mɛ Yinni u kɔ̄ domi yeya ya wɔ̄. ² Wooda gbiikaa ye ya nɔ̄ mwɛɛru mɔ̄ wee. “A wunen tundo ka wunen mɛro bɛɛrɛ wɛɛyɔ, ³ kpa a n ka nuku dobu mɔ̄, kpa wunen hunde yu daka da handunia mi.”

⁴ Bɛɛ tundobu i ku bɛɛn bibu mɔ̄ru barasia, adama i bu nɛnuɔ̄ ka nɔ̄ni dokebu kpa i bu Yinnin gari keu ko.

Yobu ka ben yinnibu

⁵ Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mɛm nɔ̄wɔ̄ handunia mi, ka nasiaru ka di-iribu n kun ka murafitiru, kpa n sɔ̄a nge Kirisiwa i sɔ̄amɔ. ⁶ N n mɔ̄ sanam mɛ ba bɛɛ yɔ̄re tɔ̄na, i ka bu tɔ̄n geeru sɔ̄si. I Gusunɔ̄n kɔ̄ru koowo ka bɛɛn gɔ̄ru kpuro nge Kirisin yobu. ⁷ I bu sɔ̄awɔ̄ ka hania kpa n sɔ̄a nge Yinniwa i kuammɛ, n n mɔ̄ tɔ̄nu tɔ̄na. ⁸ I n yɛ ma Yinni u koo baawure win sɔ̄m gee ni u kuan are kɔ̄sia, baa n n yoon na, n kun mɛ tii mɔ̄wɔ̄.

⁹ Yen sɔ̄, bɛɛ yinnibu i maa bɛɛn yobu kuo nge mɛ, i ku bu dam dɔ̄re. I n yɛ ma bɛɛ ka be, Yinni turowa i mɔ̄ wɔ̄llɔ̄ win mi goo kun goo.

Naane dokeon tabu yɔ̄nu

¹⁰ Ye ya tie na kɔ̄ n bɛɛ sɔ̄ wee. Bɛɛ ka Yinnin gbinnaa sɔ̄ i de win dam bakam mu bɛɛ dam kɛ. ¹¹ I tabu yɔ̄nu kpuro sebuo ni Gusunɔ̄ u bɛɛ wɛɛmɔ, kpa i ka kpɔ̄ i yɔ̄ra dim dim i Setam bwisi yina. ¹² Domi n n mɔ̄ tɔ̄mba sa ka gabirinamɔ̄, ma n kun mɔ̄ ka wɔ̄llun wirugibu ka yikogibu, ka yam wɔ̄kurun sina bibu, ka maa wom dirum siini kɔ̄si. ¹³ Yen sɔ̄, i Gusunɔ̄n tabu yɔ̄nu kpuro suo i sebe kpa i ka kpɔ̄ i ka tii yina wahalan tɔ̄ru sɔ̄, kpa i yɔ̄ra dim dim ye kpuron biru.

¹⁴ N n mɛn na, i seewo i yɔra dim dim kpa i n gem sɛke bɛɛn pɔraɔ nge kpaka, kpa i n kookoo geesu sebua nge tarakpe. ¹⁵ I de alafian Labaari Gea ya n sãa nge bɛɛn baranu ni i ko ka tãsi. ¹⁶ Yeni kpuron biru i naanɛ dokebu nɛnuɔ nge tɛɛru kpa i ka kpĩ i tɔn kɔson sɛɛ dɔɔginu gbara. ¹⁷ I faaba mɔɔ nge sii furɔ kɔkɔru, ka maa Gusunɔn gari nge takobi ye Hunde u bɛɛ wɛɛmɔ. ¹⁸ I n kanaru mɔ saa baayere kpa i n Gusunɔn somiru bikiamɔ nge mɛ Hunde Dɛɛro u bɛɛ sɔɔsimɔ. I seewo i yɔra kpa i n tɛmanɛ, kpa i n kanaru mɔ naanɛ dokeobu kpuron sɔ. ¹⁹ I maa kanaru koowo nɛn sɔ, nà n nɔɔ wukia, n gari wa n gere n ka Labaari Gea n gari yi yi raa berua nɔɔsia ka toro sindu. ²⁰ Na sãawa gari yin gɔro baa mɛ na tɛ wãa pirisɔm sɔɔ. Yen sɔ, i kanaru koowo kpa n kpĩ n gari yi kpara ka toro sindu nge mɛ n weenɛ.

Nɔɔ kana tɔbiribu

²¹ Bɛɛn kĩnasi Tisiki wi u sãa sɔm kowo naanɛgii Yinnin sɔmburu sɔɔ, u koo bɛɛ nɛn labari kpuro sɔ kpa i n ka yɛ nge mɛ na ka wãa. ²² Yen sɔna na bɛɛ nɔn gɔriammɛ u ka bɛɛ sɔ nge mɛ sa ka wãa u ka bɛɛn gɔrusu yemiasia.

²³ Kpa Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛgibu alafia ka kĩru wɛ ka naanɛ dokebu sannu. ²⁴ Kpa Gusunɔn durom mu n ka be kpuro wãa be ba bɛɛn Yinni Yesu Kirisi kĩ ka kĩi te ta n nɔru mɔ.

TIRE TE PŌLU U FILIPIGIBU KUA

Pōluwa u gbia u Filipigibu waasu kua ba ka Yesu naane doke, Gərobun Kookoosu 16:12-40. Yen biru, Lukuwa u Pōlu kəsire kua Filipi mi. U Labaari gea kparamo ge sɔɔ, u ka Yesun yigberu tāsisiama. Saa ye Pōlu u tire te yorua, u wāawa pirišəm sɔɔ. Min diya u Epafoditi gəra Filipio ka tire teni, wiru 2:25-30. Tire te sɔɔ, u Filipigibu siara kēē ni ba mərisian sɔ, wiru 4:10-19, ma u bu sɔɔwa ye ya koorama mi u wāa, wiru 1:12-26 ka wiru 2:17-24. U maa bu yoruawa u ka bu dam kē kpa ben nuku dobu bu n ka wāa Yesu sɔɔ baadomma.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pōlu u Filipigibu kanaru kuamme, wiru 1:3-11.
3. Pōlun tiin wāaru, wiru 1:12-26.
4. Filipigibun sanu sanusu Kirisi sɔɔ, wiru 1:27n di sere wiru 2:18.
5. Timote ka Epafoditi, wiru 2:19-30.
6. Kirəba ka dam kēru, wiru 3:1n di sere wiru 4:9.
7. Siarabu ka təbiribu, wiru 4:10-23.

Təbiribu

¹ Bēē Yesu Kirisigibu bēē be i wāa Filipio, ka sere bēēn yigbe tənwerobu ka bēēn yigbe sɔm kowobu, nē Pōlu ka Timote, bēē Yesu Kirisin yobu, sa bēē təburu. ² Gusunə bēēn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia kē.

Pōlu u Filipigibu

kanaru kuamme

³ Nē Pōlu, na ra Gusunə nēn Yinni siare mēn nɔɔ na bēē yaaya. ⁴ Saa baayere nà n kanaru mò bēē kpuron sɔ, na ra tu kowa ka nuku dobu, ⁵ yēn sɔ i man somi na ka Labaari gea nɔɔsia saa tɔɔ gbiikirun di sere ka gisɔ. ⁶ Na yēni yē kam kam, Gusunə wi u sɔm gee te torua bēē sɔɔ u ko n tu mò sere u ka tu dakura Yesu Kirisin tōru sɔɔ. ⁷ N ka man dende na n bēēn laakari mɔ mēsum bēē be i bɔnu mɔ durom mē sɔɔ mē Gusunə u man kua. Domi bēē

kpuron kīra man nēni, baa nà n wāa pirišəm sɔɔ n̄ kun mē nà n tii mɔ na ka Labaari gea yinamɔ na ye tāsisiama. ⁸ Gusunəwa sãa nēn seedagii ma na bēē kpuro kīwa nge mē Yesu Kirisin kīra sãa.

⁹ Ye na bikiamɔ nēn kanaru sɔɔ, yera bēēn kīru ta n sosimɔ ta n dɔɔ, kpa i n Gusunə giamɔ kpa i n sãa bwisi geegibu, ¹⁰ i ka kpī i gāa geenu tubu. Nge mēya i ko n dēere, kpa i kun taare gaa mɔ dɔma te Kirisi koo wurama. ¹¹ Kookoo gee si su wee saa Yesu Kirisin min di, siya su ko n maa yiba bēēn wāaru sɔɔ, kpa su Gusunə bēere wē kpa su de bu n̄n siara.

Kirisiwa wāaru

¹² Nēgibu, na kī i n yē ma ye n man deema n gɔsiawa Labaari gean wuswaa daabu. ¹³ Nge mēya sina kpaa kəsobu ka be ba tie kpuro ba yē ma Kirisin sɔna na wāa pirišəm sɔɔ. ¹⁴ Bēēgibu dabiru, ye ba man wa pirišəm sɔɔ ba Yinni naane kua ma ba wɔrugɔru sosi ba Gusunə gari nɔɔsiamɔ ka toro sindu.

¹⁵ Geema, gaba Kirisin gari waasu mò nisinu ka kinēnun sɔ, adama gaba mò kīrun sɔ. ¹⁶ Beni ba mò ka kīru domi ba yē ma nēn sɔmbura n ka Labaari gea suna. ¹⁷ Bēonə ba Kirisin gari waasu mò, n n̄ mɔ ka nuku tia, adama ka kinēna. Ba tamaa ba koo man nuku sankiranu sosiawa pirišəm sɔɔ.

¹⁸ Ya n̄ taare ben bwisikunu n̄ n sãa kɔsunu n̄ kun mē geenu. Baa n̄ n mēren na, Kirisin gari yi gesi kparara. Nēn nukura yen dobu do, ta ko n maa doraməwa ta n dɔɔ. ¹⁹ Domi na yē ma yenin wii gobera sãawa nēn faaba bēēn kanarun saabu, ka maa Yesu Kirisin Hunden somiru. ²⁰ Domi na mara na maa yīiyɔ kam kam ma na n̄ gāanun sekuru wasi. Nà n wāa hunde sɔɔ, n̄ kun mē nà n gu na toro sindu mɔ ma nēn kookoosu su koo Kirisi bēere wē nge baadomma. ²¹ Domi nēn mi, nà n wāa, Kirisin wāara na wāa, nà n maa gu, gɔɔ man sãawe are. ²² Nà n wāa wāaru sɔɔ kon kpī n sɔm geeru ko. Yen sɔ, na n̄ yē ye kon gɔsi. ²³ Ba man gawe bera yiru kpuro. Na kī n doona kpa na n wāa Kirisin mi, domi mi n

buram bo. ²⁴ Adama been arufaanin sō n weene na n wāa wāaru sō. ²⁵ Yera na gia, yen sōna na yē ma kon sina kpa na n wāa ka bee kpuro kpa i wuswaa da ka nuku dobu naane dokebu sō. ²⁶ Nge meya sanam me ko na n kpam wāa been suunu sō i ko i kpī i woo kana saa nen min di bee ka Yesu Kirsin wāsinaan sō.

²⁷ I gesi de been sanu sanusu su n ka Kirsin Labaari gea weene. Nge meya, nā n na been mi, n kun me nā kun ne, kon been baaru nō ma i yō dim dim i nō ne, ma i sunamō sannu ka gōru teu naane dokebun sō bi bu wee Labaari gean di. ²⁸ I ku de been yiberēba bu ka bee gāanu nare. Yeya ya koo bu sōsi ma ba kam kobu dōwa, ya koo maa bee sōsi ma i wāa faaban swaa sō. Ye kpurowa ya wee saa Gusunōn min di. ²⁹ Domi Gusunō u bee durom kua i n ka Kirisi naane sāa. N n me tōna, u maa bee durom kuawa i n ka nōni swāaru waamō win sō, ³⁰ kpa i n ka man taa tee bi mō bi i gasō wa na mō. Sere ka tē, biya na mō, nge me i yē.

2

Kirsin tii kawabu

ka win kpāaru

¹ Kirisi u tōnu tāsisiāmō. Win kīru ta ra n tōnu dam kēmō. Hunde Dēero u ra maa tōnu kpare kpa Kirisi u de tōmbu bu wōnwōndu ka tōn geeru sōsina. ² N n mēn na, na bee kanamō, i de i man nukuru dorasia ka been nō tia ka been kī teeru ka been gōru teu ka been bwisiku teenu. ³ I ku gāanu ko kinenun sō, n kun me tii suabun sō, adama i tii kawo kpa i wura ma gaba bee kere. ⁴ Kpa been baawure u ku win tii tōnagia bwisiku, adama u de u maa gabugia bwisiku. ⁵ I de i n bwisiku tee ni mō ni Yesu Kirisi u raa mō.

⁶ U ka Gusunō ne. Adama u n ka nūn kinenu kue.

⁷ U kpuro deriwa ye u raa mō ma u gōsira nge yoo.

U ka tōnu weena.

Ye u kua tōnu u kpa, ⁸ u tii kawa ma u wiru kpī sere ka gōwō wi u mam sāa dāa bunanarun gō.

⁹ Yen saabuwa Gusunō u nūn sua wōlō gem gem ma u nūn yīsiru kā te ta yīsa kpuro bee kere.

¹⁰ Kpa dūuru baatere tu yiira tu Yesun yīsiru bee wē wōlō ka temō ka tem sōwō.

¹¹ Kpa nō baagere gu Gusunō Baaba bee wē kpa gu tuuba ko gu nee, Yesu Kirisi sāawa Yinni.

Fitila ni nu ballimō

handunia sō

¹² Yen sōna nen kīnasibu, nge me i ra raa mēm nō sanam me na wāa ka bee, tē ye na ka bee toma, i kookari koowo n kere ka berum ka diiribu been faaba yu ka yibu. ¹³ Domi Gusunōwa u sōmburu mō bee sō kpa i n ka gōru kīru mō te ta koo ko ye n koo nūn dore.

¹⁴ I kpuro koowo n kun ka wōkinu n kun me sikirinōsu, ¹⁵ kpa i n dēere i kun taare gaa mō tōmbun nōni sō, kpa i n sāa nge Gusunōn bibu be ba n serere mō handunian tōn kōsobun suunu sō be ba swaa sare. I n ballimō ben suunu sō nge fitilanu, ¹⁶ i n ka bu wāarun gari nōsiamō. I n mō me, kon kpī n woo kana Kirsin tōru sō, yēn sō nen hania ka nen sōmbura kun kam kue.

¹⁷ Been sāa te i mō ka naane dokebu ta sāa nge yākuru. Baa bā n man go ba nen yem wisi nge doma tam been yāku ten wōlō, nen nukura koo dora, kon maa ka bee nuku dobu bōnu ko. ¹⁸ Nge meya n maa weene bee i n nuku dobu mō kpa i ka man been nuku dobu bōnu ko.

Timote ka Epafoditi

¹⁹ Yinni Yesu ū n wura na yīyō n bee Timote gōriama n n sosi, kpa nen tii n ka dam wa nā n been labaari nua. ²⁰ Domi wi turon bwisikuna nu kua teenu ka neginu, u maa been wōnwōndu mō ka gem. ²¹ Be ba tie kpuro ben tii tōnan bwisikuna ba mō, n n ka Yesu Kirsiginu. ²² Been tii i yē nge me Timote u tii sōsi naanēgii ma u ka man Labaari gean sōmburu kua nge bii ka win baaba. ²³ Yen sōna na yīyō n bee nūn gōriama sanam me kon gia mī sō na wāa. ²⁴ Na naane sāa ma Yinni u koo de n na been mi nen tii n n sosi.

²⁵ I raa man beɛgii Epafoditi gɔriama ka somiru tɛn bukata na mɔ, wi, wi u sãa nɛn beruse sɔmburu sɔɔ ka tabu sɔɔ. Tɛ na wa ma n weenɛ n nɔn gɔsiamaa bɛɛn mi. ²⁶ Domi bɛɛ kpuron waabu nɔn nɛni gem gem, win laakari maa seewa yɛn sɔ i raa nua ma u barɔ. ²⁷ U bara ka gem sere u gɔɔ turuku kua, adama Gusunɔ u win wɔnwɔndu wa. N n mɔ wi tɔnagiru, ka nɛn tiigira, kpa nɛn nuku sankiranu nu ku kpɛa n banda. ²⁸ Yen sɔna na sende n ka bɛɛ nɔn gɔsiamaa kpa bɛɛn nukuru tu ka dora i n nɔn wa, kpa nɛn nuku sankiranu nu maa ka kaara nɛn tii. ²⁹ N n mɛn na, i nɔn dam koosio nge beɛgii Yinni sɔɔ ka nuku doo bakabu kpa i tɔnu win bweseru bɛɛrɛ wɛ. ³⁰ Domi u gɔɔ turuku kua Kirsin sɔmburun sɔ. U win tii kari bɔrie u ka man somiru naawa te i n fɛɛ wa bɛɛn tii i ka man naawɛ.

3

Nge mɛ ba ra gem wa

Gusunɔn wuswaaɔ

¹ Tɛ, nɛgibu, i de i n nukuru do ye i ka sãa Yinnigibu. Nɛn mi, na n wasiramɔ n ka bɛɛ yaayasia ye na raa yorua kɔ, bɛɛn mi maa, somira. ² I n tii sɛ ka kɔsan kowobu be ba sãa nge bɔnu, ma ba wasin bango naanɛ sãa. ³ Bɛsɛra sa sãa bangogii geebu, n n mɔ be, domi sa Gusunɔ sãamɔ ka win Hunde, sa woo kanamɔ Yesu Kirsin sɔ, sa n maa bɛsɛn naanɛ doke wasin komanu sɔɔ. ⁴ Ka mɛ, nɛn tii kon kpɛ n nɛn naanɛ doke wasin komanu sɔɔ. Gabu bɔ n tamaa ba koo kpɛ bu ko mɛ, kaa ra gere nɛ? ⁵ Ba man marawa Isirelin bii, Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ. Na sãawa Yuu wi Yuuba ba mara. Ma ba man bango kua sɔɔ nɔɔba itase. N n maa woodan sɔn na, na kua Falisi. ⁶ Na raa mam hania mɔ sere na Yesun yigberu nɔni sɔɔmɔ. N n gem kason na, woodan mɛm nɔɔbu sɔɔ, goo kun kpɛ u man taarɛ wɛ. ⁷ Adama ye na raa mɛɛra are, tɛ na ye kpuro garisi wom dirum Kirsin sɔ. ⁸ Na mam kpuro garisi wom dirum domi gãa bakana nà n nɛn Yinni Yesu Kirsin gia. Win sɔna na kpuro deri, na maa ye mɛɛra kubanu

na n ka Kirsin mɔn sɔ, ⁹ kpa na n ka nɔn gbinne. Na n maa yɛiyɔ ma kon gem wa woodan mɛm nɔɔbun sɔ, adama kon gem wa yɛn sɔ na Kirsin naanɛ doke. Gem mɛ, mu weewa saa Gusunɔn min di naanɛ doke bin saabu. ¹⁰ Ye na kɪ, yeya n Kirsin gia, ka maa dam mɛ u ka seewa gɔrin di kpa na n bɔnu mɔ win wahala sɔɔ, kpa n ka nɔn weena win gɔɔ sɔɔ, ¹¹ kpa na n yɛiyɔ nɛn tii ma kon se gɔrin di.

Aren naa girabu

¹² N n mɔ na are nɔma tura gina, n n maa mɔ na yiba. Adama na yi naa gire yi ka ko nɛgii yɛn sɔ Yesu Kirsin u man kua wigii. ¹³ Nɛgibu, na n tamaa na gina yi nɔma tura, adama gãa teena na mɔ, na gãa birukinu duari, ma na wuswaaginuu naa gire. ¹⁴ Nge mɛya na ye na naa gire duka swɔi n ka are yi wa yi Gusunɔ u sun sokue wɔllɔ saa Yesu Kirsin min di.

¹⁵ Bɛsɛ kpuro, bɛsɛ be sa sãa tɔn girobu, su bwisiku nge mɛ. Adama bɛɛ i n bwisiku tukunu ganu mɔ, Gusunɔ u koo bɛɛ gem sɔɔsi. ¹⁶ Ka mɛ, baa n n man na sa tura, su gesi da wuswaaɔ swaa tia sɔɔ.

¹⁷ Nɛgibu, i man saario bɛɛ kpuro. Sa bɛɛ kom gem sɔɔsi. N n mɛn na, i bu nɔni girario be ba kom gem mɛ swɔi. ¹⁸ Na bɛɛ sɔɔwa kɔ nɔn dabiru, na kpam wure na bɛɛ sɔɔmɔ tɛ ka yɛresu, tɔn dabira wãa be ba sɔimɔ nge Kirsin dãa bunanarun garin yibereba. ¹⁹ Kam koba ba koo ka wiru go, domi ben nukura ta sãa ben yinni. Ye n weenɛ n bu sekuru ko yera ba ka woo kanamɔ. Handunia yen gãanu tɔnawa ba bwisikumɔ. ²⁰ Adama bɛsɛ, Gusunɔn wɔlla ta sãa bɛsɛn wuu. Min diya sa bɛsɛn Faabagii Yinni Yesu Kirsin mara u na. ²¹ Wiya koo bɛsɛn wasi yiiko sarirugii kɔsi ka win dam mɛ mu koo de kpuro nɔn wiru kpɛiya, kpa yi ka win wasi yiikogii weena.

4

Yiirebu

¹ Yen sɔna nɛn kɪnasibu, bɛɛ bɛn waara man nɛni, bɛɛ be i man nuku dobu wɛɛmɔ, ma na woo kanamɔ bɛɛn

sō, i de i n yō mē dim dim Yinni sō, nēn kīnasibu.

² Na Efodi ka Sentisi kanamō bu de ba n nō nē Yinni sō. ³ Wunē maa, nēn sām kowosi naanēgii, na nun kanamō a kurō be somiō. Ba suna Labaari gean sō ka nē sannu, ka maa Kelema ka sere nēn sām kowosi be ba tie, bēn yīsa yorua wāarun tireru sō.

⁴ I de bēen nukura n do Yinni sō baadomma. Na kpam wure na gerumō, i de bēen nukura n do.

⁵ I de tōmbu kpuro bu bēen tōn geeru wa, domi Yinnin naaru ta turuku kooma. ⁶ I ku wurura gāanun sō, adama baayere sō i n da Gusunō kanē ka siarabu kpa i nūn bikia yēn bukata i mō. ⁷ Ma bōri yēndu te Gusunō u wēemō, te ta tōnun yēru kpuro kere, ta koo bēen gōru ka bēen bwisikunu kōsu bēē ka Yesu Kirisin gbinnaa sō.

⁸ Ye ya tie nēgibu, i bwisikuo ye ya wā ye ba koo siara. Yeya ye ya sāa gem kpuro, ka ye ya bēere mō kpuro, ka ye ya swaa swīi kpuro, ka ye ya dēere kpuro, ka ye ya do kpuro, ka ye n weenē tōmbu siara kpuro. ⁹ I n da ko ye i gia ka ye i mwa ka ye i nua nēn min di, ka ye i wa na kua. Sanam mēya Gusunō wi u bōri yēndu wēemō u ko n wāa ka bēē.

Pɔlu Filipigibu siaramō

ben kērun sō

¹⁰ Nēn nukura do gem gem Yinni sō ye na ka wa ma i kpam nēn bwisikunu mō. Na n gerumō ma i ku ra raa nēn bwisikunu ko, adama ayera i raa bie.

¹¹ Na n gerumō mē, yēn sō na wāa yāaru sō, domi na gia mē ko na n ka bōri yēndu mō baa n n meren na.

¹² Na yāarun dōnē mō, na maa mōo bakarun dōnē mō. Yam kpuro ka ye n man deema kpuro sō, na gia mē kon ko deburun saa ka gōorun saa. Na maa yē mē kon ko mōo bakaru sō ka yāaru sō. ¹³ Kon ye kpuro kpī saa Kirisin min di wi u man dam kēmō. ¹⁴ Ka mē, i kua n wā ye i ka man nōni swāaru bōnu kua.

¹⁵ Bēē Filipigibu bēen tii i yē sāa sāa ma Labaari gean kparabun torubu sō, sanam mē na sīa Masedōnin di,

Yesun yigberu garu sari te ta man somi ma n kun bēē tōna. Nē ka bēē tōnawa sa kēēna. ¹⁶ Domi ye na wāa Tesalonikaō, i man somi kō nēn bukata sō, n n mam mō nōn teeru. ¹⁷ N n mō kēra na kasu, na kīwa sosiru tu sosi bēēn are sō. ¹⁸ Na ye kpuro wa ye i man mōrisiama. Ya maa tura ya tia. Tē ye Epafoditi ka man bēēn kēnu naawa nu ka man saka kua, nu sāawa nge yāku nubu durorugiru te ta Gusunō wēre ma u tu mwa. ¹⁹ Gusunō nēn Yinni u koo bēē kpuro wē yēn bukata i mō nge mē win dukia yiikogia nē, Yesu Kirisin min di. ²⁰ Su Gusunō bēēn Baaba bēere wē sere ka baadomma. Ami.

Tɔbiri dāakibu

²¹ I Yesu Kirisigibu kpuro tōbirio. Nē ka bēēgii be sa wāa sannu sa bēē tōbura. ²² Naanē dokeobu kpuro be ba wāa mini, n ku mam ko sina kpaarugibu ba bēē tōbura.

²³ Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka bēēn baawure wāa.

TIRE TE PŌLU U KOLOSEGIBU KUA

Kolose ya sāawa wuu maro burɔ ge ga wāa Efesun sōo yari yeru gia, Turukin temɔ. Goo kun yē sāa sāa nge mē Yesun yigberu ta ka torua Koloseɔ. Adama Epafasi ka Filemɔɔwa ba ka Labaari gea da mi. Sɔrɔkudo be, ba maa ye nuawa Pɔlun min di sanam mē u sina Efesuo wɔɔ ita, wiru 1:6-7 ka wiru 4:12-13 ka Filemɔɔ 1:2-5. Pɔlu kun Kolosegibu beram daare, adama u ben labaari nua ya do. Yen sōna u tireru yorua u Tisiki ka Onesimu wē bu ka da. Ye ya sāa Kolosegibun yigberun wahala yera ba sāa dabinu menna teeru. Ba gabun bwisikunu ka Gusunɔn gari garisi tia. Yigbe te sɔɔ, Gerɛkiba ba wāa ka Yuuba ka sere tem min tumbu be ba mɔ Firisiba. Be kpurowa ba kasu bu ben deemaan gari sosi Yesun gari sɔɔ kpa yi n sāa tia. Yen sōna Pɔlu u Kolosegibu yorua ye n weenɛ bu ko, yera bu tii Yesu wē mam mam.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Siarabu ka kanaru, wiru 1:3-14.
3. Kirisin asansi ka win sɔmburu, wiru 1:15-23.
4. Sɔmbu te ba Pɔlu nɔmu sɔndia, wiru 1:24n di sere wiru 2:5.
5. Besen gbinnaa ka Kirisi, wiru 2:6-19.
6. Wāa kpaaru Kirisi sɔɔ, wiru 2:20n di sere wiru 4:1.
7. Kirɔba ka tɔbiribu, wiru 4:2-18.

Tɔbiribu

¹⁻² Bēē naanɛ dokeobu Koloseɔ, bēē be i sāa besen kīnasi bɔrɔkiniba Kirisi sɔɔ, nɛ Pɔlu, Kirisi Yesun gɔro Gusunɔn kīrun sɔ ka besegii Timote, sa bēē tɔbura. Gusunɔ besen Baaba u bēē durom kua kpa u bēē alafia kē.

Siarabu kanaru sɔɔ

³ Sa ra Gusunɔ besen Yinni Yesu Kirisin Baaba siare bēēn sɔ baadomma besen kanaru sɔɔ, ⁴ yēn sɔ sa nua nge mē i Yesu Kirisi naanɛ doke ka nge mē i naanɛ dokeobu kpuron kīru mɔ. ⁵ Sanam mē Labaari gea ye ya sāa gem

gari ya gbia ya tura bēēn mi, i nua ma i yīiyɔbu mɔ ma ba bēē gāanu yīiye wallo. Yīiyɔ bin sōna i naanɛ dokebu ka kīru mɔ. ⁶ Labaari gea ye, ya teriamɔ ya ka domaru naamɔ handunia kpuro sɔɔ nge mē ya kua bēēn mi saa min di i Gusunɔn durom gari nua ma i tuba ma yi sāawa gem. ⁷ Epafasi besen kīnasi sɔm kowosi, wi u sāa Kirisin sɔm kowo naanɛgii ma u kua besen kɔsire bēēn mi, wiya u bēē ye giasia. ⁸ U maa sun kīi te Hunde Dēero bēē kɔn baaru sɔɔwa.

⁹ Yen sōna sa ra n kanaru mɔ bēēn sɔ kpeetim sari saa min di sa bēēn gari nua. Sa Gusunɔ kanamɔ u de i gia mam mam ye u kī, kpa u de win Hunde u bēē bwisi ka laakari kē. ¹⁰ Saa yera bēēn sanu sanusu su ko n ka Yinnigiigisu weenɛ, kpa i n da ko ye n koo nūn wēre. Bēēn wāara koo maa kookoo geesu bwese bwe-seka sɔɔsi nge dāa te ta bii geenu marumɔ, kpa i Gusunɔ giam sosi. ¹¹ Sa Gusunɔ kanamɔ u bēē tāsisia kpuro sɔɔ ka win dam yīikogim, kpa i kpī i n ka yabu baayere temanɛ ka suuru nuku dobu sɔɔ. ¹² I n Baaba siaramɔ wi u dera i bɔnu mɔ tubi sɔɔ ye Gusunɔ u naanɛ dokeobu yīiye yam bururam sɔɔ. ¹³ Geema u sun wɔra saa yam wɔkurun dam di ma u sun sinasia mi win Bii kīnasi u bandu dii. ¹⁴ Domi win saabuwa sa yakiara ma ba besen durum suuru kua.

Kirisin tiin asansi

ka win sɔmburu

¹⁵ Gusunɔ u n waaɔ adama Kirisi u sun nūn sɔɔsi mam mam win wasi sɔɔ. U sāa win Bii yeruma wi u wāa ba sere gāanu kpuro taka kua. ¹⁶ Domi win min diya Gusunɔ u baayere taka kua ye ya wāa wallo ka temɔ, ye sa ka nɔni waamɔ ka ye sa n waamɔ, nge wallo sinambu ka wirugibu ka yīikogibu ka sere damgibu. Gusunɔ u kpuro taka kua saa win min di, u maa ye kua win sɔ. ¹⁷ U wāa ba sere gāanu kpuro taka kua. Win dam saabuwa gāanu kpuro nu ka wāa nin ayerɔ. ¹⁸ Win yigberu ta sāawa nge wasi, wiya maa sāa nge yin wiru. Wiya wāarun nuuru, wiya maa gbia u seewa gɔrin di, u ka ko

kpuron gbiikoo. ¹⁹ Domi Gusunon gōru kīra win daa kpuro ya n ka wāa win Bii sō. ²⁰ Ma n nūn wēre u wi ka tōmbun sannō kpeesia ka win Biin yem dāa bunanaru wōllo kpa u ka tii gāanu kpuro dorasia saa win min di ni nu wāa temō ka ni nu wāa wōllo.

²¹ Bēe maa, i raa gasō ka Gusunō toma, i raa sāa win yiberēba bēen bwisikunu sō bēen kookoo kōsusun sō. ²² Adama tē, Gusunō u ka tii bēe dorasia sanam mē win Bii u gu nge tōnu, kpa i ka yōra win wuswaa i n dēere, i n wāa disinu ka taare sariru sō. ²³ i n tēmanē i n tāsā naanē dokebu sō dim dim, kpa i ku ra bēen yīyōbu deri bi i mō saa mīn di i Labaari gea nua, ye ba tōnu baawure nōsia wi u wāa handunia sō. Nē Pōlu na maa kua yen sōmō.

Sambu te ba Pōlu

namu sōndia Yesun yigberun sō

²⁴ Tē nēn nukura do yēn sō na nōni swāaru waamō bēen sō. Ma na nōni swāa te yibiamō te Kirisi u koo ra wa win yigberun sō te ta sāa win wasi. ²⁵ Ma Gusunō u man kua yigbe ten sōm kowo nge mē u man yiire bēen sō, kpa n ka win gari kpuro nōsia. ²⁶ Gari yi, yi sāa asiri ye u raa tōmbu kpuro berue saa yellun di, adama tē u wigibu ye sōsi. ²⁷ Domi u kī u bu giasia ma win asiri ya bēere ka yiiko mō bwese tukunun suunu sō. Asiri ye wee, Kirisi wāa bēe sō, yeya ya gerumō ma i ko Gusunon yiiko bōnu ko. ²⁸ Kirisi win gariya sa kparamō, ma sa tōnu baawure kirō mō, sa maa bu keu sōsimō ka bwisi gee, kpa bu ko tōngirobu be ka Kirisin gbinnaa sō su sere bu tusia Gusunon wuswaa. ²⁹ Yen sōna na sōmburu mō na sunamō ka win dam mē mu sōmburu mō nē sō gem ka tia.

2

¹ I de n bēe sō nge mē nēn hanian kpāara nē bēen sō ka Lodisegibun sō ka maa be kpuron sō be ba n ka man nōni waare. ² Na mō mē, n ka bu dam kē n kpā, kpa ben tii ba n gbinne ka kīru, kpa ben yēru ta n sosimō sika sariru sō. Nge mēya ba koo ka Gusunon asiri

gia ye ya sāa Kirisin tii. ³ Wi sōra bwisi ka yērun dukia kpuro berua.

⁴ Na bēe yeni sōmōwa kpa goo u ku raa bēe nōni wōke ka nōo dobu. ⁵ Domi baa nēn wasin kuseru tā kun wāa bēen mi, ka mē, nēn hunde ya ka bēe wāa. Na maa nuku dobu mō yēn sō i wāa nōo tia sō, ma bēen naanē dokebu yō dim dim Kirisi sō.

Wāa te ta yiba Kirisi sō

⁶ N n mēn na, nge mē i Yinni Yesu Kirisi wura, i n bēen wāaru dimō i n gbinne ka wi. ⁷ I de bēen gbini yi n duku wi sō, kpa i n tii nōrimō i n kpēamō saa win min di, kpa i n tāsā naanē dokebu sō nge mē ba bēe sōsi, kpa siarabu bu n yiba bēen nōo sō.

⁸ I n tii se kpa goo u ku raa bēe yina mwa ka win yēru garu ka taki dibu. Sōsi ten bweseru ta naamōwa saa tōmbun deemaan di ka maa handunian būnu, n n mō Kirisin min di. ⁹ Domi mēn nōru Gusunō nē, ya sōsira Kirisin wasi tōnugii sō. ¹⁰ Ma i kpuro mō wi sō bēe ka win gbinnaa sō wi u sāa wōllun wirugibu ka yiikogibun sina boko.

¹¹ Bēe ka win gbinnaa ye sō, i maa bango wa, adama n n mō bango ye tōnu ra ko. Yeni ya weewa Kirisin min di. Ya sāawa yakiabu saa wasi durumgiin dam di. ¹² Geema, sanam mē ba bēe batemu kua n sāare ba bēe sikuawa ka Kirisi ma ba bēe seeya ka wi, yēn sō i Gusunon dam bakam naanē sāa wi u nūn seeya gōrin di. ¹³ Gasō, i raa sāa gōribu bēen toranun sō ka maa yēn sō i sāa be ba kun bango kue. Adama tē Gusunō u bēe kua wasobu ka Kirisi sannu sanam mē u sun besen toranu kpuro suuru kua. ¹⁴ Kirisi u yora ye wōka ye ya sun taare wē besen wooda sarabun sō, u maa ye kpare dāa bunanaru wōllo u ka ye kpeesia. ¹⁵ Sanam mē u gu dāa bunanaru wōllo u wōllun wirugibu ka yiikogibu kamia u bu sekuru doke batuma sō u maa ben dam kpeesia.

¹⁶ N n mēn na, i ku de goo u bēe taare wē dim ka nōrubu sō, n kun mē tōo bakanu ganun dibu sō, n kun mē suru kpaon yaribu ka tōo wēraruginun kookoosu sō. ¹⁷ Yeni kpuro ya sāawa

gāa ni nu sisin yaayaasu. Kirisin tiiwa gāa ni. ¹⁸ Goo wi u sāare u tii kawamā, ma u wəllun gəradoba sāmā, i ku de u bɛɛ bɛɛn sian are wərari. Domi tōnu win bweseru u tii suamā kāsīn sō, u maa tii gāmā kam win bwisiku tōnuginun sō. ¹⁹ U n Kirisi neni kem kem wi u sāa wiru, tən min di wasi kpuro yi mənne ka yin gbin gbinka ka sīnu, yi ka dam waamā yi kpēamā nge mɛ Gusunā u yi sosimā.

Gōō ka wāaru Kirisi sōō

²⁰ Mā i gu ka Kirisi sannu i kisira handunian komanun di, mban sōna i wāaru dimā nge handunia yenigibu. Mban sōna i derimā ba bɛɛ woodaba sōbimā be ba nɛɛ, ²¹ a ku yeni bɛsu, a ku yeni denda, a ku yeonā baba. ²² Yeni kpuro ya koo kam kowa bā n ye dendimā. Tāmbun wooda ka ben sōsinu tōnawa i swīi. ²³ Geema, wooda be, ba ka bwisin gāanu weene à n bu mɛɛra, ka ben sāaru te ta wee saa tōnun gōru kīrun di, ka ben tii kawa weesugibu, ka maa ben wasin seserun serusiabu. Adama baa wooda ben tia kun dam gam mā yu ka wasin kīru kankam taare.

3

¹ Ba bɛɛ seeya ka Kirisi sannu gərin di. N n mən na, i wəllun gāanu kasuo mi Kirisi u sō Gusunān nōm geuō. ² I wəllun gāanun bwisikunu koowo, n n mā temginu. ³ Domi i gu, bɛɛn wāa geera maa berua ka Kirisi sannu Gusunān mi. ⁴ Kirisi wi, u sāawa bɛɛn wāaru. Sanam mɛ u koo kurama, bɛɛn tii maa i ko i tera ka wi sannu win yīiko sōō.

Wāa gururu ka wāa kpaaru

⁵ N n mən na, i handunian kīrun gāanu kpuro goowo ni nu sāmburu mō bɛɛ sōō, niya kōō mēnnabu tantanaru sōō, ka daa disinugia, ka wasin bine, ka kīru kankam, ka kōde, domi kōde ya sāawa nge būu sāaru. ⁶ Gāa ni kpuron sōna Gusunān mōru wee ben mi, be ba n nūn mēm nōōwammɛ. ⁷ Geema, i raa gasō mō nge be, sanam mɛ tora nin bwesera bɛɛ wāasi.

⁸ Adama tē, i ye kpuro kōōwō ye n sāa mōru ka nuku gbisibu ka maa nuku kōsuru. I ku de wāmburu n kun mɛ gari swininu nu yari bɛɛn nōō sōōn di pai. ⁹ I ku weesu kuana domi i daa gura ka yen kookoosu pota kō, ¹⁰ ma i daa kpaa sebua. Gusunāwa u bɛɛ daa kpaa ye wē i n ka nūn giamā kpa i n ka nūn weenamā. ¹¹ Nge mɛya bɛɛ sōō goo kun goo, tōn tuko ka Yuu, wi u bango kua ka wi u n bango kue, baru kpaarugii, nōni wōkunugii, yoo ka tii mōwō, adama Kirisi tōnawa sāa gāanu, u maa wāa tāmbu kpuron suunu sōō.

¹² N n mən na, yèn sō Gusunā u bɛɛ kīa ma u bɛɛ gōsa i ka ko wigibu, wee ye n weene i sebe, wōnwōndu ka tōn geeru ka tii kawabu ka daa duudwia ka suuru. ¹³ I n temanasine kpa i n suuru kuanammɛ gari gɛɛ yī n dua bɛɛn suunu sōō. Nge mɛ Yinni u bɛɛ suuru kua, i n suuru kuanammɛ nge mɛ. ¹⁴ Yeni kpuron wōllo i kīru sebua te ta koo de i n nōō nɛ mam mam. ¹⁵ Kpa i de Kirisin bōri yendu ta n bɛɛn gōrusu kpare, kpa i n takaru mō. Ba bɛɛ sokawa i n ka sāa wasi tee, kpa i n bōri yendu mō. ¹⁶ I de Kirisin gari yi n yiba bɛɛn gōruō nge dukia. I gari bia kuanā kpa i dam kēena ka bwisi gee kpa i n womusu mō i n Gusunā tōmamō. I nūn takarun womusu kuo bɛɛn gōrusō. ¹⁷ Bɛɛn kookoosu ka bɛɛn gere sōō, i ye kpuro koowo i ka Yinni Yesun yīsiru bɛɛɛ wē kpa i Gusunā Baaba takaru ko win min di.

Tāmbun nōōsināa

wāa kpaaru sōō

¹⁸ Bɛɛ kurōbu i bɛɛn durōbu wiru kpīiyō nge mɛ n weene Yinnigii u ko.

¹⁹ Bɛɛ durōbu i bɛɛn kurōbu kīō, i ku de i n sē be sōō.

²⁰ Bɛɛ bibu i bɛɛn mōwōbu mēm nōōwō gāanu baanire sōō, domi mɛya Yinni u kī.

²¹ Bɛɛ maa tundobu i ku bɛɛn bibu mōrun kookoosu kua kpa ben nuki yi sankira.

²² Bɛɛ yobu i bɛɛn yinnibu mēm nōōwō kpuro sōō handunia mi, n n mā sanam mɛ ba bɛɛ yōre tōna, i ka bu tōn geeru sōōsi, adama i bu mēm nōōwō n

kun ka murafitiru yèn sō i Yinni nasie. ²³ Ye i m̀ kpuro i ye koowo ka kīru, kpa n s̄a nge Yinniwa i kuamme, n n̄ m̀ t̄ambu. ²⁴ I n yē ma Yinniwa u koo b̄e are k̄sia yi yi s̄a tubi ye u win t̄ambu yīye, domi Kirisiwa b̄en Yinni w̄n w̄aru i w̄a. ²⁵ Adama wi u tora, u koo win are wa nge m̄ win torara n̄, domi Gusun̄n mi, goo kun goo.

4

¹ B̄e yinnibu i b̄en yobu kuo dee dee nge m̄ n ween̄. I yaayo ma b̄en tii i maa Yinni m̀ w̄llo.

Yiirebu

² I t̄eman̄ kanaru s̄o kpa i n ka swaa m̄era i n Gusun̄ takaru m̀. ³ I maa sun kanaru kuo kpa Gusun̄ u sun swaa kua su ka win gari waasu ko, su ka kp̄i su Kirisin asiri tubusia. Asiri yen s̄na na w̄a p̄is̄m s̄o t̄ē. ⁴ N n̄ m̄en na, i kanaru koowo kpa n ka kp̄i n ye s̄̄si nge m̄ n ween̄ n gere.

⁵ I tii kparo ka bwisi be ba kun naan̄ doken mi. I saa baayere dendio yu ka arufaani ko. ⁶ I de b̄en gari yi n n̄̄bu do kpa yi n swaa sw̄i, kpa i n ka yē nge m̄ n ween̄ i baawure wisi.

T̄biribu ka n̄̄ kanabu

⁷ B̄en k̄nasi Tisiki, wi u s̄a s̄m kowo naan̄gii ka n̄en beruse Yinnin s̄mburu s̄o u koo b̄e n̄en labaari kpuro s̄. ⁸ Na b̄e n̄n ḡriamm̄wa u ka b̄e s̄ nge m̄ sa ka w̄a, kpa u ka b̄e ḡru ȳm̄asia. ⁹ On̄simu, b̄en k̄nasi b̄r̄akini, wi u s̄a b̄en migii, u koo n̄n ȳsirima. Bera ba koo b̄e s̄ ye ya sun deema mini kpuro.

¹⁰ Aritaaki, n̄ ka w̄i sa w̄a p̄is̄m s̄o u b̄e t̄bura. Maaku maa b̄e t̄bura wi u s̄a Baanabasin dūi. Na raa b̄e Maaku win gari s̄̄wa, u n na b̄en mi, i n̄n dam koosio ka b̄ere. ¹¹ Yosue wi ba m̀ Yusitu, u maa b̄e t̄bura. Be ita ye t̄nawa ba s̄a Yuu be ba naan̄ doke ma ba ka man s̄mburu m̀ Gusun̄n bandun s̄. Ba man dam k̄a gem gem.

¹² Epafasi, Yesu Kirisin s̄m̄ wi u maa s̄a b̄en migii, u b̄e t̄bura. U ra kanaru ko gem gem b̄en s̄, u Gusun̄ kanam̄ i ka kp̄i i ȳra dim dim ka t̄n

giroru kpa i n s̄̄ru s̄a i ka Gusun̄n k̄ru kpuro ko. ¹³ Na kon kp̄i n n̄n seeda diiya ma u b̄en bwisikunu m̀ gem gem, ka maa be ba w̄a Lodisē ka Herapolis̄. ¹⁴ Luku b̄en k̄nasi dokotoro, wi ka Demasi ba b̄e t̄bura.

¹⁵ I b̄egibu t̄birio be ba w̄a Lodisē ka kur̄ wi ba m̀ Ninf̄a ka maa Yesun yigb̄e te ta ra m̄n̄n̄ win ȳnū. ¹⁶ I n tire tenigara i kpa i maa tu Yesun yigb̄eru w̄̄ȳ Lodisē bu gari. Kpa b̄en tii i maa garu gari te ta wee Lodisēgibun min di. ¹⁷ I maa Aasipu s̄̄w̄a u s̄mbu te n̄ni dokeo te ba n̄n̄ n̄mu s̄ndia Yinnin s̄ma s̄o u ka kp̄i u tu dakura.

¹⁸ Wee na yorom̄ ka n̄en tiin n̄ma, n̄ P̄olu na b̄e t̄bura. I ku duari ma na w̄a p̄is̄m s̄o.

Kpa Gusun̄n durom mu n ka b̄e w̄a.

TIRE GBIIKII TE PŌLU U TĒSALONIKAGIBU KUA

Sanam me Pōlu u tire te yorua, TeSalonika ya sāawa bera ye ba mō Masedōnin wuu maro ge Romugibu ba mō. Gisō TeSalonika ye, ya sāawa Gerekiban wuu maro yiruse sōo yēsan nām geuō. Miya goo nimkusu su ra yōre. Pōluwa u ka Labaari gea da mi, Gōrobun Kookoosu 17:10-11. Amēn biru Yuuba ba nisinu seewa ye ba wa tōn tukobu ba naanē dokemō. Yen wahala ya dera Pōlu u doona TeSalonikan di u da Bereō. Yen biruwa u TeSalonikagibun labaari nua saa win bōo Timōten min di, yera u tire te yorua u ka bu tāsisia.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1.
2. Siarabu, wiru 1:2-10.
3. Pōlun sōmburu TeSalonikaō, wiru 2:1n di sere wiru 3:13.
4. Kirōba, wiru 4:1-12.
5. Yesun wuramarun gari, wiru 4:13n di sere wiru 5:11.
6. Tōbiribu ka kirō dāaki, wiru 5:12-28.

Tōbiribu

¹ Bēe Yesun yigberugibu, bēe be i wāa TeSalonikaō, bēe be i sāa Gusunō Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu, ne Pōlu ka Silasi ka Timōte sa bēe tōbura. Durom ka alafia ya n ka bēe wāa.

TeSalonikagibun wāaru

ka ben naanē dokebu

² Sa ra n Gusunō siaramō bēe kpuron sō, sa ra n maa bēe yaaye baadomma kanaru sōo. ³ Sa yaaya Gusunō besen Baaban wuswaa nge me i ka been naanē dokebu hania mō, ka nge me been kīra sōosiramō been sōm damginu sōo, ka nge me been yīyōbu besen Yinni Yesu Kirisi sōo bu yō dim dim. ⁴ Besegibu, bēe be Gusunō u kī, sa yē ma u bēe gōsa wigibu. ⁵ Domi besen Labaari gea ya n ne been mi ka gari tōna, ka maa yen dama ya ka na ka Hunde Dēero sannu ka maa sika sariru. Been tii i yē me sa sīsina

been suunu sōo been arufaanin sō. ⁶ Ma i kua be ba besen daa ka Yinnigia saarimō, domi i besen Labaari gea mwa ka nuku doo bi Hunde Dēero bēe wē, baa me ya ka bēe nōni swāaru naawa. ⁷ Yen biru been tii i kua bēn daa Masedōnin naanē dokeobu ka Gerekiba ba saarimō. ⁸ Domi Yinnin gari yi, yi nōra saa been min di, n n mō Masedōni ka Gerekiban tem sōo tōna, adama been naanē dokebu Gusunō sōo bu sōosira yam kpuro sere n n maa tilasi su bin gari gere. ⁹ Ba gerumō nge me i sun nenusina ye sa da been mi, ka nge me i gōru gōsia i būu sāaru deri i wura Gusunōn mi i ka nūn sā, wi u sāa Yinni waso ka gemgii, ¹⁰ ka maa nge me i win Bii wi u seeya gōrin di swaa daki u na wōllun di. Wiya Yesu, wi u sun yakia saa Gusunōn mōru ye ya sisin di.

2

Sōmbu te Pōlu kua

TeSalonikaō

¹ Negibu, been tii i yē ma besen naaru been mi ta n kue kam. ² I yē ma ba sun nōni sōowa ba sun tōya kua Filipio sa sere na been mi. Ka me, Gusunō sun wōrugōru wē sa ka win Labaari gea kpara been suunu sōo, baa me tōn dabira sun yinari. ³ Besen waasu ya n sāa torarun gari, ya n maa mēne ka bwisiku kōsunu ganu n kun me ka taki. ⁴ Adama, nge me Gusunō sun naanē kua u ka sun Labaari gea nōmu sōndia, nge mēya sa ka ye kparamō. Sa n ye mō nge me ya koo ka tōmbu dore ma n kun mō Gusunō wi u besen gōrusu wēerimō. ⁵ Domi been tii i yē sāa sāa ma sa n bēe kōkura ka gari dure, sa n maa waasu kue su ka been gobi wan sō. Gusunōwa sāa besen seeda. ⁶ Sa n maa bēere kasu been mi n kun me gabun mi, ⁷ baa me sa ko raa kpī su bēe besen dam sōosi yēn sō sa sāa Kirisin gōrobu. Adama sa kuawa kpure kpure been suunu sōo nge me bii mero ra win bibu nōari. ⁸ Yēn sō sa bēe kī gem gem sa raa sōoru sāa, n n mō su ka bēe Gusunōn Labaari gea wē tōna, adama ka maa besen tiin wāaru, domi been kīra sun nēni. ⁹ Besegibu, i besen

sɔmburu ka bɛsɛn wahala yaaye ye sa wa. Sa sɔmburu kua sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru yɛn sɔ sa n̄ kī su bɛɛn goo gɔngɛrɛ ko sanam mɛ sa Gusunɔn Labaari gea kparamɔ bɛɛn suunu sɔɔ.

¹⁰ Bɛɛya i sɔa bɛsɛn seedagibu ka maa Gusunɔn tii, ma bɛsɛn daa ya dɛɛrɛ bɛɛ naanɛ dokeobun wuswaaɔ, ya maa sɔa dee dee, ya n̄ taarɛ gaa mɔ.

¹¹ I maa yɛ ma sa ka bɛɛ kuawa nge mɛ tundo u ra ka win bibu ko. ¹² Sa bɛɛ dam kɛ, sa maa bɛɛn gɔrusu yemiasia, sa maa bɛɛ suuru kana i n ka s̄imɔ nge mɛ n weenɛ Gusunɔn wuswaaɔ, wi u bɛɛ sokumɔ i n ka bɔnu mɔ win yiiko sɔɔ mi u bandu sw̄i.

¹³ Sa ra maa Gusunɔ siare baadomma yɛn sɔ sanam mɛ sa bɛɛ waasu kua i n̄ gari yi garisi tɔnugii, i yi wurawa ma yi sɔa Gusunɔgii. Mɛya yi sɔa ka gem, ma yi sɔmburu mɔ bɛɛ naanɛ dokeobu sɔɔ. ¹⁴ Nɛgibu, i ka Yesu Kirisin yigbɛnu weena ni nu sɔa Gusunɔginu Yudeaɔ, domi i n̄ni sw̄aarɛ wa saa bɛɛn temgibun min di nge mɛ tɔn ben tii ba wa Yuuban min di. ¹⁵ Yuu beya ba Yinni Yesu ka Gusunɔn sɔmɔbu go, ba maa sun n̄ni sɔɔwa. Ben daa kun Gusunɔ w̄ɛrɛ, ba maa ka tɔmbu kpuro yibɛrɛ tɛɛru n̄ni. ¹⁶ Ba mam yinamɔ su tɔn tukobu waasu kua bu ka faaba wa. Nge mɛya ben durum ya sosimɔ ya bandamɔ. Adama Gusunɔn m̄ru ya den sake fuke ben wirɔ.

Pɔlu u kī u kpam

Tɛsalonikagibu wa

¹⁷ Nɛgibu, nge mɛ sa bɛɛ bia sɔɔ yiru wasi sɔɔ, n̄ n̄ mɔ gɔru sɔɔ, sa bɛɛn beke mɔ gem gem sa sende su ka bɛɛ wa. ¹⁸ Sa kīa su wurama bɛɛn mi. Nɛ Pɔlu na kasu nge n̄n yiru n ka na, adama Setam sun swaa ganua. ¹⁹ Dɔma te Yinni Yesu koo wurama, mba n ko n sɔa bɛsɛn ȳiyɔbu ka bɛsɛn nuku dobu, mba sa ko maa ka woo kana win wuswaaɔ ma n kun bɛɛ. ²⁰ Geema, bɛɛn sɔna sa woo kanamɔ, sa maa nuku dobu mɔ.

3

¹ Yen sɔ, sanam mɛ bɛsɛn bw̄ɛra yina yu kpuna, sa gɔru doke ma nɛ na kon

sina Atenio nɛ turo. ² Ma na bɛsɛgii Timote gɔra wi u sɔa Gusunɔn sɔm kowo Kirisin Labaari gean sɔ. Na n̄n gɔra bɛɛn mi u ka bɛɛ t̄asisia, kpa u bɛɛ dam kɛ bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ, ³ kpa baa bɛɛn turo u ku de n̄ni sw̄aa teni tu n̄n nanda. Domi bɛɛn tii i yɛ ma yen i ya n̄ koo ko ya kun sun deemɛ. ⁴ Baa sanam mɛ sa raa w̄aa ka bɛɛ, sa bɛɛ sɔɔwa kɔ ma ba koo sun n̄ni sɔ. Mɛya n maa koorɔ nge mɛ i yɛ sɔa sɔa. ⁵ Yen sɔna, sanam mɛ n̄n bw̄ɛra yina yu kpuna, na Timote gɔra bɛɛn mi kpa n ka gia mɛ bɛɛn naanɛ dokebu sɔa. Na b̄rum kua kɔkuro kun da bɛɛ kɔkura i ka durum ko, kpa bɛsɛn sɔmburu ta n kue kam.

⁶ Adama t̄ɛ, ye Timote u wurama bɛɛn min di, u sun bɛɛn naanɛ dokebu ka bɛɛn k̄irun baaru gea sɔɔwa. U sun sɔɔwa ma i ra n sun yaaye ka k̄iru ma i kī i sun wa gem gem nge mɛ bɛsɛn tii sa kī su bɛɛ wa. ⁷ Yen sɔna nɛgibu, baa mɛ sa n̄ni sw̄aarɛ wa ka wahala kpuro, bɛsɛn nukura yemia ka bɛɛ bɛɛn naanɛ dokebun sɔ. ⁸ T̄ɛ, bɛsɛn hunde ya wurama yɛn sɔ i ȳɔ dim dim Yinni sɔɔ. ⁹ Am̄na sa ko Gusunɔ siara n nɛ bɛɛn sɔ, ka nuku doo baka bi i sun w̄ɛmɔ Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wuswaaɔ. ¹⁰ Bururu ka yoka sa n̄n kanamɔ gem gem u de su bɛɛ wa kpam ka n̄ni, kpa su sosi ye n k̄omia bɛɛn naanɛ dokebu sɔɔ.

¹¹ Kpa Gusunɔ bɛsɛn Baaban tii ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi bu sun swaa kua su ka na bɛɛn mi. ¹² Kpa wi, Yinni u bɛɛn k̄iru sosi tu kp̄ɛa bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ka maa tɔmbu kpuron mi nge mɛ bɛsɛn k̄ira sɔa bɛɛ sɔɔ. ¹³ Kpa u bɛɛn gɔrusu t̄asisia su ka dɛɛra su ko taarɛ sarirugisu Gusunɔ bɛsɛn Baaban wuswaaɔ, sanam mɛ bɛsɛn Yinni Yesu koo wurama ka wigibu kpuro.

4

Kookoo si su Gusunɔ w̄ɛrɛ

¹ Ye n tie nɛgibu, i gia bɛsɛn min di mɛ n weenɛ i n s̄imɔ n ka Gusunɔ w̄ɛrɛ, i maa mɔ mɛ kɔ. T̄ɛ sa yiire sa bɛɛ kanamɔ ka Yinni Yesun ȳisuru, i n mɔ mɛ i n dɔɔ. ² Domi i yɛ yiire bi sa bɛɛ w̄ɛ ka Yinni Yesun yiiko. ³ Wee, ye

Gusunɔ u kɪ bɛɛ sɔɔ, yera i n dɛɛre kpa i tii kpɪ mam mam sakararun kobu sɔɔ. ⁴ Kpa durɔ baawure u n yɛ nge mɛ wi ka win kurɔ ba ko n wāasinɛ dɛɛraru ka bɛɛɛ sɔɔ, ⁵ n n̄ maa mɔ ka wasin binɛn kɪru nge mɛ tɔn tukobu ba mɔ be ba kun Gusunɔ yɛ. ⁶ Gari yini sɔɔ, n n̄ weenɛ goo u win kpaasi torari n̄ kun mɛ u n̄n taki di. Sa bɛɛ yenin kirɔ kua kɔ, sa bɛɛ sɔɔwa ma Yinniwa u koo yen mɔru kɔsia. ⁷ Domi Gusunɔ kun sun soka su ka daa disinugia ko ma n kun mɔ sa n dɛɛre. ⁸ Yen sɔ, baawure wi u sɔɔsi te yina, n n̄ tɔnun gere u yina, Gusunɔn gerewa u yina wi u bɛɛ win Hunde Dɛɛro kɔ.

⁹ Ye n sɔa naanɛ dokeobun kɪanaa, n n̄ tilasi n ka bɛɛ ye yorua. Domi Gusunɔ u bɛɛ sɔɔsi nge mɛ n weenɛ i n kɪanɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ. ¹⁰ Geema, i mɔ mɛ ka naanɛ dokeobu kpuro be ba wāa Masedɔniɔ. Adama nɛgibu, sa bɛɛ kanamɔ, i n mɔ mɛ i n dɔɔ. ¹¹ I kookari koowo i n ka nɔɔ tia sɔa, kpa i n bɛɛn tiin wunanɔsu mɔ, i n sɔmburu mɔ nge mɛ sa raa bɛɛ yiire. ¹² Nge mɛya bɛɛn kookoosu su ko n wā be ba kun naanɛ doken mi, kpa i kun maa gāanu ganun yāaru mɔ.

Yinnin naaru

¹³ Nɛgibu, sa kɪ i gem gia be ba gun sɔ, kpa i kun nuki sankire nge be ba tie be ba kun yɪyɔbu mɔ. ¹⁴ Sa naanɛ doke ma Yesu u gu, ma u kpam seewa gɔrin di. Yen sɔ, sa naanɛ sɔa ma, be ba Yesu naanɛ doke ba ka gu, Gusunɔ u koo ka bu wurama ka wi sannu.

¹⁵ Yeniwa Yinnin sɔɔsi bi sa bɛɛ sɔɔmɔ. Bɛɛɛ be sa ko n wāa dɔma te Yinni u koo na, sa n̄ ko gɔribu gbiiya. ¹⁶ Domi u koo de gbārabu bu nɔɔra ka Gusunɔn gɔrado wirugiin nɔɔgiru ka win kɔban wurenu, kpa Yinnin tii u sarama saa wɔllun di. Wigii be ba gu ba koo gbi bu se. ¹⁷ Yen biru bɛɛɛ be sa tie sa wasi, ba koo sun sua ka be sannu guru winu sɔɔ, kpa su ka n̄n yinna wom dirum sɔɔ. Mɛya sa ko n wāa ka wi sannu ka baadomma. ¹⁸ Yen sɔ, i de i dam kɛɛna ka gari yini.

5

¹ Nɛgibu, n n̄ tilasi su ka bɛɛ tɔru ka sanam yorua mɛ sɔɔ yabu yeni ya koo koorɔ. ² Domi bɛɛn tii i yɛ gem ka gem ma Yinnin tɔru ta koo nawa nge gbɛnɔ wi u sisi wɔkuru. ³ Sanam mɛ tɔmba kun ka gɛɛ nande ba mɔ, alafia wāa, saa yera kpeerasiabu koo tunuma suaru sɔɔ nge mɛ maru wuriribu bu ra guragii deemɛ, ba n̄ maa kpiki yeru wasi. ⁴ Adama bɛɛ nɛgibu, i n̄ wāa yam wɔkuru sɔɔ, n n̄ maa weenɛ sanam mɛ, mu bɛɛ biti mwa nge gbɛnɔn naaru. ⁵ Bɛɛ kpurowa i sɔa yam bururam tɔmbu ka maa sɔɔ sɔɔgibu. Sa n̄ sɔa wɔkurugibu be ba wāa yam wɔkuru sɔɔ. ⁶ Yen sɔ, su ku dweeya nge be ba tie, adama n weenɛ su se su yɔra sa n ka tii sɛ. ⁷ Wɔkura tɔmbu ba ra dweeye, wɔkura tam nɔrobu ba ra maa tam nɔ. ⁸ Adama bɛɛɛ be sa sɔa sɔɔ sɔɔgibu, n weenɛ sa n tii sɛ. Su naanɛ dokebu ka kɪru sebe nge tarakpe, su maa faaban yɪiyɔbu doke nge sii furɔ kɔkɔru. ⁹ Domi Gusunɔ u n̄ sun soka su ka win mɔru wa, u sun sokawa su ka faaba wa saa bɛɛn Yinni Yesu Kirisin min di ¹⁰ wi u gu bɛɛn sɔ, kpa sa n wāaru dimɔ ka wi sannu, sɔ n wāa hunde sɔɔ n̄ kun mɛ baa sɔ n gu. ¹¹ Yen sɔ, i n dam kɛɛnamɔ kpa i n tɔsisianamɔ nge mɛ i mɔ tɛ.

Tɔbiribu ka kirɔ dāaki

¹² Sa maa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i bu bɛɛɛ wɛɛyɔ be ba sɔmburu mɔ gem gem bɛɛn suunu sɔɔ, be Yinni u dera ba bɛɛ kparamɔ ma ba bɛɛ swaa sɔɔsimɔ. ¹³ I n ben kɪru mɔ ta n kpā ka bɛɛɛ ben sɔmburun sɔ. I de i n nɔɔ tia sɔa bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ.

¹⁴ Sa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i mɛm nɔɔ sarirugibu kirɔ koowo. I bu dam kɛɛyɔ be ba mwia kpanɛ. I dam sarirugibu somiɔ. I ka tɔmbu kpuro tɛmanɔ. ¹⁵ I laakari koowo i ku de goo u win beruse kɔsa kɔsia, adama i n gea kuanammɛ ka maa be ba tie kpuro.

¹⁶ I n nuku dobu mɔ sanam baamɛre sɔɔ. ¹⁷ I n da n kanaru mɔ saa baayere. ¹⁸ I n siaramɔ baa n̄ n mɛren na. Yeniwa Gusunɔ u kɪ i ko bɛɛ ka Yesu Kirisin wāasinaa sɔɔ.

¹⁹ I ku Hunde Dɛero yinari u sɔmburu ko bɛɛ sɔɔ. ²⁰ I ku Gusunɔn sɔmɔbun gari gɛm. ²¹ Adama i gãanu kpuro wɛɛrio kpa i nɛnɛ ni nu sãa gɛm.

²² I tii nɛnuɔ kɔsa baayeren di.

²³ Kpa Gusunɔ, Yinni wi u ra alafia wɛ, u bɛɛ wuna i ka ko wigibu mam mam, kpa u bɛɛn hunde ka bɛɛn bwɛra ka bɛɛn wasi kpuro bere taare sariru sɔɔ sere ka bɛɛn Yinni Yesu Kirisin wuramarɔ. ²⁴ Gusunɔ wi u bɛɛ soka u naanɛ mɔ, u koo maa ye kpuro ko.

²⁵ Nɛgibu, i n sun kanaru kuamme.

²⁶ I bɛɛgibu kpuro tɔbirio ka kĩru.

²⁷ Na bɛɛ yiiremɔ ka Yinnin yĩsiru, i bɛɛgibu kpuro tire teni gario.

²⁸ Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n wãa ka bɛɛ.

TIRERU YIRUSE TE PŌLU U TĒSALONIKAGIBU KUA

Pōlu u Tēsalonikagibu tireru yiruse teni yorua domi u nua ma gaba burisinē ben suunu sōo Yesun wuramarun sō. Gaba tamaa Yesun wurama te, ta turuku kua. Yera ba ben sōmburu deri. Ba n̄ maa garu m̄ ma mero bisibu gabu ba sere bu n̄orimō. Gaba maa burisinē yēn sō ba tamaa Yesu u wurama kō, ma u bu deri, ma n s̄are n̄oni swāa te ba wa Yesun sō ta kua kam. Yen sōna Pōlu u bu sōsiru wē te ta gerumō mē Yesun wuramaru ta ko n s̄a. Ma u garu koo sari be gerusi bu ka sōmburu ko. Mēya u maa be ba n̄oni sōmō dam k̄a bu ka tēmana. Domi Yesu u koo baqwure siriawa dee dee u sere n̄un win are wē.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu ka nuku yēmiasiabu, wiru 1.
2. Kōsan kowon kuramaru ka Yesun wuramaru, wiru 2:1-12.
3. Kirōba, wiru 2:13n di sere wiru 3:15.
4. Tōbiri dāakibu, wiru 3:16-18.

Tōbiribu

¹ Bēe Yesun yigberugibu, bēe be i wāa Tēsalonika bēe be i s̄a Gusunō bēsen Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu bēse Pōlu ka Silasi ka Timōte, sa bēe tōbura. ² Gusunō Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēe durom kua kpa bu bēe alafia kē.

Siribu ko n wāa

Kirisin naarun tōru sōo

³ Bēsegibu, n weene sa n Gusunō siaramō saa baayere bēen sō. N wā sa n m̄ mē yēn sō bēen naane dokebu bu sosimō gem gem, ma k̄i te i mō bēen tii tiine sōo ta maa kp̄amō ta sosimō. ⁴ Yen sōna bēsen tii sa Yesun yigbenu woo kanē bēen sō, domi i tēmana i ȳs naane dokebu sōo n̄oni swāaru ka tōyan saa.

⁵ Yeniwa ya sōsimō kam kam ma Gusunō u ra siri dee dee, kpa bu ka bēe garisi be ba tura ba n ka wāa mi

Gusunō u bandu swīi tēn sō i wahala waamō. ⁶ Domi Gusunō u koo ko ye n s̄a dee dee, u koo bu n̄oni sō be ba bēe n̄oni sōmō. ⁷ Ma bēe be i n̄oni swāaru waamō, u koo bēe wērabu wē ka maa bēsen tii, sanam mē Yinni Yesu koo kurama wōllun di ka dōo yari ka win gōrado damgibu. ⁸ Yesu wiya u koo bu sēyasia be ba kun Gusunō yē, ka be ba kun wi, Yinni Yesun Labaari gea wure. ⁹ Ben dii kōsiaru ta ko n s̄awa kam koo bi bu kun n̄oru mō sere ka baadomma. Ba ko n karanēwa ka Yinni ka maa win yiiko damgia, ¹⁰ sanam mē u koo na kpa win bēere yu sōsira wigibu sōo, kpa naane dokeobu kpuro ba n n̄un k̄asa tōo te sōo. Bēen tii i ko n maa wāa mi, domi i bēsen seeda naane doke ye sa di.

¹¹ Yen sōna sa kanaru m̄ baadomma bēen sō, Gusunō bēsen Yinni u ka kp̄i u bēen kookoosu siara wāa te u bēe sokua sōo kpa win dam mu de i gea ko ye i gōru doke kpa mu maa de bēen naane dokebun kookoosu su n yiba. ¹² Nge mēya bēsen Yinni Yesun yīsira koo ka bēere wa bēen min di, kpa bēe i maa bēere wa win min di Gusunō ka Yinni Yesu Kirisin durom saabu.

2

Kōsan kowo

¹⁻² Nēgibu, na bēe kanamō i ku de bēen laakari yu burisina, bēsen Yinni Yesu Kirisin wuramarun garin sō ka maa bēsen mēnnabu win mi, i ku maa de sōmōbun gari gē n̄ kun mē waasu gaa n̄ kun mē tire te ba nēe na yorua, yen gaa yu bēe biti ko yā n gerua ma Yinnin tōra tunuma kō. ³ I ku de bu bēe n̄oni wōke baa fiiko. Yinnin tōo te, tu sere na t̄an dabira koo Gusunō seesi, yen biru kōsan kowo wi, u koo kurama wi u s̄a kam kooren bi. ⁴ U koo tii sua n kpuro kere kpa u ye kpuro seesi ye ba sokumō Yinni ka ye ba s̄amō. U koo mam da u sina Gusunōn s̄a yerō kpa u tii soku Gusunō.

⁵ I n̄ yaaye ma na bēe yeni sōowa sanam mē na wāa bēen mi? ⁶ Tē, i yē s̄a s̄a ye ya n̄un n̄enusi sere win saa yu ka turi. ⁷ Domi kōsa ya sōmburu

mò kò asiri sɔɔ. Adama wi u gina ye yinasiamɔ u ko n ye yinasiamɔwa sere bā n ka nùn doona. ⁸ Saa yera kōsan kowo wi, u koo kurama kpa Yinni Yesu u nùn wom wure u go, kpa u nùn kpeerasia ka win naarun yiiko. ⁹ Kōsan kowo wi, u koo na ka Setam dam, kpa u sɔm maamaakigii bwese bweseka ko ye ya sãa weesugia. ¹⁰ U koo maa bu nani wōke bu ka kom kōsum ko, be ba koo kam ko yèn sã ba yina bu gem kĩa me mu koo bu faaba ko. ¹¹ Yenin sōna Gusunɔ u koo de gāa damginu ganu nu bu torasia bu ka weesu naane ko. ¹² Nge mɛya, be ba n gem naane doke ma ba kom kōsum kua ka nuku dobu, ba koo taare sua.

Ba bɛɛ gɔsa i ka faaba wa

¹³ Nɛgibu, bɛɛ be Yinni u kĩa, sa n ko ko sa kun Gusunɔ siare bɛɛn sã saa baayere. Domi Gusunɔ u bɛɛ gɔsa saa toren di i ka faaba wa ka Hunde Dɛeron dam wi u bɛɛ kua Gusunɔgibu, ka maa bɛɛn naane ye i mɔ gem sɔɔ. ¹⁴ Yenin saabuwa Gusunɔ u bɛɛ soka ka bɛɛn Labaari gean kparabu, i n ka bɔnu mɔ bɛɛn Yinni Yesu Kirisin yiiko sɔɔ. ¹⁵ N n mɛn na nɛgibu, i yɔro dim dim i n sɔɔsi ni neni ni sa bɛɛ sɔɔsi nɔɔ ka nɔɔ ka maa tireru sɔɔ.

¹⁶ Gusunɔ bɛɛn Baaba wi u sun kĩa, ma win durom saabu u sun dam kĩa me mu kun nɔru mɔ ka maa yĩyɔ geebu, wi ka bɛɛn Yinni Yesu Kirisin tii ¹⁷ bu bɛɛn gɔrusu dam kɛ, kpa bu bɛɛ tāsisia i ka sɔm geenu ka gari gee kpuro ko.

3

I sun kanaru kuo

¹ Ye n tie nɛgibu, i sun kanaru kuo kpa Yinnin gari yi wa yi kparara fuuku, kpa yi n yiiko mɔ nge mɛ yi kua bɛɛn suunu sɔɔ. ² I maa kanaru koowo kpa Gusunɔ u sun wɔra tɔn kōso wiru sariban nɔman di, domi n n tɔmbu kpuro ba gari yi naane dokemɔ.

³ Adama Yinni u sãa bɔrɔkini. U koo bɛɛ tāsisia kpa u bɛɛ kōsu tɔn kōso win sã. ⁴ Yinni u dera sa bɛɛ naane sãa. Sa yɛ ma i mɔ ye sa bɛɛ yiire, mɛya i ko n maa mɔ i n dɔɔ.

⁵ Kpa Yinni u de bɛɛn bwisikunu nu n woo Gusunɔn kĩru gia ka maa Kirisin tɛmanabu sɔɔ.

N weenɛ tɔnu u sɔmburu ko

⁶ Nɛgibu, ka Yinni Yesu Kirisin yĩsiru sa bɛɛ yiiremɔ, i naane dokeo baawure gɔwo wi u sãa garu koo sari ma u n sɔɔsinu swĩ ni sa bɛɛ wɛ. ⁷ Bɛɛn tii i yɛ mɛ n weenɛ i bɛɛn daa saari. Domi sa n kue garu koo sariba bɛɛn suunu sɔɔ. ⁸ Sa n goon dĩanu di sa kun nin gobi kōsie, adama sa sɔm sɛsɔgiru kua bururu ka yoka sere sa wasira kpa su ku ka ko goon sɔmunu. ⁹ N n mɔ sa n yen yiiko mɔ, adama sa kĩa bɛɛn tii su bɛɛ kom gem sɔɔsi mɛ i ko saari. ¹⁰ Sanam mɛ sa wãa bɛɛn mi sa bɛɛ yiire sa nɛɛ, wi u kun kĩa u sɔmburu ko, n n maa weenɛ yɛro u di.

¹¹ Wee, sa nua ma bɛɛn gabu ba sãa yikurobu be ba kun garu mɔ ma n kun mɔ gari wɔbia wɔribu. ¹² Sa tɔn ben bweseru yiiremɔ sa bu suuru kanamɔ Yinni Yesu Kirisin sã, bu de bu sɔmburu ko laakari sɔɔ kpa bu ben tii diisia.

¹³ Adama bɛɛ nɛgibu, i ku wasira ka gean kobu. ¹⁴ Goo ù n yina u gari yi mɛm nɔɔwa yi sa yorua tire teni sɔɔ, i n nùn laakari sãa kpa i kun maa gāanu mɔɔsinɛ ka wi, n wa sekuru tu nùn mwa. ¹⁵ I ku nùn garisi nge yibɛɛ, adama i nùn swaa sɔɔsio mɛro bisi bisikum.

Domaru ka tɔbiribu

¹⁶ Yinni wi u ra alafia wɛ u bɛɛ alafia kɛ saa baayere ye n bɛɛ deema kpuro sɔɔ kpa u n ka bɛɛ kpuro wãa.

¹⁷ Ka nɛn tiin nɔmuwa na yeni yorua. Nɛ Pɔlu na bɛɛ tɔbura. Yera n sãa nɛn yĩreru nɛn tirenu kpuro sɔɔ.

¹⁸ Nɛn yora mi. Kpa bɛɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka bɛɛ kpuro wãa.

TIRE GBIKII TE PĒLU U TIMŌTE KUA

Timōte u Yesu naane dokewa win aluwaasirun di, sanam me Pōlu u da Lisitiō nōn gbiikiru. Win daaru yiruse sōra u Timōte gōsa u ka nūn yōsiri bu Labaari gea kparam da, Gərobun Kookoosu wiru 16:1-3. Timōten tundo u sāawa Gerekī, ma win mero u sāa Yuu wi u Gusunōn bēere yē too, wiru 1:1-5. Pōlu u tire te yoruawa win tōkəru sō. U Timōte sōwa u nē u de u n tāsā win naane dokebu sō, kpa u Yesun Labaari gean taa geebu ko, kpa win sanu sanusu su n dēere Yesugibun suunu sō, wiru 3:15. U maa nūn ka swaa sōsi ye ya weene Yesun yigbe kparobu ka Gusunōn sām kowobu kpuro bu swīi. Mēya u maa nūn sōmō nge mē Yesugibu ba ko n wāsine. U maa nūn kirō mō u ka sōsi geenu sōsi ni nu dēere keu koosio weesugibun sō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Sōsi te Pōlu u Timōte wē Yesun yigberu ka ten sām kowobun sō, wiru 1:3n di sere wiru 3:16.
3. Sōsi te Pōlu u Timōte wē win sāmburu sō, wiru 4n di sere wiru 6.

Tōbiribu

¹⁻² Timōte, wunē wi a kua nēn bii yēn sō a Yesu naane doke, Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besen Yinni bu nun durom ka wōnwōndu kua kpa bu nun alafia kē. Nē Pōlu, Yesu Kirisin goro nge mē Gusunō besen Faaba kowo ka Yesu Kirisi wi u sāa besen yīiyōbu, ba man yiire, na nun tire teni kuammē.

Sōsi weesugirun kirō

³ Tē, na kī a sina Efesusō nge mē na nun yiire sanam mē na dō Masedōni gia kpa a bu yinari be ba sōsi tukunu sōsimō. ⁴ A bu sōwō bu ku raa ben laakari doke gari yi tōmba seka sō, ka maa sikadoban yīsa sō. Yēya ya sikirinōsu seeyamō, ya n maa Gusunōn himba wuswaa daasiamō ye tōnu ra gie ka naane dokebu. ⁵ Adama

na yiire bi mōwa n ka bēen kīru seeya te ta wee saa gōru ge ga dēren di ka laakari taare sarirugian di ka maa naane doke kpikibun di. ⁶ Wee, gaba gera saa gari yin min di ma ba kōra sikirinō kamgisu sō. ⁷ Ba kī ba n sāa Gusunōn woodan keu sōsiobu, adama ba n ben tiin garin tubusianu yē baa yi ba gerumō ka naane baka.

⁸ Ka mē, sa yē ma wooda ya wā tōnu ū n ye dendimō nge mē n weene. ⁹ Kpa u n yē ma ba n wooda kue gemgibun sō. Ba ye kuawa wooda sarobu ka mēm nō sarirugibun sō, ka be ba n Gusunōn bēere yē, ka durumgibu, ka maa tōn be ba n Gusunō ka gāa dēranun bēere yē, ka sere be ba ben tundobu n kun mē ben merobu goomō, ka maa tōn gowobu gabu, ¹⁰ ka maa sakara kowobu, ka tōn durō be ba kō mēnamō ben tii tiinē, ka be ba tōmbu gbēnimō ba dōramō, ka weesugibu, ka be ba weesu sō bōrumōn sō, baayere kpuro gesi ye ya kun sāa sōsi geeru. ¹¹ Sōsi te, ta wāawa Labaari gea ye ba man nōma beria sō. Gusunōwa ya ka yā. Wiya u yiiko mō, u maa sāa domarun nuuru.

Siarabu

Gusunōn wōnwōndun sō

¹² Na Yesu Kirisi besen Yinni siara wi u man dam kā n ka nēn sāmburu ko. Na saabu kua yēn sō u man garisi naanēgii ma u man gōsa win sāmburu sō, ¹³ baa mē na ra raa nūn gari kam gerusi ma na nūn nōni sōwa ma nēn mōru ku ra n toma. Ka mē, u man wōnwōndu kua yēn sō na n yē ye na mō, domi na n daa naane doke. ¹⁴ Ma besen Yinnin durom mu banda nē sō. U man naane dokebu ka kīru wē. ¹⁵ Gari naanēgii yi yi weene i nōma gāri i mwa mam mam yiya, Yesu Kirisi u na handunia sō u ka durumgibu faaba ko bē sō na sāa ben kpoko. ¹⁶ Adama yenin sōna Gusunō u man wōnwōndu kua, kpa Yesu Kirisi u ka kpī u win suuru nōru sarirugia sōsi nē sō nē wi na sāa kpoko, kpa na n ka sāa yīreru ben sō be ba koo nūn naane doke bu ka wāaru te ta ku ra kpe wa. ¹⁷ Tē, Gusunō turo wi, sina boko wi

u ko n wāa ka baadommaa, wi u kun gbimā, wi ba n ka nāni waare, wigia bēere ka yiiko sere ka baadommaa. Ami.

¹⁸ Timote nen bii, na nun yiire bini mō nge mē Gusunān sāmābu ba raa gerua wunen sō. A de sāmā ben gari yi, yi n sāa wunen tabu yānu kpa a ka taa geebu ko ¹⁹ a n naane doke kpa wunen gōru ga kun nun taare wēemā. Adama sibu gabu ba n gōru gen bweseru swaa sue, ma ba ben naane dokebu kam koosia nge goo nimkuu ge ga nim diira. ²⁰ Tōn be sōra Himēne ka Alesandu ba wāa be na Setam nāmu sōndia bu ka gia ma n n weene bu Gusunā gari kam gerusi.

2

Kanarun gari

¹ Yen sōna na bēe kanamā gbiikaa, i n kanaru mō tōmbu kpuron sō i n bikiamā ka tii kawabu, kpa i n da maa Gusunā siare. ² Nge mēya i maa kanaru koowo tem yērobun sō ka sere be ba wāa aye damginu sō kpuro, kpa su wa su besen handunian wāaru di ka bōri yendu ka alafia, sa n Gusunā bēere wēemā kpa sa n daa gea mō. ³ Kana ten bwesera ta wā ta ra maa Gusunā besen faaba kowo wēre ⁴ wi u kī tōmbu kpuro bu faaba wa, kpa bu wa bu gem tubu. ⁵ Domi Gusunā turowa wāa, sannā yakianā turowa maa wāa bēse ka Gusunān baa sō, wiya Yesu Kirisi wi u kua tōnu, ⁶ ma u tii wē u kua baawuren abōru. Seeda yera ya sōsira sanam mē yen saa ya tura. ⁷ Yenin sōna ba man gōsa waasu kowo ka gōro, kpa n ka tōn tukobu naane dokebu ka gem keu sōsi. Geema na gerumā na n weesu mō.

⁸ Yen sōna na kī baama mi ba kanaru mō tōn durābu bu tu ko ba n nāma ye ya dēere sue wōllō n kun ka mōru n kun ka sikirinā.

⁹ Mēya maa na kī tōn kurābu bu tii sōmē saka sō ka girima kpa ben buraru ta kun sāa tara gidigia n kun mē wura n kun mē goonu, bu ku maa yāa gobi bēkeginu doke. ¹⁰ Adama ben bura yānu nu n sāa kookoo burasu nge mē n weene kurā be ba tii garisi

Gusunā sāmābu bu ko. ¹¹ A de tōn kurā u gia laakari sō ka wii kpīibu mam mam. ¹² Na n wure tōn kurā u keu sōsi, n kun mē u n sāa tōn durān wirugii adama u n da n maari. ¹³ Domi Adamuwa Gusunā u gbia u taka kua, yen biru Efa. ¹⁴ Mēya n n mō Adamu Setam u nāni wōkua, win kurāwa, u nāni wōkua ma u wooda sara. ¹⁵ Adama tōn kurā u koo faaba wa u n bibu marumā u n gesi wāa naane dokebu ka kīru ka wāa dēeraru sō ka tii yēru sannu.

3

Yesun yigbe kparobu

¹ Gari naanegii wee. Goo u n kī u n sāa Yesun yigbe kparo, sām geera u kī. ² N weenēwa yēro u n sāa taare sarirugii kpa u n kurā turo dege dege mō, yen biru u n maa sāa gayagii kpa u n tii yē u kun sāa tōn bereteke, adama u n sāa sōbun yaare kowo ka maa wi u koo keu sōsibu kpī. ³ Kpa u kun sāa tam nāro n kun mē sannā kīro adama u n sāa suurugii wi u alafia kī, kpa u kun sāa gobin kīro. ⁴ Kpa u n sāa wi u win yenu nāma sikerene mam mam, kpa u win bibu mēm nōbu ka tōnun bēere wēebu kpuro sōsi. ⁵ Domi tōnu u kun yē mē u koo ko u ka win tiin yenu nāma sikerena, amōna yēro wi, u koo ka kpī u Gusunān yigberu nenē. ⁶ N n maa weenē yēro u n sāa naane dokeo kpao, ye n koo de u n tii gāamā kpa u taare wa nge mē Setam u wa. ⁷ Yen biru n weenē be ba n naane doke ba n yēro win seeda gea dimā, kpa bu ku nūn gem, kpa u ku raa maa Setam yina wōri.

Yesun yigbe sām kowobu

⁸ Mēya maa n n weenē Yesun yigbe sām kowobu ba n sāa be ba n bēere mō nge nōsu yirugibu n kun mē tam yobu n kun mē be ba ka bwisi kankam gobi kasu, ⁹ adama ba n naane dokebu gem mē mu tera nēni ka gōru dēro. ¹⁰ N weenē bu maa gina ben laakari mēeri. Bā n wa ba n taare gaa mō kpa bu sere ben sāmburu wōri. ¹¹ Nge mēya n maa weenē kurābun tii ba n sāa be ba koo bēere wē, kpa ba kun

sāa tən wīōbu ma n kun mō gayagibu be ba naanē mō kpuro sōō. ¹² Kurō tia tiawa yigbē sām kowobu ba ko n mō, kpa ba n sāa be ba ben bibu ka ben tiin yēnusu nōma sikerenē mam mam. ¹³ Sām kowo be ba ben sōmburu mō ka nuku tia ba koo ten baruka di ben wāaru sōō, kpa ba n toro sindu mō ben naanē dokebu sōō bi Yesu Kirisi sun wēēmō.

Asiri baka

¹⁴ Na yīyō n na n nun wa, adama na nun tire teni yoruammēwa, ¹⁵ baa nā n tēmō, amēn biru a n ka yē nge mē n weenē a n tii kpare Gusunōn tōmbun suunu sōō be ba sāa Gusunō Yinni wason yigberu. Yigbē tera ta sāa gem ghere ka mēn maro. ¹⁶ Ka gem, goo sari wi u koo kpī u bēsen sāarun asiri yen kpāaru siki.

Gusunō u sōōsira tōnun wasi sōō.

Hunde Dēero nūn gem wē.

Wōllun gōradoba ba maa nūn wa.

Ba win gari bweseru baatere waasu kua.

Ma ba yi naanē doke handunia sōō.

Ma ba kpam nūn sua wōllō u wura win yīiko sōō.

4

Keu koosio weesugibu

¹ Adama Gusunōn Hunde gerumō kpasasa ma sanam gam sisi mē sōō gaba koo naanē dokebun swaa deri bu hunde koni weesugibu mēm nōōwa, kpa bu maa werekunun sōōsiru swīi.

² Sōōsi te, ta weewa saa wee kowobun min di be ba tii mēera gabu. Tōn ben gōru ga gu nge ge ba sii sunsu mani. ³ Tōn ben bwesera ba gerumō ma n n wā tōmbu bu suana, yen biru n n maa weenē bu dīanu kpuro di. Adama Gusunō u ye kpuro taka kuawa naanē dokeobu be ba gem gia bu ka di ka siarabu sannu. ⁴ Domi gāanu baanire ni Gusunō u taka kua gāa geena, gāanu sari ni sōō, ni ba koo kō, adama bu gesi ni kpuro mōō ka siarabu. ⁵ Domi Gusunōn gari ka kanara ni kpuro dēerasiamō.

Yesu Kirisin sām kowo geo

⁶ Wee, à n naanē dokeobu bwisi yini kēmō kaa n sāawa Yesu Kirisin sām kowo geo, kaa n maa wunen tiin hunde diisiamō ka naanē dokebu ka sōōsi geerun gari yi a swīi. ⁷ Adama a wiira gari yinō yi tōmba seka kpa a n wunen hunde dendimō Gusunōn bēere wēebu sōō. ⁸ Geema, wasin dendibu arufaani gaa mō, adama Gusunōn bēere wēebu bu arufaani kpuro mō yēn sō bu gisōn wāaru ka maa siagirun nōō mwēeru mō. ⁹ Gari naanēgiīya mi. N wā bu yi nōma gāri mam mam bu mwa. ¹⁰ Yen sōna sa sunamō sa sōmburu mō, domi sa bēsen yīyōbu doke Gusunō Yinni waso sōō wi u sāa tōmbu kpuron Faaba kowo, su mam nēere be ba naanē doke.

¹¹ A n bu sōōsi te yiiremō kpa a n bu tu sōōsimō. ¹² A ku de ba n wunen aluwaasiru gema, adama a de a n naanē dokeobu kom gen sōōsimō wunen gari gerubu sōō, ka wunen wāarun kookoosu sōō, ka wunen kīru sōō, kpa a n naanē mō ka maa gōru kpiku. ¹³ Sere n ka tunuma, a n tōmbu Gusunōn gari gariammē kpa a n bu dam kēmō kpa a n bu keu sōōsimō. ¹⁴ A ku hunden kēru atafiiru ko te ta wāa wunē sōō, te ba nun nōmu beria Gusunōn sōmōbun gari sōō sanam mē yigbē guro guroba nun nōma sōndi wirō. ¹⁵ A gari yini nōni dokeo, a maa yi tii wēeyō mam mam, kpa tōmbu kpuro bu wunen wuswaa daabu wa. ¹⁶ A n tii sē, a maa wunen sōōsiru laakari dokeo kpa a n tēmanē gāa nini sōō. Domi à n mō mē, kaa tii faaba ko ka maa be ba nun swaa daki.

5

Dobonia naanē dokeobun sō

¹ A ku durō bukuro gerusi ka dam, adama a tēmanō a nūn dam kē nge wunen tiin tundo. Mēya maa aluwaasiban tii, a bu koowo nge wunen maabu ka wōnōbu. ² N n maa kurō tōkōnun na, a nin baawure koowo nge wunen tiin mēro, a maa kurō mōro kpēmminu ko nge wunen sesubu daa dēera sōō.

³ A gōminibu bēere wēeyō be ba sāa gōminibu ka gem. ⁴ Adama gōmini goo ū n bibu mō n kun mē nikurōminu,

n weene bu gbi bu gia bu gea ko ben tii tiin mero bisibu sɔɔ kpa bu wa bu ben mawabu gea dibu kasia, domi yeni ya wā Gusunɔn mi. ⁵ Kurɔ wi u sɔa gɔmini ka gem wiya wi u n goo mɔ wi u koo nɔn nɔri. Win yiyɔbu wāawa Gusunɔ sɔɔ kpa u n kanaru mɔ u n win somiru bikiamɔ bururu ka yoka. ⁶ Adama gɔmini wi u win wāarun yēritia tɔna kasu u kua gari kɔ baa mɛ u wasi. ⁷ A n bu gāa ni kpuro sɔmɔ kpa goo u ku raa ka bu taare wē. ⁸ Wi u kun win dusibu nɔri n ku mam ko win yenugibu, wiya u naane dokebu yina, ma u naane doke sarirugii dukuram kera.

⁹ A ku gɔmini goo sosi gɔminibun wuuru sɔɔ ma n kun mɔ yēro u wɔɔ wata mɔ, kpa u n sɔa wi u ka durɔ turo yɔra, ¹⁰ ma ba win sɔm geerun seeda dimɔ. U n sɔa kurɔ wi u bibu nenum yē, kpa u n daa sɔa sɔbun yaare kowo ka maa wi u naane dokeobu nɔrire ka tii kawabu, kpa u n daa wahalagibu somire, kpa u n sɔa wi u ra n sɔm geenu baanire mɔ ka kīru.

¹¹ Adama a ku gɔmini kpemminu sosi gɔminibun wuuru sɔɔ, domi sanam mɛ ben kīra koo bu bɔria bu ka Kirisi atafiiru ko, ba koo kīa bu durɔbu sua ¹² kpa bu ben tii taare wē yèn sɔ ba ben nɔɔ mwɛɛ gbiikuru kua kam. ¹³ Yèn sɔ ba n garu mɔ ba koo se ba n yenusu duurimɔ. N n mam ye tɔna, adama ba ko n da tɔmbu wī kpa bu gari wɔbia wɔri kpa ba n gari swinimɔ. ¹⁴ Yenin sɔna na kī gɔmini kpemminu nu durɔbu sua kpa bu bibu ma, kpa bu ben yenu nɔni doke kpa bu ku raa besen yibereba ayeru deria bu ka besen kɔsa gere. ¹⁵ Domi gɔmini ben gaba gera kɔ ba Setam swīi. ¹⁶ Adama naane dokeo goo ù n gɔminibu mɔ win dusibu sɔɔ, a de u bu somi. A ku de u Yesun yigberu sɔmu ni sɔbi kpa tu ka kpī tu gɔmini be ba kun goo mɔ somi.

¹⁷ Yen biru yigberun guro guro be ba hania mɔ ben sɔmburu sɔɔ, n weene bu beere bakan arufaani di, n ku mam ko be ba ra sune gem gem waasu ka keu sɔsibu sɔɔ. ¹⁸ Domi Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ, “I

ku been naa kinenu nɔɔ bɔke saa ye nu sɔmburu mɔ dīanu sɔɔ.” Yi maa gerumɔ, “N weene sɔm kowo u win kasiaru wa.” ¹⁹ Bā n ka nun yigbe guro guro goon taare naawa, a ku gari yi wura ma n kun mɔ tɔnu yiru n kun mɛ ita ba yen seeda di. ²⁰ A be ba tora gerusio yigberugibu kpuron nɔni biru kpa be ba tie bu berum duura.

²¹ Na wure na nun sɔmɔ Gusunɔ ka Yesu Kirisi ka win gɔrado be u gɔsan wuswaaɔ, a sɔsi nini mɛm nɔɔwɔ n kun ka goon nɔnu nasiaru. A ku maa gāanu ko kpaasirun kīrun sɔ. ²² A ku maa senda a ka goo nɔma sɔndi. Mɛya, a ku maa de a n bɔnu mɔ gabun toranu sɔɔ. A tii nenuɔ dɛɛraru sɔɔ.

²³ Wee, a kun da maa nim tɔna nɔ, adama a n da tam nɔ fiiko wunen nukurun alafian sɔ yèn sɔ a ra bare kiri kiri.

²⁴ Gabun toranu nu ra sɔsire batuma sɔɔ bu sere bu siri. Adama gabuginu ra sɔsirewa amen biru.

²⁵ Nge mɛya maa sɔm geenun tii, nu ra sɔsire kpasasa. Baa ni nu kun tere sɔa sɔa nu n berurɔ ka baadomma.

6

¹ Be ba yoru dimɔ n weene bu ben tiin yinnibu beere wē gāanu kpuro sɔɔ, kpa goo u ku raa ka fɛɛ wa u Gusunɔn yīsiru ka besen sɔsinu gari kam gerusi. ² Yoo be ba maa yinni naane dokeobu mɔ, bu ku raa bu gem bu nɛɛ, ba sɔa dusinu Yinni sɔɔ. Adama bu de bu yinni be sɔ ka girima kpa bu ben sɔman arufaani di n kpā yèn sɔ ba sɔa naane dokeobu ka maa kīnasibu Yesu sɔɔ.

Sɔsi weesuginu

ka arumani gea

Yeya n weene a waasu ka keu ko.

³ Baawure wi u sɔsi tukuru garu sɔsिमɔ ma u yina u besen Yinni Yesun Kirsin gari gemgii nɛnɛ, ka maa sɔsi te ta Gusunɔn beere wēebu sɔsिमɔ, ⁴ yēro u tii suewa, u n maa gāanu yē. Adama sikirinɔsu ka gari wēerinun kīra u barɔ. Min diya nisinu ka sannɔsu ka yaa kasikibu ka tɔn naane sarira wee. ⁵ Tɔn ben wira sīra ba n maa gem yē ma ba sikirinamɔ nɔru

sari. Ba tamaa ma Gusunɔn sɔaru ta koo bu ko arumanigibu.

⁶ Geema, Gusunɔn sɔaru ta sɔawa arumani baka, ye tɔnu u mɔ yà n ka nùn nɛrena. ⁷ Domi sa n ka gɔanu ganu nɛ handunia ye sɔɔ, mɛya sa n maa ka gɔanu wiɔ. ⁸ N n mɛn na, sà n dīanu ka yānu mɔ n ko n sun turia. ⁹ Adama be ba kī ba n sɔa arumanigibu, beya ba ra wɔri kɔkiribu sɔɔ, kpa wiirarun kīru ka kīi gɔburu tu bu yina mwa ba n ka dɔɔ kam kobu ka kpeerasiabu sɔɔ. ¹⁰ Domi gobin kīra sɔawa kom kɔsum kpuron nuu teeru. Sibɔ gaba tu naa gira sere ba naanɛ dokebu gɛɛrari ba tii kpɛɛ nuku sankira dabinu sɔɔ.

Ye Pɔlu u Timote yiire

¹¹ Adama wunɛ Gusunɔgii, a yeni kpuro duka suurio kpa a gem naa gira ka maa Gusunɔn bɛɛɛ wɛɛbu ka naanɛ dokebu ka kīru ka tɛmanabu ka sere daa duudwia. ¹² A naanɛ dokebun taa geebu koowo kpa a wɔaru te ta ku ra kpe are di. Domi wɔa te sɔɔra Gusunɔ nun soka, ten sɔna a maa naanɛ dokebun seeda gea di seedagii dabinun nɔni biru. ¹³ Na nun yiiremɔ Gusunɔn wuswaaɔ wi u ra yabu kpuro wɔaru wɛ, ka maa Yesu Kirisin wuswaaɔ wi u seeda gea di Pɔnsu Pilatin wuswaaɔ, ¹⁴ a wooda ye nɛnuɔ kpa a n wɔa dɛɛraru ka taare sariru sɔɔ sere tɔɔ te bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u koo kurama. ¹⁵ Gusunɔ, wi u koo de tɔɔ te, tu sɔɔsira ten saa sɔɔ, wi turo dege degewa sɔa domarugii ka yīkogii ka sina boko ka yinnibun Yinni. ¹⁶ Wi turowa sɔa wi u kun gbimɔ. U wɔa yam bururam sɔɔ mɛ goo kun kpɛ u susi. Goo kun nùn waare, goo u n kpɛ u mam nùn wa. Wigia bɛɛɛ ka sinaru te ta ku ra kpe. Ami.

¹⁷ A tem mɛn arumanigibun laakari seeyo bu ku woo kana bu ku raa maa ben yīiyɔbu yi dukia ye ya koo kpe sɔɔ. Adama bu bu yīiyɔ Gusunɔ sɔɔ wi u sun kpuro wɛɛmɔ ka nuku tia bɛsɛn nuku dobun sɔ. ¹⁸ A bu sɔɔwɔ bu gea ko bu ko arumanigibu sɔm geenu sɔɔ, kpa ba n nuku tia mɔ ba n sɔɔru sɔa bu ka ben mɔru gabu bɔnu ko. ¹⁹ Nge mɛya ba koo tii arumani gea berua ye

ya n sankiramɔ sian sɔ. Sanam mɛya ba koo kpī bu wɔa geeru naamwɛ.

²⁰ Timote, a ye ba nun nɔmu sɔndia nɛnuɔ n wɔ. A dɛsiro saa handunian gari kankamgiin di. A ku maa sikirina ka be ba tamaa ba yɛru mɔ. ²¹ Ben yɛɛ te, ta dera ben gaba kɔɔra naanɛ dokebun swaan di.

Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wɔa.

TIRERU YIRUSE TE PŌLU U TIMŌTE KUA

Sanam me Pōlu u Timōte tireru yiruse te yorua u wāawa pirisōm sōo Romuō, u ka gōō mara, wiru 4:6-8. U Timōte kana u nūn naamwema kpa u ka nūn win puran yaberu naawa ka sere maa win tirenu ganu mī sōo Gusunōn gari yorua. U maa Timōte yiiremō u de u n sāa naanegii Yesun mī ka sere Labaari gean kparabu sōo. U maa nūn kirō mō daa kōsi yi tamba koo ra ko sanam dāakim sōon sō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pōlu u Timōte kirō mō u n ka sāa naanegii, wiru 1:3n di sere wiru 2:26.
3. Tamba koo Gusunōn gari siki, wiru 3:1-9.
4. Pōlun wāaru, wiru 3:10n di sere wiru 4:8.
5. Gari dāaki, wiru 4:9-22.

Tōbiribu

¹⁻² Na nun tire teni kuamme Timōte, nen bii kīnasi. Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besen Yinni bu nun durom ka wōnwōndu kua kpa bu nun alafia kē. Nēna Pōlu, wi Yesu Kirisi kua win goro Gusunōn kīru sōo, n ka wāa te sa mō Yesu Kirisin min din nōo mwēeru kpara.

Siarabu ka dam kēru

³ Na Gusunō saabu kua wi na sāmō ka laakari taare sarirugia nge me nen sikadoba ba raa kua. Na ra n maa nun yaayamō nen kanaru sōo bururu ka yoka. ⁴ Na wunen yīresu yaaye ma na kī n nun wa gem gem kpa nen gōru dobu bu ka yibu. ⁵ Na wunen naane dokebu yaaye bi bu n murafitiru mō. Bin bwesera wunen nikurō Loisi ka wunen mero Enisi ba raa mō. Na yē kam kam ma a maa bu mō. ⁶ Yenin sōna na nun yaayasiamō, a kē te dōo yabio te Gusunō u nun wē sanam me na nun nōma sōndi. ⁷ Domi hunde ye Gusunō u sun wē ya n koo de su berum ko, ya koo dewa sa n dam ka kīru ka gaya mō.

⁸ Yen sō, a ku besen Yinnin seeda dibun sekuru ko, a ku maa nen tiin sekuru ko ne wi na wāa pirisōm dirō win sō. Adama a de sa n bōnu mō sannu nōni swāaru sōo Labaari gean sō nge me Gusunō u nun yen dam wēemō. ⁹ Wiya u sun faaba kua ma u sun soka sa n ka sāa win tiin tambu, n n mō ye besen tii sa kuan sō ma n kun mō win himba ka win durom sō me u sun kua Yesu Kirisin min di saa toren di. ¹⁰ Tē, besen Faaba kowo Yesu Kirisin naara sun durom me sōsi. Domi u gōon dam kpeesia ma u wāaru te ta ku ra kam kō sōsi Labaari gean min di.

¹¹ Gusunō u man kua goro ka keu sōsio n ka Labaari gea ye kpara. ¹² Yen saabun sōna na nōni swāa teni waamō. Adama sekura kun man mō, domi na yē wi na naane doke, na maa yē kam kam u koo kpī u ye u man kerea kōsu sere tōo te, tu ka turi. ¹³ A nen sōsiru nenuō ka naane dokebu Yesu Kirisi sōo ka kī te a mō win min di. Sōsi te, ta sāa gari gee yi na nun nōsia. ¹⁴ Gāa gee ni ba nun nōma beria a nu nenuō ka Hunde Dēeron dam wi u wāa besē sōo.

¹⁵ Wunen tii a nua kō ma be ba wāa Asin tem sōo, be kpurowa ba man deri bē sōo Figeli ka Hēemōgeni ba wāa. ¹⁶ Kpa Yinni u Onesifun yenugibu wōnwōndu kua domi u man dam kā nōn dabinu. U n maa nen pirisōm sekuru kue. ¹⁷ Ye u mam tunuma Romuō u man kasuwa ka nuku tia ma u man wa. ¹⁸ Kpa Yinni u de Gusunō u nūn wōnwōndu kua tōo te sōo. Wunen tii a yē sāa sāa sōma ye u kua nen sō Efesuō.

2

Yesu Kirisin tabu kowo geo

¹ Wune maa nen bii, a n tāsā durom me sōo, me sa mō Yesu Kirisin min di. ² Gāa ni a nua nen min di seedagii dabinun wuswaaō, a nu gabu nōmu berio be a naane sāa be ba koo maa kpī bu nu gabu sōsi.

³ A wuro a ko nge Yesu Kirisin tabu kowo geo nōni swāaru sōo. ⁴ Tabu kowo wi u wāa tabu gberō, u ku ra maa win wāarun wunanō ko yēn sō u

kĩ u win tabu sunɔn kĩru ko. ⁵ Wasi kasanugii ù n dukan garasa mò, u ñ kpě u yen are wa ma n kun mò u yen wooda swĩi. ⁶ Meya maa gbee wuko wi u sɔmburu kua ka wahala, wiya u gina weenɛ u gberun marum sɔri. ⁷ A nɛn gari yi kpuro bwisikuo yi na nun sɔmò mi, domi Yinni u koo nun somi a ka kpuro tubu.

⁸ A Yesu Kiriisi yaayo wi u yari Dafidin bweserun di, ma u sikura gɔrin di. Win gari yi wãa Labaari gea sɔɔ ye na waasu mò. ⁹ Labaari gea yen sɔna na nɔni swãaru waamò sere ba ka man yɔni sɔri nge tɔn kɔso. Adama ba ñ Gusunɔn gari sɔri. ¹⁰ Yenin sɔna na kpuro kpĩa be ba gɔsan arufaanin sɔ, kpa ben tii bu maa faaba wa Yesu Kiriisin mi ka yiiko ye ya ku ra kpe. ¹¹ Gari naanegii wee.

Sà n gu ka wi sannu, sa ko n maa wãa ka wi.

¹² Sà n tɛmana ka suuru, sa ko bandu di ka wi sannu.

Sà n maa nùn yina, win tii u koo sun yina.

¹³ Sà n sãa naanɛ sarirugibu, ka mɛ, u sãa naanegii.

Domi u ñ kpě u win tii yina.

Sɔm kowo wi u tii sɔɔsi gemgii

¹⁴ Yeni kpurowa kaa wunen tɔmbu yaayasia kpa a maa bu kirɔ ko Gusunɔn wuswaaɔ bu ku sikirina gari wɛɛrinun sɔ. Domi yenin bwesera kun arufaani gaa mò ma n kun mò yu tɔmbu kam koosia be ba swaa daki. ¹⁵ A hania koowo a n mò ye kaa ka siarabu wa Gusunɔn wuswaaɔ, nge sɔm kowo wi sekura kun mò win sɔmburu sɔɔ, wi u ra n gem gari sɔɔsimò dee dee. ¹⁶ Adama a handunian gari kankamgii suurio, domi yi ra tɔmbu dɛsirasiɛwa n toma Gusunɔn bɛɛɛ yɛrun di. ¹⁷ Ye tɔn ben bwesera sɔɔsimò, ya sãawa nge boo kɔso wi u wasi kɔsisiamò. Be sɔɔra Himenɛ ka Filetu ba wãa. ¹⁸ Ba gem swaa deri ma ba gabun naanɛ dokebu suramò, domi ba nɛɛ, gɔribun seebu sara kɔ. ¹⁹ Adama kpɛkpɛku damguu ge Gusunɔ u sura ga ñ yĩirurɔ. Gari wee yi ba yorua gen wɔllɔ. Yinni u

wigibu yɛ. Yen biru maa, baawure wi u Yinnin yĩsiru soku, u kom kɔsum kpuro derio.

²⁰ Dii buraru sɔɔ gbɛɛ bwese bwe-sekawa ra n wãa. Ba nin ganu kua ka sii geesu ka wura ni ba ra dendi bu ka gãa bɛɛɛginu ko. Ba maa nin ganu kua ka dãa kaaru ka sɔndu ni ba ra dendi bu ka ko ye ba tura. ²¹ Baawure wi u tii sãrasiamò kom kɔsum di, ba koo nùn dendi bu ka gãa bɛɛɛginu ko. Domi u sãa wi ba wuna nɛnɛm wi Yinni u koo ka dendi, u maa sɔɔru sãa u ka sɔm geeru baatere ko. ²² A aluwaasirun kĩru kankam suurio kpa a gem ka naanɛ dokebu ka kĩru ka alafia naa gira, wunɛ ka be sannu be ba Yinnin yĩsiru sokumò ka gɔru dɛɛɔ. ²³ Adama a tii gawo saa wiira gari ka sikirinò yɛru sarirugisun di. A yɛ kam kam ma siya su ra sannò ma. ²⁴ Wee n ñ weenɛ Yinnin sɔm kowo u n sãa nɔɔ gɔmunugii, adama u tɔmbu kpuro daa gea kuo, u n sãa wi u koo keu sɔɔsibu kpĩ kpa u n da tɛmanɛ. ²⁵ N weenɛ u be ba kun ka nùn nɔɔ tia sãa gerusi tɛɛru. Sɔrɔkudo Gusunò u koo de bu ben gɔru gɔsia kpa bu gem gia. ²⁶ Sanam meya ben laakari koo wurama kpa bu kisira Setam yinan di wi u raa bu neni u toorimò win gɔru kĩru sɔɔ.

3

Sanam dāakim

¹ A n yɛ ma sanam dāakim sɔɔ wãara koo sɛsia. ² Tɔmbu ba ko n ben tii tɔnan arufaani kasu, gobin kĩra ko n bu neni, ba ko n sãa woo kanɔbu ka tii suobu kpa ba n Gusunò gari kam gerusimò. Bibu ba ñ koo ben mɔwɔbu mɛm nɔɔwa, tɔmba ko n sãa guturuba ka Gusunɔn bɛɛɛ yɛru sarirugibu. ³ Ba ko n sãa kĩru ka wanum sarirugibu. Ba koo tɔmbu mɛm mani kpa ba n sãa mɔru kankamgibu be ba nɔni tau. Ba ko ba n gean kowobu tusa. ⁴ Ba ko n sãa kɔrumɔtɔnugibu ka lasabu sarirugibu ka be ba tii sue ba gãamò. Ba ko n handunian dobun kĩru mò n kere Gusunɔn kĩru. ⁵ Ba ko n sãa bɛn Gusunò sãara sakua, ba ñ koo ten dam wura. A tɔn ben bweseru suurio.

⁶ Ben gaba ko n yenusu duurimɔ kpa bu ka ben gari tɔn kurɔ dam sarirugibu kamia, bɛn durum ya dera ba kom yaa bie ma ba kɪru baatere diiriamme. ⁷ Baadomma kurɔ be, ba kasu bu gāanu gia adama ba n̄ kp̄e bu gem gia. ⁸ Nge mɛ Yanɛsi ka Yambesi ba ka Mɔwisi kinɛnu kua, nge mɛya tɔn be, ba maa ka gem kinɛnu m̄, ba n̄ maa biti m̄ kōsan bwisikunun s̄. Ba n̄ garu koorɔ naanɛ dokebu s̄. ⁹ Adama ben hania kun ka bu gam d̄, domi baawure u koo ben wiiraru wa nge mɛ n Yanɛsi ka Yambesi deema.

Yiire d̄akibu

¹⁰ Adama wunɛ Timote, a nɛn s̄s̄s̄iru ka nɛn kookoosu wa, ka nɛn himba handunian wāaru s̄ ka nɛn naanɛ dokebu ka nɛn suuru ka nɛn kɪru ka maa nɛn tɛmanabu, ¹¹ ka b̄nɛ ye ba man d̄re ka nɛn n̄ni swāa te ta man deema Antiɔsiɔ ka Ikonimuo ka Lisitiɔ. B̄nɛ gaa sari ye na kun wa mi. Adama Yinni u man yakia saa ye kpuron di. ¹² Ka gem, baawure wi u kɪ u Gusunɔ b̄ɛɛɛ w̄ɛ wi ka Yesu Kirisin wāasināa s̄, u n̄ koo ko u kun n̄ni swāaru wa. ¹³ Adama tɔn k̄sobu ka wee kowobu ben k̄suru ta ko ta n sosim̄wa. Nge mɛ ba gabu n̄ni w̄kum̄, mɛya ba maa tii n̄ni w̄kum̄. ¹⁴ Adama wunɛ, a n gāa ni n̄ni ni ba nun s̄s̄i ni a naanɛ doke. A yaayo tɔn b̄n min di wunɛn ȳru ta wee. ¹⁵ Saa wunɛn birun diya a Gusunɔn gari ȳɛ yi yi koo kp̄i yi nun bwisi k̄ a ka Yesu Kirisi naanɛ doke kpa a faaba wa. ¹⁶ Gusunɔn gari kpuro yi weewa saa Gusunɔn min di. Yi maa arufaani m̄ yi ka gem s̄s̄i, kpa yi ka t̄nu win toranu s̄s̄i, kpa yi ka n̄n s̄ɛyasia, kpa yi maa n̄n s̄s̄i nge mɛ u ko n ka wāa gem s̄. ¹⁷ Kpa Gusun̄gii u ka ko tɔn giro wi u s̄̄ru s̄a u ka s̄m geeru baatere ko.

4

¹ Na nun yiirem̄ ka gem Gusunɔn wuswaaɔ ka Kirisi Yesun wuswaaɔ wi u koo wasobu ka ḡribu siri, na maa nun yiirem̄ win wuramaru ka win bandun s̄, ² a Gusunɔn gari waasu koowo a n s̄̄ru s̄a baa n̄ n m̄ren na, ba wura ba n̄ wure. A bu kabia

buo, a bu gerusio, kpa a bu dam k̄ ka suuru baka, kpa a n bu Gusunɔn garin keu s̄s̄sim̄. ³ Domi saa gaa wee ȳ s̄ t̄mba kun ko n kɪ bu s̄s̄i geeru swaa daki, adama ba koo ben tii keu koosio dabinu kasua be ba koo ben swaa nukiri ka gari yi ba n̄bu kɪ, ⁴ kpa bu ben swaa s̄iya saa gem di bu wura gari yi t̄mba seka s̄. ⁵ Adama wunɛ, a de a n ȳ ye a m̄ kpuro s̄. A ka n̄ni swāaru tɛman̄, a Labaari gean waasu kowon s̄mburu koowo, a maa wunɛn s̄ma yibio mam mam.

⁶ Adama nɛ maa, nɛn wāara kua nge doma tam, nɛn saa ya turuku kua ye kon ka dunia deri. ⁷ Na taa geebu kua na kpa, na maa tura ȳra ȳr̄, na naanɛ dokebu n̄ni dim dim. ⁸ T̄, nasaran are man mara, yi yi s̄a gem mɛ Yinni siri kowo gemgii koo man w̄ t̄ te. N n̄ m̄ n̄ t̄na, ka be kpurowa be ba win wuramaru mara ka kɪru.

Ye P̄lu u maa Timote yiire

⁹ A kookari koowo a man naamwema a ku t̄. ¹⁰ Domi Demasi u man deri u doona Tɛsalonika gia ȳn s̄ u handunian kɪru m̄ too. Kɛresansi u doona wi maa Galati gia, ma Titun tii maa da Darumasi gia. ¹¹ Luku turowa ka man wāa mini. À n sisi a de i na ka Maaku sannu, domi u koo kp̄i u man somi nɛn s̄mburu s̄. ¹² Na Tisiki ḡra Efesuɔ. ¹³ À n wee, a nɛn woorun yaberu tama te na deri Torasiɔ Kaapusin w̄r̄, ka maa nɛn tirenu, n ku mam ko ni ba kua ka ḡna.

¹⁴ Alesandu seko wi, u man k̄sa kua gem gem. Yinni u koo n̄n k̄sie ye u kua. ¹⁵ A tii laakari koowo ka wi, domi u k̄rua gem gem u b̄ɛɛn gari yina.

¹⁶ Goo sari wi u ka man ȳra n̄n gbiikiru ye na ka tii yinam̄, be kpurowa ba man deri. Gusun̄ u ku ye garisi ben wir̄. ¹⁷ Adama, Yinni ka man ȳra u man dam k̄ na ka kp̄a na Labaari gea waasu kua t̄n tukobu kpuron wuswaaɔ. Na maa yara gbee sunɔn n̄n di. ¹⁸ Yinni koo man yakia saa k̄sa kpuron di kpa u ka man du win bandu s̄ w̄ll̄ ka alafia. Wiya yiiko m̄ sere ka baadommaɔ. Ami.

N̄ kanabu

¹⁹ Na Pirisila ka Akilasi tɔbura ka maa Onesifun yɛnugibu. ²⁰ Erasutu u yɔra Korintio, na maa Torofimu deri Miletuo yɛn sɔ u barɔ. ²¹ A kookari koowo a na woorun saa yu sere turi.

Ebulusi ka Pudensi ka Linusi ka Kolodia ka bɛsɛgibu kpuro gesi ba nun tɔbura.

²² Yinni u n ka nun wãa.

Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛε kpuro wãa.

TIRE TE PŌLU U TITU KUA

Titu u sāawa Gerekī. U Yesu naane dokewa Pōlu min di, wiru 1:4. U Pōlu yōsiri Labaari gean kparabu sō. Pōlu u nūn gōra nōn ita u ka Korintigibun kēnu mwaama ni ba wē Yerusalemugibun sō, Korinti II, 8:6 ka 12:18. Gōra yeni ya sun sōsi ma Pōlu u Titu naane sāa. Sanam me Pōlu u Keretigibu beram da, u Titu deri mi, u ka Yesun yigberugibu tāsisia, domi Pōlu kun kpīa u te mi, wiru 1:5. Yen biruwa u nūn tire teni yorua u ka nūn sō nge me u koo koosina u ka yigbe te kpara. Tire ten gari yi sōsimō nge me Gusunōn sōm kowo u ko n sāa ka sere maa nge me Yesugii u koo win wāaru diisina handunia ye sō. Mēya ta sun sōsimō ma Yesun Labaari gea ya ra tōnu faaba ko kpa yu nūn sārasia, wiru 1:1-3 ka wiru 2:11-14 ka wiru 3:3-7.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-4.
2. Yesun yigbe sōm kowo, wiru 1:5-16.
3. Nge me Yesugii u koo win wāaru diisina, wiru 2.
4. Kirōba, wiru 3:1-11.
5. Gari dāaki, wiru 3:12-15.

Tōbiribu

¹⁻⁴ Titu, na nun tire teni kuamme wunε wi a sāa nen bii maruro naane dokebu saabu bi sa mō Yesu Kirisi sō beε kpuro. Kpa Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besen Faaba kowo bu nun durom kua kpa bu nun alafia kē. Nēna Pōlu, Gusunōn yoo ka Yesu Kirisin goro. Ba man gōra n ka be Gusunō u gōsa somi bu ka naane doke, kpa n ka bu gem giasia me mu Gusunō beere wēmō, ba n ka wāaru te ta ku ra kpe yīiyō. Gusunō u ku ra weesu ko. Wiya u sun wāa te nō mweeru kua toren di. Ma tē, win saa ye u gōsa sō, u win gari terasia waasu sō yi ba man nōma beria nge me Gusunō besen Faaba kowo u yiire.

Sambu te ba Titu

nōmu sōndia Keretio

⁵ Na nun deriwa Keretio a ka ye ya tien wunano ko, kpa a Yesun yigbe tōnwerobu gōsi wuu baagere sō nge me na nun yiire. ⁶ Wi n weenε a gōsi wee, wi u sāa taare sarirugii kpa u n kurō turo dege dege mō kpa win biba n sāa naane dokeobu, n n mō be ba ka daa beretεke wīimō n kun me mem nō sariru. ⁷ N weenεwa yigbe kparo u n sāa taare sarirugii yēn sō u Gusunōn sōmburu nēni. N n weenε u n sāa tii suo, n kun me mōrugii, n kun me tam nōro, n kun me nō gōmunugii, n kun me wi u dukia kasu ka keeta. ⁸ Adama u n sāa sōbun yaare kowo kpa u n da gean kobu kā. U n sāa wi u tii yē. U n sāa dee dee ka tōn dēero kpa u n gaya mō. ⁹ N weenε u n Gusunōn gari naanegii nēni dim dim nge me ba nūn yi giasia, kpa u ka kpī u maa gabu dam kē ka sōsi geeru kpa u maa sikirinōsugibu kamia.

¹⁰ Domi tōn beretεke dabinu wāa ka wiira gari gerobu ka be ba tōmbu nōni wōkumō, n kun mam ko Yuuba. ¹¹ Ben bwesera n weenε bu nōsu marisia, domi ba yenu dabinun tōmbu bitani dokemō yēn sō ba bu sōsimō ye n kun weenε bu ka gobi wan sō. ¹² Keretigii ben tiin sōmō turo u nēε, baadommawa ba sāa wee kowobu ka gbeeku yēε kōsi ka maa dim kīro yikurobu. ¹³ Geema u gerua. Yen sō, a bu gerusio gem gem kpa ba n tāsā naane dokebu sō dim dim, ¹⁴ kpa bu ku raa maa Yuuban gari sekure nēnε, bu ku maa tōn ben yiirebu swī be ba gem yina. ¹⁵ Gāanu baanire nu dēere be ba dēeren mi, adama gāanu sari ni nu dēere disinugibu ka naane doke sarirugibun mi, yēn sō ben bwisikunu ka ben gōrusu kun dēere. ¹⁶ Ba gerumō ka nō ba Gusunō yē, adama ben kookoosu ben gari siki. Ba sāa tōn kōsobu ka mem nō sarirugibu, ba n kpē bu gāa geenu ganu ko.

2

Sōsi geeru

¹ Adama wunε, a n sōsi geerun gari gerumō. ² A durō bukurobu sōwō bu de ba n gaya mō, kpa ba n sāa

bɛɛɛgibu ka be ba tii yɛ, kpa ba n yɔ dim dim naanɛ dokebu sɔɔ ka kɪru ka temanabu. ³ Mɛya maa kurɔ tɔkɔnu, a nu sɔɔwɔ nu de nin sanu sanusu su n dɛɛre, kpa nu kun sɔa tɔn wɔɔbu n kun mɛ tam yobu. N weenɛwa nu n bwisi gee sɔɔsimɔ ⁴ kpa nu kpɪ nu kurɔ mɔro kpɛmmɪnu sɔɔsi nge mɛ n weenɛ bu ben durɔbu ka bibu kɪa, ⁵ kpa ba n tii yɛ ba n sɔa tɔn dɛɛrobu ka tɔn geobu be ba ben mɔraru nɔni doke, ma ba ben durɔbu wiru kpɪyamɛ, kpa goo ku kpɪ u Gusunɔn gari gari kam gerusi.

⁶ Mɛya maa, a aluwaasiba sɔɔwɔ bu de ba n gaya mɔ. ⁷ Wunɛn tii maa, a n bu kom gem sɔɔsimɔ. A n da Gusunɔn garin keu sɔɔsi ka bɛɛɛ, murafiti sariru sɔɔ. ⁸ A bu sɔɔsio ka gari gee yi ba n kpɛ bu taarɛ wɛ, kpa sekuru tu wunɛn yibɛɛba mwa yɛn sɔ ba gɔa kɔsunu bia ni ba koo gere bɛɛɛ sɔɔ.

⁹ A maa yobu sɔɔwɔ bu ben yin-nibu wiru kpɪya kpuro sɔɔ, kpa bu ko ye ya koo bu wɛre bu ku ka bu sikirina. ¹⁰ Ba kun sɔa bɛn nɔma yam mɔ, adama ba n tii sɔɔsimɔ naanɛgibu kpuro sɔɔ, kpa bu kpuro ko Gusunɔ bɛɛn Faaba kowon sɔɔsiru tu ka ko bɛɛɛgibu.

¹¹ Domi Gusunɔ u win durom sɔɔsi tɔmbu kpuron faaban sɔ. ¹² Durom mɛ, mu sun sɔɔsimɔ ma n weenɛ su wɔa te ta kun Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛmɔ deri ka maa handunian kɪru kankam, kpa sa n wɔa handunia mini gem sɔɔ ka laakari ka Gusunɔn bɛɛɛ wɛɛbu, ¹³ kpa sa n tɔɔ doo nɔrugii te swaa daki ka yɪyɔbu, tɛ sɔɔ Gusunɔ bɛɛn Yinni boko ka bɛɛn Faaba kowo Yesu Kirisin yiiko ya koo sɔɔsira. ¹⁴ Yesu Kirisi wi, u win tii wɛ bɛɛn sɔ u ka sun yakia saa kom kɔsum kpuron di, kpa u ka sun ko tɔn dɛɛrobu be ba sɔa wi tɔnagibu be ba maa hania mɔ bu ka sɔm geenu ko.

¹⁵ Nge mɛya n weenɛ a gari gere. A tɔmbu dam kɛ kpa a maa bu gerusi ka wunɛn yiiko kpuro. A ku de goo u nun gem.

3

Yesugibun sanu sanusu

¹ A wunɛn tɔmbu yaayasio ba n tem yɛrobu ka wuun tɔnwerobu wiru kpɪyamɛ ba n bu mɛm nɔɔwammɛ, kpa ba n sɔɔru sɔa sɔm geenu kpuron sɔ. ² A bu sɔɔwɔ bu ku raa goon kɔsa gere bu ku maa goo nɔɔ kasu, adama bu baawure ben daa duudwia sɔɔsi. ³ Domi bɛɛn tii sa raa sɔa gari bakasu ka mɛm nɔɔ sarirugibu ka be ba tore. Sa raa sɔa gɔru kɪru kankam ka handunian kɪru baateren yobu. Sa raa wɔa nuku kɔsuru ka binɛ sɔɔ. Sa sɔa be tɔmba tusa, sa maa tusinɛ. ⁴ Adama sanam mɛ Gusunɔ bɛɛn Faaba kowo u win tɔn geenu sɔɔsi ka win kɪru tɔmbu sɔɔ, ⁵ u sun faaba kua ka sɔrasia bi bu dera sa marura nɔn mɛɛruse, ma Hunde Dɛɛro sun wɔa kpaaru wɛ. U n sun faaba kue sɔm gee ni bɛɛn tii sa kuan sɔ ma n kun mɔ win wɔnwɔndun sɔ. ⁶ Domi Gusunɔ u sun Hunde Dɛɛro wi wɛ n banda Yesu Kirisi bɛɛn Faaba kowon saabu, ⁷ kpa win durom sɔ su ka ko geegibu Gusunɔn mi, kpa su ka wɔaru te ta ku ra kpe tubi di te sa yɪyɔ. ⁸ Gari yi, gari naanɛgiya.

Na kɪ a yi gere a sire kpa be ba Gusunɔ naanɛ doke bu ben saa di sɔm geenun kobu sɔɔ. Gari yi, yi wɔ yi maa sɔa tɔmbun arufaani. ⁹ Adama a wiira gari suurio ka maa sikadoban yɪsan mɛɛribu ka sikirinɔsu ka maa woodan sannɔsu. Yeni kpuro ya sɔawa kam, ya n arufaani gaa mɔ. ¹⁰ Wi u karanaa dokemɔ, a nɔn gerusio nge nɔn yiru a sere nɔn fɛra bee tia. ¹¹ Domi a yɛ ma tɔnu win bwesera sankire, u toramɔ ma u tii taarɛ wɛɛmɔ.

Yiire dɔakibu

¹² Sanam mɛ kon nun Aatemasi n kun mɛ Tisiki gɔriama, a hania koowo a ka man naamwɛma Nikopolisio, domi miya na gɔru doke na n wɔa woorun saa. ¹³ A Senasi wooda yɛro wi ka Apolo kusenu kuo nu n wɔ ben sanum sɔɔ, kpa gɔanu ku raa bu kɔmia. ¹⁴ N weenɛ bɛɛgibun tii bu hania ko sɔm geenun kobu sɔɔ, kpa ba n nɔmu mɔ bukata tilasigia ye sɔɔ, kpa ba kun wɔaru dimɔ kam sɔɔ.

¹⁵ Be ba wɔa nɛn mini ba nun tɔbura be kpuro. A bu tɔbirio be ba bɛɛn kɪru mɔ naanɛ dokebu sɔɔ.

Kpa Gusunɔn durom mu n ka beε
kpuro wãa.

TIRE TE PɔLU U FILEMɔɔ KUA

Filemɔɔ u sɔawa Pɔlun bɔrɔ wi u Yesu naanɛ doke Koloseɔ, Kolose 4:9. Wiya u dera Yesugibu ba ra mɛnnɛ win dirɔ bu ka sɔaru ko. N deema u yoo mɔ wi ba mɔ Onɛsimu. Onɛsimu wi, u nɔn gobi gbɛna, ma u duka yakura u da wuu marɔɔ, ge ba mɔ Romu. Romu miya Onɛsimu u Pɔlu gia, miya u maa Yesu naanɛ doke. Saa yera Pɔlu u nɔn kua nge win tiin bii. Yen sɔna u Filemɔɔ tire te yorua u ka win yoo Onɛsimu suuru kua, domi u daa kɔsa. Yen sɔ, u ku maa nɔn garisi nge yoo, n kun mɛ gbɛnɔ, adama u nɔn garisio win dusi Yesu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Pɔlu u Gusunɔ siaramɔ Filemɔɔn sɔ, naasu 4-7.
3. Pɔlu u Filemɔɔ suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ, naasu 8-21.
4. Tɔbiri dɔakibu, naasu 22-25.

Tɔbiribu

¹⁻³ Filemɔɔ, besɛn kɔnasi ka besɛn sɔm kowosi, ka maa Yesun yigbɛ te ta ra mɛnnɛ wunɛn yɛnuɔ ka besɛn sesu Apia ka maa Aasipu besɛn tabu kowosi sɔmburu sɔɔ, bɛɛya sa tire teni kua. Gusunɔ besɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ. Nɛna Pɔlu wi ba pirisɔm sɔa Yesu Kirisin sɔ, nɛ ka besɛgii Timɔte, sa bɛɛ tɔbura.

Filemɔɔn kɔru

ka win naanɛ dokebu

⁴ Na ra n nɛn Gusunɔ siaramɔ baadomma nɔn kanaru mɔ wunɛn sɔ, ⁵ domi na wunɛn kɔrun baaru nɔɔmɔ te a naanɛ dokeobu kɔ ka maa wunɛn naanɛ doke bi a mɔ Yinni Yesu sɔɔ. ⁶ Na nɔn kanamɔ u de nɔɔ tia ye besɛ ka wunɛ sa mɔɔsine naanɛ dokebun sɔ yu sɔɔsira kookoosu sɔɔ kpa a gɔa geenu kpuro tubu ni sa mɔ Kirisin saabu. ⁷ Wunɛn kɔru ta man nuku doo bakabu wɛ nɛn kɔnasi, ta man dam ka gem gem, domi a Gusunɔgibun bwɛra yemiasia.

Pɔlu u Onɛsimu

suuru kanamme

⁸ Yen sɔ, baa mɛ nɛn toro sindu Kirisin sɔ ta tura n ka nun yiire a ka ko mɛ n weenɛ, ⁹ ka mɛ, kɔrun sɔna na nun suuru kanamɔ, nɛ Pɔlu, nɛ wi na bukura ma na tɛ wɔa pirisɔm sɔɔ Yesu Kirisin sɔ. ¹⁰ Na nun suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ wi u kua nɛn bii naanɛ dokebu sɔɔ pirisɔm diru mini. ¹¹ Yellu u n daa sɔa gɔanu wunɛn mi, adama tɛ, u arufaani mɔ wunɛn mi ka nɛn tiin mi.

¹² Na nun nɔn gɔriama tɛ, a nɔn mɔɔ nge nɛn tii tii. ¹³ Na raa kɔ u n wɔa nɛn bɔkuɔ pirisɔm sɔɔ mi na wɔa Labaari gean sɔ u ka man somi wunɛn ayɛrɔ. ¹⁴ Adama na n kɔn gɔanu ganu ko ma n kun mɔ a wura, kpa wunɛn somiru ta kun sɔa tilasi. Na kɔwa ta n sɔa wunɛn gɔru kɔru.

¹⁵ A ku tuba yenin saabuwa i ka karana wunɛ ka Onɛsimu saa fiiko kpa a wa a n ka nɔn mɔ ka baadommaɔ, ¹⁶ n n mɔ nge yoo tɔna, adama tɛ u yoo kera. U kua kɔnasi Kirisi sɔɔ n ku mam ko nɛn mi, adama n weenɛ u n kere mɛ gem gem wunɛn mi, domi u n sɔa wunɛn yoo tɔna, u maa sɔawa wunɛn kɔnasi Yinni sɔɔ.

¹⁷ Yen sɔ, a n man garisi wunɛn sɔm kowosi, a nɔn dam koosio nge mɛ kaa man dam koosia. ¹⁸ U n nun gɔanu tora n kun mɛ u n wunɛn dibu nɛni, n kua nɛn sɔmunu. ¹⁹ Wee, na yen yorumɔ ka nɛn tii tiin nɔma. Nɛ Pɔlu, kon nun ye kpuro kɔsia. Baa nɔ kun gerua, wunɛn tii a yɛ ma wunɛn wɔara nɛn dibu nɛni. ²⁰ Yen sɔna nɛgii, a man durom mɛ kuo Yinnin sɔ. A man gɔru yemiasio Kirisi sɔɔ.

²¹ Na nun tire teni kuamme yɛn sɔ na wunɛn mɛm nɔɔbu naanɛ sɔa, domi na yɛ kam kam kaa ko n kere ye na mam nun kanamɔ. ²² Gɔa teena nu tie, a man diru kasuo yɛn sɔ na yɔiyo Gusunɔ u koo bɛɛn kanaru mwa kpa u man bɛɛ wesia.

Nɔɔ kana tɔbiribu

²³ Epafasi, nɛ ka wɔ sa wɔa pirisɔm dirɔ Kirisi Yesun sɔ, u nun tɔbura. ²⁴ Mɛya maa nɛn sɔm kowosibu

Maaku ka Aritaaki ka Demasi ka sere
Luku, ba nun tɔbura.

²⁵ Yinni Yesu Kirisin durom mu n
ka bεε wãa.

TIRE TE BA HEBERUBA KUA

Ba ñ yē wi u tire te yorua. Gaba nēē, Pəluwa u tu yorua yēn sō ba Timōten gari mō te sō, wiru 13:23. Ba ko n tu yoruawa bu sere Yerusalemun sāa yeru kəsuku, wiru 10:11.

Saa ye ba tire te yorua, Heberu be ba Yesu naanē doke ba dam kērun bukata mō. Domi ben gabu ba wāa sika sō. Ma ba wuramō ben yellun yāki yāki sō. Yeniba kpuron sōna ba tire te yorua bu ka Yuu be sōsi ma ben yellun yāki yāki kpuro yi kpa. Yesu Kirisi u yellun wooda kpuro yibia ye u gu. U kua yāku kowo tənwero wi u Yuuban yāku kowo tənwerobu kpuro kere.

Tire te, ta maa sun sōmō ma Yesu u Gusunən gəradoba kere ka Mōwisi ka Aroni ka Yosue. Mēya nō mweē kpaa te Yesu u sun kua tē, ya kere ye Gusunō u Mōwisi kua. Domi Yesu u na u ka yellugii te yibia kpa u sun yakia ye kpuron kookoosun di.

Tire ten kpunaa

1. Gusunō u ka tōmbu gari mō saa yellun di, wiru 1:1-3.
2. Yesu u kpuro kere, wiru 1:4n di sere wiru 10:18.
3. Be ba gbia ba Gusunō naanē doken seeda, wiru 10:19n di sere wiru 13:19.
4. Domaru ka dam kēru, wiru 13:20-25.

Gusunō u gari gerua

win Biin min di

¹ Gasō Gusunō u ka bēsen sikadoba gari kua nən dabinu ka swaa dabinu saa win sōmōbun min di. ² Adama sanam dāakim mēni sō u ka sun gari kua saa win Biin min di. Bii wiya u handunia taka kua, Gusunō u maa nūn gōsa u ka nūn gāanu kpuro nōmu beria. ³ Win yiiko ya sōsiramō win min di. Bii wi, u sāa Gusunən tii tiin weenasii, u maa baayere kpuro neni ka win gari damgii. Ye u tōmbu sārasia ben toranun di u kpa, u da u sina wōlō Gusunō dam kpurogiin nōm geuō.

Gusunən Bii

u Gusunən gəradoba kere

⁴ Nge mē Gusunō u win Bii yīsiru kã te ta win gəradobaginu kpāaru kere, nge mēya maa Bii win tii u Gusunən gəradoba kere. ⁵ Ka gem, Gusunō u n win gəradoban goo sōre u nēē, “Wuna a sāa nēn Bii. Gisōra na kua wunən tundo.”

N n maa mō win gərado goo u ka yā ye u nēē,

“Kon ko win tundo, u koo maa ko nēn bii.”

⁶ Adama saa ye u win Bii yeruma gərio handunia sō u nēē,

“Gusunən gəradoba kpuro bu yiiro bu nūn sã.”

⁷ Wee ye u gerua win gəradoban sō. U nēē,

“Gusunō u win gəradoba kuawa nge woo,

ma u win sōm kowobu kua nge dōo yari.”

⁸ Adama win Biin sōna u nēē,

“Gusunō, ba wunən bandu swīi sere ka baadommas.

Gema a ka wunən bandu neni.

⁹ A gea kī ma a kōsa tusa.

Yen sōna Gusunō wi u sāa wunən Yinni u nun gōsa.

U maa nun nuku dobu wē

ye u ka nun aye bēeregiru wē

te ta wunən kpaasibuginu kpāaru kere.”

¹⁰ U maa kpam nēē,

“Yinni, toren di wuna a tem taka kua.

Wunən nōma a maa ka wōllu kua.

¹¹ Ye kpuro ya koo doona adama wunē kaa n wāa.

Ya koo tākəru ko nge yānu.

¹² Kaa ye kure nge yaberu.

Ya ko ya n maa kōsimōwa nge yānu.

Adama wunē, wuna mi, a n tākəru mō.”

¹³ Gusunō kun maa win gəradoban goo sōre u nēē,

“A sinō nēn nōm geuō

sere n ka nun wunən yiberēba taarea.”

¹⁴ N n mēn na, mba wōllun gəradoba ba sāa. Ba sāawa hundeba be ba Gusunō sāmō. Bera u ra maa gəri bu da bu be ba koo faaba wa somi.

2

Faaba ye, ya kpā too

¹ Yen sō, n weene su gari yi sa nua nene sim sim kpa su ku ka nim doona.
² Gari yi wəllun gərado ba ka na, yi yin dam sōsi sere baawure wi u yi sara n̄ kun m̄ wi u n̄ yi m̄m n̄w̄e, u s̄ēyasiabu wa bi u ka weene. ³ N n m̄n na, am̄na sa ko ka kp̄i su s̄ēyasiabu suuri, s̄a n faaba baka yen bweseru atafiru kua. Yinnin tii u gbia u faaba yen gari n̄̄sia. Yen biru be ba yi nua ba sun yi s̄ōwa ba sire ma gema. ⁴ Saa ye s̄ōra Gusun̄ u ben seeda dam sosi ka ȳrenu ka maamaaki ka s̄am damgii bwese bweseka. U maa kpam t̄mbu Hunde D̄eron k̄nu b̄nu kua nge m̄ u k̄i.

Wi u t̄mbu kparam̄

bu ka faaba wa

⁵ Geema, n n̄ m̄ wəllun gəradobara Gusun̄ u handunia ye ya koo nan dam w̄e, ȳn gari sa m̄. ⁶ Adama Gusun̄n gari s̄ō, goo u gerua u n̄e, “Yinni Gusun̄, mba t̄nu s̄a a n sere ka n̄n yaaye. Wara ra n̄ t̄nu a n sere ka n̄n n̄̄rim̄.
⁷ A n̄n kua u wunen gəradoba k̄mie fiiko. Ka m̄e, a n̄n yiiko ka b̄ēēe w̄e nge sun̄.
⁸ A n̄n kua wirugii taka kooru kpuron w̄llo.”
 Sanam m̄e Gusun̄ u t̄nu dam w̄e ḡanu kpuron w̄llo, ḡanu sari ni u n̄ deri nu n̄n wiru kp̄iya. Adama sa n̄ gina wa ma ḡa ni kpuro nu n̄n wiru kp̄iye. ⁹ Ka m̄e sa Yesu wa. Saa fiiko s̄ō ba n̄n kua wi u n̄ Gusun̄n gəradoba tura, kpa u ka gbi t̄mbu kpuron s̄ Gusun̄n durom saabu. T̄e, sa n̄n waam̄ ka win yiiko ka b̄ēēe nge sun̄, win ḡō wi u gun s̄ō. ¹⁰ Ka gem, n weene Gusun̄ wi u kpuro taka kua ma ya w̄a win s̄ō, u Yesu ko t̄n giro n̄ni sw̄aru s̄ō, kpa u ka t̄n dabinu ko win bibu be ba koo win yiiko b̄nu ko. Domi Yesu wiya u bu kparam̄ bu ka faaba wa.
¹¹ Yesu wi u t̄mbu s̄arasiam̄ ben toranun di, wi ka be ba s̄are ba kua tundo turon bibu. Yen s̄na sekura

kun n̄n m̄ u ka bu soku wigibu
¹² sanam m̄e u n̄e,
 “Yinni Gusun̄, kon n̄gibu wunen gari s̄ō.
 Kon nun siara ka womusu mi ba m̄n̄e.”
¹³ U maa kpam n̄e,
 “Kon n̄n naane doke Gusun̄ s̄ō.”
 Yen biru kpam u n̄e,
 “N̄e wee ka bii be Gusun̄ u man k̄a.”
¹⁴ Nge m̄e bii be, ba wasi m̄ ka yem, Yesu win tii u kua nge be. U kua m̄e kpa u ka gbi. Win ḡō wi, u Yibirisi kpeerasia ye ya raa ḡōn dam n̄ni. ¹⁵ Kpa u maa ka bu yakia be ba s̄a nge yobu ben w̄aru kpuro s̄ō ḡōn berum s̄ō. ¹⁶ Ka gem, n n̄ m̄ win gəradobara u somiru na, Aburhamun biba u somiru na. ¹⁷ Yen s̄na u n̄ koo ko u kun ka win w̄n̄bu weene kpuro s̄ō, kpa u ka ko ben ȳku kowo t̄nwero wi u w̄nw̄ndu ka naane m̄ Gusun̄n s̄amburu s̄ō, kpa u ka t̄mbun torarun ȳkuru ko.
¹⁸ T̄e, u koo kp̄i u bu somi be ba w̄a k̄kiribu s̄ō ȳn s̄ō win tii u n̄ni sw̄aru wa k̄kiribu s̄ō.

3

Yesu u M̄wisi b̄ēēe kere

¹ Yen s̄ō n̄gibu, b̄ēēe be Gusun̄ u soka i ka ko wigibu, i de i n Yesu m̄ēra wi Gusun̄ u ḡrima u ka ko ȳku kowo t̄nwero win seeda sa dim̄. ² Wiya u ka Gusun̄ turo ȳra wi u n̄n ḡsa s̄ambu ten saabu nge m̄e M̄wisi u kua win s̄amburu s̄ō Gusun̄n yenugibu kpuron suunu s̄ō.
³ Wi u ȳnu kua u b̄ēēe m̄ u kere ȳnu gen tii. Nge m̄ya Yesu u ka b̄ēēe baka n̄e ye ya M̄wisigia kere.
⁴ Geema, ȳnu baagere ga gen ȳro m̄, adama Gusun̄wa u s̄a kpuron ȳro.
⁵ M̄wisi u kua s̄am kowo naan̄gii Gusun̄n yenugibu kpuron suunu s̄ō u ka garin seeda di yi Gusun̄ u koo ra gere. ⁶ Adama Kiri u s̄a Bii naan̄gii wi Gusun̄ u kua win ȳnu ȳro. B̄ēēe sa s̄a win yenugibu s̄a n̄ ȳiȳbu m̄ sere ka n̄r̄o ka toro sindu ka naane.

W̄ēa te Gusun̄ u wigibu

wɛɛmɔ

⁷ Yen sɔna nge mɛ Hunde Dɛero u gerua,

“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,

⁸ i ku de bɛɛn gɔrusu bɔbia nge mɛ bɛɛn baababa ba kua dɔma te ba Gusunɔ seesi ka sanam mɛ ba win laakari mɛɛra ghaburu sɔɔ.

⁹ Miya ba man wɛɛra ka laakari mɛɛribu.

Ba maa wa ye na kua sere wɔɔ weeru.

¹⁰ Yen sɔna na ka tɔn be mɔru kua. Ma na nɛɛ, baadommawa ba toramɔ ben bwisikunu sɔɔ.

Ba n nɛn swɛɛ tuba.

¹¹ Na mɔru kua ma na bɔrua na nɛɛ, ba n sisi bu ka man wɛra mi na wɛre.”

¹² Yen sɔ nɛgibu, i tii laakari koowo, i ku de bɛɛn goo u n gɔru kɔsu mɔ ge ga n naane doke, ge ga koo nɔn biru wurasia Gusunɔ, Yinni wason min di.

¹³ Adama i n dam kɛɛnamɔ baadomma saa yɛ sɔɔ ba mɔ gisɔ, kpa bɛɛn goo u ku de toraru tu win nɔni wɔke tu win gɔru bɔbiasia. ¹⁴ Geema, sa kua be ba gbinne ka Kirisi sà n toro sindu mɔ sere ka nɔɔ te sa mɔ toren di.

¹⁵ Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,

“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,

i ku de bɛɛn gɔrusu bɔbia nge mɛ bɛɛn baababa ba kua dɔma te ba nɔn seesi.”

¹⁶ Berà be ba Gusunɔn nɔɔ nua ma ba nɔn seesi. Beya be Mɔwisi u kpara kpuro saa Egibitin di. ¹⁷ Berà Gusunɔ u ka mɔru mɔ sere wɔɔ weeru. Beya be ba tora ma ba gbisuka ghaburu sɔɔ.

¹⁸ Sanam mɛ Gusunɔ u bɔrua u nɛɛ, “ba n sisi bu ka man wɛra mi na wɛre,” berà u ka yà ma n kun mɔ be ba n nɔn mɛm nɔwɛ. ¹⁹ Nge mɛya sa wa ma ba n kpia ba due wɛra yee te sɔɔ yɛn sɔ ba n naane doke.

4

¹ Gusunɔ u sun nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, sa ko kpī su du mi sa ko wɛra ka wi sannu. N n mɛn na, su laakari ko, kpa bɛɛn goo u ku raa deemɛ u wɛra yee te bia. ² Domi ba sun Labaari gea waasu kua nge mɛ ba bu kua be ba gasɔ wɔa ghaburu sɔɔ. Ba gari yi nua, adama yi n bu arufaani gaa kue domi sanam mɛ ba yi nua, ba n yi naane doke. ³ Bese be

sa naane doke, sa ko du wɛra yee te sɔɔ tɛn sɔ Gusunɔ u nɛɛ,

“Na mɔru kua ma na bɔrua na nɛɛ, ba n sisi bu ka

man wɛra mi na wɛre.”

U gari yi gerua baa mɛ win sambura kpa saa mɔn di u handunia taka kua.

⁴ Ka geema, gam gum Gusunɔn gari sɔɔ ba sɔɔ nɔɔba yirusen gari gerua ba nɛɛ,

“Gusunɔ u win samburu kpuro deri u wɛra sɔɔ nɔɔba yiruse.” ⁵ Ma Gusunɔ

u kpam gari tee yi gerua u nɛɛ, “Ba n sisi bu ka man wɛra mi na wɛre.” ⁶ Be

ba gbia ba Labaari gea ye nua ba n due wɛra yee te sɔɔ yɛn sɔ ba n mɛm nua. N

n mɛn na, ayera wɔa gina gabu bu ka du te sɔɔ. ⁷ Yen sɔna Gusunɔ u kpam

tɔru yii te u soka gisɔ. Wɔɔ dabinun biru u ten gari gerua saa Dafidin min

di, nge mɛ sa wa kɔ. U nɛɛ,

“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmɔ gisɔ,

i ku de bɛɛn gɔrusu bɔbia.”

⁸ Geema, Yosue u n daa tɔn be kpara u ka dua wɛra yee te sɔɔ, Gusunɔ u n

daa maa tɔru garun gari mɔ. ⁹ N n mɛn na, wɛra te ta ka Gusunɔn sɔɔ nɔɔba

yirusegiru weene, ta wɔa Gusunɔn tɔmbun sɔ. ¹⁰ Domi wi u dua Gusunɔn

wɛra yerɔ u win samburu deriwa nge mɛ Gusunɔ u wigiru deri. ¹¹ N n mɛn

na, su hania ko su ka du wɛra yee te sɔɔ, kpa goo u ku ko mɛm nɔɔ sarirugii

nge tɔn be, kpa u kam ko.

¹² Domi Gusunɔn gari yi wasi yi maa dam mɔ. Yi nɔɔ do n kere takobi ye ba

dɛera biru ka wuswaa. Yi dam mɔ yi ka tɔnun gɔru ka win hunde saku ka

maa win gbinnu sere yu kpɛɛru girari. Yi tɔnun gɔrun kīru ka gen bwisikunu

sirimɔ. ¹³ Gāanu sari ni nu Gusunɔ berue win taka koorɔ sɔɔ. Kpuro ya

wukiarewa ya yii win wuswaaɔ. Wiya bese kpuro sa ko maa beseɛn wāaru

tusia.

Yesu,

yāku kowo tɔnwero boko

¹⁴ Ka geema sa yāku kowo tɔnwero boko mɔ wi u tura sere Gusunɔn mi,

wiya Yesu Gusunɔn Bii. N n mɛn na, su yōra dim dim beseɛn seeda ye sa di

sɔɔ. ¹⁵ Domi sa yāku kowo tɔnwero mɔ wi u koo kpī u ka sun duura beseɛn

dam sariru sɔɔ yɛn sɔ ba nɔn kɔkura gɔanu kpuro sɔɔ nge bɛɛ, adama u n durum koore. ¹⁶ N n mɛn na, su Gusunɔ duromgiin sina turaru susi ka toro sindu kpa su ka wɔnwɔndu wa ka durom mɛ mu koo sun somi saa ye sa mɛn bukata mɔ.

5

¹ Yɔku kowo tɔnwero baawure wi ba gɔsa tɔmbun suunu sɔɔn di, ba nɔn yiwa u ka Gusunɔ sɔ ben sɔ. U ra Gusunɔ ben kɛnu wɛ kpa u yɔkunu ko ben toranun sɔ. ² U koo kpɪ u suuru ko ka yɛru sarirugibu ka be ba swaa sare yɛn sɔ win tii u dam biare. ³ Yen sɔna maa, u n koo ko u kun yɔkunu kue win tiin toranun sɔ nge mɛ u mɔ tɔmbuginun sɔ. ⁴ Goo kun kpɛ u tii yɔku kowo tɔnwɛrorun bɛɛ wɛ. Gusunɔwa u ra tɔnu gɔsi u wɛ nge mɛ u Aroni kua.

⁵ Nge mɛya Kirisi kun tii yɔku kowo tɔnwɛrorun yiiko wɛ. Gusunɔwa u nɔn ye wɛ wi u nɛɛ,
“Wuna nɛn Bii.

Gisɔra na kua wunen tundo.”

⁶ Gam gum maa u kpam gerua u nɛɛ,
“Wuna kaa ko yɔku kowo ka baadommaɔ
nge Mɛɛkisiɔɔki.”

⁷ Yesun handunian wɔaru sɔɔ u Gusunɔ kana wi u koo kpɪ u nɔn wɔra gɔɔn nɔman di. U maa nɔn suuru kana ka wuri beke ka yiɛsu. Ma Gusunɔ u nɔn swaa daki win wii kpɪibun sɔ. ⁸ Baa mɛ u sɔa Gusunɔn Bii, u mɛm nɔɔbu gia nɔni swaa te u wan sɔ. ⁹ Ye u yiba u kpa, u ka faaba na ye ya ku ra kpe, be kpuron sɔ be ba nɔn mɛm nɔɔwa. ¹⁰ Ma Gusunɔ u nɔn kua yɔku kowo tɔnwero nge Mɛɛkisiɔɔki.

Naane doke deribun kirɔ

¹¹ Gɔa dabinu wɔa ni sa ko kpɪ su gere gari yin sɔ, adama ya sɛ n ka bɛɛ yi tubusia domi i kua be gari ku ra yeeri fuuku. ¹² Saa ya tura i ka ko keu koosiobu. Ka mɛ, i gina goon bukata mɔ wi u koo bɛɛ Gusunɔn garin torubu sɔɔsi. Bɛɛ be n weenɛ i n dɔa dɔki dimɔ, i kpam bɔm bukata mɔ. ¹³ Wi u bɔm nɔrumɔ kpuro biiwa, u n Gusunɔn gari geen dɔɔnɛ

mɔ. ¹⁴ Adama dɔa dɔki sɔawa guro gurobun dɔanu be ba gea ka kɔsan wunanabu gia yɛn sɔ ba yen dɔɔnɛ mɔ.

6

¹ N n mɛn na, su Kirisin garin torubu deri kpa su da wuswaaɔ su ka ko tɔn yebunu. Su ku maa gari yin kpɛɛkpɛɛku sura, gera gɔru gɔsiabu kookoo kamgisun di ka naanɛ dokebu Gusunɔ sɔɔ, ² ka wasi dɛɛrasiabun woronu ka nɔman sɔndibu yɔkurun wɔllɔ ka gɔribun seebun gari ka sian siribu. ³ Wuswaa daa biya sa ko hania ko Gusunɔ u n wura.

⁴ N n ben sɔn na, be ba raa yam wa Gusunɔn gari sɔɔ, ma ba win kɛnu denda, ma ba bɔnu wa Hunde Dɛɛro sɔɔ, ⁵ ma ba wa ma Gusunɔn gari wɔ, ma ba sian wɔarun dam gia, ⁶ yen biru bɔ n biru kisi ba naanɛ dokebu deri mam mam, n n maa koorɔ bu bu gɔru gɔsiasia. Domi ba kpam Gusunɔn Bii kpɛɛmɔwa ben tii dɔa bunanarɔ ma ba nɔn sekuru dokemɔ batuma sɔɔ.

⁷ Sanam mɛ tem mu guri nim nɔrumɔ kiri kiri ma mu dɔanu kpɪisiamɔ ni nu koo mɛn yɛrobu arufaani kua, Gusunɔ u ra mu domaru kuewa. ⁸ Adama mɔ n sɔki ka awɔi kpɪimɔ mu n garu koorɔ. N n sosi Gusunɔ u koo mu bɔrusi, amɛn biru kpa mu dɔɔ mwaaɔa.

⁹ Adama kɔnasibu, baa sɔ n gari yin bweseru gerumɔ, sa bɛɛ naanɛ sɔa sa yiyo ma i ko n wɔa faaban swaa sɔɔ.

¹⁰ Gusunɔ u sɔawa gemgii, u n bɛɛn sɔmburu duarimɔ ka kɔi te i sɔɔsi win yiɛsɔn sɔ, sanam mɛ i wigibu nɔɔri nge mɛ i bu nɔɔrimɔ tɛ. ¹¹ Ka mɛ, sa kɔi bɛɛn baawure u n hania ye mɔ sere ka nɔɔ, kpa ye i yiyo yu ka koorɔ mam mam.

¹² Sa n kɔi i ko nge be ba temanabu kpana, adama i bu saario be ba naanɛ doke ma ba temana ba ka tubi dimɔ ye Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua.

Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ

te ta n sika mɔ

¹³ Sanam mɛ Gusunɔ u Aburahamu nɔɔ mwɛɛru kua, ka yen bɔri sanna. U bɔrua ka win tiin yiɛsɔn yɛn sɔ goo sari wi u maa nɔn kere win yiɛsɔn u koo ka bɔre. ¹⁴ U nɛɛ, kon nun domaru

kua ka gem, kon de wunen bweseru tu dabia. ¹⁵ Nge meya Aburhamu u temana, ma u wa yèn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u nùn kua. ¹⁶ Tɔmbu bà n b̃rumɔ ba ra b̃rewa ka wi u bu keren yĩsiru, kpa b̃ri yi, yi ben gari sire kpa yi sikirinɔsu kpuro kpeesia. ¹⁷ Nge meya Gusunɔ u kĩa u be ba koo k̃ɛru mwa te u bu nɔɔ mwɛɛru kua s̃ɔsi kpasasa ma win gari kun k̃biarɔ. Yen s̃na u nɔɔ mwɛɛru kua u sire ka b̃ri. ¹⁸ N n m̃en na, gari yiru w̃a yi yi ñ k̃sirɔ, yi s̃ɔ Gusunɔ kun kp̃ɛ u weesu ko. Yiya yi sun dam k̃a gem gem bes̃e be sa kuku yeru kasu, kpa su ka wa su mwa ye sa ỹiyɔ ba sun ỹiye. ¹⁹ Ỹiyɔ bi, bu bes̃en g̃ɔru ñeni sim sim nge goo nimkuun marutia gu ku ka k̃ɔra. Bu dam mɔ, bu ñ sika mɔ, ma bu dua sere Gusunɔn w̃a yerun suunu s̃ɔ. ²⁰ Miya Yesu u gbia u dua bes̃en s̃ɔ u kua ỹaku kowo t̃nwerɔ ka baadommaɔ nge M̃ekisideki.

7

M̃ekisideki u s̃a sunɔ

ka maa ỹaku kowo

¹ M̃ekisideki wi, u s̃awa Salemun sunɔ ka W̃rukoon ỹaku kowo. Ye Aburhamu u sinambu tabu diima u wee, yera M̃ekisideki nùn sennɔ da u nùn domaru kua. ² Aburhamu u ye u waama b̃nu kua ma u w̃kuru baateren w̃llɔ tia tia sua u nùn w̃ɛ. Gbiikaa win ỹisirun tubusiana sunɔ gemgii. Yen biru u s̃a Salemun sunɔ, yen tubusiana alafian sunɔ. ³ Goo kun win tundo ka win m̃ero ka win sikado goo ỹɛ. Ba ñ win marubu ka win g̃ɔn gari koore. U ka Gusunɔn Bii weeñɛ, u s̃awa ỹaku kowo ka baadommaɔ.

⁴ I m̃ɛrio nge m̃ɛ durɔ win kp̃ara ñɛ. Domi Aburhamu bes̃en sikado boko u g̃a gee ni u tabu diima u ka wee b̃nu kua, ma u w̃kuru baateren w̃llɔ tia tia sua u nùn w̃ɛ. ⁵ Wooda ya Lefin bibu be ba s̃a ỹaku kowobu yi-ire bu de Isireliba bu ben m̃aru kpuro b̃nu ko, kpa bu w̃kuru baateren w̃llɔ tia tia sua bu bu w̃ɛ. Be ba bu b̃nu ye w̃ɛmɔ ba s̃a ben dusibu, ben tii maa Aburhamun biba. ⁶ Adama M̃ekisideki u ñ yara Lefin bweserun

di. Ka m̃ɛ, Aburhamu u nùn b̃nu ye w̃ɛ. Yen biru M̃ekisideki u nùn domaru kua, wi, wi Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛ ni kua. ⁷ Sika gaa sari, wi u bo wiya u ra ỹakabu domaru kue. ⁸ Lefin bibu, be ba w̃kuru baateren w̃llɔ tia tia mwaamɔ ba s̃a be ba ra gbi, adama M̃ekisideki, wi, u s̃a wi u ñ gbimɔ nge m̃ɛ Gusunɔn gari gerua. ⁹ T̃ɛ, su gere ma sanam m̃ɛ Aburhamu u nùn b̃nu ye w̃ɛ, Lefi win biba b̃nu mwaamɔ u maa b̃nu ye w̃ɛ win tii saa Aburhamun min di. ¹⁰ Domi baa m̃ɛ ba ñ gina nùn mara sanam m̃ɛ, u w̃a win baaban wasi s̃ɔ ye u ka M̃ekisideki yinna.

¹¹ Wooda ye Gusunɔ u Isireliba w̃ɛ yera ỹaku kowo Lefigiba ka s̃amburu m̃ɔ. T̃ɛ, ỹaku kowo be, bà n s̃amburu kua te ta yiba, ñ ñ tilasi ỹaku kowo tuko goo u kpam na wi u s̃a nge M̃ekisideki wi u ñ s̃a Aronin bweseru. ¹² Domi bà n ỹaku kowobun bweseru k̃sa tilasi bu maa wooda k̃si. ¹³ Geema bes̃en Yinni wi gari yi, yi ka ỹa, u s̃awa bweseru garugii t̃en t̃amba kun ỹaku kobun s̃amburu koore. ¹⁴ Domi sa ỹɛ ma ba nùn marawa Yudan bweseru s̃ɔ. M̃owisi kun maa bwese ten gari gerua ỹaku kowobun gari s̃ɔ.

Ỹaku kowo goo

wi u s̃a nge M̃ekisideki

¹⁵ Gari g̃ɛ wee yi yi ye kpuro burusiasamɔ. Ỹaku kowo tuko goo yara wi u s̃a nge M̃ekisideki. ¹⁶ Ba ñ nùn kue ỹaku kowo marumarurun di ma n kun m̃ɔ ka w̃aru te ta ku ra kpen dam. ¹⁷ Ka geema, Gusunɔn gari gerua win s̃ɔ yi ñɛ,

“Wuna kaa ko ỹaku kowo ka baadommaɔ nge M̃ekisideki.”

¹⁸ Nge meya ba ka wooda gura go yèn s̃ɔ ya ñ dam m̃ɔ ya ñ maa arufaani m̃ɔ.

¹⁹ Geema, M̃owisin wooda ya ñ g̃aanu ganu yibie. Adama t̃ɛ, sa swaa gea m̃ɔ yèn min di sa ko Gusunɔ susi.

²⁰ Yen biru Gusunɔ u b̃rua. Beɔnɔ ba kua ỹaku kowobu ñ ñ ka b̃ri.

²¹ Adama wi u Yesu kua ỹaku kowo u ye kuawa ka b̃ri u ñɛ,

“Yinni Gusunɔ u bɔrua.

U n̄ maa win gari seeyamɔ.

U n̄ɛɛ, kaa ko yāku kowo ka baadommaɔ.”

²² Yen sɔna Yesu ka sun nɔɔ mwɛɛru naawa te ta buram bo.

²³ Mi Yesun gari ka yāku kowo ben gari yi kpam wunana wee. Yāku kowo be, ba dabia yèn sɔ gɔɔ ku ra wure ba n̄ wāa sɔmbu te sɔɔ ka baadomma, ²⁴ adama Yesu u ko n̄ wāawa ka baadommaɔ. Ba n̄ maa win yāku kowo sɔmburu suamɔ bu goo wɛ. ²⁵ Yen sɔna u koo kpī u bu faaba ko tɛn di ka baadommaɔ be ba Gusunɔ susimɔ win min di, domi u wāawa u ka Gusunɔ suuru kana ben sɔ.

²⁶ N n̄ mɛn na, Yesu sāawa yāku kowo tɔnwero win bukata sa mɔ. U Gusunɔ wɛre, u dɛɛre, u n̄ durum koore. Wi ka durumgibu ba wunane. Ba n̄n sua ba ka da sere wɔllo. ²⁷ U n̄ sāa nge yāku kowo tɔnwero beɔnɔ. U n̄ baadomman yāku kobun bukata mɔ, gbiikaa win tiin toranun sɔ ka sere gabuginu. U yāku teeru kua te ta tura sere ka baadommaɔ sanam mɛ u ka win tii abɔru kua. ²⁸ Mɔwisin wooda ya dam sarirugibu kua yāku kowo tɔnwerobu. Adama Gusunɔn gari yi u kua ka bɔri, yi yi na woodan biru, yi Bii wi u yiba ka baadommaɔ kua yāku kowo tɔnwero.

8

Yesu

bɛsɛn yāku kowo tɔnwero

¹ Tɛ gari yin wiru wee. Bɛsɛ sa yāku kowo tɔnwero win bweseru mɔ wi u sɔ wɔllo Gusunɔ dam kpurogiin sina turarun nɔm geuɔ. ² U yāku kowo tɔnwerorun sɔmburu mɔ aye dɛɛraru sɔɔ te ta sāa Gusunɔn wāa yerun tii tii, te Yinni u kua, n̄ n̄ mɔ tɔnu.

³ Ba ra yāku kowo tɔnwero gɔsiwa u ka Gusunɔ kɛnu wɛ kpa u yākunu ko. N n̄ mɛn na, bɛsɛn yāku kowo tɔnweron tii u ko n̄ gāanu mɔwa ni u koo ka yākuru ko. ⁴ U n̄ wāa handunia sɔɔ, u n̄ ko n̄ mam sāa yāku kowo domi yāku kowoba wāa be ba ra yākuru ko nge mɛ Mɔwisin wooda ya yiiremɔ. ⁵ Yāku kowo ben sɔmburu ta sāa te ta wāa wɔllɔn weenasiru tɔna

ka ten yaayaasu, nge mɛ Gusunɔ u Mɔwisi sɔɔwa sanam mɛ u kī u kuu bekurugiru ko, u n̄ɛɛ, “A de a kuu te ko ta n̄ sāa nge te na nun sɔɔsi guuru wɔllo.” ⁶ Adama tɛ ba Yesu sɔmburu nɔmu sɔndia te ta begiru bɛɛɛ kere, domi u sāa arukawani ye ya bɛɛɛ bon swaa sɔmɔ. Ba arukawani ye bɔkuawa ka nɔɔ mwɛɛ ni nu bɛɛɛ bo.

⁷ Arukawani gbiikaa yà kun serere mɔ, n̄ n̄ maa koorɔ gaa yu ye kɔsire ko. ⁸ Adama Gusunɔ u win tɔmbu gerusimɔ ye u n̄ɛɛ,

“Yinni Gusunɔ u n̄ɛɛ, tɔnu ganu sisi n̄ sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaa bɔke.

⁹ Adama ya n̄ ko n̄ sāa yèn bweseru na raa ka ben baababa bɔkua dɔma te na bu nɔmu nɛnu na yara Egibitin tem di.

Ba n̄ ka nɛn arukawani ye yɔre ye na ka bu bɔkua.

Yen sɔna na bu atafiiru kua.

Yeya Yinni Gusunɔ u gerua.

¹⁰ U kpam n̄ɛɛ, arukawani kpaa ye wee,

ye kon ka Isireliba bɔke amɛn biru.

Kon nɛn wooda doke ben bwisikunu sɔɔ.

Kon ye yorusi ben gɔrusɔ.

Kon ko ben Yinni kpa bu ko nɛn tɔmbu.

¹¹ Goo sari be sɔɔ wi u koo win wuugii n̄ kun mɛ win temgii keu sɔɔsi u n̄ɛɛ,

u Yinni Gusunɔ gio.

Domi be kpurowa ba ko n̄ man yɛ saa bii piimunun di sere ka bukurobɔ.

¹² Kon bu ben toranu suuru kua.

Na n̄ maa ben toranu yaayamɔ.”

¹³ Sanam mɛ Gusunɔ u arukawani kpaan gari mɔ, ya geruawa u gbiikaa kua gura. Ye ya maa sāa gura ya tɔkɔ mɔ ya doonɔ.

9

Sāa temkiru ka wɔrukiru

¹ Arukawani gbiikaa ya sāarun wooda mɔ ka maa sāa yeru handunia sɔɔ. ² Ba kuu bekurugiru gira. Ten adɛrɔwa ba soka dii dɛɛraru. Miya fitila ga wāa ka tabulu ka Yinni Gusunɔn pɛɛ. ³ Ta maa dii sɔɔ mɔ ge ba kua ka beku kareru. Geya ba soka dii

te ta dɛɛre gem gem. ⁴ Miya kpakorora wāa te ba wura pote tɛn wāllɔ ba ra turare dɔɔ doke. Miya maa woodan kpakorora wāa te ba maa wura pote. Kpakoro te sɔɔ, weke wuragira wāa, mi ba manna doke ka Aronin dɛka ye ya kpara ka kpɛɛ bɛsi mi ba woodan gari yorusi. ⁵ Kpakoro ten wāllɔwa wāllun kɔsobun weenasiba wāa be ba Gusunɔn yikon girima sɔɔsimɔ. Ben kasa ya dɛriare ya wukiri mi ba ra yāku yɛm yēke toranun sɔ. Adama sa n̄ kpɛ su gāa ni kpuron gari saari tɛ.

⁶ Tɛ, bā n ye kpuro yi yi nge mɛ, yera yāku kowobu ba ra du adɛrɔ ge sɔɔ bu ben sāarun sɔmburu ko. ⁷ Adama yāku kowo tɔnwero wi turowa u ra du dii sɔɔ ge sɔɔ, wɔɔ ka wɔɔ nɔn teeru ka yāku yɛm mɛ u ra Gusunɔ tusie win tiin toranun sɔ ka maa tɔmbuginu ni ba kua yēru sariru sɔɔ. ⁸ Nge mɛya Hunde Dɛero u sɔɔsimɔ ma swaa ye ya dɔɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ya n̄ gina kɛniare saa yɛ sɔɔ adɛrɔ ge, ga wāa, ⁹ domi ga sāawa saa yen weenasia. Ya gerumɔ ma kɛnu ka yāku ni ba Gusunɔ kuammɛ, nu n̄ kpɛ nu tɔnu wi u sāa te mɔn gōru dɛɛrasia mam mam. ¹⁰ Domi ya sāawa wasi tɔnan wooda ye ya ka dim ka n̄rubu ka wasin dɛɛrasiabun woronu yā. Ba wooda ye yi sere kpaa yu ka na.

¹¹ Adama Kirisi nawa u n ka sāa gāa gee ni nu wāa tɛn yāku kowo tɔnwero. U dua kuru garun min di te ta kpāaru bo ma ta buram bo. N n̄ mɔ tɔmbu ba tu kua. Ta n̄ wāa handunia ye sɔɔ. ¹² Ye Kirisi u dua nɔn teeru ten dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ya tura sere ka baadommaɔ. U n̄ due ka bonu ka naa binun yɛm. Win tii tiin yema u ka dua, ma u sun yakia sere ka baadommaɔ. ¹³ Ba ra bonu ka naa kinenun yɛm ka naa ye ba dɔɔ mɛnin torom yēke tɔmbu sɔɔ be ba n̄ dɛɛre bu ka dɛɛra woodan nɔni sɔɔ. ¹⁴ N n̄ mɛn na, amɔna Kirisin yɛm arufaani ko n̄ nɛ. Domi Gusunɔn Hunde wi u ku ra kpen saabuwa u tii Gusunɔ wɛ nge yāku te ta n̄ bau mɔ. Win yema mu koo bɛsɛn gōru dɛɛrasia saa sɔm kamginun di kpa su ka kpɛ su Gusunɔ, Yinni waso sɔ.

¹⁵ Yen sɔna Kirisi u sāa nɔɔ mwɛɛ kpaarun swaa sɔmɔ. Win min diya be Gusunɔ u soka ba gāa ni nu ku ra kpe tubi dimɔ ni Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua. Ba koo kpɛ mɛ, yɛn sɔ gɔɔn gari dua sɔɔ, wi u tɔmbu yakiamɔ ben toranun di ni ba kua nɔɔ mwɛɛ gururun saa sɔɔ.

¹⁶ Domi nɔɔ mwɛɛ ten bweseru tu ka koorā tilasi wi u tu kua u gbi. ¹⁷ Geema, nɔɔ mwɛɛ ten bweseru ta n̄ arufaani mɔ ma n̄ kun mɔ wi u tu kua u gu. Ta n̄ dam gam mɔ saa ye yēro u wasi. ¹⁸ Yen sɔna nɔɔ mwɛɛ gbiikiru ta n̄ yibiare sanam mɛ ba n̄ yɛm yēke. ¹⁹ Gbiikaa Mɔwisi u tɔmbu kpuro wooda baayere nɔɔsia nge mɛ Gusunɔ u yi. Yen biru u naa binu ka bonun yɛm sua ka nim, u yāa san swāasu ka isɔpun kikisu kpɛɛ, ma u woodan tireru ka tɔmbu kpuro yɛm mɛ yēke. ²⁰ Ma u nɛɛ, yeniwa yɛm mɛ mu woodan gari sire ye Gusunɔ u wɛ bɛɛn sɔ. ²¹ Mɔwisi u maa kuu bekurugii te ka gāanu kpuro ni ba ra ka sāaru ko yɛm yēke. ²² Woodan komaru sɔɔ yema mu ra gāa dabinu dɛɛrasie. Toranu kun maa suuru waarɔ ma n̄ kun mɔ ba yɛm yēka.

Kirisin yākura

durum wɔkamɔ

²³ N weenɛ bu wāllun gāanun weenasii ni dɛɛrasia nge mɛ. Adama wāllun gāanun tii nu yākunun bukata mɔ ni nu bɛɛɛ kere. ²⁴ Domi Kirisi u n̄ due dii dɛɛraru sɔɔ te tɔnu kua, te ta sāa Gusunɔn wāa yerun weenasiru. U duawa sere wāllun tii tii sɔɔ u n̄ ka yɔ tɛ Gusunɔn wuswaaɔ bɛsɛn sɔ. ²⁵ Yuuban yāku kowo tɔnwero u ra du wɔɔ ka wɔɔ dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ ka yɛm mɛ mu n̄ sāa win tiigim. Adama Kirisi u n̄ due u ka tii abɔru ko nɔn dabiru. ²⁶ U n̄ kua mɛ, u koo raa nɔni sɔɔra nɔn dabinu saa toren di. Adama u dua tɛ nɔn teeru sanam dāakim mɛni sɔɔ u ka toraru wuna sanam mɛ u ka tii wɛ nge abɔru. ²⁷ Nge mɛ Gusunɔ u baawure bure u gbi nɔn teeru u sere n̄n siri, ²⁸ nge mɛya Kirisi u tii wɛ nɔn teeru nge abɔru u ka tɔn dabinun toranu sɔbe. U koo maa kurama nɔn mɛɛruse, n̄ n̄ mɔ u

ka toranu sɔbe, adama u ka bu faaba kowa be ba nùn mara.

10

¹ Yuuban wooda ya ñ gāa gee ni nu wāa tēn gari tubusie sāa sāa, ya sāawa nin yaayaasu. Yen sōna ya ñ kpē yu ka yāku tee ni ba ra ko wōō ka wōō tambu dēerasia mam mam be ba Gusunō susimō ka ni. ² Tōn be ba Gusunō sāmō nge mēn bweseru, bā n daa dēera mam mam ben toranun di, ben gōru ga ñ koo raa maa bu taare wē, yākunu kun ko n daa maa wāa. ³ Adama yāku ni, nu sāawa ni nu koo tambu ben toranu yaayasia wōō ka wōō. ⁴ Domi naa kinenu ka bonun yem mu ñ kpē mu toranu wuna.

⁵ Yen sōna, sanam mē Kirisi u kī u na handunia sōō, u Gusunō sōōwa u nēē, “A ñ yākuru kī ñ kun mē kēru. Yen sōna a man wasi kua.

⁶ A ñ nuku dobu mō yāku dōō mwaararuginu ñ kun mē torarun yākunun sō.

⁷ Ma na nēē, nē wee Gusunō, na sisi n ka wunen kīru ko nge mē ba nēn gari yorua woodan tireru sōō.”

⁸ Gbiikaa u gerua u nēē, “A ñ yākuru kī ñ kun mē kēru, ñ kun mē yāku dōō mwaararugiru, ñ kun mē torarun yākuru. A ñ maa nuku dobu mō ni sōō.” Ka mē, ba ni mō nge mē wooda ya yiire. ⁹ Yen biru u nēē, “Nē wee na sisi n ka wunen kīru ko.” Nge mēya u ka sāa gururu kpeerasia ma u kpaaru kāsire kua. ¹⁰ Yesu Kirisi u Gusunōn kīi te kua, yen sōna sa dēera besen toranun di ka abo te u kua ka win wasi nōn teeru.

¹¹ Tōru baatere yāku kowo baawure ra n yōwa u ka win sōmburu ko. Yāku tee niya u ra n mō baa mē nu ñ kpē nu toranu wuna. ¹² Adama yāku teera Kirisi u kua toranun sō te ta tura sere ka baadomma. Yen biru u da u sina Gusunōn nām geuō, ¹³ u n ka mara sere Gusunō u ka win yiberēba sura bu ko win naa sōnditiru. ¹⁴ Domi ka abo teera u bu dēerasia mam mam sere ka baadomma be Gusunō u kua wigibu.

¹⁵ Hunde Dēero u maa sun ye sōmō. Gbiikaa u nēē,

¹⁶ “Yinni Gusunō u nēē, arukawani kpaa ye wee ye kon ka bu bāke amēn biru. Kon nēn wooda doke ben bwisikunu sōō.

Kon ye yorusi ben gōrusō.”

¹⁷ Ma u kpam nēē, “Na ñ maa ben toranu ka ben wooda sarabu yaayamō.” ¹⁸ Tē bā n goon toranu wuna, n ñ maa tilasi bu yākuru garu ko ten sō.

Su Gusunō susi

¹⁹ Yen sōna nēgibu sa toro sindu mō su ka du dii te ta dēere gem gem sōō Yesun yem saabu. ²⁰ U sun swaa kpaa yaba ye ya wasi saa karerun min di te ta sāa win wasi. ²¹ Sa maa yāku kowo tōnwero mō wi ba swīi Gusunōn tōmbun sō. ²² N n mēn na, i de su Gusunō susi ka murafiti sariru ka naanē doke bi bu toro sindu mō ka gōru dēerō ge ga ñ taare mō ka wasi yi ba dēerasia ka nim dēeram. ²³ Su de sa n yīiyō bini nēni dim dim bīn seeda sa dimō, domi Gusunō wi u nōō mwēeru kua u sāa naanēgii. ²⁴ Su laakari kuana kpa su dam kēēna, sa n ka kīru sōōsimō kpa sa n sōm geenu mō. ²⁵ Su ku mēnnōsu sina nge mē n sāa gabun dōōnē. Adama su dam kēēna n kere, yēn sō i waamō ma Yinnin tōru ta turuku kooma.

²⁶ Domi sà n yē ma torara sa ka mō sanam mē sa gem gia kō, yākuru garu maa sari te ta koo besen toranu wuna. ²⁷ N tiēwa sa n siribu mara ka dōō boko wi u koo Gusunōn yiberēba kam koosia. ²⁸ Baawure wi u Mōwisin wooda sara ba ra nùn gowa ka wōnwōndu sariru, tōnu yiru ñ kun mē ita bā n seeda di ma u taare mō. ²⁹ N n mēn na, amōna n ko n sāa siribun sanam ka wi u Hunde duromgii wōnwa ma u Gusunōn Bii gema ma u win yem kam mēera mē Gusunō u ka win nōō mwēerun gari sire ma u ka yēro dēerasia. I n yē ma yēro win sēyasiabu koo kpēa. ³⁰ Domi bese sa yēro yē wi u gerua u nēē, “Nēna kon mōru kāsia, nēna kon dibu kāsia.” U maa kpam nēē, “Yinni Gusunō u koo win tambu siria.” ³¹ Gari kōsiya Gusunō Yinni waso ù n tōnu nōma doke.

³² I yaayo nge me i gaso kua. Sanam me i Gusunon yam bururam wa i kpa, i noni sora gem gem adama i yora sim sim taa bi so. ³³ Gaso ba bee wamm ma ba bee noni somo batuma so, gaso maa i gabu dam kem be ba wahala yen bweseru waam. ³⁴ Geema, i ka pirisamba noni swaaru bonu kua. Ye ba maa bee been dukia warari, i wura ka nuku dobu, domi i ye ma i dukia mo ye ya beere bo ye ya ko n waa ka baadomma. ³⁵ N n men na, i ku warugoru kpana, domi ten are kpa. ³⁶ Ka gem, i n ko ko i kun teman i ka Gusunon kiru ko kpa i wa i mwa yen no mweeru u bee kua. ³⁷ Geema, nge me Gusunon gari gerumo, “N tiawa fiiko, keriiki tona. Wi u koo na u ka tunuma, u n teemo. ³⁸ Ma wi u saa gemgii nen noni so, u ko n waa naane dokebu saabu. Adama u n biru wura, nen goru ga n maa ka nun doramo.” ³⁹ Sa n waa be ba biru wuru bu ka kam kon wuuru, sa wawa be ba naane doke bu ka ben hunden faaba wan wuuru.

11

Naane dokebu

¹ Wi u naane doke u ye kam kam ma ye u yiyo u koo ye wa. U maa ye ma ye ya n waaro ka noni ya wawa ka gem. ² Naane doke bin bwesera yeruku tamba mo. Yen sora ba bu seeda gea diya.

³ Ka naane dokeba sa tuba ma Gusunon gariya handunia ya ka taka koora. Nge meya ba ye sa waam kua ye sa kun waamon di.

⁴ Ka naane dokeba Abeli u Gusunon yakuru kua te ta Kaenigiru beere kere. Win naane dokebu saabuwa ba nun soka gemgii domi Gusunon tii u win kenu mwa. Ka naane dokeba Abeli u maa gari mo ka te baa me u gu.

⁵ Naane dokebu sora ba Enoku sua Gusunon mi u n gu. Goo sari wi u maa ka nun noni waare, domi Gusunon u nun sua u ka da win mi. Gusunon gari maa gerumo, bu sere nun sua win kookoosu Gusunon were. ⁶ N deema goo sari win kookoosu koo Gusunon were n kun ka naane dokebu. Geema,

wi u Gusunon susimo u naane saa ma Gusunon u waa ma u ra be ba nun kasu durom kue.

⁷ Ka naane dokeba Nowe u Gusunon gari swaa daki sanam me u nun kiro kua ye ya sisin so ye u n gina wa. U Gusunon nasia u nun mem nowa ma u goo nimkuu daka ge so wi ka win yenugibu ba faaba wa. Nge meya u handuniagibu taare we ma u gem wa Gusunon noni so naane dokebu saabu.

⁸ Ka naane dokeba Aburahamu u Gusunon sokuru wura ma u swaa wari u doo tem gam gia me Gusunon u koo nun we nge tubi ma u doo mi u n ye. ⁹ Ka naane dokeba u sina nge so tem me so, me Gusunon u nun no mweeru kua. U waa kuu bekuruginu so wi ka Isaki ka Yakubu. Ben tii, no mwee tee tera Gusunon u maa bu kua. ¹⁰ Domi Aburahamu u wuu boko mara ge ga kpekpeku damguu mo. Gusunonwa u wuu gen kpunaa kua ma u gu bana.

¹¹ Naane dokebu saabuwa Saaraan tii maa dam wa u ka gura sua baa me u yen saa doona. U ye ma Gusunon wi u no mweeru kua u saa naanegii. ¹² Nge meya, saa ton duru turon min di, wi u go tura, tamba marura ba dabiya nge wallun kperi ka nim wokun yani seeri yi goo kun kpe u gari.

¹³ Naane dokebu sora ton be kpuro ba gu. Ba n ga gee ni wa ba mwe nin no mweeru Gusunon u kua, adama ba nu wawa sarun di ba dam koosa ma ba wura ma ba saa sobu ka tem yarobu handunia so. ¹⁴ Be ba gerumo me, ba sosimo kpasasa ma ba tem kasu. ¹⁵ Tem me ba derin beke ya n daa bu mo, ba koo raa ayeru wa bu ka gosira mi. ¹⁶ Adama te ba tem kasu me mu buram bo, tem meya tem wallugim. Yen sora sekura kun Gusunon mo bu ka nun soku ben Yinni domi u bu wuu gagu sora kua.

¹⁷ Naane dokebu sora Aburahamu u ka Isaki yakuru kua ye Gusunon u win laakari merimo. Aburahamu wiya Gusunon u no mweeru kua. Ka me, u sora kpa u ka win bii teereru yakuru ko. ¹⁸ Gusunon u raa nun sowa u nee, “Isakin min diya wunen bwesera koo yari.” ¹⁹ U bwisika ma Gusunon u dam

mə u ka tɔnu seesia ɡɔrin di mam, ma ka gem u Isaki wa nge u wurama ɡɔrin di.

²⁰ Ka naanɛ dokeba, Isaki u Yakɔbu ka Esau domaru kua, ma u bu sɔɔwa ye ya koo koora.

²¹ Ka naanɛ dokeba Yakɔbu u Yosefun bibu domaru kua tia tia ye u ɡɔɔ turuku kua, ma u deka tɔsa u ka Gusunɔ sɔwa.

²² Ye Yosefu u ɡɔɔ turuku kua, ka naanɛ dokeba u Isireliba sɔɔwa ma saa ya sisi yɛ sɔɔ ba koo yari Egibitin di, ma u bu sɔɔwa nge mɛ ba koo win kukunu koosina.

²³ Sanam mɛ ba Mɔwisi mara, ka naanɛ dokeba win mɔwɔba nɔn berua suru ita, domi ba wa ma u sɔa bii durɔ burɔ, ba n maa berum kue bu ka sunɔn wooda sara.

²⁴ Ka naanɛ dokeba, ye Mɔwisi kpɛa u yina bu nɔn soku Egibitin sunɔn bii tɔn kurɔn bii. ²⁵ U kɔa bu nɔn nɔni sɔ ka Gusunɔn tɔmbu sannu ka sere ye u koo yɛeri durum sɔɔ saa fiiko. ²⁶ U bwisika u wa n sanɔ bu nɔn gem nge wi Gusunɔ u ɡɔsa n kere u Egibitin dukia wa, domi sian areya u mɛera.

²⁷ Ka naanɛ dokeba Mɔwisi u yara Egibitin di, u n sunɔn mɔrun berum kue. U yɔra dim dim nge wi u Gusunɔ waamɔ baa mɛ u n waarɔ. ²⁸ Ka naanɛ dokeba u ka Ɔɔ sararibun tɔɔ bakaru torua ma u dera ba yem yɛka dii kɔnnɔsɔ kpa wi u bii yerumaba goomɔ u ku Isirelibagibu baba.

²⁹ Ka naanɛ dokeba Isireliba ba nim wɔku ge ba mɔ Naa yari tɔbura nge tem dira. Adama sanam mɛ Egibitigiba kɔa bu ko nge mɛ, ba nim diira.

³⁰ Naanɛ dokebun sɔna Yerikon gbɔrara ka wɔruma ye Isireliba ba wuu ge sikerena sɔɔ nɔɔba yiru. ³¹ Naanɛ dokebun saabuwa Rahabu kurɔ tanɔ wi, u n gu ka be ba n Gusunɔ mɛm nɔwɛ sannu yɛn sɔ u Isireliban ɡɔrobu dam koosia ka nuku tia.

³² Mba kon maa gere. Ayera kun man turi n ka Gedeonin gari gere ka Barakigii, ka Sansom ka Yɛfite ka Dafidi ka Samuɛli ka sere Gusunɔn sɔmɔbu. ³³ Naanɛ dokebun sɔna ba sinambu tabu di, ba kua ye ya wɔ,

ba wa ba mwa ye Gusunɔ u bu nɔɔ mɔwɛru kua. Ba gbee sinansun nɔsu kɔrua, ³⁴ ba dɔɔ boko go, ba takobin ɡɔɔ kisirari. Ba n daa dam mɔ adama ba kua damgibu. Ba bu nasia tabu sɔɔ, ba tɔn tukobu tabu di. ³⁵ Tɔn kurɔbu gabu ba ben tɔmbu wa ba wurama ɡɔrin di.

Ba gabu tɔya kua ba ka go. Ba yina bu bu faaba ko bu ka wa bu se bu du wɔaru sɔɔ te ta buram bo. ³⁶ Ba maa kpam gabu yaakoru kua, ba bu sɛni sɔ. Ba gabu bɔkua ka yɔni ba doke pirisɔm sɔɔ. ³⁷ Ba gabu kpenu kasuka ba go, ba gabu bɔtira kpirinu yiru, ba gabu go ka takobi. Ba yɔa ɡɔni ka boo ɡɔni deewa ba ka bɔsi. Ba sɔa sɔarobu, ba nɔni sɔɔra, ba tɔya wa. ³⁸ Ben gem sɔ, handunia kun weenɛ ya n sɔa ben wɔa yeru. Ba yaayaare kua ghabunɔ ka guunu wɔllɔ ka kpɛɛ baaba sɔɔ ka wɔrusɔ.

³⁹ Ba tɔn be kpuro seeda ɡea diiya ben naanɛ dokebun saabu. Ka mɛ, ba n wa ba mɔwɛ yɛn nɔɔ mɔwɛru Gusunɔ u kua. ⁴⁰ Geema, nge mɛ Gusunɔ u sun ɡaanu yiiye ni nu bɛɛɛ bo, u n kɔa bu ko be ba yiba n kun ka bɛɛ sannu.

12

Gusunɔ bɛɛn Baaba

¹ Bɛɛ maa, seeda dio dabi teniwa ta sun sikerɛnɛ. N n mɛn na, i de su ye fɛra su kɔ ye ya sun baasi bɛɛn sanum sɔɔ ka durum ye ya ra sun fuuku mani sim sim, kpa su temana garasan duka sɔɔ ye ya sun mara. ² Su nɔni wukia sa n Yesu mɛera. Win min diya bɛɛn naanɛ dokebu wee, wiya maa bu yibiamɔ. U wura ba nɔn go dɔa bunanaru sɔɔ, u n ɡɔɔ win bweserun sekuru mɛera domi u nuku dobu yɔiyo bu nɔn yiiye. Tɛ u sɔ Gusunɔn sina kitarun nɔm ɡeɔ.

³ I win gari bwisikuo nge mɛ u temana ka yibɛɛ tɛɛ te durumgiba ka nɔn nɛnua, kpa i ku mwia kpana i dam bia. ⁴ Domi bɛɛ ka durum gabirinaa sɔɔ, i n ɡina gabirine sere n ka ko ɡɔɔ. ⁵ I dam kɛɛ gari duari yi Gusunɔ u bɛɛ sɔɔmɔ nge win bibu? U nɛɛ, “Nɛn bii, a ku Yinni Gusunɔn sɛɛyasiabu atafiiru ko.

A ku maa nuki sankira ù n nun gerusimò.

⁶ Domi wi Yinni u kī wiya u ra seeyasie, kpa u tōnu baawure sēna so wi u garisi win bii.”

⁷ I ka bēen nōni swāaru temanò, Gusunò u bēe kuammewa nge win bibu. Bii wara wāa wi win baaba ku ra seeyasie. ⁸ Bà kun bēe seeyasie, nge bii be ba tie, ñ n mēn na, i ñ sāa baan bibu, bēe bii seegebara. ⁹ Su bēen tundobu yaaya. Ba sun seeyasia sa maa bu bēere wē. N n mēn na, sa ñ ko bēen Baaba wōrukoo wiru kpīya kpa sa n wāaru mō? ¹⁰ Bēen tundo be, ba sun seeyasia saa fiiko sō nge mē n bu wēre. Adama Gusunò u ra sun seeyasie bēen arufaanin sō kpa sa n ka dēere nge wi. ¹¹ Bà n sun seeyasiamò n da n gina sāawa nuku sankiranu, n ñ mō nuku dobu. Adama amēn biru be ba swaa gea gia seeyasia bi sō, ba ra bin arufaanin di ye ya sāa bōri yendu ka daa gea.

Bwisi kēru ka kirò

¹² Bēe be i wasire i nōma sāare, i tii tāsisiò i nōma sua kpa i de bēen dūa ya n dam mō. ¹³ I n sīimò swēe yi yi wā sō, kpa naa si su ñ bwāa do, su ka bekura kpa su ku ka kirira.

¹⁴ I hania koowo i n ka nōo tia sāa ka tōmbu kpuro kpa i n wāaru dimò te ta dēere, domi goo sari wi u koo Yinni wa, win wāaru tà kun dēere. ¹⁵ I n tii se kpa bēen goo u ku raa Gusunon durom bia. I n tii se kpa mōru ye i yi gōruò yu ku raa se nge kpīi patura yu wahala doke, kpa yen dēe yi tōn dabinu baba. ¹⁶ I n tii se kpa goo u ku ka goo kōo mēna tantanaru sō, kpa goo u ku maa yina u gāa dēeranu bēere wē, nge Esau wi u bii yerumarun tubi dōra dīa gbēe teerun sō. ¹⁷ Amēn biru bēen tii i yē ma u kīa win baaba u nūn domaru kua adama u nūn yinari domi u ñ swaa wa u ka kōsi ye u kua baa mē u kasu ka swīi.

¹⁸ Bēe, i ñ susimē guurò te ba koo kpī bu baba, nge mē Isireliba ba guu te ba mō Sinai susi. Guu te, ta dōo boko mō, ka yam wākuru ka yam tīreru ka woo guna, ¹⁹ ka kōban wurenu ka nōogiru.

Ye Isireliba ba nōogii te nua ba suuru kana nōo ge, gu ku maa ka bu gari gēe ko. ²⁰ Domi ba ñ yiire bin dam mō bi bu nēe, “Hunde koni baayere ye ya guu te baba baa ñ n gbeeku yaan na, ba koo ye kpenu kasukuwa bu go.” ²¹ Ye ba wa mi, ya bērum mō sere Mōwisi u gerua u nēe, “Bērum man mō sere na diirumò.”

²² Adama bēe, Siōnin guura i susi ka Gusunò Yinni wason wuu ge ga sāa Yerusalemu wōrukaa, ka gen gōrado dabi dabiru te ta ñ garirò te ta mēnne ka nuku dobu. ²³ Gusunòwa i susi wi u sāa tōmbu kpuron siri kowo, ka win bii yerumaban mēnno bēn yīsa yorua wōllò, ka maa tōn geebun hundeba be Gusunò u dēerasia mam mam. ²⁴ Yesuwa i susi wi u sāa nōo mwee kpaa ten swaa sōmò, ka win yem mē mu yēkara, mē mu gari mō yi yi Abēlin yemgii nōobu dobu kere.

²⁵ N n mēn na, i n tii se kpa i ku yēron nōo yina wi u ka bēe gari mō. Be ba yina bu win gari swaa daki wi u bu kirò mō handunia sō, ba ñ seeyasiabu kisirari. Kaa sere gere bēe? Sa ñ kisiramò sà n nūn biru kisi wi u ka sun gari mō wōllun di. ²⁶ Win nōo ga tem yīira sanam mē, adama tē u sun nōo mwee teni kua u nēe, “Kon kpam wure n tem yīire nōn teeru, adama n ñ maa mō mē tōna, ka wōlla.” ²⁷ Ye u nēe, “Kon kpam ko nōn teeru,” ya sōsimo ma taka koora koo yīirura yu doona kpa ye ya kun yīirurò ya n ka wāa.

²⁸ Yen sō, su Gusunò siara domi sa bandu mō te ta ñ yīirurò kpa su nūn sà nge mē u kī ka bēere wēebu ka nasiaru. ²⁹ Geema, Gusunò bēen Yinni u sāawa nge dōo wi u ra kam koosie.

13

Nge mē bēen kookoosu

koo ka Gusunò wēre

¹ I n da n bēen naane dokeosibu kī. ² I yaayo ma n weene i sōbu yaare ko, domi be ba kua mē, ben gaba wōllun gōradoba yaare kua ba ñ ka baaru. ³ I pirisamba yaayo nge mē i ko ko ñ n ka bu wāa sannu. I be ba nōni sōmò yaayo domi bēen tii, wasiya i maa mō.

⁴ I de baawure u n durɔ ka kurɔn suanaan bɛɛɛ yɛ kpa durɔ ka kurɔ sɔɔ torara kun wãa. Domi Gusunɔ u koo bu siri be ba kɔɔ mɛnnamɔ tantanaru sɔɔ ka be ba sakararu mɔ.

⁵ I ku de gobin kīru ta n bɛɛ nɛni. I de ye i mɔ yu ka bɛɛ nɛrena domi Gusunɔ u nɛɛ, “Na n̄ nun derimɔ pai, mɛya na n̄ maa nun biru kisimɔ ka baadommaa.”

⁶ Yen s̄na sa ko kpī su tororu so su nɛɛ, “Yinni Gusunɔwa s̄a wi u koo man somi.

Na n̄ gāanu ganun bɛrum mɔ.

Mba t̄onu koo kpī u man kua.”

⁷ I bɛɛn gasɔn swaa gbiobu yaayo be ba bɛɛ Gusunɔn gari n̄ɔsia. I bwisikuo nge mɛ ba ben wāaru di-isina ma ba gu, kpa i ben naanɛ dokebu saari. ⁸ Yesu Kiri si turo wiya mi, ḡa ka gisɔ ka baadommaa. ⁹ I ku de bu bɛɛ torasia ka s̄ɔsi tuku dabinu. Domi Gusunɔn duroma mu weenɛ mu n bɛɛn ḡorusu t̄asisiamɔ, n n̄ mɔ d̄ianun sesenu. Be ba yabu ye kpuro swī ba n̄ yen arufaani gaa waare.

¹⁰ Sa yāku yeru mɔ t̄ɛn yāku nu Yuuban yāku kowo be ba ra raa s̄amburu ko dii d̄ɛrarɔ ba n̄ kp̄ bu di.

¹¹ Domi ba ra yaa sabe nin gonu d̄ɔ m̄eniwa wuun biruɔ sanam mɛ yāku kowo t̄anwero u ka nin yem dua dii te ta d̄ɛre gem gem sɔɔ u ka mu Gusunɔ tusia t̄ambun durum s̄ɔ. ¹² Yen s̄na Yesun tii maa n̄ni s̄ɔra wuun biruɔ u ka wa u t̄ambu d̄ɛrasia ka win tii tiin yem. ¹³ N n̄ m̄ɛn na, su da win mi wuun biruɔ kpa ba n̄ sun gema nge wi.

¹⁴ Domi sa n̄ wuu gagu mɔ tem mɛ sɔɔ, ge ga ko n̄ wāa ka baadommaa. Wuu ge ga wee geya sa kasu. ¹⁵ N n̄ m̄ɛn na, sa n̄ Gusunɔ siaramɔ saa Yesun min di kpeetim sari nge yāku kobu, yera sa n̄ da win ȳsiru siare ka bɛɛn n̄ɔ. ¹⁶ I ku ge an kobu duari, kpa i n̄ sominamɔ ka ye i mɔ. Ya s̄awa nge yāku ni nu ra Gusunɔ w̄ɛre.

¹⁷ I bɛɛn swaa gbiobu m̄ɛm n̄ɔwɔ kpa i bu wiru kp̄iya. Domi bɛɛn hunden gariya ba ra n̄ ka wasire ȳɛn s̄ɔ Gusunɔ u koo bu yen gari bikia. I de bu kpī bu wisi ka nuku do bu, n̄ kun ka nuku sankiranu. B̄a n̄ wisa ka

nuku sankiranu, ya n̄ bɛɛ arufaani gaa kuammɛ.

¹⁸ I n̄ da sun kanaru kue. Sa ȳɛ kam kam ma bɛɛn ḡoru ga d̄ɛre domi sa k̄iwa sa n̄ tii kpare dee dee gāanu kpuro sɔɔ. ¹⁹ Ye na bɛɛ bikiamɔ gem gem, yera i kanaru ko kpa Gusunɔ u de n̄ wurama bɛɛn mi fuuku.

Kanaru

²⁰ Gusunɔ wi u alafia w̄ɛmɔ u bɛɛn Yinni Yesu seeya ḡarin di, ma Yesu wi, u kua bɛɛn yāa kparo boko win yem s̄ɔ mɛ mu n̄ɔ mw̄ɛ te ta ku ra kpen gari sire. ²¹ Gusunɔ turo wi, u bɛɛ dam k̄ɛ i ka daa gea ko kpa i ka win kīru ko, kpa u maa s̄amburu ko bɛɛ sɔɔ te ta koo n̄n̄ w̄ɛre saa Yesu Kiri sin min di wi sa ko n̄ bɛɛɛ w̄ɛmɔ sere ka baadommaa. Ami.

Garin wii goberu ka t̄abiribu

²² N̄gibu, na bɛɛ kanamɔ i de i dam k̄ɛ gari ȳi swaa daki ka t̄ɛmanabu, domi ye na bɛɛ yorua tire teni sɔɔ ya n̄ d̄ɛu. ²³ Na k̄i n̄ ȳɛ ma ba b̄ɛgii Tim̄ote kara piri s̄ɔm di. U n̄ tunuma yellu, sa ko na bɛɛn mi sannu.

²⁴ I bɛɛn swaa gbiobu kpuro t̄abirio ka maa naanɛ dokeobu kpuro. Italin naanɛ dokeobu ba maa bɛɛ t̄abura.

²⁵ Gusunɔn durom mu n̄ ka bɛɛ kpuro wāa.

TIRE TE YAKɔBU U YORUA

Yakɔbun tire te, ta ka naane dokeobu yā be ba yarine baama mi Romugiba bandu dii. Ta sun sɔmɔ nge mɛ n weene Yesugii u win wāaru diisina. Wahala yā n nūn deema, n weene u temana, u ku Gusunɔ taare wē. Domi win min diya u koo somiru wa. N weenewa u win yara kpī, kpa u sɔsi win kookoosu sɔɔ ma u sāa Yesugii. N n weene u goo gɛm. Tɔmbu kpuro ba sāawa tia Gusunɔn nɔni sɔɔ.

Tire ten gari mero ya sāawa kookoosu sɔɔra tɔnun naane dokebu bu koo sɔsira.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1.
2. Naane ka bwisi, wiru 1:2-8.
3. Sāaro ka gobigii, wiru 1:9-11.
4. Laakari mɛeribu ka kəkiribu, wiru 1:12-18.
5. Nɔɔbu ka kobu, wiru 1:19-27.
6. A ku goo gɛm, wiru 2:1-13.
7. Naane dokebu ka bin kookoosu, wiru 2:14-26.
8. Yesugii ka win yara, wiru 3:1-12.
9. Bwisi yi yi wee wɔllun di, wiru 3:13-18.
10. Kookoo kɔsusun kirɔba, wiru 4:1n di sere wiru 5:6.
11. Temanabu ka kanaru, wiru 5:7-20.

Tɔbiribu

¹ Bɛɛ, bwesenu wɔkura yiru, bɛɛ be i yarine handunia kpuro sɔɔ, nɛ Yakɔbu, Gusunɔ ka Yinni Yesu Kirsin yoo, na bɛɛ tɔbura.

A bwisi kanɔ ka naane

² Nɛgibu, laakari mɛeri bwese bwe-seka yɛ sɔɔ i wari kpuro i ye garisio gɔru dobu. ³ Domi i yɛ ma bɛɛn naane dokebu bɔ kun laakari mɛeribu kpane bu koo bɛɛ temanabu marua. ⁴ Adama i de temanabu bu bin sɔmburu ko sāa sāa kpa i n ka sāa tɔn girobu be ba yiba, kpa gāanu kun maa bɛɛ tie. ⁵ Bwisi yi n bɛɛn goo kɔmie u Gusunɔ bikio, u koo nūn yi wē domi Gusunɔ wiya u yi tɔmbu kpuro wɛɛmɔ ka nuku tia gerusibu sari. ⁶ Adama yɛro u bikio

ka naane, n kun ka sika. Domi wi u sika mɔ u sāawa nge nim wɔkun nim mɛ woo ga suamɔ ga bɔrikiamɔ yam kpuro. ⁷⁻⁸ U sāawa gɔrusu yirugii wi u n swaa tia swii win wāaru sɔɔ. Tɔnu win bweseru u ku bwisiku ma u koo gāanu ganu wa Yinni Gusunɔn mi.

Sāaro ka gobigii

⁹ I de naane dokeo bwɛɛbwɛɛ u woo kana yɛn sɔ Gusunɔ u nūn wɔlle sua. ¹⁰ Dukiaɣii maa u woo kanɔ win kawabun sɔ, domi u koo doona nge yakasun wɛsu. ¹¹ Sɔɔ yara ka win yam susuru ma yakasu gbera, sin wɛsu dɛrura ma sin buram kpa. Nge mɛya dukiaɣii u koo dɛrura win sɔma sɔɔ.

Laakari mɛeribu ka kəkiribu

¹² Doo nɔrugiiwa wi u laakari mɛeribun saa sɔɔ temana. Domi win laakari mɛeribun biru u koo wāaru wa tɛn nɔɔ mwɛeru Yinni bu kua be ba nūn kī. ¹³ Bā n ka goo kɔsa kəkura u ku raa gere u nɛɛ, Gusunɔwa u nūn kəkura. Domi ba ku ra ka Gusunɔ kɔsa kəkiri, mɛya win tii u ku ra maa ka goo kɔsa kəkiri. ¹⁴ Adama sanam mɛ tɔnun kīru kankam ta nūn soka ta gawa, yera u kəkirira. ¹⁵ Yen biru kīru kankam ra gura sue kpa tu toraru ma, toraru ta n maa kpɛa ta kpa, kpa tu goo ma.

¹⁶ Nɛn kīnasibu, i ku tii nɔni wɔke. ¹⁷ Kɛɛ geeru baatere ka kɛɛ buranu kpuro saa wɔllun diya nu ra nɛ. Nu maa weewa Gusunɔn min di wi u sɔɔ ka suru taka kua. Wiya wi u ku ra kɔsi, u n maa tiro mɔ. ¹⁸ Win tii tiin kīru sɔɔra u ka sun kua win bibu ka win gari gee su ka ko nge yaku gbiikii te u mwa win taka koora kpuron di.

Nɔɔbu ka kobu

¹⁹ Nɛn kīnasibu, i yeni yɛ sāa sāa, adama i de baawure u n da nɔ kpaaka, kpa u n da saku u sere gere, kpa u n da tɛ u sere mɔru bara. ²⁰ Domi tɔnun mɔru ku ra kom gɛm ko Gusunɔn nɔniɔ. ²¹ Yen sɔ, i daa disinugia ka kom kɔsum kpuro derio kpa i gari yi mwa ka tii kawabu yi Gusunɔ u duura bɛɛn gɔruɔ domi yiya yi koo kpī yi bɛɛn hunde faaba ko.

²² Adama i de i ko gari yin kowobu, n n mɔ yin nɔwɔbu tɔna be ba tii nɔni wɔkumɔ. ²³ Domi wi u gari nua ma u

n̄ kue, u s̄awa nge dur̄o goo wi u win wuswaa m̄era diki s̄o. ²⁴ Ye u m̄era u kpa u doona ma u duari mii mii nge m̄e u s̄a. ²⁵ Adama wi u wooda gea w̄erim̄o ye ya t̄onu yakiam̄o ma u ye m̄em n̄owamm̄e ka temanabu, ma u n̄ s̄a n̄ow̄o wi u koo duari, wiya s̄a doo n̄orugii win s̄amburu s̄o.

²⁶ Goo ù n tamaa u Gusun̄o s̄aam̄o ma u n̄ win yara kp̄ia, u tii weesu kuamm̄ewa, win s̄aaru kama. ²⁷ Wi Gusun̄o Baaba u garisi win s̄a geon tii, wiya wi u ra gobekuba ka ḡaminibu n̄ori ben n̄oni sw̄aaru s̄o kpa u tii n̄ene handunian disinun di.

2

A ku goo gem

¹ N̄egibu, b̄ee be i b̄esen Yinni yi-ikogii Yesu Kirisi naane doke, i ku t̄ambun b̄ere keranaa m̄eri. ² Nge m̄e n t̄e w̄a, gobigii goo u du b̄een m̄enn̄o yer̄o ka wuran taabu ka yabe buraru, kpa s̄aro goo u maa duuma ka yabe k̄ianu. ³ I n yabe burarugii b̄ere w̄e i n̄ee, u sin̄o t̄on giro sin yer̄o, ma i maa s̄aro s̄owa wi, u ȳro gīo, n̄ kun m̄e u sin̄o tem̄o, ⁴ i n̄ t̄ambun b̄ere keranaa m̄erim̄o? I n̄ maa bu sirim̄o ka bwisiku ni nu kun d̄ende?

⁵ N̄en k̄inasibu, i swaa dakio. Gusun̄o u bu ḡosa be ba s̄a s̄arobu handunian n̄oni s̄o bu ka ko dukiagibu ben naane dokebun s̄o, kpa bu bandu di te u be ba n̄un k̄i n̄o mw̄eru kua. ⁶ Adama b̄ee i s̄aro be gema. N̄ n̄ dukiagii bera ba b̄ee dam d̄arem̄o ba b̄ee gawam̄o ba ka daam̄o siri yer̄o? ⁷ Beya ba maa ȳisi gee te gari kam gerusim̄o te Gusun̄o u b̄ee w̄e.

⁸ Ka gem, gea i m̄o, i n ban te Gusun̄o u sw̄in wooda m̄em n̄owa nge m̄e Gusun̄on gari gerua yi n̄ee, “A wunen t̄onusi k̄i n̄ge wunen tii tii.” ⁹ Adama i n̄ t̄ambun b̄ere keranaa m̄era durumwa i m̄o, ma wooda ya b̄ee taare w̄em̄o ȳen s̄o i n̄ ye m̄em n̄ow̄e. ¹⁰ Domi baawure wi u woodaba kpuro sw̄i ma u tia tora, ȳero ye kpuro torariwa. ¹¹ Geema, wi u n̄ee, “I ku sakararu ko,” wiya maa n̄ee, “I ku t̄onu go.” Yen s̄o, à kun sakararu kue, adama ma a t̄onu

go, a wooda sarawa. ¹² I gari geruo kpa i n̄ m̄o n̄ge be Gusun̄o koo siri ka wooda ye ya t̄onu yakiam̄o. ¹³ Domi wi u kun w̄onw̄ondu m̄o, w̄onw̄ondu sariru s̄ora ba koo ȳero siri, adama w̄onw̄onda ta koo kp̄i tu woo kana siribun wuswaa.

Naane dokebu

ka bin kookoosu

¹⁴ N̄egibu, are yer̄a n̄ m̄o, goo ù n gerua u n̄ee, u naane dokebu m̄o, kpa u kun bin kookoosu m̄o. Naane doke bi, bu koo ȳero faaba ko? ¹⁵ Su gesi n̄ee, b̄egii goo, t̄on dur̄o n̄ kun m̄e t̄on kur̄o u ȳanun ȳaaru m̄o ma u n̄ maa m̄o ye u koo di. ¹⁶ B̄een goo ù n n̄un s̄owa u n̄ee, kpuna mu n̄ do, a ku de wooru tu nun go, kpa a di a debu, adama u n̄ n̄un w̄e ȳen bukata u m̄o wasin s̄o, arufaani yer̄a n̄ m̄o. ¹⁷ Nge m̄eya naane dokebu b̄u n̄ w̄a bi t̄ona, b̄u kun s̄osire ka kookoosu, bu kua kam.

¹⁸ Adama goo u koo n̄ee, wini u naane doke, w̄on̄o maa u kookoosu m̄o. Kon gere, a man wunen naane dokebu s̄osio n̄ kun ka kookoosu, kpa n̄e maa n̄ n̄un n̄en naane dokebu s̄osi ka n̄en kookoosu. ¹⁹ Geema, a naane doke ma Gusun̄o turowa w̄a. N̄ w̄era m̄e. W̄erekunun tii nu maa ȳe m̄e, ma nu diirim̄o b̄erum s̄o. ²⁰ Adama wun̄e laakari sarirugii, a n̄ tuba ma naane doke bi bu n̄ s̄osire kookoosu s̄o bu s̄awa kam? ²¹ Mba n̄ dera b̄esen sikado Aburhamu u gem wa Gusun̄on wuswaa. Win kookoosa, ye u ka win bii Isaki ȳakuru kua. ²² A n̄ wa win naane dokebu ka win kookoosu s̄im̄o sannu? Ma win kookoosu s̄osi ma win naane dokebu yiba. ²³ Ma Gusun̄on gari koora yi yi n̄ee, “Aburhamu u Gusun̄o naane kua, ma Gusun̄o u n̄un garisi gemgii.” Ma ba n̄un soka Gusun̄on b̄oro. ²⁴ N̄ n̄ m̄en na, i wa ma Gusun̄o u t̄onu gem w̄em̄o win kookoosun s̄o, n̄ n̄ m̄o win naane dokebu t̄onan s̄o.

²⁵ Nge m̄eya n̄ maa s̄a ka Rahabu, kur̄o tan̄o wi. U gem wa Gusun̄on wuswaa win kookoosun s̄o ye u ka dera Yuuban ḡoro be, ba dua win ȳenūo ma u bu yara ka swaa tuka gaa. ²⁶ Nge m̄e wasi yi yi kun hunde m̄o

gora, nge meya maa naane doke bi bu kun sɔ̄sire kookoosu sɔ̄, bu kua kam.

3

Yesugii ka win yara

¹ Negibu, i ku de i n dabi bee be i kɪ i ko Gusunɔn garin keu koosiobu. Domi i yɛ ma beɛ be sa Gusunɔn garin keu sɔ̄simɔ ba koo sun siri ka wɔnwɔndu sariru n kere gabu. ² Gãa dabinu sɔ̄ra beɛ kpuro sa ra tore. Goo ù kun tore gere sɔ̄ u sãawa tɔnun tii wi u koo kpɪ u win wasi kpuro yaruka doke. ³ Sa ra dumi yaruki dok-eye yi ka sun mɛm nɔ̄wa. Nge meya sa ko kpɪ su yin wasi kpuro ɔ̄sikia. ⁴ I kpam goo nimkusu mɛerio. Baa me su kpã ma woo damgisu su bɔrikiamɔ, sɛsɛ piibuwa ba ra ka su ɔ̄sikie, nge me goo tɛmɔ u kɪ. ⁵ Nge meya yara ya sãa gãa piibu wasi sɔ̄. Adama ya ra woo kanɛ gãa bakanun sɔ̄.

I mɛerio nge me dɔ̄ yɛ piibu ga koo kpɪ gu dãa sube bakaru dɔ̄ mɛni. ⁶ Yara ya maa sãawa nge dɔ̄. Ya sãa nge kɔ̄san wãa yeru besen wasin doo dookan suunu sɔ̄, ma ya wasi kpuro sankumɔ, ya maa besen handunian wãaru kpuro dɔ̄ mɛnimɔ ka ɔ̄rin dɔ̄. ⁷ Tɔnu u koo kpɪ u yɛ bwe-seka kamia, yi yi naasu nne mɔ ka yi yi kabirimɔ ka yi yi wãa nim sɔ̄, ka sere gunɔsu. U mam yi kamia kɔ̄. ⁸ Adama goo sari wi u koo kpɪ u yara kamia. Ya sãawa gãa kɔ̄sunu ni goo kun kpɛ u dwiiyasia. Ma ya dɛɛ ɔ̄ɔgii yiba. ⁹ Yera sa dendimɔ sa ka Yinni besen Baaba siaramɔ, sa maa kpam ka ye tɔmbu bɔrusimɔ be Gusunɔ u taka kua win weenasibu. ¹⁰ Siarabun gari ka bɔrin gari yarimɔ nɔ̄ teu gen min di. Negibu, n n weene n sãa nge mɛ. ¹¹ Bwii tian di nim durom ka nim taatam ko n swɪ sannu? ¹² Negibu, mango ya koo sɔ̄bun binu ma? Nge bere tɔka ya koo mango ma? Mɛya maa ba ku ra nim durom sɔke nim me mu bɔru mɔn di.

Bwisi yi yi wee wɔllun di

¹³ Bɛɛn wara u bwisi ka yɛru mɔ. U bwisi yi sɔ̄sio win daa gea sɔ̄

ka kookoo si u mɔ ka tii kawabu ka laakari. ¹⁴ Adama i n nisi kɔ̄sunu ka kinɛnu mɔ bɛɛn ɔ̄ruɔ, i ku woo kana. I ku maa gem weesu kua. ¹⁵ Bwisi yin bwesera kun wee wɔllun di. Yi sãawa handuniagii, ka wasigii, ka Setamgii. ¹⁶ Domi mi nisinu ka kinɛnu wãa, miya daa bɛɛteke ka kɔ̄sa kpuro ra n wãa. ¹⁷ Adama bwisi yi yi na wɔllun di, gbiikaa yi dɛere, yen biru yi nɔ̄ tia kasu, yi du, yi n ka wesianɔ sɛ, yi wɔnwɔndu mɔ ma yi ra sɔm geenu ko. Yi n kɪru gem wɛɛmɔ, yi n maa murafitiru mɔ. ¹⁸ Be ba nɔ̄ tia kasu ba duurumɔ ka alafia, ma ba gem ɔ̄ɛmɔ.

4

Handunian kɪru

¹ Man diya sannɔsu ka sikirinɔsu naamɔ bɛɛn suunu sɔ̄. Su naamɔwa gãa dabinun binɛn di ye ya ra n tabu mɔ bɛɛn wasi sɔ̄. ² I kɪ i n ɔ̄anu mɔ ni i n kpɛ i wa, ma i sɔ̄ru sãa i ka tɔnu go. I ɔ̄anun binɛ mɔ ni i n kpɛ i wa, ma i sikirinamɔ, i sankinamɔ. Ye i kɪ, i n ye mɔ domi i ku ra Gusunɔ bikie. ³ I n maa bikia i ku ra wa yɛn sɔ̄ torara i ka bikiamɔ kpa i ka ye dendi bɛɛn tii tiin kɪru sɔ̄. ⁴ Bɛɛ be i n ka tɔn turo yɔ̄, i n yɛ ma handunian bɔrɔ Gusunɔn yibɛɛwa? N n mɛn na wi u kɪ u ko handunian bɔrɔ, u tii kua Gusunɔn yibɛɛ. ⁵ I kun tamaa kam sɔ̄ra Gusunɔn gari gerua yi nɛɛ, “Gusunɔ u besen hunde ye u sun wɛn kɪru bikiamɔ ka nisinu.” ⁶ Adama u ra tɔnu durom kue mɛ n kpãaru kere, domi Gusunɔn gari nɛɛ, “Gusunɔ kun wãa be ba tii suen biruɔ, adama u tii kawobu durom kuammɛ.” ⁷ N n mɛn na, i Gusunɔ wiru kpɪyɔ̄. I Setam yinɔ kpa u bɛɛ suuri. ⁸ I Gusunɔ susio, u koo maa bɛɛ susi. I bɛɛn nɔma dɛɛrasio, bɛɛ durumgibu. I bɛɛn ɔ̄rusu sãrasio, bɛɛ ɔ̄rusu yirugibu. ⁹ I de i n nuki sankire kpa i n ɔ̄ wooru sɔ̄ kpa i swɪ. I de bɛɛn yɛɛsu su ɔ̄sia swɪi kpa bɛɛn nuku dobu bu ɔ̄sia nuku sankiranu. ¹⁰ I bɛɛn tii kawo Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u bɛɛ sua wɔllo.

A ku wunegii siri

¹¹ Negibu, i ku kōsa manina. Wi u win winsim kōsa gerumə, n̄ kun m̄ wi u n̄n sirimə, woodan kōsa u gerumə ma u ye sirimə. Wee, à n wooda sirimə, a n̄ maa s̄a wi u ra ye m̄m n̄w̄w̄e ma n̄ kun m̄ wi u ye sirimə. ¹² Gusunə turowa wooda w̄ēm̄, wiya maa s̄a siri kowo. Wi turowa koo kp̄i u faaba ko, wiya koo maa kam koosia. N n̄ m̄n na, wara ra n̄ wun̄ a ka wunen winsim siri.

I ku tii sua

¹³ I man swaa dakio t̄ē, b̄ē be i m̄, gis̄ n̄ kun m̄ sia i ko da wuu kasa i ko mi w̄ō tia kpa i tenkuru ko i are di. ¹⁴ Domi i n̄ ȳe ye b̄ēn w̄āra ko n̄ s̄a sia. I s̄āwa nge buk̄ ge ga ra w̄orum̄ saa fiiko s̄ō, yen biru kpa gu yarina. ¹⁵ M̄ n̄ ween̄ i gere wee. Yinni Gusunə ù n̄ k̄i, ma i w̄ā, i ko yeni ko, n̄ kun m̄ yeon̄. ¹⁶ Adama t̄ē i woo kanam̄ i tii suam̄. Woo kana bin bweseru kpuro bu n̄ w̄ā. ¹⁷ Nge m̄ya baawure wi u gean kobu ȳē ma u kun kue, u torawa.

5

Dukiagibun kir̄

¹ T̄ē b̄ē dukiagibu, i man swaa dakio. I sw̄iyo kpa i n̄ araru m̄ wahala ye ya b̄ē sisien s̄ō. ² B̄ēn dukia sankira, ma gemi b̄ēn ȳānu di. ³ B̄ēn wura ka b̄ēn sii geesu wurura diira. Wurura yera ya koo b̄ē are k̄suru diiya, kpa yu b̄ēn wasin yaa baasi di nge d̄ō. I dukia gura i taasine sanam d̄ākim m̄ni s̄ō. ⁴ Wee, i n̄ s̄m kowobu ben gobi k̄sie be ba ka b̄ē d̄ianu gura gber̄, ma gobi yi, yi wuri m̄. D̄ia guro ben wuri maa dum̄ w̄ollu ka tem Yinnin swaa s̄ō. ⁵ I b̄ēn w̄āru di handunia s̄ō ka dukia baka ka ȳēribu. I dim̄ i b̄riam̄ nge ȳā saka ȳāru. ⁶ I geegii taare w̄ē i go, u n̄ maa ka b̄ē gabirine.

Temanabu ka kanaru

⁷ Yen s̄ō, negibu, i teman̄ sere Yinni u ka wurama. I m̄erio nge m̄ gbee wuko ra n̄ suuru s̄a u n̄ ka tem mara mu n̄n d̄ia geenu marua. U ra n̄ guri gbiikii ka d̄āki mara. ⁸ B̄ēn tii maa,

i n̄ suuru s̄a, i n̄ ȳō dim dim domi Yinnin naaru ta turuku kooma.

⁹ Negibu, i ku ḡoburu waana kpa bu ku raa b̄ē taare w̄ēn s̄ō. Wee siri kowo u ȳō d̄ii k̄ann̄w̄ō. ¹⁰ Negibu, i Gusunə s̄om̄bu yaayo be ba gari gerua ka Yinnin ȳisuru. I ben suuru saario ye ba kua n̄ni sw̄āru s̄ō. ¹¹ Wee, sa bu sokum̄ doo n̄w̄rugibu ȳēn s̄ō ba ȳōra dim dim. I Yoobun temanabun baaru nua, i maa ȳē ye Yinni Gusunə u n̄n kua yen biru. Domi Yinni u ra w̄onw̄ondu ka t̄on geeru ko.

¹² Ye n̄ kpuro kere negibu, i ku ka w̄ollu b̄ōre, n̄ kun m̄ ka tem, n̄ kun m̄ ka ḡānu ganu. I gesi geruo m̄ya sanam m̄ n̄ s̄a m̄, kpa i gere aawo, n̄ n̄ m̄, sanam m̄ n̄ n̄ m̄, kpa i ku ka w̄ōri Gusunə siribu s̄ō.

¹³ N̄ni sw̄āra b̄ēn goo deemawa? U kanaru koowo. Goon nukura ta do? U Gusunə siaro ka womusu.

¹⁴ B̄ēn goowa bar̄? U Yesun yigb̄e t̄onwerobu sokus̄io. Bera ba koo n̄n gum t̄are ka Yinnin ȳisuru kpa bu n̄n kanaru koosi. ¹⁵ Kana naan̄gii te, ta koo bar̄ wi faaba ko. Yinni Gusunə u koo n̄n bw̄āa dobu w̄ē. U n̄ daa maa tora, ba koo n̄n suuru kua. ¹⁶ N̄ n̄ m̄n na, i b̄ēn durum tuuba kuan̄, kpa i n̄ kanaru kuanam̄, kpa i ka wa i bekura. Gemgiin kanaru ta dam arufaanigum m̄ n̄ kp̄ā. ¹⁷ Eli, t̄onuwa nge b̄ē. U kanaru kua gem gem gura yu ku n̄, ma gura kun na sere w̄ō ita ka suru n̄w̄ba tia. ¹⁸ Yen biru u kpam kanaru kua, ma Gusunə u gura n̄esia ma u dera d̄ianu kpia tem̄.

¹⁹ Negibu, b̄ēn goo ù n̄ ka gem tonda ma goo ka n̄n wurama mi kpam, ²⁰ i n̄ ȳē ma wi u ka toro wurama saa torarun swaan di, u koo toro win hunde w̄ōra ḡōn n̄man di kpa u de bu tora dabinu kpeesia.

TIRE GBIKII TE PIɛɛ U YORUA

Piɛɛ, Yesun bɔɔ turowa u tire te yorua. Yuu be ba yarinɛ Asin temɔwa u tu yorua. U bu yoruawa u ka bu dam kɛ ben nɔni swāaru sɔɔ te ba waamɔ yɛn sɔ ba Yesu naanɛ doke. Nɔni swāa ten biru Gusunɔ u koo bu tāsisia be ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yīiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ, wiru 1:3-12.
3. Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ, wiru 1:13n di sere wiru 2:10.
4. Gusunɔn sɔm kowon wāaru, wiru 2:11-25.
5. Kurɔbu ka ben durɔbun wāasinaa, wiru 3:1-7.
6. Yesugiin temanabu nɔni swāarun saa, wiru 3:8n di sere wiru 4:19.
7. Gusunɔn yāa gɔɔn nɔɔribu, wiru 5:1-11.
8. Tɔbiri dāakibu, wiru 5:12-14.

Tɔbiribu

1-2 Bɛɛ be Gusunɔ u gɔsa ma i yarina i sāa sɔbu Pontuɔ ka Galatiɔ ka Kapadosiɔ ka Asiɔ ka Bitiniɔ, Gusunɔ Baaba u bɛɛ gɔsa nge mɛ u raa gɔru doke u ko. Ma i kua wigibu win Hunden saabu, kpa i ka Yesu Kirisi mɛm nɔɔwa, kpa win yɛm mu bɛɛ dɛɛrasia. Nɛ Piɛɛ, Yesu Kirisin gɔrowa, na bɛɛ tire teni yoruammɛ.

Durom ka alafia n bɛɛ sosia.

Yīiyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ

3 Su Gusunɔ siara, bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba. Win wɔnwɔn bakaru sɔɔra u sun mara nɔn mɛɛruse Yesu Kirisin seebu gɔrin din sɔ kpa sa n ka yīiyɔ wāarugibu mɔ 4 kpa su ka tubi di ye Gusunɔ u wigibu yīiye. Tubi ye, ya n sankiramɔ, ya n disinu mɔ, yen buram kun maa kpeemɔ. Yera ba bɛɛ yīiye wɔllo, 5 bɛɛ be Gusunɔn dam mu kɔsu naanɛ dokebun saabu i ka faaba wa ye ya sɔɔru sāa yu ka sɔɔsira sanam dāakim sɔɔ.

6 Yen sɔna i nuku doo bakabu mɔ, baa mɛ nuku sankiranu nu kua tilasi tɛ

saa fiiko sɔɔ, laakari mɛɛri bwese bwe-sekan sɔ. 7 Laakari mɛɛri bi, bu bɛɛn naanɛ dokebu wɛɛrimɔ. Nge mɛ ba ra wura mɛɛri ka dɔɔ, baa mɛ ya koo kam ko, nge mɛya ba bɛɛn naanɛ dokebu mɛɛrimɔ, bi bu wura bɛɛrɛ kere gem gem, bu ka bin dam gia. Kpa i siarabu ka yiiko ka bɛɛrɛ wa sanam mɛ Kirisi koo kurama. 8 I nɔn kī baa mɛ i n nɔn waare. I nɔn naanɛ doke baa mɛ i n gina nɔn wa. Ma i nuku doo bakabu mɔ bi bu n ka nɔɔ gerurɔ. 9 Domi i bɛɛn naanɛ dokebun are waamɔ, yeya bɛɛn hunden faaba.

10 Gusunɔn sɔmɔbu ba faaba yen gari mɛɛra, ba yen saria kasu, ma ba durom mɛn gari gerua mɛ Gusunɔ u bɛɛ yīiye. 11 Domi Kirisin hunde wi u wāa be sɔɔ u bu sɔɔwa yellu ma Kirisi u koo nɔni swāaru wa, yen biru u koo maa yiiko wa. Ma ba hania kua bu ka gia sanam mɛrɔ ka swaa yerɔ u ka yā. 12 Gusunɔ u win sɔmɔ be sɔɔsi ma gari yi u bu nɔmu sɔndia, yi n sāa ben tiigii, ma n kun mɔ bɛɛgii. Tɛ i gari yi nua. Labaari gean waasu kowoba bɛɛ yi nɔɔsia. Ba gari gerua ka Hunde Dɛɛron dam wi u na wɔllun di. Ma Gusunɔn gɔradoban tii ba kī bu gari yin saria gia.

Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ

13 Yen sɔ, i de i n tii sɛ. I ku dom yībiri, kpa i n durom mɛ yīiyɔ kam kam mɛ ba koo bɛɛ wɛ sanam mɛ Yesu Kirisi koo kurama. 14 I koowo bii mɛm nɔwɔbu kpa i ku de bɛɛn wāarun daa yu ka kɔdɛ mɛnna ye i raa mɔ sanam mɛ i n gāanu yɛ. 15 Adama i de i n dɛɛre bɛɛn sanu sanusu kpuro sɔɔ nge mɛ Gusunɔ wi u bɛɛ soka u dɛɛre. 16 Mɛya Gusunɔ u gerua win gari sɔɔ u nɛɛ, “I n dɛɛre domi nɛn tii na dɛɛre.”

17 Bɛɛn kanaru sɔɔ i Gusunɔ sokumɔ Baaba. Wee, wiya u tɔmbu kpuro ka siri teebu sirimɔ nge mɛ baawure u kua. Yen sɔ, saa ye ya bɛɛ tie handunia sɔɔ, i ye dio ka win nasiaru. 18 Bɛɛn tii i yɛ ye ba ka bɛɛ yakia saa bɛɛn wāa kamgirun di te i tubi di bɛɛn sikadoban min di. N n mɔ ka gāa ni nu koo sankira, nge sii geesu n kun mɛ wura. 19 Ka Kirisin yɛm bɛɛregima ba ka bɛɛ yakia wi u ka yāa kinɛ kpɛndu

weene te ta ñ alebu ñ kun me disinu ganu mō. ²⁰ Gusunō u Kirisi wi gōsa u yi ba sere handunia taka kua, ma u sōsira been arufaanin sō sanam dāakim meni sō. ²¹ Saa win min diya i Gusunō naane doke wi u nūn seeya gōrin di ma u nūn yiiko wē. Nge mēya i been naane ka been yīiyōbu doke Gusunō sō.

²² Tē ye i tii sārasia sanam me i gem mem nōwa, ma i been naane dokeosibu kī murafitiru sariru sō, ñ n men na, i n kīane gem gem ka been gōru kpuro. ²³ Domi ba ñ bee mara nōn mēeruse ka bwese te ta koo gbi. Ba bee marawa ka bwese te ta ñ gbimō te ta sāa Gusunōn gari yi yi wasi yi yi ku ra kpe. ²⁴ Nge me Gusunōn gari gerumō, “Tōmbu kpuro ba sāawa nge yakasu. Ma ben beere kpuro sāa nge sin wēsu. Yakasu ra ghere, kpa sin wēsu dērura. ²⁵ Adama Yinni Gusunōn gari ko n wāawa ka baadomma.” Gari yi, yi sāawa Labaari gea ye ba bee waasu kua.

2

Kpee wasiru ka bwese dēeraru

¹ N n men na, i kōsa kpuro derio ka weesu kpuro ka murafitiru, ka nis-inu, ka tōn yaa kasikibu. ² Nge me bii wēnu ra bōm kā, i hunden dīa dēeranu kīō ni nu sāa Gusunōn gari kpa i ka kpēa faaban swaa sō. ³ Domi i Yinnin durom denda.

⁴ I susio win mi, wi u sāa nge kpee wasiru te tōmba yina adama Gusunō u tu gōsa ta maa beere mō win mi. ⁵ I na been tii nge kpee wasinu bu ka bee dendi bu ka hunden wāa yeru bani. Miya i ko n sāa yāku kowo dēerobu be ba tii Gusunō wēmō nge yāku ni u koo mwa Yesu Kirisin saabu. ⁶ Domi ba yorua Gusunōn gari sō, Gusunō u nē, “Na kpee beeregiru gōsa na tu kua gani gōmburun dam Siōniō. Wi u tu naane doke, u ñ sekuru wasi.”

⁷ Kpee te, ta beere mō bee be i naane doken mi, adama be ba ñ naane doken mi, ba yorua ba nē, “Kpee te banōba yina, teya ta kua gani gōmburun dam.”

⁸ Ma gam gum ba kpam nē,

“Kpee tera ta tōmbu sokurasiamō. Teya ta maa bu suramō.”

Ba sokura yēn sō ba yina bu gari yi naane doke. Yeya Gusunō u raa gōru doke ben sō.

⁹ Adama bee i sāawa bwese te ba gōsa, i maa sāa sīna bokon yāku kowobu, i sāa bwese te Gusunō u yakia u yii nenem, kpa i ka win tōn geeru kpura wi, wi u bee soka yam wōkurun di i ka du win yam bururam maamaakigim sō. ¹⁰ Gasō, i ñ sāa bwese te goo u yē, adama tē i kua Gusunōn tōmbu. Gasō i ñ daa wōnwōndu wa, adama tē i wōnwōndu wa.

Gusunōn sōm kowon wāaru

¹¹ Kīnasibu na bee kanamō, bee be i sāa nge sōbu ka kpikobu handunia ye sō, i de i tii kpī ka wasin binē ye ya ra n tabu mō ka been hunde. ¹² I de i n daa gea mō be ba ñ naane doken wuswaa. Nge mēya baa bā n bee daa kōsa mani ba koo been sōm geenu wa kpa bu Gusunō siara sanam me u koo bu siri.

¹³ I wirugibu kpuro wiru kpīyō Yin-nin sō, ñ n tem yēron na, wi u dam bo, ¹⁴ ñ n maa wuu yērobun na, be u gōrimō bu ka kōsan kowobu seeyasia kpa bu gean kowobu siara. ¹⁵ Ka gem, ye Gusunō u kī, yera i ka been sōm geenu gari baka yēru sariba marisia. ¹⁶ I tii kparo nge be ba tii mō, adama i ku been tii mōru dendi i ka kōsa wukiri. I n been wāaru dimō nge Gusunōn yobu. ¹⁷ I tōmbu kpuro beere wēyō, i been naane dokeosibu kīō, i Gusunō nasio, kpa i tem yēro beere wē.

Ye Kirisin nōni swāara

sun sōsimō

¹⁸ Bee sōm kowobu, i been yinnibu wiru kpīyō ka beere wē bakabu, n ñ mō be ba sāa tōn geobu ka be ba du tōna, adama ka be ba sēn tii. ¹⁹ Ka gem, siaraba, i n ka nōni swāaru temana Gusunōn sō, te i ñ ka weene. ²⁰ Nge arufaanin yerā n mō i n ka soberu temana tora te i kuan sō. Adama i n nōni swāaru wa gea ye i kuan sō, ma i temana, siaraba Gusunōn mi. ²¹ Yenin sōna Gusunō u bee soka domi Kirisin tii u nōni swāaru wa been sō

ma u bɛɛ kom gem sɔɔsi kpa i ka win yira swīi. ²² U n̄ torare, ba n̄ maa weesu nɔɔre win nɔɔn di. ²³ Ye ba n̄n wɔnwa u n̄ wɔmburu kɔsie. Ye ba n̄n nɔni sɔɔwa u n̄ bu bɔrusi, adama u tii Gusunɔ wi u ra siri dee dee wɛwa. ²⁴ Kirisin tii u bɛɛn toranu sɔɔwa win wasi sɔɔ dɔa bunanaru wɔllo, kpa su ka toranu karana kpa sa n wāaru dimɔ gem sɔɔ. Win mɛɛran bosun sɔna i bɛkura. ²⁵ Domi i raa sɔawa nge yāa ni nu kɔɔre, adama tɛ i wurama bɛɛn hunden kparon mi, wi u bɛɛ kɔsu.

3

Kurɔbu ka ben durɔbun

Wāasinaa

¹ Bɛɛ maa kurɔbu, i bɛɛn durɔbu wiru kpīyɔ, kpa baa ben gabu b̄a kun Gusunɔn gari naane doke, bɛɛn daa yu de bu naane doke. N n̄ maa tilasi i gari gere, ² domi ba koo wa ma bɛɛn wāara dɛere i maa tɔnun bɛɛrɛ yɛ. ³ I ku kasu i tii ko kurɔ burabu ka bɛɛn serin tara, ka wuraba, ka yāa buranu. ⁴ Adama i de bɛɛn buraru ta n̄ sɔa sɔakiru te ta n̄ kpeemɔ, teya daa duudwia. Yeniwa gāa bɛɛreginu Gusunɔn wuswaa. ⁵ Nge mɛya yellun tɔn kurɔ be ba Gusunɔ sɔamɔ ma ba n̄n yīyɔ, ba ra raa tii sɔmɛ, ma ba ben durɔbu wiru kpīya. ⁶ Mɛya Saaraa u kua, u Aburhamu mɛm nɔwa sere u n̄n soka yinni. Tɛ, bɛɛ i n̄ gea mɔ ma bɛrum kun bɛɛ mɔ, i sɔawa win bii tɔn kurɔbu.

⁷ Bɛɛ maa durɔbu, i n̄ wāasine ka bɛɛn kurɔbu i n̄ yaaye ma ba n̄ bɛɛ dam tura. I bu bɛɛrɛn kookoosu kuo, domi Gusunɔ u koo maa bu wāaru kɛ ka bɛɛ sannu. I n̄ mɔ mɛ kpa gāanu ganu nu ku bɛɛn kanaru gbara.

Nɔni swāaru gem saabu

⁸ Ye kpuron biru i n̄ bwisiku teenu ka kīi teeru mɔ. I n̄ kīane nge maabu ka wɔnɔbu. I n̄ wɔnwɔndu mɔasine ka tii kawabu. ⁹ I ku kɔsa kɔsiena, i ku wɔnna, adama i domaru kuanɔ, domi Gusunɔ u bɛɛ sokawa i ka ko mɛ kpa i domaru wa. ¹⁰ Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,
“Wi u kī u wāa geeru di,
kpa u n̄ nuku dobu mɔ tɔru baatere,

u kɔsan gerubu de kpa u win nɔɔ kpī ka weesu.

¹¹ U de u kɔsa suuri kpa u gea ko, kpa u n̄ alafia naa gire.

¹² Domi gemgiba Yinni Gusunɔ u nɔni wɛɛ.

Ma u ben kanaru swaa daki.

Adama u kɔsan kowobu nɔni mɛnimɔ.”

¹³ Wara u koo bɛɛ nɔni sɔ i n̄ hania mɔ i ka gea ko. ¹⁴ Baa i n̄ nɔni swāaru wa gem sɔ, doo nɔrugiba bɛɛ. I ku tɔmbun bɛrum ko, i ku maa wurura. ¹⁵ Adama i de Kirisi u n̄ sɔa Yinni bɛɛn gɔruɔ. I n̄ sɔaru sɔa i ka bu wisi be ba bɛɛ bɛɛn yīiyɔbun asansi bikiamɔ. ¹⁶ Adama i bu wisio tɛeru ka bɛɛrɛ. I de bɛɛn gɔru ga n̄ dɛere kpa be ba bɛɛn daa gea ye ya wee Kirisin min di kɔsa gerusimɔ bu sekuru wa sanam mɛ ba bɛɛ nɔɔ mani. ¹⁷ Domi n̄ sanɔ tɔnu u nɔni swāaru wa gean kobun sɔ, n̄ n̄ sɔa Gusunɔn kīru, n̄ kere u tu wa kɔsan kobun sɔ. ¹⁸ Nɔn teera Kirisi u gu gem sarirugibun durum sɔ, wi, wi u sɔa gemgii, kpa u ka bɛɛ da Gusunɔn mi. Ba n̄n go, u guwa nge mɛ tɔmba ra gbi, adama ba n̄n seeya ka Hunde Dɛeron dam. ¹⁹ Ka Hunde win dama u da u gɔribu waasu kua be ba nɛni gɔriɔ, ²⁰ be ba n̄ daa Gusunɔ mɛm nɔwɛ sanam mɛ u tɛmanɛ sere Nɔwɛ u ka goo nimkuu dɔka u kpa. Goo nimkuu ge sɔɔ, tɔmbu fiikowa ba dua nge be nɔɔba ita, ma ba faaba wa saa nim di. ²¹ Nim mɛ, mu raa sɔawa batɛmun weenasia ye ya bɛɛ faaba mɔ tɛ. N n̄ mɔ ya wasin disinu wɔkamɔ, adama ya sɔawa seeda ma sa tii Gusunɔ wɛ ka gɔru dɛerɔ Yesu Kirisin seebun sɔ, ²² wi u da wɔllo ma u wāa Gusunɔn nɔm geuɔ. Miya Gusunɔn gɔradoba ka wɔllun yiikogibu ka damgibu ba n̄n wiru kpīyɛ.

4

Wāaru te ta kɔsa

¹ Kirisi u nɔni swāaru wa win wasi sɔɔ, yen sɔ, bɛɛ maa n̄ weene bwisiku tee ni, nu n̄ bɛɛ dam kaa. Domi wi u ka nɔni swāaru tɛmana win wasi sɔɔ u torarun baa deriwa, ² kpa saa ye ya n̄n tie win handunian wāaru sɔɔ

u n ka wāa u ka Gusunən kīru ko, n n mō wasin kīru kankam. ³ Geema, gasən saa ye i raa di i ka kua ye tən tukoba ra kã, ya tura. I raa wāa daa bereteki sō ka bine ka aka tam nōrubu ka tam nōrubun wōrusu ka būu sāaru te Gusunō u yina. ⁴ Tē, ba bitī soore yèn sō i n maa ka bu koma bereteki ni mō, ma ba bē wōmmō. ⁵ Adama ba n koo ko ba kun gari yi Gusunō tusie wi u sōaru sāa u ka wasobu ka gōribu siri. ⁶ Yen sōna ba raa bu Labaari gea waasu kua be ba gu kpa ben hunde ya n ka wasi nge mē Gusunō u wasi, baa mē ba bu siri nge tōmbu handunian wāaru sō.

Be ba ka Gusunən kēnu

sōmburu mō dee dee

⁷ Baayere kpuru kpeeru ta turuku kua. N n mēn na, i tii nēnuō ka laakari, kpa i se i yōra i ka kpī i kanaru ko. ⁸ Ye n kpuro kere, yera i hania koowo i n kīanē domi kīru ta tora dabīnu wukirimō. ⁹ I dam koosianō bēn tii tiinē sō ka nuku tia. ¹⁰ Bēn baawure u de u ka win kē te Gusunō u nūn nōmu sōndia dendi gabun sō nge wi u ka Gusunən kē bwese bweseka sōmburu mō dee dee. ¹¹ Wi u waasu mō u de u Gusunən gari gere. Wi u maa goo sōmburu kuammē u tu koowo ka dam mē Gusunō u nūn wē, kpa gāanu kpuro sō bu Gusunō bēre wē saa Yesu Kirisin min di, wi u yiiko ka dam mō sere ka baadommaō. Ami.

Kirisigiin tēmanabu

nōni swāaru sō

¹² Kīnasibu, i ku bitī soora ka laakari mēeri bi bu bē wērimō nge dō. I ku bu garisi gāa tukunu. ¹³ Adama i gōru doro ye i ka Kirisin nōni swāaru sō bōnu mō, kpa i n maa nuku doo bakabu mō tō te win yiiko ya koo sōsira. ¹⁴ Doo nōroba bē, bā n bē wōmmō Kirisin yīsiran sō, domi Gusunən Hunde yiikogii u wāa ka bē. ¹⁵ Bēn goo u ku de u nōni swāaru wa tōn goberun sō, n kun mē gbēnan sō, n kun mē kōsan kobun sō, n kun mē yèn sō u gari wōbia wōri. ¹⁶ Adama u n nōni swāaru wa yèn sō u sāa Kirisigii, u ku de sekuru tu nūn mwa. N weenēwa u Gusunō bēre wē yèn sō u yīsi te mō.

¹⁷ Saa ya tura siribu bu ka tore. Gusunən tōmba bu koo maa gbi bu ka tore. Too, bō n torua bēn min di, amōna bin wii goberu ta ko n sāa be ba yina bu Gusunən Labaari gea naanē doken mi. ¹⁸ Nge mē Gusunən gari gerumō,

“Geegiin faaba yā n sēsia, amōna n ko n sāa kōsan kowo ka durumgiin mi.”

¹⁹ Nge mēya, be Gusunō u dera ba nōni swāaru waamō, ba n da gea ko, kpa bu ka ben Taka kowo wi u naanē mō yōra.

5

Gusunən yāa gōn nōribu

¹ Yesun yigbe guro guro be ba wāa bēn suunu sō, bera na ka yā. Nēn tii na sāawa yigbe guro guro nge be, na maa sāa Kirisin nōni swāarun seeda dio ma na bōnu mō yiiko ye ya koo sōsira sō. ² Na bē kanamō, i Gusunən tōn be ba wāa bēn suunu sō kparo ka kīru nge mē Gusunō u kī, n n mō ka tilasi n kun mē kōsia bakarun sō, adama i tii wēyō bēn sōmburu sō. ³ I ku bu dam dōre be ba bē nōmu sōndia i kōsu, adama i bu kom gem sōsio mē ba koo swī. ⁴ Ma sanam mē kparobun wirugii koo kurama, i ko are yiikogii mwa yīn buram kun kpeemō.

⁵ Mēya maa, bē aluwaasiba, i yigbe guro gurobu wiru kpīyō. Bē kpuro i tii kawabu sebuo nge yaberu bēn wāasinaa sō, domi Gusunən gari gerumō, “Gusunō kun wāa be ba tii suen biruō, adama u tii kawobu durom kuammē.” ⁶ N n mēn na, i tii kawo kpa i tii deri Gusunən nōm damguuō, kpa u bē sua wōlō saa ye u yi yā n tura. ⁷ I bēn wahala kpuro sōbio win mi, u koo bē nōri.

⁸ I seewo i yōra kpa i n tii sē, domi Setam, bēn yibere u bōsu u wuri mō nge gbee sunō u kasu wi u koo go u tem. ⁹ I ka tii yinō win wuswaā ka toro sindu naanē dokebun sō kpa i n yē ma nōni swāa tenin bwesera ta bēgibu wāasi be ba yarinē handunia sō. ¹⁰ Gusunō durom kpurogii, wi u bē soka i n ka bōnu mō win yiiko nōru sari sō, bē ka Kirisin gbinnaan

saabu, wiya u koo beɛ ko tɔn yebunu
kpa u beɛ yɔrasia sim sim, kpa u
beɛ dam kɛ, kpa u beɛ tāsisia, sanam
mɛ i nɔni swāaru wa saa fiiko sɔɔ i
kpa. ¹¹ Wiya ko n bandu dii sere ka
baadommaɔ. Ami.

Tɔbiri dāakibu

¹² Ka Silasi, beɛɛgii wi na naane sãan
somira na ka beɛ gari fiiko ye yorua
n ka beɛ dam kɛ kpa n seeda di ma
Gusunɔn durom mɛ sɔɔ i yɔ sim sim,
mu sãawa gem.

¹³ Yesun yigbe te ta wãa Babiloniɔ, te
Gusunɔ u gɔsa nge beɛ, ta beɛ tɔbura,
mɛya maa Maaku nen bii u beɛ tɔbura.

¹⁴ I tɔbirinɔ ka kīru.

Kpa alafia ya n ka beɛ wãa beɛ be i sãa
Kirisigibu.

TIRERU YIRUSE TE PIɛɛ U YORUA

Piɛɛn tireru yiruse teni, Yesugibu kpurowa u tu yorua. Ten gari mɛro sãawa, ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu be ba koo kurama ka ben sãosi weesuginu ka kom bɛɛteke. N weene bu Gusunɔ ka Yesu bɛɛn Yinnin bɛɛɛ nɛnɛ bu wa bu ka sãosi ni fɛra ben suunu sãon di. U maa bu tubusia yɛn sã Yesu kun wuramɛ fuuku. U nɛɛ, Gusunɔ kun kɪ tɔmbu bu kam ko. U kɪwa bu wurama win mi kpa bu ben durum tuuba ko. Yen sãna Yesu u tɛɛmɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yesugiin daa, wiru 1:3-15.
3. Be ba Kirisin yiiko wa, wiru 1:16-21.
4. Keu koosio weesugibu, wiru 2.
5. Yinnin wuramarun nɔɔ mWɛɛru, wiru 3.

Tɔbiribu

¹ Bɛɛ be Yesu Kirisi bɛɛn Yinni ka bɛɛn Faaba kowo geegii u naane dokebu wɛ nge bɛɛɛ, nɛ Simɔɔ Piɛɛ, win yoo ka win gɔro, nɛna na bɛɛ tire te yoruammɛ. ² Durom ka alafia n bɛɛ sosia yɛn sã i Gusunɔ yɛ ka maa Yesu bɛɛn Yinni.

Yesugiin daa

³ Win sinaru ta sun kpuro wɛ yɛn bukata sa mɔ sa n ka wãaru mɔ sa n Gusunɔ sãamɔ, kpa sa n nũn giamɔ wi, wi u sun soka ka win yiiko ka win tɔn geeru. ⁴ Nge mɛya u sun nɔɔ mWɛɛ baka bɛɛɛginu kua kpa i n ka bɔnu mɔ win daa sɔɔ, sanam mɛ i sankiranu suuri ni nu wãa handunia sɔɔ binɛn sã. ⁵ Yen sã, i kookari koowo i ka bɛɛn naane dokebu sɔɔ lasabu gea sosi, kpa i lasabu gea sɔɔ yɛru sosi, ⁶ kpa i yɛru sɔɔ gaya sosi, kpa i gaya sɔɔ, suuru sosi, kpa i suuru sɔɔ Gusunɔn bɛɛɛ yɛru sosi, ⁷ kpa i Gusunɔn bɛɛɛ yɛru sɔɔ tɔn geeru sosi, kpa i tɔn geeru sɔɔ kɪru sosi. ⁸ Gãa nini, nũ n wãa bɛɛ sɔɔ ma nu sosimɔ nu n derimɔ i ko garu koo sarirugibu. Bɛɛn sɔmbura kun maa

mɔ arufaani sarirugiru n wa i ka bɛɛn Yinni Yesu Kirisi gia sãa sãa. ⁹ Adama win mi gãa ni, nu n wãa, wiya sãa nge wɔko, u ku ra wa saruɔ. U maa duari ma ba nũn dɛɛrasia win gasɔn durum di.

¹⁰ Yen sã, nɛgibu, i hania sosio i ka gia sãa sãa ma Gusunɔwa u bɛɛ soka ma u bɛɛ gɔsa, domi i n kua mɛ, i n sokuramɔ ka baadommaa. ¹¹ Nge mɛya ba koo de i du ka bɛɛɛ mi bɛɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi u bandu dii sere ka baadommaa.

¹² Yen sãna, ko na n da n sɔɔru sãa n ka bɛɛ gãa ni yaayasia baa mɛ i nu yɛ kɔ, baa mɛ i maa yɔ dim dim gem mɛ sɔɔ, mɛ i wura. ¹³ Adama na tamaa n weene saa ye na wãa hunde sɔɔ, na n da n bɛɛ gãa ni yaayasiama kpa bɛɛn laakari ya n ka seewa. ¹⁴ Domi na yɛ ma n n sosi kon wasi yini deri nge mɛ bɛɛn Yinni Yesu Kirisi u man sãosi. ¹⁵ Mɛya kon kookari ko kpa i ka kpɪ i gãa ni yaaya saa baayere nɛn doonarun biru.

Be ba Kirisin yiiko wa

¹⁶ Ka gem, sa n suka swɪi ye tɔmba kua ka ben bwisi, sanam mɛ sa bɛɛ bɛɛn Yinni Yesu Kirisin dam ka win wuramaru giasia. Sa win kpãaru wawa ka bɛɛn nɔni. ¹⁷ Domi sanam mɛ Gusunɔ Baaba u nũn bɛɛɛ ka yiiko wɛ, u nɔɔ gagu nua saa yiiko bakagiin min di ga nɛɛ, “Winiwa nɛn Bii kɪnasi wɪ sɔɔ nɛn gɔru dobu kpuro wãa.” ¹⁸ Bɛɛn tii sa nɔɔ ge nua ga na wɔllun di sanam mɛ sa wãa ka wi guu dɛɛra ten wɔllɔ.

¹⁹ Nge mɛya Gusunɔn sɔmɔbun gari yi sirera. N weene i yi swaa daki domi yi sãawa nge fitila ge ga ballimɔ yam wɔkurɔ sere yam mu ka sãra kpa Yesu wi u sãa nge yam sãrerun kpɛra yu ka bɛɛn gɔrusu bururasia. ²⁰ Gbiikaa i de i n yeni yɛ ma gari yi Gusunɔ u win sɔmɔbu sɔɔwa yin gɛɛ sari yi tɔnu u koo kpɪ u tubusia ka win tii. ²¹ Domi Gusunɔn gari gɛɛ kun wãa yi tɔnu u gerua ka win tiin kɪru. Adama tɔmba Gusunɔn gari gerua nge mɛ Hunde Dɛɛro u bu sãosi.

2

Keu koosio weesugibu (I maa mærio Yudu 4-13)

¹ Adama sɔmɔ weesugiba raa wāa tɔn ben suunu sɔɔ. Mɛya maa keu koosio weesugiba koo kurama bɛɛn suunu sɔɔ. Ba koo ka sɔɔsi weesuginu na ka bwisi, ni nu ra tɔmbu kam koosie kpa bu Yinni wi u bu yakia yina. Nge mɛya ba koo tii kam kobu sure suaru sɔɔ. ² Tɔn dabira koo ben daa bɛrɛtɛkɛ swīi, kpa ben sɔ, gabu bu gem swaa wɔmɛ. ³ Keu koosio weesugii ben binɛn sɔ, ba koo bɛɛ taki di ka ben gari yi ba bwisika ba seka. Adama saa tɛɛbun di ben siri kowo sɔɔru sɔa u ka bu siri. Wi u koo maa bu kam koosia u n̄ dɔ.

⁴ Domi Gusunɔ u n̄ wɔllun gɔradoba deri be ba raa tora, adama u bu sure gɔriɔ mi ba bu nɛni wɔru sɔɔ yam wɔkura sere siribun tɔru. ⁵ U n̄ maa yeruku tɔmbu deri adama u Nɔwɛ faaba kua wi u gem kpara ka kpam tɔmbu nɔɔba yiru gabu ye u ka dera nim yibu bakara na ta handunian tɔmbu wukiri be ba n̄ win bɛɛrɛ yɛ. ⁶ U wuu si ba sokumɔ Sodomu ka Gomɔra taarɛ wɛ ma u su kam koosia ka dɔɔ. Nge mɛya su kua yīreru tɔn kɔso be ba koo ra nan sɔ. ⁷ Ma u tɔn geo wi ba mɔ Lɔtu yara wi u ra n̄ nuki sankire tɔn kɔso ben daa bɛrɛtɛkɛn sɔ. ⁸ Domi durɔ wi, u sɔa tɔn geo tɔn ben suunu sɔɔ. Yam sārɛru baaterɛn kɔsa ye u waamɔ ka ye u nɔɔmɔ ya win gɔru dɛɛrɔ tɔya mɔ. ⁹ N n̄ mɛn na Gusunɔ u yɛ mɛ u koo ka be ba win bɛɛrɛ yɛ yara saa laakari mæribun di. U maa yɛ mɛ u koo tɔn kɔsobu yi u ka bu wahala ko siribun sanam, ¹⁰ n̄ mam nɛrɛ be ba ben wasin kīru kankam mɔ ma ba Gusunɔn yiiko gema.

Keu koosio weesugii be, ba sɔawa wɔbiagibu ka tii suobu, ba n̄ maa bɛrum mɔ bu ka wɔllun yiikogibu wɔmɛ. ¹¹ Baa Gusunɔn gɔradoba, be ba bu dam ka yiiko kere gem gem, ba n̄ wɔllun yiikogibu taarɛ wɛɛmɔ ka wɔmburu Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ¹² Adama marumara tɔn be, ba ka yenɛ mɔ nge yɛɛ yi yi wāa bu ka mwa bu gon sɔ. Ye ba kun tuba yera ba

wɔmmɔ. Ba koo maa kam kowa nge yɛɛ yi. ¹³ Kɔsa ye ba gabu kua, yera ba koo bu kɔsie. Ba ra n̄ nuku dobu mɔ b̄a n̄ ben wasin kīnu kankam mɔ sɔɔ sɔɔ gbāara. Ba sɔa nge too yākuru, sanam mɛ ba dimɔ ka bɛɛ sannu ka ben akanu, ma ba yɛɛrimɔ ben taki ye ba tɔmbu dimɔ sɔɔ. ¹⁴ Ba ra n̄ sakararun nɔni mɔ, toranu ku ra bu turi. Ba ra be ba kun yɔ dim dim yina mwɛ. Ben gɔru ga binɛn dɔɔnɛ mɔ. Gusunɔ u bu b̄rusi. ¹⁵ Ba swaa gea deri ma ba kɔɔra. Ba Balamu, Beorun biin swaa swīi wi u kɔsan kobun are kīa. ¹⁶ Adama Gusunɔ u n̄n gerusi win torarun sɔ. Geema ketɛku ge ga ku ra gari ko ga ka n̄n gari kua nge tɔnu ma ga Gusunɔn sɔmɔ win wiira kookoosu yɔrasia.

¹⁷ Tɔn be, ba sɔawa bwii nim sariba ka bukɔ ge woo ga b̄arikiamɔ. Gusunɔ u bu yam wɔkuru yiye ta kpā. ¹⁸ Ba woo kana gari gerumɔ yi yi n̄ wiru mɔ. Ba tɔnun gɔrun binɛ kankam dendimɔ bu ka gabu yina mwa be ba kisirama saa be ba toren min di. ¹⁹ Ba bu tii mɔru nɔɔ mwɛɛru kuammɛ, adama ben tii ba sɔawa ye ya ka bu kam koore dɔɔn yobu. Domi baawure sɔawa ye ya n̄n kamian yoo. ²⁰ Geema, tɔmbu b̄a n̄ handunian daa bɛrɛtɛkɛ kisirari yɛn sɔ ba bɛɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi gia, ma ba kpam dera ya bu mwa ya kamia nɔn mæɛruse, ben wāa gbiikira koo sɔaya ka sere dāakiru. ²¹ N ko n̄ daa sanɔ ba kun gem swaa giare ka sere bu ye gia kpa bu wooda dɛɛra biru kisi ye ba bu wɛ. ²² Ye n̄ bu deema ya sɔɔsimɔ ma mɔn teni ta gem gerumɔ te ta nɛɛ, “Bɔɔ ga wura ga gen sianu dabirimɔ, ma kurusɔ ge ba wobura ga kpam yironu burimɔ.”

3

Yinnin wuramarun

nɔɔ mwɛɛru

¹ Nɛn kīnasibu, tire teni ta sɔawa tireru yiruse te na bɛɛ yoruammɛ. Ten baatere sɔɔ na kasu n̄ bɛɛn bwisi gee yamia ka sɔɔsi te na bɛɛ yaayasiamɔ. ² Na kī i Gusunɔn sɔmɔ dɛɛrobun gari yaaya yi ba raa gerua, ka maa Yinni Faaba kowon wooda ye gɔroba bɛɛ

sɔɔsi. ³ Gbiikaa, i n yɛ ma sanam dɔ̄akim sɔɔ, tɔmba koo yarima ba n sɛimɔ ka ben tiin gɔru kɛru. Ba koo bɛɛ yaakoru ko ⁴ kpa bu gere bu nɛɛ, Yesu u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo na, nge n n̄ mɛ. N n mɛn na, mana u wɔ̄a. Domi saa mɛn di bɛsɛn sikadoba ba gu, baayere ya wɔ̄awa nge toren di. ⁵ Ba yeni duari sobun sɔ̄, ma gasɔ gariya Gusunɔ u gerua u ka wɔllu ka tem taka kua. U tem wuna nim sɔɔn di, ma u mu mɔma ka nim. ⁶ Nim mɛya u dera mu handunia yerukaa kam koosia, ka mɛn yibu bakaru. ⁷ Ka gari tee yiya ba maa ka tɛn wɔllu ka tem yii dɔɔn sɔ̄, sere tɔ̄ te Gusunɔ u koo be ba n̄ win bɛɛɛ yɛ siri, kpa u bu kam koosia.

⁸ Adama nɛn kɛnasibu, i ku maa de i gɔ̄a tee nini duari ma Yinni Gusunɔn mi, sɔ̄ teera sɔ̄awa nge wɔ̄ɔ nɔrɔbu, wɔ̄ɔ nɔrɔbu ya maa sɔ̄a nge sɔ̄ teeru. ⁹ Gaba tamaa Yinni u tɛɛmɔ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. Adama u n̄ tɛɛmɔ. N n sɔ̄are u tɛɛmɔ, u ka bɛɛ suuru sɔ̄awa domi u n̄ kɛ baa tɔn turo u kam ko. U kɛwa tɔmbu kpuro bu gɔru gɔsia.

¹⁰ Ka mɛ, Yinnin tɔra koo nawa nge gbɛnɔ. Tɔ̄ te sɔ̄ra wɔlla koo doona ka wure bakanu. Ye ya wɔ̄a wom dirum sɔ̄ ya koo yanda ka yam susu bakaru, kpa tem mu dɔ̄ɔ mwaara ka gɔ̄a ni nu wɔ̄a mɛ sɔ̄ɔ. ¹¹ Yɛn sɔ̄ gɔ̄a ni kpuro nu koo kam ko nge mɛ, i yɛ sɔ̄a sɔ̄a nge mɛ n weenɛ bɛɛn sanum mu n dɛɛre kpa i n Gusunɔn bɛɛɛ yɛ. ¹² Kpa i n win tɔru mara i n kookari mɔ̄ tu ka na fuuku. Tɔ̄ te sɔ̄ra dɔ̄ɔ koo wɔllu kam koosia, kpa ye ya wɔ̄a handunia sɔ̄ yu yanda ka dɔɔn yam susuru. ¹³ Adama Gusunɔ u wɔn kpaaru ka tem kpam nɔɔ mwɛɛru kua mi gem ko n wɔ̄a. Yera sa mara.

¹⁴ Yen saabu kɛnasibu, nge mɛ i tɔ̄ te mara, i kookari koowo u ka bɛɛ deema bɔri yɛndu sɔ̄ kpa i kun disinu ka toraru mɔ. ¹⁵ Bɛsɛn Yinni u n temane, ayea u sun derie su ka faaba wa, nge mɛ bɛsɛn kɛnasi Pɔlu u maa bɛɛ yorua ka bwisi yi Gusunɔ u n̄n kɔ̄. ¹⁶ Yera u yorua tirenu kpuro sɔ̄ mi u gari yi gerua. Win tirenu sɔ̄ gam ka gam wɔ̄a mi n tubusianu sɛ, ma yɛru sarirugibu be ba n̄ yɔ̄ dim dim,

ba gari yi gɔsikiamɔ, nge mɛ ba ra ko ka Gusunɔn gari gɛɛ. Nge mɛya ba ka ben tii kam kobu gawemɔ.

¹⁷ Adama bɛɛ nɛn kɛnasibu i gɔ̄a ni yɛ kɔ. N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku de i kɔ̄ra i wɔruma be ba n̄ Gusunɔn bɛɛɛ yɛn torarun sɔ̄. ¹⁸ Adama i n kpɛamɔ bɛsɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisin durom sɔ̄ kpa i n n̄n giamɔ. Su n̄n bɛɛɛ wɛ tɛn di sere ka baadommaa. Ami.

TIRE GBIKII TE YOHANU U YORUA

Tomba tamaa Yohanuwa u tire te yorua baa me win yisiru ta n waa mi. Mban sɔna u tire teni yorua. Ben waati ye sɔɔ, sɔɔsiru gara tem pusi. Tera ba mɔ, ye tɔnu u koo kpɛ u baba u nɛnɛ, ya n dɛere. Adama ye ya n waarɔ ka nɔni nge hunde, yen bwesera ya dɛere. Adama sɔsi te, ta sɔawa weesu. Ta n wure ma Yesu u kua tɔnu. Ta nɛ, u sɔawa hunde tɔna ye ya n kpɛ yu gbi. Yen sɔna Yohanu u win tɔmbu kirɔ mɔ. U nɛ, Yesu u kun daa kue tɔnu ma u n gu besen sɔ, u n daa kpɛ u sun faaba ko. Adama u gu ma sa kua win bibu. Sɔɔ teeru sa ko n ka nɔn weenɛ.

Tire te, ta maa nɛ, Gusunɔ u sɔawa yam bururam. Mɛya u maa kɛ tɔmbu ba n waa me sɔɔ. U maa sɔawa kɛrun nuuru. Yen sɔna n weenɛ win tɔmbu ba n kɛanɛ.

Tire ten kpunaa

1. Wɔasinaa ka Gusunɔ ka maa tɔnusi, wiru 1:1n di sere wiru 2:17.
2. Kirsin yiberɛ, wiru 2:18-29.
3. Gusunɔn bibun daa, wiru 3.
4. Gusunɔn Hunde ka yiberɛn hunde, wiru 4:1-6.
5. Gusunɔ u sɔawa kɛrun nuuru, wiru 4:7-21.
6. Naanɛ dokeobun nasara, wiru 5.

Gari wɔarugii

¹⁻² Wɔaru te ta ku ra kpe ta sɔsira. Sa tu wa. Sa ten seeda dimɔ, sa bɛ ten gari nɔsiamɔ te ta raa waa Baaban mi, ma ba sun tu sɔsi. Ye waa ten gari ka yɔ, ye ya waa toren di, sa ye nua, sa ye wa ka nɔni, sa ye mɛra mam mam, besen nɔma maa ye baba. ³ Yeya sa maa bɛ sɔmɔ kpa sa n ka sɔa nɔ tia besɛ ka bɛ, nge me sa nɔ tia sɔa ka Gusunɔ Baaba ka win Bii Yesu Kirisi. ⁴ Sa bɛ gari yini yoruammɛwa kpa besɛ kpuron nuku dobu bu ka yibu.

Gusunɔ sɔawa yam bururam

⁵ Labaari wee ye sa nua saa Yesu Kirisi win min di, ma sa bɛ ye nɔsiamɔ. Gusunɔ sɔawa yam bururam, yam wɔkuru sari win mi. ⁶ Sɔ

n nɛ, sa nɔ tia sɔa ka wi, ma sa sɛimɔ yam wɔkuru sɔɔ, sa weesu mɔwa, sa n maa gem kookoosu mɔ. ⁷ Adama sɔ n sɛimɔ yam bururam sɔɔ, nge me win tii u waa yam bururam sɔɔ, sa ko n nɔ tia sɔa besen tii tiinɛ. Win Bii Yesun yem mu maa sun dɛerasiamɔ saa toraru kpuron di.

⁸ Sɔ n nɛ, sa n toraru mɔ, sa tii nɔni wɔkumɔwa, gem sari besɛ sɔɔ. ⁹ Adama sɔ n besen toraru wura, Gusunɔ u koo sun suuru kua kpa u sun dɛerasia besen kom kɔsum kpuron di domi u sɔawa naanɛgii, wi u ra ko dee dee. ¹⁰ Sɔ n nɛ, sa n tore sa Gusunɔ weesugii mɔwa, win gari kun maa waa besɛ sɔɔ.

2

Kirisi sun somimɔ

¹ Bɛ nɛn bibu, na bɛ gari yini yoruammɛwa, i ku ka tora. Adama goo u n tora, sa goo mɔ, wi u koo sun suuru kana Baaban mi, wiya Yesu Kirisi geegii. ² Win tii u kua abɔru te ta ka besen toranu kpuro doona, n n mɔ beseginu tɔna, ka handuniagibu kpuron torana.

³ Sɔ n win wooda mem nɔwammɛ, sanam mɛya sa ko gia ma sa nɔn yɛ. ⁴ Goo u n nɛ, u nɔn yɛ, ma u kun win wooda mem nɔwammɛ, yɛro sɔawa weesugii, gee sari wi sɔɔ. ⁵ Adama wi u win gari mem nɔwa, wi sɔra Gusunɔn kɛra yiba ka gem. Amɛniwa sa ko n ka yɛ ma sa gbinne ka wi. ⁶ Wi u gerumɔ u ka nɔn maninɛ, n weenɛ u n sɛimɔ nge me win tii u sɛa.

Wooda kpaa

⁷ Nɛn kɛnasibu, n n mɔ wooda kpaa na bɛ yoruammɛ, wooda gura, ye i raa mɔ saa toren di. Wooda gura ye, ya sɔawa gari yi i nua kɔ. ⁸ Ka me, wooda ye na bɛ yoruammɛ ya sɔawa wooda kpaa, ma yen gem mu sɔsira Kirisi sɔɔ ka maa bɛ sɔɔ. Domi yam wɔkura doonɔ, ma yam bururam gem mu ballimɔ.

⁹ Wi u gerumɔ u waa yam bururam sɔɔ, ma u win beruse tusa, u waa yam wɔkuru sɔɔ gina. ¹⁰ Wi u win beruse kɛ, yɛro waa yam bururam

sɔɔ, gāanu maa sari wi sɔɔ ni nu koo goo sokurasia. ¹¹ Adama wi u win beruse tusa, u wāawa yam wōkuru sɔɔ, u maa sīimɔ yam wōkura. U n̄ yē mi u dɔɔ yēn sɔ yam wōkura n̄n wōko kua.

¹² Na bɛɛ yoruammɛ nɛn bibu, yēn sɔ ba bɛɛ bɛɛn toranu kpeesia Yesun yīsirun sɔ. ¹³ Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ baababa, yēn sɔ i n̄n yē wi u wāa saa toren di. Na bɛɛ yoruammɛ bɛɛ aluwaasiba, yēn sɔ i tɔn kōso wi tabu di.

¹⁴ Na bɛɛ yorua bɛɛ bibu, yēn sɔ i Gusunɔ Baaba gia. Na bɛɛ yorua bɛɛ baababa, yēn sɔ i n̄n yē wi u wāa saa toren di. Na bɛɛ yorua bɛɛ aluwaasiba, yēn sɔ i dam mɔ, Gusunɔn gari maa wāa bɛɛ sɔɔ, ma i tɔn kōso wi tabu di.

¹⁵ I ku ra handunian yakande kīa, ka gāa ni nu wāa handunia sɔɔ. Wi u ye kī, Baaban kīra kun wāa wi sɔɔ.

¹⁶ Domi kpuro ye ya wāa handunia sɔɔ, tɔnun kīru kankam, ka ye n̄ni wan kɔdɛ, ka tii suabu, yen gaa kun n̄e saa Baaban min di, handunia miya ya wāa. ¹⁷ Handunia maa doonɔwa mi, ka yen binɛ, adama wi u Gusunɔn kīru mɔ, u ko n wāawa sere ka baadommaɔ.

Kirisin yiberɛ

¹⁸ Nɛn bibu, saa dāaka mini. Nge mɛ i nua ma Kirisin yiberɛ u koo na, n wee tē, Kirisin yiberɛ dabira tunuma. Yen sɔna sa yē ma saa dāaka mini. ¹⁹ Bɛɛn suunu sɔɔn diya ba yara, adama ba n̄ s̄a bɛsɛgibu. Domi b̄a n daa s̄aan na bɛsɛgibu, ba ko n daa wāa ka bɛsɛ. Adama ba yara, ma ya s̄ɔsira ma be kpuro ba n̄ daa s̄awa bɛsɛgibu ka gɛm.

²⁰ Adama bɛɛ i Hunde Dɛɛro mwa Kirisin min di ma bɛɛ kpuro i kua yērugibu. ²¹ Na bɛɛ yorua, n n̄ mɔ yēn sɔ i n̄ gɛm yē, adama yēn sɔ i mu yēwa, i maa yē ma weesu kun kp̄ɛ su yari gɛm di.

²² Wara s̄a wee kowo ma n kun mɔ wi u n̄e Yesu kun s̄a Kirisi. Yēro wi, Kirisin yiberɛwa wi u Gusunɔ Baaba ka win Bii yinamɔ. ²³ Domi wi u Bii yina, u n̄ maa Baaba mɔ. Wi u Bii wura, u maa Baaba mɔwa.

²⁴ Bɛɛ maa, i de ye i nua saa toren di, ya n wāa bɛɛn gōruɔ, i ko n gbinne ka Bii ka Baaba. ²⁵ N̄ɔ m̄wɛɛru wee te Kirisi sun kua, teya wāaru te ta ku ra kpe.

²⁶ Na bɛɛ yeni yoruawa be ba kī bu bɛɛ n̄ni wōken sɔ. ²⁷ Adama bɛɛ, Hunde Dɛɛro wi i mwa Kirisin min di, u wāa bɛɛ sɔɔ. Yen sɔ, i n̄ goon bukata mɔ wi u koo bɛɛ gāanu keu koosia. Adama yēn sɔ Hunde Dɛɛro wi, u bɛɛ gāanu baanire keu koosiamɔ, ni nu s̄a gɛm, n n̄ mɔ weesu, yen sɔ, i n ka Kirisi maninɛ, nge mɛ Hunde Dɛɛro u bɛɛ s̄ɔsi.

²⁸ Tē nɛn bibu, i n maninɛ ka wi, kpa sa n ka w̄rugɔru mɔ sanam mɛ u koo kurama, kpa su ku tii bere sekurun sɔ t̄ɔ te u koo na. ²⁹ I n yē ma Kirisi u s̄awa geegii, i n maa yē ma baawure wi u mɔ dee dee, Kirisin biiwa.

3

Gusunɔn bibu

¹ I m̄ɛrio i wa, kīi baka te Baaba sun kīa, sere ba sun soka Gusunɔn bibu. Geema, m̄ɛya sa s̄a. Yenin s̄na handuniagibu ba n̄ sun yē yēn sɔ ba n̄ n̄n yē. ² Nɛn kīnasibu, tē sɔɔ sa s̄a Gusunɔn bibu, sa n̄ yē gina am̄na sa ko n s̄a sia. Adama sa yē ma sanam mɛ Kirisi u koo kurama sa ko n ka n̄n weenɛ domi sa ko n̄n wa nge mɛ u s̄a. ³ Baawure wi u yīiyɔ binin bweseru mɔ, u tii s̄arasiamɔwa, nge mɛ Kirisi u s̄are.

⁴ Baawure wi u toramɔ, u wooda saramɔwa, domi toraru, wooda saraba. ⁵ I yē ma Yesu u nawa u ka toraru wuna, toraru maa sari wi sɔɔ. ⁶ Baawure wi u ka Kirisi maninɛ, u ku ra n toramɔ. Wi u ra n toramɔ, yēro kun n̄n waare, u sere n̄n gia.

⁷ Nɛn bibu i ku de goo u bɛɛ n̄ni wōke. Wi u gea mɔ u s̄awa gɛmgii, nge mɛ Yesun tii u s̄a. ⁸ Wi u ra n toramɔ, Setamgiiwa, domi saa toren diya Setam toramɔ. Ma Gusunɔn Bii u na u ka Setam s̄oma kpeerasia.

⁹ Baawure wi u s̄a Gusunɔn bii, u ku ra n maa toramɔ yēn sɔ Gusunɔn wāara wāa wi sɔɔ. U n̄ kp̄ɛ u n toramɔ domi u kua Gusunɔn bii. ¹⁰ Tē, sa ko

kpĩ su tubu wi u sãa Gusunɔn bii ka wi u sãa Setamgii. Baawure wi u kun gea mɔ, ka maa wi u kun win beruse kĩ, u n sãa Gusunɔgii.

Su kĩana

¹¹ Gari wee yi i nua saa toren di. Su kĩana ¹² kpa sa kun sãa nge Kaeni wi u sãa tɔn kɔso wigii ma u win wɔnɔ go. Mban sɔna u nɔn go. U nɔn go yɛn sɔ win tii u kom kɔsum kua, wɔnɔ maa kom gem kua.

¹³ Nɛgibu, i ku biti soora handuniagibu bɔ n bɛɛ tusa. ¹⁴ Yɛn sɔ sa bɛsɛn berusebu kĩ, sa yɛ ma sa gɔɔ sarari, sa dua wãaru sɔɔ. Wi u kun tɔnun kĩru mɔ, u wãawa gɔɔ sɔɔ. ¹⁵ Baawure wi u win beruse tusa, u sãawa tɔn gowo. Bɛɛn tii i maa yɛ ma tɔn gowo goo sari wi u wãaru te ta ku ra kpe mɔ. ¹⁶ Yeni sɔra sa ka gia nge mɛ kĩa sãa, domi Kirisi u win wãaru wɛ bɛsɛn sɔ. Nge mɛya, n maa weenɛ su bɛsɛn tiin wãaru wɛ bɛsɛn berusebun sɔ. ¹⁷ Goo ù n dukia mɔ handunia ye sɔɔ, ma u wa win beruse u yãaru mɔ, ma u nɔn biru kisi, amɔna Gusunɔn kĩa ko n ka wãa yɛro sɔɔ. ¹⁸ Nɛn bibu i ku de su kĩana ka gari tɔna, adama su kĩa geeru sɔɔsi bɛsɛn kookoosu sɔɔ.

Gusunɔn wuswaaɔ

¹⁹ Kookoo si sɔɔn diya sa ko n yɛ ma sa sãa gemgibu kpa sa n toro sindu mɔ Gusunɔn wuswaaɔ. ²⁰ Domi bɛsɛn gɔru gɔ n sun taare wɛɛmɔ sa yɛ ma Gusunɔ u bɛsɛn gɔru kere, u maa kpuro yɛ. ²¹ Yen sɔ, nɛn kĩnasibu, bɛsɛn gɔru gɔ kun sun taare wɛɛmɔ, sa ko n toro sindu mɔ Gusunɔn wuswaaɔ. ²² Ma baayere kpuro ye sa bikiamɔ, sa ye waamɔ saa win min di, domi sa win wooda nɛni, sa maa mɔ ye n wã win nɔni sɔɔ. ²³ Win wooda wee, su win Bii Yesu Kirisin yĩsiru naanɛ doke, kpa su kĩana nge mɛ u sun sɔɔwa. ²⁴ Wi u win woodaba swĩ u ka Gusunɔ maninɛ, Gusunɔ maa ka nɔn maninɛ. Yenin min diya sa yɛ ma u ka sun maninɛ win Hunde Dɛero wi u sun wɛn sɔ.

4

Gusunɔn Hunde

ka yiberɛn hunde

¹ Nɛn kĩnasibu i ku tɔmbu kpuro naanɛ ko be ba gerumɔ ba Hunde Dɛero mɔ, adama i bu wɛɛrio bɔ n sãa Gusunɔgibun na, domi Gusunɔn sɔmɔ weesugiba yiba handunia ye sɔɔ. ² Yenin min diya i ko kpĩ i tubu be ba Gusunɔn Hunde mɔ. Baawure wi u wura ma Yesu Kirisi u kua tɔnu, wiya u sãa Gusunɔgii. ³ Wi u kun maa wure ma Yesu u kua tɔnu, u n sãa Gusunɔgii, Kirisin yiberɛwa, wɛn gari i nua u sisi, u mam tunuma handunia sɔɔ kɔ.

⁴ Bɛɛ nɛn bibu, i sãa Gusunɔgibu i maa sɔmɔ weesugii be kamia kɔ. Domi wi u wãa bɛɛ sɔɔ u dam mɔ u kere wi u wãa handunia ye sɔɔ. ⁵ Beni handuniagiba ba sãa, yen sɔna ba ka handunian bwisi gari mɔ, ma handuniagiba bu swaa daki. ⁶ Bɛsɛ sa sãawa Gusunɔgibu. Baawure wi u Gusunɔ yɛ u ra sun swaa daki, adama wi u kun Gusunɔ yɛ u ku ra sun swaa daki. Yenin min diya sa ko kpĩ su gem ka weesu wunana.

Gusunɔ u sãawa kĩrun nuuru

⁷ Nɛn kĩnasibu, i de su kĩana, domi kĩa naamɔwa saa Gusunɔn min di. Baawure wi u tɔnun kĩru mɔ u sãawa Gusunɔn bii, u maa Gusunɔ yɛ. ⁸ Wi u kun tɔnun kĩru mɔ, yɛro kun Gusunɔ yɛ domi Gusunɔ sãawa kĩrun nuuru. ⁹ Wee mɛ Gusunɔ u sun win kĩru sɔɔsisina, u win Bii teereru gɔrima handunia ye sɔɔ sa n ka wãaru te ta ku ra kpe mɔ wi sɔɔ. ¹⁰ Amɛniwa kĩa te, ta sãa, n n mɔ bɛsɛra sa Gusunɔ kĩa, adama wiya sun kĩa, ma u win Bii gɔrima u ka ko abɔru bɛsɛn toranun sɔ.

¹¹ Nɛn kĩnasibu, Gusunɔ ù n sun kĩa too nge mɛ, n weenɛ bɛsɛn tii su maa kĩana. ¹² Goo kun Gusunɔ waare. Sɔ n kĩaɛ, Gusunɔ u ka sun maninɛ, ma win kĩa yibumɔ bɛsɛ sɔɔ.

¹³ Sa yɛ ma sa ka nɔn maninɛ, win tii maa ka sun maninɛ domi u sun win Hunde Dɛero kã. ¹⁴ Bɛsɛ maa sa wa, sa maa seeda dimɔ ma Baaba u win Bii gɔrima u ka ko handunian Faaba kowo. ¹⁵ Baawure wi u wura ma Yesu sãawa Gusunɔn Bii, Gusunɔ ka

nùn maniné, ma yěro maa ka Gusunɔ maniné. ¹⁶ Ma bese sa kɛi te yě, sa maa tu naane doke te Gusunɔ u mɔ bese sɔɔ.

Gusunɔ sɔawa kɛrun nuuru. Baawure wi u tɔnun kɛru mɔ u ka Gusunɔ maniné, Gusunɔ maa ka nùn maniné. ¹⁷ Nge meya win kɛra yibusiné bese sɔɔ, kpa sa n ka toro sindu mɔ siribun sanam, domi nge me Kirisi u sɔa, meya maa besen tii sa sɔa handunia ye sɔɔ. ¹⁸ Berum sari kɛru sɔɔ, kɛi te ta yiba ta ra berum kpuro gire. N n men na, wi u berum mɔ, kɛra kun yiba wi sɔɔ, domi u seeyasiabu yɛiyɔ.

¹⁹ Kɛra wɔa bese sɔɔ yèn sɔ Gusunɔ u gbia u sun kɛa. ²⁰ Goo ù n nɛɛ u Gusunɔ kɛi ma u win beruse tusa, u sɔawa wee kowo. Domi wi u kun win beruse kɛi wi u waamɔ, u n kpɛ u Gusunɔ kɛa wi u kun waare. ²¹ Gusunɔ maa sun wooda yenɛi wɛ u nɛɛ, wi u nùn kɛi, u de u n maa win beruse kɛi.

5

Handunian kamiabu

¹ Baawure wi u naane doke ma Yesu sɔa Kirisi wi, yěro sɔawa Gusunɔn bii, ma baawure wi u tundo kɛi, u maa bii kɛwa. ² Sà n Gusunɔ kɛi ma sa win wooda mem nɔɔwammɛ, sa ko n yě ma sa win bibu kɛi. ³ Sà n Gusunɔ kɛi sa ko maa win wooda nenɛ. Win wooda kun maa sɛ. ⁴ Domi Gusunɔn bii baawure u ra handunia kamiɛ. Ka besen naane dokeba sa ra handunia kamiɛ. ⁵ Wi u handunia kamiama, wiya wi u naane doke ma Yesu sɔawa Gusunɔn Bii.

Seeda ye ba Yesu Kirisi diiya

⁶ Yesu Kirisi wiya wi u na ka nim ka yem. U n nɛ ka nim tɔna, adama ka yem sanna. Hunde Dɛɛron tii u yen seeda dimɔ, yèn sɔ u sɔa gemgii. ⁷ Domi seedagibu itawa ba wɔa [Gusunɔ wɔllɔ, Baaba, ka Gari, ka Hunde Dɛɛro. Be ita ye, ba sɔa nɔɔ tia. Ma seeda ita maa wɔa handunia ye sɔɔ,] ⁸ Hunde Dɛɛro, ka nim, ka yem. Be ita ye, ba maa sɔa nɔɔ tia. ⁹ Bese sa tɔmbun seeda wuramɔ, adama Gusunɔn seeda kpɔaru kere mɛ, domi Gusunɔn seeda sɔa seeda ye u win Bii diiya. ¹⁰ Wi u Gusunɔn Bii naane doke, u seeda ye mɔ win tii sɔɔ. Wi u

kun naane doke, u Gusunɔ wee kowo kuawa yèn sɔ u n seeda wure ye u win Bii diiya. ¹¹ Seeda ye wee, Gusunɔ sun wɔaru te ta ku ra kpe wɛ. Wɔa te, ta wɔawa win Bii sɔɔ. ¹² Wi u Bii mɔ, u maa wɔa te mɔ. Wi u kun Gusunɔn Bii mɔ, u n wɔa te mɔ.

Wɔaru te ta ku ra kpe

¹³ Na bɛɛ yenɛi yoruawa bɛɛ be i Gusunɔn Biin yɛsiru naane doke, kpa i n ka yě ma i wɔaru te ta ku ra kpe mɔ.

¹⁴ Sa naane sɔa ma sà n nùn gɔanu kana ni nu sɔa win kɛru, u sun swaa daki.

¹⁵ Sà n maa yě ma u besen kanaru swaa daki, sa yě ma baayere ye sa kanamɔ win mi, besegia kɔ.

¹⁶ Goo ù n wa win beruse u toramɔ te ta kun sɔa gɔɔgɛru, u kanaru koowo. Gusunɔ u koo bu wɔaru wɛ be ba toramɔ te ta kun sɔa gɔɔgɛru. Adama toraru gara wɔa te ta ra gɔɔ ma. Na n gerumɔ goo u kanaru ko ten sɔ. ¹⁷ Gem sariru baatere ta sɔawa toraru, adama n n mɔ te kpuro ta sɔa gɔɔgɛru.

¹⁸ Sa yě ma baawure wi u sɔa Gusunɔn bii u ku ra n toramɔ, domi Gusunɔn Bii nùn kɔsu, tɔn kɔso wi kun maa kpɛ u nùn baba.

¹⁹ Bese sa yě ma sa sɔa Gusunɔgibu, adama handunia kpuro wɔa tɔn kɔso win nɔma sɔɔ.

²⁰ Sa maa yě ma Gusunɔn Bii u na, ma u sun bwisi kɛ su ka Gusunɔ Yinni gemgii gia. Sa gbinne ka gemgii wi, win Bii Yesu Kirisin min di. Yesu Kirisi wiya sɔa Gusunɔ Yinni gemgii. U maa sɔa wɔaru te ta ku ra kpen nuuru.

²¹ Nen bibu, i n tii se ka bɛu sɔaru.

TIRERU YIRUSE TE YOHANU U YORUA

Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigberu gara ba ka yā mini te Yohanu u soka kurɔ ka win bibu. U bu sɔmɔ bu kīanɔ. U maa bu kirɔ mɔ ba n tii sɛ ka keu koosio weesugibu ka ben sɔsinu.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Gem ka kīru, naasu 4-11.
3. Gari dāaki, naasu 12-13.

Tɔbiribu

¹ Kurɔ wunɛ *, nɛ wi na sãa Yesun yigbe guro guro, na nun tɔbura, wunɛ wi Gusunɔ u gɔsa ka wunen bibu be na kī gem sɔɔ. N n̄ mɔ nɛ tɔna na bu kī, ka be ba gem gia kpurowa, ² yèn sɔ gem mɛ, mu wāa besen gɔruɔ, mu ko n maa ka sun wāa sere ka baadomma.

³ Gusunɔ Baaba, ka Yesu Kirisi win Bii bu sun durom, ka wɔnwɔndu kua, kpa bu sun alafia wɛ kīru ka gem sɔɔ.

Gem ka kīru

⁴ Nɛn nukura dora gem gem ye na wa wunen bibu gaba sīimɔ gem sɔɔ nge mɛ Gusunɔ Baaba sun yiire. ⁵ Tɛ, kurɔ wunɛ, ye na nun yoruammɛ, ya n̄ sãa wooda kpaa, ya sãawa ye sa mɔ toren di. Na nun kanamɔ, su de su kīana. ⁶ Kīru ta sãawa Gusunɔn woodan mɛm nɔɔbu. Yeya wooda ye i nua saa toren di, yè sɔɔ n weenɛ i n sīimɔ.

⁷ Dabira ba yarinɛ handunia sɔɔ ba tɔmbu swaa nim wiamɔ. Ba n̄ wure ma Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u kua tɔnu. Wi u sãa nge mɛ, wiya swaa nim wio ka Kirisin yiberɛ. ⁸ I tii laakari koowo, kpa i ku besen sɔmburun are kɔ, i de i ten arufaani wa.

⁹ Baawure wi u n̄ yāre Kirisin sɔɔsiru sɔɔ, ma u tu sarari, u n̄ Gusunɔ mɔ. Adama wi u yā te sɔɔ, u Baaba ka maa Bii mɔ. ¹⁰ Goo ù n na besen mi, ma n kun ka Kirisin sɔɔsi te, i ku yēro dam koosia, i ku maa n̄n domaru kua. ¹¹ Domi wi u n̄n yen gaa kua, u bɔnu mɔ win kom kɔsum sɔɔ.

Gari dāaki

¹² Baa mɛ na gāa dabinu mɔ n besen yorua, na n̄ kī n ni kpuro yore tireru sɔɔ. Adama na yīiyɔ n besen beram na, kpa n ka besen gari ko nɔɔ ka nɔɔ kpa besen nuku dobu bu ka yibu.

¹³ Wunen wɔnɔ wi Gusunɔ u maa gɔsa, win biba nun tɔbura.

* 1:1 kurɔ wunɛ - Dabiru ba nɛɛ, Yesun yigberu gara ba ka yā mini, te ba soka kurɔ ka win bibu.

TIRERU ITASE TE YOHANU U YORUA

Gayusiwa Yohanu u tire te yorua. Durɔ wi, u s̄awa t̄n geo. U ra waasu kowobu somi. Adama goo u w̄a ka wi, wi ba m̄ Diot̄fu. Wi, u k̄wa u n s̄a t̄nwero. U Yohanun gari yina. Tire te, ta sun s̄osim̄ nge m̄ yellu, Yesugibu ba wahala m̄ n̄osinaa sarirun s̄.

Tire ten kpunaa

1. T̄biribu, naasu 1-4.
2. Waasu kowobun dam koosiabu, naasu 5-8.
3. Diot̄fu ka Dem̄turu, naasu 9-12.
4. T̄biri d̄akibu, naasu 13-15.

T̄biribu

¹ Gayusi, wun̄ wi na k̄ ka gem, n̄ wi na s̄a Yesun yigb̄ guro guro, n̄na na nun t̄bura.

² N̄n k̄nasi na kanam̄ a n kuuram̄ ḡanu baanire s̄o, kpa wun̄n wasi yi n bw̄a do nge m̄ wun̄n hunde ya s̄a. ³ N̄n nukura dora too too sanam m̄ naan̄ dokeobu gaba na, ma ba seeda di nge m̄ gem m̄ w̄a wun̄ s̄o, ka nge m̄ a s̄im̄ gem m̄ s̄o. ⁴ Nuku dobu gabu sari bi bu kere n n̄ n̄n biba s̄im̄ gem s̄o.

Waasu kowobun

dam koosiabu

⁵ N̄n k̄nasi, naan̄ dokeon koma a m̄ sanam m̄ a naan̄ dokeobu n̄orim̄, n ku mam ko be ba s̄a s̄abu. ⁶ Ba wun̄n k̄run seeda dim̄ Yesun yigberun wuswaa. A de a n da bu kusenu kue ben sanum s̄o nge m̄ n ween̄ Gusun̄gii u ko. ⁷ Domi Yinnin ȳsirun s̄na ba doona, ba n̄ ḡanu m̄we naan̄ doke sarirugibun mi. ⁸ Yen s̄, bes̄era n ween̄ su t̄n ben bweseru somi, kpa bes̄en tii sa n b̄nu m̄ ka be, gem kparabu s̄o.

Diot̄fu ka Dem̄turu

⁹ Na Yesun yigberu tire piibu gagu yorua, adama Diot̄fu, wi u k̄ u n s̄a ben gbiikoo u n̄ n̄n gari wure. ¹⁰ Yen s̄na n̄ n na, kon gere daa ye u m̄ u ka sun gari k̄si manim̄. N̄ n̄ ye t̄na, u

ku ra maa naan̄ dokeobu dam koosie. Be ba maa k̄ bu bu dam koosia, u ra bu yinariwa, kpa u bu gira saa Yesun yigberun di.

¹¹ N̄n k̄nasi a ku kom k̄sum saari ma n kun m̄ kom gem. Wi u gea m̄ u s̄awa Gusun̄gii, adama wi u k̄sa m̄ u n̄ Gusun̄ ȳwa.

¹² Dem̄turu u seeda gea m̄ baawure kpuron mi, ka maa gem tiin wuswaa. Bes̄en tii sa n̄n seeda diiyamm̄, a maa ȳ ma bes̄en seeda s̄awa gem.

T̄biri d̄akibu

¹³ Na ḡa dabinu m̄ n ka nun yorua, adama na n̄ k̄ n ni kpuro yore tireru s̄o. ¹⁴ Na ȳiȳ sa ko waana n̄ n sosi, kpa su gari ko n̄o ka n̄o.

¹⁵ Alafia ya n w̄a ka wun̄.

Wun̄n b̄r̄ba kpuro ba nun t̄bura. A maa man bes̄en b̄r̄ba t̄birio tia tia.

TIRE TE YUDU U YORUA

Yudu u sãawa Yesu Kirisin wõnõ turo. Yesugibu kpurowa u tire te yorua. Saa ye, gaba seewa ben suunu sã ba sãsi weesuginu sãsimõ ni nu koo de ben Yesun yigbenu nu karana. Tõn be ba sãsi ni m̀ mi, ba wãawa kom beretẽkẽ sã. Adama Gusunõ u koo bu kam koosia nge m̃ u yeruku tãmbu gabu kua be ba ñ nùn m̃m nãwẽ. N weenewa Yesugibu bu ka tii yina. Domi ba Gusunõn gari m̃ yi yi sãa gem sere ka baadomma. Yiya n weenẽ ba n da dendi.

Tire ten kpunaa

1. Tãbiribu, naasu 1-2.
2. Keu koosio weesugibu, naasu 3-16.
3. Yirebu ka kirõ, naasu 17-23.
4. Siara dãakibu, naasu 24-25.

Tãbiribu

¹ Ñe Yudu, Yesu Kirisin yoo, ñe wi na sãa Yakõbun wõnõ, na b̃e tire teni yoruamm̃, b̃e be Gusunõ Baaba u soka. U b̃e k̃i, ma u b̃e k̃õsu Yesu Kirisin s̃.

² Gusunõ u ñ b̃e wõnwõndu ka alafia ka k̃iru sosiam̃.

Keu koosio weesugibu

(I maa m̃erio Piẽ II, 2:1-17)

³ Ñen k̃inasibu, na raa k̃i ñ b̃e tireru yorua, ñe ka b̃en faaban garin s̃, adama wee t̃ẽ ñ kua tilasi ñ ka b̃e tire teni yorua ñ ka b̃e hania koosia kpa i ka gari yi i naañe doke suna yi Gusunõ u wigibu w̃ẽ ñn teeru sere ka baadomma. ⁴ Domi t̃õn k̃õsobu gaba dua gb̃enum b̃en suunu sã be ba Gusunõn durom g̃õsikia, bu ka ben kom k̃õsum gafara wa, ma ba Yesu Kirisi yina, wi u sãa b̃en Yinni boko. Saa gas̃ gas̃n diya ba yorua ye ñ koo bu deema siribun biru.

⁵ Baa m̃e i ye kpuro ỹẽ sãa sãa, ka m̃e, na k̃i ñ b̃e yaayasia ma ye Yinni Gusunõ u Isirelin tãmbu w̃õra saa Egibitin tem di u kpa, yen biru u be ba ñ naañe doke kam koosia.

⁶ I maa w̃õllun g̃õradoba yaayo b̃en ayera kun bu turie, ma ba ben tiin

wãa yeru gema ba deri. Gusunõ u ka bu yõni b̃õkua, u kp̃ẽ yam w̃õkuru sã ba ka siribun t̃õ bentembereru mara. ⁷ M̃eya maa Sodomu ka Gom̃ara, ka wuu si su su sikerene, si kpuron tãmbu ba maa daa beretẽkẽ kua, t̃õn dur̃bu ka t̃õn dur̃bu ba tii sankunam̃. Ba wuu si kpeerasia ka d̃õ wi u ku ra gbi, ma ñ kua ỹireru t̃õmbun s̃.

⁸ Ka m̃e, t̃õn k̃õso be maa, ben bwisikunu sã ba ka toranu tii dis̃i dokem̃, ba ñ wirugibu wiru kp̃iyyamm̃ ma ba w̃õllun ỹiikogibu w̃õmm̃. ⁹ Adama Miseli, wi u sãa Gusunõn g̃õradoban wirugii, u ñ k̃aka u Setam taar̃e w̃ẽ ka w̃õmburu d̃õma te ba sanna ba M̃õwisin goru sikirine, adama u Setam s̃õwawa u ñe, “Yinni Gusunõwa u koo nun gerusi.” ¹⁰ Adama t̃õn k̃õso be, ye ya kun bu yeeri yeya ba w̃õmm̃, ye ba maa m̀ ka marumaruru nge ỹe yeya ya bu kam koosiam̃. ¹¹ Ñõni sw̃aarugiba ba sãa. Domi ba Kaenin yira sw̃i, ba tii sure toraru sã bu ka are wan s̃õ nge m̃e Balamu u kua, ma ba Gusunõ seesi nge m̃e Kore u kua, ma ba tii kam koosia. ¹² T̃õn be, ba sãawa sankara kowobu b̃en t̃õ baka ni i ra ko k̃irun s̃õ sã, ba ka b̃e dim̃, ka sekuru sariru, ba ben tii ñõrim̃ t̃õna. Ba sãawa nge guru winu ni woo ga b̃õrikiam̃, ni nu ku ra ka gura ñe. Ba sãa nge d̃ãa ni nu d̃erura nu ñ binu m̃, ni ba wuka ka gb̃iniõ, ni nu gu mam mam. ¹³ Ba sãawa nge nim w̃õkun nim kure ni nu kukum̃. Nge m̃e nu nin yakeru k̃õm̃ m̃eya ba maa ben sekuru sari kom s̃õsim̃. Ba sãawa nge w̃õllun kperi yi yi yin sw̃aa bie, Gusunõ u bu yam w̃õku te ta kp̃a ỹiye t̃ẽ sã ba koo du ka baadomma.

¹⁴ Eñõku maa, wi u sãa Adamun sikadobun t̃õka ñõba yiruse u Gusunõn gari gerua ben s̃õ u ñe, wee, Yinni u sisi ka win g̃õrado d̃ẽro dabi dabiru ¹⁵ u ka baawure kpuro siri kpa u ka Gusunõn b̃eere ỹeru sarirugibu kpuro taar̃e w̃ẽ ben kom k̃õsum kpuron s̃õ m̃e ba kua Gusunõn gendun s̃õ, ka maa gari k̃õsin s̃õ yi torobu be ba ñ Gusunõn b̃eere ỹẽ ba

nùn gerusi. ¹⁶ Tòn be, ba ra n wure, gāanu sari ni nu ra bu wēre, ben bine bu kpare. Ba ra woo kana gari gere, ba maa tumbu gari dori sōmō bu ka yērobun gāanu wa.

Yiirebu ka kirō

¹⁷ Adama bēē nēn kīnasibu, n weenē i gari yi yaaya yi bēsen Yinni Yesu Kirisin gōroba raa gerua. ¹⁸ Domi ba bēē sōwa ma sanam dāakim sō tōn yaako kowoba koo na be Gusunōn bēēē yēē sarira koo de ben bine ya n bu kpare. ¹⁹ Beya ba ka karanaa naamō, ba ben tiin bwisikunu mō, ba n Hunde Dēero mō. ²⁰ Adama bēē nēn kīnasibu, i tii tāsio bēēn naane doke dēerabu sō i n kanaru mō ka Hunde Dēeron dam. ²¹ I tii nēnuō Gusunōn kīru sō, i n ka bēsen Yinni Yesu Kirisin wōnwōndu mara te ta koo ka bēē wāaru te ta ku ra kpe naawa.

²² I ben wōnwōndu waawo be ba gōrusu yiru yiru mō. ²³ I n gabu gawamō dō sōn di i n bu faaba mō. I maa gabun wōnwōndu waawo ta n ka berum mēnne, adama i n ben toranu tusa sere ka ben yabenō ni ben daa ya disinu tēni.

Siara dāakibu

²⁴⁻²⁵ Gusunō turo sāa bēsen Faaba kowo wi u koo kpī u bēē kōsu i ku ka wōruma, kpa u bēē terasia win yi-iko sō taare sariru sō ka nuku dobu. Wiya u yiiko ka kpāaru ka dam ka girima mō saa bēsen Yinni Yesu Kirisin min di, yee yellun di, ka tē, sere ka baadomma. Ami.

YOHANUN KĀSIRU TE TA YESU KIRISI SƆƆSI

Yohanu u win kāsī teni yoruawa sanam mē ba Yesugibu nōni sƆƆmō ben naanē dokebun sƆ. Yera u bu yorua u ka bu dam kē ben nōni swāaru sƆ. Tire ten gari dabinu nu sāawa yīrenu ni nu tubum sē.

Tire teni, ta sāawa Bibelin tire dāakiru. Ta sun sƆsīmō nge mē handunia ya koo ka wiru goora ka nge mē Yesu u ko n sāa sanam mē u koo wurama.

Ta maa sun sƆmō nge mē Yesu u sāa. U sāawa wi u raa wāa, mēya u wāa gisā, u ko n maa wāawa sere ka baadommaa. U sāawa gāanu kpuron tore ka nin wii gowo. U maa sāa sinambun sunō ka yinnibun Yinni. U maa sāa win yigberun wirugii. U sāawa nge gbee sunō ge ga yara Yudan bweserun di. U sāawa yāku kowo tōnwero, ma u maa sāa nge yāa kinē kpendu te ba ka yākuru kua.

Tire ten gari mero ya sāawa, Gusunō u koo Setam tabu di mam mam saa Yesu Kirisin min di. Mēya u koo be ba nūn naanē sāa doo nōru wē ù n wōn kpaaru ka tem kpam swīi.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-8.
2. Tire ni ba Yesun yigbenu nōba yiru yorua, wiru 1:9n di sere wiru 3:22.
3. Ye ya koo koora sia, wiru 4:1n di sere wiru 22:5.
4. Yesun wuramaru, wiru 22:6-21.

Tire tenin asansi

¹ Tire teni sƆ ba gāa ni yorua ni Yesu Kirisi u terasia. Gusunōwa u nūn gāa ni wē u ka win sām kowobu sƆsi ye ya koo koora ñ n sosi. Ne Yohanu, ne wi na sāa Kirisin yoo, u man ye sƆsi, saa win gōradon min di wi u man gōria. ² Na ye kpuron seeda di ye na ka nōni wa. Na Gusunōn gari nōsia ka seeda ye Yesu Kirisi u di. ³ Doo nōrugiiwa wi u Gusunōn gari yinin gari garimō, doo nōrugiba maa be ba yi swaa daki,

ma ba neni ye ba yorua sƆ. Domi yen saa ya turuku kooma.

Yesun yigbenu nōba yirun

tōbiribu

⁴⁻⁵ Ne Yohanu, na bēe Yesun yigbenu nōba yiru tōbura Asin tem sƆ.

Gusunō Yinni wi u wāa, wi u raa wāa, wi u maa sisi, ka hundeba nōba yiru be ba wāa Gusunōn sina kitarun wuswaa, ka maa Yesu Kirisi wi u sāa seeda dio naanēgii wi ba gbia ba seeya gōrin di, wi u maa sāa sina boko, bu bēe durom kua kpa bu bēe alafia wē.

Yesu u sun kī. Ka win yema u sun yakia besen toranun di. ⁶ Ma u sun mēna u kua besen sunō, u sun kua win Baaba Gusunōn yāku kowobu. Wiya u sinandu ka yiiko mō sere ka baadommaa. Ami.

⁷ Wee, u sisi guru winu sƆ. Baawure u koo nūn wa, baa be ba nūn sōkan tii. Handunian bwesenu kpuro nu koo gōo wuri ko win sƆ. Mēya n ko n sāa. Ami.

⁸ Gusunō Yinni Dam kpurogii, wi u wāa, wi u raa wāa, wi u maa sisi, u nēe, wiya gāanu kpuro torua, u koo maa ni wiru go.

Yohanu u Kirisi wa kāsiru sƆ

⁹ Nena Yohanu bēegii, ne wi na maa bōnu mō ka bēe nōni swāaru sƆ ka Gusunōn bandu sƆ ka temanabu sƆ yēn sƆ sa gbinne ka Yesu. Ba ka man na tem bure teni sƆ te ba mō Patumōsi Gusunōn garin sƆ ka Yesun seedan sƆ. ¹⁰ Yinnin tōru sƆ Hunde Dēero dera na kāsā, ma na nōo damguu nua nēn biruō nge kākāagi ¹¹ ga nēe, n yoruo tireru sƆ ye na waamō, kpa n tire te mōrisia Yesun yigbenu nōba yirun mi, Efesuō, ka Simiiniō, ka Pēegamuō, ka Tiatirao, ka Saaduō, ka Filadēfiō, ka Lodiseō.

¹² Ye na sīra n ka wa wi u ka man gari mō, yera na dabu wuraginu nōba yiru wa. ¹³ Ma na goo wa nge tōnun bii u yō dabu nin suunu sƆ. U yaberu sebuā ta wāa sere win naa kōnō ma u kpaki wuragia sēke win gāasō. ¹⁴ Win wiru ka win seri buririwa nge wēsu ñ kun mē nge gunsu ma win nōni sāa nge dōo yara. ¹⁵ Win naasu ballimōwa nge sii gan te ba yania ba tea, ma

win nɔɔ ga sãa nge surun bakaru. ¹⁶ Ma u kperi nɔɔba yiru nɛni win nɔm geuɔ, ma takobi nɔɔ durora ye ba dɛɛra biru ka wuswaa ya yarimɔ win nɔɔn di, ma win wuswaa ballimɔ nge sɔɔ wii wɔllun sɔɔ. ¹⁷ Ye na nɔn wa, na wɔruma win naasɔ nge goru. Ma u man win nɔm geu sɔndi u nɛɛ, n ku bɛrum ko, wiya u sãa gbiikoo ka dãako. ¹⁸ Wiya u sãa waso, u raa gu adama tɛ u ko n wãawa ka baadommaɔ. U yiiko mɔ gɔɔn wɔllɔ ka gɔribun wãa yerɔ. ¹⁹ N n mɛn na, n yoruo ye na wa, ka ye ya kooramɔ tɛ, ka ye ya koo koora amɛn biru. ²⁰ Kperi nɔɔba yiru ye na wa nɛn nɔm geuɔ ka dabu wuraginu nɔɔba yiru ye kpuron tubusianun asansi wee. Kperi nɔɔba yiru ye, ya sãawa Yesun yigbɛnu nɔɔba yiru yen gɔradoba. Dabu wuraginu nɔɔba yiru ye maa, ya sãawa yigbɛ nin tii.

2

Gari yi ba Efesugibu sɔɔwa

¹ Kirisi u Yohanu sɔɔwa u nɛɛ, a Efesun Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na kperi nɔɔba yiru ye nɛni nɛn nɔm geuɔ, ma na sɔimɔ dabu wuraginu nɔɔba yiru yen suunu sɔɔ na nɛɛ, ² na win kookoosu yɛ ka win sɔma ka win temana bi u mɔ. Na yɛ ma u n kpɛ u ka tɔn kɔsobu temana, ma u ben laakari mɛɛra be ba tii sokumɔ gɔrobu, adama ba n sãa mɛ, u deema wee kowoba ba sãa. ³ U suuru mɔ, u ka nɔni swãaru temana nɛn yɔsirun sɔ, u n maa wasire. ⁴ Adama ye na nɔn waasi wee, u n maa man kɔ nge yellu. ⁵ N n mɛn na, u yaayo mɔn di u wɔruma kpa u gɔru gɔsia u ko nge mɛ u ra raa ko. U kun kue mɛ, kon na n win dabu sua gen ayerun di. ⁶ Ka mɛ, u gãa teenu mɔ ni nu wã. U Nikolaitigibun kookoosu tusa nge mɛ nɛn tii na su tusa.

⁷ Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛero u Yesun yigbɛnu sɔɔmɔ.

Wi u tabu di, kon de u dãa wãarugii te ta wãa Gusunɔn wãa yerɔn binu di.

Gari yi ba Simiinigibu sɔɔwa

⁸ Kirisi u maa nɛɛ, a Simiinin Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na sãa gbiikoo ka dãako, nɛ wi na raa gu ma na seewa na wasi, na nɛɛ, ⁹ na win nɔni swãaru yɛ, na maa win sãaru yɛ. Ka mɛ, u sãa atasiri. Na yɛ kɔsa ye ba nɔn gerusimɔ be ba tii sokumɔ Yuuba adama ba n sãa mɛ, Setam tɔmba ba sãa. ¹⁰ U ku bɛrum ko nɔni swãa te ta nɔn sisien sɔ. Wee, Setam u koo de bu ben gabu pirisɔm doke u ka ben laakari mɛɛri. Ba koo wahala wa sere sɔɔ wɔkuru. U de u n sãa bɔrɔkini sere ka gɔɔwɔ, kpa n nɔn wãaru wɛ nge sina furɔ.

¹¹ Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛero u Yesun yigbɛnu sɔɔmɔ.

Wi u tabu di, gɔɔ yiruse kun nɔn wasi.

Gari

yi ba Pɛegamugibu sɔɔwa

¹² Kirisi u maa nɛɛ, a Pɛegamun Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na takobi nɔɔ durora ye ba dɛɛra biru ka wuswaa nɛni na nɛɛ, ¹³ na win wãa yeru yɛ mi Setam sina kpaara wãa. U nɛn yɔsirun wure, u n win naane ye u man sãa fɛre, baa sanam mɛ ba nɛn seeda dio naanɛgii Antipasi go ben mi, mi Setam wãa yera wãa.

¹⁴ Adama ka mɛ, gãanu fiiko ni na nɔn waasi wee, gaba nɔn wãasi be ba Balamun sɔɔsiru swɔi. Balamu wi, u ra n Balaki sɔɔsimɔ nge mɛ u koo ko u ka Isireliba torasia, kpa bu bũu sãa dɔanu di, kpa bu kɔɔ mɛnna tantanaru sɔɔ. ¹⁵ Nge mɛya gaba nɔn wãasi be ba Nikolaitigibun sɔɔsiru swɔi. ¹⁶ N n mɛn na, u gɔru gɔsio. U kun kue mɛ, kon nɔn naa swɔima tɛ, kpa n ka bu tabu ko ka takobi ye ya yarimɔ nɛn nɔɔn di.

¹⁷ Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛero u Yesun yigbɛnu sɔɔmɔ.

Wi u tabu di, wiya kon manna ye ya berua wɛ u di. Kon nɔn kpee kpikuru wɛ tɛ sɔɔ ba yɔsi kpaaru yorua te goo kun yɛ ma n kun mɔ wi ba tu wɛ.

Gari yi ba Tiatiragibu sɔɔwa

¹⁸ Kirisi u maa nɛɛ, a Tiatiran Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ Gusunɔn Bii win nɔni sãa nge dɔɔ

yara ma nen naasu ballimɔ nge sii gan te ba yania ba tea, na nɛɛ, ¹⁹ na win kookoosu yɛ. Na win kīru yɛ, ka win bɔrɔkiniru, ka win tɔn geeru ka maa win tɛmanabu. Na yɛ ma win sɔm dāakiru ta gbiikiru kere. ²⁰ Adama ye na nūn waasi wee. Kurɔ wi ba mɔ Yesabeli wi u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, u dera u nen sɔm kowobu swaa nim wia ka win sɔsiru bu ka kɔɔ mɛnna tantanaru sɔɔ kpa bu būu sãa dīanu di. ²¹ Na nūn ayeru wɛ u ka gōru gɔsia adama u n kī u win kom bɛrɛtɛkɛ deri. ²² Yen sɔna kon nūn kpī ka bararu kpa n be ba ka nūn sakararu kua kpɛɛ nɔni swāa bakaru sɔɔ bā kun gōru gɔsie ba kom kɔsum deri mɛ u bu sɔɔsi. ²³ Yen biru kon win bibu go. Saa yera Yesun yigbɛnu kpuro nu koo gia ma nɛna na tɔmbun bwisikunu ka ben gōrusu yɛ. Kon ben baawure kɔsie nge mɛ win kookoosu nɛ.

²⁴ Adama be ba tie Tiatira sɔɔ, be ba n sɔɔsi kɔsu ni swīi, ba n gie ye gaba sokumɔ Setam asiri baka, na bu sɔɔmɔ, na n kon maa bu sɔmunu ganu sɔbi. ²⁵ Adama ye ba mɔ bu ye nɛnuɔ sim sim sere n ka tunuma. ²⁶⁻²⁷ Wi u tabu di ma u mɔ ye na kī sere ka nɔrɔ, wiya kon yiiko ye wɛ ye na mwa nen Baaban min di. Kon nūn yiiko ye wɛ bwesenu kpuron wɔllɔ u n bu kpare ka sii bokuru kpa u bu so u kɔsuku nge wekenu. ²⁸ Na kon maa nūn yam sārɛrun kperɔ wɛ.

²⁹ Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔɔmɔ.

3

Gari yi ba Saadugibu sɔɔwa

¹ Kirisi u maa nɛɛ, a Saadun Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na Gusunɔn Hundeba nɔɔba yiru ye mɔ ka maa kperi nɔɔba yiru ye, na nɛɛ, na win kookoosu yɛ. Na yɛ ma ba gerumɔ u sãa waso baa mɛ u sãa gari. ² N n mɛn na, u yando kpa u ye ya nūn tie tāsisia yu sere gbi mam mam. Domi na wa ma win kookoosu kun dɛnde sãa sãa Gusunɔ nɛn Yinnin mi. ³ Yen sɔ, u yaayo ye ba nūn sɔɔsi ka nge mɛ u ye nua. U ye mɛm nɔɔwɔ kpa u

win gōru gɔsia. U kun yande, kon na n nūn deema wɔkuru nge gbɛnɔ. U n ko n maa yɛ saa ye kon na. ⁴ Ka mɛ, gaba wāa Saaduɔ be ba kun tii disinu tɛɛni, beya ba koo ka man sī kpa ba n yāa kpikinu doke, domi beya n ka weenɛ. ⁵ Wi u tabu di, wiya u koo yāa kpikinu doke mɛsum. Na n kon maa win yīsiru go wāarun tireru sɔɔ. Batuma sɔɔ kon wura nen Baaban wuswaaɔ ka win gɔradoban mi ma u sãa negii.

⁶ Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔɔmɔ.

Gari yi ba Filadɛɛfigibu sɔɔwa

⁷ Kirisi u maa nɛɛ, a Filadɛɛfin Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na sãa Dɛɛro ka Gemgii, nɛ wi na sina boko Dafidin yɛnun kɔkɔrɔ nɛni, nɛ wi na n kenia, goo ku ra kenɛ, nɛ wi na n maa kenua, goo ku ra kenie, nɛna na nɛɛ, ⁸ na win kookoosu yɛ. Na yɛ ma win dam kun kpā. Ka mɛ, u nen gari mɛm nɔɔwa, u n nen yīsiru siki. Yen sɔna na nūn gambo kenia ye goo kūn kpɛ u kenɛ. ⁹ Wee kon nūn Setam tɔn be nɔmu sɔndia be ba tii sokumɔ Yuuba adama ba n sãa mɛ, domi weesa ba mɔ. Kon dɛ bu na win wuswaaɔ bu kpuna bu nūn bɛɛɛ wɛ. Be kpuro ba koo gia ma na nūn kī. ¹⁰ Yɛn sɔ u tɛmana u man mɛm nɔɔwa, yen sɔna kon nūn bere wahalan saa sɔɔ ye ya sisi handunia kpuro sɔɔ yu ka tɔmbun laakari mɛɛri be ba wāa handunia sɔɔ. ¹¹ Na sisi na n tɛmɔ. Ye u mɔ, u ye nɛnuɔ kem kem kpa goo u ku raa nūn win nasaran are mwaari. ¹² Wi u tabu di wiya kon ko gbere Gusunɔ nɛn Yinnin sãa yerɔ, u n maa yariɔ. Kon nɛn Yinnin yīsiru yore win wɔllɔ ka maa win wuun yīsiru ge ga sãa Yerusalemu kpaa, ge ga koo sarama win wɔllun di. Kon maa nɛn yīsi kpaaru yore win wɔllɔ.

¹³ Baawure wi u swaa mɔ u nɔɔwɔ ye Hunde Dɛɛro u Yesun yigbɛnu sɔɔmɔ.

Gari yi ba Lodisegibu sɔɔwa

¹⁴ Kirisi u maa nɛɛ, a Lodisen Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ gemgii, nɛ wi na sãa seeda dio geo naanegii, Gusunɔn taka kooran

nauru, na nee, ¹⁵ na win kookoosu yē. Na yē ma u n̄ yem, u n̄ maa sum. Na raa kīwa u n̄ sum n̄ kun me u n̄ yem. ¹⁶ Adama yēn sō u sāa wurō wurō, u n̄ sum u n̄ maa yem, kon nūn pura nen nōn di. ¹⁷ U gerumō u mō, u sāa atasiri, u kua dukiagii, u n̄ gāanun yāaru mō. Adama na nūn sōmō, wi, gōru garin barōwa, ka wōnwōndo, ka masaaasi ka wōko ka tererugii. ¹⁸ Yen saabuwā na nūn bwisi kēmō, u de u wura dwe nen mi ye dōō sōnwā, kpa u ka ko dukiagii. U maa kpam yāa kpikinu dweo ni u koo ka win tereru bere kpa u kun maa sekuru mō. U kpam maa nōnin tibu dweo u doke kpa u yam wā. ¹⁹ Be na kī kpuro beya na ra nōni doke kpa n̄ bu sēyasia. Yen sō, u hania koowo kpa u gōru gōsia. ²⁰ Wee, na yō dii kōnnōwō na taka mō. Baawure wi u nen nō nōmō ma u kenīa, kon du win mi, kpa n̄ ka nūn di kpa u maa ka man di. ²¹ Wi u tabu di, wiya kon de u ka man sina nen sina gōnā, nge me na tabu di ma na sina ka nen Baaba win sina gōnā.

²² Wi u swaa mɔ̃ u nɔwɔ ye Hunde
Deero u Yesun yigbenu sɔ̃mɔ̃.

4

Sãa te ta wãa Gusunõ wollo

¹ Yen biru ne Yohanu na mɛɛra na wa kɔnnɔ gagu ga keniare Gusunɔ wallɔ.

Ma na maa nɔɔ ge nua ge ga sãa nge
kãakãagi ge ga raa gbia ga ka man gari
kua. Ga kpam nɛɛ, n yɔɔma mi kpa
u man sɔɔsi ye ya koo na amen biru.
² Mii mii Hunde Dɛero dera na kãsa.
Wee, na sina kitaru wa Gusunɔ wɔllɔ,
goo u sɔ te sɔɔ. ³ Wi u sɔ mi, win
wuswaa ballimɔ nge ni nu nɔni bwese
bweseka mɔ ka ni nu nɔni swãaru
mɔ. Guru waa ya sina kita te sikerene
ya ballimɔ nge kpee te ta nɔni wuru
beku mɔ. ⁴ Ma sina kitanu yenda nne
nu sina kita te kooro bure. Ma guro
gurobu yenda nne ba sɔ kita nin wɔllɔ
ba yãa kpikinu doke ka furɔ wuragisu.
⁵ Yera saa sina kita ten min di guru
maakinu yarimɔ ka wurenu ka guru
gbāsukunu. Fitolakunu nɔɔba yiru ni

nu sãre nu wãa sina kita ten wuswaaɔ.
 Niya nu sãa Gusunɔn hundeba nɔɔba
 yiru. ⁶ Sina kita ten wuswaaɔ yɛru
 gagun bwesera wãa mi, ge ga ka diki
 weenɛ.

Sina kita ten suunu sɔɔ ka ten ɔn
 ɔnka, hunde koniba nnɛ ba wāa mi,
 ba nɔni dabinu mɔ biru ka wuswaa.
 7 Hunde koni gbiikaa ya sāa nge gbee
 sunɔ, ma yiruse sāa nge naa buu.
 Itasen wuswaa sāa nge tɔnugia, ma
 nnese ya ka ɔunɔ bakeru weenɛ te ta
 yɔɔwa. 8 Hunde koni nnɛ yen baayere
 ya kasa nɔɔba tia tia mɔ, ma yi nɔni
 mɔ yam kpuro tɔɔwɔ ka sɔɔwɔ. Ba ra
 n womu mɔ kpeetim sari sɔɔ sɔɔ ka
 wɔkuru ba n mɔ,
 Dɛɛro! Dɛɛro! Dɛɛro!

Meŷa Yinni Gusunŋ Dam kpurogii u
Sãa,

9 wi u raa wāa, wi u wāa, wi u maa sisi.
 9 Sanam me hunde koni be, ba yi-
 iko ka beere ka takarun womusu nūn
 kuamme wi u wāa ka baadommao, ma
 u sō sina kita ten wollo, 10 sanam meya
 guro gurobu yenda nne ye, ba nūn
 kpunamme ba nūn sāmō. Ba maa ben
 furōsu pwetirimō ba kasi mō sina kita
 ten wuswaaō ba mō,

11 Gusunə bəsen Yinni, wuna a dam ka
yiiko mə,

wuna sa ko beere wē.
Domī wuna a gāanu kpuro taka kua.
Wunen kīrun saabuwa nu ka wāa nu
wasi.

Ten saabuwa nu maa ka taka koora.

5

Tire kureru

ka Yãa kinε kpendu

¹ Wee na wa wi u sã sinã kita ten
wollu u tire kureru garu neni win nãm
geu. Ba tire te yoruawa biru ka
wuswaa, ma ba tu yĩrenu naaba yiru
koosi. ² Ma na wollun gɔrado damgii
goo wa u gbãra ka dam u nɛɛ, wara
yiiko mo u ka yĩre ni kusia kpa u tire
kure te wukia.

³ Adama goo sari wi u wāa wollo ñ
kun mε temə ñ kun mε tem səwə wi
u kpīa u tire kure te wukia u mεɛra
ten səwə. ⁴ Na swī gem gem yèn sō
goo sari wi u yiiko mə u ka tire kure
te wukia u ten sə mεɛri. ⁵ Yera quro

guro ben turo man sōwa u nē, n ku swī. Wee, gbee suno ge ga yara Yudan bweserun di, ge ga sāa nge kpīi kpaaru Dafidin yenuo, ga tabu di, ga koo kpī gu yīrenu nōba yiru ye kusia kpa gu tire te wukia.

⁶ Na mēera ma na Yāa kinē kpendu wa ta yō sina kitarun suunu sō, ma hunde koni nne ka guro guro be, ba tu sikerene. Yāa kinē kpem te, ta sāare ba ka tu yākuru koore, ta kōba nōba yiru mō ka maa nōni nōba yiru yi yi sāa Gusunon hundeba nōba yiru, be u gōra handunia kpuro sō. ⁷ Yāa kinē kpem te, ta da win mi wi u sō sina kitaro, ma ta tire kure te mwa win nōm geun di. ⁸ Ye ta kua mē, yera hunde koni nne ye ka guro gurobu yenda nne ye, ba kpuna Yāa kinē kpem ten wuswaa. Ben baawure u mōraku mō ka wuran bweebu mī sō turare wāa ye ya sāa naane dokeobun kananu. ⁹ Ma ba wom kpōo kua ba mō, wuna a yiiko mō a ka tire kure te mwa kpa a yīre ni kusia.

Domī ba raa ka nun yākuru kua.

Ma a Gusunon tōmbu yakia ka wunen yem

saa bweseru baatere ka barum baamere

ka tōmbu kpuro ka tem baameren min di.

¹⁰ A bu mēna a kua ben suno, a bu kua Gusunon besen Yinnin yāku kowobu.

Ba koo bandu di handunia kpuro sō.

¹¹ Na kpam mēera ma na wōllun gōrado dabirun nō nua, ben geera tura nōrōn nōrōn suba nōrōbu. Ba sina kita te ka maa hunde koni nne ye ka guro guro be sikerene. ¹² Ba nōogiru sua ba mō,

Yāa kinē kpem te ba raa ka yākuru kua, ta tura bu ka tu yiiko wē, ka dukia, ka yēru, ka dam, ka bēere, ka girima, ka siarabu.

¹³ Ma na nua taka koora kpuro, ye ya wāa wōllo ka temo, ka tem sōwō, ka nim wōku sō, ye ya wāa handunia sō kpuro gesi ya nōogiru sue ya mō, wi u sō sina kitaro ka Yāa kinē kpem te, beya ba siarabu ka bēere ka yiiko ka sinandu mō

sere ka baadommao.

¹⁴ Ma hunde koni nne ye, ya wura ya nē, ami. Ma guro guro be, ba kpuna ba sāaru kua.

6

Yīrenu

¹ Yera na wa Yāa kinē kpem te, ta yīrenu nōba yiru yen teeru kusia, ma na nua hunde koni ben turo gbāra nge gura u goo sōwa u nē, a yarima. ² Ye na mēera, yera na dum kaa wa. Wi u ye sōni u tendu nēni, ma ba nūn sina furō dokea. U swaa wōri nge tabu dio wi u dōo u kpam tabu diima.

³ Yera Yāa kinē kpem te, ta yīreru yiruse kusia, ma na nua hunde koni ben yiruse u goo sōwa u nē, a yarima. ⁴ Duma gaa kpam yara ya sāa dum swāa. Wi u ye sōni ba nūn dam kā u ka tabu yēbi handunia sō kpa tōmbu bu ka goona. Ma ba nūn takobi baka gaa wē.

⁵ Yera Yāa kinē kpem te, ta yīreru itase kusia, ma na nua hunde koni ben itase u goo sōwa u nē, a yarima. Na mēera ma na dum wōka wa. Wi u ye sōni u tongoro nēni win nōmaa.

⁶ Ma na nōo gagu nua ga sāare ga wee hunde koni nne yen min di ga nē, alikama kilo tian geera sāa sōo teerun sōmburun gobi. Mēya maa oosu kilo itan geera nē. Adama a ku gum ka tam sanku.

⁷ Yera Yāa kinē kpem te, ta yīreru nnese kusia. Ma na nua hunde koni ben nnese u goo sōwa u nē, a yarima.

⁸ Na mēera ma na wa dum berō wu-ruwa. Wi u ye sōni, win yīsira Gōo, ma gōribun wāa yera nūn swīi. Beya ba yiiko wē bu ka handunian bōnu nnese go ka takobi, ka gōoru, ka baranu, ka maa gbeeku yē yi yi wāa tem mē sō.

⁹ Yen biru Yāa kinē kpem te, ta yīreru nōobuse kusia. Ma na tōmbun hundeba wa yāku yerun kōkōro be ba go Gusunon gari ka seeda ye ba dīn sō.

¹⁰ Tōmbun hunde beya ba gbāra ba nē, Yinni dēero, gemgii, sere saa yerā a mara a ka handunian tōmbu sirī kpa a bu sēyasia yēn sō ba sun go.

¹¹ Ba ben baawure yabe kpikuru sebusia, ma ba bu sɔɔwa bu wɛro fiko gina sere ben sɔm kowosibu ka begibun geeru tu ka yibu be n tie bu go, nge mɛ ba maa be go.

¹² Na kpam mɛɛra sanam mɛ Yāa kinɛ kpɛm te, ta yīreru nɔɔba tiase kusia. Ma tem mu yīira ka dam, ma sɔɔ tīra niki niki nge beku wɔku sinumgiru, ma suru swɛra kom kom nge yɛm. ¹³ Kperi maa wɔrukumɔ temɔ nge mɛ gandun bii birenu ra dɛrure sanam mɛ woo damguu ga tu siramɔ. ¹⁴ Ma wɔlla kurura nge tireru ma guuru baatere ka tem bureru baatere nu sin yenu kɔsa. ¹⁵ Sanam mɛya handunian sinambu ka tem yɛrobu ka tabu sinambu ka atasiriba ka damgibu, tɔmbu kpuro gesi, yobu ka tii mɔwɔbu, ba tii berua kpee wɔrusɔ ka kpee baaba sɔɔ. ¹⁶ Ba guunu ka kpenu nɔɔgiru mɔ ba mɔ, i sun sɛsikio, i bere saa win wuswaan di wi u sɔ sina kitarɔ ka sere Yāa kinɛ kpɛm ten mɔrun di. ¹⁷ Domi ben mɔrun tɔɔ bembere te, ta tunuma. Wara u koo kpī u yɔra u tu ma.

7

Isirelin tɔmbu 144.000

¹ Yen biruwa na wɔllun gɔradoba nne wa ba yɔ handunian goonu nne sɔɔ ba handunian wosu nne neni, kpa woo gu ku ka ko tem sɔɔ, ka nimɔ, kpa gu ku dāru garu yīiri. ² Na maa wɔllun gɔrado goo wa u wee saa sɔɔ yari yerun di, u Gusunɔ Yinni wason yīreru neni. U gɔradoba nne ye nɔɔgiru kua be Gusunɔ u dam kã bu ka tem ka nim wɔku kɔsa kua, ³ u nɛɛ, i ku handunia ka nim wɔku ka dānu kɔsa gaa kua sere su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sɔm kowobu yīreru kua ben sirinɔ. ⁴ Yera ba man ben geeru sɔɔwa Isirelin bibun bwesenu kpuro sɔɔ bɛn sirinɔ ba Gusunɔn yīreru doke. Ba sãa tɔnu nɔɔɔbun suba wunaɔ weeru ka nne (144.000). ⁵ Yudan bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiruwɔ (12.000) ba yīreru kua. Mɛya maa Rubɛnin bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Gadin bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru.

⁶ Asɛɛn bweseru sɔɔ, tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Nɛfitalin bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Manasen bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. ⁷ Simɛɔn bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Lefin bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Isakarin bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. ⁸ Sabulonin bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Yosefun bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru. Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ tɔnu nɔɔɔbun suba wɔkura yiru.

Tɔn wɔru guna

⁹ Yen biru na kpam mɛɛra ma na tɔn dabi dabinu wa be goo kun kpɛ u gari. Ba yara saa tem baamɛre ka bweseru baatere ka tɔmbu kpuro ka barum baamɛren min di. Be kpuro ba yɔra sina kitaru ka Yāa kinɛ kpɛndun wuswaɔɔ, ba yabe kpikinu sebua, ma ba bãa kakosu neni nɔmaɔ. ¹⁰ Ba nɔɔgiru kua ba nɛɛ, bɛsɛn faaba ya weewa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin min di wi u sɔ sina kitarɔ, ka maa Yāa kinɛ kpɛm ten min di. ¹¹ Ma wɔllun gɔradoba kpuro ba yɔra ba sina kita te ka guro guro be ka hunde koni nne ye sikerɛnɛ. Yera ba kpuna sina kita ten wuswaɔɔ ba Gusunɔ sãamɔ ¹² ba nɛɛ, ami. Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa u siarabu ka girima ka yɛru ka takaru ka bɛɛɛ, ka dam, ka yiiko mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.

¹³ Yera guro guro ben turo man bikia u nɛɛ, bɛrɔ beni be ba yabe kpikinu sebua. Man diya ba na.

¹⁴ Na wisa na nɛɛ, na ñ yɛ ni tɔnwero, wuna kaa n yɛ.

U man sɔɔwa u nɛɛ, tɔn beni ba yarimawa bɔnɛ bakan di. Ba ben yabenu tea ba bururasia ka Yāa kinɛ kpɛm ten yɛm. ¹⁵ Yenin sɔna ba yɔ Gusunɔn sina kitarun wuswaɔɔ ba nɔn sãamɔ wɔkuru ka sɔɔ sɔɔ win sãa yerɔ. Wi u sɔ sina kitarɔ u koo bu win wãaru wukiri. ¹⁶ Ba ñ maa gɔɔru wasi, ñ kun mɛ nim nɔru. Sɔɔ kun maa bu soomɔ, mɛya maa yam susura kun bu wahala mɔ. ¹⁷ Domi Yāa kinɛ kpɛm te ta wãa sina kitarun suunu sɔɔ, tera ta koo bu kpara, tu ka da wãarun bwiaɔ.

Gusunɔ u koo maa bu ben nɔni yĩresu kpuro woka.

8

Yĩreru nɔɔba yiruse

¹ Sanam mɛ Yāa kinɛ kpɛm te, ta yĩreru nɔɔba yiruse kusia, ma yam mari Gusunɔ wɔllɔ nge nɔni kpakinu tɛnan saka. ² Yen biru na wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru wa be ba ra n yɔ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba bu kɔbi nɔɔba yiru wɛ.

³ Yen biru wɔllun gɔrado goo na u yɔra yāku yerun bɔkuɔ u wuran bweebu nɛni ge ga turare mɔ. Ba nɔn turare wɛ ya kpā u ka ye naanɛ dokeobun kananu mɛnna yāku yee wuragirun wɔllɔ te ta wāa Gusunɔn sina kitarun wuswaaɔ. ⁴ Turare yen wiisu seewa wɔllɔ Gusunɔn wuswaaɔ ka naanɛ dokeobun kananu sannu saa gɔrado win nɔman di. ⁵ Yera gɔrado wi, u turaren bweebu ge sua u gu dɔɔ yibia saa yāku yeru min di, ma u gu kɔɔma temɔ. Sanam mɛ sɔɔra guru gbāsukunu na ka wurenu ka guru maakinu ka maa tem yĩribu.

Kɔbi

⁶ Yen biru wɔllun gɔradoba nɔɔba yiru be ba kɔbi nɔɔba yiru ye nɛni, ba sɔɔru kua bu ka yi so.

⁷ Gɔrado gbiikoo u win kɔba so. Yera guru kpenu ka dɔɔ ka yɛm sannu n burina, ma ya nɛɛra ka dam saa wɔllun di. Ma tem bɔnu itase ya dɔɔ mwaara ka dāan bɔnu itase ka maa yaka bekusu kpuro.

⁸ Ma gɔrado yiruse u win kɔba so. Ma gāa ni nu sāare nge guu bakaru te ta dɔɔ mwaamɔ, ba nu kasa kua nim wɔku sɔɔ. Nim wɔkun bɔnu itase ya gɔsira yɛm, ⁹ ma hunde koniba kpuro be ba wāa nim wɔku sɔɔn bɔnu itase ba gu, goo nimkusu kpuron bɔnu itase ya maa kam kua.

¹⁰ Yen biru, gɔrado itase u win kɔba so. Yera kperi baka gaa ye ya dɔɔ yabure nge wii bɔndu, ya wɔruma wɔllun di daru kokin bɔnu itase sɔɔ ka maa bwii sɔɔ. ¹¹ Wee, kpera yen yĩsira sosubu. Ma nim mɛn bɔnu itase sosia

ma tɔn dabira gu ye ba nim mɛ nɔra yɛn sɔ mu sosia.

¹² Yen biru gɔrado nnɛse u win kɔba so. Yera sɔɔn bɔnu itase ka surun bɔnu itase ka kperin bɔnu itase tĩra, ma sɔɔ sɔɔn bɔnu itasen yam bururam kun maa wāa, mɛya maa wɔkurun bɔnu itasen yam bururam.

¹³ Na kpam mɛɛra ma na gunɔ bakerun swii nua ta yɔɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ ta gbāramɔ too too ta mɔ, waiyo, waiyo, amɔna handuniagibun nɔni swāara koo nɛra sanam mɛ gɔradoba ita be ba tie ba koo ben kɔbi so.

9

¹ Yen biru gɔrado nɔɔbuse u win kɔba so. Ma na kpera wa ye ya raa wɔruma temɔ saa wɔllun di, ba ye wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun kɔkɔrɔ wɛ.

² Kpera ye, ya wɔru ge wukia ma wiisu yara nge dɔɔ bokon wiisu, ma sɔɔ ka wom tĩra wɔru gen wii sin saabu.

³ Ma twee yi yarima wii sin min di yi tɛria temɔ, ma ba yi dam kā nge nian bwāaru. ⁴ Ba yi wooda wɛ yi ku yakasu sanku, n̄ kun mɛ gāa bekunu, n̄ kun mɛ dāru garu ma n kun mɔ tɔn be ba kun Gusunɔn yĩreru mɔ ben sirinɔ.

⁵ Twee yi, yi n̄ wooda wa yi ka tɔmbu go ma n kun mɔ yi bu nɔni sɔ sere suru nɔɔbu. Nɔni swāa ten wuriribu sāawa nge nia yā n tɔnu toban wuriribu.

⁶ Suru nɔɔbu ye sɔɔ, tɔmba koo gɔɔ kasu adama ba n̄ wasi. Ba koo gɔɔ kīa adama u koo bu duka suuri.

⁷ Twee yi, yi sāawa nge dumi yi ba sɔɔru kua tabun sɔ. Yin winɔ gāanu wāa nge furɔ wuragisu, ma yin wuswɛɛ sāa nge tɔmbugii. ⁸ Yin serum sāa nge tɔn kurɔbun seri, ma yin donnu sāa nge gbee sunɔginu.

⁹ Yin toronu maa sāawa nge tarakpe sisuginu, ma yin kasan wurenu sāa nge kɛkɛ sisugii yi dum dabinu gawe tabu sɔɔ. ¹⁰ Yi sinu mɔ ka sɔsɔnu nge nia, sii ni sɔɔra dam wāa yi ka tɔmbu nɔni sɔ suru nɔɔbu. ¹¹ Yi sunɔ mɔ yin suunu sɔɔ wi u sāa wɔru bɔkɔ nɔru sariruguu gen gɔrado wirugii.

Win yĩsira ka Heberum Abadoni. Ka Gɛɛkim maa wiya ba mɔ, Apolioni.

¹² Tē, ye gbee swāa gbiikira doona n tie gbee swāanu yiru ni nu sisi.

¹³ Yera gōrado nōba tiase u win kōba so. Ma na nōo gagu nua saa yāku yee wuragirun kaanu nne di te ta wāa Gusunon wuswaa. ¹⁴ Nōo ge, ga gōrado nōba tiase wi u kōba neni sōwa ga nē, a gōradoba nne ye yōsuo be ba bōkua daa baka ten mi te ba mō Efarati. ¹⁵ Yera ba gōradoba nne ye yōsu be ba sōru sāa wōo gen suru win tōo ten kōba yen sō ye Gusunon u yii bu ka handunian bōnu itasen tōmbu go. ¹⁶ Ba man tabu kowo be ba dumi sōnin geeru sōwa. Ba nē, ba sāawa yako goobu (200.000.000). ¹⁷ Mē na dumi ka yin maasōbu waasina nen kāsiru sō wee. Ba tarakpenu doka ni nu sōri nge dōo, ma nu boogu sāa nge bura, ma nu maa sāa nge sōo bisu. Dumi yin winu sāa nge gbee sunon wiru, ma yin nōon di dōo ka wiisu ka sōo bisu yarimō. ¹⁸ Handunian bōnu itasen tōmbu ba gu gāa sēsoginu ita yen saabu, dōo, ka wiisu, ka sōo bisu, ye ya yarimō dumi yin nōsun di. ¹⁹ Domi dumi yin dam wāawa yin nōso ka maa yin sinō. Yin sinu sāawa nge wē, nu winu mō. Niya yi ra ka tōmbu nōni sō.

²⁰ Handunian tōmbu be ba tie, be ba kun gu ka gāa sēsogii ni, ba n gōru gōsie, bu ye ba ka nōma kuan sāaru deri, ka Setam bwāabu ka būu ni ba kua ka wura ka sii geesu ka sii gandu ka kpenu ka dāa, ni nu kun kpē nu gari nō, nu n maa kpē nu yam wa, nu sere sī. ²¹ Mēya maa tōn be, ba n ben tōn goberu deri ka ben dobo dobo, ka ben kōo mēnnabu tantanaru sōo, ka ben gbena.

10

Wollun gōrado

ka tire kure piibu

¹ Na maa kpam wollun gōrado damgii goo wa u saram wee wollun di. Guru wira nūn wukiri, guru waa win wiru tēke, win wuswaa ballimō nge sōo, ma win naasu sāare dōo yari. ² U tire kure piibu gagu neni ga wukiare win nōmuo. U win nōm geun nōo

sōndi nim wōkun wōllo, ma u maa nōm dwarduguu sōndi temō, ³ ma u kukura nge gbee sunon swīi. Ye u kukura u kpa, yera guru kukiribu nōba yiru ya nōora. ⁴ Ye guru kukiri bi, bu nōora bu kpa, mii mii na sōru kpa n ka gari yi yore. Adama na nōo gagu nua saa wollun di ga nē, ye guru kukiribu nōba yiru ye, ya gerua a ku ye yore. A gari yi nenuo asiri sōo.

⁵ Yera gōrado wi na raa wa u yō tem sōo ka nimō, u win nōm geu yīiya wōllo, ⁶ ma u bōrua ka Gusunon yīsiru wi u wāa sere ka baadommao, wi u wōllu ka ten gāanu taka kua, ka tem ka mēn gāanu ka maa nim wōku ka gen gāanu. Gōrado wi, u gerua u nē, saa kun maa denyasiarō. ⁷ Adama sanam mē gōrado nōba yiruse u koo win kōba so, sanam mēya Gusunon u koo win himba ye goo kun yē yibia nge mē u raa win sōmōbu sōwa.

⁸ Yen biruwa nōo ge na raa nua wollun di ga ka kpam man gari kua ga nē, a doo a tire kure piibu ge ga wukiare mi mwa gōrado win nōmun di wi u yō tem ka nim wōllo.

⁹ Na da gōrado win mi, na nūn kana u man tire kure piibu ge wē. Ma u man sōwa u nē, n gu mōo n tem n mwe. Ga koo sosia nen nukurō, adama nen nōwō ga koo dorawa nge tim.

¹⁰ Na tire kure piibu ge mwa win nōmun di, ma na gu tema. Geema, nen nōwō ga dorawa nge tim, adama ye na gu mwe na kpa, ga sosiawa daka daka nen nukurō.

¹¹ Yera ba man sōwa ba nē, kon kpam Gusunon gari gere tōn dabiru ka tem dabinun sō, ka bwese dabiru ka maa sinam dabinun sō.

11

Seeda diobu yiru

¹ Yen biru, ba man yīrutia gaa wē, ye ya sāa nge dēka ma ba man sōwa ba nē, n seewo n da n Gusunon sāa yeru yīre ka yāku yeru, kpa n bu gari be ba sāaru mō mi. ² Adama n ku yen tōo yaara yīre, domi ba ye tōn tukobu kō be ba koo wuu dēro taaku sere suru weeru ka yiru. ³ U koo de win seeda diobu yiru bu win gari gere ba

n saakiba sebuā, sere sōō nārōbu ka goobu ka wata (1.260).

⁴ Seeda diobu yiru ye, ba sāa olifin dānu yiru ye, ka dabunu yiru ni nu yō Gusunō tem kpuron Yinnin wuswaaō.

⁵ Goo ù n kī u bu kōsa kua, dōwa ra yari ben nōsun di u ben yiberēba kpeerasia, nge mēya wi u kasu u bu kōsa kua, u koo ka gbi. ⁶ Ba dam mō bu ka wōllu kēnē, gura yu ku ka nē saa ye ba Gusunōn gari gerumō. Ba maa dam mō nim wōllō bu ka mu gosia yēm. Ba maa kpam dam mō bu ka handunia bara bwese bweseka kpēē nge mēn nōō ba kī.

⁷ Sanam mē ba koo seeda di bu kpe, yera gbeeku yaa ye ya yara wōru nōru sariruguu gen min di ya koo ka bu tabu ko, yu bu kamia kpa yu bu go. ⁸ Ben gonu ko n kpī wuu bōkō gen swaa sōō, wuu mi ba ben Yinni dāa bunanaru kpare. Wuu gen yīsira ba weenasina ka Sodomu, ñ kun mē ka Egibiti. ⁹ Tōn dabinu saa handunian tōmbu kpuron min di ka bwesenu kpuron di ka barum baamēren di ka sere tem kpuron di ba koo ben gonu mēeri sōō ita ka bōnu, ba ñ koo wura bu bu sike. ¹⁰ Handunian tōmbun nukura koo dōra, ba koo tōō bakaru ko kpa bu kēnu mōrisiana yēn sō Gusunōn sāmōbu yiru be ba raa handuniagibu tōya kua mi, ba gu. ¹¹ Sōō ita ka bōnu yen biru, Gusunō u kpam goo ni wēsia wāarugiru wesia, ma nu seewa nu yōra. Berum bakam tōn be kpuro mwa be ba nu wa. ¹² Yera Gusunōn sāmōbu yiru ye, ba nōōgiri nua wōllun di ba nēē, i yōōma gee. Ba yōōwa wōllō guru wiru sōō sanam mē ben yiberēba ba bu mēera. ¹³ Mii mii ma tem yīira gem gem, ma wuu gen bōnu wōkuruse ya wōruma. Tōn be ba gu tem yīiru bi sōō, ben geera sāa tōnu nōrōbun suba nōōba yiru (7.000). Tōn be ba tie, ma ba nanda gem gem, ma ba Wōrukoo bēere wē.

¹⁴ Tē, gbee swāa yirusera doona, wee itasera nōō kōruma.

Kōba nōōba yiruse

¹⁵ Yen biru wōllun gōrado nōōba yiruse u win kōba so. Yera nōō

damgisu nōōra Gusunō wōllō su nēē, handunia yenin banda kua Gusunō bēsen Yinni ka win Kirisigiru. U ko n bandu dii sere ka baadommaō.

¹⁶ Sanam mēya guro gurobu yēnda nne ye, be ba sō ben sina kitanu wōllō Gusunōn wuswaaō, ba kpuna ba Gusunō sāamō ¹⁷ ba mō,

Gusunō Yinni dam kpurogii,

wunē wi a wāa tē,

a raa maa wāa,

sa nun siaramō

yēn sō a wunēn dam bakam denda,

ma a wunēn ban dibu torua.

¹⁸ Handuniagibu ba mōru bēsira.

Ma wunēn mōru ya tunuma.

Saa ya tura bu ka gōribu siri.

Saa maa tura bu ka wunēn sāmōbu are wē,

ka be ba nun naanē doke

ka be ba wunēn yīsiru nasie, baka ka buu.

Saa maa tura bu ka bu kam koosia be ba handunia kam mō.

¹⁹ Yera ba sāa yee te ta wāa Gusunō wōllō kēnia ma woodan kpakorora tera win sāa yee te sōō. Ma guru maakinu wāa mi, ka wurenu, ka guru gbāsukunu ka tem yīirubu, ka maa guru kpee bakanu.

12

Kurō goo ka yaa binti bintiru

¹ Yera yīre bakaru gara sōōsira Gusunō wōllō. Kurō goo wāa mi, sōōwa sāa win yaberu ma u suru yōrari ma u furō kperi wōkura yiruguu doke.

² Kurō wi, u gura mō, marubun wahala ka nuku wuriribu dera u wuri mō.

³ Yera yīreru gara kpam sōōsira Gusunō wōllō. Yaa binti binti swāaru garu ta wāa mi, ta winu nōōba yiru mō ka kōba wōkuru ma ta sina furōsu nōōba yiru doke. ⁴ Yaa ye, ya ka yen siru wōllun kperin bōnu itase wōka ya kō temō. Ma ya da ya yōra kurō win wuswaaō wi u kī u ma mi, yu ka wa yu win bii tem ù n wōruma. ⁵ Yera kurō wi, u bii tōn durō mara wi u koo bwesenu kpuro kpara ka sii bokuru. Adama ba bii wi mwa ba ka nūn da Gusunōn mi, mi u sō win sina kitarō.

⁶ Kurō wi, u maa duka doona gbaburu gia mi Gusunō u nūn ayeru sōōru kua

bu ka nùn nōori sōo nōrōbu ka goobu ka wata (1.260).

⁷ Yera tabu seewa wōllu mi, Miseli Gusunōn gōradoban wirugii ka win gōradoba ba tabu kua ka yaa binti binti te. Yaa ye, ka yen bwāa be, ba tabu kua. ⁸ Adama ba bu tabu di, ba n wure yaa ye, ka yen bwāabu ba n wāa wōllu mi. ⁹ Ba yaa binti binti bembere te kasa kua temō. Yaa ye, ya sāawa gasō gasōn waa ye ba mō Yibirisi, n kun mē Setam, ye ya handuniagibu kpuro nōni wōkua. Ba ye kasa kua temō ka yen gōradoba sannu.

¹⁰ Yen biru, ma na nōogiru garu nua wōllo ta nēē, tē sōora Gusunō besen Yinni u ka faaba na. Win dam ka win banda sōsira, ka win Kirsiniyiiko. Domi ba besegibun mēm manio kasa kua wōllun di wi u ra n bu mēm manimō bururu ka yoka Gusunōn wuswaa. ¹¹ Besegii be, ba nùn tabu di ka Yāa kinē kpēm ten yēm ka ben seedan gari. Ba n ben wāaru garisi gāanu, ba tu gōo deria. ¹² Yen saabu, wōllu ka wōrukobu i nukuru doro. Adama tem ka nim wōkun gbee swāara ko n kpā! Domi Setam ya bēē sarema ka mōru baka yēn sō ya yē ma saa fiikowa n ye tie.

¹³ Ye yaa ye, ya wa ma ba ye kōwa temō, yera ya kurō wi nōni sōōbu wōri wi u bii tōn durō mara mi. ¹⁴ Adama ba kurō wi gunō bake bakarun kasa yiru wē u ka yō sere win ayerō gbaburō mi n toma waa yen bōkun di, mi ba koo nùn nōori saa ita ka bōnu. ¹⁵ Yera waa ye, ya yen nōo wukia ma ya nim sia nge daa bakaru kurō win biruō kpa u ka nim diira. ¹⁶ Adama tem mu kurō wi faaba kua, mu mēn nōo baaya mu nim mē mwe mē mu yara yaa yen nōon di. ¹⁷ Sanam mēya yaa ye, ya ka kurō wi mōru bara gem gem, ma ya da yu ka win bwese te ta tie tabu ko, be kpuro be ba Gusunōn wooda mēm nōowammē, be ba Yesun seeda dimō. ¹⁸ Ma yaa ye, ya da ya yōra yani seeri sōo nim wōkun goorō.

13

Gbeeku yē yiru

¹ Yen biruwa na gbeeku yaa gaa wa ya yariō nim wōkun di. Ya kōbi wōkuru mō ka winu nōoba yiru, ma sina furō ga wāa kōbi yin baayeren wōllo, ma yīsi kōsunu yorua yen winō. ² Gbeeku yaa ye na wa ya sāa nge musuku gbeeku, ma yen naasu sāa nge wōm gbārogisu, yen nōo ga maa sāa nge gbee sunōguu. Yaa binti binti te, ta ten tiin dam gbeeku yaa ye wē ka maa ten sina kitaru ka ten yiiko baka. ³ Gbeeku yaa yen wii teeru ta sāare ta mēera wa goo gookum, adama mēera ye, ya bēkura. Handuniagibu kpuro ba ye mēera ka gidi, ma ba ye swīi. ⁴ Tōmbu kpuro ba yaa binti binti te sāwa yēn sō ta ten yiiko gbeeku yaa ye wē. Ba maa gbeeku yaa ye sāwa ba mō, wara sāa nge gbeeku yaa yeni. Wara koo kpī u ka ye tabu ko.

⁵ Ba dera gbeeku yaa ye, yu woo kana gari ka gari kam gere, ba maa ye yiiko kā yu ka yegiru ko suru weeru, ka yiru. ⁶ Yera ya yen nōo wukia ya Gusunō gari kam gerusim wōri ka maa win yīsiru, ka win wāa yeru, ka be ba wāa wōllo. ⁷ Ba ye swaa kā yu ka naanē dokeobu tabu ko kpa yu bu tabu di. Ba maa ye yiiko wē bweseru baateren wōllo, ka tōmbu kpuro ka barum baamere ka tem baamere. ⁸ Bēn yīsinu ba n yorua bu sere handunia tore, wāarun tireru sōo te ta sāa Yāa kinē kpendugiru te ba ka yākuru kua, beya ba koo gbeeku yaa ye sā.

⁹ N n mēn na, baawure wi u swaa mō, u nōowō. ¹⁰ Wi ba koo pirisōm mwa, pirisōmwa ba koo nùn mwa. Wi ba koo go ka takobi, takobiwa ba koo ka nùn go. Saa ye sōo, n weenē naanē dokeobu ba n temanē ben naanē dokebu sōo.

¹¹ Yen biruwa, na kpam gbeeku yaa gaa wa ya yariō tem sōon di. Ya kōbi yiru mō nge yāa kinē kpendun kōbi, ma ya gari mō nge yaa binti bintiru. ¹² Yaa gbiikaa ya dera ya yen yiiko dendimō yen nōni biru. Ya tem ka mēn tōmbu tilasi kua bu ka yaa gbiikaa ye sā ye ba raa mēera kua goo gookum, ma ya bēkura. ¹³ Yaa yiruse

yeni ya maamaaki dabinu kua, sere ya dera dāo u sarama wəllun di temə təmbun wuswaaə. ¹⁴ Ya handunian təmbu nəni wəkuə ka maamaaki yən yiiko ba ye wē yu ko yaa gbiikaa yen nəni biru. Ya handuniagibu səomə bu yaa gbiikaa yen weenasia koowo ye ba raa ka takobi mēera kua, ma ya kun gu. ¹⁵ Yaa dāaka ye, ya yiiko wa yu ka yaa gbiikaan weenasia ye wēsia wāarugiru wē yu ka kpī yu gari ko nge tənū, kpa yu be ba yina bu ye sā kpuro go. ¹⁶ Ma yaa ye, ya təmbu kpuro tilasi kua, damgibu ka bwēəbwēəbu, gobigibu ka sāarobu, yobu ka tii məwəbu bu ka bu yīreru kua ben nəm geuə n̄ kun mē ben sirinə. ¹⁷ Goo sari wi u koo kpī u dwe n̄ kun mē u dora ma n kun mə ka gbeeku yaa yen yīreru te ta sāa yen yīsiru, n̄ kun mē yen yīsirin damba.

¹⁸ Ye ya bwisi bikiamō wee. Baawure wi u bwisi mō u koo kpī u gbeeku yaa yen damban tubusianu gia. Domi damba ye, ya sãawa tōnu goon damba. Yeya nata ka wata ka nōba tia (666).

14

Be ba yakian womu

¹ Yen biruwa na mɛɛra ma na Yāa kine kpɛm te wa ta yō Siōnin guuru wəllə. Tōnu nərəbun suba wunaa weeru ka nne (144.000) ba ka nūn wāa mi, be ba win yīsiru ka win Baaban yīsiru yorua ben sirinə. ² Ma na nəɔ gagu nua wəllun di nge surun bakarun wurenu, nge guru gbāra bakabu. Nəɔ ge na nua ga sāawa nge ni mərəku sowoba soomən swīi. ³ Ba yō sina kitarun wuswaaɔ, mi hunde koniba nne ye ka guro guro be, ba wāa. Ba womu kpəɔ mə ge goo kun kpē u gia ma n kun mə tōnu nərəbun suba wunaa weeru ka nne be ba yakia handunian di.

⁴ Tɔn be, ba sãa be ba tii nɛnu
dɛɛɛɛɛɛ sɔɔ, ba ɛ kɔɔ damaru kooɛ.
Ba Yãa kinɛ kpɛm te swĩiwa baama
kpuro mi ta dɔɔ. Ba bu yakiawa saa
tɔmbun suunu sɔɔn di ba n ka sãa
nge yãku gbiikii te ba Gusunɔ ka Yãa
kinɛ kpɛm te kua. ⁵ Goo kun weesu

nəore ben nəon di, ba sãawa taare
sarirugibu.

Wəllun gəradoba ita

6 Yera na kparam wəllun ɣarado
 goo wa u yɔ̃wa sere sere Gusunɔ
 wəllɔ, wi u koo Labaari gea ye ya
 ku ra kpe kpara handuniagibun mi,
 tem baamere ka bweseru baatere ka
 barum baamere ka tɔmbu kpuron mi.
 7 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ nasio
 kpa i nɔn bɛɛrɛ wɛ, domi saa ya tura u
 ka tɔmbu kpuro siri. I nɔn sɔawɔ wi u
 wəllu ka tem taka kua ka nim wɔku ka
 bwii.

⁸ Wollun gərado yiruse u gbiikoo swĩ u nɛɛ, Babiloni, wuu bəkɔ ge, ga wəruma, ga wəruma, ge, ge ga tambu kpuro tilasi kua ba ka gen daa bɛrɛtɛkɛ bakan tam nɔra.

9 Gɔrado itase u gbiikobu yiru ye swĩi, ma u nɔɔgiru sua u nɛɛ, baawure wi u gbeeku yaa ye sãamɔ ka yen weenasia, ma u yen yĩsiru mɔ win sirirɔ ñ kun mɛ win nɔmuɔ, 10 wiya u koo maa Gusunɔn mɔrun tam nɔ me u koo wisi ka mɛn dam win mɔrun nɔra sɔɔ. Baawure wi u mɔ nge mɛ, u koo tɔya wa dɔɔ ka sɔɔ bisu sɔɔ, gɔrado dɛɛrobu ka Yãa kinɛ kpɛm ten wuswaaɔ. 11 Dɔɔ wi u nùn tɔya mɔ win wiisu su ko su n seemɔwa wɔllɔ ka baadommaɔ. Ba ñ ko ba n maa wɛrabu mɔ bururu ka yoka, be ba gbeeku yaa ye sãwa ka yen weenasia, ka be ba yen yĩsirin yĩreru mɔ.

¹² Gari yi sɔɔ, n weene naane dokeobu bu temana, be ba Gusunɔn wooda mem nɔɔwa ma ba Yesu naane kua.

13. Yen biru na kpam n̄ə gagu nua
wəllun di ga n̄e, n yeni yoruo, doo
n̄ərugiba be ba gbim̄ə saa t̄en di
Yinnin naane dokebu s̄ə. Gusun̄ən
Hunde gerum̄ə u m̄ə, m̄eya ni, ba koo
w̄era, domi ben s̄əm geerun are koo
bu sw̄i.

Handunian q̃εbu

¹⁴ Yen biru na mæra ma na guru
wii kpikiru wa, goo sō mi nge tōnun
bii. Yēro sina furō wuragu doke
win wirō, ma u kōmbō nēni ge ga nō
do. ¹⁵ Wollun gorado goo u yara sāa
yerun di, ma u wi u sō guru wiru wōlō

nəəgiri sua u nɛɛ, a wunɛn kəmbə suo a gē, domi gēɛbun sanam mu tura, handunia ya ye bu ka gē. ¹⁶ Yera wi u sō guru wiru wəllə u win kəmbə doke handunia sɔɔ, ma u ye gā.

¹⁷ Gərado goo kpam yara sāa yerun di te ta wāa wəllə, win tii maa kəmbə nɛni ge ga nəɔ do.

¹⁸ Gərado goo maa yarima saa yāku yerun di, wi u dam mɔ dōɔn wəllə. U gbāra tāa tāa u wi u kəmbə nəɔ durorə nɛni sōwa u nɛɛ, a wunɛn kəmbə dokeo kpa a handunian dāa bii ni ba mɔ resɛm səri, domi nu ye. ¹⁹ Gərado wi, u win kəmbə doke ma u dāa binu sərə. Ma u nu wisi Gusunən məruru bakan dāa bii gama yerə. ²⁰ Ba resɛm dāa bii ni gama nin gama yerə wuun biru. Ma dāa bii gama yee ten min di yem mu koka mu tɛria sere kilo gooba wunəbu (300), ma mɛn dukum maa tura sere dumin toro gendɛɔ.

15

Wəllun gəradoba

ka gbee swāa dāakinu

¹ Yen biru, na kpam yīreru garu wa Gusunə wəllə, ta kpā ma ta bɛrum mɔ. Ye na wa wee. Wəllun gəradoba nəɔba yiru ba gbee swāanu nəɔba yiru nɛni. Niya nu sāa gbee swāa dāakinu, domi ni sərə Gusunən məruru ya koo ka kpe.

² Yera na gāanu wa ni nu sāare yeru dikiguu ge ga burine ka dōɔ. Na maa tən be wa be ba gbeeku yaa ye ka yen weenasia, ka yen yīsirin damba tabu di. Tən be, ba yō yeru gen wəllə ba mərəkunu nɛni ni Gusunə u bu wē. ³ Ba Məwisi Gusunən səm kowon womu mɔ ka maa Yāa kinɛ kpenduguu ba mɔ,

“Yinni Gusunə dam kpurogii, wunɛn sɔma kpā, ya maa sāa maamaaki.

Wuna a tem kpuron sina boko.

Wunɛn swɛɛ yi sāa gem, yi dɛnde.

⁴ Yinni, wara kun wunɛn bɛrum mɔ.

Wara koo yina u wunɛn yīsiru bɛɛrɛ wē.

Domi wunɛ turowa a sāa dɛɛro.

Tem baamɛren tamba koo na wunɛn mi, bu nun sā.

Domi baawure u wunɛn səm geenu wa.”

⁵ Yen biru na mɛɛra na wa ba sāa yeru kɛnia Gusunə wəllə mi win kuu bekurugira wāa. ⁶ Wəllun gəradoba nəɔba yiru be ba gbee swāanu nəɔba yiru nɛni mi, ba yara sāa yee ten min di. Ba yāa kpikinu sebua ni nu dɛɛre wasa wasa ma ba kpaki wuragii sēke ben gāasɔ. ⁷ Yera hunde koniba nɛnɛ ben turo u gərado nəɔba yiru ye yoruku wuraginu nəɔba yiru wē ni nu Gusunən məruru yiba. Gusunə u sāawa Yinni wi u wāa sere ka baadommaa. ⁸ Ma sāa yee te, ta wiisu yiba Gusunən yiiko ka win dam sō. Goo kun maa kpē u du mi sere wəllun gəradoba nəɔba yirun gbee swāanu nəɔba yiru ye, yu ka wiru goora.

16

Gusunən məruru yorukunu

¹ Yera na nəəgiri garu nua saa sāa yee ten min di ta wəllun gərado be sōwa ta nɛɛ, bu doo bu Gusunən məruru yorukunu nəɔba yiru wisi handunia sɔɔ.

² Gərado gbiikoo u da ma u win yoruku wisi tem. Yera bwisi tobi bu wisi nge fərɔnu be ba gbeeku yaa yen yīreru mɔ ba yen weenasia sāmɔ.

³ Sanam mɛya gərado yiruse u win yoruku wisi nim wōku sɔɔ. Nim mɛ, mu gɔsia nge tən gorun yem, ma hunde koni baayere ya gu nim mɛ sɔɔ.

⁴ Yera gərado itase u win yoruku wisi daa bakanu ka bwii sɔɔ, ma nim mu gɔsia yem. ⁵ Ma na gərado winin nəɔ nua wi u dam mɔ nim wəllə, u nɛɛ, Dɛɛro, wunɛ wi a wāa, a raa maa wāa, wuna a sāa gemgii a ka siri mɛsum.

⁶ Domi ba naanɛ dokeobu ka Gusunən səmɔbun yem yari, ma a bu yem wē bu nɔ. Mɛya ba ka weenɛ. ⁷ Yen biru na nəɔ gagu nua saa yāku yeru min di ga nɛɛ, geema Gusunə Yinni dam kpurogii, wunɛn siribu sāa gem bu maa dɛnde.

⁸ Yera gərado nnɛse u win yoruku wisi sō wəllə, ma sō u dam wa u ka tambu dōɔ kpakiri. ⁹ Ma tamba dōɔ kpakirira yam susu bakarun sō. Ma ba Gusunən yīsiru gari kam gerusi wi u

yiiko mō gbee swāa nin wāllō. Adama ba yina bu gōru gōsia bu nūn bēere wē.

¹⁰ Yera gōrado nōbuse u win yoruku wisi gbeeku yaa yen sina kitaru wāllō. Ma n kua yam wākuru ketem yen bandun tem sō. Ma tōmbu ba ben yari temmō wuriribun sō.

¹¹ Ma ba Wōrukoo gari kam gerusi ben wuriribu ka bwisinun sō. Adama ba yina bu ben kom kōsum deri.

¹² Yera gōrado nōba tiase u win yoruku wisi daa bakaru sō te ba mō Efarati, ma ta gbera mam mam tu ka sō yari yerun sinambu swaa kē bu tōbura. ¹³ Ma na wērekunu ita wa ni nu tii gōsia nge surenu, nu yarimō yaa binti binti ten nōn di ka gbeeku yaa yen nōn di ka maa sōmō weesugiin nōn di. ¹⁴ Wēreku ni, nu sāawa Setam bwāabu, be ba maamaaki mō, ma ba dōo handunia kpuron sinambun mi bu ka bu mēna bu tabu ko Gusunō Yinni dam kpurogiin siribun tōru sō.

¹⁵ Ma Yesun nōo ga nōra u nē, wee, na sisi nge gbēnō. Doo nōorugiiwa wi u swaa mēera ma u win yānu kpārenu sāa u ku ka swaa wōri tereru kpa u sekuru wa batuma sō.

¹⁶ Yera wēreku ni, nu sinambu kpuro mēna gam gum mi ba ra soku ka Heberum Aamagedom.

¹⁷ Yen biru, gōrado nōba yiruse u win yoruku wisi wom dirum sō. Ma nōogiru gara nōra sina kitarun di sāa yerō ta nē, gari kpa. ¹⁸ Yera guru maakinu seewa ka wurenu ka guru gbāsukubu ka tem yīru bakabu. Tem yīru bin kpāara banda. Bin bweseru ta n koore saa mīn di ba tōnu taka kua.

¹⁹ Wuu bōkō ge, ga kurana wasi ita, ma tōn tukobun wusu su wōruka. Gusunō u Babiloni, wuu bōkō ge yaaya ma u gu win mōru bakan nōran tam wē gu nō. ²⁰ Tem burenu kpuro nu doona, guunu kun maa waarō. ²¹ Yera guru kpee bakanu, nīn teera kilo weeru tura, nu tōmbu wōriki wāllun di. Ma ba Gusunō gari kam gerusi guru kpee nīn nōni swāarun sō domi nōni swāa te, ta banda.

17

Kurō tanō kpoko

¹ Yera gōradoba nōba yiru be ba yorukunu nōba yiru ye nēni, ben turo u na u man sōwa u nē, n na u koo man sōsi nge mē ba koo ka kurō tanō kpoko wi siri bu sēyasia wi u sō nim bakam wāllō. ² Handunian sinamba ka kurō tanō kpoko wi daa bēreke kua, ma kurō tanō win daa bēreken tam mu handunian tōmbu laakari bira.

³ Sanam mēya gōrado wi, u nēn bwēra sua kāsī kāsikum u ka da ghaburō. Miya na kurō goo wa u sō gbeeku yaa swāa gaan wāllō. Yen baama ba yīsi kōsunu yorua ma ya winu nōba yiru mō ka kōbi wākuru.

⁴ Kurō wi, u yānu sebua ni nu kōrōnnō ka swāa tobe sāa, ma u buraru kua ka wura ka goo kpee gobi bēkeginu ka goo kpikinu. U wuran nōra nēni win nōmā yē sō gāa kōsunu ka win kurō tanō disi yiba. ⁵ Win sirirō yīsiu gara yorua tēn tubusianu sāa asiri. Yīsi te wee, Babiloni baka, handunian kurō tanōbu ka daa bēreke kpuron mēro.

⁶ Ma na wa tōn be ba Yesu naanē doken yem ka maa be ba win seeda din yem mu kurō wi bāarumō.

Ye na nūn wa, na bitī soora gem gem. ⁷ Yera gōrado wi, u man sōwa u nē, mban sōna na bitī soore. U koo man kurō win asiri tubusia ka maa gbeeku yaa ye u sōni, ye ya winu nōba yiru ka kōbi wākuru mō. ⁸ Gbeeku yaa ye na wa mi, ya raa wasi adama ya n maa wāa. N n sosi ya koo yari wōru bōkō nōru sariruguun di yu da kam koo yerō. Handunian tōmbu, bēn yīsa kun wāa wāarun tireru sō bu sere handunia tore, ba koo bitī soora bā n gbeeku yaa ye wa ya kpam kurama. Domi ya raa wasi adama ya n maa wāa.

⁹ Ye ya bwisi bikiamō wee. Winu nōba yiru ye, ya sāawa guunu nōba yiru nīn wāllō kurō wi, u sō. Ya maa kpam sāa sinambu nōba yiru. ¹⁰ Be nōbu ba wōruma kō, turo u gina wāa, wi u tie u n tunumam kpa. Sanam mē u koo maa na, u n koo tē. ¹¹ Ma gbeeku yaa ye ya raa wasi ma ya kun maa wāa, yen tiiwa ya sāa sunō nōba itase, u yarawa nōba yiru yen mīn di ma u dōo kam koo yerō.

¹² Kōbi wōku te na maa wa mi, ta sāawa sinambu wōkuru be ba kun gina bandu dim kpa, adama ba koo yiiko wa bu bandu di kōbi tia ka gbeeku yaa ye sannu. ¹³ Be wōku te kpuro, himba tia ba mō, ba koo ben dam ka ben yiiko gbeeku yaa ye wē. ¹⁴ Ba koo ka Yāa kinē kpēndu tabu ko, adama Yāa kinē kpēm te, ta koo bu tabu di yēn sō ta sāa yinnibun Yinni ka sina boko. Ma be Gusunō u soka u gōsa, be ba sāa bōrōkiniba, be ka Yāa kinē kpēm te sannu ba koo maa sinam be tabu di.

¹⁵ Gōrado wi, u maa man sōwa u nēē, nim mē na wa mi, mēn wōllō kurō tanō wi, u sō, mu sāawa tōmbu ka tōn wōru guni ka tem dabinun tōmbu ka bwese dabinu. ¹⁶ Kōbi wōku te na maa wa mi ka gbeeku yaa ye, ye kpurowa ya koo kurō tanō wi tusi. Ba koo ye u mō kpuro sua kpa bu nūn deri tereru. Ba koo win yaa tem kpa bu ye ya tie dōō mēni muku muku. ¹⁷ Domi Gusunō u dera ba win gōru kīru kua. U dera ba nōō tia kua ba ben sinandun yiiko gbeeku yaa ye wē, sere win gari yi ka koora.

¹⁸ Kurō wi na wa mi, u maa sāawa wuu bōkō ge ga tem kpuron sinambu taare.

18

Babilonin wōrumaa

¹ Yenin biru na kpam wōllun gōrado goo wa u saram wee wōllun di. U yiiko baka mō, win buram, u ballimōwa pari pari handunia kpuro sō. ² U nōōguru sua u nēē, ya wōruma, Babiloni baka ye, ya wōruma. Ya tē kua Setam bwāabun wāa yeru ka wēkē kōsu baageren kuku yeru ka gunō bōrōnugisu ka si su gōbun wāa yeru. ³ Domi tem kpuron tōmbu ba yen daa berēteken tam nōra. Handunian sinambu ba ka ye kurō tanō kookoosu kua, ma handunian tenkuba ba kua gobigibu yen daa berēteken kpāarun sō.

⁴ Yera na kpam nōō gagu nua wōllun di ga nēē, i yarima nēn tōmbu, i yarima yen min di kpa i ku ka ye yen durum bōnu ko kpa i ku ra tii kpēē yen gbee swāanu sō. ⁵ Domi yen durum ya

wōllu girari, ma Gusunō u yen kom kōsum yaaya. ⁶ I ye kōsieyo nge mē ya bēē kua. I ye kōsieyo nge mē ya bēē kuan nōn yiru. I yen nōra yibio ka tam mē mu bōōbu nōn yiru n kere nge mē ya bēē sōka. ⁷ I ye tōya ka nuku sankiranu kōsio, nge mē ya yen yiiko ka dukian doo nōōru di. Domi ya yen tii sōōwa ya nēē, wee, ya sō nge sina boko, ya n sāa gōmini. Mēya ya n maa nuku sankiranu wasi pai. ⁸ Yen sō, yen gbee swāara koo ye deema sōō teerun sōō, baranu ka nuku sankiranu ka maa gōōru, kpa yu dōō mwaara muku muku. Domi Yinni Gusunō wi u ye siri u sāa damgii.

⁹ Handunian sinambu kpuro be ba ka ye kurō tanōru ka daa berēteke kua ba koo swī, ba koo weeweenu ko yen sō, sanam mē ba yen dōō mwaarabun wiisu mēera. ¹⁰ Ba ko ba n yō n dēsire yēn sō ba yen nōni swāarun berum mō, kpa bu nēē, Babiloni wuu bōkō damguu, a kam kua, a kam kua. Kōbi tia sōōra siribu nun di.

¹¹ Handunian tenkuba ba koo ye swīisi ka nuku sankiranu yēn sō goo kun maa ben kianu dwemō ¹² ni nu sāa wura ka sii geesu ka kpee gobi bekēginu ka goo kpikinu ka beka ye ba kua ka wēē damgii, ka ni ba kua ka kōrōnnō ka beku mari marinu ka maa beku wunōmginu. Goo kun maa dāa gobigia dwemō ka yabu bwese bweseka ye ba kua ka suunu donnu ka dāa yīsinuginu ka sii gandu ka sisu ka kpee kpikinu, ¹³ ka maa dārun kokosun buuru te ba mō kanēli, ka kpee yānu ka turare ka gum mē ba mō miru, ka gum swām ka tam ka gum ka som ka alikama ka nēē ka yāanu ka dumi ka yin kekeba ka maa tōmbun tii. ¹⁴ Ma tenku be, ba ye sōōwa ba nēē, gāa geenu kpuro ni a ra raa kā nu n sāa wunēginu nu nun doonari, wunen dukia ka gāa buranu kpuro nu nun nōma yande, tōnu kun maa ni wasi pai. ¹⁵ Gāanu kpuron tenkuba be ba yen sō kua dukiagibu, ba koo yōra n tonde, ba n sumō ba n weeweenu mō yen nōni swāarun berum sō ¹⁶ ba n mō, wee, wuu bōkō ge, ga kam kua

ge ga raa tii buraru bera ka yāa ni ba kua ka wēe damgii ka ni ba kua ka kārannā ka beku wunəmginu ka sere maa wuraba ka kpee gobi bekeginu ka goo kpikinu. ¹⁷ Ma kōbi tia sō gen dukia kpuro ya kam kua.

Goo nimkusu kpuron wirugibu ka be ba dua sō ka goo nimkusun sōm kowobu ka be kpuro gesi be ba dim waamō nim wōku sō, ba yōra ba desire ¹⁸ ba nōguru sua ye ba wuu gen dō mwaarabun wiisu wa ba nēe, wuu gagu maa sari nge wuu bōkō geni. ¹⁹ Ba tii yanim wisimō winō ba sumō ka nuku sankiranu ba nōguru mō ba mō, wuu bōkō ge, ga kam kuawa. Gen dukiawa be ba goo nimkusu mō ba ka kua gobigibu. Ma kōbi tia sō ye kpuro ya kua bansu.

²⁰ Wollu, a gōru doro wuu gen sō. Bēe maa naanē dokeobu ka gōrobu ka Gusunən sōmōbu, i gōru doro yēn sō Gusunō u gu siri ye ga bēe kuan sō.

²¹ Yera wallun gōrado damgii goo kperu sua ta ka nēe bakaru nē ma u tu sure nim wōku sō u nēe, nge mēya ba Babiloni wuu bōkō ge sura temō ka dam, ga n̄ maa waarō pai. ²² Ba n̄ koo maa mōrəkunun swī nō wunen mi ka wom kowobu ka gaasiranu ka kōbi. Ba n̄ koo maa sōm bwese bwesekan kowobu wa, ba n̄ koo maa nēe te ba nammən damu nō. ²³ Ba n̄ maa fitilan yam bururam wasi mi, ba n̄ maa kurō kpaa durōbu ka kurō kpaobun nō nōmō. Wunen tenkubara ba raa dam bo handunia gira sō, ma a ka wunen dobo dobo tem kpurogibu nōni wōkua.

²⁴ Ba maa Gusunən sōmōbun yem ka naanē dokeobugum wa wunē sō ka be kpuron yem gesi be ba go handunia kpuro sō.

19

¹ Yen biru na nō nua nge tən wōrun wurenu wōlō ga nēe, su Gusunō bēsen Yinni siara. U sāawa faaba kowo, u yiiko ka dam mō. ² Win siribu sāa gem bu maa dende. Domi u kurō tanō kpoko wi siri wi u handunia kpuro sankā ka win daa bereteke ma u nūn sēeyasia yēn sō u win sōm

kowobu go. ³ Ma ba kpam nōguru sua ba nēe, su Gusunō siara, wuu bōkō gen dō wiisu ko n yōmōwa sere ka baadommaō. ⁴ Yera guro gurobu yenda nne ye ka hunde koni nne ye, ba kpuna Gusunən wuswaaō mi u sō win sina kitarō, ba nūn sāwa ba nēe, ami, su Gusunō siara.

Yāa kinē kpendun

kurō kpaa tōō bakaru

⁵ Sanam mēya nō gaga maa nōra saa sina kitaru gian di ga nēe, i Gusunō bēsen Yinni siarō bēe win sōm kowobu kpuro, bēe be i nūn nasie, baka ka buu. ⁶ Yera na nō nua nge tən wōrun wurenu, ga sāa nge surun bakaru n̄ kun mē guru gbāsuku bakanu, ga nēe, su Gusunō bēsen Yinni dam kpurogii siara domi u bandu di. ⁷ I de su yēeri kpa bēsen nuki yi dora. I de su nūn bēere wē domi Yāa kinē kpendun kurō kpaa tunuma, kurōn tii maa sōru kpa. ⁸ Ba dera u yāa kpiki bēereginu sebua ni nu dēere wasa wasa. Yāa bēeregii ni, nu sāawa naanē dokeobun kookoo geesu.

⁹ Yera gōrado wi, u man sōwa u nēe, a yen yoruo, doo nōrugiba be ba dim soka Yāa kinē kpendun kurō kpaa yerō.

U maa man sōwa u nēe, gari yi, Gusunən gari geen tii tiwa.

¹⁰ Yera na yiira win naasō n ka nūn sā, adama u nēe, n ku ko mē, u sāawa nēn sōm kowosi ka maa nēn berusebu kpurogii be ba Yesun gem seeda di, n Gusunō sāawa.

Domi seeda ye ba Yesu diiya, yeya ya sāa Gusunən sōmōbun garin nūru.

Maasō dum kaagii

¹¹ Na maa wa Gusunō wōlla wukiara ma dum kaa gaa kurama. Wi u ye sōni win yīsira Gemgii ka Bōrəkini. Gem sōra u ra siri, mēya u ra maa ka tabu ko. ¹² Win nōni sāawa nge dō yara, ma u sina furō dabinu doke win wirō. Ba yīsiru garu yorua win sirirō te goo kun yē ma n kun mō wi turo. ¹³ U yaberu sebua te ba wasa yem sō. Win yīsira Gusunən gari. ¹⁴ Wollun tabu kowobu ba nūn swī ba dum kaaba sōni, ma

ba yabe kpiki beeregini sebua ni nu deere wasa wasa. ¹⁵ Win naon di takobi na doragia yara ye u koo ka tem dabinun tambu tabu di. U koo bu kpara ka sii bokuru kpa u daa binun nim gama me mu saa Gusuno Yinni dam kpurogiin maru baka. ¹⁶ Win yaberu ka win taaru yiisi teniwa ta yoru, sina boko ka yinnibun Yinni.

¹⁷ Na maa wallun gorado goo wa u ya sso so. Ma u gunasu kpuro naogiru sue si su yowa sere sere wallu u ne, i menama Gusunan dim soku yero. ¹⁸ I na kpa i sinambu ka tabu sinambun yaa di ka tabu kowo damgibugia, ka dumi ka yin maasbugia ka sere tambu kpuron yaa, yobu ka tii mawabu, baka ka buu.

¹⁹ Yera na gbeeku yaa ye wa ka handunian sinambu ka ben tabu kowobu. Be kpuro ba mena bu ka wi u duma soni mi tabu ko ka win tabu kowobu. ²⁰ Ba gbeeku yaa ye mwa ka somo weesugii wi sannu, wi u raa som maamaakiginu kua gbeeku yaa yen noni biru. Win som maamaakiginun sōna u bu noni wōkua be ba raa gbeeku yaa yen yireru ma, ma ba yen weenasia sawa. Ba gbeeku yaa ye ka somo weesugii wi kpēe wasi wasiru dōo bweru so, wi u mwaaramo ka sōo bisu. ²¹ Ba ben tabu kowobu go ka takobi ye ya yara saa maaso win naon di. Ma gunasu kpuro su ben yaa di su deba.

20

Wōo narabu

¹ Yen biru na kpam wallun gorado goo wa u saram wee wallun di, u wuru boko naru sariruguu gen kakoro neni ka yoni beke. ² U yaa binti binti te sere ye ya saa gasan waa ye ba mō Yibirisi ka Setam, ma u ye bokua ka yoni yi, sere wōo narabu (1.000). ³ Ma gorado wi, u ye borie wuru boko ge so, u berisi ma u yireru doke kpa yu ku maa ka bwesenu kpuro noni wōke sere wōo narabu yu ka kpe. Yen biruwa ba koo ye kenia bu ye kusia saa fiiko.

⁴ Na maa sina kitanu wa. Be ba sō nin wallu ba bu yalla kua bu ka siribu ko. Na maa tambun hundeba

wa be ba wiru bura Gusunan gari ka Yesun seedan sō, ka be ba n gbeeku yaa ye sawa n kun me yen weenasia, ba n maa wure ba n yen yireru ma ben sirina n kun me ben noma. Ba seewa gorin di ma ba bandu di ka Kirisi sannu wōo narabu. ⁵ Yeniwa ya saa goribun see gbiikibu. N deema, gari be ba tie ba n seewe gorin di sere wōo narabu ye, yu ka yibu. ⁶ Doo naorugiba be ba bonu ma see gbiikibu so. Ba saa be ba wuna nenem Gusunan sō. Goo yiruse kun maa yiiko ma be so, domi ba ko ba n sawa Gusuno ka Kirisin yaku kowobu, ba ko n ka nun bandu dii wōo narabu.

Ba Setam tabu di

⁷ Wōo narabu ya n yiba ba koo Setam yosu yen pirisom di, ⁸ ya koo yari yu da yu handunian bwesenu kpuro noni wōke ni ba mō Magogu ka nin wirugii Gogu, kpa yu nu mena bu ka tabu ko. Ba koo dabia nge nim wōkun goorun yani seeri. ⁹ Be wee ba wee ba terie, tem kpuro so ma ba naane dokeobun sansani sikerena ka wuu ge Gusuno u ki. Adama u dera dōo u sarama wallun di, ma be kpuro ba dōo mwaara. ¹⁰ Yera ba Setam ye ya raa tambu noni wōkua kpēe dōo bweru wi u mwaaramo ka sōo bisu, mi so ba raa gbeeku yaa ye ka somo weesugii wi kpēe. Miya ba koo noni swaa bakaru wa wōkuru ka sōo so sere ka baadomma.

Siri daakibu

¹¹ Yera na maa sina kita kpiki bakaru wa ka wi u sō ten wallu. Ma tem ka walla duka doona win wuswaan di, yen gaa kun maa waaro. ¹² Yen biru na goribu wa, baka ka buu, ba ya sina kita ten wuswaa. Ma ba tirenu wukia ka maa tireru garu te ba mō wāarun tireru. Ba goribu siri nge me ben kookoosu ne si ba yorusi tire ni so. ¹³ Sanam meya nim wōku ga ka gen goribu na, ma goo ka goribun wāa yera maa ka begibu na be ba raa neni. Ma ba be kpuro siri nge me ben baawuren kookoosu ne. ¹⁴ Yera ba goo ka goribun wāa yee te sua ba kpēe dōo bwee te so. N deema, dōo bwee tera ta saa goo yiruse. ¹⁵ Baawure win yisiru

ba ñ yorua wāarun tire te sɔɔ, ba nùn sua ba kpɛɛ dɔɔ bwee te sɔɔ.

21

Wɔn kpaaru ka tem kpam

¹ Yen biruwa na wɔn kpaaru ka tem kpam wa. Wɔn gururu ka tem gurum baa doona, nim wɔku ga ñ maa wāa. ² Ma na wuu dɛɛrɔ wa, ge ga s̄aa Yerusalemu kpaa, ga saram wee Gusunɔ wɔllun di, ga sɔɔru s̄aa nge kurɔ kpao wi u buraru s̄aa u win durɔ mara. ³ Na maa nɔɔgiru nua sina kitarun di ta nɛɛ, wee t̄ɛ, Gusunɔn wāa yera wāa tɔmbun suunu sɔɔ, u ko n wāa ka be, ba koo maa ko wigibu. Gusunɔn tii u ko n wāa ben suunu sɔɔ. ⁴ U koo bu ben nɔni ȳiresu kpuro woka. Gɔɔ kun ko n maa wāa ka win nuku sankiranu ka sw̄i ka wuriribu domi gasɔn gāanu nu doona kpuro.

⁵ Sanam mɛya wi u s̄ɔ sina kitarɔ u nɛɛ, wee na gāanu kpuro kua kpaanu.

U maa man s̄ɔwa u nɛɛ, n yeni yoruo domi win gari, gari geeya, yi maa s̄aa naanɛgii.

⁶ Ma u man s̄ɔwa u nɛɛ, ye kpuro ya kpa, wiya gāanu kpuron tore ka nin wii gowo wiya maa gbiikoo ka d̄aako. Baawure wi nim n̄aru ga m̄o u koo nùn nim k̄ɛ nim wāarugim bwian di n kun ka k̄s̄iaru. ⁷ Baawure wi u tabu di, win tubi wee, u ko n s̄aa win Yinni kpa wi, u maa ko win bii. ⁸ Adama berurobu ka naanɛ doke sarirugibu ka kom k̄sumgibu ka t̄on gowobu ka sakara kowobu ka dobo dobogibu ka b̄u s̄aɔbu ka wee kowobu kpuro, ba koo ben b̄onu wa d̄ɔɔ bwerɔ wi u mwaamɔ ka s̄ɔɔ bisu. Yera ya s̄aa gɔɔ yiruse.

Yerusalemu kpaa

⁹ Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba raa yorukunu nɔɔba yiru neni n̄i s̄ɔ gbee swāanu nɔɔba yiru wāa, ben turo u na u man s̄ɔwa u nɛɛ, n na, u koo man kurɔ kpao s̄ɔɔsi wi u s̄aa Yāa kinɛ kpɛm ten kurɔ.

¹⁰ Sanam mɛya gɔrado wi, u nɛn bw̄era sua k̄asi k̄asikum u ka da guu bakaru garun wɔllɔ. U man Yerusalemu wuu dɛɛrɔ ge s̄ɔɔsi ga

saram wee Gusunɔ wɔllun di, ¹¹ ga ballimɔ Gusunɔn yiikon giriman s̄ɔ nge kpee s̄ɔ tiro gobi b̄ɛkɛguu ge ba m̄o yasipu, ge ga dɛɛre nge diki kpika. ¹² Ma gb̄ara bakara gu sik-erene te ta k̄ann̄asu w̄akura yiru m̄o, ma wɔllun gɔradoba w̄akura yiru ba k̄ann̄o si k̄ɔsu. K̄ann̄o si s̄ɔara Isirelin bibun bwesenu w̄akura yirun ȳisa yorua. ¹³ Gb̄ara ten goonu n̄nɛ n̄nɛ ye, k̄ann̄asu ita itawa nu m̄o. K̄ann̄asu ita wāa s̄ɔɔ duu yeru gia, ita maa wāa s̄ɔɔ yari yeru gia, ma ita ita wāa ȳɛsa ka ȳɛsa. ¹⁴ Ba wuu gen gb̄araru sw̄iwa kpenu w̄akura yirun wɔllɔ, n̄in wɔllɔ ba Yāa kinɛ kp̄endun ḡarobu w̄akura yirun ȳisa yorua.

¹⁵ Wɔllun gɔrado wi u ka man gari kua u ȳirutia wuragia n̄eni u ka wuu ge ȳire ka gen k̄ann̄asu ka gen gb̄araru. ¹⁶ Wuu gen goonu kpuro nu n̄ewa, gen yasum ka gen d̄ɛɛbu tia. Gɔrado wi, u gu ȳira ka win ȳirutia. Wee, gen d̄ɛɛbu kua kilo n̄arɔbun suba yiru ka goobu (2.200). Mɛya maa gen yasum ka gen gurum. ¹⁷ Gɔrado wi, u maa gb̄ara te ȳira ma ta kua ḡom soonu wunaa weeru ka n̄nɛ. U ȳirumɔ ka win ȳirutia ȳen bweseru t̄amba maa m̄o. ¹⁸ Ba wuu gen gb̄araru kuawa ka kpee gobiginu ni nu n̄oni bwese bweseka m̄o ma ba wuu gen tii kua ka wuran tii tii ye ya dɛɛre nge diki. ¹⁹ Ba wuu gen gb̄ararun kp̄ɛkp̄ɛku buraru kua ka kpee gobiginu. Kpee nin gbiikira ni nu n̄oni swāaru m̄o, nin yiruseru ni nu n̄oni boogu m̄o, itaseru ni nu n̄oni bwese bweseka ḡɛ m̄o, n̄nɛseru ni nu n̄oni wuru beku m̄o. ²⁰ N̄ɔɔbuseru ni nu n̄oni b̄erɔ wuru m̄o, n̄ɔɔba tiaseru ni nu n̄oni swāaru m̄o, n̄ɔɔba yiruseru ni nu n̄oni wuru beku m̄o, n̄ɔɔba itaseru ni nu n̄oni b̄erɔ wuru m̄o, n̄ɔɔba n̄nɛseru ni nu n̄oni d̄am buuru m̄o, w̄akuruseru ni nu n̄oni wuru beku ka d̄am buuru m̄o, w̄akura tiaseru ni nu n̄oni d̄am buuru ka swāaru m̄o, w̄akura yiruseru ni nu n̄oni gaadura m̄o. ²¹ Ma ba gamboba w̄akura yiru kua ka kpee kpiki gobi b̄ɛkɛginu w̄akura yiru. Ba gambo baayere kua ka kpee kpiki nin teeru. Ma ba wuu gen swaa kua ka

wuran tii tii ye ya sãa nge diki kpika.

²² Na ñ sãa yeru wa wuu ge sɔɔ yèn sɔ Gusunɔ Yinni dam kpurogiin tii ka maa Yãa kinɛ kpɛm te, ba sãa gen sãa yeru. ²³ Wuu ge, ga ñ maa sɔɔ ñ kun mɛ surun bukata mɔ ga n ka yam dɛɛre, yèn sɔ Gusunɔn yiikon girima ballimɔ ge sɔɔ, ma Yãa kinɛ kpɛm te, ta sãa gen fitila. ²⁴ Tem kpuron tɔmbu ba koo sɪ gen yam bururam sɔɔ, kpa tem girum sinambu bu ka ben yiiko ye ba raa mɔ na ge sɔɔ. ²⁵ Wuu gen kɔnnɔsu su ko su n kɛniarewa saa baayere, domi wɔkura kun maa koorɔ mi. ²⁶ Ba koo ka tem kpuron yiiko ka mɛn bɛɛre na wuu ge sɔɔ. ²⁷ Adama gãa kɔsunu kun duɔ wuu ge sɔɔ pai, mɛya maa tɔnu wi u kom kɔsum ka weesu mɔ. Be ba koo du mi, beya bèn yĩsa ba yorua Yãa kinɛ kpɛm ten tireru sɔɔ te ta sãa wãarun tireru.

22

¹ Gɔrado wi, u man nim wãarugim daaru sɔɔsi te ta ballimɔ nge diki kpika, te ta kokumɔ Gusunɔ ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina kitarun di. ² Ma ta kokusimɔ wuu gen swaan suunu sɔɔ. Dãa wãaruginu yɔ daa ten goo gooka ni nu ra ma nɔn wɔkura yiru wɔɔ tia sɔɔ, nɔn teeru suru baawure. Dãa nin wurusa ba ra ka tim ko bu ka tem kpuron tɔmbu bekia. ³ Bɔri gɛɛ kun ko n maa wãa wuu ge sɔɔ.

Gusunɔ ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina turara ta ko n wãa mi, kpa win sɔm kowobu bu nùn sã. ⁴ Ba koo win wuswaa wa kpa win yĩsiru ta n yorua ben sirinɔ. ⁵ Wɔkura kun ko n maa wãa mi. Ba ñ ko ba n fitilan yam bururam bukata mɔ ñ kun mɛ sɔɔgim, domi Yinni Gusunɔwa u ko n sãa ben yam bururam. Ba koo maa bandu di sere ka baadommaɔ.

Yesun wuramaru

⁶ Yera gɔrado wi, u man sɔɔwa u nɛɛ, gari yini gari geen tiiwa, yi maa naane mɔ. Gusunɔ wi u win sɔmɔbu kpare, u win gɔrado gɔrima win sɔm kowobun mi u ka bu sɔɔsi ye ya koo ko ñ n sosi fiiko.

⁷ Yesu nɛɛ, wee u sisi u ñ tɛɛmɔ. Doo nɔrugiiwa wi u tire tenin gari mɛm nɔɔwa.

⁸ Nɛ Yohanu na yabu yeni nua, na maa ye wa. Ye na ye nua na ye wa na kpa, na kpuna wɔllun gɔrado win wuswaa wi u man ye kpuro sɔɔsi, n ka nùn sã. ⁹ Adama u man sɔɔwa u nɛɛ, n ku ko mɛ, u sãawa nɛn sɔm kowosi ka nɛn beruse Gusunɔn sɔmɔbugii, ka sere be kpurogii be ba tire tenin gari mɛm nɔɔwa. N Gusunɔ sãawa.

¹⁰ Yera u maa nɛɛ, n ku tire tenin gari bere domi saa ya turuku kua yi ka koorɔ. ¹¹ Wi u kɔsa mɔ u n win kɔsa mɔ u n bɔ. Wi u daa disinugia mɔ, u n win daa disinugia mɔ u n bɔ. Wi u maa gea mɔ u n win gea mɔ u n bɔ. Wi u maa sãa tɔn dɛɛro u de Gusunɔ u n maa nùn dɛɛrasiamɔ.

¹² Yesu nɛɛ, wee, u sisi u ñ tɛɛmɔ. U koo ka are na u baawure kɔsia nge mɛ win sɔmbura nɛ. ¹³ Wiya u sãa gbiikoo ka biruko, wiya gãanu kpuron tore ka nin wii gowo.

¹⁴ Doo nɔrugiba be ba ben yãnu tea wasa wasa, ba n ka bɔnu mɔ dãa wãarugirun binu sɔɔ kpa bu du wuu ge sɔɔ, saa gen kɔnnɔn di. ¹⁵ Adama kom kɔsum kowoba kun duɔ wuu ge sɔɔ, ka dobo dobo kowobu ka sakara kowobu ka tɔn gowobu ka bũu sãɔbu ka baawure wi u weesu kɪ u mɔ.

¹⁶ Wi, Yesu u bɛɛ win gɔrado gɔria u ka bɛɛ gari yini sɔ win yigbɛnɔn sɔ. Wiya Dafidin sikadobu wi u sãa nge kpɪi kpaaru win yenuɔ. U sãawa yam sãrerun kpera ye ya ballimɔ.

¹⁷ Hunde Dɛɛro ka maa kurɔ kpao ba gerumɔ, u na.

Baawure wi u gari yi nɔɔmɔ u de u maa nɛɛ, u na.

Wi nim nɔru ga mɔ u na. Wi u maa nim wãarugim kɪ, u mɔ n kun ka kɔsiaru.

Garin wii goberu

¹⁸ Nɛ Yohanu na baawure sɔɔmɔ, wi u tire tenin gari nɔɔmɔ, goo ù n gari gɛɛ sosi yi ba yorua mini sɔɔ, Gusunɔ u koo yɛron tɔya sosi ka gbee swãa ni ba yorua tire teni sɔɔ. ¹⁹ Mɛya maa wi u gari gɛɛ kawa tire tenin garin di Gusunɔ u koo yɛro bɔnu bira dãa

wāarugirun binu sɔɔ, ka maa wuu sirewa u nɛɛ, mɛya, u sisi u ñ tɛɛmɔ.
dɛɛrɔ ge sɔɔ, ge ba tubusia tire teni sɔɔ. Ami, a na Yinni Yesu.

²⁰ Wi u gari yini kpuro gerua u yi ²¹ Yinni Yesun durom mu n ka
wigibu kpuro wãa. Ami.